

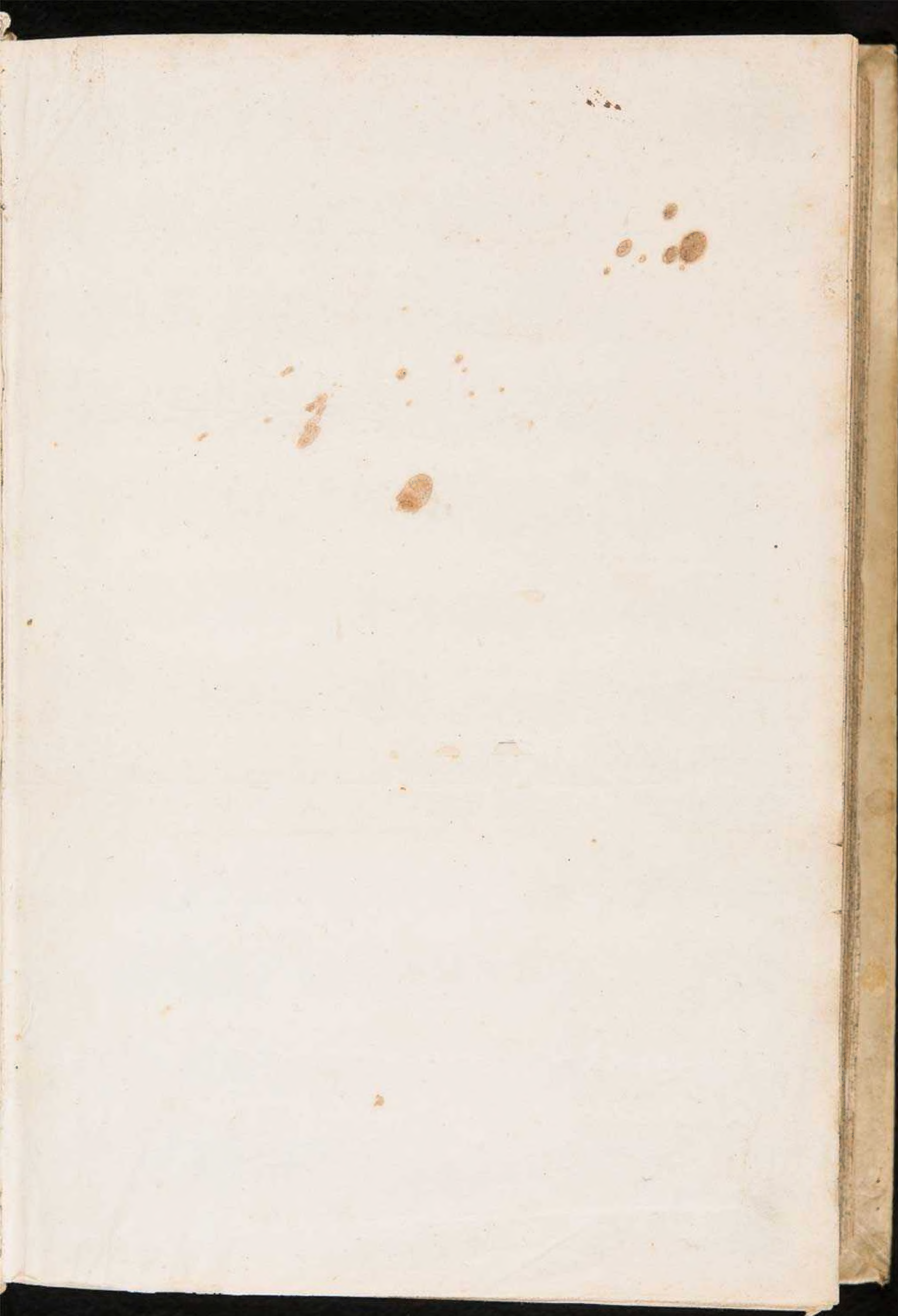
BIBLIOT. ISTITUTO
BOTANICO - PADOVA
A.P.L.
261

B1

R. ISTITUTO BOTANICO DI PADOVA	
Sala <i>A</i>	<i>1.</i>
Palco <i>g</i>	BIBL. R. ORTO BOTANICO-PADOVA
N. inv.	<i>A.P.f.</i> <i>261</i> <i>N. 1525</i>

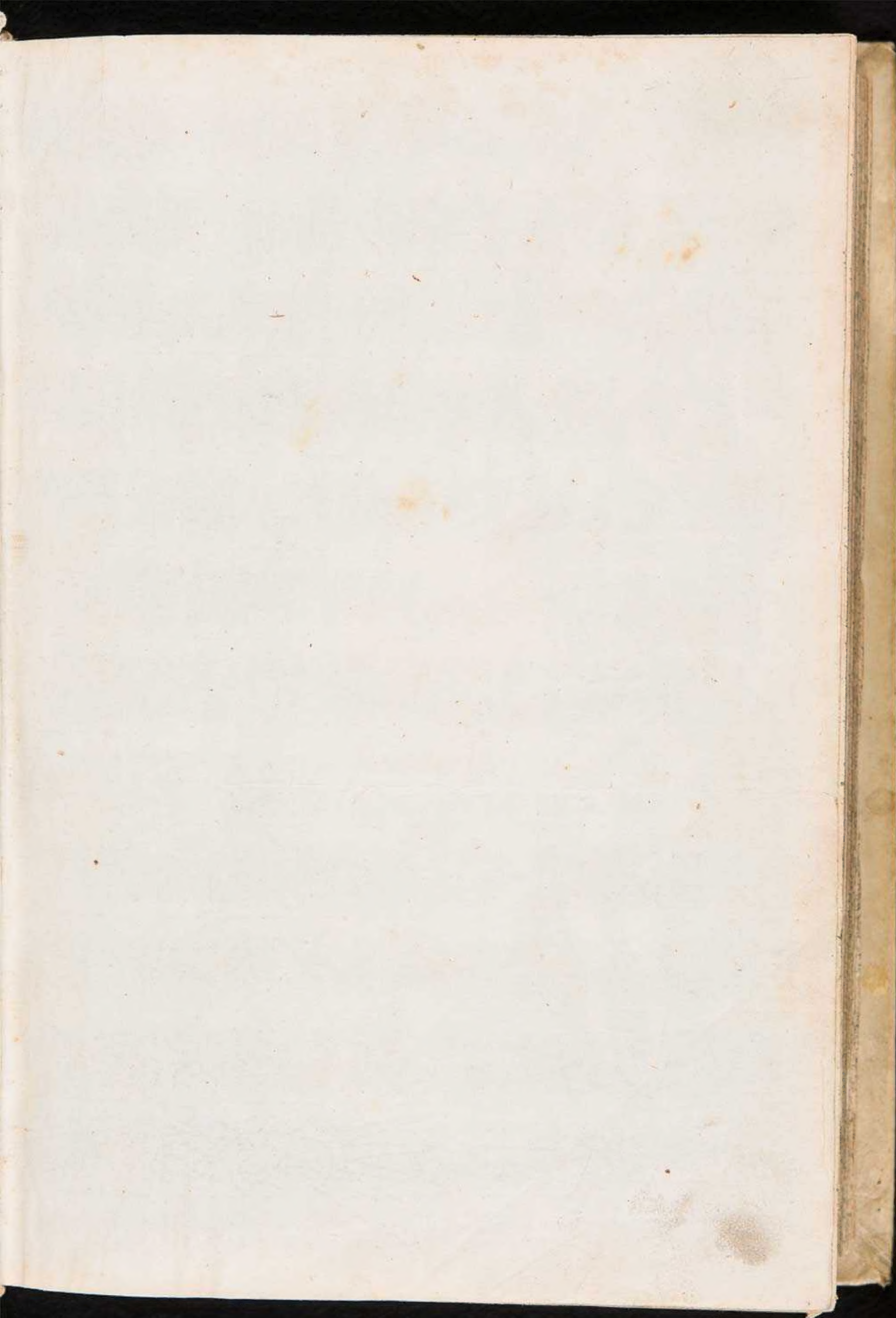

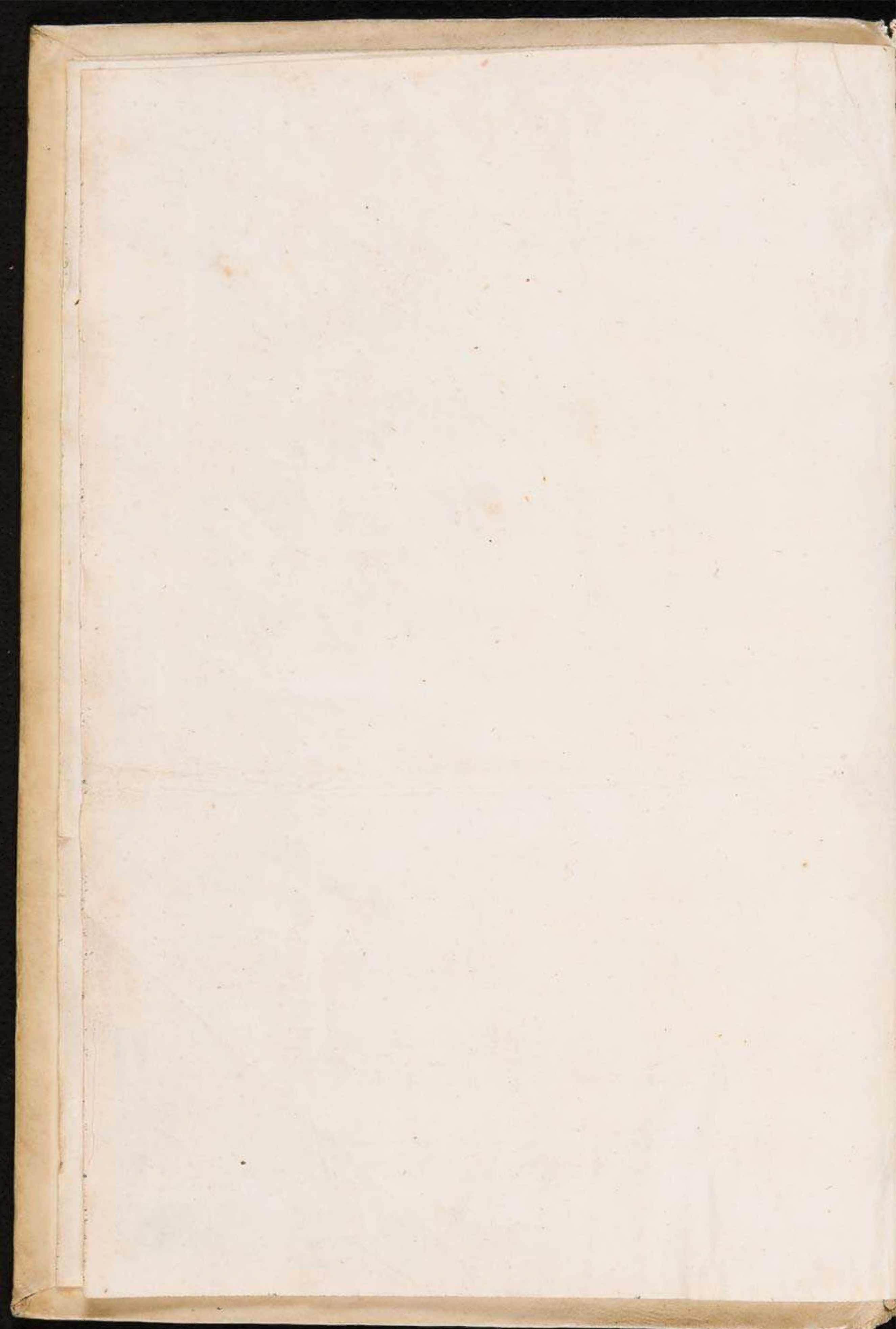

PHILIPPO IV. HISPANIARVM INDIARVMQVE REGI

M A X I M O .

ALPHONSVS TVRRIANVS VEMIVS, SALVTEM ET VICTORIAS.

 VOS ex America tua auri, gemmarumque thesauros, immensas planè opes, hostium fremente inuidia, Oceanoque gemente singulis annis referunt naues, Potentissime Rex, eos non tantiesse putauit sapientissimus Auus Tuus, vt satis illis beari posset Europa. Intelligebat enim alia multo præstantiora naturæ munera esse, quibus æquus rerum arbiter, ac naturæ parens Deus, regiones amplissimas, & orbi reliquo pares, & ornauit ad pompam, & ad vtilitatem arcanis suæ prouidentiae legibus instruxit. Horum cum pleraque peregrinationem non ferant, reliquum illud erat vnum, ne diutius tam ingenti naturalis scientiae parte, maximo suo damno careret genus humanum, vt ab eruditissimis hominibus explorata diligenter, & litteris fideliter consignata luci mortaliū exhiberentur. Ea gratia Sapientissimus Rex, Ferdinandum Archiatrum suum laboriosissimæ industriæ virum aliosque Mexicum ire iussit, quorum summa contentione factum est, vt cum plantarum saluberrimarum incredibilem vim expictam, accuratèque descriptam, tum volucrum, serpentium, ferarum, pecudumque inuisas, inauditasque nostris hominibus formas in illorum commentarijs haberemus. Hi dum, Romam delati, ab eruditissimis Lynceis, qui tum maximè florebant, expenduntur, expoliuntur, ac multiplici commentatione, Principibus viris etiam adlaborantibus, maturitatem quandam assequuntur, nescio quo facto propemodum interiere. Quod cum eruditissimis

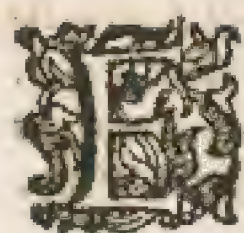
nibus doleret, tum mihi indignum factu videbatur, si sapientissimi Regis Prouidentia, tot magnorum ingeniorum monumenta, tam arcanus naturæ thesaurus fortunæ iniuria nobis periret. Ergo, cum opportunè in Vrbe agitare Hispanensium negotiorum, Neapolis, Siciliae, ac Mediolani Actor, nec laboribus, nec sumptibus mihi parcendum duxi; vt hæc naturæ arcana tandem aliquando euulgata bonorum votis fauerent satis. Quod, vt augustius fieret, in tui nominis luce prodire debuere, vt quæ Aui tui designatione publico mortalium bono debebantur et Te auspice rederentur, eademque opera illius in Te sapientiam respiceremus, & amplexaremur humanitatem. Diu vale, Regum Maxime, Romæ Kal. Octob. 1650.

IACOBVS MASCARDVS TYPOGRAPHVS

LECTORIS.

T summam nunc quidem ego qui inter Pic^{torum}, & Sculptorum moras, & Com^{mentatorum} obseruationes, & scriptionesq; multis annis circa huius Voluminis Ty^{pos} versor, tibi indicauero, ut exantlati huius in thesaurum laboris, cognitionem presumere queas.

FRANCISCVS HERNANDVS in Mexicana noui Orbis Regia Primarius Medicus, Re^{gis} iussu perquam sedula, & diligenti multorum annorum obseruatione, perquisitione, atq; experimentis MEDICAM ex toto illo Regno, necnon PHYSICAM omnem MATERIAM pluribus libris conge^{ssit} ac misit.

Eam **NARDVS ANTONIVS RECCHVS** in Hispania, eodem iubente Rege DECIM LIBRIS distributam in compendium contraxit, quod Medico, & Philosopho non minus contem^{planti}; quam in humane sanitatis usum reducenti, satis esse possit, & Methodo quidem tam ipse disciplina, quam vsu perutili, & apprime accomodata.

Vtriusq; labores multis annis susceperunt per Studiosorum ora nomine, sumaq; rediitui, & peregrini, imò Mexicani Dioscoridis increbescere sui desiderium premiserunt Iosephus Acolta Societate IESV de natura Noui Orbis, ita etiam excitauit in suis Americanis lib. 4. c. 29. De Plantis, liquoribus, & alijs rebus medicis Regis iussu præclarum Opus Do^{ctor} Franciscus Hernandus condidit in quo vniuersæ Plantæ ad viuum expresse, describuntur numero 1200. comprehensæ. In hoc opus aiunt 60000. ducatos impensos fuisse, cuius compendium Do^{ctor} Nardus Antonius Medicus Italicus magna diligentia concinnauit, quo eos, qui de Plantis indicis p'ura scire desiderant, missos volumus. Lege & in Tomis America & Nauigat. in India Occidentalem. Editæ hæc indicia ante triginta annos, & quidem pluries.

Cuiusmodi insignis UTILITATIS & admirabilis NOUITATIS OPVS annum iam serè quinquagesimum delitescens, Academici Lyncei iuxta proprium institutum F. Cesii Principis ope, & auspicijs, edendum, illustrandum, & augendum suscipere, ipsiusmet Recchi p'ctis exemplaribus, apud eius Nepotem doctissimum, omnisq; iuris peritissimum Virum M. Antonium etilium asseruatis, aditipulantibus, an intus inde exhibitis.

Et primo **IOANNES TERRENTIVS LYNCEVS** decem Plantarum, Animalium, Mineralium Nouæ Hispaniæ libris NOTAS adscripsit Physico, Medico, Chymico succo haud carentes, obseruationibus minimè vulgaribus respersas.

Plantarum quoque ALIIS IMAGINIBVS plurimis idem Terrentius perutiles etiam NOTATIONES adposuit, quibus præsertim genuini colores partium innotescerent.

IOANNES FABER LYNCEVS BAMBVRGENSIS Summi Pontificis ab Herbarijs Studijs Medicus, in Romano Athenæo Professor, luculentissima ALIIS Animalium ICONIBVS DESCRIPTIONES adiecit, & SCHOLIA, quibus præter confertas de eisdem omnibusq; serè congeneribus obseruationes, & eruditiones, Physica, Medica, Anatomica, plura noua habet, quæ impensè simul præsent ac delectent.

FABIVS COLUMNA LYNCEVS operi vniuerso ANNOTATIONES, & ADDITIONES adiunxit, in quibus, & Doctrina multiplex, & insignis illa in obseruationibus diligentia, rerum ac vocum acre & perpolitum examen, nouaq; non pauca: suum hunc Auctorem de Botanicis omnibus, pluribus quidem, & præclaris Voluminibus optimè meritum, perbelè referunt.

Ex Principis **FEDERICI CAESII LYNCEI**, S. Angeli Principis NATURALIS THEATR^{II} Frontispicijs Caronis primo Tomo constituta, PHYLOSOPHICIS scilicet ipsiusmet Prin-

Principis amplioribus TABVLIS in Botanici Studij ac vniuersæ Plantarum Scientiæ institutionem adpositis, hisce priora præstabit SYNTAXIS illius, quæ ad numerum, methodum, plenissimum conspectum, certamque disciplinam, & Medicis, & Philosophis omnibus, ea non solum vniuersa perducuntur, quæ à Physiologis quibusq. de stirpibus hætenus tradita sunt; sed noua plurima, ab ipso primum adinuenta, expenuntur, simulq. cum veteribus ac Mexicanis Recchi, genuinis omniparentis Naturæ vinculis, veniunt in connexum Icones Plantarum & Animalium circiter octingenta paginis circ. mille exhibentur.

Si Herbaria, si naturali Historiæ addictus: si Medicus, si Philologus, si denique Phytosophus: si Florilegus Principum, aut Heroinarum blandiris delicis: vel si nouis è fructibus, aut Pharmacis Mercator, Institor, Pharmacopola, Odorarius, sanitatem, oblectamenta quaris, aut lucrum, nouas hic certe habes Rerum, Imaginum, Vocabulorum Myriades, quæ & oculos, & mentem, & desiderium omni ex parte explere possint. Vale.

Imprimatur si videbitur Reuerendiss. Patri Magistro Sacri Palatii Apostolici.

A. Rinaldus Vicesg.

*****

Approbatio P. Balthassaris de Lagunilla à Societate Iesu qualificatoris Concilij Inquisitionis Hispaniae, & à confessionibus Excellentissimæ D. D. Ducissæ del Infantado Oratricis, &c.

Librum inscriptum. *Rerum Medicarum nouæ Hispaniæ Thesaurus, seu Plantarum, Animalium, Mineralium Mexicanorum Historia, ex Francisci Hernandez noui Orbis Medici Primarij relationibus in ipsa Mexicana Vrbe conscriptis; à Nardo Antonio Reccho Monte Corninate Catholicæ Maiestatis Medico, & Neapolitani Regni Archiatro generali, iussu Philippi II. Hispaniarum, & Indiarum, &c. Regis collecta ac in ordinem digesta, à Ioanne Terrentio Lynceo Constantiensi, Germ. Phil. ac Medico notis illustrata.* De mandato Reuerendiss. Patris Fr. Vincentij Candidi Sacri Palatii Apostolici Magist. legi attenta consideratione, magnæque voluntate perfusus, miror equidem laborem improbum totius operis in tam diffusa rerum varietate vestiganda, & eruenda illarum natura, & proprietate, quod mira, & nunquam satis laudanda eruditione consequitur ab Auctore, collectore, & illustratore. Opus sanè vtile nouo, & veteri orbi, cui multa in eo contenta cum magna vtilitate, communicata videmus, & docet experientia, eaque inuenio consona his, quæ in alijs eiusdem argumenti Auctoribus curiosè obseruauimus, & vidi studiosè per ferè viginti, & septem annos in Regno Peruano, in Insulis, & Prouincijs Mexicano Imperio vicinis. Si Panegiristam agerem, & non censorem in excellentissimi operis laudes diffunderem calumum; sed ne metas transeam officij commissi, illud iudico vtile iocundum, & verum tam in rebus enarratis, quam in naturali sophia. Est certè thesaurus, qui profert noua Europeis, & vetera Americanis pleraque ignorantibus, donec repertus ab Auctore apertus, & communicatus est ipsis. Poterit igitur opus præclarum Typis mandari, quandoquidem nec bonis moribus, nec Catholicæ fidei est contrarium. Romæ postridie Kaledas Augustas, Anni Dominici 1651.

Balthassar de Lagunilla.

*****

Imprimatur,

Fr. Vincentius Fanus Mag. & Socius Reuerendissimi P. Fr. Vincentij Candidi Sac. Pal. Apost. Mag. Ord. Præd.

To-

Totius Historię, de Plantis, Animalibus, cęterisq. me-
dicis rebus, quę in noua Hispania inuentę vtroq.
hoc volumine describuntur com-
pendiosa synopsis.

LIBER PRIMVS.

Prolegomena pręmittit. fol. 1

LIB. SECVNDVS.

Aromata promit. 27

LIB. TERTIVS.

Arbores describit. 44

LIB. QVARTVS.

Frutices, atq. suffrutices ex-
ponit. 101

LIB. QVINTVS.

Acrę herbas habet. 131

LIB. SEXTVS.

Amaras herbas continet. 181

LIB. SEPTIMVS.

Salsas, & dulces herbas pro-
fert. 220

LIB. OCTAVVS.

Acęrbas, & acidas herbas pro-
dit. 259

LIB. NONVS.

Animalia exhibet. 313

LIB. DECIMVS.

Mineralia explanat. 134

SEQVVTVR.

Aliorum nouę Hispanię Plan-
tarum Nardi Antonij Rec-
chi imagines, & nomina,
cum Ioannis Terrentij Lyn-
cei annotationibus. 395

Aliorum nouę Hispanię Ani-
malium Nardi Antonij Rec-
chi imagines, & nomina,
cum Ioannis Fabri Lyncei
Bambergensis expositione. 460

Fabij Columnę Lyncei in
Nardi Antonij Recchi Mon-
tecoruinatis Medici Regij
Rerum Medicarum nouę
Hispanię volumen annota-
tiones, & additiones. 841

PARS PRIMA.

Phytosophicarum Tabularum
ex frontispicijs Naturalis
Theatri Principis Federici
Cęsij Lyncei S. Angeli, & S.
Poli Princ. I. March. Montis
Cęlij II. &c. Baroni Roma-
ni desumpta, In stirpium
scientię, ac studiorum in-
stitutionem, totiusq. Her-
barię Syntaxis prospectum,
nunc primum a Lynceis
edita. 901

Historię Animalium, & Mi-
neralium nouę Hispanię
liber vnicus, in sex tra-
ctatus diuisus Francisco Fer-
nandez Philippi II. prima-
rio Medico Authore.

RERVM MEDICARVM NOVAE HISPANIAE NARDI ANTONII RECCHI Liber Primus.

PROLEGOMENA PRAEMITTIT.

Quid in hoc opere contineatur, scribendi occasio, eiusq. utilitas. Cap. I.

QUANTQVAM priscorum pleriq. praesertim Aristoteles, Theophrastus, Plinius, Dioscorides, & Galenus, ac recentiorum non pauci, de Medica materia verba fecerint; vna tamen omnes nondum ad medium, ne dicam ad calcem, fastigiumq. rem perduxere. Quippe adeo speciebus, ac viribus abundans, & ampla est materia haec, ut meritissimo iure ea, quae dignoscitur, pars illius quae ignoratur, minima dici possit, Quod certe quotidie experimur: non enim tantum vnaquaeq. dies patefactis olim rebus lucem affert splendidior; verum etiam varias materiae huius species ac differentias, in nouo praecipue Orbe detegit. Intellexerant enim Catholici atque potentissimi Hispaniarum Reges, cum primum in eorum potestatem noui Orbis nonnullae regiones, diuino consilio & munere sunt redactae, ex litteris ad eos missis ab his terrarum plagis, & a viris fide dignis acceperant, imò mille rebus ignotis ad eos hinc delatis, re ipsa cognouerant, quot nouus ille Orbis abundaret miraculis: quas nulli priorum visas Medicinas, nec auditas ferret, quaeq. possent cum orientalibus merito conferri, forsitan etiam ipsidem praeferrì: quot odores emitteret, quibus Arabiae felicitas cederet: quam varias mirabilesq. animalium species educaret: quot metallorum fossiliumq. differentias atque thesauros in penitissimis visceribus per tot secula abditos contineret. Cumq. expugnatis plurimis regionibus & in Hispanorum imperium redactis, ob restitutas Christo errantes oues atque

A

Eccle-

Ecclesiæ Romanæ caulæ inclusas, mirum in modum gauderent; proxima cura erat in id incumbere, ut tantarum rerum historia tam in gratiâ eorum, qui tunc temporis versabantur inter viuos, quàm illorum qui post essent nascituri, æternitati consecraretur; tum etiam ut cunctis præclarissima illa, omniq. admiratione digna Dei Optimi Maximi opera paterent, & fragili mortalium corpori saluberrimis medicamentis repertis, consuleretur. Opus sanè Diuinum: Philippo II. Hispaniarum Regi eiusq. Maioribus solum permissum. Et licet rei huiusce magnum negotium pluries fuerit motum, in eo tamen, quod is, qui verè vtiliter & iactis principijs cõsentaneè scriberet, desiderabatur, necquidquã promotum fuit, quousquẽ tandem Philippus potentissimus Rex D. Francisco Hernando, Medico suo Indiarum primario prouinciam hanc exequendam mandauit. Is igitur huius noui Orbis rerum historiam in vigintiquatuor libros, plantarum verò icones in decem tomos, animalium autem in vnum cõgessit. Inspiciens verò Rex ad Rempublicam iuuandam, hæc nullius ferè esse vsus (quod tamen præter ipsius mentem erat,) tum ob plurimas ibi contentas res medico vsui non insèruientes, tum ob alias indistinctè, incompletè & inordinatè traditas: tandem mihi vni ex suis Medicis rem hanc inspiciendam, ac in medicum vsum redigendam demandauit. Qui licet hoc onus meis humeris longè impar, nonnullis ex causis futurum dignoscã, ut tamen tanti Regis, cuius, quantus sum illius sum, mandatis obtemperem, Diuino confusus auxilio Opus hoc, in quo de Medica noui Orbis materia agetur, magno & ægrotantium & medentium, tum noui cùm veteris Orbis commodo medicæq. materiæ ditadæ, ac antiquorum iuniorumq. nonnullis dubijs dissoluendis, ne dicam erroribus confutandis perutile; paucis prius ad dilucidationem rerum, quæ in opere continentur prælibatis, aggredior.

Medica materia à quibus sumatur, quæq; in Plantarum Historia consideranda veniant, & de Autoribus imitandis. Cap. II.

Lib. de arte
non longe
à prin.

6. Simp.
Med. fa-
cult. c. 1.

6. De hist.
plant. c. 8.

Magnus ille Hippocrates omnium Medicorum, ac Philosophorum primus Medicinam esse, eamq. veram ac necessariam, aduersus artem negantes ac sanitatem fortunæ adscribentes, hoc potissimum medio, nempe Materiæ medicæ viribus ac vsu comprobare nititur: eamq. artis huius essentielle principium, basim ac fundamentum statuit, hoc modo asserens. Omne quod fit, propter quid fieri comperitur, atque etiam in singulis adeo propter quid fieri videtur, ut plantas, animalia, & mineralia, è quibus materia sumitur medica, ad hominum valetudinem tuendam, morbosq. pellendos facta, censendum sit. Quare Galenus medicamenta omnia, partim esse partes animalium, aut plantarum, aut fructuum, aut eorum liquorum (quos Græci *σποδες* vocant aut succos) partim verò ex metallis sumi litteris mandauit. Theophrastus verò, medicamēta ex varijs plantarum partibus, (ut sunt fructus, succi, folia, radices, & alia) sumi scriptum reliquit. Nam plantarum tantum historiã ac causas, omiſsis animalibus ac mineralibus, considerauit ac tractauit. In quorum medicamentorum historia duo considerata sunt: Vnum, ut eorum differentias, reliquamq. naturã ex partibus, affectionibus, generationibus, vitaq. petamus, partes externas, totamq. figuram, ac etiã internas ita spectando, ut id, quod cuiq. proprium sit, quodq. cõmune, dignoscamus: Alterum verò, si id, quod alicui peculiare videtur, possit quandoq; ob aliquod nō esse.

Nam

Nam contingit aliquando plantarū proprietates, ac figuras ita mutari, vt a nonnullis alia existimentur. Primum optimè explicauit in plantis Theophrastus dicens: Partium differentia (vt formula rem complectar) tribus ferè in rebus consistunt, aut in eo, quod quædam habent, aut non habent, vt folia, fructus, & cætera: aut quod non similia, neque paria habent; aut tertio, quod non similiter habent. Horum dissimilitudo, figura, colore, spissitate, raritate, asperitate, lenitate, reliquisq. affectionibus innotescit. ad hæc, omnibus saporum differentijs disparitas, aut in excessu, atque defectu magnitudinis, multitudinisue: non similiter verò habent, quæ positione ac ordine differunt. Quò verò ad generationem, quasdam sponte, alias semine, alias radice, alias auulsione, ramo nonnullas, aut furculo, alias truncò, lignouè minutatim conciso, prouenire asserit. Quò ad vitam, considerando quibus locis gaudeat hæc magis, vel illa, quantumue proprijs in locis vnaquæq. viuere possit. Mutationes autem sparsim, quasi obiter tetigit. Dioscorides etiam duo illa considerat; aliter tamen. nam vires, & facultates medicamentorum vsui medico deferuientes docere intendens, idq. fieri non posse, nisi medicamentis prius cognitis, non ab re delineamentis quibusdam ea describens, differentias, partes, generationes, vitas considerat; mutationes, vti rarò euenientes, parum attingens. & si ambo vtrumque inspexerint; diuerso tamen modo tractarunt, differentes in scopo, & ordine. Nam Theophrastus Philosophis, Medicis, Agricolis, & alijs plantarum cognitionem profitentibus, scribit; Dioscorides tantum Medicis. Ille naturam, partes, differentias, ac vires, ad legentium admirationem proponit; hic cuncta eadem, vt facile a posteris dignoscantur, & medico vsui turò adaptentur. vterque ordinem, ille naturæ, hic doctrinæ, insectatur. Sparsim ille ac varijs in locis plantarum descriptiones, naturas, ac vires disseminat; hic vniuersam earum formam in vnum colligit, mox vires annectit. Theophrastus ita plantas solas examinandas sumpsit, & de eis considerans præ cæteris extremam manum illis imposuit. Dioscorides verò intra medicinæ limites continetur, & non solum plantas, sed quidquid a metallis, cæterisq. fossilium generibus, nec non animalibus ars medica sumit, in vnum opusculum coegit. Quare Galenus cæteri. omnes circa medicaminum examen Dioscoridi primas deferunt: quod quantum ad rem medicam spectat clarius, & exactius omnibus scripserit. At quia opus hoc in medicorum præsertim gratiam editur, in omnibus ferè Dioscoridem imitabimur. exceptis paucis, quæ a Theophrasto sumpsimus, quæue in medicamentorum facultatibus dignoscendis, a Galeno mutauimus.

r. de li-
sto. plant.
c. 1.

lib. 2. de
hist. plant.
c. 1.

Quem ordinem in suo de materia Medica Dioscorides seruauerit, quiq. in hoc opere sit obseruandus. Cap. III.

Materia medicam tractans Dioscorides summa diligentia laborauit, vt non tantum vera, vtilia, & statim principijs consentanea scriberet, sed & vt ordinatè cuncta disponderet. huncq. ordinem, & in librorū, & capitum connexionibus, & in vnoquoque capite, differenti tamen modo ab alijs tradito, seruare conatus est. damnans Iuniores, quòd materiam medicā vernaculam, cognitamq. vulgo dignam censuerunt, medicamentorumq. vires, probationesq. cursim complexi nullo experi-
in proem.
non lon-
ge a prin.

mento eorum effectus colligentes, inani verò reddendarum causarum studio verba fundentes, alia pro alijs scriptitando, rem in aceruum, congeriemq. controuersiarum extulerunt; ac nonnulla, reclamante euidencia, prorsusq. veritati refragantia, non certa fide, sed narratione potius ab alijs accepta, cumularunt. In ordine iidem ipsi aberrantes, partim eorum aliqui discrepantes, nullaq. cognatione coniunctas vires colligentes, partim per elementa litterarum scripta in ordinem digerentes, genera & eorum effectus a sua cognatione disiunxerunt. Dioscorides verò libros, & capita connectens, medicamentorum genera, & effectus virium cognatione coniuncta considerat. In primo libro nimirum de aromatibus, oleis, vnguentis, arboribus, nascentibusq. ex eis succis, lacrymis, ac seminibus materias, ac materiarum capita virium cognatione coniuncta connectens, pertractat. Sic & in secundo libro. in quo de animalibus, melle, lacte, adipe, frugibus, atque oleribus, subnexis herbaceis, quæ acri prædita sunt facultate. idq. ideo, ne coniunctorum vires disiunxisse videretur. In tertio radices, succos, semina, herbas, & quæ vernacula, & inter se cognata censentur, ac ea, quæ pluribus scatent remedijs prosequitur. In quarto de radicibus, & eis, quæ restant herbis. In quinto de vinis, & metallis. In sexto & ultimo, facultates medicamentorum, quæ nobis prodesse, aut obesse, possunt, recenset. In singulis autem capitibus primò medicamenti nomenclaturas proponit, deinde species, seu genera recenset, si plura reperiri contingat; mox eiusdem delineationes, ac notas describit, ut illud cognoscere valeamus; postremo facultates, operationesq. nos docet. ita ut vnumquodq. caput in tres diuidendum sit partes, quarum prima nomenclaturam, & genera; altera descriptionem; tertia vires, & vsus contineat. Cūq. medicamenta omnia, quæ in hoc opere continentur, vel sint partes animalium, aut plantarum, aut fructuum, aut horum liquorum, quos Græci *σποδες* vocant, aut succi; partim verò ex mineralibus sumantur, melius mihi visum est, cum Galeno de plantis ante omnia agere; tum quia numerosissimum illarum est genus, tum quia virium robore præcellentissimum; inde de animalium partibus tractare, ut post plantarum icones animalium successiuè sequerentur, hinc ad mineralia tandem deuenire. Itaque vniuersum opus hoc, tribus præcipuis partibus constabit, illas tamen in decem libros diuisum, absolutissimè comprehendet. Hisce enim Prolegomenis in Primo propositis, in sequentibus septem, de Plantis, non eo quidem ordine, qui in elementis visitur; (hoc enim esset genera, & eorum effectus à propria cognatione disiungere,) sed eo, qui in Plantis genere coniunctis, & qualitatum familiaritate, ac præcipuè cognatione saporum connexis consistit; Dioscoridis potissimum instituto, quandoq. & ordine, seruato perscribetur. Quare in Secundo de aromatibus; in Tertio de Arboribus, & nascentibus ex eis, succis, lacrymis, ac seminibus; in Quarto de Fruticibus, ac Suffruticibus; in Quinto de herbis acri sapore præditis; in Sexto de ijs quæ amaro; in Septimo de his quæ salso, dulciq.; in Octauo de his quæ saporibus reliquis cognatione quadam coniunctis, nempe acerbo, austero, acido, nec non & de insipidis agetur. Si verò inter eas reperiri sit aliquas pluribus, interimuè oppositis, præditas saporibus, has etiam collocabimus inter illas, quæ cum præcellenti cognationem habent: in Nono tandem de Animalibus; in Decimo de Mineralibus prosequemur.

lib. 1. de
simp. med.
facul. c. 1.

*De Rerum, ac Medicamentorum Plantarumq. in genere nominibus, ac eorundem
multiplicitate, & recta impositione. Cap. IV.*

Superiori capite diximus Dioscoridem, non tantum in librorum, capitumq. connexionibus, sed in vnoquoque capite ordinē seruasse, ita vt quoduis caput in tres dissecari partes possit. prima nomenclaturam, & genera; secunda descriptionem; tertia vires, & vsus contineat. sic & huius capita operis, in tres diuidi partes poterunt. in prima nomenclatura, & genera; in secunda delineatio, ac loca in quibus plantę nascuntur, geographicē ac chorographicē ponuntur; in tertia vires habentur, ac vsus. Cumq. id quod primo occurrit, sit plantarum nomen, ideo de nominibus plantarum huius operis agere operæpretium duxi; quibusdam prælibatis prius de rerum, ac plantarum nomenclaturis in genere. Etsi natura ne an impositione sint nomina non eodem modo antiqui sensere. Nam Hippocrates, nomina lege quadam naturæ indita esse asserit, species verò rerum non lege sanctitas, sed naturæ esse germina. Plato verò natura esse asserit, Aristoteles positione, & ad placitum, conceptus & res denotantia nomina esse statuit. ab eo tamen non dissentit Plato dicens, nomina naturaliter significare, quia a perito artifice imponente, talia imponuntur nomina rebus, qualia illarum naturis conueniunt, vt ex præallegatis Hippocratis verbis rectē intellectis colligi potest. eoq. magis quia solemus artificialia, quæ maximè naturam imitantur, naturalia per exaggerationem vocare. Quorsum & illud est Geneseos, omne quod vocauit Lib. de arte non longè à princ. Adam ipsum est nomen eius: sed de hoc hætenus quod alterius est indaginis. Cap. 2. Ac quia de Plantarum nominibus, rectaq. eorum impositione ad inuestigandas plantarum noui Orbis nomenclaturas, hic agere intendimus, meritò omissis alijs, dicimus: Plantarum nomina nonnunquam suis assignari inuentoribus: interdum regionibus, vel quia in his primum inuentę sunt, vel copiosius, aut viribus præstantiores proueniant: Quædam ab effectus excellentia appellationem traxerunt: aliæ ab euentu rei: nonnullæ ex aduerso sua ducunt nomina. Quædam a fabulosis veterum narrationibus sunt: nonnullæ, quæ ab aliarum rerum similitudine nomen mutuuntur; quæ omnia etymon aliquod habent, ac nomen earum, vim quandam, & rationem naturæ exprimit. Cæterarum verò etymo diù ignoto, euenit vt posteriores, naturis plantarum, facultatibus, locis, alijsuè longo satis vsu cognitis, alia illis nomina, horum aliquid in illis indicantia indiderint. quibus a posteris receptis, deletis ac ab vsu reiectis primis nominibus, alia secundo imposita remāsere. Itaque nominum aliquid denotantium nimius creuit numerus, paucis vix relictis nullam sui nominis rationem manifestam habentibus. Quare cum varia hominibus imponendorum nominum se offerat causa, tam illis quæ antiquum nomen seruant, quàm etiam in quibus primum nomen deperditum est, diuersa sunt nomina indita, & sic in vnico medicamento, duo & aliquando plura nomina reperiuntur. Antiquitus plantarum cognitioni magna diligentia in veteri hoc Orbe vacabatur, veluti & nunc, & in veteri & in nouo insudatur, ita vt in diuersis regionibus diuersæ essent nomenclaturæ. atque ab his facultas, ab illis sapor, ab alijs color, vel similitudo cum alijs plantis, vel cum animalibus ab alijs aliquid eiusmodi notabatur. Etsi autem hæc nominum varietas confusionem quandam in professorum

animis generare potest, non tamen est etiam absque maxima utilitate eorum cognitio. Primò, quia peregrinantes, Galeni more, ob exactam simplicium medicamentorum in varias regiones cognitionem, optimum est ut & eius regionis ad quam perueniunt, & nomen illorum quæ quæritant medicamentorum sciant, quia sic facilius eorum notitia reddetur. Secundo, quia ex nominum varietate sapius in cognitionem simplicis medicamenti venimus. Nam quod vnicum nomen non explicat, quandoque explicatur ab altero. Quorum nominum varietas quandoque a Dioscoride in quibusdam medicamentis admissim explicatur; in alijs ex eorum descriptione colligitur, in quibusdam verò neutrum fit, sed sola nominum varietas ponitur, cur autem ita nominentur, non solum non enodatur, sed neque in delineatione includitur. At summa adhibita diligentia, nominum proprietatibus, atque etymo inuestigatis, dubio procul multa nobis simplicia innotescunt, quæ alioqui non innotescerent. Nominis namque proprietas nunc medicamenti formam, nunc facultatem, nunc odorem, & aliquid eiusmodi denotabit, ita ut aliqua nota effatu digna medicamento addatur, quæ faciliorem eius cognitionem reddet.

*De Plantarum huius operis nominibus earundemq. multiplici
nomenclatura. Cap. V.*

IN plantis noui Orbis hoc in opere contentis, plura obseruantur nomina etymon aliquod habentia, ac vim quandam, & rationem naturæ exprimentia, ac nonnulla etiam etymon nullum referentia offeruntur. Plantarum namque quarum nomina etymon habent, quædam a præcipua facultate, effectusue excellentia appellationem traxerunt, ut est herba *Phabuame*, dicta sic a facultate, qua puerperas iuuandi prædita est, a Dioscoride *Aristolochia* nuncupata. sic etiam *Tlahueli locaquahuatl*, arbor insanix dicta, quia dæmones pellendo, & fascinum inhibendo eos curat, qui horum prauitare insaniunt. *imipatl* medicina feminarum dicta, quia muliebres morbos, præcipue hystericos affectus curat. *Tetlatia* vrens medicina, nuncupata, quia quarto ordine calida est, & vrentis naturæ. *Coaximipatl* medicina doloris dicta, quia dolores lenit. *Qualancapatli* irati hominis medicina dicta, quia hilaritatem inducit, & iram mulcet. *Tlaclpatli* dysentericorum medicina nuncupata, quia dysentericos sanat affectus. Aliæ a quadam peculiari proprietate, ut *Pinahuahuiztli*, idest herba verecunda, sic dicta quia hominis tactum fugit, & eius flatu tabescit. Quædam a suis inuentoribus nomen duxere, ut *Tenquilitic* herba Principis dicta ab inuentore, qui erat illius regionis Princeps. *Cimatl* quam Hispani incolæ herbam Ioannis infantis, illius primi inuentoris, dicunt. A locis aliæ, ut *Chichimecapatl* quia *Chichimice* gentis est medicina. *Texcalxihuitl*, seu herba saxorum, quia in saxis oritur. *Atcuapatli*, seu medicina iuxta riuos proueniens, quia in fluentibus aquis oritur. A sapore, ut *Cocoxihuitl*, idest herba acris, a sapore acri, quo pollet nomen sumens. *Tlacochichic*, hoc est virga amara, *Cacochichit*, seu herba amara ab amaritudinis sapore nuncupatæ. A colore, ut *Tlilxochitl*, id est flos niger, nomen a nigro filiquarum colore, nam huius plantæ flores mutari videntur in filiquas. *Cocoxochipatl*, hoc est medicina lutei floris, a florum colore sic dicta. A similitudine cum multis rebus facta, ut cum animalibus. quod scilicet vna plantæ pars, vel quod ipsa vniuersa alicui

alicui animali similis sit, vt *Theoquilin*, id est saxei vermes, sic dicta a radicibus capillaribus, vermium figuram referentibus. *Zazacilin*, sic dicta, quia eius semen est simile Cochleis. a similitudine cum alijs medicamentis, vel quod vniuersa, vel quod eius pars emuletur illa, vel vniuersa, vel illorum partem, vt *Tlalahoehotl*, id est infima abies. *Tlacopolin*, hoc est cerasus humilis. a similitudine quam habent cum vniuersa planta. *Ahuapatli*, hoc est querna medicina, a similitudine foliorum, quam habet cum folijs quercus. *Zozoyatic*, seu plāta palmæ similis, a similitudine foliorum, quam habet cum folijs humilis palmæ. *Tautbli*, id est nubilosa medicina, ob flores comantes, qui nubila imitari quadantenus solent, dicta. A medicamenti, seu eius partis figura, vt *Cempalxochitl* a numerosa foliorum multitudine sic dicta. *Tlalquequetzal*, id est penna terræ, sic dicta a folijs pennas auium imitantibus. a nostris Millefolium dicitur. *Nauiyepuz*, id est quatuor dorsis, dicta sic quia caules hæc herba producit foliaceis quibusdam appendicibus, secundum eorum longitudinem e partibus quaternis discurrentibus pennatos. *Tezopatli*, sic dicta a radice, duritie & colore in rubeum vergente, imitante lapidem *Tezontli* dictum. *Tetzonxochitl*, id est flos barbatus, sic dictus a floribus comantibus capillis longis & coccineis, qui simul barbæ instar iuncti sunt. *Tzontlahuaqui*, id est capilli rubei: sumpsit hæc planta nomen a tenuitate, colore, & forma comantium in summis virgis florum rubeos capillos referentium. Ab accidente quoque, vt *Copalquahuil*, id est arbor gummiæra. & licet hoc nomen cunctis arboribus gummiæris commune sit, per antonomasiam tamen huic arbori inditum est. *Hoitzloxitl*, seu affluens resina, eodẽ modo per antonomasiam a copiosa resina quam producit, sumpsit nomen. *Xioquahuil*, sic dicitur, quia stipes lepra infectus videatur. Quandoque a duobus simul iunctis vnum fit nomen, vt *Axixcozahuitl*, hoc est medicina vrinæ lutea. a folijs infernè luteis lutea dicta, & a facultate euocandi vrinam medicina vrinæ nuncupata, fit nomen compositum a facultate & filiorum colore. *Tzactexcaltlacotl*, id est virga candida saxorum dicta, nomen compositum ex colore, & loco in quo oritur. Contingit quandoque vnam & eandem plantam plures sortitam fuisse nomenclaturas, eaq. diuersas. vel quia in vna regione fuerit cognita vna præcipua facultas, a qua apud illas gentes nomen vim illam exprimens fuerit impositum, in alia verò regione facultate altera, ab hac diuersa, cognita alterum nomen fuit inditum, & sic in diuersis regionibus, diuersis cognitis facultatibus tanquam præcipuis vni & eidem plantæ insitis, plures fuerint accommodatæ nomenclaturæ vt est *Texaxapolla*, id est lapidū perforatrix. nam confricato ea madente lapide, vel quinque uncias crasso, admotisq. auersa parte naribus, ita perciperet quis odorem, ac si naribus herbulam admouisset, penetrante vapore saxū durum. Alij eandem plantam *Tzontpolihuitl*, seu sternutamentū mouentem vocant, quia naribus admota sternutamentum excitat. vt est etiam *Tzompilihuitl*, id est medicina, ciens sternutamentum, a facultate excitandi sternutamentum, qua pollet, sic dicta. eadem ab alijs nuncupata *Tzontecompatli*, id est medicina caput expurgans. Obseruatur quandoque nomenclaturarum pluralitas non tantum a varietate facultatum, quæ vni plantæ insunt, sed quia vna erit sumpta a facultate, alia a colore, alia ab odore, alia a similitudine, pro varietate earum qualitarum præpollentium, quæ diuersis impositoribus innotuerunt. vt est planta illa, quam ab odoris prauitate *Cohayellin*,
id est

idest anguem foetentem appellant . alij eandem plantam *Tlilpoton*, seu nigrā, & foetentem plantam, a nigro colore, & foetido odore nominant . eandemq. *Chichic*, seu herbam amaram, & serratorum foliorum, a sapore & figura nuncupant . Alia planta *Ollinbiqui*, a seminis coriandro similis rotunditate. eadem *Coaxibuitl*, idest serpentis herba nuncupatur . tribuunt serpentibus sapientiam & prudentiam, quare sapientum planta appellatur . Sacrifici enim Indi, cum videri volebant versari cum superis, & responsa accepisse ab eis, ea vescebantur planta, vt desiperent milleq. phantasmata, & daemonum obuersantium effigies circumspectarent . tribuit enim id Solano maniaco Dioscorides . quare satius fuisset, herbam desipientium, & maniacorum, & non sapientium nuncupare . Tot ergo diuersis nominibus vnā plantam appellari non penitus absolum duxi, immo non parum commodi, tum ad facilitandam plantæ cognitionem, tum ad eiusdem virium & facultatum indagationem, futurum putavi . Namque opus hoc in lucem editum per varias noui Orbis regiones circumferri posset, & incolis illarum, ex peculiari regionis plantarum nomenclatura facilius innotescerent . aut si quis, ob harum plantarum certam notitiam, in varias se regiones conferat, ac plantam peculiari illius regionis nomine petierit, dubio procul planta ab incolis ostenderetur, & erit voti compos . tum etiam ex nominum varietate plantarum facultates & vires (vt diximus) innotescerent . vnum enim nomen, vnā, aliud verò aliam explicabit facultatem . Et si plantarum huius operis nonnulla nomina etymo carere, vel si quod habent ignorari videatur, in posterum etiam, aut innotescere, aut alia nomina, vim quandam & naturæ rationem, exprimentia, aut aliquid prædictorum denotantia, imponenda esse sperandum est . ob hoc cuncta harum plantarum nomina ad vnguem adnotare optimum fore existimaui .

*Generum Plantarum nomenclaturæ, differentie, conuenientie, ac
degenerationes . Cap. VI.*

E Tenim dictum est, vnumquodque huius operis caput in tres diffecari partes posse, quarum prima nomenclaturas, & genera, secunda descriptionem, & locos, tertia vires & vsus contineat . Cumq. duobus præcedentibus capitibus de plantarum nomenclaturis, rectaq. eorum impositione dissertum sit, in præsentī capite de nomenclaturis generum plantarum, eorumq. degenerationibus, conuenientijs, ac differentijs tractabitur, ne per ignota, tum in ordine tum in descriptione procedatur . Doctrina enim euidentius tradi solet, cum per genera, speciesuē diuidimus . Quare rectè hunc in modum agetur, vbicunque fieri possit . Genera itaque plantarum prima ac maxima, a quibus omnia penè, aut plurima continentur, vt Theophrastus inquit, quatuor sunt, nempe δένδρον arbor, θάμνος frutex, σπύγανος suffrutex, ab alijs cremium dictus, ἡβη herba . Arbor est id Theophrasto quod ab radice caudice simplici ramosum, nodosum, surculosum, haud faciliè dissolubile assurgit, ceu Olea, Ficus, *Tecomahaca*, *Tlahueliloca quahuil*, *Xochiocotzo quahuil*, *Copaltic*, *Tamarindus*, *Huacoxe*, *Hoitzil oxitl*, *Mizquitl*, *Sasafras*, *Hoxacam*, & aliæ similes . Frutex, quod ab radice caudice multiplici, ramosumq. se extollit, vt Rubus, *Paliurus*, *Tlepatli*, *Hoitzitzilxochitl*, *Tlatlacotic*, *Acuilotl*, *Ecapatli*, *Huitxiqua*, *Nacacul*, *Txicpatli*, *Atlacopillin*. Suffrutex, quod ab radice multis exiguis caudicibus, cauliculisuē

culisue exit, ramosumq. est, & in altum assurgens, mediamq. naturam inter herbam ac fruticem habens, vt Rosmarinus coronarius, Lauendula, Hedera, Spartum, *Coatl*, *Xalquahuil*, *Xiopatli*. sunt qui dicant, suffrutice vno constare scapo lignoso, surculoso, humili minutisq. ornato folijs, vt Abrotanum, Sampsuchum, Serpillum, *Tzontecpatli*, *Tlacoxochitl*, *Tlacoxiloxochitl*. Herba, quod ab radice foliatum, sine caudice prouenit, semenq. caule fert, vt frumeta, & olera. Sunt qui addant, quandoq. caule carere, sepius vero caules ferre, aut culmos minimè lignosos, sed molles, vt Borrigo, Beta, Sonchus, Chondrilla, Melissa, *Acxoiatic*, *Chilmemecatl*, *Cocoxibuitl*, *Zozoyatic*, *Epazotl*, *Taubeli*, *Tacuacha*, ac quamplures alie. Plantae omnes quae ex semine ortum ducunt, conueniunt in hoc, quod facto semine, ex eo radix primo oritur, mox duo foliola. Differunt verò, sola namque herba statim fundit ab radice folia, praeter ea bina foliola, prima, quae cunctis generibus communia illico è seminis pulpa prodeuntia, sunt affinia radici. Arbor, frutex, & suffrutex, continuo ab ijs foliolis edunt stipitem, herba omnis alia insuper folia. procedente verò tempore, quaedam etiam stipitem mittit, quaedam nullum vnquam, quod de Cynoglossò scribit Dioscor. In nonnullis prouenit, vt in Beta. atque harum vna differentia pro tempore. sunt enim quae cito, vt Borrigo, sunt quae ita serò, ita rarò caulē mittant, vt aliquibus sine caule natura sua sint aestimatae, qualis Tusilago. Altera differentia è Cauliū numero vel frequenti vel singulari, ex eorundē magnitudine, ac perennitate. in alijs tribus generibus egreditur scapus, stipesue vel vnus, vel plures. Si vnus, aut magnus, & est arbor, aut paruus, & est suffrutex. si plures, est frutex. Horū verò affectus proprij sunt, Arboris, vt ne intereat, aut denuò subnascatur; fruticis, & suffruticis, vt aliqui tales sint, aliqui intermorian- tur, id, quod cum herbis commune habent. Omnis ergo suffrutex differt ab Arbo- re magnitudine; aliquis etiam annuo interitu. Agrimonia namque interit, & alia multa vnicaulia. in eo autem conueniunt, quod vtrique truncus est singularis. Dif- fert ab arbore frutex paruitate, in qua ei cum suffrutice conuenit; ab vtroque verò stipitem frequentia. nec necesse est ei perennare, sicut neque suffrutici, seu cremio. nam & Myrtus perennat, & Praonia non perennat. Herba conuenit cum suffruti- ce stipitis vnitae aliquando, vt Brassica. nonnunquam cum frutice stipitem multi- tudine, vt Foeniculum. alias cum eorum neutro stipitis carentia. Differt omnis ab omnibus alio proprio discrimine, nempe foliatione, modo supra explicato. Contingit quandoque degenerare haec genera plantarum, vel culturae mangonio, vel negli- gentia, & incuria colentium, vel aliàs suapte natura, & sponte, ac alia in alia abire, sicut & species. nā Sisimbrij species in Mentam, Triticum in Lolium, & Hordeum in Auenam, sic & genera. Corylus si non colatur frutex est, item Punica, si auel- lantur soboles, arborefcunt. Malua quandoque in altum se attollens, atque in ar- bore transiens. quippe ita fit, neque tempore longo, sed senis septenisue mensibus, ita vt longitudine, crassitudineq. instar hastae possit grandescere. Quapropter com- modè ad vsum baculi venit. tempore verò longiore exacto pro ratione magis quo- que incrementa capessit. simili modo, & Beta. nam ea quoque ampliorem magni- tudinem capit, sed longè magis Amerina, Paliurus, Hedera, vt procul dubio arbores efficiantur, quamquam frutices sint auctore Theophrasto. Arbores è contra ni purgentur, earumq. cultura omittatur, in frutices degenerant, idque fruticare ar- bores appellant. Huius Idae proportio quaedam est in nonnullis alijs herbis, vt in

Lactuca,

r. de hist.
plan. c. 5.

lactuca, cuius stipitem ad hortorum postes quæsitum prodiit Theophrastus. sic in Salvia, Androsamo, Polygonato, Hyoscyamo, Rhododendro, & plerisque alijs, ut Dioscorides inquit, fruticare, & suffruticare contingit.

De Plantarum Partibus. Cap. VII.

Nomenclaturas generum plantarum, differentias, ac conuenientias, de generationesq. superiori capite ostendimus. Nunc explicationem partium plantarum prosequi conuenit. Cumq. planta res varia sit (ut Theophrastus inquit) atque multiplex, ob hoc partes in vniuersum de ea referre difficile est. signum huius, quod nihil penitus est quod commune accipi possit cunctis plantis conueniens, ut animalibus os, venter, & alia proportionem eadem, alia quodam alio modo. Neque enim radicem, neque caulem, neque rami, neque germen, neque folium, neque florem, neque fructum, plantæ omnes habere videntur. Cortex rursus, aut medulla, aut nervus, aut vena minimè omnibus inest, ut in fungorum, & tuberum genere patet. Quibus rebus, hisq. similibus natura utique plantarum consistit. Sunt equidem arboribus, & fruticibus partes plurimæ, suffruticibus pauciores, quibusdam herbis paucissimæ. quarum quædam primæ maximeq. communes plurimorum sunt, ut radix, caulis, ramus, surculus, ex Theophrasto. quædam perpetuò suis adsunt stipitibus. aliæ non semper adhærent, sed pereunt, ac decidunt. quas idcirco nonnulli partes esse negant, alij annuas appellant. Perpetuæ partes sunt radices, caudices, rami, cortices, ligni materies, matrix, medulla, & aliæ. annuæ verò, & non perpetuò præsentem, flores, calyces, iuli, fructus, semina, capitula, siliquæ, valuulæ, umbellæ, pappi, & multis folia etiam, sed non omnibus tamen. Radix igitur est, quo terræ planta inseritur, atque cohæret, & alimentum allicit. cunctis plantis hæc inest, paucas si excipias, quæ sine radicibus viuunt, & augentur, ut Viscum, Stelis, & Hyphear, arborumq. Fungi. Caulis, id, quod ab radice simplex supra terram assurgit, & in quod alimentum deferretur, scapusq. latinis nominari consuevit. ac in arboribus quidem, & fruticibus caudex, in herbis vero caulis dicitur. Solones. boles illa coliculorum, inutilisq. è radicibus fruticatio, Stolones appellantur. qui iuxta arborum, ac fruticum caudices erumpunt, quiq. euulsi, atque plantati viuunt, & adolescunt. Truncus inferior caudicis pars, quæ radici vicinior est, aliàs quæ truncatis superest ramis. Rami sunt, qui in caudice, aut caule fissi multiplices sparguntur, & veluti brachia quædam se expandunt, quos nonnulli nodos appellant. Surculus, id quod ex ramis simplex, ac indiuiduum oritur, quale potissimum germen annuum apparet. At quia prædictæ partes cortice, ligno, & medulla, quæ & matrix dicitur, constant, meritò de his dicendum. Est ergo Cortex. cortex pars vltima, ac extrema a subiecto corpore separabilis, veluti crusta quædam ad regendum data. quæ si velut ambiens membrana cingat, tunica a tuendo corpore Liber. dicta est, pars tamen corticis interior, quæ ligno præsius adhæret, propriè liber Corium. erit. is quibus scribimus libris nomen dedit. Corium a doctis non tam facies summa, quàm statumen quoddam crassius, cui & aliud subesse potest, nominatur. Sunt Nervus. verò, & partes quædam, quæ per se nomine carent, similitudine autem ex animalium partibus appellationem sibi mutuantur. Quare appellant nervum id, quod

conti-

NARDI ANT. RECCHI LIBER PRIMVS. 11

continuum, fissile, praelongumque spectatur, sed infociabile ac germine destitutum & venas habens. Venæ ipsæ cætera neruo similes, sed maiores crassioresque sunt, & ramulos & humorem habentes. In Ligno item existunt multa: interior pars cortice circumdata, fissilis & dura, ac veluti corpus arborum, & fruticum; cuius exterior & cortici vicinior pars mollior, ac albidior Alburnum à quibusdam dicitur, quæ facile putrescit & teredinibus obnoxia est. Caro est id, quod omnibus dimensionibus diuidi potest, quomodo terra, quæque ex terra constant: Vnde fit, ut inter neruum & venam ipsa media intercedat, ex Theophrasto. Matrix est id, quod in medio ligno residet, & tertium à cortice continetur, velut medulla in ossibus, quod nonnulli cor, alij medullam appellare malunt. Medulla etiam est id, quod in medio ligni fungosum continetur, veluti Sambuci medulla, Salicis, Virgæ sanguineæ, Rubi. Sciendumque etiam, quod herbarum Cauliculi si exigui sunt, cauliculi, aut coliculi dicuntur, quandoque & scapi, aut culmi, ut Fabarum scapus, frumentorum & paruarum Arundinum culmi. Folium est proprie quod ex carne cortice & neruis constat, plantasque vestit atque exornat, quocumque spoliatur plantæ nudæ apparent. Flos gaudium est arborum, herbarumque: concipiunt enim plantæ varijs diebus, & pro sua quæque natura grauidæ partus gerunt, quod germinatio ideo vocatur. Pariunt, cum florent; flosque ruptis constat utriculis ubi futuri fructus spes est. Sunt etiam quædam alia peculiaria parturientis arboris indicia, quæ neque fructum, neque florem proprie dixeris, κακρυας Græci vocant, suntque sublonga pannicularum modo nucamenta, quæ squamatim compacta prodeunt è ramis, ut videre est in Larice, Picea, Platano, Iuglande, Tilia, Abiete & alijs permultis. Verum quod in Auellana, Nuce, Coryloque compactili callo racematim coheret, & veluti praelongus vermis singulari pediculo pensile nititur, Iulus tam Græci, quam Latini vocant. Flores etiam suas partes habent, nempe calycem, stamina, apices, & ungues. Calyx est, quo flos primum continetur, deinde fœtus clauditur. Stamina, quæ veluti filamenta è calyce erumpunt ab intimo floris sinu. Apices sunt crassiuscula quædam dependentia, in staminum summo inhaerentia. Ungues in Rosis cæterisque foliatis floribus veteres intellexerunt imas foliorum partes, quibus calyci coherent, decolores magna ex parte & ideo Medicinæ damnatæ. Fructus, quod carne & semine compactum est, frequenter tamen pro eo, quod inuolucro perinde quasi carne & semine componitur, accipi solet: non raro pro ipso semine, ubi nudum & nulli alteri inclusum nascitur. Sunt etiam herbarum permultæ partes, quæ ab humanarum similitudine nomen traxerunt, ut coma, caput, alæ, sinus, genicula, latera, capillamenta, fibræ, vertex, cacumē & aliæ. Coma quidquid hilari venustate, crinium modo, summum ramorum vel coliculorum exornat, ut frondes: cum foliatum est cacumen, sæpe corymbi & flores comati dicuntur. Id, quod in globum extuberat, aut in orbem glomeratur, Caput dici consuevit: si magnitudine cesserit, Capitulum, à quo multa herbarum capitulata visuntur fastigia, ut Papaueris, Nymphaeæ &c. Causus inter caulem & ramulos anfractus, unde sinuatim noua proles egreditur, Alæ dicuntur, facta ab humanis alis translatione, velut in utrorumque complexu angulus, in quem coierunt, Sinus nuncupatur: sic alarum cauas sinusque idem sibi velle fatebitur, qui rectè inspexerit. Atqui partes, quæ in quosdam nodos intumescunt, tam Articuli, quam

Venæ.

Lignum.

Alburnum.

Caro.

Lib. 1. de

hist. plant.

c. 4.

Matrix.

Medulla.

Cauliculus.

Scapus.

Culmus.

Folium.

Flos.

Cachryas.

Iulus.

Calyx.

Stamina.

Apices.

Ungues.

Fructus.

Coma.

Caput.

Alæ.

Sinus.

Articuli.

- quàm Genicula nominantur, à quibus persæpe & geniculatim & articulatim ramuli prodire dicuntur. Quod inter artus & genicula medium intercedit, Internodium dici consuevit. Geniculatæ quoque radices nuncupantur, quæ nodis quibusdam interstinctæ protuberant, rotundæ & leuiter capitulatæ. Partes crassiores nodis conglobatæ, in quas internodiorum extrema coeunt, Vertebæ nominantur.
- Lateribus etiam præditæ sunt herbæ, quibus laterales funduntur rami, aut vtrinque in ordinem digressi prodeunt. Ad hæc, particulae teretes & oblongæ in capillimodum extenuatæ, Capillamenta dici consueuerunt, qui si contorta crispentur, Cirri mutantur appellationem. Differunt Cirri ab Acetabulis: illi enim tota polyporum flagella sunt; hæc in flagellis cirrisque rotundæ cavitates sunt. Capillamentis germanæ sunt fibræ, quæ plantarum minutiores sunt radiculæ, in quas veluti extremas crassiores effusæ sparguntur; sic radices multæ fibris capillatæ, necnon etiam capillamentis fibratæ pinguntur, quæ veluti crinibus quibusdam cirratæ comantur. Vertex, Fastigium, Cacumen id esse constabit, quod longissimo à radice distat intervallo, ut crus, quod proximum sit pedi. Oculus dicitur, quod persæpe in huiusmodi alarum sinu videantur oculi; is inoculationi nomen fecit. Cervix pars illa est, quæ à capitis radicibus prodiens, prælonga, teres, in colli speciem figuratur, ut in Capis & Porris, & id genus similibus. Umbella est, quæ in plantis summum insidet, estque floris seminifera pedamentum, in plures digestum longiores pediculos, qui simul ex fastigio eodem orti in latius continuò radiantur, singuliq. florem vel semen sustinent in orbem circumactum, ut in Sambuco, Fenniculo, Aniso ac Dauco, & nonnullis alijs. In orbem quoque radiatas herbarum comas cacuminaque in falces coacta, Latini Muscaria vocitarunt à stabi similitudine, cuius ventilatu muscæ e conuiuijs abiguntur. Cymæ sunt scaporum delicatiores tenerioresque coliculi, quas à prima pullulatione præstant. Pappus, lanosus vilus est, qui deflorescentibus aliquot herbis remanet & postea in auras euanesceit, ut in Carduis, Senecione, Soncho, & plerisque alijs fit. Herbæ quædam & arbores quadam lanugine pubent, quæ est lanata quædam hirsuties, qua stirpium aliquot folia, coliculi, termitesque canescunt. Aculei sunt, quæcunque duriuscula in cuspidem turbinata punctiorem infligunt spiculorum modo. Echinus est, quidquid numerosa congerie aculeorum illepitatur siue tegmen, siue caput, siue cacumen: sic dictus, quod globoso spinarum agmine maris Herinaceum mentiatur, ut in Castaneis. Diplaco & Spina alba apparet. Semina multis variisque conceptaculis recipiuntur, nempe siliquis, valuulis, folliculis, loculis, vasculis. Folliculus est theca cuiuslibet rei, quæ granum vel semen continet inuolutum. Siliqua tegumentum est, quo vel grana leguminum, vel herbarum semina concluduntur nam non legumina modo, sed quamplures quoque herbæ & frutices siliquantur: Valuuli cum cæterorum leguminum folliculi, tum præsertim Fabarum appellati sunt, quia vallo quasi valuoli grana excutiantur. Vascula reliqua seminum inuolucra, quæ si veluti parvæ capsulæ ea recludant, Loculamenta dicuntur; si pecuniarij sacculi follicularem formam referunt, Vulgæ sibi nomen asciscunt. Circinatus florum vel foliorum ambitus, qui coliculos, aut ramulos herbarum coronat, Verticillū est, ab instrumēti muliebris similitudine dictū, quod fusi vertedi gratia solitū est adhiberi. Omissis verò partibus Frumēto & Viti dicatis, uti nostro

stro instituto minimè opportunis, alijsq. ad figuram pertinentibus, breuitati studens, huic capiti finem impono.

Saporum in Plantis repertorum differentia inuestigantur. Cap. VIII.

QUippe cum in ordine seruando, in tractandis plantis hoc in opere contentis, connexionem cognatione saporum esse seruandam operæ pretium fore duxerim; ad clariorem ideò notitiam de saporum differentijs, quantum nostro instituto conuenit, nunc agere intendo. Etsi hæc inquisitio pertinet in summa ad secundum de anima, in specie ad librum de sensu, & sensilibus, priuatim verò ad librum de saporibus; attamen quia tripliciter sapores considerari possunt, primo in ordine ad gustum, cuius sunt obiecta, secundo secundum propriam naturam, tertio secundum subiectum, cui insunt; primus, & secundus modus ad Philosophos pertinent, quare de his Aristoteles in præallegatis locis differuit, tertius ad medicos; atque ita Galenus considerans mixta, ut ad sanitatē conferunt, sapores, ad ipsorum temperies dignoscendas, ordinauit. & sic per subiecta distinguit. Et quamuis nulla qualitate, earū quæ secundæ appellantur, firmum satis indicium ad mixti temperamentum dignoscendum, sumi possit (sola enim experientia id assequimur, cui vnice fidendum) ex saporibus tamen non parū iuuamur, cum ad id consequendū, tum ad plantas ipsas dignoscendas. Sciendum ergo, quod de saporū differentijs, ac numero, prisci non pariter sensisse videntur. Plato namque in Timæo, ut refert Galenus, quodāmodo octo posuit, Acerbum, Austerum, Acidum, Salsum, Nitrosum, Amarum, Acrem, & Dulcem; alio modo quinque. primos duos Acerbum, & Austerum, eiusdem ferè speciei esse asserens, solum autem in ratione maioris, & minoris differentes. sic salsum, nitrosum, & amarum. amarus namque ex nitroso provenit intensione: salus verò aut nitroso imbecillior aut adstrictionis quoque assumens aliquid, ex adstrictione specificam differentiam adsciscere videtur. Alij addunt alium, quem Adstringentem vocant. huncq. Plato eundem cum austero esse intellexit. nihil enim aliud est, quàm austerus remissus, qui in malo Cydonio, & Medico reperitur. Theophrastus addit Vnctuosum, seu oleosum, seu pinguem, qui potius in numero succorum à Platone ponitur. Vnctuosum enim esse non ad saporem, sed ad modum substantiæ succi pertinet. Alijs nouem dicuntur, acer, acidus, pinguis, salus, austerus, dulcis, amarus, acerbus, insipidus. tres primi è tenui materia prodeunt, medij è mediocri, postremi è crassa, atque terrena. Nos octo tantū veluti nostro proposito opportunos explicabimus, acrem, amarum, salsum, dulcem, insipidum, acidum, austerum, & acerbum. Acris sapor est, qui linguam, & os acrimonia ferit, cōpungitq. ac fauces mordet, simulq. calefacit, & interdum quasi exurit. is maximè conspicuus est in Pipere, Pyrethro, Euphorbio, Nasturtio, Allio, & Cœpa, *Ahuapatli*, *Chilli*, *Chilpanilazolli*, *Chilmeatl*, *Tazpatli*, *Anchoa*, & id genus alijs. Fit autem ex tenui, sicca, calidaq. materia. quare omne id, quod gustui acre, mordensue se præbet, igneæ naturæ participes est. idem sapor reperitur in edulijs quibusdā, quibus vtimur pro obsonio, multis verò ut condimentis tantum, cum etiam in simpliciter medicamentis, tum in deleterijs. qui si nondum vehemens est, sed infra tertium calefaciendi ordinem

subſiſtit, vim, atque facultatem habet, intro ſumptus, penetrandi, meatus aperien-
 di, craſſoſq. humores attenuandi. extrinſecus corpori adhærens, cutem rarefacit,
 humoreſq. elicit, ac rarefacit. Quod verò iam acrius eſt, tertiumq. caloris gradum
 exuperat, præterque guſtus acrimoniam, caput tenui vapore ferit, ſi craſſioris ſit
 eſſentiæ cauſticum eſt, & aut veſicas excitat, aut cruſtas molitur. Sin tota ſubſtan-
 tia animanti aduerſatur, ſepticū, id eſt putrefaciens, & deleterium eſt. Amarus ſa-
 por inſuavis eſt, ac triſtis. guſtum diuellit, & linguā corrodit. eo inſignis eſt Aloe,
 Abſynthium, Gentiana, Centaurium minus, Colocynthis, *Cruſpatli*, *Zenanam*, *Te-
 cpatli*, *Ztomptonic*, *Tezompatli*, & eiufmodi alia. Craſſa eiſ eſt materia atque terre-
 na, quam exuperans calor preſſauit, & exiccavit. quare omne amarum calidū, &
 ſiccum eſt. etſi aliter Auerroes ſentiat, negans ſaporem amarum ex calore fieri
 ſemper, ſed ex calore, aut frigore fieri poſſe, modo calor, aut frigus cū deſiccatione
 coniungantur, idq. multis exemplis monſtrare nritur, vt eſt apud eum videre. cui
 ſe ſubſcribit Valleriola. quorum rationibus ſatis optimè doctiſſimus Valleſius re-
 ſpondet. Hinc ſanè præcipua viſ detergendi, & meatus expurgandi amaris ineſt,
 introq. ſumptis inſarctus expediendi, & admotis ſordida vlcera detergendi, & ex-
 purgandi. at quia exiccando, ſuperuacaneos humores abſorbent, aut detergunt,
 & dulcedini, quæ putredinis parēs eſt, prorſus aduerſantur, putredinem inhi-
 bent, & corpora diū integra tuentur. Salſus ſapor eſt, qui linguam exactè ſiccando
 corrodit, non tamen admodum calefacit. in mediocri materia conſiſtit cum calo-
 re, & ſiccitate. aqueæ enim materiæ (quæ non exquisitè ſimplex eſt) partes quaſ-
 dam terrenas permixtas calor externus tandem præaſſans, & vrens, atque ſiccans,
 falſum ſaporem inducit. fitq. à terreno ſicco, quod in aqueo humido caloris vi
 præaſſatum, attenuatumq. eſt. neque igitur prorſus terrenus, vt Galenus inquit
 hic totus manet, ſed permixtus obrunditur; ſiccitas verò maior conquiritur, &
 perſiſtit. Itaque quod falſum eſt, poros contrahit, incidit, detergit, digerit, ſeu ſua
 ſiccitate potius humores abſorbet, ſine manifeſto caloris ſenſu. quo fit, vt à putre-
 dine vindicer. a ſale nomen accepit. quare hoc genere ſalis ſpecies omnes conti-
 nentur, aqua marina, *Tzatli*, *Tequixquiltl*, & hiſ ſimilia. Dulcis ſapor ſuavis, ac
 iucundus eſt, nullaq. qualitatis exuperantia moleſtus. nam materiæ, & tempera-
 menti mediocritatem obrinet. Hac de re exaſperata lenit, maturat, concoquit, &
 anodynus eſt, ac alimentorum omnium communis. omnium namque nutrien-
 tium cōmunis dulcedo eſt. quidquid enim nutrit, aut plus, aut minus eſt dulce, ex
 Galeno. Conſpicuus eſt hic ſapor in ſaccharo, melle, Glycyrrhiza, *Tzompellicxichutl*,
Tatacanaltic, *Cuiztapazollin*, *Coltotl*, & huiufmodi alijs. Inſipidus ſapor improprie
 dicitur, vt qui ſaporum potius priuatio ſit, nullaq. qualitate afficit, nulloq. guſtu
 ſaporum percipitur. Huius materia tamenſi quodammodo craſſa eſt, non tamen
 prorſus terrena, ſicca, & adſtringens, ſed humore quodam perfuſa. qui etiam non
 exquisitè permiscetur vi caloris. & quia eiſ materia emplaſtica eſt, meatus om-
 nes inſarcit, & obſtruit, exaſperata lenit, & ſoluta conglutinat. Quamuis autem
 ſapor hic dulci ſit affinis, diſtat tamen, quod paulò craſſiore, & crudiore conſtat
 materia. Id ſaporis genus in aqua excellit maximè, inde in Cucurbita, Pepo-
 nibus, *Omimezeli*, *Quodamolli*, *Thapatl*, & huius generis. Acidus ſapor eſt, qui
 guſtum penetrat, & tenuitate ferit, citra tamen yllum ſenſum caloris. in te-
 nu

5. Collig.
 cap. 27.
 9. lib. cōtr.

4. ſimp.
 med. cap.
 14.

nui inest materia, frigida, siccantisque est natura, suaque tenuitate ad penetrandum, & incidendum nihilo ferè infirmior est acri sapore. quare incidit, attenuat, mordicat, detergit, obstructa liberat, repellit, & siccat. frigoris enim altè subeuntis beneficio fluxiones omnes repellit, siccitateque planè valida est, sanguinis eruptiones sistit, ac cohibet. Eius vis in aceto maximè deprehenditur, in succo limonũ, mali citri, & in Oxalide *Tomatl, Tlatlaucapatli*. Austerus sapor est, qui moderatè os, & linguam costringit, & quadam asperitate coarctat, ac quadantenus refrigerat, & exiccat. Consistit in materia mediocri, quæ terrena, & aquea particeps est, in qua non calor, sed frigiditas dominatur, & exuperat. luculenter refrigerat, extinguit, cogit, atque contrahit. fluxiones moderatè sistit, atque repellit. proprièq. crudus humor appellatur. estq. immaturis fructibus peculiaris, vt in Mespilis, Cornis, Pomis, & Pyris siluestribus, Vuaq. acerba, *Gacapolton* fructu immaturo; *Texoil* fructu incompleto; *Copalxochotl* etiam fructu immaturo. Acerbus sapor austero finitimus est, eo tamen grauior, molestiorq. ac magis linguam, gustumq. omnem costringit, & exasperat. ac proinde magis tum siccat, tum refrigerat. eius materia planè terrena est, & sicca, nec aquæ, nec humoris manifestè particeps. in qua non calor, sed frigus exactè dominatur cum siccitate. Itaque vt frigidus fluxiones repellit, vt adstringens humorum impetum sistit, ac cohibet; vt siccans coarctat, atque densat; vulnera cicatrice obducit; vt terrenus humores incrassat. Sapor hic in malicorio, Galla, Rhoe, & Cupressi nucibus, *Exquahuil*, & *Mizquih*, & huiusmodi alijs cõspicitur. Cumq. corpus acerbum terreum sit, ac frigidum, tripliciter necessario exoluitur, vt Galen. ait, aut incalescens, aut humescens, aut vtrumque simul perpetuens. Itaque si caleseat dumtaxat, nec humidius fiat, neque mollius, sed durum manens, solam acquirit dulcedinem, velut roburneæ glandes, ac potissimum quæ vocantur Castaneæ. si tantum humescat, siquidem ea crassarũ sit partium, & aquea humiditas, austerum euadet. cuiusque enim saporis vires aquea retundit, atque hebetat humiditas: si verò tenuium partium, & aërea sit, acescet. ostensum nãque est, frigidum subtile, acidam efficere qualitatem: at si pariter humescat, & calefiat, humiditate quidem aquea in dulcedinem, aërea verò transibit in pinguedinem.

4. Simp.
med. c. 3.

De Plantarum noui Orbis, ab indigenis veteris huius diuersitate; earundemq. multitudine. & cur de paucis hoc in opere tractetur. Cap. I X.

Huius nonnullas veteris Orbis indigenas plantas in nouo Orbe ortum ducere, fama est; quamplurimas verò noui illius esse proprias, quarum penè nulla in hoc antiquo visitur. Hanc Indiæ plantarum diuersitatem ad aures Theophrasti peruenisse eius verba, quæ scripta reliquit 4. de Histor. plant. cap. 5. testantur. vbi loquens de Indica ficu, alijsq. Indiæ arboribus, & herbis, ac absoluto sermone de ficu, & alijs duabus congenerebus plantis, subdit. Sunt etiam alia, plura ab ijs diuersa, quæ Græcia gignit, sed nomine carent. nec mirum quidpiam ex eorum proprietate putandum; nam, vt quidam referunt, nulla omnino arbor, nullus frutex, nulla herba similis ijs comperitur, quæ in Græcia proueniunt, paucis exceptis, idq. etiam ex Iconibus, figurisq. plantarum regijs in libris contentarum a quouis optimè satis percipi potest. Tanta namque arte, & peritia

tia depictæ sunt, ut tum in illarum partibus, totaq. figura delineandis, tum coloribus punctim applicandis, gens illa nec Apelli, nec cuiquam antiquorum cedere videatur. Imagines, & similitudines plantarum, & animalium ita ad viuum videntur, ut res ipsæ, seu accidentia in rebus ipsis inhærentia appareant, ut ex nonnullis plantis, & animalibus ad nos delatis coniectari potest. Non ab re itaque omnes naturæ præstantiam in plantis admirantur, non tam quod infinitum earum numerum procreauerit, quam quod omnes sic variauerit, ut non sit reperire plantæ speciem, quæ alijs ex toto similis sit. Hanc plantarum specificam diuersitatem cœli, & soli proprietate, ac ratione fieri scriptum reliquit Theophrastus, ubi loquens de generatione plantarum spontanea, a principio statim inquit. Spontè autem alia exeunt (ut simplicius loquar) quæ minora consistunt, & maximè quæ annua, herbaceaq. natura sunt. Cæterum euenit, ut etiam maiora interdum ita gignantur, cum aut imbres frequentauere, aut proprietas aliqua in cœlo, & terra consistit. in fine autem capitis concludens, inquit. Itaque quantum in vniuersum exprimi liceat, generationes huiusmodi fieri necesse est, terra subseruefacta, coactoque humore admixto, commutatoque ex solis ardore, quemadmodum & animalia progenerari videmus. Quæ Theophrasti verba, æquo si recipiantur animo, plantarum materiam esse quatuor elementa, inferre videntur. Nam per terram subseruefactam duo sicca elementa, nempe terram, & ignem intelligit; per humorem duo humida, nempe aquam, & aërem, quæ simul cum siccis admixta, & coacta, plantarum materia euadunt. Causam verò agentem solis statuit calorem operantem in elementa illa, vniendo, mutando, ac disponendo ad plantæ formam introducendam, virtutemque formæ plantæ productiuam infundendo. Elementorum namque virtutes cuiusque formæ mixti productionem attingere non possunt, nisi sit superior alia virtus. & hæc est à cœlo. Motus itaque cœlorum causa vniuersalis est mutationum inferiorum, ut putà elementorum mixtorum, inanimatorum, plantarum, & animalium. non quia motus per se producat quicquam, sed quia est vniuersalis quædam conditio causæ. nam sol & alia applicata, & lata per motum in situs diuersos, rerum diuersitates operantur, ex Aristotele. & hæc de plantis spontè nascentibus.

1. de caus. plant. c. 5. Plantis autem ex semine, vel ex analogo ortum ducentibus (corpora enim cœlestia non eodem modo operantur in hæc inferiora) motus cœlorum non totam imprimit virtutem, sed coadiuuat aliam virtutem. Coadiuuat enim virtutem, & calorem naturalem feminis, vel analogi, qui est eiusdem rationis cum cœlesti. & sic cœlum omnium causa est, non solum productiua, sed conseruatiua. non enim consisterent multum inferiora hæc, præsertim plantæ, & alia viuientia, motu hoc, & influxu cœlorum cessante. A syderibus quam magna vis oriatur in plantis, scriptum reliquit Theophrastus. Sed de his hæcenus, alterius est operis.

c. ult. lib. 3. de caus. plant. Etsi autem infinitus ferè sit numerus specierum plantarum; noui indigenarum Orbis, de paucis tamen agere in hoc opere visum fuit. nam tantum in his tria illa, quæ Galenus in medicis præceptis, ac cunctis alijs obseruanda statuit, reperiri contingit. quorum id erat in primis, quod ea, quæ tractantur, debent esse vera; secundo vtilia; tertio iactis principijs conuenientia. Cum ergo inter tot mille plantarum differentiæ hæc solæ reperiantur pluribus, ac notata dignis præditæ facultatibus, ac

vsui medico vtilibus (in commodum namque artis medicæ professorum præcipuè præsens editur opus, quibus plurimum, vt debeo, præ cæteris proficere, animus mihi semper fuit) iactisq. principijs consentaneis, ac antiquorum, præsertim Galeni, methodo non repugnatibus, non immeritò harum tantum historias, Icones, & Imagines distinctas prælo tradendas, operæ pretium duxi.

Dubia eorum, qui asserunt, Inartificiosum, & Inutile esse tractare de plantis proponuntur, & breuiter causæ, deceptiones in plantis efficientes, narrantur. Cap. X.

Plantarum descriptiones fallaces esse, earumq. virtutes inefficaces, atque euanidas pleriq. medicorum quæruntur, multaq. passim obuia apud veteres, quæ parum apte, si nostris conferantur, suo nomini, ac descriptioni respondere, eoq. diuersas esse herbas contendunt, licet nostro æuo idem nomen obtrineant. sic Iberidem, Centaurium minus, Smyrnum, Hippoglossum, Phyllitum, Pentaphillum, Phu, & nonnulla alia diuersa esse existimant, quia veterum descriptionibus non per omnia congruant. ac perinde de plantis noui Orbis opponunt, in illarum descriptionibus deceptiones quamplurimas contingere potuisse. tum etiam experimento satis constare, nonnullas plantas illius Orbis indigenas in veteris huius translatis regiones obijisse; quasdam inefficaces, atque euanidas euasisse; alias mutationes magnas perpessas fuisse. quare ob difficilem plantarum inuestigationem, descriptiones fallaces, magnasq. mutationes, tractare de plantis esse inartificiosum, & inutile opinantur. His vt satisfiat, scire licet, deceptiones multifariam in dignoscendis plantis, ob earum mutationes contingere posse. Variantur namque plantæ quadrupliciter. primo ratione nomenclaturæ, secundo ratione numeri, tertio ratione delineationis, vltimo ratione facultatum. In nominibus enim proprietas eorum, & simplicitas consideratur, quæ tum in plantarum generibus, tum speciebus est. hisq. vel vniuersis, vel eorū partibus. nempe hæc omnia suis, & non alienis, atque improprijs, nuncupantur nominibus, vt quod arbor est, arbor vocetur. sic de fruticibus, suffruticibus, & herbis. pariter & circa species. in quibus non solum proprietas est considerata, vt scilicet appositis sibi nominibus appellemus, sed etiam vniuocatio; nempe, vt perpetuò vnum nomen, si fieri potest, vni, & non pluribus imponamus. Idem in plantarū partibus obseruandum est, vt quod radix est, radix nuncupetur, caulisq. caulis nomine appelletur. sic de caudice, ramo, cortice, folio, flore, fructu, ac semine. Hæc in nominibus obseruanda sunt. In speciebus autem numerus potissimum spectandus. qui est, vel determinatus, cum dicimus, alicuius plantæ duas esse species, vel tres, vel quatuor: vel indefinitus, vt si plura esse alicuius plantæ genera dicamus. At verò in descriptionibus longè plura considerata sunt. delineantur namque plantæ per substantiam, per quantitatem, tum continuam tum discretam; per qualitatem, quæ est visibilis, odorabilis, gustabilis, & tactilis, quæ etiam vel definitæ, vel indefinitæ sunt; per figuram, ac per similitudinem, quæ etiam ad qualitatem referuntur; per situm, per ordinem, qui quandoque confusus ponitur, nonnunquam explicatur; per tempus, quod aliquando determinatur, quandoque indeter-

minatum ponitur, per locum præterea, & regionem. quæ omnia mutari possunt, ac præter naturam reddi: & sic plantas variari, & deceptiones contingere. Facultatum denique ratione, triplici ex causa in plantis error contingere potest. primo ratione plantarum, scilicet cum planta non induxerit effectum, quem promittit; secundo ratione corporis subiecti; tertio ratione affectuum præter naturam, quibus plantæ destinantur. At quia ex dictis quisq. facile deceptiones, quæ in dignoscendis plantis ex mutatione, ratione nomenclaturæ, & ratione numeri contingere possunt percipiet, meritò, ijs omiſſis, ad mutationes ratione delineationis in plantis contingentes deuenimus.

*Modi mutationum in Plantis delineationis ratione euenientium
explicantur. Cap. XI.*

Bisariam mutationes in plantis delineationis ratione eueniunt. nempe vel quia plantæ non accommodantur descriptionibus, vel contra, quod descriptiones non accommodantur plantis. Plantæ quidem auctorum descriptionibus repugnare videntur ob mutatam faciem. idq. pluribus modis euenire potest; primo sui ipsius ratione, secundo ratione Cæli, tertio ratione soli, quarto ratione cultus. Sui ipsius ratione dupliciter est. nam vel ratione substantiæ, quæ in cunctis plantarum partibus consideratur, ut si aliquam quandoque in planta partem deficere, vel superaddi contingit, siue pars illa sit naturalis, siue præter naturam. naturalis quidem, ut capillamenta, quæ Tribuli aquatici caulibus adnascuntur, quæ nec folia, nec caules Theophrasto auctore esse videntur, sed Cauli adnascencia. sic & Viscum, & Stelis, & Hyphear, quæ non nisi in aliena arbore nascuntur. ita & Ledon Cisti species, in cuius folijs pingue quoddam verno tempore contrahitur. Ad substantiam etiam, gummi, lacrymæ, lac, succi, & id genus alia, referri possunt, quæ quandoque sunt, aliquando, cum esse deberent, deficiunt, ut Mastices, iuxta Chamæleonis albi radices; sic & quæ deficiunt, ut Chondryllæ. Alterum genus quod folia fert circumrosa; ut & Othonna, & Chamæleopis nigri radix, quæ interdum exesa est. Quæ præter naturam sunt, huiusmodi esse solent, ut cum Ficui scabies nascitur, ærugo Oliui, atque eadem in frugibus, ex serenitatibus, flatibusq. austrinis, aqua, & rore in spicis insidente, quibus ex sole feruefactis ærugo creatur. sic & cum præter naturam aliqua deficiunt, ut in Myrto, quæ iuxta balneum sine nucleis exijt. Secundo modo planta sui ipsius ratione faciem mutat ex ætate, quæ in eius pueritia, adolescentia, & senectute consistit. etsi aliqui senectutem diuidentes in marcorem, & senectutem, considerent senectutem in planta dupliciter, primo modo antequam planta à terra euellatur, secundo postquam lecta est; nos tamen hac subdiuisione omiſſa, dicimus, plantas ætatis ratione mutare faciem. quia non eodem modo in pueritia adolescentia, & senectute erit, ut in Tussilagine apparet. quæ luteum florem prima germinatione vere emittit, quo vna cum caule confestim exiit. inde nonnulli his carere existimauerunt ex Dioscoride ac ex hisce auctoribus suam de Tussilagine historiam sumpsisse Plinium credendum est, qui neque florem, neque caulem, neque semen proferre hanc plantam tradidit. sic & in alijs

in alijs quibusdam herbis idem Dioscorides in sui operis præfatione his verbis confirmat; quæ causâ etiâ nonnullis scriptoribus imposuit, qui herbas quasdam, verbi gratia Gramen, quinquefoliû, & Tussilaginem amittere florem, fructum, & Caulem negant. & hoc non ob aliud, nisi quia non omni ætate herbas inspexerunt; ac propterea Dioscorides loco præallegato hæc verba prius scripta reliquit. Quare cui in animo est horum peritiam assequi, necesse est, cum prima germinatione solo emergentibus, adultis, & senescentibus adesse. nam qui pullulanti herbæ duntaxat adstiterit, adultam cognoscere non potest, neque qui adultam tantum inspexerit, nuper erumpentem noscet. Quo fit, vt propter mutatam foliorum faciem Caulium proceritates, florum, seminisq. magnitudinem, & id genus alias peculiâres notas, nonnulli, qui olim has rerum varietates non prospexerunt, magno in errore versentur. & paulò post subdebat: Ergo, qui sæpius ad visendas herbas, & earum natales se contulerit, earum cognitionem maximè consequetur. At si mutatio cœli ratione contigerit, hæc ob annorum varias constitutiones erit. prout enim cœlum varias reddit anni constitutiones, annus clementior quandoque aut horridior fit, & ita plantas variat. aeris namque inæqualitatem maximè spectandam esse, Theophrastus docet. Alijs enim imbres conueniunt, quibusdam repugnant. ita & flatus, & frigora, & calor. ex quo fit, vt si his adsint, illis desint, non pauca varietates efficiantur. vel enim figuram mutant, vel minores solito, maioresq. redduntur, non solum vniuersæ plantæ, flores, frondes, radices, aliæq. illarum partes, vel tempestiuus, vel tardius proueniunt, vel etiam omnino marcescunt. vnde rectè in prouerbio est, vt Theophr. inquit, Annus fructificat, & non tellus. Soli ratione plantas variare quandoque contingit. ac perinde vt locus varias temperaturas in primis qualitatibus sortitur, ita multas diuersitates in plantis procreare potest. At quia dupliciter locus intelligi potest, vel pro vniuersa regione, vel particulari alicuius regionis loco; si primo sumatur modo, quamplurimas in plantis mutationes efficere solet, ita vt & stirpium indagatoribus, & Medicis, ac Philosophis in earum causis inuestigandis maximum facesserit negocium. Quantum enim naturæ ob regiones varientur ex Hippocratis de aere, aquis, & locis, libris, ac Galeni opusculo, cui titulus est, Quod animi mores temperaturam corporis sequantur, percipi facillè potest. Ex regione homines timidiores, vel audaciores petulantioresq. effici videmus. in vna magnanimi, ac ad viriliter agendum, ac labores quoscunque perferendos aptissimi sunt; in alia debiles, inertes, infirmique in hac mansueti, & mites, & in illa feri, & immanes nascuntur. Sunt & regionum omnium venti peculiâres, & aquæ. sol etiam sicut vel rectè respicit, vel oblique, vel mediò modo: sic etiam maiorem, aut minorem, aut mediocrem moram contrahit, & ob hoc hominum natura, mores, colores, & corporis habitus diuersissimi euadunt. sic & cæteris animalibus, multoq. magis plantis contingere posse, rationi consonum est, cum hæc leui quauis ex causa præ illis mutationē suscipere aptæ existant. Magnæ igitur ac plurimæ, regionum ratione, diuersitates in plantis esse possunt. amant enim plantæ has, vel illas regiones, ita vt quædam quorundam locorum vernaculæ sint, aliæ in quibusdam nasci nullo modo possint Theophrasto teste, qui Thus, Myrrham, Laser, Cinamomum, & Cassiam plagis ad exortum, meridiemq. vergentibus veluti peculiaria,

3. de caus.
cap. vii.

4. de hist.
c. 6.

minimè

minimè verò septentrionem versus prouenire recenset. quasdam frigida loca, amare, vt Pinus, Robur, Abies, Taxus, Castanea, Tilia & reliquæ similes. & ex plâ-
tis humilibus nonnullas argentia loca quærere, vt Febrifuga, Absinthium. item
quæ radice, succouè medentur, vt Veratrum agitatorium, Scâmonium, & cunctæ
ferè, quarum radix expetitur. propterea substantiæ varietatem ex regione spe-
ferè, quarum radix expetitur. propterea substantiæ varietatem ex regione spe-
^{lib. 16. c. 16.} Etantes, inueniemus multas plantas, omnes partes non posse perficere. Plinius
<sup>2. de A-
lim. facul.
cap. 16.</sup> loci vitio quædam fieri infructuosa tradidit, sicut cædua quæ in Paro sylua nihil
<sup>3. de Hi-
flor. plant.</sup> fert. Persicæ arbores in Rhodo florent tantum. Galenus in regionibus non admo-
<sup>4. de caus.
plant. 16.
& 2. cap.
9.</sup> dum calidis, Palmas non perfectè maturare, asserit. Theophrastus verò inquit,
si quis Palmam nostratem in Babilones erat, loci illius domestici similem,
reddi fructiferam. Quin & vitia, morbiq. regionis ratione plantis euenire solent:
nam apud Tarentum, vt Theophrastus refert, Oleæ cum florent, quandoque pe-
nuria flatus ærugine infestantur, nonnunquam situ quodam ex mari caliginoso,
crasseq. cum floribus residente odorem amittunt. Quare etsi arbores maximæ,
& pulcherrimæ illic sunt, fructum tamen minimum reddunt. idque etiam ap-
paret in Ari specie illa, quam eruditiores Ægyptium Arum appellant, quam uè
quampures medicæ materiæ professores Colocasiam esse autumant. quæ quam-
uis in Ægypto, necnon in Sicilia omnes sui partes compleat, in Italia tamen, &
Hispania neque semen, neque florem, neque caulem, vnguemq. vel certè rarò
<sup>lib. 3. de
mar. med.
cap. pro-
prio.</sup> proferre visa est. Idem etiam in Dictamno Cretensi apparet, quod vt Dioscor. ait,
neque florem, neque semen proferre deberet, in Italia florem, in Creta semen
proferre compertum est. at id mendosi codicis ratione euenisse, vt inferius dice-
mus, potius censendum est. Qui autem mira circa varietatem in substantia ex
regionum natura scire cupit, legat quantum librum de histor. Plant. Theophrasti
<sup>8. de Hi-
flor. plant.
c. 3.</sup> plerisque in locis, ac præsertim cap. 5. & 9. Nascendi tempus etiam a regione va-
riatur, cuius rei multa leguntur exempla apud Theophrastum. inter quæ mira-
bile illud sanè videtur, quod in medio contingere in frumentorum ortu asserit.
Caterum quod magnitudinem variare possit regio, facile sciet is, qui fructus ex
India ad nos allatos inspexerit. sunt enim nostratibus decuplo maiores. quod cum
^{lib. 7. c. 1.} animaduertisset Plinius, inquit, in India arbores tantæ proceritatis traduntur, vt
<sup>8. de Hist.
cap. 4.
5. eiusd.
c. 9.</sup> sagittis superari nequeant. subdit deinde, Hæc facit vbertas soli, temperies cœli, &
aquarû abundancia. Theophrastus asserit, quodam in loco Asiæ ultra Bactra fru-
mentum adeo grande fieri, vt oliuæ nucleos æquet. & alibi, Arbores in Corsica,
magnitudine amplissima, magnoq. discrimine cæteris superare refert. & circa
Memphim, Arborem tantæ magnitudinis esse, vt tres homines eius nequeant
<sup>4. de Hist.
plan. c. 3.</sup> amplecti caudicem. idem Theophrastus assenerat, qualitates etiam variari ex re-
gione sæpe contingere, vt odorem, colorem, saporem, & omnes alias differentias
ad tactum pertinentes, vt duritiem, leuitatem, lentorem, atque his contraria,
mollitiem, hirsutiem, & ariditatem, vt in Ægypto, vbi flores odorati, ob causam
<sup>6. de caus.
cap. 23.</sup> a Theophrasto narratam. Saporem in plantis variari ex regione colligi potest,
ex Dioscor. lib. 2. vbi de Brassica asserit, quod in Ægypto propter amaritudinem
<sup>cap. 63. 2.
de Alim.
facul.</sup> non estur, in Hispania, ac Italia, alijsq. regionibus suauissimi est saporis. De Aro
loquens Galenus inquit, Ari radicem, ad Cyrenem minimè esse medicamento-
sam, & acrem, vt Rapis etiam sit utilior & eodem, quo Rapa, modo mandatur.

In Asia magna ex parte esse acrius, & in quibusdam regionibus ita acre esse, ut ad Dracontij radicem accedat. sic de Cappari, de Lupino, de minori Chelidonio, & de Batrachio sæpè obseruatur. Color quandoque ex regione variatur. Taxus enim in Achaia nascens folio nigro, aut puniceo constat, ex Theophrasto, in Ida, flauo, & cedro simili. Quod ad tangendi qualitates attinet, alterationes in plantis fieri, vno ore omnes affirmant. & Theophrastus in Pissotis dictis, frumentum adeo firmum nasci tradidit, ut si quis plus comederit, disrumpatur necesse sit, & plerosque Macedonum ita interisse. cuius causam reddens, agri proprietatem esse asserit, nam si aliò transferebatur, commutabile fiebat. At si locus secundo modo sumatur, nempe pro particulari alicuius regionis parte, duplicem adhuc habet considerationem. nam vel ita est, ut eius ratione figuræ variatio, vel magnitudinis, vel saporis, aut consimilium contingat; vel quod alijs locis oriri plantæ inueniantur ab illis, quas Dioscorides vel alij auctores recensent, nihil immutata facie. vtroque enim modo deceptiones contingere possunt. Quædam namque loca sunt pingua, quædam macra, quædam arida, quædam vliginosa, quædam sabulosa, quædam glutinosa, quædam fertilia, quædam sterilia. suntq. montes, & valles, plana, promontoria, lacus, flumina, loca maritima, prærupta, culta. sunt & harum partium particulæ, ut semita, limites, sepes, segetes, & id genus alia. Auctores ergo quandoque in his, aliquando in illis locis herbas oriri tradunt, ac quosdam locos quibusdam plantis peculiare esse. id verò non perpetuò verum, esse sciendum est, sed magna ex parte. cumq. in loco eis minus proprio, ut sæpè contingit, planta aliqua reperiat, faciem adeo mutare solet, ut circa eius cognitionem dubium non contemnendum relinquatur. Singulis itaque locis suam esse in producendis plantis proprietatem, scriptum reliquit Theophr. Idemque alibi inquit. Mutationes verò, ut supra diximus, in sapore, odore, & magnitudine tam ipsarum plantarum, quam fructuum, foliorumq. fieri solent; folia enim angustiora, latioraq. redduntur, & ad summam plantæ ipsæ ad hunc modum diuersæ efficiuntur. Quapropter locum vnumquodq. sibi conuenientem querit. Conuenit autem is, quo vigere maximè valeat. quamobrem non omnibus solum idem aptissimum est, sed aliæ gracile, macrumq. amant, aliæ arenaceum, quædam etiam sabulosum, ut Brassica. ea enim, quæ sicca sunt, siccum queritant agrum, quæ humida, humidum, & sic alimentum pro suæ naturæ ratione quæq. attrahunt. Mutationes autem ex cultu contingentes dupliciter fieri possunt, ut puta cum cui debetur, cultus non adhibetur, vel e contra. vterque modus magnam in plantis varietatem efficit, ex quibus sit, quo minus cognoscantur. nam variant magnitudinem, tactilem, qualitatem, colorem, saporem, odorem, formam. atque hanc non solum quia ex cultura diuersæ formæ in fructus, folia, plantas integras imprimuntur; sed etiam, quia quandoque vna species in aliam mutatur. nonnunquam & substantiam ipsam variant, addendo vel diminuendo in planta, ut cum ex fructiferis infructifere fiunt, & e contra. Cumq. in delineandis plantis duplex mutationum genus contingere possit, vnum, quod ex ipsis plantis ortum ducit, cum hæc ob mutatam faciem cum descriptionibus non conueniunt, alterum, cum descriptiones plantis auctorum culpa non accomodantur; propterea habito sermone de primo, restat de altero verba facere.

Descri-

3. de hist.
cap. 10.
8. de hist.
cap. 4.
4. de caus.
cap. 10.

3. de hist.
cap. 3.
1. de caus.
cap. 21.

Descriptiones namque non accommodantur plantis, vel ob ineptam compara-
 tionem, & similitudinem, vel ob multorum signorum defectum, vel nulla appo-
 sita plantarum nota, vel ob mendosum codicem. nam inter alias difficultates,
 quæ auctores omnes de materia medica scribentes summopere fatigant, maxi-
 ma ferè est, plantæ delineatio. vnde cum alicuius plantæ notas, vt posteris cogno-
 scendam relinquerent, describere vellent, nulla meliori via id assequi potuerunt,
 quam plantas plantis comparando. quod si ex plantis assequi non possunt, ad
 animalia sæpius, interimuè ad alia multa confugiunt. Quare si Dioscorides Iberi-
 dem describens, eius folia Liliij folijs similia dixisset, mala esset comparatio, & er-
 roris causam præbuisset. sic si Acori folia, Narcissi folijs similia fecisset, & Mei
 Athamantici folia Ferulæ comparasset folijs. Pariter si quis *Ahuapatlim* describens,
 eius folia Lauri folijs similia fecerit, aut si *Ayoteçtlis* folia Personatæ folijs compara-
 uerit, vel si *Coapatlis* folia, Mali medicæ folijs similia dixerit, deceptionis causam
 præberet. & sic in alijs comparisonibus, quas breuitatis causa emittimus. Con-
 tingit quandoque ob multorum signorum defectum deceptio, vt in *Acacalide*,
Arisaro, *Ammi*, *Paliuro*, nonnullisq. alijs, in quarum descriptione paucas notas
 Dioscorides posuit, & multas omisit. Ob id deceptions in his dignoscendis multæ
 contingere possunt. nisi quis diceret, Dioscoridæ posuisse perpaucas notas, ita tamen
 præcipuas, vt rectè intuenti, non sit admodum difficile prædicta dignoscere sim-
 plicia. sic *Tlilxochilt*, seu flore nigro describendo, si notæ ex siliquis desumptæ omit-
 terentur, deceptio contingeret. pariter in *Cozolmecatli*, seu Cunarum fune, si notæ
 ex fructu sumptæ non ponerentur. sunt enim nonnullæ plantæ his similes, sed hi-
 sce notis, viribusq. satis differunt. ita etiam in *Hoitziloxitli*, seu arbore Balsami In-
 dici, signa ex floribus sumpta si in descriptione omitterentur, errandi occasio præ-
 beretur. Interdum in plantarum descriptionibus nulla à scriptoribus ponitur
 nota, vt Dioscorides in Bulbo esculento, Struthio, Siligine, Scandice, Crocodilio, Spi-
 na Arabica, Pulegio, Caro, Stoebe, Lagopo, Epipactide, Chamæleuce, Empe-
 tro, & alijs fecit, quas tanquam suo tempore vulgo notas, suis signis describere
 omisit. temporis postea diuturnitate, & medicæ professorum materiæ incuria,
 harum rerum memoria perijt, & hinc erroris & controuersiarum posteris occa-
 sio orta est. Ob mendosum codicem errores quamplurimi quandoque contin-
 gunt, multæq. reperiuntur in Dioscoride mendæ, quæ plantarum cognitioni sunt
 impedimento; quod librarijs, aut versoribus potius, quàm auctoribus adscriben-
 dum est, vt in Dietamni Cretensis descriptione tradita, in qua neque florem, ne-
 que semen proferri Dioscorides asserit, quod penitus falsum est; contrarium nam-
 que ab omnibus obseruatur. quem locum perbellè Bartholomæus Maranta, sua
 de dignoscendis simplicibus Methodo restituit, à quo nonnulla eorum, quæ di-
 ximus, mutauimus. sic in Brassicæ Marinæ, tum etiam in Lithospermami, Nym-
 phææ, ac Semperuiui tertij folijs à Dioscoridæ descriptis apparet. eodemq. modo
 in Agallochi descriptione textus deprauatio in suspicionem venit, dum Dioscor,
 maculatum esse, inquit. qui textus à Matthiolo ex Oribasio, à quo nulla sit ma-
 cularum mentio, emendatur.

Errores in Plantis facultatum ratione contingentes inuestigantur. Cap. XII.

Postremo errores in plantis facultatum ratione contingentes considerare oportet, quos triplici ex causa euenire posse diximus, nempe ratione plantarum, secundo ratione corporis subiecti, ultimo ratione affectuum præter naturam, quibus plantæ destinantur. omissisq. postremis, tanquam nostro proposito minus opportunis, de deceptione eueniente ratione facultatum plantæ tantum verba faciemus. quæ erit cum planta, quem pollicetur effectum, non præstiterit, quod pluribus ex causis euenire potest. Primo, si debita plantæ quantitas non ponatur, sed amplior, aut paucior debito; vel si conueniens fuerit quantitas, non autem perseueranter adhibita, ut si per multos dies esset propinanda, aut diutius loco adhibenda, semel tantum fuerit accepta, vel per modicum spatium loco hæserit. Secundo, si planta sola exhibeatur, quam cum alijs admisceri oportebat, quæ eius vim vel retunderent, vel augerent, vel id, quod erat impedimento, ut facultas ad actum exiret, remoueretur. Tertio, si debitam non habeat præparationem, quæ est in ablutione, torrefactione, vitione, trituratione, maceratione, alijsq. permul-
tis. Quarto, ob malum delectum, videlicet, cum Planta, seu eius pars est incompleta, & immatura, aut nimia maturitate exoleta, vel quia non ex ea regione, in qua viribus pollet, sit accepta; aut ex conuenienti loco, aut oportuno tempore lecta, vel si illa plantæ parte, quæ vsui medico non deseruit, quisque utatur, ut si vis sit in folijs, & radix, vel flos, aut semen sumatur. Quinto, cum non debita ratione exhibetur, ut si quid exterius est ad mouendum, intrò sumatur, nempe si deuoretur quod per sedem, aliasuè corporis partes est immittendū, & è conuerso. Derelictisq. breuitatis causa alijs causarum modis, quibus plantarum ratione deceptio in illarum cognitione contingere potest, de quarto modo tantum, qui est ob malum delectum, breuiter tractabitur. Plantarum itaque delectus duplex est, vnus qui fit per vniuersales regulas, quæ cunctis plantis accommodari possunt; alter qui fit per particulares, quæq. quibusdam tantum conueniunt. vtrumque Dioscorides nos docuit, nam regulas in vnaquaque planta seruandas ijs plantarum capitibus, in quibus opus fuit, adnotauit; vniuersales verò regulas, veluti separatam tractationem expostulantes, in sui libri præfatione quam breuissimè perstrinxit. Plantarum namque delectus, vel est ratione temporis colligendi, vel ratione regionis, lociuè, vel ratione particularium locorum, in quibus colliguntur. Tempus ad tria referri potest, nempe ad aeris constitutionem, ad ætatem plantæ dum colligitur, & ad eiusdem vetustatem postquam lecta est. Aeris constitutionem obseruandam his verbis suadet Dioscorides. Serena igitur cæli constitutione demetenda sunt: magni siquidem refert inter colligendum, si vel squalliores, vel imbres infesti sunt. Ætatem verò plantarum considerari oportere idem his verbis ostendit. Verum in primis curam impendere oportet, ut suis temporibus singula demetantur, & recondantur. certè quod horum ratione medicamenta aut valent viribus, aut euanida sunt, nulloq. munere funguntur. At paulò post, inquit. Plerumque degenerant, ac minus viribus valent; multoq. magis, si non suo tempore, nec oportunè colligantur, aut si per imbecillitatem

In præfatione circa med.

litate tabuerint. & prope præfationis finem, subdit. Quæ verò fruticosa sunt, Stoechas, Triflago, Polium, Abrotanum, Seriphium, Absinthium, Hyssopum, & alia id genus, semine prægnantia demetantur. flores quoque antequam sponte sua decidant. fructus autem, ut maturi decerpantur, necesse est, & semina ubi sic-
 cari ceperint, priusquàm defluant. Herbarum succus, & foliorum elici debet germi-
 nantibus tum primum cauliculis. lac, & lacrymæ excipiantur inciso per summum
 adolescentiæ vigorem caule. Radices, & liquamenta, corticesq. ut recondantur,
 eximere conuenit, cum herbæ suis folijs exuuntur. hæc Dioscorides, qui de tem-
 pore, ut ad simplicium vetustatem refertur, post eorum lectionem inquit. scire
 etiamnum conuenit, sola ex herbaceis medicaminibus Veratri genera, nigrum
 inquam, & candidum, multis durare annis, reliqua verò in trimatu inutilia, etsi
 in hoc vereantur aliqui. A loco, & regione simplicium delectum sumi his ver-
 bis exprimit. Magni siquidem refert, si loca, in quibus prodeunt, cliuosa, & ventis
 exposita sunt, & perflata, frigidaq. & aquis carentia. in his enim locis vires vali-
 diores intelliguntur. e contra, quæ in campestribus, riguis, & opacis, cæterisq. locis
 à vento silentibus nascuntur, plerumque degenerant, & viribus minus valent.
 De locis particularibus pro plantarum delectu, ac de varietate, quæ horum ratio-
 ne contingere potest, satis supra dictum est. Quantum simplicium medica-
 mentorum delectus pro deceptione euitanda conferat, quisque apud Galenum
 inspicere potest. 1. de Antidotis cap. 20. & c. 12. & lib. de Theriaca ad Pison. ei ad-
 scripto cap. 12. & 1. de medicamentis simp. loc. cap. 2. & 7. de med. per genera
 cap. 4. & 3. eiusdem cap. 1.

*Refellitur opinio dicentium, Inutile, & Inartificiosum esse tractare de Plantis.
 eorumq. dubia soluantur. Cap. XIII.*

His igitur ea, qua potui breuitate discursis, obiectionibus responderetur. &
 quo ad primam, in qua dicunt, descriptiones esse fallaces; quamplures
 namque plantæ à priscis descriptæ, nostris si conferantur, esse dissimiles, nostrasq.
 plantas priscorum delineationibus non accommodari, etsi ex dictis satis respon-
 sum sit, dicimus vltius, quod in dignoscendis plantis ex Auctorum descriptio-
 nibus, oportet fieri Chorum omnium notarum, quas Dioscorides cæteriue au-
 ctore plantis assignant. verum hac lege, ut si quæ non adsint, vel si adsint, muta-
 tionem tamen aliquam susceperint, diligentius consideremus, sit ne hoc perpetuò
 in plantis, an ex accidente aliquo. cumq. sciamus, locum, aliasq. prænaratas caus-
 sas posse plantæ faciem immutare, num si harum ratione quicquam à naturali
 forma recedat, vel deficiat, vel superaddatur; ut si sapor, vel odor, asperitas, lenitas,
 quantitas, maior vel minor, aut flos, vel caulis, vel id genus aliquod, non existat
 in planta aliqua, cui adesse deberet, cætera tamen signa ad vnum conueniant,
 nihil nos mouere debet, quin ipsam esse pronunciemus. Dicebant secundo, no-
 strarum plantarum facultates esse inefficaces, atque euanidas, & vsum, quem
 ex antiquorum descriptionibus promittunt, non præstare; at quia nihil æquè per-
 fectè, ac certò veras plantas nobis demonstrat, quam earum effectus, facultatesq.
 quare nostras plantas diuersas esse ab his, quas prisci descripsere, concludunt. huic

obiectioni

obiectioni sic satisfacimus. Etsi plantarum notæ potissimum à viribus, ac usu sumuntur, attamen quia hæc multifariam, ut dictum est, variari possunt, diligenter propterea num per se, & ex propria natura, an per accidens id contingat, perscrutari opus erit. nam si ex aliqua prænarratarum causarum plantæ facultates mutantur, hoc erit per accidens, & aliæ notæ non repugnabunt, & plantæ diuersitas re vera non erit: at si ob nullam harum causarum plantæ facultas mutabitur, cæteræ notæ aduersabuntur, & plantæ penitus diuersæ erunt. Quare non temerè in plantarum facultatibus inuestigandis examen est faciendum, ut perbelle nos docet Galenus sub his verbis. Accedit huc quod ipsa simplicia medicamenta non ^{7. de cōp. med. per gen. c. 4.} paruo variant discrimine. at ego cum in præstantissimis virtutem pro vnaquaque specie, ac genere ostenderim, siquis in deterrimo per experientiam examinationem moliatur, examinabit quidem falsò, non autem facultatis eorum ordinem ^{3. de cōp. med. per gen. c. 2.} distinxerit. idq. latius alibi admonet. factò ergo diligenti examine in Iberide Centaurio minori, Smyrnio, & alijs prænarratis herbis, siqua reperiatur mutatio delineationi repugnans, ea est ex accidente quopiam ex aliqua prænarratarum causarum genito. pariterq. de illarum facultatibus asserendum. Obiectionibus verò, quas de plantis noui Orbis afferunt, sic respondetur. Etsi plantarum delineatio difficilis sit, (plantarum namque aptas similitudines inuenire adeo laboriosum est, ut semper aliquid in cunctis delineationibus desideretur) nos tamen venandarum delineationum regulis inhærendo, Dioscoridem insequentes pro viribus plantas, aliaq. simplicia in hoc opere contenta delineare, ac describere conati sumus. Ei autem, quod obseruatum est, nempe nonnullas plantas noui Orbis indigenas, in Hispanicas has regiones translatas, obijisse, paulumq. temporis permanisse, dicimus, id euenisse delectus culpa, vel cultus. Delectus, quia elegerunt plantas, seu earum semina ortum ducentia in regionibus, & particularibus illius regionis locis nullam conformitatem cum hisce regionibus, & locis Hispanicis habentibus, & forsan penitus dissentientibus. Cultus verò culpa, quia, etsi possent eligi regiones, & particularia loca illis congruentia, id neglexerunt, ac illa aduersantibus regionibus, ac locis seruerunt, plantaueruntq. Quantum enim quidam loci quibusdam plantis peculiare sint, quantumuè plantæ ex regionum, & particularium locorum repugnantia variari possint, satis supra explicatum est: Ad illud verò quod opponitur, ob plantarum facultatum magnam mutationem, viriumq. inefficiam obseruatam in plantis è nouo Orbe in Hispanicas has regiones translatis; responderi potest, inter cæteras causas plantarum vires mutant supra narratas, id euenire potuisse ratione mali delectus. quia plantis, vel incompletis, vel nimia maturitate exoletis quis usus fuerit, vel quia vnam plantæ partem pro alia sumpserit, vel quia plantas in non debita regione, eiusuè particulari conuenienti loco satus expertus sit. Et si quis instaret vltèrius dicens, supra nos Hippocratis, & Galeni auctoritatibus innixos asseruisse, regionis, ac loci ratione in plantis, quamplurimas adeoque magnas fieri mutationes, ut & stirpium indagatoribus, ac Medicis, Philosophisq. maximum fecerit negotium, eoq. magis, quia in plantis, veluti & in quamplurimis alijs, duplicem reperiri naturam, vnam specificam, & innatam, alteram aduentitiam, & ex consuetudine contractam ^{4. de caus. plant. c. 12.} scriptum reliquit Theophrastus sub his verbis, Thracium Triticum etiam in me-

lora tranſitarum, nihilò maturius germinare, propterea quòd è natalibus aduen-
 titiam naturam adiunxerit ſpeciei. Idem alibi confirmat Androſthenis auctoritate,
 2. de cauſ. ubi ait in Tylo, Inſula Rubri Maris, aquas falſas fluentes, plus quam cœleſtes iu-
 cap. 7. uare tam arbores, quàm omne genus plantarum: & hinc agricolas loci illius ita-
 tim poſt imbres riuus huiusmodi abluere ſata ſolere, conſuetudinem eſſe cauſſam
 dixerim. hæc enim veluti natura facta in illis eſt. hæc Theophraſtus. Quantũ enim
 Cap. 2. conſuetudo poſſit, ſcriptum reliquit Galenus latius libro de conſuetudine dicens,
 conſuetudinem eſſe ſignum, & cauſſam naturalis familiaritatis, ob cauſſas ibi
 traditas latius. Ex quibus concludi poteſt, plantas noui Orbis in regionibus, & par-
 ticularibus regionum locis, vltra ſpecificam, innatam uè, naturam aduentitiam,
 aliam, ex natalium conſuetudine contraxiſſe. hancq. Hiſpanicas has regiones, &
 loca, tanquam aduerſarias reſpuere cenſendum eſt. Huic obiectioni vt ſatiſfiat,
 ſcire licet, etſi ex natalium mutatione quamplures, ac magnæ in plantis varietates
 fiant, rarò tamen contingit fieri in ſpecifica, & innata natura, ac plantas in alias
 diuerſas degenerare, niſi ſeminiſ vitio. idq. erit vel eius vetuſtate (teſte Varrone
 aſſerente ex veteri Braſſicæ ſemine ſato, Rapas naſci, & è contra) vel eius imper-
 fectione ſubſtantix, vt putà ſi ſemen fuerit rugoſum, imperfectum, aut ſemipu-
 tridum. veluti de Triticis, Hordei uè granis, alijsq. multis ex patris obſervatione nar-
 rat Galenus, vel ob alias cauſſas à Theophraſto traditas. Quò verò ad aduenti-
 i. de Alim. tiam naturam ex natalium conſuetudine contractam, dicimus quòd inter cæte-
 ſacul. cap. ras cauſſas, quibus coactus fui inter tot mille plantas noui Orbis indigenas, has
 ult. 4. de cauſ. tantum in hoc opere contentas eligere, hæc fuit præcipua, nempe delectus planta-
 cap. 6. rum in regionibus, & locis noui Orbis ortum ducentium, conuenientiam haben-
 tibus cum nonnullis regionibus, & locis Europæ, præſertim Hiſpaniæ. Quapro-
 pter in cunctarum plantarum deſcriptione, regionem, & particularem regionis
 locum adnotare curauimus. dubioq. procul, ſi erit ſeminum delectus, vt decet, ac
 regionibus, locisq. conuenientibus tempeſtiuè ſerantur, & decens cultus adhi-
 beatur, erit plantarum habentium cuncta in deſcriptione contenta, ac viribus, &
 uſu pollentium, optimus prouentus. Cumq. dicunt, inueſtigationem plantarum
 eſſe difficilem, fateor; deſcriptiones verò eſſe fallaces, renuo. nam ſi plantæ expe-
 rimento, & ratione inueſtigentur, & deſcriptiones methodo tractentur dece-
 ptiones euitabuntur, & deſcriptiones nequaquam fallent. at ſi caſu, & fortuna
 plantarum cognitio inquiratur; ſic non res ipſæ, ſed rerum vmbræ acquirantur,
 iuxta illud Platonis in Timæo dicentis. Sicut mechanici perpendiculari quodam
 vtuntur ad dirigendos parietes; ita & nos methodo quadam vti debemus ad
 quæuiſ actum neceſſarium conſtituendum. ſubdit. ſiquis enim ſcientis nomine
 inſignitur, & methodo caret, omnia caſu, & fortuna operatur, neque res ipſas,
 ſed rerum vmbras proſequitur. Plantarum igitur inueſtigatio magna dili-
 gentia, valido labore, & ſummo ſtudio eſt tractanda. & ita nulla continget de-
 ceptio, ſed perfectæ earum acquireretur cognitio, qua nihil in arte medica exer-
 cenda vtilius.

RERVM MEDICARVM

NOVAE HISPANIAE

NARDI ANTONII RECCHI

Liber Secundus.

AROMATA PROMIT.

IOANNIS TERENTII LYNCEI PRÆFATIO.

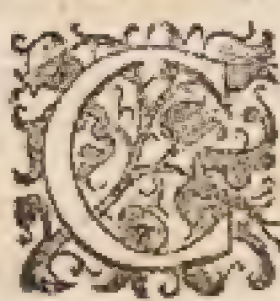

MAGNA inter Botánicos; de plantarum speciebus constituendis semper fuit opinionum varietas, omnes tamen in eo conveniunt, eam divisionem quæ species congeneres non seiungit, esse omnium optimam. Hinc enim non tantum facile cognoscuntur, sed & vires quæ plerumque sunt similes, facilius deprehenduntur. Unde videmus Neotericos plerosq. hunc ordinem affectasse, quem fere & Author noster in hoc opere suo suscepit. Totum nempe de plantis opus in tres præcipuè partes diuidendo, cuius prima pars de arboribus, secunda de fruticibus, & cremijs, tertia de ipsis herbis tractaret. Atque hæc quidem prima plantarum divisio, ab omnibus tanquam optima semper fuit habita, quamvis suas etiam patiatur difficultates. Nam, ut multa alia omitam argumenta, hæc etiam divisio sæpe plantas congeneres seiungit, ut patet in Ebulo, qui herba tantum est, & Sambuco, quæ frutex & arbor, & dicitur, & dici debet, cum ambæ plantæ adeo sibi sint similes, ut nec ovum ovo similius dici queat. Sic etiam contingit quandoque ut unum & verum genus physicum in hisce tribus speciebus reperiat. sic legumen sub se continet non tantum herbas, sed & frutices, ut Genistam, & Anagyrim, & arbores ut est Acacia Siliqua, Cassia, Tamarindus. Sic ex sola locorum varietate, alimenti ubertate, solis calore, videmus easdem plantas hic herbas, ibi frutices, hic frutices, ibi arbores esse. Unde patere puto hanc divisionem nequaquam ita perfectam, ut Philosophis omni ex parte satisfacere queat, sed cum hætenus nulla melior à quoquam sit inuenta, hæc utamur. His tamen omnibus præmittit Author Aromata, de quorum genere constituendo non leuior Medicis ac Philosophis controuersia esse possit, cum non tam arbores quam herbas ac frutices in his reperiantur. Quoniam tamen Dioscoridem imitari voluit, qui ab Aromatibus exordium ficit, & hætenus in Medicorum Scholis Aromatum genus receptum fuit, Authori nostro ab eodem inchoare placuit. nec suis ambo rationibus destituuntur. Si enim sensum consulas, quid magis gustum titillat cum suavi iucunditate, aut magis nares demulcet cum iucunda suauitate quam ipsa Aromata? Hinc videas illam prerogativam in Culina & Medicorum Officina eadem nata esse, ut sine his cibis palato quasi nullus sapiat, sine his vix ullum medicamentum cordi, cerebro aut Stomacho va-

tum ac vile iudicetur. Vnde horum miscelam præ reliquis alijs quasi semper adiun-
ctam vehunt purgantia medicamenta, ut videre est apud Galenum, & præsertim apud
Mesuen in Canonibus Vniuersalibus. quæ tantum aromatibus tribuit, ut existimaue-
rit non tantum medicamentorum malignitatem his corrigi, principes corporis nostri
partes corroborari, sed & purgantium facultates per aromata ad singulas partes de-
duci, per Nucem Myrsiticam ad caput, per crocum ad thoracem, per spicam Nardi ad
hepar, per Acorum ad splenem, per Zingiber demum ad iuncturas. quæ tamen non
sunt huius loci examinare. satis est nos causam reddidisse, cur Author Aromatibus in
libris suis concedere primatum voluerit.

De COAPATLI, quam etiam TLAMACAZQUIPAN
vocant. Caput Primum.

COAPATLIS, ab alijs Tlama-
cazquipan nuncupata, herba est,
folia mali Persicæ similia ferens, sed
aliquantò ampliora; primo statim
exortu, hinc inde cauli adhæren-
tia antica, postica verò parte nudum dimittentia
caules, teretes, & rotundos. flores comantes paruos
in summo, e luteo candicantes. Radix fibrata
est, mustum redolens, amara, & glutinosa, acri-
moniaq. paticeps, calidaq. & sicca quarto ferè
ordine constat natura. Nascitur Tyaubtepeci,
quare febrium frigora tollit, flatum discutit, ossa
consolidat, vrinam euocat, crassos, & lentos hu-
mores attenuat, & dolores quosuis à frigore ori-
ginem ducentes placat. ius decocti dicitur eua-
cuando curare dysenterias; cortex verò radice
typos quartanas. idem semiuncia pondere de-
uoratus per nouem dies continuos, dolores è lue
Indica ortos, curare fertur, præcipuè si totidem
diebus duplum ponderis infundatur. prima,
namque die aiunt euacuare omnes humores, re-

liquis non adeo; plurimumq. corroborare, atque ita mederi exquisitissimè
morbo.

NOTÆ IOANNIS TERENCEII LYNCEI.

Herba hæc in corymbifero genere continetur. id enim non solum coma lutea demon-
strat, sed & odor aromaticus, & sapor excellens euincunt. ad hæc, folia ita cauli ad-
herent in omnibus comosis, ut latitudine sua plerumque sine pediculo, vel saltem folia-
to dimidium ferè caulem amplectantur. Exemplo sunt Ageratum, Costus hortorum, Ca-
lendula, Gnaphalium Americanum.

De COAPATLI TEOITZTLÆ. Cap. II.

COAPATLIS TEOITZTLÆ.

Coapatlis II.

COAPATLIS DETEPEQVAQVILCO

Coapatlis III.

COAPATLIS TEOITZTLÆ, quam alij *Tzeac Coapatlin* vocāt, herba est, Limonicæ mali folium habens. cuius caulis, teres, & fuscus, squalensq. est, flos verò luteus, radix fibrata. *Teoiztlæ* prouenit, vnde cognomen est impositum. Cortex radicis trium drachmarum pondere deuoratus, quartanarum horrores tollit, & aliarum febrium frigora, & horrores. Ius verò decocti eius infusum, lenit membrorum dolorem. sapit, oletq. muscum. acris est, calidæq. & siccæ temperiei ordine ferè quarto, & subtilium partium. vrit enim, ac guttur lanciaat.

Congener videtur hac planta priori. nam ex quantis ala folij cuiusuis, exit pediculus florem deferens. vt etiam in Absinthio & similibus videre licet.

Huc affinitate nominis pertinet Coapatlis de Tepequaquilco, Herba est quæ radice crassa, pulli coloris, constat, inde tres caules oriuntur ternis folijs (folij latitudo vnius, longitudo trium digitorum) ad summum vsque vestiti, instar *Lysimachiae*, luteæ. in summo flos albus totus, papposus, lineis tamen quibusdam luteis comparentibus.

De TEXAXAPOTLA, seu Ptarmica Indica. Cap. III.

TEXAXAPOTLA, seu lapidum perforatrix, quam alij *Tzimpalihuiapatlin*, seu sternutamentum mouentem vocant, herba est, folia Lini exilia ferens, caules tenues serpentes per terram, purpureos; & flores multos, pallentes, radicemq. tenuem. oletq. tota planta mala Medica mirum in modum, sapitq. acris est. Nascitur calidis in regionibus Quauhnacensibus Tlaquilténacensibus, &

in agro Hoaxtepecensi, adhærens faxis. calida, & sicca ordine ferè quarto, subtiliumq. partium. quare admota naribus, inspiratoq. eius vapore, medetur grauedini, & capitis dolori, citato sternutamento, & euocata pituita per os, oculos, atque nares. Mirum est in hac herba, quod nos sumus sapius experti, confricato ea madente lapide, vel quinque vncias crasso, admotisq. aduersæ parti naribus, ita percipi odorem, ac si naribus ipsis herbulam admouisses. tanta enim est naturæ vis, vt exiles herbulæ durissima, crassaq. saxa, ac ferè mollia, & nulla penetrant. Eadem tusa, illitaq. ante quartanæ febris accessionem, eam curat. vtero confert, menstrua euocat, vrinam ciet, referat obstructa, infrigidata calefacit, sudores elicit, dolores mitigat, ventriculum, cor, & caput, deuorata, vel applicata firmat, hydropem curat, medeturq. impetigini, & scabiei, nec tinea parci confricata.

De XOCHINACAZTLI, seu Flore auriculæ. Cap. IV.

XOCHINACAZTLIS, seu flos Auriculæ, arbor longis, & angustis folijs virore exaturato tinctis, & e pediculo veluti marcido, propendentibus in inferiora. flores in folia diuisos, interna parte purpurefcentia, externa herbacea, auricularum penè formæ, iucundo odore. Nascitur in calidis regionibus, nec quicquam est frequentius in Indorum emporijs inuenire, aut maiori habitum in pretio, quam flos: celeberrimæ potioni gratiam summam concilians, suauemq. odorem, & saporem, & salubrem quandam naturam, potioni *Cacaotl* addens. Calidè ordine quarto incipiente est temperiei; siccæ ferè tertio. ex aqua namque deuoratus, flatum dicitur discutere, pituitam extenuare, ventriculumq. frigentem, aut debilem, atque etiam cor, calefacere, & stabilire.

Fructus huius arboris est siliqua, longitudine sex vnciarum, crassitie vero vnius digiti. semina intus ex mutua compressione sunt angulosa, suntq. coloris sanguinei.

De XOCOCHITL, seu Pipere Tanasci. Cap. V.

XOCOCHITL, seu flos acidus vocata, arbor est magna, mali Medicæ folijs, floribus coccineis, mali Punicæ forma, sed odore florum mali Medicæ, atque adeo iucundiori, quod etiam folia ipsa vincunt. fructu orbiculari, acinoso, racematim dependente, primò viridi, mox fuluo, ac tandem in nigrum

nigrum colorem inclinante, acri, odoratoq. & ordine tertio sicco, atque calido. Piperis vicem supplere potest, & pro Carpobassamo, aut Carpesio substitui. Roborat cor, ventriculūq., vtero confert, flatum dissipat, obstructions aperit, urinam & menses euocat, frigus pellit, cholicis, & iliatis opitulatur, venerem excitat, crassos, & lentos humores incidit, & concoquit. quin additis *Colopatli*, *Coapatli*, *Tzitzicatzli*, & *Ololiuhqui*, & applicata dorso, ex resina, fluxiones alui coercent, appetentiam excitat, iliatis confert, frigoriq. & aneurismatim edetur. Nascitur apud Copitlanenses.

De ACOCOTLI QUAVHNAHUACENSI,
& TEPOZTLANENSI. Cap. VI.

ACOCOTLIS

ACOCOTLIS

alia Icon.

PLANTA, quam *Acocotli* Quauhnhuacenses vocant, & *Chichipatl*, *Tepoztlanenses*, herba est, folia ferens Nardi montani folijs similia, inquina tamen diuisa foliola, quorum aliqua sunt sinuosa. in extremis verò caulibus, qui dodrantes, tenues, ac teretes sunt, stellatos flores è pallido rubescentes, radices binas glandibus pares in totidem fibras desinentes, fuscas extra, intrinsecus verò candidas. hæc ad speciem Ligustici videtur spectare. Nascitur in montibus Quauhnhuacensibus. Radix gustu odorata, amara, & acris est. calefacit & exiccat ordine tertio. eadem vncie vnus pondere deuorata,
alui

ACOCOTLIS
Ligustici facie.

alui dolorem subleuat, flatum discutit, vrinam euocat, sudorem ciet, frigus pellit, ventriculum ob frigus imbecillem confirmat, cholicæ aduersatur, obstructa reserat, & tumores admota dissipat.

Recte quidem auctor ait, hanc plantam similem esse Nardo, quo ad radicem, caulem, & folia. flos tamen nullo modo respondet. Nardus enim; ut & Valeriana, umbellam habet, in qua singulis seminibus flos insidet, papposus. In hac autem planta, flos est (brysanthemis, vel Bellidis.

Alia tamen figura eiusdem nominis satis congruit Ligustico, vel Podagrariæ dictæ. folia enim eodem modo habet incisa. vnde non incommode huc referri poterit, licet florem non appinxerit.

De ACVEYO, seu OCIXOCHITL, seu OMIQVILITL
(ap. VII.

ACVEYO, quam Ocixochitl, seu Omiquilitl appellant, herba est, folia Ari, mollia, minoraq. producens, caules verò feniculaceos, quatuor cubitos magna ex parte longos, virore interdum diluto, interdum verò exuratione tinctos, pollice crassos, ac per intervalla geniculis interceptos, ac fibratam radicem. caules condiuntur, ac in nonnullos vsus seruantur. crudi quoque edules sunt, gratoq. odore, ac sapore constant. Prouenit calidis regionibus iuxta aquarum riuiolos, qualis est Quauhtepecensis. Calida, & sicca ordine ferè tertio prædita est natura, estq. tenuium partium. quare ius decocti foliorum infusum, aut epotum, flatum, aut ab eo creatos dolores lenit. pellit frigus, obstructions reserat, viscera infrigiditata calefacit, euocat vrinam, renes ac vesicam emundat, expurgat vterum, venerem excitat, ac trahit menses, lentos crudosq. humores attenuat, ac concoquit, sudorem elicit, corpusq. vniuersum perspirabile reddit.

De *APOYOMATLI*, seu *PHATZISIRANDA* Cypero
Americano. Cap. VIII.

APOYOMATLIS, quem alij vocant *Phatzisiranda*, folia fert porrecta, longiora tamen & exiliora, Cyperi, Schoenanthiue similia: ad quorum species videtur pertinere. caules lunci instar, medulla repletos, geniculatos, sesquiulnam longos. Florem paruum, & angustum. Radicem longam, & tenuem, tuberculis rotundis per intervalla nodatam, capillatamq. Huius radices vocant aliqui *Diux Helenæ* precarios globulos. odorata est hæc planta, & acris. calida, & sicca ordine tertio, & quartum circiter attingens, non sine quadam adstringentia, & resinati sapore. Prouenit *Tacambari*, & *Tepocaculci* iuxta riuos, & aquosa. Pectoris dolorem, tusa, ac deuorata sedat. imposita, verò dysenteriam compescit, & ventriculum. cerebrumq. & cor roborat, & vtero confert.

Nicolaus Monardes hunc Cyperum vocat radicem *S. Helenæ*, quod ex portu eius nominis, in Florida sito deferatur. sed in eo differt ab Authore nostro, quod radicem in secundo gradu calidam asserat, cum in tertium, vel quartum gradum vsque huc euehatur. nisi forte in sicca temperamentum mutetur, vel loci varietas eam adferat differentiam. Carolus etiam Clusius lib. 4. cap. 10. eandem admodum similem describit, *Drakenæ* radice nomine. cuius tamen odor euaniuit vna cum sapore.

De *ATEPOCAPATLI*. Cap. IX.

ATEPOCAPATLIS herba folia producit Amygdali folijs similia, aspera; caules duas spithamas longos; tenues, teretes, ac purpureos; flores pallidos promiscue, coccineosq.; radicem transversam, è qua alie multe prodeunt, Alphodeli, Rapunculiue similes. quæ gustatæ resinam sapiunt, & glutinosæ non sine quadam amaritudine sentiuntur, præterquam odore, & suaues. temperatis exultat regionibus, montosis, aut campestribus locis nasci gaudet. Septembri floret. radices verò, quarum est vsus in medicina, veluntur a Nouembri vsque ad Ianuarium, & in vniuersum annum reconduntur. Calidæ & siccæ ordine ferè tertio sunt temperiei. atque ita sex obolorum mensura, ex aqua voratæ

voratæ, ventriculū, renēsq. frigida intemperie laborantes restitunt, atque confirmant. medenturq. sterilitati ab eadem causa obortæ. sunt ex Indis medicis, qui asserant, decoctæ radicis ius, aquæ fontanæ, aut fluuiialis loco bibitum, extinguere febres. quod non videtur rationi consentaneum, ni febrium intermittentium frigora, rigoresq. ita finiri velint, aut alicunde vacuata causa febres cessare. etsi negare non possim, frigidas etiam partes in planta latere, quarum ope id possit, aliquando euenire.

Et hæc herba è *Buphthalmico*, ut ita dicam, siue *Corymbifero*, est genere. vnde vi sua aromatica omnia, quæ in humano corpore latitant, humorum vitia expurgat. & sic sterilitatem auferit, febresq. extinguit. ablata enim causa febrium, prauis nempe humoribus, qui tanquam carbones in corpore delitescunt, ipsum accendunt, suisq. exhalationibus in paroxysmum agunt, necesse est ipsam febrem desinere. vnde videmus aquam frigidam copiosissimè haustam non suo frigore prodesse, idem enim præstat aqua calida, vel vinum, vel quis alius liquor, sed sit expurgatione, vel per vomitum, vel per sudorem, vel utroque modo.

sissimè haustam non suo frigore prodesse, idem enim præstat aqua calida, vel vinum, vel quis alius liquor, sed sit expurgatione, vel per vomitum, vel per sudorem, vel utroque modo.

De CARTOPHYLLO. Cap. X.

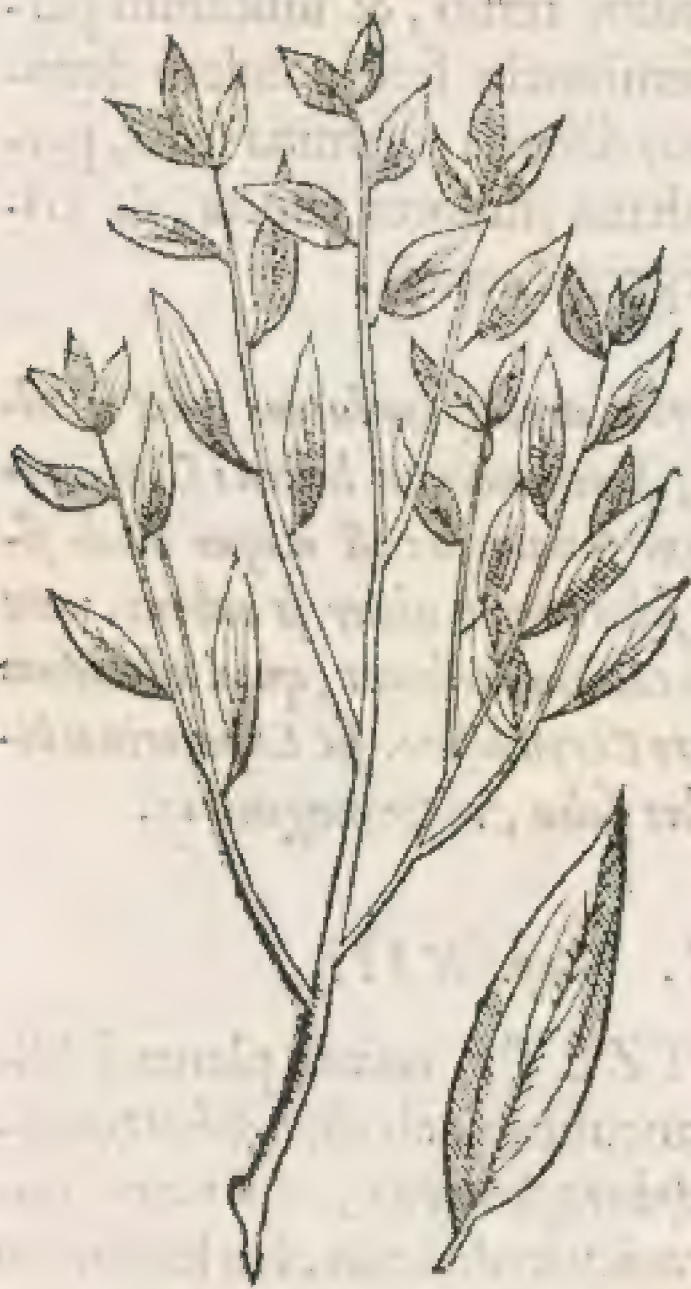
ARBOR est ramosa, Caryophyllus, Laurus, forma, magnitudine, folijsq. persimilis, sed angustioribus, & copiosis. floribus oblongis, & clauorum instar, sed capitulis trifidis, primo candidis, mox viridibus, deinde rufescentibus, ac tandem in nigrum inclinantibus colorem, & in Caryophyllos ipsos euadentibus. Nascitur Maluccis, vbi fructum fert, cum reliquis in locis sterilis sit. Vires cunctis notæ sunt, formam tantum exprimendam curabimus non adeo perspectam omnibus, ex ramo ornato floribus ad nos ex Maluccis allato. etsi non desint, qui dicant Caryophyllum nihil aliud esse, quam rudimentum fructus, queadmodum in Malis, ac Pyris videre est, floremq. producere quaternis folijs constantem, & fructum huic rudimento insidere multis fibris plenum, veluti Myrti flos.

Eadem

Eadem ferè apud Garciam ab Horto leguntur, & apud Clusium lib. 1. cap. 16. qui similiter indicat ipsum Caryophillum, esse rudimentum fructus, in Notis ad Garciam.

DE CASSIA, LIGNEA, CINNAMOMO,
seu Cannella: Cap. XI.

MEDIOCRIS arbor est Cassia lignea. Folijs Lauri Citriue formam referentibus, frequentibusq. ac ternis nervicis discursibus secundum longitudinem procedentibus. Fructu nigro, & albenti flore. folia, corticis ipsius saporem referunt, sed minus acrem, & celerius elanguescentem. ternis quibusque mensibus arborem delibrant, corrasa prius cuticula, quæ amara est. Cortex ipse recens adeo lubricus sentitur, atque glutinosus, ut mansus dentibus adhæreat, additusq. ferculis eadem in saluosam quandam conuertat naturam; postea verò qua cernitur substantia constat. de qua in tanta luce nihil addendum putavi, præterquam experimento esse iam notum Cassiâ, Cinnamomum, & Cannellam ex eadem perpetuò arbore, non ex diuersis, (quicquid antiquiores herbarij tradiderint) esse propagata, & varijs nominibus nuncupari. Ob ingens namque precium, maioremq. hominum lucri cupiditatē adulterabantur aromata, & ob hoc (tametsi plerumque eiusdem essent generis) diuersa illis indabantur nomina. In Mindanai, insula Philippica, vnde ramum magnum accepi, & alijs Indiæ orientalis partibus copiosè prouenit.

Historia Cinnamomi admodum eleganter descripta est à Garcia & ab Herbario Lugdunensi, in Appendicis capitulo primo. ex quorum descriptione, manifestum est illud esse Laurum quandam orientalem.

COAPATLIS, QVAVHNACENSIS.
Coapatlis 111L

COAPATLIS herba est Folia ferens oblonga, aspera, & firma; Caules leues teretes, & purpureos, ac sex spithamas longos; Flores in summis caulibus albos, pilosos, & orbiculares. Radix fibrata est. nascitur in calidis. Radix est acris, amara, & impensè odora; calidaq. & sicca ordine tertio, & subtilium parium. Eadem semiuncia ferè pondere deuorata ex aqua, flatus discutit, tormina sedat, perfrigerationi medetur, sudores euocat, & vrinam. medetur egregiè colicis.

Flos huius herbae depingitur luteus, sed in albedinem tendens, similitudinem habens Come aurea. Calyx autem squamosus est aliquo modo sicut in Senecione. folia tamen aliter se habent. nam tria semper ipsum caulem ambiunt, quod admodum rarum est in genere Corymbifero. sic Eupatorium bina ex aduerso habet folia, ut & congeneres.

DE CVRVTZETI. Cap. XIII.

CVRVTZETI vocata planta à Michuacanensibus, ab alijs *Aphatzipuntumati*, aut *Aphatzefirangua*, nos verò *Asarum Michuacanicum* dicimus, seu hædorum oculum, ob foliorum figuram, & prolixarum radicum impensè suauem odorem. herba est, Folia ferens tenuia, mediocria, & vitigineis proxima, sinuosa, serrataq., supernè virentia, ac squallentia infernè. Caules cubitales, leues, lentos, teretes, ac graciles. Flores luteos, exiles, & comantes, vnde generatur semen fuscum, & quamminimum. Radices multas, tenuesq. & fibris similes, Ellebori albi instar. Nascitur in frigidis, ac montuosis prouinciæ Michuacanensis. Radix sola in medicamenta venit, quæ acri constat sapore, & suauissimo Musci odore. Calida est, & sicca in tertio ordine, & parium tenuium. puluis eius ex aqua, vino, Buglossiuè, aut Melissophylli succo, aut stillatitia aqua

aqua deuoratus sex obolorum pondere iliacos dolores sanat, cor roborat, ventriculum calefacit, ac frigore imbecillem confirmat, coctionem procurat, viscerum temperiem frigidam tollit, satietati medetur, obstructions aperit, & quicquid renum, vesicæq. obstruit meatus, emundat. menstrua, vrinamq. prouocat, vtero confert, venenatis potionibus aduersatur, flatum discutit, ac vires restaurat. Ius decocti, succusue idem præstat. nec non puluis addito melle, aut saccharo in confectiones, quas Electuaria vocant, conformatur. Quin radix huius herbæ adiuncta Cacanacæ æquis pōderibus drachmę vnus, humores crassos & lentos euacuat, flatum generantes, & Gallicam luem efficientes. Dignissima hæc planta est, ob iucundissimum radicum odorem, quem cum primum naribus admouentur spirant, vt transferatur ad Hispanos & ad reliquas orbis plagas paulò gelidiores. Aiunt indigenæ febribus magnoperè aduersari. quod euenire poterit, aut rigoribus sedatis, aut pulsus aliqua parte humoribus. sunt qui *Tziphasiti*, & *Tzipesi* vocent.

Quamuis author hanc plantam velit *Asarum* vocari ob odoris præstantiam magnamq. eius similitudinē, tamen quo ad genus in *Corymbifero* reponenda est. flos admodum similis est flori *Cacaliæ*, è rubro in album tendens, calyx similiter squamosus è luteo rubet.

De HOITZILOXITL *Anethina*, seu arbore resinam manante. Cap. XIV.

ARBOR est *Hoitziloxitl* mediocris, Liquidambaris plantę par, stipitem edit leuem, rectū, extra exsaturato virore tinctum, intra verò candicantē, folia ferrata, acuminata, oblonga, & *Ocyminiis* quadantenus similia; flores pallidos, ex candido in luteum colorem vergentes. gustu arbor hæc, atque etiam odore, quauis sui parte, mirè refert *Anethum*, eiusq. effectus præstat, verum efficaciores, non sine quadam adstringentia. Nascitur in calidis regionibus *Quauhnacensibus*. & vbi cunq; ligni frustum infodiatur, radices statim agit; calida enim, & sicca prope ordinem tertium videtur natura. folia tusa illitaq., frigora febrium arcent. ius decocti corticū vrinam, & sudorem euocat, obstructa aperit, quartanam curat, trahit menses, cor roborat, tumores præter naturam discutit, medetur satietati, firmat ventriculum, & vapor decocti *Scorpionum* ictibus medetur, ac Gummi odoratum fundit. Diuersa est autem hæc arbor ab ea, quæ *Fœniculum* resipit. apudq. Floridam nascitur regionem, & iam apud Hispanos sub nomine *Sassafras* circumfertur. quam, tametsi adhuc reperire apud novos Hispanos non potuerim, audiamq. apud *Michuacanenses* prouenire, ex ramo tamen ad nos à Floridis allato, & descripsimus, & curauimus depingendam, vt latius habetur suo capite inter arbores inferius posito.

De TLILXOCHITL seu flore nigro Araco Aromatico. Cap. XV.

VOLVIBILIS herba est *Tlilxochitl*, folijs Plantaginis prædita, sed pinguioribus, & longioribus, viroreque infectis saturato, singulis ex utraque parte caulis alternatim exorientibus; ac siliquis longis, angustis, & penè teretibus, olentibus muscra, aut Balsamum indigenum, nigrisq. unde nomen. Calidis regionibus provenit, humetibusq. Arborea amplectitur, & prædictas siliquas verno tempore profert. Calidæ hæc sunt ordine tertio, addiq. solitæ *Cacaoatl*, & *Mecaxochitl*. siliquæ binæ ex aqua resolutæ, & potatæ urinam cient, menstrua euocant. cum *Mecaxochitl* partum accelerant, ac secundas, mortuumq. fœtum trahunt, ventriculum calefaciunt, & roborant, flatum discutunt, humores crudos concoquunt, atque attenuant, cerebro vim addunt, & utero auxiliantur. Adversus venena frigida, gelidosq. venenatorum ictus, eadem siliquæ dicuntur esse remedio.

Folium longum est uncias undecim, latum sex, siliqua vero longa uncias sex, crassa digitum unum.

De AXITLACOTL, seu Virga Diuretica. Cap. XVI.

AXITLACOTL, quam alij *Quapopolzin*, alij verò *Tztacxihuitl* vocant, folia Anchusæ similia fert, minora tamen, serrata, mollia, exilia, hirsuta, & interuenijs secundum longitudinem procedentibus insignita. Caulis tenues, teretes, & purpureos, è radice fibrata Elleboro albo proxima, mittit. flores per vniuersos ferè ramos exiles ex albo pallescentes, & veluti coacervatos, odoros, acrisq. saporis. Radix, cuius est præcipuus vsus, gustu est odora, tenuium partium, calidæq. & siccæ secundo ordine temperiei. Prouenit apud Mexicanos montosis, saxosisq. locis. Radices tussæ & applicatæ infixæ extrahunt, potæ verò trium drachmarum pondere urinam mirè euocant, eiusq. extergunt meatus, cholico affectu laborantibus succurrunt, faciei maculas emendant, scabiem capiti puerorum, & vniuersi quoque corporis curant, febres euocato sudore finiunt, minuunt splenem, dolores sedant, flatum cum *Coltatl*, & *Chichit xihuitl* discutunt, satietati medentur, hydropiq. ac dissipant præternaturam tumores. Et quamquam ita se hæc habeant, ab euocanda vrina solum nomen imposuere, aut quia ea est præcipua, aut præcellentior eius dos, aut quia quidam ex Indis medicis, qui vnam tantum, aut alteram facultatem singularem herbarum sibi cognitarum norunt, aut eam per manus traditam, veluti hæreditario iure a maioribus, adeoque a parentibus ipsis etiam medicis acceperunt, urinæ solummodo ciendæ ferebant auxiliari, quod & nomine ipso expressere. quæ omnia de reliquis etiam plantis simul dicta esse volo.

DE HOITZ XOCHITL Arbore Lonchifolia. Cap. XVII.

ARBVSCVLA est *Hoitzxochitl*, comata, folia ferens Myrti longè maiora, sed rigidos, nocuosq. mucrones præferentia: florem Coccineum, orbicularem, & modicum, quem Indi filo transfossam in suis emporijs globulorum pretariorum more venditare solent. Huius est præcipuus vsus tum in medicamentis, tum in condimento. Prouenit verò *Cuixci*, & *Tototepeci* calidis quibusq. locis, apud quos cortex ligni curat a Gallica lue ortas eruptiones leuigatus, & inspersus. Nuclei fructus resoluti ex aqua, & naribus instillati, dolorem capitis leuant, & dentibus applicati eorum quoque leniunt dolorem. Flos enim calidus est, & siccus ordine secundo, cum insigni quadam adstringentia, initio dulcedinem quandã præferens, & tandem ostendens amaritudinem. Vterinis subuenit affectibus, cor roborat, & Croci in condimentis parandis, dapibusq. præstat vicem. Exhiberi autem solet prædictorum vsuum gratia ius decocti florum, bibendum, aut infundendum.

Sunt qui *Xochipaltic*, alij *Neuhxchitl*, & quidam *Hóatzinxochitl* vocant.

Folia longitudinem habent quinque vnciarum, latitudinem vero duarum. fructus pomo similis, colore Amygdalæ cui florem insedisse videtur.

DE CHICHICPATLI.

Cap. XIX.

HERBA est *Chichicpatli*, ab alijs *Techubie* vocata, folia Chamædryos ferens, aspera; & luteos flores circa postremos caules coaceruatos, & caliculis oblongis contextos. Caules quaternas ferè longos spithamas, & radicem surculosam. Folia odora sunt, & amari saporis. Radix amaritudinis ferè expers, odora, & acris, calida siccaq. natura, & tenuium partium. Prouenit *Tzotulce* inter sata. Egregium est medicamentum, ab indigenis habitum maximi, nam appetentiam deiectam radices excitant. folia tusa pugilli mensura, atque ex aqua deuorata, tumores discutunt,

D 2 matu-

maturantur. dolorem alui leniunt, frigori obfistunt, flatus discutunt, scabiem capitis curant, & pediculos necant.

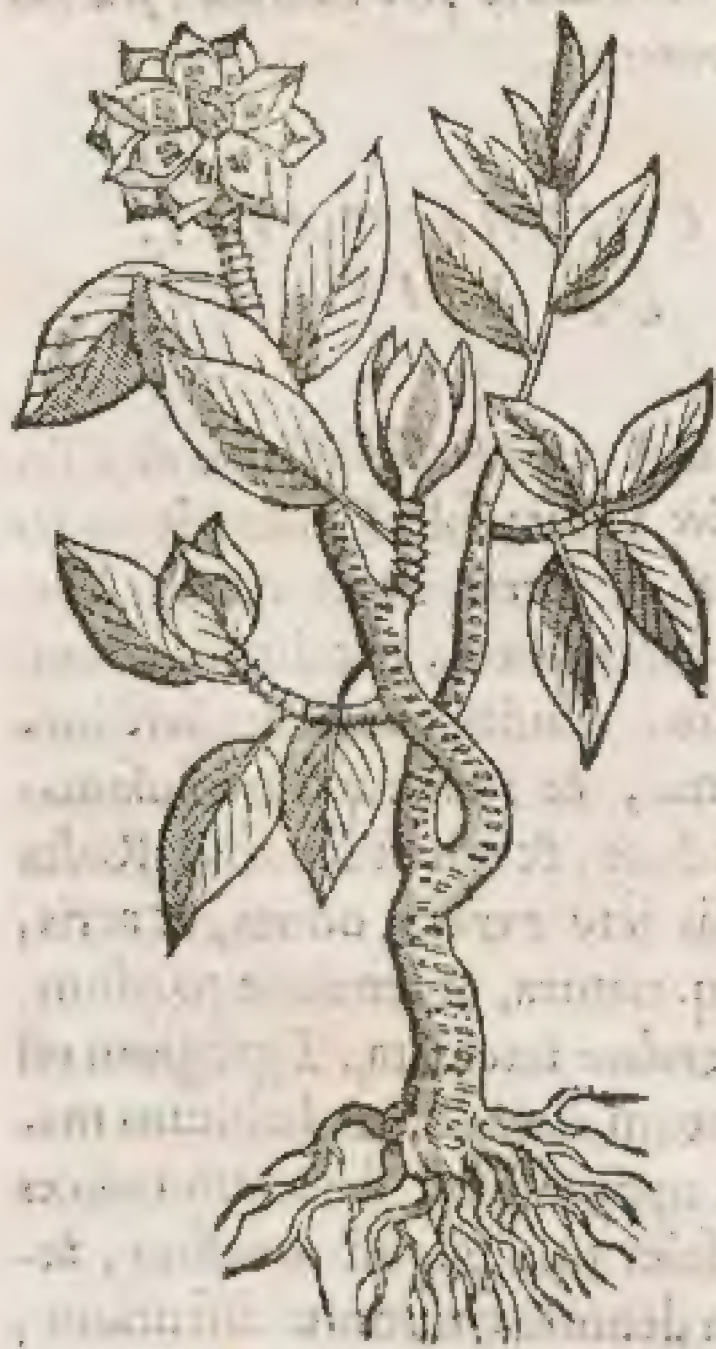
Quercula species hac esse videtur.

DE HUCUVIRO Saluifolia.

Cap. XIX.

HERBA est *Hucuiro* folia habens *Salviae* proxima, serrata, in fernè subalbescentia, & circa exortum latiora, pediculis appensa prolixis. Flores promiscuè cyaneos atque coccineos. Radix tenuis est, & longa. odor, saporq. est *Itali Nardi*, quam alij *Lauendulam* vocant. calidæ & siccae est temperiei. medetur dolori ventriculi, & alui. bilemque ac pituitam vomitu pellit, si cocta, aut calens apponatur ventriculo, idemque auxilium altera die reperatur. Nasceitur in iugis, & temperatis montibus *Prœvinciæ Michuacanensis*.

DE TOLOXOCHITL Aristochyea.

Cap. XX.

ARBOR est magna *Toloxochitl*, folijs *Mali Medicæ*, duplò tamen longioribus. umbilico, ac flore, cordis figura, multis folijs stipato candidis, intrinsecus rubescentibus, pinguibus, leuibus, tenacibus, adstringentibus, glutinosis, & suauiter odoratis. Nasceitur temperatis regionibus, qualis est *Mexicana*, campestribus, atque humilibus locis. possetque quantum coniectura assequi valeo, in hortos *Philippicos*, seu *Carpentarios*, seu *Hispalenses* transferri. Floris folia calidæ sunt, & siccae temperiei, quæ adduntur decoctis, aut ipsi porioni *Cacaoaril* non sine cordis, & ventriculi corroboracione, atque adstrictione fluentis alui (si opus est) eximia. ius decocti cordis eius *Mecaxochitl*, *Mexochitl*, *Xochmacatzlis*, *Tlilxochitl*, & *Cocopatlis*, cum *Cauda Tlacuatxin* vtero infusum, eximium

mium est sterilitatis remedium. Habetur ab indigenis maximo pretio, tum ob medicos vsus, tum ob floris eius aspectum, & odoris præstantiam.

*De TZACTLACOCOTIC, seu
Herba candida sudi simili Herba
Lonchifolia. Cap. XXI.*

HERBA *Tzactlacocotic* quatuor do-
drantes longa; folia producens ob-
longa, aspera. flores candentes, & par-
uos contextos calicibus; radicem furculo-
sam, cuius cortices fusci sunt. Plan-
ta hæc habetur maximi à Tlacotepecensi-
bus, apud quos nascitur. Radix calida
est, & sicca, odora, resinosa, & subti-
lium partium, temperieq. illius *Amamax-
tlacotl* quæ fundit sanguinem. radix tusa
& trium drachmarum pondere deuorata
mirè sedat dolores.

*De ÇAÇALIC TLACOPATLI,
seu Sudis glutinose medicina Conuolu-
lo Cinnamomeo. Cap. XXII.*

CAÇALIC TLACOPATLIS
ab alijs *Tlacozalic*, *Tzontzolotlic*, &
à quibusdam *Apitzalpatlis* à fluxu coer-
cendo sic dicta ab alijs verò *Hoclitpatlis*, &
Quabnicxihuitl à nostris verò Cinnamo-
mum, ob radicis eiusq. plantæ iucundum
saporem, resinosum, & odoratum. nullum
enim horum nominum pertransire decet,
aut ignorare, ne nominum aut linguarum
diuersitas nobis pariat caliginem. Planta
hæc volubilis herba est, folia ferens cordis fi-
gura, multis distincta interuenijs, magis
acuminata, & prolixiora, glutinosa quadan-
tenus, & saluosam naturam participantia,
vnde factum est huic plantæ nomen. Cau-
les teretes sunt, folijs referti. radix lutea Ra-
fano similis, digitum minimum, crassa non

omninò fibris carens, iucundi saporis, resinosi & odorati. Nascitur in calidis, qualis est ager Huaxtepecensis, & Huacnahuaiaensis. calida enim & sicca temperie constat. Hæc semiuncia pondere deuorata, vrinam egregiè euocat, & quartanam curat, ante horrorem sumpta. Hydropicis medetur, dolorem ventriculi tollit, vterum reducit, & conuulsionem enixæ curat, si ex vino sumatur. elicitus feruetur sudor ac inflammationibus oculorum opitulatur. verùm cum calida sit, id non aliter euenire putandum est, quam discussis humoribus.

De TOZONTOLLI, seu Iunco Capillato. Cap. XXIII.

TZONTOLLI Iunci rotundi, & odorati species est, & fortassis ad Schoenanthum pertinens Dioscoridis. radices fundit capillatas, & ex his caules rotundos, leues, & cauos: & in cacumine capitula lutea & oblonga: radices dulces sunt, adstringentes, & odoratæ. russi opitulatur, vrinam euocat, ventriculum, cor & caput roborat, membra debilia firmat, vterinis auxiliatur affectibus: laxam aluum adstringit & fluxus cohibet. Nascitur *Nexpe* Prouinciæ Totonacapensis, montosis ac campestribus locis, pinguibus tamen atque humentibus.

De TOMAHVACTLACOPATLI Aristolochia Mexicana.
Cap. XXIV.

TOMAHVACTLACOPATLIS ab alijs *Tochtomahuaçtlacopillis* dicta, herba est volubilis folia ferens, cordis figura, similia illis *Çaçaliçtlacopatlis*, ad cuius species videtur referenda, sed maiora & tenuiora; caules tenues, prolixos, geniculatos, & purpureos, purpureosq. flores. radicem longam, crassam, & pallidam; fructum vero crassiusculum, Cucurbitis striatis ac pentagonis quadantenus similem, referunt semine. nascitur in montosis ac calidis locis, qualis est Tlachmalacensis, & Huaxtepecensis. Radix est nonnihil amara, calens ordine ferè tertio, odora, gustu adstringenti & resinosa. Mederi dicitur tumoribus præter naturam imposita, dolores lenire, & frigora febrium pellere; cor, stomachum ac cerebrum roborare; emundare pectus ac ventriculum, & fluxum alui cohibere.

Ad Aristolochiæ genera hæc planta referri merito debet. flos eius reliquis congeneribus est similis, sed longus, crassities vero & ambitus non superant calamus scriptorium.

De CANINGA Arbore. Cap. XXV.

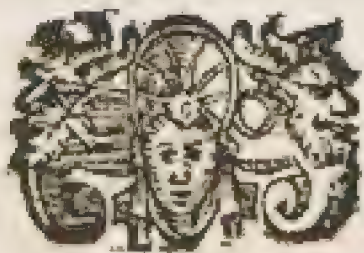
CANINGA, quam Arabs Auicenna Rerfe aromaticum vocat, arbor est magna, crassi caudicis, folia ferens Canellæ similia, sed tamen maiora & pinguiora, stipitemq. fuscum. florum & fructus nondum accepimus formam. prouenit in Insulis Cubu vbi descripta est, locis editis, & montosis. diripitur ei cortex veluti Cassiæ, qui tamen crassior est. ad eadem utilis, calidaq. & sicca. quarto ferè ordine natura. sapore Caryophyllorum, acri, sed paulò post euanescente. fercula magnopere commendat, sanguinem veluti Cassia quam vocant fistularem expurgat. venenisq. aduersatur. eius assule dentes aptè extergunt. ventriculum, & cerebrum absumpta in modica humiditate firmant, dolores ventris sedant, & flatum discutunt. Ius decocti confert articulorum doloribus ortis à causa frigida, si contritus ex vino decoquatur. Cortex non est vt Cassia etiam recens glutinosus, sed arens, atque leuigabilis.

Monardes huius arboris meminit, appellatq. lignum aromaticum, & in Haoana portu Cuba inuentum esse ait.

Idem lignum etiam depinxit & descripsit Clusius in notis ad Monardum.

De YZTLE HUAYOPATLI Radice Caryophyllea. Cap. XXVI.

ARBOR est Yztle huayopatlis mediocris, folia Limoniæ mali habens similia, inferne tamen candida, hirsutaq., superne nigricantia flores candicantes, & modicos, ac fructum orbicularem, & paruum. Radices candidæ sunt & siccæ gradu tertio, acres & odoratæ gustu, sapiuntq. vocatos Caryophyllos, & possent vicem eorum, tum in ferculis tum in medicamentis compositis, supplere, atque sarcire. cortices stipitum minus calefaciunt, & amaritudinis cuiusdam sunt participes. folia adhuc minus, Stœcada quadantenus odore imitantia. stipitum cortices duarum drachmarum pondere tusi, atque deuorati, dicuntur dysentericis maximam opem ferre. Nascitur in calidis Tilanci collibus.

RERVM MEDICARVM
NOVAE HISPANIAE
NARDI ANTONII RECCHI
Liber Tertius.

ARBORES DESCRIBIT.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI PRÆFATIO.

POST QUAM Aromatibus, Dioscoridis more Author noster primum locum assignando (ut superius innuimus) procedere voluit; iure merito ad Arbores hic statim descendit, tum quia in generali illa plantarum, quæ est in summa genera diuisione, primas tenent, siue habitum ipsarum solidiorem spectemus, & præcelsam illarum altitudinem, ut ingentes etiam Colossos, & Ægyptiorum altissimos obeliscos superent, vel superare contendant, siue perennitatem, & viuendi earum diuturnitatem contemplemur, ut singulari epitheto annosa Quercus insigniatur; tum etiam quia vitæ, & victui nostro insignè emolumentum adferre solent. Quam deliciosis enim fructibus nos recreant, seu fami escam velimus obijcere, seu deperditam appetentiam velimus allicere? Ne dicam quicquam de ingentibus illis arborum trabibus, quibus domicilia nobis paramus, quo tutiores à ferarum incursionibus, & tempestatum inundationibus persistamus, & naues edificamus, quibus nos nostraq. committentes audacissimi homines turbulentissimo, & minacissimo oceano fidimus ignotas Terras, ignotaq. hominum commercia exquirimus. Innumera vero alia lignorum commoda quæ suppellectili nostræ præstant hic tubens prætereo. Medicinales itidem utilitates docebit ipse historiarum harum progressus.

MVNER

De

De COPALLI QUAHVITL, seu Arbore Gummisera
Copallifera I. Caput Primum.

ARBOR est procera, folijs quernis forma & magnitudine similibus, sed longioribus; fructu obrotundo purpurascete, sapore

Gummi quod stillat ab eadem. id interdum sponte fluit, interdum euocatur scarificata arbore. appellaturq. peculiari nomine, (copalli, & si Indis hæc dictio quodlibet gummi genus significare solet; quo fit, vt Arbor ipsa dicatur Copal Quahvitl, quasi Copallis arbor. liquor hic (vt vniuersæ Europæ innotuit) candidus, & traslucidus est, ac concretus in formam assularum latiorum. & si à nonnullis arboribus, prædictis haud dissimilibus, de quibus suo loco dicendum, Xicalani Vmæpe Prouinciæ Michuacanensis fluat pallidum aureumq. & Anime perquam simile, adeo vt cõgener possit existimari. Prouenit hæc arbor in calidis Quauhnacensibus, & Micuahanensibus, planis montosisq. sed humectis locis. verum nonnihil intercidit

discriminis montanam inter & campestrem, tum forma arboris, tum colore ipsius liquoris. Gummi tertio ferè ordine calidum est, exiccantis adstringentisq. nonnihil naturæ, facultatis discussoriæ, & odoris si in igne proijciatur, adeo fœtens, vt mos fuerit eo Thymiamate aut suffimento (quamuis Tecopalli quoque eiusdem rei gratia vsi sint) solo supplicare Deos. eodemq. primos huius orbis expugnatores, quos Teuhitl idest Deos, rudis illa ac imperita gens vocabant, exceperint. Capitis dolorem idem gummi, velut ipse Arboris stipes, veluti radix, si ex frigida causa contigerit suffitu leuat, vteri strangulatu medetur, & vt vniuersum dixerim, morbis omnibus auxiliatur, qui ex frigida humidaq. causa orti sunt. Cortex stipitum Anethum olet, sapitq. ipsum fluens gummi. & adstringenti quadam vi sentitur pollere.

NOTÆ IO. TERRENTII LYNCEI.

Inter arbores noui orbis primas adnumerande sunt merito, Copal dicta ob insignes vsus quos præbent tum in medicina tum etiam in suffimentis. similes porro admodum sunt Lentisco Balsamoq. figura & viribus, vnde & resina ex eis ad nos delata Balsami nomina acceperunt.

De *COPALLIQUAHVITL PATLAHOAC*, seu Arbore
COPALLI latifolia, Copallifera II. Cap. 11.

QUAMVIS Indis mos sit vocare per
 Antonomasiā *Copal quahuil*, ve-
 luti dictum, eam arborem, quæ
 præcedenti capite est descripta, & eius
 gummi *Copalli*, tamen vniuersim arborem
 gummi manantem odorum eodem modo
 vocant, nostri verò eas solas, quæ candidum
 fundunt. quæ vero in fuscum colorem incli-
 nantem & quæ Thuri sit quamsimillimum
 Indici Thuris aut *Anime* peregrini plantas.
 cum verò animus semper fuerit cum distin-
 ctione loqui, per multaq. arborum genera,
 huiusmodi liquorem fundant, quarum aliæ
 congeneres sunt, aliæ vero longe inter se dif-
 ferentes, de ijs scorsum agemus. & eius
 gummi differentia omnes, & si similis cir-
 citer facultatis esse reperiuntur, cum suis ar-
 boribus erunt nobis percurrendæ. Factoq.
 ab arbore in præcedenti capitulo narrata
 exordio, de præsentī verba facimus. Hęc ergo
 arbor ob amplitudinem foliorum, quæ cate-
 ras congeneres videtur excedere, ita vocata, mediocri constat magnitudine, in-
 conditaq. folijs serratis, & Rhoi obsoniorum perquam, similibus tum colore
 squallenti tum etiam magnitudine, & forma, sed pennatis stipitibus, & ramis.
 gummi candidum exhibet, nec absimile illi quod stillat è *Copal quahuil*, parcius
 tamen, ac iisdem præditum viribus. Nascitur regionibus calidis, ac præcipuè
 Quahunahuacensibus, vbi eam arborem passim vidimus nascentem etiam intra
 ambitum oppidi, ac curauimus depingendam. possetq. (vt ego quidem conie-
 cto) in Hispaniæ feruentiores agros, non omnino inutili opera per maria depor-
 tata transferri.

Rami huius arboris rubent, baccæ ipsæ ex rubedine in flauedinem tendunt, folia
 alata oriuntur, similiter ac lentiscus non ex virga rotunda, sed compressa in lati-
 tudinem.

De COPALLI QVAVHXIOTL, seu
de leprosa Arbore fudente Copalli Copal-
lifera III. Leprosa. Cap. III.

ARBOR est Copal Quauhxiotl excelsa
levis, & quæ facile membranam exte-
ternam exuat, unde nomen. folijs parvis, ob-
longis, & rutaceis, sed maioribus, & longio-
ribus. fructu acinoso, sed singulatim de-
pendente. liquorem & hic resinofum di-
stillat, Copalli colore, & odore similem,
sed parum. Nascitur in calidis Texa-
huaci regionibus montosis, & asperis lo-
cis. Calida arbor est, ac sicca ordine ter-
tio, odoraq. non sine quadam adstringen-
tia. eundemq. liquorem dilutum ex aqua
immiscet Copalli, atque ita aiunt egregie
filtrare diarrhoeas.

De COPALLI TOTOPOCENSE. Cap. IIII. Copallifera IIII.

ARbor est magna, folijs Mali Medicæ virore tinctis exsaturato. gummi stil-
lat Copalli per simile, quod in assulas quoque candicantes, atque illis si-
miles cogi solet, in eisdemq. recondi vñus.

Copallifera V. Montana.

De COPALLI montana, seu TECOPALLI
QVAVHITL, Copallifera V.
montana. Cap. V.

ARBOR est Tecopallis Quahuatl me-
diocris magnitudinis, folia Vnedonis,
fructum glandibus similem, quendam ve-
luti strobilinum continentem, opertum lu-
brica & resinosa quadam saliva, atque in-
cludentem intra se nucleum candidum, ad
multa vñilem. Fluit ab hac arbore gummi
illud, Thuri antiquorum, odore, sapore, ac
viribus adeo simile, vt illi reputem esse
congener. nam & in Philippicis insulis na-
sci copiose audio. quo factum est vt ab His-
panis huius orbis Thus ore pleno vocetur.
quamuis a quibusdam Anime Indicum
dicatur. Prouenit in calidis Papalotipacen-
sibus. possetq. ad feruidiores Hispaniæ re-
giones

giones transferri. calidæ sunt tertio fere ordine, siccaq. & paulisper adstringenti natura, omnes propemodum huius arboris partes, odorisq. gratissimi. ventriculum cor, cerebrum, vterumq. suffitu corroborant. fluxiones coercent, pituitam absument, rigores febrium arcant, & fouent membra perfrigerata, vuluamq. procidentem in suum locum restituunt, atque reponunt, deciduamq. confirmant ac veluti affigunt.

Folia habet eo modo quo Fraxinus.

Consulat lector caput primum Monardis de Copal & Anime.

*De CVITLACOPALLI seu Stercore
Copallis, Copallifera VI.
Leprofa II. Cap. VI.*

ARBOR quam *Cuitlacopallim* idest *Copallis* stercus vocant, a quibusdam *Xioquahuil* quod stipes lepræ infectus videatur nuncupatur, mediocris est magnitudinis, folijs obrotundis, paruis, acinisq. racematim dependentibus, *Oxiacanthæ* similibus, valde odoratis, glutinosissq. Gummi fert candidum, subodorum, ac valde durum. calida ordine fere tertio, & exiccante natura constat. Nascitur calidis regionibus *Yauhtepecensibus* montosis saxosisq. locis.

Folia situ & figura similia sunt folijs arboris Siliquæ Ceratoniæ.

*De TECOPAL QVAHVITL PITZAHVAC seu tenui folio
Copallifera VII. Leptiphylla. Cap. VII.*

REPERI dum apud *Tepotztlanenses* describendarum herbarum gratia moram agerem, nec non apud *Hoaxtepecenses* arborem aliam mediocrem, stillantem lacrymam *Thuris*ue speciem, in candidum vergentem colorem, sed fusco perfusum, eisdemq. viribus & odore præditam quibus præcedens. sed folijs ex vtraque ramulorum parte ordine compositis, paruis, minime serratis, & rutaceis paulo maioribus. fructu vero paruo. coccineoque. & *Piperi* rotundo forma non absimili, singulis binisue acinis per interualla ramorum appendentibus. Gummi huius arboris permixtum formicarum & puerorum stercore, aiunt vnius vnciæ pondere, bis terue epotum, infanientibus citra febrem mederi.

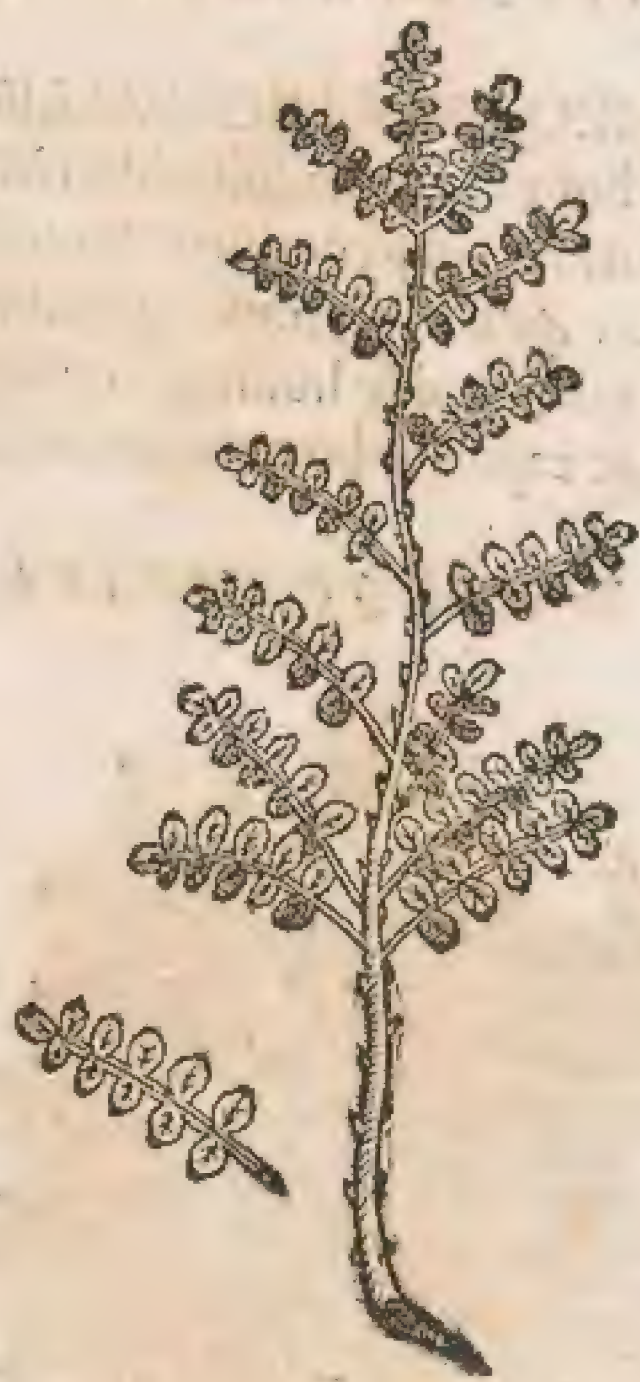

TECOPAL QVAHVITL TEPOTZTLANI
Copallifera VII. Leptiphylla

QVAHVITECOPALLI PITZAHVAC
Copallifera Leptiphylla alia.

Copallifera VIII.

De XOCHICOPALLI, seu COPALLI
florenti, ab alijs XARAPIZQVA
Copallifera VIII. Cap. VIII.

ARBOR est mediocris *Xochicopal-*
lis, folia fundens *Menthae*, sed pro-
fundius serrata ac stipites inipense odo-
ros. stillans liquorem fulvum, ac limonum
odorem magnopere referentem, generibus
Thuris Indici annumerandum. nam &
arbor ipsa congener est eisdem gummi
præditum viribus, verum efficacioribus.
nascitur in calidis *Colymæ*, atque etiam
Michuacanensis regionis. Est & alia Ar-
bor eodem nomine & liquore, sed folijs
Xocoxochitl quæ apud *Teocalcinenses* pro-
uenit.

De MIZQVIXOCHICOPALLI. Copallifera IX. (ap. IX.

MIZQVIXOCHICOPALLIS quam alij *Xochicopal Quauhuitl* vocant, arbor est magna, folijs Mali Medicæ, & stipite candicantibus punctis distincto. floribus vero coccineis & modicis. Gummi fundit è fuluo in purpureum vergens, *Anime* vocatum a quibusdam, ab alijs vero *Copallis*. maximi habetur ad cætera quibus alia huius generis inseruiunt præstanda, sed præcipue ad odoramenta, & capitis roborationem. nascitur Copitlani, & Colymæ feruentibus locis.

De HOLQUAHVITL, seu Arbore CHILLI. (ap. X.

ARBOR est *Holquahvitl* cuius duo sunt genera. Alterum stipitem profert magnum, leuem, fuluum, & lenta refertum medulla, floresq. candicantes, folia maxima, & orbiculos stellatos, rubescentes ex pallido, adhærescentes stipiti, & refertos fructu, Ponucis Nucibus pari, candenti luteaq. obducto membrana, & amari saporis. Alterum vero folia Mali Medicæ, sed tamen maiora, vtriusque arboris cortex amarus est. Nascitur genus vltimum apud Michuacenses, vbi *Tarantaquam* vocare consueuerunt. Primum verò *Mecatlani*, & *Thualapæ*. Cortex calidus est ordine tertio, & paulisper lubricus. cuius decoctius infusum medetur dysenterijs. Fundunt sectæ gummi, ab Indis *Holli* vocatum, primo lacteum, mox luteum, ac tandem nigrum postquam scilicet colligentium corporibus illitum sit. Adeoque vndecunque resiliens, vt pilæ palmaris,

aut eius, quæ a vento nomen habet, apud vulgus in sphericam aptatum figuram præstet vices, & ad multa præterea utile est. Nam vrinam mire euocat, emundat vterum, sterilitatem admotum vulgæ fugat, menstrua elicit si digito madenti succo *Toloxochitl*, & *Holli*, vulua, & anus confricetur. dyarrhæis dysentericisq. opitulatur. deuoratumq. per se aut alijs quæ similibus viribus pollent admixtum, aut si adiectum *Pycyelt*, & conformatum in pillulas, digito in anum quantum fieri possit, inducatur. additum cibis impinguat, & permixtum vermibus; *Axin* vocatis, ingestumq. agilitatem quandam, & ad volubiles corporis motiones promptitudinem ingenerare dicitur, & ossa emollire vt facilius homines contorqueri flectiq. huic, & illuc possint, corpusq. more petaurorum iactare. & vene-

rem vehementer excitat, cholicis confert, sedi admotum. trahitq. alui excrementa, & dolorem, sitimq. sedat. vltum vero argemata discutit. hoc est gummi illud nobile, quo Indi olim exercere solebant ludum *Bathei*, spectatu mirum, quem cura Cortesij videre aliquot ab hinc annis Hispani. eiusdemq. arboris folia sicca & leuigata, dicuntur leones & alia animalia interficere.

Bathei ludus quid sit, apud Ouetum in historia naturali Indica, fufe scriptum inuenies.

De *HOITZILOXITL*, seu de Arbore Balsami Indici. Balsamifera I. Cap. XI.

QUAM arborem Pannucini Chuacte vocant, nostri Indici Balsami arborem, Mexicenses *Hoitziloxitl*, seu affluentem resina nuncupare consueuerunt, quia liquorem effundit Syriaco Balsamo simillimum, neque odore aut viribus inferiorem. Arbor est Mali Medicæ magnitudine, folijs Amygdali maioribus, tamen obrotundioribus, & magis acuminatis. floribus in extremis ramorum flagellis luteis, initio loculorum oblongorum forma, sed procedente tempore quorundam veluti foliorum, cæteris longiorum & latiorum, in quorum extremitatis cavitae, semina inclusa continentur, candicantia & in quendam pallorem inclinantia, oblonga, & paulisper contorta, seminibus Mali Medicæ similia, aut verius his, quæ Hiadini vocant *Manies*, ac saccharo, veluti strobilinos nostri incrustare solent. Inciso ergo quouis anni tempore huius arboris cortice stipiteue, sed præci-

puè exactis iam atque desinentibus imbris, liquor ille nobilis, toto orbe celebrer, nec dum satis laudatus stillat, quem Balsamum appellant, è fuluo in nigrum inclinans colorem, sapore acri, paulisper amaro, odore vehemente, sed tamen gratissimo. Regionibus prouenit calidis, qualis est Pannucina, vnde impositum est nomen, & ad Hoaxtepecenses hortos a Regibus Mexicanis, deliciarum & magnificentiæ gratia, translata. vbi eam rursus vidimus editis ac montosis locis. etsi ad campestria hominum cura & diligentia descenderit, cultaq. & Hortensia veluti coacta amet. Vnde sperare aliquis posset loca Hispaniarum calidiora minime fugituram. Sunt alij liquores, simplices atque compositi, quos eodem nomine Hispani qui ad has regiones penetrauerunt appellant, de quibus inferius dicemus. Extrahitur idem liquor decoctis etiâ surculis minutatim incisis ex aqua & vitro excepto innatante liquore, sed viribus inferior. Liquor ergo quouis modo extractus quanto fere ordine calidus est ac ficcus, subtilium partium non sine quadam ad-

strictione, & corroboracione, ac innumeris morborum generibus propellendis, atque sanandis utilis. nam tres quatuorue guttæ matutino tempore ante cibos linctæ, ventriculum a frigida causâ imbecillem confirmant, urinam & renum vesicæq. excrementa euocant, pelluntq. è corpore. aperiunt obstructa, ac medentur respirationis difficultati, ventriculi & alui dolores sedant. commendant colorem, ac iuuenilem vigorem diutius conseruant, & tuentur. quin liquor ille in pessulos efformatus, ac obditus vuluæ, secundas emortuosq. infantes trahit, partum accelerat, & sterilitatem a frigidis humidisq. ortam humoribus profligat. dolores ab eisdem causis enatos vbicumque contingant, extrinsecus illitus sedat. flatus & tumores præter naturam discutit, cerebrum corroborat, neruorum origini impositus auxiliatur, paralyfi & eorum gelidis omnibus medetur morbis. Cholicis, Iliacisq. & articularum doloribus mirè est utilis. quin vulnera recentia conglutinat, & sanat inueterata, ac diuturnarum febrium repetentia frigora, ceruicique dorsoq. illitus pellit. Idem præstat ab ipso semine expressum oleum, mitius tamen, benignius, ac mollius, quamuis acre quoque sit, gratissimi odoris gustuq. & odorum, & suauis, ac tertio caloricum ordine. quod nos omnium primi curauimus prælo extorquendum. est autem oleo quod ab Amygdalis amaris, aut nucleis Persicorum exprimitur, odore atque sapore simile, sed odoratius, vehementius, & acrimoniæ longe maioris.

Flos Balsami admodum pallet, & Digitali aliquo modo est similis. eandem arbo- rem descripsit etiam Monardes cap. 9. sub finem. ei. duplicem tribuit corticem, vnum crassum Suberis modo, alterum vero tenuem. fructum ait Ciceris, aut Pisi grano maiorem non esse, inclusum in extrema siliqua, angusta, digitum longa, alba, tenuitate regalis simplicis. quam etiam siliquam eleganter noster Auctor, sed maiorem in pictura exhibuit. Quod vero Balsamum a Monarde primo loco describitur, forte est illud quod sequente 13. cap. exponitur, cum eundem excoquendi modum utrobique inueniamus, & folium Vrticæ cum folio mucronis hastarum non adeo dissideat.

Carolus Clusius lib. 2. exot. cap. 29. describit huius Balsami fructum, siliquam nempe Spadiceam, cum duobus nucleis inclusis. Monardes autem, forte siliquam nondum adultam descripsit. Ego vero puto fructum illum Clusianum potius ex arbore, quam vocant Pecunia.

D. Henrico Coruino, Batauo, Pharmacopæo Romano, exoticorum diligentissimo scrutatori, missus fuit nomine Mamey.

*De Arbore HVACONEX ex qua paratur vocatum ab indigenis Balsamum.
Balsamifera II. Cap. XII.*

ARBOR est mediocris altitudinis, & crassitudine femoris, firma materia, & quæ terra defossa diutius duret incorrupta, odora, luteisq. folijs denarij plus minus amplitudine. flore paruo & candicâti, fructu baccis Lauri simili. Cortice huius arboris cōfractō minutim, & quatrīduo macerato ex aqua, ac demum insolato & expresso, liquor extorquetur Balsami præstans vires, ad multa utilis, quique intra mensis vnius spaciū peragatur. contrahitur etiam ex folijs stillatitius liquor, odore perquam iucundus, & multis per sanandis affectibus aptissimus.

mus. quin furculi ipsi extergunt roborantq. dentes. ex quibus, vt hoc quoque obiter dicatur, Indi olim sagittis mucrones addere consueuerunt.

*De Balsami frutice quem indigenæ Hispani MARIPENDAM vocant.
Balsamifera III. Cap. XIII.*

ET SI planta hæc frutex sit, inter arbores tamen, ob similitudinem ac cognationem quam cum arboribus lacrymam ferentibus, præsertim eam, quam habet eius liquor cum vocato Balsamo, reponere visum fuit. Est ergo Maripenda frutex, stipites ferens viginti fere dodrantum altitudinem habentes, ramosq. fuscis, ac folia hastarum mucronibus paria, crassa lataq. sed superna parte virentiora, & sparsim purpurascentia è rubeo, & appensa pediculis in coccineum colorem inclinantibus, fructu racematim dependente, & octo pene uncias longo, concinnato acinis vuarum fere similibus, sed tamen rarioribus, initio virentibus, deinde rubescentibus, & tandè è purpureo nigricantibus. Vtuntur Æthiopes folijs eius fistularum loco, ad hauriendum fumum herbæ vocatæ a Mexicanis Yelt, quem alijs per arundinum canales mosest haurire, paratis è folijs conuolutis quibusdam tubulis. Arte vero extorquendi liquoris modus hic est. teneros eius plantæ cauliculos, turionesque, & interdum acinos minutim dissecant, coquuntq. in aqua, donec in defruti densentur crassitudinem, atque ita sinunt confidere. Curat hic liquor mire vulnera, etiam alias insanabilia. & recentium fluentem quoque sanguinem sistit. Sunt qui ex præfatis germinibus aquam stillatiam extorquent, quam aiunt, ardenti seu Vitæ vocata aqua, esse ad quæuis præstantiorem, ac præcipue vulneribus curandis, & dolorem ventris a frigore ortum compescendum, complurimasque affectiones pellendas a prædicta causa ortum ducentes, multorum testimonio affirmatum scimus.

De Balsamo Prouinciæ Tolu Balsamifera IV. Cap. XIV.

AVDIO in Prouincia Tolu, euntibus ab vrbe quam vocant Nomen Dei in Indicam Carthaginem, occurrere arbores mediocris magnitudinis, Pinum generibus haud absimiles, folijs siliquæ toto virentibus anno, cultis in locis prouenientes, cortice tenui, ac tenero vestitæ, quæ liquorem Balsamum vocatum incisæ effundant, ad omnia quibus conferre solet Balsamum Indicum a nobis supra descriptum, æque vtile aut præstantius.

Videtur Auctor innuere ea, quæ de hoc Balsamo latè scripsit Monardes cap. 10. quem videre lector poterit, nam illud mirificis extollit laudibus.

De MOLLE Lentrisco Peruana. Cap. XV.

A Peruana vocata regione ad hanc no-
uam Hispaniam, imo ad Hispanias no-
stras, planta quam Molle vocant, iamdiu ad-
uecta est, atque translata. Arbor procera est,
visu pulchra, & ornandis domorum complu-
uijs, locisq. publicis, ac foris aptissima. comata,
in latum pandens vndequaque ramos, qui è
viridi colore tendunt in purpureum. vbi folia
Oleæ profert, sed longe angustiora, & tenuio-
ra, & quodammodo dentata, ordine vtrim-
que disposita, & oblique versus ramos extre-
mos procedentia. Flores exiles, albos, race-
matim dependentes, qui mox in fructum vi-
rentem, Oxiacanthæ semini parem, aut paulo
maiores, alit. & cum maturuerit, in colorem
ex albo rubescentem, dulciq. carne prædi-
tum, cum quadam acrimonia & amaritudi-
ne. membranulaq. prædicti coloris contegi-
tur, cui nucleus durus inest. Folia ac fructus
Lentiscum eiusq. lacrymam olent resipiuntq.
sed permixtū Fœniculo. vnde fortasse aliquis
in Lentisci referat species, ni malit esse plantam sui generis. folia & fructus vi-
rent toto anno, alijs subnascentibus, alijs adulescentibus, & alijs maturefcentibus.
Sylvestris arbor est, neque vllis lenocinijs, aut cura vt proueniat opus habet;
quamquā in delicijs iamdiu haberi cœperit, cultumq. & indulgentiam libenter
admittat. Prouenit vbiq. seu semine, ramo, aut viui radice seratur. sed in calidis
regionibus assurgit, lætiusq. viuit. Stillat ab hac arbore lacryma, quæ velut folia
vniuersaq. planta, Fœniculi & Lentisci odorem habet, saporem vero acrem, sub-
dulcem, & cum quadam amaritudine adstringentem. calidaq. & sicca ordine
ferè tertio constat natura. Nucleus ventriculum corroborat, calefacitq., ventrem
adstringit & (vt quidam aiunt) Therebinthi vicem præstat. semen vero Carda-
momi, vrinam elicit, flatu dissipat, & membra corroborat. corpora nimis fluxa
& humecta exiccat. folia lotionibus addita, Oedemata dissoluunt, ore commansa
gingiuas dentesq. confirmant, & vlcerebus oris medentur. Fructus, seu intus as-
sumpti, siue exterius admoti, quemadmodum & lacryma, luculentius prædicta
omnia præstant. In Villa Madridi Prouinciæ Carpentariæ Hispaniæ, tres vidi-
mus huius plantæ tenellas arbusculas, caudicem femoris crassitudine habentes,
cortice subcinereo contectum, Fraxini humilioris, Orni Omeleæq. vulgo dictæ,
magnitudine, ramulos vndequaque in latū pandentes, iisdem ornatos folijs, con-
stantibus ex pluribus ad vnum pediculum cohærentibus, multo tamen minori-
bus, ex viridi nigricantibus, ferratis, sub extremum angustioribus. quæ ab ar-
boribus

boribus decerpta, lacteo succo, lento ac viuido odoroq. scatebant. flores exiles albos, racematimq. dispositos habentes, fructus vndique Indicę prædictæ Molle, similes. pari modo fructus & folia toto anno virent, ac vires, & vsus, omnino sunt pares.

Hæc etiam arbor species est *Lentisci* tum figura tum viribus, cuius primam fecit mentionem *Clusius*. Adoleuit Romæ in horto Excellentissimi Martij Columnæ Zagaroli Ducis in magnam arborem. cuius folia initio ferrata sunt. arbore vero adolescente, omnes incisiones pereunt, ut etiam annotavit subtilissimus rerum naturalium indagator, *D. Fabius Columna Lynceus*, in opere suo de varioribus quibusdam Apulię plantis.

De TECOMAHACA. Cap. XVI.

ARBOR est *Tecomahaca* magna, folia ferens obrotunda, mediocri & serrata, ac fructuum in postremis ramorum flagellis paruum, obrotundum, fuluum, ac refertum semine, nucleo *Perfici* haud absimili. Nascitur apud *Mistecas*, necnon *Tangeri* regionis *Michuacanensis*. possetq. in prouincias nostri orbis paulo calidiores, mediocri negotio transferri. Acris planta est, & odorata, cum quadam adstrictione. calidaq. & sicca ordine tertio. Fluit ab hac arbore scarificata aut incisa, & interdum etiam sponte sua, lacryma nulli ferè ignota, eadem prædita temperie & viribus, quam plerique loco *Myrihæ* substituunt. dolores a flatuoso spiritu, frigidaue causa ortos sedans, flatus ipsos discutiens, lentos humores dissoluens, ac frigidam intemperiem corrigens, implastri modo adhibita. vtero amica ita, ut prunis iniecta, & naribus admota, mulieres hystericas illico liberet. Umbilico apposita, menses sistit, & vterum suo loco retinet. distillationes, temporibus, aut post aures adhibita, sistit. dolores dentium sedat, causæ dentibus indita, ipsos a corruptione liberat. neruorum vulneribus opitulatur. coxendici, ac arthritidi a frigida causa genitis opem præstat. cerebrum, neruos, ac ventriculum apposita roborat. magniq. est ad omnes affectus a frigida causa ortos vsus.

Describitur a *Monarde*, *Tecamahaca* cap 2. Vsus eius apud *Europæos* permagnus est, ob odoris fragrantiam, præsertim ad catarrhos maturandos, & ad dolores cholicos, flatusq. discutiendos.

De *TLAHVELILOCA*, *QUAHVITL*, id est arbore insania,
CARAGNA nuncupata. Cap. XVII.

TLAHVELILOCA *Quahuil*, quam Hispani *Caragnam* vocant, arbor est magna, fuluos stipites fundens, leues, nitidos, & odoros, folia oleaginea in Crucis forma composita, orbicularia. Odra arbor est, gustu acris, & non-nihil adstringens. Nascitur apud *Michuacanenses*, & Mexicam inferiorem, Gummi quod ab ea fluit, *Caragnam* quoque vocare audio, eisdem ferè viribus, quibus *Tecomahaca* præditam, sed vehementioribus, ita vt affectus quos *Tecomahaca* curare nequit, *Caragna* pellat. puluis ipsius stipitis deuoratus, mirè ventriculum & cor firmat, flatus discutit, frigidam emendat intemperiem, & vterinos curat affectus. Fama est apud indigenas *Cacodamones* hanc arborem pertimescere ac fugere, & fascino aduersari. corticem vero ex aqua illitum con-terre cordi, deuoratum vero *Uacaboatl* pectori simul & cordi ferre suppetias.

Resina huius vsum etiam indicauit Monardes. cap. 3.

De *XOCHIOCOTZO*, *QUAHVITL*, seu Arbore Liqui-
dambari Indici. Cap. XVIII.

ARBOR est *Xochiocotzo Quahuil* magna, Aceris ferè folijs, in tres cuspides, duosq. finis diuisis, altera parte albicantibus, altera verò obscurioribus, serratisq. Cortex stipitis partim fuluus, partim virens est. Prouenit campestribus, calidisq. locis, & interdum etiam temperatis, velut *Hocycocotla Quahucbinaci*, & *Xicotepeti*. Calida siccaq. natura constat, & odore iucundo. Inciso arboris huius cortice, Indicum fluit vocatum Liquidambarum ab indigenis Hispanis, a Mexicensibus *Xochiocotzol*, suauitate odoris Styraci persimile: calenti ordine tertio natura, siccantiq. quod additum Tabacis, caput, ventriculum, & cor firmat, somnum inducit, & capitis dolorem a frigida causa ortum lenit. per se verò humores discutit, sedat dolores, ac impetiginibus cute digitis conuulsa medetur. stillat ab eadem arbore, aut sponte sua aut incisa, oleum haud cedens prædicto liquori, aut odoris iucunditate, aut medicis viribus. & si

aliqui dicant, oleum stillare ex primo liquore, loco congruo posito, aut expresso, vt tenuior eius pars stillare possit, dicantq. esse calidum, & humidum, minus tamen recte. Discutit vtrumque flatum, ac præter naturam tumores dissipat, coctio-

coctionem procurat, ventriculum roborat, vterinis affectibus confert, & alia his similia præstat iuuamenta, seu per se, seu alijs medicamentis permixtum. Sunt qui elixis ex aqua stipitibus, id odoramenti parant genus. sed vilius ita est, ac minus ad prædicta præsidia expetibile, & nisi ad viliiores quosdam vsus commodum.

Fructus huius arboris rotundus est, sed instar Polygoni habens multas superficies nigras, angulos vero luteos. vsum huius liquoris admodum copiose descripsit Monardes cap. 8.

De TZTAC QVAVHXIOTL, seu QVAVHXIOTL alba
Galiopifera. (ap. XIX.

YZTAC QVAVHXIOTL
Galiopifera.

YZTAC QVAVHXIOTL
alba Galiopifera.

YZTAC Quauhxiotl, quam alij Quauhxiotl vocant, arbor est mediocris, folijs obrotundis, & stipitibus, atque pediculis rubentibus. Gummi stillicidum, acris saporis. Prouenit in calidis Tzocani. gummi tertio ordine calidum esse videtur, quod alutem fluentem cohibet deuoratum ex aqua scrupuli vnus mensura. dysenterijs mirum in modum opitulatur. quin dolores illitum sedat, ac discutit præter naturam tumores. aquam, in qua infunditur, lacteo tingit colore. est & aliud genus eisdem præditum viribus, formaq. vocatum Tlatlahuic Quauhxiotl, sed gummi manans rubescens, vt nomen indicat.

In Figura secundo loco posita, folia in ramis sunt bina ex opposito, sed in ramo tota sunt septem, eo ordine quo in Lentisco, sed magnitudine Aurantij. baccae etiam rubrae ipsi trunco adnatae, quae magnitudine Pisum aequant.

An ad sequentem pertineat descriptionem cogitandum, praesertim cum idem nomen tribuat.

*De COPALTIC, seu arbore fundente gummi simile
COPALLI. Cap. XX.*

EXCELSA arbor est *Copaltic* lenis, epidermide cuticulari supernè vestita, quae suapte natura desquamatur, unde nomen. Ocymi folijs, fructu *Oxyacanthae* paulò maiori, primo viridi, ac tandè coccineo. Resinam hac fundit arbor candidam, & paulisper odoram, sed modicam. Nascitur in calidis locis montosisq. *Texahuac*. suntq. qui *Tlac Quauhxiotl* vocant. Cortex ligni calidus est ordine secundo, odoratus, & grati saporis, non sine siccitate, & amaritudine quadam. Gummi illud calidum apud Mexicanos circumfertur, habeturq. maximi in compescendis dysenterijs. Ex hac stillans arbore resina est, quae ex aqua deuorata, ubi statim in lac soluitur, vnius oboli mensura, aut per se solum, aut permixta *Copalli*, sistit dysenterias, & sanguinem vndecumque manantem cohibet. Vitandum est tamen auctius pondus.

De TZINA CANCVITLA QVAVHITL, seu arbore ferente gummi simile stercorei vespertilionum Laccifera. Cap. XXI.

TZINACANCVITLA *Quahuitl*, gummi est, quod Laccam officinae vocant. decedit ex arbore incondita, ac mediocris magnitudinis, quae folia fert *Mizquitl*, seu exilia, pennas autum imitantia, brevia, tenuia, ex utraque parte ramorum serie quadam procedentia. stipites, ac ramos purpureos, oblectos gummi, quod diximus, nequaquam a formicis elaborato, ut quidam per inscitiam putant, sed ab ipsis arborum ramis vndecumque stillante, & eisdem veluti tubuli quidam adhærescente. Nascitur in calidis, qualis est ager *Huatopecensis*, & *Huauhnahuatensis*, ubi sunt qui *Hoehepatlim*, & *Quauhniexihuitl* vocent. etsi in nonnullis Indiae orientalis locis ortum ducat, varijsq. ibi nominibus nuncupetur. De eius viribus Arabes rogentur, ne nos iustus dicta dicamus in tanta temporis penuria, & rerum describendarum copia.

Illud

Illud etiam notum est, admixta resina, massam ex eo gummi parari quam Lacram corrupta dictione vocant, signandis literis, alijsq. schedis aptissimam. addita verò his arena crassiuscule trita, percoctisq. omnibus in placentulam cogi, quæ admota igni è vestigio emollescat, perfrigerata verò eam duritiem ac firmitatem contrahat, quæ ferrum, lapides, & gemmas exedat, rumpatque, quod nos experimento cognouimus.

Folia huius arboris conferuntur folijs Acatia Aegyptia, rami ipsi sunt purpurascetes, & Lacca quasi nigra ramis adheret.

Laccam arborem Acofta c. 8. folio Pruni scribit se ex aliorum relatione intellexisse, id quod parum huic nostræ congruit. Unde vel male obseruatum ab ijs qui parum huic rei studbant, vel alterius erit generis.

Vanum esse rumorem quod Lacca à formicis elaboretur ex auctore nostro patet. vnde licet ale formicarum in ea reperiantur, non tamen argumentum est sufficiens huius operis. præsertim cum videamus & nostras formicas congerere potius frumenta, Muscas, & similia, quam aliquid apibus simile elaborare.

De EZ QVAHVITL, id est sanguinis Arbore. Cap. XXII.

ARBOR magna est Ezquahuil, folia ferens Verbasci, ampla, & angulosa, sanguine stillans, quem vocant Draconis, vnde euenit ei nomen. est enim Ezquahuil sanguinis arbor. Prouenit Quabuchinanci. vis autem huius succi frigida est atque adstringens, corroborat dentes, fluxiones sistit; denique vim omnem, similitudinem, ac effectus eisdem præstat, quos sanguis Draconis nostri vsus, qui a Draconibus Fortunatarum colligi solet. de quibus, alijsq. Fortunatarum arboribus seorsum fortasse dicemus.

Arbor hæc secunda eleganter à Clusio descripta est initio suarum obseruationum, vbi eam Draconem vocat. quam etiam Pisis extare audio in Horto Serenissimi Magni Etruriæ Ducis.

De EZ QVAHVITL secunda. Cap. XXIII.

OFFENDI etiam apud Quaubnahuacenses agros, qui pertinent ad Tepetcuacuilcum, arborem Ezquahuil Quabuchinacensi persimilem, folijs tamen magis orbiculatis, hirsutis, & asperis, crasso cortice, radice surculosa; ac iuxta aquas nascentem. quæ adstringens etiam est, & odorata, amara, calefaciens quodammodo, & ad eadem utilis. Nam eius liquor, qui scarificata arbore copiose fluit, oculis inflammatione laborantibus mirè subuenit. partes enim habet nonnullas frigidas, siccas, & adstringentes. quare non mirum est, si calidas etiam quasdam partes possidens, vincentibus frigidis in ea, id operetur.

De MIZQVITL, seu Siliqua Acatia. Cap. XXIV.

ARBOR est Mizquitl frequentissima Nouæ Hispaniæ, sua sponte in quibusque locis, sed maximè montosis, temperatis, aut frigidis, proueniens. incondita, & spinosa, folijs exilibus, pennas aurum imitantibus ordine, vtraque ex parte

parte ramorum dispositis, flore Betulae nostratis proximo, ac filiquis edulibus longisq. & duleis, pergratiq. saporis, refertis semine, vnde sortita est nomen, hinc & inde dependentibus. è quibus placentulas parant *Chichimecarum* gens, vicem illis praestantes panis, veluti ex varijs seminibus, radicibus, ac fructibus alijs. Hæc est verissima antiquorum Acatia & quæ germanum Gummi Arabicum fert, cuius hic ingens est copia, & incuria fortassis pudenda adhuc incognita, & in nostrum orbem nondum deportata, neque est vnica eius species, sed plures. frigida, siccaq. & adstringenti constant natura. liquor è tenerrimis huius arboris turionibus defluens, expressusq., aut aqua vbi aliquandiu iidem maduèrint, illita mirum in modum oculorum morbis auxiliatur, aut ius decocti corticum nimium mensium fluxum compescit. qui menses si primiparae sunt (vt hoc obiter attingatur) tineæ, & lichenibus medentur. Sunt qui *Hoaxin*, *Hacazcolotl*, & alias nonnullas arbores quæ apud Nouam Hispaniam proueniunt, in Acatia referant differentias.

Prosper Alpinus inter alias Aegypti plantas, & hanc veterum Acatiam descripsit, cui si non eadem, saltem congener iudicari debet.

De MIZQUITL MICHUACANENSI Acatia No. Hiss. II. Cap. XXV.

VOCANT Michuacanenses suam *Mizquitl Tzintzequam* spinis carentem, & folijs exilioribus *Mizquitl* vulgari, quæ etiam Acatia species est, & Gummi vocatum Arabicum quam optime fundit, eosdem habens vsus & vires.

De HUCIPOCHOTL HUAXACENSI Ricino No. Hiss. Cap. XXVI.

ARBVSCVLA est *Hucipochoth Huaxacensis* vitium modò serpens sinuosis, ac tricuspidibus folijs, floribus coccineis paruis, & aggregatis in comam. vnde generantur fructus Nucis penè Ponticae forma, ac magnitudine, sed ternos includentes Ricini more candicantes nucleos. toto anno folia, flores, & fructus fert. Nascitur apud *Huaxacenses*. dulcis est, calidaq. & humida, aut moderatè frigida temperie. Liquor stillatitius vires elanguescentes instaurat, reficitq. vt homines pene mortuos ferant exsuscitare. idem refrigerat, & impinguit aut ipsa arboris folia oleris vice denorata, nitidumq. reddunt colorem. lacryma, stillans è perfractis germinibus, inflammationi oculorū mirum in modum confert. Nuclei quini, aut, si robustior homo sit, septeni emundati a quadam illos tegente membrana, vacuāt egregiè pituitam, & bilem, per superna & inferna, vsque adeo securo euentu, vt vel leuis momenti re ingesta medicamento huius vis si ita expediat, coerceatur. Allata est eadem a Panucensibus, stipite cubitali, subalbido, lento, leui & spinifero, vbi vocant *Tzapeloach Quahuil*. aiuntq. lac eius firmare dentes, & carnem exhaustam instaurare.

Sine dubio inter Ricini genera reponenda est hæc planta, vires tamen ipsius non sunt tam vehementes, ac in America illo de quo Cusius in annotationibus ad Monardem, ait dimidiam tantum partem vnus grani valde per superiora & inferiora purgare. Huius validi Ricini semina Romæ vendidit quidam agyrta magno sanè numero, cuius

S A S A F R A S.

unum semen siue granum sumptum quibusdam vicies aluum mouit, sapore initio dulce est, sed diu vrit instar Cocci Cnidij; potest etiam fieri vt Ricini ab Auctore descripti semen, eandem vetustate induat acrimoniam, sicuti videmus in Zingibere, euenire, cuius radix recens in acetarijs ob multam humiditatem coniunctam editur.

De Arbore à quibusdam SASSAFRAS
vocata. Cap. XXVII.

ARBOR est magna Sassafras, folia ferens crenata, & in tres partes diuisa, stipites leues, subrubeos, & Anisumolentes. nascitur in prouincia Florida, & Michuacanensi. Calida constat, & sicca, natura, ordine circiter tertio, & subtilibus partibus. quare Cholicis, Iliacisq. opitulatur, necnon difficultati vrinae, renumq. morbis, dum tamen à frigida causa contingant. flatum discutit, & obstructions aperit. internas partes roborat, Asthmatis, alijsq. thoracis vitijs à praedicta causa ortis, opitulatur. Vomitus cohibet, coctionem iuuat, aluumq. subducit. Vtero confert, sterilitati medetur, mensesq. mouet. lue venerea laborantibus instar cæterorum alexipharmacorum opem praestat. Dentium dolores sedat, & fluxiones absumpta causa, inhibet. Ius decocti ramorum, trunci, radicisque, praesertim corticum, sumendum octo vnciarum pondere, mane quatuor horis ante omnem cibum, sudorq. seruandus. Decoctum paratur ex media vncia radicis cum cortice assulatim incisarum, ac maceratarum per noctem in duodecim libris aquae fontis. coquanturq. lento igne ad tertias Huius decocti parandi, & vtendi ratio, variatur pro laborantis corporis habitu, natura, temperamento, viribus, ætate consuetudine, & anni tempore. Ratioq. victus attenuans & exiccans sit, vt in cæteris lue Venereae alexipharmacis. vtaturq. pro potu secundo decocto. idque habita prius vniuersi corporis ratione. Sunt

F   qui

attenuans & exiccans sit, vt in cæteris lue Venereae alexipharmacis. vtaturq. pro potu secundo decocto. idque habita prius vniuersi corporis ratione. Sunt

qui simplici decocto vtantur pro potu, aut solo, aut vino cum eo diluto, nulla præcedente vniuersi corporis vacuatione, neque ratione victus seruata. Debilibus, tabidis, & præter naturam extenuatis, huius decocti vltus aduersissimus est.

Ad quod arborum genus referri debeat ex solo folio iudicare admodum est difficile, ex fructu vero qui hic deest facillimum esset. admodum aromaticum est hoc lignum cuiusq. plurimos habet, præsertim in lue venerea; decoctum eius si fiat ad tertias valde multum deperdit olei fragrantissimi, vnde commodius fiet in vesica cuprea superimposito alembico cupreo, intus tamen probe plumbo albo obducto, sic enim eadem opera habebitur, & decoctum, & oleum.

*De TOCPATLI.
Cap. XXVIII.*

ARBVSCVLA est Tocpatlis nascens in planis, calidisq. locis, surculosis innixa radicibus, vnde oritur stipites, & in eo folia sylvestris Raphani, magna, ferrata, hastarum mucronibus haud dissimilia, ac flores candicantes. Radix acris, odora, & nonnihil adstringens est. calefacit, exiccatq. ordine tertio. medetur Gallico morbo ius decocti foliorum & radicum eius, siue bibatur, siue erumpentibus tuberculis applicetur. qua radice ego libentius vterer (modo frigidi essent & tenaces humores, quales solent per eos morbos magna ex parte dominari) quam cæteris plantis, quarum est vltus apud Indos, & Hispanos

ad prædictum affectum curandum. Eadem radix tusa, illitaq. splenem comminuit, & pristinae restituit sanitati.

*De HOAXACAN, seu Ligno Sancto.
Cap. XXIX.*

HOAXACAN vocant Indi eam plantam, quam alij Matlalquahilt, seu Cyaneam, tale enim est eius cor, seu medulla. arbor est mediocris magnitudinis, strigosis & inconditis stipitibus, ac veluti spinosis, folijs verò paulò rutaceis maioribus, longioribusque, & Cyaneis floribus. Cortex est cinereus, & si qui crassiorem stipitem vestit, sit fulvus. lignum pallet, ac medulla, vt dixerim Cyanea est, vnde sumpsit nomen. cortex est abun-

HOAXACAN, LIGNVM SANCTVM

est abundè amarus . quò fit vt calidus ordine secundo , cum folijs quoque ip-
sis haberi possit, cum manifesta siccita-
te. etsi medullam non senserim amaram,
referre verò quos effectus præstet in curan-
da Gallica lue, alijsq. diuturnis affectibus
capitis, thoracis, ventriculi, epatis, lie-
nis, renum, artuumq. doloribus, aut
quis sit administrandi modus in tanta lu-
ce superuacaneum duxi. Nascitur in ca-
lidis Ytzocanis, & Misticæ inferioris. &
apud Haitinos quoque prouenit.

GVAYACAN.

G VAYACAN est arbor Iuglandis,
vel Ilicis magnitudine cuius cortex co-
lore, extrinsecus cineritio permixtis tamen
multis maculis viridibus intrinsecus verosub-
ruber, non admodum densus, sed immodicè

durus crassitudinis nempe semidigitalis, is ligno recenter cæso, adeo firmiter hæret;
vt vix ferro separari queat, progressu vero temporis facile seiungitur.

Lignum in extremis colore qui in Buxo interne nigrescente conspicitur, & medi-
tullium eius est maximum, totumq. adeo lignum splendida quadam donatum duritie.

Pinguitudo eius resinaceum quid spirat, vriturq. odore non insuauis, & ab accen-
so gummi profluit, quod prædurum est vbi refrixerit.

Pondus eius quale nulli præterea ligno, nulla eius quantumuis minima pars, in
Aqua fluitat, sed mergitur continuo, & subsidit, vnde lignum est fortissimum quod
duritie omne robur superat, & idcirco quam minime hiat, neque facile videas quod
rimas traxerit.

Sapor non ingratus amarus statim, tum acrimonia miti palatum ac fauces com-
pungens, qui semel cognitus, nunquam errare sinit emptorem in cognoscendo.

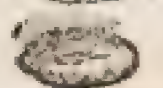
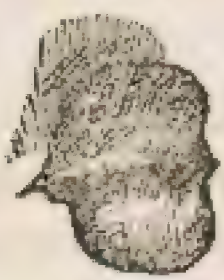
Decoctum eius æstate vltra tertium diem non perdurat.

Folium crassum, paruum durum viride multis venis distinctum quidam arbuto
comparant, in ramo situm habet ex opposito alterius, vt in Siliqua vel Lentisco videre
licet, quaterna vel sena.

Flores multi quasi Umbellam, vel Corymbum constituentes, pediculis vncialibus
insistent pallidi lutei, senis constantes foliolis multis, è medio staminibusq. prodeun-
tibus in quorum medio rudimentum, fructus bursam pastoris effigie refert.

Fructus à quibusdam Castaneis ab alijs prunis similis refertur duobus lupinis sibi
coniunctis, aliquando etiam tribus, vt Clusius refert, vel aceris fructibus, sed sine
alis constat, cordis figuram eleganter exprimentibus leuissima porro distractione
vnum ab altero sicut & aceris fructus diuellitur.

Longitudo est transversi digiti latitudo paulominor, color totius corij Castaneus aliquantulum corrugatus, Pruni instar, in coniunctione cum altero fructu membrana est densitate, colore, duritie persimilis, et quae Luglandis semen bisariam dividit.

Corium externum corrugatum mollius est, internum vero nucis interno putamini duritie, et colore respondet eius densitas, in Leone ad vinum expressa.

Nucleus intus conclusus, apposita figura exhibetur, colore et varijs venarum ductibus Nuci Myristicae, Nuci Muscati, vel Buxi radici admodum similis, hunc si diu in ore voluas, quasi pulpam quandam abras, quae acrimoniam manifestam linguae imprimit, et nucleus in recenti fructu manet coloris Castanei, quasi transparentis, in alijs vero omnino niger.

Nucleum si secundum longitudinem findas, duritiem Dactylorum offendes totumque osseum flavum in recente cinereum in obsoleto, albæ autem lineæ transversim parallelos, totum pertranseunt, ut admodum eleganter Lyncurium siue Belemnitem radius splendore referat.

In medio eius cavitas est longa à summo ad imum pertingens, sed sine vlla fere latitudine qualis in Euonymo etiam conspicitur, ubi seminis duo ovalia, sed plana viridia quasi foliola sciuncta in summo uniuntur, corque extrorsum versus componunt ad modum planè Euonymi, nisi quod cor in Euonymo versus pediculum sit constitutum.

Quae omnia mihi videre licuit munere D. Henrici Coruini in re herbaria peritissimi, qui fructus hos sibi missis mihi dono dedit.

Crescit hac arbor in Hispaniola, et in continentis regione Nagrando dicta, tanta copia ut numero superent Pinus Hispaniae.

LIGNVM SANCTVM.

ARBOR est admodum similis Guayaco, sed minor magnitudine Populi stipitibus velut spinosis, cortex magis quam Guaiaci pustulosus, cetera similis, cinereus, maculisque conspersus, intrinsecus vero obscure rubet, et in recenti ligno etiam facile separatur.

Lignum à Guayaco differt meditullio quod in hoc est paruum et in ramis nullum. Ipsius ligni color magis albicat, et ad luteum quendam colorem vergit; Meditullium parè nigrum ad viride inclinat, euidenter, imo Cyaneum est in viridi ut nomen Hoaxacan traxit originem.

Tractanti nullus odor occurrit, emulatur tamen Guayaci odorem, ut in decocto et oleo eius distillato patet, qui tamen in integronon percipitur, adeo terreis partibus permixta est, ut ne ab inflammato quidem, nisi parum admodum defluat, cum tamen per destillationem plus olei, quam ex Guayaco extrahatur.

Pondus Guayaco idem est, aque enim cito in aqua subsedit.

Sapor

Sapor amarus, sed acrimonia longe maior, & euidentior, adeo ut amaritudo ab hac oppressa non statim percipiatur, ideoque Piperis instar, fauces pungit, mordicat, & pulvis eius naribus inditus sternutamenta ciet, unde longe ab incolis ob vires, Guayaco praefertur, nec enim tantum lue venerea, & quidem facilius curat, sed & multos alios morbos, quibus Guayacum non sufficit, expugnat, & ob miros suos effectus in maiore est usu, & Ligni Sancti nomen non sine ratione obtinuit, quamvis immoderato usu, & caloris vehementia, possit hominem nimium excalescere, decoctum eius, & amarius est, & magis odorum quam Cuayaci, flauumq. colorem magis habet intensum.

Folia exigua rutaceis paulo maiora Lentisci modo bina ex aduerso posita, & ordinata sunt, ita ut nullum unicum sit, in extimo quod quidem in leguminibus plerumque euenit.

Flos Vincae Peruincae admodum similis est colore, & figura, sed sine aliqua longitudine eiusq. foliola quasi duplicata, sibi superposita apparent, florum etiam coniunctio ex pictura videtur ad Corymbum accedere.

Fructum auctor non addidit nascitur copiose in Insula Berichen, quae nunc S. Ioannis ab Hispanis appellatur.

EX utraque ergo descriptione, & figura manifestum est, has duas arbores, inter se specie distinctas esse, quamvis sub eodem proximo genere contineantur sic enim & Vites, & Pyri, & Mali infinitas sub se species, continentes, suis tamen generibus conueniunt.

Hec eo dico, quod cum ante octo annos, Lignum Indicum ex Hollandia Romam allatum esset, magna inter medicos, etiam libellis editis altercatio nata fuit, an Lignum illud esset legitimum, an vero repudiandum, quidam enim unam tantum Guayaci arborem esse asserebant, ideoque hoc tanquam Pseudo lignum omnino repudiandum; alij vero autoritate Oniedi, & Monardis suffulti, duo diuersa genera esse statuebant, illudq. Guayacum, hoc vero Lignum Sanctum, appellari debere asserebant, non obstante nominum, aliquando confusione. Quae quidem posterior sententia, ut ex supradictis patuit, à quouis veritatis studioso, merito est recipienda; cum ipse plantae ita quidem distinctae exhibeantur, ut eas specie differre cuius pateat, merito tamen sub eodem genere reponi debeant.

Cui porro arborum generi haec duae sint adscribendae, diu dubitavi, & etiam nunc haereo. Putavi aliquando, Euonymo illas congeneres dici posse, sed quibusdam argumentis obstantibus ab ea opinione recessi.

An ad Buxum referri possint nondum plane apud animum meum decreui, quamvis multa id videantur suadere. Itaque hac de re, post maturiorem deliberationem amplior aliquando disserendi dabitur occasio.

Plura qui volent Oniedum adeat in historia naturali Indica, & Monardem ubi ipsam Guayaci arborem cum fructu, & floribus à Clusio depictam inueniet, in qua tamen desidero duorum illorum fructuum seiunctionem à pictore minime expressam videat, & omnes qui de lue Venerea conscripserunt Medicos.

De TOHVALXOCHITL, seu Flore nocturno. Cap. XXX.

YOHVALXOCHITL, quam quidam Cozquaquahuil vocant, alij vero Tahoalxochitl, seu florem orbicularem, arbuscula est, Folia Ebuli,

Sambuciq. ferens (ad quorum species est fortassis referenda , nisi quis malit ad Viris syluestris species pertinere) sed minime serrata; umbellas Sambuci , e flo-
sculis aggeratas orbicularibus, & pallentibus, interdiu (vt ferunt) contractis,
& hiantibus noctu. vnde acini sunt racematim dependentes, initio virides,
deinde coccinei, & tandem purpurei. radices verò resinosi saporis, glutinosas, &
gustus nonnihil odori. Nascitur *Chapulceci* non procul ab vrbe Mexicana, mon-
tosis, editisq. locis, nec non in vallibus, planisque. Floret Iunio. Calida, & sic-
ca ordine secundo constat natura, & sapore amaro. tumores apposita discutit,
aut maturat, & rumpit. quibusdam epota ex aqua sudorem euocat, & alijs al-
uum ciēt. puluis eius medetur inspersus vlceribus insanabilibus. & confert
scabiei lepræq. Auxiliatur etiam resolutis, & vterino affectu laborantibus. Sunt
qui edant folia frisa expresse prius succo medicinæ gratia, asserantq. ita corpus
extergere, atque impinguare, & vt carnem instaurat exesam, & casu aliquo
exhaustam, sic superuacaneam citra vllam noxam sensumue doloris, corro-
dere, & absumere. vanos timores pellere pectori imposita folia. & syncopen
inde profectam tollere.

De CATOLIZAN, seu TEPOÇAN. Cap. XXXI.

ARBOR est *Cayolizan* mediocris
magnitudinis, Folia ferens *Saluæ*,
sed maiora, à quibus apud nonnullos indi-
genas Hispanos inuenit nomen, inferna par-
te subalbida, & supernè virentia, pinguis,
& Verbasci modo hirsuta, lubricaque. Flo-
rem in postremis ramis modicum, ac lu-
teum, & in Corymborum formam veluti
compositum. Odorata arbor est, & calentis
naturæ, thus citra distinctionem vllam re-
dolet. Calidis regionibus (nam in his quoque
aliquando prouenit) minoribus ornatur fo-
lijs, latioribus verò temperatis, etsi vbique
nascitur, neque vllum refugit solum, fertile
maximè, & humectum. Ius decocti corti-
cum, stipitis, atque radice ebibitum vterinis
confert affectibus, ac vuluam proprijs resti-
tuit sedibus. vrinam euocat, emundatq. cor-
pus. Ipsæ verò radices, corticesue, aut folia
imposita tumores præter naturam dissipant,
aperiunt, atque extergunt, velut & quæ-
cumque alia vlcera, vltionibusq. medetur.

*De NANAHVAQVAHVITL,
seu morbi Gallici arbore.
(Cap. XXXII.)*

ARBOR est magna *Nanahuaqhvitl* comata, & excelsa, folia ferens Oleæ similia, paulisper odorata, amaraque. Decocti ius matutino liberalius ebibitum, Gallico medetur morbo. nascitur temperatis, humidisq. *Hociacotla* locis.

Fruetus è Trunco enatus racemos oblongos componit, cuius pediculus quidem rubet, baccae vero sunt virides, flos in imagine non conspicitur.

De QVAVHTLEPATLI, seu Arbore Ignea. Cap. XXXIII.

QVAVHTLEPATLIS, quam Miquahanenses *Chupireni*, seu plantam Igneam vocant, arbor est, Lauri effigie spectabilis, folia ferens oblonga, maiora, latioraque quam Amygdali; flores in rosam conformatos. eamq. arborescentem fruticem esse dicimus, quem Dioscorides appellat *Rhododendron*. Lac fundit vrentis naturæ, & tamen aiunt Indi, quatuor obolorum mensura deuoratum, perquam commodè vacuare pituitosos humores cachecticorum, gallicamq. luem patientium, atque hydropicorum. præcipuè si à frigida causâ talis euenerit morbus. Verum ego non crediderim, vehementissimum istud medicamen, citra noxam intra corpus posse assumi. Quamobrem commodius adhibebitur (quod & Indi experimento testatissimum esse dixerunt) vmbilico modica quadam portione, atque ita quoque purgabit corpus.

Cuta-

Cutaneis etiam infectionibus, quales sunt Lychen, lepra, scabiës, ophiasis, & impetigo, praesentaneo est remedio. Huexotzincenses uti solent eo pharmaco duarum drachmarum penè pondere aduersus febres interpolatas. Nascitur apud Michuacanenses, & Ocoperlayuecenses prope humentia, & aquosa loca. ubi parum absit, quin meo postremo malo lac eius degustauerim.

Nerium in orbe nostro, quantum quidem lectione, vel auditione cognoui, nullum lac fundit, quamuis congener sit, Apocyno, in quo maxima est lactis copia, unde humiditati, congruoq. calori Mexicanae Provinciae id adscribendum fuerit.

Potens hoc medicamenti genus, etsi apud nos venenum habeatur, tamen & suum usum habet, si debito modo adhibeatur non plus certe periculi ab eo imminet, quam à lacte Esulae, vel Scammonio, Ricino Americano, Mezereo, quibus tamen innoxie utimur, debitis cautionibus obseruatis. Nec si bestias necant continuo, & homini venena sunt; nam Vomica Nux, canes luposq. interficit, homini vero ad multa incurabilia remedium est, sic & Asclepias, Apocyni species magnum habet usum in Hydrope alijsque morbis.

De QUAVHYTAC, seu Arbore Fætida. Cap. XXXIV.

ARBOR est magna Quauhhyac, Mali Medicæ folia ferens, sed tamen acuminata. cortex adstringit, grauemq. odorem spirat. Nascitur Ocuila saxosis locis. calidaque & sicca constat temperie. fluxum alui coercescit, ac elicit sudorem. naribus instillatus succus sternutamenta excitat, caput purgat, atque ita febres tollit, & capitis arcet dolorem. quarum rerum gratia in annuos usus recondi consuevit.

Flore Coc-
cineo.

Flore can-
dido.

De XILOXOCHITL. Flore Capillaceo.
Cap. XXXV.

XILOXOCHITL; seu flos Capillaceus, arbor est visendæ pulchritudinis, & naturæ. flores coccineos, in capillamentorum formam aptè compositos ante exortum foliorum (quæ obrotunda sunt, virescentia, & quina) proferens è quibusdam veluti glandibus pululantes, quamquam sunt, quæ candicantes proferant. Prouenit in calidis Quabocolanj, multisq. alijs eiusdem temperiei locis. Cortex radicis leuigatus, vlceribus gingiuarum opitulatur. urinam, ex aqua ablutus, educit. renes, & vesicam à sanie, & quibusuis alijs obstruentibus excrementis emundat atque abstergit. & præcipuè si puluis Xoco-

Xoxocoyolxin peni immittatur. Est autem saluosa, & frigefacientis temperiei, saporisque & odoris ferè nullius.

De *CACAPOLTON*. Cap. XXXVI.

ARBVSCVLA est *Cacapolton* folijs *Cerasi*, aut *Capolis*, stipite purpureo. Floribus in extremis ramis cæruleis, vnde fiunt acini ciceribus pene pares, primo coccinei, ac tandem è purpureo in nigrum vergentes. Folia sunt frigida, & adstringentia. repellunt præter naturam tumores, dyarrheas compescunt, febribus aduersantur, & medentur vulneribus. succus foliorum, acinorumue, curat inflammationes oculorum. nascitur *Ocoituci*, & *Quauhqueculla*, nempe temperatis, & calidis regionibus.

De *YZQVIXOCHITL*. Cap. XXXVII.

YZQVIXOCHITL, seu planta ferens florem similem granis *Maizij*, quæ igni apposita crepuere, arbor est excelsa, folia *Mali Medicæ* ferens, florem *Cynorhodi* formam referentem, nostratisq. rosæ saporem habentem. aspectu pulchra est, & florum odoratissimorum gratia, expetita ab omnibus, & dignissima quæ, nisi amaret loca calidiora, exornaret hortos *Philippicos*. Nascitur *Quauh-nahuacensibus* agris *Hoaxtepecensibusq.* lætius verò in cultis locis. Temperies est aliquantulum frigida, & adstringens. calidas amat regiones, etsi in frigidas quoque regum diligentia, humanaq. descenderit industria. ac toto floret anno. flos applicatus dentium dolores sedat. ingestus medetur satietati, & pectoris morbis, coctionemq. iuuat & miscetur portioni *Cacaoatl* commendationis halitus gratia.

TLALAMATL
Arbor Vomitoria.

De TLALAMATL. Arbore Vomitoria. Cap. XXXVIII.

ARBOR est *Tlalamatl* Saluæ folijs pinguioribus, & mollioribus. floribus spicatis, paruis, & coccineis. ex quibus procedente tempore acinit producuntur. Nascitur in frigidis, floreque. mense. Februario, & accolæ *Quauhtlalamatl* vocant. Folia tusa, & pugilli mensura deuorata ex aqua, dicuntur humores omnes, leniter & citra molestiam vllam euacuare, per superna. & tamen frigida, adstringentique, & glutinosa videtur constare natura. aiuntq., radicem leuigatam & inspersam, vlceribus mederi.

Tlalamatl vt ex imagine hic exposita conijcitur, videtur species esse leguminis folia quidem terna, vt in *Phaseolis* flos *Vitiæ*, siliqua vt in *Securidaca* arborea ex castaneo colore rubescentes.

De CHATALHVIC Cassia Siluestri. Cap. XXXIX.

CHATALHVIC, quam alij *Cacaocotl*, alij *Cassiam*, alij fistularem vocant, arbor est magna, ramosaq. & perpetuo virens. stipites proferens tectos fulua lanugine, folia, verò, quæ per modica eorum interualla prodeunt, *Limonix* folijs, aut *Cassix* fistularis similia, sed longiora, & infernè candentia. luteos flores, & fructum, nisi tenuior & asperior esset ac dulcis cortex, parem. Prouenit iuxta fluminum ripas agri *Xocotepecensis*, & *Pumecensis*. Cortex, qui calidus & ficcus est ordine quarto, pulloque & candido variat colore, redactus in farinam, & deuoratus ex aqua matutino duarum drachmarum pondere, vacuat per superna atque interna bilem, & pituitam. lumbricosque ac vermes, si qui forsan in corpore sunt, pellit. egregium habetur ab indigenis

nis pharmacum. Idem cortex permixtus *Axin*, & applicatus post aures, tollit earum dolorem. fructus cortex, qui dulcis est, ac *Cassia* medullæ saporem referens, eodem modo atque pondere deuoratus, purgat bilem atque pituitam. aluum emollit, ac ventrem leuiter soluit. Idem tritus, & infusus aqua (si pecten ex ea aqua tingatur) capillos breui instaurat, ac prolixam cæsariem efficit. Semen verò intra fructum contentum, tritum atque ex aqua deuoratum placat febres. Quæ omnia, mille patuere experimentis.

Huius meminit Monardes cap. 44.

De NVCIS INDICAE, ET COCCI vocati arbore. Cap. XL.

N V X Indica, quam vulgus Indorum *Maron*, Strabo verò (vt quidā volūt) *Palnam* vocat, à Mexicensibus *Coyolli*, à Lusitanis ob oculos quosdam Cercopithecii similes Coccum, à vulgo verò Persarum, & Arabum nuncupatur *Harel*. Arbor est vasta, *Palmae* magnitudine, & figura, in cuius genus citra dubium est referenda. materie densa, fungosa, leui, & ferulacea. fructu orbiculari, aut paulò oblongiore. capitis humani amplitudine, duplici contento cortice, externo villosa, interno nitido. præduro, & nigri coloris vt inferius latius dicetur, racematim dependente, ac menstruo, sed intra trium mensium spatio maturefcente, interdumq. septem, octouè, racemis centum sexaginta libris pendentibus arborem suam onerante: Cuius duo sunt præcipua genera, alterum fructui ferendo, Fructifera. alterum verò liquori euocando, idoneum. Liquoris.

Nascitur passim apud orientales, & iam quoque apud occidentales Indos, ac præcipuè maritimis, arenosisq. locis. feruntur nucibus, & inde enatæ transferuntur plantæ, atque ita breuissimo spatio adolefcunt, exhibentq. fructum. præcipuè si diligenter colantur, & cælo gaudent feruido. hyeme etiam & cinere, & stercore inspergi volunt, & æstate aqua. ampliores tamen proueniunt iuxta ædificia, nam videntur puluere, & luto gaudere. In noua hac Hispania non vnicum obseruatur harum *Palmarum* genus, diuersaq. alia genera obseruantur in alijs locis. Aliud namque littoribus australis pelagi prouenit, fructum ferens longè minorem prædicto eidem tamen, vt existimo, facultatibus. sunt & *palmae pumiliones* apud Philippicas Insulas, vt à viris fide dignis accepi, quæ vix è terra erupere cum edunt fructum. sunt & aliæ vocatæ *Bahci*, & aliæ, quas *Sacfac* vocant. re- Bahci. Sacfac. peritur

peritur & altera Nux, quæ Coccus de Maldiva appellatur, de quo latius inferius tractabitur.

Vniuersæ penè descriptæ plantæ partes, sunt vsibus humanis aptissimæ. nam ex ligno fouentur ignes, splendentq. focî, fabricantur apud nonnullas nationes naues, nauiumq. tabulata, clauî exacuuntur, aptantur mali, construunturq. ædium tecta. Stillat succus ex tenerrimis huius germinibus atque racemis circa postrema flagellatis & incisis, qui excipitur fistulis arundineis, vasisue alijs, ac vsurpatur pro vino prima die suavis, tribus aut quatuor sequentibus iniucundus, ac deinde prorsus superuacaneus, & inutilis, semper tamen ingratus, virus olens, crassos humores & flatum generans, modiceq. humectans, & calefaciens, & vino nostrati mitior, ac minus feriens caput si vasculis quibus excipitur nihil infundatur quod temulentia sit causa, qualis esse solet *Mangla*. Aiunt autem, id geni vinus phrysicis mire conferre, adeoque esse opportunum vrinae, renumq. vitijs laborantibus, vt vix sit in Philippicis Insulis quemquam offendere, siue ex indigenis siue ex nostris, similibus morbis affectum, emundatis ea portione his partibus, comminutis expulsisq. lapillis. & tamen lædere, aiunt eos, qui obstructione lienis præcipuè laborant, ac hydropem patiuntur. Ex hoc vino insolato, aut alicubi seruato per octo decemue dies, acetum fit acerrimum, sed quod nostrate minus exiccet, ac admotum igni statim omnem acrimoniam amittat. Quamobrem ferculis iam refrigercentibus admiscetur. durat diutius, sed aqua admotâ, quam celerrimè euanescit, atque corrumpitur. Ex eodem vino carbonibus imposito spissatoq. paratur mel, ac saccharum adeo suaue, vt à multis, præcipuè indigenis, vero saccharo, ac melli, quibus abundant, præferri soleat. Calida humidaq. constat temperie, gustuiq. gratum est, diu incorruptum permanet. mollit pectus, grauedini confert, ventriculum cerebrumq. roborat, coctionemq. iuuat. Nux verò binis tegitur corticibus, nempe externo, qui villosa constat natura, ac veluti cannabinis, stupeisq. filamentis intexta in dulci harum Palmarum genere, circa initia eduli, & Cinaræ spiniferos respiciente acanthos, sed dulciori, & minus adstringente, aptissimoq. cohibendis diarrheis, satietati curandæ, & ventriculo instaurando. Ex hoc eodem cortice parantur peropportuna lychnia inflammando bellicorum instrumentorum pulueri, nauium funes, & rudentes firmissimi, & falsi humoris iniurijs quamminimè obnoxij. materiesq. stupea, præstat tabularum compagibus infarciendis, & quæ madens intumescat, arctiusq. obstruat rimas, impetumq. maris commodius arceat. Interno altero cortice prædicta operitur nux, nitido, præduro, & nigri coloris. parantur ex eo vasa pulcherrima, auroq. & argento exornantur, utq. fama sit, saluberrimum reddere potum, ac paralyti, neruisq. corroborandis, (vtcumque se res habeat) valde conferre. Subest callus, nucleusq. candidissimus, edulis, ac sapore referens amygdala dulcia. ex quo contuso atque expresso, lac extorquetur citra ignis operam, vtilissimum necandis vermibus, ac lumbricis, si octo vnciarum pondere, (addito sale) matutino assumatur, & præcipuè à pueris, alijsq. natu minoribus. Miscetur quibusdam cibarijs parandis, veluti Orizæ, candido vocato ferculo, & similibus. verum crassum veluti & ipsa medulla præbet

præbet alimentum, & concoctum difficile, pituitamq. multiplicat hominibus in quibus abundat, nec tantillum delata noxia; cum tamen robustis, atque illius alimoniam assueris nihil inferat mali, veluti experimento compertum est in his qui Latronum insulas colunt, quibus est præcipuum nutrimentum. & venerem impensè excitat. Idem nucleus solet delibrari, secariq. in frustra, atque ita in loca apud quæ non provenit, vendendus deferri. loco enim Castanearum in usus reconditarum editur. quin ex ramentis nuclei (addita aquæ opportuna mensura) feruefactis, ac multum agitatis, oleum supereminere solet, parandis ferculis, dum recens est, non inutile, Medicinæ verò usibus aptissimum. dulce est, liquidum, splendidum, & oleo amygdalarum dulcium non dissimile gustu. calida, humidaq. temperie constat, & sex, octo unciarum mensura epotatum, addita interdum aqua ubi Thamarindi aliquamdiu maderint, ventriculum, intestinaq. leniter purgat. & humores, præcipuè melancholicos, atrabiliolosque, & pituitosos vacuare solet; cum tamen nucleus alium dicatur coercere. verum recens extractum oportet assumi. Dolorem sedat, & præcipuè ortum à frigida causa, & vulneribus mirè opitulatur. nam & sanguinem sistit, saniem extergit, coercetq. dolorem, & tandem cicatricem inducit. oleo vocato Apariti est efficacius. quin pectus lenit illitum, purgat infusum, & alia huiusmodi innumera præstat auxilia, quæ difficile possent singulatim recenseri. sed ex frustulis, quorum superius meminimus, extrahitur oleum utile lucernis, Orizæ parandæ, nervis contractis laxandis, articulorum doloribus antiquis leniendis, & necandis lumbricis utilissimum. Nec prædictos solum hæc arbor præstat usus, nam vnaquæque nux continet intra se liquoris candidi, sero lactive similis, trium ferè librarum mensuram, siti, febribusq. extinguendis, caloriq. temperando idonei, medendisq. & extergendis oculis, carni eorum absumendæ, & emundandæ mulierum cuti. eadem aqua frigefacit, & humectat. emundat sanguinem, ventriculum, & vias urinæ purgat, sedat dolorem inflammatis oculis, medetur pectori, ac pergrato constat gustu. maximè æstuantibus, ac sitim sentientibus etsi sudore perfundantur, & quantamlibet assumant copiam, etiam matutino, & ventriculo adhuc vacuo, minime videtur officere. plurimum præbet alimentum, & aduersus biliosas febres est potio mirabilis. Quin etiam qua die Pharmacum bibitur assumi potest, etsi flatum generet, sitq. ventriculi laxitatem patientibus, aut diarrhæas meritò vitanda. Eduntur germina, capitaue harum Palmarum, quæ suauissima sunt, sed cum certa arboris iactura. iuxtaq. suborientia folia non omnino sunt superuacanea. eis enim vinum Palmarum percolatur, vicem præbentibus coli, ac calceamentorum interdum parantur soleæ. De Cocco autem, quem de Maldiuâ appellant, ita sentiunt. Maldiuas Insulas aliquando continentem fuisse, inundatione tandem submersam, has restitisse insulas, in quibus Palmæ fuerint obrutæ, quæ hos protulissent Cocos, qui terra indurati conspiciuntur. An verò plantæ differant à nostris, cum nemo truncum aut folia inspexerit, certo quis asserere nequit. soli namque Cocci, nunc singuli, nunc bini coniuncti in littus eijciuntur, quos nemini colligere licet, nisi cum capitis periculo, eo quia ad Regem pertinet quicquid

Oleum
& eius
vires.

Aliud Oleum.

Liquor lacteus & eius vires.

Coccus de Maldiuâ.

è mari in littus eijcitur. Inueniuntur autem ipsi Cocci interdum exigui, figura ouali, magna ex parte nigro, ac nitido cortice contecti. medulla, seu pulpa interior, quæ ficcata dura est admodum, & candida, ad pallorem tamen inclinans, in superficie rimosa est, nimisq. porosa, nullumq. saporem habens. Magni est huius Cocci vsus, præsertim pulpæ ipsius, apud earum insularum indigenas aduersus venena. aiuntq. aquam in vasis ex hisce nucibus paratis aliquamdiu contentam, ac conseruatam, adiecto medullæ momento, ad coli dolores, pulsâ causa per vomitum, assumptam, esse vtilem, nec non ad paralysem, Epilepsiam, aliosuè neruorum affectus. Vlissipone hæc medulla ficcata reperitur venalis, magno tamen pretio, ibique magni æstimatur, omnibusq. alijs Alexipharmacis præfertur. Huius medullæ ad decem granorum pondus, cum vino, aut aqua, pro morbi natura exhiberi solet. etsi eius vsum nullius esse momenti, aut parum conferre quotidie experiamur.

Quamuis auctor fufus sit admodum in hac arbore, eiusq. vsibus describendis, non tamen erit abs re si lector consulat Garciam de Nuce indica, & Clusij in eundem notas.

De ACHIOTL, seu Medicina tingendo apta. Cap. XLI.

ARBOR *Achiotl* vocata, ab alijs *Chacanguarica*, ab alijs *Pumaqua*, magnitudine est, stipite, atque omni prorsus forma *Mali Medicæ*, folijs vlmeis figura, asperitate, & virore similibus. colore extrinseco corticis, trunci, & ramorum, fuluo; intrinseco in viridem magis inclinante, & ligno ipso aculeato, & candenti. floribus magnis, stellatis, quinum foliorum, ex albo rubescentibus, & fructu erinaceis simili, amygdalarum viridium, paruarumq. forma & magnitudine, quatuor modicis distincto angulis, qui secundum longitudinem discurrunt. Hi cum maturi sunt, dehiscunt, ostenduntq. intra cauitatem grana quædam acinis vuarum forma similia, admodum rubescentia. Prouenit calidis regionibus qualis est *Huitxocensis*, locis potius siccis quam humidis. Frigida est ordine tertio, & nonnullam siccitatem adstrictionemque partici-

pat. Indi maximi æstimant hanc arborem, atq; ideo eam iuxta domicilia serere consueuerunt. folia fert toto anno, ac fructum vere edit, quo etiam tempore colligi solet. Materies vtilis est igni veluti è filice excitando, si lignum ligno fricetur; cortex verò funibus texendis, qui sunt cannabinis firmiores. ac semen pictoribus coccineo colori exprimendo; innatans liquori æque frigido non minus vtile medicis. extinguit enim epotum aut admotum, febrientium incendia, opitulatur dyssenterijs, repellitq. tumores præter naturam. quo fit, vt

Epi-

Epithematis frigorificis potionibus, vocatis Iulapijs, & quibusvis infrigidantibus cibarijs, & medicamentis misceri perquam commode possit. additur semen *Cacaoatl* refrigerij gratia, commendandiq. saporis atque coloris. dentium dolores à causa calida ortos lenit, corroborat, euocat vrinam, sitim extinguit, ac Croci apud aliquas gentes gerit vicem. Excipiunt parando pigmento grana iam matura, ac in calentem aquam proijciunt, agitantq. continenter eodem modo semper, donec totus penè color aquæ hæreat. permittunt demum subsidere, & in placentulas efformant eodem penè modo, quo diximus *Anil*, seu *Mohuitli* parari, & *Xinquilitl*, ut cum opus sit in vsus euocentur. Est verò adeo tenax hoc pigmenti genus, ut semel illitum, vix etsi vehementer extergas, possit deleri, vrinæ autem permixtum sit indelebile. Adstringit nonnihil. ideoque cum resina permixtum medetur scabiei, atque vlceribus, ventriculum corroborat, fluxum alui cohibet, lac auget permixtum crustis *Caractl*, quem reddit innoxium quacunque mensura bibatur, eius siquidem gratia, facilè, ac citra satietatis incommodum solet concoqui.

Fructum huius arboris exhibuit Clusius exoticorum lib. 3. cap. 19. & arberem recte conijcit esse Bixam Ouiedi, à colore quo Indi se tingunt, ita dictam ab Ouiedo. eadem arbor etiam à Julio Scaligero descripta fuit, folio Pruni, fructu qualis Castanea, cum erinaceo in quo coccus ruber. & quia nomen ignorabat, arborem finium regundorum appellavit, quod eo colore Mexicani fines pradiorum in tabellis depingerent.

Modum excitandi ignem mutua lignorum attritione describit Ouiedus lib. 6. c. 6. historia naturalis, speciem autem ligni non nominat.

Quæ vero ligna apud nos attritu ignem concipiant, doctiss. vir & in natura arcanis perquisitiss. soleriss. Io. Bapt. Porta Lynceus lib. 12. sua nat. Magia c. 1. ab hæc docet.

*De Palma Bahei COYOLLI dicta.
Cap. XLII.*

COYOLLI arbor est stipitem fundens tenuiorem, breuioremq. Indica Nuce, & columnæ forma, fructumq. ante foliorum diuisionem cubiti vnus interuallo è viridi fuluescentem, qua pingitur forma, magnitudineq. Pyri parua, cortice obductum crasso, calum densum, durum, candidis punctis interstinctum, & è rubeo colore in nigrum inclinantem, intra se continentem. qui adstringentis est gustus, roboransq. Gestant quintam partem illius glandis ore indigenæ, & quocunque se conferunt circumferunt, admixtam folio dimidio volubilis *Bayo* vocati, & calce conspersam. ventriculum enim ita roborat, cerebrumq.

brumque, concoctioni auxiliatur, dentes firmat, vomitiones à frigore excitatas sedat, rubrificat labra, nutrit, & oris arcet fœtorem. Nascitur in locis humidis Philippicarum insularum.

De YCCOTL, seu Palma Montana. Cap. XLIII.

YCCOTL, seu Palma Montana, ab alijs *Quauh tepopatlis*, seu montanæ scopæ medicatæ dicta, arbor est fruticans, duos tresve ab radice stipites edens, folia longa, angusta, crassa, Iridis ferè similia, sed longè maiora, aceruatim ab extremis stipitibus orientia. flores albos, odoros, racematim dependentes, ac sex constantes foliolis, ex quibus generantur fructus strobolis similes. Nascitur in locis montanis cuiusq. temperiei. frigida arbor hæc, & glutinosa natura constat. quo fit, vt germina tosta, & in læuorem redacta, epotaq. è liquore quopiam adstringente cum Chia, aut Boloarmeno, dysenterijs mirè opitulentur, ac detineant abortum. Ius decocti foliorum, & radice, medetur syncopi, epotum eo tempore quo præsentitur inuasio. Sunt qui dicant satietati quoque mederi contractæ ab ægritudine aliqua, quod qui fiat, nisi roborato ventriculo, diuinare non possum. Non videtur silendum, è folijs huius arboris fila parari, linteis, stolisq. intexendis perquam accommoda, politiora, firmioraq. eis quæ ex Metl passim fieri consueuere, madentibus in primis aqua, mox protrititis, ac lotis, iterumq. & iterum maceratis, & insolaris, donec apta reddantur, vt neri possint, & in vsus accommodari. materies est levis, ac lenta.

De NOCTLI, seu Tunarum genere. Cap. XLIV.

ETSI planta illa, quam Haitini *Tunam*, Mexicani *Noctli*, & antiquiores (vt quidam decepti putant) Opuntiam, seu Pallam, arborem, aut Ficum Indicam vocant, nostro Orbi non paucis ab hinc annis innotuerit, cæperitque esse frequens in maximam admirationem, quæ sui, ob monstrificam formam, & crassorum, spinisq. horrentium foliorum portentosum nexum spectatores traxerit; tamen quoniam nullibi, præterquam apud Indos fructus perficiat, atque maturet, concoquatque, nec possit de ea alibi certius fieri iudicium quam vbi complet poma, & frequentissime in mensas tum ægrotantium, tum bene valentium hominum venit, libuit omiſſa forma, toto penè iam orbi notissima, varias eius differentias numerare, facultates percerere, palamq. facere quæ amet loca, qua cœli regione gaudeat, quo tempore serenda sit, & quo fructum maturet, proferatq. flores. Sumuntur ergo Tunarum differentiæ interdum à floribus, qui iam crocei, albiq. per extrema reperiuntur, extra lutei, intra verò ipsius pomi colore, veluti in *Tlatocnoctli* est videre; iam, extra lutei, intra verò ex albo in Coccineum vergentes. & nonnunquam quoque lutei. sumuntur item à foliorum, arborisq. magnitudine, & forma. omnes enim in fruticis magnitudinem tantum attolluntur, si excipias *Cacanoctli*, & *Xonochli*, quæ interdum quoque arbores sunt. Item à folijs, alia siqui-

Tlatocnoctli.

siquidem crassa sunt, alia tenuia; hæc spinis stipata, illa raris, breuibusq. hor-
 rentia; quædam rotunda, alia oblonga; & cum nonnulla maxima sint, alia
 admodum parua reperiuntur. sed potissimum ex fructu, vnde & nomina,
 quæ latius prosequemur. Sunt ergo Tunarum species quo adhuc nouerim,
 quæ in Mexicana prouincia reperiuntur, prima *Tzac nochli* vocata, quod al- Yzac-
nochli.
 bus fructus eius sit, folia fert rotunda, parua, leuia, rarisq. horrentia aculeis,
 florem luteum, fructum spiniferum, & candentem, & in fruticis attollitur
 magnitudinem. Secunda quæ *Cox nochli* dicitur, quod pallentem proferat fru- Coxo-
chli.
 ctum, folijs constat amplis, orbicularibus, multisque & prolificis, horrentibus
 aculeis, flore Coccineo per extrema pallescenti, & pomo luteo, ac raro. *Atla-* Atlanoc-
nochli.
toenochli, seu Tuna ex albo in rufum colorem inclinans, folia fert angusta, ob-
 longa, impensè aculeata, & nonnihil purpurefcentia, quod est huic tantum
 generi peculiare, cum cæteris omnibus viridia sint; fructum item valde spino-
 sum, florem extra luteum, intra verò ipsius Tunæ colore. Quartum genus *Tla-* Tlapal-
nochli.
palnochli, idest Coccineum, folia fert tenuia, angusta, & oblonga, sed breuio-
 ra præcedentibus, ac minus spinosa, florem ex albo rubescentem, & paruum,
 pomum item non adeo spinosum, sed Coccineo, flammatoq. colore prædi-
 tum. Quintum *Tzapo nochli* ob similitudinem quam habet cum fructu à Tzapo-
nochli.
 Mexicanis vocato *Tzapotl*, folia fert squallentia, oui figura, quibusdam hor-
 rentia spinis, & flores in his luteos, ex albo in Coccineum colorem vergentes.
Çaçà nochli, seu herbacea siluestrisq. Tuna in arboris magnitudinem attolli- Çacano-
chli.
 tur, multis alis concava est, folijsq. constans rotundis, paruis, & spinosis, silue-
 stri fructu vix iuglandem nucem magnitudine superante, sed spinis horridio-
 re, & pallidis floribus. Est & *Xocobo nochli* similis forma *Çaçà nochli*, sed tam Xocobo-
chli.
 folijs quam fructu acida, vnde nomen. Frigidæ sunt omnes ordine secundo,
 humentesq. (si excipias grana, quæ sicca, & adstringentia sunt) natura. sunt
 etiam frigida & humida folia, taliuosaque. quo fit, vt foliorum pomorumq.
 succus expressus, ardentes febres maximè extinguat, sitim expleat, & arentia vi-
 scera humefaciat. Poma cum granulis loco cibi sumpta, aluum dicuntur siste-
 re, præcipuè si calor fluxus causa sit. gratum præbet alimentum, refrigerans-
 que, etsi flatuosum, veluti & cæteri horarij fructus, obnoxium corruptioni,
 atque æstuantibus iucundissimum. quamobrem æstatis tempore commodius,
 auidiusq. manditur, præcipuè ab his in quibus bilis, aut calida distemperies
 redundat. Gummi fert renum & vrinæ calorem temperans. succus, aut aqua
 stillatitia mirabilis est aduersus biliosas, & pestilentes febres, præcipuè si cum
 succo *Pitahaye* fructus misceatur. Honorem dedit huic pomo præcellens vir
 Martinus Henricus huius nouæ Hispaniæ Prorex præclarissimus, qui eius vsu
 frequenti à multis morbis ad bilem caloremq. attinentibus, quibus vexari sole-
 bat, est penè liberatus. Auxiliantur radices eius cum Hieranei quadam specie
 Enterocoelis. Erisipelatis medentur, ortum à febre calorem, aut alia quauis ex
 causa extinguunt, & iecinori vehementer concalescenti remedio sunt. Folia
 eadem præstant. & decocta, parataq. cum *Chilli* in frigidorum esculentorum
 veniunt vsum. Vngunt Mexicenses Carpentorum rotas nimio motu æstuan-
 tes foliorum succo, atque ita peruri inflammarique prohibent. Radicem,

Tetziua-
Ellis.

etiam eius, quæ nonnihil amara est, aiunt mirè vlceribus subuenire. Montanis, calidisq. magna ex parte locis proueniunt. & quamquam in frigidis quoque nascantur, in calidis tamen, aut temperatis saltem maturant fructum. florent primo vere, & fructum æstate cum cæteris arboribus proferre solent. Quouis anni tempore, sed vere maximè, defolliis vtrumque folijs, aut pedibus conculcatis, proueniunt, nullaq. adhibita cura agunt radices, in iustamq. attoluntur magnitudinem. Ad Tunarum species pertinere videtur *Tetziua Ellis*, quæ cum natura tum etiam forma similis esset, nisi brachia, caulesq. teretem formam & striatam sortirentur, & aliæ permultæ, de quibus fortasse distinctionis gratia proprijs tractabitur locis.

De NOCHEZNOPALLI, seu NOPALNOCHEZTLI, idest Cocco Indico in Tunis quibusdam nascente. Cap. XLV.

REPERIVNTVR apud Mexicanos in Tunarum quodam genere *Nocheznopalli*, seu *Nopalnocheztli* vocato hac sola ratione à pecorum armentorumq. iniurijs, quibusdam in locis natura munitis asserto vindicatoq. vermiculi rotundi, extra candidi, intra verò coccinei coloris, interdum sponte ipsius naturæ, interdum hominum industria atque diligentia, semina superioris anni statotempore Tunis admoventium, quæ Indi *Nocheztli*, nostri verò Cochinilla, fortassis à Cocco, seu Grano cuius species sunt, appellare solent. Sunt qui diuersam rem, hos esse vermiculos arbitrentur. Verum etsi non me lateat, Coccum nostri orbis non Tunæ, quæ nullæ ferè ibi reperiuntur, sed Illicis cuiusdam, quam Cusculium recentiores vocant, esse excrementum, folijsq. adhærere, nec fructum esse, neque semen, ideoque facultate pollere minimè adstrictoria, eiusq. interna, præstantiæ & honoris gratia vocari Chermes, exteriora verò, quæ magis sunt vulgaria, adhuc Græcam nuncupationem mordicus tenuisse; quare allucinantur qui Chermes ab infectorio Cocco differre arbitrantur. Tamen cum vermiculi ex hoc excremento gignantur, quibus ut in his quæ in Tunæ genere hoc, seu ex eius semine gignuntur, aqua tingendi lanas coccineo colore natura sit atque conditio, & promiscuè sint huiusmodi vermes pictoribus tinctoribusq. utiles, firmum habeo ad coccineum genus, vnde (veluti diximus) fortassis Hispaniense nomen emanauit, non minus ac eos quos vocatæ Pampinulæ, Teuerijq. radicibus apud Peruvios innasce fama est, esse referendos. Ergo ex *Nocheztli* purpureus interdum, interdum verò coccineus, pro varia parandi forma, conflat color. fitq. exquisitissimus si teratur ex aqua decocti arboris *Tetziuatl*, addito

Alu-

Alumine, atque subfedito efformato in placentulas. Adstringit ex aceto tritus, admotusq. in forma emplastri vulneribus opitulatur. cor, caput, atq. ventriculum roborat, ac dentes egregiè extergit. Purpurarum sanguine vfa est antiquitas quibusdam in venis gutturis earum contento, dum lanas tingendas curabat, & Tyrio honore decorabat vestes; verum iamdiu eo medicamento vti desijt Orbis, eadem repetiturus cum libebit pigmenta, neque vnquam nouis inuentis satiandus, aut pedem aliquo in tempore fixurus.

Excrementa pluribus adnascuntur plantis, quæ deinde in varias insectorum species transmutantur. sic non tantum Coccus in Ilice nascitur, sed etiam quæuis Galla in Quercubus intra se Muscam gignit. idem obseruare licet in vesiculis Ulmi, Terebinthi alijsq. plantis compluribus.

De CACAVA QUAHVITL, seu arbore CACARI Cacauifera. Cap. XLVI.

AT in *Cacava Quahvitl*, magna de-
reguntur humanæ fortis volumi-
na. in veteri siquidem Orbe, perq. prisca
illa tempora, quæ vitæ hominum erant
necessaria, atque adeo apud alios cum
deessent quærenda, non rependebantur
ære. nondum aureus argenteusue num-
mus circumferebatur, aut pecudum, Re-
gumue, aut Principum simulacra me-
tallis cernebantur insculpta. rerum viue-
batur permutatione, vt olim factum ce-
cinit Homerus, & fructuum quos recon-
debant facta alijs copia, mutuum fere-
batur auxilium. tandem æra percussa,
atque signata sunt, & mille rerum effi-
gies numismatis impressæ conspicieban-
tur. at in nouum hunc mundum nun-
quam auaritiæ signa penetrauerant, aut
caput erexerat ambitio, donec nostri, ve-
lis ventouè deuecti, imperum fecere. non
vsque adeo splendebant illis argentum

atque aurum quibus præcipuè abundabant; auium pulcherrimarum plumæ,
lintea quædam gossippina, & gemmæ, quæ ea fert affatim sua sponte tel-
lus, erat diuitiarum, & copiarum summa. nondum Armillæ, torques, aut
brachialia, nisi fortassis concinnata è floribus, plebi innotuerant, aut Mar-
garitæ erant illis in pretio. nudi penè incedebant, vitam degebant hilarem.
neque vastos congerendi thesauros, aut rei familiaris augendæ, veluti de futu-
ro parum sollicitos, cura euigilabat. in diem viuebatur, indulgebatur genio, hu-
mili sorte, sed tranquilla & felici, & potissimis naturæ bonis magna cum iu-
cunditate potiebantur. Semen *Cacauatl* erat illis pro nummo, & eo præcipua vi-
tæ præmio, cum opus erat, comparabantur. duratq. in hodiernum vsque diem

non

non paucis in locis hic mos. Quid ni? Quando quibusdam orientalium gentium Cochleæ Veneriæ, & alijs folia quarundam arborum, & alijs alia pecuniæ gerunt vices. quin & ex eodem semine, quo commercia inibantur, feruebant emporia, & in varios dominos illius ope mercimonia transferebantur, concinnabantq. potum, nondum vini conficiendi ratione reperta, cum tamen nonnulla Vitium syluestrium, ac genera labruscarum apud illos suapte natura in syluis passim prouenirent, arboreſque, & frutices, quibus aduoluebantur, uuis, acinisq. variorum colorum, & pampinis condecorarent, atque grauitate sua incuruarent. De hoc celeberrimo semine, & quod in nostram vsque tempestatem, & nummi & vini apud illos subeat vicem, agendum est, ab ipsa arbore sumpto initio. Est ergo *Cacana Quahuatl* arbor, amplitudine, & folijs mali Medicæ, longè tamen maioribus, atque amplioribus. fructu oblongo, Peponi magno simile, sed striato, & rufo, *Cacauacentli* nuncupato: semine *Cacahuatl* pleno, quod semen, vt diximus, Mexicanis pro nummo est, materiemq. potionis eidem genti gratissimè præbet. Substantia idem constat pulpa in dispartes diuisa particulas, sed probè compositas inter se, tenera, multi nutrimenti, subamara, subdulciq. & temperata natura, aut paululum frigida, atque humenti. Sunt ergo quas adhuc compererim, quatuor huius arboris differentiæ. Prima

Quauh-
cacaual.

Mecaca-
caual.

Xochica-
caual.

Quauh-cacaual dicitur, omnium maxima, & ampliorem ferens fructum. altera *Mecacacauatl*, quæ mediocri constat magnitudine, folia ac fructum ferens, magnitudine à prædicto secundum. tertia *Xochicacauatl* vocata, minor est, ac minorem profert fructum, semenq. extra rubescens, intra verò cæterorum colo-

Q V A V H P A T L A T H L I

Cacauifera V.

Tlalcaca-
ual.

Quauh-
patlahli.

re. quarta omnium minima, & ideo vocata *Tlalcacahuatl*, seu humilis, pomum fert minimum, haud alterius quam cætera genera coloris. Quæ differentiæ omnes eadem pollent facultate, atque eisdem vsus præstant, licet postrema potionibus magis inserviat, cæteræ verò nummis aptiores, atque commodiores sint. Posset quoq. & *Quauhpatlahli* ad earum arborum genus referri, sed amplior est arbor, & ampliora folia, fructusque, & semina, quæ dulciora quoque sunt cæteris, & pro amygdalis possunt, tosta, aut saccaro condita edi, & vsurpari, quamquam parandæ potioni sint incommodiora. Nascitur in calidis, feruidisq. regionibus, locis vliginosis, aquosis, & humectantibus. Acuta igitur ægritudine laborantibus, exhiberi solet ex eo semine parata potio, cui nihil præterea commixtum sit, contemperando æstui, ac feruori placando, & his quos calida intemperies epatis, alteriusuè partis vexat. Si verò quatuor

granis

granis vnica vncia misceatur gummi eius, quod vocant *Olli*, bibaturq. dysentericus affectus mirè coerceatur. verum sunt gummi ipsum, ipsaq. grana prius torrefacienda. grana siquidem adeo pingua sunt, vt exprimere, si libeat, possis ab eis oleum. gummi verò tenacissima, & valde glutinosa vi prædictum. nimius autem huius potionis vsus viscera obstruit, colorem inficit, & ad Cachexiam, & insanabiles alios morbos ducit. Sed quoniam, & compositæ, & simplices parari ex eo potiones solent, atque hæ non vnica tantum ratione, aut eisdem ex rebus, iam his iam illis floribus, alijsuè plantarum partibus in farinam reductis & adiectis, in eis enarrandis fuerit haud immeritò aliquandiu commorandum. Primum ergo potionis genus ex eo semine parari solitum, *Atatexli* seu madens dicitur. fit hoc simplex ex centum plus minus granis *Cacauatl* crudis, aut torrefactis, sed probe contusis, & commixtis ei portioni frumenti Indici, eo quo diximus modo redditum mollioris, quæ vtrisque manibus apertis, coniunctisque, & in capacem figuram efformatis, possit commodè comprehendere. si verò libet parare compositum, addes *Macaxochitl* vocatæ plantæ *Xochinacatzli*, & *Tlilxochitl*, quæ suis describuntur locis, fructus contusos, & commixtos reliquis, mox verò quantum satis sit agitatæ. transferenda autem ex celsiori loco in aliud atque aliud vas, hæc potio est, donec spuma demum excitata, partibusq. pinguioribus, & ad olei naturam propè accedentibus, ad superiora eleuatis sorbeantur, tantumq. leuiores sunt, & gustui gratiora, vt seorsim maiori iucunditate degustentur. Vis compositæ est Venerem excitare, simplex enim refrigerat, atque impensè nutrit. Aliud genus fit ex quinque & viginti granis *Cacanapatlatzli*, totidem *Cacauatl*, frumenti verò Indici pugillo vno. huic nihil addi solet ex prædictis, illa siquidem calida sunt. ex hac autem potione sola infrigidatio, & nutritio quaeritur. Tertium verò *Chocolatl* vocatum, paratur ex granis *Pocholi*, & *Cacauatl* æqua mensura, quod magnopere traditur corpora impinguare, si frequentius ea vti contingat. Ergo contrita omnia in fictili funduntur, agitanturq. ligneo pistillo, donec portio pinguior magisq. spectans ad æream naturam innatet. quam seponunt, ac seorsim collocant, residuoq. immiscent frumenti prædicti emolliti pugillum vnum. Postquam verò in liquorem sorbitioni idoneum omnia sunt reducta, id pinguedinis quod separauerant, rursus commiscunt, atque ita demum tepidum potant, aut alijs sorbendum propinant. Hæctica febre consumptis, tabidis, atque extenuatis mirè vtile. Aliud genus *Tzene* dictum, paratur ex frumenti Indici, & *Cacauatl* æquis portionibus torrefactis, & modica quadam eiusdem frumenti emolliti parte decoctis, donec sorberi possint. quæ demum refrigerantia, nutrimenti, non medicamenti vices gerunt. Seritur iuxta *Quahuacacauatl* vmbra gratia arbor *Atlinam* vocata, nullius præterea, quod nouerim, vsus.

Portiones
Mexicanorum.Atatexli
simplex.

Compositum.

Aliud.

Chocolatl.

Tzene.

Atlinam
arbor.

De *AMACOTIC*, seu *Papyrolutea*, seu *TEPEAMATL*
Sycomoro Saxatili Mexicana. (cap. XLVII.)

AMACOTIC, quam alij *Texcalamatl*, seu faxorum Papyrus, alij *Tepeamatl* vocant, arbor est, cuius duæ visuntur species. Prima est arbor magna

Sycomor.
Saxatilis
Mex. II.

magna, folia ampla ferens Hedere, obrotunda, pingua, purpurascens, ac cordis ferè figura, corticem altera parte pallescentem ex viridi; altera verò fulvum. in ipsis verò stipitibus, qui ficulnei sunt, & lenes in modum Sycomori, fructum ficubus parvis similem, purpurascens, semine minuto, ac fulvo refertum. adhæret saxi, non mediocriter spectando miraculo. Folia sunt saporis & odoris insignis expertia, frigefacientis naturæ, atque humectantis. Jus decocti radicum linguam febrientium humectat, pectoris doloribus confert, purgatq. nondum excusso lacte pituitam, ac bilem per superna atque inferna, si uncia tres, totidem aquæ libris ad usque medietatis consumptionem incoquantur. Lac eius medetur ulceribus labiorum, cæterisque inueteratis. Est & altera secundæ speciei arbor eodem nomine ac temperamento prædita, quam virgarum rectorum, leuiumq. usum aiunt tantum præstare. Proueniunt *Chietla* montosis asperisque locis, cautes, ut diximus indicare nomen, amplexa.

De COPALXOCHOTL, seu arbore Gummosa pruniformi.
Cap. XLVIII.

COPALXOCHOTL, quæ à Michuacanensibus *Pompoqua* vocatur, arbor est, folijs obrotundis, Prunis Hispanicis forma similis, sed fructu Medicis malis, qui prædulcis est, valde adstringens, & saluam stillans impensè glutinosam. Prouenit regionibus calidis, & præcipuè Michuacanensibus. stillans salua illita febres curat, medeturq. dysenterijs, ac diarrhœis. Materies est operibus intestinis aptissima, ac ad simulacra efformanda cæteris præstantior. nam præterquam quod se facilem artificibus præbet, nec findi, neque putrescere, aut corrumpi est prompta. resipit gummi *Copalquahuil* vnde nomen.

Fructus ex viridi est Luteus, rami vero sunt coloris Castanei,

De COPALXOCHOTL altera Pruniformi Gummosa II. Cap. XLIX.

EST alia eodem nomine arbor, sed folijs maioribus, quanquam simili-
ter obtusis, & in parvam cuspidem desinentibus, fructuq. prunis,
aut nucibus iuglandibus forma, & magnitudine simili. Naecitur *Tlaquitenanci*.
Fructus impensè adstringit, conglutinatque. & est, si decoquatur, dulcis, ac
saporis grati præcedenti par, viribus & forma congener. Ossis nucleus gustu
suavis est, & lepræ curandæ, si eo corpus illiniatur, perquam accommodus.

De THAMARINDO. Cap. L.

CONSEVERE Indi Orientales, & Occidentales, necnon aliæ
quampures nationes, contra Græcorum, & Latinorum consuetudinem
plantas ipsas relinquentes sine nominibus, fructibus tantum, & floribus
nomina imponere, quod in *Thamarindorum* arbore videmus euenire. cui
cum nullum contigerit nomen peregrinum, aut fuerit à Mexicanis imposi-
tum (nuper enim est ad eas oras translata) fructus tamen eius non vnicum,
sed plura sortiti sint. Ita fit, vt Malauari, *Puli*, Guzarati, *Ambili*, & apud Arabes
Thamarindi, seu Indi dactili nuncupentur. non quod hæc arbor è *Palmarum*
generibus, aut *Palmis* similis sit, seu fructus eius analogiam cum dactilis ha-
beat, sed vel quia ita appellari libuit, vel quod fructus, digitorum quandam
repræsentent similitudinem, etsi crassiores sint, & magna ex parte longiores.

Est igitur arbor Nucis iuglandis magnitu-
dine, aut Fraxini amplitudine, ramis do-
drantalibus, foliolis refertis minutis, pluri-
bus ad vnum pediculum cohærentibus, Ru-
tæ similibus, sed longioribus, aut his quæ
fert *Mizquitl*, vocata, Mexicanis *Hoaxinuc*,
aut *Quahunachazli*, materie firma, filiquis
in digiti incurui, aut arcus figuram effor-
matis. quarum cortex initio virens, & post
maturitatem est cinereus, & à quo facilè
exuatur fructus, nucleis satiuo Lupino pau-
lò maioribus, intus contentis, leuib, &
fului coloris, quibus abiectis callo vtuntur
medici. dulcis, acidiq. & iucundi saporis.
Ea est harum filiquarum natura, vt noctu
folijs conuolutæ, seclè à frigoris iniurijs mu-
niant, atque tueantur, interdiu verò suapte
natura explicentur, & è penetralibus folio-
rum erumpant, ac prodeant. folia sunt sa-
poris acidi, & suavis, atque ita vbi earum
arborum suppetit copia, in salsametorum
vsum

usum veniunt, citra aceti auxilium. Ex descriptione ergo, quam exhibemus, & vera huius arboris imagine ad viuum expressa atque representata, cunctis patere potest, haberiq. indubitatum, Græcorum Oxiphœnica haud esse censendam arborem *Thamarindorum*, cum dactyli non sint, sed siliquæ (ut diximus) digitis incurvis similes, quantumq. aberrent Arabes, & caligent recentiores ad vnum omnes in eius descriptione, paucis exceptis. ex qua iudicare est promptum *Thamarindorum* arborem nunquam eos oculis perspexisse. Nascitur iam iuxta Acapulci portum, & apud *Quauhnhuacenses* non longè ab vrbe Mexicana, vbi eius imaginem exprimendam curauimus. dedimusq. operam ut passim fereretur semen, deferreturq. ad Hispanias, sperantes quancelerrimè vberem huius nobilis medicinæ prouentum euenturum. Frigida, & sicca constant temperie siliquæ, foliaq. Siliquæ bilem concoquunt, pituitam incidunt, sedant calorem, & prædictos humores, sed potissimum bilem expurgant. Sunt qui virentes siliquas corricibus dumtaxat spoliatas, & addito saccharo ægrotantibus præbeant deuorandas, feliciori successu quam si acetato vterentur syrupo humoribus, sed præcipuè biliosis, concoquendis, & ad vacuationem parandis. alij aqua, aut stillatitio liquore, in qua cum aliquandiu manserint, & expresse fiat, humorem biliosum expurgant, tenuantq. crassiorem. Nec defunt, qui Nacis Indicæ vocato oleo permixtas epotent, atque ita leniter, & tuto vacuentur. aceti quoque usum præbent, præcipuè maturæ, & earum folia tusa Erysipelatis utilissimè imponuntur, quæ in Hispanias ceterasq. Orbis regiones ab orientalibus deferuntur, sale sunt conditæ. nec puræ asporiantur, ne vitari, putrescereuè, maris, longiuè itineris causa, aut iniuria contingat. Fit ex eisdem recentibus adiecto saccharo, confectio, qua egregiè, & citra molestiam vllam humores prædicti concoquuntur, & vacuantur.

In describenda hac arbore author non dissentit à Garcia ab Horto quem vide cap. 28.

Arboribus, quæ siliquas leguminum instar habent accenseri debet Thamarindus, quales sunt Ceratonia, Cassia solitaria, quibus etiam in viribus est similis.

De XALXOCOTL, seu Pomo Arenoso. Cap. LI.

XALXOCOTL arbor est magna, *Guayanus* ab Haitinis dicta, cuius tria reperiuntur genera, vnoque omisso de duobus tantum verba faciemus. primum ergo folia fert mali Medicæ, sed minora, ac multis distincta interuenijs, flores candentes, fructum orbicularem, granulis repletum, sicuum granis ferè similibus, vnde nomen arenosi. Folia sunt acida, adstringentia, & valdè odora. scabiem curant, & lotionibus solent adhiberi. cortex frigidus, & ficcus est, atque adstringens. Ius decocti eius tumentibus cruribus fert opem, & fistulosis vlceribus medetur. conferre quoque referunt surditati, & dolores ventris tollere, partium quarundam calidarum, quarum expers non est, ministerio. Pomum calidum est, ac ficcum, ac præcipuè exterior illius, ac solidior pars: nam interior, quæ mollis est, mitiorem videtur præferre calorem. Cimices quadantenus olet, & tamen non possit munia mensis,

XALXOCOTL
Pomum Arenosum.

mensis, imo iucundum permultis exhibet alimentum, sed non omnino inculpatum, etli quidam contendunt coctionem iuuare, & calefacere ventriculum ob frigus imbecillum. Secundum genus fructum tert longè maiorem, & horrido illo, grauiq. <sup>Pomum
Arenosum
II. Maius.</sup> odore magna ex parte vacantem, & ob id habitum in delicijs, folia verò virentia mali Medicæ similia. Nascuntur in calidis locis montosis, & campestribus, & præcipuè Quauhnahuaci, vbi prædicta genera passim viluntur.

Fusus est quoque Ouiedus lib. 8. cap. 19. historie Indicæ in descriptione huius arboris. addit fructum nimis maturum non ita bene sapidum esse, sed vermibus scatere, ac si immaturus decerpatur. Poma etiam intus diuisa notat in quatuor partes, intra quas semina durissima. Cortex Pomi delicatus est, & subtilis, summo fructui insidet corona foliolorum uorundam facile cadentium. Flos odorus est Gelsimini instar. Fructus immaturus comestus re-

stringit diarrheas. Arbor ipsa senium sentit intra tres annos; paulatim enim & saporis bonitate, & magnitudine Pomum decrescit. eadem fere habet Monardes cap. 64. Addit autem fructum maturum aluum soluere.

De Planta CACHOS vocata. Cap. LII.

OFFENDITVR in Peruanis filuis, quemadmodum à viris fide dignis accepi, arbuscula Cachos ab indigenis vocata, orbicularibus ornata folijs, tenuibus, ac virore tinctis exaturato, fructu verò Malis Infanis haud absimili, edulique referto, exili semine, fusco & compresso, nec ingrati saporis. quod vrinam aiunt euocare, coactos in vesica lapillos comminueret, ac propellere quæcumque vrinæ meatus occludunt. An verò hæc sit aliqua ex his quas apud nouam Hispaniam descripsimus, aut depingendas curauimus, cum illam nunquam viderim, iudicare nequeo. Id facient Peruani, ad quorum manus hi libri peruenerint.

Apud Monardem multa quoque habes cap. 30. de insignibus eius viribus in cienda vrina, propellenda arena, & calculo dissoluendo. Pomum ait altera parte sessile, altera turbinatum, cinerei coloris, acrimoniæ expers.

Semen tritum ex aqua aliqua idonea, sua vi Lithonhriptica calculum ferunt in luum dissoluere.

De HOITZMAMAXALLI Arbore Cornigera. Cap. LIII.

ARBOR est *Hoitzmamaxalli* folia ferens *Mizquitl*, seu *Thamarindi*, flores luteos, siliquas edules, ac cornua taurinis valdè similia, in arboris stipite, ac ramis prodeuntia. Folia, quæ nullum videntur saporem præferre gustata, venenis dicuntur aduersari, venenatisq. serpentium ictibus tusa, & vulneribus prius scarificatis admota, aiunt, sex horarum, plus, minusuè spatio venenum omne inhibere, atque extrahere, & interim nigrum contrahere, colorem. Generantur præterea intra corniculos *Formicæ* quædam tenues, fulvæque, & nigricantes, quarum morsus noxius est, doloremq. integrum diem durantem excitans. harum oua vermiculorum referentia figuram, reducta in pulverem, & auribus iniecta, instillatufuè foliorum succus, dolorem earum sedant. ac dentibus applicatus succus, eorum quoque placat dolorem. Nascitur in calidis *Huasteca*, propinquisq. mari septentrionali locis, siue edita sint, siue campestria.

Cornua ista colore fere Castaneo sunt depicta.
Arbor ipsa leguminosa est, & Acatia similis.

De QVAVHAYOHVATLI I. Auellanis Catharticis. Cap. LIV.

QVAVHAYOHVATLIS ab alijs *Quauhlatzin*, seu crepitans dicta, arbor, cuius fructus à nostris Auellanae purgativae nuncupantur, ab ipsa facultate nomine imposito, arbor est magna, stipitem fundens magnum, fuluum, & contortum, ex quo prodeunt vtrinque rami folijs Rhododendri angustis, & longis, fructu obrotundo, Ponticis nucibus simili. Prouenit *Pabuatani*, necnon *Thualupe* iuxta littora Oceani Australis. Huius fructus nuclei, quini, septeniue, pituitam mirè expurgant, dum tamen paululum torrefiant, ac contundantur, & in vino permittantur aliquamdiu madescere, ac membrana quaedam circumuestiens auferatur.

De QVAVHAYOHVATLI II.

seu Cassia fistula.

Cap. LV.

QVAVHAYOHVATLIS, quam nostri Cassiam fistularem, aut filiquam vocant, arbor est magna, stipitem cinereum fundens, laurina penè folia, flores luteos, stellatos, ac racematim dependentes, è quibus filiquae prodeunt notissimae. quae dum tenerae, ac recentes sunt, saccharo condiri solent, atque ita trium vnciarum pondere deuoratae bilem, & pituitam, citra vllam noxam vacuant. De filiquis maturitatem perfectionemque adeptis, earumdem uè viribus, & usu, in tanta luce verba facere superuacaneum esset. Nascitur in calidis regionibus, qualis est *Tauhtepecensis*, & *Hoaxtepecensis* hortensibus, & campestribus locis.

De QVAVHAYOHVATLI III. seu semine arboris Cucurbitinae nuclei Pinus forma, purgante. Cap. LVI.

ARBOR est mediocris magnitudinis, folijs magnis, Lappae similibus, obrotundis, & angulosis, fructu quibusdam prunis, nucibusuè iuglandibus simili, strobilinos ternos continente, totidem secretos cavitatibus, nostratibus pincis nucibus, forma, magnitudine, crusta, & nucleis, pa-

Pinei Cathartici.

H 2 res,

res, sed facultate, viribusque longè dissimiles. quando hi vi pollent per superna, atque inferna, sed maximè per superna expurgare humores omnes, præcipuè crassos, atque lentos. quamobrem aduersus vetustas ægritudines magna ex parte sumuntur, quini septeniue, semper tamen impari numero, nescio qua efficaci ratiocinatione aut causa. verum prius solent reddi torrefactione mitiores, resolui ex aqua vinouè, & in eis aliquandiu macerari. Calida, pinguiq. natura constant. Nascentur in agris calidarum regionum, qualis est *Tepecuacuilcensis*.

Proculdubio describit author nucleos pineos Catharticos non auellanas purgantes.

Quidam putant inter species Ricini hos nucleos reponi debere, sic fructus Ricini missus fuit D. Henrico Coruino pharmacopola cum inscriptione Pignones purgantes.

De QVAVHTLATLATZIN, seu arbore Crepitanti II. Cap. LVII.

QVAVHTLATLATZIN, id est arbor crepitans, sic dicta quia eius fructus cum maturuerit, strijs aliquot crepitantibus dehiscit, rumpiturq. tanto impetu, ac sonitu, vt veluti tormento quopiam bellico iactatus, quam longissimè euolet. Arbor est magna, folijs Mori longè tamen amplioribus, serratis per ambitum, multisq. distinctis interuenijs, stipite fuluo, fructu orbiculari, ex vtrâque tamen parte compresso, ac Melopeponis instar striato, includenteq. intra se duodecim, aut amplius nucleos candidos, orbiculares, argenteo denario, aut verticillis, quibus fusa torquentur, forma atque magnitudine similes. bini ex his, detracta quadam interiori, mediaq. membranula, quæ solet inducere anxietatem, humores omnes, per superna atque inferna, sed præcipuè pituitam, atque bilem detrahunt,

hunt, securum. & felici successus medicamen, mediocriter calidum, & morbis à frigore ortis conuenientissimum. Torrefiunt ergo mediocriter, & resoluuntur ex aqua, atque ita matutino epotantur. Nascitur in calidis locis, quibus est admodum familiaris.

An fructus Cholagogus Monardis? valde affinis priori videtur.

*De AHVACA QVAVHITL, seu Arbore Querciformi
butiraceo fructu. Cap. LVIII.*

AHVACAQVAHVITL, seu arbor Quercui similis, cui fructus appender, arbor est procera, mali Medicæ folijs, virentioribus, amplioribus, & asperioribus. flore paruo, ex albo pallefcenti. fructu oui forma, sed interdum maiore, aut, si mauis, ficuum præcocium forma, & magnitudine, extra nigro, intra virescenti. pinguis qua butyrum æmulatur naturæ, & sapore viridium nucum, folia sunt odorata, calidaq. & sicca ordine secundo temperiei, quamobrem commodè lotionibus adhibentur; poma quoque calefaciunt, gustui sunt grata, & non omnino malæ alimonix, sed pinguis, humen- tisque, & venerem mirum in modum excitantis, augentisq. semen. Hæc nucleos continent è candido in rubrum vergentes, solidos, duos, nitidos, atque in duas fissos, veluti amygdala, partes, quamuis oblongi sint, & columbinis ouis paulò ampliores; ij sapore amygdalarum amararum constant, funduntq. si prælo comprimantur, oleum amygdalino haud absimile, non odore modo sed sapore quoque, & facultate; medetur enim impetigini, stigmatique. Adstrictione quadam opitulatur dysentericis, ac findi capillos prohibet. Arbos toto anno viret, & quibusvis regionibus, sponte, aut culta adolescit, ac gaudet; calidioribus tamen, planisque locis lætior prouenit, & in maiorem assurgit magnitudinem.

*De COCHITZAPOTL, seu TZAPOTL somnifero.
Cap. LIX.*

ARBOR magna est Cochitzapotl, atque incondita, folijs mali Medicæ, raris, ac ternis, stipite albis næuis distincto, floribus pallentibus, & modicis, fructu verò Cotonei forma, & magnitudine, vocato à nostris Hispanis Albatzapotl, eduli, saporis grati, sed non admodum salubris nutrimenti, & ossis nucleo lethali, ac deleterio. Nascitur in calidis, frigidisq. regionibus. cortex arboris siccus est, ac paulisper dulcis, non sine quadam amaritudine. folia tussa, & apposita nutricum papillis, infantulorum medentur diarrhæis. ossa vsta, & in farinam redacta, opitulantur vlcerebus putridis, vitiata carne prorsus exesa, atque absumpta, purgato vlcere, carne generata, ac cicatrice mira quadam celeritate inducta. poma ingesta somnum conciliant, à quo nomen inuenerunt.

De *QVAVTZAPOTL*, seu *Anona*. Cap. LX.

QUAM Mexicani *Quautzapotl* vocant Haitini *Anonam* appellare solent, sub quo nomine apud Hispanos, huius nouæ Hispaniæ colonos frequentius circumfertur, alij verò *Texatlezapotl*, arbor est magna, amplexu, folijs mali Medicæ, sed angustioribus, floribus candidis, tricuspibus, similibusq. pyris musteis, gratia, & suauitate odoris, fructu desuper punctis fuluis, & virentibus variato; melonis ferè magnitudine, nec absimili illa *Matzapotl*, cuius interna, quæ nigro semine paruoq. scatent, ferculo vocato ab Hispanis candido, mollitudine, colore, & sapore, similia sunt. non tamen pari gratia, atque nutrimento, quod flatuosum est, neque admodum probati succi; nuclei huius pomi diarrhœas sistunt. etsi acceperim inter *Tzontzanate*, ac *D. Seruatoris* oppidum, genus quoddam *Anonæ* provenire, cuius seminis nuclei decem, duodecimue deuorati, leniter, ac sine molestia, bilem, ac pituitam expurgent. Nascitur regionibus calidis, qualis est *Haitina* Insula, & prouincia nouæ Hispaniæ *Quauhmacensis*.

Matzapotl

Anona.
Cathartica.De *QVAVHXILOT*, seu Arbore Cucumeris Moschati. Cap. LXI.

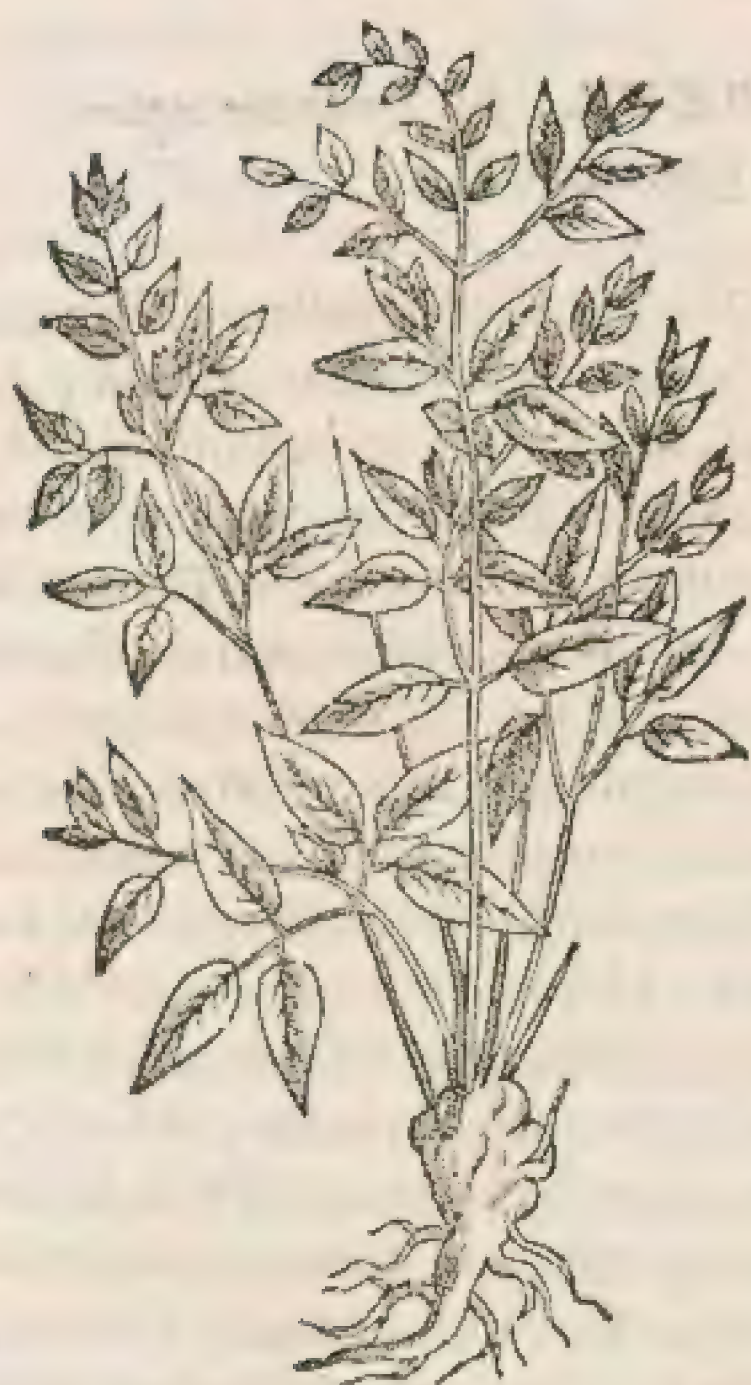
ARBOR est *Quauhxiol* magna, ferens fructum similem spicæ Mai-
tij iuxta aquarum decursus, folijs ternis ocyminis proximis, sed maiori-
bus, & latioribus, spinulis vndique horrentibus, candicantibus floribus, cymba-
lorum figura, fructu Cucumeris falcati forma, viridis coloris, sed in luteum
vergentis, striato, eduli, crudo coctouè prædulci, & Galliam Moschatam mira
similitudine olente, quamquam facile is odor euanescat, nec persistat diutius.
Prouenit in calidis *Tauhtepecensis* locis. ius decocti foliorum medetur surditati
è frigore prouenienti instillatum auribus. calida enim, siccaq. ordine primo
constat natura. Vidi aliam arborem fructu, & nomine iisdem, atque natu-
ra, sed spinis carentem, folijs serratis, pennatisq. ramulis; seu differant specie,
seu ea diuersitas soli tantum, aut ætatis ratione contingat, si prætermittatur ni-
hil refert.

Alia spe-
cies.De *COACAMACHALLI*, seu *Maxilla Colubri*. Cap. LXII.

COACAMACHALLIS à foliorum forma Colubri maxillæ simili
vocata, arbor est magna, folia qua diximus forma ferens, ac quadan-
tenus similia folijs *Coanenepilis*, etsi volubilis illa est, hæc autem arbor magna,
semen verò exile, & spicatum iuxta ramorum extrema, & siliquas refertas se-
mine lentium figura. Nascitur *Hoaxtepecensi* agro iuxta montium fauces. folia
illius dolores etiam à luc Indica ortos mitigant, auxilianturq. tensioni. sapor est
adstringens, dulcis, & aliquantisper glutinosus. temperies quodammodo
frigens, aut moderate calida.

Videtur legumen describere.

*De TLAPALEZPATLI, seu
fluentis sanguinis medicina.
Cap. LXIII.*

T LAPALEZPATLI, id est
fluentis sanguinis medicina, ab
alijs *Ezpatlis* nuncupata, arbor est me-
diocris, folia ferens *Origani*, florem par-
uum, & candidum, *Izquixochitl* simi-
lem, racematim dependentem, fru-
ctumque (vt ferunt) nullum. floret
mense Septembri, gaudetque locis ge-
lidis, montosisque, aut aliquanto cali-
dioribus. Ius decocti corticum eius vri-
nam euocat, & quicquid ei impedi-
mento esse potest. maximè si cum *Tlal-
lacacuitlapilli* misceatur. sanguinem per
colem fluentem cohibet. ipse verò cor-
tex aluum coercet. frigida siccaque &
nonnihil adstringenti constat natura.

*De CHICHICTLAPALEZQUAHVITL, seu de arbore rubri
sanguinis amara, Sanguiflua. Cap. LXIV.*

ARBOR, quam Mexicenses vocant *Chichiētlapalezquahuil* folia fert
oblonga, obtusa, & circa pediculum sensim attenuata. lac primò can-
dens, & tandem rubescens effundit, unde nomen; flore, & fructu, aiunt
carere. Nascitur apud *Quauhnacensem* agrum, temperatis plagis, aut paulò
frigidioribus. calida, glutinosa, resinosa, odoraque, & adstringenti constat
natura. cortex stipitis rufus, ac sex obolorum pondere epotus ex aqua, san-
guineam expuitionem per se cohibet, adstrictoria, quam participat; vi, & in-
flammatis oculis medetur.

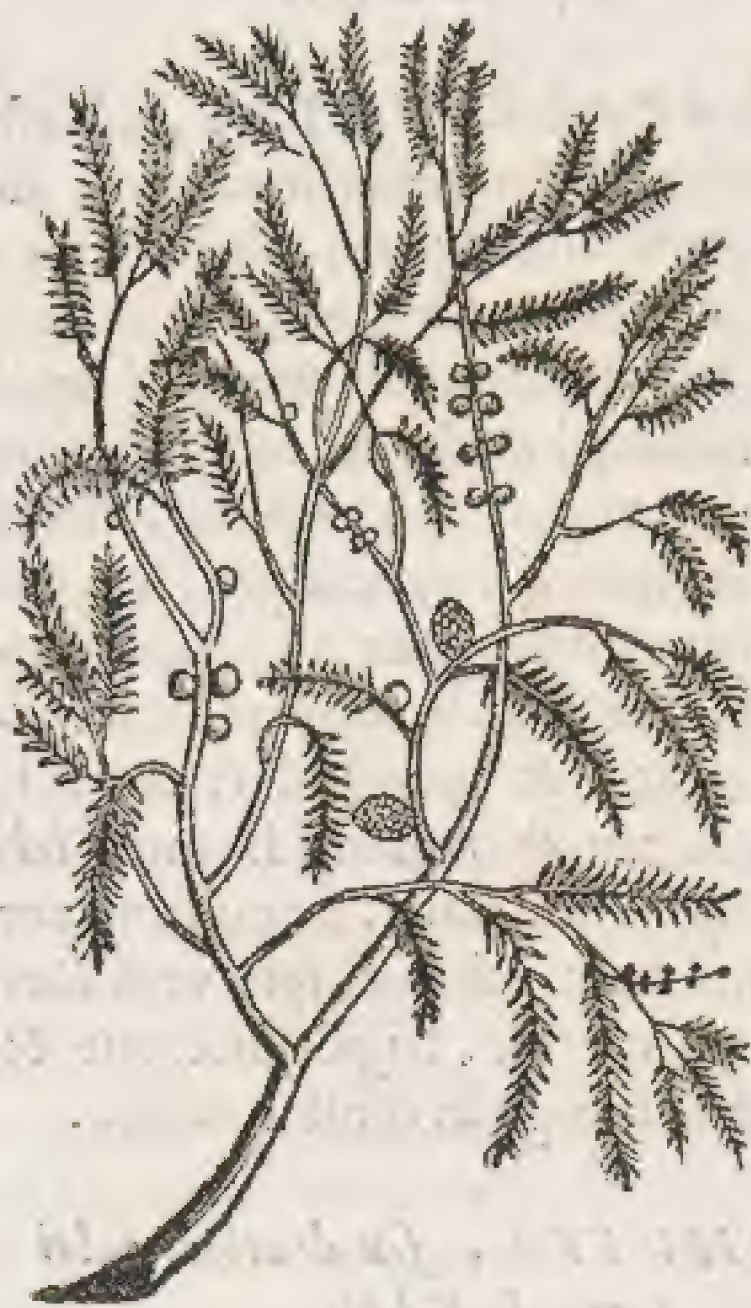
De AHVAPATLI TILACENSI. Cap. LXV.

ARBOR est magna *Ahuapatlis* spinosa ferens folia, & *Ilicis* folijs si-
milia, sed paulò longiora, florem autem paruum, luteum, & orbi-
cularem, ac demum nigrescentem fructum. stipites pallidi intrinsecus est.
Nascitur in collibus, planisque locis, *Mislice* superioris. Stipitis ramen-
torum decocti ius, ictericis dicitur magnopere conferre, & his qui bilis redun-
dantis gratia, cordis vexantur affectionibus.

De

De AVEVELL & AHOEHOETL, seu Tympano aquo,
Abiete Mexicana. (ap. LXVI.

NON ob aliud appellata est hæc ar-
bos à Mexicenis *Auevel*, &
Ahoehoetl, quam quod iuxta fluminum ri-
pas, ac aquarum fluentia nasci soleat, & ex
ea Indi tympana, quæ *Uueel*, & *Teponaztli*
vocant, consuecant parare. etsi alij dicant
non ob id, sed quia iuxta aquas ab aere ta-
cta, edat fragorem id nomen sortitam; præ-
cipue cum tympana potius ex materia
Tlacuilotequahuil, & *Capolinguahuil* fa-
bricentur. Hispani, qui ad has oras tran-
fretarunt, & Sabinam, & Cedrum ob ma-
teriei rubrum colorem vocant, at neque
Sabinæ, neque Cedri species est vlla, sed in
Abietum genus citra dubium referenda.
nam præter fructum omnemq. faciem,
quæ nostræ penitus fauent sententiæ, mate-
ries vt diximus, mollis, ac lenta est, corru-
ptioniq. & vitio abunde obnoxia, maximè
si terræ defigatur, cum cedrina dicatur
esse immortalis, intra aquas namque inte-

gra diutius perseverat. quo factum est, vt consueverint Mexicenses Heroes, atq;
Reges, eam veluti basim, & fundamentum, ædibus quas sibi circa hanc palu-
dem fabricant, subijcere. Demum Micuachanenses *Piniamum* vocant. Sunt au-
tem quatuor, quo adhuc intellexerim, huius arboris differentiarum, inter se magni-
tudine colore, & fructu distantes. Quædam siquidem illarum altissimas Pinus

Abies Me-
xicana I.

Maxima.

II. Media.

III. Minor.

IV. Mi-
nima.

longitudine, atque amplitudine superant, & candidæ esse reperiuntur, earumq.
nonnullæ quatuor & viginti, aut amplius pedes crassitudine æquant. Aliæ,
quarum materia quoque candens est, & rubrum cor, sine medulla, his cedunt
magnitudine, & nuces Pineas resina refertas producunt, sed quæ vulgares
Oleas minimè magnitudine vincant, quas pictas libuit exhibere, quoniam in
his cæterarum omnium formas ostendisse, atque expressisse sat fuit. Aliæ his
quoque inferiores spectantur, sed rubra materie, & orbiculatiore coma. Po-
tremæ & quæ omnium minimæ sunt, vix malos Medicas vulgares vincunt
magnitudine, quibus materies rubra est, & candens medulla. Cortice omnes
reguntur rubeo; foliaq. ferunt Abietina, etsi minora, & exiliora. Ex omni-
busq. resina, si non sponte, at flammis liquata fluit. forma esset eadem quæ
nostrati Abieti, ni folia, vt diximus, tenuiora, rami depressiores, & fastigia,
acuminatiora assurgerent; assulæ in vasa sicilia coniectæ, opertæque, igne sup-
positæ resinam effundunt. sed neque ea sponte manat, aut quidquam simili

vocato

vocato oleo, quod ebullantibus vesicis, circa stipites Abietum Indicarum (quas tamen à nostratibus ne digitum latum discedere quorundam sententia est) erumpere consuevit, stillant. Quibusuis regionibus proueniunt, atque ita facile possent transferri ad Hispanos, si circa fluentia, stagnantisue, aut lentè fluentes aquas, viginosauè loca, semine, talea, aut viua radice sererentur. etsi omnium minima longè ab aquis, & nasci, & seruari soleat. Toto anno proueniunt, totoq. anno resina ab eis euocatur, sed nullo tempore aut loco inueniuntur florere. Ergo sapor huius arboris de qua fit nobis sermo, acris, adstringensq. percipitur, non sine quadam amaritudine, & odoris suauitate. temperies calens est, sicca ordine tertio: nam & resina eius Abietina longè acrior, & calidior est, & viribus, vt diximus, vehementior. Cortex vltus adstringit, sanat ambusta, desquamataq., & exesam cutem, cum lithargyrio, & poline Thuris vlcera curat, ac cicatrice obducit, exceptus cerato myrtino. tusus cum atramento sutorio serpentia vlcera cohibet. Fœtus, ac secundas suffitu trahit, ventrem adstringit, & vrinam euocat. Folia rufa, atque illita crurum scabiei, tumoribusq. medentur. molliunt inflammationes, & ab eis tuentur vulnera, dentium dolores prohibent, si eis colluantur ex aceto. vanos, & citra vllam rationem abortos tumores pellunt. sex obolorum pondere ex mullâ epota conferunt hepaticis. fructus, tedaq. idem præstant. Resina huius arboris acerrima est, vehementissimi odoris, & quarto ordine calefaciens. dolores ortos è frigore sanat. morbo articulari è frigida causa profectò mirabili celeritate medetur. flatum discutit. dissipat pituita ortos tumores. laxat nervos, qui ab humoribus crassis sunt distincti, & resolutos purgat, atque roborat. Denique eis omnibus prodesse solet, quibus curandis cætera mitiora medicamenta frustra sunt tentata, aut parum profecerunt.

Resina
Abiet.
Mex.

Resinam Abietis etiam commendat Monardes. cap. 10.

DE BITONCO. Cap. LXVII.

AR BVSCVLA est *Bitoncus* vlnam vnicam longa, stipite firmo, intus candenti, & virenti, subfuscoq. circa exteriora, folijs ternis, sed eo quod medium est acuminato impensius, ac hastarum mucronibus simili, alijs verò binis, minoribus, & orbiculatioribus. Nascitur in Philippicis Sinis. radix alba est, tubaque (de qua suo loco) odora, & calida, siccaq. natura. constat ordine tertio, aliquantisper amara, odoraq. & acri. membra laxa corroborat, & ventriculum, ac caput firmat. radice tantum est in medicina vsus, quæ licet adstrictionem nonnullam præferat, moderatè tamen vacuat, citraq. noxam & anxietatem vllam, ita vt quam egregium sit, & magnopere commendatum alexipharmacum. inter pharmaca quæ vocant benedicta, posset meritissimè collocari, atque recenseri.

*De TZOPILOTLZONTE COMATL, seu Capite
Aurea. Cap. LXVIII.*

TZOPILOTLZONTE COMATL, seu *Tzopilotl*, arbor est magna, folia ferens longa & angusta, fructum magnum & oblongum, nucleos quosdam planos includentem, amarus, pectori amicus, ac referentes amygdalarum amararum saporem; etsi demum Moschi odorem relinquunt, & ingratum saporem. Prouenit *Hoitzoci* vbique, sed præcipuè in collibus; nuclei calidi sunt ordine ferè tertio, & oleagino quodam liquore, atque emolliente manantes. demum vires olei amygdalarum amararum videntur referre; atque ita tumores præter naturam discutunt. tussim eduntur, emolliunt pectus. infusi naribus caput expurgant, & vlcibus conferunt. quia oleum expressum huiusce fructus, faciem fæminarum emollit atque extergit.

*De QUAMOCHITL, seu arbore fructus crepitantis III.
Maizio similis. Cap. LXIX.*

SPINIFERA arbor est *Quamochitl*, folia mali Puniceæ ferens, paulò tamen obtusioris cuspidis, & capitula in postremis viticulis Epithymo similia, maiora tamen, ac siliquas è purpureo rubescences, refertas nigricanti semine, quod licet edule sit, & grati saporis, halitum tamen inficit, insuauemque conciliat odorem. Nascitur in calidis regionibus, qualis est *Cuaauhchinancensis* quibusq. locis. cortex radice frigida & adstringenti natura constat, dysenterias, aliosq. fluxus cohibet. folia cum sale ac Siliquaastro medentur satietati, cum folijs verò Palmarum abortum coercent. succus seminis instillatus naribus, humores aquosos à capite affatim trahit. Idem præstat puluis, efficaciusq. cum Ruta, adeo vt vermes vlcum internorum pertrahat.

*De CACALOXOCHITL, seu flore Coruino.
Cap. LXX.*

ARBOR est *Cacaloxochitl* mediocris magnitudinis, folijs mali Medicæ, longè tamen amplioribus, ac frequentibus, à dorso in latera venis discurrentibus. fructus sunt siliquæ permagnæ & fuluæ. flores magni, pulchriq. & suavis odoris, quorum magnus est vsus. Floridis namque adhibentur manipulis, torquibus, atque corollis, quæ Indis sunt frequentissima, & tam magno in pretio habitæ, vt neminem quem reuerentur, his in primis non oblatis, soleant adire, aut salutare. lacte manat, frigefacit, cõglutinat, atq. imposita pectoris dolori medetur orto à calore. medulla eius duarum drachmarum pondere deuorata, emundat ventriculum, & intestina. Plura sunt harum arborum genera, floribus tantùm distincta. Sunt enim quæ flores ferant Coccineos, vocenturq. *Tlapaltic Cacaloxochitl*. sunt quæ candentes, dicunturq. *Ticaxochitl*. nec desunt aliæ, quæ è varijs colorum differentijs, varia sortiantur nomina, velut *Tlanhquechulxochitl*, *Hoiloxytl*.

Tlapaltic
Cacalaxo-
chitl.
Ticaxo-
chitl.
Tlanhque-
chulxo-
chitl.

Hoiloyxiti ayoteetli, & si quæ sunt huiusmodi aliæ, quæ omnes in regionibus mul-
 ris huius nouæ Hispaniæ offenduntur. Sunt qui species has omnes *Cacaloxo-ayoteetli*.
chitl vocare soleant, afferantq. corticem earum cum cortice *Nanexin*, in pul-
 uerem redactum deuoratumq. atque ius decocti bibitum, enixas magnopere
 corroborare, atque firmare, quod tamen videtur absurdissimum.

De CAPOLIN, seu Ceraso dulci Indica. Cap. LXXI.

ARBOR est *Capolin* mediocris
 magnitudinis, folijs Amygdali, aut
 Cerasi nostratis, minutim serratis, flori-
 bus racematim dependentibus, ex quibus
 acini fiunt cerasis nostris, forma, colore,
 magnitudine, ossibus, nucleis, nec non &
 sapore, (nisi is mororū Bati quadantenus
 esset) omnino similis. quo fit vt existimem,
 arborem hanc in Cerasorum genera refe-
 rendam. etsi sint quibus videatur ad Lo-
 torum differentias pertinere. Acidi pau-
 lisper fructus sunt, & adstringentes. etsi
 iam tempestiui, & exquisitam maturita-
 tem assecuti, dulces euadunt, & magnam
 austeritatis partem amittunt. gustui sunt
 grati adeo, vt ex quorundam non parua
 sagacis palati sententia, nostris cerasis
 non videantur inferiores. temperatè cali-
 da, siccaque, & nonnihil adstringenti na-
 tura constant. Fit ex eis panis potioq. in
 annonæ & vini caritate. nutrimentum.

præstant melancholicum, & cordi quadantenus inimicum, dentes inficiunt ni-
 gro colore si quis eis diutius assuescat, sed qui, si cura adsit, possit facile extergi,
 ac dentifricijs emundari. & tamen non desunt qui cæteris horarijs fructibus
 etiam vetusti Orbis audeant eos anteponere. Vere floret hæc arbor, fertq. per
 vniuersam pene æstatem fructum. temperato cælo gaudet, quale est Mexi-
 canum, vbi hæc arbores, in hortis campeltribusq. locis, & humana diligentia
 & suapte natura proueniunt. Ius decocti corticis eius insolatum quindecim in-
 tegros dies, ac deuoratum drachmæ vnius pondere, dysentericos curat. puluis
 verò eiusdem, argemata discutit, visum clarificat, oculorum inflammationibus
 opitulatur, ac linguam præ vehementi ardore arefcentem lenit. quod etiam
 germinum liquor, aut succus præstare solet.

Bacca colore flauo depicta sunt.

De CALAMATIO. Cap. LXXII.

Calama-
rium I.Calama-
rium II.

ARBVSCVLAE genus est *Calamium* duas differentias complexum. Prioris radix colore est extra fusco, intra verò rubescenti, binum digitorum crassitudine, & pingui cortice tecta, initio insipida, deinde verò modicum ostendente calorem. Alterius radiceis color est arentis arundinis, extra intraque sapore, & colore ligni, quod luteum est. folia vtriusque laurinis similia sunt, sed valde aspera, vtriusque etiam radiceis ramenta ex aqua resoluta, & emplastri modo applicata, tumores præter naturam discutunt, aut maturant, exterguntque, apertos carne implent, & ad cicatricem perducunt. Curant hæmorrhoidum omne genus in oleum iuglandium Indicarum coniecta, illitaque post tertium diem calentia adhuc, nec ante adhibita, quam earundem radicum suffiantur vapore. Exultant Philippicarum insularum sabulosis locis, & mari propinquis.

De COCO QVAUHITL *vaxacensi* Arbore Cardiaca.
Cap. LXXIII.

ARBOR est *Cocus Quahuil* leguminis folia ferens, & circa eorum exortum exiles flosculos, ac rubescentem succum. frigida, siccaque constat natura. syncopi, & lassitudini dicitur conferre succus semiuncia deuoratus mensura, semel aut bis singulis quibusque diebus.

De COCONAM. Cap. LXXIV.

ARBOR est *Coconam* stipite fusco, candidis tamen punctis distincto, folijs Senæ minoribus, floribus in muscarij modum albis, & rubescentibus ex albo. folia tusa, ac resinæ permixta, tineæ, ac lichenibus medentur imposita. Hæc amara sunt & adstringentia, secundoque exiccant & calefaciunt ordine. Nascitur in iugis *Tixtoluce*. Planta insignis est ob duo morborum genera ferè insanabilia, quibus dicitur mederi.

De ENGVAMBA.

Cap. LXXV.

ARBOR est *Enguamba* mediocris suburneo cortice vestita, sed luteo, & rubrescente. ligno fusco, & pallescente medulla. folijs oblongis, & sinuosis, quorum nervi quoque è pallido purpurescunt, infernaq. sunt valde subalbescencia. floribus in corymbi formam dependentibus, qui candescunt è viridi. fructu acinoso nigroque. ex quo oleum exprimitur pallens, tumoribusq. præter naturam discutiendis, & persanandis ulceribus mire utile. Nascitur in saxosis locis *Vruapa* provinciae *Michuacanensis*.

Oleum
Enguam-
bz.

De TEPEYZQUIXOCHITL, seu YZQUIXOCHITL

montana. Cap. LXXVI.

ARBOR est magna *Tepeyzquixochitl* folijs *Yzquixochitl*, sed maioribus, floribus candidis, calicibus hirsutis contentis, ac in magna muscaria, compositis, odoris tamen expertibus, *Yzquixochitl* quoque florum forma similibus. Frigida natura, siccaque, & adstringenti constat, & sapore paulisper dulci. cortex tritus dolorem ardoremq. gingivarum tollit, easq. ipsas tumentes residere cogit. dentes firmat commanlus. & deuoratus duarum drachmarum pondere, alui sistit defluxiones. Nascitur *Cocolani*, & *Chietla* calidis regionibus.

De YHVIXOCHITL, seu flore pennas auium referente.

Cap. LXXVII.

ARBOR est magna *Yhuixochitl*, folijs oblongis, incuruis, quin per intervalla prodeuntibus, ac illis *Pinahuitzli* non dissimilibus, flore rubeo, pennis auium simili, vnde nomen. Sunt & alia huius arboris genera, quorum alterum flores fert candentes, alterum verò albescen-
Yhuixochitl II.

extinguunt, inhibentque fluxus. floret vere primo, ac calidis humidisque locis prouenit.

De ITZIPEREQUA Lauro Michuacanensi. Cap. LXXVIII.

ARBOR est *Itziperequa* Persico paulò maior, modicam effundens umbram, folijs Limonis, crassioribus ac minoribus, odoratoribus, ac gustu magis iucundis quam sint laurina; semine Coriandro simili, sed paulò maiore, primò viridi, ac demum nigro. Arbor est fortassis in Lauri species referenda. Nascitur in frigidis *Tancitar* prouinciæ *Michuacanensis*, adeoque in ipsius cœnobij viridario. Folia epota ex aqua duarum drachmarum pondere diarrhœas sistunt, illa verò dolores tollunt: tussiq. dicuntur mederi seu ipsa per se sumantur, siue carnibus incocta iure epoto, ferunt opem. sunt enim calida ordine tertio, & impensè adstringentia.

De TETLATIA, seu vrenti arbore. Cap. LXXIX.

TETLATIA arbor, ab Hairinis *Guao* dicta, est arbor magna, folijs mali Medicæ, fuluis, hirsutisque, & minime deciduis, pinguibus, mollibus, & è viridi in squalidum colorem tendentibus, insignibusq. interuenijs multis, luteis aut flammeis, fructu virenti, Vnedonis forma, & magnitudine. Lac vrentis est naturæ, quo fit vt iumentis ad eam arborem sese confricantibus, atque scalpentibus fluant pili, aut si eidem aecubant. quin homines aliaue animalia sub illius umbra somnum captantia, incidunt in pilorum defluuium. lac attracta membra exulcerat, tanta est vis huius Mali. quodq. magis mirere, cortex huius arboris frigidus est, & siccus, nulliusvè caloris. & ius decocti eius non modo citra noxam vllam epotatur, sed articulorum soluit dolores, & medetur scabiei bibitum aut illitum, ac diarrhœas, vt quidam Indi medici asserunt, coërect. quin lac prædictum, lepram, ophiassim, impetiginem, cæterasq. cutis infectiones, si prudenter adhibeatur, exiccat, vlceraq. insanabilia curat. Sunt qui affirmant, corticem duarum drachmarum pondere redactum in puluerem, ac deuoratum, aluum laxare. quod qui fieri possit non est facile iudicare si diarrhœas cohibet, nisi compressione quadam vacuet, aut omnino exuccus adstringat. Nascitur in frigidis montosisq. locis *Tepoztlan*, & calidiora non refugit.

Vix Nerium forte Apocyno congener.

De TLATZCAN. Cupresso fusa. Cap. LXXX.

VOCANT Mexicani *Tlatzcan*, seu materiam fragilem, & vitream, eam arborem, quam Latini antiquiores, & inter eos Plinius, Cupressum fusam vocare consueuerunt. hanc ergo insignem arborem memoratam à grauissimis auctoribus à nullo autem quem nouerim in nostro orbe visam, descri-

describendam statui, tum qua dictum est ratione, tum quod apud hanc nouam Hispaniam, cuius plantas periclitamur, & describimus, est valde familiaris, & frequens quibusq. locis; sed præcipue temperatis, & ad frigus attinentibus feritur viuiradice. Seminavit has arbores, & diligenter curauit excolendas, habendasq. in delicijs *Cuitla Hoatzin Iztapalape* Regulus. Ergo eadem ei forma, quæ vulgari Cupresso inest, sed patulis ramis, & diffusis ad latera, & ad inferiora pene prospectantibus, vnde nomen. eadem etiam natura, sed materies odoratio, neque intestinis inutilior operibus. Amat montium cacumina. & accliuia eorundem loca, iugaque, & excelsos colles, iucunda prospectus amœnitate exornat. fructum fert toto anno vulgaris Cupressi, sed paruum, & Ponticis nucibus, quas auellanas quoque vocant, parem. ius decocti bibitum rigores febrium sedat; ac febres ipsas puluis ex aqua epotus. cæteri verò vsus & facultates, sunt quæ cæterarum congenerum arborum.

Thuya suæ arboris vitæ descriptionem habes tum apud *Clusium* tum apud alios auctores.

De XUMATL, seu Sambuco. Cap. LXXXI.

SAMBVCVS nostras, est *Xumatl* vocata Mexicanis, quæ à Michuacanenſibus *Cumtempta* appellatur, arborisq. mediocrem assequitur magnitudinem. cuius folia applicata, aiunt capitis dolorem, à causa calida ortum, tollere. fronti verò & naribus, sanguinis fluxum retinere. deuoratam mederi accessionibus, quæ tertio quoque die, quartoq. repetere solent, vacuato fomite morbi per superna, atque inferna. tusam verò, atque admotam affecto loco, dolores ortos à lue Gallica curare, & enixarum mederi torminibus. aiuntq. aquam colatam in quam eius radices iniectæ sint, purgare corpus, atque ita diarrhœas sistere, & extinguere febres, & alios ventris, stomachiq. soluere morbos, succumq. infusum extergere intestina.

De PAPAYA. Cap. LXXXII.

ARBOR est *Papaya* mediocris magnitudinis, folijs magnis ficulneis, multis cuspidibus insignibus, fructu oblongo magnoq., gustus quibusdam grati, sed parum commendati nutrimenti. hic lacte manat antequam matureſcat, impetigini, ac lichenibus vtihi, succoq. qui iam maturi dolorem ventris sedet. Nascitur ea arbor apud Haitinam Insulam, vbi est longè frequentior. etsi eam offenderim quoque apud *Tauhtepenceses*, vbi eam curauimus describendam, atque depingendam.

De ACAPATLI.

Cap. LXXXIII.

ARBVSCVLA est *Acapatlis*, hominis altitudine, radice firmata, furculosa, vnde stipes insurgit cauus, læuis, & quadratus, folijs Raphani ornatus, sed crenatis per ambitum, serræ, aut vocatæ Dentariæ in modum. Florem album, ac fructum nullum affert. Sapor est amarus, iucundus odor, ac vis calefaciens. folia tusa & applicata, lienem absument, & eius dolorem sedant. Nascitur apud *Panucenses*, vbi etiam vocatur à quibusdam *Quau-hecapatli*.

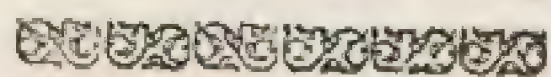

RERVM MEDICARVM NOVAE HISPANIAE NARDI ANTONII RECCHI Liber Quartus.

FRUTICES ATQVE SVFFRUTICES EXPONIT.

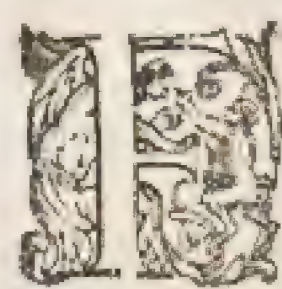

IOANNIS TERRENTII LYNCEI PRAEFATIO.

POST arbores, de quibus superius iam abunde actum est, Natura ipsa, quae per gradus quasi quosdam, in admirabili sua rerum creaturarum omnium scala ascendit & descendit, docet frutices debere reponi. sub quibus cremia, siue suffrutices, & sub his demum herbae collocantur. Quid enim magis arbori vicinum quam ipse frutex? qui inter lignosas stirpes, altitudine & crassitudine planè mediocris, ut arbori humiliter (& libenter se submittit, sic de inferioribus sibi speciebus, omnium calculo facile triumphat, & quemadmodum caudicum multiplicitate ab arborum ille simplicitate discrepat, sic horum stolonumq. luxuria per abscissionem arte factam coercita, in arborem facile transcendit, cum ipsi praesertim perennitas vita suffragetur. Quare minimè mirum est si Author noster post arbores, statim in hac tertia parte ad frutices adeo ipsis vicinos, & suffrutices simul descendere voluerit. Illud magis mirum videri alicui posset, quod licet ab ipso, fruticum series satis exactè suis circumscribatur limitibus, cremiorum tamen siue suffruticum tractatio, satis multas herbas ex infimo genere, non sine specierum diuulsione notabili, includere simul videatur: nisi hoc ipsum Authorem excusaret, cremium ita ambigere inter fruticem & herbam, ut aliquando ad hanc magis, aliquando ad illum potius accedere comperiatur.

IRVTEX est *Tlepatlis* non quod igneus sit, sed à facultate, qua igneis affectibus succurrendi pollet, nomen sumens. radici magnæ infistit, ac fuluo indutæ cortice, è qua proferuntur caules sceniculacei, quadantenus sarmentosi, lineis secundum longitudinem interstincti, ac pleni medulla. amygdalina folia, paulò tamen maiora. flores parui, candentes, oblongique, calyculorum scabrorum forma, in capitula congesti. acris sunt folia, calidaq. & sicca ordine ferè quarto. Radix videtur principio amaritudinem quandam præferre, quæ demum in dulcedinem finiat acrem. Subtilibus constat partibus, ac dicto citius vim suam gustata ostendit. Prouenit in calidis *Ocpayocant*, iuxta aquarum alueos. Ius decocti eius matutino epotatum, dolores

quosuis tollit, etiam è lue Gallica profectos, si tamen mediocris victus ratio instituat. dolorem ventris ex frigore ortum sedat, flatum dissipat, urinam elicit, cholicos iuuat, & pectoris ægritudinibus mirum in modum confert. folia applicata medentur gangrenis. succus eius, & *Temecatli* iuuant conceptionem.

De CHILLAPATLI.

Cap. II.

CHILLAPATLIS frutex est radici insistens fibratæ, folijs roseis, floribus coccineis, binisque iuxta singulos foliorum exortus, vniuerso caulis procursum. Prouenit in calidis *Hoaxtepecensibus*, & *Tacapichtlensibus*, vbi eius explorauimus vires. Calida, & sicca ordine tertio temperie constat. dolorem ventris, si deuoretur, sedat. & cum *Chillatolli* folia pugilli mensura, pectori mirum in modum prodesse feruntur. quin si exhibeantur his qui febrem quartanam patiuntur, breui ab ea liberantur.

De

De COPALXIHVITL, seu her-
ba COPALLI referente
Cap. III.

COPALXIHVITL frutex est, quatuor dodrantes longus, multos proferens ramos; caules lignosos, paulisper fuluos; folia Ocymi, sed obrotunda, infernè squallentia, supernè verò viridia, rara, & aliquantisper serrata, & baccas rubescentes. odorem suavem spirat, ac Thymi saporem præfert. Nascitur Teotihuacani, iuxta tesquas, asperaque, & saxosa loca. Calidus est, & siccus ordine tertio. febrium arce typos, ac succus expressus confert oculis.

De HOITZIT XILXOCHITL Origanina. Cap. IV.

HOITZIT XILXOCHITL Origanina, frutex est ab vna radice multos proferens caules, & ramos lignosos, & in his Origani folia, vnde est illi impositum cognomen, flores coccineos incuruos, teli quod Alabardam vocant persimiles. Odor est Salviae, saporq. amarus. temperies ordine tertio calens, atq; sicca, partiumq. tenuium. Sunt qui dicant, punctis auxiliari, corde fortassis roborato, & humore per meatus corporis expulso, aut proprietate quadam occulta & incerta. peculiare est eis flatus discutere, iuuare coctionem, perfrigeratis membris mederi, dolores à frigida causa ortos sedare, ac intestinis retentas emundare feces.

IO. TERENTII LYNCAEI NOTAE.

Pleraque herba Pulgio, Salvia, Origano, Mentha, Thymo, Ocymo similibusq. congeneres sunt aromaticæ, boni odoris, saporis acris, vel amari, vnde etiam ex illis oleum destillatione extrahitur, fragrantissimum, & acerrimum, quod aptum est per sudorem qui, quid in corpore maximum est pellere, concoctionem iuuare, atq; adeo cor ab omni veneno defendere.

De

De *TLACOXILOXOCHITL* flore Barbato. Cap. V.

T *TLACOXILOXOCHITL*, quem alij etiam *Xiloxochitl*, alij verò *Tentzonxochitl*, seu florem barbato vocant, alij *Tlamacazcatacol*, alij *Tepexiloxochitl*, & *Tlalxiloxochitl* appellant, suffrutex est folijs *Mizquitl*, floribus comantibus, capillis longis, & coccineis similibus, prodeuntibus ab acinis orbicularibus & rubrescentibus, radice fibrata, extra fulva, & intra, cum secatur, rubra, rubris stipitibus, & fulvis siliquis. Nascitur in planis, montosisque locis, & interdum iuxta aquarum fluentia. Cortex radiceis, siccus, & adstringens est, & nonnihil glutinosus, calidaque ordine tertio constat natura, & sapore acri. Tusi flores, & immixti aquæ, & instillati, oculorum morbis mirè opulantur: nam inflammationes cohibent, adnascentem carnem absument, & di-

& discutunt argemata. radicis quoque decocti eporum ius, aut infusum, sistit fluentem aluum, & prodest dysentericis, sopitam excitat appetentiam, satietatiq. medetur. Sunt etiam qui dicant, pectus lenire, aluum solvere, bilem vacuare per superiora, & ruffientibus quoque esse remedio.

Fila huius floris per totam longitudinem depicta, sunt colore coccineo, in summo autem sunt flauis coloris, siliqua lutea sunt, eius nempe coloris qui in Hedera lutea conspicitur.

De TLACOXOCHITL, quam alij TZONTLATLAVHQVI, seu (apillos rubeos vocant. Cap. VI.

NOMEN secundum inuenit frutex hic à tenuitate, colore, & forma comantium in summis virgis florum. Stipites plures à fibrata radice profert, folijs Lini longiusculis, & angustis, ternis quaternisque, per modica interualla ornatos. Radix amara, & odora gustu est, calida siccaque ordine tertio. Ius decocti eius medetur dysenterijs, & confert doloribus articulorum.

Flos rubedini coniunctam habet albedinem.

De XONEQVILPATLI. Cap. VII.

XONEQVILPATLIS frutex est radicibus insistens surculosis, è quibus edit caules fuluos, & in eis folia Salicis, sed tamen minora, & angustiora, flores pallescentes, paruos, calyculorum figura. calida natura tertio gradu constat, sicca, & adstringenti, atque vrenti guttur, quamquam initio dulcis appareat, Glycyrrhizæ sapore, & nullum pene sensum caloris præbens epota. Folia tusa, ac soluta ex aqua, semiuncie mensura, articulorum dolores, & quosuis alios à causa frigida ortos mitigant, & eos qui oriuntur ex tensione. sudores eliciunt, neruos imbecilles corroborant, & omnibus penè morbis contendunt mederi, qui à frigida causa sint orti. & fortassis idem est cum Micuilpatli.

De *TLATLACOTIC TEPOZTLA-
NENSI* Scabiosa fruticosa
Mexicana. Cap. VIII.

FRVTEX est *Tlatlacotic*, qui radi-
cibus firmatur surculorum instar,
extra nigris, & intra candidis, multos
proferens stipites, teretes, & aliquantif-
per purpureos, asperos, & praelongos;
folia Limonis, maiora tamen, raris per
ambitum ornata scissuris, ac interue-
nijs secundum longitudinem discurren-
tibus insignia; flores luteos, & orbicula-
res. Nascitur montibus *Tepoztlanicis* *Tau-
htepecensibus*, & *Yacapicthlensibus*. Radix est
acris, odora, subtilium partium, calidaq.
& sicca ordine tertio natura, & ventrem
dolentibus, tumentibusque impensè uti-
lis. flatum siquidem discutit, aluum ex-
purgat, atque ita dysentericis dicitur
mederi.

*Capitula Scabiosa sunt similia eoq. in genere reponi debere indicant ceteris non
reclamantibus, unde nomen nostratibus deduximus.*

De *Y Z T A C P A T L I
T E P E X I C E N S I* Ho-
ximo. Cap. IX.

YZTACPATLIS *Tepexicensis*,
quem alij *Tlanoquilonipatl*, *Mi-
chuacanenses* *Heximo* vocant, frutex est fo-
lijs paruulis, pennis auium similibus,
aut illis si maioris *Tlalmizquitli*, & luteis
floribus. Nascitur in temperatis *Tepexi-
censibus* locis. acris est, calidaque & sic-
ca ordine tertio constat temperie, cortex
radicis tritus, ac drachmæ vnus mensura
deuoratus, omnes humores, sed præci-
puè pituitosos purgare dicitur; atque
ita dissipare bubones, unde postremum
nomen.

De ACVILOTL, seu Volubili Aquatica. Cap. X.

ACVILOTL, seu planta volubilis, prope aquas proueniens, haud præter rationem à Mexicanis *Acuilotl* vocatur, quando humidis aquisque locis nasci consuevit, repatque per terram, aut propinquis arboribus conuoluatur. Sunt verò illius duæ species colore tantum floris, ac nomine distantes, & foliorum amplitudine. prior enim flores fert candidos, & folia paulò minora, vocaturque *Acuilotl*. *Acuilotl*. alterius verò flores pallescunt, & folia maiora sunt, diciturque *Cozticacuilotl* *Cozticacuilotl*. à luteo colore florum. Stipites vterque profert rotundos, purpureos, lignosos, fragiles, & tenues, lenta fartos medulla. flores *Izquixochitl* candidos, vt diximus, & pallescentes, nec absimiles odore, & forma, floribus Rosæ illius quæ à recentioribus sub Moschatz nomine circumfertur, cui hic frutex totus non omnino dissimilis est. Folia

sunt Rubi, sed minimè ferrata, nerueis discursibus recte secundum longitudinem discurrentibus, & odorem Cucumeris ferè præferentia. flores inodoramenta, & corollas videntur, floridosque manipulos Indis passim consuetos, ac familiares. è quibus ignis beneficio, stillatitia extrahitur, quæ valde odora sit, & iucunda. Temperato aut paulò frigidioris Cælo exultare solet. Folia sunt amara, & tertio fere ordine sicca, & calida. quamobrem deuorata pugilli mensura ex vino, flatum discutiunt, rufaque & admota, contracta membra laxant, ac tumores præter naturam resoluunt.

De HVITZ TOMATZIN, seu TOMAL spinosa. Cap. XI.

HVITZ TOMATZIN, quem alij *Huitz Tomal*, alij verò *Nèixpopoallo- ni*, seu oculos extergentem vocant, frutex est crassæ & surculoræ radici innixus, unde profert stipites spiniferos, quatuor do- drantum, & in eis folia quadantenus vo- catæ Spinachiæ similia, inferna parte hirsuta, & subalbescencia; purpureum florem non sine luteis quibusdam capil- lamentis, ex quibus fiunt fructus cerasis candidis similes. Nascitur in frigidis, ac humidis regionibus *Temucacensibus*, & *Amaquemecensibus*, in planis, & campe- stribus. Radix est amara, acrisque, & tertio fere calefaciens ordine. eiusdem cortex semiuncia mensura rufus, atque ex aqua deuoratus, omnes humores va- cuat per inferna. atque ita febribus, & difficultati respirationis, & hydropi mi- re confert.

De XIVHQVILITL PITZAHAC, seu Anir tenuifolia. Cap. XII.

XIVHQVILITL PITZAHAC, seu *Anir tenuifolia*, radicem unicam fundit, è qua multi prodeunt stipites, sex cubitos longi, ac minimum digitum cras- si, coloris cinerei, teretes, atque leues; fo- lia similia Ciceris folijs. flores parui ex al- bo rubrescentes. siliquæ aceruatim ap- pensæ cauli ascaridibus crassiusculis, ver- miculisq. similes, plenæ semine nigro. Frutex hic amarus nonnihil est, & legu- mina quadantenus respiciens, acris; cali- daque, & sicca secundo ordine natura. Pulvis eius antiqua vlcera sanat, abluta, tamen prius vrina. quò fit, vt *Palanca- patlis* multis vocetur. dolorem & calorem ingentem capiti puerorum folia con- tusa, admotaq. dicuntur extinguere. re- solu-

solutaue ex aqua, atque illita, cerebrum. Fit ex eisdem pigmentum nuncupatum ab Indis *Tlacchoili mehuittine*, quo capillos atro colore tingunt. Nascitur sponte sua in calidis regionibus, campestribus, montosisq. locis. etsi aliqui in herbarū genus referant, frutex tamen videtur duos annos viuens, viuaxq. persistens. Parandi pigmenti, quod Latini Cæruleū vocant, Mexicanī verò *Mohuitli*, *& Tleuohuilli*, hic est modus. Folia incisa, in ahenum cortinamue feruentis aquæ, ^{Ceruleum quomodo fiat.} sed iam ab igne sepositæ, tepentisque, aut melius, (vt rei affirmant periti) frigescentis, neque ignem expertæ, conijciuntur. concutiunturq. vehementer rutris. ac paulatim aqua infecta transfunditur in testam, aut dolium. & tandem per foramina paulò sublimiora effuso humore, quidquid è folijs decessit, permittitur residere. Fex illa pigmentum est. siccatur id sole, & sacco cannabino percolatur. mox efformantur paruæ rotæ, quæ catinis superpositis carbonibus, solidantur, vt recondi tandem queant in annuos vsus. Seri quoque apud Hispanos integrum esset, calidioribus nempe regionibus, qualis est Betica, aut alia ex his quas alluit mare, seu campestribus, seu montosis locis, in areas latè puluinatas sparso semine illius, Lactucæ more. mense quidem Ianuario, si clemens sit, aut calidum cælum, solumq. vdum, & irriguum. sin minus, Septembri, Octobriuè & tempestiuè in liberiores campos, sicut ipse quoque paruæ Lactucæ solent digesto, atque transposito. sarritis tamen nouellis plantis, vindicatisq. à noxiarum herbarum tyrannide, quoties illæ nimium lasciuiere, & tandem euulsis, & accommodatis vsui.

De XIVHQVILITL PITZAHAC altera. Cap. XIII.

EST & alia eodem nomine planta, *Xiubquilil pitzahac* dicta, quæ cæruleo quoque tingit colore, fœminarumq. denigrat capillos. magnitudine tamen & forma, à prædicta diuersa. Frutex siquidem est mediocris magnitudinis, multis insistentibus, surculosis, fibratisque, vnde multi prodeunt stipites cinerei. Folia Piperis longi aliquantò maiora, nerueisq. discursibus, secundum eorum longitudinem discurrentibus. & flores capillacei, candentes. Frigida, & humida constat natura. parandi pigmenti modus est vtrisque idem. & deterior huius tinctura, atque ideo de satū nihil.

De Sacchari Arundinibus, interpolandi ratione, atque satū, ac de modo extrahendi Saccharum. Cap. XIV.

ETSI non tantum Canariensibus, sed Haitinis quoque, & nouæ Hispaniæ colonis, quarum regionum res medicas omnes scribere animus est, Sacchari Arundines aduenescunt, & eorum regionibus frequentes; tamen quoniam apud Canarios sum eas primum conspiciatus, libuit inter eorum plantas numerare, atque describere. Prouenit ergo in planis, montosisque, sed fertilibus, irriguis, calidis, ac præcipua diligentia cultis magnæ Canariæ locis, iuuantem naturā soli, colonum sollicitudine & cura, Arundinum, ex quibus saccharum solet exprimi, ingens copia. vnde vberimus eximij illius liquoris prouentus contingit. Rigandæ sunt hæc bis, teruè singulis quibusque septimanis, neque

Sacchari
conficien.
di modus.

segniter expurgandæ, atque sarriendæ. atque ita post duos integros annos, in debitam assurgunt magnitudinem, quæ rarò denos dodrantes superat. solida intus (à qua saccharum extorquetur) refertæ medulla, nec longioribus ternis vncijs distinctæ internodijs. folijs verò prolixioribus, & virentioribus, cæteris calamis. Seruntur è frustis earundem, germinibusvè transuersim iacentibus. & quæ primò assurgunt, plantæ vocantur. quibus ad vsus amputatis, nascuntur aliæ, sesquianni spacio iustam magnitudinem adeptæ. quas vocant *Cocan.* deinde anni vnus interuallo, quas *Refocan.* & hæ seruari solent ad satum. nisi adeo fertiles esse contingat ob terræ commoditatem, & solertem cultum vt saccharo exprimendo idoneæ sint, atque aliæ quarto demum prodeant, quæ satui videantur sufficere. Contunduntur hæ troclea, binos, striatos, vastosque rotante axes, alterum alteri impositum. & postquam minutim sunt concisæ prælo comprimuntur, haud dissimili ijs, quibus nostri orbis incolæ musta extorquent ab vuis. Fluens succus per appositum canalem procedit in vocatum *Tangue.* quo referto transfertur in ahenum à recipiendo cognominatum. Succo huic mellivè, ius vocato, miscent duo aut tria coclearia magna, quæ *Pombas* vocant, lixiuij fortis, quod in eum vsus paratum habent. feruet paulatim cortina donec rursus *Tangue* ferè referciatur pro capacitate aheni. Tunc despumant, auferuntq. crassas, & immundas sordes, quas *Cachazan* vocant, deinde in reliqua aheni transfundunt. vbi bullire permittitur, donec exquisitè emundetur, addito paulatim lixiuio, quo excitetur spuma. Eundem succum iam in mellis naturam coactum, transfundunt in *Tangue* per colatorium, donec impleatur. inde transferunt in dictas *Tachas* paruavè aheni, quæ tria sunt. vbi in maiorem spissitudinem coit, haud aliter quam in tribus prioribus cortinis, in quas paulatim transfertur liquor. augetur sensim suppositus ignis, atque lixiuium. eorum verò quæ *Tachas* vocant, quatiunt solum tertium. & ne ferueat, atque effundatur liquor, butyrum vaccinum, aut oleum inspergunt. Inde postquam in debitam spissitudinem mutatus est, transferunt in vocatas *Formas.* mox implent subfellium arundinum excrementis, collocantq. formas aqua abundè madentes. & obstructis foraminibus, effundunt in singulas formas sextarium liquidi mellis, quod *Lentum* vocant. postrema *Tacha*, siue ahenum in nouem digeritur formas. & has quatiunt artifices spatula lata ligneaque, ac replent paulatim, exhaustum instaurantes liquorem. Sequenti die transferunt formas in loca dicata expurgationi. & amouentes subscudes, eisdem foraminibus saccharum perforant, permittuntq. expurgari decem duodecimvè dies, pro temporis more. deinde malleo quatiunt formam, atque ita si quid excrementi est, extrahunt, experiunturq. an satis sit expurgatum. Quæ exactè mundatæ sunt, reconduntur in formas, addito luto. quod non aliter inuentum est, quam gallinis quibusdam, pedibus eodem infectis, formas conculcantibus, ea parte sacchari, quæ conculcata est, mirum candorem contrahente. Quæ verò non, permissæ quantum satis sit expurgari, tandem illiniuntur luto. & eo tempestiuè detractò, aliud secundo adijcitur. nec additur tertium, ne saccharum vniuersum liquecat, & effundatur. etsi interdum ter lutum adhibere necessarium sit. Saccharum ita paratum, vocant *Lealdado*, & alio nomine *Masculum.*

Nec

Nec maiorem admittit interpolationem; etsi quod minus candidum est *Maz-*
canado nuncupetur. quod tamen, si libeat exquisitius interpolant. Est & aliud
genus, quod *Spumas* vocant, quoniam ex spumis ahenorum omnium soleat
parari. Hæ quando extrahuntur, tendunt eas in ahenū *Tanquerre*, aut dolium,
ac deinde emundant in ahenō, interpolantque, veluti saccharum. Sunt & vo-
cata *Respuma*, postremumvè saccharum. quod fit ex spumis haud aliter, quam
reliquum dictæ *Panelle*. *Panelle* verò fiunt melle, quod fluit à saccharo per in-
ferna. nempe inferiore, atque deteriore respumis. eodemq. interpolatur modo.
Quæ omnia sacchari genera, soli exposita, demum in vsum reconduntur. Itaq;
quoddam est genus mellis, vnde fiunt panellæ. Aliud, quod *Decaras* vocant, fluit
à saccharo, cum iam luti beneficio expurgatum est. Tertium verò, quod fluit à
panellis. at mellatum dicitur saccharum ipsum, priusquam concreseat. Sed
ramentum mel est, quod adhæret canalibus quibus expurgatur saccharum, ex
quibus parant mel, panellasvè, aut, quod vocant *Refinado*. Vasa autem, atque
instrumenta, quibus saccharum interpolatur, sunt *Pombæ*, seu coclearia ænea
decem duodecimvè, plus minus, capientia sextaria, manubrijs ligneis annexa,
quibus melliginem ab ahenis in ahenā transfundunt. *Despumatrices* sunt la-
minæ Mediolanenses, cribri modo perforatæ, nec sine ligneis manubrijs vl-
nam longis, veluti illa Pombarum, quibus melliginem extergunt, & emun-
dant a spuma. *Remillones* sunt quædam coclearia ænea, tres quatuorvè capien-
tia sextarios, infundendo lixiuio deseruientia, vt ita deinde spatula saccharum
commisceatur. *Spatula* verò lignum est quatuor digitos latum, & ternas spitha-
mas longum, quo agitant saccharum contentum formis positis in tendali.
Formæ sunt vasa fictilia, infernè perforata, vbi expurgatur saccharum, accipitq.
formam. vnde nomen. *Tendalis* est subsellium plenum ramentis Arundinum,
vbi collocantur formæ. *Viradera* dicitur lignum rotundum, cui ferreus mucro
additus sit. eo enim excavantur in ramentis sedes, quibus locentur formæ.
Paraluero dolium magnum collocatum prope *Tacchas*, in quod melligo, quam
Mellado vocant, conijcitur, & inde in *Tacchas* rursus extracta transfertur.
Tacchas sunt ahenā modica, & in trianguli formam locata. quarum vltima
alam habet vbi saccharum agitatur. *Nornallas* nuncupant fornaces, quibus im-
ponuntur ahenā. *Repartitora* cochlear est ligneo insitens pedi, sesquidodran-
tem longo, quo transferunt saccharum in formas, cætera Pombis simile. Lutum
verò quo expurgatur saccharum, vocatur *Mazapez*. quod genus cretæ esse
aiunt, squallido colore, sed nonnihil in plumbeum tendente, humilibus locis,
& penè palustribus reperiri solitum. quod expositum soli, in annuos vsus ser-
uant, ne imbres per anni decursum decidentes, impedimento esse possint. Cum
verò eo vtendum est, proijcitur in cortinas, lapidibus & calce constructas, ad-
dita aqua donec ex ea resoluatur. agitantque, atque commiscunt pala quadam
magna, vtrisque manibus mota. & itatim colant, ac per cribum æneum trans-
mittunt in aliam cortinam. lutum quod primo additur saccharo, liquidius est.
secundum verò nonnihil spissius. quorum vtrumque ex humoris maiori, mino-
riq. copia constat. Audio nasci sponte sua apud Argentarium, quod vocant, flu-
men, Arundines sacchari, arborum magnitudine, quibus (quod dixerat Pli-

I. Saccha-
rum Leal-
dado, vel
Masculum
dictum.

II. Spumæ.

III. Respu-
ma.
III. Panel-
læ.

Refinado.
Instrumen-
ta saccha-
rificum.

nus in veteri quoque Orbe euenire) vi solis expressi sacchari orbiculi, suprema parte adhærescant. Et hæc de saccharo, quoniam video latuisse superiores, mihi obiter dicta sunt.

De *AXIXPATLI TEXAXAHVACENSI*. Volubili quinquelatera. Cap. XV.

VOLVBILIS frutex est *Axixpatlis Texaxahuacensis*, radici innixus furculosæ. è qua profert caules sarmentosos quinque laterum, & folia viridinea. amaro constans sapore, & calida natura. vrinam euocat succus epotatus, & ictericis mirum in modum confert. Nascitur iuxta aquas calidarum regionum.

De *ECAPATLI*, seu parua Sambuco. Cap. XVI.

ECAPATLIS, quam alij *Tlaloaxin*, alij *Totoncaxi hoitl*, seu calidam medicinam, alij verò *Xomo tontli*, seu paruum Sambucum, alij verò *Xiopatl* vocat, frutex est hispidus, folijs Amygdali stipitibus lentis, purpureis, tenuibus, & teretibus. floribus luteis, mediocribus, in extremis ramorum flagellis ex quibus filiquæ oriuntur tenues, teretes, longæ, & maiori ex parte purpureis granulis Lenti similibus, minoribus tamen, repletæ. odore est graui, sapore amaro. Prouenit in locis campestribus regionum calidarum aut temperatarum. quamquam intra domos quoque, & viridaria, remedij causa soleat coli. Calida & sicca natura

con-

constat, & nonnihil adstringenti. Tumoribus medetur, vlceribusque. & aurium dolorem sedat. lac euomentibus infantibus auxiliatur eius folia, si contusa apponantur ventriculo. admota verò illitaque, capitis dolorem leuant. & vniuerso corpori applicata horrores febrium, aut pugilli mensura deuorata. Sunt qui dicant sic quoque satietati mederi, & lepræ, testa prius corrasæ, quam Indi *Xiost* vocant, lichenibusq. impositam auxiliari.

De HUITXIVA. Cap. XVII.

QUAM Michuacanenses *Huitxiva* vocant, *Mexicenses Xoxocapatli* nuncupare solent. Est autem frutex folia fundens oblonga, ferrata, & amplitudine mali Medicæ; insertis tamen quibusdam minoribus. semina vero, ac flores iuxta foliorum exortus in acervos congesta. Nascitur calidis, atque humidis locis, quales sunt *Mexicani*. folia calida, & sicca, & paulisper adstringenti videntur constare natura, & Stœchadem quadantenus olere. Puluis eorum, medetur nomis, & depascentibus vlceribus. tumidam faciem curat. & impositus capiti, obsistit defluxionibus oculis asfundentibus tenebras. naribus verò infusus fluxum sanguinis cohibet. & medetur dysentericis. tumoresq. præter naturam, aut discutit, aut maturat, aut aperit. Succus infusus confert oculis. suffitus iuris decocti eius, & *Ixtauhial* aduersus articulares dolores, & quasuis alias frigidas noxas præsentaneam fert opem.

De NACAZCVL, seu TOLOATZIN ab alijs dicto;
Datura altera Mexicana. Cap. XVIII.

NACAZCVL, qui ab alijs vocatur *Toloatzin*, est species *Tlapatl huexot Zincensis* Prouinciæ alumnus. estque frutex caules Ficulneos proferens, radices candidas & surculosas, folia vitiginea, odoraque, mollia, pingua, & hirsuta. Fructus aculeatus est, ac demum spinas exuit, obrotundus, & in quatuor portiones, Melopeponis instar, diuisus. Semen est fuluum, Raphanino simile. Nascitur vbique in ruderibus, & maceribus *Pahuathanensibus*, & habetur ab indigenis ad nonnulla incommoda reparanda magno in pretio. Semen siccum, tritumque, & resinæ immixtum, perfracta ossa mire solidat, & conglutinat, ac reducit luxata. Adiungunt Indi supernè aurium penas, & tabellis coercent, ducuntq. ægrotantes in balneum aeneum, quod *Ta-*

mazcalli patria lingua vocare solent. toties repetentes huiusmodi medicamentum, quoties videtur expedire. quaterna folia tusa deuorantur ex aqua contra totius corporis dolores, è Gallica etiam lue profectos, aut cum Chilli luteo illiniuntur. Cauendum autem ne excedat pondus, quoniam alienationem efficeret, & variæ, vanæq. imaginationes viderentur obseruari.

Nacazcul est species Tlapatl siue Datura, qua ipsi Hyoscyamo est congener. vasculum Datura videtur quidem diuisum esse in quatuor partes, sed quando semen maturuit, duabus tantum partibus membrana haeret ipsi pomo, utrimque vero multa haerent semina in crassa & fungosa substantia, sicut etiam in Hyoscyamo, & Tabaco videre licet. narcoticam vim Medici plerique adscribunt frigori, non animaduertentes omnia narcotica esse odora & calida, ut etiam purgent. sic Papauer etiam purgat, si semina eius non omnino matura deuorentur, ut mihi retulit sibi experientia compertum vir Clarissimus Theophilus Molitor Lynceus, professor Ingolstadiensis designatus Medicus, rerum naturalium diligentissimus rimator, sicut omnia Rapacea facere solent, & nihilominus est narcoticum. nec opus est ad frigidas partes qua insunt confugere. nam oleum vini utpote distillatum, nihil frigoris continet, & difficile fuerit in Nicotiana partes frigidas inuenire. Taceo vini vim Narcoticam qua omnibus est notissima. Itaque aliunde vis pendet narcotica. ex fumis nempe, qui magna copia è pinguibus istis, & facile fumigantibus, in cerebrum euehantur, spiritusq. animales ne sufficienti quantitate partibus subiectis influant, impediunt. In lethargo certe caput apertum, & membranae cerebri, eiusq. substantia, inflammata reperiuntur. Id obseruauit non semel tantum, Excellentissimus D. Ioannes Faber Lynceus, simpliciariorum summi Pontificis, collega & amicus meus singularis, in cuius aedibus & conubernio hi mei commentarij nati sunt. quod euidenter conuincit, somnum illum non à frigore, sed à calore ortum ducere. Vanus autem est ille metus qui à multis seculis Europeos corripuit in usu debito narcoticorum, cum vniuersus Oriens & Meridies impune & quotidie utatur Opio, Datura, Banguë, & similibus, & noui Orbis incolae, quos hodie Nautae septentrionales imitantur, fumum Hyoscyami, siue Tabaci, creberrime hauriant. Noxa vero ex nimia dosi, nunquam est tanto cum periculo, ac si quis in purgando debitam excesserit mensuram. Dolendum est infinitos mortales, dolorum cruciatibus perire vnius huius medicamenti ignorantia, qui orco eripi possent, si medici, consensu totius Orbis persuasi, eo sapius vterentur.

De TOTON CAPATLI Syringa lutea. Cap. XIX.

TOTON CAPATLIS frutex est stipites ramosq. cauos proferens, purpureos, refertos luteis floribus, ac visu spectandis. qui initio, cordis ostendunt figuram, mox verò hiant in stellulas, quinque concinnatas folijs. ex his vascula erumpunt, in quibus semen nigrum clauditur, exileque. Radices surculosæ sunt, & folia Pyri. quæ primo gustu apparent acida, postea verò planè amara sentiuntur. quamobrem, calida siccaq. & adstringenti constare natura, est iudicandum. Illita corpori, frigoribus rigoribusvè accessionum, narrantur mederi, enixas roborare, compescere dyarrhoeas, satietatem pellere & dysenterias curare infusa, ventriq. admoda, aut semivnciæ pondere deuorata. præcipuè si cum radice *Tacocoauhqui* permixta sint.

Flos ipsi Blataria videtur similis, flauus quidem extra, sed versus centrum crubescit.

De TOCIZQVIVH, seu Maizio torrido, & calido. Cap. XX.

FRVTEX est *Tocizquih*, folia ferens Chamædrios, serrata, pinguis, & infernè squalentia, hirsuta, aspera, graui odore. radicem crassiusculam, fibratamque, & sensim gracilesceniem. flores verò longos. Prouenit in vallibus, ac ripis fluminum *Metztlani*. tertio ferè ordine calida, atque exiccanti temperie constat. ori ventriculi si apponitur, vterinos affectus curare dicitur, ac foeminas illorum gratia tabescentes, sanitati pristinae restituere. & ius foliorum infusum, mederi dyenterijs.

Folia ad Urtica similitudinem vergunt, subius etiam viridia. flos longissimis pediculis inequitat, corymbiferis quasi similis, color luteus.

De YTZTICPATLI frutice.
Febrifuga. Cap. XXI.

YTZTICPATLIS, quem alij *Teconquilitl* vocant, frutex est radicem fundens crassam, & longam, intus candentem, teneramque, plenam succo, & ex ea stipites purpureos. folia in plures cuspides diuisa, & has ipsas interdum sinuosas quoque. florem candentem, ac paruum. & fructum rotundum, Ponticis nucibus penè parem. Nascitur in collibus *Hoitzocensibus*. Radix dempto cortice, qui impensè refrigerat, in læuorem redacta, aduersus febres solet deuorari. Ius decocti eius, loco aquæ fontanæ aut fluuiialis, bibitum, eundem vsum præstat. præter quod calidas quasuis intemperies emendat, ac corrigit. Nec est planta vlla apud has gentes, quæ in extinguendo calore, maiori in pretio habeatur, aut possit huic aliquo modo comparari.

Ad Geranium forte pertinet hæc planta, sed repugnat radix tenera, succo plena quæ obscurè rubet. folium fere Cannabæ. caules etiam rubent. fructus nodo conclusus non conspicitur.

Exponere hic libuit hanc quoque Maluaceæ ut videtur earum regionum imaginem, cui quamuis in autographo nomen inscriptum non sit, a nonnullis tamen affinis prædictæ Ytzticpatli censentur. folia quidem sunt Geraniij. flos ex ala pediculo longo insidet. calix magnus ferè castaneus. flos luteus, pallidus, radix crassa.

De ATLAT ZOPILLIN, seu aquosa herba appensa. Cap. XXII.

ATLAT ZOPILLIN, aquosamvè herbam appensam, cum fruticem vocant, qui ob loca iuxta quæ nascitur, & pediculos foliorum, quos similes capreolis hinc & inde effundit, sic nominatur. alij *Atlot zopollin xochitl* idest florem *Atlot zopillin* vocare malunt. duas reperies huius plantæ species. alteram à rubeo colore rubram; alteram à paulo albidore, appelles candidam. Radicem vtraque crassam, rubescentem, ac fibris referatam fundit. caules lentos, refertos molli medulla, Ficulneis proximos, teretes, quatuor cubitus longos, & minimi digiti crassitudine. Vitis viniferæ folia, in procursu stipitum hirsuta ac rara. florem rubrum, & oblongum. è quo fructus generantur ternis capitulis triangulis constans, corallorum instar rubescentibus, cibo idoneis, ac plenis nigro semine. Temperato, aut paulò calidiori cœlo gaudet, quale est *Mexicanum*, & *Tetzoquense*, vliginosoq.

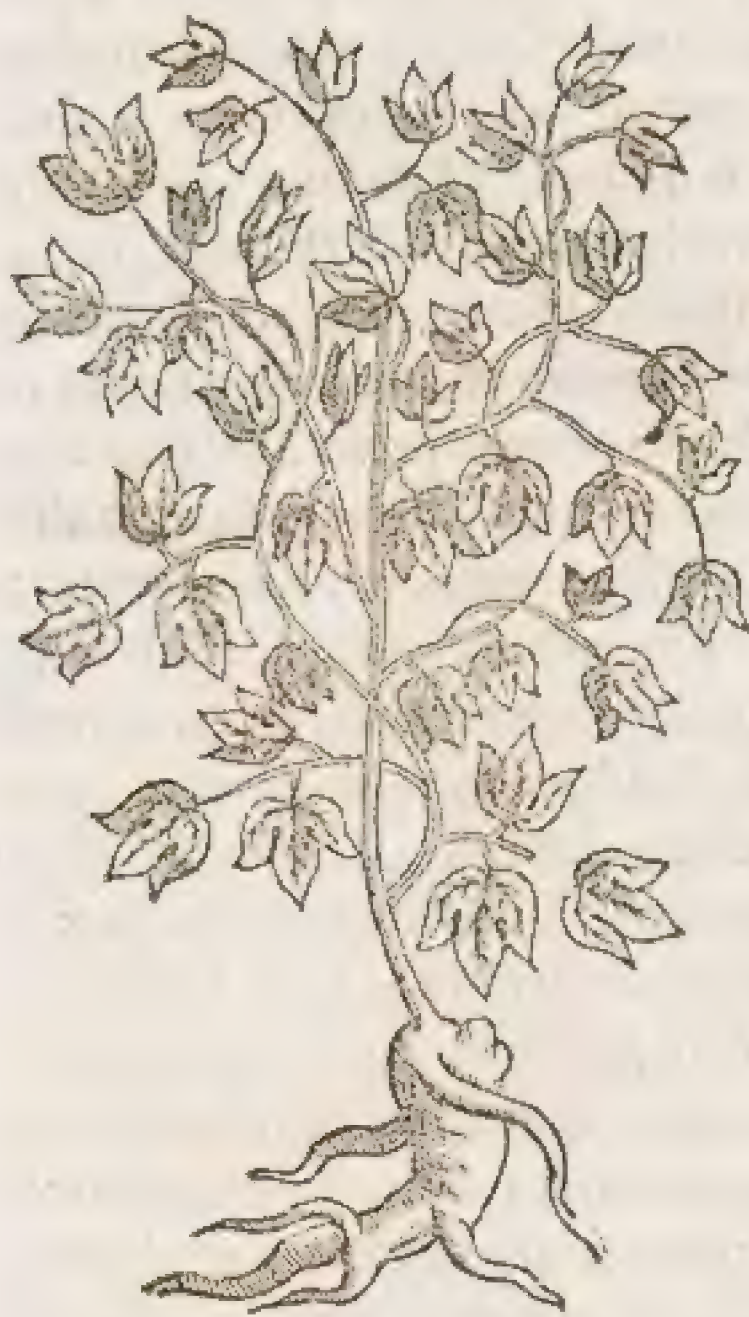
& campeltri solo. Augusto mense flores erumpunt, quibus, fructuque, ac folijs decidentibus, in annuos usus velli solent, atque recondi. Radix frigida primo ordine videtur, humidaq. & saluosa natura. & ideo, aqua, ubi farina radice, stipitisve aliquamdiu infusa maduerit, loco fontanæ aut fluuiialis epota ab his, qui fluxum ventris patiuntur, aut quemuis alium à calida causâ ortum morbum, breui curat. vriæ ardori, & retentioni medetur. nec non & oculorum inflammationibus.

Qui stamina, & calicem, & flores in maluaceis diligentius inspexerit, statim hunc fruticem eorum classi, nempe *Altheæ* adiudicabit. vires etiam reliquis probe correspondent.

De *COCOZTAMATL*, seu luto *TAMATLI*
Vrinaria mirabili. Cap. XXIII.

COCOZTAMATL, quem alij *Cocoztic*, & *Cocoztin*, & *Cocoztli* vocant, frutex volubilis est, crassam, ac pal-
lentem radicem fundens, vnde nomen.
stipites, laeves, tenues, atque rotundos. fo-
lia sinuosa, & in tres diuisa cuspides. flores
candidos, modicos, illis *Izquixochitl* persi-
miles. è quibus oriuntur acini cerasis haud
abimiles, sed colore candentes. Radix
palliet. & inodora est. sapor verò saluosus.
temperies mediocris, aut paululum in fri-
gus humiditatemq. inclinans. Vrinam
mirè euocat. arenas, & pituitosa excre-
menta pellit. atque quicquid vrinarios
meatus obstruit expurgat, & trahit. car-
nemq. ibidem supercrefcentem reprimit, si
in leuorem redacta semivnciæ mensura ex
aliquo liquore aperiente deuoretur. & ag-
glutinato puluere radice ex oui albumine,
aut oleo amygdalarum dulcium, luncto

Xomalli vocato, Gossippino tamen prius filo irretito circumuolutoque, atq; ita
penis cauitati admoto. quemadmodum raro quodam exemplo cognitum est
apud Mantuam Carpentariam, Philippi Secundi regiam, cum laboraret Epi-
scopus Cordubensis, qui tunc erat Conchensis præsul, & à confessionibus eius-
dem Catholicæ Maiestatis, grauissima quadam vrinæ suppressione. eo enim
præsidio subdito, veluti per miraculum est liberatus, reseratis vijs, vberri-
maq. vrinæ copia penitus effusa, haud sine optima mercede artificis. cum ta-
men ille, neque vnde sumeretur id genus auxilij nosset, aut quidquam aliud
quam se aliosq. permultos, à quodam Indico medico sibi id arcani seruante, ab
huiusmodi ægitudinibus fuisse seruatos, atque ereptos. Et quamquam sint
qui contendant, non eo puluere, sed cauda *Tlacuitzm* animalis, cuius etiam ef-
figiem exhibemus, euenisse, quæ eisdem morbis affectis mirabile quoque auxi-
lium præstat; re tamen diligenter considerata, atque inquisita, inuentum
est è radice huius plantæ, & non ex cauda prædicti animalis, mutuatum esse,
quod narrauimus auxilium. Sunt verò qui dicant alium mouere, ac solue-
re. & ea ratione *Chichime capatl* misceri, ad pharmacum quod vocant Chul-
lulense, componendum.

De IZTAC COANENE PILLI Volubili Diuretica.

Cap. XXIV.

YZTAC *Coanene pillis*, seu planta folia ferens cordis figura, volubilis frut-
tex est, radici innixus longæ, & fulvæ. è qua proferuntur caules tenues,
teretes, & virides. & in eis folia subalbida, cordis forma ferè. ac flores ex albo
pallentes, & exiles. radix vnciæ vnius mensura tusa ac deuorata, febres dicitur
arcere. mixtaq. *Iztac Quahuil*, aut sumpta per se, urinam prouocat, semen re-
tentum pellit, nec non sanguinem coactum in grumos, & lapillos. Dulcis est
sapor, frigidaq. aut mediocris natura.

Cum hac planta sit congener ipsi *Coanene pilli*, & florum colore fere tantum diffe-
rat, ibi de viribus plura videre poteris.

De COATLI, seu Aqueo serpente. Cap. XXV.

COATLIS, quem alij *Tlapalez patli*, seu medicinam sanguinis cocci-
neam vocant, suffrutex est magnus, stipitem ferens enodem, crassum.
materiæ Pyri, & folia Ciceris, minora tamen, Rutaceauè, sed maiora. flore luteo
elanguescente, paruo & longiusculo, composito in spicas. Frigidæ est, & hu-
mentis naturæ, paululum è temperie recedentis. Prouenit regionibus mode-
ratè calidis, qualis est Mexicana, & interdum etiam feruidioribus, qualis est
Quauhchinacensis. Aqua vbi stipitis eius quædam assulæ aliquandiu maduerint,
quæ cæruleum paulò post contrahit colorem, renes, & vesicam epota exter-
git, refrigeratque, urinæ acrimoniam temperat, febres extinguit, & cholicis me-
detur. Hæc autem potentius præstat, si radices *Metl* adijciantur, quamquam
ventriculum laxent. quod ego in me ipso sum aliquando expertus, & aliorum
etiam patuit testimonijs. Aiunt quoque gummi eius, oculis inflammatis opi-
tulari, excrecentemq. in eis carnem extergere. Cæpit iamdiu id lignum de-
ferri ad Hispanias, vbi lignum Nefriticum appellant, aquamq. sic parant. Li-
gnum assulatim concisum, in optima aqua fontana maceratur, & in ea relin-
quitur, donec aqua à bibentibus absumpta sit. qua sumpta, altera iniicitur. to-
tiesq. repetitur, donec aqua cæruleo inficiatur colore, dimidiaq. hora post inie-
ctum lignum, cæruleum aqua contrahit colorem dilutiorem. qui sensim pro
temporis ratione intenditur, ita vt miraculum spectatori bus appareat. Est &
aliud genus huius plantæ, eadem præditum facultate, sed aquam minimè
inficiens. Coatli II.

*Lignum est Nefriticum aquam cæruleo colore tingens, cuius iam iam crebrior vsus
non solum apud Hispanos, sed etiam Italos Medicos.*

*E genere leguminum esse colligitur, non tantum ex folijs Ciceris, flore luteo, sed &
ex eo quod apud nos Genista vim habeant ad calculum pellendum, & reliqua fere om-
nium leguminum genera.*

*Monardes huius etiam meminit cap. 27. vocans lignum ad renum affectiones, &
vrina incommoda. apud quem idem aquæ parandæ modus.*

De

De ÇAÇAPIPILOL XOCHITL, seu herbofo, ac
pendente flore. Cap. XXVI.

ÇAÇAPIPILOL XOCHITL, quem alij *Pipilol xochitl* vocant, frutex est folijs *Menthæ*, minimè serratis. floribus coccineis, longis, *Periclymeni* figura, binis candidis apicibus, è singulis intrinsecus prodeuntibus. ad cuius species fortassis pertinet, quamvis viribus differat. Nascitur in calidis *Tzitolucæ* collibus. Frigida, humidaq. temperie constat. cortex radicis semivnciæ pondere deuoratus, placat febres.

Flores huius *Periclymeni* ex luteo rubri sunt depicti. & quoniam Auctor scribit eius semivnciam febrium accessus placare, necesse est ut sit calidi temperamenti, sicut & reliqua *Periclymeni* genera. Nondum enim compertum est, à frigidis & humidis medicamentis, nisi magna quantitate sumptis, ut sudorem mouere possint, vel vomitum, febrium paroxysmos sedari, ut vel ex nostro Auctore sapissimè videre licet.

mos sedari, ut vel ex nostro Auctore sapissimè videre licet.

De CHUPIRI, seu CHARAPETI, aquam rubeo colore tingente
Arcano Venerei morbi. Cap. XXVII.

FRUTEX est *Chupiri*, radici insitens crassæ, & longæ, externa parte pallescenti ex albo, & interna ex albo & luteo purpurefcenti, vnde nomen. Prodeunt ab illa stipites, multiq. rami tenues, prolixi, exaturati viroris, & vergentis in colorem cæruleum, teretes, læues, ac referti mali Medicæ folijs, maioribus tamen, & luteis ac stellatis floribus. sapore, & odore insigni caret. Nascitur in calidis *Michuacanensibus*, aquosis, & humidis locis. Sicca, & adstringenti constat natura. Habent hanc plantam indigenæ in magno pretio, eiusq. vires in arcanis recondunt (quas tamen magna cura atque diligentia, ab illis extorsimus) affirmâtes, plantas reliquas *Michuacanenses*, in sedandis à morbo Gallico ortis doloribus, facilè superare, ac vincere. curandisq. neruorum affectibus, scabie, atque alijs perniciosis, ac rebellibus morbis, & qui leuioribus medicamentis non cedant, si radix vnius vnciæ pondere recipiatur, aquæ vero bini congiij, ferueantq. ad ignem donec tertia pars absumpta sit. iusq. decocti eius, semilibræ mensura, quotidie sorbeatur, eadem victus ratione insti-

tuta,

tura, quæ *Guaiaci* decoctum assumentibus præscribi solet. Idem decoctum medetur præter naturam tumoribus, vlceribusque, & cæteris symptomatis ex eadem lue profectis. & potatum, & illitum, tumores capitis & brachiorum dilcutit, dynterias compescit, excitat appetentiam, & impinguat extenuatos.

De *CURAQUA* seu *Brasilio Hispanorum*.

Cap. XXVIII.

QVAM *Curaquam* vocant *Michuacanenses*, & *Mexicani Quamochitl*, & *Vitzquahuil*, & *Hispani Brasilium* solent nuncupare, frutex est spinosus furculosis candidisq. insistentibus radicibus. unde profert stipites, extra fuluescentes, ac intra rubeos, contortos, refertosq. folijs cordis ferè figura, sed mucrone appendentibus, frequentibus interuenijs insignibus, è dorso oblique procedentibus in latera. Nascitur in frigidis *Michuacanensibus*, campstribus ac montosis locis. vbi offenduntur duæ aliæ ipsius species, quarum altera *Pinguica*, altera verò *Vxuqua* nuncupatur. Sapor est adstringens, frigidaque ac sicca temperies. Tingunt eius ligno fila coccineo colore. est enim persimile arbori quam vocant *Santalum*. Ius decocti eius primò fit fuluum, deinde rubescit. quod si amplius decoquatur, cogitur in purpureum pigmentum, aut, si misceatur alumen, in rubrum, & decentius *Cinnabari*. Refrigerat hæc arbor, febrem extinguit, ad-

II. Pinguica.
III. Vxuqua.

beum, & decentius *Cinnabari*. Refrigerat hæc arbor, febrem extinguit, ad-

Fructum luteum Ericæ similem in libro suo depinxit author. longè aliam Plantam Brasilia nomine describit herbarium Lugdunense lib. 18. cap. 82. ex Theueto. arborem nempe magnam, folijs Buxa similibus. cuius etiam ligni magnos truncos apud nos videre licet.

De QVAVH TLEPATLI Ocymifolia. Cap. XXIX.

FRVTEX est *Quauh tlepatlis* radici annixus crassæ, lignosæ, rubræ, & fibratæ. ex qua proferuntur stipites fruticosi, atque ligneæ naturæ, folia Ocymi serrata, flores è candido rubescentes, in supremis ramulis aceruatim congesti, verticillorum fere modo. Prouenit in locis campestribus *Xoxotla*. paulisper frigida temperatauè, sicca, & adstringenti constat natura. Ius decocti eius curat quosuis dolores haud aliter ac illud *Guaiacani*, *China* aut *Zarzaparilla*. quindecim, aut pluribus diebus, si ita expediat, matutinò epotatum dysentericis magnopere confert, & quibuscuis alijs defluxionibus cohibendis.

Vene foliorum rubræ sunt in hac planta, flores rubri in luteum vergunt colorem.

De QVAVH TLEPATLI II. Volubili Limonifolia.

Cap. XXX.

QVAVH TLEPATLIS frutex est stipites fundens volubiles, & fuluos, folia Limonis, florem candentem, & modicum, radicem furculosam, fuluamque, longam & crassam. cortex radicis, quæ frigidæ est, & adstringentis naturæ, redactus in puluerem, atque appositus, medetur eruptionibus, quæ in Gallica lue solent oriri. idem præstare dicitur deuoratus duarum drachmarum pondere, atque ita fugare infectiones cutis omnes. Nascitur in calidis *Texaxahuacensibus*, vbi in maximo habetur præcio ab indigenis ad prædictas ægritudines exterminandas.

De XIVH COCOLIN, seu planta
Contortiva. Cap. XXXI.

XIVH COCOLIN frutex est *Hoitzocensis*, stipites ferens tenues, teretes, perquæ magna interualla geniculatos, squalientes, & hispidos. folia rara, magna; ex parte altero latere vnico dissecta sinu, hirsuta, & candentia, sed præcipuè infernè, oblongaque & Faseoli flores. radicem magnam, è candido vergentem in fuluum. Nascitur in calidis collibus, & campestribus locis. sapor radicis subdulcis est, & quadantenus leguminis, frigidæq; & adstringentis temperiei. cortex eiusdem leuigatus, & bis in die duarum drachmarum pondere deuoratus ex aqua, vomitum præcipuè puerorum compescit. medetur vlceribus oris, ac pudendorum. radicis succus, ac flos ex lacte, mirabiliter confert oculis.

De PINAHVIVIZTLI, seu herba verecunda. Cap. XXXII.

PINAHVIVIZTLIS; quam alij (quoniam inducat somnum, soporemq; capiti imposita, aut quia tacti dormire videantur) *Cocochiatl* vocant, frutex est quatuor dodrantes longus, stipites tenues, spiniferosq; ferens, ac folia falcata per interualla sena, ac manipulorum forma sibi inuicem coniuncta, haud dissimilia illis *Tchixochitl*, radicem surculosam, flores verò, ac fructum forma erinaceis, primò viridibus, ac mox fuluis racematim dependentibus persimiles. Nascitur in calidis *Tepoztlanicis* *Quauhltani* quoque & *Hueitlalpe*, & in collibus *Tacapithl*. Amorem dicitur conciliare. folia saporis Raphani quadantenus referunt. frigida constat, siccaq; & adstringenti natura, necnon & glutinosa. succus radicis medetur tertianis febribus, oculis inflammatis, somnumq; inducit; cortex verò ventris fluxibus. Hic est frutex ille, cuius folia ad quemuis hominis attactum, flatumue, contrahuntur, iungunturque inter se, atque marcescunt. hunc eundem esse existimo, aut eius congenerem, quem Insularum Philippicarum coloni, plantam sentientem vocant. de qua scribunt (vera an falsa nescio) nonnulla, quæ in hac proueniente prædictis in locis, vera esse nequaquam experimur. veluti est stipites re-
ctos proferre, pennæ gallinacæ crassitudine, ex singulis radicibus denos, duodenosue, quorum vnusquisque duodenis ornetur folijs diuisis in quatuor ordines, duarum vnciarum inter se distantes interuallo. foliaq; esse Loto urbanæ similia, flores cyaneos, Linguae similes passarinæ antequam hient, hiantes ve-

Philippi-
caru her-
ba muno-
sa Acolle

rò in terna diuidi folia modica . adeo offendi attactu , flatuq; hominum , vt at-
 trectata digitis vltima foliorum serie mærorem quendam præferat, atque so-
 pore , statimq; decidere reliqua folia , manentibus folis superioribus , quæ si
 rursus digito tangerentur , pariter decidere . quin stipites , qua parte attrētan-
 tur , rumpi , ac in terram procidere , nigrescente incisa parte , veluti si igne
 fuisset combusta . quin si flatu hominis perfletur , totum procidere , ac rumpi .
 neque hoc euenire si ligno, baculouè , aut aliter tangi contingat, sed sola huma-
 na manu, aut spiritu. insipidam esse , nec vlla quo ad medicos vsus spectat pol-
 lere vi . Plantam etiam narrant nasci *Maluari* , quæ similiter ad manus conta-
 ctum contrahatur , folijs Polypodij, ac luteis floribus . Alij aliam apud *Perui-*
nos , quæ & si tangatur arescat . nec non in nostro orbe , præcipuè apud *Ga-*
des . Verum quæ nos de *Pinahuitzli* scripsimus experimento cognouimus,
 multiq; alij indubitatum esse millies comperere .

III. Mal-
 uarica her-
 ba viua A-
 coste .

IV. Perui-
 na .

*Huius leguminis Iconem exhibuit Clusus in notis suis ad Acoſtam cap. 56. nomi-
 ne herba Mimosa , qua missa fuit ex Insula diui Iohannis à portu diuite . vbi etiam
 fructum erinaceis similem depingit , & totam plantam huic nostræ eandem diligen-
 ter describit .*

*Herba Mimosa Acoſtæ orientalis videtur differre à priore , cum saporem Gly-
 cyrrhizæ habeat . quamuis & loci diuersitas eam efficere possit differentiam .*

*Maluarica Auctoris planta describitur ACoſta cap. 55. & Herba Viua nomina-
 tur . estq; similiter è genere leguminum , & prædictis cognata .*

De MEXOCHITL, seu Omexochitl. Cap. XXXIII.

FR V T E X est Mexochitl, hominis altitudine , fibratis radicibus , folijs
 mali Persicæ paulò maioribus , floribus paruis, comantibus , & ex luteo
 rubescentibus, & siliquis Chillii similibus, sed luteis, procedentibus secundum
 longitudinem . odorem spirat grauem , acremque . Prouenit *Hucitlalpæ* in
 humectis vallibus, aut collibus . folia contusa deuorantur aduersus venenato-
 rum animalium morsus . excitata enim vomitione vulnerati solent restitui in
 pristinam salutem . eadem verminosis vlceribus applicata , noxia animalia fu-
 gat , atque necat .

*An Apocyni quedam species ? nec enim facile inter legumina comam inuenias, nec
 inter Solana fetorem cum acrimonia , & vi emmetica .*

De ATLINAM , seu Frutice iuxta fluuios aquasue proveniente , Cap. XXXIV.

AT L I N A M frutex est stipites ferens plures , & in eis folia in longum
 producta , angusta , subalbida , serrata , hirsuta , & fere saligna . flores
 candentes , & magnos . radicem crassam , & surculosam , quæ castaneas inue-
 teratas sapit . folia, quæ odora sunt, resnam . Nascitur in calidis *Quauhnahuaten-*
sibus prope riuos & flumina, campestribus, ac planis locis . herba verò tota cali-
 da , & sicca constat natura . folia pugilli mensura tusa , & matutino deuorata ,
 febres

febres finiunt, vacuata supernè atque infernè pituita, & bili citra molestiam vllam purgata. Infunduntur eadem paulò maiori pondere, ac per inferna humores prædictos trahunt.

De IZONTECPAT LI, seu vulnerum medicina. Cap. XXXV.

IZONTECPATLIS suffrutex est stipites proferens sarmentosos, tinctos virore exaturato, teretes, tenues, & prolixos, & in eis folia Ocymi, sed non ferrata, radicesq; fibratas. Prouenit *Tenampulci*, seu editis seu planis locis. Germina concisa lac affatim stillant, quod impositum recentes glutinat plagas, ac breui ad cicatricem perducit. Idem tertio ordine calefacit, & exiccatur. acrisq; est, & amari saporis.

Tithymalis sine dubio adscribenda hæc planta. lac enim ex Cichoraceis, & Campanulis effluens, acre & amarum non est, sed vel dulce, vel amarum. correspondet etiam exaturatus viror, Esularum etiam natura suffruticis.

De BVOBYO. Piperis longi prima specie. Cap. XXXVI.

FRUTEX est *Buyobuyo* vocatus in Philippicis Insulis Sines. species est Piperis longi, apud hanc nouam Hispaniam proueniens, folijs oblongis subalbidis, desinentibus in acumen, & acris gustu, fructuq; Piperis longi, acriore tamen, & odoratiore. Nascitur in humidis locis Philippicarum insularum, seu mediterraneis, seu maritimis, & apud novos quoque Hispanos. Vnus præcipue est foliorum. Intoluunt siquidem vnus folij portioni dimidiæ quintam vnus glandis *Babei* adhuc teneræ (de qua inter species nucum Indicarum sumus locuti) calce conspersam, gestantq; ore, & sic ferunt corpus nutrirî, cerebrum, & ventriculum roborari, iuuari coctionem, firmari dentes, sedari eorum dolores, pituitamq; illos erodere solitam arceri, carnem exhaustam iuxta eorum radices instaurari, ac labia contrahere roseum colorem ruboremq;, ingratum oris halitum fugari, & commendari iucundum. de cuius speciebus, viribus, & vsu, latius in sequenti capite tractabitur. vires namque & vsus narrati in noua Hispania ignorantur.

Huius Piperis meminit etiam Monardes c. 58. de Pipere. & fructum depingit similem Piperi longo, vel spicæ Plantaginis.

De *T L A T L A N C V A Y E* Piperis longi planta, alijsuè eius generibus.
(ap. XXXVII.

Piperis longi species II.

PIPERIS longi planta, quam Philippicarum Insularum coloni *Buyobuyo*, & *Sabiam*, Mexicanes verò, apud quos nascitur etiam, *Tlatlancua-ye*, & *Ecapeli* appellant, frutex est stipites volubiles proferens, & sarmentosos, & in eis folia Piperis nigri, longiora tamen, & acuminata, ac fructum tere-tem, longum, Piper longum vocatum. folia sunt gustu odorata, acris sapore, calidaq; & sicca ordine tertio temperie, partiumq; subtilium. fructus nullibi plantæ suæ appendens eam assequitur perfectionem, quæ necessaria est ut commode recondatur. ideoq; immaturus, & in fulvum colorem inclinans colligitur, sparsusque exponitur soli, atque ita in usus servatur. Virens editur, neque ingratum præbet alimentum, aut nimis acre. reconditus verò fercula commendat, dum tamen ignem non experiatur. statim enim decoctione vim, atque saporem amittit. Cortex stipitum redactus in farinam ac deuoratus, atram bilem apte expurgat, & venenatis plagis præclari alexiterij vices præbens medetur. resolutis nervis, aut conuulsis, auxiliatur. flatu discutit, & alios huiusmodi morbos ortos à frigore, crassive & lentis humoribus, profligat. Tres apud hanc novam Hispaniam huius plantæ differentias adhuc offendi, cum quinque, aut plures, audiam apud Philippicas Insulas esse repertas, quarum stipites ad nos sunt missi. nam præter *Buyobuyo*, de quo præcedenti capite dictum est, & eum de quo in præsentis capite sumus locuti, alias tres numerant,

merant, quarum postremam *Buyosamo*, seu Simiæ dictam, *Buyo* quam simillimam fructu esse ferunt; distare verò odore graui, perforatis folijs, & saniosis, acrique, & adstringenti sapore. Alias verò duas à *Buyo* prædicto affirmant differre foliorum paruitate, & asperitate, ac præcipue minorem. Maior enim maiora profert folia, cætera similis, gustu Piperis nigri ac præcipue radicis, fructus autem Piperis longi, tenuior tamen, & acrior. Minor verò minoribus constat folijs, & ipse frutex minor est. folia sapore & odore carent. radix nigra est, cortex mellini coloris, leuis, fungosus, acris, & roborans. Radices horum binum generum propinantur aduersus venenatas potiones, veluti alexipharmaca drachmæ vnus mensura, in læuorem redactæ, & ex aqua nucis Indicæ resolutæ, aut vino Palmarum recenti. Subueniunt etiam ventriculi frigidis affectionibus ex iure decocti Chamæmeli, ortisq; ex crassis humoribus, quos percoquunt roborato etiam ventriculo. subueniunt ijs qui coire nequeunt ob veneficia, additis præcipue alijs ad eundem vsum pertinentibus. Affirmant Mexicenses, qui etiam *Tlatlanquaye* vocant, *Quauhyyauili*, & *Temoçotl* oriri in locis calidis passim iuxta aquas, septa, & saxa. succumq; radicum, & germinum expressum, epotum aut infusum, aquam intercutem vacuare. Ius verò decocti crurium œdemata, aut congestos pituitosos humores discutere. menstrua etiam euocare, & flatus, ab eisq; ortum dolorem tollere. folia imposita vlceribus mederi, præcipue venenatis, dolores è frigore, aut lue venerea profectos lenire, faucium tumores discutere, & quosuis alios, sed præcipue adiecta *Centlina*, impeditum motum restaurare, euocare sudores, neruorum resolutioni mederi, & conuulsioni sufficere, iuuare epylepticos, ac pellere rigores, & frigora.

Buyosamo.
III. species Piperis longi.

IV. species.

V. species.

De *Pipere longo* multa scribit *Garcias lib. 1. arom. cap. 22.* Vbi *Clusius* eius genuinam proponit imaginem, quam sigillatim describit lib. 1. cap. 20.

Guilandinus non male Piperis fruticem ascribit *Hedere*, cui & figura, & vires respondent, præsertim purgatorie, & diaphoreticæ, quæ in omnibus fere aromatis reperiuntur.

Differt figura *Authoris nostri* ab *Icone Clusij*, quoad situs foliorum. *Clusius* unifolium vnus semper opponit folium, sed *Author* non bina semper habet ex opposito folia, ita vt ex ala folij fructus enascatur. Quæ differentia forte nata est ex differentia quinque specierum, quæ hic proponuntur.

De *EZPATLI QVAVHNAVHACENSIS*. Sanguinis medicina.
Cap. XXXVIII.

EZPATLI QVAVHNAVHACENSIS, quem alij *Quauhexkli*, seu medicinam sanguinis vocant, frutex est folijs *Verbasci* obrotundioribus, hirsutis, pinguibus, mollibus, & cordis pene figura. manat incisa sanguinem, vnde nomen. odorem *Stœchadis* grauem præfert. Cortex est calidus gustu, odoratus, resinosus, siccus, atque adstringens, & demum amarus. secundo ordine calefacit, aut amplius. Ius decocti radicum, quæ rubræ sunt & surculosæ, infusum, aut potatum, medetur dysenterijs, ac veteribus plagis stillans è præfractis

fractis liquor. Nascitur in regionibus calidis, quales sunt *Quauhnauhacenses*, *Temilxincenses*, & *Teubalcztincenses*, ubi eam conspeximus iuxta saxola loca.

De *CEVALCHICHILTIC*, seu vite sylvestri, Lambruscae indigena.
(ap. XXXIX.)

PROVENIUNT apud nouam Hispaniam Lambruscae, Vitesq; sylvestres multis in locis, nec tamen ad nostra usque tempora ab hac gente excultae; ac seorsim, seu serie aliqua plantatae. vsum enim Bacchi non nouerant, etsi alijs vini generibus libentissime non modo explerentur, sed inebriarentur, neque parcant hodie nostrati, sed auidissime hauriant. Fructus est crassiusculus, purpureus, duriore callo, immitis, gratus tamen, ac dulcis, & qui (vt coniecto) mitesceret cultura, caetera nostris Vitibus similes: frigida, siccaq; natura, folia, ac palmites, & adstringenti constant. appetentiam excitant, impetigines curant, tumores repellunt, calorem nimium extinguunt, oculorum inflammationem arcent, febres placant, vlcerum leniunt dolorem, & tamen exiccant. Sunt qui *Xocomecatl* vocent, seu acidum furtem, tum ob saporis genus, tum etiam ob palmites sese vicinis arboribus conuoluentes.

De *HVAPAHVALIZPATLI*, seu Conuulsionis medicina.

(ap. XXXX.)

HVAPAHVALIZPATLI frutex est, hominis aequans altitudinem, ferens stipites, ac ramos scabros, magna ex parte nudatos folijs, quae longiuscula, & angusta sunt, flores vero exiles, ac pallidi, calicum forma. Nascitur *Hocitlalpa* editis, ac campestribus locis. Ius decocti, cuiusvis partis vniuersae plantae, propinatur mane, vespereq; tepidum, quinum aut plurimum, si opus sit, dierum spacio ad motionem amissam restituendam. Frigida, siccaq; temperie constare videtur. nam sapore, & odore caret. Quamobrem conueniet, hos effectus praestare proprietate quadam occulta, aut siccitate, & adstrictione, quod multis alijs medicamentis huius Orbis videmus euenire.

De *YLLAMATLANTLI*, seu dentibus vetulae. Cap. XLI.

FRUTEX est *Yllamatlantli* nomen habens a spinarum cum dentibus vetularum similitudine. stipites producens teretes, hispidos, & in luteum colorem vergentes, praecipue ea parte, qua sunt teneriores. folia vitiginea, nervis intercurlantibus, qui ex pallido rubescunt, sed hirsutiora, & minora. flores albos, in luteum etiam colorem inclinantes. fructum acinosum, toto caulis procursu racematim dependentem, primo viridem, ac postea luteum, referunt candidis nucleis, multis, parvisque. Amarus est sapor, ac vis calefaciens, & adstringens. Nascitur in calidis, frigidisq; regionibus, conuallibus tamen, campestribusq; locis, & humectis. folium vnicum resolutum ex aqua, atque epotum, medetur satietati. & eodem modo, vacuata causa, feбри. aut si folia

pugilli

pugilli mensura macerentur ex aqua, & liquor epotetur. Aluum nempe leniter subducit. admouetur capitibus puerorum inflammatis refrigerij gratia. modicus est enim eius calor.

De TAMANCAPATLI, seu medicina temperata. Cap. XLII.

FRUTEX est *Yamancapalis* stipites ferens lentos, ac succo manantes, crassos, fuscos, læuesque, unde non exoriuntur ramuli, sed qua parte prodeunt scabros, atque geniculatos, & in eis folia *Portulacæ*, sed quæ senectutis tempore trifurcentur. radicem crassam fibratam, & longam. quauis parte, iectus incisusque liquorem fundit glutinosum, odorem, saporemque *Tecopalli*, patrie *Thuris* referentem. Nascitur Mexici, ubi firmum habent mederi radicis puluerem vlcibus putridis, cachocisibus, atque cancerosis. Prouenit etiam apud *Panucenses*. calida, sicca, odora, & adstringenti natura constat: aiunt, fructus huius liquorem firmare dentes, mederi dolori gingiuarum, vstionique, & articulorum imbecillitati, deuorata qualibet radicis mensura, & laxatis vertebrarum dorfi compagibus opitulari.

De XIOPATLI, seu lepra medicina. Cap. XLIII.

XIOPATLIS suffrutex est, stipites habens multos, læues, teretes, atque virentes, digitali crassitudine, ac quaternis prolixos cubitis, in eis verò *Mori* folia, longe tamen ampliora, aspera, & ferrata. radices lignosas, furculosas, multas, candentes interne, externe verò fuluescentes. Nascitur *Hocitlalpa* humidis locis, montiumque faucibus iuxta aquas. frigida verò, siccaque temperie constat, glutinosa, ac nonnihil adstringenti. Tula folia, illitaque, lepram & lychenas curant, atque absumunt. præcipue si ægrotus ducatur in balneum post huiusmodi adhibitam curationem, quam Indi vocant *Temazcalli*.

De TENAMAZ NANAPOLOA. Cap. XLIV.

FRUTEX *Tenamaz nanapoloa*, ab alijs *Tenamazton*, & nonnullis *Tlalamatl* dictus, radicem fert magnam & furculosam. folia *Saluiæ* forma, longa, & angusta, obtusa, terna, subalbida, & aspera. florem leguminis purpurascens ex candido, in corymbi formam compositum, & fructum racematiim dispositum, obrotundum, Nucum Ponticarum forma. Nascitur ubique in calidis. Frigida, sicca, & adstringenti temperie constat. & ideo liquor defluens ex germinibus tenuioribus, instillatus medetur oculis, si inflammatione tententur. adhibetur tumoribus præter naturam, ac febres extinguit.

*De TLACOTE QVILIZPATLI,
seu medicina incisæ sudis.
Cap. XLV.*

TLCACOTE QVILIZPATLI frutex est stipites multos fundens, binas spithamas longos, lignosos, teretesque, & in eis folia Origani, serrata. flores vero modicos, candentes. radicem longam, ac minimum digitum crassam, ac lignosam. Nascitur in cacuminibus montium frigidorum Misticæ superioris. Calidus est, & siccus ordine quarto. acris, resinusus, glutinosusque, gustuque impense odoratus, resipit aliquantulum Coriandrum. Ius decocti eius medetur pectoris morbis, flatum discutit, aluique, ac ventriculi lenit dolores.

De XALQVAVHITL stipite punctato. Cap. XLVI.

XALQVAVHITL suffrutex est sarmentosus, stipites ferens geniculis interceptos, punctisq; distinctos, unde nomen. folia Piperis longi folijs perquam similia. odora est & *Tlantlacuaye* hac in re quoque similis, adeo ut illi prorsus videatur congener. calida ordine quarto, siccaq; constat natura. Ius decocti eius exhibetur enixis corroborandi, flatus discutiendi, & menstruorum euocandorum gratia. ac satietati medetur.

De MINTZINTZIN. Cap. XLVII.

FRUTEX est *Mintzintzin* stipites fundens fuluos, quaternis prolixos cubitis, folia Persici, atque albos flores. Nascitur in montibus temperatis Vruapæ provinciae Micuacanensis. amara est planta, odora, gustu non nihil acris, calidaq; & sicca ordine tertio. folia tusa, atque illita ventri, intestina à vitiatis emundant humoribus.

RERVM MEDICARVM NOVAE HISPANIAE NARDI ANTONII RECCHI Liber Quintus.

ACRES HERBAS HABET.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI PRÆFATIO.

*V*ANDO QUIDEM cum Auctore nostro Arbores in Sylvis, Frutices in Dumetis, Suffrutices in Frutetis conspeximus, superest ut montes conscendamus, ad Valles declinemus, Hortos perambulemus, Prata peragremus, Agros adeamus, ad Paludes properemus, & ut unico dicam verbo ad mare illud magnum HERBARVM nos conferamus, in quo plenis Velis cum Auctore nobis nauigandum fuerit.

Tertium inquam plantarum genus, illudq; abundantissimum quod in HERBIS situm est pertractandum venit. Siue enim iumentis pascua parare, siue hominibus escam subministrare velis, siue sanos iucunditate odorum delectare, siue egros suauitate saporum resocillare malis, HERBAE vberriam segetem & utrum eliges tibi suppeditabunt. Quare mirari desines ubi tertiam operis huius partitionem amplissimam intueberis, quæ MEXICANI orbis Herbas complectitur. in quibus infinita ferme figurarum apparet varietas, copiosa facultatum elucet utilitas, & pulcherrima effectuum se prodit maiestas.

Quæ quidem tractatio cum sit varietate specierum amplissima, necessario in partes quasdam secanda fuit, ne vel omnium confusio nauseam legenti pareret, vel nimis crebra

crebra earundem rerum repetitio, curiosum lectorem retardaret. Et quoniam physica herbarum diuisio, à paucissimis tentata, à nullo adhuc facta est, (nam diuisiones ex loco, tempore, florum pulchritudine, colore, figura, radicum foliorumq; viribus, purgandi, alterandi qualitatibus elementaribus desumptæ, omnes sunt accidentales, & species nimis sciungunt,) ideo Auctor noster maluit diuisionem herbarum medicam, Dioscoridem nimirum secutus instituere, progrediendo per sapes, qui longe certissimi sunt omnium facultatum indices, vt & Galenus neruose admodum peculiari opere, libro nempe quarto de facultatibus simplicium comprobauit, & ante eum Hippocrates, breuiter, sed accuratè attigit.

Omnium medicorum & philosophorum, quorum de saporibus extant monumenta in eo consentiunt, sapes constare ex terrena aliqua substantia, cui humiditas aquea sit commixta. modum tamen non explicant quomodo ea fiat mixtio, aut qua ratione fiat vnius saporis in alterum transmutatio. vnde in hac tractatione multe adhuc supersunt difficultates enodande, in quibus philosophi sua poterunt exercere, & acuerre ingenia. Inter sapes meritò primum locum occupat acrimonia, non ob vehementem tantum actionem, sed etiam virium varietatem. In hoc sapore deprehenditur per experientiam magna salis subtilissimi copia. qui sal terreis partibus vnitus, instar ignis in densa materia constituti, & linguam, & partes omnes corporis humani penetrat, diuidit, urit, eoque modo subtile vaporosum à crasso separat. vnde vires incidendi, per urinam, & sudores purgandi exoriuntur.

Hæc etiam incidendi vis si naturæ humane sit molestior, parit omnes purgationes, quæ in quauis parte euenire possunt. sic acria naribus indita, sternutamenta prouocant, sic acrimonia humorum in capite epilepsiam, & conuulsiones excitat, vbi natura irritata omnibus viribus rem ita mordicantem, cupit expellere. sic acria per os sumpta purgant, & per vomitum, & per secessum, vt infinitis patet experimentis, herbarum, oleorum destillatorum, acrium, venenorum fere omnium, salium omnium, quæ infinitum foret singula persequi. Sic etiam in corpore humano acrimonia vrine est causa excretionis, & acrimonia humorum dysenteriam mouet. vnde Galenus ait hypercatharsim, libris de facultatibus simplicium, ab acrimonia humorum, & irritatione naturæ fieri. Sed hæc ab alijs fusè tractata sunt.

De *AHVAPATLI*. Cha-
medri Mexicana.

Cap. I.

HERBA fruticans est *Ahuapatlis* folia Quercus ferēs, multosq; fundens caules purpureos, & in eorum summitate luteos flores, paruos, ac minimè senescentes. radicem longam, crassam, & fibratam. Nascitur temperatis regionibus, aut paulò calidioribus, qualis est *Tacapichtlensis*. Sapor est acris gustu, gratusq; odor. calefaciens quarto circiter ordine, & exiccans natura. Ius decocti depopulatur pediculos, fumus cimices fugat, dolores ventris, à frigida causa ortos sedat, flatum discutit, dyarrheas coërcet, & cholico, ilia- coq; affectui infusa auxiliatur. Præcipuus vsus est radicum.

De *ACXOYATIC*. Herba Nunnij.

Cap. II.

ACXOYATIC, quam alij vocant *Tlachpahuaztic*, seu scopas, alij verò *Tlacuol*, seu humilem radicem, ac undulatam, ob contortæ radicis formam, & alij ob exilitatem *Pipitzahuac*, aut *Tzacparlis Pipitzahuac*, parua est herba folia ferens abiegnis similia, cauliculos spithamam longos, tenues, ternos, atque quaternos. flores in supremis cauliculis in spicam compositos, paruos & exiles. qui principio candentes, in semen demum mutantur fusci coloris. radicem gracilem, triplo tamen ipso caule crassiore, contortam, seu conuolutam, atque candentem. Clementi cælo nascitur, aut paulò rigidior, quale est Mexicanum. quo fit, ut apud Hispanias, si semen eò deferatur seraturq;, sperem nascituram, atq; seruandam. Hæc est herba illa, quæ sub *Nunnij de Chaues* nomine passim celebratur. Radix, cuius est præcipuus in medicina vsus, acrem præstat saporem; odorem tamen nullum. & est calidæ, & siccæ, ordine quarto temperiei. eadem contusa mediocriter, & è liquore aliquo conuenienti curando affectui, matutino tempore, atque inani ventriculo, sex obolorum pondere deuorata, humores omnes, sed maximè pituitam atque bilem, tum per superna tum etiam per inferna, citra molestiam aut noxam vacuare solet. atque ita hydropicis, cachecticis, astmaticis, tineamq; patientibus, magnoperè dicitur conferre.

Herba,
Nunnij de
chaues.

M

ferre.

ACXORATIC alia.

ferre. potest autem, siue febriat æger siue febre careat, virens radix, arida uè, tutius tamen arens paulò minori pondere, exhiberi. dum tamen vitiatum succum redundant, quos vacuare sit opus, & cibo, qua die sumitur, ad meridiem, parcatur. Eadem tusa, & resoluta ex lotio humano, & instillata, morbis oculorum medetur, ac discutit argemata.

IO. TERRENTII LYNCEI NOTÆ.

Acxoyatic, cuius hic imaginem exponimus, non est ea, quam describit Author, sed ei congener. illius namque effigie hucusque caremus. huic vero radix crassa, folia simul multa ex eodem puncto exeunt, ut in *Larice*. Et ex ala quavis flos *Volubili* similis, ruber cum albedine versus calycem. vasculum deinde sequitur, quale in *Volubili*, vel *Bursa pastoris*. Nam an planum, vel rotundum sit diiudicari hic nequit.

De *CHILLI*, seu *Pipere Indico siliquoso*.

Cop. 111.

CHILLI, seu *Piper Mexicanum*, planta est ferens siliquas illas, quæ ab *Haitinis Agies*, ab antiquis, ut quidam volunt, siliquastra, & ab *Hispanis Piper Indicum* vocatur, & *Capficum* ab *Actuario* nuncupatur. quæ licet diu in nostrum orbem translata sit, ibiq; & in hortis, & in vasis fictilibus, ornamenti & usus gratia feratur, & habeatur in delicijs, tamen quoniam apud *Indos* multo plura eorum genera reperiuntur, & orexi excitandæ, commendandisq; ferculis suppetias ferat, adeo ut nullam sit reperire mensam sine *Chilli*, atque ideo quotidiano experimento sint illius facultates notissimæ, adductus sum non modo differentias, quæ in noua Hispania proueniunt, de quibus modo agitur, verum specierum fere omnium, quæ adhuc ad manus nostras peruenerunt, exhibere imagines, formas describere, vniuersamq; facultatem, & naturam tradere posteritati. Cunctorum ergo generum folia *Solano* similia sunt, & pene paria (si *Quaubchilli* excipias, quæ minora eadem fert) & flores candidi. è quibus siliquæ oriuntur, primo virides, mox maiori ex parte in rubrum, & demum in pal-

Vires. leum inclinantes colorem, refertæ paruo semine, exili, candicante, contuso, atque in orbem efformato, acris gustus, atque vrentis naturæ; quæ ad semen præcipue attinet. Quartum hæ calor gradum attingunt, & tertium fere siccitatis. etsi recentes excrementitio quodam humore abundant,

CHILLI, *Piper filiquosum Mexicanum.*

dant, qui totus pene vetustate euanesceat. unde fit, ut sæpe excitato flatu, Venerem stimulent, ac interim aluum non sine quodam tenesmo, ac sensu doloris, ijs præcipue qui huiusmodi condimento ante non assueuerant, leniter emolliant. Quanquam eius rei acumen nõ immeritò causam esse affirmare possumus. Vrinam, & menses euocant. corroborant ventriculum ob frigus imbecillum. coctionem eadem occasione, labefactatam iuuant. appetentiam temperato ex eis cū uocatis *Tomama* intinctu mire excitant. & pituitosos humores vnde cumque, potissimū coxæ adhærescentes articulis, discutiunt, & euacuant. Aiunt, hecticorum peropportunum esse remedium, ventrem lumbosq; aculeis *Chilli* madentibus perpingere. nutrimentum item calens, ac siccum præstant, & ut Indi passim experiri testantur, haud modicum. renes tamen excalefaciunt, & inflammato sanguine,

atque iecinore ad nephriticos, phræneticos, pleuriticos affectus, peripneumonias, aliosq; tumores internos, & alia similia symptomata, seu nutrimenti, ut sæpissime Indi solent, seu condimenti vice, immodice, aut frequenter vtantur, perducunt. Tam calidis, quàm frigidis, temperatisq; locis, ac regionibus proueniunt, sed frequentius temperatis, ac fecundius, aut calidis. Prior ergo species (ut singulæ iam membratim enarrentur) Mexicanis

Quauhchilli, hoc est *Chilli* arboris; Haitinis verò, apud quos minor, orbiculatior, & à minori planta edita profertur; *Chilli montanum* dicitur. minimum est id omnium, & *Oleastri* baccas, forma & magnitudine repræsentant. cumq; omnia fere genera quarti ordinis calorem attingant, hoc cæteris omnibus sentias vrentius, atque ideo in condimenta, & non in nutrimenta venire, solumq; intinctibus & salsamentis, piperis loco misceri, & toto prouenire anno. Secundum genus *Chiltecpin* dictum, à Culicibus, quos paruitate & colore videntur imitari, ab alijs vocatur *Totocuitlatl*, quod est passe-

Incommodum.

Species.

I. Quauhchilli.

II. Chiltecpin.

rinum stercus, ob paruitatem & colorem, ab Haitinis verò (vt audio) *Fluara-buac*. quod licet aliquando videatur prædicto virentius, citius tamen colorem

amittit. At tres videas huius generis differen-
tias natali solum loco, & tempore quo legun-
tur, distinctas. Prior vulgaris est, altera priori
similis, sed solis ratione in atrum inclinans colo-
rem, atque ideo dicta *Tlatchilli*, quod est *Chil-
li* nigrum. Tertia demum minor est omni-
bus, & post præcedentem fructum media. omnes enim huius plantæ species triferæ apud
Indos sunt. primus fructus maior est, postremus
minimus, & natu medius, mediocris quoque est
magnitudinis. Seritur Septembris mense, & à
Decembri ad Kalendas usque Aprilis colligitur.
Tertiū à sole *Zenatchilli* dictum. irriguis enim
locis, cessantibus iam imbribus, id est Augusto,
& Septembri mense solet feri, & producere fru-
ctum à Nouembri, usque ad Martium, & ab
Haitinis *Chilli* album. viride est primò, mox
palescit, aut ex pallido rubescens est, & demum
in rubrum, vt cætera circiter genera, mutant
colorem. Quartum dictum *Chilcozli* a colore,
quo tingit croceo, quæ eo parantur condimenta,
& ab Hispanis Haitinam insulam occupanti-
bus, eadem ratione *Agicrocus*. sex septemue di-
gitos longum est, mediocriter tenue, interdum
ex albo rubescens, interdum verò inclinans in
passeum. Seritur Decembri. & ab Augusto in fi-
nem usque totius anni fit vindemia. Quintum
genus *Tzinquabuyo*, quoniam montanum est,
vocatur, ab Haitinis verò, ob similitudinem for-
mæ, & coloris, *Corallum*: gracile est, & quinque
digitos longum. Seritur Martio, & totius anni
decurfu proueniens legitur. Sextum *Tesochilli*,
seu *Masseum* vocatum à mollitudine, longum
est, amplum, particeps dulcedinis, rubri coloris,
atque adeo mitis acrimoniæ, vt cum *Tlaolli*, seu
placentis ex Indico tritico paratis, mandi con-
suescat. multique, & optimi existimatur ab In-
dis esse nutrimenti. Idem genus fumo expo-
situm exiccatur, vt in annuos vsus commodè

recondi possit. alioqui corruptioni valdè obnoxium ob nimium humorem ex-
crementitium, quo redundat. *Pochilli* dicitur, totoq; anno & feritur, & fructum
fert. Est & aliud *Milchilli* dictum haud minus præcedenti, sed in acutum, te-
nuemq;

Tlatchil-
li 16.
111.

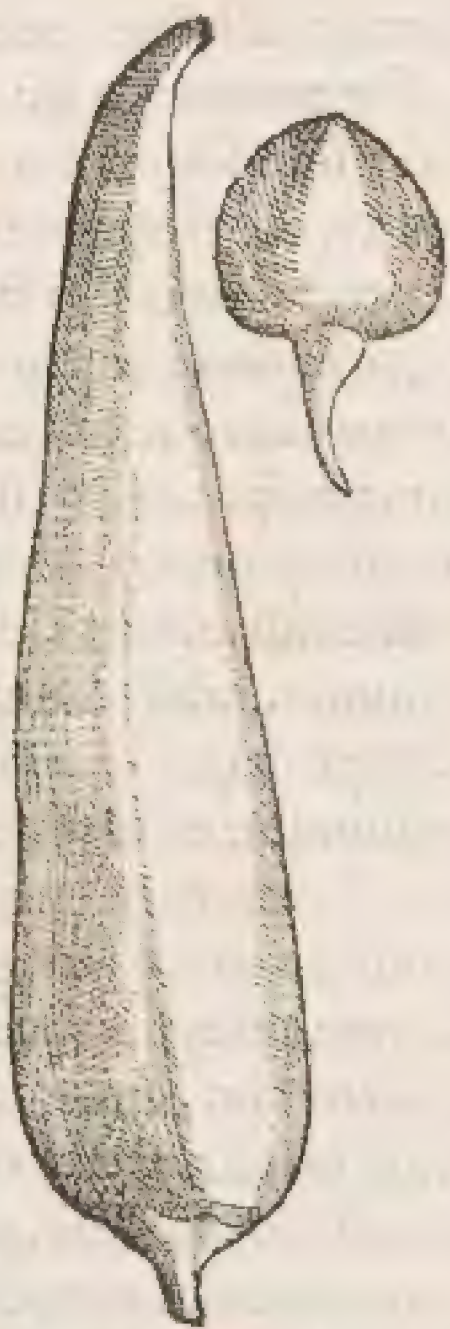
III. Ze-
natchilli.

IV. Chil-
locozli.

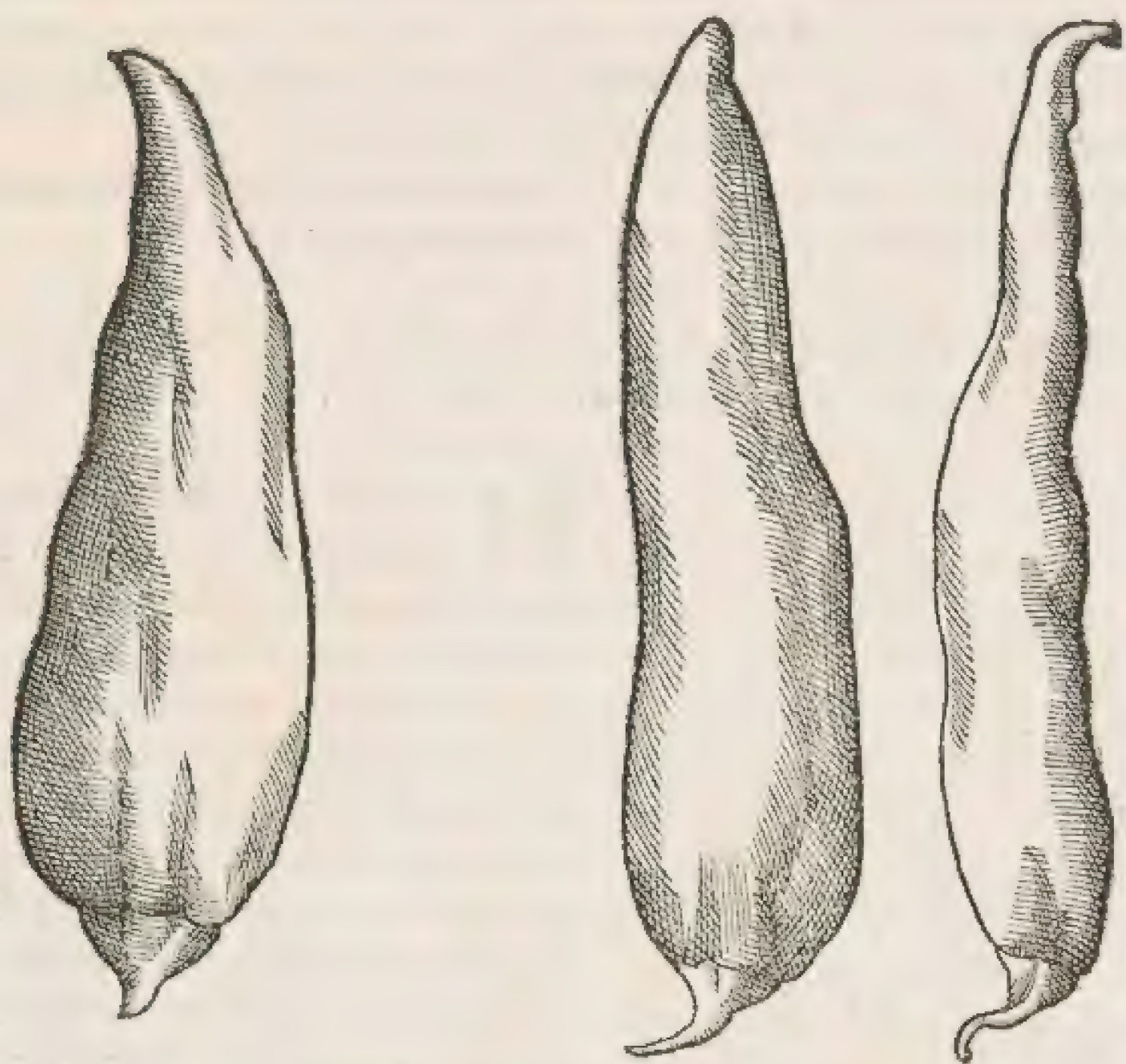
V. Tzin-
qualuyo.

VI. Teso-
chilli.

VII.
Milchilli.

nuemq; sensim desinens mucronem, tandem quoque rubescens. nec ob aliud ita appellatum, quam quod tempore *Tlaolli* feritur, & metitur, & feri solear, lectum recondi. Quid memorem cæteras species Haitinis peculiare? inter quas ea occurrit, Hispanis etiam nota, quæ fructum fert *Halicacabi* fructui, aut *Cerasis* dulcibus nostratibus, forma, colore, & magnitudine, persimilem, arbusculo modo innascentem. vocaturq; ab alijs *Strycnodendron*, ab alijs *Pseudo Capsicum*, & ab Hispanis *Guindas de Indias*. Alias præterea duas, quarum alteram *Rostrum Stroboli* hodie vocant indigenæ, alteram verò *Passeris*. utramque ob similitudinem. Item *Maboyam boniacam* corniculatam, *Caçicam* hortensem, & alias quarum historia, quoniam maioris est operis quam usus, timeo ne sit lectoribus ingrata, atque iniucunda.

VIII.
Strycnodendron.
IX. Rostrum
Stroboli.
X. Rostrum
Passeris.
XI. Maboyam.
XII. Caçica.
Alia.

Hic ab Auctore multe huius *Piperis* species proponuntur, sed & aliqua omittuntur, utpotè Medica curiositate dignæ minus. Distinctio sumitur à siliquarum figura, & colore ferè tota, ob id siliquarum solummodo imagines expositæ, integræ verò plantæ Icon unica, quod in ea florum, foliorum, aliarumq; partium, non adeò insignis sit differentia. Siliquarum igitur quæ in prima figura à dextris, cornu similis, conspiciuntur *Quauchilli* est; Bina *Totocuilatl*, media *Quaubchilto*. Inferiorum acutior dextera *Chiehimecachilli* alia *Pochohacheli*. In secunda maior *Tlalchilli*. longa illa, quæ in tertia *Chilcorli*, quæ in eius sinu cordata *Chitlelatl*. Quæ in quarta *Texochilli* est. In quinta *Chilcozli* varietas, quæ exilior; quæ crassior *Chilpatlihoac*. Sed & aliæ, & varijs nominibus appellatæ. Omnes fere nostris iam Regionibus implantatæ, & in condimentis usum habent, & varium in hortis spectaculum exhibent, in celeberrimo præsertim

Eyslettenſi horto ubi (ut audio) plurimæ inter innumeras omnium plantarum differentias coluntur.

Monardes Capsicum Americanum describit cap. 34. una cum viribus. eiusq; saporem, quem cibus condimenti loco conciliat, orientali Piperi anteposit.

Ouetus Historiæ naturalis Indica lib. 7. cap. 7. vocat Aſci, & præfert etiam Piperi orientali. præsertim ſi piſcibus, & carnibus iungatur.

De CHICHIMECAPATLI, ſeu Chichimica gentis medicina. Cap. IV.

HERBVLA *Chichimecapatlis* nuncupata, ab alijs verò *Yaman-capatlis*, quoniam primo gustu radix dulcis, & temperata videatur, dicta, folia fert rara, longa, & tenuia, caulem verò tenuem, et cubitalem, radicem nuci Iuglandi, forma & magnitudine similem, lacte manantem valde tenaci, & glutinoso, intrus candidam extra nigram. Quæ regionibus provenit temperatis, paulouè frigidioribus, qualis est Mexicana, ac *Tetzocana*, asperis & mōtosis locis. Radix virēs, arenſuè (quamquam siccato lacte sit innocentior) ex liquore quopiam deuorata scrupuli vnus cum sicca est pondere, humores omnes, per superna & per inferna euacuat, sed maiori ex parte per inferna. Calenti ordine quarto constat natura, viribusq; vehementibus. Quamobrem non cuius temerè exhibenda est, sed eis tantū, qui viribus valent, nec acuta vexantur

ægritudine aut his, quibus leuiora alia remedia tentata sunt. flatum etiam dicitur discutere, & choliciis doloribus opportunè auxiliari. Ex huius radice vncijs quatuor, & drachma vna *Cocoztic*, parat Chululēſis medicus, nobile illud, ac tota noua Hispania celebre pharmacum, quo cunctis pene morbis obsistitur, tussis permixtisq; addito saccharo, & ad solē, donec humor abeat, expositus: deuorandum verò drachmæ vnus mēſura, quod ita esse iuridico paruit testimonio.

Ricinis forte annumeranda fuerit hæc planta. folia enim *Cannabis* habet, & semen triangulare videtur. gustuq; ut & in *Ricini* speciebus initio subdulci videtur, deinde vero guttur urit, unde vix inter *Esulas* reponi potest. omnes enim statim acrimoniam suam produnt. Et licet *Ricinus* apud nos non lactescat, apud Americanos tamen lacte manare posse, non est incredibile, cum regio illa quàm nostra sit longè humidior calidiorq;. Sic enim & *Nerium* apud ipsos lacte abundat, quod in nostro orbe nunquam est visum.

Vsus porro huius medicamenti vehementissimi, non tantum apud Hippocratem, sed & nostro aeo frequens est apud Empiricos, non sine magno commodo & incommodo utentium pro complexionis varietate, & medici peritia.

De CHILPATLI. Cap. V.

CHILPATLI herba est folia fundens Ocymi, sed maiora, minimè serrata, et infernè subalbescencia. caules virentes, & geniculis interceptos, sex longos cubitis, septemuc. flores modicos, luteos, compositos in corymbos, & in coccineum inclinantes colorè, è quibus demum compinguntur acini, Piperi nigro, aut baccis Oxyachantę persimiles. radicemq; fibratā. Provenit in calidis *Pautilani*, *Pupaloricaci*, et *Hocitlalpatl* locis planis, & montium acclivibus. teriturq;, & colitur in hortis medicinę gratia. Acris est, calidaq;, & sicca ordine quarto natura. initio resinam sapit, postea vrentem ostendit vim. quatuor catapotia, paucioraue, quorum singula binis constant folijs, complicatis atque conuolutis, mira velocitate, & efficacia corpus a cunctis expurgat humoribus. plura verò inducerent periculum. dentium dolorem sedant admota folia; vlceribus putridis, ac cancrosis opem ferunt: & infusa aliquandiū *Tlaolli* portioni, medentur scabiei. lac verò verrucas ex-

edit, & tumores præter naturam rumpit. quinque folia deuorata, aiunt, dysenterię mederi, exterso nempe cruore. nam adstrictionis non est omnino expers. scabiei quoque & doloribus articulorum. Sunt qui sagittas eius succo inficiant vice Toxicæ, atque ita commodius ceruos, feraeque consternant.

Hæc similiter *Tithymalus* esse videtur, cum lac calidissimæ naturæ præbeat, & florem in Corymbo positum habeat. vnde easdem plane vires habet, quas Hippocrates *Peplio*, alij *Authores* *Esulis* ascribunt.

De CHILPANTLAÇOLLI, seu signo stercoris. Cap. VI.

Chilla-
col.

CHILPANTLAÇOLLI, seu signum ster-
coris, quam alij *Toxentlapil xochitl*, alij
Hoitzitzil tentli, alij *Chilpanxochitl*, alij *Panxo-
chitl* vocant, herba est parua, ferens folia Salicis
longa, ferrata, & angusta. caules tenues, & pur-
pureos. flores longos, rubeos, & circa extrema,
palescentes. radicem longiusculam, & fibratam.
Nascitur *Tototepec*, & *Itzocani*, calidis in locis.
Radix est acris, calidaq; & sicca ordine ferè
quarto, vrèsq; guttur. tusa, appositaq; doloribus
articulorum, etiam è morbo Gallico oriètib; ,
spleni, contractis neruis, atque impedito mo-
tui mirè confert. vulneribus medetur, pituitam
attenuat, & supra infraq; purgat radix tusa, ac
trium drachmarum pòdere ex aqua deuorata.
Ius decocti eius infusù auribus saniem exiccat,
dolorem lenit, & audiendi facultatem instau-
rat. Est & alia herba *Chillaçol* vocata, prædictæ
similis, dulcis tamen, sed quò adhuc repperim,
nullius in arte medica vsus.

De CHILMECHATL, seu Ycha.
Cap. VII.

HERBA est *Chilmecatl* folia ha-
bens Solani, sed firmiora, caulem
volubilem, radices multas, tenues, illis Py-
rethri similes, non modo forma sed sapore
acerrimo. calidaq; ordine quarto tempe-
rie. radix admota leuat dolorem dentium,
veluti per miraculum, eosq; , atque eorum
radices extergit, & dealbat. laterum dolo-
rem ex frigore ortum, & cuiusuis alterius
particulæ placat: præcipuè si cum resina
Terebinthina admoueatur. auriù lenit do-
lores, inueteratos capitis fronti admota
curat, & venenatis inflicis plagis appli-
cata, vim adimit veneno. Nascitur hu-
midis locis, calidisq; aut temperatis *Chi-
chimecarum*, & ab omnibus indigenis in
maximo habetur pretio. qui persuasum ha-

habent, mirabile esse remedium aduersus omnia morborum genera, quæ à frigore habent ortum. & nisi folia diuersam formam haberent, ad Pyrethri species hæc planta referri posset.

Quid si ad Clematides hanc plantam referamus? folia adsunt bina, sibi contraposta, sine pediculo fere cauli adnascencia, Solano similia, sed duriora. caulis etiam repit. & radix summam habet acrimoniam cum aciditate quadam coniunctam, qualem in *Viornæ* folijs deprehendas. quæ omnia simul sumpta, vix in alia herba quam Clematide reperiās. omnem scrupulum nobis exemisset Author, si florem cum fructu, vel in figura, vel in descriptione addidisset.

De C O C O T E M E C A T L, seu fene Volubili acri.

Cap. I I X.

C O C O T E M E C A T L, quam alij *Cocotemecaxihuitl* vocant, herba est folia ferens *Ocymi* forma, longe tamen maiora, angulosaq; & crenata. caulem purpureum, ac volubilem. flores in postremis ramulis pilosos, paruos, abeuntes in pappos, & ex albo purpurascētes, ac radicem fibratam. Prouenit *Tacapichtle*, & *Quauhqueculle* calidis, atque saxosis locis. Folia, quæ glutinosa sunt, tusa pugilli mensura, atque epota, dysentericis medentur. Radix autem caulesq;, quarto sunt ordine exiccantia, & calefacientia, tenuiumq; partium. Mēdentur ophiassi, & lichenibus. drachmæ duæ radicis deuoratae, dolorem ventris ac tormina sedant, euocant vrinam, enixis opitulantur, earumq; morbis a frigore ortis medentur, placant etiam dolores a flatuoso spiritu genitos.

Hanc esse Clematidem cuius manifestum est. illud unicum dubitationem habet, quod folia dysenteriae medeantur. Sed qui nostræ *Viornæ* folia degustauerit facile huius rei causam percipiet. folia illa primo adstrictionem magnam, cum quadam tamen aciditate, linguae imprimunt; tandem verò acrimonia, sed valde exigua percipitur. nam sal acre permixtum partibus terreis calorem suum amittit, & vim astringendi gignit, sicuti videmus in *Limonio*, *Rheo*, *Galla*, & similibus euenire. vnde contingit, vt infusum vel decoctum eorum, purgare possit, præsertim per vrinam, & sudores. acrimonia enim in ius transfunditur, licet substantia ipsa exhibita, fluxiones omnes sistere queat.

De COCOXIHVITL expurgatoria. Cap. IX.

HERBA est *Cocoxihvitl* folia habēs cordis figura, hirsuta tenuiaque, infernè squalida, supernè viridia. caules rotundos, & hirsutos. flores paruos, & luteos, & in postremis caulibus terna grana nigra ciceris forma, & magnitudine, valculis contenta prodeuntibus ab ipsis foliorū exortibus. & radicē fibratā, Tota plāta est gustu & odore Thymi, calideq; ordine quarto temperiei. humores omnes, supra infraq; expurgat. sed præcipuè crassos, & pituitosos, drachmę vnus pōdere deuorata. exhiberiq; etiā potest pueris modica portione, p ratione etatis & vigoris.

Inter Conuolulos hanc herbam reponendam puto. Videmus enim in omni volubili grana tria vel quatuor nigra, obrotundis vasculis contineri. Et quāuis folium magnam habeat varietatem, tamen plerumq; ad figuram cordis accedit. Confirmat hanc opinionem vis purgandi vehemens, qualis nempe in Scammonio etiam reperitur.

De COCOCXIHVITL TEVHCALT-Zincensi. Cap. X.

HERBA est hęc *Cococxihvitl* folia fundens Menthæ, scabra, oblonga, subalbida, & ferrata. caulem fuscum. fructum in summis caulibus capitulorum forma è viridi pallescentem. radicem verò surculoſam. Prouenit iuxta cacumina mōtium regionum calidarum. Calida est, & sicca ordine quarto. gustataq; linguam adurit. odorem spirat Cumini, frigori aduersatur, & ab eo ortos flatus dissipat, tormina sedat, appetentiam excitat, seu herba ipsa deuoretur, seu succus iusue decocti absorbeatur. menstrua, et vrinam euocat, referat obstructa, paralyſi medetur, coctioni fert opem, crassos humores incidit, perfrigerata membra instaurat, aliaq; his similia præſtat iuuamenta.

De COHAYELLI, seu CHICHICA HOAZTON,
 seu herba ferratorum foliorum.
 Cap. XI.

CHICHICA HOAZTON, quam alij (*Chichica hoaztic*, alij *Cohayelli*, seu anguem fectentem, alij *Tlipoton*, seu nigram, et foetentem plantam vocant, herba est spinosa, proferens *Cirsij* folia, longa, & angusta, serrata, et spinosa, vnde nomen. caules rotundos, cauos, purpurascens, et in eorum cacuminibus capitula spinifera, et obrotunda. radicesq; fibratas. Prouenit temperatis ac morosis locis, quales sunt *Quauhatepecenses*. Calida ordine quarto natura constat, Sifaris sapore, odorato tamen, et acri. Radix trita, ac deuorata pondere drachmarum trium ex aquae vncijs decem, ventriculi imbecillem calorem roborat, dolores ventris, ac cæterorum membrorum è frigida causa ortos sedat, flatu discutit, cholicæ, et iliacæ confert, vrinam, et menses euocat, satietati medetur, venerem stimulat, ac ventriculum impensè frigescentem confirmat, et fouet, et moribus serpentum venenato-

rum medetur. Quæ omnia efficacius præstat, si ex vino, liquoreuè alio calenti, et roborante offeratur. quin tumores præter naturam admota dissipat, humores articulis infartos attenuat, ac discutit, et cuius frigida medetur intemperiei.

Ad *Dipsacum*, vel *Scabiosam*, forte referri poterit. capitula enim admodum sunt similia, & folia ex oppositione bina, quasi vnum sunt, sicut & in *Labro Veneris* licet conspici. quin & vires *Scabiosæ* non abludunt multum. est enim satis vehemens in purgandis omnibus humoribus, ob insignem amaritudinem.

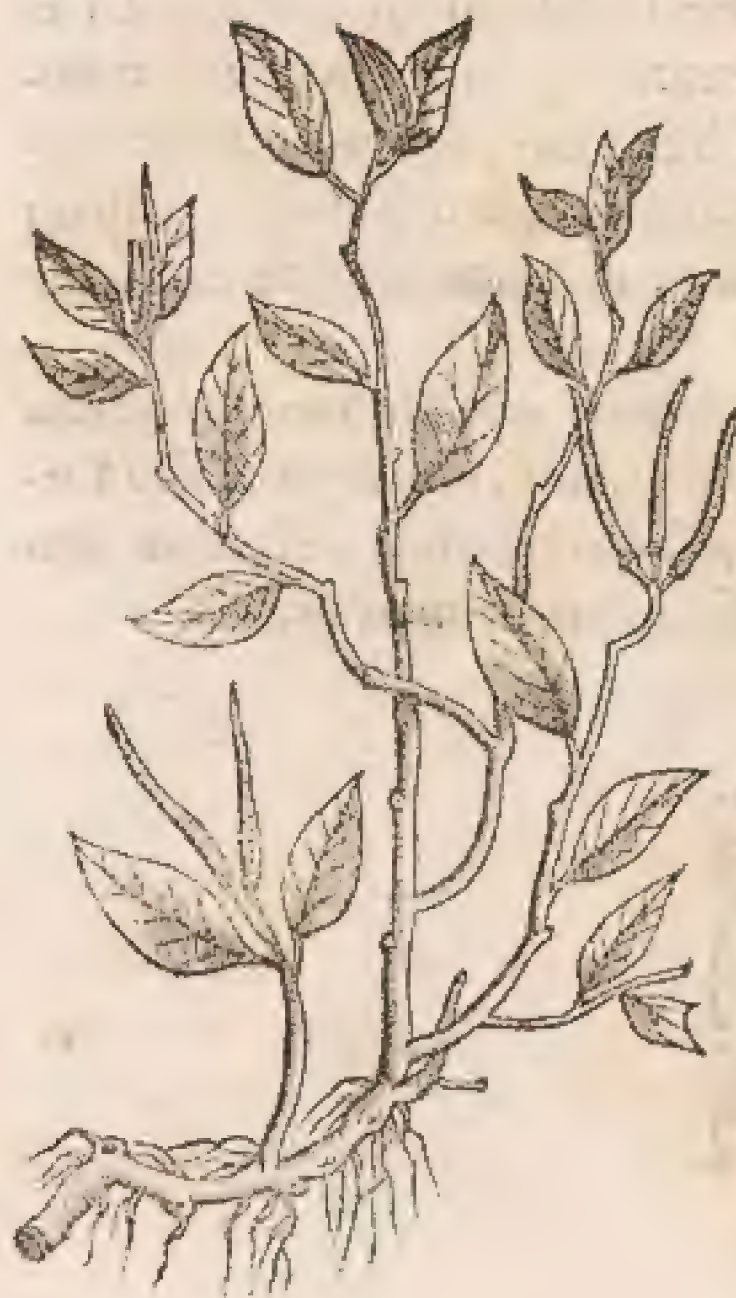

De ÇOÇOTATIC, seu herba Palmæ simili. Cap. XII.

COÇOYATIC herba, quam Michuacanenses *Xahuique* vocant, folia profert Porri, Palmæuè humilis, vnde nomen. et in caule flores longos, et purpureos, caliculorum forma. radicē capitati Porri instar. vbiq; prouenit. radix cōtrita, admotaq; narib. protinus sternutamentum ciet, ac trahit pituitam. quo fit, vt ea Indi Medici, quos vocant *Titici*, veluti certissimo quodam indicio periclitentur, qui nam ex ægris, qui curandi sibi contingere, sint morituri, aut qui sanitati tandem restituentur. eadem drachmę vnus mensura deuorata, vrinam dicitur euocare, et dysentericis mederi. mures necat carni permixta. ius verò decocti pediculos, si caput eo lauetur. Hęc est illa nobilis planta, quæ concisa minutim, et in mulsam cōiecta, muscas omnes pererrantes domū estatisq; præcipuè tempore morosas, atq; molestas, dulci esca inuitatas delet, ac perdit. Acris est, calidaq; et sicca ordine quarto. radix intestino recto postquā in pilulas conformata est admota pectori confert, pituitam trahit, et instaurat ob eius redundantiam contabescentes.

De MECAXOCHITL. Cap. XIII.

VOLVBILIS herba est *Mecaxochitl* binos dodrantes longa, per terram repens, folia ferens magna, pingua, obrotunda, odora, et acris saporis. caules teretes, contortos, et (præterquam vnde oriuntur pediculi) leues, per terram repentes. ac circa singulos foliorum exortus, radices oriuntur fibratæ, capillisuè pares. fructus Piperi longo persimilis est. Nascitur humectis locis regionum feruentium, qualis est *Quauhahuacensis*, et *Hociacocotlensis*. quarto gradu calida est, et tertio sicca natura. et fortassis ad Piperis longi species attinens. Bibitur cum *Cocaoatl*, gratumq; illi saporem cōciliat. cor roborat, ventriculum calefacit, oris halitum commendat, crassos lentosq; humores attenuat, aduerfatur

uerfatur venenis, iliacis, & cholicis confert. vrinam euocat. menftrua, ac partus emortuos trahit cum *Tlilxochitl*, viuosq; accelerat. obftructa referat. frigora, & ex eis ortos dolores tollit. rigoribus febrium opitulatur. & alia his fimilia præftat iuuamenta.

De *OLILIVHQVI*, feu planta orbicularium foliorum. Cap. XIV.

OLILIVHQVI, quam *Coaxihuitl*, feu herbam Serpentis alij vocant, volubilis herba est, folia viridia ferens, tenuia, cordis figura. caules teretes, virides, tenuesq; . flores albos, & longiusculos. semen rotundum simile Coriandro, vnde nomen. radices fibris fimiles. calida quarto ordine planta est. luem Gallicam curat. dolores è frigore ortos sedat. flatum, ac præter naturam tumores discutit. puluis refina mixtus pellit frigus. luxatis aut fractis ossibus, & lumbis fœminarum laxis, aucto robore mirum auxiliatur in modum. S eminis etiam est vsus in medicina, quod tritum, ac deuoratum, illitumq; capiti, & fronti, cum lacte & *Chilli*, fertur morbis oculorum mederi. deuoratum verò, venerem excitat. Acri est sapore, & temperie, veluti & planta eius, impensè calida. Indorum sacrifici cum videri volebant versari cum Superis, ac respõsa accipere ab eis, ea vescebatur planta, vt desiperent, milleq; phantasmata, & dæmonũ obuersatium effigies circumspicerent. qua in re Solano maniaco Dioscoridis similis fortasse alicui videri possit.

Nata est hæc planta in horto D. Coruini, Pharmacopole in plantarum notitia expertissimi, & curiosissimi; qua inspecta facile cuius erat iudicare, eam *Conuoluulis* annumerandam esse, vnde & vires vtriusque apte congruunt.

Smilaces leues phantasmata varia gignere etiam apud antiquos notum fuit. vnde Dios. ait *Conuoluulum* cum *Dorycnio* sumptum turbulenta somnia gignere. quod ei commune est non solum cum Solano manico, sed etiam cum *Papauere*, *Hyoscyamo*, *Bangue*, *Fabis*, *Nicotiana*, omnibusq; alijs narcoticis. hæc enim multitudine fumerum quibus caput occupant, ipsos spiritus animales variè agitant, & diuersas species eis, vt & ebrijs inducunt.

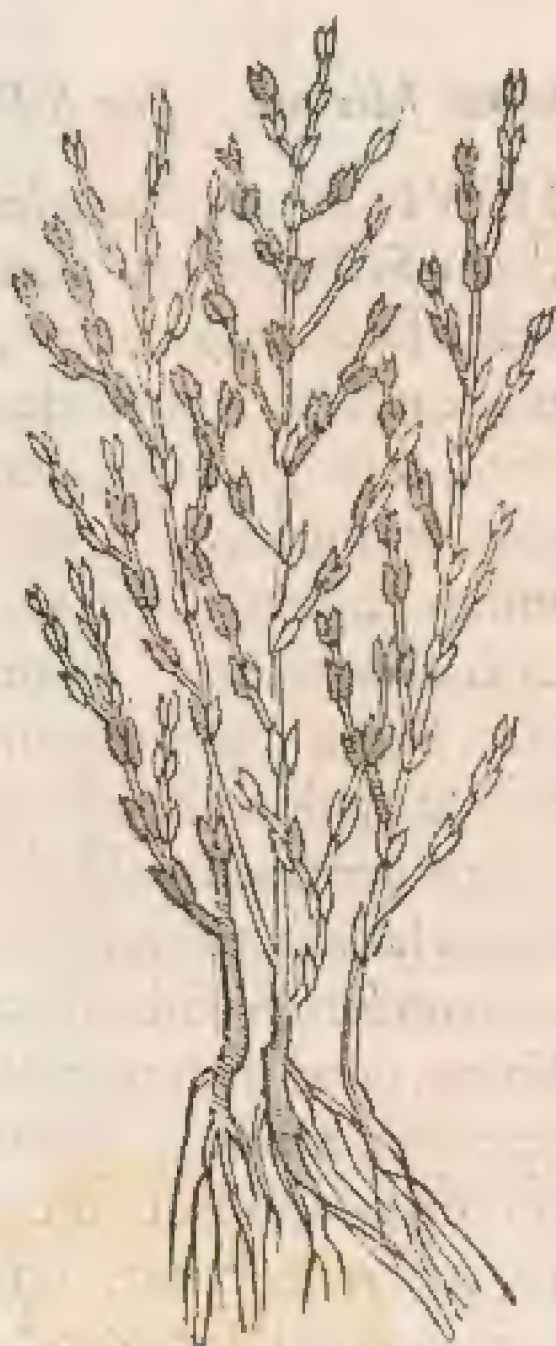
Ad maiorem porrò Authoris declarationem, libuit apponere ea, quæ à R. Patre assistente Hispaniarum Societ. I E S V accepi conscripta ab Americis Medicis, qui inquirunt. Omnem dolorem ortum à calore vel frigore, in quauis corporis parte, grana ista in puluerem redacta tollunt. In doloribus podagricis vsus est talis. Pars dolens ungatur oleo *Abietis*, vel *Liquidambar*, vel *Melle albo*, vel in defectu horum omnium oleo calido; deinde puluerem insperge, & spatio brevissimo videbis miros effectus.

N

Si duo-

Si duodecim, vel tresdecim grana seminis huius in puluerem redacta, cum vino albo sumantur, tollunt dolores è lue venerea ortos, aliosq; in artubus exortos. & licet in capite quædam excitent phantasmata, id tamen non obest. Hactenus illi.

De POZTECPATLÍ Huaxacensi
Gemmata. Cap. XV.

HERBA est Poztecpatlí folia terens Rutæ, candida, pusilla, conuoluta, ac arborum erumpentibus gemmis similia, quæ toto anno seruat, ac Nasturcium indistincta similitudine sapiunt. caules lignolos, & fascos, ac radices tenues, fibris similes. Nascitur saxosis locis, & asperis montium fragminibus, regionis Huaxacensis. caules & folia, calida & sicca, ordine quarto natura constant. eadem tusa, & drachmæ vnius pondere deuorata, succurrunt nervis, tendonibusq; , aut resolutis aut conuulsis, modo à frigida, & humida euenerit causa, ac amissum restituant motum. quod est per multis cognitum experimentis.

De TLALATOCHICTL, seu humili
Pulegiò. Cap. XVI.

SPECIES est Tlalatochictl Pulegij peregrina, Tragoriganiuè. herba namq; est folia habens parua, serrata, Origano similia, binaq; per interualla, & minora. caules tenues. flores purpurascens ex albo. binos quoque ab ipso foliorum prodeuntes exortu. radicem longam, tenuem, & fibratâ. Prouenit montosis, ac planis Xalatlahij locis, vbi seruari in manipulos redacta in totius anni vsum passim consuevit. Calida, & sicca ordine quarto natura constat. & cum cæteris generibus vrentior sit, linguam tamen, quam primum calefacit, paulò post velut Atochictl species, reddit impensè gelidam. Ius decocti eius discutit flatus. dolorem ventris tollit. cholicis medetur. frigus pellit. vrinam, & sudorem euocat.

De

De TEPECVITLAÇOTL, seu CVITLAÇOTL montana.
Cap. XVII.

HERBA est *Tepecviltlaçotl* Pyri habēs folia, sed maiora. caules sesquidodrantales, subalbidos. radicem furculosam. nascitur *Anenecuilci*. radix calida est, & sicca ordine quarto. acris gustus, vrēsq;. Hæc tusa, illitaq; dorso, rigores accessio- num tollit. flatum discutit. crassos, & len- tos humores attenuat. dolores à frigore, aut flatu ortos lenit. vrinam, & mēles tra- hit. sudores euocat. cōuulsis, & his quibus motus est impeditus auxiliatur. confert resolutis. aliaq; permulta exhibet auxilia, quæ ex simili temperamento solent se- cundum naturam prouenire.

Folium cordi simile aliquo modo, latitudi- nem habet trium digitorum. Herba porrò ip- sa forte Apocyno adiungi poterit, quod ex fru- ctu, si eum Author descripsisset, facile conijci potuisset. folia bina ex aduerso posita, & sapor ille acris, ad hanc suspensionem aliquem pos- sunt mouere.

De TVZPATLI. Cap. XIX.

TVZPATLIS herba est radicem ferens rotundam, Nucis Ponticæ magnitudine, fibrisq; refertam tenuibus, & cyanei coloris. vnde prodeunt pedicu- li tenues, & in eis folia sinuosa, & Polypo- dio penè similia, sed minora, & virentio- ra. & flos, vt aiunt, nullus. Nascitur in pla- nis, editis uè, sed calentibus locis *Totopecen- sibus*. Radix est acris, odora gustu, calidaq; & sicca ordine circiter quarto, subtiliūq; partium. Curat hæc impetigines, panos, furunculos, & Gallicum vocatum mor- bū, & alios discutit præter naturam tumo- res. radix deuorata, atque applicata alijs morbis succurrit, quod faciliè ex prædi- ctis viribus, quilibet methodo quadam.

depræhendet. Egregia videtur planta, & qua nullæ deberent carere Officinæ.

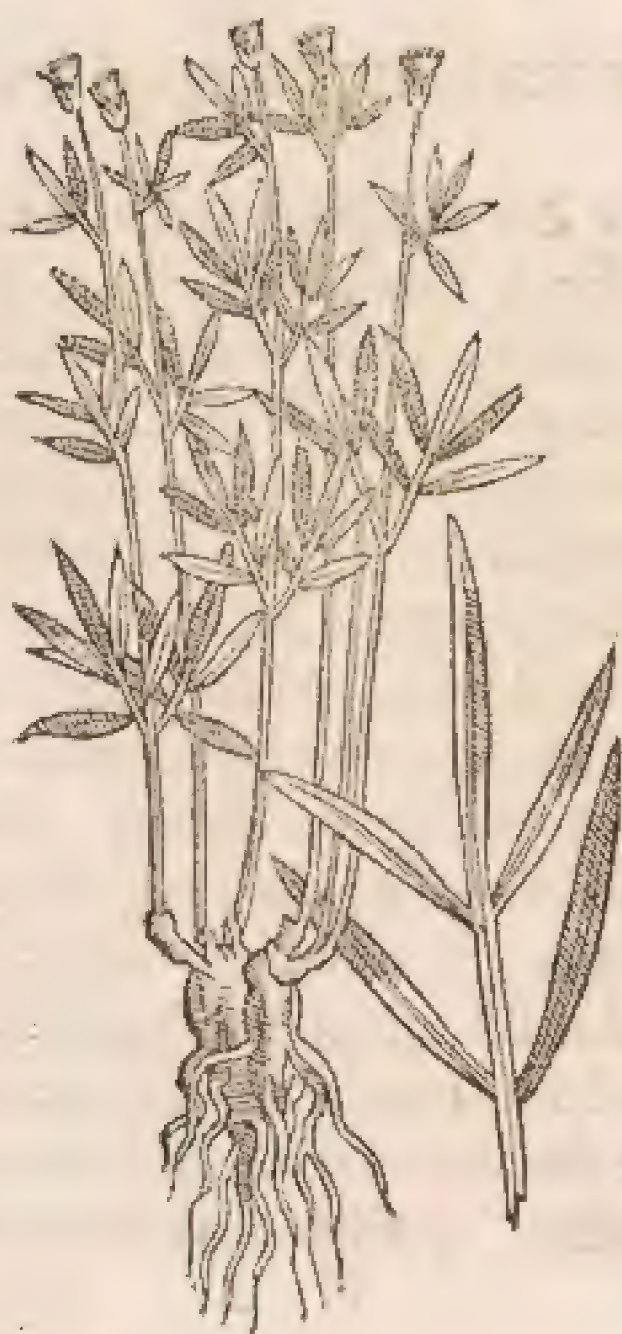
Folij longitudo naturalis est septem digitorum, latitudo verò maxima octo, estq; figura folij sinuosa, sicut in Acantho videmus.

Inter steriles porro herbas, cum fructu careat, reponenda erit. Unde Author, eam Polypodio comparauit. Hanc non putò esse Drackenam, cum radice constet rotunda.

De T ZAHVENGVENI TZATSCVAE, seu Filipendula Michuacana. Cap. XIX.

HERBA est Filipendula Michuacana, radicem fundens glandi simili, intrinsecus candentem, & extra fuscam, desinentem in tenuem, & longum funiculum; unde prodit caulis purpurascens ornatus folijs in tres partes, quarum media maior est, diuisis ferratisq; & floribus circa postremos ramos per ambitum coccineis, ac media parte luteis, cum alba quadam Iride. Nascitur in frigidis montibus, & eorum verrucis *Iacambaci* provincie *Michuacanaensis*. Radix est calida, & sicca ordine tertio completo, & quarto incipiente, acrisq; & subamari saporis. odoris verò *Copalli*, aut *Tecomahace* persimilis. Folia tusa & admota, medentur scabiei, & redacta in puluerem vlceribus, & præcipuè pudendorum. radices tusa, atque ex aqua deuoratae duarum drachmarum pondere, vrinam, & menses euocant. conuulsionem curant. pectori conferunt. frigus pellunt. referant obstructa. opitulantur celiacis, hydropicis, cholicis, iliacis, & cæteris quibus medicamenta calida siccaq; ordine tertio, subtilium partium solent conferre.

De T ZAHVENGVENI, seu Filipendula Michuac. altera. Cap. XX.

TZAHVENGVENI herba est radices proferens illis nostratis *Oenantes* similes, sed paulò maiores, & fibris refertas, quinas, senasue, inter sese connexas. è quarum singulis vnicus prodit caulis, refertus folijs angustis, & longis. floribus circa medium luteis. in ambitu verò purpurascens. Nascitur in frigidis *Michuacanaensis*, quale est *Pusquarum*. Radix *Copallis* vocari saporem refert, calida & sicca ordine quarto natura, & nonnihil amara. Scabiem illita dicitur tollere, & pustulis ortis à lue Gallica mederi, flatum discutere, pellere frigus, sudores euocare, calefacere membra refrigera, & pectoris affectionibus conferre. subtiles partes sortitur. unde quibus pesser facile permultos alios diuinae vltus.

Filipendula nomen generale est, & in pluribus

ribus plantarum generibus inuenitur. quædam enim in farulaceo genere reperiuntur : alia verò Quinquefolijs adnumerantur. quas verò Author in hoc & præcedenti Capite describit, in alio prorsus sunt genere . nempe Corymbifero ; siue Buphibalmico . florem enim herbe describit similem Asteri Attico . nec vires huius generis abludunt . sunt enim multe , aromatica, & calida.

De TZOCVILPATLI. Cap. XXI.

TZOCVILPATLIS ALIA.

HERBA est Tzocvilpatlis quatuor dodrantes longa, folia ferens Ocy-mi, parua, crenata, ac nonnihil spinosa, & caules radici fibratæ insistentes . flores verò abeuntes in pappos , summis quibusque caulibus senos, septenosuè appendentes. Nascitur editis, & calentibus locis Papalotispaci. Odo-ra est, & quarto ordine calefaciens, & exiccans. Folia deuorata ex aqua pugilli vnus mensura, dolores capitis ac totius corporis tollunt, purgantq; . quin-glans è radicibus parata, & supposita, ventris mitigat dolores, & extergit in-testina.

YCHATLEPATLIS I.

YCATLEPATLIS II.

YCHATLEPATLIS III. Tlaliscapan.

YCHATLEPATLIS herba est folia proferens mediocris magnitudinis, cordis ferè figura, infernè hirsuta, albidæq; & viridia supernè. caules multos, ac purpurascens. flores virentes in formam corymborum compositos, obrotūdumq; fructum, & capillos quosdam iuxta foliorum exortus, radicemq; fibratam. Provenit calidis regionibus, præruptis locis, montiumq; faucibus. Acris, calidæq; & sicca ordine quarto, & facultatis adstringentis. folia mirum in modum Chrysomelorum odorem, aut malorum Cydoniorum spirant. Ius decocti eorum, dolorem ventriculi sedat. farina radicum inspersa, ulceribus pudendorum medetur. Cortex radicum ex aqua devoratus, dicitur hydropi mirabili quodam successu mederi, si trium drachmarum sumatur mensura.

Huius Ychatlepatlis tres hic imagines exponi.

ponimus, tres huius generis differētiās exprimentes. Primo loco posita, quæ cincinnis exornatur ex alis prodeuntibus; purpureos habet caules, folia ferè bina ex aduerso sita.

Secunda, ut in autographo depingitur, caules purpureos non habet. eiusq; spica viridis est, figura Ligustri, & flores obscure rubent.

Tertia viridi quoque fœtu notatur, cincinnis orbata, uti & secunda.

De YZCUCUIL, seu Oculo depicto.
Cap. XXIII.

HERBA Yzcucuil, caules fert exiles, & geniculatos, rutaceis folijs refertos, sed longioribus. flores candentes, & paruos circa singulos foliorum exortus. radicem Peoniæ similem, extrinsecus fuscā, intrinsecusq; albā. Quæ radix, cuius est in medicina vsus, initio sentitur dulcis, sed mox exurit guttur. pulvis eius coniectus in aquam atque ita infusus aut deuoratus, ventris aufert dolorem, pituitam detrahit, & vrinam euocat, drachmæ tamen vnus pondere. Calida, siccaq; ordine quarto natura constat, ac vrenti facultate. seruatur radix in annuos vsus.

Flos huius herbæ ex omnibus alis foliorum ex aduerso positorum exit, ut in Anagalide.

De YZTACPATLI TANGVITLANENSI. Cap. XXIV.

YZTACPATLIS herba est, folia producens oblonga, angustaq;, & caules tres spithamas longos, tenues, cauos, & geniculis interceptos, coccineosq; flores, ac radicem fibratam, & sensim gracilescen-tem. Prouenit apud Mistecam superio-rem. Radix est acris, & aliquantisper glu- tinosa, calida ordine quarto, siccaq;. ea- dem in farinam redacta, dicitur ventris tu- mores discutere; & punctis etiam, euocatis humoribus ad cutim, mederi, si bis die drachmæ vnus pondere ex aqua ebibatur.

Ocymastro videtur hac herba similis, tum geniculis, binisq; folijs non serratis, tum verò flore ipso coccineo.

De

De YZTACPATLI Ygualapensi.
Cap. XXV.

HERBA YZTACPATLIS
Ygualapensis radici infusit fibratæ,
 unde profert stipites tenues, teretesq; , or-
 natos folijs Ocymi, circinatis, & sublateis
 floribus in pappum abeuntibus. Nasci-
 tur in calidis, planisq; , & humidis locis
 regionis *Ygualapensis*. Radix est acris,
 nonnihil amara, calidaq; , & sicca ordi-
 ne quarto. folia vnciæ vnius pondere
 deuorata; aut decoctarum radicum lus,
 ventris dolorem sedant, & pellunt lum-
 bricos.

*Flos admodum similis est Virga au-
 rea.*

De YZTACPATLI Atotonilci.
Cap. XXVI.

Herba,
 Francisci
 Zimbren.

YZTACPATLIS ATOTONILCI
 herba est, folia proferens Lini, ar-
 gentea, longiuscula, & angusta. caules
 sesquidodrantem longos, teretes, ligno-
 sos, subalbidos. flores, vt dicunt, modi-
 cos, & candentes, ac radices surculosas.
 Nascitur apud *Atotonilcenses*, aridis pla-
 nisq; , ac frigidis locis. vbi ea Franciscus
 quidam Zimbren, à quo etiam habet no-
 men, passim vitur, reputans mirabile
 pharmacum, & reliquorum, quæ apud
 Indos inuenta adhuc sunt, præstantissi-
 mum. calida namque est, & sicca ordine
 ferè quarto, odoraq; . Radix semuncie
 pondere teritur, & redigitur in spheru-
 lam, mox resoluitur ex vino, & bis, ter-
 uè percolatur, ac bibitur succus, qui cor-
 pus citra vllam noxam, aut laborem affa-
 tim euacuat.

*In figura fructus depingitur Mercurialem representans, qui tamen ob paruitatem
 rectè diiudicari non potest.*

De ÇACATLEPATLI. Cap. XXVII.

CACATLEPATLIS, quam alij *Tetla-*
cian, seu vrentem medicinam vocant,
herba est folia proferens Hordei, Grami-
nisq; , flores luteos, calycibus contectos, ac
semen exile, & rotundum, radicesq; multas
Asphodelo, similes. Nascitur in frigidis lo-
cis, qualis est *Huexotzincum*, & *Xalatlau-*
neum. Radices calci additas, aiunt vetustis
vulceribus egregiè mederi, sed præcipuè his,
quæ fauorum more multis scatent osculis.
dilatatis namque plagis, atque exterfis, tan-
dem eo vitio affecti, sanitati restituuntur.
strumas etiam sanare impositas felici sem-
per euentu, tumores præter naturam rum-
pere, atque patefacere, curare lychenas, &
integram (si opus sit) carnem corrodere, &
excavare. calida enim est ordine quarto, &
vrenti natura, vnde euenit nomen.

Asphodeli nostrates etsi quartum caloris
gradum non attingant, tamen ad purgationes,
præsertim per vomitum, non sunt inefficaces.
quod longe etiam efficacius præstabit acrimonia
sua hinc ab Authore descriptus Asphodelus.

De AXIXCOÇAHVIZPATLI,
seu medicina urine lutea.
Cap. XXIX.

HERBA est *Axixcoçahvizpatlis* folia
ferens infernè lutea, vnde nomen,
scutorum, aut *Hederæ* forma, multisq; di-
stincta interuenijs. caules teretes, longos,
lignosos. radicem verò breuem, crassiuscu-
lam, fibratam. Nascitur in collibus frigida-
rum regionum, campestribusq; locis *Tan-*
guitlani *Mistecæ* superioris. Radix est odo-
rata gustu, acris, calidaq; , & sicca ordine ter-
tio, subtiliumq; partium. urinam euocat, &
dolores renum tollit Ius decocti foliorum,
semel quotidie tempore matutino epota-
rum.

De *CEMPOALXOCHITL*, seu *Indicis Caryophyllis*
Cap. XXXIX.

PLANTA ferens florem, quem Mexicenses à numerosa foliorum multitudinem *Cempoalxochitl*, Hispani *Caryophyllum Indicum*, & antiqui ex quorundam falsa sententia *Othonam*, aut Iouis florem vocant: herba est, cuius septem præcipue (quamquam sint & aliæ) in hac Nova Hispania differentiae reperiuntur, flore, nomine, & magnitudine distinctæ. folijs omnes constant Tanaceti, floribus autem luteis, aut ex luteo rufescentibus. facultate ordine tertio calida, & sicca. sapore acri, tenuibus partibus, & non sine quadam grauitate,

CEMPOALXOCHITL
Caryophylli Mexicani planta.

CEMPOALXOCHITL, seu
Giubnaxochitl. *Tzneycepobual*.
Caryophyllus Mexicanus I.

Vires. odoris. vi pollet discussoria, & aperienti. Foliorum succus ebibitus, aut folia ipsa contusa, & ex aqua epota, vinouè, ventriculum gelidum contemperant. mentes, vrinam, & sudores eliciunt. frigora intermittentium arcent illita paulò ante accessionem. flatum discutunt, venerem excitant, cachexiam à causa frigida ortam vitio hepatis curant, aperiunt obstructa. conuulsa laxant, hydropem leuant. vomitum ex aqua tepida procurant. & tandem febrium rigoribus, imò febribus ipsis, expurgata per vrinam & per sudorem caussa, medetur. Primæ speciei flos est luteus, cæterorumuè generum flores vincit foliorum amplitudine, & numero, & *Cempoal xochitl* propriè vocatur à Mexicanis ob innumeram, vt dictum, mira-

Species.
I. Cempoal
Xochitl.

mirabilemque foliorum congeriem . quorum dispositione & forma , albam Ro-
sam nostratam quadantenus videtur imitari . Huius generis planta cæteris ma-
ior est, & amplioribus ornatur folijs . Secundus flos *Oquichtli*, seu flos masculus II. Ocqui-
chli.

OQUICHTLI COCAXOCHITL.
Caryophyllus Mexicanus II.

TLAPALTECACAYATL.
Caryophyllus Mexicanus III.

MACVILXOCHITL, seu Maon.
Caryoph. Mexic. IV.

dictus , ob magnitudinem foliorum & ca-
lycis, vt à primo genere totius plantę, floris,
& foliorum amplitudine longo superatur
interuallo, sic reliqua in omnibus (si folio-
rum numerum excipias , quo cunctis pene
cedit) superat, ac vincit . Tertium florum I I I. Tla-
genus *Tlapalte cacayatl* ob colorum varie- palte Ca-
tatem dictum, minus est secundo; sed folijs, cayatl.
vt attigimus numerosioribus , & è luteo in
venetum inclinantibus colorem. huius plā-
ta minor est præcedentibus , & minoribus
folijs constat. Quartum verò dictum *Ma-* IV. Macuil
cuilxochitl , tertio ferè est par , sed pallenti Xochitl.
colore . Quintum *Tlapalcoçatl*, vel *Coaxo-* V. Tlapal-
chitl vocatum , prædictis omnibus minus cocatl.
est, & non vsque adeo numerosis folijs, ter-
tiumque colore imitatur . Sextum *Cacaxo-* VI. Caca-
chitl, vel *Coçatl* dictum, luteum est, & mi- rochitl.
nus

TLAPALCOÇATLI COAXOCHITL.
Caryoph. Mexic. V.COÇATLI COZTIC.
Caryoph. Mexic. VI.TEPECENPOAL XOCHITL.
Caryoph. Mexic. VII.VII. Tepe-
cēpoal Xo-
chitl.

nus præcedenti. Maiusculum est septimum *Tepecenpoal xochitl* nuncupatum, sed exilioribus, luteisq; floribus, qualia sunt quoque ipsius plantæ folia, quæ sunt omnium minima. Quibusvis locis & quouis tempore sæta video provenire huius genera, sed lætius in calentibus. emicuere iamdiu apud Hispanos, lætosq; exteris quoque nationibus flores præstiterè.

Nascitur hic flos elegantissimus, non tantum in Orbe nouo, sed etiam apud Aphricanos: unde à multis flos T unetanus, vel Aphricanus nominatur.

Dodonaus eius vim veneficam esse prodidit, experimento in se factò, & mures arrosi seminibus mortuos repertos addit, & puero exusu floris os intumuisse, & porcis quibusdam fuisse exitio. Quæ tamen omnia non concludunt hanc herbam venenum esse, & inter species *Tanaceti* referri non posse.

Herba certè corymbifera est, & folio nulli, quam *Tanaceto* in eo genere propior. flos & semen non multum abluunt à congeneribus,

ribus. odor quidem quam in Tanaceto grauior, sed tamen etiam in Tanaceto magna est odoris grauitas. vires porro quod attinet, videmus ex Authore nostro esse medicamentum praestans, tum ad incidendum, tum ad purgandum. nec ea omnia venena iudicanda, quae bestias, praesertim minores, & debiliores, necant. sic enim & Doronicum bestiis mortem infert, hominibus cordiale censetur.

Labia intumescere possunt facillimè à quauis herba calida, & acri. praesertim in puerili corpore, quod à quouis agente multum patitur. Quod si omnino ob praedictas causas venenum quis dicere velit, non minus Tanacetum, vel Absinthium venenum dicendum fuerit. Refert enim Gryllus in libro de saporibus, Medicum quendam Parisensem, summitates Absinthij deuorantem, in periculum vitae incidisse. Non male autem Lycopersum Galeni esse putatur, quo usus erat Centurio ille Aphricanus ad ingentes articulorum dolores euocandos, sicut & nos utimur Chamemelo, Absinthio, similibusq. plantis calidis.

De CIVAPATLI YACAPICHTLENSI. Coniza Mexicana.
Cap. X X X.

CIVAPATLI YACAPICHTLENSIS, ab alijs Pitxauac ciuapatli vocata, Saluiae profert folia, adeo glutinosa, vt tacta manibus, protinus adhærescant. flores in summis caulibus purpurascens, & in corymborum formam compositos. radicemquè fibratam. Calida constat, siccaq. ordine tertio natura, & acri sapore. adeo Conizae similis, vt nisi floribus ab ea distaret, in illius species videretur referenda. Ius decocti eius epotum, admotumue, humores imbibitos articulis aut nervis, mirè discutit, ac dolores quosuis (caussa ablata) leuat. Nascitur in calidis Tacapichtle.

Esti flos huius herbae sit purpureus, & non luteus, id tamen non obstat quin Conizae sit adnumeranda planta. nam flos saepe variat in eadem specie, non quo ad colorem solum, vt in Tulipis videmus, sed etiam in situ. Sic enim Campanula alia spicam habet, alia Umbellam. Accedit etiam, hanc herbam esse glutinosam admodum, instar Conizae, & vires esse admodum similes.

De COCOXIHVITL, seu herba acri.

Cap. XXXI.

ETSI Indi plantam hanc herbam vocant, in arboream tamen saepe numero magnitudinem eleuatur, duarum, ac interdum trium vlnarum æquans altitudinem. atque ideo vtriusque imaginem exhibuimus apud Regis Tetzocoquensis hortos, vbi rei herbariæ aliquot vacauimus dies. ergo à sapore acri, quo pollet, nomen accepit. Folia sunt Polypodio non omnino dissimilia, sinuosa, & magna, distincta venis rubrescentibus è pallido. Flores in postremis ramorum flagellis spicati, ex albo pallescentes. è quibus fructus prodit, paruus, racemosus, & vtrimque desinens in acumen. amaro, & acri sapore constans, multoq; affluens succo. stipites hirsuti, ac teretes, & internè lutei, luteoq; succo manantes. Radix magna & surculosa, qualem exigunt arbores. folia altera parte viridia, altera verò subalbida. Calida est, & sicca intra ordinem quartum, non sine quadam adstrictione. Surculi cortice nudati, albugines atque argemata illitu discutiunt. Succus absumit flatum, curat lychenas, quod & fructus facit, & dolores à frigida causâ ortos lenit. Folia medentur veteribus. plagis rufa atque applicata, verrucas corrodunt, & præcipue præputij & pudendorum, quod certissimo patuit experimento. Sunt qui vocent hanc arborem *Quauhchilli*, a sapore acri & vrenti, Siliquaastroque *Chilli* vocato a Mexicanis, quam simillimo. Prouenit temperatis, calentibusq; regionibus, conuallibus, necnon in cultis, & hortensibus. Sunt etiam qui *Totolinzyochil*, seu Passeris florem vocent. nec desunt qui *Tlacoxihvitl*.

Folia *Acantho*, vel *Botry* similia depinguntur, & venæ omnes intercurrentes rubent. in summo spica sunt flauæ, quasi acini *Berberis*.

De EPAZOTL, Atriplici odora Mexicana.

Cap. XXXII.

EP A Z O T L, seu planta odorata, herba est odora, folia ferens oblonga, crenata, & rubescentia. caules cubitales, spicatum semen, ac radices surculosas. Nascitur in calidis, temperatisque regionibus, coliturque in hortis nonnullarum commoditatum gratia. Acris est odora, & tertio ordine calefaciens. edulis etiam, cruda coctaque. & adiecta condimentis corroborat: pectori, asthmaticis, & obstructis confert, & gratam alimoniam præbet. Ius decocti radicum dysenterias coercet, dissipat inflammationes, & noxia venenis pellit animalia.

Folia rubra sunt, admodum similia Atriplici, vel Botry.

De ERAHVENI

Cap. XXXIII.

ER A H V E N I herba est folia. Origani fundens, caules teretes, flores longiusculos, cyaneos, & angustos, ac radicem contortam, glutinosam, & prolixam. olet Coriandrum, sed acrius quidpiam sapit. Nascitur in *Tancitari* temperatis locis. Calida & sicca ordine tertio constat natura, & subtilibus partibus. Ius decocti eius infusum, torminibus medetur, urinam euocat, flatum discutit, & obstructions aperit, crassa corpora extenuat, aliosque huiusmodi usus permultos præstat.

De YAVHTLI, seu nubilosa herba. Cap. XXXIV.

HERBA est *Yauhili*, seu nubilosa planta, quam ob flores comantes, qui nubila imitari solent quadantenus, aut quia nubes oculorum discutit, sic appellant; Mexicanes verò *Yziziqui* vocant; folia fert saligna, serrata, caules cubitales, è tenui radice assurgentes, flores luteos, in umbellam compositos. odorem, & saporem citra distinctionem ullam Anisi, qualem folia quoque, & cæteræ eius plantæ partes referunt. quo fit, ut Anisi speciem quampiam existimare aliquis posset. gustu acri, & amaro, & subtilium partium. Temperata amat loca, quales sunt Mexicanes agri, & calidiora quoque exornat, etsi in montibus solet etiam provenire. Floret imbrium tempore, id est Maio, usque in Septembrem, quod tempus Veri nostro respondet. Colligitur semen Novembri; folia, caulesuè Febuario, sed De-

cembri radix. in orbem nostrum delata, Carpentario, quantum coniectura assequi potest, gauderet solo, hortosq; Philippicos læta exornaret. Calidæ est, & sicca quarto fere ordine temperiei. urinam elicit, menstrua euocat, abortum gravidis procurat, emortuosq; partus trahit. quævis eius plantæ particula quocumque modo illam corpori liceat admovere, pectori, tussiq; confert, flatum discutit, sistit alium nimis fluidam, oris halitum commendat, lac generat, venenis aduersatur, venerem stimulat, dolorem capitis leuat, amentibus fert opem, & a fulmine perterritis, atque stupefactis. fluxum sanguinis compescit, sitim hydropicorum extinguit, frigora febrium, suffitu illituq; arcer. & viperino adipi immixtam epotamque, aiunt ruptas venas resarcire. vaporem verò Iuris decocti eius naribus, immodico humore perfusis, ferre opem. & tritam, inspersamq; auribus malè habentibus. tumores præter naturam, tusa atque admota dissipat, ventriculum calefacit: satietati & præcipuè puerorum medetur. renum, ac vesicæ lapillos, arenas, ac crassiorem pituitam ibidem infartam abstergit. humores extenuat. admota cum melle ventriculo vomitum coërcet, pus gignit, vlcera sanat, vtero confert, cimices fugat, arcer hemicranas. Præcipua utilitas est, aquam, ubi aliquandiu maduerit, nouem diebus matutino tempore sumptam lychenas, & impetigines mire sanare.

Omnes hæc vires, plerisque alijs ferulaceis conueniunt, ob subtilem illam vim penetrandi, quæ in illorum sale subtilissimo consistit, quod in magna quantitate eorum seminibus una cum oleo extrahitur.

De PELON MEXIXQUILITL, seu Nasturtio Peruino. Cap. XXXV.

TRANSLATVM quoque est ad Mexicanos, quorum viridariorum septa, & fenestras exornat, quod nostri Peruinum Nasturtium nuncupare solent, Mexicanenses verò *Pelon Mexixquilil*, seu *Pelon Chilli*. folia ferens obrotunda, & Veneris umbilico similia, sed exilia, & angulis quibusdam interdum variata, appendentiaq; pediculo nequaquam media parte sui, sed è loco in alterum circumferentiæ ambitum inclinante, infernè squallentia, & virentia supernè. caulem rotundum, tenuem, volubilem, pergulisque, quibus ornatus gratia adhiberi solet, sese implicantem. florem è luteo rubrescentem, Aquilegiæ, Osiridisue instar, gerentem inferna parte contortum tubulum, superiori vero septem foliolis constantem; quorum duo magnitudine præstant cæteris, ac duo alia minima lineas quasdam rubeas inscriptas gerunt, plagis Christi optimi maximi, quibus cruces passim exornari solent, haud dissimiles, tria vero reliqua, quæ mediocria inter prædicta sunt, tria veluti clauorum capita. Calida & sicca hæc herba est, ordine fere quarto. saporeque, & viribus nostras Nasturtium indistincta æmulatur similitudine, adeo ut in Nasturtij species, etsi longe forma differt, possit impune recenseri. viridaria, pergulasq; & figulinis vasibus lata, fenestras, atriaq; ipsa exornat. Viret toto anno, floresq; producit, nisi frigoris inclementioris afficiatur iniuria. Adhibentur flores acetarijs quæ ex oleribus parantur, gratiamq; ita, & saporis & aspectus addit. Ventriculo ex frigida causa imbecilli, aut flatu dolenti subuenit; tussi au-

xiliatur. Tritus idem cum alumine dolores dentium sedat. aufert dolorem, & tumores etiam à causa calida ortos. nempe eadem discussa si frigidioribus adiungatur medicamentis, & vlcera curat inflammata. nam eo contra excitatos à frigore dolores, nostrate Nasturtio admoto, uti mos est. Quibusq. locis, sed præcipue calidis, totoq; ut dictum est, anno, nisi vehemens frigus sit impedimento, & viret, & edit flores.

Herba hic descripta, ab omnibus hucusque inter Nasturtij species est relata, reclamante figura, quæ nihil omnino habet simile Nasturtio, præter solum saporem, qui aliquando in diuersissimis plantis, idem esse potest. sic Cocci Orientales planè radices sapiunt Hellebori, plantæ, ut locis, ita natura diuersissimæ. Pyrethrum umbelliferum à Ptarmica distat quam maxime. sic etiam Sassafras sapore, & odore Fœniculum æmulatur.

Ego semper iudicaui esse Viola, vel Iacea dictæ speciem. utraque herba repit, folium utrobique rotundum, vel figura cordis, flos planè idem Iacea tricolori, nisi quod cauda sit longior in Nasturtio. Lineæ etiã in flore licet differentes conspiciuntur.

Fructus utrobique in tres partes diuisus, extra tamen euidentius in Nasturtio, quam in Viola. Semen utrobique magnum. Tandem & viribus conueniunt. nam si Violam Martiam exactè dentibus masticaueris, senties acrimoniam magnam, unde omnis vis purgans exoritur.

Monardes vocat cap. 69. Florem sanguineum.

De PHEHVAME, Aristolochia Mexicana II. longa.

Cap. XXXVI.

PHEHVAME, seu medicinam ad partum accommodatam, à Michuacanensibus sic vocatam, apud quos copiosè prouenit, Dioscorides noster Aristolochiam Clematidem vocat, atque quia neque illam apud alterius orbis colonos pictam, aut viuam mihi videre contigit, & huic orbi familiaris est, delineandam curauit, additis præterea ijs vsibus, quos hæc gens, & nunc ego ipse comperi experimento. Ergo volubilis herba est, folia ferens cordis figura, flores purpureos, cæteris generibus Aristolochiæ similes. radicem crassam, longam, & subrubro cortice vestitam. Huius est in medicina vsus præcipuus, ut quæ odora valde sit, acris, calidaque, & sicca ordine tertio temperiei, ac subtilium partium. Ius decocti, si eadem cura, qua China, aut Zarzaparilla paretur, aut
ijisdem

ijisdem misceatur, & per simili quoque victus, cæterarumq; rerum, quas vocant, non naturalium, institutione exhibeatur, quemuis frigoricum affectum, aut a lue Hispanica profectum, mire curat. tussi antiquæ, astmatiq; medetur, flatum discutit, comminuit lapidem renum, & vesicæ affectibus ex frigore ortis succurrit. dolores capitis, & quosuis alios, qui inueterati sint, tollit. vi-riatum colorem emendat, menses trahit, partus accelerat, reserat obstructio-nes, ac frigus pellit. Habetur hæc planta maximi ab indigenis, & computa-tur inter saluberrimas. Nascitur temperatis, frigidisq; regionibus *Michua-canensibus*.

Apud Clusium in Exoticorum libris, duplex Aristolochia (lematitis describitur, una vulgaris, altera Betica, quibus hæc nostra annumerari potest. potius tamen ad longam ob radicis crassitiem referri debet.

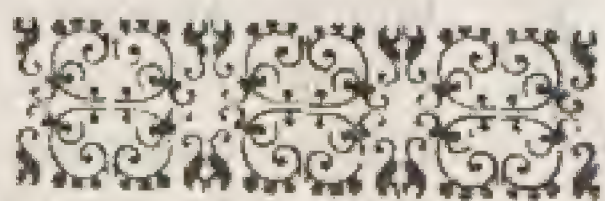
Flos huius herbae, purpureus quidem est, sed miscetur ei quiddam viriditatis, fru-ctus autem ab omnibus nostris Aristolochijs differt figura, quæ in nostris est rotunda, vel ovalis potius, at hic fructus quasi ex tribus est compositus, ut videmus in Na-flurtio Indico.

*De P I P E R E rotundo.
Cap. XXXVII.*

PI P E R rotundum volubilis planta, ac similis illi, quæ Piper longum fert, frutex est folijs oblongis, ternis interuenijs secundum longitudinem procedentibus, di-strictis, nullius fere acrimoniæ, aut odo-ris, & semine racematim dependente. Sunt verò plantæ Piperis longi, nigri, & albi distinctæ, contra antiquorum sententiam, sed tamen congeneres, præcipue plantæ ni-gri Piperis, & albi. quæ adeo similes sunt, ut vix distingui possint, nisi fructus tem-pore, etiam ab incolis. Nascitur in multis Sines, atque Indiæ Orientalis locis. in cæ-teris verò consulas antiquiores, & Garçiam ab Horto.

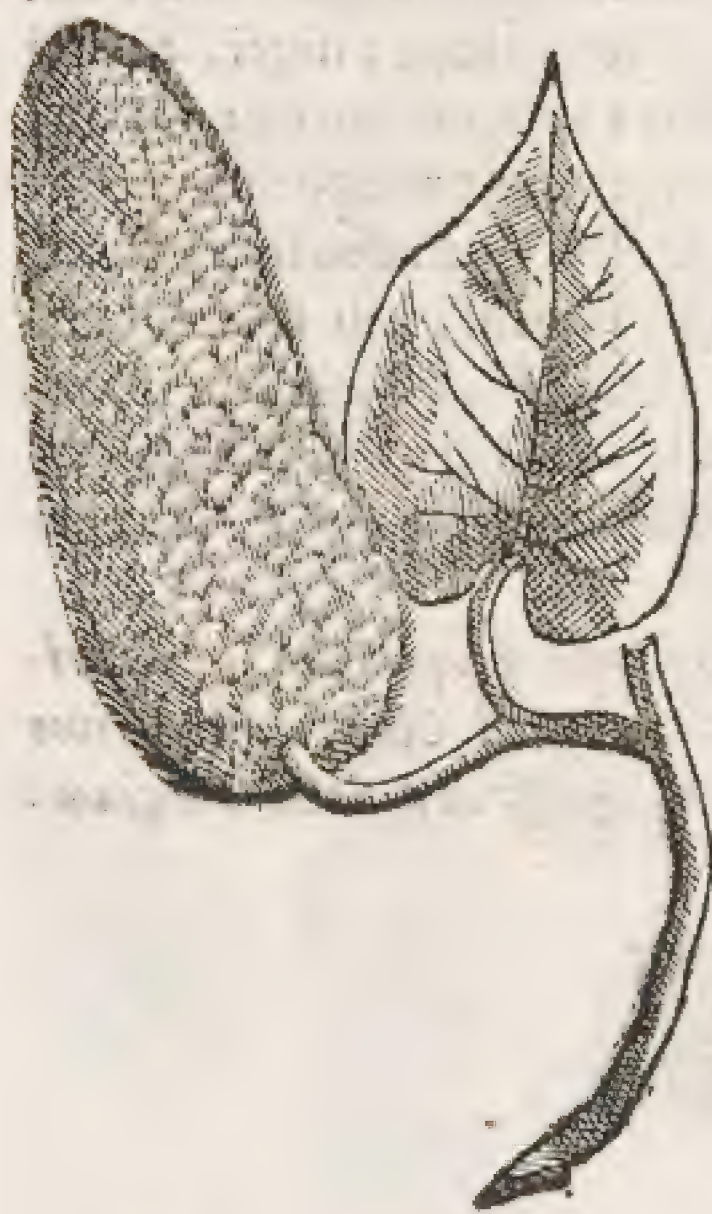
Admodum elegans quoque Icon, & descri-ptio Piperis extat apud Clusium libro primo Exoticorum cap. 15. & in notis ad Garçiam.

FRUCTVS.

TACVACHE est radix *Michuacana* purgans, quam alij *Pusquam*, Mexicenses verò *Tlalan tlacacuitlapilli* vocant. Huius tres reperiuntur species. masculum nos, & foeminam depingi curauimus, forma & viribus valde similes. Vtraque, herba est fundens radicem longam, crassam, & lacte manantem, candidamque, & ex ea caules volubiles, tenues, & ornatos folijs raris, cordis figura, sed minoribus, floribus verò oblongis, & coccineis, ac fructu Peponis forma & magnitudine, lanugine obducto candenti, ac semine albo retero, tenui, latoque, non sine bombicinis quibusdam filis argenteis, & lentis. Radix calida est quarto ferè ordine, siccaque, guttur deuorata vrens. purgat omnes humores per inferna, sed præcipue pituitam, sesquidrachmæ, duarumue drachmarum pondere, ex aqua, vinoque, iure pulli, aut ex tremulo

ouo

quo voratu facilis, nec admodum ingrato gustu. Sunt qui lacte, aut expresso succo utantur vice Scammonij. imò qui contendunt, plantam ipsam ad Scammonij genera attinere, addantq; in Electuaria sicca cum saccharo, mirabilemque dicant effectum præstare. Sunt qui radicem læuigatam, per noctem in aqua sex drachmarum pondere macerari permittant, mane percolent, & exprimant, & aquam propinent, atque ita parum iniucundo utuntur pharmaco. in penuria, aut caritate Scammonij, additur in Electuaria, quæ illud solent recipere, & perquam commodum præstat effectum. Sunt etiam qui radicem illitam, asserant mederi febribus, & liquorem instillatum, oculis. Tertia verò species nigricanti solo saxosis locis præcipuè provenit, & radicem fundit tenuiorem, quæ aptissima sit duarum drachmarum pondere, parando exoluenti Electuario, addito saccharo *Taublique* decenti mensura, aut Tragachanto. quo, ad leniter vacuandam bilem, aut pituitam, nequeas offendere præstantius vllum. Sunt qui ex iure decocti eius syrupum parent, qui trium uncias pondere pituitam, bilemque, mira facilitate purgat. Nascitur in calidis, planisque nouæ Hispaniæ permultis locis. etsi à Michuacanensibus, ubi primum reperta est, & vis cognita, præcipuum, nobiliusque inuenit nomen. Nam & Temimiltcensibus est familiaris, qui ferunt urinæ euocandæ permixtam radicem caudæ *Tlaquatzin* æquis portionibus, miram exhibere operam. siccanda autem radix, atque ita deinde reponenda, cauendum ab herba quadam per omnia penè simili noxiaque.

Celeberrimum hoc Catharticum Michuacanicum (ut ex Authore nostro ac Monarde colligere licet) plures habet differentias. Monardes Bryonia similem plantam
TEOQVILIN.

vidit, nempe cuius fructus bacca quadam sunt exigua, nec ex eius familia inde remouenda quod ea non polleat acrimonia, saporis enim facile augentur & minuuntur ut in Rapis manifestum est. Author noster hic primò quasdam Apocyni affines exponit, tertiam deinde quam fortè eandem cum Bryonoide Monardis existimes. Inferius autem lib. 7. de herbis dulcibus cap. 34. Tlallantlacuacuitlapilli aliàs è conuoluulis. Omnes quidem volubiles sunt, & purgantes virtute. A Monarde descripta mitior est species, sicuti & quæ hic tertia ab Auctore, & inferius posita dulciores quæ potius diuretica. Hæ vero priores mas, & femina acriores cæteris existunt magisque, pollentes virtute utpotè quæ Scammonij amula dicantur. habes itaque plenissime Michuacanicæ hæc medicamina: consule & Monardem qui in huius tum historia, tum usu copiosissimus est.

De *TEOQUILIN*, seu *saxeis vermibus*. Cap. XXXIX.

SPECTANDA constat forma *Teoquilin*. herbula namque est truncos initio mittens, veluti geniculatos, atque squamiferos, & circulis quibusdam palmarum instar præcinctos. qui capillis vndique prodeuntibus radicanitur statim, terra solum attacta. & ex eisdem prodeunt folia cordis figura, rara, nec non & cauliculi, ni fructus vocare malis, Piperi longo persimiles. Gustu odora est, acrisque, calida & sicca ordine tertio, aut fortassis quarto. Læuigata hæc, atque inspersa vulneribus egregie medetur, flatum dissipat, ventris sedat dolorem infusa, viscerum frigus pellit, hydropem sanat, vrinam euocat, aliosque huiusmodi præstat vsus. Subtiles sortitur partes, & innascitur saxi locorum humidorum, & calidorum.

Totus caulis est foliolis vermicularis dictæ contectus, & lulus est punctatus, sicut etiam videmus in Acoro.

De *TLATLAVHCAPATLI* Alsinifolia. Cap. XL.

HERBA est *Tlatlauhcapatlis* folia Alsinæ, exilesq; ferens, caules drantales, & exiguos, albosq; flores, radicem verò furculosam, intus ac extra ex albo rubescentem. Nascitur in collibus regionum calidarum, qualis est illa *Texcoqui*, & *Chietle*. Radix est dulcis, & nonnihil acris, calida, & sicca ordine tertio natura, nec lubricitatis experta. mirabile medicamentum aduersus pectorum, & oculorum morbos, vrinam euocandam, & frigidas alias affectiones propellendas, semiuncia eius matutinò deuorata. quin tumores maturat, ac discutit. nec desunt, qui febres curare dicant. fortassis interpolatas, aut vacuata causa reliquas.

De TEPEYAVTLI, seu YAVTLI montana. Cap. XLI.

YAVTLI montana, seu *Tepeyavtli*, quam alij *Yautli* citra cognomen vllum nuncupant, herba est folia ferens *Yautli* superius descriptæ similia, saligna, sed tamē minime ferrata, ac lōgiora. caules tres altos cubitus. flores coccineos, & calyculorū forma oblongos. radices verò multas, fibratasque. Calidarū, ac frigidarū regionū alumna est, conualliūque, ac montium incola, & Septembri mense floret. gustu acris est, & odorata, ac facultate tertio ordine ex, calefaciente, tenuiumq; partium. succus dicitur mederi oculorum morbis, aut illitus, aut admotus capiti. vrinā, ac menses euocat, & quidquid in vijs vrinarijs, renibus, vesicae præter naturam continetur. absumit flatum. ventriculum, visceraq; omnia ob frigus languescencia confirmat, colorem vitiatum emendat, aluumq; cohibet. bibitur pulvis eius ex potione *Cacauatl* aduersus tussim, & pectoris frigiditatem.

suffiuntur aulæ ex ea herba in ignem coniecta, contra grauem earum odorem, & potissimum à morbidorum hominum halitu iniucundo profectum. medetur satietati, alui torminibus, ac ventriculo frigida affecto intemperie.

De YZTACTEX CALTLACOTL, seu virga nigra saxorum. Cap. XLII.

HERBA est *Yztactex caltlacotl* folia ferens *Vrticæ*, ferrata. caules purpureos, teretes, quaternos cubitus longos. flores in cacumine comantes, pilosos, non senescentes, & purpurascens ex albo. Nascitur in locis saxosis *Xalatlahcēsium*. Sapor citra vllam distinctionem Anisum refert. Temperies calida, & sicca est, & tenues partes. Radix pugilli mensura tusa, deuorataq; ex aqua, seu vino, sudorem elicit dolorem passis, atq; ita cū lenit, vt mirabilē præstet ea in re operam.

Licet hæc herba sapore *Anetho* sit similis, tamen in genere ferulaceo locū habere nō potest. folia enim *Vrticæ* præsertim bina, ex opposito; flosquē *Tanaceto* similis, nūquā in ferulaceis reperiuntur.

De

De CAYOPATLI Vaxacensi. Elaphobosco Mexicano:

Cap. XLIII.

CAYOLPATLIS herba, quam alij vocant *Cacapultic*, Michuacenses verò *Caniuhme*, folia serrata producit quina, Angelicæ ferè forma, aut Elaphobosci, cuius speciem esse arbitror. caulem tenuem, fœniculaceum, minime tamen geniculatum. flores in umbellam compositos, & ex albo pallescentes. ac semen, quod orbiculare est, saluosum, odorum, & paulisper acre. radicem verò digitalis amplitudinis, crassoq; cortice vestitam. Planorum, ac temperatorum locorum alumna est, & montium faucium: incolæ agri Vaxacensis, Ytzocanensis, & Michuacanensis. Radix, quæ calida & sicca est ordine secundo, initio Pastinacam sapit, ac tandem acris sentitur, & guttur pungens. tusa, & admota umbilico, dicitur diarrhœas compescere. deuorata verò, tussi & rauedini auxiliari.

De XOXONACATIC. Hyacinthoide capillosa.

Cap. XLIV.

HERBA est *Xoxonacatic* folia habens Cæparum folijs simillima, verum breuiora, & angustiora. flosculos longos & luteos, pediculis appendentes exilibus. radicem orbicularem, succo manantem, Nucis Ponticæ magnitudine, opertam quibusdam nigris capillamentis. Nascitur in frigidis, humidisq; locis, imbrium tempore. Binæ radices tuscæ, atque ex aqua deuoratz omnes humores purgant per inferna, citra ullam anxietatem, & laborem. leue, & securum est pharmacum, vt quod exhiberi soleat senibus, & natu minoribus, febrientibus, ac febre vacantibus, iacentibus in lecto, ac solita obeuntibus munera, seu virens, seu sicca. sed frequentius, & commodius sicca. seruatur verò duos, ac, si opus sit, tres integros annos. Aduersatur astmati eodem pondere. calida enim ordine secundo natura constat, lubricaque, ac guttur non-nihil vrenti.

Flores statim exeunt ab radice, vt in Colchico, & Croco.

De ANCHOA, seu ZINGIBERE masculo. Cap. XLV.

ANCHOAS folijs constat asperioribus, & crassioribus vulgari Zingibere, eadem forma tamen. radice quoque maiori, atque crassiore. sapore acriore cum quadam amaritudine. Vfus est apud indigenas aduersus ventriculi, & alui affectiones ortas è frigore, contusi, & oleo Nucis Indicæ conspersi, atque ita applicati mirus. nec non aduersus plagas venenatas paratolychnio eodem oleo intincto, atque ita demum adacto. Addunt, vim medicamenti maiorem participare marem quàm fœminam. quo etiam vina quædam ab Indis Philippicarum Insularum parari solent, quæ ad præsens referre non est opus.

Vina Zingiberina.

De CHILLI Indiæ Orientalis, seu ZINGIBERE fœmina. Cap. XLVI.

QUOD Mexicani *Chilli* Orientale vocant, Arabes, Persæ, & Turcæ *Gingibel* appellant, officinæ autem Zingiber, aut Zingiber. Duo sunt eius genera, mas, & fœmina. de mare sub *Anchoa* nomine præcedenti capite dictum. Fœmina vero, seu vulgare Zingiber, herba est duas tresve spithamas longa, radicibus tuberosis & transuersis, vnde profert caules arundini similes, & in eis folia longa, & angusta, Iridi, aut Gladiolo paria, & in summis caulibus capitula Stœchadi quantenus similia. Nasceitur in omnibus Indiæ Prouincijs, excultum satumq; semine, aut radice. nam quod sponte prouenit flocci penditur. Nasceitur etiam in Philippicis insulis, & translatum iam est ad Haitinos & Mexicanos, vbi id ad viuum exprimendum curauimus. ac ibidem seritur pingui solo, stercoreoque, & pulchre exculto, & humilibus quibus-

Zinziberis cultus

dam arboribus adumbrato, regionum calidarum mense Martio, radice in frustra, pollicis magnitudine, dissecta, quinque digitorum interuallo, ac totidem pene profunditate. regitur terra, rigaturq; statim à satum, ac deinde bis per singulas quasque septimanas, aut semel tantum si vltus sit natura locus. sarriendum etiam est, sed ita vt plantæ nouellæ non conuellantur, aut vlla afficiantur iniuria. est autem terra, ter quateruè repastinanda per singulos annos. Vinde- mia fit arefcentibus folijs; quod iuxta initium Ianuarij accidere solet. vulso verò, vt commodè recondi possit, corradendus exterior cortex est. conijciendumq;

P.

dumq;

dumq; in labellum plenum muria, & permittendum ibi horam vnam, aut dimidiam manere. mox Soli exponendum æquali temporis interuallo. ac demum stragulis sub tecto insternendum, donec humor omnis exhalet. quod si adhuc madens perseveret, Soli rursus exponi oportebit. Si vero transferri conveniat, terra opertas radices servari est necessarium thecis inclusas, dulcique aqua, aut imbribus quoties dictum est irrigatas noctu operiri, atque interdum patere cœlo. De facultate nihil in tanta luce dicere opus est. Illud narrant incolæ Indiæ Orientalis, concisam hanc radicem, permixtamq; alijs herbis, & aceto, oleo, ac sale conditam, in acetarijs edendam non in quibusque Indiæ partibus, præcipuè si humidiores sint, æquè est ac apud nos, acris, & vrens.

De Gingibere plura vide apud Garciam libro 1. arom. cap. 41. qui illud Iridi facit simile, non Arundini. Acosta vero cap. 32. ait esse folio Lachrymæ Iobi. Inde diuersæ plantæ videntur esse, ut etiam Clusius, & Bauhinus annotarunt. Monardes autem cum Garcia consentit, ut & Lobellius, qui Siliquam similem Xyridi depinxit.

De ATZOTATL Mirabili Mexicana. Cap. XLVII.

HERBA est *Atzoyatl*, folia ferens hirsuta, & mollia, & figuram cordis, quanquam longiora sint, æmulantia. caules numerosos, geniculis rubris interstinctos. flores extra rubeos, intra verò candentes, palinum longos calicum proluxiorum forma, ac radices fibris similes. saporem, & odorem Anisi profert, non sine quadam acrimonia. frigidorum, montosorumque locorum alumna

alumna est, & flores Septembri mense mittere solet. Calida, siccaq; temperie constat, cum adstrictione, & partium crassitie. quamobrem dyarrhœas coër-
cet, ventriculum firmat, flatum discutit, & dolorem è frigore natum tollit.

*Videtur hæc esse quadam species Mirabilis Peruviana. respondet enim & figura
totius plantæ, & vires. Acrimonia enim evidens est in nostra Mirabili.*

De COCOCAQVILITL, seu Olere Aquatico. Cap. XLIX.

COCCOCAQVILITL herba
est folia *Ocymi* proferens, sed pro-
fundius serrata, ac veluti sinuosa, punctisq;
luteis distincta. caules sexangulos, ternos.
flores *Veronicæ* altis, seu *Cempoalxochitl*
sylvestris. quorum folia coccinea sunt, in
medio verò apex croceus eminet. Pro-
deunt ij à calicibus quibusdam squamosis
Cyano haud dissimilibus. radices verò fi-
bratas. & planta trium cubitorum asse-
quitur longitudinem. Flos, foliaq; odora-
sunt, & acris saporis, illum *Nasturtij* pau-
lisper imitantis, unde evenit ei nomen.
Edunt eam pro olere indigenæ. Vrinam,
& menstrua euocat, flatum discutit, cale-
facit ventriculum, crassos humores atte-
nuat, cor roborat, & vtero confert quo-
modolibet applicata. Seri semine potest,
ad species *Cempoalxochitl*, ut dictum, re-
ferenda, quod odore etiam eius apparet
indicari.

De TETZMITL TONALLÆ Sedo Misticæ. Cap. XLIX.

SP ECIES videtur Sedi *Tetzmitl Tonallæ*. herba namque est folia ferens
longa, & angusta, raraque, & iuxta extrema latiora. caules teretes, flores
verò orbiculares, & candentes, ac radices capillis similes. Doloribus vniuersi
corporis medetur, appetentiam excitat, extergit varos, vomitum ciet, vstaq;
curat. Ad vomitum ciendum bibendus est succus, atque ita longis, & insana-
bilibus medetur morbis. Lubrica videtur, & nullo insigni prædita sapore. etsi,
cum primum linguæ admouetur, nescio quid acrimoniæ sentitur. Nascitur
in calidis Misticæ Inferioris, iuxta littora fluuiorum.

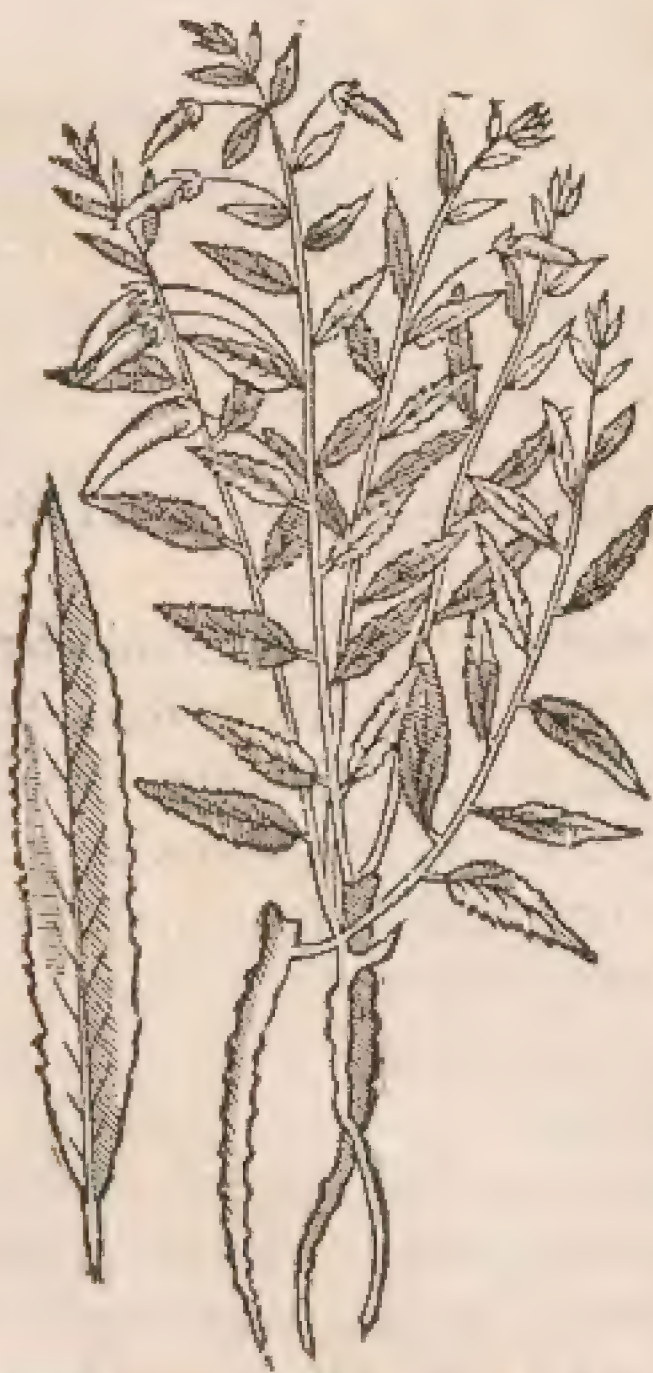
Conuenit hoc *Sedum* cum *Vermiculari caustica* in viribus. figura verò potius
cum *Sedo communi*. Mirantur aliqui in eodem Sedi genere esse herbas calidissi-
mas, ut est *Sedum vrens*, alias verò frigidissimas, ut sunt reliqua omnia Sedi
genera. putantq; in uno genere semper easdem facultates esse debere. hi si diligentius

sapores plantarum examinarent, & inter se conferrent, rem longe aliter se habere deprehenderent. Ut enim pauca è multis exempla proferam, inter Solani Species, quædam est insipida, ut Solanum; alia acida, ut Alkekengi; alia acerrima, ut Siliquastrum Americum. Immo inter ipsas Piperis Indici species, Strychnodendrum acrimonia caret. Sic in Rumicis genere, Rhabarbarum nostrum, & Oxalis acent. reliqua species, vel insipida sunt, vel astringentia. De Pomorum & Pyrorum varietate in saporibus res est manifestissima. In genere Rapaceo, alia acris, alia dulcis, alia amara, alia ex omnibus istis constat saporibus. Quin & in eadem planta, omnes sapores inuenire licet. sic in Rhabarbaro nostro radix amara, folium acidum, seminis cortex adstringens. Accedit, nos sæpe plantam iudicare insipidam, quæ tamen subtiliter examinata, alium in recessu saporem continet. sic Helxine, Noli me tangere, Viola Martie, initio apparent insipida, tandem tamen post aliquam moram se prodit acrimonia. Contingit etiam in quibusdam plantis, humiditatem illam excrementitiam successu temporis euanescere, tandemq; acrimoniam emergere, ut in Zingibere, Anacardo, alijsq; annotauit Garcias. Vnde patet eos errare, qui ob diuersitatem facultatum Sedum causticum reliquis nolunt accedere.

Illud tamen apud me dubium non est, in eodem genere semper easdem esse vires, sed generales tantum. quæ de re alibi ex professo dicendum. res enim à nullo tentata, peculiari declaranda est opere.

De CHICHIVAL MEMEYA, seu Planta lacte manante.
Cap. L.

HERBA est Chichival Memeya lacte manans, vnde nomen. & magnæ utilitatis fertur esse medicamentum, seu planta sui generis sit, seu ad Tichymalorum genera pertineat. folia namque profert penè Castaneæ, serrata, & aspera. caules teretes. flores oblongos, vasculis similes, rubros, sed circa extrema in luteum elanguescences. radices verò longas, teneras, ac fuluas. Nascitur locis saxosis, iuxta frigidarum regionum montes. Vacuat cortex eius febre quartana aut tertiana laborantes adeo scælici successu, ut ægrotus statim ab euacuatione reddatur interdum incolumis. Assumendus autem duarum drachmarum pondere, ex aqua resolutus. Sunt qui misceant, commendandi saporis gratia, quatuor grana Cacaual, totidemq; Ponticas nuces, aut amygdalas, atque ita propinent die quietis matutino tempore, & vitato somno,

ut cum cætera assumuntur pharmaca, fieri consuevit.

Vix in Tithymalorum classem reduci potest hac herba, quantum ex descriptione, & Icone licet conijcere. folia enim aspera, serrata, flos digitali similis, radix longa lutea, inter Esulas non reperiuntur. Quid si ad Campanulas referatur? licet acrim. nia illis nulla insit.

De PYCIELT, seu Tabaco. Cap. LI.

PLANTAM, quam Mexicenses *Pycielt* seu *Telt* vocant, ab Haitinis appellatur *Tabacus*, à quibus non ad Indos solos, sed & ad Hispanos id defluxit nomē, eò quod suffumigijs admisceretur, quæ *Tabacos* etiam nuncupare consueuerunt. à Brasilianis *Perum*, ab alijs *Herba sacra*, à nonnullis *Nicotiana* dicitur. Non est autem vna huius plantæ species. alij namque tres in hoc antiquo Orbe reperiri affirmant, ac plantam hanc in *Tabacum* maiorem, minorem, & minimum partiuntur. At quia maioris, minorisq; *Tabaci* differentia pusilla est (consistit enim in magnitudine, & longitudine, ac adhærentia foliorum sine pediculis cauli, vt in maiori obseruatur, in minori verò folium est paulò minus, longo pediculo ramis inhærens, ac florum positura; cumq; id ob causas mutationes in plantis efficientes, latius in proœmio explicatas contingere potuerit) non immeritò duæ

Species I.

sunt tantum species, quæ obseruantur in hac noua Hispania. quarum alteram *Pycielt*, alteram verò *Quauhyelt* appellant. *Pycielt* ergo herba est, folia ferens lata, oblonga, ac Personatæ quadantenus similia. caules, quinque pluresvè dorantes longos, atque hirsutos, inconditos, striatos, & læues. flores *Hyoſcyami* lutei similes, eisq; decidentibus vascula prædicti *Hyoſcyami* æmula, referta semine pusillo, *Papaueris* minore, ac ex rufo nigricantē. radicem breuem, non admodum tenuem, sed fibratam. *Quauhyelt* verò in magnam assurgens altitudinem, *Assyriam Malum*, *Limonē* vocatā, æquat. Caule recto multos emittente ramos, & in eis folia mali *Assyrij* longiora, hirsuta, colore viridi dilutiorē, vti tota planta diffusa. interdumque folia, soli, & cœli ratione variantur. quandoque enim cubitalem longitudinem, ac pedalem latitudinem assecuta sine pediculo caulem amplectuntur. nonnumquam verò folia minora, pediculis inhærentia ramis conspiciuntur. Flores *Campanulæ* instar fert, concavos, ac per extremum sex, septemvè angulis distinctos, candicantes, medio verò purpurescens, ordine per ramulorum longitudinem dispositos. quibus succedunt capitula *Ocymoidi* similia, maiora tamē, plena semine pusillo ex cinea.

Species II.
Pycielt
herba regina.Species II.
Quauhyelt
Nicotiana.

Vires.

Causa facultatis
narcoticæ
in Tabaco.
Celebre.
Tabaci luf
fumigium.

reo nigricante. Radices multifidæ sunt, lignosæ, ac fibratæ. Seritur vt lactuca, neque aliter, cum expedit, transfertur, & colitur, nullum (modò pingue, & humectum sit) solum respuens. Ambæ sunt acri sapore, exiccantis, calidæq; ordine tertio completo temperiei. E quibus intelligas licet errorem eorum, qui arbitrantur frigidas esse plantas, & ad Hyoscyami differentias pertinentes. nam tametsi Hyoscyamo luteo prima species forma dispar haud quidem sit, viribus tamen plusquam ex diametro pugnant. quod si soporem inducunt, non est ob frigus, humoremvè, quorum, citra dubium, sunt ferè expertes, sed ex calore. Excitatis nempe, leuatisq; in caput vaporibus, qui somnum inducunt. Iam facultates quotidiano cognitæ experimento accipe. Folia siccare permessa, atque in fistularem conuoluta formam, inclusaq; arundinis cauis internodijs, aut papyraceo canali, altera parte incensa, altera verò ori, naribusq; admota, atque excepto fumo, obturatis ore & naribus, vt ad pectus vsque vapor inspiratus penetrare possit, pituitæ expuitionem mirè euocant, asthmatis, veluti per miraculum, auxiliantur, difficilemq; anhelitum, & inde ortam leniunt angustiam. neque prædictis morbis inspiratus ille vapor, quo diximus modo, tantum remedio est, sed vteri etiam affectibus impensè confert, ac præcipuè suffocationibus, quæ ob eius ascensum solent accidere. admoto siquidem medicamento in dictum sibi locum, dicto citius restituitur ægra, syncope fugatur, & angustia, morsq; magna ex parte in morbidæ mulieris corpus iam admissa, atque excepta, amouetur, caput roboratur, somnus inducitur, sedatur dolor, ventriculus resumit vires, curatur grauedo, laborumq; omnium, casuumq; sensus hebetatur, ac otium facultatis animalis (quod potius ebrietatem quamdam vocare) animo prorsus illabatur, & inducitur. Quin folia ipsa virentia, manibus oleo perunctis emollita, & veluti marcida, concalescunt igne, & ori ventriculi, dorsoq; è regione applicata (ita tamen ne hepar attingatur, quod aliàs incenderent, atque inflammarent) coctionem iuuant, & satietati egregiè medentur. eadem tumorem lienis discutiunt apposita, dolores è frigore ortos sedant, vulnera cancrorsa, antiquataq; extergunt, carnem creant, & cicatrice obducunt, si succum foliorum mediocriter contusorum instillaueris vulnere, ac mox arentium puluerem inspergas, & demum folia, ex quibus succum expresseris superponas. Sanant eodem modo capiti inflictas plagas, dum tamen neque nerui, neque ossa, aut læsa aut conuulsa sint. dolorem dentium concalescunt sedant, conuoluta, & loco dolenti, aut dentibus pituita excavatis, perforatisvè admota. Quin & foliorum puluis inspiratus, tractusq; naribus, verbera, & cuiusvis generis supplicia non sinit sentiri. vires addit, augeat animum, & ad labores tolerandos infractam vim. illi verò, qui è cortice, quantum capiat putamen nucis deuorauerint, ita inebriantur, vt semimortui, amentesq; extemplo iaceant. Verumtamen qui eo auxilio frequentius quàm deceat, vti assuescunt, redduntur decolores, linguam gestant squallidam, & palpitans guttur, hepatis ardore afficiuntur, ac in cachexim, & hydropem lapsi, morte tandem obeunt. at qui eo præsidio vtuntur moderatius, à multis alijs liberari solent incommodis. nam præterquamquod morbo Gallico egregiè auxiliatur, venenatis sagittarum ictibus mirè obsistit, si mox plaga intar-

Cōtra venena.

ciatur

eiatur puluere, & ita permittatur manere, donec puluis, & venenum in clauicuiusdam forma copulentur, & coeant. Hoc remedij genus desumptum est ab Indis Anthropophagis, Insularum Haitinae propin quarum accolis. qui cum ab hostibus venenatis oppeterentur plagis, hac herba sola sibi cauentes, reddebantur pallim incolumes. confirmatumq; est testimonio Insulam D. Ioannis incolentium. qui cum aduersus Indos illos bellum gererent, multisq; eiusmodi confoderentur vulneribus, solo hoc remedio extremum fatum effugerunt, quoties viscera transfigi non contingebat. quin articulares dolores sedari, tumoresq; & statum eo solo auxilio discuti, & inueteratos rebellesq; dissipari dolores. Pulicum etiam vitatur fastidium, si iure decocti foliorum vniuersa domus conspergatur. Paratur ex eius folijs arefactis atque contritis, decem partium mensura, & vna calcis, medicamentum adeo ab Indis omnibus expetitur, & venale, vt illo ferueant emporia. venditur inuolutum folijs *Maizij* spicae, gestatumq; inter buccas & maxillas, suauem somnum, sensuumque, & mentis tranquillam quietem inducit, & laborum omnium hebetat sensum, redditq; homines ad quauis corporis exercitia promptos, atque agiles, & praecipue ad iter agendum. Dolorem etiam dentium, & ventriculi leuat, praestatq; alia, quae licet a nobis nominatim dicta non sint, possunt ex praedictis facile comprehendere. inter quae illud vulgare non est, oleum. cui sit infrixum, concisum in tenuia frusta, infusum, cholicis mederi. necnon succum eius, & nucleorum *Tilizapoti* vino permixtum, atque infusum. folia, lychnij medo, obdita ano, quartanam arcere, ac reliquarum febrium frigora. Nec desunt qui eius folia singulis diebus mane ieiuno mandi iubent vt podagra liberentur, quoniam multam pituitam in os attrahat, & saluatione tradatur, & ita in artus confluere prohibeatur. Tum etiam folia Strumis vtiliter illini. Sunt etiam, qui conficiant syrupum ex succo foliorum, aut ex decocto, aut stillatina aqua & saccharo, asserantq; vtiliter propinari ad pellendos ventris lumbricos, vmbilico tamen folio imposito. necnon aduersus asthma, & Orthopnoeam, duorum cochleariorum mensura. Sunt etiam & alij, qui praebent succum, quatuor aut quinque vnciarum pondere epotandum, asseruntq; aluum vehementer supra infraq; purgari. quod minimè tutum videtur, & fortasse rusticis, & robustioribus solum permittendum. Scribit è recentioribus quidam, accepisse ab amico, aqua ex folijs per vitrea distillata organa, se rusticos multos à febribus liberasse, hac pauco tempore ante accessiones propinata. deinde oleum ex relictis fecibus in sacculo suspensis collegisse, quod ad scabiem vulnerumq; curationum singulare fuit, ac eximium. aridarum verò foecum puluere, intertrigines, non modo hominum sed & equorum, cito curari.

Et hic nata est magna inter Authores controuersia, alijs Tabacum inter *Hyscya-*mi species annuerantibus, alijs sui generis plantam censentibus. quibus posterioribus etiam Author noster accessit, vno ex virium diuersitate argumento vsus. At quam id sit inualidum iam supra declaratum est. & vel inde patet, plantarum genera, ex diuersitate figurae totius plantae, singularumq; partium, ab omnibus authoribus semper distincta fuisse. id enim tamquam primum principium etiam in animalibus, atque adeo rebus omnibus obseruari debet. Hoc vno principio negato, ruit omnis omnium rerum

Medica-
mentū in-
hibens fa-
mem sicut
lasiuū li-
nem.

rerum naturalium scientia, quæ tota ex similitudine, & dissimilitudine externorum accidentium conflata est. Sic omnes stellas iudicant Astronomi eiusdem esse generis, quod motu circulari, lumine, figura, &c. conueniant. Et ne longius à proposito abeam, in plantis *Perficaria*, mitis & acris eiusdem generis censentur. *Chenopodium* est species *Atriplicis*, licet inter venena computetur. *Lolium* etsi viribus differens, tamen inter frumentacea nullo repugnante locatur. Quantum differt *Colocynthis*, & *Cucumis asininus* à reliquis *Cucumeraceis*? quàm venenata dicuntur *Ferula*, *Cicuta*, *Coriandrum* in genere tamen ferulaceo? Omitto *Bursam pastoris* speciem *Thlaspios*, quam frigidam, & sanguinem sistere aiunt. Prætereo *Colchicum*, & *Crocum*, & *Hermodytylum*, item *Napellum*, & *Anthoram*. id unum addo, eandem plantam plerumque à se ipsa diuersis temporibus differre, saporibus & viribus, ut elegantissime à Galeno de facultatibus simplicium est annotatum.

Alia sequitur non minoris momenti disquisitio, quænam sit causa in *Nicotiana* alijsq; similibus, ut soporem inducat animalibus. Qua in re variæ admodum sunt Auctororum sententiæ.

Plerique in eam abiere sententiam, à facultate frigida vim oriri narcoticam. Quæ quidem opinio non immerito nostro displicet Authori. ob eam præsertim causam, quod in *Tabaco* summa sit acrimonia, ad tertium nempe gradum vsque, contra quam *Monardes* qui secundum tantum ponit. hinc enim & fauces urit, & non minore purgat per vomitum violentia, quam ipse *Helichorus*, ut experientia multorum constat. Addi etiam potest, magna illa pinguedo, quæ in folijs tactu deprehenditur, qualis in *Colo lous*, vel *Conyza* etiam percipitur, quæque non est saluosus aliquis humor, ut in *Saponaria*, sed mera oleositas, quod vel ipso odore & inflammatione facile cognoscitur.

Tandem nullum unquam innotuit Narcoticum, quod non calidum, siue spectetur experientiam, siue rationem. *Papauer corniculatum*, quod inter *Erucae* species numero, Galeno purgat. *Rheas* calidum iudicatur. Commune etiam purgat, si semen adhuc lactescens sumatur. Sapor idem testatur amarus, qui etiam magnus est in *Campbora*, *Opio*, *Hyoscyamo*. De vini natura calida, viq; somnifera, res est nota lippis & tonsoribus. Vnde concludo, vim Narcoticam non à frigore deducendam esse.

Ratio quam Author adducit, hoc modo intelligenda est, non quod Narcotica calore suo vapores excitent ex cibo in Ventriculo contento, sed quod ipsa Narcotica calore Ventriculi in fumos pingues abeant, caputq; tentent, impleant, inebrient. & spiritus cohibendo somnum inducant. sic enim in distillatione Vini, primo prodit spiritus Vini oleosus. sic etiam omnia narcotica & fumosa, varia obijciunt phantasmata, dormientibus & vigilantibus, ut in *Datura*, *Fabis*, alijsq; leguminibus rapaceis, *Banguæ Ololiuhqui*, *Opio*, *Vino*, *Aniso*, experientia compertum est.

Vires *Nicotianæ* infinite sunt, de quibus etiam *Monardem* potes consulere, ad id ut iure *Panacea Americana* nominari possit, quanquam omnibus antiquis medicamentis præferri queat. Cedunt enim *Nepenthes*, *Moly*, *Panacratium*, *Panax*, quibus singulis aut vis narcotica, aut purgans deest, quorum vtrumque in *Tabaco* reperitur. Modum quendam purgandi Cerebri singularem, quem à *Capucino* quodam diuici, qui se multos à podagra liberasse assererat, libuit adiungere. Ex *Nicotianæ* arido folio, quantum Iuglandi possis includere sumitur, digitisq; compressum linteolo munda-

do, vel serico includitur, & in nodulum nucis Pontica magnitudine figuratur, filoq; compingitur. cum nodulum ori indimus, & lingua ad palatum subleuamus per dimidia hora spatium. statim effluit pituita tenacissima, fili inſtar ex ore dependens, quæ capite inclinato, in vas ſubiectum excipitur. Et licet aliqua cerebri vertigo ſequatur, ea tamen, niſi cerebrum admodum calida ſit natura, ſtatim euaneſcit, eſq; omnibus innoxia.

De TLALCOCOLTZIN, ſeu parua herba, & contorta.
Cap. L I I.

IN V E N I *Tithymali* genus apud *Tetzcoquenses*, quod ad *Helioscopium* referri poſſet, at quia non omnino effigies reſpondebat, deſcribendam curauimus. *Tlalcocoltzin*, ab alijs *Cuculzin* dicta, parua herba eſt, folia ferens *Portulacæ*, tenuiora, longiora, & acuminata, viridi colore diſfuſa per caules alternatim diſpoſita. inter quæ obſeruantur aliqua maiuſcula, *Anagallis* folia æmulantia, trina quaternavè, ea parte, qua rami ortum ducunt, naſcentia ſublutea, extrema verò parte purpuraſcentia. Caules quatuor, aut quinque, prope radicem rubentes, lactis copioſi plenos. radicem longam, extrema ſui parte contortam, ac fibratam, cortice è ruſo nigricanti contectam. Naſcitur vbique, præcipuè locis calidis. Habentur ab Indis radices, & folia in magno pretio ad vacuandos omnes humores, drachmæ vnus pondere, & morbum, quem vocant *Gallicum* curandum, adeo vt in arcanis recondant, nec cuiquam velint facile reuelare.

Tithymalorum uſus magnus fuit tempore *Hippocratis*, qui tamen apud noſtros medicos in deſuetudinem abiit. licet in *Scammonio*, quod plerumque *Tithymalo* adulteratum putatur, aliam perſonam induerit. Apud *Empiricos* autem in maximo eſt uſu, non ſine magno ſucceſſu. præſertim in corporibus humidioribus. eoq; vtuntur, non tantum in puluere, decoctis, infuſione, ſed etiam lactis guttas paucas lacti communi infundunt, hauriendumq; præbent.

De TLANOQVILONI Huaxacensi.
Cap. LIII.

HERBA est *Tlanoquiloni*, folia proferens infernè hirsuta, & alba, Pilocellæ vulgaris similia, etsi breviora. cauliculos hirsutos, & candentes, & in postremis caulibus capitula, Plantaginis Holostijvè capitulis paria. Nasceitur in collibus, & campestribus attinentibus ad temperiem agri Huaxacensis. Aiunt, atram bilem vacuare radicem duarum drachmarum mensura ex aqua deuorata, & splenis obstructions referare. mederi ictero, atque effusæ per vniuersum corpus bili. Initio dulcis apparet, ac paulò post, guttur videtur adurere.

Capitulum depinxit colore caruleo. folia etiam bina, ex aduerso posita, sine ulla serratura. unde ad Plantagines referri non potest.

De NEXTALPE.
Cap. LIV.

NEXTALPE, ab alijs *Tlanoquiloni*, herba est, folia ferens Oliuæ, minora tamen. caules teretes, & lignosos, & fructum Ciceribus similem. radicem verò furculosam. drachmæ vnius pondere sumpta radix, humores omnes purgare dicitur. expertum nempe medicamentum, & perquam salubre. acris est, odoraque, quarto ordine calida, & guttur vrens.

Suffruticem fortè Chameleæ congenerem licebit ponere. vix enim aliud inuenias cretium, quod folia habeat Oleæ, caque inordinatè cauli circumposita, bacciferum, quod acre sit, & guttur urat, nisi Mezerei aliquam speciem.

De CEMPOALXOCHITIC herba. Cap. LV.

CEMPOALXOCHITIC herba est, folia proferens Cicorei, spinifera, serrata, aspera que, sed circa exorrum compressa, ac velut præcincta. caules dodranta les luteosque. & in pappos abeuntes flores. vnde nomen. radicem Raphano similem, forma atque magnitudine. Decoctæ radicis infusum lus, quod amarum est, aluum soluit, vrinam elicit, & ventris dolorem leuat. calida enim est, & acris, subtilium partium, & exiccans tertio ordine natura. atque ita tussi quoque deuorata confert. ciet llernutamentum, & pituitam naribus trahit instillata.

De MACATOLZ QUITL, seu Somno Cerui. Cap. LVI.

HERBA est *Macatolquitl*, folia ferens Lactucæ, serrata, in caulibus cauis, rotundis, cubitalibusque. & in eorum extremis partibus luteos, ac modicos flores, qui in pappos abeunt. ac semen tenue, & fuluum, Symbrium alterum sapit, odoremque iucundum fundit. radicem verò Raphani, ex albo tamen purpurefcentem. quarto ferè ordine calefacit, & exiccat. subtilibusque constat partibus. Neros contractos applicata laxat, atque emollit. vrinam euocat, flatum discutit, & ab eo ortos dolores. euocat menses, ventriculumque ob frigus imbecillem confirmat, vlceribus pudendorum medetur.

De MIAHO APATLI, seu medicina spica Maizij. Cap. LVII.

MIAHO APATLI herba est Alsines haud absimilis, arborum truncis innascens, ab eisque fumens alimentum, tenuibus, breuibusque ramulis, rutaceis; floribus, aut paulò minoribus, & candidis flosculis. Acris est, odorata gustu, & calidæ temperiei. Flatus discutit, & dolores à causa frigida ortos tollit, pugilli vnus mēsurā trita, & ex vino deuorata. enixas instaurat, & corroborat. haud aliter ac herbæ vocatæ *Ciopatli* appetentiā excitat, & satietati medetur. quin & illiniri corpori solet. & emplastris ad mouendis capiti adhiberi. Sunt qui addant *Ahoyacpatli*, *Tancapaz*, *Tetzontequani*, *Tētoalloyabatl*, & *Tchchipnica*.

De TVRBITH. Cap. LIX.

ETSI *Turbith* planta Indiarum Orientalium incola sit, ob frequentem tamen eius vsum, & diuersas ambiguas uè Authorum sententias, inter has nouæ Hispaniæ plantas concisè tractare visum fuit. *Turbith* ergo plantæ nomenclatio Arabica semi-Mauræ est. eademque Persis, ac Turcis recepta. in Guzarata verò, vbi frequens est, *Barchaman*, in Canara cuius ciuitas est Goa, *Tiguar* nuncupatur. Magna est inter auctores de hac planta controuersia. Siquidem Serapion, radicem esse Tripolij Dioscoridis asserit, vt ex eius descriptione pater. à quo fortasse non dissentit Auicenna. Mesues verò esse radicem herbæ ferulacæ, lacte turgentis, scriptum reliquit. Hanc plantam peritiores quidam, esse Thapsiam Dioscoridis affirmant. inter quos non desunt qui dicant, plantam à Mesue descriptam, esse Alipum Dioscoridis. Inter recentiores Græcos Actuarius ponit duplex *Turbith*, album nempe, quod idem Author, esse

esse Alipum Dioscoridis asserit, alterum verò Pityulæ radicem esse statuit. nec desunt, qui dicant, esse radicem Tithymali Myrsinitis, minus tamen rectè. *Turbith* verò, quo hac tempestate in officinis vtuntur, recentiores quidam duplex esse aiunt. vnum, quod ex Alexandria affertur, esseq; radicem Scammonij Alexandri-
nū album
& nigrum. Antiocheni. quod adhuc differt. nam alterum est album & melioris notæ, alterum nigrum, & deterioris notæ. secundum verò officinarum cineritium à colore nūcupatur. estq; cortex radice Thapsiæ vulgaris, quæ Hispaniæ frequēs est. eiusq; radice plerq; officinæ pro Turpeto legitimo vtuntur, & Apuli ex Cineritiū
ē Tapfia. Gargano monte per vniuersam ferè Italiam asserunt. *Turbith* verò prædictorum Indiarum Orientalium alumnorum locorum, longè aliud est à prænarratis. Herba namque est folia ferens Ibis. caules volubiles, per terram repentes, digito paulò crassiores, duos dodrantes longos, quandoq; verò valde prolixiores. floresq; interdum candidos, interdum verò ex albo rubescentes. radicem neque magnam, neque longam. Vtilis autem est in medicina caulis pars inferior duntaxat, radici proxima. nec desunt qui dicant, corticem illum quem officinæ ostendunt, esse huius plantæ caudicis inferioris, corticem exteriorem, medio exempto. plurimumq; trahi ex Guzarate in Persiam, Arabiam, Asiam, & Lusitaniam. quod an verum sit non satis constat. Nascitur in Cambaya, Surrate, Dio Insula, Bazaim, locisq; vicinis, adeoq; in ipsa vrbe Goa, licet inutilior in maritimis locis, sed quinque ampliusuè miliaribus à mari distantibus. De electione, viribus, ac vsu, prænarratos Authores, aliosq; recentiores consulas.

Varias de Turbith opiniones vide apud Garziam cap. 36. & Bauhinum in Phytopinace.

Turbith Indicum videtur inter Conuoluuli species numerari debere. folia enim Ibis reperiuntur in volubili carulea flos etiam maluaceis non absimilis. tota planta repit. & plerumque parum, in quibusdam nihil lactis reperias. Tota herba inspida, in semine tamen quandam deprehendas acrimoniam.

Unde non malè faciunt ij, qui Scammonij, vel alterius Conuoluuli radices pro Turbith orientali medicamenti miscent.

De XTENEXTIC, seu oculis cinereis. Cap. LIX.

FOLIA fundit *Xtenextic* herba, Limonis forma & magnitudine, ferrata tamen, hirsuta, scabra, & subalbescens. caules tenues, teretes, hispido, purpureos, ac cubitum longos. flores Chrysanthemi. radicē verò crassam, furculisq; refertam. Prouenit in frigida Xalatlauci regione, in collibus, atque vallibus. Radix est nonnihil amara, acris, vrensque, cuius vim è vestigio persentiscit guttur gustu, odora. sicca, & calefaciens ordine tertio, subtiliumq; partium. Discutit hæc tusa, atq; apposita, panos, & extergit lepram, & lychenas, curatq; egritudinem vocatam ab Indis Mexicanis *Tzatzayanaliztli*, in qua vniuersum dehiscit corpus, illita resina, inspersoq; desuper puluere radice huius, & præterea gallinarum pennis. habetur hoc medicamentum à Mexicenis maximè.

Ad Ceryze, vel alterius Buphthalmice plantæ speciem referri potest hæc herba.

RERVM MEDICARVM NOVAE HISPANIAE NARDI ANTONII RECCHI Liber Sextus.

AMARAS HERBAS CONTINET.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI PRÆFATIO.

*B*acri ad amarum saporem iam noster progreditur. Author, & ratione sic duci. & ipsius exemplo Galeni ita persuaderi sibi visus. Cum enim acrem, calidum maxime principem, saporem in plantis pertractasset, ad eum nunc venit, qui proximum ab illo gradum est assecutus. quem amarum saporem esse, medicorum schola tota contendit. Galenus autem, si quis alius, in hoc probando copiosus etiam 4. de simplicium medicamentorum facult. videri potest. Ibi enim & Platonis & Aristotelis & Theophrasti testimonio cum acridinem omnium calidissimam asseruisset, huic statim pedissequam annexit amaritatem, cum etiam dulcissimum & nectareum mellis saporem haud amarescere velit, nisi aut externo ignis ardore, aut interno calidi nostri, & viscerum fervore torreatur, exuraturus, atque ampliorem sic caloris gradum adipiscatur. Quem ob id saporem, & calci, & cineri, & quicquid exacte perassatum fuerit, & fuligini & ipsius flammæ faville, quæ omnia aut amara esse, assimilare non dubitavit.

Veruntamen, quamvis hic sapor, insignem & salutarem saepe in multis medicamentis præbeat usum, eius tamen essentia naturaq; in tenebrosa adhuc nocte sepulta delitescit. Cur enim tam facile clarissimorum licet Medicorum, Philosophorumque auctoritati subscribamus, amara omnia, mole & substantia crassa terrena combustaq;

Q

consistat.

constare? cum videamus amaritudinem in his quoque praevalere, quae vel eorundem Auctorum edicto sunt frigidissima, & sensuum iudicio leuissima existunt atque subtilissima. Camphoram bona Medicorum pars frigidam, Opium vero maxima frigidissimum, ita ut etiam suo algore interneciuo, benignum illum natium nostrum calorem extinguat, indicauit. Et tamen in his qui summam amaritatem non sentiet, lingua carere eum planè erit affirmandum. Quae autem terrena crassities in Agarico non parum amaro, aut in Colocynthide pemo ut leuissimo, molliissimo, & tenuissima substantia, ita amarissimo, ut etiam sel Terrae appelletur, unquam fuit animaduersa? ne dicam in Cucumeracei generis immaturis fructibus humidissimis, & Medicorum arbitrio valde frigidis, iniucundum planè & abominandum amarorem reperi. Iam quoque ex sanguine dulcissimo, sel tamen, & aurium sordes amarissima separantur, illud quidem à suauis hepatis calore, hoc vero à mitissimo cerebri tepore, qui tantum abest ut decantatum illud in Philosophorum choro, & Medicorum foro Empyreuma possit inducere & relinquere, ut cerebrum, si eius ad alias animalis partes internas fiat relatio, frigidum etiam statuatur. Et quis non nouit qui Chymicorum saltem limina salutauit, ex combustis herbis terrestrem simul cum Empyreumate substantiam remanere, ex qua illi salem falsum non amarum eliciunt? Itaque huius saporis natura non ita sicco pede transeunda, sed exactius foret inquirenda, quod tamen praesens nec locus nec tempus permittit, id unum habet, ut natura nostrae sit inimicus maxime. nec nostrae modo, sed & aliorum animalium, & quod magis mirari licet, plantarum etiam, cum in stagno bituminoso, seu mari mortuo falso pariter ac valde amaro, nec animalia, nec plantae uiuant si Galeno credimus. Unde amara & vehementer aluum subducunt, et, si quantitas excedat, veneni naturam quoque emulantur. Sic Napellus, Nux Vomica, Helleborus, insignem habent amaritudinem, quae si auferretur, praeviduo omnibus carerent viribus, ut in Hellebori nigri radicibus cuius experiri licet.

De AYOTECTLI, seu Planta Cucurbitae fusili. Cap. I.

VAM plantam Ayotectli quidam vocant, alij Chichicayotli, idest amaram Cucurbitam vocare solent, est enim Colocynthidis, Cucurbitae uel siluestris species, nostro orbi incognita. Herba itaque haec radicem fundit orbicularem, septem alijs minoribus, pluribus uel, rotundis quoque hinc inde dependentibus, colore intrinsecus ex pallido purpurascens, extra uero fusco. ramos volubiles, eosdemque cum folijs, ac floribus Cucurbitae hortensis similes, etsi minori magnitudine. vehementem radix pilulaeque appendentes praefert amaritudinem. Nascitur in montium Mexicanorum Tetzcocanorum, & Quauhitepecensium temperatis locis. Radix, quae quartum siccitatis, atque caloris attingit gradum, drachmae unius pondere urinam euocat, & omnes humores purgat, per superiora atque inferiora, sed praecipue crassos, ac pituitosos, si ex aqua deuoretur, aut paulò maiori pondere infundatur. securumque reputatur medicamentum. Non est pomum Indis in usu medico, cum tamen nostrae Colocynthidis fructui, magnitudine, forma, atque facultate respondeat, sed hac aliquanto mitiori.

De TZOCVILPATLI altera.
Cap. III.

HERBA est *Tzocvilpatli altera*, folia fundens *Ocym* similia, sed longè maiora, profundius serrata, hispida, altera parte candescentia, & *Cihua*-*patli* non dissimilia. caules teretes, hirsutos, subalbidosque, luteosque superiori parte. orbiculares & pilolos flores. ac radicem fibratam. Nascitur in montibus regionum calidarum, qualis est *Panucensis*. Radix est odora, resinosa, amaraque, & calida prope ordinem quartum temperiei. Ius decocti eius ad tertias, semel dumtaxat bibitur, dicitur restituere motum impeditum. instillatum verò naribus, hemicranæ mederi, detracta per nares pituita.

De AXIXCOÇA HVILIZPATLI
Tanguitlanensi. Cap. III.

HERBA est *Axixcoça huilizpatli* folia proferens exilia leguminis. caulem tenuem, teretem, nodis distinctum. flores luteos, paruos. & siliquas paruas, *Cicerum* similes. radicem verò surculosam Amara est. calefacitque, atque exiccat ordine tertio. etsi postremò dulcedinem quandam similem *Glycyrrhizæ* videatur ostendere. Ius decocti eius, pectoris asperitati medetur. ventris dolorem à frigore ortum sedare, euocare urinam, & emundare illius meatus dicitur. vnde nomen.

Inter legumina multa sunt herbe, quæ *Glycyrrhizæ* dulcedinem habent, ut *Ononis*, *Aquilegia*, *Thalictrum minus*, *Tragacantha*. cui tamen aliquando alius sapor coniungitur.

De AYOTIC, seu Proxahac herba simili testudini. Cap. IV.

AYOTIC, quam alij *Proxahac*, seu turgidum ac molle medicamentum, alij verò *Ololtic*, seu rotundum & orbiculare vocant, herba est folia ferens tenuia, longiuscula, & Gramini *Chichimecatl* similia, in cuius species potest referri. caulem sesquidodrantem longum, tenuem, iunceum, & per intervalla geniculatum. flores exiles, & candentes, ex quibus terna generantur granula candentia, & in triangularem coherentia formam, viridi membrana obtecta. radicem nuci Juglandi, forma & magnitudine similem, candentem, solidam, & lacte manantem. Nascitur in temperatis, aut feruentibus locis, veluti *Quauhchinanci*, & *Tepoztlani*. cum tamen *Chichimecatl* nascatur locis frigidis, atque campestribus, & vehementioribus polleat viribus. floret cum reliquis plantis. amara herba est, & subdulcis. ordine tertio calefaciens, atque exiccans. radix tusa duarum drachmarum mensura, ex aqua deuorata, aut infusa paulò maiori pondere, humores omnes perquam commodè euacuat per inferna. siue arida, siue virens recipiatur. etsi leui occasione ciet vomitum.

De ÇAÇANACA. Cap. V.

ÇAÇANACA herba est, quam alij *Coapatli* vocant, ita dicta à lanugine innata radicibus, quæ fouendo igni aptissimæ sunt, & fibris augentur fuluis, luteum tamen, si dentibus conterantur, ostendentibus colorem. Caules proferunt multos, rotundos, & prolixos, & in eis folia oblonga, serrata, ac veluti spinosa per ambitum. licet, cum primum à caulibus oriuntur, præcincta sint, & quibusdam alis vtrimque exortis, nouam quandam foliorum representent figurâ. Flores in summo capillaceos, intrinsecus rubrescentes, extrinsecus verò candentes ex pallido. qui tandem abeunt in pappos. Radix est acris, & amara, calidaq; & sicca ordine tertio. flatum discutit. & ab eo ortos dolores, frigoreuè, vacuatis intestinis infusa, aut trium obolorum pondere epota tollit. lumbricos pellit, ac medetur defluxioni alui. idem præstat eiusdem puluis, ex aqua vinouè deuoratus duarum drachmarum pondere. præter quæ satietati medetur. aluum enim leniter soluit, vrinam euocat, finit febres, ac ventris placat tormina. Vo-

cant

cant hanc herbam *Micuachanenses Xararum*. aiuntq; succum radicis mederi doloribus è lue Gallica profectis, semen retentum elicere, enixarum renes roborare, impeditum motum restituere, instaurare eos qui obstructionis, aut cruditatis gratia sensim contabescunt, euocare menses, & lanuginem radici innascentem mederi vlceribus, & ignis aptissimam esse escam. Sunt & aliæ duæ *Çaçanacæ* species, quarum alteram *Xihhtotina* vocant, sed de his suis locis. Nascentur frigidis, humidisque, aut temperatis plagis, qualis est *Tezcocum* iuxta montes.

De ÇENANAM TEZCOQVENSIS, seu Matre spica Maizij.
Cap. V I.

CENANAM TEZCOQVENSIS, quam alij *Çenanti*, alij verò *Çentlinam* vocant, herba est folia proferens ampla, & obtusa, oblongaque, & Verbasco, colore, lanugine & amplitudine similia. flores verò candentes, & in muscarij modum compositos. radicem crassam, & longam. & fructum Siliquaastro similem, semine plenum, unde nomen. Temperatis, aut frigidis prouenit locis. Calida, & sicca constat natura ordine tertio. Amara est. vermes vlcerum necat, & quadrupedum confert inueteratis plagis. dolores dentium sedat, & tumores præter naturam apposita discutit. sæces induratas infusa educit. medetur cholicis, *Toloxochitl* ophyasi.

Nisi inter *Periplocas* reponatur hæc planta, vix video quo referri debeat. Coniecturam iuuant folia bina ex aduerso posita. siliqua similis *Asclepiadi*, flos in umbella albus. pediculus floris oritur ex ala folij, fructus Siliquaastri, & quod præcipuum est, adpicta est & illa lanugo, quæ in omnibus *Apocynis* reperitur. Vires etiam, ab amaritudine deductæ non abludunt. Repugnare tamen videntur folia *Verbasci* lanuginosa. Lactis etiam nulla fit mentio. quod tamen perpetuum non est. nam in *Iasmino*, *Vincaperuinca*, & *Asclepiade*, quæ tamen *Apocyno* sunt congeneres, nullum visitur. Denique an planta per se stet nec ne, ab Authore præteritum.

Pingitur etiam alia species in libro eiusdem nominis, sed folia largiora sunt, venis rubris perfusa, flores albi figura *Ranunculi*. quorum flamina lutea sunt, & siliqua ex omnibus foliorum alis enascuntur, seminibus referta, lanugo tamen nulla apparet.

De ÇIVIPATLI Hemionitica.
Cap. VII.

HERBA hæc, quoniam mulierum medetur morbis, & Hemionitidi foliorum figura est similis, Çiuipatlis Hemionitica vocatur. ab Hispanis verò mulieribus herba vterina dicitur. multos à fibrata radice mittit caules, tenues, rectos, teretes, & hirsutos. folia per interualla ab vtraque parte caulis, pingua, hirsuta, oblonga, mollia, & Hemionitidi quadantenus similia, vnde cognomen. floresque albos, in vmbellam compositos. Omni regione, & tempore provenit. calida est, & sicca gradu tercio. ideoque ius decocti eius, aut succus exhiberi solet parturientibus, duarum triumque vnciarum mensura, vt facilius enitantur euentu felicissimo. Qui succus pectori quoque magnificè confert. trita folia, ac pugilli mensura, ex aqua, aut liquore aliquo conuenienti deuorata, placant ventris tumorem, hydropem curant, vrinam, ac menses euocant. Seritur radice, ac semine. habeturque in delicijs, non in hortis modo, ac viridarijs, sed in vasis quoque fictilibus sata, quibus domorum tabulata, atque fenestras matresfamilias illustrare consueuerunt, & hortos pensiles ornare.

Conyze similis videtur hæc herba. folia enim cauli absque pediculo adherent, mollia, oblonga, & hirsuta. Vires etiam Conyze ad vterum apud Hippocratem laudantur.

Alia vero Çiuipatli, quam huc reponimus, folio constat Altheæ, hirsuto. flores Parthenio similes, radijs albis, floccis vero luteis.

*De ÇIVIPATLI maiori.
Cap. IIX.*

CIVIPATLI, seu foëminarum medicina, vocata maior, quoniã aliam ea minorem vincit magnitudine, Çiuiipatli verò, quoniam vterinis medetur affectibus; radicibus innititur similibus capillis. è quibus edit caules tres spithamas longos. flores rubeos, paruos, in summis ramis spicatum compositos. folia penè Ocymi, sed magis orbiculata, & crenata. sapore amaro, & facultate tertio ordine calida, & sicca. confert mirum in modum vtero, euocandis menstruis, ac muliebribus morbis coercendis, vnde sumpsit nomen. Nascitur in calidis, ac montium faucibus.

De COALQVILTIC, seu olere Colubri. Cap. IX.

COALQVILTIC, quam alij *Tzatza yanatquiltic*, seu herbam Laro similem vocant, herba est, folia ferens longa, crenataque, aut sinuosa, & Syfimbrio alteri, vnde nomen, quadantenus similia. caules cauos, purpurescentes ex albo, ac foeniculorum semen in muscarijs. radicem verò magnam, & surculosam, candentem, & crasso cortice vestitam, quæ succo madet. amara est, nec sine quadam acrimonia. calida tertio ordine, & sicca natura. Nascitur in montosis Culhuacensibus, benigno ac clementi cœlo. calida, vt dictum, subtiliumque partium est. vrinam euocat, discutit flatum, ventriculum calefacit, aluum lenit, cholicos iuuat, ventris sedat dolores, vterinis succurrit affectibus. deuoraturque aduersus accessionum frigora, ex aqua resoluta. exhiberi etiam solet pueris febre laborantibus, atque natura grandioribus. quibus subuenit, caussa fortassis aut percocta, aut profligata. Ius decocti radiceis, nutricum emundat lac, cum fortè vitietur ob satietatem.

Pastinacæ aquaticæ speciem esse asserit ipse Author. unde vires quoque similes ei adscribuntur.

De COAÇUIZPATLI
Dentium medicina.

Cap. X.

HERBA est Coaçuizpatli, caules ferens paruos, exiles, per terram sparfos, tenuissimis refertos folijs per interualla coaceruatis, ac candidis flosculis. radix longa est, & tenuis. quæ amara est, acrisque, & gradu tertio calens, & sicca. Nascitur clementi Huastaca, & Tilanci cælo. radix dolores, ac præcipuè dentium lenit, & neruorum contractiones soluit, duarum drachmarum pondere ex aqua deuorata aliquot continuis diebus, singulis quibusque semel.

Videtur inter *Lychnidis* species referri debere.

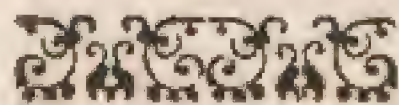

De COCOZ XOCHIPATLI,
seu medicina lutei floris.

Cap. XI.

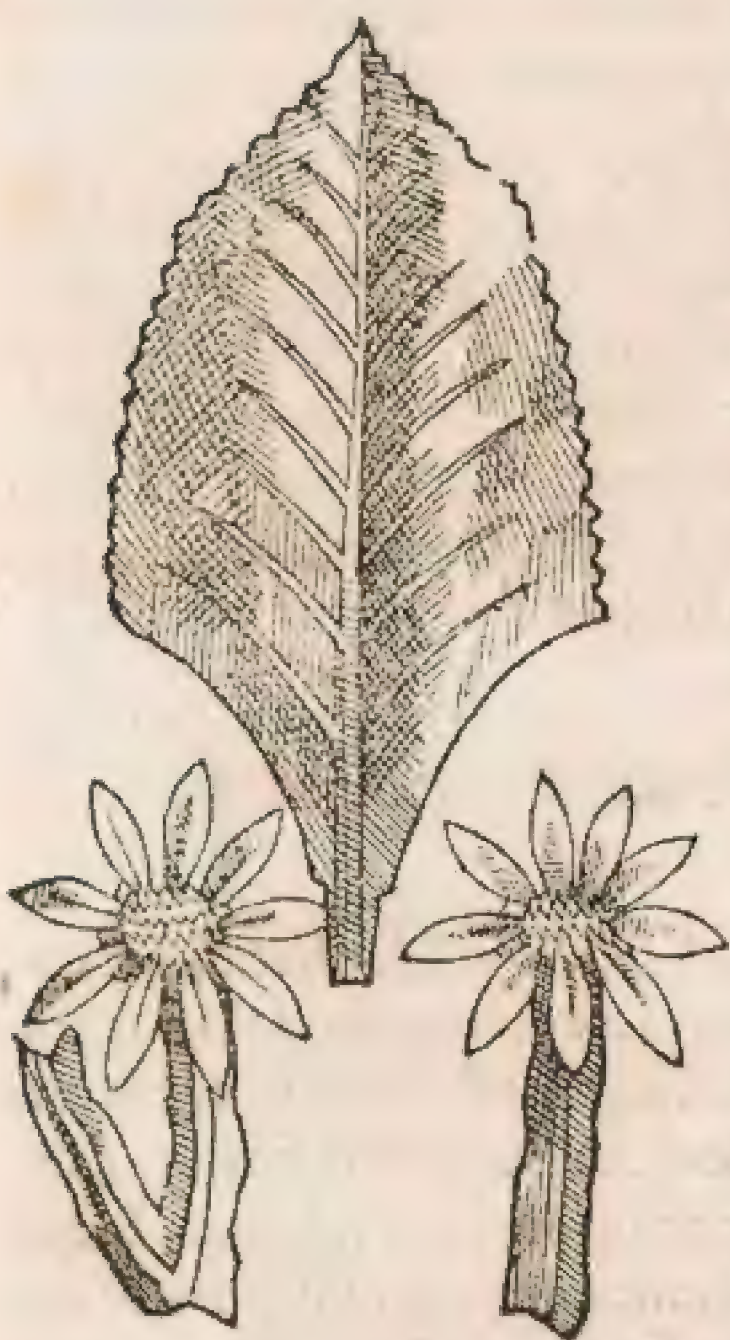
COCOZ XOCHIPATLI herba est folia ferens Buglossi vulgaris, & flores Bupthalmi, luteos, vnde nomen, radices Pæoniæ similes. nascitur editis planisque locis, regionum temperatarum, quale est Acatlanum Misticæ inferioris. radix calida est ordine tertio, glutinosaque. dysenterijs medetur. vniuersæ vniuersæ mensura deuorata, vomitum sistit, sanguinemque vndecumque fluentem.

Chrysanthemum hoc *Asteri* non est assimile. flores quidem omnes lutei sunt, flocci autem rubri.

De NAVIYTEPVZT quadrilatera. Cap. XII.

NAVIYTEPVZT, seu quatuor
dorsis herba multiplex est. Prima ab
vna radice crassa fibrataque, multos edit
caules, tres circiter cubitus longos, & mi-
nimo digito paulo crassiores, fuluosque, &
foliaceis quibusdam appendicibus, secun-
dum eorum longitudinem è partibus qua-
ternis discurrentibus pennatos, vnde eue-
nit illi nomen, & in eis folia aspera, spicu-
lorum mucronibus ni longè maiora essent,
similia. flores luteos, stellatos, & Chrysante-
mo maiores. Prouenit regionibus tempe-
ratis, qualis est Mexicana. non tamen odit
calidiores, editaue, aut campestria loca.
Radicum fibræ, calidæ & siccæ sunt ordine
tertio, odoratæ, acres, amaræ, resinosæ, &
partium tenuium. hæ semidrachmæ pon-
dere contritæ, atque ex vino vel liquore
aliquo deuoratæ, satietati, vacuatis per in-
ferna esculentis vitiatis, medentur, & pustu-
lis è Gallico morbo ortis inspersæ, si prius

iure decocti *Ahuacatl*, & *Xalxocotl* lauètur. referantque, & abstergunt furuncu-
los. quin eandem radicem drachmæ vnus mensura deuoratam, aiunt bilem
vomitu vacuare, & interdum aluo soluto, ac eiere vrinam. Sunt quibus pla-
ceat, maiori pondere deuorandam. nec non qui asserant euocare sudorem,
perfrigeratis mederi, & vacuata caussa, pleurisi. febres etiam ipsas, & capitis
dolorem tollere. ac oculorum inflammationes discutere. imbecillum ventricu-
lum, ob frigidam caussam, calefacere, firmareque. referare viscerum obstru-
ctiones, menses lentè fluentes trahere, cachexi subuenire, & frigidæ cuiusuis
visceris intemperiei ferre opem. Quin ius decocti enixis infunditur. foliaq; ad-
mota tumores præter naturam, aut coquunt aut dissipant. Secunda species *Yzpaali*.
huius videtur planta quædam flore magno è luteo purpurascens, sed nullo
fere sapore, aut odore constante. quæ frigidam profert, ac humentem natu-
ram, febrientibus confert, & oculis medetur inflammatis. quamobrem *Yzpa-*
ali à quibusdam vocatur. etsi *Chiautle*, vbi nascitur, nonnunquam *Pitzahoac*
cacaxpali, frequentius verò *Cacaxtlacotl* vocetur. Quin & aliam *Nahuyteputz* *Nahuyte-*
vidi differentiam apud *Tzocanenses* radicibus Hellebori, acris calidisque, & *putz*.
siccis ordine tertio, ac fluxibus dysentericis coercendis perutilem. quam quod
folijs careret, quando eam conspeximus non curauimus depingendam. Est & *Frigida*
alia frigidæ temperiei, ac calore Iecoris nimio placando mirabilis. *quædam*.

E Carduorum genere videntur esse omnes prædictæ.

De OCOPIPIN. Cap. X I I I.

OCOPIPIN, quam alij *Coentli*, alij *Copit m*, alij *Ocopichin* vocant, seu plantam resinam stillantem, herba est proferens folia longa, angusta, sinuosa, & crenata. caules tres spithamas longos, geniculatos, & purpureos. flores rotundos & coccineos. radices Asphodelo similes, quaternas quinasuè, resinam olentes, unde nomen. Quarum succus, odor ac glutinosus est, amarus, & sapiens resinam. folia Raphani folijs, sapore & odore similia, & eisdem penè viribus. calida, atque exiccanti ordine tertio natura referant, atque tenuium partium constat. Pulvis radicum resinæ abditus, frigus undecunque pellit, dolores mitigat, ac flatum per se, ac mixta *Tlaltecomaxochitl*, discutit. pediculos necat, tenuat humores, ac pectori confert.

De PEÇO. Cap. XIV.

HERBA est *Peço* folia ferens serrata, alis circa exortum insignia, mox sensim attenuata, ac dilatata rursus, iterumque attenuata, donec in mucronem finiant. denique forma quadam peculiari insignia, & quæ nullis alijs queant comparari, nisi fortassis cuiquam *Soncho* similia videantur. quæ pediculos habent dodrante longiores, è radice crassa prolixaque ortum ducentes. flores verò rubentes, pediculo breui, radici innixo appensos. Nasciur temperatis locis, regionis *Michuacanensis*. Radicis sapor initio subdulcis est, & impensè resinofus, postea verò amarus, & cuiusdam acridinis particeps, ac vis calida, & sicca ordine tertio. Pectori est utilis radix, ventriculoque ex intemperie frigida imbecilli, aiuntque ventriculi dolorem illitam sedare.

DE TECPATLI. (ap. XV.

TECPATLI herba, est quinque cubitos longa. folia habens alpera, sinuosa, & oblonga. caules tenues, teretes, rectos, & sarmentosos. flores circa medium luteos, sed circumcirca purpurescentes ex albo, calycibus contentos scariosis. radicem verò crassam, fibratamque. Radix pastinacam sapit. sed resinosa est, & amara, glutinosaque, unde nomen; calidæque, & siccæ ordine tertio temperiei, & iucundi odoris. Succus radice confert pectoris asperitatibus. ruffique, & dysentericis miram præstat opem. ex eadem paratur viscum ad auiculas captandas valdè opportunum.

Licet Author herbam conferat Pastinacæ, quo ad saporem, non tamen ideo inter ferulaceas reponenda est. repugnat enim flos Bellidi similis, qui in medio luteus est, circumcirca vero ex candido rubescit. calyx etiam scaber non reperitur in Umbelliferis in quibus nuda sunt semina.

De TEZOMPOTONIC, seu Capillis fetidis. Cap. XVI.

TEZOMPOTONIC, quam alij *Tlacochichit*, seu virgam amaram, alij verò amarum florem vocant, duorum est generum. primum herba est folia proferens serrata, & oblongiuscula, salignaue. caules rectos, pennam anserinam crassos, ex viridi rubescentes. flores in summis caulibus candidos, comantes, odoros, & quadantenus Sambucinis similes. radices fibratas, fibrisue similes. Nascitur in humidis locis iuxta aquarum defluxiones. odora est radix, resinosaque, necnon calida, & sicca ordine tertio, ac nonnihil adstringens, & amaro sapore. Satietai medetur, menstrua euocat, & appetentiam excitat. Sunt qui asserant, pectori, eranthematisque, & pruritu ius decocti eius mederi. Est & aliud genus *Yztacalaco-* Yztafila-
cochichit

chichit vocatum apud *Huexocincenses*, tenuioribus folijs, & ad eadem utile.

An Virga quadam aurea?

De

De TEPETLA XIVHITL,
seu herba montana.
Cap. XVII.

HERBA est *Tepetla xihuitl* folia fundens Amygdali, longa, angusta, & ferrata. caules tenues, teretesque, purpureos, sed paruos flores, iuxta ramusculorum extrema obrotundos, & vasculis coniectos virentibus. radicem verò fibratam. Nascitur in calidis, humidisque *Tepoztlan* locis. odora est, calida, & sicca gradu circiter tertio. alui dolorem, ventriculique dicitur sedare, flatum discutere. ac infusa, & deuorata mederi satietati, mundato ventriculo.

De TEPETLACHICHIX XIVHITL,
seu herba amara in montibus proueniente.
Cap. XIX.

TEPETLACHICHIX XIVHITL, quam alij *Chichic xihuitl* vocant, herba est folia ferens *Chamaedrios*, odora, & ferrata, aspera, & subalbescencia infernè. caules tres spithamas longos, tenues, fuscis, rotundos, ac læues. flores in summis caulibus è candido pallecentes, atque pilosos, in stellarum modum. vnde oritur oblongus, ac paruus fructus. radicem verò fibratam, candentemque. Nascitur in calidis collibus. radix est odora, & tertio ordine calens, atque sicca, & subtilium partium, non sine amaritudine, vnde nomen. Herba est magni momenti, & cuius decocti ius satietati, & pectoris affectionibus plurimum inferuiat, semel singulis quibusque diebus matutino propinatum. pituitam enim, atque bilem, per superna infernaque expurgat.

De TEÇONPATLI. Cap. XIX.

HERBA *Teçonpatli* radici innititur Pyri forma atque magnitudine, aut paulò ampliore, dura, & colore in rubeum vergente, *Tecontli* lapidem imitante, à quo sumpsit nomen. Solet autem hæc pendere ab alio tenui, longoq; & simili funiculo. Duplex huius plantæ species. Prima ab hac radice narrata fundit caules ternos quaternosque, læues, rotundos, geniculis interceptos, anserina penna paulò crassiores, ac refertos per intervalla folijs longis, Prima longifolia. pinguibusq; & circinnatis; interdum verò varijs ornatis modis, multis distinctis interuenijs, ac dorso purpureo. Fructus est similis Siliquaastro Indico, semine refertus plano, orbiculari, paruo, ac pediculis appenso. Nascitur montosis *Acolmani* locis. Radix est amara, grauis odoris, calidaque & sicca ordine tertio natura. quæ obstructions dicitur aperire, & putrida vlcera curare. Confert cholicæ, tussi, satietati, expurgandis intestinis, ac flatui discutiendo, si ex vino trium drachmarum mensura, duarumue, fuerit deuorata. Folia lacte manant, quod impositum discutit furunculos. Altera species similis est radice & Secunda latifolia. caulibus, sed folijs mollioribus, latioribusque, & minus numeroso discursu neruorum, infernè hirsutis, ac læuibus supernè, lac etiam stillans, amaroq; sapore, & simili temperie.

Nec Tithymalis propter Siliquas, nec Conuoluulis ob easdem & fæctorem, nec Siliquastris, cum lac habeat, adiungi potest hac herba. Unde meritò inter Apocyni aliquod genus collocanda videtur.

De TLACOPATLI Malinalcensi Aristolochia Mex. III.

Cap. XX.

HERBA est *Tlacopatli Malinalcensis*, folia ferens cordis, scutorumue figura, parua tamen. caules tenues, geniculatos, contortos, & volubiles. ac fructum oblongum, Ponticarum nucum ferè magnitudine. radicem verò fibratam. Nascitur *Malinalci*, *Hoitzoci*, *Tlacmalacaci*, & alijs temperiei similibus locis. Calida est ordine tertio, amara, odora, corroborantis facultatis, & acris saporis. radix surditati medetur. frigus, & ex eo ortos dolores, læuigata ac resina permixta pellit. discutit præter naturam tumores, & clarificat visum. secta in globulos, atque circundata collo, resistit defluxionibus. frigora, horroresq; febrium interpolatarum arcet. pleuritidique vacuatis discussisq; humoribus, medetur. ossa perfracta aut luxata, resina permixta roborat, & instaurat. surditatem per se curat, & morbis opitulatur oculorum, flatus discutit, ac vniuersim morbis frigidis penè omnibus auxilio est.

Hæc Tlacopatli ex Aristolochia genere, primæ Tomahuac tlacopatli lib. 2. c. 24. descriptæ similior videtur.

De TLALQVEQVETZAL Penna terræ. (ap. XXI.

T LALQVEQVETZAL, seu Penna terræ, nomen sumpsit à folijs pennas auium imitantibus, quamquam ab Hispanis Millefolium vocetur, quod Stratioti Millefolio antiquorum sit similis. herba est à radicibus fibris similibus multos caules edens, teretes, subrectos, & tenues, & quatuor, plus minusuè, dodrantes longos, ramulos per interualla hinc inde prodeuntes, refertos folijs, vt diximus, pennis auium similibus. flores in summis caulibus, postremisq; ramis ex albo in luteum tendentes, paruos, & in corymborum formam compositos. Prouenit in regionibus tam calidis, quàm frigidis, totoq; anni decursu spontè emicat. circa irrigua tamen, fecunda, atque campestria loca. haberi solet in delictijs, præcipuè à matronis, quæ vsum maximum, & impensè salubrem ab ea passim vterinorum affectuum oppressæ molestijs suscipiunt. feriturq; ab eisdem in viridarijs, vasisque ficti-

libus, nigra tamen, pinguiq; terra substrata. nam & crebra aquæ insperione, & sollicita domesticorum cura, latior ampliorq; fieri solet. Amara est gustu, non sine quadam acrimonia, odora, tenuium partium, & gradu tertio cum siccitare calefaciens. Succus eius epotus vrinam ciēt, menses euocat, & ventriculū à frigida causa debilem, seu extra admoueat seu in puluerem redactam propines bibendam, corroborat, & firmat. flatūs discutit, dyarrhoeas sistit, vlcēribus pudendorum medetur, tumores præter naturam soluit, obstructions, & potissimum vteri reseat, coloremque iamdiu elanguescentem corrigit, & instaurat. tulaq; & emplastri modo apposita, scabiem curat, capitibus puorū innasci solitam, exiccante, extergenteque prædita vi. confert suffitus eius stranguationi vteri. Et in pessario obdita, aut è liquore quopiam conuenienti, puluere eius deuorato, partus accelerat, secundas pellit, retinet fluxum alui. tulsimq; infantium, & prouectorum bibita curat. Nec desunt qui asseuerent, succum eius quinque vnciarum mensura epotum, purgare per vomitum omnes humores. quæ omnia adeo sunt a Stratiote Millefolio antiquorum aliena, frigidæ nempe naturæ planta, vt quamuis sit illi forma persimilis, atque ideo ad illius species fortassis referenda, ab ea tamen viribus longè abest.

Sape fit vt plantæ eiusdem generis, viribus multum inter se differant. præsertim vero saporibus. sic inter Rumices, multum differt Lapathum commune ab Acetosâ. idem etiam contingit inter Tanaceti, Agerati, Millefolij species. quarum vna purgat, alia

alia sibi purgationes. Idem videmus in *Viorna*, cuius folia vehementer astringunt, flos tamen, & semen vrunt. Quod quidem non aliunde oritur, quam ex diuersa salis cum terra mixtione. nam si minus sit salis quam terra, sapor oritur austerus; si plus, acris. Crescit autem copia salis ex humidioris & pingui terra, in qua magnam nitri quantitatem inesse conspiciamus. Vnde non mirum *Millefolium Americanum* esse amarius & acrius quam nostrum, cum non tam cælum ibi humidius & calidius, sed & cultura similis à mulieribus adhibeatur.

De TOTONCAXOXO COYOLLIN, seu Riurum Medicina.

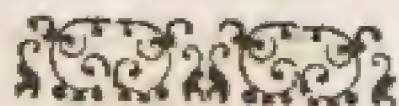
Cap. XXI.

TOTONCAXOXO COYOLLIN quam nonnulli *Atchuapatli* vocant, seu medicinam iuxta riuos prouenientem, alij *Tetxoxo coyollin*, herba est vnicum caulem proferens, coccineum, cauum, rarisq; folijs rubrescentibus, ac virigineis refertum, nec palmitibus quibusdam rubrescentibus dissimilem. flores rubeos, & orbiculares, è pediculis longis dependentes. semen verò exile, & quod è luteo colore in coccineum vergat, inclusum vasculis trigonis, papilionum ferè forma, in eamq; figuram compositis, vt si rubrescenti ac orbiculari membranæ, circulum alterum concolorem eiusdem materie, ita vt angulos rectos efficiant, inferueris. radicem verò rotundam, candidam, ac totam ferè capillis inuolutam. Prouenit montanis, saxosisq; locis, regionum temperatarum, qualis est Mexicana, & *Tetzatquensis*. Amarum saporem radix præfert, & nonnullum acorem, tertij ferè ordi-

nis calorem naçta. eadem tusa, & infusa è liquore aliquo eidem rei vtili, expurgat intestina, semen retentum pellit, inflammatis oculis confert, & vrinam elicit. deuorata verò sesquidrachmæ mensura, humores omnes per inferna detrahit.

Inter *Lapathi* species hanc reponendam esse, cuius manifestum est. unde vires etiam respondent, quæ similes sunt ipsi *Rhabarbaro*. quod etiam & amarum, & acidum est.

De TRAGORIGANO QUAHUACENSIS. Cap. XXIII.

EST plantam hanc, multi ex indigenis Hispanis Pulegium vocant, attamen Tragorigani formæ & naturæ propinquior videtur. quare & hac nomenclatura potius nuncupanda. est enim herba magna, Sampsuci folia proferens, caules purpureos, flores oblongos, & ex albo rubrescentes, calyculorū figura, fibratas verò radices, sapore Origani, Pulegijque. Nascitur montosis locis, humidisq; calentium regionum, qualis est *Quahuacensis*. Jus decocti eius expertum est menstrua egregiè euocare, cachecticis, & hydropicis mederi, obstructions aperire, colorem vitiatum restituere, discutere flatum, euocare sudorem, impeditos motus explicare, splenem minuere, humoresq; penitus infarctos educere, lentos verò, crassosq; extenuare ac pellere, appetentiam intermortuam excitare, & vetustis atque alioqui insanabilibus mederi morbis. quin ruta, & ore gestata folia, instar *Pigeli*, celeritatem addunt viatoribus, ac sitim extinguunt. temperie verò, Pulegij aut Origani constare videtur.

De XARARO. Cap. XXIV.

HERBA est *Xararo*, folia terens falligna, sed aspera, serrataque, & interna facie albescentia. caules teretes, ac fuluos. flores in summo pilosos, & rubrescentes, scariosis connectos calycibus. radices verò fibrasimiles, nigrasque. Montium temperatorum alumna, atque saxosorū locorum incola provincie *Michuacanensis*. similis est *Chichianum* & *Malacaxochitl*. Radix est amara, odorataque, atque calida, & sicca ordine tertio. sesquidrachmæ pondere denotata, cū semiuncia *Curitzeti*, aiunt purgare frigidos humores leniter ac securè, mederiq; per se lassitudini. & alia præstat e auxilia, quæ facile quis pollet ex eius temperie conijcere.

Flos figuram habet similem *Cacalia* floris foliola in summo colorem habent *Eupatorij* quod vocant *Anicenna*, sed in imo flauent.

De TOLMIMI QUILIZPATLI. Cap. XXV.

HERBA est Tolmimi Quilizpatli folia fundens angusta, & longiuscula, caules prolixos, ornatos floribus pallentibus, radices verò tenues. Nascitur apud Huaxacenses. radix est amara, acrisq; & calens ordine tertio. eadem trium drachmarum deuorata pondere, syncopæ dicitur mederi, ortæ à crassiss humoribus, vnde nomen. pituitam, & bilem euacuare, si bis quotidie deuoretur.

Folia bina ex opposito tota, faciunt geniculum coloris rubeſcentis. vnde videtur inter Lychnides recenseri posse.

De TZPATLI. Cap. XXVI.

HERBA Tzpatli folia profert tenuia, & longiuscula, cauliculos quatuor vncias longos, florem modicum, ac purpureſcentem, radicem verò obrotundam, Pontica Nuce paulò maiorem. est enim Apios Dioscoridis, aut illi congener. Frigidorum, humentiumque, ac campeſtrium Miſticæ ſuperioris locorum alumna est, & Huaxacensis quoque agri incola. Radix lubrica est, guttur vrens, subamaraque, tertij ordinis caloris. medetur oculis, & carnem excreſcentem in eis cohibet, & abſumit. hydropem curat. ſyncopemque, & bilem, ac pituitam. per ſuperna atque inferna duarum drachmarum pondere deuorata vacuat, atque ita cordis opitulatur morbis, & dolorem capitis leuat, ac luem Gallicam abigit.

Eadem sunt vires huius Tithymali, quæ in quouis alio reperiuntur.

De YZTACPATLITEPVZCVLLVLAE.
Linaria Argentea Mex. Cap. XXVII.

YZTACPATLI herba est folia ferens Lini longiuscula, & tenuia, ſimilia Thymo, Stocchadiuè. caules dodrantaſtes, tenues, & teretes. flores candentes, piloſos, & abeuntes in pappos. radicem verò longiuſculam, tenuem, lignoſamque. Nascitur in campeſtribus, & frigidis locis Tepuzcullula Miſticæ inferioris. Amara est, calida, & ſicca ordine tertio, tenuiumque partium. folia tuſa, & vnius vnciæ pondere deuorata, medetur dyſentericis. radix vero toſta, & leuigata, omne genus humoris, vrinæ meatus obſtruentis amouet, & curat, ſi ſemiunciæ menſura deuoretur bis ſingulo quoque die. ſiue ſit ſanguis, ſiue quoduis aliud excrementi pituitoſi, aut arenoſi genus.

Calyx floris Senecioni ſimilis est, & flores oblongi ex luteo candicantes.

De ÇAÇACHICHIT, seu herba amara. Cap. XXIX.

HERBA est Çaçachichit sesquidodrantalis, hirsuta, tota subalbida, & minimis folijs, cauliculis contectis, flosculis obrotundis ex albo rubrescentibus, pilosis, & qui abeant in pappos, promiscue referta, radiciq; innixa fibrata. Temperatorum locorum Tepetlaoztoci, & Tetzcoqui alumha, & planorum, atq; accliuum incola. Amara est valdè, vnde nomen, calidaque, & sicca ordine tertio. olet Buphthalmum. Succus, qui exprimi potest ex sesquiuncia illius*, omnes humores, sed bilem præcipuè, & pituitam superna parte purgat. securum dicitur esse pharmacum, & nullum angorem ferè inferens. non tamen temerè quibusuis laborantibus febre propinandum. sed ventriculo, citra febrem, viriatis humoribus redundante, satietatem curat, appetentiam excitat, & his quibus acescunt in ventriculo alimoniz magnoperè confert. pruriginique oculorum medetur. sedandæ tussi, flatui discutiendo aptum est & aluo infusum opem fert.

De ÇACAVITZPATLI, seu medicina Pabuli spinosa. Cap. XXX.

CACAVITZPATLI herba est caules breues ferens, & in stellæ modum per terram sparsos, ac refertos folijs paruis, exilibus, & in spherulas aggregatis toto caulium discursu, longiuscula, & candentia iuxta herbæ umbilicum filamenta. radicem verò paruum, & fibratam. Prouenit in frigidis Yaualiuhcani arentibus collibus. seruanturq; illius radices in vsus annuos. Radices tulæ, deuorataque ex vino Metl, aut aqua trium drachmarum pondere, bilem & pituitam, per superna atque inferna, dicuntur euacuare. amaro sapore constat, guttur vrit, & ordine ferè quarto exiccat, atque calefacit.

De ÇAYOLPATLI, seu Muscarum medicina. Cap. XXX.

HERBA est Çayolpatli, folia proferens Menthae, circinata, terna, quina-
uè. caules fuluos. florem Ferulae, aut Acocotli, & in ambitu Muscarij
semina Piperis nigri forma, & magnitudine. radicem verò crassam, & lon-
gam. ad Ligustici genus videtur pertinere. Nascitur Hoitzoci, & Texaxahua-
ci calidis & montosis locis. Semen est gustu odoratum, & aliquantisper acre.
radix initio dulcis, ac demum amaritudinis sensum præbens, & guttur vrens,
succo manans, calidaque, & sicca ordine tertio. Cortex radicis illitus, scabiem,
aliasq; cutis infectiones curat, & tumores præter naturam discutit. idem præ-
stat semen, minori tamen efficacia. tumentia membra sanat, & ventrem. præci-
puè si vncia vna radicū ex vino deuoretur. ac vlceribus inueteratis remedio est.

De APITZALPATLI TZONTOLOLOTLI Firmatrice.
Cap. XXXI.

APITZALPATLI TZONTOLOLO-
TLI, seu medicamentum adstringens,
capillos habens rotundos, quam Malinalcen-
ses, apud quos nascitur, quoniam glutinosa
est, Çaçalizin vocant, herba est folia habens
numerosa, serrata, obrotunda, vnde nomen,
Balloti similia, sed tamen maiora, aspera,
hirsuta, atque cinerea. caules tenues, hirsu-
tos, teretesque. flores pallentes in extremis
caulibus Chrysanthemo similes, mediocres,
ac multos aceruatim congestos. radicem ve-
rò furculosam. Prouenit in collibus regio-
num calidarum. Radix est gustu odora, ali-
quantisper acris, calidæque & siccae ordine
ferè tertio temperiei, glutinosa, nec omnino
expers amaritudinis, ac sapore aliquantisper
resinosa. quæ in farinam redacta, ac Tere-
binthinæ permixta, genuum frigus pellit, ac
sedat dolorem. & si imbecilla ob nimium
laborem sunt, corroborantur, atque confir-
mantur. Ius verò decocti firmat dentes, ad-

stringitq; gingiuas, opitulatur dysentericis, vteri, ac renum laxitati, perfractis,
ac patientibus lassitudinem. Mexicani Reges, ac viri primarij deuorare quon-
dam consueuerant cortices leuigatos ex aqua, semiunciæ mensura, à ludo patrio
Bathei, quod nos vocamus pilæ, vt à morbis, qui vehementes lassitudines sequi
solent, se tuerentur. Est & alia planta, Apitzalpatli à quibusdam improprie ap-
pellata, quæ potius aluum soluit, quàm adstringat. de qua sub nomine Caca-
motie (ea enim est germana nuncupatio) inferius, Deo dante, dicemus.

De NANAHVAPATLI. Cap. XXXII.

NANAHVAPATLI, seu morbi Gallici medicina, quam *Palancapatli* nuncupare solent. quoniam vlceribus medetur, herba est folia fundens squalentia, prolixa, & illis Pilosellæ vulgaris similia. florem Chamæmeli in caulis, qui tenuis, brevis, & teres est, cacumine. ac semen acre. radicem verò longam, tenuem, & fibratam. Temperatorum locorum alumna est, qualia sunt *Tepozlanica*. Calida est, & sicca ordine secundo, & amari saporis, gustuq; odora. redacta in farinam & inspersa, vlceribus putridis medetur, vnde est, vt dictum, *Palancapatli* ab aliquibus vocata. melancholiam passos curat, ictosq; ab hemorrhoo *Pamicensi*, quem vocant *Mahuaquilli*. quin etiam tusa ex aqua resoluta, aut pugilli vnus mensura deuorata è liquore quopiam congruenti quoties expediat, luem vocatam Gallicam, aut Hispanicam, funditus expurgat, & curat. exiccatis quoque vniuersis vlculculis corporis, atque tuberculis. Qua ex re luce clarius euadit, quod multos adhuc anxie distorsit, morbum scilicet hunc ab Indis hisce Occidentalibus fuisse profectum, atque in alias propagatum veteris Orbis plagas. quoniam apud eam gentem, patrium germanumq; hic morbus, atque antiquum sortitus est nomen.

Hinc etiam patet, luem veneream, non requirere certum & specificum aliquod remedium, quod tota substantia, vel ex occulta aliqua causa huic morbo medeatur. cum videamus plurimas plantas inter se diuersissimas, ab Americanis ad hunc morbum expugnandum adhiberi. Quæ tamen omnes in eo conueniunt, vt sint acres, vel amarae, habeantq; vim vel purgandi, vel diaphoreticam, vt ab auctore nominantur, in hoc opere *Conuoluuli Tichymali Corymbifera* multa.

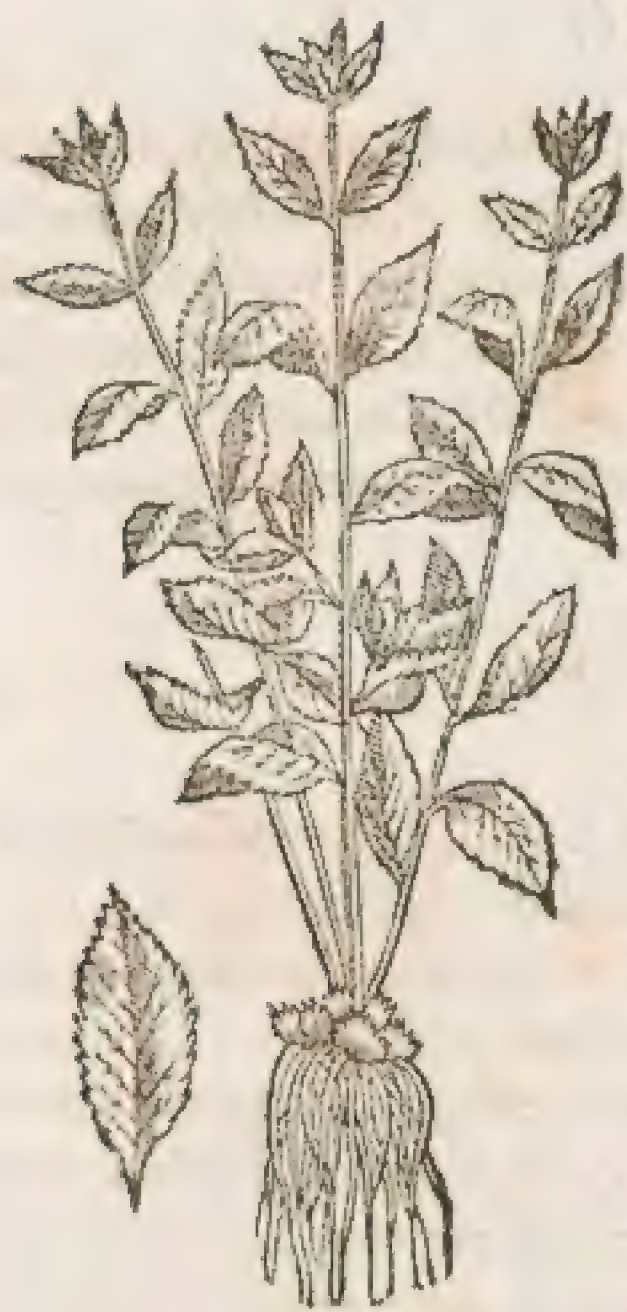
De TEMECATLI YAUHREPECENSIS. Si Bryonoide. Cap. XXXIII.

HERBA est *Temecatli yauhrepecensis* folia ferens obrotunda, & undulata, mollia, & grauis odoris, foetidiuè caules volubiles capreolis implexos, sarmentososque. ac fructum acinosum, toto procursu caulis racematim dependentem. radicem verò magnam. Calida constat natura ordine ferè tertio, & amaro sapore. cuius gratia quidam *Chichicpatli*, seu amarā medicinam vocant. Folia tusa, impositaque vlceribus, satietati, ventris dolori, & cuius alio ex Gallica lue orto medentur. vrinam deuorata euocant, & flatum discutunt.

An ad Bryonias pertinet? consona enim facies.

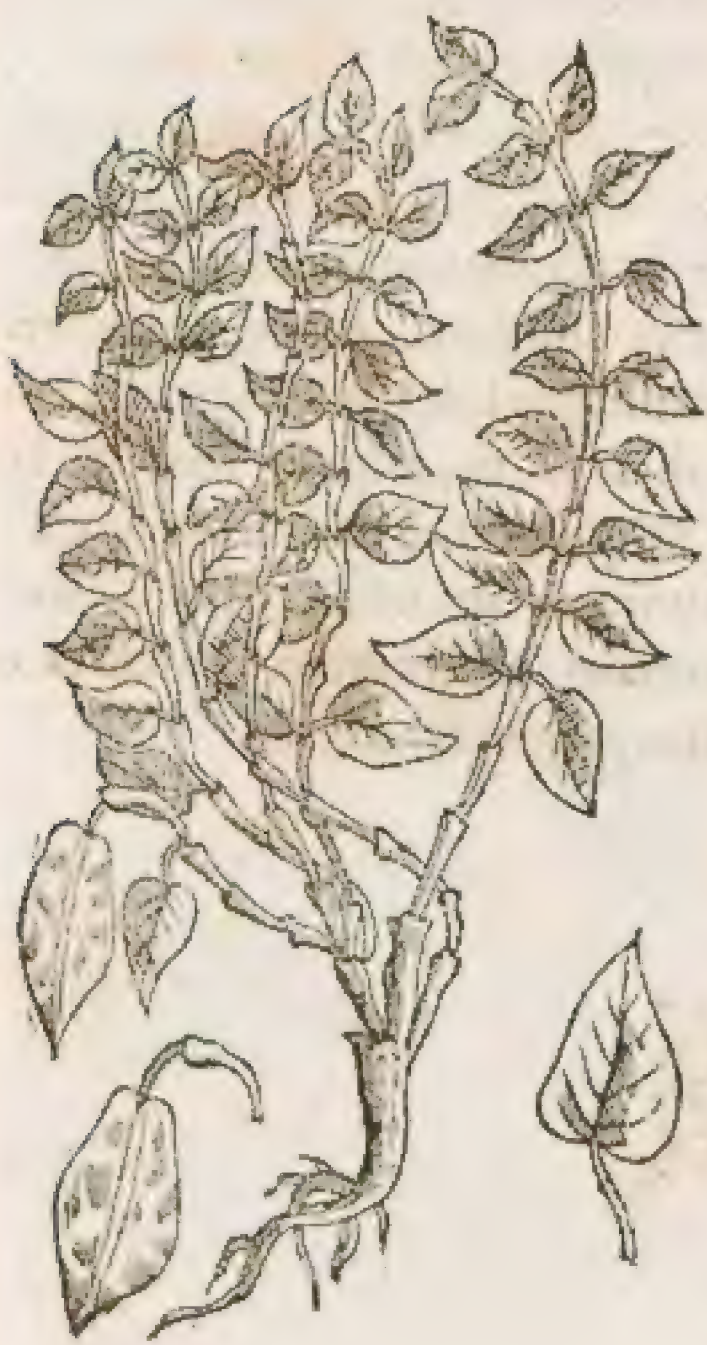

D: XIVH TOTONQVI, seu herba calida Totopocensi. Cap. XXXIV.

XIVHTOTONQVI herba est, folia habens ferrata, aspera, & Limonis terè similia, sed maiora, infernè subalbida, & hispida. caules teretes. ac flores purpureos. radicem verò surculosam, Heliboro similem, lanugineque, aut esca obductam Çaçanace similis tota planta est, adeoque, ut eius species videatur esse. nam viribus est similis, ac tantum differt forma foliorum. quæ etsi aspera sunt, oblongaque, & ferrata, tamen circa exoritur non prorsus cum illis Çaçanace videntur convenire. exultat in planis, calidisque locis. Radix est amara, calida, & sicca ordine circiter tertio, & subtilium partium. Ius decocti eius lumbricis propinatur interimendis, & propellendis à corpore. flatum discutit, menstrua pellit, urinam euocat, hydropem curat, humores crassos & lentos attenuat, sudorem elicit, & dolores è Gallica etiam lue ortos sedat, stomachum firmat, ac pectori est valdè salubris.

De TLALLAYOTLI, seu humili Cucurbita. Cap. XXXV.

HERBA Tlallayotli dicta, folia profert cordis figura, mediocria, & acuminata. caules volubiles, geniculatos, & per terram repentes. ac cucurbitulas pollicaris crassitudinis, & longitudinis, maculis cinereis, & viridibus interstinctas, edules, ac refertas lanuginoso semine. radicem longam, teretem, ac fibratam. Nascitur in calidis Tlapichtla, ubi folijs eius confricatis palpebris, usque ad sanguinis extractionem, mederi solent Indi tumentibus oculis. Radix duarum drachmarum pondere ex aqua deuorata, purgare dicitur per inferna, crassos ac lentos humores, admota verò maturare, ac rumpere tumores præter naturam, atque ulceribus mederi.

De

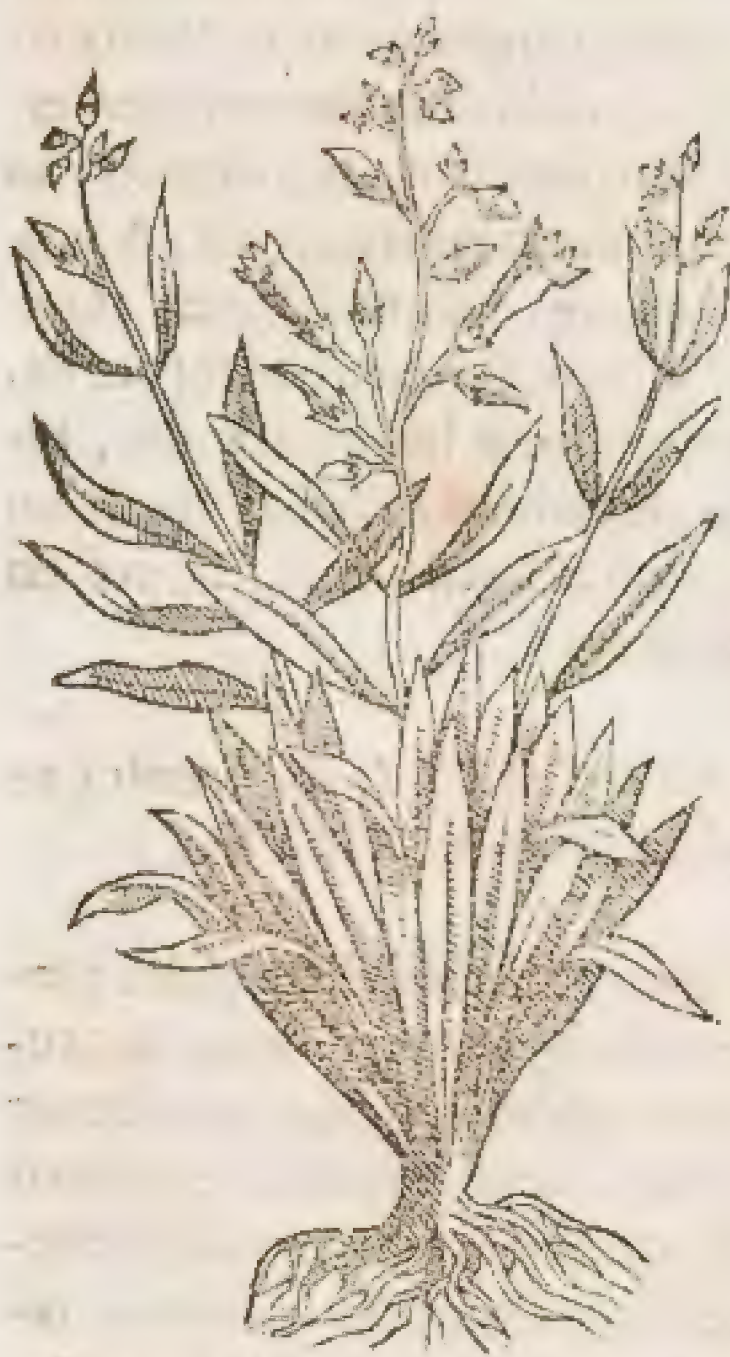

De ÇAYOLPATLI Vaxacensi herba Muscarum.

Cap. XXXVI.

CAYOLPATLIS, seu herba Muscarum, planta paruula est, tota exilis, repens per terram, candidis & stellatis omni ex parte referta flosculis. foliolis, ac radicibus paruis, & tenuibus. cauliculis verò geniculatis. Nascitur calidis, & sabulosis Vaxacæ locis. nonnihil calens est, & amara. Ius decocti eius, per superna atque inferna, vacuat pituitam, ac bilem. atque ita appetentiam excitat, & vomitum coercet. sumendum tamen matutino quatuor, aut pluribus, si opus, continuis diebus.

De CHILPAN. Cap. XXXVII.

HERBA est Chilpan folia tum è radicibus, fibris similibus, fuluis, multisque, tum ex caulibus duos longis cubitos, & interdum prolixioribus, mittens, longa, saligna, pingua & angusta, & incoccineum quibusdam in partibus colorem vergentia. flores verò in summis caulibus coccineos, & calyculorum specie, qui signa quadantenus imitentur, vnde ei Mexicani indidere nomen, Septembri mense profert. temperatorum locorum alumna, qualis est ager Tetzacanus, Mexicensisque, ac in campestribus, montosisq; locis incolata. Radices drachmæ vnius pondere deuorata è liquore quopiam, bilem per superna, & interdum per inferna quoque vacuare solent. alij tradunt, easdem redactas in læuorem, sanguinem è naribus fluentem sistere, deuoratas aut infusas è liquore aliquo conuenienti, adstringentiuè. Amara est, & calida natura. gutturque, dum deuoratur, paulisper adurit.

*De CHIPEQVA, seu herba firma.
Cap. XXXIX.*

PARVULA herba est *Chipequa* multos proferens caules, tenues, & aliquantisper purpureos, ex radice fibrata, & in eis folia Lini, longa & tenuia, ac flores luteos per singulos foliorum exortus. Prouenit *Tacambari* prouinciae *Michuacanensis*, temperatis aut paulò gelidioribus locis, vbi in maximo ab indigenis habetur pretio. Hæc amaro sapore constat, calefaciente, & exiccante vi. quò fit, vt tusa, resoluta ex aqua, atque epota, sudorem euocet, dolores articulorum mitiget, & quous alios è frigore ortos, & motum viatatum restituat.

*De COZTOMATL Solano pallenti.
Cap. XXXIX.*

COZTOMATL, seu pallens Solanum, herba est, folia fundens Solani, cuius est species, caules fuluos, luteumq; florem, vnde nomen, fructum contentum in vesicis, radicem verò crassam, longam, candentem, & surculosam. Nascitur regionibus temperatis, qualis est Mexicensis, cultis, & humentibus locis. Radix amara, & calentis naturæ. medetur satietati, flatum discutit, vrinam ciet, ac dolorem ventris admixta Siliquaastro tollit, siue eadem deuoretur duorum obolorum pondere, siue ius decocti eius calens bibatur. fluxus à calida causa ortos coerces, mammis applicata, lac exiccat, posteraque die ab assumpta *Tlacuit laxcolli*, de qua suo loco exactè, extersionis,

ac corroborationis causa propinatur.
Vesica viridis est, sulci verò rubent obscure.

De *ÇOYOTOMATL*, seu *TOMATL ÇOTOTI*
Vesicaria Mexicana. (ap. XL.

COYOTOMATL, quam alij *Çolcoa-nenepilli*, seu *Çoanenepilli* coturnicis vocant, herba est folia proferens Solani, in cuius species refertur, altera parte sinuosa, hirsuta, & pingua. caules prælongos, quadratos, purpurescents, & quaternis strijs, totidemq; insignes dorsis. fructum in vesicis magnis, & quinque angulorum contentum, glutinosum, orbicularem, & parem. Nucibus Ponticis, refertum semine exili, & longiusculo, paleis persimili, initio amarum, sed cum adoleuerit dulcem, atque edulem. radicem verò magnam, & furculosam. Nasceitur in calidis collibus *Tlalticapani*. calida, & sicca temperatura constare videtur, & amaro sapore. atque cum *Axin*, de qua suo loco tumores præter naturam dicitur discutere. cortex radicis rufus, & ex aqua deuoratus duarum drachmarum pondere purgat interdum per superna bilem, & pituitam, emundatque corpora, tormina patientium, & quorum ventriculus redundat crassis ac lentis humoribus.

Magna virium est diuersitas, non tantum in varijs Solani speciebus, sed etiam in diuersis eiusdem plantæ partibus. sic in Solano hortensi folium insipidum, radicis cortex ita dulcis, vt Glycyrrhizam deuorata sapiat. sic in *Siliquaastro*, folium insipidum, fructus acerrimus. in *Alkekengi* fructus acidus, semen amarum. in *Mandragora* pulpa pomi quasi insipida, semen tamen amarum. Vnde non putandum omne Solanum frigidum esse, vt quidam arbitrantur. præsens species Vesicaria, viribus similis est nostræ. unde etiam ad renes expurgandos proderit.

De CURRUNGARIVA.
Cap. XLI.

HERBA est *Currungariva* innitens radici tenui, & longæ, fibratæque. unde profert caules tenues, teretes, & sesquidodrantales, refertos folijs Pentaphylli, longiusculis, & angustis, & circa partes superiores, flosculis cyaneis, ubi generantur vascula orbicularia, referta semine. Prouenit temperatis, humectisq; *Viua* provincie *Michuacanensis* locis. Radix est amara, calidaque, & sicca temperie. tussi, & asthma- ti medetur, cæterisq; pectoris morbis, or- tis à frigore, aut à crassis, lentisq; humori- bus. Pulvis florum, cum saccharo & melle inspissatus, si binum cochleariorum mensu- ra quotidie lambatur tempore matutino, visum acuit, unde nomen.

Flos huius Campanule, ex rubro in caru- leum tendit.

De NANACACE. Cap. XLII.

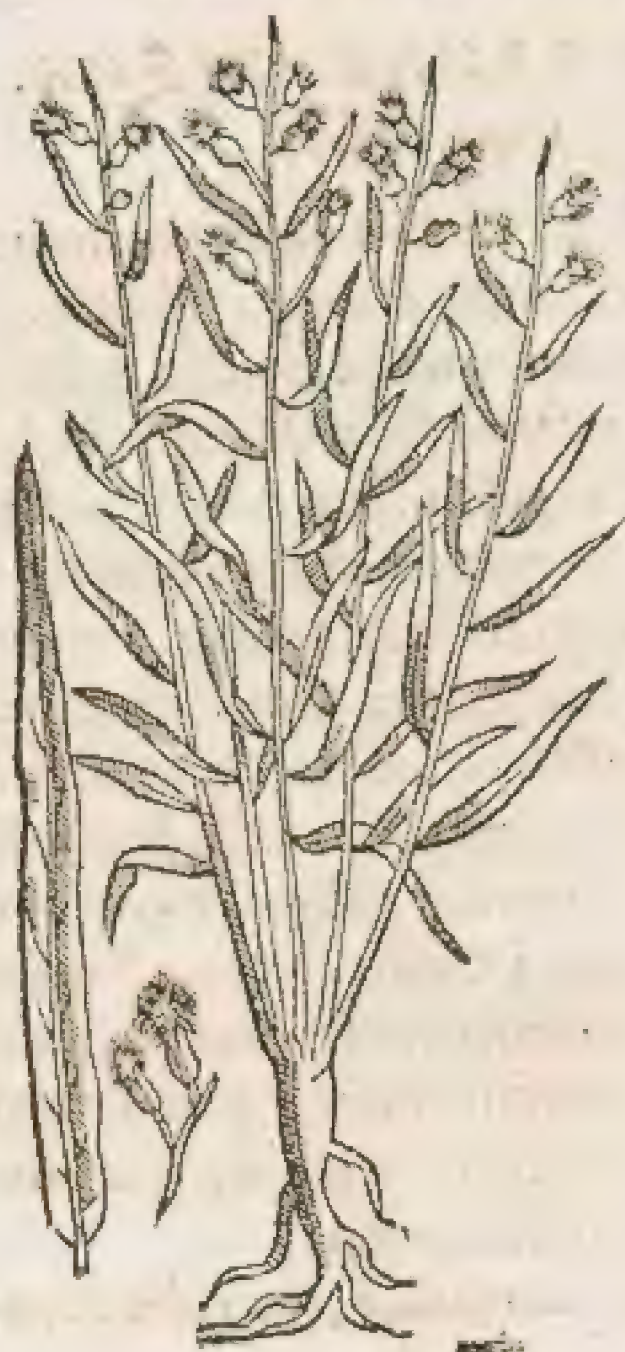

NANACACE, seu planta angu- losa, herba est, folia *Vitis* ferè vinife- ræ ferens, sed aliquantulum oblonga, & in purpureum colorem vergentia. caulem vnicum, purpureumque. flores iuxta acu- men luteos, squamosis, oblongisq; connectos calycibus. radicem verò crassam, & breuem in Ponticarum Nucum quandam similitu- dinem, velut diuisam, fibratam, obrutamq; lanugine. Prouenit montosis locis, ac tem- peratis, qualis est *Xochimilecensis*. Radix est amara, & gustu paulisper mordens. quò fit vt calidam, ac siccam esse coniectem, cu- retque, aliunde vacuata causa, febres, aut ri- goribus pulsus. Aiunt etiam Indi Medici, crudam sudorem euocare, aluumq; ciere, coctam verò mederi dyarrhoeis, atque dys- sentericis.

Flos Onopordo ferè similis. unde Carduis accenseri fortè poterit.

Idem medicamentum preparatione adbibita, alias plerumque vires consequitur. sic Rhabarbarum infusione omnem vim nitrosam, & purgantem, in ius deponit, retinetq; vim adstringendi. idem huic herba cocta euenire putandum est.

De TEIXMINCAPATLI,
seu ictus oculi medicina.

Cap. XLIII.

TEIXMINCAPATLIS folia profert longa, & angusta. caules purpureos. semen geminum, luteum, rotundum, & paruum. radicem furculosam, & paruam, candentemque. Nascitur in calidis, & summis montium iugis. amara nonnihil herba est. calida, & adstringenti natura. vlceribus oculorum medetur, vnde nomen, pudendorumque muliebrium, & virilium, si puluis foliorum, aut radice inspergatur, lotis prius vlcibus, & emundatis aqua.

Rapaceis forte affinis est hac herba. Siliqua enim non est dissimilis Raphanacea. & semen rotundum luteum similiter respondet.

De TLALTZILOCATYOTLI, seu Tztlacayotli humili Siliquaastro Mex.

Cap. XLIV.

HERBA est Tlaltzilocatyl folijs ornata obrotundis, & altero latere magna ex parte exesis. ramisq; longis, & tenuibus, per terram sparsis. flore, vt ferunt, candenti. & fructu haud dissimili virenti Siliquaastro, vnde nomen. radicibusq; longis, & candentibus, pollicem circiter crassis. Nascitur in saxosis collibus, arenibusq; frigentis regionis Huexocincensis. Radix amaro sapore constat, & calida temperie. quæ triū drachmarum pondere deuorata, dolores è Gallica lue profectos sedat, quamuis sæua videatur inferre symptomata. verum mos est Indis altera die ab assumpto pharmaco, ægros in balneum vaporis ducere, quod ipsi vocant Temetxcalli, intraq; illud aqua calenti abluere quoque.

Sæua illa symptomata, quæ ex hoc medicamento oriuntur, suspicionem mihi inijciunt, hanc herbam, inter Apocyni species referri debere. Confirmant opinionem filia rotunda, herba repens, flos albus, siliqua viridis. quæ omnia in Siliquastris, nunquam simul inuenies.

De

De TLATLACIZPATLI Fluxionum medicina. Cap. XLV.

TLATLACIZPATLI herba est, folia Origani ferens, minutim ferrata. cauliculos tenues, breuesque. flosculos candidos. exileque semen. radices verò capillis similes. Nascitur apud *Hoetxotzincenses*. amara est, & nonnihil lubrica. atque ideo tussi dicitur mederi, & defluxioni illi, quæ est à capite, si ex aqua drachmæ vnus pondere epotetur, maximoque prædictis morbis remedio esse.

Radix longa, folia *Teuerij*, rami ipsi onusti floribus luteis, quales in *Absynthio* conspiciuntur.

De TOMA. Cap. XLVI.

GENVS est Vrticæ Toma, herba in arboris magnitudinem adolefcens. folijs finuofis, & magnis, spiniferisque, & hirsutis. ftipitibus læuibus, ac candidis luteisque floribus. Nafcitur in frigidis, calidisque prouinciæ Michuacanenfis locis. fapor eft amarus, non fine quadam acrimonia. calefaciens, & exiccans vis. Ius decocti eius in fpiffitudinem coactum, dicitur vetuftis plagis mederi, ac dolorem capitis tollere.

De YZTAC CIHVATL, seu Fœmina candida.

Cap. XLVII.

YZTAC CIHVATL, seu fœmina candida, herbula eft, folia proferens Sonchi, infernè fubalbida, & fupernè viridia. caules tenues, tres quatuorvè, quorum fuma parte emicant flores, illis vocatis Bellis fimillimi; in pappos demum abeuntes, pilofos, & colore candenti. radix fibrata eft, atque candens. Copitlani nafci gaudet, in planis. Ius decocti exhibetur enixis. flatus diffipat, menftrua euocat, conuulfioni medetur, tormina tollit, frigoriq; aduerfatur. calida enim eft, amaraque.

De YZTACCHYATL, seu Sal amaro. Cap. XLIX.

YZTACCHYATL, seu Sal amarum, herba eft, forma, & viribus fimilis Abfynthio, ideoque in hac noua Hispania paffim pro eo fuppolitæ. duorum generum oftenditur, latifolia, & tenuifolia. Nafcitur temperatis, calidisque

locis. poffetque vel facili negotio in Hispanias afportato eius femine, vt coniecto, transferri. Vtraque à frigore ortos dolores, flatusvè tollit. confert pectori. cholici, iliacisq; medetur, addito præcipuè Quauhysel, aut Picietl. membra inter-

na roborat. lac euomentibus infantulis, aut patientibus satietatem opitulatur, si ori instilletur. obstructa aperit, cum *Ecapatli*, seu Lauro Indica, medetur resolutis. iureque decocti eius debilia, tumidave perquam commodè lauantur crura.

De *TLAELPATLI ACATLANENSI* Alsinifolia II.

Cap. XLIX.

HERBA est *Tlaelpatlis Acatlanensis*, folia habens Alsinifolia, angusta, & longiuscula. caules spithameos, teretes, ac tenues. semen verò in spicatis folijs. radicemque tenuem, ac prolixam. Nascitur quouis cœlo *Acatlanensi*, iuxta colles. radix trita, & deuorata semiuncia pondere, medetur dysentericis, vnde nomen. est enim valde adstringens, cum quadam amaritudine, & calore.

De *TLANOQVILONIPATLI YANCVITLANENSI*

Linifolia.

Cap. L.

TLANOQVILONIPATLI herba folia fert Lini, longa & angusta, subalbidaque, & hirsuta. caules teretes, ac subalbicantes. flores luteos, spicatosque, & exiles. radicem verò longam. Nascitur in collibus frigidis *Misticae superioris*. radix est aliquantulum amara, & lubrica, non sine quadam acrimonia. eadem rusa sesquidrachmæ pondere, purgat omnes humores. est autem calida ordine tertio, ac guttur vrens.

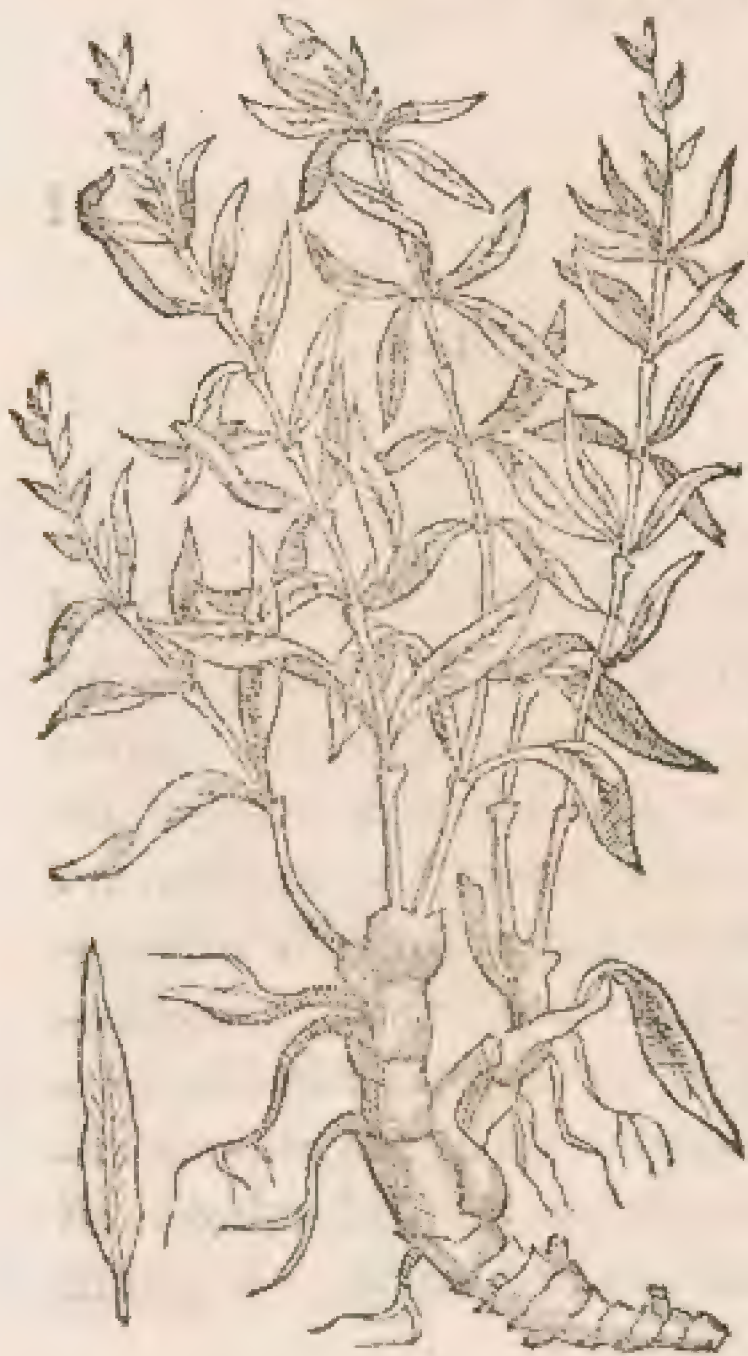
Flores Absynthio pinxit non absimiles.

*De CHILPANXOCHITL, seu flore
signi instar pendenti Mortuorum
medicina. Cap. L I.*

CHILPANXOCHITL, ab alijs *Micaxochitl*, seu Mortuorum medicina nuncupata, herba est, folia Salicis ferens, angustiora tamen, & tenuiora. caules cubitales. flores coccineos in postremis caulibus, qui rubri quoque sunt, calyculorum forma, aut signa, ut dictum est, referentes. radicem verò parvam, fibris candidis, & teretibus plenam. Radix est nonnihil amara, & tamen frigida esse naturæ experimento compertum est: febre etiam extinguere ex aqua opportunè epotam drachmarum trium, aut plurium, si opus est, pondere, inflammationes mammarum auertere, & epilepticis opitulari illitam, unde secundum nomen.

*De ELOQVILTIC herba Geni-
culata. Cap. L II.*

ELOQVILTIC, quam alijs *Tlancuaye*, seu herbam geniculatam, alijs *Xotlilitzi*, seu nigros pedes appellant, folia Bliti profert. caules farnentosos, & nodis per intervalla diuisos, partimq; purpureos. florem, semenq; rubeum, atque minutum, in conorum modum, veluti ex Blito dependentia. radices verò surculosas, & rubrescentes. Regionum temperatarum alumna est, qualis est *Xochimilcensis*, & *Tezcoquensis*, in montibusq; incola. Sapor est nonnihil amarus, sed temperies cum humore frigida. lac vitiatum nimij caloris causa emendat, febre extinguit, & sudorem euocat, pota illitavè. pleuritidi medetur, & opitulatur tussi. Ius decocti eius, cui Bolus Armena fuerit permixta

confert pleuritidi, quam *Matlaltotonqui*, Mexicenses vocant. lenit aluum, & medetur satietati.

De TEPEHOILA CAPITZXOCHITL,
seu Hoila capitxochitl Saxiuoluula.
Cap. LIII.

VOLVBILIS genus est *Tepehoila capitxochitl*, quod alij *Tetic Micapathis* nuncupant, laxis se conuoluens. folia sunt *Hederæ*. radix succo manat. Duo sunt eius genera eadem facultate prædita, sed primum, ut diximus, habet folia *Hederæ*, Vriticæve similia, serrata; secundum verò scutorum potius undulatorum forma. Nasctur vtraque apud Mexicenses agros. frigidaque, & humentis est temperiei, quamuis nonnullam amaritudinem participare videatur, partesq; natura dissimiles. Vtuntur ea Indi aduersus calorem, & ad tumores præter naturam repellendos. necnon ad compescendum sanguinem qui è vulneribus fluit, & curandos oculos inflammatione tentatos. præcipuè si misceatur *Toloatzin*.

De AHOATON, siue *Quercu parua*.
Cap. LIV.

AHOATON, seu *Quercus parua*, quam alij *Tlalcapolin*, seu *Capolin humilem* vocant, herba est, folia ferens *Origani*, serrata, *Chamædriosvè*, aut *Ilicis*, minora tamen, vnde nomen, quæ inferna parte dilu-
tore virore nitent, supra verò exaturatiore. stipites rubrescentes, è radice longa, & fibrata, fulua, ac mediocris crassitudinis. flores coccineos, paruos, & longiusculos. acinos primò virides, mox rubeos, ac demum nigri coloris, nucleos fuluos continentes. Radix sapore est adstringenti, & aliquantisper amaro, non sine quadam dulcedine, odore nullo, frigidaque, & exiccanti natura. quæ si vnciarum trium mensura coquatur, è tribus libris aquæ fontanæ ad tertias, & ius decocti potandum propinetur vice potus, enixas corro-

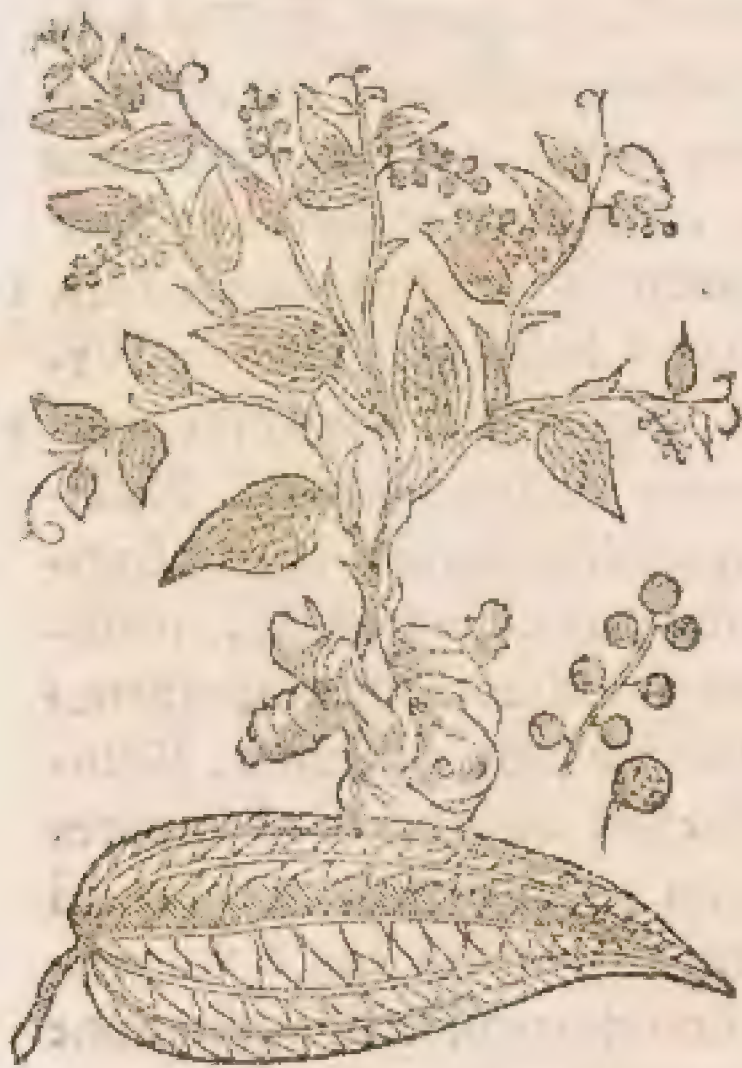
borat, dysenterias compescit, laxatas renum partes confirmat, & acoporum medicamentorum more, labores sedat eorum qui lassitudinem ex longo itinere, cursu, lucta, aut quauis alia simili occasione contraxerunt. Temperatas amat regiones, qualis est *Tenuchtitlana*, frigidaque, & saxosa loca, atque montosa.

De

De OLCACATZAN PAHVATLANICA China Mexicana.

Cap. LV.

SPECIES est Chinæ Mexicanæ *Olcaczan*, quæ herba est folia ferens oblonga, acuminata, & lineis secundum longitudinem discurrentibus insignia. caules volubiles, & tenues. fructum acinosum, ac racematim dependentem in summis caulibus, qui cum maturuerit, nigrescit. radicem contortam, geniculatam, fulvæ, & Arundinaceæ similis, sed densam, ac gravem. Arborea excelsa scandit, atque complectitur. Seritur interdum, excoliturque; usus gratia in viridarijs, ac hortis. stillat gummi, quo vrantur indigenæ ad corroborandum dentes. idem ferentes atque mandentes ore vocatum *Tziteli*. Ius decocti radice contusæ, infunditur aduersus inueteratos morbos felici eventu. idem ius epotant aduersus Gallicam luem, ac chronicos alios, & diuturnos morbos. Differt ab Orienta-

Differt ab Orientali.

li China, cuius radix leuior est, rarior, albidior, tenera, ac minus adstringens, & tamen eisdem pene usus præstare periclitatum est, quos illa, Guaiacum, aut Zarzaparilla præstare solent, eadem arte & victus ratione administrata. Quæ de re ijs, quæ à multis ante me scripta fuere, ac pro diuersis regionibus, morbis, ac hominum temperaturis variabilia, nihil hic putavi adijciendum. Est autem hæc de qua loquimur radix, frigida siccaque, & adstringentis naturæ, sed amara, partiumque subtilium particeps. quò fit, ut ius decocti eius, præter iam dicta, ventriculum debilem corroboret, flatum discutiat, absumatque, & vacua per poros eam atræ bilis, & pituitæ portionem, quæ pharmacorum retugit vim, dolores extirpet, ac leniat, aliaque præstet iuuamenta, quæ in prædictas plantas solent referri. Nascitur *Pahuatlanticis* agris sponte, vnde cognomen.

De China Orientali, eiusque usu in lue venerea, morbisque alijs, multus est *Garcias* cap. 38. lib. 1. *historia aromatum*. & *Acosta* cap. 29.

De Occidentali verò scribit *Monardes* cap. 21.

Ex hac descriptione patet, Chinam hanc esse ex speciebus *Smilacis asperæ*, adeoque eodem genere *Sarzæ parillæ*. vnde mirum non est, easdem serè utrisque vires ab omnibus attribui, quas apud eos inuenies qui de morbo venereo multos libros conscripserunt.

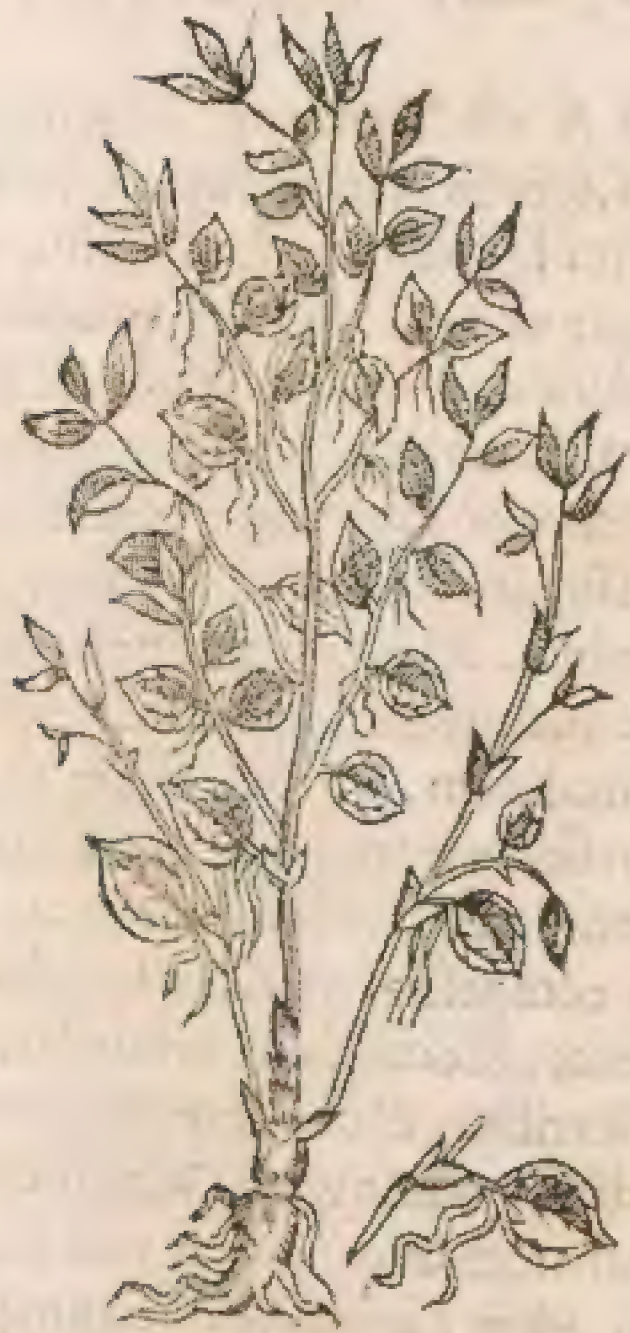

De CHINA MICHUACANENSI
Phaco. Cap. LVI.

EST quædam Chinæ species, quam à loco natali *Michuacanensem* vocant. quæ herba est arundinaceæ innitens radici, rubræque, sed densæ, ac graui. è qua caules insurgunt arundinei, læues, ac ferulacei, longi, pollicemque crassi, folijs ornati per interval- la magnis, cordis figura, ac neruis, secundum longitudinem discurrentibus. quod euenit in cæteris, quibus etiam viribus, & hæc similis est. Nascitur *Michuacani*, vbi *Phaco* vocant.

De COZOLMECATL, seu Curarum fume China III. Mex. medicina admirabili. Cap. LVII.

COZOLMECATL, quam alij *Olcatazan* vocant, ad Chinæ Mexicanæ species videtur attinere. radice enim crassa constat, obrotunda, rubra, graui, & fibrata. vnde profert caules iuxta radicem rubeos, geniculis interceptos, tennes, refertos capreolis, volubiles, & arbores propinquas in cacumina vsque scandentes. folia obrotunda, mediocris magnitudinis, & venis secundum longitudinem ternis discurrentibus. fructumq; Myrti refertum semine. Prouenit in oppidis Ioannis Conchensis, calidis nempe regionibus, *Mecatlanique*, editis humilibusq; locis, necnon *Totonacape*. vbi aiunt, Cozolmecatl fructifera. duas esse huius volubilis species. alteram, quam descripsimus, fructiferam & saluberrimam, è cuius stipitibus parantur scipiones pulcherrimi, lineis nempe fuluis, & Cozolmecatl sterilibus. nigris vicissim variati. alteram fructu ca-

rentem, quæ potius pertinet ad venena. Mira audio, de hac quam delineauimus planta narrari, etiam ab ijs qui eius vsi sint remedijs. sanguinolentos nempe oculos breui illustrari, ac pristino restitui nitore, appposito tamen folio. vlceribus

Vires.

ribus oris mederi, pudendorumque Gallica etiam lue infectis, radicis puluerem carnem supercrefcentem absumere, & decentem restituere. ad temperiem spectare, & tamen occulta quadam vi, calidis ac frigidis aduersari affectibus. Nec solum admotam, sed deuoratam quoque conferre, siue folia siue radix ipsa referatur in vsus. esseque qualibet mensura, ac pondere, innocentem. vires augere, ac firmare, sarcireq; exhaustas, & defectas, vel solum attritaram. & calorem semiextinctum ita reparare, atque emorientes etiam homines reuocare in hanc lucem. admota folia dentium dolores, capitis, articulorum, & cæterarum corporis partium, veluti per miraculum lenire. & his dolenti loco adhærescentibus certissimam salutis haberi posse spem. adhærent enim cum sedandus est dolor, aliter statim irrita cadunt. venerem mirè excitare. iuuareq; capiti impostam, conciliare somnum. & deuoratam ex vino cholicæ mederi, flatum discutere, aduersari venenis, cor roborare, & adesse coctioni. veneris vsu nimio exhaustos, ei incubantes magnopere vires resumere. febres tollere, & firmare gingiua. Denique vix est morbus aliquis in tam varia, numerosaq; illorum silua, cui neget opem ferre. imò vel hac sola planta inuenta, atque nostri Orbis viris declarata, non fuisse irritos regios conatus affirmant, aut frustra adhibitos insumptus, & historicorum labores. quæ omnia, tempora quæ nos sequentur, rerumque exacta peritia, firmabunt & facient manifesta.

De TLATLAYOTIC, seu Numularia Indica. Cap. LVIII.

HERBA est *Tlatlayotic*, folia ferens parua, & orbicularia, Numularia vocata, aut Veronicæ fœminæ similia, bina, ordine vtriusque disposita. caules volubiles, tenues, & duos dodrantes longos. & fructum edulem, Cucurbitæ similem, unde nomen. radicem verò prolixam, ac ferè toto discursu crassitudinis æqualis. Nascitur locis campestribus. Radix est glutinosa, lacte manans. & quanquam aliquantulam participet amaritudinem, vincere tamen in ea videtur cum siccitate frigiditas. bibitur contra febrium ardorem. atque dyarrhœas, & dysenterias compescit. medetur singultui, urinam euocat, & contractos nervos laxat. medetur vlceribus, & oris ampullis. si urina euocanda sit, adiungitur *Cacaoatl* duarum drachmarum mensura; si verò coerceda alius, idem *Cacaoatl*, sed coctum pariter deuoratur.

De TOÇANCUIT LAXCOLLI, seu Intestinis Tucce Talpae
Indica. Cap. LIX.

RADICIBVS innititur Toçancuit laxcolli herba, intestinorum instar conglobatis, vnde euenit illi nomen. à quibus fundit caules, & in eis folia Origani, sed asperiora, ac circinata. & circa caulium partes summas coccineos flores, calyculis similes. Nascitur humilibus, & montosis locis regionum frigidarum, veluti Chalcicoatepeci & Xochimulci. Vulgaris herba est, & cunctis nota, tum ob adstringendi efficaces vires, tum ob formam radicum raram, & quæ paucis plantis contingat. Radix est frigida, & adstringens, nonnihilque amara. ventriculum roborat, & eius calorem temperat, si sex drachmarum pondere læuigata deuoretur ex aqua. medetur vlceribus putridis, & cancerosis. impingat tabidos. & enixis ab Indis Medicis corroborationis gratia solet exhiberi. fluxum alui, dyssenteriasque, vnciae vnius pondere deuorata, coerces.

Folia ex luteo rubescunt. flores etiam ex rubedine in luteum tendunt, Digitali fere similes, à petiolo rubeo dependentes transversim. Stamina florum rubra sunt.

De CHICALLOT, seu Spina.
Papauere spinoso. Cap. LX.

CHICALLOT, quam alij Chichicallocl vocant, herba est spinosa, proferens folia Cardui benedicti, longa, angusta, sinuosa, ac spinifera, cinerei coloris. caules subalbidos, & spinosos. flores orbiculares, luteos, ac interdum candentes, Papaueris haud dissimiles. fructum oblongum, striatū, asperumque, refertum nigro ac paruo semine. Nascitur Mexicano agro, nec vlla refugit loca, montana aut campestria. semen tritum, & duarum drachmarum pondere deuoratum, humores omnes, sed præcipuè pituitosos, & articulos infestantes, vacuat. saporem, & odorem Siseris videtur referre. lac oculis infusum cum lacte mulieris, quæ foemellam peperit, inflammationes eorum sedat.

sedat. aduersatur febrium typis. flos verò scabiem curat appositus. amarus est eius herbæ sapor. calidaque, & sicca temperies. aiunt alij, liquorem stillaticium eius, ac germinum *Mizquitl*, nubes oculorum discutere, carnem superuacaneam exedere, dolorem ex hemicraneâ ortum sedare, alijs eorundem huiusmodi morbis egregiè subuenire.

Papauer hoc spinosum, etiam *Europa* iam innotuit, & à quibusdam *Figo d'inferno* vocatur. quamvis hoc nomen potius *Ricinis* attribui debeat.

Primus hanc plantam descripsit, & depinxit celeberrimus *Ferdinandus Imperator Pharmacopæus Neapolitanus* in opere suo Italico, quo multarum rerum historiam tractat elegantissime. sed à nostro *Authore* mutuatus, cum quo magna illi familiaritas fuit. Eandem etiâ in *Phytopinace* suo descripsit *Gaspar Bauhinus*. hunc secutus est *Clusius*, qui eandem diligentissimè, ut omnia sua, depictâ proposuit, & enarrauit lib. 5. cap. 7. rarior.

Hanc ego prosperè enatam & eleganter florentem conspexi in horto rarioribus plantis ornato Illustriss. & Excellentiss. *Lynceorum Principis & Institutoris Friderici Cæsaris* primi ex antiquissima Familia sua *Oppidi S. Angeli Principis*, cuius Heroicis auspicijs, & magnificis impensis opus hoc prælo subiicitur, cuiusq; iussu hæc ego in ordinem meliorem digessi & scholijs illustravi, adnitente *Cl. Ioanne Fabro Lynceo Bambergensi* *Simpliario Pontificio*, in cuius adibus hæc exarata fuerunt.

Cum hæc planta sit admodum similis nostro *Papaueri*, vires tamen habeat, ut multi putant contrarias, suspicionem alicui inijcere posset, etiam nostrum *Papauer* non esse adeo frigidum, præsertim cum etiam coniunctam sibi habeat amaritudinem. Nam ubi in eodem genere, & in iisdem partibus sapor est idem ibi & virtutes non multum differre arbitror.

De *QUAHXOCOTL CULLULENSI* Oxymalua. Cap. LXI.

HERBA est *Quahxocotl*, folia minutim serrata ferens, & ternis magna ex parte sinibus diuisa. caules geniculatos, sesquidodrantem prolixos. radicem verò *Napi* forma ex albo rubrescentem, teneram, ac plenam succo. Prouenit in humidis locis provinciae *Chullulensis*. Radix est amara, subacidaque. folium acidum, & edule adeo, ut in species *Xoxocoyollin*, quas nostri *Oxalidas* vocant, videatur ea herba referenda. fructus verò orbicularis, & acinosus, nec vocatis *Toma-me* dissimilis. Radix duarum drachmarum pondere tusa, ac deuorata, ventriculum, & intestina leuiter purgat, atque eorum membrorum grauitatem pellit. eadem exhibetur infantibus, sed vnius tantum drachmæ mensura, matutino tempore, nullo prius assumpto cibo.

Folia *Alceæ Americanae* similia sunt, sed cum obscura rubedine, ut & pediculi eorum.

De CAQVIZTLI. Cap. LXII.

CAQVIZTLI herba est folia Ocymi, minora tamen, & illis Origani proxima, minimèq; serrata, bina per interualla ordine disposita, fundens. caules quadratos, rectosque. flores Cyaneos, longiusculos, ternosq; ex vtraque parte caulis, binis foliolis circumdatos. radices verò fibris similes, ac rubeas. Nascitur Mexicanis iugis. amara est, acris, calidæque & siccæ, ferè ordine tertio temperiei. Folia contusa, & resoluta ex aqua, scabiei dicuntur mederi, si corpori illiniantur. Ius verò decocti eorundem, sudores bibitum elicit. quin ij, qui sanguinem meiunt, è vestigio restitui sanitati dicuntur, si vaporem vini *Metl*, (quod album *Pulque* vocant) cui herba hæc incocta sit, excipiant. modo à suffitu cubitum eant, pannis se contegant, ac sudori studeant eliciendo.

De AMAMAXTLA expurgante, seu Rhabarbaro vocato Monachorum. Cap. LXIII.

RADIX huius plantæ adeo sapore, & odore, & colore, substantia, & viribus radicem veri Rhabarbari repræsentat, imitaturque, ut nisi folijs ab illo distaret, quæ desinunt in acumen, (nam illa ex angusta origine in latius finire cernuntur) verum Rhabarbarum Alexandrinum à nullo, qui vtramque plantam expendisset, non iudicaretur. quamobrem hortense *Hypopolathum* congener esse vero Rhabarbaro censemus, posseq; in eius penuria substitui, ac pares penè vices præstare. bilem enim benignè, & cū quadam roboratione, quæ à crassioribus, & adstringentibus accidit partibus, præcipuè vacuat felici successu, quemadmodum nos sumus apud Hispanos periclitati ante hos triginta plus minusvè annos, & Mexici, vbi maximus est eius proventus diligentia Bernardini Castilij, cuius optimis manibus hic honos debetur: viri, dum iuuenis esset, in propugnandis hostibus dexterrimi, atque animosi, à primo verò senio, usque ad obitum, & postremos halitus, in seminandis atque excolendis quibusque rarioribus, & peregrinis plantis diligentissimi. Quoniam verò partibus constat subtilioribus, quæ sunt expurgantes, alijs verò crassis, atque adstringentibus, consuevere iidem, succo expresso, veluti expurgante pharmaco, sesquidrachmæ pondere uti. fecibus autem eadem mensura, veluti aluum adstringenti medicina. quod si cum totalitate sua exhibere arriserit duarum drachmarum portionem, ab his qui non difficile soluuntur, bilis aiunt quod satis sit expurgari. cuius rei nos certissima fecimus experimenta. Miscetur interdum vnica drachma succi, vncijs duabus electuarij è Cassiæ nigræ fistulis confecti, atque ita bilè primum, & maximè, secundariò pituitam expurgat. Quibusuis locis provenit excultum, sed maximè calidioribus, qualis est *Quauhnahuacèsis* humecto & fertili solo, post quaternos à satv annos. Radix est medicinæ utilis. colligenda verò ineunte vere, mundanda, secanda in frustra, quæ boletos vocant, qua magnitudine illa Rhabarbari vulgaris ad nos consueuerunt deferri ab Oriente, super asseres collocanda, ac sæpe sæpius quotidie, (ne succus, quo abundat, effluat) euertenda. quattiduo transacto, filo traicientur firmiore, ac suspendentur ad ymbra locis apertis, sed quos radii Solis non attingant. namque ita duorum mensium interuallo siccati abundè solent, demumque recondi, & seruari. Hæc mihi de

T Rhabar-

Rhabbaro Monachorum vocato dicta sunt. non quod nesciam apud Hispanos quoque hanc plantam aliquot oppidis non admodum à Mantua Carpentaria distantibus aliquando fuisse excultam, sed quoniam in hac noua Hispania, apud *Quauhnahuacenses* in horto prædicti viri vberimus est eius prouentus: ubi patrijs plantis, vel eo maximè opus est, quod medicamèta extera, hunc in Orbem per tot maria translata, emarcida vitiatæq; tandem accedant: & ut Hispani minerint, apud eos, si cura adsit, quantalibet copia prouenturum, ac in optimi Rhabbari penuria, permittentibus consciisq; medicis, suffici pro eo sæpè numero non incommodè posse. Cæterum fabulæ, quas quidam inculcant, ut persuadeant, Rhabbarum hoc Monachorum vocatum, esse Alexandrinum, dicentes, Turcas (cum illis per Henricum Gallia Regem Marsiliae portu, & vrbe potiri licuisset) Gallis quibusdam Monachis semen impertitos veri Rhabbari, vnde nomen defluxit, atque inde deuectum ad Hispanias, & has Indias, negæ sunt, quibus sit omnino deneganda fides.

Vide Monardem apud Clusium folio 312. Qui Rhabbarum Americum iudicat adeo cum Orientali conuenire, ut si non sit idem, saltè aliam esse speciem parum differentem.

De XTOMIO, seu lanuginosa herba. Cap. LXIV.

YXTOMIO XIHVITL, quam alij *Tomoxihuitl*, alij *Memeam*, alij *Quapopolton*, & *Quapopolzin* vocant, herba est, folia ferens hirsuta, spinosa, undulata, & Anchusæ proxima. caulem pallidum, duos cubitus longum. flores candentes, paruos, calyculis contentos, & in pappos tandem abeuntes.

QUAPOPOL.

radices verò multas fibris similes. Nascitur in vallibus, planisq; locis regionum frigidarum, & in annuos vsus vulsa radix seruat, atque reconditur. radices duarum drachmarum pondere deuoratae, omnes humores concitato vomitu vacuare dicuntur. calida enim siccaque natura constant, & sapore aliquantulum amaro. ruffim deuoratae sedant. & pectoris opitulantur morbis. renes, & vesicam abstergunt. vlceribus putridis pudendorum, muliebrium & virilium succurrunt. curant hæmorrhoides. & vacuata prius supernè defluxionis causa, dicuntur quoque mederi diarrhœis.

Quam hic exhibemus Quapopol imaginem, ab Authore descripta affinem videtur plantam representare. cuius caules purpurei sunt coloris, folia ex aduerso bina sunt. Et ex quavis ala folij exit pediculus, cui multi flosculi Echis similes, quasi Umbella insident.

De TLALIXTOMIO, seu Tzeltomio
humili. Cap. LXV.

HERBA est *Tlalixtomio*, folia fundens *Portulacæ* similia, sed aliquanto maiora. caules purpureos, teretesque. flores in summo purpureos. radices verò crassas, & surculosas. quæ tritæ, epotæque ex aqua, duarum drachmarum mensura, pituitam per superna expurgant, emundant intestina, ac cholicis affectibus infusæ medentur. Amara valde sunt, calidaque, & sicca ordine tertio natura.

Ex radice transversa multa fibra exoriuntur, ex nigredine ad luteum tendentes. rami punctis subrubris conspersi, folia terna *Crassula* similia, cauli sine pediculo adherent. pediculus floris obscure rubet; ipse verò flos quinque foliorum rubet.

Vnde inter *Crassula*, vel *Semperiui* species reponenda videtur. cui etiam vires vermicularis vrentis admodum sunt similes. succus enim huius epotus vomitiones ciet, & à multis in quartana felici successu usurpatur.

De PARADISEA Herba.
Cap. LXVI.

ITA libuit vocare hanc herbam, quod folia ferat auis, quam eodem nomine vocant, plumis similia, in hispidis, fulvisque caulibus à radicibus ortis fibrarum instar. Nasceitur inter *Cocandiranum*, & *Atapanum* provinciarum *Michuacanensis*. Amarissima est, calidaque, & sicca ordine tertio. medetur pectori, lumbricos necat, flatum discutit, curat satietatem, ac reserat obstructa.

Calyx floris cauli adherens est viridis, & punctis conspersus. flos ipse totus est luteus colore *Manuodiata*.

RERVM MEDICARVM NOVAE HISPANIAE NARDI ANTONII RECCHI Liber Septimus.

SALSAS ET DVLGES HERBAS PROFERT.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI PRÆFATIO.

MAGNO ipsi naturæ beneficio obstringimur, quod in tantilla corporis nostri particula, lingua inquam, tam ingens vita nostra emolumentum posuit. qua quidem quæ ad sustentandum, & nutriendum nos necessaria sunt, apprime percipimus. Sapores enim, quos lingua deprehendimus, indices sunt & alimenterum, & venenorum. Hinc plerique amara exhorrescimus, potè à natura nostra alieniora, & potius medicamenta, quam nutrimenta, de quibus superiori libro satis dictum est, nunc ad salsa accingimur, magis nobis amica, & ad dulcia nobis omnium amicissima.

Herbarum autem salfarum, quæ hoc sapore gustui se nostro offerunt, non numerosa, sed pusilla est cohors. exceptis enim Cicerum foliolis, quorum superficies solummodo salsa apparet, pleraque omnes sunt maritimæ, vel ad quas salus maris perflatus, quo inficiuntur, pertingere potest. sed neque sal ob gravitatem, & ut ita dicam, corpulentiam suam, in intima plantarum interuenia se insinuare, aut ab earum fibris facile attrahi valet. quin neque multum prodesse plantis videtur, cum, sua acrimonia & acumin necare potius quàm viuificare eas censi possit. Et tamen plantarum nullam speciem sine sale esse, tam calcinatione earum, & lixiuium ex cineribus parando, salemque ex illo excoquendo, quam ex animalium nutritione plus nimis est manifestum. Homo siquidem sine sale, uti neque alia animalia viuere non potest. nutrimur autem ex quibus constamus. quod & excrementa nostra, sudores, vrina, catharri salsi, palam faciunt.

Quid

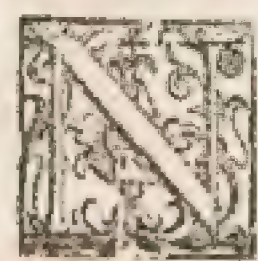

Quid quod ex sanguine, carnibus, ossibus, chymica arte, magna salis copia extrahitur, hic autem unde nisi ex herbis, quibus reliquorum more animalium vescimur?

Industrii Natura indagatores, qui neglecto cortice, nucleos rerum perscrutantur, iam diligente distillatione in herbis Acribus, Ferulaceis, Tetraspermaticis, & Buphthalmicis, multo plus salis quam in alijs reperiri probe nouerunt. Atque hinc esse existimo, quod falsedo non tam inimicas Naturæ, & aduersas vires possideat ut amaritudo, nec adeo vehementes, & sæpe causticas ut acrimonia, sed inter utramque media quadam via ingrediatur. Hinc etiam est, quod cum sal incidendo simul corroboret, omnes digestionem inuuet, separationes procuret, expulsionem promoueat, quin si maiore quantitate sumatur, omnes humores noxios sursum deorsumque, prout complexionem, vel causarum morborumque discrimina variant, expurget, atque ab innumeris malis hominem liberet, ut videre licet in Schenkij curiosissimis, & utilissimis observationibus medicis, transiit tamen quandoque in veneni naturam, ut ex libris Nauigationum patet. Vbi mira, quantum aqua maritima potus nocuerit, exempla leguntur.

De dulcedine non est opus longius sermonis filum producere. Dulcia ut nobis omnium sunt amicissima, ita vires, & commoda eorum sunt familiarissima. Hæc enim cum à suauis calore, longa digestionem, hunc temperatum saporem sint adepta non est mirum si nos adeo illis gaudeamus, cum inter omnia animalia simus temperatissima à Natura complexione dotati. Dulcia enim nec adeo terrestria sunt, ut salsa, & amara, nec adeo ignea, ut acrida, sed inter hæc media quadam ratione, tam quo ad substantiam modum, ut vocant, quam quo ad primas qualitates incedentia, unde statim exasperatas corporis nostri partes leniunt, & moderata corpulentia inanitas easdem replent, & resarciunt.

De NEICOTLALPATLI TOTOPECENSI Vomitoria. Cap. I.

OMEN habet Neicotlalpatli herba, ab ea quam excitat vomitione. folia, quæ fert Scammonij folijs similia, per longa, distita interualla, atque oblonga, sed circa extortum à pediculo latiora, atque obrotunda. caules volubiles. flores candentes. surculosas verò radices. Nascitur calidis, ac planis locis. Radix est calida, siccaque ordine secundo, & graue virus olens. eadem drachmæ vnus pondere deuorata, dicitur bilē & pituitam, per superna atque inferna, leuiter purgare.

IO. TERRENTII LYNCEI NOTAE.

Licet Author hanc herbam Conuoluulis videtur velle adscribere, potius tamen inter Apocyni genera reponi debet. nam folia bina ex aduerso posita, semper in Apocynis reperiuntur, in illis nunquam me vidisse memini. Graue etiam virus in Conuoluulis nullum, sed in Apocynis. Vis tandem purgans, & emmetica, magis est euident in Apocyno, quam Smilace.

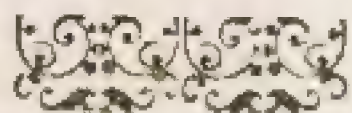

De *OCOPIAZTLI* Scorpij spina. Cap. II.

OCOPIAZTLI, quam alij *Hoitz-colotli*, seu Scorpij spinam vocant, herba est spinifera. folia proferens Cirsij spinis horrentia prælonga, & angusta. caules longos, teretes, ac læues, quorum supremis partibus hærent capitula spinis horrida, illis Dipsaci haud dissimilia, ac flosculis contecta purpureis. Prouenit *Tónayuca* montanis, humidisque locis. Radix *Eringium*, Siferque, sapore quodam dulci atque odore, videtur imitari calentique secundo ordine, & exiccante constat natura. Liquor, ubi aliquandiu maduerit, iusvè decocti, propinari solet ab Indis Medicis, his qui iam pene à febre conualuerint, ut reliquijs humorum febrem caussantium, per vrinam aut sudorem euocatis, perfectè ab ægitudine liberentur. quin articulari morbo laborantes, eadem ratione iuuat. in aliosque huiusmodi vsus, magna cum vtilitate solet adhiberi.

De *PACXANTZIN*, seu planta subsidente. Cap. III.

PACXANTZIN, quam alij *Tenextlacotl*, seu virgam calcis vocant, alij verò *Tlacocalacam*, herba est fruticosa, caules proferens longos duos cubitos, teretes, lignosos, striatos, & cinereos, inclinantes in purpureum, vnde nomen. folia rara, *Saluiæ* similia, aspera, sed internè subalbescencia, supernè verò viridia. flores luteos, magnos, prodeûtes è calyculis squamosis. radices verò fibrarum instar. Calida & sicca natura constat, ordine secundo, & odore graui, saporeque. Temperato gaudet cœlo, quale est *Tepoztlanicum*, ac mense floret Sepembri. Ius decocti radicum medetur satietati, debilem ventriculum roborat, pectus calefacit. exhibetur quoque ab aliqua ægitudine resurgentibus, & ducendis in balneum. folia tusa, permixtaq; *Chichiantic*, & *Tlatlaolton* æquis portionibus, ac contuso loco admota, quidquid humoris ad eum defluxit, siccant, atque discutiant. verum tunc temporis consueuerunt Indi Medici infundere naribus puluerem *Tlaoxilo xochitl*.

De TEPEZENTLI, seu spicis Maizij Montani. Cap. IV.

HERBA est *Tepezentli*, folia ferens purpurascens, Limonis forma, sed maiora. caules quinque ferè dodrantes, longos, teretes, purpureos, digitum crassos, geniculatos per intervalla. fructum *Chilli*, refertum semine plane orbiculari, & lanugine comprehenso. radicem verò contortam, & candidam, quibusdam veluti glandibus adhaerescens. Nascitur in frigidis, & saxosis locis. Radix extra intusque candescit. gustata virus minimè ingratum olet, *Pæoniæ* simile. ac calorem, siccitatemque ordine præfert secundo, crassamque substantiam. sensum aliquem caloris, ne dicam vredinis, præbet circa guttur. tusa, ac trium drachmarum pondere ex aqua deuorata, omne humorum genus, supra infraque vacuare dicitur.

Hæc etiam species Apocyni haberi debet, ut cuius descriptionem legenti, & figuram inveniendi patere potest.

De TLACOLCOATLI, seu Coatli humili. Cap. V.

TLACOLCOATLI herba est, quæ caules tenues, geniculis interceptos profert, refertos folijs *Ericæ*, exilibus, ac breuib. flores sunt candentes, longiusculi, ac veluti è flocco concinnati. radices tenues, perlongas, adeoque fibris similes habet. Nascitur in collibus, planisque locis regionum frigidarum, qualis est *Huexocincensis*. calida secundo ordine constat natura, lubricaque. Ius decocti radicis propinatur, difficile nec sine dolore, urinam reddentibus. dolorem enim lenit, emundat meatus, atque urinam, & quidquid illi obstaculo est, euocat.

Spica florum similis est Iulo Acori.

De

De TLAAÇA CAMECAXOCHITL,
seu flore funis pabuli terrestris.
Cap. VI.

HERBA est *Tlalaça camecaxochitl* sali-
gna folia proferens, oleagineavè,
caules multos. flores ex albo rubrescentes,
comantes, in summo exiles, & modicos.
radicem verò transuersam, fibratamque.
calida est, & sicca radix ordine secundo,
atque odora. medetur eadem semiuncie
pondere deuorata, interpolatis febribus,
mentemq; reducit his, qui eam casu ami-
serunt.

*Caulis obscurè rubet, folia uero ex viridi
tendant in luteum, flores similes sunt Cacia,
vel Eupatorio Auicenna dicto, cui forte con-
gener fuerit.*

De YXIYAHUAL CHAPALTE-
PECENSI Nepeta Mex.
Cap. VII.

NEPETÆ, Calamintavè videtur
species nostro Orbi incognita *Yxi-
yahual* herba, folia ferens parua, serrata, sub-
albescencia, & cordis ferè figura. lignosos
caules, & tres spithamas longos. floresque
multos, candentes, & modicos. radicem
verò prolixam, & fibratam. Montosis, ac
temperatis locis gaudet, quales sunt *Tazo-
quenses*, & *Capultepecenses*, unde facta est
eis distinctionis gratia cognomen. odora
est, calidaque, & sicca ordine secundo. ra-
dix pota ex aqua, diarrhoeas compescit, tu-
mores præter naturam maturat, & rumpit,
frigori febrium intermittentium aduerla-
tur, sudores, & urinam elicit, & vitiosos
ventriculi detrahit humores.

De *TLAELPATLI TONALLAE*,
seu Medicina dysentericorum.
Cap. IIX.

TLAELPATLI TONALLÆ
 herba folia Lini tenuia fert. caules
 exiles, teretes, & longos. flores compo-
 sitos in corymbos. radicem candidam, lon-
 gam, tenuem, & fibratam. Nascitur *To-*
nalla *Misticæ* inferioris. radix est primo or-
 dine calida, graue quodam virus olens, &
 nonnihil adstringens. eadem semiuncie
 pondere deuorata, medetur dysentericis.

De *TLAQVAVHTILIZ PATLI*,
seu Venerea medicina.
Cap. IX.

HERBA est *Tlaquauehtiliz patli* folia
 longa mittens, & angusta, salignis
 maiora, subalbidaque, & firma, qualia es-
 se solent arborea. caules breues. fuluosque,
 vt ferunt, flores. radices longas, ac tenues.
 Nascitur in montibus temperatis agri *Aca-*
tlanici. sapor est Glycyrrhizæ, dulcis. cali-
 daque, & humida, ordine secundo tempe-
 rici, aut primo completo. excitat venerem
 admota pudendo, ingestaque, vnde inuenit
 nomen. curatque puerorum diarrhœas,
 tosta redacta in puluerem, atque duarum
 drachmarum mensura deuorata.

Planta, qua Glycyrrhizæ saporem habent,
utiles sunt ad expurgandos meatus urinarios,
renumque calculos, vt in Anonide omnibus
constat. Quia omnes genere leguminum con-
tinentur, non mirum si flatus excitent.

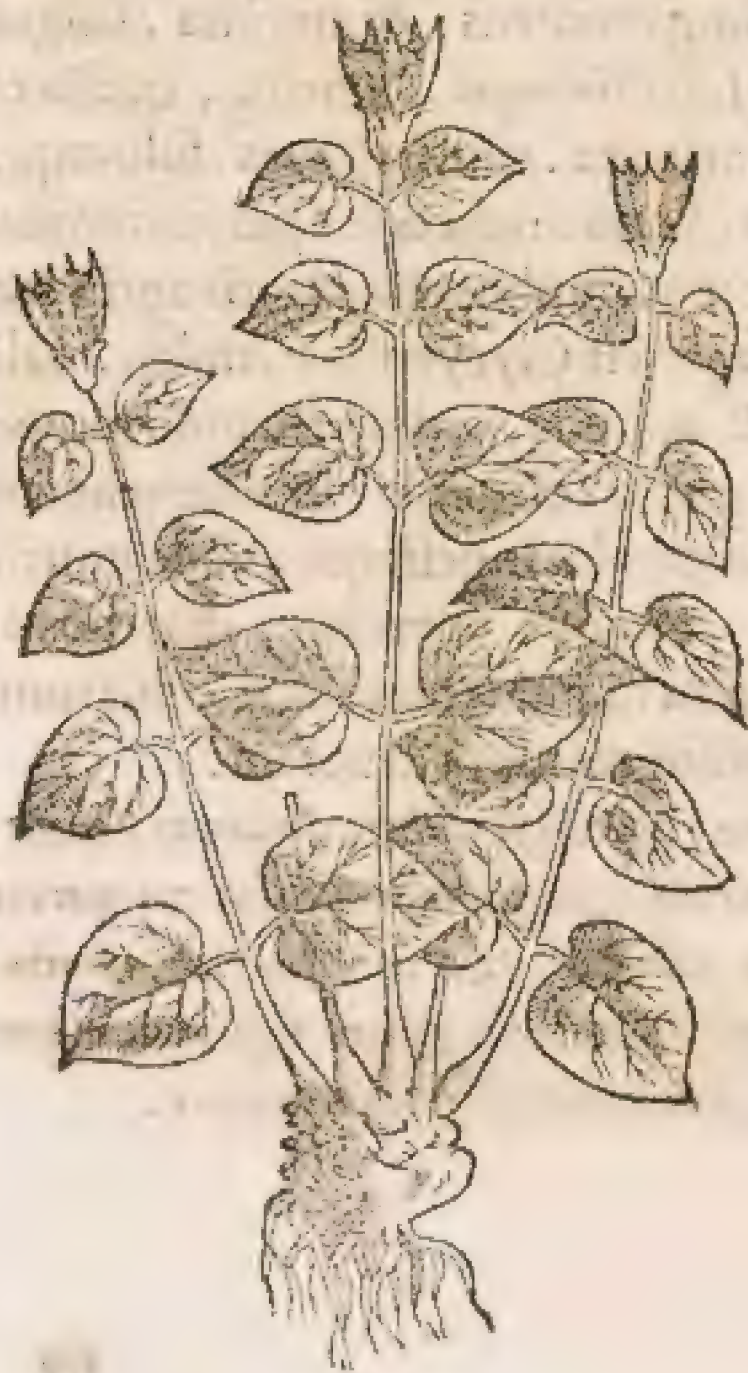

De APHATZI PVNTZUMETI. Cap. X.

FOLIA fert herba *Aphatzi Puntzumeti*, rara, longis appensa pediculis, ocymina, & circinata. caulem breuem, rectum, teretemque. acin summo flores orbiculares, Chamameſo ſimiles, è fuluo candefcentes. ac ſemen Anifo ſimile. radicem verò ſurculo ſimilem. Prouenit in frigidis regionibus *Mi. chuacanenſis*. radix Coriandrum olet. calidaque, & ſicca conſtat temperie. eadem ex aqua reſoluta, atque epota, dysentericis medetur, & ijs, qui quartanis circuitibus infeſtantur. Ius decocti eius confert cruribus œdemate affectis, ſi eo abluantur.

De APATZI PVNTZUMETI II. ſeu Muſtella odorata. Cap. XI.

HERBA *Apatzi Puntzumeti* altera vnicum profert caulem ſex ſpithamas, longum, tenuem, teretem, & ſtriatum, è binis terniſvè radicibus, exilibus & tenijs ſimilibus prodeuntem. & in eo folia longa, anguſta, ſerrata, rara. Amygdalivè, & quæ in colorem fufcum inclinant. & niſi paulò breuiora eſſent, ac ſerrata, ſaligna viderentur. flores luteos, in pappos abeuntes. ac ſemen in ſummis capitibus ſimile Anifo. radix Coriandrum indiſtincta olet ſimilitudine, ſapit verò Paſtinacam, ſimulq; Coriandrum permixta. & calefacientis naturæ eſſe reperitur. In cacumine montium prouenit, frigidisque locis, quale eſt *Pazquarum* provincie *Michuacanenſis*. radix ruſa, atque è liquore quouis conuenienti deuorata, dysentericis, vt aiunt, & quartanis febribus ſolet mederi.

De CACAVAXOCHITL, ſeu Flore Cacauatl. Cap. XII.

CACAVAXOCHITL herba eſt folia cordis figura fundens, caules dodrantes, flores purpureos, radices verò craſſas, fibratasque. Naſcitur *Tanguitlani* Miſticæ ſuperioris. Dulcis eſt radix, & nonnullam præfert amaritudinem, & cum ſiccitate calorem. eadem læuigata, atque epota ſemiuncia ponde- re, dysenterijs medetur.

Ad *Altheas* referri poteſt hæc planta. radix eius craſſa, & lutea depingitur. caules & folia ſimiliter ſubluteo ſunt colore. Calyx *Jbiſci*, ſlos ſuperiore parte ruber, inferiore verò in album vergit, inſperſis rubris maculis.

De CHARAPETI.

Cap. XIII.

HERBA est *Charapeti* folia mittens serrata, Vrticæ, aut *Ocymi* proxima, sed tamen longiora. stipites multos, prolixos, ac fuluos. & iuxta cacumen flores ex albo rubrescentes, longos, & angustos. radicem verò fibratam. Nascitur in calidis *Michuacanensibus*, & frigidis locis. at floribus decidentibus apparent vesicæ cordis figura, in quibus continetur semen. calida, & sicca natura radix constat. eadem tûsa resoluta ex aqua, & sex obolorum pondere epota, scabiem curat, etiam Gallicam, ac ventris dolorem lenit.

An *Scrophularia* congener?De CHICHIA NTIC COATLANEN-
SI China Astringente.

Cap. XIV.

CHICHIA NTIC COATLANENSIS herba est folia Vrticæ proxima mittens, sed pennatis pediculis. caules quadratos, sarmentosos, & hirsutos. flores purpureos, similes *China*, cuius est species. radices verò capillatas. Nascitur feruentibus regionibus, qualis est *Tauh-tepecensis*, & *Coatlanensis*. semiunciæ pondere trita folia, epotaque ex aqua, fluxum alui cohibent. calida, siccaque, & adstringenti natura constant, & odore graui. & fluxum sanguinis prægnantium sollet, quomodolibet admora, retinere.

DE CHIMALATL PERVINA Flore Solis. Cap. XV.

Panis.

Flos Solis minor.

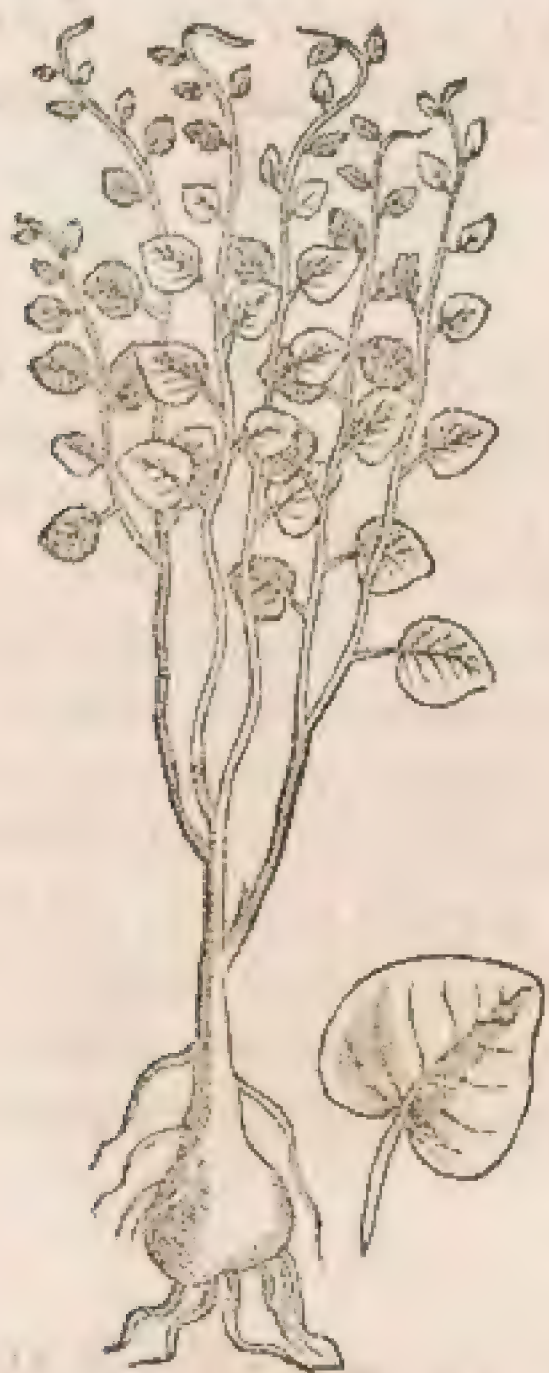
CHIMALATL PERVINA, seu Magna, quam *Anthilion*, & Florem Solis appellant quidam, herba est folia ferens magna, serrata, infernè candescentia, & Vrticæ æmulantia formam. caulem vnicum, rectum, decem quindecimvè pedes procerum, brachium crassum, rotundum, cauum, atque exaturato colore virefcentem. florem in summo orbicularem, aureo micantem fulgore, speciosis radiantibus per ambitum luteis folijs, media verò orbita quampluribus flosculis flavescentibus refertum, è porulis, faui mellis instar ordine dispositis, ortum ducentibus. ijsq; decidentibus semina insurgunt illis Melopeponum forma (et si teretia ferè sint) lenitate, temperie, & cætera prope natura similia. radices verò aliquadantenus tuberosas, ac fibratas. Semina, licet liberalius deuorata dolorem capitis excitent, pectustamen leniunt, ardorem extinguunt, & apud aliquas gentes tusa, coacta in panem, assaque, frumenti præbent vsum. et si non desint, qui dicant, appetitus venereos excitare. maximè pediculos foliorum teneros, absterfis pilis in craticula coctos, sale, oleoq; conditos esui suaues, orique gratos. Huius aliud obseruatur genus, cuius caulis brevior, ac minor est, ac ramos duos, tres, pluresvè ferens, ac in singulorum summo flos insurgit priori similis, multò tamen minor. Nascitur in Perù, alijsque nonnullis Americæ prouincijs sponte, in alijs verò quibusvis locis planis, atque campestribus semine, lætior tamè campestribus, & cultis.

Flos Solis Indicus etiam Europæ à multis annis innotuit. eiusque magna conspicitur varietas in magnitudine foliorum, & floris, in altitudine & crassitie caulis, in colore florum, quandoque albus reperitur.

Consulendus etiam Monardes cap. 63. cum notis Clusij.

De CVITLAÇOTL TEPECVAQVILCENSI Napiformi. Cap. XVI.

HERBA est *Cuitlaçotl Tepecuaquilcen-* sis folia pingua habens, cordis figura, Pyrivè. caules tres dodrantes longos, volubiles, partimq; purpureos. flores candentes. radicem magnam, obrotundam, candentem, ac fibratam. Nascitur *Xochimilci* temperato cœlo, in domibus ac hortis, sed eò translata, à calidis regionibus. nam & *Malinalci*, & *Tepecuaquilci* provenit, planis & campestribus locis, maximèque iuxta aquarum fluentia. Radix Napum olet, sapitque, atque pulverem bellicorum instrumentorum, tormentorumvè. calore nonnullo prædita est. pectoris, ac ventris dolorem sedat, ac flatum discutit vnius vnciæ deutorata pondere. maximè si è liquore aliquo calenti, additoque Siliquaastro, assumatur. Quartanis, tertianisque medetur, vacuata per superiora bile, & humore melancholico, si paulò ante accessionem sumatur.

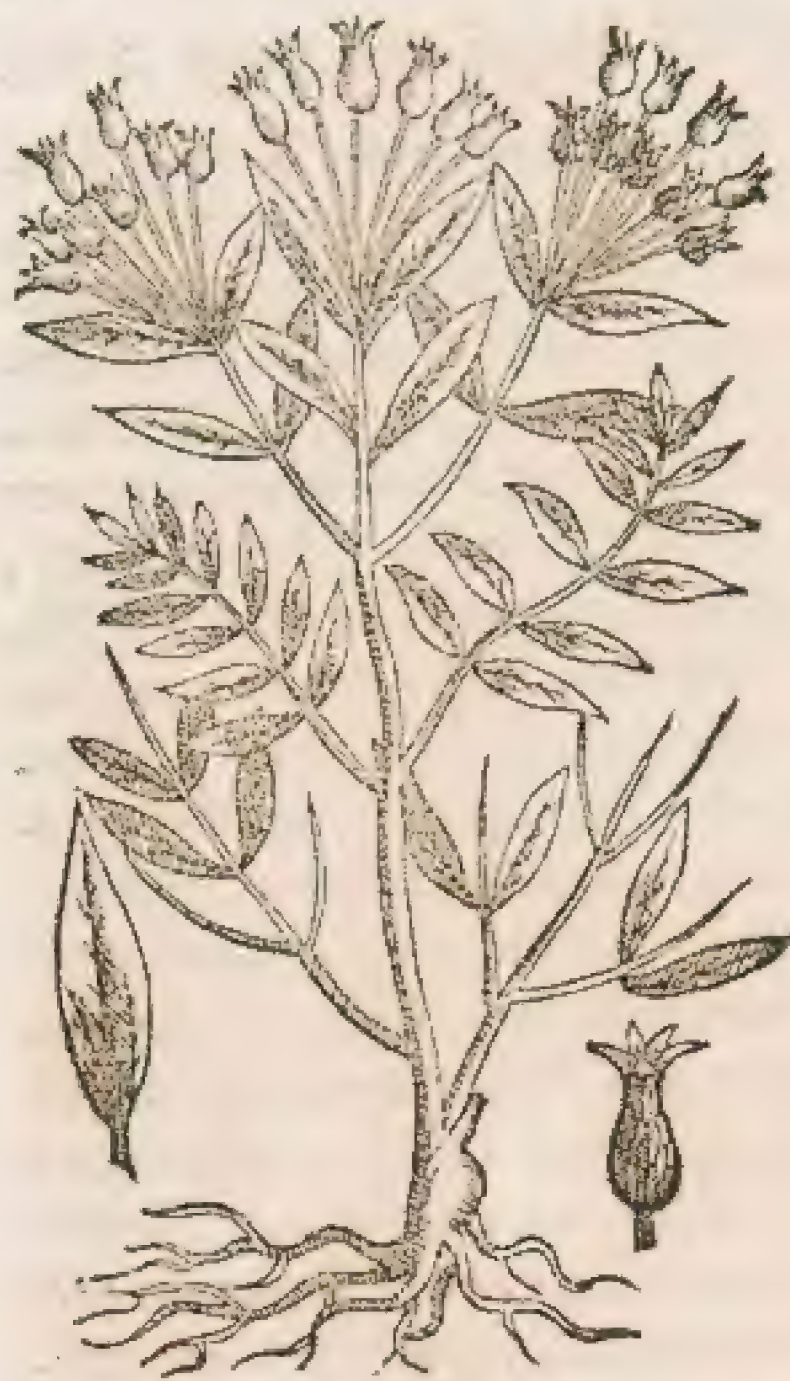
De MICVI TLAXCOLLI, seu Piscium intestinis. Cap. XVII.

MICVI TLAXCOLLI herbulæ, nomen inuenit à radicis forma, vnde profert caules tenues, & in eis folia longiuscula, & angusta, & in summo flosculos candentes, exilesque. Nascitur apud *Panucenses*. radixque calida temperie constat. tusa & applicata, medetur vlceribus mira breuitate, etiam cancris, & alioqui insanabilibus. Quamobrem maximi habetur ab incolis. folia verò tusa & potata, medentur ictericis, & suppressam vrinam euocant. Radix verò, oculorum carnem excrecentem extergit, si pulvis eius inspergatur. aiunt etiam, infusam ita corpus vniuersum purgare, vt homines alioqui pigros, & segnes, impigros efficiat, ac paratos ad quemuis laborem sustinendum.

Fruetum apertum pinxit Xyridi similem, idest in tres partes diuisum. in quarum vnaquaque, duo semina lutea continentur.

De *NEXTLACOTLY YACA-
PICHTLENSI* Limoniphylla.
(ap. XIII.)

HERBA est *Nextlacotly Yacapichtlensis* folia Limonis mittens, sed maiora, asperaque. caules in hominis assurgentes magnitudinem. flores pallentes, contractos in calycibus squamosis. radices verò furculosas. Nascitur in calidis, & frigidis regionibus, locis humidis, ac montium faucibus. calida est, siccaque, & gustu odorata. Ius decocti eius, aut radices, foliavè duarum drachmarum pondere deuorata, urinam euocant, & enixis magnopere à partu conferunt.

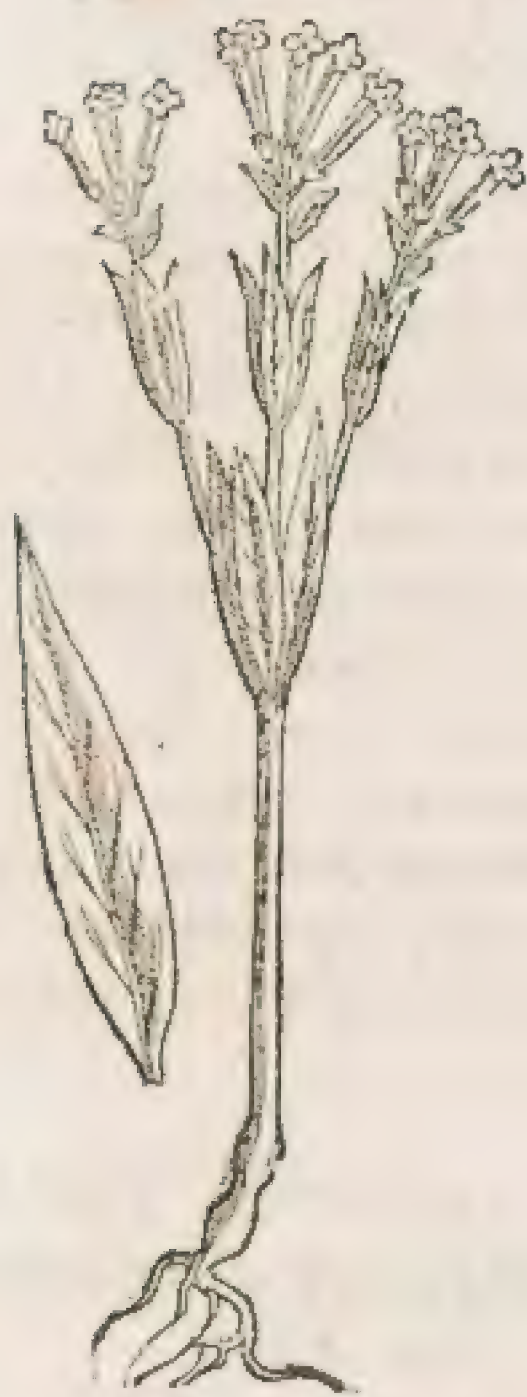

De *T L A L C A P O L I N*, seu
Chamaceraso Atlapulcensi.
Cap. XIX.

TLALCAPOLIN herba est dodrantalis, folia serrata fundens, oblonga, & per interualla caulium quaterna, quinavè. caules purpureos. flores in postremis ramis paruos, & coccineos. fructum Cerasi nostratibus persimilem, minorem tamen, vnde contingit nomen. radices furculosas, & scandentes, longas, & anserinam pennam vix crassas. Nascitur montosis, frigidisque locis *Atlapulci* in ilicetis. calida enim est, & adstringens. seruaturque radix tosta in annuos vsus. hæc herba redacta in puluerem, & infusa, dysenterias curat.

De TLACOXOCHITL Iasminiflora. Cap. XX.

T LACOXOCHITL *Anenecuilcensis*, quam alij *Tlacoxihuitl* vocant, *Hoaxtopecenses* verò *Tlacopatli*, herba est, quæ folia fert saligna, subalbidaque. & è radicibus fibrarum instar, caules fuluos. & in summa parte flosculos ex albo rubrescentes, longiusculos, & compositos in comam. Nascitur in calidis, planisque locis. audio à mari Australi *Anenecuilcum*, ob remedij præstantiam primò fuisse allatam. Calida est, & sicca, adstringensque facultas. atque ideo propinatur his, qui laxitudinem patiuntur. corroborare enim eos, ac veluti viuificare prædicatur. quin radicum pulvis vetustis plagis dicitur egregiè mederi.

Radix huius plantæ ut ex Imagine conspiciere licet paucas habet fibras, caulis aliquantum purpurascit, folia terna saligna. flores in summo caule rubri, oblongi, nempe figura *Gelsimini*, vel *Quamoclit dictæ*, seu *Conuoluuli Pennati* à

doctissimo & nobilissimo D. Fabio Columna Lynceo in suis *Rariorum ac minus cognitarum Stirpium libris descriptæ*.

De THEVH COPALLI, seu Copalli Dei. Cap. XXI.

HERBA est *Theuh copalli* folia mittens *Acocotli*, seu *Ligustici Indici*. caulem cauum, *Ferulæ* similem, geniculatum per interualla, & candentem. & in extremo caule fructum comantem in muscarij modum, sed exiliorem. & flores lanuginosos. fibratam verò radicem. calida natura constat. atque ideo radice eius in puluerem redacta, additaque *Nanahuapatli Tohoalensi*, tuberculis è Gallico procedentibus morbo, mederi solet.

De TZONPOTONIC.
Helichryso Mexicano.
Cap. XXII.

IT A vocant *Quauhquocullenses* speciem quandam Helichrysi peregrinam, quæ herba est folia fundens Saligna, aut Conyzæ, squallentia, & hirsuta. flores Helichrysi ex albo pallescentes, umbilicumque circa medium rubeum, radicem furculosam, & fibratam. Nascitur in calidis *Quauhquoculla*. calida constat, & lubrica natura, & odorata gustu. Ius decocti eius medetur tussi, lacerati, & ventris doloribus. articulos humore obrutos, atque impeditos laxat, & mundat, sudorem euocat, ac flatum discutit.

De YCEL ACOCOTLI (HULLY.
LENSI Rosmarino Ferulaceo.
Cap. XXIII.

Verum
Diosc. Ro-
smarin fec-
cundum.

HERBA est *Ycel Acocotli* *Hully. Lensi*, folia fundens Fœniculi, crassiora tamen, & latiora, iucundè olentia. caules cubitales, multis concavos alis, & in cacumine umbellas. in quibus semen copiosum, candum, Spondilio simile, rotundum, angulosum, ac resinaceum, quod in mandendo linguam exurit. radicem crassam, longam, & Thus olentem. ex qua descriptione liquet, verum esse Rosmarinum fecundum, descriptum quendam à Dioscoride, neque ab aliquo ante nos vera imagine expressum. nam illa Matthioli, cum descriptione Dioscoridis non videtur omnino conuenire. Nascitur in humidis locis iuxta montium fauces. vires sunt eadem, quas Lybanen-

dicachrym ferens tribuit Dioscorides. quanquam *Cullulenses*, & *Tlaxcalteca* (apud quos nascitur) dicant, Ius decocti eius bibitum, exanthematis & punctis, quæ ex sanguine suscitatas febres comitari solent, mederi.

De *Y Z T A C X I H V I T L*.
Basio Monili. Cap. XXIV.

HERBA *Yztac xihuitl*, quam alij *Tecacapan*, alij *Chichiahuac xihuitl* vocant, Volubilis est genus ad Hispanias iamdudum delatum, nuncupatum apud vulgus Basium monile. calida, & glutinosa natura constat. oculis medetur, vrinam euocat, & semen retentum pel-
lit.

Flos huius Volubilis inferiore sui parte depictus est colore luteo, in summo autem colore Echij.

De *AXIXPATLI*. Cap. XXV.

AXIXPATLIS herba, quam à natali loco *Quauhnaahuacensem* vocare posses, folia profert oblonga, & serrata, folijs *Menthæ* similia. caules teretes. flores exiles, & purpureos, in spicas tenues, & longiusculas compositos, & à singulis foliorum exortibus prodeuntes circa caulium postrema. radices verò capillis similes. Sapore, & odore insigni caret, adeoque calore nimio. Nasceitur regionibus calidis *Xochitepecensibus*, & *Quauhnaahuacensibus*, planis & campestribus locis. Radices tusæ, & drachmæ vnus mensura ex *Glycyrrhizæ* decocto, aut alio simili, deuorata, mirè vrinam euocant, emundant quidquid illius meatus obstruere potest, aut vrinæ reddendæ esse impedimento. Aliam Axixpaili alia. herbam vidi *Quauhqueculla* eiusdem nominis, sed odoram, & tertio ordine calidam, radice furculosa, folijs salignis, serratis, & flore modico, & candente. quæ retentam vrinam euocat, si pugilli mensura folia ex aqua deuorentur.

De CHIANTZOLLI. seu planta in humere intumefcente. Cap. XXVI.

CHIANTZOLLI ALIA.

Bellaria.

Portiones
nutritivæ.

PLANTA Chiantzoli vocata, herba est folia Hederæ proferens. caules quadrangulos, & sesquidrantales. flores candentes, exiles, vasculis oblongis contentos. in quibus demum semen generatur, atque continetur, candens, compressum, planumve Lentium firma. radices verò furculosas. Olet Thymum nostratam, sed è vestigio odor elanguescit. Folia, & radices omnino videntur expertia caloris, aut cuiusdam adstringentiæ, & amaritudinis. Semen verò frigidum est, aut caloris temperati, non sine quadam lubricitate, & salivola natura. quod deorari solet matutinò, ac postremo vespere, aduersus febres, ac dysenterias, cæterasque defluxiones, ex aqua vnciæ vnius pondere miro successu. dum tamen ventri bis, aut ter applicetur emplastrum, constans araneorum telis, oleo rosaceo & pariter intrinis aliquot ovis. Parantur ex eo, Saccharo aut Melle cõditio, atque interdum expurgans Amygdalis, Melonum, atque aliarum plantarum seminibus, pergrata quardam genera bellariorum, potionumque refrigerantium, qualis est Chiantzollatoli vocata, extinguendis febrium caloribus aptissima, ac bonum, gratumq; præbent alimentum. quibelli tempore maximi habebatur. quo lacum tecum plenum illo ferrent, nihil, quod nutriendo esset commodum, sibi arbitrabantur deesse. Miscebant verò id semen in farinam redactum Maizio terrefacto, atque contrito, vt diutius integrum, & immune à corruptione seruaretur. Cumq; exposcebat occasio, portionem parabant, cui interdum succum Mel ignem expertum vix Melli nostrati cedentem, & paululum Siliquastri solebant admiscere. Vbique sata hæc planta prouenit, locis præcipuè cultis, irriguis, & aquosis.

Folia Hederæ similia, longitudinem habent quatuor digitorum, latitudinem verò trium.

Exponimus & Chiantzoli aliam, cuius flos ruber, & folia in anteriori parte latiora, vt in Pyrola videre licet.

De COLTOTL. Cap. XXVII.

COLTOTL herba est caules fundens flauos, ac tenues, folijs refertos Securidacæ, ac flores in postremis stipitibus proferentes, capitulorum forma, purpurescens ex pallido. radicem pallentem, longam, furculosamque. Mexici nascitur, alijsq; montanis, & temperatis locis. Calida constat, aut temperata natura, & Glycyrrhizæ penè odore, ac sapore. quò fit, vt si cum *Axixilacotl*, & *Chichi xihuitl* tula, dolenti alicui loco ob flatum, radix apponatur, aut frigus, illum statim à dolore reddat incolumem, splenemq; admota minuat. per se verò semiunciæ pondere deuorata, pectus leniat, & refrigeret, exanthematis opituletur, appetentiam excitet, atque euocet urinam.

De COZTICPATLI ACATLANENSI.
Thaliëtro Mexicano. Cap. XXX.

HERBVLA est *Cozticpatlis* *Acatlanensis* Adiantho similis, folia penè Adianthi ferens. caules tenues. flores pilosos, paruos, exilesque. radices verò fibris similes. videtur ad species *Cocoztic* pertinere. Nascitur iuxta flumina, & loca humentia calidarum regionum, præcipuè *Misticæ* inferioris. Radix est dulcis, & amaritudinis cuiusdam particeps, subtiliumque partium. Ius decocti radicum eporum urinam euocat, & renum calorem, & dolorem mitigat. fluxum verò puorum cohibent radices epotæ ex aqua. semiunciæ mentura, & succus medetur oculis.

Et si Adiantho sit similis, tamen Thaliëtris annumeranda est. nec enim flores, aut semina, separatim in Capillari-
bus conspiciuntur. In hac itaque herbula non solum flores pilosi, foliola bina ex ad-
planè idem qui & in Thaliëtro minore p-

uerso posita, semen, sed & sapor dulcis
cipitur.

COZTICPATLI II.

CVIZTAPAÇOLLIN.

Alia Cozticpatli secundo loco exhibetur, cuius radices crassæ Amethysti colore, ex quibus multa fibræ luteæ exoriantur. caulis luteus. ramis nascuntur bina ex opposito folia ex viridi lutea rubris venis pererrantibus. fructum non appinxit.

De CVIZTAPAÇOLLIN,
seu Nido lacertarum. Cap. XXIX.

CVIZTAPAÇOLLIN herba folia fert Mori, terna. purpureos caules, tenues, & interceptos geniculis. flores rubeos, & paruos. semenq; simile Phaseolis. radicem verò digiti crassî udine, fibratam. Prouenit apud agros *Tlachmalacacenses*. Radix Glycyrrhizam sapore imitatur, attinetque ad temperiem, aut moderatum calorem, cum humiditate, & lenitione. Ius decocti radicum, aut ipsæ radices deuoratz conferunt his, quibus venter tumet, aut aqua inter cutem molesta est, qualibet mensura. illinitur eadem affecto loco quotidie, donec ægrotus restituatur sanitati.

In figura folia Phaseolo similia depinguntur.

De OÇELOXOCHITL.
Herba Lætificante.
Cap. XXX.

OÇELOXOCHITL, quam alij *Teyolchipahuac*, seu Exhilarantem cor, vocant, herba est Lini folia ferens, longa, & angusta, quaterna quinavè, per caulium interualla ordine disposita. & in summo flosculos purpureos, & obrotundos. radicem verò fibratam. Nascitur *Tlalmalcî* frigida regione. mœrorem cordis, maximè à Pharmaco dicitur radix remouere, semiunciæ pondere ex aqua bis die deuorata, aut per se, aut cum *Neximalli*.

De TATACANALTIC:
Chamæbalano Mexicano.
Cap. XXXI.

HERBA est *Tatacanaltic* folia Saligna fundens. flores modicos, atque purpureos. radicem longam, sensimque gracilesceniem: cui per intervalla appendent Orbiculi Nucibus iuglandibus pares. Nascitur in collibus *Tacapichtla*, & *Ocotunci*. nec desunt, qui *Tecauhquilitl* vocent. radix dulcis, & pauci caloris, propinatur ad euocandam vrinam, & febres contemperandas. vetustisque plagis, læuigata & inspersa medetur.

Caulis & folia, Puniceo serè sunt colore flosculi Erica similes; radices verò Chamæbalano assimilantur, cuius speciebus fortè annumerari potest.

De TLALAPALTIC, seu Cocoztic, seu Tlalaubqui chioyantic, seu Chichiantic rubea Herba Pallida. Cap. XXXII.

TALAVH QVICHYOYANTIC, quam alij *Cocoztic*, seu pallidam vocant, herba est folia fundens oblonga, serrataque. caules insurgentes è radicibus, fibris similibus, multis, teretibusque, atque pallentibus, & Hellebori imitantibus formam. flores verò oblongos, candentes, forma canaliculorum, & fructus glandibus oblongis similes. Nascitur *Temuacacensis* agris, qui ad calorem spectant, necnon *Tepuzcululla* Misticæ inferioris, ubi vocant *Tlatlaubquipatli* ob rubrescentem è pallido colorem. bibitur aduersus febres. miscetur *Chichimecapatli* temperandi illius caloris gratia. aduersus Variolas duarum drachmarum pondere deuoratur. inflammatis instillatur oculis, et si nonnihil calidæ sit temperiei, & lenis cuiusdam naturæ particeps.

De TLALCHINOL XOCHITL.
Venerea Medicina II. Cap. XXXIII.

TLALCHINOL XOCHITL.
quam alij *Chiantzotzolto* vocant, alij *Tecamētl acēlatzin*, seu medicinā in ore sonan-
tem dicunt, herba est radici innitens fibrata,
ē qua multos caules fundit, binos dodrantes
longos. & in eis folia per interualla quatuor
vnciarum oblonga, & parua, acervatim cohe-
rentia. interiectis floribus modicis, oblongis,
paruis, & ex albo purpurascens, per multis
capillamentis luteis hinc inde exorientibus.
Nascitur in planis, calidisq; locis *Tacapichula*.
Adstringenti, dulciq; radix constat natura, ac
que ita folia trita, & epota ē liquore aliquo ad-
stringenti, aluum fluentem cohibent. radix,
quæ subacris est, tusa, & duarum drachma-
rum pondere deuorata, vomitum ciet, mede-
tur tumoribus præter naturam, vlceribusque.

Sūt qui *Cuatilizpatli*, quod venerē excitet, vo-
cent. sunt & qui *Metapatli*. ferūt namque, ius decocti eius morbo Gallico mederi.

De TLALLANTLACV ACVITLAPILLI, seu Cauda parui Tlacuatzin.
Michuacana Diuretica. Cap. XXXIV.

MAS. I.

MICHVAC: DIURET: MAS. II.

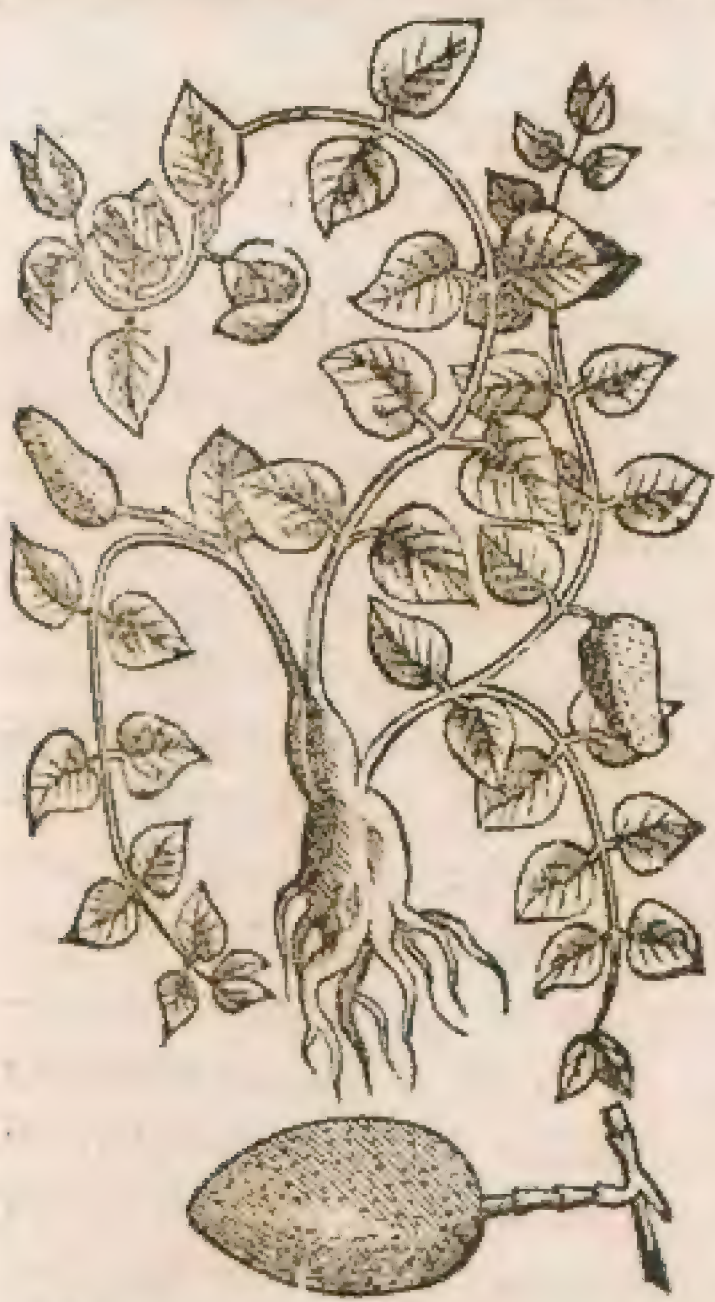
TLALLA-

MICHVAC: DIVRET: MAS. III.

MICHVAC: DIVRET: FOEMINA.

at Peponi similis in Apocyno fructus nunquam, sed siliqua duæ ex uno flore exorte.
Quid si media inter Cucumeraceam, & Apocyni familias statueris?

TLALLANTLACVA CUI-

Mas.

TLAPILLI herba est, cuius
duæ reperiuntur species, mas nempe, &
foemina. mas folia fert Solani mucrona-
ta, & iuxta cuspidem contorta. caules vo-
lubiles. radicem verò longam, tenuem,
fibratam, candentemque. Volubilis quo-
que foemina est, sed caule cinereo, & ge-
niculato. folijs cordis figura, longè maio-
ribus, ac latioribus. flore per hyemem
candenti, & magno. fructuque oblongo,
& ampliori, referto luteo semine, ac ob-
ducto candida lanugine. eadem constat
utraque natura. Nascitur in calidis *Tlach-*
malacensis, *Quauhnahuacensis*, & *Aca-*
tlipacensis, circa humentia loca, & fau-
ces montium. Radix odore insigni ca-
ret, sed initio dulcedinem quandam præ-
fert Glycyrrhizæ similem, postea verò
amaritudinis nonnullum sensum præbet.
Calida utique, & humida constat tempe-
rie. semiuncia illius ex aqua deuorata, vel
per se vel addito Siliquastro, urinam re-
tentam pellit, extergitque vias renum, &
vesicæ. Ius decocti radicum, febres euoca-
to sudore finit, ac dolores corporis leuat.

En Michuacani medicamenti posterior
classis. Plantas in ea habemus prioribus, ut
sapore ita viribus mitiores, diureticas volubi-
les ut indicatum superius. Imagines quatuor.
Mas dicitur quæ primum locum occupat, cui
& duas subsequentes adiunge. ultima femi-
na sit. Mascula secunda maior est. Tertia cras-
siori è caudice erecta magis. Procumbit foemina
pluribus ab crassiori radice flexuosis ramulis
erumpens: fructus paruo Peponi similis: Se-
men luteum sericeis candidis filamētis appen-
sis refertum. folia tamen bina ex aduerso ad-
picta: unde ambigas cui præcisius plantarum
generi adscribi debeant, nam lanugo illa ar-
gentea, foliaq; bina Apocynum petunt, cum
in alio nullo Volubiliū genere reperiantur;

De

De TZONPELIC XIHVITL Nectarea. Cap. XXXV.

HERBA est *Tzonpelic xihuitl* folia ferens Ocymi similia, forma & magnitudine, bina per caulis interualla, sed alijs minoribus ex eisdem exortibus prodeuntibus. caules teretes, ac tenues. florem candidum, longiusculo pediculo appensum, paruis, oblongisq; spondylis similem. radices verò capillatas, ac tenues. Nascitur in calidis, humidisque locis, iuxta fauces montium *Panucensium*. Huius herbæ folia adeo dulcia sunt, vt mel ipsum, saccharumque, & quæcunque alia dulcedine præstant, longè inferiora videantur. itaque in hac vna sola planta visa est natura periclitari, quantam dulcedinem posset rebus naturalibus impertiri. neque sua caret vtilitate. nam febres sedant, folia deuorata ex aqua. tussim, ac raucedinem placat epotus succus, & appetentiam excitat.

Florum conitorum figura, spicam vel lulum Typha refert, colore ex luteo in rubeum tendente.

De XOCHIPALLI Artemisifolia. Cap. XXXVI.

XOCHIPALLI herba est sex prolixa cubitos. foliaq; ferens sinuosa, magna, & Artemisiæ quadantenus similia. caules digitum crassos. flores *Cempoalxochitl*, sed paruos, & colore ex luteo rubrescentes. radices verò tenues, longasque. Nascitur passim in calidis, & est admodum vulgaris cognitionis. Floris tantum est vsus. qui caloris est temperati, graui odoris, ac saporis, corroborans cor, vterinos pellens affectus, & vlcera, ac præcipuè oris curans. maxima vtilitas tingendi lanas, ac rerum formas luteo colore exprimendi, sed qui vergat in rubeum. cuius gratia ex aqua coquitur, adiecto nitro, atque ita demum exprimitur succus, colaturque, quo veluti pigmento vtuntur Pictores, & Fulliones.

De ÇACANEL HAOTL CHVL-
LVLENSI Anagallide Mex.
Cap. XXXVII.

HERBA est Çacanel haotl è radi-
cibus furculosis cauliculos edens
dodrantem longos, & in eis folia, &
fructum Anagallidis. Prouenit in lo-
cis siccis regionis Çhullulensis. radix est
dulcis, & temperati caloris. eadem
tusa resoluta ex aqua, ac instillata pe-
ni, dicitur vrinam euocare, eiusque
meatus, tractis etiam lapillis, exter-
gere.

De ÇEÇECPATLI ACATLA-
NENSI Glycyrrhizæ æmula.
Cap. XXXIIX.

CEÇECPATLI ACATLA-
NENSIS, herba est, folia
ferens multa, similia rutaceis,
sed minora. radices longas, ac tenues, è
quibus insurgunt caules. Nascitur in
calidis, campestribusque locis, & præ-
cipuè Misticæ inferioris, vbi quidam
vocant eam Çharapuehari, alij Xoxoc-
patli. nec desunt, qui Querambeni ap-
pellent. Radix est dulcis, adstringens,
& moderatè calida. & tamen referunt,
ventris tineas interficere, mederi dysen-
teriz, scabiei, pustulæ, vulneribus, icte-
ricis, vacuare bilem, & pituitam, ac
dolorem ventris sedare, vncie vnus pon-
re epotatam.

Glycyrrhizæ, Ononidiq; affine videtur
hoc legumen, cum eodem constet sapore,
viresq; purgandi habeat. radix eius lucca depingitur, flos vero purpureus.

*De COZTIC MECAPATLI
TILANCENSIS.*

Crista Galli Mex.

Cap. XXXIX.

COZTIC MECAPATLI herba est, folia habens obrotunda, parua, legumini, aut Numulariæ similia. caules sesquidodrantem longos, & in summo flores spicatos, purpureos. radicem verò fibratam, pallidamque. Nascitur in frigidis quibusque locis *Tilancensibus*. humida videtur constare natura, & moderatè calenti. moribus serpentum, atum, illitam mederi, & quorumvis aliorum venenatorum animalium.

Radix longa, tenuis, lutea. in summo herba flores spicati, purpurei. sed calyx luteus ut in Crista Galli.

De TLAOLLI, seu MAIZIO; deq; potionibus, & placentularum generibus ex eo parari solitis. Cap. XL.

QUID mirum, si circa Mundi primordia, atque illorum temporum rudimenta, nondum excogitatis rebus ad vitam commodè transigendam inseruituris, Cerere carentes, mirabili sanè inuento, & naturæ omnium parentis bono, tuendæ sanitati apprimè utili, confugiebatur ad glandes, & Hordeum, quibus modò sues, & siqua sunt sordidiora animalia consueſcunt ſaginari, quando nostra quoque tempeſtate alij Oriza, & Maizio, alij ſiliquis arborum quarundam, Iuncæ alij, herbae notæ, radice, alij *Miantho*, & *Guaiacis*, & (ut cætera, quæ innumera ſunt, prætermittam) alij *Tlaolli*, quod noſtri Frumentum Indicum, Haitui verò Maizium appellant, veſcuntur loco panis? Neque hoc dictum in vilipendium *Tlaolli*, quod tantum abeſt ut vituperem, ut maximè laudem. mirerq; Hiſpanos rerum

exte-

exterarum diligentissimos imitatores, ^{Laudes} ^{Maiz.} atque translatore, & utilium inuentorum ampliatores, suis vñsibus adhuc non accommodasse, & in suas oras transtulisse, excoluisseque frumentaceum genus, valentibus, & malè habentibus, si decenter eo utamur, impensè salubre, cultu facile, vberissimi & securissimi, in quouis ferè solo, prouentus, siccitatibus & alijs cœli terræq; iniurijs parum obnoxium, & citius satum, fortassis à fame, & mille, quæ inde emanare solent malis, vindicare posset. Sed ne cui miraculo sit, gētes esse, quæ sine tritici vñs vitam transigant, & peregrinis, ac penè ignotis cibis, iucundè & magna cum voluptate, & utilitate uiuant, & vescantur, quale est *Tlaolli*, de quo quoniam Mexici non solum apud Indos incolas, sed apud aduenas Hispanos, est maximus creberq; vñsus, instituitur nobis modò sermo. *Tlaolli* ergo à nobis dictum Maizium (notior

enim, & vulgatiore est hæc vox) à quibusdam recentiorum, Frumentum Turcicum, ab alijs verò consultius, Indicum appellatum, ut formam silentio totam cognitam mundo transigam, multas habet differentias (siluestre enim ^{Differentia.} Maizium scorsim describetur) à colore, magnitudine, & mollitudine granorum, quibus spicæ ipsæ stipantur, desumptas. Reperias enim quamplurimas granis constantes albis, alias pallentibus, nigris multas, quasdam purpureis, nec paucas, flauis, cyaneis, & multorum colorum permixtis; demum alias quæ licet granis candentibus, ut priores constant, longè tamen ea habent maiora, teneriora, ac triplo maiori spicæ inhaerentia. Seritur Martio, in singulas scrobes, ^{Tempus.} inter se passum vnum distantes, quaternis quinisque granis coniectis, & reponitur Nouembri, Decembri, & Ianuario, repastinato solo. et si pro varietate regionum, quæ apud hos Indos, ob dierum noctiumq; pene æquale interualum, & varios Solis situs, modicis spatijs mirum in modum euariant, tardius citiusq; solet demersum tritumq; recondi. Temperatum est, aut ad caliditatem, humiditatemq; paulisper decliue, substantia mediocri, concoctu facile, præcipuè his qui eo victu uti consueuerunt, non crassa, aut, veluti quidam opinantur, obstructi, & viscosa, quod vel Indis ipsis, qui ex eo pane in placentulas formato viuunt, nec tamen obstructi, aut decolores conspiciuntur, periclitari licet. ijsdem affirmantibus, nullam in ventriculo grauitatem sentire post epulas, imò post paucas horas rursus ac si nihil ingessissent esurire, & magna auditate, si adsit copia, repetere nutrimentum, nec vel de nomine solo ad aduentum vñque Hispanorum, lithiasim nouisse. quin quod nullus est apud Mexicanos celebrior ægritudinum acutarum, & commodior victus. qui etiam præsanæ ^{Vires.} præfertur,

præfertur, quod mille experimentis confirmatum, comprobatumque est. Celeriter siquidem, aiunt, coctum descendere, corpora quantum sat est, nutrire, nullum inferre grauitatis sensum; mollire ventrem, & pectus, calorem febrilem demulcere, præsertim si pulvis eius ex aqua permittatur brumali tempore gelascere, quo uti solent Chymistæ, urinam euocare, viasque omnes extergere. Cumque mille videatur abundare commodis si aptè paretur, nullamque noxam inferre, (nisi quis dicat, sanguinem, & bilis copiam generare, atque augere) non est cur consentiamus dicentibus, frumento esse calidius, difficile & concoqui & distribui, viarumque moliri obstructions. imò cur laudemus Mexicanos medicos, qui posthabita hordeacea prisana, veluti ingrata gustui, & ægrotantibus inimica pultes è Maizio, quas *Atolli* vocant, permixtas præferunt, huic genti consuetas, & gratas, & quæ citra ullam noxam, suauem saluberrimamque alimoniam præbeant. Quamobrem quot modis soleant parari, qua breuitate potero, tum sanis tum morbo aliquo affectis, deinceps sum edocturus. Modum placentularum ex eodem frumento parandarum differens in id quod sequitur caput. à *Nequatolli*, idest *Atolli*, cui calx sit permixta, ita ut aquæ sint partes octo, huius frumenti Indici sex, & calcis pars vna, sumens initium. tunc enim carbonibus pauculis impositum, in fictili obturato emollitur. quo tempore ab igne amouetur, lintheis cooperiendum est, & tandem lapide, *Mailatl* vocato, pinfendum. mox in fictili decoquitur, donec cōgi inspissarique incipiat. & eo tempore decima pars mellis *Metl*, de quo suo loco dicetur, permiscetur. tandiuque permittitur bullire, quandiu opus est, ut ad pulvem, placentulæve Hispanicæ perueniat modum.

Vires. Refrigerat hoc, humectatque, intemperie calida & sicca affecta corpora. emollic pectus, plurimum nutrit, corroborat, impinguatque corpus extenuatum, & amissas vires instaurat, atque restituit. extergit quoque, & est ægrotantibus conueniens victus. quid quod tabidis exhibitum, prisana hordeacæ gerit vices, & à grauissimis morbis resurgentibus manus auxiliares præbet? sunt qui adijciant Piper Indicum modica mensura, sed cum sunt beneualentibus propinaturi, & his, quos calida intemperies non infestat. ita enim gratus palato redditur, & venerem concitat. vtuntur eo alimento Indi quibusuis horis diei, seu valeant, seu ægrotent, sed potissimum mane, potum adijcientes. Cepit iam huiusmodi victus placere Hispanis, sed præcipuè his qui ab Hispanis & Indis, seu Indis & Æthiopibus, aut Æthiopibus & Hispanis (eò turpitudinis deuenere mores, atque is factus est inter nationes tam varias circa vitia consensus) nati sunt parentibus. Parant aliud genus *Atolli*, quod vocant *iztac*, siue album, eodem quo dictum est modo. quamquam iam confectum, & in vasa, vnde sorbendum est, transfusum, vi renti conspergant *Chilli*, & vocatis *Tomant*, admixta insuper salis debita portiuncula, Solent verò tria hæc aqua dilui (etiam multis sat esse putetur ingenitus illis humor, ut debite inspergi queant) quin & acidum vocatum *Atolli*, quod *Xocoatolli* Mexicani nuncupant. Solent quoque parari permixta libra vna fermenti, seu massæ acidæ, libris binis Maizij, quemadmodum diximus, emollic, atque contusi. fermentum autem parabitur, si capias Maizium nigrum, & conficias massam ex illo, quemadmodum dictum est, quatuorque, aut quinque diebus seruaueris, donec acescat, & tunc demum permiscueris, ut *Atolli* gratum quendam contrahat acorem, mox in vas transfusum,

fusum, sale, & *Chilli* conspergatur, atque ita demum ab ægrotantibus maturi-
 nò sumatur, ut corpus extergat, urinam euocet, atque aluum expurget. Hoc
 eodem fermento, ex aqua frigida resoluto, atque epoto, corpus refrigeratur, aut
 per vehementem æstus, aut cum ex itinere aut labore, quispiam aut defatiga-
 tus sit, aut vehementius concaluerit, aut quando renes ita vruntur, ut lotium
 vrinarios meatus lancinet, atque exulceret. At album *Atolli*, quod Mexicani
Yol Atolli vocant, ad hunc modum conficitur. Decoctum Maizium, ad eum qui
 dictus est, modum, sine calce tamen aut alterius rei admixtione, in pulvim ef-
 formatur, permittitur refrigerescere, ac liquatur aqua, ut bibi commodè possit,
 veluti acetarum, de quo paulò ante sumus locuti. Item hoc dicitur extinguere
 quomodolibet excitatam, atque præcauere, nisi plusquam oporteat epotaue-
 rint, à quo lædantur. at *Chilli Atolli*, *Atolli Chilli* permixto, ut nomen indicat,
 paratum, veluti præcedentia conficitur. sed cum semicoctum est, permiscetur
Chilli in aqua eliquati ea portio, quæ gratum faciat ei qui eo est usus. Summo
 mane assumitur contra frigoris molestias, corroborat ventriculum, firmatque
 coctionem, pituitam adhærescentem extergit, & renes, quibusvis euacuatis im-
 pedimentis, emundat. Paratur & *Nechil Atolli*, seu *Atolli*, cui est *Chilli* permix-
 tum, & mel, veluti reliqua genera, sed additis prædictis semicocto, ea portio-
 ne, qua gratum fiat sorbituris. Calidum itaque innatum vigorat, ac venerem
 excitat. Est & aliud genus *Atolli*, *Ayocomoz Atolli* dictum, quod est *Atolli* cum
 Faseolis, fragmentisq; masseis eiusdem Maizij. quod fit Faseolis integris incoctis
 cum iam penè est confectum, & cum semicoctum fragmentis masseis Maizij
Chil Atolli permixtis, adiectaq; herba *Epaçotli*, qua de suo loco. Nutrimenti id
 optimi & pergrati vicem præstat, & *Epaçotli* gratia, sanguinem à crudis hu-
 moribus expurgat. Potuisset *Chian Atolli* ad caput *Chian* differri, sed nomen ferè
 idem, adhortatur ut prædictis differentiis huius potionis, nunc primum interse-
 ratur. Paratur ex semine *Chian* torrefacto in patina, seu vocato *Comalli*, medio-
 criter, ac deinde læuigato, atque ita in annuos usus recondito. nam cum vti pul-
 vere opus est, permiscet pulverem aquæ, agitantq; donec eam densitatem
 nanciscatur, quæ possit palato placere. Sunt qui hauriant hanc potionem sim-
 plicissimam. sunt etiam qui prius *Chilli* inspergant. absque eo calorem febrilem
 extinguit, aut alia ex causa suscitatum. iter agentibus, ac præcipuè feruentibus
 regionibus opitulatur. & quibusvis alijs, qui eo nutrimento vtuntur libenter. Fit
 & aliud potionis genus dictum *Chiantzotzol Atolli*, ex semine quodam maiusculo, de
 quo suo loco, eodem modo quo præcedens parandum, & eisdem usus præstans.
 sed semen præparatum, celerrimè vetustatis solet sentire incommoda, nec adeo
 frequenti est in usu. Paratur quoque *Michuauh Atolli*, idest *Atolli* sementiferum
 ex *Michibuanhli*, de quo etiam dicato loco, torrefacto hoc semine, & redacto in
 læuorem, cumq; exposcit occasio, in aquam coniecto, ea mensura quæ nullam
 afferat spissitudinem, & densitatem, & insperso melle *Mel* cocto (tria enim
 mellis genera, ut suo loco dicemus, ex eo conficiuntur) extergit renes, & urinæ
 meatus, puerorum scabiem curat epotum, abstergente, qua pollet, vi. Et est
 frequens hisce gentibus cibus. Fit insuper ex Maizij parua quadam portione,
 maiori autem Siliquastri aridi læuigatiq; commixtis, addita herba *Epaçotli*,
 quod

Vires.

Yol Atolli

Chilli A-
tolli.Nechil
Atolli.Ayoco-
moz A-
tolli.Chian A-
tolli.Chiant-
zotzol A-
tolli.Michuauh
Atolli.

- Tlatonil Atolli*. quod vocant *Tlatonil Atolli*, admotis igni simul omnibus, & donec herba percoquatur, quod breuè euenit, ingeriturq; calens. Et id potionis genus venerem excitat, euocat vrinā, & menses, calefacitq; vniuersum corpus, & roborat. Sed neque silentio præterire decet *Tlaxal Atolli*. quod paratur ex Maizio contuso, & efformato in placentulas, tres digitos latos crassas, in *Comalli* vocato. ijs postquam probè decoctæ sunt, cortex diripitur, mica teritur, ac rursus in frigidam projicitur, in patinam reponitur, agiturq; donec cogi incipiat. tunc extracta, atque in vascula cochleari digesta sorbitio epotatur, quæ deficientes vires mire reficit, ac fouet. Quin & è spica ipsa Maizij, decoctis granis vsta, atque in cineres redacta, *Yollo Atolli* vocatum parari consuevit. teritur etiam hæc, parsq; vna tribus Maizij partibus permiscetur. rursus verò teruntur similiter omnia, atque ex eis ad ignem *Atolli* paratur, postquam ad spissitudinem vsque percoctum sit, & polentæ densitatem. mox enim in vasa digestum, conspersumq; *Chilcozli* sorberi solet, haud inutilis his qui nimio sanguine, aut flamma redundant. Fit etiam ex Maizio, & lixiuio vulgari percocto, quod vocat *Quauhñex Atolli*, quoniam ex arborum cinere conficitur. hoc ab eo extractum ablui expedit (in lixiuio enim quandiu oportet manens emollitur, expurgaturque, & in insolitum, atque à cæteris longè distantem ita mutatur saporem) teritur postea, & vt reliqua, decoquitur, donec iustam adipiscatur spissitudinem. atque ita demum deuoratum expurgare dicitur sanguinem, neque aliud aut medicamenti, aut nutrimenti vsum præbere. Sequitur *Izqui Atolli*, quod è torrido paratur Maizio, contusoque. sed cum iam decoquendi illud tempus est, Maizij decocti modicæ adijciunt portioni, & omnia tandiu agitant, quandiu opus est, vt iustam spissitudinem acquirant. & *Chilli* tandem insperso, potatur ab ijs qui ob cordis imbecillitatem, aut atræ bilis redundantiam, mœrore plerumque afficiuntur. Est & *Vauh Atolli*, quod ex Blitis rubeis fit, ingeriturq; insperso melle. præterea *Michiuauh Atolli*, quod ex *Michiuauhli* paratur, picturato nempe Blitorum genere, quod Symphoniam, à varietate coloris quidam vocant. De Polentæ verò, Pul-tiumq; generibus, quibus vsa est antiquitas satis dictum est ab alijs. nos enim, quæ nouo Orbi sunt familiaria, nec dum veteri satis cognita, atque perspecta, scribenda statuimus.

De modo parandi panem ex Maizio. Cap. XLI.

EMOLLIVNT, eo quo diximus modo, Maizij grana, mox pinsunt, ac palmis vtrisque admotis efformant tenues, ac ambitus mediocris placentulas, quas statim vt oportet in *Comalli* carbonibus coquunt imposito. & hic est vulgatio, frequentiorq; parandi panem ex Maizio modus. Sunt qui triplo, & interdum quadruplo maiores efficiant. nec desunt, qui & crassiores. sunt qui efforment globulos Peponibus similes, & in dolia iuxta focum posita conijciant decoquenda, permixtis interdum Faseolis, atque eis, non citra voluptatem, vescantur; molles enim admodum sunt, concoctu faciles, & grati saporis. Alij hos in dodrantes vsque producunt, & quatuor digitorum crassitudinem, admixtis Faseolis, in patinis seu *Comallibus* assantes. At Proceribus Indorum placentulæ parari

parari solent, ex colato Maizio, adeo exiles puræque, ut translucent penè sint; & à Papyro interpollatiore, tenuitate minimè vincantur. item orbiculi parui ex- Orbiculi.
colato Maizio, qui etsi crassi, tamen omnino videntur translucent. Verùm hæc ad diuites tantum, Heroasq; pertinent. Nec est insuavis ille panis, qui *Baibacoa* paratur, ac coquitur. Ij enim, quos *Chichimecas* vocant, gens fera, barbara, atque indomita, à Mexicana Vrbe in Septentriones non plurimū recedens, ac per montana campestriaque, pellibus tantum quasdam corporis partes tecti, errabunda, ac vaga, Scytharum more, aut brutorum pecorumvè, venatuque & aucupio, & quarundam syluestrium, ac sponte nascentium arborum fructu, ubi fors tulit, viuentes; cum carnes liber coquere, serobes in ipsa terra effodiunt, mox ignitis lapidibus sternunt, medias collocant carnes, frumenti Indici massa obuolutas, ac demum similibus saxis, & terra obruunt, tandiū ibi manere permittentes, quandiū intelligunt sufficere exquisitè decoquendis. decoctas extrahunt, eisque & pane ad prædictum modum parato, non sine magna voluptate atque utilitate, vtuntur in cibis. Defluxit iamdiū ad Hispanos Mexici degentes hic mos, & ut huius rei sumere possemus experimentum, nec nos aliquid lateret quod ad delicias, & gloriam gratiamvè palati spectare, posset. quid quod spicas ipsas torrefaciunt appositas patinis, aut incoquant carnibus, & utroque modo graminis iucundè vescuntur?

De XOCOATL; seu aqua Maizij acida. Cap. XLII.

SOLENT etiam, ex aqua & Maizio iam emollito, ac in massam redactō per noctem simul manentibus, parare *Xocoatl*, seu aquam acidam, inde matutino tempore expressam, vrinæ ardori extinguendo, ac calori. cui vis con- temperando mirabilis, si decem, plus minusvè, vnciarum pondere continuis aliquot diebus ieiuno adhuc ventriculo epotetur. cuius rei admonendum lectorem è re mea fore quoque putavi. nec solum est vsus fructus. nam & culmi eius, arundinesuè torrefactæ, & redactæ in puluerem, *Ophias* egregiè medentur, cum *Oxiz*, seu resina misceantur.

*De TRITICO MICHUACANENSI:
Cap. XLIII.*

VIDI apud *Michuacanenses*, nostras triticum, sed tanta natum vbertate, ut quævis spica, ternas quaternasvè alias, veluti prægnans producat. quod non iudicavi indignum hac historia. velut nec linum etiam Europeanum apud eandem gentem prouenire, cuius nondum vsus nouerant.

Polyispermum hoc miræ fecunditatis *Triticum*, nostris quoque *Europeis* regionibus adportatum innotuit, satumque uberrimam messem præbuit. unde mirum sit, à nostris agricolis minus coli & propagari, quàm eius insignis multiplicis fructus utilitas postularet.

De CVICVITLAPILLI Glandularia:

Cap. XLIV.

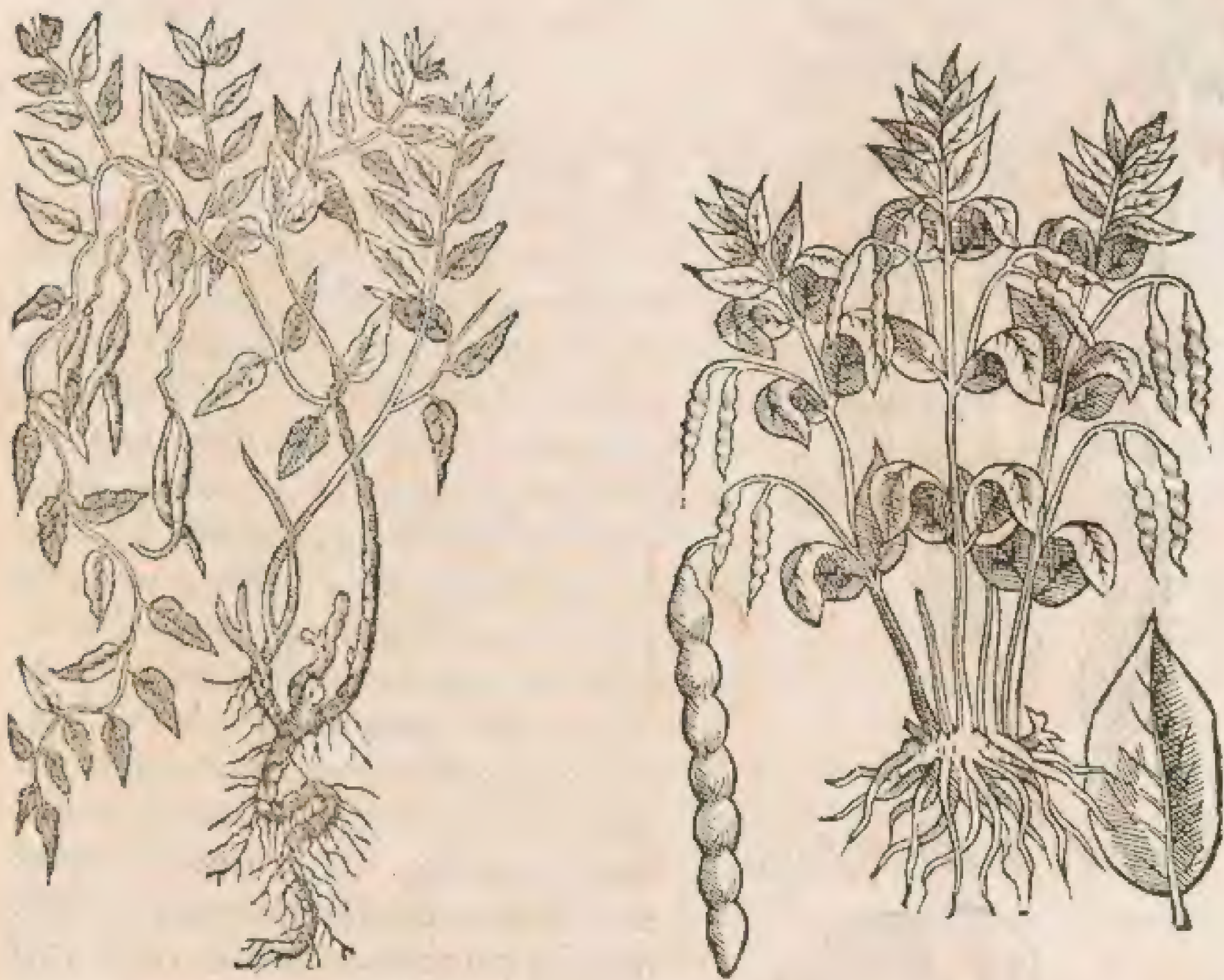
ad mediocritatem . dulcis siquidem percipitur .

Hanc ad Mercurialem pertinere , non tantum figura ostendit , sed etiam vires purgandi similes demonstrant .

NON ob aliud herba hæc Cuicuitlapilli nuncupatur , quàm quod radices fundat paruarum glandium magnitudine , & forma , binas ternasvè . è quibus prodeunt fibræ caudis similes . est enim Cuicuitlapilli cauda Tlacuatzin defossa terræ . ergo ex ea radice prodeunt caules tenues , teretes , purpurei , ac dodrantaes . folia per intervalla oblonga , serrata , ac mediocri magnitudinis . semen autem in summa caulium parte , hoc est , bina granula , Coriandri forma , & magnitudine , binisque parvis testiculis similia . Nasceitur vnaquæque planta seorsim , in collibus agri Tepetlaotocensis . Radixq; est intus candens , extra verò nigra . propinatur resoluta ex aqua , semiuncie pondere aduersus febres , necnon ad Iplem comminuendum . tamen si frigida sit , atque humens , aut saltem spectans

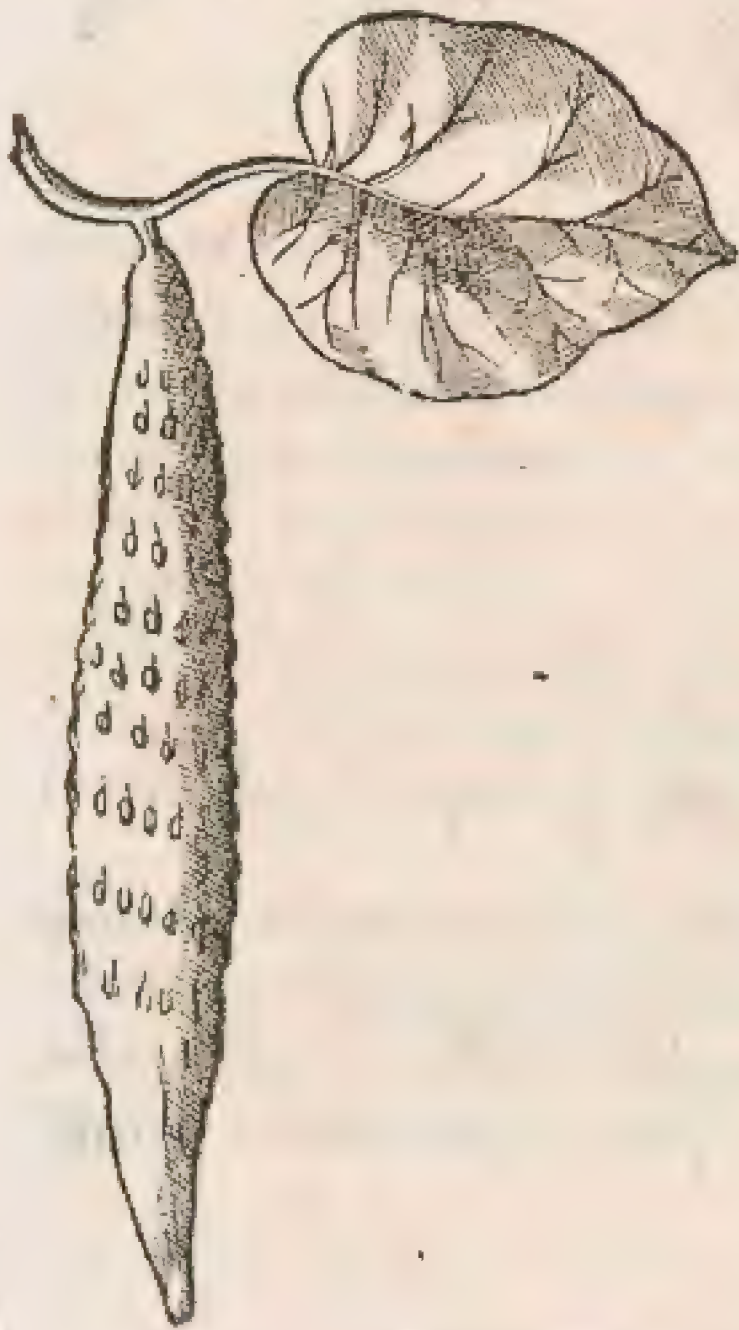
VOLVBILIS genus est *Cungiariqua*, ac herba lentos fundens ramos, & aliqua ex parte purpureos, teretes, læues, ac tenues. folia longa, & angusta, multis nerueis discursibus insignia. flores purpureos. & siliquas teretes, ac tenues, dodrantemque, & quatuor uncias longas, refertas semine albo, & orbiculari. radicem verò crassam, candentem, longam, & capillatam. Prouenit apud editiora loca, calidaq; *Michuacanensis* regionis, vbi cancris mederi putandorum vlceribus, aiunt. Semen tritum, atque epotum ex aqua, dicitur, odium excitare eorum, quæ prius summè erant cara. Radix insigni caret sapore, etsi in dulcedinem nonnullam inclinet. necnon & siliquæ, semenque. frigida videtur natura, & ad temperiem attinente.

Huius leguminis duas hic species distinguere poteris. prima quæ imagine promitur descriptioni respondet magis. cuius vix longior radix, caulesq; volubiles magis, longioraq; folia. Secunda suis ramulis amplius erigitur, lentis quidem. Siliquosæ ambæ, similesq; longissimis illis è Phaseoli classe siliquis, quibus Romæ coctis ex aceto & aromatibus vescuntur.

FRUCTVS QVAQVAHTON.

De QVAQVAHTZONTIC,
seu Trunco secto. Cap. XLVI.

QVAQVAHTZONTIC, quam *Yzacpatli*, seu candidam medicinam *Holtzocenses* vocant, alij *Quahvaton*, seu truncum paruum, alij verò *Coatzontecomatl*, ob formam radicis rotundam, alij verò *Huehuelicaton*, herba est folia Pyri ferens, utraque parte caulibus singula, circa nodos orientia. caules cubitum ferè longos, & teretes. fructum Siliquastro vocato, dum adhuc viride est, persimile, sed tamen spiniferum, & argentea lanugine refertum, ac semine albo confuso. radicem verò obrotundam, nucis Juglandis magnitudine, capillatamque. Nascitur campestribus locis feruentium regionum. Radix saporem præfert ex amaro & dulci permixtum, ac vim, non sine partibus quibusdam calidis, frigoricam, & lubricam. succus radicis medetur oculis inflammatione laborantibus. eadem radix, quæ Pepones sapit, in læuorem redacta, potaque ex aqua seminiuncie pondere, quater quinquiesve, furunculos toti corpori innascentes curat. tusa & applicata, dolores antiquos capitis mirè sanat, febres mitigat, urinæ calorem temperat, viarum eius vicusculis mederi solet. & dolores ventris sedat.

Apocyno admodum similis est hæc herba, licet vires eius non sint vehementes. quod tamen etiam in Vincaperuinca, & Aselepiade contingit. quæ tamen absque controuersia eodem referuntur.

De TONALXOCHITL OCOITVCENSI Solis nuncio. (ap. XLVII.

TONALXOCHITL OCOITVCEN.

TSIS, quam alij *Tonocaxochitl*, seu florem cum Sole prouenientem vocant, herba est duas habens differentias. prima, folia fert Ocymi, sed longiora, & minimè ferrata. caules volubiles, ac per intervalla duorum palmorum. flores magnos, longos, intus luteos, extra nonnihil candescentes, ac circa labra, quæ fissa sunt, purpureos, luteis capillamentis intrinsecus prodeuntibus. Flores, Cappares vocatos olent, atque dulci sapore constant. radix verò surculosa est. Nascitur quibusque regionibus, ac locis montosis, amplexans arbores. etsi cultura ad campestria, hortensiaque solet interdum descendere. Temperies est mediocris, aut in frigus paulisper inclinans. quamobrem pugilli mensura, ex aqua hordeacea, Cichoriique epota, extinguit febres, & erysipelatis confert admota. Humida enim quoque est, & glutinosa natura. Alia verò *Tonalxochitl*, l. alba.

quam *Tztac tonalxochitl* vocant, à florum candicante colore, qua in re sola, à præcedenti distat, facultate ac cætera forma ei est omnino similis.

De AXOCHIATL,

seu Flore Aquæ.

Cap. XLIIIX.

AXOCHIATL, quam alij *Tonalxochitl*, seu *Tonal axochiatl*, alij verò *Netzahual xochitl*, herba est folia salignis proxima ferens. caules aliquantisper purpureos. florem oblongum, & luteum. & in vasculis longiusculis semen. radicem verò Raphani fibratam. Temperatis prouenit plagis, qualis est Mexicana, aut paulò frigidioribus, qualis est *Amaquemequensis*. Quibusuis in locis, assurgit cū primis aquis, & floret cum postremis, vnde vocata est *Xochiatl*, seu Flos aquæ. Radix est paulisper dulcis, subamara, glutinosaque natura, ac frigescentis humectantisque temperiei. Folia tusa ex aqua, epotaque pugilli men-

AXOCHIATL DECOLAN.

mensura, aut corpori illita, febrem dicuntur extinguere, mederi lassitudini corporis, diarrhoeis, visionibus, vlceribus internis atque externis, renum ardorem mitigare, & corpora fulmine contacta fouere.

Huius Axochiatl non unica est planta. duæ hic depinguntur, quæ ab ipsa ab Authore descripta, facie aliquantulum discedere videntur. Primo loco expressa, radice, flore, & fructu consensit, minime verò folijs. namque Raphani radix est; flos ex rubro in flammam tendit; siliqua longa, qualis Keiri conspicitur, folia verò inferiora Erucæ sunt similia, superiora Drabæ, quæ in extrema parte rubens. Alia verò folijs constat ab Authore descriptis. exigua, quæ in summo flore apparent, rudimenta pallent ex viridi. Radix fibrata quidem, sed Raphano minimè similis.

De COEN, seu Coentic.
Cap. XLIX.

HERBA Coentic, caules proferit tenues, teretes, & volubiles. folia per intervalla terna, quorum singula quatuor magnis sinibus diuisa sunt. siliquas quinque uncias longas, ac minimum digitum crassas, refertas granis compressis, Lentium forma. Radices sunt obrotundæ, tres quatuorvè, fibratæ, & veluti funiculis appendæ. Dulcis, & grati saporis, quo Xicamam vocatam videntur imitari, nec omnino improbatum nutrimenti. Frigida temperie constat, & medetur febribus. siliquæ verò tusæ, atque impositæ, scabiei. cortex radicum fluxionibus obsistit. Sunt & aliæ herbæ eodem nomine, de quibus alibi.

De *MATLALYTZTIC TETZOCANA*
Triorchide Mexicana. Cap. L.

MATLALYTZTIC herba est, crassa folia, Plantaginis forma habens, serrata, raraque; & circa exortum haud dissimilia arundineis, minora, & sub-albescentia. caules geniculis singulis quibusque uncularum spatijs interceptos, teretes, hirsutos, digitum crassos, ac duos dorantes longos. flores cyaneos, calycum forma, & præcipuè iuxta caulium extrema. Triorchidis verò radices, cuius est peregrina quædam differentia, sed paruas, & multas. Nascitur in montibus Mexicanis. Radix discutit tumores præter naturam, à causa calida ortos. tusa ac applicata, aut deuorata duarum drachmarum mensura, humorum impetus coerces, sanguinis reprimat redundantiam, æstumque refrigerat. cortice tegitur crasso. dulcisque est, non sine quadam amaritudine. quò sit, ut flatu excitato adiuuet venerem.

De *TLALCACAVATL*, seu *Tztacixpatli* Filipendula trifolia.
Cap. L I.

HERBA est *Tlalcacavatl* per terram repens, radicibus affixa orbicularibus, aut oblongis, multisque quibusdam veluti funiculis adalligatis. unde prodeunt caules, & in eis folia terna, orbicularia, & parua. flosculi in extremis ramulis parui, coccinei, & modicis calyculis contecti. Prouenit temperatis regionibus, ubi sunt qui *Tztacixpatli* vocent, seu candidam oculorum medicinam, quod illis succus plantæ huius sit utilis. radix frigida & humida natura constat. dulcis est, febremque extinguit, uncie vnus mensura deuorata. diarrhoeas infantium compescit, tussim sedat, & vlceribus in puluerem redacta opitulatur. succus verò oculis, inflammatione aut perturbatione tentatis, dicitur prodesse.

De TZICATZON TECOMATL,
seu Capite formica. Cap. LII.

HERBA est *Tzicatzon tecomatl*, folia
Lini exilia ferens, per intervalla ag-
minatum exorientia, iuxta quædam veluti ver-
ticilla ad foliorum exortus prodeuntia, flo-
rum vice, quæ lutea sunt. caules tenues, ra-
dices verò longas, tenues, saluasque, ac fi-
bratas. Prouenit *Tlalticapani*. vbi sunt, qui
Tlaelpatli vocent. Radix est dulcis, glutinans,
lancinansque. folia verò frigida, & glutino-
sa. hæc læuigata infusaque, inueteratis me-
dentur plagis. Ius decocti exhibetur enixis,
ac pafsis lassitudinem, corroborationis gra-
tia. talis est Indorum mos. Sunt qui dicant,
pediculos illitum perdere, ac dysentericis
potum mederi.

De ACVITZE HVARIACVA, seu
herba aduersa venenis. Cap. LIII.

PLANTAM, quam *Michuacanense*,
apud quos nascitur, *Acvitze hvariacva* vo-
cant. alij à frigida temperie, & radicis candore,
Chipa huacaitie vocare solent. alij verò ab
ipsa facultate, venenorum hostem, antidotum-
vè. nec desunt, qui vocent *Huichorataqua*.
Mirabilis ergo planta hæc herba est, folia Ru-
micis ab ipsa statim radice prodeuntia ferens.
caules rotundos, sesquidodrantem longos, te-
nerosque. & in eorum suprema parte flores
paruos, ex candido rubrescentes, & in orbicu-
los coaceruatos. radicem verò orbicularem,
malo Cotoneo paruo, forma & magnitudine
simile, sed candido intus colore, extra verò ful-
uescente. Regionibus quibuscunque prouenit
temperatis, aut paulò calidioribus, humectil-
que, ac planis locis. Radix, cuius est præcipuus
in medicina vsus, æquali sat paulò frigidiore

& humidior natura constat, sapore grato, & dulci. succus eius, stillatitiusue-
li-
quor, epotus qualibet mensura, febrium ardores sedat, cor corroborat. veneno-
rum promptissimum, tutissimumq; est alexipharmacum. venenatorum ictuum,
& maxi-

& maximè Scorpionum resistit veneno, alexiterijq; præstantissimi vicem subit. præsertim si radix quoque ipsa tusa, malagmatis, aut emplastri loco imponatur. renum ardorem extinguit, urinæ obtrundit acrimoniam, excitat appetentiam, tumores faucium, ac pectoris dolores sedat, & mira quadam occulta proprietate morborum omnium quocunque modo ea vtare remedium est. Audio, alteram huius herbæ speciem nasci apud *Michuacanenses*, Baccaris folijs, *Vquiro* vocatam ab indigenis; alijs verò *Scorioneram*, quam adhuc mihi videre non contigit.

Vquiro.
Scorionera
Michuac.

Scorionera Hispanica inuentionem, & vires huic valde similes, lege apud Matthiolum in Dioscoridem, capite de Barbula Hirci.

TLALCHIPILLIN ALIA.

De TLALCHIPILLIN
HOEXOTZINCENSI.

Cap. LIV.

HERBA est *Tlalchippillin* folia *Origani* fundens, nonnihil serrata. caules sesquidodrantales, teretes, ac tenues. flores candentes, è quibus demum vascula progignuntur, quæ hiantia, semen candidum, rotundum, ac exiguum ostendunt. radices verò fibris similes. Prouenit imbrium tempore, circa loca humida regionis *Hoexotzincensis*. Radix est nonnihil calida, & saliuosa naturæ. eadem duarum drachmarum pondere deuorata, omnes humores dicitur eximiè per inferna purgare. estque huiusmodi pharmacum apud indigenas habitum in magno pretio.

Mercuriali videtur aliquo modo similis.

Huc etiam, ob nominis & figure similitudinem, referri potest alia, quam hic exponimus, ab Authore non descripta, sed depicta tantum. cuius radix fibrosa, folia serrata *Origani*. ex ala quavis foliorum, exit parvus petiolus, fructum gerens ex viridi luteum, qui biat in tres partes, sicut *Xyris*. & in quavis parte duo grana conspiciuntur, non secus ac in *Alcuiatla* colli superius cap. 17. obseruatum.

De T O T O Y C X I T L Pede Passerino. Cap. LV.

TOYOYCXITL vocata herba, quod producat folia Passeris pedibus similia, sinuosa nempe, & in quinque, aut plures cuspides, more Quinquifolij, aut Heptaphylli diuisi, *Atotonilcenses* verò *Caxtilapan* eandem appellant, quoniam more cæterarum herbarum huius nominis, se se vicinis ramis aduoluat. radicem fundit ouis gallinarum, Pyroue, forma & magnitudine similem, lacte affluentem. ex qua caulem profert teretem, lenum, repentem humi, & in eo, qualia diximus, folia. florem Maluæ, purpureum, sed minorem. Temperato, frigidoque gaudet cælo. Augustoque, aut Septembri mense floret. radix, quæ calidarum est virium, & grato sapore constat, tula, atque ex aqua vnciæ vnius pondere deuorata, vniuersos inferna parte humores, cum noxam vllam, aut molestiam, purgat.

Fructus quasi rotundus & viridis depingitur.

De T Z T A C O L O L T Z I N C H V L
L V L E N S I Scammonio
Mex. Cap. LVI.

HERBA est *Tztacololtzin* radici insistentis Scammonææ simili, ad cuius species fortassis pertinet, ac pariter lacte manante. vnde caules eduntur volubiles, & in eis folia prædictæ herbæ haud dissimilia, sed auriculis magis falcatis. flores oblongi, ex albo rubrescentes, & in vasculis quibusdam contenti. Prouenit circa loca arentia regionum frigidarum, qualis est *Chullulensis*. radix dulcem saporem præferre videtur. & tamen semiuncie pondere deuorata, bilem ac pituitam euocat.

Acrimonia plantarum ita quandoque sub humore

humore viscoso delitescit, ut vel tarde, vel omnino non deprehendatur à quouis. ut fit in Aro, Coniunctulis, Nolimetangere, pluribusq; alijs. Unde saepe plantam iudicamus frigidam, quæ tamen calida esset dicenda si accuratius animum applicaremus. quæ etiam causa est, ut statim, si quid tale vim purgandi, vel Alexipharmacam habeat, ad occultas causas confugiamus, pigritieq; nomine, & inaduertentia, vel celestem aliquam vim, vel occultam præstendam facultatem.

De ÇOCOBVT PANUCENSI.
Cap. LVII.

COCOBVT Panucensis, herba est folia Persici ferens, sed latiora, & crassiora. caules volubiles. radicem orbicularem, parvæ pilæ forma, & magnitudine, teneram, dulcem, ac iucundi saporis. florem, ac fructum, ut referunt, nullum. Radix applicata, bubones maturat, & rumpit, cæteresq; præter naturam tumores. deuorata verò, urinam euocat, pellit lapillos, menses immodicos sistit. apposita fronti, medetur emicranis. pota, aut applicata, resistit venenis, & venenatis moribus. quamobrem maximi habetur ab indigenis, nec facile extortæ sunt ab eis eius vires.

De AXOCHIATL altera. Cap. LIX.

AXOCHIATL, quam alij *Cuaztalxochitl*, seu Florem capitis candentis, alij verò *Texoxolin* vocant, herba est folia ac radicem Cæparum, Narcisivè, cuius videtur species, fundens. caulem, & flores *Omixochitl* vere prodeuntes, sed longè maiores. Mexicanis prouenit agris. lubricitatem quandam cum amaritudine participat, ac nonnullum calorem. tumoribus pedum, & lienis aiunt auxiliari, tumores præter naturam pellere, nomasque, & depascencia vlcera. radix læuigata, & semiunciæ pondere ex aqua bibita, dysenterias coercet. succus verò eius si tantundem urinæ humanæ permisceatur, & naribus instilletur, sanguinem fluentem sistit. addunt alij, aurium dolorem sedare, mensumque fluxus sistere.

De YCHCACALOTIC, seu Vase Gossipino. Cap. LIX.

YCHCACALOTIC, quam alij *Tlapanquipatli*, seu medicinam perfractam vocant, herba est folia obrotunda, ac in orbem circumacta, proferens, undulata, fena, subalbidaq; præter alia quædam minora & albidiora.

ra. cauliculos tenues, & breues. & in summa parte exiles flosculos. radices vero capillis similes, quibus faxis adhæret. Nascentur in montium accliuibus, humidisq; calidarum regionum locis, qualis est *Pabuatlanensis*. Lichenis species est peregrina, frigida, humidaq; eodem modo natura constans, verum edulis, ac dulcis saporis. febres extinguit, & tumoribus præter naturam repulsi confert.

De TEXOCHITL, seu Flore Yell. Cap. LX.

TEXOCHITL, quam alij *Eloxechitl*, seu Florem *Eloti*, alij verò *Caubquixochitl*, seu *Texochitl pallidam*, vocant; herba est magnam agens radicem, intraque candentem. cui, velut fanticulis quibusdam longioribus, appendent quinque aut sex radices aliæ, porcinis renibus haud absimiles, sed aliquantò maiores, fibratæque. Multos hæc fundit caules, sarmentosos, quadratos, & geniculis interceptos, striatos, & quaternis distinctos canaliculis. è nodis oriuntur ramuli folijs Blito similibus referti. flos est oblongus, & luteus, unde nomen, quem profert per ætatem fumo redolentem. Prouenit regionibus frigidis, & montosis locis, qualis est ager *Xochitepecensis*. Radix est dulcis, edulisque, ad temperiem pertinens, aut paulò frigidior. succus eius inflammatis oculis dicitur optulari, ac ius decocti dysenterijs. puluis verò inspersus curat vlcera oris, & reliquorum membrorum. potissimum si distemperies calida adiungatur.

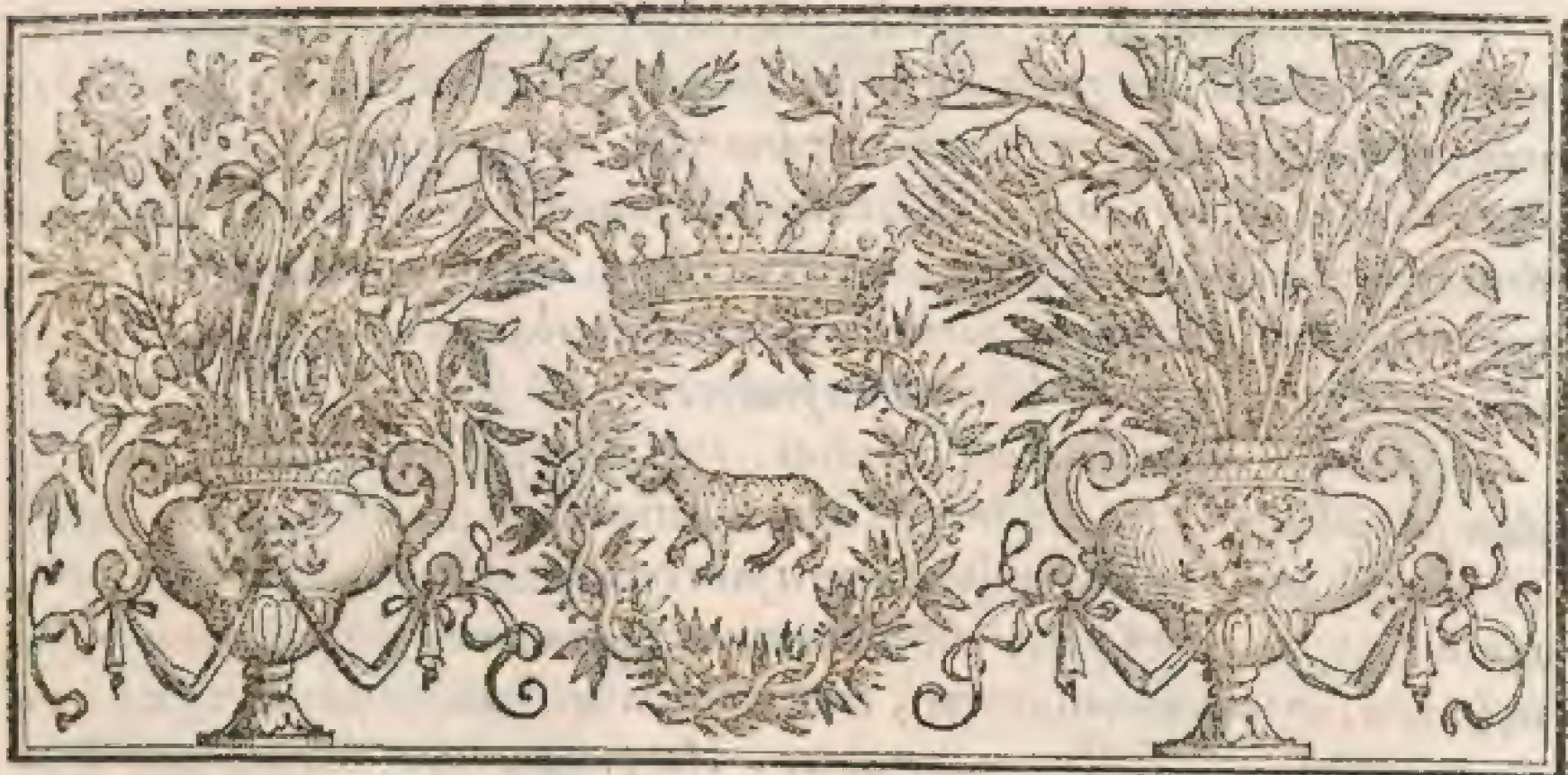
De QVAMIATL, seu Spica arboris. Cap. LXI.

QVAMIATL, quam alij *Tlamacazypapan*, seu Capillum Sacerdotis vocant, herba est radici innixa capillare, & rubescēti, unde mittit caules eius Sedi, quod recentiores Vermicularem vocant, cui similis esset, ni folia apparerēt tenuia. Thytimalo paraliō etiam affimilis est, in cuius, ut coniecto, differentias referenda. quamquam rami è caulibus à radice prodeuntibus rursus oriantur, quod in Paraliō fieri non video, cuius gratia & describendam, & depingendam curavi. etsi nō dubitem, aut eandem cum eo esse, solis natalibus distantem, aut saltem congenerē. Nascentur montanis, saxosisq; *Tepoztlani* locis, & in hortis quoque medicinae gratia seri consuevit. Hæc tusa, ad motaq; capiti folia, capillorum vbertatem procurant. quod etiam præstant reliquis corporis partibus admota, in quibus pili solent oriri. omnes humores vacuare narrant deuoratam herbam, ex aqua duarum drachmarum mensura, sed pituitam præcipuè at-

que ita mederi cachecticis, hydropicis, morbo Gallico, aut articulorum doloribus oppressis, & orbatis motu. sapore caret insigni. etsi virus quoddam spirat, caliditatem ostendens.

RERVM MEDICARVM
NOVAE HISPANIAE
NARDI ANTONII RECCHI
Liber Octauus.

ACERBAS ET ACIDAS HERBAS PRODIT.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI PRÆFATIO.

SAPOREM dulcem in medio situm, ab uno latere salsum, amarum, acrem, calidos omnes; ex altero vero, acerbum, austerum, & acidum, frigidos saporis comites habere, iamdudum communis Medicorum schola approbavit. Horum omnium priuationem voluit insipidum esse. Noster hic Auctor sub uno genere austerum, & acerbum, sub alio acidum, & insipidum comprehendit.

Habent autem austera & acerba qualibet, multum terræ, parum salis, cum amara, acrisque, & salsa, sale, qui his nomen dedit, plurimo scateant, qui veluti dextra artificis Chymici operatione, ex his per resolutionem non paucus elicitur. sic eiusdem ingenua genesi austeris & acerbis ingeneratur, implantaturque. Ad oculum hoc facile est demonstrare. Res enim insipida, & emplastica, quæ sicca nempe naturæ fuerint, ut est Corallorum, vel alterius lapidis puluis, vel etiam ferri, quem Ferruginem, & apagyrici Crocum Martis vocant, si cum sale aliquo subtili, qualis Ammoniacus est, sublimetur, iteratisque id vicibus fiat, tritis, probèq; commixtis, donec sal per minimos sese puluiculis insinuet, nec ab iisdem facile separetur, habebis mixtum, cuius sapor erit acerbus, vel austerus, magis minusve, pro varia salis quantitate, & diuerso operandi modo.

Vis

Vis adstringendi & confortandi, quæ talibus inest mixtis, à nemine non probatur, & approbatur; purgandi autem facultas, non ita est in propatulo. Non raro tamen, & hæc ex medicamentorum eorundem usu, & cum admiratione quidem, visa fuit. Ecquid mirum? cum sal hic subtilissimus, quem inesse diximus, à Natura quandoque separetur, eiq; molestiam non leuem inferat. unde ea irritata, spiritus auxiliares commouet, & innoxia pariter cum noxijs deturbat. ad hoc non parum confert vis illa confortatrix, quam adstringentia præbent.

Acida longè aliam naturam possident. consistit enim sapor hic in partibus admodum subtilibus, ut manifestum est in destillatione salis etiam communis, Aluminis, & Vitrioli. quæ licet omnia, dum integra sunt composita, diuersos sapores præbeant, ubi tamen tenuiores horum partes, distillationis opera separantur, & post primam, camq; insipidam satis aquam, eliciuntur, tam insignem aciditatem reperies, ut vel lingua carere censeris possis, si illam non percipias. Hoc probant etiam Naturæ opera in fructuum, herbarumq; digestionibus. Si enim Rose, vel Triticum, vel Brassica, aliavè similia in vas ligneum coniecta, in locum frigidum reponantur, post paucos dies plane acescunt.

Acidorum porro facultas, frigida sit an calida, non segniter in medicorum foro est agitata. Calorem affirmant, qui Vitrioli spiritum acidorum acidissimum, calidum tamen imò calidissimum statuunt, cum corpus humanum urat etiam, siue intus forbeat, siue extra apponatur. Ab eodem spiritu Vitrioli, metalla quoque, & lapides durissimi, veluti & ab alijs acidis benignioribus & plantalibus, seu succo Limonum, & Citriorum pomorum, ijdem lapides, non aliter atque si acris ea omnia essent, corroduntur. Unde vix putant euidentes hos effectus à frigore nasci posse.

Alij è contra, experientiam in hominibus toties factam reponunt, cum ex Vitrioli usu spiritus non leuiter fuerint sapissimè refrigerati. Hinc in tot prouincijs, regionibus, ac Regnis integris, consuetudo obtinuit ut non meri Empirici, sed prudentissimi Medici Galenici & Hippocratici, in febribus etiam ardentissimis, ceu dulce refrigerium suo modo paratum, huic acidissimum spiritum & laudent & propinent. An forsàn plurima calida exterius apposita refrigerant? tamen ex accidente, ut aiunt. sic Erysipelas, Aquæ vitæ seu spiritus vini, perfusione sanatur. An percutiendo id fiet, dum acida ob mordicationem, per quam Naturæ vis aliqua inferitur, spiritus ac sanguinem influentem repellunt, & locum affectum sic refrigerant? Intra verò si assumantur, an non possunt incidere materiam, ut à Natura postmodum expellatur, vel concoquatur? acetosis enim quiduis impositum sit magis tenerum. An ipsam expurgant materiam? sic enim mulia acidula, salutares sanè aquæ, licet minerales sint, vim purgandi obtinuerunt.

De TEUXOCHITL, seu Flore Herois. Cap. I.

TEUXOCHITL.

TEUXOCHITL ALIA.

HERBA *Teuxochitl* caules fundit multos, tenues, teretes, lentos, virides, & interdum flavescentes, refertos folijs Ocymoidis, hirsutis. & flores purpureos, & exiles, paulò ante æstatem emicantes. radicem verò teneram, & tota planta duplo longiorem, lacte manantem, intrinsecus candidam, & extrinsecus fuluam. Prouenit gelidis regionibus. frigidaq; constat natura, ordine secundo. & ideo trita, epotaque ex aqua, quatuor scrupulorum pondere, sitim extinguit, linguam humectat, ac lenit, & nimium extinguit calorem. æstuantiq; iecinori remedio est. quin etiam aduersus venena pollet, & eorum perfringit vim.

IO. TERRENTII LYNCEI NOTAE.

Inspida inter sapida recensentur, sicut tenebrae inter visibilia, & silentium inter audibilia. illis minimum salis inest, quod lingua percipi queat. vnde iure inter refrigerantia recensentur. siue refrigeratio fiat repercussione caloris, vt fit effusione frigida, siue immixtione cum calidis, vt videmus tepidam feruenti infusam, totam reddere tepidam.

De ACACOTOTL Arundine Vulpina: Cap. II.

ARV NDO VV LPINA.

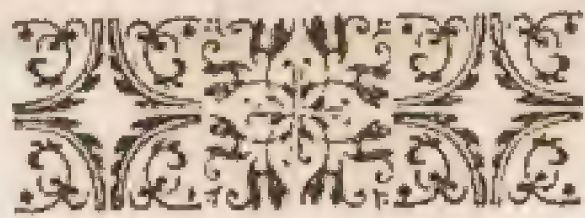
ARV NDO VV LPINA ALIA.

ACACOTOTL, seu Arundo Vulpis, herba est caulem prolixum proferens, arundinaceum, pollice crassiore, & exaturato virore nitentem. folia ampla, pingua, longa, & multis exilibusque interuenijs, in obliquum à dorso in vtramque partem discurrentibus. flores in Corymborum forma compositos, iuxta caulium cacumina, longiusculos, aurei coloris, & pulchros spectatu. è quorum singulis prodeunt semina fusca, dura, orbicularia, Ponticis Nucibus paulò minora. quorum gratia, nostri ad quos iamdiu ferri coepit, Lacrymas Mosi nuncupare solent. nihil verò habet insigne præter spectandam amplitudinem foliorum, aureos flosculos, & semina visendæ rotunditatis, atque duritiei. Prouenit temperatis locis, aut paulò calidioribus.

Lithospermum maius arundinaceum Indicum merito appellari potest hac arundo. eius enim fructus longè maior est, quam qui apud nos prouenit.

Semen vidi in Museo varijs rebus naturalibus instructissimo, apud Illustriss. & Excellentiss. Principem nostrum Fridericum Cesarem.

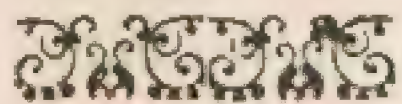
De ACAXAXAN, seu Planta palustri, & lenta, quæ statim compri-
mentibus cedat digitis. Potamogeto Mex. Cap. III.

POTAMOGETVM MEX. I.

POTAMOGETVM MEX. II.

HERBA est *Acaxaxan*, iuxta riuos ac lacus proueniens, ac folia simi-
lia *Potamogeto*, cuius videtur species, ferens, postremò rubrescentia.
caulem gramineum, arundinaceumvè, & eodem modo geniculis interno-
disque distinctum. florem coccineum, & paruum. radicem verò longam, &
circa geniculos fibratam. Duas huius plantæ reperiens differentias, viribus for-
maque persimiles. Prouenit vtraque temperatis regionibus, aut aliquanto ca-
lidioribus, qualis est Mexicana, iuxta palustria, & aquosa loca. vbi sunt qui *Tot-*
nacaxli, seu *Dasy podis auriculam*, è foliorum similitudine vtramque, vocent.
ambæque, frigefactoria humentique natura constant. febres sedant, vanos ti-
mores pellunt, dysenterias curant, animi deliquio subueniunt, languenti cor-
di opiculantur, scabiemque sanant.

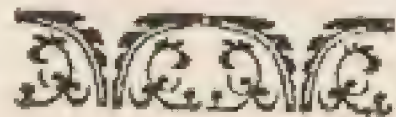
De *ATEHVAPATLI*, seu herba
nascente iuxta riuos.
Cap. IV.

ATEHVAPATLI, quam alij *Ahuatapatli*, & *Tlatlahcapatli* vocant, herba est folia ferens bina, obrotunda, hirsuta, ferrata, infernè rubea, atque squalentia, denique *Vrtica* proxima, *Papauer*que *Rhæas* sapore imitantia. caules hirsutos, teretes, purpureos, dodrantaes. radicem verò teneram, longam, ac capillatam. cui appendent teniæ quædam iulivè, *Piperis* longi formam æmulantes. Nascitur *Quauhchinanci*, & *Copitlani* locis temperatis circa saxa. frigida & humenti constat natura, non sine quadam adstrictione. radix epota fecunditatem procurat, præcipuè si cum vocato *Chilacollis* sumatur, & abortum prohibet.

De *ATLANCANE*, seu Herba
aquosis locis proveniente.
Cap. V.

HERBA est *Atlancane*, folia penè saligna proferens. caules longos, teretes, læues, fuluos, cauos, ac repentes humi, nec pennis *Anserum* crassiores. flores in postremis ramulis oblongos, vasculis fuluescentibus persimiles. radices verò surculosas. quæ frigida & sicca natura constant. laxa adstringunt, dysenterias cohibent, ac cæteras penè defluxiones, eodem modo coercent.

De CICIMATIC, seu planta Cimatl simili. Cap. VI.

CICIMATIC.

CICIMATIC ALIA.

CIMATL.

CICIMATIC herba est Napo similis. radice fibrata. è qua prodeunt caules volubiles, & rubei, ornati folijs ternis, cordis figura, similibusq; ceteris Faseolis, quorum est species. ac siliquæ mediocres, ex purpureis ac velut racematim dependentibus, floribus. Nascitur in calidis, ac tēperatis regionibus, qualis est Mexicana. Tēperies est frigida, & glutinosa. Radix trita inspersaque, vlcera curat. abstergit enim illa, & cicatrice obducit. quò fit, vt *Palancapatli*, seu vlcerum medicina à plerisque vocetur. oculis tentatis inflammatione mirè confert. nubes, & supercrescentem carnem discutit, fluxum alui coerces, tussi auxiliatur, & enixas corroborat. Ius verò decocti radice, opitulatur dysentericis.

Siliquæ longitudo non superat vnciam, latitudo verò quartam tantum partem.

Cimatl, cui præcedens herba comparatur, est legumen, cuius radix ferruginei coloris, caules repentes. omnes ramuli tria habent folia, cordis figura Faseolis similia, inferiore parte subalbida.

Z

De

De COATZONTE COXOCHITL, Lyncis flore;
seu Lyncea. Cap. VII.

HERBA est Coatzonte Coxochitl, folia fundens Iridis, sed longiora, & latiora. caules tenues, virentes, breues, lauesque. flores capitibus serpentum similes, vnde nomen, rubeoque colore, punctis tamen interstincto candido & pallescente, promiscue. radices verò oblongas, ac præcoci Ficui adhuc virenti valde similes, striatas, ac contortas. Calidis provenit, & interdum etiam temperatis regionibus, iuxta rupes, aut arborum truncis adhærescens. licet iam ad hortos, cultaque loca descenderit, viridariaque exornet, in quibus excolitur, deliciarum ac florum gratia. Est enim flos forma spectabilis, Liliacei odoris, & quem quispiam vi posset verbis exprimere, aut penicillo prodigitate imitari. à Principibusque Indorum, ob elegantiam, & miraculum, valde expetitus, & in magno habitus pretio. blanditijs, & cultura non eger, sed vnica radice fecundissimus fit proventus. Ex hisce floribus eque

alijs quarundam herbarum congenerum, & ex rubro Maizio, parabantur Principibus Indorum Placentæ, quas edebant pro contemperando ventriculi calore. siue is accidisset à Solis æstu, sub cuius radijs contraxissent moras, siue ab alia quavis, interna externavè, causa. frigida siquidem, humentiq; constat temperie.

Hic elegantissimus flos, & colorum varietate, & macularum aspersione, quemuis in sui admirationem rapere queat. eum Lyncis, exemplo floris Tigridis, & plantam Lynceam duabus præcipuè de causis appellare libuit. Cum quia versicolore Lynceam pellem varijs pulchrisq; maculis suis æmulatur, tum quia Lynceorum Academia & Florem hunc, & totum hunc Mexicanarum plantarum novum & curiosissimum l. brum, ut lucem aspexerit, debemus, cui auguror, ut quemadmodum pulcherrimus Flos hic Indorum Principibus, ob elegantiam & Naturæ miraculum in delitijs habetur, & ex varia radice fecundissimus provenit; ita Lynceorum studia, que opulentissimos clausæ Naturæ thesauros recludere, & avidis hominum solertium ingenijs subijcere satagunt, & apud hos & apud Principes bonarum litterarum promotores & patronos gratiam mereantur, cumque pauci adhuc eorum sint numero, radices tamen altas agant, fecundaq; litterariorum monumentorum sobole suavisimum Musarum odorem longè, latèq; spargant, plurimos studiosos sibi devinciunt, pluresq; ad sedulam Naturæ contemplationem sibi socios excitent.

De COAXIHVITL, Herba Colubrina.

Cap. IIX.

COAXIHVITL, seu herba Colubrina, quam nonnulli *Chalcuitlatl* vocant, folia profert Hyperici, minora tamen, & minimè cribrata. flores purpureos, longos, calyculorum figura, iuxta singulos foliorum exortus toto caulium procursu. caules rubros, tenues, & teretes, duos longos cubitus. radicem verò crassam, fibratamque. Temperato gaudet cœlo, locisque montosis, & Septembri mense floret. saporis est, & odoris ferè expers, frigidaque, & glutinosa natura. Ius decocti radicum n̄ edetur dysentericis, asthmati opitulatur, dolorem sedat, febres restinguit, ac naribus instillatum, fluxum sanguinis cohibet.

Campanulis, tum figura tum viribus, est similis.

De COYOLXOCHITL, seu Martagone Volubili Mexicano.

Cap. IX.

Z 2

VOLV-

VOLVBILIS herba est *Coyolxochitl*, folia habens arundinacea, sed breuiora, aut minori Plantagini similia, eodemque modo distincta nervis secundum longitudinem discurrentibus. caulem teretem, læuem, purpureum, & pennam anserinam crassum. flores extremo cauli aceruatim adhærescentes, calycum forma, spectatu pulchros, & è rubeo in viridem tendentes colorem, punctisque quibusdam variatos. intra quos latet semen compressum, ac rotundum. Liquor expressus è floribus, qui frigida, & lubrica constant natura, etsi partes calidas, acrosque nonnullas continet, sanguinem narium sistit. radicum verò succus extinguit febres. punctis medetur, ac dysenterias cohibet. vsus est etiam florum in contexendis, & ornandis corollis. Prouenit sub clementi cælo, quale est Mexicanum, campestribus, cultisque, & hortensibus locis, vbi solet haberi in delicijs.

De *CUTIRIQVI*, seu *Matlacaça*. Cap. X.

QUAM herbam *Cutiriqui Michuacanenses* vocant, Mexicani *Matlacam* nuncupare consueverunt. hæc folia *Beronicæ* altis fert, læuia, sed minora, & exilia. caules læues, purpureos, teretes, ac per intervalla geniculatos. flores luteos, filiquasque oblongas trigono, refertas semine, haud absimili *Synapino*. radices verò modicas, obrotundas, candentes, fibratas, *Cæpis* paruis similes, & nigra quadam membrana obuolutas. Nascitur regionibus frigidis *Chimalhuacanichalcensis*, saxosisque, & asperis locis. Radices, frigida humidaque constant natura, ac *Xicamarum* sapore. crudæ, coctæ vè edules sunt. coitum dicuntur excitare, ac extinguere febres, zelotypiam amouere, & conciliare coniugum amorem.

DE HOAVH QVILITL, seu Oleris feminis in cristam compositi.
Cap. X I.

REPERIES in hac noua Hispania
plura Atriplicis agrestis genera, quæ
vniuersim *Hoautli*, seu *Hoa hoautli* vocare
Mexicenses consueuerunt, & in hortis suis,
atque viridarijs magna cura serere, atque
excolere, qualia sunt *Tlapal hoauquilil*, seu
Tlapal hoauhtli. radice crassa, breui, & fi-
brata, vnde prodeunt caules rubei, & in
eis folia eiusdem coloris, oblonga, & ferra-
ta per interualla. quæ elixa eduntur. suntq;
adeo grati saporis, vt, cum quadam graui
infirmirate Mexici laborarem, nihil cupi-
dius ac id olus assumpserim, eiusvè de-
coctos, conditosque oleo & aceto, cauli-
culos. floribus rubeis, & in comos com-
positis. præterea *Nexhoautli*, viridis tota,
edulisque, & *Chichichoautli*, quæ ob amari-
tudinem, locum non habet inter olera. fo-
lijs è viridi purpurascens. & coccineis
floribus. & alia permulta, quorum nec
usus est, nec rationem vllam habendam.

I. Tlapal
hoauquilil.

II. Nexho-
autli.

III. Chi-
chichoau-
tli.

Potio:
Michi-
hoautli.

duxi, pro oleris magna ex parte eduntur elixa. Nascuntur calidis, ac frigidis
locis, campestribus & humectis, sua sponte, aut in hortis satæ, & cultæ. Frigi-
da, & humenti natura constant. aluum emolliunt. panos apposita discutunt.
Semen cum aqua multa potum, regium morbum sanat, & vocatos morbillos ad-
cutim pulso humore curat. parant Mexicani è duorum primorum generum se-
mine globulos, ac potionem, *Michihoautli* vocatam, qua vtuntur veluti gratissi-
mo cibo. Folia tula, & *Hoilanqui* permixta, insperlaque, dicuntur vlcera abster-
gere, carnem generare, exedereq; supercrescentem, & cicatrice tandem obdu-
cere. quin Ranam eisdem inuolutam, coctam atque ingestam, prodesse dysen-
terijs ferunt.

De *M E T L*, seu *Magui*. Cap. X I I.

Differetia.

Forma.

Cultus.

Fructus.

Sepes.

Figna.
Imbrices.
Fili.
Vestes.
Clavi.

Acus.

Succus.

Mel.

Saccharū.
Vinum.

Acetum.

Vires.

Restes.

M E T L plantæ, quam Mexicanſes *Magui* appellant, plures ſunt differentiæ, de quibus ſeorſim agemus, incipientes ab ea, quæ folia Aloes fert, ſed longè maiora, & craſſiora, (arboris enim mediocriſ interdum æquant longitudinem) vtrinque ſpinifera, ac in rigidum, acutumq; deſinentia mucronem. caulem duplo maiorem. & in eius parte ſumma flores luteos, oblongos, iuxta cacumen ſtellatos. ac procedente tempore, ſemen Aſphodelino perſimile. radicem verò craſſam, breuem, & fibris ſcatentem. Seritur ex germinibus qui circumcirca matrem oriuntur, quouis ſolo, ſed præcipuè fertili, atque frigido. non enim tempeſtatum, aut inclementioris cœli patet iniurijs, aut per ſiccitatem ſtatim marceſcit. è nulla re proventus eſt amplior. Planta hæc vnica, quidquid vitæ eſſe poteſt neceſſarium, præſtare facile poſſet, ſi eſſet rebus humanis modus. innumeri penè ſunt vſus, qui ab ea deſumuntur. Tota enim illa, lignorum ſepiendorumq; agrorum vſum præſtat. cauleſ lignorum, folia verò teſta tegendi, imbricum, lancium, Papyri, filique, ex quo calcei, lintea, & alia veſtium genera, quæ apud nos Lino, Canape, Goſſipio, alijsq; huiusmodi parari ſolent. è mucronibus fiunt clavi, & aculei, quibus perforandis auribus, macerandi corporis gratia, Indis vti mos erat, cum dæmonum vacarent cultui. item aciculæ, acus, tribuli militares, & raſtilla idonea peſtendis ſubtegminibus. Præterea è ſucco manante, cuius, euulſis germinibus internis, folijsvè tenerioribus cultis *Tztlimis*, in mediam cauitatem ſtillat planta vnica quinquaginta interdum amphoras (quod dictu eſt mirabile) Vina, Mel, Acetum, ac Saccharum parantur. ſuccus namque deſtillatione fit dulcior, decoctione & dulcior, & ſpiſſior, donec tandem cogatur in Saccharum. Vinum fit ex eodem ſucco diluto fontana aqua, additis corticibus malorum Medicorum, Limonumque, & alijs. quibus facilius inebriantur, quod ea gens maximè affectat quaſi perſaſa rationalis ſuæ naturæ, & auida ſortis brutorum, atque quadrupedum. è Saccharo, quod ex eodem ſucco vt diximus cogitur, parant Acetum, nempe reſoluto ex aqua, & nouem diebus inſolato. idem ſuccus menſes ciet, aluum lenit, vrinam euocat, renes, & veſſicam emundat, lapides frangit, vrinæq; extergit meatus. ſuccus, cui incoctæ ſint *Piltzintec xochitl*, & *Matlalxochitl* radices, referunt punctis mederi. e radice quoque reſtes fiunt firmiſſimæ, ad multas res perquam accommodæ. craſſiores foliorum partes truncusque, decocta

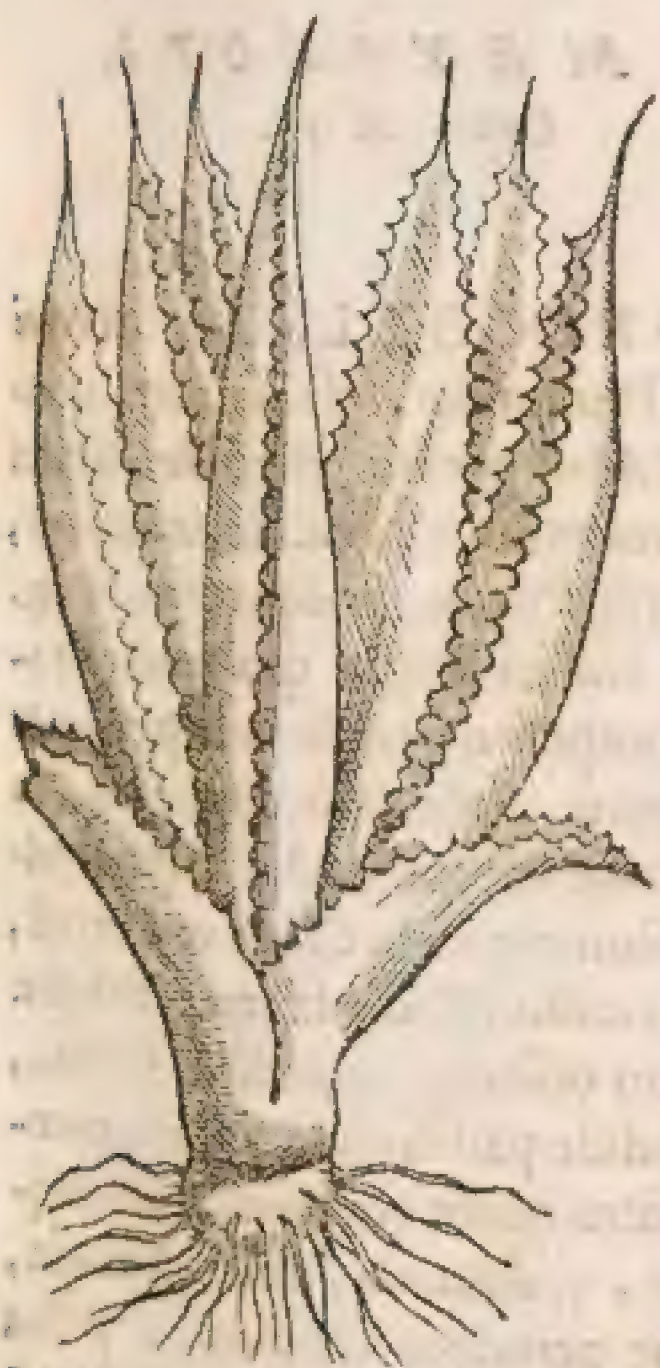

cocta sub terra (quod genus elixandi barbaricum vocant *Chichimeca*) edendo Cibus.
sunt apta, sapiuntque citrea frustra Sacharo condita. quin & vulnera recentia mi-
rè conglutinant. fit enim succus assatione glutinosus. qui suapte natura frigidus
ac humens est. folia quoque assa, & affecto loco imposita, conuulsionem cu-
rant, ac dolores leniunt (præcipuè si succus ipse calens bibatur, quamuis ab In-
dica proficiantur lue) sensumque hebetant, atque torporem inducunt.

Aloe Americana, licet spinis horreat, nihilominus tamen inter *Acanacea* reponi non
debet, ut quidam videntur facere. ab ijs enim non solum viribus, sed & tota facie
differt. potius ergo inter *Jrides*, & *Gladiolos* numeretur, quibus flos admodum est si-
milis, & reliqua omnia nil abnuunt.

Eadem fere de viribus huius *Aloes*, inuenies apud *Clusium* variorum plantarum lib.
I. cap. 48. qui primus hanc proposuit, viresque ex *Gomara* apposuit.

De METL COZTLI, seu Metl Luteo. Cap. XIII.

METL COZTLI, seu *Maguel*
luteum, ab alijs *Coztic metl*, &
Macoztic metl, ab alijs *Hucimetl*, seu ma-
gnæ utilitatis dictum, species *Metl* est, sed
marginibus foliorum luteis, spinis paruis,
& nigris, folijs verò modicis, si cum folijs
Metl præcedentis comparentur. caule bi-
nos cubitos alto, digitumq; lato, & rubro.
cum flore ceruleo pallescenti, cacumen
eius occupante. & radice surculosa. Cam-
pestribus locis Mexici nascitur, quouis
tempore, quamuis solâ æstate floreat. se-
ritur ex germinibus ortis iuxta parentem.
Ius trium, quatuorvè foliorum, additis Sili-
qualtris ternis, frigentes ac crassos humo-
res per secessum & vrinam, paulatim va-
cuat. idem propinari solet ab Indis, enixis
mulieribus, aliquot diebus a partu, corro-
borationis gratia. succus expressus, ab se-
miassis folijs, dicitur asthmati conferre.

Frigida verò constat, & lubrica natura.

De MEXCALMETL.

Cap. XIV.

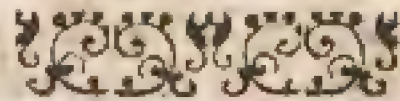
MEXCALMETL, seu *Magui* aptum ut assum comeditur, species est *Metl* parua, valde spinosa, & virore admodum exaturato tineta. cuius folia eduntur assa, & sunt præ cæteris grata gustui. offenditur ea in montibus *Tepozelanensibus*.

De MEXOCOTL.

Cap. XV.

MEXOCOTL, seu *Magui* Prunorum, spinosa etiam planta, & ad *Metl* genera referenda, species est, sed fructu dulci, & acido, multiplici, ac persimili *Prunis*, unde nomen, & in orbem, Indicæ *Pineæ* quadantenus parem, composito, eduli succo pleno, & grati saporis. Folia sunt *Metl*, aut illis potius *Pineæ* Indicæ similia, spinosa, fulua, ac veluti marcida. Caulis verò brevis, teres, ac crassus. Radix fibrata, crassaque. pruna sunt oblonga, glandibus similia, & ex candido pallescentia, obducta membrana. intra quam continetur callus candens, ac, ut diximus, dulcis, & acidus, *Pinearum* Indicarum sapore refertus. semine principio candido, ac postea nigro, obrotundo, & duriusculo. Nascitur in saxosis regionum calidarum *Tepecuacuilci*. Temperies est frigida, & sicca. Medetur oris vlcusculis e calore oris, fructus commansus, ac gestatus ore.

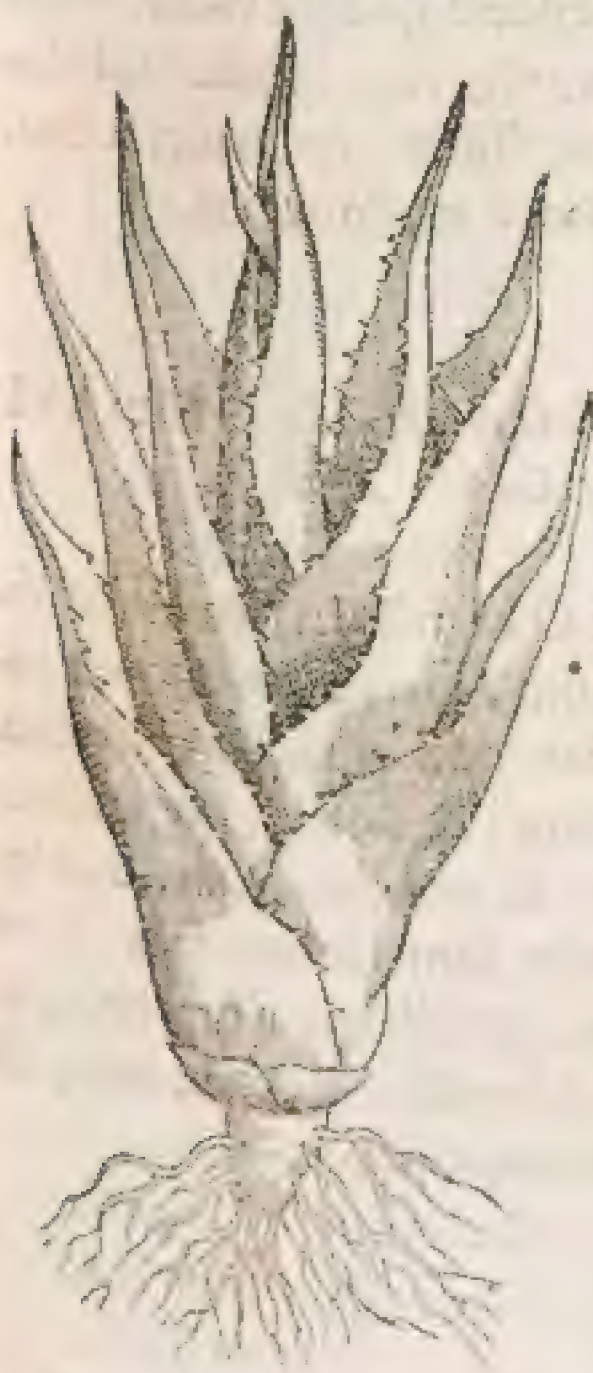
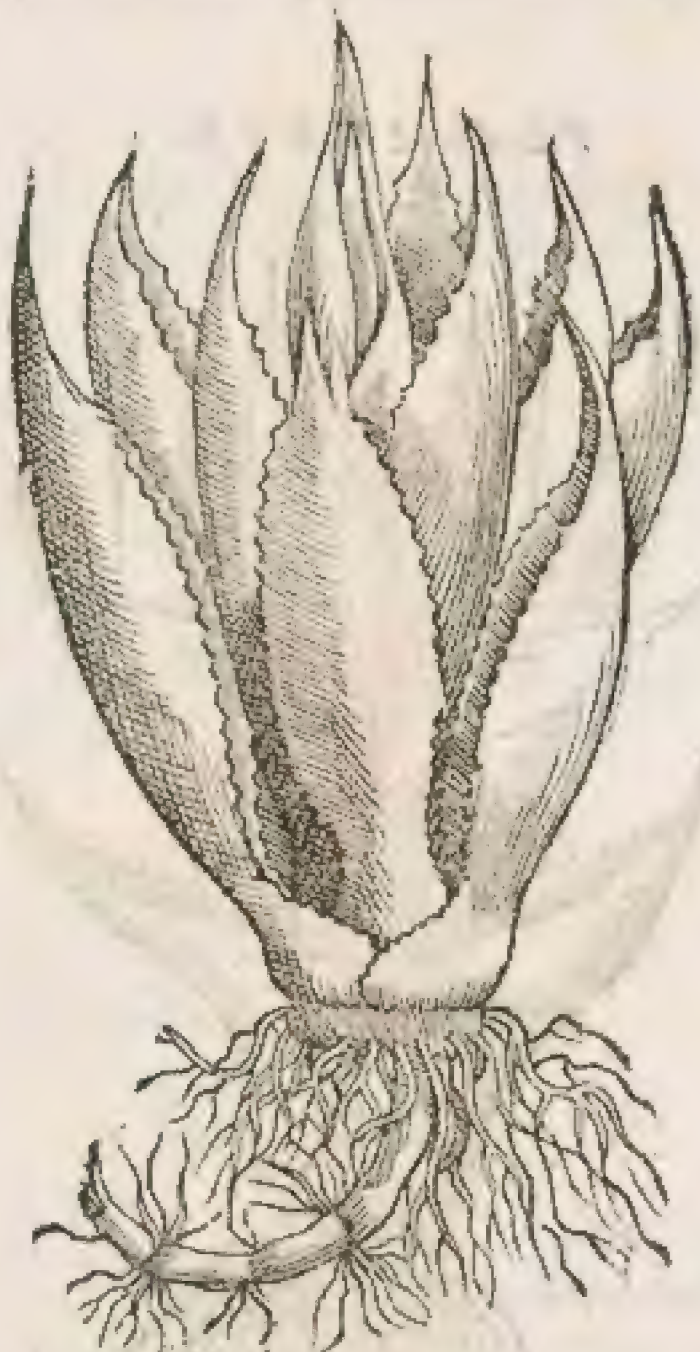
De NEQVAMETL, & alijs quibusdam Metl speciebus. Cap. XVI.

NEQVAMETL, METL V. Angustifol.

QVAMETL, METL VIII. Montan.

ACAMETL, METL XI. Arund.

NEQVAMETL, seu Mellis potatrix, species est Metl, alijs congeneribus plantis facultate similis. rara est forma. folia namque digito trāsuerso paulò crassiora profert, aspera iuxta latera, ac impensè acuminata circa cuspidem. caulem brachij crassitudine. cuius cacumen fructus occupat oblongus, Pyrorum paruorum forma, vndique sepiens caulem. Nascitur in calidis. sunt aliæ quamplures species, quarum quoniam facultate similes sunt, & forma parum differentes, nomina, ac nonnullarum partium differentias subijciam. Prior omnium vocatur *Mexoxochtli*, seu Metl viride. Altera à cinereo colore *Nexmetl*, reliquis etiam similis. Tertia *Quametl*, seu Maguei montanum; squalenti colore fibrata radice, & longo, crassoq; insigni surculo. Quarta *Hoitzitzilmetl*, aculeis longis, purpureisq; radicibus, & spinis. Quinta *Tapayaxmetl*, seu Maguei *Tapayaxin*, præcedenti ferè similis. Sexta dicitur *Acametl*, seu Maguei arundineum,

Metl viride. VI.
Nexmetl cinereū. VII.
Quametl montanū. VIII.
Hoitzitzilmetl. IX.
Tapayaxmetl. X.
Acametl arundineum. XI.

Metl ni-
grum. XII.
Xilometl
pilosum.
XIII.

neum, albidioribus iuxta radicem folijs, & rubescentibus spinis, atque radici-
bus. Septima dicitur Maguei nigrum, ob colorem atrum, quamquam spinæ,
radicesque ex nigro fuluescant. Octava *Xilometl*, seu *Metl* pilosum, rubens spi-
nis, & radicibus, quæ rariores præcedentibus quadantenus videri possunt.

TLACAMETL.

THEOMETL.

De TEPEMEXCALLI, seu
Maguei montano alio. Metl. XIII.
Cap. XVII.

TEPEMEXCALLI, seu Ma-
guei montanum aliud, forma *Metl*
constat, sed tenuibus spinulis. contusa,
atque deuorata, illitavè, curat eos, quo-
rum artus motu privati sunt ob nervo-
rum convulsionem. Montosis, saxosis;
locis gaudet calidarum regionum, qua-
lis est *Tepoztlanica*.

De TLACAMETL. Metl. XV.
Cap. XIX.

TLACAMETL, seu Maguei lu-
teum, hæc est etiam species *Metl*,
eadem penè forma, & viribus, quibus
cæteræ, & eisdem quoque vñibus. sed in-
ter reliquas, vigorem ac robur addit se-
minis imbecilibus, aut syncope tentans.
Nomen habet à magnitudine.

De THEOMETL. Metl. XVI.
Cap. XIX.

THEOMETL, seu Maguei di-
uinum, species Maguei inter nu-
merosas alias quæ reperiuntur, eadem
penè facultate, & forma. longa radice,
fibrataque, & exilibus spinis. duas spi-
thamas longa sunt tantum folia. succus
verò epotus, aut illitus, febres extinguit.
Nascitur in frigidis, & calidis locis, edi-
tis, atque campestribus.

De *PATI*, seu *Metl lenissimo*.
XVII. Cap. XX.

PATI, seu *Metl*, ex quo fiunt lenissima fila, similis est *Metl*, sed folijs angustioribus, minoribus, & tenuioribus, magnaue ex parte purpurascens, è radice fibrata, crassaue. Species est vocatæ *Pita*. parantur ex ea, fila tenuissima, in magno habitapretio, pannisque lineis preciosis texendis aptissima.

De *QVETZALICHTLI*.
Metl.XII. Cap.XXI.

QVETZALYCHTLI, quam alij *Metl Pita* vocant, ad species *Metl* videtur posse referri. assurgit in arboream altitudinem. radicem fundit crassam, fibratamque, & sensim gracilescens. folia verò spinifera, & *Metl* similia. fit ex ea quidquid ex *Metl* fieri consuevit, quod ex eius filis, delicatiores, & maiori in precio habitæ parantur vestes. Prouenit in calidis *Quauhquechulla*, & *Mechatlan*.

De *XOLOMETL*. *Metl*.XIX.
Cap. XXII.

XOLOMETL, seu *Maguel serui*, species est *Metl*, tribus veluti orbiculis aggregatis. radice constat firmata, & fibris aucta rubrescentibus. vnde proferuntur folia coccineis horrida aculeis, raris, & à medio ad vsque mucronem procedentibus. succus foliorum expressus, ac bibitus decem vnciarum mensura, vniuersi corporis dolores, & præcipuè articulorum tollit, ac motum impeditum restituit. Verum quo bibitur tempore, corpus est magna cura operiendum. Nasceitur *Huexocinci*, iuxta fauces fluminum.

De OCOLOXOCHIT L, seu Flore Tigris. Cap. XXIII.

HERBA est *Ocoloxochitl*, folia fundens Gladioli, nervis discursibus, densis, & secundum longitudinem procedentibus. florem rubrum, magnum, ternis constantem folijs, sed circa medium pallentem, albumque, & Tigrinæ pellis more maculatum, unde nomen. Additur in Corollas, floridosque manipulos ob floris præstantiam. Radix verò Porracea est. quæ frigefacit, ac febrem extinguit, vnicæ vnius pondere ex aqua deuorata. & punctis aduertatur, quæ ardentes febres sequi solent. Sunt qui dicant, deuoratam, efficere fecunditatem. edulis etiam est, frigentisque, nec omnino inuicui di nutrimenti, lubrica, & pectori conferens. Nascitur clementi cælo, quale foritur Vrbs Mexicana, hortensibus præcipuè, humidisque, & cultis locis.

Dodonaus, & Lobelius florem Tigridis à se nunquam quidem visum, sed à D. Ioanne de Brancion transmissum exhibuerunt. in qua tamen imagine est quod desideres in folijs illis tribus minoribus. quæ non simplicia, sed duplicata esse debent.

De OMIMEZTLI, seu Ossæ femoris. Cap. XXIV.

OMI.

OMIMEZTLI herba est, folia habens Ocymi penè figura, & nonnihil undulata, ex viridi purpurascentia. caules purpureos, tenues, ac volubiles. flores in postremis ramis ex candido pallentes, & exiles, ex quibus vascula obrotunda, semine referta. radicem verò teneram, crassam, longam, candentem, & fibratam, saporis atque odoris expertem, glutinosam, frigidæq; & humentis temperiei. Sunt qui vocant eandem plantam *Otomite tumquiyesi*, alij *Pozteopatli*, alij *Tlaltinopatli*. Prouenit editis locis, montosisq; *Tomilozincini*, *Ocpayocani*, *Oapani*, & *Totepeci*, nonnihil variante forma. Radix ossa luxata reducit, fracta consolidat. locis corporis, casu aut ictu concussis, applicata fert opem. confert saniem meientibus, dolores tollit, ac repellit præter naturam tumores.

Folia Betæ potius sunt similia, longitudine trium digitorum, latitudine vero duorum.

De OMIZOCHITL, seu Flore osseo. Cap. XXV.

HERBA est *Omizochitl* folia ferens *Porracea*, virentia, circa radicem tamen rubeo tincta colore. flores in summo caule candidos, oblongos, nostrisque *Lilijs* odore similes, [quamobrem *Indica Lilia* quidam vocant] & in foliola, stellarum instar, postrema parte diuisos, ac circa medium nescio quid sublutei præferentes. caules virides, rotundos, & leues. radicem verò bulbosam, obrotundamque. Prouenit in frigidis, & temperatis regionibus. floresque adduntur in corollas, & odores. Radix frigida est, & humida, saliuosæque cuiusdam, lubricæve naturæ particeps. species videtur *Narcissi*, veteri incognita Mundo. Radix tumores præter naturam apposita repellit, febres extinguit, & fluxus à calida causa ortos, retinet deuorata.

De QVIL AMOLLI, seu herba Amolli. Cap. XXVI.

QVIL AMOLLI herba est folia mittens cordis figura, mediocris magnitudinis. caules volubiles. flores candentes, & prælongos, Cymbali forma. radicem verò tenuem, ac longam. Nascitur in calidis collibus *Tztlani*. Sapore, & odore insigni caret, frigidaque, & humenti natura constat. Folia resoluta ex aqua, illitaque, medentur inflammationibus. dolorem capitis applica-

ta sedant, euocant vrinam, calorem nimium pellunt, & oculis puerorum inflammatione tentatis prosunt. Est & alia herba eiusdem nominis, & facultatis, huicque, vt coniectari potest, congener, sed folijs circa exortum à pediculo minimè bifidis, de qua hæc pauca dixisse sufficiat. Quin & Brioniam nostram, *Chichic amolle* vocant Indi. aiuntque, Ius decocti infusum, mirè pituitam purgare, & Gallico morbo, alijsq; ægritudinibus, in quibus impeditur motus, anti- quis, ac rebellibus mederi.

Altera.
Tertia A-
mara.
Bryonia.

*De TEPITZIC XIHVITL, seu
Herba firma. Cap. XXVII.*

HERBA *Tepitzic xihuitl* caules mit- tit purpureos, & tenues. & in eis folia parua, serrata, & obrotunda, forma illis Adianthi quadantenus similia, quam- uis minora. florem, è pallido rubrescen- tem, oblongum, & vasculo rosaceo penè si- mili contentum. radicem verò digitalem. Campestribus, montosisque prouenit lo- cis regionis Mexicanæ. Radix Septembri mense solet ad vsus euelli, atque recondi. huius est præcipuus in medicina vsus. deuo- rata vrinam elicit, quacumque retentam ex- causa. Frigida verò, humentivè natura con- stat, atq; ideo simili mèsura febres extinguit.

De TLAPATL. Stramonio. Cap. XXIII.

T LAPATL herba folia fert Vitis lata, & sinibus, aut profundiori- bus laciniata crenis. caules virentes. florem candentem, ac longum, vasculorum figu- ra. fructum obrotundum, similem Erina- ceis. radicem surculosam, & candentem. Nasceitur in quibusque locis, præcipue *Te- pecuacuilci*, & Mexici. frigida temperie constat. ac sapore, odoreque insigni caret. Ius decocti foliorum, aduersus febres, & quartanam præcipue, illini solet, aut lich- nij modo obdi. fructus verò, foliave, aduer- sus pectoris dolorem. eadem aurium surdi- tati ex aqua instillata conferunt. cervicali imposita somnum conciliant perui- gilibus, & si paulò liberalius deuorentur, insaniam. *Inter Stramonij, vel Daturæ species hæc nume- randa*

randa est, ideoque Hyoscyamo propior quàm Solanis, id quod etiam ex Viribus conij-
ci potest. In Solani enim genere nullam adhuc vidi, quæ vim habeat Narcoticam.
Necnim Mandragora, Poma amoris, Alkenkengi, Siliquastrum, Dulcamara, plus
semmum inducunt, quam aqua Rosarum temporibus applicata. Hyoscyami autem
omnes congeneres, non tantum vires habent hypnoticas, sed insuper multa, & varia
inducunt, tum vigilantibus tum dormientibus, phantasmata. Exemplo sunt ea omnia,
quæ de Hyoscyamo, Datura, Belladonna, Stramonio, ab Authoribus sunt prodita.
qua de re vide Garciam, & Acoſtam de Datura, & Iulium Scaligerum in exercita-
tionibus ad Cardanum. De Mandragora non ego tantum experimentum fieri perſepe,
sed etiam Excellentiss. D. Ioannes Faber Lynceus, Summi Pontificis simpliciaris, & in
Urbe simplicium Professor, amicus meus colendissimus, & cum quo frequenter hæc mea
studia contuli, coram suis Auditoribus magnum Pomum, vna cum seminibus ieiunus
absumpsit, sine villo, vel somni vel aliterius mali signo minimo. & ut experimentum
esset certius, ieiunus vsque ad prandium, per aliquot nempe hora, permansit, & à vino,
ne vis Pharmaci debilitaretur, abstinuit.

De TLAQUILIN. Mirabili Peruana. Cap. XXIX.

PLANTA Tlaquilin à Mexicenisibus
nuncupata, alijs Theotlaquilin, à nonnul-
lis Hachalindi dicitur. in villa Madritij Hi-
spaniæ, Marabillas de Indias, ob florum ad-
mirabilem in eadem planta varietatem, appel-
latur. ab alijs Mexicani Iasmini, ob suauem
florum odorem. à plerisque, Solanum
odoriferum, à foliorum cum Solani folijs
similitudine, & florum odoris gratia, voca-
tur. Herba est Solani folia ferens, sed ma-
iora, viridia, satis carnosæ, & succulenta, cir-
ca basim ampla, per extremum mucronata,
in singulorum ramorum geniculis bina ex ad-
uerso ordine disposita, quæ trita grauem odo-
rem, gustata verò ingratum saporem referunt.
Caulem duos tresvè cubitos prolixum, aut am-
pliolem, pollicari crassitudine, succulentum,
firmum, & ex viridi flavescentem, multis alis
concauum, ac geniculatum, & in frequentes
ramos pariter nodosos diuisum. Flores in ex-
tremorum alis ramulorum singulos, oblon-

gos, concavos, in quinque sinus, antequam aperiuntur, complicatos, at ubi ex-
plicati sunt, Pycnest floribus penè similes, non in mucronatos, sed obtusos angu-
los, Conuoluuli florum instar, desinentes, varijs micantes coloribus, nonnun-
quam saturata purpura nitentes, interdum obsolete rubentes, aut flavescentes,
aliquando flauos, aut pallentes, quandoque puniceos, interdum verò ex pallido
candicantes, sæpius binis coloribus simul elucescentibus, vel purpureo me-
diam

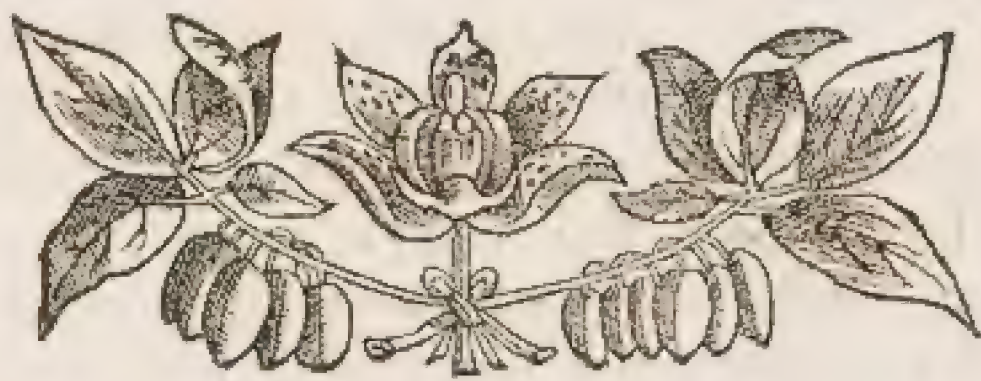
Differetia
colorum
in flore.

diam floris partem occupante, vel virgatim totum florem intercurrente, vel radijs alternis, modò flauis modò purpureis, totum distinguuntibus, aut interdum magnis purpurantibus maculis, nonnumquam exiguis, vario situ, & mixtura, toto flore vel flauescente, pallescente uè, aut exalbescente. odoris suauis Narcissum referentis, sex oblongis staminibus, stiloq; paulò longiore, e medio flore emergentibus. Hi enim flores, etsi ephemeri sunt, noctu tamen explicantur, postridie ante meridiem, per æstum præsertim, se contrahere incipiunt, ac temperatiore aura, integro nonnumquam die expansi permanent, & sub noctem tantum contrahuntur, nec ultra diem perdurant. singulis tamen diebus recentes explicantur. qui cum pridie decerptis (quod visu mirabile est) atque inter chartas repositis collati, iisdem quidem coloribus constare, quibus illi deprehenduntur; at eorundem situ & mixtione ab ijs variare, quisquis diligenter obseruerit, animaduertet. tertio item die, & sequentibus similiter. Diutissime vires, & ab Iulio ad Octobrem vsque mensem, primasq; pruinas, numerosa florum sobole luxuriare solet. Semina fert singula, nulla membrana, seu pericarpio inclusa, mucrone, cui flos insedit, obtulò, infima verò, qua caliculo adhæret parte, tanquam exigua corona ornata, pentagona, baccæ Myrthi fere magnitudine, initio viridia, postea, ubi maturauerint, fusca, nigranti uè, & quibusdam veluti tuberculis obsita, sponte vel leuissima agitatione excidentia. nucleumque continent album. qui tritus, in candidissimam, & Amyli instar, niueam, friabilemque pulpam resoluitur. radix crassa, fibrataq; est, foris nigra, intus alba, gustu aliquantisper acris, cui admixta sit superficialis quædam dulcedo. Etsi planta annua appareat, viuax tamen est. Varietas illa colorum, quæ in floribus, eorumque pediculis, ac caulibus, seminumque crassitie, & breuitate visitur, licet sit animaduersione digna, nullam tamen specificam facit differentiam. Prouenit Mexici passim, & in hortis, florum & deliciarum gratia, coli solet. Radix frigida constat, humidaque, & lubrica natura. quamobrem deuorari refrigerij gratia, illinique solet. etsi, vt diximus, tantillum quid acredinis, cum pusilla superficiali dulcedine recipiat. Nec desunt, qui dicant, radicem eius, quæ varo est flore, duarum drachmarum pondere deuoratam, egregie aquas educere.

Consule & Carolum Clusium in rariorum plantarum lib. 5. c. 5.

Non adeo frigidam esse mirabilem Peruvianam, suadet satis magna foliorum armonia. Quod si inter Conuoluulos reponi debeat, vt figura floris, & uita eius ephemera, totaq; plantæ constitutio, aliquo modo innuunt, maiori iure calida quàm frigida statuetur, nec improbabiler aquas subducat.

D: TLALCACAHVATL CHIMALHVACANICHAL-
CENSI. Filipendula III. Mexicana. Cap. XXX.

HERBA est *Tlacacahuatl* duos longa dodrantes, oblongis ornata folijs, Ocymi, sed crassiusculis, nervosis, ferratis, binis per interualla. & asperis caulibus, teretibus, tenuibus, & nonnihil purpurascens. & circa summos caules floribus cyaneis, paruis, & in oblonga capitula, Stoechadi similia, compositis. & radicibus orbicularibus, Ponticis nucibus forma & magnitudine, haud dissimilibus, vnde nomen, non sine alijs capillamentis, hinc inde tum ab ipsis radicibus, tum ab inferiori caulis parte prodeuntibus. Nascitur in frigidis, saxosisq; locis, iuxta aquas. radices sunt frigida, atque humentes. deuoranturque quaternae illarum aduersus febrium ardores. eadem, addita *Tepexonacatl*, aluum sistunt.

De TLALLANTLACA CVITLAPILLI alia, Trifolio Tetraphyllo.
Cap. XXXI.

TLALLANTLACA CVITLAPILLI herba est folijs munita Ocymi, ternis, quaternisve. caulibus tres longis spithamas, lignosis, & lauibis, partimq; rubeis. fructu glandium forma, spicato, ac partim coccineo, pleno modico semine. & floribus rubeis, ac stellatis. Insigni sapore caret, & lubricitatem quandam lancinantem praefert: more earum plantarum, quas *Quexquic* vocant. Radix vero fibrata, surculosa, & crassa est. Nascitur in calidis *Tepoztlanensibus*. frigida, & humida est natura. tussi medetur, alijsq; pectoris morbis. referuntque, enixas, & lassitudinem passos roborare, & sedare dolores. Tragacanthi gummi gustatum credas mandere.

Quemadmodum in Trifolio pratensi mirum & rarum est cum quatuor folijs illud reperiri, sic hanc plantam raritatis gratia Trifolium Tetraphyllum appellare placuit, cum in eadem & tria & quatuor folia conspiciantur.

De TOZCVITLAPIL XOCHITL

Lithospermo Arundinaceo alio.

Cap. XXXII.

HERBA est *Tozcuitlapil xochitl*, quam alij *Coiyotzin* vocant, translata iamdiu in Hispanias, vocaturque ibi, quod folia ferat Arundinis, fructum verò initio candidum, ac gemmantem, ac demum nigrum, & nitidum, & præcarijs vocatis globulis persimilem, *Lithospermum Arundinaceum*. Et quamvis in calidis magna ex parte nascatur, frigida tamen, & temperata loca non refugit. repellit præter naturam tumores. frigida siquidem radix, humidaq; constat temperie, grato etiam, & glutinoso sapore.

De TZAVTLI. Glutine. Cap. XXXIII.

TZAVTLI, seu Gluten, herba est folia Porracea mitens, lineis discurrentibus secundum longitudinem. caules rectos, & geniculatos. in eisq; flores è luteo purpurascens, Irinis forma quadantenus similes, sed longè minores. radices verò Asphodelo similes, candentes, & fibratas. Quibusque locis viuit, editis ac planis, sed præcipuè calidioribus. Radix est frigida, humidaque, & glutinosa. ex ea enim præstantissimum gluten, & valde tenax, quo vtuntur Indi, & præcipuè pictores, vt pigmenta tenacius adhæreant, ne rerum repræsentatæ imagines facilius deleantur. Secatur hæc in frusta parua, & siccata Sole læuigatur, atque ita demum nobile illud glutinis paratur genus. aiuntque, radicem hanc semiuncia pondere deuoratam, mederi dysenterijs. verum cæteris etiam opitulatur morbis, qui e defluxione, nimiaq; laxitate oriri solent.

Bulbi plerique, vt Capacea, Narcissi, Hyacinthi multam admodum in radicibus habet viscosam humiditatem, cui tamen sepe amaror, vel acrimonia mixta. vnde non mirum Viscum ex illis parari posse. Quin etiam vis vomitiua, ex eadem causa suâ videtur trahere originem.

De TZTAC CAÇALIC, seu Herba glutinosa, & candenti. Cap. XXXIV.
GLUTINOSA ALBA.

GLUTINOSA ALBA ALIA.

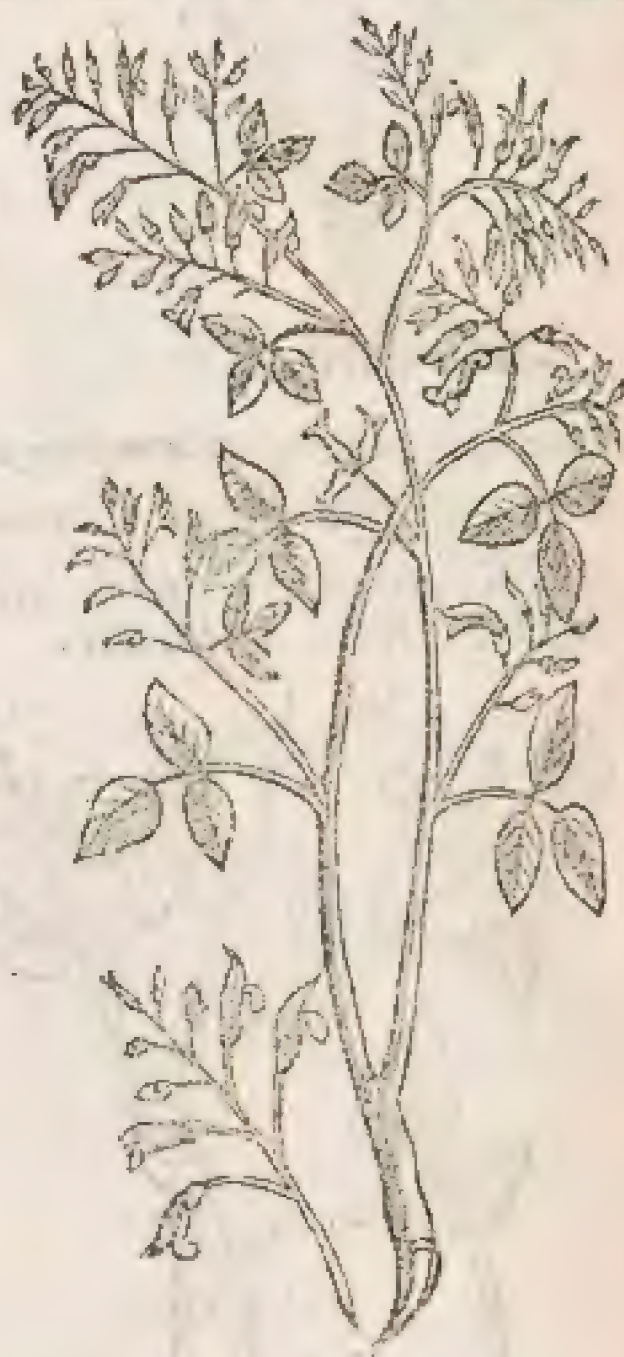

VOLVBILIS genus est herba *Tztac çaçalic*, nomen à radice impensè glutinosa habens. quæ internè candida, externè verò rubea est, insigni- que sapore caret. caulesq; mittit longos, tenues, conuoluentes sese. & in eis fo- lia Alliaræ, Tussilaginisve, læuiter serrata. ac florem, vt aiunt, nullum. fru- ctum verò racemosum, visus acerbis, forma & magnitudine similem, & ca- preolos hinc inde exorientes. Montanis, saxosisq; locis regionum temperata- rum, qualis est Mexicana, prouenire solet. Radicum eius decocti ius medetur diarrhæis. radix verò epota vnciæ vnius mensura, itinere longo defatigatis suc- currit. medetur fracturis cum *Xochinacaztli*. urinam euocat vnius vnciæ pon- dere deuorata. exhibetur ducendis in balneum post ægritudines. partumque, cor- roboracionis, vt aiunt, causâ. applicata verò, dolores lenit, repellit inflamma- tiones, & extinguit febres. frigida enim est, humentique, & glutinosa natura.

De ÇAÇALIC COAPITLANENSI. Trifolio Spicato Mexi-
cano. Cap. XXXV.

TRIF. SPICATVM MEX.

TRIFOLIUM SPICATVM ALIUD.

HERBA est *Çaçalic Coapitlanensis*, folia ferens Amygdali, terna per in- terualla. caules lignosos, & tenues. flores coccineos, paruos, in corym- borum formam compositos, & in summis ramulis quasdam veluti spicas par- uas, pallentes, necnon exiguas quasdam siliquas, quæ concinnantur ex floribus, semine paruo refertas. radicem verò fibratam, tenuem, ac longam. Nascitur in calidis. frigida est, & glutinosa. vomitum, diarrhæas, dysenterias, & sangui- nis excreationes sistit. abortum cohibet, tenelimum compescit, exedit carnem excrecentem in oculis, & argemata dissipat, inflammationes repellit, & mem- bra

brizquecumque ob calidam intemperiem debilia firmat, atque corroborat. Reperi aliam eodem nomine plantam in planis, faucibusq; montium *Quauh-* Alia si-
nahuacensium, & *Tacapichilensium*, necnon *Ocoituci*, eisdem facultatibus, & for- milis.
 ma circiter præditam, sed ob situm fortasse, aut ætatem radicum, formâ, folio-
 rum latitudine, & summis spicis, paulisper differentem.

De *APITZALPATLI*. Adstrictoria. Cap. XXXVI.

APITZALPATLI, quam nonnulli *Tlaelpatli*, seu Dysenteriae me-
 dicamentum vocant, herba est dodrantalis, folia bina, paruula, serrata,
 atque obrotunda, per longa interualla mittens. Caules dodrante paulò maiores,
 teretes, tenues, & subalbidos. & in postremis ramis caulem purpureum, atque
 exilem. radicem verò orbicularem, & fibratam. Nascitur apud *Xalatlauheen-*
se regionibus frigidis, & locis campestribus. Radices sapore insigni carent, nec
 gustatæ essatu dignam adstrictionem præferunt. & tamen duodenæ earum
 tulæ, atque ex aqua deuorata, diarrhoeas, dysenteriasq; dicuntur cohibere,
 febrem extinguere, & laxa membra corroborare.

Huc etiam aliam eiusdem nominis plantam lubet apponere, in qua folia bina non
 sunt in summo. Calyx, qui ex luteo rubet, Baccamq; viridem, Solano similem, continet.

De *ATLINAM* circinata. Cap. XXXVII.

HERBA *Atlinam* circinata, ab alijs *Apatli*, quasi Medicamentum nalcens iuxta aquas, dicta, Folia fert *Saluæ* similia, sed maiora, & asperiora, *Cirsijvè*, quod *Buglossum* quidam vocant. Caules rotundos, hirsutos, rubescentes, & quatuor cubitos longos. Flores toto caulium procursu è pallido rubescentes, oblongos, & loculis haud ab- similes, vnde folliculus prodit cui figura, plenus semine gracili, & fuluo. Radices verò capillis similes. Nascitur in calidis, quale est *Hoaxtepecense* oppidum, in planis, & campestribus locis. Radix, ac folia, trita & in farinam redacta, vlceribus putridis, si illis inspergas, medentur. frigida enim, siccaque constant, & adstringenti temperie. quin diarrhœas sistunt, dysenterias cohibent, cæterasque defluxiones, maximè si ex calida causa ortum ducant, coercent.

Inter *Campanulas* hæc herba locum sibi vindicare potest. in quibus omnibus semen stauum nitens, valde minutum, multum, quinque vasculi septis inclusum, conspicitur. & flos in figuram *Campanæ*, vnde nomen, efformatur.

Vires omnibus eadem, frigida nempe, ob saporis inertiam adscribuntur.

De *HOCLICPATLI*, seu suauis medicina. Cap. XXXIIX.

HERBA est *Hoclicpatli* duos dodrantes longa. folijs *Rutæ*, aut *Leguminis*. floribus coccineis, modicis. siliquis paruis, tenuibus, terebibusque. Nascitur in montibus frigidaë regionis *Hoitzilacensis*. Radix est frigida, glutinosa, atque adstringens. sistit dysenteriam. ac lumborum dolores, viciæ vnius mensura deuorata, placat, ac eorum, qui longo itinere, aut laboribus improbis defatigati sunt.

De HOCHOETZONTE COMATL. Capite Senis.

(ap. XXXIX.)

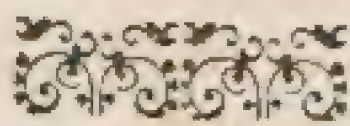

HOCHOETZONTE COMATL, seu Caput senis, quam alij *Çaçanacxobul*, *Temiltzincenses* verò *Tacanexton*, seu Cuspidem cineream vocant, herba est volubilis, folia mittens ampla, cordis figura. florem coccineum, longum, & fistularem aceruatim dependentem. radices verò numerosas, orbiculares, mediocres, & funiculis per intervalla appensas, intus extraque asperas, & fuscas, *Tecompatli* similes. Nascitur in planis, & campestribus locis *Tehoyztla*. Radix frigida, humidaque constat natura. editur elixa. refrigerat verò, atque roborat. olet liquorem stillaticium florum Mali medicæ, sapitque. illinitur tumoribus præter naturam. Insignis planta est, & grato gustu. exhibetur febrientibus, atque ita febrilem calorem compescit. Indis erat olim mos impariendi illam naris, sed ea lege, vt totam non absumerent, sed portio-

nem aliquam intactam relinquerent. persuasum habentes, eos qui illam ingererent totam, obituros nondum assecutos senectutem. quamobrem impositum est illi nomen *Hochoetzonte comatl*. quamvis alijs, vt diximus, *Çaçanacxobul* dicta est.

De HUEMBEREQUA. Cap. XL.

HERBA est *Huemberequa*, folia mittens undulata, & terna, sed medium longè maius cæteris, atque obrotundius. caules prolixos. fructum paruum, & racemosum, toto caulis discursu ab exortu foliorum prodeuntem. radicem verò longam, sensim gracilesceniem, surculosamque. Nascitur in frigidis, & montosis *Michuacanensibus* locis. Frigida, & adstringenti natura constat, qua febrientibus quoque conferre solet. ius decocti corticis radicum, foliorumque, dentium, si eo colluantur, dolorem tollit, & quemuis alium. quin idem inspissatum, illitumque, vlceribus miram fert opem, è Gallica lue ortis. prurium, & exanthemata excitat desuper meientibus, colligentibusque.

*De MECAPATLI, seu Zarzaparilla. Cap. XLI.**MECAPATLI PARATLA.*

I. Smilax
aspera com-
munis.

MECAPATLI vocant Mexicanſes nobile illud medicamentum, quod noſtri Zarzaparillam nuncupant. cuius reperi apud hanc nouam Hiſpaniam non pauca differentias, referendas à nobis ordine, ſeorſimque maioris diſtinctionis gratia. Priorem omnium deſcribendam mihi propoſui eam ſpeciem, quæ apud Hiſpanos, ac præcipue apud Hiſpalenſes, in vallibus, aggeribusque paſſim naſcitur, referturque à Rhizonis, & Herbarijs peritis in Smilacem aſperâ, deſcriptam à Dioſcoride, repertam à me non longè ab vrbe Mexicana, in Beata Fidei oppido, locis frigidis, & aquoſis, iuxta fontem aquæ dulciſſimæ, ac ſaluberrimæ, quæ aquaductibus ducitur in Vrbem. Naſcitur etiam optima apud *Tzompanum*, & vocatas *Hondaras*. De forma eius nihil dicam, quoniam illi in affabrè deſcripſit Dioſcorides. Quod ſpectat ad vires, eadem prorsus ſunt, quæ cæterarum ſpecierum. etſi Dioſcorides nihil de tem-

perie protulerit, aut de vi, qua ſudores eliciuntur, dolores articulorum, cæterarumque partium ſedantur, rebellesque, & inſanabiles proſtigantur & eueruntur morbi, ſed ſolum explicuerit facultatem, qua venenis aduerſatur, & Alexipharmaci vires ſubeat. Cæterum Zarzaparillæ ſpeciem eſſe (quamquam Hiſpani, qui ad has oras non penetrarunt, vix id ſibi perſuadeant) nullo modo tergiuerſabuntur, qui eam cum cæteris huius orbis Zarzaparillæ ſpeciebus contulerit. etſi Indica ſemine caret. Sed mos eſt hominum ita admirari extera, vt nihil putent apud ſe naſci, quod longius deuectum in maximo habeatur pretio. Vis eſt frigida, ſiccaque, etſi partes habeat calidas, atque ſubriles permixtas, quarum gratia ſudores elicit, ventriculi calorem roborat (licet contrarium ſentiant alij) renes, & vrinæ meatus expurgat, & lotium ciet, ac, vt dictum, articulorum, cæterarumque partium dolores ſedat, ac proſtigat, diuturnosque, & rebelles morbos curat.

Smilacis aſperæ vires omnibus notæ ſunt. Poterit tamen curioſus læctor conſultare Fallopiũ in tractatu de morbo Gallico cap. 63. ubi ait, ſe per biennium Piſis plurimum à lue venerea ſelici cum ſucceſſu liberaſſe. idque etiam Guaiaco longe præfert in reſectibus gummatidis diſſipandis. Addit prodeſſe in ſcrophulis, tumore lienis, catharris acerbis, tumoribusque qui diſſiculter diſcutiuntur.

Similia inuenies apud Mathiolum, qui aſſerit, Ghinum Medicum decocto Smilacis aſperæ, multos lue venerea affectos curaſſe.

Vnde etiam cum Authore nostro recte concludi potest, nostram Smilacem asperam, in locum Sarzaparillæ in omnibus morbis, præsertim lue venerca commodissime succedere posse. maioreq. cum fructu curam successuram, cum recens radix haberi possit.

De QVAVHMECATL Zarzaparilla II. & III. Cap. XLII.

QVAVHMECATL, quam Tam-
guilaneses Cozticuzti palancapatli
vocat, Michuacaneses vero Yehuani-
zet, est species Sarzaparillæ, radicibus
furculosis innixa. unde profert caules vo-
lubiles, & spinis horridos, capreolos mul-
tos, ac semen nullum, folia verò Ocimi, acu-
minata, & nonnullis secta crenis, nervicis
verò discursibus secundum longitudinem
discurrentibus. Vis eadem, quæ cæteris. In-
veni aliam speciem in radicibus Æthiæ, non
longe ab oppido Atattaco, per omnia
Quauhmeacaxochitl similem, sed radicibus
tenuibus, nec fibris crassioribus. cuius
etiam vis eadem. nec tamen curavi depin-
gendam. Sunt qui contendunt, has omnes
ad Chinæ genera pertinere; sed quoniam
radicibus longè differunt, sui generis potius
esse plantas existimandum est. quamvis
foliorum figura, volubilibus caulibus, ca-
preolisq. videantur esse similes, necnon

Secundæ
species
Zarzaparilla.

Tertia ra-
dice te-
nui.

Zarza-
non est
China.

frigida siccaque, qua sunt prædita natura, etsi non ita adstringenti. Placandis
doloribus articularum, alijsue à lue Gallica profectis, sunt omnes utiles. sudoribus
item euocandis, curandisue mali moris vlceribus, morbisq. inueteratis, & insa-
nabilibus, & qui è crassis, lenisq. humoribus habent ortum, aut ad nervos per-
tinent, & tumoribus præter naturam, qui rebelles sunt, discutendis, curandis vl-
ceribus, & alijs ad hunc modum persanandis, qui toti penè Mundo innotuere.
Nam iure decocti per aliquot dies propinato, ea mensura quæ à multis iamdiu
præscripta est, cum nota quoque victus institutione, cæterarumq. rerum, quas
naturales vocant, aut pulvere radicum, duarum drachmarum pondere, ex vino
aut aqua deuorato, aut euocato sudore, aut insensibili quodam perspiratu, agro-
tantes restituantur. siue id contingat ob partes quasdam tenues & calidas, per-
mixtas frigidioribus & crassioribus, aut ob siccitatem, seu ob occultam quam-
piam vim, siue ob prædictarum rerum commodam institutionem. Sed huius
rei inquisitio, non est nostro instituto admodum necessaria. sunt qui aiunt, in-
persum puluerem vlceribus mederi.

Licit Author videatur distinctionem velle facere inter Sarzam & Chinam, id
tamen non de generica aliqua differentia intelligendum, sed de ea quæ est inter conge-
neres

neres. adeo enim amba planta, baccis, folijs, floribus, radice, sapore, viribusq. conueniunt, ut non possint aliter quam diuersæ eiusdem generis species, & in viribus secundum magis & minus, differre. sicuti dicimus, oleam domesticam ab oleastro, malum ab alia malo distingui.

De *QVAVHMECAPATLI* altera Zarza III. Cap. XLIII.

Quarta
species v-
lualis.

QVAVHMECAPATLIS, seu Quamecatl hæc, est illa species Sarzaparillæ, cuius radices in nostrum Orbem deferuntur, folijs magnis, cordis figura, caulibus volubilibus, & spinosis & radice furculosa, fructu nullo, & capreolis hinc inde exorientibus. Nascitur Tototepencensibus agris Mexicitanensibus, & Cuauhchinacensibus. sed omnium melior in ea regione, quæ à profunditate nomen accepit.

Sarzaparillam, congenerem esse Smilaci aspera, non tamen eandem plane, ex hac Autheris patet descriptione. in quam etiam sententiam, plerique rei herbaria scriptores concesserunt.

In viribus huius plantæ describendis, multus admodum est Alonardes, alijq. scriptores botanici. His adiunge magnum illud opus, in quo coniuncti sunt authores omnes, qui de hac venerca unquam scripserunt in

quo videre licet infinitam in ipso usu varietatem.

Illud etiam adiungendum putavi, quod cum Sarzaparilla similis sit multis alijs plantis, & quasi congener, (sicut lupo cani homogenes dici potest) quæ omnes semen in baccis osseum continent, ideo etiam ex his similes vires expectari posse. Sunt autem hæc Ruscus, Hyppoglossum, Laurus Alexandrina, Polygonatum, Lilium conuallium, Asparagus, Corruda, Periclymenum cuius ultimi flores, & figura, & odori plurimum conueniunt.

DE POZTECIATLI MECATLANICA, seu Fracturarum
medicina. Cap. XLIV.

POZTECPATLIS ALTERA.

HERBA est *Poztecpatlis Mecatlanica*, folia Mali *Perficæ* similia ferens, bina per singulos caulis nodos ordine disposita, infernè coccinea. caules digitum crassos, geniculis interceptos, teretesq. flores quinque constantes folijs rubescentibus eadem forma, sed longè minoribus, ac orbiculo circa medium pallescenti. sapore, & odore insigni caret. Nascitur *Mecatlanico* agro. Frigida, siccaque, & adstringenti, non sine quadam asperitate, natura constat. caules, foliaq. tusa, & ictō loco imposita, tumores arcent. nec minus bibita conferunt. & ut nomen indicat, luxatis, perfractisq. ossibus medetur.

DE TEVH QVILITLIC, seu *Herba Principis*. Cap. XLV.

TEVH QVILITLIC herba est folia Mali *Punicæ* proxima mittens, aspera, terna, & quouis caulis nodo exorientia. caules multos, coccineos, teretes, tenues, & lignosos. flores circa ramorum cacumina in corymborum formam compositos, quadantenus coccineos. unde siliquæ generari solent paruulæ, includentes granula primo candida, & post maturitatem nigra. radicem verò tenuem, ac prolixam, extra luteam, intus verò pallescentem ex albo. Epota radix craqua, trium drachmarum, plus minusuè, pondere, febrilem calorem sedat. Frigida siquidem est, sed sicca atque adstringentis naturæ. quo fit, ut fluentem quoque aluum cohibeat, & ventriculum ob nimium calorem imbecillum, instaurat, atque confirmet.

De TLACHICHINO A PATLAHOAC, seu Herba *ustia*
latifolia. Cap. XLVI.

HERBA VSTA I.

TLACHICHINO A PATLAHOAL
 Herba Vsta III.

HERBA II.

TLACHICHINO A, quam alij
Texixiuhli, seu herbam saxorum
 vocant, herba est folia Limoniae Mali simi-
 lia proferens, interdum paulò minora. cau-
 les cubitum longos. & in eorum postre-
 mis ramis appensos flores, Scorpiuro simi-
 les. radicem verò crassam, fibratamque,
 dulcem, & mediocri temperiei, aut cum
 frigiditate nonnihil frigefacientis. Nasci-
 tur *Ocpayocani*, *Tauhpequeci*, *Tlachmal-*
caci, & in alijs huiusmodi calidis regio-
 nibus. Vniuersam plantam vlceribus atunt
 mederi, dentium dolores tollere, vul-
 nuscula oris cicatrice obducere, tumores
 præter naturam repellere, febres sedare,
 delere scabiem, præcipuè sale & fuligine
 admixtis, ophiasimq.

Baccas quasdam virides, alias nigras depin-
 xit, florem vero ex albo ad castaneum tendentem

De

*De TLAELPATLI alia, seu medicina
dysentericorum. Cap. XLVII.*

HERBA est *Tlaelpatlis*, multos mit-
tens caules, tenues, spithamam ferè
longos, referros *Veronicae* folijs, obrotun-
dis, serratis ac paruis, & fructu *Piperi*
longo simili, sed digiti transuersi crassi-
tudine. Radix longa est, digitalis crassitu-
dinis. Nascitur iuxta flumina, calentibus
in locis *Misticae* inferioris. radix est fri-
gida, siccaque, & impensè adstringens.
eadem semiuncia pondere trita, atque de-
uorata, coercet dysenterias, & quidquid ni-
mum fluxile est, & egens adstrictione.

*Spica ei quæ in Plantagine similis conspi-
citur.*

De TLATLAVH CAPATLI Oxygeranio Mex. Cap. XLIX.

OXYGERANIVM MEX. I.

OXYGERANIVM MEX. II.

Bb 3

TLAT.

TLATLAVH CAPATLIS species est Geranij, sed Raphani radice ex rubeo candescenti, vitigineis folijs, flosculis coccineis, ac rostris Ciconiæ similibus. Duæ sunt eius species, radicis tantum colore distinctæ. quarum altera in candidius, altera verò magis in rubeum vergit, sed eisdem viribus. Nascitur vtrique in frigidis, ac calidis regionibus, qualis est Mexicensis, & *Quauhahuacensis*, montanis, ac campestribus locis. Frigida, siccaque, & adstringenti vtrique constat natura. Radix, cuius est præcipuus in medicina usus, & acido aliquantisper sapore, medetur dysenterijs, alijsq. fluxibus, oculorum inflammationi, & satietati. Denique medicamentis omnibus, quæ simul refrigerant, & adstringunt, aptè commiscetur, & lassitudini cuius fert opem. febres refrigerat, & calori nimio, præcipuè cum humore coniuncto, aduersatur. Firmat dentes, gingiuas comprimit, ac roborat. trahit pituitam, sedatque dolores, si aqua cui intrita sit, locus colluatur. tumores præter naturam maturat, & rumpit, & conceptionem procurat, vlceribusque oris, & quibusvis alijs medetur. Sunt qui asserant, cum *Chilli* tussi conferre, & vrinas elicere. bilem verò per se purgare. quod nisi compressione contingat, qui fieri possit non video, cum viribus constet valde adstringentibus.

In Geranijs nostris nullum reperias, excepto uno Oxytriphyllo, quod acido sit sapore. radices enim dulces sunt, ut apud Matthiolum est legere. hæc autem duæ species ab Authore propositæ, diuersas ab alijs habent vires. vim nempe purgandi, quam ex aciditate, tenues partes alijs vocant, prouenire credibile est. Sic enim folia nostri Rhabarbari acida similiter purgant, omnibusq. adeo acidis proprium est, humores corpore contentos incidere, naturamq. ad expulsionem impellere. quo tamen etiam vires adstringentes, quæ supersunt prodesse possunt, sicuti apud Galenum, adstringentia post liquida exhibita, aluum sui officij admonuerunt.

De TLALMATZALIN
HOXOTZINCENSI.

Amygdaloides ferrata.

Cap. XLIX.

HERBA est Tlalmazalin, folia mitens Amygdali, & angusta, serrataque, vnde nomen. caules tenues, quadratos dodrantem, plus minusuè, longos. flores verò per intervalla exiles, atque purpureos. radices paruas, Napis similes. Nascitur humidis locis, ac montium faucibus, regionis Hoxotzincensis. Folia sunt odora, & nonnihil calida. verum radix, frigida siccaque natura constat, odoris & saporis ferè expers. eadem trium drachmarum pondere tusa, & cum quatuor granis *Cacahuatl* resoluta ex aqua, atque

atque epota, dicitur corpus leniter purgare, mundare vias vrinae, nimiumque contemperare calorem.

Inter cremia aromatica tetraspermata, haec planta locum habet. unde etiam vires habet easdem.

De TOMATL, seu planta acinosa, vel Solano. Cap. L.

MILTOMATL.

TOMATL, seu planta acinosa, inter Solani species connumerari potest, etsi à nostri Orbis Solani generibus differt. reperiuntur namque in nouo Orbe aliae species, quarum fructus, quoniam orbiculares sunt, vocati *Tomatl*, membrana includuntur. Sicca, frigidaque ordine primo constat natura, nonnullumque participant acorem. Verum maiores ex ijs *Xitomama* nuncupantur, quod est *To-*
mama Cucurbitae forma, rugosaeque; minores verò *Miltomama*, idest sementini, qui cum *Tlaolli*, seu frumento Indico, serri consuevere. Ex prioribus quidam iucundi sunt aspectus, & nucibus iuglandibus paulò maiores. cumque virides primò appareant, in pallidum tandem colorem degenerant. dicunturque *Coatomama*, quod est *Anguini*. Alij eadem forma, & magnitudine constant, sed in rubeum demum mutantur colorem. Alij è viridibus fiunt

Xitomama
maiores
poma a-
moris.
Miltoma-
ma mino-
res.

Coatoma-
ma An-
guini.

Rubei.

Aurei.

Veneri.

Virides.

Yzhuato-
matl.

Coro-
natl.

Tomatl.

Aliae spe-
cies.

lutei, & Mali Aurancij vocati circiter aequant magnitudinem, utroque latere leuiter compresso, & à parte qua pediculo adhærent, ad mediam vsque orbitam inconditè rugoso. Alij rubri sunt, cum exactè maturuerint, atque in eum quoque colorem è viridi abeunt, postquam pallidum, ac rubescentem prius induerint. eadem penè magnitudine constant, atque figura, etsi rugosis quibusdam eminentijs inconditè extuberantibus, non modo virile pudendum referunt, sed hæmorroidas quoque, & quidquid in feminis horridum, & obscenum potest videri. Ex minoribus quidam, nuces iuglandes aequant magnitudine, & colore virescunt. Alij *Yzhuatomatl* dicti, Ponticis nucibus sunt maiores, minores verò iuglandibus, membranulae vesicae instar inclusi, unde nomen. qui è viridi pallescunt. minores verò, dicti *Miltomama*, prædictis nucibus pares sunt, & eodem, quo præcedentes colore. Tales habentur *Cozatomatl*, & *Tomatl*, quem Xalatlacensem vocauimus à natali loco, refertum seminibus, paleis exilibus paribus, quæ in medicamenta calore prædita, potissimum referuntur. Sunt & aliae species, de quibus seorsim loquemur, quoniam nomina sibi vendicant certa, itasque formantur naturas. Quod autem attinet ad prænarratas, ad vnum om-

nes

nes Solano similes videntur, imo eius species. At quæ maiorem ferunt fructum, maiores sunt, & folijs serratis constant. quæ verò minorem, vulgari etiam sunt magnitudine. Europæi Rhizotomi, quos ex ijs norunt fructus, Poma amoris vocare consueverunt. fortassis ob veneream, & lasciuientem, quam diximus formam. Demum adeo plantæ figura, vires, fructus, pelliculæ, & poma quædam, Solani speciebus respondent, ut improbi hominis fuerit, manibus pedibusq. in illorum non ire sententiam, qui *Tomatles* omnes in Solani differentias reterunt. Quibusuis locis proueniunt, sed præcipuè calidis, sponte, aut indulgentia, & cultura. Ex ijs intritis, ac permixtis *Chilli*, intinctus gratissimus paratur, & qui omnium ferè ferculorum, & nutrimentorum saporem commendet, & emortuam orexim exuscitet. Vis eius frigida & sicca, & nonnihil abscindens. Tam folia, quam fructus, ignibus sacris convenientissimè illiniuntur. ægilopas, capitis dolores rufa, atque imposita sanant. æstuanti ventriculo auxiliantur, & parotidas cum sale illita discutunt. Valet eorum succus aduersus gutturis inflammationes, & quæ serpunt vlcera, cum cerusa, rosaceo, & Lichargyrio. ad ægilopas cum pane, infantium aduersioni, quam Syriasm vocant, cum rosaceo. perfusus proficit in Collyrijs, aquæ vel oui vicem exhibet, contra acutas fluxiones illius, aurium dolori instillatus prodest, mensium in vellere subditus sistit abundantiam. idem gallinarum corralium fimo subactus, & linteolo appositus, ægilopijs præsentaneo est remedio.

ALKEKENGİ MEXICANVM.

Varias Solani species hic attingit author Poma Amoris, & Vesicarias.

Poma Amoris maiora satis Europa sunt cognita.

Nuper in Horto ad S. Syluestrum in Vrbe, vidi Poma amoris, cuius fructus planè similis erat, magnitudine, figura, colore, Strychnodendro, folia vero adeoque tota planta, Poma amoris communi similia.

Alkekengi Americum viuut in Horto D. Coruini Pharmacopæi, quod à nemine adhuc descriptum video.

ALKEKENGİ MEXICANVM.

(caulis ultra cubitalem altitudinem exurgit, viridis, rotundus, lignosus, folia non longe ab radice per totum caulem, longo pediculi adnascuntur, admodum Peto minori similia, viridia, crassa. & ex quauis ala, noua foliorum soboles enascitur. longitudo internodij est duorum digitorum. ex alijs superioribus, florensi multi, exigui, pallidi prodeunt, pediculi breuissimo, ut adnati videantur. Inde vesicula sequuntur similes nostræ Vesicariae, quæ

ad figuram, & colorem, sed minores longe. nec enim Auellanae magnitudinem assequun-

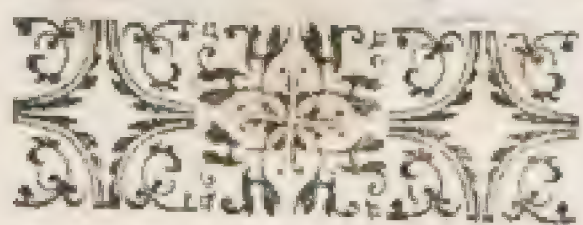
quantur. Ha caulem totum quasi circumfistunt, sicuti flores Clinopodij. Bacca vesicariae inclusa, Pisum cordatum aquant magnitudine. sed rubent, nostra Vesicariae similes sapor non ita gratus, sed longe amarior. semina alba, plana, renibus similia, ut in nostro Alkekengi.

Huc referri possunt vires eius planta, quam in noua Hispania vocant Coyopatli Coyomatli, t hiehec, Quahicli, Hosaomipatli. Radix eius est amarissima, & quo amarior, eo citius vires prodit. Vsus eius est, ut drachma vna pulueris, iniiciatur 4. vel 5. uncijs aquae, frigida potius quam tepida, & sumatur ventriculo ieiuno, vel sub noctem sine cena. Hausto medicamento, caue ab aere frigido per unum diem. nam mouet corpus prout inu nit dispositum per inferiora, & quandoque per superiora. duratq. aliquando 4. vel 5. dies donec videlicet malum tellatur. Sic tollit obstructions morbos ventriculi, eiusq. dolores, auxiliatur morbis matricis, calculum vesicae rumpit, doloribus cholicijs, & ischiadicis subuenit, mouet edendi appetitum, iuuat & faciliat parium. Potesť infantibus vnius anni exhiberi, nam pharmacum est securissimum. Prodest etiam puluis huius radice, doloribus podagricis inspersus, si partes prius ungantur oleo abietis, vel Liquidambar, vel oleo communi, vel etiam sola aqua tepida. Sin huic pulueri addas ana pulueris Oslinbqui, tollet quemuis dolorem, a calore vel frigore ortum. sed oportet prius, partem dolentem oleo abietis inungere, & videbis paucis horis miro effectus. Puluis intus sumptus tollit quemuis dolorem ischiadis, & ventris. & horum omnium veritatem monstrabit experientia in praedictis morbis.

De XALTOMATL, seu TOMATL arenoso
Cap. L I.

XALTOMATL species est Solani peregrina, radice Batatae, Asphodeliue, caulibus multis, folijs Limoniae Mali, sed minoribus, fructuq. hortensis Solani. Vbiq. prouenit, nec vllum refugit caelum, aut solum. Frigida, siccaque constat natura, & iisdem quibus hortense Solanum viribus. quo fit, ut radix tusa, resolutaque ex aqua, ad febrilem calorem sedandum propinari soleat. amaritudinis tamen, & nonnihil caloris participat. quamobrem ferunt, sesquiancia pondere deuoratam, flatum discutere, intestinaque purgare a fecibus, quae ab altero quopiam assumpto pharmaco concitata sunt, nondum tamen vacuata, grauitatem ventriculi dissoluere, atque ita demum dysenterijs prodesse.

Solanum hortense, frigidum ab omnibus recte dicitur. id tamen de folio, & bacca intelligendum est. nam aliae partes, ut fit in plerisque plantis, diuersum habent temperamentum. nam amaritudo radice, & seminis, vim habet plane contrariam.

De ALAHVACAPATLI
LEPTOPHYLLO. seu Lubrico,
& tenui folio medicamento.
Cap. LII.

HERBA est *Alahuacapatli*, folia fundens tenuia, Lini similia, sed minora. flores candentes. radicem vero albam, pellucidam, fibratam, atque contortam. Nascitur regionibus frigidis *Taualiuhcani*, iuxta accliuia montium loca. Radix trita, & semiuncia pondere, ex aqua Buglossi, aut fontana deuorata, humores omnes vacuat. Est & alia *Alahuacapatli* spinifera, quæ ad Tunarum species est referenda, de qua suo loco tractabitur.

De APARQVA. Cap. LIII.

APARQVA herba est radici insitens longæ, lentæ, ac per intervalla tuberosæ. unde prodeunt caules multi, hominis æquantes altitudinem, & propinquas arbores scandentes, folijs ornati virentibus, Mali Medicæ folijs non plurimum dissimilibus. candentes, ac modici flores. & fructus nullus. Ius decocti radicum epotatum, medetur doloribus è Gallica lue profectis. bubonibusque, ac vitiatæ motioni fert opem. Nascitur in calidis, & arenis *Huacana* locis.

De CACAMOTIC TLANOQVILONI, seu Batata
purgativa. Cap. LIV.

HERBA, quam *Cacamotic Tlanquiloni* quidam vocant, alij *Caxtalan*, alij vero *Apitzalpatli* solent nuncupare, folia fere appellatae Amazonicae forma, *Hæderæ*vè, sed angulis quibuldam insignita. caules exiles, teretes, & volubiles. flores maluaceos, & purpureos, calyculorum forma, cymbalorumuè. radicem verò obrotundam, candentem, & teneram. Nascitur regionibus calidis, temperatisque, sponte sua, ac etiam culta pertinaci quadam viuacitate, quales sunt *Pahuatlanenses*, & *Mexicenses*. possetque in nonnulla Hispaniæ transferri loca. Radices, duarum vnciarum mensura, deuoratae cubitum tendenti, aluum mira lenitate & securitate expurgant. tracta etiam è venis bili, ac reliquis humoribus. quid quod dulci sapore, & grato constat, nec macianis, pyrisuè nostratibus cedente? Clamitet modò improba, & semper quæ-

rula mortalitas mille passim pharmacis excarnificari, in tanta medicamentorum blandissimorum fecunditate, & benignitate naturæ.

(Iustus lib. 4. rariorum plantarum cap. 51. tria Batatas describit genera colore distincta videlicet purpurascens, pallescente, albo. quæ omnia in alimentum Americanis & Hispanis cedunt. Addit noster Author quartam speciem medicamentosam cuius, florim ait *Maluæ* similem. vnde omnes has species, *Cucumeraceis*, non *Sisaro*, cuius quidem saporem refert, adnumerandas esse iudico.

Vide etiam *Monardem* cap. 53.

De COAPATLI *Asphodelina*.
Cap. LV.

COAPATLI *Asphodelina*, herba est radices longas fundens, candidas, *Asphodelinis* non absimiles, unde inditum est cognomen, aut *Matlalytzic*. & ex eis folia proluxa, & Porraceis paria. flores in postremis caulibus veluti spicatos, & *Stoechadae* capitibus persimiles. Nascitur *Quauhtla Hoitzilacensi*. Radices sunt molles, & refertae succo, insigni sapore & odore carentes, frigidaeque, & humentis temperiei. tussae, & admodum auxiliantur ictibus serpentium. idemque praestant ex aqua buglossae epota.

De COAPATLI YANCVITLANENSI.
Cap. LVI.

HERBA est *Coapatli Yancuitlanensis*, ramulos frequentes mittens, folijs ornatos longis, angustis, hirsutisque, & infernè subalbidis. lacteisque flores. radicem verò longam tenuemque. Nascitur in collibus frigidis *Mysticae superioris*. Frigida videtur, & lubrica natura. Medetur venenaris potionibus, ictibusque serpentum, ter aut quater per singulos dies admota vulnere, aut semivnciae mensura, è liquore congruenti resoluta, atque epota.

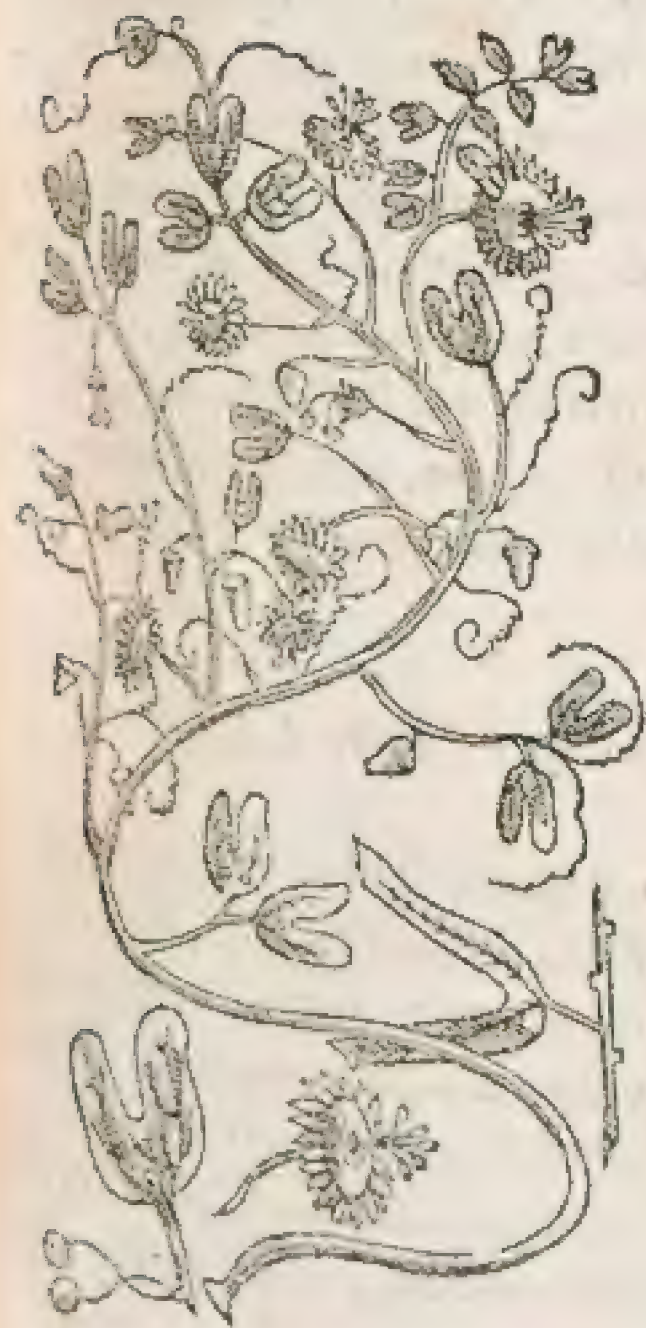
De COACIVIZPATLI, seu Medicina doloris. Cap. LVII.

COACIVIZPATLI herba est folia Buglosi, Rarim ab ipsa radice fundens. caules folijs paulò altiores, tres. quatuorue, læues, teretes, tenues, ac rubeos flores in summis eorum partibus, è viridi rubescentes. radicem verò minimum digitum crassam, fibratamque. Nascitur in calidis regionibus *Papalotipaci* inter saxa, prærupis cauisque locis. adeo autem est mirabile sanandis doloribus medicamentum, vt inde inuenerit nomen. Insigni sapore caret, & tamen nonnullum calorem participat. Aiunt, ius decocti illius, mirabile esse aduersus Gallicam luem. mensura foliorum esto manipuli tres, & aquæ totidem libræ. Decoquenda verò sunt ad tertias, & sorbendæ singulis diebus decem vnciæ matutino, velut ius decocti *Guayaci* assumi solet. Quin etiam interdum potandum est. ita quosuis dolores, ac præcipuè articulorum, placat.

Flos fere similis *Limonie*.

De COANENEPILLI seu Contrayerua. Cap. LIX.

COANENEPILLIS, quam alij *Tztac Coanenepilli*, alij *Coapatli*, alij *Coatli Xochitlanensem* vocant, herba est folia fereas lunæ crescentis in modum, aut solearum quibus calceantur iumenta, signata quoque clavis luteo colore. caules volubiles, teretes, exiles, ac ornatos per interualla prænaratis folijs. item capreolos, & flores multicolores, *Vetonicæ* ferè forma, sed longe minores. radicem verò prolixam, & conuolutam, minimum digitum crassam, fibratamque, cuius est vsus in medicina. Nascitur multis in locis agri Mexicani, sed præcipue *Xochitlani*, vbi eius vires sunt primò exploratæ, atque repertæ.

Cc

Radix

Radix namque est nonnihil dulcis, calidaque & sicca ordine fere secundo, & odora. quam tulam atque deuorata trium vnciarum pondere, aiunt mederi spleni, restaurare motum impeditum, sedare dolores, appetentiam excitare, euocare vrinam, calorem temperare, ventris dolorem lenire, semen retentum pellere, ac per somnos insomniare, à suis iam penè sedibus diuulsam, viperarum obsistere ictibus, venenatis potionibus, venenisq. alijs vim omnem adimere, expurgatis statim per inferna. præseruare etiam à meretricum veneficis insidijs, nocuisq. cibarijs, qua die fuerit deuorata. demum venenorum omnium perniciosam vim hebetare. Sunt qui flores idem præstare existiment.

Flores similes quidem sunt colore, Vetonice Altili, sed minores, & Bryonie forte potius comparari possunt, inter cuius species reponi possunt. Bacca colore ex Castanea ad nigrum tendente pinguat.

Contrayerua tantopere contra omnia venena celebris, est vel hæc ipsa herba, vel saltem congener. id enim mihi confirmarunt duo Monachi, qui in Meara multis annis habitauerunt. & patebit amplius ex his, quæ de viribus huius herbe à Reuerendo Patre assistente Hispania acceptis subiiciam, ex Hispanico translata. Hæc Radix est contra omnia venena, pestem, & speciatim eius mira effecta videbis in sequentibus. Drachma vna, vel sequidrachma, si persona robusta sufficiant, & grauitas morbi requirat, in quinque vel sex vncijs aquæ tepide, mane vel vespere sumptas, deinde sudor procuretur, seruit per Tauadello. repetebis, vel ter. & licet videatur incendere, & augere calorem, tamen eum potius expellit. Similiter ad dolorem lateris, ventriculi, artuum, capitis, Ischiadis, matricis prodest. in morsu araneorum, vipere, serpentis, & aliorum venenatorum animalium, est mirifica, nec est quidquam quod tam cito suos præstet effectus. & tandem est vnicum remedium in omnibus morbis usurpata ut supra. Radix quidem varias habet figuras, omnes tamen ex planta sunt eiusdem speciei. referuntq. quasi omnium animalium venenatorum effigies, ut inde cognoscamus earum esse antidotos. Aqua vel vinum, in quibus radix sicca imposita fuerit, si bibatur quotidie ad prandium, præseruabit à peste, Melancholia, iuuabitq. digestionem, & dissipabit flatum, ventriculum confortabit. Et qui vsus fuerit hac bibendi ratione, nunquam ad morbos erit procliuus. Hæc radix melior est quam Bezaar vel Theriaca, vel Unicornu, in suis effectibus. Vocatur hæc herba Contrayerua id est contra venena, item Cocuanenepille, Cocuapatli, Hecelematzi, hætenus ille. Hæc nomina videmus etiam à nostro Autore huic plantæ tribui.

De Planta, quam Cocam Peruinam vocant. Cap. LIX.

HERBA est Coca Peruina, ut audio, quatuor spithamas, plus minusve longa, folijs Myrti, sed paulò maioribus, mollioribusque, diluti viridis, & in quibus alterius minoris folij imago est expressa, semine verò racematim dependente, & Myrti instar, cum maturescere incipit, vergente in rubrum colorem, & tandem nigricantem. quo tempore folia colliguntur, in cratibusq. exiccantur, ac reconduntur in vsus. Quod spectat ad culturam, semen in primis ferendum est in seminarijs, deinde transferendum, atque ordine velut fabæ,

fabæ, & ciceres, disponendum, repastinato & culto solo. miscent folia dentibus commansa, pulueri tellinarum vstarum, in catapotiaq conformant, exiccantque, atque ita illis sunt vsui. Ore siquidem gestata, atque hinc inde conuoluta, sitim dicuntur extinguere, egregie nutrire corpus, famem sedare, vbi cibi, & potus copia non est, & tollere per longa itinera lassitudines. Quin eisdem catapotijs vti solent permixto, deliciarum gratia, *Yelt*, in oppidis domicilijsq. suis manentes, ad somnum conciliandum, ebrietatemq. inducendam, & laborum, curarumq. omnium obliuionem, atque quietem. Est etiam illis pro nummo, & eius plantæ commercio feruent emporia.

Vide & Monardem cap. 52. Consule etiam eos, qui historiam Peruanam conscripserunt, & (lusi) notas ad Rete, in Garciam.

Extra dubium est, hanc plantam Rusco vel Hippoglisso esse congenerem, cum foliolum alteri insidere scribatur, & reliqua in descriptione posita non contradicant.

Eius folia vidi apud D. Henricum Coruinum Pharmacopæum, Rusco omni-
no similia, insidentem tamen linguam non habuere, id quod ætati plantæ adscriben-
dum puto.

De COZTIC XIHUITL.

Cap. LX.

HERBA est Coztic xihuitl folia
lini ferens longiuscula, & an-
gusta. caules, tenues, dodranta-
les. semen orbiculare in summis ramis.
radicem longam, tenuem, & fibra-
tam. Nascitur Chalci, frigidis locis ac
collibus. Radix rufa, & deuorata ex
aqua, semiuncie mensura, vacuat om-
nes humores.

Semen in summis ramulis depingitur
viride. & in eo apparet linea quedam
nigra, qualis in Christophoriana baccis
conspicitur.

De HVACVIQVA, seu somno ani-
malis HVACVIQVE
nomine. Cap. LXI.

HVACVIQVA volubilis herba est, folia mittens rara, Hederæ figura,
sed angusta, & longa. floresque coccineos. caules, exiles, teretes, hi-
spidi. Radicem verò tenuem. Nascitur temperatis locis, planisque,
& humectis Viuapæ, vbi in magno habetur precio. Insigni videtur sapore
carere. & tamen ius decocti eius infusum, aluum lenit, aut puluis eius dua-
rum drachmarum pondere deuoratus, eiusque dolorem, contractum præci-
pue ex albore, leuat.

De *MECAPATLI MECATLANENSI*. Cap. LXII.

HERBA est *Mecapatlis*, folia habens cordis figura. caules volubiles, luteos, unde nomen. florem purpureum, *Caxtilatapan* similem, in calycibus luteis contentum. radicem verò longam, ac tenuem. Prouenit in calidis *Mecatlanensibus* syluosis locis. Ius decocti eius humores crassos, ac frigidos purgat, ac ventris noxia pellit animalia. Decoquenda est adhuc virens, & matutino potio propinanda. sicca enim inutilis est.

Hanc conuolunli speciem vidi in Horto D. Coruini. flos eius est elegantissimus, sed caducus vt in reliquis speciebus. semen nigrum vasculis membranaceis concluditur.

*Huic alia ibidem nata, fuit admodum similis, sed flore caruleo, eiusdem magnitudinis. semine admodum simili, sed folia cordis figuram non habent, sed similia sunt *Gossipinis* vel *Hederaceis*. hirsuta, caulis rubet.*

radix admodum subtilibus fibris constat. cetera omnia, vt in prædicta.

De *MOTINENSI* herba expurgante. Cap. LXIII.

MOTINENSIS herba, folia parua, cordis figura fert. caules rubros atque volubiles. flores rubeos, calycibus similes, vasculaque obrotunda, vbi includitur semen. radicem verò fibratam. Nascitur *Xiquilpa*, & *Tharimbari* prouinciæ *Michuacanensis*. Semen tritum, atque ex aqua deuoratum, drachmæ vnius pondere, omnes humores citra noxam vllam expurgat.

Et hæc admodum similis priori modo descriptæ. cui etiam vires purgandi respondent.

De *QUALANCAPATLI*, seu irati hominis medicina.

Cap. LXIV.

HERBA est *Qualancapatlis*, folia saligna proterens. caules contortos, teretes, tenuesque. Nascitur *Hucitlalpa*. Frigida est, humidaque, ac saporis & odoris prope nullius. Propinantur folia tusa, atque resoluta ex aqua, homini qui ob iram, acceptamue iniuriam malè habet. unde nomen.

De TEMECATL expurgante.
Cap. LXV.

TEMECATL expurgans, herba est folia rara, triculpidia, ac modica mittens. caules tenues, lentos, repentes per terram. flores orbiculares, modicos, luteosq. iuxta singulos foliorum exortus, toto caulis procursu, & tandem vascula referta semine, infernè hirsuta, & subalbida. radicem verò Raphano similem, sed tenuiorem. Nascitur Alcomani vbique. Radices semiuncia pondere potæ ex aqua, bilem & pituitam per superna atque inferna, vacuant.

Et hac herba species est Conuoluuli. unde etiam vim purgandi obtinuit.

De TLACOHICHIC OCAPETLA-
RVCE seu Saluifolia. Cap. LXVI.

HERBA est Tlacoichic, furculosæ radici innixa. unde profert stipites tres cubitos longos, teretes, & purpureos. folia serrata, Saluie similia, sed aliquantisper latiora, infernè subalbida, ac virescentia supernè. & flores in supremis caulibus candidos, & in pappos abeuntes. Succum vncie vnius radicem potatum ex aqua, aiunt, pituitam per inferna vacuare, mederique ventris dolori, ac scabiei, splenemque minuere.

De TLACVITLAXCOLLI, seu
visceribus terre. Cap. LXVII.

TLALCVITLAXCOLLI, ab alijs Tauhucapatli dicta, herba est folia habens Origani, sed longiora, & angustiora, circinataque. & fructum rotundum, toto caulis procursu vtrinque, iuxta foliorum exortum. Radices verò albas, tenues, & longas. Prouenit Atlapulci, vbi vtuntur succo eius instillato naribus, ad pituitam è capite euocandam, & leuandum eius dolorem, tumoresque faciei discutiendos, & in magno habent pretio. Radices namque duarum drachmarum mensura epotæ, omnes humores purgant,

gant, citato vomitu, & aluo soluta. Securus est atque innoxium pharmacum, etsi anxietatem aliquam nonnunquam excitet. mitius tamen est arene viridi, atque è calida aqua deuoratum.

Radix crassa, non tenuis, ex rubro in album tendens, depingitur. caules geniculati, ut internodium quoduis ipsi nodo insertum videatur. folia bina sibi opposita in nodis.

De TLALAMATL morbi Gallici sedante dolores, & Herba Ioannis infantis. Cap. LXIX.

HERBA est *Tlalamatl*, ab alijs nuncupata *Tlalcimatl*, seu *Cimatl* humilis, ab alijs herba *Ioannis infantis*, à Michuacanensibus *Turipitaquam*, ab alijs verò *Cureci*, quæ folia fert obrotunda, terrena, Nummulariæ similia. caules purpureos per terram serpentes. purpureos, spicatoque flores. semenque paruum, & rotundum. radicem verò longam, tenuem, & fibratam. Nascitur temperatis locis, aut paulò frigidioribus, quales sunt Mexicani, ac nonnulli ex Michuacanensibus. Frigida, siccaque natura constat, & adstringenti. medetur vetustis, ac recentibus plagis. diciturque maturare, ac rumpere præter naturam tumores, & abortum coercere. quin & tula, ac duarum drachmarum pondere deuorata dolores è morbo Gallico ortos sedare, & vacuare humores omnes. illita verò oculis, eorum inflammationi mederi, ac pediculos interficere.

Folia parum rubent iuxta petiolum in pictura.

Aliam videtur sub eodem nomine describere herbam Monardes, folio Oxalydis, eisdem tamen viribus ad vulnera sananda præditam.

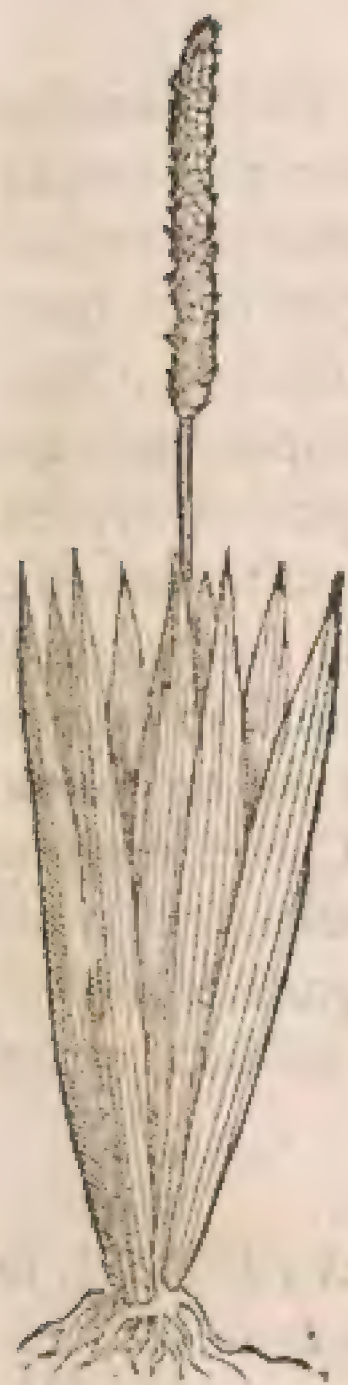
Vide cap. 16.

De TZAGVANGVENI III. seu Hæmorrhoidali Mexicana. Cap. LXX.

TZAGVANGVENI, quam alij à natali loco *Çaqualpensẽ* plantam vocant, alij *Totolyxiti*, alij *Comalquilitl*, & Michuacanenses *Xeriz*, herba est folia habens angusta, & proluxa, magnaque ex parte quina, & similia *Yztauhyatl*, seu Indico Absinthio. caules sex dodrantes longos. coccineoque flores. Radicem verò fibratam. Prouenit *Quauhnahuaci*, campestribus vltisque locis. Admota hæc hæmorrhoidibus, aut brachio appensa, eas exiccat, atque corrugat.

De YTZCVIMPATLI, seu Canis interfettore, vel
Hordeolo. Cap. LXX.

YTZCVIMPATLI, quam alij *Quimichpatli* vocant, Hispani verò Hordeolum, herba est, cuius tria reperiuntur genera. Primum folia fert oblonga, & angusta, lineisque secundum longitudinem procurentibus insignia, è radicibus fibrarum æmulis. caulem verò tres dodrantes longum, ac minimum digitum crassum. cui hærent granula hordeaceis similia, spicatum composita, unde nomen. Nasceitur in regionibus frigidis. Semen vermes extinguit, vlceribus quorumvis animalium carnibus ingeneratos, si tundatur, & redigatur in puluerem. vlcera putrida, & mali moris, egregiè curat, carnem supercrefcentem absumit, pisces inspersum necat, muresque, (vnde quidam *Quimichpatli* vocauerunt) & carnibus permixtum canes, unde nomen. quin si pulvis idem aquæ commisceatur, linteolumq. eodem humore madens, articulis applicetur dolentibus, mirum præstat auxilium. eadem aqua vlcera oris sanantur, colluta pediculi necantur, grauis anhelitus emendatur. & ius decocti spicarum, adiecto alumine, firmat magnopere dentes. Secundum genus apud Michuacanenses nascitur, eisdem viribus, sed radice Cæpis fibratis persimile. Est & tertium apud eosdem, folijs angustioribus, orbiculari radice, sapore ferè nullo, & quo ad cætera simile.

Prima.

Secunda.

Tertia radice orbiculari.

Describit hanc herbam etiam *Monardes*, sed sub *Cenadille* nomine. Et nisi mentionem faceret vaginularum quibus semen includitur, putarem non in frumentaceo genere hanc herbam reponendam, sed in genere *Ranunculorum*, v. l. *Anemonum*. Vix enim in frumentaceis tanta armenia reperitur. & *Author* noster ait, folia oblonga, nec addit hordeo similia. Vnde forte alterius generis fuerint, quæ in lingua *Dalecham-py* videas. addit caulem c. assitit digiti, quem in frumentis non inuenias. Spica tandem etiam inter *Ranunculos* & *Anemonum* genera reperitur, in quibus etiam filamenta illa, forte hordei aristæ representare possunt. sed in hac re nil assero. Plantam quam *Lugdunensis* depinxit, ex descriptione tantum, ut mihi videtur, expressa est.

Sequentes vires accepi à Reuerendo Patre Societatis *I E S V* Assistente Hispaniarum ab Indis exploratas. Pulvis huius herbe vlceri Cancroso impoñitur, necat Cancrum. sanat vlcera quantamcunque sint antiqua & maligna, interficit vermes in vlceribus natos, tum in homine tum in bestiis. tollit omnem scabiem inspersio pulueris. Confirmat dentes, si eorum aqua in qua pulvis fuerit bis terue ablatis. Tollit etiam dolorem dentium licet computruerint. Lauando cum aqua hordeoli scabiem e. d. m. dis liberat.

De ÇAÇATZIN, seu parua
ÇACATL. Cap. LXXI.

HERBA est Çaçatzin folia Ma-
li Punicæ proferens, sed lon-
gè maiora. caules purpureos, ac fru-
ctum orbicularem cicere maiorem.
Radicem verò fibratam. Nascitur in
ingis arborum expertibus, regionum
frigidarum, quale est oppidum *Thi-
lyuquitepece Tlaxcaltecarum*, ubi in ma-
ximo habetur ab indigenis pretio, pu-
eris incolumes ab omnium mor-
borum iniurijs degere, ob eius her-
bæ copiam. Cortex namque radice
redactus in puluerem, ac duarum
drachmarum pondere deuoratus, al-
uum leniter, ac citra noxam villam
subducit.

De TCHCAXIHUITL, seu Goss-
sypio. Cap. LXXII.

HERBA est Tchcaxihuitl, Goss-
sypium à nostris nuncupata, quæ
est huic nouæ Hispaniæ frequentissi-
ma, & cuius per singulos annos mes-
sis fit vberissima. Nascitur in calidis,
humidisque, cultis præcipuè, locis. Ger-
mina tula, atque epota ex aqua,
aiunt, mirè resistere puncturis Scor-
pionum, Viperarum, cæterorumque
animalium venenatorum. caulis vide-
tur frigidus, siccusque, & adstrin-
gens. & ulceribus medetur leuiga-
tus, & admotus. folia verò glutinosa
naturæ.

Gossypium Europa notissimum, cuius
descriptio vberior extat apud *Matthio-
lum*, *Herbarium Lugdunense*, & alios
Botanicos.

De *ATLYCHIPINCA*, seu *Aque gutta*. Cap. LXXIII.

ATLYCHIPINCA herba est paruula, folia fundens Solani, Piperisvè, neruis secundum longitudinem procedentibus, molliora tamen, & magis acuminata. caulem breuem, tenuem, ac tenerum. Radices verò capillis similes. Sapore, & odore insigni caret. Prouenit in calidis *Pahuatlanensis*, circa loca humentia, amplexa cautes. Frigidaque, & humenti constat natura. Propinatur vnciæ vnus mensura, ex aqua fontana, Buglossiuè, aduersus cordis affectus, quos vehementi ardore laborantes pati solent. Sedat enim calorem, arceat animi deliquium, omnemq. angustiam, atque anxietatem fugat.

Et *XICAMA*. Cap. LXXIV.

HERBA est *Xicama* vocata, volubilis, quam Mexicenses *Catzotl*, seu radicem succo manantem, vocant, radicis crassæ, in orbicularem formam magna ex parte vergentis, candidæ. gratiq. nutrimenti, & impensè refrigerantis temperiei. vnde prodeunt rami tenues, teretes, longi, & per terram sparsi. è quorum singulis per longa interualla, terna oriuntur folia, composita in modum crucis, ac veluti per medium orbiculariter secta. siliquæ etiam mediocres, quibusdam infartè lenticulis. Vbique prouenit, sed præcipuè horrensibus locis, sata atque excolta. Vñus est radicem, vt quæ in mensas postremas subinde veniant, gratamque, & frigentem, & flatui generando aptam, præbeant æstuantibus alimoniam. neque admodum malam, si prius aliquandiu pendeant persflabili loco, ac permittantur ibi emarcescere. Sitim eadem extinguunt, linguæ ca-

lori, & siccitati aduersantur, febricitantibus peropportunum alimentum præstant, corporaq. refrigerant, humectant, & alunt. Saccharo conditas aliquando audio radices, aut arena obrutas, delatas fuisse in Hispanias, nec priusquam eo peruenirent vitium aliquod contraxisse.

Flores purpurei depinguntur in hoc legumine, siliqua vero nigra.

De *COZAMALO XIHVITL*, seu herba *Iris*. Cap. LXXV.

COZAMALO XIHVITL herba est radici tenui, & longiusculæ iunixa. vnde profert caules. & in eis folia rutacea, stipantia vtrinque caulem

caulem ordine quodam . floresq. albos , & candentes, forma *Hoaxim* . Nascitur in calidis temperatisq. collibus, Mysticæ inferioris . Frigida est, siccaque, & adstringens . extergit dentes , gingiuas carne explet , ac putredinem omnem dissipat . qua in re præstanda mirabile est medicamentum , si tusa ipsa commanfaue , aut eius succus applicetur . vlceribus etiam pudendorum succurrit .

*De TETZQVIXOCHITL, seu TZQVIXOCHITEL
saxea. Cap. LXXVI.*

HERBVLA est *Tetzquixochitl*, folia mittens Lini. caules teneros, teretes , purpureos , ac lignolos . florem Chamæmeli in summis caulibus, sed candentis ambitus, umbilici verò lutei, qui aliquando in purpureum vergit . radices verò furculosas . nec omnino videtur distare à nostrate minori Belli vocata . Prouenit in saxis, saxosisq. locis . Radix frigida est, & adstringens . exhibetur hæmoptoicis cum maxima utilitate, quauis mensura . Seruatur verò radix in annuos vsus .

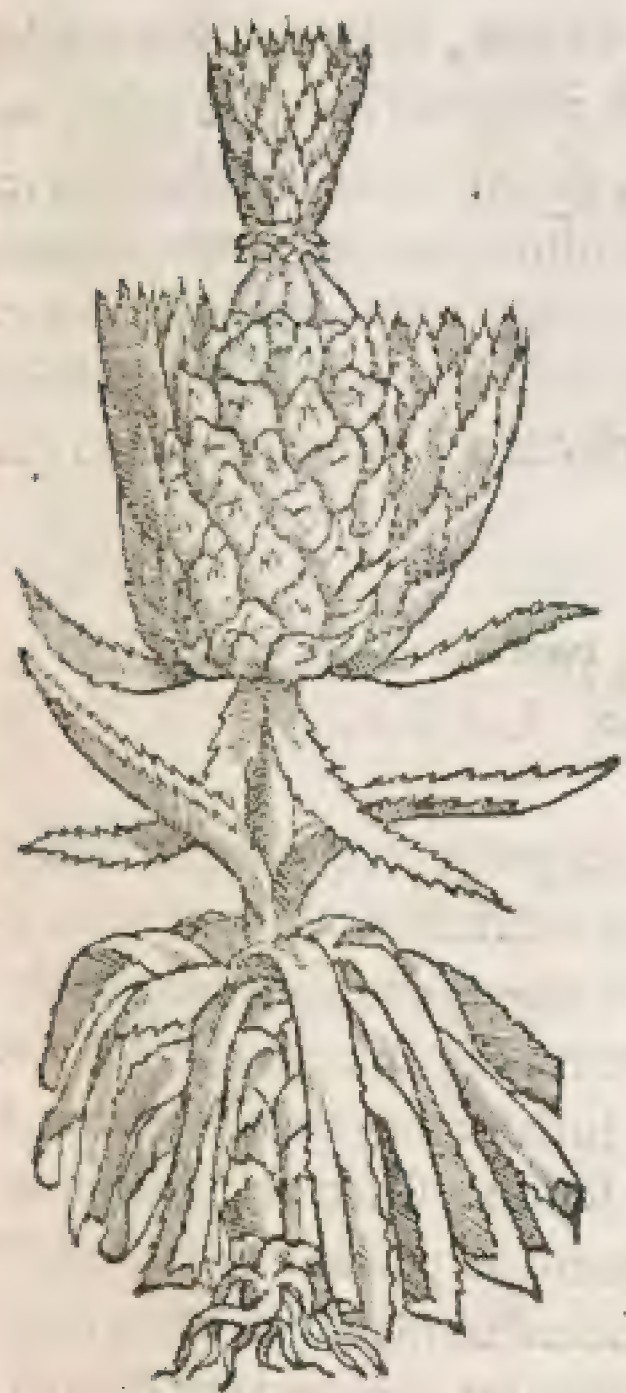
De TOLOPATLI Irina. Cap. LXXVII.

YOLOPATLI Irina, (sic dicta à facultate cordi opem ferenti à *foliorum* figura Iridis folijs simili) herba est, cuius duæ reperiuntur species . prima, folia fundit Iridis minora, angustioraque . flores similes *Omuochitl*. radices verò Pyris paruis similes, subrubescences, oblongiores, fibratæque . Posset in Narcissi species referri . Nascitur *Quauhchinanci* calida regione, iuxta montium fauces . Radix vnciæ vnius mensura deuorata, cordis dolorem, aliosque eius affectus, curare dicuntur, febres exinguere, ictisq. & ijs qui ex loco quodam excelso cecidere, aut verberati sunt, opitulari . Sunt qui asserant syncopi mederi, mærori, ac pectoris morbis, cubitum iam euntibus deuoratam . Frigida enim, humentique constat natura. caloris, odorisque expers est . Alia *Tolopatli Pitzaohac* nuncupata, herba est carens caule, flore, & fructu . folia verò fert Plantaginis similia, sed tenaciora, crassioraque, & angustiora, ex vnica radice, singula binauè, prodeuntia . Hæc in calenti prædicta nascitur regione, saxosis locis . trita ac deuorata, febres exunguit . frigefacit enim quoquomodo corpori admoveatur .

De MATZATLI, seu Pinea Indica. Cap. LXXIIX.

MATZATLI, seu Pinea Indica, dicta sic ab Hispanis huius orbis colonis, ob fructum, similitudinem Pineam habentem, planta est folia Iridis mittens, sed spinosa. radicem fibratam, crassamque. & vnicum pomum, germinibus circumcirca exorientibus, ac altero in culmine Pomi. detractis his ac satis, radices statim aguntur, alterumq. producitur pomum Pineis nostratibus magnopere, ut dictum est, simile, similibus stipatum germinibus. initio hoc apparet rubrum, sed procedente tempore, ac rubescente adhuc germine, pallescitur. Alumna est *Haitina* Intulæ, huiusque nouæ Hispaniæ calidarum regionum, montosisq. in locis incola. Sapor est dulcis, acidusque. temperies frigida, atque sicca, ac succo manans natura.

Exhibetur febrientibus refrigerij gratia, & ad excitandam appetentiam. retineturque ore, ut sitim mitiget, & linguam humectet. quamquam in bilem facile conuerti dicatur. Sapor est eius fructus, quem vulgus Malocotoneum vocant, non sine quodam, ut dictum est acore. condita aliquando saccharo, atque ita delata in Hispanias, gratissimo succo placuere. ac recentia secantur in frusta, ac muria permittuntur immadescere, ut pars in bilem apta nata conuerti, exiccet, ac velut evanescat.

Hunc Carduum sub Ananas nomine describit Acoſta cap. 44. aitque ex Occidente in Orientem esse translatum. Addit, cultellum, si per noctem in vulnere Pineæ illius relinquatur, corrosum esse. quod quidem à re quavis acida fieri cuius manifestum est.

Quiedus lib. 7. cap. 13. historię naturalis Indicę, iconem excepta radice proposuit eleganterq. descripsit, sub Tatama nomine. cuius versionem lege apud Clusium in notis ad Garciam lib. 2. cap. 5. de Mangas.

Cuiatur etiam Theuetus, qui Nana vocari ait ab Americanis. Eadem habet Herbarium Lugdunense lib. 18. cap. 75. ubi etiam Icon exhibetur, differens tamen paululum.

Monardes cap. 63. Strobilium, & Nucem Pineam vocari ait.

De *TEPARI*, seu crassa planta. Cap. LXXIX.

TEPARI herba est folia ferens lata, serrata, oblonga, & mucronibus hastarum ferreis similia, spinifera, & pungenti lanugine insignia, veluti illa urticae. caules longos, teretes, cauos, geniculis per singula quatuor vnciarum spacia interceptos. Radicem verò sensim gracilescientem, fibratamque. Nascitur *Pazcuari*. insipida est, odore carens, frigidaeque temperiei. folia arida, rufa, mederi dicuntur vlceribus, haud aliter ac ius decocti radicis eius, quod epotum dolores quoque sedat, febres placat, & arthriticis medetur cum adipe applicita.

De *TABACIS* Haytinorum, quos Mexicani vocant
POCTELT. Cap. LXXX.

TABACOS vocant, Arundinum caua perforataque fragmenta; sesquidodrantem longa, puluere carbonum extrinsecus illita, intrinsecus verò *Telt*, liquidambra, *Xochicoçotl*, & interdum alijs quibusdam calcentibus plantis, atque odoribus referta. horum incensorum, ea parte qua pleni sunt, fumo ex altera tracto, deuoratoque velut quodam suffimento, somnus inducitur, & omnis laboris, atque lassitudinis hebetatur sensus. Quin etiam dolores omnes, ac praecipue capitis, sedantur, pituita fluens ad pectus expuitur, iuuantur asthmatici, & corroboratur ventriculus. Cauendus tamen est nimius eorum vsus, alioqui iecur distemperiem calidam contrahit, in cacheximque & alias affectiones inciditur incurabiles.

Eadem serè habet Monardes cap. 15. de Tubulis ad asthma perutilibus. quamvis compositionem non addiderit.

RERVM MEDICARVM
NOVAE HISPANIAE
NARDI ANTONII RECCHI
Liber Nonus.

ANIMALIA EXHIBET.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI PRÆFATIO.

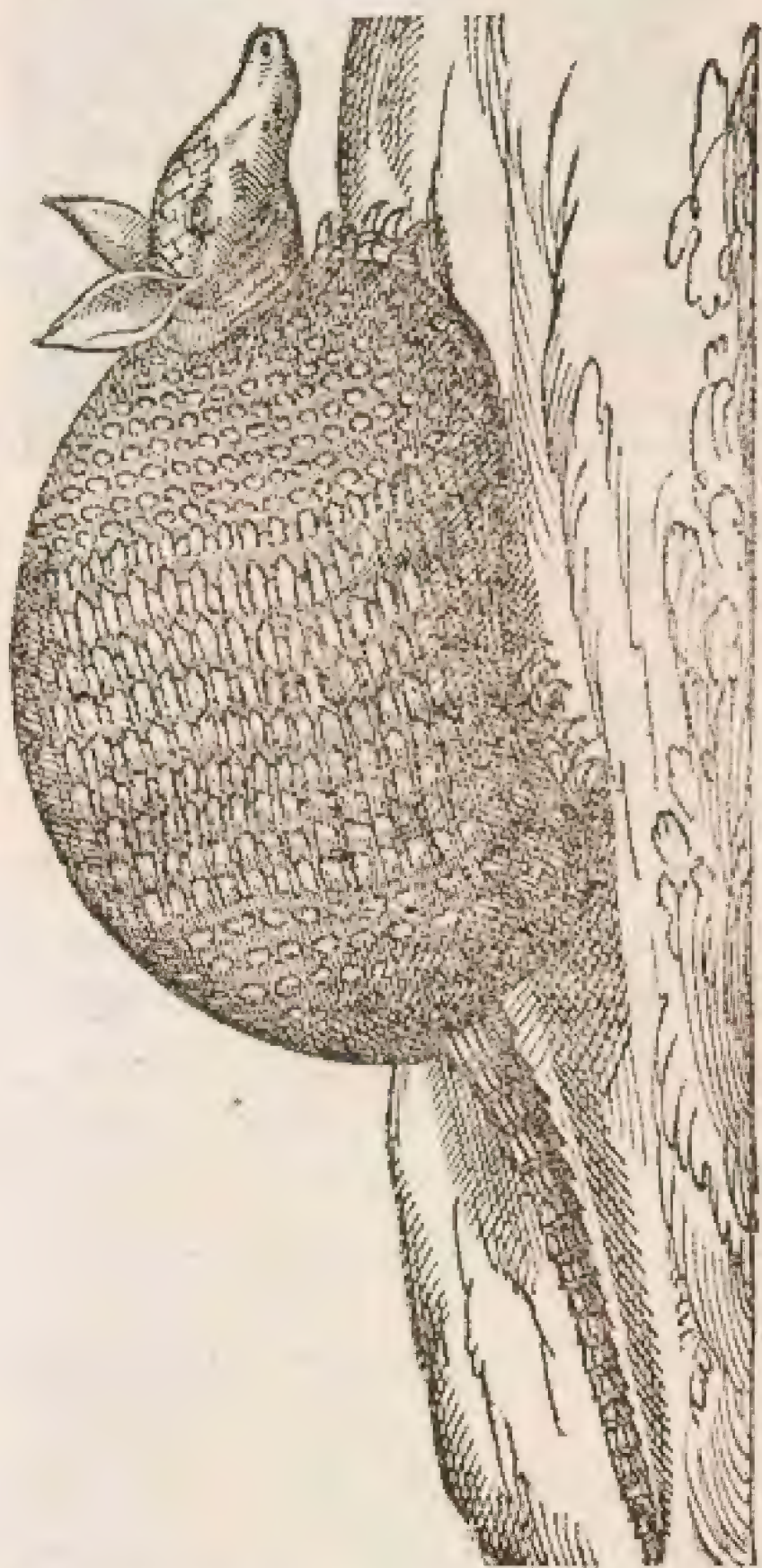
NERAX Rerum ac Polydædala Natura, quæ non machinata est, ut hominem cuius vnicè studiosa est, oblectet, & in sui admirationem allectet? Quam multas hic Plantas, quarum ne nomina ad nostri orbis prius incolæ perueniant, quas occidentalis illa Mexicana regio copiosius fert, genuina sua icone expressas exhibuimus? Non idè diues illa Natura in his vires suas euacuauit. sunt & animalia non pauca quæ Author his subiungit, facie, usu, moribus, mirabilia, ut eorum historia declarabit, quæ longè ab Europæis nostris, Africanis, & Asianis differunt, adèd ubique omnipotens Deus, summam suam bonitatem humano generi palam facere voluit. Et licet animalia nobis inserviant ad parandum cibum, ad æconomiam, & varias alias exercendas artes, non minimam tamen Philosophia in his sibi partem vendicat. quæ suauis animum contemplatione, in tam varijs eorum speciebus, & varijs magis eorundem organis corporeis, & animi moribus adhuc magis varijs, pascit & recreat. Quare ad animalia nunc transimus. selecta quidè à Medico, & rara. qui & alia volet, leget Ouedi Naturalium Indicorum historiam, qui summa eadem diligentia describit. Libri etiam historiarum & navigationum, operam suam egregiè præstiterunt in horum enarrauda varietate.

Dd

Ee

*De AYOTOCHTLI, seu Dasypode Cucurbitino, ab alijs Taton,
vel Armadillo dicto. Cap. I.*

AYOTOCHTLI, seu Dasypus cucurbitinus, animal est monstrificum, & suapte natura duris armatum laminis, canis Melitensis magnitudine, sed cauda valdè longiori. Pedes sunt Echini terrestres, rostrumque, sed gracile, & oblongum. armatur vndeque crusta, bellico equorum tegumento persimili, in laminas connexas atque mobiles diuisa, qua se conuoluit, & vndeque tegit, vbi opus est. quare ab Hispanis Armadillo, quasi cataphractum, aut armatum, à Lusitanis Encobertado appellatur. Auriculæ sunt murinæ, sed longiores, nimisque graciles. Cauda longa, teres, ac geniculata, eodemque modo laminis circumuallata crustatis. Venter candet, & pelle operitur molli, humane haud absimili, longiusculis, exilibus, ac raris pilis vestita. Formicas venatur cubans supra dorsum, & cauda ori admota, quæ rectè procedentes incidunt in insidias, & cibum deludenti suggerunt monstro. vix enim est vllum animal, qua se tueatur alaque, arte & industria destitutum. Cum fugit

in præceps, caput caudamque ventriculo applicat, ac ruetur crusta, ac sese in spheram conuoluens rotatur. Quod si pertinacius quispiam insectari persequeretur, sese in hominem contorquet, & interdum icto vehementer dorso suo, pectore exanimat. Versatur in vliginosis lacubus. lumbricis, piscibusque, ac vermiculis vescitur, nec non & quibusdam arborum baccis, ac pomis, & formicis, vt diximus. Caro est impensè pinguis, dulcis, & pituitosi alimenti, & excrementis redundans. Vtebantur antiqui cauda, ad eas quas Zebretanas vocant, (quarum erat apud illos vsus frequens) roborandas, & muniendas, crusta verò ad multa, quæ tunc ad bellicos tumultus, tum etiam ad pacem tranquillam spectarent. Aiunt, crustam illius tritam, ac dragmæ vnus pondere deuoraram ex iure decocti saluæ, euocato sudore, magnopere morbo Gallico curando conferre. Versatur in locis calentibus, qualis est Yauhtepecensis, lacustribus, vt diximus, & vliginosis.

NOTAE IOANNIS TERRENTII LYNCEI.

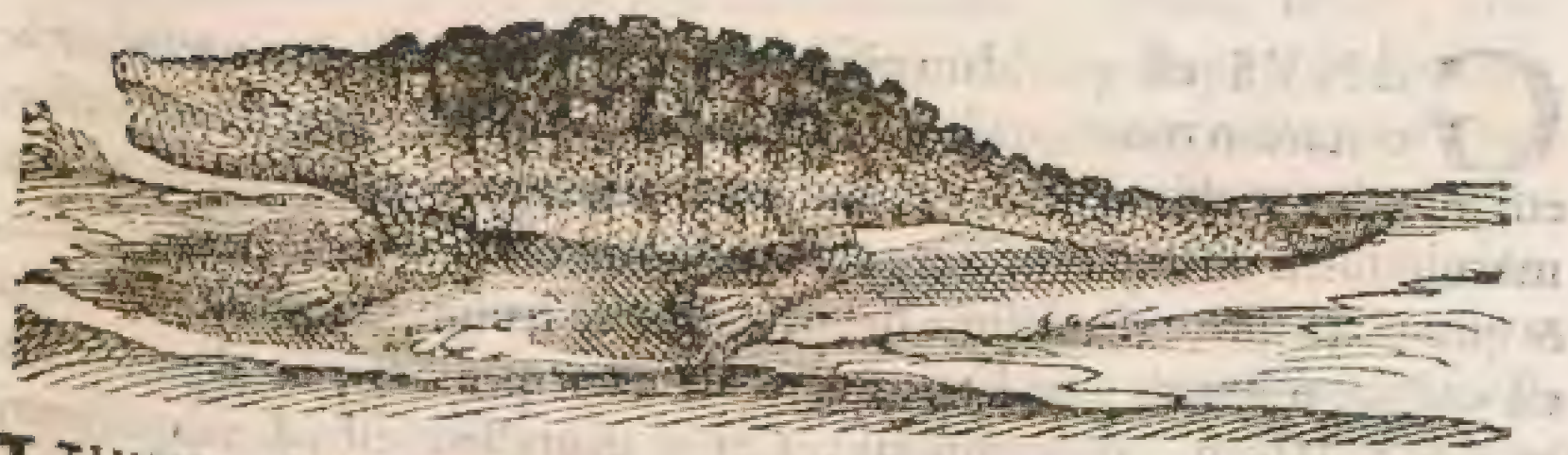
*Animalculum hoc, describitur, à Monarde cap. 3. qui illud Armadillo nominat. reli-
quos Auctores vide in notis Clusij ad prædictum caput.*

*Describit etiam tria huius animalis genera Clusius in Exoticis cap. 15. quæ apud
Iacobum Plateau Tornaci in suo Museo animalib. præsertim aubus instructissi-
mo, magna cum delectatione conspexi.*

*De ACALTETEPON, seu Monoxillo mucronato, quod priuatim
Temacuilcabuya vocant, Lacerto Nouæ Hispaniæ. Cap. 11.*

VERSATVR in Quauhnhuacensibus agris, alijsque feruentibus huius
nouæ Hispaniæ locis, lacerti terrificum quoddâ genus Coloto nostrati haud
ablimile, nuncupatum ab indigenis hispanis *Scorpius*, duas longum spitha-
mas, proluxa cauda, breuib. cruribus, lingua, quam interdum versat, ru-
bra, lata, ac bifida, toruo capite, incessu graui, tardoque, & crusta innectum
dura, fuluis candidisque punctis, paruulas margaritas imitantibus, aut litho-
spermi semina, variata. quæ à cruribus posterioribus vsque ad extremum
caput in varias digeruntur formas, ab eisdem verò ad extremum caudæ in li-
neas annulis similes, cingentes transuersim corpus per interualla, etsi fuluæ lon-
gè sunt numerosiores. Huius animalis morsus, noxius est sed minimè lethalis.
quò fit, ut visu quam ictu sit horridius, nec quemquam imperat nisi læsum,
& concitatum. Lumborum caro ingesta duorum obolorum pondere, venerem
mirum in modum dicitur excitare, neque ea in re Scincis cedere, crustam ve-
rò Scorpionum aduersari moribus. Nec desunt gentes, quæ arcus suos eadem
operiant, muniantque, putantes, ita venenatorum animalium noxiam natu-
ram hebetari, atque coerceri.

*De AQVETZPALIN, seu Crocodilis, quos alij Caimanes vocant.
Cap. 111.*

VIVVNT in quamplurimis paludibus huius nouæ Hispaniæ, alijsuè
aquis stagnantibus, *Crocodili* miranda corporis magnitudine, rostro proli-
xo, ac dentato, corpore crusta prædura, ac velut in conchas assurgente con-
tecto, ac forma coloris nostratibus simili. mira eorum natura, truculenti mores,
teritas in timidos, fugientesque, & formido (namque fugiunt audentes) iam diu
ab alijs auctoribus sunt enarrata, nos nonnulla alia, experimento & pere-

Dd 2 grina-

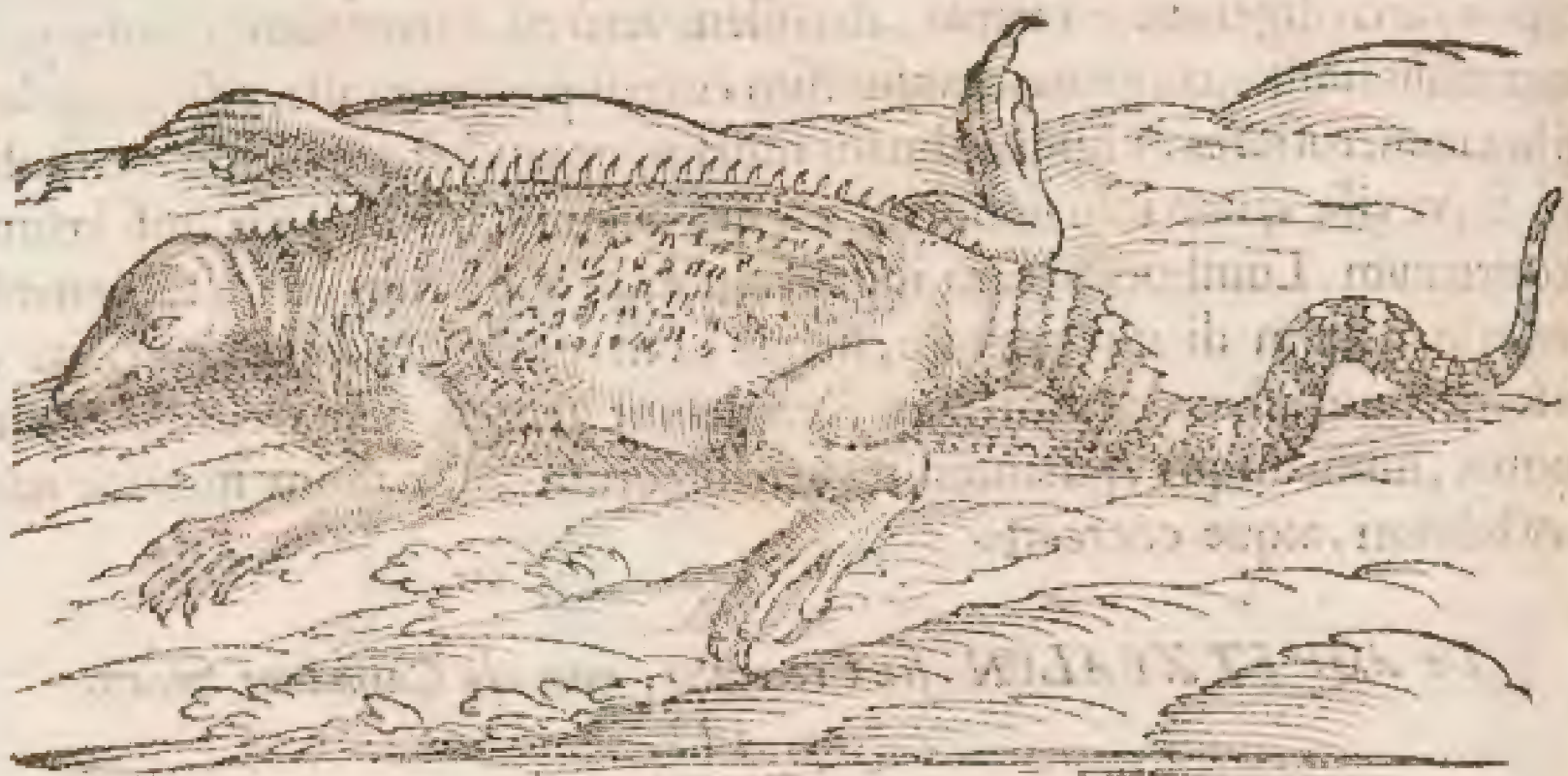

grinatione comperta, adiiciemus. Illud in primis admirari, adeoque immanis vastæque bestiae, ut quæ sex septemque passuum longitudinem excedat, à pueris Indorum collum alligari, atque ita pertrahi ad littora, non valente, ut inquiunt, monstro alioqui tardo ac segni, caput nocendi gratia contorquere, si non è contrario, sed lateribus, & transuerso occurru inuadatur. Nec minus mirabile est, per famem ac alterius alimenti inopia lapidibus vesci, & hos ipsos in illorum ventriculis corrosos, & penè absumpcos reperiri, redactoque in puluerem ac deuoratos, conferre lithiasi. præterque offendi iuxta *Crocodilorum* fauces, glandulas quasdam, fabis penè pares, suauissimum molci spirantes odorem. & has ipsas, febres egregiè sedare, ac prorsus extinguere. Quin eorundem ventriculus, ablutus emundatusque, probè sole exsiccat, & cum occasio offertur tritus, & deuoratus, lapidem renum, ac vesicæ frangit, ac pellet, & vrinam promptissimè euocat.

Horum lapidum meminit Monardes capite 33. eosque contra quartanae paroxysmos, temporib. alligari ab Americis asserit.

De AXOLOTL, seu Lusu Aquarum.

Cap. IV.

GENVS est quoddam piscium lacustrium, molli cute intectum, ac lætarum more quadrupes, dorantis longitudine, pollicemque crassum, etsi interdum cubitum excedit. Vuluam habet muliebri simillimam. ac ventris maculis fuscis distinguitur; à corpore medio ad caudam vsque nempe prolixam, & quæ iuxta finem tenuissima sit, paulatim ac sensim gracilescit. Pro lingua est cartilago brevis, ac lata. quaternis natat pedibus, in digitos persimiles illis ranarum, desinentibus. Caput depressum est, & reliqui corporis proportionem magnum. hiscens rictus, aterque color. Huic menstrua singulis quibusque mensibus fluere obseruatum sæpe sæpius est, haud aliter ac mulieribus, & ingestum venerem excitare haud secus ac Scinci facere solent, quos terrestres *Crocodilos* quidam vocant, ad quorum fortasse genus pertinent. Salubre, ac gratum præbet alimentum, nec dissimile anguillarum carni. multis parari modis solent, frixi nempe, assi, elixique. verum ab Hispanis magna ex parte

ex aceto, multo addito pipere, caryophyllis, atque filiquastro Indico, à Mexicanis verò filiquastro solo, seu intrito seu integro, familiarissimo illis, ac prægrato condimento. Nomen accepit à rara, ludicraque, qua præditus est forma.

De AXIN, seu vermium quorundam pinguedine. Cap. V.

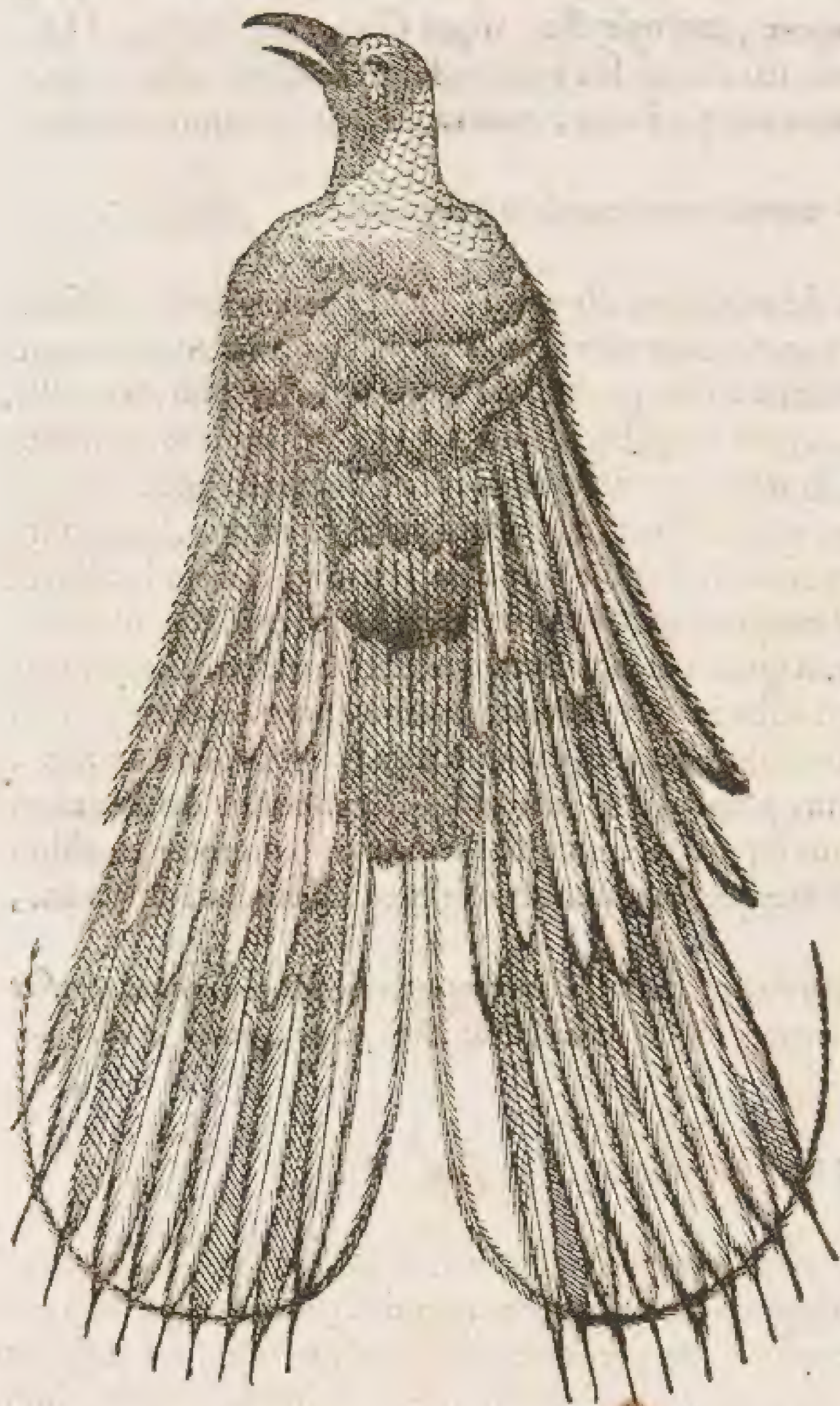
NASCUNTUR in arboribus *Quapatli*, aut alijs, quas nostri ob similitudinem Prunos vocant, cum tamen ad Myrobalanorum Arabicorum pertinere genus alicui fortassis videri poterit, vermes quidam hispidi *Axocnillin*, seu ferentes *Axim*, pallentes, vix longi, binos latos digitos, ac pennam crassi anterinam. Hos indigenæ ab arboribus deturbatos, permittunt ad ignem ex aqua elixari, aut discoqui donec comminuantur, & adeps eiusdem coloris *Axim* nomine supernatet, atque emineat. Colligunt hunc ad vsus multiplices incolæ, & conformant in globulos, è butyro vaccino parari solitis haud absimiles; olei odore, & lenitate, & ad omnia quibus oleum conferre solet, præstantissimos. non tamen in nutrimenti vsu adhuc venere. Dolores quancunque corporis partem occupantes sedant. nervos tenfos laxant, emolliuntque. discutunt tumores, aut, si natura ad id potius propensa sit, maturant. Erysipelatis desinentibus conferunt. vlceribus ferunt suppetias, conuulsisque, necnon enterocœlis, addita resina, ac *Picielt*. collectionesque cuiusvis generis breui admodum minuunt, atque discutunt.

Simile quid de vermibus è terra erutis, & in unguentum coctione mutatis, refert Monardes Cap. 52. eundemque effectum adscribit in Erysipelate, quem Author noster huic vermium oleo.

De AVE paradisea. Cap. VI.

OFFENDIT tandem veras Apodes vita, & quæ per tot secula homines latuerant, nauigatio in Malucas depræhendit. nempe aues, non pedum tantum vsu, quales multo antea tempore innoruerant orbi, sed pedibus ipsis omnino carentes, & eorum loco pennas fulvas, hispidas, tenues, duas spithamas & quatuor uncias longas, à medio circiter corpore prodeuntes, crinium crassiorum instar, fortitas. quorum vsus est (si vsquam volatu cessant) arboribus appendere, quando consedendi sunt impotes, & alligari inter sese marem & feminam, cum foueæ dorsi maris imposita oua, cavitare antica, foemina incubat, fouet, & amplectitur. Sunt enim qui affirmant, perpetuos volatus edere, ac sublimi semper pendere cœlo. & si in solum deturbari casu aliquo contingat, a pueris facili opera deprehendi. neque enim difficile est in tanta corporis paruitate, ac pennarum amplitudine in aere ipso veluti in arborum ramulis, aut in infimo collocari solo, ac veluti iacere. vix enim Carduelem, ac Anthillidem vincunt magnitudine, cum pennarum ambitu, quæ duas spithamas & uncias quinas prolixæ sunt, aquilis non cedant. Sunt hæ magna ex parte tenues, rufescentes ex albo, & è scapulis & reliquo corpore, non ab humeris, brachij suæ, cum eis careant, procedentes. Rostrum est nigrum, binas ferè pro-

lixum uncias, ac medicriter incuruum. Columbinum caput collumque sed caput partim aureo, & partim pavonino colore præditum; collum verò infernè pavonino, aureo verò supernè. Pectus, ac dorsi pars quædam aurea est, sed fulvis hemicyclis veluti undulata. Dorsum verò ad extremum usque caudæ, quæ admodum brevis est si cum reliquarum pennarum prolixitate cõparetur, fulvum, sed vergens in fuscum. Rore vivit, vaporibusque, & fortassis animalibus parvulis, ac penè nullis, nisi quæ fortè sunt in aeris parte excelsiori, providente natura, ut quæ nonnisi in aere pendere poterat, nullo, aut ibidem tantum parvo vteretur alimento. & cum perpetuò ieiuna intestina sint, carno-

sum, & quantum satis est, & pinguedine redundans, corpusculum reperiri. Ornant indigenæ hac aue desiccata caput, vbi ea cristæ loco, ob pennarum pulchritudinem, colores varios, & eiusdem avis raritatem, ac formam spectandam.

Solertissimus rerum naturalium indagator *Vlisses Aldroandus*, historiam huius avis una cum speciebus diligentissime, & copiosissime in Ornithologiæ opere suo prosecutus est. Huic accessit *Carolus Clusius*, qui in *Auclario* suo ad exotica, opinionem illam iam ab omnibus receptam, has *Manucodiatas*, nempe pedibus carere, planè refellit, auresque in *Hollandiam* una cum suis pedibus delatas esse asserit.

De CERCOPITHECIS. Cap. VII.

OFFENDUNTUR iuxta calidiora novæ Hispaniæ loca, *Cercopitheci*, quos Mexicanes *Ocumatli* vocant, varia magnitudine, atque colore. Reperies nanque nigros, pallentes, fuscosque, magnos, mira parvitate, ac mediocres,

dioces, alios capitibus caninis, ac omnes penè filiorum amplexu graues. Mirabile est, arborum ramos, quas conscenderunt, in viatores torquere, & iaculari; transilire flumina caudis inuicem apprehensos, & ab arboribus fluuijs vicinis vibratos. ac super omnia, sagitta aliouè telo vulneratis, quantam possunt ne dicam quantam solent homines hominibus, opem ferre, admotisque folijs, aut arborum musco vulnere, sanguinem fluentem sistere, atque ita vitam, si fieri possit, tueri. Educant filios singulos, pariuntque, & circumferunt, amplexu tenaci adhærescentes mira pietate, & amore erga prolem. atque id iuxta montium verrucas, & summa cacumina, vbi venatores pyram construunt Matzio circumdatam, adiecto lapide *Cacaotetl*, seu coruino, cuius est natura, igne calefactum, tonitruum edere, atque desilire. Concurrunt *Cercopitheci* ac iuxta incumbunt, edentes sparsum *Cacaotetl*. sed perterrefaciente eam gentem subito lapide, oblici filiorum, ac veluti expertes luminis aufugiunt, deferentes sobolem carissimam, relinquentesque in prædam venatorum. Cæteraque ad eorum naturam spectantia, adeò nota sunt cunctis, vt à me rursus hac in parte referri fuerit superuacaneum. Illud non est prætermittendum, *Cercopithecorum* ossa tusa atque deuorata, dolores à Gallica lue ortos, sudore euoca o, tollere, atque sedare.

De Cercopithecis vide plura apud eos qui animalium historiam conscripserunt. quib. adde Clusium in Auſuario suo ad exotica, vbi noua quadam describit genera

De COZCAQUAHTLI. Regina Aurarum. Cap. VII.

REGINAM esse aiunt *Cozcaquauheli* auium, quas Mexicenses Auras vocant. Gnosiarum aquilarum æquat magnitudinem. corpus vniuersum, præter collum, & eas partes quæ sunt iuxta pectus (ex nigro nempe purpurascens) fuluum est, ac pullum. alæ subtus circa exortum nigrae, cætera cineræ, desuper verò mixtim, fuluæ, nigrae, & vergentes nonnihil in purpureum. crura rubra sunt, & vnci ungues. rostri extrema, quæ psitaci esse iudices (tam est indistincta similitudo) alba sunt, cætera sanguineo colore tincta. amplum est narium foramen, oculi nigri, Iris fulua, rubrae palpebrae, sanguineo colore perfusa frons, & plicatilibus rugis torua, quas tamen nonnunquam explicat. qua in re vocatos Gallopauos viderur æmulari, & pilis quibusdam veluti retorridis, rarisque, & Aethiopum pilis haud absimilibus. Cauda est Aquilæ, infernè cinerea, foris verò nigra. Anguibus, muribus, ac lacertis, quos rapit, victitat, sed morticinis maximè, humanoque cum fortè paratum illud offendit, stercore. Sublimipeta avis est, & nimium extensis, expansisque volat alis, vix volatum intermittens. Indigena est huius prouinciæ. Veris educat tempore. obstitit vi incredibili ventis, contraniturque aduersantibus, eisdem sedibus perstans immobilis. Caro est inutilis, & nutrimento à nemine (quod adhuc compererim) nisi medicinæ gratia degustato. Fertur huius auis plumis mederi Indos viceribus admotis, carnibusq; elixis alimonix loco, durate affectu deuoratis, quas aiunt etiam morbo Gallico, præsentaneo quodam remedio mederi.

Inferius cap. 19. huius Speciem Auram ipsam Tzopilotl describit.

De

De COYATAHOAL. Seu Ichcaton. Cap. IX.

VERMIS est genus prædurum *Coyayaboal*, ab alij *Tzinehuil*, & ab alijs *Ichcaton* nuncupatum, supernè fulvum, pedibus autem ex albo purascentibus, numerosisque. quorum gratia fortassis posset in scolopendrie differentias referri. Arefactus hic, tritus, & ex aqua resolutus, illitusque maxillis bis quibusvis singulis diebus, dolores dentium sedat.

De HOATZIN, seu aue similem nomini edente vocem. Cap. X.

AVIS est, Gallinæ Indicæ penè magnitudine, incuruo rostro, pectore candido in luteum inclinante, alis, caudaque maculatis per intervalla pollicis, colore candenti pallidoque, dorso fulvo de suprema parte colli, sed utriusque in fuscum colorem inclinantibus, præterea etiam & temporibus usque ad rostrum & oculos, unguibus nigris, ac fuscis cruribus. cristam gestat constantem plumis è candido in pallidum colorem vergentibus, sed dorso earum nigro. vescitur anguibus. Vox est magna, & ululatum quendam repræsentans. Apparet autumn. inauspicata habetur ab Incolis. Ossa eius dolorè cuiusvis particulæ humani corporis a lancinatione sedant. suffitus quoque plumarum, mentem restituit his qui è morbo aliquo, ea parùm constantes euaserunt. Pennarum cinis devoratus medetur morbo Gallico affectis ope mirabili. Vivit in calidis regionibus, qualis est *Yauhtepecensis*. magnaue ex parte arboribus iuxta flumina consitis insidet, ubi nos eam auem conspicati, capiendam ac delineandam curavimus.

De HOITZITZIL, seu Aue varia. Cap. XI.

ETSALHOITZITZILIN

AVICVLA

YZIACHOITZITZILIN

TENOCOHOITZILIN

QVETSALHOITZITZILIN

TOZCACOZHOITZILIN

XOEHOITZITZILIN

A VIGVLA est minima, plumis variorum picta colorum, quibus intextis, mira quadam inter se subtilitate compositis, ac artificis industria coherentibus, duorum figuras, & quarumvis aliarum rerum indistincta similitudine, Indi artifices exprimunt imagines. Ea est ei natura, ut non diutius viuat, quam

quam flores herbarum quarum alitur melligenæ, durent superstites. postquam verò marcuere, ad pinus, aliasque arbores sese quadam naturæ providentia conferat (quod est fide dignissimorum virorum testimonio compertum, & scribarum fide non vno comprobatum in loco,) eique rostro affixo se servat appensam, donec sex plus minusuè transactis mensibus, ac deciditibus iam pluuijs, agris vernantibus, ac gratis herbis rurtus ortis, atque florentibus, de nuò reuiuiscat, similes vices sæpius subitura. Nec nugæ sunt, aut cuiquam debet esse dubitatum. seruata quippe est non semel aus stipiti affixa intra cubiculum, & cum sex menses exanimis pependisset, quo tempore sibi natura comparatum est reuixit, ac demissa in vicinos agros volitauit. Aiunt præterea, eius puluerem deuoratum, mederi epilepticis. Plures sunt harum auicularum differentiz, colorum varietate, ac corporum distantes magnitudine. quales sunt *Quetzal hoitzitzillin*, *Zochio hoitzitzillin*, *Xiuh hoitzitzillin*, & *Tozacoz hoitzitzillin*, *Totac hoitzitzillin*, *Tenac hoitzitzillin*, & *Hoitzitzillin*.

De HOITZTLACVATZIN, seu Tlacuatzin spinoso
Hystrice Nova Hispania. Cap. XII.

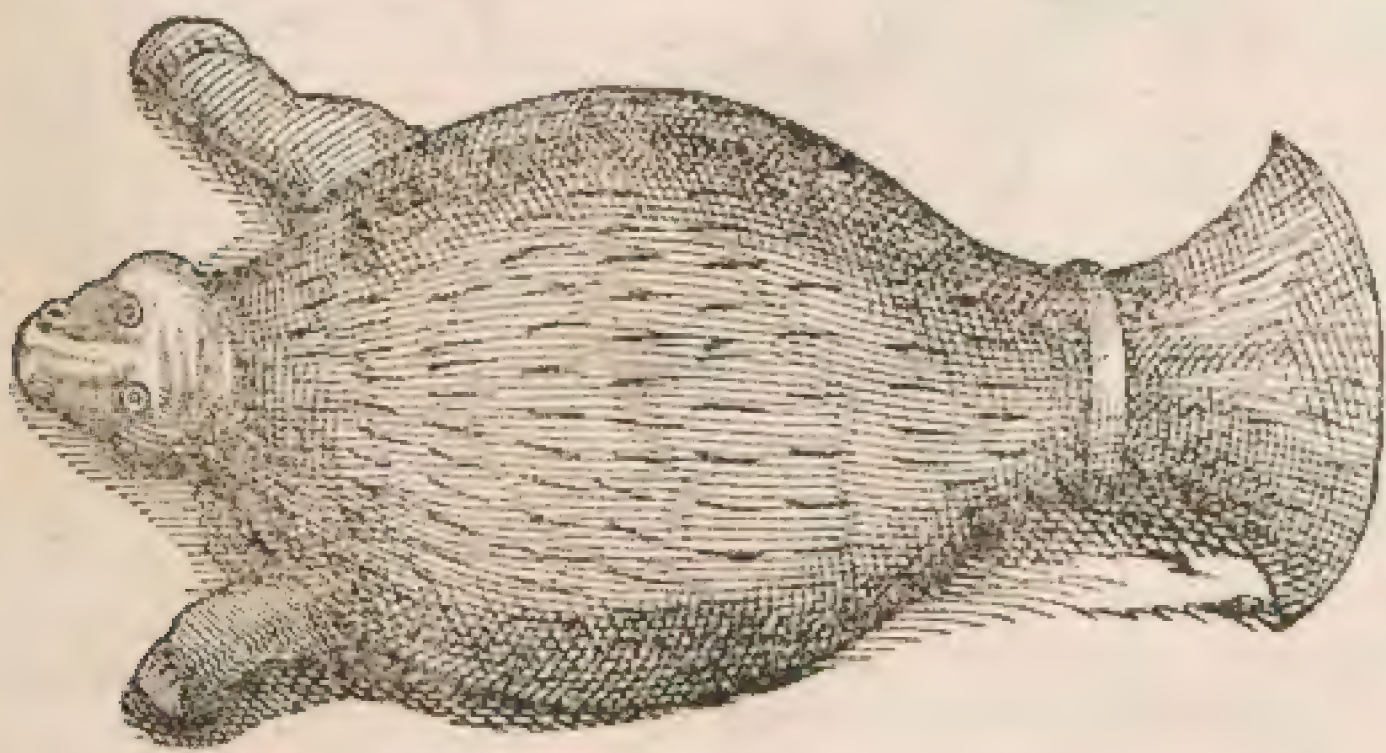
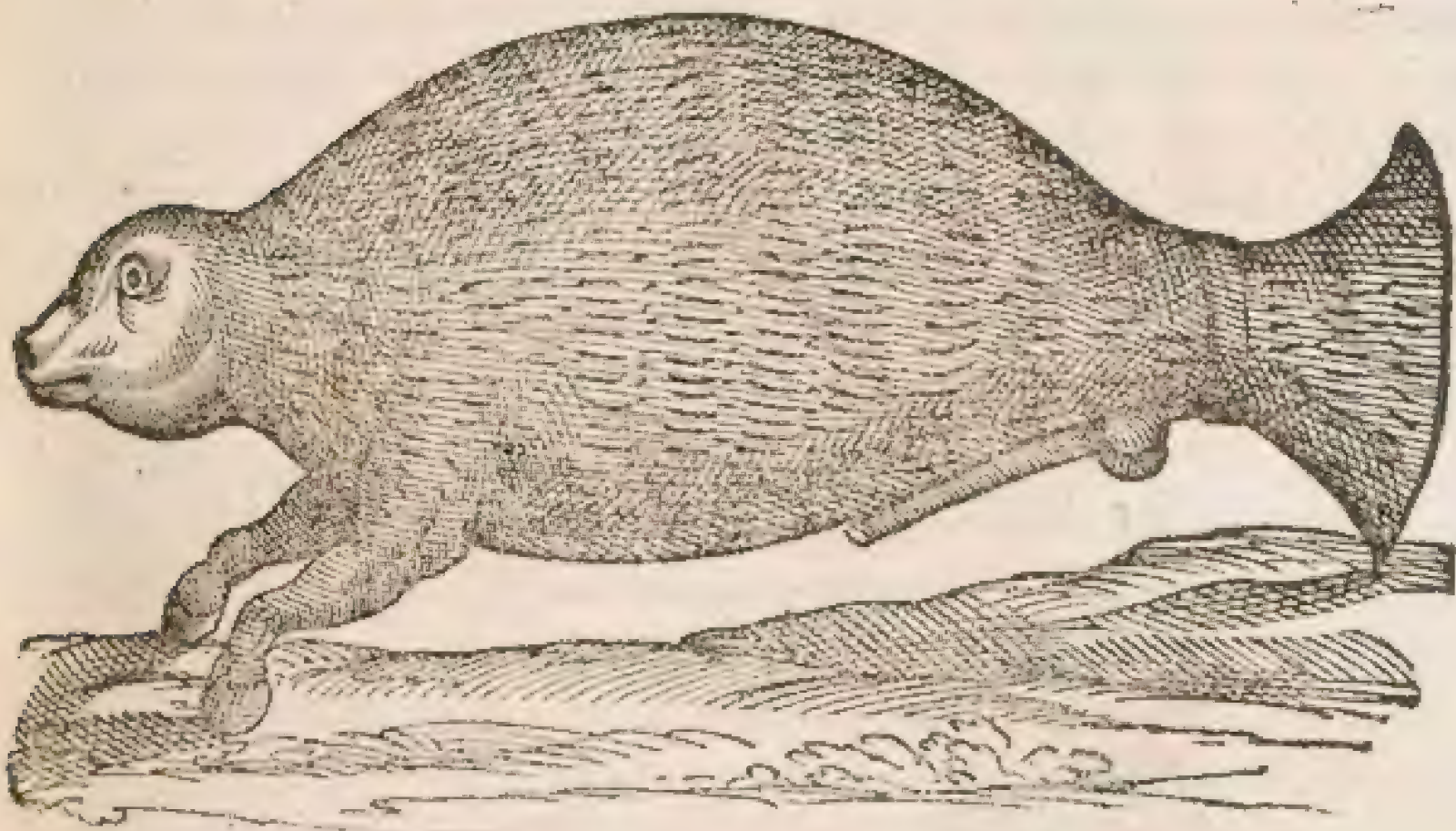

ANIMAL est *Hoitztlacvatzin*, canis mediocris magnitudinem æquans, colore nigrum, Melis aut *Tlacuatzin* forma, à quo trahit nomen. tegitur idem spinis canis, acuminatis, tres uncias longis, & hystricis spinis aculeisque perquam similibus, pilis tamen quibusdam mollibus, si caput excipias, interfectis, atræque lanugine, sed circa exortum candenti. Iaculatur eas in canes insectantes, nulla eorum industria, aut conatibus excutiendas. nam serfim magis magisque iritatione defiguntur, donec viscera perforent quadam naturali vi, trahantque corporis innatum humorem, atque ita transfixum confossumque canem tabefaciunt. Seruant Indi hos aculeos, aiuntque nouem horum, si leui igne calefiant, & exiccantur ita vt eorum vis non euanescat, in renumque puluerem redigantur, ac ex vino aut aqua propinentur, lapides renum frangere, emundareque vrinæ vias, ac velsicam, appetitusque venereos excitare, tum etiam dolori capitis sedando opem ferre, esseque vtilissimos. nam fronti, aut temporibus admoti, sponte sua adhærent figunturque, nec

nec prius decidunt, quam hirudinum more, cavitare sanguine referta, vacua-
raque causa excitante dolorem, ægri fiant incolumes, liberenturque à morbo.
Videndum animal, ac non minus miranda aculeorū vis, & summis laudibus ex-
tollenda sapientia atque potentia opificis summi, qui tanta rerum varietate,
tamque varijs naturę donis, hunc ornauerit mundum. Sunt verò aculei canden-
tes, luteique, tenues, ac tres uncias longi, sed mucronibus nigricantibus, &
peracutis. Cauda brevior illa *Tlacuatzin*, paulò tamen crassior, & aculeorum
à media parte vsque ad extremum expers. Pedes sunt quales *Quauhpeçotli*, sed
latiores. Rostrum canis simile, sed resimul. Dentes supra infraque bini, ve-
lut illi vocatæ *Tucce*. Venter spinarum expers est, ac tectum pilis, quemadmo-
dum & externa parte crura atque brachia. Cicurari potest, vivitque in calidis
Tonotla, & *Tetzotcalci*. viueretque, quantum coniectura assequi possumus, apud
Hispanenses, calidiusuè aliud Beticę oppidum, si eò portaretur. Vescitur fru-
ctibus fugacibus, ac montosis gaudet locis.

De MANATI. Cap. XIII.

EDVCAT vterque oceanus, stagnaque, piscem vocatum ab Haitinis *Ma-*
nati, bestiam penè informem, vitulo parem, & caprino capite tumentem, cum
ante-

anterioribus brachijs . forma fuscum , & pilis rectum raris , & quamquam furiosum , nullo tamen nocuum morfu . vitamque , & mari , & littore (ita tamen vt nonnunquam deferat aquas) agentem , & herbis littoralibus , ac Phicorum marinorum vescentem genere . Cauda est illi obrotunda , ac transuersim sita . Caput , & os vitulinum . magnæ nares , mammaeque . auriculæ paræ , necnon & oculi . parui dentes , aspera labra , & corium taurino crassius , ac firmitus . brachia bina anteriori parte sita , quinis distincta vnguibz , humanis similibz , ac pinnarum formam referentibus . umbilicus patulus est , anulusque . vulua muliebri , penis equinus . & caro , pinguedoque , veluti saginati suis , iucundigustus , seu recens comedatur seu salita . & gallica laborantibus luc in primis noxia . costæ visceraque respondent taurinis , & monstrificam præferunt molem . Humano more coit , fœmina lupina in littore ferè tota procumbente , ac celeritate quadam superueniente mare . vnicus verò generatur fœtus . prægandis enim est ille , & ea magnitudine , qua non soleant plures , nisi monstrificè generari . Offenduntur in huius animalis capite bini lapilli , quos leuigatos , ac decoratos ex aqua aut alio liquore aperiente , fama est , vrinam retentam euuare , adeoque quidquid vias illas quæ vrinæ peruiæ esse solent , obstruit , recludit . lapillus in mare repertus , albus est , & confrens maribus , sed qui in fœminis , subluteus , & fœminis utilis .

Quiedus hanc bestiam eleganter descripsit lib. 13. cap. 10. historiæ naturalis Indæ quam translatam videre potes apud Clusium lib. 6. exoticorum cap. 18. Plura etiam inuenies apud eundem Clusium in notis ad Monardem cap 32. de lapidibus Tuberorum . Rondeletius etiam lib. 16. c. 18. historiæ piscium hoc animal descripsit , sed sine leone .

Te MAZAME, seu Cervis. Cap. XIV.

INTER ceruorum genera , quæ apud nouam hanc Hispaniam adhuc mihi videre licuit (præter candidos toros , quos reges ceruorum esse Indi sibi persuasere , nuncupantque à colore *Iztac mazame* , & vocatos *Tlamacaz* quæ *mazatl*)

macatl) primi sunt, quos vocant *Aculiame*, Hispanicis omnino similes forma, magnitudine, ac aliqua natura. Minores his apparent *Quauhila macame*, sed vique adeo à cæterorum timiditate alieni, ut vulnerati, homines ipsos adoriantur, ac sæpenumerò interimant. Hos sequuntur magnitudine *Tlalhuacamaçame*, qui forma & moribus essent eis omnino similes, ni timidiore viderentur. Minimi omnium *Temamaçame* sunt. Sed hos, ac reliqua

Cervorum
No. H. p.
genera.

TEMAMAÇAME.

genera, inter quæ numerantur *Teuthlalmaçame*, *Temamaçame*, & huiusmodi alia permulta, ego potius computauerim inter Capreos. Nunc quinam Ceruorum, Dorcadumue, lapidem vocatum Bezoar, aut dominum veneni generent inter se, erit ut opinor narrare opportunum. Accepimus à peritis venatoribus, & qui in dissectis hisce animalibus prædictos lapides non semel inuenerunt, reperiri in ouibus illis Peruinis, cornuum expertibus, quas *Bicuinæ* vocant; (sunt enim aliæ cornutæ *Taruca* vocatæ, & aliæ, quas dicunt *Guacanas*) præterea in *Teuthlalmaçame*, quæ caprarum mediocrium, paulouè maiori constant magnitudine. Pilo teguntur cano, & qui facile auellatur, fuluoque sed lateribus, & ventre candentibus, vnde Berrendos indigenæ Hispani vocare solent. Cornua gestant iuxta exortum lata, ac in paucos, paruosque, teretes ac præacutos ramos diuisa, & sub eis oculos, quorum imaginem exhibemus. Deinde in quodam Damarum genere, quas *Macatl chiehitic*, aut *Temamaçame*, appellant, breuissimis cornibus, acutissimisque. coloris fului, fusci, & infernè albi, quarum quoque præstita est imago. Necnon in Ibicibus, quorum hic redundat copia; ut Hispanos & apud hanc regionem frequentes ceruos taceam, in quibus quoque est lapidem, de quo præsens est institutus sermo reperire. Capreas etiam cornuum expertes, quas audio passim reperiri apud Peruinos. & ut summam dicam, vix est ceruorum caprearumque genus vllum, in cuius ventriculo, aliavè interna parte, sua sponte, ex ipsis alimoniarum excrementis lapis hic, qui etiam in Tauris, vaccisque solet ostendi, non paulatim con-

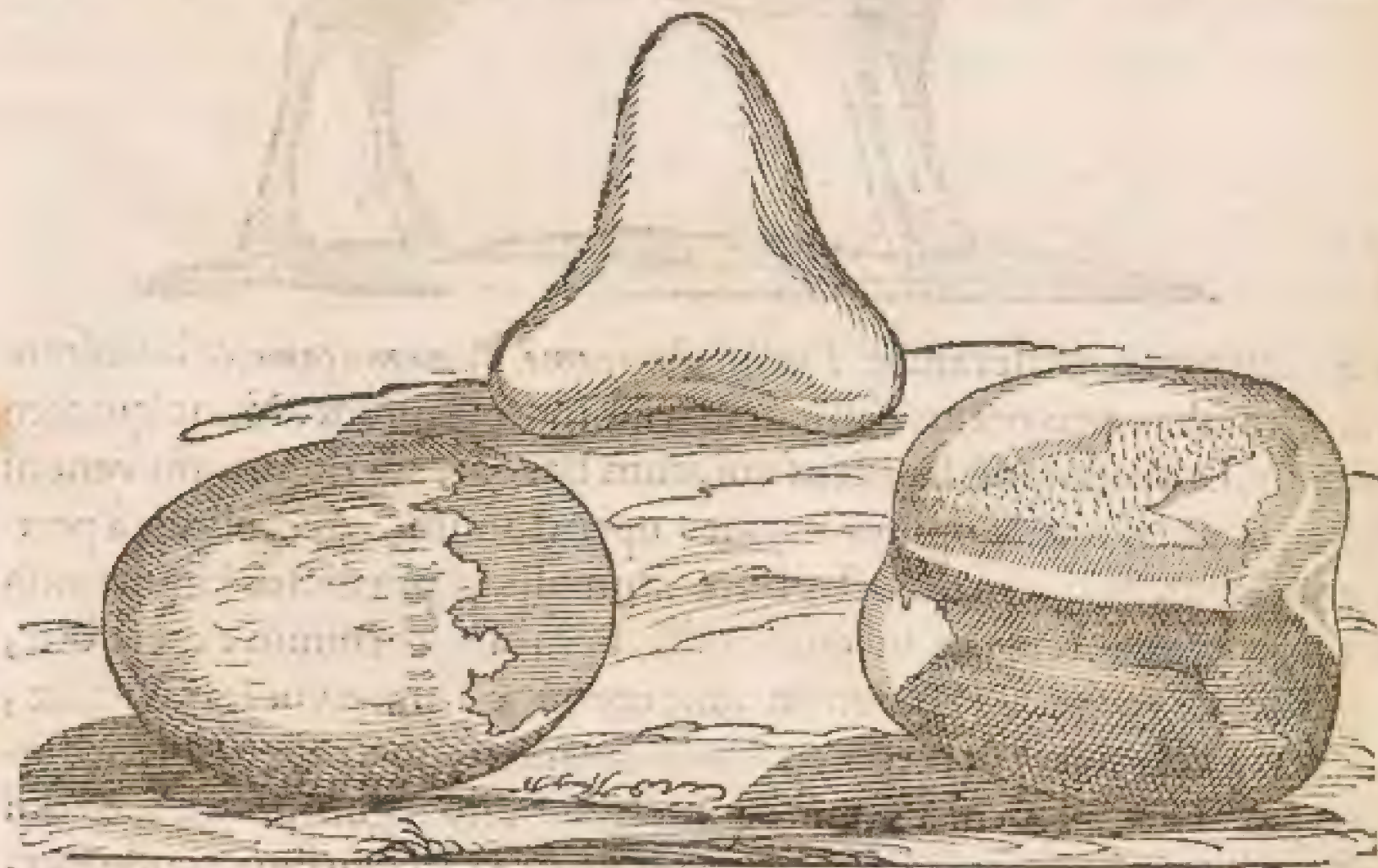
Caprei
No. H. p.

Bezar lapidis historia.

Bezar
vires.

ciccat, & generetur, multis sensim additis, & cohaerescantibus membranis, quales sunt ceparum. ideo non nisi vetustissimis, & senio penè confectis, lapides hi reperiuntur. neq; ubique, sed certis, statisque locis, ubi ea suppetit materia. qua ratione fieri posset, ut apud Hispanos, gentesue alias, non ita facile offendantur. Verum non omnes hi lapides salubres sunt, tuendque sanitati, aut morbis profligandis apti, sed soli illi, qui depastis herbis saluberrimis producuntur. unde non solum difficile sit censere, an illae facultates mirabiles, quae de eo lapide nostra tempestate iactantur, narrariq; & praedicari caperunt, verae sint, sed etiam quinam sint eligendi, aut qui utiles, aut inutiles offendantur, quibus de rebus certò quid affirmari nequit. Etsi fama est, venenis, venenatisq; omnibus subuenire, syncopem, & epilepticas inuisiones arcere, digitis applicatos somnum conciliare, augere vires, excitare venerem, facultates omnes roborare, sedare dolorem, renum lapides vesicaeq; , non solum parua quadam portione deuoratos, sed manibus tantum retentos frangere, ac pellere, vrinæ destillationi ferre opem, partum iuuare, & procurare conceptionem, denique nulli fere

non auxiliari morbo. adeo ut sint qui solius huius lapidis praesidio, medici sententia sua euaserint consummati, pro talibusq; se se impudentes venditarint. Varijs eos reperies formis, & coloribus. alios nempe candescentes, fuscos alios, alios luteos, quosdam cinereos, nigrosq; & vitri, aut obsidiani lapidis modò micantes. hos oui, illos rotunda figura, & alios triangulari. quid? quod nonnulli eorum, basis centriue loco glandem habent (& concussi sonant, nucleo intra crustam crescente, coactoque, haud aliter ac hi quos Aetites vocare solent, aut ipsi Aetites sunt, quos Aquilæ fortassis rapiant, & in suos transferant nidos) alij puluerem, alij lapillum. Tot verò reperies apud nouam hanc Hispaniam, ut iam vili veneant precio, ac vel unico aureo singuli, & interdum etiam bini emi & commutari soleant, cum non paucis ante annis, vnicus & mediocris, ducentis, aut amplius au-

reis

reis extorqueri non posset a mercatoribus. Id dictum est a me, atq; admonitum, ne deinceps reliquus sit locus ipsis impostoribus ex rapto viuentibus, iusq; omne, dum rei familiari student quomodolibet augenda, atq; cumulanda, violentibus. quibus opus non est in tanta copia, & numerosa redundantia, arte illos aut adulterio parare. quamquam & adhuc modum non pauci conflati reperiantur. Verum lapides illi fossilij, quos quidam Arabum, ab infringenda venenorum vi, eodem appellant nomine, reperiuntur per hæc tempora apud nos, ac præcipue in fluminis *Tetzhuatlani* ripis, varij, multiformesq; , influentibus vndis e montibus redundantibus bolo armeno, sed minime, quos ferunt iidem, in angulis oculorum prædictorum animalium concrelescere, cum remedij gratia postquam deuorauerunt serpentes, ab antris vi halitus, aut occulta alia facultate tractos, se mergunt in flumina. Monstrati sunt nobis etiam lapilli, quos aiunt deuorari a femineo ceruorum sexu, vt facilius enixus contingat, & in eius ventriculo reperiri, de quibus omnibus suo loco, deo dante, sermo habebitur.

Bezar
Fossil.

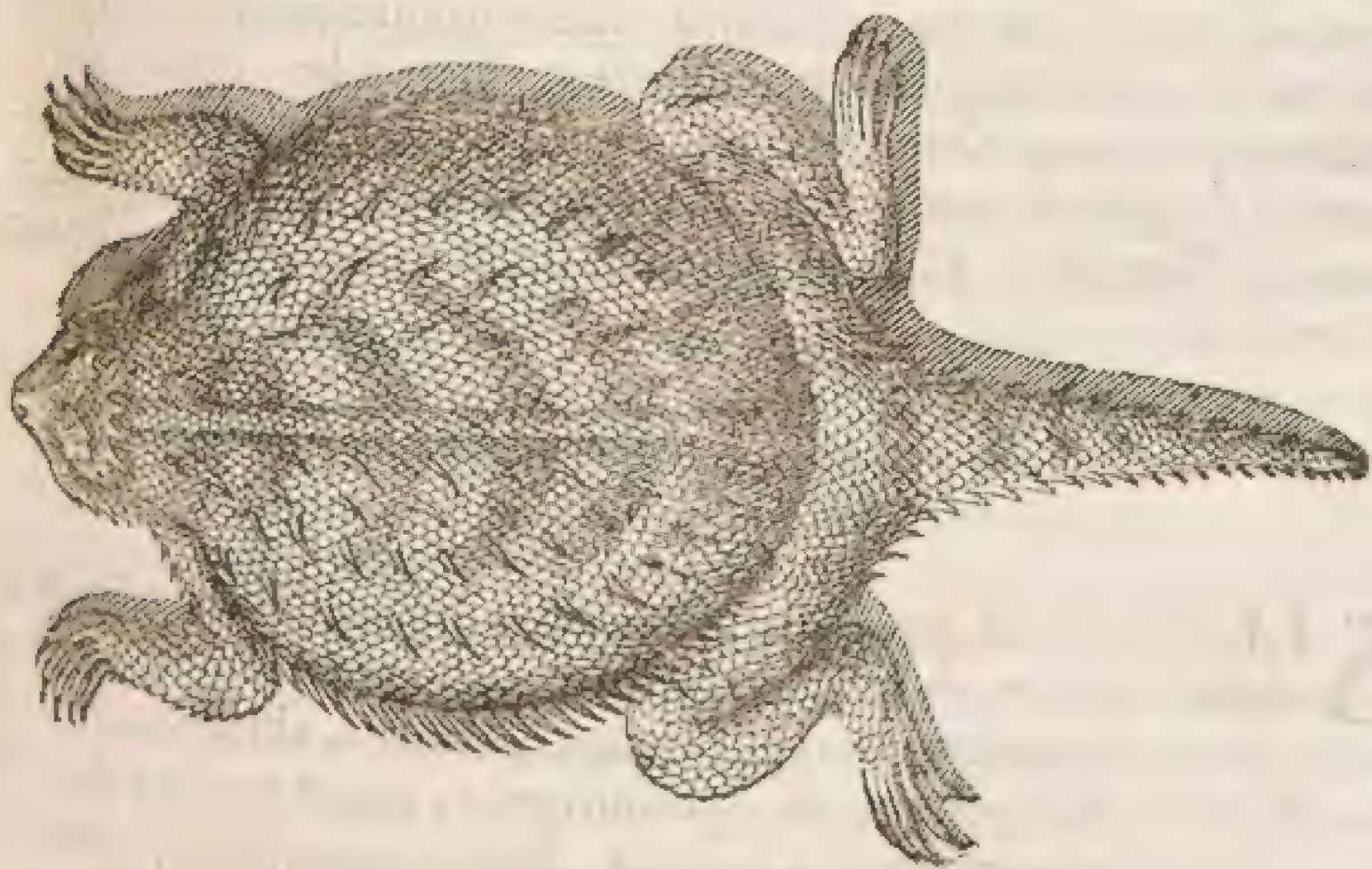
Monardes singulari libello vires Bezar Orientalis prosecutus est. cuius etiam Caput 34. perlege. Item Epistolam militis ex Peru conscriptam ad Monardem.

De POLLIN. Cap. XV.

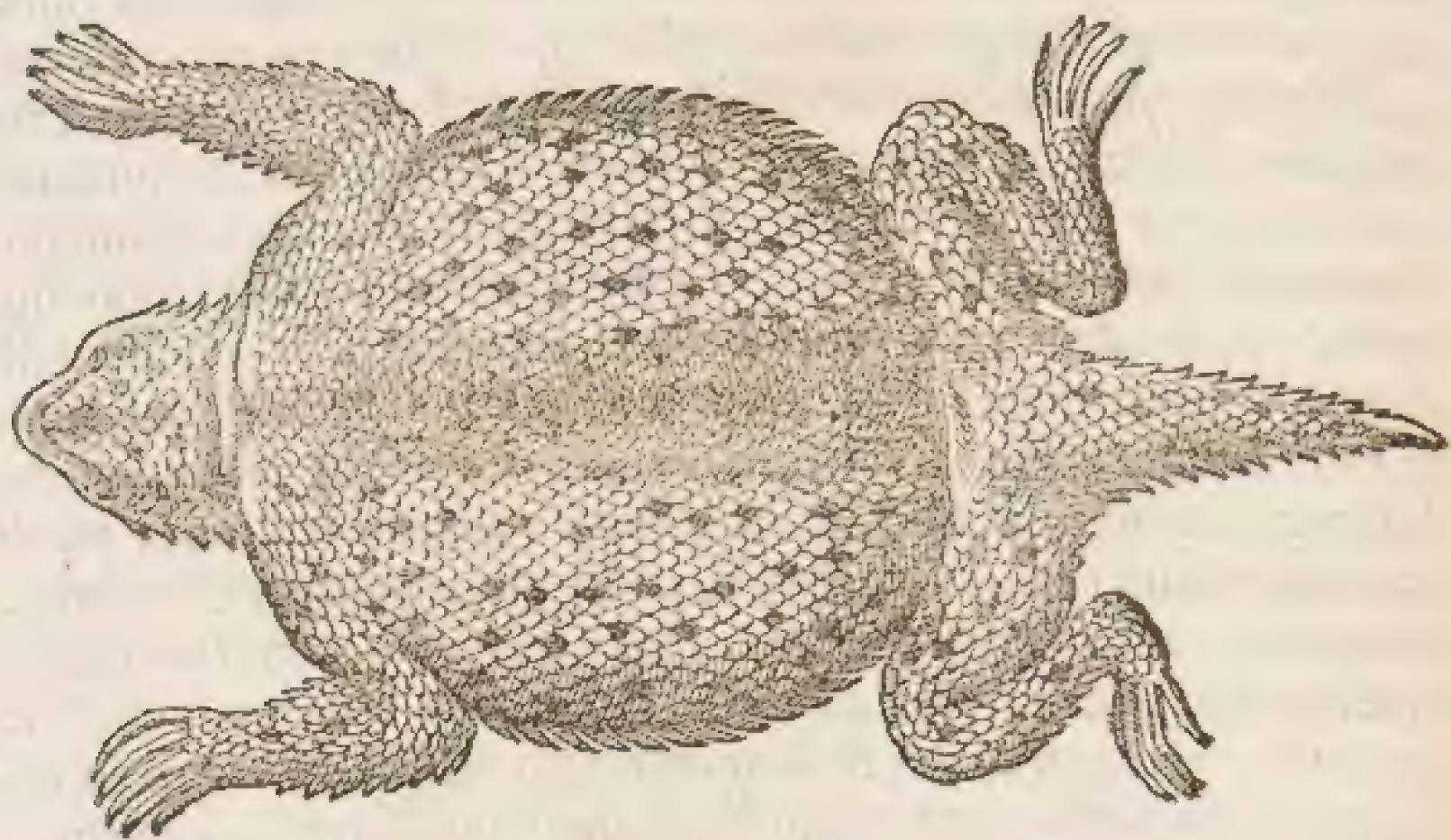
ANIMAL quoddam est paruum Pollin, insectumq; Centipedis forma, minus tamen. quod tritum atq; impositum, infixos aculeos, atq; sagittas mira celeritate extrahit.

De TAPAYAXIN lacerto orbiculari No. Hispaniæ. Cap. XVI.

AD lacertæ differentias videtur pertinere *Tapayaxin*, quamquam orbiculari penè, planoq; constat corpore, ac Raia vocata quadam te-

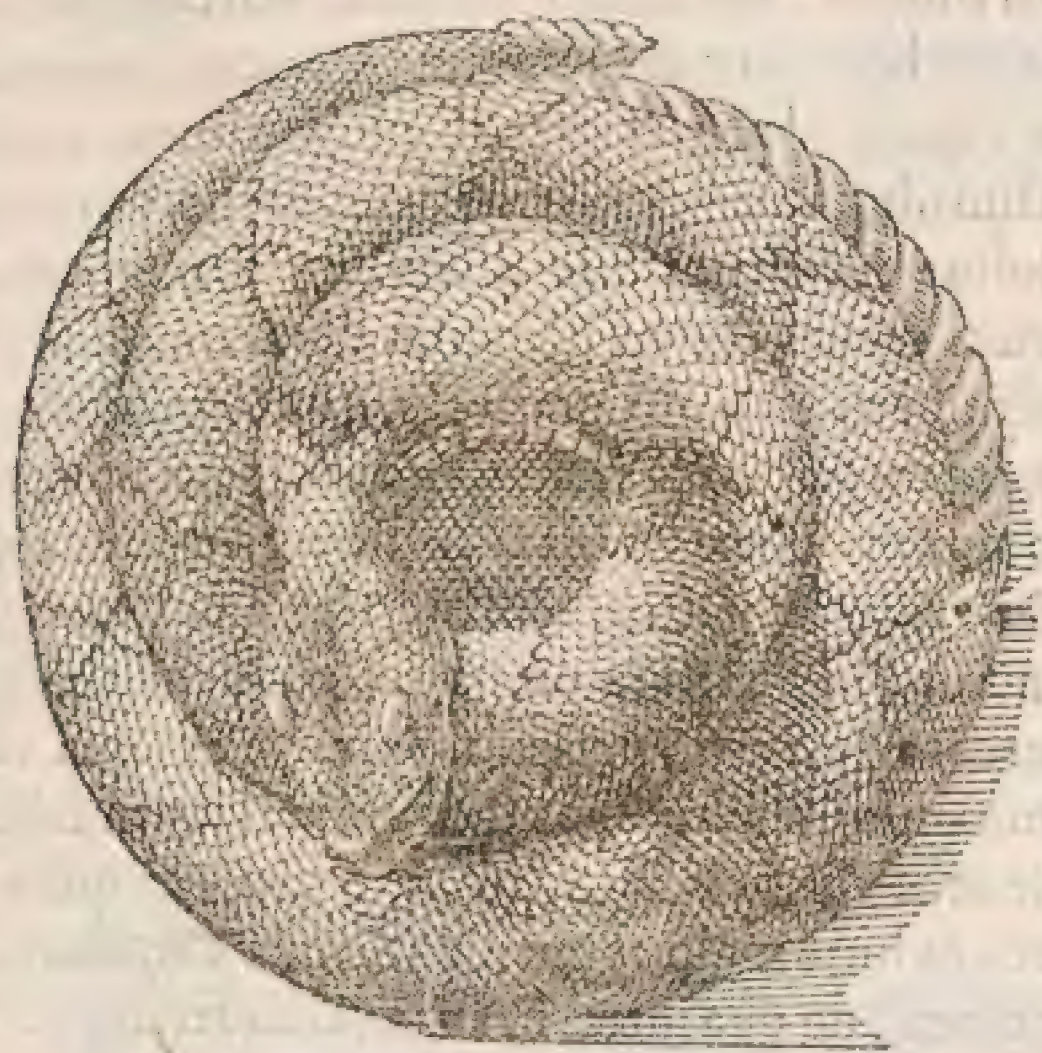

nus forma, ni longè minor esset, nec uncias quatuor, longitudine aut latitudine, æquans. cartilagineum autem est, & multis variatum coloribus, gelidum semper tactu repertum, tardi incessus, ac rarò mutans locum, etiam contrectatum, atque apprehensum. Sed caput est durissimum, & quibusdam eleuatum horrensque aculeis, corollæ modo dispositis. Gaudet ab hominibus apprehendi, manibus gestari, contrectarique, placida quadam securitate, ac tranquillitate immobilis. quamobrem amicus hominis ab indigenis nuncupari solet. Illud est in eo mirabile, & nulli alij quod sciam commune, compressis, vexatisve oculis, aut capite; aut parum indulgenter tractatis, sanguinis guttas per eos effundere, ac longius iaculari, qualis detrahi solet ab homine téperatissimo, & sana fruenti valetudine. tanto interdum impetu, vt ad trium passuum distantiam, contingat reiectari. Siccatum hoc ad ignem, reductum in leuiorem, denotatumque ex vino aut aqua, drachmæ vnius mensura, morbo gallico, & doloribus ab eo euenientibus, magnopere auxiliari solet, quod multis certissimisque est comprobatum experimentis, vacuata morbi causa per superna infernaque, ac demum euacuata vrina permixta pituitæ, alijsque longis, crassisque filamentis. Viuit in montibus frigidarum regionum, vbi passim offenditur.

*De TEVHTLACOT ZAVHQVI, seu Domina serpentum.
Cap. XVII.*

SERPENS est atrocissimus *Teuhtlacot zauhqui*, quem indigenæ Hispani viperam ob lethalis morsus immanitatem atque sauitiam, vocant, quaternos pedes aut amplius longus, & vnum, vbi mediocriter crassus est, latus, dorso eminenti, viperino capite, ventre ex albo pallescente, lateribus opertis candentibus squamis, fascijs tamen pullis per intervalla inter-

interstinctis. dorsum fuscum est, luteis tamen lineis se se in ipsa spina secantibus insigne. Multæ sunt eius serpentis differentiae non plurimum inter se distantes, & ictu mortem inferentes, nisi celerrimè præsidij occurratur. Conuoluitur in sphaeras irritatus, aut contrectatus, ac inæqualiter caput contorquet, sed ita sibi vndiq; cauet, vt nulla non parte se vindicet ab iniuria. Excogitatum est, icta humare membra, terraq; obruere, & ita finire donec omnino cesset dolor, aut morbus sit curatus, prospero (vt audio) magna ex parte euentu. Per saxa fertur celeri cursu, ac per terrestria, plana; quod mirum videtur, non adeo. ob quem Mexicanorum quidam, a vento nomen indidere, vocantes *Ecatatl*. Quot annos natus est, tot accedunt caudæ perstreptentia sonalia, in postrema parte caudæ vertebrarum instar connexa. Oculi sunt nigri, mediocris magnitudinis. Binos habet superna maxilla dentes, caninos, incuruos, quibus iaculatur venenū: vtroq; autem latere oris, quinque parui dentes supernæ maxillæ insunt, sed qui facile conspici a quolibet aperto ore queant. Et sinuosè graditur. Ictus toto corpore hiantibus rimis fatiscit, & vigintiquatuor horis a morsu tractis, animam dicitur agere. Apprehensos cauda Indi qui eos venantur, tutò tenent, appendentes, sed tamen torquentes collum, perstreptentes sonalibus, corpus huc atq; illuc iactantes, ac nihil non molientes vt pœnas de venatore sumant. Audio a multis, qui cum serpentem domi alere solent, atq; educare, annum integrum durare absq; cibo vlllo potuq;. Abscisumq; caput, decem aut amplius dies ferunt apud Panucenses, in fœmoris crassitudinem, & longitudinem adolefcere. Norunt cicurari posse per mulci, qui domi alentes habent in delicijs. Venenum iaculatur caninorum tubulis, caui enim sunt. Nec desunt qui affirmant, viuum parere, etsi falso, quemadmodum ex aliorum veriori narratione percepi. Cum læsus irascitur, sonalibus concussis vehementer perstreptit, erigitq; collum, non

sine adstantium timore, nec tamen mordet, nisi compressus, & irritatus. Caninis in vsus medicos seruatis, pungunt Mexicani medici, collum, ceruicem uè dolores capitis placandi gratia. pinguedineq; animalis ferè omnium nocentissimi, lumbos perungunt sedando illorum dolori, aliasq; corporis partes dolore infestatas. ac discutiunt præter naturam tumores. edunt Indi eorum carnes, ac verissimum esse statuunt, cohortalium caribus esse præstatiores, ac gustu gratiores. Linteo conuoluta quantum uelis tenui raroq;, ita torpescit illa feritas, ut a puero deferri quolibet, citra formidinem, aut noxam ullam possit. Aiunt, caput huius serpentis alligatum collo, instar viperini, gutturi morbo ferre suppetias, febrientibusq;. Medentur puncturæ serpentium omnium, quibus natura appendent sonalia humano stercore duarum vnciarum pondere ex aqua congruenti propinato, aut commanso *Picyele*, & admoto vulnere, item folijs arboris *Hoire mamaxalli* huic orbi vulgaris, tussis, atq; applicitis, de qua dictum est inter arbores. Est etiam huic malo conuenientissima *Chipahoac*, ab alijs *Acutz huariracua* appellata, de qua inter herbas verba fecimus. Prouenit in calidis locis huius nouæ Hispaniæ.

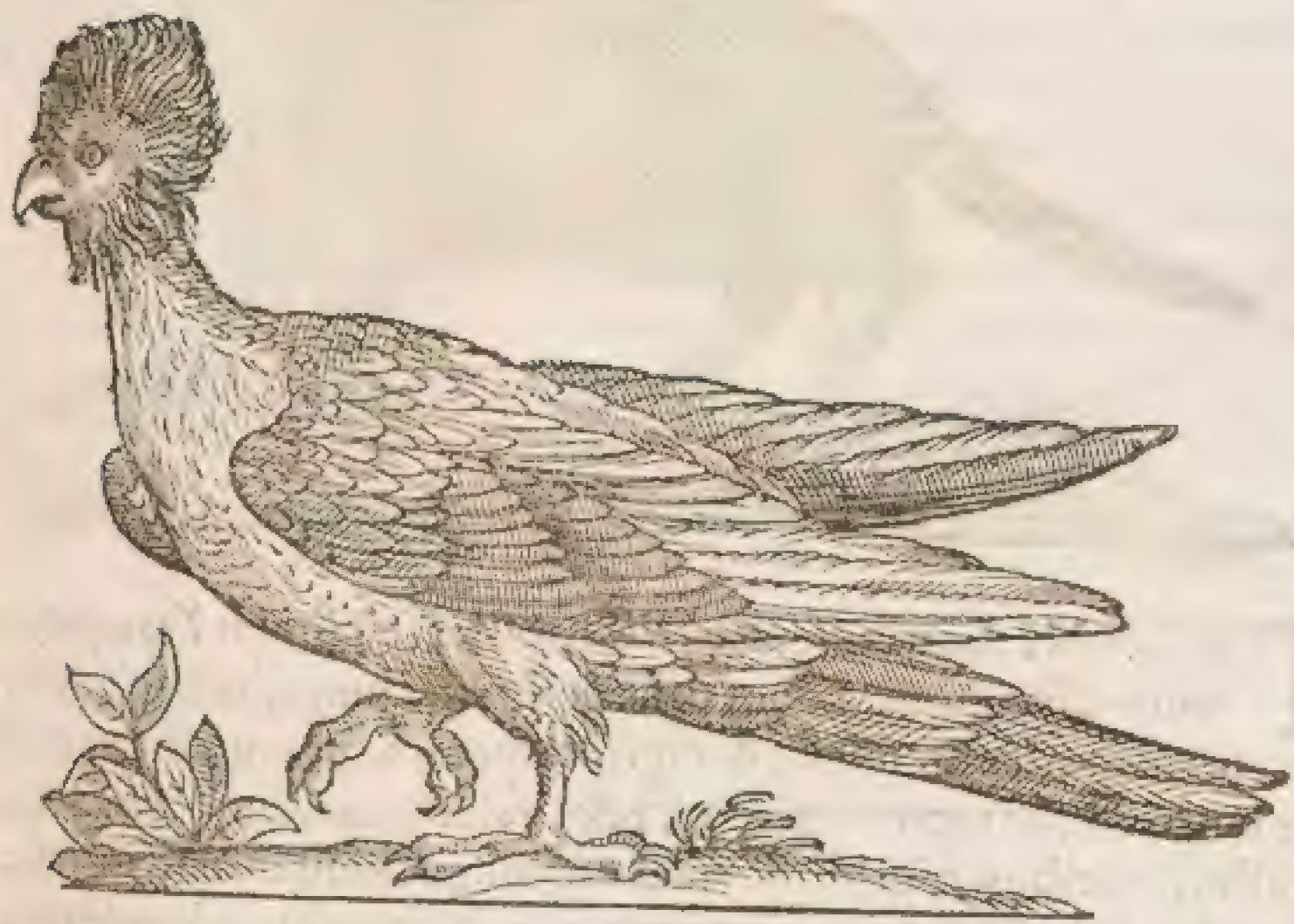
De TLAQUATZIN. Cap. XV III.

ANIMAL est *Tlaquatzin* canis parui forma & magnitudine, binos dodrantes longum, rostro tenui, prolixo, atq; depili. exili capite, tenuissimis, mollissimisq; auriculis, ac penè translucentibus. pilo longo, & candido, sed circa extrema fusco, aut nigro. cauda tereti, duos dodrantes longa, ac per simili colubrinæ, fusca, sed postremo candida, quæ mordicus, firmiterq; quidquid apprehendit retinet. corpore verò, ac pedibus Melis. Quaternos, quinos uè parit catulos, quos utero conceptos, editosq; in lucem alui cavitare quadam, dum adhuc paruuli sunt, claudit, ac seruat, intra scilicet locum a natura huius rei gratia fabricatum, dilatata, ac sponte naturæ velut excoriata, iuxta mammarum sedem, externa pelle, tanta æqualitate, ac vi, ut coaluisse cutem omnino putes, miro, uisendoq; naturæ artificio, & quod in nullo animali, quod eadem generauerit, usquam sit conspiciere. Oculi sunt nigri, parui, uiuidi, atq; exerti. Scandit arbores incredibili pernicitate. diù in cauernis latitat. uescitur cohortalibus, quas, vulpecularum mustellarum uè siluestrum more iugulat, illarum sanguinem absorbens. Cetera innoxium, ac simplicissimum animal, quamquam uersutia quadam congenita se interdum mortuum simulet. cum scilicet non est aliter hominum manus effugere, aut cum delusos apprehensores mordere est animus. Cauda huius animalis egregium est medicamentum. trita enim dragmæ unius mensura, atq; ex aqua aliquoties deuorata, nullo præsumpto alimento eo die quo hauritur, urinæ meatus mire abstergit, eadem euocata, tractisq; Lapillis, & quacunq; alia re meatus obstruente. uenerem excirat, generat lac, & præfractis medetur, & cholicis, pariu accelerat, menses elicit. extrahitq;, tula & imposita, aculeos qui sunt infixi, ac ventrem emollit.

emollit. & fortassis nullum extat medicamentum ad has res omnes peragendas præstantius. Viuit enim in calidis, ac pascitur carne, fructibus, pane, oleribus, frumentaceis, alijsq; generibus, veluti nos experimento cognouimus, alentes illud domi, ac in delicijs habentes.

De TZOPILOTL, siue Aura. Cap. XIX.

QUAM Mexicani *Tzopilotl* vocant, Auram alij vocare consueverunt. Avis est magna, tota nigra, Aquilæ mediocris, aut corui, cuius videtur species magnitudine. Ungues sunt vnci, atq; crura fusca, rostrum plicati, eodem fuscum modo, frons deplumis, plicatili cute obtecta, nec dissimili *Quauhpecorli*, aut *Cozquaquauhili*, quem pili rari, nigri, illis Æthiopum capitibus innasci solitis persimiles, circumstant. Morticinis tantum carnibus victitat, stercoreq; humano. Nō satis cōstat, vbi avis hæc nidificet, aut educet filios, cum sit vniuersæ prope nouæ Hispaniæ frequentissima. Sublimipeta est, grauem ingratumq; odorem spirat, coruorum odori persimilem. Gregatim confident arboribus, & cadaueribus permultæ vescuntur insimul. Audio, pennas eius, vstas & in cineres redactas, pilos renasci prohibere, nō minus ac sterces formicarum, & sanguis vespertilionum, & semiambusta cutis vulneribus mederi admotas, si pariter edatur caro, quæ etiam gallico morbo opitulari solet. Cor sole exiccatum, impense esse odorum, sterces verò drachmæ vnius mensura bibitum, melancholicis conferre.

De Yzquiepatl, seu Vulpecula, quæ Maiziura torrefactum emulatur colore.
Cap. XX.

TECHNIS, artibusq; *Vulpecula* nostrati est similis *Yzquiepatl*, atque adeo illi congener, duos pene dodrantes longa, humilifq; . tenui rostro, paruis auriculis, piloso, & nigro corpore, ac præcipuè iuxta caudam, quæ longa est, & nigro candidoq; pilo, velut vniuersum corpus vestita. breuib; cruribus, nigrisq; & vncis vnguibus. Viuit in antris inter saxa, vbi prolem educit. Vescitur scarabeis, atq; vermiculis, cohortales iugulat, solaq; eorum deuorat capita. fundit cum ventris crepitu halitum foetidissimum. pedit autem cum quis eam infectatur, his se muniens armis. quin ipsa tota teterrimum-exhalat odorem, & vrina stercusq; est foetidissimum, atq; adeo pestilens, vt nihil sit reperire in nostro orbe, cui in hac re possit comparari. quo fit, vt in extremo constituta periculo, reddita vrina, aut forcibus deiectis ad octo plurimuè passuum interuallum (tanta vis est huius excrementi) se se ab omnibus vindicet iniurijs, ac vestes inficiat indelebilibus luteisq; maculis, & nunquam satis perspirante putore. alias innoxium animal, eduleq; & hac sola ratione horrendissimum. Editur eius caro, stercusq; saluberrimo euentu, ab his qui Hispanica lue, aut Indica potius (vnde citra dubium in alias nationes irrepsit) sunt affecti, & contra articulorum dolores. Fit ex ea oleum Vulpinum, non minus efficax eo quod ex nostrate Vulpe parari consuevit apud Hispanos. Sunt & alia duo huius *Vulpeculae* genera, eadem penè forma, & natura. quorum alterum *Yzquiepatl* vocatum, fascijs multis candentibus distinguitur; alterum vero, *Conepatl*, seu *Vulpecula* puerilis, vnica tantum vtrinq; ducta, perq; caudam ipsam eodem modo delata.

II. Yz-
quiepatl.

III. Co-
nepatl.

De APVM, Mellisq; Indici generibus.

Cap. XXI.

YZAXALASMITL.

MICATZONTECO MIMIAOATL.

MVLTA mellis genera in noua Hispania mihi adhuc obseruare licuit, non loco solum, veluti veteri orbe, verum ipsa materia, & apum diuersis generibus distantia. Primum est Hispaniensi per omnia simile. idemq; & quod ab apibus Hispanicis congeneribus sponte in cavitatibus arborum fabricetur, quas Indi secta in apiaria reponunt, ac congerunt. Secundum est quod parari ex arundinibus consuevit, vnde & saccharum quoq; paratur, cuius conficiendi traditus est a nobis modus quarto huius operis libro, cum reliqua sacchari omnium generum parandi ratione. Tertium fit ex Metl, cuius etiam opificium in huius plantæ capite prodictum est. Quartum fit in regionibus temperatis, aut feruidioribus, a quodam apum minimè aculeatarum genere, simili formicis alatis, minori; nostrate, suspendente in saxis, & arboribus, sed maximè quercu generibus aluearia, globulosuè quosdam, vocatos *Micatzonte camimiaoatl*, similes saccharinis, interdum hominis æquantes amplitudinem, constantes e corijs permultis, refertos vasculis, minoribus, densioribusq; nostris. Colore fusco, ac permulto, optimoq; affluètes melle, & numerosa sobole, atq; fœtura candida, & margaritifera. qua assa, & sale conspersa, nec ab amygdalis dulcibus distante sapore, quoties occurrit id genus examinis auidè vescuntur indigenæ. nec tamen castrantes aluearia, sed ore sugentes. dum verò editur mel non adhæret cera dentibus, sed quidpiam paleis simile. Conficiunt huiusmodi apes mel haud aliter ac nostræ. pariterq; floribus, ac rore viuunt. Septembri mensē impensè fœcunda, & onusta mellaria reperiuntur. Quintum genus prædictis paulisper cedens, fit ab apibus

Mel No.
Hisp. I.

Mel II.

Mel III.

Mel IV.

Mel V.

apibus quibusdā aculeatis, nostratibus longē minoribus, fulvisq;. Hæ enim oblongo orbe fabricato, quem *Acomimiaoatl* vocant, mellificare consueverunt. Inuestigare vix potui, an regem habeant, seruentq; in opere, aut in administrandis rebus, civilem ordinem. sed verisimile est, hac in re nostrates apes imitari, quamquam adhuc ab hac rudi gente & imperita, obseruatum non sit. nisi satius sit putare, natura magis arrisisse; barbaras quoq; & siluestres extare apes, veluti & inter homines ipsos, quos eadem intellectus illustravit lumine, gentes incultas, & ab omni ciuilitate, & apæ instituta republica prorsus alienas. Et vt prædictis nonnulla apum, vesparrumq; ac pseudomellissarum genera adiciam, a me in hac noua Hispania obseruata, non est prætereundum silentio, Genus aliud paruarum apum expers aculei, subterraneis locis mellificans, & fauos construens orbiculares vocatum *Tlalncubtli*, sed non adeo iucūdo opere, aut grato mellificio Est enim acidum mel, & aliquantisper amarum, cū in probatiorum generum penuria solet substitui, condimentisq; immisceri. Mellificat quoq; in foraminibus parietum, riparumq;, Vesparrum quædam differentia, vocatarum *xicotli*, quæ aculeatæ sunt, nigrae, sed pallēscenti dorso. Quid memorem *pseudomelissas* aculeatas, tetras, & cavitates lignorum, quas eadem effodiūt incolentes, *Quauhxicotli* a Mexicēsis vocatas? aut falsas alias, noxiæ venenatoq;, armatas aculeo? aut *Tlalpi pioli* inerme apum genus, nostratum magnitudine, nigroq; & luteo colore varium? aut *Cucalmia hoal* computandam inter vespas, noxiæ, ac venenati aculei? aliaue eiusdem generis minores, aut *Quauhxicotli* pseudomellissam, quæ tota nigra est, alas si excipias, quæ rubrae sunt, venenatissimi, & prælongi aculei, & saccharinas arundines, adeoq; ligna ipsa punctura a summo ad imum vsq; (quod est a nobis perspectum, atq; obseruatum) findentis? Verū velle naturæ singularia mirandaq; nominatim percerere opera, fuerit insolentiæ, ne dicam stupiditati vehementi adscribendum.

Mel VI.
acidum.

FINIS LIBRI NONI.

RERVM MEDICARVM
NOVAE HISPANIAE
NARDI ANTONII RECCHI
Liber Decimus.

MINERALIA EXPLANAT.

~~~~~

IOANNIS TERRENTII LYNCEI PRÆFATIO.

BENIGNA illa & serax rerum parens, Terra nimirum, non plantas modò germinat, & animalia procreat, sed ingentem insuper in ventre suo thesaurum recondit, quem nostro tandem suoq; labore feliciter parturit. Metalla inquam, Gemmas, Mineralia, sales diuersos, variosq; succos, quorum omnium Mexicanus Orbis non minus atque aliæ Mundi partes fertilis prædicatur. Decimus hic liber aliquem eorum nobis gustum præbet, & inter hæc, lapides præsertim, terrarum, ac salium aliquot genera explicat. Inter lapides verò triumphant, & meritò principatum gemmæ obtinent, quæ tantam nobis admirationem varietate sua, coloribus, materia, decore pariunt, ut non abs re Plinius solertissimus Naturæ perscrutator, exclamauerit, in Gemmis fuisse in arctum coactam rerû Naturæ Maiestatem, & plerisq; hominibus ad summam absolutamq. Naturæ contemplationem satis esse vnâ aliquam gemmam. Quamquam autem, qui rerum Indicarum historias ediderunt, particulatim aliquid de petris gemmisq. simul scripserint; & Anselmus Boetius, Cesarius olim Medicus, mihiq. familiaris, generatim & bene materiam hanc tractauerit; Recchus tamen inter plurima alijs aut omninò intacta notauit, aut minus certè obseruata curiosè disquisiuit, quæ tuis studiosè Lector commodis, Lyncei nunc euulgarunt.

DE

DE APOZONALLI Succino Mexicano. Cap. I.

Tletic
Succin.
Mex. I.Quetzal
Succin.
Mex. II.Xochi-
palizli
Succin.
Mex. III.

ITa vocant Succinum nostrum, cuius duas indicat species. Alteram, quæ in flauum colorem magis inclinat, quæ vocatur *Tletic*, seu flammæum *Apozonalli*. Alteram verò dilutiorem, quam *Quetzal Apozonalli*, seu plumæ Succinum vocare solent. Ad huius genera videtur pertinere *Xochipalizli* vocatus, lapillus luteus, & obscurus. quamquam ad Succinū potius, quem vocant coagulatum, aut Chalcidoniā gemmā pertinere quispiam putare possit. Eisdem cum Succino vires habere censetur.

DE CHAPOPOTLI Bitumine littorali nouæ Hisp.

Cap. I I.

MInerale quoddam est *Chapopotli* ex atro fuluescens, ab antiquis bitumen Iudaicum nuncupatum. Purpureo siquidem colore splendet, ac Trifolij, *Asphaltitidis*, Rutæuè, grauem quendam odorem spirat, & eisdē facultatibus pollet. Septentrionali scaturit oceano, & liquidum fluens statim in huius Hispaniæ nouæ littora decurrit. In laminas cogitur, bina passuum milliaria quandoque longas; crassas verò, duas, tresuè (vbi fors culis) spithamas. Vili (tanta est eius in his regionibus copia) venditur pretio. Utuntur eo mulieres Mexicanæ commanso, ac passim non sine voluptate quadam ore retento, ad extergendos, & nitori antiquo restituendos dentes.

IO: TERRENTII LYNCEI NOTE.

Plurima sunt Salium species, sed plures Bituminum creduntur, quæ fecunda Natura parens, terraq. mariq. profundit partim, partim ex varijs artificiosam. nus mixtis destillatione elicit. Simile quoddam huic littorali Monardes cap. 3. describit, quod in CVBA fontes circa litus maris emittunt, quem Lector videre poterit.

DE CHIMALTOZATL, seu lapide speculari.

Cap. I I I.

Gypsum
Mex.Mezcuit
laci. Tal-
ch. Mex.

Species est *Chimaltozatl* lapidis diaphani, & candescentis, qui in laminas tenuissimas, numerosasque phyluras facili opera dirimitur, vnde nomen. Est enim *Chimaltozatl* minerale candicans, & in laminas sectile, quod antiqui vocauere speculare. Combustum speciem gypsi præstat, pigmentiq. candido tingentis colore. Est & alius lapis huic non dissimilis, à Mexicanis *Mezcuitlatl*, seu sterus Lunæ vocatus, qui in prætenues quoque secari consuevit laminulas, ex aureo colore purpurascens. quæ quantumuis in igne commorentur, neque exurantur, neque (quod dicta mirabilius est) incalescunt. Verum de hoc fortasse alibi latius.

De COZTICTECPATL Cornerina Mexicana. Cap. IV.

ITa vocant, quas nostri Cornerinas appellare solent, seu lapides luteos, aiuntque, cordis affectionibus sanandis magnopere inferuire. Quam facultatem, & cæteras omnes aliorum lapidum aiunt, Mexicani ab Hispanis accepisse, cum ante aduentum eorum solum essent eis ornamentis, & lusus gratia, haud aliter ac aurum, aut argentum (si quod eo tempore erutum erat) cocchlear, ac pennæ.

De EZTECPATLI Iaspide obscuriore no. Hisp. Cap. V.

Ostendunt & aliam gemmam rubram, & obscuram, sed viridi colore maculatam, eamque vocant *Eztecpatli*, affirmantes, sanguinis obsistere fluxui. quam ego inter Iaspidis collocarem genera, et si Chalcidoniæ quadantenus videatur similis. Illa verò, quam *Eztetl* vocant, & eiusdem visus esse asserunt, viridior est, & minus rubra, de qua in sequenti capite dicemus. Hæc verò magis rubra est, & minus viridis.

De EZTETL, seu Lapide sanguinis, Iaspide Mex. II. Cap. VI.

Virentis Iaspidis videtur species, sanguineis tamen guttis respersus Iaspis ille *Eztetl* à Mexicanis nuncupatus. Aiuntque, alligatum metacarpo dysenteriam compescere, aliasque sanguinis fluxiones. Sunt qui alligent collo, & puluerem eius naribus inspergant, fluente inde sanguine, aut cuius alteri, cui effusio contigerit.

Lapidem sanguinalem vocat Monardes cap. 36. quod sanguinem undenis fluentem manu detentus, vel alligatus, vel in anulum conformatus, & gestatus sit.

De ITLIBAYOTEA QVETZALIZTLI, idest obscura smaragdo, ac Nephritico nuncupato lapide, Iaspide Mex. III.

Cap. VII.

Est alia Iaspidis virentis species huic plagæ frequens, & vulgaris, sed albis cinereisve distincta punctis, quam *Yelibayoteam Quetzalitzli* vocant, seu obscuram smaragdum ad genus siquidem smaragdorū ipsi referunt. Aiuntque, brachio appensam, aut dolenti reni admotam, nephriticis mederi doloribus, renūque lapides frangere, urinam euocare, cunctaque excrementa, urinam rehorantia expellere. hac tamen lege, ut dolore infestante dolenti loco admoveatur, quo sublato, metacarpo appendatur è directo renis affectu. Sic enim urina vias emundando, lapidem confluari prohibet, urinarumque simulacra tenaci compactum flegmate dissolvit, ac disgregat, atque per urinas expellit. Hic varijs effigiatis formis reperitur.

Ff

ritur

ritur. Nempe pilcium forma, auium capitibus similes, psittacivè rostris, ac plerique rotundi observantur spherularum instar, perforatique. Indi namque hos appensos gestare consueverant. Præfertur viridior, magisq. splendidus, lacteisq. punctis conspersus.

De hoc lapide Nephritico similia vide apud Monardem sub dicto titulo cap. 31.

De TLYLAYOTIC, coli, iliorumq. dolores sedante.

Iaspide Mex. IIII. Cap. VIII.

E T si non admodum dissimilis à prædicta specie reperitur alia species virentis Iaspidis, vocata ab indigenis *Tylayotic*, differt tamen pondere, colore, maculis, figuris, ac viribus, hic namque lapis grauior est, obscuriorq. viridi colore præditus, maculis (& non punctis, veluti prior) cinereis conspersus. Varijs etiam effigiatur figuris. nempe humana effigie, idolivè, nec non longa & rotunda columnarum modo, tum etiam plana rotunda, & quadrata, interdum rotunda spherularum instar. Qui saluam conspersus humana, ac aliquantisper manibus confricatus, vmbilico, dolentivè loco appositus, coli iliorumq. dolores, flatibus expulsis per superna acque inferna, curat. tum etiam metacarpo alligatus, ac gestatus hosce affectus fieri prohibet. Sunt & alij lapides subalbidi, quos *Tzec payoquet* vocant, ad viliorum smaragdorum differentias referendi, colicis quoque & iliatis vtilis. Alius quin etiam circumfertur lapis prædictis, meo quidem iudicio congener, sed virore longe dilutiori, aut cinereo, ac paucis viridibus distinctus maculis, ad Iaspides virides pertinens, aut smaragdos virores, quem *Xoxouhquitepatl*, seu viridem capillum vocant. Huius nondum insignis aliqua dignoscitur facultas. His etiam venit annumerandus lapis virens, & ad prædictorum pertinens differentias, sed maculis obscurioribus respersus, quem vocant *Cuicuiltic tecpatl*, seu depictum lapidem quam in quibusdam partibus, magis translucidus, cuius nihil narrant insigne.

*Tzecpayoquet
vocat
litzli
Smaragd.
Mex.
vilior.*

*Xoxouh-
quitepatl
Smaragd.
vil. l. l.*

*Cuicuiltic
tecpatl*

De lapide Philippicarum. Cap. IX.

M Ittunt iam ad nos Philippicæ Insulæ, mira artificum opera, & spectanda alia, quæ sponte sua profert natura, de quibus pro dignitate dicere aliud opus. verum præter cæteras omnium generum gemmas ostendit nobis inter alias nauclerus quandam, casu, ut opinor, repperam, crystallina forma, candida, & translucida, sed in cuius medio agnus cyanei coloris, crucem gestans humeris mirando naturæ opificio. nisi hisce euentis prælagire iam fas est, cæleste euangelij præconium ad eas oras penetraturum, ac fortassis eius rei occasione eam adeò immensam orbis plagam subiiciendam imperio Philippi II. Regis inuictissimi, cuius iussu hæc scribuntur.

De *QUETZALXOQUYAC*, seu pluma fœtida. Smaragdo viliori
Mex. IV. fœtid. Cap. X.

Smaragdi genus est valde virens *Quetzalxoquyac*, vile tamen, & minime translucentum. cuius puluerem testantur mederi vetustis plagis, ac præcipuè pudendorum. Nomen inuenit à fœtido odore, quem dum interpolatur, spirare solet.

De *TLACUYLOLTECPATL*, seu lapide picto. Cap. XI.

Candido lapillo similis est *Tlacuyloltecpatl*, sed purpureis maculis, coccineis, ac virentibus, translucentis, quem, referunt, augere lac vberibus appositum, gestatumque, at sui generis esse autumo.

De *TLAPALTEHVILATL*. Cap. XII.

Ita vocant Amethystum nostram, ac conferre aiunt renum, & urinæ ardoribus, si renibus alligetur.

De *TOLTECAYZTLI*. Cap. XIII.

TOLTECAYZTLI, seu lapis nouacularis, varius, species habetur *Tztl*, de quo sequenti capite, variata nigro, ac minij colore, cuius puluerem admixtum crystallo ferunt argemata discutere, acuerè visum, & carnem eisdem supercrescentem absumere.

De *TZTLI* lapide. Cap. XIV.

Cultri, quibus Indi vtuntur, nouaculæ, enses, pugiones, quamplurimæque huiusmodi ad scindendum apta instrumenta, quibus quondam (nondum ferri vsu reperto) vti mos erat (è lapide patria lingua *Tztl* vocato) solebant parari. Triplici hi colore distinguuntur, cyaneo scilicet, candenti, & nigro, etsi translucenti omnes. Fiunt ex eis apud Hispanos auro ornatis, atque argento, aræ maximo in pretio habitæ, referentes (adeo sunt tersi, ac lucidi, si semel expoliantur, interpolenturque.) rerum appositionum formas mira perspicuitate. Effossi ergo è venis, quarum multas apud Mexicanos reperies, secantur in frusta mediocria, & suapte sponte angulosa, confricanturque alijs asperioribus lapillis, vt mox eminenti ligni cuiusdam naso, pixidi vocati, arcabuzij haud ab simili, lapide, vtriusque pedis digitis maiusculis, incuruatis in latera cruribus, comprehenso, artifices quadam industria, ac impulsu mirabili, laminas crassiusculas excutiant, vtrinque quadam eminentiori planitie, binis dorsis, ancipitiq. insignes acie, ac spithamas plus minusuè longas, gladijs nostris paulò crassiores, &

Nouacu-
læ enses
cultri ex
lapide.

paulò ampliores lato digito, adeoque penetrabilis aciei, vt nihil acutius excogitari possit, sed fragiles, & quæ vel facillè hebetescant, defiliantq. ictu, ac minutim conterantur. Ex his cultris ligno quatuor lato digitos, vulgarisq. ensis longitudine affixis, & gummi illo genere, quod indigenæ *Tzina cancuilatl* vocant, ferruminatis, efformant enses adeo immanes, & atroces, vt vel vno ictu homo integer in duas partes secari contingat, modò primus ille sit; reliqui enim cassi penè sunt, atque inanes, ea est huius reli acies, atque fragilitas. quo tempore præfractos gladiolos detrahentes, atque acuentes rursus, addunt, præfiguntq. sagittis, quibus excussis arcuum flexu, ac vi transfigant hostes eminus pugnantes, adeoque exaniment, neque enim est harum in bello Indis minor vsus, quam ensium nostratibus, aut in iaculandis inferior dexteritas. Huius lapidis pulvis admixtus crystallo eodem modo in leuorem redactò, mirè extergit oculos, & leucomata, argemataq. dissipat, exacuitq. visum.

De YCHCATETL, seu lapide Gossippij. Cap. XV.

TErræ est genus candentis *Ychcatetl*, quod febrientibus mirabili successu solet deuorandum propinari ex aqua, aut liquore alio frigido. Generatur hæc in saxorum cavitatibus *Xonotla*, iuxtaq. flumen ab excello loco datum in præceps. Sunt huius complura, certissimaq. testimonia, nec est difficilis deuoratu, aut si non profuit, nocuit nunquam assumenti.

Boli Marga Argillæ species hæc fuerit, quibus omnibus inest subtilissimus sal, qui per sudorem, & febres, & venena, & alios morbos expellit.

De YZTACXALLI, seu candida arena Mex. Cap. XVI.

ARenæ genus est *Yztacxalli Huitalpa* proueniens, vbi aqua ex edito quodam præcipitatur loco, quod febrientibus egregiam, ac propriè diuinam fert opem, si drachmæ vnius mensura aliquoties deuoretur. Est autem *Yztacxalli* arena candens.

De YZTEHVILOTL, & lapide Crystallino. Cap. XVII.

ESt apud nos lapis quidam delatus à Misteca superiori, quem *Yztehuilotl* vocant, ad *yzeli* differentias citra dubium referendus, nigerrimo, ac nitenti colore, nec alia ratione, quod adhuc compererim, commendabilis. Nec non alius Crystallo simillimus, cuius nomen adhuc non accepi, facultate, si vera narrant, mirabili præditus, vt qui dæmones fuget, serpentes, & quiduis venenatum arceat, & principum gratiam soleat conciliare.

De HOITZITZILTET Helitropio Mex. Cap. XVIII.

L Apillos hos, aut, si mauis, gemmas, quas *Hoitzit ziltetl* Indi vocant, alij verò *Æluri* oculum, *Helitropias* nostrates esse autumo. Harum magnam copiam reperies apud *Tototepecenses*, sed paruulæ sunt, & quarum non admodum utilis poterit esse prouentus. Earum vires tanquam ad magicas superstitiones potius quam ad medicos vsus spectantes omittimus.

De TAPACPATLI, seu hepatis medicina. Cap. XIX.

M Inerale quoddam est *Tapacpatli* atri coloris, inter duo saxa *Tapoyolani* proueniens oppidi *Hocitlalpe*, nec alibi scaturit. Ergo quo diximus loco, cogitur iuxta fauces, vnde colligi solet ab Indis, ac deuorandum præberi duarum drachmarum pondere, tritum, ac resolutum ex aqua, nullim antiquam atque difficilem passis, bis, teruè, aut quoties amplius expedierit. Informis verò quædam res est, ac hepatis contuso persimilis.

De TECOÇAHVITL Ochra Mex. Cap. XX.

E Mitur Ochra, terreuè pallentis quoddam genus *Tecoçahuil* vocatum, quo pictores luteum colorem imitantur. Cuti hæc frigore dehi-
lcenti opitulari consuevit. Sunt ex hisce mulieribus, quæ faciem ex illo fu-
cent. Viri autem corpus vniuersum eodem inficere consueuerant, cum
olim essent in hostes impetum facturi, aut adituri bellum. ita enim illis
fore terrori habebant persuasum.

De THICATLALLI, seu Terra alba. Cap. XXI.

E ffoditur etiam è vena lacustri *Thicatlalli*, seu terra alba, lutiq. in mo-
dum subigitur, ac conformatur inglobulos, igniq. admota sen sim-
candentem contrahit colorē. estq. Cerulæ nostrati adeo similis, vt mine-
ralem Cerulam appellare meritò possis. Nam tamen illa ex plūbo aceto
desuper pendente parari solet, hæc tamen quibusdam huius nouæ Hispa-
niæ locis sponte quoque candidissima prouenit. Frigida est, & exiccanti, ac
circa morsum extergenti natura, & quæ puerorum intertrigini non mi-
nus quam illa, inspersa medeatur. Quid? quod vlceribus pudendorum mi-
rum in modum confert, & quibusuis rebus candido tingendis colore ex
vfu est. Tantamq. præbet lenitatem, vt Mexicanæ mulieres inspersis ea
digitis, eum concilient leuorem, qui gossypio facilius nendo sit aptissimus.

De TLANEXILLO. Cap. XXII.

TLANEXILVM gummi lutei genus est, mollissimi, ac lubrici, quod saxis inuenitur adhærescens, ab insilienti sæpè verberatis vnda, pectoris asperitati, tussiq. vtilissimum. nec dissimile ab eo, quod è Poterio stillari solet. Sunt qui eiusdem rei causa addant *Tapachpatli*. Prouenit *Hocitlalpa*.

De TLALYAC, seu terra fætida Myfi Mex. Cap. XXIII.

Tlalyac
I.

Tlalyac
II.
Acramentum Mex.

ERuuntur apud nouam Hispaniam Myseos, quod iidem *Tlalyac* vocant, nostri verò ac Arabes Zeg, & Zagi, duæ differentia, altera forma terræ, sed laminulis argenteis, aut aureis interstineta, altera ad lapidis naturam magis accedens, nigraque. Ambæ sunt calidæ, & sicca, & adstringentis naturæ, & acris gustus. Conficiunt ex eis indigenæ atramentum. quamquam idem è Thedarum fumo in fictilia excepto vasa, ac postquam in glebularum coactum est derafo, veluti antiquos etiam fecisse constat, solent interdum parare. Quandoque etiam eo medicamento Brasilij colorem, est enim extra dubium antiquorum Myfi, aut illi veluti Chalcitis, & Pfori congener.

De TLALXOCOTL, seu terra acida, & Alumine Mex. Cap. XXIV.

NEc venis aluminis noua caret Hispania. cumq. hoc orbi nostro scissile, rupeum, & squamosum cognita sint, item è vini fecibus, & herba, Kali vocata ab Arabibus, confecta, cuius herbae quinque in nouo hoc orbe compertæ sunt mihi species, & quod de pluma ob similitudinem vocant, si modò id verum est alumen, & antiqui meminerint scissilis, nobis cogniti, rotundi, item & liquidi, nobis ignotorum, meritò dubitare aliquis posset ad quod aluminis genus Mexicanum debeat referri. At ego liquido potius, ac stillatio, quam alteri cuiquam generi putauerim annumerandum, atque adscribendum, persuasus à parandi modo. Terunt siquidem in primis aluminosam terram, ac in magna quædam, ac rostrata fictilia profundunt, mox aqua effusa liquant. quod stillat vtile est. Coquant hoc quantum videtur expedire, sed priusquam in debitam duritiem percoquatur, in frusta parua diuiditur, discinditurque, & exquisitè coactum, venundatur in emporijs candens, lucidum, diaphanum, & acri, adstringentiq. velut nostrum, sapore. Temperant illo pigmenta sua artifices, & coccineis adiungunt coloribus. Dentes adstringit, siccant, atque extergit vlcera, & excrecentem carnem exedit, abraditque. Vtile est tinctoribus, & fullonibus, ac demum totidem vsibus, quot nostrum accommodari potest.

De YZTATL, seu Sale. Cap. XXV.

Reperies apud nouam Hispaniam omnia circiter salis genera, quæ in reliquo proueniunt orbe. Nam nec marinum *Yztaxalli*, nuncupatum, cum suo flore, & spuma, fluuiatile, lacustre, fontanum, aut puteale, defit; neque in generando fossili fuit alibi liberalior natura. Quid? quod aliud insuper genus nõ paucis in locis è terra percolatur. Lymphis paratur, inferior reliquis, formaturque in crassiores placentas, nuncupatum patrio nomine *Yztayaboli*. Quid dicā de sale vocato Indo, quod Saccharum antiquorum esse constat, aut de Muria, Alatrone, & Alaxatro vocatis? qui sales sunt factitij, & familiarissimi omnes huic orbi. Naphtico tamen Amomaco, quod etiam Compassi vocant, & similibus falsis venis (nostra, ut opinor, incuria non plagæ huius omnium ferè rerum feracissimæ culpa) nondum in hunc usque diem adinuentis? Omittisq. cæteris ad narrata salis genera attinentibus, de fontani gignendi modo nonnihil adijciendum putauit. Generatur ergo ex quibuldā falsis fontium aquis, multum impetium locis, coniectis in cavitates quasdam arte paratas, salis generis optimum, humidioribus partibus à solis calore consumptis, reliquis verò ad naturam terream potius accedentibus, cū nonnulla aquæ portione coactis. Sal verò, aut nitrum, quod colligitur deraditurue ex aluco palustri, pluuijs cessantibus arefcente, ut à terrestri portione separetur, maceratur in primis ex aqua, ac residente terra liquata, tenuior pars cum lymphâ fluit per canales ad hydrias. è quibus desumpta in cavitates prædictas disperitur, ubi vi solis in salem coit.

Sal Fontanus no. Hisp.

De TEQUIXQUILITL, seu Nitro Mexicano. Cap. XXVI.

Nitri verissimi prouentu Haurac Arabibus vocati, Indis verò *Tequixquil*, haud vlli terrarum noua cedit Hispania. Verrunt id è terra arefcente lacu, aut è muris deradunt, antrifue, roseum, ac candidum, plerumque leue fistulosum, & fragile, percolatumq. formam, & splendorem nostratis repræsentans. Quo fit, ut mirari subeat illorum sententiam, qui vulgare nitrum, quod liquandis, dissoluendisq. metallis inseruit, ac fert opem, tormentisq. bellicis plumbeas pilas excussuris, ab antiquorum nitro differre enixius contendunt, aut spumam nitri, quam in antris potissimum in spumæ formam, raram, & mirum in modum candescentem, & in specubus, alijsue subterraneis meatibus conspicias, nesciant ab Aphronitro, quod mediam quandam nitri, & spumæ nitri naturam participet, distinguere atque separare, & contra ab Aphronitro Aphrolitrum diuersum esse contendentes. Nouæ ergo Hispaniæ è lacubus æstate arefactis verritur scopis, aut colligitur manibus nitri verissimi, & candidissimi Aphronitri in granula veluti vulgaris salis coacti, copia non mediocris, ac in vsus reconditur. Abundat eo totus Mexi-

Mexicanus lacus. Paulò acrior vulgari sale est Nitri natura, sed adeo et vicina, ut si crassiores particulas sæpius percolando separes, verissimum sal sis è nitro extemplo habiturus. Additur quibusdam ferculis, & obsonijs iucundius, atque commodius ipso sale; nec tamen omnino similem præstat effectum. Siquidem nonnihil adijcit gratius, & extergit ex aqua, aut vino caput, amouetq. furfures, & alias sordes ei innasce solitas. roboratque, & exiccat; eleuat ampullas, spumasq. non minus ipso smegmate, vocatouè sapone. Propinatur ab Indis Medicis permixtum alijs medicinis, quas iidem *Patli* vocant, frigidumque esse aiunt. Quo minus mirer Caphuram adeo mordentem, & quam celerrimè abeuntem in flammam, frigefactoria esse naturæ assertum à multis. nitrumq. in vinum, aut lympham coniectum, mirum in modum eos refrigerare liquores, ipsumq. grandinem, gelu, ac niuem in hac re præstanda vincere. Emollit præterea Maitij spicas, aqua cui incoquuntur additum, gratiamq. addit non mediocrem. Abluuntur eodem aquæ insperso, & perquam accommodè exterguntur crura, ac pedes, & tuctur ea à frigore, & fixuris ab eo consuetis proficisci, corroboratio, & adstrictione quadam. Tineas, ophiafimue mirè curari accepi à medicis mulieribus, si caput nitrata vrina vehementer abluatur, extergaturque, & mox menstruo primiparæ ad eam rem referuato sanguine perungatur.

Nitri vsus in Germania, & Vngaria contra febriles calores, & lingue nigritiem, quam Prunellam vocant, ex caufa oriundam valde increbuit. Illud per se fundunt, vel momento sulphuris insecto. Alij etiam salem ammoniacum addunt. huius placentulas typo efformatas, vel ore detinent, vel in aqua soluant, osque probe prae colluunt, indeq. mirum sentiunt leuamen. Quin etiam hanc aquam per totum febris decursum loco Ptisanæ, vel Oximellis bibunt, multumq. inde refrigerantur. Imo quandoque purgantur. Vnde non mirum quibusdam frigidum visum fuisse. Milites eius defectu Pyrium pulcrem eodem successu ebibunt, in aqua solutum, unde quandoque, & per inferna, & superna expurgantur. hæc autem non tam frigori, quam acrimoniæ adscribendum esse, is negabit, qui salem communem, vel Ammoniacum, vel spiritum salis, vel vitrioli idem præstare nescuerit.

In quouis Nitro salis puri aliquid separari norunt ij, qui Nitro ex terra conficiendo nauant operam. Vbi cauendum ne lixiuium sapiat, vel amaritudinem coniunctam retineat.

FINIS LIBRI DECIMI.

ALIARVM
NOVAE HISPANIAE
PLANTARVM
NARDI ANTONII RECCHI
IMAGINES, ET NOMINA
IOANNIS TERRENTII LYNCEI
NOTATIONE.

IOANNES TERRENTIVS
LYNCEVS
LECTORI

HABES & hic, curiosè Lector, quibus oculos saltem, si minus animum satiare valeas, plantas inquam à nostri orbis flore præcipue & fructu differentes stirpibus, ad eò multa & mira adhuc in arario suo abscondita claudit dives Natura, quæ indies Europæis nostris cum voluptate ostendit. Fructe interea nuda plantarum harum figura & partium delineatione, & colorum descriptione, quam ego ex Autographo diligenter excerpti. Vires ab Auctore non additæ fuerunt, quod forsàn adhuc Mexicano populo nondum cognita essent. Non omnia simul & semel Natura profundit. Multa nunc patent quæ olim latebant, & harum non dubitandum quin stirpium ali. quando vera experimenta habituri simus.

ALIA

ALIARVM
NOVAE HISPANIAE
PLANTARVM
NARDI ANTONII RECCHI
IMAGINES, ET NOMINA.

ACAXAXA.

ACAXOCHITL.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI NOTÆ:

ACAXAXA.

Ex singulis geniculis inferioribus
fibras in solum demittit folia
Gentianæ similia in nodis sin-
gulis totum caulem ambiunt in
summitate ex tribus folijs exit
culus longus, colore ex viridi fla-
vescente.

ACAXOCHITL.

Limonio similis, vel Echio; caulis
ruber, folia longa Bistortæ figu-
ra, flores rubei calycis foliola
longa, flos barbam habet lon-
gam trium foliorum.

ACXO.

ACXOYATL.

Radix coloris castanei, ramuli sanguinei, folia minutissima alata in ramis, Pino similia.

AHATE DE PANVCHO.

Vel Ate Pannicensis, aut Tzypipatlis fructu apud Mexicanos præcellenti arbor nobilis. Folium Aurei Pomi, fructus cæruleus, sed in nigrum tendens, ferro polito similis, rotundus totus quasi ex glandibus constans, Pineæ nucis figuræ. Ramus vero coloris castanei, folia iuglandis.

AMACPATLI.

Coralli species, rami sunt argillæ colore, puncta e nigro rubent, fila omnia rubra.

AMACPATLI.

NOTATIONES.

AMOZOTL.

ACATZAN AYCXITL.

Similis Equiseto, radix meris capillis
ex flauo nigrantibus constat. cau-
les vero amethystini coloris.

AMAZAVHTLI.

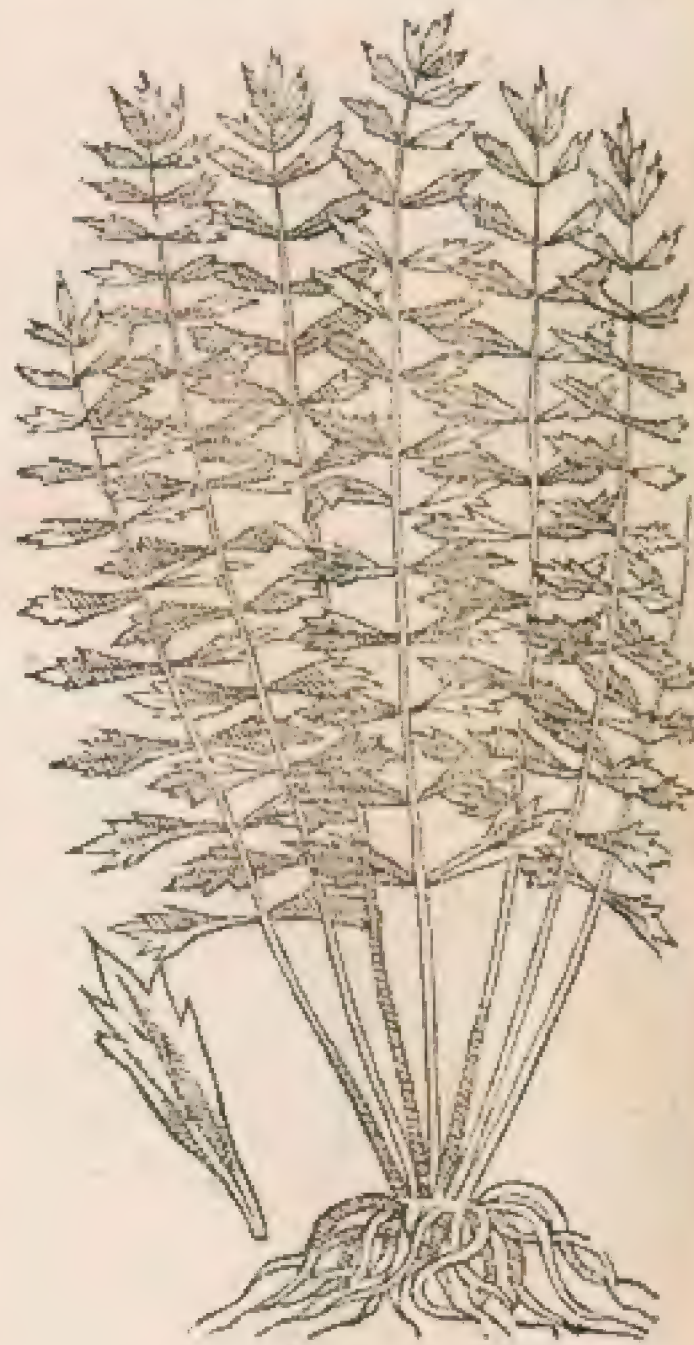
Vel Amutzauhli, bulbacea è radi-
ce. folia crassa, Tulipis similia.

AMOZOTL.

Folia plerumque bina, Crithmi, lon-
ga, digiti latitudine. in summitate
vua. Ligustro similes bacca, qua-
rum color viridis ad obscuritatem
tendens.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

ANONYMA MECHV. II.

AMAZQVILITL.

Videtur esse arbor. stipes pullus. rami habent folia Phyllireæ latifolia, unde oriuntur baccae virides, breui annexæ pediculo.

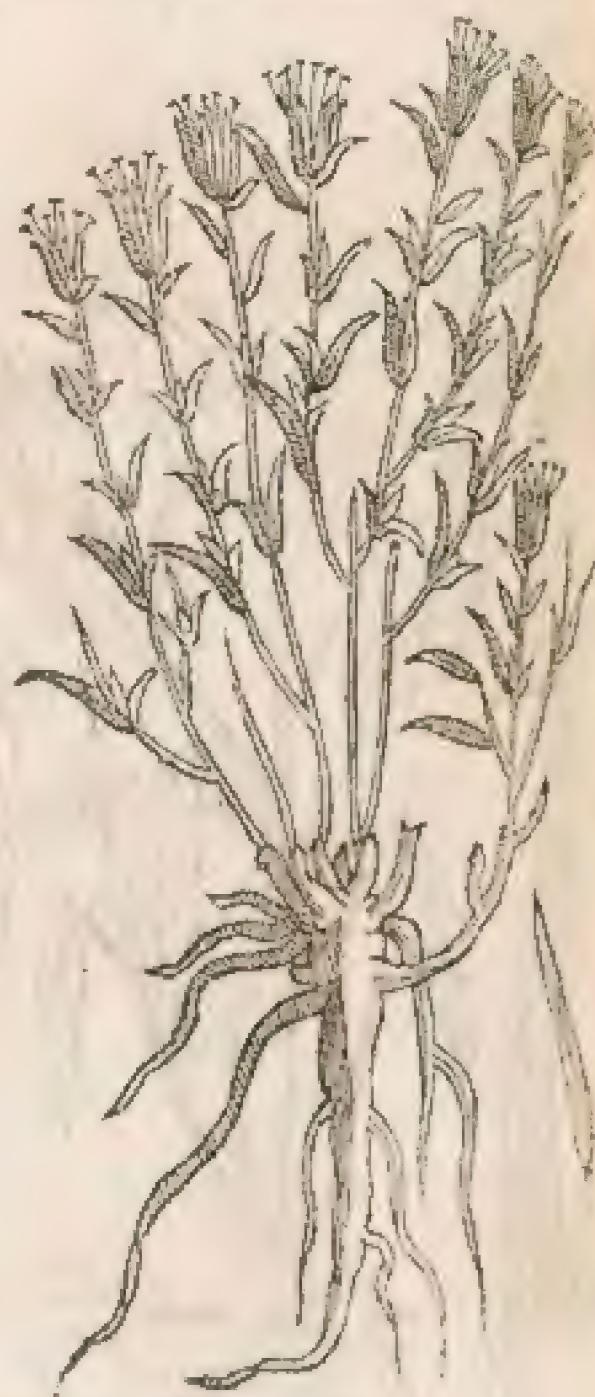
ANONYMA MECHVAC I.

Radix constat multis fibris nigris, caules lutei, folia latitudine sua adnascuntur. serrata sunt, ut Sideritis ferme. in summitate quid viride triangulare conspicitur.

ANONYMA MECHV. II.

Rami habent folia duo, parva, vna cum magno in quouis exortu. flores in summitate oblongi, quasi in umbella compositi sunt.

ANO-

ANONYMA III.

ANONYMA IV.

ANONYMA V.

NOTATIONES.

ANONYMA VI.

ANONYMA MICHVACANENSIS III.

Surculos multos virentes emittit, folia Menthae quadamtenus amula, ex atro vire-scentia, serrata. Luteos flosculos oris pur-purascentis. Calyces virides. Radicem habet fibrosam, ex flauo ad fuscum ver-gentem.

ANONYMA IV.

Hæc in pictura, longa, & crassa radice con-spicua est, ex fulco flauo rubente. in qua extuberant partes nonnullæ, & à latere fibrae demittuntur. folia quasi Coluteæ.

ANONYMA V.

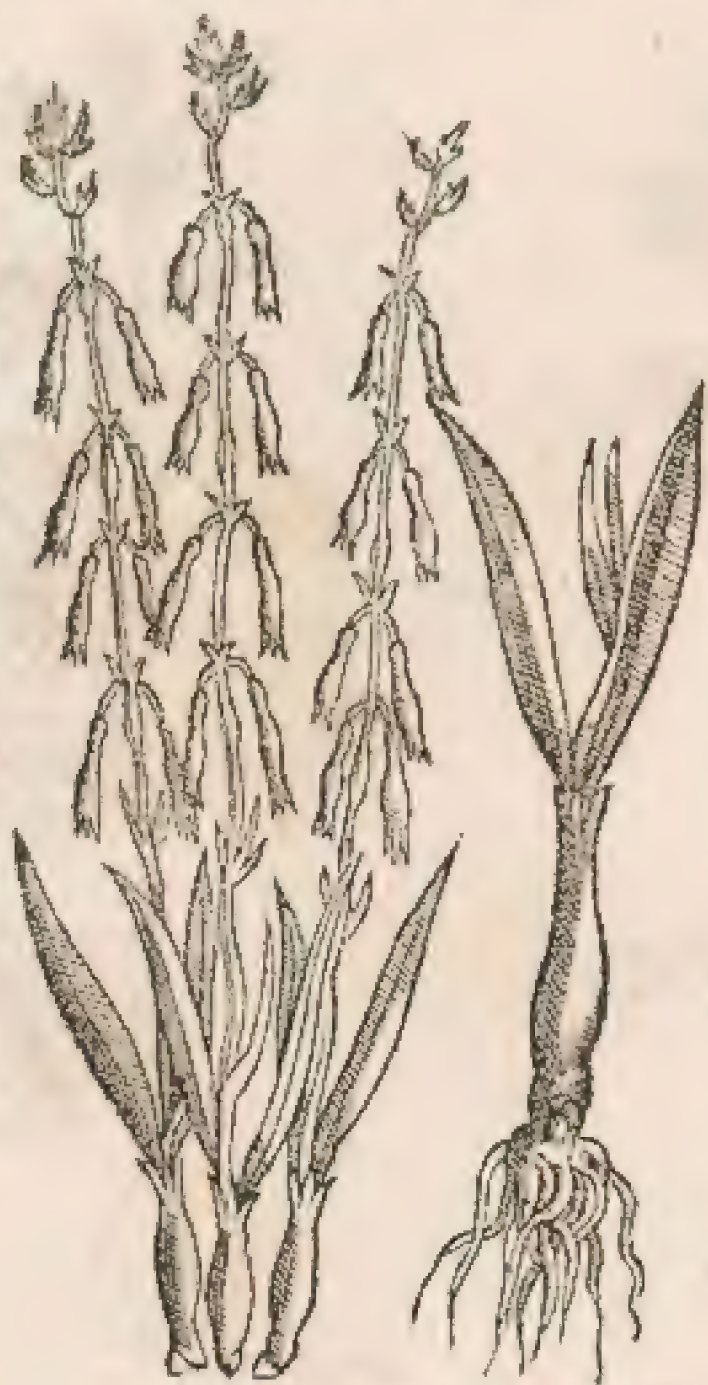
Radix oblonga est crassitudinis, spadicei co-loris. folia saturate virent, venis albican-tibus. flores fere purpurei.

ANONYMA VI.

In ramulo omnia oblonga. folia, flores, pedi-culi, calyculi florum suaue rubent. ora lu-tea, exertis quasi linguis. folia fere Serra-tulæ ex saturato virent.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

ANONYMA VII.

Bulbosa videtur, fibroso è capite subflavo. folia breviora, sed Gladioli ferè. cauliculum promit geniculatum, longum, purpureum. bini ad nodos flores purpurei pariter pendent.

ANONYMA VIII.

Ex Maluaceo genere Anglicanum Bammi amulari videtur colore, & venis. folia respondent, magis tamen cordata. Rubent flores, & ad oras dilutius ad calycem albicant.

ANONYMA IX.

Ramus tantum ut in superiore pingitur, concolor. namque flores & folia pariter virent.

ANONYMA X.

APANXALOA.

NOTATIONES.

AOCOXOCHITL.

ANONYMA X.

Radix crassa, & rubra, in flauum vergens, caulis ruber, folia bina, eminent flores in summo, similes Plumbagini.

APANXALOA.

Folia bina in quouis exortu foliorum apposita, Saponariæ similia. Caules rubri. flores longi, rubri aliquantum, cærulei Vaccariæ similes.

AOCOXOCHITL.

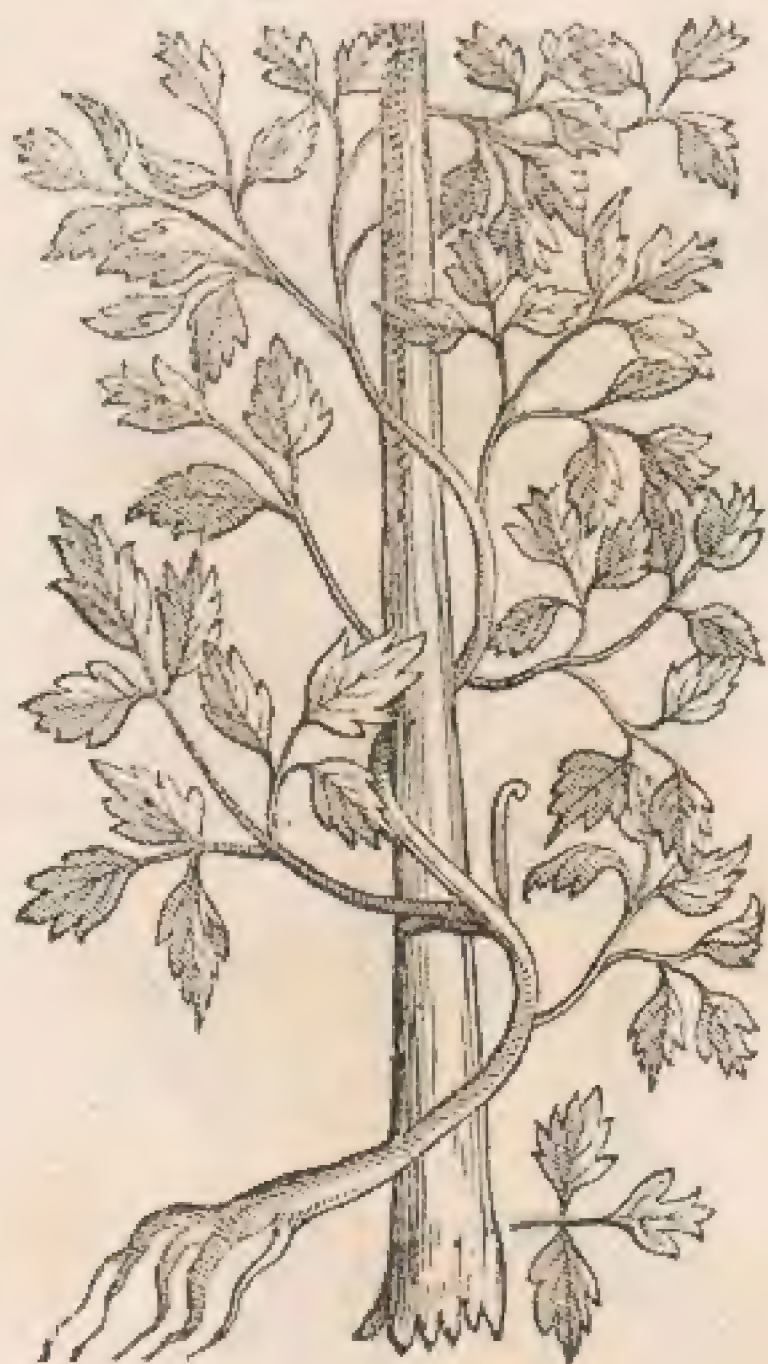
Serpit hæc herba, & ex quouis nodo emittit fibras in terram. folia bina Vaccariæ similia. exoritur quid rubrum ex quouis ala, sed quid sit, non conspicitur.

AQVITZTLI.

ATEHVA PATLI.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

AQVITZTLI.

ATEXCAL QVAHOITL.

Scandit hæc herba, Caule rubro, maculis nigris consperso. quilibet ramus tribus constat foliolis, instar Clematidis. folia etiam obscure rubent.

ATEHVA PATLI.

Radix rotunda est Aristolochiæ instar, folia bina, figuræ ovalis, nervi tantum tres, in longitudinem folij excurrentes: reliqui vero in transuersum diuaticatæ, ex quavis ala folij quid enascitur.

ATEXCAL QVAHOITL.

Rami quasi lignei, coloris obscuri. Superis. adnata sunt, excrementa illa marina alba, punctis rubris, nigrisve variè conspersa.

ATEN-

NOTATIONES.

AXIXPATLI.

ATENXIHVITL, seu HENXIHVITL.

Trifolia humilior planta, ferratis folijs, fibrosa radice ex fusco pallida. pediculi foliorum rubent dilutius.

ATZOYATL COZTIC YNI RODERILYO.

Crassa, magna, magnisq. fibris radix, & spadicei coloris. folia longa, & ferrata. flores Conyzæ lutei.

AXIXPATLI.

Folia bina, quamvis sculptor aliquantum in hoc defecerit. Flores lutei, calyculis virentibus. Radix dilutius rubet.

ATZI-

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

AXOCHIOTL.

ATZIZICAZTLI.

Folia Vrticæ non bina, rami omnes raris habent folia, Vrticæ similia; & ex quavis ala enascuntur alia.

AXIHVITLAPAPATLACTLI.

Folia bina ex aduerso posita, pediculo satis longo hærentia. foliorum tum longitudo tum latitudo sex digitorum est.

AXOCHIOTL.

Hæc herba videtur serpere, rami folia cordis figura, & repanda habent situ liguminum, siue alato, ita ut in extrema tria sint folia.

AYA-

AYACACHQVAHOITL.

AZTAXOCHITL.

NOTATIONES.

BANAICXITL.

AYACACHQVAHOITL.

Folia Gossipio similia, sublutea, in summo multa simul congesta.

AZTAXOCHITL.

Quis ramus habet tria folia Vrticæ similia alte incisa ordinata ut in Phasculo Flos color Maluæ, figura vero Anemonis, folia octonæ lineæ rubræ perierant.

BANAICXITL.

A Napi radícula oriuntur quinæ. caules rubri. rami omnes alati, Glycyrrhizæ modo ac figura. vltimum rami foliorum Thalictri, vel Adianto simile.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

CACACILI.

CACAMILXOCHITL.

Radix longa, subnigra. caules foliati
Conyzae instar, sine pediculo in sum-
mo botri Oxalidis foliorum viridis
diluti albicantis.

CACALIC.

Folium Cannabi simile, serratum instar
Crithmi. nodi caulis magni. flos fla-
uus. calix squamosus.

CACAMILXOCHITL.

Vel *Thlacamilxochitl Quauhquiculle*.

Huic radix grumosa, Thoræ instar, co-
lore suberis. caulis bina habet folia,
sibi opposita, Verbenæ similia. Flos
coccineus, in medio luteus, Rosæ si-
milis.

CA-

CACAPATLI.

CACATLAOL XOCHITL.

NOTATIONES:

CACHRVIAQVA.

CACAPATLI.

Pediculi longi ab radice orti, quibus insident folia tria serrata Fragariae instar.

CACATLAOL XOCHITL.

Folia Castaneae modo ferè serrata. incisione tamen non ita frequenti.

CACHRVIAQVA.

Ad Campanulas pertinere videtur, calix floris luteus, flos ipse ruber.

CA-

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

CAHVAZTITZIQUI.

CAMATOTONCAPATLI.

Radix longa, rubet instar Rhabarbar.
flos longus carnei coloris, stamina lu-
tea. herba est calida, & sicca, excessu
tertio, & styptica.

CAMOPALTIC.

Caulis rubent. in summo flores multi
simul, quibus insuperiore parte di-
visi in quinque partes. inferiore ta-
men sui parte videtur esse vnicus.

CAMATOTONCAPATLI.

Caulis nigris maculis conspersus. folium
cordis, cuius longitudo, & latitudo
fere eadem, quatuor nempe digito-
rum.

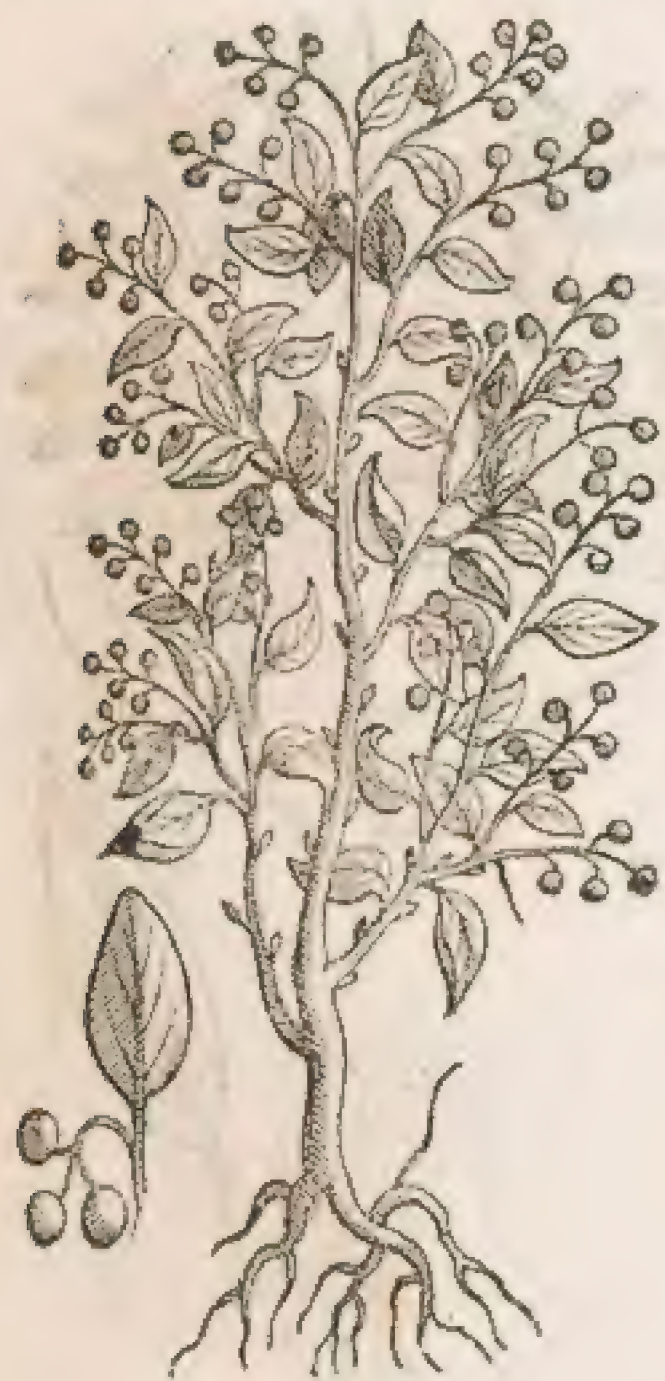
CAMOL.

CHACHALACAMETL.

CAMOLXOCHITL.

NOTATIONES.

CENANAM DE QVAHVNA HOAC.

CHACHALACAMETL.

Est arbor baccifera: folia Pyro similia longa 4. lata 3. digitos: baccæ sunt quales Ribium.

CAMOLXOCHITL.

Arbor leguminosa, folia in alas componit. Flos Cassiæ similis ex rubro flauus in 8. partes diuisus, filiqua, Piso similis.

CENANAM DE QVAHVNA HOAC.

Foliū Nerio simile, & foliolis ad maiorum alas erumpentibus, venisque in transversum euntibus, Ora foliorum & vena media rubent. Baccæ in vuam congestæ virides sunt, vt in Solano.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

CENANAM TEZCOQVENSIS.

CECECPATLI ALIA.

Folia Periplocam græcam angustifoliam ad amissim æmulantur: coloris dilutioris viridis, venulis valde conspicuis rubentibus, directè sibi ex opposito respondentibus. Fructus & ipse ad latus exsculptus, Periplocæ fructui haud absimilis. Flores quinque albicantibus, cum sunt expansi, foliolis, & staminibus pallidis constant. Radix fulvi coloris, lævis, crassa & nodola.

CECECPATLI.

Folia Costi hortorum, vel Menthæ S. Mariæ vocatæ similia: radix Raphani instar oblonga, & fibris horrida.

CECECPATLI ALIA.

Radix Filipendulæ similis: caulis ad exortum foliorum parum rubet. Folia ad Lysimachiam luteā accedūt.

CE-

CELICPATLI.

CENTZOMECATL.

NOTATIONES.

CHARAPETL.

CELICPATLI.

Folia Vrticæ similia & bina sibi æqui distantia. Radix flauet & fibras altè demittit.

CENTZOMECATL.

Folia rara tribus tantum venis constant, plantaginem acutam imitantia, sed subtus sunt sublutea; in calyce apparet quid viride Absinthio simile. Hispani vocant quatrocientos cuerdas.

CHARAPETL.

Radix rotunda fibrosa coloris castanei. Pediculus initio rubet, folium Bistortæ simile nigricans longum 12, latum 2. digitos.

Hh 2 CHIA-

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

CHIAVHXIHVITL.

CHICHICPATLI.

Præmiceæ species, quam satis adumbrat
flos luteus, sed in medio flocci sunt
colore Ochreæ luteæ. Radix nihil
singulare habet.

CHICHICA QVILITL.

Folia bina in exortu purpurascunt: flos
flauus, Stamina verò lutea. Nodi
vbi folia erumpunt valde protube-
rantes.

CHICHICPATLI.

Folia, qualia Anagallis habet, læuia vt
apparet non serrata, dilutioris viri-
dis coloris. Flores nulli apparent.
Radice media portio valde crassa,
superior longa & erecta, inferior te-
nuis per terram serpit, coloris fusci
vniuersa.

CHI.

NARDI ANT. RECCHI.

CHICHICPATLI ALIA.

CHICHIC TEZPATLI.

365

NOTATIONES.

CHICHI HOALXOCHITL.

CHICHICPATLI ALIA.

Radix magna, folia Pomi aurei, bina
sibi è regione aduersa: qua nota à
priori multum distat.

CHICHIC TEZPATLI.

Radix magna & tuberosa tota, Ochrae
luteæ colore. Folia bina Ocymi
angusti folij: videtur planta ipsa
scandere.

CHICHI HOALXOCHITL.

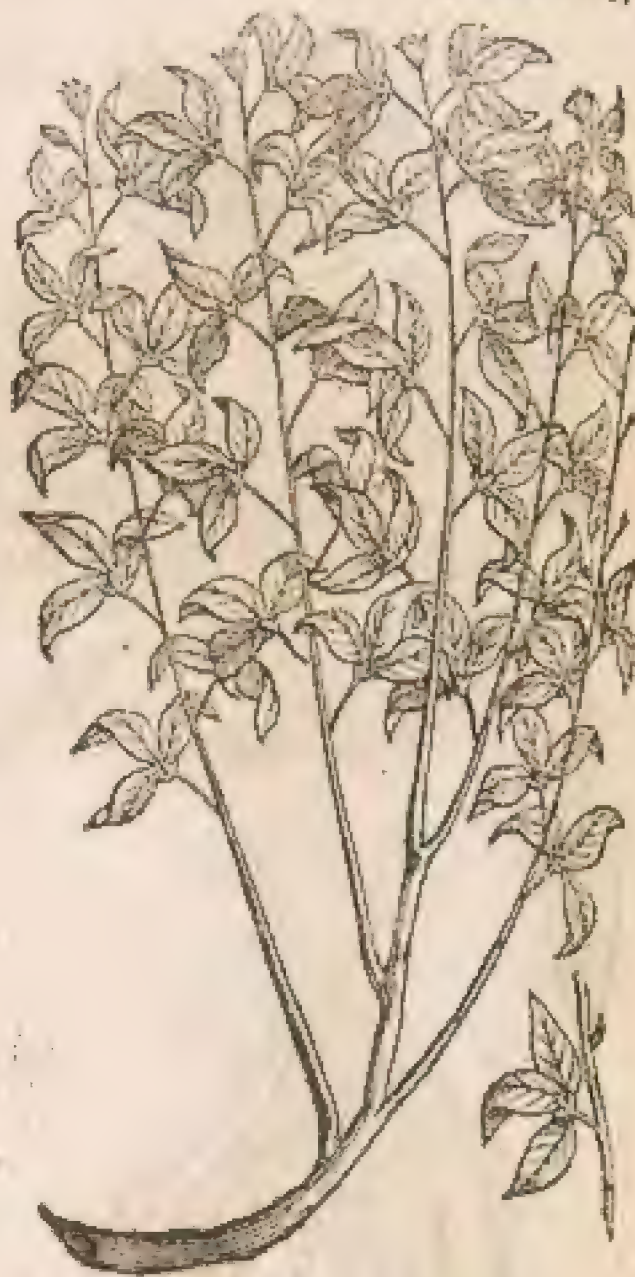
Folia Chenopodio, vel Stramonio si-
milia: fructus oblongi, alij virides,
alij lutei: flos albus, Stramonio si-
milis.

CHICHIC TZONPATONIC DE OCOPETLAYVC.

CHICHICEZQVAHIVTL.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

CHICHIC TZONPATONIC DE
OCOPETLAYVC.

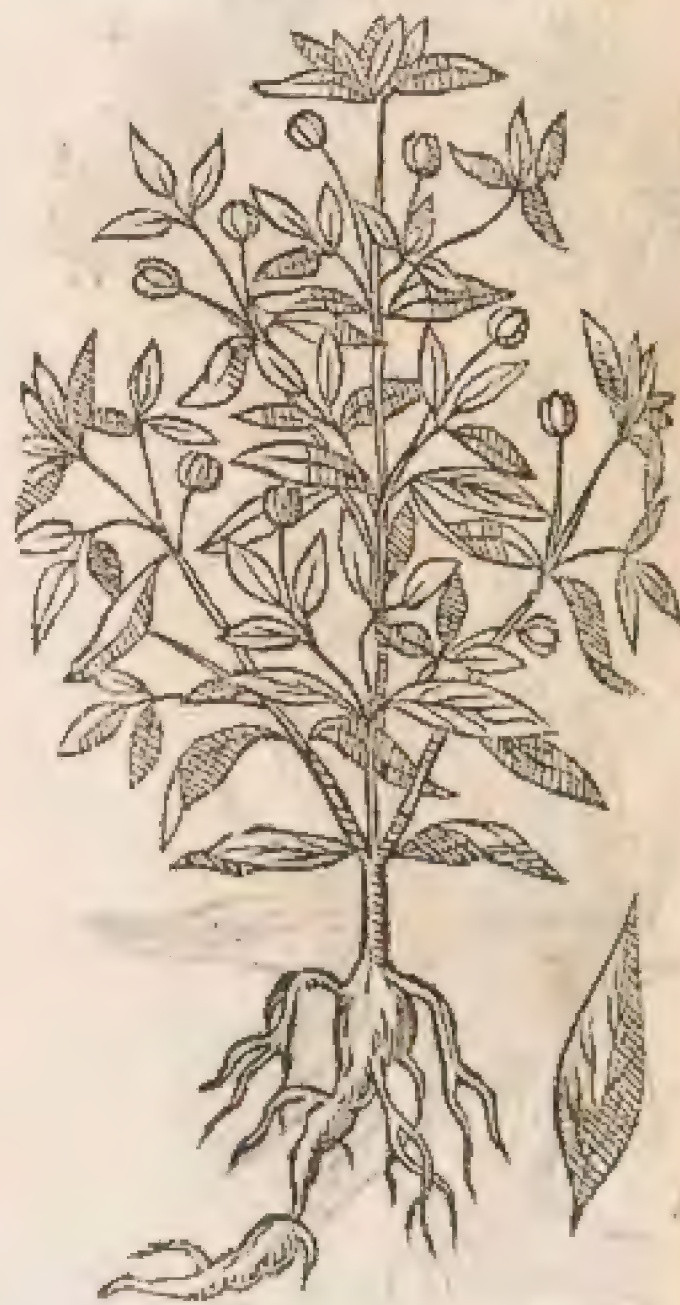
Vascula Paronichiae similia, & viridia:
Folia bina, tenella, subviridia. Plan-
ta tota humilis.

CHICHICEZQVAHIVTL.

Mirus in hac Planta florum ortus
conspicitur. Trifolia tota est.

CHICHILTICPATLI.

Caulis coloris Castanei: fructus ex vi-
ridi ad rubrum tendit. Radix satis
crassa & diffusa.

CHI-

NARDI ANT. RECCHI.

CHICHILTICCIHVAPATLI.

CHICHIPILTIC.

367

NOTATIONES.

CHILPATLI.

CHICHILTICCIHVAPATLI.

Planta ut apparet serpendo prorepat.
Folia Calaminthi folijs non ab-
similia; ex vna parte virida, venis
rubentibus distincta, ex altera
purpurascunt. E radice tenui fi-
bræ capillares exeunt, ex caruleo
& luteo mixti. Cauliculus ad ru-
bedinem tendit.

CHICHIPILTIC.

Rami rubent. Flores verò ut in Vi-
cia ex caruleo rubescunt. Et ut
planta integra præfert, ex legu-
minoso genere est.

CHILPATLI.

Folia sunt Alfinis maioris. Flores
constare floccis videntur coloris
flavi. Radix subrubet, & copiose
per terram diffunditur.

CHI-

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

CHICHILTIC TEPETLAVHXOCHITL.

Hoc est pulcherrimus, ut etiā sine coloribus Leon monstrat, & duplex dici potest. Internus prima facie Iridem representat, rubri saturati coloris, reflexis utrinque floris fimbriis, quæ autem ex huius medio prodeunt stamina, luteoli sunt coloris. Hunc quinque folia tanquam alter flos ambiunt florem, suavè rubentis coloris. tenella valdè, & venulis rubellis plurimis post hæc discurrentibus. Pediculus etiā flos infidet, rubet totus: hic inter duo folia compressus emergit, quæ ex radice bulbosa prorumpunt. & hæc radículas seu barbúlas suas, bulbaceorum aliorum more, coloris fuscæ, & læves demittit. Maiorum cortex bulborum undulatus, albis & viridibus distinctus lineolis. Minores bulbuli rubent, & albicant venusta varietate. Folia Tolipa foliis similia sed crassiora, quæ & ipsa ex viridi rubent.

CHICOMECATL.

Folia obscurè virent, longitudo cuius est 10. latitudo 4. digitorum. Florum nulla vestigia comparent.

CHVCVNGARIQVA.

Videtur natura hic ludere, cum folia in caulis sint oblonga, in ramusculis vero breviora, & cordis figura. In his bina directè sibi respondentia, & in illis bina inæqualiter sita. In ramulis denique luteola in caulis viridia, in utrorumq; tamen summitate flores emergunt pallidi, & compressi. Radix fibrosa satis.

CHV.

NARDI ANT. RECCHI.

369

CHVCVNGARIQVA ALIA.

C I C I P E N I.

NOTATIONES.

CIHOAPATLI.

CHVCVNGARIQVA ALIA.

A priore differt, quod minor & tenuior sit tam folijs, quàm caulibus & radicibus, in reliquis planè conuenit.

C I C I P E N I.

Foliorum sex vt Anagiris: videtur ad Lyfimachiam luteam accedere, si plantam totam spectes.

CIHOAPATLI.

Radix crassa radículas hinc inde longas dispergit coloris subrubri: caulem album concolorem gerit; Flores nulli conspiciuntur. Folia Persicariam æmulantur.

CI-

CIHOAPATLI TEPOZTEMICA.

CIHOAPATLI XANTETELCO.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

CIHOAPATLI TEPOZTEMICA.

Radix mediocris, longa, subrubra, caules promit albos: folia, quæ bina æquidistantia exeunt venis albicantibus, variè pinguntur. Flores conjunctos plurimos gerit quinque foliolis constantes, calicem ex viridi & flauo mixtum habentes.

CIHOAPATLI XANTETELCO.

Caulis obscurè rubet. Umbellæ Cacia: florē habent similem parum rubentem. Folia crebris sed non profundis incisuris notata.

CIHOAPATLI AXITZALPATLI.

Nudi Caules, nisi prope summitates; circa quas ramos ambiunt ex quinque aut sex folijs coronæ, idque vbi flores erupturi sunt: qui lutei stæchadi similes. Folia pentaphylli sunt, non tamen serrata.

Cl.

CIMAPATLI.

CITLAL XIHVITL.

NOTATIONES.

COAHVILXOCHITL.

CIMAPATLI.

Rami vna cum folijs Lentisco similes.
Radix in profundum descendit;
vnde lignosa & fruticosa planta esse
arguitur.

CITLAL XIHVITL.

Folia Vrticæ similia sublutea, sed ali-
quantò maioribus incisuris prædita
& folia cauli propiora.

COAHVILXOCHITL.

Hæc planta spinosa est. Folia habet
Solani, & videtur cum ea planta
conuenire, quam Rosam Hiericun-
ticam vocant; flos enim admo-
dum est similis.

CO-

COCAYH CAPATLI.

COCOCXIHCHITL.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

COCAYH CAPATLI.

COCOXOCHITL.

Radix Napi castanea, vt & rami: fructus strias habet quatuor, colore ex viridi in castaneum tendente.

COCOCXIHCHITL.

Caulis rubet obscure. Flos flauus Narcissi, foliolis tantum quatuor compositus.

COCOXOCHITL.

Folia Aquilegiæ. Flos violaceus magnus, in cuius medio quid flauum conspicitur.

COIN.

COINIQVI CVMANCHV QVA.

COLLOTEMECATL.

NOTATIONES.

COLTZITZICATZTLI.

COINIQVI CVMANCHV QVA.

Spica lutea: an sit floris vel feminis,
conijcere ex imagine non est.

COLLOTEMECATL.

Radix longa, crassa, colore Suberis:
Caulis rubet; folia vrticæ, venis ru-
bris ornata. Tota planta videtur
serpere.

COLTZITZICATZTLI.

Caulis videtur repere. Flos luteus in
calyce integro latitat nódum aper-
tus. Folia vitis modo incisa.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

COYOXOCHITL.

CVECHILIZ TOMATL.

Folia bina cordis figura, rubent vt Botrys .

COZTICACVILOTL XOCHITL.

Flores flauī ferè Ranunculo similes:
Videtur tamen integer flos, superiore
sui loco in quatuor diuisus
partes.

CVECHILIZ TOMATL.

Radix magna; caules colore castaneo.
Folia sua latitudine, quasi sine pe-
diculo adhærescunt, de quo bacce
pendent virides figuræ oualis. No-
men Tomatl, quod Solani est: cum
eo fortè similitudinem vel affinita-
tem quandam dicit.

CVE-

CVETLA XOCHITL.

CVEYAVH QVILITL.

NOTATIONES.

CVPITRI.

CVETLA XOCHITL.

Fructus, an flos sit botrus ille flavus, dijudicare nequeo.

CVEYAVH QVILITL.

Portulaca quadam flore rubro. Hanc enim crassities foliorum probe amulatur.

CVPITRI.

Longissimi ab radice petioli, folium Plantaginis gerunt. Caulis in summo quasi ephyllus, habet spicam Plantagini similem.

ECAPATLI ALTERA.

ELOXOCHITL.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

ECAPATLI ALTERA.

HACOYUCHITL.

Valde similis est Sophoræ Aegyptiæ.
Fiores multi lutei Cassiæ; siliquæ
longæ subluteæ vt Phaleoli edules.

ELOXOCHITL.

Videtur arboris ramus esse. Folia Mu-
sæ ex vna parte saturati, ex altera
valde diluti coloris, vt in folijs Oleæ.
Ramus est nodosus vbi folia deci-
derunt, quemadmodum in Palmæ
trunco apparet. Venæ frequentes
in inferiore foliorum parte: In sum-
mitate rami folia valde congloban-
tur.

HACOYUCHITL.

Flos longus ruber in calyce vt Altheæ.
Folium longum serratum Trache-
lij figurâ.

HEZ.

HEZ MAY TL

HOACALT LAIOTL

NOTATIONES.

HOACA XOCHITL.

HEZ MAY TL.

Radix crassa & longa; ex ramis folium vnum Ranunculo simile; videtur dependens à longo pediculo.

HOACALT LAIOTL.

Folia Androsæmo hircino sunt similia, ex viridi in luteum tendentia. Flos coloris est amethystini.

HOACAXOCHITL.

Vix differt hæc herba à nostro Aro: radix certè prorsus similis est.

HIVCA seu MIZMAITL.

HOATZIN QVAXVITL.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

HIVCA seu MIZMAITL.

HOITZITZIT TENTLI.

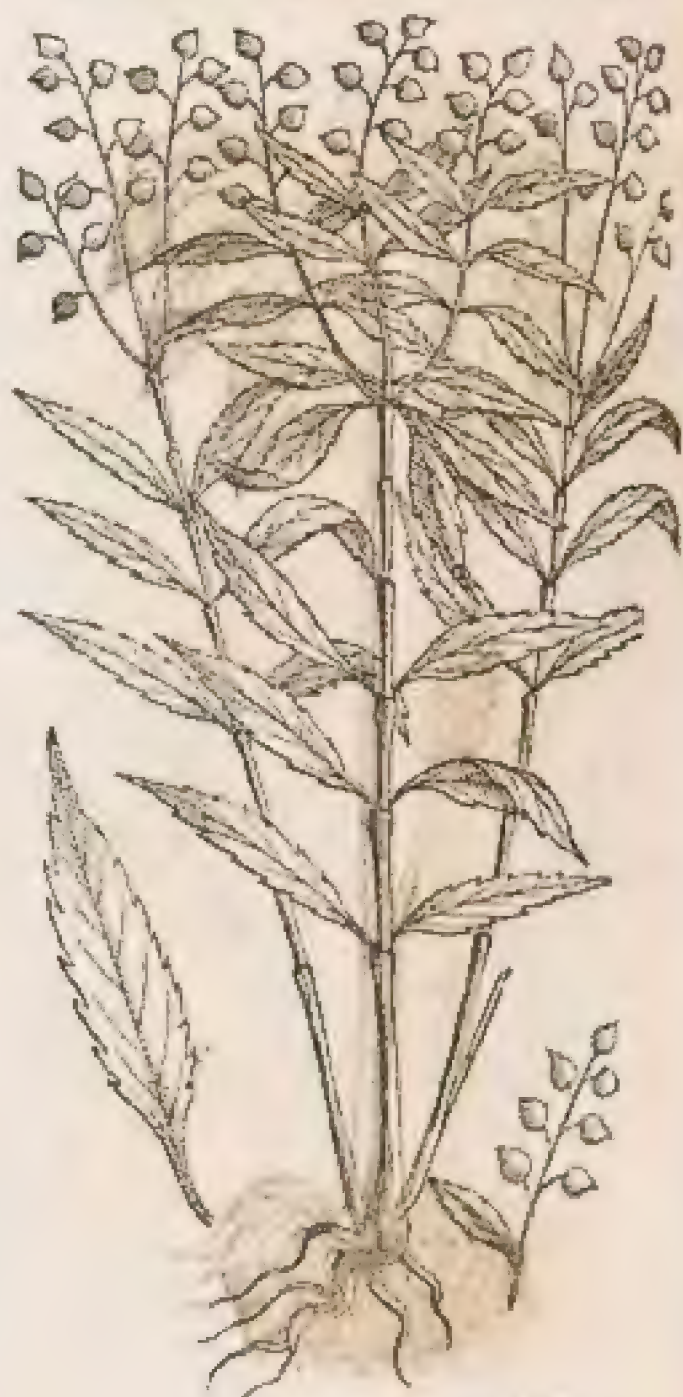
Planta hæc haud parua, vt in margine folij ipsius imaginis notatum est. Oritur in territorijs Ocopetl Yuca, vocata Mirz-maitl. Calida, sicca, aromatica est cortice præsertim & fructu: curat vlcera. Folium palmaris mensuræ. Vt verò ex icone ipsa depræhenditur, caulis nitidus ad colorem tendit castaneum: folium septrifariam partitum habet. Vua ex albo ad flauum tendit; admodum similis esset maiori Serpentariæ, si baccae essent rubræ. Vide Monard. cap. 53. qui vocat Cazau, & alios omnes noui Orbis Historicos, præcipuè Ouiedum. Nullus tamen eorum quidquam de fructu scripsit.

HOATZIN QVAXVITL.

In geniculis internodia sibi inferuntur, ibiq. bini vel terni rami enascuntur.

HOITZITZIT TENTLI.

Caulis rubet; baccae in summo nigræ. Folia vt Salicis incisa & bina.

HOIT-

HOITZILZILTENXOCHITL.

HVAPAHVIZPATLI.

NOTATIONES.

HVAPAHVIZPATLI ALTERA.

HOITZILZILTENXOCHITL.

Ranunculi quædã species videtur. Folium magnum, flavis venis compositum. Flos luteus, staminibus rubris.

HVAPAHVIZPATLI.

Caulis coloris castanei, ab imo usque foliatus: folia Ocimo similia.

HVAPAHVIZPATLI ALTERA.

Caules omnino foliati. Flores lutei, videnturquè hiare instar leguminis alicuius.

HVA-

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

HVAPA QVILTIC

ITZCCVN PATLI.

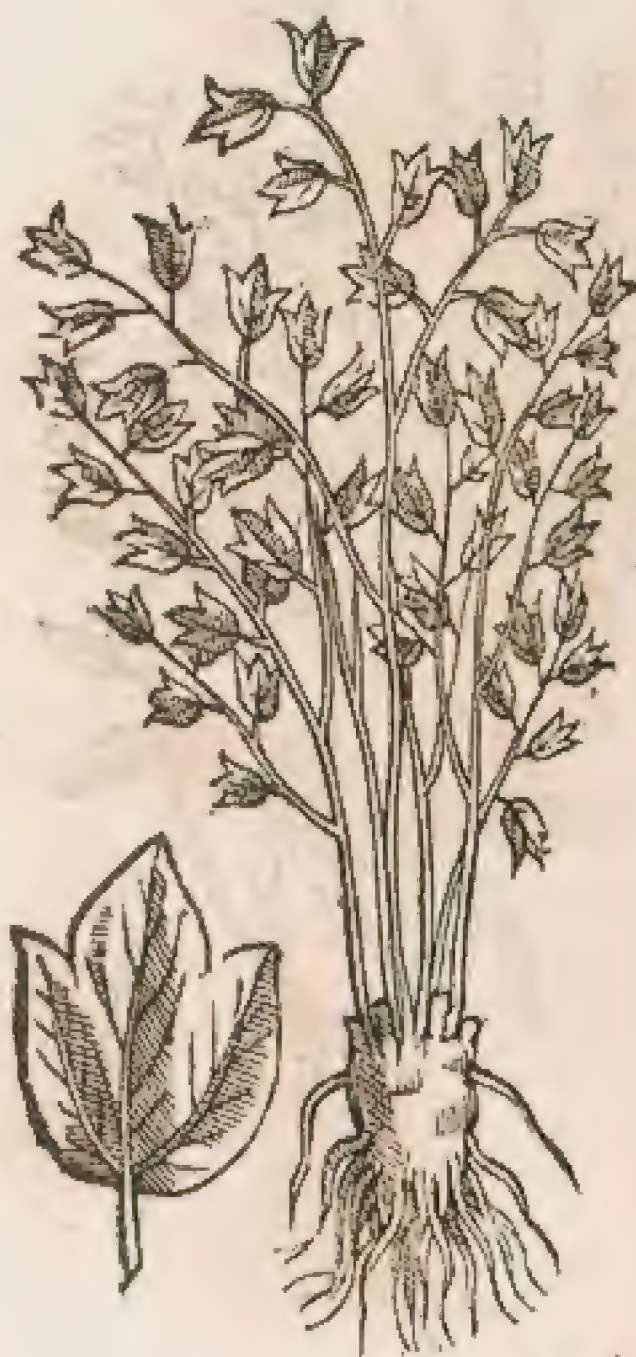
Caulis hirsutus ex nigro rubet, foliū ferè Sonchi. Flos albus integer inferius, superius diuisus in sex partes: calicis radij longitudine sua florem longè superant.

HVAZIVM

Radix Ochrae luteae colore: ramuli Galegae similes. Folia ad Ciceris nostri folia accedere potius videtur.

ITZCCVN PATLI.

Radix crassa, caules videntur scandere. Folium quoduis duabus incisionibus, ferè vt in Gossypio diuisum; vnde inter Clematides fortè numerari poterit.

NARDI ANT. RECCHI.

381

ITZTICAPITLI.

IZTACPATLI QVIZASEPIN.

NOTATIONES.

IZTACTLATLAVQVI.

ITZTICAPITLI.

Radix fulva, crassa & oblonga. Folia Chamænerij alterna, & subluteis venis conspicua.

IZTACPATLI QVIZASEPIN.

Radicem habet Aristolochiæ longæ, & folia Pistoriæ similia: nisi quod hæc rectis magis venulis ornantur. Videtur planta serpere potius, quàm recta adolescere.

IZTACTLATLAVQVI.

Radix crassa & carnosæ valde, intus rubra, extra rufa; caules etiam rubescunt, folia ad flavedinē quandam accedunt. Aspectu tota plantula iucunda est.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

LOQVILTIC.

MACPALXOCHITL

Radix longa colore castaneo: calices in
iuba parum rubent.

MACAYXTLI.

Est spina quædam leguminosa & ele-
gans; flores eius rubri mixta flau-
dine: Ipsæ siliquæ ex viridi nigri-
cant, latæ 1. longæ 12. digitos: gra-
na intus tria, unde ad Anagrym
referri potest.

MACPALXOCHITL.

Plantæ huius radix ex albo subrubet.
Folia sunt Maluæ rosea, sed luteis
venis pulchrè subducta.

MAC-

MACPALXOCHI QVAHVITL

MAMAZTLACOTL.

NOTATIONES.

MATLAL XOCHITL.

MACPALXOCHI QVAHVITL.

Arbor est. Flor comomano ab Hispanis vocata. Folia Mori sunt. Flos undevis in ramis nascitur habetq; figuram quasi Tulipæ, colore maluaceo; & pro stamine exit quasi manus, vel potius pes avis, coloris sanguinei: cui à latere luteum, quid coniunctum est. Flos admodū magnus est, pro ratione arboris.

MAMAZTLACOTL

Caulis foliosus & alatus. Flos Chrysanthemi luteus. Folia minutim incisa: Radix verò subnigricans.

MATLALXOCHITL

Folia vt Valerianæ græcæ, & flos ex luteo ruber, quinque vt mihi videtur, foliolis constans. Stamina lutea sunt.

MA-

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

MATLALXOCHITL ALIA.

Folia Vrticæ. Flos ex cæruleo viridis cum staminibus. Calyx qualis ni Sclarea.

MAZAXOCHOTLI.

Arbor videtur. Rami alati omnes pleni fructu rubro Berberis, qui longus, & latus dimidium digitum.

MEMEYA DE TEPOZTLAN.

Caulis virore diluto pediculos longos habet, quibus folium adnatum ex tribus constat. Siliqua Viciæ similis. Flos quasi Periclymeni constans tribus magnis albis foliolis: reliqua verò sunt stamina.

MEMEYA DE TEPOZTLAN.

MEM-

NARDI ANT. RECCHI.

385

MEMEYA DE TEPOZTLAN. ALTERA.

MATLAL XIHVITL DE XALATLACO.

NOTATIONES.

MIAXIHVITL.

MEMEYA DE TEPOZTLAN. ALTERA.

Caulis totus ruber: Folia Helxines, ex
alis flosculi rubri enascuntur.

MATLAL XIHVITL DE XALATLACO.

Truncus videtur parum spinosus & vi-
ridis; ramuli Lentisco sunt similes,
nouenis binorum foliorum oppo-
sitorum constantes ordinibus: vlti-
mum tamen solum vni ferè adnatū,
folia etiā adhærent latitudine qua-
dam vt in Lentisco: Vascula sunt
coloris carnei, flosculi cærulei colo-
ris, qualis in Gentianis conspicitur.

MIAXIHVITL.

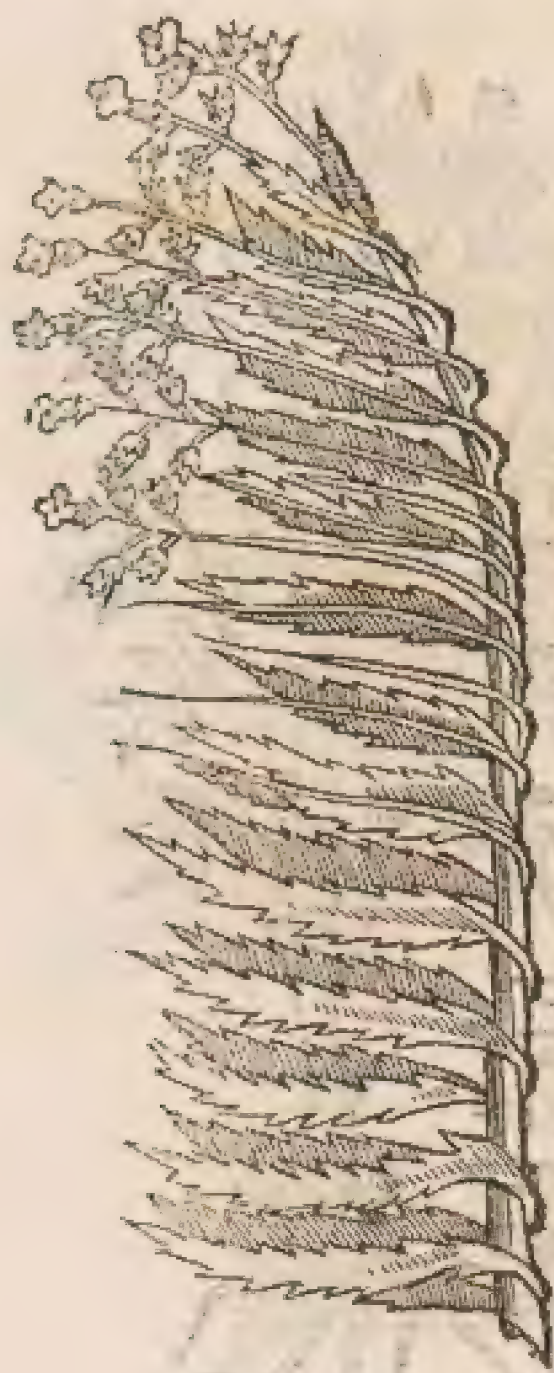
Rami flauī, flos colore Keiri, foliolis
constans quinque: flocci rubent, se-
men verò Clematidi simile. Folia
Cinerariam referunt, ex viridi albi-
cantia.

K k

MI-

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

MICA XIHVITL.

MICA XOXO COYOLLIN.

Caulis flauet, folia omnia versus unam partem torquentur. Flores ex luteo rubri, figura Hyacinthi: petioli: lutei. Aspectu mira planta.

MICATLACHPAHOAZTLI.

Rami coloris castanei & folia minuta instar Acaciae. Radix fibrosa cum cauliculis rubet.

MICA XOXO COYOLLIN.

Radix bulbacea & rubens ex albo ut & caules: flos ruber matronali Viola similis, constatque quinque foliolis. Calyx integer superiore sui parte in quinque radios diuisus. Folia stellam pulchrè referunt.

MIMIYCA HVATZIN.

MOHVITLI.

NOTATIONES.

MOLONCAPATLI.

MIMIYCA HVATZIN.

Radix crassa & nigra: flos violaceus quidem, sed non explicatus depingitur.

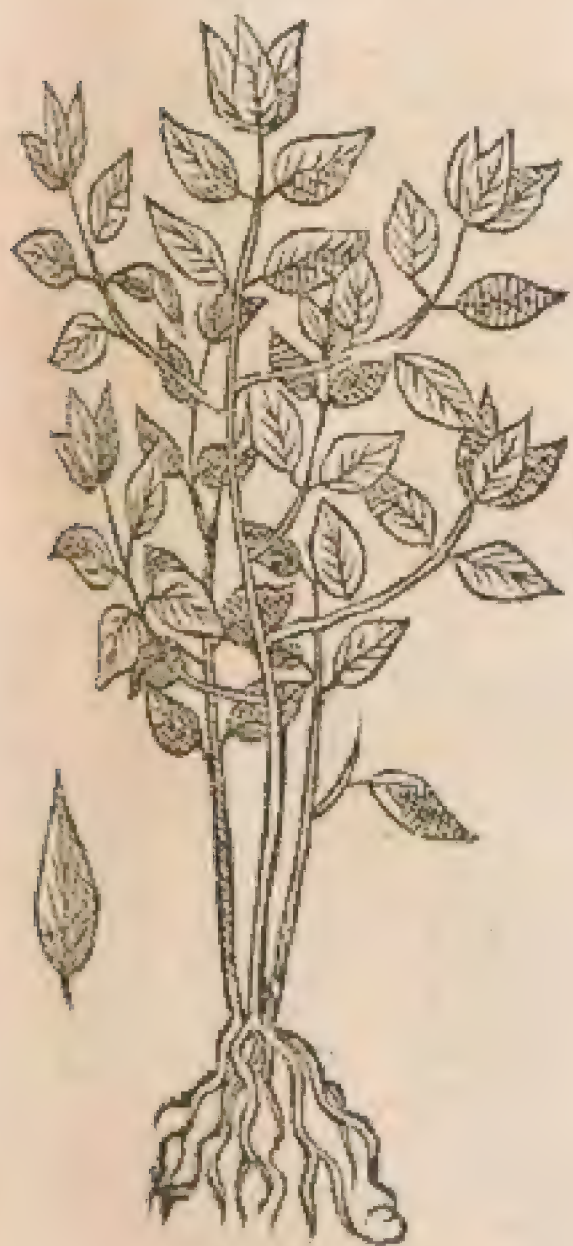
MOHVITLI.

Radix tota fibrosa, oblonga, flavescent. Caulis & ipse flauens, in binos & binos diuiditur oblongos rectosque ramulos. Folia directè sibi opposita. Rubicundos oblongos & pulcherrimos, siue flores haud explicatos, siue siliquas (discernere enim hoc difficile est) ex vno pediculo duos semper emergentes habet, vnum altero dimidio longiorem.

MOLONCAPATLI.

In ramis sunt folia bina sibi opposita Origano similia. Radix flauet: foliorum venæ albicant.

Kk 2 MY-

MYHVIYTTILMOYOYC CVITLATONPIT
ZOCHITL.

MOYOTLI AYACATLI.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

MYHVIYTTILMOYOYC CVITLATONPIT
ZOCHITL.

MACAZPIPILLOLI.

Planta hæc, ex radice tuberosa flavescente sine
folijs cauliculos glabros protrudit, ex qui-
bus ramuli floridi prorumpunt. Flores rubel-
li ex calyce viridalbicante, vel in foliola
distincti sex, ex vno calyce integri quasi & in
summitate crenati emergunt, in quibus fla-
mina subtilia rubescencia conspiciuntur.

MOYOTLI AYACATLI.

Folium simile ipsi Lilach; in summitate plantæ
flores rubri ex longis & rubris petiolis ena-
scuntur, quinque foliolis cum staminibus suis
intermedijs distincti.

MACAZPIPILLOLI.

Color radicis tuberosæ est subnigricans. Cauli-
culi repentes, ex quibus longo satis inter-
uallo, viridia folia saturati coloris cum venis
albicantibus exeunt. In summitate conge-
sta plurima foliola, à iam dictis maximè dif-
ferentia rubicunda videntur. Et quod mi-
rum, ex horum medio foliorum hinc inde
flores enascuntur mirabili Peruvianæ similes,
sed rari; ex quorum medio eiusdem coloris
stamina eriguntur.

NANA HVAPATLI.

NANAVH QVILTIC.

NOTATIONES.

NANAHOA QVAHOITL.

NANA HVAPATLI.

Caulis luteus punctis rubris conspersus & venæ rubræ in folijs. Vrticæ folium longum 4. latum 3. digitos. Planta videtur repere: Radice Aristolochiam rotundam imitatur.

NANAVH QVILTIC.

Radix Proniæ similis; lobi Phaseoli modo: terna tantum in quouis ramo folia, & ad latera radicis cauliculi enascuntur.

NANAHOA QVAHOITL.

Radix rubet, stipes recta surgit, ex quo iulorum simile quid floridum dependet. Folia bina & Galegæ non dissimilia.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

NENEXTON.

NEXPAYAN.

Caulis rubicundus . Folium longum
9. latum 3. digitos , figura Citri .
Radix oblonga ex rubro albicans
& trifida .

NETLAXOCHITL.

Videtur species Amaranthi . Folium
habet Atriplicis : pediculi sunt ru-
bri ; stipes ipse satis crassus & pror-
sum rubicundus .

NEXPAYAN.

Fructus ex quavis ala enascitur flavus,
figura Mercurialis ; quamvis gemi-
nus non appareat , videturque hir-
sutus esse vel asper . Folijs color est
ex viridi luteus .

NEX

NEX XIXVITL.

NEYCOTLAPATLI.

NOTATIONES.

NEYCOTLAPATLI ALTERA.

NEX XIXVITL.

Folia sibi opposita Costo hortorum
similia, serrata, sublutea.

NEYCOTLAPATLI.

Radix oui figura fibrata; in cauliculis
renuibus sena folia ex eodem loco
exoriuntur: ex quavis ala exit pe-
tiolus brevis, baccam flavam Ana-
gallidi similem sustinens.

NEYCOTLAPATLI ALTERA.

Folia serrata & oblonga saturati viro-
ris. Radix lutea, fibrosa.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

NOCHEZTIC.

NOPALXOCH CVEZ ALTICQVIZI.

Capitulum Scabiosæ simile florum,
rubrorum. Folia cordis figura su-
pra virentia, subtus albicantia &
bina ac rara.

NONOCHTO.

Folia Portulacæ similia. Flos carnei
coloris Matronali Violæ similis,
in calyce satis crasso. Caulis etiā in-
star Portulacæ crassus & carnosus.

NOPALXOCH CVEZ ALTICQVIZI.

Planta hæc similis est ferè Sedo Port-
landico apud Lobelium depicto:
prouenit vt Tunc vel Aloe. Flos eius
obscure ruber, figura Caryophylli
maximi pleno flore, stamina ipsa
lutea, apices crassiusculi. Calyx au-
tem floris squamosus ex rubro lu-
teus. Elegantissima planta.

OAT.

OATZONTIC.

OCOPETLAL.

NOTATIONES.

OCOQVILTIC.

OATZONTIC.

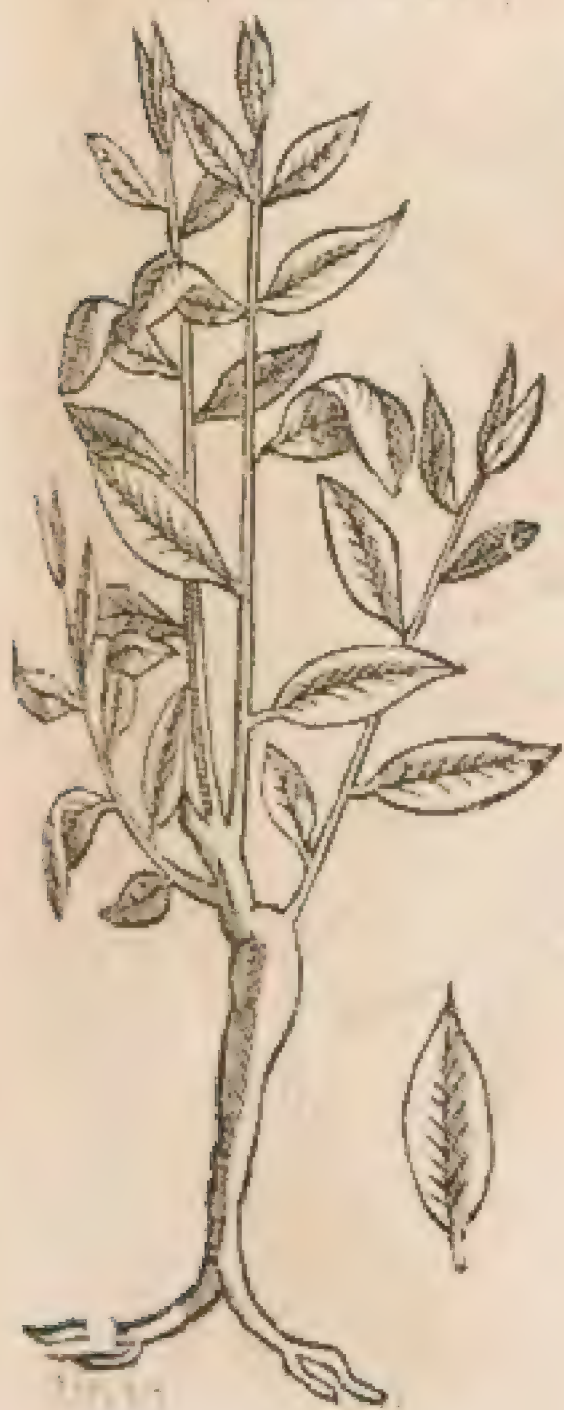
Folium ita ferratum, ut spinosum videatur. Spicas videtur Veronicæ erectæ similes gerere ex viridi flavescentes, qui color & in folijs conspicitur.

OCOPETLAL.

Rami alati folijs Gelsimini. Ex ala oritur spica longa instar Piperis longi vel Plantaginis, coloris subfusci; cuius coloris & radix apparet.

OCOQVILTIC.

Radix Napo similis colore carneo. Folia Pomi aurei, sed multò tenuiora.

OCO

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

OCO XOCHITL Y HVALAPE.

OCVILPATLI ALTERA.

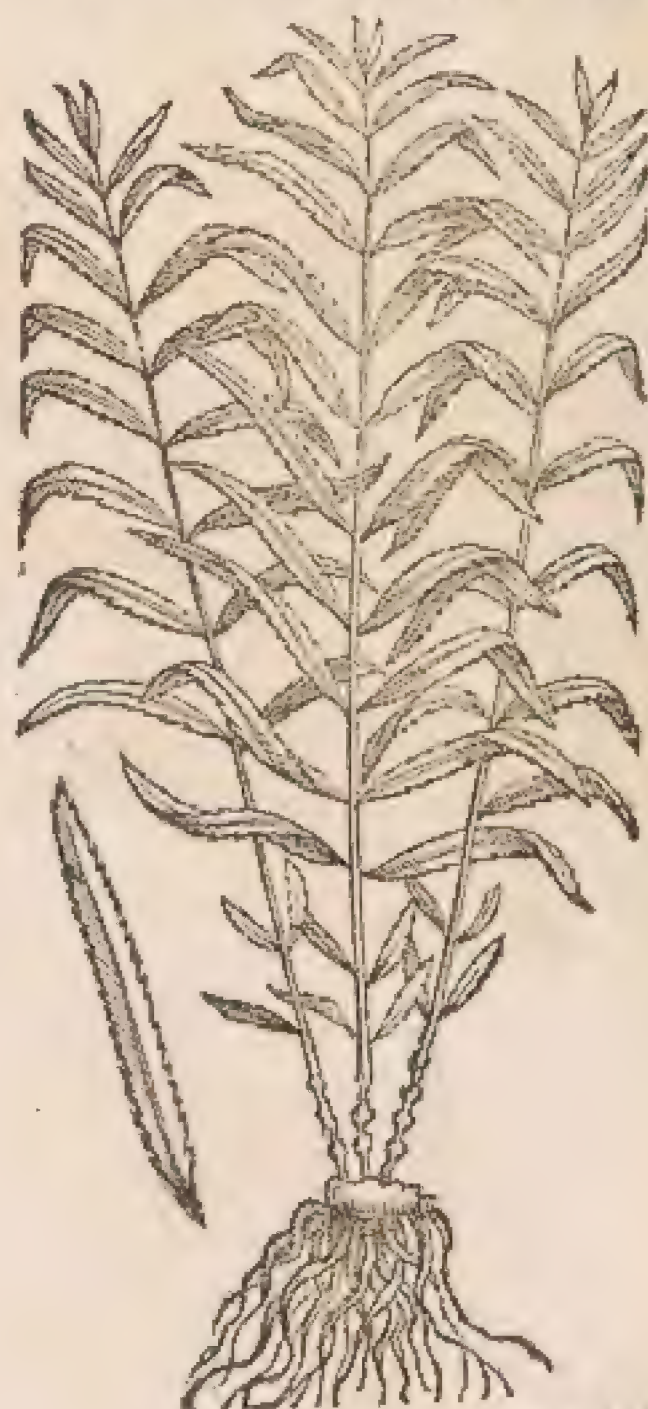
Folia bina sibi opposita *Lysimachia*
 similia, in exortu rubent obscure.
 Radix in longas fibras diffusa.

OCVILPATLI.

Folia serrata *Pseudodictamn*o similia,
 cum ipsi cauli adnascantur. Radix
 copiosissimis fibris fulcis onusta.

OCVILPATLI ALTERA.

Caulis coloris castanei. Folia *Salici* si-
 milia subtus flava. Radix longis fi-
 bris rubet.

OLOM.

OLOMPATLI.

OLOXIHVITL.

NOTATIONES.

PALAN CAPATLI.

OLOMPATLI.

Inter folia exit flos luteus vt in Acana-
ceis . Radix pulchrè ruber .

OLOXIHVITL.

Rami vestiti folijs Lauri in sūmo . Flo-
res Scorpionis caudam efficiunt vt
in Heliotropio , colore rubro .

PALAN CAPATLI.

Folium viride nigricans , figura Pomi
aurei in ramo nodoso .

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

PATLA HOACXIHVITL.

Folij longitudo nouem, latitudo quinque digitorum, figura Coccygræ.

PERPENA.

Tota herba similis Trachelio, sed folia videntur esse bina sibi opposita, & ex quauis ala oritur flos Campanæ ceruleæ figura.

PHACANI.

Phaseolus. Radix contorta: caules diluti viroris. Folium superiore superficie atrorubente, inferiore virore albicante tingitur, eiusque longitudo 4. latitudo totidem ferè digitorum, figura cordis.

PHACANI.

PIL.

NARDI ANT. RECCHI.

397

PITZIN TEVHXOCHITL.

POPOYAVH QVILITL.

NOTATIONES.

PAXAVAC, vel POXAVAC.

PITZIN TEVHXOCHITL.

Flores rubri Bellidi minori similes.

POPOYAVH QVILITL.

Folia Sanguisorbæ similia : siliquæ
sex grana continent . Flos luteus
Cassia similis .

PAXAVAC, vel POXAVAC.

Radix coloris carnei figuræ ovalis.
Caulis inferior plenus fibris totus-
que rubet . Folium Atriplicis cum
venis rubris .

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

POCAYO.

POZAHVALIZPATLI.

Radix tota rubra. Caulis scandit: folia cordis eiusq. venæ longæ; capreoli ex eadem qua folium, ala enascuntur. Habes in prima imagine folia & caules, in secunda radicem.

POZAHVALIZPATLI.

Vesicula Lychnidi similis, florem continet flavum quatuor foliorum.

PYAZ

PYAZTLACOTL.

QVAVH CHIAN.

NOTATIONES:

QVAQVAVTHZONTIC ALIA.

PYAZTLACOTL.

Folia Alchimillæ similia: in summo her-
bæ spicæ luteæ, sicut in Lagopo.

QVAVH CHIAN.

Caulis coloris castanei nigricantis; fru-
ctus ut in Absinthio coloris casta-
nei.

QVAQVAVTHZONTIC ALIA.

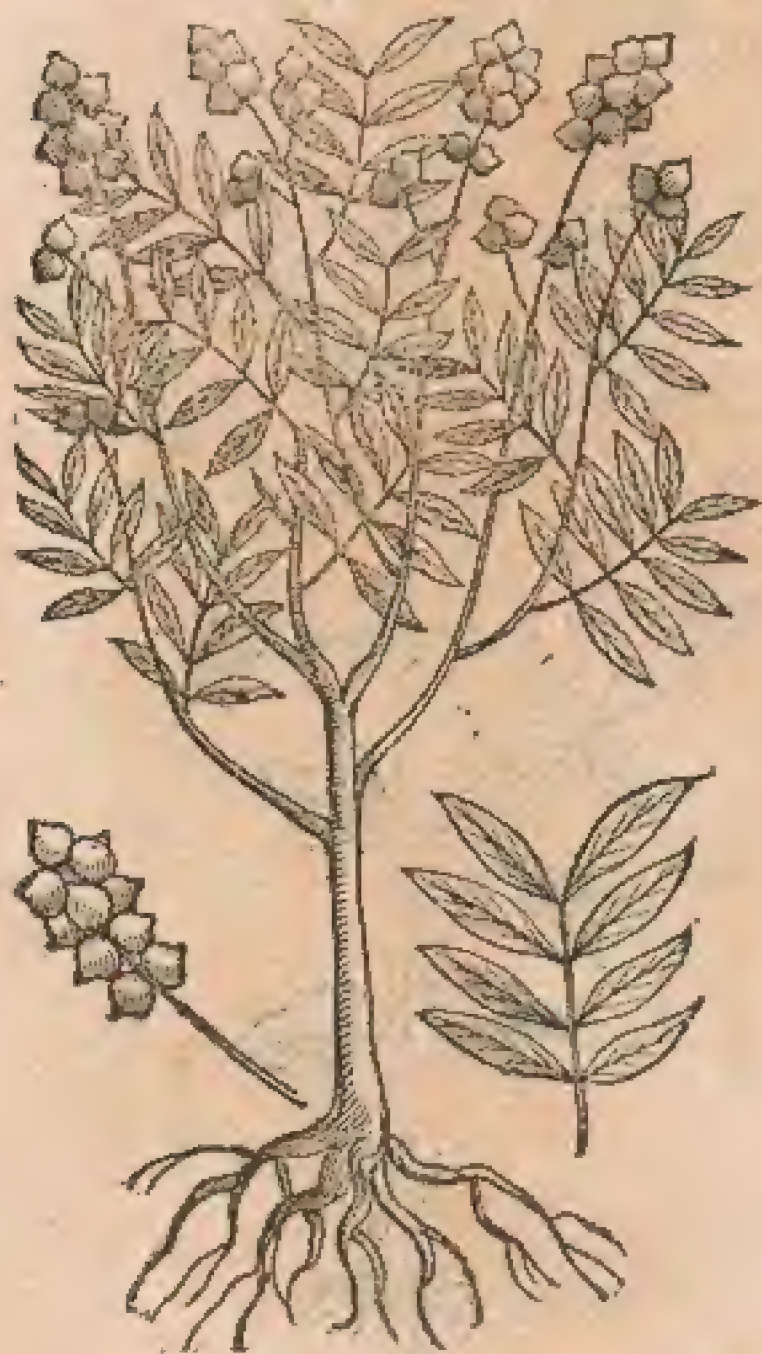
Radix subfusca, ex qua omnes caulicu-
li, & ex his nulli ramuli erumpunt.
Folia atrorubentis coloris, eiusdem
& seminum capsulæ rutaceis pla-
nè similes.

QVAVH COYOLI CHIETLA.

QVAVH CHICHIC PATLI.

IOANNIS FERRENTII LYNCEI

QVAVH COYOLI CHIETLA.

QVAVH CHICHIC PATLI.

Folia quasi bina opposita ut in Lentis-
co: baccæ virides sunt à lentiscinis
non ablucentes.

QVAVH CHICHIC PATLI.

Folium longum quinque, latum tres
digitos figura Juglandis. Radix
lutea & longa.

QVAVH CHILPAN.

Radix crassa: caulis ruber & folia qua-
si Lapathi intorta sine pediculo ad-
nata. Flos in summo ruber, figura
Nicotiana.

QVA-

QVAVCHOLOTL, vel GVACIMO.

QVAVHCOYOLLI.

NOTATIONES.

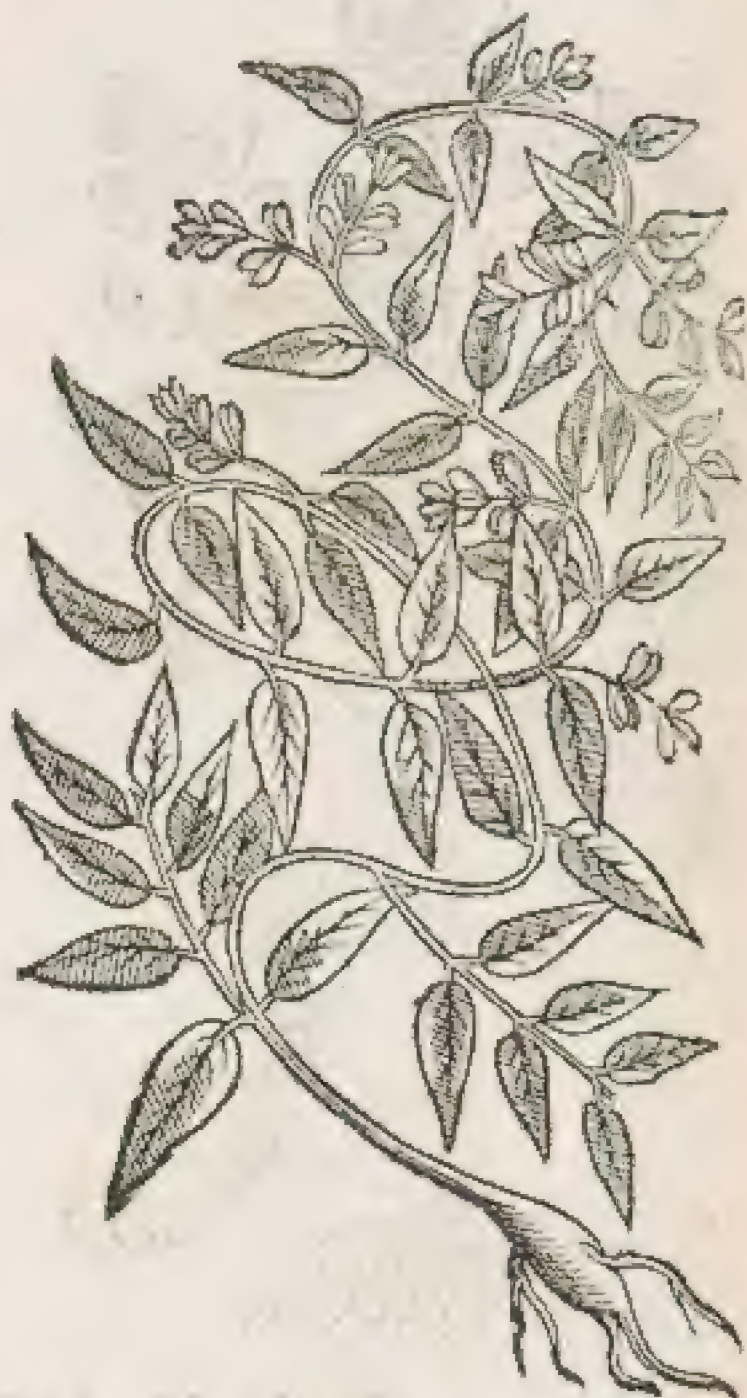
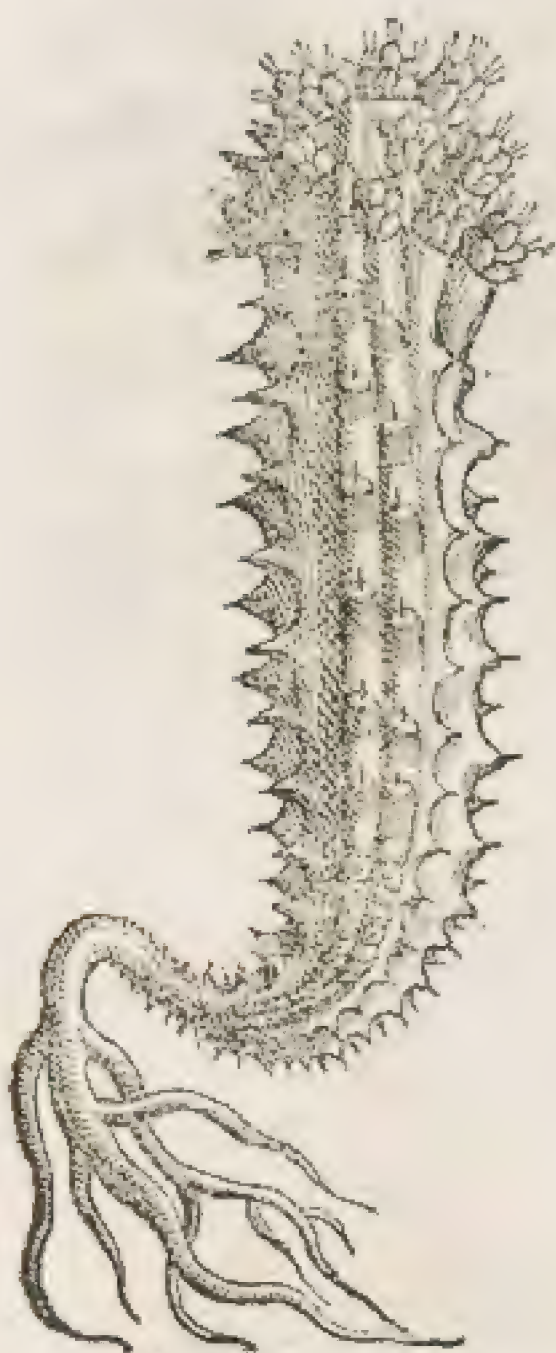
QVAVCHOLOTL, vel
GVACIMO.

Folium diluti viroris, & circa extre-
mitates albidum. Frutex videtur,
cuius fructus adeò Asinini Cucu-
meris dicti, fructum asperitate fi-
gura & viriditate æmulatur, vt
nec ouo ouum sit similis. Stipes
& radix nigricant.

QVAVHCOYOLLI.

Ex Palmarum genere esse non est du-
bium. Radicis ad arborem hanc
vix est proportio. Multiplex quidem
hæc, sed nec crassa nec longa admo-
dum; est cinerei coloris; subfusci
verò stipes, in quo præter manife-
sta abscissorum ramorum vestigia,
adsunt plurimi etiam ijq. subtiles
sursum tendentes adhærent. Folia
ramorum, quàm in Palma quam nos
colimus, multò teneriora & subtilio-
ra & pennata cernuntur. Fructus
vuarum rubellarum & albicantium
racemis planè similes.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

QVAVH CVETZ PLACVITLAPILLI.

QVAVHCHILPA CVITLATON-
PIZIXOCHITL.

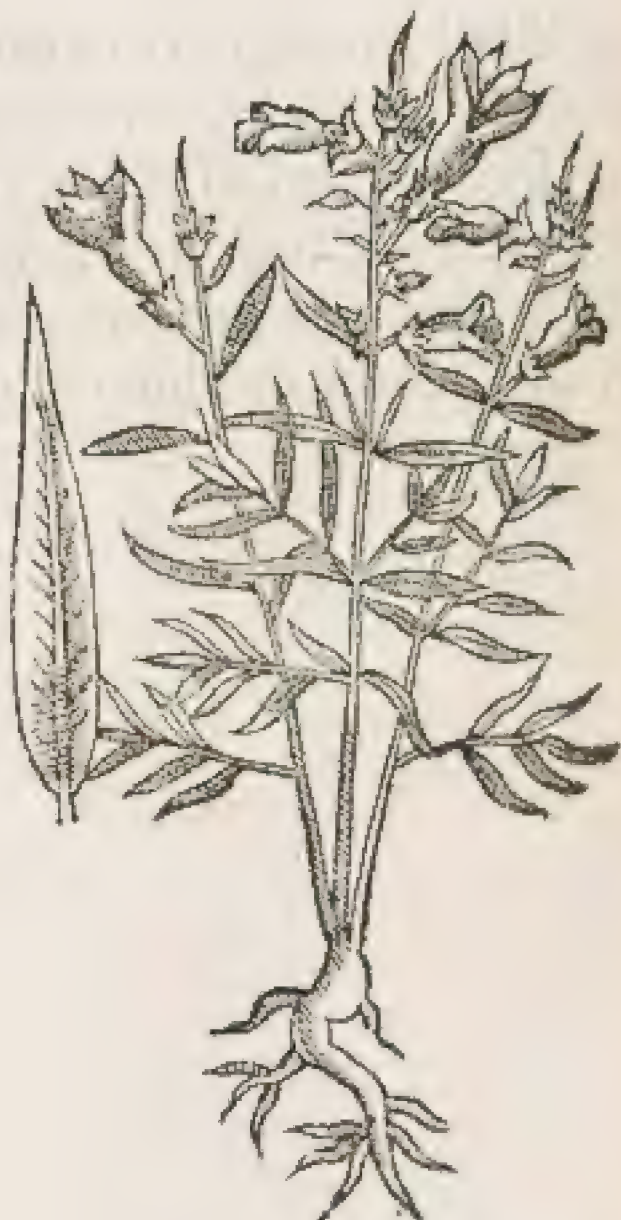
Radix ex nigro pallida: Reliquum totum ex hac
emergens vnum corpus est, ex compactis qua-
si folijs constans, fissuris in longum diductis
distinctum; quæ striæ viridis saturati sunt colo-
ris; dilutioris verò foliorum dorsum quod
vndiq. tuberculis spinosis horret. Flos ex con-
globatis tuberculis, ex quibus spinæ lenes
exeunt eiusdem coloris, qui in Cynaræ flore
conspicitur, constat. Calyces sunt virides
aculei fusci.

QVAVCZICTLI.

Radix Napi forma. Caulis Amethysti colore scan-
dens: folij figura ovalis longitudo quatuor, la-
tudo duorum digitor.

QVAVHCHILPA CVITLATONPIZI-
XOCHITL.

Radix albicat & crassiuscula est; Caules erecti,
ex quibus ramuli directi sibi oppositi. Flores
carnosiores quales in Hyacintho, integri &
cani ex caruleo dilutiore colore.

QVA:

QVAVH ELOXOCHITL.

QVAVH HOCHPAHVATZTLI.

NOTATIONES.

QVAVHYETL.

QVAVH ELOXOCHITL.

Folia laurina subtus flava sunt; in summo ex calyce exiguo prodit quid lutei coloris Auenæ figura.

QVAVH HOCHPAHVATZTLI.

Rami bini & folia bina sibi opposita figura Pyri. An cum Auellanis catharticiis illi sit aliqua affinitas, suspicari licet.

QVAVHYETL.

Est Nicotianæ species alia.

QVA-

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

QVAVH TLAYE XOCHITL.

QVAVH YTZAPOLI.

Folia Hederæ arboreæ similia.

QVAHVIZ QVITZTLI.

Caules rubent: Folia Teucrij adnata.

QVAVH YTZAPOLI.

Folia rara: pediculi longi ex quavis ala
exeunt. Baccæ Solano sunt similes,
flores verò lutei. Herba est valde
mucilaginosa.

QVA-

QVAVH TEZHOATL.

QVAVH TLAC PAVATZTLI.

NOTATIONES.

QVETZALYZTIC.

QVAVH TEZHOATL.

Rami castanei coloris. Folia Lauri serrata. Flos Neri carnei coloris, in medio cuius quid luteū. Purgat superiora & inferiora, drachmarum duarum dosi exhibita planta.

QVAVH TLAC PAVATZTLI.

Baccæ sparsim in ramis breui pedicello exoriuntur, primum virides: maturæ coccineæ: maiores Pilo.

QVETZALYZTIC.

Radix ad Filipendulæ speciem accedit, annexis globulis ex quibus aliæ radiculae fusci coloris: planta Polemonij æmula, vt Lychnidis species esse videatur. Flos in flore pallidus, qui in duas partes hiare conspicitur.

QVA-

QVAVXIOTL.

QVAXOXOVHQVI.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

QVAVXIOTL.

QVIL POZOLLI.

Huius arboris stipes rubes ramosus est
admodum: foliū figura Coccygriæ,
& color rubeus. Fructus totū ramum
occupat, quaterni decussatim ex eo-
dem loco prodeuntes. Figura cuius-
uis fructus renem refert rubrum ex
viridi: folium est venis rubris per-
fusus, ut merito hæc planta inter
Lentiscos referri debeat.

QVAXOXOVHQVI.

Capitulum Cañabinæ aquaticæ simile,
& colore & flore.

QVIL POZOLLI.

Folia inferiora rubent ut in Beta, venis
tamen flavis percurrentibus; supe-
riora folia virent, sed in aduersa par-
te albicant: vnde videtur ad Atri-
plices referri posse.

QVA.

TANCAPAZ.

TAREPENI.

NOTATIONES:

TLATECOMAXOHVITL. Seu
TEALTECOMAXOCHITL.

TANCAPAZ.

Caulis coloris castanei: rami obscure
virent inspersis rubris punctis. Plan-
ta tota similis Adiantho nigro Lo-
bellij.

TAREPENI.

Folia Teucris maiori similia; flos ru-
ber, sed inexplicitus.

TLATECOMAXOHVITL. Seu
TEALTECOMAXOCHITL.

Radix Pyriformis & folium Saniculæ.
Fortè ferulaceis adnumeranda.

TE-

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TECECEQVI.

TECOMAXOCHITL.

Radix crassa coloris castanei. Rami reptantes, & in quavis ala quid album capillorum instar. In summo flos Ranunculi: colorem non addidit Pictor.

TECAMILIN.

Radices lutæ ex rubro, & folia Lauri. Discutit hæc herba tumores præter naturam.

TECOMAXOCHITL.

Flos longus & luteus figura Mirabilis Peruvianæ, superius in quinque oras diuisus: interna superficies ex rubro cærulea; folium verò plantæ est Citro simile. Radix lignosa & nigricans.

TECO:

NARDI ANT. RECCHI.

409

TECOMAXOCHITL ALIA.

TEHOAXIN.

NOTATIONES.

TEPEAMATL.

TECOMAXOCHITL ALIA.

Videtur arbor. Folia Circeæ ex viridi
lutea; flos similis Ori leonis dicto,
totus luteus.

TEHOAXIN.

Apparet esse arbor leguminosa: folio-
la Acaciæ similia, siliquæ Pisi: qua-
rum longitudo duodecim, latitudo
duorum digitorum.

TEPEAMATL.

Folia cordis, quarum nerui rubent: in
summo quid rubrum, sed conuolu-
tum conspicitur.

Mm

TE-

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TEMEICAXIHVITL.

Hæc planta videtur scandere: folia nigricant.

TEPEHOAXIN.

Flos huius leguminis rubet. Fructus ex alis exit siliquosus Pisi modo, sed pendens; grana inunt duo.

TEPENEXCOMITL.

Quæ a Pena olim & Lobelio, tum à Clusio in Exoticis suis diligenter descripta planta Echinomelocactos dicta fuit, videtur ea esse quæ hic representatur. Est tamen differentia non levis, quam iam assignabo. Videntur viri illi doctissimi ex America tantum allatas, nec domi illas suæ aluerant, quæ res excusare eos poterat. Verum celeberrimus Bessetenfis Hortus (qui liber regijs planè sumptibus excusus & assabra elegantissime depictus manu, apud Ioannem Fabrum Lynceum Bambergensem, Horti Pontificij Præsidentem, Illustrissimorum Dominorum Fuccarorum donum exiit) hanc ipsam plantam in scitili per annum coluisse memorat, & cum viris doctissimis iam dictis planè concordat. Hæc igitur nostra, radice & fructu plurimè differt: cuius plures fibræ in radicem vnicam, crassam satis ac lignosam coalescunt: ex qua folia Opuntia similia, sed arctè coherentia sphaeram quodammodo constituent frequentibus spinosis, stellulis horridam, quam Pena pro fructu quodam Cucumeraceo, & tomentum pro flore descripsit. Tomentum hoc quod omnes in suprema sphaera huius parte assignant, in nostra nullum conspicitur, ex quo Clusius folliculos seu vaginulas sanguinei coloris emergere scribit floridas: quæ Lobelio Capfici, in Indici dicti piperis fructus æmulantur. Qui autem in nostra fructus reperitur ex folijs enascitur & non aliter ac in Opuntia seu Tuna ficus conspicitur: in quo eodem prorsus modo flos superstat. Flos hic & ipse rubet, & rubescenti ac maculis quibusdam virentibus ornato fructui pulchre insidet. Folia plantæ crassi illa Opuntia amula (nam alia frustra querit folia Clusius) ex colore viridi albicant mixto, ac luteis aculeatis stellulis constant. Et quoniam Clusius nomen anxie desiderat, hoc curioso Lectori libenter communicamus, TEPENEXCOMITL.

TEPENEXCOMITL.

NARDI ANT. RECCHI.

TEOCOPALLI.

TEPEYZQVIXOCHITL.

411

NOTATIONES.

TEQVA NIYTZONCAL.

TEOCOPALLI.

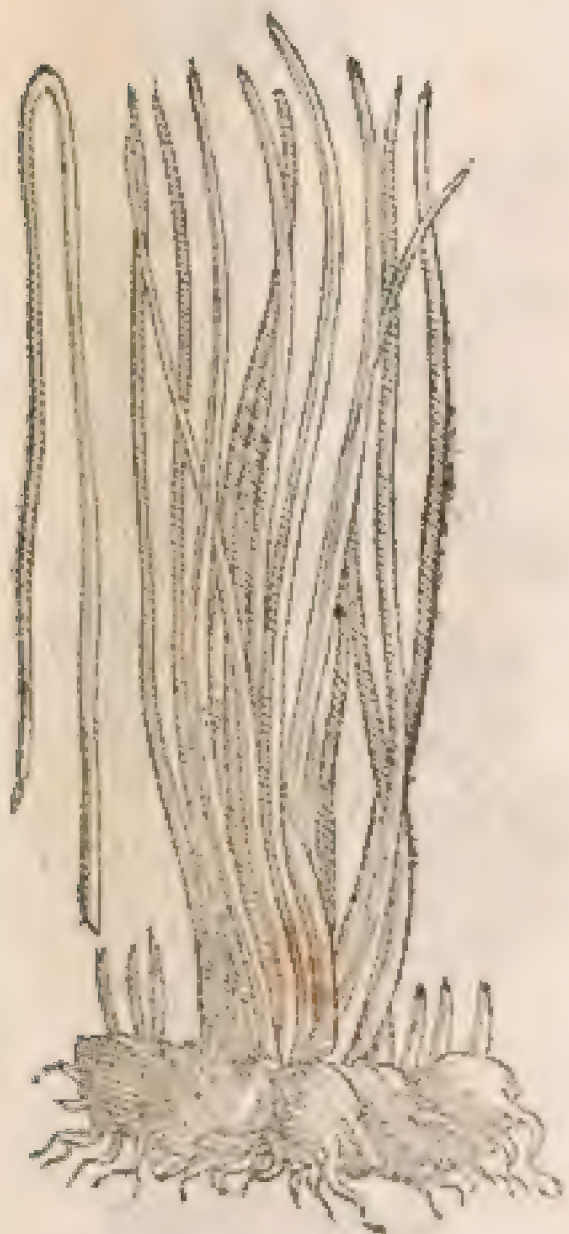
Caulis geniculatus albus; folia ad internodia semper bina Nasurtio aquatico non abfimilia. Flores lanuginosi cemantes.

TEPEYZQVIXOCHITL.

Radix crassa & lignea: Rami spadicei sine castanei; folia verò Pyri. Pediculus non longus.

TEQVA NIYTZONCAL.

Radix transversim posita, massam quãdam constituit; folia longa Cypero similia, ad cuius speciem videntur accedere.

Mm 2

TE-

IOANNIS TERRENTII LYNCEI
TEQVAN MECATL.

TENCALXIHVITL.

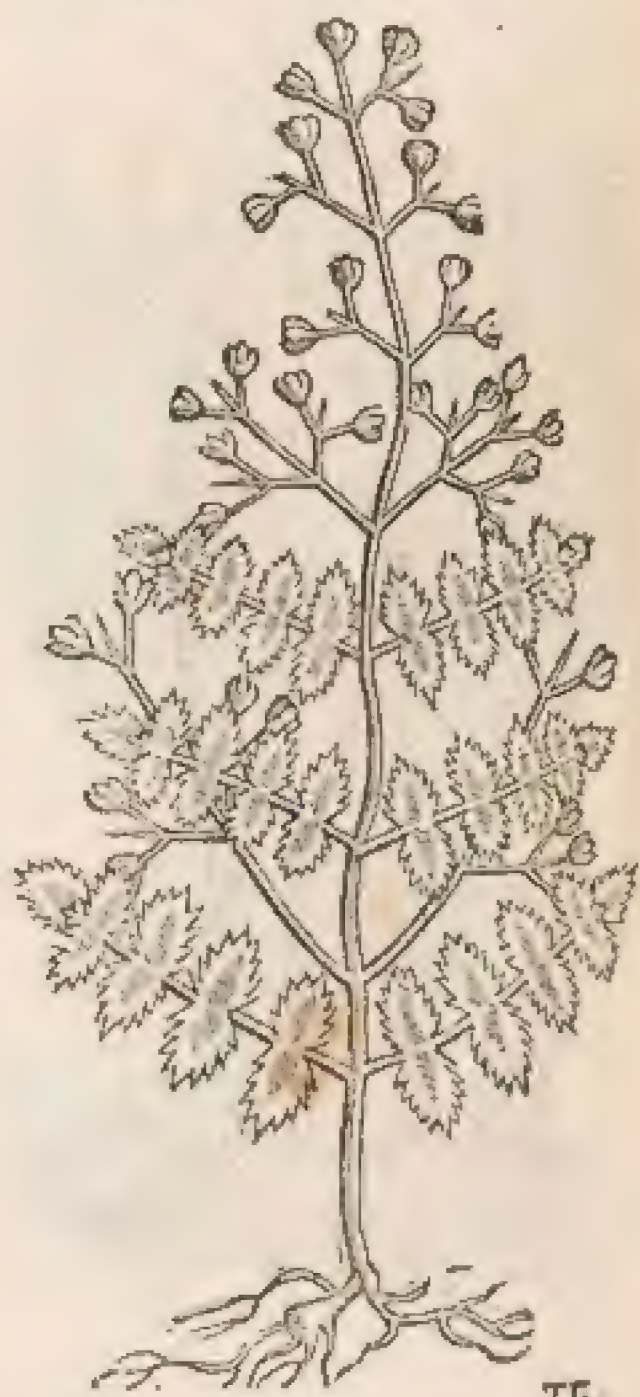
Folia vna tantum parte incisionem
habent. Flos ex rubro est luteus;
fortè inter erectas Clematides nu-
merari potest.

TERIPETI, vel TZIPALITZITI.

An Cacalia aliqua? Flos enim similis &
carneus. Folium tamen ad maluacea
accedit.

TENCALXIHVITL.

Rami viridis obscuri, flos albus. Fo-
lia quodammodo Filipendule æmu-
la.

NARDI ANT. RECCHI.

413

TEXIOQVAHOITL.

TEZCAPATLI.

NOTATIONES.

TEXHVATL.

TEXIOQVAHOITL.

Radix rubra & crassa, indequè similis
crassitudinis caulis nodosus: Philly-
reae folia, sed colore viridi dilutiore.

TEZCAPATLI.

Omnes rami nodosi, vnde fortè arbor.
Folia Tussilaginis similia.

TEXHVATL.

Folium pulchrum crenatum: bini ner-
ui in vtraque folij parte in longum
protenduntur, reliquis omnibus in
latum excurrentibus. Omnia folia
ex viridi sublutea sunt.

Mm 3

TLA-

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TLACAMAZATCAZQVI Y PAPAN.

TLAC CECEC, vel TLALIZTIC.

Radices longæ, tenues. Caulis scandit;
folium figura cordis longum quin-
que & dimidium, latum verò qua-
tuor & dimidium digitos, ferratum
Vrticæ instar.

TLAMACAZQVI Y PAPAN vel COAPATLI.

Caules teretes condensis vestiti folijs
vt in Esula Myrtite; Flores coman-
tes ex albo lutei.

TLAC CECEC vel TLALIZTIC.

Radix crassa Napiformis; ramus Car-
damines.

TLA-

NARDI ANT. RECCHI.

415

TLACHINOL XOCHITL.

TLACOCAVHZTLI.

NOTATIONES.

TLACOCCHILTON.

TLACHINOL XOCHITL.

Flos similis Linariæ aureæ Tragi. Folia minuta. Exilis planta.

TLACOCAVHZTLI.

Radix flauet : flos omnino croceus, oblongus, non diuisus. Folia inferior tria magna; ex his ramusculus, in cuius summitate foliola adeò subtilia, vt videantur Limonij maritimæ plantæ flores æmulari, nisi quòd bene viridis sint coloris.

TLACOCCHILTON.

Folia situm & figuram Rutæ obtinent: in summo calyculi rubri Lychnidi similes.

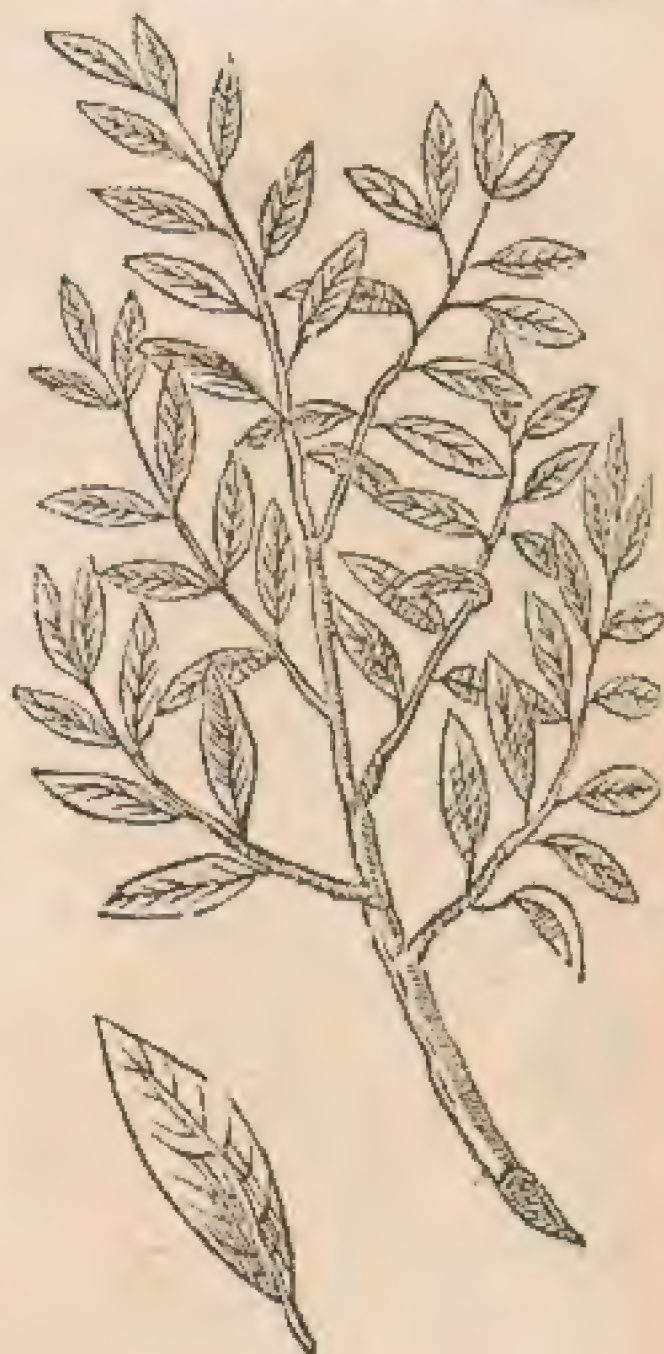
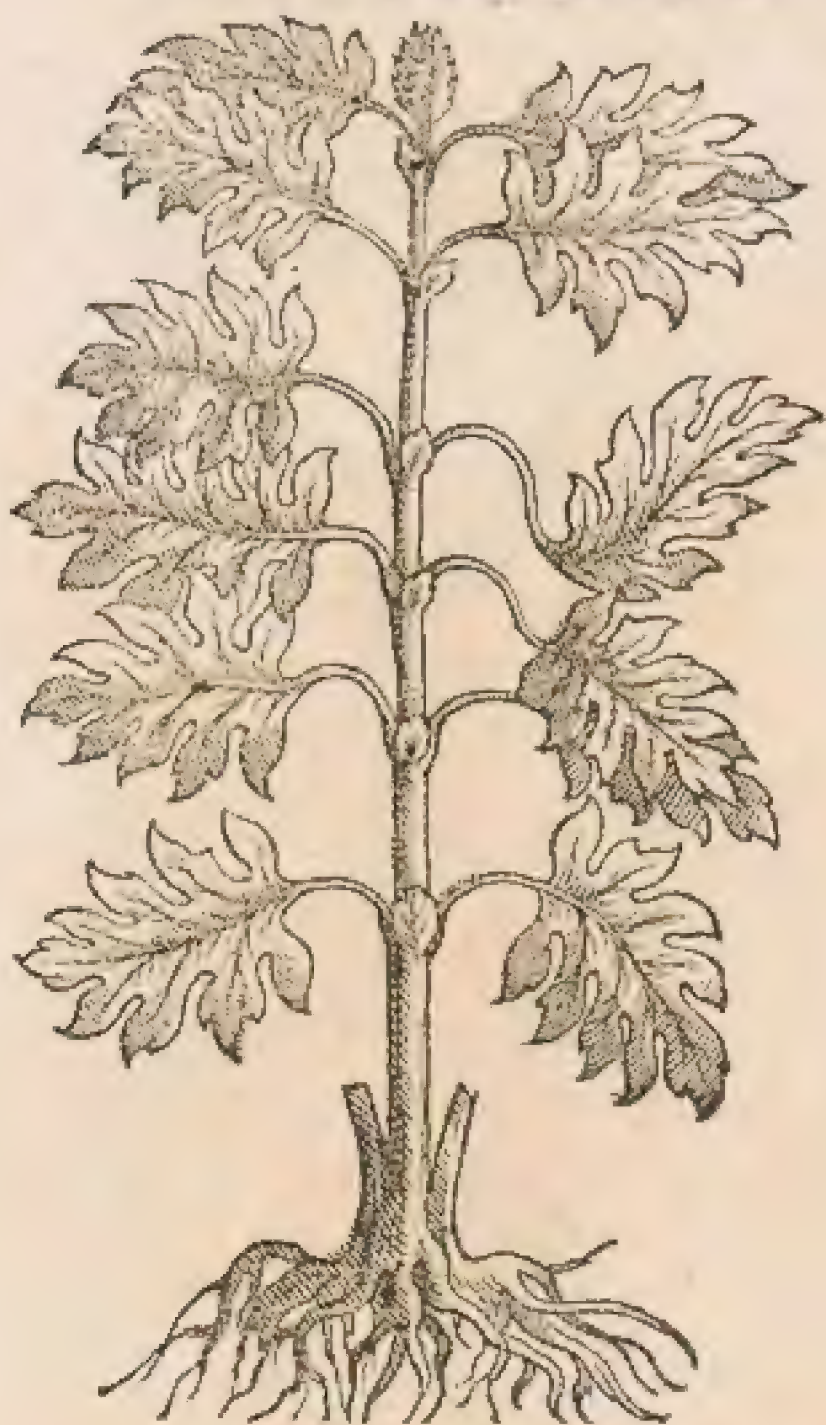

TLA-

TLACOXIHVITL.

TLACOTEQVIZPATLI.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TLACOXIHVITL.

TLACOTL.

Tota planta cinerei coloris, folia Artemisiæ marinæ, seu Cinerariæ similia. Caulis nodosus: radix magna & flava.

TLACOTEQVIZPATLI.

Ramus arboris videtur. Cæterum nihil, nisi quòd folia Oleam quodammodo repræsentent.

TLACOTL.

Multi rami ex eodem nascuntur principio. Folia Gossipio similia.

TLA-

NARDI ANT. RECCHI.

417

TLACOTIC.

TLACOTIC ALIA.

NOTATIONES.

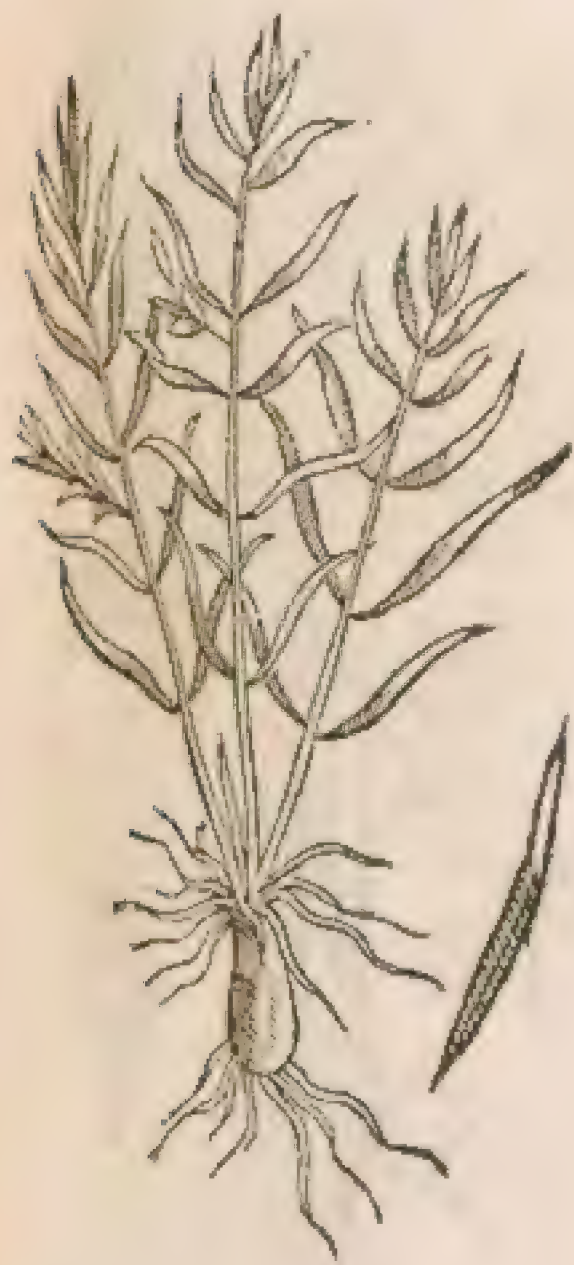
TLACOMTIC.

TLACOTIC.

Radix fibrosa; caulis & rami quasi rubent ex luteo. Folia Millefolij; in summo tres flores rubri, qui in altera icone designati, in qua angustioribus folijs, densisque magis radicibus planta exprimitur.

TLACOMTIC.

Radix ferè nigra: inde surgunt tres caules rubri. Folia insunt figura Gnaphalij.

TLA-

TLACOXOCHITL.

TLACOXOCHITL ALIA.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TLACOXOCHITL.

TLACOXOCHITL ALIA.

Radix flavescit, caules rubri & folia,
Tenerij. Flos Armerij rubri: folio-
la semper sunt quatuor parua inter
duo magna.

TLACOXOCHITL ALIA.

Herbula caules habet rubros: vasculū
in calyce rubrum rotundum, sed in
summo habet foliola flava, ita vt
fructus sit figura similis Malo pu-
nico.

TLACOXOCHITL ALIA.

Caules rubent. Folia bina sibi opposi-
ta Pyro similia: ex quavis ala vascu-
lum, vel baccula emergens appa-
ret Anagallidis instar.

TLA-

TLALLAALA.

TLALLAALA ALIA.

NOTATIONES.

TLALACXOYATL.

TLALLAALA.

Folia Betonicæ; caulis purpureus. Flos
Medio similis ex quavis ala enasci-
tur, sed coloris ex rubro albicantis.

TLALLAALA ALIA.

Folia Ricino Americano similia: in
summo spica quasi glandium viri-
dium, ex quibus exit flosculus ru-
ber albedini permixtus, folijs con-
stans quatuor, longoquæ insistens
pediculo.

TLALACXOYATL.

Radix longa; quæ inferiori parte fit
maior: ramuli admodum foliati ut
in Esulis.

TLA-

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TLALAMATL.

TLALCHAMALLIN.

Radix furculosa, crassiuscula, flava, unde scandentes caules: Folia bina ad internodia eaque cordis figurâ apice ferè recuruo, inferius subalbida: in summo tria. Fructus inuersæ fici figura apice deorsum viridi, superiore ventre croceo, exiguo calyce appenditur, petiolo ad alambremui sustinente. Flos comparet nullus.

TLALAHOCATL.

Flores habet luteos Senecionis instar. Folia Anethi: Radix lutea est & fibrosa.

TLALCHAMALLIN.

Radix longa, crassa & quasi squamosa lutea. Folia sinuosa: in summo quid rubri conspicitur, ut in Trifolio pratensi.

TLAL.

TLALCHICHICPATLI.

TLALCVITLAPILLI.

NOTATIONES.

TLALHVAPATLI.

TLALCHICHICPATLI.

Longissima radix Glycyrrhizæ similis; folia parua Galegæ: flos luteus. Siliquæ longæ tres, latæ verò digiti octauam partem, cui grana insunt vnum supra viginti.

TLALCVITLAPILLI.

Pediculi & foliorum venæ rubent: cauliculus, qui repere videtur rubris guttis conspersus est.

TLALHVAPATLI.

Caulis rubet: folium longum quatuor, latum sesquidigitos. Ramus in fine habet capreolum.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TLALIZTA PATZIN.

TLALOCELOXOCHITL.

Radix Filipendulę. Caulis cinereus nodosus, vnde fortè arbor fuerit. Foliū longum quatuor, latum duos cum dimidio digitos figurę ovalis, eiusquē venę rubent.

TLALIZTA QVILITL.

Cauliculi rubri, cuius folia Vermiculari similia. Flosculi albi sex foliolis constantes, cū Ocimastrī vtriculo. Conglomerata radicū, ad Hattulę regię effigiem fermē congeries.

TLALOCELOXOCHITL.

Caulis sanguineus videtur repere. Folia bina cū nodis vt in Ocymo. Foliū venę rubrę; in summo flos Alteris, cuius centrum obscurē rubet: radij flauī sunt, binatim verò folia calycem attingunt; vnde non iniuria siue Lychnis, siue Bellis iudicari potest.

TLA-

TLALOCO.

TLALPAT LACHTLI.

NOTATIONES.

TLALLY YETL.

TLALOCO.

Videtur repere . Folia quaterna Lysimachiae luteae similia ; ex quavis ala exit pediculus Anagallidis modo, cui insidet flosculus albus .

TLALPAT LACHTLI.

Radix longa . Caulis colore Suberis videtur repere .

TLALLY YETL.

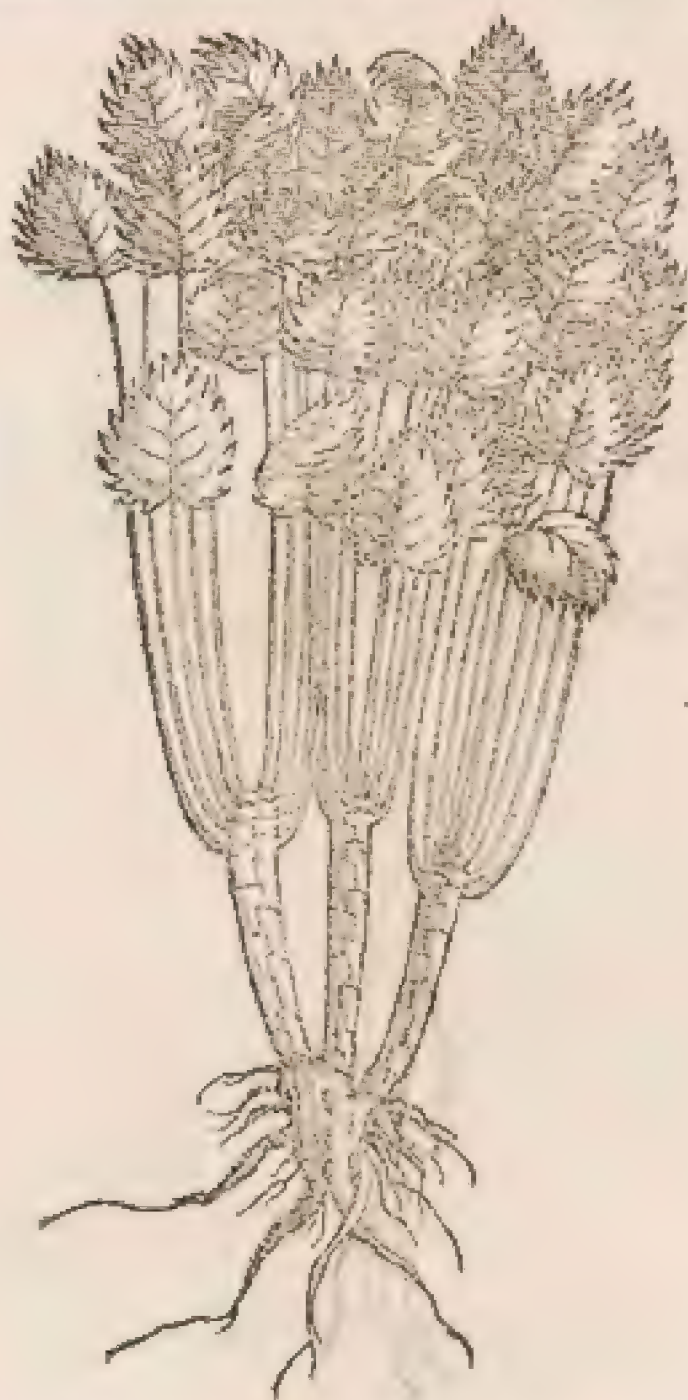
Caulis parum rubet . Folia Doriae & flos Bellidis , cuius medium flauet ; radij autem sunt albi .

TLALZITZICAZTLI, vel TLALZITZAZLI.

TLANATOA HVIZPATLI.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TLALZITZICAZTLI, vel TLALZITZAZLI.

TLANCA CAHOATLI.

Caules plures nudi, qui circa summum cauliculos multos siue potius pediculos prælongos sustinent, è quorum summo apice foliū emergit figura cordis, serratum adinstar Vrticæ Romanæ. Spectabilis certè planta.

TLANATOA HVIZPATLI.

Folia bina ex breui petiolo nervis luteis: longo pediculo insidet flos Calthæ luteus.

TLANCA CAHOATLI.

Radix tota lutea; folia verò Crassulæ similia, non tamen ferrata; quæ latitudine sua multū caulis ambiunt.

TLA-

TLALHOAXIN.

TLALHOAXIN alia icon.

NOTATIONES.

TLANCVIPATLI.

TLALHOAXIN.

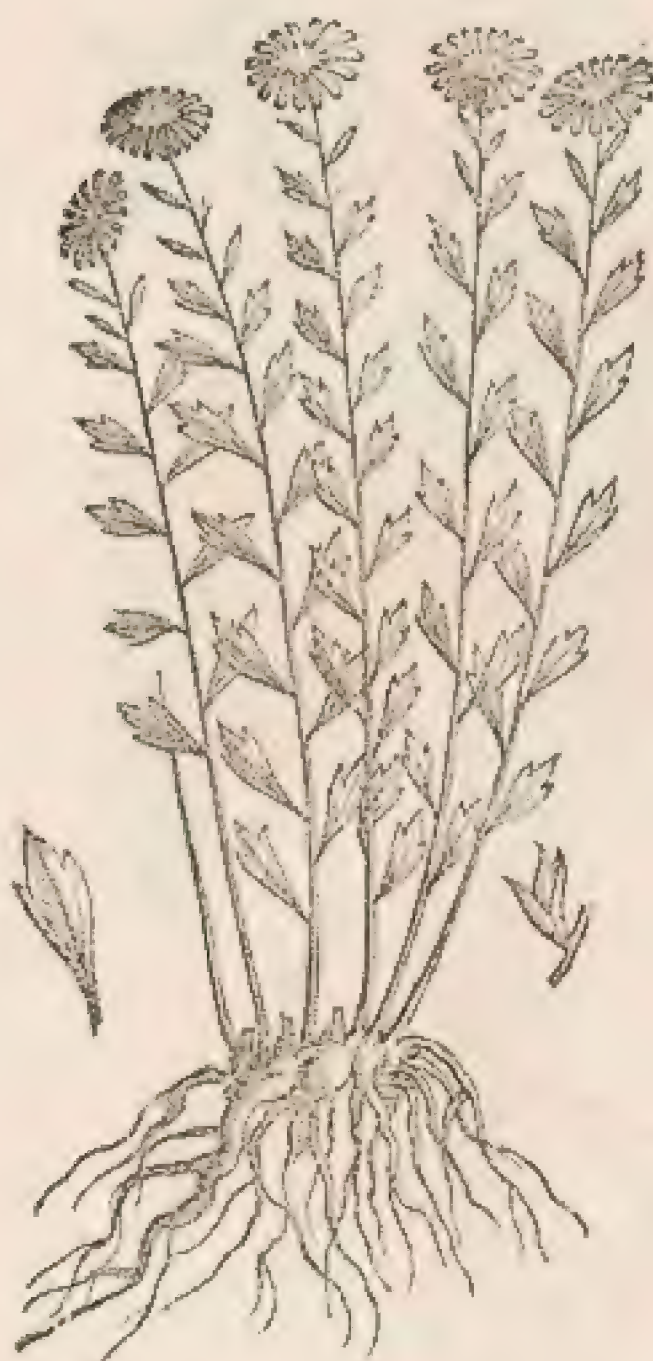
Legumen folijs Galegæ. Flores colore Vicię, siliqua verò longa & tenuis Altragaloidi similis. Huius duas habes icones, in quarum prima flores & siliquas, posteriore verò folia melius dispicies.

TLANCVIPATLI.

Radix longa & nodosa: folia verò caulem ambiunt, vnum tamen reliquis longius.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TLANPANXIHVITL.

TLATLACOTIC.

Folia Gossipio similia habent quid purpurei. Flos Asteri similis in medio luteus, radij verò carnei coloris existunt.

TLAYOYOMOCTLI.

Caules ex viridi in luteum vergunt. Folium longum duos, latum sesqui digitos. Flos albus ut in Virga pastoris.

TLATLACOTIC.

Caulis geniculatus ita, ut internodium ibi inferi videatur.

TLA-

TLATLA LAMATIC.

TLATLAPACTZIN.

NOTATIONES.

TLATLAVHQVI.

TLATLA LAMATIC.

Radix Napo similis : folia bina ex alis
purpureis enascuntur longa octo,
lata vero dimidium digitum . Va-
sculum Polemonio simile striatum :
flos cæruleus .

TLATLAPACTZIN.

Folia Lauri pediculo hærent breuissi-
mo .

TLATLAVHQVI.

Radix rotunda ; caulis scandit : folia
tria Phascoli modo sed longiora .
Flores Fabæ .

TLA-

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TLATLA QVAYE.

TLATLAVHQVI PATLI.

Radix subfusca, caules geniculati virides. Folia Rusci folijs haud absimilia acuta valde, sed interna parte dilati sunt viroris: pollicem verò lata, & tres transversos digitos longa.

TLATLAVHCAPATLI ALTERA.

Radix Minij colore; flos in summo ruber: folia Ocymi non serrata, nec bino ordine è directo sibi opposita.

TLATLAVHQVI PATLI.

Calyx Ecchio similis radijs quinque constans rubris, quid flauum inexplatum continentibus.

NARDI ANT. RECCHI.

429

TLELATL CHINOL XOCHITL.

TLEPATLI DETE PEQVA CVILCO.

NOTATIONES.

TLIATEPECE MITZTLIT.

TLELATL CHINOL XOCHITL.

Folium longitudine duos, latitudine serè dig-
gitum componit. Caules flani: flores cro-
cei Chrysanthemo similes.

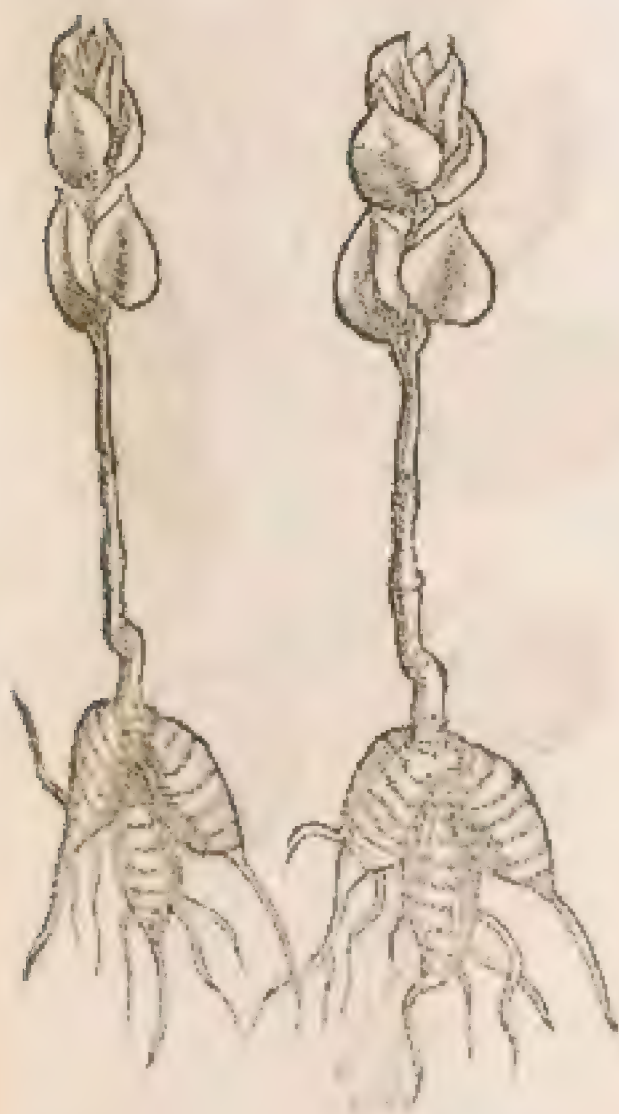
TLEPATLI DETE PEQVA CVILCO.

Radix satis crassa profundas radículas demit-
tens, subrubra vt & caulis. Folia Sefeli
Aethiopico colore & figura respondent,
nervulis albentibus distincta. Flores Ca-
ryophyllacei sex foliis albicantibus con-
stant, sed calix rubet. Folium duos di-
gitos latum, & quatuor longum.

TLIATEPECE MITZTLIT.

Radix talis qualis in Doronico illo cum ra-
dice Scorpij figura, non tam frequentibus
tamen radiculis fibrisq. abundat: ex albo
rubet. Caulis genicularis & vsque ad
summum ferme glaber: folia sibi bina
opposita cordis figura, diluti viridis. Exi-
gua sed perennis planta videtur.

TLI-

TLICOXOCHITL DEGVASTEPEC
OTEQVA XOCHITL.

TLILTOLLIN.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TLICOXOCHITL DEGVASTEPEC
OTEQVA XOCHITL.

TLILZAPOTL.

Exigua, ut radix tenuis monstrat planta est & quidem umbellifera, quod folia & flores præferunt: hi in umbellam compositi albicant: illa cum caule dilutè virescunt. Folia hæc in trina & trina diuiduntur, sibi que ubi emergunt, opponuntur.

TLILTOLLIN.

Aron peregrinum: eius caules rubent obscure. Flores rubri quasi in spica.

TLILZAPOTL.

Fortè arbor. Pomum adnascitur breui pediculo simile Cydonio sulcis aliquod conspicuum, colore ferè Castaneæ.

TOCAPOTLE.

TOCHACAXIHVITL.

NOTATIONES.

TOCHONXOCHITL.

TOCAPOTLE.

Folia bina Laureolæ: siliquæ Piso si-
miles.

TOCHACAXIHVITL.

Folia Vrticæ bina opposita oriuntur
ex geniculis rubris.

TOCHONXOCHITL.

Radix lutea: ramuli purpurei & folia
Nepethæ subtus albicantia. Calyx
Lauendulæ: flos longus, ruber, in-
curvus.

TO-

TONALXIHOITL.

TOTE CY XOCHIVH.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TONALXIHOITL.

TOTOCAPOLLIN.

Folia profundè secta & alicubi denta-
ta, bino quidem ordine geniculis
cauli apposita. Flos ruber.

TOTE CY XOCHIVH.

Tota plâta similis est Heliotropio ma-
iori. Flores albi.

TOTOCAPOLLIN.

Videtur arbor. Rami virides punctis
albis conspersi: in quavis ala vide-
tur latitare quasi bacca viridis.

TOTO.

TOTOCVIT LAXIL.

TZATZEQVA.

NOTATIONES.

TZAVXOCHITL.

TOTOCVIT LAXIL.

Siliquæ multæ, longæ, graciles & flauæ
ex eodem loco enascuntur. Cum
planta quæ Asclepias appellatur, ali-
quam similitudinem obtinet.

TZATZEQVA.

Radix figura Raphani; folia verò
Lyfimachij lutei, satis lata pedicu-
lo longo, lato, rubro adnexa. Vas-
culum est quale in Cisto reperitur.

TZAVXOCHITL.

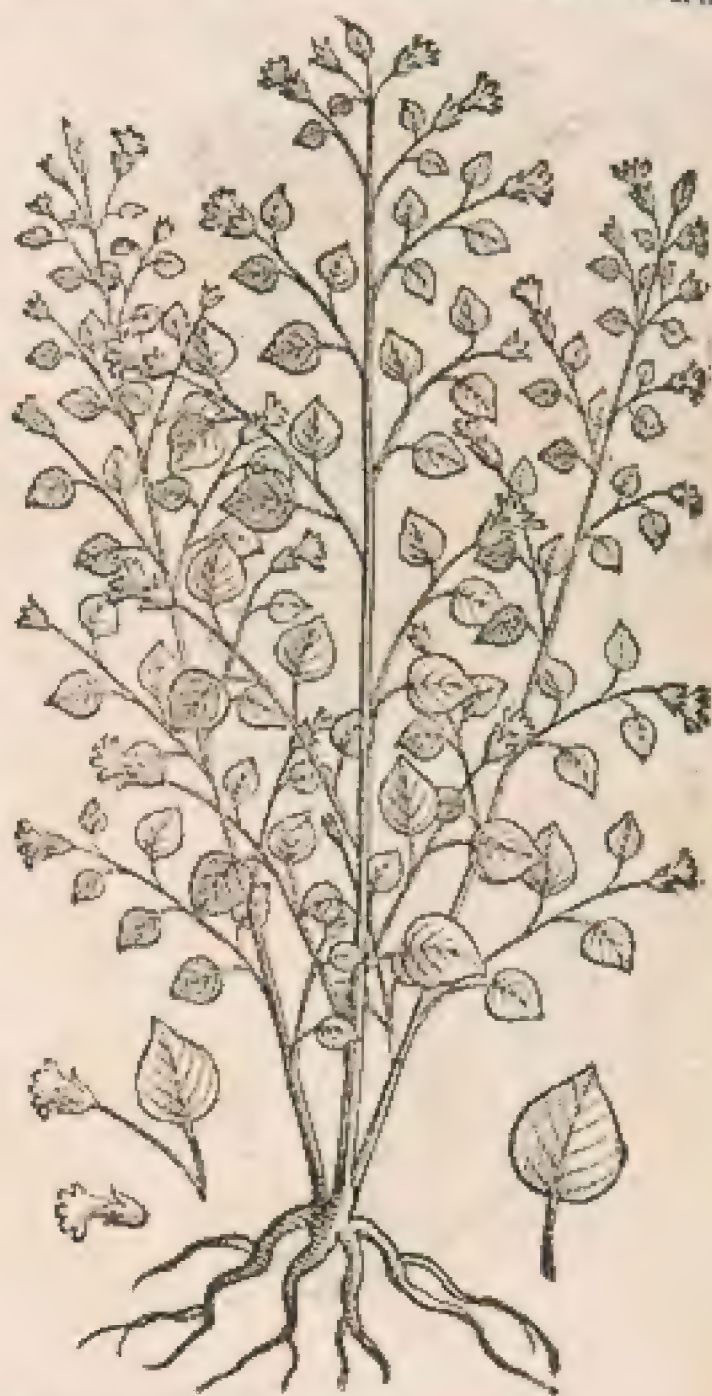
Bulbus est Moly quasi similis: folia
vt in Gentiana aut in Allio Vrsino,
Flos viridis punctis rubris immix-
tis, figura quasi Orchidis alicuius.

TZAZALICPATLI.

TZICHICHIC, vel TEXICHIC DE OCOINICO.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TZAZALICPATLI.

TZINOMA.

Ex multiplici radice erecti cauliculi
 assurgunt: folia serrata inferna par-
 te dilutioris viroris. Flores sub ru-
 bentis coloris ex octonis constant
 foliolis, ac vbi conclusi sunt cum
 lacca conueniunt.

TZICHICHIC, vel TEXICHIC DE OCOINICO.

Flos albus in calyce Lychnidi simili.
 Folium cordis figura neruosum.

TZINOMA.

Caulis coloris Hepatici, folium verò
 Pyrolæ: in summo flores Cacaliæ
 flau; calyx est bene longus.

YOCOL.

TZINACANATLAPATLI.

TZIPIPATLI.

NOTATIONES

TZITZIQUI.

TZINACANATLAPATLI.

Folium vt in Nasturtio Indico annexum non ita rotundum, sed latum, oblongumq. figuræ nauiculæ ex viridi luteum. Tota planta repit, quod Capreoli indicant & Leguminosam esse suadent.

TZIPIPATLI.

Flos Bellidis, vel potius Hieracij luteus: folium Vrticæ profundè satis ferratum.

TZITZIQUI.

Caulis purpureus: flos Asteris, radij purpurei vt in Amello Virgilij, flocci verò in medio lutei. Radix calida in quarto gradu, vrinam euocat.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TZITZIN.

TZOCVILPATLI.

Videtur arboris ramus. Folia bina Castanæ similia : fructus non bene conspicitur . Folium saturati coloris valde, & latum duos digitos transversos, longum quatuor .

TZLATLACIZPATLI, vel TLATLACIZPATLI.

Oblongam fuscamq. & multis ex latere fibris exeuntibus radicē demittit. Cauliculos rectos, folijs non ordinatim positos subrigit, quæ parva sunt & minutim serrata . Ramulos in summitate floridos emittit, sed flosculi qui ex viridi lutescent, non sunt explicati .

TZOCVILPATLI.

Folia Gossipij emula, sed longè maiora; longitudine nempe quinque, latitudine trium digitorum, serrata; hispida, subtus incaua . Flos luteus orbicularis & pilosus: radix edorata, amara, calida in quarto gradu .

TZOPELIC QVAVHITL.

TZOMPILI HVIZPATLI.

NOTATIONES.

XAHVALYZTIC.

TZOPELIC QVAVHITL.

Videtur arbor. Folia attrouirent & multum inflectuntur: rami flauī ex viridi.

TZOMPILI HVIZPATLI.

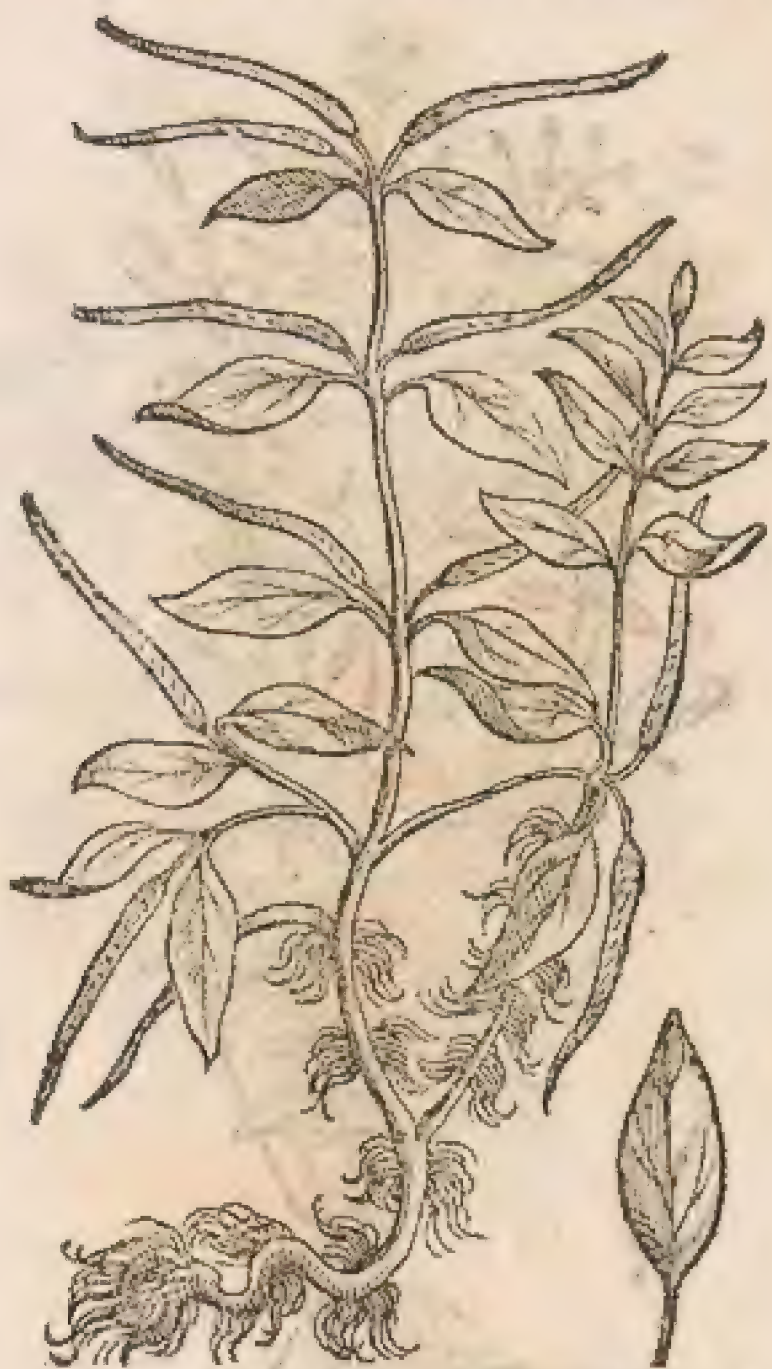
Flores lutei quasi papposi: folia subtus parum rubent.

XAHVALYZTIC.

Flores Viciæ similes. Folia tria instar Phascoli. Radix cyclaminis iñlar.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

XAXAHUACTLI.

XIXYOPATLI.

Folium longum quatuor, latum duos
digitos: nervi quasi tres apparent.
Ex quavis ala exit iulus Acori lon-
gissimus, sed viridis. Aquaticam
plantam esse credimus.

XIXYOPATLI.

Radix Glycyrrhizæ similis: siliquæ
multæ incurvæ. Foliorum minu-
tissimorum rara forma ut in Kali
quodam.

XIXYOPATLI.

Caulis turgit multis locis: Flores Sal-
viæ similes, ex cæruleo in album
vergentes.

XOCHI PALCENTLI.

XVCHIPATLI.

NOTATIONES.

XOMILACOTL.

XOCHI PALCENTLI.

Est species Maiz absq. dubio fructus, qui longus est sex digitos transversos & latus tres, rubelli diluti coloris est. Petiolus flauet: folia interna parte rubent, externa pallent.

XVCHIPATLI.

Folia bina figuræ oualis: nerui transversi.

XOMILACOTL.

Caules rubent: folij longitudo trium, latitudo sesquidigitorum.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

XOPOTO.

XOXONAZATIC.

Folia Trachelio similia, flauent ex viridi. Ex multifida radice plures etiam caules assurgunt.

XOXOCOYOL HOIHOILAN.

Est Oxys flore rubro. Nostram flore luteo ceterum omnino æmulatur.

XOXONAZATIC.

Radix crassa rubelli coloris plurimas ex se minores demittit. Cauliculi tenues & luteoli: folia vt in ferula subrilia. Flores amœnè rubescentes Antirrhini flores imitantur, ex quibus stamina flaua emergunt. Semina in fructu oblongo & rotundo clauduntur.

XOXOTLATO.

XOXOTLITO.

NOTATIONES.

YACATOMAC QVILITL.

XOXOTLATO.

Folia Artemisiæ flauent ex viridi. Flos Scabiosæ sed elatior. Ex Scabiosarum forsan genere est.

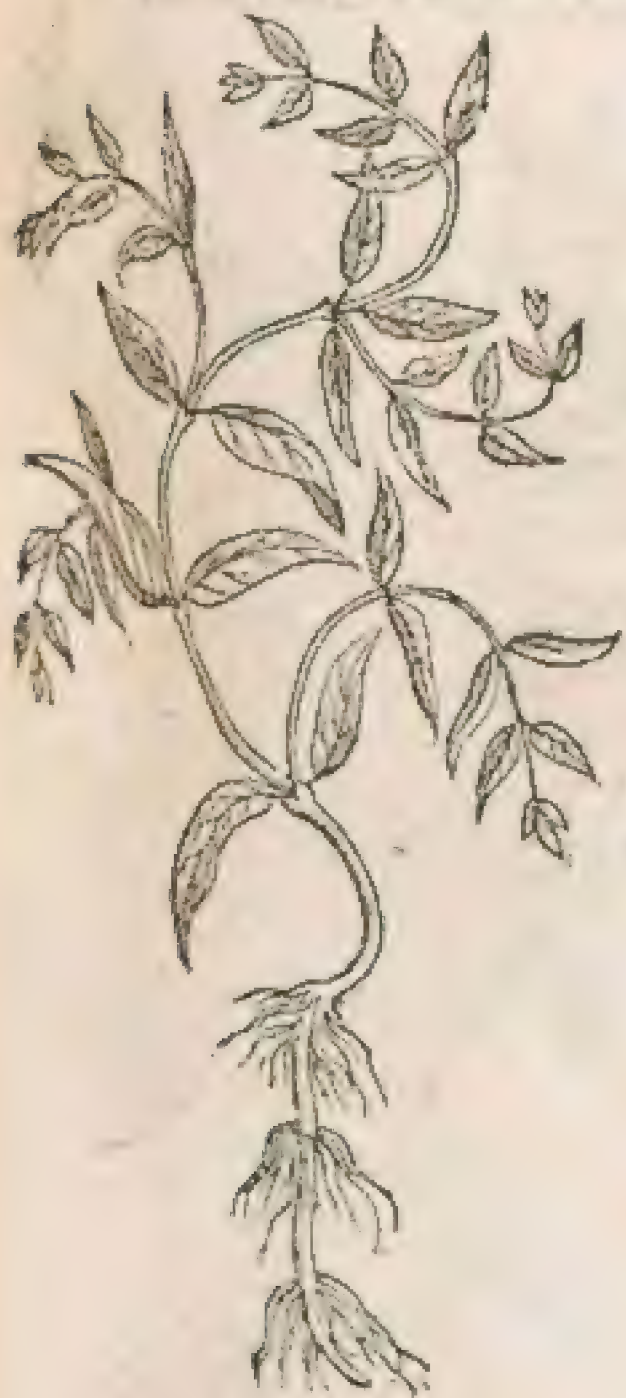
XOXOTLITO.

Caules rubent: flores Mirabili Peruvianæ, aut Caryophyllo simplici similes, rubei coloris. Folia cum Serratula quid simile habent.

YACATOMAC QVILITL.

Geniculos habet radix Equiseti instar, vnde enascuntur fibræ. Planta vt apparet serpêdo prouehitur. Caulis nodosus vt in Persicaria Matthioli, sed hic bina folia & gemini nodi.

YCE-

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

YCECELTIC, vel YCECELTZIN.

YCHCATLEPATLI, alia Icon.

Radix hepatici coloris emittēs nigros
quasi capillos vel fibras. Caules Sa-
xifragiæ marinæ similes.

YCHCAXOCHITL.

Folia satis oblonga. Calyx floris Mal-
uaceis similis: flos magnus crocei
coloris admixta multa rubedine:
stamina exet n pistilli instar vt in
Maluaceis, vnde inter species has
recenseri debet.

YCHCATLEPATLI, alia Icon.

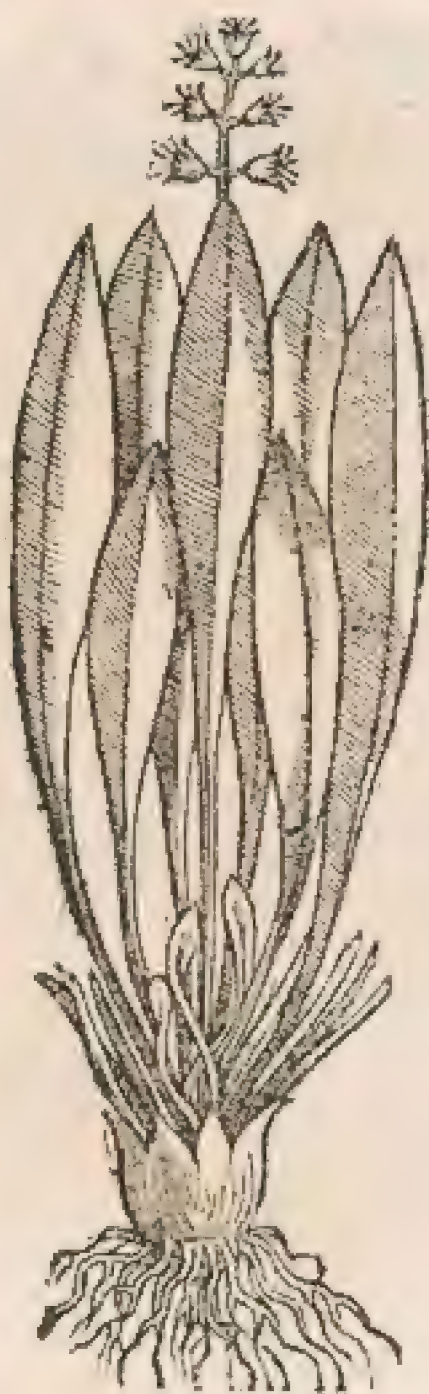
Caulis purpureus: folia cordis infra
hirsuta & albida, supra verò viri-
dia in corymbo. Fructus obro-
tundus.

YCCOTLI.

YHOATEN.

NOTATIONES.

YLLAMATLANTLI.

YCCOTLI.

Videtur arbor hæc primo aspectu Clusij in rariorū Plantarū opere Draconem arborē, aut Chameriphē representare, à quibus tamē multum differt: sunt enim in hac venæ foliorum nigre, flos Nerij luteus, vasculū verò Bursæ pastoris simile, eiusq. divisio in duo vascula apparet; vnde inter Rhododendri species forsan reponenda.

YHOATEN.

Folia Limonio similia & æqualiter divisa à vena rubra folium bissecante: stamina floris lutea.

YLLAMATLANTLI.

Folia vt Botrys flauent venis rubris intersecta; flores albidī sunt, calyx verò Maluaceus: Flos Campanula; fructus pomula viridia. Videtur Solano spinoso, quod Hierichuntica poma vocant, apprime affinis esse.

YL-

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

YLLAMATZAPOTLI.

Y L L I.

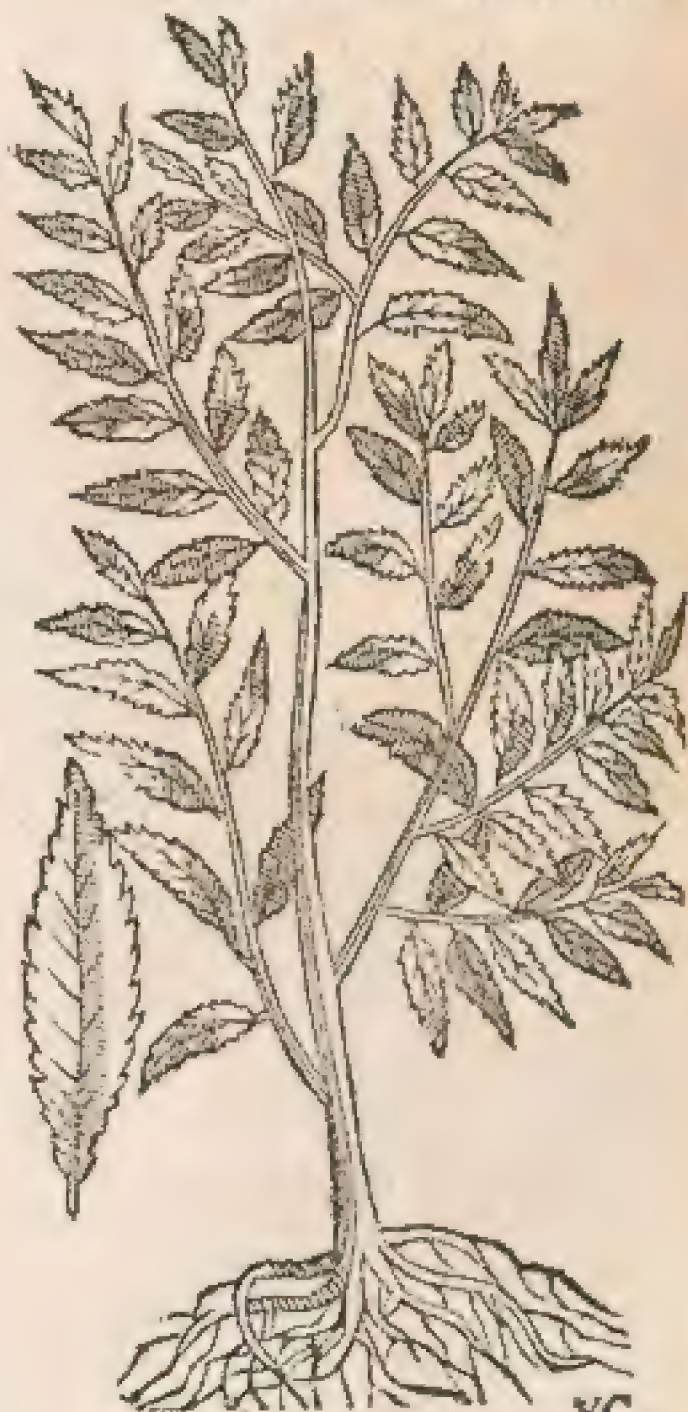
Videtur arbor. Cortex cinereus: fructus cono Pini similis, squamosus, longus tres & dimidium, latus verò duos similiter cum dimidio digitos. Cum nostratium nulla convenit.

YLLAMAXOCHITLI.

Radix rubra ut & folia. Flores rubri figuram ferè Trachelij habent, sed quasi intortam. Folia ut in Ifatide.

Y L L I.

Rami colore castaneo. Nerui foliorum ferè transversa; folij longitudo sex, latitudo duorum digitorum.

NARDI ANT. RECCHI.

445

YOCOL XOCHITL.

YOLMIMI QVILIZPATLI.

NOTATIONES.

YOLO CHICHILTIC.

YOCOL XOCHITL.

Folia Peruineæ. Flores in umbella car-
nei coloris, quinque constantes fo-
liolis.

YOLMIMI QVILIZPATLI.

Folia longiuscula & bina Lychnidis; in
summo flores flavi, pallidi.

YOLO CHICHILTIC.

Caulis castanei coloris: folia Mori.
Florem non explicavit Pictor, cuius
color obscurè rubet.

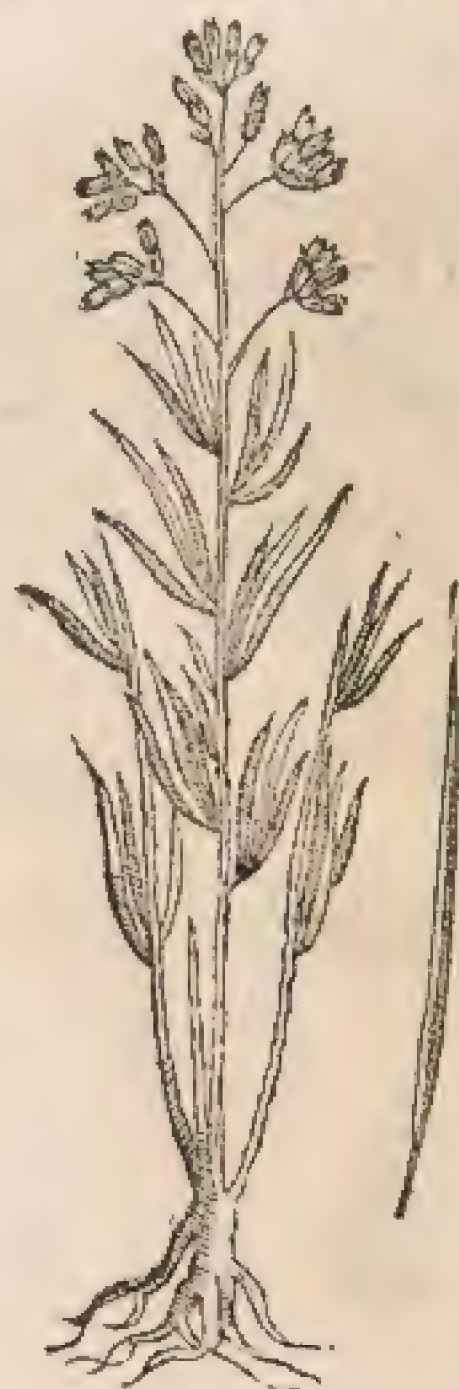
Pp

YOLO

YTZECVINPATLI.

YXOCVILPATLI.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

YTZECVINPATLI. O I S AYXOPATLI.

O I S AYXOPATLI.

Folia Artemisiæ candicantia . Flos
quasi Artemisiæ viridis .

YXOCVILPATLI.

Folia Linariæ . Flores oblongi non
aperti .

YXPATLI.

Radix flava , caules rubri , folia bina
Asclepiadis . In extimo quid viride,
non explicatum .

NARDI ANT. RECCHI.

YXPATLA HOAC.

YXPATLI alia.

447

NOTATIONES.

YXTLATLATZCAN.

YXPATLA HOAC.

Radix Rhabarbaro colore similis. Folia ex radice nascuntur Limonio similia & obscure virentia.

YXPATLI alia.

Caulis flauus Cannæ similis: folium Hederæ arboreæ: ex ipso geniculo fibræ circum circa exoriuntur.

YXTLATLATZCAN.

Folium figura cordis, cuius longitudo duorum, latitudo verò duorum cū dimidio, digitorum.

Pp 2

YXYA-

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

YXYAYAHVATL vel YXYAYAHOAL.

YYAVH CENTLI.

Radix magna per transversum repens
fibris scatens cineritij, cū caulibus
quamplurimis, coloris: folia bina,
ex quorum exortu ramuli exeunt
foliati (quod hic non satis obser-
vatum) cordis figura & serrata non
leuiter. Maiora instar Cochleariæ
concaua sunt, subtus diluti supra
saturi viroris.

YYACXIHVITL.

Rami pauci: folium Aurantij. Fru-
ticis alicuius ramus videtur.

YYAVH CENTLI.

Species Maizij, colore obscuro ad cæ-
ruleum tendente. Folia pallescen-
tia. Petiolus flauer.

NARDI ANT. RECCHI.

449

YZQVIEPAPATLI.

YZQVIN CHICHIO ALLI.

NOTATIONES.

YTZTACATZOYATL.

YZQVIEPAPATLI.

Folij lógitudo duorum, latitudo vnus
digni, Flos rubescit.

YZQVIN CHICHIO ALLI.

Radices pulli coloris, fibræ ex genicu-
lis oriuntur flauæ: Flos & calyx Cal-
thæ: in medio flore est capitulum
viride Anagallidis, ex alia ala exit
spica quasi piperis.

YTZTACATZOYATL.

Folia longissima octo, lata verò me-
dium digitum figurà Oleæ: subtus
albent omnino.

Pp 3

YZ-

IOANNIS TERRENTII LYNCEI
 YZTAC COCOTLACOTLI. YZTACPATLI VII.

Folium longum quatuor, latum vnum
 & dimidium digitos: flores albi for-
 tè papposi; capitula videntur Heli-
 chryso similia.

YZTACPATLI VI.

Nodosa est; bina folia opposita gerens,
 longa quatuor & dimidiū, lata me-
 diū digitū, quæ figura Salicis nō ta-
 mē serrata flauet ex viridi: ex ala de-
 pendent filiquæ Asclepiadis longa
 quatuor, lata duos digitos. Radix
 Pæoniæ, vel triū Naporum similis.

YZTACPATLI VII.

Lignosa est: folia bina Vrticæ vel cor-
 dis figuræ subtiliter serrata: fortè
 est Vrtica. Quænis ala gignit. In-
 sūmo bacca virides Ligustri. Alius
 pediculus portat quasi Melonem
 vel quatuor semina.

NARDI ANT. RECCHI.

451.

YZTACPATLI VIII.

YZTACPATLI IX.

NOTATIONES.

YZTACPATLI I. TEPEXICENSIS.
alia Icon.

YZTACPATLI VIII.

Radix Napi viridis, & quinque ex ea
caules. Ramulus quivis quinque
folia gerit.

YZTACPATLI IX.

Radix instar Hellebori nigri & nigri-
cans. Rami omnes quinque habent
folia oblonga & rotundiuscula.
Flores spicati ex viridi lutei conspi-
ciuntur.

YZTACPATLI I. TEPEXICENSIS. alia Icon.

Huius historiam cum viribus descri-
ptam, videre est supra libro tertio,
capite nono. Quare studiosum Le-
ctorem illuc amandamus.

YZ-

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

YZTACPATLI MANALISMI X.

Folia Telephij seu Crassulæ habet supra benè viridia, subtus cana. Radicem glabram & profundè mesam. Flores in umbellam formatos gerit; qui in vna umbella albi (signum recentium florum) in altera rubent, orsan semè denotant. Videretur omnino ad Telephia pertinere.

YZTACTLALAMATL.

Phaseolus trifolius, venis foliorum rubris; flores carnei papilionacei: siliqua Securidacæ arborecenti similis.

YZTACTLALAVHCAPATLI.

Folia bina sibi ex aduerso posita, figura Iuglandis. Sed herba est, non arbor.

NARDI ANT. RECCHI.

453

YZTAVHYAPATLI.

YZTLACATINIPATLI.

NOTATIONES.

ZEZECPATLI vel CECECPATLI alia.

YZTAVHYAPATLI.

Radix ovata & ferruginea: folia Salicis sunt quaterna, longa non ferrata, subtus cinerea; quorum longitudo sex digitos, latitudo verò dimidium non excedit.

YZTLACATINIPATLI.

Caulis flauet cum lineis vt pedes Aquilarum. Folia magna Aurantij: ex opposito semper videtur spina.

ZEZECPATLI vel CECECPATLI alia.

Radix fibrosa & longa. Folia ferrata. Menthae Græcæ similia.

ACAXOCHITL, alia Icon.

ATE vel AHATE DEPANNVCO, alia Icon.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI

ATEPOCAPATLIS, alia Icon.

Omissa nonnulla hîc habes. Icones si-
ue elaboratiores, siue aliquantulum
diuersas & quas non non ab re vel
iterum conspicias.

ACAXOCHITL quam pagina 347.
aspexisti, diligentius hîc delineatam
cernere potes.

Frucliferâ pariter illam Pannucensem
AHATE dictam, quæ pineam il-
lam conglobationem promit, supe-
rius pagina 458. expositam.

Sed ATEPOCAPATLIS hæc, quæ hîc
pingitur simplicior, ramulis est &
folio rariori, magisq. & acuto & an-
gusto quàm ea, quæ lib. secundo ca-
pite nono ab Authore nostro de-
scripta est, vt pagina 34. videre est.

COPALLIQUAHVITL TEPOZTLANI.

MIZQVITL vel ACACIA.

NOTATIONES.

TLAHVELILOCA QVAHVITL.

COPALLIQUAHVITL TEPOZTLANI.

Copalliferi generis arbor. Copal quahuitl
vniuersim vocant, idest Copallis arbores,
sed hæc præcisius ad latifoliam cap. 2.
lib. 3. pag. 46. descriptam racemolo, scili-
cet fructu spectare videtur.

MIZQVITL vel ACACIA.

Acacia hæc est Mexicana de qua capite 24.
lib. 3. pag. 59. agit author noster, & diuersa
quidem aliquantulum prolixa foliolorum
serie filiquorumq. nodis magis expressis,
ab ea specie, quæ Italiæ hucusq. illata Ro-
mæ & alibi colitur. Mechoacanensis vero
de qua proxime agit imago, superius est
pag. 417. sub Tlacotic nomine primo loco,
quod à nonnullis Tlacotic etiam vocitata
fuerit & fruticosa potius videatur.

TLAHVELILOCA QVAHVITL.

De hac quæ Caragnæ nomine innouit, agi-
tur lib. 3. cap. 17. pag. 56. Arboris hic flo-
rones vides non absq. fructu, obrotundis
siquidem baccis.

THE HISTORY OF THE
CITY OF BOSTON

FROM THE FIRST SETTLEMENT
TO THE PRESENT TIME
IN TWO VOLUMES
BY
NATHANIEL BENTLEY

VOLUME THE SECOND

CONTAINING
THE HISTORY OF THE
CITY OF BOSTON
FROM THE FIRST SETTLEMENT
TO THE PRESENT TIME
IN TWO VOLUMES
BY
NATHANIEL BENTLEY

Subsequentium Plantarum Icones adiecimus,
 eò quod accuratius delineatæ sint,
 quam eadem plantæ suis
 locis appositæ.

NEPALXOCH CVEZ ALTICQVIZI,
 Fol. 392.

FRUCTVS GRANADILLÆ
SEV FLORIS PASSIONIS

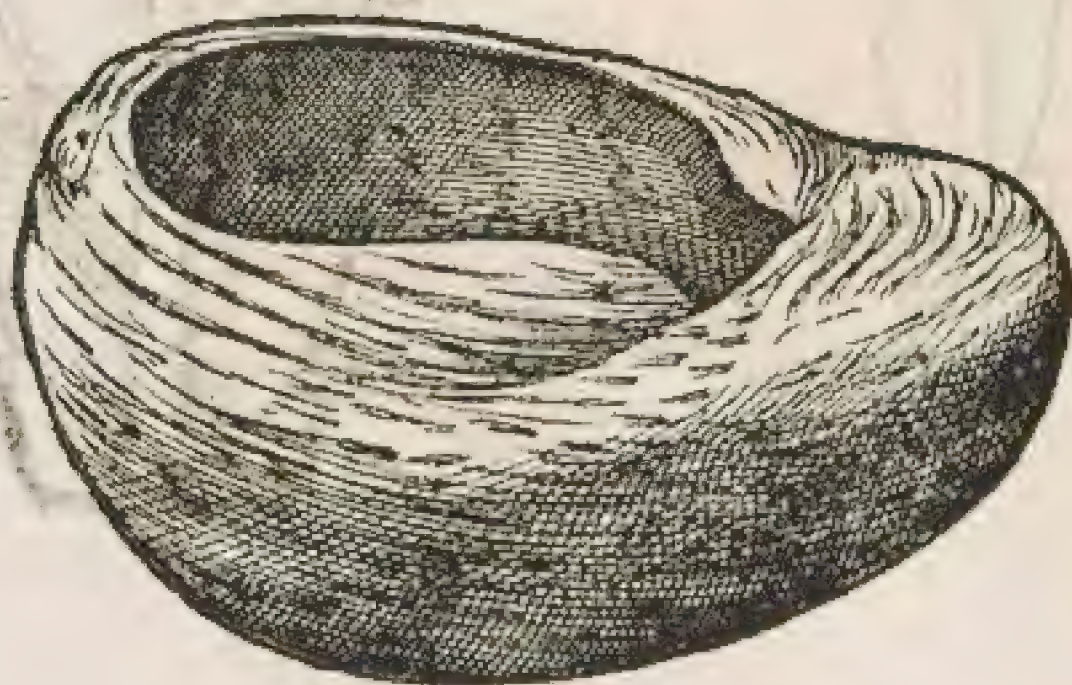
AMAZOTL Fol. 349.

Fol. 389.

COCCVS MALDIVAE.

Fol. 72.

NOCHEZNOPALLI, SEV
NAPALNOCHEZTLI
IDEST COCCVS TVNE.
Fol. 73. Lib. 3. Cap. 45.

MACPALXOCHIQUVAHVITL.
Fol. 383.

ALIO-

ALIORVM
NOVAE HISPANIAE
ANIMALIVM
NARDI ANTONII RECCHI
IMAGINES ET NOMINA.
IOANNIS FABRI LYNCEI
BAMBERGENSIS.

Philosophi, Medici, publici Professoris Romani,
& Summo Pontifici ab Herbarijs studijs

EXPOSITIONE.

QUOTIESCUNQUE ad amena Diogenis Lurta
vireta, & Sapientiae confita floribus prata illas inquam
philosophorum vitas animi gratia diuerto; admirandus
Amice Lector, planèque obstupefcens harenæ ita
mecum contemplari, ac colloqui soleo. Et quid rei est, Deus
immortalis, inter tot felicitum conceptus animorum, ut
inter vasta philosophorum volumina, inter tot, tantisque
præclarorum ingemorum sætus, partusque nullam penitus
similitudinem, nullam penitus membrorum proportionem, conformitatem nul-
lam apparere; sed omnium horum scripta inter se dissona, dogmata discrepantia,
absona, & sibi inimicæ, repugnantia, dispariaque reperiri?

Atqui hic de barbarica multiplici philosophantium secta exordium sumam, quæ
per contemptum Græci isto nomine appellarunt, qui tamen ab hac quidquid
habent Plato præsertim, Pythagoras, & Democritus, difficillimis quidem, sed gra-
tiosissimis sibi tamen maxime ad hos discendi gratia itineribus profecti veluti a muribus
sua verberibus suxerunt: in qua floruisse nominamus Atlanticos Africa philosophos,
Aethiopum Sophos, Aegyptiorum Sacerdotes, Indorum Gymnosophistas, & Bra-
chmanes Persarum Magos, Caldeos, Scythas, Hispanos, & Gallorum Druidas.
Quos magni omnes nominis Philosophos extitisse D. Augustinus præ cæteris, &
Clemens Alexandrinus attestantur; & ipse etiam in suo præmio Diogenis Lur-
tius invite quamvis hoc scietur, qui inconsideratè, an malevolè magis non dixi-
dixerim, hæc ibi habet. Philosophiæ munus quidam à Barbaris principium
habuisse aiunt: sed non vident se Græcorum à quibus nedum philoso-
phia, sed hominum genus initium habuit rectè inuenta ad Barbaros tran-
sire.

ferre. *Vt inquam, de his omnibus sibi non usque adeo convenientibus nihil dicam: Vixit profecto Italica in magna illa Græcia à Pythagora, qui primus non Sophum, aut sapientem, sed Philosophum potius, & sapientiæ studiosum amantemq. appellari se maluit, olim instituta celeberrima, & à Barbarorum diuersa disciplina.*

Hanc Græcanica in ordine tertia excipit secta, non parum, & ipsa à prioribus diuersa, quoniam, & hac ipsa Græcanica in Poeticam rursus, Ionicam, & Eleaticam fuit discriminata. Poeticam Musæus, Linus, Orpheus, Hesiodus, Homerus, non eiusdem etiam hi omnes sententiæ excoluerunt. In reliquis duabus reperire licet Platonicos, Peripateticos, Stoicos, Cynicos, Epicureos; & si Varro nem apud D. Augustinum audimus ad ducentas, & octuaginta octo sectas peruenire poterant, non quæ tunc omnes essent, sed quæ esse facile potuissent, & quod mirum amplius cupiam videatur, tam variæ hominum sententiæ, tam discrepantes philosophantium turbæ, ad tres adeo classes vniuersæ reducebantur: Dogmaticam, Academicam, & Scepticam, à quibus tanquam à primordiorum scaturiginibus, & philosophicarum aquarum fontibus, innumerabiles scientiarum (sed quid ego dico scientiarum? ignorantiarum potius aiam) riuuli profluxerunt.

Dogmatici certa quedam admittebant decreta, annuebant, & abnuebant. Academici incerta omnia statuebant, probabilia tantum quedam concedebant. Sceptici & illa ipsa probabilia tollebant, nihil definiētes, atque hoc ipsum quidem nihil de finiri non permittebant.

Ouanas hominum mentes, o pectora cæca!

Vt mirandum iam minimè sit quod Plato Theæteto suo, hoc est doctissimo de scientia dialogo, vel Socrates ibi potius scientiæ definitionem à Theæteto anxie quarat, & longis viæ tandem interrogationibus, Obstetricis animorum munere fungens, passum hunc mentis extorquendo acquirat. Cum modo scientiam grauissimorum testimonio Philosophorum Theætetus vtens nihil aliud quam merum sensummodò opinionem, modò hoc, modò illud esse offerat, quæ omnia à Socrate probabilissima licet, refutantur tamen, vt humano simul generi ob oculos ponatur, quam obscurè illa scientiæ scintilla, quæ post Adami nobis lapsam remansit, nunc luceat, & quàm altà ignorantie caligine, & denso errorum cinere sepeliatur.

Verum cum ego in tam variantibus philosophantium sectis, per inextricabilem opinionum labyrinthum oberrando admirabundus magis, magisque harum causas, & exeundi simul viam indagarem, ecce tibi obuius mihi Socrates, qui apud eundem Platonem in laudato iam dialogo, mea leniter apprehensa manu, bono sis animo inquit amice, eò te ducam, quo abire desideras. Et sanè admirationis meæ, sectarumque diuersissimarum quæ inter tot philosophos natæ fuerant, ipsissimam Admirationem, & præter hanc aliam nullam causam extitisse, certissimè mihi asseuerauit.

Cum enim ibidem plurima Theætetus inter disputandum cum Socrate non intelligeret, diceretq. Per Deos ò Socrates magnopere quid ista sint admiror interdumq. ipsa inspiciens tenebris offundor. Respondet Socrates. O amice Theodorus non malè de tuo ingenio coniectasse videtur maximè enim philosophi hæc affectio est, quæ ADMIRATIO dicitur, neque enim aliud præter hoc est philosophiæ principium.

Admiratio igitur tot nobis philosophorum familias, sectasq. genuit. Qui enim admiratur dubitat, qui dubitat querit, qui querit ignorat, qui ignorat scire cupit: hinc animus cupidine flagrat, rerum causas indagat, & forte fortuna earundem quâ sensibus, quâ ratione utens, unam atque alteram in spissa hac Natura miraculorum silva venatur, atque hoc modo Sapientia amans iure merito Philosophus appellatur.

Et mirabimur adhuc ullam orbis partem esse in qua philosophi reperti non fuerint? Cum nullum mundi angulum assignare liceat, in quo non plurima admirationis, adeoque philosophici principj causa praequantissima oculis sese nostrum ingerunt, & vel lumine captis palandas manus se ipsas obtrudunt, & exhibent. Caelum ingentem illam machinam in qua tot Stellarum collucentium oculi nitent, & in qua sedem habet quidquid est Divinum, minus quidem admiramur, quia quotidie intuemur, quod & Lucretius.

— Nemo fessus, inquit, satietate videndi,

Susplicere in Caeli dignatur lucida templa.

Ubi tamen huic aliquid præter rerum seriem accidit, heu quam sollicitè humanus tunc animus causas perscrutatur! Mirabantur, inquit Plinius Romani cum plures aliquando Soles Lunasq. viderent, novas subinde Stellas oriri, non tam ut diem lucere adverterent. Hic ipse Endymionem primum, ea quæ in Luna patent, deprehendisse memorat; propterea famam volasse cum Luna amore captum fuisse. Indignatur autem, quod summis nos, perpetuisque honoribus ætæ. Stium huiusmodi novarumque apparentiarum inventores non prosequamur. Non sumus profectò, ait, grati erga eos, qui labore curaque sua lucem nobis in hac luce aperuerunt.

Sed quantulum est mi Plini, quod Endymionille tuus in Lunæ facie novitatis observavit, si cum hoc beati illi Florentini civem suum GALILÆVM GALILÆVM Lynceum comparare velint? qui non Lunæ aut Solis (quem sacri Plinius totius Mundi animam, mentem, regimen & numen credere ac venerari voluit, sic à Trismegisto forsan edoctus, qui Sol Deus Maximus, inquit, est eorum qui in Cælo sunt, cui cedunt omnes Dij cælites velut Principi, ac Regi.) Sed tamquam Christianus veri trini, & unius Dei astrorum omnium Domini & Conditoris amore plectus, tam mirabilia TELESCOPIO suo, uti non LYNCEIS oculo in cælo primus animadvertit & sæculi nostri hominibus propalat ut mortaliū omnium ingratis simus, si hanc ei gloriam inuideamus, nec dignis ipsum laudibus tam diu, quàm astra ipsa durabunt, celebremus & colamus.

Magna, nova admirandaq. ea sunt, & quæ magis magisq. Mundum hunc philosophorum iam disputationibus obnoxium, dubium reddent & perplexum. Hæc sanè sunt, quæ Galilæus nulli ab origine Mundi ita exactè, quod æquidem sciamus mortaliū etiam per somnium visa, solusque primusque vidit atque æternitati consignavit. Innumeras nimirum alias supra iam cognitæ existere Stellas fixas, nobisque per tubum opticum apparere Lunare etiam corpus non levi, & perpallita, ut creditum hælenus superficie, sed profundis asperum lacunis, & ingentibus vaiegatum tumoribus, ceu montibus quibusdam eminere. Solem cælestis lucis fontem, ac ducem, principem, moderatoremque luminum reliquorum cæl

Cæli, & Ætheris, oculum limpidissimum creditum, maculis tamen obnubilari. Nugator veteres insigniter Astronomos de Galaxia, & nebulosis stellis fuisse, qui scilicet partes cæli crassiores dixerunt. Nam stellis in numeris confusis constare detexit Galileus: Cometarum diuersum planè locum motumq. materiam quam hucusque ex Aristotelis & vulgarium decretis Astronomorum, credidit Mundus videri & esse: Sed, quod humanum propemodum captum superat omnem, nouos quatuor iuxta septem planetas veteres detexisse certumq. horum motum & periodum primum demonstrasse Saturnum duabus insignitum auriculis, ac Venerem corniculatam Lunæ instar aspectui nostro subiecisse.

Felices animæ quibus hæc cognoscere primum,

Inque domos superas, scandere cura fuit!

Et dubitamus adhuc nostro etiam seculo fornitem nouis philosophiæ sectarijs, materiamque amplissimam subministrari?

Longum esset admirandas aeris impressiones, & sublimium phænomena evaporationum dinumerare: Pluisse nempe lacte, sanguine, carne, ferro, lana, saxisq. non Romanorum modo seculis, sed nostris etiam temporibus ut publico aliquando communicanda sua Thaumatombrina, quæ mirandarum causas euoluit & effectus pluuiarum, Illustrissimus, Excellentiss. idemq. Doctissimus S. Angeli Princeps, Fridericus Cæsius Lynceus Romanæ gloriæ Nobilitatis, demonstrabit.

Nec minus hoc mirabile. Crepitus armorum & tubarum sonitus è cælo audiri fuisse. Fulgora exausisse vinorum dolia non tactis lignis, argentum aurumque liquasse illas sacculis, & ferream gladij cuspidem (mihî visum) illoso vaginæ corio, emolitam fuisse, partum exanimasse viuente matre. Ego me hercle his ipsis meis oculis vidi.

(Accipe mirandum nouitate mouebere facti)

dormientem puerum, eodem prorsus oris, oculorum, cæterorumq. immobili situ locoq. membrorum, in ipso celeberrimo totius Europæ Nosocomio S. Spiritus Romano, in ictu oculi à fulmine extinctum perstitisse, in quo Anatomæ postmodum subiecto, viros sulfurei fetoris colorisq. effectus, maculas nimirum, cerebri membranis ac pulmonibus impressas summo cum stupore conspeximus.

Aquarum Terrarumq. considerantem miracula, quem non attonitum reddunt? Circumfundi Terræ vndique homines, conuersique inter se pedibus stare, & cunclis similem esse cæli verticem? Pendere ipsam ac non cadere nobiscum, cum in medio grauissima, aere fluctuet, nec sponte sua præcipitetur? Aquam cum centrum petat, in summis tamen montium cacuminibus, nec alio copiosius loco affluere? Antra subterranea reperiri, quæ plurima centena passuum millia excedant: illud præcipuè in Cæsariensi Mauritania, ubi per viginti dies se Nilus abscondit, & disseo alibi spatium erumpit? Nihil hic dicam de suauissimis, & odoratissimis insipide Telluris fructibus, de pretiosissimo metallorum, gemmarum, & mineralium thesauro in terræ visceribus latitante, & ad nostros continuo usus pullulante. Nihil de tot calidissimarum aquarum & æternis ignium flammis ac ebullitionibus, vno eodemque loco erumpentibus. Quod vel Ætnei raontes & Vulcanij Puteolani campi nos docere poterunt, etenim.

hic plurimus ignis

Semi-

Semper, & assidua postes fuligine nigri.

Hoc sanè admirabile nec silentio inuoluendum, quod Plinius etiam perterriti locis literis consignauit: In agro (inquit) Mutinensi, montes inter se duo concurrerunt, crepitu maximo assultantes, recedentesque; inter eos flamma fumoq. in cælum exeunte, interdium, eo concursu villæ omnes elisæ: animalia per multa, quæ intra fuerant, exanimata occubuerunt. Nec minus tremendum, quod ipsi etiam causarum nimis auido Plinio, mortis causa extitit Vesuij incendium, Titi Vespasiani sub imperio, cuius cineres non Romam tantum, sed ultra mare in Africam perlati & Egyptum, quod celebres vicinas plures obruit vrbes, pisces in mari coxit, in aere vero volucres suffocauit.

Nemo igitur amplius hisce cognitis desiderabit philosophicarum controuersiarum originem ac fontem, quæ homines otiosos ac maxime negotiosos, ad contemplandum, admirandum ac philosophandum, dum Librum Naturæ Cælum nimirum Terramque legunt, impellere potuerunt.

Verum enimuero hæc omnia magna, noua & admiranda ut videantur, sunt ac prædicentur; vix tamen vlla sunt, si ad Animalium considerationem referantur. Superiora enim illa, & Astronomica, ut quæ à nostris remotissima sensibus exulant, quam certitudinem nobis philosophicam concitare poterunt? Infima autem hæc omnia, siue meteora, siue plantæ, siue mineralia fuerint, quid sumpta simul etiam esse poterunt, sic cum vilissimo quoque animalculo, quod uiuit, spirat ac mouetur, comparentur? Elucet profectò, si in re vlla alia, stupenda Omnipotentis Dei in animalibus Sapientiæ, Bonitatis, & Potentiæ mysteria & insculpta digiti Dei signata.

Quod enim Bestiæ moueantur & agant id à Diuina Potentia habet. Quod sensibus utantur, utilia cognoscant, vitent noxia, domicilia struant, à Sapientia. Quod fœtus foueant alantq. ab inimicis defendant id demum à Bonitate Creatoris sui immensa sortiuntur. Iam quis vnquam satis admirabitur frontaneum animalium ortum, aut naturalem eorum satisfactionem? Luscinia cantum artificiosissimum? Et cum inopi metuit Formica senectæ s. gacem huius maxime providentiam, labores ac patientiam? Apum ingenium & nunquam satis laudandam politici regiminis imaginem, & utilissima hominumque meræ salutis destinata mellis opificia? ut verè in has illud Virgilij quadret.

Diuinitus illis

Ingenium & rerum fato prudentia maior.

Si igitur Amice Lector, aliquod etiam nouum, & admirabilem Naturæ, artisque factum in hisce meis in Mexicani Orbis Animalia commentarijs conscriptis, oculis, auribusque tuis se se obtulerit, ne miveris, nam mirabilia sunt opera omnipotentis Dei à quo cuncta procedunt.

Opella hæc mea Illustriss. & Excellentiss. Federici Cæsij Lynceorum Principis iussu edolauit, cuius sumptibus omnis hic liber Mexicanus Reipublica litteraria bono communis est factus. Hunc autem quanti semper ob eruditionem, & reconditam quandam Matheseos, & veræ ac, ut ita dicam, realis philosophiæ scientiam aestimetur, non opus hic recenseri. Vale interim, & frui. Roma è Musæo nostro ad Pantheon Agrippæ ipsis Kalend. Ianuarij Anni sollemnis 1625.

ALIORVM
NOVAE HISPANIAE
ANIMALIVM
NARDI ANTONII RECCHI
IMAGINES ET NOMINA.

IOANNIS FABRI LYNCEI
BAMBERGENSIS

Philosophi, Medici, publici Professoris Romani,
& Summo Pontifici ab herbarijs studijs

EXPOSITIONE.

Hic mihi, amice Lector, antequam Alto vela committam, prosper optandus est ventus in limine statim, ne si ad scopulum aliquem forsitan appellere videar, id putes mea negligentia effectum fuisse. Non itaque sis nescius hos in animalia, quos modo commentarios edimus, mera nostra conscriptos esse industria ac coniecturâ, ad quasnam animantium nostrarum species illa reduci possint, cum in Autographo præter nudum nomen & exactam picturam, de Historia ne gry quidem reperiatur. Quod quidem & in præcedentium aliquarum imaginibus plantarum vsuuenit, quas Ioannes Terrentius Lynceus Amicus & collega meus ex Prototypo fideliter descripsit. Fuerunt igitur nostris primùm verbis animalium horum Icones graphicè delineandæ, quorum quædam nominibus suis insignita, alia ysdem carent. Ex quorum etiam descriptione Scholia porro confecimus, naturalium admiratoribus & amatoribus rerum nec inutilia ut spero, nec iniucunda. Quare quisquis hæc lecturus in manus sumis, sin minus inconditæ dictioni, anxio saltem te iuvandi studio nostro favere digneris.

Docetur le-
ctor quid
in hoc opu-
sculo aga-
tur.

T T Z C V I N T E P O R Z O T L I

Canis Mexicana.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

NIMAL hoc monstroso quodam corporis habitu, si probè in pictura figuram intueamur, apparet. Caput cum primis ad reliquū si corpus referas, adeò est parvum ut pars hæc toti suo mediocri vix proportionem respondeat. Oculi feritatem nullam spirant, sed mites potius ac mansueti videntur. Rostrum quod gibbum est & canino simile, totum albicat veluti & frons ac supercilia.

Aures cum subiacente versus rictum parte fulvi coloris sunt & pendula. Collo est brevissimo & obeso valde, ipsique statim thoraci caput annexum. Dorsum Cameli instar gibbosum, post collum subito ad pectus acclivum, sed coxas versus declivem coloris itidem fulvi. Cauda brevis adeò, ut primò haud crurum articulos contingat, albetq. tota; sub qua vulva & hæc prægrandis conspicitur. Turgentes quoque magnasq. per ventrem verinq. conspicuas mammas, quæ sex numerantur, gerit. Pinguissimū ventrem monstrat, quæ pellis plurimis ipsque nigricantibus variegata maculis & pedula ornat. Crura ac pedes albicant digitis caninis divisi, & unguibus valde exertis prostant.

SCHOLIA EIVSDEM.

HÆc fidelissima est suisq. coloribus ex ipso Autographo excerpta delineatio, qua probè perspecta, facili quemvis assequi coniectura estimo, hoc animal Canem & quidem domesticam Mexicanam esse. Docent præcipue Caput, pedes ac mamilla.

Libuit autem hunc nobis ab hoc animali Commentarium auspicari, quod *Canis* apud veteres naturæ interpretes ac gentes plerasque, ijs honorum titulis superbiat, ut ceteris facile anteeat animantibus cunctis. Et quo maiore obsecro ipsam encomio Plato afficere potuisset, quam quod secundo de Repub. Dialogo saltem non Philosophum proclamauerit? Ciuitatis conseruatorem, profecto & custodem Philosophum esse debere præcipit; hunc autem ad *Canis* ingenium efformat, & docilitate quidem, ferocitate, notitia, velocitate & amore qui in Cane elucet effectus, præditum esse æquum censet. In hac sanè, inquit, *bestia hoc admiratione dignum est, quem enim ignotum viderit grauer fert, nisi nihil mali ab ipso sit perpeffus: noto autem blanditur, quamuis nihil boni ab ipso susceperit. At enim videtur hic naturæ ipsius effectus ingenuus ac verè philosophus esse.* Atque hinc minus certè mirari subit, veteres *Cyrum* Regem maximum Canino lacte enutritum effinxisse. Rex enim vigilans, potens, sagax & philosophus esse deberet, ut rectè Academia Princeps aut Regem philosophari, aut philosophum regnare voluerit. Ex eodem nisi fallor fonte profluat, licet ridiculum planè, quod Plutarchus aduersus Stoicos memorat: Gentem fuisse apud *Æthiopas*, inter quos *Canis* regnasset, quem nullus interfecisset *Æthiopum*, sed cui in amplo sedenti folio honores regios detulissent adorassentque. Et Plin. lib. 6. *Ex Africa* inquit, *parte Ptoembari & Ptoemphanæ* qui Canem pro Rege habent, motu eius Imperia augurantes. Ex quo facilis quoque habetur causa, cur per Canem Socrates iuraret, quod perinde faciebat ac si per ipsam iurasset *Philosophiam*, cuius symbolum, ut modò ex Platone deduximus, *Canis* præferebat: ob id nimirum, quod ignorantiam ipse *Canis* pessimè oderit, cum hominem ignotum dentibus inuadat, notitiam verò carissimam habeat, adeoque notum blandimentis demulceat, licet in hoc penitus nihil mutatum fuerit. Sola itaque ignorantia ipsi displicet, quam odit: hominem verò eà depulsi non odit, quod ut philosopho proprium, ita maximè in ipso laudabile existit.

Cur à Cane principium sumatur.

Canis à Platone Philosopho & Ciuitatis custodi comparatur.

Canis *Æthiopi*bus pro Rege honoratus.

Socrates per canem quasi per philosophiam iurabat.

Canem itaque sic admirati sunt veteres, ut alij quemadmodum in superstitiones prona erat fatua illa Gentilitas,

Canes Gentiles pro Deo venerati.

(Prodigiosa loquar veterum mendacia vatum)

Diui nos etiam huic bestiae honores decernere non dubitarint. *Mercurium* suum qui Ethnicis animorum custos credebatur, canino dictum capite & eodem insignitum *Anubim*, quod *Isidi* & *Osiridi*, vel ut alij falsò credebant, toti custodiendæ vniuersitati assignatus esset, exstare voluerunt. *Ægyptij* autem præ reliquis *Canis*, nec huic solum, sed surdis etiam quamplurimis alijs & sensus expertibus rebus diuinos pendebant honores, quos rectè propterea lib. 5. Sætyr. Iulianalis & falsè ridet.

Ægyptiorum de Dijs ficticijs fatua superstitione ridetur.

Quis nescit, inquit, qualia demens
Ægyptus portenta colat? Crocodilon adorat
Pars hæc, illa pauet saturam serpentibus Ibin.
Effigies sacri nitet aurea Cercophitei.
illic

Oppida tota Canem venerantur, nemo Dianam,

Porcum

*Porrum & Cape nefas violare ac frangere morsu.
O sanctas gentes, quibus hæc nascuntur in hortis
Numina!*

Plutarchus
Ethnicorum
superstitionem
sano
modo in-
terpreta-
ri nititur.

Sed operæpretium fuerit hic Christiano etiam homini ob oculos ponere, quam Ethnicus licet Philosophus Plutarchus inquā, in suo de Iside & Osiride opusculo de Dijs his fictitijs mentem habuerit. *Quidam enim, inquit ille, penitus aberrantes in superstitionem sunt lapsi, alij deuitantes veluti paludem superstitionem in impietatem quasi in locum præruptum, nec opinantes incurrerunt. Quare obrem debemus præcipuè doctrinam ex philosophia myslagoga nobis adiungere, utque ita singula quæ dicuntur & aguntur, pensare pie; ne ut dixit Theodorus, sermones suos quos dextera porrigeret, auditorum nonnulli acciperet sinistra: Et posterius paulo. Itaque non debemus in his colendis requiescere, sed per has in Numine Diuino veneranda quasi per clariora & ad id naturā comparata specula. Res enim illa quæ spirat, videt, & motus ex seipsa habet fontem, notitiamq. conuenientium & alienorum, hæc intelligente (quo regitur authore Heraclito Vniuersitas) rinulum & portionem trahit. Quare non minus in his adumbratur Numen Diuinum, quam in areis & lapideis opificijs, quæ interitum æquè recipiunt & infecturam colorū, sensu omni & intellectu naturæ vacant. Verum nos, quos Dei misericordia Christianos nasci & in sancta Filij eius lege immori voluit, missa hæc faciamus, & Ethnico philosopho relinquamus, qui aliquem saltem colorem dicere voluit, cur præ cæteris animalibus plus Canem Aegyptij coluissent, quod tam mirabili nempe inter bestias naturali instinctu à Conditore suo donatus fuerit, ut satis ipsum Plato, Aristoteles, Plinius alijq. Naturæ Mystæ laudare & admirari nequiverim.*

Canis Echy-
monæ lin-
gua Cim-
brica peti-
gum.

Hic continere me non possum, quin Ioanni Goropio Becano viro eruditissimo & de antiqua ac veneranda Theologia summè merito assentiar, qui magnum illum *Leuinum Torrentium* laudatorem inuenit, quidquid aduersus ipsum Critici quidam blaterent, quod & otio, & literis abusus fuerit, columniantur. Hic tum in *Hermathena* sua, tum in *Hieroglyphicis* ac *Hispanice* Canis Etymon probabilissima sanè coniectura à lingua *Cimbrica* radice Germanicæ deriuat. His enim *Can* & *Con* nihil aliud sonat, quàm *Scio* aut *possum*, quorum vtrumque in eo consistit, ut is qui potest vel scit, id quod potest vel scit, ante apprehendat & complectatur. Canis autem, ut supra iam ex Platone deductum, notitia plurimum valet, sed & animosissimum simul est animal. A Cimbrico igitur vocabulo *Can*, Latinis *Canis* & Græcis *Κύων* sunt nata, quarum vocum nec hi nec illi rationem vllam assignare possunt. Vult quidem Plato *Κύων*, olim Canem Phrygibus significasse: docuerunt autem longè ante natas in Græcia Athenas, Linus & Orpheus Philosophiam apud Thraces, à quibus ad Phryges: ab his serò tandem ad Græcos (qui non immeritò ob id forsan ab Aegyptio Sacerdote pueri appellabantur) peruenit. Sed quid *Κύων* ut peregrinum vocabulum Græcis denotet, Plato non assignat, ut idem Goropius notauit. Vnde miror non parum Cælium Rhodiginum, qui *Κύων* pro Cane Græcanicum facit & cum Eustathio *κατὰ τὸ Κύν*, hoc est ab amare deducit.

Et de Canis quidem animositate hic nihil dicere attinet: videri hæc possunt

possunt apud Aristotelem, Plinium, Plutarchum Ælianum aliosq. qui & si-
delicatem ipsius varijs simul encomijs & exemplis celebrarunt. De notitia,
sagacitate & docilitate, quæ mihi nota sunt brevissimè hic proferre non
grauabor.

Viuimus in hac luce orbis terrarum R O M Æ nempe æterna vrbiū
VRBE, in qua plurimos quotidie oculorum vñ priuatos ostiatim stipem col-
ligentes contemplamur, quorū pleriq. Cane mediocris magnitudinis catenulæ
ferreæ alligato vtuntur: hic ipsis dux & magister viarum: hic diluculo eos
ad varia Vrbis loca educit, & sospites vesperi domum reducit: hic fidissi-
mus tota ipsis die socius alsidet, & loco etiam solutus vbi parumper expatia-
tus fuerit, longè tamen haud discedit, & ad minimam heri sui vocem recur-
rit, collum sine vñlo renisu catenæ adaptandæ subijcit, & inter medias popu-
losæ Vrbis turbas longissimè ab ædibus etiam diffitus, rectam viam sine
vñlo diuerticulo, absque vñlo in foueā aliquam præcipitandi magistri sui me-
tuum pergit, ac pensum laboris sui diurni, panem nempe mucidum &
aquam gelidam ab hero accipit. Et quod mireris amplius in hac docili be-
stia (quod ipsi mihi met mendici cæci fassi fuerunt) ad quacunq. etiam lon-
gissimè distantia & aliquot milliaribus ab VRBE remota, vt est S. Pauli Ba-
silica in via Ostiensi, loca eos deducit. Vbi enim Cæcus à sua in qua habitat
platea remotior paululum ad biuium aut triuium aliquod peruenerit, & au-
riū iudicio quo maximè Cæci pollèt, siue hoc ex fontium aque cuiusdā lapsu,
siue fabrorum & artificum strepitu collegerit se tali quodam loco constitu-
tum esse: Et si ad SS. Petri aut Pauli, aut Ioannis Lateranensis Basilicas, quæ
pluribus passuum millibus & in triangulo quodammodo collocatæ à se inui-
cem absunt, properare desideret, absque eo quod vñllum mortalium, quo loco
sit interroget, loro suo Canē semel tantum vel hac vel illac, & Ecclesias
dictas versus dirigit, tum securus ad harum aliquam, quam ipse in animo ha-
bei perducitur, vespèriq. saluus sine vñlo diuerticulo reducit.

Quod si in longissimo quodam vico sex septemve Cæcus domos habeat,
quas bisterue in septimana Eleemosynam postulaturus, ibique preces
dicturus suas adire sit solitus, vbi ad huiusmodi platearum aliquam, quas
optime Canis cognoscit, peruenerit, nisi singulas & iam sibi notissimas
ædes prius omnes accesserit, ex ea minimè discedit. Vbi autem precatiuncu-
lam iam mendicus inceperit, decumbit interea Canis quietemq. fessus capit,
& quando ultimam preces voculam prolatam audiuit, confestim sine
vñlo magistri monitu nutuque surgit, & ad alias consuetas ædes gressum
dirigit.

Vidi profectò non sine maxima animi mei iucunditate simul & stupo-
re, dum Caco cantanti & stipem petenti nummus ex superiori domus parte
ante pedes projiceretur, industriū adeò ipsius Canem fuisse, vt illum qua-
suerit, & ore è terra sublatus arreptumq. in ipsam heri sui capsulam seu py-
ridē reposuerit: & si fortè fortuna eundē non protinus reperisset, baculo ab he-
ro suo monitum & comminantibus verbis adactum, vt omni adhibita dili-
gentia proiectum nummum indagaret. Si verò panis ex fenestris deiectus
R r fuisset,

Canes Ro-
mæ Cæco-
rum mendi-
cantium
duces, &
mira horū
docilitas.

Rarum in-
dustriæ Ca-
nis exem-
plum.

fuiſſet, Canis hic famelicus licet, niſi eum domino ſuo prius porrexiffet & ab eo portiunculam accepiffet, eundem minime arroſit. Antequam autem ſuo Cæci famulatio Canem ductorem adaptent, bimeltre aut ad ſummum crimeſtre diſciplinæ huic ſpatium impendunt, prout nimirum flexibiltor Canis natura, eiufque *meliore luto Titan præcordia finxit*. De domeſticis & amicorum relatione hæc non iniucunda, ut ſpero, promam. Solebat ædes meas amicus frequenter inuiſere, qui cum ingentem ex Molofforum ferme genere Canem ſecum duceret, ipſique ego ad ſuperiores ædium partes aditum præcludi iuſſiſſem, penderet autem prope oſtium inferius mearum ædium Pes Capreoli ſiniculo illigatus, quo campanulam aduentantes & intrare cupientes pullando docebantur, idque à domino ſuo iam ſæpius factitatum Canis conſpexiffet, ubi admiſſo hero inuitus excluſus fuit, paulo poſt tintinabulo pullato puer deſcendit, & præter Canem neminem oſtendit, qui pedibus ſuis Capreoli pede arrepto, intromitti geſtiens hominis inſtar funiculum traxerat; nec id ſemel tantum, ſed reiteratis alia die vicibus tentauit, nobis omnibus conſpicientibus, ridentibus & beſtiæ ingenium admirantibus.

Mirum Canis ingenium in pullando

Hic ipſe Canis cum in ollam prægrandem vngvine illitam lingendi caſus caput immiſiſſet nec reuocare poſſet, ubi diu multumq. luſtatus ſed fruſtra, & ut ne vas illud figulinum rumperetur, leniter tractaſſet, tandem impatientia fractus, maximo cum impetu terræ impegit, in fruſta comminuit, & ea ſe mox moleſtia liberauit.

Quod autem Zonaras in Iuſtiniano miraculi veluti loco aſſert, Canem Byzantium fuiſſe adductum, qui ſpectante populo cuiuſque ex altantibus nominatim ore veſtes arripuerit & ſuum cuique annulum in cumulum prius compoſitum attulerit. Et ante Zonaram Plutarchus ſe ſpectante totū Theatrum & Cæſarem (interfuera enim Pater Veſpaſianus in Marcelli Theatri obſtupuiſſe ait, cum à Mimo Canem quendam introductū vidiffent, qui motuum ſe effinxerat, trahi retrahi q. permiſerat, donec ad vocis cuiuſdam annulum peruentum fuerat; qua audita tanquam è profundo expergeſcens ſomno, ad illum ad quem oportebat, ſe contulerat. Hæc ita, inquam, trivſunt & vulgaria, ut *Rome* à Circulatoribus in *Circo Agonali*, quò honeſtum populo & ludicram recreationem præbeant, quotidie ferme agitantur. Obſervant enim Canes nutum, obtutum & ſermonum momenta Maſtrorum, ex quibus longo iam tempore edocti, quid facto opus ſit optime callent.

Mimorum Canes quid olim Byzantij & Romæ præſtiterint hodieq. præſtent.

Credendum omnino cenſeo *Alberto Magno*: Canem fuiſſe, qui cænaturis in menſa conuiuiis ſtabili veſtigio lumen tenuiſſet: cum Nobiliſſ. S. Sephani Eques *Caffianus Puteus Lynceus* amicitia mihi perueſtiſſa coniuſſimus, bonarum & amæniorū literarum ac Philoſophiæ præcipue, Chymix & Antiquitatum apprime doctus, *Florentiæ* non ſemel ſe vidiffi mihi affirmans quendam Sereniſſimæ illius *Mediceæ* familiæ Principem Canem aluiſſe, quæ ad nutum Heri ſui imperium omne reciperet, menſæ continuo inferuaret, cibos apportaret, patinas reportaret & ore arrepto argenteo diſco, in quo calicem vitreum vino repletū ſtantem gerebat; ita affabrè Domino ſuo porngeret,

ret, vt ne tantillum vini effunderet, cui & equum conscendenti fideliter stapedem infixis dentibus arctissimè firmaret.

Enumero ridiculi fortassis simus, inquit Plutarchus libello de Animantium comparatione, si docilitatem venditemus bestiarum, quarum Democritus nos summis in rebus discipulos esse ostendit. Araneæ in texendo & sarciendo, Hirundinis in edificando, in suauiter modulando Oloris, & Luscinia in cantu & voce fingenda. Et in arte medica, cum videmus Canes felle laborantes certa quadam herba se repurgare. Inedia curantur Lupi & Leones quando carnibus nimium sunt oppleti cubantes fouentesque se quiescunt. Capra (retenses, quæ Dictamo gustato faciliè sagittas expellunt, mulieribus pregnantibus monstrauerunt huic herba vim elidendi partus esse.

Bestiæ videtur quædam homines opificia docuisse, & medicamenta inuenisse.

Doceri præterea Canes posse, vt ex profundo etiam aquæ aliquid foras portent; Arrepta ore pecuniâ ad macellum properent & à noto sibi Lanione carnes, vel à Caupone etiam vinum emant domumq. reportent; Rem perditam omni diligentia requirant & inueniant; Currui aptati pueros trahant, Clitelis impositis sarcinulas gestent; Gladijs accincti hastati & erecti incedant; Tympanum pullent; Equorum ritu ad numeros saltent; In rota versatili ambulantes, vel trusilem molam agant, vel carnes in veru ad ignem voluant; in venationibus & aucupijs ea demum præstent, quæ vix homines norunt, partim nos cum voluptate vidimus, partim amici nobis experti retulerunt.

Canes plurima doceri possunt.

Hactenus ego bona fide exoticum hoc animal Canem esse affirmavi, quod viuis nunc rationibus demonstrare conabor, ex Capite nempe, pedibus & mammillis. Et à capite initium capiam; Nam etiam Plato in Timæo caput membrorum corporis diuinissimum reliquorumque membrorum princeps dixerat. Et in Physiognomicis Aristoteles eos qui hanc artem exercent, ex vultu maxime prædicere, & ad Canum figurâ detorta si homines capita sortiti fuerint (quos Plinius Cynamolgos vocat) Canum quodammodo moribus imbutos esse fatetur. Ex capite igitur quod Canino valde simile est, hoc animal Canem esse facile arguemus. Diffiteri tamen non possum, adhuc certius signum præter rostrum auresque Caninas fuisse, si dentes hic ferrati & Canini conspicerentur, verum in mitioribus qualis hæc bestiola fuit, illa dentium feritas etiam vix latrantibus apparet. Hoc interim lectorem monere, debeo, rostrum à Sculptore paulò gibbosius & eminentius quàm in pictura est, effectum fuisse.

Rationibus astruitur hoc animal Mexicanum Canem esse.

Si crura & pedes inspiciamus, quin omnes nobis manus daturi sint, nullus dubito. Habent inquit Aristot. 2. de hist. Anim. in principio statim, Quadrupes omnes vice brachiorum crura priora, sed præcipuè quæ multifida sunt, hæc manibus suis digitato pede respondent, hoc enim ad plura, quasi manu, utuntur. Quæ autem animalia digitatos habeant pedes, inferius paulò declarat dum ait: Quadrupes autem quæ sanguine constant eademq. animal generant, aliæ multifidæ sunt, quales hominis manus pedesq. habentur. Sunt enim quæ multiplici pedum fissura digitentur, vt Canis, Leo, Panthera. Iam autem probè noui, ex multifidis etiam Leonem, Lupum, Vulpem, Felem, Lupum Ceruarium & si quæ alia esse: Verum his nostra figura non magis respondet, quàm pomo ouum. Quot

Multifidarum quadrupedum crura brachys & pedes manibus respondent.

autem in digitis Canum pedes sint fissi, operæpretium hic addendum censeo. Julius Cæsar Scaliger vasto illo suo super Aristotelis Historiam Animalium volumine laudatum modò Aristotelis locum declarans hæc habet. *Canibus non quini digiti omnibus, sed maiori parte quaterni, quintus aliquibus verè extra seriem aliorum alius appensus. Venatores olim secumimus, leduntur enim ibi multum & sepè.* Hæc ego & falsa & dubia ex ipsa Natura & magistro Aristotele alsero. Non clarum satis quod ait: *Canibus non quini digiti omnibus.* Cum nec inter posteriores & anteriores discrimen hic vllum faciat, quod ad lucem huius loco afferendam plurimum conferre poterat. Audiamus communem præceptorem. Hic cum præclare admodum lib. de partibus Animal. 4. cap. 10. de Hominis manus vlu & officio philosophatus esset, homini nempe non quia manum haberet, ideò prudentiam tributam, sed quia prudentissimus esset, ideò manu tanquam instrumentorum instrumento à Natura donatum fuisse. Atque ideo in Naturam iniurios planè esse (inter quos & Plinium numerare soleo, qui Naturam non matrem sed nobis Nouercam extitisse conqueritur, quod deterrimè nobiscum agi existiment, quia nudi & inermes nascimur, quid inde? Cætera enim animalia vnum auxilium habent, idque nullo pacto permutare possunt, & ita calceata cum iisdem semper armis, eodem perpetuo vestitu dormire coguntur. Homini verò manus pro vngue, vngula, cornu, hasta, ense & quouis altero instrumentorum inseruit. Hæc enim sibi manus omnia fabricare, in seipsa tenere iisque aptissimè aduersus bestias vti nouit. Cum ita inquam, Aristoteles Philosophatus fuisset, subdit tandem: *Flexus brachiorum homini tum ad cibum adinuendum, tum ad ceteros vsus omnia, quam quadrupedum generi aguntur. Illis namque introrsus poplites flecti necesse est ut ad gressum utiles sint. Vsum enim pedum præstant artus priores, quanquam illi etiam generis ea, quæ digitata sunt, non modò ad gressum vtuntur prioribus cruribus & repugnant, quod solipedes posterioribus faciunt, non enim crura eorum priora cubitis manibusq. proportionem respondent, ut nonnullorum ex ijs quorum pedes in digitis fissi sunt, ob id pedes priores quinis distinctos digitis habent, posteriores quaternis ut Liones & Canes, atque etiam Lupi & Pantheræ, quintus enim eorum quinto magnitudinis manus respondet.* Quæ omnia Scaliger vel oscitanter legit, vel ut Canum more, ex qua familia oriundum se gloriatur, morderet & noui quid afferre videretur, nauci fecit, ipsique adeò Naturæ vim intulit. Quod si vel Canum Anatomem vllam vidisset, vel ea quæ de vnguibus hic attulit Aristoteles ad vnguem pensitasset, nobiscum certè conuenisset. Sunt enim in omnibus omnino latrantibus Canibus quaterni saltem in posteriorum singulo pede digiti vnguesque, & quinque in prioribus, quorum recta sanè ratione quintus minor ac maior dici potest, quod de pollice nostro, cui is respondet, affabre Aristoteles dixerat. Minor si figuram & magnitudinem spectes est pollex, sed maior si vsum ac valorem consideres, quia enim in apprehendendo maxima pollet, ideò *Pollicem* Latinis dictum existimo. Hunc Aristoteles tanti fecit, ut manui veluti toti, aut ceteris quatuor digitis in animalibus æquipararet. Veluti enim, manus si non esset, apprehensio nulla fieret, sic vbi hic deficeret, non eadem illa facultas proba daretur. Hic enim à parte inferiori sursum premit

Natura hominibus non Nouercam, sed benigna mater.

Canes in pedibus anterioribus quinque, in posterioribus quatuor habent digitos.

præmittit, ut ceteri à superiori deorsum, ob id brevis crassusque formatus est.

Atque hic tam omnibus animalibus quibus apprehendendi facultas concessa fuit necessarius videtur, ut in Avibus etiam & Crustaceis quin Insectis plerisque longè à multifidorum tamen genere discrepantibus reperiatur. Vidimus & ad miraculum usque obstupuimus ante pauculos dies domi meæ per Tubum opticum miræ perspicuitatis artificiosissimè elaboratū, à duobus Germanis huius artificibus fabriq. nobis allatū donatumque, quem à Telescopij imitatione, & rerum minutarum conspectu *Microscopium* nominare libuit. In

Novus & mirabilis Tubus opticus seu *Microscopium*.

pediculo scedo quidem animalculo, hominis tamen non raro socio, non os modò oculosque, barbam & præterea duo in fronte cornicula, sed pedes in super ex utroque latere ternos prælongos & articulatos, qui omnes vngues habebant recurvos duos, longum unum, brevem alterum, & pollicis ap-

Pediculi abiectionis animalculi non visa prius effigies.

primè locum suppletem, quibus & cutem apprehendit & serpendo gradum higit: tantum huic pollicis aut cuiusdam particulæ simili huius loco, industria & nunquam deficiens Natura in minimis etiam & abiectionis animalculis studere voluit! Et quoniam tam admirabilis hic instrumenti optici, per quod remotissima ut maximè propinqua intuemur, mentio incidit, operæ pretium esse duxi suam Inventorum gloriam nulli invidere. *Ioannem Baptistam*

Portam Lynceum primū huius Theoriam ac compositionem in ipsa sua Naturali Magia, necnon Mathematicas ipsius, ut ita dicam, radices in libello suo *De Refractionibus* ante quadraginta & plures annos ad amissimè descripsisse, adeoque primum Auctorem extitisse sicuti huius ita & aliorum plurium mirabilium, quæ siue in Mathematicis siue in Physicis inuenit & ipse agnoscit & candidè ac libenter omnibus declarat *Io. Keplerus Germanus*

Tubi optici Inventio, & Constructio.

Mathematicus Cæsareus: Primū verò diligentissimum artificem Germanum vel Barauum quendam executioni dedisse & vel casu tubum construxisse libentissimè fatemur: *Galileum* deinde ubi Patauij Mathemata professus de hoc inaudisset saltem, sua sponte non viso prius Tubo similem construxisse, primoque & Venetijs & Patauij à se repertum ostendisse, ut in illius libro Italico idiomate perscripto, cui titulus *Il sagggiatore* expositum est. Hic sanè Galileus, quidquid siue strepant siue obstrepant inuidi, non solum vix audito rumore confecit, sed eo usque perfecit, ut primus hunc cælo Tubum inferret & admiranda illa omnia, quæ iam in proemio descripsi, mortalibus cunctis patefaceret.

Eodem Romæ tempore Lynceorū Princeps Illustriss. *Federicus Casius* rumore tantum è Belgio audito, id ipsum instrumentum composuit & inter complures in vrbe Magnates distribuit, nomenque *Telescopij* excogitauit & indidit: quod nomen etiam, cum non multis post mensibus Galilæus Romam venisset, ipsumq. dictus Princeps & Antonium Persium, Ioannem Demisianum, Ioannem Terrentium, Franciscum Pissierum Camaldulensem Mathematicū, Iulium Cæsarem Lagallam Peripateticorum in vrbe corypheum, & me quoque cenā (ut aliàs sæpe, qui delicias nullas nisi cum literis & literatis agnoscit) in laticulo post cælestia terrestriaque nonnulla spectacula & Philosophicas disceptationes excepisset, in ipsissimo huius Instrumēti usu pluries repetijt & ita

Illustriss. Princeps F. Casius Tubo nomen indidit.

allocutus dicitur : Maeste tua virtute mascula : si tali quo cepisti modo pro-
celleris, de alio mihi Principatu dispiciendum dubito : periculum enim fore
metuo, ne tam numerosam sis Sobolem progeneraturus, quæ bellam mo-
tura, his meis mihi sedibus demigrandi necessitatem imponere possit. Sep-
tem hi filij, tribus adhuc omnes diebus vixerunt & lac maternum suxerunt.
Tres etiam non raro vno partu editos & hic & in Germania vidimus. Ad-
dam & hoc Naturæ insolitum factum. Viuit iam Romæ honesta fæmina &
iuuenis, quæ cum marito suo plures quidem filias filiosq; sed singulos omnes
procreauit, & tamen quatuor hæc à Natura mammis quæ lac omnes habent
dotata fuit. Atque hæc licet parerga alicui videri possint, quin tamen recense-
rem supersedere nolui, quod nobis mirabilem omnipotentis Dei virtutem,
& benignæ fecunditatem Naturæ nunquam satis laudandam & memoria
æternâ colendam ante oculos proponere possint.

Romana
mulier qua-
tuor mam-
mis lacte
fecundis
prædita.

Nunc siquid nobis in hoc animali Cane videlicet, quod Aristotelem vel
preterijt vel ab ipso omissum, sedulo animaduersum est, Naturæ Mystis mi-
nimè inuidendum. Rectè quidem ille 3. de partib. Animal. cap. 14. Quæ in
sanguineo genere viuiparo vtrique dentata & multifida sunt, hæc sim-
plicem habere ventriculum; non simplicem illa, quæ cornigera, solipeda aut
bisulca. Sed non rectè, dum eodem Capite Caninum ventriculum paruum
esse, nec ampliorem multo intestino & laeuem intus, scriptum reliquit. Hoc
enim & naturæ rei & ipsimet Aristoteli repugnat, siquidem hic 1. de hist. An.
cap. 16. *Ventriculus, ait, humanus Canino similis est.* Humanus autem non exi-
guus, sed amplius planè & plurimarum sæpè tam esculenti quàm poculenti ali-
menti librarum capacissimus est, quod quidem non ex libris ego sed fideli in
cadaveribus humanis (quorum centena propemodum secui) autopsia expertus
scribo. Et amplo admodum vidi ventriculo canem exenteratum, cui Arse-
nici drachma vna data fuerat Antidoti probandi gratia, quod ex serpentum
pulvere certo modo conflatur & multum prædicatur, quod quidem exhibitum
nihil profuit: post plurimas enim vomitiones, vlulatus & gyrationes, Canis
tandem mortuus concidit & sectus fuit, cui forsàn magis pingua profuissent:
memini enim me Romæ robustum iuuenem curasse, qui cum Risagalli pul-
uerem in chartula quadam repositum cinamomum esse ratus pulmento suo
inspersisset, torsiones passus est & vomitus molestissimos, cui ego Philonium
Romanæ ac Mythrordatium cum iusculis pinguibus & lacte copioso exhibui
& sanitati feliciter restitui. In canis autem ventriculo rugas ac veluti vibices
sanguine atro subductos ob insignem Arsenici ardorè vomitus causam mani-
festam, conplexi. Atque hunc Aristotelis lapsum ipse etiam Scaliger aduer-
tit, & Caninum ventriculum quadruplo intestino vel maximo etiam maiorem
libenter concessit. De genitili Canis hoc erat ab Aristotele docendum, in
Cane scil. penem osseum esse, quod ipse non scripsit, nos non raro vidimus.

Aristotelis
lapis de
Canis ven-
triculo.

Canis post
Arsenicum
sumptum,
quæ acci-
dentia sic
passus.

Iuuenis sa-
luti restitui
a sum-
pto Arseni-
co.

Canis ven-
triculus ab
Arsenico
mortui.

Genitalis, inquit, 2. de hist. An. cap. 1. *Verò ipsius differentia numerosa est, alijs
enim cartilagineum carnosumq. est ut homini* (At cartilaginem nemo Anatomi-
corum unquam in hominis pene etiam per somnium vidit, est enim hæc sub-
stantia sui generis nec carnosâ planè, multo minus cartilaginosa) *quod ut
parte*

In Aristote-
lem ani-
maduersio
de Genita-
li hominis
& Canis.

parte carnosâ inflari nequit, sic parte cartilaginosa intumescit excrescitq. Alia nervosum ut Camelo & Cervo, alijs osseum ut Lupo, Vulpi, Mustela, Ictide seu Viverre. Vbi canem prætermisit, si nō ad Vulpium aut Luporum forsitan speciem eūdem referri putavit. Et fieri sanè potest, ut ob hoc ossiculum (quod in Canibus duorum longitudine palmorum, quatuor transversos æquat digitos, & genitali ita concinnè annexum hæret, ut sulcum etiam qui meatum urinarium sibi fixum excipit, incisum satis constituat) canes dum urinam reddunt, crus alterum sublevent, ut Cardanus coniicit, ne eā ventrem conspergant, & ut ego autumo, diutius etiam in coitu hæreant; hoc enim ossiculum forte ne ita genitale citò flaccescat: Quamvis hæfionis huius alia & non incongrua ratio afferri possit, glandosa nempe corpora quæ penis radicem circulariter ferme ambiunt & in coitu plurimum intumescunt. Tertium, quod in Aristotele corrigendum censeo, hoc & non leue est: *Calvaria*, inquit lib. 3. de Hist. An. cap. 7. *non simili modo in quoque Animalium genere habetur. Alijs enim osse continuo calua perficitur ut Cani, alijs compacto ut homini.* Vult nimirum Canem sine futuris ullis osse continuo caluam suam sortitum esse. Quem Scaliger errorem non vidit, saltem non correxit in expositione sua. Haud vidi maiorem magis in utroque oscitantiam. Canis enim quod ex meo discere Sceleto Canino poteris, futuras omnes quas homo, & plures etiam in Calvaria sua impressas tenet. Est huic Coronalis, Sagittalis, Lambdoides, est insuper in Canibus os frontis sua diuisum commissura etiam in adultis, quæ in recens natis hominibus apparet quidem, in ætate verò prouectis plane obliteratur: quæ res fecit ut tam Aristoteles quàm Medici omnes huius frontalis diuisionis in homine non meminerint. Adesse eam tamen in Abortu & nuper natis infantibus manifestè conspicitur, & tam longè progreditur ut & nasi & maxillæ utriusque ossa per medium rectè diuidat. Vnde ut credam, faciliè adducor & ipsum bonum quandoque dormitasse Homerū, Aristotelem hominem quales nos sumus fuisse, & labi potuisse & aliquando ex chartaceis potius libris sapuisse, quàm utrumque Naturæ folium Cælum inquam, & Terram penitus inspexisse.

De dentibus etiam, de quibus aliquam apud Authores controuersiam inuenio, hoc quod dicam habeo. Vndiq; hi in utraque maxilla sibi correspondent. Sex numerantur anteriores quos incisivos dixeris, sequuntur duo oblongi & erecti verè Canini ex utroque latere singuli: tum sex molares in utroque ibidem latere. Ita ut Canis cum socijs suis superioribus toto suo in ritu seu ore dentes quadraginta obtineat: Costas numero tredecim, claviculis enim caret. Nec Talum habet: quid autem hic sit, alibi dicendi locus erit. Solent post partum, qui Canibus longè difficilior est quàm felibus, matres subito Chorion siue secundinam ut vocant, catulorum suorum, quod ipsæmet vidi, deuorare & sic etiam obstetricis munere fungi, & mordicus umbilicum, cum nullo hic ipsis amplius vsui esse possit, abscindere.

Antiquitus catulorum carnes frequentes in cibis & medicamentis fuisse: Hippocrate etiā discimus, quin & hodie in Sinarum Regno cum alijs à lanionibus in macellis vèduntur carnibus, & populis eisdem quotidianus sunt cibum.

A fide

Ossiculum
in pene canis:Aristotelis
lapsus in
Canis Calvaria
descripta.Calua Canis
pluribus quàm
hominis futuris
distineta.Quadrages
ta dentes
canis obtineet.Costas habet
tredecim.

Partus Canis.

Carnes à
quibusdam
eduntur.

A fide dignis accepi, tabidis nullum præsentius remedium esse, quam si frequenter in cibis suis Canino adipe utantur. Stercus Caninum, quod *Album Gratum* forsitan melius *Dracum* plerique vocant, his libenter relinquimus, quibus adeo animalium simeta pro medicamentis placent: quasi ex ditissimo Nature thesauro non millena nobis & meliora & gratiora suppetant. Felem vidi, quæ adultorum Canum non attigit carnes, catulorum libenter edit; quod illæ ob coitum hircum olerent. Sic nobis etiam exectorum carnes ut pecudum & caporum magis arrident. Vidi & catulum à felis vberibus pendentem, quæ pluribus ipsi diebus lac præbuit, ac probè enutriuit.

Atqui nō deerunt nasutuli quidam, quos iam mihi etiam se opponere audio, animal hoc de quo iam longam satis texui historiam, canem minimè esse, quod nec figura huic admodum conueniat, nec in *America* (quæ ipsis ego arma ministro) ante Hispanorum in illas partes aduentum Canes ulli conspecti fuerint, quod ex descriptione Tertiæ in Americam & in specie quidem in Brasiliam Nauigationis clarum euadit. Quod & Gomara in generali sua Indiarum Historia testatur. Cum enim Brasilienses primùm ex Venaticorum genere Canem in *Villagagnonis* aduentu nostris etiam hominibus applaudentem vidissent, obstupuerunt valde; quod hic aliquam similitudinem cum animalibus *tan ouare*, Leone quouis ferociore gereret. *Christophorus Columbus* quoque, ubi primum ad Insulam *Toriquen*, quæ S. Ioannis nomine insignitur, peruenisset, *Indi* illi qui cum Hispanis bellum gerebant, vehemèter Canem subrubidum peregrinum sibi timuerunt, qui duorum etiam ferè balistariorum stipendium merebat, acerrimus ut Barbarorum hostis, ita strenuus Hispanorum defensor. Et *Valboa* Hispanorum Centurio fortissimus, cum primum Australem patefecit Oceanum, Canes quos secum habebat in Indos emisit, qui fuga sibi consulentes, non minore ab his damno, quam à præstantissimis *Valboæ* militibus terrore affecti fuerunt.

Hic ego ab eruditissimo philosopho & Theologo *Iosepho à Costa* è Societate IESV suppetias mihi postulo, qui ea de Noui Orbis Natura ingenij sui acumine & experientia ipsa edoctus aperuit, quæ Veteres philosophi friuolis persuasi sine sensu rationibus (qui error & hodie plurimum contingit in scholis) pertinacissimè negare ausi fuerunt. Hic enim lib. 4. cap. 33. *Tria* ait in *India occidentali Animalium genera reperiri*, vnum soli *India* natium & proprium, alterum Hispanicis siue Europæis simile, tertium ab Hispanis primum in eam Orbis partem illatum. Et ex his ultimis quidem esse oues, vaccas, capras, sues, equos, asinos, *Canes*, feles & his similia. Probat autem hæc noua omnia Americanis fuisse, quoniam nulla propria nomina, quibus iam enarratas bestias appellent, nouerunt, sed meris Hispanicis & his corruptis admodum utantur.

Atqui hic ipse meum magis iugulum peto, dum Canes illuc aliunde illatos vitro fateor. Sed litem hanc facile & tribus ut aiunt verbis ipsiusmet Iosephi, quibus laudatum iam caput concludit, componam & finiam. In initio inquit, *India* Canes nullos nouerat præter genus quoddam pumilum, quod patria voce *ALCO* nominabant. Iam propter similitudinem Canes ab ipsis Hispanis illati grandiores

Obiectio-
nes quæ fieri possent non esse.
Canē hoc animal.

Audi Hispanorum in Americam aduentum ibique nullos fuisse Canes conspectos.

Iosephus à Costa laudatur.

Respondetur obiectioibus.

Tria ani-
malium ge-
nera, nunc
in America
reperiuntur.

Canes Ame-
ricani no-
stris non per
omnia simi-
les.

Canis Iap-
ponicus ter-
restris in Pi-
scem abit.

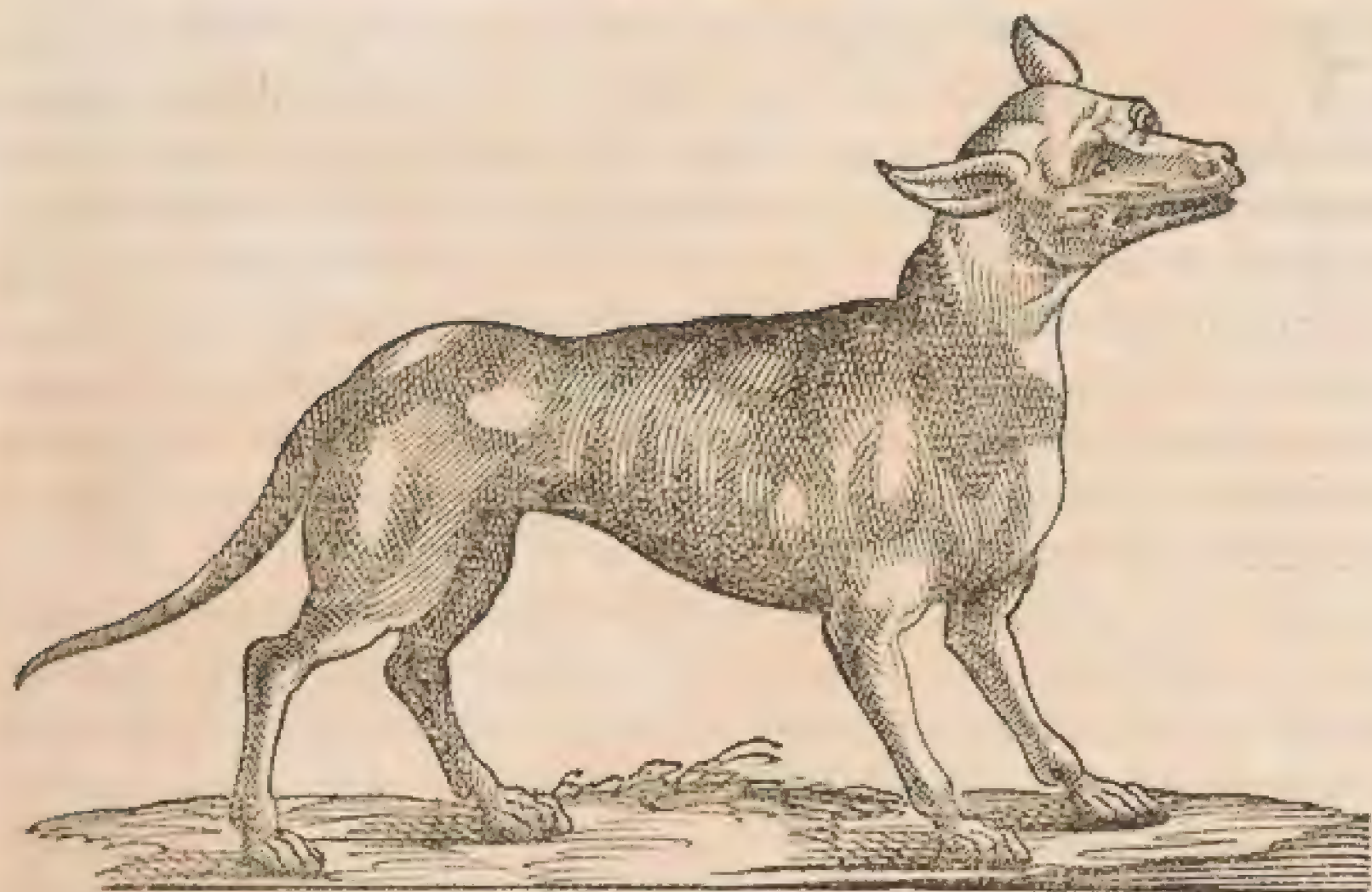
diore hoc nomen quoque obtinent. Pumilos hos Canes Indi tantopere amant, ut sibi demant, illis quod obijciant, Peregrinantes eosdem aut dorso, aut sinu receptos secum ferunt. Aegri non secus ac congerrones, aut consolatores eosdem secum habent, conu- satione ipsorum dolores sibi minui credentes. Ex quibus statim sanioris iudicii qu- uis, quid de hac nostra Icone statuendum sit, colliget. Ad vnguem enim ani- mal, quod hic prostat nanum, pingue & mansuetum effigiatum, mihi vide- tur illud esse, quod Americani nomine communi ALCO vocabant. Erit ig- tur Canis, sed non Europæis nostris per omnia similis. Quandoquidem in Regni Guinea descriptione, Parte Indiæ Orientalis siue volumine sexto Canes à nostris multum etiã discrepantes reperiuntur, qui nec latrant nec mordent, & magna à populo illo copia aluntur ouiumq; instar in forum venales agun- tur, cibis valde expetiti, apud quos nostri Canes in magno pretio habentur, propterea quod latrare possunt, audito enim Canum latratu Nigritæ illi loqui eos posse existimarunt.

Libuit Coronidis loco & hæc ex cap. 170. Benedicti Pererij adiungere, si vera sunt quæ ipse ex auditu refert, monstruosum quendam Naturæ ludum ac metamorphosin admirari. Est inquit, apud Iapponios animal terrestris corporis magnitudine figuraq; non dissimile Cani, mollissimo pilo, suauissimiq; ad edendum carnibus: Hoc certo quodam tempore incipit vehementer appetere & frequentare ipsum mare, in quo identidem natans & sese mergens particulatim & membratim piscis fieri incipit. Tandem exuta prorsus terrestris animantis figura totum in piscem simi- litudinem, & naturam commutatur. Sed 2. Tom. in Genesis cap. 13. refert se Romæ hoc animal sed mortuum vidisse, non tum ex toto, sed aliquot tantum partibus piscem factum: ceterum naturam animantis terrestris figuram reti- nuisse.

In Insula etiam Hispaniola Americæ Historiographi notant, Canes paruos exoticos repertos fuisse, qui partim Indis illis domi in delicijs, partim foris in Venatione vsui erant ad animalcula quædam ipsis propria cuniculorum instar capienda, qui similiter vocem nullam edebant ad necem vsque etiam verberati. Et cum Plinius lib. 8. cap. 58. scripserit: *Cyrenis mutæ fuere rana, at- tis è continentis vocalibus durat genus earum: mutæ sunt etiam nunc in Seripho Insu- la, hæc tamē alio translate canunt.* Fuerunt qui hoc ipsum tentarunt, & huiusmo- di mutum Canē ex Nigaragua ad Ciuitatem Panamam trecentis Leucis distan- tem asportarunt, sed æquē hic atque ibi mutus remansit. Hæc ego eius solum gratia adferre volui, ut fidem huic meæ coniecturæ adiungerē, Mexicanum hoc animal Canem esse licet non vndiquaque nostrorum figuræ Canum re- spondeat. De rabie Canum subsequenti sermone agendi locus dabitur. Atque hæc fortassis plus satis.

X O L O I T Z C V I N T L I

Lupus Mexicanus.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

NIMAL hoc ex figura depicta ferocitatem toto Corporis habitu præsefert, & terrorem quendam ex visu spirat. Rictum nempe voracis bestię, toruos & lucentes oculos cum truculentis supercilijs, gingiuas & oris labra cruenta, dentes exsertos, caninos nempe duos valde conspicuos, posteriores verò ferratos ac prægrandes ostentat. Ex superioribus labris hirti admodum pili retrorsum flexi, mol-

lioribus Histricis aculeis non absimiles ex cinereo alboq. colore variantes erumpunt. Totum caput cinerei coloris, lineis quibusdam transversim arcuatis subnigricantibus conspicitur. Aures erectas gerit longas satis, cinereas rotas, quarum inter spatium maculę latę coloris fului, quę & integram frōtem interstinguunt. Collum obesum crassumq. laxiore pelle, longa fuluaque macula præditum, cui similem in pectore gerit. Cinereo totum corpus colore constat, quod maculis tamen subinde fuluis maiusculis passim intermixtum ornat: Lineis etiam ceu tēnijs & fascijs subnigris à dorso ad latera deorsum hinc inde deductis. Ventre toto est cinereo excepta parte anteriore, vbi insignis eaq. vnica ac fulua macula visitur. Cauda huic est satis longa non villosa, cinerei coloris, in medio tamen subfuluam obtinet maculam paulatim euanescentem. Crura ac pedes cinerei & nigricantis coloris, lineis à summo ad imum deductis firmi crassiq. prostant, quorum priores quinque ungues, sed retractos admodum; posteriores verò quatuor exhibent.

SCHOLIA EIVSDEM.

Hic ego Lupum auribus teneo, nec quo me vertam facile scio. Etenim inter Canem Lupumq. ambiguum videtur hoc *Mexicanum* animal, cum Lupum Cani pastorali simile faciat Oppianus. Et 8. Hist. An. 18. *In Cyrenensi agro cum Canibus Lupos coire* scribebat Aristoteles. Galenus quoque 3. de Vsu partium cap. 1. Cum Pindarum risisset, quod Centauros generari posse fabulatus fuisset, mixta tamen animalia ex Equo & Asina, Asino & Equo, ex Lupo & Cane, Cane & Lupa, imò Vulpe nasci non inficiabatur. Lupum hunc tamen potius, quam Canem esse animus inclinatur. Cuius rei argumenta dicam luculenta, prius quam de Luporum partibus, natura, ac proprietatibus quicquam afferam.

Hoc animal Mexicanum Lupum potius, quàm Canem esse afferitur.

Cum de Cane superius agerem tria retuli esse in America animalium genera: Vnum ipsi exoticum, nativum alterum, tertium inter hæc medium, hoc est, nostri Orbis animalibus non dissimile, cuiusmodi sunt Leones, Tigres, Vrsi, Apri, Vulpes, Lupi & feræ aliæ.

Qua via modoq. animalia ex nostro orbe in Americam abierint.

In Anglia nulli Lupi esse dicuntur.

S. Augustini de propositione questionis opinio.

Andreas Celsipinus summus Romanus Medicus Professor.

Sed qua ratione viaque terrestria nostris similia in novum Orbem, qui immenso Oceani spatio à nostro dispescitur, perlata fuerint, non levis est controuersia. Hanc Iosephus à Costa enodat & imprimis quidem apud eundem S. Augustinus lib. 16. de Ciuitate Dei cap. 7. miratur, quomodo in nonnullis nostri quoque Orbis Insulis Lupi, Pantheræ & feræ immanes aliæ, quæ generi humano, præterquam quod vsui nulli sunt, damnum etiam notabile inferunt, reperiantur? nam in quibusdam, inter quas Anglia numeratur, Lupi nulli inueniuntur. Quod enim ad Canes, Equas, Boues, Elephantes & huius generis proficua animalia attinet, fieri potuit, vt deliberato hominum consilio nauibus eò perlata fuerint, quod de ijs, quæ feritate & sua atrocitate nos formidabilia sunt, nec nisi dolum hominibus struunt, vix est probabile asserere. Quod si idem D. August. Antipodes cognouisset, quid ipsi de hac difficultati admodum quæstione statuere animi quæso fuisset? Neque enim verosimile ego existimo, credere ipsum voluisse, per ingens marium spatium ex nostro hæc orbe illa transnatare ad Antipodes potuisse, quod ipse in Insulis quibusdam nostris contigisse persuadere sibi visus fuit. Vult etiam Diuina procreatione, post vniuersale diluuium ex terra hæc enasci potuisse æquo ferme modo, quo in principio Mundi, quando Deus dixit, producat terra animam viuentem &c. Hoc quidem minimè Diuinæ potentia, attamen eius ordinationi aliquo modo repugnare videtur. Quoniam omnis generis animalia in Arca Noe conclusa fuerunt, quæ egressa postmodum seipsa per semen propagarunt. Si autem nuda Naturæ lex consideretur, minus adhuc conceditur ex Terra & putredine perfecta huiusmodi animalia, non aliter ac Muscæ & Ranæ solent, ortum sibi sumere. Quamuis *Andreas Celsipinus* acutissimus Peripateticus, & qui summus fuit in hoc *Athenæo* nostro Medicus, olim Magister meus hoc fieri posse Aristotelicorum vi principiorum in suis quæstionibus Peripateticis facile deducat, quod de homine quoque affirmat. Sol enim

enim & homo hominem generant, hoc est, Sol absque homine, ut ipse ex Aristotelis & verbis & mente conuincit. Adeo misere obscura Aristotelis verba ab ipsius asseclis tractantur, & dogmata ceræ instar ad quamlibet opinionem parata obediunt. Quare Iosepho hic laudato iam loco, facile assensum præbeo, nouum hunc Orbem à cætero nequaquam quoquouersum auulsum & separatum esse, aut saltem quod mihi videtur, si iam licet separentur, non ita olim fuisse & tempore post Cataclismum in quibusdam omnino extremitatibus coniunctos hæsisse, quibus pedestri itinere tam homines quam animalia utrobique commeare facile potuerint. Nam & nostrorum memoria patrum didicimus, in multis iam locis mare, ubi olim terra, & solum nunc esse, ubi olim Salum fuit, & Siciliam à reliqua nunc Italiæ parte per mare interiectum distractam, cui quondam adhæserat, historiarum fide nouimus. Nam fieri quidem posse, quinimò euenisse, quod feræ periculis incitatae totos læpè dies noctesq. in undis ad Insulas quasdam vicinas pernatarint, sed tantam itineris intercapedinem, quantà noster à nouo distat orbe, emetiri potuisse, id demum à vero absolum & *edv'v'v'v'* planè esse videtur. Cum & aues concitatissimo volatu mille & quingenta stadia superare non possint. Erunt igitur Lupi, Vulpes & similia cæteris bestiis etiam exitiosa animalia, non de industria huc perlata, sed sua sponte ac naturali quodam instinctu, postquam ex Arca Noe egressa fuerunt (Nam etiam ex plantis quævis suo nativo gaudent pabulo, aere & solo, atque adeo, *hic segetes, ibi veniunt felicius* *due*) huc facile concurrere seseque multiplicare potuerunt.

Iam autem hoc animal Lupum potius quam Canem esse sic probare aggredior. Capitis cum primis totius aspectus facile hoc euincit, qui ferocissimi animalis intuentibus imaginem præbet, ac tantum non depictum etiam, terrorem incutit. Inter animantes autem quæ perpetuò cicures sunt, Mulum; quæ cicures fieri possunt, Elephantè; at quæ semper feræ permanent, Pantheras numerat & Lupos Arist. 1. Hist. An. 2. Quamuis non ignorem ex mansuetorum genere fera quædam ipsius sententiâ, esse posse, inter quæ Canes ponit. Non tamen quæ fera natura suâ sunt, mansuescere vice versa omnino posse. Cui Scaliger eius interpres ibidem consentit. Hoc ipsum Plinius lib. 8. cap. 17. probare visus fuit de Lupa Romuli & Remi nutrice verba faciens: *Nam quæ de infantibus, inquit, ferarum lactibus nutritis, cum essent expositi, traduntur, sicut de conditoribus nostris à Lupa, magnitudini satorum accepta ferri æquius, quam ferarum naturæ arbitror.* Attamen ipsemet sui forsitan parum memor Aristoteles 9. Hist. 3 6. Lupos cum piscatoribus amicitiam inire & ex eorum præda viuere dixit. *Apud Meotidem paludem, inquit, Lupos esse piscatorum familiares aiunt, & nisi partem suam à piscatoribus acceperint, retia cum in terram expansa ressecantur, lacerare.* Idem planè Aelianus annotauit. Albertus magnus profecto, quod re ipsa nunc expertus fui, optimè scripsit, *Catulum adhuc cicurari posse & Canis instar ludere, non tamen deponere odium ad venatores & agnos aliaq. minora animalia, quæ à Lupis vorantur.* Quod de domestica mihi Lupa retulerunt, ubi hæc agnum videat, appetitum ipsi excitari & palatum prurire. Dicamus igitur mansuescere quidem hanc bestiam posse, non tamen Lupinam

Probatur hoc animal Lupum potius esse ex capitis aspectu.

Quæ fera, quæ natura suâ sine mansuetudine animalia.

Aristoteles sibi contradicere videtur.

pinam omnino deponere naturam, adeòq. (vt verbo fertur) pilos non animam mutare. Antipathia enim quæ inter agnum & Lupum viger, in viuentibus haud cessat, quam aliqui post mortem quoque remanere crediderunt. De viuentibus Ouidij versiculi existunt,

Antipathia
inter ani-
malia vix
cõsistat.

- - - Sic agna Lupum, sic Cerua Leonem,

Sic Aquilam penna fugiunt trepidante Columba.

Nulla. n. vi inquit Nazarius possunt coire, quæ naturali diuortio dissident, nec vlla tam fidelis est copula, quæ in diuersum tendentia nexu suo teneat. Vnde & in adagijs abijt Lupus prius oue ducat uxorem, quàm inimicis conueniat. Cicurari tamẽ, quod Aristot. inficiari videtur posse, certus sum. Cum ante hos octo dies quàm hæc scriberem, domi & in Museo quidem meo Lupam adeò mansuetam viderim ac tractauerim, vt ipsius magister etiam eius ori manum infereret & mei gratia dentes numeraret. Ego sanè & collum & pedum digitos impunè vt li. buit contrectari. Didici autem Lupi dentes pedesq; tam posteriores, quam anteriores cum Cane adeò conuenire, vt nisi capitis aliquantisper figura differret, ipsissimum fuisse Canem iurassem. Trux enim erat in hac capitis vniuersi, oculorum nempe toruitas, dentiũ & pilorum circa rostrum aspectus, quæ in hac nostra pictura ad amullim omnia respondebant, veluti legendi descriptionem meam patebit.

Lupus cum
Cane in pe-
dibus & de-
tibus conue-
nit, sed ca-
pitis aspe-
ctus distat.

Oculi scin-
tillantes in
Lupo.

Singularem quandam in hac pictura oculorum scintillationem animaduertere licet, quæ apprime cum Plinianis congruit verbis lib. 11. cap. 17. *Æturnorum, inquit, animalium, velut felium in tenebris fulgent radiantque oculi, vt contueri non sit, & Capræ Lupoque splendent, lucemq; iaculantur.* Et Aelianus, *Acerrimis, inquit, atque acutissimis præditus Lupus est oculis, intempesta nocte, vel Luna ipsa silente lucis usura perfruitur.*

Lupus re-
tractis vngu-
ibus incedit.

Accedit vnguium situs positusq;: Hi enim, non vt in præcedenti animal exserti, sed retracti fuerunt depicti; quod quidem omnes, qui animalium naturas indagarunt, in Lupo obseruarunt. Voluerunt enim aliqui, quod Lupus dictus sit quasi *Leopus*, quod Leonem nempe in pedibus vnguibusque imitetur. Siquidem hi non aliter ac feles retractis vnguibus incedant, ne audiantur. Quare Albertus scripsit, *Lupum cum fraudulenter incedit, pedes lambræ ac lubricos facere, ne strepitus audiat.* Addunt alij, si lepem transiens occultè ouibus insidiaturus pede forsan strepitum excitauerit, mox pedem quasi reum mordere. Si tamen Isidoro credimus: dictus est Leopos, quasi vt Leoni in pedibus, ita huic sit virtus quicquid pede presserit, non viuat. Veruntamen de hac nobis Etymologia nulla lis sit; certũ est, Lupũ concludis potius, quàm explicatis ambulare vnguibus, quod in Leone probè insinuat.

Qualis co-
lor sit Lu-
pis cois.

Color etiam, si & hic aliquid nobis argumenti præbere valet, in hoc animali talis reperitur, qualem Lupis cõmunem magis esse omnes fatentur, canis nempe nigricansq;. Nec mirũ fuluas huic aliquot maculas intermisceri: Neq; enim Europæum, sed Americanum hic animal describitur. Et in Noruegia quoq; Moscouia, Lithuania, Samogitia (ne quid de magis Septentrionalibus dicam prouincijs,) candidissimi lupi, vrsi, lepores, ac vulpes reperiuntur. Quare nec hoc cuiquam alienum videatur, quod pilis curtis, & non villosi.

ut in nostris, cauda depicta appareat. Hæc enim rei naturam non mutant. Et Rubum sine spinis; nec ideo minus Rubum, vidimus. Et Canes tam hirsuti quam mollibus, longis curtisq. pilis, imò excepta capitis aliqua particulâ, toto corpore glabros & pilis nudos conspeximus. Et si quis ad rem aliquid hoc quoque facere putauerit, addam, vero valde simile esse, cum sub præcedente Icone author libri huius Canem nobis Americanam depingeret, hic quoque non Europæum animal subiungere voluisse, sub Canis tamen generica & laxiore latitudine comprehensum.

Aliud argumentum hoc animal Lupum Mexicanum esse.

Nunc Animalis huius mores partesque breuiter nobis perstringenda restant. Capitis figura, quæ Canino haud absimilis est, iam satis delineata patet. Oculi sunt lucentes ut dictum; rostrum quoq. pilis crassioribus ceu setis horridum. Aures in Lupo multò quàm in Cane erectiores & longæ latius. Dentes in Lupa illa cicure, de qua supra, quadraginta numeravi, eodem ordine & loco sitos, modoq. formatos ut de Cane iam scripsi. Canini tamen illi in Lupo quàm Canibus longiores & à labris erectiores eminent. Incisores prægrandes: molares magni & fortissimi, ut non malè Oppianus dixerit Luporum quoddam genus esse, dentibus adeò validis, ut lapides ac metalla vincere & perfringere possint.

Partes huius Lupi explicantur.

Dentes describuntur.

Hic æquum omnino censeo, quid Galenus lib. 11. Capitibus 8. & 9. de usu part. de numero & usu dentium senserit, minimè silere. Ait autem Naturam vnum tantum in Homine, in vtraque parte caninum dentem produxisse, quòd sciret se animal ciuile ac mansuetum effinxisse, cui robur ac vires ex sapientia, non ex corporis fortitudine essent. Cum Leonibus, Canibus, Lupis ac ijs quæ *καρχαρόδοντα*, hoc est ferratos habentia dentes appellantur, multos vtrinque dederit. Quod Horatius innuere voluit, Lupo in dentibus, in calce Boui arma esse,

Galenus opinio de dentibus examinatur.

Mirum, inquit,

Ut neque calce Lupus quenquam, neque dente petit bos.

Ego verò, quod & cum de Cane agerem, insinuavi, tam in hoc quam in Lupo, non nisi vnum vtrinque dentem caninum illumq. prælongum & exertum valde reperio. Sex autem incisores, quorum duo illi caninis viciniore, paulò quidem reliquis sunt longiores, quos ob id caninos ipse forsan appellauit, non labra tamen egredientes, sed eodem cum reliquis incisorijs ordine sita, eandem quoque meo iudicio, vtilitatem præstant. Superant igitur tam Canis quam Lupus hominem numero dentium, quod hic ad summum non nisi triginta duos; illi quadraginta possideant. Sex nempe in maxilla inferiore molares dictos in vtraque parte, totidem in superiore ferratim respondentibus oppositos. Caninos tam supra quàm infra vtrinq. vnum, & sex incisores, in vtrauis maxilla singulos. Cum Homo tantum quatuor habeat incisores, molares quinq. at plerumq. quatuor, etià in adultiore ætate. Solent autem (ut plurimis amicis meis vluvenit) vltimi illi molares ætatis anno vigesimoquarto & octauo non rarò, erumpere cum ijsdem planè dolorificis accidentibus ac molestijs, quibus pueruli dentientes affliguntur. Hos in Caluarijs quibusdâ, suis in præsepiolis adhuc latitantes bene grandes conspexi.

Homo ad summum triginta duos, Lupus quadraginta possidet dentes.

Ex quo patet falsum esse, quod libello de Anatomia viuorum, qui Galeno adscribitur, memoriae proditum fuit, Lupo multiplicem esse dentium ordinem concessum.

Aristotelis
error de Lu-
pi collo de-
regitur.

De collo Lupi facere non possum quin ipsissima Aristotelis verba 4. de Partibus Anim. 10. adducam: *Collum*, inquit ipse, *Arteria* (scilicet asperz gratia habetur, quippe quod eam atque etiam gulam protegat, amplexuq. suo tuta- tur, hoc ceteris animalibus flexile & vertebri compactum est, at Lupo & Leoni osse perpetuo riget, commodius enim ad robur quam ad alios usus collum ijs esse na- tura voluit. Plinius lib. 11. cap. 37. Aristotelis vestigijs probè insistit. *Quibus Cervix est* (inquit, nempe animalibus) *è multis vertebriatisque orbiculatim ossibus flexilis ad circumspectum, articularum nodis iungitur, Leoni tantum & Lu- po & Hyena ex singulis rectisq. ossibus rigens. Cetero spine annectitur.* Hæc Ari- stotelis doctrina adeò ipsius sequaces commouit, ne dicam decepit, ut Aelianus hoc etiam figmenti addiderit: *Lupi collum in eas breuitatis angustias com- pulsus, atque vehementer compressus esse, ut retorqueri, retroq. versari non queat, & si retrò velit aspicere, totum corporis truncum retorqueat necesse esse.* Quæ ita ve- ritati è diametro repugnant, ut vel ipso Cane agiliorem ferme Lupam, col- lumq. in quamuis partem faciliùs vertere, & ludicris cum magistro suo gesti- culationibus quaquauersum ceruicem volutare in meo nuper Musæo & vi- derim & riserim plus satis. Collum quinimò arctè contrectavi & Aristote- lem miserè hic hallucinatum fuisse probè didici. Et cum à Lupæ huius he- ris plures exenterati Lupi fuissent, ubi hanc ipsis Aristotelis opinionem de ceruicè rigida vnius continui ossis proposui, & ipsorum sensum exquisivi, & me ac ipsum *petulantis splene cachinno* exceperunt. Sed quid hæc mirer

Aristot. lap-
sus in Ca-
nis calua-
ria.

aut exagitem? Cum idem Aristoteles in Caluaria Canis, ut supra monui, eua- dem errauerit errorem, illamq. osse continuo nullis contextam commissuram diu nobis persuaferit. *Atqui*, ut Lucianus ait, *ipse res melius loquuntur quàm verba.*

Sola Testu-
do verte-
bris in spi-
na dorsi ca-
ret.

Inter centena & plura animalium tam reptilium quàm volatiliū, qu- drupedum & aquatiliū sceleta, quæ ego partim domi asseruo, partim im- perfecta reliqui, vnum solè reperiri, quod os continuum loco vertebrarum sortitum est, nimirum Testudinis, siue hæc aquatica siue terrestris fuerit. Os autem hoc rigidum nullis mobile vertebri in sola dorsi & lumborum spina reperitur, peruium tamen æquè, & spinali medulla repletum. Collum interim & cauda æquè vertebri (ut reliqua omnia habent animalia) articu- latis constant, quasi Natura has collo minimè denegare debuerit, cuius mo- tus ad vitam admodum est necessarius: Quod caput nempe collo imposi- tum, in vtrumque prorsus latus, antrorsum, retrorsumque verti debuerat, cum in hoc ceu in specula quadam sensuum organa omnia collocata fue- rint. Vertebri autem in dorsi spina eas carere voluit, ut ceu fornice ac domuncula, & ut Plinius vocat, putamine durissimo præditæ, sub hoc te- tæ lateant, nullo modo siue ingredientes, siue procumbentes incuruare & conglobare se valeant, id quod Erinaceis facillimum est, qui hoc etiam præ- ter Naturæ rerum & aliorum quadrupedum animalium seriem obtinent, ut Clauiculas habeant, quæ soli alioquin Homini, & Simiæ, singulari quo-

quodam priuilegio concessæ fuerunt. Et ideò forsàn quod Erinaceus adeò in globum se colligat, vt nec caput nec caudam, principium & finem eius inter- noscere queas. Hoc cum Testudo præstare non valeat, neque vertebrae in dorso habere debuit. Id quod fortassis & ipsum Aristotelem præterijt 3. de Histor. Annal. cap. 7. *Initium vero, inquit, in omnibus, quæ ossibus constant, spina est, quæ compacta ex vertebrae à capite ad coxas porrigitur. Vertebrae omnes foramine medio peruiæ sibi iunguntur.* Vides quam omnia Natura ad numerum, pondus, & mensuram necessaria moliatur, nec quicquam frustra faciat. Huic ego me malim, quam *Authori* vlli astringere, hanc sequi, cum hac inuenta mea omnia sedulò conferre. *Qua duce, vt Cicero ait, nullo modo errare possum, & vt Iuuenalis,*

Nunquam aliud Natura, aliud sapientia dicit. Atqui nec ratio Aristotelis quicquam persuadet, cum ait, ideò Lupo & Leoni, vnico rigens osse collum à Natura concessum fuisse, quod animalia hæc robore potius, quam alijs prædita visibus voluerit. Neque enim facilè Aristotelem mihi assensum præbiturum æstimauero, si persuadere ipsi conari velim, manum, vt probè suo fungatur munere, & fortissimè quicquid apprehendit, contineat, non viginti septem, ex quibus composita constat, sed tribus solummodò maioribus ossibus contextam esse debere.

Galenus meherclè, acutius rem introspectit, & colli partes vsunque sedulò magis nos docuit in libris *de vsu partium*, quos aureo dignos elogio censeo, cum in his Conditoris nostri sapientiam, ac prouidentiam in procreandis tam brutorum, quam humanæ fabricæ partibus diuinis planè, vt æquum fuit, hymnis celebrauerit. Libro itaque 12. Cap. 10. 11. & 12. hunc in modum philosophatur: Spinam à Natura, ceu carinam quandam, animalibus datam esse, cuius nos beneficio recti ambulemus, illa tuo quæuis modo ingrederentur. In qua duo erant necessaria: primum, vt intus excauata esset, hunc nempe in finem, vt ex cerebro, ceu fonte animalis facultatis, portio aliqua, spinalis medulla dicta, tanquam fluuius per ipsam ad motum subiectis partibus communicandum descenderet: Secundum, ne vno simplici & incomposito osse rigeret, quanquam ad Sedem tutam id longè vtilius fuisset, neque enim tam facile spina hoc modo luxari, ac distorqueri potuisset. Veruntamen Scopum Natura hic alium in constituendis partibus antiquiorem habuit. Non enim lapideum vel ligneum effingere animal, sed vita motuq. præditum voluit. Si enim motu destituatur, parum abest, quin pro lapideo illud luteoque habeamus. Quapropter cum motus animali secundum ipsius substantiam maximè insit, ob id latius fuit, ex multis fuisse partibus conflatum. Si enim totius spinalis os vnicum fuisset, an non immobile, ac veluti veru quodam confixum aut palo affixum appareret? Miror profectò Aristotelem Lupo non cornua addidisse, huic enim ad arietandum illa colli rigiditas, quam ad venandum conferre amplius potuisset. Iam autem cur tam collum, quam *Metaphysicorum* seu dorsum, quam Lumbus, & os quibusdam *per hoc est* Sacrum seu magnum, ab alijs vero *et id est* latum nuncupatum pluribus spondylis & vertebrae, non autem tribus quatuorve ossibus maioribus ceu Tibiæ & Brachia, consent, & Gale-

Cornua Lu-
po conueni-
rent, si col-
li os rigidu
haberet.

nus loco iam dicto enucleatè satis explicat, & ad Medicorum potius, quam nostrum forum hoc longius prosequi pertinet.

Ecce quantum possit præoccupata & diu nutrita de magni cuiusdam viri doctrina, opinio! Nam

- Cui quisq; ferè studio deuinctus adheret, hunc laudat, hunc imitatur, præ hoc omnia aliorum dogmata ipsi frigent sordentque, & sic semper itur in antiquam nam. Quilibet denique sequitur priores malè iter ingressos, & exultationem mereri videtur, quod publica via errauerit. Vt enim Seneca ait, Multum damus lemus præsumptioni omnium hominum; apud nos veritatis argumentum est, aliquid in nobis videri. Sed & idem Seneca: Tritissima quoque via & celeberrima maxime decipit, nihil est magis præstandum, quam ne perorum ritu sequamur antecedentium gregem, pergentes non qua eundum est, sed qua itur. Ac reuera nunquam tam bene cum rebus humanis actum est, ut optima plurimis placuerint.

Deplorandum, quod nos neglecta plerumque rerum magistra experientia, in diis Authorum verbis declarandis immorimur.

Et quod deplorandum magis, res eò iam redacta est, ut temerarium æstimeretur, velle aliquem in naturalibus præsertim studiis profiteri scireque, quæ alij hæc nus ignorarunt, odiosum verò etiam, ea immutare conari, quæ longa iam consuetudine recepta, & ceu legibus quibusdam sancita & optima iudicata videantur. Hinc consumimus plerumque totum vitæ tempus, in aliorum sensibus (nunquam etiam forsan ab ijs authoribus pensatis) eruendis & dilucidandis, Natura & rerum magistra experientia longè interim valere iussa. Non certè Platonem Aristoteles interpretandum, aut hunc Theophrastus explicandum solum suscepunt, sed vterque suo modulo philosophari, vetera impugnare, & noua, quæ ipsis veriora videbantur, substituere voluerunt. Atqui rationem rationem conuincere, inelamant omnes; quam & ego si vera sit, admiror & exosculor.

Nam neque decipitur ratio, nec decipit vnquam.

Verum & hoc ex communi Præceptore Aristotele 3. de Generat. animal. cap. 1. didici, *Rationi fides est adhibenda, inquit, si quæ demonstrantur, conueniant cum rebus, quæ sensu percipiuntur.* Cuius si rationes eiusmodi essent, prohi Deum mortalem! quam tædiosis nos laboribus in rerum naturalium perquisitione berasset? in qua & opes, & sæpè vitam conterimus, antequam veritatem in peteo latentem expiscamur. Sed audendum & nobis erit, ut adagio enim fertur,

Quæ ratio-
ne nos am-
plexari de-
beamus.

Et Græci non nisi tentantes ad Troiam perueniunt. Sequamur hic Senecæ filii consilium: *Faciamus, ait, bonum patrem familiae, faciamus ampliora quæ accipimus, maior ista hereditas à nobis transeat ad posteros, multum adhuc restat operis, multumq; restabit, nec ulli nato post mille secula præcludetur occasio aliquid adijcendi.*

Senecæ Cō-
siliū studio-
sis omni-
bus cordi
habendum.

Iam mammillarum quoque situs & numerus, quas in hac Lupa māsura conspexi, certo mihi persuadent cani valdè affinem Lupum esse, quod & os in genitali masculi, pluries, ut in Cane visum, ostendit, & ab Aristotele quoque notum. Reliquum igitur est, ut & ossium, costarum præcipuè & vertebrarum confirmatio ac numerus cum Cane conueniat. Erunt igitur colli vertebrae septem, quæ in meo Canino sceletro numerantur: tredecim verò dorfi, quibus totidem st-fixæ costæ tam veræ quam mendosæ (clauiculis enim caret Lupus & Canis) ha-rent, & in lumbis septem. Post has omnes os sacrum sequitur cum reliqua con-da, quæ simul septemdecim vertebris seu ossiculis absoluntur. Omnis igitur

Mammarum
situs ac nu-
merus Ca-
nem Lupo
simile mon-
strant.

Ossium in
Lupo enu-
meratio
præcipuo-
rum.

à capite ad vltimum caudæ ossiculum numerus erit quadraginta quatuor separatarum particularum.

Accedit huc in pedibus etiam luporum cum canibus conformitas. Quinque enim in prioribus pedibus digitos, & quatuor in posterioribus eodem prorsus modo quo in canibus, vt Arist. 4. de part. animal. cap. 10. rectè scripsit inueni, Galenus etiam 3. de vlu part. 7. *Luporum, Leonum, & Canum pedes medios inter humanos & equinos facit quod nec planè articulati sint, vt humani, nec simplices adeò vt equini, ad omnem apprehensionem inepti, sed viles illis feris ad venationem & ciuitatem, anteriores precipuè manibus proportionè quadam respondentes. Cum & natura in humano pede manum hominis imitari quodammodo voluerit, qui & ipse apprehensory instrumenti loco inservire possit. Quod equidem verissimum esse in Heluetio quodam hic Iuvene vidimus, qui brachijs destitutus pedum operà omnia illa perageret, quæ alius vix manibus perfecisset. Solebat autem pede cibum carpere & capere, ori poculum ad mouere, pileum deponere, taxillis ac chartis ludere, Tympanum ad numerum percutere, suere & nere, & similia plura peragere. Eleganti etiam scripturam charactere ab alio simili pedum ope exaratum conspeximus, quos à multiplici pedum officio ποδουργους quis rectè appellare poterit.*

Pedes Luporum ex Aristot. & Galeno.

Quidam pedum operà omnia manuum opera præstare.

Lupum Canis modo ventriculum sortitum, & quidem satis capacem esse, & vidi ipse & oculatorum testimonio didici, quorum aliqui pro certo mihi asseruerunt, nonnunquam Lupos terram deuorare & reuomere, cuius autem id gratia fiat, non ita planum est. An vt famem compescant? quod Plinius voluit, & ante hunc Arist. 8. Histor. anim. cap. 5. quod huic animali peculiare esse ait. Vulgus tamen Bufones quoque terra victitare autumant, de quibus alio loco. An vt Albertus arbitratur, Lupos famelicos non vt famem sedent, terra se replere, sed vbi grandia aggressuri sint animalia, boues, cernos, equos, alces, idtentent, quo pondus sibi addant, & infixis dentibus harendo bestiis, grauitate illos humi prosternant ac dilanient? Et cum certum sit tandem illos terram vomitu reiecere, credi vix potest hanc illis alimento esse. Retulit pro certo Amicus mihi, se non raro lupos apertis faucibus rictuque hiantes, in maximis frigoribus ambulantes aerem anhelantes auideque trahentes conspexisse, quod ipse eius gratia factum existimauit, vt ventriculum inanem saltem aere, cum carnes deessent, expleret. An vt longissimè distans cadauer olfaceret? odoratu enim vix Canibus cedunt. Quod in Congiani Regni descriptione docetur, vbi hæc verba habentur: *Lupi quoque eius regionis singulariter oleo palmarum delectantur, quod, cum vt canes sint sagaces, quamuis remotum indagant, & noctu nisi in tugurijs accuratè custodiatur, vel etiam in campis portatoribus ibi pernoctantibus & dormientibus, surantur. Oleum quod ex palmarum fructu exprimitur, crassum est & butyrum in modum ductile, quod cucurbitarum corticibus excipitur, malè reseruatur, & mirum est, quam dextrè hi fures dentibus vasa comprehendant, & humeris, vt lupi nostrarum oves furati iniiciant, vt cursus tanto sit expeditior & persequentium verbera effugiant. Alij in euiscerati ventriculo non nisi frustum ligni putridi sesquihoram pendens, hoc enim in extrema fame sæpe vorant: alius caprinas vngulas ingestas, at non digestas: alius equina itercoia, & alius demum non nisi*

Lupi ventriculus.

Cur Terræ deuoret.

Quid in Lupi ventre reperiatur.

gramina

gramina quædam se reperisse mihi narraverunt. Quamvis quod ad gramina tinet, hæc tantummodò Aristoteles ad purgandum vomitu ventrem Canes ingerere solere, loco iam dicto affirmavit.

Lupus strenuè famere potest.

Viginti duas carnis libras Lupa vorat.

Voracissimum autem ut hoc sit animal, inedia tamen strenuè tolerare potest. Recensebant mihi Lupa iam sæpius nominatæ educatores, se singulis modò tertijs, imò quinquenis diebus (*Exsaturatus enim* inquit Aelianus *Lupa viginti temporis intervallum inedia fert*) huic pabulum præbere, (interea tamen temporis sæpius bibit) nec præter carnem aliud quicquam, cuius viginti duas libras una vice esse potest.

Quibus cibis Lupa victet.

Attamen parcior longè illam portione cibant. Et ob id quidem fame moderant, quo obedientiorem illam sibi habeant, & ululare seu, ut ipsi dicunt *Cantare* cogant. Hac enim arte, dum populo lusum faciunt, collectis pecunijs, & Lupam, vel Lupa potius hos ipsos sustentat. Licet Aelianus contrarium innuere videatur: *Lupum nempe, ut famem multo cibo depulit, similiter occurrentibus, atque agnum mansuetum existere*. Panem edere ipsam nolle addebant: alij canum luporum catulos eundem, pulmenta, & farinam, & pleraque quæ canibus proiciuntur deglutivisse viderunt. Sed nec Canum carnes gustare unquam voluit, cum lupo tamen non raro lupo deuoret. Quod Aelianus quoque facere, sed hæc præ summa fame lupos coactos facere, cum venationis facultate destituuntur, ubi enim ut Poeta ait,

*Vivitur ex rapto, nec hospes ab hospite tutus,   ibi
- - - - Et fratrum quoque gratia rara est.*

Canes Luporum carnes nisi percoctas non deuorant.

Nec mirum hoc, cum in longis arctisq. obsidionibus homines etiam Anthropophagi euadant, atque in acerbissima fame aliqui morsu suismetipsis caribus vim intulerint. Sic & Canum carnes à lupis in venationibus aut fame ingurgitari facile crediderim. Nam & Canes à luporum carnibus (experimentum ut audio sæpius tentato) etiam sale & fumo siccatis, coctisq. omnino abhorrent: Vbi tamen valde percoctæ fuerint, & ferinum illum deposuerint fetorem, tum adduci demum possunt, ut comedant; cum homines interim sæpius decipiuntur pro bouina illas sumentes. Tantum nos à bestijs, quibusdam in sentibus superamur: Ita, ut dum Caniculæ meæ domesticæ lupi stomachum à duodecim iam annis exiccatum olfaciendum proponerem, statim hæc odore percepto retro ire cepit.

Theophilus Molitor Lynceus Hassus industrius vivorum & mortuorum animalium percrutator.

Theophilus Molitor Lynceus Hassus (cuius Animæ benè sit) diligentissimus Naturæ animalium percrutator fuit, olim familiaris meus, à quo & lupi stomachum, Intestina, sinistrum oculum & genitalis lupini portionem memorat, & si quid profunt, etiam medelæ causâ asservo, cuius & industria manu omnium animalium, atq; hominum quoque sceleta fabricata possideo. Hic sæpè mihi narrare solebat, in Hassia contigisse, dum lupi ad caulas aliquot accessissent, magnam in ouibus stragem fecissent, ac semielas non paucas reliquissent, pastores relictam carniū partē custodibus canibus proiecisse: Vnde factum, ut post aliquot inde dies Canes illi luporum more in commissum sibi gregem irruerent, maximam illius partem occiderent, carnesq. lupina aviditate deuorarent. Ex quo rursum colligo à Lupo Canem non multum distare. In America profectò re-

ferunt

ferunt Europæos iam canes adeò multiplicatos esse, vt horum plures silue-
stres effecti, homines non aliter ac Lupi adorian-
tur.

Ventriculus autem quem ego ex Lupo penes me habeo exiccatum, substan-
tia sua Vaccinæ vesicæ omnino similis & liquoris septē librarum ad minus ca-
pax est. Quamuis vt verum fatear, eiusdem capacitatis, sed substantiæ tenuioris
ex Gallo Indico *maximo* (cuius sceletum adhuc custodio) ventriculum habuerim
iam suu planè detritum. Intestina superiora nempe a stomachi substantia pa-
rum variant, nisi quod subtiliora magis in substantia sint, & pedes nouenos su-
perent. Ex quo clarè perspicitur, quam vulgus hallucinetur, qui vnico re-
ctoque à ventriculo ad podicem vsque hoc animal esse præditum intestino cre-
dit, vocacitatem incusans, quæ faciat vt quamprimum cibum ingessit, recto
tramite egerat, sicq. nouam semper ingluuiei materiam suppeditare nitatur. Si
enim his tenuioribus sua quoque crassiora adderentur, non dubito quin ad pe-
des fermè viginti ex current. Humana certum est, viginti octo, triginta &
plures sapè pedes superare. Et cum Canes Lupis magnitudine pares reperire
liceat, nec minus etiam forsitan voraces, iterum clarum fiet, horum ventricu-
lum non tam paruum esse, vt intestino maiori paulo amplior sit, quod in histo-
ria Canis Aristotelem credidisse scripsimus. Credo equidem fabulam hanc de
simplici Intestino indè natam esse, quod *Olaus Magnus* de voracissimo quodam
animali in partibus *Suetiæ* Septentrionalis scripsit, cui ob vorandi audacitatem
Gulonis nomen datum fuit, magnitudine Canis; quod hoc nimirum, vbi cada-
uer reperit, tam violenter se cibo repleat, vt tympani instar venter extendatur,
& ob id angustia inter duas arbores inuentà se stringat, & violentius, quod
ingestum est, egerat, atque sic extenuatum, ad gulam & cadaver redeat, do-
nec totum ablumat. Sit fides penes Authorem. Nam qui in *Noruegia* fuerunt &
eiulmodi animal preciosa munitum pelle viderunt, de hac re se nihil quicquam
inaudisse pro certo mihi affirmarunt. Iul. Cæsar Scaliger Exercit. 203. ad-
uersus Cardanum huius etiam meminit bellæ & *Rosomacham*, Vulturem qua-
drupedem, ac Germanicè *VVildfras* (potius ego *Vilfras* à plurimum deuoran-
do) appellat. Atque vt omnibus pateat, quam libenter arrepta etiam vltro oc-
casionē Vir bonus hic integras Nationes mordeat & calumnietur, concepta
eius hic verba subiungam. Non enim vult consequi, homines Indigenas si-
miles mores animalibus habere, quæ apud ipsos frequentia viuunt, quod *Car-*
danus crediderat; Siquidem *Voraces esse Anglos* ait, licet hoc animal gulosum An-
glia non alat. Præterea *Vulpes in Italia pauca*, inquit, *esse tamen Italos cautos, om-*
nium consensus Nationum persuadet. In Germania nostra (Germanis nempe Prin-
cipibus sanguine iunctum se facit) *in Suizeris, in Allobrogibus infinita. Tuisceis nihil*
simplicius. Alutis nihil inconsideratius. Sabaudianis nihil stolidius, inertius, stupidius.
Hæc Scaliger: Quem tanti tamen hodieque plurimi faciunt, vt ultra hominum
etiam sortem ipsum extollant.

Nec minus hoc fabulosum, quod plerique Lupum coxas & posteriora cru-
ra debilissima & fermè paralytica habere existimarunt, vnde illud forsitan Plau-
tium natum est: *Quasi Lupus ab armis valeat: illos infractos fero.* Quod vel inde redar-
guitur, cum Lupi æquè ac Canes cursu valeant velocissimo, quos nec facile
Canes

Ventricu-
lus Lupi ex-
siccatus.

Ventricu-
lus Gallæ
Indici.

Intestina
Lupi sicca-
ta.

Humana
intestina
triginta pe-
des supe-
rant.

Gulo ani-
mal Suetiæ
voracissi-
mum.

Scaliger
pater etiā
integras
Nationes
libenter
mordet.

An Lupi in
coxis sint
adeò debi-
les.

Consensus
caudæ ani-
malium est
cerebro.

Spinalis
medulla in
vita & mor-
te maximū
momentum
habet.

Vlulare &
latrare qui-
bus pro-
prium.

Canes assequuntur. Hoc egregij tamen quidam mihi venatores persuadere conati sunt, si quis non auribus, ut verbo fertur, sed cauda Lupum apprehendere queat, stringat ac trahat illam fortiter, tum vires Lupum omnes perdere nec ad mordendum se posse vertere. Ego quidem hoc alios tentare, quam semet subire periculum malim. Si tamen vera narrant, non ita in promptu forsan respondere fuerit. Hoc interim causæ asserre haud mihi incongruum videtur. Caudam extremum Spinæ esse, in qua nobilissima illa ex cerebro derivata substantia, medulla nempe spinalis latet. Quare in consensum facile per hanc, nervorum principium ipsum videlicet cerebrum, trahitur & patitur, motus quoque animali consequenter imminuitur. Consensus istius experimento arguitur. Si enim ex equina cauda crines illi longiores laxius euellantur, equi visu debilitantur, eoque non raro priuantur. Felis etiam quæ diutius vi quocunque ipsi modo illata moriendo cunctatur, ubi caput ipsi premitur, & cauda multum trahitur, facile mortem, ut audio, opperit. Sic ubi grandioribus quibusdam bestiis acutus in nucham, ut spinalem contingat medullam, stilius adigitur, motum facile & sensum omnem perdunt. Tantum momenti in vita & morte hic cerebri funiculus obtinet. Jam autem non est eadem in præcisâ cauda ratio, animalia enim plurima, si ipsis hæc decurrit, non ideo moriuntur. Atqui & punctos saltem nervos lethalia interre lymphomata videmus, cum penitus præcisi vix mali quicquam asserant. Et forsetiam in lumbis Lupus vertebrae habet quam in collo & dorso laxiores. Verum omnium horum rationes & momenta asserre, quæ peritos non fugiant Medicos & Anatomicos, nec locus nunc nec tempus permittunt.

Quare cum & externa figura & interna structura Canes & Lupi tam se invicem conveniant, an non & Lupi latrabunt, & Canes vlulabunt? De his res certa est, nemo enim nostrum Canes persæpe non vlulare & eiulare audit. Latrare verò Lupos plerique negant: *Albertus* affirmat. Ego nuper domi meæ herum Lupæ suæ vlulatus voce præcinere, hanc eodem tenore sequi, cum volupere percepi, latrare non audiui. Credo tamen Nobilibus Polonis amicis, qui Luporum catulos, quod & vulpes faciunt, latratus voces, non tam acutas edunt, sed raucifonas emisisse, non raro audierunt.

Arbitror igitur à Deo & Natura Architecta vocis organa in utroque animali non eodem prorsus modo fabricata fuisse. Latrantes enim Canes firmioribus longè pectoribus ac pulmonibus valere necesse est, cum aerem latratu fortissima expulsionem percutiant. Lupi verò, ut vlulantem aspicienti manifestum fit, aperto rictu sine multa thoracis agitatione flebile illud carmen emittunt, & idem Canes, ubi ipsis ægrè est, facere assolent. Sit aliqua Laryngis itaque in utroque differentia necesse fuerit. Dum olim enim recurrentem Cani nervum Laringi destinatum incideremus, latratum quidem posthac Canis, sed raucissimum & auribus vix perceptilem edidit. Ecce in quam angustam litem utriusque animalis, formæ essentialis discrimen conclusum latet, cum vna latret, altera vlulet bestia. Quibus accidentibus, seu proprietatibus imperitabilem formam philosophi discriminarunt.

De coitu partuque, eodem se res modo habet, ut de canibus. In coitu con-
herent

herent, quod visum dum caperentur. Numerosam prolem sex nempè & nonem catulos eosque cæcos pariunt, tenerè hos amant, & rumen cunctis præbent, decem enim mammillis famellæ scatent, quæ à canibus etiam incuntur. Laudare possum hic Nobilem Polonum, qui *Gratij* paucos ante annos, Lupam trium annorum intra domesticos in ea Vrbe, parietes educatam, & cicurem adeò, ut cum pueris quoque luderet, excussis tamen caninis dentibus, ex cane domestico concepisse vidit, quæ catulos seu lyciscas septem peperit, matris formâ similes, colore tamen variantes, qui omnes paulo post enecti fuerunt.

Lupæ cum canibus coeunt & pariunt.

Ingenio Vulpibus vix Lupi cedunt, quod in nidis suis & cavernis in loco remoto sub arbore quadam dextrè fabricandis & in venationibus maximè monstrant. Ex compacto enim loca in siluis diuidunt: hic retrò hanc, ille aliam post arborem se abscondit, tertius ceruæ inhiat, eamque cursu fatigat & còpropellit, ubi occultatos socios nouit, quam ubi in occursum habuerint, prorumpunt ex latebris, insiliunt miseræ, quam prosternunt facilè & dilacerant. At si quæ flumina gelu obducta ibi nouerint, studio omni addibito in glaciem adigunt: cum enim ibi cerua pedem figere non possit, statimq. procumbat, præda petita potiuntur. Est & hoc ingenioso matris amoris adscribendum, quod catulis suis hædos, porcellos, agnos aliaque huiusmodi minuta animalia ore arrepta vna deferat, eosque ad rapinas & latrocinia tyrones instruat, quæ omnia certissima esse noui.

Ingenio lupi vix vulpibus cedunt.

Iucundum æquè ac mirum auditu est, homines reperiri *Luparios* dictos, qui luporum ululatum non aliter ac si humana loquela vterentur, ad vnguem intelligunt, ipsisque ululantes respondent (sed interim laqueos & insidias ponunt) siue illi ad prædam socios stimulent, & huic iam insiliant ac lanient, siue ad coitum se prouocent, aut plurimi conuenticula & quasi consilia agent. Nam & Illustrissimus & Excellentissimus D. Princeps sæpenumerò in oppido suo *Montis Calij* ex siluis subiacentibus huiusmodi luporum ad plures noctis horas durantem conuentum, ac diuersarum vocum conuentum, & ut cum Virgilio loquar,

Homines luparios dicti.

aliè

Per noctem resonare lupis ululantibus Urbem
audiuit, lupinam musicam hanc lepidè appellare solebat. Musicum hunc chorum si impunè ipsi liceret, voce sua ornare posset infausta illa avis, quam *Vulnam* & alio vocabulo *Huba* vocant, ex funesto Noctuarum genere oriunda. De qua Poeta,

Musica lupina.

Infelix Bubo dirum mortalibus omen.

Cum itaque Lupum & Canem adeò congeneres esse hætenus ostensum sit, ut aliqui Lupum dixerint canem siluestrem esse, quamuis reuera cum Scaligero aduersus Cardanum censeam nec canem omnino lupum, nec hunc villa metamorphosi canem euasurum: non verò miror à fatua illa Gentilitate paribus utroque & diuinis propemodum honoribus affectos fuisse. Quemadmodum enim *Egyptij* Canem pro Deo, sic *Lycopolitana* Thebaidos ciuitas, ut *Macrobius Saturnal. lib.* habet, lupum venerata fuit. Sed & *Egyptios* olim lupos co-
luisse, ex *Aeliano* discimus. Proximè, inquit, Nilum herba nascitur, quæ non sine causa

Lupus pro Deo à Rota Gentili-
tate cultus.

causa *Lycodænos* appellatur, quod eam *Lupus calcans convulsionibus moriatur*. Propterea *Aegyptij* in terras suas eiusmodi herbam importari prohibent, quod hoc animal veneratur. Habeant quæso ipsi suos, & nostros etiam si velint, *Lupos Aegyptij*, & nobis ad extirpandos nostros *Lycodænon* remittant. *Macrobij* autem de *Lycopolitana* vrbe hæc sunt verba: *Quæ pari religione Apollinem itemque Lupum, hoc est λύκος coluit: In utroque solem venerans, quod hoc animal rapit & consumit omnia in modum solis, ac plurimum oculorum acie cernens, tenebras noctis euincit. Ipsos quoque λύκος ἀπὸ τῆς λύκος hoc est à luce prima appellatos quidam putant, quia hæc fera maxime id tempus aptum rapiendo pecori obseruant, quod antelucanum post nocturnam suam ad paslum stabulis expellitur. Ex quo loco etiam clarum euadit, cur Apollo modo Lycius, modo Lycophos à veteribus appelletur. Homerus ipsum Lycigenam vocat, quod ex Latona in Lupæ speciem conuersa editus esse credatur.*

Lupi comparantur Soli.

De rabie Luporum.

Præterire hic nefas duxerim, nisi de *Luporum rabie*, (quam plurimi negant) eademque *Canum* aliquid dixerim, quod locus hoc ipsum permittat & *Medicinæ studiosorum* utilitas efflagitet. *Galenus* 6 de locis affectis cap. 5. hæc habet: Cum enim reliquorum Animalium nullum rabie capiatur, solus canis eo affligitur. Atque tanta fit in ipso humorum corruptio, ut solum eius sputum si humanum corpus contigerit: rabiem excitare possit. Hic *Galenus* duo dicit. Primo hominem à Cane rabido concipere rabiem posse, quod *Aristot.* 8. de Hist. an. 2. 2. negat, qui nec hominem à Cane rabido morsum, rabie infici, nec mori (quod verumque fallum est) audacter scripsit. Secundo solum canem sua nempe sponte rabie corripitur, quod & ipsum veritati repugnat. Nam nos *Luporum rabientium* non pauca apud authores exempla legimus & à fide dignis auditu accepimus. Reperio in meis aduersarijs siue obseruationibus Medicis & Anatomicis, (has quinquennio illo collegi, quo *Medicæ praxi* in *Nosocomio S. Spiritus* addiscendæ operam dedi & Principium Anno seculari M. D. C. feci) quas *Iuuenia* mea appellare soleo, Anno Sexcentesimo nempe tertio supra Millesimum, Mensi Septemb. nobis relatum quendam in vicinia tertio post decubitus hydrophobiam die mortuum fuisse, qui ante Selquiannum à rabioso *Lupo* morsus fuerat. Vltimis hic igitur & extremis vitæ suæ diebus, cum reliquum à morfu tempus incolumis egisset, adeò à vino & aqua abhorruit, ut in maxima siti bibere non posset, nisi per canaliculum, (contecto poculo, ne liquida videret) trahendo & sorbendo. Hic iteratis sepè vocibus, ut *Lupus* eludat & mentis planè compos affidentes rogabat, discederent à lecto paululum, ne dentibus ab ipso impeteretur. Ante annos nondum decem *Velitris* (quod à multis eius Urbis incolis mihi relatum est) *Lupus* adeò rabie percitus sanie, ut ipsa Ciuitatis mœnia etiam interdum ingrederetur, plurimosque laderet, qui simili omnes rabie capti perierunt, præter vnum forsan & alterum, qui multorum spatio mensium Vulnera aperta tenuerunt, quò sanies illa & aura venenata paulatim exhalaret. Exempla plurima, ne longe abeas, apud *Iuuenem Schenkium* reperies, quæ sunt *Fernelij*, *Petri Salij*, *Palmarij* & aliorum.

Aristot. negat sed male. hominem corripitur rabie.

Mortuus quidam rabie à Lupo contracta.

Alia historia Lupi rabientis.

Ne & hic desit *Canum Luporumque Naturæ genericæ* quædam *Communitas*: Præter rem minimè me facturum existimo, si, quæ tam mihi in *praxi Medica* & *Anatome* rabie correptorum, quam alicui meo Collegæ occurrunt.

rant, hic breuiter enumerauero. Cum ante annos septem ad plebeium quen-
dam virum accerseret, cui iam alias etiam Medicus operam præstiterat, re-
peri ipsam hydrophobia laborare, & secunda post accessum meum die,
ad plures è viuis abire. Fuerat hic ante quadraginta dies à Cane cuiusdam
Lanionis demorsus, quem rabidum fuisse non constabat. Quare vulnere,
more solito, iam per conuenientia medicamenta à chirurgo probè conso-
lidato, reliquum temporis prosperè exegit, donec febricula quædam & sto-
machi colore nauseaque correptus, medicum vocaret: hic purgante po-
tione præscripta, cum aliud nihil aduerteret, eluntem illam ventriculi se
facile expurgare ratus, sanitati restituendæ insisteret. Veruntamen, cum ma-
tutino tempore Pharmacopœus potionem in scypho vitreo pellucido sâris,
ipsi porrigeret, statim concussio capite, & furens similis, (cum prius tale
nihil quicquam in ipso animaduersum fuisset) Apage inquit, cum liquore isto,
quem nec bibere, nec intueri æquo animo valeo. Redit medicus, agrum in-
cepit, iusculum carnis saltem adferri iubet, sed ab hoc similiter mirum
in modum abhorruit. Tum demum aliquid diuini, (vt Hippocrates loqui-
tur) in morbo hoc inesse suspicatus, interrogare cœpit, vnquamne à Ca-
ne morsus fuisset? Annuuit ipse, & domestici res itaque clara rabie ipsum deten-
tum esse. Hic ipse quoque, non raro mentis compos familiares rogabat, ne
si quæ forsan indecentia loqueretur, male interpretarentur: se enim aliter
facere non posse, quin potum omnem auersaretur, & mente non nunquam
vacillaret. Gemitundam & ululantem simul vocem per interualla edebat,
quin & mordentis in morem, ora lodicibus admouebat. Crescente de-
mum febre, nec vllis proficientibus remedijs, intra triduum à concepta fe-
bre & secuta hydrophobia obiit. Voluerant autem prius fratres ipsius ad ma-
re eam vicinum deportare, in illud bis terue mergere, hoc enim vnicum illi
& præsentissimum restare remedium autumabant, quod tamen reuente
agro, & temporis inopia effectui haud datum est. Sed & non ita dudum est,
quod Baiulus quidam hic eodem veneno & symptomatibus afflictus, vltimis
tribus diebus, inuoluntarijs ac perpetuis pollutionibus, spiritum & semen ef-
fundendo, animam simul efflauit. Audio & rabiosum Canem hic Nobilis fæ-
mina vestis limbriam solummodò trahentem, suum huic miseræ & virus &
mortem intulisse.

Historia à
Cane rabi-
oso morfi
& mortui.

Alia histo-
ria similis.

Alia.

Aliam mihi Historiam ante annos viginti tres recensibat *Angelus Colius Se-
nensis* Philosophus & Mathematicus eximius, & primariæ dignitatis Romæ
Medicus, quem tunc temporis in eodem S. Spiritus Nosocomio Collegam ha-
bui, strenuum in Anatomicis meis exercitationibus socium, cum ambo cen-
tena ibidem humana cadauera (vel propter illud maximè *πρὸς σπουδὴν*) secueri-
mus. Hic à Cane rabido plurimos morsos breui tempore interiisse omnes, so-
lam pregnantem faminam quinquaginta quinque dies saluam perstitisse, tum pe-
perisse, post duos à partu dies in ea omnimoda symptomata incidisse, quæ ce-
teri demorsi pati fuerant soliti, tertio porrò die obiisse. Questio inter nos cieba-
tur: An infans à matre hoc malum contraxisset? quamuis adhuc tale nihil quic-
quam perciperet. Videbatur nobis hoc argumento stabiliri posse, immunem

Alia curio-
sa.
Angelus
Colius Me-
dicus laci-
gnis.

à rabie futurum puellum, quod venenum hoc animale potius & vitalem, quam naturalem inficere facultatem solitum esset; Cum Plinius lib. 9. cap. 5. ipsum Canis rabidi Hepar naturalis fontem facultatis, siue coctum siue crudum, non aliter ac antidotum aduersus hoc virus laudauerit. At tamen res in dubio relicta & Scephsis locum habuit, cum femina tunc nulla reperiretur, quæ puero huic lac præbere, ob contrahendi veneni metum, vellet. Quare (quod sæpius vidi) ex Capra ad aliquot dies emurri debuisse illum omnino existimo.

Prosper
Cichinus
Romæ pri-
marius Chi-
rurgus.

Quid in
cadauere
humano ex
rabie mor-
tui sit re-
pertum.

Historia
huius.

Addam & hoc in Medicorum gratiam. Cum anno supra millesimo sexcentesimo & vndecimo, Mensis Octobris die vigesima in Nosocomio ad *S. Ioannem Lateranensem* à primario huius vrbs & eiusdem loci Chirurgus *Prospero Cichino* (cui & ego & Theophilus Molitor & Clariss. *Petrus Merrettus* eiusdem modò Nosocomij Medicus, aderamus) cadauer ex rabie mortui humanum secari iussu fuisse, hæc in ipso animaduersa & reperta fuerunt. Nigerrimus in dextro Cordis ventriculo sanguis, quo omnino carebat sinister. Erat autem hic per pulmones mirè accensos & tumidos plurimus dispersus. Ventriculus, Oesophagus & Intestina ex inflammatione rubescebant. Contractæ rabiei, & superuenientium accidentium hæc fidelissima & memoria digna est historia. Cum hic triginta sex annos natus robustæ habitudinis & pilis nigris, agricola summo mane versus hoc ipsum Nosocomium in aliqua ibi vinea operaturus, pergeret, reperit in via Canem dormienti similem, quem ubi ut sibi cederet, pede percussisset, hic in faciem ipsi subito insilijt, labrum apprehendit, ex quo particulam abstulit. Mansit æger in hoc ipso Nosocomio ex vulnere propemodum sanatus. Post triginta demum dies sitire maximè, timere tamen aquam & ad liquida omnia nauseare cepit, quare nec carnis iuscula assumere voluit. Vehementer & sæpè vomuit, aliquando mente motus fuit. Hoc sane mirabile est, cum speculum ipsi ut intueretur, oblatum fuisset, ut vidit ut fugit, nec posthac videre amplius voluit, Canem, à quo morsus fuerat, contemplari se in ipso, exclamans. Hic quater toto vitæ suæ cursu à Canibus morsu petitus fuerat. Quare an hic vltimus rabie laborauerit, dubitare non pauci ceperunt, quod in hunc dormientem potius, quam furem incidisset. Posse autem Felem non rabientem homini sua salua saltē, dum eum lambit & forsan sanguinem contingit, rabiem inducere lib. 11. cap. 37. scripsit his Plinius verbis: *Leonibus ac Pardis omnibusque generis eius etiam felibus, imbricatæ asperitatis ac lima similis (videlicet lingua) attenuansque lambendo cutem hominis. Que causa etiam mansuesacta (alij legunt mansuefactorum) ubi ad vicinum sanguinem peruenit salua, inuitat ad rabiem.* De morsu sanè Felis domesticæ extat illa celebris in *Aede Diuæ Virginis ad Populum de Vrbe* sepulchralis inscriptio.

Ex Felis
morsu mor-
tuus.

Hospes disce nouum mortis genus: improba Felis

Dum trahitur, digitum mordet & intereo.

A Gallo gallinaceo mulieri Germanæ hic vulnus illatum vidi tantæ malignitatis, ut lecutum indè fuerit cacoethes; ac tantum non omnino lethale virus.

cus. Quare credere forsitan non abs re fuerit, Canes nondum ipsa rabie infectos, sed ad hanc iam dispositos humano cruori suum facile virus, ceu fermentum quoddam ac tincturam, ut Chymici loquuntur, communicare posse, quod paulatim vires acquirat eundo & spiritus vitales atque animales maximè petat. Disce hinc pariter dormientem Canem non temerè excitandum esse.

Est & hoc consideratione dignissimum, in eodem *Lateranensi Nosocomio* mortuum fuisse, qui quidem olim semestri post mortem Canis spatio ab hydrophobia immunis fuit, ubi tamen interea temporis ab operis & laboribus diurnis vesperi domum redijt, vicini omnes Canes longè prius quàm ipsum viderèt, latrare ceperunt ex solo eù olfactu animaduertentes, ex quo latratu vxor ipsius certissimum signum aduentus mariti sui capere solebat. De medicamentis quæ rabiosorum morsibus aduersantur, tam multa Galenus præsertim & Plinius nobis scripta reliquerunt, ut si hic omnia illa referre atque examinare animus esset, iustæ magnitudinis mihi volumen exiret. Hoc dixisse suffecerit, plurimum hæc difficultatis includere, & plura opinionem potius, quàm veritatem sapere. Sed de venenatorum morsibus & ictibus animalium, cum de serpentibus acturus ero, plura dixerò. Hoc nunc monuisse satis fuerit, vulnera & ulcera hæc tardissimè consolidanda & igne citissimè extirpanda, adeoque mihi Hippocratis hic Aphorismorum coronidem mirè arridere; *Quæcunque non sanant medicamenta, ea ferrum sanat: quæ ferrum non sanat ea ignis sanat: quæ ignis non sanat, ea incurabilia putare oportet.*

Canes olfactu rabie infectum cognoscunt.

De Medicinis similiter, quæ ex Lupo petuntur, nec hinc nobis animus est illadem condere. Videri possunt Animalium Historiographi. Galenum solum adducam, qui 6. de Compositione secundum locos ad Hepaticas affectiones Hepar Lupi tam per se sumptum, quam cum Eupatorio mixtum prædicat. Qui tamen de simplicium facult. 11. scripsit. *Iecur lupinum sæpi in medicamentum indidi hepaticum, quod ex Eupatorio conficitur, nec tamen quod mentione dignum sit, amplius præstare comperi, ad illud videlicet comparans, quod sine illo componitur.* Quo in loco experientiæ magis, quàm friuolæ ut existimo, rationi credidit, quæ plurimis iam persuasit, partes animalium quandam cum humanis sympathiam & Antipathiam hoc est, iuuandi aut nocendi inclinationem & appetitum habere, ut Cor cum Corde, Pulmonem cum Pulmone, cum Hepatè Hepar: qua de controuersia alio loco disceptandi occasio dabitur. De stercore Lupino cholica passione laborantibus potando, vah quàm copiosus & propemodum odiosus est Galenus. 11. de Simplic. facult. Vbi longa verborum serie, quid & quantum in hoc affectu possit, commemorat. Vbi non deglutitum modo, sed suspensum etiam iuuissè testatur. Et illud maximè laudat, quod terram haud attingit. Utque admirationem augeat, etiam ex vinculo è lana ouis à Lupo laniatæ confecto, suspendi illius sententià, qui plurimos ex hoc Symptomate liberauerat, præcipit. Concludit demum non voces hinc aut characteres, verum substantias naturales suspendi, & maiorem ob id fidem illi adhiberi debere censet, cum implemet etiam Galenus effectum non satis admirari potuerit. Eodem in loco stercorea canum, humanum quoque suo modo usurpatum, caprinum, bubulum,

Medela vulnerum ab animalibus rabiosis infectorum.

Medicamentis ex Lupo petitis quæ fides adhibenda.

Galenus stercorea Lupinum præcipuè in usu medico laudat.

Matthio-
lus etiam
ex fimo
humano pa-
rat medica-
menta.

bulum, ouillum, columbinum, gallinaceum, murium, crocodilorum & stur-
norum mirè celebrat, estque (sit venia verbo) totus ibi in stercore. Matthio-
lus etiam commento suo in Dioscoridis libri secundi caput trigessimum septi-
mum, oleum ex oieto seu humano stercore (quamvis hoc ob foetorem abomi-
nandum prius dixerit) & aquam vitreis elici organis dicit, quæ nescio quæ
admirandas, tam intus quam extra adhibita, effectus præstent. Sed *Coprothegma*
his sua nos balsama, aut maleolentia potius medicamenta relinquamus, qui
ex principiis chymicis intellexissent, quæ ratione hæc omnia vim suam exer-
cerent, Salium nempe & Sulphuris ope, quæ in alijs gravioribus & suavi-
lentibus quoque substantijs pretiosiora & efficaciora reperiuntur, iam abius-
dis illis pharmacis longum vale dixissent.

Intestina
Lupi, at-
adeo pro-
fuit in dolo-
ribus cho-
licis.

Intestina tamen Lupi recentiores quidam Medici in Cholico dolore plu-
rimum prodesse vociferantur. Ego, quid in Medica mihi praxi & euidem
collegæ meo contigerit, recensere hic minimè grauabor. Medebamur ante
hos duos elapsos annos Illustri cuidam personæ in hac ipsa Vrbe, quæ
gentibus vexata cholicis simul & renalibus doloribus, ad insaniam quasi ag-
batur. Post varia medicamenta, cum dolor etiam secunda die non omnino
cessare videretur, ab amicis propositus fuit hic ex Lupi Intestino & forsitan cum
ipso stercore resiccato, ab idiota passim offerri solitus pulvis, quem, ut æger
noster assumere posset, anxie à nobis efflagitavit; quod huic plurimum fidei
idem ex aliorum commendatione haberet. Nos, ut voluntati ipsius satisfacere-
mus facile assensum præbuimus, quod periculum saltem ex hoc nullum ti-
meremus. In vino itaque albo dissolutus & ebibitus fuit, non grati certe odoris
aut saporis, quod ego pitissando expertus fui.

Postquam exhausit, statim ægrotus melius se habere & non satis Nepen-
thes hoc laudibus extollere valuit. Horæ enim vnius ferme spatio quiescere
ibi visus fuit. Redierunt postmodum iidem & acerbiores dolores. Vide ad
alios clysteres & olei Amygdalarum dulcium cum vino generoso & calido
mixti potum, fomenta anodyna & vnctiones denuo est deuentum, donec ter-
tia die, exhausta omnino sentinâ & arenulis grandioribus per vrinam emissa,
sauiora illa accidentia mitigarentur, quæ post alui lenitionem ex leuionibus
medicaminibus paratam, radicitus sublata fuerunt. Hic, quin semel concepta
fiducia de stupenda huius medicamenti & ab amicis decantata virtute, impu-
tum impetum & agitationem aliquomodo quietauerit, adeoq. dolorem reme-
ferit, nullus dubito. Hoc enim ego sapissime ægrotis meis vsuuenisse obseruaui.

Ioannes Ba-
ptista Por-
ta Lynceus
scriptis suis
celeberrimus.

Lepidam sanè & minimè hic tacendam historiam, coronidis loco inferam:
qua confirmatur, quantum in nobis imaginatio de medicamento habita va-
leat, quam *Ioannes Baptista Porta Lynceus* (vir ille, cui sua iam immortalis
famam scripta conciliarunt) Excellentissimo Principi Cæsio nostro Neapoli
enarravit. Cum ibi Illustrissima quædam femina partus difficultatibus plu-
rimis iam horis molestata, ac penè debilitata eniti non posset, tentatis ferme
omnibus remedijs, media tandem nocte ad ædes dicti *Portæ*, quem in arcana
remedijs ceu Oraculum quoddam suspiciebant omnes, missum, importune
pulsatum, & remedium efflagitatum fuit. Ipse Medicinam minime proferens
& som-

Lepida hi-
storia doce-
tur quantum
in morbis
opinio pos-
sit.

& somnum sibi turbare conquerens, abire famulum iussit. Hic magis magisque iurare & sacram illam anchoram implorare. Quare, ut ea se *Porta* molestia, & portam suam à continua simul pullatione liberaret, aquam nescio quam, Capillorum puto Veneris, in chartula præscripsit & subito potandam parturienti esse, seruo præcepit. Ne autem à ventro papyraceum folium agitatum, aliò transportaretur, in parte enim domus superiore habitabat, obuias ex pavimento lordes, ac quilquillas collegit, chartæ inuoluit, ut pondus eidem adderet, & ex fenestra deiecit. Famulus ratus, se medicamentum iam ab ipso *Porta* præparatum domum ferre, iussit ut ebiberet Hera, quod attulerat. Quare mulierculæ assistentes ex vino puluerem illum sordidum confestim sorbendum præbuerunt, & bono simul animo parturientem esse iusserunt. Et ecce, quadrantis horæ spatio enititur illa pulcherrimum masculum. Dum mane è lecto in Mulæum se recipit *Porta*, in ædibus suis plures Principis illius famulos siue Anteambulones vino nobilissimo Campano, carnibus, volatilibus, piscibus, fructibus, ac mensæ secundæ bellarijs ac verè laurijs onustos reperit: miratur rei nouitatem. Atqui isti, donaria hæc esse, quæ Princeps ipsorum ei muneret pro arcano & quasi diuino sibi concessò medicamēto, puluere nimirum illo, quem ante aliquot horas parturienti Dominae uxori suæ transmississet, quo ebibito cum pauxillo vino, statim illa felicissimè peperisset. *Porta*, rem simulare, gratias agi interim Principi iussit, se post meridiem illum accellurum & de fausto virique euentu gratulaturum. Quod & fecit, simulque quantum opinio semel animo impressa de medicamento & Medico, siue bona siue sinistra efficere possit, hinc disci monuit. Cuius & ego gratiā hæc afferre (licet parerga alicui censeri possint) simulq. innuere volui, sæpe numero nos effectum per se esse credere in nostris medicamentis, qui tamen ex accidenti potius, ut loquuntur, prouenit, atque hinc regulas illas, contraria contrarijs curari, quamplurimas falsò poni, & à scholis approbari, non intellectis medicamentorum viribus. Sed manum è tabula: nam & hic forsitan nimis aliquibus fuisse videbor.

Quare ne nunc, quidem, cum possem plurima, de *Lycæstono* Luporum Veneno quicquam dicam. Nec de Hominum in Lupos metamorphosi, cuius Plinius cap. 22. libri 8. meminit, fuisse, qui crederet, & Græcum authorum *Euanthum* hoc scribere, ad quod Plaut. in *Amphic.* alludit,

Nam verum est, quod olim est auditum

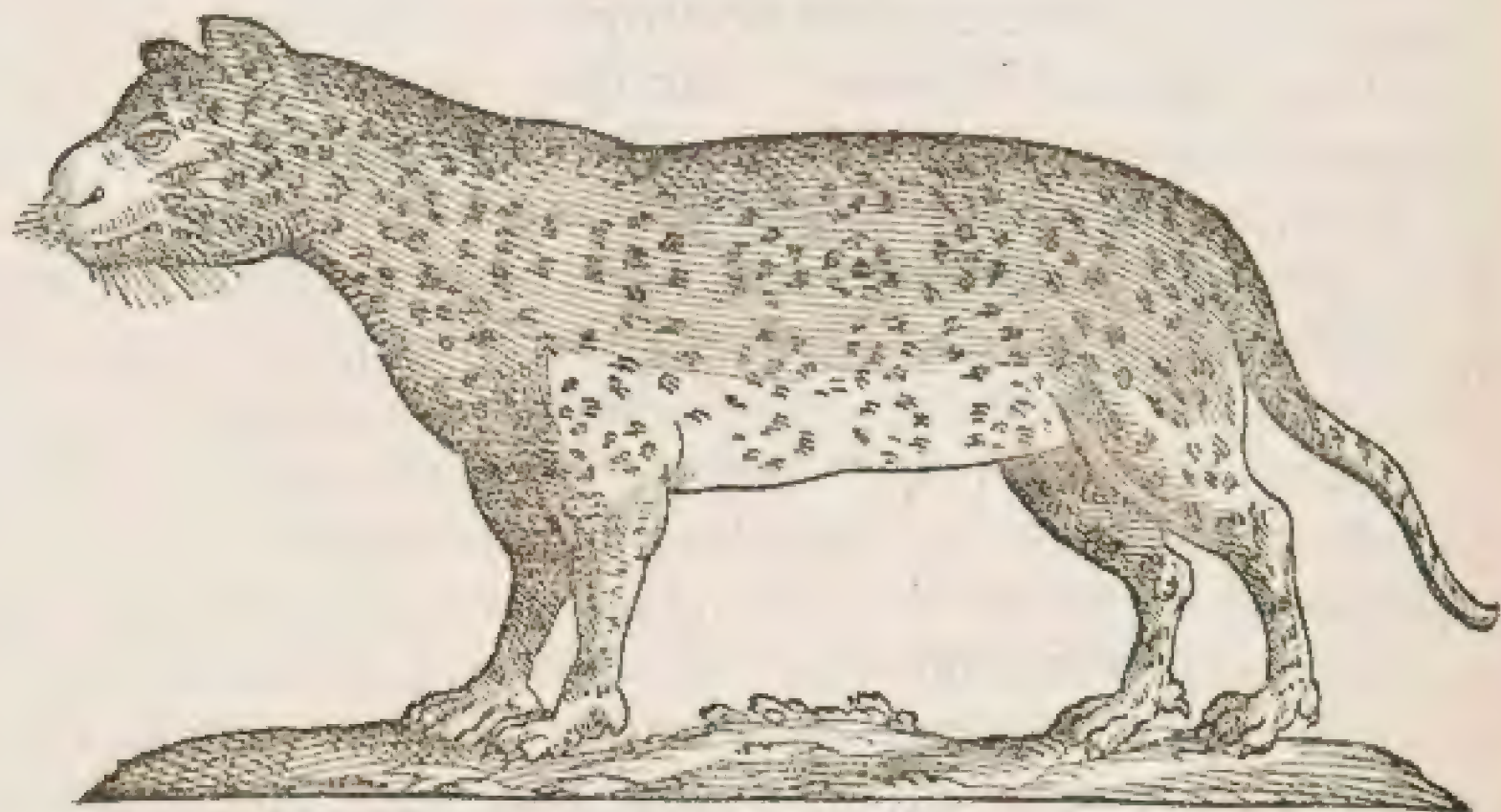
Fabularier, mutatos Anticos in Arcadia homines,

Et sauis belluas mansitasse, nec vnquam denuo parentibus cognitos.

Miram est, inquit Plin. quò procedat Græca credulitas. Nullum tam impudens mendacium est, ut teste careat. Quod ut verissimum est, hominem neque corpore, neque Anima in bestiam verti posse, Theologi tamē nostri, inter quos primo loco nominandus ac venerandus D. *Augustinus* lib. 18. de Ciuit. Dei cap. 18. sanoid modo explicat, ludificatione nēpe dæmonum fieri posse, ut tam subipsi phantasia persuaadeat, quā alijs ita appareat, hominem Lupi, seu alterius bestie corpus induisse. Et si forsā onera viribus suis maiora portet, hæc à Dæmonibus fieri, ut hominibus illudatur. Verū hæc Theologis relinquamus, & finiamus.

TLATLAVH QVI OCELOTL, seu
Tigris Mexicana.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

APVT, Felis nostratis figuram quodammodo repræsen-
tat, vti & reliquum corpus non multum ab Animali hoc
dissidet. Caudam habet, quàm in Icone expressa fuit, paulo
longiorem; aures curtas ac patulas, oculos conspicuos &
lucentes, rotundosque. Oris rictum satis magnum obtinet;
superiores Canini bene eminent dentes ita longi, vt infe-
riorem ad latera maxillam excedant. Barbæ pili pauciores

sunt, quàm figura hæc ostendit, & hi versus pectus reflexi, nigricantes. Sunt
alij non multi ad rictum fixi, collum versus retorti. Nasum crassum valde habet.
Tibias crassas valde, & mediocriter altas: In pedibus anteriorib. ungues acutos,
quatuor longiores, & quintum breuiorem. Vniuersum corpus pulchro rosæq;
subrubet colore, excepto inferiore ventre, qui albicat potius. Maculis rotundis
effigie, sed grandioribus multò, quàm præsens exhibet figura, nigricantibus
omnibus intra suaue rubentem colorem, totum ita corpus, pedes & cauda or-
dine quodam distinguuntur, vt elegantem planè huic animali acu pictum cape-
tem, seu peripetasma impositum crederes. Sunt autem maculæ hæ in dorso &
capite rotundiores, maioresque; versus ventrem verò pedesque oblonguicu-
læ, & multò minores.

Animaliū
maculoso-
rum con-
trouersia
valde no-
mina.

Aristoteles
Alexandri
Magni libe-
ralitate plu-
rimum in
Animaliū
Historia ad-
iutus.

Non scio profectò an *Tigris*, *Pardalis*, *Panthera*, *Pardi*, *Leopardi*, *Thois*, *Pa-
riarum*, *Lyncis*, *Africanarum*, & *Chai*. pluribus pelles maculis scateant, an ho-
rum natura animalium & nomina, plures nobis & maiores dubitandi causas
suggerant. Ego Plinij consilio & imitatione, Aristotelem Naturæ vestigijs
insistentem, in hoc meo opusculo libentissimè sequor. *Alexandro enim Magni
Rege*, vt Plinius habet, *inflammato cupidine animalium naturas noscendi, delegatq;
hac commentatione Aristoteli summo in omni doctrina viro, aliquot millia hominum
in totius Asia, Græciæq. tractu parere iussa, omnium quos venatus, aucupia, pila-*

inſq. alabant, quibusque Viuaria, armenta, aluearia, piſcine, auaria in cura erant, nequid eſſiam genitum ignoraretur ab eo: quos percontando quinquaginta ſerme volumina illa praeclara de Animalibus condidit. Hic igitur 6. Hiſtor. animal. 35.

Panther an
ſit Lupus
canarius.

reſp. Panther, inquit, parit cecos Luporum ritu. Theodorus Gaza Panther ſeu *πανθηρ*

Lupum Canarium vertit. Hoc Iul. Caſar Scalig. commentario ſuo, ſæpè iam laudato, improbat, *τὸ πανθηρ Pantheram* interpretatur, Gazæ interpretationem mi-

Hoc ait
Gaza.

rans & reprehendens. Sed rurſum Niphus vtramque hanc verſionem, dum al-

Negat Ni-
phus.

lacum Ariſtotelis locum declarat, refutare aggreſſus *πανθηρ*, inquit, à *vetere*

interprete (à quo Scaliger ſuam mutuatus eſt) *Panthera* vertitur, ſed Theodorus

Pardalis vertit *Pantheram*, *πανθηρ* verò (ſeu *Pantherem*) *lupum Canarium*; Sed

quid ſit *lupus Canarius* non ſatis conſtat. Et rectè quidem Niphus; aliqui enim

lupum Canarium putant eſſe animal voce vulpina, cum Leonibus congre-

diens; alij ex Cane & Lupa natum; alij genus Lupi longis aſperisque pilis.

Quid igitur propriè ſit *Panther*, forſan ignoratur. Hinc Oppianus hunc inter

feras ignobiliores vti Feles, Glires, Sciuros numerat. Quare ſi huic credimus,

neque Lyncem, neque Thoen, neque *Pardalis*, aut *Pantheram* eſſe patet, quod

hæc non vilia & imbecillia ſint animalia: neque *Pardus* ſive *Panthera* mascu-

lus eſt, cum aliam *Pantheri* ab hoc vocem, adeoque indiuidualem quandam

(vta loquat) aſſignet proprietatem Author *Philomelæ* hoc verſu,

Panther caurit amans, Pardus hiando felit.

Et Ariſtoteles equidem, vnico ſolùm loco *Pantheris* mentionem facit, & qui-

dem non vbi de Leonum (ad quos referretur, ſi *Panthera* eſſet) ſed Luporum

partu loquitur. *Pantheræ* verò vocem Plinius latinitate donauit, quam Græcæ

illi *πανθηρ*, apud Ariſtotelem frequenti, ſubſtituit, quod poſt hunc Gaza,

quoque fecit: *Pantheræ* enim Ariſtoteles vocabulum nuſquam poſuit, ſed ſæ-

piſſimè *Pardalis*, quod ſemper Gaza *Pantheram* interpretatur, quod & ipſe Sca-

liger imitatur Coment. ſuo in 9. Hiſtor. cap. 8. ſed 6. in verſione Gazæ *πάρδαλις*

inquit Ariſtoteles, hoc eſt *Panthera*, deuorato veneno, quod idcirco vocant *Parda-*

hanches, quærit hominis ſtercus. Iuuat enim. Eodem planè modo 2. Hiſt. 1. *Pan-*

thera ipſi ex *Pardale* vertitur, dum ait Ariſt. *multifida quedam eſſe, vti Leonem*

Pantheræ
vox latina
reddita ex
Græca *Par-*
dali.

Pardalis &
Pardalia
apud Ariſt
a Latinis
panthera &
pardus ver-
tuntur.

Panther ad
Lupos po-
tius, quam
Leones vi-
deret ac-
cedere.

Quibus no-
minibus
Plinius *Pa-*
theras ap-
peller.

Iam autem *Pardales*, *Pantheras*, *Pardos*, *Varias*, *Africanas* vnum idemque animal eſſe, luculento Plinij etiam teſtimonio docebo. Hic lib. 8. cap. 17. Cum de *Pantheris* ageret, dixit, *Pantherarum* mares *Pardos* appellari, & *Pantheras* ſimpliciter

simpliciter *Varia*s ob varium nempe & maculosum colorem . Absoluto etiam nomine *Pantheras* , *Africanas* appellabat , quod ex Africa nimirum adducerentur . *Senatusconsultum fuit vetus* , inquit , *ne liceret Africanas in Italiam adducere* . Locutus autem hic de *Pantheris* fuerat : propterea Varro dicebat , si à *Lybia* *Luce* boues dictæ essent , fortasse *Pantheræ* quoque & *Leones* non *Africanæ* bestia dicerentur sed *Luce* ; quod in *Lybia* nempe plurimæ tales nascantur . Per *Pardalem* vero etiam *Plinium* intelligere *Pantheram* ex sequenti fit capite clarum , ubi de *Camelopardale* sermonem instituit , quod *Capite nempe sit Camelino & maculoso rutilum colorem distinguuntibus* . Maculosum igitur cum sit animal , *Pardalis* huc *Panthera* Latinis merito nominis compositionem ingredi debuit . Est quidem & *Tigris* etiam maculosum animal , verum hoc *Plinio* non orbiculatas , quales in *Camelopadale* sunt , sed oblongas sortitum est maculas .

Camelopardalis maculosum est animal apud Plinium .

Ac postquam huc pertigimus & *Camelopardalis* quoque meminimus , sparsus se campus aperit de nomine saltem bestiae huius aduersus *Vlysem Aldrouandum* disputandi . Hic igitur , ut & *Cornelius Vteruerius Belga* successor ipsius rerum Naturalium *Bononiæ* olim Professor , libro de *Quadrupedibus Bisulci* , Cap. de *Camelopardali* , errare eos dicunt , qui *Camelopardalem* , quod ex *Camelo & Pardale* generata sit , ita appellari censeant . Illud autem longè est falsissimum , inquit , Cum & *Pardus* ipse , siue *Pardalis* qui Græcè *πάρδος* dictus , generare non possit , est enim *Hybrida* , ut præter naturalium rerum scriptores , culissimus *Claudianus* :

Paulus est Hybrida claudiano .

Obuia fulminis properent ad vulnera Pardi ,

Semine permixto geniti , cum sortè Leænæ

Nobiliorem vterum viridis corruptit adulter .

Hi maculis referunt patres , & robore matres .

Perperam Panther , Pardus , & Pardalis confunduntur .

Hic ferme tot dubia & hallucinationes , ne dicam errores , quot voces reperio . Et imprimis supra dilucidè iam probavi , longè ex *Arist.* & *Plinij* mente , *Pantherem* à *Pardo* , seu *Pardale* , aut *Panthera* distare , quæ omnia hic sub vno animali nomina confunduntur . Nam *Aristoteles* sæpè *Pardalis* , siue *Panther* , maculosi animalis ; *Pantheris* verò ignoti animalis , & quod nescitur , verum atrum an album sit , semel tantum meminit , quod *Gazæ* *Lupum Canarium* nominare placuit . *Pardum* etiam *Pantheræ* marè planè à *Panthere* diuersum ex *Plinij* autoritate deduximus . Porro quomodo *Hybrida* est *Pardus* , & *Muli* instar generare non potest ? Cum *Plinius* tamen dicat lib. 8. cap. 16. *Odore Pardi cotum insit in adultera Leo , totaque vi consurgit in penam . Idcirco aut culpa flumine diluitur , aut longius comitatur ; Leænæ nempe adulterum Pardum . Verum , inquit , coabit cum Leænæ Pardus , non ideo generabit filium ex matre alium . At quæram ego , cuius patris hic Pardus sit filius ?*

Pardus non potest esse Hybrida Plinij auctoritate .

Nobiliorem vterum viridis corruptit adulter , inquit *Claudianus* .

Et quis hic viridis adulter ? Huc poeta nullum hætenus nomen assignavit . An *Pardus* simul pater & filius ? ut friuola de pullo & ovo est quaestio , *virum* horum prius fuerit . Atqui ego , ex eodem *Pliniano* loco , cum *Leænæ* non coire modo *Pardum* , sed ex eadem etiam catulos *Leoninos* non iubatos tamen , *Leonum* more procreare , reperio . *Leoni præcipua generositas* , inquit , *tunc , cum colla armis*

vestiunt

vestiunt iube. Id enim aetate contingit, è Leone conceptis. Quos verò Pardi generauere, semper charactere hoc carent. Simili modo feminae. Magna ipsi libido coitus, & ob hoc maribus ira. Africa hac maximè spectat, inopia aquarum ad paucos amnes congregantibus feris. Ideò multiformes ibi animalium partus, variè feminis cuiusque generis mares aut vi, aut voluptate miscente, vnde etiam vulgare Græcia dictum, semper aliquid noui Africam asferre. Hæc Plinius: qui mixtum quid ex Pardo & Leona procreari non negat, Pardos tamen hos partus non vocat. Qui Pardos minimè ex permixto semine ortos, sed suæ speciei determinatum animal & quorum feminae Panthera sint, appellat. Solinus etiam cap. 29. de Leonibus loquens. At ij, quos creant Pardi, inquit, in plebe remanent iubarum inopes, pariter omnes parant à sagina. Iam si hoc etiam Aldrouando donem, Pantherem cum Pardo siue Pardale aut Panthera vnum idemque animal esse, quod paulò ante negaui, nihil tamen Vlyses hic euincet. Nam Panther, etiam Aristotelis autoritate non infecundus aut sterilis est, femina enim cecos parit Luporum more, numero ut plurimum quatuor. Et, ut quid amplius concedam, Pardos scilicet à Pantheris differens animalium genus. Et hi tamen generant si Solinum cap. 20. his verbis loquentem audimus: in his siluestribus & Pardi sunt, secundum à Pantheris genus, non satis: quorum adulterinis coitibus degeneratur partus Leonarum, & Leones quidem procreantur, sed ignobiles. Non sum tamen nescius Pardum & Leopardum vocari aliquando ab Authoribus adulterinum hunc Leonaæ foetum, ex Pardo seu Panthera masculo progeitum, qui, ut Philostratus habet, maculosus est. & propterea non est mirum, si Claudianus hunc etiam Pardum appellauit poetica quadam licentiâ, cum adeò Pardo seu Pardali maculae propriae esse videantur, ut etiam 13. Hieremiæ legatur: si mutare poterit Aethiops pellem suam, aut Pardus maculas suas; & vos poteritis benefacere, cum didiceritis malum. Quamuis de maculis Plinius nihil dicat, solumque iube defectum in spuria hac progenie insinuet. Maluit itaque hic Aldrouandus & Vtruerius elegantis ingenij poetæ Claudiam, quam solertium Naturæ interpretum Aristotelis & Plinij fide uti. Atque huius solius hæc gratiâ adducere volui, ut demonstrarem Pantherem à Panthera longè differre. An verò Camelopardalis ex permixto sit semine genita & quale sit animal, ubi locorum reperitur; hæc pertractare huius minimè sunt instituti. Videri potest Petrus Bellonius 2. lib. obseruationum, & apud hunc Strabonis verba, qui in colore describendo plurimum variant. Hic enim ait, cum Pardale similitudinem nullam habere, & coloris varietate Hinnulo simillimam Camelopardalim esse. Ille Pardi maculis varijs infectam adstruit. Ego saltem, aliquam nominum ambiguitatem è medio tollere volui, reliquam sequenti capite prosequemur. Nunc ad animalis præsentis Mexicani effigiem declarandam, & Naturæ eiusdem proprietatem enucleandam me confero.

Hoc autem priusquam exequar, Tigridi etiam examen subeundum est, cum non leuis hic dubitatio oriri possit, Tigridumne, an Pantherarum cohorti Animal hoc sociare se velit. Plinius equidem lib. 8. cap. 17. Cum Pantherarum considerationem instituisset, Tigridis pariter, maculosi animalis, recordatur. Panthera, inquit, & Tigris macularum varietate propè sola bestiarum spectantur, ceteris unus, & suus cuiusque generis, est color. Pantheris in candido breues macularum

Parduscoie
cum Leona
& ex hac
generat
Leonés nō
iubatos.

Panther si
etiam cum
Pardo idē
est, tamē
generare
ex niente
Aristote-
lis potest.

Pardus &
Leopardus
quandoque
pro quouis
maculoso
animali
sumuntur.

Camelo-
pardalis à
Bellonio
describi-
tur.

Tigridis
examen.

Reprehen-
ditur Pli-
nius ab *Vet-*
erio, quod
Tigres so-
las & Pan-
theras ma-
culosas
scripserit.

Defendi-
tur Pli-
nius.

Canes Ro-
mæ pul-
chris ma-
culis infi-
gniti visi.

Petrus Epi-
scopus A-
dramyte-
nus Theo-
logiz, &
humanae
prudentiae
peritissi-
mus.

Quales in
Tigris sunt
maculae.

Mensa Ti-
grinae apud
Plinium &
Senecam.

Mensa Ci-
trea.

Germani
Tigrinas &
Pantheri-
nas ex Ace-
re & Fraxi-
no mentas
pulcherri-
mas cōcin-
nant.

Itali ex In-
dicis lignis
idem faci-
unt. Sed
pretiosio-
res ex ver-
ficoloribus
marmoribus
conficiunt.

macularum oculi. Noui hic non leuis Plinium lapsus ab *Vetuerio* argui Cap de Ca-
melopardale, quod solo Tigres & Pantheras macularum priuilegio gaudere scri-
pserit, cum *Lynxes* tamen, *Leopardi*, *Vri* & *molossi* eodem fruuntur. Atqui hoc
ego Plinio suppetias fero, tum quia non absoluto planè sermone à maculis
bestias omnes exclusit, cum *propè solas* dixerit, non *simpliciter solas* Pantheras &
Tigres; tum quia forsitan Canes ea macularum varietate ornatos minimè vi-
dit; quales & nos, non multos ante annos, quacunque tandem ex regione
primum inuectos conspeximus. Fateor equidem me talium insignes duos cum
admiratione, Pantherarum maculas apprimè referentes ex molossorum genere
Romæ vidisse, quorum vnum ante elapsi anni finem *Augusta Vindelcorum*,
eiusdem Urbis Episcopi Suffraganeus *Petrus Episcopus Adramytenus* vir morum
integritate ac suauitate, sacrarum literarum cultu & humanarum prudentia
rerum conspicuus: alterum Illustriss. D. Nicol. Danielouiz, Regis Polon. The-
saurarij Filius, vterque amicitia mihi iunctissimus in hanc Urbem adduxerat.

Et quamuis Tigridem describat Plinius *tremendæ animal velocitatis esse*, qua-
les tamen maculas, oblongasne an orbiculatas habeat, ibi non declarat, quas alio
ex loco eiusdem collegimus Cap. 16. nempe lib. 13. vbi de *Cedrinis*, an *Citris*
mensis hæc leguntur. *Mensis præcipua dos in vena crispis, vel in vertice varijs*.
Non moror hic siue alij legant, in *vertices sparsis*, in *vertice paruis aut prauis*, aut
in *Cortice varijs*. Hoc enim quod sequitur, ad rem nostram facit: *Illud oblongo*
euenit discursu, ideoque Tigrinae appellantur; hoc intorto, & ideo tales Pantherinae
vocantur. Habebunt igitur Tigres non intortas siue orbiculatas, sed oblon-
gas maculas, ad quarum similitudinem mensæ *Tigrinae* appellationem accepe-
runt. De huiusmodi *Seneca* mensis loquebatur libello de animi Tranquillita-
te: *Placet, inquit, mensa non varietate macularum conspicua, sed in usum posita, qua*
nullius conuiuæ oculos nec voluptate moretur, nec accendat inuidia. Et idem 7. de Be-
nificijs: *Video istas mensas & æstimatum lignum Senatoris censu eò pretiosius, quo*
illud in plures nodos arboris infelicitas torfit. Ex Citri nempe ligno, & quidem par-
te nodosa, illæ maculae in mensis elucebant. Hinc venustè *Petronius Arbiter*:

- - - - - Ecce Afris eruta terris.

Citrea mensa, greges seruorum, ostrumque renidens
Ponitur, ac maculis imitatur vilibus aurum.

Hic ad Germanos nostros nunc *Luxus* translatus est, sed ligneus verè *laxus*,
cum plurimas ex *Acere* & *Fraxino*, & ex harum quidem arborum frequenter
radicibus venarum discursu pulcherrimè variantibus, atque vt Plinius ait,
undatim crispis maiore gratia & fermè Pannonum oculos imitantibus mentas elabo-
rent, quæ vngvine seu pigmento, *Vernice* dicto mirè coruscant. Nec apud Ita-
los ex varijs & elegantibus *Indiarum* lignis mensulae confici desierunt, verum
quæ Senatorium censum pretio suo haud æquent; in quarum locum lapideæ
suffectæ, & ex versicoloribus marmoribus, lapillis pretiosis, gemmisque quas
Orientales plagæ subministrant, confectæ in delicijs habentur. Visa nobis haec
ante paucos annos in Romani cuiusdam Mercatoris ædibus lapidea eiusmodi
mensa, intertextis artificiosissimè lapillis nobilioribus, duodecim aurearum
millibus æstimata. Illustriss. tamen Princeps *Cassius* noster, non *laxus*, quem
nisi

nisi in literis solis agnoscit; sed luxuriantis Naturæ Thesauri recludendi gratiâ, mentis nobis nuper *Urbique* toti ad miraculum vsque stupenti ex ligno fossili ipsi dicto, assabre concinnatas fieri curauit. Hoc ipse Primus non procul ab Vrbe sua *Aquaspartana* detexit & erui curauit, tam varijs venustisq. vndarum maculis conspersum, ceterisque compactioris substantiæ dotibus ornatum, ut cum *Arundine* leu *Canna Indica* venarum elegantia certare, vel potius illam superare valeat. Verè *Tigrinas* dicere mentas possis, cum fuluo ferme colore & vasis distinctæ luceant. Nam *Solinus* de Tigribus. *Fuluo nitent*, inquit, *hoc fuluum nigrantibus segmentis interundatum varietate apprimè decet*. Sic

Vsus & impigre simul experientia mentis;

Veteres tellure recludit

Thesauros

Ut Poeta ait.

Verum hæc omnia luculentius ex scriptis ipsius, propediem lucem aspecturis (in quibus noua plurima ab ipso detecta & obseruata sunt) curiosus Lector docebitur.

Hicidem Princeps *Therebintini* simul ligni ad antiquorum morem elaborandi, ex quo mensæ, scrinia, capsulæ & varia supellex conficitur, vsum nobis reuocauit, ac denuo *Romanis* suis ostendit. Abundant verò hac arbore montes sub ditione ipsius gemini, *Scopulosus* vnus in *Umbria*; alter altissimus *Iani*, *Genaro* appellatus, in *Latia Albunea* illius *Tyburtina Sybillæ* olim sedes, quem omnium nunc primùm candentem, & vltimò eadem spoliatum ex VRBE contemplamur.

Ex Therebintino ligno varia & venusta supellex.

Proh quanta in hoc plantarum varietas! Quanta in eodem circa finem Maij florum amenitas! Quæ auræ ibidem tum spirantis suauitas! Quàm spatiosa in summitate eius adinstat Amphitheatri cincta planities! Quàm copiosæ limpidissimarum aquarum ibi scaturigines! Apud hos fontes *Albuneos* sic à Sybillæ nomine dictos, ante XIV. annos, dum magnam diei partem non sine dulci labore lustrandis eruendisq. plantis, cum Principe nostro, uti aliarum scientiarum penè omnium, ita quoque rei Plantariæ & amantissimo & peritissimo, operam dedissemus, confedimus vespere, & *fracti membra labore* Anticeno nos refocillauimus *Ioannes Terrentius*, *Theophilus Molitor*, *Henricus Coruinus* & Ego, Herbarum studio omnes addictissimi. Sub noctem tandem in Arce & Oppido Principis, quod dicto monti incumbit *Sancti Poli* nuncupato, ut corporis vires basilicæ excepti epulatione collegimus, ita dulci animum pabulo, suauissima nimirum confabulatione, ac philosophicis symbolis recreauimus.

Montis Iani Genaro dicti encormium.

Profectus est ad eundem nunc Montem eiusdem Principis *Casij* Medicus *Ioannes Bapt. Vindhierius Bauaro-Schonganus* ad *Lycum*, Vir præter medendi artē, polioribus etiam litteris bene cultus, & Anatomies ac Herbarum scientiâ non leuiter tinctus; ut selectioribus & tam virtute quàm raritate præstantioribus plantis Principis sui penum & Hortos, ac nostrum quoque Viridarium *Vaticanum* luculentiora & auctiora faciat.

Ioan. Bapt. Vindhierius Germanus Medicus & poliorum litterarum bene doctus.

Porro, ut in viam reuertamur, Aristoteles 8. Hist. Anim. 28. Cum non locis omnibus animalia quælibet aut nasci, aut translata viuere docuisset: Pantheras in Asia

in Asia potius reperiri, in Europa nullas. Tigrides verò Africae & Lybiae prae-
cipue tribuere videtur. Adiunxit in Asia bestias esse efferaiores, fortiores
Europa, & in Africa multiformiores; unde proverbum, quod ex Aristotele

Canes La-
conici &
Indici vn-
de nascun-
tur.

Diversorum
animalium
corus.

An Tigri-
cum Cane
sit similitu-
do.

Leones &
Tigres ad
Feles po-
tius, quam
Canes ac-
cedunt for-
ma sua.

Tigres à Pa-
ntheris rari-
tate & no-
bilitate dif-
ferunt.

Inter qua-
dringentas
& decem
Pantheras
vna olim
sola Romae
Tigris com-
paruit.

Tigris à ve-
teribus val-
de negligē-
ter descri-
pta.

Quod in-
ter Aves
Pauo, hoc
inter qua-
drupedes
Tigris est
pulchritu-
dine, ex Gil-
lij descri-
ptione.

Tigres in
aliquibus
locis du-
plo sunt
Leonibus
maiores.

Plinius delumpfit *Semper aliquid novi afferre Africam*. Nam ex varia animalium
commixtione novae animalium formae videntur, ut Canes, inquit, Latine
ex Cane & Vulpe, Canes Indici ex Trigide & Cane. Quae si vera sunt, debet
ni Tigris similis esse, nec plus ab eo, quam Vulpes aut Lupus distare. Idem
ipse enim Aristoteles 2. de Generat. Animal. cap. 5. concepta haec verba habet
*Coeunt animalia generis eiusdem secundum naturam. Sed ea etiam, quorum genus di-
versum quidem, sed natura non multum distat, si modo par magnitudo sit, & tempora
aequant graviditatis, raro id fit, sed tamen fieri & in Canibus & in Vulpibus, &
Lupis certum est. Canes etiam Indici ex bellua quadam sive ili & Cane generantur,*
sive, ut in Graeco est in *Suppl. rind, nro d'vss*. Hanc autem belluam cani similem per-
lo ante dicto loco explicauerat Aristot. Tigrem esse. Ast ego hic non video,
quae Tigri cum Cane similitudo existat, nisi & Felem sic Cani similem ducere,
à quo multum aberrat. Tigrem enim ad Feles, & minimè ad Canes pertinere,
re, posterius probabo. Nemo siquidem inficiabitur facile, Tigrem Leoni multo
propinquiorem, quam Lupo esse: hic autem ad Canes magis, ille ad Feles
accedit.

Tigres porro à Pantheris raritate & nobilitate differre, vel ex Plinio disci-
mus cum enim Romae quadringentae & viginti, vna vice Populo Panthera osten-
derentur, non nisi in Cauea Tigris sola comparuit, libet ipsum Plin. 8. Histor.
Naturalis cap. 17. audire: *Senatusconsultum fuit vetus, ne liceret Africanas (hoc
est Pantheras) in Italiam adhibere. Contra hoc tulit ad populum Cn. Aspidius Tribu-
nus plebis, permisitq. Circensium gratia importare. Primus autem Scaurus Aedilum
sua Varias (hoc est Pantheras, siue mares siue feminas) centum quadraginta ve-
uerfas misit. Deinde Pompeius Magnus quadringentas decem. Diuus Augustus qu-
dringentas viginti. Idem Q. Tiberone, Fabio Max. Coss. IV. Nonas Maias Theatrum
Marcelli dedicatione Tigrin primus omnium Romae ostendit in Cauea mansuetum.*
Diuus vero (laudius simul quatuor. Hic noto Plinium Pantheras vocare, *Afri-
canas*, quod creberrimum hoc genus ut ait, *sive in Africa & Syria*. Aristoteles in
Asia reperiri eas dixerat. An in Africa, nec ait nec negat: in Europa tamen
illas produci negat.

Sed dolendum planè est, quod nec Aristoteles nec Plinius Tigridis nobis fi-
guram coloremque exactius descripserunt. Petrus Gillius vir eruditissimus,
Æliani interpres, ex suis ad hunc accessionibus à Porphyrio, Heliodoro & Oppia-
no desumptis, haec nobis de Tigride scripta reliquit: *Tigride nihil, inquit, ex om-
nibus feris ad spectandum iucundius Naturae solertia finxit. Nam forma pulchritudine
tam valde inter feras eximia est, quam longè ceteris ambus Pauo excellit. Leone
minò similis videtur, praeter solam pellem, quam variam maculae purpureae &
efflorentes exornant. Ad cursum omnibus feris praestat. Megasthenes scriptis man-
davit, in Prasijs Tigres gigni Leonibus duplo ferè maiores, eo robore, ut si de ma-
suetis vnus à quatuor hominibus ductus, Muli posteriorem pedem comprehendere, et
se trahat.*

Hic ego duo obseruanda existimo. *Primum*, maculas purpurascences non ni-
 gras describi, quæ etiam an orbiculatæ, an oblongæ sint, haud patet. *Secundum*,
 eius magnitudinis Tigres esse, ut vel Leana æquent, vel in *Prasij* Leones duos
 corporis habitu superent. Quæ notæ faciunt, ut de illis, quas in Italia non raro
 videmus Tigres, quarum non paucas semper Serenissimi Hetruriae Magni Du-
 ces (apud quos admiranda Naturæ opera quamplurima alia conspiciuntur) An omnes
 aluerunt, dubitare quis possit, Tigres potius an Pantheras nominare libeat, il-
 las præcipuè, quæ Leonibus multo sunt minores, & nigris orbicularis non vir-
 gatis maculis colorantur. Scaliger Exercit. CCVIII. aduersus Cardanum
 non procul ab hac opinione abit, quamuis alia persuasus ratione. *Tigrem dicunt*
animal ferum Indi hi, inquit, *quos equidem iure ac merito orientales voco. At cum ego* Scaliger
Pardum puto, quandoquidem & cursu minus valet, & ex insidijs victum querit. Etc. potius Par-
 am saltu in arborem quampiam & cum se dederint, in ea latitant, Vnde in viatores, aut in dos putat,
 alias insiliunt feras. Ad quod de Pardo quoque prodiderunt. Eligitur Pardus Indus. quos in Ita-
 lia Tigres
 vocamus.

In hac ipsissima Exercit. duo adhuc sunt alia, quæ minimè mihi reti-
 cenda videntur. *Primum*, quod circa finem legitur, & hoc est: *Non est obseruatio*
commendanda si pardus est Panthera, quid sit apud Xenophontem in Commentario de Duo notan-
Venatione, cum utrumque statuit separatim παρδαλις & πανθηρ. Hic Scaligerum ite-
 rum confundere aduerto Pantherem cum Panthera siue Pardale, cum tamen su-
 pra apertè docuerim, longè diuersum animal esse, quod Aristoteli Panther, ab
 eo quod Græcè ipsi Pardalis siue Pardalia dicitur, quod Latini, Plinius præ-
 ferunt, & posteriores omnes Latinè loquentes Pantheram vocarunt, & ipsemet
 hic Xenophon inter Pardales & Pantheres, ut Scaliger monet, discrimen facit,
 quod huic solum sufficere potuerat. *Alterum* quod moneam, circa principium
 legitur. Duo erant ait, *Neraci inter Clathros Regis Nauarra Leones: horum vnus* Bona fide
cum obisset, eius collum ab alijs visum: à quibus accepi non esse vnico, sed vertebris con- Scaliger fa-
stare. Nunc nuper alterius effosso cadauere, idem nobis compertum est. Macæ tua virtu- tetur aduer-
 tem Scaliger, sic itur ad secretiora Naturæ veritatilq. adyta. Fateris tandem lus Aristoteli
 oculatis cōiunctis testibus, magnum Aristotelem dum opinabatur collum Leo- collū
 nis vnico osse rigere lapsum fuisse, quod ego supra de Lupo aduersus eundem. Leonis nō
 longa quoque sermonis serie pertexui, eiusq. hallucinationem demonstraui. Et osse rigido
 forsan hinc Iul. Solinus Polyhistor errorem suum hausit, cum cap. 28. de Hyena & vnico
 hæc scribit Hyenam quoque mittit Africa, cui cum spina riget collum continua vnitate: Hyenæ col-
 flecti nequit, nisi toto corpore circumactō. Hoc ego enim, licet Hyenam nunquam vi- lum vnico
 derim, aut vilurus sim, ex animalium Anatome adeò non dicam incertum, sed osse à Soli-
 salum esse aequè certus sum, atq. nomen meū calleo. Sed de hac controuersia, no constare
 dum de collo Lupino agerem, plura ante dixi. Sæpè etiam meo periculo didici, re perhibetur.
 difficile esse aliquid probare,

Si ratio potius, quàm res persuadeat ipsa,

Ut Lucretius optimè loquitur.

Atqui, dum in hoc dubitationum inuolucro hærerem, accedo Illustrissimum
 Dominum Ioannem Ciampolum Lynceum Florentinum fautorem & amicum
 mihi colendissimum, ut si quid ipsi de Tigribus perspectum foret, explora-
 rem: cum similia sæpius animalia in Theriotropheio, seu ferarum viuario, Serenissi-

Ioannes
Ciampolus
Secreta-
rius Ponti-
ficius.

fimi Magni Ducis Hetruriae, Florentiae, sua nempe in patria, vidisset. Est autem vir hic non solum in Historia sacra & profana exercitatus, Philosophiae reconditoris, & verioris Mathematicos Condus ac Promus, à Galileo Galilaei V. CL. aestimatus, sed ea etiam Ingenij amœnitate ac felicitate praeditus, ut in prosa verbaque oratione, Ciceronis ac Pindari æmulatione, Latino & Hetrusco stilo ita polleat, ut vix hodie reperiatur facundior alter; summis proinde ob eloquentiam Pontificibus carissimus, cum iam secundò in scribendis ad Principes Christianos literis Apostolicis, quas *Breua* dicunt, ab ipsidem adhibeatur: eius etiam domus ab omnis scientiae & elegantiae cultoribus, tam indigenis quam aduenis, quasi Oraculum quoddam vel Eruditionis Templum quotidie frequentetur. Verum perspectis ipsi lectisque rationibus meis, eodem mecum in dubio mansit, an reuera, quos hodie Florentiae *Tigres* appellant, Tigres sint, an Pantheræ potius antiquorum existimandæ, si summo rigore & Plinij praesertim autoritate lis esset decidenda. Et ecce, dum sic haeremus, commodum ipsum salutat aduenit Reuerendus admodum Pater F. Gregorius de Bolivar Hispanus Placentinus, Ordinis S. Francisci de obseruantia dicti, qui annos XXV. integros in *America* vixit, Regnum utrumque *Peruanum* & *Mexicanum*, plurimalque adhuc incognitas alijs, nec descriptas noui orbis prouincias peragrauit, verbo & exemplo infideli illi populo (cuius tres diuersas linguas optimè callet) CHRISTI Euangelium annunciando, & ad veram ac Catholicam fidem illum inducendo: cuius rei gratia ad *Molucas* quoque Insulas & *Orientem* ipsum penetrauit. Hic nostram facile diremit litem, eaque de animali proposito nobis enarrauit, quæ ad rem maximè facere videbantur. Tum ego, hoc inquam,

Hic mira
nobis de
nouo orbe
& huius
Animali-
bus reru-
lit.

Hoc placet, hæc dubiam vincit sententia mentem.

Mirabilia, & alia quam plurima de nouo nobis orbe recensere, quorum post hac nonnulla scriptis meis inferam, quæ tunc auidi, & ab ore ipsius pendentes excipiebamus. De *Tigribus* autem *Americanis* (inter quas istud animal, cuius hic effigiem exhibemus, vlla absque controuersia collocabat) quæ dehinc sequuntur fideliter ab ipso nobis communicata, scribemus.

Hic breui
Historiam
Americana
edicens
est.

Ne verò quis retulisse ipsum existimet, quæcunque in buccam ac mentem venerint, sciat industrium ac Religiosum hunc virum à *Generali* ordinis sui Antistite magni fieri, & Historiam *Americani orbis* non modo adfectam in scriptis, sed penè iam confectam habere, qua, Deo volente propediem fruamur. Hic enim autopsia plurimorum mores animalium, proprietates ac membrorum constitutiones exactè ad eò didicit, ut iustè ac meritò pluribus ipsum prætulerim Authoribus, qui

*Sapiunt alieno ex ore petuntque
Res ex auditis potius, quam sensibus ipsis.*

Hunc autem in sensum Tigrem nobis Americanam delineabat, eiusque proprietates describebat.

Tigris Ame-
ricana a F.
Gregorio
Bolui Hi-
spano de-
scripta.

Tigris ferocissima ac fortissima est omnium animalium, quas India occidentalis producit. Reperitur in plurimis Americae regionibus tam *Nova Hispania*, seu *Mexicani*, quam *Peruani Regni*: Et ibi copiosius, ubi extenti ma-

his, atque impenetrabiles montes sunt positi, qui, quò horridiores & magis alperi sunt, eò terribiliores & efferaiores hæc bestia reperitur. Rarò autem in plantis stabulantur vaganturque, exceptis tamen *Peruanis* prouincijs quibusdam, quales sunt *Chircas, Lipes, Atacama, Tucuman & Paraguay*. Et hanc maximè ob causam, quòd siluæ passim hîc sint vastissimæ, densissimis confæ arboribus ad plurimas Leucas extensæ, & asperrimis subiacentes montibus, in quibus vllò absque impedimento filiorum procreationi & educationi operam dare facilius possunt. Accedit, quòd prouinciæ istæ copiosissimis abundant animalibus, quæ Tigribus in victum & horum filijs in pastum cedunt. Sunt autem, *Vacca & Tauri* siluestres, *Equi & Equæ* feræ, *Alces, Cerui, Dorcades* seu *Capreoli, Gamos, Guanacos, Vicunnas* & plurimæ aliæ bestia, quæ in Tigrum sustentationem ibi procreantur.

Vbi reperitur.

Pastus Tigridum in America.

Propter hanc pastus abundantiam, ac Climatis eius proprietatem maiores efferaioresque ibi Tigres generantur, quàm in vlla orbis vniuersi parte, & tales profectò, vt cum quouis etiam ferocissimo Africæ Leone duellum committere, & indubitatam reportare victoriam possint. Vnde iure ac meritò in *America Tigridi regale sceptrum*, quod apud nos *Leoni* debetur, & dominium in omnes omnino belluas assignatur.

Tigridi in America, & no Leoni sceptrum regale debetur.

Magnitudo talis est, vt altitudine sua ordinaria quatuor aut quinque palmos attingat, faciliè etiam excedat: longitudine ad sex vel septem extenditur. Formosissima, & colorem benè maturi Aurantij pomi referente pelle à Natura Tigris ornata est plena maculis, quarum extremus circulus punicei siue spadicei (*Lionato* dicunt Itali) est coloris: vicinior & interior albicantis; & centrum ipsum nigricat, & quò maculæ hæc, quæ tot oculos repræsentant, caput dorloque sunt viciniore, eò florent rotundiores; oblongiores verò reduntur, quò magis ad ventrem & crura belluæ accedunt.

Magnitudo huius.

Pellis formosissima.

Aspectu truci horrendum est animal. Oculos scintillantes ac penè ardentes ostendit. Pedes tam grandes ac robustos, anteriores præcipuè, quibus manuum vice vitur; ob id in quinque ungues diuisos; vt ad reliquum corpus collati vix aliqua appareat proportio. Hinc mirū minimè est, quòd Taurum per medium ferme diuidere, armum eius certè, aut coxam vnica tantum percussione vnguibz acutissimis maximisque detrahare valeat.

Aspectus trux.

Pedes fortissimi.

Est animal agile valde seruatò tamen in motu suo decore, & quadam vt dici solet, morū grauitate. Vnde velocitatem suam vix aliter prodit, quam tribus primis in saltibus maximè præcipitibus: his enim, dum ad animal capiendū collinat, vitur, vt ferè quicquid gestit, capere possit; qui si minus ex desiderio ipsi succedant, ab incepto desistit. Verum hoc rarissimè contingit, vt quòd intendit, non allequatur. Ac propterea, antequam aggrediatur, considerat opus, ac velut consilio in arena capto, prius stationem certam, vnde possit ex insidijs erumpere, exquirat. Perspectas suas maximè vires & valorè habet: quare, vbi ex dictis animalibus aliquod occiderit, vt primum sanguinem omnem suxit, dentibus arreptū humerisq. impositum, retorquendo versus animal caput, trium etiā spatio miliarium ad filios aut faminam suam lactantem illud deportat; & si vnum sustollere possit, adfert, simulque venandi & bestias adoriendi filios ar-

Agile animal cum decore quodam.

Prædum quomodo ferat.

Docet filios suos
artem venandi.

Duos saltem parit
catulos.

Imperfectos abijcit
filios.

Humana carne valde delectatur.

Hispanis magis parit.

Ignem terretur.

Modi Tigres capiendi.

Non potest nisi crassas
admodum arbores ascendere.

Pelless Tigriū colunt
alias iuxta possitas.

tē edocet, assistendo omni que procurando diligentia ne praeda aufugere possit.

Ordinariō duos saltem catulos partu edit, nec pluribus famina lac præbet.

Partum habet molestissimum. Et si ex filiis aliquem cum aliqua imperfectio-
ne & naturali defectu nasci contigerit, genitores illum vel occidunt, vel con-
trire nolunt.

Est Tigris infestissima omnibus armentis, hominem, nisi prius ex carne
eius comederit, timet potius. Huius autem ubi semel sanguinem & carnem
degustavit, mirum, quā palato ipsius arrideat; ita ut ab ea postmodum ab-
stinere non valeat; persequaturque ipsum ad quadraginta etiam millaria,
summa cum attentione, vigilantia, & patientia, donec tandem incautum,
nocturno præsertim tempore, & dormientem adoriatur.

Hoc maximè animadversione dignum est, si dormientem in cubiculo Ca-
nem simul & hominem offendant, occidet primò Canem, post hominem lace-
rabit: sin verò hic Hispanus fuerit & mancipium aliquod ex *Nigritis* & *Gua-
nea* secum habuerit, & hoc primò interficiet. Sin hominem Americanum,
hunc primò similiter adoriatur. Ita, ut hoc planè *Hispani* privilegio ijs in par-
tibus gaudeant, quòd his quā maximè Tigres parcant, nec nisi ultimo de-
mum loco deuorent. Quod si plures, omnesque Hispani fuerint, ex his primò
illum, qui pusillanimis magis & excors fuerit, trucidabit.

Non est securior ab hac bellua se defendendi modus, quā ignem ipsi oppo-
nere, hoc est, vel faculam ardentem, vel titionem accensum, & ego ipse (in-
quit F. Gregorius) altera manu gladium, facula tenens altera, Tigrem profugavi.

Modus verò capiendi & interficiendi eas, talis est. Ponuntur *decipula* ex for-
tibus compactæ asserebus, quibus intus Canis funiculo illigatus aptatur, sicq. ubi
deprædatum Tigres Canem eiulantem accesserint, decidunt muscipularum
instar asseres, qui, cum impositum ex lapidibus pondus mille & quingentarum
librarum habuerint, aut Tigrem occidunt, aut semivivam saltem relinquunt.
Subinde retro aliquam se arborem Venator recondit, Tigrim sagitta aut plum-
beo globo traijcit ac confestim arborem ascendit, iisdem in bestiam armis de-
nuo fulminaturus. Veruntamen, si arbor crassæ admodum sit magnitudinis,
celerrimè in eam Tigris salit, & inimicum suum occidit. Quare Venator
aut bipennem aut acinacem secum fert acutissimum, quibus salienti animæ,
vel manus vel truncum saltem cui ungues figit, detruncet, atque humi sic pro-
sternat. Si verò arboris truncus nō sit crassior, quā v.g. mediū hominis medio-
criter crassi corpus, ascendere bestia minimè valet: sic enim, dum truncū ample-
xari satagit, unius manus ungues alteri infigit, ac sibi ipsi impedimentum
creat. Erit igitur securior venatori arbor tenuior, quā crassior, dummodo
fatis alta sit; alioquin vnico in eam saltu, quo plurimum valet, prorumpet &
unguibus arreptum venatorem detrahet.

Evidentissimum & hoc signum est, cæteris Tigrem bestiis in America
dominari: quòd nimirum, si plurimarum detractæ pelles cum hac ipsa in arca
quadam concludantur, facilè omnes reliquæ depilabuntur & eò citius illæ, quo
huic iacent viciniore, solà Tygrinā pilum suum firmum fixumque retinente.

Est Tigris tolerantissimum famis sitisque animal, hanc ad quindecim
illam

idam ad octo facile dies suffert. Leonis modo Tertianam febrim patitur, cam-
que sex saltem diebus in qualibet Luatione; tribus diebus nempe ante, & toti-
dem post Lunæ conjunctionem. Tunc temporis ad remotiora loca recedit, &
quali elanguescens animi ferocitatem deponit. Ex rapina viuit, nec præter
carne quicquam comedit: quare indifferenter animalia quæuis adoritur, nulli
parci: quin arbores quoque dextrissime conscendit, & magnarum auium
nidos vastat, pullosque earum deuorat: verum id summa præcauet diligentia,
ne plumas deglutiat, quæ presentissimum ipsi venenum forent. Quod si aues
illas deplumare non valeat, solum exsugit sanguinem, auibus ipsis abiectis.

Suffert egre
fame & sitim.

Patitur Ter-
tiamam.

Pinguedo huius animalis, non aliter ac Leonis aut Pantheræ subtilians valde,
magnamque penetrandi vim possidet. Retractis inseruit nervis, siue in collo il-
li fuerint, siue in manibus pedibusque, & propterea nisi dextrè hæc vinctio ap-
plicetur, periculo non caret.

Medicamē-
ta ex Ti-
gre.

Viuntur *Americani* corollis ex dentibus Tigris confectis, quas filiorum suo-
rum collis circūdant, easque aduersus Anginam, destillationes ex capite & alia,
quæ asperam Arteriam infestare valent accidentia, plurimum momenti ha-
bere sibi persuadent.

Summa, hoc animal plurimas alias proprietates quin obtineat, nullum est
dubium; quas nobis tamen cognoscere minimè licet, quod indomitum sit,
ac homini parum sociabile, quodque domesticum etiam quodammodo reddi-
tum, horrorem tamen intuentibus incutiat.

Nō omnes
Tigris pro-
prietates
adhuc per-
spectæ.

Atque hæc hæctenus F. *Gregorius de Boluiar* partim Hispanico, partim Italico
idiomate non sine voluptate auscultantibus nobis recensuit, latinè utique
à me expressa, coque libentiùs, quod maximam eorum partem cum veterum
enarrationibus conuenire reperio.

Explicatur
allata histo-
ria.

Et imprimis quidem esse Tigrem animal ferum, indomitum, sæuum, atro-
cissimum, ex his Ouidij verbis discimus.

Ferocitas
Tigris.

Neque enim de Tigride natus,

Nec rigidos filices, solidumue in pectore ferrum,

Aur adamanta gerit; nec lac bibit ille Leena.

Et Virgiliana Dido in maritum, ut fingitur, sæuum ac crudelem Æneam.

Hyrcanæque admorunt vbera Tigres.

Nec mirum, quod antiquis tantum in *Taprobane*, *Hyrcania* & *Armenia* maximè
celebrarentur Tigres, cum *America* nulla adhuc notitia esset, in qua cum
habeant Tigres, qua suam exerceant feritatem, magnam bestiarum copiam,
crudeliores etiam alijs perhibentur. Quamuis & Romanorum in spectaculis
Martialis Tigrem introducat, qui Leonem laniauera, quod in siluis, inquit il-
le, ausus non fuisset. Martialem ipsum audire libeat.

Rome olim
in specta-
culis exhi-
bita.

Lambei securi dextram consueta magistri

Tigris, ab Hyrcano gloria rara iugo.

Sena ferum rabido lacerauit dente Leonem,

Res noua, non ullis cognita temporibus.

Ausa est tale nihil, siluis dum vixit in altis,

Postquam inter nos est, plus feritatis habet.

Maculae in
Americana
Tigre non
oblongae.

formosissima pelle ornatam esse ex nostra, P. Gillij, & P. Gregorij descriptione patuit; qui tamen à Veterum maculis hac ratione distinguit, quod in Tigribus suis oblongas & virgatas, nos orbiculares agnoscimus. Ut partim ex Plinij mensis Tigrinis partim ex Oppiani 1. de Venatione verbis colligitur, dum *Equorum quos Orynges appellat, aliquos floridis decorari maculis multis, sine tamen oblongis Tigrium instar; alios vero rotundis, ut Panthera, scriptum reliquit. Et Solinus: Tigres, inquit, bestias insignes maculis notae, & pernicitas memorabiles reddunt; fuluo nitent, hoc fuluum nigricantibus segmentis rotundatum varietate apprimè decet.* Color hic fuluus cum nostro valdè coincidit, maculae discrepant.

Tigris animal, & flumen à velocitate dicta.

Verùm hæc macularum varietas (quæ tamen circa ventrem in nostra quoque Tigre sunt oblongiunculæ) earum Naturam forsitan nihil immutat, quemadmodum nec velocitatis defectus, cum veterum Tigres velocissimæ habeantur: vnde *Tigris* vocabulum, Armenæ originis, *Sagittam* significans, quod huic bestiae ob agilitatem, & rapacissimo illi flumini ob cursus velocitatem suis impositum. Quare celeritatem summam indicare volens lib. 5. Lucanus dicit,

Ocyor & cali flammis, & Tigride fæta.

Idem animal in diversis regionibus natum posse differre in aliquibus.

Nostræ autem Mexicanæ, non nisi primis tribus saltibus sagittæ instar in bestias inuolant. *Gonzales* profectò de *Ouiedo in Historia sua India Occidentalis*, Carolo V. inscripta, Tigrem describens, non mirum esse ait, si eiusdem etiam speciei animal sub diuerso climate natum, non eisdem planè mores & proprietates habeat: Hoc enim in plantis & quam plurimis alijs rebus sæpè viuientes se tamen non obstinatè huic sententiæ repugnantibus obistere, nec Americanas has bestias veras esse Tigres adstruere velle.

Tigris Americana vera Tigris.

Ast ego omninò veras esse Tigres arbitror, nam quod mox describendum sequitur animal, à præsentem multum differens, Pantheræ vel Leopardi potius nomen & naturam exprimere videtur. Cuius historia hanc ipsam magis dilucidabit. Cæterum in depingenda sua non variat *Ouiedus* Tigride, à nostra descriptione: ait enim, caput ei magnum esse Leonis instar, & hoc cum toto corpore maculis scaterere nigricantibus, colore suauerubente easdem plurimo ambiente amæno adeò, ut picturæ respondeat pulcherrimæ; vel, ut mihi videbatur, peristroma artificiosè elaboratum & acu pictum referente.

Flos Tigridis.

Mirari itaque desinant curiosi plantarum cultores, quod *Mexicani* florivultuissimo, quem studiosè in Hortis suis alunt, lingua sua *OCOLOXOCHITL* dicto, *Tigris* appellationem dare voluerint.

Hic enim *Flos Tigris*, (etiam à *Dodonæo* & *Lobelio* exhibitus, sed nec visus ipsis, nec bene satis delineatus) ruber est, magnus, ternis constans folijs, sed circa medium pallens, albusq. & Tigrinæ pellis more maculosus; vnde & nomen traxit. Insigniemus igitur Tigridis nomine hoc nostrum animal, utentque *Quiedus* se minimè repugnare dicat, si quis nec Tigrem nec Pantheram, sed ab utroque differens aliquod animal dicere malit. Splendorem in oculis, ignis instar rutilantem *Oppianus* agnoscit: & pedum robur maximum, supra etiam insinuat, ubi dictum, quod Mulum quamfacillimè trahere possit.

Alius interficiendi Tigres modus.

Præter dictos iam duos modos interficiendi Tigres, tertium *Petrus Martyr* addit in sua *Occidentalis Oceani descriptione*, cum meminit in excauata scrobe cre-

tibus

ribus strata, & sudibus acutis in fundo fixis, Tigrem incidisse, ibique hæsisse, & quendam qui ex illa carne comederat, retulisse, quod bouina non deterior esset. Improbatur tamen Galenus 2. de Alimentor. facultatibus eos, qui Vulpium, Canem, Pantherarum ac similiarum bestiarum carnes vorant. Et fors non incongruum fuerit, cum carniora sit bestia, deleteriam herbam escæ ipsius immiscere, quemadmodum Aconitum Lupos necat. Americanæ Tigres ardentibus facibus; Veterum illæ Tympani sonitu abiguntur & ad insaniam ferme adiguntur ut Ælianus & Plutarchus testes sunt. De partu nihil ferè apud antiquos de Conceptu hæc fabula existat: *Cursu similis est*, inquit Oppianus Zephyro genitori suo, nam à vento eos concipere falsò creditur. Putarunt nempe aliqui Tigres omnes fæminas esse. At nos supra ex Aristotele docuimus, ipsum credibile Tigrem marem cum Cane fæmina coire, indeque nasci Canes Indicos.

Quem saporem carnes Tigrina habeat.

Tympani sonitu nostras Tigres terrentur.

An à vento Tigris concipiat.

Partus cur molestus.

Molestia, quam in partu Tigris experitur, forsitan ad præacutos catulorum vngues erit referenda.

De ijs, quæ Plinius de raptu fœtuum habet, ubi raptor catulorum appropinquante matre abijcit vnum, quem illa tollens paululum moræ trahit, dein iterum consequitur, donec in nauem ingressò raptore, irrita sæuiat in litore feritas; Americani nihil sciunt. Interfecta enim prius matre, aut absente, facile fœtus rapiunt.

Quod autem Americana Tigris Canem prius, aut mancipium, aut vilioris saltem animi hominem dilaniet; habet nescio quid occulti Naturæ miraculi. An forsitan quod Canes impares sint congregiando, & repugnando, illi citius metuant, nam ut Virgilius,

Cur Tigris ultimo cordatos deuoret.

Degeneres animos timor arguit.

Et ideo minus resistunt. In hunc puto censum illa sunt, quæ Scaliger exercit: CCVIII. aduersus Cardanum de Tigre an Pardo? habet: *Indam fæminam, cum intra duos Hispanos somnum caperet, neglectis illis ac relictis, in mulierem inuasisse.* Contrarium in Leone docet, hunc nempe dormientem Virum, & eius solummodò, ut ac nasum abstulisse, relictis coxarum musculis quibus pinguius pasci potuisset, & fælos prope cubante.

Contrarios mores Leo dicitur habere.

Quod huius pellis aliarum pellibus bestiarum iuncta, eas depiles reddat; simile quid in Aquilarum pennis narratur, quæ Anatum pennis commixtæ, has omnino perdant.

Hanc ita egregiè famere & sitire posse, forsitan rapacibus omnibus commune erit bestiis; certè in Lupis hoc ipsum vidimus, quod ubi præda in promptu est, ita se ingurgitent, ut pluribus postea diebus habeat stomachus quod digerat, si victus, quod sæpe accidere potest, deficiat.

Cur possit diu famem ferre.

De medicamentis non est quod addamus quid-

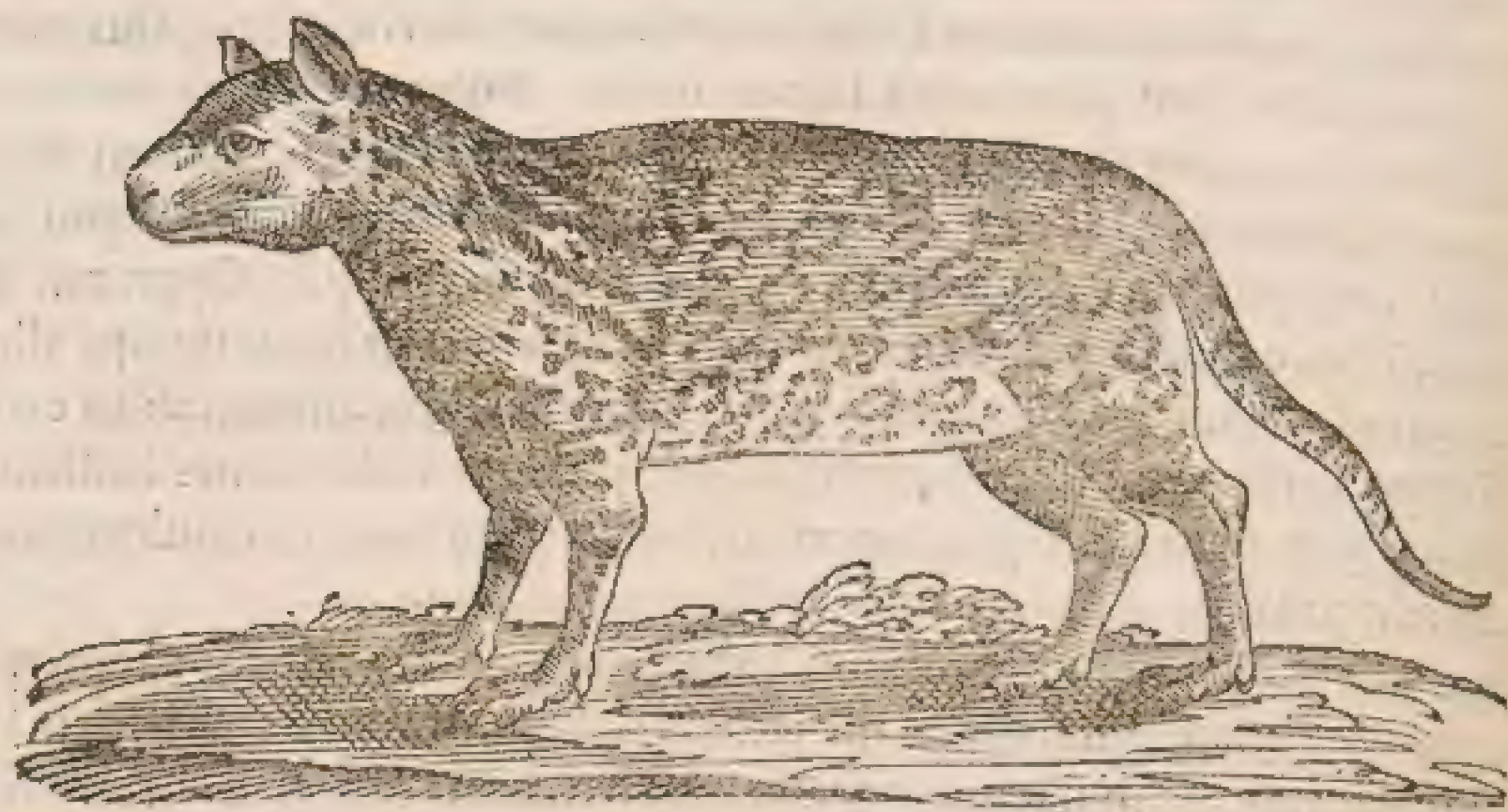
quam, cum in Historia de his

abunde sit anno-

tatum.

TLACOOZELOTL. TLALOCELOTL.

Catus Pardus Mexicanus.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

SI, quod nunc in Theatro comparet, animalis figuram spectemus, cum antecedente nonnihil corporis delineatio congruit: si colorem & maculas, quibus pingitur, plurimum discrepat. In hoc totius color corporis non rubicundus, sed subniger aut obscure cinereus apparet, præter ventrem tamen, qui albicat. Maculae nec ordinatae adeo, nec ita rotundae, roseae coloris & figurae, sed oblongae, nigricantes omnes, in medio verò albicantes sparguntur. Crura non ita fortia, pedes anteriores albescent. Dentes exerti hic nulli terrent, & pili ut in prægresso, aut circa barbam aut rictum vix ulli conspiciuntur. Caput quod Felinum est, in hac effigie paulo minus, quam in autographo representatur.

SCHOLIA EIVSDEM.

Obscura
Antiquorum
scripta summam
nobis
difficultatem
pariunt.

Quanto ingenio ac studio Zoographi maculorum naturas animalium non penicillo, sed calamo depingere conati sunt, tanto mihi & ampliore forsitan labore, eorum vel sensum indagare, vel ubi à via veritatis deflexerunt, intento, ut dicitur, digito ad eandem eos reducere evincendum fuit: Ut Augiæ stabulū quis citius Herculeo planè labore expurgare anniti debeat, quàm Veterum discordantes plerumque sententias conciliare. Aliquid iam in Tigre præstitisse mihi visus sum. Iam alterum, à priore non multum dissimile animal sequitur, quod *Panthera* fortassis nomine cuiuspiam insignire libebit.

Julius enim Solinus cap. 20. Panthera quoque numerosa sunt in Hyrcania, inquit, minutis orbiculis superpicta, ita, ut oculatis ex fulvo circulis, vel cerulea vel alba singulari

Anguatur tergi supellex. Cum paulo ante Tigris fuluum colorem, nigrantibus segmentis & non orbiculis interundatum obtinere scripsisset. *Distinctio hæc* Tigridis & Pantheræ è maculis, ex Plinio quoque clara est in mensis Pantherinis & Tigrinis, ut capite superiore disputauimus. Erit igitur hoc præsens animal Pantheræ multò, quam Tigri viciniùs, si positam rectè descriptionem contempleris.

Animal hoc magis cum Panthera, quàm Tigre conuenire videtur.

At enim hæc bestia ferocitatem, quæ Pantheris æquè atque Tigribus innata est, vix vllam ex aspectu minatur, cum ad Felis potius similitudinem accedat, quam Tigris, à qua Panthera non multum abit. Et cum, ut Petrus Gyllius in Aeliano ait, *velocissimè currant & recta via ferantur Pantheræ, ita ut dices sagittam nervo expulsam*; Ventris profectò crassities, quæ in hoc animali nostro conspicua est, agilitatem haud tantam arguit.

Cur nò sit Panthera nostri orbis.

An igitur, quando hic Americanam, & minimè nostri orbis animal describimus, Mexicanam Pantheram indigitabimus? Hoc autem ex ipsa descriptione exactissima, quam idem *F. Gregorius de Bolivar* Hispanico nobis idiomate communicauit, & Latinis ego totidem verbis expressi, manifestum euadet.

An sit Panthera Americana.

Est itaque Panthera Americana, inquit ipse, tam figura, quàm natura sua Tigri valde adsimilis, nisi quod viuaciore & elegantiore macularum colore Tigrem longè superet, quamuis multo sint minores & rotundæ minus, quam in dicta Tigre. Caput huic minus est, & pili vbique delicatiores mollioresque. Oculos verò maiores, sed minus scintillantes: collum & crura graciliora & magis cetero corpori, quam Tigris, habet proportionata.

Pantheræ Americane descriptio F. Gregorij de Bolivar.

Color in Panthera pulcherrimus.

Et, ut Tigre est longè velocior, ita minus ferox est Panthera. Altitudine ad quatuor palmos ascendit, non rarò sex longitudine superat. Ventrem, à costis nempe vltimis ad coxas vsque gracilem habet, qualem in canibus venaticis cursoribus videmus: caudam etiam quam Tigris longiorem, ut ferme terram attingat.

Caput.

Corporis constructio.

Et quamuis animal sit voracissimum, & homini, vbi huius semel carnes gustauit, planè infestum, timidum tamen, & à quo citius quam à Tigre se homo defendat, abigat & interficiat.

Timida, magis quàm Tigris.

Non descendit ad plana & frigida loca, sed in montanis plerumque & regione calidiore habitat, qualis est Brasilia, in qua plurimæ Pantheræ reperiuntur.

Locus habitationis.

Non audet cum Leone duellum committere, nec maioribus ut Tigris, sed minoribus saltem animalibus insidiatur. Timet plurimum Canes, & à paruo aliquo horum facilè in fugam vertitur, & subitis in arborem proximam se salubus recipit, vbi à Venatore sagitta vel globulo plumbeo traiecitur & deijcitur. Si tamen arbori Venator stat viciniùs ad viginti etiam passuum distantiam, summa, quod mirum est, velocitate in hunc se Panthera præcipientem fundit, cum dilacerat & in arborem denuo recepta tamdiu ibi perseuerat, donec à Canibus latratu fessis liberetur.

Quæ animalia adoriatur.

Timet Canes.

Longissimè saltat.

Non patitur Tertianam ut Tigris, nec tanto famem sitimque tempore fult. Propter solam ferme pellem capitur, quæ aspectu pulcherrima est, ideoque quæritur maximè, ut ea ornentur tam Ephippia, quàm sedilia: Carnes tamen eorundem locorum Barbari deuorant.

Non patitur febrem ut Leo, Tertianam.

Pellium vsus.

Alacre
animal.

Non terre-
tur ab igne.

Quomodo
Simias ca-
piat.

An noui &
veteris or-
bis Pā he-
ra conue-
niant.

Rodul-
phus Secū-
dus Impe-
rat. pul-
cherrimas
aluit Ti-
gres.

Posse Ti-
gres dici,
et si non
adeo in ma-
culis cum
veterum
descriptio-
ne conue-
niant.

Discrepan-
tia inter
Pantheras
nostras &
Americā-
nas.

Animal est valde inquietum complexionis calidioris. Visu ac facie sua alacritatem summam, quod in Tigre omnino est contrarium, semper spirat. Magis ipsi sanguis placet, quam carnes, quo sustentatur. Ab igne non terretur. Plerumque in spissis arborum ramis dimoratur, dormitque, in quibus etiam à venatoribus quæritur ac capitur: & non raro cum fames ipsam stimulat, si in alijs arboribus *Simias* aut *Cercopithecos* conspexerit, se mortuum similem in ramis hisce supinam componit, extensis omnibus leniter pedibus. Tum *Simia* illa, prout curiosum est animalium genus, ex vna in alteram saliendo arborem, suisque indulgendo gesticulationibus, ubi periculosa sua ignorantia *Pantheras* viciniore facta fuerint, olfaciunt eam, & an spiritum trahat, exquirunt, quam si mortuam iudicant, iam metus omnis expertes corpori ipsius insiliunt & insultant. Hæc autem occasionem, famem suam abigendi, tam præsentem nata ex inopinato veluti expergefacta, vnguibus suis modo hanc, modo illam *Simiam* corripient & dentibus dilanians, ex arbore in terram præcipites dat, descendit, viciniorem lacerat, quod vult vorat, reliquias verò vel socijs vel alijs affert. Et ita stolidi *Simiarum* curiositas *Pantherarum* fami succurrit, ac nutrimentum optimum præbet. Summa, *Panthera* est animal astutum, velox, formosum & in illis regionibus seu specialissimum quid æstimatum. Hæc ex F. Gregorij nostri accurata non minus, quam vera relatione.

Commodum hic primo indagare fuerit, conueniantne noui orbis cum veteris mundi *Pantheris*? Et quidem quod dictum est, *Pantheram* Tigri admodum similem esse, non abs re est, cum etiam in plerisque nostris hæc ambo animalia concordent, excepta macularum figurâ, quæ in Tigribus virgata, in *Pantheris* orbiculata ab Antiquis describitur. Quamuis vix semel, quod res est, dicam, hodieque veræ Tigres ex nostro orbe allatæ in Aula Augustiss. *Rodulphi* secundæ Cæsaris semper inuictissimi (quo sæculi spatio nec curiosior, nec rerum naturalium intelligentior Princeps vixit) visæ fuerint, quæ magnitudine Leonem superarunt, pulchritudine Pavonem adæquarunt, suo nempe in genere quadrupedum eminentes. Tales non dubito, quin Serenissima & Florentissima *Medicæ* Domus sæpe etiam aluerit, ut ut fiat, sæpe ut *Pantheras* minores Tigribus, harum nomine vulgus honestet. Nec refert multum, si oculorum potius circuli, quam virgarum segmenta in his etiam nostris videantur; nec color vsquequaque cum antiquis congruat. In Canum etenim, Lynceum vulgo dictarum, Equorum & Leonum, quæ non varietas coloris & macularum regionum diuersitate quotidie à nobis conspicitur? Retulerunt autem multi, qui ante hos triginta annos *Rodulphi* Imperatoris Tigres viderunt, quorum Leone illas maiores, insigni capitis magnitudine, pilis mundissimis, orbiculis ex fuluo nigricantibus ac pulcherrimis ornatas fuisse.

Est & hæc inter nostras & Americanas *Pantheras* discrepantia: quod Antiquorum Tigris, ut perhibent scriptores, pulchritudine sua hoc inter quadrupedes existat, quod Pavo est inter volucres. Atqui Americana *Panthera* Tigrem suam colorum venustate longè superat, quamuis utrumque animal spectabilissima sit pelle præditum. Veterum certè *Pantherarum* pelles non illa amœnitas placent, cum dicat Aristoteles *Chamæleonem* habere pellem pallidam nigris

gris distinctam maculis ut *pardalis* hoc est Pardus ut Gaza vertit, Pardus autem & Panthera Plinio idem sunt animal, sexu solo distincta. Et hunc quoque ab Aristotele dictum colorem in Pantheris nostris reperimus, minoribus nempe illis animalibus, quam sint veræ Tigrides, quæ certè & pilo, colore, figura, statura, decorem longè præferunt Pantheris nobiliorem.

Quæ de capite, oculis, collo, cruribus, ac cæteris membris maiorem ad reliquum corpus proportionem habentibus, in enarrata iam historia scripta sunt, inutili planè repetitione porro recensere haud opus est. Operæpretium tamen videtur, hic integrum Aristotelis locum ex cap. 8. physiognomicorum inserere, ut ex utraque genuina descriptione, æquus Lector convenientiam & differentiam inter utriusque orbis Pantheras animo concipere queat. Sic igitur Aristoteles habet: *Pardalis autem inter ea, quæ fortia videntur feminina forma magis est, nisi secundum crura, his autem operatur, & opus aliquod fortitudinis facit. Habet enim faciem parvam, os magnum, oculos paruos albos, concavos ipsosq; circumuagantes magis. Frontem longiorem, versus aures rotundam magis quam planam. Collum longum valdè & gracile, pectus expers costarum, & longum dorsum. Coxendices & coxas carnosas. Quæ verò sunt circa ilia & ventrem, leuia magis. Color autem varius, & totum inarticulatum & incommensuratum est. Forma corporis talis est. In his autem quæ circa animam, pusillum est & furax, & in summa dolosum.*

Pantheræ
delineatio
ex Aristotele.

Et hæc de Antiquorum Pardale, quæ in quibusdam cum nostra Panthera congruunt, in plerisque discrepant. Et ut ea, quæ ultimo loco ab Aristotele allata fuerunt, primo dicam; benè hic monet, quod ex insidijs potius quam aperto Marte cætera animalia adoriatur, quod Aelianus lib. 2. cap. 23. diligenter annotavit, & eundem ferme decipiendi Simias modum, quem in Americana recensuimus, enarrauit. In hoc tamen variat, quod dicat Pantheram non arborem conscendere, sed sub illa in qua Simias videt, se abijcere, nec supinam sed pronam. Cæterùm etiam remissè tibias porrigere, oculos claudere, spiritu compresso se se ab anhelando continere & vero mortuam videri. Tum Simias illas ex audacioribus vnam semel, bis terue, demittere, & ad Pardalis examinandum affectum præmittere, oculos mirari clausos, & ubi spiritum nullum per sentit tractum vel emissum, iam propius omni seposito metu accedere. Hoc ubi loci in arbore conspiciunt, fiduciam & ipsæ colligunt, frequentes ex arboribus decurrunt, saltant, ipsique Pardali ceu hosti suo insultant. At qui tripudium hoc dui non durat, & caro ipsis nimium constat. Nam ubi Panthera, inquit, Aelianus omnia sustinens, ipsas insultando & illudendo defatigatas intelligit, ex inopinato exiliens, earum partem ungibus lacerat, partem dentibus distrahit atque opimum & apudale ex hostibus prandium sibi abundè comparat, & tanquam Ulyssis ancillarum contumelias & procorum, sic diu multumque harum insultationes perpetitur, ut hostes ulcisci queat,

Pantheræ
fraudes in
capiendis
Simijs ex
Aeliano.

Atque dum ex Aeliano hæc ita cum voluptate exciperem, animaduerti Aelopiceam illam Vulpeculam apud Plutarchum libello *Animi an corporis deteriores sint egritudines*. Et altero de septem Sapientum conuiuio, non tantopere suam aduersus Pantheram iactare verlutiam debuissè. Cùm enim coram Iudice ambo

Aelopicea
Vulpecula
cum Pan-
thera de
varietate
lingat.

ce ambo hæc animalia de sua disceptarent varietate, & Pardalis pellem turpiter
 cturam maculis ostentaret, hanc Vulpes flocci pendens sordidum id, nec
 aspectu gratum esse dixit: *Me vero*, inquit, *si introspexeris iudex præ ista pelle va-*
riam magis videbis, morum significans verlutiam, multis modis pro re

Panthera
 Vulpi va-
 fritie vix
 cedit.

alternantem. Hoc inquam Vulpi parum suffragatur, nam veluti iam audie-

Eadem, ut idem Aelianus habet, vas fritie vitur Panthera in captandis Do-
 cadibus, Hinnulis, Capris silvestribus. Nam admirabili quadam odoris du-
 uitate, qua diuino quodam munere prædita esse dicitur, eiusmodi animalia
 allicit, ubi sub folijs aut arborum frondibus delitescit, ex quibus tanquam
 è latebris exiliens, ea postmodum capit. De hac odoris fragrantia America-
 ni nihil sciunt. Et mirum sanè est, si vera modò sunt, quæ plures alij de hoc
 optimo narrant odore Authores, Pantheram per fragrantiam alias decipere be-
 stias, se ipsam tetro odore ac fæto quodam inescari, & capi permittere. Nam
 ipsemet Aelianus ultimo dicti Libr. Cap. hæc habet: *Pardales cum Mauri ve-*
nantur, eiusmodi insidias collocant, ut intra edificatiunculam lapidibus, quam prius
struxerant, putrescentis iam carnis frustum ex longiore sumculo appendant. Dividit
ex arundinibus ianuam raram structura imponent, per eas ut fetida carnis odor ema-
net, & longè latequè vagetur. Hunc inclusum fetorem fera bestia sentiunt, nam quo-
dammmodo tetræ odoribus delectantur. Itaque huius cibi appetitione huc illuc circumfe-
runtur, & tanquam quadam amatoria illecebra attractæ, & incidunt in laqueos, & in-
felici esca constrictæ tenentur, atque sic illaqueatæ pænas dant liguritionis & belluini-
nis importunæ.

Fragrantia
 odoris in
 Panthera
 prædicatur
 quæ tamen
 ipsa per te-
 tros odo-
 res capi-
 tur.

Vino dulci
 Pantheræ
 inescantur
 & capiun-
 tur.

Verum & vino dulci admodum duci & inebriari is ipse Aelianus docuit,
 quod venatores animaduertentes prope fontem, ubi bibere solitæ conveniunt,
 scrobem excavant, dulciq; Lyæo replent, & miseras suavi esca fallunt. Sed
 quid mirum, si vino Pantheræ delectantur? (Quamvis ut vulgaris habet ver-
 ficulus,

Vina bibunt homines, animantia cetera Lymphas)

Pantheræ
 Baccho sa-
 cræ.

Bacchus
 ex Nisæus
 dictus.

Pantheræ
 bonis aro-
 maticum
 etiam odo-
 ribus tra-
 huntur.

Alia con-
 tradictio
 authorum
 ex toruita-
 te & ala-
 critate
 vultus Pa-
 ntherarum.

Cum Baccho olim eæ sacræ fuerint, Nam ut Philostratus lib. 3. de vita Apoll.
 habet, à Rege Armeniæ *Arface* eidem dedicatæ fuerunt. Capta enim in *Pan-*
phylia fuit Panthera circa collum auream torquem habens, cum hac Ar-
 menica inscriptione, *Deo Nyseæ Rex Arfaces*. Bacchus enim ab Indis *Ni-*
seus à Nisæ quæ in India est, non solum, sed & à populis omnibus orien-
 talibus ita appellatur, solent autem, eodem scribente Philostrato, aroma-
 tum maximè odore trahi Pantheræ, in India frequentissimorum. Tales
 enim fera, inquit, aromantibus gaudent & ex longinquo odorem sequentes tra-
 huntur: & ex Armenia per montes profectæ ad *Storacis* lachrimam feruntur, quo-
 tiens venti ab ea parte flant, & arbores liquore turgent. Sed quonam modo hæc
 iterum cum illis, quæ supra Aelianus de tetro odore, quo eas delectari dice-
 rat, conveniant; non video.

Neque insigni caret controuersia, quod apud Solinum cap. 20. legimus:
Tradunt, ait, odore Pantherarum & in contemplatione armenta mirè affici, atque
eas persentiscant, properatò convenire, nec terri, nisi sola oris toruitate. Quam ad eam
san-

nam *Pantheræ* absconditis capitibus, quæ corporis reliqua sunt, spectanda præbent, ut pecuarios greges stupidos in obtutu populentur, secunda vaſſitate. Plinius etiã lib. 8. cap. 17. Ferunt odore *Pantherarum*, inquit, mirè ſolicitari quadrupedes cunctas, ſed capitis toruitate urri. Cùm tamen Petrus Gillius in Aeliano dicat: *Alacrem Pantheræ vultum eſſe*, & noſtra hoc ipſum Americana, ut iam relatam fuit, comprobet. Sed de bono animalium odore, in ſequenti forſan capite diſputandi locus dabitur. *Panthera* itaque, ex Græca Etymologia, à *παρὰ τὴν διψῶν* ut aliqui exiſtimant, ita dicta erit, quod omne animal ad ſe alliciat, ſive hoc odore, aut corporis decore, qui Americana noſtræ mirus ineſt, ſive aſtu demum & ſolertia quacunque eueniat. Atque hoc demum ſenſu à *παρὰ τὴν διψῶν* fortè melius dicentur: quemadmodum, apud eodem Græcos *παρὰ τὴν διψῶν* vocatur illud filamentum ſeu retis genus, quo animalia diuerſa concluduntur: *διψῶν* enim ferarum capturam, ſeu venatum, ſignificat. Quæ de velocitate diximus, hæc vtriuſque orbis *Pantheræ* maxima ineſt.

Etymologia
græca Pan-
theræ.

Ceterum de Antiquorum *Panthera* plura non adfero. Concludo enim, quod nos hic impreſſum exhibemus animal, *Pantheram* haudquaquam eſſe: non veterum quidem, cùm Ariſtotelis ex phyſiognomicis allata deſcriptio huic minime competat, ſi caput præcipuè & ventrem in vtraque delineatione probè intueamur. Corpulentum hoc noſtrum eſt animal: Ariſtotelis autè *Panthera* circa illa levis, & gracilis, quod & in *Americana* animaduertimus, ut quaſi hoc ſignum pathognomicum dicere poſſis. Multò minus *Americana Panthera* fuerit, quæ pelle adeò formoſa veſtitur, ut non minus homines in ſui admirationem, quàm Antiquorum illa beſtias, allicere poſſit.

Præſens
animal nō
eſt Panthe-
ra.

Exiſtat quidem graphica huius, & viuſ ſuis depiſta coloribus Icon, in Nar-di Antoni Recchi autographis: non quidem ut alia, quæ nunc exponimus animalia ſeparatim poſita; ſed maieltatis Regiæ Motazumarum, Mexicani Regni olim Dominorum, imagini ſuppoſita. Horum enim Regum effigies, ſuis illuſtrata coloribus, in iſdem libris repræſentatur, varijs rariſque indumentis condecorata. Regium ſolium integit *Pantheræ* pellis, & ipſum animal regijs pedibus ſubſtratum cernitur, eodem prorſus modo depiſtum, quo à F. Gregorio aſſabrè deſcriptum antea exhibuimus. *Salomonis* ſane ad exemplum, de quo 3. Regum cap. 4. cùm Regina *Saba* ipſum viſitaret, hæc legimus verba: *Fecit etiam Rex Salomon thronum de ebore grandem, & veſtiuit eum auro fuluo nimis, qui habebat ſex gradus, & ſummitas throni rotunda erat in parte poſteriori, & duæ manus hinc atque inde tenentes ſedile: & duo Leones ſtabant iuxta manus ſingulas. Et duodecim Leonuli ſtantes ſuper ſex gradus hinc & inde.* Credo equidem eum Reges iſti argento auroque adeò abundarent, ut hæc, (quod de *Salomone* eodem loco legimus, *tantam fuiſſe ipſi argenti copiã, quãta lapidum*) vileſceret planè pretioſiſſimis eos his metallis, venuſtiſſimã *Pantheræ* pellem, ſuæ adornandæ ſedi regiæ, præferre voluiſſe. Nec deſuerūt, qui *Salomoni* aurũ ex *Ophir* allatũ, ex nouo hoc orbe petiũ fuiſſe dixerunt, qui tamè multis argumētis, ſed hoc præcipuè reſutatur, quod veteribus magnetis uſus in nauigationibus omnino incognitus fuit, abſque cuius directione tam vaſtũ peragrarè pelagus, quantũ inter noſtrũ & Americanum orbem interieſtum eſt, tranſmittere tuto minimè poſuiſſent.

Effigies ve-
ræ Panthe-
ræ Ameri-
canæ, qua-
lis, ubi ſit.

Motazumæ
olim Re-
ges Mexi-
cani.

An hoc ani-
mal possit
Leo Ame-
ricanus di-
ci.

Descriptio
Leonis A-
mericani à
F. Grego-
rio de Bo-
liuar no-
bis conce-
ssa.

LEO AME-
RICANVS

Magnitu-
do qualis
Canis ma-
stino.

Color.

Caput.

Crines.

Cauda.

Vngues.

Rapacitas.

Frequens
est in Ame-
rica.

Quomodo
capiatur.

Medicamē-
ta ex hoc.

Pellis v-
sus.

Hac F. Gre-
gorius.

Atque dum hæc anxie ita peruestigo, alia quædam animo dubitatio incidit: An scilicet *Leonem*, non *Africanum* quidem, sed *Americanum*, hoc ipsum animal appellare liceat? Hic enim ab Africano non tam virium fortitudine, quam corporis staturâ plurimum superatur, & Indis *Puma* appellatur. Hunc autem in mei, imò commodi publici gratiam, ita nobis *F. Gregorius* delineavit: *Puma* est Leonis species, & in aliquibus à Leone Africano rebus differt, quem communiter animalium omnium Regem nominare solemus.

Reperitur *Puma*, seu Leo Americanus in omnibus ferme occidentalium Indiarum regionibus, exceptis tamen provincijs (quarum non pauca sunt) ubi frigora plurimum dominantur. In illis autem, quæ moderatè frigida sunt, hoc animal minimè deest, & damna nō exigua inferit. In temperatis itaque locis præcipuè *Pumæ* stabulatur, vel quia à locis mōtuosis calidioribus ad hæc subinde descendūt, vel quia deserta & frigidissima fugiūt, & in hæc se recipiunt, quod hic non desiderentur valles aliquæ, & loca augustiora ac conclusa, ob idque calidiora, in quibus prolem suam commodè procreare valent, & ad quæ hominibus vix vllus accessus pater. Ex his subinde ad terras habitatas se conferunt, & maximum armentis damnum inferunt.

Est huius ferè eam magnitudo, quæ magni Canis Molossici, quæ Mastinum dicimus, sed crura minus habet eleuata. Color est inter gryseū fuluumq. medius. Caput obtinet crassum ad eam ferme figuram, qualem in Catto Pardo maximo est cernere. Os magnum, & dentibus firmis; præcipuè quatuor illis caninis bene stipatum: Oculos paruos, ardentes, ac tristes: nasum crassum, naribus bene parulis: amplam frontem, rotundas ac curtas aures, barbam longam, in Thorace crines lōgiores quàm in reliquo sint corpore: superius labrum diuisum aliquatenus; in aspectu ferociam habet. Caudam gerit crassam, & æqualiter pilosam: fortes crassiq. tam anteriores quàm posteriores ei sunt pedes, & vnguibus armati fortissimis, acutissimisque.

Vbi Mulam forsā (cuius maximè carnibus afficitur) aut aliud maius animal, siue Vacca, seu Taurus fuerit, reperit; dorso eius insilit, & vnguibus veluti tor harpagibus, carnibus affixus hæret, donec humi prosternat, dilaniet aut per medium nonnunquam discerpat, & quantum volet, rabidam hinc famem expleat.

Et quandoquidem multò hic Leo in America communior est, quam Tigris maiorem inde domestico pecori noxam infert. Quare omni adhibita diligentia earum provinciarum incolæ ipsum occidere conantur. Hic igitur canibus circumvallatus, derepente arborem quærit, quam velocissimè scandit, ex qua scopetis aut sagittis impetitus, vel viuus vel mortuus deturbatur. Potest itidè laqueis vel scrobibus in terra excauatis capi. In multis domibus pinguedo eius adseruatur ad plurima utilis, ad membra præsertim paralytica. Omnes mirū in modū obstructions aperit, & efficaciter relaxat, vti molliens & resoluens medicamentū. Pelle vtuntur incolæ aduersus solis æstum, & sua ex his sedilia exornant. Animal hoc calidæ naturæ est, ac valde vorax, quare suæ vix vnquam fami satisfacit.

In hac verò descriptione licet nonnulla comprehendantur, quæ animali huic picto vtcunque conueniunt; capitis nempe Felini, & aliqua pedum constructio, ac corporis statura; plura tamen sunt in quibus variant. Maculosa scilicet pel-
102

rotundatis, rotundulisque maculis insignita, quæ in Leone seu *Puma* non elucent. Nec ferocitas illa hic, siue oculorum, siue dentium, eminet. Quare nec Americanum Leonem esse facile sibi quivis persuadere poterit. Hæsi aliquantisper in ea dubitatione, an *Lyncem* seu *Lupum ceruarium* vulgò dictum appellare hoc animal rectius possemus? Vidi enim nonnullas ad viuum exemplar depictas Lynceum leones, iisdem penè coloribus, ac maculis, præditas. Caput in Lynce quoque, capiti huius belluæ non multum est dissimile. Auxit suspicionem, quod apud *Ouedum* in *Summario Indie occidentalis* lego, animal sub nomine *Gatto Ceruero*; vocatur autem à plerisque hodie Italis etiam *Lynx Lupo ceruero*. Est igitur nominis aliqua saltem similitudo. Atqui huius nos rei certiores fieri poterimus, ubi ex Veterum scriptis genuina *Lyncis* hystoria pressius fuerit examinata. Quam tamè rem dum aggredior, magnis me iterum tricarum & opinionum difficultatibus inuoluo: cum & nomen & figura *Lyncis* cōtrouersa magis sint, quam vllius alterius maculolarum bestiarum. *Lyncem* quidem non Itali modò, sed Latinè plerique loquentes *Lupum Ceruarium* (Germani verò *ein Luchs* quasi *Luchsam* à Lynce deriuantes) appellant. Atqui & *Lyncis* & *Lupi ceruarij* nomen, non idem passim apud scriptores animal designare videtur.

Cur nōstet
hoc animal
non sit Leo.

An possi-
mus Lynce
esse, asse-
re.

Res & no-
men Lyn-
cis pluri-
mum con-
trouersa.

De nomi-
ne Lyncis.

Aristotelis
loca.

Plinij loca
de Lynce.

Plinio Lyn-
ces in Ae-
thiopia na-
scuntur.

Ut à *Lyncis* nomine auspicemur, hoc ter apud Aristot. quando ex professo de animalibus agit, bis nèpe 2. & semel 5. de *Hist. Anim.* reperio, quod æquè Latino, atque Græco est, *Lyncis* vocabulo ab Interprete exprimitur. Sed quale animal sit, nō idèò claret, cum de hoc Aristot. aliud nihil habeat, quàm quod *ex auerso vrinam reddat*, hoc est, non femina solum (omnes enim bestiae feminae hoc faciunt) sed mas etiam; quod & Leonem & Camelum, ac Leporem assolvere idèò docet. Secundo, quod *auersi Lynces coeant*, hoc est ad motis inter se clunibus, quod iidem Leones & Lepores facere ait. Et demum quod *Semitalum habeat*. *Talum* enim proprie bisulca habent Aristotelis autoritate, multifida nō habent, excepta Lynce, quæ semitalum habet; & Leone, qui anfractuosum possidet & tortuosum; homo minimè habet. Ex quibus omnibus hoc solū colligimus, ex multifidorum genere animalium *Lyncem* esse, hoc est, pedes in digitos diuisos obtinere. Quid autem propriè *Talus* sit, alio in loco exponemus.

Ab Aristotele ad Plinium nos transferamus, videamusque, si quod certius ab hoc argumentum eruere valeamus. Hic itaque lib. 8. cap. 21. *Lyncas*, inquit, vulgò frequentes, & *Sphingæ* fusco pilo, mammis in pectore geminis, *Aethiopia* generat, multaque alia monstra similia. Et lib. 28. cap. 8. *Peregrinae sunt Lynces*, quæ clarissimè omnium quadrupedum cernunt. Ungues earum omnes cum corio exuri efficacissimè in *Carpato Insula* tradunt. Hoc cinere poto (fortasse legendum, propudia) *præputia* (alij legunt *præputia*) *virorum*, eiusdem aspersu *feminarum libidines* inhiberi. Item *pruritus corporum*, *vrinas*, *stilitidia vesicae*. Itaque eam potius terra pedibus aggesta obruere traditur. Eadem autem & *iugulorū dolori* monstratur in remedio. Hactenus de externis. Nunc inuertamus ad nostrum orbem; primū cōmunia animalū remedia, atq. eximia dicemus.

Ex huius loci vltimis, & principibus prioris verbis, hoc colligo: Plinio *Lyncē* animal nō modo non fuisse Italicum, sed ne Europæū quidem. Quandoquidem supra in *Aethiopia* dixerat generari; nunc alterius quàm nostri orbis (Europam poto intelligit) facit, Africanum insinuans, minimeque in Italia natum.

Ouidio
Lynces sūt
Indicae.

Ouidius etiam 15. Metamorph. Lynces his versibus Indicas facit:

*Vieta racemifero Lynceas dedit India Baccho.
E quibus, ut memorant, quicquid vesica remisit,
Vertitur in lapides, & congelat aere tacto.*

De Urina
Lyncum in
lapide co-
cietur.

Plinius certè Lyncum humorem, seu urinam, glaciari in gemmas carbonu-
lis similes, *Lyncurium* vocatas, lib. 8. cap. 38. scripserat, sed qua id in regione
aut mundi parte fieret, non addiderat. Hic ipse lib. 37. cap. 2. tabularum de
Succini generatione authores adducens, inter alia hæc habet: *Demonstratus Lyn-*
curion id vocat (nempe Succinum) *& fieri ex Urina Lyncum bestiarum, & mari-*
bus fulvum & igneum, & feminis languidius atque candidum. Alij dixere *Languriam,*
& esse in Italia bestias Langurias. Zenothermis *Langas* vocat easdem, & circa Padum
ijs vitam affirmat. Quod si, ut non nemo autumat, *Langæ & Langurie,* cum
Lyncibus idem sunt, erunt & in Italia Lynces ex Plinij si minus, aliorum vo-
men, consensu. Huc etiam facit Virgilij locus Eccloga 5. In qua (ut Servius
existimat) Iulij Cæsaris mors sub Daphnidis nomine deploratur.

Ex Virgi-
lio & Co-
mentatori-
bus ipsius
aliqua de
Lyncibus.

*Daphni, tuum Pænos etiam ingemuisse Leones
Interitum, montesque feri, silvæque loquuntur.
Daphnis & Armenias curru subiungere Tigres
Instituit.*

Hoc, ait Servius, propriè ad Cæsarem pertinet, quem constat primùm *Sacra Liberi Patris*
transfuisse Romam. Et recentior Virgilij Commentator, eodem loco, Man-
cinellus: Lynces, inquit, & Tigres currum Bacchi trahunt, ut & Statius scribit. Sed
videntur Baccho assignari, teste Probo, ut per earum colorem, in vino varias esse ho-
minum mentes intelligamus: vel, ut per eas senectia demonstraretur, quod quidem poti-
us infinitam excedant crudelitatem. Ex quo rursus loco colligo Baccho Indis ce-
lebri, bestias Indicas Pantheras, Tigres, Lynces sacras fuisse.

Octavam porrò his verbis Ecclogam incipit.

*Pastorum Musam Damonis, & Alphesiboei
Immemor herbarum, quos est mirata iuventa
Certantes, quorum stupefactæ carmine Lynces.
Et mutata suos requierunt flumina cursus.*

Vbi Poëta, ut Servius explicat, quando non solum Iuvenças suavitare carmi-
nis ductas, ut mansueta animalia, à pascuis abstinuisse; sed feras admodum
etiam, quales Lynces sunt, & sensus expertia flumina obstupuisse, fingit, cum
carminis horum pastorum insinuare voluit. Primo Aeneidos etiam Venus
Aenææ filio & Achari in silvis, Venatricis sub habitu, ignaris,

Nuda genu, nodoque sinus collecta fluentes

Occurrit, hisque alloquitur verbis:

*Heus, inquit iuvenes monstrate, mearum
Vidistis siquam hic errantem forte sororum
Succinctam pharetrâ, & maculosa tegmine Lyncis,
Aut spumantis Apri cursum clamore prementem?*

Vbi Servius iterum: *Lyncus Rex Scythiæ fuit, qui missum à Cerere Triptolemonem,*
ut hominibus frumenta monstraret, susceptum hospitio, ut in se gloria tanta migraret,
interi-

interimere cogitavit; ob quam rem irata Ceres eum conuertit in Lynceum feram, varij coloris, ut ipse varia mentis extiterat. Hæc fabulosa ut ut sint, aliquam tamen semper veritatis umbram includunt, quam hic signari autumo; & ferum hoc animal, crudele, ac technis plenum esse. Scio *Ascensum* hanc loci huius explicationem, quæ minime displicet, adducere, poetam significare voluisse, Venatores & venatrices, pelles plerunque Lynceum, quas interfecissent, ab his detractas trophæi quasi loco circumtulisse; id quod hodièque faciunt illi, quibus

Insidijs cursuque feras agitare volupe est.

Veruntamen, ut peregrinum & exoticum hoc animal esse veterum testimonio credere propemodum cogamur, rarum tamen non adeò fuisse, ut monstri loco haberetur, vel ex Galeno 6. de *Administratione Anatom.* cap. 1. discimus. Suadet is siquidem, si quis se Medicus in exemplo Anatomico exercere velit, ut accipiat Simias, si hæc defint, Cynocephalos, & Lynces, aut vno verbo, ea animalia quibus artuum extrema in quinque discreta digitos fuerint. Adducor etiam ut credam, ipsum non rarò Galenum Lynces secuisse. Nam 11. de *usu part.* Cap. 2. omnia examinat animalia, quæ paruos, magnos, nervosos, imbecilles habent musculos temporales. Vbi Lynces adducit; neque cum Lupis, Leonibus, Canibus, quibus maximi & nervosissimi sunt, sed cum hominibus & Simijs collocat, quæ debiles habent & exiles. Quo in loco de Lynceum etiam maxilla inferiore verba facit, atque nullum animal minorem hanc habere, quam hominem, maiorem quàm equum & asinum. Cur autem, inquit, maxima omnino maxilla inferior, Porcis, Asinis, & Equis fuit, minima autem hominibus, Simijs, Cebis, Lyncibus; media verò magnitudine inter utraque animalium aliorum fuit; aucta diximus, cum ostenderemus ijs animalibus nihil opus esse; ut prona cibum ore sumerent, quibus autem manus essent, quomodo hominibus, aut velut manus, quomodo Simijs, quibus verò hæc non essent, ut Equis, ea & collum maius, ob idque ipsam maxillam etiam habere maiorem.

Ex quibus Galeni dictis colligo Lynceum ex multifidis esse, quod Aristoteles quoque dixerat. Deinde vel Romæ, vel in Græcia, quibus in locis Galenus vixit, frequens hoc animal fuisse, quod Romam attinet, videtur forsitan hoc Plinius laudato iam sæpius loco lib. 8. cap. 21. voluisse dicere, quando scripsit Lynceum vulgò frequentes in *Æthiopia* generari, quæ tamen verba: vulgò frequentes, non nihil ambigua sunt, cum nesciatur an illhic ubi Plinius degeret, an in ipsa *Æthiopia* vulgaria essent. Magis tamen in illam sententiam inclino; cum ea quæ alibi rara, Romæ, civium potentiâ & industria vulgaria essent. Galeni enim temporibus, qui sub Antoninis Principibus in Vrbe vixit, non infrequentes fuerunt: ut modò diximus. Et sanè quod ad huiusmodi peregrinorum animalium Romæ frequentiam spectat, vel vnicum insolentissimi Imperatoris Heliogabali exemplum nos doceat, qui vna in cæna Sexcenta Struthionum capta, ex quibus cerebella tantum assumerentur, conuiuiis proposuit. Phœnicem etiam se appositurum pollicitus: ut nihil Romanis *disertior* tanquam orbis ac Naturæ Domus, iactare pro fastu videretur. Et quoniam supra iam diximus, Lynceum à plerisque hodie Nationibus *Lupum Cernarium* appellari, videndum por-

Lynceum ve
ex Galeno
discimus,
nò potuis-
se esse rarò
adeò iuue-
tu animal.

Quales
maxillas
Lynces ha-
beant.

Ex Aristote-
le disci-
tur Lynce
esse multi-
fidam.

Lamprid.
in Heliog.

De Lupo
ceruario
Plinij præ-
sertim lo-
ca adducit-
ur.

Italicus Pli-
nij inter-
pres nota-
tur.

Plinio
Lynx &
Lupus cer-
uarius non
idem sunt
animal.

Chai & Ra-
phij nomi-
na.

Cur Lynx
Plinio non
sit Lupus
ceruarius.

An Thoes
Aristotelis
sint Lupi
ceruarij.

Gaza la-
pius.

rò an huius Veteres etiam mentionem aliquam fecerint, & idem plane ani-
mal, quod Lynx est, esse crediderint.

Ludovicus Dominichi, qui Latinum Plinij textum Italico, non infelicitè om-
nino, Idiomate traduxit, ubicunque in Plinio *Lyncis* fit mentio, *Lupi ceruarii*
(*Lupo ceruiero*) voce exprimit. Qui meo quidem iudicio non leuiter errat, cum
Plinius de Lupo Ceruario & Lynce varijs vti Capitibus, sic diuerso etiam ser-
mone pertractet.

Et libro quidem 8. cap. 22. de Lupis agens, quibus *Lupum Ceruarium*, ceu
ex eodem genere (vt sibi persuadet) annumerat: *Sunt in eo genere* (Luporum
nempe, inquit) *qui Ceruarij vocantur, qualem è Gallia in Pompei Magni harena*
spēctatum diximus. Huic, quamuis in fame mandenti, si respexit, obliuionem cibi su-
perere aiunt, digressumque querere alium. Et lib. 11. cap. 37. *Insatiabilia*, inquit,
animalium, quibus à ventre protinus recto intestino transeunt cibi, ut Lupis Cerua-
rijs, & inter aues, Mergis. Et quandoquidem Plinius dicit, *Lupum Ceruarium*
illum Pompei magni ex Gallia fuisse allatum, paulò ante dicto lib. 8. huius
mentionem fecerat, verum non sub *Lupi Ceruarij*, sed *Chai* aut *Raphij* appella-
tione his verbis: *Pompei magni primum Ludi ostēderunt Chaum, quem Gallos Ra-*
phium vocabant, effigie Lupi, Pardorum maculis. Vbi obiter hoc noto: Italicum
Plinij interpretem iterum lapsū fuisse, cum hoc animal (*chaum* dictum, *Ga-*
liraphium appellatum scripserit, cum dicere debuisset, *Gallos* hoc *Raphium* vocasse.

Erit igitur Plinij *Lynx*, minimè ipsius *Lupus Ceruarius*; non tam quòd hic
Galliam, illa Æthiopiam pro patria agnoscat (poterat enim, dicet quispiam,
ex Æthiopia ad Gallos, & ab his ad Romanos transferri; quamuis hoc si fuisset,
Plinius non tacuisset:) quàm quòd nominibus discrepent; & hic semel tantum
in Ludis Pompeianis visus, illa vulgò frequens fortè Romæ fuerit; hic à voraci-
tate memorabilis, illa à vidēdi acumine celebris extiterit. In iisdem Pompei lu-
dis comparuerunt alia animalia *Cephi* appellata, ex Æthiopia allata, quorum
pedes posteriores pedibus humanis, priores manibus fuerunt similes. Quod ani-
mal postea Roma non vidit, vt idem Plinius habet; quod si *Lupus Ceruarius* id
ipsum natale solum agnosceret, non Gallia, cuius inquilinus saltem fuisset, sed
Æthiopia, hoc in loco nominari quoque debuisset.

An ab Aristotele igitur, quid *Lupi Ceruarij* sint, discemus? Hic lib. 9. cap. 44.
Histor. Anim. de Thœibus loquitur, quos Gaza *Lupos Ceruarios* vertit. Hæc sunt
præceptoris verba à Gaza Latine reddita: *Thœes igitur, quos Lupos Ceruarios*
diximus, inquit Gaza, hominem diligunt, & neque offendunt neque metuumt, sed
pugnant cum Canibus & Leonibus, quò fit, vt nè eodem loco sint Ceruarij (seu Thœes)
& Leones. Optimi Ceruarij qui minores sunt; genera huius alij duo, alij tria sunt;
plura ijs esse non videntur. Sed vt piscium, auium, quadrupedum genera aliqua, ita
Ceruarij quoque per tempora immutantur, & colorem diuersum hyeme & æstate trahunt,
atque æstate nudi, hyeme hirti redduntur. Hic Gaza malè ait, *plura ijs genera non*
videntur, sufficiebat dicere, *plura non videntur*, cum reuerà nec unum diuersa
genera, nisi quodlibet accidens statim speciem distinguere putaueris, qualia
sunt pilosum, & depile esse.

Hic singulariter ego animaduertendum censeo, cum dicitur *Thœes cum Leo-*
ne pu-

ne pugnare ferox & generosum aliquod animal insinuari, quod ex genere Luporum esse videtur, cum quia pilum, quod etiam in proverbio est, non animam mutat; & propterea plura esse genera videntur; videntur inquam, ac non sunt, ut iam dictum, cum solo pilo & colore variant: tum quia idem Aristoteles lib. 3. cap. ultimo, Lupis annumerare Thoës videtur, cum inquit: *Quin etiam Thos* (quem *Lupum ceruarium* appellamus ait Theodorus Gaza) *interna omnia similia Lupi habet*. Ex quo iterum loco deduco, Thoëm non posse esse illud animal, quod propriè à Plinio *Lupum ceruarium* vocari diximus. Hic enim suo Ceruario Lupo vnicum & rectum, à ventriculo ad podicem concessit intestinum, quod in Lupis quibus Thoës interiora omnia similia possident, minime verum esse supra in Lupi Historia demonstraui. Nisi dicere velis, etiam Lupum habere vnicum non interruptum, aut ex varijs separatisque nexum, intestinum; quod quidem in omnibus animalibus & homine quoque ipso verissimum est. At non istud hic agitur. Licet enim in omni animali varia nomina intestinis indantur, hæc tamen omnia non contiguitatem, sed contiguitatem habent, & sola crassitie ac tenuitate siue, ut Medici loquuntur, substantiæ modo, distinguuntur, suntque simul sumpta longissima & anfractuosa, non recto tramite (ut Plinius in Ceruario Lupo contingere ait) à Pyloro ad podicem descendunt.

Thos videtur esse ex genere Luporum.

Thoëm non esse Lupum ceruarium ex intestinis probatur.

Sed quid coniecturis certare opus est? quando ipsum Iudicem, Plinium inquam, qui certò litem hanc dirimat, adire licet? Hic quæ de Thoëbus Aristot. habet, probe in suos retulit Commentarios lib. 8. cap. 34. Nam Thoës, inquit, *Luporum id genus est procerius longitudine, breuitate crurum dissimile, velox saltu, venatus, innocuum homini; habitum non colorem mutant, per hyemes hirti, æstate nudi*. Vbi minimè hic, quod Gaza ausus est, Thoëm Lupi ceruarij nomine extulit, sed Thoës nomen Græcum relinquit, quale apud Aristotelem reperitur, quod alioquin Plinio insolens est, cum alibi ex *Pardale* voce Græca, *Pantheram* Latinum quasi vocem fingat. Quin lib. 10. cap. 74. *de illis, quæ inter se conueniunt & dissident, animalibus: Dissident Thoës & Leones*, inquit, *& minima æquè ac maxima, nempe animalia*. Quid autem propriè sint Thoës, non huc pertinet explicare, satis nobis est nec *Lynces*, nec *Lupos ceruarios* dici debere.

Ex Plinio ipso deducitur Thoës non esse Lupos ceruarios.

In his itaque angustijs constitutus, Iulium Cæsarem Scalig. consilij petendi gratia adeo, & quæ Exercitat. sua 210. aduersus Cardanum adfert, diligenter lego; reperio eam subtilitatem, quæ cuius è triuio obuiam se præbeat: *Lynces* nimirum nihil formæ Lupinæ habere; *Lupos* vocari tamen, quod Luporum sint auaritate, & *Ceruarios*, quod Oppianus scribat, eos maximè Ceruis insidiari: ceterum maculis inter se differre, quarum aliæ breues orbiculares, aliæ productas habeant. Sed id, quod nos quærebamus, & in quo rei cardo versatur; an nostræ nempe *Lynces* sint Antiquorum vel *Lynces*, vel *Lupi ceruarij*, hoc tacet, & nos sub cultro relinquit.

Iul. Cæs. Scalig. nihil subtile pro hac lite assert.

Debemus tamen aliquid Scaligero, quod lib. 2. cap. 47. Commentariorum suorum in *Histor. Animal.* Aristotelis hæc verba explicans. *At verò utraque dentata maxilla vnicum ventriculum habent, ut Homo, Sus, Canis, Ursus, Leo, Lupus. Quin etiam Thoës omnia viscera Lupo similia obtinent*. Debemus inquam, hoc Scaligero

Scaliger Thoëm à illo elis et am. Thoëm, & bene vocat.

ligero quòd verbum verbo reddens pro *Thoë Thoëm*, & non *Lupum ceruarium*, ut Gaza facit, substituerit. Explicatio eius hæc sequitur: *Aristoteles mentionem hic facit animalis, quod Thoëm vocat, de quo in Historia nostra satis scriptum est, Lupum ceruarium vocat Theodorus, nos vulgò Lynceum ceruarium dicimus. Plinius in Capite de Lupis, ceruarij facit mentionem, neque eius figuram ostendit nobis, cum tamen spectaculorum memoriam proderet, vnius è Gallia Romam allati. Thoës verò, quasi aliud animal; Græca voce appellat & alibi eiusdem libri, & decimo.*

Medo sui
oblitus Lu-
pi cerua-
rii appel-
lat.

Sed ridiculum meherclè, quod tam subito suipfius Scaliger oblitus, eodem vasto suo volumine lib. Hist. Anim. cap. 35. prout ipse ea diuidit, particulam hanc explicans: *οἱ δὲ οὗτοι ἐκ τῶν κυνῶν καὶ τῶν λύκων. Λύποι Ceruarij* (inquit ipse in translatione) *implentur cōitu & Canes.* Pro *Thoës* non, ut prius, verbo verbum reddidit, sed ipsum, quem reprehenderat tamen, Gazam secutus, *Lupos ceruaris* interpretari, contra suametipsius & Plinij mentem, voluit. Audiamus tamen commentum ipsius: *At ubi docuimus, inquit, quare Lupi, cum tamen nihil Lupi præter audiditatem habeant, vocentur. Ceruarij autem, quia ceruorum hostes acerrimi Lynces sunt, & Oppianus Thoas vocat, quos etiam Plinius Luporum genus ait. At videtur neque Lupos ceruaris, neque Thoas, neque Lynces, nisi ex aliorum de, nouisse.*

Ab Aristotele & Plinio ad alios transferatur.

Quæ Solinus de Lupis ceruarijs habeat.

Solino Lynx & Lupus ceruaris non idem animal.

Cum Aristotelis igitur & Plinij (quantumvis hi Antesignani nostri sint) authoritatibus nihil hætenus effectum sit, inferiores æquum est scriptores consulamus, & Solinum inter hos primum cap. 7., qui *Lynces* inter *Luporum* genus reponit. Prima igitur in classe *Lupos* reponit ordinarios & vulgò notos, in quibus hoc est naturæ miraculum, quòd in cauda eius villus, ut ait, *amatorius* perexiguus reperiatur, quem spontaneo damno abijcit, cum capi metuit, neque enim hic potentiam habere, nisi viuo detrahatur, stulte creditur. Secundo succedit loco, *Ceruaris Lupus*, qui hoc singulare obtinet, ut post longam etiam ieiunia carnes mandens, si respiciat, obliuiscatur præsentis copæ, & quæsitum eat aliam, quam reliquerat, satietatem. Tertiò in hoc genere animalium, inquit, *numerantur & Lynces, quarum urinas coire in duritiem lapidis solentur præciosè.* Erant igitur teste Solino *Lynces* in genere *Luporum*, in quo & ceruarij sunt: sed cum his non iidem erunt, sed suæ propriæ speciei *Lynces*. Quare nec hoc euincemus Authore, *Lupos ceruaris & Lynces* idem animal esse fuerit tamen hæc authoritas in causa, ut iuniores Scriptores *Lynces* etiam *Lupos ceruaris* vocare voluerint.

Aelianus de Lyncebus nihil habet.

Gillius Oppianum non bene citat.

Aelianus *Lyncum* non meminit: *Petrus* tamen *Gillius* huius interpretis ex *Oppiano*, sed malè, *Lynces* facit *Pardalium*, seu *Pantherarum* generis, cum inquit: *Pardalium duplex est genus, alia enim Lynces nuncupata, parua quidem contra Lepores comparantur, alia maiores in ceruos atque Oryges facile insiliunt; eiusmodi ambo corporis figura similes sunt, & similiter utrisque oculi suauiter fulgent. Facies utrisque alacris perlucet, paruum utriusque caput. Solus color dissimilis. Minores quidem rubro, maiores verò crocco sulphureoque flore distinguuntur.* Quæ omnia vera esse videntur ex mente poetæ *Oppiani*, præterquam quod *Lynces* *Pardalium* species facit. Sunt enim animalia sui generis, & cum *Pardalibus* siue *Pantheris* nihil magis habent similitudinis, quam cum plurimis alijs differentiis,

mis, pellem præbet maculosam. *Albertus Magnus* præter ea, quæ de *Thoe* scripta sunt, nihil singulare affert. Et *Isidorus* illa, quæ *Lupo Ceruario* conuenire diximus. *Lynx dictus est*, inquit, quia in *Luporum* genere numeratur, bestia maculis in tergo distincta et *Pardus*, & similis *Lupo*. Data hic operâ etiam illa, huc inferam, quæ in libro *Horti sanitatis* titulo, ex lib. de *Naturis rerum* citata reperio, & hæc sunt: *Lynx adeo perspicaces oculos habet, ut subtilitate visus etiam solida corpora penetret. Constat enim, quod oculus in humido situs est, iuxta Philo-* Liber de
Natura re-
rum quæ
dicat.
sophum. Tria verò sunt in aqua, scilicet aquea humiditas, diaphaneitas, & lucis perspicuitas, & hanc ultimam communicant cum natura celesti. Lynx habet linguam serpentis similem, sed maiorem, quam in longitudinem porrigit, & collum circumagit: ungues habet grandes, unicum sætum facit, & vrina eius in gemmam durefcit. Ex qua descriptione liquet, quàm miserè non rarò decipiamur, dum nudis authorum verbis fidem habemus, nec res expendimus ipsas. Quod & hoc in loco vsuue-

nis, cum *Lynx* serpentis lingua tribuitur, quæ *Iynxi* auiculæ & non *Lynxi* quadrupedi à *Natura* concessa fuit. Est autem *Iynx*, si *Bellonio* assentimur, ex *Picorum* genere, & *Aldrouando Torquilla* vocatur: lingua huic longa est insigni culpe præmunita. Hanc autem ferunt linguæ aculeo velocissimè exerto transfixas formicas venari. Eodem prorsus modo, emissâ instar sagittæ prælonga lingua muscam transfigere *Chamæleonem* vidi, uti suo loco dicam. Iam similem velle sibi in *Lynce* quadrupede linguam imaginari, hoc potius somniare, quàm philosophari esset.

*Iynx &
Lynx con-
funduntur.*

*Iynxis A-
uis lingua
serpentina.*

Quid igitur? *Lyncem* in rerum *Nature* *Vniuersitate* nullâ reperiri, sed *Sphinx* instar, *Gryphus*, *Pegasus*, *Hippocentauri*, aut alicuius modo *Chimære* à poetis fictâ, ab otiosis hominibus pictam bestiam autumabimus? Eique non *Æthiopiam* cum *Plinio*, sed cum *Aristophane* *τεφελιοκοκκυζιαν*, aut cum *Thoma Moro* *Vtopiam* pro patria assignabimus? Vel in solo mentis *Intellectu*, instar *Entium* rationis, ut *Scholastici* loquuntur, existentiam obtinere credemus?

*An Lynx
pro mera
Chimæra
sit habenda.*

Quàm optarè ego nunc mihi *Icaro-Menippi* illius apud *Lucianum* alas dari! Non ut his ad *Lunam* euherer, sed quò dextræ alæ, quæ aquilina erat, virtute suffultus, eam cernendi vim & acrimoniam acquirerem, quâ, ut *Menippus* in *Lunæ* orbe constitutus, repente factus *Lynceus*, cuncta quæ in terra sunt, dignoscit homines, feras, ac propemodum etiam culicum nidos; ego *Aquilæ* instar *Lyncem* reperire meam, ac intueri queam; à qua *Lynceus* postmodum mutuando oculos, in cætero qui mihi restat *Animalium* labore, perspicax magis fiam, verequè *LYNCEVS*. Sapièter certò, *Plutarchus* opusculo de *Iside & Oriside* omnia bona à *DEO* petenda esse monet, sed præcipuè *Veritatem*, quòd nihil homo accipere grandius, vel largiri *DEVS* ipsâ possit augustius. Cætera enim, inquit, *DEVS* hominibus quidem, quorum sunt indigi, donat. Hanc possidet ipse peculiarem, eique vniur. Et quid ni?

*Optantur
Aquilæ ocu-
li ad Lyn-
cem repe-
riendam.*

*Veritas
apud solū
DEVM. qui
ipsa est ve-
ritas.*

DEVS omnia nouit,

Quæ sunt, quæ fuerant, quæ mox ventura trahentur.

Siquidem *DEVS* ipsa est *Veritas*, cuius nos in rebus naturalibus præcipuè, vmbra quandam possidemus, & ad eam contentis quidem oculis ceu sagittarij ad scopum collinamus, at sæpiùs aberramus. Id, siquando mihi euenire contige-

contigerit, minimè perturbor, cum & illos qui doctrina sua nobis praeluxerunt, adeoque Duces nostri, sed non domini ut Seneca ait, fuerunt, tale quid sapius passos nemo Philosophantium ignoret.

Etymon
Lyncis.

Cum igitur nomina sint umbræ rerum, & sæpe vocis Etymon habeat nescio quid reconditæ rei, non miror *Lyncem* à plerisque recentioribus *Lupum ceruarium* dictum fuisse: videntur enim *Lynx* & *λύκος*, id est *Lupus*, aliquid in vocabulo conuenientiæ habere. Germani etiam multi *Lyncem* non *Luchs* modò, sed etiam *Thierwolf* appellant, hoc est animalium quadrupedum præsertim, *Lupum* ac deuorantem; ut *Lucium* etiam piscium *Lupum*, seu vastatorem, nominamus; quod in ista stragem non leuem facere soleat. Volunt aliqui etiam *λύκος*, hoc est *Lupum*, et *τὸ ἀπὸ τοῦ* id est à luce, ut in *Lupi* historia me explicasse memini, dictum: quod Etymon, cui conuenientiùs quælo quàm *Lynci*, animalium omnium perspicacissimo, adaptari potuit? Sed relinquamus tandem has Veterum tricas, quas extricare non ita est facile, non in animalibus modò, sed plantis quoque, ab illis adeò breuiter & obscurè descriptis, ut in plerisque quid veluerint, penè ignoretur. In qua *Fabius Columna Lynceus* spectata Generis Nobilitate & Doctrina conspicuus iam triginta ferme annis desudauit, eoque ingenij sui acumine processit, ut genuinæ *Theophrasti* ac *Dioscoridis* insitens menti, innumeras ab alijs perperam nominatas plantas, speciei, loco, ac nitori suo non modò restituerit, sed plurimas insuper nouas penitus nobis antea incognitas, publici nunc iuris fecerit.

Fabius Columna pluribus veterum plantis vitæ restituit plurimas nouas prodidit.

Ego itaque animal illud, quod hodie *Lupum ceruarium* nominamus, commodissimè *Lyncis* nomine insigniri posse censeo. Præditum enim omnes fatentur oculis splendentibus, & igneo quodam fulgore coruscis, cum longissimè distitam prædam oculis viuam speculetur, non *Vulturum* more putridum naribus cadauer olfaciat. Hinc ad venationem se accingit, *Leporibus*, *Doreadibus*, ac *Ceruulis* insilit; nè quid de minorum gentium animalibus dicam. Non igitur mirum est, si vtraque ex proprietate & *Lynx* ob Visus præstantiam, & *Lupus ceruarius* ob gulæ auiditatem & rapacitatem sit dictum.

Lupus ceruarius Lynceis nomen optimè meretur.

Et quamuis ego hoc animal viuum nunquam viderim, tres tamen è vniuersis expressas Icones obtineo. Quarum prima ad Illustriss. & Excellentiss. Principem *Casium Florentiæ*: Altera ab Illustrissimo *Ioanne Casimiro Comite de Erbach*, et

Icones tres diuersæ Lynceis seu Lupi ceruarij dicti.

Florentina.

Saxonica.

Grazensis.

Serenissimi Saxonie Electoris Theriotropheio: Tertia à *Theophilo Molitore* Carinthia ad me transmissa fuit, quæ omnes corporis quidem figura & partium symmetria satis conueniunt, coloribus verò mirè variant. *Florentina* illa quæ magnæ staturæ, ut ex membrorum proportionem colligi poterat, fuit, colorem planè ferrugineum ad fuscam rubedinem vergentem, habebat, nullis penè maculis, præterquam in cruribus & ventre (qui simul albicabat) raris ac fuscis. *Saxonica*, non multo minor, colorem talem referebat, qualem nunc cum putamina viridia aquæ incocta exprimere solent, pectus tamen, venter inferior, & crura pedesque omnes albebant, maculis vniuersæ pelli interspersis nigricantibus. Tertia *Grazensis* minor ceteris apparebat, pellem fortita subrufam splendicantem, pectus tamen & ventrem ac crura ex rubro albedine habebat punctulis vndique tam in capite quam dorso plurimis non nigris illis, sed atrorubentibus commaculatam. Ad huius planè modum coloremque, nuper

apud

apud Pellionem quendam Romanum decem pelles *Lyncum* non ita dudum detractas, sanguine adhuc sicco suffusas & maxillæ inferioris superiorilque dentibus etiam inhaerentibus, conplexi, quas in *Liguria* captas affirmabat.

Et quantum ex relatis Iconibus, visis pellibus, & diligenti Lyncis descriptione quæ in *Theriotropheio Silestaco* extat, conijcere possum, *Lynx* siue *Lupus* *Cervarius* noster, animal est acerrimi morsus, quod dentes insinuant, qui Leonini sunt, ut postea probabo. Est oblongum satis, sed cruribus breuibus, quod integræ detractæ pelles monstrant, & Icones præferunt. Pellis plerumque est albicans, ex fuluo purpurascens, sed maculis oculorum instar variata, ut plurimum nigricantibus. Hic tamen color, ut Italicis ferme semper est communis Lyncibus, sic in alijs variat. Nec mirum est idem animal in Australibus, occidentalibus, Septemtrionalibus aut Orientalibus locis natum colore plurimum differre, unde Asiaticarum Lyncum pelles, nostras quoque pilorum pulchritudine, vbertate, longitudine, & maculis plurimum superare animaduerti.

Oculos etiam fulgentes & ferme radiantes, qui eos viderunt, ipsi attribuunt: Capite apprimè Felis representat, atrocitate nequaquam formidabili. Auriculæ curvæ sunt, curvæque, & signo quodam proprio Lyncem ab alijs omnibus quadrupedibus separantes: suntque apices illi villosi, conferti, instar holoserici nigri splendentes, molles & venusti ex summitatibus auricularum enati, ac sursum trium forsitan digitorum transversorum longitudine elati, & acuminati. Linguam ego non vidi, quam spinosam & aculeis refertam referunt, & ferme limæ similem esse, quod observantia dignum censeo, & in Felibus etiam cernitur. Dentes ipse numeravi tres ex utraque parte tam superioris, quam inferioris maxillæ molares, serratim se se recipientes. Duos saltem prælongos Caninos in utraque maxilla, & incisores sex utrobique intra duos illos Caninos comprehensos.

Acutissimos etiam huius animalis lustraui ungues, ex cinereo albicantes duos & recurvos, quinos in anterioribus quidem pedibus, & quaternos in posterioribus. Caudam habet valde breuem; sex forsitan transversorum digitorum longitudine, cuius plerumque extrema nigredine inficiuntur. Scribunt qui per Anatomen animalis huius interna scrutati sunt, patellam ossilem oblongam amygdali figura in posteriore flexura inesse, anteriori verò deesse; in huius vicem subire ossiculum minutum fabæ magnitudine & figura. Hæ ego patellas itidem reperio in meo Felis sceletto (Feli autem iam dixi putare me similem Lyncem esse) in cruribus nempe posterioribus forma Cordis ossicula, quorum acutior pars sursum, latior deorsum vergit; in anterioribus autem cruribus ossicula nulla inuenio.

Ventriculum quoque amplissimum ac rotundum Lyncibus asserunt: quod credi facile potest, cum voracissimum animal perhibeant, in cuius exenterati ventriculo aliquando repperunt Venatores Porcellorum ferorum, & Leporum carnes, quas pellibus ac ossibus tantum confractis deuorant Lynces. Hæ (ut dixi) non raro inuadunt Ceruulos & Capreas, sapissimè Lepores & Porcellos siluestres, aiuntque (quod etiam suo Lupo Cervario Plinius attribuit) his intestina minus tortuosa & anfractuosa esse: ob id animalia hæc voraciora,

Descriptio
nostræ Lyn-
cis.

Diversi
locorum ani-
malia co-
lore va-
riant.

Oculi.

Aures quid
singulare
habent.

Lingua.

Dentes.

Ungues.

Cauda.

Crura.

Ventricu-
lus.

Cibus Lyn-
cum.

ciora, quod ingesta citius transeant, meritò haberi.

Mores Lyn-
cis.

Astutia.

Rapacitas.

Vngues ali-
quibus ad-
uersus Epi-
lepticos
laudantur.

Pelles Lyn-
cum orien-
talium ca-
riores.

Carnes
Lyncum &
Felium in
cibis repro-
bantur.

Olaus ma-
gnus no-
stras pro
Lyncibus
recipit.

Quid ad
Aristotelis
& Plinij
prius alla-
ta loca di-
cendum.

Ad Plinij.

Ad Aristotelem.

Nec ideo
succensendum
veteribus si la-
psi sunt, ait
Quintilia-
nus.

Ut vno dicam verbo, hæc bestia agilis est valde, & in longum saltus suos extendit: Rapax ut Lupus, sed multò eo calidior. Tam hominibus quam pecu- bus pariter insidians, in quos ex arboribus, quarum umbris furtim latitat, pretereuntes desilire, adiuuante maximo oculorum acumine: quo cæteris animalibus præcellit. Afferuerunt mihi fide digni, maximo in pretio apud Germanos Lyncum Vngues haberi, & auro inclusos à pueris aduersus Epilepticos insultus gestari: Verum, ut certum huius rei experimentum non habeo, ita qui vngues, & ex quo pede capi debeant, ignoro.

Pelles harum sunt magni pretij etiam apud Magnates, si præcipue orientalibus sint Lyncibus detracta, nostrates enim nō illam habent speciem, & Luxus ostentationem. Carnes non eduntur, nisi ab ijs forsan, quibus Felium carnes arrident, quorum inter Italos nonnullos vidi (quas ego carnes ut non probor, ita ab ijs abhorreo valde) qui eas deprauato quodam gustu inter delicias habent. Axungiam conuulsis luxatisque conuenire articulis, haud improbabile est.

Olaus magnus, ut in eius Epitomes lib. 38. cap. 9. videre est, Lynceum vulgatam nostram pro Lynce item & Lupo Ceruario agnoscit. Et quoniam præter illa, quæ iam attuli, alias quasdam Lyncum proprietates insinuat, eius hæc verba recitare volui: *Lyncei in septentrionalibus siluis non adeò frequentes generantur ut Lupi, licet impares haud sint in auditate prædatorum. Natura igitur Lyncei est, ut non respiciat retrò, sed continuo progressu & saltu præcipitet cursum. Cibus illi siluestrium cætorum frequentior aut suauior est, quia sicut illis libentius vestigia, ita eorum latibulis, ut rapiat, insidiatur. Pelles harum mollioribus plumis & pulchrioribus maculis præditæ satis carè venduntur, præsertim in asperrima hyeme prædata, tunc enim in virtute & colore sunt aptiores, uti æstate viliores, imò deteriores.*

Sed quid ad Aristotelis interim & Plinij, grauissimorum Scriptorum auctoritates respōdebimus? vel quomodo e dubijs eorum locis aliquā opinionis certitudinem, aut ex obscuris aliquam sententiæ lucē eruemus? Plinium tamen quod attinet, non adeò moror, qui pleraque ex Aristotele *de Animalibus* excerptis, ipse autem Aristoteles in multis idem fecit, & obscurissima (quod & nos non raro facere solemus) sicco pede transiit; notissima verò, ne tempus inutiliterareret, largiore descriptione declarare renuit; veluti si quis hodie nec lactucam, nec Muscas, aut Mures, longiore verborum serie depingere dignaretur. Atque hinc factum est, ut quæ vetustas tacuit, temporis progressio *dias in luminis auroras* eruerit. Nec tamen veteribus subito est succensendum, si quando ipsis, quod humanum est, labi contigerit: quin illud potius Eloquentiæ Magistri probum ac modestis Ingenijs semper ante oculos habendum: Neque id statim legenti persuasum sit, inquit, omnia quæ magni authores dixerint, utique esse perfecta, nam & labuntur aliquando, & oneri cedunt, & indulgent ingeniorum suorum voluptati, nec semper intendunt animum, & nonnunquam fatigantur. Modeste & circumspice iudicio de tantis viris pronuntiandum est, ne (quod plerisque accidit) damnent, quæ non intelligunt.

Optimè sanè Quintilianus. Quidam enim libidini ac prurigini sui ingenij indui-

indulgentes in rebus sæpe minutulis magnos viros carpunt: hoc est, dum singulis pene cum syllabis commorantur, nullum calumniandi finem faciunt. Quod idem alibi Quintilianus disertè sic improbat: *Omissa rerum (qui nerui sunt in causis) diligentia, quodam inani circa voces studio senescunt.* Si igitur rei studiosius res præ manibus ipsas habeat, consultius longè faciet, si verba rebus aptet, quam si extrinsecus res alias arcessat, quibus hæc verba conueniant.

Notantur
recensiores
quidam Cri-
tici.

Nos interea Lyncei nostram habemus, quam hoc nomine ab VRBE & orbe hodie condecorari nouimus, nec tanti refert, si vel ab Aristotele minùs exactè descripta fuerit, vel ei de natali solo cōtrouersia moueatur. Hæc duabus maximè pollet facultatibus quæ in Lynce quoque laudantur, vidèdi acumine & voracitate. Nec nouum est Aethiopicum animal posse simul & Europæum esse, cum plurima eadem animalia in nouo & vetere orbe nascantur. Ex Galeno profecto docuimus, non fuisse adeò rarum in Italia & Græciâ Lyncei; ut monstri loco haberetur. Et quid, si forsân Plinius ignorauit, Lynces in Italia reperiri; certè non sunt adeò in hac mundi parte frequentes, nisi in *Liguria* Sabaudis finitima, & apud Rhætos. Et forsân quod animal Plinius *Chaum*, aut *Raphium* vocat, aut *Lupum Ceruarium*, Lynx fuerit Gallorum, ab Aethiopica non parum discrepans, cum & ego duas Germanicas iam suprà notatas ab eodem colore, differentes sufficienter ostenderim:

Lynx nostra meretur hoc nomen.

Lynx Galeni tēpore videtur frequens fuisse.

Hic alias poteram, & plures subnectere causas,

Quibus *Lupum ceruarium* nostrum veram Lyncei esse, astruerem: quamuis supra propolitis, ex Plinio præsertim, dubijs respondere, qui rem ipsam fortassis minus bene intellexit, non adeò de nihilo sit. Libet itaque totum negotium paucis verbis proponere, & si licet, arbitrario etiam iure componere, auctoritate maximè, & sententia Illustris viri Ioannis Bougar de Baliz Liberi Baronis quæ in Gelnerianis descriptionibus Animalium exstat. Vbi idem Baro monet Lyncei Indicam vel Africanam, cuius Plinius meminere, multum à nostro Lupo ceruario differre. Qui noster cum sit maximus, inquit, vix attingit mediocrem *Lupum* magnitudine. Ista verò Constantinopoli depicta ferocem atque ingentem bestiam ostendit. Præterea istorum nostrorum Luxorum, qui in Moschouia, Lituania, Russia, Polonia, Hungaria, Germania capiuntur, vari sunt admodum insignibus maculis in dorso conspersi, sed in ventre tantum: Scotia tamen & Suecia mittit omnium pulcherrimos. Isti verò de quibus loquor, sunt maculis tam in dorso, quàm ventre, alijsque membris pleni; nec sunt ad id villosi & delicati, uti nostrates; cum habeant pilos asperos, setosos & breues. Insuper nostrorum maculae sunt rotundæ: istorum verò triangulares & similes folio rotato Kleblat, hoc est Trifolio.

Respondetur ad Plinium.

Atque hæc, de dubijs concessa est optio nobis.

Si cui verò hæc minus arrident, virum se præstet ac meliora reponat; quæ tantum abest, ut aspernaturi simus; ut grato ea nos animo acceptaturos promittamus.

Sed quando absolutis tricis tandè concludendum est, in quâ animantium classe Lyncei ego collocandam existimem; more meo atque instituto id deinceps explicabo. Lyncei plerique *Lupum Ceruarium* esse, & in *Luporum* genere reponenda audacter pronunciant & credunt. Ego tamen cum *Lupo Lyncei* non magis congererem statuo, quam cum Cane Felem. Ut enim superius cum Cane *Lupum* coniunxi,

In qua animalium classe Lyncei ponenda.

Dentes mō
strant in
quo gene-
re anima-
lium Lynx
sit collocā-
da. sic cum Fele nunc Lynceem. Congeneres, quin etiam animalibus hisce & Leonem & Tigrem facio. Quò ita ferocia, dentium situs, numerus, figura inducunt, quod Achillæum mihi quoque in Lupo & Cane argumentum fuit. Est tamen exigua etiam in his dentibus differentia, alioquin Felem pro Leone, & Tigrem pro Lynce venditare possemus.

Dentes Fe-
lis.

Felis itaque, cuius exactum valde sceleton habeo, tam in superiore, quam inferiore maxilla duos obtinet dentes Caninos, superiores inferioribus paulò longiores: hoc ipsum apparet in Lynce nostra, in Tigre, & Leone; amborum enim horum animalium ultimorum Caluarias politicissimè à carnibus liberatas & filo æneo connexas nunc domi adferuo, non meas quidem, sed proprias *Philippi de Liano*, è prima classe Pictoris non modo Romæ, sed & alibiæ præcipuè in Aula olim Serenissimi Magni Ducis Hetruriæ Cosmi Secūdi, ob artem celebrati. Cui & hoc laudis debeo, quòd nostra omnia animalium sceleta, doctissima pridem manu delineauerit, & in ære expressa naturalium rerum studiosis publica facere voluerit. Intra Caninos, qui in Leone prægrandes sunt, sex incisores reperiuntur; eiusdem omnes magnitudinis in Fele; non ita in Lynce, & Tygre, atque Leone. In his enim tribus inferior horum sex dentium series paritatem habet, superior verò duos Caninis viciniore paulò longiores & crassiores ostendit, Caninis tamen minimè annumerandos, quòd superius & in Lupo demonstratum.

Dentes Leo-
nis Lynxis
& Tigris.

Quòd verò tam visu pulchrum, quam notatu dignum videtur, hoc est, quòd dentes Canini in Leone, & duo illi ex incisores, Caninos quodam modo æmulantibus, sunt omnino per longum fissi, & in duas æquales partes diuisi, uti linea diuisoria manifestè ostendit. Hoc idem, sed non tam euidenter, in Tigris dentibus quatuor verè Caninis, minimè verò in duobus illis superioribus incisorijs, obseruatur.

Molares
quomodo
se habeant.

Post Caninos ac incisores, molares veniunt, quorum tres, tam suprà, quam infrà, in vtraque maxilla & latere existunt, qui simul numerati ad duodecim pertingunt. In superiori maxilla tam Tigris quam Leonis ultimus molaris maximus est omnium, tribus eminentijs ac veluti cuspidibus conspicuus; secundus & is tribus eminentijs insignis, sed multò minor succedit; demum versus dentem Caninum est adeò paruus molaris, ut vix vnam ex minimis illis cuspidibus æquet. His correspondent tres inferni, quorum ultimus non tribus, at duabus tantum cuspidibus, sed fortibus planè, videtur, socio superiori suo multò minor. Secundus eiusdem cum socio superno magnitudinis & figuræ. Tertius suo compari longè maior, tribus & ipse eminentijs clarus. Nam hac ratione inferiores sua mole æquant superiores. Mirum est quam solida candidaque substantia, quam reciproca aptaque insertione dentes hi superiores & inferiores serratim se se excipiant, ut imaginari sibi facile quivis possit, nihil esse in animalium corpore siue cartilagine, siue ossa sint etiam, quòd Leonum, Tigrium ac Lynceum morsus effugiat. Quæ de Leone iam dixi, ad Vnguem ita omnia in Tigre videre licet & Lupo Cernuario. Felis tamen aliquo modo variat. Quæ tres quidem in maxilla inferiore, duos verò tantum in superiore dentes molares, sed adeò magnos obtinet, ut tribus infe-

Quomodo
Felis dentes
ab alijs dif-
ferant.

anterioribus aequales censerī possint.

In Caluarijs porro horum animalium non eadem prorsus est proportio. Frontis ossa Leoni & Tigri, media inter oculorum orbitas sita, plana sunt omnino & depressa. Syncipitis ossa in medio elata, & ad latera caua. Occipitis os triangulare ordinem Caluariæ claudit, primæ colli vertebræ insidens; quæ omnia luteris affabrè distinguuntur. Felis caput tamen à naribus non plano & recto, sed curuo & gibbo, ad ossa lyncipitis, tramite ascendit; cum totum alioquin ad orbicularem figuram conformatum sit. Cætera persequi nimis tædiosum foret. In vnguibus tam Lynces quàm Tigres & Leones cum Felibus apprimè iunguntur, quas omnes vidi & probè examinaui, quinque nimirum in anteriores pedes, & quatuor in posteriores distributis.

Cum itaque in capitis structura, præsertim dentium numero, & figura, & pedum forma Lynces cum Felibus conueniant, ad harum certè classē, quam Luporum, iustius reposuero. Nam si secundum internorum saltem viscerum similitudinem congenera sociare volueris, compones seiunctissima, segregabis coniunctissima. Feles enim, Canes, & Porci, Hepatis, Lienis, Ventriculi, Cordis, ac Pulmonum, nec situ nec figura multum discrepant; non ideo tamen eundem hæc sunt siue generis proximi, siue speciei bestię: manifestissimam enim in dentibus differentiam demonstrabunt, si capitis horum anatomen probè excusseris.

Est & hic ex occasione, Galeni de dentibus Leonis doctrina sub incudem reuocanda. Is enim 11. de *Vsu partium*, cap. 8. de dentibus hæc habet. *Quod autem fortibus animalibus acuti multi dentes ac fortes sunt comparati, ne id quidem possunt reperire* (illi scilicet qui omnia fortuito ex atomis fieri putant, vt Democritus & Aiclepiades, aduersus quos Galenus disputat) *cur motus temerarij opus sit habendum. Quod si Ovis & Leonis dentes vnquam vidisti, discrimen ut arbitror, agnouisti: verum quod Caprarum dentes ouium dentibus sint similes, Pardalem verò & Canem Leoninis, quo pacto id non est admirandum?* Hactenus Galenus, qui Pardalem siue Pantherarum (dicam ego Tigrium quoque) & Leonum dentes Caninis, adeoque Lupinis, similes facit. Si ad figuram, non ad numerum potius similitudinem referat, bene dicit: si hunc includat, fallitur. Superat enim Canis ac Lupus Leonem, rapacissimum ac fortissimum animal, duodecim dentibus: neque enim Leones, Tigres, Pantheræ, ac Lynces pluribus à Natura dentibus donati fuere, quàm plerique homines, viginti octo nimirum; quin homo, cum sæpè triginta duos acquirat, mansuetum animal & sociabile, Leonem, tamen, voracissimum & ferocissimum, in hoc superat; Ex quo discas velim, non dentium numero, sed maxillarum & muscutorum temporalium robore mandendi valorem æstimandum esse.

Sed audio non neminem mihi nunc nimiam in Lynce perplexitatem & moram exprobrantem. Posset quidem mihi iure quispiam succensere, nisi hoc me purgaret: Lyncei nempe adeò me deditum esse, vt huius ferè solius gratia, totum hoc scriptiōis opus & onus in me susceperim. Lyncei profectò non minimū debetur, quòd Liber hic *Mexicanorum medicamentorū*, veluti alter Dioscorides noui Orbis, in lucem prodierit. Sum enim & Ego Studiosissima huic Lynceorum à

Caluariæ etiam in his animalibus variant.

Vngues horum animalium conueniunt proportionem quadam.

Lynces non ad Lupos sed ad Feles, Tigres, & Leones accedunt.

Vnde conuenientia & differentia animalium deducenda.

Galeni doctrina de dentibus Leonis examinatur.

Lyncei non parum debetur quod nouus & vtilissimus hic liber de plantis Mexicanis lucē videat.

sæpè laudato Principe *Friderico Cæso* institutæ Academiæ & Cõfessui iam ad-
adiunctus, & hoc vnum cum socijs annitor, vt Lynceis instar animalis perspicu-
cissimi, non præmeferam quidem plus alijs sapere & videre; sed conatum om-
nem adhibere, vt si quid forsan tot sæculorum doctissimos viros, vel temporu-
iniuriâ, vel experimenti inopiâ impeditos præterijt; vel nimia de superioru ho-
minum auctoritate, cõcepta opinio credulos magis reddidit; ego saltem alijs iu-
diciu faciam, & ad Veri nucleum facilius eruendum, detectis & reiectis corni-
cibus, aditum liberis hominibus; & nullo sectæ alicuius Philosophicæ præiudi-
cio addictis, parem.

Quando Lynx (siue nostra, siue Antiquorû tandem ea sit) clarissima & acutis-
sima videndi acie præditum animal, huic LYNCEORVM Academia nomē de-
derit; illa inquâ, à qua perspicacissimus is fiderû speculator & subterraneorû de-
tectior *Lynceus*, & cõplures alij nomē mutuû ceperûnt. Hoc enim Academia Lyncei
solû satagunt, vt non tã corporis, quàm mētis oculis eò progrediatur, vt in Phy-
sicis præsertim ac Mathematicis studijs nō plus, sed melius quid scire possint.

Qui olim
oculorum
acie pluri-
mum value-
runt.

Nescio tamen an fabulis annumerem, an Veteres reuera credidisse mihi per-
suadeâ, quod Plutarchus libello *aduersus Stoicos* memorat, *Lynceum* illû oculorum
acie Quercus & saxa penetrasse. Et Plinius, *Strabonem* quendâ nomine ex Promē-
torio Scilię Lilybæo exeuntis è portu Carthaginis clatlis, nauium numerum vi-
disse, & dixisse. Qui & de *Callicrate* habet, quod ex ebore formicas tã paruas fe-
cerit, vt earum partes à cæteris discerni nō possent. De *Myrmecide* quoque, qui ex
eadem materia quadrigam fabricarit, quam ala Muscæ integeret. Ego quousq;
Telescopio suo *Galileus Galilei Lynceus* in nouis astris reperiendis penetrauerit,
Elegia quadam mea olim cecini, quam hoc conclusi epiphonemate.

O audax factum, penetrasse adamantina celi

Mænia, CRYSTALLI tam fragili auxilio!

Quæ verò *Microscopium* præstare possit partim dixi; partim iâ dicturus sum. Ve-
runtamen hæc omnia oculorum adiumenta dici possunt. Habemus tamē & nos
Germani nostros *Myrmecides* & *Callicrates*. Rem memoria vti dignâ, ita fidepe-
ne carentem hic narrabo. Fui ante quatuor hos dies in ædibus Domini *Joannis*
Caroli Schada Mittelbibrach antiquæ nobilitatis & prisce fidei ac virtutis viri, se-
renissimo Electori Palatino Duci Bauariæ Maximiliano, post Cæsarē Patriæ cõ-
munis Germaniæ nostrę Patri, à Cõsilijs & intimo Cubiculo; hic de nouo quo-
dâ *Myrmecide Osvaldo Nerlingero Sueuo* Tornii artifice, ea artis miracula narrauit,
quę cum ego audiui (vt verû fatear) inter credendi temeritatē, & explodēdi negi-
diq. pudorem medius planē hæsi; donec manus meæ oculatæ factæ crederent
tandem, quod videbant. Monstrauit is nobis granum piperis, magnitudine sua
paruulum vix Pisum adæquans, innixum pediculo, & clausum operculo artifi-
ciosè ex ebore laboratis. Erat autem poculi instar ipsum quoque granum sub-
tilissimo ferro ad tornum excauatum. Et hoc vna ex parte mensæ stabat.
Altera ex parte cumulus iacebat caliculorum seu scyphulorum ex ebore iu-
dem per Tornum lynceorum acumine oculorum fabrefactorum, ad for-
mam inquam calicum. Superior enim pars lata & caua, pes similiter la-
tiusculus, pars inter hæc posita gracilis ac tenuis. Horum aliquot caliculo-
rum

Historia...
ferè incre-
dibilis, ve-
rissima ta-
men de vi-
sui acumi-
ne in quo-
dam Ger-
mano.

Osvaldus
Nerlinger
Tornator
artificiosus.

Granū pi-
peris Tor-
no excava-
tū recipit
mille sex-
cetos alios
caliculos
ex ebore
Torno la-
boratos.

tum meo *Microscopio* supposui, illi nempe tubo optico, qui res minimas, quasi maximæ essent, apparere mentitur. Et quilibet horum scyphulorum sub crassitie & longitudine extremi articuli, auricularis digiti, qui in viro est mediocris staturæ, nobis visus fuit. Consumpsimus duas integras numerando horas, donec ad mille ad ducētos caliculos peruenissemus, quos omnes ad vnum grano illi piperis excuato indidimus, nec cauitatem illam impleuimus, quæ proquadringentis alijs suffecit quos idem *Dominus Schad* postmodū cōmodè immisit.

Memini adhuc puero mihi hunc decantatum iocum, in nouo scilicet orbe Apes eisdem cum ouibus nostratibus magnitudinis reperiri. Tum ego, & quanta, inquam, ibi alucaria esse debebunt? Eiusdem, respondit fabulator, molis cum nostris. At quī, inquam ego, egredi & ingredi Apes tantæ poterunt? Hanc ait ille, curam ipsis relinquo. Hoc ipsum nunc aliquis mihi forsan obiecerit disquirens, quomodò mille sexcenti caliculi, quorum quilibet minimi digiti articulum sub *microscopio* æquabat, aut imponi, aut extrahi potuerint. Verū hic hallucinatio visus dubitationem excusat. Nam reuera tam minuti sunt hi scyphuli, vt aciem nostram ferè effugiant; magistri verò & artificis illius Germani obtutui maiores patuerunt, cum omnibus his certam ac legitimam suam formam calicis attribuerit: imò (quod mirabilius) limbum singulorum auro etiam obduxerit. Confecit & aliud simile è grano piperis pocillum, pede & operculo ex auro ornatum, in quod indidit pocula alia parua, seu similes caliculos ex purissimo auro ad tornum politos, non mille quidem, sed trecentos; auri enim materia, non similiter vt eboris artificiosæ manui & instrumentis obedit: quod ipsum *Sereniss. Elector & Dux Bavarix* in *Pinacotheca* sua, cum alijs Naturæ & artis thesauris, custodit. Crediderim hinc facile, nostrum *Microscopium* rem sibi subiectam plusquam triginta mille vicibus, in triplici illa corporum dimensione, multiplicare, & oculo nostro spectandam exponere. Neque enim viginti grana piperis eius magnitudinis, quæ in hoc excuato fuerat, simul iuncta æquabunt illam, quæ oculo nostro, ex minimo atq. vnico caliculo supposito illi *Microscopio*, apparet. Hunc ergo *popularem* nostrum *Tornatorem* non *Myrmecida* & *Callicrati* parem modò, sed longe præferendum, & dignum planè cuius nomen immortalī famæ consignetur, existimo.

Et quoniam curiosum lectorem sum nactus, non metuo, nè mihi succenseat, si rara quædam Naturæ (vt ita dicam) miracula, quæ in hoc nobilissimo viro *Ianne Carolo Schad* obseruaui, hic in Medicorum saltem gratiam recēseam. Agit hic ætatis suæ annum iam sexagesimum & septimū, isque ad annum ætatis sexagesimum quintum vini abstemius vixit, iamq. à duobus annis illud nec cū voluptate, nec cum nausea, bibit. Consuetum huic est, vt integris sæpe octo aut decem diebus, à potu omni abstineat. Hoc mirum magis, cū ante annos quinq. iterū Romam venisset, & medio Septēbris *Monachi. am* ab VRBE proficisceretur, quò ad finem tandē Octobris peruenit, toto ipsum exacto sesquimense, nūquam omnino bibisse, nec sitim quidem vnquā passum fuisse. Hoc autē ego fratribus, qui eo anni tēpore frequentes sunt, & quibus ipse mirè delectatur, plurimum elatis tribuo. Et, à vino etsi toto vitæ suæ curriculo ferè abhorruit, abstinitque; tam rubicunda tamen est facie, & sanguine ita florido vegetus, vt ad

Aliud
granū pipe-
ris, quo tre-
centi cali-
culi ex pu-
ro auro tor-
nari clau-
debantur.

Microscopium mul-
tiplicat re-
obiectam
trices mil-
lies.

Germanus
Tornator
superat *Cal-*
licratem,
& *Myrme-*
ciden.

In Nobili
viro rara
quædā Na-
tura dona.

annū vsque ætatis sexagemū quintum, bis in anno, autumnō scilicet ac vere semel à vena basilica dextra, semel à sinistra, sanguinem sibi extrahi curauerat, id quod nunc quoque facere assolet, verū semel tantum in anno, & ad vniū libræ ferme semper quantitatem. Quæ eò magis mihi cognita sunt & explorata, quod duobus hūc postremis annis ipsi medicinam facio.

At neque *Lyncem* siue Antiquorum, siue Recentiorum esse expressum huius animal, sole clarius est. Tū quia enarratis, quæ in *Lynce* iam descripta sunt, signis & proprietatibus haudquaquam responderet; tum quia in *America* F. Gregorius huiusmodi *Lynces* siue *Lupos* (*Ceruarios*) (quorum ipsi, ut varias pelles, ita coloribus aliquot depicta ectypa commōstrauimus) minimè reperiri, mihi professus affirmavit.

Quo tandem igitur nomine hoc animal rectè nuncupabimus? *Arduum* est, inquit Seneca, *de ijs quæ coniectura sequenda sunt, aliquid certi promittere*. Ego tamen non esse aliud animal certus sum, quam illud quod communiter nos *Catum Pardum* appellare solemus, qui Americanis *Catus montanus* nominatur: non paruum illum Catum siluestrem ferumue intelligens, qui illis ac nobis æquè frequentissimus; sed corpore prorsus maiorem, & pelle differentem maculis item quamplurimis nigricantibus conspersā, quem & *Pardum* ac *Leopardum* quamplurimi appellant. Habet is colorem talem, quem suo quoque Hispani idiomate *colorem Pardum* dicunt, & est ex griseo, fusco rufoque mixtus; frequentibus etiam nigricantibusque maculis distinctus apparet. Ea magnitudo plerunque ipsi est, ut altitudine duos superet palmos, longitudine quatuor attingat, & rarò excedat. Hoc etiam à Pantheris Tigribusque distinguitur, quod pilum non hirtum, sed mollem ac lanosum, nostrarum instar Felium ferme habeat, ex qua commodè hic confici manicas illas vidimus vtrinque apertas, brumæ tempore inferendis ac confouendis manibus aptas (*manichotti* vocant Itali) quæ pretio suo ad pelles *Lyncum* Orientalium nunquam ascendunt, quod colore minùs grato non adeò probentur.

Animal hoc *Americanum*, cum *Africano*, quod in Italia non rarò visitur, apprime conuenit. F. Gregorius noster de *Bolivar* ait, non illa esse crudelitate, qua *Tigres*, *Leones*, & *Pantheræ* sunt *Americanæ*: nec maiores bestias aggredi, sed minores tantum; arbores etiam confestim ascendere, magnis ibi alitibus insidiari, imò ad villas & rusticorum tuguria accedere, Vulpiumque instar gallinas suffurari. A lædendis verò hominibus, nisi incitatum, abstinere: quos maxime potius timet, & ab his in fugam facilè vertitur. Frequens in siluis reperitur, & Cati, ut domestici quoquomodo effigiem, ita Felinos mores aliquatenus videtur imitari.

Inuenio in *Ioannis Leonis nona descriptionis Africa* parte. *Leopardos* in *Barbana* siluis reperiri, & esse bestias fortes ac crudeles (sic enim *Africani* quoque *Leones* ferocitate *Americanos* superant) homini tamen nequaquam nocere, nisi contingat (& rarius quidem) hunc aliquo angusto loco bestiae euium fieri, ubi ei non possit de loco cedere; aut si illam prouocet, aliamue illi molestiam inferat; tunc enim humanam in faciem, quod nostræ quoque *Feles* faciunt, insiliunt, & vnguibus tantum carnis abripiunt, quantum comprehendere

In America nulla sunt Lynces seu Lupi ceruarij.

Animal de quo ista tractamus, est Catus Pardus Americanus.

Magnitudo maioris sed non maximi Canis.

Pili lanosi.

Non ea est crudelitate qua Tigres, Leones & Pantheræ.

Homines timet potius, quam offendit.

Leopardi Africani.

is possunt. Armentis vix damnum ullum inferunt, acerrimi tamen Canum hostes habentur. Fatetur in Itinerario suo *Ios. Barbarus Venetus*, se in *Ecbatana* Ciuitate maioris *Mediae* Metropoli, nunc *Tauris* dicta *Leonzam* catena vincitam à magistro suo ad spectaculum ductam vidisse, animal *Leonæ* simile, sed pilo purpureo, virgis nigris transuersim distincto, capite similiter rubro, maculis nigris albisque variegato, ventre albo, cauda Leoni simili, ferocia non vulgari: ita, ut cum in eius præsentia *Leo* comparuisset, in hanc quin *Felis* instar alacri saltu prorumperet, à custode vix prohiberetur.

Ex hac descriptione eam forsitan quis non ineptam coniecturam duxerit, *Leonzam*, Italico vocabulo sic dictam, Antiquorum Tigrem esse, cum non orbiculatis maculis, sed *Virgatis* (quod Tigrium veterum proprium esse diximus) fascijs *Leonza* dicta pingatur.

Leonzas etiam *Aloysius Cadamustus* à *Leopardis* separat, quando à Regno *Senega*, apud *Nigritas*, reperiri ait *Leones*, *Leonzas*, & *Leopardos*. Quid autem per *Leonzam* authores propriè intelligant, non ita manifestum est. Iam diximus videri Antiquorum Tigrem: *Americam* tamen incolentes *Europæi* *Leonzam* vocant, quæ proprie *Panthera* est, & non *Tigris*. Et si *Leonæ*, seu *Onæ*, vel *Vnciæ* figuram in Gesnerianis descriptionibus intuemur, videtur etiam illud animal esse, quod iam *Catum Pardum* diximus, si verò descriptionem *Ioannis Caij*, quæ ibi exstat, legimus, diuersum adhuc animal ab eo, quod in Icone deformatum, videbitur. Alij non dubitant *Lyncem* esse *Leonzam*, quasi hoc vocabulum barbarum ex *Lynce* sit deriuatum. Ita omnia confusissima apud varios auctores, nomina varia & vocabula pro arbitrio suo vsurpantes leguntur. Et Veteres quidem præter indagandi laborem, & sedulum posteros iuuandi studium, *Lynceis* vix aliud quicquam affirmati reliquerunt.

Huiusmodi *Catum Pardum* ante annos quindecim in *Cardinalis Casij Palatii* iam sæpè laudati *Principis Casij* Aula, eiusdem scilicet *Principis* prope *Vaticani* palatio, pulcherrimarum Antiquitatum, Inscriptionum & Statuarum copia celeberrimo, conspexi magnitudine molossi Canis cauea minime inclusum, sed catenæ illigatum, quinimò non rarò eadem solum cicurem adeò, ut prætereuntes, ad ipsumque accedentibus nihil detrimenti inferret. Erat hic pilo pelleque (præterquam quod plurimis nigris maculis esset conspersa) & facie *Felibus* nostris omnino simili. *Ludouicus Cescharinus* ætate & aspectu venerandus, moribus amabilis, doctrina conspicuus, iudicio & longa medendi experientia præstans, quo ægrotans ego Medicus, Medico feliciter vtor, sæpè mihi narrauit, dum in Heri sui comitatu, *Cardinalis scilicet Sfortiæ*, Serenissimos & *Medicos* Principes non rarò in Venatione sequeretur, *Leopardum*, siue huiusmodi *Catum Pardum* vidisse adeò mansuetum effectum, ut eodè cum Magistro suo vel custode equo veheretur, qui cum in siluis *Capreolum* aut *Leporem* obtinuum habuisset, demissum tribus maximis saltibus bestiam plerumque affecutum: ubi autem illa elapsa fuisset, perstitisse hunc, nec Canis instar ulterius progressum fuisse, sed ad equum ac dominum suum spe frustratum redire conuenisse.

De *Lyncurio* quin *Corollarij* loco aliquid addam, præterire minimè possum.

Lyncurij

*Leona quæ
le an mal.*

*Videtur cū
vere ū Ti-
gre conue-
nire.*

*Panthera vo-
catur Leo-
za ab Hi-
spanis in
America.*

*Videtur
etiam ad
Catum Par-
dum posse
reduci.*

*Alijs à Lyn-
ce videtur
deriuari.*

*Cati Pardi
feritatem
plerumque
deponunt.*

*Ludouicus
Ceschari-
nus cele-
berrimus
Romæ Me-
dicus.*

*Catus Par-
dus Vena-
tioni infer-
uit.*

Lyncurij itaque voce Theophrastus & Diocles gemmam adeò duram nobis descriplerunt, ut exsculpi etiam possit. Apud Plinium *Demonstratus* Succinum ita appellauit. *Lyncis Lapi.* tertio est loco pharmacopolis omnibus hodie notissimus qui fractus tanquam ex centro ad peripheriam deductos radios ostendit. Ad demum *fungiferum lapidem* nobis pro Lyncurio venditant. Omnes hi ferme ex Lyncis urina in terram defossa nascendi principium sumpsisse creduntur.

Andreas Cæsalpinus, lib. 2. Metallicor. cap. 45. Ex *Euace* lapidem Lyncis dicit illum esse, quem hodie *fungiferum* appellamus, cum Theophrastus quoque dicat Lyncurium fungos ferre. Hunc *Euax*, ut ait Cæsalpinus, ex urina Lyncis micta in montibus, & in lapidem coagulata originem trahere scribit: valere contra dolorem stomachi, Ictericam, & fluxus ventris. De hoc *Hermolaus* ita habet: *Oritur fungus & e saxo, id est lapide Lyncurio siue Lynceo vulgari voce dicto, admirabili natura: praeiditur hic in esum, & alius subnascitur anno toto: pediculi paratur in silicem, atque ita semper crescit lapis restibili fecunditate, nec credidimus autem quam domi natos ita manducaremus.* Idem Cæsalpinus plantarum lib. 3. cap. 41. *Fortè huiusmodi lapis, inquit, ex corticibus Populi sit aliquid conferente urina Lyncis. Tradit enim Dioscorides corticem tam alba, quam nigra Populi, segetibus stercoretis inspersum fungos utiles innocentesque toto anno ferre.*

De hoc quid mihi perspectum sit fungifero lapide, vel in Germanorum filitem meorum gratiam libenter edisseram. Eius generis tres mihi praegrandes donauit *Adamus Melfus*, ad Insigne *Pinea Nucis aureae* prope Pantheon Romae Pharmacopoeus, annis iam & experimentis grauis, vir probus & frugi, & propter fidem & peritiam, qua in arte sua praestat, non tam vulgo quàm Romanis quorundam plurimis Principibus carissimus. Hos ego in Hortulo meo domestico ad semestrem ferme spatium custodiui, terre illos paucillo obruens. At, non nisi semel tantum, fungos mihi protulerunt, & circa vernum quidem tempus ternos, ingētes, spatiosos, ex luteolo rubicundos, odore gratissimo, quorum maximus palmarum diametro erat. Hos, ut verum fatear, nec in cibos aptaui, nec radicibus collere volui. Quare, ubi plurimis fungi isti diebus ibi perstitissent, in lignum tandem substantiam transiere. Certior tamen sum factus, in cella vinaria collocatos, & superficie tenus terra opertas, aqua interim tepida irroratos, totius anni tempore saluberrimos, & qui difficultati urinae succurrerent, fungos protulisse.

Laelius Laurus Signinus celebris Romae Iuriconsultus, Lyncuriorum siue lapidum fungiferorum patriam & originem ad vnguem mihi declarauit. In monte nempe illo, qui in *Tusculano* agro initium sumit, ac versus *Neapolin* porrigitur, circa *Sermonetam* praecipue, ac Ciuitates *Coranam* atque *Signinam* plurimos eiusmodi fungos ex Lyncurijs pullulare, eo maxime loci, ubi arbores istae confertim reperiuntur, Quercus nempe, Aceres, Fagi, Ilices, Castaneae; nullas tamen ibi Populos exstare asseuerabat, nè ex harum corticibus, ad Dioscoridis mentem quis, eos enatos forsitan suspicaretur. Nec Lyncis ibi vnquam visas, quarum ex urina lapidum illorum (si modò lapidum nomine sunt digni) generatio fieri potuisset.

Et quamuis *Euax*, non contemnendae authoritatis Scriptor, dicat esse *Lapidem*

Lyncurij
lapidis vi-
res.

Fungi Lyn-
curij lapi-
dis in li-
gno abest.

idem, ex quo fungi dicti confurgunt, & Hermolaus relictam pediculi partem ex fango in *silicem* durari adstruxit; Pace tamen ipsorum nec siliceam nec lapideam hic duritiem animadvertere potui, sed terream quandam ligneamque substantiam, communem, utriusque tamen duritiem excedentem & topi quodammodo naturam æmulantem. Friabilis enim horum est substantia, & quæ manibus facile teri possit, ubi præsertim extra terram aliquot septimanis adseruantur. Hoc etiam mihi vsuvenit, cum prædictos tres Lyncurios *Germano* cuidam Principi optimè reconditos, arboreoque musco ac terræ paucillæ involutos in capsâ lignea transmissem, post bimestre itineris spatium eò delatos, præter terram friabilem & infæcundam massam, aliud nihil ostendisse.

Tophacæa
durities in
his pedi-
culis fun-
gorum.

Possent itaque non nemo facile credere, Lyncurios nihil aliud, quam putrefactas arborum radices, terris obseptas esse: ex veterum enim arborum truncis non rarò fungos surgere videmus. Atqui hoc si esset, accidere nonnunquam posset, ut is Lyncurius, ex quo fungi pullulant, adhuc radici arboris aliqua saltem in parte non putrefactæ hæreret, cum ex viarum arboris etiam trunco quotidie fungi nascantur. Veruntamen Lyncuriorum tanta aliquando frusta è terra fuerunt egesta, ut unum Equo onerando suffecerit, absque vlla radicis vel substantia vel figura eminente. Accedit quòd rotunda plerunque, rarò longa figura Lyncurij reperiantur; & quòd hæ separatæ quoque ab arborum radicibus dissitæ, nec adeò profundæ delitescant.

Lyncurij
etiam in
maxima
mole repe-
riuntur.

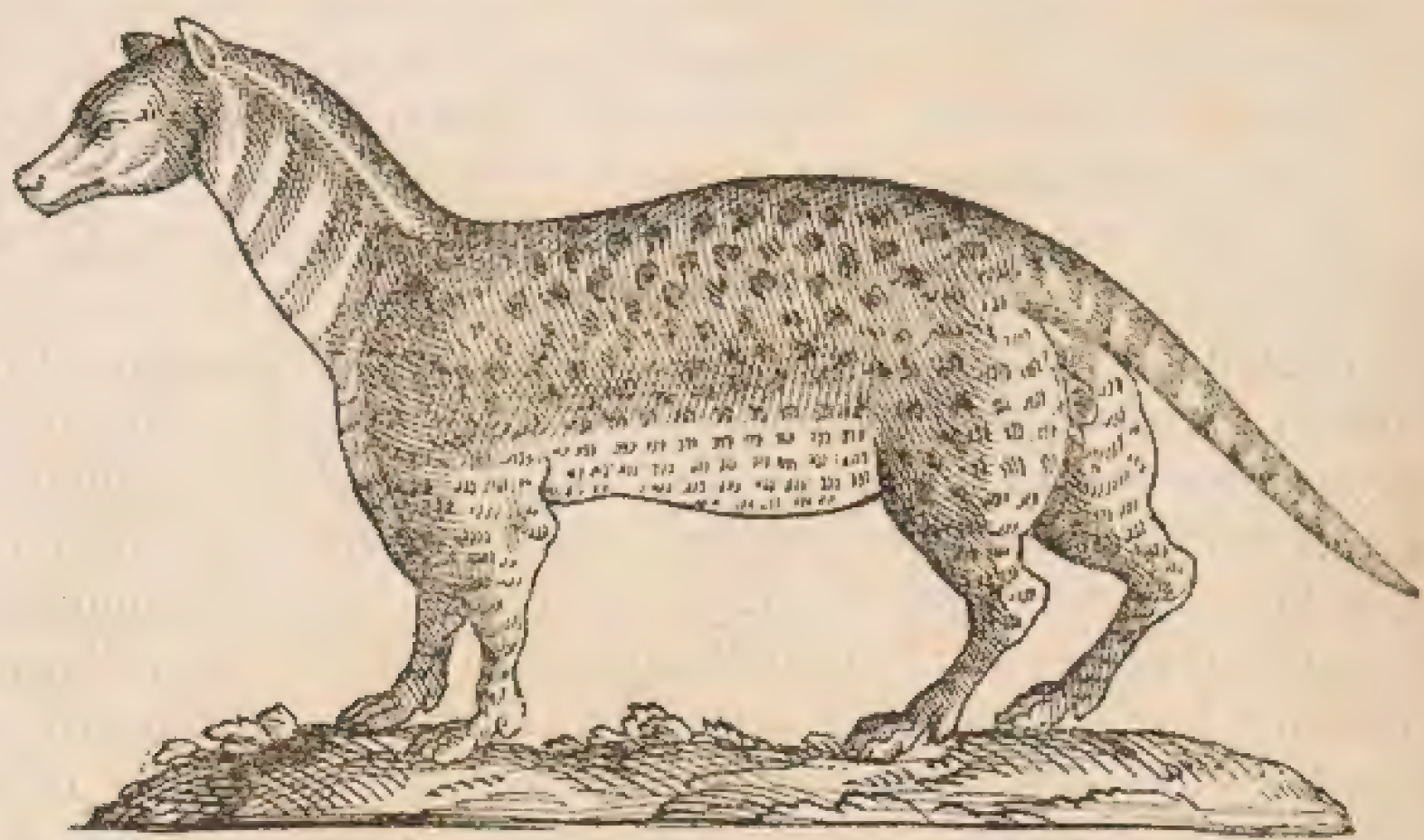
Et ut semel dicam, videtur fungorum seminium eorundem, in certa sua terra latere, quæ eosdem protrudit; quemadmodum & *Tubera* terræ (*Taratufoli* Itali vocant) non omnis fert tellus; nec illa quæ fert, ubiuis locorum eos producit. Odore ea Porci deprehendunt, & rostro latentia eruunt. Sic ubi Lyncuriorum periti indagatores eiusmodi è terra surrectos fungos aduertunt, fisione facili Lyncurium subditum reperiunt, extrahunt, & aliò distrahunt. Fieri itaque ego autumo, ut ubi fungifera illa terra unum atque alterum extru-ferit fungum, qui euulsus non fuerit, radículas eiusdem terræ hæsisse, & in lignosam quandam substantiam cum ipsa sua terra coaluisse, quæ multiplicata ad maxima etiam frusta devenire æquè potuerit, atque in minima sæpe portione inuenitur. Videtur huic meæ coniecturæ Hermolaus favere, cum inquit, *Pediculi pars duratur in Silicem*, duratur, inquam, sed non in Silicem; in hoc enim deceptus Hermolaus fuit, sed in lignosum quid. Habere autem fungos suas quoque radículas nullum est dubium, quamvis vulgò dicatur, quod adeò quid imperfectum sit in natura plantali fungus, ut pro solo folio æstimari debeat.

*Semini-
um
fungorum.*

Verum de fungis ego plura non addam; hos exactè satis in *Rarioribus Exoticis* suis *Clasius* descripsit. Longè tamen his exactiora tam in Historia, quam Theorice & Physiologia expectamus, ex *Libris de imperfectis Plantis Illustrissimi & Excellentissimi Principis Cæsij*, propediem lucem visuris.

ZIBETHICVM ANIMAL AMERICANVM.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

LIQVALEM & hoc Animal, cum proximè præcedentibus duobus iam descriptis convenientiam habere videtur, si maculas spectes. Veruntamen plures differentiarum notæ in reliquis sese corporis membris offerunt. Caput imprimis non crassum, sed tenue, & acutum habet, ut rostrum Caninum potius, quàm Felinum esse iudicares, quod cum labris suis subrubet. Orbitæ circa oculos, qui minus truces sunt, nec magni admodum, albicant. Ceterùm subcineritij coloris est caput, & pili in barba vix vlli. Collum quoque longiùs, quàm in Tigre aut Carollardo, quod pulchro quodam ordine alternis nigriusculis & albicantibus fasciis, veluti totidem torquibus arte adpictis exornatur. A Capite ad dorsum, per colli longitudinem supernam similium colorum lineæ excurrunt. Dorsi medium à collo ad caudam linea nigricans pilosa valde distinguit. Maculis in corpore cinereo minus obscuro nigricantibus, rotundis, & ovalibus ordinatis secundum lineam rectam, versus caudam productis, insigniter decoratur. Ita ut superiores, dorso quippe viciniore, sint maiores, mediocres paulò inferiores, & quæ in imo sunt ventre sensim evanescant. Caudam gerit alternis similiter, ut in collo dictum, fasciis nigrescentibus ac cineritijs distinctam, ac satis longam. Sub cauda tria foramina eminenter visui se præbent, anus scilicet, loculus ille, in quo Zibethum colligitur & extrahitur, ac vulva: medium tamen cæteris duobus maius apparet.

SCHOLIA EIVSDEM.

Libethicà *F. Gregorij nostri de Bolivar* veridica non minus, quàm curiosa Animalis huius Zibethici historia auspicari, quam ex Hispanico idioma-
te eorundem hic verbis latinis efferam.

Animal Zi-
bethicum à
*F. Grego-
rio* deteri-
bitur.

Hoc animal inquit ipse, nascitur in multis Indiæ orientalis atque occiden-
talis partibus, cuiusmodi in Orientali sunt provinciæ *Bengala, Ceilan, Sumatra,*
Java maior & minor, Malipur ac plures aliæ.

In quibus
locis repe-
riatur in
India Oriē-
tali.

In *Nova Hispania* verò sunt provinciæ de *Quatemala; Campege, Nicaragua, de*
Pera cruce, Florida & magna illa *Insula Sancti Dominici* aut *Hispaniola, Cuba,*
Matalino, Guadalupe & aliæ.

In Nova
Hispania.

In *Regno Peruano* animal hoc magna copia reperitur, In *Paraguay, Tucuman,*
Chiriquanas, Sancta Cruce de la Sierra, Tungas, Andes, Chiachapotas, Quizos, Ti-
mana, Novo Regno & in omnibus provincijs magno flumini *Maragnone* confi-
nibus, quæ circa hoc ferme sine numero ad duo Leucarum millia sunt exten-
sæ. Multo adhuc plura eiusmodi animalia nascuntur in *Brasilia* vbi mercatu-
ra vel Cambium Zibethi siue Algaliæ exercitatur.

In Regno
Peruano.

In Brasilia.

Magna horum abundantia quoque est in *Guinea*, in provincijs nimirum de
Loango, Congo, Manicongo, circa flumina *Angola*, usque ad *Cafres* & finem *Bona*
spei, maximè autem in grandissimis & extentissimis montibus qui ibi prostant
quos *fragosus Cuspides* appellare solent. Et ex parte quidem *Cafres* montium de
Toria, aut de *Luna* vbi maxima Algaliæ quantitas existat, quæ tali modo ac-
quiritur & præparatur.

In Guinea.

In hisce montibus quos animalia hæc pererrant omni adhibita diligentia,
Nigritæ siue Mori illi perquirunt veteres arborum aridosque truncos, & vbi ali-
quas maculas magnas easque oleosas observauerint, eò se conferunt, & globosam
quandam materiam truncis iisdem adhærescentem, nuculas aut castaneas magni-
tudine æquantem inde auferunt, in aqua ebullire permittunt, id quod superna-
tat pingue & oleosum remouent, mundioribus vasis infundunt, vltique reser-
uant. Acque hæc est omnium optima ac purissima Algalia.

Quomodo
Zibeth col-
ligatur.

Iam si cui dubitandi animus esset, legitimumne an adulteratum id Zibe-
thum esset, quod empturus est, infundat hoc in vas, in quo aqua bullit; & sta-
tim quod heterogeneous & Algaliæ admixtum fuit, fundum petet, Zibethum
autem sincerum aquæ superficie innabit.

Quomodo
sincerum ab
adulterato
dignosca-
tur.

Hæc autem pilæ siue globuli Zibethici arborum truncis adhærent, quoniam
à tali humore hoc animal maximè vexatur, cum ex intimis corporis partibus
ad emunctoria, ut vocant Medici, prorumpat & sudoris instar sub axillis præci-
pue, & loculis intra clunes sitis colligatur, non procul à genitali membro.

Vbi humor
hic in ani-
mali repe-
riatur.

Alius colligendi Algaliæ modus talis est. Ex huiusmodi Animalibus aliquo
modo domi cicuratis, quod nempe in caueis magnis adseruentur, cum enim
humore hoc quasi onerata molestantur, tunc velociter per caueam ambulant,
donec ferme sudor ipsis prorumpat. Tum enim auriculario, siue minimo quo-
dam cochleari oculos emundant, humorem illum abstergunt & collectam
Algaliæ

Quomodo
Zibeth in
cicuribus
colligatur.

Algaliā in vasa appropriata reponunt.

Exigua hu-
ius anima-
lis cum Fe-
libus simi-
litudō.

Corporis
quae sit pro-
portio.

Pellis qua-
li colore
prædita.

Mammillas
sex habet.

Vbi habi-
tet.

Victus qua-
lis ipsi.

Temperatu-
ra. Et re-
media ex
hac.

Quidā hu-
ius carni-
bus victi-
ta nt.

Hucusque
F. Grego-
rius qui te-
nacissimæ
est memo-
ria.

An Vete-
res hoc ani-
mal noue-
runt.

Putant ali-
qui Pæthe-
ram Vete-
rū esse hoc
animal.

Improba-
tur hæc opi-
nio.

Habet hoc animal exiguam cum Felibus nostris, si corpus saltem spe-
similitudinem, quibus tamen multo maius est. Altitudo ad tres palmos & lon-
gitudō ad sex pertingit. Elongatum habet & caput & collum, crura autem bre-
uia omnia. Ungues quoque obtritos breuesque. Pellem obtinet cinerit, col-
loris cum maculis tam rotundis, quam longioribus tæniarum, instar, sed
coloris obscurioris ita, ut e reliquo totius corporis colore maxime elu-
ceant. Pili pectoris ac ventris albescunt magis, sed non tot maculis con-
sparguntur.

Est hæc bestia Cholericā multum, ac inquieta. Sex habet mammillas uni-
tas ac minutas & totidem fetus, mammillarum nempe pares numero edu-
Enutrit suos Catulos in magnarum arborum cauernulis, vbi sibi suisque fi-
lijs totam stationem esse putat, quamvis sæpe capiatur cum filiis, domique faci-
le educetur. Vorax est & ex aliorum animalium rapina viuit, animum pre-
fertim; quarum captura gaudet, cum velocissimi sit cursus. Temperatura est
calidissima. Pellis ventris ipsius est saluberrima in omnibus frigidis affe-
ctionibus: Venterculum præcipue roborat, si frustulum ex hac eidem im-
ponatur & quotidie gestetur. Nigri illi *Guinea*, & *Brasilienses* barbari
huius quoque animalis carnibus vescuntur, utcumque sit pessimi odoris,
& digestionis durissima, quam ad venerem tamen præstare maximum
stimulum affirmant. Naturalium rerum Professores alias quamplurimas
Animalis huius proprietates norunt, quarum ego minus curiosus indagator
fui. Hæc ille.

Miror profecto *F. Gregorij* nostri summam in Animalium perquisitione in-
dustriam & tenacissimam, eorum quæ vidit vnquam, memoriam. Iuro tibi mi
Lector, hæc omnia quæ hæcenus ipsius ab ore & scriptis hausi, & posthac dixe-
rus sum plura rarioraque, absque vltius ipsum ope libri memoriter descripsisse
& per compendium quodammodo (cum inter colloquia protractiora enim
plura afferat) tantum contraxisse.

Meretur sanè hoc animal, ut non minus diligenti, quam in præcedentibus
factum est, examine, Veterum de hoc thesauri, si quid modò de tam odorati-
ro ipsis animalis inoluit, excutiantur.

Admirabilem quandam odoris suauitatem olet Pardalis, inquit *Aelianus* 2. Hist.
An. cap. 22. *quam bene olendi præstantiam diuino munere donatam cum sibi propriam
planè tenet, tum verò cetera animalia hanc eius vim præclarè sentiunt.* Et longè an-
te Aristoteles in problematis quærit, cur sola Pardalis siue Panthera inter ani-
malia bene oleat? Ex his, nisi fallor, locis aliqui, atque inter hos *Petrus Gillius*
Æliani Interpres, in hac olim opinione fuerunt, hoc nostrum Zibethicum
animal Antiquorum Pantheram esse, cum alia huius apud Aristotelem ac
Veteres reliquos memoria nulla existeret: & odoris quidem vnico argumento
ducuntur.

Sed enim haud certum est Antiquorum Pantheram gratum hominibus
odorem, qualem nunc Zibethum spirat, præbuisse. Nam idem *Aelianus* hanc
e ceteris solummodo animalibus iucundum odorem, a quo veluti ab esca incen-
rentur,

rentur, fuisse, his verbis eodem loco insinuauit. *Hinnuli, Dorcades, Capra sil-
uastres, atque alia eiusmodi animalia quadam suavis odoris illecebra attrahuntur. &
proximè accedunt.* Animaduertimus etenim, quod, quemadmodum homi-
nes, si bile suffusos oculos habeant, omnia quæ vident flaua existimant, &
si eandem lingua imbiberit, quæcunque edunt amara arbitrantur, ita pro
varia cerebri & mammillarium processuum olfactus organorum dispositione,
modò gratum odorem ceu foetentem abominari, modò pessimum pro iu-
cundissimo posse habere.

Homines
pro varia
organorum
sensus di-
spositione
varie de
obiectis iu-
dicant.

Vidi sceminam, quæ adeò à Casei odore abhorrebat, vt si culcro saltem,
quo Caseus incisus fuerat, improuidens panem sibi diuisisset, in Lipothy-
miam ferme incideret: vbi tamen hæc prægnans fuit, bis terue ita Ca-
sei odore oblectabatur, vt absentem etiam, veluti præsens esset, olfacere con-
tinuò diceret, & quod mirum magis, auidissimè semel atque iterum eundem
comederet. Ex viris etiam plurimos, non nisi putrido cloacam spirante ollari
illo Caseo, quem alij ceu fimetum stomachabantur, vesci non aliter, ac si *Iouis*
ipsis *cerebrum* appositum fuisset, & vidi & videndo nauleam concepì. Poterit
itaque bestiis etiam aliquid in Panthera, quod nobis foetet, bene olere.

Que Ca-
seum femi-
na abhor-
rebat, gra-
uida mire
appetebat.

Aristoteles profectò lib. 9. de Hist. Animal. cap. 7. *Pantheram*, inquit,
*sepe abscondentem venari dicunt, propterea quod suo odore belluas delectari intelli-
gat, propius enim ita accedunt, quas corripit.* Vbi quidem Aristoteles bestias
ceteras Pantheræ odore capi, at non idèò iucundum hunc esse hominibus,
affirmabat. Nam & eadem Panthera abominando humani fimenti foetore,
ceu suauis quodam odoramento capitur, & eidem veluti remedio, suum
aduersus venenum *Pardalianches* dictum, inhiat, deglutitque. Verba eius
hæc sunt: *Panthera cum venenum, Pardalianches ab angore dictum, ederit; quo
Leones etiam intereunt, stercus hominis querit, eo enim ipso iuuatur, quocirca
venatores stercus ibi propinquum suspendunt ex arbore aliqua, ne procul bellua
abiat petens suum medicamentum. Itaque insiliens ibidem, & spe capiendi per-
suerans in se efferenda immoritur.*

Pantheræ
odor be-
stias tantū
gratus.

Panthera
foetori hu-
mani ster-
coris in-
hiat.

Et licet ipsa hoc quærat, vt medicamentum, medicamenta autem
(quod obijcere quis mihi posset) omnia ferme nobis ingrata sint, pro-
babile tamen existimo D E V M ipsis animalibus medicamenta quoque
sub specie quadam iucunditatis proponere voluisse, ad quæ naturali appe-
ritu, illecebrâ veluti ducta, non aliter ac nos ad pabulum, ferrentur.
Neque enim ego ipsa bruta hoc intellectus discursu vti existimo, quod
nempe velint etiam eligere medicamentum sua natura ingratum quidem,
modò gratissimam sanitatem summum ipsis bonum recuperare valeat. Ve-
luti & nos sæpè hoc medio amarissimo, medicamento inquam, ceu quid
dulcissimum esset, vtimur: quia finis, propter quem assumitur, hoc est ip-
sa sanitas (sine qua & diuitiæ & liberi, & Principum fauores & coniugum
amores sordent) dulcis & iucunda existit.

Bestiæ iu-
cunditatis
specie ad
sua medi-
camenta
feruntur.

Et propterea quando iam laudatum Aristotelis locum Iul. Cæs. Scaliger ex-
plicans, *Mirum verò, dicit, Pantheram carniuoram, herbam* (pardalianches nem-
pe) *decurare, prudentia remedium nosse, nocumentum non prauidere!* Duplex ipsi re-
Zz sponsum

Tul. Cæs.
Scaliger.

Responde-
tur Scalige-
ro miranti
Pantheram
herbas vo-
rare.

Primò.

Incauta be-
stia equè a-
venens, ut
nos ipsi de-
cipi pos-
sunt.

Secundò
responde-
tur.

Marsilius
Cagnatus
eruditiss.
Romanus
Medicus
fuit.

Cum Pan-
thera non
sit Zibethi-
cū animal
an sit Hyæ-
na veterū.

An lacte
humano pa-
sta bruta
māuescāt.

sponsum oppono. Primum, animalia bruta insitis quibusdam, ut Scholae loquuntur, speciebus tam venena quàm auxilia sua cognoscere, ut fugit Agnus Lupum, & pullus gallinaceus Miluum, quem prius nunquam conspexerat. At tamen hæc æquè ut nos decipi posse, quis dubitabit? Si quis enim voracissimus Lupo Lycoctonon, aut Cani famelico Nucem vomicam in pulvere carnicum inspergat mandenda, an non eodem prorsus modo fallentur, ut nos? quibus aliquando incautis per fraudem, loco salis aut Sacchari, *Arsenici* pulvis in cibum offertur, aut per inadvertentiam & bona fide præbetur: ut contigisse memini erranti Seplasiarij puero, qui loco farinae ex oryza confectæ magnam *Arsenici* pulverizati copiam dedit, quod & cum lacte ceterisque aromatibus coctum plurimos, qui ex pulmento hoc esitauerant, è vita sustulit; alios antidotorum ope, vix tandem semiuiuos, reliquit. Certus sum vaccas, ut alias taceam bestias, quamplurimas venenosas herbas, ne olfactu quidem dignari, si solæ ipsis offerantur, incautas tamen læpe eas cum reliquis herbis, ut & *Bubrestim* esitare, vndè adeò inflantur, ut nisi fascijs obuoluantur, per medium crepare videantur, plurimæ etiam moriantur.

Secundum responsum tale esto: Non absurdum videri, carniuoram bestiam herbis quoque subindè victitare, id quod supra in Lupo vidimus. Et ego domi Feles duas teneo, quæ Melopeponum, quorum hoc Augusti mensis tempore elus nobis frequens est, pulpâ seu carnibus adeò afficiuntur, tam avidè è manibus meorum familiarium eripiunt, ac si animalium veræ carnes aut pisces essent. Domestica in Canibus ac suis exempla quoque habemus varij cibi voracitatis, lucundum certè spectaculum sæpe mihi præbuerunt tria diversorum generum animalia, quæ domi olim meæ alebam, *Felis* satis magna, *Cuniculus*, & *Sturnus*. Hæc prudentibus nobis diligenter præsto erant, & quoscunque è mensa ipsis cibos proieciēbam, gnauiter ore excipiebant. Vnanimè quiniū ex vna eademq. patina comedebant. *Cuniculus* tamen timidissimum animalculum creditum, reliqua duo morfu non rarò abigebat. Ut vel hinc discas, diversum cibum ut eadem animalia, ita eundem diuersa sumere. Plurima huiusmodi omniuora animalia Græcis dicta *πανόρθη* tam aquatilia, quam terrestria, cap. 1. libro doctissimo suo *de continentia, vel de sanitate tuenda* recenset *Marsilius Cagnatus* Medicus Romanus, quo olim ego Doctore & Medicæ Laureæ Collatore, postmodum collega, quâ in docenda Medicina in Athenæo hoc Romano, quâ in curandis ægrotis nostris sæpissimè usus fui.

Et quandoquidem nunc euicimus Pantheram non esse Zibethicum nostrum animal siue *Algaliā*, cum corporis totius figura, capitis cumprimis maximè reclamet, an *Petro Bellonio* assentiemur, qui Antiquorum Hyænā potius substituit? Hic enim lib. 2. cap. 20. suarum obseruationum, ait se Alexandria *Ciuettā*, hoc est animal Zibethum fundens vidisse ita cicur redditum, ut cum hominibus colludens, nasum illis, aures ac labra sine morfu prehenderet, quod ab incunte ætate humano lacte enutritum fuisset. Hoc autem Antiquorum Hyænā esse. Non dubito quicquam feritatem suam eiusmodi bestias deponere solere, quod in Lupa quoque videmus, sed humano id lacti attribui debuisse assensum vix præbeo. Nisi

Lupinos

Lupinos confestim mores ex Lupino lacte *Romulo* ac *Remo* dare velimus. Quod enim alter horum Fratricida fuerit, non quidquam probat; Nam & *Cain* *Abe-*
lum fratrem, optimo *Eue* primæ Matris nostræ lacte altus, occidit. Et catelli sæ-
pius mulierum vberibus applicantur deplentes abundantiam lactis, qui in fe-
rino suo ingenio ob id nihil mutant. Solet feritatem hanc potius continua,
quædam cum hominibus conuersandi assuetudo mitigare. Memini, mihi à
Francisco Stelluto Lynceo Fabrianensi viro, vt ob animi candorem omnibus est
carissimus, ita ob Matheseos sciētiam tam *Clauio*, *Valerio*, & *Magino* olim amicis-
simus, quàm à *Galileo* nunc æstimatissimus, oculato teste narratum fuisse, cum
Serenissimi *Ducis Parmensis* Bestiarius Leoni maximo Diaria præberet, & mani-
bus ioculari ipsum palpo demulceret, ausum etiam fuisse caput suum Leonis ri-
ctui inferere, quod ludibundus Leo leniter dentibus ardebat, nec vllam
ipli noxam inferrebat. Dux, vbi hoc ipsum stupens pauensque conspexisset,
globo plumbeo Leonem quam celerrimè traieci & interfici iussit. Ne ite-
ratis vicibus tentaturæ idem bestia, non iocandi, sed laniandi subiret dira
libido. Et Bellonius quidem certò sibi persuadet, vt dixi, si cum ve-
terum descriptione, quam *Hyæna* assignant, *Cinetta* (vt ipse hanc be-
stiam Zibethicam nominat) conferatur, prorsus vnum idemque ani-
mal esse.

Franciscus
Stellutus
Lynceus
Vir ob ani-
mi candore
& Ma-
thesin æsti-
matissimus.

Et quandoquidem hic Veterum authoritatem implorat, Aristotelem,
ipsi maximè suffragari censere quis poterit. Hic enim de Hist. Anim. lib.
6. cap. 32. de *Hyæna* agens, Lupi colorem ipsi tribuit, qui etiam in no-
stro est animali Zibethico. Secundo præter genitalia & excrementorum
meatum, alium adhuc assignat loculum Aristoteles non peruium, qualis
quidem omnino in *Cinetta* conspicitur, ex quo odoramentum Zibeth di-
ctum, colligitur & extrahitur. Et hunc meatum ait Aristoteles, tam in
masculis quam fæminis reperiri, & hic in Zibethica bestia eodem prorsus
modo se habet. Atqui hæc non sicco sunt pede transcendenda. Aristotelis enim
testimonio *Hyæna* habet iubam per totum dorsum, quæ *Algaliæ* nostræ decet.
Vnde locum hunc paulò supra Aristotelis laudatum Scaliger declarans. *Iu-
bam habet Hyæna quemadmodum Equus, ait, sed seta duriore. Iubam autem in fronte
tantum habet Hircus, in fronte & collo Equus, in collo & armis Leo, in toto dorso
Hyæna.* Quæ ex 8. de Hist. Animal. cap. 5. didicerat.

Bellonius
confutatur
Hyænam,
putans esse
Z. bethicā
bestiam.

Ad Aristo-
telis dicta
contraria
opinionem
Bellonij.

Primò.

Est & aliud huic aduersum opinioni, non parui momenti argumentum. Secundò.
Cum enim Antiquis persuasum fuisset, promiscuum esse in eodem animali
lexum, ob tria nempe illa iam dicta foramina: Vnde Ouidius quoque 15. Me-
tamorph. inquit

Passa marem, nunc esse marem miretur *Hyenam*.

Aristoteles eos confutat, & vtrumque separatim lexum dari in *Hyæna*, vereq;
feminas ac mares esse, asserit. Deceptionis hanc causam assignans, quod ex tri-
bus illis foraminibus vnū perpetuo imperuiū sit, nec intra corpus, (quod in pu-
dendis fieri tamen solet) penetret. Et quidem imperuium meatum, tam in mare
quàm in femina sub cauda statim collocat, sub hoc excrementorū exitū, sub quo
genitale. Quæ Iul. Cæs. Scalig. Cōment. suo in hunc locū, optimè vidit & egregiè

Cur pute-
tur *Hyæna*
mas & fæ-
mina esse.

Scaliger
modò dex-
trè expli-
cat Aristotelem de
Hyæna.

Modò fini-
strè.

Hyæna à
veteribus
allata fabu-
las sapiunt.

An inter
animalia
sint Herma-
phrodita?

explicauit, à situ argumentum capiens, meatum seu rimam illam imperuiam non posse esse pudendum, siue matricem, esset enim supra podicem collocata, id, quod animalium nulli contingit: Hæc ipsiusmet verba ibi leguntur: *Est autem inutilis meatus ille femina nature facie, tum quia est imperuius: tum à situ. Quomodo enim matrix supra rectum intestinum sub dorso esset, si meatus excrementorum inter illam rimam & veretrum est?* Ingenue satis hæc, verum quæ minimè concordant cum ijs pauculis, quæ de Hyæna aduersus Cardanum scribit Exercitatione 217. particula septima. *Negat, inquit, Aristoteles in masculo (Hyæna) rimam, quæ sub excrementorum exitu est, peruiam introrsum esse. Dicere debuit, quæ supra excrementorum exitum est, si Aristotelis mentem declarare, nec sibiipso contradicere voluisset. Sed labi humanum est, quod mihi, si aliquoties vsuenerit in hoc scripto, ut culpam libens fatebor, ita non illibenter castigacionem recipiam, ut posteris meo errore etiam melius sapere, & aliquæ discere valeant.*

Atque his ita positis concessisque, Zibethicum animal ab Hyæna differre planè colligimus, in Zibethica enim bestia inuerso quodammodo ordine rimæ hæc imperuia situm suum obtinet. In femina namque sub cauda immediate excrementorum exitus, sub hoc rima, seu locus Zibethi, & demum vulua conspicitur. In mare verò eundem primum sub cauda locum podex, post hunc rima & demum veretrum siue masculinum genitale situm habet. Cum in Hyæna utroque in sexu, rimæ illa pudendum famineum mentiens imperuia illa statim sub cauda collocetur. Taceo nunc alia quæ ab *Aristotele, Plinio, Solino, Alberto Magno* aliisque Scriptoribus de *Hyæne* corporis constitutione, moribusque afferuntur, quæ cum *Algalia* nostra commune nihil habent, quin potius aliqua monstro similia & fabulis proximiora videntur. Quod nempe spina ipsi dorso adeò rigeat, ut collum continua vnitæ flekti nequeat, nisi corpore toto circumactò, quod falsò etiam Leoni & Lupo Aristoteles attribuerat. Quod voces item, singultus ac vomitus mentiatur humanos, ut tam homines quàm Canes fallat voretque. Quod varietatem in oculis colorum omnimodam ostendat, in quorum pupillis lapidem gerat *Hyenium* dictum à la potestate præditum (si credere fas est) ut, cuius hominis linguæ subditus fuerit, prædicet futura. Quod animal ter ab hac lustratum amplius se mouere non possit. Quod in Aethiopia cum *Leæna* coiens monstrum generet aliud *Crocota* dictum, cui adhuc magis monstrosas affectiones affingunt. Quæ si vera essent, hæc nobis innotuissent, cum Itali iam, Hispani, Germani, Galli, Lusitani, Angli, Belgæ, Poloni vniuersum orbem, quæ maximè, quæ terrestribus itineribus paragarint, & plurima alijs aduata putata publicarint.

Sed hæc ad secretiora Naturæ mysteria penetrandi lata patensque se via aperit. An inter animalia etiam Hermaphrodita reperiantur? habent enim nescio quid reconditi sensus, hæc quæ ex Aristotelis lib. 3. cap. 6. de Generatione animalium verba subnecto: *Quin etiam de Trocho & Hyæna scribitur, magnoque errore narratur, Hyenam enim complures aiunt, Trochum Herodotus Heracleota scribit duplex genitale habere, maris ac femine, & Trochum seipsum in Hyenam*

Hyenam

Hyenam inire & iniri annis alternis: sed visa est Hyena mas & altera femina sui discrimine genitalis.

Quid Aristoteles per *Trochum* suum, quem nec describit exactius, nec alio in loco eius meminit, intelligat, equidem cum ignorantibus plerisque ignoro. Sunt qui ipsum *Melem* animal putent, quod Plinius lib. 8. cap. 38. illa solertia prædictum scripsit, *ut in metu agitatum, sufflata cutis distentu telus hominum & Canum morsus arceat*, quod nos hodie *Tasum*, vel *Taxum* appellamus. Et *Melem* aliqui dictum volunt à melle, cui auide inhiat. Hoc enim nonnulli utroque sexu pol- lere crediderant, & *Zibethum* siue *Algaliæ* dicebat Cardanus *Meli* seu *Taxo*, quod ad caput præcipue, similem esse. Sed hæc meræ coniectura sunt; forsitan enim Aristoteli nec *Meles* cognitus fuit, de *Zibetho* certè parum sciuisse vide- tur, cum odorati liquoris circa pudenda colligendi nullam mentionem fecerit. Plinius lib. 8. cap. 30. *Hyenis inquit, utramque esse naturam, & alternis annis ma- ris, alternis feminas fieri, parere sine mare vulgus credit, Aristoteles negat*. Hic ego Aristotelem oscitanter à Plinio lectum animaduerto, neque enim unquam ne- gavit Aristoteles *Hyenas* sine mare parere, qui nec quemquam mortalium hoc decuisse voluit, nec vulgò hoc creditum fuisse. Hac enim ratione seipsam *Hyæ- na* inire debebat, nisi à vento (quod in alijs bestiis fieri posse aliqui somnia- runt) forsitan concepisset. De *Trocho*, & non de *Hyæna* hoc ex mente Herodoti Heracleotæ scripserat. Hoc solum negavit, alternis annis tanquam marem fæ- minas inire, & alternis à maribus seu feminam superueniri, hoc est non esse *Hermaphroditas*, non habere nempe utrumque sexum; cum feminæ æquè atque mares rimam quandam præter consueta genitalia loca habeant, quæ ad conceptum ac initum nihil faciat, cum intra corpus non penetret.

Hermaphroditos tamen in rerum natura existeret, viuæ reclamare, ut exi- stimo, experientiæ propterea non voluit. Siquidem lib. 4. cap. 4. de Gene- rat. Anim. Vtriusque sexus genitalia membra in animalibus esse posse, his verbis admisit: *Quibus autem gemina habere genitalia accidit, alterum maris, al- terum femine; ijs semper alterum ratum, alterum irritum redditur, cum per alimen- tum subinde delitescat, quoniam præter naturam est. Agnatum est enim modo ab- scissum, nam & abscessus assumunt aliquid nutrimenti, quamvis post geniti sint, & præter naturam.*

Plinius similiter lib. 11. cap. 49. *Hermaphroditos* concessit etiam in qua- drupedum genere. *Hermaphroditos* ait, *quadrupedum generi accidisse primum Ne- tonis principatu arbitror. Ostentabat certè Hermaphroditas subiunctas carpento suo equas, in Treuerico Gallie agro repertas, seu planè visenda res esset, Principem ter- rarum insidere portentis.*

Ego quid in hoc portentorum genere, ut Plinianis dicam verbis, mihi vel vi- sam vel auditum, ingenuè fatebor. Eodem, quo ex patria mea carissima, ni- mirum *Bamberga* Romam proficiscerer, hoc est Millesimo quingentesimo & nonagesimo octauo à Christi Natalibus anno, puerum ibi pauperculum quinquennem vidi, cui inter pudendi muliebris labra veretrum grandiu- sculum propendebat, ex quo urinam quoque profundeabat, ut masculus ve- stiebatur, *Iacobi* nomen in sacro Baptismate nactus.

Ignoratur quid Trochus sit, apud Aristotelem.

Alqui putant Taxum seu Melem esse.

Et hoc ani- mal quidam Hermaphroditum credunt.

Plinius A- ristotelem oscitanter legit.

Aristoteles explicatur.

Aristote- les conce- dit Hermaphroditos.

Plinius etiam conce- dit.

Bamber- ga Hermaphroditus visus ab Authore.

Rome puel-
la a natiui-
tate credi-
ta. in pue-
rum tran-
sit.

Historia
dictæ Me-
tamorpho-
seos.

Ante annos triginta Sedente feliciss. recordationis *Clemente Papa Octavo*, Ro-
mana puella mirabili Metamorphosi in masculum transformata fuit. Est autem
hæc fidelissima rei transactæ historia, quam ab ore *Antonij Belmiserij* peri-
tissimi Pharmacopoei, ad Beatæ Virginis Lauretanæ Aedem *Rome* habitantis
excepi, qui eodem ipso tempore, quo hæc fierent, in ædibus dictæ puellæ
Hermaphroditicæ habitabat.

Possidebat hæc puella utriusque sexus genitalia, veruntamen, cum mentu-
la vix appareret, & testium rudimenta saltem aliqua adessent, ipsaque ex pu-
dendo muliebri, quod sub masculino collocabatur, urinam excerneret, ad
ætatis suæ annum decimumtertium fæmina credita, acu pingere, nere ac flere
muliebres edocta artes, fæmineo quoque habitu vestita incessit, donec repen-
te vrina per biduum ipsi suppressa dolores cieret ingentes; de quibus apud ma-
trem conquesta. Hæc locum muliebrem indagans, quidpiam cartilagineum in-
tus enatum reperit, quod profundendæ ex solito foramine vrinæ remoram fe-
cit. Hoc ubi Chirurgo perito indicasset, & hic simul virile membrum longiu-
sculum solito factum aduertisset, fomentis emollientibus adhibitis, illudque
digitis sæpiusculæ & leniter tractasset, effecit, ut maxima vrinæ copia per ipsum
penem stupentibus omnibus proflueret. Quare superiorum iussu & imperio,
primarij VRBIS Medici & Chirurgi vocati, rem ubi probè totam exploratam
habuerunt, posthac vestitu virili indui adolescentem iudicarunt. Hunc ego à
viginti quinque annis novi, nam postremis his duobus annis, ut vir *Cl. Ludovi-
cus Cescharinus*, qui ipsi medicinam facit; nuperrimè adhuc mihi retulit, domi
se continet, cum in eam crassitiem ac pinguedinē illi corporis moles excreuerit,
ut vix se amplius mouere possit. Fuit autem fæminei semper habitus & com-
plexionis pituitosæ, imberbis, quamvis altæ satis staturæ. Celibem hætenus
vitam duxit, neutro enim in sexu quicquam valet. Apparent tamen adhuc pu-
dendi etiam muliebris vestigia labra vulvæ nimirū, & mascula vasa productio-
ra. Artem Pharmaceuticē à Patre didicit, & nomine eodem, quod in sacro
ipsi fonte donatum fuerat, adhuc gaudet ANNÆ nimirum. Atque hæc non
prætereunda hoc loco, & in hac ipsa qua vivimus Romana vrbe, Historia multi
visa fuit.

Dixerat Aristoteles quibus gemina sunt pudenda, unum ratum, alterum irritum
esse. At hic noster in neutro quicquam potest: An hunc non verè Hermaphro-
ditum dicemus; sed talem, cuius prædicto capite circa finem Aristoteles menti-
nit his verbis? *Pueris etiam quibusdam genitalis postremum, & meatus quæ excremen-
tum vesicæ transit, non eodem tetenderunt, sed infra meatus ille transegit, quam ob rem
demissis clunibus mingunt, qui testibus paulò in partem superiorem retractis, cidentur
à longè simul & maris habere genitale & fæminæ.* Verum utrumque hic sexum re-
ctè habuit, cum per utriusque pudenda urinam emiseric. At neque hoc verum
Aristotelis decretum, Hermaphroditos vnum genitale saltem ratum, alterum
verò irritum habere. Certorum enim mihi fide testimoniorum constat, fuisse
egregia staturæ & venusta facie iuuenem, qui modò gladium cingebat, modò
colum tractabat & agere patique posset. Nisi Aristoteles intelligat, qui fecun-
dum virile profundit semen, concipere non posset aut vice versa, quæ grunda se-
gene.

Aristotelis
locus de
quibusdā
qui Herma-
phroditi
creduntur.

An verum
sit in alie-
ruiro tan-
tum Herma-
phroditi-
ros sexu
pollere.

generare in alia femina nequeat. Quod an verum sit, ignoro equidem.

Si tamen meis aliquam oculis fidem dare cogor, adducor ferè vt contrarium Aristotelis dictis credam. Exenterauit Theoph: Molitor domi meae ante annos quatuordecim murem domesticum maiorem illum quem *Rattum* appellare soleamus, viuis autem hic captus fuerat, ne ossa cōminuta sceleti confectioni obessent. Et ecce rem miram! Hermaphroditus erat, & prægnaus nouem masculos in vtero conclusos gerens, non maiores, quam magna aliqua formica esset, viuos omnes, & in quibus cor manifestissimè pullare videbamus. Erant huic omnia, feminam constituentia genitalia, & semen preparantia, conficientia, testes nempe, ac deferentia vascula cum sua matrice. Altera ex parte aderant similiter dicta omnia vasa semen facientia & iaculatia masculina, cum ipso veretro, testibus quoque ac vesiculis semine denso & optimè cōcocto onustis. Vidit & obseruauit mecum hæc omnia iam sæpè laudatus *Princeps Casius* noster, qui & leonem statim à pictore confici, ego sceletum parari, iussimus, vtrunque adhuc domi meae curiosorum voluptati asservo, & singulis ostendo. Cum itaque Natura nihil moliri frustra perhibeatur, quin *Mus* hic in vtroque pudendo sexuque potens fuerit, facere non possum, quin assensum præbeam.

Mus domesticus maior verus Hermaphroditus ab Anthore viuis & adseruatus.

Lucunda & miranda visu in hoc monstru obleruata.

Vnico hic & luculento, pace Lectoris mei curiosi, Naturæ miraculo & argumento probabo, quam facile nos in diiudicandis Hermaphroditis subinde falli possimus, si externa saltem membra intueamur, nec diligenti post mortem animalium sectione interna rimemur. Reperio in *Iuuenilibus* meis, hoc est quinquennialibus Medicis illis Observationibus, quas in *Nosocomio S. Spiritus* olim collegi, ante hos viginti tres annos inter proiectitios illos infantes (quos veluti magnis locus hic sumptibus educat, ita amore materno prorsus suscipit) susceptum & pro Hermaphrodito iudicatum puellum, vt Sacerdos de imponendo in baptismo, nomine etiam dubitaret, inclinauit tamen animus *Ioannem* appellare. Hic infans itaque in inguinum regione tres sanguine suffusos tumores ostendebat, quorum medius erat productior & similitudinem aliquam cum pudendis virilibus, quæ in Cynocephalo Simia illa maiore visuntur, gerebat. Sub hoc vulua putatæ labra, sed imperuio foramine conclusa latebant: Vnde an mas, an femina, an Hermaphroditus potius esset, exactius cognosci nō potuit. Plurima alia monstrosa in hoc cernebantur corpusculo, quæ alio loco, si quando DEVS orium, vires & suppetias dabit, vt post tot alios de *prima Hominis vita* aliquid mediter & Medicinæ saltem studiosis promam, exactissimè describam. Decimoquinto hic à natali suo die obiit: cum enim vesica careret, & anum clausum haberet, atque ideo vtrumque excrementum ex vno illorum in inguine tumorum tertio die reserato effunderet, viuere diutius non potuit. Hic Anatome à D. Angelo Colio Senensi & à me subiectus, in stuporem ferme nos ambos egit. Reperimus enim tumores supra nominatos sanguine suffusos ex intestino Colo eo loci prolapsos erupisse, computruisse, faeces indè profluxisse. Ad eundem locum vnus vreter desinebat, siquidem Vesica vt dictum, carebat, qui serum suum ibidem deponebat. Et cum genitalia membra & spermatica sive feminalia vasa indagaremus, masculina prorsus nulla reperire potuimus. Sed ecce mirabile dictu, duos intra ventrem conclusos offendimus

Docetur quā facile in diiudicandis Hermaphroditis fallamur.

Monstruosus infans pro Hermaphrodito habitus.

Quid in huius cadauere reperiatur.

Nec mas nec femina nec Androgynus, sed duplex fuit femina.

uterus,

vteros, cum annexis utrobique testiculis, sed vnico tantum testiculo vnico suo vtero adhærente ac vasis deferentibus semen, vti & præparantibus. Harum vna matrix intus penitus abscondebatur, nec ceruicem ad externa porrigebat: altera in dextro nempe latere exterius collum suum producebat & vuluam dictam, (quæ visa quidem, sed haud penetrans iudicata) constituebat. Erat enim foramen, seu ductus ille adeo angustus, vt vix aciculæ caput admitteret. Et sic, qui infans nec mas, nec femina, nec Hermaphroditus cognosci verè poterat, duplex femina fuisse inueniebatur. Atque hæc eius gratia libentius adducere volui, cum legissem apud Clementem Alexandrinum eruditione varia & morum sanctitate conspicuum Scriptorem, Pædagogicæ suæ lib. 2. cap. 10. Hyænam nunquam mutare naturam, idem enim animal non habere simul ambo pudenda masculi & feminae, quod nonnullos existimasse ait, Hermaphroditos prodigiosè narrantes, & hanc ex mare ac femina naturam innouantes. Et quod ad Hyænam attinet, hanc habere sub cauda quid simile quidem pudendo femineo, verum neuiquam in matricem desinens, quoniam Hyæna nimirum, animal sit salacissimum, & in hoc foramine tam femina post conceptum, quando auersi sunt meatus à Natura ad concipiendum destinati, quàm masculus etiam, qui similiter agat & patiat, suam expleant libidinem. Vult igitur, vt concludam demum, Clem. Alexandrinus Hermaphroditos non dari aut produci à matre Natura, quod manifestæ tamen, quam modò produximus, experientiæ repagnat. Sed mittamus tandem Hyænam peregrinum scilicet animal, forsitan hoc nobis tempore ignotum; vtunque non desint, qui Lupum putent esse Africanum, quod hic villosus sit maximè, & vespere, suæ nocturno tēpore ambulet (quod quidem Hyæne proprium esse scribunt) cum interdiu lateat ac Leonem tunc non minus, quàm ouis ipsum Lupum timeat. Et nunc ad Zibethicum nostrum animal regrediamur.

Postquam igitur tam *Pantheram* quàm *Hyænam* Zibethicum animal esse agnouimus: videndum porrò, à quibus tandem scriptoribus primò id nobis innouerit. Sed antequam hoc agam, facere non possum, quin de Hyæna exploratiora & iucunda quadam ex *Augerij Busbequij* Epistola prima, quam de Legatione sua Turcica scripsit, hic afferam.

Hic igitur, cum *Amasiam* proficisceretur, & *Ancyram* Galatiæ, Turcis *Angardam*, peruenisset, scribit ibi locorum plura Turcarum sepulchra ingentibus onerata saxis se offendisse, idque fieri duplici de causa. Prima vt si acculante Dæmone & defendente bono Genio vitæ antea actæ rationem redditurus sit mortuus, in eo sepulchro commodiorem sedendi & causæ suæ dicendæ locum inueniat: huic enim ridiculo, miseri illi Turcæ figmento credunt. Secunda, vt à bestiarum iniurijs, *Hyænarum* præcipuè furtis, quæ mortuis corporibus inhiant, cadaueribus suis prospiciant. Ait enim *Busbequius* in ijs regionibus *Hyænas* frequentissimè sepulchra suffodere, ad suas ossa speluncas congregare, tam humanorum, quam ferinorum cadauerum. Et ob id Hyænas facili inueniri ex ossium cumulo, ante harum speluncas conspecto.

Describit autem *Hyænam* (id quod à paucis oculatis testibus factum memini) Lupo aliquantò humiliorem, sed nihilò breuiorem esse. Pellem habere

Lupi

Clemens
Alexandri-
nus nega-
bat dari
Hermaphroditos.

Busbe-
quius de
Hyænis cer-
tiora quæ-
dā habet.

Hyænae se-
pulchra
suffodiunt.

Descriptio
Hyænae ex
Busbequio
Teste ocu-
lato.

Lupi similem, nisi quòd pilo sit horridiore, & grandiore, maculis quoque
nigris distinguatur. Et (quod maximè hic notandum censeo) caput Hyænæ
dorsi spinæ contiguum sine vllis vertebrais esse, vt cum respicere velit, rotam-
te vertere necesse habeat. Ex quo discere libet verissimum esse, quod iam bis
terue superius monui, fieri non posse, vt quod animal collum habet, non iti-
dem in eo vertebrais sit nactum, quod de *Lupo & Leone & Hyæna* à veteribus
fuit falsò proditum iisdem illa carere. Ait enim *Busbequius* collum huic anima-
li minimè esse, & caput dorsi vertebrais immediatè adhærescere. Pro dentibus
etiam os continuum habere, creditum esse. Quæ quidem omnia sæpè ex alio-
rum relatione scribuntur, cum in ipsa Anatome longè quid diuersum subinde
deprehendatur. Fidem tamen viro Nobili doctissimoque derogare minimè
vouerim, cum duas ipse Hyænas Constantinopoli viderit. *In amatorijs*, inquit,
in magna Turca, vt etiam veteres, tribuunt: cumque essent due eo tempore con-
stantinopoli, mihi tamen vendere grauibantur, quod se *Sultana*, hoc est Principis
uxori, eas reseruare dicerent, quippe quas philtis & magicis artibus animum ma-
ruiuere, recepta in vulgus, vt dixi, opinio est. Fallitur verò *Bellonius* qui *Hye-
nam* putat, quem *Cattum* siue *Felem* *Zibethum* vocant. Hæc *Busbequius*. Ex re-
centioribus etiam *Ioannes Leo* in *Africae* suæ Notia descriptione, hoc ait ab
Arabibus Dabhu, ab Africanis vero *Iele* appellari, esse forma Lupi, habere pe-
des humanis similes, humanis maximè cadaueribus delectari, quæ ex sepultu-
ris auferat. Animal esse minimè astutum, & cum cantu ac Tympani sono ma-
ximè recreetur, fieri, vt interea venatores adeò ad Musicam attento, fune pe-
des ambos innoceat, atque ita è speluncis suis extrahant, occidantque.

De verte-
bris colli
in Hyæna
quid sen-
tiendum.

Turcæ Hyæ-
na ac ama-
toria phil-
tra frustra
viumur.

*Ioannes
Leo* Afri-
canus hu-
ius quoque
recorda-
tur.

Redeamus igitur eò, vnde digressi sumus, & dicamus *Ioannem Ruellium* de
matéria medica, plantis præcipuè, plurimum meritum, Lib. 1. de Natura
simplicium cap. 27. Cum de *Molco* locutus fuisset, de *Zibetho* hæc subiun-
git: Simile quippiam eruitur è genitalibus locis feræ animantis, quod *Zibethum*
recentiores Græci nominant, peregrino sermone. Ea autem *Feli*, quæ veteribus edificio-
rum turris oberrat, non absimilis; è cuius natura sordes manant odoratissima, quæ solet
præcipuè purgari, cum pars ea hac scateat vltigine, tum vase vitreo, vel alio recipitur.
Græci hoc animalis genus, ex quo odoratum id recrementum elicitur, *Zapetion* appel-
lant. Hæc ex *Ruellio* in suos dein commentarios iisdem ferè verbis *Matthiolus*
transulit, nisi quòd *Catos* hos ex *Syria* allatos sæpè *Venerijs* viderit. *Ruel-
lius* quoque addere debuisset, qui essent illi recentiores Græci, qui primi *Zi-
bethicæ* huius bestiae meminerint, apud quos nihil tale inuenio.

*Ioannes
Ruellius*
de re plan-
taria plu-
rimum me-
ritus.

Sed longè ante *Ruellium*, circa annum nempe Christi 1478. *Alexander Be-
nedictus* egregium suo auro Medicorum decus, Lib. de curandis singillatim morbis
hæc de *Zibetho* reliquit: Esse animal nempe haud veteribus cognitum, in
Felium genere haberi, lingua tamen haudquaquam aspera, id quod mihi il-
lud ex *Felium* genere eximit, pilo duro esse, atque odorato: barbam habere
atque oculos noctu lucentes. Sunt autem & hæc eius concepta verba: Odora-
mentum ex eo colligitur, fœmine intra genitale & aluum, maris intra genitale mem-
brum & testes, auriculario veluti instrumento offuso. Est autem excrementitius quidam
lentior, primò butyri colore, qui mox liuidus redditur, singulis diebus drachma pondere.

*Alexander
Benedictus*
in signis suo
tempore
Medicus.

Hic *Zibe-
thum* ani-
mal deteri-
bit.

Carnibus

Carnibus duntaxat vescitur crudis, in silvis mures sectatur. Vix mansuescit Mas. Ferri odoris atque ingrati est ipse liquor, & eo plus praesertim, cum propius iusto naribus subiicitur.

Quid Cardanus & Scaliger sentiant.

Cardani verba de Zibetho.

Scaligeri opinio.

Ex qua determinata corporis pars e Zibethi eximatur.

Matthioli opinio.

Que refutatur.

Cardani opinio.

Fabius Columna si rem hanc dirimit.

Fabij Columnae epistola de Zibetho ad Authorem.

Nec Cardanus hic nobis, & strenuus eiusdem Antagonista Scaliger indicabunt: Et Cardanus quidem lib. 10. Subtilitat. ait: Zibethicum animal ab Hispania mitti, dentibus armatum ac ferum esse, nunquam mitescere, pilo simili ut in Taxo animali. In huius tam masculi quam femellae genitalibus folliculum genitum esse, ex quo semen argenteo cochleari excipitur, adeo odoris fragrantis, ut vel grana tria pondus librarum plurimum cuiusque arboris vincant. Scaliger verò Exercit. 2. 1. 1. Liquorem hunc odoratum Smigma facie, minime semen, sed strigmentum esse, nec ex loculis genitalibus exactum docet. Nec verum, quod nunquam mitescat, & quod patriam habeat Hispaniam, cum India potius sit; sed nescio an Cardanus voluerit hoc in Hispania nasci, cum dicat Hispaniam illud nobis transmittere (siue Lusitaniam) quod verum est.

Verum propius hic accedendum, & non tam ipsum animal, sed pars illa corporis certa, ex qua tam fragrantis excrementum odoris elicitur, indaganda. *Matthiolus, Gignitur, inquit, in exteriori testiculorum utriculo cuiusdam animalis Feli, qui ut ribus edificiorum ruinis oberrat, non absimilis. Est autem Zibethum tantumquam sudor inter huiusce animalis testiculos concrevens, calidae humidaeque facultatis.* Quae si vera sunt, ex solo masculino hic liquor odoratus colligetur, soli enim mares testiculos extra pendulos, faminae intra reconditos habent, tam in brutis omnibus, quam mihi videre contigit; quam in humana specie. Colligitur enim Zibethum in parte exteriori &, ex Matthioli scripto, in Vtriculis testiculorum. Veruntamen in feminis aequè atque maribus succum illum reperiri, non est ut quis dubitet. An igitur ex genitalibus loculis eruitur, ut Cardanus habet, & est semen potius, quam quidquam aliud? Atqui hoc Scaliger improbat. Hanc litem (ut spero) facile *D. Fabius Columna Lynceus* sedulus maxime rerum naturalium perscrutator diremerit, qui non modò in Iuris scientia plurimum pollet, sed in Mathesi, Optica praecipuè, ac Plantarum Animaliumque cognitione, Neapoli nunc ab omnibus, ceu oraculum consulitur. Hic, ubi me operam quandam Mexicanorum explicationi Animalium dare rescivit; ultro, ut Instituti nostri Lyncei fert consuetudo, iuvandi me occasionem arripuit, & quae in Zibethico animali ipse oculis usurpauerat, ea omnia hoc verborum tenore ad me perscripsit.

Quamprimum Vir clarissime, & communium studiorum Collega, ab Illustrissimo & Excellentissimo nostro Principe *Cassio* certior fui factus, te operi huic egregio insudare, & symbolam quoque tuam Mexicano isti libro conferre, gaudis non parum fui, opellâ mea licet exigua, tam commoda obvia occasione, te iuvari posse. Et cum in Zibethico iam commentando te animali occupatum intellexissem, accessi statim hic Neapoli *D. Bernardinum de Corduba*, virum, ut antiqua Nobilitate clarum, ita Musis amcenioribus, & Naturalium studiis rerum addictissimum, qui ob id plurimas tam bestias exoticas, quam res Indicas alias adseruat. Hic licet lecto affixus, ac Podagra molestijs distentus haereret, ea tamen, (quae viri est erga omnes benignitas)

gnitas animi) alacritate & promptitudine subito famulis iussit, ut tam masculum quam fœmellam Zibethicam, viua animalia afferrent, & me inspiciente illum, odoriferum lentorem detergerent, ut ego nimirum rem totam oculis aspicerem & ipsam ad te veritatem perscriberem.

Primò itaque allatus fuit masculus: qui, quāprimū in cubiculo, in quo eramus, varios caniculos, Cercopithecum, prægrādum & ruberrimū psittacū, aliaque animalia conspexit, fremere quā maximè, & setas pelli dorsi spinę infixas eleuare cepit, quæ minimè erectæ quidē apparent, præterquā in cauda, nisi animal iracundiā percitum illas commoueat sustollatque, quæ caudā versus magis magisque vbertate ac lōgitudine crescūt, & in quiete etiā manifestè apparent elatę.

Affirmabat mihi diuersorum hæc animalia morū existere, quod aliqua nempe cicurarentur, alia minimè; hæc videlicet, quæ non iuuenula, sed grandiore iam ætate caperentur domiq. custodirentur. Et fœmina quidem, quam humeris impositā ac māsuetissimā famulus inferebat, iunior omnino ipsi donata fuerat.

Color varius est, plerunq. tamen cinereus subnigricantibus distinctus virgis, quamuis in fœmina albidior erat ad flauum tendens, & pluribus maioribus nigriculis Cati Pardi maculis notatus. Effigies ad Canum quā Felium, aut potius Vulpium figuram accedit; quod rostrum non harum ritu obtusum, sed illorum formā oblongum habeat. Aures ipsi sunt parvæ ac rotundiusculæ, pilus qualis in *Mele* siue *Taxe*, sed nec mollis, nec asper admodum. Corpus porcinum ferme apparet, & à dorso ad inum ventrem palmaris diameter est; pedes potius parui quā magni, breues quā alti, & à Cane altitudine superantur. Corporis proportio totius quasi Mustelæ, quæ Martes dicitur, respondet. Et cum cruribus valde sit breuibus, nec vnguibus multum valeat, argumentari licet nec velocem admodum, nec rapacem multum bestiam esse, quamuis morsu facilè irruat.

Cum odoriferum liquorem illum ex masculo detrahere pararent, ex famulis vnus eorum seu catenulam, qua ligabatur, trahebat. Posteriores alius pedes tenebat. Tercius testiculos siue vtriculos potius reuoluebat, qui medijs inter anū ac pudendum prominent, tã in mare quā in fœmina. In mare tamen duplò grandiores apparent. Hi vtriculi interna sui parte, vbi pili curti hærent, capacem satis cavitatem obtinent, in quam ingressus patet exiguus & cartilagineus. In hac cavitare seaturiginem suā liquor ille Zibethicus, cōsistentię prorsus melleæ, sumit. Hic extrahitur immisso auriscalpij maioris simili instrumēto, quod per cavitatē quaquaversum sæpiuscule reuoluitur. Hoc vbi in vno atque altero folliculo seu vtriculo duo enim in quolibet animali Zibethico prostant) præstitisset, & liquorem illum extraxisset, gossipio vtriusq. pilos abstergebat. Ac vbi sexies forsan cochleari illo paruo vtrumq. vtriculum emundasset, tantum fermè Zibethi collegit, quantum anellanæ nucis cortici implendo satis esset. Addebat idem D. de *Corduba*, æstate liquidior, quā hieme succum colligi, ita ut in caloribus illis, singulis binis diebus semiuncia corraderetur: hiberno verò tempore vix semel in septimana succum illum, nec tantam eius quantitatem acquiri. Ex fœmina postea minus Zibethi educebat, quæ nullatenus repugnabat, cicur scilicet facta, cum mas tamē dētibus se defendere pararet, fremensq. voce obtrusa aliquoties morsum in famulum vel in aera iaciens, *Chrach* sonitum exprimebat eo modo, quo

Masculi Zibethici descriptio.

Māsuescit vbi iuniores capiuntur.

Color animalis.

Figura.

Pilus.

Pedes.

Modus colligendi Zibethum.

Vtriculorū in quibus hic succus later delineatio.

Æstate plus quam hieme colligitur.

Minus liquoris ex fœmina educitur.

Dentes po-
tius Cani-
ni quam
Felini.

Victus.

Fœmina
caput cras-
sius habet.

Retrò si-
ne aversa
coeunt.

Nisi colli-
gatur, per-
ditur hic
liquor.

Dubia que
dam exa-
minantur.

Solutio.

Fœminę nō
habēt pro-
minentes
testes.

Vtriculo-
rum situs
tam in fœ-
minis quā
maribus.

do, quo homo viscosam pituitam excreatu difficili è gutture & vi expellere so-
let. Dentes horum animalium ad Canum omnino dentes formā accedūt, & pro-
priè illi Canini dicti duo, tam supra quā infra satis manifestè exseruntur. Cani-
bus, pulmentis, varijsq. horarijs fructibus vescuntur. Et hæc ambo quidē su-
similiter diaria, vt ipsi famuli Domus, carnes nimirū & obsonia, accipiebāt. In
Hispania piscibus vesci illa asserebant: inde maiore succi prouentū fieri. Hæc au-
tem, quippe illi haud assueta cibo, à piscibus abhorrebant. Matthioli figura, siue
animalis huius Icō in Edit. Valgrif. An. 1581. melior est, quā Gesneriana. In hoc
tamē erratū est, quod pedes nimis explicati pingūtur & rostrū nimis acutū. Fœ-
mina corpus caputq. crassiora habet quā mas: tempora quoque latiora obtinet.
Sub dictis vtriculis, folliculis, siue testiculis (nam alij testiculi haud apparēt)
maris Genitale sitū est, qui illud retrò emittit, nec superuenit in coitu fœminam,
cū huic inequitare non valeat, quod veretrum nempe suum antrorsum sub
ventre ex porrigere nō possit. Fœmina fissuram siue vuluā suam sub dictis folli-
culis collocatam habet, quibus immediatè adhærescit, ita vt coeant hæc ani-
malia posterioribus initis, *Bombicum* more.

Nisi suo & solito tempore liquor hic euacuetur, cauearum, quibus inclusi de-
tinentur, lignis sese affricant, & illis odoriferum hunc succum illinunt, qui faci-
lè euanescere & deperdi solet.

Hæc *D. Fabius Colūna*: cui ob exactā ac fidelē planè animalis huius descriptio-
nem non parū etiā polteritas debet. Sed nō omni nos scrupulo idē liberati su-
mus. Quid enim illa sibi verba volunt, cū ait *ex folliculis illis, vtriculis siue testiculis*
Zibethū eximi? Habebūt ne igitur fœminę quoq. extra prominētes Didymos, vt ali-
quis forte inde cōijceret, quod prius nos audaciter negabamus. Ex fœminis enim
nō minus atq. ex maribus odoramentum hoc corraditur. Sic ego aliquantisper
in hoc hæsitauī dubio, & interea (donec à *D. Colūna nostro* rē accuratius per alium
Nuntiū intelligerē) *F. Gregoriū* adiij vtpote qui sæpe sapiūs huiusmodi animalis
viderit & obseruauerit. Hic igitur mares solos foras eductos & cōspicuos testes,
intus conclusos fœminas gestare & ipsemecum sensit. Decipi autem omnes affir-
mabat, qui prominentias illas in fœmina ambas intra vuluā & anum sitas, testicu-
los esse sibi persuaderēt. Hos enim tumores, solos esse illos folliculos & vtricu-
los a Natura eo loci fabricatos, in quibus *Zibethū* paulatim colligitur, & inde
euacuatur. Et cū duo sint (vt graphicè hos *Doct. iss. Columna* noster descripsit)
imponere facilè possent etiā valde gnaris, & Naturæ studiorum non inexpertis,
vt testiculos esse ad credēdum adducerentur. Qua ratione tamen è testiculis, qui
sunt compacta corpuscula, nec cauitate vlla prædita, strigmentum siue sordem
illum, vt vocant, quisquam eliciet? Et quoniā iidem vtriculi in eadē regione, vbi
maris testiculi hærent, positi vidētur, illosq. veluti inuestiunt & cooperiunt, hinc
fieri posset, vt crederēt aliqui testes esse. Ac propterea *Colūna* scripsit, vtriculos
siue marsupiola hæc, in quibus succus hic latet, in maribus duplo esse maiora,
quā in fœminis, quod, vt ego cōijcio, præter hæc vascula, etiā ipsi adsint testiculi,
qui molem augment. Et hoc est, nisi fallor, quod *Alexātri Benedicti* superius lau-
datis verbis diximus, *Odoramentum hoc colligi in fœmina intra genitale & alium in*
mare vero intra genitale membrum & testes. Non autem ex testibus, sed propè hæc.

Alteri

Alteri, nec minori ferè dubio satisfaciendum hic restat. Ex *F. Gregorij de Beluar* descriptione scilicet, Zibethicum succum non tam ex his vtriculis elici, quàm sub alis & inguinibus bestiae huius colligi assertum fuit: cuius rei nominati Scriptores nequaquam meminerunt. Non est levis planè momenti hæc obiectio. Attamen audiendus imprimis ipse *F. Gregorius*, qui sapius hæc, quæ de modo colligendi Zibethi scripsi, suis oculis vsurpauit. Veridicum etiam adducere testem possum, *Ioannem Leonem* in nona Africae suæ parte, qui his verbis *F. Gregorio* probè patrocinator: *Zibethi Feles naturaliter sunt, atque in Æthiopiæ silvis reperiuntur. Mercatores Catulos saltem comparant: quos lacte fursure ac carne nutrientes in caueis alunt: excrementum vero bis vel ter singulis diebus excipiunt, quod quidem animalculi sudor est: nam virgula crebris ictibus percussam frequenter per caueam agitur, donec erumpat sudor, quem sub coxis, brachijs, collo & cauda excipiunt: quod quidem excrementum vulgò Zibethum dicitur.*

Aliud dubium proponitur, an alibi quam in his vtriculis reperitur.

Responsio pro *F. Gregorio*, ex *Ioanne Leone* Africae.

Non est mirum, inquam, si Zibethicæ Feles, quæ tamen malè sic appellantur, in Æthiopia caueis inclusæ, verberibus agitatæ, in dictis locis sub alis nempe, inguinibus &c. sudorem hunc odoriferum exprimant, cum id ipsum in silvis magis, ubi sua sponte & libertate donatæ hinc inde discursitant, facere soleant. Et cum sit nemo, qui molesto eas excremento illo & dubio procul, acrimoniâ prædico, ob idque partes, quibus insidet, vellicante ac titillante, liberet; vicinis se arborum ramis truncisque applicent affricentque, necesse prorsus habeant. Nam & ex *Fabij Columnæ* relatione percepimus, hic in Italia hiberno tempore parum, plurimum verò æstiuo Zibethi colligi, quod argumento nobis sit, necessario natiuis ac calidissimis hæc animalia regionibus, uberrimo hoc liquore excrementitio, locisque corporis varijs abundare.

Cur afflictae se arborum truncis hæc animalia.

In qua animalia specie sint collocanda.

Ad Canes potius quàm Feles pertinent.

Illustriss. Card. Farnesius mare ac feminam in palatio suo aluit.

Pellis mortuo animali detracta describitur.

Iam, in quam Animalium specie sit reponenda hæc bestia, disquirendum. *Felam & Catum* Zibethicum plerique appellat. Pellis etiam, tum suo hirtiore pilorum, tum maculis nigricantibus ad Pantherarum, non Americanarum quidem pulcherrimarum, sed Africanarum pellem accedit: Pantheram autem ad Feles pertinere, prius docui. Verum dentium figura ac numerus planè reclamationat, qui Vulpium, Canum ac Luporum potius est. Hoc me docuit *Franciscus Leo Illustrissimus ac Reuerendissimus Odoardi Cardinalis Farnesij* à Cura suppellectilis rarioris, apud quem & pellem integram huius animalis vidi. Solebat autem ipse Cardinalis, prout est inter cæteras Heroici animi dotes rerum Naturalium studiosissimus, marem & feminam Zibethicam domi suæ tenere: ubi bis terue femina peperit, & tres ac quatuor adeò Catulos aliquantisper lacte suo aluit: brevis tamen vitæ sobolem ac caducæ. Solebant hæc animalia cibari modò carnibus, modò ouis: quorum quadraginta singulis diebus vtrique simul præbebantur. Pellis, quæ femina detracta supererat, palmas longa erat quatuor, maculis distincta pluribus nigris, cui cauda adiungebatur & ipsa palmari fermè longitudine. Totius pilus corporis horridior multò erat, quam in Cato Pardo: & tam colore quàm duritie sua Luporum, aut Melis pilos æmulabatur. In dorsi spina quoque, manifestissima illa adhuc ferarum surrectio (quæ tamen longè manifestior est in viuente & iracundia per-

cito animali) conspicitur. Eiusmodi animal viuum, sed Farnesiano hoc multo minus, in ceteris simillimum ante annos hos viginti in circo Agonali mihi quoque visum, ex quo subinde Zibethum eximebatur.

Cum Matthiolus in Dioscoride commentando arrepta leui *Musci* arboris occasione, ad *Muscum* siue *Moschum* odoratissimas illas deliciarum potius illecebras, quam medicamentum se cōferat explicandum, atque ab hoc ad Zibethum & Ambarum transeat: non mihi à quoquam vitio verti debere existimo, si post Zibethicum animal, ad moschiferum etiam descendam, ac de *Ambaro* denum aliquid dicam. Idque eo facio libentius & audacter magis, quod videam Antiquis *Moschum* incognitum, Græcis inquam, illis proceribus nostris: ab Arabibus dubiè tractatum: à Iunioribus litibus implicitum ac controuersum ad reddendum, ut quid de hoc æquus Lector censere debeat, cum ignaris illis penitus ignoret. Nitamur autem hac ego in re, more meo solito, fauore & auctoritate F. Gregorij de Bolinar amici mei, oculatis cuius experimentis in Moschi confectione fidem derogare, nefas duxerim.

M O S-
CHVM.

Inter antiquiores, qui de *Moscho* dilucidius scripserit, reperio neminem præter *Serapionem*, non illum inquam, Empiricorum patrem, de quo *Cornelius Celsus* in proæmio suo: *Serapion*, inquit, *primus omnium nihil hanc rationalem disciplinam pertinere ad medicinam professus, in usu & experimentis eam posuit*. Verum illum, qui ex Dioscoride, Galeno, Paulo Aegineta & Arabibus plerisque, & ipsemet Mauritanæ scholæ non ignobilis scriptor, septem de simplicibus medicamentis libros congeffit. Inutilem propterea laborem sumptero, si quæ ipse lib. 3. cap. 41. longa satis serie de moscho pertexu, concepta nunc verba referam. Summa igitur rerum capita innuere libet. *Gazellas* itaque vocat animalia illa ex Caprearum genere, quæ moschum pretiosissimum odoris genus ex umbilici vomica quotannis expromant, in conterminis Tumbasci ac Senitarum plagis. *Gazellas* hæc alijs Capreis omnino facit similes, dentibus caninis solummodo, quod palmi nimirum longitudine *verrium* modo emineant, exceptis. Vomica folliculum, in quonempe hæc sanies reconditur, à Venatoribus sagittis aut missilibus decutiuntur: hæc legere aliqui ipsas potius *Gazellas* missilibus decutiunt aut Capreas laqueis capi, suspendi folliculos, ut teter ille fætor, qui saniei inest, primum in aere exhalet, & suavis moschi odor puri illi concilietur: nam & arborum fructus acerbos & maleolentes maturitate dulces & suauolentes reddi. Alio accidere modo posse insinuat, ut vomica sua sponte in animali mature scat, lancinante illud humore noxio deinde titillatum, acerbis ac saxis se affricare, vomica aperire, maturum humorem puris instar, in illa effundere: vlcus dein cicatrice obduci, denuò sanguinis imperum eo mure, nouum apostema fieri, rumpi, refarciri, & sic moschum nullo artificio colligi. Ab indigenis effusum hac ratione moschum accipi, & in vireculis earundem captarum ferarum asseruari.

Quæ Ruellius habet.

Ioannes Ruellius lib. 1. cap. 27. de Nat. stirp. de Moscho plurima habet, & horum quædam ex *Actio* descripta laudat, quæ apud hunc tamen authorem non continentur, sed Simeonis Sethi esse potius videntur. Quod Moschus nimirum omnino vireculis

umbilico cuiusdam animalis gignatur Capreae similis, unico cornu armati; cum bicornem tamen hoc fecerit Serapio aliarum more Caprearum. Et quod huic bestiae umbilicus intumeſcat eo tempore, quo in Venerem ruit, quo faculento ſe liberet ſanguine ac ſanie, in terram crebro ſe voluendo, quae purulenta materies iucundum cum tempore odorem acquirat. Matthiolus præter ipſiſſima Serapionis & Simeonis Sethi ex Ruellio deſcripta verba nihil aliud noui aſſert.

Vlyſſes Aldrouandus copioſus magis eſt lib. 1. de Quadrupedibus Biſulcis cap. 9. & 20. qui videri poterit, ne & nos, quod in alijs reprehendimus, tranſcribere pleraque videamur. Tamen non dedecet, ubi de diſcendum nobis eſt, veterum recentiorumque errores, totidem ipſorum verbis recensere, & melam ſi fieri poteſt, adſerre. Et vt ſemel dicam, totus eſt in hoc, vt animal id quod moſchum præbet, ex Caprearum ſpecie eſſe conſtituat. Hoc ex *Cardano* quoque & *Scaligero* deducit, quorum is *Mediolani* hoc animal mortuum Capreolo ſimile ſe viſiſſe ſcriptis reliquit: hic verò Exercit. aduerſus Cardanum Scaliger. 21. ſimile Gazela animal moſchum gignens depingit in *Regno Pegu*, cuius inferior mandibula æquè dentes vtrinque ſinguli exerantur. Sub eius ventre ſanguinis collectionem in tumorem, apoſtoma vocatum, fieri. Nolo hic addere, quae de collectione huius ſanguinis ac ſanie, vt ſibi perſuadet, odoriferi enarrat. Et Exercit. 203. part. 3. ſibi hoc animal Capreoli facie *Meſſanae* viſum eſſe, ea planè formà, qua Arabes, Serapio & Auicenna deſcribunt, aſſumat. Ibidem tamen à ſuis didiciſſe affinibus, qui in Syria fuerant, memorat Gazelam penitus eſſe figurà Caprae, non autem Capreoli. Cum hi earum in Syria multos greges viderint. *Vbi vides*, inquit, *Cardane ſcribendi periculum, quando ſides noſtra ex aliorum ſæpenumero pendeat mendacijs.*

Brasauolus quoque teſtatur fuiſſe, qui Ferrariae Duci *Alfonſo* Gazelam vendere voluerint, moſchum in ventre gerentem. Verum de dentibus aliis apud varios authores ſe offert controuerſia, quam hic enodare inconueniens eſſe iudico, cum de ipſo animali nondum quid certi conſtet. Poterit & *Bellonius* legi lib. 2. obſeruat. cap. 51. Ne memorem hic *Albertum Magnum*, *Iſidorum*, *Alexandrum Benedictum* & alios non paucos, qui *Serapioni* ſubſcribunt. Recentifſimum quoque adiungam teſtem *Franciſcum Calceolarium* Iuniorem Veronenſem, qui à Patre, quam opimam rerum naturalium creuit hereditatem, non ampliore modo reddidit, ſed ante annū demum elegantibus tam Iconibus, quam Latinis deſcriptionibus publici iuris fecit. Hic itaque primus ſoluſq. quod equideta ſciã, moſchiſeri illius animalis imaginē in æs inciſam nobis delineauit libro illo, quem *Muſei Calceolariani* Titulo inſigniuit. Hoc animal anno MDCXXI. Venetias aduectum, indeque Veronam tranſuectum, vt effigies exprimi poſſet, nunc vnicum in tota Italia, ſed mortuum vt puto, exſtat. Hoc Capreoli figuram ut apparet, dentibus etiam duobus Caninis ſuperioris maxillæ oblongis, & infra maxillam inferiorem recurue inflexis. Ceterum qui pili, quiſue horum color, hic non explicatur.

Diſputat eo loci *Calceolarius* aduerſus *Catelanum* primarium *Monſpelienſem* Phar-

Is inter
Calceola-
ria & Ca-
telanum.

Contra Cal-
ceolarium
deciditur.

Pharmacopœum, quod hic *Scaligerum* increpet dicentem Moschi animal *Capreolum* esse, cum *Capra* sit potius, ut *Bellonius* testem laudat. Hic *Calceolarium* minimè *Scaligerum* erroris damnari, sed *Catelanum* negligentia infimulari debuisse potius censet, qui vel oscitanter, vel non omnia illa, quæ *Scaliger* de *Gazela* habet, legerit: cum disertè *Capram* esse profiteatur id animal, quandoquidem dicat hoc à suis affinibus, qui in Syria fuerant, inaudisse. Verum cum ego hunc *Scaligeri* locum probè examinassèm; in ea ipsum potius sententia hæsisse comperi, *Capreolum* esse, non *Capram*; licet hoc ipsi affines persuadere conati fuerint. Subiungit enim, sæpè scripta nostra eorum fide, qui historias singulares nobis enarrant, suffulta de mendacijs periclitari: cum paulo scilicet, antea dixisset se animal hoc *Capreoli* facie vidisse, & reuera *Capreolum* esse. Et cum ipse etiam *Calceolarius* Moschiferam illam bestiam luam, *Capreoli* effigie nobis depingat, & cum vna esse debeat veritas, quam *Scaliger* profiteatur cum Arabibus, quibus illa bestia nota est, erit in mente *Scaligeri* *Capreolus* potius, quàm *Capra*; quicquid affines ipsius eum docere demum voluerint, quorum dictis videlicet minus credere, quàm oculis suis debuit. Vide mi lector, quantum ego nunc pro hoc animali depugnem, ut ex *Capreolorum* genere illud esse demonstrarem, ut vel in tui gratiam bonam eorum partem, quæ ad me perferibit *Ioannes Terrentius* meus, ex meditullio *Regni Chinesis*, ubi modò commemoratur hic referre & tibi minimè invidere velim, cum inter alia naturalia auditu iucunda ac rariora de *Moschifero animali* mentionem quoque injiciat. Sunt autem hæc eius ipsissima verba.

Excellentissime D. Faber. Pax Christi.

Epistola
Ioannis Ter-
rentij ad
authorem
ex China
scripta, in
qua de plu-
rimis natu-
ralibus agi-
tur.

Hier 21. Aprilis anni 1622. accepi primam ab E. V. epistolam bene longam, scriptam anno 1620. Mense Ianuario, quæ me non parum exhilaravit, tam quod prægnans esset multis optimis novis, quàm etiam quod diu desiderata fuerit. Integrum biennium hæsit in itinere, quod hisce temporibus tam turbulentis mirum videri minimè debet. Vnus enim annus abijt antequam *Goam* deferatur, alter annus antequam *Amacum*, & ad interiora Regni ad nos perferatur, & difficultas *Amacao* ad me non minor, quàm *Roma Goam*, ob difficultates itinerum, ac magnam distantiam. Nunc ad epistolam paucis tantum respondeo, forsitan pluribus alia vice responsurus. Acceperunt literas ex *Mamila*, *Maluca*, *Goa* de varijs rebus, quas mihi curavi deferri. Amicus meus *Mozanba* Italus, qui *Goæ* moratur, scripsit in *Arabiam* ad quendam Regulum, qui illi transmisit tres arbores *Thuris*, illarum duæ succreuerunt *Goæ*. Ramus mihi mittitur, quem nondum accepi. *Murham* scribit ex *Æthiopia* haberi, nec in *Arabia* inueniri. Ex *Magor* expecto *Cassiam* verum, & *Asiam fetidam*. Miserunt nuper mihi *Acorum* verum pro *Costo*, legentes in mea epistola *Pacho*, ita *Magorès* vocant *Acorum* pro *Pacho*, ita vocatur *Costus*. Animal illud pigerrimum *Malacca* inuenitur, picturam expecto. *Sandali* albi & citrini flores & fructum habui ex *Insula Solor*. Lignum *Aloes* expecto ex *Cochinchina*. *Rhacem* scitur in meo horto, sed nondum floruit, putabam initio *Betam* esse.

Cam.

Camphora folia iam alias misi, fructum & florem expecto anno sequenti. *Zedoaria*, *Zurumbet* inueniuntur in *India*, sunt similes *Gingiberi*. Flos *Gingiberis* nondum comparuit, vix inuenitur, puto esse congenerem *Acoro* vero. *Cubibe* in *Iaua* tantum creuit, nondum vidi. *Benzoin* expecto ex *Borneo*. *Galanga* nascitur copiose in *Macao*, & in *India*, folia similia vt & tota plantæ magnitudo *Cannaro*, sed flos ferè similis *Digitali*, remanet fructus rotundus, ruber, magnitudine *Mofcata*, intus trifariam diuisus, vt in *Asphodelis*, semen sapore *Cardamomi*. Iconem vnā habeo, nec est qui depingat iam, mihi enim non vacat cum vix habeam tempus scribendi hanc epistolam. *Animal*, in quo nascitur *Moschus*, est ex *Cervorum* genere, vel *Capreolorum*, sed in remotissimis locis. Vidi picturam in libris impressam, est similis *Dorcadi*, sed sine cornibus. *Fabam Ægyptiam* quotidie edimus æstiuo tempore, est congener *Nymphaeæ*, cui flos omnino similis, fructus autem planè *Fabam* refert, & optimè quadrat descriptio *Theophrasti*, fortè iam accepit delineationem in alia mea epistola. Est quoddam genus febrium hic, planè nobis inauditum, valde lentum, in quo moriuntur, qui aliquid edunt, dant illis pauxillum aquæ, in qua orizæ quid decoctum est, est instar Aquæ hordei, sustentant per octo, imò quatuordecim dies, nec quicquam aliud gustant, & sic euadunt. Sit E. V. paucis his contenta, donec mihi plura nascantur. Ex *Hiatim* prope magnam urbem *Sutschen*. 22. Aprilis Anno 1622. Hanc vnicam epistolam iam scribo in Europam.

Arabibus tamen, & horum omnibus assæclis intrepidè vnus ex iunioribus Medicis opponit se *Amatus Lusitanus*, quem virum bonum nescio qua ratione tabularum conditorem plures indigite. Hic itaque, vt *Vlysses Aldrouandus* ex *Fuchsio* ipsum adducit, *Moschiferum* animal *Capreoli* minimè, sed *Leporis* formā facit, quod viuum adhuc virgis cæsum necetur, & exterarum contundatur, caro optimè pista in globos redigatur, pelle occisi animalis obuoluatur, & vesicarum illa forma (nos vtriculos appellamus) ad nos feratur. Idem *Aldrouandus Albertum Magnum* quoque & *Isidorum* carnem totius animalis, præter apostema, quod odoriferum magis & præstantius carne creditur, odore optimo præditam concedere affirmat.

Sed quoniam plurimum hætenus fidei F. Gregorio nostro tribuimus, qui Orientis & Occidentis Solis regna perlustrauit, & lineam Æquinoctialem septies incolumis nauigando transiit, rerumque naturalium curiosus non minus indagator, quam indefessus verbi DEI buccinator fuit: æquum proflus existimaui, si & huius de *Moscho* veram sententiam, vt quæ nostram facile dirimere licem possit, huc adducerem, quam Hispanico ipse idiomate hunc in sensum mihi communicauit.

Vt illas, inquit, iam diuersorum, qui de *Moscho* (Hispani vocant *Almisqu*) scripserunt, opiniones omnes recensere supersedeam, hæc certè conficiendi *Moschi* verissima est Historia, quam oculis meis vt vidi, ita sæpè experientia confirmata fuit.

Quod in certis nimirum Regni Chinenfis Prouincijs, quales sunt *Xantien* & *Quanzay*, aliæque, animalcula quædam reperiantur, quæ in siluestribus locis, vbi Cuniculorum modo terram suffodiunt, generantur. Magnitudine & forma

Amatus Lusitanus opponit se prædictis authoribus.

F. Gregorius vtriusque Moschi descriptio.

Forma Moschiferi animalculi.

Modus capiendi illa.

Modus parandi moschi pretio foris.

Modus conficiendi minus nobilem moschum.

Odoris in moscho de perditu recuperatio.

Differentia inter primum & secundum moschum.

sua mediocrem Canem ex paruorum illo genere æquant. Colore sunt pardo, ut Hispani dicunt, siue ex obscuro rubro, ac cinereo mixto, aliqua tamen albis nigrisque maculis signantur: pilos raros, distitos ac duriusculos habent. Pedes ipsi sunt largi, unguibus canis instar armati, sed longioribus acutioribusque, quibus facile sibi speluncas in terra fabricant. Rostrum oblongum, Caninum, dentibus probè munitum. Aures habent curtas & rotundiusculas, oculos paruos & minimè alacres, similes illis, qui morti vicini sunt. Non quidem multum agilia, sed vafra admodum sunt, ubi abscondendi sub terra necessitas illa vrget. His artibus autem ab illis, qui moschi mercaturam exercent, hæc animalia capiuntur: circumdant loca, in quibus dimorari eadem norunt, vel igne, vel retibus ac canibus, atque in subterranea loca profugere compellunt, quæ postea subfodiendo, vel alia industria extrahunt, in tanto sæpius numero, ut ad trecenta etiam capiantur. Hæc subito iugulant, sanguinem, qui in ipsis maxime abundat, in vase aliquo mundo (*Porcellanam* vocant) colligentes. Tanta autem, quod mirum est, sanguinis copia in quouis horum animalculo inuenitur, ut sæpenumero, quando extractus fuit ac concreuit, videatur totius reliqui corporis molem superare.

Posthæc pelles ipsis abstrahunt, exenterant, & ab omni illuue intestina emundant. Quamuis aliqui, ut maiorem moschi quantitatem nanciscantur, impura cum puris relinquunt. Qui verò priore modo procedunt, cum sanguine meliorem & teneriorem armorum ac coxarum musculosam carnem, cor ac hepar simul in lapideo mortario vnâ in massam contundunt, ex qua folliculos, siue ex pelle horum, siue aliorum animalium paratos inferciunt, loco vmbroso suspendunt, siccantque. Et ubi iam semiaridi fuerint, sub terra defodiunt, ibi nempe, ubi quotidie vrina proijcitur. Post tres inde quatuorue dies refodiunt, omninoque in vmbra exiccare permittunt. Et hic est præstantissimus moschus, qui pro Rege ac Principibus saltem conficitur.

Sed ille, qui communiter circumfertur moschus, crassiore Minerua elaboratur. Contunditur enim totum simul animal cum omnibus suis partibus, olibus, intestinis, & pellis quoque portione, donec ad massam tenerrimam redigatur, ex qua vtriculi illi ex eiusdem animalis pelle confecti implentur, & intestini aliqua parte obuoluuntur, paulisper siccantur, loco ubi vrina effunditur, sub terra per paucos dies reconduntur, & denuo in vmbra suspensi exsiccantur.

Et sic quoque, si quis vesiculas illas moschi plenas, quæ ob temporis diurnitatem odorem perdidisse videntur, haberet, has linteolo prius obuolatas eo loco sepeliat, quo ab hominibus vrina reddi solet, post quatuor aut quinque dies refodiat, vento, non Soli exponat, redibit pristina odoris præstantia. Atque hæc veridica confectiois moschi est Historia, cum aliæ omnes fabulæ militi videantur. Velim & hoc sciri, maximam inter primum ac secundum moschum esse differentiam, cum tanta prioris ex sanguine ac carnibus cum Corde & Hepate confecti sit odoris præstantia atque fragrantia, ut vnica drachma plus virium habeat, quàm vncia tota alterius. Quare prior ille Regni Chinenfis Proceribus tantum cedit; posterior extra regnum per varias regiones à mercatoribus

ribus distrahitur, & maximæ loco gratiæ habendum, si ex primo quis à Chi-
nensibus aliquid extorquere valeat.

Narrant aliqui de nescio quo alio animali, quod eodem in Regno Chinæ, ac
nouo quoque Mexico inueniatur, figura *Mustela* altius longiusque paulò, quàm
sit *Sciurus*, testiculis oneratum adeo enormibus, ut suspensios minimè gerere,
sed terram contingentes trahere cogatur, quique æquali cum toto reliquo cor-
pore sint pòdere, quibus oppressum, cum à Canibus agitatur & euadere non po-
tuit, ipsomet dentibus illud mordicus detruncare & liberrimè postea aufu-
gere. Hos vero à Venatoribus colligi ac contundi testiculos, qui optimum ipsis
Moschum præbeant. Hoc ego, cum nunquam viderim, nec quicquam propte-
rea de eo certi affirmatiue asserere possum.

Alij ani-
mal aliud
moschite-
rum descri-
bunt.

Ex huius
testiculis
moschum
confici di-
cunt.

Alij non desunt, qui animal quoddam ex Ceruorum genere prædicant, ex
quo folliculi illi moscho pleni auferantur, quod pro mera similiter fabula ha-
beo. Atque sic denuo primam moschi, quam attuli historiam, confirmo, quip-
pe quam oculi mei, quibus credere possum, conspexerunt. Hucusque F. Gre-
gorius noster.

Alij aliud
esse credunt
ex Ceruo-
rum gene-
re.

Hæc F.
Gregorius
autopsus.

Atque dum huic opusculo meo ita inuigilarem, nonnunquam me visum ve-
ni Rochus Ezechiel Bauthschner. Hic decennium integrum in Hispania ex-
git, qui ex milite quem in Africa egit, Medicus effectus, Salamanticæ Hispa-
niarum illis Athenis non contemnenda Galenicæ doctrinæ fundamenta iecit,
& Arte, quàm Marte clarere maluit. Hunc ego percontatus sum, quid de Mo-
scho sibi apud Africanos & Lusitanos innotuisset, Qui cum ea mihi respondi-
set, quæ cum F. Gregorij historia valde conueniunt, hic adscribere illa non
grauabor.

Animalcula illa, inquit, ex quibus Lusitani suum conficiunt moschum,
ego ipse in certis Lusitaniæ locis desertis, quæ peragraui, non semel tan-
tum vidi, quæ paulo sunt maiora, quàm illa, de quibus supra F. Gregorius
historiam suam pertexuit. Figura sua non Cani tamen, sed Feli sunt persimilia.
Habitant in locis saxosis plerumque ac siluosis, vbi Oleastri præsertim & Quer-
cas confitæ viuunt, quæ glandes ferunt dulciores castaneis nostris, quæ ob id
ab incolis magni æstimantur, diligenter colliguntur, ac vicinioribus amicis do-
no mittuntur. His se animalia ea libenter sustentant, & vbi necessitas premit,
in ipsæ arboribus etiam se abscondunt, quibus laquei ac pedicæ ex filo æneo
parantur, & cuniculorum modo illaqueata capiuntur. Horum sanguinem Ve-
natores extrahunt, carnes separant & loco perflabili, vbi nec Sol, nec humidi-
tas dominantur, resiccant.

Animalia
ex quibus
Lusitani-
cæ Mos-
chus fit,
Filibus sunt
similia.

Aues deinde capiunt quasdam, ab ipsis Aquilas vocatas, Aquilæ tamen mi-
nimè sunt, sed Accipitribus nostris forma similes quidem, mole verò duplo
maiores. Harum itidem carnes ac sanguinem reponunt siccantque, & ad Apri-
lis mensē vsque reseruant; quo tempore viret, vigetque maximè herba
quædam, ab Incolis *Pico di Grulla* dicta, hanc quoque tunc demetunt. Est au-
tem planta hæc tam fragrantis moschati odoris, ut certò affirmare possim, me
longinquis è locis eandem crescentem olfecisse, euulsiße non rarò, & pro mea
recreatione in itinere mecum detulisse; Ab hac planta odorifero plena humore
deter.

Auium qua-
rundam ca-
ro & san-
guis ad mo-
schum ad-
hibetur.

Moschi co-
fectio Lu-
sitani.

Odor ex
sapore ipsi
concilia-
tur.

determinatam quandam succi quantitatem exprimunt, & cum prædictis cir-
nibus ac sanguine commiscunt, in marmoreo tundunt mortario, & reliquam,
vt memorauerat F. Gregorius, ad vnguem adhibent operam. Tum in loco, in
quo saepe vrina euertitur, bene inuolutam pastam sepeliunt; vel vtricolorum
aliquot horum in vase illo, *exacior* vocant Græci, in quo (sit auribus honor) ho-
manorum tam siccorum, quam liquidorum colluies recipitur excremento-
rum, suspenduntur, ad tres quatuorue dies detinentur. Exemptos inde & in
vmbroso cubiculo bene siccatos externis mercatoribus diuendunt. Locus
animalium horum natiuus est in Portugalliae Confinibus, imò magna pars
in ipsa est Portugallia sita. Termini Lusitaniam attingentes vocantur *Serra
de Gatta*. In ipsa autem Lusitania existens locus dicitur *Serra de Stela*. At-
que hæc est succincta moschi Lusitanici parandi narratio. Moschi quidem
opificium ipse ego non vidi; animalia tamen & plantam moschatam saepius
vidi. Reliqua curiositatis gratia ab Incolis didici, quibus fidem denegare pu-
culum duxi. Hæc Rocchus Ezechiel Bautschner Medicus.

Apprimè hæc omnia cum F. Gregorij enarrationibus congruunt, quæ si ve-
ra sunt; non erat, quòd tantopere Amatus Lusitanus à plerisque scriptoribus il-
lis, qui ex libris, quam rerum vsu & magistra experientia discere malunt, explo-
deretur. Neque enim Arabum de Moscho scriptis tradita documenta caru-
vim & energiam habent, vt nullum dubitandi locum relinquant, neque ea
verisimilitudine mihi videntur, vt omnium subito animos capiant, & contra-
rium sentientes refellant.

Quid in
hac con-
trouersia
statuendū.

Qui mo-
schum ex
Capreolo
petunt, nō
satis sibi
constant.

Quid igitur in hac nobis controuersia statuendum? Certitudine forsitan om-
ni destituti in ambiguo hucusque versabimur? Aut conuenire putemus, vt tot
clarissimis animalium Scriptoribus vnicum tandem *F. Gregorium* nostrum, &
Amatum Lusitanum opponamus? Atqui nec aduersariorum argumenta Hære-
lea mihi penitus esse videntur. Legat cui placet, *Aldrouandi* cap. 20. de Quadru-
pedibus Bisulcis. Reperiet miram eorum, de ortu moschi varietatem: quando-
quidem horum aliqui vmbilicum huius animalis moschum faciunt; aliqui ve-
ficam circa eundem, alij in inguine abscessum: *Scaliger* sanguinis collectionem
siue apostema in ventre: alij folliculum certum esse in hoc animali constitutum,
qui si semel excindatur, non producat amplius moschum: alij vt *Alexander
neditus*, simile quid euenire, quod in mulieribus menstrua patientibus opor-
tur. Et ferme quot homines, tot sententiæ.

Non miror itaque *Fuchsius* apud *Aldrouandum* suspectum esse *Arabum* hoc
decretum, quoniam in moschi descriptione plurimum variant. Hic itaque
moschifero animali tumores tales esse autumat, quales in *Castore* & *Leporibus*
reperiri inquit, quos vulgus testes nominat, & ob id Lepores omnes simul ma-
res ac feminas esse credit, à quibus ipse odoratum illud pus emanare ardeat.
Sed & hunc non minus erronea duci opinione exillimo. Cum enim mo-
schi animal capreolum æmulans, tam rarum ac peregrinum sit, ex quo illud
extrahi tam nobile odoramentum creditur, vt in hodiernum vsque diem à quo-
quam vix rectè descriptum aut depictum videatur (neque enim æquè notum
est atque Zibethicum, familiare iam penè nobis effectum) vnde quæso tam
odora-

Cur mo-
schum nō
possit esse
tumorem
excrementi.

odoratissimi huius siue puris, siue saniei, ex vno atque altero tumore, siue sanguinis coagulati quantitas eximatur, vt cunctæ non modo *Europa*, *Asia* & *Africa*, sed *America* etiam toti sufficiat? Cum in solo *Peruano* Regno *F. Gregorius* mihi certò affirmet plus moschi in cibis, potu, dulciarijs, vestibus, alijsque delicijs consumi, quam in *Europa* vniuersa. Neque enim in singulis ferme poculis potus sui moschum tantummodò soluunt & abliguriunt, sed in integris quoque vinorum dolijs compositionem ex charyophyllis, Cinamomo, Citri & Aurantiorum corticibus, cum plurimo moscho in sacculos congestam suspendunt. Quam & ad Epithemata cordis confectionem in stillatitia florum Citri atque Aurantiorum aquis macerant, & in virium debilitate applicant, impingentes pexum, sed nondum in fila contortum, in hoc ipso liquore secum, & cordi admoventes.

In solo Regno Peruano plus moschi consumitur quàm in tota Europa.

In cibis potu & medicamentis maxima moschi copia in Peru absumitur.

Cibus etiam sine hoc vix parari posse censetur, siue pulmenta fuerint, siue illius, intrita aut panis dulciarius, crustulata, liba, placenta aut artocrea, coquantur. Addebat *F. Gregorius ex China* locisque vicinis vbi Moschus paratur, quotannis mille *Arrobas*, hoc est viginti quinque librarum millia vehi vèdique, ac per varias orbis partes distrahi, sed maiorem huius portionem in *Novam Hispaniam* ac *Peruanum Regnum* portari, vbi cum minoris argentum aestimetur, quam alijs in regionibus, plus ibi Mercatores propterea lucrantur. Tantam autem moschi copiam quomodo vix nomine etiam nota bestia nobis submittebat?

Vltra viginti quinque millia librarum moschi ex China quotannis extrahuntur.

Fauent huic non coniecturæ, sed veritati, nostri Vnguentarij & Chirothecarij Romani, qui mihi certissimò attestatur, moschum sibi aliud nihil videri, quàm sanguinem & carnes tulas, se enim dum in aquis illum odoriferis soluunt, fila menta sæpius reperire, ac veluti nervosa & carnosæ quædam corpuscula, pelliculas quoque, quæ vbi diutius aqua fuerint macerata, etiam in tumorem aliarum instar membranarum attolluntur. Nec mirum adeò videri debet, carnes ac sanguinem moschum olere, cum alui retrimenta etiam quorundam animalium, illius præcipuè quod *Martes* siue Martorellus dicitur, moschum odore planè amuletur, id quod sapissimè in Germania expertus fui, vbi animal hoc non curatum quidem, sed sua sponte per domorum tecta, gallinarum oua, suffurans forbensque vagabatur.

Argumentum efficax pro *F. Gregorii* sententia.

Excremēta Martorelli moschum spirant.

Ne autem *F. Gregorium*, omni quis destitutum scriptorum autoritate existimet, laudare hic possum *Odoardum Barbosa* Lusitanum, qui in *Summario suo Regnorum ac populorum Orientalium*, verba faciens de Regno *Aracam* inter *Bengalam* & *Pegu* posito, his vicinos ait montes *Capelangam* dictos, cuius habitatores inquit, ferre Rubinos & Moschum ad magnam ciuitatem *Aua*, ex qua in *Pegu* & hinc in *Bengalam* & *Narsingam* & *Pacem* per *Malacam* transportantur. Moschus, addit ipse, ex animali simili *Capra* conficitur. Animalia hæc excoriantur & caro cum sanguine contusa in vesicæ siue utriculos ex eadem pelle confectos aptatur, qui nos vocamus *Papos*. Et hæc est veritas moschi, & non est apostema sicuti communiter fertur, & qui bene examinat moschi massam, in illa ossa contusa reperit. Hæc suffragari *F. Gregorio* & *Amato* plurimum possunt, vtunque dicat *Barbosa*, *Caprarum* formâ animalia illa, & non *Catulorum* aut *Felium* figurâ reperiri.

A varijs authoritatibus *F. Gregorii* relatio confirmatur.

Odoardi *Barbole* de moscho verbo pro *F. Gregorio*.

Verun-

Veruntamen hunc quoque ex auditu potius hausisse, quam oculis perlustrasse planè mihi persuadeo, cum hic ipse alio in libro eodem hoc primo Navigationum volumine collectoris *Ramusij*, de iisdem agens locis *Araam* & *Pegu*, contraria quodammodo dielis suis afferat proprijs. Quæ sententia penè verba in suas aduersus Cardanum Exercitationes Scaliger transtulit. Exercit. nempe 21. non facta *Barbosa* tamen mentione, cum eo tempore librum hic nondum impressus quidem, per doctorum tamen hominum manus in huiusmodi historias Indicas cum plures prælo nondum commissas Scaliger possideret, & in suos subinde Commentarios aliquid rari nouique, quod Cardanum latulisset, infereret, magnam sibi nominis inde celebritatem conculcavit. Ait autem vterque, Animal molchi in Regno *Pegu* simile esse *Gazelle* bubum, dentibus Elephanti sed parvis, sub ventre & pectore ei apostema natis, quod ubi sectum fuerit, hirudines pro reliquo extrahendo sanguine, animæ admoneri, has postea liccari, contundi, prioris sanguinis per apostemam sectionem extillari, & viribus efficacissimi pauxillo, hos pulveres vigorari, & adulteratum ita molchum preparari. Hæc inquam, omnia quanto auri minus, quam oculatis fidendum sit testibus, indicium non leue facere possum. Vt verum sit, quod supra etiam ex Scaligero monui, scribendi periculum tepè numero ex aliorum pendere mendacijs.

Vide Scaliger non raro Indicas historias afferat.

Nimis faciles quidam sunt in causis reddendis.

Authores quidam F. Gregorij sententia fauentes.

Rodericus Lusitanus.

Aldrouandus.

Bartholæus Soc. Iesu.

Sed lepidum mehercule est, non deesse, qui iam causas repererint quoque, cur Natura tumores illos Moschum continentes in Capreolo vel Capra fabricarent, ut videre licet in Calceolarij Iunioris musæo impresso, has nempe quod animal hoc paruo Liene prædictum, in huius subsidium eiusmodi tumores nactum fuerit, ut per eodem humor ille sæculentus expelli posset. Cum tamen, qui eo modo philosophantur, nec animal viderunt, aut si viderunt, an illud verum moschum fundat, anatome certè an magnum, an paruum habeat Lienem, experiri nunquam fuerint. Scilicet adeò in procliui est Rationalibus dictis Medicis, ad quodlibet propositum problema sæpè numero etià data operà fictum, rationibus respondere, atque imber quādo pluit: sed rationibus protecto plerumque plumbeis & elumbibus. Adstipulantur & F. Gregorio hæc in Gelnerianis descriptionibus Roderici Lusitani verba: *Moschi verò compositio ex multis potius, quam naturalis res est, cui basis animalis cuiusdam Dapsico, id est, Cuniculo similis, sanguis est, qui ex India præcipue Pegu provincia ad nos, tanquam pretiosissimus odor affertur. Nec recentissimi desunt nobis fauentes authores. Aldrouandus dicto loco, cum Denominata molchi recenset, & circa finem hæc verba adiungit: Regnum præma (China animalia generat magnitudine Canum, quæ moschum producant. Incolas autem, ea occidere atque sepelire, ut sic putrefactorum carnem sanguinemque in puluerem redigant. Aiuntque & alia in India generari animalia moschi plane odore, quibusque hoc adulteratur.*

Et demum quid clarius his Petri Iarrici Iesuitæ verbis? qui è postremis vultus est, qui res Indicas descripsit Lib. 2. cap. 17. *Thesauri sui Rer. Ind. Est in China inquit, aut non procul inde animal, quod moschi materiam suppeditat, quod odoramenti genus Veteribus tam Græcis, quam Latinis incognitum fuit, nares tamen quam incurdissime afflat: & sanè Chinense moschum ceteris præfertur. Animal est Vulpis magnitudine*

genu dunt, siluas incolere solitum: hoc assiduus virgarum sustiumque verberibus ene-
cant, ut toto sanguis diffundatur corpore. Cadaver putridum & iam aridum frustra-
tum, non detracta pelle disciunt, sacculosque inde parant, quos Lusitani Papos nun-
cupant. Pantora Verò è ventriculo animalis cuiusdam feri, quod Fele paulo grandius,
edues moscum credit, nec in China ipsum, sed in regione proxima reperiri. Cibettam haud
dubie intelligit: vel si idem omnino animal cum eo quod descripsimus, credendum nobi-
lium ac pretiosius moscum ventriculo atque educi, utque maior illius sit copia, verberi-
bus ipsum, quo ad cetera membra diffundatur odor, enecari; Chineses tamen Lusitanis
ipsum, quamvis alio educendum loco, diuendunt.

Is, qui extremam porro manum Chinensis Regni descriptioni addidit, est Ni-
colaus Trigautius amicus meus, qui duos integros in illo Regno dimoratus an-
nos, Romam postea veniens, non semel me tantum inuisit, & Ordinis sui So-
cietatis Iesu sacerdotes ad idem nunc Regnū plures reduxit. Hic libro, cui *Chri-
stiana Expeditionis apud Sinas* titulus, capite illo, quo describit res naturales, qua-
rum terax est Sinensis ager, inter reliqua hæc habet: *Medicas herbas alit, quas
aliæ regiones non nisi importatas norunt, maxime Rhabarbarum & Muschum, quæ ab
occasu Saraceni Asia vniuersæ, & exinde Europa inferunt incredibili commercij lucro:
cum hic vilissimo pretio distrabantur. Nam Rhabarbari libram obolis decem emptam,
Senis septemque aureis in Europa diuendens. Hoc ipsum mihi F. Gregorius confirma-
bat, moschi ubi vnciam quarta parte aurei venire, quæ hic Romæ sedecim Phi-
lippicis, siue Scutatis venum datur. Verum hoc non satis capio, quod Trigautius
Muschum inter medicatas herbas reponit, nec ex animali desumptum memi-
nit, quod ipsum fugisse tamen vix credi potest. Neque enim per Muscum, to-
mentum illud arboreum, quod veteres non ignorarunt, intellexisse putare illum
quis possit, quod à Sinis ad nos deferri nemo vnquam commemorauit. His
itaque verbis quid dilucidius dici potuit? Licet enim prædicti nobis assentien-
tes authores exactam moschi confectionem, qualem ex F. Gregorio habemus,
nobis non dederint, in id omnes tamen inclinant, nō Capreoli, sed aut Canis, aut
Felis, aut *Vulpicula* effigie moschiferum animal esse. Ne tamen tot Arabibus &
Latinis iunioribus pertinacius obistere velle videar, non absurdum duxerim,
posse & hoc odoramentum ex Dorcade, siue Capreolo etiam aliquo colligi. Ve-
runtamen, cum omnes, qui de simili animali monumentis aliquid suis confi-
gnarunt, ex aliorum potius relatione, quam propria nixi experientia & visâ
moschi ex apostemate illo extractione scripserint: ego sanè reprehendi minimè
debeo, si illi magis fidem adhibeam, qui moschi ipsemet fabricam pluries vi-
dit, & clarorum auctoritate scriptorum testimonijs defendere se potest, quàm
qui ex varijs quidem libris, sed omnibus vnum tantum authorem sequentibus,
discere maluit. Neque enim absurdum esse sibi quis persuadeat, iucundissimum
moschi odorem tam herbis quàm animalibus, & fors etiam mineralibus com-
municari potuisse. Plantæ notissimæ sunt inter plures *Geranium moschatum* &
Isa moschata, & *flores bulbi* illius, qui Vomitorius Dioscoridis aliquibus esse cre-
ditur & *Dipadi*, *Muscari* & *Moschio Greco* ob id Italis dicti. Inter fructus nume-
rare licet *Pyra moschatellina* & *moscharola* dicta, vias quoque *moschatellas*, quam-
uis à sapore potius, quam odore hoc nominis acquisiuerint. Ex animalibus *Pol-
yporum**

Nicolaus
Trigautius
Societ. Ie-
su.

Posse for-
san etiam
concedi ex
Capreolo
aliquo mo-
schum pe-
ti.

Odor mo-
schi in va-
rijs rebus
reperitur.
In plantis.

In anima-
libus.

lyporum speciem vidi Moschum apprimè referentem. Sunt & *Cercopitheci*, & *Scapentes* quidam, & *Muris* quoddam genus, cuiusmodi sibi à Ludouico Gozadino donatum scribit Aldrouandus, Moschi odorem fragrantia. Quod idem, D. Hieronymum, dum *moscum peregrini muris pelliculam* esse dicit, huius odorati muris pellem intellexisse arbitratur: utcumque alij interpretentur, potuisse S. Hieronymum intelligere potius folliculum illius animalis moschiferi, ex cuius pelle adhuc pilosa verriculi sunt & moscho implentur, quæ muris pellem quodammodo imitari videntur, unde forsitan *Moschi*, seu *Muschi* Etymon a *Mure* nempe deriuatur. Sed de huius Etymologia plura leges apud Aldrouandum.

Incunda
narratio de
Elephanti
sodore
Moschum
olente.

Deessem hic partibus meis, nisi, quod cum animi delectatione mihi auscultanti idem F. Gregorius narrauit, recensere pergerem. Ab Elephantis nempe in Indijs Orientalibus suauissimum moschi odorem exhalare, quem cum voluptate quis percipiat, si cubicula eorum, ubi in vmbra detinentur, ingrediantur. Quotiescunque autem operis adhibiti in sole versari coguntur, sudor ipsorum erumpit tam suaueolentis moschati odoris, melleæque consistentiæ, ut à longè muscas omnes ad se deprædandum alliciat, quæ turmatim confluentes, numerum malè animal diuexant. Cum enim nec cauda breuiore, nec proboscide se satis defendere queat, extendit quàm potest maximè & explanat pellem suam rarissimis & longè à se distitis pilis confitam, adeoque glabram planè, ac molestissimis muscarum suctibus expositam: ac ubi ingentem bestiam muscarum Myriades obsident & moschatum melleumque depascuntur sudore, Elephas momento temporis totam corrugat pellem, & in rugis plicisque illis ebrias veluti bestiolas ex inopinato comprimit, occidit, sicq. earum sese molestia liberat. Si quis autem sudorem illum cõchyliorum testis, quod Indis facere consuetum est, detergat, & in vascula corruet, moschi odori minimè cedentem & suaueolentem naribus succum lucratur.

Aristoteli
plurima
animalia
ignota fuerunt
odorem optimum
spirantia.

Hæc, si Aristoteles nouisset, cui Elephantis ignoti nequaquam fuerunt, non quæsiuisset Sect. 13. problemate 4. *Cur animalium nullum suauiter oleat, excepta Panthera?* Iam enim plura odorem optimum fundentia, non bestiis tantum alijs, quod in Panthera ipse fieri putauit, sed hominibus etiam gratissimum spirantia animalia descripsimus, Et quod mirum quidem est in sudore & facibus earum illum reperiri, quæ tamen ceu excrementa & cruditis aliquid participantia, ex mente Aristotelis eodem loco, foetere potius omnia deberent. Sed nunc non libet ex Aristotelis, in Problematibus, placitis odorum essentiam causasque rimari & examinare, quod alio commodiore fiet loco. Nunc igitur imposito, *Algaliæ* & *Moscho*, sine ad *Ambra* odoratam griseam & *Ambra* plurimis dictam, me accingo.

Hucusque
de Zibetho
& Moscho.

AMBRA
GRISEA
seu odorata.

Multorum, Disquisitio Ambrae, clarissimorum Naturæ Professorum, Medicorum ac Historiographorum ingenia hætenus torfit. Quare, ne actum agam, plerique horum cõtrouersias præteribo, vel summa saltem rerum capita delibabo: ubi tamè quod F. Gregorio de Boluiar & mihi probabilius videtur, propoluero præscutè & sui & obliqui regula rectè dicatur. Hic igitur meis inductus precibus hæc suâ patrio, ut solitus est, sermone de *Ambra* grisea seu odorata, non de *Succino* inquam,

quam, antiquorum *Electro* sententiam mihi scriptis consignauit.

Et de Ambra inquit ille, non desunt qui diuersimodè opinantur. Alii qui semen esse statuunt Balænæ, qui falluntur. Alij quid vomitu reiectum, qui & ipsi errant; cum non doceant, qua ratione, aut quibus expleta cibus cum bestia pariat. Quod æquè illis vsuuenit, qui excrementa esse alui credunt. Et licet aliquando quod dicunt, verum esse contingat, tam exigui tamen Ambra illa excrementa est momenti, ut decem huius libræ, valore & viribus ab vnica veræ Ambre vncia vincantur.

F. Gregorij
verba &
mens de
Ambra
odorata.

Errant qui
putant esse
Balææ ex-
crementi.

Hoc igitur certissimum est, Ambram non esse aliud quam Bitumen & quoddam veluti terræ excrementum, quod ab eiusdem visceribus in maris abyssu vi mineralibus innata, expellitur. Experientia enim constat, immensam huius quantitatem ibidem generatam & expulsam non tam terræ ipsi, quam scopulorum & caucium radicibus spongiformi quidem, sed molli admodum substantiâ adhærescere. Huius autem substantiæ mixtura talis est, ut cuncti omnimodò pisces magis illam, quam vllum alium cibum escamue appetant.

Ambra est
Bituminis
species.

Piscibus
laetus ci-
bus est.

At quoniam hæc ut diximus, in mari imo stabulantur, quò omnibus indifferenter piscibus, propter frigiditatem & profunditatem penetrare haud est concessum; hinc fit, ut non nisi Balænæ eò pertingant. Quemadmodum enim inter gressilia ac reptilia, alia arbores altissimas & montium culmina conscendunt, alia in superficie terræ gradiendo corio eius adhærent: cursus aliqua sunt velocissimi, & alia tardiùs incedunt: & inter volatilia vix humo se aliqua tollunt, ut *Hirundines*: alia etiam ad supremam aeris regionem contendunt ut *Aquila*, & alia media volant via: ita in mari prorsus euenire putandum est, ut piscium aliqui in suprema dominantur huius regione, alij mediam sulcent, & Balænæ demum infimam attingere valeant. Est autem inter *immania Cete* species quædam, quæ corporis mole reliqua ut omnia superat, ita in profundissima pelagi descendit, ibique hac bituminosa viscosaque materia, siue Ambra velcitur. Est autem pinguem Ambre aliorum instar bituminum substantiam, vel hinc dulces, quod nec aqua nec aceto, sed oleo dissoluitur, cum simile simili gaudeat, eique libenter adhæreat.

Ad maria
profundâ
non omnes
pisces pe-
netrant.

Balænæ ad
maris ima
descendit.

Ambra pin-
guis est.

Cum ingens igitur hæc belua ad imum se maris fundum demisit, tanta in Ambram gulæ aviditate inuolat, ut cum maximam eius partem voraret, partim rostro, partim caudâ se hinc inde motitando, & fors etiam toto se corpore cautibus, quibus Ambra adnascitur iacumbendo, ne à mari interea dum appetitui suo satisfacit, sursum pellatur; immensam eius molem separet ac distrahat, quæ ad centena aliquando librarum millia ascendit. Hæc ubi iam suæ satisfecit voracitati, superiora petit, & non rarò ubi maiori quam ferre possit, se onerauerit copia, eius partem reuomit, quæ si ita confestim haberi posset, satis adhuc præstans Ambra foret. Alui autem excrementa nauci sunt & Ambram parum redolentia.

Balæna ma-
ximâ Am-
bræ molem
à terra &
scopulis se
parare va-
let.

Balæna vo-
mit aliquân-
do Ambre
partem.

Perfectissima verò Ambra illa est, quam Balæna non deglutiuit, sed

Optima
Ambra que
fit.

Ab omni-
bus indif-
ferenter pi-
scibus co-
meditur.

Nec à Ca-
cris & Au-
bus tuta
est.

Quid sit
Ambra
grisea pro-
piè.

Vbi F.
Greg. illam
reperit.

Hucusque
F. Grego-
rius.

Scaliger
Ambram
plantale
quid facit.

quæ sua sponte ad maris superficiem eructavit, id quod ipsi haud difficulter eu-
nire potest, cum naturâ suâ pinguis ac levis existat. Vbi itaque ad supremam il-
lam maris regionem emerit, eiudem incolis piscibus præda fit optatissima. In
hanc enim maximâ illi copiâ se accingentes irruunt, massam discerpunt, & que-
libet ex tam opiparo sibi cibo particulam abripit, eam tam diu agitant, donec
ad maris littus adiuuante ipso undarum reciprocantium motu, propellant. Fie-
ri tamen non rarò solet, ut procellarum æstu & ventorum propulsu maxima
etiam frustra antequam piscibus esca fiant, extra mare projiciantur. Vbi au-
tem iam littori vicina aliqua massa reperitur, ibi minorum gentium pisces
turmatim congregantur, & quantum volunt possuntque, exsaturantur.
Quod ubi in sicco iam collocata Ambra demum firmatur, nec adhuc præ-
datoribus tamen Cancris anibusque tuta remanet, quæ tam diu huic insistant,
vorantque, quamdiu à sole non penitus exiccatur. Et nisi his subiaceret
periculis, iam maior huius copia inueniretur, viliorique pretio diuende-
retur.

Solent verò Cancrilli magis Ambra portioni inhærere, quæ grisea dicitur.
Est autem hæc nihil aliud, quam partes Ambrae magis fibrosæ. Videntur
enim hæc per nervos seu venas ac quodammodo radices suas scopulis ac ipsi
sub mari terræ adhærere, per quos nervulos seu densiores particulas
Ambra suam ex terra originem & incrementum adipiscitur. Et hanc ob
causam grisea Ambra densior, grauior adeoque efficacior etiam existi-
matur.

Atque hæc vera & realis Ambra est, qualem ego vidi in oris & littoribus
Brasilie & Mosambique. In Oriente quoque in littore *Angolæ*.

Et præter hanc relationem reliquæ omnes sunt absque fundamento, ob id
dubiæ, & nihil caularum afferunt, cur ijs credatur. Quod si tamen non-
nemo meis velit fidem verbis denegare, sua ipsimet libera maneat phan-
tasia & opinandi potestas, hunc enim ego certum securumque reddendum
velim, a nemine mortalium ob id, ullam hæreseos suspensionem ipsi impingi
debere. Atque hæc volui ex F. Gregorij mente ac præscriptio statim meis præli-
bare Lectoribus, ne in hoc Ambrae pelago controuersiarum undis plenissi-
mo, dubitabundi diutius fluctuarent, sed certum in prospectu portum
haberent, ad quem vela dirigerent. Reperio autem à diuersis scriptori-
bus, Ambram tam Plantarum, quam Animalium ac Mineralium in clas-
se collocari, ex his enim tribus omnem Galenus & ceteri Medicorum
lij materiam medicam deriuant.

Plantis *Ambram* Scaliger accenset Exercit. 104. cap. vel particula 10.
his verbis: *Facilius inclinât animus Ambram esse fungi speciem. Cortice signi-*
dem obductam massam vidimus, nec sine squammularum vestigijs ut in Fungo
vetulo. Intus globulorum cohesionibus potius accedit ad Tuberum naturam quo-
rundam, quæ papillatim concreta sunt. Si quid ad persuasionem facere possit, aliud
huc adducendum. In Rutenis fungillos nasci perpusillos, valde odoratos, ad Pyre-
naeos etiam odoratiores, quos Mossirones vocant. Verum hæc, quæ ultimo aucto-
rico de odore argumenta, parum perluadent. Iam enim supra Moschi odorem
quoque

quoque tam in Plantis & Mineralibus, quam Animalibus reperiri probauimus. Spongiformis substantia etiam, cum è viuentis cranio & cerebro laeso hominis, vt planta ex terra crescit. Quin è metallicis tam Naturæ sponte, quam artis industria elaboratur. Vidi argentum viuum ad hanc substantiæ formam arte adductum, & exiguu labore in Mercurium currentem reductum.

Fungus Scaligeri puerile figmentum est, inquit, *Libanius* in suo de Ambra tractatu. Videretur autem ipsi hæc opinio duplici de causâ explodenda: tum quia videndum esse iubet, an sub mari fungi planta nasci possit: tum quia in tantam molem, quanta reperta fertur trecentarum librarum, imò Insule magnitudine, non videatur possibile excrescere fungum posse. Veruntamen priori Libanij objectioni facillè satisficit, cum videamus non paucas in fundo maris imperfectas, aliasque perfectas plantas viuere. Imperfectarum à se in mari obseruatarum, in suo de *Imperfectis plantis* Lib. mentionem faciet *Princeps Castus* noster. De perfectis hæc habet *Pigasetta* ex *Odoardi Lopez* navigatione ad Congianos instituta: *In parte Insule Loandæ continenti opposita, nascuntur in locis humilibus sub aqua arbores post defluxum maris conspicuæ, quarum radicibus magnæ adhaerent ostreae, carne pugnæ humanæ æquante, sapore iucundo.* De mole ingenti huiusmodi fungi respondendum foret, maris vastitatem non dedecere vastissimam plantam imperfectam, & fungosam præsertim, quæ minerale terræ excrementum videatur, informe veluti & telluris inutile pondus; si organorum & partium distinctionem saltem intueri velis. Considerare quoque poterat, nullum inquam terrestre animal marinas belluas mole attingere, cum *Plinius* memoret *Balenas* quaternum iugerum, & *Prisles* ducenum cubitorum. Idem *Alexandri Magni* classium Præfectos retulisse scribit, huiusmodi bestiarum ossa, quadragenum cubitorum longitudinis reperta fuisse. Quare minus mirum, si etiam marinus, quam terrestris fungus maior existat.

Andreas Baccius, quem inter classici iure ac merito scriptores collocare possumus, quo ego primo vt *Romam* veni sesquiennio, magistro vsus, secundo vix elapso Cathedram ipsius in rerum naturalium professione adeptus sum, in opere suo de *Thermis* celeberrimo, lib. 5. credidisse visus fuit *Ambra* esse Animalis excrementum. *Non dissimile autem veri sit* inquit, *quod relatum ab Indis audiui à viro Principe: Ambar piscis quoddam esse excrementum, vt Zibethum Catti Indici, & Moschi & Castorium, qui quarundam adnascenrium herbarum pabulo satur, gignat aliquando abscessum in ventre intimo. Quo disrupto tria habentur Ambaris genera. Aut liquor emanans supernatat aquis, idque optimum: aut à pisce sponte euomitur, quod vilius, nec satis digestum: aut pisce mortuo ac eiecto ad luttus inuenitur promiscuum partim candidum partim nigrum.*

Huic opinioni valde illa quadrant, quæ *Carolus Clusius* in Annotationibus suis ad *Ambra* caput *Gazie ab Horto*, adfert: intellexisse nimirum se à *Servatio Marel Burgundo*, qui *Ambra*, *Moschi* & *Gemmarum* cognoscendarum causa plurimas peragrauerat regiones, *Ambra* nihil esse aliud, quam recrementa in vera *Balæna* ventriculo collecta. Plurimos autem in hoc decipi, quod pro vera *Balæna* utas. *Physeteres* & similes Cetaceos magnis dentibus præditos pisces habeant, cum vera *Balæna* dentibus careat, pisces integros voret, inde viscosa in stomaco

Scaligeri
Libanius
impugnat.

Respondetur
Libani
pro Scaligero.

Maris vastitas
vt in
gentes be-
stias, ita
maximæ
fungi pro-
ducere pos-
se videtur.

Andreas
Baccius
Medicus
Rom. cele-
berrimus
Ambra
animalis
quid cen-
set.

Alia argu-
menta ex
Clusio
quod ex
Animali sic
Ambra.

Quæ vera
dicatur Ba-
læna esse.

cho & indigesta massa congeratur, in qua sæpius deuoratorum rostellæ Poly-
porum inueniantur. Non mirum itaque, cum in magnorum Cete ventribus
Ambram nullam repererint, si hanc ideo opinionem, Ambar animale quid esse
reprobauerint, quandoquidem veras nunquam Balænas secuerint.

Opportunissimum nunc accidit, ut de hac vera putata dentium experte Ba-
læna, vel in Romanorum nostrorum gratiam ea hic scribam, quorum partem ipi
mecum viderunt, partem ex fide dignorum auditione ego accepi, cum ea præ-
cipue ad hanc nostram aliquid facere controuersiam, & lectorem ipsum non
parum delectare videantur.

Vera puta-
ta Balæna
descriptio.

Circa Februarij mensẽ elapsi sexcentissimi vigesimi quarti supra mille-
mum anni, eiusmodi Balæna non procul à Castro S. *Seuere* maritimo triginea,
forsan ab VRBE miliaribus distante, inter duos scopulos sed iam extincta ap-
pulit. Erat hæc bellua longa palmos LXXXI, crassa L. Os longum XVI. la-
tum X. in quo aperto & trabibus suffulto, commodum equo insidens homo
spatium habere poterat. Lingua longa XX. palmos, quæ ex nervosis crassissi-
misque fibris carne rubra intertextis componebatur.

Mirabilis
dentium
forma in
hac Balæ-
na.

Dentes hic nulli, sed horum loco videre erat corneas laminas nigriusculas,
splendentes & oblongas, veluti si tot retortorum gladio, quos Acinaces
appellare solemus, vaginæ coriaccæ essent, eo ordine positas, ut fistulæ illæ stan-
neæ in Musicis disponi organis solent. Harum breuissima (quarum duas ex re-
centibus gingiuis, si modò gingivæ dici merentur, abscidi, domique conferui-
semipalmari longitudine erat, ceteris paulatim accrescentibus, ut longissima sex
palmos etiã superaret, sed crassitie vix digiti minoris vnguẽ attingeret, latitudi-
ne verò ad quatuor vix digitos ascenderet. Hæ omnes subtiliore & tenuiore sui
parte secundum totam earum longitudinem pilos etiam semipalmari longitudine
adeò hirtos promittebant, ut meras porcinas setas esse iurasses. Quæ tamen,
ut probè ego examinaui, aliud nihil erant, quam mera fila siue producta fibra
ipsissimam illam materiam corneam (si tamen corneam appellare licet) consti-
tuentes. Vbi enim alimentitio glutine hæ cõpingebantur, ibi cornea siue cor-
nea illa substãtia resultabat, & ubi hæc finiebat, pili iidem soli longius excurrerunt.

Cur den-
tes hi cor-
nei porius
quam ossei
esse debue-
runt.

Et quoniam Natura non voluit, ut hæc tam mirabilis dentium forma ac leues,
instar aliorum ossea tota ac durissima esset, quippe cum dentes hi sub palato ob-
starent, nec alueolis ut alij comprehenderentur, ideo debuerunt superiore
quâ palatum cõtingunt parte, molliores ac veluti pilosi esse, inferiore dura, cor-
nea, coriacea ac quodãmodo ossea, utcũque appellare libeat, substãtia præditi, ut
alimẽtum, quod deuorat bestia, aliquam ibi saltem resistantiam reperiat. Sunt
enim hi dẽtes diuerso planè modo situque, quam in alijs contingit, ordinati per
oblongum videlicet palati fornicem porrecti, & minimè ex imo sursum erecti.

Rondele-
tius in hu-
ius Balæna
dentium
descriptio-
ne videtur
lapisus fuis-
se.

Aduertendum hic tamen moneo Doctissimum *Rondeletium* lib. 1. cap. 1. de
Piscibus, vel hallucinatum fuisse, dum Balænas huiusmodi describit inquit:
*Dentes in ea nulli, sed horum loco in vtraque maxilla corneæ sunt laminae nigrae, sensim
in pilos suillis similes, desinentes: quæ anteriore & posteriore siue interiore oris parte ve-
niores sunt, in media longiores: ab interioribus lingua intus continetur & coercetur, unde
educta, vel abscissa ita diffunditur, ut in eundem locum recipi postea non possit.* Vel re-
ra Ba-

ra Balænas tales inueniri, quæ in vtraque maxilla eiusmodi dentes sortitæ sint, id quod vt credam, difficulter adducor. Nostra enim iâ descripta in solo palato siue superiore maxilla mirabilē illum dentium ordinē, figurā & cōstructionē monstrabat. Inferioris verò maxillæ labrum osseum, nigrum, obrotundum, maximæ crassitie, fertis illis respondebat, quibus murorum summitates coronari solent.

Oculorum orbita maiori alicui vmboni siue parmæ, pupilla verò tornato ex finissimo Ebena globo similia cernebantur. Cutis mollitie & colore Anguil-
la pellem æmulabatur. Circa corporis medium duæ siue alæ, siue pinnae pal-
morum X. vtralibet, prominebant; vbi corpori fixæ hærebant, trium erat la-
titudo palmorum, quæ finem versus semper decrefcebat. Cauda bifurcata la-
ta X. & longa VI. palmos; circa hanc caro mera neruosaque nec pinguis: supe-
riora autem versus lardum potius quàm caro apparebat, ex quo magna olei
copia lucernarum vsui seruiens eliquata fuit. Sub hoc tamen lardo vera ac
rubicunda caro latebat. Ossium, propter horrendum putrefacti cadaueris fæto-
rem, non potuit tunc temporis examen institui.

Tota illa dentium ferme compositio suis adhuc connexa ordinibus Romam
delata, ac Illustrissimo & Reuerendissimo Principi *Francisco Cardinali Barberino*
(cuius felicibus auspicijs huic operi iam incumbimus) oblata, à Nobilissimo
Equite *Cassiano Puteano Lynceo* cum admirandarum alijs thesauris rerum na-
turalium, studiosè conseruatur.

Similis, sed ingentior bellua Anno MDCXX. circa *Corficam* & ipsa iam mor-
tua reperta fuit, longa pedes centum. Solum lardum, siue carnea pinguedo pen-
debat librarum centum & trigintaquinque millia. Pro extrahendo intestino
recto nisu maximo & coniunctis viribus septemdecim viri fortes operam suam
impendebant. Hoc eius erat capacitatis, vt insidentem caballo suo equitem fa-
cilimè admitteret. Triginta duabus spina dorsi vertebrae constabat, ex quibus
varia sedilia conficiebantur. Et cum hæc femina esset, vtero fatum conclusum
gerebat, pedes longum triginta, pondere mille ac quingentarum librarum. Ex
huius mensura etiam præcedentis, quæ paulo minor fuit, proportio si cui mi-
nus accuratè eam descripsisse visi fuerimus, facilè æstimari poterit.

Erit igitur hæc vera Balæna, cum dentibus eiusmodi, quos nos plerunque
dentes osseos albosque alueolis suis infixis dicimus, careat, si *Servatio* illi apud
Clusum credimus, & ex hac sola pretiosum illud odoramentum *Ambra* scilicet
extrahetur. Verumenimverò hanc belluam minimè antiquorum Balænam esse,
rectè quidem meo iudicio Rondeletius autumat. *Aristoteles* enim lib. I. de Hist.
an. cap. 5. *Alia animal gignunt, inquit, perfectum, alia ouum, alia vermem. Procreant*
animal homo equus, vitulus marinus, & reliqua quæ pilis integuntur, atque in genere
aquatili, quæ Cete appellamus, vt Delphini & quæ cartilaginea vocantur. Quorum alte-
ri fistula data est, branchiæ desunt vt Delphinis & Balanis. Habent Delphini fistulam in
dorso, Balæna in fronte. Et Plin. lib. 9. cap. 6. Ora Balenæ habent in frontibus, ideoque sum-
ma aqua natantes in sublime nimbo efflant. Huic autem iam à me descriptæ beluæ,
cum branchiæ adsint & fistula desit, qua ratione esse Aristotelis & Plinij Balæ-
nam aſſeuerabimus? Confirmauit autem mihi *D. Bernardinus Radi* Eques & Cen-
tumcellarum (Vulgò Ciuità Vecchia) Architectus, fistulam in hoc Cataceo pisce

Descriptio
oculorum.

Cutis.

Pinnarum.

Caudæ.

Carnis.

Dentium
hæc seriem
conseruat
Nobiliss.
Cassianus
Puteanus.

Alia simi-
lis Balenæ
delineatio
maioris.

Cōtrouer-
tetur an de-
scripta bel-
lua sit ve-
ra Balæna
antiquorū.

In hac Ba-
lana no-
stra nulla
fuit fila-
la.

Videtur
Antiquorū
Musculus
esse.

Cur non
sit Muscu-
lus hęc Ba-
lana.

se nullam reperisse, cum diligenti tamen examine cadauer bestię perlustrasset, & designatum ære quoque euulgasset. Existimat igitur Rondeletius hoc nostrum Cete, cum Balæna neutiquam sit, potius Aristotelis & Plinij Muscu-
lum esse, quē Græci *μυσκολυτερος* dicunt. Et Plinius quidem lib. 11. cap. 37. *Musculus*

marinus, qui Balenam antecedit, nullos habet dentes, sed pro ijs setis intus os birtum, & linguam etiam ac palatum. Aristot. verò lib. 3. de Hist. An. cap. 12. *Musculus*
etiam piscis ait, pilos in ore intus habet vice dentium, quibus omnino caret, suillis similis.

Rectè hæc omnia Rondeletio adstipulari videntur, Balenam neganti & Musculum esse affirmanti. Et tamen non leuem mihi scrupulum inijcit: quod Aristoteles nempe & Plinius dicere velle videntur, ex palato animalis hos pilos enasci, cum in nostra hac bestia ex corneis illis laminis, quæ probè a palato separari possunt, originem sumant. Accedit Plinij autoritate creditum de-
bere, Musculum non magnum piscem, saltem non ex Balenarum classe esse, cum dicat lib. 9. cap. ultimo: *At è contrario amicitie exempla sunt præter illa, de quorum diximus societate Balæna & musculus, quando prægravi supercilliorum pondere obrutis eius oculis infestantia magnitudinem vada prænatans demonstrat, eorumque vice fungitur.* Hunc Oppianus & Ælianus Ducem Balæna appellant, & Claudianus his versibus parui corporis facit:

*Si ruit in rupes amisso pisce sodali
Bellua, sulcandas qui præuius edocet undas,
Immensumque pecus parua moderamine cauda
Temperat, & tanto coniungit fœdera monstro.*

Et Oppianus lib. 5. conceptis verbis paruum appellat, cum enim de immanibus illis & cetaceis piscibus loqueretur, qui tardè mouentur, ductorem ipsi paruum hunc piscem attribuit:

*Pondere magnorum membrorum tarda feruntur;
Et lentè aequoreo circumuoluuntur in æstu.
Hac ratione comes cunctis ductorque viarum
Musculus est paruus visu, sed corpore longo,
Et tenui cauda, paulo smotus ab illo
Præcedit, monstratque viam, ducitque per aquor.*

Ast quoniam idem Plinius lib. 32. cap. ultimo Musculum non inter paruos pisces sed belluas marinas, ut *Physeteres, Balenas, Pristes, Orcas* & similes numerat, putat Rondeletius eundem lapsum fuisse, dum priore citato loco, pro Balænæ duce Musculum assignauit.

In huiusmo-
di Balanis
aliquando
Ambra re-
perta fuit.

Scribit quidem Rondeletius, in huiusmodi edentulorum musculorum, sive Balenarum malè creditarum, ventriculis non rarò Ambram inuentam esse: sed hoc, ut ego opinor, minimè conuincit, ibidem hanc ex malè digestorum piscium viscosa massa enatam fuisse, cum idem ipse affirmet in eorundem stomachis nihil præter aquam, spumam, mucum, & færentem Algam sine vllis piscibus, aut piscium frustis reperiri, ut vel hinc clarum euadat, eam minime carniuoræ bestiam esse. In nostra certè belua, quam ad nostrum hoc mare mediterraneum appulsam iam satis delineauimus, nostri homines præter male olentia & naribus vix toleranda retrimenta, nihil quicquam offenderunt.

Et hanc quidem bestiam, & quæ in ipsa continebantur pleraque, exacta-
disquisivit diligentia ex famulis quidam Illustrissimi Principis Cæsij nostri;
quem, cum ipsemet (quod maluisset hic rerum Naturalium curiosissimus Spe-
ctator & Observator) ob negotiorum & longioris viæ incommodi *Aquaspartæ*
in vrbe sua retentus, coram adesse non posset, eò ex *Civitella Casia* Castro suo
à Maioribus Cæsij Gentis in Tuscia edificato, nec longè à *S. Seuera* dislito, able-
gauerat. Qui cum exquisitam partium omnium proportionem mensus esset,
dentes etiam aliquot secum abstulit, qui in Principis Musæo hodieque inue-
niuntur.

Princeps
Cæsius per
famulum
mulum Ba-
lanam hanc
perlustraci
curauit.

Non defuerunt tamen nostra quoque memoria alia Balænarum species, den-
tibus non coriaceis aut corneis, sed veris ac ossibus præditæ, quarum vna *Asu-*
re loco non multum ab antiquissimo *Neptuni* maritimo oppido distante, in
maris litus proiecta occubuit. Hoc cum litus eodem tempore animi & ob-
seruandarum simul quarundam maritimarum gratiâ raritatum, fortè fortuna
idem Princeps Cæsius legeret, vertebram ex cauda, & dentem ex eadem Ba-
læna nactus est, non absimilem planè illis, quibus *Hippopotamos* hic *Roma* in-
struatos vidimus.

Prope op-
pidū Nep-
tuni alia
Balæna ve-
ris denti-
bus aut u-
clis repe-
tur.

Et pauculos ante annos demum, similis cetaceus & dentatus quoque pi-
scis, sed parvus &, vt apparebat, iunior prorsus *Maccaresum* Arcem mari
contiguam, Illustrissimi *D. Hieronymi Matthæi Marchionis Iouij* propriam, vndis
iam & maris æstu confectus appulit. Hic etiam Marchio; qui non tam nobi-
litate & diuitiarum, quibus affluit, quàm bonarum literarum, Mathematica-
rum præcipuè scientiarum laude clarescere discupit, & ob id *Principi Cæsio* ami-
cissimus, mihi beneuolentissimus, Costam huius piscis Principi trāsmisit, quæ cū
rarioribus plurimis Naturæ artifque donis, atq. inter alia cū Valculo quodā ex
ipsiusmet Cetacei piscis Vertebræ cuiusdā interiori spōgiola & medullæ cōtigua
parte faberrimè elaborato, in Musæo suo ab eodem *Illustriss. Principe* asseruatur.

Alia huius-
modi den-
tata Balæ-
na Macca-
resum ap-
pulsit.

Hierony-
mus Mat-
thæus Mar-
chio Iouij.

Castagneda in Orientali Historia sua friuolam adhuc magis opinionem fo-
uet, excrementum hoc Ambarinum in Balænis repertum stercore esse auium
quorundam, quæ in Arcipelago illo interiori odoriferis vescantur herbis, in ru-
pes & scopulos Insularum earundem sua recrementa deponant, quæ mari innata
in Balænis deuorentur & necdum concocta vomitu postea reijciantur.

Castagne-
da vult Am-
bram esse
auium itec-
cora.

Garzias ab Horto verò loco iam supra dicto, Terram quandam esse putat:
Ceterum hæc mea est opinio, inquit, veluti pro regionum natura terra interdum rubra
est, vt *bolus Armenus*, interdum candida vt *Creta*, nonnunquam nigricans: sic ve-
r simile est aut insulas, aut terras similis cum Ambaro formæ inuiri, quod terra sit aut
fragilis, aut alterius generis. Quod verum esse testatur magna eius, quæ reperitur, quan-
titas. Siquidem inuenta sunt interdum fragmenta humane magnitudinis, interdum no-
naginta palmorum longitudinis, duodeuiginti verò latitudinis. Affirmant nonnulli se inte-
gram ex Ambaro insulam videri, quam cum postea requirerent, nunquam comparuisse.

Garzias ab
Horto ait
Ambram
esse Terræ
speciem.

Ingentes
Ambræ mo-
les aliquā-
do repe-
rte.

Verum de insulis eiusmodi Ambarinis *F. Gregorius* nihil sibi vnquam visum
nec auditum fuisse sanctè mihi affirmavit. Posse ingentia Ambræ pondera in-
terdum mari innatare non absurdum putamus, quæ hyperbolicè Insulæ dici
queunt. Nam & illi, qui iam descriptam vulgò Balænam seu potius Musculum
appel-

Ambra
quasi tota
est pingue
do.

appellatum ante sesquiannum ex Turri maris, vbi aduersus pyratas excubie aguntur è longinquo conspexerunt, insulam primo rati esse fuerunt. Et cum, ut experientià clarum est, Ambra quasi integra sit pinguedo quædam, iam autem nec animum fæces, nec Balenarum stercorea aut viscolis earum in ventriculis humor adipiosa sint, nec vlla vnquam insula quæ plantas & animalia alere queat, pinguedo fermè mera, qualis Ambra quæ oleo & non aqua vt terra solent, soluitur, fuerit; consequens erit vt in nulla horum classè Ambra locum dare valeamus.

Nicolaus
Monardes
magis no-
stræ senten-
tiæ fauet.

Multò nostræ sententiæ vicinior accedit *Nicolaus Monardes* de medicam. notii orbis. Cap. 7. *Varia est critica Ambari originem, inquit, opinio: sed verissimum est, Bituminis genus esse ex fontibus in alto mari manans, quod aëri expositum illius densatur, vt solent pleraque quæ sub marinis aquis tenella & mollia sunt, & aqua exempta durantur vt corallium & succinum.* Et paulo inferius: *Verum est meo tempore Balenam circa Canarias, quas Insulas Fortunatas putant, captam in qua inuenta sunt plus quam quatuor Ambari arrore (ponderis apud Hispanos genus, quod viginti quinque libras pendet) siue centena libra: postea tamen infinitas Balenas cum suis Catulis interfecerunt, sed nihil Ambari in eis inuentum est.*

Matthio-
lus de Am-
bra igno-
rantiam
suam fate-
tur.

Matthiolus titubatur, & quid certi determinet, ignorare se ingenuè his verbis fateretur. *Ceterum ex antedictis quæ sit Ambari historia vt verior accipienda, non equidem ausim decernere, quod nihil adhuc certi atque explorati habeam.* Adfert tamen *Simeonis Sethi & Serapionis* (quamuis hunc non nominet) opinionem & ipsissima ferè verba, quorum ille *Ambra* non minus ac sulphuris & Bituminis fontes in terra statuit: hic ipsam in maris alued non secus atque in terra fungos orti existimat. Nos postremæ huic sententiæ libentius, quam vlli alteri subscribimus. Non ob id tamen in plantarum, sed mineralium potius genere Ambram collocari volumus.

Quæ no-
stra sit sen-
tentia.

Aurum ali-
quādo plā-
tarum in-
stat germi-
nasse.

Fortunius
Licetus op-
timus peri-
pateticus.

Posse autem mineralia non in Fungi tantum forma siue in rudimenti illius modo, in quo Natura veluti stirpes fabricare addiscit, sed perfectioris etiam alicuius plantæ figuræ à terra germinare, varij varia documenta authores addunt, quæ summatim collegit *Fortunius Licetus* acerrimus Peripateticæ sectæ propugnator Lib. 4. cap. 7. 2. de Spontan. viuent. Ortu, vbi ex *Petro Martyre* noui Orbis *Hispaniola* Insula Aurum è terra surgere, & vitis modo circa arbores serpere. Ex *Fulgosio* apud *Firmium* Pannoniæ urbem, interdum in vitibus Capreolos inesse repertos verè aureos, ex ijs auream cusam monetam fuisse. Et *Aristotele* de *Admirandis*, Aurum defossum, aut in terram proiectum excreuisse, Æs comminutum & seminatum, vbi aquæ illud irrigarunt, aucta exiisse, adducit.

An mine-
ralia vege-
tentur.

Responsio
Liceti ad
hoc dubiū.

Poterat igitur vitalem quis in metallicis sibi spiritum facile imaginari, & à plantarum anima vegetante non longè seponere. Seminari enim, crescere, germinare non posse videntur, nisi quæ ex vegetantium sunt genere. Verumtamen *Licetus* huic illico satisfacit dubio, vt plerisque facillimum est Aristotelicis ad quodlibet propositum problema, & ad eius contradictorium si placet quoque, rationibus respondere. Ait igitur supponendo ea omnia vera esse, quæ de auri ærisque vegetatione allata fuerunt, vel primò dici posse non vere

Capreolos sed æquiuocè fuisse; vel eodem modo creuisse, vt cornua in ceruis, in quibus vita nulla sit, imò veros etiam in vitibus Capreolos se habere vt vngues & cornua, hoc est, sine vita; vel vites per radices suas è terra attraxisse humorem metallicum, in quo humore fuerit auri prius geniti aliqua portiuncula, metalla autem à prædominio esse aquea & generationis eorum materiam humorem esse fluidum, adeoque facilè obsequentem. Vel demum hoc fieri posse ex natali mollicie, ab angustia loci, materiam vi pullam è terræ finibus contorquente. Si aurum vitis in morem arboribus adhæreat, hoc illi accidere ob lentorem, ac molliciem facultatemque rigendi extra natale solum. *Quod si verò, inquit, aurum defossū alicubi, posse renasci concedamus; dicimus id renatum fuisse, non quia vetus aurum, plantarum more, nouum metallum sibi consimile geminauerit: sed quia vetus illud aurum materiam sibi propinquam, ad quam auri naturam dispositionis quomodo- iungue, & vndeunque adeptam in nouum aurum commutauerit, ea ratione prorsus, qua ignis ligna in ignem nouum conuercere consuevit, & aqua vetus aerem in aquam nouam physice transmutare solet.*

Atqui hoc mihi modo dubium obscurum per obscurius solui videtur. Metallorum gnari rerum philosophi & artifices, hæc non sicco ita pede transi- rent. Cum enim in minerarum puteis ac metallorum venis, seminium quod- dam latitare certa sciant experientiâ, per quod metalla certis determinatisque locis maturantur, fecundantur, se instaurant ac propagant, adeoque suo quo- dam modo crescere & germinare dici valeant, id omne operis sine vegetatione aliqua non posse accidere videtur. Sed hæc alterius loci fusiùs explicare fuerit.

An valida sit Liceti responsio.

Et quid si Ambram forsan inter minerale & plantale medium quippiam alitruamus? An Naturæ hoc insolens erit? quæ ab vno ad alterum extremum non nisi per medium transire est solita. Vt enim inter Angelum & brutum animal Homo est medius, ita inter hunc & abiectissimam bestiam Simia inter- iacere videtur. Inter perfectâ bruta & plantas perfectissimas se interponunt Zoophyta, *Plantanimalia* philosophis appellata. Certè quid supra plantarum naturam *Spongia, Lorica, Vulua & Mentula* cuncta marina & informia prorsus animalia, præter obscurum constrictionis & dilatationis motum habeant, non video. Huc referri possunt plantæ, quæ verè plantarum facie terræ infixæ im- mobiles manent, nisi quod homine accedente ipsasque contrectare tentante, ramos contrahant, quarum vna apud *Malabaros*, altera in *Pudofetania* esse à Recentioribus memoratur: quæ ob id *verecunda arboris* nomen meruit: His ter- tia accedit mirabilior in Insula propè *Cimbubon*, cuius folia in terram lapsa hu- mi repunt, & sub tangente manu diffugiunt. Quibus si placet *Agnum* adde *Seybicum*, animalis formâ, plantali carne, terræ hærentem & herbas vicinas veri animalis instar depascentem, quem etiam Scaliger describit, iam *Tubera* terræ cum nec radices nec folia nec flores ramosue habeant, quis in plantarum classe facilè reposuerit? vegetante tamen anima prædita esse, quis dubitabit? Non igitur adeò absolum fuerit *Ambram* inter mineralia & plantalia mediam collocare: quod si substantiam spectes, bitumen sit, si pullulandi è tellure mo- rem, plantas imiteretur. Hanc inter Plantas & mineralia mediam Naturam primus inuenit & detexit Illustrissimus & Excellentiss. *Princeps Casius* noster: de qua

Ambram vi- deretur quid medium in- ter plantâ & minera- le.

Natura ab vno extre- mo ad al- terum per media in- cedit.

Mirabiles plantæ sen- su tactus præditæ.

de qua ex professo in suis libris de *Metallophytis* inde à se cognominatis agit, quorum Specimen & Species diuersas anno præterito ad Illustriss. Principem *Franc. Card. Barberinum*, Aqualpartà Romam transmisit.

His ita stabilitis, quid ad Scaligeri opinionem, qui fungum esse Ambram voluit, dicendum sit, iam liquet: non esse plantam nimirum veram, quales rei qui sunt fungi terrestres, horum enim nullus pinguedine tanta, quanta in Ambra est, pollet. Dici tamē fungus potest, tum quia fungi facie germinat, cum qua inter stirpem & terræ excrementum minerale fortassis intermediat. Quod autem fungus hic immensus, si quando maris turbulenta ingruit tempestas, & ut Scapio loquitur, *seuientibus procellis agitatam pelagus, cum prouolutis impetuosis saxis expuatur in littus Zing vocata regionis: tum homines, quæ præsentunt maris insulas, ad vada se quam citatissimo cursu conferant, unde & apud illos Michere seu Micheres cursoresue appellantur, & quod cructatum est Ambarum, congerant.* De hoc inquit F. Gregorius, à neutris quicquam *Indis* compertum haberi. Quin falsum esse, si ventorum etiam turbine adeò mare intumescat, ut cælum terræ misceri videatur, aquam in fundo maris vlllo modo conturbari, multo minus quæ ipsi inhærent terræ, Ambrae inquam & ingentia saxorum volumina è mari extrahi. Placidissimam enim in fundo stationem Vrinatores, siue illi qui margaritarum piscationi operam dant, tunc experiuntur, cum maris superficies etiam inquietissima furit.

Et qui in Navi illa, admirabili *Cornelij Trebelij* Hollandi ingenio excogitata, & *Londini* in Anglia, vbi hodieque visitur, fabricatà sub mari nauigant, sanctè mihi iurant, furentibus æquore ventis, nullam in imo maris molestiam percipi. Recipit autem hæc navis viginti quatuor homines, quorum octo remos agunt, reliqui suis in cubiculis persistunt, qui viginti quatuor horarum spatio aere alio nullo indigent, soloque illo in navi concluso contenti viuunt, quibus exactis, superficiem maris petunt & reſerato navis operculo ac paulisper aperto nouum aerem hauriunt, quo postea clauso operculo sub aquam denuò tam profundè merguntur, quam navis Rectori ad Orgias etiam si vellet quinquaginta, visum fuerit. Et quod mireris magis, ibi quoque magnetico indice cursum dirigunt, vbi locorum sint norunt, remisque facillimè nauem agitant. Quodque fidem ferme omnem subleuat, est, quod eo loci remigantes morantur, navis absque fundo est, ut aqua ipsi continuo aspiciant, ab ea verò minimè sibi timeant: cum in scamnis suis paulo altius sedentes pedibus haud quaquam ipsam contingant. Sed non libet nunc omnia persequi, quæ ab ipso Artificis Genero mihi non ita dudum relata fuerunt.

Nec vero simile mihi videtur *Azelum* maiorem, aut alias etiam minores pisces deuoratà Ambra, ab ingesto veluti veneno interire. Præterquam enim, quod experientia hoc minimè constat, ratio etiam reclamatur, cum Ambra non aliorum instar Bituminum nauseoso & acri chalcantino spiritu ac sale, sed ex suauiore quadam minerali tamen, pinguedine componatur, quæ non dicam piscibus Pamphagis illis Neptuni pecudibus, sed nec hominibus exitio esse comperitur. Pingua autem terrestribus quibusdam particulis mixta, ab animalibus & appeti valde, & eadem nutrire multum, in carne maximè potens & calco

Fungiformem hanc Ambram non a maris agitatione cum laxis ejci.

Mare supra agitatū infra quietū est.

Describitur mira, quædam sub aquis nauigatio.

Ambram piscibus non venenā sed cibū optimū esse.

& caseo pinguiore Rustici experiuntur. Nec absurdum est, mera etiam minera
lia nostræ licet minus congrua Naturæ, à piscibus tamen deuorata digeri posse,
cum viderim sæpius in exenteratorum ventriculis piscium maiorum, minores
pisces modò, integros adhuc, modò semiliquidos contabuisse, & conchylio-
rum testæ in humorem quoque chylosum abeunt, non vt vulgus Medicorum
ac Philosophorum credit à magno stomachi ipsorum calore, noster enim longè
potentior nunquam hoc efficeret, sed ab alio principio, à quo videmus & vnio-
nes & corallia durissima in limonum succo & aceto, frigidis ab ipsis creditis
humoribus, facile liquefcere: Quis enim intensus sit in ventribus piscium
gelidis in vndis semper degentium calor? cum multis ego vicibus in Testu-
dinum tam aquaticarum quàm terrestrium etiam viuentium sanguine, & cor-
de palpitante extracto, nullam non dicam calorem, sed ne teporem quidem quin
terum frigus ipso Iulio Mense, & Syrio ardente senserim, quod & in piscium
mibi sanguine, in quo præcipuus animalis calor situs est, vsuuenit. Sed hæc
altiori & quam hæc tempora non capiunt, speculationi referuantur.

Neque hoc filere debeo: *Monarden* in *Ambra* sæpe *Auium* rostra, ac conchy-
lia, & ostrearum testas reperiri scriptum reliquisse. Veruntamen *Clusius* hæc
non *Auium* sed *Sepiarum* rostellæ, aliorum ex mente esse annotauit. Non est
omnino de nihilo hæc dubitatio. Vidi enim hic Romæ non rarò, vbi sepia
quam plurimæ venduntur, earum rostellæ *Auium* adeò rostris similia, vt in-
cauto facile *aium* illa fuisse imponere potuissent. Et *Clusio* quidem ego libens
assentior, sæpius hoc accidere posse. Attamè nec hoc dissimulare volo, me verù &
genuinum *Auiculæ* rostellum oblongum, angustum, & acutum, integrumque in
magna satis *Ambra* odoriferæ optimæ massa, quâ iam sæpe laudatus *Eques* no-
ster *Puteanus Lynceus* (vt pretiosorum huiusmodi medicamentorum, quâ na-
turalium, quâ arte paratorum instructissimam habet supellectilem) *Venetijs*
transportari huc curauerat, vidisse ac manibus tractasse. Solent autem, quæ ex
Sepijs sumuntur non oblonga & tenuia ac compressa, sed crassa, breuia, ac lata
valde esse, qualia vel in *Pisce Orbe* Nilotico meo, vel in *Auicula Coccothraustæ*, &
ob id ab *Italis Frisone & Grossobeco* vocata, inueniuntur: vt affabrè hanc cum plu-
rimis alijs in suo *Auiario* æri incisus & euulgatis *Ioannes Petrus Olina*. l. V. Doct.
egregius, sub faustis *Puteani* nostri auspicijs, delineari curauit, luculento ad om-
nes addito commentario, qui si ita perrexerit, herbam ipsi, vlla absque con-
trouersia, ornithologi alij omnes & *Aldrouandus* porrigent. Atque hæc de se-
piarû & *Auium* rostellis adducta sint, vt magis *F. Gregorij*, sententiam cõfirmet,
qui non tam maris bestias, quàm cæli volucres *Ambra* esui maximè inhære te-
staturum voluit. Quod si tamen vllam ex *Ambra* pastu *Balenam* vnquam inte-
risse contigit, id copiar potius ingestæ, quàm deleteriæ pretiosi huius odora-
menti facultati tribuendum arbitror. Nam & vini ac panis, quorum huc cor-
pus, illud *Animæ* vinculum spiritus maximè refocillat, nimia quantitas vene-
nicem subit.

Atque hucusque candide Lector, *Zibethi Moschi & Ambra* disquisitio,
longiuculum forsàn, quam voluisses, teque meque tenuit. Sed cum in-
certa illa Authorum varietas, qui vt *Lucretius* ait:

Pisces no-
bis indige-
stibilia cõ-
coquunt,
non à ma-
ximo calo-
re.

Testudinû
& piscium
sanguis &
cor ad ta-
ctum frigi-
da.

Auium &
sepia-
rû ro-
stra in *Am-
bra* repe-
riuntur.

*D. Cassia-
nus Putea-
nus* pretio-
sissima me-
dicamenta
asseruat.

Cur pro-
tracta he-
rit longius
hæc disqui-
sitio.

Sapiunt

Sapiunt alieno ex ore, petuntque

Res ex auditu potius, quam sensibus ipsis.

Hactenus nos caeca caligine merfos omnes traheret, puto aliquam saltem per me, disputatione hac lucem controuersijs illis allatam fuisse: nempe

Sic unumquodque paulatim protrahit aetatem

In medium, ratioque in luminis eruit auras.

Cum itaque tam Moschi quam Zibethi exoticorum Animalium, dilucidam, ut spero, historiam dederimus; contraria verò iuxta se posita magis elucescant, poteram his admirabile animalculum quoddam adiungere, in quo Natura omnem mundi corriuando veluti factorem commiscere voluisse videtur

Anna Tuya
fœtidissimum
animal Peru-
uanum.

Peruanis dictum, à *F. Gregorio* graphicè mihi descriptum. Veruntamen cum & *Nardus Ant. Recchus* noster in hoc ipso opere suo, similis propemodum meminert *Mexicanis Tzquiepatl*, nobis nomine *Vulpeculae, quæ Marzum torrefactum amulatur colore*, vocatum, eo vel lectorem nunc remittimus, vel ubi otium nobis supererit, in eodem commentando capite, aliquid de nostro addemus.

In Ambra
electione,
probatur
Romani &
Augustani
collegij
medici as-
sensus.

De Electione *Ambrae* & quid aliud dicā faciamus, quam ut Nobilibus his Medicorum Collegijs, *Romano* inquam meo, subscribam & *Augustano*? Quorum hoc in *Germania*, illud in *Italia* ceteris facillè præcellit. In hoc autem concordant ambo voce ac calamo, probari odoratissimam, leuem, sordibus carentem, grisei coloris, venis modò cinereis, modò albicantibus & notulis quibusdam rufis, croceum colorem imitantibus distinctam, ac pinguem ita, ut si acu candenti perfodiatur, olaginei aliquid succi resudet. *Romanum* Collegium griseum ac nigram tantum agnoscit: hanc verò reiecit, & vnguentarijs ac Chirothecarijs relinquit.

Grisea ce-
teris præ-
fertur.

At neque hi, si griseum nancisci possunt, nigram emittit fragrantia à grisea longè victam. *Augustanum* tamen etiam albam nouit & reiecit, quæ & ipsa nostris Chirothecarijs non est ignota, sed ob odoris debilitatem grisea ignobilior rem repudiant. Scior à plerisque hanc *Struthiocameli* ouum candore emulantem, ceu quæ imposturam sapiat, reprobari: volunt autem aliqui hanc gyro admisto talem concinnari, quod vix crediderim, ponderosior enim, quam est, inueniretur.

Ludouicus
Colerius
materiæ me-
dicæ experi-
entissimus
pharmacopœus.

Ludouicus Colerius exercitatissimus & rerum naturalium maximè gnarus Pharmacopœus, quæ regione *Panthei Agrippæ* ad insignia S. *Georgij*, instructissimam quæ factis, quæ infectis pharmacis tabernam habet, & *Theriacæ præsertim ac Mychridati* confectioque cæteris facillè palmam præripit, sibi non semel tantum contigisse affirmavit, quod grisea illa optima Ambra, ubi senio confecta fuisset, albescentem colorem, id quod & mihi in Ambra octo annorum quam domi detinui, vsuuenit, acquisiuit, euasidi prorsus ferme odoris. Hoc multoties nos in caruleo *Vitrioli* experti fuimus. ubi diutius aeri exponeretur albedinem planè contraheret. Attamen & albam quæ recentior apparet, inueniri certissimum, sicut & nigram recentem, quod quidem in plantis & mineralibus non est ab earum natura absolum, ne de animalibus quicquam dicam, etiamsi esse partes prorsus homogeneas essent, posse tamen in aliquibus particularis colore differre. Quid igitur mirum, si in massa ingenti adeo, quantum fungorum more è terra, cauitibus, rupibus, ac scopulis maris emergit Ambra;

Grisea Ambra senio
albescit, si-
cut & vitriolum.

In vna &
eadem massa
Ambra pos-
se esse dif-
ferentes co-
lores.

color

color simul sit albus, nigricans, & cinereus siue griseus, cuius differentiae rationem supra etiam F. Gregorius aliquam rationem probabilem attulit. Quod *Augustanum* verò Medicum Collegium illam etiā, quæ auium rostris, conchyliorum & ostreorū testis permixta cernitur, refutat, id demum non omnino admittendum iudico, nisi sordes aliæ terrestres cōiunctæ ipsi hæreant. Supra enim in Ambra optima auiculæ rostellum me reperisse monui.

Ambra auicularū rostris immixta non est omnino reijcienda.

Fungitur autem dignissimè iam laudati Collegij *Romani* Medici hoc anno M.DC.XXV. Archiatri siue *Protomedici* munere *M. Antonius Lucianus*, acutissimus præter medendi artem Philosophus, & Medicinæ, quæ Theoremata explicat, Professor publicus, ac meus ante hos XXV. annos in *Nosocomio S. Spiritus* collega & amicus. In edolanda verò ac promulganda, quæ Galenicis quæ Chymicis medicamentis locupletissima *Augustana* Pharmacopœia, primariam contulisse symbolam suam mihi videtur *Raymundus Mindererus*, qui ea in scribendis libris suis, quorū complures vrilesque edidit, & praxeos Medicæ felicitate donatus fuit, atque *Casari* ob id *Matthiæ* acceptissimus, ut suum *Suenia* præcipuè *Augusta Vin-*

Raymundus Mindererus Sueniæ suæ Hippocrates.

Electio Moschi.

delicorum amœnissima Ciuitas *Hippocratem* iure ac merito appellare possit. De optimi Moschi signis Lectorem similiter consulere iubeo vtramq. pharmacopœiam siue *Antidotarium Romanum* & *Augustanum*. Esse debere nimirum siccum ac perodorum, substantiæ mandendo friabilis facilè, & fragrantia cerebrum nonnihil ferientis, colore modò subflauo, aliquando subnigro, & ferè ferrugineo. Quod non est mirum, cum sanguinem cum carnibus contusum ac torrefactum, ex quibus constat, imitetur. De Zibetho demum medicamentis rariùs addi solito, pierique qui de Animalibus commentari sunt, authores videri poterunt. Nobis ob temporis angustiam (plurima enim adhuc dicenda restant) non licet singulis his diutius & minutius immorari.

De Zibetho alij videantur.

O quam ego nunc vellem per suaueolentes illos odorum campos latius expatari, odorumque naturam penitus explorare! Cur sceminarum præsertim vterus cum gratis odoramentis *Zibetho*, *Moscho* & *Ambra* tantam habeat cōuenientiam ac sympathiam, cum factoribus verò tam insignem discrepantiam atque antipathiam; ut his reluctari, illa animalis alicuius viui instar amplexari velle videatur? quæ hystericas interim, si harum naribus percipiantur, tanto fastidio mulieres afficiunt, ut & animo linqui & mortuis similes iacere videantur. Vidi eiusmodi sceminam de *Ambra Moschique* odore delibutis Chirothecis grauissimè conquerentem, cum & ignara eius qui illas gerebat, aduentus viri esset, & multis ab iplo passibus remota in suprema domus parte resideret, cum per inferiores hic interim gradus ascenderet.

Varie fieri possent de odoribus speculationes.

O quam itè optarè ex interiore Principiorū Physicorum medulla, non calidi inquam, frigidi, humidi & sicci miscela, quæ omnia ad hanc rem nihil aut parum faciunt, rationes disquirere! Cur odorifera illa bene olétia, cordiq. ut aiunt, proficientia adeò, balsamica pharmaca, vigorem, gratiam suam ac fragrantiam à fatidissimis tamen hominum recrementis, vrinis ac pestifero latrinarum halitu recipiant, illamq. diutius conseruent? Et quomodo spiritibus nostris odores consociari, & per hos illos nutriri dici queat? si quando ad nares admotis odoriferis rebus in syncopè lapsi refocillamur. Cuius gratia ex Ambra, Moscho, Xyl-

An odores spiritus nutriant?

aloe, Cinamomo, Zibetho & similibus pilæ *Poma Ambra* vocata, concinnantur, quæ Pestis etiam tempore circumferuntur. De hac enim spirituum nutritione dubitandi ansa illis præbetur, qui frigida in vultum asperzione aquæ, eodem Syncope affectos restitui, absque vlla spirituum nutritione vident. Sic, qui tactu molliore, ac Musices sono longè spiritus magis exhilarari nostros animaduertunt, ut sono etiã à nobis grato percepto, inuiti quasi ad tripudiandum incitentur.

An odores
per species
intentiona-
les propa-
gentur.

An per spi-
ritus po-
tius corpo-
reos se dif-
fundant.

Nō si quid
nos non
videmus
aut olfaci-
mus, idem
fit in be-
stijs.

An odora-
tissima,
ideo sint ca-
lidissima.

Quomodo
res quæ se-
paratim po-
tæ sint in
odora cō-
mixta ve-
ro fetidif-
simæ.

Est & hoc occultum non minus: an per species ut vocant, intentionales, tam longè se Moschi odor diffundat, ut vnicui huius drachma decem daret annis, & decem sufficiat ciuitatibus odore suo imbuendis, si ab vno ad alterum communem locum deferatur? quemadmodum fieri videmus, dum lumen à lumine accenditur, absque prioris substantiæ deperditione, ubi non rarò patrem filij, siue progenita genitores suos superant. An substantia potius verè spirituosæ & corporeæ, licet admodum exigua, adeoque exilis à corpusculo illo Moschi prodet, ut ponderi sensibile nihil dematur? Veluti & ex *Antimonij Vitro* ac *Regulo*, ut vocant, non qualitates intentionales, sed veri spiritus corporei, aluum laxandi ac stomachum subuertendi obtinentes potentiam, in vinum aliumue liquorem, quibus infunduntur, iteratis sæpe vicibus abeunt, sine vlla, quæ sensu percipi queat molis ac ponderis diminutione. Et si per species intentionales vix intellectu comprehendendas, odores dilatantur, quomodo hæ tam fixæ hæreant, ut solo canes odoratu non ferarum tantum, quæ ante horas plurimas transcurrunt, vestigia insequantur: sed aliquot etiam post dies, viæ insistentes, quæ paroni ipsorum inceserunt, locum ubi ipsi commorantur, ad vnguem inueniant? quod fieri posse aliter haud videtur, nisi quod odorata corpuscula per ipsas quoque calceorum soleas, & corneam vngularum ferarum substantiam, ipsi impa-cta diutius perseuerent telluri, quæ nostro olfactui quidem statim obliterantur, Canum verò odoratu ceu recentia odorum semina insinuantur. Nam neque *Mures* per obscuram nos noctem contuemur, quos *Feles* & vident & captant, argumento certissimo, plurima animalium sensibus esse obuia, quæ nobis occultantur, cum sensuum organa constructione partium & temperamento plurimum varient. Sic multis distantia passuum millibus cadauera *Vultures* odorantur, & prædā quam capturæ sint, *Lynces* longissimè distitam oculorū acie specular.

An summus præterea & acutissimus odor in mixtis insignem, leuem, aut nullum etiam ipsis inesse calorē arguat? cum Moschum certè & Ambra tam acrem, amarum, aut salsum saporē caloris latentis maximi sobolem & signa, lingue non communicent, quæ odore tamen præ reliquis maximè pollent mixtis. *Campora* quin etiam & *Opium* si vulgo Medicorum credimus, frigida sunt, & simul tamen odoratissima. An vice versa calidissima vehemētem vibrare odorē debeat? quod in *Mercurio* sublimato ac præcipitato, plurimilq. alijs metallicis & Cauticis huiusmodi quaquā succedit axioma. Est autē ex Aristotele & Galeno odor caloris soboles.

Quomodo demum fieri posse autumemus, ut res duæ, si ambæ separatim examinentur, prorsus sint inodora, quamprimum autem commiscantur abiq. vno humore, calore, & igne externo, tam horrendum fateant, ut illis nemo assultere valeat? Huius autem rei experimentum non semel capi in *Calce viua*, ac *Sale Antimonij* in puluerem reductis, quorum vtrumlibet sibi relictum, fatui est & nullus

lius odoris, manibus verò commixta, mirum est, quam dirum & in momento temporis quidem iaculètur factorem. Quod si hos *Retortæ* ut vocant Chymici, vasi destillatorio indas, ac per ignem vrgeas, tam pestilentis putoris aquam elicies, ut præ hac Cloacæ omnes, ac latrinæ balsamum tibi spirare videantur. Quæ si naribus admoueat, cōtinuò cerebrum penetrat, eiusdemque meninges ita ferit ac vellicat, ut cum imprudens puer meus attracto vehementer spiritu illam olfecisset, clamore furentis instar sublato, in terram præ dolore concideret.

Quæ quidem omnia, an per quatuor primas illas adeò in Medicorum ac Philosophorum Scholis decantatas qualitates, quibus se problematibus qualibuscunque physicis satisfacere promittunt, expediri possint, auidus audire desidero. Nisi forsitan quintam illam incognitam & occultam qualitatem adiungant, doctæ ignorantiae asylum, & à sexto, si placet, sensu perceptibilem. Si enim eiusmodi Philosophus aut Medicus quidam fossorem aliquem interroget, cur purgantia medicamenta exempli gratia, humores, eosque determinatos e corpore deturbent, ut in fide parentum credimus, hicque se ignorare hoc statim ingenuè fateatur; tum philosophus: atqui, parum philosophus es, inquit, nescis hoc esse à qualitate occulta? à proprietate totius substantiæ, à Forma rei? Et à philosopho fossor denuo petat, quid sit illa occulta igitur qualitas? quæ facies illi sit proprietati totius substantiæ, & quæ forma rei Formæ? ille verò musset, nec quid respondere possit inueniat, nisi hoc vnicum, formas rerum nobis

Parum differunt ab Idiotis qui pleraque quasi quæsitæ per occultas qualitates solunt.

ignotas esse: an sibi non poterunt ambo coniungere dextras, & cæcus cæcum ducere? Non quod ego nunc plurima in Natura latere, & nobis ignota diffiteri velim; hoc ipsum enim est, quod sæpius reprehendendo inculco, nos nimis esse in reddendis rationibus faciles, quæ non rarò nullæ aut friuolæ sunt. Sed quod hic aduertendum censeam: non si quid quatuor illarum potestate qualitatum, nobis non subito in soluendis quæstionibus naturalibus ex animo succedat, idè ad occultas confestim fugiendum qualitates esse. Neque enim, si inuenire non possis, ex quatuor elementis & horum calore, frigore, humiditate ac siccitate, neq. ex secundis appellatis qualitibus, ortum à prædictis sumentibus, cur res duæ frigidissimæ, diu prius in niue nempe refrigeratæ, quamprimum se coniungunt, absque vllò actuante externo & alieno calore, ignis instar, temporis monumento incalescant? Cur duæ res insipidæ prius, coniunctæ postea sapidissimæ, & separatæ ambæ inodoræ, similiter odoratissimæ fiant? Cur *Aqua stygia* siue fortis dicta, rem mollissimam, ceram nempe laminæ æneæ aut terreae inductam, minimè consumat, sed subiectū potius metallū durissimum erodat? Cur eadem illapsas in librum aliquem ex atramento scriptorio maculas emaculet, ipsos tamen impressos characteres minimè deleat? Et cur argentum viuum, ollem, chartaceam aut ligneam capsulam in qua asseruatur, non perforet: argenteam tamen, auream, plumbeamue vllò sine igne non perforet tantum, sed terne deuoret? Horum inquam, & similium problematum, etsi tibi per vulgaria principia solutio nō succurrit, non idè ad arcana statim Naturæ mysteria, quæ

Nō si quid per primas & secundas qualitates non solui potest subito ad formas rerum est fugiendum.

Difficilia problemata quædā.

Angeli ferme solis nota sunt, confugiendum. *Non omnia nouimus omnes*, inquit ille, & multa alijs patent, quæ nos latent. Sed manum iterum è tabula.

Nō omnia nouimus omnes.

Acque hic tandem finis mihi odoriferis illis tribus, siue ægrorum medica-

Icones Ani-
malis Zibethici Ma-
sculi & fæ-
minæ à Fa-
bio Colum-
na transmi-
ssæ.

Nova Co-
lunnæ ad
Authorem
epistola de
Zibethico
animali.

mentis siue delicatulorum blandimentis sic imponendus. Verùm dum ego in hoc sum, aliæ ecce ab eodem *D. Fabio Columna Lynceo* literæ mihi Neapoli adferuntur, & ipsæ ad viuum vtriusque Zibethici animalis, masculi ac fæmellæ expressæ icones; quas nisi hic insererem, putarem me in studiosorum naturalium rerum commoda peccare, cum præsertim sciam, à nemine geminas has adeo graphicè depictas fuisse. His autem me verbis iterum *D. Columna* compellat.

Nosti amicissime *D. Faber* quantum te amem, quanti æstimem, & quam tibi gratificari cupiam. Quamprimum igitur rescivi aliquod tibi ex ultimis meis literis dubium de loculis illis, ex quibus Zibethum extrahitur, hæc fuisse, essentne testiculorum nomine dignandi? testiculi autem in solis maribus promineant, in fæminis tamen Zibethicis ex similibus quoque locis, vtriculis scilicet testiculorum more apparentibus humor siue succus ille odoratus eximitur: volui denuo eadem reuifere animalia, illa ipsa diligentius inspicere, fidemque eorundem à *D. Bernardino de Corduba* antiquæ Hispaniæ nobilitatis, ac viro humanissimo promptè exhibitorum delineationem tibi transmittere.

Animalis Zibethici Maris Icon

D. Fabij Columnæ Lync.

Quæ copia
Zibethi
colligatur
ex his ani-
malibus.

Mitto icones expressas, & illà qua potuere diligentia, exceptas, cum animal sit inquietum, semperque in clathris suis ligneis deambulet, nisi defessum humi quiescat. Maculæ in mare, quia nigriore pilo est, minus conspicuæ & minores sunt, quam in fæmina. Testes ex lateribus folliculorum cum manibus euerfi, tam magni eos attrectanti manifestantur, quàm ab iisdem folliculis contineri possunt. Humoris illius verò odoriferi seu liquoris ex mare plus extrahitur quàm ex fæmina, quod sesquidupla magnitudine folliculos maiores, eisdemque liquore hoc non minus turgidos & repletos atq. fæmina possidet. Alternis diebus eximitur liquor æstiuis temporibus: hieme verò, quia minus est fluidus, bis in hebdomade. Figura iuxta adpicta describit regionem, vnde humor exhauritur, folliculosq. ipsos manibus inuersos spectabiliùs proponit, quibus folliculis ad latus foraminum (quà instrumento humorem ex tempore ingressus datur) in externa parte testes adhærent.

Animalis Zibethici Fœminæ Icon

D. Fabij Columna Lync.

In fœmina testes illi perquisiti, non inveniuntur; molliores enim sunt illi utri-
culi seu folliculi, nec ut in mare grumofitas illa & durities oblonga testium per-
cipitur. Afferit D. de Corduba se olim in ædibus *Illustrissimi Card. Farnesij* fami-
nam Catulos duos enixam vidisse. Mammillæ in nostra quatuor inuentæ sunt,
plures enim, quamvis adhibita summa diligentiâ, horum animalium Custos non
potuit obseruare: quia animal euerti se non patiebatur, nec in ventre manuum
tractum admittebat, utcunque alioqui in clunibus & sub brachijs, sine ullo mo-
lestiæ sensu se palpari permetteret. Cætera fœmina cum Mare communia habet.

Oculorum pupilla nigricans oblonga, parum supernè rotunda, internè
in acutum terminatur. Oculi verò nec albidì sunt, ut Felium; sed nigrio-
res ex colore castaneo & flauesciente mixto: nec hilares, sed potius tristes, & de-
pressi magis, quam eminentes. Rostrum pilis denudatum, & nares nigrican-
tes ut Canum, fissura satis infra rictum. Pedum digiti quinque omnes simul
cum paruo pollice internè sito, nec longe distincto ut in Fele. Ungues nigrican-
tes, breues, crassosque obtinet, sed parum aduncos. Si animal gradiens in con-
spectum veniat, potius depressum apparet, ob pedum siue crurum breuitatem,
quæ non excedunt semipedem, cum totum animal ad dorsum usque non exce-
dat altitudine sesquipedem, sed satis longum. Quare depressius est Cane ple-
beio & Vulpe, ac magis Fele, ad *Martis* siue *Melis* proportionem satis acce-
dens. Corpus sine collo dupla longitudine altitudinem superat.

Quantum hæc icon ab illa *Mexicana* & ab alijs nostri orbis differat, ipsa pa-
gina ostendit. Ego regionis & climatis differentiam plurimum posse non nego:
cum & hominum facies Orientalium & Occidentalium, ut vocant, *Indiarum*
plurimum varient. Noui tamen & hoc: non leuem sæpenuerò à Pictoribus
errorem committi, quod & ego aliàs expertus sum, & Plinius quoque retulit
lib. 25. cap. 2. *Verum & pictura fallax est, inquit, & coloribus tam numerosis, præ-
sertim in emulacione Naturæ multum degenerat transcribentium sors varia.* Hæc tamen
nostra, cum aliarum iam pridem impressarum cõparatione existimari omnino exa-
ctior potest. Atque hæc tantum notare amplius potui: quæ boni ut consulas præ-
cor, & optimè ut valeas, voueo. Neapol. Calend. Octob. Anni M.DC.XXV.

Partus &
mammillæ
huius ani-
malis fœmi-
næ.

Oculorum
descriptio.

Rostrum.

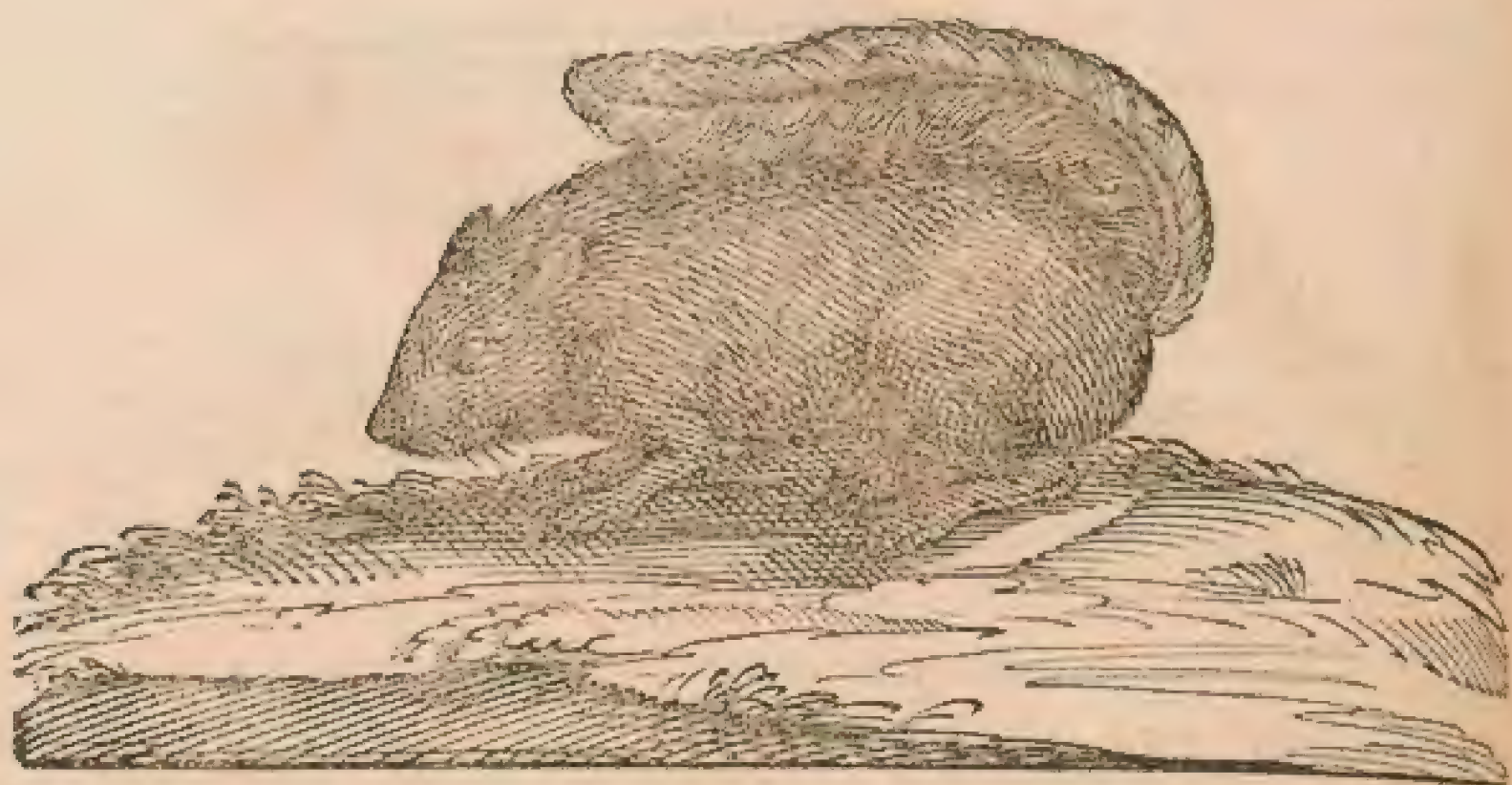
Ungues.

Crura bre-
uia valde.

Corporis
proportio.

Cur icones
horum ani-
malium ab
Americana
nostra non
parum va-
rient.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

NIMALIS huius color ipsam ferme nigræ fuliginem refert, & nostratæ apprimè Sciurum repræsentat. Si-
 men ex icone aliquid conijcere licet, grandiusculus hic
 magis est nostris. Caudam habet pilis valde oblitam & vil-
 losam, latamquæ à dorsi postrema parte ad collum usque
 reflexam & protensam. Inferiores caudæ pili minus nigri-
 cant. Ungues erectos & plurimum acutos quinque possidet.

In auribus ac barbula cum nostratibus convenit.

SCHOLIA EIVSDEM.

Hoc ubi *F. Gregorius de Bolivar* animalculum, tam in lignea tabula scul-
 ptum, quam in Autographo coloribus suis expressum vidit, statim *Sou-
 rum Americanum* esse pronuntiavit, quod Hispanis *Hardilla* dicitur, & his verbis
 id verbis delineavit.

*F. Gregorius
 de Bolivar
 descriptio
 Sciuri Ame-
 ricani.*

*Color pro
 regione va-
 riat.*

Cauda.

*Utuntur an-
 terioribus
 pedibus
 pro mani-
 bus.*

Sciurus est quoddam animal paruulum, visui valde gratum pulchrumque,
 magnitudine parui *Cuniculi*. Proueniunt communiter hæc animalcula in om-
 nibus *Indiæ Occidentalis* siue *Americæ* regionibus. Et illa quidem, quæ locis val-
 de frigidis nec admodum montuosis generantur, coloris inter cinereum sub-
 rufumque sunt, ac minus pulchra; ea verò, quæ in solo calidiore & montano
 simul procreantur, formosa sunt, colore aurum imitantia. Cauda horum pilis
 maximè abundat, aspectu placens, tam longa & larga, ut totam corporis mo-
 lem cooperire possit; siue enim stet, siue sedeat, erigit illam ac versus caput
 reflectit.

Tam sunt agilia & ad motum prompta hæc animalcula, ut vix ea unquæ que-
 scere conspicias. Dum comedunt, cibum tenent manibus, siue anterioribus pe-
 di-
 bus.

dibus Simiarum more. Cicurari facile, ac domi asseruari pro recreatione possunt, & placent præcipue propter munditiem. Caput vique ad collum *Muris* ^{Caput.} maioris capiti haud est dissimile. Digiti manuum ac pedum longiores quam illi in muribus, qui ad quoduis arripiendum facile inflectuntur. Ungues, quales in *Noctua* sunt, similes. Catulos suos vel in rupibus, vel in altissimis educant <sup>Ungues si-
miles illis
in Noctua.</sup> arboribus, quos si transportant aut ad victum quærendum educunt, dorso lumbisque suis imponunt, cauda tegunt velantque, ne videantur: illi interim vnguibus suis parentum pellibus leuiter infixis, ne decidunt, firmiter adherent. Sunt animalia venerea valde & calidissima, ideoque ferme nunquam quiescunt, nisi quando dormiunt. Hæc omnia apprimè cum Europæis nostris <sup>Calidissi-
ma & ve-
nera sunt
animalia.</sup> concordant.

Alii ego triennio integro *Roma* eiusmodi animalculum nigri similiter coloris, & cicur adeò effectum, ut quouis illud modo manibus tractarem, irritam tamen interim valde pronum, ut me non rarò etiam morderet, nec ab alijs quam domesticis meis tangi se permetteret, adeoque verè cicuratum, ut Feles aut Canes solent esse, dici non potuit. Reperio tamen in *Theriotropheo Silesiaco Genitale* mari osseum esse: *Lienem* ruboris sanguinei; *Hepar* pallidiusculum, in cuius sima parte hæreat vesicula fellis subflaua exigua. In *Ventriculis* dissectis repertos nonnunquam fungos fuisse, quos credi potest depellendæ famis causâ (cùm consueti cibi, qui sunt Castaneæ, <sup>Interna vi-
scera qua-
lia.</sup> Noces Iuglandes & Auellanae, Amygdala, Piceæ & Abietis strobili ac Pinæ nuculae deessent) ingessisse. Meum etiam fructibus horarijs vescabatur & pane: carnes respuebat. Dicunt etiam aliqui *Glires* & *Sciuros* cæcum intestinum <sup>Victus eo-
rum.</sup> tantum habere, quod magnitudini ventriculi facile respondeat, idquè *Vesalijs* auctoritate probant. Mihi hoc difficulter creditur, qui tale quid in nullo animali viderim, licet & de Lupo hoc ipsum asseratur voracissimo Gulone, quod supra tamen falsum esse demonstravi. De dentibus hoc habeo: non dissimiles esse illis, qui in muribus reperiuntur, superiores nempe & inferiores utrinque anteriores duos, prælongos latiusculos & acutè incidentes. Vnde non est mirum, quòd durissima Nucum & Amygdalarum putamina tam facile erodant. Caro huius non est insuavis, quam ego in *Germania* & quidem in *Franconia*, ubi rufi coloris frequentiores sunt *Sciuri*, quàm nigri (licet contrarium alij asserant) assam comedi. Galenus 3. de Compos. med. secundum locos, <sup>Caro non est
insuavis.</sup> mirabiliter in excellenti aurium dolore prodesse, asserit, *Sciuri* adipem in *Strigili* tepesactum instillatum. Alia, quæ ego sciam ex hoc animalculo remedia peti, nulla sunt: nisi <sup>Medicamē-
ta ex Sci-
ro.</sup> pellicularum ope ventriculo humano applicatarum calorem eiusdem foueri dicamus, quod aliæ plurimæ quoque animalium pelles præstant.

Inuero in Epitome Olai Magni Cap. 13. lib. 18. contrarium asseri illi, quod <sup>Controuer-
sia de colo-
ribus Sciur-
ri.</sup> F. Gregorius dixerat. Hic enim in America animalcula hæc colore formosiora esse dixerat, quò degerent in locis calidioribus, ut pelles etiam auricomæ viderentur: *Olaus Magnus* verò & ipsorum copiam, & colorem amceniorum frigori maximo tribuit his verbis: *Vna adiecta infallibilis sit regula, quod quanto magis tractus terrarum vergit ad Septentrionem, tanto pulchriores (frigore* <sup>Olaus Ma-
gnus de
Sciuris Sep-
tentrionis.</sup> *causant colore)* sunt harum bestiarum pelles, sub elevatione Poli scilicet, 77. graduum inci-

incipiendo, versus supremum Polum: in quo spatium Venatores magis fatigantur, quam satiantur, hac infinita prædâ ubique in arboribus veluti grege piscium in aquis, deinde, ea præsertim commoditate, quod arbores non sint sublimes, in quibus hæc animalia ludunt. Sed reflectendo ad Meridionalem regionis situm, quanto magis videtur a Austrum, tanto deteriores, & magis fusca occurrunt pelles. Caro huius bestiolæ assinatoribus est pro esca suavi.

Eadem animalia in Germania & Italia colore variat.

Et videtur sanè de coloribus res ita se habere. Nam Italia, quæ regio est calidior, ferme Sciuros omnes educat nigriusculos; frigidior Germania verò rutilos plures, paucissimos nigros, quæ & vaccas habet plerunque rufas, & porcos albicantes, paucos nigros, qui tamen sunt frequentissimi in Italia ubi paucæ quoque vaccæ rufæ, pleræque grisei & nigrioris coloris, quicquid iam de Americæ animalibus sit dicendum.

Proprietates Sciuri.

Notat Olaus tres præcipuas Sciuri proprietates. Prima harum est, quod exiguo insitens ligneolo, caudâ villosâ pro velo expansâ faciliè amnes transire possit, quæ si alioquin aqua imbueretur, natationi impedimento foret. Secunda, quod miros in arboribus & super congelatis niuibz ludos, pulcherrimo spectaculo ostendat. Tertia, quod sagacissima bestiola caloris tempore, longæ metuens hiemi, in nidos varios & sufficientes cibos reponat, quos claudat dextrè & aperiat sinistrè, pro flatus asperitate. Ego natationem nunquam conspexi, sed in silvis iucundam in arboribus agilitatem, & varias domi gestulationes cum voluptate sæpè contemplatus sum. Et providum simul animalis ingenium & astutiam admiratus sum, ubi ciborû copia ipsi oblata fuit, quam avidè amygdalis exempli gratiâ, non deuoraret quidem, sed utralque adeò buccas ac genas interficeret, ut plurimum tumerent, & in capsulam quandam vicinam, pro usu suo reponeret.

Ioannes Demisianus Lynceus

Cephallenienſis, vir Latina & Græca poëſi bilinguus: Platonicæ, Aristotelicæ, Sacræ veræque Philoſophiæ Chriſtianiæ ap- prime gnarus, & ob id Romanis Purpuratis quampluribus Principibus charus, inter doctozum colloquia virorum, ceu Polyhiſtor magni æſtimatus: & ipſe poſt ſeucriora ſtudia, miris animalculi huius, quod ipſe cicuratum planè ita al- ſuefecerat, Natura & luſibus delectabatur, quod poſtmodum Excellentiffimæ Principi Cæſari Principis noſtri Coniugi, ex Illuſtriſſima illa & antiquiſſima Sol- uiathorum familia prognatæ donauit. Hoc tamè certis temporum intervallis re- referebat Illuſtriſſ. Princeps) Epilepticis inſultibus corripiebatur, id quod poſt coitum (quæ parua nonnullis Epilepſia dicitur) Cuniculis non raro viſitare ſciimus; quare Sciurus ille Epileptico eo tandem ſymptomate periit.

Ad quod genus ani- malium per- tineat.

Nunc more noſtro ad quodnam animalium genus Sciurus ſit reponendus, diſquirendum. Georgius Agricola in ſuo de Animantibus ſubterraneis libello, vide- tur Gliri Sciurum aſſociare. Eodem enim capite de utroque agit, & poſt Glirum hæc verba ſubiungit: Ab eo differt beſtiola paulo minor, quam alij Græci hæc cauſa

Agricola ad Glirum videtur re- ferre.

Kαυοῦστρον vocarunt, quod vertat & ſurſum verſus ſtelet caudam: aliqui verò διότι, quod cauda ſua villis veſtita & conferta, quaſi ſtabello corpus ſoleat inuibrare: alij δὲ ἀνίστρον, quod præterea ſimilitudinem quandam gerat, ſpeciemque muris. Et neſcio an non hæc quoque Elinij verba Agricola fauceant, Cap. 38. lib. 8. Prævident enim

peritatem, inquit, & Sciuri: obcuratisque, qua spiraturus est ventus, cauernis ex alia parte aperiant fores: de cetero ipsis villosior cauda pro tegumento est. Ergo in hiemes alijs prouisum pabulum, alijs pro cibo somnus. Ex hoc loco aliqui voluisse Plinium etiam Sciurum dormire hieme, coniecturam fecerunt, vt Glires etiam Aristotelis testimonio 8. de Hist. animal. cap. 17. in eo maximè genere recensentur, quæ latent, dormiunt & pinguescunt. Glires etiam latent in ipsis arboribus, inquit, pinguescuntque per id tempus (hiemem nempe) vehementer. Nec facie multum à Glires Sciuri discrepant. Non defuere etiam, qui hunc ipsum Aristotelis locum ad Sciurum potius, quam Glirem vi vocabuli Græci *ἐλάνει* torquere maluerunt. Ad uerius quos tamen rectè quidem Scaliger 210. partic. 4. insurgit sequentibus verbis: Sciurum Gliremque temerè quidam confudere. Nihilò verius quod aiunt: *ἐλάνει* ab Aristotele dici, quem nos Sciurum, quod caudam inuertat; hoc enim est *ἐλάνει*, id est flectere, non autem *ἐκλάνει*, id est uertere aut uoluere; sed quia in cauis arborum inuoluit sese, ubi dormiens pinguescat. Sciurus autem ab umbra caudæ & a flexu καυσιούπος. Addo ego, nec Sciurum de se illud Martialis affirmare posse,

Tota mihi dormitur hiems & pinguior illo

Tempore sum, quo me non nisi somnus alit.

Cum æquè hiberno atque æstiuo tempore, diurnis horis vigilet, & vix aliquot paucis nocturnis inquietissimum animal dormiat.

An sit ex Mustelarum genere.

An potiore igitur iure Mustelarum generi Sciurum accēsebimus? Vnde & non pauci Animalium Scriptores (cum Sciuro Latinum nomen nullum sit hætenus concessum) Mustelam Quercuum illum appellat, quod & Germanica vox nominis ipsius dicere videtur, dum vocat *Eichhermlein*; cum corruptè postea alij *Eichhornlein* dixerint. Nam *Hermelein* aliquæ Germaniæ prouinciæ Mustelam domesticā (Italis dicitur *Donnula*) vocant: hinc *Armellini Mustela* illæ omni niue candidiores, excepta caudæ extremitate: quæ nigra semper reperitur. Huiusmodi pelles pretiosissimæ cum *Zebellinis* ex Mosconia & gelidissimo Septentrione ad nos mittuntur. *Armelinorum* enim pelliculæ (quarum ego quam plurimas integras oblongas & angustas, vt Mustelæ sunt, Romæ vidi) ad tam altum honoris fastigium penetrarunt, vt non tam Imperatoris & S. R. I. Principum Electorum, quàm Summorum Pontificum & S. R. E. Cardinalium Epomides condecorant. Non parum huc facit, quod Aristotelis etiam testimonio, osseum masculo Mustelæ, non aliter, atque Sciuro genitale est.

Armelinorum pelles pretiosæ.

Suadent, sed non persuadent prorsus hæc argumenta. In hoc ego enim vim maximam facio ad reperiendam animalium affinitatem, vt dentium scilicet conformitatem in agnatis inueniam bestiis. Atqui, Mustelæ non habent anteriores dentes binos in superiore, & totidem inferiore maxilla latos & longos, sed breues, quod signum tanquam inseparabile & infallibile, Sciurum ab ipsis distinguit: hic enim quatuor illos admodum longos & recuruos obtinet, quales in muribus planè omnibus obseruavi; veluti Sceleton meum ostendit, quod habeo probe confectum & diligenter custoditum, magni illius Muris Androgyni, de quo in Zibethico animali aliquid dixi: quem *Rattum* etiam vocant & falso Glirem antiquorum esse (quo nomine à pluribus audit) existimant. Glires enim, qui filuas incolunt, & hieme in excauatis arboribus dormiunt,

non

Non esse Mustelam quia dentes repugnant.

Mustela
capit mu-
res unde
forian ipsi
nomen da-
tum.

Sciurus nō
vescitur
muribus.

Mustela
Etymon ex
lingua Ger-
manica.

Lis pendēs
in hoc ani-
mali.

Mus Mo-
scardinus.

non raro *Romae* venales & cibis aptos exponi vidi: *Rattos* autem ferculis infere-
absurdum omnino est. Est praeterea *Mustela* adeo *Muribus* infesta, ut tam ma-
iores quam minores, & tam domi quam foris venetur *Mures*, cauernas etiam
subeat & *Talpas* occidat, maioremque utilitatem rusticis in frumentorum
horreis, quam *Cati* solent, praestet. *Sciurus* autem *Mures* nec aggreditur, nec
illis vescitur. Et *Carolus Figulus* quidem *Mustelae* nomen *Græcum* ob id facit,
ex *Mūs*, id est *Mus*, & *στρίμο* surripio, quasi *Mustela* fur sit *Murium*, quantum
hoc alijs non placeat: ut nec illud, quod alij à *Mūs* & *στρίμο* hoc est longe,
quasi dicas *longus Mus*, deducunt. Quin igitur, si cuius in re obscura coniectu-
ra licet uti, nos *Goropiano* more ex *Germanica lingua* totam vocabuli essentiam &
genuinam significationem deriuamus. *Mus* enim *Latinis*, idem *Germanis* ani-
mal eadem voce, vel *Maus* aliquibus signat: *Stelen* furari significat. Vtramque si
vocem in vnam *Mustela* contrahas, habes *Murium furem*, quæ huic bestiola es-
sentialis est proprietas.

Quid igitur in hac controuersia determinandum? Ego profecto non tamen
ausim componere lites. *Lupus*, *Vulpes*, *Canis*, *Mustela* ossea habent ex *Ari-
stotele* & rei veritate genitalia; at cum nullo horum in dentium seu figura, seu
numero & structura congruit. Accedit magis ad *Mures*, *Lepores*, *Cuniculos*,
Erinaceos & *Hiltrices*, quibus oblongi illi dentes conspicui, omnibus sunt, in-
cisosores nimirum, in molaribus tamen non parum discrepant singula species.
Nisi itaque interna probe viscera examinauero, certi nihil statuere valeo. Hoc
tamen filere non debeo, *Muris* speciem pulcherrimam, quæ *Roma* non infre-
quens est, & *Moscardinam* vocant, cuius memini, dum de *Moscho* agerem, *Sciur-
ro* in colore, figura & cauda villosa plurimum assimilari. Est autem parvus val-
de musculus, vix medium manus digitum longitudine æquat, rutili & pulchri
coloris, adeo cicur, ut finum etiam & hominum caligas libenter subeat de
planè sit *μικρότερος*. Quare si cui interea placuerit *Muribus* (nam & in cibo-
rum quibus delectantur, ferme qualitate conueniunt) *Sciurum* annuuntare,
quod & *Matthiolus* facit, cum ipso nolo nunc tædiosius rixari. Atque de *Sciuro*
tam *Europæo* quam *Americano* hæc satis sint. Neque enim plura ex *Veteribus*
Græcis adferre liber. *Aristoteles* nusquam huius meminit: semel *Galenus* &
Oppianus inter antiquiores *Græcos*: *Plinius* semel inter *veteres Latinos*. Con-
tra iuniores *Græci* & *Latini* adiunxerunt, quæ à quouis videri possunt.

T A V R V S M E X I C A N V S.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

ERRIBILEM Animalis huius Icon, & feri quidem Tauri alicuius speciem repræsentare videtur: licet in autographo nec Latinum nec Mexicanum nomen compareat. Totum corpus fulvi siue rufi illius, quem Itali *Lionato* dicunt, est coloris, exceptis cornibus quæ albescunt, & in cuspide nigricant. Ungulæ cinerei sunt cum nigricante mixti coloris. Villis densis longis & in cirros magnos conglo-

batis tota bestia horret, propendente longâ è collo ex iisdem cirris ad tibias implicatâ iubâ. Tibiæ quæ humiles sunt, siue quatuor crura in posteriore sui parte, & ipsa villis eiusmodi vestita; in anteriore glabra apparent. Tota capitis anterior pars glabra est, præterquam in intercilijs, vbi pilosa quædam congeries prominet. Oculi non multum truces, sed viuidi potius & alacris aspectus. Aures magnas valde non erectas, sed ad latera protensas ac pilosas gerit. Maxillæ longis admodum pilis collum versus vergentibus, vestiuntur. In ventre inferiore, qui pilis omnino denudatus est, prope genitale, quod masculinum est, aliquid, quod nolarum aut tintinnabulorum aliquot formam refert, coxæ internæ sinistræ alligatum conspicitur. Caudam longissimam, eamque oblongis adeo densam pilis obtinet, vt Equinam potius, quam Bouinam dicere queas. Tantæ gibbum magnitudinis habet, vt Camelum prorsus imitari videatur.

SCHOLIA EIVSDEM.

Cur lon-
gior in hoc
animali au-
thor quam
proposuerat,
esse cogatur.

PRorsus iam cum animo meo, in his quæ sequuntur, conscribendis Animalium historijs breuiloquum me fore constitueram: quod in antecedentibus prolixior iusto non nemini visus fuisset. At ubi eorum qui ante me Animalium naturas explicarunt, Iuniorum dico scriptorum, & inter hos *Polyhistori* *Aldrouandi* Polyhistoris illius ingentia volumina inspexi, infans præ illis plane ego mihi visus fui. Ea enim, quæ de solo Bubulo hic pecore habet, de quo & nobis modò aliquid dicendum incumbit, si separatim edidisset, iustæ molis librum conficere poterant. Quid igitur restat? inter clamores soli ne mihi silendum: an mei quoque Bouis mugitibus aer verberandus? Verum ego hic Romano- rum doctissimum *Varronem* & re ipsa si potero, sin minus, verbis saltem, quæ sequentia sunt, imitabor: *Quare dicam de bubulo pecore, quam acceperim sententiam, ut si quis quid ignorat, discat, si quis scit, ubi nunc labar, obseruet.*

Prima
causa quod
prolixior
sit author.

Italia à bu-
bus nomen
habet.

Et quid ni hoc faciam? An non prægnantissimæ mihi quoque præ ceteris rei huius causæ suppetunt. Scribo hæc in *Italia*, cui *Bos*, quod ipsi nomen præbuerit, maxima certè estimatione ut sit, omnino par est: quod idem *Varro* de *Rustica* docet. Nam *Bos* in pecuaria, in maxima debet esse autoritate, inquit, præsertim in *Italia*, quæ à bubus nomen habere sit æstimata. Gracia enim antiqua, ut scribit *Timæus*, *Tauros* vocabat ἰταλούς à quorum multitudine & pulchritudine & fetu totalorum, *Italiam* dixerunt: Alij scripserunt, quod è *Sicilia* *Hercules* persecutus sit è nobilem *Taurum*, qui diceretur *Italus*. Quam ob rem, cum idem *Varro* dixisset Gallicos boues ad opus, *Ligusticos* ad iugum adhiberi; voluit *Italicos* his amplitudine præstare, & ob id ad victimas farciri, atque ad Deorum seruari supplicia. Quod sine dubio, inquit, ad res diuinas propter dignitatem amplitudinis & coloris sunt proponendi.

Secunda
causa.

Cæca Gen-
tilitas Ro-
mæ à Vac-
ca dominici
orbis sibi
spondet.

Altera causa est, quod hæc *ROMÆ* scribam; cui, ut *Vrbs Urbium* clueret, & Orbis tum cogniti ferme vniuersi Dominatrix euaderet, vna *Vacca*, ut *Stolica* illa sibi Gentilitas persuadebat, in *Auentino* monte *Diana* olim immolata effecit. Libet ipsum Romanum *Patritium Valerium Maximum*, patria & elegantissima sua lingua hac de re orantem audire. *Servio Tullio* regnante, inquit, cuidam patrifamilie in agro *Sabino* præcipue magnitudinis & eximie formæ *Vacca* nata est, quam *Oraculorum certissimi authores* in hoc à *Dijs immortalibus* editam responderunt, ut quisquis eam *Atheniensi Dianæ* immolasset, eius patria totius terrarum orbis imperium obtineret. Letus eo dominus, bovem cum summa festinatione *Romam* actam, mandanda in *Auentino* ante aram *Dianæ* constituit, Sacrificio *Sabinis* regimen humani generis daturus: de qua re *Antistes templi* certior factus, religionem hospiti intulit, ne prius victimam cederet, quam proximà se aqua abluisset, eoque alueum *Tyberis* petente, eam ipse immolauit, & orbem nostram tot ciuitatum, tot gentium Dominam pio sacrificio reddidit. Hæc eadem à *Plutarcho* in *Quæstionibus Centuriatis Romanis* memoria prodita fuerunt. Cum enim quæsiuisset, cur in ceteris *Dianæ* templis Ceruorum cornua, Bouum verò in *Auentino* figerentur? id ob iam dictum ibidem peractum vaccæ sacrificium, quod *Romæ* in reliquas orbis gentes, *Italiam* præci-

præci-

præcipue totam imperium spondebat, contigisse affirmavit.

Accedit huc maximum, quo ad vberiore de *Boue* scribendi materiam instigor, momentum. Quod eodem nempe *Varrone* authore, ex *Boue putrescente* nasci dulcissimas *Apes mellis matres*, à quo eas *Græci* *κυβέρας* appellant, didicerim. Vnde & indubitata nos spe lactamur, Rempub. Christianam bonis aurbus, imò felicibus *Apibus*, gubernatum nunc iri sub *VRBANO. VIII. PONT. OPT. MAX. Urbis & Orbis Arbitro*, ac militantis in terris Ecclesiæ *CHRISTI Præsides*, quem nobis *Patrem*, qui *Popello* suo *Mel* præbiturus esset Euangelicum, Gentilitijs ipsius *Armis* tres *Apes* insidentes iam dudum augurabantur.

Tertia causa.

Ex Boue Apes nascuntur.

Felicitatem Orbi Apes Barberina pollicentur.

Et quarto demum loco: proxima, quam animo concipio & voueo, de Illustrissimo Principe meo *Francisco Barberino* Cardinale, reditus in *VRBEM, Letitia*, quæ mihi currenti etiam calcar addit, ut obsequentem ipsi voluntatem demonstrarem in enodanda *Vituli Bicipitis* Anatomie, cuius benignissime mihi prouinciam ante sesquiannum delegauerat. Cum idem *Vitulus* primo ab *VRBE* lapide in Villa quadam Illustriss. *D. Marcelli Sacchetti* Apostolicæ Camerae *Quæstoris*, mense *Aprili* anni *M.DC.XXIV.* natus, ac veluti insolens quoddam Naturæ molimen, ipsi (ut haberet quod miraretur) Principi Cardinali, à Villæ Domino oblatum fuisset. Liceat mihi cum *Goropio* meo 4. *Hermathene* lib. serijs nunc ludere iocis, & ridentem dicere verum: *Vitulum* nimirum, à *Vita* dictum, &

Quarta causa.

Vitulus iiceps non procul ab VRBE nascitur.

non diminuentium more formatam ideo hanc dictionem fuisse, quod minus vitæ hoc animal; sed quod gratiorem & delictiorem illam, minoribus nempe omnibus animalibus communem habeat: ut dum corculum, ocellos, basiolum, & familia lōgè, quàm sint voces primitiæ, gratiora nominamus. Vnde & *Vitulus* exultantis, gestientis ac tripudians vox, ut ab os osculum & osculor deriuantur. *Vitula* etiam pro *Letitia Dea*, quam alij non bene *Victoriam* interpretantur, iam olim sumebatur. Tunc enim nobis iucunda peragitur vita, dum gaudijs indulgemus. Si quis tamen etiam pro *Victoria Vitulam* habeat, ego minime moror, qui utramque, & *Letitiam* & *Victoriam* Illustriss. Cardinali huic nostro exopto: quibus ambabus se ut *Pax* quoque iungat, ipsum bonum simul *DEVM* venetor, *Pax* illa *Italiae* nunc tam ardētibus votis, imò *Europæ* vniuersæ desiderata, quam ipse inter duo illa præcipua Regnorum potentissimorum, in hoc Orbe Christiano, *Capita* stabilire omni conamine tentat. Ut eo modo *Letitia* populorum, *Pax* Principum Christianorum, & *Victoria* sanctorum Pontificis nostri desideriorum, tres illæ *Apes* sint *Barberina* immortalitati consecrandæ, quæ ex *Vitulo* natæ, originis suæ memores, gaudeant, latentur, & quàm diutissime actelicitissime vitulentur.

Vituli Erymon spem letitiæ promittit.

Vitula olim letitiæ Dea.

Authoris votum de tribus Barberinis Apibus.

Est tanta profectò *Apis* ac *Bouis* intrinseca quædā & cognata sympathia, atque societas, ut nō modò in rebus eluceat ipsis, & ex mēte *Plinij* lib. 21. cap. 14. adeo *Apibus* etiā simū bubulū prodesse cōstet, ut illo suffiri aluearia sepe cōueniat, quod innascentes bestiolas necet, *Araneos*, *Papiliones*, *Teredines*, ipsas verò *Apes* mirè excites sed in voces illa quoque conueniētia transierit. Quod *Apis* nēpe *Bos* ille apud *Ægyptios* vocetur, quē illi cū multis alijs absurdis & ridiculis maximè rebus, quas supra in *(anis* historia insinuavi, *Numinis* vice colebāt, & vaftris *Cacodæmonis* artibus delusi, auguria ab hoc ipso & responsa capiebāt, dum è manibus confu-

Apum ac Bovis sympathia in rebus.

In vocibus quoque.

lenticum ille cibos capiebat. *Germani Caesaris manum auersatus est, inquit Plinius, haud multo post extincti.*

Magni fie-
bat Bos a-
pud Roma-
nos.

Non ea dementia *Romani* erant, ut *Aegyptiorum* more *Bouem* adorarent, tanti ipsum tamen faciebant, prioribus illis temporibus, in ipsa *VRBIS* adolescentia, ut *Plinio* teste fuerit inter exempla damnatus, qui occiderat *Bouem*, actusque in exilium tanquam colono suo interemptio. Est enim, ut *Aristoteles* ait 1. *Politico*. cap. 1. *Bos pro seruo pauperibus*. Et *Varro* iam supra laudato loco. *Hic socius hominum in rustico opere est, inquit, & Cereris minister. Ab hoc antiqui ita manus abstinere voluerunt, ut capite sanxerint, si quis occidisset.*

Causa cur
estimave-
runt Boue
Romani.

Neque hoc absque iustissima, ut ego iudico, ratione factum: cum *Populo Romano* & honores, & diuitiae, & venustas à cultis per boues bene agris tunc temporis solummodo provenirent. Nam ut *Cato* refert: quem virum bonum colonum dixissent, amplissime laudasse existimabant. Et locupletes dicebant loci, hoc est agri plenos: veluti à pecore pecuniam appellabant, quam in aere primus *Servius Rex*, ovium, bouumque effigie signavit.

An exiguo sibi Boues quoque honori ducere poterant, quod ab ipsis Imperatoribus, hoc est Triumphalibus exercituum Romanorum Ducibus acti, laureato terram vomere proscinderent? *Aranti* inquit *Plinius*, quatuor sua iugera in *Umblicano*, quae prata *Quintia* appellantur, *Cincinnato* viator attulit Dictaturam, & quidem ut traditur, nudo plenoque pulveris etiamnum ore. Romanis ita ex agris sepulchre per viatores suos, siue nuntios Senatui Ducesque arcessere mos erat.

Honorifi-
cuni Bobus
quod in
arando ab
Imperato-
ribus Rom.
duceren-
tur.

De Animali hoc in autographo nec Latinum, nec Mexicanum nomen extat: nostra igitur coniectura hic merà utemur; adiuti tamen non integrè quidem, ut in praecedentibus factum est, *F. Gregorij de Bolivar* descriptione, sed aliquo saltem, & conformi ex libris Navigationum Americanarum desumpta, quae nostrae opinioni faueat, attestatione. *Taurum* autem nobis potius, quam *Bouem* appellare libuit.

F. Grego-
rius hoc
animal no-
bis non
descripsit.

Tametsi enim *Bos* communi quadam notione omne bubulum genus adultius maximè, designet: qui tamen accuratius loqui voluerunt, inter Latinos Authores *Valla* praecipuè, hoc inter Boue *Taurumque* discriminis posuerunt: quod Bouem voluerint dici, qui castratus est; ut ideo aprior antro fieret, aut opimiùs saginaretur. *Taurum* verò, qui procreationi reteruaretur.

Cur Tau-
rus potius
quam bos
nobis vo-
cetur.

dux & maritus vaccarum. Quam etiam differentiam *Columella de re rustica* cap. 20. agnouisse videri potest, dum ait: *Neque enim alio distat bonus Taurus à castrato, nisi quod Tauro torua facies est, vegetior aspectus, breuiora cornua, torosior cornu, & ita vasla, ut sit maxima portio corporis, ventre paulò substrietiore, qui magis robustus, & ad ineundas feminas habilis est.* Quae verba aptissimè Tauro nostro congruere mihi videntur. Quamvis non sim nescius, etiam Boues grandes aratro commodos à *Virgilio* Tauros vocari 1. *Georgicorum*, cum ait:

Tauros pro
Boue &
Bos pro
Vacca ali-
quando ac-
cipiuntur.

modos à *Virgilio* Tauros vocari 1. *Georgicorum*, cum ait:

Ergo age terra

Pingue solum primis extemplò à mensibus anni,

Fortes inuertant Tauri.

Et Boues pro Vaccis ab eodem acceptos esse, me mouent sequentes 3. *Georg. verficuli*, in quibus docet quae Vaccæ sint eligendæ pro Iuencis ad aratra giuendis: *Seu quis velit, inquit,*

Fortes ad aratra iuuenkos.

Corpora præcipuè matrum legat, optima torua
 Forma bonis, cui turpe caput, cui plurima cervix,
 Et crurum tenuis à mento palearia pendet.
 Tum longo nullo lateri modus, omnia magna,
 Pes etiam, & canuris hirtæ sub cornibus aures.
 Nec mihi displiceat maculis insignis, & albo
 Aut iuga detrectans interdumque aspera cornu.
 Et faciem Tauri propior, quæque ardua tota
 Et gradiens ima verrit vestigia cauda.

In quibus postremis verbis *Tauri* significatum propriè pro *Vaccæ* marito sumit, cuius faciei aliquatenus *Vaccæ* *πρὸς οὐρανόν* simile esse debet.

Cum autem *Varro* loco iam supra dicto, quatuor in bubulo genere gradus faciat ætatis, Vitulorum, Iuencorum, Boum nouellorum & vetulorum: in tertio ac quarto Taurum ac Vaccam reponit. Et castrare non oportet, ait, ante bimatum, quod difficulter, si aliter feceris, se recipiunt. Qui autem postea castrantur, duri & inutilis sunt. Quæ sterilis est *Vacca*, *Taura* appellatur: quæ prægnans, *Herda*: ab ea in Fastis dies *Horðicalia* appellantur.

Videor in præfenti hac nostra icone talè mihi Taurum, viua veluti sub imagine representari, qualem vitæ suæ prodigus *Theffalorum* aliquis è gente olim in pugna exoptabat, vel nunc audacissimus *Iberus* quilibet in ludis Taurorum, etiamnum apud *Hispanos* vñtatis expeteret, & qualè inter alios his *Plinius* verbis depingit: *Tauris in aspectu generositas torua fronte, auribus setosis, cornibus in procinctu dimicationem poscentibus. Sed tota commotio prioribus in pedibus stat, ira gliscente alternos replens spargensq. in altum arenam & solius animalium eo stimulo ardescens. Theffalorum gentis inuentum est, equo iuxta quadrupedante cornu intorta ceruice Tauros necare: primus id spectaculum edidit ROMÆ Caesar Dictator.*

Et spectacula quidem ferarum, quæ inter se committerentur matutinis horis *Populo Romano* exhibita fuisse, ex *Senecæ* Epist. LXX. veluti crudeles hominum pugnas meridianis agitata fuisse, ex eiusdè Epist. VII. discimus: illa ad voluptatem, hæc ad omnem tollendam humanitatem præparatæ. De his ille ultimo hoc loco. *Casu in meridianum spectaculum incidi, inquit, lusus expectans & sales, & aliquid laxamenti, quo hominum oculi ab humano cruore acquiescant. Contra est: quidquid ante pugnatum est, misericordia fuit. Nunc ommissis nugis mera homicidia sunt: nihil habent quo tegantur, ad ictum totis corporibus expositi, nunquam frustra manum mittunt. De prioribus verò in fine lib. 3. de Ira, hæc quæ iram cuiusvis indomiti animi compellere valeant rectissime, dicta leguntur. Quid seruo? quid Domino? quid Regi? quid clienti tuo irasceris? sustine paulum, venit ecce mors, quæ nos pares faciat. Ridere solemus inter matutina hæc arena spectacula, Tauri & Vrsi pugnam inter se colligatorum: quos, cum alter alterum vexarit, Sus cōsecutor expectat. Idem facimus. Aliquem nobiscum alligatum laceffimus: cum victo victoriq. finis æquè maturus immineat. Scio quid hic *Iustus Lipsius* seculi nostri eruditorum Lumen, coniecturæ moueat, pro *Sus*, suas legendo: ac mihi finis magis arridet, quod finis nepe cōsecutor siue mors animalia hæc non minus post diurnam pugnam expectet, ac victo victoriq. homini finis æquè maturus, quem mors excipit, immineat: ut ibi quasi seipsum *Seneca* explicat. De pugna &*

Quatuor
gradus æta-
tis in bu-
bulo gene-
re.

De Ludis
Taurorum
apud Vete-
res.

Romanorum
spectacula
a feris &
hominibus
exhibita.

Senecæ lo-
ca.

*Iustus Li-
pius.*

natura Taurorum plura habes in *Æliani* lib. 4. cap. 37. ex *Gillij* accessione.

Nunc examinandum an rectè *Taurum* hoc animal & quidem *Mexicanum* appellauerimus. Poterat nonnemi videri ad *Bifontes* potius ablegandum esse, de quibus *Solinus* cap. 22. *In omni Septentrionali plaga Bifontes frequentissimi sunt,* inquit, *qui boues feris similes setosi, colla iubeis horridi. Ultra Tauros perniciem gentes capiti assuescere manu nequeunt.* Horridus & villosus nostræ bestiae habitus, & iuba cirrosa nonnihil persuadent. Sed reclamant *Gillius* in *Æliani* prædicto libro, ubi ad Ceruorum potius similitudinem accedere illos scribit, & curua media fronte inter aures vnum cornu in excelsitatem magis dirigatur, quam ea, quæ nobis nota sunt cornua.

Verumenimvero hæc *Gillium* non satis consideratè de *Bifonte* pronuntiasse, quæ ex *Cæsaris* lib. 6. nulla huius facta mentione transcripserat, & bene monuit *Aldrouandus* & ante ipsum *Germanus Zoographus*, qui *Cæsarem* non *Bifontem* sed *Rangiferum* potius descripsisse eò loci affirmavit. Esse tamen villosum animal & *Seneca* in *Hippolyto* scripsit.

Tibi dant varia pectora Tigres,

Tibi villosi terga Bifontes,

Latisque feri cornibus Vri.

Putauit etiam *Aldrouandus* à *Calphurnio* *Æglog.* 7. certissimo *Bifontem* his versibus designari, quamuis nominis *Bifontis* nullam ibi mentionem faciat:

Vidimus & Tauros, quibus aut ceruice leuata

Deformis scapulis torus eminet, aut quibus hirtæ

Iactantur per colla iube, quibus aspera mento

Barba iacet, tremulisque rigent palcaria setis.

Dubium
valde ubi
veri hodie
sint Bifon-
tes.

Roma or-
bis domi-
trix etiam
feros Bi-
fontes do-
muit.

Tamen quale nā hodie, & ubi terrarum id animal sit, nō facile demonstratur, & id eo mirum magis, quod Romanis olim in spectaculis indomitū & ferox ut vix-
quam fuerit, ab Orbis domitrice penè vniuersi, Roma in quā, tamen productū,
& Equi instar ad currū adhibitū fuerit. *Martialis* id docet lib. 1. Epig. quos ven-
ficulos animalia varia cōprehendentes hic referre elegantia & necessitas laudet.

Picta quod iuga delicata collo

Pardus sustinet, improbeque Tigres

Indulgent patientiam flagello,

Mordent aurea quod lupata Cerui,

Quod frenis Lybici domantur Vrsi,

Et quantum Calydon tulisse fertur,

Paret purpureis Aper Capistris,

Turpes eseda quod trahunt Bifontes,

Et molles dare iussa quod Choreas,

Nigra bellua nil negat magistro.

Quis spectacula non putet Deorum?

Non esse
Bifontem
hæc nostrā
bestiam.

Et quamuis hæc nostræ bestię imago aliquam cum *Bifonte* similitudinem, si gib-
bum dorsi & iubam colli aspicias, habeat, discrepat tamē in alijs, quod in nostra
nempe tota corporis pellis vndique sit villosissima & cornua satis exigua, quæ
à *Laurentio Surio* *Carthusiano*, cuius authoritatē *Aldrouandus* laudat, tā delecta
& por-

de porrecta describuntur, ut in ijs tres bene corpulenti homines insidere queant.

Nec facile *Vrum* esse mihi persuadere possum. De *Vris* autem duo apud *Plinium* (apud *Aristotelem* nihil) existant loca lib. 8. cap. 16. *Paucissima Scythia* An ad vros potius referatur. *gignit* (animali nempe) *inopia fruticum*, *pauca contermina illi Germania: insignia* tamen *Boum ferorum genera*, *iubatos Bisontes*, *excellentique & vi & velocitate Vros*, quibus *imperitum vulgus Bubalosum nomen imponit*, cum id *gignat Africa*, *vituli potius Ceruine quadam similitudine*. Et lib. 28. cap. 10. *Nec Vros aut Bisontes habuerunt Graeci in experimentis*, *quamquam Boue fero refertis Indie siluis*, *portione tamen eadem efficaciora omnia ex his credi par est*. Ex *Cesaris* commentarijs discimus *Vros* esse quidem *Bouum similitudine*, verum *Elephantis paulò minores*. Et *cornuum* eorundem *amplitudinem figuram ac speciem*, longè à nostrorum *bouum cornibus differre*. *Solinus* ait *hac ob capacitatem dempta inter regias mensas potuum gerula feri*. Meminit & *Virgilius* 1. *Georg.* eorundem his verbis.

*Cui super indignas hiemes, solemque potentem
Siluestres Vri assidue capreaeque sequaces
Illudunt.*

Et 3. *Georg.* de pestilentia bouum

*Tempore non alio dicunt regionibus illis
Quaestas ad sacra boues Iunonis; & Vris
Imparibus duetos alta ad donaria currus.*

Dubitatur an veros hoc ultimo loco *Vros* *Virgilius*, an magnos quoslibet *Boues* accipere voluerit. Certum est *Vros* non habere illum, quem in nostro conspiciamus *Tauro gibbum*, & incertam valde huius animalis, tam apud recentiores nostros, quam veteres *Scriptores* *historiam & delineationem* esse, quod nisi ad necessaria magis pergerem, & discordantibus eorundem verbis hic liquido demonstrare possem, sed alteri loco referuo.

De *Vris* etiam dubia pleraque.

Nunc an *Bubalis* potius accenseri debeat, & ipsum nò inutiliter planè examinandum. *Cornua* aliquam cum *Bubalorum* cornibus conuenientiam habere apparet. Et cum peregrini animalis iconem hanc ostenderem cuidam *Religioso viro Familiae S. Francisci Hispano* quidem natione, verum qui annos triginta integros in *Peruano Regno* vixerat, & maximam quidem partem in *Ciuitate illa amplissima Quito* sub *Aequinoctiali linea* sita sanior longè & minori cum caliditate molesta, ut mihi affirmabat, quam nunc *Romae* transegerat, interrogarem, quo ipse hoc terrificum animal nomine insigniret? Hoc solum respondi accepi, *Bubalū* sibi videri. Cū enim simile animal in *Peruano Regno* nunquam conspiceret, neque ad *Mexicanos* vnquam, quemadmodum *F. Gregorius* fecerat, penetrasset, *Bubalis* quam maximè assimilari existimauit. At neque in *Hispania*, neque in *Orbe Novo* toto vitæ suæ curriculo, septuagenario iam paulò minor, *Bubalis* prius viderat, quàm in nuperrimo itinere *VRBI* vicino, quod ipse ex *Cenram cellis* (*Ciuità Vecchia* vocant Itali) *Romam* eundo conficiebat. His enim in locis, in quibus celebre illud *S. Spiritus Romanum Nosocomium* non pauca oppidula possidet, *Equorum ac Bubalorum* ad amplificandam eorundem procreationem, centena aliquot vagantur & sustentantur eam quidem solā ob causam, ut *Domus* huic verè piæ, plurimumque *Charitatis* operibus intentæ

An ad *Bubalos* pertineat hoc animal.

In *Quito* sub *Aequinoctiali* optime degitur.

Nec *Hispania* nec *America* *Bubalos* alit.

Vestigia vocum ex his pro *Nosocomio S. Spiritus*.

In hoc No-
tocomio
duodecim
millia egro-
rum vno
anno fue-
runt.

Cur non
sit Bubalus.

Non rectè
Bubalum
nostrum Bu-
balum vo-
cari.

Bubalis &
non Buba-
lus ex Græ-
co verten-
dum erat.

Quid Buba-
lis veterū
fuerit, for-
san adhuc
nescitur.

Buffelas no-
ster non vi-
detur ex-
pressè ab
antiquis de-
scriptus.

vberius inde vectigal proueniat, ad tot millia ægrorum, puerorumque pro-
ctitiorum alenda. Memini enim, nos toto *Anni Secularis* M.DC. curriculo, quo
ibi mansi, ultra duodecim millia ægrotorum suscepisse, & necessaria alimen-
torum ac medicamentorum ope cunctis succurrisse.

Veruntamen *F. Gregorio* maiorem ego fidem habeo renuenti, qui certissi-
mè, neque in *Peruano* neque *Mexicano* Regnis *Bubalos* villos reperiri mihi asse-
ruit. Et licet cornua in hac nostra bestia non teretia omnino, sed latiora & pres-
sa aliquantulum vt in *Bubalis*, se habere videantur, reliqua tamen corporis,
capitis maximè proportio *Bouem* perbellè refert. Est & hic *Taurus* noster villo-
sissimus: Bubalorum pellis ferme depilis & *Elephantorum* instar glabra, aut sa-
ris certè pilis conferta.

Et quandoquidem Romanus ager præ ceteris Italiæ locis hoc animali ferri-
lis & nobilis est, ex quo non minora forsitan commoda, quam ex ipsis *Bobus*
incolæ capiunt, & de his locus ac tempus me aliquid dicere adhortantur.

Inter Europæ Nationes *Italici* præsertim, nec his omnibus tamen notum est
animal illud, quod hodie quidem *Bubalum*, sed nescio qua authoritate ducti
omnes appellamus. *Buffelum Itali* vocant, & vulgari voce *Bufala* tam marem,
quam fæminam comprehendentes. An ab Italico Etymo Latinum, an ab hoc
illud descendat, æquè ignotum. Et si à Latinis etiam *Bubalus*, & à Græcis
effertur, aliud tamen & longè diuersum à *Buffelo* animal designari voluit, qui
ante me animalium historias nostri xui scripserunt. Ego quidem superius mo-
nui à *Plinio* imperitum *Vulgus carpi*, quod *Bubalorum* nomine & *Vros* & *Bisfontes*
ferorum illa bouum genera vocet, cum *Africa Vituli* vel *Cerui* facie, *Plinio* teste,
Bubalos gignat. Hanc ipsam *Bubali* dictionem apud *Aristotelis* interpretes tam
Iul. Cas. Scaligerum, quam *Gazam* inuenio 3. de Hist. Anim. cap. 16. vt *Scaliger*
textum secut, cuius hæc ibi verba leguntur: *In plurimorum animalium in suis sangui-*
ne, (fibræ nimirum) in Cerui, Dæmæ, Bubali, aliorumque quorundam non in suis.
Vbi in Græco non τὸν βούβαλον, sed τὸν βουβάλινον *Bubuli* voci respondet. *Bubali* igitur
potius, quam *Bubalus* dicendum foret. Et eò miror magis, *Scaligerum* in ver-
sione hac *Bubalum* pro *Bubali* aut *Bubali* describere voluisse, cum differentiam
hanc tamen minimè ignorauerit. Exercit. 206. enim, tacitè *Plinium* reprehendit,
quod vsus voce *Bubalus* pro *Bubalis* fuerit: ait enim ibi *Scaliger*, quod *Al-*
binus legisset aliquando *Bubalin* esse *Africæ* peculiarem, quando scripserat *vul-*
gus Bubalorum voce *Vros*, ac *Bisfontes* efferre.

Quid autem propriè sit *Bubalis*, nolo modò anxius inquirere: cum in vec-
ribus, *Aristotele*, *Plinio*, *Oppiano* explicandis Iuniores nostri haudquaquam con-
ueniant. Aliam sibi fingit *Scaliger*, aliam *Bellonius*, aliam *Horatius Fontana* apud
Aldrouandum, alij aliam: vt ferme quot capita, tot sententiæ sint. In hoc tamen
probè omnes concordant, vulgarem nostrum *Bubalum*, *Bufalum* aut *Buffelum*,
expressis nusquam verbis ab antiquis descriptum fuisse, nisi quis sub his *Ari-*
stotelis cap. 1. lib. 2. de Hist. anim. designatum putet, quando scribit: *Apud*
Acharotas etiam *Boues siluestres* sunt, qui differunt ab *urbanis*, quantum inter *Su-*
urbanos & *siluestres* interest. Sunt colore atro, corpore robusto, rictu leniter adunato,
cornua gerunt resupinatoria. Quæ non malè in *Bufalis* nostris signa elucet. Cor-
nua

na enim ita resupinata ac retrò reflexa gerunt; ut, cum tantum illis non possint in hominem, cui infesti sunt, impetum facere, quantum Boues eorundem cuspidibus, qui etiam abdomen alicui lacerare ac intestina extrahere valent (id quod hic misero cuidam lanioni ante hos duos menses contigit) non frustra tamen illa sibi à natura concessa norunt, sed & illis depugnant, tundunt, contundunt, ac iteratis calcium pressionebus etiam quem sub pedibus hominem habent, conculcant donec trucidant. An autem *Martialis* hoc versu suo.

Plus valent
cornibus
Boues quàm
Bubali.

Illi cessit atrox Bubalus atque Bison.

Intellexerit vulgarem nostrum, illis etiam *Romanorum* temporibus hic frequentem, quod non improbabile est: an *Vrum* potius Boum maximum siluestrium, ut alij credunt, nolo iam importunius disputare. Ferocitate mehercle nec *Vris*, nec *Bisonibus*, nec feris ullis quicquam bestiis concedunt, ubi ad intuitum rubrarum fortet fortuna vestium exasperantur. Tum enim tantà furoris rabie abripiuntur, ut eorum incursum aliquando vix purpurati etiam Principes declinari potuerint. Quamvis *Gillius* ex *Oppiano* idem facitare *Boues* scribat, cum ait: *Qui ad Boues accedunt, rubram vestem idcirco non ferunt: neque item splendidam qui ad Elephantos appropinquant, quod certè eiusmodi colore constet eas bestias efferari.* Seneca quoque lib. 3. de *Ira* hoc nouerat. *Quod accidere vides in animalibus multis, inquit, idem in homine deprehendes: friuolis turbamur & inanibus. Taurum color rubicundus excitat, ad umbram Aspis exurgit, Vrsos, Leonesque mappa proritat. Omnia que natura fera ac rabida sunt, consternantur ad vana.*

Martialis
iocus de
Bubalis.

Bubali &
Boues ru-
brarum ve-
stium obie-
ctu exaspe-
rantur.

Seneca lo-
cus de ira
cohibenda.

De hoc eleganter in *Metamorph.* *Ouidius*:

Haud secus exarsit, Circo quam Taurus aperto,

Cum sua terribili petu irritamina cornu,

Pumiceas vestes, elusaque vulnera sentit.

Obiiciebantur enim in circo ad irritandos Boues vestes rubræ fæno suffultæ hominum formæ, *Fanci homines & Pile* appellatæ, quod ceu *Pilis* Boues illis luderent & cornibus impositas in aerem proijcerent. Hinc *Martialis*:

Iactat, ut impositas Taurus in astra pilas.

Lippus hic *oppositas* legit, & meo iudicio conuenientius. Et ut ferocissimi sint etiam *Bubali*, ductorum tamen atque magistrorum suorum imperio facile audientes se præbent, fæminæ præsertim; quibus nomina sua imponunt propria. Vbi enim à Curatoribus suis nomine quæuis sibi indito ad mulctra vocatur, hæc dicto obediens, ex numero etiam grege discedens, accurrit illico, & semungi permittit. Ex quo lacte, pilæ lutoriæ aut ouali forma moleque, caseoli concinnantur sapidissimi (*Prouatura* vocant *Itali*) nec alio loco quam *Roma* frequentiores. His miram lactis copiam, si à nutricibus esitentur, generari fæminæ nostræ experienciâ, ut asserunt edoctæ, sibi persuadent.

Bubalæ ad
muliebra
vocatæ ac-
currunt.

Caseus Bu-
balinus.

Portandis in curru ingentibus oneribus, bigis quadrigisque facilè, & naui- bus quoque trahendis, difficilior aratro tamen aptantur. Vidi & *Equi* instar solum traxisse currum, & equitatum fuisse. Ut autem facilius cicurentur, ferrei vitulorum ætate, annuli naribus inferuntur cum funiculis, quibus à ductoribus suis trahuntur & reguntur. *Saturnaliorum* quoque diebus, ut ludicra Populo recreatio

Onera in-
gentia tra-
hant.

Cur su de-
certant.

recreatio exhibeatur, post Equos, Equasque & Asinos, ipsi quoque Bufalici sui pro præmio decertant non liberi tamen, sed funibus ab Equitibus tracti.

Alexander
Petronius
Romanus
Hippocra-
tes astima-
tus.

Caro Bu-
falina.

Cornuum
Bufalinorū
quis vilius
sit.

Spasmo fla-
tuoso dicti-
tur aduerfa-
ri.

Restat igitur
ut Tauri
& Me-
xicanum
quid voce-
mus hanc
bestiam.

An Boves
ad ferenda
onera sint
conditi.

Aldrouan-
di gibbo-
sus Taurus
non est no-
ster.

De Bufalina carne hoc habeo quod addam ex *Alexandro T. Petronio de Vita Romanor.* quem fama hodieque ceu *Urbis* huius *Hippocratem* commendat quem, hæc sunt eius lib. 3. verba: *Bubali Caro visu pulchra, albida, tactu lena & crassa, agrè concoquitur. Recens comesta, præter id quod ingrata est, alui fluorem mouet: salita minus ledit, magis sapit: Iudaorum cibus est: lumbaris eius musculus, be- par, lingua, & mamma in seminis adhuc lactantibus mirificè commendantur. Nique solum apud Hebræos, sed apud Romanos Nobiles plerisque in pretio esse videntur.* Ex cornibus Bufalorum, quæ in alias etiam longinquas regiones distrahitur, mirum est, quàm varia politissimaque *Romæ* supellex præparetur, *Annuli, Globuli precarij, Cruces, Capsule* variæ, *Pectines, Auriscalpia*, cultorum *Manubria* & similia, quæ nitore & valore finissimum *Ebenum* superant, ut etiam his solis elaborandis sui opifices & tabernæ hic instructissimæ inueniantur. Qui flatuoso illo Spasmo ac conuulsivis motibus detinentur, annulorum eorundem gestatu se ingem bene- ficiū percipere affirmant. Vidi principem virum eiusmodi molestis sym- ptomatibus etiam nocturno tempore tentatum, qui hoc solo se remedio libera- ri mihi fatebatur, quando in ipsa Spasmi accessione & paroxysmo, integrum *Bufalinum* cornu exactissimè politum, quod sub cervicali continuo eum in fi- nem seruabat, manu statim amplexatus fuisset.

Iure igitur ac merito *Tauri Mexicani* nomine hanc bestiam condecorabi- mus. Tametsi verò *Petrus Gillius* in *Æliano* ex aliorum mente Boves ad fe- rendæ onera haud idoneos ait, cuius hæc sunt verba: *Quid inquit Cicero de bobus loquar? quem ipsa terga declarant, non esse ad onus suscipiendum figurata: ceruices autem natæ ad iugum, tam vires humerorum & latitudinis ad arua extrahenda.* Is ipse tamen paulò ante de Bobus *Scythicis* hæc habet: *Scythi, in quorum dorso gibber est, & procerissimi & ex omni parte albi perparui cor- nibus sunt & minimè acutis: similiterque ut Cameli eminenti dorso ciliant, simul & cum dorso clivella imponuntur, perinde ut Cameli genuflectunt, rui- que suscepto onere surgunt, quod ipsum hominum, qui ipsi ad gravissimorum on- rum vectiōes utuntur, disciplina facere solent.* Hæc eadem cum in *Gelsnerianis Aldrouandus* historijs legisset, quærit ex quo Authore descripta hæc fuerint, qui si *Ælianum* à *Petro Gillio* latinum factum vidisset, ut videre potuerat, scivisset. Nec difficultatem negotio facit, quod, ut ipse inquit, *Iulius Pomponius Saturninus* Comment. Virgilij ad Georgica de *Scythicis* bobus loquens, nullam gibbositatis mentionem. Nam & ipse fateatur *Aristotelem* 6. Histor. 28. scribere: *Bovis stru- cos more Camelorum nodos flectere scapularum.* Cum *Ælianus* absque gibberis men- tione eos ipsos describat.

Uterius hæc indagandum: an, quam gibbosi Boves *Aldrouandus* proponit Iconem, ad nostram sit referenda? In *Madagascar*, ait, *insula*, tantam bouum esse copiam tradunt navigationum in novum orbem Authores, ut bouem cochleari, aut alia re viliori commutarent. Gibbum habent in dorso ex mera puraque pinguedine. Accur- adieci ex *Diario nautico Batavorum in Indiam Orientalem.* Atqui nostrum qui cum illo bouem conferet, reperiet præter solum gibbum, similitudinis nihil appa- rere.

rere. Nec cornuum figura eadem est, nec animal villosum est, nec usque adeo gibbus respondet. Quæ *Scaliger* habet de Gibbosis Bobus Exercit. 206. cap. 6. Sunt eadem ferme ipsa, quæ paulò superius ex *Gillio* citavi, solis immutatis verbis, & quos *Gillius* in Scythia, hic in agro *Comanduario* Tartarorum reperiri scripsit, & nouo ipsis indito nomine *Bocamelos*, veluti *Camelobones* diceret, appellauit. Verisimile tamen est, ex M. Poli lib. 1. cap. 17. hæc ipsum descripsisse, qui & Ciuitatem nominat *Comandu* in regione *Reobarle*, ubi eiusmodi boues gibbosi pilo albisimo, exiguo & plano nascuntur, & Camelorum more Agaloni obediunt.

Veruntamen hæc omnia aliena adhuc à nostro *Tauro Mexicano* existunt. Pro prius accedit *Petrus Hispalensis*, qui Boues ait esse in *Quiuera* Orbis noui prouincia, gibbum in humeris habentes ad ferenda onera, & anteriora horum villis prælongis obiecta esse. Adhuc vicinior appropinquat icon illa, quam ego per-lustrando noui orbis nauigationum volumina, inueni in *Hieronymi Benzoni* *America* parte quinta, & quidem in Tabula Chorographica *Nouæ Hispaniæ* in India Occidentali: ubi ære incisam hanc nostram bestiam ad vnguem nostræ respondentem videre est: hoc solo tamen discrimine addito, quod nostra figura *Taurum*, vt ex genitalis masculini signis conspicuis patet, illa vaccam cum luculenta vberum ostentatione repræsentat. Huius bestię gibbo auis insidit cum *Psittaci* inscriptione. Recte igitur & ordine factum est, vt huius historia præclaro huic operi de *Nouæ Hispaniæ* plantis, Mineralibus atque Animalibus infereretur, *Mexicanus* potius, quam generali vocabulo *Americanus Taurus* vocitaretur.

Petrus Hispalensis magis conuenienter nostra Tauro dicit.

Adhuc magis conuenienter figura Hieronymi Benzoni.

Sed proximè omnino, & vt verbo fertur, rem acu tangit, *Theuetus*: & ex hoc *Ambrosius Pareus* lib. 24. cuius hic libet verba recitare. *Proditum apud Theuetum* legimus, inquit, in noui orbis *Florida* ingentes cerni *Tauros*, *Butrol Barbarorum* lingua dictos, pedalia cornua gerentes, gibbamque in dorso *Cameline* similem, pilo promisso & fuluo, cauda *Leonina*: non est ferè aliud magis ferum animal, nunquam enim iuratur, nisi matri ereptum. Pellium tegminibus *Barbari* aduersum hyemis inclementiam, cornibus verò velut alexiteriam vim habentibus aduersum venena se mununt. Exstat hoc ipso *Parei* libro *Tauri* huius tam ferocis satis ferox imago, in qua, hoc quod reprehendam, habeo, quod rictum nimis apertum versus aures *Psittaci* produxerit, qui in nostra figura nostratium bouum oris diductionem minime excedit. Reliqua membrorum proportio, & crinum colli, ceterorumque corporis pilorum promissio cum nostra satis congruit. Ex hoc iam iterum, quod supra monuimus, luce clarius patet, non *Peruanum*; sed *Mexicanum*, siue *Floridanum*, siue *Nouæ Hispaniæ*, hoc est illius noui orbis partis esse animal, quæ à *Peruano* separata & suos olim separatos Reges siue *Moctazumas* habuit.

Omnino cum nostro Tauro conuenit Theueti icon descripta.

Est tamen in rictu peccatum.

Non possum, quin vel curiosi Lectoris gratia non contemnendam hic questionem expediam: Sitne hæc bestia *Nouæ Hispaniæ* indigena, an ex *Europa* eodolata? Audiamus *Ioseph. à Costa* in sua generali *Indiæ Occident.* historia, an nodum hunc nobis dissoluturus sit. Certa animalia ait ille, *Nouo orbi* sunt soli familiaria, nobis æquè peregrina, atque orbis ipse incognitus olim fuit, vt erit exempli gratia *Canis*, quem primo loco descripsi: alia cum nostris conueniant,

An hæc bestia sit *Nouæ Hispaniæ* aduen-titia?

Hac ex ip-
so à Costa
ennotatur
quædam.
Mirum ve-
ritatē &
provenire
ex corpore
vaccarum
hominumque
nouæ Orbis.
niunt, ut Vrsi, Leones, & similia. Alia illis incognita planè gentibus, à nostris
primum eò delata fuerunt. Qualia inquit Iosephus lib. 4. cap. 23. sunt *Oves*,
Vacca, *Capra*, *Sues*, *Equi*, *Asini*, (*Canes nostrates ac Feles*. Boues & Vaccas ait, mi-
rum in modum propagatos fuisse & ita multiplicatos, ut millenario perſape
numero in montanis diuagentur. Hæc à seruis æquè ac liberis petuntur, occi-
duntur, excoriantur, & commercia inde coriacea in *Noua Hispania* celeberrima
agitantur. *Tergorum enim*, inquit ille, *innumerus numerus in Hispaniam effertur*.
Anno 87. ex *Sant Domingo* 35444. corijs bouinis, vaccinisque naues onerabantur. Ex
Noua Hispania autem 60350. iungebantur, quæ pretio æstimata 96532. *pesi* sine
Regales octonorum reddunt. *Merces has*, qui in *Senilia* littoribus expositas lastrat, in
spectaculo in stuporem datur.

Bubulum
pecus inu-
enturabi-
ter creuit
in nouo Or-
be.
In hunc sensum & hæc sunt, quæ lib. 1. cap. 21. habet. *His adde*, ait, *quod*
ante hæc tempora nec vitulum pecorum greges inibi fuerint, qui tamen postquam *Hispani*
has Insulas (*Cubam nimirum*, *Hispaniolam*, *Jamaicam*, *Margaritam*, *Dominicam*)
occuparunt, nunc numerosis gregibus oberrant: siue *Tauros*, siue *Equos*, siue *Porcos* vel
Canes sue. *Vaccarum greges* tot tamque frequentes sunt, ut nullo dominio priuatum ad-
dictæ quoquoersum cumulatè vagantur, & ab incolis ferarum modo indiscretè figantur
capianturque saltem corij causa, quod detractum exiccant, & merce istiusmodi negotia-
nes suas agitant.

Questionis
decisio.
Dicendum
potius illi
regi omni na-
tium hunc
Taurum esse.
Volui hæc Authoris pluscula licet, verba recitare, ut quid in hac controuer-
sia decidendum lector velit, ipsemet iudicare possit. Videtur is bubulum pecus
ab *Hispanis America* illatum fuisse, concludere velle. At, ut ego *Mexicanum*
nostrum *Taurum* prius *Hispanicum* fuisse credam, nulla ratione adduci queo. Re-
clamat peregrina animalis facies, nec *Asiaticis*, nec *Africanis*, nec *Europæis* vi-
sa prius in Urbibus aut saltibus. Ut enim, quos supra proposui diuersimodos Bo-
ues aliquam cum hoc Tauro partem similem habeant, siue iubam, siue cau-
dam, siue cornua, siue colorem pilorum rutilum, siue gibbum aspicere velis,
nullum tamen reperies, qui omnia hæc coniuncta obtineat. Nec nisi temerè
credi potest, nostratium aliquem Bouem ab *Americano* siue solo, siue celo, post
plures etiam prolium propagationes tam mira metamorphosi mutari potuisse.

Huc facit, quod *Indica* titulum *Vacca* illa Tauro nostro persimilis in Choro-
graphica, ut dixi, tabula expressum habeat: quasi Scriptor ille dicat, gentili
Indiane hoc animal proprium ac natium esse; cum & *Theuetus* Taurum hunc
Florida veluti incolam, & natium adscribere voluerit. Nisi Iosephus non omne
forſan bubulum pecus, sed illud solummodo ab *Hispanis* ad *Indos Occidentales*
transportatum voluit, non quod ferum & siluestre, sed cicur & urbanum fuit,
multiplicatū tamen ob regionis fertilitatem opima pascuâ, calique clementiam,
innumera prole siluas postea repetere coactum fuerit. Maneat igitur hic Taurus
verè *Mexicanus*, & forſan Iosepho à *Costa* minus cognitus, quod in *Peruano* po-
tius hic Regno vixerit, cui regioni hæc bestia minimè familiaris est.

Potuisse
Indos etiā
harum sil-
uestrium
vaccarum
lacte viuere.
Existimo quoque, ut ferocissimum sit animal, Indos tamen, priusquam no-
stræ *Vaccæ* eò transferrentur, siluestrium harum lacte vaccarum victitare po-
tuisse; & adhuc ibi viuere, quò nostræ nondum peruenerunt; quod distenta
quæ in icone tabulæ chorographicæ illa apparent, vbera insinuant. Et mani-
bus

bus ereptos vitulos domari potuisse *Theuetus* quoque meminit. At nescio quam argumenti huius speciem mihi præbet subligaculum illud coxæ annexum, cum sex rotundis pilis inde dependentibus quasi nolis sonantibus, ac tinnabulis aut alijs quibusvis ornamentis nolarum defectu studiosè illis Tauris vaccisque alligatis, veluti & nostris campanulas in collo vaccis adaptamus. Nam quod nonnemi, qui hanc mecum in autographo picturam bene miratus est, viderentur esse verrucæ eiusmodi, quales sæpe in Equis innasci ac Mulis cernimus, non habet multum verisimilitudinis. Sunt & iidem illi *Americani* non omnes adhuc ab *Hispanis* domiti, semiferi & agrestes homines, eodem quasi cum bestiis domicilio gaudentes, quos sibi ut pareant, difficili haud negotio conficere possunt. Atque hæc de Tauro hoc Mexicano, quæ mihi dicere licuit: siue paucula, siue nimia æqui bonique lector consulat.

TAVRVM tollit, qui vitulum sustulerit, antiquum erat prouerbum. Et ego qui *VITVLVS*. Taurum iam tuli, an vitulum non sustulero? An quidē Boue non pauca dixi, de Vitulis non pluscula etiam commentaturus ero? Et quidem cum tam opportuna se offerat occasio *Principi* meo *Cardinali Barberino* me siltendi, & *Anatomen* monstroli ac *Bicipitis Vituli*, quam benignissimè mihi curam iniunxerat, enodandi: & *Summi* simul *Pontificis* *VRBANI VII* nutui subiectissimè obediendi. Cum enim *Sancti* sua eiusdem *Vituli* partium ichnographiam, & breuem earundem explicationem sibi à me exhibitam vidisset: rem non indignam censere visa est, quæ publicis etiam typis committeretur. Id quod ego, non ut ad nutum hunc quàm obsequentiissimum me non præstarem, in hunc vique diem distuli, sed ut tempori potius inferuirem.

Erant autem cum Summo Pontifice tunc in *Vaticanis* curæ mee cõmissis *Horatius*, qui ab amœnitate aspectus pulcherrimi, siue *Calliopeiorum* (Itali *Belvedere* dicunt) nomē meruerūt, *Ioannes Ciampolus Lynceus* supra memoratus, *Iulius Mancinus* intimus & *Cubicularius Pontificis Archiater*, vir non *Aristotelicā* modo philosophiā & *Hippocraticā* Medicinā eminentissimus, sed *Chymicarū* quoque rerum gnarus, *Anatomicus* insignis, & liberalium plurium aliarum artium non tam amator, quàm exactissimus iudex & æstimator. Hi dū varia mecū de monstro hoc confabularentur, accessit tertio loco *Augustinus Oregius* ut suæ *Sancti* adhuc *Cardinali*, ita nunc quoque à *Theologicis* studijs, & à dispensandis secretionibus *Eleemosynis*, vir doctissimus & probissimus: qui omnes variarum nobis controuersiarum campum aperuerunt. Et in primis quidem: An animal hoc simplex, an duo potius dici meruisset, ob duo exactissimè formata capita? siquidem *Cerebro* & non *Cordi*, quod *Aristotelici* faciunt, primatum *Medici* attribuunt. An aer à pulmonibus haustus cor ingrederetur, quod vulgò creditur? cum in hoc monstro hi per tubulum inflati, soli absque corde intumuis- sent. An, cū in hoc *Vitulo* gula deesset, & vnus idēque meatus aeri in pulmones, & cibis in ventriculos deferendis inferuiret, diu hoc monstrū superstes esse possit? De quibus in historia sigillatim aliquid, si tēporis permittet angustia, philosophabor. Et si quos hactenus scripta nostra solūmodo forsan delectarunt: spe- ro nunc eadem vtilia ijs maximè fore, quod quandam animalis huius partium anatomicam lucem allatura sint, quæ vel ab alijs neglecta, vel non detecta fuit.

Nec

Occasione
Bicipitis
Vituli ali-
qua de Vi-
tulis dicē-
tur.

Iulius Mā-
cinus Ar-
chiater Pō-
tificis, plu-
rimarū li-
beralium
disciplina-
rum periti-
tus.

Augusti-
nus Oregius
San-
cti
Theologus
doctissi-
mus.

Quæ de
hoc vitulo
monstrolo
in questio-
nem veni-
re possint.

Principes
etiam vi-
ros in aspe-
ctu vilium
rerum phi-
losophari
debere.

Nec indecorum prorsus est, Summos quoque Principes ad hæc aspectu quidem vilia, philosophica tamen, & nescio quid reconditi præferentia Nature conamina interdum se dimittere, & magnam in parvis rebus admirari DElapiam. Non aliter certè, ac Amplissimo Cardinali huic nostro, ita Carolus V. Biceps olim Vitulus, ut quod miraretur, haberet, oblatus fuit, Nicolao Villag. his verbis id testante: Carolus V. expeditione Africana cum in Larcheram nobilem Sardinia urbem appulisset, eadem nocte res insolita contigit. Bos enim vitulum bipertem peperit, quem mulier cuius bos erat, videndum Cesari obtulit. Ingreddimini amicitiam & hic Dij habitant, dicebat Heraclitus, dum in vili quadam casula, forsitan se calefaciens & opera diuina admirans, sederet. Nos veriores Philosophi, qui Christiani sumus, infinitam & impenetrabilem Creatoris nostri sapientiam in omnibus etiam abiectissimis creaturis, ne dicam insoliti quippiam habentibus, quod in hoc nostro Vitulo elucescet modò, non satis superque vnquam admirari & laudare poterimus. Aggrediamur igitur opus, & historico saltem filo nunc vituli huius, tam internas quàm externas diligenter partes delineemus. & illa, quæ controuersiam facere videbuntur, ampliore etiam sermone postea enucleemus.

Vituli hu-
ius bicipi-
tis descri-
prio.

Die igitur XVIII. Aprilis, Anni M.DC.XXIV. iam sæpe memoratum bicipitem Vitulum domi meæ præsentibus ferme omnibus Romane vniuersitatis nostræ Medicinæ studiosis, secui. Natus autem fuerat mortuus, licet iam maturus partui, & vi quasi à matris utero abstractus, quem forsitan ob duplex caput commode illa parere minimè potuerat. Longus erat spithamas, siue palmos (pro vna eademque mensura hæc ego vocabula sumo) quinque, & satis extensos.

Magnitu-
do.

Caput.

Vtrumque caput perfectum, satis magnum, & proportionem corpori responderebat. Dextrum tamen sinistro paulò maius: hinc dexter & posterior pes etiam nonnihil erat contractior, quasi scilicet ob maioris capitis molem latus illud abbreviatum atque retractum fuisset. Singula suos dentes capita quoque ostendebant: quatuor enim in quolibet anteriores incisores erant in maxilla inferiori, quibus in superiore nulli respondebant. In vtrunque tamen maxilla tam superna, quàm inferna, sui erant molares ordine siti, quotamen non numeraui. Hoc scio interim, in perfecto atque adulto hoc animali Boue, siue Vacca; hos dentes determinatos reperiri: octo nempe anteriores incisores omnes eiusdem prorsus figuræ in maxilla inferiore: sed desunt illi, qui canini in alijs animalibus dicuntur. Ex vtroque latere eiusdem maxillæ decem in superiore nulli adsunt, qui cum incisioribus correfpondeant, nec vlli canini. Molares nouem numerantur, tam ex vno quam ex altero latere. Erunt igitur simul sumpti omnes numero quadraginta sex vaccini dentes.

Oculi, na-
res, aures,
& cerebrum.

Oculos, nares, aures & cetera omnia perfecta inueni in hoc vitulo monstroso. Cerebrum quoque integrum, quod in vno saltem capite peruestigare volui: sanguinolentum hoc tamen conspiciebatur, quod ipsi ex conatu forsitan ac nisu manns, ob partus difficultatem, & compressionem accidit.

Vertebrae
colli & to-
rius spinæ
dorsalis.

Vtrumque etiam Caput hoc suæ particulari vertebrae infidebat, & vtraque hæc vertebra tertiæ cuidam in medio sitæ, quæ & suprema colli dici potest, laterali-ter adherescebat. Priorum vtraque vnico tantum foramine prædita erat, per quod

quod spinalis medulla ex capite egrediens transibat, & vtrinque in tertiam vertebram ingrediebatur tribus donatam foraminibus, duobus nempe lateralibus quæ iam dictam medullam admittunt, & tertio inferiori, per quod medulla egreditur, & in suppositam sibi vertebram ingreditur. Hoc tamen hic aduertendū, vtramque medullam, ex vtraque occipitis basi seu foramine egressam in hac tertia vertebra (quæ ob id longè maior est, quam duæ sociæ laterales) vniri, coalescere, ac vnicum tandem medullæ truncum per totam dorsi spinam descendere, simplicem dico, ac non duplicem, quod quis suspicari forsitan potuisset.

Medulla spinalis primo bifida - postea simplex.

Erat autem priorum vtraque dictarum vertebrarum, quàm arctissimè connecta tam capiti, quàm vertebræ illi, quæ inter vtramque media sedebat, & triangularis erat, cum priorum vtraque plana potius, & per transversum oblonga esset. Huic tertiæ postmodum triangulari, & vt ita dicam, triforatae vertebræ, quinque alia ordinariæ & his sexta adhærebat, quæ spinam sine appendicem valde elatam habebat, quod in alijs non videre vertebris fuit. Ex hac eminētia candicans firmissimus vtrinque tendo, nihil ferme musculosæ carnis possidens, instar albi alitius ligamenti enascebatur. Hic autem in vtrumque occiput inferebatur, pro capitis videlicet eorundem extēsiōe, mira vterque Naturæ sagacitate fabrefactus. Has alia ordine ad caudæ vsque finem vertebræ sequebantur. Notandū hoc tamen velim, dorsi spinam non lineam prorsus rectam, sed arcuata veluti processisse. Atque hæc de capitibus & spinali medulla dicta sunt.

Musculus tendinosus biceps in vtraque capite insertus.

Internæ oris partes lingua nempe & larynx, figuram suam ex omnibus constituentibus particulis integrā in vtroque capite sortitæ fuerāt. Aspera etiam Arteria ex quolibet capite singula exoriebatur, quæ ambæ paulo post ortū in vnā coalescebant. Verū quod nunc sequitur monstruosum magis est, quam quod vel vnquam viderim, scriptū legerim, aut ab alijs mihi recenseri audiuerim. Immissis enim alterutri asperæ arteriæ canaliculo, pulmones inflari iussi: elati fuerunt vehementer in vtroque latere, vtroque in tres lobulos diuisi, maior erat inferior tres longus latusque digitos transversos, alteri duo superiores pollicis magnitudinē haud superabant. Sed cor ne tantillum quidem vel mouebatur, vel eleuabatur. Id quod mihi quidem nouum minimè visum fuit, rapuit tamen in admirationem non leuē Auditores meos & spectatores, quibus aliud longè persuasum erat. Credebant enim præceptorum à Magistris suis traditorum persuasione, aerem à nobis & alijs animalibus in pulmones receptum, aliquam sui portionem sinistro cordis ventriculo per arteriam venosam pro spirituum vitalium fabrica communicare. Quod falsum tamen esse nō tam animalium maiorum minorumque aliorum, quam humanorum etiam cadauerum pulmones per follē etiam inflati, vt experiēti patebit, commonstrant: cum ne tantillum quidem cor ex inflato aere intumescat, quod tamen si meatus vlli occulti forent & oculo nostro inperceptibiles, iam per fortem aeris impulsione aperirentur. Nam & inuisibiles & alijs medijs impenetrabiles arteriolarum cum venulis anastomoses in *plexu Choroide* & *Rei mirabili* Cerebri, hoc ego solo medio, flatu nimirum, saepe detexi. At creperet potius ac disrumpantur propemodum pulmones violentiā intrusi flatus, antequam cor aerem admittat, necesse est. Veruntamen hoc quod iam dictum, mihi admirationem nullam mouit, sæpius enim eiusmodi spectacula spectaueram

Internæ oris partes.

Inflatis pulmonibus per asperam arteriam cor non mouebatur.

Non videntur meatus vlli occulti intro- mittendi aeris ex pulmonibus in cor.

Quod iam requiritur mirabilis longe est.

Nōstrā osi-
finum quid
in aspera
arteria.

ctaueram. Ast quod nunc dicam, id demum me extra me ipsum quasi rapuit. Cum enim iterum iterumque pulmones inflari curarem, ut preconceptam ipsius opinionem de cordis simul motu facto ex mente eradicarē; toties sub ipso Diaphragmate vtrius instar aliquid subleuari, distendiq. animaduerti. Hæsi diu quid hoc rei, aut monstri potius esset: cum ea in regione nec vllum ex pulmonibus foramen factum, & stomachorū seu vetriculorum ibi sacculos sitos esse nolem, deferri autem ad ciborum marcupia aeris substantiā per asperā arteriam, ea re deniq. totā inuertere rerum naturam, ac partiū animalium seriem mihi videbatur. Quare immisso stylo per asperam arteriam, incepti per longum descendendo illam cultello diuidere, ad mediam thoracis regionem vsq. penetrando. Et ecce mirabile visuleundem ductum siue canalem in vetriculum sub diaphragmate positum definere animaduerti, quod equidē nisi manibus toties palpatum & ipsis quoq. nostris vsurpatum oculis fuisset, nec à nobis adhuc etiam crederetur. Sed & hic Naturæ industriam & admirabile omnipotentis DEI artificium satis superq. stupere non potui: quod hoc ipsum asperæ Arteriæ corpus suo non probe modo instructum esset capite Larynge, nimirum Epiglottide, osse Ypsilonde dicto, & reliquis nodū hunc pneumaticū constituētibus partibus, sed & illud ipsum cartilagineis suis annulis constaret, & aliquò vsq. ad spatiū quatuor forsan transuersorum digitorum eadem substantia protenderetur. Tum idem ductus in alia substantiā omnino mollem ac carnosam, & ut vno dicam verbo, ipsissimā Oesophagi substantiam mutabatur, quæ in ipsum ut dixi vetriculum descendebat ac definebat. Hic iterum non potui nō suspicere & laudare mirabile prouidæ Naturæ ingenium. Hæc enim aspera Arteria non (quod in alijs omnibus fieri tamē videmus) bifurcata diuidebatur, vnū in hunc, & in alterū pulmonem aliū ramū demittēdo, sed recto statim tramite porrecta in gulā, siue Oesophagum transformabatur. Ut tamen & pulmonibus aerē impertiretur, cuius gratia est effecta, filitiores tubulos ex sese in vtriusq. pulmonis lobos superiores, qui ipsi asperæ Arteriæ agglutinabantur, demittebat, per quos & aer in omnem pulmonum substantiam porro ingredi & egredi liberrimē poterat. Hi omnes tubuli siue bronchia asperæ Arteriæ per omnes postea lobos disseminabantur, quod nobis patuit, dum inflarentur iidem & denuo detumescerent.

Curiosa
questio.
An ali hoc
monstrum
potuisset.

Atque hic per transfennam saltem, illius quæstionis quam supra mihi motum dixi, meminero: *An hic vitulus diu superstes esse, cibumq. ac potum per eandem asperam Arteriam, aerē in alijs animalibus destinatā, transglutire potuisset?* Id enim nobis quotidie vsuuenire nouimus, vbi quid inter prandendum siue ex cibis siue potibus ad pulmones illabatur, tussim illico cum suffocationis metu excitari: quæ quid hic sit respondendum, faciliē patere videtur.

Responde-
tur quæstio-
ni.

Atqui ego inconueniens minimē censuerim, per aliquod etiam tēpus hoc monstrum lacte materno lacto ali potuisse. Neq. enim respirationi obstaculo esse debuerat, cū aer ad latera per sua se diuertacula in pulmones recipere, cibus recto interim itinere in vetriculos descendere facillimē potuerat. Et quid si aeris cuius portio non parua cum cibo descendisset, inde mali secutum fuisset? hoc enim nobis frequēter euenire, dum ex angustioris orificij vitro bibimus, experientia testis est, & Hippocrates hoc monuit libello de Flatibus: *Omnia que eduntur & bibun-*

sur, inquit, spiritus in corpus inferunt, aliquando plures, aliquando etiam pauciores: id autem inde manifestum fit, quod plurimis eructationes post cibos & potus euenire solent. Redit enim inspiratus aer foras, quia si eidem Hippocrati libello de Corde credimus, nullum neque ipse, neque aqua homini aut animali alimentum præbent.

Merito autem, inquit, recurrit spiritus & aqua, non enim humana nature alimenta hæc sunt. Quomodo enim hominis alimentum sint ventus & aqua cruda? Idem tamen Hipp. libello de Flat. (vt hoc obiter dicam) contrarium asserit, sic enim ibi ait:

Corpora enim omnia tum hominum, tum reliquorum quoque animantium à triplici nutrimento sustentantur, horum autem nutrimentorum nomina hæc sunt: cibus, potus, spiritus. Ac spiritus quidem qui in corporibus sunt, flatus vocantur: qui verò extra corpora existunt, aer. Qui sanè maximus est in omnibus quæ corpori accidunt, & author & dominus. Sed & vice versa, vt in ventriculum aerem, ita in pulmonem potum descendere voluit idem Hipp. eodem de corde libello. Etenim homo multò maximam

Hippocratis locum controuersum.

partem in ventrem bibit: gula enim siue stomachus velut infundibulum potus copiam & quæcumque volumus, excipit. Bibit autem & in guttur ac arteriam, minus verò & quantulum latere possit per rimam illapsum. Ait etiam ibidem aquam in pericardio contentam ex potu scilicet in pulmonem labente, veluti vrinam cordis esse. Quam mirabilem suam philosophiam his verbis concludit: Hunc itaque humorem cor de

Hipp. dicit pulmonem & cor bibere.

pulmone vna cum aere abducit: aerem quidem igitur, ubi in medetam cessit, necessario oportet retrò per eandem viam qua abduxit, reijcere. Verum humorem partim in culcum ac vaginam suam expuit: partim rursus vna cum aere foras propellit. Solidiorem tamen cibum ceu fænum, herbas, frumenta, legumina, non puto ab hoc vitulo deuorari potuisse. Cum dicto iam loco dicat Hipp. quod operculum Laryngis, Epiglottis, lingua siue minor lingua appellata, ne permiserit quidem aliquid amplioris potus penetrare. Vnde, cum credi facile potuisset, quandoquidem duo capita essent, singula suum habere Oesophagum & asperam arteriam, adeoque quatuor vasa esse debuisse. Hic natura tamen adeò defecit, vt pro quatuor vnum solùm fabrefecerit, quod cibo nihilominus liquido, aerique detrudendo satis fuisset.

Historiam porrò persequamur. Ventriculi igitur post pulmonem, vt iam annotatum fuit, qui quatuor sunt numero, & ipsi ex immisso flatu attollebantur. Quæ autem horum omnium & nomina sint, & officia, inferius expediam, quando de Ruminatione tractaturus dubia quædam authorum loca explicabo. Hoc

interim hic nouisse satis fuerit, in tertio ventriculo plicatiliū serie quadā membranarum conferto, nihil præter sesquiunciam fortè mucaginis cuiusdam reperit fuisse. In quarto autem & vltimo ventriculo vbi chylus absoluitur, & coagulum in lactantibus colligitur, inueniebatur semilibræ pondere humor chylolus quidam, adeò tenax, viscosus, sibiq. cohærens & albicans, vt gluten Taurinum probè amularetur, ita vt ab ipsa etiam madefacta spongia non imbibberetur, sed aqua elui ac manibus deturbari necesse haberet.

Quæ excrementa in ventriculis reperiuntur.

Dubium profectò non leue ea mihi res mouit, quibus in hunc ventriculum vna tanta huius humoris copia perducipotuerit: sicuti & illud, quod totus animalis huius caro omnino acidi lactis odorē spirabat. An dicendū, dum in vtero ex sanguine materno fœtus nutritur, sæpe cum sanguine lac mitteri? Est enim facilis gressus & regressus ab vtero, sanguinis ad vbera & ab his ad vterum,

Tota caro lactis acidi odorē emittebat.

quod fœminæ etiam nostræ philosophicas has minimè edoctæ speculationes nouerunt. Sed hæc patientiorem contemplandi campum desiderant.

Huic igitur ultimo ventriculo *intestina* eiusdem propemodum cum ipso substantiæ, annectebantur; quæ ego haud dissecare volui, cum ex recto intestina sua sponte eiusdem coloris ac consistentiæ excrementum efflueret, quale illi esse videmus, quæ iam pasta fuerunt. *Vitulus* autem hic nec lac quidem à matris vberibus suxerat, cum mortuus editus fuisset.

Dum autem ventrem inferiorem aperiri iuberem, simul *Venam Nutricularem* ex umbilico hepatis insertam constringi curavi, quo illa postmodum proinflando hepate inferuisset. Quæ ubi ex tubulo flatum recepisset, visum iucundum & mirabile dictu, confestim inflatum est *hepar, pulmones, cor, lien* atque ipsi *omnes Ventriculi*: qui, cum vna communi tunica inuestiantur, imponunt alicui vnicum sacculum & non plures esse, existimanti. Hæc autem, qua ratione commigat, in Medicinæ studiosorum gratiâ ex *Iuuenilibus* meis paulo post subiungam.

Quatuor Cordis vasa nec tempus, nec opus examinare fuit, quæ ego alijs vici-
bus in perfectis ac imperfectis vitulinis fœtibus quam exactissimè fieri potuit, perquisiui & descripsi. Corde tamen aperto, & sinistro eius ventriculo inspecto, globulum quendam nigrum, durumque reperimus, carniæ substantiæ similem, adnatum internæ huius ventriculi cavitati, quem ubi discidi, effluxit

sanguis nigricans remanente pelle duriuscula: sanguis ille autem magnitudine nucis moscatae exquisitè sphaericus, ac rotundus prorsus globulus erat. Sed neque in hoc, neque dextro ventriculo sanguinem vllum inuenimus alium, id quod notatione dignissimum censeo. *Vesica* urinaria liquoris sui expers & parua admodum erat. Incisâ illâ, per stylum vas *Vrachon* dictum indagavi, qui meatus manifestè peruius erat. Sumit autem *Vrachos* initium suum ex fundo vesicæ, &

urinam in vesicam ex *renibus* corruatam, dum adhuc in utero vitulus concluditur, deportat ad membranam quandam *Allantoidem* dictam, cum in finem à Natura fabrefactam, ut instar alicuius vtris excrementum illud serolum colligat, donec partus tempore ex utero excernatur. Est autem *Vrachos* ex quatuor illis vasis umbilicis constituentibus vnum. *Secundum* est *Vena Nutricula* quæ sanguinem maternum in hepar refundit, *tertium & quartum*, sunt ambo illæ *arteriæ umbilicales* appellatæ, quæ in descendētis *Arteriæ magnæ* ramos illius vitalē matris spiritum transportant. Quæ omnia vasa hic probè conspiciēbatur.

Lien perexiguus erat, nec singulare quicquam obtinebat. *Reνες* dissili non carnem, sed merum potius congelatum sanguinem referebant. Cohærebant tamen fibris carneis, ita ut quid medium inter carnem seu parenchyma, & sanguinem coagulatum existimarētur. Ceterum interna omnia viscera perbellè habebant. *Testiculi* etiam (masculus enim hoc monstrum fuerat) qui tamen latentes & parui erant, vix Auellanam nucem superabant. Atque hæc fidelissima est *Monstri* huius *Anatome*, quæ summâ, quam adhibere & potui & debui, diligentiâ

trium horarū spacio à me administrata & ab soluta fuit. Qui merito labor meus illi dedicatus sit *Principi*, qui eundem mihi benignè cōmisit. Et cui soli à *Medicorum* flûs gratiæ sint habendæ, si quid utilitatis nacturi sunt, tã ex enarrata historia, quam ex sequētibus meis vberioribus disquisitionibus, quas nunc subiiciam,

quæ

intestina

Avena nutricula inflata quæ partes internæ inflata fuerint.

Cor & quid in hoc inuentum.

Sanguine cor caruit.

Vesica & Vrachos.

Quatuor umbilicalia vasa.

Lien.

Reνες.

Testiculi.

Solius Principis Cardinalis Harberti honoris hic labor dedicatur.

quæ in meis forsan aduersarijs alioquin delituissent ac computruissent.

Sed priusquam has obseruationes meas *Iuueniles* quidem, Naturâ tamen dirigente & dictante scriptas, publicas faciam; rogandus mihi est docilis & studiosus lector, ne ita facile Philosophastris quibusdam fidem adhibeat, tam audacter quiduis negantibus, quod ipsi nec manibus tractarunt, nec oculis vnquam vsurparunt: eam solam ob causam nimirum, quod Veterum illud scriptis aduersari, infringere eorum dogmata, & ob stare authoritati videatur: qui DEO ipsi, & Naturæ leges præscribere, & vim inferre præsumunt, dum missi hi omnia suo arbitratu, cogitatione, & temerario iudicio fieri debere sibi persuadent. Nos æquum est Naturæ, & non hanc nobis se accommodare. Quare tricola omnes eorum sunt rationes, quas *rerum magistra experientia* impugnat.

Experientia potius quam nudis imaginationibus credendum.

Descripturus sum itaque iam *Vitulinam* Anatomen, quam ante hos annos viginti, ea quâ fieri potuit industriâ, exercui, vt fidelio rem quarundam controuersiarum enodationem indè nanciscerer. Vtar autem hic iisdem penè verbis, quæ in meis *Iuuenilibus* scripta reperio; ad quæ si opus sit, etiam lectorem prouoco, ne quis me in alium ea sensum detorquere voluisse, censere possit, vt quæ in *Monstro* hoc euenisse dixi, propterea magis confirmarem. Eadem enim nunc Natura est, quæ ante tot millia annorum fuit: sed nos mutamur, & alia subinde de eadem nobis imaginamur.

Vitulina Anatome.

Cordis igitur *Vasa* hanc sortiebantur constitutionem. *Vena Cava* ex Hepate ascendens Cordi, non aliter in ostium quoddam ante dextrum eius ventriculum, atque in nobis aperitur: & iuxta dextrâ cordis auriculam cum *Arteria venosa*, quæ ad sinistram cordis Ventriculum pertinet, per manifestum admodum rotundumq. foramen continuatur, per quod ex *Cava* sanguis in hanc *Arteriam Venosam* transfluit, minimeq. in dextrum ventriculum influit: & ne in *Cauam* regrediat, membranula subtilis operculi vicem subiens, foramini siue ostiolo illi apponitur. Prope hoc ostiolum, foraminulum longè adhuc minus reperitur, ex quo vena producit *Coronaria* cordis dicta, per cordis basin disseminata. Dexter autè ventriculus humano erat similis, tot carnosus tamè ac fortibus fibris haud præditus. Hæc ambo vasa eiusdè sunt substantiæ; venosæ nimirum, non arteriolæ.

Cordis vasorum venosorum descriptio.

Vena Cava.

Arteria venosa.

Vena coronaria cordis.

Arteriosa autem duo hoc modo se habebant. Et quidem, quod ex his primò in oculos incurrit, omnibus imponit *Arteriam magnam* esse, & ex sinistro cordis sinu ortum ducere arbitrantibus: cum tamen planè contrarium existat & sit potius *Vena Arteriosa* ac superincubat ipsi *Arteria magna*, quæ reuera in exortu atq. egressu suo ex sinistro ventriculo, non est tam magna lataq. atque hæc ipsa vena arteriosa. Cû igitur *Arteria magna* enascitur & egreditur ex Corde, progreditur ad latitudinem transversæ pollicis (in hoc vitulo saltem ita conspiciebatur) deinde in duplo ampliorem truncum, quam ab exortu fuerat, definit. Ex hoc alius ascendit truncus tã amplius, vel paulò minor quam ille fuerat, qui ex Corde emergebat, atque hic est truncus *Arteria magna* ascendētis. Magnus autem dictus truncus partim ad spinam dorsæ deflectens, constituit *Arteriam magnam* descendentem: partim versus cor reflexus illudq. subiens, per dextrum nempe ventriculum, *Venam* facit *arteriosam*: quæ tamen, antequam cordi inseritur, bifurcata singulos ramos in utrosq. pulmones spargit. Dico autem *Venam* hanc *arteriosam* ingre-

Vasa arteriosa cordis.

Arteria magna.

Vena arteriosa.

di cor si exortum eius inspicias, quem ab *Arteria magna* siue *Aorta* nanciscitur, quamvis si officium spectes, melius ex corde egredi dici queat, cum ex dextro ventriculo sanguinem educat in pulmones nutriendos, in nobis iā in lucē oblitus.

Vena arteriosa quis
vlus in foetu.

Si *foetum* verò considerare velimus, iam alium prorsus vsum hæc *vena arteriosa* habet. Hæc enim cum magna arteria in ductu quodam omnino communicat. Vbi etenim Spiritus materni per vmbilicales arterias in Iliacos ramos infusi, per *descendentis Aortæ* truncum ascendunt, & cordi iam vicini sunt, tunc duas ibi statim vias reperiunt; vnam quæ ingreditur *Aortam* partim cor subeuntem, partim ascendentem & caput petentem, in quam quidem viam communem spiritus subeunt, sed cor neutiquam ingrediuntur. Altera via est in venam arteriosam dextro cordis ventriculo insertam, quæ ex eadem magna illa Arteria siue *Aorta* enascitur. Itaque spiritus hi vitales & sanguis arteriosus maternus, ad superiora partim sibi viam parant, partim per venam arteriosam in ambos pulmones disperguntur, in cor verò minimè illabuntur. Evidens autem rei huius ratio in proparulo est, quod valvulæ obstant semilunares, vel *Sigmoideæ* dictæ à figura, quam obtinent. Quare dum inflari curarem magnæ Arteriæ *descendentis* truncum, inflabantur subito & pulmones ambo, & illa ipsa extra cor sita vena arteriosa: cordis interim dexter ventriculus neutiquam movebatur.

Paradoxo.
Spiritus vitales & sanguis in foetu cor non ingrediuntur.

Inflata per
rubulum.
Aorta quæ
partes succurrit
tunc facta.

Est neque hac flatus impulsione sinister cordis ventriculus attollebatur, cum eadem semilunares pelliculæ hic obstarent, quæ egredienti quidem materię patent, ingredienti sese opponunt. *Statuendum* itaque (licet plurimis visum paradoxum fuerit) hoc erit: *in cordis ventriculis nec spiritum nec sanguinem vllum in foetu contineri*. Nam cur ex *Vena cava* in dextrum ventriculum sanguis re-funderetur, cum in eodem existens *Arteria venosa* illum recipere & ad pulmones (quod tamen in adultis semper fit) deferre haud valeat? quæ spiritu vitali ex *Aorta* sibi communicato, vt diximus, turgent.

Obiectio
adversus
hoc paradoxon.

Est inquires dextro cordis ventriculo *Vena Cava* sanguinem infundit: manifestissimè enim ante illum panditur. At verò aliud autopsia conuincit: *cava* enim non in ventriculum per pelliculas siue valvulas illas tricuspidales sanguinem suum deponit (quod tamen fit postquam animalia nata fuerunt) sed in cauernulam illam ante dextrum ventriculum positam, quam ego *Antecameram* non satis Latina voce, appellare soleo: qui statim in *Arteriam venalem* & *coram*ine satis grandi, & substantiâ eadem sibi proximam, continuam, similemque recipitur, & ad pulmones utroque ablegatur. In *sinistro* etiam *Ventriculo cordis*, nullus spiritus stabulatur: neque enim ex *Arteria magna* in cor aditus patet, semilunaribus impeditus à valvulis, sed spirituum pars *Arteria magna ascendenti*, pars *Venæ* committitur *arteriosæ*, ex qua in pulmones fit transumptio.

Alia Anatomie Vitulina.

Ex inflata
vena Nutricula,
Hepar cor & pulmones inflati.

Atque hic, vt firmiorem verbis meis fidem adstruam, ex alia *Vitulina Anatomie* non minus claras, quam iucundas demonstrationes promam. Eodem ipso die, quo iam scriptam confeceram administrationem anatomicam, aliam ex Vaccino vtero *vitulum* exemptum artificiosè secui. Hic autè vix spithamam siue palmum sua longitudine superabat. Huius ego cum imprimis venam curassera inflari *Nutriculam*, inflatum simul est *Hepar*, *Cor* & *Pulmones*. Ex *Vmbilicali* enim hac vena in *Portam*, ex qua in *Canam*, ex *Cava* in *Cordis* dextrū nō quidem *Ventriculum*

triculum, sed huic antepositum sinum, ex hoc per foramen in Arteriam venalem extra cordis sinistri sinum positam, è qua demum in pulmones.

Iussi inflari similiter Umbilicales arterias: statim intumuit Hepar, inde Pulmones, sed Cor minimè motum. Hepar quidem propter arteriam satis grandem ex descendenti Aorta truncò sibi communicatam; Pulmones verò propter Venam arteriosam ex Aorta originem sumentem: sed Cor haudquaquam, quia, neque ex Aorta, neque ex vena Arteriosa in hoc aditus vllus patet.

Inflatis arterijs umbilicalibus non cor sed Hepar & pulmones inflati.

Præcepi demum vt Aspera arteria & ipsa inflaretur, & statim mirè elati fuerant Pulmones, qui cum aliàs rubri admodum essent, & carne potius solidiore quam spongiformi præditi; iam albicantes tamen subitò, & spongiosi fuerunt effecti. Tumefieri & Cor visum est: cuius sinistrum ventriculum datà operà incidi paulisper, ex cuius foramine cum spumoso quodam sanguine aer exiit. Quod ego quidem contigisse existimo, non quòd sanguis in sinistro illius ventriculo vllus contineretur; vt nec in alijs visus est fœtibus, sed quòd vi quadam insufflationis in tenello adeò corpusculo, ex Arteria venali rupta, quæ à Caua sanguinem receperat, in cordis hunc sinum cum ipso aere compulsus fuisset. Cum tricuspides præsertim illæ membranulæ siue valvulæ sint duæ tantum, & tam extra quàm intrò meanti humori non multum obstant. Dexter autem ventriculus, quantum ego animaduvertere potui, nequaquam inflabatur.

Inflata aspera arteria pulmones inflati & cor parum & cur hoc

Hic commodè admodum illam Venam arteriosam cum Arteria magna communionem notare potui. Si quis enim in huius descendentem truncum dextrè stylum immittat, sursumque porrigat, tres reperiet vias: quarum vna in ascendentem Aortæ truncum pertingit: altera sinistrum cordis ventriculum ingreditur, & est ipse magnæ Arteriæ exortus: tertia versus dextrum cordis ventriculum abit, & venam arteriosam constituit. Qui tamen tertius hic ductus exiguus cum sit, in natis iam animalibus facilè coalescit; atque sic spiritus, cum non possint amplius postea per hunc meare, sursum ac deorsum saltem, dum ex corde per Aortam scaturiunt, per huius truncos ferantur necesse est. Memini me hunc ductum in adultioribus hominibus ita vietum & euanidum reperisse, vt ligamenti instar Aortam & venam arteriosam colligaret: Videre simul in hoc corde erat venam coronariam & Arteriam coronariam, quæ statim ex Aorta enascitur, vbi hæc ex corde egreditur.

Communio venæ arteriosæ cum Arteria magna.

Arteria coronaria.

In neutro cordis ventriculo sanguis aut spiritus vllus visebatur. In primo fœtu aqua in pericardio contenta instar loturæ carnis erat: in hoc vltimo nulla obseruata fuit, nisi forsàn iam effluerat. Est autem de sanguificatione & spirituum vitalium vt in fœtu peragitur, procreatione & distributione hæc mea philosophia: quam in Iuniorum gratiam saltem Medicorum, qui in Anatomicis minus sunt versati, proponam, & prouectiorum in hac arte simul calculum expectabo. Nec vitio mihi verti velim, siquid in scriptione hac vt difficillima, ita vtilissima repetiero, non satis enim dicitur, quod bene dicitur. Ex diligentissima igitur hac autopsia non in Animalibus modò, sed Infantibus quoque habità, sic ego speculari soleo. Sanguinem venosum ex materni vteri venis per Nutriculam ad Hepar in Portæ venæ ramos per ipsum dispersos conuehi: ex his in Cauam, ex Caua in partes inferiores per descendentem truncum aliquam

Nullus sanguis in cordis ventriculis.

Authoris speculatio de sang. & vital. spirit. generatione in fœtu.

Quid de sanguine agatur.

aliquam huius sanguinis portionem pro nutriendis illis partibus, alteram vero ad superioris corporis membra euehi, & in itinere hoc quidem, Venam eandem cordi aperiri, & sanguinis partem in ostium illud, cauernam, siue antecameram iam dictam effundi, reliquum sanguinem thoracem, caput & artus petere superiores. Nullum autem sanguinem cordis dextrum ventriculum ingredi, cum nullus ipsius ibi usus sit. Neque enim ut hic attenuetur, veluti materia pro spirituum vitalium in sinistro ventriculo generatione; spiritus enim in fetu corde nulli generantur, sed à matre subministrantur. Neque ut cor hoc sanguine nutriatur, huic enim vsui Coronaria dicta vena seruit, quæ per cordis substantiam dispergitur: quin neque in nobis iam sanguis in sinu cordis effusus, nutriendi officium habet. Is autem iam dictus ex venæ Cavae apertione sanguis in ostio hoc collectus, statim per foramen iam supra descriptum in Arteriam venalem Cavae non contiguam hic, sed continuam prorsus transcendit. Et licet hæc Arteria venalis ad sinistram cordis sinum pertineat, sanguis tamen hic receptus eundem sinum minimè ingreditur: est enim hic foraminis coactus extra utrumque cordis ventriculum, & Arteria hæc venosa bifurcatur, & in ambos pulmones statim ramos emittit: quare immediate receptus in hanc sanguis, pulmones nutriendi causa subit. Quis enim eius in sinistro ventriculo usus esset, cum spiritus vitales in hoc neutiquam conficiantur? Arteria autem *Vmbilicales*, ubi maternum spiritum vitalem ad *Iliacos ramos* conuerterit, suo satisfecerunt officio. Hic autem per Arteriam magnam descendentem ascendit, & ad ascendentem Aortam supra Diaphragma peruenit: huc ubi delatus, iam cor, quod verum est vitalium spirituum domicilium, ingredi ipsum æquum foret. Veruntamen huic ostium cordis sinistrum pulsanti, accessus denegatur; valvulae enim sese opponunt illæ semilunares, quæ egredientibus quidem sanguini & spiritui aperiuntur, ingredientibus clauduntur. Quapropter pars horum peregrinorum, & à matre fabricatorum spirituum, per Aortam ascendentem superiora petit, pars in Venam illabitur arteriosam, quæ & huius Aortæ propago est, & eundem cum ipsa substantiæ modum (ut Medici loquuntur) obtinet.

Quid de
spiritibus
hic mater-
nis.

Cur Aortæ
corpus in
adultis sit
durius quàm
in fetu.

Obiectio
aduersus
dicta.

Responsio.

Non sum tamen nescius: Aortæ in adultis corpus paulò durius esse, quam in Venæ arteriosæ; quod inde provenire credibile est, quoniam illa, in animali extra uterum matris constituto, perpetuis non motibus modò agitur, sed spirituum vitalium quoque copia repletur, & partes obambulat non tantò frigidiore, unde durefcit magis quam Vena arteriosa, quæ extra pulmonum & cordis situm non protenditur. In fetibus certè & recens natis ego nullam horum differentiam vasorum, si duritiem spectes, animadvertere potui. Hæc autem vena arteriosa & ipsa in ambos pulmones ramos diuidit, maioreque & vero suo trunco, in dextrum Cordis ventriculum implantatur. Itaque spiritus illi aduentitij similiter pulmones subeunt, in dextrum autem Cordis ventriculum nulli descendunt, quia & hæc non aliter Vena arteriosa, atque Aorta, habet valvulas immissioni oppositas, emissioni patentes.

Attamen cor inquit, vivere cum debeat, vitali haudquaquam spiritu frustrari conueniens fuerit. Neque hoc ego inficior. At huic vsui arteria suff-

ficat coronaria appellata, per cordis basim probè dispersa, quæ riuulos suos etiam ad intima transmittit, & ipsa instar venæ huius nominis, extra cordis ventriculos ortum suum nanciscitur ab Arteria magna. Et quæ necessitas quæso cogit, ut per magnam Arteriam in sinistram cordis sinum spiritus vitales intromittantur, cum iam fœtui ab utero illos materno sufficienter subministrari, nec in corde fœtus elaborari debere, probauerimus? Sed neque per Venam arteriosam in dextrum cordis ventriculum spiritus ullus penetrare, aut debet, aut potest. Non potest, quia obstant valvulæ, quæ ab interna cavitate foras aperiuntur, exterius verò ad interna eunti cuicunque rei clauduntur. Nec debet, in dextro enim hoc sinu spiritus vitalis non habet locum, in quo si ullus est spiritus, hic naturalis potius est ab hepate huc transmissus, qui tamen in animalibus an detur etiam, & à Galeno & alijs viris doctissimis hucusque dubitatum scimus.

Atque postquam huc peruenimus, quod in alio quodam vitulino fœtu memoratu dignum animaduerti, ut studiosis Medicinæ meis gratificer, nec hic retere pigebit. Cum igitur abscissis umbilicalibus vasis ex Vacca recens matris utero fœtus extractus ut mortuus propemodum, in terra iaceret, Lanio noster duas ex umbilico propendentes nobis & quidem pulsantes arterias demonstravit, quas ubi stupens lætusque admirabar, aperiamus inquam, thoracem, ut quâ ratione cor pulsui huic respondeat disquiramus. Appenso igitur per posteriores pedes ad parietem fixum clauum fœtu, & ventrem & thoracem per lineam rectam discindendo quàm citissimè aperui. Et ecce movebatur tunc cor, & quidem eodem quo arteriæ umbilicales, rhythmo; nulla tamen seruata inter systolem ac diastolen proportionem vniuersali. Solebat videlicet aliquando ter quaterue, ac pluries etiam cor pulsare, deinde ad sex octo vel decem quocunque pulsationes subsistere, rursusque ad pulsum redire, tamdiu postmodum quiescere, donec ego illud solo cultri cuspide tangendo, excitarem, quem ut primum tactus sensum percepit, moueri capit, atque sex vel plures pulsationes reiterans, ad quietem demum redijt: iterumque vel cultro vel digito saltem meo contactum ad dilatationem fuit excitatum. Quinimo intra meam contentum palmam, hoc corculum pulsauit, qui motus post apertum omnino sternum ad horæ quoque quadrantem durauit, diutius forsitan duraturus, nisi cordis superficiali vultusculum leuiter inflictum fuisset. Cum autem *Cordis mucro* hoc situ deorsum penderet, in ipsa cordis diastole siue dilatatione ipse ad superiora retrahatur. *Respiratio* quoque, quod hic simul notandum censeo, nulla fiebat, cum pulmo maneret immobilis, & Diaphragma ad apertum ac dilatatum pectus ipsum quoque disruptum esset.

Inuoluta
de motu
cordis in
fœtu obser-
uatio.

Cor ad sen-
sum tactus
tam immo-
tum fieri
pulsabat.

Mucro cor-
dis in motu
rursus tra-
hitur.

An cor in
fœtu ad-
huc con-
cluso in
utero pul-
set alibi ex-
pedietur.

Nolo hic contentiosius controuersiam illam. An cor in fœtu pulset, agitare, quæ commodiore à me loco expedietur. Qui interea vtrarumque partium rationes nosse velit, legat Andreæ Laurentij Anatomen & Ioannis Riolani filij Anthropographiam, quorum hic cordis motum in fœtu probat, ille negat.

Ex his nisi fallor, facile quicunque rationem indagabit, cur in monstroso hoc nostro vitulo inflata *Nutricula Pulmones* & *Cor* eleuarentur: non ita facile tamen, cur simul & *Lien* & *Ventriculi* ciborum receptacula dilatarentur. De *Liene* hæc causa

causa assignari poterit, quod vena nimirum hæc vmbilicalis siue *Nutricula* sit manifesta ipsius *Venæ Portæ* ramis autem illi *Splenici* siue venę *Lienem* aduen-
tes, & ipsæ ad *Portam* pertineant: utrobique igitur flatus non difficulter per-
meabit. Obscurius adhuc, cur quatuor illi ventriculi seu stomachi inflarentur.
An hoc fieri potuit per venam insignem quæ ex *Liene* in ventriculum defluit
Vas breue appellatam? quam ego tamen hic non ita ut in humanis olim ca-
daveribus exactissimè feceram, indagavi. An verò hoc etiam non extra omnem
est improbabilitatem, flatum hunc in hepate ex *Nutricula* receptum, per meatus
illos *Cholodochos*, siue *Bilis* flauę expurgandę vias in *Duodenum* appellatum intes-
tinum fuisse conductum, & ex hoc *Ventriculos* subiisse? Et hoc ut suspicer saltem,
quam in *Bouis hepate* exercui Anatome, mouere me potest, quam nunc de-
scribam.

Quomodo
bilis ex he-
pate ad
duodenum
feratur.

Cum in bouino itaque hoc hepate *bilis* flauę ductus obseruarem, noui
quam plurimas eorundem in hepatis superficie, versus vesiculam *Fellis* exor-
rentes, ex interna tamen hepatis substantia originem suam desumentes appa-
rere. Hæc autem differentia notari poterat: quod ex parte hepatis crassioris
profundiores magis ductus scaturirent, in tenuiore verò eiusdem portione mi-
gis essent superficiales. Hi omnes demum coeuntes prope collum seu ceruicem
vesiculæ *Fellis* in ramum vnum desinebant, qui per obliquum latus in *Duo-*
denum intestinum, non inter tunicam ac tunicam, sed in ipsam intestini tunicam
hians ferebatur. Erat autem manifestissimus hic instar fistulæ protuberan-
tis ductus, qui magnitudine quemuis crassissimum scriptorium calamum su-
perabat; valuula huic nulla tamen adiacebat: verum ipsa protuberantię huius
substantia conuiuebat, quæ turgente intestino obstabat quo minus *bilis* ad
hepar remearet, non autem quin noua semper ex Hepate huc corrueretur *bi-*
lis, impedimentum vllum procreabat.

Alia quæ-
ritio de *Bi-*
lis ductu
ad duode-
num alio
loco deci-
detur.

Ratio pro-
babilis cur
ventriculi
inflati à *Nu-*
trricula in-
flata.

Poteram hic forsitan illas Anatomicorum rixas sopire, quibus altercantur in-
ter se plurimum, an ex hepate potius via recta ad intestina, quam ad *Bilis* prius
cystim, & ex hac postea in eadem flauus ille, amarus & acris naturæ pro quoti-
diano datus clystere humor fluat? Sed tædiosus nimium essem: hoc igitur hæc
nobis iam probasse ex anatome fuerit, meatum manifestissimum in *Bubulo* si-
tem genere ex hepate in intestina dari, in quæ flatus receptus, forsitan ventriculos
ipsos replere ac distendere in hoc monstro nostro potuit; nisi quis hoc ipsum
non minus, quam reliqua quæ memorauimus, monstrosam dicere maluerit.

Animalcu-
la circula-
ria vesicu-
lae *Fellis* ad
nata.

In hoc eodem bubulo hepate insoliti quidpiam simul conspexi, quod tale
fuit. Inuenimus in ductibus illis bilem, ad suam vesiculam vehentibus, ani-
malcula quædam plana, circularia, magnitudine & figurâ *Plum* florem referen-
tia, coloris liuescentis, crassitie vnguis substantiam æquantia. Hæc exor-
cumferentia ad centrum se contrahébant, in quibus nec cauda, nec caput ap-
parebat manifestum, contracta ita manebant, duplo quidem crassiora, sed si-
mul tamen minora ac restrictiora efficiebantur. Hæc nostro optime nota *Lani-*
ni erant, qui eadem *Italice* *Biscoli* nominabat, & quando adessent, prauum
vaccis & bobus dispositionis signum esse, & ob id nec hunc bouem à tribus iam
diebus fænum comedere voluisse, nobis affirmabat.

Sed quod ego hic admiratus valde fui, hoc est, quod Galenus in libris de simplicium medicam: facultatibus docuerit, amarum laporem adeò viventibus omnibus inimicum atque contrarium esse, ut in *Lacu Asphaltite*, ob cuius aqua amaricem, nec animalia, nec plantæ etiam vivere velint. Hæc tamen animalcula amarum hunc adeò aueant trahantque succum biliosum, ut ex illo generari, simulque nutriri & vivere ament. In alijs enim hepatis venis, ubi dulcior est sanguis, nulla reperiiebantur: sed sub ipsa vesicula, ad ipsius ceruicem, quò pertingit internus quidam ductus, tam copiosa viscebantur, ut pulicum instar suam ibi prolem gignerent, alerent, & quinquagenarium numerum excederent. Ex maioribus autem illis viventibus & sese mouentibus vermiculis septem pluresue numerabantur. Sed & hoc obseruauit. In *Vena* scilicet *Cava* sanguinem calentem quidem adhuc, veruntamen iam grumofum, vibrantem ac palpitantem quamdiu caluit, motum habuisse; qui ubi refriguit, & ipse motus cessauit. Quod forsitan alicui argumento esse poterat, & in ipso sanguine venoso non deesse spiritus naturales, id quod in dubium à multis tamen reuocatur.

Iam quibus tam iuniorum, quàm veterem authorum paradoxon assilimari queat, quod de corde hætenus asseruimus, porro demonstrandum fuerit. *Hippocratis* quidem hic fidem implorare, aut contrariam eius metem indagare superfluum iudico: rudis enim adhuc ipsius tempore anatome fuit, quare tam exactè hæc explorata apud eundem minimè reperimus. *Galenus* primus dilucidum vasorum in fœtu quæ cordi & pulmone seruiunt, nobis doctrinam reliquit, quem tanti *Andreas Laurentius* in Anatomicae suæ Historiæ lib. 8. quæst. 25. fecit, ut vesano quodam contradicendi studio, aut ambitionis stimulo agitari censeat illos, qui hic saltem eidem reclamant. Cum tamen is ipse Galeno 6. de vfu part. cap. vlt. cor in fœtu dilatari & constringi asserenti, egregie aduersetur.

Fateor mehercle præclare Galenum in plerisque de Vfu part. hum. corp. libris philosophatum fuisse: hic tamen experientiam à nobis allatam omnino ipsi refragari existimo, siquidem Arteria magna inflata cor minimè attollitur, quod signum est, nec flatum quidem, nedum sanguinem spirituosum, seu vitalem in sinistrum cordis ventriculum penetrare, quod *Galenus* tamen facile, & cum hoc ipse *Laurentius* crediderunt. Hæc autem concepta sunt Galeni verba lib. 6. de vfu part. cap. 21. Quocirca mirari amplius non oportet, si, cum cor neque sanguinem neque spiritum mittat pulmonibus, neque totius corporis arterijs suppeditet, ut pers. Etis, ad solam propriam vitam quam paucissimo spiritu indiguerit: quem maxime quidem ut opinor, ex ipsa etiam magna arteria ducere poterat: nam membranarum epiphysis (ut antea ostendimus) non ut nihil omnino, sed ne multum neue repente ac simul in ipsum quippiam immigret, à natura fuit inuenta. Ast ego neque repente, neque pedetentim spiritum cor ingredi, flatum (cui omnia patent occulta quoque, maxime oscula) argumento deduxi. *Simonis Petrei* & *Francesci Rossati* nobis aduersantium medicorum Gallorum opiniones, iam dicto libro implemet *Laurentius* confutat. Cuius tamen ratio non satisfacit, aliquam ideò spiritus vitalis portionem ex Aorta in cordis cauitatem migrare, ut hoc & vita & nutritio ipsius fomentetur. Hæc enim à vena & arteria Coronaria sufficienter præstantur,

Mirum quod in humore amarissimo nascantur & nutrantur.

Sanguinis calidi motus

Quibus nostra sententia de generat. spirit. vitalium sit paradoxa.

Quanti facienda sit Gal. auctoritas in hoc nostro paradoxo.

Petreus, Rossato & Laurentio nostra quæ sententia est paradoxa.

Laurentij
ratio refel-
litur.

Constant.
Varolius
exactiss.
Anatomi-
cus.

Huius opi-
nio nobis
opposita
de valv.
cordis. de
fœtu.

Hæc auto-
phtis refuta-
tur.

Galenij
Laurentij
& Varolij
error vo-
de ortus
fit.

Conclusio
huius no-
stra cōtro-
uersia.

tur, quæ per cordis substantiam disseminantur. Nam neque sanguis in cor-
dis ventriculis, ut dictum est, inuenitur; neque extra venas iam & arterias
elapsus; iterum in substantiam cordis imbibi & dispergi debet, nec sanguis &
spiritus in cavitatibus illis inanibus, cum cor publico haud munere tunc fun-
gatur, ut reperiantur, necessitas vlla cogit.

Sed longè paradoxa magis Constantio Varolio hæc nostra sententia visa fuisse.
Cuius ego de *Resolutione corporis humani* anatomicum libellum tanti assumo, ut
in hoc non Tyrone modo, sed profectiones quoque in hac arte, quod addi-
scant, repemuros esse non dubitem. Hic igitur singulari suo quodam de qua-
tuor cordis vasis modo philosophatur, & omnia hoc officij præstare affirmat,
ut contrariis motibus tam inferant, quam efferant ex corde materiam. Per *Aor-*
tam, ait ille, sanguis incultus sinistram petit sinum, max. absolutus inde reuertitur
cum alio sanguine per totum digeritur. Neque hoc in auram hanc vitalem solum-
modo spirantibus, sed in utero quoque latitantibus adhuc animalibus, fieri aucto-
mat, ut lib. 4. cap. 5. eiusdem videre est. Si ergo, inquit, ut omnes concedunt,
sicut negare non possunt, in fœtu sanguis arterialis, extrinsecus à matre transmissus, per
lumborum arterias sursum ascendit, cordisque sinistram cavitatem ingreditur, quæ
causa in nato hoc modo non procedit? Vbi quidem pro confessio scribit Varolius,
quod Natura tamen negat, sanguinem arteriosum in fœtu sinistram cordis
sinum ingredi, cum nec flatus quidem ab hoc per magnam descendentem
Aortam inflatam admittatur.

Galenus lib. 6. de Vsu part. cap. 20. partim ignoscendum, partim succens-
dum illis esse scribit; qui eundem valorum cordis usum esse arbitrantur ani-
malibus in utero gestatis, qui in lucem iam editis præstò est. Ignoscendum
quidem quod hic sophistas non agant, nec verbis ludant: succensendum, quod
in dissectionibus fuerint negligentes. Atqui nolim ego exercitissimos ambos
hos in sectione Anatomicos Galenum & Varolium hac culpa implicari, & ne-
gligentiam in ipsa secandi sedulitate argui, quos ambos tamen lapsos fuisse supe-
rius ostendi. Non quòd sectione non omnia rimati sint, sed quòd, ut ego
conijcio, insufflationis industrià vñ non fuerint, quæ sola Varolium docere
potuerat, non confertim per descendentis Aortæ truncum sanguinem ar-
teriosum ex matre haustum, sinistram cordis sinum petere: Galenum quo-
que ac Laurentium admonere, non paulatim spiritum vitalem subire, quod
valvula nempe in Aorta opponerent se etiam flatui, nedum crassiori ali-
cui corpori. Sed in sectione quoque fortassis hallucinati fuerunt, cum in
neutro cordis sinu, in fœtibus ipsis, sanguis reperiatur siue venosus, siue
arteriosus.

Quid igitur nunc aliud agam, dicamue aduersarijs meis, quàm ut ipsi
met. Galeni verbis, laudato iam loco scriptis, respondeam ipsidem, & longiorē
hanc tandem controuersiam finiam? At natura, ait ille, sine tumultu & da-
moribus suam indicat æquitatem: quam certò scio omnes, qui vel audient, admiratos
quidem, ac non aequè magnam certè aures præbent admirationem, ac oculi: prouide-
faciendum est, ut non hac modo, sed quæ etiam memorantur alia, nostrismet oculi in-
tuentes experiamur.

Libet nūc ad arcaniora Naturę penetralia properare, hoc est: Vterum ipsum contemplari, in quo veluti domicilio suo, vitulinus foetus cōcipitur, gignitur & conformatur. Quę quidem, quò secretiora & mirabilia sunt, DEI & Naturę opera, eo à plerisq. negligūtur magis, aut minus certè peruestigātur. Satiū enim eile non paucis etiā Medicis videtur, omīssa rerū (quī nerui sunt in causis) diligētiā, quodam inani circa voces studio cōsenescere. Cum autem animi gratiā vacantes subinde vteros inspicere mihi cōtingeret, vt simul quę esset cum humano discrepātia, & an Duces nostri in arte Anatomica, probè omnia annotassēt, addiscerem: accidit, vt diligenti sectione hęc animaduernerem. Clem. enim Alexandrini consilio, non inodo cibum, quod Hipp. suaserit, sed etiam cognitioni existimaui debere laborem præcedere. Reperi nimirum, tres manifestissimas in vitulino foetu tunicas, *Allantoidei*, *Chorion*, & *Amnion*. Et Allantois, quam vitrem quendam dices aqua plenum, nō aliud erat quam membrana oblonga, transparent, peritonæi inītar subtilissima, nullis vsquam vasis, aut spongiosis illis carūculis (de quibus mox dicturus sum) (*chorio* alligata: sed sibi omni ex parte libera, aqua limpidissima repleta, Hęc autē aqua nihil est aliud, quā serum vrinariū, quod ex vesica foetus per *Vrathō*, siue vrinaculū dictum vas, in hęc deriuatur. In hac enim *Allantoide* foramē mihi visum est, post quā vmbilicum abrupissem, ex quo effluxit aqua siue vrina illa, veluti per fistulā aliquā prorumpē: hac incisa tunica, omnis illa effusa est aqua, quę librarū forsan septē pōdus superauit. Erat autē pilis carēs foetus, & lōgus spirhamas siue palmos tres, quē periti huius rei laniones septimestrē fuisse iudicabāt. Sed & præter dictam hanc *Allantoidis* aquā, inciso (*chorio* & *Amnio* prius alia effluxerat, quę duas facile libras æquabat.

Verum, priusquā vltius progrediar, hoc nouisse non abs re fuerit, apud Hipp. *peritiam* de *Allantoide* vrinę in foetu capsula, nihil reperiri. *Galenus* diligentior Sine nostro Anatomicus, hanc perbellē cum duabus alijs descripsit tunicam 15. de Vsu part. cap. 4. Toti enim animāti, inquit, dum adhuc vtero geritur, membrana tenuis rōndiq. est circumiecta, quam *amion*, id est, amiculum appellant, foetus velut sudorem excipiens. Huic autem extrinsecus tenuior alia incumbit, quam *amion*, id est, intestinale nuncupant, in ipsius *vesicam* perforata: quę & hęc in se ipsa colligit, vsq. ad partum, ipsum velut foetus lotium. His autem extrinsecus in orbem rōndat, id est, Secunda, sunt circumiecta, matricem totam intrinsecus subtingentes, vt quod ipsis subest, nullo pacto matricem contingat: per easque medias foetus matri connectitur. Et subsequente capite circa initium, eadem de *Allantoide* affirmat, quam intestinale ideo appellatam voluit, quòd similitudinem, cum *amion*, id est, intestinis figurā sua gerat.

Quę quidem, cum *Galenus* de omnium animantium foetibus audacter pronunciet, humanum certè, de quo maximè in his libris ipsi sermo est, nō excepit. Atqui nos *Allantoide* carere humanos foetus *amion* didicimus, in quibus præter *amion* & *Chorion*, membranā reperire aliam non licet. *Placenta* enim illa vtericam, mera potius carnosā massa est, quā membrana, & quę vrinę continendę minime inferuit. Et quid? cum nec omnia animalia *Allantoidem* habeant. Solis perne conigeris eadem tributa esse cognoscitur. Ex quo non incongrua forsan, coniecturā deduci videtur, *Galenum* bouinos & ouillos foetus cum sæpius secuisset, in quibus prædicta tunica manifestè locum habet, in animum sibi suum innoxisse, eandem in humanis quoque reperiri debere, quos sectione, vt mihi

Arcana Naturę opera diligentius essent peruestiganda.

In vtero vacemus & fixa quę sint vita.

Allantoidis descriptio.

Hipp. de Allantoide nihil. Gal. plura habet, sed fuit deceptus.

Allantois in humano foetu nulla est, quod Galenus ignorauit.

persuadeo, nunquam attigit. In his enim illam, quæ farcimen seu intestinum tenet, aqua repletū referat, nemo Anatomicorū, si probè inquisiuit, unquam vidit. Et hanc quidem coniecturam meam firmiter stabilit eiusdem. Lib. De semine cap. 10. Galeni autoritas: cum enim quæreret, cur *Allantois* non à natura bene similiter, ut *Chorion*, effecta fuisset? responder hoc ideo cōtigisse, quia farcimen semen, ex quo hanc *Galenus* membranam fabricat, sit longè minoris quantitatis, quàm maris. Non poterat igitur, ait, & in latitudinem, & in longitudinem extendi intestinalis, sed longa necessariò, cum *Uterisq. vulvæ cornibus appensa sit, extitit, atque, & merito, & necessariò angusta evasit.* Vbi ad vnguem cornigerorū nobis animalium, cornibus similiter præditum vterum, & exactam in illis intestinalis huius tunicæ situm figuramque depinxit.

Capiuac-
ceus cum
Galeno er-
rare vo-
luit.

Miror equidè exactissimum *Capiuacceum* ita mordicè hanc *Galenus* sui sententiam arripuisse, ut cum hoc errare, quàm cū Natura bene sentire, maluerit. Hic enim *Præctices* suæ lib. 4. cap. 5. quæcūq. dicto loco de triū harum ex semine generatione membranarum, *Galenus* in humano sibi foetu finxit, ipse ambabus, ut dicitur, vlnis est amplexatus.

Aquapen-
dens cele-
berrimus
Patauinus
Anatomi-
cus.

Oculatior fuit *Hieronymus Fabricius ab Aquapendente*, celeberrimus *Patauinus* olim Scholæ Anatomicus, quæ vix ipsi parè hac ætate reperiet. Hic igitur egregio suo de *formato Foetu* opere, Parte secunda, cap. 5. & *Homines, & Canes, Felines & omnia prorsus animalia vtrinque* dētata *Allantoide* destituta esse optimè animaduertit. Veruntamē excernendę vrinę, cum vasculum quoddam necessariò eidē, à Natura fabricari debuisse æquum fuerit, hoc autē non sit intestinalis illa tunica, quæ ut iā probatum est, non cunctis cōcessa animantibus fuit, data autem omnibus illa fuerit, quæ *Chorion* dicitur: in hanc *Aquapendens* sententiā inclinat, *Chorion* in ijs animalibus vrinæ cōceptaculum esse, quæ *Allantoide* destituuntur. Et libro quidē iā laudato, cap. 4. suum ingenuè errorē fatetur, diutius se credidisse, sudorē & vrinā cōmixta, à tunica quæ *Amnios* dicitur, excrementa contineri, in vtrinque dētatis, donec tandē anno 1592. in *Cambus* certior factus fuerit, sudorem quidē sub *Amnio*, sub *Chorio* autem vrinæ serum adseruari. Hoc idem in homine fieri, testem etiam *Fallopium* laudat. De *Cambus* quidem hoc experimentum affert Parte prima, cap. 10. Si *Catulum*, inquit, capite apprehenso suspensum teneas, loquidū apparebit duo excrementa, ut puta *Urinam & sudorem in distinctis tunicis loquidū contineri, Urinam quidem in Chorion inferius, sudorem verò in Amnio superius.*

Aquapen-
dens sen-
tentia de
loco vrinę
& sudoris
in foetu hu-
mano.

Verum enimvero, sint vel non sint vera, quæ de catulis *Aquapendens* affert, in humano certè foetu ego meos quoq. oculos habui. Cū enim anno supra mille-
simum, sexcentesimo octauo, in *Noscomio Beatę Marię de Consolatione* dicto, in Vrbe, inter ceteros præsentē eiusdem loci primario Chirurgo, nunc Medicinæ etiam Doctore *Prospero Cichino*, octimestris & omnino perfecti, verū cū matre mortui foetus masculi Anatomen instituerē, & pictoris operā diligentia quā designandis puelli situ, tunicisq. vterer, hæc de foetum obuoluentibus membranis, & inter has, aquam continentibus mihi haud oscitanter obseruata fuerant, nam ut omnia hic persequar, nec locus nec tempus permittunt.

Experien-
tia aduer-
sus *Aqua-*
pendentem
ab authore
producta.

Afferā autē hic eadē penè scripta, quę in meis *Iuuenilibus* legūtur. Neq. malis verò nunc verborum ambagibus, quid per *Chorion & Secundas*, sine *Secundam* intelligendū apud authores veniat, disputabo, quæ partim apud *Aquapendentem* videri

videri possunt, partim, si DEVS vitam prorogauerit, in meo de prima Hominis vi-
ta, opusculo discutiam. In conspectum igitur mihi primò venit, inter secundinæ
partes placenta illa *uterina* appellata, quæ in hoc fœtu quasi quadrata erat, obtu-
ris tamen formata angulis, æquè lata ac longa, septem circiter transversorum
digitorum, in quam umbilici vasa desinebant. Videbatur autem massa quædam
hæc esse, ex venis, arterijs & coagulato quodam sanguine composita, magis
quidem Lienis carnem, quam Hepatis; sed magis adhuc virilis pudendi sub-
stantiâ discissam æmulans, crassitie, quæ est auricularis digiti, coloris rubicundi
& plumbei, propter vasorum congeriem. Placenta hæc veluti scutum anteriori
fœtus parti obtenditur, à collo incipiens, manus, brachia & pedes omnino con-
tegens nam fœtus ferme totus cooperitur, cū incuruatus sit, ideoque brevis ad
modum existat. Ex anteriore itaq. fœtus parte, sola facies, nec illa omnino libera
cernebatur. Superficies illa, qua vteri lateribus placenta adhærescebat, aspera, ru-
bra, carnea ac, ut iam dictū, sanguinea erat, nulla enim ibi mēbrana adest, sed ar-
teriarum ac venarum orificia, in hac placenta vasorū vteri osculis agglutinaban-
tur. Altera autem, quæ fœtum respicit superficies, lævis ac polita apparebat, quia
membrana obducitur, quæ vasa ex umbilico per placentam disseminata conne-
dit, & veluti in ordinem redigit. Hæc autē mēbranula, portio est secundæ mem-
branæ fœtus, quam paulo superius dicto loco, *Galenus* malè *Allantoidem* vocat;
quæ verè *chorion* appellari meruit. Et fortassis ad hanc (quod tamen vti nō pro-
fus assensero, sic nec planè nego) placentæ tunicam, *agnina* siue *Amnios*, antica scili-
cet, fœtus tunica immediate fœtum veltiens etiam concurrat. Nam quando
umbilicalia illa ex ventre fœtus egredientia vasa in placentam inferuntur, acqui-
rere statim ambas mēbranas fœtum obuoluentes, probabile est, quæ vasa illa nō
aliter cōcomitātur, & obducunt, atq. *Pia ac dura mater* spinalem medullā, & nervos
ipsos: intertexto simul tamen glutinoso quodā humore, ad roboranda umbili-
calia vasa, quæ spiritū & sanguinē vehunt, ne inter se cōplicētur, aut collabātur.
Hæc itaq. placenta, hoc vteri iecur, ut nōnullis nominare libuit, *Primum* est fœ-
tus inuolucrū, si exterius numerare incipias, nō totum tamen infantē, sed ante-
riore salte ex parte, ut monui, cingit, & præter nutrimenti vsum, quod per venas
atq. arterias huic infixas defertur, calorē simul fœtus, non aliter atq. in nobis vē-
triculo impostæ pelles atq. panniculi, conseruat, auget, fouetq. *Secundum* humani
fœtus inuolucrū, est iam dicta mēbrana *Chorion* totū prius corpus inuoluens,
albicans, non multum pellucida, nō subtilis admodum, quæ facillimo negotio ab
Amnio *Tertia* renella admodum membranula, digitis etiam separatur.
Hoc primum iā notari velim, si *Chorion* ab *Amnio* sit vndiq. detracta pellicu-
la, tunc singula fœtus mēbra ita apparere, ac si intra clarissimū crystallinū vitrū
aut per rarissimæ texturæ velū splēdida inspiciātur. Sin autē adhuc tertiæ secūda
mēbrana adhæreat, mēbra illa haud translucēt, excepto solo capite, vbi etiā per
strāq. tunicā subtilissimū quicq. caluæ pili trāsparēt. Est enim præter modū secū-
da tunica ibidē subtilissima. An ideo hoc natura industriè, ut omnia facit, machi-
nata est, cū caput primū esse deberet, quod à nouimestri se carcere liberare, & vi-
siles prius auras rupto vtroq. molesto indusio, aspicere, easq. haurire cōueniebat?
Secundariō & hoc notandum, hanc secundam cum tertia tunica immēdia-
tè adeo adhærescere, & conglutinari (vtrunque facilè vna ab altera deglubatur)

Quæ mem-
brana in
humano
fœtu ab au-
thore sicut
reperitur.

Placenta
uterina.

Huius cō-
positio si-
tus & vicius.

Hæc pri-
mum & ex-
timum fœ-
tus est in-
uolucrum.

Chorion
secundum
est inuolu-
crum.

Amnios di-
cta tunica
subtilissi-
ma est.

Nulla Vri-
na inter
Chorion &
Amnion
existit.

vt ne guttula aquæ inter vnâ & alterâ intercipiatur, tantum abest, vt secunda hæc, ad vrinam continendam in homine effecta fuerit.

Succedit ordine tertia membrana *Amnios*; omniam, quas in humano corpore videre contigit, subtilissima, vt ob id laceretur facillimè, & maxime pellucida. Intra hanc & ipsum tenellum fœtus corpusculum aqua sudori, aut vrinæ, colore & substantia persimilis stabulatur. Vrinam hanc ego vix dixerim, per quod enim vas eò refunderetur? An per membrum virile, aut pudendum muliebre? At tot sunt, quæ rei huic fidem denegant, vt præter euidentissimas rationes, authorum quoque scripta, & ipsa se opponat rerû magistra Experientia. Cur enim nō æquè in vtero matris suæ cõstitutus infans, ipsam picem æmulantia alui quoque excremenea excerneret, cum post natiuitatem mox hæc, & vrinam copiosè non rarò profundat? An per ipsum vas vmbilicale *Prachon*, siue vrinaculum hoc ipsum fieri quisquam autumat? Atqui hoc non in *Chorio* dictam tunicam, sed intra abdomen delitescens ad abdominis ostium, vbi vmbilicus siue ingreditur, siue egreditur, fertur, ambabus ibi arterijs vmbilicalibus, & venæ Nutriculæ arctè alligatus. Intestinalis autè, siue fœcipiti similis tunica, in vitulo vrinæ receptaculum quidem, in humano hoc fœtu verò nulla, vti toties inculcatum est, conspiciebatur. Et quæ pro Herculeis ego argumentis habeo, hæc duo fuerunt: aquam nimirum hanc ad libræ pondus, manifestissime intra *Amnion* & cutem fœtus huius visam fuisse, & vesicæ fundum, cui *Prachon* siue ligamentum illud, ad vmbilicum pertingens annectitur; in omnibus humanis infantibus me impernium semper inuenisse.

Huic meæ nō opinioni, sed ipsissimæ veritati, exercitatissimas in sectionibus *Varolius* fauet, cuius paucula, sed rei naturam explicantia dicta lib. 4. conclusio- nis loco subnectere haud grauabor. *Meatus autem ille, ait, quem ferme omnes confu- xerunt, & vrachon dixerunt, reuera nō est perforatus, per ipsumq. vrina nequaquā ad spec- tum inter Amnion & Allantoidem accedit, vt pleriq. dicunt: imò illa membrana eodem pa- tulo inter se sunt connexa, quo varia intestinorū & ventriculī tunica sibi mutuo adherent, nullumq. prorsus humorem inter seipsos admittunt. Sed vt vesica cōmodè tantā longi- tudinem contineret, ex illius fundo ligamentū veluti tendonem ad vmbilicum inter arterias vmbilicales transmittit, qui ibi firmiter connexus detinet vesicā extensam, & adeo sus- tensam, vt suo pondere minimè huc atque illuc agitetur, disruptionis sue periculū incurrat: nam autem infantis corpus, nullū huius ligamenti vestigiū per vmbilicale intestini præcedit.*

Galenī *Allantoidem* in humano sibi fœtu imaginantis error, prolixior me paulo reddidit: nūc *Chorij* vt in vitulino apparet fœtu, à me visi descriptio breuius expedienda. Quod itaq. hic veluti singulare aliquid & nouum inspexi, hoc fuit. Corpora nimirum, vndiq. vaccino intus vtero quædā adhærescebant, quæ vltra sexaginta erant, pisciū illorū (quos Germani *Carpas*, siue *Carpiones*, Romani verò *Rainas* & *Burbaros* vocant, cum sint potius *Cyprini* veterum) massulis ovorum simillima, coloris lutei & porosa, quibus alia quædam inhærebant corpora, quæ in ipso sita & fixa erant *Chorio*, rubra omnino ac sanguinea, ad priora sub- stantiæ suæ modulo satis alioquin accedentia, similiter quoque porosa, sed paulo minora: quorum talis erat nexus ac colligatio, ac si quis arte qua- dam duas sibi spongas affabrè ita conglutinare posset, vt vnus substantia in

Serosa ma-
teria sudo-
ri aut vri-
næ similis
sub Amnio
cõtinetur.

Non vide-
tur esse vri-
næ, & qua-
re.

Duo potis-
sima rei hu-
ius argu-
menta.

Authoris
sententiæ
Varolius
fauet.

Chorij in
Vitulino
fœtu deli-
neatio.

Spongiosa
quidè sed
diuersa
carnes in
vtero &
chorio.

in alterius poros latiores ingrederetur, & suis item foraminibus alterius substan-
tiam exciperet. In his corpuseulis *Cotyledonum* & *Acetabulorum*, rixæ variæ, atque
authorum controuersie omnes versantur, quas præter rem existimo huc addu-
cere: videri apud *Aquapendentem* possunt, & consopiri. In hæc spongiosa & præ-
rubra, quæ per *Chorion* videlicet, fixa sparguntur, corpora desinunt vasa omnia
umbilicalia, non aliter ac *Polypus* piscis brachia hinc inde sua expandit, quæ re-
ducta demum ac coeuntia, ambas illas perreptant tunicas, *Chorion* & *Amnion*. Et
per hæc ipsa corpora ex vtero fit attractio sanguinis ac spirituum. Sed reuera,
tamen in hac spongiosa carne, quæ in vtero hæret, non licet videre vasa vteri
adeo propagari, vt cum alterius carnis rubræ existentis in *Chorio*, vasis vnian-
tur: per quam tamen *Chorij* carnem rubentem, vsque ad vltimum eius termi-
num, vasa progrediuntur, & in spongiosorum vteri corporum cavitates inse-
runtur; vt rectè dici non possit, Symphisin osculorum in verisque carnosiss. il-
lis corporibus fieri, & sic arterias fœtus pulsare propter vterinas, quibus strictè
adeo hæreant & connectantur: quæ quidè alio accuratiùs loco sunt examinan-
da. Solent autem spongiosa hæc vteri corpora, in prægnantibus *Iuglandium* ma-
gnitudinem æquare. In non prægnantium matricibus quoque reperiuntur; sed
tam exigua, vt aliqua maiores vix *Lentes* superent, aliqua fœminarum *Papillis*
vix tandem assimilentur, substantiæ minimè raræ, ac porosæ, sed duriuscu-
la potius & compactioris. Est autem inter vtramque hanc tunicam exigua ad-
modum in vitulino fœtu differentia: cū *Chorion* nimirum, membrana sit nonnihil
crassior, asperior & nigricantior, *Amnios* autem læuissima, albissima, & aliquan-
to tenuior, Peritonei substantiam apprime imitans, multoque oblita humore, &
ambæ suis fibris donatæ. Diffiteri tamen nequaquam debeo, me plures aqua,
plenas vesicas in *Chorio* & *Amnio* reperisse; quæ aqua, an sub amnio, an inter hanc
& *Chorium* collecta fuerit, equidem vt verum fatear, discernere exactius tunc
non potui. Detracta vtraque igitur tunica, reperimus fœtum dormienti similiter
iacentem, nisi quod reuoluto collo, caput dorso applicaret, vt minus nempe spa-
tium occuparet, capite autem vteri orificium spectabat, pedes contractos,
ac diuicatos habebat. Vteri Vaccini talis erat constructio. Nequaquam enim
eiusdem cum humano est figuræ & constitutionis. Orificium vterinum quasi
triplex apparet; vt facilius, quod ego existimo, claudi posset: tam arctè enim in
hoc coalescebat, vt vix communis styli cuspide penetrari posset, cum in gruida-
rum interim fœminarum vteri osculis calamus scriptorius, & absque omni reni-
tu ingrederetur. Pugnum etiam sua magnitudine equabat, & substantia decuplo
crassior, quam reliqui vteri tunicæ, existeret: hæ enim nullo modo crassæ & car-
nosæ, sed ambæ vix soleæ calceorum crassitiem referebant.

Penetrato igitur interno orificio, quod nec membranosum, nec carneâ refert
substantiam, sed dura quædam, & albicâs, ac mera potius glandula videtur, vni-
ca quidem vteri cavitates subito conspicitur, sed mox pariete quodam in dextram
ac sinistram partem discluditur, vbi duo illa cornua sunt, quorum finis acutus
valde, & in quæ semen deferentia vasa implantantur: quibus externis vaccarû testi-
culi nexi adhererent. Interna & reliqua vteri substantia, quæ spōgiosis dictis corpo-
ribus carebat, granulata, vt ita dicā, erat, hoc est, tuberculis siue glādulis quibus-

An fiat Sym-
physis valio-
rum vteri
& umbili-
calium.

Quæ diffe-
rentia sit in-
ter Cho-
rion & Am-
nion in fœ-
tu vituli-
no.

Sinus fœtus
vitulini.

Vteri vac-
cini con-
structio.

Orificium
ipsum.

Cavitas si-
ne capaci-
tas interna.

Conclusio
ex vero
Vaccino &
tunicis for-
tus.

dam minoribus & albicantibus scatebat, quæ gravidationis tempore, in maiora illa spongiarum similia corpora succrescunt & intumescunt, & tanquæ benignæ naturæ penaria loca, Spiritum & sanguinem in se recludunt, fœtuique postea alimentum suppeditant. Plura licet cōmodè possem, non addam; ne tædium Lectori pariam: quem tamen rogatum obnixè volo, ut & ipse experiēdo nitatur superare maiores. Cum enim ut Quintilianus ait, difficile, imò impossibile sit imitando alterius similem fieri, studendum potius esse arbitratur, ut superemus sic enim fortassis æquatuos nos esse, quos imitari conamur. Experientia enim facit artem, ut inquit Arist. in Metaph. in experientia casum.

Quod Epictetus olim de morali, hoc de physica ego nostra philosophia statuendum quoque censco. *Non debet quis verbis, inquit ille, ostendere subitò, si quid in philosophia profecit, sed opere: sicut oves lacte & lana ostendunt, quantum comederunt.* Id quod omnium nostrum, qui naturalem hanc scientiam proficemur, in Scholis, aureis ac sesquipedalibus literis scribendum foret: sic enim supercuis tot contentionibus, & digladiationibus, quibus ingenij quidem acumen acquirimus, temporis autem pretiosissimæ rei, iacturam facimus, nec res ipsas lucratur; abstinemus, & in magis necessarijs operam cum fructu nostram locaremus. Video ego hanc, quam nunc præ manibus controuersiam examinandam habeo, *Ruminationis*, adeò perplexam & perturbatam esse, ut neque veteres, *Aristoteles & Galenus*; neque Iuniores, *Mercurialis, Aldrouandus & alij*, qui de hac aliquid commenti fuerunt, eadem dicant. Et *Aldrouandus* quidem vel *Thomas Dempsterus* potius, Baro Scotus (quem virum Græcè & Latine doctissimum, Iurisque consultissimum, ars medica mea amicum mihi conciliauit, cum ante quatuor hos annos grauissima ipsum febre oppressum Romæ liberafsem) ubi lib. de Quadruped. Bisulcis eruditissimè & grauiter de *ruminatione* disputasset, his demum verbis varias authorum de hac opiniones concludit. *Utcunque sit, diligens Anatomici inspectio controuersiam dirimet.*

Quare nec veritus, nec verundatus sum, Lanionum etiam officinas ingredi, & quæ Natura in vitulis & vaccis *ruminationis* organa molita esset, quibusque ventriculi ipsorum ductibus & esculenta onusti materia fuissent, non sine admiratione inspicere. Id ipsum enim Aristotelem factitasse, vel facere debuisset, saltem, mihi persuadeo, cuius æquum est nos vestigijs insiltere, nisi à Perjo nos notari, & inter illos recenleri velimus, quos

— *Genus ignauum, quod tecto gaudet & umbra:*
appellare solebat.

Cum igitur hac plerique ætate in Aristotelis Castris militemus, huius veluti Antesignani nostri, statim sub initio verba proferenda esse, fas iudicant, ad quæ veluti normam quandam, cæterorum sensum authorum examinare possem. Is igitur de Hist. anim. cap. 17. lib. 2. hæc scripsit: *Sed Ventris dissimilitudo primum, quod quadrupedes viui paræ, cornigera, altera maxilla dentata, quatuor eius modi habent sinus: quæ quidem & ruminare dicantur. Gula enim incipiens ab ore dorsum tendit ad pulmonem, septumque transuersum: hinc se ad Ventrem applicat maiorem, qui parte interiore asper, interceptusque est, ac propè gula commissuram, sinum sibi adnexam habet, quem ex argumento reticulum vocant: est enim Ventri extrinsecus similis,*

lis, intus reticulis mulierum implexis, magnitudine multo quam Venter, minor. Hunc excipit Omasum parte interiore asperum, cancellatum, crustatum, magnitudine reticuli. Abomasum Venter ab eo alius iungitur, magnitudine amplior omaso, forma oblongior, cancellis intus & crustis multis, magnis, & lauibus inormatus: mox intestinum iam sequitur. Et paulo inferius. Rectum autem intestinum nulli est, cui non parte utraque dentes. Hæc ex Gaza versione.

Jul. Caf. Scaliger in suis ad hunc locum commentarijs, paulo aliter Aristotelem vertit: Primum quidem, cum Gaza sinum hunc, ventrem magnum vocat, & conuenienter, cum & Arist. κοιλίαν τὴν μεγάλην; cum appellet: Italis la Trippa dicitur. Secundum, cum Gaza Reticulum dicit, nec quicquam hic peccat: quod faminarum reticula, vnde nomen Græcis περιφάλας, referat, & Italis ob id la scuffia nominatur. At in Tertio describendo, toto, vt aiunt, cælo aberrauit. Omasum quidem & ipse cum Gaza interpretatur, & ab asperitate, cum Græca vox ἔχινος sit, dictum censuit, sed cum ait similis est sauis alueariorum, cellulis differtus in spongiæ modum quas πλάκας vocat Aristoteles, vnde Latinum nomen plaga: miserè fallitur. Hæcenim interna, fauorum mellis distincta cellulis similis facies, non tertio sed secundo iam descripto Reticulo nempe appellato, est ventriculo. Tertius autem ventriculus ex pluribus pelliculis sibiipsis superpositis constat, vnde & Itali illum Centopelle, quasi ex tot pelliculis constaret, & Germani aliqui eleganter atq. congruenter Librum, veluti pluribus compactum folijs, appellarunt: in quibus pelliculis cum sint vndique quidam eminentes cuspides, spinarum acumini- bus similes, ideò Græci ἔχινον nominarunt. Hic solus propemodum ventriculus Romæ in vsum & esum hominum, non cedit, sed à Lanionum pueris, matutinis totius anni horis, per VRBEM, pro Felium ferculis diuenditur. Iucundum præbetur spectaculum, cum cateruatim ex ædibus Feles ad horum puerorum voces euocatæ accurrunt, & Diaria ab heris suis lamentabili voce postulant.

Aquapendens tamen, suo de ventriculorum varietate opusculo, Omasi hæc vocem præter genuinam suam positam fuisse significationem conqueritur, cum hæc Latinis vel crassum & pingue intestinum, vel pingue & distentum abdomen significet, vnde Horatius 2. Serm. Satyr. 5.

Ceu pingui tentus omaso.

Obscuratam itaque vim vocabuli Græci autumat, cum veteres ἀπὸ τοῦ ἔχινου id est ab Erinaceo spinosæ pellis animali, hunc vocare voluerint. Scaliger alijs iterum verbis, quam Gaza fecerat, quartum describit ventriculum: Post hoc, ait, est, quem Asellum vocant, omaso quidem minor est (Gaza dixerat magnitudine amplior omaso) sed prolivior (Gaza formā oblongior) refertus multis simbus grandibus & lauibus. Hunc cum Rusticis suis, vt ait, Asellum appellare maluit, cum præci Latini bellorum, quam culinæ scientiores, nomen illi nullum dederint; quare Gazam Abomasum dicere conatum esse, nisi quis ait, cum Varrone Faliscum vocare velit. Sed cur Asellum dicat, rationem nullam affert. Itali nostri longe conuenientius Il Quaglio, quasi Coagulum, quod in hoc ventriculo in lactantibus illis bestiis, coagulum reperiatur, appellant. Nec placet, quod Scaliger hæc Aristot. Verba ἔχιν δὲ ἵπτος πλάκας ποτὰς, & μεγάλας, & λεῖπας, ita reddat: refer-

us multis sinibus dicendum erat potius, multis plicis, nam reuera rugosa plurima in hoc sunt plicæ, & veluti pelliculæ, quare eadem voce *πλεξίδης*, usus est in tertio ventriculo, *Centipelle* dicto, ubi plicarum siue pellicularum illa congeries reperitur.

Abomasi
vox non
placet A-
quapenden-
ti.

Aquapendenti nec ipsi placet *Abomasi* vocabulum, cum quartus ventriculus ab Aristotele *ἄνωρος* vocetur, hoc autem ex Græca sua origine *perfectibile* significet. Et *Ioannis Grammatici* 4. *Analyt.* auctoritatem hic implorat, qui vltimum ventriculum nominat illum, qui cibum perficit, ventrem: quod putet in quatuor his sinibus, semper magis magisque à primo ad vltimum transeundo, cibos laeuigari, concoqui, ac in chylum conuerti. Picturam horum videre poteris in dictis *Scaligeri* commentarijs, sed adeo malè concinnatam, ut nec vmbra ipsorum exprimat.

Cur de ruminatione
porro ali-
quid sit di-
cendum.

Eadem prorsus, quæ eruditissimum Italiae Medicum *Hieronymum Mercurialem*, me quoque incessit cupiditas, de *Ruminatione* polleris aliquid scriptum relinquere, cum huius absoluta nondum à quoquam quod sciam, tractatio in vulgus edita fuerit. Verum ego, quæ ad anatomiam attinent potius, quam illa, quæ philosophica obscuraque ratione exui possent, indagabo, cum & in his quæ oculis intuemur, Talparum more, ne dicam in dubijs illis ratiocinationibus, non raro occæcemur. In duellum igitur *Mercurialis* lib. 5. cap. 13. variat. *lection.* *Aristotelem* & *Galenum* adducit: quod is lib. 3. cap. 14. de *part. animal.* in cornigeris ventrum quatuor munus hoc modo expleri dixerit, dum alius ab alio cibum recipit (remanum per ruminationem, ut ait *Mercur.*) scilicet, *primus inconfectum, secundus aliquantulum confectum, tertius plenius, quartus perquam plene confectum.* Verum *Galenus* 6. de *Anat. administr.* cap. 3. inquit dicto loco *Mercurialis*, *cibum ait, primò ex ventriculo reuomi in os: deinde ab ore in reticulum, inde in Omasum, tandem in abomasum mitti. Et ne quis dubitet, quomodo secunda vice in reticulum, non autem prima labatur; sciendum est, foramen in gula esse satis angustum, quod pertingit in reticulum, & per quod cibus prima vice, cum sit crassior & solidior adhuc minimè transire potest: transit verò secunda vice, quando liquidus, & mollior ita factus est, ut iam transire queat.* Attamen hanc vtriusque contentionem probè sopiri posse existimat, si dicatur *Aristotelem* loqui de animalibus, quando non ruminant: *Galenum* verò de tempore ruminationis, neque enim perpetuò iisdem animalibus ruminationem accidere.

Mercurialis
in duellum
adducit
Arist. &
Galenum.

Aldrouan-
dus nititur
hanc diri-
mere con-
trouersiam.

Aldrouandus hanc controuersiam vidit & fugit, quid enim responsurus esset, suspendit. Vel *Aristoteles*, inquit ille, foramen, quod ait *Mercurialis* pertingere in reticulum, non aduertit: vel falsum est, viam ab ore ad reticulum dari, quæ non prius ad primum ventrem pertingat. Mihi eam viam minimè necessariam esse videtur. Rationem assignat, ut sibi videtur, probabilem: primum videlicet ventrem, cum intus asper sit, non mirum esse, cibum crasso modo in ore incisum, prima vice retinere; iam remansum verò per ruminationem, utpote laeuigarum & labricum, non amplius amplexari, sed in reticulum facile elabi permittere. Vtunque tamen sit, inquit, diligens *Anatomici inspectio controuersiam dirimet.*

Sed frustra
hoc facit.

Ego mehercle apud *Mercurialem* & *Aldrouandum* hæc ut legi, ut risi. Cum neque eorum quicquam, quæ de *Galeno* & *Aristotele Mercurialis* comminiscitur, eorum

eorum scriptis legatur, neque allatae aliquid rationes valeant. Meræ potius hæc mihi de *Lana Caprina* rixæ videntur, & ut vno dicam verbo, hic

Maxima de nihilo nascitur historia.

Et *Aristotelem* quidem, quod spectat, hic ne somniauit vnquam, quod *Mercurialis* ipsi imponit, cibum remansum & ruminatione in ore magis detritum, iterum ad primum, & consequenter cæteros deuolui ventriculos, ut magis magisque eliquetur. Hic enim loco iam laudato 3. de part. anim. dicit ruminantibus animalibus quatuor propterea ventriculos datos fuisse; ut, cum officium suum os in molendo non satis præstat, ob dentium defectum, hoc multiplicitas ventrum compenset; id quod rectissime fieri quoque potest, si primus loco dentium inserviens venter, cibos crassos recipiens comminuat eo modo, quo equus exempli gratia, faceret in ore, cui utrinque dentes adsunt: qui ubi postea cibus in ruminantibus ad palatum per Oesophagum recurrit, molarium operâ dentium comminuitur melius, atteriturque. Nec ait *Aristoteles*, hunc ita remansum debere ad primum denuo ventriculum descendere, neque ad secundum, quod vult *Mercurialis*, neque ad tertium, aut quartum, sed de hoc prorsus tacet. Verum nos, quid de eodem remanso fiat, paulo inferius indicabimus.

Mercurialis Aristotelem aut non bene legit, aut male intellexit.

Ast operæ pretium est, ipsissima *Aristotelis* verba hic recitare, ut æquus lector de hac ipse iudicet. *Ruminat etiam Camelus, inquit, more cornigerorum, quoniam ventres similes cornigeris habet. Habent hæc singula plures ventres, ut Ovis, Capra, Cervus, & similia: ut cum officium oris non satis in molendo cibo adhibetur, propter inopiam dentium, munus ventrum expleat, dum alius ab alio cibum recipit, primus scilicet inconfectum, secundus aliquantulum confectum, tertius plenius, quartus perquam plenè confectum. Ita fit, ut genus hoc animalium receptacula cibi habeat plura, quibus nomina hæc aut indita sunt, aut indere licet; venter, arfincum siue reticulum, omasum, abomasum. Hic de cibo remanso nihil. Iam autem quis ex sequentibus Galeni verbis conuincet, id quod *Mercurialis* persuadere nobis voluit, primò ex ventriculo reuomi cibum in os, deinde ab ore in reticulum, inde in omasum, tandem in abomasum mitti? Vult quidem Gal. cibum ruditer concisum, ex primo ventriculo ad os descendere, hic remansum in alium sinum siue ventrem descendere, sed neque reticulum nec omasum hunc nominauit. Galenum ipsum audiamus loquentem. Porro quoniam nonnulla animantia validis aluntur nutrimentis, quedam imbecillibus, eò natura respiciens, particulares ventris differentias machinata est. Si itaque animans nonnunquam videas siue ex India, vel etiam Lybia, siue Scythia profectum, quod antea non conspexeris, alimentum ligneum, spinosumque assumere, magnum huic & asperum noueris constructum esse ventriculum: si autem superiores etiam dentes non habeat, ventriculos huic necessario plures existere, ut in primum statim pa-*

Aristotelis mens melius ex ipsius verbis capietur.

bulum ingerat: mox ex hoc ruminans ore conficiat, deinde rursus in alium ventrem deglutiat: ex hoc rursus in alium statim transferat. Sed *Mercurialis* nempe hic falsus est, quod cibum remansum non aliò, quam ad secundum ventrem reticulum nimirum, delabi posse, existimauerit.

Neque Galeni verba id dicunt, quod Mercurialis insinuauit.

Causa erroris à Mercuriale commissa.

Ne igitur auidum meum diutius suspendam Lectorem, rem ut se habet, ob oculos ipsi ponam. Solebat autem eiusmodi in artibus controuersias, *Galenus* Comment. suo in Hipp. de nat. hum. duobus iudicandas esse criterijs asseuerare:

Quomodo
de varijs
cōtrouer-
sijs in arti-
bus sit iu-
dicandum
opinio Ga-
leni.

rare: *sensu* videlicet, ac *demonstratione*. Et vbi de ciborum quidem concoctio-
ne, & humorum generatione veterum opiniones sunt iudicandæ, rationes le-
cum habere: vbi verò in quæstiones venit, an ruminantia animalia quatuor
sint ventribus, an vnico saltem prædita, tunc sensum prævalere, & ad corpo-
rum dissectiones prouocandum esse, inculcabat. *Vt enim*, inquit, si quis *Cremam*
esse insulam negauerit, statim ab omnibus, qui id audierint, despicietur, quippe qui præ-
bè nouerint eam esse insulam. Sic, si quis canibus quatuor esse ventres affirmauerit, cum
verò ruminantibus; hunc illi, qui ruminantibus quatuor, & vnum in canibus in-
spexere, facile deridebunt. Sed hic optarim ego Lectorem simul mecum specta-
torem fuisse, sic enim facilius ipsi, quod probare mihi est animus, persuaferim.
Quare eodem Gal. loco in hunc sensum hoc scripsit: *Igitur, cum scriptis cogimur*
cum his contendere, qui de aliquo dissectorio theoremate, quod sensum imprimis iudicium
habet, impudentissimè pariter ac imperitissimè pronunciarunt, fieri nequit, ut ignari ce-
rum, quæ in dissectionibus videri solita sunt, possint mendaces à veridicis discernere.

Nostra &
vera de
quatuor
ventribus
ruminan-
tium obser-
uatio.

Sed agendum, dicamus modò quæ nos ipsi non rarò in eiusmodi ventribus
obseruauimus. Hoc igitur indubitanter est credendum, Oesophagum vbi de-
finit, non vnico tantummodo orificio siue foramine in ventrem maiorem
pertundi, ex quo aditus pateat in *reticulum*, ex hoc in *omasum*, & ab hoc in *aba-*
masum, vt facile sibi quis imaginari posset; verùm duplici statim ductu ferri,
vno quidem in *ventrem* iam dictum *maiolem*, altero in *omasum* siue tertium
ventriculum, *Italici Centopelle* dictum, à quo in quartum est transitus. Et satis su-
perq. hinc Naturæ beneficium & artificium mirari haud potui. Non enim hæ-
ambæ viæ, vt idem vnusque cibus in primum ac tertium ferretur ventrem
constructæ, sed quia animal non semper vno eodemque cibo vescitur, diuersi
ideo ductus fabricati fuerunt. Incipit autem animal, postquam vitali hac auri
frui ipsi conceditur, lacte materno vesci. Hoc verò in primum haudquaquam
ventrem, sed in vltimum, *il Quaglio* ob id dictum *italici*, descendit. Cum enim
hoc alteratione minima, vt in chylum cederet, indigeret, non opus habuit
præcedentium calore, & subactione ventriculorum.

Aquapen-
dens pro-
pè quidem
sed non
omnino ad
veritatem
accedit.

Diligentissimus *Aquapendens*, dicto suo de ventricul. varietate opusculo hoc
sciuisse mihi visus est: *Siquidem*, inquit, *hic quartus tantum lac suscipit, nequaquam*
alij: & coagulum quod nihil aliud est, quam lac concoctum & coagulatum, non nisi in hoc
quarto reperitur. Sed viam tamen hanc particularem ab Oesophago subito per
tertium ad quartum ignorasse, argui forsitan posset ex sequentibus eius verbis:
Lac igitur, ore exuctum statim in quartum ventrem tantum descendit per viam, qua
etiam ceteris ventriculis communis est. Qui etsi superiores quarto sunt, in eas tamen lac
non intrat, quod à tribus nequaquam propter sui dissimilitudinem, sed à quarto tantum,
tanquam sibi simillimo attrahatur. Hactenus vera retulit *Aquapendens*, in solo
quarto lac reperiri, attamen reuera in hunc via nulla lactantibus alia est, quam
per tertium, in quo quidem minimè moratur, sed aditum solummodò liberum
nanciscitur. Vía autem Natura hoc in loco hac arte fuit, & industria. In fine
nempe Oesophagi, quem *Itali il Grumale* vocant, hoc est in superiore stomachi
orificio, duo oblonga & teretia veluti labia, meatum illum oblerant, clauduntq.
ita, vt si cibus crassus densusque, fænum, sarmenta ac paleæ, aut similia seme-

commansa descendant, hæc labra carnosâ nimirû & membranosa facilè cedant, & aditum grauiori ac ponderosiori cibo in saccum maiorem, *primum* nempe *ventrem*, permittant. Vbi verò lac ipsum liquidum delabatur, conuiuentia reperit hæc oblonga corpora, quare super hisce tanquam super canali quodam decliui currens, ad tertium immediatè ventrem labitur, & ex hoc ad quartum illico decliuorem suo pondere ruit atque delabitur, vixque guttula huius in secundum ventrem, *Scuffiam* dictam, tertio suppositum, aut in primum saccum destillat. Sed est quod summiopere mireris oculatissimum Naturæ mystam *Aristotelem*, inexcusabili prorsus errore se induisse, quem vel à quouis e triuio pastore, vel quouis anicula caseorum fabra edoctus, emendare potuerat: *Coagulum* videlicet, ut is credidit, non in *quarto*, sed in *tertio Ventriculo* colligi & adseruari, clarissima eius sunt verba 3. de partib. animal. cap. 15. *Habent, ait, quod coagulum vocatur, omnia quæ plures continent ventres, carent, quæ vnum habent, excepto Lepore: habent, quibus hoc datum est, non in magno ventre, nec in reticulo, neque in ultimo, quod abomasum appellamus, sed in eo, qui inter vltimû & duos primos positus est, quod omasum vocatur.*

Oesophagi
& superioris
orificij
ventriculi
constitutio.

In alium
ventriculû
lac, in aliû
funum de-
scendit.

Aristotelis
inexcusabi-
lis est er-
ror, quod
coagulum
in tertio &
non quar-
to ventre
purari ad-
seruari.

Per verioris philosophiæ amorem te precor amice Lector, paulisper tuam mihi aurem hic commoda, & quid doctissimus, de hoc *Aristotelis* loco, *Mercurialis*, quidque de eodem ego sentiam, æquo animo ausculta. Ille cap. 16. lib. Varr. lect. errorem errore cumulans, quasi re præclarè gestâ iam sibi rationes etiam inuenisse applaudit, quibus magistrum suum tueatur. *Ego*, inquit ille, si quicquam in hac re proferre licet, dicerem, in primo ventre lac parum mutari: in secundo mutari quidem atque incallescere, sed non adeò, ut possit in casei formam crassescere: in quarto percoqui, & statim in intestina, inde per Meseraicas in corpus distribui: in tertio verò solum crassescere posse, atque ibi retineri: tum quia locus satis calet, & lac præparatum iam est, ut facile crassescere queat: tum quia sic crassifacitum non facile per foramen abomasi & omasi commune, in abdomen transmittitur. Quare inuenitur coagulum in omaso, quia ibi causa effectrix, nimirum calor, magis crassifacere valet, & quia simul retineri potest: in alijs vel non aequè calor viget, vel ob lubricitatem, si fiat, ut in omaso retineri nequit.

Mercuria-
lis non ve-
retur Ari-
stotelis er-
rorem alio
errore tue-
ri.

Credo equidem, nec vana fides prorsus, *Clem. Alexandrinum* nostri seculi philosophorum mores dudum præuidisse, quando scripsit: *Aliqui à philosophia Græcorum, non aliter ac Vlyssis socij à Sirenibus, detinentur, ut nunquam possint reuer- ni.* Ita enim nostrorum aliqui philosophantium, rationes antiquorum, *Aristotelis* præcipue, imbiberunt, ut purpureum colorem lana, è qua nūquam dilui potest:

Clem. Ale-
xand. de
quibusdam
philoso-
phis sensus.

Difficile
est opinio-
nes relin-
quere, quas
à teneris
vnguiculis
imbibimus.

Non si Neptuni fluctu renouare operam des,

Non mare, si totum velit eluere omnibus undis.

Ut *Lucretius* cecinit. Nec mirum est; nascimur, alimur, & cum hac philosophia peripatetica, adulescimus & senescimus.

Adeò in teneris consuescere multum est, ait Poeta.

Rationem ego laudo, proboque, quæ auriga dominaque est omnium humanarum actionum, sine qua nil agi, dici, aut cogitari potest. Sed & hoc simul notui: rationibus nullis, absque longa examinatione credendum esse, ut *Marsilius Ficinus* me monet, & in physicis nostris problematibus verum esse quotidie ego experior. Ita *Dogmaticis* nonnullis, hodie, rationibus quæque probare proclue est, atque imber quando pluit, nec ea modò quæ nunquam viderunt, sed fal-

falsissima quoque pro veris venditant (quod Mercurialis hic noster facit) quibus non aliter, atque Pythagoreis olim illa magistri autoritas pro veritate est, & sufficit illud : *Ipse dixit.*

Aquapendens Aristoteli se opponit, quia sensui magis credit.

Non ita *Aquapendens* simplici *Aristotelis* dicto assentitur, nec magni facit quod causam huius de coagulo opinionis, in problematibus suis se dixisse assermet, quæ quandoquidem in ijs, quæ ad nos peruenerunt, nulla exstat, puta *Mercurialis* in illis scriptam fuisse, quæ physica problemata erant, & nunc desiderantur, à *Plutarcho* verò *Apollonio*, *Athenæo* & *Laertio* citantur. Ego autem, inquit, *Aquapendens*, aio reperiri coagulum in quarto, non in alijs, quia sic comperi, & *simplicis* multiplex quoque ratio consentit.

Quare Aquapendens rationes & ipse parum valent.

Verum ut, quod res est, dicam, nisi veritatem hanc sensus ipse, cum quilibet tactu ac visu in quarto ventriculo, & nequaquam in tertio coagulum esse cognoscant, approbaret, *Aquapendens* aduersus *Aristotelem* vix quicquam rationes impetrarent. Non enim quia tertius ventriculus asper est, ac veluti tuberculis spinosis plenus idè lac minus amplecti potuit, sed ad quartum læuigatum ac perpolatum lacti similem, debuit ferri, ut *Aquapendens* arguat. Imò, quò in *Lienteria* vilitate præternaturali *Ventriculus* peccat, cibus est mollior, eò minus reuincatur, quare me in simili vitio cremorem hordei, eo ipso momento quo bibulus fui, per podicem euacuatum vidisse recordor. Et vteri læuitas retinendo semini molli corpori, valde obest. Et quartus demum ventriculus plurimis rugis, phicisque scaber est, & inæqualis. Nec maioris est momenti altera hæc ratio, tertium ventrem exiguum admodum esse, nec lacti recipiendo sufficere. Ac inquam ego, paruitas non inde accidit, quod non possit maior esse, sed quia natura hanc non pro lactis receptaculo habere voluit. In non lactentibus enim, hic tertius quarto longè maior est, & primus in lactentibus minimus, tum tertium ac quartum quoque magnitudine superat, quia natura aliter planè hoc,

Vera ratio cur lac in quartum solummodo ventrem feratur.

in herbis fæno ac paleis vefcentibus, quam in lac sugentibus vitur. Vnica huius igitur meo iudicio, & sola ratio sufficit: Naturam voluisse quartum ac vltimum hunc ventrem, pro lactis receptaculo usurpare, quoniam lac aliorum ventriculorum coctione nulla indigebat, & iam propemodum à matre alimentum debitum, recens natis præparatum fuerat. Sed de benigno hoc liquore, nunc præterea non addam, in mellifluum enim ac lactifluum adeò flumen immergerer, ut longo vix post tempore inde emergerem. Quare, vna iam à Natura quidem, sed singulari adhibito studio & artificio, tendens ab Oesophago per tertium in quartum ventriculum, à me iure *via lactea* dicta, fabricata ac demonstrata fuit: cum per hunc recens natis vitulis lac solum ad quartum, ubi *coagulum* reperitur, & non in tertium ut *Aristoteles* credidit, fluat, ibique moretur & cogatur.

Via lactea ruminantium bestiarum conuigaturum.

Qua via cibus durior in ventrem eue.

Altera via ab Oesophago rectà ad primum fertur ventrem, & per hanc omnis alius cibus qui à lactentibus assumitur, præter vnicum lac descendit. Didici enim ex frequenti ventrium siue stomachorum eorundem dissectione, tam vitulos quam Hædos aliquando solo lacte frui ab vberibus maternis sucto, aliquando etiam, si fæni & herbarum copia detur, & hæc non illibenter carpere: atq. ita partim cibo tenerrimo, lacte scilicet, quod non ruminant, partim etiam durior

durioze alimento, quod remandunt; vesci, & hoc quidem in primum sacculum, illud in quartum ablegare, nullo itineris impedimento facto. Est autem primus venter in lac solum sugentibus paruus valde, & tam exiguus quidem, vt simul cum secundo ac tertio sibi iunctis, quadruplo à quarto sua magnitudine supereat. Neque hoc cuiquam admirationem mouere par sit, siquidem horum omnium trium primorum in lactantibus vsus, aut officium haud vllum existit. Vbi verò simul animali herbis ac feno victitare placet, primus ac secundus venter intumescunt magis, tertius tamen mediocriter se habet.

Ventrium
horum in
lactantibus
& non la-
ctantibus
proportio.

In lactanti-
bus.

Iam verò vice versa in illis, quæ lac non sugunt amplius, animantibus ruminantibus, *Primus* venter amplissimus est, cum sibi adiuncto secundo: & tertius admodum turget, quartus exiguus plane si cum prioribus conferatur, apparet. Nec sua hic ratio deest. Hoc enim tempore cibus crassior omnis in primum detruditur sacculum, tanquam in promptuarium quoddam, vt ex hoc denuo ad os regurgitet, comminuetur & aliò postmodum conuehatur. *Secundus* autem ventriculus *Reticulum* dictus, vt verum fatear, primi quædam potius proles dici potest & additamentum, quàm distinctus venter quidam. Quinimo videbis, si exactè examines, etiam primum ventrem circa fundum suum diuiduum ac quasi bifidum esse, quem tamen ita duplicatum pro vnico omnes habent numero ventriculo. Hæc sola differentia conspicitur quod in fundo primi ventris substantia non tantum sit attrita, quantum est in Reticulo, vt supra quoque insinuaui. Ab hoc secundo ventre patens ad tertium via datur, ad *Omasum* videlicet, *Centopelle Italica* dictum, qui & ipse venter non parum tunc turget.

In non la-
ctantibus.

De horum omnium ventrium vsu sic mihi, probabili saltem cōiecturâ, quam aliq. diudicandam ac recensendam libentissimè subijcio, philosophandum esse vixit. Cibus primoribus labris, ac inferioris maxillæ dentibus apprehensum ac ruditer cōcissum, per Oesophagum in primum detrudi ventriculum, eoque ibidem tantisper emollitum, redire (quocunq. id demum modo fiat, quod haud dispuo) ad palatum & molarium operâ dentium moli magis, comminuique, eadem regredi viâ, & succum quidem qui ex continua attritione dentium cum pituita ex capite in palatum destillante, aliundeque affluente salinâ mixtâ oritur, non ad primum quidem ventrem, sed more lactis supra labra illa superius descripta deferri, & in tertium ventriculum, atq. in quartum ab hoc subito influere. Masticata autem & exueta veluti cibi reliqui massa, iterum in primum, & ex hoc in secundum propè orificium primi situm ventrem subit, vbi paulisper maceratur, & in tertium ex hoc sibi vicinum orificioque connexum intrat; ibique denuo magis eliquatur, donec in quartum & vltimum deuoluatur.

Auctoris
coniectura
de horum
ventrium
vsu.

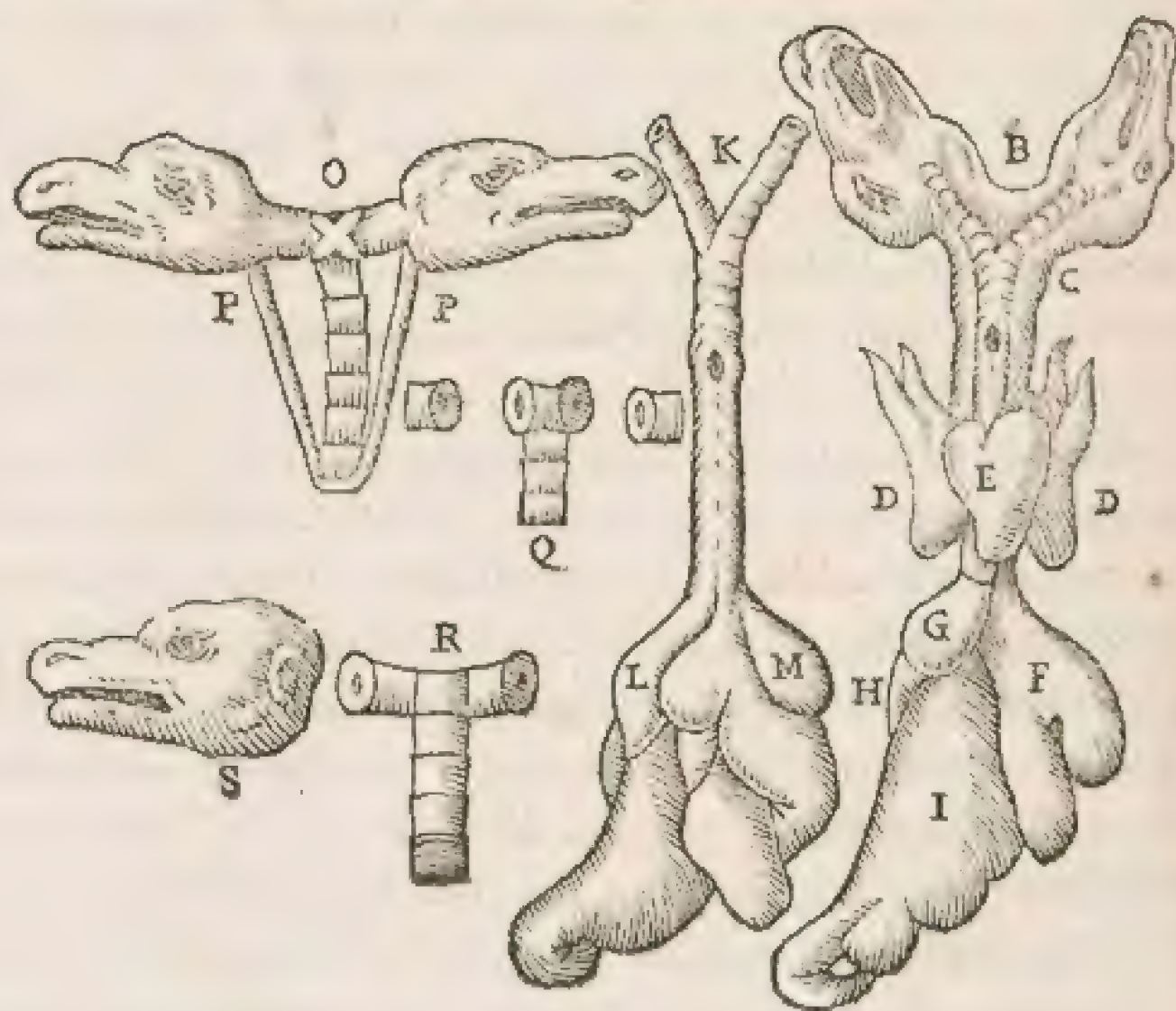
Videbis autem in sacco illo maiore cibum crassum esse, magis comminutum in huius fundo, adhuc magis insuper in secundo sacculo seu *Scussa* attenuatum, magis adhuc attritum in tertio, liquatum demum ac veluti læuigatum in quarto. Ne tamen ibidem albicantis chyli, quod nonnemo sibi finxit, substantiam te videre existimes; herbarum comestio colorem illum ac substantiam, quam nostro in ventriculo ex carne ac pane intueris, haudquaquam inducit: vtunque ex hoc bouino Chylo idem rubicundus in hepate ac venis sanguis generetur, & in carnes postmodum ac ossa transmutetur.

Qualis sit
Chylus in
quarto ven-
triculo.

- a Vitulus monstruosus biceps, mense Aprili, Anno M. DC. XXVIII. prope Romam in Villa quadam Illustris. D. Marcelli Sacchetti, natus, detracta pelle hic studio-
so Leōtori exhibetur. Cuius alterum caput ut paulo fuit elongatius, ita pes alter & coeca
fuit retractior. In quo quid monstrofi reperitum fuerit, partim ex historia iam supra
data clarum est, partim in sequenti etiam figura delineatur.

- b Duo capita cum sua Aspera arteria, Pulmonibus, Corde, & Ventriculis
quatuor.

- c Viriſque capitis aſpera arteria in unum truncum coaleſcentes .
- d Pulmones Cor amplexantes , quorum tres in utroque latere lobi , inferior maior , ſuperiores duo minores .
- e Cor inter pulmones utrinque ambientes unicum ſedens , ſed pro animalis proportionis magnitudinis .
- f Primus ciborum ventriculus , Italis la Trippa , dictus .
- g Secundus Ventriculus , Latinis Reticulum , Italis la Scuffia , vocatus .
- h Portio hic tantum tertij ventriculi apparet , qui Omaſum nobis , Italis Centopelle , appellatur .
- i Quartus Ventriculus Abomaſum vocatus , Italis il Quaglio . Hic in lac ſugentibus omnium eſt aliorum maximus .
- k Duo aſperæ arteriæ rami in unum deſinentes , ſubſtantiæ modum cartilagineorum annulorum obtinentes , uſque ad designatum in medio hoc canali punctum : hic enim aſperæ arteriæ ſubſtantiæ in Oeſophagum (Itali vocant il Grumale) tranſmutatur . Ut per eundem ita ductum & aer & cibus tranſire debuiffet , quod eſt omnium , quæ hic viſa ſunt , monſtroſiſſimum , ut in hiſtoria notatum ſuit .
- l Hepar adumbratur , de quo reperies in hiſtoria , quomodo varia animalis viſcera , huius inflata Venâ nutritiâ , inflata & ipſa fuerint .
- m Lienem denotat , qui & ipſe inflato hepate fuit eleuatus . Reliqui in medio ſacculi , quibus litera (n) apponi debuerat , ſunt iidem in ſuperiore deſcripti figura ruminantium animalium quatuor ventriculi .
- n Duo capita , ut quæ mediantibus duabus vertebriſ , ſingulo in latere ſingula ; tertie cuidam , quæ ſuprema eſt colli , vertebra adnectuntur .
- p Duo admodum tendinoſi muſculi , qui ducentes ortum in ſeptima cervicis vertebra proceſſum valde elatum habente , in occipitia utraque inferuntur , ad maiorem firmitudinem & capitum horum extensionem , miro Naturæ artificio fabricati .
- q Vertebra illæ duæ ſeparatæ , & adnexæ tertie cuidam & ſupremæ colli vertebra : quarum utraque portionem ſpinalis medullæ ex occipitis baſi ſeu foramine egredientem , ſecum ferebat . Hæ ambæ medullæ poſtmodum in maiore illa tunica (hæc enim multo grandior eſt , quam ſociæ duæ laterales) & media vertebra uniuntur . Et ſic unica medulla & non duplex , per totam dorſi ſpinaliſ deſcendebat .
- r Diſtinctarum iam vertebrarum ſibi unitarum deſignatio .
- s Protuberatio Offis occipitis , qua à vertebra ſua excavata excipitur . Verum hæc omnia benevolus lector , ſi hiſtoriam conſulere dignabitur , exactius cognoscat . Quæ ego videri poſſum amplius forſan omnia dilataſſe , & limites egreſſus eſſe , intra quos Mexicana ſolummodo animalia coercenda erant . Verum quoniam internas monſtrorum partes pauci attigerunt , erit fortassis ut apud nonnullos , gratiam etiam hæc ratione inſiturus ſim .

Ex Museo Principis Cæsij.

In Principis Cæsij Museo hoc monstrum caput videtur.

QUæ hîc prostat Icon, delineata fuit ex eiusmodi vero & monstroso capite, quod in iam sæpè laudati *Principis Cæsij* Museo, variæ ac curiosissimæ rerum naturalium supellectili, ipsiq. Musis potius quàm pompæ dicato, adseruitur. Hic videre est, ex vna ceruice duo esse enata capita, aut vt verius dicam, ex vna ceruice ac simplici calua, gemina rostra, cum quatuor suis oculis, sed duabus solummodo auribus. Vbi autem locorum, & quo tempore hoc monstrum in lucem prodierit, id nos latet. Videbis similem omnino figuram lib. 1. de Quadrup. Bisulcis apud *Aldrouandum*, quem ipse vitulum ex *Euagrio* in Hist. Ecclesiastica, circa *Nisibin Persia* urbem natum, & plurimas portendisse calamitates scribit. Et in huiusmodi monstris Vitulinis tam describendis quàm depingendis, planè copiosus est *Aldrouandus*, quem adire & consulere potes.

Cur Author de ruminacione aliqua dicere cogatur.

Et libet nunc summam addere manum: reliqua enim quæ ad ruminacionem attinèt, apud *Aquapendentem* in citato iam sæpius opusculo videri possunt, in quâ plurima *Aristotelis* de hac re axiomata, acri perstringit examine, quæ posita in lib. de Histor. & part. Anim. exstant. In quibus tamen, cum non desit, quod Ego quoque vel addam, vel mutem, vel explicem, mihi etiam, si paucula hæc adiecero, vicio verti minimè debet, sunt quidem in his

Longæ

Ambages, sed summa sequar fastigia rerum.

Atque primo dicam loco, non ideo (quod *Aristoteles* tamen & *Galenus* pro confesso recipiunt) cornigera animalia dentibus carere superioribus mihi vendentur, quòd materia horum in cornua digeratur. Quia dentium substantia durissima, à Cornuum substantia molliore & spongiola, quod & *Aquapendens* notauit, diuersa, statim à quouis iudicatur. Et quæ proportio quæso, fingi potest inter vastissima *Cervorum* cornua, quæ toties ab ijs etiam abijciuntur, & renouantur, ad eorundem exiguam pauculorum dentium in superiore denticulorum maxillâ, magnitudinem? Estque hoc omnium potentissimum, *Aristotelem* impugnans argumentum, quod supra ego cum dentium numerum attuli ad oculum demonstraui dentes illos superiores incisores, qui quatuor esse debent.

Aristotelis quædã rationes examinantur.

bebant, superiori deesse quidem maxillæ, adesse tamen inferiori duplicatos, cum in hac loco quatuor, qui in non ruminantibus solūmodo numerantur, octo reperiantur. Materia igitur horum non in cornua cessit, ut illi sibi persuaserunt, cum dentes omnes adsint, & tantummodò transponantur.

Nec causam cum *Aristotele* in superiorum dentium defectum quis conijciat velim, quòd à Natura plures in eiusmodi bestiis vètres generati fuerint, quamvis hoc ita semper eueniat. Neque enim vllis omnino carent dentibus, & molares æquè Bobus, atque Equis ad mandendum, frangendum & molendum cibos, id quod in ruminatione videmus contingere, adsunt. Non igitur *Aristotelis* ratio concludit, plures ventres in ruminantibus dentium defectui succurre- re, & horum veluti vicariam operā præstare. Huic statim consequens & hoc est, ruminationē non ideo institutā fuisse (ut *Arist.* voluit) quia dentes superiores de- essent. Hic ipse enim *Mures Ponticos* & *Pisces Scarum*, vtrinq. dentata anima- lia, ruminare scripsit: & in *Leuitico* habetur, *Leporem* & *Cuniculū*, integris vtrinq. dentibus cibos remādere. Neque hoc perpetuū & vniuersale est decretū, propte- rea plures inesse vètres animalibus illis, quòd cibum integrum veluti, & parum cōcūm deglutiāt, ut successiue in varijs illis finibus magis magisq. elaboretur. Vidi enim sæpenumero hic *Roma*, piscē quē *Romani Merluciu* vocant, quasi dicas *maris Luciu*, veteribus *Græcis* & *ῥέος*, & *ῥέονος*, *Latinis Asellus* dictus, vnde & *Ouidius*.

Et tam deformi non dignus nomine Asellus.

Vidi inquam, hunc piscem, alios sui generis & integros, & semicoctos in ventre pisces habere, qui tamen vnum saltem ventrem obtinet; nec cibos mandit, licet dentibus probè quoq. non in vtraq. maxilla modò, sed in palato duplici ordine acutis sit instructus, nec eos postmodum remandit. Sic tres semidigestas, & qua- tuor teperi integras *ranas* in vnico *Ciconie* nigrae ventriculo, cuius *Anis* palu- stris *Skeleton* adhuc domi asseruo.

Minus hæc *Aristoteli* concedimus, quòd quæ cibum lignosum, aridum ac spi- nosum, durumq. assumunt animalia, ea ob id vètres plures sint sortita, quæ causa ipsi asseritur, quod *Camelus* cornibus carens, plures nihilominus ventres neces- se sit habeat, quoniam dicto iam cibo nutriatur. At nos *Equos* scimus eodem modo ut *Bovs*, stramine sænoq. vesci. Et sarmenta vidimus, ac portas storeas ab *Asinis* deuoratas fuisse; quibus *Cardui* pungentissimi, non rarò quoque sicci, ut similes scilicet habeant *labra lactucas*, delicatum in esum cedunt. Hinc spinosi cardui species *Onopordon*, hoc est *Asini* crepitus appellatur. *Onopordon enim*, ait *Plinius*, si comederint *Asini*, crepitus reddere dicuntur. Hi tamen vnico saltem ven- tre cibos, & recipiunt, & absoluunt. Has cum *Aquapendens* perplexitates secum ruminaret, ut illas tandem concoqueret, plures in pennatis ac cornigeris ventri- culos hanc ob causam constructos fuisse excogitauit: non quòd hæc operā den- tium, illa rostrorum duritie carerent, quo minus in ore etiam conterere ci- bos valerent, quod ruminando molaribus dentibus cornigera, rostellis verò suis Aues semina decorticando, & si vellent etiam comminuendo conficere possent. Non igitur in dentium aliquorum, eorumq. pauculorum inopiam, ruminationem esse referendam. Sed quod vtraq. animalia, non mansos prius & masticatos cibos deglutiant. Non mandati autem eos ab *Auibz* ob metum, ne si diutius illis

Non ideo plures esse debent ven- tres, quia superiores iucisiorij dentes ad- sunt.

Nec pro- pter horū defectum ruminatione esse debuit.

Nec plures esse vètres necesse est, quia cibus quasi inte- ger degluti- tur.

Merlucius & ciconie nigra cibos hanc man- dunt vno tamen ven- tre saltem prædita.

Nec pro- pter cibum duriorum deuoratum plures esse vètres de- bent.

Aquapen- dentis sen- tentia de ruminatione necesse- sitate exa- minatur.

rapiendis insistant, ab hominibus capiantur. Quare raptim ac festinanter eadem, modò in aere muscas, modò in aquis pisciculos capere, modò in terra semina colligere, atque hæc omnia non fracta, sed integra deglutire.

De pennatis plures habentibus ventres.

De Cornigeris.

Aquapendentis rationes cum Aristotelis doctrina, haud congruunt, & sibi ipsi repugnant.

Alia loca Aristotelis & Plinii Aquapendentis auctoritas.

Plinius & Albertus non satis Aristotelis sensum assecuti sunt.

Albertus explicatur.

Cornigera verò interdum vult cibos mandere, interdum minime. Mandare quidem, inquit, cibum, cum collectum & congregatum habent, neque enim indagare, aut pro indagando multum laborare est opus, ut in stabulis hordeum, & sanum. Non mandunt autem, cum sparsum habent, & motu indagant. Tunc assumptum atque exoptum protinus deglutiunt, propter eandem causam, ne in eo mandendo tempus & alimentum ipsis tunc frustra pereat. Etenim mandere, & indagare cibum, alterum alteri miram facit. Ex his *Aquapendentis* verbis ac rationibus, hoc ego colligo dogma: tunc animalibus, quibus ruminatio concessa fuit (Aves autem, licet plures ventres habeant, minime ruminant) maximè cibum ad os regurgitare, eaq. in quiete ruminare, cum illum in pascuis, quasi furtim ingerunt, minime verò, cum in stabulis ad libitum eodem fruuntur. Atqui hoc rursum communis magistri doctrinæ aduersatur, quæ luce clarior est, 9. Hist. an. cap. 50. *iacent, inquit, cum ruminant omnia, & hibernis præcipuè mensibus solent ruminare, septem serè mensibus hoc faciunt, quæ intra tecta aluntur, gregales lenius, minusque temporis ruminant, quoniam foris pascuntur.* Quæ quidem *Arist.* verba, *Aquapendentis* pronuntio plurimum refragantur, deberent enim gregales bestiae, quæ in pascuis carpit, raptim ac festinanter, ut ipse ait, cibos deglutiunt, non lenius sed fortius, atque intensius ruminare, quàm ubi abundantia ipsis suppetit; intra tecta, domosque: quod tamen haud exequuntur: Quod ipsemet eodem opusculo *Aquapendentis* fateri coactus est, cum dixit: *Vnde conuertitur propositio, quod quando animalia valde asperum & lignosum cibum sumunt, & ipsum quoque ruminant: quando vero mollem ingerunt, nequaquam ruminant.* Mollis autem in pascuis plerumque, durus in stabulis suppeditatur. Aduersatur eidem *Aquapendentis* inuento, adhuc clariùs eodem loco, idem *Aristoteles*; qui vult præter *Cervum*, reliqua cornigera silvæ omnia, minime ruminare, cum tamen æquè quatuor obtineant eorum sacculos, & non ex delectu, sed, ut ita dicam, ex raptu viuant: *Ruminant, ait, quæ superiore dentium ordine carent, ut boues, oves, caprae, ex feris nullum adhuc ruminare constat, præterquam ea, quæ aliquando cum hominibus exiguunt, ut cervus, hunc enim ruminare certum est.* Eundem in sensum hæc apud *Plinium* lib. 10. cap. 73. leguntur: *Ruminant præter iam dicta silvestrium, Cervi cum à nobis aluntur.* Omnia autem iacencia potius quam stantia, & hyeme magis quàm æstate septenis serè mensibus. Nota hic *Plinium* non satis *Aristotelis* mentem percepisse, neque enim hic ideo *Cervos* ruminare scripsit, quod à nobis alantur, ut ipsum legenti patet. Neque *Albertus Magnus* 7. de Animal. cap. 4. ut optimè *Mercurialis* observavit, *Aristotelis* sensum est assecutus, cum scripsit: *Ruminantia post septimum ætatis mensem ruminare*, cum *Aristoteles* septem cuiuslibet anni menses significare voluerit. Quamvis ut ego iudico, *Alberti* quoque dictum verum esse possit, utcumque sit præter *Aristotelis* intentionem; videlicet, cornigerarum filios posse ac velle, septem à partu mensibus à matris ubribus pendentes lac sugere, & duriore ita cibo abstinere (ex lacte autem solo hausto, probabile est animalia haudquaquam ruminare) postea ad cibos solidiores transire & ruminare.

Quid

Quid igitur nobis in hac caligine rerum, verborumque tricis restat? Si rationes ab *Aristotele* & Iunioribus propositæ, cur animalia ruminant, pleræque videntur vacillare? An dicemus (*Id quoque enim non ab nulla ratione videtur*) ea omnia, quæ cibum remandunt, frigidiora longè, aut ut melius dicam, minus illis esse calida, quæ vnico prædita sunt ventriculo? Ut quod in his vnus & calidus valde perficit venter, in illis tepidioribus, plurimum opus sit elaboratione. Non aliter planè, ac si *Veneris* efficturus statuat sculptor aliquis, bipennibus crassiores ligni partes primò dedolet, rudioribus postea scalpbris, tandem scalpellis minoribus totam statuæ superficiem læuiget, atque perpoliat. Videtur huic fauere argumento, ipsa rerum magistra experientia, quod ruminantia pleraque videantur frigidiora, id non obscurè inde elucet, quod sint meticulosa, degeneres autem & minus feruentes animos timor arguit. Notissimum hoc est, in *Cervis* ac *Leporibus*, quorum ambo ruminant, & mirè timent.

Author in his tenebris rerum aiquid probabile dicere conatur.

An quia animalia ruminantia sunt minus calida.

Videtur huc facere *Plinij* autoritas iam paulo supra dicto loco: *Cornigera*, inquit, una parte dentata, & qua in pedibus talos habent, seuo pinguescunt. *Bisulca*, scissæ in digitos pedibus, & non cornigera, adipe. Frigidius autem esse adipe seuum, ex hoc elici potest, quod à frigore facillè seuum concreseat, & adeps tam intra quam extra animalia, magis liquidus maneat. Virumque ex *Aristotelis* fonte hauritur axioma.

Authoritate *Plinij* videtur hæc ratio stabiliri posse.

Sunt hæc fateor, mira quadam probabilitati specie conspicua. Est tamen, quod is opponi potest, inter ruminantia calidissima quoque nonnulla reperiri, si actiones modò temperamentorum indices esse solent. Et ut de *Tubalis* nostratibus, *Bisontibus* & *Uris* ferocissimis, animosissimis & iracundissimis bestiis nihil dicam, *Tauros* videbis, qui cum fortissimo quouis *Leone Lybico* congressu nihil pensi habeant. Qui furor, veluti ab atra & adusta bile, ut nostri Medici dicunt, in *Maniacis*, ita à nimio arbitror calore potius, quam frigore in beluis illis subministratur. Volui hic solius *Tauri*, cui *Hircum* petulantissimum potes adicere, mentionem facere, ne mihi ex *Aristotele* quis obijciat, siluestres feras cornigeras, præter *Cervum*, nullas ruminare, quod etiam an verum sit, admodum dubio. Cuius enim gratia illis Natura quatuor ventres dedisset? quos quæ habent animalia cetera, etià non cornigera, omnia ruminant, ut in *Camelo* apparet.

Non videtur intellectui satisfaccere prædicta ratio.

Si dixeris *Hepar* horum animalium ut calidissimum, in quo retorrida illa bilis coquatur, ventriculos verò frigidissimos (id quod Medici sapientius nobis accidere contestantur) esse posse; & propterea cibos plurimum opus receptaculorum habere, quæ cum vicissim illi subeunt, magis paulatim, magisque attenuantur. Responsio in promptu est, non caloris semper energiâ cibos elaborant. Quis enim ex nobis, cum magno ventriculi calore, quem possidemus, crudos, incoctos, integrosque pisces digereret? Et quidem breui ita temporis spatio, id quod me in hoc ipso libro bis iam innuisse memini, & idem nunc affirmo ex quotidiana, imò hodierna experientia in *Merlucio* dicto pisce, in quo non integros modò alios *Merlucios* minores, sed *Sepias* quoque inueni integras, qui paulisper pisces ingesti, in mucum contabescunt & per angustum, idque postea ventriculi foramen in proximum intestinum descendunt: in quibus tamen viventibus piscibus vel nullum crediderim inesse actualem calorem, vel certè teporem

Corroboratur prædicta de calore ratio, sed denuo infringitur.

Maximus humani ventriculi calor haudquaquam præstat quod minimus in piscibus potest.

Ventricu-
lus in Mer-
lucio ut se
habeat.

teporem potius quam insignem aliquem feruorem. Est autem *Pylorus* in hoc pilce, siue infernum ventriculi orificium, non in fine ventriculi (qui oblongus est, & infra acuminatus) situm, quemadmodum in alijs animalibus plerique reperiri solet, sed propè ipsum superius orificium, ubi *Oesophagus* nempe desinit, collocatum.

Aut igno-
ratur cur
fiat rumina-
tio, aut quo
modo ci-
borum co-
coctio pe-
ragatur, ne
scitur.

Existimo igitur, aut nos prorsus hoc ruminationis mysterium, quod Natura in similibus moliri animalibus voluit, ignorare: aut aliter profecto de calore ac frigore, ipsaque ciborum concoctione (quam sibi etiam non satis notam fuisse *Cornelius Celsus* Medicorum (*icero* ille, in aureo suo proæmio innuit) philoso- phandum esse, quàm hactenus philosophorum & Medicorum plerique (quos ad *Hippocratis* interea de *Vetere Medicina*, libellum ablego) docuerunt. Id quod in problematibus quibusdam meis paradoxoteris (quæ aliquando DEO vitam prorogante, lucem visura sunt) disputabo. Et si nodum hunc non prorsus enodabo, doctioribus tamen eundem dissoluendi materiam non contem- nendam communicabo. Interea temporis, hinc ego vel *Academicum*, vel *Scepticum* omnino agam, donec meliora ab illis, in quos (si vera esset falsa illa Veterum quorundam credita *Metempsychosis*) *Aristotelis* anima transuolasse videri possit, subministrantur. Hoc vnicum ego scio, & experior: difficile admodum esse, aliquid probare, ut *Lucretius* ait,

Ab Aristo-
telis filijs
veriora ex-
pectantur.

Si ratio potius, quàm res persuadeat ipsa.

Adhorta-
tio ad can-
didum Na-
tura studio-
sum.

Et tibi ex animi mei sententia affirmo, quisquis in hæc mea lecturus inci- deris, non me tam mihi ipsi placere, aut palpum hunc obtrudere cupere, qui *Cornicum* velim oculos configere, mortuos iugulare, & ex depressa veterum autori- tate, nanem mihi gloriam conciliare: exquirat mecum quisque prius ipsam re- rum¹ *Naturam*, antequam se cuius mancipet Authori: cõterat postmodum DEI, Naturæque opera, cum nostris friuolis non rarò ratiunculis, & quid demum statuendum sit, secum ponderet atque stabiliat, & si posteris non inuidet, veri- tatem physicam ipsam quæso nobis, eiusdem sitientissimis pleno poculo pro- pinet, nec Zoilos vllos & Criticos pertimescat.

Homines
etiam rumi-
nasse Aqua-
pèdens ob-
seruauit.

Memoratu dignissimum est, quod *Aquapendens Patauij* obseruauit, duos ho- mines, quorum alter ex Nobilium ordine *Patauinorum* fuit, qui ambo rumina- bant. Et hinc quidem licet in vtraque maxilla dentes omnes sortitus esset, cibos tamen absque horum officio deglutiebat, eosq. in os retrahere, non absque infi- gni oblectatione, & rem andere cogebatur. Dum verò contigisset eum à morbo quodam confictari, & lecto decumbere, ruminationem solitam prorsus inter- mittere cõpulsus fuit, quod in morbofis quoq. bobus rustici fieri affirmant. Sed risum, ne dicam cachinnum, mihi penè sequentia ipsius verba excusserunt. Qui- bus, inquit, omnibus addendum omnino est, quod eius pater paulo supra frontem in capi- te corniculum durissimum, crassitie digiti manus minimi, longitudine verò olivæ Hispa- niæ habebat insculptum & extuberans, substantiæ Ungui persimile; ex quo fortè datur nobis intelligi, parentes ferme aliquam habuisse affinitatem cum cornigeris animalibus, neque mirum fuisse, genitum filium simile quid à parente contraxisse. Mira hominis Philosophia! qua docetur, quomodo *Corniger Hesperidum* hic filio suo ruminatio- nem implantauerit.

Ridicula
ruminatio-
nis causa
in hoc No-
bili Pata-
uino.

Ioan. Baptista Vindthierius Principis *Casij* Medicus, quem supra quoque laudauimus, ex proprijs ac Physicis obseruationibus, vt curiosus est Naturalium studiorum indagator, hanc mihi communicauit, quam fusius ipse in suis ad *Q. Serenum* Varijs Lection. dilatauit. Fuisse in *Germania* virum quendam, *Suenum* natione, qui cum tam cænæ quàm prandio cæteris latus conuiuia assediſſet, reſectis tamen epulis, poſt mediam horam à conſeſſu in angulum cænaculi ſe ſolus compoſuit, & ingeſtum, quam citiſſimè potuit, cibum deruminauit. Quæſitus quonam id modo facere coactus eſſet? Reſpondit, ſibi quidem à puero acidus exurrexiſſe ructus. Poſtquam verò trigefimum attigiſſet annum, tum deſum neſcitquam euitare potuiſſe, quin cibum reſurgentem in ipſum os admitteret. Rogatus dehinc, an quid ex iterata cibi illa tractatione voluptatis cape- ret? Equidem, inquit, mel videor mihi merum lingere, ita dulci perfundor ſauitate. Iam memorati viri filius, viginti quatuor annos natus idem præſta- re potuit, quoties voluit. Honeſtâ tamen & iuuenili verecundiâ, in hominum conuentu cohibitus, reſpecta hæc remandere, ceu turpe quid, auerſatus eſt. Alium autem prædicti Ruminatoris ſecundum filium, nulla ruminandi neceſſitas ſoli- citauit. Corniculatos tamen hos, qualis ille *Aquapendentis* erat, minimè fuiſſe aſ- ſeruauit *Vindthierius*.

At quid mirum exiſtimemus, homines hoc ſiue vitio, ſiue libidine, ſiue con- nata quadam neceſſitate tentari & vrgeri? Cum non deſint, qui *Celeſtibus* quo- que ſignis, *Arieti*, inquam, *Tauro*, *Capricorno*, eandem conuenire *Ruminationem* pueriliter credant. Lepidam hanc mihi ſed ſeriò, non fabellam, verùm, hiſto- riam pauculos ante dies veriſſimam *Franciſcus de Almeida Luſitanus*, Medicus do- ctiſſimus, & Indicarum regionum ac rerum experientiſſimus, recitauit. Accidiſ- ſe ſibi, vt purgantem aliquando potionem, docto cuidam viro, ſed *Aſtrologiæ* plus æquo addicto, præſcriberet. Aſt, heus, inquit hic, ad Medicum, ne ita me amuſum, & literarum omnium, Mathematicarum præcipuè diſciplinarum ex- ptem autumes, vt velim catharticum hunc potum, craſtino diluculo ebibe- re, cumque cum naſea poſtmodum euomere: Cum *Sol* hodie *Taurum* ſic in- greſſus, vnum ex ruminantibus animalibus, quæ cauſa fuerit, vt ſecum & ipſe, ego pharmacum ruminem, illudque per os eiſciam. Bene ſe habet, mi Domine, ait medicus, ideoque author tibi fuerim, vt non niſi duabus poſt diluculum ho- ris, iam claro ſole exorto, illud ebibas. Tum enim temporis noſtri cuiusmodi animantia, quæ ruminant, paſcuſ intentæ, cibos deglutire & haudquaquam ruminare; cum ipſis noctu præcipuè quieſcentibus ac iacentibus, *Ariſtotele* ac *Plinio* teſtibus, regurgitatio illa cibi contingere ſoleat, & ſic quidem, quod de medicamento ruminatione timeas, nihil habebis. Placuit *Aſtrologo* Medici conſilium, & mane exhauſto pharmaco minimè ruminauit.

Haud vidi proſectò vanum magis genus hominum, quam tales, qui vt *Iu-*

uenalis ait

Quicquid

Dixerit *Aſtologus*, credunt à fonte relatum

Amonis.

Cum in nulla equidem diſciplina probabiles minus coniecturas, quàm in *Aſtro-*
logia

Alia obſer-
uatio homi-
nis rumi-
nantis à
Ioan. Bapt.
Vindthie-
rio ſugge-
ſta.

Puerile
quorundâ
ſignorum
qui rumi-
nationem
etiâ in *Tau-*
ro celeſti
agnoscunt,
& lepidâ
huius hi-
ſtoriam.

Franciſcus
de Almeida
Medic. Lu-
ſitanus do-
ctiſſimus.

Quam pa-
rum fiden-
dum ſit va-
rijs *Aſtolo-*
gorum præ-
dictioni-
bus.

logia iudiciaria reperire liceat. Id quod præter quotidianas experientias, à tribus etiam seculi nostri Mathematicarum Coryphæis scientiarum didici, *Adrianum* inquam *Romano*, summo & Medico, & Mathematico, scriptis clarissimo, *Heriberto* olim magistro meo: cuius filius *Iacobus Romanus* nunc *Louanij* egregie peritizat. *Galileo Galilei Lynceo*, amicitiae & Academiae nostrae arcto mihi vincolo iuncto: & *Christophoro Clauio* demum, ciue meo ac populari, *Bambergeni* mirum, qui omnes vel verbis mihi, vel scriptis publicis, quam parum iudicij ex astrorum situ desumptis, fidendum sit, palam sæpe fecerunt. Possum & ego verè contestari, in hac ipsa, qua viuimus VRBE, & orbis LVCE, sub ipsa solaris, eiusque insignis Ecclipsæ hora, plus quam septuaginta personis, febribus acutissimis laborantibus, sanguinem non scarificatu, sed ex maioribus detractum venis fuisse, diligentiq. adhibita obseruatione, vix tres vel quatuor postmodum, non *Solis* defectu, sed febrium periculo sissimarum affectu, obijisse. Nec vereretur ego hoc ipsum in me periculum tentari, adeò nihil, certà iam experientia doctum, vel Ecclipses, vel alia maleficarum (vt maleuolè blaterant Astrologi) stellarum positiones, me terrerent. Non ignarus interea sum, quid temporum mutationes principales in morbis possint, quæ *Canis* solummodo de-

Etiā in Ecclipsæ solaris hora, plurimis sanguinem detraxisse non nocuit.

Quæ Astrologiam in morbis Hippocrates professus fuerit. *Æuri, Pleiadumq.* ortu vel occasu, vt meris signis, non effectricibus causis ab *Hippocrate* indicantur ac designantur; quid item Aquiloniorum & Austrinorum flatuum, pluuiarum deniq. copia, vel defectus valeant, de quibus solis, & non de Planetarum, aliorumque tot astrorum concursibus, oppositionibus, varijsq. alijs sitibus, & cælestium domorum Chimeris bono huic *Seni* nostro sermo est, vt non habeant quod Genethliaci, alijque maleferiati Medici, ab hoc auxilium & consilium implorent, & ex astris veluti remedia petant, quæ vt *Plinius* ait pauperissimi cuiusque plerumque hortulus suppeditat. *Lunæ* phases variæ, quid in debilibus nonnullis tam sanis, quam aduersa valetudine oppressis, virium habeant hominibus, & ego noui, & habent hæc forsàn causas suas phisicas, quas Astrologi deducere haud norunt, solà cæcà, cum *Chaldeis*, experientia & complurium seculorum vt asserunt, obseruatione contenti, quæ si sufficiunt, cur non, vt opinemur in suo de *Augmentis scientiarum* libro Doctiss. idemq. & Nobiliss. *Franciscus de Verulamio* scribit, cur, inquam, quis non eadem operà, & *Auguria* reuocet, & *Asspicinam*, & *Extra*, & omnigenas fabulas deglutiat. Nam & hæc omnia, vt diutina experientia, & per manus tradita *Disciplina*, dictamina suis se afferebantur. Atque hæc obiter, licet vt spero, opportuno loco.

Tophus Iuuenearum De *Topho Iuuenearum*, quem coronidis loco huc inferere æquum est, hæc apud *Plinium* lego. Et in *Iuuenearum* secundo ventre, pila rotunditate nigricans tophus nullo pendere. Singulare (vt putant) remedium agrè parientibus, si tellurem non attigerit. Huiusmodi tophos duos prægrandes à *Ferdinando Imperato* rerum naturalium *Como ac promo*, cum plurima alia naturali, maritimarum præcipuerum, supellectile dono accepi, cum anno supra millesimum sexcentesimo octauo eiusdem *Museum* iam dudum celeberrimum, & deliciosissimam, simul *Neapolitanam Urbem* inuiserem, eò à *Paulo V.* missus, vt *Horto Vaticano* de plantis rarioribus prospicerem. Verum *Tophus* hic, non in *Secundo*, vt *Plinius* voluit, sed in *Primo* tam *Vaccini* generis, quam cornigerorum aliorum domitorum

Non sufficere Astrologis, aliorumque obseruationes iactare.

Tophus Iuuenearum ex proprijs ac Plinij obseruationibus describitur.

corum animalium stomacho *Italica Trippa* dicto, reperitur, quod ego in varia eorundem lectione animaduerti. Cum enim lactantes tam *Ædi*, quam *Vituli*, sese matresq. suas sæpius lambant, plurimum pilorum, cum lacte, & absque ipso deglutiunt. Quod si rariores illi ac pauculi pili fuerint, cum lacte ad quartum ventriculum delabuntur, & incolato *Coagulo* quoque reperiuntur. Vbi verò piliculi conglobantur, in primum rectà descendunt ventriculum, quos ego *Acellanæ* nucis magnitudine, tam in lac solum sugentibus, quam simul iam feno vesci incipientibus, in hoc eodem sacculo siue primo ventriculo, & non alio inueni. His magis magisque alij pili aggeruntur, donec massam eam rotundam, perpetuò in stomacho illo mansuram efforment, quæ nunquam cum cibo postmodum ruminando ascendit, nec vllum grauedinis interea, aut molestiæ ipsi sensum procreat.

Est autē substantia hæc discissu difficilis, & rariori pileorum ex pilis textura ac compositioni simillima, quò verò maior eius quantitas, diutiusq. in animantis ventre hospitata est, eò difficilius acutissimo etiā cultro discinditur ac separatur.

Cui verò vsui seruiat, equidem cū ignaris ignoro. Quòd enim *Plinius* ait, *agere parientibus prodesse*, id neque in quaquā femina expertus ego sum, nec experies me quicquam docuit alius, nec qua ratione cōtingat, *Plinius* explicauit. Nisi forsitan eiusmodi sit medicamentum, quale *Cap. de Lupo* dixi, in partu enitendo profuisse, illas *Iean. Bapt. Porta*, *Lyncei* quisquillas & pauimenti sordes. Est tamē ratio aliqua, quæ persuadere possit, partui conducere promouendo, si in subtilissimum polinem contundatur, aut cremetur hic tophus, & puluis ille, cum vino aut alio liquore exhibeatur. Tunc enim acuti, quem in se continet, *salis* ratione, cum sero & sanguine ad matricem delati, irritare non leuiter facultatem expultricem poterit, & partum sollicitare, quod idem *Boracem* acutissimum salē præstare nouimus. In pilis autem plurimum sulphuris ac salis esse norunt, qui Chymico cultro, igne inquam, eius *Anatomen* vnquam administrarunt.

Quod autem *nec terram prius contingere debet*, hoc ridiculum demum est, ac fabulosum, vt plurima alia huius farinae apud *Plinium* ac *Dioscoridem* leguntur: quæ verorum ignaris principiorum imponunt, vt vel occultas rerum causas, vbi nullæ sunt, somnient ac implorent, aut superstitionum lernam, cum maximo fidei nostræ Christianæ scandalo ac dedecore introducant, foueāt, ac tueantur. Poteram de natura monstrorum, vt promiseram, & de alijs internis vitulorum partibus à me obseruatis, scitu iucunda plura dicere. Sed ista ego vel alteri loco, vel alijs relinquo: & hæc nonnemini fortè nimia videbuntur, quare abrumpo, & ad reliqua animalia accingor. Sed hic temperare mihi non possum, quin animo meo, vt benigno prosim lectori, nunc morem geram: & quod ipsi forsitan incauto imponere posset, mendum detegam. Mantissæ igitur oco hæc paucula superaddam.

Dum superius, quatuor in ruminantibus bestiis ventriculos ex *Aristotele* descripsi, hæc ex *Gazæ* versione lib. 2. Hist. anima. cap. 17. addidi verba. *Rectum autem intestinum nulli est, cui non parte vtraque dentes*. Hunc eundem *Scaliger* Pater *Arist.* locum paulo aliter vertit. *Sunt, inquit, quibusdam appendices intestinorum: neque enim recta intestina vlli, quod vtraque maxilla dentatum non est*.

Et

Quomodo
generatur.

Qualis ipsi
sit substantia.

An vsui ali
cui seruiat.

Si partum
accelerat,
qua id ra
tione fieri
possit.

Supersticio
sum vide
tur quod
terram nō
debet co
tingere vt
partui sub
ueniat.

Causa hu
ius appen
diculæ est
locus *Ari
stotelis* de
intestino
recto.

Gazæ &
Scaligeri
versio in
quibus di
scordant.

Et in commento hæc habet. *Theodorus* (scilicet *Gaza*) incurrit imprudens in antiquam orationem: ait enim intestinum rectum nulli: at hoc falsum est: habent ea quæque intestinum, quod rectum vocatur. Eam perplexitatem ut vitaremus, transferremus ad *Aristotelis* sententiam, plurali numero posuimus.

Sine intestinum rectum siue recta veritas, verimque lapsus & error est.

Ignoratur esse Arist. dixerit solis animalibus vtrumque dentatis esse intestina recta.

Narratur historia de vitulo mortuo, in quo aliquæ adhuc partes movebantur.

Bene monet *Scaliger*, pluribus erroris ansam esse potuisse hunc Latinum *Aristotelis* textum, arbitrantibus intestinum vltimum, quod *Rectum* solum dicere, nulli animalium concessum fuisse, cui non æquè supra atque intra dentes adsint. Quod equidem est falsissimum. At quid *Gaza* faceret? qui verbum verbo, quod ingenuum decet interpretem, reddidit, & singularis numeri vocem Græcam *Aristotelis* *ἰνδοῦ ἑρταρον*, & ipse singulari numero protulit, & *Intestinum* potius, quam *Intestina* exprimere maluit. At ut etiam hoc *Scaliger* donemus, satius esse intestina recta quam intestinum hic interpretari, ut amphibologia euitetur. Nescio tamen, quam & hoc verum esse possit. Quasi vero intestina potius recta, quam ut sinuosa volumina, in spiras collecta, sint illis animantibus, quæ dentibus superna infernaque maxilla decorantur. Sæpe si velis, inspicias, vtrinque dentata hæc bestia est. Et in qua alia plures quæ intestinorum gyros, aut minoris illa rectitudinis tamen inesse conspiciunt? Quod enim hic *Aristoteles* innuere velle videtur, alijs, quæ sunt ruminantia, & non vtrinque dentata, animalibus appendices, quas ipse *ἄνταρες* vocat, in intestinis esse: eoque forsitan minus recta. Ego mehercule, quod ipse his verbis insinuare voluerit, non capio, neque enim *appendices* tales in *Vitulis* aut *Hædis* vnquam deprehendi, aut magis curua intestina, quam in sue essent, animaduerti. Æquum fuerat à *Scaligero* eadem nobis potius appendices explicari, quam in vocularum quarundam, Grammaticorum more, enucleatione hære, quæ plerisque legentibus tedium, Naturæ verò studiosis etiam incommodum, & temporis iacturam adferre sit solita. Ignoro igitur, & mecum, ut existimo, *Scaliger*, quid *Aristoteli* in mentem venerit, quando sola animalia vtrinque dentata habere intestinum vel intestina recta, scriptum reliquit. Verum de hac re supra etiam, dum de *Lupo* & *Galone* sermo nobis esset, aliquid diuina: quæ ob voracitatem animalia falso à nonnemine putantur vnicum rectum, à ventriculo ad podicem protensum intestinum obtinuisse. Appendices in intestinis haud alias facile reperies, nisi *Cæcum* sic dictum intestinulum hasuppleat. Verum hoc, ut nec rectitudini aliquid addit, sic neque spiris gyrisque, quæpiam detrahit. Intestinum autem illud, quod trita iam voce *Rectum* appellamus, non tam in vtraque, quam vna parte detatis certo certius existit, & *Scaliger* que falsus est. Cum interfectum enim nuper à lanione vitulum, exhausto prius omni sanguine, visceribus postmodum cunctis atque intestinis exemptis, quadrante etiam post mortem horæ contemplarer, non musculosam tantummodo ventris inferioris carnem tementem ac vibrantem conspexi, sed intestini quoque recti vocati portionem eam, quæ relicta fuerat, manifestissimo, resonante ac conuulsiuo motu descendente & ascendente, musculo sphincterem se ipsum motitante, in mortuo & exenterato iam animali prorsus tum admiratus.

QVAVHTLA COYMATL. QVAPIZOTL.

Aper Mexicanus.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

VT ex figura coloribus inducta videre licet, Aper hic est: non Sus domesticus: Setas enim habet (si coniectura & pictura aliquid valent) hirtas valde, hirsutosque pilos, colore ad fuscum spadiceum tendentes. Inter collum dorsumque albicans linea, ad instar fasciae seu collaris circumducitur. Ab hac usque ad oris apicem sub collo albicantes setæ, sed circa aures nigriores. Rostrum ipsum cruentum, & rictus rubet, non eminentibus tamen illis, veluti in nostratibus Apris conspiciuntur, recurvis dentibus. Cetera rostri pars nigricat. Dorsum & clunes quoque nigri, albens pectus & latera. Bisulci, sicuti in Urbanis suis, pedes. Cauda vix visibilis. Sed quod maximopere admireris, ac præter Naturæ seriem contigisse dicere queas, nec ullis alijs in bestiis animaduertas, est: quod animal hoc protuberantiam quandam in dorso sortitum fuerit, eminentem apprimè, & detruncati formæ intestini conspicuam: & hanc in dextra quidem sui parte, prope spinam dorsali sitam, clunes scilicet versus, perpendiculariter genitalis masculini potius, quàm umbilici regioni, in ventre adesse porcis soliti, respondentem.

SCHOLIA EIVSDEM.

Si præcipuæ magnitudinis illa, & eximia formæ *Vacca* in *Sabinis* nata, *Ser-* Caca gen-
tilitatis ex
Vacca &
Sue vari-
niz.
nio Tullo regnante, atque in *Auentino* monte *Diana* immolata, *Romano* va-
lunt *Populo* totius *Italix* Imperium promittere, vt superius etiam ex *Valerio*
Maximo recitavi; non miror, si *Scrofa* quoque longè prius *Aeneæ* cum socijs
H h h circa

Sus Alba
originem
Albe lon-
gae dicitur
deditisse.

Vaticiniū
Aeneas in
somno da-
tum de
Sue alba.

circa *Laurentem* agrum, cum eandem ibi triginta enixam porcellos reperisset, augurari potuit, tot errorum ac laborum suorum requiem, & futurum tam sibi in *Italia* regnum, quam *Ascanio* suo elapsis triginta annis *Albam longam* edificandam. Quos illi annos, ut Poeta habet (erat enim cæca Gentilitas vaticiniorum scientiæ, & futilibus eiusmodi præfagijs plus quam deditissima) triginta isti porcelli præfagiebant. Non ineptâ forsan coniecturâ, & meâ quidem, hoc ego addidero: eundem porcellorum numerum, triginta *Latinorum* Vrbes significasse, in quas singulas *Albani* Colonias (quas inter *Roma* quoque fuit) miserunt: *Alba* tamen *longa* à *Roma* postmodum destructa legitur, ut non præter dictum fuerit, à filia matrem interemptam esse. Sic autem per Somnium *Tyberinus* Deus *Aeneam* 8. *Aeneidos* alloquitur, idemque, quod *Aeneid.* 3. olim *Helenus*, vaticinium de *Albana* sue recantat.

*Exspectate solo Laurenti, arvisque Latinis,
Hic tibi certa domus, certi, (ne absiste) penates,
Iamque tibi, ne vana putes, hæc fingere somnum.
Littoreis ingens inuenta sub Illicibus Sus,
Triginta capitum foetus enixa iacebit,
Alba Solo recubans, albi circum vbera nati.
Hic locus urbis erit, requies ea certa laborum.
Ex quo ter denis Urbem redeuntibus annis,
Ascanius clari condet cognominis Albam.*

De hac re *Propertius* quoque lib. 4. Eleg. 1.

*Et stetit Alba potens, alba suis omine nata,
Hac, ubi Fidenas longa erat ire via.*

Cur Sus il-
la Junoni
sacrificaba-
tur.

Quemadmodum autem *Vacca* illa opima *Diane*, sic nobilis hæc *Sus* *Iunoni* sacrificabatur, *Æn.* 3. ex *Heleni* item *Vatis* imperio. Testatur Poeta in 8. *Æneid.*

*Ecce autem subitum, atque oculis mirabile monstrum,
(andida per siluam cum foetu concolor albo,
Procubuit, viridique in littore conspicitur Sus:
Quam pius Aeneas, tibi enim, tibi maxima Iuno
Mactat, sacra ferens & cum grege sistit ad aram.*

Primo ut
ipsam Aeneas
placaret.

Secundò
ut terram
eam sibi
proficuum
per quam
Iuno deno-
tatur, red-
deret.

Duplici autem ratione *Iunoni* hanc hostiam importatam à *Troiano* *Vate* crediderim, tamq. seriò Lib. 3. eius Poëmatiss inculcatam. Imprimis ut eius, *Troianis* semper infensæ benevolentia conciliaretur: deinde ut *Terram* illam, ad quam post tot discrimina rerum appulerant, propitiam sibi ac frugibus terendis vberem & idoneam redderent. Per *Iunonem* autem *Terram* significari notius est, quam ut hic demonstrarem. Vnde *Virgilius* *Iouem* per *Æthera* designans, in coniugis *Iunonis* gremiū *Tellurem* inquam ipsam, descendere uocat.

*Tum pater omnipotens sæcundis imbribus Æther
Coniugis in gremium latus descendit, & omnes
Magnus alit, magno commixtus corpore foetus.*

Terræ autem porcâ facere solebant antiqui, quod *Goropius* quoque lib. 9. in suis *Venetis* & *Hyperboreis* obseruauit, quò fecunditatis illam admonerent, & quoniam non minùs benignam se cultoribus, quam *Sus* nutricantibus se præberet.

Cum

Cum hoc animal ex immundo, vilissimoque victu, copiosissimam, ac suauissimam (humanæ quoque sua temperie æmulam, si *Galeno* credimus) carnem reddat: semen similiter tam multiplici restituat fecunditate, ut plures, quam vix vllum aliud animal, fœtus producat. *Aenea* certè *Scrofa* triginta vno partu eiecerat. Quocirca *Terram* veteres precabantur, ut pro stercore & seminibus, quæ ipsi committuntur, vberissimam semper messem refunderet, & auaris agricolarum votis hilariter responderet.

Quid si euicerim ego, primam ab *Aenea* in suo ad *Laurentem* agrum atque in *Latium* aduentu, urbem ædificatam *Troiam* fuisse appellatam? non tam ad destructi *Ilij Troiaque* memoriam conseruandam, & spem socijs noui fundandi imperij conciliandam, quam ad huius ipsius *Porcæ albæ*, quæ laborum finem imposuerat, celebrandum honorem, & agri præsentis fertilitatem indicandam. Ridiculus forsitan videri potero, non tamen importuna non omninò & friuola locutus. *Aeneam* imprimis statim post suum in *Laurentinum* agrum accessum, *Troiam* ædificasse nouam, præter quamplurimos alios authores sunt *Linus* & *Virgilius*, hic quidem lib. 10. vbi *Venus* ad *Iouem*.

Cuz prima in latio ab Aenea condita vrbs Troia dicta fuerit.

Muris iterum imminet hostis

Nascentis Troia.

Et mox *Iuno Veneri* respondet,

Indignum est, Italos *Troiam* circumdare flammis

Nascentem?

Linus verò lib. 5. *Troianos*, Ab *Sicilia*, inquit, classe *Laurentem* agrum tenuisse. *Troia* huc loco nomen est. Ibi egressi *Troiani*, ut quibus ab immenso prope errore nihil, præter armata & naues, superesset, cum prædam ex agris agerent, *Latinus* rex *Aboriginesq.* qui tum ea inuabant loca, ad arcendam vim aduenarum armati ex urbe atque agris concurrunt.

Vult autè *Philippus* (*Clauernius Germanus*, (cui neq. nostra tēpora, neque priora seculatulerunt *Cosmographiæ* studio magis addictum) in sua *Italia antiqua*, hanc nouam *Troiam* non fuisse aliud, quam quod nos *Ostienſe* vocamus opidum antiquissimum nempe, & minimè ab *Anco Marcio*, ut pleriq. tradūt historici, extructum: si modò non sit fabula penitus, quod ipse & *Goropius* arbitratur, de *Aenea* in *Italiam* aduētū, & rebus ibi gestis, ad similitudinem rerum *Euandri* conficta. Vult igitur *Ostia* originem esse antiquissimā, multis seculis ante Romanorū Regem *Anum Marcium*, ab *Euandro* potius primo Romanorū Rege conditā, postquā is pulsus *Siculis* Romā Urbē occupauerat, cui tunc Portū hunc struere voluerit.

Philippus Clauernius exactissimus Cosmographus.

Hic probat *Ostienſe* opidum fuisse illam *Troiam*.

Sed quam verisimilitudinē habeat, *Aeneam* suam nouam *Troia*, ad *Scrofa* illius memoriā ita vocare voluisse, nunc videamus. Quæ non alia certè erit, quam ipsa vtriusq. nominis cōmunitas & cōgruentia. *Troia* enim tam *Cimbrica* illa antiqua *Phrygiāq.* *Troianorū*, quam adhuc *Belgica*, *Gallica*, & (quod mireris etiam) vulgarissimā *Italicā* linguā hodieq. aliud nihil sonat, quam *Scrofam*. Et qui se falso *Messale Coruini* titulo ornauit, quò sua Lectoribus veluti antiquiora imprudenter obtruderet. Suam apud *Latinos* antiquitus *Troiam* quoq. fuisse dictā, ab occultioris antiquitatis perito aliquo homine probè didicit, quāuis antiquissimam veramq. vocis originē ignorauerit. De quā, qui plura velit, *Goropii* suadeo adeat, inuenietq. *Troia* dictione *Cymbrica* & *Germanicā* linguā, *fidum* significari;

Troia hæc ob *Scrofa* nominis agnationē, conditam fuisse.

Troia enim in pluribus linguis idē sonat quod *Scrofa*.

cumq. nullum animal beneficium fidelius restituat, quam *Sus*, ideo *Troiam* vocatam fuisse. Qui autem veriore *Troia* huius tot linguis adhuc vñtati-
mam Etymologiam afferre nouerit, id per me licebit, audacter faciat, cui fideliter gratiam reponemus.

Macrobij
locus de
Terra &
magna ma-
tre.

Fieri itaque non sine maturi consilij ratione potuit, vt *Troiani* triginta annis prius quam *Albam*, ab *alba* sue denominatam, conderent: *Troiam*, primam suam mansionem ab ipsamet hac *Scrofa* siue *Troia* denominatam, exadifica-
rent, simulq. *Scrofa* eadem *Terra* immolata, hanc precarentur, vt sibi & pro-
pitia foret ac fecunda. Quantum autem honoris prisci illi gentiles venore-
Euangelico lumine cassi, *Terra* impenderint, ab eaque emolumenti, dum
Sue pręgnantem ipsi immolarent, sperauerint, & ideo *Magna mater* & *Bona Dea* titulo ipsam insigniuerint, *Cornelius Labeo* apud *Macrobiū*, *Saturnal.*
lib. 1. cap. 12. nos docet, cuius verba, cum hoc meum egregie illustreat ar-
gumentum, huc adferre necesse duxi. *Affirmant quidam*, inquit *Macrobius*,
quod *Cornelius Labeo* consentit, hanc *Maiam*, cui mense *Mai* res diuina celebratur, ter-
ram esse: hoc adeptam nomen, à magnitudine: sicut & mater *Magna* in sacris voca-
tur, assertionemque extimationis sue etiam hinc colligunt, quod *Sus* pręgnans et ma-
tur, quę hostia est propria terre. Et *Mercurium* ideo illi in sacris adiungi dicunt: quia
nascenti homini terre cōtactu datur. Scimus autem *Mercurium* vocis & sermonis poten-
tem. Author est *Cornelius Labeo*, huic *Mai* id est terra, *Ædem* (calendis *Mai*) dedica-
tam sub nomine *Bona Dea*, & eandem esse Bonam deam & terram, ex ipso ritu ocu-
liore sacrorum doceri posse confirmat. Hanc eandem etiam Bonam, *Faunam*, *Opem*, &
Fatuam, *Pontificum* libris indigiari. Bonam quod omnium nobis ad victū bonorum cau-
sa est, *Faunam*, quod omnium vsui animantium fauet: *Opem*, quod ipsius auxilio vita con-
stet: *Fatuam* à fando, quod (vt supra diximus) infantes partu editi, nō prius vocem edunt,
quam attigerint terram. Sunt qui dicant hanc Deam potenti à habere lunam: cuius regu-
le sceptrum in sinistra manu ei additum. Eandem alij *proserpinam* credunt, porci quę
rem diuinam fieri: quia segetem, quam *Ceres* mortalibus tribuit, porca depastat.

Loca circa
Albam lon-
gam. Alba-
num præci-
pue & Ca-
stellum
Gandulphi
amantissi-
ma & fer-
tilissima.

Vina hic
suauissima.

Veteribus
celebratissi-
ma.

Næ isti *Æneadem* Soboli *Iuno* seu *Tellus*, pro maclata sibi *alba* Sue cum tri-
ginta filiis, vberimum fructuum omnium & vinorum maxime cornucopia in
Latio vniuerso, *Albano* tamen præcipue agro, hætenus rependit. Sunt enim duo
hodieque loca, *Albanum* nunc dictū opidum, & *Castellum Gandulphi* appellatum,
vinorum suauitate celeberrima, *Dionysius Halicarn.* lib. 1. his verbis depinxit.
Subiecti autem urbi (*Alba* longe nimirum) *sunt campi, amēnitāte admirandi, om-
nis generis frugum fertilissimi, nec cedentes ulli agro Italiae, præcipue bonitate vini suauis-
simi, & pulchri coloris, quod Albanum vocant: præcellens omnibus reliquis, si Falernum
excipias.* Atqui, cum *Falernum* nunc nobis forsitan desit, primas *Albano* & *Castel-
li Gandulphi* iure, dederis, quæ ipsum etiam superiorū nectar si vllum esset, super-
rare mihi videntur. *Martiali* sanè, *Iulco* in monte, hoc est *Albano*, in quo *Iulius
Ascanius* *Albam* suam extruxerat, *vinum Albanum* his versiculis celebratur.

Hoc de *Cæsareis* mitis vindemia cellis

Misit, *Iulco*, quæ sibi monte placet.

Et *Horatius* *Carm.* lib. 3. ode 11. quæ *Phyllidem* inuitat ad epulas die Natali
Macenatis,

Est mihi nonum superantis annum

Plenus Albani cadus.

Dioscorides etiam lib. 5. cap. 10. primas *Falerno*, secundas *Albano* dat, inter Italica vina. Et *Plinius* lib. 14. cap. 4. Dignum Augustum, *Setinum* cunctis prætulisse, secundam nobilitatem *Falerno* tribuisse, in tertiam palmam *Albana* venisse, vrbi vicina, prædulcia, ac rara in austero. Sed prioribus hoc tempore vel abrogatis, vel dignitate & excellentiâ illâ orbatis, sola *Albanis*, vicinisq. locis, natis gloria remansit. Hæc enim tam ad conseruandam, quam recuperandam valetudinem, reliquis omnibus præferuntur. (*Castelli* præsertim *Gandulphi* vina nectareâ suauitate, laudabili substantiâ, gratissimo odore, nec tenuia planè, & exilia, nec fortia admodum, aut cerebrum obnubilantia, tam Principum hoc tempore omnium mentes ornant, quam laphum fractumq. conualescentium appetitum prouocant, instaurant, confirmant.

Et sanè *Albano* primas deberi, vel hoc me mouet: quòd cùm ante complures iam annos *Neapoli* ab Illustriss. *Bartholomæo Pofinski*, veteri mihi familiaritate iuncto, Sereniss. tum *Polonia Regis* ibidem *Internuncio*, prandio exciperer splendido & opiparo: summa ibi gloria *Albano* vino, conuiuorum omnium calculo delata fuerit. Hoc siquidem ipse, honoris ac saporis iucundioris gratiâ *Neapoli* *Româ* quotannis itinere maritimo conuehi iubebat, quod eius quoque temporis *Prorex* *Dux Beneuentanus*, libentiùs quàm vllum *Campanie* felicitis vinum, ex memorati *Internuncij* instructissima vinaria cella petiitum quotidie mensæ adhibebat.

Hoc enim nò *Asperinum* modò, lógis post se parafangis relinquebat, illi vino simillimū *Aricino* nepe, quod nò sine ratione & ioco Regis *Pyrri* olam legatus *Romam* proficiscēs, ob acrimoniâ & austeritatē meritò tam altâ cruce (vltimorum, in quibus pendent vites, proceritatē intuens) dignum dicebat, sed principibus illi quoque vinis inuidiâ conciliabat. *Græco* nimirū *Campano Vesunij* filio, *Magnoguerro* *Campano*, *Biluedero* *Calabro*, *Syracusio* *Siculo*, *Vernaccio* acriū dentium, & minacis vultus, *Calabrorū* illi fortissimo, *Chiarello* auricomio, & *Centule* huius forori, *Græco Pausilypo*, *Lachrimæ* *Coccineæ*, purpuræ illi potabili & roseo nectari. Ne quid de minorum gentium, & dictorum pedissequis memorem, *Græco* *Istria* domino, *Scalea* *Chiarelli* simia, *Massicanis*, *Vernoticis* & *Surrentinis* de quibus vltimis hæc *Plinius* lib. 14. cap. 6. *Surrentina* conualescentibus maximè probata propter tenuitatem salubritatemq. *Tiberius* *Cæsar* dicebat consensisse *Medicos* et nobilitatem *Surrentino* darent, alioquin esse generosum acetum. C. *Cæsar* qui successit illi, nobilem *vappam*. Et demum de *Falagnina*, *Puteolorum* incola, quod

Sed Latio huic nostro tantum cessura Lyæo.

Atqui loca illa, circa quæ nunc *Castellum Gandulphi* situm est, non vinorum modò præstâtia, sed duabus alijs prerogatiuis celeberrima mihi semper visa fuerunt. Quarum primam dicam, quòd *Romani Imperatores*, periti voluptatū *Architecti*, *Nero* præsertim ac *Domitianus*, his ceu secessu amenissimo vti fuerint. *Dio* & *Suetonius* in vita huius referunt, ante imperium dum patrem merueret,

Albanum
sapore Nea-
politano
Siculis, &
Calabris,
præstat vi-
nis.

Bartholo-
mæus Po-
finski Re-
gis Polon-
iæ Neapo-
li Inter-
nuncius.

Catalogus
præcipuo-
rum in Re-
gno Nea-
poli vino-
rum.

Puteolanū
vinum Fa-
lagnina,
vulgo de-
ctum, Al-
banum ali-
quo modo
amalgam.

Castellū
Gandulphi
encomiū.

Hic locus
ab Impera-
toribus
omnium Ro-
manis assi-
matius.

hic cum saepius egisse. Post adeptum verò Imperium hunc locum sub *Albano monte*, ceu arcem, sibi delegisse, *Quinquatria* hic magnificè celebrasse, *Minae* hic collegium instituisse, certamina poetarum, oratorum, & gladiatorum exhibuisse: venationes agitasse: centenas, varij generis feras, saepe in hoc secessu *Albano* confecisse: & scenicos ludos libenter spectasse. Quare & *Amphitheatrum Coliseo* vulgò dicti, non paruae quaedam ruinae non ita pridem eo loci visibantur.

Nunc quo-
que ab VR-
BANO
VIII. Pont.
Max. ama-
tus.

Altera, nec minor, *Castello* huic *Gandolphino* dignitas accessit, ex pratorio seu *Villa*, nō sumptuosissima quidem illa, sed amœnissima, quam ibi *Maffaeus Cardinalis Barberinus*, iam pridem exstruxit. Ad quam non rarò ab VRBE, ut animum grauioribus, publici boni causā, studijs curisq. distentum relaxaret, & in secessu illo DEO magis sibi que vniretur, recessit. Iam vero *Summus Pontifex VRBANVS VIII.* Orbis felicitati natus, *Romanae Urbis* & Domini, & totius Christiani Imperij Fideique *Arbiter* datus, eandem amare pergit me- ritò, & nitidissimè instaurare.

Magnum
sui pre co-
nem inue-
nit.

Sed quem praestantiorē ego locorum eorundem, antiquae praeterea ALBAE reliquiarum, Encomiaten, quā hunc ipsum *Principem* indagauerat. Qui inter Poëmata sua diuina, nouo ausu non adfecta & tentata modo, sed te- lici adeò conamine (quod ante ipsum Latinorum poetarum nemo est assecu- tus) ad PINDARI æmulationem perfecta, ut viam quidem polleis strauerit,

sed qui pari cum ipso passu eandem decurrat, reperturus sit neminem: Inter poemata inquam hæc (curantibus omni eruditione clariss. viris, Amicis meis, *Ioanne Baptista Lauro*, *Sanctitati suae* ab interiori cubiculo & *Ioanne Bardaio*, ut pu- blici iuris fierent) elegantissimo carmine epico ad rusticandum secum in ea-

Laurentius
Card. Ma-
galottus,
eminentis-
simarum
ingenij do-
cium Prin-
ceps.

dem Villa inuitat *Laurentium Magalottum*, tum vtriusque Signaturæ Referen- darium, nunc verò ob excellentissimas animi dotes, numero Purpuratorum Patrum adlectum: cui & ego religiosum me cultorem profiteor, quod etiam mearum aliquas prælectiones publicas in *Athenaeo Romano*, cum non pauci alijs, quos iam sacra Purpura vestit, præsentia suā cohonestare voluerit. Vi-

Melle Bar-
berino au-
thoris sty-
lus dulco-
randus, &
simul Ca-
stelli Gan-
dolphini
laudes de-
cantanda.

igitur *Melle Barberino* acidiusculum & amarum hunc meum scribendi sty- lum leniam, adeoque *γαλινάκιον* quoddam condimentum efficiam; *apis* ut- star, ex poemate illo cedro auroque dignissimo, paucula quaedam delibabo, & beneuolo Lectori ita saluam mouebo, ut libellum hunc ipsum, non mi- nus, quā ego feci, audis percurrat luminibus, animumq. hoc neectare palca- gratias mihi, ob indicium, certissimò debiturus:

Ex diuino
Maffei Car-
dinalis Bar-
berini poe-
mate se-
quentia
iuncte de-
sumpta.

*Arua madent pluuijs, & amabilis aura calores
Iam fregit, celerisque fuga se proripit æstas,
Rura vocant, larisque patens in collibus æer.
Hic recreor, spatiorque libens, ubi libera longis
Lumina metiri gaudent obtutibus agros:
Hic reficit corpus vires, seniumque moratur,
Hic bona sollicitam tranquillat otia mentem.
Si MAGALOTTE placet, tristes deponere curas,
Quà lacus Albanus vitreis diffunditur undis,
GANDVLPHI Pagus veteris pars altior ALBAE,*

Excipiet lare nos modico, qui sufficit usus,
 Quos paruo contenta petit Natura; superba
 Non ades, animi requies facit vna beatos;
 Hanc, tibi quæ cordi, solum parat ardua virtus.
 Huc igitur secede, bonis quæ detulit anni
 Hora, parensque sua tellus dat sponte, frueris.

Atque ubi hic varias, quibus oculos simul spectator, & animum exhilarare
 posset, enumerasset delicias rurales; ex alto veluti prospectu vicinarum di-
 uicias vinearum camporumque, & circumiacentia, veteribus Historicis decan-
 tatissima loca, ostendit, & oculis quodammodo spectanda repræsentat:

Mox gradiens vario quæ tramite diuidit hortus
 Areolas, mistoque olerum florumque colore
 Pingit humus, nemoris gratas ascende per umbras,
 Est tibi montis Apex, capiet te mira voluptas:
 Si circumspicias, aspectu videris uno
 Oppida, camporum tractus, sylvasque comantes,
 Pasua, clementes colles, vineta, lacumque,
 Et maria, & montes, augustaque mœnia ROMÆ,
 Nunc age, solertes protende per omnia visus.
 En propè subiectis vites in collibus vuam
 Obiciunt oculis, ostro quæ certat, & auro,
 Et latices fundit, referunt qui vina Falerni.
 Offentat Pomona suos ex arbore fetus,
 Queque fluant musto promit sua præla Læus.
 Aspice planitiem, gregibus quæ gramina passim
 Exhibet, & latè campos quos præbet arandos,
 Vt largâ Tyberis ditescant horrea messe,
 Que populum referata beant sub PRINCIPE PAULO.
 Hinc etiam diffusa procul maris aquora cernas,
 Queque ferunt celeres albentia carbasæ puppes:
 Longius æsburgunt alta fastigia rupis,
 Quam Circe tenuit: pelagi se prodit ab undis
 Pontia, nunc dumis horrens & inhospita; quondam
 Christiæ dum exilijs celebris, cum dira premebat
 Seuities CHRISTI cultum, vicinus in auras
 Prominet Albanus vertex, ubi caca Quiritum
 Est atas operata Iouis Latialis ad aram:
 Ardua Soraëtis ceruix, ut in aëra fertur?
 Apparent Cimini montes, collesque Sabini,
 Et iuga Samnitum summas æquantia nubes.

Locorum
 circa Al-
 bam lon-
 gam anxi-
 nitas & fe-
 cunditas.

Cumque gratissimas frondosarum arborum umbras, & silvarum commoda
 descripsisset, pergit porro ligata strictaque oratione illa enarrare, quæ amplo
 diffusoque sermone *Liuius*, *Dionysius*, alijque Historiographi de *Albanorum* prin-
 cipijs, gestis, & successibus pertexunt; quæ quoties lego, denuo relego, im-
 men-

mensamque inde alacritatem haurio, quam nec Lectori inuidebo, cum hoc præsertim Poëma non omnium manibus teratur:

Eorundem
ex antiquis
historijs
descriptio.

———— Nemus hac petitur, speculumque, Diane:

Hoc lacui nomen fecit, quæ pura liquentis

Lympha vitri speciem referens sinuatur in orbem.

Abditus hic inter sylvas est creditus ævum

Hippolytus duxisse, novo de nomine dictus

Viviblas, auxilio Trivia reuocatus ad auras

Ætheras: arcebat equos hinc vana vetustas,

Quod pauidis abreptus equis per devia letho

Sit datus Hippolytus. Valeant insomnia Pindi,

Vt veterum quæ vera virum iucunda recurrant

Atentibus apta facem rebus præferre gerendis:

Hinc oriens primum Romana potentia fluxit,

Post varios casus, dubijque pericula Martis:

His Pater Æneas profugus confedit in oris,

Quem tandem rapiens absorbuit unda Numici.

Filius Ascanius constructis mœnibus Alba

Dat Regum seriem, quorum de sanguine felix

Romulus auspicijs æternam condidit urbem.

Linquimus Ægeriæ lucum, quo prouida virtus

Æueta Numa, populumque rudem, belloque ferocem,

Formauit studio pacis. Non funere fratrum

Territus hic ternos prostravit Horatius hostes.

Immodicis Albanus aquas lacus æuëtibus olim

Extulerat, nullis manantibus æthere nimbis:

Si ripis emissa, maris non influit æquor

Unda lacus, Delphis inquit consultus Apollo,

Romani capient obseſſos milite Veios:

Permeat hinc subiens caſi per viscera montis

Iugis aquæ riuus. Species ambeſa Theatri,

Stirpibus innatis squallet, quater hostibus Alba

Ludibrium iacuit, denſis en obſita dumis

Regia, quam poſuit Romani Flavius heres

Tertius imperij, ſaſtu qui turgidus egit

Hic annos epulas inter, mimosque loquaces,

Delicijs ſracltus. Lactet nunc ſtendmata gentis,

Ignotos extrema dies inſignibus æquat:

Ingentem ſubitus ſyluam cum corripit ignis,

Confundunt Cineres quercus, humilesque myrica:

Mitte ſuperuacuum cultum, curisque ſolutus

Eripe te rerum ſtrepitu. Sibi viuere dulce eſt.

Viue DEO, tibi ſic viues, te ſola ſequentur.

Post cinerem benefacta, rapit reliqua omnia lethum.

O insigne & DEO, & tanto Principe dignum epiphonema: *Viue DEO, tibi sit
reges!* prater hoc enim omnia momentaneus quidam fumus sunt: & inanis
umbra rerum.

Ad Campos autem illos sub *Alba longa*; Cereris, Pomonæ & Bacchi diui-
tijs ac delicijs affluentes, opidum illud maximè spectat etiam, quod nunc
Albanum appellamus, non procul ab *Aricia* veteribus nominatissima,
& 13. circiter milia passum à *Roma* distans: quod non nostri modò æui
homines (vt *Cluverius* obseruauit) sed iam inde CCCC. circiter annis post
natum IESVM, *Eutropius*, tum *Seruius*, & alij idem esse opidum, quod
Ascanius relicto *Launio* olim extruxisse dicitur, & *Albam longam* nomi-
nauit, existimarunt. Hodie etiam, inquit *Cluverius*, ipsi *Albani opidi in-
cola* adeò persuasum habent, opidum suum esse veterrimam illam *ALBAM lon-
gam*, vti etiam super portam, quæ *Romam* versus emittit, lapidem imponi curaue-
runt, cui *Sus* illa cum 30. porcellis incisa. Verùm prisci illi mortales, & nostri hu-
ius seculi homines, præcipuum opinionis sue argumentum, ex his *Liuij* sumpsisse vi-
dentur verbis; *Vrbera sub Albano monte condidit. At vnus hoc tradit Liuius, reliqui
omnes in monte conditam affirmant.* Hæc *Cluverius*, qui nescio an picturâ potiùs,
quam sculpturâ porcellos illos 30. expressos, & portæ impositos dicere de-
buit. Cæterum suam pluribus fuleire, mihi videtur & rationibus, & autho-
rum testimonijs, opinionem.

ALBA-
NV M nunc
dictum opi-
dū & nunc
& olim ab
aliquibus
creditum
fuisse id
quod AL-
BA LON-
GA dice-
batur.

Cluverius
hoc in sua
Italia anti-
qua lucu-
lenter co-
futat.

Dionysius certè *Halicar. lib. 1.* *Albam longam* exstructam esse testatur iuxta
montem, & lacum Albanos, ita vt medium inter vtrumque obtineret spa-
tium; ac veluti muri vterque urbem tuerentur, ne facillè caperetur. Nam &
mons admodum altus est, inquit *Dionysius*, & lacus profundus ac magnus. Quare
ex his verbis situs *Albe longæ*, non potest esse nisi omnibus notissimus, quæ di-
ci potuit à *Liuij* sub monte fuisse adificata, quod reuera ab his tumulis, siue
montis dorso, in quo erat *Alba*, adhuc montis iugum altius ascendat: & ta-
men rursus in monte eadem dici potuit fuisse collocata, si ad circumiacentes,
& dorso hoc longè humiliores amœnissimos campos respicere quis velit. Cùm
verò hodierni *Albani opidi*, quod ad *Viam Appiam* est positum, non sit hic situs,
quia *Alba* olim ad orientalem lacus ripam supra prædictum *Albanum* opidum
collocata erat; iam quilibet facillè cognoscat, hic vbi *Albanum* nunc est, ibi
Albam olim veterem minimè fuisse.

Argumen-
ta Clue-
rij.

Probat item *Cluverius* luculentis *Ciceronis* aliorumq. fide dignissimorum
testimonijs, vbi nunc *Albanum* est, ibi quondam CN. POMPEII VILLAM,
ALBANVM (nempe rus seu prædium) POMPEII dictam, steterisse: & supra
hanc POMPEII villam versus lacum, & *Albæ longæ* vestigia siue templa, P.
CLODII villam & ipsam dictam ALBANVM; quæ omnia clariùs ex oratio-
ne *Ciceronis* pro *Milone* habita elucescunt. Quòd si quis existimet rudera illa,
quæ circa recens hoc *Albanum* opidum reperiuntur, *Albæ veteris* reliquias
esse, nã ille egregiè decipitur: Cum *Alba longa* *Tullo Hostilio* regnante, eodem
Dionysio authore, solo æquata fuerit, cum 15. post ædificationem annos, XIII.
dempsis, steterisset, & triginta opidorum *Latinorum* mater fuisset, templis ran-
tum Deum ex ea ruina seruatis. Idem hoc *Strabo* lib. 5. affirmat, qui addit,
post

Vbi nunc
Albanum
est ibi olim
CN. Põp.
Villam hui-
us.

post dirutam *Albam*, excepto templo, *Albanos* ciuibus Rom. adscriptos fuisse. *Plinius* quoque inter *Latij* opida, quæ eius atate interierant, sine vestigijs, *Albam* nominat. Si alia, huic assertioni ex alijs scriptoribus, obijci posse videntur, his probè omnibus *Cluverius* respondet, qui commodè adiri potest.

Dominantur autem nunc *Albano* huic opido, & veterrimæ *Aricie*, *Paulus ac Bernardinus*, ex antiquissima illa Illustrissimaq. *Sabellorum* familia, pater ac filius, quorum hic *Aricie* primus *Dux*, ille verò Primus *Albani* Princeps audit. & FERDINANDI II. Verè Pij ac Catholici CÆSARIS AVGVSTI, apud *Summum Pontificem* Orator, vt Natalium claritudine, ita munificentia splendidissimus. Quem & ego, ob insignem eius erga me affectum & benignitatem, meritò colo ac veneror.

Sed hic non incommodum erit, si *Scrofa* illius *Albanæ* Sciographiam cum aliquo saltem porcellorum numero (vt enim omnes adderentur, tam exiguum marmoris spatium prohibebat) expressam repræsentem.

Hanc ego *Iusto Ryquio Lynceo Gandauensi* debeo, viro in omni tam *Græcorum* quàm *Latinorum* Scriptorū antiquitate versatissimo, quod præter alia *Capitolium* Romanum ab ipso scriptis erutum, restitutum, & vulgatum contestatur: & ob elegantiam tam veræ quam prosæ orationis celebratissimo, nunc verò Romæ *Federico* Principi *Cæso* nostro, à cura Bibliothecæ. Hic enim primus antiquissimum hoc marmor, cui *Scrofa* hæc intusculpta est, mihi demonstravit, simulq. tenuit: figurà hac *Suem* illam *Albam* *Æneæ* fatalem denotari; sibi que videri, hunc eundem lapidem fragmentum esse, cuiusdam *Arcus* triumphalis, qui vni ex *Cæsaribus* illis Romanis à *IVLIO* originem trahentibus, ad antiquitatis *ALBÆ* veteris, *Romanæ Urbis* matris, & nobilitatis ac stemmatis sui gloriam constandam, erectus & dedicatus fuerit. Quapropter circa *Scrofam* hanc murorum creatorum caligatorumq. militum, *Æneæ* puta sociorum, vestigia comparent, qui in *Laurente agro* hanc *Suem* primi circumfissent, & tantam porcellorum sobolem veluti rem insolitam, & Vaticinij exitum admirabundi contempnuntur. Exstat hoc marmor è regione *Ecclesiæ S. Ioannis in Pineæ* vt vulgò dicuntur.

& angulum domus fulcit *Iulij*, ex antiquissima illa *Porcariorum* Romana familia oriundi, cuius maiores magnam similiarum fragmentorum veterum supellectilem olim possidebant.

Nolo etiam Lectorem elegantissimo eiusdem *Iusti Ryquij* fraudare epigrammate, quo Suem illam Albanam luto penè obrutam, nitore & candore suo pristino reddidit. Neque hac tantum de causa *Ryquio* meo plurimum debeo, quàm quod ab annis iam sexdecim amicitiam meam sanctè coluerit, cui rei & literæ ipsius ad me scriptæ, iamque in Centurijs eius Epistolicis editæ, & alia sparsim in eius scriptis amoris erga me testimonia, abundè fidem facere possint. Epigramma autem hoc est.

Quisquis adhuc prisce te Maiestatis amore

Obletans, refugas, queris in Vrbe notas.

Adspice in hoc saxo Gradiue exordia ROMÆ,

Atque ALBANORVM condita sceptrā PATRVVM.

Nimirum hæc illa est inuenta sub ilicibus Sus

Littoreis, Phrygio quam cecinere Duci;

Alba, solo recubans, ter denos nixa, labores

Finijt, & longæ dura pericla via.

Stans humili contempta loco, ROMAM atque QVIRITES

Arguit, & Latiae condita signa LVPÆ.

Debit hæc potius TARPEIA sede locari

Aut meriti iuxta parte micare poli.

Nec tamen alterutras optet contingere sedes,

Cum FABER, in Scriptis se videt esse tuis.

Ita profectò est (vt ibi tandem incipiam, vnde longo satis tramite diuertit) quemadmodum *Plin.* lib. 11. cap. 3. scripsit. *Mibi contuenti se persuasit re tam Natura, nihil incredibile existimare de ea.* Hoc est, vt ille ibidem insinuat vilis est, & toties hucusque ego inculcaui, non subito rationibus, quæ bella etiam sæpe vt nobis blandiuntur, sic imbelles non rarò reperiuntur, fidentum sed quantum Natura valeat, videndum, & æqua prius lance ponderandum. Hoc, quod præ manibus habemus animal, rei huic fidem fecerit. Vtunque enim hoc monstrum maximum videri possit, vt paulo post probabo, monstrorum tamen è classe eximendum videtur, quod non *indivium* (vt Scholæ loquuntur) solummodo aliquod, quod in monstris contingit; sed totum *genus* leu species huius, monstrositate illa per successiuas *singularium* procreationes ita afficiatur. Legat, cui placet, *Aristot.* lib. 2. cap. 1. & *Plin.* lib. 11. cap. 42. vbi longo vterque sermone animalium omnium partes pertexit, quæ tam Naturæ ordine eueniunt, quàm eiusdem limites excedunt, & nihil tale, in nostro hoc quod animali conspicitur, ab ipsis obseruatum fuisse comperiet. Optime *Aldrouandus* lib. de Bisulcis: vix vllum animal esse magis diuersum, quàm *Suem* animaduertit. Hunc imprimis enim *Aristot.* & *Plin.* non bisulcum tantum, sed solipedem quoque esse annotarunt. Locus *Aristotelis* iam citatus clarus est. Nam & in terra *Illyriorum* & in *Paonia*, inquit, & nonnullis *Argolis* *Sues* solipedes gignuntur. *Aelianus* lib. 6. in *Macedonia* mutos esse, in

Acchiopia

Aper Mexi-
canus tan-
dem expli-
cari inci-
pit.

Dici po-
test mon-
strum &
non mon-
strum.

Vix in vilo
animalium
genere ma-
ior est dif-
ferentia,
quàm in
suis.

Aethiopia cornua habere, apud *Clazomenios* alatum exortum fuisse, qui agros illos vastauit, scriptum reliquit. In Prouincia *Darieni* inter *Mexicum* iacent & *Periæ*, caudis carent. In eodem nouo Orbe & in Insula *Cubagua*, nominari ungulae sesquipedali mensura excresecunt. In *Brasilia*, in utroque elemento viuunt, id est, gramine pascuntur, & in aquis degunt. Eadem in regione *Hermaphrodite* sunt Sues & sexum commutat insuper. Reperiri aiunt similiter Leonum colore, Leporinis dentibus, & qui molares palato quoque infixos habent. In *Asia* & *Perside* *Europæis* nostris bobus maiores esse, quorum vnus dens molaris quatuordecim quandoq. pondo penderit. Ne hic diuersorum mentio colorum fiat, aut piaculares recenseantur, qui supersticiosi olim Aruspices diuinandi ansam præbuerunt, dum pedibus, manibus, capite, aut alia humanis membris simillima parte nascerentur. Hæc videri apud *Aldrouandum* commode possunt magis, & latius explicata, quæ ipse ex *Indicarum* Nauigationum, & terrestrium itinerum tomis collegit.

Quæ sequi
tur descri-
ptio est F.
Gregorij
de *Boliuar*
qui sæpè
hunc *Aprum*
vium &
mortuum
vidit.

Nunc, quem nos præ manibus habemus *Aprum*, si minus coloribus, verbis tamen *F. Gregorij* nostri de *Boliuar* potius depingamus, qui eiusmodi bestias & viuas & mortuas sæpissimè conspexit, & earundem tam interna viscera, quàm externam cum admiratione effigiem, veluti nobis fassus est, contemplatus fuit. Sequentem autem animalis descriptionem mihi fideliter communicauit.

Nomen
huius *A-
pri*.

Locus vbi
viuit.

Magnitu-
do eius.

Victus ip-
sus.

Mirum
quid nulli
animantiū
alteri con-
cessum in
hoc repe-
ritur.

Modus ca-
piendi ip-
sum.

Porcus montanus siue *Aper*, quem *Americani* *Zaino* vocant, in montosis syluosisq. locis generatur, calidam tamen & humidam magis temperiem nat. Nostratibus paulo minor hic *Apris* est, ferox admodum & damnosus. Pascitur radicibus plerunq. in locis humidioribus paulo, nascentibus: & maiore qua potest solitudine cuiuscunq. generis serpentes, ac bufones venenosos indagat. Atque vbi horum aliquod animal reperit, prioribus illud pedibus apprehendit, capiti morsum dentibus infert, & unguibus pellem serpentis aut viperæ quàm dexterrimè, à capite ad caudam vsque dilaniando, excoriat, detrahit, carnemq. auidè vorat. Postea radicem, aut certæ arboris corticem sibi notum quærit, quem comedit, ne veneno inficiatur, & hac ratione optimè nutritur, crescit & augetur.

Mirum & singulare, quod *Aper* hic obtinet, est: quod intestina & ventris viscera contrario prorsus alijs animalibus situ obtinet, renes versus nimirum reuoluta. Ita vt, quæ in ventris parte inferiore ac prona esse annexa deberent, superiori eadem potius ac supinæ, vbi spina excurrit, adherent: & quæ spinæ dorsi contigua esse nata sunt, hæc eadem inferiori in parte ventris situentur. Umbilicus exit per spinam circa clunes. Et vnicuique satis arctè sit clausus, per ipsum tamen graueolens quidam halitus transpirat. Quare si quod animal eiusmodi mactatur, necesse est prorsus, vt contentum ipsi umbilicus excindatur, quod nisi mediæ horæ spatio fieret, elisi haud amplius aptum animal foret, tam teter enim inde fætor efflatur, qui vix suffertur potest, & reliquam carnis massam omnem inficit. Venatores *Aprum* hunc & canibus capiunt, & sagittis conficiunt, qui acerrimè tamen se defendit & venatores æque ac canes grauiter offendit. Eorum incolæ locorum huius

huius carnibus libentissimè vescuntur, lapida enim valde est, & pinguitudinis minimum obtinens, cum ex quatuor partibus, tres omnino macilentæ exstant. Minimè pinguis est.

Hæc F. Gregorius non auritus, sed oculatus testis. Huic proximè accedit Ioannes Lerus in Nauigatione sua in Brasil. cap. 9. *Aper autem Americanus*, inquit, quem illi *Taiassou* vocant, corporis mole, auriculis, capite, pedibus, atque ijs qui apud nos gignuntur, formà valde similis est, dentibus etiam & prolixis & acutis, vehementer damnosus: tamen cum macilentior existat & gracilior, frendeatq. terribiliter, illa quoque deformitate insignis. Habet à natura foramen in dorso, quemadmodum in capite. Suem marinum habere dixi, quo spiritum emittit, admittitq. Ne quis verò illud prodigiosum existimet, Author Generalis Indica Hist. memoriæ prodidit, apud Nicaraguenses, qui non multum à Nova Hispania distant, Sues nasci, quibus umbilicus in dorso est, qui procul dubio ad idem genus cum ijs de quibus hîc trado, reuocandi sunt. Pater F. Gregorius alij auctores de hoc scribunt. Lerus in Brasilia sua.

Huic Hieronymus Benzonus America suæ Parte 5. adstipulatur, qui cum à portu Ahlenfi ad Panamam terrestri itinere cum socijs mercatoribus pergeret, & in monte aliquo ad mapalia quædam peruenisset. Ab illis incolis, inquit, pane, pisibus fructibus, & aprugna carne (Aprî autem illi Indici, seu agrestes Sues umbilicum in dorso gerunt) donati, vicissim illos cultellis aliquot, & salis paululo remunerati sumus. In annotatione ad hoc caput hæc leguntur. Idem confirmant qui in Nova Hispania agrestes Sues viderunt. Idem de Nicaraguensibus Apris scribit Gomara Hist. general. lib. 5. cap. 204. Neque dispares Brasilienses sunt, quas Barbari *Taiassou* vocant, de quibus Lerus in Nauigat. Brasiliensi. Apud Ramusium ubi à familiari quodam Ferdinando Cortesi, Nova Hispania describitur, reperio hoc ipsum, ibidem Sues umbilicum ad spinam dorsi sortitos esse. Apud eundem Ramusium eodem Vol. 3. Ouedus in Summario Occid. Indiæ hæc habet. *Apros* ab Hispanis ad Insulas S. Dominici, Cubam, S. Ioannis & Iamaycam ab Hispanis conductos, multiplicatos quidem esse, verum in Terra firma, vix audere nostros transportatos eò Apros, in syluis comparere, quod à Tigribus, Leonibus & Cernuarijs Lupis subito dilaniètur, esse tamen quosdam etià illarum regionum Apros indigenas, qui cum turmatim incedant, de eiusmodi animalibus rapacibus nihil pensi habeant. Qui tamen caninis illis exerts dentibus careant, quales in nostris nouacuke instar acuti, hominibus bestiisque terrori sunt, mordacillimos nihilominus esse, & Canes sæuè dilacerare. Sunt nostris paulo minores, pluribus tamen pilis lanæ instar vestiti, umbilicum in medio dorso gerunt, ungulis nō partitas siue bisulcas habent, in cæteris cum nostris conveniunt. *Indiani* tam laqueis capiunt, quàm sagittis interficiunt. Hūc porcum *Chuchie* appellant. Quando Christiani mandram & agmen horum forte obviam habet, subito in cumulum aliquē lapidum, aut arboris truncum, trium modo spithamarum sit altitudine, se recipiunt, ex quo transeuntes hos Apros lancea aut iaculo feriunt, quorum aliqui à canibus postmodum superati nostris præda fiunt, sunt autem damnosissimi, nisi venatores habeant, ubi se tutos fiant. Reperiuntur aliquando post partum absente matre eiusmodi porcelli, carne valde lapida, & magna eorum inuenitur ibidem copia. Hæc ex Ouedo.

Accedunt huic quoq. condimēti loco, quæ diligentissimus Iosephus à Costa à Societate IESV, quarto loco Hist. America libro annotavit. *Saynos animalia sunt*, inquit, *Aprî formà umbilicum in dorso gerentes. Horum in montibus integri greges. Feroces animadum & frendentes nulli homini cedunt, sed obuios invadentes quantum possunt, ledunt.* Iosephi à Costa testis de hoc eodem testimonio.

dunt. Irritati setas ut nouacula, acutas erigunt, quibus insectatores suos sauciunt periculosissime, nisi ictus declinent. Hac arte capiuntur. Saynis se quis spectandum offert. Vix illi rapide insectatur. Tum hic in proximam arborem suffilit, & ad pugnam se instruit. Interim Sayni arboris radicem mordicus infestantes, rodentesq. laborant, ut eam decutiant sternantq. Qui in arbore est, telis aut missilibus extortis eorum quot vult, conficit. Vixit prædam occupat. Caro eorum commodissima esu est. Priusquam tamen in cibum decur, Umbilici tumore in tergo prominente præfecto, abiectoq. opus est. Nisi hoc fiat, uno die caro putrescet ac corrumpetur. Fatemur quidem Saynos porcis similes esse, sed iuxta minores.

Hæc omnia
cū F. Greg.
ferè descri-
ptione con-
ueniunt, in
paucis di-
scerpant.

Atque hæc sunt omnia, quæ ex varia ego rerum Indicarum Occidentalium historia, colligere testimonia potui, indubitata narrationi nostræ fidem adstruentia: Zaino, siue ut Iosephus ait, Sayno esse Aprum illum, cui umbilicus non in ventre, sed in dorso prominet, quæ inter se tamen non nihil variant: quamvis in hoc omnia conueniant, umbilicum circa dorsi spinam existere. Nos interea F. Gregorij nostri viginti quatuor annorum America Incolæ, & vastarum non minus solitudinum, quàm cultarum urbium habitatoris, relationi plurimum tribuimus, qui eiusmodi animalia pluries vidit. De dentibus & cauda quauis nullâ iniecerit mentionem, apparet tamè quod paulo ante ex Ouiedo docui, in hoc Apro nostro etiam caninos illos minaces dentes abesse. Et cum caudæ vestigium vix ullum in hoc ipso appareat, erit ex illorū specie forsità, de quibus Petrus Martyr in Summario suo Occid. Ind. loquitur. In Uraba Hispanos tamen adeò oppressos fuisse, ut & ex palmarum fructibus, & Aprorum carnibus se sustentare cogeretur, quas magis nostrorum porcorum carnibus sapidas esse affirmabant: erat tam exigua autè eiusmodi Apris cauda, ut prorsus abscissa iudicaretur. An verò etiā in dorso umbilicum ferètes porci, aliqui solidipedes sint, quod Scriptorū nonnulli asserunt, ego haud disputabo. Nolter Aper certè bifidus est, talisq. à F. Gregorio hæc lco visa, & vera iudicata fuit. Si autè nostri orbis etiā Sues hanc differentiam, ut prius Aristotele docui, nacti sunt, quid ni hoc, ipsum in nouo orbe contingere possit, ubi pleraque animalia, si cum nostris conferantur, monstri quid simile alunt?

In eodem
animalium
genere cau-
data & cau-
dis priuata
esse mini-
mè nouum.

Absurdum equidè minimè est, in eodè animantium genere caudata & caudis orbata reperiri. In exemplum nobis solæ Simie veniāt, inter quas illæ quæ generis nomen retinent, caudis carēt. Cercopithecii verò & Cynocephali dicti, longissimas eas habēt. De horum vltimis nimirum refert Petrus Martyr apud Ramusium Tom. 3. Aliquos tam forti & prælongā esse caudā donatos, ut Americanam Aprum ab ipsorū vno præfocatum viderit, dū arctissime suā is gulæ porci caudam implicaret, strangularetq. Et hominū genus apud Britannos memorant, quibus ea importunè coccyx excreuit, ut Belge illos Stertmenner linguā suā, hoc est, caudam viros appellitēt. Adeò Naturæ plurima licent, quæ nobis etiā cogitatu videtur illicita.

Verum hoc momenti parum habet, quædam sine cauda animalia nati, acq. ita porrò propagari; veluti in hoc Apro nostro videre licet. Id demum quoddam Naturæ vel ludibrium, vel miraculum, arguit integrum aliquod animantium genus seu speciem, præpostero viscerum imi ventris ordine, & coneratic Umbilici collocatione situq. prædita, procreari.

Miraculum
in natura,
umbilicum
in dorso ef-
se.

Hippocrates Lydius Medicorū lapis, ad quæ verū ab adulterino aurū, in nostris cōtrouersijs Phisico-medicis dignoscere solemus, Libello de Natura pueri, se genturā à fidicina illa, cū ipso iubente hæc septies in terrā desiliisset, excelsa vidisse.

affir.

affirmat, quæ sexto post cōceptū die, pelliculā inclusa apparuit, illi prorsus simili membranæ, quæ in ovo interna est: *in cuius medio*, inquit, *tenue quiddam extabat*, quod mihi *umbilicus esse videbatur*, & per illum *primū respirasse*. Veruntamē an dor-
lo, an abdomini fœtus huius umbilicus respōsurus esset, idē author minimē assi-
gnauit, qui nec adhuc vllā ibidē membrorū discretionē, vt puto, viderat. Hic vt
obiter hoc notē, *Hippocrates* iusiurādum suum mihi violasse videtur, quo sanctē
promiserat, se neque venenum vlli porrecturū, neque vt porrigeretur, authorem
futurum, neque ad corrumpendum fœtum vlli se operam præstiturum, id quod
Christianis quoq. legibus, vt conforme, ita meritō sancitum est ac puniendum.

In medio
genituræ
umbilicus
ab Hipp. vi-
sus.

Hipp. con-
tra iuramē-
tum
iusiurandū
egit, dum
abortum
procurauit.

Sexto autē à cōceptu die nō fuisse adhuc discreta corpusculi mēbra, *Constantij*
Varolij autoritate moueor vt credā, qui in abortu viginti dierū hominē confu-
sē figuratū, sub magnitudine grani hordei se vidisse scripsit, in quo caput & alij
ventres extra collū prominentes, formā minimi *phaseoli* repræsentabāt, exterius
verò brachiorum, & crurū nulla prorsus vestigia apparebāt. In abortu quadra-
ginta dierū sub magnitudine *Apis*, oculos, nares, oris cavitatē, cor, pulmones, co-
llas, dorsū, hepar, diaphragma, vētriculū, renes, intestina, mēbrū virile, omnesq.
partes cōspexit. Extremitates autē pullulare inceperāt, minimē tamē, vt crura pa-
ri grani magnitudinē nō excederēt, brachia duplo maiora essent. Vidit simili-
ter sub magnitudine *Fabæ*, *Scarabæi*, *Ranæ* & alia quauis maiore forma, in quibus
semper tamē extrema minora erat, quā reliqui corporis proportio requirebat.

A Varolio
& authore
varij ac mi-
nim: abor-
tus visi.

Mihi quoq. duorū, triū, quatuor, quinq. & sex mensiū abortus visi: horū Ico-
nes aliquorū penes me adhuc habeo, aliquorum etiam anatomē exercui, in qui-
bus ritē omnia formata viscera inueni. Sexaginta dierū abortus demptis extre-
mitis, (quæ breuia valde erant) vix primum articulum indicis digiti longitudine
æquabat, caput solum longius, crassiusq. quam thorax & integer simul inferior
venter. Nonaginta dierū fœtus formata magis ad corporis symmetriā extrema
habebat. Totius lōgitudō, auricularē digitū vix superabat. Caput grādius simili-
ter, quā proportio expetebat, virile mēbrū valde conspicuū. Reliqua nō addo.

Hippocratem tamen in abdomine, & nō in dorso umbilicū collocasse, & vbiq.
agnouisse, vel ex hoc solo eius libro de *Alimento* claret: vbi cum docuisset princi-
pium alimenti spiritus, esse nares, os, guttur, pulmones & reliquā respirationem:
alimenti verò sicci & humidi, esse os, gulā ac ventrē, *Verum antiquius*, ait, & pri-
mordiale alimentum per abdomen umbilicus. Hoc idē *Aristoteles* sentit 1. de Hist. An.
cap. 13. Venter, ait, infra pectus est parte priore, eiusq. radix umbilicus est, & supra um-
bicum hypochondrium est. Hæc ad umbilici sitū in parte fœtus anteriore positum
adstruendū, satis sint. Nā per eundē augeri etiā Embryonē, vt vocāt, idē Arist. 2.
de gen. anim. cap. 5. asseruit cū inquit. *Augetur fœtus qui formā animalis nascuntur*,
per umbilici annexum: cum enim vis quoq. in animalibus insit, umbilicum statim quasi ra-
diū agūt in vterū. Et eodē capite inferius paulò. *Qui infantes ali in vtero aiūt, sugē-*
in carunculā quandām, nō rectē dicunt. Idem enim & ceteris animalibus eueniret, quod
tamen nusquam videmus, atqui facile per dissectionē videretur, si esset. Omnes enim fœtus
tam volucres, sū aquatiles & pedesires. pari modo membranæ tenues ambiūt, separātes ab
vtero & humoribus admissis: sed nec in ijs ipsis tale quicquā inesse videmus: neq. fieri potest,
vt per eorū aliquod alimentū hauriant. Itaq. nō rectē aiunt, qui ita dicunt, vt *Democritus*.

Hippocra-
tes umbili-
cum sem-
per in ab-
domine ef-
se scripsit.

Aristoteles
idem sentit.

Aristoteles
Democri-
tum impu-
gat qui fœ-
tus in vte-
ro sugere
scripsit.

Sustinentem
hanc etiam
Hipp. agno-
uisse vide-
tur.

Ab hoc ipso *Democrito* veluti congerrone & amico suo, haud scio, an non simillimum hoc dogma suum hauserit *Hippocrates* lib. de *Carnibus*, cuius hoc inferere verba, minimè pigebit, ut magnos etiam quandoque viros, diuersis in libris dissonantia docuisse palam euadat. *Ceterum* puer, ait, in vtero compressens labra ex utero matris fugit, & tum alimentum, tum spiritum cordi intra- bit, ubi sanè mater respirauerit. Est enim hoc calidissimum in puero, & hoc calidum etiam reliquo corpori, & alijs omnibus partibus motum praebeat. Si vero quis interro- get, quomodo hoc quis sciat, quod puer in vtero trahit & fugit: illi sic respondendum est. Pueri nascuntur sterces in intestinis habentes, & ubi nati fuerint, celerem cau- trem, cum homines, cum pecora exonerant. Atqui non haberent si reus nisi in vtero fu- xissent, imò neque mammam statim ut natum est sugere nosset, si non in vtero suxis- set.

Hippocra-
tes à ple-
risq. ab hac
alim. da-
opinione,
absoluitur.

Prosper
Martianus
Medicus
Romanus
doctiss.

Non ignoro & re plerisque Hippocraticis, ob hunc textum esse, & variè re- spondeant, se torquere. *Andreas Laurentius* ceruè lib. 8. quaest. 23. Hist. Anat. suæ ait, hæc vel adiecticia esse, & à Senis mente aliena, qui modus responden- di omnes veterum nequos facillè abliergit, vel rudè Hippocratis seculo Anatomicen- fuisse. Atqui memini ego hunc eundem me locum, la pius cum *Prospero Mar- tiano* olim agitalle, Medico Romano doctissimo, viro probo, & multi familia- rissimo; atque acerrimo Hippocraticæ doctrinæ propugnatore, cuius posthu- mum nunc opus sub prælo est, (curantibus *Angelo Colio*, & *Alexio de Alaxia* Medicis Romanis pariter maximè conspicuis, eius meiq. amicis,) *Commen- taria* scilicet in plerisq. *Hipp.* libros, in quibus ipse meritis ac consimilibus Hip- pocraticis dictis, obscura eiusdem Senis loca explicare conatur, ubi sicut ope- ram haud penitendam lufit, ita insignem apud posteros laudem est meritus. Hic igitur genuinum hunc Hippocratis textum esse, sapissimè mihi affirmabat, quem nec experientiâ destitui confirmabat, qua de re si quisquâ in hoc ipsius opere extrahit, libentissimè ut audiam, ita audissimè amplexabor. Hoc interim scio: *Hippocratem* libello de *Natura pueri*, contrariū asseruisse, cū inquit. *Ex delapsio* (in vterum) & concreto materno sanguine caro gignitur, ex cuius medio umbilicus exat, per quem spiritum & incrementum recipit. Nisi quis verū esse velit, quod ab *Hip- pocrate* *Sceptica* additum lectū fuisse, inter quos *Philosophos* cum in vita *yr- rhonis* *Laertius* *Diogenes* numerat, quod humanè scilicet & ambigue locutus fuerit.

Hipp. sibi
adueria-
tur.

Epicurus
apud Pla-
tarchum
etiam hanc
sæct. onem
sed maxime
Platarchus
agnouit.

Epicurus & ipse, si *Plutarcho* 5. de *Placit. philo'soph.* credimus, hanc de sustine- papillarum in vtero sententiā fouit, unde edoctum puellū prius voluit, ut Na- tricis postea mammam apprehenderet. Ipse tamē *Plutarchus* opulculo suo de na- tura in progeniem suam charitate, sanguine per umbilicū nutriri potius fecerit vo- luit. Cum enim matrem mellis imbris sæpè irrigatam agro comparat: Postquam genituram verò excepit, ait, amplectens vterus eam obvoluit aëtheris. Siqui- dam umbilicus primò in vtero auctore *Democrito*, ut iacta anchora aduersus sustine- nam, ne iactetur fœtus, d. figitur pedamentū & palmes exceptui iam nato & ei qui expe- titatur. Amq. menstruas & purgantes fistulas natura obstruit, sanguinemq. attripere manu- tem pro alimento cum v. urpat, partemq. qui iam structuram accipit, & conseruationem, rigat, dū solennibus numeris internū incremento motus alia incunabula & loca afflagit.

Sanè hæc de vtero, qui agri instar se habeat, & de fœtu, qui planta alacritur, ideoq. radicibus in vterum, veluti terram suam delixis, ad umbilicum

quam ad truncum corruatis, denuo in ramos, per vniuersum foetus corpus dispersis, alatur, nutriatur, augeatur, non recēs sed antiquissima Hippocratis & Aristotelis fuit sententia Huius quidem lib. 2. de gener. animal. cap. 4. *ed cum factus quidem potentia animal sit, inquit, sed imperfectum, aliunde accipiat alimentum necesse est, quamobrem & parente, & terra planta vititur ad cibum hauriendam, donec perficiatur, & iam sit animal potentia gressile.* Et paulo infra. *Incrementum igitur foetus per umbilicum contingit, eodem quo plantis modo per radices.* Hippocrates autem utcumq. suo semper Laconismo vtatur, laudato tamen de Natura pueri libello, luculentā certē & diffusa oratione, hanc seminis animalium, cum plantarum germinatione comparationem prosequitur, quam his demum verbis concludit; *Quae ex terra nascuntur ea omnia ex terra humore viuere assero, & quemadmodum terra humor habet, ita & se habere quae ex ipsa oriuntur.* Sic & puer in utero ex matre uiuit, & uiuet mater, ita & puer. Quod si quis quae de istis dicta sunt, ab initio ad finem vsq. secum reputare uolet, is eorum quae ex terra nascuntur, & hominum naturam per omnia similem esse comperiet.

Iam autem cur in abdomine potius, quam in dorso umbilicus figi debuerit, hoc cur nemo dixerit, consideratione dignissimum censeo. In quod censuerint veteres illi doctrinarum duces nostri, id quod aliter à Natura fieri haud poterit, id extra quaestionis aleam esse debere? Nouimus autem (vt tandem intimius hoc meum thema agitem) & ex Hippocrate & ex ipsa rerum vniuersitate, radices arborum alimentum primò in truncos conuehere, ab his ramos & folia exoriri. Manus item ac pedes animalium, ramis arborum, umbilicum radicibus respondere, truncum esse venam maximam *portam* & *cauam*, in quarum utramque, (si exactiori *Aquapendentis*, quàm *Galenus* & aliorum Anatomiconum plerorumq. sectioni fides est adhibenda) *Nutricula* siue umbilicalis uena pertunditur. Hae ambae autem ubi insertio est, non in gibba sed in caua hepatis parte ortum suum nanciscuntur. Gibba autem dorso, caua abdomini obuertitur. Debebat igitur *Umbilicus* in ipso situari abdomine, vt huius pars *nutricula* uena, trunco suo esset quàm vicinissima, sicut & ipse plantarum stipes siue truncus, in corio terrae haeret, radiculis suis quampropinquissimas. Quare minimè mirum est, si Natura animantibus cunctis, in abdomen potius, quàm dorsum, umbilicum inseruit; tam piscibus inquam, siue hi ex semine in utero vt Delphin, ac vitulus marinus, siue ex ouo extra uterum, vt feruè alij omnes, siue ex ouo intra uterum generantur ac formantur, id quod hic *Rome* in *Galeorum* genere sapiusculè vidi, quàm pennatis, ac serpentibus, quae intra ouum excluduntur, quod & ipsum multoties conspexi, & umbilicum probè indagavi; quàm in quadrupedibus tandem perfectis. Hoc enim & commoditas loci & nutrimenti compendium, & ipse partium ordo, quem Natura inuolabiliter obseruat, requirebant.

Quapropter non satis admirari possum, quod *Aristoteles* 6. de Hist. anim. cap. 3. umbilicum in pullis gallinaceis, in cor, & non in hepar definere, scriptum reliquerit, inquit enim. *Cor quasi punctum sanguineum in candido liquore consistit, quod punctum salit iam, & mouetur vt animal. Tendunt ex eo meatus venales sanguiferi, duo tortuosi, ad tunicam ambientem utramque dum augetur.* Paulo item post,

Vterū ter-
re, umbili-
cum radice-
bus ab-
solutis, ut
in latere
est quae ei
operatio.

Hipp. in
hac fulus
est.

Cur vero-
rum nemo
causam ob
quam um-
bilicus in
venere esse
debeat as-
signauerit.

Hac ab au-
thore asser-
tur a situ
hepatis.

Aristoteles
ex corde
& non ex
hepate ve-
nas umbili-
cales du-
cunt.

Huic Scali-
ger assen-
titur.

Meatuum quos ex corde tendere diximus, alter ad ambiendum album liquorem fertur, alter ad luteum velut umbilicus. Quod quidem dogma Commentario suo Scaliger Pater approbat. Ut & hinc Galenus discat, inquit, ab ipsius cordis vi cerebrum constitui, & Hippocrates falsò putet iecur prius corde generari. Quas ambas ego controuersias neutiquam hic dissertabo, veluti nec illam: an ex albumine pullus generetur, & ex vitello nutriatur? id quod idem Aristoteles eodem loco asseueranter docuit, Hippocrates autem contrarium planè credidit. Hæc enim alio à me loco, & hoc ipso forsàn in libro disputabantur, & viuà, vt spero experientia, hic nodus à me dissoluetur.

Author ad-
uersus Ari-
stot. auto-
psia didi-
cit, non
in cor sed
hepar nu-
triculam
desinere.

Pallorum
gallinaceo-
rum anatomi-
æ hoc co-
stat.

Hoc silere haud debeo, si oculis ego meis fidem quoque, non vno verum multiplici experimento corroboratam, adhibere valeo: umbilicum minime ex corde, sed ex hepate scaturire, vel in idem terminare assero. Cum enim ante hos sex annos, plurima gallinis oua supponerem, eademq. quotidie ferè aperiendo, subinde inspicerem, vt formationem pullorum, internamque horum viscerum conformationem, addiscerem, vnum præcipuè vigesimo secundo post incubationem die, diligentius examinaui. Aperui hoc autem, parte vius obtusiore, reperi ibidem cavitatem (retractà nempe internâ ouipelliculâ) qua apertâ, ichorosa quædam materia siue aqua loturæ carnis similima effluxit, quæ ex reliquijs non vitelli sed albuminis remanserat. Apparebat posthæc luteum oui suâ pelliculâ inclusum, ne effluere posset, & in duas quidem partes distinctum didymorum, siue duorum testiculorum instar, ex quibus ambobus communis ductus umbilicus nempe, in ventrem animalis penetrabat, & quidem in parte admodum internâ, podici planè vicina. Erat autem prominens hic umbiliculus intestinuli formâ, crassitudine calami gallinæci maioris. Discissâ igitur vitelli pelliculâ, & tenuiore ligneo cuspidè, meatui umbilici immisso, in ventrem penetraui, quo aperto, venulam omnino sanguineam, rectâ in hepar tendentem offendi, quod hepar cum sua vesicula fellea conspectui se manifestè offerebat. Corculum quoque ipsum vidi, veruntamen umbilicalibus venulis destitutum, rubicundum hoc valde erat, cum hepar è diuerso minus rubrum ac potiùs pallidiusculum appareret.

Aristoteles
sibi aduer-
sari vide-
tur.

Occurrit iterum hic aliquid, quo Aristoteli licem intendere valeamus, estq. ipsiusmet authoritas 4. de part. animal. cap. 12. *Umbilicum omnia habent, aut quæ vel vtero viuiparis eduntur, vel ouo ouiparis excluduntur, sed auibus iam adultis hic delitescit, incertusq. est, vt patet per generationem eorum. Intestini namq. coarctum umbilicus auium consistit, & non venarum pars ulla est, vt in viuiparo genere. Hæc nescio, quomodo cum supra dictis concordent, quando ex corde meatus venales languigeros duos tortuosos, ad umbilici regionem ferri scripsit. Neque enim intestinum, hosce ductus, sed meatus venales, quales reuera sunt, appellauit. Est tamen rursus quo Aristoteli suppetias ferre valeamus, quod instar intestinuli meatus hic se habeat prorsus, vt iam ex propria obseruatione notavi, ex qua hæc quoque addiderim. In regione umbilici, non satis adhuc perfecti pulli, foramen satis magnum mihi vilum fuit, per quod commodè quis calamus adigere scriptorium, per idemq. foramen in ventrem facillè inspicere poterat, quare umbilicalia etiam vasa hæc mobilia erant, nec ventris curicu-*

Quid pro
Aristotele
responderi
possit.

le agglutinata. In alio tamen *Anatrino* pullo iam perfectissimo, foramen di-
ctum haud amplius comparebat, sed nec vestigium vllum rubrum, nec ex
vitello luteum, nec vas vspiam vmbilicale apparebat. Quare verissime scripsit
Aristoteles in adultis vmbilicum delitescere, cum in pullis omnia consumantur
vasorum orificia, nec vt in nobis, aut quadrupedibus sit, signa & eminentiae
relinquantur.

Alia pullo-
rum anatome.

Stultam ac vesaniam *Paracelsi* opinionem, qua scripsit priores parentes no-
stros, genitalibus in *Paradiso* caruisse, nec nisi postquam ob peccatum eiectioni
fuerunt, eadem nactos fuisse, recte *Libanius* Parte prima *Singularium* suorum
confutat. Quae causa enim instituti coniugij, aut quae generationis ratio fuis-
set? At non minus hic mihi ridiculus, atque *Paracelsus* delirus, fuisse videtur,
cum inquit: *De vmbilico tamen coniectura est, Adamum eo caruisse, licet de Eva*
non sit manifestum, cum modus creationis non sit explicatus. Et licet in arcana DEI
inquirendum non putet, existimat tamen pie cogitari posse, cum Terra ma-
gna matrix sit, ex qua homo factus, hunc eiusdem glebae quae reliqua terra
affixa erat, haesisse; ita vt in ventrem stratus fuerit, tergo verso ad caelum: per
Umbilicum itaque matri suae, telluri nempe coaluisse, postea a DEO versum,
& spiraculum vitae ipsi inspiratum fuisse. Quasi vero is Creatori vel confi-
liarius, vel spectator altitisset: aut DEVS, vt *Umbilicum* efformaret, actuali
illa haesione ad terrae glebam opus habuisset, qui vt hominem primum vndiq;
perfectissimum, & non tam visceribus, quam minimis ac singulis particulis
(quas nos spermaticas dicimus) absolutissimum creauit, cui non venas & ar-
terias vmbilicales, & seminales quolibet partes postmodum in generatione &
humani generis propagatione maxime necessarias, eidem simul omnipotente
verbo suo, vt pie credere licet indideret? Sed luxurians nonnunquam, delirans
aliquando, & non raro famelicus intellectus noster, necesse est habeat, quam
subinde offam ingerat, coquat, recoquat & deprauet.

Delira Pa-
racelsi &
ridicula Li-
bani opi-
nio de ge-
nitalibus
& vmbili-
co Adami
& Euae.

Verumenimvero, si penitus rem introspeciamus, forsitan non tantum erit
Naturae miraculum, *Apros* hos *Americanos*, insculptum dorso vmbilicum ge-
tere, vt dignum illo sit epiphonemate, quo aliquando *Galenus* exclamauit,
cum per angustum adeo ceruicis vteri spatium, tam insignis magnitudinis
foetum prorumpere videret: *hoc humanum superare ingenium, & nos id mirari qui-*
dem posse, intelligere haud posse. Sunt enim *Suibus*, cum in utero adhuc latitant,
peculiares quaedam, paucis alijs concessae bestiis, proprietates, quas *Aqua-*
pendens suo de Formato foetu opere diligentissime obseruauit, annotauit, &
figuris aeneis delineauit. Et imprimis eodem lib. cap. 1. duas illis saltem tuni-
cas in utero concessit, non tres, veluti Oues habent & Boues, *Allantoide enim,*
an, desinuntur. Quamuis parum sui memor illo ipso opere figura 49. porcinum
foetum depingat cum *allantoide*, & conceptis verbis ipsum tres habere tu-
nicas dicat.

Suibus
vmbilicum
in dorso ef-
te, videtur
non esse
praeter na-
turam inhi-
runt ob
sequentes
causas.

Prima.

Secundo in omnibus ferme animantibus, dictas praeter tunicas, carnea qua-
dam adest substantia, per quam vasorum vmbilicalium radices matricum ve-
nulis adhaerescunt. Hanc carnem nos in humano foetu nunc placentam ute-
rinam, *Galenus* vero adnatas carnes adnatas nominare potius voluit. Ego in
omnibus

Secunda.

omnibus viviparis, ait, *Aquapendens* dicto lib. cap. 3. quæ sicui, carneam hanc mollem ac substantiam comperi, porcis exceptis, & equis, & piscibus, utrumque fetum gestantibus, hoc est, oviparum & viviparum. Adde his pennata, quæ ipsi similiter carnibus carent.

Tertia.

Tertio Cotylidones non habet porcinus fœtus, & uterus. Hos enim *Arist.* lib. 3. Hist. anim. cap. 1. cornigeris saltem concessit, & vna parte dentans, de præter hæc etiam Lepori, Muri, ac Vespertilioni. Nam cæteris utrinque dentatis, veluti porcis & Equis, vulvam ait non asperam sed lævem datam esse. *Galenus* lib. 15. de usu part. cap. 4. huius rei causam reddit, quod ad salendum procluvia sint cornigera, ideoque cotyledonibus, quibus umbilicalia vasa matri fortiter hæerere debeant, opus habere. Equa tamen salit, & lævem inre-rim, ut Anatomicis patet, uterum habet.

Quarta.

Quarto membrana Chorion dicta, propterea plurimis intertexta vas, venis inquam, arterijsque scatet, quibus utero pertinaciter affigitur. Hæc ideo tunica carnosior multo est, crassiorq. quam in plerisque alijs animantibus evenit. Quæ cum vasa æqualiter & indifferenter tam sursum quam deorsum discurrant, quid mirum est, si æquæ in fœtus dorsum, quam eiusdem abdomen insculpi possint, & ibidem umbilicum constituere? Neque enim adeest hic placenta illa, quæ ut in homine, sic in quamplurimis alijs animalibus, scuti instar pectus semper & abdomen integit, sub qua umbilicus ceu radix in ventrem figitur. Quia porculus suo Amnio potius, Chorioque cinctus undique, nec admodum incurvatus, sed pedibus haud ita retractis liberior latitat, ipsique perinde est, siue per aqualiculum, siue per lumbos alimentum recipiat, modo opus a matre sua habeatur, & vel in utero materno etiam (quod huic animali proprium & proclive est) saginari addiscat. Atque hæc causa est, cur neque tam longus in porco, atque in homine umbilicus extra corpus fœtus, ad matricem protrudatur. Quod enim plures sunt in utero fœtus, eo necessario breviores umbilicos existere par est. Plurimos autem Porca gestat, cuius uterus gyris & anfractibus suis, intestinis nostris haud multum est dissimilis, ideoque fetuum capacissimus.

Porcus cupit saginari, siue per abdomen, siue per dorsum nutrimtum capiat.

Cur porca plurimos fœtus pariat.

Arteries umbilicales per dorsum ingredientes viciniores sunt suæ insertioni.

Addo hoc etiam, arterias umbilicales multo viciniore esse insertioni suæ, si in dorso ingressum nanciscantur, ad *Iliacas* nimirum arterias constitutæ: cum per lumbos & dorsum descendat arteriæ Aortæ truncus, quam si ventrem per-tundant. Cum enim si per abdomen introeant, non rectè ab Umbilici regione in dorsum eas ferri conveniat, ne intestinis, ac Mesaræo impedimentum concitent, ideo necesse fuit, utramq. arteriam, ad vesicæ latera glutinari, propagari, & ad *Os sacrum*, ubi descendens arteriæ magnæ truncus, propinquare: hac ratione enim arteriæ hæc nec nimis pendulæ, nec minùs tutæ incedunt. Cum inquam, tot adminiculis Natura indigeat, ut arteriæ hæc securius ab abdomine ad dorsum perveniant; per compendium potius, & ex consilio atque de industria egisse censei poterit, si ibi ingressum molita est, ubi cura ambages viam insertionis suæ inuenit immediatam.

Vena autem nutricula, etiam si intra gyros intestinorum inserta, in ligamentum postea degeneret, eorundem tamen anfractibus haud quidquam obstat,

obstat, cum neque in ventre sita eisdem impediatur, & Hepatis cauae parti dorso obvolat, in hoc Apro rectè infigatur, illudque non aliter suspensum teneat, quam in nostratibus vsuuenire solet. Atque hæc fusius forsitan alicui à me deducta fuisse videbuntur, sed rei nouitas, ordinis peruersitas, & anatomes necessitates, maiorem quoque lucem desiderabant. Verum non omnia simul & semel.

Nec absurdum adeo venam matriculam in dorso ingredi.

Hoc autem speculatione philosophicâ & anatomicâ dignissimum censeo, quod nisi exiguo post mortem tempore, animali huic vmbilicus excindatur, tam terro carnes fatore corripiantur, vt nares etiam, nedum os illas longè horreant & abominentur. Ego hic mei imbecillitatem ingenij ingenue profiteor, & quid certi de hac re statuam, in ambiguo verior. Nisi alicui hoc arrideat, fetorem illum per vrinaculum à Vesica ad vmbilicum tendens, seu *Vrachon* vas dictum, erumpere, & viciniae implantari: quod animal hoc pessimi forsitan odoris urinam habeat, cuius vapor in mortuo retentus, nec vt in viuentibus fieri solet, in auras à calore dissipatus, integram carnis massam, per partem post partem, vt dici solet, inficere queat. Urina enim quorundam animalium tam horrendum fatent, vt à nemine tolerari possint. Et quod mirum est, si quid semel imbuerint, id tincturam earundem radicibus impressam seruat. Cõtiguit mihi tegumentum cuiusdam libelli à *Felis* semel vrina cõspurcari: quod licet abluisse lapideus, odoris optimi aromatis conspersisse, aeri diutissime exposuisse, imò plures post annos alià Chartà Pergamenà cooperiri iussissem; nihil tamen egi: tam pertinaciter virus illud inhaesit, vt à reliquis planè libris is separandus mihi postea fuerit. Hoc autem salis *Ammoniaci*, qui vrinae inest, factori est adscribendum, quem qui experiri volet, hic salem & calcem viuam in puluerem reducta absque igne, & absque aqua, quod supra quoque monui, misceat, & eo ipso temporis momento puluerem qualibet latrinâ fatentiorum experietur.

Cur, nisi post mortem huic Apro vmbilicus turbidus excindatur, tam horrendæ carnes fatentur.

Prima causa huius potest esse vrinaculum, seu *Vrachon*.

Urina quorundam animalium, pessime odorem, & unde hoc fiat.

Sal Ammoniacus maxime iacet.

Sed & fors etiam ad hunc vmbilicum componendum ex intestinis portio quaedam deriuatur: quod licet monstruosum sit, in hominibus tamen subinde quoque accidisse Medicorum obseruationibus docemur. Simile quid *Benruen* 6. de abditis refert: puerum octimestrem se curasse, cuius vmbilicus digitis quatuor excreuerat ad penis similitudinem, ex quo subinde spiritus erumperebat: unde medici iudicabant, intestini inde portionem enatam fuisse. *Benruen* carnem eam vinciens, ac singulis diebus arctius deligans, stringensque, non prius destitit, quam præmortuam partem feliciter abtulisset, illâque puerum excrecentiâ liberalet.

Secundâ causa fortitan a portione intestini ad vmbilicum deducta.

Parem ac geminam ferme historiam pauculos ante dies ad me perferipit *Petr. Paulus Calarus* doctus. *Tiserni Tyberini*, quod nunc *Ciuitatem Castelli* dicunt, non autem *Tiserni Metaurensis*, quod vulgo nunc appellatur *S. Angelo in Trado*, Medicus, cuius arctiorem mihi amicitiam conciliauit *Carolus Gratiannus* ex primaria nobilitate eiusdem vrbs, vir & morum iucunditate, & agendorum negotiorum dexteritate *Roma* plurimis carissimus (à quo nec filius eius *Pallas* degenerat) *Ant. Mariae Gratianni Episcopi olim Amerini*, scriptis clarissimi Nepos. Is igitur *Calarus* ad stipulante *Gratianno*, literis referebat, Mense Maio anni 1625. Nobili cuidam *Tisernatium*, natum esse filium, cum excrecentia carnea quadam

Petri Pauli Calari Medici Tisernatensis doctus. ab obseruatione de intestini portione ad vmbilicum deducta.

Ant. Mariae Gratianni Episcopi olim Amerini, scriptis clarissimi Nepos. Is igitur Calarus ad stipulante Gratianno, literis referebat, Mense Maio anni 1625. Nobili cuidam Tisernatium, natum esse filium, cum excrecentia carnea quadam

dam ad umbilicum sita, quæ intestini recti extremitatem probè amulabatur.

Puer hic prima die per anum, intestinorum excrementa in utero collecta, secundo verò per umbilicum tantummodo reddidit. Fuerunt qui hunc minime vitalem prædicerent: cum, quia rupta, lacerataque ea in regione intestina existimarent: tum, quòd stylo ferreo podicis foramen tentatum, ultra trium digitorum transversorum spatium, penetrationem non admitteret. Calorus tamen ad curam vocatus, diuersum sensit, sibi que videri dixit, Naturam hic luxuriasse, & aliud *intestinum rectum* ad umbilicum direxisse. Primò, quoniam ventris crepitus (sit venia verbis, & auribus honor) præter fæces, ex umbilico prodirent: deinde, quia puer nec doloris indicia vlla præberet, nec ventrem tumidum haberet, quæ in intestinorum laceratione adesse signa debebant: postremò, quia nec mater in partu quicquam præter solitum passa fuisset. Quare se iudicare, ubi excrescentia illa paulisper consumeretur, ductum hunc prorsus oblitteratum iri, & per locum à Natura retrimentis destinatum, eadem deiicienda fore. Voluit igitur, ut arctè fasciolâ sericeâ, omnis illa umbilici prominentia stringeretur, eaque ignito ferro inureretur, id quod feliciter cum successu peractum fuit. Post aliquot enim à natiuitate dies, puellus hic, absque eo, quòd intestini recti occlusio interior vllò instrumento chirurgico aperiretur, per idem, veluti naturæ consuetum locum, fæces deposuit, lacremper alacriter suxit, nutritus feliciter fuit, hodieque cum annum ferme post natalem suum diem compleuerit, viuit valetque, oblitteratâ illâ omnino excrescentiâ. Hæc ex *Calori* datis ad me literis excerpta, Medicorum filiis proponere libuit.

Probabile
esse fato-
rem hunc
umbilici
ex vultu
Vracho
provenire.

Mihi tamen magis persuaderetur, virulentum illum vaporem, Apricarnem contaminantem ex urinaculo potius exhalare. Cui enim vsui in omnibus prorsus *Apris* illis *Americanis*, intestini portiuncula ad umbilicum annecteretur, cum neque intra uterum alui excrementa (quod tamen vesica præstat) neque extra eundem, per hunc meatum excernantur? Hoc autem ut credam, alique persuadeam, mouent me, quæ apud *Ioannem Lerium* in Nauigatione Brasiliensi lego cap. 9. ubi de fatido quodam animali *Sarigoy* appellato loquitur, quod *fatorem*, inquit, à *Barbarts* non comeditur. Nos autem hoc comedimus, extrahitis prius renibus, unde fator ille manabat. Ecce ut renes per quos veluti vrina destillat, omnem similiter animalis huius carnem putore imbuere possint, quod & in nostro *Apro* contingere potest. Ceterum benignus lector non hoc solummodo miraculum Naturæ suspiciat, plura suo loco sequentur in alijs *America* animalibus, quæ in summum nos stuporem rapiunt. Notat enim idem *Lerius* eodem loco, nullas in quadrupedum genere animantes, figurâ nostratibus omnino similes in toto Brasiliensi orbe reperiri. Neque solere *Tonoupinambaultis* ex istis aliquas, nisi perquam raro cicuratas domi educare. Atque de *Apro* Mexicano hæc satis.

Postremo
loco de dē-
tibus ali-
quid dicē-
dum.

Locus nunc exposceret, ut de nostri quoque orbis *Apris*, Siubusq. micibus, aliquid produceremus. Verum hæc abundantissimè *Alarouandus* vel *Dempsterus* potius collegit, qui adiri potest. Non possum mihi tamen temperare, quin de *dentibus* saltem aliqua ex scriptoribus delibem, cum hos præsertim minaces & emi-

& eminentes in *Americano* hoc nostro abesse dixerimus, ut utriusque animalis probè magis differenti patefcat.

Et imprimis quidem ex *Arist. Hist. anim. cap. 5. Elephantes habent dentes deorsum vergentes, qui proni deuiant*. His omnino contrario sunt situ positi *Aprini*, cum hi exertam superioris quàm inferioris maxillæ, quatuor planè sursum vergant. Propter hos pugnacissimum dicitur animal, ac canibus maximè formidandum, quibus etiam ne lædantur, grauitèrque vulnerentur, lorica & Millum, à venatoribus indui, adaptarique solent. *Aprum, priusquam in aliquem innadit, dentes exacuere solet*. Cui rei testimonio est *Homerus cum ait, Album acuens dentem*. *Ælianus lib. 5. cap. 10.* Et *Gyllius apud eundem ex Oppiano lib. 3. de venatione. Cum ad terram precumbit, ait, canibus & multis hastis debilitatus, dentem illius inflammato anhelitu tantopere ignescere dicunt, ut si quis de ceruice setam detractam ad eiusdem tuam inspirantis dentem admouerit, candens in orbem contrahatur, & aduratur, ac si in dente canes insectantes attigerit, statim ignita vestigia pelli ipsorum imprimantur*. Atque hinc est, nisi fallor, quod antiquitus eodem modo locoq. fulmine afflatus, & *Aprini* dente sauciatos haberent. Hinc *Venus apud Ouidium 10. Metamorphoseos*.

Elephantorum & Aprorum dentes contracto profus situi sunt positi.

Fulminei antiquitus Aprini dentes dicebantur.

Fulmen habent acres in aduncis dentibus Aprini, Inuisumque mihi genus est.

Nec sine ratione, si fabulis fides esset habenda: cum *Adonis* tantoperè, ob præcellentem formositatem, à *Venere* adamatus *Aprini* dente sub inguine percussus, interierit, qui in sui postmodum nominis florem commutatus, hodieque *Flos Adonidis*, herbula illa *Chamæmelon* facie æmulans flosculo suauiterubente prædita, à Botanicis appellatur. Quapropter iure merito *Martialis* dixit.

Dente timetur Aper.

Atqui, utcumque canibus mortem minetur hæc bestia, quos lethaliter non raro ferit, hoc mihi tamen ab amicis venatoribus relatum memini: visam sibi aliquando siluestrem scropham, à pluribus canibus in ventre sauciatam, ex quo intestina longo tractu prolapsa in terram decidissent, quibus alius canis mordacem interim dentem intulisset, eorumque bonam portionem dum ipsa partim cum canibus luctaretur, partim cursu sibi consuleret, deuorasse. Est enim inter *Canes & Aprorum* irreconciliabile odium, quod neque in *Cervos, Lupos, Vulpes*, aut alias feras illi tam infensè exercent.

Canum & Aprorum summum est odium.

Aristoteles citatò iam libro cap. 3. Maribus dentes, inquit, plures quam faminis, ut in genere ouium, suum, caprearum patet. Quæ suo à me loco perpendentur. Hoc tamen rectè noui, multò in famellis suis, quàm maribus minores dentes, illos præcipuè quatuor, qui foras exeruntur, reperiri. Ego inter Scelta mea Scrophæ agrestis caput probè perpolitum teneo, in quo præter dictos iam quatuor exertos, sursum vergentes, aduncos, atque intus haudquaquam solidos dentes, hos quoque numero. In maxilla inferiore incisores quatuor prælongi, & duo laterales dimidio breuiore, septemque in utroque latere molares prostant. In superiore verò, non nisi quatuor incisores, molares verò in utroque latere octo, serrati omnes, & pectinatim inferioribus molaribus respondent, visuntur. Erunt igitur dentes omnes simul sumpti, quadraginta quatuor.

Minores sunt in faminis dentes quam in maribus.

Quot dentes in Scelta siluestri numerantur.

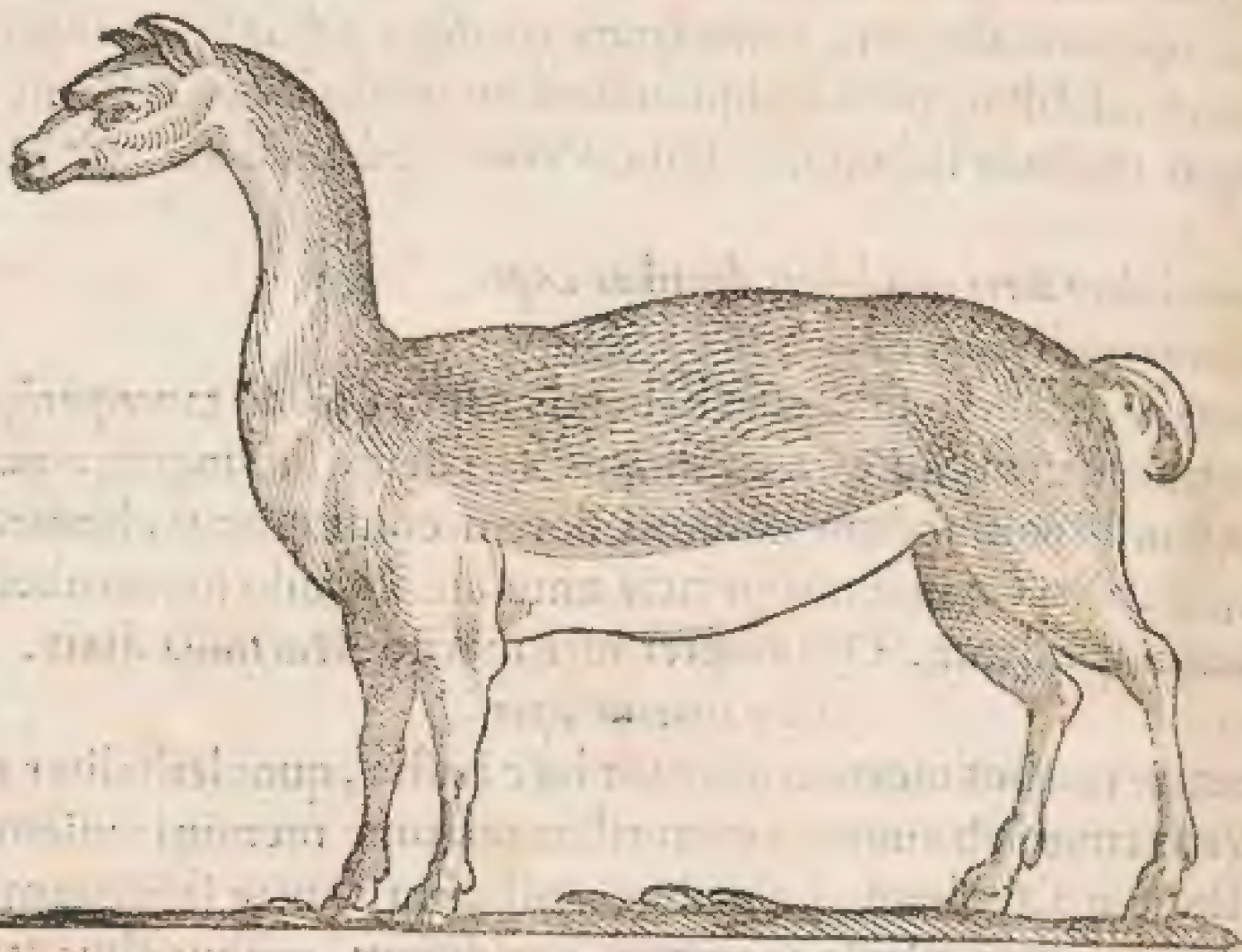
Animam
sui pro sale
datam ait
Cicero, &
Chrysippus

Galenus &
Pliniusque
alimēta &
medicamē-
ta ex por-
cis petan-
tur, descri-
bunt.

quatuor. His voracissimum hoc animal molæ instar omnia alimenta accipit, ut pinguescat, & humano generi non prolificum modò, sed nutritivum tantum me existit. Hinc rectè Gyllius apud *Ælianum*: *Sus*, inquit Cicero, quid habet præ se escam, cui quidem ne putresceret, animam ipsam pro sale datam dicit esse Chrysippus. Quam autem salubris sit porcina caro, Galenus, &, quæ inde medicamenta peti possint, Plinius consulantur, ne pleraque transcribere videamur, & ut penulo nostro, quod in pluribus adhuc Americanis nobis animalibus restat, faciamus.

PELON ICHIATL OQVITLI

Ovis Peruana.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

LXPRESSA hæc ovis Peruana Icon, picturam facis bene imitatur, nisi quòd collum hic paulo elongatius, & productius sculpi debuisset, ad Camelorum similitudinem. Caput equinum propemodum videtur. Aures erectas antrosum porrigit. Totius color corporis subflavus est, magis tamen in ventre albicat. A capite ad caudam per dorsum linea nigra ducitur. Collum nigricantibus similiter maculis variat. Cauda brevis subfusca, & femora versus falcata, atque recurva est. Pili non crispi ut ouilli, vel lanæ similes, verum equini porus, ac plani, & veluti ex pictura conijcere licet, molles ac delicati. Pedes omnes ungulae nigrescunt.

SCHOLIA EIVSDEM.

Hunc priusquam Commentarium auspicer, visum fuit *F. Gregorij de Bolivar*, exactissimam animalis huius descriptionem & historiam, quam mihi ad *Americanos* denuo abiturus, reliquit, præponere: quæ ex Hispanico in sermonem latinum versa, ita habet.

F. Greg. de Bolivar Auctori hanc Ovis huius descriptionem communicavit.

Aries, siue *Ovis Peruana*, animal est, quod maiore ex parte, in *Regno Peru*, veluti in propria, ac naturali sua terra, suoque magis temperamento conueniente, ac vera patria, nascitur. Conducuntur hæ oues ad alias quoque regiones, ut est *Nova Hispania*: sed curiositatis magis, quam gratiæ utilitatis. Verum in *Peruano Regno* omnibusque eius prouincijs, quæ quatuor milliariorum millium includunt spatium, à *Potosi* ad *Caracas* usque, numerus prorsus excedens, & infinita ferè eiusmodi animalium multitudo inuenitur, adeò ut 4000000. siue quatuor milliones, ut dicitur, singulis annis absumantur: & ita paulatim numerus usque ad Ciuitatem *Casco* in pluribus prouincijs, quæ includunt spatium quadrigentorum & quinquaginta milliariorum, gradatim decrescit usque ad *Caracas*.

Locus,

Numerus maximus.

Animal hoc utilissimum tam indigenis, quam aduenis existit. Incolæ enim omnes suas prope opes ex hoc solo lucrantur. *Hispani* verò breui temporis intervallo, adeò huius operâ ditescunt, ut in *Hispanias* inde locupletissimi redeant. Quia præterquam quod esui sit valde commodum, omnis etiam generis merces ex vno in alterum locum transportat. Imponitur autem ipsi communiter centum & quinquaginta librarum, quarum quælibet sedecim pendet uncias, onus: & quod robustius paulo est, ducentas ac quinquaginta ferè non reculat.

Utilitas huius.

Quantum oneris portet.

Singulis diebus decem milliariorum iter absoluunt, idque ad quinque dies hæ oues continuant, quarto enim vel quinto die plerunque quiescunt, & sic itinera etiam longiora ad quingenta milliaria perficere solent. Firmiter ac securè admodum, passu incedunt, ita ut haud necesse sit, sarcinas diligentius ipsis alligare, quando præsertim iam bene cicuratae fuerunt. Occupantur maximè in transportandis mineralibus, præcipuè verò ex *Monte Potosi Oppidi Imperialis*, ubi continuo trecenta millia horum animalium vecturæ adhibentur, ut ex monte illo infectum argentum, siue venas metallicas argentíferas, ad illos artifices conuehant, qui argentum à petris ac facibus separant. Reuehant postmodum ad eundem montem commeatum, & alimenta, pro eorum qui fodinis præsunt, & operam suam ibi insumunt, sustentatione.

Quantum itineus conficiant.

Securè incedunt.

In mineris portandis valde occupantur.

Hæ Oves post tertium ætatis annum portare valent, & ad duodecimum usque perseverant, quo exacto, iam senio confectæ moriuntur. Est hæc bestia valde pituitosa, cicur, domestica, & ad Indorum naturam seu consuetudinè maximè accommodata. Quando iter conficit, eique alicubi mora diutula stando transigenda est; tum cautissimè genua demittit, tenditurque corpore suo ad terram deorsum directè secundum longitudinem, ne ipsi quod portat onus, de dorso decidat, non secus planè, atque Cameli facere consueverunt. Quod si sibilo

Quanto tempore laborare possint.

Cicur est valde hæc bestia.

Camelum in decumbendo imitatur.

Noctu nū-
quam etiā
in summa
fame come-
dit.

Patientes
sunt in la-
borando.

Perruacis-
simē aliqnā
do succum-
bunt one-
ri.

Spuunt in
vicinos.

Lanarum
color.

Longitudo
& altitudo
ipsarum.

Collum.

Caput.

Dentes.

Aures.

Pedes.

Cauda.

Genitale.

Luxurio-
sum est ani-
mal sed dif-
ficulter
coit.

Species ha-
rum duæ.

Debiles ali-
quæ.

Fortes al-
teræ.

à suo ductore moveatur, erigit se in pedes statim, suumque decenter iter per-
agit, nec in alterutrum magis latus declinat. Comedit autem modo hic, mo-
dò illic, vtcunque & vbicunque potest. Noctu verò nunquam comedit, ma-
xima licet fame conficiatur, sed solum illud quod interdum dentibus ruditer
commolitur ingessit, nocte ruminat. Dormit directè, reflexis tamen pedibus.
Plurimum hæc pecudes laborando sufferunt: si quando ultra modum
fatigantur, oneri succumbunt, nec ratio vlla, quò resurgant, compellendi
eas reperitur, etiamsi percutiantur, vel ipsis testiculi, quod ultimum est reme-
dium, comprimantur. Vt aliquando propter colli longitudinem, ex utroque
latere caput terræ illidant, nec cessent prius, quàm foras ipsis oculi, ac ce-
rebrum erumpant, atque ita miserè moriantur.

Non habent, quibus se defendant alia arma, quam sputum, quo sibi vicinos
conspuunt, quod etiā *Camelus* facit, cui, auribus & dorso exceptis, ouis hæc valida
est similis, nisi quod lanam hæc habet & circa ventrem quidem longiorem, na-
de aliquando ad dimidiæ vlnæ longitudinem, ex vno arque altero latere depen-
det. Sunt hæc in colore similes nostratibus ouibus, albi, nigri, pardi, vel ex om-
nibus mixti, quæ ultimi coloris oues, vocantur ab incolis *Moromoro*.

Longitudo ipsarum octo palmorum, siue spithamarum (quæ Romanis *Canna*
est mensura) excēdit, altitudo ad quinque vel sex palmos ascendit. Collum solum
quinque in aliquibus est spithamarum. Caput habent bene figuratum, oculos
magnos, os aliquantulum eminens seu longum, labra crassa, inferius autem
nonnihil pendulum. Dentes solummodo in parte inferiore, anteriores nempe
seu incisori ad sunt, quibus superior caret maxilla, in qua soli sunt molares, qui-
bus & sui in inferiore respondent. In hac inferiore duo præterea, in utroque la-
tere singuli nimirum, acutiores & longiores. Aures mediæ palmi longitudine
rostrum versus porrectas gerunt, quas ad auditum facillimè mobiles habent. Pe-
des ad vaccæ pedum formam sunt. Cauda est lōgitudine vnius palmi erecta pe-
rumper, pauxillum lanæ obtinēs. Stercus, caprinum æmulatur. Genitale mascu-
lum tenue est, & recuruum, posteriores pedes versus declinās, ita ut inter famo-
ra inciando, eodem loco, quo fæces cadunt, urinā profundat. Est autem luxurio-
sum valde, & turpius in exercendo Venereo actu, quam vllum Mundi animal.
Famina enim vuluam habet nimis paruam, quæ in terra iacens ita se componit,
vt mas illi superuenire queat, qui tunc temporis gemitus specie maxime vocife-
ratur, nec aliud tūc quasi fit, quàm quod vnū alterū conspuat, & non raro diem
integrum consumant, antequam actum ipsum Venereum incipiant, & absol-
uant. Ita necesse sæpe est, vt pastor siue curator earum, ipsa ad inuicem accom-
modet, & adaptet, si modò velit, vt pecudes se suæ multiplicent. Pariunt
postea nostratium more.

Sunt autem harum duæ species, & cuilibet speciei sua denuo differentia. Pri-
mum genus seu species illa est, de qua modò diximus, & in hac aliqua collum
habent ac pedes subtilia, & infirmarum virium, vt sic non nisi pro lanæ & vi-
ctus quotidiani gratia educuntur. Aliæ sunt parvæ & pygmææ, & curtos quæ
dem pedes obtinentes, sed fortes interim, vt quæ ad portanda omnia domi-
necellaria onera, prout est aqua, frumentum &c. adhibentur.

Sunt

Sunt hæc ita robustæ, ut qualibet harum pondus ferre possit ducentarum & quinquaginta mercatoriarum librarum. Aliam speciem vocant incolæ *Pacos*, quæ non sunt ita corpulentæ, ut iam dictæ. Hæc minores omnes corporis partes, caput præsertim, ac aures, habent, & exigui ob id roboris: nunquam se onerari permittunt, nisi harum aliqua iuxta onerarias educuntur, & paulatim ferre affuescant, quæ cibum postmodum ac vestimenta *Indorum* portant, quando hi ad Campos proficiscuntur. Ita lanæ abundant, ut in solo collo, ac capite plus eius singulæ habeant, quam tota nostra Ovis, & maximam eius proinde copiam ex toto corpore *Indi* detondent. Sunt aliquæ ita nigrae, ut ex sola lana, nullo adhibito alio artificiali colore, pannum conficiant, qui cum aterrimo quouis serico comparari facile possit. Aliæ sunt alterius coloris, ut pardi, albi, nigri diluti, subrucci & similibus colorum, ut apud nos quoque videre licet: estque ipsarum lana ita mollis, subtilis, tenuis ac delicata, ut ex hac pretiosissimi parentur panni, ex quibus aulæ, siue peristromata, stragulæ, quibus lecti, mensæ & animalia insternuntur, ac vestimenta demum varia concinnantur, serico bombycino haudquidquam cedentia. Diutius quoque, quam vlla lanæ alia ac sericea supellex, durant. Quin ex hac lana panni quoque texuntur, qui Damascenos nostros & undulatos imitantur, & qui floridum suum colorem, post centesimum etiam annum adhuc conseruant.

Alia species Pacos dicta.

Lana maxime abundat.

Lanarum color & utilitas.

Vera panificia ex eiusmodi lana.

Solent hæc *Indis* delicatiores, quam reliquæ, pro cibis estimari. Quamuis utraq; solitum & quotidianum ipsis alimentum præbeant. *Bezoardici* lapilli speciem in se præcreant, verum parui admodum, & vilius vix efficaciae, aut æstimationis. Plerumq; vnum pro vice foetum edunt, raro gemellos. Proles ubi nata est, subito matrem sequitur. Vbera tantum duo habent, & perpusilla. Complexionis sunt pituitosæ, & propterea quod magis regiones ad frigidum celum tendunt, eo magis generatio earum multiplicatur: peius se habent in calidioribus provinciis, quia statim moriuntur ex pruriginosa, & combusti sanguinis quadam scabie. Quinimo in propria sua patria, infirmitate hac, scabie videlicet, per sepe vexantur, in qua curanda *Indi* maximam curam adhibent, ex sulphure & pinguedine mixto linimento, eas inungendo.

In cibis.

Bezoar ex his.

Vnum foetum ferunt pro vice.

Bina vbera.

Complexionis sunt pituitosæ.

Scabie laborant.

Opportunè maximè hic accidit, ut post *Taurum* & *Suem* de *Oue* nunc quoque tractatio suscipiatur. Hæc tria enim animalia sunt, quæ celebratissima antiquis illa *Suouetaurilia*, siue *Solistaurilia* constituebant. Horum cum primis *Romane* conditor historiae *Liuius* lib. 1. in gestis *Seruij*, meminit, qui Rex censum *Populi Rom.* tanto futuro Imperio, rem primus instituit saluberrimam. *Censu autem perfecto*, inquit ibidem *Liuius*, quem maturauerat metu legis de incensis latæ, cum *vinculorum minis*, mortisq; edixit, ut omnes *Cives Romani*, equites, peditesq; in suis quisq; *centurijs* in campo *Martio* prima luce adessent, ibi instructum exercitum omnem, sue, *oue*, *taurilibus* lustrauit, idque conditum *lustrum* appellatum, quia in censendo finis factus est. Et cum hic census *populi*, quinto quoq; exacto anno fieret, ac *lustrum*, siue *expitatio* illa nouaretur: sic pro quinquenniali tempore, quod erat Græcis *Olympias*, *Lustrum* dici *Latinis* capit. Peracta autem fuit illa lustratio in *Campo Martio*, & forsitan hac ipsa, quæ ego nunc habito *VRBIS* regione, ad *Agrippæ Pantheon*. Erat enim, ut apud eundem discere *Liuium* licet lib. 2. *Ager Tarquiniorum*, qui inter

Hæc usq; historiae Gregorij.

Suouetaurilia à Sue, oue & Tauri dicta.

Census Romanus quando institutus.

Lustrum, cur significet quinquennium.

V R B E M ac *Tyberim* fuit consecratus *Marti*, *Martius* deinde *Campus* dictus. Ex quo liquet, quicquid inter *Capitolium* & *Tyberim* interiacer, (*campum* fuisse *Martium*). Nam *Urbs* prima ad *Capitolium* finiebatur. Ne quis forsan existimet *Campum Martium* solummodo illum censer, qui flumini vicinior, hodieque quasi solus id nominis apud *Romanos* nostros adeptus est.

Verutissimum autem institutum fuisse, *Marte* dicta hæc tria animalia immolari, ex *M. Catone* summo antiquæ *Romæ* Imperatore, Senatore & Oratore, de re rustica doceri possumus, cuius hæc verba, quò priscam magis redolent latinam, eò delectant magis: quæ *Lectori* etiam grata fore existimo, ideoque

subiungo. *Agrum* lustrare sic oportet imperans *Solitaurlia* (sive *Suouetaurlia*) circumagi cum diuisis volentibus. Sic dicitur. *Mars* pater, te precor, quæsoque, ut sis volens propitius mihi, domo, familiaque nostræ, quous rei ergo agrum, terram, fundumque meum, solitaurlia circumagi iussi, ut in morbos visos, iniussosque vitium tatem, vastitudinemque, calamitates, intemperiesque prohibeas, defendas, aueruncesque: vineta, tu fruges, frumenta utique, virgultaque grandire, beneque cernere sinas, pastores, pecuaque saluæ seruassis, diisque bonam salutem, valetudinemque mihi, domui, familiaque nostræ. Et paulo post, ubi porcum, inquit, immolabis, agnum, vitulumque. Plura de *Suouetaurlibus*, *Soli* & *Solitaurlibus* reperies apud *Dionys. Halicarnas.* *Cornelium Tacitum*, *Quintilianum*, *Festum*, *Asconium Padianum*, & alios, qui etymologia etiam rationem, quam hic libens relinquo, afferunt.

An hostiæ antiquæ gratæ an inimicæ falsis suis Dijs fuerint. An verò hæc tria animalia *Marti* accepta, an inimica fuerint, quod de similibus hostijs dubitare licet, non est longioris indaginis hic locus. Supra certè ex *Labeonis* mente apud *Macrobius*, *Sus* Terræ videbatur ideo oblata, quia segetem, quam *Ceres* mortalibus tribuit, porca depasta esset: ideoque inuisa potius Deæ, quam grata fuisse, asseretur. Quare in *Metamorphosi* *Ouidio* prima putatur

Hostia *Sus* meruisse mori, quia semina pando
Erueit rostro, spemque interceperit anni.

At *Goropius* meus lib. 5. *Gallicorum*: *Egregium* verò, ait, epulum *Cereri* apponunt, qui inimicum animal apponunt. Idem faciunt videlicet, si ludæo ad conuiuium vocent, qui inimicum animal apponunt. Idem faciunt videlicet, si ludæo ad conuiuium vocent, qui inimicum animal apponunt.

Quid onis meruerit ut hostia fieret. *Solam* suillam dent comedendam. Ne verò & pacatissimæ *Ovis* deesset, quam culpam affingerent, ut ad sacrificium raperetur *Ouidio* 1. *Faltor*. *Verbenas* carpsisse dicunt.

Pauit *ovis* pratum, *verbenasque* improba carpsit,
Quas pia *Dijs* ruris ferre solebat anus.

Improbatur hæc opinio. *Ast* mihi hostiæ gratæ semper, puræ, sinceræ & immaculatæ esse debere visæ fuerunt. Et propterea à *M. Varrone* de *Re rust.* cap. 11. porculi non nisi decimo iam die mundiores facti, sacrificio adhibebantur, & ob id *Pari*, sive *Sacres* appellabantur. Qui etiam loci *Plautini* in *Menachmo* meminit, cuius facitissimi Poetæ hæc verba sunt.

Adolescens quibus hæc pretijs porci veneunt
Sacres, *sinceris*? nummos eos à me accipe,
Iube te *piari* de mea pecunia,
Nam ego quidem insanum esse te certò scio.

Qui mihi molestus homini ignoto.

Sic oves in sacrificijs *lectæ* vocabantur, vt *Virgilius*

Mactant lectas de more bidentes.

Hostiæ nō
debent esse
inuile.

Pori etiam *eximij* epitheton merebantur, quod præstantiores ex armentis eximerentur, & *Boues egregij*, quod è grege seligerentur. Et quis nescit hostias acceptas, & minimè inuileas esse debere, & cum ijs, quibus offeruntur, similitudinem aliquam & congruentiam habere? Hoc apud *Aldrouandum Dempsterus* quoque obseruauit, cum caderentur *Boues fordæ*, idest, prægnantes in Curijs 17. Cal. Maias, *Telluri*, ipsa similitudine placituræ, vt annus proueniret fecundior: Terra enim hoc tempore grauida quoque conspicitur. *Pordicalia*, & *Fordicalia* vocabantur istiusmodi sacrificia: & *Hordicalia*, quia *Vacca* prægnans *Varroni* *Herda* dicebatur. *Ouid.* 4. Fast. hæc habet.

Nunc grauidum pecus est, grauida quoque semina terræ,

Telluri plenæ victima plena datur.

Et veris principio, propter pabuli præstantiam, pinguiissimi quoque agni immolabantur, vt videre est 1. *Georg.* *Tibullus* eò alludit 3. Eleg. 1.

Agna cadet vobis, quam circum rustica pubes

Clamet lo messes, & bona vina date.

Quæ in ho-
stis gratis
requirebā-
tur.

Vtique acceptiores victimæ essent, non claudæ solummodo, morbosæ atque vitiosæ excluderentur, sed floribus insuper coronabantur, & cornua auro inducebantur. Sic *DEVS Opt. Max.* apud *Hebræos* offerri sibi iussit meliora, pulchriora, & robustiora holocausta: *Et odoratus est odorem suauitatis.* E diuerso *Gentiles* etiam *Plutoni* suo nigram pecudem dedicabant, vt *Tibullus* habet:

Interea nigras pecudes promittite Diti.

Ovis olim
paci offe-
rebatur.

Ita *Terra* etiam aliquando ceu nigræ, nigram: & *Soli* albam pecudem offerebant, & *Neptuno Arietem* ad collaudandam maris placiditatem. Quæ causa fuerit, credo, vt apud *Aristophanem* *Paci* victima *Ovis* fieret. Hanc quoniam *Pacem* tam obnixis nunc precibus *Orbis* (*Christianus* vniuersus exoptat, & profusus à *DEO* lacrimis implorat; concedat illam nobis *Ovis* illa purissima, & immaculata *Hostia* *DEO Patri* in *Cruce* pro peccatis olim nostris oblata, de qua *D. Ioannes Baptista*; *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.* Ad hoc sacrificium quæcunq. peccatorum oblationes non referebantur, cæ vanæ, mendaces, idolomania plenæ, ad mortem, & non ad vitam comparatæ erant.

Hæc nobis
desideratissimam im-
maculatam
Agnam
Christus se-
sus largia-
tur.

Ouium esus, & vltus tam antiquus est, vt *Varro* de re rust. putauerit has ex feris primas fuisse, ab hominibus comprehensas ac mansuefactas. Hic enim lib. 2. cap. 1. inquit, summum gradum fuisse naturalem, cum viverent homines ex ijs rebus, quæ inuoluta vltro ferret terra, ex hac vita in secundam descendisse pastoritiam, & feris atque agreilibus, vt ex arboribus ac virgultis decerpendo glandem, arbutum, mora, & pomaque colligerent ad vsum: sic ex animalibus; cum propter eandem utilitatem, quæ essent siluestria deprehenderent, & concluderent ac mansuescerent. In quibus primarius sine causa putant oues assumptas, & propter utilitatem & propter placiditatem: maximè enim hæc natura quæta, & aptissima ad vitam hominum. Ad tertiam enim faciem adhibuit: ad corpus vestitum, & pelles attulerunt. Tertio denique gradu, à vita pastorali ad agriculturam descenderunt.

Pastoriti-
um studium ab
ouibus ex-
ptum esse.

Mulus cau-
sa & ani-
malis pla-
ciditas &
velitas
fuit.

Et quid ni hoc factum existimemus? cum Oves ferarum omnium (feras autem has quoque existisse grauiissimi scriptis prodiderunt auctores) placidissimæ sint, ac quietissimæ, & facillimæ curâ manuescant. *Ælianus* profectò libro 6. cap. 35. *Omnium maximè animalium oves ad parendum faciles sunt*, inquit, *Enim ad verba pastoribus obediunt, & canibus obtemperant, & Capras sequuntur, simul & inter se amant. Luporum insidijs minus idcirco patent, quòd non ita separatim à reliquis errant, quemadmodum singula Capra à gregibus suis segregantur.*

Utilitatem autem pastoribus suis maximam viuentes, dum lanam præbent, & varia lactis opera ministrant, & plurimam in cibis quoque occisæ afferunt. Non ignoro tamen nonneminem vix agninam carnem commendare, ex hoc *Horatii* loco lib. epist. 1. epist. 15.

An caro agnina olim fuerit in pretio.

Patinas cenabat omasi.

Vilis & agnini.

Fuisse tamen *Agninum caput* inter gulæ cupedias, ab *Athenæo* olim repositum, & à *Plauto* exta agnina, veteribus in delitijs habita esse obseruatum, *Aldrovandus* refert, *Plautinis* his in *Pseudolo* verbis.

Pseudole arcesse hostias;

Victimas, lanios, ut ego huic sacrificem summo Ioui:

Nam hic mihi nunc est multo potior Iuppiter, quam Iuppiter.

B. A. Nolo victimas, agninis me extis placari volo.

C. Propera, quid flas? accerse agnos, audin', quid ait Iuppiter.

Caro veruecina laudatur.

Hispanica præfertim.

Et nos certè hic *Romæ* tam ægrotantium nonnullis, conualescentiumq. pleriq. quàm sanorum omnium mensis, *Veruecinas* siue castratorum arietum carnes tam assas quàm elixas non sine palari delectatione apponimus. Qui in *Hispaniis* egerunt, non satis superque mihi hanc carnem, per Antonomaliam *Hispanica Carnero* dictam, ob saporis excellentiam, nutriendi præstantiam, & copiarum animalium horum abundantiam, laudare & deprædicare potuerunt. Vescuntur enim ibi *Thymo*, *Serpillo*, *Satureia*, *Libanotide* coronaria, quam *Rosmarinum* vocant, *Cytiso*, *Lotoq.* & alijs aromata propè olentibus herbis & fructibus, aere quoque gaudent liberiore, quibus omnibus, & carni nimia admittitur humiditas, & odor acquiritur gratissimus, compactior denique substantia ad alendum commodissima roboratur. Tradit autem *Danius* *Ges* Eques *Lusitanus*, hac etiam tempestate in *Hispania* regulos multos, quos pastores, inquit, *Hispani* vocant, tricena & quadragena millia ouium possidere. Proximam ab his reor, dignitatem meretur nostra hic veruecum caro, qui in *Ostiensis* agro, eique finitimo *Portuensi*, consimilibus ferè pascuis saginantur. Inueni enim ad maris illa littora, decimo ab vrbe lapide, ad quæ non semel ante plusculos diuerſi annos, ut *Hortus* Pontificium nostrum *Vaticanum*, maricinis inde petitis plantis ornarem, plurimam *Rosmarini* illius copiam spontè nascentem, in filuulis illis & dumetis campestribus. *Bernardinus Gomeſius* quidem lib. 1. *De sale*: vix in vllò alio locorum se suauiores, teneriores, ac pinguiiores veruecinas carnes, quàm has Romanas seu *Ostienses* gustasse affirmat, quas dotes eisdem præter dictas herbas, ipsi præcipuè salī tribuit. Circumfusi enim sunt hi agri multis paludibus atque Salinis. Salem autem pecori maximè

Postea Romanæ.

maximè prodesse *Plutarchus* & quærit, & prægnantes quæsitæ huius rationes deducit.

Non improbabili igitur coniecturâ duci quis cum *Varrone* possit, si asserat pastorium studium, quod apud *Veteres* admodò viguit, ut non *Reges* id modò exercuerint, sed etiam *Deos* suos immortales *Homerus*, *Apollinem* scilicet, *Mercurium*, *Minervam* pastores fecerit. Et apud *Apollinium* *Orpheus* *Nymphas* διοπόλεις, hoc est, ut scholiales interpretatur, ouium curam gerentes, appellauit. Non errabit igitur, si quis inquam, dicat, primos omnium pastores ouium facillè parabilium pecudum greges lociare & curare cæpisse, ad maiora postmodum armenta transisse.

Reges &
Dij genti-
lium pasto-
res olim
habiti.

Verùm ad nostras nunc oues *Peruanas* redeamus. De quibus quid alij etiam *Scriptores* memoriæ prodiderint, volupe est hic memorare, ut nostra magis historia vel dilucidetur, vel si aliqua se ingerit varietas, dextrè eadem explicetur. Et quoniam non omnes mihi nunc ad manus libri sunt, ex *Aldrouando*, quæ capite de *Ouium* loco habet, pauca huc transcribam. In *Perù*, inquit, regione, quod sit calida, oues ad asellorum magnitudinem crescere asserit *Cardanus* in opere de *Rerum Varietate*, longis cruribus, crasso corpore, capite longo, collo & effigie quasi *Camili*, carne optima, agnorum maximè, castratos ararum ducere, & dorso ferre ligna, & alia, non clamare nec molestos esse, colore esse albo, nigro & cinereo. Et *Leuius Apollonius Gandeburgensis*, in opere de *Peruæ* regionis inuentione & rebus in ea gestis, de hiis ouibus diligenter in hæc verba scribit. Equorum gentiam quanquam imparibus, & ineptis ad bellum viribus, ouium copia superat, quæ equis magnitudine pares, & ceterà formâ præter torosi pectoris striam *Camili* persimiles, quinquaginta oneris pondus sustinent, & virum in terga sublatum ad aliquod passum millia vehunt. Vesci tamen si urgeantur, si dentes ore conuerso, ringentes fædo odore conspurcant. Si onusta sint, tum humi se acclinant, nec inde ullâ viribus vehementiâ ipsis asinis contumaciores, nisi penitus elictellis exonerentur, propelli possunt. Utile præsertim animantium genus, non ad supplendam modò absentiam equorum in sarcinis, virisque vehendis commoditatem, sed ad alimoniam etiam, & optimi laci usum. Læne enim tenuitate, longitudineq. & copiâ facillè nostras superant, & ipsius carnis suauis gratitudine veruecum atque iuencorum nostratum, delectabilem saporis adæquant. Frumento vescuntur, sed paucissimi cibi sunt, usque adeo verò exigui potus, ut illo triduo, quatridduo abstineant. Hæc ex *Aldrouando* seu *Dempstero*. Hic *Cardanus* cum *F. Gregorio* nostro minimè congruit. Existimauit enim is *Peruanas* oues magnitudine asinis æquales, quod in calidiore degant regione: cum hic contra referat, perire has oues, si ad calida deducantur loca, & vice versa in frigidioribus non meliùs modò habere, sed mirè etiam proliferare. Et nostras similiter oues ait *Arist.* 9. *Hist. animal.* frigoris patientiores esse, quam sunt capræ.

De Oeibus
Peruanis
alio: um au-
tiorum lo-
ca tradan-
tur.

Cardanus.

Leuius Ap-
ollonius.

Cardanus
examina-
tur.

Quod autem *Leuius Apollonius* scribit, asinis illas esse contumaciores, & quandam ita fatuitatem ipsis attribuit, non aberrat. Nam & *Aristoteles* iam dicto loco, nostratibus ouibus amentiam assignat, & mores stultissimos. Utile enim genus quadrupedum omnium ineptissimum, dicit, cum sæpe stent oues nec abire velint, nisi mares à pastore ducantur, ita enim reliquus grex consequitur. Miratus ego meherclè,

Idem fit de
de Leuius
Apollonio.

Oves Canem pelle arietina vestiti sequuntur.

Sapientius qua inter non qua eundem esset.

Homines stupidi cur pecudes vocentur.

Sopitur alia qua contra dictio Aeliani.

Alia authorum loca pro nostra historiae confirmatione.

Oves Perianae duo rum generum.

Pacos primas dicunt obstinatissimas & lanigeras.

Secundae minus lanigeras.

mehercle, non semel harum ruditatem cum risu fui, dum laniones, ut quo velent perducere oves, possent; si arietem, quem illae sequuntur praecurrentem, forsitan ad manus non haberent, cani Molosso alicui pellem arietinam induerent, eundem, tintinnabulo simul e collo suspeso, praemitterent, quem stultus grex reliquus non aliter atque ductorem solitum arietem, sequebatur. Atque vitanos quoque Naturalium nostros duces ac magistros scientiarum, non sepe scilicet pecudum more, ut alias monui non quae eundem esset, sed quae itur, improvidè sequeremur. Haec pecudum stupiditas etiam in proverbium cecidit, dum

Verucum in patria, crassoq. sub aere natos,

Dicimus, quibus ingenium non ita perspicax est, sed subtiliore spiritu animali minus irradiatum, quos itidem minime emunctae naris homines appellamus, quod ouibus nares semper muco quodam disfluant. *Ovis & asinus*, inquit, *Albanus* lib. 5. cap. 20. *ineptissimis sunt moribus & degeneribus animis*. Non sibi tamen ideò contradicit, cum de Ouibus loquens (ut paulo supra memini) ad parendum eas faciles dixit. Ferocitatem enim tantum, atrocitatem & vafriciem ceteris ferme communem teris, ab illis removere, & placidam quandam potius simplicitatem, aut stupiditatem inesse, innuere voluit: quae in comparatione versutiae & fraudis Vulpium & Luporum manifesta sit, quam imbecillam rationem vocat *Gryllus* apud *Plutarchum*, *Vlyssi* de ingenio bestiarum respondens, & inesse ouibus voluit, si cum Vulpe conferantur. Reliqua quae *Lemnius* habet, non attingo: cum quilibet facile perspiciat historicam *F. Gregorii* relationem multo ampliorem esse, & quae ouium harum naturam magis ac intimius timeretur, & ob oculos ponat.

Non desunt tamen alia authorum testimonia, quae conclusionis loco hic breuiter interserenda existimo, si quid praesertim habeant, quod nostrae defectum narrationis suppleat. *Iosephus à Costa* imprimis lib. 4. cap. 41. ait, DEVM pauperulae huic genti, de iumentis simul seu onerariis bestiis, & cabus atque amictu, in hoc unico animali prospicere voluisse. Hoc enim *Indi* abique vlla ferme cura, sine victus certè delectu, cum obuiò ubique gramine velcatur, nec soleis ferreis calceetur, nec frænis aut ephippijs cingatur, maxima cum utilitate uti possunt. Recenset autem duas species seu genera, laniferum vnum, & alterum quodammodo lanis carens, oneribus aptius, ex quo nisi filiorum nostrum in *Icone* propositum est animal: lana enim ut apparet, exigua ipsi appingitur.

Prioris generis Oves vocat *Pacos*, quae obstinatissimae sunt, ut inde proverbio pertinacissimum & durae cervicis hominem *impatatum* dicant. Haec ubi in terram semel ira percitae prouolutae, iacent, remedijs vix ullis inde dimoueri & erigi possunt. Aliquando tamen placantur, ubi Barbarorum quipiam illorum, trium vel plurium horarum spatio eis assideat, blandiatur, & lacrimis ipsarum iram verbis deliniat. Ex lana huius, duplicis differentiae, pacos rexunt incolae: viliores *Hauasca* vocant, delictiores *Cumbi*: & quod mirum est, ex utraque panni parte, ita lana prominet, ut nulla filorum vestigia emaneant. Tinguntur colore ex herbis expresso.

Secundi generis, quae breuioris nempe lanæ sunt, hoc habent, quo risum mouent,

rent, cum aliquando erectis capitibus diutissime actores suos aspiciant, quasi admirabundæ, imperterritæ quodam, & nec metus nec gaudij particeps animo, elatæ. Nonnunquam tamen perterritæ fugam arripientes in scopulos se cum onere recipiunt, unde ut dimoueantur, arte nulla effici potest, nisi sclopetis interfectæ decident, ut argentum, quod plerunque gestant, recuperetur. Addit *Iosephus* insuper non semel se miratum, cum videret ex Monte *Potosi* usque ad *Aricam*, septuaginta spatio leucarum, aliquando 2000. *Barras*, siue argenteas quadras, quæ ad minimum 300000. ducatis censi possint, ab his ouibus gestatas fuisse, nullo comitatu aut satellitio stipatis. Nam præter pauculos *Indos*, qui viam præirent, & onera moderarentur, vix vnus atque alter *Hispanus* congredebatur. Tantam esse ait viarum in *Pera* securitatem. Ita ut etiam sub dio dormirent, ubi actores tentoria erigebant, & succensis lignis potu ac epulis viarum radio medebantur. Si iter longum conficere coguntur, quatuor singulis diebus leucas absoluunt: sin vnus solus iter diei aggrediantur: octo vel decem etiam leucas emetiuntur. Quæ sequente capite de *Bezoardicis* lapidibus, quorum ex his ouibus, *Pacis* nempe, aliqui extrahuntur, sed, ut supra quoque dictum, minimæ efficacæ; ea ad alium à nobis locum referuantur, ubi datâ operâ forsitan de *Bezoar* fuerit disputandum.

Ha habent
quid ridi-
culi.

Securitas
viarum in
Peru.

Ioannes Baptista Cortesius Medicus Messanensis in suo laborioso, ingenioso tamen Miscellaneorum medicorum opere, Decade 8. *Bezoar* lapidis historiam describens ex *Iosua Ferro* duorum meminit horum animalium, *Glamæ* & *Paci*. Et *Glamam* ait esse maiorem *Paca*, & ubi cum onere ceciderit illa & forsitan irritetur, tanta nonnunquam bile commoueri, ut mordeat, & simul quicquid comederit accipiat, ad os reuocet, & huius partem violenter in hominum faciem inspuat. De *Paco* nihil aliud addit, quam obstinationem ipsi summam, quæ vocabulo *Paco* *Indis* designatur, inesse: carnem etiam habere sapidam, & utilem.

Quæ de
his ouibus
Ioan. Ba-
ptista Cor-
tesius ha-
beat.

Si quæ adhuc restant, ad ouium harum naturam explicandam attinentia, ea apud alios rerum *Indicarum Occidental.* Scriptores legi possunt: non lubet huc omnia transcribere. Hoc vnum interim non leue alicui dubium ciere possit: An reuera inter oues hæc animalia censenda veniant? Ego profectò, quid hic certi constituam, non habeo. Formæ hæc oues, si gibbositas, & strumofitas in dorso essent, cum *Camelis* haud difficulter conuenirent. Bisulcæ imprimis sunt, paruo capite, elongato collo, ruminant, & non sunt cornigeræ: quod *Aristoteles* nulli excornium, excepto *Camelo* & pisce *Scaro*, concessit: qui, Idem lib. 5. *Hist. anim. cap. 2.* ait, quod uterque mas & femina *Camelus*, totam diem coitu transigant, quod supra de nostris his quoque *Indicis* ouibus asseruimus: Cruribus quoque *Camelorum* more, onera aut deposituræ, aut recepturæ, se humi componunt.

Videantur
alij etiam
scriptores.

Dubitatur
an ad oues
an ad Ca-
melos po-
tius perti-
neant?

Atqui hæc non prorsus euincunt argumenta, licet enim excornes sint hæc oues, fors hoc non mutat speciem subito. Cum *Boues* etiam in *Scythia Hippocrates* lib. de aere, aquis & locis, absque cornibus nasci testatum reliquerit, quod præ frigore regionis cornua eis non enascantur. Et ceræ *Arist.* & sensu teste, cornibus carent, & pleræque in *Gallia*, quod *Scaliger* quoque aduertit, & in *Germania* sine cornibus feminae oues sunt: non ita in *Italia* tamen, ubi arietes mirè quoque præ alijs regionibus cornibus luxuriant. Vidi hic non bicornes modò,

Ex denti-
bus signa
veriora su-
mi potuis-
sent.

An sui ge-
neris sint
animalia.

Aristotelis
error circa
zonam tor-
ridam.

Nostræ o-
ues cum
Peruanis
eodē mor-
bo vexan-
tur & ijs-
dē reme-
dijs curan-
tur.

Henricus
Corvinus
miram stir-
pium no-
ticiam ha-
bet.

Albularum
aquarum
origo &
progenitus.

modò, sed tricornes, quadricornes, quinquecornes, & secornes. Unicornes
nondum conspexi.

Quod si mihi capitis earum, aut solorum copia dentium concessa fuisset, iam
ad Oves, an ad Camelos accederent, magis perfectè, quod in alijs quoque præsti-
ti animalibus, diiudicasset. Carere eas dentibus incisorijs in superiore ma-
xilla, & in inferiore duos grandiores & erectiones ex incisorijs, eminere, iam
in historia notatum fuit. Horum occasione hic plura de Bidentibus dicere pos-
sem, quæ rixa tamen ad politioris tantum literaturæ viros pertinet, quamque
apud Aldrouandum, ubi de Ove tractat, videre poteris, satis bene enucleatam.
Quid? si quis hanc Glamam, & hunc Pacum, nec Oves, nec Camelos, sed sui gene-
ris animalia appellaret? non video cur grauitè ideo peccaret. Neque enim
Aristoteli propterea error affingendus foret, quod præter cornigera solum in-
ter quadrupedia Camelum ruminare scripsit: hæ autem Peruanæ nostræ pecudes,
nec cornigerae sint, nec Cameli, & ruminant tamen. Ignoti enim nulla scien-
tia, aut dementia est: Aristoteles autem nec animalia Novi mundi esse scivit,
nec ibi viuere posse vnquam credidit, intra Tropicos præsertim, à quorum torri-
da regione & bruta, & homines, & plâtes ipsas longè exulare, ob infirmas ratio-
nes quasdam, à sensu & experientia funditus iam euerfas, & solo datas, voluit.
Sunt autem in America plurima animalia à nostris essentiali quadâ ratione, non
externo saltem habitu discrepantia, vt aliàs quoque monui, quorum in numero,
si quis Peruanas has Oves collocare velit, per me licebit: sin minùs, Oves sui gene-
ris appellitet, vtrarumque enim historiam, mores, ac proprietates si intimè
examinet, quid ipsi iudicare ac credere opus fuerit, probè & cõfèssim intelliget.

Quæ autem F. Gregorius de Ouium earundem scabie, & huius medela ex sul-
phure monuit, cum nostris ea planè ouibus conueniunt. Quandoquidem &
nostræ contagiola hac lue, vnde Morbida facta pecus totum corrumpit ouile, non
rarò corripuntur, & sulphure etiam rectè percurantur. Cum enim ante annos
hos viginti quatuor, Tibur animi gratiâ, & ad môtum inde Ianuarij dictum, Prin-
cipis Casij nostri proprium, videndarum, & colligendarum ibidem stirpium causâ
proficisceremur, Ego & Henricus Corvinus, solertissimus Romæ pharmacopœus,
& mirus phytognostes, amicus mihi percharus: vidimus per Albulas Aquas,
sapore non satis grato, odore sulphureo, coloreq. albo & corrupto prædictas in
in via Tiburtina, oues quamplurimas sapius transigi. Et cum rationem huius
ab Vpitionibus sciscitaremur, oues scabie laborare respondebant, cui sulphu-
reus hic & breuissimus fluuius mederetur. Distat autem hic à Tiburtina Pæde
quatuor passuum millibus, quod olim Martialis quoque 1. Epig. 13. notauit.

Itur ad Herculei gelidas qua Tiburis arces,

Canaque sulphureis Albula sumat aquis.

Rura nemusque sacrum, dilectaq. iugera Musis,

Signat vicinâ quartus ab urbe lapis.

Hæ ex Lacu sulphur olente (quem simul vidimus, & in eo breues insulas her-
bis confitas, quæ sæpe aliquot paria bouum sustinent, fluctuare admirati sumus)
effluentes, ad Anienem vsque delabuntur. Has Virgilius 7. Æneidos, his
versibus designauit.

*At rex sollicitus monstribus, oracula Fauni
Fatidici genitoris adit, lucosque sub alta
Consult Albunea, nemorum quæ maxima sacro
Fata sonat, seuamque exhalat opaca mephitis.*

Quem sulphuris putorem, *Martialis* itidem innuere voluit 4. Epig. 4.

*Quod sicca redolet palus lacuna,
Crudarum nebulae quod Albularum,
Malles, quam quod oles, olere Bassa.*

Sed pro DEVM immortalem, quàm rerum omnium est vicissitudo! Vbi nunc sunt quæ ad *Albulam* olim fuerant, *Albunea* nemus? *Fauni* oraculum? dilecta *Camænarum*, siue *Mularum* iugera? & *Sybille Tiburtinae* fanum? Hæc omnia eo loci in pastorum nunc tuguria, & bestiarum stabula commutata, gementes admirati sumus. Vt verè *Seneca* scripserit, de Consolatione, vel quisquis ille poeta fuit,

*Omnia tempus edax depascitur, omnia carpit,
Omnia sede mouet, nil finit esse diu.*

Ex quo nunc quæto earundem dignitas aquarum recessit, quæ *Strabone* scribente lib. 5. ad multos salutiferæ morbos, tum potu, tum lauationibus adhibita laudabantur? Atque ut *Andreas Baccius*, quem in hac professione mea Antecessorem habui, opere suo non satis laudando de *Thermis* testatur, illæ in *Augusti Caesaris* & *Neronis* quoque vsum cesserunt. Hæc à primarijs priscorum temporum Medicis approbatæ fuerunt, *Antonio Musa*, *Andromacho*, *Aesclepiade Archigene*, *Calio Auriliano*, *Galeno*, *Aetio*, *Paulo Aegineta*, alijsque, ad neruorum morbos, coxendiculi dolores, seminis profluuium, muliebres fluxus, sanguinis vomitum & tardas vesicæ passionēs. Recentiores etiam ad urinæ ardorem, vesicæ vlcera, callos, arenulas, lapides extenuandos, ad calidas hepatis intemperies, & manantia vlcera pustulæque mirè commendarunt.

Sed quotusquisque nunc *Romanorum* est Medicorum, qui *Galenum* suum lib. 1. de simpl. facult. cap. 7. secutus, in vsum hæc reuocare, vel tentet ipse, vel consulat solummodo?

Tantum cui longinqua valet mutare vetustas!

Ut vetera plerisque & præsentia sordeant, longinqua & noua mirificè placeant.

Et sic, quæ olim Imperij *Romani* Principibus medebantur, nunc abiectæ ac neglectæ, vilissimarum vix ouicularum ad scabiem medicina remanserunt. Cum tamen nunc eadem sit Natura,

idem cælum, tellus illa, quæ olim fuit. An

igitur medicamenta, quæ quondam profuerunt, nunc eadem

obfutura existimemus?

Sed, ne hic iterum nimietatem accuses meam lector, hæc de *Quibus Peruanis* satis sunt.

Tempus inducit magnam rerum metamorphosin.

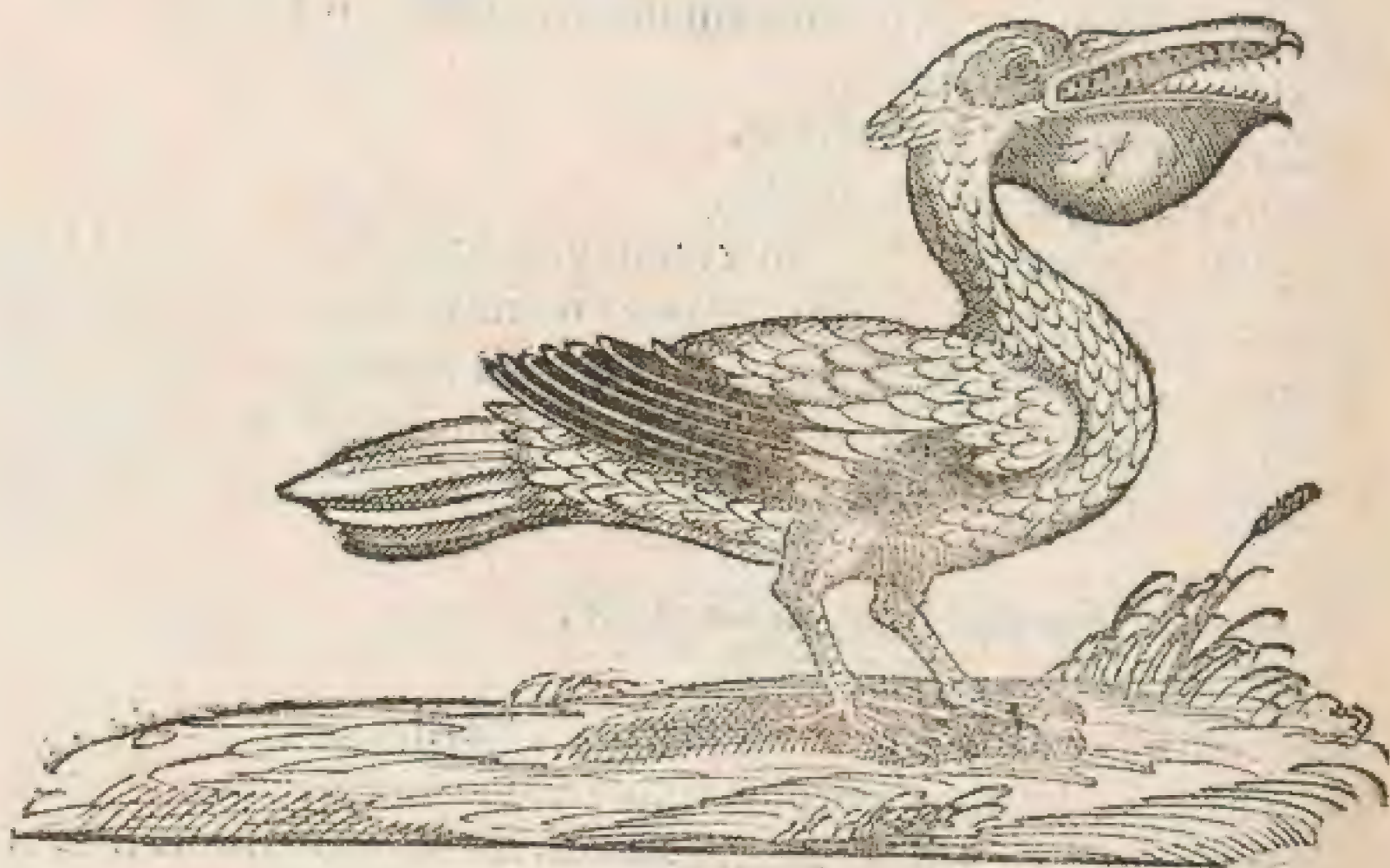
Albulæ olim in vsum medico laudatissimæ nunc in desuetudinem abierunt.

Recentia & absentia veteribus & propinquis præsentantur.

A T O T O T L

ALCATRAZ.

Onocrotalus Mexicanus dentatus.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

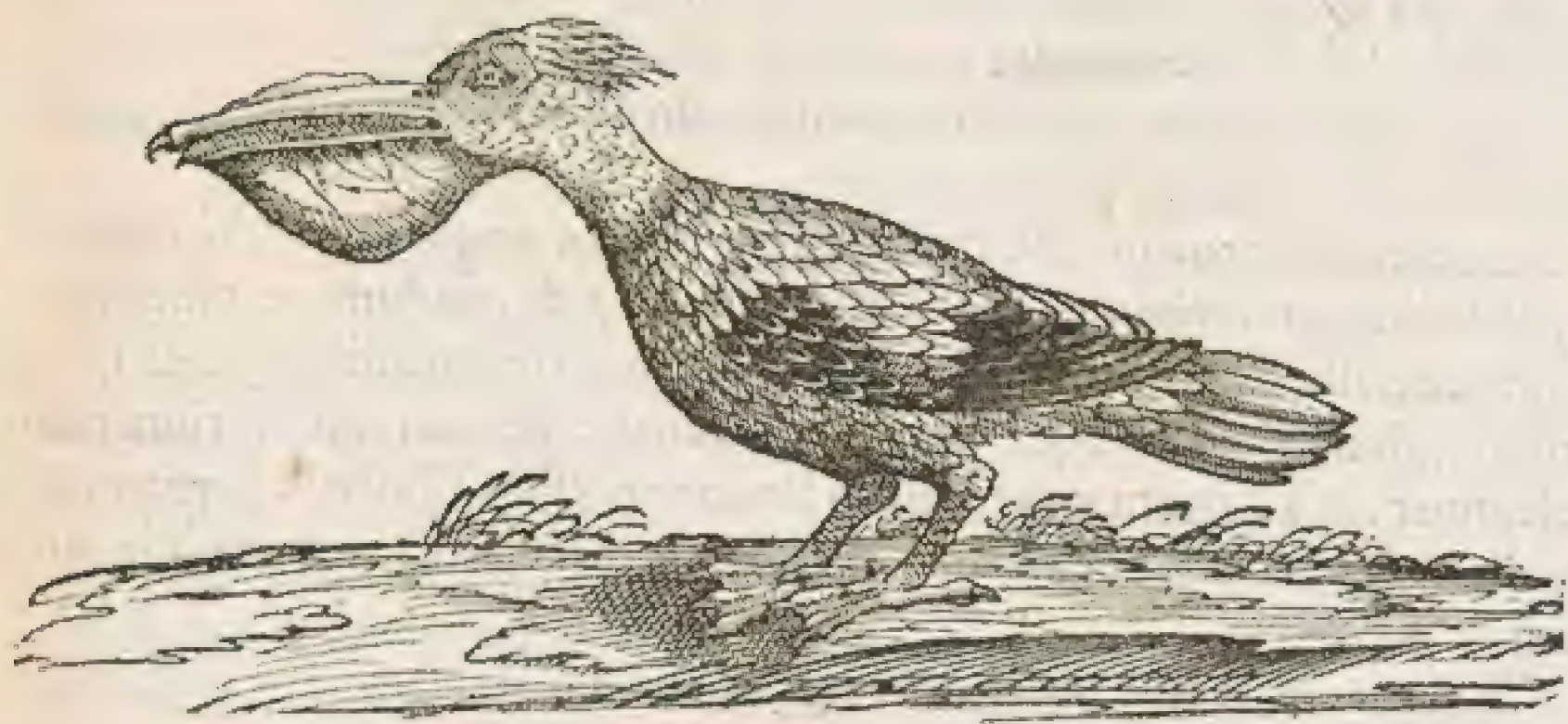

ROSTRUM in hac Aue crocei est coloris, dentes albi, lingua rubescit, quæ non satis porrecta apparet. Sacculus, quem piscatoriam perâ dicere queas, inferiori rostro nexus ex rubro flavescent pendet, plurimis isque rubellis fibris, venulisq. distinctus. Superioris acumen rostri, unguis instar recurui, ad inferiora prominet. Oculorum area flauet, quorum albumen croceum, pupilla rubet, cuius centrum citrinescit. Circulus verò tunicas oculorum ambiens, albus est admodum, ut hæc colorum varietas, miram intuenti hos oculos delectationem præbeat. Totam hanc peripheriam alia adhuc exterior linea ambit, carnei coloris, à naribus incipiens (quæ oculis sunt vicinissimæ) ad aures recurrens, & ab his ad oris rictum pertingens. Cæterum caput albicat, crista ad collum reflexa, alba croceaque, & densa conspicitur. Collum integrum, & venter inferior totus ad caudam usque albens sunt, & suaverubentis coloris. Alarum principium candicat, postea nigret, dein iterum albet, extrema in longum denuo nigrent. Cauda capiti ac cristæ, colore responderet. Pedes trifidi distincti apparentes, intermedia tamen membrana cohærentes, ungues conspicui, at recurui, calcar in posteriore pedis parte, crocei coloris omnia, rubedine intermixta. Totus animalis huius habitus magnam avem repræsentare videtur: in qua hoc etiam valde mirabile est, quod dentes, vel dentata rostra habeat, quibus illæ, quas nostris in regionibus vel captas vidimus, vel descriptas legimus, prorsus carent.

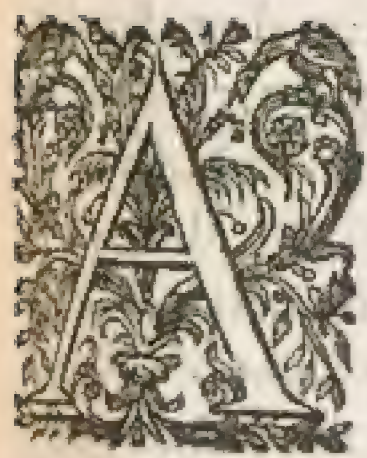
ATOTL

A T O T O T L

Onocrotalus Mexicanus non dentatus.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

VIS hæc ut clarè patet, priori congener est: hæc sola inter utramque differentia conspicitur, quòd dentes in hac nulli adsint. In superiori rostri parte membranaceum quid eminet, eiusdem cum rostro coloris, rubri nimirum, quo sacculus etiam venis hinc inde discurrentibus tinctus apparet. Oculi in hac omnino minores, quorum medium nigricat, circulus autem & veluti halo, ipsos ambiens, est croceus. In crista plures, subtiliores, ac longiores sunt plumæ. Reliquum corpus & alæ, à priore aue non differunt colore. Pedes autem non flauent, sed rubent. Sacculus in utraque alite principium suum à gutture desumit, & ad rostri usque inferioris extremum protenditur, & ut apparet, cum hoc ipso pertuso ac peruiso continuatur. Lingua in hac tota rubra, quæ conspiciendam valde se præbet. Adest tamen adhuc insignis in utriusque collo discrepantia, ut intuitu est manifestum; quod illud in priore cygnæum quasi ob longitudinem, hoc columbaceum veluti, ob breuitatem existat.

SCHOLIA EIVSDEM.

Admiranda magis, abstrusiora, & pluribus inuoluta controuersijs, non puto in vniuerso animantium genere, quàm quod *Anium* est, à naturalium Scriptoribus historiarum, literis consignata fuisse. Causam hanc ego esse facile conijcio, quod à nostra, in qua nos viuimus regione, pleræque aues diffusissimæ volent, quæ aerias habitare domos, ut plurimum assolent. Quare & Psaltes dixit: *Benedicite omnes volucres celi Domino*, per cælum aerem ipsum intelligendo. Hinc mirum minimè est, si minorem earundem, quàm aliarum

Cur tam
perplexa
sit Anium
historia.

rum bestiarum quæ terram & aquas incolunt, notitiam possidemus, si non tam exterum corporis habitum, quàm mores atque ingenium earundem consideremus.

Quibus
authoribus
plurimum
debemus
in avium
historia.

Maximam itaque gratiam debemus *Aristoteli, Plinio, Solino, Æliano & Alberto Magno*, qui avium diffusam nobis cognitionem reliquerunt: nec minorem ex Iunioribus *Vlyssi Aldrouando*, qui tribus suis Ornithologiæ voluminibus ea posteritati consignavit, quæ antiquorum non modò scripta dilucidarunt, sed & veteribus nova plurima adiunxerunt.

Cassianus
Puteus Lyn-
ceus & Ca-
rolus Ant.
fratres lau-
dabilissimi,
in animal.
hist. enu-
cleanda.

Verumenimvero, cum Naturæ campus tam sit amplus, ut rectè *Plinius* dixerit, *Nos omnem experimentis naturam assequi non posse*, nedum ut vnius hominis vita, brevis illa & ærumnosa, pervideat omnia; commendandi sunt quorumcunque etiam conatus, qui antiquis recentia, & non rarò veriora addere moliantur. Ex horum ego numero laudare possum Illustriss. Equitem *Cassianum Puteum Lynceum, & Carolum Antonium* ipsius Germanum, nobile par fratrium.

(*Quis non desidias molles, nec marcida luxu
Otia, nec somnos animus permittit inertes*)

Qui animi scilicet, gratià ad iucundissimam animalium contemplationem, à gravius subinde negotijs studiisque divertentes, nullis parcunt sumptibus, ut ex peregrinis etiam regionibus *Aves* conquirant, & præsertim domi suæ detineant atque examinent, per proprium ad id operis deputatū pictorem delineari quoque curent, hunc solum ob finem; ut veritatem, quæ tam profundo latet *Puteo*, ex hoc eodem, qui ipsis pro nomine, & armis Gentilitijs est datus, expiscantur, & Naturæ studiosis libentissimè communicent uniuersis. Id quod nuper quidem simili cum ipsis stadio decurrens, *Ioan. Petrus Olina* L.V. Doctor familiaris eorundem, in præclaro suo Romæ euulgato Aviario comprobavit.

Ioan. Pet.
Olinae avi-
arium lauda-
tur.

Cur avium
tractatio sit
perplexa.

Fabulosa
aves.

Perplexam autem esse avium historiam, vel hinc saltem dignoscere licet. Ut enim iam nihil dicam de avibus illis, quas etiam *Plinius* lib. 10. cap. 49. pro fabulosis habet, alatos esse *Pegasos* ex volucrum genere, & *Gryphas* aurica rostri adornate, licet idem lib. 7. cap. 2. ex *Herodoto* & *Aristea Arimaspos* ad Septentrionem sitos populos, (sine vlla fere hæsitazione) cum gryphis ferarum volucrum genere, ut aurum his custodientibus eripiant, bellum gerere scribat. Et fabula quoque sit, ex *Democriti* mente aves esse, ex quarum confuso sanguine serpens nascatur, quem qui comederit, alitum colloquia sit intellecturus. Ut inquam, de his ac similibus nugis nihil memorem; an non æquum fuerit, de alijs nonnullis dubijs non minus, quamvis pro certissimis à nonnimine creditis, inquirere, & quid firmi statuendum sit, semel tandem explorare?

Præter fa-
bulas me-
ras sunt
multa du-
bia in avi-
bus explo-
randa.

De Phœni-
ce.

De Vultu-
re.

Et de *Phœnice* quidem quid referam? de qua licet *Plinius* dubitet, *Manibus* tamen apud eundem, hanc annis vivere dixit centum & sexaginta, & senescere, ex *Cassia* & *Thuris* surculis construere nidum, rogamq. replere odoribus, & superemori: atque ut *Herodotus, Mela, Solinus*, pluresque fide digni scriptores contestantur, inde renasci quoque. Quid de *Vulture*? num verum sit, omnes in hoc avium genere esse fœminas, ut *Ælianus* affirmat, quæ ex vento concipiant, ideoque nec nidificent, nec ova ponant & excludant, sed statim alatos & vel-

ciles

iles pullos pariant. Quid de auibus illis? quas *Bernecas* quidam doctissimi vi-
ri, *Bernestas* alij vocant, & *Anates* *Scoticas* in *Scotia* & *Hibernia* ex putrido li-
gno in mare delapso nasci scribunt, quas ideo quadragesimali ieiunio efiles cen-
lent, veluti ab animantibus non procreatas è sanguine. De his *Fabius Columna*
Lyncus noster circa finem *Phytobasani* sui, doctissime disputat, & *Balani marinae*
speciem esse arguit. Quid de *Isida* aue? cuius detractam cum plumis pellem, &
parieti affixam *Libro de Natura rerum* Author, & alij tradunt, quotannis pen-
nas mutare, ac si auis viueret. *Albertus magnus* hoc negat, *Simon Maiolus* verò in
diebus suis *Canicularibus*, adhuc Neapoli id videri asseueranter affirmat.

De Anati-
bus Scoti-
cis.

De Isida.

Simon Ma-
iolus col-
loquia
dier. can-
icular. scri-
psit.

Apud hunc
plurima de
auibus mi-
ra leguntur.

Apud hunc eundem *Maiolum* sexcenta alia de nostri etiam Orbis auibus re-
peries, quæ lecta vel audita miraculi instar animum concutiunt, & Authoribus
tamen suis fidem his astruentibus, minimè destituantur. Esse nimirum aues
cornutas, deplumes, pilosas, noctu lucentes, solo aere victitantes, ferrum deglutien-
tes & digerentes, humanas voces tam Latine quam Græcè imitantes, in deferen-
dis epistolis nuntiorum loco seruientes, perpetuo volatu vitam finientes, nidos
suos mari soli credentes, supinas etiam, cum pleræque pronæ hoc faciant, volitantes.

Sed ut propius ad instituti nostri rationem accedam, controuersia minimè
caret, quid sit *Pelicanus*, adeo à veteribus decantatus, à pictoribus delineatus, &
à plebecula, veneratione ferme quadam cultus & æstimatus, quem aliqui *Ono-*
crotalum (de quo in præsentiarum nobis sermo est) esse voluerunt, alij negarunt,
alij eiusmodi auem quæ, veluti depingitur, pectori vulnus suo infligat, & ex
sanguine proprio semimortuos suos pullos resuscitet, in rerum vniuersitate
reperiri audacter pernegarunt.

Pelicanus
etiam du-
bius.

Quare nec ego operam omnino lusero, nec me labor iste grauabit, si eandem ad-
hibuero diligentiam in *Auibus*, quas præ manibus nunc habeo, quàm in *Quadrupedi-*
bis à me historico stilo expeditis, vel præstiti, vel præstare saltè annulus fui, cum
à *F. Gregorio* præsertim in his parum adiutus fuerim: operi itaque me accingo.

Commodum certè euenit, ut *Quem Peruanam* ruminantem scilicet bestiam, *Auis*
nunc insequatur inter omnes forsan volucres, hæc sola illud admirationis habes,
ut ruminanti quid simile moliatur, *Onocrotalus* nimirum, de quo *Plinius* lib. 10.
cap. 47. hæc concepta verba habet. *Olorum similitudinem Onocrotali habent, nec dista-*
re existimarentur omnino, nisi faucibus ipsis inisset alterius ceteri genus. Huc omnia in ex-
plebile animal cogerit, mira ut sit capacitate. Mox perfecta rapina sensim inde in os reddi-
ta, in verum alui ruminantis modo, refert. Gallia hoc Septentrionalis proxima Oceano, mittit.

Onocrota-
lus quasi
ruminans
aut aliam
ruminantem
bestiam hic
sequitur.

Atqui ut sit, *Cygnus* in multis *Onocrotalum* esse similem, cum utræque aues sint
motuæ siue palmipedes, & aquas non modò ament, sed in his ob pedum
præcipuè structuram, etià natent; quod *Ciconiæ*, *Ardeæ*, & *Grues*, licet frequen-
tissime aquis adsint, facere tamen rarò solent, quibus volatus quam natatio ma-
gis congruit: & ut corporis staturâ, & pennarum colore vix etiam differant
(nisi quod *Cygni* candidissimi, *Onocrotali* alterius coloris esse possint, qui etiam, ut
mihi videtur, *Cygnis* longè maiores excrescunt) ut ob dictam iam similitudi-
nem, *Aldrouandus* etiam in tertio suæ *Ornithologiae* volumine (*Cygnus Onocrota-*
lus subiungere nò dubitauerit. Differunt tamen haud parùm, nò ob ingluuiem
sed ut *Plinius* vocat, vterum) solummodo rostro subnexam, sed ipsâ etiam formâ

Conueniunt
& differunt
inter se,
Cygnus &
Onocrota-
lus.

tam rostri, quod longius multò est in *Onocrotalo*, quàm colli, quod vice versa in *Cygro* longitudine præcellit. Hæc mihi utramq. gnauiter inuenti auem comperta sunt, non solùm cum politissimum ex *Cygro* (quem fel. mem. *Virginius Casarinus Lynceus* mihi donauerat) sceleton confici curarem, quod domi adhuc meæ asseruo; sed cum aliquoties *Onocrotalum* viuum quoq. *Roma* Anno Iubileo 1625. visum accederem.

Quæritur
ad quodnā
genus autē
Onocrota-
lus perti-
neat.

Verum enim uero, antequam de proprio hic ego quicquam dicturus sum, pro mei ratione instituti disquirèdum erit, sub quo nam auium genere *Onocrotalum* collocandum censeamus. Et an communi præceptoris nostri *Aristotelis* is inueniatur? De hoc enim plurimùm inter se *Aldrouandus*, & Germanus *Ornithologus* (a quo *Aldrouandus* pleraq. in suos desumpta commentarios transtulit) altercantur. Et est hæc non omnino de nihilo disputatio. *Aldrouandus* igitur in veltibulo statim suæ de *Onocrotalo* tractationis, sed priusquam ait, huiusce auium historiam exordiar, beneuolum lætorem volo admonitum, eum verò potissimum qui *Ornithologus* (hoc autem nomine *Gesnerum* intelligit) de auiibus lucubrationes legit, ne vna cum ipso *Onocrotalum* diuersum à *Pelecano* *Aristotelis* existimet. *Ornithologi* enim *Pelecanus* (sive ut vocant recentiores, *Pelicanus*) *Ardea* genus est. Vult igitur *Aldrouandus*, cum apud *Aristotelem*, nusquā *Onocrotali* vox reperiatur, quotiescunq. *Pelecan* apud ipsum legitur, intelligi à nobis *Onocrotalum* debere. Quam etiam opinionem suam firmissimis probari posse argumētis, sibi persuadet. Interpretes *Aristotelis* *Gaza* & *Scaliger*, & ante hos *Plinius*, pro *Pelecano* *Plateam* reponunt. Cum enim *Arist.* lib. 9. *Histor. animal.* cap. 10. dixisset. *Platea* (Græcum verbum est *πλατεια*) fluuiatilis conchas marisculas lauesq. deuorat, quas ubi sua ingluvie coxerit, euomit, ut hiantibus iam legat, testis exuens, atque edat. Et hæc ex *Gazæ* versione. Hæc ipsissima penè verba *Plinius* lib. 10. cap. 40. repetit. *Platea*, ait, cum deuoratis se impleuit conchis, calore ventris coctas euomit, atque ita ex ijs esculentas legit, testas externens. *Plinius* igitur, quod *Aristoteles* *Pelecani* tribuit, ad *Plateam*, & non *Onocrotalum*, traduxit. Quin diuerso etiam capite de *Onocrotalo* locutus est, quem locum supra attulimus, cum *Cygro* *Onocrotalum* simillimum fecit.

Aldrouan-
dus putat
Aristotelis
Pelecanem
esse *Ono-*
crotalum.

Videntur
huic repu-
gnare *Ari-*
stotelis in-
terpretes.

Hi potius
Pelecanem
vocat *Pla-*
team.

Scaliger
consultatur,
sed amphi-
bologicè
loquitur.

Volui porrò ad vasta *Scaligeri* Patris commentaria, ceu aliquod veritatis tribunal appellare, ut ipse æquum se iudicem inter litigantes hosce interponeret, & rixas has tandem componeret. Verum nihil extorssi, hic enim modò affirmat, modò negat, & nos sub cultro relinquit. Cum enim *Arist.* lib. 8 cap. 14. ut ipse textum *Scaliger* diuidit, dixisset, Et *Platea* locum mutant, volantq. à *Strymonis* fluuii ad *Danubium*, atque ibi pariunt. *Scaliger* hæc in commentario. *πλατεια* *Platea* ex *Plinio* Decimo, quem miror, quòd nomen Græcum non apposuit. Qui *Plateam* & *Onocrotalum* putant esse easdem aues, *Plinii* autoritate suam si velint, tueri possunt opinionem: videtur tamen eas diuersas facere. *Onocrotalum* quidem *Gallia septentrionalis* facit incolam: at *Plateam* *Aristoteles* *Strymonis*, & *Danubij*. Hic idem *Scaliger* tamen ad iam *Aristotelis* laudatum locum 9. *Histor.* *Plateas* quæ in fluuijs degunt, deuorant magnas conchas, easque laues &c. Hæc in commentario adiungit. *Plinius* in Decimo *Plateam* *πλατεια* vocat. Puto esse *Onocrotalum*, quem etiam nonnulli *Italorum* *Tarabusum* dicunt. Huic prolobus, siue ingluuiæ vastissima. Conchas quia non potest frangere, integras deuorat. Ex calore coacta hiant.

na euenit ut carnes exeant. Vides, vt dormienti similis modò annuit, modò abruit.

Aldrouandus interim pertinacissimè sua in opinione persistit, *Pelecanem Aristotelis* esse nobis dictum *Onocrotalum*; & quam pro Platea, & Pelecano auem Ornithologus depingit, quæ etiam *Cochlearia*, *Anser Cochlearius*, ab Italis *Cuchiarella*, à Germanis *Læsselgans*, appellatur; quòd rostrum huius auis Cochlear apprimè imitetur, hanc inquam *Aldrouandus Ardeam* potius *Albam*, siue *Albardolam*, & *Aristotelis* firmissimè credit, vt quæ cum *Aristotelis Pelecani* commercij, prorsus nihil habeat.

Aldrouandus suam adhuc tueri opinionem.

Argumenta suæ huius opinionis duo promit planè *Herculeæ*, quorum primum, sed minoris vt ait, ponderis hoc est: *Pelecanem Aristotelis* τὸν ἐν τοῖς ποταμοῖς ποικίλον, id est, in fluuijs agentem, hoc est, palmipedem esse. *Leucorodius* verò, siue *Platea*, & Ornithologi putatus *Pelecanus*, prope tantum fluuios & aquas versatur, ergo *Aristotelis Pelecani* minimè esse poterit. Alia ratio est, ait, eaque longè maiori momenti: capacissima illa ingluuies, quam vt diximus, *Plinius* tribuit *Onocrotalo*, nam & *Aristoteles* suæ *Pelecani* eam attribuit, nimirum τὸν πρὸ τῆς νηπιᾶς τόπον. Quod nempe *Arist.* dixerit *Pelecanem* suum ingerere conchas in ingluuiem &c.

Duo Aldrouandi argumenta.

Veruntamen hæc, vt quod res est, dicam, non talia sunt, quæ si Ornithologo fauere velim, in partes *Aldrouandi* me trahere valeant, Neque etiam Ornithologi rationes eiusmodi sunt, quæ, vt ipsis assentiar, me cogere possint. Euenit huic planè, quod nonnullis Iuris & æqui peritis accidere solet, qui bonam dum causam & actionem, non bonis satis, firmisq. legibus tueri moliantur, sine suo haudquaquam potiantur.

Hæc tamen parum mouent.

Quod autem *Aldrouandus* minoris efficacis argumentum, & primo loco, quod maximum tamen est, se asserere dixit, hoc fuit. Plateam, siue Ornithologi *Pelecanum* esse *Ardeæ* speciem, *Ardeæ* autem nō sunt palmipedes, est autem *Aristotelis Pelecani* palmipes; consequitur igitur facilè victoria *Aldrouandum*. Et habet is Ornithologum hic sibi obsequentissimum, qui lib. 3. de auibus Cap. de *Pelecano*, his verbis *Pelecanum* ex *Ardearum* familia facit. Videtur sanè mihi *Pelecanus noster*, *ardearum* generi adnumerandus, in quo non tam alio insigni, quàm rostri latitudine differt, quamquam *Aristoteles* etiam *Ardeæ* albæ rostrum latum & porrectum attribuit. Verba hæc totam euertunt Ornithologi machinam, & *Aldrouando* suffragantur. Si enim hic *Aldrouandus* euicerit *Plateam*, siue *Pelecanum* Ornithologi, siue anserem hunc *Cochlearium* ex *Ardearum* esse genere, iam merito de sua causa triumphabit.

Primum argumentum efficax est, & examinatur.

Duo igitur hic pro indubitatis sunt præsupponenda, priusquam priori huic obiectioni respondeatur. Primum nempe, *Pelecanem Aristotelis* auem esse aquaticam & palmipedem, quod superius quoque probatum est. Palmipedes autem eodem teste *Aristotele*, in aquis maximam partem viuunt, vnde etiam Natura pedum digitos ipsarum membranà coniunxit latiore, vt his tanquam remis, ad natandum uti valerent. Fidipedes verò illæ appellantur, quarum pedum digiti sunt diuisi. Harum aliquæ nonnunquam etiam aquas ingredi solent, & ex harum genere sunt *Ardeæ*: *Aristotelis* textus lib. 8. cap. 3. hist. anim. clarissimè hoc docet. Omnium serè auium alia victum è terra petunt, alia à fluuiis, alia à lacu, alia

Vt questio hæc resoluitur, duo sunt præsupponenda.

Differentia inter palmipedes & fidipedes.

tam rostri, quod longius multò est in *Onocrotalo*, quàm colli, quod vice versa in *Cygro* longitudine præcellit. Hæc mihi utramq. gnauiter intuenti aucta comperta sunt, non solum cum politissimum ex *Cygro* (quem fel. mem. *Virginius Casarinus Lynceus* mihi donauerat) sceleton confici curarem, quod domi adhuc meæ asservo; sed cum aliquoties *Onocrotalum* viuum quoq. Romæ Anno Iubileo 1625. visum accederem.

Quæritur
ad quodnā
genus auiū
Onocrota-
lus perti-
neat.

Verumenimvero, antequam de proprio hic ego quicquam dicturus sum, pro mei ratione instituti disquirèdum erit, sub quo nam auium genere *Onocrotalum* collocandum censeamus. Et an communi præceptori nostro *Aristoteli* is innouerit? De hoc enim plurimum inter se *Aldrouandus*, & Germanus *Ornithologus* (a quo *Aldrouandus* pleraq. in suos desumpta commentarios transtulit) altercantur. Et est hæc non omnino de nihilo disputatio. *Aldrouandus* igitur in vestibulo statim suæ de *Onocrotalo* tractationis, Sed priusquam ait, huiusce auitis hystoriarum exordiar, beneuolum lectorem volo admonitum, eum verò potissimum qui *Ornithologus* (hæc autem nomine *Gesnerum* intelligit) de auiibus lucubrationes legit, ne vni cum ipso *Onocrotalum* diuersum à *Pelecano* *Aristotelis* existimet. *Ornithologi* enim *Pelecan* (sive ut vocant recentiores, *Pelicanus*) *Ardeæ* genus est. Vult igitur *Aldrouandus*, cum apud *Aristotelem*, nusquā *Onocrotali* vox reperiatur, quotiescunq. *Pelecan* apud ipsam legitur, intelligi à nobis *Onocrotalum* debere. Quam etiam opinionem suam firmissimis probari posse argumētis, sibi persuadet. Interpretes *Aristotelis* *Gaza* & *Scaliger*, & ante hos *Plinius*, pro *Pelecano* *Plateam* reponunt. Cum enim *Arist.* lib. 9. *Hist. animal.* cap. 10. dixisset, *Platea* (Græcum verbum est *πλάκα*) fluminalis conchas magnasculas lauesq. deuorat, quas ubi sua ingluvie coxerit, euomit, ut hianibus iam legat, testis exuens, atque edat. Et hæc ex *Gazæ* versione. Hæc ipsissima penè verba *Plinius* lib. 10. cap. 40. repetit, *Platea*, ait, cum deuoratis se impleuit conchis, calore ventris coctas euomit, atque ita ex ijs esculentas legit, testas excernens. *Plinius* igitur, quod *Aristoteles* *Pelecani* tribuit, ad *Plateam*, & non *Onocrotalum*, traduxit. Quia diuerso etiam capite de *Onocrotalo* locutus est, quem locum supra attulimus, cum *Cygro* *Onocrotalum* simillimum fecit.

Aldrouandus putat
Aristotelis
Pelicanem
esse *Onocrotalum*.

Videntur
huic repu-
gnare *Aristotelis*
interpretes.

Hi potius
Pelecanem
vocant *Plateam*.

Scaliger
consultatur,
sed amphibologicè
loquitur.

Volui porrò ad vasta *Scaligeri* Patris commentaria, ceu aliquod veritatis tribunal appellare, ut ipse æquum se iudicem inter litigantes hosce interponeret, & rixas has tandem componeret. Verum nihil extorssi, hic enim modò affirmat, modò negat, & nos sub cultro relinquit. Cum enim *Arist.* lib. 8 cap. 14. ut ipse testum *Scaliger* diuidit, dixisset, Et *Plateæ* locum mutant, volantq. à *Strymonis* fluminis ad *Danubium*, atque ibi pariunt. *Scaliger* hæc in commentario. *Plateæ* ex *Plinio* Decimo, quem miror, quòd nomen Græcum non apposuit. Qui *Plateam* & *Onocrotalum* putant esse easdem aues, *Plinii* autoritate suam si velint, tueri possunt opinionem: videtur tamen eas diuersas facere. *Onocrotalum* quidem *Galliæ septentrionalis* facinorolam: at *Plateam* *Aristoteles* *Strymonis*, & *Danubij*. Hic idem *Scaliger* ramentum ad iam *Aristotelis* laudatum locum 9. *Hist.* *Plateas* quæ in fluminibus degunt, deuorant magnas conchas, easque laues &c. Hæc in commentario adiungit. *Plinius* in Decimo *Plateam* *reuerenda* vocat. Puto esse *Onocrotalum*, quem etiam nonnulli *Italorum* *Tarabusum* dicunt. Huic prolobus, sive ingluvis castissima. Conchas quia non potest frangere, integras deuorat. Ex calore castissima

Hæc omnia adducta simul loca, nescio quomodo nos cogunt, ut potius exter-
ternam, quam internam, vel ingluuiem propriè in auibus dictam, vel ventri-
culum, vel aliud huic annexum, concharum receptaculum intelligamus. *Pli-
nius* manifestis inquit verbis, *calore ventris* (qui intus est, & non extra propen-
der ventem, quem non ventrem in *Onocrotalo*, sed alterum veluti uterum appel-
lauerat,) conchas prius macerari, & postea euomi. *Augustinus Niphus* quoque
dictum *Aristotelis* locum ita explicat, ut de interno aliquo, non externo sinu
loquatur. *Æliano*, inquit Niphus, *eluuies, & ingluies, & receptaculum gula ap-
positum idem est, quam Albertus perperam pappam appellat, quoniam papa secundum
Latium sensum est puerorum cibus, tamen Albertus consuevit accipere pro receptaculo
aut, in quo primum cibus reponitur, scilicet antequam deducatur in ventriculum, ubi
concoquitur. Viden' ut huic non de illa determinata Onocrotali pera, quam aliæ
non habent volucres, sed auiam plerarumq. aliquo ante ventriculum posito
receptaculo, sermo est? Et est quidquam *Æliani* verbis clarius? qui lib. 15. cap.
46. *Pelecanes*, ait, *quæ alio nomine Plateæ, siue Platææ appellantur, flumantibus se
conchis complent, easque, cum stomachi calore concoxerint, euomunt, atque testis iam
alio calore ductis, eligunt ex his, quæ sunt esculenta.**

Quid per
ingluuiem
possit intel-
ligi.

Augustin.
Niphus d.
Aristot. com-
mentarij
in lib. de
animalibus

Sed quid amplius nos autoritatibus pugnamus? ipsummet *Aldrouandum*
confitemur reum habemus, reperiri prope *Plateæ*, siue *Cochleariæ* nostræ quoq.
ventriculum, intus scilicet, ingluiei loco, magnum aliquem sinum, in quo,
quoniam *Plateæ* hæc conchas possit reponere (id quod *Aldrouandus* soli proprium
Onocrotalo putabat) reuomere, carnes discernere, & ad verum postea ventricu-
lum demittere, atque digerere, quis amplius dubitabit? Cum is enim auem
hanc, quam minimè cum Ornithologo *Aristoteli* *Pelicanem*, sed huius *Ardeam*
albam esse contendit, sectam examinasset, ait se præter alia, quæ ibi descri-
bit, sequentia reperisse. *Ventriculus*, inquit, *nullis sinibus aut asperitatibus inae-
qualis, sed levis & simplex intus, Lucij piscis frustra quatuor semicocta continebat. In-
gluuii loco, quam nullam habebat (cum sint plurimæ aues, quæ hanc obtinent)
proxima ventriculo pars, seu orificio superiori imminens, amplam satis habet capacita-
tem, seu sinum. Vorax enim avis est, & integra omnia esculenta deglutit, & in ven-
trem demittit, traiecitq.*

Aldrouan-
dus apic no-
strem tuer-
tur senten-
tiam.

Qualis ven-
triculus sit
in Plateæ.

Ex his iam in utramque partem, agitatæ, duo hæc elucere manifestissimè
arbitror: *Primum*, *Aldrouandi* argumenta, hoc vltimum præcipuè, non id quod
præferebant, probare: *Secundum*, apertum simul fieri, quàm arduum sit,
quod initio quoque dixi, ex antiquorum scriptis aliquid certi eruere. In-
certum igitur est, an *Aristoteles Onocrotalum* nouerit: Incertum pariter, ad quod-
nam auium genus eundem referre æquum sit. Hoc interim ex dictis certum
est, *Pelecanem Aristotelis*, non esse *Onocrotalum*, ut *Aldrouandus* sensit. Obscu-
rum autem, an *Pelecan* sit *Platea* illa, siue *Cochlearia* Ornithologi, & Recentio-
rum. Neque enim hæc sola, *Pelecan* nempe, cibum deglutit & reuomit, facit
hoc idem *Æliano* teste, *Ciconia* & *Ardea*: nec *Pelecan* tamen ideo *Ciconia*, aut *Ar-
dea* est. Nunc itaque ad *Onocrotalum* properare libet.

Quæ cerra
quæ incer-
ta in hac di-
sputatione
sint.

Principium hic ab epistola sumam *Francisci Stelluti Lyncei* nostri, viri non
tam ob Mathematica & Poetica studia spectabilis, quàm ob moderatioris ani-
mi

à mari. Sed palmipedes in ipsa aqua partem maximam versantur, & aliquæ ingu-
gitantes se, querunt quod comedant. Fidipedes circa aquam, earumque nonnullæ terra
contentis altilibus vivescuntur, quæ scilicet carnem non tangunt. Petit lacus & fluvios Ar-
deola & Albardeola, quæ magnitudine minor est, rostro lato porrectoque.

Secundum
præsuppo-
situm.

Secundum verò, quod tanquam concessum pono, & iam ex Aristotele proba-
tum existimo, hoc est: Ardeas non esse palmipedes, nec in aquis (quod tamen
Pelecan facit) ut plurimum agentes. Cum enim ait Aristoteles: petit lacus & flu-
vios Ardeola & Albardeola, iam præsupponit eas non esse ex fluviatilibus, de qui-
bus paulo ante locutus fuerat. Et eò magis, quia de his mentionem facit, cum
iam de fidipedibus deseruisset, quod his potius Ardeas associaret.

Ornitho-
logus quoque

Ornithologus quoque de Ardeis in genere agens, hæc habet verba. Digiti
pedum terni, longi, membranis modicè iuncti, & quartus retro pro calce similiter lan-
guis. Quæ ipsissima verba Aldrouandus, ardeas in genere explicans, repetit. Non
igitur Ardeæ fuerint palmipedes. Accedit huc, quod uterque picturæ & iconi-
bus ostendant, quantum Ardearum pedes liberi, explicati, nullâ fere membrana
connexi, differant à Cygni, Onocrotali, Anseris, Anatis & similibus palmipedum
volucrum pedibus, qui non aliter ac vespertilionum alæ tenaci & coriaccæ
membrana compinguntur. Et ego, qui Ardeæ sceleton adhuc inter alia habeo,
& olim etiam Plateam, siue Cochleariam secui, quod discrimen in harum pe-
dibus repererim, adhuc bene memini.

Pelecan
non est ex
Ardearum
genere.

Non igitur, quia apud Aristotelem Pelecan scribitur fluviatilis avis, qualis
Onocrotalus est, ideo Onocrotalus est Pelecan Aristotelis, ut iam Aldrouandus, hoc
probare tentanti, cum rationibus firmis refragati sumus. Neque Ornitho-
logo me addico asserenti, Plateam sibi dictam, siue Cochleariam, esse ex Ardea-
rum genere: certissimum enim est, longè differentem Ardeis magis faciem
esse, quam huiusmodi Plateis, quod ex supra dictis itidem deduximus. Ego itaq;
existimo Plateam, siue Cochleariam, ad Anserorum ferorum speciem potius reda-
cendam, non modò quia Anser cochlearius, Germanis (quod idem est) in Laf-
felgans nominatur; sed quia rostri, colli, alarum & pedum constructio ad anse-
rem multo vicinior, quam ardeam accedit.

Ut Pelecan
Arist. non
est Ono-
crotalus,
sic neque
Cochlea-
ria est Ar-
dea.

Cochlea-
ria videtur
ad anseres
accedere.

Videndum modò, an secundum Aldrouandi argumentum tantæ sit efficacia,
ut in ipsius nos manibus pedibusq; cogat ire sententiam. Est autem hoc, quod
Pelecani suæ Aristoteles velit inesse ingluviem, in quam conchas nonnihil coquo-
das, indeq; reuomendas coniiciat: hanc autem ingluviem non esse in alia aue,
quàm in Onocrotalo.

Responde-
re secundo
Aldrouan-
di argumē-
to.

Sed hic Aldrouandus pro vero supponit, quod probandum prius fuerat, per
ingluviem Pelicanis, sacculum illum Onocrotali externum intelligendum esse.
Gaza Aristotelis textum ita vertit: Quas conchas, ubi sua ingluvie coarctat, euomit,
ut hiantibus iam legat, testis exuens, atque edat. Paulo aliter Scaliger: Quas cum
repperint eum in locum, cui ventriculus subest, euomunt, ut hiantibus illis, exemplâ
vivescantur carne. Scio quidem Scaligerum hic prolobum, siue peram illam exter-
nam designare velle. Plinius loco citato, hunc locum suis ita verbis retulit:
Eadem Platea, cum deuoratis se impleuit conchis, calore ventris coctas euomit, atque
ita ex his esculentum legit, testas excernens.

Varie in-
terpretum
Aulior.
versiones.

promisit, quod prætermisum tamen fuit. Atque hæc quæ obiter obseruare potui, boni fac conulas: felicissimum interea tuorum tibi studiorum progressum apprecor. *Fabriani* 10. Decemb. 1625.

Euenit prorsus ita, vt *Stellutus* prædixerat, anno enim proximè elapso, qui fuit post *Christum* natus millesimus, sexcētesimus & vigesimus quintus, isque *Iubilius*, *Roma* eundem *Onocrotalum* aliquoties cum voluptate vidi, & eadem singula, quæ ad me *Stellutus* perscripserat, annotaui. Miratus autem in primis sum, cum amplissimè diducto rostro, in vastam illam *prolobi*, siue ingluuiei voraginem, à viro magnæ staturæ caput integrum abscondi viderem, in quam postea triginta ferme librarum aquam fundebat, & effundebat, adeo sacci illius membranæ distentâ, vt transparens etiam plurimis intercurrentibus fibris venulisque, appareret.

Idem Onocrotalus Romam de Harus ab au. hore vilus.

Prolebus caput viri magni abscondebat, & triginta libras aque recipiebat.

Duo recentes pisces *Merlucij* dicti, qui quatuor facilè libras pendebant, funiculo colligati, aut præbebantur, quos vlla absque mora non in sacculum suum recondebat, sed per Oesophagum repente in ventriculum deglutiebat. Paulo post deducto denuo animalis rostro, vir is cubitum cum manu integrum in gulam demittebat, & apprehenso funiculo pisces minimè fractos extrahebat. Tenet ipse Dominus suus, & vilioribus piscibus nutrieat, quod si mediocri pretij pisces offerre voluisset, aureus vix vnus in singulos dies nammus sufficeret. Vorax enim, quod alij omnes quoque annotarunt Scriptores admodum hæc volucris est. Addebat idem avis ille ductor, naturalis quodammodo loco miraculi, hanc solam reperiri bestiam, quæ narium foramina non in capite, sed intra rostrum ad gulam sita haberet, ibi enim foramina duo manifesta monstrabat. Sed fallebatur vir bonus: erant enim illa non *Narium*, sed *Asperæ arteriæ* foramina, membranulâ quadam intermediâ disclusa, quæ principium laryngis constituiebant. Nam in capite quoque duo manifesta, quamuis exigua valde foraminula, ad cerebrum penetrantia deprehendi, quæ olfactui seruebant.

Gula quantum dilatare possit.

Voracissimum est animal.

An mares habeat intra rostrum.

Asperæ arteriæ foramina pro narium credita.

De *Lingua* (quæ in altero ex nostris *Mexicanis* clarissimè perspicitur) hoc verum est, hic eam me sedulo perquisiuisse, reperire minimè potuisse. Ornithologus in anatome huius avis, quam in suo opere describit, mecum sentit, *Linguan nullam esse*.

Lingua nulla in hac avis.

Solius igitur Laryngis organo, absque linguæ opera, absonam illam rudenti *Asino* similem vocem edit, à qua ipsi nomen, cum *orietur Asinum* signet, impositum arbitrantur. Ego hanc non audiui, verum magister huius avis, illam cum ipsam prouocaret, & rostrum percuteret, hæcque mordenti similis facta, manum ipsius aliquando apprehenderet, stridorem & sonum.

Quem sonum edat.

Ciconiæ (de cuius voce auctor philomelæ, *Gloterat immenso de turre Ciconia rostrum*) aut anseris instar emittebat, eumque satis exilem, & raucum, *Bellonius* vult, illam dum volat, sonum alarum ictu ciere instar *Cygni*. Et quamvis videri possit, hanc grauem, tardam, melancholicam, & ad volatum ineptam prorsus esse; sunt tamen qui mihi referunt, *Florentiæ* in Serenissimi *Magni Ducis Theriotropheio* visam esse, quæ valde in aerem se libraret, & in eundem se placide postea locum demitteret. Hæc autem, quam ego diligenter contem-
plabar, mensulæ cuidam quiescente semper insisteat, quam cum ipsius curator in terram deponeret, iuberetque, vt ad eundem locum, qui vix sex erat palmorum altitu-

Quis ipsis volatus sit.

mi virtutem amabilis, de quo aliàs quoque memini. Hic itaque ex patria sua *Fabriano*, ante sesquiannum sequentia de aue hac ad me perscripserat.

Amicissime & doctissime Domine Faber.

Epistola in
qua Franci-
scus Stellu-
tus Lyn-
ceus auem
hanc descri-
bit, ad au-
thorē mis-
it.

Non dubito, quin iam aliæ tibi meæ redditæ sint literæ, quibus felicem meum, DEO fauente, reditum in patriam significavi. Cum autem iam noui scribendi se offerat occasio, quam tibi non iniucundam fore spero, propter annotationes, quas in libri *Mexicani* Animalia meditaris, hanc prætermittere nec volui, nec debui.

Scias itaque, cum ab amicis hic inaudiissem, auem peregrinæ formæ, & staturæ non solitæ, huc perlatam esse, ego absque mora, qui eiusmodi rerum naturalium curiosissimus sum spectator, eo me loci contuli, ubi ostendebatur. Et ex primò statim picturæ, quæ præ foribus prostabat, intuitu, *Onocrotalum* esse cognoui, cum plures ante annos, in celeberrimo *Ferdinandi Imperatoris*, tibi olim amicissimi, *Mulro Neapoli*, eiusmodi auem sed mortuam, suâ tamen formâ integrâ conseruatam, vidissem. Volupe mihi est, hac in re opellam tibi meam vltui esse, & libro simul *Mexicano* symbolam meam conferri, cum non ignorem, in ijs animalibus, quæ doctâ tuâ indigent explicatione, *Onocrotalum* quoque reperiri.

Statura *O-*
nocrotali.

Color.

Pedes.

Rostrum.

Est autem auis hæc, longè maximo *Anser* maior, *Cygn*o vel par, vel magnitudine etiam superior: coloris albicantis, verum nō candidi omnino, sed qui fuscedine & rubedine aliqua obscuratur. Nec vniformis hic etiâ totius est color, cum alarum pennæ reliquis totius corporis plumis sint magis fuscæ. Tribus digitis membranâ quadam connexis, & retro calce, pedes constituuntur. Rostrum brachialis fere est longitudinis, sed minimè dentatum: superior rostri pars ad extremitatem instar vnguis alicuius auis, recurua deorsum flectitur. Non potest linguam videre. Conspexi tamen, ubi alioquin linguæ radix fixa hæret, corpusculum quædam perforata. In Capitis vertice eleuatæ quædam pennæ emicabant, cristam æmulantes.

Ingluuias.

Capacitas
ingluuiæ.

Locus na-
tiuus.

Victus.

Bursa, quæ sub rostro pendet, & quæ ab alijs *Onocrotalum* alitibus differentem admodum efficit, membranacea est, quam ita nonnunquam auis hæc rostrum versus retrahit, vt ampliùs ferme non sit conspicua, eandem postmodum ita sibi dilatari permittit, vt plurimarum etiam aquæ librarum capax reddatur. Imo is ipse, qui auem hanc circumducebat, totum planè huic caput proprium inferebat, & in aliquam etiam Oesophagi partem penetrabat. Hanc etiam saltitare, & in spectatorum gratiam ludos alios exercere iubebat. Sed quoniam mihi certò persuadeo, eandem sequente anno, qui *Iubileus* erit, *Romam* deferendam fore, ideo reliqua breuitatis gratiâ, quæ ibi obseruare poteris, data hic operâ, relinquo. Hoc solum adhuc mihi dicendum restat: dum, ubi locorum *Onocrotalus* hic captus fuisset, inquirerè, hoc me retulisse respōsi, in *Germania* captum prope *Danubium*, dum adhuc iuuenculus esset: quauis postea intellexerim, quod ab *Indijs* allatus esset, ductorem eius aliquibus persuasisse. Piscibus nutre- batur recentibus, quando ad manus erant, sin minus, sale saltem conditis. Quæ ratione in fluminibus piscaretur, & ingluuiem suam inferciret, se monstraturum pro-

minis ratio huic nostræ Aui hic præfixi *Noue Hispania* incolam esse similiter conuincit. *Ouedus* quoque in Summaria sua *Indiarum Occident. Historia*, & illius præcipuè tractus, qui *Terra ferma* Hispanis appellatur, animalia enarrans, Auis recordatur *Alcatraz* ibi dictæ, similis planè *Onocrotalo* eiusmodi, qualem ipse *Bruxellis* prædente *Carolo V.* ad iocum productum viderat, magna ex pelui piscibus & aquà plenà, rostro suo piscantem, & pisces integros deuorantem; Auem ait esse aquaticam & marinam, anserinos pedes habentem. Horum *Americanorum* autem *Onocrotalorum* scribit maximum sæpe numero gregem conspici volantem, circa *Panamam* præcipuè, vbi mirum, & iucundum ad fluxum & refluxum maris habitatoribus spectaculum præbeatur.

Ouedus
Onocrotalos in India Occident. Terra firma ait esse.

Cum enim Oceano intumescente, & ad *Panamam* appellente, ingens piscium *Sardorum* acruus & alluies simul congregetur, infinita *Onocrotalorum* eorundem multitudo aerem ibi obnubilat, qui in mare se modò præcipites dant, vt pisciculos suffurentur, modò in aera se subleuant, vt illis tuto vescantur, idque toties repetunt, donec diræ suæ fami satis parentauerint. Sed quod adhuc magis ad spectatorum voluptatem facit, hoc est: quod aliæ ibidem grandes admodum, & rapacissimæ volucres dimorentur, *Caudæ infurcate* dictæ, quæ mirum est, quam *Onocrotalos* hosce persequantur, vt coacti etiam sint piscium prædam enomere, quam aues rapacissimæ illæ priusquam in mare decidat, inter volandum in aere piscantur. Subiungit demum tantum ibi *Onocrotalorum* numerum reperiri, vt *Christiani* ad scopulos, & insulas *Panamæ* vicinas subinde mittant, pullos volatui adhuc ineptos deprædatum, quibus nauiculas & Canoas suas impleant, domumq. reportent. Verùm cum propter nimium hi adipem haudquaquam esui sint idonei, eundem liquant & lucernarum vsui adhibent. No- uitaque & veteri Orbi haud defunt huiusmodi volucres. Ita vt *Onocrotalus* iure merito dici possit *Cosmopolitanus*, hoc est vniuersi orbis terrarum ciuis & incola.

Quomodo
ibi pisces
suffurc. ur.

Insignes adeò duæ in *Onocrotalis* Mexicanis notæ elucescunt, vt per has à notatibus primà statim facie, à quouis etiam internoscantur. Intuere si placet, *Secundum*: quid huic cum *Oloribus* similitudinis quæro est? à quibus Plinius tamen vix *Onocrotalos* distare aiebat, nisi illo è faucibus altero veluti vteri generis propendente. Habet enim *Cygnus* collum longum: secundus hic *Onocrotalus* noster breuissimum, nec rostrum adeò erectum, quod supra quoque insinuauimus. Primus autem à *secundo*, & nostri similiter Orbis *Onocrotalis*, rostro suo denticulato, manifesto satis discrimine separatur.

Onocrotalus est Cosmopolitanus hoc est vniuersi orbis ciuis.

Duæ notæ quibus Mexicanus a nostro Onocrotalis distinguitur.

Aldrouandus in sui anatome *Onocrotali*, conspectam sibi fuisse ait superioris rostri mandibulam *Plantaginis* angustifoliæ, quinqueneruiæ dictæ, intus exacte figuram expressam gerentem, excurrentibus per eam quinque lineis, quæ cum asperæ fuerint, ac veluti oblonga tubercula, se credidisse eadem huic aui ideo data, vt comprimendo pisces ad inferiorem mandibulam, totidem veluti dentibus illos interimeret. At nostri huius *Onocrotali* longè diuersior est figura rostri, quod euidentibus sanè dentibus est conspicuum, tam supra enim quam infra, rostri margines dentiformibus apicibus insigniuntur.

Nostri Onocrotali habent tubercula quædam loco dentium.

Similes dentatas aues apud eundem reperio *Aldrouandum*, *Mergum* nimirum *Cirbatum*, in quo dentes esse scribit duos, firmos, serratos & retrorsum flexos.

Aliæ dentatæ aues apud Aldrouandum.

Hoc

Hoc ipsum in aue *Fibro Pellonij* reperitur. *Anseres* quoque ferratis esse dentibus scimus, quos elegantissimis apud *Petronium Arbitrum* verbis, *Encolpius* ille fabularum dux, nobis descripsit. *Vix ad case*, inquit, *hostiolum procefferam, cum ecce tres Anseres sacri, qui ut puto, medio die solebāt ab annu diaria exigere, impetum in me faciunt, fœdēq. ac veluti rabioso stridore circumstunt trepidantem, atque alius tunicam meam lacerat, alius vincula calciamentorum resoluit, ac trahit: unus etiam dux ac magister seuitiæ non dubitat crus meum serrato vexare morsu.* *Cardanus* tamen lib. 10. *fabulatum*, inter omnia animantia minimo esse capite aues ob volatum voluit. Ad huius paruitatem duo ait sequi: primum, ut stolidæ essent, alterum ut dentibus carerent.

Hunc Scaliger refutat.

Hunc *Scaliger* Exercit. 241. more suo falsè ridet. Et ne de paruitate capitis huius quicquam aduersus ipsum ex eodem *Scaligero* afferam, dentes ait esse & auibis *Diomedæis*, & *Anserino* generi, & alteri illi *Cornicis* magnitudine Oceani incedæ, quæ *Balanæ* os hiantis ingrediatur, venterculum erodat, cor petat, & tam vastam belluam interficiat, quæ à fluctibus eiecta postmodum & secta, aues eiusmodi viuas intra se nutritas plures habeat pinguissimas, & in cibis gratissimas.

Cardanus & *Plinio* de fenditur.

Non destituitur suo interim patrocinio *Cardanus*. *Plinius* enim grauissimus author lib. 11. cap. 37. *Volucrum nulli*, inquit, *dentes præter Vespertilionem*. Veros autē, & alucolis suis infixos *Vespertiloni* dentes esse, meum inter murem & auem ambigentis huius animalis *Skeleton* ostendit, quod maiore ideo est industria filo argenteo connexum; quia subtilissimis à Natura fuit ossiculis compactum. Sed quid *Vespertiloni* cū auibis commune est, si solum excipias volatum? Huius enim nec pænæ, nec veræ sunt alæ, nec pedes habet animum. Ad sunt præterea vbera, & est viuipara bestiola, & caudam insignem trahit, quæ quoniam non nisi in *Sceleto* videtur, aliquibus deesse fuit credita. Estque ut vno dicam verbo, *Volans*. Poterat igitur absoluto potius sermone *Plinius* nullam auem dentatam esse pronuntiare. Nam eiusmodi veros dentes in nulla adhuc volucri inueni, quorum plures tamen & vidi, & aperui. Quid igitur? monstrane Naturæ fuerint, si quas aues dentibus minaces exhibemus?

Vespertilionis meū *Skeleton* monstrat huic cum auibis nihil esse commune.

Aues veræ non habent dentes veros.

Quid ad hanc controuersiam respondendum.

At non libet hic omnem dentium notionem excutere, fiet id alio magis commodo loco. Hac sola puto, controuersiam hanc distinctione intercalopitum iri: si dicamus nempe, analogicè quosdam dentes dici, quod aliquum cum veris similitudinem; tam si ipsam figuram intuearis, quam si actionem respicias, gerant.

Natura nonnunquam metaphoratur.

Dentes igitur quoque nominabuntur, licet haudquaquam alucolis infixi per gomphosin, ex illis vel arte eximi possint, vel morbo vetustate excidere soleant, quemadmodum in perfectis plerisque quadrupedibus vsuuenit: sed ex ipsa vel maxilla, vel rostro exorti non contigui, sed continui illis, setæ cuius denticulata figuram exhibeant, non formâ ut in nostris sit dentibus, distincti, nec ad determinata ac varia masticationis officia distributi. Concedenda enim nonnunquam videtur Naturæ etiam, non Oratoribus solummodo & Poetis metaphoræ vsus, si loco hæc verorum dentium præferam, pinnis quibusdam dentiformibus abutatur. Quinetiam absque his solâ labrorum acutie ad frangendum, & scindendum in nonnullis tantum pollet, ut dentibus nihil

nihil concedant. Noui, cum quidam temerario prorsus ausu, ex *Testudinis* marinæ maximæ ore, pressum adhuc, fixumq. *Trutta* caput (nam plurimis hæc alijs *Truttis*, capita saltem, in piscina quædam morsu præsciderat) extrahere satageret, nec dentes eius, quod nullos haberet, pertimesceret, huic semipollicem subito à bestia hac præmorsum fuisse, sine dentibus quidem, aut non sine vicario dentium instrumento, nouaculæ instar ferme incidente. Habet enim hæc rostri margines præacutos, itaque artificiosè compositos, ut inferiores simplices à superioribus bifidis, pyxidibus modo recipiantur, & arctè adeò claudantur, ut quicquid apprehendant, diuidant necesse sit, atque comminuant. Sunt mihi tam marinæ, quàm terrestres exquisita sceleta *Testudinum*: in quibus hoc mirabile valde extiterit, quòd *Pulmones* nō in medio ventre seu thorace, verum sub diaphragmate, inusitatissimo Naturæ ordine, repererim. De quarum anatome alia vice. Hoc meum magis magisque *Paradoxon* interim corroboret, nullum à pulmonibus receptum aerem cor ingredi, de qua re supra aliquid, dum de vitulo bicipite agerem commentus fui.

Rostrum
acutissimū
loco den-
tium *Te-
studine* da-
tum.

Pulmones
in ventre
inferiore
Testudini-
bus.

Sed hic mirari subit, cur *Onocrotalo Mexicano* dentes dati fuerint, qui ad tria in plerisque alijs animantibus inseruiunt officia, ad vocem inquam explanandam, masticationē iuuandam, & vim aduersus alia animalia propulsandam. Atqui vox nostris etiam edentulis est *Onocrotalis*: masticatio molaribus potius quàm serratis, quales hic conspiciuntur, sit dentibus: defensio verò exercis tributa est, *exerciti autem nulli sunt, quibus serrati*, Plinio teste: nec avis hæc nostra multum est belligera, ut exercitis egeat dentibus. At natura nihil frustra molitur. Quid igitur stabiliendum? *Plinius* idem lib. 11. cap. 37. *Præterea in os vergentes sunt dentes*, ait, *ne excidant cibi, nullum habentibus retinendi adminiculum*. Huiusmodi planè sunt dentes huic *Onocrotalo* exotico in os recurui, ut his capiat commodius, retineat facilius, deglutiat perfectius.

Cui vsui
esse possint
dentes *Ono-*
crotali.

Et tales prorsus in os vergentes dati sunt dentes etiam inter pisces voracissimos, & anthropophago, *Lamie* inquam seu *Carcharie*, veluti cum admiratione in capite carnibus denudato vidi sesquipedalis tantum longitudinis, quod in *Cassani Putei Lyncei*, iam sæpius laudati musæo adseruatur. Hoc quatuor solummodo dentium ordinibus est instructum, & ob id ut conijcio iuuenulæ alicui fuit ablatum, cum sex alioquin ordines habeat, & ad eam, bestia hæc *Cerberum* infernale mictu suo terribilissimo æmulans, immensitatem excrescat, ut *Rondeletius* scripserit, aliquando *Massilia Niceæ* captas fuisse *Lamias*, in quarum ventriculo homo loricatus inuentus fuerit. Quinimo seipsum, ait, in *Santonico* litore eam oris gulæq. vastitate *Lamiam* conspexisse, ut hominem etiam obesum facillimè capere potuerit, & canes ventriculum eius, piscium reliquias voraturi subire eodem valuerint. Quare existimare se *Ionam* in eiusmodi piscis ventriculo, diuinā prouidentia viuum triduo cōseruatum fuisse. Sunt igitur huiusmodi serrati dentes, non ad masticandum, sed rapiendum potius, & elcæ suæ vulnera raptim infligendum, a Natura effici. Hinc non est mirum, alicui ex *Onocrotalis* etiam *Americanis* nostris, voraciori quippe animali, ex rapto furtim, & ut diximus in fluxu ac refluxu maris *Sardarum* prædā viuenti, tales etiam dentes concessos fuisse. Et sic finio, plura qui velit *Aldrouandum* adeat.

Terribiles
dentes &
tictus in
Lamia.

A C I T L I

Mergus Americanus.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

MERGORUM familiæ aggregari hanc avem debere, totius videtur corporis habitus præferre. Penitus enim ad *Anates* pertinere eam, rostrum refragatur, quod minime largum, sed omnino acutum longumque hic exillit. Nigricat autem, nisi quod extremitatem versus luceolum sit. Oculi flammantes cum nigerrima pupilla. Superior pars capitis cum crista ad collum reflexa, ad fuscedinem tendit, quo colore superior quoque pars corporis tingitur. Alarum penna maiorem in marginibus albicant. Cauda, quam reliquum corpus, dilutioris nigritudinis est coloris. Inferior tamen colli, ventrisque regio plumis albescentibus vestitur. Instar *Anatis* pedes gerit, tres in digitos quidem diuisos, (calce sua addit, sed hos membranâ simul coriaceâ, & latiusculâ coniunctos natationi idoneos. Crura pedesque eiusdem sunt coloris, castanei nimirum. Notandum hic, rostrum longius paulo, & acutum magis, quam sculptum est, in pictura proflare.

SCHOLIA EIVSDEM.

QUO penitus in hoc aquaticarum avium pelagus, piscandi illas, carere diu gratiâ me promoueo, eò in Syrtes magis incido laboriosas, & obsecrato celo meras palpo tenebras. Hanc enim, quam præ manibus habemus, coloribus suis egregiè depictam, & membrorum proportionem suam aptè scripam, in *Mergorum* genere reponendâ esse Avem, animus diu sua sit, nec adhuc peritus dissuadet. Ast cum *Mergis* interim ipsis, & ego mergor, & dū auxilium à veterum nostrorum monumentis imploro, auxiliatricem quidem hi manum mihi porrigere tentant, verum ambo demum à vorticibus illis obscuratum, & perplexitatum inuolucris, quæ oscitantia nobis antiquorum in describendis avibus peperit, prorsus absorbemur.

Videntur
hæc avis
ad mergos
pertinere.

Sed de Mer-
gis apud
veteres ma-
xima est
difficultas.

In primis enim, cum *Mergi* vocabulum haud Græcæ sit originis, & à Græcis illis scientiarum culminibus *Aristotele* præcipuè, nos pleraq. nunc temporis mutuemur, variæ Iuniorum qui *Græcos* interpretati sunt, natæ fuerunt opiniones, quænam vox Græca, *Mergos* significare debeat *Mergos* enim ubiuis in aquis obuias volucres quin veteres Græci nouerint, extra omnem contro- uersiam esse debet. Sed cum & *Anates* aquis se mergant, & *Mergis* vulgò, hoc tempore ita appellatis, in pluribus signis sint simillimæ, hinc non leuis & hæc dubitatio orta fuit: an *Mergorum* etiam nomine *Anates* donare æquum esset.

Dubitarur
quæ vox
Græca, la-
tinis Mer-
gū signet.

Aristoteles lib. 2. cap. 1. ubi aquaticorum animalium differentias assignat, inter ea, quæ in aqua quidem degunt, in hac victum, sed non aquam pro victu capiunt, nec ibi pariunt, etiam *Mergum* collocat, Græcà voce *Aethiam* cum ap- pellans: hanc enim vocem & *Gaza* & *Scaliger* ita vertunt. Et hic quidem eo lo- ci, *Mergum*, inquit, Latini, quoniam mare agat: hoc enim est mergere, Græci à colore fusco *ἄθια*. Est autem sub vno summo genere cum *Ardeis*. Atqui hoc ipsum *Scaligeri* argumentum, *Aethiam* *Aristotelis* esse *Mergum* à colore fusco quæ *Mer- gus* obtinet, desumptum; vnde & nomen *Aethiopibus* datum, persuasit forsan *Edoardo Vuotono Anglo* cap. 144. lib. 7. de different. animal. pro *Aethia* *Aristotelis* *Cornicem marinam* potius reponendam esse. Eandem esse, inquit, *Aethiam* cum *Κορίνη* *ἄθια*, id est, cū *Cornice marina*: Authores sunt *Hesichius* & *Suidas*: Quauis rursus *Aethiam* & *Cornicem marinā* separet *Arrianus*, vt apud eundem legere est *Vuotonum*.

Putant ali-
qui *Mergū*
esse *Aristo-
telis* *Ae-
thiam*.

Aldrouandus & ipse audiendus: *Ornithologus*, inquit, ex cuiusdam eruditi *Hispani* relatu *Mergum coruum marinum* (*Cucuo marino*) *Hispanis* appellari as- senti. Sed hoc nomen apud eos vnā tantum fortè *Mergi* speciem significat; il- lam scilicet, quam *Mergum magnum*, nigrum, & *Carbonem aquaticum* *Albertus* vo- cat, & multi *Aristotelis* *Coracem* seu *coruum marinum* esse volunt. Idem de *Anglorum* *Cormorant* est dicendum. Sed idem *Aldrouandus* ait postea, hic more suo cuique suum se relinquere iudicium, cum nihil certi hic statui posse videatur. Quid? quod aliqui, vt *Perionius*, credunt *Virgilium* *Fulicas* appellare, quas *Aratus* *Aethias* dicit. Alij, inter quos *Scaliger* quoque, existimant *Mergos* ad *Ardeas* per- tinere. *Bellonius* aliam ac peculiarem auē producit, in *Creta* vrinari solitam, di- uersam à *Cormorant* & reliquis *Mergis*, eamq. *Aristotelis* *Aethiam* esse arbitratur.

Alij per
Aethiam
alias aues
signant.

Huc facit non exigui momenti argumentum, quod *Aristoteles* lib. 5. cap. 9. *Hist. An.* dixerit, *Mergi* (hoc est *Aethia*) & *Gauia saxi maritimi oua bina*, ter- naue ponunt. *Plinius* verò lib. 10. cap. 22. *Mergos* suos in arboribus nidificare scripserit. Ex quo loco cogere nonnulli volunt, *Mergos Latinos* non esse *Aethias* apud *Græcos*, cum aues quæ in marinis scopulis nidos fabricant, quàm maximè differre videantur ab illis, quæ in arboribus pariunt. Quamuis hoc ego tanti non faciam, cum *Plinij* hæc ibi verba legantur. *Gauia in petris nidificant, Mergi in arboribus*. Quasi dicere velit, *Mergos*, & in saxis, & in arboribus nidum ponere solere. *Anates* certè siluestres siue lacustres, à quibus *Mergi* non mul- tū differunt, licet cōtinuò in aquis degant, fide dignissimorū tamen, partim rela- tione, partim experientiā ipsa edoctus noui eas non modò turmatim in *Germa- nia*, ex locis illis, ubi aque gelu rigescunt, & corio durissimo clauduntur, discedere, calidiora loca petere, & in itinere sepe integros agros herbis satis luxuriantes

Argumen-
tum ex *Pli-
nio* *Aethia*
& *Mer-
gum* esse
differētes.

Hæc argu-
mento re-
sponderetur.

Aquaticæ
aves etiam
in sicco
oua ponunt.

denudare, & herbam illam ad radicē vsque demetere ac deuorare: sed sua semper oua in proximis arboribus veteribus ponere, ibique, ne à maribus reperiantur, abscondere. Mares enim harum ubi oua inuenerint, frangunt, & denorant, vt suis cum fœmellis denuo coire queant. Exclusis verò pullis, vnum post alterum ore arripientes in vicinum deportant lacum, donec omnes cōgregauerint. Deinde matres per totum diem pullos comitantur, donec pennis in corpore recti liberè natate, securè auolare, & cibum sua sponte quærere valeant. Interea tam ardenti suos amore pullos prosequantur, vt licet fugiant, redeant tamen subitò, ipsosque imbelles filios sub alis, ab omnibus cunctis insidijs tegant, & quantum licet, tueantur.

Gallina ter-
restre vo-
lueris etiā
aquas pe-
tunt.

Sed non est mirum aquaticas aves etiam ad sicca concedere. Nam *Virgilius* etiam lib. 5. *Æneidos* ipsos gaudere *Mergos* locis siccis nouit, cum *apricis* non his verbis, & *apricis statio gratissima Mergis*, vocat: licet hoc ita *Aldrouandus* interpretetur, quod ament loca ideo aprica, vt siccescant, cum aquis continuò fere immergantur. Mirum hoc magis est, quod mihi iucundum simul & ridiculum præbuit spectaculum: cum viderem *gallinam*, terrestrem volucrum, quæ pullos *Anatinos* excluserat, quæq; eos ceu mater ascititia comitaretur, quando iam ad paludem forte fortuna anaticulæ illæ prima vice peruenissent, & relictis pullis gallinaceis socijs suis, *Natura* duce, aquas petiissent; cum viderem inquam, *gallinam* eam hæsitantem diu, gemebundam, glocitantem, & anaticulas suas euocantem: tandem, quòd plus apud has *Naturæ* morus, ceu veræ matris amor & instinctus posset, quàm affectus quo in nouercam veluti suam, *gallinam* inquam nutriculam, ferebantur, redire noluisse comperi. Vnde & *gallina* aduersus naturalem suam inclinationem, materno potius amore, quàm nouercali odio commota, aquam ingressa & ipsa, & aliquousque anaticulis illas natando comitata fuit.

Authoris
nouus Mergus
ex Ouidio
allatus.

Verum enim uero nondum de *Mergo* sopita hæc lis tota est: nouum hic ego ex *Ouidio* argumentum, & nouum simul emergere *Mergum* procurabo. Cum *Æsacus* regia progenie satus, nymphen adamasset *Hesperien*, hæcque incedentem fugisset, & à *Colubro* morsu interiisset; *Æsacus* dolore motus, vt mortem suam simul conscisceret, è scopulo in mare se præcipitem dedit. Sed huius *Terhys* miserrata cadētis, molliter ipsum excepit, & plumis texit, & in *Mergum* vertit. Quod dū ille ægrè ferret, & mori continuò tentaret, sub mare repetitis vicibus mergebatur. Huius descriptionē ex *Ouidij* libri vndecimi sine *Metamorphoseon*, cum ad nostrum iuuentum mirè faciat, huc adferre planè necessarium est. Ait igitur:

Hic ex li-
bris *Meta-
morpho-
seon* de-
scribitur.

Indignatur amans se inuitum viuere cogi,
Obstariq; animæ, misera de sede volenti
Exire, utque nouas humeris assumpserat alas,
Subuolat, atque iterum corpus super æquora mittit.
Pluma leuat casus, furit *Æsacus*, inque profundum
Pronus abit, lethiq; viam sine fine retentat,
Fecit amor maciem: longa internodia crurum,
Longa manet ceruix, caput est à corpore longè.
Acquor amat, nomenq; manet, quia mergitur illo.

Considerandi hi quoque diligenter sunt, qui in principio huius fabulæ leguntur versus:

*Protinus aut idem, si fors tulit, hic quoque dixit,
Quem mare carpentem substrictaq. crura gerentem.
Aspicis, (ostendens spatiosum in guttura mergum)
Regia progenies, &c.*

Hæc profectò verba, nisi omnia me fallunt descripta signa, minimè nobis eam depingunt auem, quam hoc tempore pro *Mergo* venditamus. Quare locus hic *Ovidianus* etiam *Aldrouando* negotium faceffit: ob id inquit, *peculiarem hic Mergum describi: quis autem ille sit, unicuique ex his Ovidij verbis haviolari licitum esse*. Certum enim est, nostris vulgaribus *Mergis* collum nec adeò productum, nec longa internodia crurum esse, quin ab *anatum* cruribus non multùm ea recedere. Et propterea *Ornithologus* dicebat, veteres non plura *Mergorum* genera fecisse, quòd cum *Anatibus* ea confuderint. Sunt enim *Mergis* nostris crura, non admodum absoluta, & breuiora potiùs, & non eodem situ, sed posterius: quamobrem incommodè ingrediuntur. Et vt lib. de *Natura rerum* legitur: *pedes habent in cauda, ita, vt in terra stantes instar hominis pectus erectum præferant*.

Ovidij Mergus non potest esse ille quem nunc ita vocamus.

Rationes afferuntur.

An autem *Ovidianus* hic *Mergus* tam affabrè descriptus, sit idem cum *Virgiliano* & *Lucretiano* (hi ambo Poetæ enim non corporis figuram, sed clamorem potiùs designant, varium pro varia tempestate) adhuc valde est ignotum. Et *Virgilius* quidem *Georgicor. lib. 1.*

*Iam sibi tum curuis malè temperat vnda carinis,
Cum medio celeres reuolant ex æquore Mergi,
Clamoremque ferunt ad littora, cumque marina
In sicco ludunt Fulicæ.*

Dubitatur an Virgilij & Lucretij mergi sint idem cum Ovidiano.

Lucretius autem lib. 5.

*Accipitres atque ossifrage, mergiq. marinis
Fluctibus in salso victum, vitamq. petentes,
Longè alias alio iaciunt in tempore voces,
Et cum de victu certant prædaque repugnant,
Et partim mutant cum tempestatibus vna
Raucifonos cantus.*

Hæc cum animo meo probè consideranti omnia, in mentem venit; nullam ex illis auibus, quas *Aldrouandus*, & ante hunc *Ornithologus Germanus* pro *Mergis* descriperunt, verum *Ovidianum Mergum* esse. Quare quouis contendere pigrore ausim, nulli aptius aliti, carminibus supra delineatam formam, quam illi, quæ omnibus nunc *Ciconia nigra* vocatur, conuenire. Videtur hanc meam coniecturam *Oppianus* quoque ratam habere, cuius verba (cum is ad manus mihi iam haud sit) ex *Aldrouando* recitabo. *Æthiæ* (has mergos plerique vertunt) *insatiabiles sunt, ait, & maximè voraces, pisces ingestos mox alio reddunt, atque etiam viuos nonnunquam. Sole inter amphibias aues volitando piscantur, ita vt simul, utrumque faciant. Congros, Anguillas, & alios lubricos leuesq. pisces deglutiunt. Alios quoque pisces Delphinorum & Canicularum in-*

Probabile valde est Ciconiam nigram dictam, esse Ovidij mergum.

Rationes huius afferuntur.

star persequuntur. Ex his luce clarius est meridiana: *Ethiam*, siue *Mergum* hunc in magnarum subellijs auium volitare, cum *Congres Anguilla*sq. possit & viuas deuorare, & viuentes per aluum reddere. Hoc autem in *Ciconias* albas facitare (quibus *nigra* magnitudine respondent) *Germani* norunt, quibus aui hac est communissima. In vulgò dictis *Mergis* tam maioribus quàm minoribus, tale

Ciconijs
& pauoni-
bus saepe
per podi-
cem viui
deglutiti
serpentes
exiunt.

quid haecenus minimè est animaduersum; ut qui corporis mole longè à *Ciconijs* superantur. Noui, qui autopsià didicerunt, *Ciconias*, & *Pauones*, cum sa-
pius serpentes, quos deglutiuerant, per podicem viui illis exiissent, erecto vro-
pygio adparietem, tam diu anù applicuisse ne inuitis elaberentur, donec sensis-
sent nempe intus serpentem demortuū fuisse. Vocamus autem *Ciconiam* commu-

Quæ diffe-
rentia sit
inter Cico-
niam nigra
& albam.

ni nomine *Albam*, licet nigris quoq. pennis vestiatur. *Nigram* verò marinam hanc
Ciconiam, quam *Ouidij Mergum* credimus esse, quòd excepto ventre, tota nigri-
cet: albis vero nigrisque alarū pennis altera illa *Germanie* & *Gallie* comuni-
sima, in *Italia* verò rarissima, adornatur. Ego sanè viginti octo his annis, quos

Ciconie al-
ba in Ger-
mania fre-
quentissime
in Italia ra-
rissima.

Roma egi, non nisi semel, & vnicam quidem albam in culmine *Turris Comitum*
(*Torre di Conti* vulgò) conspexi *Ciconiam*, nescio quo vento huc perlatam. *Albi-*
uandus quoque *Italus* se nondum, iam tamen senex capularis, *Ciconiam* quòd
ager hanc *Bononiensis* non alat) vidisse fatebatur. Sed mirandum prorsus cum

Vnam solā
author Ro-
mæ vidit
in viginti
octo annis.

certum sit *Ciconias* ante hyemis aduentum, ex *Germania* ad loca tepidiora, &
calidiora migrare; *Italia* autem *Germanie* sit contigua, & calidior, quòd hoc
non peruolent. Quare optimè *Plinius* dixit lib. 10. cap. 20. *Ciconia* quoniam à lo-
co veniant, aut quò se referant, incertum adhuc est. E longinquo venientes dubium,

Ciconia,
nescitur vn-
de veniat,
& quò a-
beant.

eodem quo *Grues* modo, illas hyemis, has aestatis aduenas. *Aristoteles* quoque lib. 8.
Hist. anim; cap. 16. inter aues quæ hyeme latent, & *Ciconiam* numerat. Ve-
rùm apud *Aristotelem* capitis huius sensus adeò latet, ut neque *Gaza*, neque
Niphus, neque *Scaliger* illum satis haecenus eruere potuerint, quos adire pot-
ris interpretes. Atque de *Ciconia alba* hæc obiter dicta satis sint.

Nigra Ci-
conia, siue
Mergi Ovi-
diani exa-
cta descri-
ptio.

Nigram verò *Ciconiam*, siue *Mergum* hunc nostrum *Ouidianum* diligentius
describere lubet, cum hunc domi meæ & exenterari, & perpoliticum ex hoc *Sc-*
leton, integrum inter alia plura adhuc exillens, erigi curauerim. Huius longi-
tudo à rostri cuspide ad pedes usque, sex cum dimidia, est spithamarum, quam
eandem mensuram expansæ alæ conficiunt. *Rostrum* solum, (in quo lingu-
brubens & brevis conspicitur,) *Romanum* pedem est longum, duarum vero
spithamarum crura sunt. Capacitas gula tanta erat, ut aue per pedes appens,
ex eadem sua sponte rana grandis excideret, & adhuc quatuor integras in eas
ingluvie reperirentur. In *Stomacho* verò ex duriore carne compacto, ossicula
erant plurima *ranarum*, & exucca quædam massa, simo haud absimilis. Cer-
uix etiam sesquispithamam erat longa. *Pedes* & *crura* macilentia. Quæ omnia
Ouidianæ descriptioni apprimè quadrant:

Author ha-
bet Scele-
ton huius.

substrictaque crura gerentem;
Hoc est, non in breuitatem contracta: sed macra, & exilia, veluti substrictam,
hoc est, aridam pellem & cutem dicimus. Dixerat enim postea *Ouidius*: *Fecit*
amor maciem. Et addit, *Aspicis* (ostendens spatiosum in gutture mergum) *Hoc est*
tantæ capacitatis gulam, ut & *ranas* integras, easque plures, & vi Opprimere
vult

Ouidij de-
lineatio
examina-
tur.

vult, viuas quoque *Anguillas* & *Congros* ingurgitare valeat. Hunc *Mergum* quoque nostrum, sine *Ciconiam nigram*, vt iam à me annotatum est, insinuare voluit, vbi dixit, idem *Naso*: *Longa manet ceruix, caput est à corpore longè*. Adfunt demum *longa internodia crurum*. Solum pennarum colorem *Ouidius* nobis haud depinxit, qui talis est, vt & ipsum ego examinaui, & ad viuum artifice pictoris sui manu, coloribus exprimi curauit saepe iam memoratus *Cassianus Puteus* noster *Lyceus*. Alarum, dorſiq. totius color subniger est, vsque ad ventrè imum. Hæc tamen nigredo subcæruleo, purpureoq. licet obscuriore, colore est mixta, sed prædominante fuscèdine, in maioribus præcipuè alarum pennis. Collum à dorſi colore iam ampliùs recedit, & gratissima quadam subcærulei, purpurei, rubescentis, subuirescentisq. miscela oculos mirè delectat. In *Columbarum Anatumq.* collo eundem repereris florentem colorem. Et quoniam non nisi inferior ventris regio longè sub pectore incipiens, plumas habet albicantes & molliores; auis tota, nigra potius propterea, quàm alba appellatur. Gracissimus est in oculorum orbita, in toto rostro, in cruribus, pedibusq. puniceus, & *Minium* antiquorum, siue *Cinabrium* nostrum æmulans rubor: quæ omnia simul iuncta, hoc est, magnifica corporis totius structura, & ex varijs iucundisq. coloribus composita symmetria, auem oculis nostris exhibent elegantissimam. Non est quidem omnino *palmipes*, vt *Anates*; sed tres pedum digiti tenaci tamen ad medietatem vsque membrana cōnectuntur, calce sua retro latis longa, & vngue forti roborata. Quare non sine ratione *Oppianus Æthiam* hanc *amphibiam* dixit, quòd nempe volando, & natando sibi victum indagare possit. Et *Ornithologus* ideo in *Heluetia* hanc reperiri in siluosis, montanis, simulq. in fluuiatilibus locis, bene animaduertit.

Vocatur nigra & tamen non est verè nigra.

Cur vocetur amphibia.

Ciconia nigra à veteribus non reperitur descripta.

Hæc circa paludes & loca maritima reperitur.

Caro habet pæcissimum odorem. Varijs cibis vescitur.

Huic nostræ opinioni robur addit, quòd à nullo veterum *Ciconia nigra* hæc designata fuerit. Vnum enim genus solum *Ciconiarum*, album illud, quod in vrbibus agit, in summis tectis, fumariorum cuspidibus, & turrium apicibus nidificat, ab *Aristotele* & *Plinio* proditum fuisse, animalium historię ab ipsis editæ probè nobis contestantur. *Albertus* tamen hunc *Mergum* nostrum, *Ouidianum Ciconijs* associat, dorſo omnino nigram, ventre subalbam, & in locis non habitatis ab hominibus, sed in paludibus deserti nidificare eam voluit. At si colorem acutiore oculorum acie perlustres, non est niger, qualis in veris *Ciconijs*, sed ex varijs mixtus, qui *anatibus* nonnullis, *Indicis* præsertim dictis, est vsitatus. Atque, vt ex aucupum nostrorum mihi fide constat, paludibus, lacubus, & maritimis ripis hæc assidept aues, in has volant aquas rapinæ inhiantes, & saepe sub has sese mergentes piscando vitam sustentant. Non est admodum frequens *Roma* hæc auis, quæ nonnunquam tamen cum alijs maritimis alicibus in *Campo Floræ* venû exponitur. Tã verò piscosum caro habet fœtorè saporemque, vt etiã *Felis* nostra illã sibi proiectam auersaretur, nec attingere vellet.

Neque est quod mihi obijcere quis possit: veros *Mergos* piscibus potius, quibus insidiantur, velci; in hac autem *Ciconia nigra* nos nihil piscium, sed ranas meras reperisse: Insuper *Ornithologus* in sua disiecta hæc *Ciconia nigra* inuenerit quiquillas quasdam stercoreosas, cum reliquijs *scarabæorum*, vel *locustarum*, eorundem nempe capita & vaginas; vnde coniicit eam tum herbis, tum crusta

inte-

intectis velci *infectis*. Existimo enim non inter quadrupedia solummodo, sed quoque in volatilibus pamphaga quædam reperiri animalia. Nouimus *Ciconia* *alba* serpentibus, lacertis, ranis, non modò intentas & infensas; & ob id lege in quibusdam regionibus cautum esse, ne interficiantur, cum à venenatis illis purgent animalibus: sed nouimus hoc quoque, inuisas simul esse illis, qui alimonia plurima habent, & mellificio dant operam: mirum est enim, quàm ingens *Apibus* damnum inferant, cum floribus insidentes incautas adorianur, & confestim deglutiant, vt in earum ventribus myriades *Apum* non rarò reperit fuerint. Quare huius gratià nocumenti, non arcentur modo à pratis, sed solo- petis etiam petuntur nonnullis in locis, & prorsus necantur.

Cogēte fa- me anima- lia non ra- rō edūt in- fuetissima sibi. Verūm quid magis mirabile, quàm cogente fame aliquando ab hominibus non solum, sed vilissimis quoque animalibus ea deuorari alimenta, quæ nun- quam prius gustauerunt? *Talpas* sub terra viuentes solo radicum esu vitam tra- ducere certissimum est. Nuperrimè tamen binas viuentes captas, vigin-

Exemplum de Talpis, quæ carnes etiam vo- rant. ti quatuor horarum spatio ex pede suspensas domi habui: ac cum iuberem, puer meus alteram viam aperiret, vt internorū viscerum structuram in ea & cordis rectiūs motum intuerer; vbi primū alteram huic dilaniatæ famm- tem admouerem, tam rapido motu, tam auido morsu in mortuam viua inuo- lauit, vt non cessarit, nisi & intestina, hepar, ventriculum, cor, pulmonesq. prius, quin carnem omnem musculosam, sola pelle & ossibus integris remanen- tibus, quàm citissimè absumpsisset, atque ita integrum ferme animal in aluam suam recondidisset. Quæ & ipsamet *Talpa* viginti alijs suspen- sis horis vixit, & post mortem vix quicquam in ventriculo suo chyli, ex tanta carnis portione reliquum habuit. Instruxit profectò *Natura* hoc cæcum animal pulcherrimo dentium ordine, cui similem prorsus in nullo adhuc alio conspexi. Valde autem (quod vix credideram) murium dentes ab his variabant. Habent enim *Talpe* in vtrauis maxilla sex incisores, binosq. caninos, & hos superiores triplo lon- giores inferioribus, & quinque vtrinque molares pectinatim, & ad amussim seiplos recipientes, atque durissimam quamq. materiam comminuentes molen- tesq. ita vt tota dentium series, ad triginta sex ascendat, & tam abiectum, la- cifugum, cæcum, subterraneum, pusillumq. animalculum, hominem *Natura* magnum miraculum, quaternario dentium numero etiam superet.

Atque hæc mea de *Ciconia nigra*, est sententia: quæ si cui minus arridet, ve- riora nos doceat, & auem cum primis producat, cui *Ouidiani Mergi* nota com- petant magis, & ad quam speciem similiter auium, hæc eadem *Ciconia nigra*

An Cico- nia nigra sit Ibis. fit reducenda, astruat Non ignoro placere nonneminis, hanc *Ciconiam nigram*, *Ibin* facere. Sunt enim *Ibes* ex *Aristotelis* testimonio lib. 9. Hist. anim. cap. 27.

Alba & nigra. Sed obstat imprimis: quòd hic nempe author *Ibes*, siue *Ibides* *Ægypti* incolas facit, quam mirè amari ab illis scribit *Ælianus*, propter humiditatem, lib. 15. cap. 20. Si quis enim, ait, vi atque impetu *Ibin* ab *Ægypto* exportet, illa quidem ab insidiatoribus ultionem capit, vel cum magna sua perniciem tem enim sibi fame consciscens, raptoribus studium in se exportanda extra *Ægyptum* va- num esse ostendit. Et idem *Plinius* lib. 10. cap. 28. Inuocant & *Ægypti* *Ibes* suum contra serpentium aduentum. Hanc alij timent rursus auem, vnde *Iuuenalis* Sat. 11.

Crocodilon adorat

Pars hæc, illa paret saturam serpentibus Ibin.

Per *Ibin* puto rapacem diramq. volucrem intellectam ab *Ouidio* fuisse, quod *Ibis* ad rapaces videtur pertinere. Elegia sua in *Ibin* mordacissimam demonstravit, cum detractorem, inimicum & calumniatorem suum, suppresso proprio, *Ibidis* lakem nomine dire proscindit, & mala huic simul omnia imprecatur.

Secundo repugnat, quod *Ciconia* hæc nigra, siue *Mergus* *Ouidij* rostrum habeat rectum, *Ibis* vero aduncum. *Plinius* enim lib. 8. cap. 27. *Simile quiddam*, inquit, *et volucris in eadem Aegypto monstravit, quæ vocatur Ibis: rostri aduncitate per eam partem se perluens, quæ reddi ciborum onera maxime salubre est.*

Post tam varias igitur disceptationes hæc tandem subiit mentem sententia, posse forsitan non incongruè *Gallis* *Anglisq.* Auem dictam *Cormorant*, antiquorum *Mergum* appellari, de qua necesse prorsus iudico hic illa enarrare, quæ *Carolus Antonius Puteus* observauit in piscatione, quam auis hæc exercebat in Gallijs, præsentibus huic ludicro spectaculo Christianissimo Rege, & Illustrissimo Cardinale Barberino; hoc verborum tenore ad me perscripsit.

Solent in *Anglia* assuefacere *Coruos marinos* ad piscium prædam, non aliter atque nos in *Italia* volucres rapaces ad auium rapinam edocemus. Venduntur autem ita edocti *Corui marini* pretio non exiguo. Huiusmodi piscatoriam venationem in gratiam *Legati Cardinalis Barberini* exhibitam, & *Coruos* seu *Cormorantes* simul piscantes in Fontebellaquensi, Gallicè Fontenablo, dicto loco quatuor vidimus, qui omnes cum *vulture* quodam maximo *Galliarum Regi* ab *Anglia Rege* dono missi fuerant, una cum harum auium magistris & instructoribus. *Corui* hi sapientius in canali ibidem in *Truttarum* piscatione exercitabantur. Dum autem è cubiculis suis ad piscinas transportarentur, capita & oculi ipsis obuclabantur, ne in transitu perterrescerent. Detractis igitur ubi ad flumina peruentum erat, obuolucris illis, & ima colli parte prius per ligulam coriaceam leuiter astricta, ne deglutire quos caperant pisces, valerent, in torrentem præcipitabantur. Hi repente aquis se immergebant, diuque sub his pisces velocitate mirabili sequebantur fugientes, quas ubi assecuti rapuissent, ex aquis emergebant, piscemq. quilibet rostro suo leuiter compressum deglutiebat, donec quatuor vel sex pisces hoc modo quiuis ingurgitasset. Tum demum à magistris suis *Anglicanà* linguà ad manum seu pugnum vocabantur, ad quem obedientissimi conuolabant, & paulatim pisces omnes, vnum post alterum nempe, eosq. tantillum saltem rostri pressurâ læsos euomebant. Finita autem piscatione, loco eminentiore his *coruis* collocatis, ligulam ex collo soluebant, viâ ipsis ad ventriculum liberâ permittâ, & pro cibo, prædæ partem cuiuslibet piscem vnum inquam, proieciabant, quem dexterrimè hi per aera descendente hiantе rostro excipiebant. Voces autem quibus ad manum vocitabantur hi *Corui*, erant *Con, Con,* (*Germani* dicebant *Kum, Kum*) quod linguà *Anglicanâ*, nihil aliud sonat, quam *Veni, veni*. Hæc *Carolus Antonius Puteus*, cuius supra quoq. industriam in explorandis animalium peritorumque, *Auium* tamen præcipuè proprietatibus, iure ac merito laudavi.

Immensi laboris esset, si nunc eas quoque controuersias componere auserim, quæ de hæc ipsa aue *Cormorant* occurrunt. An sit *Corax* nimirum, siue *Coruus*.

Aqua-

Ibis ad rapaces videtur pertinere.

Quid *Ouidius* per *Ibin* suam intellexerit.

Cur *Ciconia* nigra non possit dici *Ibis*.

Vulgetur *Cormorant* Galliarum esse *Mergus* antiquorum.

Carolus Anton. Puteus piscatione quâ *Auis* *Cormorant* dicta exerceat ad auhoritatem exactè perscripsit.

Superfunt
plurime de
hac aue.
cormorant
corruer-
tia quas a-
lij decidit.

Aquaticus (vt *Gaza* vertit) *Aristotelis*? Et an *Aristotelis* hic *aquaticus* *Coruus* idem sit cum illo, qui à *Plinio* sub hoc nomine producitur? An verò *Plinianus* hic *Corax* sit *Phalacrocorax* Iuniorum Græcorum? Et an hic idem *Phalacrocorax* idem sit cum *Aristotelis* *Corace*? Has lites, quas neque *Ornithologus*, neque *Aldrouandus*, nec alij plurimi decidere hætenus doctissimi viri potuerunt, cõponant, quibus maius est otium. Hoc solum dicam, productam à nobis auem piscatricem hæc *Cormorant* *Gallis* & *Anglis* dictam, prorsus esse illam, quam *Albertus* *Carbonem aquaticum*, & *Mergum magnum* vocat. *Aues palmipedes sunt*, ait, *Mergus varius* & *Mergus magnus niger*, qui à quibusdam *Carbo aquaticus* vocatur. Et cum hic niger sit, vt paulo post subiungam, ideo nonnullis, inter quos *Ornithologus*, non ineptè *Aethia* esse *Aristotelis* existimatur. Alij potiùs *Coracem*, quàm *Aethiam* esse volunt eiusdem *Aristotelis*. Adeò *Cimmerijs* obruta omnia sunt tenebris in veterum monumentis, vt veritatis tibi sol nusquam illuceat. Nobis certè non licet esse tam beatis, vel placet esse tam laboriosis, vt in abstrusis veterum sensibus, aut possimus semper veritatem eruere, aut velimus subinde quod hodie plurimi conantur, dum Naturam negligunt, tempus perdere.

Sæpius al-
tercãdo, &
subtilius ve-
terum sen-
sus inquire-
do verita-
tem & rem
pus perdi-
mus.

Cormorant
cur hodie
Scharbus
dicatur.

Hoc interim quod affirmem, nunc vnicum habeo: hunc *Carbonem aquaticum* seu *Coruum marinum* siue *Cormorant*, plerisq. nunc *Scharbum* dici, vt coniecturam non absconam prorsus *Ornithologus* ducit; Vel, inquit, à *Coruo*, qui *Italis* *Carbo* & *Coruo* dicitur, vel ab atro carbonis colore: nam vicini nobis *Galli* *carbonem* vocant *Scharbon*, ipsi *charbon* scribunt: (pronunciant nempe aliter quam scribunt) in qua sententia etiam *Albertus* fuisse videtur, *carbonem aquaticum* hanc auem nominans, vel ab acumine marginum rostri eius, nostri Germani enim *acutum* dicunt *Scharpf*. Hæc ille.

Cormorant
Gallis so-
nat *Coruus*
moriens.

Claudius
le Fevre
doctiss.
&
humanissi-
mus vir.

Atque ob hanc reor causam *Galli* *Cormorant* quoque, quod nihil aliud sonat quàm *Coruus moriens*, appellant, id quod etiam ab eruditissimo, & reconditis doctrinâ philosophiæ pollente, suauissimorumq. morum viro, amico meo *Claudio le Fevre Parisiano* mihi approbatum fuit, quod ob colorem nempeluridum, nigrumq. morti dedicatum, hoc nominis auis hæc sortita fuerit. Hic mihi idem affirmabat, dum *Sequana Parisijs* inundaret, eiusmodi *Cormorant* non paucos comparuisse, qui & ipse eorundem piscationem paulo ante delatam in patria sua sæpius conspexerat.

Vera de-
lineatio
Scharbi si-
ue Cormo-
rant à Cal-
siano Pu-
teo autho-
ri cõcessa.

Hanc similiter auem idem *Eques Puteus* noster, genuinis suis coloribus, & vera partium magnitudine in *Gallijs* exprimi curauerat, quam penes me iconem habeo apprimè *Ornithologi* & *Aldrouandi* descriptioni competentem. *Longitudo* quatuor & amplius est spithamarum, corporis crassities *Anserem* ferme æquat. *Color niger*, nisi quod capitis vertex capillatus, colli supremi mediocris portio, & sub capite ad rostri principium plumæ albescent, maculâ inter hanc albedinem nigriusculâ & non parua interclusâ. Sub ventre quoque ad crurâ præcipuè candidæ sunt pennæ. Reliqui corporis pennæ omnes nigrent, verum non tam saturo atroq. colore vt in *Coruis* nostris, sed aliquid cinerei sui obsecuti, atroq. rubentis & in collo subcærulei admixtum habeat. Oræ pennarum in cauda quoque albescent. *Crura* quæ breuia sunt, & *pedes* valde nigrent, quorum *digiti* perpetuis circulis annulati, crassa coriacea membrana nigra, ad extre-

mos, vsque ungues validè satis compinguntur. *Rostrum* (quod longum erat quinque digitos, & luteolum) hoc peculiare obrinet, quod superior eius pars in fine acumen habet, quo vneo, veluti harpagone acutissimo, ad extrahendos firmandosq. pisces dexterrimè vtitur. *Gulam* patentissimam habeat oportet, cum hæc quatuor, & sex etiam mediocrium pulcium priusquam in ventriculū detrudantur, capax existat.

Tot igitur relictis alterationibus, hanc quam hic exhibemus aquatilem, quem, *Mergum Americanum* asseueremus, quæcunque tandem avis illa sit ab *Aristotele Aechia* appellata, quam *Gaza Mergum* vertit. Si namq. omnia argumenta pro vtraq. parte ad lancem exegerimus, silentium tamen indicetur. Pauca enim admodum sunt sine aduersario, cetera etiam si vincunt, litigant, vt *Seneca* hic verbis & ipsa rei veritate vtar. *Mergum* hanc auem voco, non quod *Mergis* nostratibus, quorum & icones & descriptiones apud *Aldrouandum* & *Ornithologum* videre licet varias, in omnibus sit similis, si *rostrum* præsertim consideres (quod huic *Americano* est acutum magis, longiusq. & *Collum*, quod productius quàm *Europæis*) sed quod authoritate *Americanorum* hominum hoc ita esse edoctus nunc probè fuerim.

Mergus Americanus esse hæc avis astruitur.

Non est tamen omnino nostris *Mergis* similis.

Non ignoro à *Carolo Clusio* in *Exoticorum* suorum lib. 5. *Mergum* similiter *Americanum* proponi, verum is cum nostro hoc similitudinis prorsus parum habet. *Mergum* autem eam auem esse *Jacobus Plateau*, à Nautis ex *America* redeuntibus acceperat, nautarum eorundem solo fretus testimonio, & *Clusio* ita persuaserat. Hos ego nec laudo, nec vitupero testes. Possunt enim in *America* æquè, atque penes nos diuersæ *Mergorum* species existere.

Carolus Clusius alium *Mergum Americanum* producit.

Veluti autem anno proximè elapso, à *F. Gregorio de Bolivar* plurimum cognitionis & auxilij in hac mea componenda historia accepi, ita nunc iterum à Reverendo admodum *Fratre Petro de Aloaysa* maximè fui adiutus. Est autem vir hic doctissimus, *Ordinis S. Dominici* sodalis, in *America* & quidem in principatissima *Peruani* regni ciuitate *Limana* natus, qui adfectum etiam librum habet de *Americanis* sui ordinis negotijs, prælo propediem committendam. Huius amicissima confabulatione, cum sæpe hic *Roma* de *Americanis* rebus colloqueremur, mirabiliter fui recreatus. His autem mihi verbis *Mergum* hunc delineavit.

Frater Petrus de Aloaysa Limesiensis in pluribus authorem iquit.

ACITLI ad speciem illarum avium accedit, quæ Hispanico nomine *Pato* dicuntur, & *Mexicana* hæc vox *Acitli* aliud propriè non significat, quàm hanc auem, quæ quoniam in aqua & subtus aqua continuo commoratur, ideo hoc nomen accepit. *Acit* enim idem dicit, quod *Aqua*, & *Li* rem aliquam, ad aquam nimirum pertinentem. Vocatur autè avis hæc *Peruanà* lingua, *Nunnuma*, & duplex earum differentia reperitur. Una earum est quæ longissimè volant: sunt enim corporis mole graciliores, & sapore in victu excellentiores, cum carnem habeant absque onerosa pinguedine. De his compertum est, quod pullos suos statim vt eos natare vident, derelinquant, vt ipsi pulli cibum sibi quætere cogantur inter *Iuncos* præcipuè, vbi procreantur. Sunt hæc in natatu præstantes, & sub aqua quidem velociore, quàm supra eadem; ita vt nullus eos facile piscis effugiat. Submergunt sele aquis, diuq. valde sub ipsis dimorantur.

MERGVS AMERICANVS.

Avis hæc nostra *Mergus* esse *Americanus* a *F. Petro de Aloaysa* approbat & describitur.

Vocis *Acitli* explicatio.

Visu pollent acutissimo, ita ut turbata etiam aqua, & longè & acutè cibum suum speculentur, capitantq. *Indi* varijs has modis capiunt, sed præcipuum dicam. In *Palude Mexicana*, ubi harum plurimæ stabulantur, *Indus* aquam intrat, suumq. caput in *Angaram* aliquam immittit, quæ similitudinem habet cum quadam cucurbita rotunda, ibique ad collum usque submersus manet, eminente solo capite vasi eidem infixo. Vas itaque tantummodo supernatæ conspicitur, quod cum auiibus imponat, securæ lignum illud esse putantes, circumstant. Quare *Indus* arreptis auium pedibus, capit eas submergit, enecatq. donec ceteræ insidias olfacientes diffugiant.

Prima Mer-
gorum spe-
cies descri-
bitur.

Modus ca-
piendi hos
Mergus.

Secunda
species de-
scribitur.

Ab harum
estu abili-
nent Indi.

Medicamē-
ta ex his
desumpta.

Supersticio
Indorum
de hac aue.

Hactenus
F. Petrus
de Aloysia.

In Franco-
nia pluri-
ma sunt sta-
gna & plu-
rimi Mer-
gi.

Relatio
Theoph.
Molitoris
Lyncet de
nostro Mer-
gis.

Secunda species earum est, quæ nunquam volant, licet alis haudquaquam destituantur, sed quoniam ab his grauior corporis moles, haudquaquam sustentari potest. Propria harum imago auium hæc est, quæ hac in tabella pro-
stat. Sunt *Mergi* hi in natando admodum veloces & promptissimi ad piscium raptum se submergunt. Ponunt ova sua in terra, & pullos suos non aliter ac gallinæ procreant. *Indi* has aues immundas censent, ideoq. ab earum estu abstinent, nescio qua vana persuasi opinione, quod eas cum *bisonibus* sub aqua coitu commisceri censeant. Penis in his est longus valde & retortus. Nescio etiam an non superstitionem sapiat, quando *Americani* tantopere aduersus fascinationem laudant auium harum pedes & rostra, quæ subinde infantulis suis è collo, ceu certissima quadam amuleta, suspendunt, ne ipsis maleficus aspectus noceat. Hispani dicunt *Aotar con mal ojo*. Unde & *Virgilius*.

Nescio quis teneros oculus mihi fascinat agnos.

Pinguedo harum quoq. laudatur ad tollendas maculas, in facie oriri solitas, *Hispano* sermone *Pecas* dictas. Pennis quoq. earundè vtuntur ad medendum mulieribus vteri dolore vexatis. Harum enim combustarum penarum fumus naribus ab ipsis hauritur, quamuis hoc commune sit alijs rebus facientibus crematis, lanæ præsertim sordidæ, si ab hysteris fumus incense recipiatur. Verum *Indi*, qui vera CHRISTI fide nondum sunt imbuti, existimant Deorum suorum furcillum nutu, iussuq. auem hanc mulierum vuluis, & infantium morbis delin-
tam atque dicatam fuisse. Hæc *Frater Petrus*, de *Americano* suo *Mergo*.

Nos etiam nostros habemus maiores, minoresq. *Mergus maior* aliquibus etiam *Colymbus maior*, à *καρυμβος*, id est, natare, & *Vrinatrix maior* vocatur. Minorem
lemus *Mergulum* appellare. Talibus *Franconia* nostra in stagnis suis, ac piscinis, quarum plurimas & utilissimas habet, abundat, & in fluminibus etiam eundem *Pegnitio* & *Moeno*, ubi non rapidè feruntur, sæpius cum voluptate mergentes & emergentes, veluti ludibundos eos conspexi.

De maioribus *Mergis* referebat mihi olim *Theophilus Molitor Lynceus*, hos semper in aquis degere, in littore rarò sedere, nidificare in lacubus, in folijs nempe *luncorum* ac *Typharum* inclinatis, in hisque tam artificiosè nidum construere, & erigere, aquis innatantem, ut à vento hinc inde villo absque periculo moueatur. Quinque etiam aut sex ova ponere. *Minores* aiebat frequentius sub aqua se abscondere, quando præcipuè sibi insidias strui aduertunt, & post longum denuo interuallum, alio in loco erumpere. Quare à piscatoribus sub aqua interdum in retibus capi.

PICUS AMERICANUS.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

OMEN hic nullum adscriptum est. Rostrum in aue
nulla maius reperiri existimo. Superior autem huius pars
rostri, inferiore dimidio latior est, variegantibus multa
cum venustate coloribus ex viridi, albo, cæruleo, croceo,
rubro, flauo versus extrema tamen, & acumen ipsius, magis
magisque rubello. Est & hoc cū admiratione quadā spectan-
dū, medietatē capitis, adeoque frontem integram in rostrum
absumi. Oculorum pupilla nigerrima, reliqua tunicarum pars flaua circulus
has ambiens puniceus, & extra hunc area alba est. Colli inferior pars crocei
diluti coloris, pectus verò castanei saturati, inter hoc tamē & collū rubedo levis
apparet. Dorsum nigriusculum. Alæ ex triplici colore constant, fusco nempe,
subfusco & castaneo mixtæ, qui in extremis magis diluitur. Inferior ventris
& posterior pars niuea, & caudam versus rubello colore scintillat. Cauda au-
tem nigerrima simulq. solito longior, id quod à sculptore hic non obseruatum
fuit. Pedum digiti ante ac retro bini, ijque duplo, quam in hactenus descri-
ptis auihus videre licet, longiores, coloris subalbidi sunt, & recuruis vaguibus.
Crura per intervalla cæruleo colore notantur.

SCHOLIA EIVSDEM.

A Nequam de meo hic quicquam addam, operæ pretium esse censeo, eam
prius breuiter delineationem similis ferme aui subnectere, quam Ca-
rolus Antonius Puteus mihi libens communicauit ex viua aue desumptam,
N n n. quam

Carolus
Antonius
Puteus si-
milis aue
viua apud

Regé Gal-
liae vidit,
cuius ico-
nem autho-
ri dedit.

quam ipse apud *Galliarum* Regem in *Fontebellaquensi* atrio, loco *Gallis Fontaine-bleau* dicto, videtur. Quantum autem ex effigie coloribus suis inducitur, mihi animaduvertere licuit, hæc eius facies, hi colores fuerant.

Avis huius
in Gallis
visa deleri-
ptio.

Avis hæc Picæ ordinariæ paulo maior est. Rostrum quod latum est admo- dum, superiore sui parte, ubi capiti adhærescit, viridiusculo colore tinctum ex eodem virore ad acumen ipsum lineam producit, inferiore vero parte ca- piti quoq. commissa cæruleo lucet colore. Totum reliquum rostrum instar hi- gni serpentini atro rubentis, intercurrentibus nigris maculis ac lineis quam- plurimis est pictum.

Magnitu-
do.

Rostrum.

Rostrum autem eidem vacuum fuit & concavum, & adeo propterea leue, ut vires exiguas haberet, & neque moribus acrioribus rem apprehenderet, neque perstringeret. Hocque interna sui parte croceo, versus extremitatem tamen illius cæruleo, fulgebat colore.

Lingua mi-
rabilis.

Linguam gerebat compressissimam, non multum formâ suâ dissimilem præ- longis pennis illis, quas in collo galli gallinacei habent, hanc per rostri lon- gitudinem deducebat, & extendebat; eratq. coloris verè carnei, & quod mi- ratus esses, ex utraq. sui parte quibusdam veluti plumulis filisq. minutissimis distinguebatur, quæ eandem veræ pennæ faciem æmulari faciebant.

Pennæ in
collo.

Pennæ autem in collo usque ad pectoris medietatem, ut albicantes erant, quarum extrema fuliginis terminabat oler, sic in dorso, & capite erant ni- gricantes.

Oculi.

Reliqui
corporis
pennæ.

Aræi rotunda oculos ambiens, nuda pennis, crispata tamen aliquantulum pilis, violacea tenebatur, prout in *Psittacis* quoque videre licet. Reliquum corporis coopertum erat pennis multæ coloris. Caudam non habebat, ve- rum in procinctu erat, eandem emittendi, aut potius delapsam remittendi. Cuius initia quidem ex pennis constabant obscure albicantibus, nigri, multæ limæ, & cinabrium æmulantis coloris. Hæc etiam caudæ suæ præludia, aus- sepius eleuabat, ac demittebat, quemadmodum facere *Reguli* auriculæ minimæ, aut *Motacillæ* assolent.

Pedes.

Vox.

Pes quilibet in binos erat filius digitos, tam retro quam ante, & coloris qui- dem superius violacei, inferius cinerei. Saltitabat frequenter, & cantum huius garrutum picarum non absimilem voci, edebat. Hanc minimè canem inclam, sed ligatis alis, in quodam asserculo parieti infixio, seruabant; ibi garribus & spaciabatur. Rebus omnibus ferme, uti & *psittaci* faciunt, vescebat, & di-

Vitus.

distima tamen erat acinorum, ex vuarum racemis decerptorum, quos cas- sos sibiq. proiectos dexterrimè per aerem delapsos raptabat. Caro totius cor- poris saturatum violaceum referebat colorem. Hæc *Carol. Ant. Puteus*.

Alia rela-
tio de simi-
li Aue Fra-
tris Petri
Aloisij.

Et cum in hoc sim, ut eorum qui similem auem viuam aliquando conspice- runt, testimonia producam, non prætermittendum censeo quod *Fr. Petrus*

Vocatur

hæc avis
Hispanica
lingua
Carpintero,
ro, & Pe-
ruana Ta-
cataca.

de *Aloisa Americanus*, quem supra etiam cum laude nominaui, de eadem mi- hi narrabat.

Quæ de hac aue, inquiebat, vernaculo ab Hispanis sermone *Carpintero*, & lingua *Peruana*, *Tacataca* dicta, commemorantur, hæc sunt. Quod caput, delictet habeat rubrum, & illius proprietas sit arborem excavare, multumque

in partibus perforare, ut nidum ibi pullis suis conficere valeat.

Persuasum autem sibi habent *Indiani*, huic aui notitiam esse cuiusdam her-
bz, quæ vim habeat, ferrum etiam disrumpendi, aperiendiq. omnes se-
ras. Ut autem herbam illam *Indiani* consequi valeant, aiunt se pessulo ni-
dum occludere, & ad arboris pedem aliqua linteamina apponere: tum ad
herbam istam confugere auem, eandem apportare, claustro admouere, quod
statim frangatur & dissoluatur; quo effracto, herbam dimittere, quæ in ter-
ram cadens ab istis colligatur. Vocatur autem *Peruanis* herba hæc *Pyto*, ex qua
similiter auem *Pyto* quoque appellare consueuerunt. Si eos quæras, vbi loco-
rum herba ea reperiatur, omnes ad vnum se hoc ignorare fatentur.

Indis per-
suasum est
hanc auem
reperire
herbæ quæ
claustra
ferrea etiã
aperiat.

Vocatur
etiam *Pyto*
America-
nis.

Cerebrum huius auis si dentibus applicatur, qui iam mouentur & calum-
minantur, tam firmiter iterum consolidat, ut nunquam laborasse videan-
tur. Hæc *Fr. Petrus de Aloysa*.

Nondum quicquam hic à me determinandum est, priusquam aliorum quoq.
historiæ Americana, scriptorum de simili aue testimonia producam, ut quan-
tum cum nostra conueniant aut discrepent eorundem descriptiones, unicuiq.
clarum euadat. Placuit autem primo loco ipsissima *Ioannes Lerij* verba recitare
quæ cap. 10. leguntur historiæ nauigationis suæ in *Brasiliam* factæ. Inter reli-
quas aues inquit, *Americanorum*, primus locus cuidam *Toucan* nomine, dabitur. Is
columbi est magnitudine, colore ceu *Coruus*, excepto pectore, quod crocei est coloris, torque
munito ab inferiore parte circumducto, detracto *Barbari* ad genarum, aliarumq. par-
tium corporis ornatum vtuntur. Tum verò maximè apud illos est in pretio, quod salta-
toria vtantur. Nomen inde est sortitum *Toucan tabourace*, hoc est, plumæ ad saltan-
dam. Nihilominus tanta illis earum auium suppetit copia, ut mercibus nostratibus
permutare eas non grauentur. Auis istius rostrum reliquum corpus longitudine superat,
cum quo *Gruis* rostrum minimè est comparandum. Ita que pro monstruossimo totius orbis
rostri est habendum. Ergo non immerito *Bellonius* vnum cum nactus esset sub finem
tertij libri descriptionis auium depingendum curauit: nomen quidem non edit, ac ea om-
nia quæ ab illo narrantur, de isto rostro necessario sunt intelligenda.

Quæ *Ioan-*
nes Lerius
de simili
aue scripta
reliquerit.

Color.

Nomen.

Hic idem *Lerius* eodem libro capite 7. se magis his verbis de pelle detracta
explicauerat. Partis illius pellem (quæ circa ingluuiem est nimirum) detractam
fecam (auis nomen retinet) siccata, veriq. genæ applicant cera agglutinata, quam
Trayec nuncupant. Quibus ita aptatis dicas *umbones* lupatarios ex ære inauratos ab
illis gestari.

Volupe fuerit lectoribus meis huc ea similiter interferere, quæ in *Summ.*
Ouidi historiæ Occident. Indiæ Italico idiomate scripto, & quidem capi-
te 43. reperio. Ait autem in *Terra firma* auem reperiri, quæ à Christianis
Picuro appelletur, quod rostrum obtineat admodum grande, si cum corporis
reliqui paruitate hoc compares, & quod valde graue sit, & plus omnino quàm
reliquum corpus totum ponderet. Hanc enim auem non maiorem aut certè
paulo maiorem esse *Coturnice*, plurimis tamen pennis vestitam, ideoque minus
carnis habere quàm plumarum, quæ venustæ planè sint, ac diuersorum colo-
rum. Rostrum ipsi datum maximè longum, & tellurem versus recuruum,
vbi capiti adhærescit tres digitos transuersos latum, Linguam quam obtinet, &

Quæ *Ouidi*
de
eiusmodi
aue scripta
reliquerit.

Rostrum.

Lingua penna videtur.

Cur sit mirabilis avis.

Quomodo resistat Cercopithecis pullorum suorum raptoribus.

Que Aldrovandus de hac aue habeat.

Cur vocet Picā Bressilicam.

Vocatur etiā piperiuora.

Qui scriptores alij huius meminert.

Vix vlla icon ab alijs producta cum nostra congruit.

Thevetus duas habet species.

Rostrum in aliquarum auium denticulatum depingitur.

Quomodo intelligendum sit quod tenuissime substantia rostro arborem excavit.

qua sibilum edit, pennam videri potius. In arboribus foramina excavare in qua intret, ibique sibi nidum fabricet. Auem esse profectò visu mirabilem, quoniam plurimum ab alijs differat, tam quod linguam attinet, quæ ut dictum, potius penna sit, quàm si rostrum ad reliquum corpus, vbi ferre nulla videatur proportio, metiaris. Nec vllam reperiri auem, quæ secum de suis pullis sit, nec *Cercopithecus* insidiantes plerisque auium pullis, pertimescat. Siquidem non possunt ipsi pullos suffurari ex nidis, quoniam vigilantissima hæc avis sit, nam vbi inimicorum aduentum animadvertit, iam ita se in nido suo componere, vt ex eiusdem foramine rostrum exferat, acque eo modo *Cercopithecus* excipiat, vt confestim discedant, & gratiam etiam ui habeant, ne peius quid ipsis contingat.

Sed nolo iam diutius illis immorari, quæ de hac aue alij recensuerunt, solum ex recentioribus *Aldrovandus* adducam, qui lib. 12. capite 19. Ornithologiae suæ historiam huius breuiter perstringit, sub nomine *Pica Bressilica*, quod *Pica varia* sit similis, si rostrum demas, & quod in *Bressilia* reperiatur. Scripsit olim ad Ornithologum *Ioannes Ferrerius* hanc latinis *Piperiuora* dici, quod piperis nempe esset voracissima, & vbi hoc ingessisset, egeret eiussimè, quod postmodum eius regionis incolis maximo esset in pretio. Verùm *Americani* amici mei, quibus hæc æstate hic familiariter vsus sum *Rome*, de hoc ne verbum quidem, quare non leuem hac de re dubitandi ansam habeo. Describunt hanc similiter *Thevetus* in sua Gallica Antartica historia, & *Ambrosius Parcus* in opere suo chirurgico, *Boterus* demum sed breuissimè, in suis Relationibus.

Hoc monere satis nunc habeo, duas ab *Aldrovando* proponi icones, veluti ab ipso quoque Ornithologo; sed neutram cum nostra vsquequaq. conuenire, sicut nec illa quæ in *Gallijs* à *Carolo Ant. Puteo* visa fuit, cum nostra quadrat profus. Id quod me, vt credam mouet, non vnicam tantum huius speciem esse. *Thevetus* certè vt ipsum Ornithologus citat, duas agnoscit, vnā quæ magnitudine pipionem seu pullum columbinum, alteram quæ *Picam* referat. Et quæ harum nobis depinxerunt effigies, in rostro non paruam dissimilitudinem ostenderunt. In altera enim denticulatum siue ferratum hoc faciunt: alteri alperitatem eam omnino adimunt. Nostra profectò effigies dentibus catere manifestè cernitur.

Sed animaduersione dignum censeo, quod *F. Petrus* & socij ipsius *Americani Hispaniq.* diu Noui orbis incolæ, pro certo mihi affirmauerint, hanc auem rostro suo arbores perterebrare: illa autem in *Gallijs* visa tenuissimum & leuissimum rostrum habuisse asseratur, quo vix molliusculam materiam, neclum duriozem arboris corticem lignumque perforare potuisse iudicata fuerit. Et *Aldrovandus* tale sibi rostrum in suo *Mulao* adseruatam fuisse scripsit, tenuissimum membranæ instar, sed ossea tamen substantia, splendida, leuissima, caua, atque aeris intus capacissima. Vbi rectè obseruandum existimo, quod licet tenuissima fuerit substantia, ossea tamen extiterit: qua si animal viuam dextrè vtatur, mirandum minimè est, si repetitis tot vicibus atque percussionibus, corticem etiam arboreum, & lignum forsan putridum, (hoc enim instat.

instinctu quodam ab hac aue quæri crediderim) forare ac penetrare valeat, cum gutta etiam leuissima sæpe cadendo lapidem cauet. Et vel formicarum pusillorum exemplo animalculorum docemur, quid labor improbus possit. Cum enim *Plinius* lib. 11. cap. 30. miram earum diligentiam cursum ac recursum descripsisset. *Silices*, inquit, itinere earum attritos videmus, & in opere semitam factam, ne quis dubitet, qualibet in re quid possit quantulacumq. assiduitas. Quare non inuenusto *Hispani* vernaculo sermone suo; hanc auem *Carpintero*, hoc est fabrum lignarium, & *Peruani* à continuæ percussione sono, qui tac tac est, *Tacataca* appellarunt.

Formice
continua
ambulatione
ne silices
attrahunt.

Atque hæc me causa mouit ut *Pici* potius, quam *Pice* nomine insignire eam voluerim, contra omnium eorum, qui ante me de hac aue quicquam commentati sunt, sensum ac mentem. Assentietur mihi, qui nidi fabricam considerauerit, quam *Pica* non in cauis arborum, sed in arboribus altissimis sibi concinnare studet. Lege si placet apud *Aldrouandum*, & oculis intueri depictum mirabilis artificij nidum, quem *Pica* in media arbore *Malo*, ex enascensibus visci ibi ramulis construxerat, spinosis plurimis ramis ex *Oxyacantho* & *Pyraastro* oblectum, atque ita arctè clausum, ut nec vnde exiret, nec ubi *Pica* ingrederetur, obseruare quis facile potuerit.

Pici verò nidos sibi construunt omnes in cauis arborum, ut rectè *Plinius* lib. 10. cap. 18. monuit: sed non item rectè, quod *Picos* omnes *Martio* cognomine insigniuerit, adeoque specie pro genere (ut scholæ loquuntur) usus fuerit: cum *Picus martius* determinatam *Picorum* formam signet. Nisi quis hoc ipsum modotueri velit, quod *Pici* forsitan omnes, veluti animose aues, cum integram etiam crebra rostri percussione arborem deicere posse credantur, *Marti* ideo facta fuerint; vel quia auspicatae sint aues, & in bellum sine *Martem* abitura *Romani*, non nisi auspiciatò *Urban* egrediebantur. Libet *Plinium* ipsum audire. Sunt & parua aues, *Uncorum* unguum ut *Pici*, *Martio* cognomine insignes, & in auspicijs magni. Quo in genere arborum cauatores, scandentes in subreptum felium modo, illi verò & supini, percussi corticis sono, pabulum subesse intelligunt, pullos in cauis educant, auium soli. At neque solos *Picos* in arborum cauis nidulari, sed *Upupa* quoque hoc facitare, ex *Aristotele* discimus lib. 6. de Hist. animal. cap. 1. *Upupa una*, inquit, suo in genere non nidificat, sed stipitem arborum subiens, parit sine ullo stramento in cauis. Miror hoc in loco *Aristotelis* interpretem *Augustinum Niphum*, quod *Albertum* reprehendat, inquiens: Hæc quæ *Aristoteles* ait de *Upupa* *Albertus* mentitur de pico marino. Licet enim *Aristoteles* non dixerit, *Picos* in cauis arborum nidos ponere, sed supra arbores, & non humi considere veluti perdices faciunt, & coturnices: verissimum tamen est, quod *Albertus* dixit, cui & experientia, & *Plinius* ad stipulatur. Erit igitur ob nidi structuram, lo- rumq. Auis hæc nostra *Americana*, *Picus* potius appellanda, quam *Pica*.

Pici in ca-
uis arbo-
rum nidos
suos struunt

Cur *Pici*
Marti sine
facti.

Non soli
Pici nidifi-
cant in ca-
uis arboru
ut *Plinius*
vult.

Niphus ma-
le reprehē-
dit *Alber-*
tum.

Ratio pri-
ma est: no-
stra auis sit
potius *Pi-*
cus quam
Pica.

Et quoniam in *Picorum* varietate enumeranda, non conuenire reperio, qui de his aliquid memoriæ prodiderunt, addam breuiter illa, quæ olim mihi scripta reliquit *Theophilus Molitor Lynceus*, non auritus, sed oculatus testis, in auium enim natura atque proprietatibus indagandis, perspicacissimus fuit. Hic igitur septem omnino *Picorum* species obseruauerat. Primus, aiebat

N n n 3 ille,

Authores
In Picorum
speciebus
variant. de
quibus cer-
nora reru-
lit Theo-
philus Mo-
litor Lyn-
ceus.

Prima spe-
cies.

Secunda
species.

Pici apibus
insidiatur.

Tertia spe-
cies.

Quarta spe-
cies.

Quinta spe-
cies.

Sexta spe-
cies.

Septima
species.

Hucusque
Theoph.
Molitor.

ille, est *Picus niger*, de hoc multa fabulantur chymici, de radice quadam neca-
pe, quam ore ipse apportet, & nidi sui foramen ligno per vim intruso, clausum
referet. Hic *Pica* maior longiorq. est, capite rubro, rostro longo & nigro, lin-
guam non latam (quam falso *Aristoteles Pici* tribuit) sed teretem & in acumi-
ne corneam habet. Pennas in cauda acutas obtinet, quibus in ascensu arbo-
rum quoque vitur. Excavat arbores durissimas, in quibus oua sua locat.

Secundus est *Picus martius*, seu viridis notissimus, & hic in cauis oua quinq.
sex & septo etia, sine ullo stramine ponit, pullos suos vermibus & mulcis edu-
cat. Hic ramos aridos hyeme excorticat, sub illis vespas, ac vermes querit, quos
comedit, his deficientibus ad alvearia conuolat (quod plerisq. *Pici*, *Para*, *Re-
becula* & *Ciconia*, *Apiperdis* illis auibus est familiare) rostro illa aperit, apes con-
cat & deuorat. Maio mense in silua arborea quærit interius putridam, asera-
dit, rostro percutit, audito sono violenter ferit. Corticem & lignum quere-
num viride etiam, interdum ad quatuor vel quinq. digitorum transversorum
crassitudinem perterebrat, donec ad lignum putridum perueniat, quo inuaso,
dimidia etiam vlnæ profunditate arborem excavat, in qua oua sua excludit.

Tertius & in ordine primus, ex maculosis (triplex enim maculosus est)
Picarius etiam vocatur. Hic niger est & albus, per corpus totum macula-
tus. Plures tamen nigras pennas in tergo habet, quam albas. *Pica* paulo est
minor. Sub cauda rubet vti & in capite. Rostrum huic longum & lingua
teres est. Apibus valde est infensus. Oua ad plurimum septem ponit.

Quartus est *Merula* paulo minor, priore adhuc maculosior. Pennæ in
cauda mediæ sunt nigrae, & acutæ. Oua sex ponit.

Quintus & in maculosorum ordine tertius, & inter hos minimus, circulos
habet in pennis per integrum corpus, quorum vnus albus, alter niger est. Hic
Passer domestico paulo est minor. Carne *Rubeculum* ferè æquat. Linguam
prælongam habet ac corneam: pedes paruos, sed ungues longos.

Sextus *Cinereus* vel *Ceruleus* dicitur. Hic rostrum quidem longum sed lin-
guam breuem habet. Non est ei cauda acuta, in qua tamen veluti in aliis quo-
que & capite cinereum ac cæruleum, in pectore, collo & sub cauda luteum,
vel ex luteo rubrum; in gutture album obtinet colorem. Pedes ipsi breues
sunt. Nidum hoc exstruit modo. Inuento aliquo sibi congruo foramine sed
ampliusculo, circumlinat illud luto, vel terrâ madidâ, quam rostro adducit, nō
aliter ac *hirundines* facere solent, & foraminis eam relinquit capacitatem, quæ
sibi ac famellæ suæ ad ingressum sufficiat. In hoc oua locat & pullos educat.

Septimus *gryseus* vix *Carduelem* magnitudine excedit, ascendit & descendit
per arbores victum quæritans, maculis eiusdem coloris in nigro conspersus
est, vt *Perdix*. In rimis arborum aridarum nidificat, intra cortices ac lignum.
In cavitatibus etiam matorum inter lapides oua sex plerumq. ponit, vna ex
parte rotunda, ex altera verò oblonga valde, & acuta. Non canit, quamvis

nec reliqui *Pici* cantillando aliam vocem exprimant, quam *Ghik, Ghik*. Hæc
Molitor noster, qui exactissimam plerarumque nostrarum auium historiam
vlllo absque libro (adeo ipsi familiaria hæc erant) mihi reliquit.

Accedit huc alia, & potior quoque coniectura, ad *Picum* potius, quam

Picam referendū esse hanc auem *Americanam*. Quod pedes nimirum hæc binos in digitos, ante ac retro diuisos gerat. Id quod solis *Picis* peculiare esse *Albertus* annotauit, si *nocturnas* tamen quasdam *aves*, *Psittacum* etiam, & *Lynga* excipias. Quamuis & *Pico murali* & *nigro* tres ante, & retro vnum, esse alij scribant. Et scimus nos etiam *Cuculo* binos ante, & retro totidem digitos concessos esse. Sed quoniam & in cæteris proprietatibus, tam aptè cum *Pico* magis quàm *Pica*, quæ tres ante, & vnum retro habet digitos; cõgruit, ad *Picum* libentius eā retulero. Vnde maximopere miror, plerūq. *Ornithologos*, & inter hos diligentissimum nostrum *Aldrouandum*, rostratæ huic aui *Americane* siue *Pice Breßliensi*, vt ipsi vocant, in suis omnibus Iconibus, tres digitos ante, & vnum pro calce appinxisse, cum tamen & nostra pictura, & sculptura, & ipsum animal viuum in *Gallijs* visum & depictum, reclamant, vt ex supra datis descriptionibus, cuilibet manifestum euadit.

Alia ratio ex pedibus desumpta cur *Picus* potius quàm *Pica* sit hæc nostra avis.

Nomen autem illud *Picuto*, quo ipsi *Quietum* hanc insignisse, supra monui, neque à *Pica*, neque à *Pico*, sed à rostro deriuatur, quod *Hispani* suo idioma- te *Pico*, & Itali *Becco* appellent. Sub huius *Picuti* nomine, hanc etiam *Cardanus* lib. 40. subtilitatum descripsit, cum inquit. *Rostrum maius est toto corpore, corpus autem coturnice paulo maius. Rostrum igitur longius, latum vbi capiti iungitur, tribus digitis, aduncum quo terebrat arbores, atque ibi à caudatis Simijs arte ac rostro, quanquam pusillum se tuetur pulchrè. Illud in eo mirum quod pennam habeat pro lingua, unde à natura aliorum omnium multum diffidet, sibilat vehementer.*

Aldrouan-
dus & alij
male huic
auis Ameri-
cane digi-
tos in pe-
diibus tres
ante, & vnu
retro ap-
pingunt.

Cur dica-
tur *Picuto*.

Cardanus
hanc sub
Picuti no-
mine intel-
lexit.

Ridet hæc omnia falsè *Scaliger* pro ingeniosa subtilitate sua, *Exercitatione* 234. In maxima omnium coturnice, ait, *pectus nunquam vidi latum digitos binos.*

Scaliger
Cardanus
hic ridet
sed absque
vlla causa.

Quantum igitur caput, cui affixum sit rostrum sesquialterum? Rostrum etiam debebat prius rectum fuisse, quam aduncum, ad perterebrandam arborem, & inferendos ietus. Sed cur risu dignus sit *Cardanus*, si ipse hæc ad verbum ex *Quieto* oculato teste, (licet hunc non nominet) tranferipit? Et cur non reprehendit *Quietum* potius *Scaliger*, quem ipse dubio procul vidit, legitq. cum non rarò ex hoc, & ipsemet suppresso *Quieti* nomine, *Indica* naturæ quædam miracula narret? Et cur accusandus *Cardanus*, si Natura in monstroso hoc ludere rostro voluit? quod cum reliqua aue non eam habet proportionem, quam in plerisq. nostris videmus alitibus. *Quæ* hic mundus noster est, in quo polydædala Natura pro varietate sua, pulchritudinem inducit, & vt *Plinius*, ait, *quæ nobis miracula, ipsi ludibria sunt.* Præterea cum auis hæc non terebri modo arborem directè perforet, sed bipennis loco rostro suo ad excauandam arborem, & ibi nidum suum collocandum utatur, non video cur non æquè aduncum, quàm rectum volueris rostrum, hoc præstare & fortasse commodius possit.

Quæ natu-
re ludibria,
hæc nobis
miracula
censentur.

Sed finiamus tandem, & admiremur simul, idem nunc, & olim persuasissimum fuisse figmentum, barbaricæ isti *Americane* genti, claustra aperiri nido huius auis applicita, ab herba quadam, quam ea ore apporet, quod *Plinius* etiam de *Picis*, ad quos hanc nostram retulimus, scriptum reliquit, loco paulo supra laudato. *Adactos*, inquit, *Caueris Picorum à pastore cuneos, admet à quadam ab his herbà, clabi creditur vulgo. Trebius* autor est, *clauum cuneum adactum, quanta libeat rui, arbori, in qua nidum habet (Picus) statim exilire cum crepitu arboris,*

Miram est,
quod Ame-
ricanis etiã
hæc fabula
de herba,
claustrum
aperiente
sit persuas-
sa.

Pleius hanc
olim feri-
git.

Mirum me-
gis quod
Marthiolus
similia fri-
uola credi-
dit.

Authori
difficillimè
huc persua-
dentur, qui
similia nec
vidit nec
audiuit.

In huiusmo-
di miracu-
lis superna
ruralibus
res sepe su-
specta est
de diaboli
commer-
cio.

boris, cum insederit clauo aut cuneo. Hoc ipsum quoque *Demosritum* & *Theopora-
stum* credidisse *Marthiolus* in nūcupatoria sui Herbarij epistola scripsit: quoniam
ego miror magis, hæc ibi verba addidisse. *Quin etiam Æthiopide herba tacta clau-
stra omnia aperiri, quibusdam admurmuratis cantilenis: id quod mihi miraculo non
est. Memini enim dum superioribus annis Venetijs agerem, me quendam suspendu-
damnatum vidisse, cui fores omnes patefierent disseczis feris, vna tantum herbâ admo-
tâ, signaculis quibusdam decantatâ. Talis ferè faculcatis alia haud mihi incognita
habetur, in Italia montibus proueniens, qua ab equis calcata, continuò ferri solun-
tur calcei.*

Ego vt ingenuè fatear, potiore vitam meam partem herbarum quoque stu-
dijs insumpsi, & plurimorum simul familiaritate rhizotomorum sum usus.
Verùm eiusmodi naturalia plantarum miracula, nec vidi vnquam; nec à fide
digno quoquam audiui.

Quòd si admurmuratis verbis cantilenisq. res agitur, iam illa de diaboli
commercio, auxilio, & suggestione suspecta sit. Scio equidem, pleriq. ho-
minum non facillè contentos esse, ijs, quæ vbiuis obuia, & quotidiana sunt.
Sed *superstitia* illa libentissimè credere, appetere, & amplecti. Adeo fabulae,
deliramenta anilia, & superstitiosæ, *Cacodæmonis* astu excogitatae ceremo-
niæ, per vniuersum orbem facillimè disseminantur, vt ad *Americanos* & *An-
tipodes* nostros quoque iam olim penetrauerint.

Et quidni? Cum enim luce Euangelica variae orbis nostri cogniti regiones
essent illustratae, & fraudes Sathanæ ideo detectæ migrandum sibi putauit
ad gentes noui orbis barbaricis ritibus plenissimas & veri DEI cultu orbatas.
His cum superbiam, arrogantiam & tyrannidem suam diu misere exercuit,
apud has idololatriam perfidè fixit, vt licet iam bona pars earum CRISTI do-
ctrinam amplexata fuerit, remanserint tamen antiquarum superstitionum
fomites quidam, è quibus continuò adhuc idolomania igniculi exhalant. Et
quantum apud illos Americanos perditissimus hic humani generis hostis
possit, partim historiarum eius orbis nos docent, partim ab ipsismet ego Ameri-
canis sed iam Christianis, partim ab illis etiam qui ad infidelium loca pene-
trarunt, vt miseros illos & à dæmone dementatos homines CHRISTO le-
crifacerent, edoctus fui. Sed legat hac de re qui velit, Iosephi à Costa quintum
librum historiarum suarum occidentalis Indiae: mirabitur simul & gentis illius mil-
rebitur. Atque de *Pico Americano* hæc satis sunt.

HOITZITZILTOTOTL

Auis picta Americana.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

ROSTRUM oblongum, acutum, tenue & tantisper curvatum nigricat: cum hoc caput, collumq. quod longum satis, in magnitudine proportionem obtinent. Colores niger, viridisq. saturatus, adeo per minima commiscetur, ut oculis se quasi nostris ambo occultent, qui tamen parvorum instar punctorum ex croceo, aureoq. pulcherrimo colore effulgent. Ex nigro undiq. sed diluto magis, inferiorem colli partem color, usque ad pectus, idemq. dorsum venustat, nisi quod in hoc albæ minimæq. maculæ quædam apparent interspersæ. Putares in hac elegantissima & exotica aue, merum superbi *Pauonis*, aut *Phasian*i masculi, aut variegatum rutilantis *Columbæ* collum intueri. Alæ nigricant, sed anteriores harum partes candidis maculis lucent. Cauda subfusca ferme tota, principium huius tamen virescit, albescit extremitas. Pedes habet longos, nigricantes, subiles, tribus ante distinctos digitis, cum quarto posteriore, ex brevibus cruribus enatos.

SCHOLIA EIVSDEM.

P Arum est, quod commentarij loco hic adnectere possum, & iam nonne-
mini diffusior paululum visus fui. Adponam tamen hic primo loco quæ
fr. Petrus de Aloayfa mihi reliquit. Hæc auis, inquit ille; quam *Mexicani*
HoitzitzilTOTOTL, *Veruani* verò *Pilleo*, appellant, non comedit frumenti grana, nec
corpoream quicquam, nisi tantum substantiam & medullam florum, sed præ-
sertim

Fr. Petri de
Aloayfa A-
mericani
de hac aue
verba.

Alimētum
huius auis
melleus li-
quor.

Recchus
nostre huic
confinites
alio loco
describit.

Quæ diffe-
rentia in-
ter nostrā
& illas sit.

Rationes
cur conue-
niant.

Prima.
Secunda.

Videntur
hæ nostræ
aves cum
paruula il-
la Tomine-
jo Clusij
conuenire.

Hæc dici-
tur sex me-
sibus arbo-
ri affixa
dormire.

fertim florum spinis armatorum. Habet autem pulcherrimas pennas, quarum
usus est imagines conficiendi picturis simillimas, & alia huiusmodi precij
magni opera.

Nardus Antonius Recchus noster, hoc ipso *Mexicani* voluminis sui, quod
nunc primum mundo publicamus, libro 9. cap. 11. Auiculas plurimas sub
Hoitzitzil nomine, & pictas exhibet, & calamo describit, cum quibus magnam
hæc nostra ut corporis effigie, sic nomine similitudinem gerit. Hæc sola in-
ter utraq. est differentia, quod nostræ præter utrisq. communem appellationem
Hoitzitzil, additur vox hæc *Tototl*, quamvis & illis septem differentibus
vnius speciei auibus, sua differentia etiam nomina dentur à *Reccho*, quæ tamen
in hoc omnes videntur conuenire, quod sint *Hoitzitzil*. Quapropter fere adi-
gor, ut credam, hanc nostram auem quæ sine historia hic prostat, ad illas re-
ferri posse, de quibus loco laudato singulare caput *Recchus* scripsit. Licet enim
ibi colores non enumeret, sed varios solummodo esse dicitur, quare & auem
illam latinè *variā* nominat: credi tamen potest, eas huic nostræ haud ab-
miles esse, cum & ex illarum, & nostræ pennis ac plumis, artificum *Indorum*
industriā, imagines elegantissimæ construi dicantur. Et cum his verbis caput
illud concludat: *Plures sunt harum auicularum differentia, colorum varietate ac cor-
porum distantes magnitudine.* Equum est credere & nostram hanc, licet picturā
grandiusculam, in illarum classē locum habere. Confirmat hanc opinionem
meam, quod *Fr. Petrus de Aloaysa* dixerat, hanc nostram sola florum me-
dullā nutrirī, & *Recchus* asserat, suās illas tamdiu solummodo esse sus-
perstites, quamdiu melligenarum herbarum flores ex quibus aluntur, per-
durent.

In mentem itaque venit, an non affinitate quadam hæc nostra auis & à
Reccho enumeratæ *varia* seu *picta*, attingant illam, quam *Carolus Clusius* *Exoti-
corum* lib. 5. cap. 2. describit, quæ *Ourissia*, siue *Tominejo* appellatur. De hac
enim sequētia apud ipsum leguntur. *Franciscus Lopez de Gomara* in *Historia*, quæ
de *Mexicana* urbis expugnatione scripsit, *Vicicilin* eam auiculam (quæ alijs nempe
Ourissia, & *Tominejo*, & *Passer* mosquitus, & *Gonambuch* dicitur) nominat. *Maximè*
inquit, *admirabilis est in noua Hispania auicula incolis dicta vicicilin*, corpore non maiore quàm *Crabronis*, oblongo & gracili rostro: melle rore & florum
succo alitur, rose tamen non insidet. Eius penna valde exilis, elegantis mixti coloris
à *Phrygionibus* admodum expetita, ut aureis flaminibus intertexant, præsertim illa
quæ in collo & pectore nata. Expirare, siue obdormiscere creditur Octobris mense, pedibus
ex aliquo ramo appensa, aprico loco: renasci autem siue expergisci Aprilis mensis flori-
bus iam vigentibus, propterea *Renata* vocatur. Qui plura de hac nosse velit, ipsum
adeat *Clusium*, vel ipsos potius oculos testes consulat, quos ipse citat *Gu-
saluum*, *Ferdinandum Ouiedum* cap. 48. sui Summarij. *Augustinum Caratē* lib. 1.
cap. 8. *Hist. Peruanæ*. *Iosephum à Costa* lib. 4. cap. 37. *Tbecuetum* cap. 48. *singu-
larium Franciæ Antarcticæ*, & *Ioannem Leriū* cap. 11. *Hist. Americanæ*.

Conueniunt mehercle omnia quæ modò retuli, cum *Recchi* nostræ historia,
quæ suis ille *Hoitzitzil*, siue auibus varijs tribuit, de somno præcipue illo quo
arbori affixa pluribus detentæ hærent mensibus, nec nuda sunt, inquit, aut
cuiquam

cuicumque debet esse dubitatum, seruata quippe est non semel auis stipiti affixa intra cucululum, & cum sex menses exanimis pependisset, quo tempore sibi pascua comparatum est, reuixit, ac demissa in vicinos agros volitauit.

Somnum
huius auis
eriam in
suis cogno
scit. Rec-
chus.

Sed de mirabili hac & pusilla auicula, ea quoque commemorare libet, quæ Fr. Gregorius de Boluiar mihi pro certissima historia communicauit. In multis, aiebat ille, prouincijs apud Regionibus Indiarum tam *Nouæ Hispaniæ*, regionis *Peruanæ*, *Brasilis*, & *Guineæ*; quam *India Orientalis*, in *Insulis Philippinis*, & alijs, numerosa est diuersitas magnarum auium & paruularum, varijs coloribus distinctarum. Quapropter cum de paruulis agamus, quas in suo libro refert *Nardus Antonius Reichen*, quæ in *Noua Hispania* reperiuntur, dico relationem eam quam de illis habet, quæ sub nomine *Hoitzitzil* depinguntur, à veritate nequaquam alienam esse: excepto tamen, quod illæ omnes, quarum septem sunt, ibique à *Reichen* referuntur, eam proprietatem non habent, ad arborum concaua confugiendi, ibique per sex menses hyemis mortuas, vel quasi mortuæ videantur, latitandi, rostellisq. suis in arborem defixis, firmiter inhaerendi. Ineunte autem vere, reuiuiscere, alimoniamq. sibi quærere ex melle, quod in arborum, plantarumq. floribus delitescit. Quoniam primum hoc, quod dictum est, videtur tantummodo verum esse, in illa specie auium, quæ minima est omnium, & à *Peruanis Tomin*, vel *Tominejo* appellatur. Reliquum verò, quod de illis commemorat, certissimum est, quodq. ex earum pennis præciolæ vestes & imagines conficiantur & elaborentur. *Tomin* itaque auicula est adeò parua, vt nulla in orbe vniuerso minor reperiatur. Eius magnitudo est instar *Crabronis*, varijs perfectissimisq. depicta coloribus. Pedibus admodum pusillis & curtis. Est ex his aliqua, quæ caudam curtam habet, & rotundam pipionum more; alia verò tam longam & completam, vt bis, tenue longitudine sua reliquum totum adæquet corpusculum: In hac tres vel quatuor sunt pennæ colore præciolo variegatæ. Rostrum habent longum, tenue ac delicatum, & linguam instar acus, quam dum proferunt, duplo est, quam rostrum, longior. Hac mel extrahunt ex occultiore & profundiore centro florum, etiam si sit *Lilium album*, vel flos etiam oblongior.

Fr. Grego-
rij de Bo-
luar de
hac parua
auicula
historica
relatio, au-
thori com-
municata.

Sola illa
parua au-
cula ita
dormit.

Hæc gra-
phicè de-
scribitur.

Et quemadmodum DEVS & Natura neque in minùs vtilibus abundantiæ, neque in necessarijs defectum monstrare voluerunt, sic etiam huic auiculæ idonea pro alimentorum suorum acquisitione, instrumenta procreauerunt, linguam inquam, longissimam, qua ad intima florum penetrare posset; & mirabilem hanc facultatem concesserunt, vt ipsa rei nulli inhaerens, in aere saltem libero volitando, persistere tamen & ex floribus; sursum deorsum vbi velit, illis haudquaquam innitens, linguâ exertâ melleum lambere, rorem, pro illo temporis spatio, quo indiget, valeret.

Linguam
longam
valde ha-
ber, qua
mel exu-
git.

In aere hy-
rens nec
floribus in-
sistens ex
illis mel su-
git.

Alas autem tanta pernicitate mouet, vt visu percipi motus minimè possit; quin alis potius carere videatur, & vel tam exile corpusculum, absque alis subsistere appareat. Sic autem in aere suspensa, & ad partem inferiorem superioremq. floris conuersa, liquorem illum rostello colligit, & linguâ suâ quam deducit eò vbi necessarium est, suffuratur. Tanta autem velocitate ex vna arbore ad aliam, ab vno loco ad alterum se confert, vt in hoc reliquas aues antecellere

Alas celer-
rimè mo-
uet.

tecellere & superare longè videatur vniuersas, & ipsa volans oculis sapienter percipi minimè possit.

Hucusq. F.
Gregorius.

Hæc sunt præcipua quæ de huiusmodi auiculis *Tominejos* nuncupatis, dici possunt. Reliquæ species dictum hunc modum insequuntur plus vel minus pro earum corpulentia vel natura, quamuis maxima etiam illarum, crescendo nunquam attingat medietatem minimæ auiculæ, quæ in *Europa* inuenitur. Hæc Fr. Gregorius.

Quæ de
hac aue
amplius
examinari
possent.

Duo sunt, quæ ampliorem hîc disquisitionem mererentur. *Primum*, quomodo hæc auis solo melleo florum liquore pastuq. cibetur? *Alterum*, quæ ratione tot mensium inediâ macerata, superstes tamè adhuc arbori adhærescat? Veruntamen hæc cum altiora sapiant principia, quæ hoc loco examinare operæ minimè est pretium, ad alia transeamus æquum existimo, cum præsertim de mellis ex floribus haustu, naturâ, & fabricâ, succinctè quidem, sed neruosè, & solidè disputauerit *Princeps Casius* noster, in *Apiario* suo *Rome* typis expresso, quod consuli potest. De fame verò diuturna, quam varia sufferere innoxie animalia possunt, si temporis permiserit angustia, aliquid inferius, ubi *Chamaleontis* dederò historiam, delibabo.

Aristoteli
notissimū
fuit aues
quasdam
hyeme oc-
cultari.

Hoc vnum nunc reticendum haudquaquam censeo, *Aristoteli* minimè ignotum fuisse, aues quasdam hyeme abdi, & occultari, inter quas lib. 8. cap. 6. de hist. An. præcipuè *hirundines* numerat. *Iam enim visa sunt*, inquit, *multæ hirundines in angustijs conuallium nuda, atque omnino deplumes*. *Scaliger* ad hunc locum. *Sed & in cauis arborum*, ait, *deprehense sunt alia aues apud nos nuda, idque hyeme*. *Mutant enim quotannis aues plumas, idque æstate*. *Natura sapienter, cum plumas aduersus frigoris incommoda condidisset, non abstulit eas per frigus*. Atqui nos scimus eas quæ hyeme se abscondunt, hyeme plumis spoliari. Hunc eundem *Aristotelis* textum explicans *Augustinus Niphus*, hæc habet. *Vnde ut Albertus inquit, iam visa sunt hirundines, quæ in concavis arborum se condiderunt, & spectatum est in Germania in sylua quadam, ubi quercu putridâ incisa inuentus est cumulus hirundinum deplumium*. *Nec solum Albertus hoc probauit, sed Pomponius Cylumba vir maximus rerum natura rimator, se idem in Germania reperisse in concavo cuiusdam arboris in imo fluminis exorta, testatus est mihi*.

Scaliger
hoc idem
probat.

Hoc ipsum
Niphus do-
cuit.

Et quando iam *Germania* facta est mentio, prætermittere haud debeo, quia pro rei huius confirmatione, & illa producam, quæ *Fortunius Licetus* lib. 3. cap. 10. de his quæ diu viuunt sine alimento, annotauit. *Afferenda huc sunt*, inquit, *quæ de natura hirundinum Germanicarum mihi retulit Mathematicus insignis Galilæus, fratrem nempe suum in Germania stagnis hyeme vidisse retibus à piscatoribus captas congeries multarum hirundinum, pedibus, rostro & alis mirum in modum ad inuicem confarcinarum, quæ in thalamis tepidioribus comportata, quasi reuoluentes mouerentur primum, sese expedirent postea, mox etiam auolarent: audissetq. ab incolis aduentante hyeme, quotannis hirundines in ea regione, aeris inclementiam fugientes, non in remotissimam inde *Aphricam* (quod efficiunt *Italicarum* plurimæ *Lybia* ceteriores) sed multas, ut dictum est, in vnam congeriem colligatas, sub aquas demergi, ubi minus fœuit hyemis, atque ibi latere ad vernum tempus simianimes.*

Hirundines
sub aquis
latescere.
Galilæus
in Germa-
nia vidit.

Addam & ego aliquid ex *Germania* nostra ab oculato teste *Theophilo Adol-*

IO. FABRI LYNCEI EXPOSITIONE. 13A 709

re Lynceo de Cuculo mihi relatum, finiamq. Hoc itaque sibi domi suæ contigisse affirmabat. Cum famuli etenim aui paterni sui in prato quodam *Salices* vetustas, aridas & arboreas eradicassent, domumq. vexissent, & duo earundem capita in fornacem, pro calefaciendo hypocaulo coniecissent, audiuerunt in eodem hypocaulo tertiâ vice *Cuculum* cantantem. Admirati hæc *Coccygis* hyme vocem, exeuntes, & capita *Salicum* è fornace extrahentes, in altero se quidpiam motitare animaduertunt: quare arreptâ securi foramen aperuerunt, & immisâ manu primùm pennas meras extraxerunt, postmodû viuum quoque animal arripuerunt, hoc est ipsissimum *Cuculum*, vegetum quidem, sed nudum ac pennis omnibus exutum spoliatumq. & commeatu planè destitutum: quem pueri gesticulantes, per biennium integrum in hypocaulo enutrierunt.

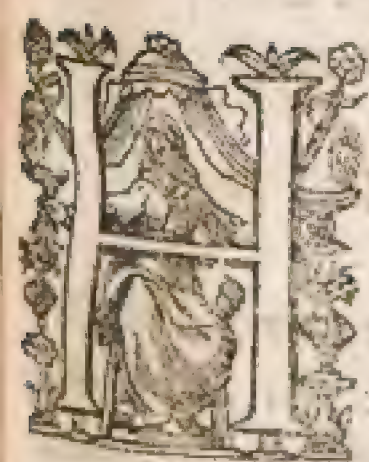
Theophylus Molitor Cuculum penis spoliatum in arbore latitantem vidit.

AVIS MEXICANA

Psittaci colore.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

HÆC avis statim in rostro, (quod aduncum nonnihil & cineritium est totum) inferiore parte ad caudam usque, hoc est in ventre toto minij colore rubet, qui idem color sursum per vropygium, ad dorsum porrigitur, nisi quod alarum versus principium cum virore rubor confunditur, qui ad ipsum ita collum protenditur, quod omnino virescit. Caput autem amethystino, aut hyacinthino colore aduicitur. Circulus qui pupillam ambit, valde albet, orbita verò oculi est carulei saturati coloris. Vbi suum sumunt principium alæ, color est subluteus. Sequitur primus pennarum in alis ordo cum secundo & tertio dicti hyacinthini coloris. In medio tamen harum pennarum circumferentia intercurrit lineæ naris subviridis usque ad finem. Cauda tota est amethystini coloris absque viriditate, dilutioris tamen versus finem. Pedes, qui tres ante & vnum retro digitos habent, inter cinereum ac violaceum ambigunt.

Ooo

AVIS

AVIS ANONTMA.

Nova Hispania.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

ROSTRUM imprimis aduncum satis, & nigri admodum coloris est. Nigerrimos quoque oculos ostendit. A rostro ad verticem caruleus color emicat. A collo vero per dorsum integrum, ad caudam usque ex nigro & viridi commixtus scintillat. A rostro autem inferiore per ventrem luteolus color cum albicantibus quibusdam maculis hanc avem venustat. Alæ sunt viridis saturationis coloris, maculis tamen eiusdem coloris, sed longè dilutioribus, hinc inde pulchrè intercurrentibus. Cauda similis cum alis est coloris. Tibias pedesq. scæos habet; & ungues digitosq. prælongos, tres anteriùs, & ponè unum.

SCHOLIA EIVSDEM.

Quod ex sacratissimo suo ore salutis æternæ reparator nostræ Christianus Matthæi sexto capite pronunciauit inquiens: *Et de vestimento quid solliciti estis. Considerate lilia agri, quomodo crescunt: non laborant, neque metunt. Dico autem vobis, quoniam nec Salomon in omni gloria sua coopertus est, sunt autem ex istis.* Hoc æquissima nos ratione de avibus quoque prædicare possumus, quas Deus in nouo præcipuè orbe, tam speciosis ornavit pennis, tam varijs distinxit coloribus, tam splendide & superbe vestiuit, ut Peruviani olim atque Mexicani Reges, ex pulcherrimis earundem plumis, regalia sua paraverint indumenta, easq. argento, auro, gemmisq. longè prætulerint, & hodieq. illius orbis habitatores, perizomata, & insignia capitis ceteriq. corporis sui ornamenta,

Aves splendide à Deo vestitæ.

Avium pulcherrimæ pennæ in nouo orbe auro præferuntur.

menta ex his elaborata gestent, aulæ & tapetes texant, clypeos, gladiosq. suos ornent, & miro artificio utensilia ex his varia construant. Quin in locis quibusdam mercatura publica plurimum dierum ex hisce exercetur, & apud Mexicanos nundinæ ex auibis instruuntur, quæ cum ad victum, tum ad operaplumaria coemuntur.

Varia parantur ex his utensilia.

Ex his publica mercatura exercetur.

Et imagines pulcherrimæ concinnantur.

Sed & quicquid pictores penicillo tentare valent, hoc ipsi Apellæ planè arte, parvis plumulis æmulantur, & ex his variarum icones rerum, plantarum, inquam, animalium, hominumq. effingunt, quæ ad nos quoque deferuntur. Veluti & magni valoris, elegantisq. decoris tabulas aliquot, ex pennis elaboratas vidi in *Summi Pontificis* cubiculis, quæ *Christi* & *Sanctorum* imagines repræsentant, tam ab *Occidentis*, quam *Eois Indijs* huc transmissas.

Verùm & ad *Germanos* quoque plumatilis hæc ars iam dudum transijt: quandoquidem domi meæ habeo ex minutissimis plumulis, auiumq. villis, varij generis auiculas, tam concinnè compositas, tam veris expressas coloribus, inter quas & *Psittacus* triumphat, ut ipsas te viuas contemplari, & tuis palpari digitis putares, gestiresq. volucres, non quidem in pictura adumbratas, sed statuarum ritu solidè exstantes. Has cum ego olim *Scipioni Cobellutio Cardinali* amplissimo, doctissimoq. Bibliothecario Apostolico (cuius ut ego semper religiosus cultor extiti, sic ipse me vnicè amavit) monstrarem, proli Deum immortalem! inquiebat, & quò non humani ingenij industria peruadit? In quo artificio *Europæis*, imò *Americanis* quoque omnibus palmam longè præripiunt, industrij & dexterrimi *Augustæ Vindelicorum* incolæ, Urbis *Germaniæ* totius, dixero, nitidissimæ, amœnissimæ, & ingeniosorum opificum feracissimæ, ne quicquam nunc dicam de literarum bonarum, variarumq. linguarum, quibus habitatores eius plurimi pollent, cultu & exercitio: de splendore nobilitatis, in qua præter cæteros Illustrissimi *Comites Fuccari* religionis Catholicæ assertores ibidem florent: & de regimine Reipub. illius, in qua non ita dudum *M. Velferus Lynceus* eiusdem *Duumvir* sapientissimus, Urbi & orbi notissimus, & rei literariæ illo seculo *Triumvir* dominatus est.

Germani quoque norunt hæc artem plumatilem.

Author habet varias auiculas arte ex plumis elaboratas.

Scipio Cardinalis Cobellutius.

Augustæ Vindelicorum encomium.

Ex eadem igitur Vrbe prædictas dono accepi auiculas, cum raris alijs minutulis à *Gregorio Aichinger* ibidem Canonico, ob musicæq. præstantiam *Germaniæ Orpheo*, & ob incorruptam triginta annorum amicitiam nostram, vero meo *Pylade*.

Gregorius Aichinger Germaniæ Orpheus.

Sed misso antilogio ad rem accedamus. Hanc itaque, quam præ manibus habemus auem in earundem venustissimorum colorum classe volucrum, collocandam esse autumo: ex quarum pennis & olim se *Americani* ornauerint, & eas nunc quoque maximi faciant. Quæ autem hæc auis sit, & quo nomine decoretur, cum ignarissimis equidè & ego ignoro. Cum huius nec nomen, nec historia in nostro autographo vlla existat. Malui tamen *Psittacis* eam, quàm alijs associare alitibus, si colorem saltem spectes varium & pulcherrimum. Nam si rostrum aduncum magis haberet, & pedes in duos tantum, ante retroq. digitos fissos gereret, iam quin omnino *Psittacum* appellaremus, nulla penes me dubitatio exstaret. Hoc enim *Psittacis* omnibus, ac non solis competere. Ast notaui ego hoc sedulo, quod à nemine scriptum reperio, ipsos nempe

Cur auis hæc nostra ad psittacos pertinere videatur.

Quomodo psittaci modo duobus modo tribus pedum digitis videntur.

psittacos, quotiescunque gradiuntur, ascendunt, descenduntq. per clathras sua duos pedum digitos ante retroq. porrigere, vbi verò cibum capiunt, & oriad-mouent, tribus hunc digitis carpere, stringere & ita strictum tenere, donec rostro comminuerint, & deglutierint. Et quod mirum videri queat, maiorem posterioremq. digitum tam dextrè antrosum, retrorsumq. flectunt, mouent, vt te nescire fatearis, an Natura illum magis ad gradiendum posteriùs, an ad vespendum anteriùs, vtendum voluisse creauerit.

Quòd autem tam minores quædam, quàm maiores *Psittacis* aues, ob similes ferè colores ad *Psittacos* referri soleant, licet tales minimè sint, ex *Ulyssis Aldrouandi* lib. 11. Ornithologiæ discio. Nam cum in vtraq. India inquit, quam plurima auicula minutiores reperiantur, & multiplici colorum varietate haud parua, atque *psittaci picturata*, certè harum specie prima fronte multas ab initio descriptas fuisse constat, quod eas à *psittacis* minusculis agrè dignoscere. Tales suo loco sub nomine *passerum Indicorum* aliquot describentur. Et paulo inferius subiungit. Ad *psittacos* etiam, quàm ad aliud auium genus potius referende sunt, quas in India teste *Leopoldo à Costa Guatemalas* vocant, aues *psittacis* maiores, sed colorum diuersitatis cunctis illis per omnia similes. Operam hic ego prorsus laderem, & post *Aldrouandus* in historia *psittacorum* exactissima à *Ioanne Binnero* Germano maxime adiutus, si quæ idem *Aldrouandus* à *Ioanne Binnero* Germano (vix lemet ingenuè fateatur) egregiè adiutus, exquisitissimè, tam in *psittacorum* differentijs enodandis, quam in capitis totius & linguæ præsertim acque loquelæ organis eorundem anatomicè explicandis, posteritati consignauit, vel renouare, ac veluti *Crambem bis coquere* hic tentarem, vel plura noua, magis at-texere existimarem. Si præcipuè *Carolus Clusius* in Exoticis suis quoq. consularatur, qui nonnihil post *Aldrouandum* adiunxisse visus est, ad quos ambos benignum ego lectorem meum ablego.

Ne tamen mori nostro morem non geramus, hoc est, omnino nobis dissimiles atque Laconici prorsus iam fiamus, quæ hic *Romæ*, de pulchritudine saltem, & humani sermonis imitatione, nobis in *Psittacis* quibuldam obseruare licuit (à duabus enim his dotibus, animi, vt ita dicam, ac corporis, verè laudantur) & nos proferamus, æquum iudico.

Egregiæ magnitudinis sanè ac pulchritudinis, cæteros, quos *Romæ* videri potui, antecellit *Psittacus*, ille, quem S. R. I. Princeps, & S. R. E. Cardinalis *Madruetus* omni cultu à me honorandus alit, *Phasianum* masculum non adæquum modò, sed superans etiam. Quatuor enim spithamas, seu mediam cannam, vt *Romani* nostri vocant, quæ quatuor est palmorum, ferè superat, si à summitate rostri, ad imum caudæ mensuram extendas. Hic coloribus tam varè bel-lèque pictus est, vt octo diuersos in toto eius corpore facillè numerare valeas, rubrum nempe, viridem, luteum, subluteum, albicantem, nigrum, ceruleum, subceruleum, quem etiam colorem venetum, siue marinum appellamus.

Hic ipsissimus est, quem *Aldrouandus* inter *Psittacorum* species, secundo loco enumerat, & *Psittacus maximus* alterum vocat. Rostrum pars superior alba & adunca valde, inferior nigra est. Circa oculos, qui subviridem colorem ostendant, campus apertior & tempora albicantia. Caput, gula, pectus, dorsum, venter, femora, alarum principia, omnia pulchro ac puniceo colore rutilant.

Aues psittacis in America plurimæ similes, maiores & minores.

Aldrouandus in historia psittacorum exactissima à Ioanne Binnero Germano maxime adiutus.

Quæ Romæ ab autore in psittacis obseruata.

Maximus & pulcherrimus ab autore visus fuit Romæ apud Cardinalem Madruetum.

Descriptio huius psittaci.

lant. Et vt reliqua *Aldrouandi* potiùs aptissimis, quàm meis verbis dicam. Denique cauda, inquit, tota supernè pulcherrimo colore puniceo decoratur. (Addo ego extrema subcæruleo, mixtoq. ex rubro ac cæruleo elucere) Sed & remiges penna interiore parte simili colore puniceo rubent. Remigum tegetes, secundo in alis ordine luteo sunt, puniceis marginibus, cæruleo velut ocello prope apicem ornata. Remigum exterior superficies, & uropygium infernum saturo cæruleo colore tinguntur. Crura breuia ac pedes, digitis oblongis, vncis unguibus armatis composita, fusca seu cineritio obscura. Psittacus hic heri sui nomen, quod *Carolus* est, sæpe ingeminat, sed præter hoc & *Papagalli* vocem, pauculas profert alias. Olim plura loquebatur, musicales notas proferebat quoque, vt, *re, mi, fa* &c. nunc ætate prouectior, viginti nempe duorum annorum, pleraq. obliuioni tradidit.

Ad hunc coloribus & corporis mole (nisi quòd caudà iam, quæ prælonga erat, mutilatus sit) accedit ille, qui apud Illustriss. Cardinalem *Carolus Emanuel* Primum Principem verè magnificum, & præter prudentiam, qua maximè pollet, physicis quoque, mathematicis & alijs amœnioribus studijs exculcissimum, conspicitur. Veruntamen virium robore priorem hic superat. Cum enim liberrimè nuper in cubiculo quodam deambulare, paucis rostri sui durissimi morsibus ligneum quendam sedis pedem ita vulnerauit, vt illum mordicus quasi diruperit. Vnde *Oppianus* etiam monet, non in ligneis caueis, quas rostro corneo suo exedit, sed ferreis eũ seruari debere, quæ nec ipsæ quandoque illæ sæ permanent. Hic ob loquacitatem olim hero suo charus, nunc nescio an ob senium, an ob defuetudinem plurimas certè humani sermonis, voces deditic.

Cardinalis Pij encomium.

Hic magnum & robur suum valde psittacum habet.

Et his similis planè Psittacus apud Ampliss. Cardinalē *Scipionem Burghesium* videtur, qui varia alia in amœnissimo Suburbano prædio suo ali curat animalia. Hunc cum liberè expatiari permittat, coerceri tamen ferreà catenà sesquipedalem pendente pedi affixà, mandat, quam facillè trahit nò solum, sed non raro etiam perrumpit. Quod & ipsum insignem auis fortitudinem demonstrat.

Apud Cardinalem Burghesium varia animalia exotica.

Sed cum hi omnes veterum psittacum ab *Aristotele*, *Plinio* & *Solino* memoratum, coloribus & facie sua haudquaquam agnoscant: hinc fit, vt aliqui potius *Cornos Indicos* (nescio quàm bene) quàm Psittacos appellare maluerint maiores hos, & versicolores. Antiquorum enim ille viridis totus fuit, torque tantum miniaceo in collo notatus, quod præter *Plinium* etiam *Apuleius* monuit his verbis. Sed color ille est viridis, ait, & intemis plumulis, & extemis palmulis, nisi quòd sola ceruice distinguatur. Enimvero ceruicula eius circulo mineo velut aurea torque, pari fulgoris circumactu cingitur & coronatur. Vnde & *viridis auis*, quasi per autonomasiam olim à poetis dicebatur.

Veterum psittacus ab enumeratis iam distat.

Describitur veterum psittacus.

De hoc psittaco *Statius* lib. 2. Syl.

Psittacus ille plaga viridis regnator *Eos*,

Quem non gemmatà volucris lunonia, caudà

Vinceret, aspectu gelidi non phasidis ales.

At hoc encomium longè veriùs, nostri temporis, & à me iam commemoratis Psittacis, quàm veterum illi toti viridi conuenire queat.

Sed audio *Aristarchum*, *Iulium Cæsarem Scaligerum*, in Exercitation. suis

Scaliger
negat pfit-
tacum esse
pulchrum.

Cardano, mihi, illisq. omnibus qui in *Psittacis* pulchritudinem agnoscunt, ob-
strepentem. *Auis enim hac*, inquit, *non admodum pulchra. Nihil inquam pulchrum*
præter oculos. Caput excreuit supra modum indecora magnitudine. Rostrum sadum.
Crura fœdissima. Lingua nihil turpius. Quin etiam fuscus siue cineritius color inuol-
utor nullus: ne à colore genus commendes uniuersum. Sed æquum fuit huc quoque
Scaligerum quærere; quod reprehenderet in Cardano, ne scilicet Scaliger non
esset. Quare Aldrouandus laudato iam supra de Psittacis loco, huic Momo respo-
det his verbis, & Cardanum simul ac nos tueretur. At statè hoc postremum videri ta-
cite occurrens obiectioni adiecit Scaliger. Sublebat enim nomen fore iam solitum,
qui non statim ipsi responsurus esset, pulchrum esse psittacum non rostris, aut pedibus, sed
colorum variorum decore, quæ etiam procul dubio Cardano mens erat. Sed laudat Scali-
ger, non disputat. Multa à viris etiam doctissimis sepe extundit contradicendi, aut fir-
san exercitandi ingenij studium, quæ alioquin, utpote non vndequaqu. satis firma pro-
cul dubio tacituri erant.

Scribendi
& contra-
dicendi sea-
bie multi
pruriunt.

Quod si hoc viris, doctis vsuuenire solet, quid de indoctis censetur? qui-
bus minimè pensi est, in philosophia & rerum naturalium historia, illiq.
deque omnia habere, & pro libitu suo, quicquid in mentem ipsis, in buccam,
ac pennam venit, chartis illinere, modò viris se magnis opponendi cam-
pum sibi dari, & aliorum crescere, atque clarescere se nomine posse, na præuoc
iudicent. Adeò scripturiendi hoc à mētis calumnijs natum, totumq. cœce-
thes, ceu scabies quædam, multorum nunc animos occupat, misere torquet,
maceratq. Verùm ad *Scaligerum* redeamus, qui eodem reor, argumento for-
mosissimam auium omnium, non Europæ modo nostræ, sed orbis, ut ego ve-
dico, vniuersi, turpitudinis arguere poterat, *Pauonem* inquam, quod caput in hac
alite, pro reliqui proportionē corporis minutum nimis, & pedes luridi multiq.
coloris appareant. Attamen cum suas explicat alas, & surrigit vropygium.

Poterat Scali-
ger etiā
Pauonem
sic turpem
dicere.

Pauo tamē
est pulcher-
rima auis.

Quam non gemmat à volucris Iunonia caudā
Vinceret?
In quam hos aureos fudit *Oppianus* versiculos. lib. 2.

Non secus ac si ales Iunonis Pauo superbus,
Caudā versicolor decorum corpus obumbrat,
Quo nihil ipsa Iouis prudentia & alma voluptas,
Pulchrius aspectu mortalibus ante creauit.

Et lib. 3. idem

Quippe feris tanto præstat formā inclyta Tigris,
Quanto præcellit Pauo genus omne volantum.

Si tam excellentem igitur veteres *Psittaco* suo, viridi prorsus & vnius coloris
aui, formam gratiamq. tribuerunt, ut neque à *Phasianis*, neque à *Pauis*, illum
vinci putarent, quid de maioribus his nostris pulchricoloribusq. quos tam Oc-
cidentales, quam Orientales nobis iam Indiæ mittunt, dicturos fuisse eos, si
vnquam vidissent, existimabimus?

Habemus
& nos ve-
terum Psit-
tacum.

Sed neque adhuc desijt ad nos adferri *Alexandri magni* ætate nouus, & Ro-
manis olim non infrequens, *Psittacus* quem appositissimis profectò verbis de-
scribit *Aldrouandus*, cuius delineationi ad vnguem vidi similem hoc ipso tem-
pore,

port, quo hæc commentaria edo, apud Excellentissimam *Principis Casij* nostri coniugem, quæ suauiter aus huius garrulitate, dum aduersâ naper affligebatur valetudine, recreabatur. Hanc *Perroquet*, & si minor paulo sit etiam *Parachino* vulgò, nominant. Non sum tamen nescius, maximos illos versicolores, & bicubitales ob vocis sonum, quem plerumque edunt, ab alijs quoque *Perroquet*, appellari. Nolo hic omnia ex *Aldrouando* repetere. Hoc saltem in minore tali *Psittaco* de torque miniaceo monebo. *A rostro* (quod superne rubet, inferne ex rubro nigricat) sub mento linea ducitur deorsum nigra ad pectoris. Vnde initium, quæ vtrinque ad colli latera abit, donec cum circulo seu torque illo miniaceo, qui posteriorem ceruicem & collum cingit ad latera coeat. Loquitur psittacus hic totus viridis, non paucas voculas hominum sermonis: Classici, seu tubæ militaris clangorem, sed & canem latratu, eiulatu fœlem articulatissimè imitatur. Puellarum, puerorumque aspectu & præsentia mirè afficitur & delectatur.

Atque hæc de forma satis videri queant. Neque enim ego tot nunc Romæ species, quot *Aldrouandus* aliquando vidit, obseruare potui, quæ in toto *Psittacorum* genere adeò variant, si colores & magnitudinem præcipuè inspicias, ut is dicat *admirator* planè esse, omnes pennæ exprimere, sed penicillo potius delineandos fore. Visus mihi tamen etiam ille fuit, quem idem *Ornithologie* suæ lib. 11. cap. 10. describit, à se *cinereum*, siue *subcaruleum* appellatum.

Est hic columbæ domesticæ magnitudine & non maior, quare rectè *Bellonius* falsum fuisse *Aldrouandus* notauit, dum is cinereos omnium maximos putauit. *Rostrium* huic nigrum, lingua valde crassa ac brevis: *Papilla* oculorum nigerrima, *Iris* lutea, circa *Oculos* area largior candida. Totius corporis color est *Cinereus*, vertex tamè albicat, & venter dilutioris quàm dorsum, est coloris. Et nisi *Cauda* quæ pulcherrimi cinabrij est coloris, breuiorq; obstarer, *Acipitrem* potius, quàm *Psittacum* dicere liceret. Neque enim in hoc caput tam deformiter excreuit, ut supra de *Psittacis* *Scaliger* conquirebatur, sed pro reliqui proportionem corporis iustæ satis est magnitudinis. Hanc alit nunc Illustrissima Domina *Constantia Gonzaga*, *Asdrubalis Matthæi Marchionis* coniunx, quem ex *Germania* dono sibi missum, à *Gaudentio Madrutio* acceperat. Vnde adhuc *Germanici* aliquid callet sermonis, & non paucas hic quoque *Italicas* voculas addidicit.

Verùm vnus, (qui hic agmen claudat) instar omnium mihi sit, quem cum admiratione non rarò loquentem & ludentem conspexi, apud *Balduinum Breyel Antuerpiensem* morum honestissimorum & suauissimorum virum, qui negotia & mercaturam Romæ agit, amicum meum hanc vulgare. Non quod hic penarum pulchritudine, primos à me descriptos vel superet, vel æquet *Psittacos*; sed quod mores, ingenium & loquela ferè humana, huic insint. Hunc esse illum existimo, quem *Aldrouandus* citato libro cap. 5. depingit, & *Psittacum* vocat *viridem alarum costâ supernâ rubente*, quamuis descriptio eius cum hoc non per omnia quadrer.

Maior hic est quam modò dictus *Cinereus*, quare *pullastrum* etiam anniculum corpulentia vincit. Totus ferè est viridis, absque miniaceo colli torque. Caput, & prior inferiorq; colli pars pulchrè flauent. *Rostri* culpis albicat, nigrescit

Plurima
sunt species
psittacorum.

Cineritij
Psittaci de-
scriptio.

Mirabilis
psittacus
non à for-
ma, sed ab
ingenio &
sermone
describitur.

Forma hu-
ius a. b. a. b.
brat.

grefcit tamen versus narium foramina quæ capiti valde sunt vicina. Oculi *pilla* similiter nigra, sed *iris* aurantij est coloris. *Oculus* circulus ambit albus eriguus. *Venter* dilutiore viridante, quàm dorsum, & alæ, est colore. In *alis* hoc singulare eminet. Quod in his nempe costæ illæ, vbi hærent pectori, & vbi dorso sunt contiguæ, rubellæ florent plumulæ. Maiores etiam & remiges pennarumrundem, atropurpureæ, circa finem mitant. *Cauda* præterea triplici colore interstinguitur. Vbi enim podici hæret, cinabrinus, paulo inferius luteolus, & in extremis pennarum viridis, per transversum cernuntur colores. Verumtamen hæc exactè haudquaquam videntur, nisi auis hæc alas explicet, caudam distentam surrigat. Hoc autem facere assolet humanum quasi afflicta senium, quando ipsi palpum obtruditur. *O' quàm pulcher est noster, hic psittacus, & sponsus* idque linguâ *Belgicâ*. Tunc enim alas distendit, caudam dilatat, collum torquet, deambulando conspiciendum se præbet, ac veluti cristas præ gaudio atcolens, & nescio quæ secum immurmurans, laudatori applaudit, atque de sua similitudine mirè gratulatur.

Videtur humanum sermonem non callere modo, sed etiam intelligere.

Sermo & intellectus hominibus propria.

Sed quid dicturus fueras, si mecum sæpiusculè vidisses, audissesque, quæ modo subiungam? An non summam Creatoris nostri sapientiam, & omnipotentiam laudasses, & admiratus esses, qui etiam in aue hac umbram quandam intellectus humani, diuinitatis nempe suæ radii illucere voluerit, humanum sermonem, inquam, & rationalem quandam ingenij sagacitatem, quæ duo nos à bestiis omnibus longa intercapidine distinguunt.

Historicè docetur, hunc psittacum aliquid intelligere.

Loquitur autem hic *Psittacus* tam articulatè *Belgicum* sermonem, ut etiam superioris *Germaniæ* incola aliquis, hunc facillè (quod ipsi tamen difficile est, si *Belgas* properanter, ut solent, loqui audiat) intelligat. Et quod mirum magis est, auis ipsa loquētes intelligere, & ad rhombum respondere videtur. Cum enim hoc ipso quo hæc scribo, manè, ex *Balduini* familiaribus quidam auiem hanc me præsentem increparet, vrgeret, & virgulâ ligneâ, nisi cantillaret, minaretur, respondit auis, *Relinquas me, iam iam* scilicet cantatura sum, dicere volebat. Has enim voces ingeminabat, *lat my gan, ter sunt, ter sunt*, quod idem est, quod iam latinè expressi. Audiui hæc & penè præ admiratione non obrigui.

Alio exemplo probatur.

Eiusdem farinae & hoc sit. Cum nuperrimè puerum quendam, qui in fenestra *Psittacum* hūc stantem, è platea ad loquendum prouocabat, in cubiculum vbi auis morabatur, accerferemus: *Seyt Vvilkom*, ait, *psittacus*, hoc est, *gratus aduentus vester*. Et cum per quadrantem horæ, puer illum loquentem detenuisset, & abire simularer, *Vvaer gaed ghy*, ait auis, id est, *quo abituri essis?* Cum postmodum ad caueam eius digito pullasset. *Vvye clopt daer?* hoc est, *quis doli pulsas*, interrogabat.

Et adhuc alio quod auctori cōtigit.

Hæc plures mecum *Belgæ* & *Leodienses*, qui tunc aderant & audierunt omnia, & obstupuerunt, & in alite hac præter brutam naturam, aliquid simul excellentius inesse debere, affirmarunt. Ego quoque cum ipsi caput subinde scalperem, quod facillè patiebatur, ob pruritum forsan, quem ibi percipiebam, appositissimè mihi dixit, *crau, crau*, hoc est *scalpe, scalpe*.

Sed hæc omnia leuia & exilia adhuc sunt, præuit *Cantilenas* modulatur in regni

tegras, deprimat & exaltat vocem, veluti musicalibus characteribus mox easdem expressas dabo. *Cachinnū* tam verum variumq. sustollit, ut si auem haud videas, certissimè hominem esse, qui rideat, iures, cum ipsam quoque longè ablentem audias. *Tubæ* sonitum & ipsam diuersis exprimit modulis. *Peregrinū*, qui ex *S. Jacobi* in *Galitia* itinere reduces cantando stipem colligunt, cantus modulationem artificiosè imitatur. Multis mirisq. modis *canum* latratu effingit, *gallinas* in plateis spatiantes cum videt, certa voce conuocat.

Mira alia hic pteritæ præstat.

Canit, rideat, tubæ sonum, & canum latratu imitatur.

Dumquē sua solus secum spatatur in æde;

Nescio, quæ tacitè modò murmure, garriat, rideat, & quasi cum altero loqui, loquentem audire, & audientem interrogare videatur.

Ast hoc pulchrum magis iucundumq. auditu est. Avis cum famet, & herus prandet, mirum quibus illi blāditijs se insinuet. Matrē ac seruam tunc implorat, ut alicuam saltē ex ferculis buccellam misero *Papagallo* (sic se ipsum nominat) præbeant, vel offam ex pane & vino, quam vocat *Vinsuppe*, ingerant, & hæc omnia linguā *Belgicā* petit. Solet tamen iam etiam *Italicum* addiscere sua sponte idioma, ab illis præsertim, qui Romam perambulando, & ædes ipsius pertranscundo, quæuis venditant victualia, & suo quolibet nomine proclamant. Itaque expressis nunc clamat verbis *Sal bianco*, *Finochio* & similia.

In mensa cibum petit.

Didicit sua sponte Italicā quædam vocabula.

Mirabatur & rectè quidem, olim *Plinius* *Luscinia* cantum, tantam in tam paruo corpusculo vocem nimirum, tam pertinacem spiritū, ita pusillo in gutture tam varios sonos, plenum, grauem, acutum, crebrum, extentum, vibrantem, concisum, inflexum, contortum. *Deinde in vna*, inquit, *perfecta musica luscinia, modulatus editur sonus*. Et licet artis esse, dicat, cum plures singulis luscinijs sint cantus, nec iidem omnibus, sed sui cuiq. Breuiterq. reperiantur omnia tam parvulus in faucebus, quæ tot exquisitis tiliarum tormentis ars hominum excogitauit. Habet tamen *luscinia* à primævis suis exordijs, propriam & vocis dispositionem, & abique hominis disciplina canit. Atque vel solā naturā ducente, vel matre docente, tam aptè cantillat, quod meditata est, & cantillando se ipsam emendat ac perficit. Ast quid hæc habent miraculi, si cum *psittaci* nostri cantilenis comparentur? Quandoquidem hæc non ab alia aue, sed ab hominibus excogitata sunt variæ varijs, & musicalibus hic notis quoque designatæ. Has igitur nunc subiungo.

Plinius rectè luscinie cantum mirabatur naturalem.

Sed psittacus cum non à natura, sed ab arte habetur.

Deelken ghinc in merme se sach se lach wil nase Bruuden Maerkeert lachghyghue de. Deelken heart u wel ghelyck papagall dierme se

Quandio buidel en papagall u uulden

Belwaers boer hy quam van buxten, hebby Colletken meghen ghewenthem Claer ghewenthem ghewenthem Claer Hebby

Colletken myn bruederken hebby Colletken meghen ghewen, ghewenthem Claer ghewenthem ghewenthem ghewenthem Claer

Possem

Possem hic totidem *Latinis* interpretari verbis, quæ *Belgica* & *Gallica* iam expressimus. Sed quia verbo verbum reddendo, aut quoquo modo sensum explicando, gratiam forsan amitteremus, quam quærimus; ideo hæc incerta, & lectori potius indaganda relinquemus, ubi hoc solum monuerimus.

Sola cantio Gallica hic explicatur, & quare.

In *Gallica* cantilena scilicet, *Papagallum* insinuare velle. Quod ubi *num claretum bibo*, inquit, tunc mihi caput *vertitur*, *vertiturq.* atque ut poeta ille ait.

Totum vertigine tectum

Ambulat, & geminis insurgit mensa lucernis.

Ast ubi aquam poto, ait, tunc agrè *Papagallo* est, nec aliud nosse cupio. Quasi Italicè diceret, *Quando bevo l'acqua, non voglio sapere altro*. Reliquæ duæ *Belgica* cantiones de amasijs potius, quam vinis loquuntur. Hoc ridiculum interim factum reticere non debeo, cum tritissimo apud *Germanos* nostros proverbio, *Papagallos* illos homines appellemus, qui multa sæpe blaterant lecta, vel ab alijs audita, cum ipsi tamen quid verè dicant, non intelligant. Me æquissimo nunc iure dicere posse, *Psittacum* hunc nostrum, pueros illos *Italos* in vicinia habitantes *Papagallos* reddidisse, quod illi nempe cum *Psittacum* toties cantantem audiuerint, & cum ipso confabulati fuerint, non paucas *Belgica* & *Gallicæ* cantilenarum vuculas tam probè addidicerint, ut conceptis eadem verbis cantent, quid autem dicere velint, prorsus ignorent.

Psittacus hic efficit quasi *Papagallos*, pueros *Italos*.

Recensentur insignes *psittacorum* mores.

Ex Ioanne Lero.

Ex Carolo Clusio.

Ex Vlyssæ Aldrouando.

M. Antonius de Prosperis rediit Diogenes.

An fames sit in causa, ut *Psittacus* discat.

Scio probè, quæ *Ioannes Lero* sua in *Brasiliam* navigatione, de *Psittaco* quodam ita bene edocto memoret, ut ad heræ suæ nutum ac imperium, in perrica subito saltauerit, sibilauerit, cantauerit, & à cantu cessare iussus, dicto obediuerit, quem ipsa tanti æstimauerit, ut nec æneo illū belli tormento permutare velle dixerit, quemq. ob id *Cherimbaue*, hoc est, dilectissimum suum appellabat.

Novi quoque, quæ in Exoticis suis *Clusius* de alio scriptum reliquerit, qui *Gallicè* ridere linguā iussus, riserit quidem, sed & hæc subito verba eodem idiomate reposuerit. *O te stolidum, qui me ad risum prouocas!*

Legi demum, quæ *Aldrouandus* habet omnia, de auis huius loquela, moribus & ingenio, ubi inter reliqua hoc mirabile ex *Calij* antiquis lectionibus narrat: *Psittacum* fuisse *Roma*, *Cardinali Ascanio* centum aureis emptum, qui veritatis Christianæ symbolum integris & continuatis verbis enuntiauerit. Hunc *Ascanium Cardinalem* ex nobilissima & antiquissima *Sforzarum* familia fuisse; verum non integrum, sed plurima saltem symboli Apostolici verba recitare *Psittacum* consueuisse, mihi postmodum contestatus est *M. Antonius de Prosperis* vnus ex primarijs amicis meis, polyhistor, & ob memoriæ dotes mirabilis, omnisq. ita philosophiæ gnarus, ut in Vrbe per antonomasiam, *Philosophi* nomen iam adeptus sit. Rediuium in ipso te *Diogenem* videre, & audire arbitraretis.

Veruntamen hæc omnia, à dictis iam scriptoribus enumerata, & ex auditu potius, quam visu percepta, vix aliquid memorandi habent, in quo *Psittacum* nostrum vincere valeant. Disputat idem *Aldrouandus*, quæ ratione, artificiosa hæc in *psittaco* loquela compareretur. *Persius* eam fami, in suo proloquio tribuere visus est, cum ait.

Quis expedit psittaco suum χαίρε?
 Coruos quis olim concanum salutare?
 Picasq. docuit verba nostra conari?
 Magister artis, ingeniq. largitor
 Venter, negatas artifex sequi voces.
 Quod si dolosi spes resulserit nummi,
 Coruos poetas, & poetrias Picas
 Cantare credas pegaseum melos.

Persius ait.

Auidè expecto, quàm concinnis hæc & reliqua nobis versibus *Italicis*, & luculento suo commentario, explicaturus sit *Franciscus Stellurus Lynceus*, qui iam adfectum, & sub prælo dispositum habet à se *Italico* sermone versum, & loquentem eundem *Persium* poetam.

Attamen *Aldrouando* videtur, necessitatem ab inedia inductam, vix posse præcipuam esse causam industriæ & loquelæ in *psittaco* conciliandæ. *Cuculum* enim, quantumque inediâ domes, inquit, assiduò instruas, ut humana efformet verba, nihil unquam præstabis, est enim *Cuculus*, non *psittacus* aut *lusciniæ*. Et ego in hoc ipsi assentior, Nam

Negar Aldrouandus.

Parissios siquis stolidum transmittat asellum,
 Si fuit hic asinus, non ibi fiet equus.

Hoc tamen etiam pro *Persii* honore reticere non debeo, ipsum non huius fuisse mentis, ut quamlibet auem per inediam eò ducendam fore putauerit, ut humanas addisceret voces, sed illas solùm, in quibus idonea ad loquendum Natura struxit instrumenta. Quare hic *psittacos* solos cum *picis* & *coruis* nominat. Verùm nec hæc quidem, nisi præmio alerentur, fameq. tantisper macerarentur, frugi quicquam facerent.

Hoc enim certissimò affirmare valeo, hunc nostrum, quotiescunque famet obedientiorem suo instructori esse, saltare, gesticulari, ridere, loqui, cantare, & ut vno dicam verbo, omnia concinnius, ad hominum voluptatem præstare, quàm post epulas, quando somniculosus quasi torpet potius, ipsiq. accidit, quod de senectute extrema affecto dicitur,

At exēplo nostri Psittaci probatur.

Ut lauit, sumsitq. cibum dat membra sopori,

Verè itaq. de se *Horatius*, quod *Aldrouandus* tamen improbat, canit:

Et laris & fundi paupertas impulit audax

Ut versus facerem.

Et *Epictetus* tam insignis philosophus, solus à *Luciani* scōmatis non tactus, plus puro olei quàm vini absūpsit, vnde & lucerna ipsius tãto precio æstimata fuit.

Non sum tamen nescius, ut ingenium, duris in rebus egestas acuit, ita in philosophia præsertim naturali, remoram eam esse longe maximam. Cum ad veritatem assequendam experimentorum, nummi plurimi, & *Cræstæ* etiam thesauri requirantur. Quam in *Magno Alexandro* suo liberalitatem *Aristoteles* est expertus, & magnus inde quoque ipse euasit.

Paupertas ingenium quidem acuit, sed in quibusdā scientijs magno est obstaculo.

Sint *Mecanates*, non deerunt *Flacce Marones*.

Itaq. cum apud neminem adhuc scriptum repererim, quod oculis ipse meis videri, & his auribus hausi, quæ *psittacus* hic noster præstat, is certè omne tulit

tulit punctum, & meritò ab hero suo ita amatur, ut ducentis etiam aureis venum illum haudquaquam daret.

Heliogabalus profusus in dapa pib. ex psittacorum capitibus.

Næ, si nunc *Heliogabalus* illud vitiorum monstrum, & luxus omnium magister reuiuisceret, ac Palatinis suis, quod olim facere consuevit, ex *psittacorum*, atque tam carè emptorum (veluti hic noster est) *psittacorum* capitibus, ingentes iterum dapes instruere vellet, næ, inquam, ille *Cleopatra* quæque luxoriosissimæ faminae lautitias, opes & dapes, vnica vnione, vna in cena profusas, sumptibus hisce superaret.

An psittaci puellarum & puerorum amore libidinoso capiuntur?

De puellarum ac puerorum amore, quo tam perditè ardere dicuntur *psittaci*, verissimum est, quod plurimi annotarunt, & *Albertus* quoque nouit. *Amat hæc avis loqui cum pueris*, ait, à quibus etiam ceteræ aves facilius loqui addiscunt.

Hic etiam noster *psittacus* puerum decennem puo, præ reliquis elegit, cum quo totis è fenestra garrat horulis, hunc ut videt, ut ridet, gesticulatur, contabulatur. Hoc an libidini sit adscribendum ignoro equidem, licet *Sealiger* alitem hanc libidine flagrare scriptum reliquerit.

Oscula à psittacis prebentur.

De moribus eius (*psittaci*) hoc compertum quoque nobis est, ait. *Fuscum medicum magnitudinis obseruauimus, cū ei affectata abblandiremur attrectatione, accendi libidine scilicet, mihiq. ultro offerre osculū, adeoq. obturbari, ut ex ingluuie cibis in os redundaret.*

Hunc profectò *Balduni psittacum* sapissimè pedē petenti porrigere, & osculum postulanti præbere vidi, cuidā ex eiuldē *Balduni* familiaribus iuueni, qui cū hoc *psittaco* ex *Belgio Romam* venit, & ipsi sapius cibū ministrare solitus est.

Cardinalis Barberini duo psittaci.

Sunt & *Cardinali Barberino*, cui has inscribimus vigilias nostras, duo eiusdem cum hoc nostro commemorato coloris & magnitudinis *psittaci*, quorum alter ridiculus valde est & garrat plurimū, & præterea puerorum præsentia & colloquio adeò capitur, ut ex fenestra (veluti mihi relatum est) ad vnum ex illis se præcipitem dederit, etiam, & cerebrum saltem non illiserit. Hos ille à matre sua Excellentissima Domina *Constantia Magalotta*, prudentissima & piissima Heroina, dono acceperat.

Novus & peregrinus libidinis genus in Simia erga psittacum.

Coronidis loco & hoc addidero, nuperrimè ab amico quodam mihi relatum, hic *Roma* nempe fuisse Dynasten quendam, qui lasciuum & pulcherrimum *Cercopithicum*, ac *psittacum* simul alebat speciosissimum. Illam autem *simiolam*, ad *psittacum* sæpius accessisse, & obscæna nescio quæ comas excercere genera cum illo tentasse: Herum autem vtriusque animalis turpitudine illa turbatum, iussisse ut *Cercopitheco* testiculi excarentur. Hoc ubi factum, refrixisse in illo Venerem, illecebras desisse, & omnem ludendi simul voluntatem, cum aliquo etiam heri mœrore extinctam fuisse.

Finis historiarum de psittaco.

De altera aue nihil nec noui, nec ab alijs relati adferri potest.

Atque hic ego *psittaci* metas pono, qui plurā de his nosse desiderant *Aluandum* & *Clusium* consulat. De sequente *Aue*, quam *anonymam*, sine innotatam voco *Mexicanam*, non habeo quod quicquam vel noui proferam, vel ab alijs prius authoribus memoratum in lucem producam. Cum nec ad quā speciem ex nostratibus facile reducenda sit, diuinare queam. Si quid tamen posthac mihi innotuerit, id beneuolum meum lectorem celare haudquaquam volo, in secundo operis huius vniuersalis volumine, cui *Deo fauente Lyncei*, statim, hoc euulgato, manus admovebunt.

CVAPAPALCATL.

(Chamaleo Mexicanus.)

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

ANIMAL hoc lacertam utcumque æmulatur. Cuius superior pars capitis, cum auribus coloris est subfusci. Aures longas, latas, patulas, crenatasque seu in ambitu sectas, habet. Oculorum pupilla nigra, iris lactescit, flavescit albo. Orbita extra oculum albicantem constituit circulum. Cutis, quæ utraque maxillas vestit, subflavi est coloris. Palearia, ut ita dicam, siue pellem ab imo mento ad pectus propendentem, linea serrata interstinguit. In collo ad auris radicem, ovalis figuræ macula est cineritia, nigro circumducta circulo. Cutis à collo, per dorsi spinam ad caudam usque protensa similiter crenata, hispida & aculeata videtur. Totum corpus, ex cinereo ac subluteo colore constat. Collum tamen & ventris latera subnigrent. Animal ita macilentum apparet, ut costæ etiam transparere videantur. In collo versus usque medietatē dorsi, & in femoribus, ac circa eadem, minuta quædam punctula, siue grana squamula veluti, atque nigricantia eminent. Quinque tam in posterioribus, quam anterioribus pedibus, digitos habet, sed hos in posterioribus longiores, mediosque longissimos, ex quibus ungues prominent, ceu felibus nostris acutissimi, sed non ita adunci. Cauda ad corporis proportionem est sesquialtera, & spithamæ quadrantem superat. Utriusque verò longitudo est spithamæ seu palmi maioris. In dorso renum versus regionem, magnæ & quadratæ eminent maculæ quædam. Prima in scapulæ superiore parte, versus spinam dorsi. Secunda iuxta spinam, in lumborum regione. Tertia in osse sacro versus caudam acuminata. In his præcipuè squamosa illa punctula, ut & in dorso & femoribus, (quæ in principio sui sunt carnosæ) conspiciuntur.

SCHOLIA EIVSDEM.

AB admirabili aue *Psittaco*, ad non minùs admirandum transimus animalculum, *Chamaleontem* inquam, quadrupes ouiparum, quod *Democritus*, si *Plinio* credimus, peculiari etiam dignum volumine existimavit. *Aristoteles* profectò, non vllum aliud diligentiori descriptione declaravit. Quod idem si vbiq; in animalium historia studiù præstitisset, nã ipse nos posteros suos, tam tædioso indagandi labore, & per coniecturas non rarò inveniendi conatu liberasset. At ipse quoque non pauca auditu potiùs, quàm visu didicit (quod in *psittaco* eidem contigit) & sicco ob id eadem pede pertransiit. *Chamaleontem* autem, cum dubio procul sæpius oculis vsurpauerit, non mirum est, si luculentà eundem magis historià sit prosecutus.

Arist. diligenterissimus fuit in describendo Chamaleonte.

Verùm quoniam & post *Aristotelem* fuerunt, qui plura in *Chamaleonte* sunt commentati, & Naturæ rerum inexhaustus esse thesaurus videtur: forsitan & nobis eiusdem relictà portiuncula fuit, quam ut aliquem lectori nostro gustum præbemus, hic quoque attexemus, cum & nobis viuum hoc animal, cum animi stupore quodam videre sæpiusculè concessum fuerit.

Post Arist. tamen alia adhuc de Chamaleonte dici possunt.

Et quid ni in tam mirandì fabrica animalis expatiaremur? *Curisum enim nobis natura ingenium dedit*, inquit *Seneca* libro de otio sapientis, & artis sibi ac pulchritudinis suæ conscia, spectatores genuit, perditura fructum sui, si tam magna, tam clara, tam subtiliter ducta, tam nitida, & non uno generi formosa solitudini ostenderet. *Hæc qui contemplatur, quid Deo præstat? ne tanta eius opera sine teste sint.*

Præmittam autem hîc epistolam, quam vir bonarum literarum studiis, præxiq; medicâ præclarus, peregrinatione quoque in *Gallias*, *Hispanias*, *Italiam*, & *Germaniam* vniuersam consummatus *Franciscus Nydermaier* Monacensis, Serenissimi *Landgrauij Georgij Hassiæ* Medicus primarius, hoc anno ad me perscripsit, & *Chamaleontem* tam viuum quàm mortuum anatomicè descripsit, cù eundem prius nos ambo *Romæ* vidissemus apud *Ludonicum Hassiæ Landgrauia*, *Georgij* patrem, cum hac iter faceret, & viuum hoc animal à Sereniss. magno Magistro Ordinis S. Ioannis Hierosolymitani in *Melitenis* Insula dono accepisset. Sic autem eius habet epistola.

Franciscus Nydermaier auctori Chamaleontem viuum & mortuum describit.

Admodum Illustris Domine, & fautor obseruandissime. Quod vestris beneuolentiâ & amore plenissimis literis, subitò ut animus mihi erat, & acceptorum gratitudo beneficiorum iubebat, non responderim, benignè apud Dom. vestrâ me purget absentia mea à *Darmstadio*, vbi Princeps nunc meus clementissimè commoratur. Eò igitur ut perueni, lapidem omnem meo, vestro ut quæsito satisfaceret.

Huius epistolæ.

Ludouicus Landgravius Hassiæ Romam viuum tulit Chamaleontem.

Chamaleontem itaque eundem, quem Sereniss. *Hassiæ Landgrauini Ludouici* anno 1619. *Melitâ*, *Romam* tulit, quemq; nos vnâ viuum ibi vidimus, hunc eundem inquam, ego biennio prius, dum eadem in *Insula Melitensi* versaretur.

sæpius conspexeram. Fuit autem *chamæleon* hic summa industriâ, in cauea, quadam conclusus, pellibus ac pannis, à vento & frigore, quod in *Germania*, Hunc au-
thor quoq;
vidit.
Nō patitur
frigus. quando eò appulimus adhuc asperum erat, præmunitus & custoditus. Quo-
niam in frigidiusculo magis aere, animal hoc torpidum; & quasi immobile
perseverabat.

Sed & diuersissimo situ, mirisq. posituris, apparebat: modò pedibus ante-
rioribus sursum prorepens, seq. appendens, posterioribus insistens: modò
autem contrario ordine pedibus utens, quod ad stuporem vsque sæpissimè in-
tuebamur.

Sereno verò tempore & calidiusculo, splendescenti soli, suo cum claustro Tardissimè
mouetur. exponebatur, ubi aliquem motum reptilem, sed tardissimum edebat, vnum
post alterum eleuans pedem, & nisi firmiter vni innixum insistebat, alterum
haudquaquam mouebat. Claustrum illius illinebamus nonnunquam melle,
aliquando eidem saccharum inspergebamus, vt muscæ allectarentur, quarum Muscæ ex-
pit celerissi-
mè. ubi vna forsan eidem appropinquabat, quatuor insistens tunc pedibus suis,
corpus commouebat, linguam exerebat longam, flauī coloris, exilem, sed in Lingua in
vivo deseri-
ptio. apice latam ac rotundam, caputq. aciculæ magnitudine & formā adæquan-
tem. Et tamen in omnibus actionibus suis animalculum hoc esset tardissi-
mum, in sola tamen muscarum venatione, mira præstabat agilitate. Nam
temporis quasi momento linguam vibrabat, & eiusdem extremitate muscam
agglutinabat, quam illico deuorabat.

Os ad tam paruum collatum corpusculum satis grande habebat, quod ipsum Os habet
magnum. alio haud vnquam tempore aperire animaduerti, nisi quando muscā capiebat,
quod equidem quatuor aut quinque mensium spatio, sexies vel septies, ab eo
factitatum fuisse arbitror. Propterea non absurdà omnino coniecturā diuer-
si auctores ducuntur, cum *chamæleontem* ex aere viuere autumant. Quod equi- Quomodo
dicatur ex
aere viuere
dem, vt absolutè non est verum, cum & Serenissimus Princeps meus, & ipse
mecum ego, multiq. mecum alij, magnò sæpiusculè cum risu venationis illius
muscarum spectatores fuerimus: sic consideratione dignissimum iudico,
quomodo hoc animal, ex vnica muscā, tanto temporis tractu plurimum non
solum dierum, sed vnus atque alterius etiam mensis spatio, sufficiens hauri-
re nutrimentum potuerit,

Nares constituebant duo foramina paruula, sed patula. Attractionem aeris Nō videtur
thoracē di-
larare aut
constrin-
gere.
Oculos in
gyrum vol-
uit. tamen, aut pectoris commotionem in hoc nullam vnquam aduertere potui.

Oculi proni, nigri, cooperti, cum rotunda palpebra, maiores interiùs & mi-
nores exteriùs apparebant. Et quod mirum est, hos in gyrum & rotationem
omnimodam ad libitum versabat.

Caudam satis longam traherat ad ventrem inflexam, quā in rependo ute-
batur, siquidem nunquam proreptabat, nisi illam bene affixam, & caueæ suæ
firmè inflexam teneret. Caudā in-
flexam ha-
bet.

Quod ad colores attinet, nullos alios, quos assumeret obseruare mihi licuit, Qui colo-
res in hoc
aduertantur. quam nigrescentem, cineritiam, albumq. & aliquando ex his omnibus mix-
tum, modò maculis nigris, albisq. punctatim, modò iisdem in lineas trans-
uersas non longas diductas.

Alios colores verò, viridem præcipuè, ac rubrum, quorum animal hoc capax & susceptibile affirmant non pauci nec vulgares scriptores, ego equidem diligenti adhibita observatione, videre haud unquam potui. Et indubitatum velim Domin. vestram his verbis meis fidem adhibere.

Internarum
ipsius par-
tium descri-
ptio.

De interioribus ipsius partibus, hoc quod subiungam habeo: non quidem me post animalis mortui sectionem earundem spectatorem fuisse, hæc tamen quæ sequuntur, ex *Darmstadiani* Medici, & Principis nostri veridica relatione Chirurgi vobis communicare posse. Dictus igitur *Chamaleon* paucas septimanas, postquam *Darmstadium* perlatus fuit, superuixit, an incuria hoc illorum acciderit, quorum concreditis custodiæ fuerat, an aeris potius inclementia, qui tunc temporis frigidiusculus, pluuiosus, ac ventosus erat, affirmare non ausim.

Parum san-
guinis ha-
bet.

Aperto igitur per incisionem *ventre*, nihil quasi sanguinis profluebat, ad latera *costarum* tamen, quæ costis, siue spinis piscium assimilabantur, venulae quæ minutæ conspiciendas se præbebant, quæ ubi apertæ fuerunt, sanguinis instar quidpiam stillabant.

Huic pul-
mo, hep-
ar & cor par-
ua.

Pulmo parvus fuit, cum mea tamen quoque opinione prægrandis censeretur, quod aeris plurimi attractione sola plerique hoc animal diutius absque cibo vivere posse sibi persuaserint. *Hepar* item paruum, in quo aliquid sanguinis repertum, obseruabatur. *Cor* verò minutissimum apparebat.

Intestinum
quasi omni-
no rectum.

Intestinum à gutture usque ad anum aut excrementorum exitum, vnicum, album, non admodum crassum, & circa ventris medium nonnihil curvatum conspiciebatur, & ob id longius paululum quam totus corporistractus erat. In hoc aperto, & secundum longitudinem scisso, aliquid instar materiæ excrementitiæ nigricantis ad viriditatem tendentis, absque vilo tamen foetore, reperiebatur. Vtrum fuerit excrementum ex musculis, quas præteritis mensibus comederat, & paucis illis quidem relictum, an ex humidioris aere attracto collectum, atque compactum, hoc ego alijs enucleandum relinquo. Circa ventris medium intestino, huic *ouorum piscium* simile quid adhærescebat.

Lingua in
mortuo de-
lineatio.

Lingua post mortem animalis in oris cavitate acutissima, & parua prorsus delitescerebat, cum illam tamen ego, quando muscas venabatur, longiusculam satis, & in apice specilli globulum siue caput referentem, viderim. At in promptu ratio videtur, euanescentibus nimirum vitalibus & animalibus spiritibus, post mortem plurima, quæ in vita tumescebant, collabuntur. Sub lingua porro *venula* humore quodam flauescente turgens videndam se præbebat. Vtrum veneno hæc scatuerit, non vlla absque ratione prorsus dubitandum existimo, cum non pauci *Chamaleontem* venenatum perhibeant.

Humor sub
lingua fla-
uescens la-
titat.

Sceletum hu-
ius, Saxo-
niæ Sere-
niss. Electo-
ri transmis-
sum.

Sceletum huius *Chamaleontis* postmodum, cum sceletis vnus ex duobus illis animalibus *Gazellis* vocatis (quæ simul mecum Dom. vestra Romæ vidit) ab eodem quoque magno Magistro Equitum *Melitensum Landgrauio Ludovico* donatis, imò cum altero viuo masculo nimirum, transmissa ad Sereniss. Saxoniæ *Electorem* fuerunt, qui non pauca exotica alit animalia, & sceleta diuersissima

tum adseruari iubet, *Leonum* videlicet, *Tigrium*, *Equorum*, *Camelorum*, *Sin-
marum*, aliorumq., & in hoc Musæo vestro, in quo sceleta quamplurima,
quoque prostant, nihil conceditur quin prorsus superetur.

Atque horum nunc ego breuiter recordari potui, reliqua cum vnà esse-
mus, voce etiam me explicasse memini. Quæ omnia boni velim con-
sulat, & pro ingenij sui perspicacitate, cum reliquis Academiæ vestræ
doctissimæ Lynceorum socijs, ponderet, dilucidet, amplificet. Cuius
me fauori & beneuolentiæ committo. *Darmstadij*, duodecima Decembris
1626.

Atque hæc amicus meus. Hoc mihi similiter animalculum in cauea, cui
anacula includi solent, viuum est visum, dum *Princeps* supra laudatus *Romam*
veniret, meaq. operâ in adeundo, ac venerando PAVLO V. Pont. Opt. Max.
viceretur. Longum erat, si caudam cum cætero corpore metireris; spucha-
mam vnâ, siue palmum maiorem, *Cauda* nempe medietatem, hoc
est eandem, quam reliquum corpus, longitudinem efficiebat, quam sem-
per recuruatam gerebat, & inæqualiter ac miro quodam situ pedes diuari-
cabat.

Hucusque
Franciscus
Nydermaier.
Ab hor
quoque vi-
um hanc
videt be-
stiolam.

Hoc capere semel *muscam* ego quoque ex inopinato, cum quadam animi
alacritate vidi, & risi. Cum enim forte fortuna propè illud hæc conuo-
lisset, & fraudis nescia confedisset, hoc oculi ictu celerius, sagittæ instar
linguâ, digiti indicis longitudine, eiaculatâ *muscam* arripuit, ac deuora-
uit. Veruntamen plurimi solent elabi dies, antequam simili præda fruatur,
quo tempore ex aere solo, vt sustenterur, credibile par est.

Quomodo
chamaleon
muscam ca-
piat.

Narrabat idem, *Franciscus Nydermaier*, (*chamaleonem* hunc nunquam bi-
bile, nec vocem vllam edidisse. Et cum inquit, nunquâ bibat, rarissimè edat,
mirū videri tamen debet, in cauea illa excrementa semper aliqua reperiri, par-
ua, magnitudine grani canabini, nigricantis ac viridantis coloris, ab aluo sub-
inde egesta.

Nunquâ bi-
bile, rarissi-
mè edat, &
excrementa
tamen alui
emittit.

Motum quoque tardissimum perficit, vt longiusculo etiam temporis tractu,
vix spatium octo pedum ambulando emetiatur. Quare cum è suo semel effu-
gisset clauitello, & per fenestras egressum, lacertarum more, per muros repa-
ret, & ascenderet, facillimè cohiberi, & capi manibus, tunc potuit. Hoc quo-
que idem *Nydermaier* referebat, quòd cum (*chamaleon* hic aliquando pilum cū
musca fermè deglutiuisset, in ipsaq. deglutitione tantum pateretur, vt sal-
tem non suffocaretur; se aperto bestiolarum ore, digitum interuisse, pilumq.
extraxisse: os autem tam amplum se reperisse, vt primorem pollicis articu-
lum capere facillè potuerit. Attestari hoc ego & ipsam valeo, colores ipsi di-
co *chamaleonti* eisdem fuisse, qui supra memorati fuerunt. Vbi enim pel-
liculæ albæ insedit albicantem, vbi panno nigro impositus fuit, nigricantem
assumpsit colorem, minimè autem rubrum, aut viridem, licet hi ipsi suppo-
nerentur.

Tardissimè
edit motu.

In quos co-
lores se
vertat.

Inter iuniores rerum naturalium obseruatores reperio diligentissimū fuisse
Bellonius, qui exactam etiam huius nobis tam externam, quàm internam
anatomem reliquit, veluti totidem ipsius concepta verba ex Gesnerianis Com-

Bellonius
anatomem
huius lectis

mentarijs, si opus foret, huc transportare possem, mihi enim ad manus nunc non est *Bellonius*.

Ex huius
descriptione
ne quis dis-
cere valea-
mus.

Quod autem nostrae descriptioni deesse videtur, hoc mihi sedulo annotare placuit. Quod duplicem nempe *Bellonius* describat (*Chamaeleontem*, sed neutrum, cum neutro nostrorum, hoc est, neque cum *Mexicano*, neque cum eo, quem huc allatum vidimus, congruentem. *Arabicus* enim *Bellonij* *Chamaeleon* pullus est, vix *viridem* excedens *lacertam*, colore albicante, subfulvis ac rubentibus maculis distinctus. *Aegyptius* verò, duplo maior, colore inter viridem & indicum ambiguo, quem ex luteo in fulvum variè commutare solet.

Variarum
partium eius-
dem descri-
ptio.

Quae sequuntur, cum nostris quae conveniunt, quae discrepant. *Oculus* hoc proprium nimirum esse inditum, ut unum sursum, alterum deorsum flectere, & res diverso collocatas situ, intueri possit. *Famem* ait, ab ipso octomensibus, aut integro etiam anno tolerari posse. *Nam cum pulmonibus magnis per ventris latera exporrectis sit*, inquit, *ventum intro magno impetu attrahit, etque intumescit*.

Præter foramina *narium*, etiam ad auditum sua adesse ait. Et *maxillas* dicit dentibus serratis præditas. *Linguam* esse longam sesquipalmum. *Palmum* autem, hic minorem intelligit, qui quatuor est transversorum digitorum. *Hanc*, inquit, à longè in insecta, muscas scilicet, scarabæos, lecustas, formicas, idculatur, & mucore suo, quem in extremo lingua spongiosum habet, arripit, & in os deducit. In pedibus naturam luisse memorat (quod *Aristoteles* quoque novit,) cum in anterioribus sint terni digiti intra, & bini extra, contrario in posterioribus se res habeat. Duodecim insuper ait, *ova* excludere lacertarum more. *Hepatis lobos* duos esse, & *cor* muris domestici magnitudine.

De sanguine nihil addidit, qui ubi reperiatur in hac bestiola, supra memoravimus. An verò *Splene* careat, quod *Plinius* voluit, haud scio. *Aristoteles* hoc sensisse vitus est, cum inquit. *Lienem conspicuum nusquam continet*. Nec noster dissector de hoc quicquam meminit. Nec *Plinius* aut *Aristoteles* de *Intestino* aliquid latius consignavit memoriæ.

De pulmo-
nibus res
cōtrouersa
est.

De pulmonibus res mira prorsus est, cum noster *Anatomicus* dicat pusillos in hoc *chamaeonte* fuisse. *Bellonius* verò magnos eosdem descripserit, per ventris latera exporrectos, qui in causa sint, ut fames diutius ab hac bestiola feratur. Quasi hi aere repleantur, & hic alimenti postea vicem eidem præbeat. *Aristoteles* nullam pulmonum mentionem fecit. *Plinius* tamen lib. 11. cap. 37. *Chamaeleonti*, inquit, *pulmo portione maximus est, & nihil aliud iuvat*. Et ob id nisi fallor, lib. 8. cap. 33. dixit. *Ipsæ (chamaeleo) celsus hians semper ore solus animalium nec cibo nec potu alitur, nec alio quàm aeris alimento*.

Plurimi
scriptores
maximum
ipsi pulmo-
nem tribu-
unt.

Solinus hunc ipsissimum iisdem ferme verbis cap. 43. expressit. *Hiatum enim æternus ait, ac sine ullius usus ministerio, quippe qui, cum neque cibum capiat, neque potu alatur, neque alimento, quàm haustu aeris vivat*. Sed longè ante *Solinum*, & *Plinium*, ipsi pulmonem maximum & aere humidum *Theophrastus* concessit, ut videre est apud *Plutarchum* lib. de animantium comparatione. *Veni se (chamaeleon, ait Plutarchus) non quò quicquam servat, vel tegat se se* (sicut facit *Polyptus* piscis)

Solinus &
*Theophras-
tus* quoque
pulmonem
magnum in
*chamaeleon-
te* agnos-
cunt.

piscis) verum metu, nullaq. alia de causa variat, natura trepidus ac timidus. Consequitur etiam venti vis, ut est author Theophrastus. Corpus enim huius animalis penè uniuersum est vento (vel ut alij legunt pulmone) repletum. Et ob id Ouidius 15. Metamorphos. cecinit.

Id quoque quod ventis animal nutritur, & aurâ,
Protinus assimilât, tetigit quoscunque colores.

Scaliger præterea in exercitationibus suis aduersus Cardanum, hæc habet: *Quod aer Chamaleonti pro cibo sit aliquandiu, ex eo patet: quòd & annum integrum aiunt inediâ tolerare: & ubi excipit hiatu auram, & occlusit malas, turget ei venter.* Quod si venter turget, non exiguo, sed maximo constare pulmone hunc par est, eoq. per ipsum ventrem descendente, qua enim alia quæso ratione adeò ipse intumesceret?

Hic ego in biuio hæreo, & quò me vertam nescio, An sprete veterum authoritate, anatomico nostro assentiar? qui autopsiâ minimum in Chamaleonte pulmonem se inuenisse affirmat. An potius hallucinatum hunc esse dicam, Pliniam autem Solino & Bellonio subscribam? Vtrumuis statuam, vix culpâ vacare videar. Venit nunc in mentem mihi, ne (si modò venter attracto aere in hac bestiola turgidulus sit) similis hic sit pulmonum constitutio, quam præter omnem rerum seriem in testudine inueni. Habet enim cum testudine nescio quid conformitatis Chamaleon. Vtrumque animal est quadrupes ouiparum. Et ut Aristoteles ait, vivit Chamaleon dissectus aliquandiu, ut testudo, & ut hæc similiter tardè incedit. Addo ego, quòd vtrumque egregiè famere potest animal.

Subiungam igitur vel in curiosi naturæ perscrutatoris gratiam, quæ mihi non vna tantum vice in testudinis anatome obseruare, cum quodam animi stupore, licuit.

Cum ante septem annos insignis magnitudinis mihi testudinem marinam ex Neptuno oppido maritimo submisisset Illustriss. Virginus Casarinus Lynceus, quem aliqui Pico illi Mirandulano æqualem, multi etiam superiorè agnouerunt, vtiplum de internarum partium ordine postmodum, (qui nostræ Academiæ Lynceus mos est, mutuis se se iuuare studijs) edocerem, perscripsi ad ipsum ea, quæ omnia sibi visa fuisse paradoxa respondebat. Quare Romam redijt, & aliam huc paulò minorem testudinem perferri ex mari curauit, voluitq. ipse in ædibus meis anatomæ huic præsto esse, eamq. manibus proprijs, Democritum magnum imitans philosophum, adiuuare. Veruntamen ex ea huc transferre solimmodo illa placet, quæ respirationis organa attingunt. Ut ipsum itaque certiore redderem, quod promiseram, *pulmones non in thorace hic, sed in ventre inferiore sub ipso sitos esse diaphragmate*, rem totam hac ratione demonstraui. Curavi asperam arteriam, aliqua ex parte detruncari, ac tubulo ex arundine immisso, eandem insufflari. Statim ambos pulmones in ventre imo conspicuos habuimus, ad extremum eiusdem, ubi intestini recti exitus habetur, pertinentes, & versus thoracem surgentes, in latitudine valde crescentes, rubicundiss., ac plane coloris elegantissimi.

Hoc ita esse, Casarinus suismet digitis explorauit, comprimendo pulmones à parte inferiore ad originem ipsorum, quæ sub ipso est septo transuerso. Tota autem

Videtur hoc ipsum Scaliger idcirco.

Dubitat utri opinio ni sit adhaerendum.

Dubitat ne eadē sit chamaleontis & testudinis pulmonū constitutio.

Testudinis anatome, quod ad organa præcipua pertinet.

Hanc Virgin. Casarinus Lynceus cum auctore exercuit.

Pulmones in hac testudine fuerunt in ventre imo.

Quomodo
suis pul-
monum in
testudine
hac se ha-
buerit.

autem ita se res habet. Descendit à *larynge* in thoracem *aspera arteria*, quæ in eadem pectoris capacitate quoque bifurcatur, & ubi ambo hi rami Diaphragma pertoderunt, sub hoc in pulmones ingrediuntur. Hi sua substantia sunt subtilissimi, ita ut inflati vesicæ quædam rubræ esse appareant, sed verè tamen pulmonum substantiam obtinent, & parte illa, qua dorsum respiciunt, firmiter adhærent, ita tamen, ut digitis, non cultro auferri, & à dorso libera-ri valeant.

Quid in
thorace re-
positū fue-
rit.

In medio ventris verò, siue thoracis cavitate, cor nobis conspicuum fuit, suū intra capsulam siue pericardium conclusum, quo discisso, aqua effluxit, & cor erupit, hocq. ad corporis totius comparisonem perexiguum. Aderant verò ad cordis latera, duo corpuscula tam magna, ut ambo coniuncta cordis molem longè excederent, quæq. prima statim fronte, imponere alicui potuissent, ut pulmones crederentur, nisi hoc vnicum obstitisset, quod intra capsulam cordis hæc scilicet reposita fuerant. Erant autem hæc corpuscula cordis *auricula*, quæ veluti duæ vesicæ, non corpora planè solida comparebant, sanguine ambæ prætumidæ. In utramque derivabatur *vena*, una ex dextro hepatis lobo in dextram, ex sinistro in sinistram altera. Ambæ postea auriculæ inuicem communicant, & sanguinem in dextrum cordis sinum re-fundunt.

Cordis au-
ricularum
eiusdem &
venericulo-
rum descriptio.

E dextro autem ventriculo manifestus fuit in sinistrum aditus, sine ullo intermedio pariete, ubi verò sinister incipit, crassior tantummodo quædam ac nervosior substantia, & formâ foraminis manifestam se præbuit. In sinistro hoc sinu duo erant vasa arteriosæ substantiæ, quæ ubi paululum ex cordis ventriculo sunt egressa, in alia duo diuidebantur, quod autem portò abirent, penetrare satis haud potui. Reperi interim, in hoc specu diuersa illa ostiola semilunaria nempe, & tricuspitem referentia. Mirum etiam fuit, quantum in aquatico hoc animali sanguinis nigricantis inquam, ac crassi venosi, tenuis itidem, & rubicundi valde & arteriosi contineretur.

Pulmones
cum corde
hic nullam
videtur ha-
bere com-
munionem.

Sed quid me cēses de *pulmonibus* dicarū? Hi verò non in *thorace* (ut sole clariùs patuit) sed in ipso ventre collocati sunt inferiore, hac saltē in maritima testudine. Quomodo enim hi aerē cordi subministrabūt, si ipsi cor minime amplexantur, nec etiam cum venis atque arterijs cordis per *asperas arteriolas* communionem ullam sortiuntur? Cor enim in medio ventre reclusum, & per diaphragma à pulmonibus, sub hoc latentibus seclusum existit.

Insigne ar-
gumentum
aerem ex
pulmone in
cor non
ferri.

Quin & hoc cōsideratione dignissimum autumo, quod non solum pulmo-nibus & corde intra animal suo in situ remanentibus, cor nullo modo elatum motumve fuerit inflatis pulmonibus, verum hi etiam euulsi, & extra animal inflati, aerem probè tamen receperint, nec illi vllā in partem exitum permis-erint. Id quod vel idiotæ cuilibet argumento esse potuit, quam minima cordis cum *pulmonibus* in *testudine* esset, per vasa pneumatica, aerem ex his in illud de-ferendi ut creditur, consensus atque connexio.

Authoris
speculatio,
cur in ven-
tre imo sine
testudini
pulmones.

Atque hoc ego philosophica medicaq. trutinā dignissimū arbitror, & illis præcipue, qui *respirationis usum* anxie magis enucleatiusq. perscrutari molitur. Ego iūc *Virginio Cesarino* nostro mentē ita meā explicavi, & valde ipsi sententiæ
arritus.

verisimiliter. Videri nimirum mihi, cū *testudo* hæc sit animal aquaticum, propter domū, quam inhabitat terrestrem, & grauissimum, sibi periculum esse, ne in profundo maris semper stabuletur, nec diu in luminis auras emergat, ubi ad tempus quoddam cōmoretur: huic à natura pulmones fuisse concessos adeo grandes, aerisq. ita capaces, ut thorax ijs capiendis haudquaquam sufficere potuerit. Debuisse ergo in ventre poni eos inferiori, & semel inflatos, animal in aqua superficie sustinere. Non aliter atque pueri, dum natare addiscunt, vesicas aere plenas, vel cucurbitas exiccatas axillis supponunt, ne profundentur. Ne quis autem existimet, pulmones hos esse meras vesicas quasdam, sciat velim, pulmonum verorum, tenuiorem tamen, substantiam obtinere, & asperis arterijs simillimis, quæ in nobis sunt, præditos existere. Neque tales vesicas esse, quales in *Barbis* alijsve piscibus aere semper tumefactæ reperiuntur.

Verumenimvero dum ita mecum ipse philosophari soleo, & *Casario* nostro mihiq. placeo, hæc interim quoque subit sententia mentem: Debere igitur in terrestri testudine contrario modo pulmonem in thorace, & non sub thorace collocatum esse, quod terrestris testudo videlicet amphibia non sit, aquam non petat, & si in eandem ponatur, exitum citò quærat, maritimam quoque ad tempus solummodo aliquod liberiore aere fruatur, & tunc præsertim, quando somnum fereno celo, & splendente sole captare desiderat. Tunc enim suauiter dormiens, diu in maris superficie fluitat haud dubiè pulmonū foliis aere distentis subleuata. Hoc se vidisse non modò mihi affirmavit *Alexander Rind ninus* Nobilis Romanus, elegantioribus literis, & prudentiæ vir præstans, & ob botanicū studium mei amantissimus; sed & in eadem quævehebatur naui, talem, & maximam quidem testudinem à nautis captam, ac dormientem ita in nauem depositam fuisse, vni pedum iniectis vinculis, ne elabi posset, quæ ubi è sopore emerit, seq. illigatam sensit, vi maxima, & ingenti strepitu aduersus nautas pugnavit, manus tamen vel pedes dicam potius, captori suo post coacta dedit. Similem ferè piscationem testudinum narrat *Plin.* lib. 9. cap. 10.

Ut itaque huic me dubitationi eximerè, *terrestrem testudinem* aquæ immergi, quam ubi multum reluctantem, excitamq. quarentem animaduertentem, id facile ob pulmones in thorace sitos coniectare capi. Quare & hanc incidi, pulmones tamen non aliter atque in maritima est dictum, sub diaphragmate ad pedes usque posteriores descendere, per insufflationem tumefactos vidi. Sunt hi ex substantia rarissima, ac meris quodammodo vesiculis, & pellitula subtilissima compositi.

Jam itaque philosophandum foret, quem usum hi in terrestri hac testudine obineant. Hoc sanè persuasissimum cuius elto, nullam horum cum corde connexionem existere. Exciso enim corde, adhuc per tubulos tamen pulmones ipsi retento in se aere, nec per spiracula siue aperta, siue cæca erumpente, optimè insurgebant. Et prius inflatis pulmonibus, corde præsentem, hoc miramentum quidem attollebatur. Habebat autem cor systolem suam, atque diastolen, absque ullo pulmonum motu, hi enim depressi remanebant, nec infla-

Alia dubitatio de pulmonibus in terrestri testudine.

Testudo marina dormiens & in mari innotans capta.

In terrestri testudine, quod mirum, idem pulmonum situs.

Pulmones cum corde nullam habuerunt connexionem.

Sanguis &
cor in hac
testudine
vixit lunc
actu frigi-
do.

Hæc sine
capite &
corde, &
hoc sine
animali vi-
xit.

An Arist.
hunc pul-
monem suum
nouerit?

Aristoteles
& Plinius
in describe-
do hoc pul-
monem dif-
crepant &
conueniunt.

Arist. putat
q. pulmon-
ibus aerē in
cor trāsire.

inflabantur ab illa aeris attractione, quod fieri potuisset tamen ab animali ad-
huc viuente, licet capite truncato, quod ego subito antequam aperiri curare,
abscindi iusseram. Hoc autem huius maximè gratiā tentaueram, ut sangui-
nem tam arteriosum, quàm venosum probarem, calidus ne actu, an frigidus in
viuo animali hoc existeret. Quem volā manus exceptum, frigidum reperi,
non quidem ut est glacies, sed ut aqua erat fontium illius temporis, sub men-
se nempe Augusto. Viuit itaque hoc animal actu & tactu cum sanguine fri-
gido. Imò & cor ipsum eodem modo actu erat frigidum, quod similiter exi-
mi iussi. Vitales autem hæc testudo actiones habuit horæ spatio absque cor-
de (quod etiam Aristoteles nouit) sed & absque capite, nam pedes mouit ad
tactum nostrum, & sine eodem quoque retraxit. Tamdiu similiter cor iam
exemptum & mentæ impositum, vibrante suo motu vixit. Sed iterum parer-
ga hæc esse exclamabis, quæ tamen Medicinæ studiosis non ingrata fore augu-
ror. Reliqua de testudine marinā non addo, quæ iustæ etiam magnitudinis
libellum efficere possent.

Adduci non possum, ut credam hunc pulmonum situm, oculatissimi *Aristo-
telis* industriam effugisse, in animali tam noto præsertim, & ipsi vbis obui-
licet hunc non expresserit. Lib. enim 3. de part. anim. cap. 6. hæc habet. *Que
ouipara sunt maiorem & copia refertum sanguinis habent pulmonem, propter calo-
rem sua natura. Quæ contra ouipara sunt, exiguum & siccum, sed aptum ampliari
& extumescere, cum inflatur; qualis eorum est, quæ ex terrestribus, quæ ad pedes ouipara
sunt, ut lacerorum, & testudinum, & ceterorum generis eiusdem. Nisi quis ex hoc
eodem capite Aristotelem hoc ipsum insinuasle autumat, cum ait, ad cordis pal-
pitationem nihil pulmones conferre, cum quia in homine spes rei futuræ ean-
dem ciere queat, tum quia in pluribus animalibus (& hic intelligere testudinem
potuit) cor laxo intervallo à pulmone distat, situmq. superius tenuit.*

Attamen propiùs ad nos accessit *Plinius*, qui hunc *Aristotelis* locum dubio
procul vidit, & ut plurima alia quoque, in sua commentaria retulit. Nouisse
videtur pulmones in testudine sub diaphragmate totoq. sub tegmine compre-
hendi. Lib. enim 11. cap. 37. hæc habet verba. *Sub corde pulmo est, spirandi-
officina, attrahens, ac reddens animam, idcirco spongiosus, ac fistulis inanibus canus.
Pauci eum (ut dictum est) habent aquatilia, ac cetera oua parientia exiguum, spumo-
sum, nec sanguineum, ideo non sitiunt. Eadem est causa, quare sub aqua diu tæna ac
phoca vrinentur. Testudo quoque quamuis prægrandem, & sub toto tegumento habeat,
sine sanguine tamen habet.* Videntur eadem & diuersa dicere *Aristoteles*, & *Pli-
nius*. Hic magnum in testudine, ille paruum agnoscit pulmonem. *Aristoteles*
tamen, ex paruo magnum fieri ubi inflatur (quod verissimum est) non diffre-
tur modò, sed pro confesso quoque ponit. Vterque non multo sanguine
turgere, quin eum exanguem quasi statuit, quod ipsum quoque experientia
attestatur.

Haftenus rectè *Aristoteles*. At quod mox sequitur, naturæ minimè respon-
det. Lib. 1. enim cap. 16. Hist. anim. *Cor etiam*, ait, *arteriæ* (asperam semper
intelligit, nam quam nos dicimus nunc arteriam simpliciter, ille venam aortā
appellat ibidem) *obesis, cartilagineis, fibrosisq. vinculis; & qua annectitur canibus*
iii.

est. Spiritus dum arteria inflatur, an subeat cor? minus in nonnullis constat, scilicet minutis. At in grandioribus animalium, spiritum cor subire ipsum apertum est.

Atqui marinæ testudines, in quibus nos probauimus minimè aerem è pulmonibus cor subire, non minuta sunt animalcula, cum Plinius dicat, in mari Indico tantæ magnitudinis reperiri, ut superficies earum singula, casas integant habitabiles, atque inter insulas rubri maris his cymbis nauigent. Nicolaus Trigautius quoque, qui primus è Iesuitis ex Sinarum Regno Romam redijt, aliosq. socios (inter quos Ioannes Terrentius meus fuit) eodem, ad prædicandum Christi Evangelium traduxit, hic inquam, cum aliquoties domi meæ esset, certo mihi asseueravit, in mari illius Regni testudines vidisse se, tantæ magnitudinis, quantæ est cubiculum meum, quod passus est longum decem, latum septem. Licet autem hic Theodorus Gaza ex suo potius addiderit, scilicet in minutis, cum textus Græcus Aristotelis, hæc non habeat, nihil tamen impedit, quin hoc Aristoteles voluerit, cum dicat statim, in grandioribus animalibus spiritum ab arteria inflata in cor subire. Scaliger hunc locum explicans, hoc Aristotelis, atque adeo totius scholæ medicæ dogma ratissimum habet. Necessariò in cor dimittitur aer, ait. Quid enim ageret in arteria nisi prorsum subiret? Porro altera ratio est. Non eget arteria aere ad refrigerandum, exanguis est. Frigida est sua natura. Cor calidum. Igitur eget inspiratione. Item expiratione ut exoneret se fumis.

Sed hoc Aristoteli statuisse nõ satis est, vias quoque cap. 17. & meatus docet, quibus aer in pulmonibus contentus, ad cor corruetur. Et quoniam limpidiore hic Scaliger oratione mihi vltus videtur, quàm Gaza, eius potius latina verba adducam, quæ sic habent. Meatus autem qui à corde in pulmonem ferunt, ij eundem seinduntur modo, quo arteria: & arteria fistulas totum per pulmonem assequuntur. Sunt autem in parte cordis superiori. Neque verò vnus communis est, sed inter se coaptati recipiunt spiritum, quem ad cor transmittunt. Alter enim in dextrum finem: alter in sinistrum meatum. Horum nisi fallor, verborum hic est sensus. Non communem vnum meatum esse, qui aerem ex omnibus arteriæ fistulis recipiat, sed anastomosin fieri meatum, ex corde prodeuntium in pulmonem, & cum minimis fistulis arteriæ coalescentium, hinc introire, aerem, exire fuligines. Verum hunc textum declarans Augustin. Niphus ita concludit. Animaduerte tamen hæc, quæ dixit de meatibus, & de colligantia meatum, esse obscura, nisi per dissectiones, quæ visu constant, innotescant. Rectè pro-
fectò, præterquam enim, quòd Arist. hic vult aerem ad dextrum quoque cor-
dis ventriculum deferri, nulli vsui ibidem futurum: sectiones, mihi credas,
nihil quàm minus obscurum hoc axioma dilucidabunt. Quam enim anasto-
mosin non detegit, per tubulos intrusus flatus in vasis minutissimus, eandem
minimè scias, per diligentissimam etiam sectionem manifestatum iri. Sic
equidem mihi sapius, hoc solo insufflationis medio visa fuit venularum & ar-
teriolarum, in plexu choroide intra cerebri ventriculos existente, subtilissima-
rum symphisis, quam frustra quamuis faberrima dissectione indagare quis
posuisset.

Nec moveat quemquam communis obiectio in mortuo corpore omnia col-
labi & occludi oscula, ideòq. aerem penetrare haud posse. Fallum id esse ip-
siusmet

Reclamat
experientia
in marina
testudine.

Nicolaus
Trigautius
Iesuita, pri-
mus, ex re-
gno Chinæ
Romam
venit.

Hic ingen-
tes ibidè te-
studines vi-
dit.

Scaliger cõ-
firmat aerẽ
inspiratum
ad corde
ferri.

Arist. etiã
huius tran-
situs vias
reperit.

Nunquã va-
sorum mi-
nutorũ cõ-
nexionem
sectio dete-
get, quam
insufflatio
non pate-
fecit.

fusinet pulmonis per tubulum inflati extrema tumefactio ostendit, & venularum arteriolarumq. in cerebro minutissimarum relesatio.

Natura in
alio dog-
mate Ari-
stoteli est
contraria.

Doctiss. Rō
deletius
pulmones
in testudi-
ne male
observavit

Sed hic Ari-
stotelem
quam natu-
ram sequi
maluit.

Sed eadem
reprehē-
sione qua
Aristotele
maclat di-
gnus vide-
tur.

Relicta te-
studine cha-
maleontē
prosequi-
mur.

Agitur de
longa ab
omni ali-
mento ab-
stinencia.

Necdum hic quiescit natura, quæ in alio quoque *Aristoteli* filio suo reclamare dogmate. Hic enim hoc ipso & capite & lib. 7. supra *septum transversum* sua pulmonibus subsellia assignavit. *Sub pulmone septum*, ait, *transversum pectoris est, quæ præcordia & cinctum appellant* &c. Nos tamen in testudine tam terrestri, quam marina, contrarium demonstravimus. Miror mehercle, exercitatissimi in piscium anatome *Rondeletij* manum hæc non observasse, vel saltem tacuisse ipsum, quin lapsu maiore ruisse. Hic enim lib. 16. de piscibus cap. 3. sic habet. *Pulmones in testudine maiores sunt, & multò densiores, quam in terrenis animalibus, ne ut opinor aquæ maior copia, una cum alimentis hausta in tenues meatus se penitus insinuans, reijci tota non posset per foramina illa, quæ narium loco in superiore rostro habet, quibus aquam reijcit non aliter quam delphini per fistulam.* Miror magis hoc ipsum ab *Aristotele*, quem *Rondeletius* ceu communem præceptorem neglectâ autopsiâ secutus est, statutum fuisse. Cum etenim *Arist.* lib. 3. cap. 7. & 8. de partibus animal. decrevisset quadrupedibus ouiparis omnibus fungosum esse pulmonem, & ob id vesicam illis deesse, excepit tamen ab hac regula testudinem marinam. *Vesica enim omnia carere, ait insecta, pisces, penna, squama & cortice intacta, tum propter humoris assumpti exiguitatem, tum quia quantum excrementi contrahitur in ea ipsa absumatur, excepta testudine inter corticata, in hac enim tantummodo natura castrata est.* (cuius rei causa est, quod marina testudines pulmonem habent carnosum, sanguineum & similem bubulo, terrestres autem proportionem maiorem, superficies etiam quia obtenta præduraq. modo silicis est, facit ne humor diffilari, evaporariq. possit per carnem laxiorem.

Possem hic eadem ego *Rondeletium* excipere compellatione, quæ in *Aristotelem* inuehitur, quod hic splenem admodum exiguum in testudine lutaria videre potuerit. Renes autem & vesicam videre non potuerit, quæ lutariæ inesse negavit. Quare inquit *Rondeletius*, cum maiorem *et avicenna*, quam cuiusdam hominis auctoritati fidem adhibeam, affirmo testudinem lutariam & vesicam manifestam ac magnam & renes carnosos habere prope testes. Quod si bene igitur *Rondeletius* oculis suis in terrestri, marina, & haud dubiè lutaria testudinibus usus fuisset, in his pulmonem non densum & bubulinum, sed flaccidum, ac tenui substantiâ præditum reperisset.

Reuertamur modò ad *Chamaleontem*, de cuius diuturna ab omni alimento abstinentia, & longissimo hominum quorundam ieiunio, ex iunioribus medicis, ac philosophis variè varij philosophari sunt. Quorum omnium opiniones, cum in cumulū vnum congeslerit, & perspicacissimi ingenij sui acumine examinaverit atque explanaverit *Fortunius Licetus*, doctissimis quatuor libris *De his quæ diu vivunt sine alimento*: eò lectorem meum ablego, qui si plura scire aueat, *Paulum Zachiam* consulat censeo Medicum Romanum in lib. tertio *Questionum suarum Medico-legalium*, quem propediem prælo committet, cum in prioribus duobus, egregium ingenij sui specimen exhibens, utilissimam tam Iurisconsultis, quam Medicis operam navaverit. Equidem non plurimarum solummodo bestiarum, *Testudinum* inquam, *Glirium*, *Vrsorum*, *Hirundinum*, & s.

& Insectorum plerorumq. ad multos etiam menses nutrimenti carentia, iam scriptis & experientia certa est: sed miram & insolentem eandem quoque in hominibus quibusdam, tam nostris, quam aurore nostrorum temporibus, animaduersam fuisse fidelissimorum monumenta historicorum nos docere possunt.

Hippocrates noster lib. de carnibus seu principiis probare volens hominis vitam septem dierum numero circumscribi: Quod tot diebus genitura eius ad uterum perueniens omnia acquirat quaecunque ex corpore ipsi accedere par sit. Id ex hoc quoque fonte deducit. Quod plerique quidem ex his qui septem diebus nil edere aut bibere volunt, in his moriuntur. Quod si qui eos superauerint, nihilominus tamen moriuntur. Nonnulli etiam ne per inedia[m] e vita discederent, sed ut comederent, & biberent persuasi sunt: verum venter non amplius admittit. Ieiunum enim intestinum in his diebus cohaerescit, quibus etiam illi moriuntur.

Quare mirari subit tam crudeles olim quosdam medicos extitisse, quorum Gal. 8. Methodi cap. 6. meminit, qui Diatritariorum sectam introduxerunt, quod non nisi tertio exacto die aegris suis cibos primum exhiberent. Et Cornelius Celsus inter priscos illos fuisse memorat, qui quinque etiam & sex dies ab omni alimento abstinere aegrotis suis imperitabant. Longè mitiores & indulgentiores sunt hodie Medici, nostri praecipue Romani. Quamuis Neapolitani hos ipsos ceu parcos adhuc calumnientur. Quare cum ante plures iam annos Neapolim urbem pulcherrimam visum iuissem, & a primario quodam eiusdem Medico (claruit autem ea praestantissimis semper & opulentissimis Medicis) libellus dono mihi oblatus fuisset, de modo cibandi aegros in urbe Neapolitana, hoc mihi is circumstantibus nonnullis iunioribus Medicis improperauit. Velim hunc legas libellum, discasq. ait, qua ratione aegri sint cibandi, cum vos Romani Medici stricta ac tenui nimis diæta maiorem aegrotantium vestrorum partem perdat. Tortam, tortam, hoc est ex carnibus contusis succum ipsis praebere oportet, & liberaliter magis egregieq. nutrire. Ego longiori non esse locum disputationi concessum aduertens, cum eidem, ceteri ridentes omnes applauderent. Bene mones, inquam, mi Domine, & magnam tibi gratiam, quin forsitan statuam quoque ex auro Philippeo Neapolitani tui, pro tam salutifero ipsis documento relicto debebunt. Semel profecto saltem, dum aura hac fruimini vitali, vobis sufficienter & bene est comedendum. Id quod integrum dum sanitate estis, haud facitis, cum vix alio tunc cibo, quam brassica, (vos brucoli vocatis) victitetis. Aequissimum igitur est, aegrotis vestris opimiori magis cibo prospicere. Atque ita reciproco risu rixæ nostræ, quæ nullæ erant, solutæ fuerunt. Veruntamen posse & mori & mortem euadere, qui septem dierum spatio inedia[m] etiam in morbis periculosissimis tolerarunt, ego ipse testimonio suffragari possum. Ante annos viginti tres, ad Nosocomium nostrum S. Spiritus in Vrbe perlatus fuit, qui mania percitus, per nem & ambos sibi testiculos ad vnguem absciderat, & cum ad ripam Tiberis habitaret, in idem flumen & hæc & cultrum proiecerat. Qui cum non solum in suametipsum carnem iniurius fuisset, sed in Deum quoque ac Diuos eius, contumelias iaceret: reprehendit ipsum acriter, qui illius loci Prior dicitur, & num Symboli no-

Hipp. Sep. e dieru inedia[m] in homine mortalē censet.

Crudeles veteres quidam Medici qui egris triu & sex dieru inedia[m] praescribunt.

Hodie sunt liberaliores Romani praeteritum.

Hos Neapolitani adhuc pro parcis proclamant.

Author descendit Romanos incose aduersus Neapolitanos.

Moriuntur & vivere non possunt qui septem dierum ieiunium tulerunt.

Mirabilis casus eius qui pudenda sibi abiecit, & decem diebus ab omni alimēto abstinent.

stri *Apostolici* articulos veraciter crederet, obtestabatur. Credo, inquit ille
hæc omnia, *Et credo di più, che chi non fa, come ho fatto io, che non va in Paradiso.*
Hoc est, & hoc amplius credo, quod nisi quis meo exemplo ita seipsum caltra-
uerit, regnum coelorum ingredi non valeat. Cui ego, atqui tu paucos certe ita
socios habebis.

Hic decem integris exactis diebus, nec cibum, nec potum vllum assumpsit.

Dene illum noctes, totidem redeuntia Solis

Lumina, viderunt inopem, potusq. cibiq.

Hic inedia
spontanea
se occidere
voluit.

Decem dies
absque om-
ni cibo vi-
xit.

Quin etiam ubi per vim ipsi aliquid ingereretur, aut in faciem præbentium
expuebat, aut de industria prouocato sibi vomitu id eructabat. Redierat enim,
per ingentem illam sanguinis arteriosi & venosi profusionem, ad mentem sa-
niores, & se ipsum, turpitudine facti, & verecundiâ ductus, inedia interficere
cupiebat. Vndecima demum die persuasi ipsi, ut vitellos quorum duos as-
sumeret, quod factum, & post hos eadem die, binos alios capiebat. Sequenti-
bus porro diebus paulatim cibari & pauxillum vini sorbere perrexit. Deci-
masextima verò die non ex vulnere, quod amano perlanatum fuit, sed ex ob-
stinata illa inedia obiit.

Femina
quædam a-
grota va-
decim die-
bus nihil
potus aut
cibi sumens
conuulsa
tamen.

E regione eiusdem Nosocomij feminam quandam mea sub cura habui, pau-
perculam ac vetulam, miris vexatam symptomatibus, nunc epilepsia, modò
cataphora, iam lethargo, mox singultibus, & ventriculi succussionibus, hor-
rendisq. motibus agitaram; ita ut vndecim dierum spatio non nisi vnicum qui
vitellum sorbuerit. Quæ cum sit ingenti vexaretur, & aquam avidissime pe-
teret, ori quoque admoeretur, hanc tamen ob conuulsivos stomachi motus, ac
gula læsionem transglutire haud potuit. Dixisses illam *Tantali* penam affectam,
quarebat enim aquas in aquis. Siquidem is ut *Ouidius* ait,

Semper eget liquidis semper abundat aquis.

Quarto, & hi *Ouidiani* versiculi misereculæ illi feminæ quadrare poterant.

Oraq. vana mouet, dentemq. in dente fatigat,

Exercetq. cibo delusum guttur inani.

Euasit tamen Dei gratiâ, ex periculosissimis illis accidentibus omnibus, &
continuo vndecim dierum ieiunio, quam biennio post, pleuritide laborantem
feliciter denuo curavi.

Licet res
ceteris histo-
riis illorū
qui ad plu-
res mentes
& annos
absque ali-
mento vi-
xerunt.

Memorabi-
lis historia
Nicolai Hel-
uetij etiam
ob sanctos
vitæ mores
conspicui.

Verum non his similia modò plurima, sed vnus, duorum, quinque & sex-
decim mensium abstinentiam, quin ad annos quoque duos productam, ad tres
& quatuor similiter protensam, ad duodecim durantem, & ultra duodecim
demum protractam, reperies apud eundem *Licetum*, & cum quodam animi
stupore lectitabis. Memorandum hoc factum est, quod *Nicolaus Heluetius*
(hunc *Bruder claus* vocant iidem *Heluetij*, & ob vitæ transactæ sanctimoniam
in veneratione habent) post susceptos ex coniuge quinque liberos, cum haud longè post
ab oppido solitariam vitam ageret, peractò decimoquinto anno sine vlllo cibo potuq. de-
cesserit. Ut apud *Eborensen* legimus. Hunc ut Beatorum catalogo adscribatur,
Episcopus Constantiensis, in cuius Diocesi is vixit, iam *Roma* adnuitur, productus
quæ in vita, & post mortem edidit, miraculis.

Neque hic consarcinare placet, singulorum opinantium, & tam portento-

se inediae causas & argumenta dicentium seriem, neque sub incudem reuocare, quas de hac re disquisitiones idem *Licetus* exquisitissimè examinat. An animalia videlicet & homines illi interea, dum alimentis abstinent, inspirantur aere? an exhalatione magis per aerem sparsa? vel pituita intra corpus ante congesta? aut succo melancholico potius in nutrimentum postea cedente? an pinguedinis colliquamento? an sanguine menstruo benigno tantisper in homine latitante? an sit diuinæ virtutis & Dei opus, tam longa inedia? an ad Angelos, Cacodæmones aut astra rectius referenda? num sympathia & individualis proprietates quædam, ecstasis, cataphora, cutis constipatio hinc aliquid valeant? aut viscerum constrictio, tabes, atrophia, ventriculi stupor sint in causa? an pharmacum assumptum hoc possit præstare? an demum hoc ipsum consuetudini sit attribuendum?

Varietas
causas tam
diuturnæ
inediæ af-
ferunt.

Hoc interim filere haud debeo, eundem *Licetum* nullatenus permittere, aerem inspiratum in alimentum cedere. Quod alimenti requisita aer non habeat. Non sit tangibilis scilicet, sapore careat, nec animatus sit, nec exanimato desumptus, & proximâ careat potentiâ ad induendam animam. Sed neque mixtum perfectum sit, quod necesse foret, cum ex ijs nutriamur, ex quibus constamus. Et cum *Hippocrates* lib. de *Corde*, alimentum intra corpus retinere velit, aer autem inspiratus denuo expiretur, hanc ipsi quoque conditionem dedisse.

Licetum
lo modo
vult aerem
nutrire
posse.

At neque spiritus etiam solos, licet retineretur aer, ab hoc ali pugnat *Licetus*. Si dicas *Galeni* placitum hoc fuisse, spiritus nutriri & cibari aere, ut in opere de *usu partium* videre est. Respondet, *Galenum* communiore nutritionis vocabulo usum, adeoque metaphoricè & æquiuocè locutum fuisse. Quemadmodum *Virgilius* quoque fecit, dum 1. *Æneid.* ait.

Quomodo
Gal. intel-
ligat spiri-
tus aere ci-
bati.

*Quem si fama virum seruat, se vespitur aurâ
Aetheriâ.*

Nam neque aerem posse verti in præexistentis spiritus substantiam vult, quod esse eos alere, neque in novos spiritus commutari, quod propriè generatio foret, quod fieri tamen posse *Galeno* placet, *Liceto* displicet. Et quoniam huc perueni, atque *Licetum* meo egregiè fauere paradoxo comperio, quod est, ex aere inspirato gignendis in corde spiritibus vitalibus, nullam præberi materiam posse: cum hic illud minimè ingrediatur. Operæpretium est, philosophiæ & artis duo culmina nostræ, *Aristotelem*, inquam, & *Hippocratem* ipsum in theatrum producere, & quid ipsis animi de hac re fuerit, ex dicto *Liceto* referre, ac cunctis æqua lance ponderandum proponere.

Licetus fa-
uet auctori
neganti ex
aere spiri-
tus fieri.

Hic itaque philosophus præten dit *Aristotelem* cap. 8. de *respiratione*, minimè velle respirationem fieri alimenti gratia, quasi calor internus (hoc est spiritus) alatur aere inspirato, qui cum igni succenso, velut fomes per inspirationem adijciatur, absoluteque nutritione foras quæ supersunt excrementa per expirationem detrudantur, spiritumque esse calorem ex aere fieri, quem ex alimento, nimirum ex sanguine fieri conspiciamus, caloris & ignis interni nomine spiritum appellans.

Probat
hæc senten-
tia ex *Ar-
istotele*.

Hippocratis autem verba, nisi candidè explicentur, vulgari Medicorum ex-
teri suppetias adhuc ferre videntur. In libro enim de *Flatibus*, *Animalium*

Probat
ex *Hipp.*
quoque li-
cet hæc pri-

ma fronte
contrarium
sentire vi-
deatur.

corpora à triplici nutrimento sustentari inquit: nempe à cibo, potu & spiritu. Spiritum vero in corpore animalis contentum appellari flatum, extra corpus dispersum esse aerem, qui maximus sit in omnibus, quæ corpori accidunt, & author & dominus. Accedit ex lib. de Alimento Hipp. adhuc clarior sententia. Pulmo, inquit, contrarium corpori alimentum trahit, reliqua omnia idem. Principium alimenti spiritus, nares, os, guttur, pulmo, & reliqua respiratio. Principium alimenti & humidum, & siccum, os, gula, venter. Verum antiquius & primordiale alimentum per abdomen umbilicum.

Explicatur
Hippocratis
locus.
Alimentum
duplex unum
re, alterum
solo nomi-
ne.

Hucusque ex Hippocratis autoritate deduci videtur, spiritus aere inspirato, seu vero suo pabulo nutriri. Sed quoniam hic eodem opusculo, paulo ante dixerat: *Alimentum non alimentum, si nutrire non potest, nomen est alimentum, non opus: opus & res est alimentum, non nomen.* Obscurioribus his verbis dilucidat magis priora Licetus. Duo nimirum apud Hippocratem alimenti nomine insigniri. Vnum reuera cum nutriat, alimenti nomine re & opere dignum est: alterum cum verè non alat, solo nomine contentum est, & æquiuocè alimentum appellatur. Hoc ita intelligendum esse asserit. Cum cibus & potus conseruent viuentis substantiam, re ipsa præstant, quod Aristoteles ab alimento requirit, & Hippocrates opere ac re ipsa alimentum nominat. Et hæc est vera nutritio. Ad quam cum & hoc requiratur, ut calor temperetur, ne ipsius æstus subitè ac vehementi sua operatione consumat humidum, hunc autem æstum aer inspiratus moderetur, qui ut ingreditur, ita egreditur, propterea hic non opere, sed nomine solo alimentum vocatur.

Quid intel-
ligatur per
contrarium
alimentum.

Atque hinc est, quod Hippocrates ait, per pulmonem (quod etiam per nares, os, guttur, & reliquam respirationem fit) contrarium corpori alimentum trahi. Non contrarium autem per os, gulam ac ventrem deferri. Quasi dicere velit, pulmonem attrahere contrarium alimentum, quoniam aer ad contemperationem æstus, qui in spiritibus residet, ductus, contrarius dicitur, quoniam calorem refrigerat: quicquid enim excedentem quancunque qualitatem remittit, id rectè illi contrarium statuitur. At cibus & potus, cum in substantiâ corporis veri debeant, sunt idem ipsum corpus in potentia, quemadmodum sanguis est potentia caro, licet & ipsi cibi ac potus, antequam concoquantur, actu corpori dissimilia dicantur. Tamen siue concocti, siue non concocti, mereantur veri alimenti nomen, quod re ipsa tale esse possint. Si enim aer quoque in spiritus ex Hippocratis sententia commutari valuisset, non illum utique contrarium alimentum dixisset, esset enim is potestate spiritus vitales, qui corpori nequaquam sunt contrarij, sed ad eiusdem constitutionem pertinent. Quare æquiuocè tantum erit alimentum, quo sensu, alio loco, Hippocrates, ubi de principiis videlicet, dixerat, *Alimentum calidi frigidum est.*

Cibus &
potus re ip-
sa, aer tan-
tū nomine,
& contra-
rium ali-
mentū dicitur.

Authori Li-
ceti expli-
catio pla-
cet.
Audax au-
thoris pro-
nuntiatio
nec aerē in
aquam, nec
hanc in æ-
tem verti.

Ego hanc Liceti ingeniosam explanationem non modò non repudio, sed am-
babus etiam vlnis amplexor. Et tantum abesse autumo, ut aer inspiratus vel
in spiritus, vel in animalis vllam corporis particulam conuerti valeat, ut quasi
pronunciare auserim, nullo unquam tempore vllam aeris atomum, vel in aquam, vel
in ignem, vel vice versa aquam in aerem (quod strenuè tamen à plerisque philo-
sophorum, Peripateticorum præcipuè scholis, propugnatur) commutatam fuisse.
Possem clarissima ad placitum hoc meum *παράδοξόν τερον* corroborandum, arge-
menta,

menta, & saltem non demonstrationes producere. Verum hoc alio à me loco fieri, factumque iam est in vna ex meis prælectionibus, quas tempore studiorum renovationis, in hoc nostro *Athenæo Romano* quotannis, præmittere in publico doctissimorum confessu, & Illustrissimorum corona virorum, eram solitus.

Hoc interim, ne proflus nihil dicam, æquus sibi lector persuadeat. Quod siyllus exstaret aerem in aquam cōuertendi modus, is dubio procul esset summa aeris compressio. Nam veluti, si ita aer rarefiat, vt amplius sub forma aeris consistere nequeat, ignis efficitur, quemadmodum contingere aiunt illi, si aer exempli gratia, inter silicem ac chalybem interceptus subtilissimè attenuetur, & ignis euadat: sic vbi adeò compingitur, adigitur, cōstringitur, & incrassatur, atque in locum quendam, vbi exitum nullum inueniat, arctissimè compellitur, aer esse desinet, & aqua fiet. Id quod existimo in nubibus, ex mente ipsorum, fluuere, quando aerem in aquam densatum guttatim decidere credunt.

Atqui *Vincentius Vincentij Vrbinas*, quo ego familiarissimè vtor, subtili ingeni sui speculatione, & dexterrimè manuum operatione nouo plane ausu, ante hos quinque menses, in hac ipsa *Vrbe Romæ* inuenit, qua ratione *Bombardam manuariam* fabricaret, quæ globulum ex argilla durissimam, aut glandem etiam plumbeam, ea celeritate, impetu & violentiâ expelleret, illaq. ferme omnia præstaret, absque vilo igne & puluere fulminali, sed solâ aeris dynami & agitatione, quæ præstare est solita vñatissima nobis *bombarda* fulminea & igniuoma dicta. Atque hoc inquam, mero sit aeris in illam cōpulsu, adactione, & vt credere par est, constrictione violentissima, quem ibi ad vigintiquatuor pluresue horas detinere, secumq. hinc inde deferre, & ad libitū poltea, data aeris vi, glandes illas explodere, atq; ad scopum quam directissimè collineare soles. Res, quæ doctos, indoctos, magnates æquè ac idiotas ita in admiratione rapuit, vt cateruatim ad ædes ipsius quotidie peruolent hoc artis miraculū spectaturi.

Sunt verò multi, qui primum inuentum & excogitatum instrumentum tribuunt, & merito, *Io. Baptista Porta Lynceo*, quod etiam suæ Nat. Magiæ 1.9. librum non segniter legenti clarissimè patet. Et iamdiu retulit mihi Illustriss. Princeps *Casus* noster (qui apud hunc eundem *Portam* antequam penè ætatis trepundia reliquisset, auspicatus est seueriorum scientiarum primordia) cui tum adolescentulo Auditori suo dictus *Porta* significauit, se inuenisse & exposuisse lib. suæ *Taumatologie* modum conficiendi non solum *Scopetū* pneumatikū, sed & alia similia sine aeris aut ignis auxilio. Ita mirabilia inuenta huius in omni scientiarum genere excellentissimi Viri, velut superius quoque cum *Telescopio* accidisse commemoravi, à posteris fideliter praxi commissa suam effectū quotidie cōsequuntur; Vt vt ea initio multis visa hyperbolica, ac velut à tumultuario philosophantis enthusiasmo profecta, impossibilia iudicata fuerint.

Atqui nunquam compertum fuit, inclulum hic aerem in aquam resolutum fuisse. quin hoc diligenter est annotatum, quotiescunque in loco humido, vel subterraneo, vel vbi fontes & stagnantium aquarum essent receptacula, aere *bombarda* solo sine glandibus impleretur, & manus foramini, vnde etumpere in explosione ille aer solet, opponeretur, volam manus paulisper quod mihi quoque contigit, madefactam fuisse. Vbi autem eadem *bombarda* aere in-

Placitū huius aliqua probatio.

Vincentius Vincentij Vrbinas, nouo auli nobis bombardam pneumaticam cōfecit Romæ anno 1627.

In hanc cōpellitur maxime aer qui in aqua nunquam abit.

Plurimi hoc artis miraculum viderunt.

Ioan. Bapt. Porta Lynceus aliqui hanc egedi- cū primū inuentor.

Vocatur ab aliis hōe bō- barda pneu- matica.

Nunquam aer in hanc cōfusus in aquam abiit.

Expirat suc-
cellu tēpo-
ris hic aer.

Detinetur
tamen inte-
ger per o-
cto dies in
fontibus ar-
tificiosis.

Hæc bom-
barda reci-
pit duode-
cies plus
aeris, quā
naturaliter
est capax.

Nunquā cū
pluvie hūit,
ita aërē
aër cōstrin-
gi videtur.

Frigus non
est præci-
pua causa
ut ex aëre
fiat aqua.

Paneq̃ hac-
tenus huius
modi bom-
bardæ cō-
structæ &
pro quibus
præcipue.

Cor hæste-
nus author
de hac bō-
barda ege-
rit.

Reddenda
causa esset
variationis
coloris, sed
hoc difficil-
limum est
axioma.

aperto loco, aut solaribus illustrato radijs, vaporibusq. ob id minus leatente, oneraretur, humiditatem illam minimè post viginti etiam quatuor horas amaduerlam esse. Quo spatio & ampliore paululum præterlapso, non amplius effectum aer ille inclusus, in extrudendis adeò fortiter globulis præstare solet, non quòd in aquam is abierit, sed quòd per poros forsan etiam orichalci, ex quo *sclopetum* hoc rotum est confectum (est enim aer *Plinio* teste, per cuncta rerū permeabilis) & per occulta commissurarum spiracula expiraverit. Amplius quid dicam, hic artifex in fontes quosdam portatiles, vi, aeris maximam copiam im- pellit, & sex ac octo dierum spatio ibi detinet, cui ubi laxamenta data fuerint, mirum, quo impetu aquam is eiaculetur, sed quod hic interea in aquam abeat, nec visum, nec auditum est unquam.

Est autem pars, ac veluti cistula illius bombardæ, in quam aer quasi per si- phonem compellitur, longa duodecim transversos digitos, & lata quatuor, quæ eandem duodecies multiplicatam per impulsum, portionem aeris recipit, cum simpliciter, per se, & naturaliter capax est. Non arbitror profectò, in illa aeris regione, in arctum magis locum, & compressius aerem compingi posse, quando ex hoc pluvias generari aiunt,

(Cum ruit æthere toto

Turbidus imber aqua, densisq. nigerrimus austris,

ut poeta Latinus loquitur, cum aeris regio sit fluida, & mollis ut ita dicam, nec parietes habeat aut ligneos, aut lapideos, multò minus metallicos, quibus tam duriter aer, veluti in carcere quodam densatus concludatur. Neque hic frigus in aeris regione existens, mihi obijcias, quod ad aeris condensationem & aquæ generationem plurimum iuuet. Nostra bomba in media & cru- dissima hyeme eundem effectum præstitit, quem iam in æstate experimus. Et videmus in Chymicorum ergasterijs, sæpissimè *Capellum* ut ipsi barbarè vocat rei distillandæ superpositum calidissimum, ut ne contingere quidem manibus absque harum læsione illud valeas, & tamen quod ex re subiacente, in forma vel aeris, vel vaporis ascendit, ubi eò pertigerit, condensari probe & per ro- strum in aquæ forma delabi conspiciamus.

Harum una bombardarum potentiss. *Hispaniarum Regi*, alia *Polonia Regi* fuit hinc transmissa. Curaui & ego unam fabricari pro Sereniss. *Leopoldo de- chiduce Austria* Principe magnificentissimo, & benefactore meo munificen- tissimo, subiectissimè semper à me colendo.

Atque hæc alio sine à me adducta non fuerunt, quàm ut partim inde hoc paradoxon meum, *nec aerem in aquam, nec hanc in illam verti*, probarem: partim artificis huius amici mei nomen immortalibus, si fieri à me posset, charis consignarem.

Nunc ad colores quoque esset transeundum, in quos *Vertumni* instar se mu- tat varimodos hæc bestiola, ut inde proverbio hominem versipellem & va- frum si notare velimus, dicamus *Chamaleonte mutabiliore* esse. Et *Terullianus* libello de *Pallio* scripsit, propriè *Chamaleonti* datum esse, quod vulgo fertur, de suo corio ludere, hoc enim animalculum, si *Polypum* & *Tarandum* excipias, per se solum in sua pelle, dum variè coloratur, egregium hominibus lusum exhibet.

Verum,

Verum, si villo in axioma physico & mathematico inscitiam meam professus vnquam fui (ego enim quàm pauca sciam, multa q. me fugiant, & plurimos socios habeam, qui multum tamen sibi sapere videntur, iam toties inculcaui) in hoc, illam quæ de coloribus est, audacter omnibus denuncio. Noui equidem, si quæ à philosophis circumferuntur, sub rationis incudem reuocentur, & experimentorum malleis probè contrundantur, haud diu subsistere posse. Si præcipuè à quatuor in mixtis persistentibus elementis dictis, (quorum cui-libet, sui quilibet colores attribuuntur) hos eisdem venari voluerint.

Facetur autem
thor spore
ignorantiâ
sua, & plu-
rimos ha-
bet socios.

Solus Mercurius, & plumbum solum, pro diuersa tantum digestionem, coctione & alia quauis chymica elaboratione, quàm varios quæso & elegantes sortiuntur colores? Plumbum vltum enim modò virescit, modò flavescit, modò citrinum, rutilum, & cineritium euadit, idq. ex sola sæpissimè contusione contingit. Ita vt persuasissimum haberes, toties iam formas suas vtrumque inno- uasse, quoties faciem & vestitum externum ceu laruas quasdam singulares, in totidem coloribus mutarunt, & in idem tamen plumbum sine qualitatum, ne- dum substantiæ noxa, & in eundem Mercurium seu argentum viuum, quod magis quàm Chamæleon

Argent. vi-
uum & plū-
bum colo-
res maxime
mutant.

Omnia transformat sese in miracula rerum
pauillo artis auxilio, imò sua sponte postliminio reuertuntur.

Mercurius
inter metal-
la miracu-
lum.

Aristoteles noster 2. de Hist. an. cap. 11. Mutat suum colorem Chamæleo, inquit, inflatus. Et 4. de part. anim. cap. 11. ad metum hanc colorum variationem refert. Est, ait, omnium ouiparorum p. desirium tenuissimus Chamæleo: quippe qui omnium maximè inopia sanguinis rigeat. Causa ad mores animæ eius referenda est, quæ nimio namq. metu multiformis efficitur, metus enim refrigeratio per inopiâ sanguinis, calorisq. est. At hîc Arist. dissona sibi docere videtur, cum supra per inflationem, hîc per constrictionem, colorum variationem efficit scripserit. In metu enim animalium habitus non intumescit, sed comprimitur.

Aristot. sibi
contradice-
re videtur
in variatio-
ne colorū
in Chamæ-
leonte.

Plutarchus hoc dilucidissimè argumentum, quomodo per contractionem nempe cutis, & non eius eleuationem id fiat, in Quæstionibus suis naturalibus explicat, quem philosophantem audire operæpretium fuerit. Quærit ibi, cur polypus (quod quæsitum æquè ad Chamæleontem transferri debet) colorem variet? Vtrum, inquit, vt Theophrasti opinio fuit, quod animal natura meticulosum sit? Ergo ubi percussus est, vna cum spiritu conuerso, vertat hominis more colorem. Hinc in proverbio est, vertitur ignaui color. Sed non satis esse, addit, variati coloris causam indagasse, quærendum restare, cur similem exprimat ei rei, cui se applicat. Vt si Polypus videlicet illius saxi marini colorem repræsentet, cui proximus adstat. Vnde Theognis,

Plutarchi
philoso-
phi in hæc
varietate
colorum.

Polypodis mentem cape versicoloris, adæquat

Qui corum petra, cui sese adiunxerit omni.

Videtur res
quælibet ef-
fluuii pati.

Quare altius Plutarchus penetrat, & ita ex mente Empedoclis speculatur,

Esfluium noscens res natas mittere cunctas.

Non enim, ait, ex animantibus modò & plantis, & terra & mari multa assidue esfluit, sed & ex saxis, ære, & ferro. Intercunt enim cuncta, & exoleseunt, quod perpetuò re- soluatur ex eis aliquid, & pereat continenter. Vult igitur à petris marinis (vt has

nunc

nunc in exemplum ducat) ramenta, & fragmina minuta frequentia decidi continuo, quæ alijs, atque alijs infecta coloribus, non cuilibet corpori, sed deter- minatis quibusdam adhærescant. Nam quæ animalia spiramenta habent ad- modum adstricta, ab his dilabuntur, quæ admodum spongiosa, per hæc effluunt & perlabuntur. Polypi autem caro, ait, est aspectu fistulosa & fungosa & efflu- patens. Quoties iam in trepidatione est, spiritus varians & profugiens, ex timore con- stringit corpus, contrahitque: ut capiat & retineat rerum, quibus adiunxit se, in fa- cie corporis effluvia. Huiusmodi cause indicium est magnum, quod non omnia quibus se applicat, referat, neque colorem Chamæleon albus: sed sola uterque, quorum effluvia re- spondentia habet spiramenta.

Plerique antiquorum tribuunt variationem colorum in chamæleonte ipsi me- tui.

Solinus sibi contradicit.

Quæ diffe- rentia sit in- ter cutem Crocodili & Chamæ- leontis.

Alia varia- tionis colo- rum causa.

Francisci Gualdi Mu- seum.

Ratio ali- qua, cur in ventre pul- mones sint.

Cui hæc arridet philosophia, is eam per me acceptet licebit. Plinius adri- stoteli & Plutarcho de timiditate subscribit, cum dicat nullum animal paucius, & ideo versicoloris mutationis esse. In hoc censi est Solinus quoque, qui cap. 32. Ta- randum, Polypum & Chamæleontem vertere metu habitum, scribit. Sed in his po- stremis duobus, aliam adhuc causam addit, quæ ipsi hæc, mihi nulla est. Fa- ciunt hoc idem in mari, ait, Polypi, in terra Chamæleontes (scilicet colorem variant) Sed & Polypus & Chamæleon glabra sunt, & prorsus est cutis lauitate, spoli- modo proximitia emulari. Et mox sui oblitus tamen cap. 42. non laue, sed aspe- rum, quale reuera potius est, in Chamæleonte coriū agnoscit. Corpus in Chamæ- leonte, ait, asperum est, cutem qualē in Crocodilis deprehendimus. Ait in Crocodilis ma- ioribus, tuberculis vndique pronā pars corporis maximè exasperatur. Quomodo nec hoc usquequaque verum sit, in minimis Crocodilis etiam, cum ego paruulum admodum habeam, qui semispithamā saltem (Chamæleontis longitu- dinem superat, estq. certè, variusque corij summa differentia, cum emuentias illius & protuberationes, quæ in hoc sunt, in Chamæleonte nequaquam vi- deas, ut qui absque his asperam cutem nactus est.

Aliam sibi causam Gelsærus excogitauit. Ego tenuissimam, ait, cutem (qua- lem esse in sceleto animadverti) instar tenuis laminæ corneæ colores facile reddere puto, præsertim, cum neque sanguis impedi at, neque viscera admodum, cum solus fere pulmo manifestus in eo sit: Sit fides penes auctorem. Igo tamen in duobus mortuis & exiccatīs Chamæleontibus, hanc pellis transparentiam ut ut probe illam inda- gauerim, videre non potui. Quorum vnum plavē integrum habet in phylaca sua supellectili sæpe laudatus Princeps Cæsius noster: alterum sed caudā mo- dum adseruat Eques Franciscus Gualdi Ariminensis in Museo suo, variis Antiqui- tatum reliquijs, numismatis, & curiosis industriæ artis operibus instructo. In utroque asperitatem quandam exiguam, & cineritium colorem reperit, non pallecentem, ut Aristoteles in mortuis designabat.

Miratus tamen non parum fui, dum ventrem adhuc tumidum, ante post mortem annis, vidi & contrectavi, quando viscera ibi reperiri solent, nec mi- nus efficere queant, cum hepar non admodum magnum habeat, & ut aliqui volunt, liene careat, vel pusillum valde obtineat, & unico intestino recta perit, quàm in gyros reflexo constet, quæ res me cogit ferme, ut pulmones in ventre inferiore ipsi assignem.

Videtur & Seneca in Questionum suarum natural. lib. 1. Aristoteli ac Plin-

sententiam ratam habere. Agit autem ibi aduersus eos, qui nubes tanquam specula se habere, in arcu caelesti asseriebant. Colorem igitur ab illis tantum recipi, & non imagines, quod erat speculorum proprium, affirmat: id quod etiam fieri ait in ceruice *pauonum*, & quando

Seneca de coloris mutatione ratio.

Colla Cytheriace splendent agitata Columba.

Nunquid ergo dicemus, ait, *Specula eiusmodi plumas*, quarum omnis inclinatio in colores novos transit? Non minus nubes diuersam speculis naturam habent, quam aues, quas retuli, & *Chamaleontes*, & reliqua animalia, quorum color aut ex ipsis mutatur, cum ira aut cupidine accensa cutem suam variant humore suffuso, aut positione lucis, quam prout rectam vel obliquam susceperint, ita colorantur. Atque hæc de coloribus satis sunt, quos enim nos in nostro viuenti animali, alij in suis quondam repererint, abundè dictum est. Differunt igitur, ut credi potest, hæc bestiolæ inter se, & colore & aliquo etiam corporis habitu, cum nostro *Mexicano* (*Chamaleonti* cauda nec ita longa sit, nec in sui extremitate in spiram conuoluta, ut *Aphricani* præ se ferunt).

Hæcenus de colore.

Hunc denique impigro *Aristotelis* mei sectatori nodum proponendum, & dissoluendum duxi. Cum itaque is lib. 1. cap. 4. de *Generat. animalium*, probare cogitaret, ad generationem non esse necessarios testes, quod serpentes & pisces his careant, & tamen coeant, & copiosum ac prolificum lemen emittant. Utq. in ratione cibi, ait, voraciora, auidioraq. sunt, quibus intestinum rectum: (non conuolutum nimirum) sic ea quæ testibus carent, meatusq. tantum habent, aut non carent, sed intus habent; omnia propensiora, celerioraq. ad venerem sunt. Hæc confirmata sunt 3. de part. animal. cap. 14. cum ait: Cetera etiam omnia, quibus intestina sunt recta, ciborum auida sunt, cum enim cibus celeriter egeratur, proindeq. breui usus fruendi sit, breui repetant cibum auida necesse est. Hæc eodem capite paulò infra adhuc magis explicat cum dicit. Quæ igitur animalia continentiora esse ad cibi desiderium conuenit, hæc sua in aluo laxiores sinus non habent, sed anfractus, orbeshq. plures continent, nec recto intestino utuntur. Laxitas enim intestini auiditatem auget cibi, rectitudo accelerat auiditatem. Quamobrem animalia quæ vel simplex habent intestinum, vel conceptacula ampla, cibum aut copiosum capiunt, aut celerius repetunt.

Scrapsus de intestinis chamaleonti ex scriptis Aristot. natur.

Hæc si vera sunt *Aristotelis* dogmata, & *Chamaleo* noster, ut ex anatome ipsius ad nos perlatum est, intestinum rectum & vnicum obtinuit, nam ille non colorem solummodo suum, sed naturam prorsus omnem & essentia proprietates mutabit, hoc est vel *Leo*, vel *Lupus* potius euadet, voracissima & auidissima bestia ab *Ouidio* depicta.

Oblitus & spumis & crasso sanguine rictus,

Fulmineus rubrà suffusus lumina flammâ.

Lupo enim, ob voracitatem vnicum saltem à stomacho ad podicem, illudq. rectum vulgus tribuit intestinum. Et *Plinius* lib. 11. cap. 37. ita in *Lupo* ceruaria esse voluit, *Insatiabilia animalium*, inquit, quibus à ventre protinus recto intestino transeunt cibi, ut *Lupis ceruarijs* & inter aues *Mergis*. Quod supra ego in *Lupo* meo *Mexicano* ad oculum falsum esse demonstraui. *Leonem* autem imitabimur, cum & hic ex *Aristotele* lib. 8. de Hist. animal. Cibo incontinenter admodum utatur,

Si Chamaleon habet vnicum intestinum & rectum, erit voracissima bestia ex Aristot. dogmate.

utatur, multa q. deuoret solida sine ulla dissectu. Verum in hoc non imitabitur, quod *Leo* postea biduo aut triduo in ediam ferre potest. Quia nimirum ventrem prius ultra satietatem etiam inferciuit, & quia intestina eius gyris conuoluuntur, in quibus diutius alimenta moram facere consueuerunt.

An igitur animalculum hoc *Chamaleo* veteribus nostris non iusta ab aliqua ratione aliqua dictus fuit, quasi paruus, pumilus & *hamilis leo*. Veluti herbas quasdam *chamacyparissum*, *chamadryn*, & *chamapityn* dicimus, ab arboribus, quas vel folijs, vel odore æmulantur, à *Cyparisso*, *Quercu* & *Pinu*. Volunt autem sic appellatum aliqui *paruum leonem*, quod capite *leonem* æmuletur, quod tamen.

Aristoteli haud placuerit, cum dicat huius rostrum esse *simia porcarii similitudine*. Alij vt *Gelsnerus*, à cauda deriuant nomen. Cauda sanè animalis huius *leoni alcaam*, ait, quodammodo repræsentat. Licet magis placet ita dictum à rapina & venatione, quam in alia animalcula exercet. Annotat enim ex alijs *Dalechampsius* in cap. 34. lib. 8. *Plinij*, Quamuis famem multos *Chamaleo* menses toleret,

linguà tamen sesquipalmum minorem longè exertà, ac vibratà, mucosq. obliquis *cusclas*, *formicas*, *muscas*, *scarabæos* & alia insecta, quibus vescitur, eum corrigere, retinere, & ad se adducere. Hæc si quis *Aristoteli* aliquo modo suffragari possit crediderit, me minimè repugnantem, vt communis Præceptoris semper dicta & facta tueri valeam, habebit.

Et tamen adeò *Plinij* aliorumq. opinio, qui solo aere victitare *Chamaleones* sibi persuaserunt, præualuit, vt qui nunc etiam diligentissime orientalium nationum, & animalium mores descripserunt, & loca eadem ipsa adierunt, ab ea dimoueri nondum potuerint. Notat *Pigafetta* in Regni *Coniani* descriptione, & quidem in *Bamba*, quæ ex eiusdem regni sex prouincijs principiorum est, ibi reperiri *Chamaleones* quoque, qui habitent in altissimarum roquarum cacaminibus. Non autem nutriri vt reliqua animalia herbis, aut alijs fructibus è terra nascentibus, sed solo aere sustentari.

Lincolnotanus quoque, in quarta *Indiæ orientalis* parte cap. 1. hæc habet: *Chamaleonum*, quos solo aere victitare famà fertur, ibi numerus frequens est, qui tamen innocui, & nulli infestè oberrant. Miror magis *Bernardinum Paludanum* in annotationibus suis ad hunc locum, hæc adiunxisse. Solus animalum nec cibo nec potu alitur, nec alio quàm aeris & roris vapidi alimento vititur. Adeò diffinitum est, magnis quoque viris, qui iurarunt in verba magistrorum, vereribus in manifesta etiam re falsis obloqui, vt hoc tentantes aduersus quodammodo simulum calcitrare sibi videantur. Et *Paludanum* fugisse, quod *Chamaleones muscas* saltem venarentur, easq. deuorarent, vix credideram, virum in animalium & plantarum historia versatissimum, quique apud *Enkhusum* laos, animalium, aliarumq. rerum omnium *Indicarum*, tam orientalium quàm occidentalium, penum habuit instructissimam: quorum omnium catalogum ad Illustriss. Cardinalem *Barberinum*, transmissum nuper cum voluptate perlegi.

Ioannes Leo præterea, in 9. sua *Apbricæ* parte, etiam ex radijs plantarum nutriri hoc animal scripsit. Ex hoc scriptore *Scaliger* in fine *Exercitationis* suæ centesimæ nonagesimæ sextæ, quæ habet, & quomodo præcipue *Chamaleon* ex ore, filo saluæ transmissio in caput venenati serpentis, hunc occidit omnia

Cur chamaleo hæc be-
riola vocetur.

Alij à capite, alij à cauda, alij à rapina dixerunt paruum leonem.

Serupuli sunt præpositi aliqua solutio.

Adhuc recentiores non desunt qui hoc animal solo aere viuere putant.

Alij scriptores credentes Chamaleonem vel ex aere solo viuere, vel ex vapido etiam roris.

Vel ex solaribus quoque radijs.

omnia transcripsit. Qui amplius quid de hoc nosse cupit, Tomum primum navigationum *Ramusij* adeat, & Relationem *Andree Corsali Florentini* consulat, in qua *Succorram* Insulam & *Chamaleontem* bene describit, deq. coloris variatione suo modo argumentatur.

Hucusque *paruum leonem* metaphoricum dedimus, quod ob exiguam nempe similitudinem aliquam, ita (*chamaleo* vocatus fuerit, nunc verum autem *paruum leonem* describemus, quem longè magis *Chamaleonis* nomen mereri comperiemus. Huius, uti & plurium aliorum animalium, atque plantarum Americanarum (quæ singula aliquando publici iuris faciam) descriptiones mihi labens communicavit Reuerendus admodum P. Fr. *Bartholomæus delagarza Hispanus*, ex Ordine *S. Dominici*, qui septennis in *Americam* delatus, ibi quadraginta annis ad montem illum argentiferum, toto terrarum orbe celeberrimum, & metalli huius fertilissimum, *Potosi* dictum, vixit, & operationum metallicarum exquisitissimam habet peritiam, cuius doctissimis colloquijs anno proximè elapso aliquot etiam mensibus, recreatus fui. Sunt autem hæc F. Bartholomæi verba.

Chamaleo hæcenus descriptus est paruum leo metaphoricus.

F. Bartholomæus delagarza verum nobis paruum leonem Americanum descripsit.

In montibus del *Cuzco* quædam species est *leonum paruulorum*. Quidam enim albi sunt & nigri, alij vero rubei, varijsq. distincti coloribus. Verum tamen in omnibus sunt *leones* verissimi, coronam in capite gestant, iubaq. è collo pendente decorantur. Unguibus paruulis leoninis acuminatis sunt præditi. Ad iram non aliter, atque si magni essent *leones*, se quoque componunt & efferantur. Generantur verò tantum in huiusmodi paribus, quæ montuosissimæ quidem sunt, sed in extremo tamen quasi gradu calidæ & humidæ. In quibus hac de causa omne genus arborum, & animalium nocivorum, ac venenosorum procreatur. In hisq. tantummodo partibus del *Cuzco* istiusmodi leonuli, (ut sic dicam) reperiuntur, quos ego meis quoque oculis vidi. Tantopere hi ibi æstimantur & amantur, ut mulieres nobiles in pectore vel manicis eos deferant, quia frigoris inclementiam pertimescunt, quod ubi aliquo in excessu sentiunt, moriuntur. Qua de causa vsque ad Civitatem de *Lima*, quæ distat ab illa de *Cuzco* centum & quinquaginta leucis, deferri necdum potuerunt, propter loca frigidissima, per quæ necessario iter est habendum. Hinc factum est, quod ad manus *Regis* peruenire hæcenus non potuerint, qui sanè dignissimi essent, ut *Regiæ* suæ Maiestati præsentarentur.

Verba Fr. Bartholomæi.

In Cuzco reperiuntur paruuli admodum leones.

Gaudet humani & calidis locis montuosiss.

Frigore percussis facile moriuntur.

Hucusque F. Bartholomæus.

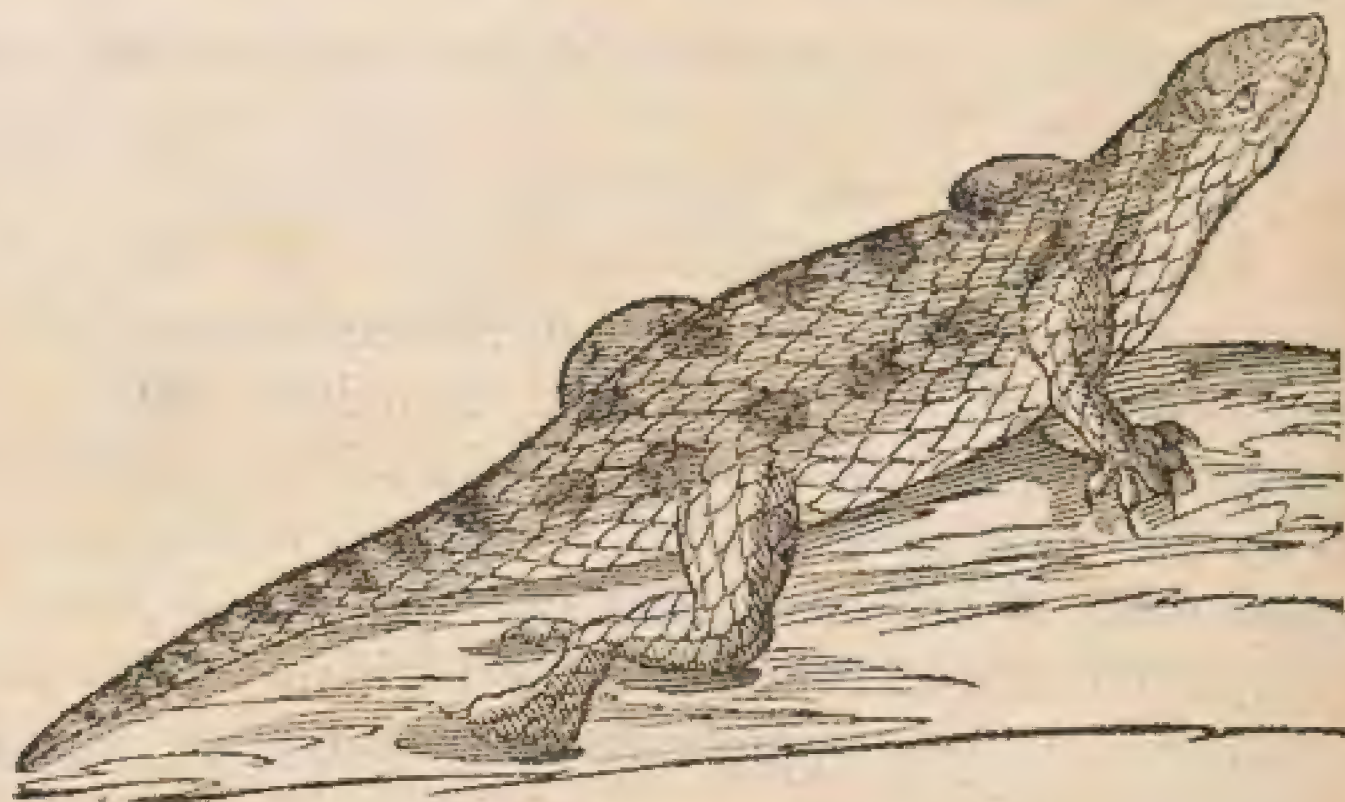
Atque sic Deo gratiam suam conferente, optatum *Chamaleontis* etiam historia finem imposui. Hic *Celophonis* loco, de remedijs ex hoc desumptis aliquid annexere tempus moneret: sed delibantur me & experimentorum ab iplo sumptorum defectus, & Græcæ vanitatis mendacia pro veris remedijs credita, quæ *Plinius* lib. 28. cap. omnia recensuit, ut ipse & lectores inde voluptatem potius, quam utilitatem caperent. Quis enim tam bardus est, ut credat *Chamaleontis* ipsius iecur combustum imbres & tonitrua cedere? Linguam viventi exemptam ad vincendas lites, cor vero alligatum ad quarternas pollere? Dextram maxillam, (quam scilicet non habet) contra formidines & pavores valere? Sed hæc, & alia, Lector abundè legit apud *Plinium*.

Finichistat de Chamaleonte: Cuius de remedijs ex hoc desumptis nihil dicamus.

vanissimar de illis digna sunt, quæ Græci pro remedijs vendunt.

TECHICHICOTL.

Stellio Nova Hispanie.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

X Lacertorum genere quin sit hoc animal nulli ignotum esse potest figuram hanc intuenti. A maxilla inferiore per totum ventrem inferiorem cærulei diluti valde est coloris, qui in parte crurum interna quoque etiam. A rostro superiore per tergum ad radicem caudæ, cum externa crurum parte, color viridis saturior, cum maculis utrobique plurimis cæruleis se pulchrè manifestat. Totum corpus est squamosum. Squamæ porro sunt diversorum iam assignatorum quoque colorum. Pedes (qui in digitos quinque finduntur) diluti virides. Cauda cum rubro lutescit, quæ eandem cum toto corpore, excepto capite, dimensionem habet, & non paucis ex viridi saturiore colore maculis ornatur. Oculus oblongus est, ut in lacerta, quod in alijs album, hic cæruleum apparet albumen. Pupilla nigra, & orbita lutea est.

SCHOLIA EIVSDEM.

Author petit veniam si forsan non commodè satis hæc animalia latinis nominibus donet.

Hic iterum quod initio horum quoque commentariorum feci, à benivolo lectore meo, æquioris animi sui aura mihi imploranda est. Ut, si forsan in assignandis animalium *Mexicanorum* latinis nominibus hæsum, id, quod ignarus sim idiomatis *Mexicani* potius, quàm ut oscitantia mea, tribuat, rogitem.

Videtur aliquo modo Yguana quadrare, quæ F. Petrus de Aloayfa descripsit.

Et cum lacerta hæc sit, atque venusto smaragdino simul colore decoretur, & similis in *Yguana* enitescat, dubitavi primum, an non huius nomine insignienda foret. Huius autem *Yguana* descriptionem exactam & historiam cum mihi iam supra laudatus quoque F. Petrus de Aloayfa Americanus Limanus reliquisset, subnectere huc eam placuit. Non sum tamen nescius Carolum Clusium quoque

quoque in *Exoticis* suis hoc ipsum animal ex *Oniedo* totidem latinis nobis verbis descripsisse, & ex suis aliqua quoque addidisse. Veruntamen, quia nostra historia vel cum illis variat, vel plura & minimè ignoranda continet, hanc nequam intactam relinquam, quæ sic habet.

Yguana lacertæ figurâ animal est aquaticum & terrestre, quod in *Regno Mexicano*, & præsertim in *Terra Firma de Panama*, in magna quantitate reperitur. & in illis regionibus huiusmodi animalis carnibus (quia dicunt piscem esse)

F. Petri ab Aloayla verba.

diebus prorsus omnibus vesci licet, etiam in *Quadragesimali ieiunio*. Generat hoc in ventre suo copiosam ouorum multitudinem, quorum aliqua *pipionum* ouis sunt maiora, & aliqua minora, egregij saporis, sicuti sunt oua *gallarum*.

Huius animalis carnes lapidis simæ etiam in Quadragesima escantur. Vescitur herbis & fructibus. Gerit lapides Bezoar in cauda, qui mirè præstant in affectibus vrinæ.

Hoc animal ex fructibus & herbis terræ se sustentat, cursuq. aptum, velox ac pernix est, sed magis in ascendendo arbores valet. Est coloris *viridis*, & sub gutture ingluuiem ac veluti strumâ habet, longa ipsi ac pinguis est cauda, in cuius fine seu acumine inuenire licet lapides *Bezoares*, sed hi non ita sunt albi, nec ita duri, vt in alijs animalibus *Bezoar* generantibus. Admirabilem hi vrinæ vitij medelam præstant. Calculos renum & vesicæ lapides exterminant, viscosumq. in vrinarum meatibus contentum, & harum exitum retardantem humorem dissoluunt.

Est hæc præterea animalis huius proprietas. Cum capitur, viginti etiam dierum spatio vix quicquam comedit, etiamsi ei cibus præbeatur. Contristatur tunc temporis maximè, & tamen licet neque bibat nec manducet, non moritur, quia (vt communis fert opinio) proprijs suis visceribus alitur, vitamq. propagat, hoc est suo ipsius *hepate*. Et ideo tam diu hoc aiunt viuere, quamdiu *hepar* perdurat, & euidenti comprobatur experientia esse, quod aliqua horum animalium, post occisionem sine hepate reperta fuerint, alia dimidia saltem habuerint, & alijs plus alijs minùs, ex eodem relictum fuerit, prout plures, paucioresq. dies à tempore capturæ eorum præterierint.

Hoc animal capiti diu à cibo abstinet.

Aiunt suo hepate tunc viuere.

Lapis Bezoar istius animalis, quem dixi vtilem esse ad vrinam, & ad tollendos lapides de renibus, aliasq. viscositates, quæ in his partibus procreantur, dissoluitur in vino, & melius in aqua quæ vocatur de *Azabar*, & cum est ieiunus infirmus, bibit eam, & statim sanus euadit. Ego non paucos habui ex istis lapidibus, sunt aliqui parui sicut *Auellana*, alij magni veluti *oua columba*, & omnes tam parui quam magni albi sunt coloris, qui facili negotio dissoluantur in aqua, & incolæ colligunt quamplurimos lapides paruos istius animalis, & ex ijs factâ malsâ componunt lapidem magnum *Bezoar*, quem adseruant, profuturum huiusmodi malis, ceu indubitata medelam. Vidi meis oculis huius medicinæ efficaciam, nam plurimi accipientes eam, sanati fuerunt.

Hi lapides in vino precipue dissoluantur.

Atque hæc *F. Petrus de Aloaysa*, qui *Yguana* suæ viridem adscribit colorem, qualis nostræ huic præsentis est *lacerta*. *Scaliger* tamen, nigrum corium *Yguana* assignat, aut maculis interstinctum, & *Higoanam* appellat, malè *Hyuanam* ab aliquibus vocari innuens. *Sub terra latet is*, inquit, *lacertus qui niger est, aliorum more lacertorum*. *Est capite cristato, serrato dorso, ad cristam usque*. Pro delictissimo cibo, venalis est in mercatibus. *Carolus* (lusu lib. 5. *Exoticorum*, post *lacertum Indicum*, & *lacertum peregrinum* alium, etiam *Yguanam* (quam ipse tamen

Scaliger & *Clusius* non viridè sed nigrum, fasciatum, & cineritum colorem *Yguana* tribuit.

Xuanam nominat) & verbis & iconè representat. *Tota cutis*, ait, *partim cinerea*, *partim fusci coloris*; *veluti squamis testa*, in dorso quidem cruribus & cauda *minoribus*, in ventre autem *minoribus* &c. Cetetum ferratum & dorsum; & caudam depingit. Cui *palearia* sub mento; *siue ingluviæ* ad pectus quoque propendit. Ex quibus allatis notis addideri, ut nostrum hunc quem præ magnitudine habemus *lacertum*, vix affirmare audeam *Xuanam* esse. Magis adhuc cum *Stellionem* pictura convenit illud hoc opère *Mexicano* à *Reccho* descriptum animal, & forma suâ, cum ferrato dorso in tabella exhibita, quod is *Axolotl*; siue *Lusum aquarum* vocat. Sed neque hoc *Xuana* est, ut historiam eiusdem perlegenti patet.

Cum autem *Reccho* licetum ubiuis fuerit, plantas *Mexicanas* latino donare nomine, à levi aliqua similitudine, quam cum nostratum plantarum alijs folijs, aut floribus vel fructibus participant, desumpta, id mihi hic quoque privilegium minimè denegari velim. Audebo igitur *lacertaceum* hoc animal *Stellionem* appellare, ob maculas, quibus tam in cauda, quam dorso conspersum esse descriptio nostra indicavit. Volunt enim authores, inter quos *Daléchampius* quoque ad lib. 11. cap. 26. *Plinij Stelliones* ita vocatos fuisse, quod *tergum erant veluti stellis esset notatum*.

Est autem *Stellio* à *lacerto* quid differens, si *Aristotelem* audimus lib. 8. *hyst. an.* cap. 17. quando cortice intacta maxima ferè sui parte secessus, suo tempore latere, & senectutem exuere scripsit. Et inter hæc *Tessudinem* minimè recenset, ut quæ corticem seu testam suam nunquam exuit; Verùm hoc accideret ait *Stellioni*, *lacerto*, & *serpentibus*. Quod paulo superius cap. 15. nempe, expressis magis his verbis quoque docuerat. *Sanguinei generis multa se condunt, ut ea que intacta cortice sunt, serpentes dico, lacertos, stelliones, crocodilos, &c.* Hic ut ego reor, *Aristoteles* serpentum nomine genericè, & *lacerti* vocabulo specificè usus fuit, ut ab utroque excluderet *Stellionem*, quem neque *lacertum*, vel *lacertam* in specie, & non communiore significatu ita dictam esse vellet, nec in *serpentum* genere comprehenderet. Quale autem verè animal, veteres per dictum suum *Stellionem* intellexerint, adhuc sub iudice lis est.

Vetus glossographus apud *Anicennam* & *Brasavolus*, volunt, *Stellionem* esse *lacertum viridem*, *Ragano* vocant Romani. Hoc improbat *Ponzettus* Cardinalis de Venenis agens, & aliam substituit *lacertulam*. *Stellio* multas maculas parvas in dorso habet, ait, *similes stellis*. Non enim est illa *lacerta*, quæ aspicit homines, illa enim est *viridis* (*Ragano* nempe *Italicè* dicta) illa habet colorem *eruginis aris*, & ferè est de genere earum, quæ versantur in edificijs, & domibus antiquis, & rari mordeat quia habet dentes toriuosos, quos relinqueret in vulnere. Putat *Gesnerus* *Ponzettum* hic non de alia sentire *lacerta*, quam de illa, quæ Romanis ac Tusci *Tarantola* vocatur. Quod si hanc intellexit, mendum haud vulgare in eo commisse, quod dixit, hanc colorem *eruginis aris* habere, cum autem *arugo aris* sit adeo viridis, ut absoluta voce *viride aris* dicatur: profectò sic *Stellio* *Ponzettus* viridis esset, quæ ipse colorem tamen repudiavit. Dicere itaq. is potius, & scriptor magis scribere debebat, *eruginis ferri*. Hunc enim colorem luridum ferruginis æmulum,

Tarantula habet, & neutiquam illum *smaragdinum*, *eruginem* seu *viridem* rarentem. *Matthiolus* noster *Ponzettus* suffragari videtur, commentario suo in caput

Nostrum hoc animal non videtur esse Yguana.

Cur author hunc lacertum vocaverit stellionem.

Quomodo stellio à lacerto certis & serpentibus variet.

Aliqui dicunt stellionem esse viridem. Ponzettus Cardinalis hoc negat.

Videtur Ponzettus per stellionem intelligere vulgo dictam Tarantolam.

Matthiolus videtur sub scribere Ponzettus.

caput 59. Dioscoridis libri secundi, ubi *Seps* describitur, hæc autem ipsius verba sunt. *Verum minimè reticendum duximus, reperiri in Hetruria, in Romano agro, ac etiam in Apulia, quoddam lacertarum genus Terrantola vulgo dictum (alij Tarantolam vocant) quoniam sub terra delitescat. Quæ cum homines morsu perimat, fecit, ut mecum quandoque cogitauerim, an ea fortassis Nicandro & Dioscoridi chalcidica esset lacerta, aut Stellio, quod stellis maculata insignitaq. cernatur.* Hic idem lib. 6.

Dioscoridis cap. 4. ubi de Salamandra agitur, denuo *Stellionum* mentionem iniicit. Et ubi multis argumentis deduxisset, *magnos illos lacertos, quos aliqui vocant Ramarros, alij Liguros, nos ut dixi, hic Romæ Raganos, non esse stelliones, quod minimè homini sint inimici, sed amici, nullum autem animal homini inuideat fraudulentius stellionibus, Plinio teste. Quod item virides illi Ragani in campstribus degant, stelliones verò in sepulchris & domibus oberrent.*

Probat magnos viros des lacertos non esse stelliones.

Et cum secundum eundem *Plinium stelliones* non aliter ac *Chamalones*, rore tantum viuunt, præterquam araneis, magni autem & parui lacerti nostri, cochleas, cicadas, locustas, & papiliones deuorent, quin apes quoque furentur ut *Columella*, & 4. *Georgicon Virgilius* monent,

Absint & picti squalentia terga lacerti,

Pinguibus à stabulis.

Hoc est, ab alucarijs, ne apes deprædentur. Concludit demum, non aptius ullis lacertis *stellionum* nomen & proprietates conuenire, quàm illis, quas nos *Roma* & in *Hetruria Terrantulas* appellamus, quod & hæc araneis vescantur, & in Italia præcipuè proueniant, veluti *Arist.* de stellionibus asseruit, quod venenū etiam in morsu relinquant, & quod maculis tandem stellarum modo radiantibus niteant. Hic ut obiter hoc addam, nescio equidem an rore & araneis solummodo *stelliones* victitent, cum *Virgilius* iam citato loco hos etiam alucarijs inhiare hisce verbis innuerit:

Sed illos potius qui Terrantolæ vel Tarantolæ Romæ & in Hetruria vocantur.

At suffire thymo, cerasq. recidere inanes

Quis dubitet? nam sæpe fauos ignotus adedit

Stellio.

Scio quidem præter *Plinium* etiā 9. *Hist. an. cap. 1. Aristotelem* hæc scripta reliquisse. *Inter stellionem etiam & araneū bellum est, deuorantur enim aranei à stellione.*

Atqui hoc non arguit, *stellionem* cibos alios ideo non assumere. Et deplorandum est, bonas illas apiculas à duobus simul inimicis inuadi, qui & ipsi inter se hostes sunt. Nam eodem *Virgilio* autore, & ipsa aranea ad alucarium rete suum expandit ut capiet miseras. Sic enim ibidem canit:

Aut inuisa Minervæ,

In seribus laxos suspendit aranea casset.

Sed ut ingenuè fatear, neque me *Matthioli* argumenta tantum mouent, ut *Tarantulas* has nostras, *stelliones* veterum esse credā, cum has neque hominibus adeò insidiari, nec hos à Tarantulis demorsos, & periculū passos fuisse qui frequentissimas illas viderim, hætenus obseruauerim: neque ipsummet *Matthiolum* hoc ita prorsus esse, iuraturum mihi persuadeam. Dubitat enim eodem in loco, an *stelliones* etiam ad lacertarum genus sint reducendi: *Sed an lacertarum generi legitimè stelliones adscribi possint, ait, profectò non ausim decernere.*

Matthioli argumenta hoc non conuincunt & ipsamet quoque hæc stat.

Itali simē:
valde Ta-
rantulas hu-
iustmodi, &
quare.

Hoc interim negare non debeo, vbi Itali nostri *Tarantulas* in cubiculis suis in quibus libenter, quando muri vetustiores sunt, perambulant, conspexerint, horrore quasi percelli & timore affici, quasi magni quid mali, ex iisdem imminet illis, cum tamen fanaticus quidam potius motus hic videatur, & magis ipsos coloris fœditas atque deformitas, quàm animalis ira & malignas perterrefaciant.

Parum sci-
mus præter
tū quādo
ex obliuio-
nē veterū feri-
ptis hario-
lari volu-
mus.

Ecce iterum ad *Democriti puteum* rediimus, demittimus hamum, piscamur, spe nostra frustramur, & plerumque non nisi verba capimus, rixarum somenta, & perpetuarum irritamenta controuersiarum. Cum hucusque nemo nobis ex veterum historijs legitimū demonstrare *Stellionem* potuerit. Vt ita nec mi- rum propterea alicui videri debeat, si nos *Novi orbis* hunc *lacertum* nostrū, *Stellionis* nomine insigniuimus, quod eīdem conuenire ideo putauimus, quia maculis quamplurimis (quod *stellioni* propriū esse voluit inter *lacertos*) interstinguitur, & quia aliquo saltem Latino à nobis nomine donandus erat.

Causa etiā
ex Ouidio
affertur cur
auctor hoc
animal *stel-
lionem* vo-
carit.

Hoc autem ut facerem, ingeniosissimi poetæ *Ouidij* fabula, quam *J. Mus- morphos.* de puero in *stellionem* versō reliquit, me impulit, & quæ vix ferme ex tota antiquitate *stellionis* magnitudinem monstrat, & sufficit forsā, ut credamus eam ipsam, quam paulo supra *Tarrantula*, aut *Tarrantula* nomi- ne descripsimus, veterum *stellionem* esse. Siquidem hic *stellio* fertur maculis plurimis depictus fuisse, & minor *lacerta* communi, quæ semper parua est. Vtrumque in *Tarrantula* nostra vulgo sic dicta, elucescit signum. Cum itaque *Ceres* fessa labore in quaerenda filia sua *Proserpina* à *Plutone* rapta, fuit vehe- menter, & ab anicula rustica potum peteret, hæcque polentam paulo ante coctā præberet, eamque auidē illa biberet & ab āstante puero rideretur, *Ceres* irā per- cita in *stellionem* illum commutauit, Libet autem, ut duriusculam hanc proliam meam orationem molliam, lenissimos & elegantissimos *Nasonis* versiculos hic interserere.

Fabula Ce-
reris quæ
filiam Pro-
serpinam
quaerebat
inducitur
ex Ouidio.

Dum bibit illa datum, duri puer oris, & audax
Constitit ante Deam, risitque, auidamque vocauit.
Offensa est, neque adhuc epota parte, loquentem
Cum liquido mista perfudit Diua polenta.
Combibit os maculas: & quæ modo brachia gessit,
Crura gerit: cauda est mutatis addita membris.
Inq. breuem formam, ne sit vis magna nocendi,
Contrahitur, paruaque minor mensura, lacerta est.
Mirantem, stentemque, & tangere monstra parantem,
Fugit anum, latebramque petit, aptumque colori
Nomen habet, varijs stellatus corpora guttis.

Adamus
Elshaimer
Germanus
nobilissim⁹
Romæ pi-
ctor.

Vix partes hinc meas, iudex etiam rogatus & arbiter, interposuero: Vix elegantiùs hanc nobis fabellam repræsentauerit, *Ouidius* ne eloquentissimis ver- sibus, an venustissimā picturā suā *Adamus Elshaimer Francofurdianus*, frequen- tissimus olim domi meæ hospes, qui eandem fabulam in tabella cuprea seliquit, spithamam longā & vnā latā, tam solerti, graphica, docta & ingeniosa ma- nu depinxit, & in æs postmodum incidi permisit, ut summe nunquam aru- picto-

pietoriae opus *Romae* visum fuerit, & ob id plus quàm ducentis *Philippicis* diuenditum. Hic, vbi pusillae figurae aliquae animatae veluti, ac spirantes, eaq. vel sub obscura nocte adumbrandae, vel *solis* in ortu, aut occasu propalandae, vel pluviae, maris aestus, aut similis aliqua tempestas fingenda ac pingenda forent, pictoribus sui temporis palmam omnibus praeripiebat. In sylvarum & arborum amoenitatibus, florum gratijs, rurum delitijs colore viuo repraesentandis, ita Naturae genium & ideam est assecutus, vt non coartaneis modò suis, sed (hac in re praecipuè) posteris quoque pictoribus oculos aperuerit, quod vel solus *Paulus Brill Belgae* praestantissimus nuper *Romae* pictor docere potuit, qui *Adami* modulum postquam fuit secutus, his vltimis viginti vitae suae annis, ea in hoc genere picturae, (*Paesi* vocant *Itali*) opera nobis reliquit, quae plane aurea sunt, sed aerea illa (vti ita dicam) quae ante hos viginti annos, cum tamen tunc quoque fama floreret, mundo is ipse communicauit. Verùm haec verba esse inquires. Quare ad ipsa te opera *Adami* contemplan- da prouoco, quorum aliquot, sed pauca, domi meae quoque conseruo.

Hic in par-
uulis figu-
ris ad viuū
exprimēdis
parem vix
habuit.

Posteror
suos picto-
res Paulum
Brill prae-
cipuè verū
modum ar-
bores pin-
gendi do-
cuit.

Rationes
cur hoc a-
nimal pos-
set Salamā-
dra vocari.

Impugna-
tio eorum-
dem ratio-
num.

Verumenimvero non deerunt, quibus conuenientiùs longè facere visus fuisset, si *Salamandram* potius, quàm *Stellionem* hoc animal indigita- ssem. Est enim *Salamandra* haud dissimile, quae *Plinio* scribente lib. 10. cap. 67. animal est lacerti figura, *Stellatum*. Et *Dioscoride* lib. 2. cap. 54. ad stipulante lacerti genus & varium. Quale apprime nostrum esse, Figura quoque quam Zoographi, *Matthiolus* praesertim, potuerunt, non multum refragatur. Ast quoniam *Salamandra* non magnum est animal, nec in molem insignem excreuit, quod in lacertis ta- men alijs euenire solet, nec squamis vnquam operitur, veluti in *Germaniae* locis subterraneis non rarò inuentà fuisse merini, & grande satis caput *Salamandrae* est, quod in nostra non apparet, ideo *Stellionem* libentius, quàm *Salamandram* hoc nostrum appellauero. Color quoque re- clamat, in *Salamandra* abomi- nabilis niger & luteus, qui ambo in serpentibus reperti horrorem intuenti- bus incutiunt, viridis autem cum caeruleo in nostro mixtus magis longè est placidus.

Errores ali-
quot, qui
in historia
Salamandrae
occurrunt.

An Salamā-
dra ignem
extinguat.
& muscae
quedam in
igne nascū-
tur, vt Ari-
stoteles vo-
luisse visus
est.

Quoniam igitur *Salamandra* mentionem quoque inieci- mus, non abs re forsan fuerit, errorum aliquot, quos apud duces nostros & antesignanos ani- mantium historicos, reperio, posteros admonere. *Aristotelem* ex horum nu- mero eximam, qui *Salamandram* forsan nunquam vidit, cum dicat lib. 5. cap. 19. Hist. animalium. Nonnulla corpora esse, quae igne non absumentur, *Salamandra* claro, ait, documento est, quae vt aiunt, ignem, inambulans per eum, extinguit. Hoc puto aequè forsan verum est, atque alterum, quod eodem loci adiunxit, de muscis quibusdam maioribus, quas in fornacibus, inquit, ararijs Cyprijs nasci, quae per ignem innoxie saltant atque ambulant. Hæc *Matthiolus* ridet, & si vera essent, inquit, Galenum quoque diligentissimum ærariarum fornacum Cypri inquisitorem, harum aliquam facturum mentionem fuisse. Cui ego assentior, qui sciam quam energiam ignis habeat, vt omnia etiam metalla, excepto au- ro, nedum animalia destruat. Nisi tales fortassis muscas fuisse credibile fuit, quales nuper à *Claudio Menetri* Gallo antiquitatis, numismatum maximè, pe- nissimò confectas ex chalybe vidi. Has vbi operculo pyxidis cuiusdam, in

Verumque
hoc ridet
Matthio-
lus

Rationes
pro Mat-
thio.

qua certo modo magnetis frustula quædam disposuerat, imposuisset, hæc occu-
simè, quasi volarent, ad locum ubi subitus magnes occultatus fuerat, transcu-
rerunt. Sed & *Dioscorides* lib. 2. cap. 56. frustra creditum ait, ignibus non vi-
Salamandram. Et *Matthiolus* facto periculo, breui eam ab igne combustam
vidit. Est enim ignis non aliter, ac *tempus edax rerum*. De hoc *Plinius* etiam
lib. 2. cap. 107. *Quæ est illa natura, inquit, quæ voracitatem in toto mundo avidis-
simam sine damno sui pascit? Excedit profectò omnia miracula, vllam diem fuisse quo
non cuncta conflagrarent.*

Plinius ra-
men Aristo-
teli credi-
dit.

Hoc ipsum
fecit Sene-
ca.

Tantum nihilominus potuit apud hunc siue *Aristotelis* autoritas, siue vulgi
persuasio, vt lib. 11. cap. 37. vt *Pyraustas* quoque admiserit. Gignit, ait, aliqua
& contrarium naturæ elementum. Siquidem in *Cypri ararijs* fornacibus, ex medio
igni, maioris muscæ magnitudinis volat pennatum quadrupes, appellatur *pyralis*, à
quibusdam *pyrausta*. Quamdiu est in igne vivit: cum euasit longiore paulo volu-
moritur. Nollem magnum illum *philosophum*, *Senecam* meum, hunc ipsum
induisse errorem, qui libro 5. natural. quæstionum hæc habet. Ignis qui om-
nia consumit, quædam etiam creat, & quod videri non potest simile veri, sed tamen
verum est, animalia igne generantur.

Auctor ma-
ior e habet
ratione ef-
fecta rerum
& experi-
mentorum,
quam tot
authorum.

Atqui ego malim hic ipsis Naturæ essentijs, & viuis rerum experiencijs ac-
quiescere, quam plurimis *Cathedrariorum* decretis, absque vllis experimen-
tis, & reali ratione prolatis, fidem adhibere. Quod mecum etiam *Quadrus* fe-
cit, cum scripsit:

*Nec tu aliud Vestam, quàm puram intellige flammam,
Nataq. de flamma corpora nulla vides.*

Rediit ad
Salamandram
in cuius hi-
storia *Pli-
nius* sibi non
construit.

Matthio-
lus etiã in
hac expli-
canda *Dio-
scoridi* suo
aduersatur.

Verum ad *Salamandram* reuertamur. *Plinium* primò mirari licet claudican-
tem nec sibiipso consentientem. Libro enim 10. cap. 67. *Salamandra* tantum,
inquit, rigor inest, vt ignem tactu restinguat. Libro 29. verò cap. 4. hoc negat.
Ex ipsa, ait, (*Salamandra*) quæ *Magi* tradunt contra incendia, quod ignes sola ani-
malium extinguat, si serent vera, iam esset experta Roma. *Sextus* quoque apud
eundem probat, Venerem quidem ab hac comesta accendi, sed ignem restin-
gui negat. Alterum est, quod *Matthiolus* *Dioscoridi* suo repugnare, & huius
mentem atque clarissima verba non satis capere stupeas planè. Hic enim
lib. 6. cap. 4. respondens aliquibus, vt ait, dubitationibus: Quomodo *Diosco-
rides* hoc in capite potuerit aduersus venenum *Salamandræ*, eadem probare an-
tidota, quæ *cantharidibus* resistunt? cum *Salamandræ* venenum sit frigidum,
cantharides autem calidissimæ & siccissimæ existant. Conciliat hoc ipse, vt si-
bi persuadet, commodissimè, & talibus verbis respondet. Quod ubi *Dioscorides*
Salamandris cantharidum commendat medicamenta, de generalibus quæ in vno sunt
fiunt, duntaxat intelligit, nempe vt quàm citò fieri possit, venenum è ventriculo
intestinis extrahatur, cribris vomitionibus, & clysmatibus acrioribus: in cordisq. pro-
dium dentur, *Theriaca*, *Mythridatium*, aliæq. generosa antidota, quæ potèntia à
venenatis omnibus cunctantur. Siquidem in *cantharidum* capite, quod omnium primum
habeatur, generalis methodus *Dioscoridi* tradenda fuit, ne eadem per singula capita se-
pè frustra, & ineptè repeterentur. Quare scitè, cum ad *cantharidum* remedia legimus
reijci, de generalibus tantum intelligit. *Auicenna* eandem *Salamandris* adhibet cu-
rationem.

rationem, quam opio, quod tam hoc, quam ille frigidissima sunt temperamento, praefertq. ceteris, Theriacam, Mythridatis antidotum, resinam therebinthinam, Syracem, castoreum semen, & cupressi frondes. Hæc debui necessario ex ipsis Matthioli commentarijs transferre, ut quam qualitatem (frigidam scilicet) is Salamandris adscribat, proprijs verbis conuincatur. Iam velim autem Matthiolus considerasset attentius, quæ Dioscorides, quem ipse interpretandum, & explanandum sumpsit, de calida aut frigida huius animalis intemperie libro 2. annotauerit. Cuius hæc sunt verba. *Vim habet (Salamandra) erodentem, calfactoriam, exulcerantem. Additur ut cantharis in medicamenta, quorum vis est exesse, & lepras abolere, similiq. modo reconditur. Liquesacta in oleo pilos euellit. Exenterata detractis pedibus & capite in melie seruat ad eundem usum.* Qui ex apertissimis hisce Dioscoridis verbis, non colligit, calidissimam esse Salamandram, quemadmodum cantharis est, & non frigidissimam, veluti esse opium creditur, is aut oculis orbus est, aut quæ videt, ac legit, hæc negligit & intelligere haud cupit. Quid igitur opus fuit, ut Matthiolus paraphrasi tam longa, & excusatione hac vteretur, non quodam modo explicaret, medicamenta cantharidibus debita, generaliter tantum Salamandram competere? At si mihi hariolari liceat, rem acutè tangere, & Matthiolum dubio omni procul, ex duobus capitibus permotum & adactum fuisse affirmare ausim, ut Salamandram frigidissimam esse sibi persuaderet. Primum ex ipsomet Dioscoride sumere potuit, quando Salamandram venenum tale esse monuit, ut in homine id accipiente mentem & sermonem præpediret, tremorem etiam cum torpore aut horrore quodam induceret. Sunt autem hæc omnia perniciosi potius frigoris, quam caloris soboles, si Medicorum axiomatis assentimur.

Matthiolus indicat Salamandram esse frigidissimam.

Dioscorides contra, statuit calidissimam.

Ergo erat opus ut Matthiolus nouo modo Dioscoridem explicaret.

Author diuinare videtur, quomodo Matthiolus deceptus fuerit.

Primo ex verbis Dioscoridis.

Alterum est clarissima Galeni authoritas, 3. de Simplicium facultat. cap. 6. Dicant igitur si lubet, ait, papauer, mandragoram, cicutam, Salamandram esse calida. Verum nemo id dicit, sed velut vno ore omnes frigida pronunciant. Nec est quod mihi hic opponat aliquis, Galenum in subsequentijs verbis, non negare, etiam calidam esse Salamandram, sic enim ait. *Atqui animal est Salamandra, quod & nutritur, & crescit & mouetur, quæ sanè calido in mixtura vincente prouenire asserunt.* Hoc enim & non aliud vult hic dicere. In se quidem consideratam calidam esse, cum frigus naturæ opus non ingrediatur, & vita in calore consistat, ad hominem verò collatam, frigidam: quippe quem frigefacere strenuè possit. Idipsum ergo de cantharide asseruero, ut animal, hanc à calore aliquo vitæ munia obire, ad hominem verò comparatam, cum hunc in excessu quodam calefacere valeat, calidissimam indicari. E contra frigidissima homini fuerit Salamandra si modò vera sunt, quæ Galenus pro confesso posuit, cum hanc sociam faciat papaueri, cicuta, mandragora frigidis per ipsum venenis, quod 3. de Temperamentis cap. 1. quoque repetit & lactucam insuper adiungit.

Secundo ex authoritate Galeni.

Galenus diuino respectu Salamandram aut calidam, & frigidam esse.

Attamen ut huic, quod posteriore loco dictum fuit, primò respondeam. Nescio quomodo Matthiolus doctorem suum Dioscoridem, quem tantis euexit laudibus, cuius singula ferè verba, singulis illustrare commentarijs voluit, à cuius gloria & ipse immortalitatis sibi famam quaesivit, nescio inquam, quæ eum iam fronte polihabeat, ipsiq. discipulum Galenum præponat? qui boni quic-

Respondetur: posteriori argumento.

Galenus ni-
mis tempe-
ramentorum
gradus nos
se prae-
sumit.

Gentilicas
Dij. quibus
dam mix-
tionis offi-
cium tribuit.

Responde-
tur primo
argumento.

Plinius quo-
que Sala-
mandram
credidit ef-
se frigidam.

Videtur in
hanc etiam
calidam esse
admittere.

Et probare
hanc idem
posse quod
catharides.

Lepida hi-
storia quo-
modo cat-
tharides ve-
nerem mo-
ueant.

Quomodo
pro Plinio
respondere
posset.

Sed Diosco-
rides & Ma-
tthiolo hoc
non per-
mittunt.

quicquid in suis de medicamentorum simplicium libris collegit, ex *Dioscoridis* fontibus ferme totum hausit. Atque utinam intra limites *Galenus* se continuisset, nec ad temperamentorum gradus, & graduum quoque divisiones, siue, ut medicamentorum compositores vocant, *mansiones*, tam prope accedere tentasset, in quibus assignandis tam securè, & audacter decernit, elementorum miscelas, & proportionem tam rectè callere prae-sumit, ac si socios, vel magistros habuisset Deos illos fictitios, siue *Dionysium*, siue *Vulcanum*, siue quemvis aliū, quos *Plato* in *Philebo* suo mixtionis officium sortitos fuisse, iam olim commemoraui. Non est autem de nihilo prorsus hoc argumentum, quod primo loco ponebatur & fortasse *Matthiolo* imponere potuit, cum videret, torporem, horrorem, tremorem, sermonis & mentis praepeditionem, & quandam corporis exolutionem, à *Salamandra* induci, quæ omnia à frigore originem trahere vero haud absimile erat. Nam & idem *Dioscorides* capite de *Cicuta*, refert hanc consimilia accidentia inferre, oculis nempe caliginem offundere, mentem turbare, artus extremos gelidos reddere, & conuulsionem demum concitare. Est autem omnium consensu Medicorum, *Cicuta* frigidissima. *Plinius* lib. 29 cap. 4. Inter omnia venena memorat *Salamandra* leclius maximum esse, quod non singulas, ut alia venena faciunt, personas, sed populos etiam improvidos necare possit. Nam si arbori irrepsit, ait, omnia poma inscit veneno, & eos qui edunt, necat frigida vi nihil *Aconito* distans. Et paulò tamen inferiùs hæc habet. *Sextus* ait *Venerem* accendi cibo earum (*Salamandarum*) si detractis interantibus, & pedibus, & capite, in melle seruentur. Hic quis non contradictoria statim emergere aduertit? Quomodo enim *Plinius*, si *Sextus* modò credidit, *Venerem* accendi, & frigida vi enecari hominem, ab vno eodem animali affirmare aulus fuit? Atque ut verum fatear, hæc vltima *Plinij* verba, videntur mihi *Dioscoridis* illa corroborare, quando *Salamandra* venenis *cantharidum* antidota opponit. Nam & ipsæ *cantharides* *Venerem* quoque non urinam solummodo promouent. Lepidam hanc historiam narrabo. Noui puerum quendam nobilem, qui præceptorum olim suum, nimis sibi forsan durum & seuerum, veneno tollere consueverat: cumq. hoc effectui dari posse, per ipsas *cantharides* existimaret, emptis harum aliquot à pharmacopola, & in puluerem tritis, duas tresue, in cantharum siue lagenulam, in qua præceptor potum suum asservabat, immisit, & quod in votis habebat, sibi successurum certò sperabat. Sed cum hic neque prima, neque secunda, neque tertia die moreretur, ab incepto puer destitit. Interea vir ille bonus, tentigine maxima vexatus, & *Venerem* æstuans, nec vnde hoc proveniret, diuinare valens, remedia etiam spiritualia, ut probis moribus erat, ab illis, quibus in confessione conscientiam suam credere solebat, postulare coactus fuit. Res hæc multo post tempore manifesta euasit. Et ne quis hic *Plinio* se fore auxilio existimans dicere possit, venenum quo *Salamandra*, siue aquam, siue poma conspurcat, frigidum esse, cum carnes tamen animalis calidæ venerem sollicitare queant (heterogeneas enim eiusmodi partes frigidæ inquam & calidas, in quouis ferè mixto Medici facillè ut statuunt, ita quibusvis obiectionibus per has facillimè respondent) ne inquam, sic quis tueri *Plinium* putet, ipsemet *Dioscorides* renititur, qui supradicta symptomata, non à spuro solum anima-

animalis, sed ab ipsamet hausta Salamandra superuenire posse, clarissime scripsit. Et *Matthiolus* ibidem: *Non solum, inquit, veneno inscit & necem affert, Salamandra sicca & in puluerem pota, vel clam cibus admista, sed & morfu viperarum modo, ceterorumq. serpentum venenum ei aculantium.*

Est & aliud quod non leuem hic *Plinio* controuersam facit, quod hic *Salamandra* venenum frigidae facultatis, cum *Aconiti* tamen veneno comparauerit.

At *Aconitum* nemo vnquam mortalium, quod equidem sciam, inter frigida venena enumerauit, si modò hæc quoque in rerum natura reperiuntur. *Galenus* expressissimis verbis lib. 6. de *Simplicium medicament. facultatibus*. *Aconitum*, ait, *septica & deleteria facultatis est*. Septica autem apud eundem 5. lib. cap. 15. non frigida, sed calida admodum sunt. Quare ibidem *Aconitum* cum sequen-

Plinius contradicere sibi videtur qui *Salamandram* eundem cum *aconito* qualitatis facit.

tibus calidissimis enumerat his ipsis verbis. *Verum nouisse expedit, ea medicamina que septa & septica nuncupantur, ut sunt auripigmentum* (ἀραιόν, *Græci vocant*) *Sandaraca, Chrysocola, Dryopteris, Pityocampe, Aconitum, omnia eliquare, tum colliquare, ac potissimum carnem tenellam, idq. absque dolore.* Ego equidem re-

Aconitum calidissimum est, & septicum.

reram iam id, quo ab hac manifesta quasi contradictione magnum hunc scriptorem *Plinium* vindicarem, si dicerem, ipsum inter velocitatem, & violentiam, qua tam *Aconitum*, quam *Salamandra* energiam suam exerunt, instituisse comparationem potius, quam ad frigidam vtriusque qualitatem respexisse.

Quomodo *Plinius* defendi posset.

Est autem hic *Plinij* locus minimè obscurus, lib. 27. cap. 2. *Sed antiquorum, ait, curam diligentiamq. quis possit satis venerari? Cum constet omnium venenorum ocys-*

Hoc tamen ipsius interpres non concedit.

simum esse aconitum. Et alio loco, inter venenata omnia *Salamandra* scelus maximum prædicauerat. Atqui *Ludouicus Dominichi* non permittit, ut *Plinium* excusem, qui hunc ex Latino in Italicum idioma transtulit, & verba ipsius ita interpretatur, ut velit *Plinium* innuere planè voluisse, *Aconitum* & *Salamandram*, inter se conuenire in vi veneni frigida. Hæc enim ipsius sunt Italica verba, quando ait, *Salamandram* conscendentem in arborem, veneno frigido (in quo *Aconito* similis sit) poma corrumpere. *Percioche*, inquit, *se ella monta sù vn albero, lo corrompe tutto di veleno, & con la sua fredda forza, la quale non è punto differente dall' aconito, uccide tutti quelli, che ne mangiono.*

Siquis aliam *Plinio* medelam adhibere velit, ac possit, id ut faciat per me licebit. Ego ut hoc semel hic dicam, non maledicendi studio adactus, veterum

Author nō studio maledicendi aliquando veteribus resistit.

subinde errores detego. Pessimè enim maledicum odi, & *Quintiliano* adhæreo dicenti: *Maledicus à malefico non distat, nisi occasione.* Cuius & hoc prudentissimum monitum magnifacio: *Nos multas ad discendum commoditates habemus præ antiquis.* Illis enim inuenienda fuerunt, nobis cognoscenda. Tot nos præceptoribus, tot exemplis instruxit antiquitas, ut possit videri, nulla sorte nascendi atas felicior, quam nostra, cui docendæ priores elaborauerunt. A quo tamen & hoc subinde nobis inculcari aduerto, & verissimum reperio, quod supra me quoque monuisse memini, sed non satis dicitur quod bene dicitur, quare denuo repeto. Ne-

Locus pulcherrimus ex *Quintiliano* quid de antiquis sit statuen- dum.

quid statim legenti persuasum sit, ait, omnia quæ magni authores dixerint utique esse perfecta. Nam & labuntur aliquando, & oneri cedunt, & indulgent ingeniorum suorum voluptati, nec semper intendunt animum, & nonnunquam fatigantur. Quod si hoc *Classicis* etiam authoribus vsuuenire solet, quid de me, de te, mi-

lector

Ridiculum
esse nobis
persuade-
re, nos fal-
li nō posse.

lector futurum putas, qui tyrones adhuc sumus? An nos extra humanam po-
sitos conditionem censes, & errare à nobis alienum arbitraris?

Scribimus indocti, doctiq. poemata passim.

Quomodo
decipiatur
nonnulli qui
effectus
quoddam
frigori ad-
scribunt.

Nunc *Matthiolo* quoque ut satisfiat, tempus monet. Ego mehercle ut sincere,
quod sentio, eloquar, non capio hunc arguendi modum, quo tam veteres ple-
rique, quam horum asseclæ recentiores plurimi utuntur. Cum vident forte-
fortunā, à frigore actuali effectum aliquem manifestum subsequi, siue hic
torpor sit, siue tremor, siue virium prolapsus, siue membri alicuius resolutio,
siue somnus præcipue; quotiescunque eadem symptomata in humano alio
postmodum corpore suboriri animaduertunt, statim à frigore, & non aliunde
profluxisse, conclamatis quasi votis iurent.

Huius rei
historia ab
ipso *Mat-
thiolo* po-
sita.

Verum vna hic nobis contra *Matthiolum* & dicta ratione philosophantes,
ab ipsomet *Matthiolo* posita historia sufficiat, & agmen claudat. Hæc autem
in *Commentarijs* ipsius in *Dioscoridi* librum 4. & caput 73. habetur. Is igitur
post *Aconiti* tractationem, *Napelli* vires enumerans (quod aliqui inter
Aconiti species recensent) hoc cum *Auicenna*, exalfacere & siccare ordine
quarto non negat. Et tamen hæc subsequencia symptomata ab eodem oriri
affirmat, quæ si à *Cicuta*, *Mandragora*, & *Opio* frigidissimis putatis venenis
emanarent, quin omnes à summo frigore originem ea ducere sibi persuade-
rent, nullus dubito.

Datur cui-
dam drach-
ma *Napel-
li*, quid in-
de secutū.

Huius immanitatem ait se *Rome* vidisse Anno salutis reparatæ 1524. Mense
Nouembri in *Capitolio*, in quodam ad furcam damnato, ut *Lapis Bezeardii*
virtus aduersus venena exploraretur. Misero igitur huic *Napelli* drachma ex-
hibita fuit, quam ubi lumeret, asserebat sibi videri, merum piper deglutire.
Accidentia autem hæc fuerunt. Post vomitum biliosum ac porraceum, auris
frigida in caput percipiebatur ascendens, stupor quidam paralyti similis, &
quasi motus extinctus: ita tamen, ut dum alterutrum brachium attolleret, al-
terum eleuare non posset. Dicebat sibi venas omnes quoque refrigerare.
Accessit & oris & oculorum conuulsio, facies liuida, labra nigra cernebantur,
& venter hydropicorum in morem attollebatur. Mente etiam movebatur,
vnde modò cantare, modò plorare, modò de vita desperare, post septem tan-
dem à sumpto antidoto horas, ad se redijt & conualuit. Vides nunc vti-
dissimum venenum, frigidissimæ etiam ab alijs existimatæ causæ effectus re-
liquit? Ast *opium* hanc nobis controuersiam lucidissime declarabit. Hoc
omnes vno ferè ore frigidissimum statuunt, quia sensum tollit, motu priuat,
& somnum inducit. Fateor ego à maximo frigore hæc fieri posse. Nam &
plurimos inter niues consedisse, dormiuisse, obriguisset, & mortuos fuisse per-
noui optimè.

Accidentia
hæc dici
potuissent
à frigore
emanare.
Quid de o-
pio sit sta-
tuendum.

Ex nimio
vini spiritui
hausto, ea-
dem omnia
accidentia
quæ ex
opio.

Ast conspexi his meis oculis ante hos triginta annos *Herbipoli* iuuenē quen-
dam, cum magnam spiritus vini (quem *aquam vite* appellant, & aqua mortis
dici potest malè vrentibus, quos mori similiter ex superfluo huius vlu vini) co-
piam absorbuisset, septem horarum spatio perstitisse absque loquela, immobi-
lem, ac veluti lethargo correptum, cui licet capillitium velleremus, eundem
verberaremus ab vno ad alterum locum transportaremus, mortuo tamen simi-
lis,

lis, nisi quod respiraret placide, nobis visus fuit, donec exactis septem horis
 villo absque remedio ipsi exhibito, ad se rediret, nec eorum quæ ipsi accide-
 rant, memoriâ ullam haberet. Qui vino generoso *Maluatico* maxime, in-
 dolgent, somniculosi quoque sunt, & morbis frigidis plurimum, paralyti in-
 quam, & Apoplexia tentantur. Et qui Naturalium rerum enarrationes legit,
 is nouit *Crocum* calidum alimentum & medicamentum, simile quid prestare.
Amatus Lusitanus, ut apud *Schenkiū* videre est, recenset *Pisaurensem* quendam
 Agatonem, super duabus *Croci* sarcinulis dormientem, eadem nocte obijisse.
David Otto ex principalioribus mercatoribus *Nentis*, & amicis meis, hoc mihi
 pro certo retulit, cum *Romam* redisset ex *Aquitana* vrbe, in qua quæstun-
 dere solet maximum ex *Croco*, quod ibi & copiosissimum prouenit & precio-
 sissimum contigisse nimirum, ut præteritis annis, ex *Atulis* illis cliticarijs,
 quibus sarcinæ ex *Croco* imponi solebant, plurimi interierint, ex solo illo stupe-
 factivo *Croci* & potentissimo odore, donec tandem antidotum ex *Allio* contuso,
 & ut reor, aceto permixto, & naribus *mutorum* apposito, nihil tale amplius in-
 terueniret. Et quis ignorat, qui in *Germania* vnquam fuit, in temperatissimis
 eisdem tepidarijs, siue hypocaustis, facilius longè sibi somnum ex calore ob-
 reperere, quam sub rigido Aquilonis frigore? Et quid de *masi* dicemus & *cuna-*
rum motu? quibus non infantibus modò, sed adultioribus quoque in morbis
 quibaldam & vigilijs pertinacissimis soporem conciliamus? Atque hæc om-
 nia quæ calida, quæ frigida, partim nec calida nec frigida sunt, & eundem ta-
 men cuncta diuersa licet, effectum in nobis producant. Concludendum, igitur
 existimo, hæc vniuersa aduersissima licet, in vino quodam conuenire oportere.
 Cum *vnus effectus*, qui *somnus* est exempli gratia, *vnam* tantum esse ne-
 cesse sit causam immediatam, si modò Metaphysicorū axiomata vera esse perhi-
 bentur. Intelligis ergo, non solum & simplex *frigus* esse debere, quod somnū
 producit, id quod Medicorum tamen schola quasi tota hætenus stabiliuit.
 Verum hac de re forsitan commodiore loco plura dabimus. Quid igitur hinc
 discimus? hoc, quod iam dudum inculcaui & improbaui, nos ad pauca, scilicet,
 respicientes, nimis esse properos in rerum causis reddendis, quæ longiori &
 doctiori plerunque indagine perscrutanda forent. Disputationem hanc, quæ
 paulo acrior nobis cum *Plinio* & *Matthiolo* fuit, *Gesnerus* quoque olim attigit,
 apud quem & veterum loca complura videre licet, quæ & ipsa non carent du-
 bijs. An videlicet, *Salamandra* lactescente sua sanie, quam ore euomit, quæ
 cunque humani corporis parte contacta, capillorum defluuium molietur?
 quod *Plinius* quidem annotauit, an hoc potius eueniat ex cinere combusti
 animalis? ut *Galenus* & *Paulus Aegineta* voluerunt, an magis ad hoc præstan-
 dum hæc bestiola in oleo macerari debeat? ut *Dioscorides*, & *Plinius* similiter
 alio loco censere visi sunt.

Crocus
 idē præstat
 quod opia
 in somno
 producen-
 do. idē

Crocus
 idē præstat
 quod opia
 in somno
 producen-
 do. idē

Hæc omnia
 in alio con-
 uenire de-
 bent, quæ
 in frigore
 vnus esse
 quæ vnâ rā-
 tiō est cau-
 sa imme-
 diata.
 Simus ni-
 mis propi-
 ad reddē-
 das causas

Aliud du-
 bium, quod
 modo Sala-
 mandra in-
 ducat ca-
 pillorū de-
 fluuium.

Est autem opinio hæc, quod capillos erodat, ab antiquis adeò recepta, &
 approbata, ut *Q. Serenus* quoque in versibus suis eandem decantauerit, qui hi
 ipsissimi sunt.

Defluit expulsus morbo latitante capillus,
 Seu rarò lauitur, seu raris epota veneni,

Sen

*Seu Salamandra potens, nulliq. obnoxia flammis,
Eximium capitis tactu delectat honorem.*

Q. Serenus
de fluxu
capillorum
etiam a Sa-
lamandra
fieri scribit

Ioan. Bapti-
sta Vidu-
rios Q. Sa-
renu emen-
datiorem
nobis da-
bit.

Videtur hic per contactum venenosi illius humoris, defluuium capillorum fieri concedere velle. Veruntamen tot mendis scater, tot vulneribus laucius est Serenus, ut quoniam hactenus à Medicis illectus & neglectus fuit, nō absque iustissima ratione, huic Medicam, & Criticā simul manum adhibere statuerit Ioannes Baptista Vindibierius Philosophus & Medicus doctissimus, quem supra quoque laudauit. Expectamus igitur propediem sanatum, ac restitutum hunc Poetam Medicum, varijs lectionibus ex Codicibus Vaticanis, ac commentariolis succinctis quidem, sed neruosis, & utilissimis tamen illustratum.

Si esset fri-
gida Sala-
mādra de-
beret po-
tius capil-
los firma-
re.

Error vete-
rum qui di-
xerunt Sala-
mādras se-
xu carere.

Hoc vnum ex tot veterum autoritatibus colligo; cum Salamandra ex plu-
lothis sit, hæc autem insigniter calida esse deceat, cū radices quoque pilorum
erodant, mirari iterum me non satis posse, quomodo viri doctissimi nonnulli
eamdem frigidissimam esse scripserint, quæ hac ratione firmare & corroborare
potius capillos debebat.

Est & hoc in Salamandris, non satis rectè ab antiquis obseruatum, quod has
sexus nimirum expertes sibi persuaserint. Plinius lib. 10. cap. 68. Quedam
verò gignuntur, ait, ex non genitis & sine vlla simili origine. Ex ijs quædam nihil
gignunt ut Salamandra. Neque ex ijs genus masculinum femininumue, sicut neque
in anguillis omnibusq. quæ nec ouum nec animal ex sese generant. Neutrum est &
ostreis genus, & ceteris adherentibus vado vel saxo.

Recentiores
quidam Sa-
lamandras
viperarum
instar catu-
los viuos
parere vi-
derunt.

Verum de Salamandris eruditissimus Medicus & Criticus Dalechampius huc
eundem Plinij locum recensens, oculari inspectione edoctus, contrarium nos
docuit. Ex grauida Salamandra, ait, mense Martio, disrupto ventre plus, quam tri-
ginta fetus ad huc palpitantes, & in aqua nantes, ac plus quam triginta quæ produ-
runt. Ego quidem feminam vidisse memini pregnantem tum ouis, tum catulos plu-
nam, alijs inchoatis tantum, alijs iam perfectis gradientibus & in aqua natantibus, ut
falsum esse, quod tradit Plinius, nihil eas gignere manifestum sit. Huic assentitur
Bellonius, & alij, qui volunt Salamandram ex ouis primū in vtero conceptis,
catulos sine vilo inuolucro excludere, quod huic proprium hoc sit, in genere
lacertarum, quemadmodum proprium est viperis in genere serpentum, viuos
parere.

Rationes
cur dubite-
tur quoque
an iostreis
sit sexus
defectus.

Hæc testimonia faciunt, ut neque in ostreis facilè Plinio & Aristoteli fidem
adhibeam. Voluit autem hic, ut gnauiter caput i 5. lib. 5. de Hist. animalium
perlegenti patebit; Cum purpuræ, tum etiam reliqua testis inclusa è limbo sine &
materia putrescente oriri. Cum enim hæc omnia saluam quandam veluti sanguinem
emittant, ait, hanc ubi rupta est, humorem quendam in terram demittere & ibi gigni
purpurulas.

Niphus &
Scaliger cō-
tra Aristot.
sentire vi-
dentur.

Veruntamen fidelissimi duo Aristotelis Cōmentatores Augustinus Niphus,
& Iul. Cas. Scaliger, magistri sui decretis non vsquequaque subscribere viden-
tur. Hunc enim Aristotelis locum, Purpuræ igitur verno tempore eundem locum
congregata faciunt id, quod vocant sanguinem; Explicans Scaliger: Est igitur, ait,
quasi modus coeundi si conueniunt, ut quasi à mare & femina emittatur salina graui.
Quapropter hunc sensum Aristotelis latinis verbis enūciāns ita expressit Plinius
lib. 9.

lib. 9. cap. 37. *Purpure congregantur verno tempore, mutuoq. attritu lentorem cuiusdam ceræ saluant.* Hunc attritum agnouit, hic autem quid est aliud, quam quædam forma coitus? Coitus autem inter marem & feminam datur. Quomodo ergo idem scriptor lib. 10. feminas aut mares in ostreis, hoc est, in omni genere testudinum animalium, negare potuit? Et quando Aristoteles ait, *Ex humore illo in terram effuso gigni purpurulas exordio admodum exiguo consistentes. Et per angustiam veluti vna specie factum formari.* Niphus hæc verba ita declarat. Hic igitur ex saluatione emissa tanquam ex seminario mucore purpurule gignuntur. Et paulo post. Concludit demum Aristoteles qua forma formetur factus (purpurarum) sui initio, & vult illum formari similitudine racemi vna, ut etiam de apum fœtificatione poeta dicit: *Confluere & lentis unam demittere ramis.*

Unde dicit Aristoteles. Itaque per angustiam factus formatur specie vna. Id est ad similitudinem vna, quando innoluitur in se ipsa propter loci stricturam. Hic igitur perspicuum est, facturus testaceorum non fieri, nisi facta congerie prius ex mucore illorum tanquam ex Seminario (ecce seminalem vim admittit) & ad modum racemi vna, cum vna incipit fieri.

Ego prorsus nihil dubito, si quis Microscopio, hoc est, à me hoc nomine donato perspicillo uti vellet, quo res minutissima triginta mille vicibus & amplius grandiores, quam in se sunt, apparere solent, veluti supra, cum de Lyncei agerem, ex Arithmeticis & Geometricis principiis deduxi, & fauaginem hanc examinare posset, quin in hac, ova testaceorum manifestissima reperturus esset.

Siquis microscopio in fauagine purpurarum vteretur, forsitan in hac ova reperiret.

Hoc oculorum præsidio Princeps Cæsius noster plurimas plantas hætenus à Botanici sine semine creditas, distinctissimis seminibus luculenter turgentes per Pictorem suum ad hoc operis designatum in cartis delineari curauit. Mirareris in Polypodio minutissimos eos puluisculos foliorum dorso adhærentes piperis grani magnitudine spectabiles, existimatos hætenus à Natura tantum concessos esse in herbulæ ornatu, quos Princeps quidem ante Microscopij usum iamdiu in libris suis seminis nomine donari debere celsit, & ita huius generis plantas Tergifætæ merito nuncupauit. Sed huic similes innumeras alias Observationes, ac nouas penè dixerim, naturas à Principe detectas habebimus, cum olim imperfectarum Stirpium libri sui & lucubrationes lucem aspicient.

Princeps Cæsius plantas sine semine creditas, semine scatere demonstrat.

Tergifætæ plantæ Principis Cæsii.

Hoc eodem microscopio Franciscus Stellutus Lynceus, tam mirabile nobis anatomem præbuit partium omnium externarum, quæ in Ape sunt minuto animalculo, oculorum inquam, lingua, cornuum, iuba, aculei, pedis, digitorum aliarumq. & nuper in æs incidi commisit, atque felicitati VRBANI VIII. dedicauit, ut hæc omnia malim te oculis tuis intueri, quam rudi meo calamo adumbrare.

Franciscus Stellutus Lynceus mirabilem Apis anatomem nobis dedit.

Accedit hoc maximum probabilitatis indicium, ostrea & conchas genitalia semina terris committere, & fluminibus, ex quibus noua soboles sublatis matribus paulatim renascatur. Experti sunt id Germani nostri in conchis margariferis. Licet enim Sinus Persici perla omnium præstabilissima celebrentur, quibus cedunt illæ quæ in Insulis Zelan, Sumatra, Barneo & Indijs Occidentalibus reperiuntur; habet tamen Europa suos quoque vitiones, veluti in Historia gemmarum enucleatissima Anselmi Boetij, Rodulphi secundi, olim Medici eminentissimi videre est, ubi perlarum feraces nominat Scotiam, Silesiam, Bohemiam, Letharingiam, Voilandiam, Frisiam, oblitus nisi fallor pretiosarum margaritarum.

Coniectura quædam ostreae non ex putri humore nasci.

In illa pro-
pe Passauium
op. im.
margaritae
reperiuntur.
Io. Caro-
lus Lacer-
Baro à Kir-
chberg vir
doctus. &
nobilis.

Videntur
côchæ mar-
garitiferae
feminiæ
in aquis re-
linquere.

Marquar-
dus liber
Baro à
Schvendi
Passauien-
sis Episco-
patus &
Principa-
tus dignis.
Admini-
strator.
Cur author
ad ouorum
confidera-
tionem hic
transeat.

Considera-
da sunt pri-
mò oua gal-
linarum, ut
notiora.

Exactissi-
mè de ouo
& pullo
scripsit A-
quapèdes.
Hunc librum
Aquapen-
dentis Io.
Prauotius
doctus. Me-
dicus pu-
blicus.

garitarum, quæ in *Ilfa* fluuio inueniuntur, prope *Passauum* Germania Vr-
bem percelebrem & vetustissimam. Veluti mihi iam retulit eiusdem Vrbi
Ecclesiæ Cathedralis Canonicus & *Officialis* generalis, Græcè & Latine doctis-
simus ac iuris peritissimus *Ioannes Carolus Liber Baro à Kirchberg* nuper ad *Ser-*
enitatem suam à Serenissimo *Archiduce Leopoldo Guilhelmo, Ferdinandi secundi filio*
missus, quem ex antiquis meis amicis & fautoribus honoris causâ nomino.
In hoc itaque fluuiolo *Ilfa*, ob subiectum puto solum, nigricante semper aqua
conspicuo, ad determinatum ac trium solummodo milliariorum spatium,
Conchæ eiusmodi *margaritiferae* nascuntur, quæ *Uniones*, in candore, lauore, ma-
gnitudine & orbe, aliquando etiam Orientalibus vix inferiores, producant.
Cum autem ante complures annos, sedem ibi exercitus quidam fixisset,
tam nobilis prædæ avidissimi milites, *Conchas* per totum illum fluuij tractum
expiscari sunt, ut vix pauca adhuc ibi superfuerint. Quæ tamen aqua *concha-*
rum earundem denuo copiâ abundat. Quod euenisse à seminio relicto, &
temporis progressu ad maturitatem perducto, an non rationi valde consonum
est & probabilissimum? Locus autem hic tam religiose custodiatur, ut nemini
licitum sit hic piscari, præterquam *Episcopo*, qui idem est *Sereniss. Archidux* tam
supra cum honore laudatus, & eiusdem *Administratori*, qui est Illustrissimus &
Reuerendissimus *Marquardus liber Baro à Schvendi*, *Cæsari & Imperij Prin-*
cipibus ob summam prudentiam carissimus, quem ego ante hos triginta annos
Romæ colui, & nunc quoque benefactorem liberalissimum experior.

Commodum accidit, ut de *Ovis* hic simul sermonem aliquem instituamus.
Est enim hic *stellio* noster *Novæ Hispaniæ* ex *Lacertarum* genere. *Lacerta* autem
Aristotele lib. 5. cap. 33. *Hist. animalium* teste, per ova generationem suam propa-
gant, quæ sponte in terra aperiuntur, vitam enim earum annum non complent, sed per se-
mestrem finiri aiunt. Ego autem sæpissimè harum ova in vasis terræ arida pla-
nis, sed stirpibus destitutis in hortulo meo domestico, reperi, examinaui, &
modò recentia, modò intus nascentia animalcula vidi, atque depingi curavi.

Et quoniam curiosum hic quoque lectorè ut opto, ita ut nanciscar, hoc spero,
in huius gratiam expatiabor nonnihil, & quomodo in *ovis* animalium gene-
ratio peragatur, aliquid saltem delibabo. Veruntamen quia raro *Lacertarum*
atque *Serpentum* ova nobis in conspectum sese offerunt, quæ animalia hæcbras
quærent, à manifestioribus verò & notioribus ad occulta magis, & obscuriora
nos procedimus, *Gallinarum* autem nobis ova & inspicere frequentissimè, &
pullorum natales ubique intueri conceditur, ex horum notissimorum cogni-
tione abstrusiora, veluti quodam parallelo factò, indagabimus.

Attamen hic iterum, quod supra de *Aldrouando* quoque in *Psittaco* iudicium
tuli, post *Apellem* pingere viderer, si quod accuratissimè prosecutus est argu-
mentum, de *Ovi* & *pulli* formatione *Hieronymus Fabricius ab Aquapendente*, im-
mortale *Patauinæ scholæ* ornamentum, nunc ego vel renouare, vel innouare
attentarem. Quia tamen ante hos septem annos, priusquam eum librum,
posthumum *Ioannes Prauotius Germanus*, ex eloquentissimis & primariis vni-
versitatis *Medicinæ practicæ Patauij* professoribus, & Horti simplicium Amittes, *Caroli*
Medicei Cardinalis Amplissimi honori dedicaret, ego quoque in hac pte
lira

stra exercuisssem, ut fami meæ, qua in rerum naturalium studia innato quodam impetu feror, latifacerem: non vereor ex meis etiam laboribus, hic aliquid. & fortassis ab alijs indictum attexere, & *Aquapendenti* modò suffragari, modò veritati addictior, eidem, & si res ita ferat, *Aristoteli* quoque refragari.

Duo autem sunt, quæ ego præ omnibus examinanda suscipiam. *Primum*, an reuera *ouum*, dum *Gallina* id parit, tenero seu molli cortice exeat, & ubi quamprimum aerem expertum est is, indurescat? *Secundum*, ex luteo nè, an ex albumine *pullus* nascatur? Video enim his de quæsitis doctissimorum hominum rixas, & publicis consignata monumentis argumenta pugnancia agitari. Id quod satis stupere non possum, hætenus nihil ferme certi, in re tam leui & mulierculis propemodum ridenda, à summis philosophis decretum fuisse. Sed his nempe magis placet sub vmbra veterum scripta euoluere, quam DE I & *Naturæ* opera curiosa indagine in propatulo reuoluere.

Duo in o-
vis aucto-
examina-
bit.
Primum an
ouum mol-
le edatur.

Supina de-
sidia no-
strorum,
philoso-
phorum.

Et *Aristoteles* quidem lib. 6. cap. 2. *Hist. animal.* ex *Gazæ* versione hæc sentit. Vbi perfectum est (ouum) absoluitur, atque exit putamine, dum paritur, molli: Sed protinus durefciente, quibuscunque emergit portionibus, nisi morbo vuluæ defecerit. *Scaliger* hunc *Aristotelis* textum Græcum his paulò alijs verbis interpretatur. Cum vero perfectum fuerit, absoluitur atque exit. Quo tempore è molli mutatur in durum. Cum enim egreditur, nondum concreuit: & simul atque prodijt, spissatur, ac durefcit, nisi morbo quopiam præuentum sit. Ad hæc nihil aliud *Scaliger*, quàm, quòd *Gazam* reprehendit, qui de suo addiderit, quibuscumq. emergat portionibus. Quæ quidem ex *Plinio* huc transtulit etenim lib. 10. cap. 52. Exeunt (ait *Plinius* oua) a rotundissima sui parte, dum pariuntur, molli putamine, sed protinus durefciente quibuscumq. emergant portionibus.

Quid Ari-
stot. de
cortice ouis
sentiat.

Hic vult cor-
ticem inus
mollem,
& extra in
durefcere.

Plinius A-
ristoteli
subscribit.

Aquapendens laudati sui opusculi capite secundo hæc scribit. Etenim *Aristoteles* cum eo *Plinius* dicit, corticem non intus gigni, sed cum ouum editum est: atque protulit exit, ita ab aere externo obdurari. Calore externo euaporante humorem. Et quandoquidem hic *Aristotelis* tutelam & suffragium implorat *Aquapendens*, & hunc in publicum producamus oportet, videamusq. quàm æquus sit ipsi *Aquapendenti*, & quam sibi ipsi constet. Sic itaque, primo de *Gener. anim.* cap. 8. decernit. Aui & quadrupedes oua edunt perfecta, quæ ut seruari possint, duro iam constant putamine oportet. Sunt autem quamdiu increfcunt, molliora. Testa autem efficitur, calore externo euaporante (hoc est consumente) humorem. Itaque calidum esse locum, in quo id fiat, necesse est. Talis autem locus septi transversus est, quippe qui cibum concoquendo perficiat. Quod si oua contineri in vulua necesse est, vuluam eorum, quæ oua edunt perfecta, sitam esse ad septum necesse est, eorum autem quæ imperfecta, infra. Itaque in promptu erit. Et suà verò naturà vulua propensior ad situm inferiorem, quàm ad superiorem est, nisi quid aliud opus natura impedit, infra est enim exitus eius ostium.

*Aquapru-
dens* Ari-
stoteli suf-
fragatur.

Aristotelis
verba.

Augustinus Niphus hunc locum ingenuè explicans, ait ouorum cortices induci ex *Aristotelis* doctrina quam hoc loco protulit, non extra *Gallinam*, sed intra hanc ipsam, & loco quidem illo, qui *Septo* siue *succincto* est vicinus, sub ipso nempe pectore, ibique foueri à calore nō extimo aeris, sed intimo anima. Hic enim internus calor ut *Aristoteli* videtur, consumit huiusmodi, quod

*Augusti-
nus Ni-
phus* vult
Aristoteli
docere,
ouum intra
gallinam
induresce-
re.

in molliori adhuc resta consistit, hancq. indurat, cum terreum quasi solum relinquitur. *Aquapendens* ergo, ex hoc adducto philosophi loco, opinionem suam parum feliciter fulcire poterit. Aliam igitur machinam mouet, no-

Alius Ari-
stotelis lo-
cus in quo
vult ouum
non intra,
sed extra
gallinam
corticem
durum ac-
quirere.

uasque copias ex 3. de Generat. animal. cap. 2. adducit, vbi hæc leguntur: *Perfecto ouo, durum ac rigidum euadit, ita modice, vt exeat adhuc molle, dolorem enim moueret, nisi ita exiret, egrissimum statim refrigeratum duratur, euaporato hu-*

Aristot. ne-
scit, quo
in loco o-
uum acqui-
rat suum
corticem.

Et lapsus
est in veri
gallinae al-
signatione.

more quamprimum, qui exiguus inest, reliquaue portione terrena. Niphus hic in latino suo textu non ponit *frigus*, qui si à *frigore* voluit indurari oui corticem, oblitus est se supra à calore sub septo transuerso vigente, hoc fieri pronunciassse. Et quicquid demum de *frigore* sit, contradicit sibi *Aristoteles*, quod modò extra *Gallinam*, modò intra eandem corticem obdurefcere docuerit. Et in hoc hallucinatur turpiter, quod ouum cortice obduci, sub *Septo transuerso* existimauerit, cum hoc in loco non reperitur, nisi merus, purus & putus oui *vitellus*, absque vilo *albumine*, nedum cortice, quem infra cir- ca podicem, in vtero suo ad hoc muneris destinato acquirit: quem quoque vterum, vuluam, siue voluam, idemmet *Aristoteles* in *Gallinis* hoc inferiori lo- co consistere pernegauit, & animalibus saltem illis assignauit, quæ oua parum imperfecta, quæ omnia veritatis lucem, ignorantiarum nubibus obscurare mihi videntur.

Aquapen-
dens primo
contra opi-
nionem A-
ristotelis
disputat.

Quid igitur hic faciat, tentare *Aquapendens*? diu multumq. in veramq. se- partem versat torquetq. Ac imprimis ratione & experiètiâ *Aristotel.* aduersa- tur, aitque oculata se fide, durum in ouo corticem intra ipsam *Gallinam* repe- risse. Fæminas etiam hoc fateri, dum digitis duritiem oui, quod mox *Gallina* emissura est, in abdomine pertentant. Præterea durum valde esse creditu, in partu, tam citò, ac momento veluti temporis, duro cortice ouum rigescere. Et quando *Gallina* molli cortice ouum peperit, quod non raro euenire alloquit, haud ideò corticem illum indurefcere. Friuolum etiam *Aristotelis* argumen- tum esse, quod de dolore mouet, qui *Gallina* inferretur, nisi hæc molle ouum extruderet. Mulieres eaim in partu, longè quid mirabilius præstare, cum fer-

Sed author
gravi argu-
mento de-
fendit Ari-
stotelem
ex ouo in
Testudine
repperit.

tus bene corpulentos, per angustum adeò claustrum propellant. Sed ego ex mea parte pro communis honore Præceptoris, hoc argumentum addidero. Est mihi domi *terrestris* skeleton *Testudinis*, semispithama longitudine, in qua emortua, ouum reperimus columbino paulo minus. Hoc si per medium le- cundum longitudinem secuisses, possibile haudquaquam fuisset, vt medietas huius siue intrasset, siue exisset per illam capacitatem, quæ ad caudam & po- dicem est animalis, inter superiorem inferioremq. testam, carne omni mem- branisq. iam denudatam. Qua ratione igitur hoc integrum ouum, per an- gustissimum eundem isthmum intestinis oppletum, carnibus cinctum, & membranis obseptum penetrare potuisset? ne quicquam nunc dicam, de ossa vtriusq. corticis, arctè loca illa stringentis, duritie, & renitentia. An non igitur meritissimè dicturus fueras, hoc ipsum ouum, vt per meatus illos angu- stissimos erumperet, si durum fuisset, aut rumpi, aut mollissimum certè ac ce- ræ instat flexibile euadere debuisse?

Aquapendens tandem & ipse posthabitis omnibus à se allatis rationibus, pro- tribu-

tribunali sedens æquus sit *Aristoteli Index*, & hunc in modum tulit sententiam. *Hæc ut dixi, ita probabiliter diu sustinebam, quia tamen ratio omnis quiescat oportet, ubi experientia refragatur. Ideo concedo quoque ego ouum cortice obductum, & con-*
iuuonem inter molle & durum adeptam, iam in exitu statim impensius obdurari, con-
crecente circa putamen è vestigio propter humoris euaporationem, ut ait Aristoteles,
viscosa ac tenaci quadam humiditate: cum qua madefaciens in tota superficie ouum
nascitur, & recenti cortici adherescens exiccatur, obduraturq. frigido ambiente nonnihil
interea conferente. Id quod facile inueberis, si Gallinam domesticam domi habueris,
& ouum ei in exitu dextrè manu arripueris. Hæc Aquapendens, qui absolutissimam
tamen nobis historiam, de pullo & ouo anatomicè, & physiologicè enucleatam
tradidisse visus est.

Laudibus extollit veteres *Plinius* lib. 2. cap 46. In ventorum indagatione, quod his orbe etiam discordi, & in regna, hoc est, membra diuiso inter bella præsertim, & infida hospitia, cordi fuerit, rerum naturalium, obseruationes prodere. Sui verò temporis desidiæ deplorat, quod pace tam festa, tam gaudente prouentu rerum, artiumq. principe, omnino nihil addisceretur noua, inquisitione, immò ne veterum quidem inuenta perdiscerentur. Hoc nos de nostri seculi hominibus conqueri non possumus omnibus. Plurima iam patient, quæ olim latebant. Regnat tamen, nescio quæ socordia, aut inuidencia dicam, in nonnullorum pectoribus adhuc, quæ nouarum rerum inuentoribus detrahit, pro sciolis hos, & ardelionibus venditat, quasi *Natura* inexhaustos suos thesauros, iam olim omnes profudisset, & veterum inuentis standum, quiescendumq. esset solis, nec his amplius quicquam adiungi possit profuturum. Magna fateor, apud me veterum est authoritas, & existimatio, plus tamen matri, hoc est ipsi *Naturæ* vetustissimæ, quam filijs huius tribuo ponderis, & venerationis. Quapropter cum experimentis crebris, aliquid, quod à veterum decretis dissonat, in rebus ipsis reperio, hoc ego pro *Naturæ* lege habeo, huic me addico, hoc alijs pro veritate vendo.

Nunc igitur argumentum dicam euidentissimum, cur *Aristoteli* & asseclis ipsius in hac, quam de cortice oui agamus, controuersia, applaudere vsquequaq. non valeam. Id præmonere autem conuenit, quod si quispiam, in aliqua problematum physicorum opinione pertinacior manere, in animum suum induxerit, tot ipsi effugia præstò esse, ut illum còuincere vix vnquam valeas. Et ut ouum hoc nostrum, in exemplum nunc ducamus. Siue hic aduersus *Aristotelem* dicas, & vidisse, & suppositis manibus, quod mulierculæ aliquot mihi fassæ sunt, excepisse gallinæ partum, hoc est ouum duro cortice tectum, siue in gallina mortua & calente adhuc te tali reperisse. Facillimè respondet, ut hoc à frigore, vel expirante, atque debilitato, animalis calore, ita illud ab ære ambiente temporis momento contingere. Sic corallium sub aqua molle, ab hac extractum confertim obrigescere. Et quandoquidem ita volunt, iurantque; ita opinantur & insaniant, ne similis ipsis euadas, tempus differendo teras, & ut dici solet, aquam verberes, vel ipse des manus illis, aut disputare cum eis cesses oportet. At quam nunc probationem dabo, nisi & ego mente labor, conuincer illos solidissimè.

Aquapendens tande
pro Aristotele fauorabiliter
concludit.

Plinius veterum diligentiam laudat in rerum naturalium inquisitione. Sed sui temporis socordiam vituperat.

Nunc nouarum inuentoribus a non paucis culpantur.

Maiores habenda Naturæ matris, quam filiorum eius authoritas.

Vix aliquis obstinatis ingenijs satisfacere potest.

Peruicaces nisi sunt faciendi.

Argumen-
tum. Hæc
leum quo
probat
ouum intra
gallinam ha-
bere duri
corticem.

Aristot.
ignorant
vterum
gallinæ ana-
tomen.

Hanc ego
rudioribus
rudem sal-
tem dabo.

Vbi & quo
modo ouum
primetur.

Ovarium.
Infundibu-
lum.
Vteri supe-
rior pars.

Inferior
vteri pars
vbi ouum
corticem
duri acqui-
rit.

Vteri vbi
ouum per-
fectum de-
lineat, de-
scriptio.

Vbi ouum
sacat.

Contigit domi meæ, ut una ex meis gallinis quæ cum ferocior paululum esset, & alarum partem ipsi, ob id familiares mei detruncassent, arrepto irruo volatu, ex alto admodum loco, in vicini cauædium præcipitem se dederit, & mortua subito remanserit. Hanc ubi aperiri iussissem, reperi ouum, quod intra horæ spatium deponere forsitan debebat, in vtero inferiori dispersum, albumen & luteum per totum vterum dispersum. Ego corticem diligentissime contemplans, inuenio illum adhuc quidem calentem, sed plus, quam in centum particulas, vitri instar fragilissimi, diffractum, pellicula tamen illi, quæ im- mediatè eidem subtenditur, pertinacissimè adhuc hærescentem. Viden, ut nullus tibi amplius diuertendi aut elabendi angulus relinquatur? Qui hic cortex durus, ac ruptilis fuisse dicatur necesse est, non enim aliter vitrorum more, fragi in tot minutas portiunculas potuit. Sed neque vteri gallinarum situm & locum, in quo ouum formaretur, Aristoteles nouit, nempe in animali (quod miror) domestico, vbiuis locorum prostante, & mensarum omnium amico. Ut vitio- bis vertendum minimè sit, si nos quoque in illarum bestiarum partibus de- clarandis cæcutiamus, quæ aditus colunt inaccessos.

In tyronum autem Medicinæ saltem gratiam, gallinarum vteri anatomen, ut is se meis manibus aliquoties obtulit, adumbrabo, neque enim exactiorem descriptionem tempus & locus hic mihi permittunt.

Sub thorace igitur, aut sub septo, ut ait Aristoteles, ovarium est, aut vitellarium, siue vitellorum racemus, qui ex meris constat neciturque vitellis ouorum minimis, medicis maioribus. Et in hac quidè gallina maiores, qui semper in hunc loco, siti, & uicis auellanae magnitudinem æquabant. Horum unus post al- terum abruptitur à petiolo suo, quo hæret, & per tubulum quendam infundi- buli formæ effectum, ac longum auricularem digitum, tenuioris substantiæ, ovario hærentem, descendit in aliam cauernosam partem, siue vas quoddam oblongum, instarque intestini conuolutum, habens forinsecus capillares tuas, ac veluti venas mælaraicas adnexas. Huius substantia interna candida est, & rugosa. Rugæ autem vermiculorum formam non per transversum, sed per ob- longum positorum referunt. Est huic longitudo, si extendatur, epithamæ & mediæ, capacitas tanta, quæ facillè digitum indicem admittat. Per hunc du- ctum, siue vteri partem (Aquapendens secundum vterum appellat) vitellus pau- latim descendit, & forsitan etiam albuminis portionem in itinere hoc assumit, donec tandem per alium ductum instar parui intestinuli, in ipsum vterum detrudatur, vbi tam diu persistit, donec cortex illi durus & perfectus in- ducatur, & ex hoc demum loco à gallina excludatur. Vterus hic extendi insigniter, tantusque, quantus ad capiendum ouum sufficit, fieri potest, quem si exterius intuearis, pellem esse dices, non septam eiusmodi, mælaraicas amulambus ve- nulis, sed his per corpus eiusdem disseminatis. Interna superficies tubulici est coloris, & plurimis inæqualitatibus non vermium formæ variegata, sed tuber- culis copiosis grana milij aut canabina, imitantibus exasperata, & hoc loco, ouum datur exitus per canaliculum quendam, paulo maiorem quam illum esse dixi, per quem ingressus eidem fuerat. Estque finis huius prope podicem, vbi sphyn- ctère clauditur musculo; qui in hac gallina admodum conspicuus erat, anno- lum

lum apprimè referens, qui auricularem digitum informare potuisset. Prope hoc foramen, vicinissimum erat aliud, ipse nempe *intestini recti* finis, & ostia-
 rius musculus, sed præ altero vix conspicuus. Quod si stylum per hoc adi-
 gas, in ipsum *intestinum rectum*, & non in *uterum* penetrabis, quod facies tamen,
 si per prius foramen illum ipsum intrudas. Hoc interim studiosè hæc monere
 volo, in illis *gallinis*, quæ oua non pariunt, tam *ouarium* quam subsequenter
uterum (*Anteuterum* à me vocatum) & ipsum *infernum uterum*, perfecti oui re-
 ceptaculum adeò delitescere, ut vix appareant. Quare hac in re licet friuola,
 eo verbosior paulo fui, quò magis mihi displicet *laconicos* nimium Præceptores
 nostros fuisse.

Vbi excre-
 menta emi-
 tantur.

Gallinæ
 quæ oua
 non pariunt
 vix conspi-
 cuos habet
 uteros.

O quam desiderarem ego nunc, quod toties iam optavi, ut philosophi nostri
 simul, cum veterum, *Plinij* præsertim & *Aristotelis*, verbis, res ipsas, an hæc cum
 eorundem dictis congruerent, in *animalibus* saltem considerarent.

Votum Au-
 thoris ut
 quilibet ex
 verbis, res
 ipsas con-
 sideret.

M. Ant. Vli-
 ni de Ari-
 stotele cen-
 sura.

Sed pro dolor! hæc vota sunt solummodo, & vereor ne verissima sint, quæ
M. Antonius Vlinus phil. & Medicus *Bononiensis* doctissimus, quondam in sua,
 acri ingenio elaborata, *physiologia Barba Humana* conquestus est his ipsis ver-
 bis. *Næ fuit mortalium sapientum Aristoteles homo felicissimus, qui vniuersam po-
 tēritatem catenatum habuit mancipium. Vnusquisque satagit & miscet mare celo, ut
 saltem verbum ipsius exponat, quouis machinarum genere adhibito. Iam sapiunt
 omnes serè illius cerebro, adeò suavis est desidia.* Atque ego hæc, solo hoc fine refe-
 ro, ut magnum hunc virum, in quem ut multi censent, *Natura omnes suas vide-
 tur dotes effudisse*, quiuis imitari tunc studeat, cum illū videat, rebus ipsis manus
 admouisse, & non vniuersaliores, remotas, & longinquas causas attulisse, quod
 ipse etiam in antiquis philosophis nonnunquam reprehendit. Hæc enim ratio-
 ne Logicè potius, & Philologicè, quàm physicè & realiter philosopharemur.

Arist. mag-
 ni facien-
 dus vbi res
 ipsas cum
 verbis con-
 gruenter
 habet.

Solet autem *Vlinus* ratione & experimentis plurima, hoc libro aduersus ve-
 terum dogmata agitare, quæ ad *Barba humane* naturam, finem & vsus spectat,
 vix ab alio quoquam cogitata & animaduersa. Hunc adeat Lector, suadeo, si
 causas nosse velit, cur *Barba in mulieribus* aliquando erumpere sint solitæ. Ve-
 luti hesternæ ego die, quæ fuit vigesima Iulij anni huius salutaris 1627. In hac
 ipsa *Vrbe Romana* in circo siue *platea agonali*, & plurimi mecum cum admira-
 tione viderunt feminam quandam, viuam sanamq. 48. circiter annos natam,
 cui barba nigra, densa semipedem longa, ex mento dependebat. Labia quoq.
 tam superius quam inferius, maxilla veraque, & submentum, pilis nigris lon-
 gisq. obsita erant.

Vlinus
 dum natu-
 ram inda-
 gat, pluri-
 ma aduer-
 sus veteres
 docet.

Romæ visa
 mulier be-
 ne barbata.

Est autem hæc femina rustica, ex *Castello* quodam *Cumuli* dicto, *Aiculane*
Dioceseos oriunda, quæ suum quoque maritum secum ducit. Estque hæc ro-
 tæ rei historia, sicuti ipsamet mihi fassa est. Cum annorum esset quatuorde-
 cim, coniugium iniit cum hoc suo marito, cum quo octodecim annis sana, ve-
 geta & menstruis bene procedentibus, sed sine grauidatione vixit, quibus exa-
 ctis, impleta à marito fuit, & filium peperit, lac quoque præbuit, & alium post
 biennium genuit. Cum verò vterque moreretur, ipsique paulatim menstrua
 subsisterent, sexto post horum suppressionem mense, capilli sub temporibus
 plures ipsi enati fuerunt.

Historia
 huius mu-
 lieris bar-
 bata.

Barbescere
 capiti pri-
 mo sub re-
 pōibus.

Et pari-

Et pariter mollem malis demittere barbam incepit, ut *Lucretius* canit. Postea in *mento* & dictis iam locis consimiliter pili eruperunt, hirsutaq. facta est in pectore, intra mammas, quas nobis fæmineas iam dudum sororiantes, & bene turgidas ostendit, qui pili omnes cum capitis crinibus nigri sunt, veluti, ac facies subfusca apparet. *Cumq. ita vernarent dubia lanugine mala*, & mentum hirsutum quoq. fieret, verecundari capit, & simul, non semel tantum, pilos sibi abradi procuravit, qui importunius magis magisq. repullularunt.

An olim
Romanae
mulieret
frequenter
fuerint bar-
bæ.
Videtur
hoc doceri
ex Plinio.

Posset nonnemo ex *Plinij* loco lib. 11. cap. 37. arguari, hoc ipsum frequentissimè olim *Romanis matronis* contigisse, sic enim illic scribit: *Infra oculos mala homini tantum, quas prisca genas vocabant, duodecim tabularum interdito radi à feminis eas vetantes. Pudoris hac sedes, ubi maximè ostenditur rubor.* Monet enim *Ulmus*, non defuisse, qui existimarent prohibitum fuisse *Romanis* mulieribus, ne genas novacula raderent, & strictim pilos tollerent, ne barba illis succresceret. Atqui malè hos, legem hanc, *Mulieres genas ne radant*, interpretari, ex *Ciceronis* lib. 3. *Tusculanarum questionum*, liquidissimum evadere, quando ait. *Ex hac opinione sunt illa vana & detestabilia genera lugendi, pudores muliebres, lacerationes genarum, pectoris, feminum, capitis percussiones.* Volebant igitur *Romani* vetare pessimam illam veterum consuetudinem, etiamnum apud barbaras fæminas quædam, servatam, qua in morte suorum, capillos sibi vellunt, & faciem unguibus lacerant, aliaque indecora præstant, quæ radendi verbo, olim omnia significabantur.

Respondetur
ex Ci-
cerone.

Racum hoc
fuit apud
veteres &
apud nos
quoque.
Exempla ex
Aristotele
& Plinio.

Non est igitur neque nunc, neque olim adeò fuit frequens, ut *barbam* luculentam fæminæ promitterent. *Aristoteles* lib. 3. cap. 11. Hist. an. ait: *Pili in mento mulieris non prodeunt, nisi interdum pauci, cum menstrui cursus subsisterunt.* Et *ut in terra Caria mulieribus Sacerdotibus eucnire aiunt, quod divinationis indicium interpretantur.* *Plinius* *Aristoteli*, ut solet, subscribit lib. 11. cap. 39. his verbis. *Inventa tamen quadam defluvio capitis invalida, ut & lanugines oris, cum menstrui cursus stiteret.*

Exempla
duo ex Hip-
pocrate.

Apud *Hippocratem* nostrum sexto Epidem. in fine, non nisi duaseiusmodi historias legimus. *Vna* fæminarum harum fuit *Phaethusa Pythæ* vxor, quæ ubi prius fæcunda fuerat, postquam maritus in exilium abiisset, huic menses steterunt, dolores & rubores ad articulos suborti, corpus virile euasit, & tandem produxit *barbam*, facta est hirsuta, & vox reddita aspera. Non potuerunt reuocari menses, nec multo postea tempore vixit. *Alter* fuit *Nanyfia Gygæ* vxor, cui nec ipsi suppressi menses potuerunt restitui, & paulo post obiit.

Constitu-
tionis, &
morum de-
scriptio in
nostra hac
fæmina vo-
cata Mag-
dalena Ven-
tura.

Nostræ autem nomen est *Magdalena Ventura*. Optima valetudine tam viræ suæ cursu vixit, neque quicquam detrimenti ex suppressis mensibus sensit, nisi quod priore à cohibitione, tempore, dum periodus prius solita evacuationis rediret, sibi mammas tantisper impleri & lumbos doleri, percepit. *Mania* hæc obiit semper virilia, cum bobus suis arando, agros colendo, maritum quoque in exilio sequendo, & inimicis resistendo, erat autem iam tum barbata, quamvis vestibis semper muliebribus veluti nunc quoque uteretur. Vocem non habet asperam, nec faciem valde virilem. *Laryngis* caput, quod in viris prominet, in ipsa planum est. Quadrati est habitus, & iuxta staturam.

Barbam

Barbam quam semipedem iam longam gerit, ab vndecim tantum mensibus, ita nutrit, cum eam prius semper abradi sibi permitteret. Non sum tamen nescius, plures eiusmodi mulieres, tam in *Germania*, quam *Italia*, hac etiam nostra aetate, visas fuisse. Extat apud *Vlmum* epistola *Gisberti Vossij* Inuictissimi *Ferdinandi* secundi, *Archiatři* praestantissimi, qua describit *Helenam Antoniam* virginem prolixa admodum *barbâ* donatam, quam plurimi, *Græcij*, ex amicis meis viderunt, & apud Serenissimam *Ferdinandi Matrem* in Gynecæo nutritur. Hic iterum limites excessi, sed nec inutilia, nec prorsus iniucunda, ut spero, dedi.

Gilbertus Vossius Caesaris Archiatři describit.

Parerga hæc videntur esse vilia & iucunda.

Ad ouum fit regressus. Respondetur obiectioni ab auctore motæ.

Ad ouum à *barba* reuertamur. Sed priusquam secundæ controuersie nodos enodemus, dubio, quod supra aduersus nostrammetipsam conclusionem attulimus, satisfaciamus oportet. Idque hoc fuit. *Qua ratione duri corticis ouum ita bene magnum, ex Testudinis utero, duabus cornibus testis, seu carceris parietibus, arctè compresso egredi potuerit?* Fateor mehercle, antequam *Testudinis* anatomen vidissem, hoc mihi non nouum solummodo, sed insolens quoque apparuisse, cum aliquando *Testudines* fæminas grandioribus his ouis, alsidentes, ac veluti flatu & anhelitu suo fouentes, contemplatus essem. Veruntamen res ita se habet. Inferior huius bestię tabula, seu testa, quæ ventrem integit, vnā habet per totam sui longitudinem ferme, & tres per transversum positas suturas, siue commissuras, illis quæ in caluarijs videntur, haud quaquam absimiles: vnā prope caudam, tertiam prope collum, tertiam in media ventris regione collocatam, ad hunc solum, ut existimo, finem vsūque, cum *Natura* nihil frustra, sed omnia in numero, pondere, & mensura procreauerit, ibidem impressas, ut si animal hoc aliquem duriorē maioremque bolum per os transglucire, vel infra aliquid sibi molestiam creans emittere vellet, hæc ipsa cornea, atque ossea substantia, non aliter, atque mollis quædā cartilago cederet, aperiretur, extendereturque. Conuenientiùs huic obiectioni responderi posse, nec per plurimas quidem acutasque philosophorum rationes easque friuolas, quàm nunc factum est per simplices ac pauculas has, verasque Naturæ demonstrationes, prorsus auctumo.

Quomodo patet exitus datur ouo duri corticis, ex utero Testudinis.

Hoc fit propter Sutures in testa inferiori testudinis.

Alia & mira est in testudine Sutura.

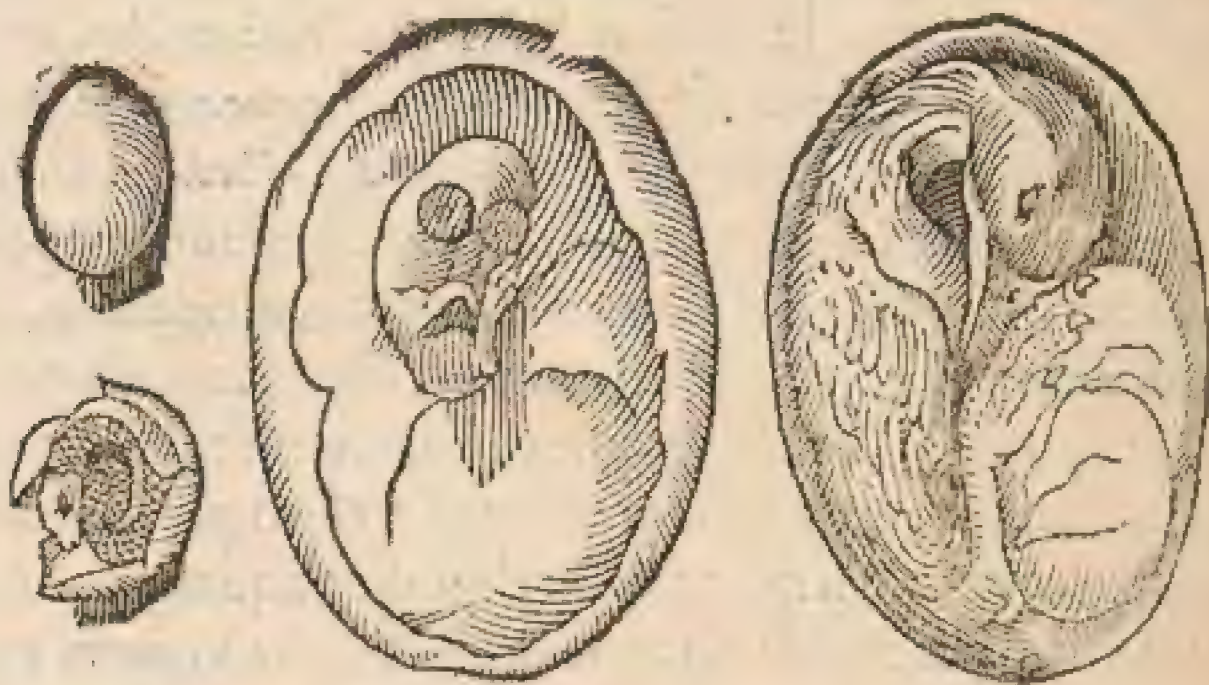
Ad Secundam controuersiam sic transitur.

Est autem inter futuram mediam, illamque quæ caput versus extat, alia triangularis, quæ ossiculum parte interna, figura simili quoque exhibet, externa autem parte, rotundum nummulum repræsentat. Quem vsū hoc habeat, adhuc ignoro, nec scio an hic ludere *Natura* voluerit, errare certè non voluit. Eiusdem prorsus formæ triangularia ossicula, in aliquibus humanis caluis, in vertice inueniuntur, praestantissimum, ut aiunt, Epilepticis remedium. Nunc alteram ordiamur litem, quæ inter *Aristotelem* & *Hippocratem* voluitur. An ex luteo oui formetur pullus, & albumine nutriatur, ut hic censuit: an contrarium fiat, ut ille voluit. Libuit autem hic paradigmatis loco, ouorum tam gallinæ quàm lacertæ, icones subijcere, mox declarandas, quas et ipsismet ouis olim, à me examinatis, & à pictore delineatis, viuâque experientia comprobatis, desumpsi; ut hinc constare valeat, vtri nos calculum nostrum adijciamus.

Hippocra-
tes vult ex
luteo autē
generari.

Hippocratem primò in aciem producamus, ad quem veluti ad *Cynosuram*, in fluctuante opinionum mari, *Medici* vela nauesq. dirigunt suas. Hic igitur libro de *Natura pueri*, cum diceret foetum deficiente alimento, quod a materno illi sanguini haud amplius suppeditatur, seipsum iactare, repagula solvere, membranas disrumpere, & exitum quærere, vel hoc argumento probaret, quod simile quid *pullus* in ovo tenet, cum alimento orbatur, quod *albumen* esse, ex luteo verò eundem natum fuisse, assererat. *Procreatur autem*, inquit, *avis* ex luteo, *alimentum autem* & *incrementum continet*, quod in ovo est candidum. Quod omnibus qui animum advertere poterunt, conspicuum esse potest.

Hanc suam
opinionem
nullis pro-
bat argu-
mentis.

Quæ pro
iplo Aqua-
pendens
dicit.

Prosper
Martianus
acriter pro
Hippocra-
te pugnat.

Aduersus
quem sæpe
author pu-
gnauit.

Martianus
miratur in
re sensibus
obuia Hip-
pocratem
& Aristote-
lem dissen-
tire.

Author cur
hoc fiat
causam af-
signat.

Pro stabilienda hac *Hippocratis* sententia, nullis fulta probationibus, has ipsi *Aquapendens* suppetias mittit. Imprimis quidem ex *Athenaeo* liquere, ita *Anaxagoram* sensisse, qui ideo *albumen* *ἐπιπύον γάλα*, hoc est *lac avis* appellauerit. Hoc ipsum quoque *Alcmaeonem Crotoniatem*, imò plerosq. tunc temporis, homines sensisse, ut *Aristoteles* innuit 3. de generat. an. cap. 2. Posse & hinc deduci, quod quæ oua duo lutea, siue *vitella* habent, duplicem quodammodo pullum procreent, duobus nempe capitibus, & quatuor cruribus præditum, cum tamen vnicum tantum adsit *albumen*.

Verùm *Prosper Martianus*, cum quo aduersus *Hippocratem*, sæpe hanc pugnam pugnavi, cum experimentis proprijs meis aliquantulum magis credere sim solitus, quàm nudis authorum verbis; ne & mihi scilicet, quod pluribus accidit:

Scribere sic liceat, iubeat quodcunq. voluntas.

Martianus inquam, qui nullam fere voculam obscuram *Hippocratis* præterit, quam non vel locis ex eodem consimilibus, vel à se excogitatis rationibus corroborare satagit, & hic quoque *Hippocratem* suum mordicus tuerur.

Admiratione tamen dignum esse ait, primos secretorum *Natura* interpretes, *Hippocratem* & *Aristotelem*, circa materiam, quæ sensus iudicio determinanda videtur, in contrariam sententiam omnino abiisse.

Hoc ego non miror modò, sed deploro penitus, quod veteribus nostris, & addictis horum cultoribus plerisque, magis speciosæ quædam & argutz ratiunculæ, quam labores in rerum naturis indagandis exantlandi, arrideant. Et quotusquisq. nostrorum *Medicorum* iam est, aut *Chirurgorum* (ne de alijs

illi examine facillimo, neglecto tamen, nihil dicam) qui vtilissimam, suam
 totaque humano generi proficuum operam, studiumq. in fœtus humani, ex
 vero cum salute educendi, artificio & industria ponat, doceatur? Cum *ars* hæc
 simul cum mandi origine nata, nobilissima, summè necessaria, communissi-
 maque, ad solas *obstetrices*, ineptas plerumque, iam omnis proh dolor! transie-
 rit. Nec (*chirurgi* nec *Medici* sint) quibus nimirum ex officio hoc muneris incum-
 beret) qui eadem, antequam manum huic periculi plenissimo negotio adhi-

Deprecat
 author, à
 Medicis &
 Chirurgis
 hodie tam
 vilipendi,
 nobilissi-
 mam artem
 obstetrici-
 a

beant, vel examinent scientes, vel instruant nescientes, vel ipsimet demum,
 in extremis vitæ periculis, in doloribus acerbissimis, parturientibus misericulis
 succurrat. *Lachrimis* hæc ego, non atramento nunc scribo. Cum nudiustertius,
 quæ fuit 27. Iulij anni 1627. vt infortuniū maximum à non satis perita *obstetri-*
ce, domi meæ in mortuo filiolo, sacro tamen baptismo donato, sum passus, ita
 salutare manu à *Francisco Mambriano*, *Chirurgo Romano*, peritissimo & vni-
 co huius artis operatore, *Pompilij Tagliaserri Parmensis*, *Medici & Anatomici*
 celeberrimi, discipulo, vxor mea amatissima, morti, ob vitiosum partum vici-
 osissima, accepit, & ab hoc ipso viro secundam veluti vitam recepit.

Authoris in
 fortunium
 in filio mor-
 tuo.

Ad *Martianum* redeamus, qui mauult *Aristotelem*, & huius asseclas à sensu
 ratiocinantes deceptos esse, quam *Hippocratem*, qui in ouorum inspectione di-
 ligentissimus fuerit, veritatem non percipisse. *Hippocratem* autem his potissi-
 mum rationibus moueri potuisse adiungit. *Primo*, quod *luteum*, vt quid nobi-
 lius, ante *albumen* generari considerari, quod veluti opifex & principium
 animalis in medio, ceu tutissimo ideo loco, fuerit collocatum, huic postea al-
 bumen superuenerit alimentum, utpote frigidius, quod tamen *Aristoteles*, præ-
 ter omnium Medicorum mentem, calidius luteo esse scripserit. *Secundo*, pi-
 sium oua solo luteo constare, & albuminis loco aquam ceu alimentum subire.
Tercio, deceptos illos fuisse, qui *umbilicalia vasa* in luteo conspicientes, puta-
 runt, propter alimenti attractionem facta fuisse, cum *natura* in ouo hæc su-
 bito condiderit, vt per hæc *efficiens & materia*, pro prima *pulli* fabrica tradu-
 ceretur. *Quarto*, quia *Hipp.* vidit exorto pullo, nihil *albuminis* superesse, *lutei*
 tamen adhuc portionem aliquam restare, ideo hoc pro materia, illud pro nu-
 trimento assignari. *Quinto*, quia vbi *gemina* sunt *lutea*, lepto separata, ibi
 etiam *gemini pulli* enascantur. Reliqua apud eundem *Martianum* in *Nota-*
tionibus suis ad *Hippocratem*, videantur.

Sors bona
 in recupe-
 rata vxoris
 vita quasi
 deplorata
 in paruuli
 vitiolo.
 Hæc resti-
 tuta fuit à
 Francisco
 Mambriano
 obstetrici
 omnium
 magistro.
 Martianus
 fuit tuetur
 Hippocra-
 tem quinq.
 præcipue
 rationibus
 Prima.
 Secunda.
 Tertia.

Aristotelem nostro egere patrocinio haud arbitramur, vt qui seipsum satis
 superq. tueri valeat. Et 3. quidem de *Generat. anim. al.* cap. 1. hæc habet. *Pars*
 igitur eius (ouæ) quæ calida est propius ad formam in membris constituendis accedit, quæ
 autem terrefacta est, corporis institutionem præbet, & remotior est, quamobrem in bicolo-
 ribus ouis, animal initium suæ generationis in candido sumit. Initium enim ani-
 male in candido est, cibum à luteo capit. Secundo verò capite, deceptum fuisse,
Alimentum Crotoniatem, ait, quod ideo putauerit *albumen* esse alimentum pulli,
 quia lacti simile apparet. *Vitellum* autem oui quia per calorem gallinæ incu-
 bantis fit humidius, ideo esse potius alimentum *Aristoteles* statuit, cum ad huius
 naturam spectet, vt sit humidum, cum è diuerso *albumen* per calorem crassef-
 cat, & induretur. Cum enim naturam quoque contrariam, ait, habent candidum &
 luteum

Arist. pro
 seipso ar-
 gumenta-
 ditur.
 Quæ à na-
 tura candidi
 & lutei de-
 sumit.

luteum

Hæc exami-
nat, quid a
calore &
frigore pa-
ri possit.

Luteum. *Luteum* namque gelu duratur, & coit, calore contra humescit. Quapropter cum vel in terra, vel per incubitum concoquitur, humescit, atque ita pro cibo animali- bus nascentibus est. Nec verò cum ignitur, assaturque, durefcit, quoniam natura terrea est, ut cera. At candidum gelu non concrefcit, sed magis humescit, igitur solidum. Quamobrem cum ad generationem animalium concoquitur, crassescit, ex hoc enim con- stit animal; luteum autem pro cibo est, & membris subinde instituendis hinc incremen- tum administratur. Quocirca luteum & candidum membranis inter se distinguuntur, quasi materiam habeant diuersam.

Luteum
Aristoteli
quid ter-
reum & fri-
gidum est,
albumen
verò cali-
dum & spi-
rituosum.

Est autem hæc veriusq. diuersitas, in hoc sita; quod *Aristoteli*, & huius ex- positoribus *luteum* se habeat ut terra inter reliqua Elementa, imo nimirum lo- lo subsidens, & frigida qualitate donatum. *Albumen* autem, altiore loco collo- catum, & spiritibus scatens caliditate sit donatum. Quapropter dicebat simi- le quid in ouis fieri, dum vrina redduntur, quod vino accidit, quando accefcit. Vinis nempe hoc ob perturbatam fecem, ouis itidem ob terrenam conqui- satam partem, id ipsum contingere. Et hoc quidem calidioribus potius, quam tepidioribus diebus vluerire.

Authoris
exculatio,
qui inuitus
Aristotele
oppugnat.

Hic iterum inuitus cogor, & verecundiâ quadam moueor, tanto me totius viro opponere. Vbi tamen hæc monita apud *Quintilianum* lego, animos re- mo, & audacior factus mea quoque profero, lectoribus consideranda & cen- fenda. Inquit autem hic eloquentiæ magister: *Verecundia est amabile virtutum, virtutes facile generans. Sed sæpe nocet.* Et iterum: *Valde difficile, imò impossibile est, imitando alterius similem fieri, quare potius studere debemus, ut superemus, si enim fortassis aquabimus. Nec qui maximè imitandus etiam solus est imitandus.*

Si luteum
cere com-
paratur nō
erit terrenū
à prædomi-
nio.
Ex vitellis
ouorum ex-
primitur
oleum.
Ergo debet
potius aer
in his quā
terra domi-
nari.

Verum nolo iam, quod iure possem tamen, cum *Aristotele* acris dimicare, quod commodiore loco fiet, qua ratione dicere potuerit ouis luteum terrenam- eius partem esse, & tamen cere comparari? At nouimus omnes nos ceram habe- re maximam cum igne potius, quam terra symbolicitatē, & in quem cum con- uertatur, iugiter profectò illum nutrit, & ab ipso demum consumitur & dissi- patur. Rectè hanc instituit *Aristoteles* comparisonem, at non rectè fecit, quod vitellum & ceram terrea, à prædominio pronunciauerit. Ex vitella ouorum namque, in sartagine frixis & expressis, bona olei bene pinguis copia elicitur, oleum autem philosophi nostri hæcenus bona fide crediderunt, plurimum aeris possidere, quod aquæ nempe hoc innatare videant, quæ philosophia hoc quoque tempore examinabitur. Atque hinc fit, quod *Terebinthina resina* pin- guis & inflammabilis, non cum aqueo aliquo liquore, aut cum terrea substan- tia vniatur, liquabili forma compareat, & talis perseueret; sed cum luteo ouis pro- bè commisceatur, talisq. reddatur, ut sorberi facillimè etiam possit, quod peri- tis pharmacopoeis notissimum est. Non alia hoc ratione fieri arbitrandum est, quàm quod hic pingue suo pingui societur.

Similia si-
milibus cō-
iungi ma-
ximum est
axioma in
philoso-
phia:

Atque hoc ipsum axioma *similia similibus coniungi*, friuolum profero reddidit *Aristotelis* argumentum, quo probare tentat, luteum ouis terreum esse ideo, & gra- ue, quod rupto ouo, & albumine cum suo luteo mixto, cocto-que, luteum tamen locum petat medium, centro ceu *Terræ* destinatum. Sic enim cap. 1. circa finem scribit, candida enim pars ouis naturā humida est, caloremq. animale intra

Intra se continet, quamobrem circum ipsa discernitur lutea, & terrena intus
mauet. Et si plura oua coniecta in patinam, aut tale aliquod vas, coquis igne, ita ne
motus caloris citatior sit, quam ouorum distinctio, idem in vniuersis ouis, quod in sin-
gulis euenit, ut lutea cuncta in medio constituentur, candida circum ambient. Hoc
enim ideo accidit, quia oleosa oleosis, aquosa aquosis, salta falsis ex constituto

Responde-
tur Aristote-
lis expe-
rimento
probantis
luteum esse
quid ter-
reum.

Natura, & à DEO rebus indito ordine, tanquam similia similibus copulantur.
Atque hoc est, quod philosophi decantant: Calorem congregare homogenea & sepa-
rare heterogenea, quæ prius ita erant inuicem permixta, ut ea oculis carneis mini-
mè peruerderes, lumine tamen mentis optimè perciperes, si cultro præsertim ana-

tomico chymicorū, igne inquā, easdem separare non rarò studuisses. Quis enim in
aridissimo ligno aquā, in siccissimis pilis & cornibus, oleū inesse dicturus fuisset, nisi
vtrūque ex vtrisque. Vulcanus eliciuisset, & prius oculis tuis manibusq. obtulisset?

Chymico-
rum Vulca-
nus verè
separat he-
terogenea,
copulat ho-
mogenea.

Neque scio quā verum sit, candidum ouis gelu minùs, quam luteum concre-
scere. Noui certè, aquam faciliùs quam oleum congelascere. Ita plurima prius
vix essent experimentis tentanda, & probè examinanda, quā ut fidem adeò
facilem prisca artium doctrinarumq. magistris nostris adhiberemus, & sæpè
pro indubitatis, incerta acceptaremus, ex quibus in absurdiora lapsus longè
grauissimus consequitur.

Difficile est
credere can-
didum ouis
minus gela-
scere quā
luteum.

Verū ut ut rationes vtriusque Scriptoris antiquissimi, tales sint, quæ horū
discipulos ad idem prorsus sentiendum suauiter inducere, ne dicam vafre se-
ducere potuerunt; vna tamen sedula observatio, ex pulli nascentis in ouo ana-
tome facta, has omnes pessundat atque prostermit, quæ hæc ipsa est, quam
inter quamplures alias Aquapendens quoque adducit, mihi autem semper sola
satisfecit. Per albumen videlicet æquè, atque luteum venulas dispersas lingui-

Vnicā expe-
riencia Ari-
stotelis, &
Hippocra-
tis rationi-
bus respon-
detur.

fuas esse, quæ omnes in ramulos maiores desinentes, in truncum cunctæ de-
mum ampliozem, qui duzum constituit umbilicalem, terminentur, per quem
sanguis in animalculi hepar deriuetur. Quid igitur dicer quispiā, tibi aduersus
tantos viros animi est, quid uè statuendum æstimas? Hoc ipsum, inquam,
quod ego iam dudum, antequam de Aquapendentis opusculo, hac de re conscrip-
to; quicquam mihi innotuisset, diligentissimè observaui. Pullum nempe ortum

Quid au-
thor in hac
controuer-
sia sentiat.
Pullum nē-
pe ex chala-
za ortum
ducere.

sum ex chalaza ducere, quam Itali la Galladura, Germani aptissime den Vogel, hoc
est Auem vocant, quod ex hac auis enascatur. Quæ particula inter & vitellum &
albumen, grandinis, aut margarite maiuscula, & oblongiusculæ formā, colloca-
tur, & diuersam paulo ab albumine sub tantam, duriozem nempe, & te-
naciozem adepta est, & quam ob id, qui tuis parandis student, dum aut
insculum cum ouis miscent, aut aliud quidpiam esculenti, ac liquidi ex ijs-
dem parant, ne impedimento sit, separare satagunt, quippe quæ sedula
etiam agitatione, vix dissoluatur, nisi salem huic aut sacharum aut acrum
adijciatur.

Atque ex hac, & non alia parte, siue albi siue lutei, auem seu pullum generari
conspexi, quando galline subditum, tertio post incubitum die, ouum effregi.
Reperi enim ibi, ubi chalaza fuerat, carneam quandam massulam, formicæ gran-
dioris magnitudine, informem adhuc, & in qua nihil aliud videre & distin-
guere poteram, quā humores oculorum, crystallinum maximè, instar minutissi-

Quod viuo
experimen-
to compro-
batur.

Forſan caput primum formati in capite in pullo.

mae *lenticulae* iam condensatum quoque, ac transparentem. Ita ut forſan abſurdum haud fuerit, ſi quis dicat, in *ovibus* ſaltem, naturam à capite ac cerebro prius, quàm à corde fabricam ſuam ordiri. Quamvis, quia etiam in bene formato pullo, cor puſillum admodum eſt, hic forſan adumbratum, ſed nondum ita perfectum fuit. Erant autem in hoc albumen & vitellus integra adhuc, ac prorsus incorrupta. *Aquapendens pullum pulicis* magnitudine ex *chalaza* natum vidit. Quod iam de corde ac oculis dixi, ex pulli ſeſtione confirmatur, ex ovo erui, quod tredecim diebus gallina fouerat. Eò enim aperto, omnia formata membra, interna, & externa conſpicua fuerunt, pulli longitudo auricularem digitum æquabat, ad quam vix peruenerat *humanus ſerius* ſexaginta dierum, alias à me viſus & picturà apud me expreſſus. Humor *crystalinus* in hoc magnam etiam lentem referebat, & mole ſua cor ipſum duplo ſuperabat, hoc enim habebat exiguum valde, ac rubicundum, quo paulo maius ſolummodo, *hepar* erat.

Quid in pullo reperi quod tredecim diebus ſub gallina fuit.

Declaratio primi oui quod ſupra in icone exhibita fuit.

Quod autem in icone ſuperius, *ouum*, cum ſuo pullo perfectiore proſtat, illud ipſum eſt, cuius deſcriptionem iam dedi, hoc libro folio 654. quando de *Vmbilico Apri Mexicani*, ſermo mihi fuit, quo lectorem meum, ne magis ipſum onerem, mitto. Inueniet enim ibi, albumen æquè atque vitellum, ſanguinem in ſe continuiſſe, cum rupto ovo, ſtatim (ceu lotura carnis eſſent) reliquia albuminis eſſluerent. Situs etiam pulli huius, cum oculis ſubijciatur, hic pluribus haud verbis eſt explanandus.

Secundæ iconis explanatio.

Pullus huius oui vixit & omnia membra formata habuit & erat octo dierum.

Alterum verò, quod hic ſub imagine expreſſum eſt *ouum*, pullum huius planè magnitudinis propoſitæ, in ſe gerebat, poſt hoc eſt primum articulum ſaltem auricularis digiti longitudine attingebat, incubitum, quem non niſi octo diebus gallina ipſi præſtiterat. Rupra oui obtuſiore parte, ſimile ſpatium vacuum fuit viſum, quale in altero iam ovo perfectioris pulli fuit deſcriptum. Laceratà etiam, quæ ſub hoc ſpatio eſt, pelliculà, duo in conſpectum conſeſtim venere puncta nigricantia, grandia, & prominentia, oculi videlicet huius pulli, in capite valde magno, & quod magnitudine ſua, reliqui totius corporis molem æquabat. Et cum eſſet tam minutum animalculum, mirabile tamen fuit, hoc ipſum viſiſſe, pedesque, & alas iam bene figuratas mouiſſe. In hoc quoque ovo candidum erat ſanguineum & luteum venulis tubentibus conſperſum, ſed maiore hac quantitate, & veluti permixta, nec ita diſtincta bene apparebant, ut in perfectiore videre contigit. Debebat proſectio *Ariſtoteles pullorum ex ouis* primam formationem acutiùs introſpicere, ſic enim *chalazis*, quas *Gaza* vertit *Grandines*, munus ſuum quod in generatione obeunt præſtantiſſimum, non inuidiſſet, quod tamen his verbis 6. *Hiſt. an. cap. 2. fecit* *Grandines autem dictæ, quæ initio vitelli adhaerent, niſi ad generationem conſerunt, quanquam aliqui ita non exiſtimant*. Fuerunt ergo *Ariſtotelis* tempore quoque qui hanc nobiſcum veritatem agnouerunt, quos ipſe deceptos potiùs autumauit. Sed quia *chalazæ albuminis* ſubſtantia ac colori ſimiliores ſunt, quàm vitelli, ideo forſan quis *Ariſtotelis* magis, quàm *Hippocrati* hac in lite ſauere poſſit.

Ariſtoteles male a generatione pulli chalazas excluſit.

Author ad finem properat.

Ab ovo uſque ad mala, antiquum eſt verbum, hoc eſt à principio ad finem nunc tendimus, quod priſcis vltus eſſet hominibus, ab ouis plerumque cibos ſuos auſpicari, & malis ſeu pomis canas claudere. Et nos enumeratà adhuc

vna oui & pulli historia à gallina perfectè exclusi, ad finem quoque properabimus.

Est autem hæc: quam non ingrati fore existimo rudioribus, qui similia experimenta, nec tentarunt, nec viderunt. Cum itaque ouum quoddam, in quo pipientem audieram pullum, aperirem, & quidem parte oui obtusiore, ^{Completi generati pulli historia.} ubi generatio in *chalazæ* corpusculo institui solet, reperi imprimis aliquantisper ab interna parte foras ruptum corticem, non tamen, ut ibi vllum foramen, per quod aer intromere potuisset, appareret. Notandum autem, hoc loci spatium à cortice ad ipsam pelliculam, qua auis obuoluitur, aere aut vaporibus existere plenum, unde absque externi vllius aeris ingressu, auis ex hoc respirare, & vocem emittere valet, quando rostello suo, illam, qua clauditur, pelliculam rumpit, & in hoc spatium rostellum suum protrudit.

Volui autem, quod in nullo alio tentaueram *ouo*, durum & externum corticem vndique deglubere: quo detracto, & cum hoc ea ipsa, quæ immediate eidem subtenditur, pellicula; quando ad locum illum perueni, ubi ipsum animalculum cubat, hoc est, post illud spatium inane, non potui cum duro cortice molliculam illam membranulam, veluti prius factum tamen fuerat, detrahare, ut quæ valde tenaciter alteri cuidam pelliculæ adhærescebat, quæ totum fœtum ambibat, atque vndique ita claudebat, ut ne minimum aeris exire, aut penetrare ad pullum valeret.

Hæc autem interna, ipsum fœtum videlicet *obuoluens pellicula*, meo quidem iudicio fabricata fuit, ex ipso oui *albumine*, non *vitello*: hic enim ab hac remotus & separatus semper, suâ inclusus membranula cernitur. Hæc itaque obuolvens membrana, ac veluti *chorion*, ut dixi, sine vlla læsione integra erat, & intra hanc constitutus *pullus* suo situ naturali iacebat: capite nempe, intra alas & pedes recondito, nisi quod in hoc nonnihil à suo loco dimotum caput esset, rostello nimirum versus illam partem, ubi spatium vacuum est, protracto. Pertraxerat itaque dictam pelliculam apice rostelli sui *pullus*, ut ex spatio illo aerem sufficienter attrahere, pipire, & corticem oui interiùs pulsare, rumpere, ac sibi exitum parare posset. Non est autem dubium, quin cum hoc motu, & capitis atque rostri agitatione & impulsu, subsequi debeat pellicula fœtum inuestiens, alioquin debebat largius multo foramen auicula moliri, quò posset & rostrum suum, & tam magnum caput exerere, ut ad corticem pertundendum penetraret, cum ab hoc distet caput pulli spatium transversu digiti.

Et ut ad membranulam hanc, quæ fœtum circundat, redeam, effracta hac, reperi *pullum* situ illo iam descripto, sine vlllo commeatu cubantem, hoc est, absque *vitello* & *albumine*, absque sanguine, & vllis humoribus, & excrementis. Hæc membranula intus solummodo fuit sanguine oblita; *umbilicus* illi adhuc adhærescebat, sed tam crassus, ac longus minimè erat, ut in altero pullo reperi-
^{In hoc ouo nec album nec lutum post perfectum pullu suu} tus fuit. Hic enim pullus iam maturus & idoneus erat, ut exiret, & ob id totum suum nutrimentum absumperat: alter autem duos forsan dies adhuc naturæ suæ destinatus reliquos habebat, quæ quidè pullum vltimum vix vitam existimaui, quod violento quodam modo, detracta ipsi veste in qua latebat, eum enasci curaueram. Vixit tamen, & superstes diu fuit, quod iam iam sua sponte

In integro e-
tiam ouo
pipiunt
pulli.

excludi debebat. Quem ideo etiam pipientem audiui, quod alij tamen non præstant, in quibus nutrimentum omne nondum est absumptum. Pipiunt etiam integerrimo oui cortice, quando ad tempus exclusionis pertigerunt. Posset forsan hinc argumentum non nauci duci, qua ratione placentus & vagitus puerorum nonnunquam in utero materno auditus fuerit, cui speculationi & ego aliquando operam dedi, & olim forsan de hoc aliquid commentabor.

Anatrin
pulli quot
diebus per
ficiantur.

In anatinis ouis ac pullis hoc notaui (solent autem hi pulli post quartam, heptomadem & gallinacei post tertiam excludi) post quartam etiam septimam emortuos in suis ouis, absumpto omni penitus albumine remanente luteo in forma parvæ pilæ seu globuli, adhærente umbilico, consistentiæ non multo tenacis, & obducto suâ propriâ membranula, qua discessâ effluxit vitellus.

Quas par-
tes nutriat
albumen,
& quas vi-
tellus.

Hoc ideo contigisse arbitror, quod exitum moliti fuerint ante perfectionis, & absolutæ periodi tempus, & priusquam intra corpus alimentum omne à natura sibi destinatum absorbuissent. Et si aliquâ coniecturâ hic mihi vi fas est, dicerem, albumen prius vitello absumi, quod in aliquot etiam gallinaceis comperi verum esse, quoniam albumen cum spermaticis partibus, ossibus dico, cartilaginibus, nervis, membranis, atque huiusmodi minùs sanguineis, & albicantibus potius, maiorem habet convenientiam, quas necessitas requirit, primò omnium veluti bases totius animantis, nutriri, & augeri, quàm cum illis sanguineis, quas carnes & parenchymata vocant Medici, veluti sunt musculi, hepar, cor, renes & similes, quæ postremò tandem accrescunt & augmentantur, ex affluxu vitelli, qui faciliè in sanguinem convertitur, & propterea ultimo denum loco intra corpus succedit. Verùm hac de re liberè quæque philosophari permitto.

An spiritus
vitales in
ouo extra
pullum ge-
nerentur.

Sed quod iam subiungo, consideratione dignissimum cenleo, quòd in his pullis viderim, ex vasis umbilicalibus aliquot, intra ventrem ad arterias iliacas furculos suos porrigere. Quid igitur hic dicendum erit de spiritibus vitalibus? Signum enim ita aliquod elucet, quasi hi extra generentur, ut sit in humano fœtu, & ad arterias illas descendentes elaborati deferantur, altera autem portio sanguinea ad hepar corriueretur. Luteum, quod hic simplex erat, in alio pullo diuisum offendi: an autem ouum ob id geminos vitellos habuerit, ignoro equidem. Hoc interim scio, neque duplicem pullum, neque quatuor pedibus aliunde, quod contingere in bipartito luteo asserunt, propterea enatum fuisse. Quia pro certissimo mihi relatum fuit, gallinam quandam, oua omnia sua cum duobus vitellis peperisse, ex quibus simplicissimi saltem pulli procreati fuerint.

An duo lu-
tea faciant
duos pul-
los.

Quid fiat
si phasiani
est nostris
gallinis co-
eant.

Oua diuer-
sæ formæ
ex eadem gal-
lina autho-
ris.

Novi & hoc ex fide dignorum relatione, quod ubi Phasiani masculi, gallinis nostratibus in coitu superueniunt, ex earum ouis phasianos quidem excludi, sed omnes eiusdem prorsus coloris, qui in gallinis fuit. Hos phasianos hinc enatos, tam masculos quàm fœminas, mulorum instar, steriles evadere, neque amplius fecundificare. Habui domi meæ gallinam nigram, quæ variatis figuris, & magnitudine, oua protulit, modò nana, luglandem nucem vix æquantia, modò tam grandia, ut anserina esse censuisses, aliquando ouiformia, non raro omnino rotunda, in mediò sui subinde contorta, simul quoddâ naturalis forma, & magnitudinis, sed cortice molli, in parte acuta habens appendiculam, instar insecti, longitudine & crassitie minimi digiti alicuius infantis, in mediò etiam

cavanti,

cauam, ut prorsus intestini particulam credere aliquis potuisset. Et ab amico quodam pro certissimo habeo, se à gallo gallinaceo quatuor oua enata, instar columbinorum conspexisse & vnum horum in acutiore sui parte con-
 tortum. Dicam & hoc, vix fidem apud aliquos reperturum, verissimum tamen, hic Romæ duo in diuersis ædibus, ac temporibus cocta, & aperta oua, durum vnum, & alterum molle, ac sorbile, & in utroq. scorpionem repertum fuisse, in hoc viuum, in illo mortuum. Habui oculos testes, etiam equestris ordinis in primo, in secundo verò familiares ferme meos; de his non est locus, nunc latius euagari, in aliud hæc omnia tempus referuo.

Oua gallus peperit.

Atque hæc hæcenus de gallinarum ouis. Quod in icone superiore hic adiunctum est tertio loco, lacertæ nostræ communis est ouum, tam integrum, naturali suâ formâ ac magnitudine, album & molliusculi corticis, quàm aper-
 tum quoque, cum sua lacertula intus enata, conspicuum, vbi adhuc portiunculam tam albuminis, quàm lutei videri fuit, signum manifestum, eam nondum penitus absolutam fuisse. Et quia hæc oua à serpentum ouis vix differunt, in sequente forsitan capite, vbi de duobus serpentibus acturus sum, aliquid de generatione & horum, & lacertarum simul commentabor. Interea si quis vtilia magis & iucundiora, quàm quæ ex meis hucusque laboribus attuli, desideret, is præfatum Aquapendentis opusculum adeat suadeo, & Encomium oui legat Eryci Puteani Regij apud Louanienses historiarum professoris, viri Latine ac Græcè eruditissimi.

Paruū ouū in icone exhibitum est lacertæ.

Hæc nondum fuit perfectè genita.

His nondū contentus videat Aquapendentem & Erycium Puteanum de encomio oui. Author de stellione nil addit amplius iā pleraq. ab alijs dicta.

De stellione præterea quid ego hic dicam, quod dictum iam pridem non fuit? Reperio de hoc animali eadem prorsus apud omnes. Sic libri & sinuosa volumina crescunt, quæ à plerisque transcribuntur potius, quàm proprio Marte componuntur. Inter recentissimos tamen videri potest Ioannes Buslmantinus de Apulibus sacra Scriptura. Nos qui naturalia hic potius, quàm alegorica, analogica & alia, quæ fabulas sæpelapiunt, prosequimur, ab ouis nunc ad mala peruenimus. Et si non cibum solidum philosophis consummatis dedimus, lac saltem Medicinæ nostræ alumnis instillauimus.

Atque ne paginæ quod reliquū est, nobis pereat, & ut dici solet dies sine linea abeat, hic corollarij loco, hoc mihi olim à puero problema propositū subiiciam.

An facere nimirū possem, ut ouum obtusiori sui acuminis insistent, erectum in mensa staret?

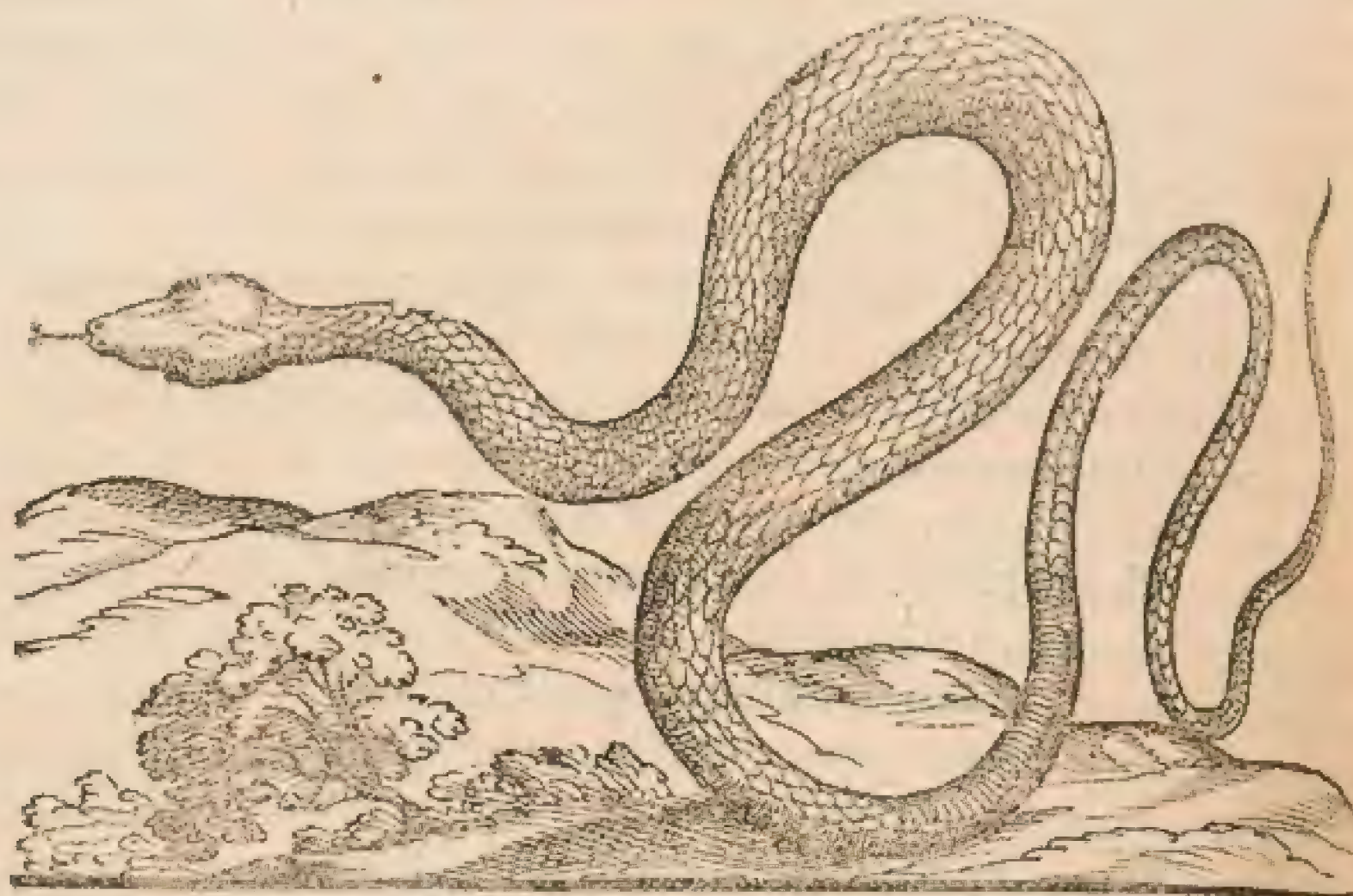
Nota est historia Columbi noui orbis reparatoris, cum æmulis hoc ipsum suis, pro-
 poluisset, cumque nemo ipsorum hoc effectui dare posset, impingens ille ouum ea parte mensæ, & planum ex rotundo reddens, præstitit, quod promisit. Verum tamen, quod iā dicā, ouo integro, & in sua forma naturali permanēte fieri debebat.

Comq. ego hic me victū faterer, arrepto puer ouo, egressus cubiculū, regressusq. ait, (ioci causa) se nescio quæ carmina ouo obmurmurare debuisse, effecitque, ut hoc erectum, nec vllam in partem inclinans persisteret. Hoc ut vidi, ut, quæ ratione fieri deberet, speculatione sum assecutus. Quare aliud ouum petēs, exiui similiter, illudq. ipsum multoties motu agitans, donec existimasset, tam album quàm luteum eius ex illa conuassatione inter se confusa & commixta fuisse, cum aliorum admiratione & pueri risu, idem quod puer fecerat, probè fui imitatus. Causam huius rei si velit quis, facile indagauerit.

Problema rarum & iucundum de ouo erec-
 tū stante. Columbus idem olim proposuit. Sed hoc nostrum plus habet artis. Author quomodo hoc fieri deberet mente penetravit. Et effectui statim dedit.

I Z T A C

Serpens nova Hispania quadricolor.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

MAGNVS hic esse serpens videtur, in quo quatuor vulgò dicta elementa propemodum repræsentata elucet. Ignis in squamis caudæ, quæ tota ignea, seu rubra est, quæque partis quartæ ad totum corpus, proportionem obtinet. Subsequitur ventrem versus portio ærea, alba nempe, quæ & ipsa quarta totius animalis est portio. Postea est pars aquea, hoc est, quæ caruleum maris colorem, *marinum* vocatum, æmuletur. Sed hæc vix quartam reliqui corporis partem constituit. Demum *terram* referre, ipsum caput videtur, minor, breuiorq. totius portio, coloris subfusci, cum caruleo quodammodo mixti. Atque in capite quidem cum exigua colli parte, sunt omnes quatuor denuo colores mixti. Nam tempora sunt flammea. Occiput constat ex tribus magnis squamis, seu loriciis quibusdam, contextum, coloris aerei. In fronte aliæ duæ squamæ, aerei & marini coloris apparent. Omnes hæ squamæ, lineâ quadam nigricante, per medium dorsi, ad caudæ rubedinem vsque, eâque fusca excurrente diuiduntur, secanturque. Circa os subfuscus est color. Oculi lucentes admodum, ex luteo colore conspiciuntur. Nares sunt apertæ, & biceps lingua exerta terret.

NEXBOA de Quanquecholla

Serpens bicolor Mexicanus.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

IDE TVR non parvus esse serpens. Annotatio enim, quæ in autographi margine prostat, hoc ipsum lingua Hispanicè innuit. Quod serpens hic palmos longitudinis habeat octo, latitudinis verò siue crassitie duos. Additur autem, quod plùs adhuc crescat. Color duplex saltem est, ex *subfusco* & *albicante* commixtus. Caput satis est magnum. oculos ostentat viuidos, nigricantes, & quod in alijs album est albumen, hic viridem præsefert colorem. Linguam itidem exerit bifidam, quam pictor in tabella hac tamen exprimere oblitus fuit.

SCHOLIEIVSDEM.

H Orrendus aspectus, dirum venenum, fœdissimus color, tremendus sibilus, linguæ vibratio, dentium exertio, oculorum fulgor, capitis iactatio, caudæ flexio, motus agilitas, squamarum asperitas, corporis totius denique, in gyros, atque orbes conuolutio, & immanis quædam eiusdem non rarò immensitas, abominabilem nobis non visu modò *Serpentem* reddunt, sed menti quoque nostræ, hæc saltem cogitanti, terrorem ineutiunt, & paurem quodammodo phanaticū imprimendo, cor ipsum lancinant, configuntq. Quapropter res mira adeò videri non debet, si *terra* quoque (vt *Plin.* lib. 2. c. 62. habet) sensibus licet destituta, quam supra in *Apro meo Mexicano*, ex *Macrobio* magnam matrem & bonam ideò *Deam* à priscis illis Gentilibus appellatam docui, quoniam hæc nascentes nos excipit, natos alit, semelque editos sustinet semper, & nouissimè complexa gremio suo, à reliqua natura abdicatos cooperit. Si *terra*, inquam, creaturis alioquin omnibus benigna, & benefica, *Serpentem* homine percusso non ampliùs recipit, pœnasque etiam inertium nomine exigit. Atque vel hinc puto, maternæ venerationis cognomen adepta fuit.

Serpentum facies etiã virum fortem perterrefacere videntur.

Terra benigna mater, vbi hominem percussit serpens, non ampliùs intra sua huc viscera recipit.

Aelia-

Præter Plin-
ium hoc
Aelianus
quoque co-
stat.

Aelianus hoc ipsum ratissimum habet, & *Lybicis* atque *Aegyptijs* testibus con-
firmatissimum: *Serpentem*, quæ hominem interfecerit, idcirco terræ gremium
ac latebras subire non posse ulterius, quod hæc in exilium illam eiecerit,
vnde errare, & vagari eam cogi, neque amplius à coniugibus adiri, neque ab
illis, quos ex se genuerat, filijs, parentem agnoscere. Atque sic diuina annuente
prouidentia, rationis expertia, ob hominum cædes, aduersus delinquentes vin-
dictam sumere.

Inimicitia
hominis cum
serpente ex
sacris Bi-
blijs clara
est.

Et quid? mirumne esse putemus, si nos hodie *serpentem* exhorrescimus?
Cum *inimicitia* hæc in ipso mundi exordio, inter *hominem* & *bestiam* hanc ini-
cium sumpserit. Sic enim *DEVS Genesios 3.* Cum *Eua* prima nostra mater
malum *malum*, altu & persuasu *serpentis* comedisset, nobisque filijs suis omnibus
malum morte luendum intulisset, *serpenti* maledixit. *Et ait Dominus ad serpentem:*
Quia fecisti hoc, maledictus es inter omnia animantia, & bestias terra: super petras
tuas gradieris, & terram comedes cunctis diebus vite tue. INIMICITIAS ponam
inter te, & mulierem, & semen tuum, & semen illius, ipsa conteret caput tuum, &
tu insidiaberis calcaneo illius. Scio hinc quoque, ac firmiter credo, per *samnam*
hanc, maximè *Beatissimam Virginem MARIAM* æquiores nobis *Eua* intel-
ligi, quæ per *semen* & cum *semine* suo *IESV CHRISTO*, contriuit caput
Diaboli, antiqui illius *serpentis*, hostis nostri infensissimi. Verum hæc extra
cancellis meos presentes. Quæ veneror & fileo.

Beatiss. Vir-
go MARIA
contriuit
per semen
suum caput
serpentis.

Quomodo
de venenis
sic tractan-
dum.

Plinius ma-
le putat ve-
nena à Tel-
lure pro-
ducta ideo
fuisse ut
nos sponte
interfici-
mus:

Poteram igitur & ego hanc de *serpentibus* scriptionem ob antiquissimum
odium missam facere, & venenosis his bestiis longum vale dicere. Verum
quoniam *venenorum* doctrina non ideo scienda est, ut damnum, vel nobis, vel
proximo nostro hinc inferamus, sed ob id magis addiscenda, ut noxam per ho-
stes nobis illatam, aut inferendam auerruncemus, ideo & hic per venenorum
campos non nihil expatiari licebit. Quamuis *Plinius humano* minimè, nec *Chri-
stiano* more hoc intellexerit, propterea existimans à *tellure venena* nobis produ-
cta, & subministrata fuisse, quasi hæc nostri miserta, etiam maioris euitandi
doloris, & vitæ in angustiis collocatæ nostræ, abbreviandæ causâ, per venena
ipsa, miseris hominibus remedia generare, & solatia voluerit. Sic enim loco
iam laudato ait. *Quin & venena nostri misertam* (terram) *instituisse* credo potest,
ne in tadio vite diræ famis mors, terræ meritis alienissima, lenta nos consumeret tabe,
ne lacerum corpus abrupta dispergerent, ne laquei torqueret pæna præposita, inobso-
lato spiritu, cui quæreretur exitus: ne in profundo quæsitâ morte, sepultura pabulo fa-
ret, ne ferri cruciatus scinderet corpus. Ita est, miserta genuit id, cuius *facillimo*
haustu, illibato corpore, & cum toto sanguine extingueremur, nullo labore, iuven-
tibus similes: qualiter defunctos non volucris, non fera attingeret: terræque serua-
retur, qui sibi ipsi perisset. Seneca noster ab hoc *Pliniano* decreto non facile alienum
sapientem suum, epistola LXX. Vbi cum vitam nauigationi comparasset, & de
annis nostris, non aliter fieri dixisset, atque in mari, vbi *terraque vrbesq; ceciderunt,*
& tandem nobis ventum sit ad generis humani finem. *Scopulum illum esse, in-*
quit, dementissimi putatis? Portus est, aliquando petendus, nunquam recusandus.
Itaque sapiens viuit, quantum debet, non quantum potest. Si multa occurrunt mole-
sta, & tranquillitatem turbantia, emittit se: nec hoc tantum in necessitate ultima facit,
sed

Seneca vi-
detur hoc
ipsum sen-
tire sapien-
tē sibi pos-
se vitam
eripere.

sed cum primum illi caperit suspecta esse fortuna, diligenter circumspicit, nunquid illo die desinendam sit. Nihil existimat sua referri, faciat finem, an accipiat: tardius fiat, an citius, non tanquam de magno detrimento timet. Epistola quoque LXXII. Mortem inter indifferentia collocat. Et epistola itidem LVIII. At si inutile ministerijs est corpus, inquit, quid ni educere oporteat animum laborantem? Et fortasse paulo ante quam debet, faciendum est, ne cum fieri debeat, facere non possis: Et cum maius periculum sit malè viuendi, quam citò moriendi, stultus est, qui non exigui temporis mercede, magnæ rei aleam redimit. Verùm qui in CHRISTI seruatoris nostri schola fuerant educati, saniozem de Morte mentem & doctrinam sunt adepti, non fugiendam hanc quidem, quando DEVS, & Nature ordo nos vocant. Sed nec temerè quoque sibi ipsi eandem inferendam, & suimetipsius homicidam euadere, si etiam fortuna diris nos omnibus exagitare luis tentaret. Cum quæ nostra non est, sed à DEO nobis cõcessa, vitã perdere haud valeamus debeamusq. Insignis profecto DEI benignitas, & non nisi ipso, ceu summo bono dignissima in nos miseros homunciones collata elucescit, in quos, cum minimis etiam venenosis animalculis vis sit, iram si velint, suam exercendi,

Dum læsa venenum

Morsibus inspirant, & spicula caca relinquunt;

Desin ho-
mines sum-
ma benefi-
centia.

Atque è vita non rarò nos ipsos tollendi: eadem tamen morti, quam nobis virulentia sua inferre tentant, remedijs postea succurrant, & antidotum aduersus venena sua, sic iubente diuina gratia, porrigant.

Non defuerunt enim præstantissimi viri, qui cum sedulò magnalia DEI, & Nature secreta perscrutarentur, in hanc venerunt opinionem. Nullum venenatum esse animal, quod veneni sui antipharmacum simul secum non circumferat, & in suo genere bonum sit, dumque homini est venenum, alteri sæpe animali alimētum præbeat, & remedium, quin ipsi homini quoque aduersus suimetipsius virus, salutarem medelam adferre possit. Prius confirmant aranei, qui galinas alunt; cum nos interficiant, & ab alijs auiculis ægris deuorati, humoris maligni, & morbifici purgationem, cum salute moliuntur. Bufones, qui tactu omnia sedant immundo à serpentibus tamen vorantur, Attamen,

Quod ani-
malia quæ
venenant &
etiam anti-
dotum præ-
beant.
Horum ani-
malium ca-
talogus.
Horum ali-
qua nu-
triuat alia
animalia.

Hi quorum furiale malum, citò membra pererrat

Omnia nostra; à Ciconijs & Ceruis innoxie rursus deglutiuntur.

Posteriora ad exempla Apes pertinent, quarum aculeum mel sanat. Bufonius lapis in capite bufonis vt aiunt repertus, huius venenum infringit. Et siccus bufonius aduersus virulentam bufonis vrinam impositus iuuat, quem etiam pestilenti- bus bubonibus admotum noui, qui cum venenum extrahit, tunc quoque in- rumescit. Sic prouerbio tritum est, non nisi pilis rabidi canis, vulnere ab hoc illato impositis, rabiem arceri posse. Iecur huius tostum & comestum, valde in eiusdem morfu laudant, ne æger aquam timeat. Ne murium vrina facultate septica, carnem exedat, eorum cinerem inspergunt. Crocodili adeps huius mor- fus per sanare dicitur. Os ex corde cerui, aduersus venenum, quod in cerui cauda læet, si quis hoc improuidens degustasset, præstare volunt. Serpentem axungia, & horum capita contrita, & vulneribus à se homini inmissis, imposita pro- deile perhibentur. Scorpionum oleum, vel ipsum contusum Scorpionem, huius

Alia homi-
ni etiam
sunt reme-
dio.

vene-

venenolæ puncturæ occurrere posse, lippis notum est, & tonsoribus. Et vnde obsecro celebritatem suam *Andromachi theriaca*, decantatissimum antidotum, nunc æquè atque olim *Imperatoribus* carissimum, nisi à *viperina carne* adepta fuit? Quæ non *viperarum* moribus tantummodo, sed omni prorsus veneno, siue ex *plantis*, siue ex *animalibus* alijs, siue ex *metallis* inferatur, summo iam *Medicorum* consensu, & applausu propinatur.

Quid au-
thor per
Theriacam
præstiterit.

A vipera
morsus
quomodo
restitutus
ab auctore
fuerit.

Et quamvis vino vendibili non sit opus suspensâ hederâ: attamen, quoniam huc pertigimus, quid ego per *Theriacam* præstiterim, in syndrome morborum quadam propemodum deploratorum, in depellendo nimirum *viperino veneno*, vel in iuniorum gratiam medicorum huc referre non pigebit. Venerat anno 1603. circa finem Iunii, ad *Nosocomium* nostrum *S. Spiritus*, vespere, ex mellioribus quidam, quem circa meridiem extra *urbem Vipera* momorderat, in sinistra manus digito prope medijs articuli nodum. Miser hic perterritus, cum nec quid factum opus esset, consideraret, subito ori digitum admouens, vitæ exugere tentat,

Et sic pestifero sua polluit ora veneno.

Vnde labra illico, atque lingua mirè intumuerunt, quin febris ipsa hominem apprehendit, factumque quod *Virgilius* cecinit:

*Ac dum prima lues, vdo sublapsa veneno,
Pertentat sensus, atque ossibus implicat ignem.*

Oruierani
theriacalis
confectio
quid possit.

Horrenda
accidentia
in hoc æ-
gro.

Quare *Oruierani* antidoti portionem cum aceto hausit, sed nihilo melius inde valuit, nisi quod bis terue *vitellinam bilem* euomuerit quam quidem confectio- nem plebei homines plerumq. secum ferunt, à circulatorum quodam huius nominis, sic appellatam, *Theriaca* longè inefficaciorem, vulgo tamen vilitatem, ceu viliori pretio emptibilem. Itaque *messor* hic equo impositus, circa vespertinum ad nos defertur, & lecto committitur. Vocor ego, faciem rubicundam, & prætumidam intueor, linguam adeò excreuisse stupeo, ut ei ipsam ægè amplius capere posset, vnde nec verbum quidem eloqui tunc valuit. Ego de ipsius *animæ* salute, non minùs, quàm de recuperanda *corporis* valetudine sollicitus, *peccata* ipsum sua, ceu perniciofa *animæ venena*, si quæ haberet, euomere priùs iubeo, ob idque confessionem impero, quam *Sacerdos* ad nuntium factam interrogando excepit.

Remedio-
rum series
quibus sa-
natus fuit.

Interea hæc ego remedia procuro. Imprimis *Theriaca* drachmam vnâ, & scrupulum vnum *cornu ceruini* præparati, cum vncijs quatuor *aqua Scorpionum* sorbendam præbeo. Verùm hic scypho argenteo opus fuit eiusmodi, cui rostrum satis longum prominet, per quod violenter quasi, *gula* intrusum, liquorem infundi iussi alexipharmacum. Et cum lingua iam iam etiam putrilagine corripere, atque ulcerata appareret, hanc & *palatum* cū *labijs* continuo inungi curavi ex *Theriaca* & aceto bene inuicem agitatis, per famulos nostros ad hoc muneris à me destinatos. Cordi similiter inunctionem præscripsi, ex vnciâ vna *olei corticum citri*, per infusionem facti, & drachma vna *Theriacæ*. Et quoniam manus in tumorem erat eleuata, *brachioque* simul venenum communicabatur, præcepi, ut manus tota vulnusculis pluribus, per *lancettam* Italici di-
ctam, siue gladiolum, quo venas incidunt, sauciaretur, & *hirudines* aliquot affi-
geren-

gerentur, quæ saniosum illum, & tabe manantem, ibique conculcatum sanguinem exhaurirent, cui postmodum affectæ parti hoc fuit inductum linimentum, ex maiore parte *olei Scorpionum*, mediocri *Theriaca*, & minore *aceti* compositum. *Brachio* autem, ne venenum sursum magis, magisque serperet, & limpida *vitalis fontis* vndas tetra ac funesta sua labe pollueret, ex *Bolo Armenia*, & *albumine ouorum* simul agitatæ, linteamina infusa, imbibita & imposita fuerunt.

Atque hæc cura, nocte integra, per constitutas, ut eo loci fieri solet, vicarias famulorum vigilas, repetitis læpissimè prædictis medicamentorum vñctionibus ita transacta fuit, donec manè ægrum nostrum inuideremus iam hilarem, & sibi nobisque redditum. *Infantium* enim more balbutire incipiebat. Fuerunt quatuor tunc *hirudines* venis hæmorrhoidalibus applicatæ, ob haud exiguum febrem, qua adhuc vexabatur. Vesperis bene loquebatur, comedebat, exacto triduo conualuit, lecto surrexit, ad solitosq. labores suos, rus concessit, & gloriam DEO, pro immentæ sua bonitate dedit, qui morti vicinum, per saluberrima remedia vitæ ipsum postliminio restituisset.

Subiungam & sequens medicamentum, ex *viperina* carne similiter concinnatum, non ut minorum gentium medicis solummodo, sed primoribus quoque, & qui *Principum* sanitati conservandæ præstant, gratificer. Hoc autem Illustrissimus *Franciscus Maria Cardinalis de Monte*, qui nobiliorum, & pretiosiorum, ultra quadraginta annos, medicamentorum non modò collector indefessus fuit, sed ubi per occupationes ipsi publicas licuit, proprijs etiam manibus, *chymia* nempe magnus amator, & admirator, qui & me quoque aliquoties de his dilatanter libentissimè audiuit, & honorificè excepit, eadem elaboravit, & gratis postmodum pauperibus æque, atque ditioribus ægrotis, dispensavit. Hic inquam antiquæ remediæ secretum, nec auro redimendum, ante annos hos quatuordecim communicavit Illustriss. & Reuerendiss. *Ioanni Godefrido ab Aschhausen Episcopo Bambergensi*, postea quoque *Herbipoliensi*, atque ad PAVLUM V. *Matthiæ secundi Imperatoris* Oratori, Patriæ meæ *Principi*, à quo etiam *Romæ* benevolentissimè fui habitus, de cuius laudibus iam historiæ loquuntur. Ab hoc in mandatis mihi relictum fuit, ut quoniam *Franconia* nostræ *viperæ* desunt, ut singulis annis, harum carnes certo modo præparatas ipsi transmitterem. Interim compositionem hanc, donec vel ipse, vel *Cardinalis* viueret, occultam haberem, & alto silentio premerem, quamverò publico nunc libentissimè committo, cum uterque hic *Princeps* meliore vita fruatur. Sunt autem hæc ipsissima compositionis verba, modulq.

Recipe *viperas* quot vis, cum sunt in magno vigore, ijs caudam & caput simul amputa, ne torqueri possint, & statim projice in aquam, ibique mori finito. Deinde excoria & exentera (adverte autem, ne cystis fellis rumpatur, quod si rumperetur, abijce totam *viperam*, nam felli venenum inesse volunt) cum exenteraveris, exolla, carnem quæ restat, linteis bene sicca. Postea recipe panem, ex furfure tritici, in furno bene coctum, non vstum, & tessellâ crustæ eius sublatâ, excava, tantum medullæ extrahens, ut carnem *viperinam* capiat, mox repone tessellam corticis panis eò, unde extraxisti, & glutine facta

ex

Diligentia
quæ ab assis-
tentibus
huic fuit
ægro adhibita.

Hic DEO
agratias
pro secunda
veluti vita.

Narratur
aliud ex vi-
pera medi-
camentum
nobilissi-
mum.
Hoc Car-
dinalis de
Monte Epi-
scopo Bam-
bergensi
donavit.
Cardinalis
huius en-
comium.

Episcopi
huius Bam-
bergensis
egregia fa-
cta historiæ
loquuntur.

Medicamē-
ti supradic-
ti composi-
tione veris-
sima.

ex farina & aqua, rimulas diligenter illine, & repone in furnum, donec *viperina* caro siccetur ita, vt contundi & in puluerem redigi possit. Cum caro bene sicca erit, abijce panem, carnem serua, & pulueriza, & ex hoc puluere fac pilulas, ciceris magnitudine, cum *opobalsamo* orientali albo liquido, & optimo, secundum artem Aromatariorum. Has pilulas tanquam rem pretiosissimam, seruato in lignea pyxide, in puluere *Cinnamomi*, vt humiditas arceatur. Harum pilulas tres qualibet septimana, stomacho ieiuno, quatuor horas ante prandium sumi possunt, quoniam vitam producant, bonam valetudinem, visum, iuuentutem conseruant, renes & vniuersum corpus iuuant. Mirè venenis, putredinibus, catarrhis, & podagris resistunt.

Explicatur
modus quo
carnes vi-
perinae pa-
rantur &
eduntur.

Et quoniam non Medicis solum in arte & praxi prouectis, verum & tyronibus maximè scribimus, quibus vel librorum copia deest, vel vsus inopia officit, ideo modum, quo carnes *viperinae* in quotidiano victu, si necessitas cogat, exhibeantur, paululum delineabo. Est autem hic facilis nec magno apparatu indigens, quo Illustrissimos quosdam viros, in affectu cutaneo *lepra* non absimili, felicissimo cum successu, vsos fuisse noui. Vt vernali nempe tempore, vel autumnali, *viperæ* captæ, detruncatis capite, & cauda, & detracta pelle, exemptisque interaneis, sale nonnihil fricentur, in frigidam projiciantur. vbi tam diu relinquuntur, donec moueri cessent, & moriantur. Hæ in frustula dissectæ, vt in paruis factitari nostris *anguillis* solet, quas *Romani* vulgò *ceriale* vocant, in aqua simplici cum tantillo salis, & si placet *petroselino*, si anethum fortè displicet, elixantur. Ex iure harum, iuscula cum ouis, vel panis tritus, aliaue fercula preparantur, & carnes *anguillarum* more, simul comeduntur, semel vel bis quotidie, idque ad dies quadraginta plerunq. continuatur.

Alius mo-
dus pro de-
licatiori-
bus.

Scio & hunc modum, *Principibus* quibusdam fæminis maximè delicatioribus, vsitatum esse, vt ex iure & carne elixa, cum pulpa panis subacta, *pulli* & *capi* nutriantur ad plures dies, qui in cibos postmodum illis cedunt, & omnia propemodum, quæ carnes comestæ, præstare solent.

Quem esse-
tum vipe-
rinae car-
nes elu pre-
dicant.

Fuit autem hic *Roma* quidam, qui oculorum vsum perdidit, ex carnis *viperinae* elu liberatus, alij ab impetigine & leprosa prurigine emundati, alij leniores præcipuè, acutiorem videndi aciem iterum adepti, alij reiuuenculæ sibi visi fuerunt. *Dioscorides* certè, *viperinae carnes*, ait, si coctæ edantur claritatem oculis afferunt..

Hoc reme-
dium con-
tra elephā-
tiasin casu
dicitur in-
uentum.

Sed res prorsus admiranda est, quod remedium hoc contra *Elephantiasin* præstans, casu quodā inuentū sit, vt *Galenus* lib. 11. de simplicium facultatibus nobis persuadet, quod in messorum vinum ruri expositum, cum esset *viperæ* vinctissima, ijs inscijs illapsa, ibique mortua, & extracta mellores pertremisisset, hi misericordiā moti, elephantiasin correpto homini, in vicinia habitanti, illud obtulerunt, rati expedire illi, potius mori, quàm in illa miseria viuere. At ille ubi bibisset, inquit *Galenus*, admirandum in modum sanitati restitutus fuit: Nam tuberosum omne illud cutis totius, non aliter quàm animalium à testa mollis nuncupatorum *malacostracon*, tegmen decidit: quod autem reliquum erat, molle admodum apparuit inslar cutis cancerorum & locustarum, ubi extrema testa fuerit detracta. Hoc si verum est, & vnus illius vini potio, non repetitis itidem vicibus, hunc, & alium

aliud elephantum, sanitati restituit, cui scortum suum domesticum, eiusmodi vinum viperatum, ut interficeret eum potius quam sanaret, propinavit, ut idem Galenus memorat: miror mehercle, non parum, cur hodieque non utantur Medici nostri, tali libentius quæ unica die expediri potest, curâ, quam ut quadraginta dierum spatio, & carnes, & Trochiscos sæpe viperinos quoque exhibeant. Et quomodo lethale virus suum *viperæ*, quod promptum in ore gestant, vino non communicauerint? Neque enim hic imaginationis potestas, spernentis energiam veneni, quicquam præstare potuit, cum miserrimi hi homines, nescientes venenosum animal vino mixtum fuisse, illud ebiberint. Voluit enim Libanius prima singularium suorum parte, *Tractatu de venenis*, animosum illum Catonem, animi generositate superasse venenum, quod dubio procul, aquæ illi serpentibus scatenti, inesse debuerat, quam ipse intrepidus bibit tamen, cum per desertam, arenosam, & siticulosam *Lybia* partem, militem suum ducendo forte fortuna unicum inuenisset ibi fontem, quod lib. 9. *Lucanus* elegantissimis his nobis hexametris describit:

Cur Medici non videntur potius unica vini viperati portione, quam tot diebus carnes præbendo. Quomodo Viperæ vino suum venenum communicant.

An confidentia possit elidere veneni vires?

Videtur hoc Caro præstitisse.

----- Inuentus medijs fons unus arenis
 Largus aqua: sed quem serpentum turba tenebat,
 Vix capiente loco stabant in margine sicca
 Aspides: in medijs sitiebant dipsades undis.
 Ductor ut aspexit perituros fonte relicto
 Alloquitur, vana specie conterritæ lethi
 Ne dubita miles, tutos haurire liquores.
 Noxia serpentum est admixto sanguine pestis:
 Morsu virus habent, & fatum in dente minantur:
 Fœcula morte carent dixit, dubiumq. venenum
 Haussit, & in tota Lybies fons unus arena
 Ille fuit, de quo primus sibi posceret undam.
 Libanius, loco dicto, Non ego certè bibissem illam aquam, inquit, refertam serpentibus. Aut confidentia Catonis tantum habuit roboris, ut debile dilutumq. aquis venenum infirmaverit, aut sitibunda natura potentius mutauit.
 Ego, ut de me hic aliquid quoque addam, ante biennium, æstiuo tempore sitiente sub canicula, cum siti vexatus, gelidam ex æreo vrceo aquam avidissimè haurirem, Scorpionem simul in os mihi illapsum magnum sanè, sed mortuū per-
 sensi. Quem ubi expui, nihil propterea animo turbatus, aquâ nec reuomui, nec aut idcirco vllum lumpsî: cum certus quasi securusq. essem, tantillum animal, aut minime aquam veneno suo, quod pungendo potius, quam eandem diluendo, emitte, polluisse, aut sufficiens haud quaquam certè fuisse, per tantam putris aquæ copiam dispersum, ut interimere me potuisset. Existimo tamen, si verè aqua illa venenata fuisset, nihil, aut parum saltem, animi mei confidentiam suffragari mihi valuisse. Loque minus timore perculsus fui, quòd olim, dum Matthioli oleum Scorpionum dictum, componeremus, vidissem intrepidè Rusticos nostros, qui Viperarum, & Scorpionum venationi dant operam, aliquot censena Scorpionum viuorum, manibus suis apprehendendo, digitisq. reuoluendo,

Autori Scorpio cū potu aquæ frigide in os illapsus.

Hic nihil ipsi obfuit.

Quidā innoxie scorpiones viuos manibus tractant.

uendo, non aliter nobis numerasse, atque si tot nummos aureos contrectassent. Ego tunc vni eorum viuentium *Scorpionum*, caudam amputavi, eiusq. *aralo*, in *superna indicis digiti* parte, vulnusculem mihi ipsi infixi, experimentum hinc desumere cupiens, an reuera *Venenum* suum eodem modo, quo ipse *Scorpio* pun- gendo facit, mihi communicaret, iam enim, si quid sinistri accidisset, de pre- sentaneo quoque remedio ipso *Scorpione* confuso & superposito, securus eram. Verum noxæ nihil, præter exiguam rubedinem, *lentis* magnitudine, quæ le- quenti die disparuit, inde contraxi.

Author
Scorpionum pu-
pag. inno-
xie cum
Scorpionis
aculeo.

Videtur di-
cendum nul-
lum ablo-
lucē vene-
num dari.

Vnde hoc
probetur.

Caput vi-
peræ post
tertiu die
abscissum
adhuc le-
thaliter vul-
neravit.

Mira res de
Serpente
quodam
Mexicano,
sonagliero
vulgo di-
cto.

Talia Ser-
pentis so-
nalia in Mu-
seo Card.
Barberini
videntur.

Nihil ma-
gis perple-
xum vide-
tur, in tota
arte medi-
ca, quàm
natura ve-
nenorum.

Quapropter parum abfuit, quin in hanc deuenirem sententiam, *Venenum absolutum nullum dari, sed relatione solummodo habita ad obiectum*, & eius quidem *naturam, modumq.* inficiendi imperscrutabilem nobis ferme esse: cum sciam venenosa animalia, quæ pungendo, aut mordendo vulnerant, vix nobis virus suum inferre, nisi irritata, adeoque, vel à nobis, vel alijs, vel à seipsis, ad iram eadem prouocata fuerint. Id sæpè in *felibus, canibus & gallis gallinaceis*, iracun- dià flagrantibus contigisse animaduerti, vt vulnera tunc infligerent caco- ethea prorsus, & ægrè sanabilia, cum tamen, quando placidè nobiscum agant, & fortè nos sauciant, vix quicquam detrimenti inde percipiamus. Sic in hoc ipsa *urbe* pharmacopœi cuiusdam famulum intellexi, à capite *Viperæ* iam post tertium diem abscisso, & inter sordium quicquillas iacente, cum is hoc pede prius protrussisset, deinde manibus quoque apprehensum proijcere tenta- set, lethaliter in digito morsum, & efficacissimis vix tandem theriacalibus medicamentis sanatum fuisse. Quod caput autem hoc tam diu vixerit, mira- bile est, sed mirabilius longè, quod *Recchus* noster, hoc ipso in opere *Mexicano*, de *Serpente* atrocissimo *Teuhtlaco Zauhqui*, quem *Hispani* indigenæ *Viperam*, ob lethalem morsum vocant, commemorat. *Audio à multis*, inquit, qui cum *Serpentem domi alere solent, atque educare, annum integrum durare, absque cibo vix potuque. Abscissumq. caput, decem aut amplius dies ferunt apud Pannenses, in femi- ris crassitudinem & longitudinem adulescere.* Est & hoc non minus insolitum alijs *Serpentibus*, huic verò proprium, ac naturale: *Quot annos natus est, ait idem Recchus, tot accedunt caudæ perstrepentia sonalia, in pectrema parte caudæ, verte- brarum instar connexa.* Huiusmodi sonalia perstrepentia, & connexa, sed à Ser- pente separata tamen, ante pauculos dies monstravit mihi in *Museo Illustrissi- mi Cardinalis Barberini* (in quo publici boni gratià, tam *novi*, quàm *vetus orbis* naturalium miraculorum gazam recondere hic *Princeps* cogitat) *Thomas Aldinus*, Spagyricus, Botanicus, & gnarus rerum naturalium persector, qui eiusdem *Musei* curam gerit. De huius *Serpentis* admiranda prorsus natura, & propagatione, plurima habeo à *F. Gregorio* meo de *Bolivar* mihi communicata, quæ ad secundum operis huius tomum referuo.

Et vt semel simulque dicam, in tota arte medica vix quicquam magis con- trouersijs implicitum, quàm *Venenorum naturam*, existimo. Cum nondum con- stet, quibus rebus etiam *Veneri* vox propriè competat, adeò inter se digladiantur doctores, atque ductores nostri, *Dioscorides, Plinius, Galenus, Fernelius, Ca- pinaccus*, & qui de *Veneris* ex iunioribus Medicis scripserunt. Cum quidam *Alexipharmacis* virulentam hanc quoque labem aspergant, alij è contrario, ma-

rum ac muscarum venena lambenda nobis, ceu salutifera remedia suadeant. Crede mihi, citius balneatorem, qui sudore haud vnquam perfusus, aut Carbonum, qui nunquam fuligine tinctus fuerit, quam prædictos inter se conuenire Scriptores ostendes. Exemplo nobis vnico, instar omnium, si venenosus, ut creditur, è terris, rebusq. varijs expirans vapor, non post menses, aut hebdomades, nec horas multas, sed momento ferè temporis, nos, & animalia quavis interficiens. Inter terrarum miracula *Plinius* lib. 2. cap. 93. hæc annotauit. Spiritus lethales alibi, ait, aut scrobibus emissi, aut ipso loci situ mortiferi, alibi velueribus tantum, ut *Sora* tunc vicino vrbi tractui: alibi præter hominem ceteris animalibus: nonnunquam & homini, ut in *Sinuessano* agro, & *Putcolano*: *Spiracula* vocant, alij charoneas scrobes, mortiferum spiritum exhalantes. Item in *Hirpinis* *Ansaneti*, ad *Mephitis* ædem, locum, quem qui intrauere moriuntur, simili modo *Hierapoli* in *Asia*, *Matris* tantum magna *Sacerdoti* innoxium.

Huius quoque *Putcolani* antri, aliarumq. pestiferarum scrobium, ex alijs authoribus mentione similiter in suis *Antiquitatibus Putcolanis* iniicit *Iulius Caesar* *Capacius*, vir eruditus à se cõplurculis euulgatis libris celebris, ad quem vbi *Neapolim* cõcessi, non rarò quoque eiusdè tunc vrbs *Secretarij* officio fungentè inuisi, doctissimo ipsius colloquio libèter fruens, non tralatitio insuper ab eodem honore mea præter merita affectus, quod nominis mei, suo in libro de *Illustribus viris ac feminis*, memoriam extare voluerit, hic quamuis funestam hanc scrobem & quoduis animal ingressum eandem, mori attestetur, noui tamen ante hos viginti duos annos, *Ioannem Baierum* Iuris & *Matheleos* peritissimum in comitatu & cura tunc temporis *Illustris Caroli Fuccari* veteris amici mei, *Baronis*, & *Canonici* nunc *Salisburgensis* & *Constantiensis* doctissimi, noui hunc inquam ingressum illam atque egressum, incolumem, cum audaci quadam curiositate victus, dimetiri hoc antrum baculo quodam, vlnaris longitudinis omninò, ut fecit, pruriret; qui præter calorem insignem, quem in pedum plantis percipiebat, incommodum aliud se minimè sensisse mihi candidè asseuerabat. Hoc idem prorsus, iam dudum antea iuuenili quadam audacia tentauerat. *Corona Pighius*, qui postmodum *Caroli Ducis* (*Linie, Iulie & Montium*, formandis moribus, & dirigendo per *Italiam* itineri præfuit, & auro dignum librum scripsit, cui titulus, *Hercules Prodicus*, quem adolescentes ex illustri stirpe orti, nocturna atque versare diurna lectione deberent. *Pighius* hic elegantissimis dicto in libro, verbis idem antrum, & prolixè satis describit, quem aliqui ex *Italis*, cum illasum & sanum redeuntem ex hoc conspexissent, veritæ magiæ periculum clamant, nec aliud sibi persuaferunt, quam secretis quibuldam incantamentis, præsentissimam pestem illam eundem auerruncasse. Et tamen, neuter *Germanorum* horum magna *matris* sacerdos fuerat.

Locum hunc ipsummet bis ego quoque non iniij quidera, sed adij, naturæ hoc miraculum, ad stuporem vsque sum contemplatus. Cum enim periculum in cane villatico faceremus, fureq. illigato, nostrâque pecuniâ, veluti mox lethum subituro, ab illis qui non procul ab hoc antro habitant, coempto, & in hoc ipsum intrusissemus, semimortuum paulò post extraximus. Hunc vbi herus ipse proximum in lacum dimisisset, paulisper vitæ redditus, surrexit, & orco

Probat
hoc vnico
exemplo
vaporis pe
stiferi. ex
varijs re
bus exha
lantis.
ex quibus
terris ex
pirat.
Præcipue
propè Pu
teolos.

Iulij Ce
saris Capa
ci enco
mum.

Hoc antrũ
I. Baierus
Germicus
illius in
gressus est.

Corona Pi
ghius idẽ
fecit.

Author
hunc locũ
cum stupore
vidi, &
quid in ca
ne immisso
ficeret ad
uertit.

qui fuerat vicinissimus, aufugit, sæpius in eadem postea adhuc tragedia compariturus.

Animaduerti autem hoc præterea, intrusum antro illi *canem* hunc, tenasse cupidissimè caput sustollere, & auras lambere altiores, quasi proximæ solo exhalationes, molestiam ipsi afferrent maximam. Mortuos quoque fuisse *canes*, diù in hoc specu detentos, veluti *bufones*, *ranas*, *serpentes* aliaque venenata animalia, huc coniecta, idem passa esse infortunium, illius loci incolæ nobis memorabant.

etiam vene-
nata anima-
lia in hoc
antro con-
iecta mor-
iuntur.

Historia
Romana
vaporis
mortiferi
ex putei
spiraculis
exhalantis.

Memini quando ante annos plures quam viginti, hinc *Roma* noua platea quam *Rafellam* vocant aperiiebatur, domusque nouæ construebantur, cum puteus recenter esset excauatus, & in hunc *gallus gallinaceus* fortè decidisset, vnum ex operarijs illis, per funem se demisisse, vt *gallum* extraheret, verum nondum aquam attigerat, & ecce mirabile dictu, mortuus in puteum concidit, subsequitur alius operarius, vt & socium iuuaret, & animal leuaret, qui & ipse mortem subito oppetit. Tertius descendit, sed rogauit, si signum daret, confestim extraheretur. Quare vbi medietatem putei attingit, statim ab aura quadam vertigini quid simile patiens, clamore eduo semianimis, reliqui verò duo non nisi mortui educti fuerunt. Puteus terræ mole statim oppressus & impletus, alioque in loco aqua inuestigata fuit.

Historia fu-
mi mortifi-
feri ex car-
bonibus ac-
censis.
Bernardi-
nus Pauli-
nus Germa-
norum fau-
tor.

Et quot miserè quæso, ex *fumo carbonum*, non probè accensorum, in cubiculum aliquod clausum delatorum, perierunt? Vidi olim in ædibus *Bernardini Paulini*, *Clementis VIII. Datarij*, mei & *Germanorum* plerorumque, apud magnum hunc *Pontificem* fautoris benignissimi, Sacerdotem *Calabrum*, in lectulo suo dormienti prorsus similem, manibus pedibusque placidissimè compositis, ob carbonum fumum, quos in ipso suo lecto, sibi ipsi sudorem prouocaturus, adaptauerat, extinctum.

Putei fru-
mentorum
expirant
similem pe-
stiferum
halitum.

Sed & spectabiles viros, qui *puteis* illis subterraneis, quibus frumentum conseruatur, improuidè viciniore facti fuerant, quando aperiiebantur, & ne- phitum exhalabant mortiferam, vitæ non leue incurrisse periculum noui. Verum quodnam obsecro, venenum *Tritico*, ex quo optimum homini alimentum coquitur, inesse dixeris? Hoc enim ex eodem puteo sublatum, non mortem, sed in pane vitam nobis largitur.

Mustu etia
fermenta-
tione bul-
liens suo
odore in-
terficie.

Dicam quid amplius, ne terræ hinc fœtorem aliquem culpes. Pretiosissimus, suauissimus, ex vino halans spiritus, vitali nostro adeò congener & sociabilis spiritui, hunc deficientem refocillans nonnunquam, & instaurans tam amica- biliter, vt sensum, motum & loquelam deperdita, omnia restituat & redire- gret. Hunc nihilominus ex *musto* per fermentationē suam bulliente, expirantem vbi clausum aliquam cellam vinariam abundantissimè impleuerit, homines il- luc ingredientibus, non temulentis modò similes efficere, sed stupidos & atoni- tos reddere atque in terram mortuos prostrernere, qui non norunt, vim huius atque potestatem parum norunt. I nunc, & hoc viuificum nectar, hoc vitæ Elixir, hoc cæleste donum, mortiferi toxici, & dirissimi veneni etiam, quia homines necat, si placet, argue. Domi meæ ante annos complusculos, cum

Non est
probabile
hunc vapo-
rem mu-
sticum esse
venenosum.

dolium

dolium semiplaustrum mensuram, ruptis circulis ligneis crepuisset, vinumque totum effudisset in loco non satis spatioſo, ſubeuntem & nihil tale ſuſpican- tem, puerum meum, fragrantiffimus ille vini ſpiritus eiufdem cerebrum ita impro- uiſe, & repente oppleuit, ut clamore ſublato, in terram concideret, & à nobis efferri, aqua quoque frigida perfundi cogeretur.

An igitur dicendum exiſtimemus, eiufmodi vapores raro eſſe venenatos, ſed pinguedine quadam, cum acrimonia mixta conſtare? quemadmodum in hac multi exhalatione maniſeſtiſſimum deprehenditur. Totum enim illud, quod perit & ex muſto expirans, per ambitum loci illius, ubi vinum ſeu muſtum ebullit, ſi col- ligeretur, quod *Ioannes Baptiſta Porta Lynceus*, libello ſuo de *Diſtillatione*, qua- id fieri queat ratione, dilucidè monſtrat, in nobiliſſimum & ſuauiſſimum vini ſpiritum inflammabilem, quod amici mei quidam factitarunt, abiret. Huiusmodi igitur vapor venenatus fruſtra eſt creditus, cum impetu quodam cerebrum ipſum ſubiens, retrocedere verſus ſuum centrum ipſos facit ſpiritus. Et quoniam eſt ma- teria oleoſa, quæ eſt continua ut patet, & non retis inſtar vndiq. peruij, ſed inſtar limeoli ſtriſtiſſimorum foraminum, ut ita loquar, unita, cauſa eſt eadem, ne ſpiritus illam poſſit permeare, ſed ut quaſi uniti cogantur eoſque retrocedere, quousque hic vapor procedit. Ita ut demum vapor is (addo quod narcotica eiufmodi pinguedine omnia conſtantia, ſtatim torporem inferunt, ſed for- taſſis propter hanc eandem cauſam, quam modò aſſignauimus) eo compellat ſpi- ritus, ut hi uniti, in aquam abire cogantur, & ſic conſequenter homo, vel quod- uis animal, ex eorundem defectu, atque alias ad partes influxu, ſenſu men- teque labatur, motu deſtituatur, concidat demum ac moriatur.

Quid au-
thori pro-
babiliter
dicendum
videatur
de vaporibus
illis in
terſicienti-
bus.
Io. Bapt.
Porta Lyn-
ceus modum
docet col-
legendi va-
porem mu-
ſti in vini
ſpiritum.
Modus quo-
nos ſpiri-
tus tales in-
terimere
poſſint.

Argumenta demonſtrationi meæ, hæc dicam clariſſima, quod videlicet qui vel ſenſui vini halitu percuſi, vel tetro carbonum fumo obnubilari moriuntur, hi omnes placidiſſimè obdormiſſe videantur. Quod canibus etiam ex antro il- lo, dicto *la Grotta de' cani*, eduſtis uſuuenit, & in puero olim vidi fulmine occi- ſo, dum dormiret, qui nec digiti inde articulum mouit. Inuenimus autem cerebri panniculos in ſecto huius cadauere, ſulphureis tam odore, quam colo- re, maculis tinſtos. Si enim horum quiſque ex *pulmonum* ac *cordis*, & non cerebri porius, atque animalium ſpirituum ſuffocatione moreretur, næ ille brachiorum tactatione, tibiarum attractione, & totius corporis denique agitatione, atque labore moleſtaretur. Arguit & curatio ipſa hoc meum dogma, quæ eſt aquæ frigida perfuſio. Verum de hac re hæc ſatis, & forſan nimia.

Argumenta
pro autho-
ris opinio-
ne.

Cerebrum
& non pul-
monem in
eiufmodi
morienti-
bus pati.

Et cum contraria ſub eodem genere *Philophis* noſtris eſſe dicantur: *Alexi- pharmaca* autem cum *venena* deſtruant, horum contraria eſſe dicantur; non eſt mirum, ſi in his quoque debile intellectus noſtri lumen, æquè ut in venenis creuit. Quamuis & hoc probè ſciam, *ſcholasticis* noſtris *contrarietatem* non niſi in *qualitatibus* clari, *venena* autem *tota ſubſtantia* agere Medicis dicantur. Quæ tamen enucleatiùs omnia examinare non ſunt huius loci, & temporis.

Ut venena
ita etiam
contraria
alexiphar-
maca ha-
bent uim
occultam.

Superius innui, in omni ferme animali venenato, eiufdem veneni antido- tum reperiri, unde & *Theriaca* ex *viperinae carnis* virtute, *Viperarum* toxico aduerſari creditur. Solent & *Serpentium*, & alijs venenis auerruncandis, in *Germania* præcipuè, puluerem ex *Serpentibus* componere, & mirè deprædicare.

Pulvis ex
ſerpentibus
certo mo-
do paratus
dicitur ve-
nenis reli-
ſtere.

Quidā per
os sumptis
quinq cor-
da serpen-
tū & quid
ipsum su-
uerint.

Authori cō-
posuisti hū-
ius pulue-
ris composi-
tionem a
Io. Dauid
uiz.

Vires huic
pulueri tri-
buta.

Non resi-
stis omni
veneno.

Quam pre-
rogatiuam
Bezoar &
Scorzone-
ra aduersus
venena ha-
beant.
Iudicium
de his Tha-
dai Colli-
colae Medi-
ci eminē-
tissimi.

Hispani
Medici nō
tantum Be-
zoardicis
lapillis tri-
bunt, quā-
rum nos
credimus.
Aqua Scor-
zonera.

Sic à fide digno mihi narratum est, litterarum studiosum ibi quendam quinque *Serpentum corda*, in vmbra prius exiccata & in puluerem redacta, vna vice de-
deglutisse, ex quibus hoc sit consecutus, quod nullum ipsi venenum amplius
nocuerit, serpentes nullos timuerit, quin hos amauerit, & tractare manibus
semper voluerit, & inter rudera eos, ac laxa latentes, odorari potuerit, serpen-
tes tamen hunc valde metuisse, & fugisse. Varij puluerem hunc variè compo-
nunt: hanc mihi tamen, ceu optimam compositionem donauit, & commen-
dauit *Ioannes Dauidoviz Polonus*, pharmacopocus non vulgaris notæ, sed & chy-
micis exercitijs, & literis latinis optimè tinctus.

Hæc autem sic habet. *Serpenti* viuenti lingua extrahatur, hæc iunctæ
eiusdem *cordi* & *hepati*, quæ ambo filo transfixa in bullientem aquam tan-
tillum immergantur, postea nouem dorfi adiunctis vertebis, in vmbra aë-
prope ignem placidè siccantur, puluerizentur, capiatur tantum, quantum
cultelli cuspis admittit. Hunc puluerem *Prage* olim in pestis præseruatio-
ne, & curatione, plurimum valuisse mihi seriò affirmavit. Fides sit penes au-
thorem. Ego similis *pulueris Serpentina* (cuius tamen compositionem ignoro)
ex *Germania* allati doses aliquot, vt vocant Medici, canibus post *arsenici* elium
propinatas, nihil prorsus profecisse scio, cum tamen scriptum fuisset hunc
omni prorsus veneno aduersari.

Duo adhuc valde aduersus quæuis venena & febres malignas laudantur ho-
die *Alexipharmaca*, *Scorzonera* præsertim *Hispanica* inquam, & *lapis Bezoardicus*.
De ambobus quid frequenter & quotidiana medica in praxi, mihi innotuerit,
licet haud ignorem, volui tamen aliorum quoque mentem explorare. Qua-
propter interrogavi virum Cl. *Thadaum Collicolam*, primæ classis *Vrbis* huius, &
præstantissimum Medicum, quid ipsi de utroque hoc auxilio certum exper-
tumque esset: plurimam autem huic fidem adhibendam censui, quod in utroq.
vt difficillimo, ita maximi momenti itinere, primo ad *Christianissimum Gallia-*
rum, secundo ad *Catholicum Hispaniarum Reges*, *Cardinalem Barberinum* Patro-
num suum, cui Medicinam facit, fidelissimè secutus sit, eique vel hoc no-
mine plurimum debeamus, quod hunc nobis *Principem Italia* pacis procurato-
rem, & sanum, & incolumem ex tanto discrimine rerum reduxerit,
cùm in hoc posteriore itinere plurimi ex familia, & comitatu *Cardinales*, febre
maligna sublati fuerint. Hic igitur verè mihi contestatus est, apud *Hispani*
Medicos non eo *Bezoardicos lapillos* in precio & æstimatione haberi, vt nobis
imaginamur, neque ab his ea in febribus & venenis depellendis, miracula edì,
vt hætenus creditum fuit illis, qui exotica sæpenumero supra fidem humanam
extollunt: in quo me facilem assensorem habet. Ita neque eximiam illam, *Aqua*
Scorzonera, vim inesse, vt huic non æquipolleat ea, quæ ex *Ruta caprea* nobis
elicitur, eoque magis *Hispanicam aquam Scorzonera* displicere sibi, quod in va-
sis plumbeis *sublimatio* illa, & *deliquium chymicum* ibi paretur. Quare vt is su-
ceriorem haberet, datà operà, in *Hispania*, ex vitro eadem concinnari, & inde
aquam destillari iussit secum Romam auferendam. *Ciuitella* verò *Cassa*, cùm
Princeps *Cæsius* noster ibi cōperisset *Scorzonera*, *Hispanica* sanè nullo inte-
rioris, magnum prouentum, aquam, vt ne longè ab Vrbe peteretur iidem or-
ganis

ganis elici præcepit, in priuatæ & publicæ salutis Romæ, dispersiendam vsum. Elixir vitæ
mirum ut
se in cor-
roboran-
dis nostris
spiritibus.
Nolo etiam nobilissimam illam compositionem chymicè paratam, quam *Elixir vite* appellant, sua laude fraudari, qua in minima quantitate haulta, spiritus nostri ita animantur, corroborantur, & instaurantur, vt ad propugnanda venena, Herculeis viribus insurgant. Huius nuper nobis quatuor Libris, modum conficiendi & vtendi appositè descripsit, & vasa chymica graphicè depinxit *Fr. Donatus de Heremita*, Ordinis *S. Dominici*, antiqua mihi familiaritate iunctus, qui instructissimum *Neapoli*, pharmacopolium, & post famolum *Francisci Imperati Musæum*, primas in asseruanda ibi supellectile exotica, tenet. Restat nunc, vt quales sint *Serpentes* hi nostri *Mexicani*, enodemus, quod à non nemine hic quæri, & auide à me expectari non dubito. Verùm huc in vltimis animalibus, *Religiosorum* eorundem virorum, à quibus in prioribus adiutus fui, historica relatio me destituit, vel quia præproperè nimis Roma discesserunt, propriis in negotijs suis valde occupati, vel quia forsitan hos *Serpentes*, ex nuda pictura non satis internoscere potuerunt. Quin tamen ex mediocri magnitudinis numero sint, & icones & descriptio ipsa indicare videntur. Nam vt ex maximis hos fuisse mihi persuadeam, adduci non possum, quos ad incredibilem quodammodo magnitudinem peruenire, in vtriusq. *Indi*, illi qui navigationes suas in vtrumq. orbem factas descripserunt, publicis tabulis consignarunt. Sed quod mirum est, barbari illi populi carnes eorundem *Serpentum* in delicatioribus quoque cibus reponunt.

Ioannes igitur *Lerius*, in sua *Brasilia* hæc habet. *Comedunt*, inquit, *Brasilienses* *serpentes* crassitudine brachij, quinque ferè pedum longitudine. *Has immanes anguillas terrestres frustatim conseriunt*, apparantq. insipide tamen sunt & perquam tædij saporis. In sexta parte *Indiæ Orientalis*, & quidem *Auriferi Regni Guineæ*, ad *Africam* pertinentis, descriptione à *Batavis* perlustrati, reperio, *Serpentes* ibi viginti palmorum longitudine, & quinque latitudine inueniri: aliquem quoque ibi captum fuisse, triginta pedum longitudine, cui sex viri portando, vix sufficere potuerint. Fauces eisdem habere capacissimas, vt gallinas & anseres integros deglutire valeant. Vbi ventrem cibus distentum habent, ebriorum hominum more, somno indulgere, ita interfici, & à *Nigris* deuorari carnes eorum, quas gallinis ipsis præferant. *Philippus Pigafetta* in *Regni Congi* descriptione his assentitur, sed plura ac mirabilia addit, quæ in curiosi lectoris mei gratiam huc inferere non abs re duxi. *Serpentes ibi sunt*, ait, *magnitudinis horrendæ, si conferantur cum nostratibus & præcipuè palustres*, quorum aliqui longitudine viginti quinque & in latitudine quinque *spithamas* excedunt, ventre tam capaci vt totum virum, aut aliud eius magnitudinis animal, vna vice deuorent. Ex aquis egrediantur, & pasto redeunt, unde & ab incolis magna *Natrices* appellantur. Ascendunt quamuis altissimas arbores, in quibus circumuectia animalia quasi in specula spectant. Et ubi victum quarentia accesserint, summa vi se in ea demittunt, atque ita mole & morfu occisa, & in solitudinem aliquam tracta tota cum pelle & ossibus carnibus deglutunt. Et saepius etiam accidit, vt cibo nimium repleti quasi ebrij reddantur, & in somnum maximum incidant, ita vt vel puer eos occidat. Durat hæc satietas & somnolentia vel quinque vel sex dies continuos, post quos demum exporrecti ad consuetas

*F. Donatus
de Heremi-
ta huius
composi-
tionem &
vsum opti-
mè descrip-
sit.*

*Cur au-
thor de his
nostris Ser-
pentibus
Mexicanis
parum di-
cere queat*

*Indici ser-
pentes ple-
rumq. hunc
magni &
edules.*

*Brasilienses
Serpentes
à Lerio de-
scripti.*

*Serpentes
Guineæ à
Batavis uisi*

*Serpentes
Regni Con-
gi à Piga-
fetta me-
morati.*

*Hi ceruicem
integram
deuorare
possunt.*

*Ascendunt
altissimas
arbores.*

*Post satie-
tatem in-
soporem
maximum
incidant.*

suetas suas venationes redeunt. Pellem statutis temporibus mutant, aliquando etiam nimia dilatatione ex cibo nimio rugosam ante tempus exuunt, quæ inuenta hominibus admirationem belluæ magnitudinem inde cognoscentes, rapit. Aethiopes has carnes quando inueniri possunt, in delitijs habent.

Aethiopes
his liben-
ter uescun-
tur.
Ulricus Fa-
ber Germa-
nus ingen-
tem serpen-
tem prope
flumen Pa-
renau vi-
dit.

Ulricus Faber Straubingensis meminit in septima parte descriptionis Americæ vidisse, ad dextrum latus fluminis Parenau ingentem Serpentem, longum pedes viginti quinque similiter, & crassum instar alicuius viri, qui tormentis bellicis interfectus fuit, quiq. lauantes in flumine plurimos prius Indianos, caudâ circumuoluens, deuorauerat: cuius & ipsi Indiani postea carnem assam, & elixam in ædibus suis comederunt. Hic nigro & flauo colore lucebat.

Et quoniam coloris hic mentio incidit, silentio præterire non debeo, colorum varietatem, quam in hoc primo Serpente nostro obseruavi, dum ipsissima Recchi nostri exemplaria perlustrarem, in quibus Animalium horum, & plantarum icones sunt depictæ, proprijsq. ac venustissimis coloribus illustratæ. Dum autem in hoc sum; ecce Recchi nepos magna animi attentione has mecum considerans, an non, inquit, quatuor elementorum hoc in Serpente adumbratos, & quadam veluti proportionem distinctos colores animaduertis? Est autem is *M. Antonius Petilius*, vir totus literarum ac virtutum studijs deditus, qui quantum prudentiâ polleat, cuius Symbolum apprimè Serpentes existunt, non illâ solummodo inquam, quæ *Iuris, Aequi & legum* est, sed *Politica* maximè, demonstrant amplissima, & doctissima eius de *Exarchia* iam dudum euulgata volumina, in quibus Regnorum, Monarchiarum, & Rerumpub. leges ac regulas; statuta, & decreta perpendit, ac trutinat. Philologus quoque est, & Historicus insignis, atque Antiquitatum, tam sacrarum, quam profanarum mirus propterea indagator, quod libri aliquot adhuc penes authorem derenti, docere luculenter possunt, qui de *prima Mundi lingua*, non minùs eruditè quàm dextrè, ut ego de his indicare potui, scripti deserviant. Debeo & hoc eximio erga me amoris ipsius, quod nō paucas studijs suis horas, mei gratiâ subtraxerit dū prædicta volumina mihi exhiberet, ostēderetq. quò figuras illas peruiderem, atque diligentius examinando describerem. Sed plurimum profecto *Auunculus* ipsius *Recchus* nimirum, eidem obligatur, cuius nomen, ut immortalitati consecraretur, opus ipsius tantopere dignum, ac nobile, non vltius sopitum iaceret, sed publicæ utilitati donaretur, meritoque cum Authoris honore lucem tandem aspiceret, omni *Petilius* vrgendo affectu, desiderio summo, & perquam sollicitè contendit. Et meremur, mehercle, plurimùm huiusmodi viri industrij, qui nil aliud cogitant, nil aliud quærunt, præter ipsam virtutem, qui in hoc soli sunt, & studijs atque vigilijs suis, in hoc vnum incumbunt, ut posteritati, suis suorumque laboribus prodesse valeant, qui demùm verbis, scriptis, atque exemplis proprijs, literarum studiosis ita prælucent, hos ita mouent, atque inducunt, ut & ipsi dignissimos ingeniorum suorum fructus producant, & humano eos generi lucentes relinquant.

Nos itaque, qui à *Lynce*, studijs nostris proposita, nomen sortimur, præterquam quòd totis animi neruis, in hoc ex instituti nostri primaria ratione in-

M. Anto-
nius Peti-
lius Recchi
nepos vir
doctissi-
mus & lau-
de dignissi-
mus.

Hic mul-
tū author
debet.

Sed pluri-
mū illi Re-
chus auun-
culus debet
quod huius
per nepotē
scripta lu-
cē uideant.

cumbimus, ut studiosæ posteritati rectè consulatur, si præsertim aliquid noui, & reconditi per nos afferri queat: etiam propter hunc præstantissimum virum, qui sui tantopere erga nos affectû amoris ostendit eò libentiùs, ac promptiùs, præter ipsas à nostro Principe collatas expensas, & operas, nostros quoque cum Principe labores, vigilias, & sudores proprios, hosque non exiles & nauci, contribuimus, ut tandem aliquando haud exiguo Philosophorum beneficio, opus hoc minimè sepultum ampliùs, aut cassum, perditumq. remaneret, cum ultra quadagesimum ab ipsa conscriptione annum, litteraria respublica eo caruerit, utque *Recchus* demum ipse, debitam sibi iam diu gloriam & honorem indispiceretur.

Et de colore quod ait *Plinius* lib. 8. c. 23. *Quod ad Serpentes attinet, vulgatiù est, colores earum pleraq. terras (sic enim legant quidā) habere, in quas occultentur.* Quasi velit dicere, & quasi nemo hoc ei facillè credat, serpentes terris, quas inhabitant, vel colorem quem ipsi habent dare, vel eisdem ab eadem mutuare. Nouimus enim, suos cuique serpentû generi proprios, determinatosq. esse colores, siue hi arcam, siue albam, gryseam seu rubram incolant terram. Et noster hic *quadricolor serpens* domicilium suum forsan in unicolore fixit tellure. Videmus quoque iisdem ferme in rudibus varios, & ex eodem erepere antro. Et *quadricolor* longè magis versicolore depingit nobis *Virgilius* 5. *Æneid.* serpentem, dum *Æneas* patris *Anchise* manibus sacrum faceret annuversarium, ibi enim dicitur, quod

Plinij dictum de colore serpentum expenditur & refutatur.

adytis tum lubricus anguis
Septem ingens gyros septena volumina traxit,
Amplexus placidè tumultum, lapsuq. per aras,
Cerulea cui terga notæ, maculosus & auro
Squamam incendebat fulgor: cœu nubibus arcus
Mille trahit varios aduerso Sole colores.

Serpēs Virgilianus varicolor.

Hic *Virgilius* indicare voluit serpentibus omne coloris genus inesse posse, ob id tridi siue cœlesti arcui, ex pluribus composito coloribus variegantibus, hunc solum Serpentem comparauit. Quamuis non sim nelcius, *Donatum* *Virgilij* Commentatorem, hoc loci hanc expositionem afferre. *Color eius & splendor idcirco speciei cœlesti comparatus est,* ait, *ut ostenderetur, non ex illis esse quorum detestanda natura est, & saluti hominum infesta,* sed hæc parum suffragantur *Virgilij* mentis, & rerum nature ingenio, quæ sub venustiore etiam splendidiorq. anguium colore, diutius, infestius, & atrocius nonnunquam abscondere venenum potuit, sic poeta ait:

Huius exposito a Donato facta.

Hec non videtur esse ad mentem Virgilij & nature.

O formosæ puer, nimium ne crede colori,
Alba ligustra cadunt, vaccinia nigra leguntur.

Quando etiam sub pomi cortice elegantis coloris, sæpe vermis latet corrosdens, & virulentus. Atque ut vnico dicam verbo, ut vnico in hortulo trecentorum flosculi colorum (exemplo nobis sint *Tulipæ*) ex vniuersi coloris terra emergunt, sic vnius coloris solum, variorum genus serpentum coloribus distinctorum, generare, nutrire, & procreare valet.

Vnius coloris terra diuersorum colorum flores. & serpentes potest alere.

MAQVIZTETZAVHVATL

Amphisbena Mexicana.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

APVT & caudā versus in hoc serpēte animali, partes maximē squamosæ apparent In capite hoc singulare, ne dicam monstruosum, quod hæc nimirū bestia ab illo incipit tenui & subtiliore, atque per integrum corpus, caudam versus, crassitie semper crescit, ita vt cauda duplo sit capite crassior & corpulentior. Squamæ coloris violacei diluti, sunt & nigricantis, in medio tamen corporis, cineritij diluti, ac penē argentei. Si ex pictura est ducenda coniectura, animalculum potius, quam animal grande appellarem, illudq. ex corporis fōrma & constitutione varinē progredi valere, facilē asseruerim.

SCHOLIA EIVSDEM.

Mirabile
quod homi-
nes odio
habeant
serpentes,
& tamen
venerentur.

Aliqui ser-
pentes pro
Dijs ha-
bent.

Res insolens profectō & admiranda videtur, quod homines nimirum, cum non visos modō sibi *Serpentes* exhorrescāt, sed vbi hos mente, & cogitatione, imō per somnum solummodo comprehenderint, adeō paueant subinde, & contremiscant, vt saltem non animo linquantur, & extra se toti rapiantur. Esse tamen interca alios, (quales *Troglodytæ Aethiopes* sunt) qui his velantur libenter, & non deesse alios, qui in veneratione illos habeant, ac veluti Deos adorent. Atque *Romanos* præter, qui olim *anguem Aesculapium Epidauri* Romanam attulerunt, colueruntq. sunt hodieque *Calecuti Reges*, vt *Gillius* est auctor, qui tanta *Serpentes* in religione habent, vt qui eisdem occidat, poena eadem, ac si hominem interfecisset, plectatur, quod illos è cælo delaptos ob immedicabile vulnus, quod inferunt, perperam arbitrentur. Quin in ipso quoque cælo, vt maius ipsis decus accedat, inter sidera etiam serpentes reponi meruerunt. *Solarum signa*, *Serpentum* titulo ab antiquis astronomis fuerunt indigitata. Et qui magni olim Duces, atque Imperatores audire voluerunt, nonne honori sibi

ibi duxerunt, à *Serpente*, qui matri eorum concubuerit, progeneros se fuisse, palam profiteri? hoc de *Alexandro Magno* & *P. Scipione Africano* ferebatur. Ipsi quoque futiles & inutiles Ethnicorum Dei, à serpentibus celebritatem nominis sui, & immortalitatis, ut ipsi putarunt, adipisci adorem voluerunt. *Apollo* de *pythone* serpente occiso celebratur. *Aesculapius* huius filius, *Draconem* aluit, qui ipsi appingitur. *Hercules Hydram* trucidauit. *Minerva Gorgonis* angues gestat. *Mercurius* in caduceo suo serpentes duos, *Herculeo* implexos nodo extollit. *Ceres* *Draconibus* vehitur, *Saturni* *Currus* *Serpentibus* trahitur. Quid multis? ipsemet *Iupiter* in *Serpentem* mutari, & libidinari voluit.

Et hoc insuper cum stupore quodam obseruamus, quod inter creatas à Deo Opt. Max. bestias, vix vllum earum genus reperiamus, in quo varietas maior, virulentia sauior, Naturæ potentia vnior elucescat. *Isidorus* dicere solebat, *Serpentum tot sunt venena, quot genera, tot perniciēs, quot species, tot dolores, quot*

alores. Scrupenda planè, si vera quoque hæc sunt, quæ de *Basilisco* à *Plinio*, *Solano*, *Heliano*, *Alberto* & alijs referuntur. Hunc nimirum extinguere herbas, necare arbores, corrumpere auras, rumpere saxa, sibilo fugare serpentes, solo in

noctu hominem miserè perdere, & neci dare. Et quæ de *Aspidis* astutia prædicantur, hæc ut euitet incantantis verba *Marsi* alicuius, aurem vnā terræ allidit, alteram caudā obturat, ne eius vocem audiens, cauernā suā egredi cogatur. Diuini vatis talia sunt hac de re *Psalmo* 57. verba: *Furor illis* (peccatoribus) *secundum similitudinem serpentis, sicut aspidis surda & obturantis aures suas. Quæ non exaudiet vocem incantantium venefici incantantis sapienter*. Ut de lauli interim, *Dipsadis*, aliorumq. serpentum mixis venenorum viribus nihil

dicam. Est & hoc inter Naturæ miracula annumerandum: *Serpentes* reperiri asserinis pedibus, tripartitis linguis, ut *Plinius*, aut bifidis, ut *Aristoteles* annouit. Duas similiter aliquos caudas habere, & in nonnullorum caudis innabula sonare. Ne repetam nunc, tam monstrosas serpentum magnitudines, ut horum aliqui ceruum, sed quid dico ceruum? hominem etiam integrum sedentem in equo, si *Possidonio* fides est habenda, deglutire potuerint.

Noragicus certè ille *Olai magni* *Serpens* magnus, ducentos pedes longus, viginti crassus, vitulos, agnos, porcos vorabat, & maria transmittens, homines quoque in sublime columnæ instar se erigens ex nauigijs raptabat, ne obstupescat forsan *Aulus Gellius* lib. 6. c. 3. & putet se solum inusitatae magnitudinis serpentem, ex *Tiberonis* libris descripsisse, cum ait: *Bello primo Punico Attilium Regulum Consulē, in Africa Castris apud Bagradam flumen positis, praelium grande atque acre fuisse aduersus unum Serpentem, in illis locis stabulantem inusitata immanitatis; tumque magna totius exercitus conflictatione, ballistis, atque catapultis diu oppugnatum, eiusque interfecti longum corium, pedes centum & viginti, Romam misisse*.

An non & hoc mirabile? quod in *Brasilia* serpentes esse dicuntur, quorum geminati morsus minùs sint noxi, quàm vnicus? & hic nouo felicitatis genere secundi sint expetendi, ut primi perlanentur. Simile quid ipsis anguibz accideret creditum est, quibus prior arundinum percussio plerunq. sit lethalis, si verò secunda accedat, priori hæc salutem afferat. Et quid dicemus de eiusdem planè generis *Serpentibus*, qui aliquibus in locis sine veneno sint, in alijs verò pesti-

Horum etiā
pares fuisse
perhibetur.
Gentilium
dñi cele-
bres à Ser-
pentibus
esse volue-
runt.

Maxima in
Serpentibus
varietas re-
peritur.

Quid Basilis-
cus possit.

Quæ sit
Aspidis a-
stutia.

Quid mon-
strosi sit in
Serpenti-
bus.

Maximi Ser-
pentes ab
Olao ma-
gno, & Au-
lo Gellio
descripti.

Morsus se-
cundus quo-
rundā Ser-
pentum eu-
rat primū.

Amphisbena & Draconem admittuntur sunt Serpentes.

Duo capita habere, & horum alterum, ubi cauda esse solet, valde est insolens.

Nec minus naturæ videtur adnecari Serpentem, esse, & pedes ac alas habere.

Amphisbena ex antiquis descriptio.

Qui duo in ipsa capita statuunt.

Matthiolus refragatur prædictis authoribus.

Fabulosa hæc duo capita facit.

Aliquando biceps visus fuit Serpens, sed monstrum ex Aristotele.

Amphisbena non inter monstrum recensetur.

pestilētissimi: & in *Africa Psyllos*, in *Italia Marsos* fuisse populos, qui odore suo serpentes lapiuerint, sputo solo, aut sudore eosdē occiderint, atque à nocentissimorum eorū veneno ita tuti fuerint? Sūt hæc fateor, omnia mira in oculis, & mirabilia in animis nostris. Verūm non mirandā minūs hanc esse dixerim, quam nunc declarandā proponā, bestiolum *Amphisbenam* scilicet, & quam huic eidem subiungam, *Draconem* vulgo dictum, siue *Serpentem* potius *alatum*, atque *pedatum*. Quid enim magis *Naturæ* limites, & rerū ordinem creatarū excedit, quam progere, aut fingere etiam, nedum viuū intueri animalculum, duobus capitibus non vno in loco, quod in monstris satis frequenter visitur, sed vnum ubi caput naturaliter situm est, alterum ubi cauda esse solet, nexum ac posueram suam obtinuisse? idque non fortuito & siue ludentis, siue errantis *Naturæ* vitio, aut ioco, sed serio consilio, in tota illa animalis specie, atque progenie, ita semper obtingere solitum esse: quod in *Amphisbena* euenire, grauissimi authores contestantur. Aut quid absonum magis censeri potest, quā *Serpentem* procreatum esse, qui pedibus suis incedat, & alas adeptus sit, quibus in aera se sustollere valeat? Id quod nostro in *Dracone* euenisse, clarum faciemus.

Et ut à priore exordiar: *Plinius* quidem noster, lib. 8. c. 33. *Geminum*, ait, caput *Amphisbena*, hoc est ad caput & ad caudam, tanquam parum esset vno ore fundi venenum? *Galenus* quoque de *Theriaca* ad *Pisonem*, *Amphisbena* animal est biceps, inquit, quemadmodum sanè & nauigia utrimque proram habentia, cui natura exasperfluo substantiæ duo capita est largita. Quod ab *Aeliano* & *Solino* quoque confirmatur, & *Lucano* lib. 9. cum ait:

Et grauis in geminum surgens caput Amphisbena.

Liber qui *Hortus sanitatis* inscribitur, authorē citans *Iorach*, talibus iam dicta verbis rata habet: *Amphisbena* Serpens frigori cōmittit se vigil & sollicitus de vna parte, valde cum eis cubat. Nam dum quedā pars eius dormit, altera tunc vigilat. Et cum per semitam incedit, duo capita regit, nuncque caput anterius, nunc posterius subsequitur.

Atque hæc antiquioribus nostris Scriptoribus, habita pro confesso, & firmiter credita fuerunt. Verum enim uerò *Andreas Matthiolus* ad caput 48. lib. 6. *Dioscoridis*, qui *Amphisbena* hic non formam, sed venenum describit, fabulosa hæc omnia asserit, quæ de duobus capitibus veteres in hoc Serpente commentati fuerunt. Posse quidem etiam ex *Aristotelis* mente lib. 3. c. 3. de *Generatione* animalium aliquando duobus capitibus animalia nasci, præsertim ex illis quæ numerosam prole edunt, veluti sunt aues, & id etiam in serpente contigisse his verbis facitur: *Iam serpens etiā biceps visus est, videlicet eadem de causa, nam id quoque gemina parit, & multa numero. Amphisbena* autem non ex monstrorum est numero, nec ibi nexa duo capita gerit, ubi *Natura* caput locare solita est, nam talem bicipitem Serpentem reor ego hunc monstruosum *Aristotelicum* fuisse, quandoquidem etiam pulli gallinacei duobus contiguis capitibus nonnunquam ita monstruosè nascuntur. Ex *Naturæ* autem præscripto, semper duobus capitibus, in vtraque extremitate positis, edi *Amphisbena* perhibetur. Hæc longè ante *Matthiolum*, *Aetius* ambo capita improbauit, qui homines ideo deceptos putauit, *Seytale* & *Amphisbena* Serpentibus, bina capita affingentes, quod hæc non

non à crassiori capite, in tenuiorem caudam desinere viderent, ut solet reli-
quis *Serpentibus* euenire, cum sint in vniuersum æqualis crassitudinis *Amphisba-*
na & *Scytale*, & propterea discernere haud quaquam potuerint, iuxta vtram
partem, caput aut cauda sita fuerint. In hoc autem *Scytale* & *Amphisbena*, Actio
arbitrio, differunt, quòd hæc, non illa, ex vtraque parte progreditur, vnde hoc
nomen ipsi *Græci* indiderint, ut Etymologiam scrutanti non est obscurum.
Helychius quoque in eandem sententiam hæc scripta reliquit. *Amphisbena* spe-
cies est *Serpentis*, porrecto capite, cubitalem caudam, & decurtatam habens, & ea sæpe
incedens, ita ut quidam, nunc duo habeat capita, dubitent.

Helychius,
Acrius, &
Marthio-
lus negant
duo capita
in *Amphis-*
bena esse.

At libet hic paulisper quoque philosophari. Ego meherclè mirificam
hanc duorum capitum constitutionem ac situm non parum *Nature* ordini re-
fragari, & animalis saluti obstat, vel ex ipso *Aristotele* *Nature* *Genis* demon-
strare conabor. Hic itaque lib. de partibus animalium cap. 10. hæc duo ceu ve-
rissima proponit & præsupponit. Primum, ait, in omnibus vita præditis, & per-
fectis partes maximè necessarie due sunt. Altera qua cibum capiant, altera, qua ex-
crementum emittant, non enim fieri potest, ut sine cibo vel seruentur, vel augeantur.
Secundum, eodem capite. Duo sensus, id est audiendi & videndi maximè in ca-
piti positi sunt, propter sensoriorum naturam. Et *Plinius* lib. 11. cap. 37. de Capitis
dignitate verba faciens. Hanc habent sensus arcem, ait, huc venarum omnis à
corde vis tendit, hic desinit, hic culmen altissimum, hic mentis est regimen, ab eo profi-
citur somnus. Quæ cerebrum non habent non dormiunt.

Rationi-
bus ex *Ari-*
stotele &
Plinio mo-
stratur, in
hac non
posse esse
duo capi-
ta.

Ex his, nisi fallor, perspicacissime lector, hæc de necessitate consequi facile
indicaues. Cum per vtrumq. os, (quod in capite quoque positum est) cibi
nampe receptaculum, alimentum capiatur, vtrique horum suum excremento-
rum emillarium, vel ad alterutrius oris capitisq. terminos, vel in medio certè
corporis, subnixum & collocatum esse debere, quo enim alio in loco cloaca
illa, & excrementorum sentina statuatur non video. At indecens videtur, pro-
pe locum, vbi cibus ingreditur, alui sordes ac fæces egredi, & ignobilius atque
absurdius longè, in medio corpore, vbi viscus locari debet dignissimum, cor vi-
delicet, officinam hanc stercoream sedem sibi fixisse. Cum *Aristoteles* laudato
iam loco, tantæ nobilitatis honore, cor ipsum condecoret, ut sensuum quoque
principium, aduersus illos determinet, qui dignitatem hanc *Cerebro*, (quod
Medici plerique faciunt) concedi debere autumant. Quod si verò auditus &
visus sensoria animalibus ideo concessa fuerunt, ut his mediatoribus & admo-
nitoribus, speculatoribusq. vel caueant sibi ab infortunio impendente, vel
quod vile ipsis & volupe est, amplexentur. An non fieri facile quiverit, ut
cum ex vno capite cibum sibi prospiciat proximum, hunc prosequi, ex altero
verò parem siue coniugem suam audiat *Amphisbena*, hanc itidem amplecti
pudeat, vel si vtroque etiam visus organo hostem prospectet, atque huc, vel
illuc fugere, anxia satagat, an non inquam contingere facile poterit, ut vnum
idemque animal motibus contrarijs, eodem temporis momento, agitur, va-
riam in partes locorum distrahatur, sibi que ipsi vim & molestiam inferat ma-
ximam & tædiosissimam? Ne dicam nunc hanc nonneminem necessitatem
torquere velle, cum duo sint formata, & non monstrosa Capita, duo his su-

Primum
propter
excremento-
rum exle-
tum.

Secundò
propter sen-
sum visus
& auditus.

Videretur
etiam hæc
duo corda
debere ha-
bere.

bessè *corda* simul oportere. Veruntamen hæc per transennam potius attingere, quàm ad medullam anatomicam, & philosophicam, quod hic tentare commode possem, penetrare libeat.

Quapropter ego quoque *Hesychio*, *Aetio*, & *Matthiolo* assensum facile præbuerim, fabulam hæc esse de *bicipite Amphibana* æquè consentibus, atque illa est, de *Septicipite Hydra* à poetis excogitata. Possè tamen *Amphibanam* hominibus vnico capite progredi, & retrogredi, non habet quicquam à naturalium constitutione animalium alienum. Solemus nos ipsi erecti ambulantes hoc præstare, & infantes nostri humi reptantes hoc ipsum factitant. Brutis multis hoc frequentissimum est. *Vermes* quidam centipedes, & vnicipites, ita dicam, *Amphibana* modo gradiuntur: *Camaris* & *Canceris* hoc vtilissimum est, ut illos *Camarorum* gradu ambulare per adagium dicamus, hoc est retrogredi, non progredi, quibus negotia non ex animi sententia fluunt. Mirus sæpe sum tam dextrè *equos Romanos* nostros institutos esse, qui currus illos heriles seu bigas, quarum maior in VRBE, quam alia in ciuitate est copia, (carrozze hic vocantur) eadem facilitate, retrorsum agunt, qua prorsum vix alij alio locorum propellerent. Eoque magis *Amphibana* hoc præstare potest, quòd ex *vermium* hanc ego genere potius, quam *Serpentum* existimem. Cum autem utrorumq. motus non parum inter se variet, de hoc paucula quadam in curiosorum gratiam dissertare placebit.

Quæ *Aristoteles* duobus libris, vno de *communi animalium gressu*, altero, de *communi eorundem motione* inscriptis, doctè quidem sed laconicè, & obscuriusculè disputat, hæc opusculis aliquot suis, dilatauit magis, & explicauit neruosiè sanè, & anatomicè, *Hieronymus ab Aquapendente* iam supra à me quoque laudatus, ob *Patawinam Scholam* nobilis, vel hæc propter ipsum etiam celebris. Et libello quidem de *Reptatu*: Tametsi omnia talia animantia super terram, & terræ innixa eamque contingentia repant, tamen reptionem multipliciter contingere posse affirmat. Cum alia vndis, seu vndatim, siuè vndando procedant. Alia partim se contrahendo, partim extendendo. Et quæ vndosè repunt, bifariam hoc denuo faciant, vel quod vndæ per dorsum eorum fiant, appareantq. & supernè incuruentur, veluti *Eruca* repunt & *Hirudines*, in alijs vndæ obliquè per terram fiant, quæ communiter spiræ appellantur, ut in *Serpentibus*, quæ per spiras mouentur, & ut poeta ait.

ima per orbes

Squameus intortos, sinuat vestigia Serpens.

Quæ verò repunt se contrahendo partim, & partim extendendo, sicut *vermes terræ*, siue *lumbrici*. Quibus quarta demum species accedat eorum quæ articuatim procedunt, quali motu illa incedat *Eruca*, quæ *Geometra* appellatur.

Nunc quid de nostra *Amphibana* statuendum sit, diligenter est peritendum. Si *Aetio* credimus, ab utroque animali *Amphibana* & *Scytale* demorsis, contingit morsus obscuros esse, ac vix apparere, veluti muscarum punctura tant. Hinc ego cum *Matthiolo* non ineptam coniecturam duco, *Amphibanam* esse *vermibus terræ* non multo maiorem. *Nicander* nobis fauet, qui eam *lumbrico* aut *intestino terræ* non crassiore his verbis scriptum reliquit.

Etiam cum
vno capite
posset pro-
gredi & re-
trogredi.

Hoc homi-
nes & alia
multa bru-
ta faciunt.

Præsertim
equi Roma-
ni.

Quomodo
Serpentum
motus fiat.

Aquapen-
dens Ari-
stotelem
explicat de
motu Ser-
pentum.

Quam va-
riè repen-
tia & ser-
pentia in-
cedant.

Quali mo-
tu proce-
dat Amphi-
bana.

Hæc lumbrico
similis
est, cuius
ad modum
mouetur.

Præterea occurrit gracilis, pariterq. pusilla
Amphisbena biceps, semper cui lumina nube
 Caligant densa, nam palpebra nutat utrumque
 Ad caput obtusum, verum color æquus arena,
 Robusto in corio variato fligmate multo.
Amphisbena tamen similis est vermibus, vda
 Quos genuit terra eiusq. intestina vocantur.

Cum autem *Serpentes* habeant ossa, vel spinas, & musculos, quibus *vermes* ca-
 rere, vel certè analogum quid illis obtinere videntur, perplexum valde est, &
 difficile cognitu, quomodo hi terræ innitatur, seipsos cōtrahāt & promoueant,
 cum hæc omnia sine ossium & musculorū ope fieri haud quaquam cernantur.
 Quod ex *Aristotelis* nimirum doctrina, vndosè & tractim moueri, denotet ali-
 quid, quod trahitur & mouetur, aliud quod trahit ac mouet, & aliud demum,
 cui innititur illud ipsum, quod trahitur ac mouetur.

Pleraq. ani-
 malia ope
 musculorū
 & ossium
 mouentur.

Relicto igitur hīc motu, quo *Serpentes*, & illo, quo *Eruca* serpunt, de hoc solo
 mihi sermo nunc fuerit, qui *Amphisbena* competit, & idem prorsus esse censetur,
 qui in vermibus terrestribus manifestatur. In quo non leuis se iterum prodit
 difficultas, quæ ut pulcherrima, ita solutu ardua est, & obscurissima, quam
 his ipsissimis *Aquapendentis* verbis proponam ac soluam. Etenim dum *vermis*
 anterior corporis pars quæ ad os & caput spectat, reptatu anterius procedit, tantum
 abest ut contrahatur, crassior fiat ac breuior, quin potius extendatur, tenuior & prolixior
 reddatur. Quod si dum aliqua pars mouetur, non potest nisi musculorum ministerio
 mueri, actio autem musculi est, ut perpetuò contrahatur, breuietur & crassior red-
 datur, cur contrarium fit dum *vermis* progreditur, cum anterior pars potius subtiliatur?

Difficultas
 de motu
 vermiū &
*Amphisbe-
 nae*, ex *A-
 quapenden-
 te*.

Respondet appositè valde *Aquapendens*, vult igitur duplex esse genus musculo-
 rum, in vermibus, vnum longorum per totum vermem, hinc inde positorum,
 cuius beneficio fiat contractio & vermis abbreviatio, quod fit maximè, dum
 vermis aliquod triste obiectū percipit, tunc enim contrahitur & crassescit. Al-
 terum est orbicularium musculorum, quos *Sphyncteres* vocare possumus, qui in
 orbem per totam vermium longitudinem excurrunt, quique tot sunt, quot an-
 nuli seu incisuræ, (hæ autem sunt numerosissimæ) in vermibus inueniuntur.

Qui appo-
 sitè sibi re-
 spondet.
 Duplices
 sunt muscu-
 li in vermi-
 bus longi
 & orbicu-
 lares.

Iam sibi imaginetur aliquis, omnes hos musculos vnum post alterum, ver-
 mium corpus constringere, continget profectò antèrius tum produci, tum
 subtrahi corpus vermium. Ratio in propatulo est, quia corpus molle cras-
 sumque, si in orbem constringatur, tum tenuius redditur, tum prolixius euadit.

Dubium ra-
 tione & ex-
 perientia
 soluit.

Atque hæc nisi fallor commoda iam ratio reddi potest, cur hæc nostra siue
Serpentis siue *vermis* icon, caput versus multo tenuior, quàm ad caudam sit de-
 picta & in tabula quoque expressa. Quod haud dubiè nimirum, dum à picto-
 revium hoc animalculum delinearetur in motu id fuit, & ad partem se ante-
 riorem rependo agebat, vnde constringentibus se musculis orbicularibus ad
 caput sitis, pars ea longior & subtilior de necessitate fieri debebat.

Ratio cur
 hoc nostrū
 animalcu-
 lum ad ca-
 put sit te-
 nuius depi-
 ctum.

Atque dum in hoc totus sum, ut fabulis potius, quàm rei veritati *bicipitem*
Amphisbenam asseram, & rationes quoque comminiscor non contemnendas.
 Ecce præter spem omnem, atque opinionem meam Illustrissimus Eques

Cassianus
Puteus Lyn-
ceus verè
amphisbe-
ne iconem
authori
subijcit.

Cassianus Puteus Lynceus noster, verissimam *Amphisbena* imaginem, seu iconem coloribus suis etiam proprijs depictam mihi ostendit, quam hac ipsa, quo superiora hæc scripseram, & typographo iam imprimenda committeram. hebdomade, *Parisiis* allatam, & ab amico quodam suo exoticarum rerum apprimè curio, atque ex ipsomet animali delineatâ fuisse, attestante, sibi transmissam affirmavit. Haud scio profectò, exhilaraverit me magis, an ruborem quendam potius mihi verecundiamq. incusserit penè puerilem. ut qui partim tam rarum animal, à veteribus toties decantatum, hucusq. à zoographorum nemine verè effigiatum, nisi iam tandem cum voluptate vidissem: partim palinodiam canere, qui duo nempe in hoc capita negaueram, quodammodo coactus fuisset.

Author, ut
veritas re-
rum natura
lium pateat
libenter re-
prehendi-
tur.
Velle ut
alij etiam
se naturæ
accommo-
darent.

Ast qui me norunt, hoc pariter non ignorant, mortalium nemini fortasse, minùs displicere, suorum errores studiorum agnoscere, eos libenter facere, & agnitos retractare, atque raihi ipsi, qui hætenus nihil aliud scribendo, disserendo, perorando, & inclamando ingeminavi, quam hanc vnicam, tremodiam, iniquum esse nimirum, *Naturam* efficere ex libera seruum, famulam, & phantasiarum nostrarum pedissequam, ut nostrum hac admodum geniumq. inuita se componere, fingere & efformare cogatur, æquum potius fore eidem nosmetipsos, quæ à DEO non errante ducitur, reguntque, subijcere & accommodare. Quod si mecum eorum nonnulli, qui hodie *Philosophi* ferme soli audire audent, factitarent, quos veterum anticipata, & medallitus mentibus eorum impressa autoritas propemodum fascinauit, ne in animalibus, plantis, & metallicis saltem, iam præstantiora haberemus, & maiorem earundem rerum partem sciremus, quam proli dolor! ignoramus.

*O fortunatos nimium, sua si bene norint,
Agricolæ!*

Dicebat olim poeta. Et ego fortunatissimos illos censuero, quorum hodie *doctiorum* nomine, molles gaudent auriculæ, si haud philautiâ inflati, non tam quod sciunt exiguum cognoscerent, quàm quod in scientijs illis deest maximum, agnoscerent. Hoc enim modo felicitati sibi ducere possent, illud acquirere, quo carent, & non damnare, quod ipsi assequi vel nolunt, vel non possunt nec ex illis reuera essent, quos acriter *Terentius* perstringit inquiens:

*Homine imperito nunquam quidquam iniustius,
Qui nisi quod ipse facit, nihil rectum putat.*

Et ut semel dicam, magnus non est, nec sapientiæ amator, qui illud *scire* nomen, & verè hanc philosophicâ Latini oratoris sententiâ, nusquam non cordi habet. *Optimus, ac grauissimus quisque consuetur se multa ignorare, & multa sibi minus atque etiam esse discenda.* Quamvis hoc sæculo nostro, detractum non paucis volum ab oculis fuerit, & plurimi iam in clara *Natura* luce atque philosophiæ libertate collocati, plura videant, quàm illi olim in antro cyclopium latitantes, qui ex auditu magis, quàm visu *Naturæ* thesaurum discernebant, ponderabant, atque utinam etiam non parum cæcutiebant.

Multi ho-
die liberè
philoso-
phantur.

*Amphisbe-
ne* verè de-
scriptio.

Totum hoc animalculum, si pictura non mentitur, ad spithamæ longitudinem vix accedit, crassitudinis eiusdem est, quam digitus minor habet. Squamis sed minoribus vestiri apparet, color dorso bene luteus est, ventris albicans.

Caput

Caput peculiare quid obtinet, quod alijs vllis in *Serpentibus* nec viuis, nec mortuis, nec fictis, nec pictis me vnquam videre memini. Hoc caninum aut arietinum imprimis rostrū amulatur, appendices sub capite cutaneę aut carneę porius, non pisciū pinnis similes, sed *gallorum* palearia ac veluti barbam (*Aristoteles* *oio* vocat) amulantes propendent, longę latęque adeo, & quodammodo tricuspidēs, eiusdem cum toto corpore coloris, vt ad reptatum nihil prorsus ha conferre, quin eundem probē impedire etiam posse videantur. Sed vt delectatiunculā aliquā lectorem meum aspergerem, hanc bestię figuram artificis manu in lignea tabula incisam, atque hic impressam dare volui.

Amphisbæna Europæa.

Quod si reuera tale animal in rerum vniuersitate reperitur, quid ego iam aliud faciam, dicamue, quā illud poetæ?

Omnia nunc sunt, fieri quę posse negabam.

Quamuis vbi tot veterum illustria sunt testimonia, iniustum quasi sit, si dem ipsis derogare, inter quos non exigua authoritate pollet *Tullius Solinus*, qui cap. 9. *Amphisbæna*, inquit, *conspicitur in caput geminum, quarum alterum in loco suo est, alterum in ea parte qua cauda. Quę causa efficit, vt capite vterque sexus nitibundo serpat tractibus orbiculatis.* Valeant igitur (si hæc ita se habent) & meę, licet plausibiles, & *Cardani lib. 9. Subtilit.* in contrarium adductę subtiles rationes, cum ait, esse omnino monstrificum, animal vnum habere plura motus principia & capita: tum quia, quod paucioribus absolui potest, natura pluribus non perficit: tum quia idem animal sibi ipsi posset dissentire, aduersari, & quod ego monui, cōtrario velle gressu moueri. Ex *Solino* enim apparet vtrumq. caput pro vnico eidem seruire, & pari passu incedendo, corpus reliquum in semispirā, & orbiculi modum trahere. Quod si hoc in nullo alio animali hucusq. animaduertimus, quid tum postea? ita *Creatori* placuit *Amphisbænam* effingere, & *Apro* nostro *Mexicano* inculpere *umbilicum*, non in ventre, sed in dorso, & varias alijs figuris, modisq. *Noui orbis* bestias producere, quę omnes ad nostras comparatę, monstrosę viderentur. De vsibus autem partium tam

Ascher
hoc animal
reperitur
intelligit
causam
suum.
Solinus de-
scribit Am-
phisbæna.

Hinc facilē
elicitur
quomodo
duobus ca-
pitibus pro-
grediat.

Deo nihil
impossibi-
le.

Amphisba-
na non vi-
derur in
eandem clas-
se cum hy-
dra esse lo-
canda.

externarum, quàm internarum, nisi animal ipsum videro, examinavero, & dissecuero, superfluum & inane esse iudico nunc amplius quicquam dilcepare. Atque ita nescio quàm sit *Matthiolo* assentiendum, qui in iisdem subfellijs bularum poeticarum *Hydrum* & *Amphisbanā* locat, de qua *Hydra Nic. Erythraea*, *Hydrum septicipitem* esse, ait, tam verum est, quàm *Castorem* & *Pollucem* eras, *Platonem* in inferno regnare, natos è *Serpentum* dentibus armis instructos homines, quæ præter alia primus sinxit *Homerus*, arma à *Vulcano* *Achilli* fabricata, vulneratum à *Diomede* *Venerem*, perlatum vtribus *Vlysem*. Verùm de *Septicipite* aliquo *Serpente*, non omnino fabuloso forsan, sed *Indico*, aliquid inferius, quando de *Dracone* mihi sermo futurus est, subiungam. Nunc quæ de *Amphisbana* supersunt, breuibus expediam.

Cur au-
thor hoc
animal Me-
xicanum
vocaue-
rit
*Amphisba-
nam*?

Hic statim me conueniet quispiam, & cur peregrinum hunc siue *Serpentem* siue vermem *Amphisbanæ* potius, quàm alterius nomine appellare maluerim sciscitabitur, cum tamen in hoc non duo expressa capita conspiciantur. Cui hoc ego responsi dedero: me hætenus eorum in libris, qui *Serpentum* & historias, & icones prodiderunt, *Amphisbanam* nusquam bipitem depictam vidisse, sed huic nostro ferme similem, cauda nempe præditam crassiore, ut quandoq. capitis hanc fungi vice, aliquis facile sibi imaginari potuisset. Quapropter & Græcæ vocis origo, & compositio, ex vi sui nominis non *Serpentem* notat duobus donatum capitibus, & æquius vtriusque, sed æquius seu vtriusque gradientem. Hoc cum noster hic pusillus *Serpens* prestare commodè posse mihi videretur, nec alterius cuiuscunq. imagini accederet propinquius, veriùsque, quàm *Amphisbanæ* à nostris scriptoribus delineata assimilaretur, hoc titulo illum meritiissimè honorare debui. Mihi enim perpetuò in his animalibus, suâ historiâ, & non rarò *Mexicanis* nominibus quoque destitutis, coniectandum, & hæriolandum fuit, ut vatem hic magis, quàm medicum promittere debuerim. Ut enim *Hirudinem* siue *Sanguisugam* potius nominarem, quod non nemini placuit, mihi displicuit. Licet probè nouerim, in hac etiam vix à cauda caput discerni, & retrogradam quoque esse atque caput suum attenuare maximè posse, quod *Aldrouandus* similiter lib. 7. de *Insulis* obseruauit, cum inquit. *Eluctatur corpore suo etiam per angustissima loca, si vbi non obturatum optimè fuerit, ubi nemo putaret: adeò enim in tenuitatem se extendit, & os acutere potest, maior præsertim, ut per linteum etiam rariùs contextum euadat.*

Author per
coniectu-
ras nomina
his animali-
bus dare
coactus
est.
Noluit vo-
care hiru-
dinem. Li-
cet & hac
retrograda
sit.

*Dioscori-
des* & *Ae-
tius* dissen-
tiunt de ve-
neni viri-
bus in *Am-
phisbana*.

Author hic
nihil deter-
minat, vi-
derur tamè
potius *Dio-
scoridi* ac-
scribi.

De veneni, quod *Amphisbana* fundit, viribus non vsquequaq. conueniunt *Dioscorides* & *Aetius*, hic obscurum ab hac morsum fieri similem mularum puncturis, neque enecare, sed inflammationes duntaxat inducere, ille eadem læsis ab ipsa euenire, accidentia scribit, quæ à *Vipera* demorsis & eadem antidota quæ viperino veneno debentur, conuenire. Hanc ego controversiam non facillè diremero. *Aristoteles*, quod miror, huius nunquam meminit, quam tamen *Plinius*, qui in animalibus pleraque sua à *Philosopho* mutuatus est, & in *Serpentibus* recensuit, & nō adeò innoxiam fecit, cū de *Natura* more suo solus, conqueitus dicere voluerit, parum ipsi fuisse quod animalia procreauerit, quæ ab vno ore venenū fundant, nisi etiam *Amphisbanam* produxisset, quæ ab utroque capite virus eiacularetur. Et lib. 30. cap. 14. cum *Vipera* quasi in veneno, per

vapo-

vaporem saltem illato, parem facit, ait enim: *Viperam mulier prægnans si trans-
scenderit, abortum faciet. Item Amphibenam mortuam duntaxat.* Verùm de hac
si quid nobis amplius innotuerit, in secundo operis huius tomo, si vires & vita
suppetant, libenter promulgabimus. Hoc interim non tacebo, Reuerendum
admodum Fratrem *Petrum de Aloaysa Americanum Limensem*, cum ante an-
num hic *Rome* iconem huius Americani nostri animalis apud me vidisset, hæc
mihi statim subiecisse verba. *Ille serpens quem apud nos vidi anno 1623. non
valde huic dissimilis, potius est coluber habens duo capita, reliquum verò corporis atratis,
& rubris tessellis discriminatur. Admodum est terribilis, cuius ferientibus dentibus
medela nulla est.* Erit igitur quod perluadeam mihi, *Amphibene* etiam nostra-
tis, quod *Dioscorides* monuit quoque, morsus non leue inferre periculum
posse.

Petrus de
Aloaysa
America-
nam Am-
phibenam
describit.

Ad umbilicum volumen hoc meum perducturo, vauis deest *Scarabeus Me-
xicanus*, quem mox subiungam, & scriptionem hanc meam tandem abripiam.
Verùm hunc priusquàm describā, moderari mihi non possum, quin aliud quod-
dam admirandæ formæ animal, & quale sanè hucusquā nullo, quod ego sciā, ani-
malium scriptore ad vnguē, atque ita exactè, vt ego facturus sum, depictū, &
descriptum est, delineē, explicem, & cum veterū monumentis diligenter con-
feram. Est autem hoc, *Draco* siue *Dracunculus* quidam *monoceros*, quem *Cardina-
lis Barberinus*, cui has vigilias nostras dedicamus, inter exotica sua reconditum
seruat animalia, non viuum hunc quidem, sed integrum tamen, nec vllis suis
membris mutilatum, verùm à tempore edaci rerum gulone corrosus, ita ta-
men, vt veritati hac ratione situ squalidus, & cute nonnihil laceratus, fidem
adstruat multo maiorem, cum interiora eius ossa, vertebræ & costæ detectæ pa-
rent, quàm si pelle sua incorrupta existeret, & sic nonneminis fucum facere
velle videretur. Non desunt enim qui fabulosos eiusmodi *Dracones*, non aliter
æque *Sphynxes*, *hippocentaurus*, *Syrenes gryphes*, & similia poetarum somnia, chy-
meras, atque phantasmata arbitrentur. Eò verò libentiùs de hoc vt aliquid
commenter permoneor, quod videam inter *Hispaniarum* & totius orbis poten-
tissimi *Regis*, atque inter luminorum optimorumq. duorum *Pontificum Roma-
norum*, *Gregorij* dico *Decimertij*, & *Pauli Quinti* insignia, siue arma gentilitia,
Draconem talem triumphare, hoc est *Serpentem* quendam *alatum* atque *pedatum*,
quem vulgò nunc homines *Draconem* appellare sunt soliti; quàm autem rectè
hoc faciant, posterius erit considerandum.

Author ad
faciem pro-
perat.

Sed prius
Draconem
Card. Bar-
berini de-
scribet.

Hic non est
fabulosus.

Causæ quæ
ipsū vt de
hoc tracta-
ret, permoe-
uerunt.

Nescio profectò an de vllò animalium genere opposita tot epitheta affir-
mentur & contrariæ magis passionēs (vt scholæ loquuntur) prædicentur,
quàm de ipsis *Draconibus* fieri apud veteres scriptores reperio. Nunc hos enim
memorant ingentissimos, vt cum *Elephante* quilibet non pugnare modò, sed
eius sanguinem ebibere vniuersum valeat, nunc adeò exiguos dictitant, vt ab
eue *Ibide* occidantur. Nunc pulchritudines & decoros laudant, nunc defor-
mes maximè & abominandos vituperant: modò rictum, & hiatum oris ipsis
ingentem tribuunt, modò tam pusillum scribunt, vt veluti per fistulam quan-
dā alimentum fugere cogantur: modò venenosissimos & nocentissimos
proclamant, modò domesticos, & mansuetissimos prædicant. Iam per terram
serpen-

Discrepan-
tissimæ de
Draconi-
bus sunt au-
thorū opi-
niones.

serpentes & apedes constituunt, iam iterum pedatos, & alatos adstruunt. Nunc triplici dentium ordine tremendos pingunt, nunc edentulos ferme efformant. Aliquando armis, telis & balistis depulsandos & interficiendos suadent, quadoque sacros, adorandos, & deorum loco venerandos statuunt.

Pro ratione
cilatione
eorum quo
remedio
opus sit.

Vt ergo authorum dicta hæc inter se contraria, ritè, quod decet, explicentur, hoc ante omnia pro confesso asserendum & stabiliendum censeo. *Oranis* nomen non vno significato apud quosvis innotescere, aut rem eandem denotare, quod tam ex sacra, quam profana historia manifestum reddam. Abulstrum testimonia scriptorum *Virgilij*, *Plinij*, & *Seneca* fuerint, sacra Biblia hoc idem conuincunt.

Plinius quo
modo dra-
conis no-
men iunxit.

Priore loco *Plinius* prodeat qui lib. 36. cap 5. vbi nobilitates operum, atque artificum in marmore exponit, hæc habet. *Deinde multorum obscurior fama est, quorundam claritati in operibus eximijs obstante numero artificum, quorum*

Laocoontis
statua nunc
& olim ce-
lebratima.

nec unus occupat gloriam, nec plures pariter nuncupari possunt, sicut in Laocoonte, quæ est in Titi Imperatoris domo, opus omnibus, & pictura & statuaria artis præferendum. Ex uno lapide enim & liberos, draconumq. mirabiles nexus de consilij sententia summi artifices Agesander & Polydorus & Athenodorus Rhodij. Hic Dracones vocat Plinius duos serpentes horrendos, & ingentes, qui Laocoontem cum filiis duobus miserè interfecerunt, quos Virgilius, modò angues, modò serpentes, modò dracones quoque appellauit. Et postquam Laocoontis hic iniecta est mentio, quemcunque visus illius quondam triumphantis, atque orbiter terrarum imperantis, nunc Fidei Christianæ caput tenentis, ROMÆ inquam, antiquæ monumenta lustrandi auidum aduenam inuito, suadeoq. Hortos adeo & Pa-

Hæc in Hor-
tis Vatica-
nis cū ad-
miracione
visitur cum
plurimis al-
ijs.

Gestus in
vultu Lao-
coontis ar-
tificiosissi-
mè à scul-
ptore ex-
pressi.

latium Vaticanum, in quo oculis suis cum voluptate intuebitur, necumq. admirabitur, hanc ipsam tantopere à Plinio celebratam Laocoontis statuam, inter ruinas ædium Titi Vespasiani, tot annis, quod stupefascas, conseruatam, è ruderibus extractam, & in his ipsis Hortis cum Appolline, Venere, (Leopatra, Antonino Hadriani Imperatoris Genio, Nili ac Tyberis fluuijs, alijsq. raræ artis, & pulchritudinis antiquissimis statuis collocatam. Non possis quodammodo lacrymis temperare, dum videas Troianum hunc Laocoontem Neptuni Sacerdotem, lacrymante vultu, gembundo ore, nitente, sed necquicquam proficiente corporis motu, & brachiorum flexu, insentium filiorum adolescentium, draconibus implexorum, & opem frustra implorantium, cruciatibus subuenire conantem. Sed operæpretium est artificiosissimos & elegantissimos Virgilij versus 2. Aeneidos, de miserabili hoc casu huc transcribere, non tam vt famulissimam hanc Vaticanam statuam celebremus, quam vt scopum hunc nostrum comprobemus.

Artificio-
sis à Vir-
gilio de-
scripti.

*Hic aliud maius miseris multoq. tremendum
Obijcitur magis, atque improvida pectora turbat,
Laocoön ductus Neptuni sorte sacerdos,
Solenneis taurum ingentem mactabat ad aras.
Huc autem gemui à Tenedo tranquilla per alta
(Horresco referens) immensis orbibus angues,
Incumbunt pelago, pariterq. ad littora tendunt.*

Pectora quorum inter fluctus arreeta, iubaq.
 Sanguinea exuperant undas, pars cetera pontum
 Pone legit, sinuatq. immensa volumine terga.
 Fit sonitus spumante salo, iamq. arua tenebant:
 Ardenteisq. oculos suffecti sanguine, & igni
 Sibila lambebant linguis vibrantibus ora.
 Diffugimus visu exangues, illi agmine certo
 Laocoonta petunt, & primum parua duorum
 Corpora natorum, serpens amplexus uterque
 Implicat, & miseris morfu depascitur artus.
 Post ipsum auxilio subeuntem, ac tela ferentem
 Corripiunt, spirisq. ligant ingentibus, & iam
 Bis medium amplexi, bis collo spumeca circum
 Terga dari, superant capite & cervicibus altis.
 Ille simul manibus tendit diuellere nodos
 Perfusus sanie vittas atrox, veneno.
 Clamores simul horrendos ad sidera tollit:
 Quales mugitus, fugit cum saucius aram
 Taurus, & incertam excussit ceruice securim.
 At gemini lapsu delubra ad summa dracones
 Effugiunt, senaeq. petunt Tritonidos arcem,
 Sub pedibusq. Dea, clypei. sub orbe teguntur.

Et quamvis non ignorem Seruium ad hunc ipsum locum commentando dixisse:
Angues aquarum sunt; serpentes terrarum: Dracones templorum. Hoc tamen hic
 minimè obseruasse poetam, qui eosdem omnino serpentes his diuersis nomi-
 nibus vocauit, iam apertissimum euasit.

Seneca etiam *Dracones* vocat serpentes quosdam, qui minimè immensi illi
 sunt, quos antiqui hoc nomine quasi proprio insignierunt, cum dicat hos adeò
 mansuescere, ut in mensis inter pocula & sinus obrepant, atq; id libro quidem
de Ira, quando hominis iracundiam his verbis increpat. *Illud ante omnia co-* Quid his
per Draco-
nes intelli-
gat.
gna sedam esse & execrabilem vim nocendi, & alienissimam homini, cuius beneficio
etiam saua mansuescunt. Aspice Elephantorum iugo colla submissa, taurorum pueris pa-
ruis ac feminis perjulantibus terga impunè calcata, & repentes inter pocula, sinusq.
innoxio lapsu Dracones. Pudebit cum animalibus permutare mores. Eruditissimus
 Lipsius ad hunc locum: *Haud abnuam ait in mensa etiam repisse. Quidam tamen*
libri Ocula, ex quo aliquis Oscula. Porro Dracones istos femine in delicijs habebant
ut apud Martialem: Sic gelidum Collo nectit Gratilla Draconem. Et hodie fit
in Italia.

Ego prorsus nihil dubito hos à Seneca insinuatōs *Dracones* eiusdem planè ge- Seruius
quid ad
hunc lo-
cum co-
mentetur,
Quomodo
Seneca Dra-
cones vo-
cet.
 neris fuisse, cuius sunt *Serpentes* illi, qui à Romanis nostris hodie, vulgari idio-
 mate suo *Ceruoni* dicuntur, quique duos, tres & ampliùs sunt cubitos sæpe lon-
 gi, brachiali etiam crassitudine, adeò cicures, innoxij, & mansueti, ut hos pueri,
 colla sibi & corpora cingentes palam circūgestent, femine in sinu foueant, plu-
 rimique æstiuo tempore, ad tactum gelidos secum in lecto cubare permittant,

ut ab

ut ab ijs probè perfrigerentur. Ager noster *Romanus* his satis abundat, quod audio, *ranis*, dum ruri vagantur, *muribus*, *lacertis*, *auiculis*, & harum pullis onisque victitare, dum nidos earum visitant, dextrè arbores conscendendo, vbi autem domi detinentur ad plurimos menses sine omni cibo vivere possunt. Hos frequentissimè circulatores nostri circumferunt, quorum color in pro-

Natura & proprietas horum man- fectorum serpentium.

Hos putat author à Seneca no- mine Dra- conum no- tatos. Videtur ip- sis nomen latinum. Anguis co- petere.

Anguis no- men equi- uocum est.

Æsculapij Serpens à Plinio pro- priè anguis vocatur.

Authores qui referunt hunc esse Romam delatum.

Macrobius hunc Æscu- lapij Serpētem potius Draconem appellat.

Hos igitur à *Seneca* denotari serpentes, sub nomine *Draconum* existimo, licet *Dracones* minimè sint. Verùm tam *Seneca*, quàm *Plinius* & *Virgilius* generico hic vocabulo, quàm specifico uti maluerunt, & quemvis etiam serpentem, *Draconum* titulo honorare voluerunt. Diu hæsi, quodnam latinum, man- tissimis his *Serpentibus*, nomen tribuerem. Non inueni aptiorem quàm *Anguis* appellationem: Interea non sum nescius, etiam *Anguem* omne genus *Serpentum* veteribus significare. Superfluum iudico, hoc loci id pluribus demon- strare. Est tamen *Anguis* etiam specificum, & quidem terrestris *Serpentis* nomen. Quamvis ut paulò ante scripsi, *Seruius* placuerit magis, *Angues* esse aquarum proprios, veluti *Serpentes* sint terrarum, & *Dracones* templorum, quod non moramur. *Plinius* mihi testis sit, lib. 29. cap. 4. qui *Anguem* propriè & specificè, *Serpentem* illum, *Æsculapio* sacrum determinauit. Neque *Anguis* venenatus est, inquit, nisi per mensem *Luna* instigatus. Sed prodest viuus comprehensus, & in aqua contusus, & foueatur ita morsus. Quin & inesse ei remedia multa creduntur, & ideo *Æsculapio* datur. *Democritus* quidem monstra ex his conficit, ut possint auium sermones intelligi. Atque *anguis* *Æsculapius* *Epidauro* *Romam* aduectus est, vulgoque pascitur & in di- mibus. Ac nisi incendijs semina exurerentur, non esset fecunditati eorum resistere. *Ti- tus* *Liuius* lib. 29. ex *Græcia* quondam, valetudinis populi causà, *Æsculapium* accersitum memorat lib. 10. cum *Romæ* portento similis clades pestilen- tiæ esset, libros aditos, quodnam remedium daretur. Inuentum in libro, ab *Epidauro* *Romam* *Æsculapium* accersendum. Quare in Epitome sequenti li- bri vndecimi hæc leguntur. Cum ciuitas pestilentia laboraret, missis Legatis *Æsculapij* signum *Romam* ab *Epidauro* trāsferrent, *Anguem* qui se in nauem turam- rularat, in quo ipsum numen esse constabat, deportauere, eoque in *Insulam* *Tyberis* eodem loco sedes *Æsculapio* constituta est. Hæc exactius adhuc, & elegantius *Romanà* eloquentià suà *Valerius Maximus* lib. 1. cap. 4. annotauit, huncque eundem *Serpentem*, etiam *Anguem* appellauit.

Quamvis *Macrobius* lib. *Saturnaliorum* 1. cap. 20. *Draconem* potius quàm *Anguem* vocet *Serpentem* illum, qui *Æsculapio* appingitur, & pro ipso colitur, quemque in valle *Pelethronia*, quæ sita est ad *Pelij* montis radicem, Deus ille edu- casse dicitur. Cum igitur *Macrobius*, longa satis doctaq. oratione ostendisset, omnes deos Gentilium, referri ad vnicum *Solem*, idque de *Apolline*, *Libero* parti- scu

seu Baccho, de Marte, & Mercurio, argumentis euinentibus probè deduxisset, de Æsculapio id ipsum probare conatur. Hinc est, ait, quod simulachris Æsculapij & salutis Draco subiungitur: quòd hi ad Solis naturam Lunaq. referuntur, & quia præstant (hæc sidera) ut humana corpora velut infirmitatis pelle deposita, ad pristinum reuirescant vigorem: ut reuirescunt Dracones per annos singulos, pelle senectutis exusta, propterea & ad ipsum Solem species Draconis refertur, quia Sol semper velut a quodam ima depressionis senectæ, in altitudinem suam, ut in robur reuertitur iuuentutis.

Ait præterea quod Draco Solem imitetur, quod is acutissimè omnia peruideat, ideo ædium, adytorum, oraculorum, thesaurorum, & puto ego horro- rum ob id Hesperidum, custodiam Draconibus assignari.

Iam autem non esse obscurum quoq; Æsculapium eundem esse, atq; Apollinem, non propterea solummodo, quòd ex hoc ille natus dicatur, sed quòd etiam Æsculapio diuinationis ius adiungatur. Nec mirum id esse, cum diuinationis & medicinæ consociatæ sint disciplinæ, ut etiam ex magni Hippocratis præcepto, Medicus scire teneatur.

Quæ sunt, quæ fuerant, quæ mox ventura sequantur, in morbis inquam præsa- giendis, dignoscendis, & persanandis. Hinc Æsculapius æquè, atque Apollo, Medicinæ inuentor perhibetur.

Æsculapium autem diuinationibus non minùs, & vaticinijs præfuisse, atque Apollinem, festiuissimus nos docet apud Lucianum Dialogus, qui Alexander, seu Pseudomantis inscribitur, vbi mira leguntur, de sceleratissimo impostore hoc, & astutissimo præstigiatore Alexandro, qui Podalirij filium sese postquam ven- ditasset, cum sceleris & fraudis socio quodam, cui cognomen Cocconas erat, illam abiit, quæ ciuitas olim sub Macedonicis Regibus floruit, & Alexandri Ma- gni patria fuit credita. Ibi, inquit Lucianus, cum conspicerent immani magnitu- dine Dracones, placidos admodum ac mansuetos adeò, ut à mulieribus alerentur, & cum pueris vnà cubarent, & calcantes ferrent, neque commouerentur, siquis stringeret, premeretque: denique perinde atque infantes lac è papilia sugerent, (nam sunt id genus apud illos permulti, unde verisimile est olim illam de Olympiade fabulam increbuisse, cum Alexandrum conciperet, huiusmodi Dracone quopiam opinor, cum ea concumbente) merati sunt ex his Serpentibus vnum, qui esset pulcherrimus, obolis sanè paucis.

Inde ad populares suos abiit Alexander Paphlagones, homines minimè emunctæ natis, crassi ingenij, ac stolidos, quibus & cor, & cerebrum exemptum videre- tur, quique præter solam figuram nihil à pecudibus distarent, his egregiè im- posuit, apud hos mirifica arte vatem promittens, & prophetam agens, respon- sa pro Æsculapio reddidit. Sciebat enim, nihil æquè mortalium animos obsi- dere, quàm spem & metum, hæc duo scilicet in hominum vita tyrannidem obti- nere, hæc ambq; semper lubricæ fortunæ rotæ assidere, continuo hanc voluere, & reuoluere. Si quis igitur præscientiam profiteretur, hunc deniq. facillimè discere. Sic Delphos olim, Clarum, Delum, ac Branchidas, non tam ad famæ, quàm diuitiarum culmen pertigisse.

Fecerat autem iam prius paraueratq. è linteis cōfectum Draconis caput, quod speciem quandam humanam, coloribus additis, præ se ferret: tum pilis equinis sic aptauerat, ut & os per holce aperire, claudere, linguam exerere bisulcam, atramq.

Hic vult probare, oēs Deos vanos ad Solem re- ferri.

Dracon ob vitus acu- tiem quan- dam cum Sole simi- litudinem gerit. Cuius affec- tus ha- bitum cum Apolline.

Medicus debet esse valde pro- uident.

Æscula- pius etiam diuinationibus cla- rit.

De hac re legatur Lu- cianus qui mirum præ- stigiatoris describit.

Dracones placidissi- mi.

Spes & me- tus quid in hominibus possint.

Quomodo
Æscula-
pius ex o-
vo anseri-
no sit na-
tus.

atramq. illi valeret. Imò adaptatà ori fistulà, per hanc aliquando ut à capite
vox ederetur, procurabat.

Postea *Ouum anserinum* excavatum, & in hoc recentissimum *Serpentis* factum
concludens, occlusumq. ad non ita dudum excavata templi fundamenta, op-
erte quadam sepelijt. Manè furibundo similis, & veluti à *Cybele* Deorum ma-
tre afflatus, nudusq. eò concurrit, & totam ciuitatem permouit, dixitq. pro
concione, *Æsculapium* Deum, suo aduentu ciuitatem illam beaturum. Quo-
re postulans phialam, vnà cum aqua lutoq; piscando ouum illud hausit, in quo
Deum suum condiderat: quo rupto *Serpentulum* populo viuam ostendit, digi-
tis suis eundem obuolutum. Omnes alta tum Deum voce consalutantes, ciui-
cem illam, ac terq. quaterq. beatam ciuitatem dictitarunt.

Præstigia
pseudoua-
ris Æscu-
lapij.

Hic iterum iocosè *Lucianus*, *Æsculapium bis natum dixit, cum semel dantem
nascantur homines. Atq. non ex coronide per louem, id est cornicula (nam id mura-
nomen fertur) neq. ex cornice, Verum ex anseris progenitum.* Ex quid multis: cum
ciuitas intra paucos dies aduenis esset plenissima, *Alexander Pellæum* suum *Drac-*
onem, qui maximus, pulcherrimusq. erat, totum collo circumdedit, caudam
foras solum prominere sinens, sub alis caput cicuris bestiae obditum reconde-
bat, Linteaceum verò illud, humanoq. simile factitium *Draconis* caput, altera
in amictus parte dexterrimè contextum ostendebat. Nec fucus à populo atro-
nito, tumultuanteq; in loco non satis capaci, nec admodum lucido, facili ani-
maduertebatur. Stupefacti autem inde omnes magis fuerunt, quod viderent
tam pusillum *Serpentulum*, pauculos intra dies, in tam immanis magnitudinis
tractabilem, placidum ac mansuetum *Serpentem* creuisse. Hac arte præsti-
giator, effectus est *vates Æsculapij*, (qui Deus *Glycon* ab eo vocabatur) & vo-
ta omnium excepit, & pro *Glycone* suo, secretò hunc in adytis consulere simu-
lans, responsa tulit fraude vtens mirabili, qua ob signatas chartulas, in quibus
vota inscripta offerebantur, aperuit, legit, iterumq. absq. læsione vlla ob signa-
uit. Denique merces erat *unicuiq. responso præstituta*, inquit *Lucianus, nempe dra-*
chma cum obolis duobus. Ne verò exiguum aut pusillum quis hunc quæstum
fuisse existimet, ait in annos singulos ad septuaginta, aut octuaginta milia
rediisse, vsque adeo auidis, & insatiabilibus hominibus, ut singuli supradecem,
aut quindecim rogationes traderent.

Lucrum
huius vatis
ex respõsis
pro Æscu-
lapij red-
ditus.

Causa cur
author ali-
quantū sic
lōgior fue-
rit.

Nostri Ser-
pentes ci-
cures & in
noxij vidē-
tur esse si-
miles Dra-
conibus
Æsculapij.

Hæc omnia longiusculo nonnihil sermone protrahere volui, ut cum *Man-
bio* fidem facerem, vaticinijs quoq. celebrem olim *Æsculapium* fuisse, tum quod
Anguis ille, à *Plinio* dictus, *Æsculapio* sacer, etiam *Draco* vocatus fuerit, com-
probarē. *Lucianus* certè, ut laude summa dignissimus est, quod fictitios Eximi-
corum suorum Deos, falsè risit, egregiè & facerè semper perstrinxit, ita culpa ac
scelere non caret, quod *Christianis*, quos hoc in dialōgo impios non raro dicit,
impijssimus ipse potius, insensissimus hostis fuerit. Apparet ex hoc præterea *Lu-*
ciani scripto, *Serpentes* illos, siue *Dracones Pellæos*, *Romanis* nostris anguib; beni-
gnis, & innoxijs, qui ut dixi, hic *Ceruoni* appellatur, non absimiles forsitan fuisse.
Nam & nostræ *Romanæ* faminæ quædā, hos sæpe in sinu, aliqui in lecto fouent,
plurimi etiam eorum carnibus, non aliter, ac si *anguilla* essent, vescuntur, ter-
reum tamen quid sapere, mihi attestati sunt, qui aliquoties hos escarunt.

Recordor probè mihi puero in patria mea narratum esse sæpissimè, de *serpentibus* quibusdam domesticis, qui cum rusticorum infantibus multoties in cunis reperti, cum his panem lacti intritum etiam, ex eadem communi patina comederint, nec hos vnquam offenderint, domosq. illas valde reputatas ab incolis fortunatas fuisse, in quibus hi *serpentes* oberrauerint. Hoc idem fermè, apud *Olaum Magnum* lib. 21. cap. 30. hic verbis postea legi: *Sunt etiam domestici serpentes, ut penates in Aquilonis extrema plaga reputati, qui lacte vaccino, vel ouino nutriti, cum infantibus sub tectis ludunt, & plerunque in cunis ut fidi custodes dormire videntur: quos ledere pro piaculo existimatur. Sed hi ritus reliquiæ sunt veterum superstitionum, omnino suscepta catholicà fide interdicti.* Habet igitur hic placidus *serpens*, nescio quid cum *Aesculapio* commune, cum vbique honoretur, & apud barbaros quoque, gentesq. difficilissimas, veluti sacer genius quidam religiosè, imò supersticiosè, colatur.

Huiusmodi serpentes etiam in regionibus frigidis reperiuntur.

Si quis adhuc plura de *Dracone Aesculapij*, & huius templo, olim *Roma* in *Insula Tyberina*, ubi nunc *S. Bartholomæo* ades sacræ sunt, condito, scire percupit, is doctiss. *Vvintbierij* nostri *Q. Serenum* consulat propediem lucem aspecturum, quando Poëtæ huius, & Medici utilissimi proæmium explicat, in quo *Serenus*, Poëtarum more, *Aesculapium* inuocat his versibus:

Vvintbierius plura de dracone Aesculapij in suo Sereno habet.

*Tuq. potens artis, reduces qui tradere vitas
Nostri, atque in calum manes reuocare sepultos,
Qui colis Aegæum, qui Pergama, quique Epidaurum.
Qui quondam placidi tectus sub pelle Draconis,
Tarpeias artes, atque inclita templa petisti,
Depellens tetros presenti numine morbos,
Huc ades: & quicquid cupido mihi sæpe roganti
Firmasii, cunctum teneris expone papyris.*

Hactenus ex profanis scriptoribus deduximus, *Draconis* vocem non proprio semper, stricto, veròq. suo significato acceptam venire: sed latiore nonnunquam liberalioreq. sensu serpentem quemlibet denotare. Imò quidlibet, licet animal haud sit, quod in gyros saltem, & volumina contorquetur, significare. Sic idem *Seneca* lib. 3. *Naturalium questionum*, *Dracones* dicit, vasa quædam in thermis, & canales, per quos aqua calefieri solet, à forma serpentina ita vocatos. *Facere solemus*, inquit, *Dracones* & miliaria, & complures formas in quibus aëre tenas fistulas struimus per decliue circumdatas: ut sæpe eundem ignem ambiens aqua per tantum spatij, quantum efficiendo calori sat est. Quinimò in Cæli firmamento, stellarum congeriem quandam, quod contorti funis instar, hæc polituram obtineant, *Draconem* maiores nostri appellarunt. Legat, cui placet, *Hyginij poëticon astronomicon*, reperietq. veteres scriptum reliquisse: *Draconem* hunc caelestem, inter duos *Arctos* collocatū, aurea mala *Hesperidum* custodijisse, & ab *Heracle* interfectum, à *Iunone* inter sidera collocatum. Ab alijs verò confectum ita fuisse, hunc *Draconem* à gigantibus *Minervæ* obiectum esse, cum hæc eos oppugnaret, *Minervam* verò arreptum *Draconem* contortum ad sidera iecisse, & ad ipsum axem cæli fixisse, itaq. adhuc etiam implicato corpore videri, ut nuper ad sidera perlatum. Tempus monet ut genericà quoque notatione in sacra pagina,

Dracones etiam res inanimatas significant.

De his Seneca.

Veteres etiam ad stellarum draconem applicarunt.

Ex sacra-
Scriptura
quoque pa-
ter Dracō-
nem sapē
genericē
sumi.
Virga Aa-
ron conuer-
sa in fer-
pentem.

Draconis nomen acceptum esse, demonstramus. Et *Exodi* quidem septimo capi-
te, ut Deus induratum cor *Pharaonis*, per seruos suos *Moysem* & *Aaron* miracu-
lorum igne, & efficaciam emolliret, hæc facta & scripta legimus. Dixit Dominus
ad *Moysem* & *Aaron*: Cum dixerit vobis *Pharao*, ostendite signa: dices ad *Aaron*:
Tolle Virgam tuam & projice eam coram *Pharaone*, ac vertitur in colubrum. Ingressi
itaque *Moyse* & *Aaron* ad *Pharaonem*, fecerunt sicut præceperat Dominus. Tunc
Aaron virgam coram *Pharaone* & servis eius, quæ versa est in colubrum. Vocavit au-
tem *Pharao* sapientes & maleficos, & fecerunt etiam ipsi per incantationes *Aegypti*
& arcana quedam similiter. Proieceruntque singuli virgas suas quæ versa sunt in
Dracones. Et deuorauit virga *Aaron* virgas eorum.

Ioannes Bu-
stamantinus
quomodo
hunc sacrae
Scripturae
locum ex-
plicet.

Ioannes Bustamantinus Medicus *Hispanus* ut doctissimus, ita sacrarum literarum
peritissimus, lib. 4. de *Reptilibus Sacra Scriptura*, hoc modo præcedentia ver-
ba explicat. Virgam *Aaron*, in verum Colubrum conuersam fuisse, Colubrum in-
quam, sic propriè dictum, postea in veram virgam, vel numeralem vnā, vel spe-
cie vnā rediisse. Virgas verò maleficorum, in *Dracones* specificè quidem voca-
tos tales, apparentes tamen, mentitos atque fictitios commutatas fuisse. Prop-
erea sacrum textum habere, quod malefici illi, per incantationes fecerint simi-
liter, quasi dicere velit, non verè ac realiter, sed similitudine quādam ab aliis
Dracones productos, (quod in Colubro re ipsa, Dei operà tamen, *Aaron* præfite-
rat) existisse, atque deuoratos fuisse.

Considera-
tur sacrae
Scripturae
explicatio
à Bustamā-
ntino facta.

Addit idem *Bustamantinus*, cū *Dracones* sint vasti corporis, & debilis venen-
tiae, Coluber verò paruus quidem, sed potentissimæ virulentiae serpens, Diabolo longè
factu facilius fuisse, molem cumulare indigestam, & grandem, virium tamen
expertem, quæ in *Draconibus* est, quàm dynamini producere efficacem, quæ Co-
lubri præpollent. Atque huc alterum veluti miraculum accessisse, quod paruus
Coluber magnos deglutire *Dracones* potuerit.

Hæc refu-
tatur ex ip-
sis Scriptu-
rae verbis.

Puto ergo per Colubrum hic ego, & per *Dracones* non determinata hæc ani-
malia, ab alijs omnibus *Serpentibus* distincta intelligi; verum tam *Draconum*,
quàm *Colubri* voces in latissima *Serpentum* significatione accepta fuisse. Quod
vel ex sequentibus septimi capituli huius verbis conijcio, & elicio. Cum
enim hoc miraculo minimè permotus *Pharao* esset, insit Deus, ut *Aaron*
adhuc aliud ederet, hoc est percutiendo flumen, cum illa eadem virga sua,
aqua omnes, quæ in tota *Aegypto* essent, in sanguinem verteret, quod &
ipsum subsequutum est. Verba sacri textus sic habent: Dixit autem Dominus
ad *Moysem*: Ingrauatum est cor *Pharaonis*, non vult dimittere populum. Vadi ad
eum manè: ecce egredietur ad aquas & stabis in occursum eius, super ripam fluminis
& virgam quæ conuersa est in Draconem, tolles in manu tua &c. Viden? ut hic de
eadem virga illa sermo est, de qua superius paulò Scriptura memorabat, quod
conuersa esset in Colubrum, iam in Draconem & non in Colubrum mutata fuisse,
affirmatur. Pro vno igitur, eodemque *Serpente* sacrae literæ, hoc in loco
saltem, Colubrum & Draconem habuerunt. Et quid ni hoc ita fuerit? Com-
de vna, eademque virga loquantur, quæ *Aaron* in digito Dei, miracula illa præfite-
rat. Consequens igitur fuerit, ex sacris etiam Biblijs patere, aliquando *Draconum*
nomē æquiuocè & genericè (quod hic probare instituiamus) sumi, & maleficorum
Dracō.

Draconis
nomen ali-
quando est
genericum
in sacris Bi-
blijs.

Dracones, nō ad legitimos *Dracones* referēdos esse, sed pro cōmuni *serpentis* genere acceptos fuisse. Qualis autē is *serpens* fuerit, hoc ignorare me libenter fateor.

De *colubro* idem dicendum iudico, vocem huius quoque esse largā, & genericā significationis, ut mox demonstrabimus. Videtur etiā ad literā *sacra Pagina* probari posse, eiusdē speciei *serpentes* illos fuisse, quos *magi* in medium produxerūt, cum illo, quem *Aaron Pharaoni* commutationis gratiā ex commutata sua virga ostendit, licet diuersis nominibus in primo textu appellentur. Scriptū enim est, quod *malefici* fecerint *similiter*, hoc est similis, talisq. figurē, ut ego opinor, *serpentes* exhibuerint, qualis ille *Aaronis* fuerat. Ne videretur *Pharaoni* suo, in vi & energia miraculorum inferiores fuisse, quā *Aaron* erat, vnde *Pharaonis* etiam cor similia credens miracula, magis magisq. aduersus Deum exacerbatum, & induratum remansit.

Nunc quod promisi exequar, docendo nimirum *Colubri* vocabulum non raro pro quouis *serpente* à multis authoribus accipi, ut quando *Iuuenalis Sat.* 6. ait.

Dic qua Tisiphone, quibus exagitare colubris?

Et *Virgilius lib.* 7. *Aeneid* ubi iustitiam *Alecto* furiam describit.

Tam seuæ facies, tot pullulat atra colubris.

Hanc *Iuno* adiit, postquam

Flectere non posset superos, Acheronta mouebat.

Et aduersus *Aeneæ* surgentem meliorem fortunam, atque connubia cum *Latini* filia ineunda, commouit, cum sciret *furiā* quoque

Hanc posse cōnantes armare in praelia fratres.

Imperauitq. ut *serpentem* inijceret in sinum *Amatæ*, futuræ *Socrus Aeneæ* discordiam inde domus procuratura, & futurum filiae huius cum *Aeneæ* matrimonium dissolutura. Hunc autem *serpentem* nihil pensi *Poëta* habuit, ut modò *Colubrum*, modò *Anguem*, modò *viperam* elegantissimus versibus hisce appellaret:

*Exin Gorgoneis Alecto infecta venenis,
Principio Latium, & Laurentis tellus tyranni
Celsa petit, tacitumq. obsidet limen Amatæ,
Quam super aduentu Teucrum, Turniq. hymenæis,
Femineæ ardentem, curaq. iraq. coquebant.
Huic Dea cæruleis vnum de crinibus anguem
Coniecit, inq. sinum praeordia ad intima subdit.
Quo furibunda domum monstro permisceat omnem.
Ille inter vestes & leuia corpora lapsus
Voluitur, attractu nullo, fallitq. furentem,
Vipeream inspirans animam, fit tortile collo
Aurum ingens coluber, fit longa cænia vitta:
Inuictiq. comas, & membris lubricus errat.*

Nam quid reuera sit ipsissimus *Coluber*, quem aliqui *aquaticum anguem*, alij *terrestrem serpentem* mala gramina pastum, alij paruum, alij ingentem, alij breuē, alij longum dicunt, adhuc sub grauissimis authoribus lis pendet, quam decidere, ut difficile, sic neque mei nunc tori est. Quare diuinare non possum, qualem *serpentem Ambrosius Pareus* indicare voluerit lib. 20. cap. 23. quando remedia

Idē dicendū de colubro.

Malefici eiusdē speciei serpentem produxisse videtur quem Aaron.

Loesaurhorum quod Coluber pro quouis serpente capitur.

Iuno instigat furiam Alecto aduersus Aeneam.

Virgilius eundē serpentem vocat, viperā, anguem, & colubrum.

Non satis constat quis sit verus coluber.

Ambrosius Pareus antidota aduersus colubrum describit.

His olim
hisdem fer-
me aduer-
sus viperam
venenū ve-
sus erat.

Quis verus
Draco sit
indagatur.

Draconis
vix multis
linguis cō-
muni, res
dubia est.

Aristotelis
Draco cū
Aquila dis-
sidet.

Huius pu-
gnae descri-
ptio.

Aristotelis
Draco par-
vus sit o-
portet.

Alij autho-
res hūc ma-
gnū faciūt.

Nam Dra-
co cū Ele-
phante pu-
gnat.

theriacalia adhibuit salubria, coquo cuidam, quem *Coluber* momorderat, in-
ter *sepes lupulos* legentem. Gavius tamen non parum fui, eandem, parem, ac ge-
minam prorsus medelam, huic à *Pareo* doctissimo suppeditatam, quam olim
ego melliori meo, (de quo superius in primo *serpente*) à *vipera* commorso, appli-
cueram. Videri poteram, omnia à *Pareo* mutuatus, cuius tamen eo tempo-
re nomen nec auditione acceperam, nedū quod ipsius libros etiam legissem. Ex
quo simul clarescit, saepenumero vnum idemq. inuentum à differentibus per-
sonis, tempore diuerso, & distantissimis locis propalari posse. Posteaquam igitur
suffICIENTER nobis tam sacri, quàm prophani cedices suffragati sint, *Draconis* vo-
cem, serpenti nō rarō cuius obuiō accommodari solere, æquum cenſeo ad pro-
prium māgis genus accedere, & speciem ipsam (vt cū scholis loquar) specialissi-
mā indagare, in qua *Dracunculus* hic noster domicilium sibi constituere valeat.

Et mirari comprimis licet, quod linguis tot nationum varijs, vno eodemq. vo-
cabulo, tam conformiter *Draconem* appellari, incertissimum tamen adhuc esse,
quis verus sit *Draco*, videamus. Qui enim Latinis *Draco*, is *Græcis* *δράκων* *Italij* *Dra-*
gone, *Germanis* *Drach*, eodem fermē sono, & ethymologiā vocitatur. At interim
veteres de re ipsa non ita facilē conueniunt. *Aristoteles* lib. 9. cap. 1. de Hist. ani-
mal. *Dissidet* *Aquila*, ait, cum *Dracone*, veficitur enim *Aquila anguibus*. Hoc diffidium
Plutarchus quoq; & *Ælianus* confirmarunt, & mirabilis *Poëta Latinus* i. *Ænei-*
dos pugnam hanc, dextrē, concinnē, & venustē, vt omnia sua expressit, compa-
rans cum certamine, quod inter *Tarchontem*, & *Venulum* egregios præliorum
ductores gestum est:

Viq. volans altè raptum cum fulua Draconem
Fert Aquila, implicuit pedes, atque vnguibus hæsit:
Saucius at serpens, sinuosa volumina verſat,
Arrectisq. horret squamis, & sibilat ore,
Arduus insurgens: illa haud minus urget adunco
Luētantem rostro, simul æthera verberat alis.

Ex quo clarū est, cū *Aquila Draconem* hunc in altum terre possit, non illā in-
gentissimā bestiam esse, quam *Plinius* nobis lib. 8. cap. 11. memorat, tanta ma-
gnitudinis, vt ipsi nihil pēsi sit, cū enormi bellua *Elephante* in arenā descendere,
& duello cōmissio, de vita dimicare, circumflexu nempe facilē illū ambire, ne-
xuq. nodi perstringere. Sequentē capite *Dracones* esse ait tantos, vt totū sanguinē
Elephantis exhauriant. Et quam quis aliam, inquit, tanta discordiæ causam attulerit,
nisi *Natura Spectaculum sibi paria componentis*? Quasi innuere velit, *Naturam* non
aliter, atq. nos solemus, hos magnos duos gladiatores, in mundi theatro, vires
suas committentes, cum voluptate spectare voluisse.

Hoc idē *Solinus* cap. 27. confirmat, qui à *Draconibus*, *Elephantos* non nisi potu
grauatos inuadi, scribit, vt venis propensius irrigatis, maiorem sumāt de oppres-
sis, hauriendo frigidū eorū sanguinē, satietatē. Nec aliud magis quàm oculos petūt,
inquit, quos solos expugnabiles sciunt. Vel interiora aurium, quia is solus locus defendi nō
potest proboscide. Itaq; cum ebiberint sanguinem, dum ruunt bellua, *Dracones* obruantur,
sic veriusque susus cruor terrā imbuīt, sitq. pigmentum quicquid soli tinxerit, quod *Cinna-*
barin vocāt. Hæc omnia propemodū *Solinus* ex *Plinio*, trāscripsit, qui in *Æthiopia*
Dra-

Dracones Indici pares generari asserit, vicensū cubitorum. Sed hoc par est, prout *Elanus* & *Onesicritus* hos depingunt, quorum ille *Aethiopicos Dracones* triginta passuum longitudine, hic verò duos memorat *Indicos*, vnum sex & quadraginta, alterum octoginta cubitorum. *Strabo* adhuc maiores facit, octoginta vnum nimirum, atque centum & nonaginta cubitorum alterum, *Pierius* verò, *Maximi Tyrii* testimonio, tradit *Alexandri Magni* temporibus, apud *Indos Draconem* quinque iugerum magnitudine fuisse. Quæ si fabulosa non sunt, reuera maior animalia non reperiuntur super terra, vt *S. Augustinus* in enarratione, *Psalmi 148.* ait. *Lucanus* quoque immanem quandam *Draconibus* magnitudinem adscribit his versibus.

Immane
magnitudi-
nis Draco-
nes.

Vos quoque qui cunctis innoxia numina terris,
Serpitis, aurato nitidi fulgore Dracones,
Pestiferos ardens facit Africa, ducitis altum
Aëra cum pennis, armenta q. tota secuti
Rumpitis ingentes, amplexi verberare tauros,
Nec tutus spacio est Elephas, datis omnia letho,
Nec vobis opus est ad noxia fata veneno.

Lucani
Draco-
nes.

Videntur igitur *Pieris* asserente, *Dracones* illi propriè vocari, qui corpore sunt immaniori vastioreq. hoc est, serpentes annosi valde, & qui multa ætate in magnitudinem excreuerunt inusitatam. Vnde & proverbiū natū, *Serpens nisi ederit serpentem non fiet Draco.* Ad quos *Dracones* referri debent illi, quos *Strabo* ex *Iphi-*

Dracones
videtur es-
se serpē. &
maximē &
annosi.

cratis auctoritate, nasci scribit apud *Hespericos Aethiopes* adeo magnos, vt herba illis innascatur, de quibus paulò infra. Quare longè æquius *Draconum* nomen merentur, *Aristotelis* prægrandes illi angues, de quibus lib. 8. cap. 28. *Hist. anim.* quàm eiusdem parvus, cum *Aquila* pugnans *serpens*. Sunt autem hæc *Aristotelis* verba. *In Africa magnitudo anguium mira, sicut & fertur. Iam enim nonnulli vbi triremi applicuissent, ossa boum multorum*

Tales erūt
Aristoteles
descriptis.

vidisse narrant, quos absumptos esse ab anguibz, nō dubitarent, cū triremes productas in altum, quamprimum angues insectarentur, & nonnulli aggressi triremem euerterent. Verū hic mihi scrupulus iniicitur hæretque, an *Lucani Dracones* sint illis similes, quos iam ex *Plinio*, *Eliano* & alijs dedimus. Prædicti enim sine pedibus, alisque, in arbores serpunt, implicantq. se illis, ad quas passū veniunt *Elephantes*. *Lucani Dracones* autem alarum remigio altum in aëra tendunt, & verberare, cau-

Cū *Lucani*
draco-
nes sine ala-
ti, dubita-
tur, an hoc
pertineat.

darum puto, *Elephantes*, *tauros*q. trucidant. Quapropter *Draconum* nomine, serpentes illi veniunt quoque, quibus *Natura* alas, ioco an serio, vix dixeris, adaptare molita fuit. *Verorum Draconū* due sunt species, inquit *Grevinus*, *Quidā enim alati sunt, quidam verò sine alis. In ceteris nāq. prorsus similes sunt.* Liber, qui *Hortus sanitatis* inscribitur, antiquus satis, hæc ex *Phy-*

Distingui-
tur Draco
in alatum
& non ala-
tum.

sologo adducit. *Draco* super omnes serpentes maximus: & super omnia terra animan-
tia. Qui quandoq. super aërem, fertur ipsum concitando ac vehementer impellendo. Item
sequentia. *In abyssis terra* (sicut dicit *S. Augustinus*) aliquando *Draco* moratur, & cum
in aëre sentis humiditatem, egreditur, & super aëra fertur, magnis alarum remigijs
aërem concitans & impellens. *Alis quādam pelliceā volubilitate extantibus: & secundum
corporis sui magnitudinem late diffusis: ubicunque moratur, aërem inficit.*

Yyy 3

Erunt

Ad Draco-
nes etiā ser-
pentes ala-
ti pertinet.

Erunt igitur *Draconum* titulo decorandi *serpentes alati* quoque, qui & ipsi non vnica in classe tantummodo coercentur. Et *Aristoteles* quidem, lib. 1. cap. 5. *Hist. anim.* ex auditione potius, quam visu, tales serpentes adstruit. Vo-
lūtrum autem alia pennā volant, ac, ut aquila, ut accipiter: alia membranā siccā
ut apes, ut scarabaei: alia cute, ut vulpēcula, ut vespertilio. Volant pennis, aut cu-
te, quae habent sanguinem. Membranis siccis, quae sanguine carent, ut insecta. Sunt

Aristoteles
hos ex au-
ditu tantum
admittit.

Non claret
tamen, an
Arist. hos
pennis, an
cute volare
censuerit.

porro, quae pennis, vel membranis volant, omnia bipeda aut apeda. Angues enim cir-
ca Aethiopiam tales volare narrantur. Genus pennatum, auem appellamus: reliqua
duo genera nomine carent communi. Ex quo loco ego deduco, *Aristotelem* quidem
non improbare, *serpentes alatos* reperiri, sed non statim ex hoc authore certum
esse, an pennis hos volare, an cute potius alis intertextā voluerit. Quando-
quidem tam apeda, quā bipeda, hoc est tam serpentes, quā aues, aequē pen-
nis, ac cute volare posse, non inficiatus est. Et quamuis *Lucanus*, pennis hos
magis, quā cute uti, in volatu dixerit,

Lucanus vi-
detur Dra-
conibus pen-
nas dare.

*Vos quoque qui omnēs innoxia numina terris,
Serpitis aurato nitidi fulgore Dracones,
Pestiferos ardens facit Africa, ducitis altum
Aëra cum pennis.*

Poeticè ta-
men magis
locutus ce-
leri potest.

Poeticè, & metaphoricè tamen ipsum hūc loqui voluisse, facilius crediderim,
quā ex rei natura, abutentem pennarum voce, pro cute. Is ipse enim lib. 6.
simpliciter huiusmodi *serpentes, volucres*, siue *volantes* appellat, cum ibi mulier
venefica quādam necyomantiā vtens, omnis generis venena pessima pro mor-
tuo- rum vmbis euocandis conquireret, quibus hos *serpentes* quoque addere
voluit.

Volucres
alio loco
simpliciter
hos serpen-
tes dicit.

*Huc quicquid furtu genuit Natura sinistro,
Miscetur, non spuma canis, quibus vnda timori est,
Viscera non Lyncis, non dira nodus Hyena
Defuit, & cerui pasti serpente medulla,
Non Arabum volucer serpens, inuenta q. rubris
Aequoribus, custos pretiosae vipera conche.*

Volucres hi
serpentes &
pennis, & cu-
te potius,
quā pennis
volare
videntur.

Probat
hoc ex He-
rodoto.

Addiderim & hoc ex coniectura mea, licet *physiologus*, & *Liber de natura re-
rum*, atque ipsemet *Lucanus*, aperte affirmant, alatos serpentes maximos esse,
hos tamen pusillos potius, aut reuera tam immanes minimè existere, ut Ele-
phantes aggrediantur & tauros. Idque ex *Herodoto* scriptore antiquissimo colli-
go, qui & paruos, & cute hos volare memoria simul prodidit. Est Arabia lo-
cus, inquit lib. 2. ad Butum urbem serè positus, ad quem locum ego me contuli, quod
audierim volucres esse serpentes. Eo cum perueni, ossa serpentum aspexi, & spinas
multitudine supra fidem ad enarrandum, quarum acerui erant magni, & his alij at-
que alij minores, ingenti numero. Est autem hic locus vbi spinae proiectae iacebant, hu-
iusmodi. Ex arētis montibus, exporrigitur in vastam planitiem, Aegyptia conigiam.
Fertur ex Arabia serpentes alatos, ineunte statim vere, in Aegyptum volare, sed eis ad
ingressum planitiei occurrentes aues Ibides, non pratermittere, atque ipsas interimere, &
ob id opus, ibidem magno in honore ab Aegyptijs haberi. Serpentis porro figura, qualis hy-
drarum, alas non pennatas, sed glabras gerit, & alis vesperilionum valde similes.

Idem

Idem author lib. 3. hunc in sensum, consimilia sequentibus verbis nobis reliquit. *Atque vipera per vniuersum orbem terrarum visuntur: alati vero serpentes nusquam alibi, nisi in Arabia, aut certe non adeo frequentes. Hunc in modum Arabes thus comparant. Casiam autem sic. Postquam sibi cum ceterum corpus, tum faciem præter oculos obligauerunt corijs, alijsq. pellibus, ad casiam pergunt. Ea nascitur in palude non alia, circa quam, & in qua degunt fere alate, vespertilionibus similima stridore diro, & viribus prævalentibus, quas ab oculis arcentes Arabes, sic Casiam metunt. Ex quibus ego hariolor, serpentes hos alatos, cum oculos præcipue impetant, & ab his arceri queant, exiguo esse corpore præditos. Quam coniecturam meam, adhuc magis idemmet Herodotus corroborat, hoc ipso in libro, serpentes hos alatos, siue Dracones, Colubrorum etiam subalatorum nomine pronunciando. Ad meridiem, ait, vltima è regionibus, quæ habitantur, Arabia est: in qua sola omnium, nascuntur thus, myrrha, casia, cinnamomum, & ladanum. Cum haec facilia ad nanciscendum, præter myrrham. Nam thus Arabes florace sufficit, legunt ea, quæ Phœnices ad Græcos exportant. Hac suffitum thus capiunt. Etenim thusiferas arbores observant colubri subalati, exiguo corpore, discoloris specie, permagno numero, circa singulas arbores, ijdem videlicet, qui aduersus Ægyptum factò exercitu iundunt. Nec vllò alio ab arboribus, quàm floraci fumo, submouentur, vniuersam terram oppleturi, (vt Arabes aiunt) nisi, vt ijdem narrabant, simile quiddam istis contingeret ei, quod novimus contingere viperis, idq. (vt credere debemus) solerti diuinitatis prudentiâ. Nam quæ & timido animo sunt, & esculenta, ea omnia sætuosa fecit, ne assiduo esu deperirent: contra quæ saeva & maligna sunt, ea voluit parum esse sætuosa. Vnde fit vt iepus quem omnia venantur fera, ales, homo, tam ferox sit: sola quæ ex omnibus bestiis cum grauida est, etiam impleatur, & alium foetum in vtero pulans pilis vestitum, alium nudum, alium tantum non formatum, alium concipit. Erlepus quidem talis est.*

Alia similis
Herodoti
authoritas.

Alio loco
hos vocat
colubros
subalatos.

Hos ait esse
exiguo
corpore.

Animalia
esculenta
magno numero
procreantur,
sed maligna
contra.

Causa cur
author sit
prolixior.

Error Herodoti.

Et huius
contradictio.

Herodoti
propria
verba quæ
in errorem
multos induxerunt.

Volui hæc datâ operâ, paululum prolixior esse, in enarrandis hisce Herodoti verbis, cum, vt opinioni meæ fidem adstruerem, tum vt eundem scriptorem, vera partim, ac partim falsa nobis persuadere tentasse, manifestarem. Estimauit enim hic animalia noxia, viperas præsertim, & alatos serpentes, dum nascuntur, matris suæ vterum erodere, matremq. interficere, & ob id pauculas eiusmodi bestias inueniri. Neutrum verum est. Hoc norunt, qui viuente, ac salua matre vipera, vnico partu plurimas eiectas ab hac viperulas viderunt, quod inter alios *Ferdinandus Imperator* Neapolitanus à se obseruatum, olim mihi confirmauit.

Præterea sibi ipsi refragari in hoc Herodotus videtur; cum aliàs scripserit, hos alatos serpentes, magno numero thusiferas arbores obseruare, & factò exercitu eosdem in Ægyptum tendere, & horum ossa atque spinas multitudine supra fidem ad enatrandum se conspexisse, quorum acerui magni erant, & his alij atque alij minores, ingenti numero.

Verum ipsummet libet Herodotum loquentem audire, qui hodieq. plures lectores credulos, & commenti huius sui admiratores inuenit. *At Leana, ait, validissimum ferocissimumq. animal, semel in vita vnum parit. Nam vna cum lacte vterum emittit. Cuius rei causa hæc est, quod catulus leoninus, vbi moueri in vtero*

Fabulosa
sunt quæ de
Leone &
vipera par-
tu narrat.

ro incipit, cum habeat ungues longè acutissimos, ex omnibus feris, uterum lacerat, a-
gescensq. magis & magis, ungues imprimendo exulcerat ita ut ad postremum, dum
partus adest, nihil uteri relinquatur incolume. Quare si vipera & alati Arabie ser-
pentes ita gignerentur, ut ipsorum natura fere, non esset hominibus viuendi facultas.
Nunc autem cum libidine agitantur & per paria coeunt, femina collum maris in emit-
tenda genitura comprehendit, sorbensq. non prius dimittit, quàm deuorauerit. Et mar-
quidem hoc modo perit. Femina verò talem luit masculo poenam, quod filij dum adhuc
intra uterum sunt, patrem ulciscunt, matricem ambedunt, eiusq. aluo ambeja, ita
partum faciunt. Ceteri serpentes, qui non sunt hominibus perniciosi, ova pariunt, &
magnam vim fatuum excludunt. Atque vipera per uniuersum orbem terrarum ui-
suntur, alati verò serpentes nusquam alibi, nisi in Arabia aut certè non adeò frequentes.

Herodoto
assensum
Aristoteli &
Plinio de
leporu fec-
cunditati.

Atque ut in coitu vipera, & huius atque Leone partu, Herodotus turpiter la-
psum est, ita in leporis fecunditate, cum rei natura & Aristotelis saniore doctri-
na rectè consensit. Hic enim lib. 6. cap. 33. de Hist. animal. Lepores auersi coeunt,
ait, ut exposuimus est, retrò enim vrinam reddunt. Coeunt & pariunt quoque tempore,
dumq. utero ferunt, supersatant, & singulis mensibus generant. Sed fetus edunt non
uniuersos, interpositis enim diebus, quod res tulerit, peragunt partionem. Habet femi-
na lac priusquam pariat, & à partu continuo repetit coitum, & lactans adhuc concepti
fatum. Plinius lib. 8. cap. 55. huic planè consentanea scribit, & quod vulgus ho-
dieq. pro verissimo habet, ex Archelao adducit, in leporibus nullum sexus discrimen
esse. Archelaus auctor est, inquit, utramque vim singulis (leporibus) inesse, ac
sine mare aequè gignere. Benigna circa hoc Natura, innocua & esculenta animalia, se-
cunda generauit. Lepus omnium prada nascens, solus præter dasypodem supersatatur,
aliud educans, aliud in utero pilis vestitum, aliud implume, aliud inchoatum gerens pa-
ritur. Et mirari subit, quòd lepus innocuum, ut ait Plinius, animal, timidum, &
iucundum, omnium tamen prada nascatur. Ut hic non immeritò de venatori-
bus his verbis conqueratur:

Archelaus
putauit in
quolibet le-
pore esse
utrumq. le-
gum.

Ego paruus lepusculus,
Quid feci hominibus?
Quod me sequuntur canibus.

Dubium
an lepores
omnes her-
mophroditi
si existant.

Diu me torset hæc de leporibus dicam dubitatio, an persuasio? omnes ad
vnum hermophroditos esse. Et cum hoc ipso elapso proximè mense Ianuarij an-
ni huius 1628. Princeps Casius noster ex suo Oppido S. Angeli, ubi tunc in arcis
nuper à se constructæ ædificio animum refocillandi gratià morabatur, lepus
mihi submisisset viuum, & prægrandem, ut hunc per sectionem, quam Vin-
thierius noster exercuit, diligentius examinarem, videremq. an quæ ego ad-
uersus Aristotelem capite de Lupo Mexicano, hoc ipso in meo opere disputaueram,
veritati conformia essent? quæ mox subiungam. Incessit me cupiditas, ab eo-
dem Principe viuos, aut mortuos aliquot lepores non exenteratos tamen postulan-
di, ut huic me dubio tandem eximerem. Sed commodum accidit, ut eo ipso me
tempore, aliquoties visum veniret, Nobilis & strenuus vir Iulius Sinibaldus, ar-
mis & venationibus deditissimus, qui eodem cum diu desiderio mecum flagras-
set, vno anno ultra centum lepores domi suæ, hoc est in oppido Montis Leonis
Spoletanæ Dioceseos, cepit, omnesq. accuratè sectione perquisiuit, ferioq. mihi
conce-

Hoc solui-
rar a viro
strenuo Iu-
lio Sinibal-
do, ocula-
to teste.

contestatus est, inter hos vix quatuor se masculos reperisse, reliqui omnes fœminæ, & quod mireris, pleræq. grauidæ fuerant. In quibus distinctissimum tamen sexum agnouit, & fœminea quidem vasa genitalia in fœminis, virilia in masculis, in hisq. nerueum *penem*, & *testiculos* bene luculentos, extraque corpus, quemadmodum in canibus videntur, propendentes. Addebat frigidissimo anni tempore meliores & habiliores esse. Atque hoc est, quod *Plinius* dicebat, *esse animal intolerandi rigoris alumnum*, cum tamen quia timidissimum est, frigidissimæ complexionis quis affirmare ideo potuerit. Ecce ut *Natura*, in procreandis tot fœminis, quæ singulæ sæpius implentur, fecunditati inesculento & sapido animali, de quo *Martialis*:

Habent distincti singuli sexus plures tamen sunt fœminæ.

Inter quadrupedes gloria prima Lepus.

sedulo studere voluit.

De *Lupo* verò parergon hoc addiderim. *Aristotelem* 4. de partibus animal. 10.

& *Plinium* lib. 11. cap. 37. egregie deceptos fuisse, dum *Lupo* vertebrarum

Aristot. & Plinius nesciuerunt lupum vertebras in collo habere.

mobilem loco in collo, os integrum, rigens, & perpetuum substituerunt. Et

licet ego ex mera coniectura mea, errorem hunc supra folio 484. satis expu-

gnauerim, & septem in *Lupi* collo flexiles, atque vertebratos articulorum nodos

Lupus habet septem in collo vertebras.

assignauerim, hos tamen ipsos iam nec plures, nec pauciores in ipsamet colli

quoque inspectione & sectione vidi, ac deprehendi. Et quid ni hoc sibi quis-

piam facile imaginari potuisset? qui mecum vnquam, vel visu vel auditione

accepit, *Lupos* ubi oves furati fuerint, has acutè dentibus arripere, & humeris

suismicere consueuisse, id quod absque vertebrarum flexura fieri haud qua-

quam potest. Sic fide carent plurima, ut inquit *Plinius*, priusquam facta aut visa

sunt. Et ut *Seneca* ait, *Patet omnibus veritas, nondum est occupata, qui ante nos fue-*

Veteres non omnia sciuerunt, nos bis etiã aliquid reliquerunt.

rant, non dominis, sed duces sunt, multum ex illa etiã futuris relictum est. Neque hoc

dedecori statim veteribus nostris fuerit, si deprehendatur, aliquando ipsos hallu-

cinatos fuisse. *Quisnam sagittarius artis suæ tam peritus est*, inquit *Demosithenes*, *ut*

um aliquando erret à scopo? Melius equidẽ omnibus, quã singulis creditur. Et di-

gnoscit qui inuenit, inuenit qui querit, querit qui putat se ignorare. Verum his nostris

temporibus, quod sua tempestate etiã *Aristoteles* conquerebatur, *Quibusdam*

magis est operæpretium, videri sapientes, & non esse, quam esse, & non videri.

Sed nolo te studiose lector, reliquo, quem ex *Lupi* quoque internarum

Recensetur lupi partes internæ. Ventriculus.

partium anatome haufimus, gustu priuare, hunc igitur accipe, hoc frueri.

Ventriculus plenus rugis internè, & loculis, in quo tertio à die, postquam ca-

ptus esset, *Lupus*, continebantur folia quercus, taleæ, surculi arborum, & di-

midij pugni magnitudine laceræ lineæ, aut canabinæ telæ.

Intestina in spiras conuoluta, ad totius corporis truncum mensurata, ter-

Intestina.

nam eius longitudinem continebant, tantum abest, ut vnicum rectumq. hoc,

à ventriculo ad podicem (ut nonnulli credunt) protenderetur.

An *cæcum intestinum* veluti succenturiatus ventriculus sit, dubitari potest.

Intestinum cæcum.

Nam certè cum cetera intestina haberent plicas intus rectas, & paucas, inte-

stinum cæcum habuit multas perplexas, velut ipsemet ventriculus, quæ con-

stulæ & strictæ, plenæ tamen erant mucos, ut ipse ventriculus.

Valuula post intestinum cæcum, similis erat ei, quæ in homine, & quæ in

Valuula in intestinis.

lupi

lupi pyloro, hoc est, ruga tantum transuersa, siue orbicularis, non autem sacculus, sed quæ ruga, puto, in orbem plicata extendi poterat, & ita obserare.

Bronchij musculi non aderant.

Bronchij musculi deerant in larynge, aderant vero bronchiotyroidei.

Nervi recurrentes. Vuula non erat.

Nervi recurrentes per sinistram partem reuoluebantur in musculos laryngis, inter Tyroidem & Cricoidem.

Iecoris maior pars in sinistro latere.

Gargareo seu Vuula defuit.

Iecur in sex lobos fissum, quorum tres planè, & maiores in sinistra parte, sub ventriculo iacebant.

Musculi epiglottidis.

Lien exiguus, oblongus, gracilis, accipiebat venas ex ramo splenico, per totam longitudinem.

Duo musculi epiglottidis euidentissimi, ab ossis hyoidis basi exorti. Vnde patet quamuis in homine videatur esse ligamentum membranaceum, velut frenum linguæ & penis, musculi tamen vicem subire, vt rectè *Vesalius* contra *Galenum*, musculos erigentes epiglottidis statuatur.

Apophysis stylois. Annuli tracheæ.

Apophysis stylois coniungebatur cum osse hyoide in basi.

Annuli tracheæ arteriæ, squamatim & imbricatim sibi committebantur, interuentu membranæ, vt ita sufficerent, à naturali situ in alium, multæ distensionis, & amplificationi.

Atque hæc omnia me præsentè *VVintbierius* obseruauit, & pro solita diligentia inter aduersaria sua retulit.

Sed qui iam per Dracones & serpentinos meatus, à tramite recto diuertimus, redeamus in viam si placet, vt tandem *Dracunculum* nostrum, cuius gratiã diutiùs euagati sumus, describamus.

Plinius Herodoti historiam de Cinnamomo pro fabulis habet, quod à vespertilionibus euadatur.

Videtur *Plinius* lib. 12. cap. 19. quam ex *Herodoto* auctoritatem attulimus, fabulis potiùs annumerare. *Cinnamomum*, ait, & *Casiam* fabulosa narratio antiquitas, princepsue *Herodotus*, autum nidis, & præsertim Phœnicis decuit. Item *Casiam* circa paludes propugnante Unguibus diro *Vespertilionum* generi, aligerisq. serpentibus his commentis augentes rerum pretia. Quamuis haud sciam, volueritne *Plinius* fabulosos aligeros serpentes innuere, an hoc inter fabulas solum ponere quod serpentes hi cum *Vespertilionibus* (*Casiam* & *Cinnamomum* reuera aduersus homines, à collectione, & sectione tueantur. Ne autem mirum alicui videatur, quã ratione *Vespertilio* non nisi noctu volantes, has arbores defendunt, ait *Plinius*, Non cedit hunc fruticem nisi aut ante ortum Solis, aut post occasum. *Theophrastus* lib. 9. cap. 5. fabulis quoque accenset, à serpentibus mortiferis cinnamomum defendi.

Garzias ab Horto de historia cinnamomi, confutatur.

Cicero etiam aligeros serpentes esse dixit.

Hoc ipsum attestantur Strabo, Melas, Solinus. Recetiorum de eade re testimonio.

Garzias ab Horto lib. 1. cap. 15. exactissimè *Canellam*, & quæ inter *Cinnamomum* ac *Casiam* conuenientia, aut discrepantia sit, describit, qui aromata hæc locis illis ab *Herodoto* & *Plinio* assignatis, nunquam nata fuisse, apertissimis ibi argumentis docet, & vnde antiquorum fabulæ illæ enatæ fuerint, detegit, quæ cum huius loci non sit examinare, is ipse adiri poterit. Interea *Ciceronem* quoque de *Natura Deorum*, de aligeris his serpentibus testem laudare possumus. *Ibes auertunt*, inquit, pestem ab *Egypto*, cum volucres angues ex *Assyria* (*alii dicunt ex Arabia*) vento *Africo* inuictos interficiunt atque consumunt. Inter veteres his accensio *Strabonem*, *Melam*, atque *Solinum*. Nec seculi nostri, quo plurima veteribus ignota & incredibilia, nobis innotuerunt, fidelissimis testimonio.

nijs destituimur. In sexta parte descriptionis *India Orientalis*, & quidem *Auri-feri Regni Guinea* ad *Africam* pertinentis, à *Batauis* perlustrati, hæc reperio. Sed & aliud *Serpentum* genus ibi reperiri dicunt, quos *Dracones* vocant, alio & caudâ rostrâq. bene longo, & dentibus acutissimis, quibus pecudes & carnes crudas quasunque conficere facillè possunt, formidabiles. Colore sunt caruleo & viridi, & ab *Aethiopibus* pro *Fenice* habentur. Odio *Elephantes* prosequuntur maximo, quos etiam calliditate suâ interimere possunt. *Vluarum* sunt in his regionibus plerumque decem, quamvis alibi inuenti sint *Dracones* centum pedum longi, qui volando consueque ascendere & attollere se se potuerunt, ut vel aues in aëre comprehendere potuerint.

In Regno Guinea sunt tales Serpentes, siue Dracones.

Philippus Pigafetta ex *Edoardi Lopez* acroamatis, in *Regni Congi* descriptione hæc habet. Reperitur præterea etiam ibi animal auis magnitudine, formâ verò *Draconis*, alatum enim est, & caudam habet longam. Caput quoque oblongum ex pluribus dentium acutissimorum ordinibus referto. Carnibus crudis victitat. Cutis glabra quasi subviridibus squamis depicta. Gentiles id venerantur pro Deo & in hodiernum diem magnâ curâ, & admiratione educatur à primatibus, qui propter vberem ex oblatis prouentum, aliquando id populo adorandum proponunt.

In Regno Congo tales similiterr reperiuntur.

Apud *Ramusium* in primo tomo, hæc *Odoardus Barbosa* annotata reliquit, eam de monte quodam *Regnum Narsingæ* à *Malabaribus* diuidente, sermonem iniiceret. In hoc monte, ait, sunt serpentes alati & volantes, admodum venenosi, de quibus fama fert, quod halitu suo, & intuitu solo interficiant, si quis ad eos propius accedat, ab arbore in arborem conuolant.

Similes sicut circa Regnum Narsingæ.

Nicolaus de Comitibus Venetus, apud eundem *Ramusium* inter alios serpentes prouinciæ *Malabar*, quos ibi notat, hos quoque valde truculentos memorat, longitudine cubiti, alis *Vespertilionum*, & septem capitibus præditos, vnum post alterum secundum corporis longitudinem habentes positum. Hi maxime, ait, sunt venenosi, qui arboribus insident, nam solo etiam anhelitu & spiritu interficere hominem sunt soliti.

Idem apud Malabares

In tertia parte *Nauigationum* dicti *Ramusij* asseritur, in Regno *Palimbotra* esse serpentes, duorum cubitorum longitudine, & cum alis *Vespertilionum*, noctu hi volant, & ubi guttulas aliquot urinae emittunt super aliquem, hunc ipsum occidunt.

In Regno quoque Palimbotra.

Atque hæctenus à me producta, tam iuniorum, quam veterum testimonia historicorum, facillè quemuis (nisi cui durum circum præcordia ferrum hæret) inducere poterunt, ut credat, Naturam *Dracones* siue *Serpentes alatos* produxisse, qui hodie varijs in regionibus, calidioribus præcipuè conspiciuntur.

Certum igitur est, esse Dracones alatos.

Verum quod nunc propositurus sum animal, nescio equidem, an fidem conferam apud quosuis repperitur fuerit, adeo enim à reliquorum modulo, constitutione, & forma exorbitat, ut dubitem, ne ad ceterorum protinus monstrorum poetarum stabulum, quispiam id ablegare voluerit.

Sed id describendus Card. Barberini Draconculus valde aliorum Draconum limites excedit.

Ast quamvis ratio reclamet, vera negetq.

Credere posse animum, victus fateare necesse est,

Id tamen ita esse, si hoc mecum oculis tuis perlustraueris, manibus palpa- ueris, & mente denique ipsa comprehenderis.

Difficile est ratione docere, & vincere verbis.

Veruntamen non potest de veritate dubitari, quoties cum incertis experimenta con-

Non negandum inibi- to, si quid ratio tua non comprehendat, sed tamen approbat.

sen-

sentiunt ait *Quintilianus*, *Et pluri*, inquit *Plautus*, est oculatus testis unus, quam auris decem, qui audiunt, audita dicunt, qui vident, planè sciunt. Hoc ego animal iussu & permissione Amplis. *Cardinalis Barberini* in cuius *Pinacotheca* idipsum ossibus herens, & corio suo tectum integrum fere adseruatur, in gratiam audisimi naturalium miraculorum scrutatoris, graphicè prius in tabella expressum, istamq. suam magnitudinem repræsentans exhibebo. Postmodum ad vnguem, pro virili mea describam, verumq. ac genuinum, non fictum, non arte confectum esse, confirmabo. Denique ad quodnam animantium genus referendum sit, dissertabo.

Dracunculus Monoceros

ILLVSTRISS. CARD. BARBERINI!

Dracuncu-
li Cardin.
Barberini
accurata
delineatio.
Huius lon-
gitud.
Caput &
rictus.
Dentes.

Habet duo-
decim mo-
lares, duo-
decim in-
cisorios &
quatuor ca-
ninos.

SI totum extendas dimetiarisq. hoc animal, cum capite & cauda, spitha-
mam tibi eius longitudo, & digitos quatuor transversos constituet. Caput
oblongum & rostratum obtinet, quinimo rostri cuspis merè est cornea. Rictum
quoque pro bestiae exilitate, iusto maiorem habet. In utraque mandibula utrin-
que dentes tres numerantur molares, sed eminentijs & cuspidibus quibus-
dam elatis exasperati, seiplos tamen egregiè excipientes, ut simul sumpti duo-
decim existant. Sunt & canini in utraque mandibula bini, terribiles, sed non
exerti, superiores tamen inferioribus paulò grandiores. Inter hos videre est sex
alios dentes incisores, & superiores quidem longè inferioribus maiores. Nec
hi quidem æqualis prorsus longitudinis, cum duo illi qui vicini sunt caninis,
paulò sint productiores quatuor alteris medijs, eiusdem planè magnitudinis. Sex
incisores autem in maxilla inferiore, tam sunt exiles, ut vitreis oculis opus ha-
beas,

beas, si rectè hos discernere cupias. Quare *microscopij* nostri auxilio vsus, eodem numeravi, qui omnes simul sumpti viginti octo constituunt.

Foramina, vbi olim *oculi* fuerunt, magna satis, & *auriculas* adhuc cutaneas, collapsas tamen, acutas & non exiguas conspiciere licet. In apice capitis *Corniculum*, quod mireris, protuberat, extremum ferme indicis digiti articulum longum, recuruum, & collum versus reflexum. Hoc pelle squamosa obducitur, versicoloribus punctulis venustà, quæ cum aliquantulum lacera sit, sub hac ipsa cornea substantia perbellè elucet. Totum caput duos transuersos digitos longum, & pollicaris crassitie est. Ab hoc *collum* incipit, quod palmi minoris, siue quatuor digitorum est longitudine, donec ad primas thoracis vertebrae pertingat. Crassitie talis in sui initio, quæ digiti est indicis, & pectus versus, quæ pollicis est. Situs & positura eadem huius colli est, quæ in auibus, elatum enim hæc bestia illud, & non rectà lineà exporrectum gestat.

Thorax post collum sequitur, cuius principium duæ clauiculæ ordiuntur, finit sexta costa: neque enim comprehendere potui thoracis regionem pluribus, quàm sex costis & clauiculis, quæ in brutis rarissimæ sunt, excepta *simia* & *erinaceo*, vt ego vidi, circumscriptam fuisse, videtur enim sterni os inter has sex costas interseptum. An autem sequentes octo ab utroque latere costæ, cartilagine in medio sui cohæserint, ignoro equidem, vetustate enim hæc quodammodo collapsæ, nec aliquid, nec nihil omnino tale ostendunt. A thorace *venter* incipit, & caudam versus octo adhuc *costæ* numerantur, vt omnes simul sint quatuordecim, præter clauiculas. Venter est triplo thorace longior, & in medio sui duplo latior, ad caudam accedens paulatim angustatur. Cum *cauda* detruncata appareat, tota eius longitudo ita exactè mensurari haud potuit, exiguum autem quid deest. Ab vltima tamen cauda incipiendo, *vertebras* triginta vsque ad os sacrum dinumeravi, quod ad vltimi ventris costam definit. Politissimæ certè sunt istæ vertebræ, & à sua carne probè denudatæ, itaque arte ac firmiter connexæ hærent, ac si glutine quouis tenacissimo, aut filo argenteo, veluti in sceletis meis factum est, compactæ fuissent, in spiram quoque eleganter conuolutæ.

Ad clauiculas *femoris ossa* articulata hærent, duos longa digitos transuersos, quibus tibiæ breuiores paulò, & his *pedes* adhuc breuiores copulantur, in quatuor digitos, acutis satis vnguibus armatos fissi atque diuisi, æqualis ferme longitudinis, & nullà, quod ego animaduertere potui, membranà connexos, quibus demum quintus accedit digitus pollicis instar, breuior prioribus scilicet, internà parte locatus.

Alas gerit hæc bestiola binas, duos latas digitos, & tribus paulò longiores, quadratas quodammodo, nisi quòd cuiuslibet oræ, seu fines in tres cuspides arcuatim desinunt, inter quas, semilunares duæ incisiones intercurrunt. Extremas principij harum, suprema sui parte, exiles duos exporrigit vnguiculos. Infima pars earundem ventri proxima, bene breuior est supremà: Inter septimam autem & octauam, hoc est in medio quatuordecim harum costarum, eadem annectuntur. Extensæ verò hæc, oras suas seu cuspides extremos non in altum erigunt, sed caudam versus porrigunt, id quod diligenter hic notari

Oculi.
Aures.
Cornu in capite.

Collum.

Thorax.

Costæ sex in thorace.

Et octo in ventre.

Venter.

Vertebrae in cauda.

Ossa femoris & tibiæ.
Pedes.

Alæ & quæ in his diligenter sunt obseruandæ

velim, atque hic mos est omnibus, quod ego scio, veris auib. Apparet autem has non ex pennis esse compositas, verum ex mera quadam cute consistere, tribus tamen in qualibet alarum nervis, & satis robustis per longum fibris transcurrentibus, pellemq. illam firmantibus, alij vnguiculi, præter pusillos & vix conspicuos dictos, in alarum oris nulli videntur, qui *Vespertilionibus* sunt proprij potius, quibus parietibus, muris, & arboribus fixi hærent.

Alarum substantia & color

Transparet autem hæc *alarum pellicula* ad candelæ lumen, quarum color internâ parte palearum est, sed obscurior, externâ caruleo, & aliquantulum rufo atque nigricante relucet. Multis quoque hæ extrâ orbiculis oblongioribus, & ovatis, quasi pavonum oculis, distinguuntur, quæ oculis nostris delectationem magis quam terrorem incutunt.

Ossa vera in hoc sunt non spinae ut in piscibus & serpentibus. Cutis seu corium. Totius animalis color.

Maxillarum & femorum ossa, thoracis ac caudæ vertebrae, & pleræque costæ, carne ac cute suâ denudata omnia, non spinas piscium atque serpentium simulant, sed vera quadrupedum, aut avium ossa æmulantur. *Pellis* tamen siue cutis, quæ totum animal obducitur, serpentina potius videtur, quam alterius ullius bestię, licet squamosa non multum sit. *Color* varius, præcipuus est viridis cum caruleo, subluteo, & nigricante mixtus. In dorso, & supinâ corporis parte magis virefcit, sub collo, ventre, & prona parte magis flavescit. Atque hæc succincta quidem, genuina tamen, & verissima animalis huius, non à circulatorum aliquo artificiosè compositi, sed à Deo, ac Natura realiter in lucem producti, est expositio. Quod sicuti verbis in charta, ita lineamentis suis in tabella expressum, curiosi lectoris oculis, & menti exhibere volumus, idq. collibentius præstitimus, quod certissimè sciamus, à nullo Zoographo, ita exactè descriptum, atque concinnè eiusmodi *Draconem* depictum, veluti hic factum, vnumquam fuisse.

Similis & tam accurata animalis huius descriptio vix à quoquam alio est facta.

Artificiosus Draco à Calceolarij proponitur.

Prodiit nuper magnum satis opus, cum figuris pulcherrimis in æ incisis, naturalium rerum mirabilium, quæ in celebri *Calceolarij Veronensis* museo iam dudum conservantur, in quo dum verum *Draconem* nunquam forsitan scriptor vidisset, nedum habuisset, coactus fuit falsum, ut ipsemet *Calceolarius* fateatur, nobis proponere ex *Raja* pisce, à circumforaneo, nisi fallor, quodam concinnatum, de quo hæc eius verba habentur: *Monstruosum hoc animal, quod spectandum exhibetur, formam illius virulentissimi Basilisci imitari dices, verum scias, ne quid mendacij hoc nostro in Nomenclatore reperiat, Basiliscum non esse, nec Draconem, sed esse piscem maris alumnus, Raiam nimirum laevem, in hanc formam manu artificis fabrefactam.*

Aristoteles nunquā serpentes bipedes admittit.

Quod si ex *Aristotele* sciscitatus esses, an *Natura* vnumquam serpentem bipedem produxisset? per omnia tibi lacra, iuraq. hoc nunquam ab ea factum, nec fieri posse iurasset, hic enim, *Gaza* interprete, ipse lib. 1. cap. 5. hist. animal. scripsit: *Enimvero alijs pedes Natura dedit, alijs negavit, & quæ obtinent pedes, aut binos hæc habent, ut homines ut aves, duo hæc tantummodo genera, aut quaternos, ut lacertæ, ut canes: aut plures ut Centipedes & apes.* *Augustinus* Niphus ad hunc locum ait, non esse alia bipeda, quam homines & aves. *Iulius Caesar Scaliger* quoque hunc textum ita vertit: *Animalium præterea quadam pedes habent, quadam non habent, & illa quidem aut binos, ut homo & avis sola.* Rectè *Scaliger*, ita enim

enim Græcè Aristoteles loquitur. καὶ τὰν ἰχθύων τὰ μὲν δὴ πίδακας ἔχου οἱ αὖ ἀνθρώποι καὶ οἱ περὶ αὐτὰ. Erit igitur hic *Dracunculus* noster, cum homo non sit, & *Serpens* ex Aristotelis doctrina, esse nequeat, erit, inquam, ἄπτερ, hoc est *avis*. Nam eodem libro cap. 24. ait: *Caret pedibus omne genus Serpentum ut pisces*. Idem lib. 5. hist. animal. cap. 4. *Quæ autem pedibus carent, inquit, & longo sunt corpore ut Serpentes, ut murena, ijs coitus complexu mutuo supinarum partium agitur*. Et licet hic ex aliorum sententia *Serpentibus* alas quoque dare voluerit, pedes tamen nusquam concessit.

Ex Aristotelis mente Draco noster esset potius avis quam serpens.

Quamvis enim pedes *lacertis* tribuerit, hos tamen à *Serpentibus*, quos *apedes* perpetuò dixit, separavit. Itaque 2. hist. animal. cap. 17. ait: *Genus Serpentum omnia serè proxima lacertis, ex terrestri oviparo genere habere spectes, sepe des ijs demas, longitudinem addas*. Et ut demus *lacertos* etiam ex *Serpentum* genere quodammodo esse, quatuor tamen his semper, veluti & *Crocodylis*, binos verò pedes nunquam assignavit.

Serpentes ubiq; apedes nō pedatos, minime bipedes Aristoteles statuit

Veruntamen hic aliquis Aristotelis sensum mentemq. explorare meritò posset, quomodo solam *Auem* cum *Homine bipedem* esse statuerit? Cum tamen *Vespertilio bipes* quoque sit, & *avis* tamen minimè censetur, est quidem volucris, sed non *avis*, hoc est ἄπτερ. Aristotelis hæc, non mea doctrina est, sic enim loquitur lib. 1. hist. animal. cap. 5. *Scaligeri* versione: *Volucres autem alie pennis prædita sunt, ut aquila, & accipiter: alie earum loco membranas, ut apes, & scarabeus: alie corium habent, ut vulpes & vespertilio, pennatorum igitur genus avis vocatur, (ἄπτερος καλεῖται) reliqua duo genera unum nomen, quo dicuntur, non habuere*. *Vespertilio* igitur cum pennis careat, *avis* non erit, hoc est ἄπτερ, & *bipes* tamen est, quare pulchrè de hoc animali hoc eodem loco *Scaliger*: *Mirum animal, inquit, bipes, quadrupes, ambulans non pedibus, volans non pennis, videns non luce, cæcus in luce, extra lucem luce vititur, in luce luce caret, cum dentibus, sine rostro, cum mammis, cum lacte, pullos etiam inter volandum gerit*.

Vespertilio an avis sit.

Vespertilio mirum animal.

Possem & ego ad *vespertilionem*, cuius exquisitum sceleton inter alia colligatum teneo, symbolum meam conferre, nisi parergon censerem. Hoc interim reponendum illis volo, qui arguere possent, *vespertilionibus* pedum nullum usum esse, cum dixerit contrarium Aristoteles lib. 1. hist. animal. cap. 1. *Animal quod volucres tantum sit, ut pisces nazatile solummodo est, nullum novimus, nam & quæ pennis cuteis volant, ingredi possunt, unde vespertilioni etiam pedes sunt, & vitulus marinus pedes habet minores*. Pedes igitur *vespertilioni* ad ingrediendum concessit *Philosophus*. Verum de *ave Paradysea* quæ *apes* esse, & semper volare creditur, de qua noster hoc libro author etiam, nos fortè in secundo tomo disputabimus.

De vespertilione etiam rari aliquid author afferre posset.

Vespertilio pedibus suis vititur.

An dentur aves apedes?

Nunc ad *Dracunculum* redeamus. Hunc igitur bipedem esse cum constet, hominem autem dicere nefas sit, & *avis* esse nequeat, quod pennis non sit vestitus, & à *Serpentum* numero, quia binos pedes habet, excludatur, *vespertilionem* ut facias, ex Aristotelis decretis, solum restat. Atqui *vespertilio* plurima habet, quæ *Dracunculo* minimè competunt, & ut alia taceamus cutis sola reclamat, quæ in hoc est squamosa, & glabra, in *vespertilione* pilosa, &

Nescitur ferme ad quod animalis genus noster *Dracunculus* sit reducendus

sa, & villosa, qualis fermè in muribus esse solet, sic vndique sunt angustia.

At nos, ut ut Aristoteli cōtrariū id visum fuerit serpentes esse bipedes, ex diligenti tamen itinerum atque nauigationum lectione, vtriusque orbis tam occidui, quàm surgentis solis, comperimus *Dracones*, seu mauelis dicere, *Serpentes alatos*, atque *pedatos* simul, & duobus quidem solis pedibus ingredientibus, non rarò visos fuisse. Huiusmodi *Dracones* memorabilis ille pirata, qui vniuersum terrarum orbē circuiuit, & in vastissimo Oceano, infinitas propemodum naues deuorauit, hoc est prædam immensam, opimamq. domū reduxit, *Draco*, inquam, iste *Anglicus*, in secunda itineris sui parte *Gallico* idiomate *Parisijs* excusa, pagina 109. quando de *Regno Congi* loquitur, hæc habet. *Ibidem* conspiciuntur etiam *animantes altitudine Arietis quæ alata sunt, quemadmodum Dracones. Caudam habent, & rostrum oblongum, pluresq. dentium ordines. Vescuntur crudis carnibus duosq. tantum pedes habent. Pellis est illis rubra, viridibus & ceruleis maculis conspersa. Iisdem coloribus cernuntur ibidem chamaleontes.* Fuit autem hic *Draconi* *Anglo* sermo de Serpentibus, viperis, & huiusmodi venenosis ac nocentibus bestiis.

Dantur serpentes pedati & quidem bipedes aduersus Aristotelis decretum.
Draco Anglicus ce-
leberissimus Pirata orbis vniuersi maria nauigauit.

Americus Vesputius Florentinus in America Dracones bipedes vidit.

Bellonius depingit Draconculi nostro valde similem.

Huic non abimile Pareus proponit. Plinius de nostro Dracone nihil habet.

Inuenio hæc præterea in decima descriptionis *Americæ* parte, & illa quidè nauigatione, quam primā in *Pariam Americus Vesputius Florentinus* tentauit, & regionem hanc à suo nomine sicut hodieq. remanet, *Americam* appellauit. *Ibi populum quendam offendit piscationi operam dantem, & complures ibi casas Hispani conspexerunt, quas piscationem exercentes (hi populi autem qui erant ad quatuor millia conspectis Hispanis aufugerant) ac varij generis feras piscesq. elixantes atque torrentes ibidem construxerant.* Inter alia serpens alatus craticula lignæ erat impositus, qui in maximum stuporem Hispanos conuertit. Paulò longius progressi, in reliquis sugurijs complures eiusmodi Serpentum viuos offenderunt, quorum pedes vinculis alligati, fauces suntibus constrictæ erant, ne quid hominibus damni inferre possent, quemadmodum *Ursis, canibus, equis, alijsq. feris capistra inijcere solemus. Usque adeò immane turbantur, ut abs contactu illorum prorsus Hispani abstinere.* In pictura, quæ hoc in libro conspicitur & bestiam hanc exprimit, pedes bini saltem appinguntur. *Petrus Bellonius observationum suarū lib. 2. cap. 70. Habet Ægyptus, inquit, multos præterea Serpentes, quorum non meminimus: quæ de nocentioribus dixisse satis est. Quoniam porro condita atque integra quorundam Serpentum alis & pedibus præditum (quos ex Arabia parte in Ægyptum aduolare ferunt) corpora vidimus, vnius ex ijs Leonem leonorum oculis, subijcere volumus, plura de eo in libro de Serpentibus dicturi. Veruntamen, ut diligentem omnem etiam curam adhibuerim, hunc Bellonij librum tamen de Serpentibus conquirere non potui, quare quæ de similibus Draconibus scripserit, me fugit. Hoc scio, cuius figuram in his obseruationibus suis proposuit, ad nostri *Dracunculi* imaginem proximius accedere, quàm ad aliarum vllam à nobis ex alijs authoribus, excepto *Herodoto*, alatarum.*

Consimilè prorsus figurā *Ambrosius Pareus* lib. 1. depinxit. Verum quid *Dracones* sint, & vnde veniant, nō docuit, sola illa quæ *Plinius* habet, attulit, quæ ad rem nostrā nihil faciūt, hic enim de *Dracunculo* nostro ne sōnauit quidè, verum magnos serpētes quosdā, ut supra memini, *Draconum* nomine afficere voluit. Addit *Pareus* aliū maiorem tricornerem, monopodem hunc, aut multipidè dicas, haud

lias, vno verbo monstruosam potius quam naturalem bestiam. Hi ambo *Dracones* ab alijs omnibus animalium scriptoribus, quos ego vidi, vt delineantur, ita minimè explicantur, vt probabile valde sit, vnum scriptorem ab altero hos mutuos accepisse. Quod autem inter nostrum verum & hos discrimen intercedat, posterius paulò declarabo.

Dracones
a diuersis
scriptori-
bus quem
mutuati vi-
dètur pro-
positi.

Cardanus tamen lib. 9. *Subtilit.* se nobis opponit & serpentes alis, ac pedibus priuat. Rationem hanc assignat: quia sic pernices & perniciosi maximè simul forent, quod *Natura* benignitas non permittit. *Ea de causa*, ait, *nul- lam autem venenosam Natura fecit, aut si fecit faciet, debile venenum illi erit, vt ves- sica, aut non magna, aut diuturna, aut non frequens & pusilla, aut in desertis locis habi- tabit. Manifestum est igitur ex fine ipso, cur Serpentes sine alis & pedibus sint.* Sed & finis huius rationem adduxit, quòd putauerit nimirum, venenum horum ex sic- citate nimia esse siccissimæ substantiæ, quare æquum fuisse, vt cornua, ungues, ossa, & plumæ venenosorum carnibus animalium immisceretur, vt hæc siccio- ra ita efficerentur & nocentiora. Quæ *Scaliger* in *Exercitationibus* suis aduersus hæc disputauit, videre possunt, quibus otium commodum magis est. Ego verò eundem *Cardanum*, vel hoc ipso in loco, nō satis sibi consentanea docuisse mihi persuadeo, quando adhuc venenosiores *Serpentes* illos, quibus ungues & cornua non carnibus immixta fuerunt, sed extremitatibus eorū adnata, scripserit: *Ser- pentem verò*, ait, *quicumque etiam vel in cauda ungulam vel in fronte cornu habent, immodicè siccī sunt, atque ideo perniciosissimi. Ut igitur Serpentes veneno pradii essent, pilis, plumis, cruribus, alijsq. carere debuerunt, & parum etiam bibere his necesse fuit, & rot oculi ruberent. Hac de causa nulli ferme pisces venenosi: quod si sint, siccissimæ parte tales sunt, vt leperes marini selle, & spinis aranei pisces.* Hæc omnia, & quæ *Scaliger* cōtradicit, sub incudē ad longū referre, nunc nō licet, nec libet, alio id loco fiet.

Cardanus
alas & pe-
des serpen-
tibus adi-
mit.

Rationem
huius ad-
ducit.

Cardanus
contraria
suis de-
cretis doc-
cet.

Scaliger ad-
uersus *Car-*
danum.

Cardanus
tamen ala-
tos & pe-
dacos &
morte fer-
re similes
Dracones
quinq. *Pa-*
ris vidit.

Hoc solum pro asserendo, confirmando, & à dolis fraudibusq. omnibus exi- mendo *Dracunculo* nostro, ex alio *Cardani* lib. de *Rerum varietate* nempe, cap. 29. lib. 7. attulisse, & *Cardanum* nolentem volentem veritati assensum præbere de- buisse, mihi sufficeret, huiusmodi prorsus, vt ego opinor, *Dracunculos* ab ipso *Pa- ris* visos, qualis noster est, iam dudum fuisse. Hæc cōcepta ipsius, dicto iā loco, sunt verba. *Sed de Serpentibus alatis, dum Lutatia essem, quid viderim apud Gulielmū medicum referam. Habebat ille quinque tales, quales nunc describam: qui cum omnes di- uersis temporibus habiti essent, formæ verò eadem penitus, indicabat non fuisse commenti- tios: neque enim diuersi homines, eadem ad unguem, & maximè diuersis tempo ribus sin- gere possunt. Erant autem bipedes alis exiguis, vt vix volare posse crediderim. Caput par- uum & Serpentum capui simile: Color lucidus, plumæ nullæ, nec pili. Magnitudo eius, qui præcellebat alios, cuniculi. Præstitisset si confecti fuissent, alas tam grandis addere, vt posse volare existimarentur: delatos ex India constat: *Dracones* vulgus vocat. Hos ego, vt iam scripsi, nostro *Dracunculo* congeneres fuisse conijcio, quamuis notas om- nes, quæ in nostro sunt, non expresserit *Cardanus*. Pedes verò *Draconibus* quoque *Scaliger* dedit *Exercit.* 189. *Draconibus* autem crura esse, & notum est, & pueri- lia illa esse, inquit, vt *Serpentes* veneno pradii essent, oportuisse eos carere cruribus propte- ria, pilis, plumis, & parum bibere.*

Scaliger
quoq. pe-
des *Draco-*
nibus con-
cessit.

Inuenio præterea in *Gesnerianis* notis sequentia verba ex *Brodae Miscellan.*

. Prodrans
alati Drac-
conem in
Gallia vi-
lum esse re-
statut.
Hoc testi-
monia la-
tis est con-
tra Carda-
num.

lib. 3. cap. 1. *Esse porro Serpentes quosdam membranis alarum instar utentes, memoria proditur: quod etate nostra ita esse compertum est. Delatus enim est ad Franciscum Gal-
lorum Regem Draco pennatus, apud Sanctones à rustico, cum in eum inuolaret, ligne-
casus; hunc multi eruditi, spectataq. fidei homines se vidisse nobis testati sunt. Ima-
bant autem ex transmarinis regionibus, vento pulsum, in eam provinciam emigrasse,
nam Gallia monstris eiusmodi caruit. Hic licet pedum nulla fiat mentio, veni-
tamen Cardano auctoritatem hanc oculatorum testium opponere, quia præter
crura serpentibus, etiam alas ipse iniquo iure adinere conatus fuerat.*

Auctor
purgat se a
probitate
& arrogan-
tia.

Aurea di-
cta Seneca
& Clem.
Alexandri-
ni philoso-
phia illu-
dinis con-
sideranda.

Hic benevolus mihi lector meus rogandus, ne aut prolixitatem meam, in-
enerrandis authorum dictis accuset, aut in ijs refellendis arrogantiam culpet:
Ipsum enim dogmatum consiliis, dum inter se conferuntur, veritatem conciliat, &
de sequitur cognitio, inquit Clemens Alexandrinus. Est quidem una via veritatis,
sed in eam tanquam in fluvium, alia aliunde fluentia influunt. Et cum Seneca
meo, ad posterius, hoc regeto. Non me cuiquam mancipavi, nullius nomen sero,
multum magnorum virorum iudicio credo, aliquid meo vindico, nam illi quæque
non inuenta, sed quærenda nobis reliquerunt, & inveniissent forsitan necessaria, nisi
superflua quævisissent. Multum illis temporis, verborum cavillatio eripuit, & caput
disputationis, quæ acumen irritum exercent. Nectimus nodos, & ambiguum signifi-
cationem verbis alligamus, deinde dissolvimus. Quare alio idem loco indignabun-
dus, in has querelas erumpit. Pudet me, in re tam seria senes ludimus. Mus syl-
laba est, mus autem caseum rodit. Puto nunc me istud non posse solvere, quod mihi ex
istâ sententia periculum imminet? quod incommodum? sine dubio verendum est, ne
quando in muscipula syllabas capiam, aut ne quando, si negligentior sum, caseum
liber comedat. Nisi forte acutior est illa collectio. Mus syllaba est, syllaba autem ca-
seum non rodit, mus ergo caseum non rodit. O pueriles ineptias! in hoc supercilie sedu-
ximus, in hoc barbam demissimus, hoc est, quod tristes docemus & pallidi. Hæc studio-
se rerum naturalium indagator, aurea tibi dicta sunt. Tempus, cuius exigua
nobis relicta est portio, non inutilibus, & nugacibus verbis, sed & frugiteris
rebus impende, & cum eodem Clem. Alexandrino, nulli te sectæ addicas, Philo-
sophiam non Stoicam, non Platoniam, non Epicuream, non Aristotelicam, sed quæcum-
que ab his sanctis recte dicta & facta videris, hoc totum selectum Philosophiam dicas.
Et quæcum sacris magis literis congruit, hanc toto animo exosculare.

An Dracū-
culus hic
ad serpen-
tes perti-
neat?

Verum & nos temporis rationem aliquam ducamus, & ad finem tandem
properemus oportet. Ad quem priusquam perveniamus, explorare operapre-
tium fuerit, sit ne Dracunculus noster ex Serpentum progenie oriundus? Ad hoc
quæsitum, si Aristotelis, & Plinij doctrinam sequi velis, negando, si Naturam
consultare malis, affirmando respondebis.

Ex Plinio
probat, non
ad serpen-
tes illi
attinere.

Idque eo
argumento
quia cornu
verum ha-
bet.

Cornu in primis corneum, non carneum obstat, ne Serpentem ex horum de-
cretis authorum esse credas. Quamvis enim Herodotus lib. 2. dicat: *At circa
Thebas sunt sacri Serpentes, nihil omnino hominibus noxij pusillo corpore, huius præditi
cornibus, è summo vertice enatis: quos defunctos in Iouis æde sepeliunt, hinc enim
Deo illos sacros esse prædicant.* Et Plinius lib. 11. cap. 37. *Cornua quoque referat,
multis quidem & aquatiliū, & marinorum, & Serpentum data esse modis. Ait ta-
men, quæ verò cornua intelligantur, quadrupedum tantum generi concessa esse. Idem
Cochleis*

Cochleis ad pratendum iter (scilicet data sunt cornua) corporea haec sicut ceraslis (hoc est serpentibus huius nominis) aliquando & singula. Itaque ex *Plinij* historia, habemus quidem *Serpentes cornutos*, verum non duris ossibusque, sed molli-
bus, & ut, ipse loquitur, corporeis cornibus insignitos. Noster autem *Dracunculus*, unicam omnino corneam, & durissimam substantiam, in apice capitis ge-
stat, cornu inquam verum, non *Cristam*, quam aliqui *Draconibus* attribuerunt. Quare idem *Plinius* lib. 8. cap. 12. *Id modò mirum*, ait, *unde Dracones cristatos Iu-
ba crediderit*. Et laudato iam supra loco, cum de animalibus, quæ cristas ha-
bent egisset, *Draconum enim cristas qui viderit*, inquit, *non reperitur*.

Aristoteles autem lib. 2. *Hist. anim.* cap. 1. Cum de animalibus, quæ cor-
nua gerunt, sermonem institueret, *Serpentum* minimè recordatur. Et *bisulca*
quidem sola facit, ut plurimum cornigera. *Oryx* ipsi quoque *bisulcus* cum sit, non
bicornis tamen, sed unicornis existit. Et *Asinus Indicus*, solipes non bisulcus,
monoceros est. Hoc eodem porrò capite cum *Plinio* probè congruit. Quæ autem
cornuta sunt, eadem omnino quadrupeda esse certum est, ait, nisi quid per translatio-
nem cornu habere dicatur: quemadmodum *Aegyptij* de *Colubris Thebanis* perhibent,
quasi aliquid illis veluti vestigium cornu exuberet. In nostro verò bipede *Drac-*
unculo, non quadrupede, *Corniculum* non per metaphoram & translationem,
sed realem essentiam, atque existentiam, non molle, ac tenerum, sed durum &
osseum prominet. Quin & *rostri cuspis* merum quoddam cornu existit. Et
quod mireris planè, ac præter *Aristotelis* doctrinam accidisse dicas, animal hoc
nostrum superioribus incisorijs dentibus, cum iure carere debuisset, quia cor-
nigerum est, hoc tantum abest ut ita sit, ut hos etiam inferioribus comparibus
suis & correspondentibus, triplo maiores auctiores atque longiores obtinuerit.

Hoc ipsum
ex *Aristo-*
telis do-
ctrina disci-
tur.

Hoc ipso enim, & libro & capite *Philosophus*: *Sunt alia utrimque dentata*, inquit,
alia altero dentium ordine carent. Quæ enim cornua gerunt, hæc non dentata utrimque
sunt, quippe quæ primoribus maxilla superioris careant dentibus. Quamquam sint non-
nulla, quæ cornibus vacent, & utrimque dentata non sint, ut *Cameli*. Non igitur
mirum est, si in *Camelo* contra Naturæ legem & *Aristotelis* regulam, hoc eue-
nit, posse iisdem aduersari decretis *Dracunculum* etiam nostrum, qui licet cor-
niger sit, dentibus tamen nullis in superiore maxilla sit destitutus. Verum de
cornibus plura in sequente, & ultimo capite hoc nostro, ubi de *Scarabæo cornige-*
ro leu *Tauro volante* agemus, suppeditabimus. Hoc interim pro more, & amo-
re meo, *Philosophiæ Tirenæ* meo inculcandum denuo censeo, plurima vera esse,
quæ parum sunt credibilia. Venire veritatem etiam interdum in lucem, non
qualitatem. Et interdum ita perspicua est veritas, ait *Seneca*, ut eam infirmare nulla
possit, interdum tamen est adhibenda vis veritati, ut cruetur. Quod si nos quan-
doque aduersus *Veteres* hoc ipsum disputando præstamus, id non calumniandi
illos, per quos plurimum profecimus, sed ab erroribus eorum, si qui irreperint,
iuniores tutandi sit gratia. Tantam enim, ait *Cicero*, semper potentiam veritas ha-
bit, ut nullis machinis, aut cuiusq. hominis ingenio, aut arte subverti potuerit. Et licet
in causa nullum patronum aut defensorem obtineat, tamen per seipsam defenditur.

Cetera *Ari-*
stotelis de
creta cor-
niger *Drac-*
unculus est,
& dentes
omnes ha-
bet.

Adhorta-
tio ad *Phi-*
losophiæ
studiosos.

Probatur
argumento
dentium non
pertinere
ad *Serpen-*
tes.

Videamus ulterius si placet, an dentes in hoc *Dracunculo Serpentine* sint nec
ne? *Aristoteles* 2. *hist. anim.* cap. 17. *Gaza* interprete, *Dentes exerti omnibus sunt*,
ait,

Idq. ex di-
ctis Aristoteli.

ait, *Serpentibus*. Scaliger ad hunc locum, *Illud nequaquam excusatur*, inquit (in-
Gaza videlicet) cum *Kαρχαπιδοντας* interpretatus est *exertos dentes*. Nam neque id so-
nat vox Græca, neque verum est, neque exerti sunt duo illi, quos longissimos tradit Pli-
nius, quanquam præ cæteris exsistent. Bene hæc Scaliger, sed ante ipsum prius hæc
Niphus aduerterat, hæc enim in explicatione textus huius, verba eius legun-
tur. Deinde quales sint dentes narrat (scilicet Aristoteles) & dicit dentes *Kαρχαπιδοντες*,
id est serrati omnibus sunt. Nescio cur Theodorica (hoc est Gaza) translationes habent
exertos? cum hoc sit contra sensum. Patet Serpentes habere dentes serratos, & non exertos.
Est etiā contra Verbum Græcum, nam *Kαρχαπιδοντας* interpretamur dentes serratos, siue
asperos, vel inflexos, siue vallatos. Sed ambo hi tam Augustinus Niphus, quam Iulius
Cæsar Scaliger, à Plinio hoc ipsum discere iam olim potuerunt, qui lib. 11. cap.
37. *Dentium tria genera*, ait, *serrati, aut continui, aut exerti*. Serrati pectinatum
coeuntes, ne contrario occursum alterantur, ut *Serpentibus, Piscibus, Canibus*. Quales
reuera in *Viperis* & alijs *Serpentibus* inueni, non erectos tamen, sed recuruos. At
narro tibi, mi lector, *Dracunculi nostri dentes non Canum, sed Felium, vno verbo,*
Leonum dentibus simillimos esse, quibus ad vnguem comparantur. Ad quos acce-
dunt etiam illi, qui in *Tigre & Lynce* videntur. Quare ne *crambem* his costam
tibi apponam, & eosdem *Leoninos dentes* hic denuo repetam, depingam, atque
enumerem, remitto te ad operis huius mei paginā quingentesimam & trigesi-
mam, ubi sufficienter eos enarratos, atque delineatos ostendes. Igitur nec den-
tes, ut vides, *Dracunculum* *Serpentibus* associabunt, neque ad *Nicandri Draconis*
pertinebit, his enim ille triplicem *dentium* ordinem hisce verbis assignauit, &
palearia appendit.

Dracuncu-
li nostri de-
tes nō sūt
serpentini,
sed merē
Leonini.

*Formosa apparet Species, pulchro illius ore,
Triplice conspici se produnt ordine dentes;
Magna sub exigua scintillant lumina fronte,
Tinctaq. felle tegunt mirum palearia mentum.*

Draco hic
habet rictū
magnum.

Solinus cō-
tra Draco-
nibus ora
parua attri-
buit.

Serpentibus
deiont au-
ricula.

Quid de rictu huius, de auribus, collo, pectore, costis, ventre dicam? Rictus huius be-
stiola pro exiguitate maximus est, ut si verum est, quod Plinius monet, quæ il-
lum grandem habent animalia, laniatu viuere, hunc etiam *Dracunculum* rapa-
cem, & laniatorem dicas necesse habeas. Et quamuis haud nesciam, *Serpenti-
bus* plurimis, adeoq. *Draconibus* supra à me traditis, apertissima ora esse, ut ceruos
quoque integros deuorare valeant: Solinus tamen cap. 32. veris *Draconibus* ri-
ctus nequaquam magnos, sequentibus verbis attribuit. Porro veris *Draconibus*
ora parua, & ad morsus non debiscentia, sed arctæ fistula, per quas & trahunt spiritus
& linguas exerunt. Quippe non in dentibus vim, sed in caudis habent, & vnbere
potius, quam rictu nocent.

Auricula præterea nulli datæ sunt *Serpentum* generi. Hoc Plinij est edictum,
loco iam nuper citato. Sed auricula, inquit, omnibus animal duntaxat generanti-
bus, excepto vitulo marino, atque Delphino, & qua cartilaginea appellauimus, & vipe-
ris. Hæc cauernas tantum habent, aurium loco, præter cartilaginea & delphinum, quem
tamen audiri manifestum est, nam & cantu mulcentur, & capiuntur attoniti sono,
quoniam modo audiant mirum. Simili modo squamigeris atque Serpentibus, scilicet
cauernæ tantum ad auditum. Hæc Plinius more suo solito, ex Aristotele compli-
lauit,

laui, qui & ipse meritò est audiendus. Lib. 1. cap. 11. hist. animal. Eorum que sensum obtinent audiendi, alijs auriculae sunt, alijs desunt, meatusq. patent ipsi audiendi, ut ipsi qua penna, aut cortice, squamàue integuntur. At ea que animal generant omnia auriculas habent, excepto vitulo marino, & delphino, & reliquis ita cetarijs. Vitulus ergo marinus continet manifestos, quò audit: at delphinus audit quidem, sed nulli caernis, quae vicem praesent aurium. At Dracunculus noster, tantum abest, ut serpentum more auriculis careat, ut Apuleianis etiam sermè pares gerat, & subrigat.

Dracunculus noster auriculas magnas habet.

Vituli marini cum uterque scriptor hic meminerit, de hoc quid mihi competentum sit, simul apponam. Nudius tertius cum Principe nostro Cæso, hunc vitulum in clathris ligneis prægrandem, decem circiter pedes longum, hic Romæ visum iuimus, extra aquam (nisi quod eadem subinde perfundatur,) ultra mentes duos conseruatum, in mari Neapolitano captum, & huc perlatum. Est autem hic quartus, quem à triginta annis in VRBE vidi, & priorum omnium maximus: & is ipse planè, quem Rondeletius lib. 6. cap. 6. priori loco describit, ad posteriorisq. differentiam (qui maris Oceani est) maris Mediterranei incolam facit. Hunc Princeps diligenter depingi curauit, cuius in secundo nostro tomo Deo fauente, mentio fiet. Quod hic innuam, aliud non habeo, nisi nos omnes miratos maximè fuisse, cum auricularum nulla, imò caernarum, & foraminum vix vlla vestigia apparerent, per quæ vox intimiùs penetrare potuisset, hunc tam exactè tamen heri & magistri sui vocem audisse, & tam promptè ad hanc obedijsse, ut quoties illum Cola, cola vocitaret, hoc nomine audito, confestim toto contorto ad hunc corpore, perrexerit. Græcis βόλον à boatu, quem edit, Virgilio Phoca, alijs ferè omnibus Vitulus marinus appellatur. Hunc præcipue boatum edit, cum ipsi esca sua, hoc est, pisces monstrantur, quorum triginta & plures libræ vix singulis ei diebus sufficerent. Qui hunc circumferunt, & populo monstrant, Lupum & Draconem marinum, quam Vitulum, appellare malunt. Draconem quidem, licet cum hoc similitudinis nihil habeat, ut nouit pretia addant, Lupum autem, ut Rondeletius quoque refert, quia inferior maxilla lupinam refert, Vitulum verò, cum ob boatum, tum quia naribus est rotulis terrestribus affinis, & ut ego iudico, capite ipsis quoque non valde dissimilis, si auriculas haberet; reliqua non persequor.

Hic auriculis carens exquisitè tamen audit.

Hic herus suus vocat Draconem & Lupum marinum. Cui vitulus vocetur.

Quis autem verus sit Draco & Dracunculus marinus, ego quoque eò inclino, non esse Serpentem marinum, qui Græcè ὄφις θαλάσσιος appellatur, quem errorem aliqui ex Plinio haurire potuerunt: non esse Hippocampum, quem pro Dracone Matthiolus nobis substituit: non Trachurum, quem Iouius de Piscibus Romanis agens, nobis persuadere conatur: verum esse illum, qui ὀφύων Græcis antiquis, recentioribus verò Dracena, Romanis nostris hodie Tragina, Latinis & Draco marinus & Araneus nuncupatur. In harum mare controuersiarum, plenis nunc velis inuolare mihi non est animus, adeat suadeo, si quis his studijs capitur, ut veritatem nanciscatur, 10. cap. hist. anim. aquat. Hippolyti Saluiani Medici olim Romani nostri, quod incomparabile opus, ita ingenij sui fecunditate, atque figurarum are excusarum venustate illustrauit, ut palmā, qui in hoc stadio cucurrerunt, cursuriq. sunt, præripuerit facillè omnibus. Eòq. magis egregius ipsius cona-

Quis sit verus Draco marinus

Hippolyti Saluiani scriptoris de piscibus enco-mium.

conatus est laudandus, quod dispendiosum quidem, est utilissimum hoc opus à magnis etiam *Principibus* ipsi invidendum, sed imitandum tamen, proprijs sumptibus, adiutrice industriorū artificū manu, domi suæ edolauit, veluti filius ipsius *Gasspar Saluianus* adhuc in viuis, & illis qui amcenioribus Musis delectantur omnibus charissimus, mihiq. amicissimus, nuper nobis est contellatus.

Collum in hoc Draco ne aut potius quam serpente reprobentur. Nec colla serpentum cum Draco ne conueniunt.

De *Collo Dracunculi* nostri, quid aliud dicam? quam quod supra quoque innuauit, hoc è *thorace* sursum elatum, non autem rectā lineā antrosum protrahit, autem iustius longè æmulari, quam *Serpentem*.

De *costis* hoc habet. *Aristoteles* lib. 3. hist. animal. cap. 17. *Serpentibus*, ait, *costarum totidem, quot dies mensem integrum complent: singulis enim tricena*: In utrovis autem *Draconis* nostri latere, quatuordecim *costas* inuenio, quibus si duas addas *claviculas*, habebis tricenarium numerum, erit igitur *serpens*. Bene habet. At tamen existimo ego, *Aristotelem* in quouis latere voluisse tot *costas*, quot dies sunt in mense, atque sic omnes sexaginta essent. Hoc ex capite 15. lib. 1. hist. animal. cruo. *Dorsum* pone *pectus* est, cuius partes *scapula*, & *spina*, infra. è regione *ventris*, *lumbi* habentur, communes autem partis superioris, inferiorisq. *costa* octonae, nam de hominibus gentis *turdulorum* (*Scaliger* legit *lygniorum*, *Lygnia* enim *Aristoteles* habet, alij *Ligurum*) quos *septenis* *costis* ferunt creari, nullius idonei auctoris testimonio constat. Recenset igitur *Aristot.* non utrorumque, sed singulorum tantum laterum *costas*, quomodo enim omnes hominis *costae* octonae saltem essent?

Probè *Aristotele* *Plinius* imitatus est lib. 21. cap. 37. *Pectus*, ait, hoc est *ossa* (alij legunt *costas*) *præcordijs* & *vitalibus* natura circundedit, at *ventri* quem necesse erat incrementum, ademit, nulli animalium circa *ventrem* *ossa*: *Pectus* homini tantum latum, reliquis carinatum, *volucris* magis, & inter eas *aquaticis* maxime. *Costae* homini tantum octonae, suis denae, *cornigeris* tredecim, *serpentibus* triginta. *Dalecampius* ad hunc locum hoc optimè animaduertit. Lego verò *costae* homini tantum duodenae, nisi fortè superiores (quæ excusatio in *Aristotele* forsan quoque locum habebit) octonae tantum intelligat veras, & legitimas, non adnumeratis quatuor spurjis.

In Draco ne hoc colla non in pectore tantum, sed in ventre etiam inferiore existat.

Verum, & alia ex hoc *Pliniano* loco animaduersio suboritur, cum ait: Nulli animalium circa *ventrem* *ossa*. Quam legem dudum prius *Aristoteles* decreuerat, lib. 3. hist. animal. cap. 7. his conceptis verbis: *Pectus* etiam *costis* impositum est, quæ quidem aduersa inter se coeant, cum reliquæ breuiiores sint, quam ut facere idem queant, nullum enim animal est, quod circa *ventrem* os habeat. Paulò aliter hæc vertit *Scaliger*, sed quæ id, quod nos intendimus, non mutant. At nostro in animali certissimum est, dictas utrimque quatuordecim *costas*, non pectus tantummodo regione comprehensas, sed per *ventrem* inferiorem quoque dispositas, usque ad os sacrum, ubi *coccyx* & *cauda* incipit, pertingere, & has quidem, vera *ossa*, non *spinas* quales in piscibus sunt, apparere, & esse, sole meridiano clarius patet.

Determinatur ad serpentes potius quam alia animalia Draco nem esse referendū.

His tamen omnibus modò allatis obiectionibus non obstantibus, & haud quicquam proficientibus, si quis me iudice, decernendum iubeat, ad quodnam animalium genus *Dracunculum* reducendum censeam? Ego inter *Serpentes* potius, quam vlla alia in specie animalium ipsi remanendum iudico.

Hoc

Hoc enim mihi concedat æquissimus lector, nullus dubito, tam insigni-
bus instructum membris, tam varijs ornatum organis animal, ex *putredine* mi-
nimè emergere potuisse. Ex *verme* etiam quòd oriatur, vix est probabile, ex
quo igitur excludatur, aut *viuum* è matre sua enascatur oportet.

Rationes
huius de-
crei.

Ovipara autem vel *exanguia* sunt, vel *sanguinem participantia*. Illa aut mollia,
testacea, crustacea vel insecta sunt: nullum ex his, *Draco* est. *Sanguinea* autem
ovipara vel volant, vel natant, vel incedunt. *Volatilia* solæ *aves* sunt, quæ non
sufficit, quod alas ad volandum possideant, sed plumis insuper ac pennis vesti-
ri necesse habent, horum in *Dracunculo* nihil est. *Natatilia* omnia *pisces* sunt,
vel *Serpentes* etiam *natrices* dictæ, verùm hæc omnia pedibus nullis egent, nisi
amphibia sint. *Ovipara terrestria*, vel *pedata*, hoc est sine pedibus, vt *Serpentes*,
sunt, vel *pedata*, eaq. quadrupeda, quæ cum *Serpentibus* plurima communia ha-
bent, & pleraq. sunt *amphibia*. Sunt tamen ex aquaticis hisce aliqua, quæ ouum
quidem intra se generant, & ex hoc postea fœtum viuum edunt, quòd & *vipe-
ra* cum paucis quibusdam *Serpentibus* molitur.

Divisio ani-
malium.

Inter *ovipara* solus *vespertilio* volat, reliqua incedunt omnia. Iam autem su-
prà probauimus, *Dracunculum* non esse *vespertilionem*, cum *cutis* obstet, quæ *Ser-
pentis* est in *Dracone*, *muris* verò est in *vespertilione*. Addo caudam in *Dracun-
culo* longam, in *vespertilione* viuo vix visibilem, in sceletto tamen, carne probè de-
nudato, satis conspicuam.

Concludi-
tur dra-
conem hunc
esse serpē-
tem.

Iam autem quid indè incommodi nascetur, si dicamus *Dracunculum* esse
Serpentem pedatum, adeòq. *bipedem* & *alatum*? licet Aristoteles hunc nusquam
viderit, auditione nunquam acceperit, & in rerum natura haud esse crediderit,
neque ideo etiam descripserit? At inquires, hoc implicat omnino contradictio-
nem quandam, scilicet *Serpentem* appellari, qui non serpat, sed volet, atque pe-
dester, autum instar ingrediatur.

Nec obstat
quod hoc
fortè Ari-
stotelis do-
ctrine ad-
uerteretur.
Obiectio.

Hunc igitur per me licebit, vt lubet, voces, & nouæ animalis formæ, no-
tum, si placet, nomen affingas, ego non moror. Nam reuera etiam ad Serpen-
tes potius, quàm ad quadrupeda animalia perfectiora, *lacerti* pertinent, licet
pedibus quatuor incedant. Et quid mirabilius est, quàm *pisces* natate, & volu-
cres simul esse? quod in *Miluo* nostro, *Hirundine marina*, quarum mihi vna est
latissimus membraneis alis, & piscibus illis *Indicis*, quos Hispani *Boladores* ap-
pellant, quotidiana experientia testatur. Quid si igitur *Dracunculus* serpat,
incedat, & volet, si opus fuerit, an hoc absurdum existimemus? Volare autem
illum, tot præclaris scriptorum veterum, ac recentiorum testimonijs, iam supra
adstruximus. Hoc tantum adiungo, qui nobis hunc *Draconem* depingunt, sole-
re alis erectis id facere, atque vt *pinne*, & oræ extremæ non caudam versus re-
spiciant, quemadmodum in nostro reuera videre est, sed sursum effigantur,
eundem delineare. Quod an reipsa inter volandum ita eueniat, an ex picto-
rum potius excogitatione hoc ortum duxerit? anxius valde adhuc hæreo.

Rationes
pro opinio-
ne autho-
ris.

Quæ sit dif-
ferentia po-
licuræ ala-
rum in ve-
ro & picto
dramate
Dracone.

Huiusmodi *Draco* alis ita extentis, & in altum sublatis, *Aquila* subiectus, ar-
ma gentilitia decorabat PAVLI V. P. O. M. Hunc cum *Draconem* Scipio
Card. *Borghesius* PAVLI Nepos, in prædio suburbano suo, quod extra *Portam*
Pinciam amœnissimum, raræq. artis statuis, atque picturis ornatissimum extru-
xit,

Pauli V. ar-
ma gentili-
tia Draco-
nem habet.

De hoc
Dracone
Card. Mas-
sei Barbe-
rii erudi-
tissimi car-
men.

xit, *Viridarij* eiusdem frontispicio præfixisset, lufit in hunc olim Epigrammate eruditissimo & venustissimo, tum Cardinalis *Massaeus Barberinus*, nunc & ipse *Sum. Pontifex*, & *Optimus Princeps* VRBANVS VIII. quod ex pluribus ipsius poematis, immortalis gloriâ dignissimis deprompsi, ut lectorem meum exhilararem, atque post amarissimum, tot *Serpentum* & *Draconum* fel, eidem (bono tamen animo) à me hæcenus pleno poculo propinatum, dulcissimo *Apum mel- le* refocillarem, hic iure subijcere debui.

Draco Aereus in Fronte Laureti in Virid. Ill. C. Burghesij.

*Non sedeo custos, adsto venientibus hospes,
Non magis hæc Domino, quam tibi villa patet.
Hic requiem captare licet, passimq. vagari,
Aëris hic haustu liberiore frui.
Nec species animum turbet metuenda Draconis,
Non ego, quæ flammis Hydra perempta, cadat.
Non ego sum Python, seriant quem spicula, lauros
Ecce mihi credit Cynthius ipse suas.*

In qua or-
bis parte
tales Dra-
cones na-
scantur.

Arabia his
patria est.

Porro si quis ex me sciscitetur, quæ huic *Dracunculo* sit patria, quique penates? respondeo ex coniectura quidem, sed probabilissima, hunc non esse *America- num*, non *Europæum*, non *Africanum*, sed *Asiaticum*, & quidem *Arabicum* indige- nam, *Bellonius* enim, quem supra adduxi, ait, se tales in *Ægypto* vidisse *Dracones*, quos ex *Arabia* parte, in illam aduolare narrabant.

Cur Car-
danus hos
Indicos vo-
cauit.

Congruunt hæc mirè cum illis, quæ ex *Herodoto* in hunc sensum attulimus, vtcunque *Plinius* fabulatorem hunc nominet, quo nomine & ipsemet apud non paucos inclaruit. Figurâ siquidem, quam *Bellonius* nobis exhibet in suo *Dracunculo*, si non proximè omnino, prope tamen ad nostrum accedit, veluti vitiulque iconem consideranti palam fiet. Huius farinae & formæ sunt illi quinque *Dracunculi*, quos *Cardanus* se *Lutetia* vidisse meminit, qui licet hos ex *Indijs* allatos suspicatus sit, parum refert, solemus etiam nos hodie plerasq. res exoticas, prius haud nobis visas *Indianas* appellare, quòd *Indiarum* nomen, in- cogniti Orbis, & mirabilium rerum plerunq. nobis memoriam refricet. Et omnia quasi ex longinquis allata locis, vel magna credimus extollimusque, quia parui sumus, cum multis rebus non ex natura sua, sed ex humilitate no- stra magnitudo accedat: vel incredibilia ducimus, quia rara & exotica sunt, cum quotidiana, licet maximè mirabilia negligamus. Adcò naturale est magis noua, quam magna mirari. Et quid, si etiam aliqua à communi naturæ lege, quan- doq. exorbitent? non ideo confestim sunt explodenda, ignorat enim *Natura po- tentiam*, qui illi non putat aliquando licere, nisi quod sapius facit.

An hic Dra-
cunculus na-
turaliter
maior esse
possit.

Non vide-
tur multò
gradior de-
bere esse.

Si quis præterea me interroget, an *pullum* hunc existimem, fuisse alicuius magni *Draconis*? An verò naturalis hæc corporis sui magnitudo, & constitu- tio fuerit? Ego quoniam deposito pignore, certare ausim, vel veram hanc corpo- ris proportionem esse, vel certè paulò maiorem saltè existere debere. *Bellonius* nec magnū, nec paruum dixit, cum tamen, ut ex icone ipsius patet, nostro con- gener, & similis fuerit, credi etiam fas est, paruum fuisse, quoniam ex quinque
illis,

illis, nostro & *Belloniano*, similibus, maximus eorum ad *Cuniculi* saltē, parui animalis, longitudinem & altitudinem accessit, quos *Cardanus Parisijs* obseruauerat. Hoc aliā confirmo coniecturā, quoniam *Herodotus* ait, *alis esse Vespertilionum* illos *Dracunculos*, qui ex *Arabia* in *Aegyptum* conuolant, & ibi ab auibus *Ibidibus* seu *Ibis* nō maioribus, vt reor quā *Ciconia* sunt impetuntur, debellantur ac trucidantur, parui igitur hi *Dracones* fuerint. Roboratur hoc ipsum aliā quādam ab experimentis anatomicis desumptā ratione, quæ hæc est: Omnia ossa, quæ hic detecta cernuntur, vetuli, nō iuuentuli animalis sunt, quæ albissima, durissima, siccissima esse conspicias, cum, si tenellorum fœtuum sint, ossa post mortē celerimē denigrentur, contabescant, & computrescant, hoc in alijs animalibus sæpē expertus fui. Argumento insuper irrefragabili, hoc comprobauero, ex dentibus, qui integri, perfectissimiq. hic omnes comparent, quod in recentissimo pullo haudquaquam eueniret.

Ratio huius prima ex Herodoto afferunt.

Secunda, ab ossium natura.

Tertia à dentibus petita.

Quæ si ita se habeant, vt ego mihi persuadeo, non erit hic noster immanium illorum filius *Draconum*, in quorum, vt supra ex *Strabone* memini, dorso & tergoribus herbæ innascuntur. *Bustamantinus* lib. de rept. sac. scripsit. lepidē profectō de plantis hisce philosophatur, vult enim *Dracontæam* & *Dracunculum* herbas, ita vocatas esse, quod ex *Draconum* substantia vitam & vigorem nanciscantur, conseruent etiam per semen terræ immissum, conceptam ex *Dracone* virulaginem, & corrosiuam suam acrimoniam, atque colorem luridum, varium, & horrendum, quem *Dracontæa* fustis ostendat, ideoq. senectam magis *Serpentis* alicuius illum, quā plantam representare. Huic similiter animali deberi, vult, plantā, quæ *Sanguis Draconis* vocatur, quod sanguine *Draconis* cū prius fuerit nutrita, eundem postea colorem auulsa licet, & terræ cōmissa rediuuium in filijs plantulis, rubicundū ac floridum imitetur, iterumq. producat. *Folij* imō *Draconem*, inquit, sculptum forma & effigie tenent exorta illa, dictū mirabile nimis, norunt *Indi Hispanie nouæ*, & nos vidimus, communiter plantis aduectis, & 2. lib. 7. cap. hist. In *Indi*, occident inuistur. Hæc enim planta altissimas radices immittit, pertingentes intima vasa seminaria animantis huius, lumbis adnata, per quos seminis ductus decurrunt, semen vt trahere possint formatum, prolificum, efficere potens *Draconem verum*, formetq. et illum folijs primo: *Draconibus inserta ortu accepta virtute: seruataq. imposterum* terra commissa, loco fruticis, qua nullum alium fructum gerunt vnquam, quā folijs *Draconem* efformatum (mirabile satis!)

Non est ex genere illorū ingērium *Draconum*, in quorū dorso herbæ nascuntur.

De his herbis curiosi *Bustamanti* philosophia.

Quomodo plantæ sanguis *Draconis* consideratur.

Quare effigies *Draconis* in huius folijs insculpta videatur, mira speculatio.

Hæc si cui rationes philosophicæ placent, acceptet eas, sine meo periculo, ego hic tantisper iudicium suspendo, & scepticum ago. Interea non possum intermittere, quin *Nicolai Monardis* ipsissima de *Sanguine Draconis*, herbā nempe ita appellatā, & fructu *Draconis* effigiem representante, huc verba adducam, quæ cum *Bustamantino* non viquequaque concordant.

Quid de herba hæc sanguinis *Draconis* *Monardes* commemoratus fuerit.

Hic igitur cap. 38. fructum arboris describens, *lachrymam* illam fundentis quæ *Sanguis Draconis* dicitur: *Est autem*, inquit, *hic fructus admirandus, nam sublata, qua integitur pelle, illicō Dracunculus apparet, tanto artificio à natura fabricatus, vt à peritissimo aliquo artifice è marmore sculpius videatur: collo oblongo, ore hiantē, spinā aculeis horridā, caudā oblongā, & pedibus conspicuis. Ab eo fructu denominationem procul dubio sumpsit arbor & eius lachryma, quæ ex illa, per incisionem legitur, quā ex*

(*Carthagine Peruana selectissimam aduehunt, unde veterum & multorum recentiorum inscitia deprehenditur, qui quid esset sanguis Draconis, aut cur sic appellaretur, omnino ignorabant. Magna est arbor, cortice satis tenui, & qui facile incidi potest. Ea vuln-
rata, liquor ille effluit, quem sanguinem Draconis in lachryma dicunt, ab eo differens, quem sanguinem in pane vacant, quod in panes seu massas istuc cogatur, quemadmodum resina in Castella.* Haecenus *Monardes*. *Carolus Clusius* annotationem hanc sub-
dit, sibi ab hortulano Regis Hispaniarum missos fuisse fructus quosdam nomine *Dragonatis*, qui *Bruxella* terra commissi prodierint, folijs *tridis oblongis, viridibus, per oras ru-
bris. Fructus Cerasi magnitudine fuisse, sed pelle sublatà, animalis nulla, nedum Dra-
conculi effigies visa fuit.* Verum de hac re innotescet fortasse nobis aliquid cer-
tius cum secundo tomo manum admouerimus; interea non putamus prater in-
stitutum nos egisse, si admirabili huic animali, admirabiliorem plantam sub-
iunxerimus, lectoriq. ansam praeberimus, laudandi *DEVM*, *Natura Domi-
num*, qui pro bonitate sua, tam admiranda, & vix ab intellectu nostro compre-
hensibilia opera creare, nobisq. contemplanda, & fruenda donare voluit.

Quid de
eodem pla-
nta Carolus
Clusius di-
cat.

Hec omnia
dubium
plena alio
loco excu-
riuntur.
Omnipotē-
tia Dei su-
spicienda &
laudanda.

An Drac-
ones veneni
habeant?

Res dubia
apud au-
thores.

Plinius ri-
diculosa re-
media ex
Draconi-
bus petit.

Antiquita-
tum studio-
sis epia es-
set nunc fa-
tisfaciendū.

Dracones
cohortium
belliarum
erant apud
Romanos
insignia.
Erant quo-
que vario-
rum genti-
lium Deo-
rum simu-
lacræ.

Plurima a-
lia de his
dici possent

De *venenis* nunc & *remedijs*, quæ à *Draconibus* desumuntur, aliquid coroni-
dis loco adiungendum esset, ait *Plinius* lib. 28. cap. 4. *Draco non habet venenum,*
ait. Cui *Aëtius* adstipulatur: aliqui aërem tamen à *Draconibus* infici memine-
runt. Hoc alteri ad meteora retulerunt, *Dracones*, inquam, ignitos atque volan-
tes. Quidam hæc ita conciliant, vt dicant ex sua natura innoxios esse, hinc *Luca-
nus* eos *innoxia numina terris* proclamat, pro locorum verò constitutione noxios
fieri, quare idem *pestiferos ardens facit Africa*, inquit. Verum & hæc regula fallit.

Et quoniam potior veterum authorum pars existimat, morsus magis à *Dra-
conibus* impressos timendos esse, quàm venenum illatum nocere, ideo de antido-
tis quoque parum solliciti fuerunt. Quæ autem ex *Draconibus* remedia, alijs utilia
malis petantur, ex *Plinio* colligantur, quæ absque risu non legi. *Caput Draconis*
nempe ianuarum limini subditum, fortunatam domum facere. *Oculos* huius in-
ueteratos, cum melle tritos, humanis inunctos, ab imaginum nocturnarum pa-
uore, homines immunes reddere. *Cordis* pigritudinem conferre iudiciorum
victoriæ. *Dentes*, mites præstare dominos, potestatesq. exorabiles. *Hæc credat*
Iudeus Apella, non ego.

Nunc quicquam superesse amplius non video, nisi hoc vnicum, vt illis nem-
pe etiam gratificarer, qui amœnioribus litant *Musis*, & aliquid, quod antiquita-
tum amatores quoque delectatione afficeret, in medium adducerem, & in pri-
mis quidem, de *Draconibus* commentarer, scriberemq. qui *insignia* erant *cohor-
tium Romanarum*, & à *Draconarijs* ad prælium ferebantur, qui hastis illos illiga-
bant, vasto hiatu, & caudarum voluminibus tremendos. De *simulacris* deinde
dicerem, quibus varij gentilium *Dij Draconum* effigie efformabantur, veluti
Apollo, Mercurius, Minerva, Esculapius, Serapis, Ianus alijsq. & quinam horum,
metamorphosi quadam in *Dracones* mutari falsò credebantur. De fabuloso
etiam *Dracone hortorum Hesperidum custode*, ab *Ouidio* depicto,

Qui cristâ, linguisq. tribus præsignis, & vncis

Dentibus horrendus, custos erat arboris aureæ.

De *auspicijs* itidem, *prodigijs, ostentis, portentis, diuinationibus, oraculis, cultu* etiam

ac generationibus, ab antiquis huic bestię exhibitis, & si quæ alia sunt, quæ veterum loca. authorum obscuriora, quando *Draconum* meminerunt, illustrare poterunt. Nobis qui *Muses* colimus *seuiores*, & tristibus agrotantium querelis plerumq. aurem accommodamus, aut necessarijs crebrò negotijs occupamur, non licet esse tam felicibus, vt in hæc amœnissima *Musarum* vireta, nisi per diuerticula subinde quædam, & furtim quasi exspatiari valeamus, quamuis id maxime libeat. Quare hæc amicis meis commendo, non quibus otij quidem plus sit, quam mihi, sed qui tanto me interuallo in humanioribus literis, historiarum peritiã, & antiquitatum indagine anteuertunt, quando ego ipsos desiderio assequi, quod maximum est, anhelò. Hi sunt illustres viri *Gaspar Scioppius*, *Confiliarius* *Regius*, qui suã laude iam claret, meã non eget, quem ego seculi nostri lapidem *lydium* lingua *latine* iure appellare soleo. *Hieronymus* deinde *Aleander* *Card. Barberino* nostro, à secretioribus *latinis* epistolis, quem alio elogio iam non decorabo, quàm eodem, quo *VRBANO VIII.* illum idem *Scioppius*, in suo virorum eruditorum indiculo, his iamdudum verbis laudauit: *Hieronymus Aleander Iurisconsultus, & Poëta politissimus, gracè & latinè bene doctus, & antiquitatum Ecclesiasticarum, & secularium non paucis gnarus. Lucas* præterea *Holstenius* *Germanus*, eiusdem *Cardinalis* familiaris, qui præter linguas *Græcam & Latinam*, quas elegantissimè scribit, & vtriusque nunc opuscula sub prælo habet, in *Cosmographia* adeò excellit, vt sibi vix vllum iam parem habeat. *Petrus Paulus Rubenius* demum, *Antiquitatum* in marmore, & ære *comus* ac *promus*, qui & ipse *Germanus*, cum fratre *Philippo* libris editis claro, ambo olim *Lipsij* discipuli, digni ipsius *Cathedræ* successores esse poterunt. Sed & in hoc quoque rarissimæ fortunæ *Petrus Paulus* exemplum est insigne, quod arte pingendi, per *Germaniam*, *Belgium*, *Italiam*, *Galliam*, *Angliam* & *Hispaniam* adeò inclaruerit, vt viginti circiter annorum spatio *Antuerpiæ* sibi, ultra ducenta aureorum millia, ex hac ipsa nutricula sua lucri fecerit. Hunc cum olim *Romæ* pleuritide grauiter laborantem, per *DEI* gratiam, sanitati restituissem, *Gallum* mihi depinxit gallinaceum, cui iocosa hæc verba, erudita tamen subscripsit.

Authoris
excusatio
cur his im-
morseti nō
possit.

Amicis suis
hæc se lō-
gè doctio-
ribus rela-
quit.
Gaspari
Scioppio.

Hierony-
mo Alean-
dro.

Lucæ Hol-
stenio.

Petro Pau-
lo Ruben-
io.

PRO SALUTE

V. C. Ioanni Fabro M. D.

Aesculapio meo,

olim damnatus

L. M. votum soluo.

Verum quoque effigiem meam mihi simillimam, in magna tabula, coloribus expressit, quæ ob artis præstantiam magni à pictoribus æstimatur.

Atque sic cum *Bono DEO* ad finem optatum tandem peruenimus, quem *Serpentibus & Dracunculo* feliciter imponimus. Restant adhuc nobis duo *Scarabei Mexicani*, quos leui brachio perstringemus, & tandem hoc opus nostrum, æquissimo curiosi lectoris iudicio commitemus.

T E M O L I N

T E M O L I N I C H C A T Z I N.

*Scarabæus Mexicanus unicornis.**Scarabæus Mexicanus bicornis.*

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

QVÆ & qualia hæc sint animalia, si quis unquam *Scarabæos* nostrates domesticos, pratenses, aut sylvestres est contemplatus, non amplius in hoc dubio hæsitabit. *Scarabæi* sunt, & quidem *Mexicani*, nigri coloris ambo, & quod in his iconibus album apparere vides, id totum castanei ad rubicundum vergentis coloris esse scias, quem pedes sex in utroque animali pilis refertissimi probe æmulantur. In prioribus pedibus distincti quatuor unguiculi, seu digituli verius conspiciuntur, & unus in medio radij, calcaris instar appositus. *Unicornis* est primus *Scarabæus* cuius recurvum è capite enatum cornu retrò flectitur. Ad huius radicem & ad capitis simul cum reliquo corpore connexionem lusit Natura, triplicem figuram semicircularem appingens. Alter duo cornua gerit taurorum more, & prorsum quidem protensa, ramis nullis exasperata, verùm interna eorum parte fibrosis complusculis excrecentijs, ut pictura indicat, ornata. Inter duo hæc cornicula, è medio capite cuspis quidam protuberat, cornu tamen minimè est.

SCHOLIA EIVSDEM.

Casus ali-
quando ar-
tem super-
erat.

CAsu profectò non pauca quandoque, quàm consilium efficere potuisset, eveniunt meliora, perfectioraque. Sic, ut *Plutarchus* auctor est, pictor ille, cum equi spumantia labra arte & penicillo imitari haud posset, sponsa varijs imbuta coloribus in equi os coniecta, fortuito exprellit, quod ingenium subministrare nequibat. In *Corinthiaco* pulcherrimo arte efficiundo, similiter casus lusit.

Mihi hic idem contingere animaduerto, appositissime enim *Scarabeus* vltimum operis mei animal existens, *Draconem* subsequitur, cuius tractationem satis longam, extra limites etiam meos, & animalia Mexicana institueram. Siquidem tam conformiter *Draco* atque *Scarabeus* inter se congruunt, ita à concordantibus veteribus pro vno eodemq. falso numine culti fuerunt, ut ambos hos dixeris, non discrepantia esse animalia, sed gemellos prorsus ab eadem matre progenitos fratres. Voluerunt enim ethnici illi, scientiâ veri Dei orbati, *Solem* tam à *Scarabeo*, quàm *Dracone* significari, horum imaginibus eundem representari & honorari. *Macrobius Saturnal.* lib. 1. cap. 19. *In Mercurio solem coli*, inquit, *etiam ex caduceo claret, quod Ægyptij in specie Draconum maris & semina coniunctorum figurauerunt Mercurio consecrandum.* Et quoniam *calum*, *Sol* & *Luna* ad generationem maximè faciunt, ad quam summopere *Amor* requiritur, hinc osculum in duobus Draconibus caduceum amplexantibus additum fuit. *Necessitas* quoque horum *Draconum* nodo subindicatur.

Calum autem dicitur de Dracone & Scarabeo, quod sequatur, sed bene satis. Draco & Scarabeus pro eodem falso Deo olim colebantur. Draco pro Sole celebratur.

Pinna adiectæ sunt, quæ principis huius sideris velocitatem demonstrant. Ad huiusmodi, ait idem *Macrobius*, argumenta *Draconum* præcipue volumen lectum est, propter iter & utriusque sideris flexuosum. Atque hinc est, quod simulacris *Æsculapij* & salutis *Draco* subiungitur: quod hi ad *Solis* naturam *Lunaq.* referuntur. Et est *Æsculapins* vis salutis de substantia *Solis*, subueniens animis, corporibusq. mortalium. *Solus* autem *natura Lunaris effectus est*: quo animantium corpora iuuantur, à saluifero firmata temperamento.

De *Scarabeo* similiter non desunt testimonia, nam *Plinius* lib. 30. cap. 11. Propter *Scarabeum*, inquit, qui pilulas voluit, *Ægypti* magna pars *Scarabeos* inter numina colit, curiosa *Apionis* interpretatione, qua colligat, *Solis* operum similitudinem huic animali inesse ad excusandos gentis sue ritus. *Diogenes Laërtius* præterea in proœmio suo, hanc de *Dijs* & iustitia philosophiam *Ægyptiorum* fuisse scribit, ut materiam dicerent principium ex qua quatuor essent discreta postmodum elementa, tum animalia quadam effecta, Deos esse *Solem* & *Lunam*, quorum hæc *Isis*, ille *Osiris* appellaretur, & *Scarabai* *Draconis*, aliorumq. animalium nomine obscure significarentur.

Scarabeum pro Sole similiter Ægyptij venerabatur.

Cur autem pro *Sole* *Scarabeum* coluerint, docet nos *Plutarchus* opusculo suo de *Iside* & *Osiride*. Iam *aspidem*, inquit, *mustelam*, & *Scarabeum* colunt, in quibus imagines quasdam obscuras sibi, sicut in radijs *Solis* *Deorum* potentie considerant. Siquidem *Scarabeorum* genus feminâ carere aiunt: *Mares* omnes emittere semen in materiam, quæ fingitur in globum eamq. voluunt aduerso gradu propellentes, ut videtur cælum *Sol*, dum ipse ab Occidente in Orientem conuertitur, in contrarium contorquere.

Huius ratio à Plutarcho attertur.

Accedit huc, nescio quæ alia congruentiæ ratio, vltimorum horum animantium quæ agmen claudunt, cû primo à quo librum meum auspicatus fui, cum *Cane*, inquam, qui & ipse ab *Ægyptijs* olim adorabatur.

Primum huius libri animal, canis nempe habet etiam quid simile cum vltimo Scarabeo nimirum.

Dracone demum ex eodem *Macrobij* lib. cap. 9. *Ianum* quoque adumbrabant, siue per hunc *Solem* demonstrare vellent veteres, & ideo geminum pingebant, quasi utriusque ianuæ cælestis potentem, qui exoriens aperiat diem, occidens claudat: siue *Mundum* potius innuere cuperent. *Ianumq.* ab cundo dictum (verba sunt *Macrobij*) quod *Mundus* semper eat, dum in orbem voluitur: & ex se initium faciens, in se refertur. Vnde *Cornificius Erym.* lib. 3. *Cicero*, inquit, non *Ianum*, sed *Eanum*

Draco non pro Sole tantum, sed pro mundo etiam celebrabatur.

nominat, ab eundo. Hinc & Phœnices in sacris imaginem eius exprimentes, Draconem finxerunt in orbem redactum, caudamq. suam deuorantem, ut appareat, mundum & ex seipso ali, & in se reuolui.

Draco &
Scarabeus
huius ope-
ris nostri
finem figu-
rant.

Draconis itaque tam peripherica figura, quàm *Scarabei* globus, in quibus neque principiū, neque finis cernitur, completū nostrum opus denunciabunt. Aut si terminus vltimus, atque initium in his appareat, finem nobis à principio feliciter huc lapsum denotabunt, & coronidem diu nobis optatam, diutissimè ab alijs expectatam, libro huic nostro laborioso saltem & curiolo, si non docto & ingenioso, faustis sub auspicijs Barberinis, impositam tandem fuisse contestabuntur.

Recensentur
ab antiquis
Dij

Si quis præterea nouisse exoptet, quantà animorum insipientià, & quàm absurdas res antiquitas coluerit, is calcem adeat librorum omnigenà eruditione refertissimorum *Alexandri ab Alexandro*, reperiet ibi, mirabitur & deridebitur, inauditas superstitiones & nefanda gentiliū sacrificia, quibus res absurdissimas honorabant & pro Dijs venerabantur. Non inquam *Dracones* solos & *Scarabeos*, sed *testudines* quoque, *hircos*, *lupos*, *boves*, *vaccas*, *cercopithecos*, *crocodilos*, *ibides*, *feles*. Atque ut de celo, astris & elementis nihil dicam, res abiectissimas alias, & inanimatas, eodem numero, & cultu habuerunt, ut *hastas*, seu ligna corticibus suis delibrata (vnde *Romani* antiquissimi singulis Deorum simulacris hastas dabant) *arbores*, *enses*, *ventos*, *montes*, *colles marinos* & *meandros*, vilia horum *olera* insuper, ut superius diximus.

Verùm antilogio hoc misso, audiamus si libet, quæ *Fr. Gregorius de Boluvar* noster, de *Scarabeo Mexicano* mihi scripta reliquit, hæc autem ex *Hispanico* idiomate translata ita Latine sonant:

Fr. Greg.
de Boluvar
hanc Scar-
abei noui
orbis de-
scriptionē
authori de-
dit.
Prima spe-
cies unicolor
nis.
Ale qua-
tuor.
Caput ma-
gnum.

Scarabeus linguā *Peruanā Acatanac* vocatur, in vna ex duabus speciebus cornu in superiore capitis parte erumpit, retròq. æqualiter vertitur, cuius acumen ad humeros fertur. Habet *sex pedes* cum multis vnguibus in quolibet pede tortibus, & incuruis. *Ale* sunt quatuor, subtilis atque transparentis telæ siue substantiæ, quarum duas bene inuolutas, & vndequaque custoditas inferiore & intimiore sede tenet, reliquæ duæ pro tegumentis, ac munimentis eisdem inseruiunt, duræ hæ admodum sunt & nigræ. *Caput* proportionem totius non seruat, hoc enim æquè magnum est, atque medietas vniuersi corporis, totumq. coopertum est, eodem duro cortice seu corio, siue crustam appellari malis. Quando *volat*, maiorem strepitum ac murmur edit, quàm rota alicuius curus, non vngvine perlita. *Damnosum* & fastidiosum est *animal*, quandoquidem eò volatum præcipuè dirigit, vbi lumen accensum videt, huic vbi appropinquat, vel extinguit, vel in terram illud deiecit, atque ita, quousque non interfectum, aut expulsum fuerit, haud sine timore perferri potest.

Streptus
in volatu.

Secunda
species bi-
cornis.

Crustâ ha-
bet coloris
pulcherri-
mæ.

Secunda species eiusdem naturæ & magnitudinis cum priore est, nisi quòd duo habeat cornua antrorsū porrecta, & cuspidibus siue extremitatibus suis sibi opposita. Crustam adeptum est, siue tegumenta sua veluti *encausto* quodam ressellata, adeoq. venusta sunt nonnulla, ut cum quouis viridi certare *smaragdo* valeant. Obtinet præterea *cingulum* iustæ æqualitatis, circa alarum iuncturas, luteoli coloris. Qui naturalium rerū indagandis proprietatibus student, magnos in his

in his *Scarabæis* abusus committunt, quandoquidem, ut horum in volando stre-
pitum ac rumorem perceperunt, statim aliquam nouitatem prædicunt, & su-
bitò, atque alicui eorum aliquis vicinior factus fuerit, aut in ipsum volitando
imperù fecerit, bona vel mala eidem noua denunciant. Quin his vtuntur quo-
que pro fascinationis quodam genere in conciliando fœminarù amore viris, &
virorum fœminis. Neq; vllus *Scarabeus* ad magnitudinẽ illã quod ipse viderim
accedit, quæ in iconibus hisce cõparet, verùm sunt tertiã etiam parte minores.

Hæc amici mei *Fr. Gregorij* exquisita & veridica est *Scarabæorum* descriptio,
quam vltimam huic operi meo annecto, reliqua ab ipso mihi communicata,
varia & iucunda, tomo secundo inferenda reseruo. Ex allatis tamen ipsius ver-
bis hoc mecum quiuis facilè deprehendet, non *Mexicanos* sed *Peruanos* ipsum
solummodo *Scarabæos* descripsisse, nam hi, quos icones nostræ exhibent, neque
colore, neque magnitudine, cum iam dictis conueniunt, tantùm enim abest, ut
Mexicani tertia parte, nostris in tabula & charta hac expressis, sint minores,
ut ego meis oculis, hîc *Romæ* in *Araceli* monasterio ita dicto, his ipsis duplo grã-
diorem *Mexicanum Scarabæum*, verum & non depictum, anno proximè elapso
Iubileo 1625. viderim, manibusq. tractauerim, quem ex *Franciscanorum* fami-
lia *Frater* quidam *Hispanus* ex *Mexicano* orbe secum tulerat. Vidit eundem rac-
cum iem *Bolivar* nolter, vnicornem, & apprimè iconem primam nostram, si
ipsi ad magnitudinem aliquid addas, referentem.

Promiseram hoc loci vberiore de cornibus physiologiam instituere, sed
vrget me Typographus, alia atque alia subripiuntur negotijs tempora, quare
hanc mihi beneuolus lector veniam dabit, si abrumpo, & fidem modò non
soluo, cum interim, quo animum pascat, ipsi non desit, atque vtinam, ne
meam sic etiam nimietatem accuset.

Hoc tamen silentio haudquaquam est inuoluendum *Fr. Gregorium* nostrum,
non totius generis *Scarabæorum* diuisionem, sub hac bimembri sua partitione
nobis dare voluisse, sed illam solummodo speciem quæ cornigera est, quã vel vno,
vel duobus saltem, non tribus verò præditam corniculis censuit. Ab hoc *Aldro-
uandus* lib. 4. de *Insect.* non dissentit, quamuis alicui primà fronte contrarium
videatur. Huius diligentissimi scriptoris, in hoc maximè animalculo verba ne-
cessè est, ut hîc producam: *Suprema Scarabæorum genera duo facimus, ait, ob partium
varietatem: alia enim cornuta: alia absque cornibus: quæ verò cornuta sunt, aut vni-
cum habent cornu: aut duo, aut tria, quæ rarò videntur: rursus quæ vnicum, nunc
cupantur, apud Egyptios nobiles: quæ duo, aut sunt Lucani siue Tauri, quorum nimirum
cornua sunt dentata, ac forficum modo clauduntur, & coniunguntur, cum apprehendere
quid volunt: aut Carabi, quorum cornua nodosa sunt, ad prætendendum iter facta: Tria,
quæ habeant in capite nulla, (optimè ergo Fr. Gregorius hæc non posuit) nisi impro-
priè habere dixerimus. Reliqua quæ sunt sine cornibus, differunt inter se multifariam. Po-
terunt igitur præcipuæ Scarabæorum differentiæ apud eundem Aldrouandum vi-
deri. Nam si quis ex Aristotelis se putet scriptis has haurire posse, egregiè deci-
pitur, Aristoteles enim, inquit idem Aldrouandus, quod sciam, Scarabæorum genera
nulla expressa constituit, sed inter ea insecta, quæ Coleoptera dicuntur, Cantharum, Milo-
lonihen, Carabum, & Cantharidem, præcipua connumerat. Sed horum nullam quod sciam,*
corpo-

Ad Super-
stitiones &
fascinatio-
nes Ameri-
canas ser-
uit.

Hucusque
Fr. Grego-
rius.

Peruani nō
Mexicani
sunt hi iā
Scarabæi
descripti.

Author Ro-
mæ magnū
valde Me-
xicanū Sea-
rabæū cõ-
spexit.

Quæ de
cornibus
hic dici
possent ad
secundum
tomū rei-
ciuntur.

Fr. Greg.
de cornige-
ris saltem
Scarabæis
locutus est.

Aldrouandi
verba de
Scarabæo-
rum differe-
ntijs.

In Aristoteli
scri-
ptis nihil
determina-
ri de Scara-
bæis erat.

Plinius Ari-
stotele dili-
gentior fuit,
sed nec hic
sine contro-
uersijs le-
gitur.
Ex hoc di-
scitur in-
plurimis ve-
teres man-
cos fuisse.

corporis notam suis, quæ extant, scriptis Philosophus exhibuit. Carabo autem (quem Gazaræ modò Taurum, modò Fullonem vertit ineptè) a cornua prætendi, ut Papilion. Plinius plura Scarabeorum genera, & distincta magis commemorat, sed nec hæc quidem controuersijs vacant. Ex quibus hoc, amice lector, discere vales, difficilem adire prouinciam illum, & arduum opus aggredi, qui ex veterum monumentis omnia in naturali philosophia expedita se dare, nobis promittit. Non enim plurimos solummodo hodie Scarabæos notissimos nobis, nescias quibus Aristotelica vocare nominibus valeas, sed nec illa ipsa ab eodem posita nomina, quibus accommodes Scarabæi nostris, facile reperias.

Cornigeri
Scarabæi
nobis tan-
tùm descri-
bentur.

Unicornis.

Relictis igitur excornibus illis, de cornigeris his nostris paucula hæc tandem dicamus, & finiamus. Quem nos unicornem vocamus, Græci Monocerotem dicent, & Ferdinandus Imperatus in hist. sua nat. Rhinocerotem libentius appellat à similitudine cornu, quod huius nominis quadrupes gestat; Is modò si nasum Rhinocerotis habet. Volatum huius non vidi, quem idem Imperatus adeò pigrum, tardumq. esse scribit, ut quasi vltro in manum eius, qui eundem apprehendere velit, inuolet.

Bicornis.

Bicornem Mexicano nostro similem, nec Imperatus nec Aldrouandus depingit, hoc est cornibus quodammodo glabris, & quæ nullis dentibus, ramisq. ex illis protuberantibus asperentur. Talem igitur calamo & picturâ, omnes proponunt auctores, & nos sæpissimè vidimus, qualem ob ceruinorum cornuum similitudine Cardanus lib. 7. cap. 28. de variet. rer. Scarabelaphū non ineptè, siue Scarabaum ceruum nominat, cornua enim hic gestat pulcherrima, nitentia, ramosa, ceruinis similima, in hoc tamen longè ab illis discrepantia, quòd Scarabæus ea moueat, stringat, & arctè adeò, si quid ipsis medium interferatur, claudat, ut puerorum improvidorū digitos profundo fauciatos vulnuscule sæpe conspexerim, atque prorsus idè præstant, quod chelis suis cancri. Quare Iul. Cas. Scaliger exercit. 194. de his corniculis aduersus Cardanum pro subtilitate sua: Tametsi, inquit, apud subtiliores, qualis tu es, chelæ potius illæ, quàm cornua dici queant, harum enim usus, ut cancris brachiorum. At nescio, quare ideo cornua esse desinent, si moueantur, quod priuilegium alijs etiam veteres concessisse animantibus cornutis memini. Huiusmodi Scarabæi, cerui volantes à Gallis, Germanis, & Italis quoque non-

Bambergæ
frequentif-
sime sunt
huiusmodi
Scarabæi
cerui volā-
tes.

paucis nominantur. Romæ hi non sunt frequentes, multò frequentiores in patria mea, Bambergæ nimirum, maiori præsertim, vernali, ac iucundissimo tempore, qui in sylua quadam capiuntur, quæ Vrbi amœnissima præiacet, pinistris, piceis, ac quercubus, (ex quarum hi aridis lignis nasci creduntur) reterissimæ.

Hunc magnum & cornutum Scarabaum omnium minutissimè, perfectissimè & elegantissimè descriptum reperies in Theriotropheo Silesiaco, quo te remitto & tempori hic ac chartæ parco.

Germanis
vocantur
Schröter,
& quare.
Caput ab-
scissū etiā
cornua
stringit.

Germani nostri hunc Schröter vocant, quo eodem nomine baiuli isti, homines robusti & lacertosi, ad quosuis Herculeos labores nati (Romæ dicuntur Facchini) à Bambergensibus appellantur. Schroten enim nihil aliud significat nobis Germanis, quàm comprimere, arctè stringere, & propellere aliquid, quod corniculis suis Scarabæi illi probè moliuntur. Et quod mireris, abscissum horum caput diu-

nus viuit, & cornua etiam tunc constringit, quæ si quid ipsis interponas, fortiter comprehendunt.

Hoc præterea monuisse non debeo prætermittere, inter vnicornem & bicornem, nostrates *Scarabæos*, hoc esse discriminis, quod vnicornis caput statim ventri adnectatur, in bicorni verò alia pars corporis inter caput & ventrem intercedat, quæ thoracis portionem constituere videtur, & quidē mobili suā iuncturā ab utroque distinctā. Picturā hanc meliùs *Aldrouandus*, quàm *Imperatus* exprimit, propterea bicornis longior est quàm vnicornis, hæc tamen differētia in Mexicanis non apparet. *Carabus* Aristotelis, quem *Imperatus Taurum* vocat, habet longa valde & nodosa cornua, quæ *antennæ* rectiùs dicentur.

Discrimen
inter vni-
cornem &
bicornem
nostratem.

De medicinis ex hisce desumptis, certi nihil promittere valeo, vidi tamen quosdam perpetuò aduersus falcinationes duo amuleti loco secum circumferre, *hydrargyron* inquam, siue *argentum vivum*, nuculæ *auellanae* excavatae inclusum, quod contagium pestis similiter auertere: & *Scarabæi* huius cornicula, quæ calui ab alto etiam conferre, sibi persuadebant. Et hæc cornicula quidem infantibus quoque auro argentoq. conclusa, è collo non rarò suspenduntur. Quidam aiunt ad eorum vrinam, quæ præter modum excernitur, cohibendam: alij ad timorem ipsis eripiendum: alij ab epilepticis insultibus eisdem præcauendū. Refert enim *Imperatus Scarabæos* hos *Lombardiæ* familiares, *Italiam* magno esse in pretio, & ad neruorum dolores, contractionesq. feliciter vsurpari, quod malū tam *Neapolitani*, quàm *Romani*, *il Granchio*, *Germani den Grampf* appellant, & reuera, vt hæc remedia vana & nulla etiam omnia sint, venustatis tamen gratiā, non aliter, atque *corallorum* ramuli, *cornicula* hæc pulchrè rubentia, vitri instar splendentia, denticulata, & ramis paruulis, quasi arte dextrè elaborata, ornataq. *infantulos*, cū reliquis delicijs suspensis decorare possunt, & delectare.

Quæ medi-
camentā ex
Scarabæis
sunt.

Inferiunt
pro amu-
letis ple-
rumque.

Ad neruo-
rum dolo-
res & con-
tractiones
præcipue.

Infantibus
cornicu-
la propter
elegantiā
appendi.

Plinius a-
muletorū
pater.

Plinius plerumque horum amuletorum pater & author est, vel ex propria sua inuentione, vel ex *magorum* certè mendacijs, atque relatione. Sic lib. 30. cap. 15. *Vrina infantium cohibetur*, ait, *muribus elixis in cibo datis*. (Huius experimenti praxin ego aliquoties vidi) *Scarabæorum cornua grandia, denticulata, adalligata his, amuleti naturam obtinent*. Et eodem libro cap. 11. *Magos*, ait, *ad quartanam adalligare Scarabæum, cui sunt cornicula reflexa, sinistra manu collectum*. Videmus igitur *Scarabæum* animal esse, quodammodo ad superstitiones, amuleta, falcinationes, & artes magicas exercendas natum, tam in nouo orbe, quàm nostro vsitatum. Verū omnia hæc nos mendacijs & erroribus plena missa faciemus, & si quæ naturalia, quæ non desunt, ex *Scarabæis* remedia vera comperiemus, studioso lectori tempore suo largiemur.

Scarabæus
vbiq. ad
amuleta
adhibetur.

Hei quanta nobis hic sese dissertandi messis offert, ex *Scarabæorum* satū, ac generatione suborta? Verū hic campus tam latus est, materia ipsa, in tam nauici animalculo adeò fecunda, vt nouus mihi non sermo tantum, sed liber integer quoque subnasceretur. Atqui ego iam fessus labore sum, lectores meos pariter tædio affectos subuereor, quare hæc omnia vel alijs, vel mihi ipsi, alio in loco disputanda relinquo.

Plurima di-
ci possent
de Scarabæo-
rum na-
teendi mo-
do.

Hæc alio
in loco ex-
plicabuntur.

Promittit
sibi apes,
hoc est be-
nignos le-
ctores.

Apes hic opto & spero, hoc est beneuolos lectores mihi fore auguror, qui in-
nato animi candore, industriā & benignitate suā, *mel* saluberrimum à *veneno*,
si quod

si quod esset, quod DEVS auertat, separare possent, vellentq. Mihi quidem satis est, vni atque alteri (quicquid alij blaterent) viro bono, & docto placere, nam, vt Seneca dicebat, *si de me bene vir bonus sentit, eodem loco sum, quo si omnes idem sentirent, par illis idemq. iudicium est; vir bonus enim, ait Menander, bonum nunquam odit*: Est miserorum, vt maleuolentes sint, atque inuideant bonis. Qui inuidet egent, illi, quibus inuidetur, rem habent, dicebat Plautus. Quamuis fortasse mihi adhuc non tam bene sit, vt inuideatur, est tamen, quo me mordeat forsitan aliquis, quod acriore subinde, & ipse censurâ, veteres notauerim, ego quidem Seneca consilium non aspernor, quo ait: *Veteres excusandi sunt, si in quibusdam errant, nec omnia simul inuenerunt. Excusandi, inquit, non laudandi, ne & nos simul cum posteris in errores eorum trahamur. Et verè quidam ex antiquis: Mirum est, ait, quòd homines cum seipsos magis, quàm quemq. alium diligant, tamen suam de se existimationem minoris ducunt, quàm aliorum. Sed facilis responsio: Nos magis laudamus illa, quæ tunc fuerunt, quàm quæ nunc sunt, non quia si eligendi facultas esset, semper illa habere mallems, sed quia vsitatum hoc humane mentis vitium est, cum intueatur illa, semper magis velle, quæ desunt.*

Inuidia in-
midis no-
cet.

Excusatio
sua quod
veterum scri-
pta nonnun-
quam acuti-
us perui-
deat.

Cur pleri-
que vete-
res magis
quàm seip-
sos asti-
ment.

Adhorta-
tio ad rem
naturalium
studiosum.
Enitendum
ad summa.

Non timē-
dum à vul-
go & mul-
titudine.

Vetera
examinan-
da, noua
non repu-
dianda.

Authoris
peroratio
ad beneno-
lum lecto-
rem.
Cautè cur
ipsi frigno-
scendum,
si humane
forti subie-
ctus ali-
quando la-
pius fue-
rit.

Quapropter mi tyro, & rerum naturalium fludiose, reuerere quidem præceptores tuos antiquos, & benignum, atque ingenui plenum pudoris existima, fateri, per quos profeceris, non tamen in his imis subfellij tibi sedendum temper, sed ad summa quoque enitendum, nilq. desperandum puta, etiam si citra consistendum sit. *Non differendum est tyrociniū, ait Quintilianus, in senectutem, nam quotidie metus crescit, maiusq. sit semper, quod ausuri sumus, & dum delibetamus, quando incipiendum sit, incipere serum est.*

Nec deterrearis, si quis à multitudine te aberrantem, recto quidem, sed angusto tramite, cum paucis in rerum naturalium inquisitione, & in via veritatis constitutum, derideat. Idem olim Seneca in morali philosophia contigit: *Omniem operam dedi, ait, vt me multitudini educerem, & aliquà dote notabilem facerem, quid aliud, quàm telis me opposui, & maleuolenti?*

Quid inde? Tibi contingat iste derisus, æquo animo ferenda sunt inceptorum conuitia, & ad veri indagationem vadenti, siue vetera rimeris, siue noua inquiras, contemnendus est ille contemptus, nec refert, si inuicator voceris.

Nam gaudere nouis rebus debere videmur,

Cum veteres obsunt, aiebat Lucretius.

De me verò non habeo nunc aliud, quod subiungam, nisi hoc vnicum, quod in exordio huius operis quoque feci, denuo præstem, orem, inquam, atque exorem lectorem beneuolentissimum, vt si quem à me commissum, fortè errorem comperiat, me candidè moneat, amicè corrigat, & humaniter ignoscat, atque animo suo prudenter perpendat, quàm periculi plenum mare, hoc biennij spatio sulcauerim, eiq. nauiculam meam sine velis & remis, & absque clauo ac gubernaculo committens, illam solà meà industriâ rexerim, hoc est, animalia hæc sine vllis historijs, ac descriptionibus, quin imò, nominibus non rarò quoque suis destituta, meo tamen Marte describenda susceperim, dilucidauerim, ac proprijs incunabulis, quantum per me fieri potuit, restitue-

rim. *Res ardua est, ait, Plinius, vetustis nouitatem dare nouis auctoritatem, obsoletis nitorem, obscuris lucem, fastiditis gratiam, dubijs fidem, omniis verò naturam, & naturæ suæ omnia. Quæ si non præstiti, omnia præstare certè volui. Tu vale & diuturniorem mihi à DEO vitam precare, ut in tuæ quoque vitæ commodum, meos tibi labores aliquando, quod voueo, valeam largiri. Ex Museo meo ad B. Virg. super Minervam, 16. Mart. anno Redemptoris nostri, 1628. ætatis verò meæ quinquagesimo tertio.*

Gratiæ DEO, DEIPAREQ. Virgini MARIAE.

LVCAE HOLSTENII HAMBVRGENSIS E L E G I A.

In Naturalem noui orbis historiam Cl. V. Ioannis Fabri Lyncei, Bamber-
gensis Medici Romani.

DVM FABER aternis complecteris omnia chartis.
MEXICA quæ clauso condidit ante sinu.
Cerulea dum bifidi penetras & serimina Mundi,
Ausus inaccessam primus inire viam:
Ignotumq. oculis lustrando Lynceus Orbem,
In lucem quæ nox præfecerat aura, trahis:
Nec conspecta prius cuiquam, nec nota animantum
Secula, das scriptis conspicienda tuis:
Atque Anazarbæum studio, Ciuemq. Stagiri
Doctrinâ nobis ingenioq. refers.
Dic, quibus extollat sese inclita gloria terris?
Quæ pateant laudi digna theatra tue?
Ille animo intrepido, cepitq. ingentibus ausis
Clarius, Solis iter nomine vtrumq. replet:
Quo duce perrupti patuerunt claustra profundi,
Augustiq. orbis meta remota fuit:
Qui bene diuisi iunxit commercia Mundi,
Intactasq. noui retulis Orbis opes.
Materiamque noui sceleris mortalibus amplam
Subdidit, & vitijs larga alimenta nouis.
Sed qui cuncta animo querens lustransq. remoti,
In iocuas primas protulit Orbis opes:
Omniaq. exhibuit nullo spectanda labore,
Lumine vicino, sepositoq. metu:

Que

*Que procul à nostris oculis subduxerat æquor
Immensum, & longæ mille pericla vig:
Illi angusta nimis gemini discrimina Mundi,
Nec satis ad laudes Orbis vterq. patet.*

S*I quis Naturæ penetravit mente recessus,
Scitq. quibus Mundus voluitur ordinibus.
Si quis contractum parua sub imagine Mundum,
Dinum opus agnouit artificemque DEVM.
Si quis Democritus varijs animantia formis
Vidit, & internas dissecuit latebras.
Si quis prima animo speculatus semina rerum,
Pluribus ocultas comperit inde vias.
Si quis & abstrusis quæ terra recondidit antris
Dona metallorum callet, & arte polit.
Si quis Apollineâ miracula præstitit arte,
Multa herbis, succi multa potentis ope.
Si quisquam Aonidum latices de fontibus hausit,
Queis condire animi Dia reperta queat.
Si quis Principibus charus, si quem ordine quinque
Summorum fovit Gratia PONTIFICVM.
Si quisquam omnigenæ doctrinæ copiam abundat.
Virtutumq. omnes pectore claudit opes.
Impavidus numen testar, mentesq. beatas,
Omnibus his tibi par nemo, prioræ FABER.*

*V. Cl. Joanni Fabro Lynceo honoris, & gratitudinis mo-
numentum in Vrbe æterna ponebat Ioan. Baptista
V Vinthierius Vindelicus, Ciu. Rom. Ph. & Med. D.
Illustris, & Excellentis. Principis Cæsij Medicus.*

FABII COLVMNAE
LYNCEI

IN NARDI ANTONII RECCHI

MONTECORVINATIS MEDICI REGII
RERVM MEDICARVM NOVAE HISPANIAE

Volumen.

ANNOTATIONES, ET ADDITIONES

LIBRI COLVMNAE

LYNCI

ARDI ANTONII RECCHI

REGII TORINENSIS MEDICI REGII

ARM. MODICARVM NOVAE HISTORIAE

Volume.

NOTATIONES ET ADDITIONES

ΦΑΒΙΟΥ ΤΟΥ ΚΟΛΟΥΜΝΙΑΔΟΥ.

ΑΥΓΚΕΙΟΥ ΕΝΔΟΞΟΤΑΤΟΥ.

ΟΥΝΟΝ Φαίβον ἀνακτα τέκνον ποτὲ πτόνισα Λητώ,
 Ηματίη φαίος ἱερὸν · ἴν' εὐτρεχον αἶψα
 Διχθὰ δ' αἰζομένην καθαρείς σιλάεσι φαίην·
 Οφθα τ' ἰλυσκόμενος δ' αὖ πάντα φέρεισσι ὄμμα,
 Αἰδέεσθαι τ' ἀντρίχον, καὶ ἰχθυόεντα κέλευθα
 Θάλαττ' ἑσπερίαις ὄρεσιν, καὶ βένδρα γαίης·
 Καὶ Μυσαίων μεδέων μέλ' ἡ φέρεισσι λυγρῇ
 Ἀντίλυον ζαδὴν μέγας χαρῆσιν αἰνέει.

Οφθα καὶ ἡσπέρησιν εὐπρεπίας ἀνελίξῃ,
 Ηπια τ' ἡλομένων πορὴν ἀλκίηρα νέων·
 Ἀμφότερον ζοφὸς ἱππῆς, καὶ μάντις ἀμύμων·
 Αὐτὰρ ἐπεὶ σὲ λόχῳσι, φίλον κέρε, νήδυμον ἔστυ
 Παρθενόπης, ἔρπηκα Κολομνιάδων μεγαθύμων,
 Μύσας, καὶ αἰὲν πεφιλημένον ἔχοντα Φαίβω,
 Ἡ ῥα τὸτ' ἀθρήσαντο βροτοὶ διδυμάονε Φαίβω·
 Τὸν γε μὲν ἐλύμπιοι καθίσκησκον, ὄμμα τὲ κόσμω,
 Καὶ ζωῆς περὶ τανιν· τὸν δὲ χθονίοις μέγ' ὄνειρα,
 Καὶ γλυκερὸν ζοφὸς φάος· οὕτως πᾶμπαι ἔοικας
 Ληϊσίδῃ, γυνὴν τ' ἐρικυδέα, καὶ φέρειας αἰνῶς·
 Ὅς καὶ μήκιστον παρὰ πίδαων σοὶ Πλάτων ἐνῆκε·
 Ἀτρεκέως τ' ἐσορᾶν δῶκεν, καὶ πάντα νοῆσαι·
 Οἷος γὰρ χειρὶσιν ἰδρυλίωνόμορος ὄσους
 Οἷα παλαιοῦ ἀνδρὸς λυγρῆς, ἔνθα καὶ ἔνθα
 Αἰγλῶν παμφανώταται ἀπ' ὀφθαλμῶν ἀναπέμπων,
 Αἰδομένοις πυρρῶς, καὶ ἀσίερος ἱκλόν' ἀνυγῇ·
 Τοῖα σοὶ ἐξύτατον ποτὶ δέκεται ἔμμη καρδίαν.

Τῷ δ' αἰ εἰσορῶν νῶτον παμφανώταται αἶψα,
 Ἀγνώτας τὲ φνῆρ δυνάμεις καὶ δύσκειρα φύλα
 ἔγνω, καὶ δ' αὖ νόστον ἐκρίνατο εἶδος ἑκάστων·
 Πῇ μὲν περὶ τῶν δόξας πάντας κρυφαῖα,
 Πῇ δὲ παλαστέων ἐνρήματα θῆα πεφύσσων·
 Οἷα δ' αὖ πάλιν πύργους ἀναζαυδῶς σφίδουσιν,
 Οἷα τὲ πῆλα θείουσιν εἰς καταβάλλετο βίβλους
 Εὐκλειμένης ἑσπερίαις κλέας, μέγα κῦδος Ἀδελῶν·
 Τῶν μὲν κατὰ φύσιν μυχίαν ἐς βένδρα πάντων
 Πάντοσε παπῶνων, κυανώπιδος Ἀμφιζήτητος
 Αἰγυφίων τε μέλαθρον ὅπωπας, καὶ φιλερίθους
 Νηρῶς κέρας ἀλιανθεία φάρις χερσὶν
 Σπασσομένης ἔειπεν, νοστροχία κόσμον ἀνάκτων·
 ἔνθα δὲ νηυστέλλους φέρει ἐς φάος ἡγίαι,
 Τηλὸς ἀπ' ἀναλίων Τυρῶν ἐνδύμενος αἰκτῆς,
 Αἰμωβαφῶν πληθὺς κόγχων· μέγα θαῦμα ἰδέσθαι.

Σοὶ γὰρ καὶ ἡραίων καθαροῖν δι' αὐτὸς ἔγενετο
 Κόκλων ἀρμαίνῃ θηκίης· ἥν' ἐκλαδίσαν
 ἔδ' μάλα θρηπικίης χέλιος φλόγῃσι λυμῶν,
 Ἀντιῆ ἀστερόνους ἐπύρεται, οἳ τε κατ' αὐτῆς.

Εἰρα-τε γὰρ
 καὶ εὐλὸν βί-
 βλία διάφορα.

ἡσπέρησιν
 αἰετὶ δυνάμεις
 κίβωτος καὶ φέρει-
 σται.

Περὶ σπασ-
 σαι.

Σφιδέοντες,
 ὅταν ἔρπονται
 μυστικῶς παρ'
 σφιδέοντες.

Μυστικῶς

Μισογύς τε βαρυγυῖα φοροδότης αἶας,
 Εἴπαπύρεσι γύρεσιν ἀλκίμοις ἀμυλῶνται.
 Οὐχ οἶον δὲ κτείνεσθαι ἐν ἑσσι καὶ ἀναπείθεσθαι
 Ωδῶν σαφῶν, ὅς ἴζαν ἀνδρείου λυγρῶς
 Κύλας αἰς ὑπάτας· σχεδόν δὲ ἔστι ἄρμα πειλῶν
 Αὐτῶν δ' Εὐρυπύλας λυγρῶς ἐκμύλπει ἱστίδες.
 Ἡποτι ὠκυγυίας φήγας Πυδοπῆτος Οὐρεῖς
 Τυφικόμας τὲ δρύας, στυλῶν τ' ἀποκόμματα περὶ
 Ἡραγε, καὶ ποταμῶν φιλήκων σῆσι ῥέεθρα.
 Θῆρας τὲ συγχεύς θείλξει, καὶ ἀμείλιχον ἄδλω.
 Ἡνδε χαρίζομαι μύσας ἐς ἐμάγειν ἄσπερον
 Στήλξειν Κρονίδης, ὅλοῦ μετὰ μύσαν ἀνδρῶν.
 Κείνης Σαμβύλῳ ἐναλίζκειν ἄμυν ἐτόλξω,
 Ουραίνης ἰνδαλμα λύσης, καὶ γράμματα φέγγων.

Τραυλικά.

Τῷ δ' ἄρα καὶ ποταμῶν κελυγῶν τὲ δυσπῆχτα ῥοίζον
 Ρώμασιν ἀλκμάζεις· ψίδυρον ῥύθμισας ἐς ἡλῶν.
 Ἡδὲν ἀδρυμῶν, ἢ ἐπὶ ποταμῶν αἰγῶν
 Ἀμβροσίων ὕμνοις ἀνέσιν ἐροῖσθαι νύμφων.

Τραυλικά
 εἰς τὰ Ἡρώεως
 ποταμικά.

Οἷα τὲ νύραφ' ἀνδρῶν κατέδρασαν ἐν ἀσκήῳ
 Αἰόλος ἀντομῶν ἀνέμων βαρυπύκνον ἵνα,
 Καὶ ξένων δῶρον ἑλπίσας δῶκεν Οδυσσεῖ.
 Τῶν δὲ σωλῶν πολυαῖδ' ἡμίχρ' ἀνέχας
 Πνοῖας ἱλομῶν, καὶ σπασίεσσι κηλῶν.
 Ἡδυμῶν τε ῥέει, καὶ ἔργματ' ἀπὶ τῆς τῆς.

Τῶν ἐξοδικῶν
 ζῶν καὶ ἐν τῷ
 ἱστορίας.

Τσατίων δ' ἐπὶ τῶν χρυσῶν ἀνέματι φέβει
 Ἀντιπόδων ἀνέμας Ἀτλαντίδα γαῖαν.
 Ἡν δ' ἀνὸν κατέντα Πισιδῶν ἐνέπασσι
 Ἀντιβίῳ δ' ὕβρις ἐν γλώσσῃ φαίνεται
 Νόσφιν ἀφ' ἑσπερίων συφίξεσθαι, εἰδμ' ἀνέλασθαι
 Ἀσπίτι ὠκεαῖο παρὲν ἀλλοτρίῳ μέλει.
 Τῶν δ' ἀμειβόμενος, γαῖης ἀντίχρονος ἔδρας
 Διέρχεται λυγρῶν δ' ἀνέμας· πάντα νοήσας,
 Δαυδαλέων τὲ φυὰς βοτάνων, δένδρων τὲ γένεθλα,
 Ζῶν δ' ὅσα χθονὶ δ' ἴαν ἀφ' ἑσπερίας· ἡδὲ μέγιστα,
 Οἷα γε παμμήτερος βαθεῖ κρυφασθ' ὑπὸ κόλπῳ.
 Ενδόμενον φύσιν πλεῖστον, καὶ ὅλβον ἄδελον.
 Τὸν δ' ἡ σὺ κρυφίαν μύσας, κεδνός δ' ὑποφάνης,
 Πέριενος ἀνδρῶν ἀνδρῶν ἰδμεν ἔσθλας.

Χαῖρε Κολομνιάδων βαθυδρόμων κύδος ἀγαθόν,
 Τηλαγυῖας ῥοῖας φάος· ἔμμεσιν ἀπλανέσσι
 Λυγρῶν τ' ὀξύτερον, καὶ δεινῶν δ' ἀνέμας
 Πάντα διαπύκνους, τ' ἀφανῆ τὲ σφαιρῶν φαίνων.
 Χαῖρε μὲν αὖτις, χαῖρε· σέθεν κλέος ἔπος ὅλβια.
 Αὐτὰρ ἀπὸ ζείδωρος ἄρεα, καὶ οἶμα θαλάσσης,
 Αργυρεῖοι τὲ ῥοαὶ πηγῶν, ποταμῶν τὲ ῥέεθρα
 Οὐνομα φθιγγόνται γέρας· καὶ ἀφ' ἑσπερίας εὐχας
 Ωκεῖας περὶ γαῖας λιγυπῶντες αἶται
 Ενθα καὶ ἐνθα οἴσκει δὲ ἡέρος ἥπιον ὕψος.
 Χαῖρε, σὲ γὰρ σφίττω ὁμόφρον ἐφ' ἄρματι φέβεις
 Ἡμετέρων τὲ καὶ Ἀντιπόδων δ' ἀνέμας ἀπὸ γαῖαν
 Εὐκλείης σφαιρῶν μὲν πᾶσι τέλει μὲν ἄσπ.

ILL.^{MO} ET REV.^{MO} PRINCIPI

FRANCISCO

BARBERINO

VRBANI VIII. PONT. MAX.

EX FRATRE NEPOTI

S. R. E. CARD. AMPLISSIMO.

FABIUS COLUMNA LYNCEVS FEL.

N telis, ait *Seneca*, eadem ferri vis est: sed infinitum interest; vtrum excusso lacerto torqueantur, an remissa manu fluant. Scin' quid dicam *Illustissime Princeps*? Quicunque hic studia tractant, & variarum scientiarum pelagus nauigant; hi, quem in litteris quæstum fecerunt, & profectum, eum apud *Tuam Celsitudinem*, ceu litterarum, litteratorumque Arbitrum & Patronum, velut mercem in portu exonerant. Verùm tantum interest, quàm id quisque faciat feruente animo: Ac vt de alijs nihil iudicem, cùm ob animi Tui excellentes dotes, & Heroicas virtutes notissimas mundo tantum non vniuerso, multos in amorem allicias, multos in obsequium; mihi soli constat, quàm non solum Te ego, sed *Lyncei* omnes obseruantissimè colant, cultu quantumuis meritistuis adhuc inferiore. Quare cùm nuper *Excellentiss. Princeps Casus Litterarij nostri Institui Auctor*, ingenij vela me erigere, & ad noui Orbis plantas, ac Medicinæ materiam lustrandam iusserit iter capeffere: rediens modò ex alto, quem huic nouo operi *Annotatiunculis* succinctis illis quidem, sed Botanice, vti spero, non penitus inutilibus, quæstum acquisiui, eum apud *Te Academiæ Lynceorum præcipuum Patro-*

num deponere, tuoque honori, & nominis celebritati inscribere commoneor, qui memini alias tum *Lynceorum* cæterorum, cum meas quoque lucubrationes, ab acerrimo Tuo iudicio retulisse benignam, & albam fabam. Munus, fateor, paruum est, & opusculum non quam vellem satis elatum, sed quod hoc solo nomine placiturum sperem, quoniam à Typographi pralo inter forensium litium molestias tumultuario expetitum, & compositum, atque à calente animo ad Te veluti excussum, & directum est. Illud enim *Senecæ* etiam mihi insusurro: Placere solent quædam, etiam non diu duratura, dummodo præproperè nata. Sic nempe gregalia poma etiam post paucos dies itura in fastidium, delectant, si provenière maturius; Vale *Illustrissimo Heros*, & meos & *Academiæ* laudabiles conatus, quod facis, promouere perge. *Neapoli Kal. Iunij 1628.*

845
ILL^{MO} ET EXCELL^{MO} PRINCIPI

FEDERICO CAESIO

L Y N C E O

S. ANGELI, ET S. POLI

PRINC. I.

MARCH. M. CAELII. II. &c.

B A R O N. R O M.

FABIVS COLVMNA LYNC. FEL.

ITERAE tuæ vix acceptæ excellentissime Princeps, meam inclinarunt adeò voluntatem, vt quod poscebas protrahere nè dum potuissem per exiguum horæ spatium. de isto opere Mexicano iam luce donando quid sentirem, dum rogares vna imperabas: postulationem enim tuam iussum in me validum semper habui; ergo autem vtpotè Platonis institutionibus enutritus, quo pacto ipse extulit amorem in suo conuiuio commendare ratus fui præsens opus, præsertim quod secum trahit tantum opus omnium, virtute præditorum effectus. Laudabo igitur, & ab ijs quæ antecedunt: & ecce nobilitas, & quæ sunt, & ecce magnitudo, & quæ sequuntur, & ecce vtilitas, quæ ante iuerunt sit ipsa natura, quæ vt omnium antiquissima cuncta præstat nobilitate: quod si nobilitas definita fuerit ab Aristotele, vt sit antiquæ diuitiæ; & quæ opes vetustiores ijs naturæ thesauris, quos aperit superiori orbi ab inferiore sublato liber hic tua cura fabrefactus? continet ergo quid magnum, equidem.

Bbbb 3

ma-

magnum, noui orbis nimirum nouos soli fœtus, & ante
 hac nostræ tectos agnitionis, cætero qui ad medendum
 languoribus nostris, quibus opplemur præstantissimos,
 & ad multorum explendam curiositatem. Quapropter
 à magnitudine ad vtilitatem gradum fecimus; & ego
 ad finem factus proximior, dum putarem esse initiodi-
 cendi: reliquum est ergo, vt si studuerim hisce meis
 annotatiunculis respondere desiderio excellentiæ tuæ, &
 non fecerim satis, enixè rogem excellentiam tuam, vt
 post habita tenuitate ingenij mei, ac iudicij, arguas po-
 tius (modo sit carpendum, quod summam meretur lau-
 dem) tanti opus magnitudinem, quæ si peracutam
 aciem altiore quoque iudicij formam poscebat, vale
Excellentiss: Princeps, & meos, & Academia laudabiles co-
 natus, quod facis promouere perge. Neapoli Kalend.
 Iunij 1628.

847

FABII COLVMNAE LYNCEI

In Rerum Medicarum Nouæ Hispaniæ
NARDI ANTONII RECCHI
MONTECORVINATIS
MEDICI REGII VOLVMEN.

ANNOTATIONES ET ADDITIONES.

Libro primo. cap. 1. pag. 2. Ad lin. 7. Post verbum permissum.

LET ER I sanè Magno Pompeio: imò Maximo existimando. Què non modò suum auxit Imperium, sed & subilitas sibi Indicas nationes, ut etiam Romanum Pontificem agnoscere, & sanctæ Romanæ Ecclesiæ parerent, effecit. Illudq. magis, non repertis Commentarijs, ut hominum omnium saluti consuleret, confici rerum medicarum volumina: quæ illis regionibus experimento utiles prædicarentur, demandauit. Quæ nunc in manus erant Illi. Hris. & Excellentiss. Federici Cæsij sancti Angeli Principis & Montiscælij Marchionis, omnium scientiarum genere ornatissimæ, Lynceo.

Quo opere
re medica
nouæ Or-
bis volu-
mina publi-
ci iuris la-
cta.

rum Institutoris ac Principis liberalitate, magnificentiâ, ac sedulitate perueniunt, Principis tantæ Regis imitatoris: cuius etiam iussu hæc nos qualiacunque sint, libenter notauimus, ut pro virili laudatissimam litterarum culturam promouentes, nostro Principi obsequium præstaremus.

In fine cap.

Laudandus profectò est Auctor noster, qui non modò eruditè ac methodicè, sed elegantior ac facile noui Orbis medicamenta, non paucò labore concinnata, latinè descripta reliquit. Opus quidem ipsum Auctoris doctrinam, & plantarum cognitionem non vulgarem ostendit, ut meritis huius operis describendi munus, à tanto Rege ipsi demandatum fuerit.

Auctoria
laudes.

Pag. 9. cap. 6. lin. 18.

Ab ipso tamen Dioscoride in cap. de Tussilagine, & in Proëmio, florem ante foliorum eruptionem, vel cum ipsis folijs proferre dicitur, ut quotannis primo vere obseruari potest, qui facile in pappos euolans, & marcescens, folia toto anno vidua relinquit.

Pag. ead. lin. 31.

Supplendus est Auctor noster hoc loco, foliorum differentias, quibus non modò Arbores, sed Plantæ omnes facilius dignosci possunt exponendo, ex nostris in Dioscoridè Commentarijs excerptas. Foliorum summa differentia est, quod alia sunt leuia, à Græcis λευκά dicta: Alia hirsuta, lanosa, quæ δασέα: Alia aspera quæ ἄγρια. Alia spinosa vel aculeata, quæ ἀκανθώδη: Alia in totum spinosa, ut spina sit pro folio: Alia iuxta folium habent spinam, quæ ὑποκλάδαι. Leuia sunt, ut Beta habet, Lapathū. Lanosa vel hirsuta, ut Verbascum, Lychnis. Alpe-
ta et Buglossum, Ribium. Aculeata vel spinosa, ut Carduorum folia, Aquifolium, Alia in totum spinosa, ut Myricantha, scorpio. Alia iuxta folium habent spinā, ut Capparis, Malus me-
ta: Alia in ipsa spina folium gerunt ut Rhamnus vulgaris, spina sancta denominata. Differunt etiam, quod alia sunt lata & rotunda, quæ πλαταία, ut quæ Petasites habet, Per-
sona

Differentie
foliorum.
Varietas
spinis.

In latitudi-
ne.

sonata, siue Arction. Alia angusta, quæ *εὐχρῶδης*, Quinqueneruia, Scorzonera, Arisarum angustifolium. Alia tenuia admodum, ut Capillaria, quæ *ὑακινθῶδης*, ut Pinifolia, Feniculacea, & Graminis species folijs angustissimis capillaceis, à doctiss. Gasparo Bauhino dicuntur species 37. 39. 46. & alia in suo Prodro-mo Theatri Botanici. Alia magna & ampla, ut quæ Petasites, Nymphaea, & maxima, ut Aegyptij Ari folia, & Musa: Alia parua ut Aristolochia, Viola maritima, & minima ut Chamæsyce. Ex angustis, magna ut Quinqueneruia: parua ut Olea minima ut Herniaria. Differunt etiam, quia alia longa, & plana, ut quæ Iris, Gladiolus, Alia longa, & canaliculata, ut Porracea, & Arundinis. Alia intus caua, ut Ceba & Getby. Alia solida, & farsa, ut luncifolia. Alia arundinis modo nodis interfecta, ut Graminis species aquatica, & arundinaceo folio Lobelij, quæ à Gasparo Bauhino Gramen iuncum articulato folio dicitur in suo Prodro-mo Theatri Botanici. Differunt etiam, quod alia sunt camosa, & in latitudinem aut Orbem expansa, ut quæ Beta, Cotyledon, Cymbalaria nostra, & Portulaca, quæ *εὐχρῶδης* dicuntur. Alia in rotunditatem & longitudinem, quæ pulposa & *εὐχρῶδης* dicuntur, ut quæ Vermicularia, Kali, & Iuncus Aquaticus.

Ex magnis & prauis folijs, latis vel angustis, longis aut breuibis, alia sunt circumferrata in magnis, ut in flore Solis, Vite, Acere. In minoribus, ut folio Castanea, Mentha, Pruce. In longis, Ptarmica. Eufragia sylvestris in breuibis. Alia sunt leniter sinuosa, ut habet Chondrilla tuberosa, Sonchus leporinus, Leucoion. Alia leniter incisa, ut Quercus, Blattaria. Alia profundè, ut Eruca, & Rapacea. Alia profundius ad neruum vsque, ut Agrimonia, Fraxinus, Sorbus, Scabiosa sylvestris. Alia in summo tantum folij diuiduntur, quæ *ἀκροχρῶδης* dici possunt, ut Plantaginis aquatica species bifida in summo à Lobelio depicta: Phyllis laciniata, Ononis non spinosa, Telephium à nobis propositum. Alia in imo folij tantum, ut Acetosa, Sagittaria, Arum. Alia ex medio folio laciniam proferunt, ut Hyppoglossum, & Brosice species crispata, quæ non modò folium, sed & Thyrsus à medio folio profert.

Ex profundè ad neruum vsque infectis rotundis ambitu sunt, quæ Dracontium, Elleborus niger, & Cannabis habent. Profundè tantum incisis, Platanus, Ricinus. Ex longis profundè incisis, Cichoreacea. At profundius ad neruum vsque infectis, alia simplici constanti petiolo, ut quæ Agrimonia, Fraxinus, Ebulus, quæ pennata dicuntur, à Græcis *πτερόφυλλα* ut in Ebullo Dioscorides dixit. Et etiam *μυρῶνα*, ut in Filice, qui unicam pennam infectione imitantur, & *ὑακινθῶδης* dici possunt. At quia sunt & alia folia non simplici petiolo, sed in ramos, & in alias alas diuisa, ut in Filice fœmina, Fœrulaceis, Apio, Cicuta, quæ *πολυχρῶδης* dicuntur, non alio nomine distinguenda putauimus. Et quamuis Theophrastus vir doctissimus, quæ pennata sunt, ut Sorbi folia, Fraxini, & Hippofelini, in historia plantarum *μυρῶνιδα* denominauerit, ad differentiam Apij hortensis cuius folia *πτερόφυλλα* dixit: non tamen ita propriè nobis dictum hoc videtur, ut non exactius atque distinctius dici possint illa folia, quæ raro folio sunt, & ab illo *μυρῶνιδα* dicta, ad illas pertinere tantum plantas, quarum ramulis alternatim singula folia hærent. Et quæ denso sunt folio, & *πτερόφυλλα* dicta, ad illas referri debere plantas, quarum ramuli, siue nodi, aut genicula pluribus exornantur folijs, ut in Pino, Larice, Rubia, Osyride, Equiseto, & similibus. Eoque magis, cum non propriè folia sint illa, quæ plura in Hippofelino & Apio conspiciuntur, sed veriùs partes, & lobi folij, illius scilicet, quod unum habet initium ab radice vel ramulo, à quibus proferitur. Idem enim Theophrastus nos docuit, illud totum appellari folium, quod scilicet omne cum petiolo decidere solet, ut Luglandis, Fraxini, Sorbi, Apij, Ferule, & similitum, non enim partes decidunt vetustate, sed totum illud foliatum ab origine ramuli, vel radice. Igitur partes illæ folij, lobi sunt, & laciniæ, non propriè folia; quamuis in multis folia videantur distincta, sicut alias diximus in nostro volumine cap. de Ceratia in prima parte, & cap. de Smirnio in secunda minus cognitarum Suispiam Romæ impresso.

Folia igitur quæ non unicam pennam, ut Filix mas, sed pluribus ut Filix fœmina, sicut Dioscorides notauit, diuiduntur; vel alio modo multiplici diuisurà fissa sunt, ut ramosum folium dicuntur: quæ latis habent lobos, lacinias, siue partes quamplures, *πολυχρῶδης*, folia dici possunt, ut Apij, Cicuta, Angelica, Sphondylii & similitum. Quæ verò angustioribus lobis diuiduntur, *πολυμυρῶνιδα* vel *πτερομυρῶνιδα*, ut Ligustici, Thapsie, Ruta. Alia verò quæ longè re-mioribus lobulis & lacinijs diuiduntur in capillorum serè effigiem, *πτεροφυλλοειδής*, ut Lucea.

lacea, Ammi, Millefolium, & similia: nam simpliciter *ῥοζόφυλλον* dici potest Pinus, Graminis species, Crocus, quarum folia ex uno principio, radice, vel geniculo multa exoriantur: atque illa sunt folia simul exorta, & non lacinia, siue lobi, & scissura foliorum, ut supra diximus de Rubia folijs, & similibus, quarum plura folia simul ramis, vel trunco barent quæ *ῥοζόφυλλον* dici debent: & quæ in capillares lacinias diuiduntur *ῥοζοειδῆς* appellanda diximus; non *ῥοζόφυλλον*, quod simpliciter, & capillari folio conuenit, & sine scissura, ut de Gramine Peristis. Gaspari Bauhini & similibus retulimus.

Alia foliorum numero distinguuntur: ut Vnifolium, Lingua serpentina, Moly luteum. Alia bifolia, ut Bisolium dictum, Trifolium, cuius plures species, *Lysimachia lutea*. Quadrifolia, ut Herba paris, Cruciatæ, Rubia levis. Quinquefolium, omnibus notum. Alia Heptaphylla, ut Heptaphyllum sic dicta, Tormentilla, & lacinijs diuisa Vitex & Lupinus. Octophylla, ut Mollugo, & Asperula. Nouenis lacinijs, ut Elleborasirum &c.

Est & alia foliorum diuisio ex ipsa germinatione desumpta, quod alia statim à terrâ simul iacensia producuntur, ut quæ *ῥιζόφυλλον* dicuntur, & quæ ab radice exeunt, *ῥιζόφυλλον*: quæ uel etiam sine pediculo sunt, ut in Lactuca, Tragopogono, & Bulbaceis: uel cum longo petiolo, ut in Malua, Geranio, Cyclamino: uel breui, ut in Lychnide, Ocyroides, & similibus. Alia non ex radice, sed ex supite, & ramulis: & illa uel sine petiolo barent, ut Mentha, Hyssopus & *ῥοζόφυλλον* & *ῥοζόφυλλον* dicuntur; uel longo insident petiolo, ut Betonica, & Geranium. Alia foliolū pro petiolo habent, quia illi insident, & nodo barent, ut longè differat à lacinia, & inflexione, quæ sine nodo diuiditur à petiolo ipso, in his peculiare, ut sunt Mali Aurantij siue Arantij folia, quæ geniculata dici possunt. Alia alio modo, & centris ipsis foliorum stipiti barent, & ab illo perforantur, ut in Periclymeno obseruatur, Persoliata, Centaurio luteo à Lobelio depicto. Differunt etiam foliorum positu, & ortu, nam alia ordinatè caulem cingunt, ut quæ bina berrere solent, uel alio numero, ut in Myrto, Rubia, singulis geniculis. Alia inordinata, & singula barent: quamuis nec ista tam inordinata dici possunt, ut non aliquo numero, quino, aut maiore, uel minore in circuitu ramuli ordinem aliquem obseruent, ut in Vermicularia, Tibymalo, & similibus.

Differunt etiam, quia alia colore sunt virente, ut maior pars foliorum, tam herbarum, quam Arborum, alia colore in luteum languentia, alia obscure virentia, alia ad ceruleum vergentia, alia candida, & incana, alia rubentia, alia mixta ex viridi, luteo, & rubente colore, alia maculosa. Hilari virore videntur folia Graminis in Pratensis, folia Vitis, Lactuce, Senecionis, & similia. Obscurè virentia, folia Lauri, Aurantij & Ari. Ad ceruleum vergentia, sunt folia Rutæ, Cariophyllorum vulgariū, Vermiculariæ & Telephij. Ad luteum languentia, sunt folia Ellebori albi, Nardi Celticæ, & similia. Candicantia folia habent Diellum album, Creticum, Salvia, Marrubium album. Incana sunt folia Stachidis Flandrorum dictæ à Lobelio, lacea motanæ à Gasparo Bauhino in suo Prodomo depictæ, Polij marini siue Gnaphalij luteo capite, Polij veri syluestris. Supernè virentia, & infernè candicantia sunt Oleæ folia, Tussilaginis, & multarum. Rubentia, Lapatii species, Bliti, & Lactuce. Mixto colore, & vario Bliti species illa Symphonia dicta & Amaranthus tricolor. Albis maculis variegata aut insignita, Cardui lactei folia Leucographidos, Cyclaminis, Lamij, & Vitis mortuæ, Pulmonariæ, Echij, Borraginis syluestris, & hortensis in Apulia, Cerimbes recentiorum, & Ari maioris. Nigricantibus maculis, Ari montani minoris, Orchidis digitata, & bulbosæ etiam, Persicariæ missis, & Trifolij pratensis speciei. Rubentibus maculis aspersa sunt folia Ocyi simbriati, Lactuce agrestis spinosæ. Neruulos habentia candicantes, Isatis, Lysimachia virginea, & maior pars herbarum. Rubentes neruulos, Lapatii species & syluestre Cicorium. Spinosis neruulis infernà parte, Lactuca agrestis, Smilax aspera, Rubus, & Rosa.

Est & alia in tempore differentia, nam alia quotannis prodeunt, & decidunt, uel marcescunt, tempore. alia diuturniora sunt, & perpetuò virere dicuntur, quamuis aliquando singula decidant, & alia proferantur, ut in Lauro, Aquifolio, Malo Aurantio, in herbis: Polio, Adiantum, Semperui-magno, quæ *ῥοζόφυλλον* dicuntur.

Differunt etiam præter innumeram ferè foliorum effigiem varià eorum magnitudine, ac diuisurà, quod alia varias exprimunt animalium effigies, eorumq. partes: alia aliarum rerum. Animalium quidem referunt, scilicet ut quæ, Dioscorides ait, Delphini modo sunt incisa & ob-

Distinctio
foliorum
numero.

Germina-
tione.

Positi &
ortu.

Colore.

Maculis.

Magnitudo
animantium
& partium
eorum
effigies
referunt.

longa, ideo sic appellata planta, quia Delphinum referunt. Scolopendram imitantur folia
Asplenij, *Scolopendria dicta*. Linguam, *Atzoi maioris folia singula*, & *Cymbalaria*, *Veneris*
secunda a speciei, teste *Diocoride*, sicut eadem *epacta* oculum referre dixit. Linguam
 agninam, *Arnoglossum*. Linguam Bouis, *Buglossum*. Linguam ceruinam, *Phyllitis*. Linguam
 equinam, *Hypoglossum*. Pennas Auicularum, *Stratiotes*, *Millefolium*. Pennas, siue Avium
 alas, *Filix*. Struthij pennas *Struthium*. Pennas, quæ galeis imponuntur, *folia Musa*. *Auri-*
culam Vrsi, planta sic dicta à recentioribus, & à nobis pro *Alismate* proposita in *Phytobasano*.
 Auriculam muris, *Myosotis*, & *Alfina*. Canos hominum, *Polium*. Capillos, *Faniculum*, *Cu-*
scuta, *Epubymon*, *Muscus quernus dependens*, & *Aquatica Conserua*. Cordis figuram *Aristo-*
lobia, *Smilax aspera*. Lichenis effigie, *Lichen dicta*, sicuti *Hepar*, *Hepatica*. Lien, *Galuppi*, &
Lamiu. *Pulmonaria* à pulmonis maculis, sicut ab effigie musci *pulmonarius*. *Vmbilicu*, *Coryle-*
don, sicuti *Coryla*, siue *acetabulu*. Pedem Leonis, *Leontopodiu*. Pedem Cerui siue Milui, *Coron-*
pus: quæ & Cornu Cerui dicitur ab effigie. Pedem Anseris, *Atriplex*, & *Eryngium marinum* à
 Porta nostro. Pedem Vrsinum, *Acanthus Paderos*. Pedem Columbinum, *Geranium sic dictum*.
 Equorum ungulam, *Tussilago*. Pedem Asini, *Aluaria*. Serpentiū maculas, *Dracontium*,
Anchusa, *Cerinthi*, & *Buglossi species*, quæ etiam extuberantes tumores representant: item
Arum, *Pulmonaria*, & *Orchis palmata*. Dentem Leonis sic dicta planta à recentioribus inter
Cichoreacea. Equinam caudam *Equisetum siue Hippuris*. Cristam gallinaceam, *Hermionis*
species sic dicta, *Centrum galli*. Vermes, *Semperuium* ab effigie dictum, *Vermicularia*, *Sedi se-*
cundi species. Sagittam, *Sagittaria Aquatica*, *Scammonium*, *Oxalis*. Lanceam, *Ruscus*. Gla-
dium Xiphium, *Xyris*. Galerum *Petasites*, quæ & Fungum imitatur. Cymbam siue Co-
 chlear, *Cymbalaria nostra*, & *Cochlearia Batava Lobelij*. Lunam in defectu, *Lunaria Hetero-*
tis, & *Hemionitis*. Minus plenam, quæ orbiculata sunt, *Viola*, *Asarum*. Rotæ speciem, *Cirsii fo-*
lie, & aliarum stratarum. *Elychnium*, *Lychnis*. Tomentum, *Gnaphalium*. Cutis poros,
Hypericon. Labrum siue Alueolum, *Dipsacus*: sicuti peluiculas, *folia Thymali in Vmbel-*
lis. Cingulum siue Fasciam *Alga*.

Harum rerum signa in folijs, pleraque ad plantarum vires dignoscendas conducere videntur,
 ut ea quæ ab effectu nomina plantis indidere, sicuti *Pulmonaria*, *Hepatica*, *Milqatella* re-
 centiorum, vel ab imagine, ut *Vermicularia*, *Dracontium*, vel maculas representant veneno-
 sorum, ut *Arum*, *Dracontium*, *Anchusa*, *Cerinthi*, quibus venena propelluntur. At signa, vel rei
 inanimata similitudo, ut *Cymbalaria*, *Muris auricula*, ad nomen retinendum, & plantæ notio-
 nem profunt. Multa possent cumulari, sed hæc sufficere nunc visa sunt.

Pag. 9. lin. 35.

Grauis est testis: nos autem auctoritas non cogit. Has mutationes non alio modo accipimus,
 nisi ut quandam congenerum degenerando similitudinem primæ facie ostendant. Nec enim
 credimus herbas cultu, aut neglectu, loci mutatione in alias transire plantas, sicuti affirmat Lo-
 tium & Tritico, hoc enim non affirmat Theophrastus, nasci verò solitum inter Trincum, & Hor-
 deum, nulli est dubium. Transire *Sisymbrium* in *Mentham* ob alimenti inopiam, similiorem
 fetidit fieri: vel alias ob alimenti copiam adulescere, ut fruticare, & arborefcere, quod per an-
 tonomasiā dicitur, non autem frutices, aut arbores fieri. Hoc experimento affirmare possi-
 mus ex Indicis plantis, semine, aut radice ad nos translatis; in quibus hucusque vix aliquis mu-
 tationem aliquam obseruasse similem, referre audebit. Degenerare in magis & minus adul-
 tam, foliorum incisuris, hirsutie, lauitate, hilaritate & similibus, concedimus: non autem in
 aliam transire plantam vel speciem, omnibus notum putamus.

Pag. 10. cap. 7. lin. 21.

Radicum adde differentias, quarum alia, quæ simplex est, à Græcis ἐνδιήρητος dicitur, &
 cum sit etiam unica, πῦα & μονήρητος. Quæ aliquando est parua atque tenuis, & dicitur
 μικρὴ & μικρὴρητος. Quæ magna est & crassa, πυχῆα & μεγὰρ ῥήτος, ut *Bryonia radix*.
 Sed quæ simplex est & longa μικρὴ & μικρὴρητος, ut *Rhaphani*, *Lapathi* & *Passinæ*, quæ
 cum etiam sit profunda βαθύα & βαθύρητος dicitur. At quæ contrario modo brevis est &
 tenuis, λεπτή dicitur, & βεραῖα, ut *Holcistum*, & *Britannica*. Quæ verò longa est & non
 profunda, quia obliquè per summam terram repti, ut *Gramen*, ὀπίσθιος, & ἐπιπλάγιος
 dicitur. Ex longis quæ lignosa est, ut *Nerium*, & *Equisetum*, ὑλώδης. Et quæ neruosa, ut *Tra-*
 gacanthus.

vacantibus, *κατὰ τὴν ἰσότητά*. E contrario, quae mollis est, ut Myrridis, *ἀπαλὴς*. Harum
 alia corticola, vel crassi corticis, ut Panax, Mandragora, quae *κατὰ τὴν ἰσότητά*, & *παχύφρων* di- Cortice
 citur ex longis. Ex rotundis Creus Colchicam, & Cyclamen. Quae molli pelliculâ sine cor- Figura
 tice, ut Ari, & Dracontij, atque Orchidum dicitur *ἁπλουν*. Carnosarum vero quae *κατὰ τὴν ἰσότητά*
ῥα dicitur, est ex longis Rhabbanus, & Brionia. Ex crassis rotundis, & tuberosis, Rap-
 Arum, Cyclaminus, & Bulbacea. Ex rotundis, bulbos; bulbosis, & capitatis, radix uni-
 ca, quae *κατὰ τὴν ἰσότητά*, aut *κατὰ τὴν ἰσότητά* dicitur, ut Cotyledonis, Arisari, & Cyclaminis. Ex ca-
 pitatis, quae *κατὰ τὴν ἰσότητά*; ex bulbosis, quae *κατὰ τὴν ἰσότητά* dicitur, est Capâ, Scilla, & Narcissus.
 Et harum alia est squamola, quae *λεπιδώδης*, ut Liliū: alia multiplici tunica, quae
κατὰ τὴν ἰσότητά, ut Capâ, Scilla. Alia sub tunica lanam habet, & dicitur Eriophorus bulbos. Alia Sectione
 scinditur, ut quae Fililis dicitur, & Ascalonia, à Græcis *χρῆν* in oblongos pares bulbos eodem
 anno foliosos. Alia scissilis est, sed non nisi post annum diuisibilis, ut Allium, quod non rotundos
 bulbos distinctos, sed trigonas sectiones, & simul coniunctas proferi, ut unus bulbos non plures
 videantur; nisi post annum terra commissa, nucleatim diuisa extuberent, & folia proferant: so-
 lo Allio proprium: cuius partes scissiles Theophrastus proprio nomine *γέλας* appellauit, &
 naturalem illam vegetationem cum diuisione sobolum, *γυγιδῆται* dixit: quod verbum nisi à
 diuicatione sit deductum, ignorare fatemur, & comprobatur idem Theophrastus, cum ait
διωγῆται πάλιν εἰς τὰς γέλας. Dioscorides verò Allij diuisiones illas, quas nucleos latini, &
 Plinius non nimis propriè, cum nucleus sint officuli à carne fructus obducti, ut in Oliuis, & simi-
 libus per verbum *ἐᾶς* ἀγλίδας expressit *ἐᾶς* quidem scissurae sunt, & ἀγλίδας Allij no-
 men est Dorienſium lingua, ἀγλίδας dictum, quod verbum littera λ, si praeponeatur γ, ἀγλίδας
 dicitur, Allium uti Italicè appellatur, exprimeret: & sic describit soboles illas in unum idem
 caput compositas in Allio. Quare à Columella, & alijs spica nomine soboles illa trigona con- Quid in
spica in
radice.
 iuncta, sed diuisibiles sint denominata, nisi spica verbum ab effigie teli, spiruli dicti, sit
 deductum, nec propriè ita dici videbuntur: spica quidem non sub terram, nec in radicibus,
 sed in summo plantarum, & aëre circumscripta obseruantur, semina ad perfectionem, &
 plantae propagationem sic Naturâ proferentes. Magis quidem proprium vulgare Neapoli-
 tanum nomen, & ferè latinum, Spiccolo di Aglio appellatum. At *ἐᾶς* nomen, graecum, quod Spicae no-
men.
 Latinis est spica à nullo Auctore pro radice, aut radicis parte describitur, & frumentaceis tan-
 tum conuenire docet Theophrastus de frumentaceis loquens, Tritico, & hordeo, & congeneribus
 atque alijs herbis, quae alio modo fructum ferunt, conuenire, quae flores non lanugineos, sed fo-
 liosos edant, & siliquas aut iubam etiam. Minus verò impropriè Dioscorides Betonica fru-
 ctu spicae modo, & Satureia similem, quia in summo Planta, in longam seriem, spicae modo,
 esset dispositum, quamuis à frumentacea spica differat. Quam igitur Analogiam poterit spica
 habere, quae in summo planta producitur, cum radicem lobis? nullam inuenimus, nec ipsi assenti-
 re possumus, qui Nardi Indici oblongas, foliosas illas germinationes, spicas appellant, quia lon-
 gè differunt à spicis ipsius Nardi, quod satis ex ipso Dioscoride liquet, Nardi Indici genera- Nardi qua
spica.
 radices, comâ spicas, & caulem enumerante, quae omnia in eadem planta diuersa sunt adinuicem.
 Et Plinius lib. 12. c. 12. ait, foliū habere paruum, densum, cacumina in aristas spargi, & spicas &
 folia celebrari gemina dote Nardi, & in initio dixit: De folio Nardi plura dicere par est, ut
 principali in vnguentis. Ergo radix non erat in usu, & diu controuertitur à posterioribus vo-
 lentibus, ut pars illa ima planta sic densata, quam alij radicem dicunt, sit & appelletur Spica De Nardi
placula.
 Nardi, cum nihil aliud sit, quam ima planta villosa pars supra radicem, ex veterum germi-
 num, & nouellorum foliorum gramineorum postremae sobolis, sic densè coacta, in quorum me-
 dio, ut obseruauimus, & penes nos habemus, & quilibet etiam obseruare poterit, caules rotun-
 dos, iunceos, binos habebat, in quorum summo non erit dubitandum, quin spicem quid profera-
 tur, ex natura planta media inter Gramen, Iuncum, Spartum, & Algam. Radices habet exi-
 guas, fibrosas, lignosas, nullius usus, saporis expertes. Cur autem à posterioribus Dioscoridis
 & Plinij Nardostachis vel Nardi spica, sit dictum Nardum Indicum, si diuinare liceat nobis,
 illud in causa fuisse putamus, ut non, quia partes illa ima Nardi foliosa, & coacta sine spica Nardi di-
stinctio.
 vel similes, sed ad differentiam aliorum Nardorum, Celtici, scilicet, & Montanae, quibus nulla
 spica tribuuntur, cum in umbellam floreant, hoc Nardum Indicum spicam ferens, intelligatur,
 & accipiat. Pars quidem illa Indici Nardi foliosa, simul coacta, potius pro coma accipi pos-
 set, quâ pro spica; cum Comae nomen possit planta supra terram effusa, illamque operienti,
 tribui

- tribui, ut de Peplis, & alijs ait Dioscorides, qui Syriaco suo Nardo multā comā, verbo πολυκάρπῳ, & etiam Gangitidi tribuit, ut non sine causa diuinare voluerimus: cum planta hac, ut in Gramineis, & Lunceis obseruatur, satis supra humum copiosis, densis germinibus se effundere possit. Sed ad Bulborum differentias in radicibus reuertamur. Alia paucas emittit ab ima latere soboles, ut omnes ferē Bulbosa, sic Narcissus, Hyacinthus, Tulipa & similes. Alia plurimas, ut ferē totus Bulbus in bulbillos dissoluatur, ut in Ornithogalo vulgari, & paucis obseruatur, & in Ampelopraso prolifero siue inter flores bulbifero, siue potius Allio: nam capite est rotundo, non oblongo Perri: imas sub bulbo capillares fibras, siue radices pilos, in bulbis omnes exuberantes Maio mense obseruauimus, prater ipsius bulbi exuberantias intra corticem ipsum. Alia duplex ὁμαλὴ, ex longis est Mandragora. Ex bulbosis parum oblongis, quae ἑρπύκνη dicitur, Orchis, Nardus montana, & Anthora, quae lateribus herent. Alia est, quae aliam sub se gerit, & alteri insidet, ut Gladiolus, & Crocus sylvestris. Est quae triplex etiam, ut Mandragora non rarō, ut traditur à Dioscoride: ex bulbosis est Triorchis dicta, & Nardus montana & Circea non semel. Refertur etiam à Dioscoride quadruplex, ut Circea, quintuplex, & sextuplex radix Alcea, & Graminis Parnassi. Sed quia radices huius multipliciter à loco potius aptiore, quam à Natura producit, cum varietate sub multiplici numero radicum relinquamus. Multiplex igitur radix est, quae in plures aequales ferē radices diuiditur, ἑξήκως, & ὡξὺν ἑξήκως dicitur, ut est Elleborus, Aristolochia, Pistolochia dicta, & Clematis, Baccharis, Ranunculus, & similes ex fibrosis tenuibus. Ex crassis, Asphodelus, Ranunculus Paeonia foemina, & similes. Radicum etiam alia est, & dicitur, aequalis, ὁμαλὴ, quae etiam Aequalitate. lata, & ὁμαλὴ à Dioscoride, ut Radix Tragacanthae, Altheae. Aliae sunt anomala, & inaequales, ut fibrosae radices.
- Colore. Est & alia coloris differentia in radicibus, nam aliae sunt in totum candidae, ut Rhabbanus, Rapa, & similes. Aliae intus albæ, foris nigrae, ut Cyclamen, Scorzonera, Tragopogon Apulus verior, & similes. Aliae foris rufescentes, ut Iris nostras, Colchicum, Nardus montana. Aliae foris nigrae, intus virescentes, ut Smirnum, Polypodium. Aliae virescentes ex lacteo, ut Phalangium, Asphodelus luteus montanus. Aliae ruffae ut Xyris, Zinziber. Aliae flauicantes, ut Rhabbarbarum. Aliae luteo colore, ut Chelidonium maius, Lapathum rotundifolium, Curcuma. Aliae intus rubrae, ut Centaurium magnum, Anchusa, Pastinaca rubra, quae etiam foris rubescit, & similes.
- Lacte. Aliae lac fundunt dulce, ut Scorzonera, Erinus, Tragopogon. Aliae amarum, ut Lactuca syluestris, Cicorium, Papauer. Aliae acre, ut Tithymali, Thapsia. Aliae croceum succum, ut Chelidonium maius, Argemone. Aliae rubentem, ut Centaurium maius, & Atractylis. Aliae vescae sunt, & ori gratae, quae ἐδωδίσκως ut Rapa, Siser, Pastinaca: Aliae, amarae, & ingustabiles, ut Gentiana, Aristolochia, quae ἀλεχέως & κακώδης. Aliae sapore acerbo, ut Dryopteris; austero ut Polypodium: subadstringente, ut Filix mas: adstringente, ut Quinquifolium: falso sapore, ut Nerij radix. Feruenti, ut Pyrethri. Aliae sunt gummosae, ut Tragacantha, Chondrilla, Chameleon albus. Aliae mucosae, ut Acanthus, Symphytum maius. Aliae medicamentosae, quae φαρμακώδης, ut Gentiana, Rha, Elleborus niger. Aliae mortiferae, quae νεκρώδης: Aliae mortifera quae θανάσιμος. Aliae inutilis, & superuacua, quae ἄχρηστος, ἄχρηστος, ut Senecio & maior pars suffruticulis.
- Odore. Differunt etiam odore, nam alia est Aromatica, ut Iris, Asarum, Baccharis; alia inodora, ut Blitum. Alia Rosae odorem refert, ut radix Rhodia. Alia aromatica, sed cum grauitate odoris, ut Valeriana, siue Phu. Alia grauis odoris, ut Polygonatum, Scammonium. Aliae terram olet, ut Pycnocomon, Lunaria, & similes.
- Nodis. Differunt etiam, quia alia est geniculis distincta, ut Arundo, Iris. Alia articulis siue nodis distincta, ut Gramen, Cyperus. Alia denticulata, ut Dentaria, Alia strumosa, ut Scrophularia, Leontopetalon, & Cymbalaria, à nobis descripta.
- Imaginum signis. Hominis. Aliae alias imagines referunt, quas Phytognomici maximè perquirunt; ut quae hominis quodammodo figuram imitari videtur, quae ἀνδρὸς ὁμοιωμένη dicitur, ut Mandragora. Cuius radicem tripedalem vidimus Neapoli apud quendam Chymicum distillatorem, puellae imaginem equantem, corpore in umbilico exuberante ac etiam in posterioribus, à quibus femorum, & tibiarum modo in acutum desinebat, supernè verò brachijs elatis crassis, in quibus flores emiserat, Dryadum & Daphnidum iconem representantem. De qua alias in phytognomisis, Deo dante.

Alia quæ Hominis vel Canis & Hirci testes imitatur, & quæ Orchis, Cynoscaphis, & Trag. rebis dicitur, & similes. Quæ cum erumpunt, etiam veluti Genitale referunt germine, vel ipsa rari. et, ut Triorchis dicta. Alia Manum imitatur ut Orchis palmata. Alia Digitos tantum, ut Hier. modastylus. Alia Cordis figuram, ut Nardus montana, Anthora. Alia Pulmonem, ut Radix caua. Alia Rostrum suillum, ut Systrychnium à nobis descriptum. Alia Murem, ut Napellus murinus, sic dictus à radicis effigie. Sicuti Scorpionum, Cammarum, vel Squillam imitatur Doronicum dictum, & Scorpio Theophrasti atque Dioscoridis Pardalianthe. Inferiorum, & Serpentium tabellatum corpus imitatur Iris, Gentiana, Acorus, Galanga, & similes. Alia Pedes Anium, ut Radix Pbu. Alia Polyporum acetabulos, ut Polypodium. Alia Malum cotoneum, ut Lotus Aegyptia. Alia Malum, ut Cyclamen, quod Malum terrestre vulgò dicitur. Alia Oliuæ figuram, ut Orchis, Arisari radix, & Umbilicus Veneris parvus. Alia Tritici grana, ut Chelidonium minus. Alia Pyri fructum, ut Apios. Alia Glandes, ut Asphodelus. Alia Clauam, ut Nymphaea. Alia Folliculum, siue Sacculum, in quo includitur, ut Nardus montana, quæ Thylactis dicitur. Alia Muris caudam, & Trigonis marinæ, ut Passinæa nigra, siue rubens. Alia Rete, ut Napellus reticulata radice, & Gentiana cruciata. Alia Dentes, ut Dentaria, Alabastrites dicta. Alia Calculos, ut Saxifragia bulbilli. Alia Scrotum, ut Porri radix. Alia Vicerum siue Umbilicum ut Cyclamen, & Aristolochia rotunda.

Testium & genitalium.
Manus.
Digitus.
Coram.
Pulmonem.
Rostrum.
Serpentium.
Inferiorum.
Folliculum.
Malorum.
Oliuæ.
Tritici.
Pyri.
Glandium.
Clauam.
Folliculum.
Rete.
Dentaria.
Calculos.
Scrotum.
Vicerum.

Pap. 11. Cap. cod. lin. 18.

Florum differentias omisit Auctor noster, sed quia ad plantarum differentias noscendas non parum conducere videntur, hoc loco asserere voluimus. Florum alij folijs tantum constant, quos Theophrastus ἄνθη φυλλώδη lib. 1. cap. 21. appellat, sed quia verbum φύλλα pro frondibus plantarum propriè acceptum putamus, quæ etiam latine folia dicuntur, nos floris foliola, ad differentiam foliorum, plantæ frondium scilicet, φέλλα dici magis propriè censuimus: sic enim Dioscorides Rosæ florum foliola denominauit in cap. de Vnguent. rosac. & etiam Isopyri florum folia, ad differentiam frondium plantæ, quas verbo φύλλα distinxit. Sic etiam Aleman Poëta Chrysanthemi florum folia umbonem coronantia denominauit his verbis,

Χρυσάνθεμον ἔχον, ἐνδὲν τῷ ἑλίκτι καὶ λαν.

Aureum torquen habens, teneram * petalis Cachlam.

* Siue basalis.

illaq. ut de Bellide flore lib. 21. cap. 8. Plinius ait. Barbulas latine appellare possumus. Grammatici Braçteam siue Lamellam interpretantur. Vide quæ in nostro Phytobasano diximus cap. 1. de Isopyro, & in 1. part. minus cognitar. stirp. de Sencho montano tetrapetalo cap. 92. Alij pilosi sunt, & lanuginei, ut Gaza vertit verba illa Theophrasti, & δὲ χυώδην Flores scilicet lanuginei, ut flos Vitis, Mori, Edera. Foliatum verò, ut Amygdali, Pruni, Pyri. Alij foliatum sunt & simul lanuginei vel lanosi, ut qui bini sunt, & bicolores, ut scilicet sorts foliatum sint, & interne pilosi: ut alter alterum medium florem gerat, ut in Rosa observatur, quæ intus pilorum congeriem luteorum habet ἑτεροῦ ἂνθος ἐν τῷ ἂνθα ἔχει καὶ μέσῳ ὡς τὸ ῥόδον, καὶ τὸ χυώδην. Sic etiam Dioscorides de Rosæ flore in cap. de Rosa, medium illud floris pilosum ἂνθος appellauit, sicuti Theophrastus alias languinosum, nec mirum, cum verbo illo ἂνθος, flos, & efflorescentia quævis lanosa dicatur, sic ἄρως ἂνθος flos Salis, Chalcanthum, Alumen scissile, quod quasi flos giabosi intelligitur & βολιτιδὲς ἂνθος, quod pilosum, siue plumosum Alumen dicitur: est enim efflorescentia, sicuti Ammoniacum, & Sulphur capillare, in specubus igneum fumum eructantibus Putcoli observatur. Sed adde quod omnes flores præter externa folia, & interna stamina, quæ cellularum, vel fructuum, ut plurimum numero sunt, medium habent stylum, siue fructus apicem, quem Theophrastus (ut Gaza vertit) Colum appellat, quo si flos careat, sterilis est omnino, ut in quibusdam observatur floribus, qui non insident eorum fructui, & nunquam illum pariunt, sic in Malo medica Theophrastus observauit lib. 1. cap. 22. cuius florem si cito illo medio careat, decidere, & infructiferum esse asserit, quod experientia comprobatur. Alij non habent medium stylum, siue apicem, sed numerosa illa tantum stamina, ut in his, quæ multiplicem habent fructum coactum, veluti Anemones, Ranunculi, & quæ capitata sunt, ut Papauer, Nymphaea, quorum fructus medius imminet, & sine apice est deciduus, vel ut in siliquosis, idem fructus & siliqua stylus est. Alij qui multiflori, & quorum flos insidet numeroso fructui siue semini, totidem habent apices, quot flores, & fructus, ut in Cichoreacis, Carduis, Chrysanthemo, Anthemide, & similibus. Sed & sunt flores, quorum stamina non semina, sed

Colum floris pars.

Cccc

floris

floris diuisuram sequantur, quæ ex ipso originem trahant, ut in Tabaco siue Pyciæ, Caryophyllis sylvestribus, Datura, Verbasco, & similibus, quorum fructui stylus imminet. Sunt & qui longum habent medium stylum, quia in imo occultum habent fructum. Alij habent in summo magis crassescentem, ut flos Ari. Alij contra in acutum desinentem, ut Arisari, Dracontij flos, qui etiam, quia multiplex fructu est interne, multis densis flosculis ad imum exornatur. Alij stylum habent in summo bifidum, ut Caryophyllorum genus, Gentiana, & similes. Alij trifidum, ut Crocus sylvestris. Trigonum, & capitatum, Tulipa, Lilium. Latum & cauum, Crocus satiuus. Quadrifidum & capitatum, Lyfimachia siliquosa noua species ex Virginea, cuius siliqua ima in quatuor cellas diuiditur, & dehiscit perfecta: & Cynoglossarum genus, quamuis primo aspectu unicum, sic quinquedidum, quamuis in initio acutum, Geraniorum rostra & similia. Ab initio conspicua diuisura, sed in se intorta, Viola mariana, Trachelij, & congenerum: & regulariter iuxta fructus diuisionem, illius apex capitatus diuidi solet, & debet.

Est & Maluacearum genus, quod stylum siue colum verticis habet in summo pilosum sui generis, & serè comatum, nullis alijs in imo staminibus, cuius summum se perficiente in tot diuiditur filamenta, quot futura sunt semina, quod in Malua rosea simplici obseruauimus. Similem habent, Cucurbita, Viola mariana, & congeneres. Sunt & flores qui bini, & extra folia, intus pilosi, qui tot apices habent, quot sunt semina, ut in Anemone, Ranunculo, & similibus, quorum præter varium & omnimodum colorem, alij sunt unicolores, ut Chondrilla caeruleo; Alcea fruticosior purpureo; & luteo colore in Ranunculis, quorum omnium exempla quisque sibi asferre poterit.

Differentie
in flore ex-
terno.

Differentias nunc prosequamur alias, quæ florem externum distinguunt ab alijs. Alij vno tantum folio constant, & illo conuoluto, ut Dracontij, Ari, Arisari: Cucullato folio, vel pilei modo Dioscoridi, ut rotunda Aristolochia. Cauo, & oblongo, ut Cerinthes, Solani summi, Digitalis, Symphyti maioris, Viola mariana, & Tracheliorum, Gentianella. In imo magis angusti, & in summo ampli, ut Scammonij, & Conuoluuli. In imo tubulosi, ut Rhamni, Lasmini, Narcissi, & similia. Orbiculati, ut Lilium conuallium, Vneda, Erica, Hyacinthus botryodes montanus caeruleus, Scrophularia montana. Alij acinosi effigie quamuis distinctis folijs sint compacti, ut Ellebori nigri nostratis, & vulgaris à Dioscoride sub nomine Colocynthis, scilicet figura acinosa, nam & Acinus, & Racemus eodem nomine explicantur, & racematim acinosi flores insunt. Aperti, & latiores absque tubulo imo, ut Soldanella, siue Brassica marina Dioscoridis, & Conuoluuli minoris, Helxine, Cissampelos Herbariorum. Planiores, & expansi, ut Sambuci, & Verbasci flores, qui integri decidere solent, & perforati. Binis foliolis rariore sunt admodum, ut Cuminum siliquosum Matthioli, pro legitimo Hyperico à doctis. Clusio propositum, Circea Lusitana Lobelij, Alsines facie noua planta, à nobis in Phytobasano proposita. Ternis foliolis, non minus rariore, ut Plantago aquatica, & Sagittaria palustris, Militaris Aizoides. Quaternis folijs frequentissimi, ut Brassicarum, & Congenerum Leucoia, Papauera, & Clematis cærulea, Crucata Pannonica Lobelij, & Clusij, Sonchus purpureus, à nobis descriptus, Gentianella fimbriata, & purpurea à nobis proposita in nostro volumine minus cognita. Stirp. Quaternis Ruta, sed quod mirum quinis primus, & medius flos, qui solus emicat inter alios posteriores. Quinis, ut Maluacearum genus, Quinquefolium, Ranunculorum simplicium, Rosarum, & Caryophyllorum familia, Geraniorum genus, & maior pars florum. Senis foliolis, ut Liliorum, Ornithogali, Moly, Iridum, Xiridum, Tuliparum, & Capaceorum familia, Elleborum album, & similes. Septenis non naturaliter, sed ob defectum obseruauimus. Octonis foliolis, Trifolium Hepaticum, siue Trinitas dicta. Nouenis foliolis, ut Caryophyllus Mexicanus tubulosus floribus, ac etiam simplici flore à nobis descripti in minus cognita. Stirp. part. 2. & similes. Alij denis folijs, ut Granadilla Mexicana. Alij pluribus foliolis siue barbulis usque ad quinquagenas quinas, quas Plinius Bellidi tribuit, quos nimis molestum esset, longumque referre: ut Chrysanthemi, Bupththalmi, Bellidis, Parthenij, Calendula, & similia umbone medio prædictarum. Alij pleno sunt flore, & ita natura multiplicibus foliolis, ut Hieracium, Chondrilla, Cichorium, Tragopogon, Scorzonera, & similes. Alij pleno sunt flore natura vel cultu, qui etiam simplices inueniuntur, ut Rosa muscata, Damascena, & alia: Pæonia, Anemone, Ranunculus, Papauer fimbriatum, & cristatum, Primula veris, ut Caryophyllorum genus.

bosi, Umbelliferi, & Verticillati. Alij in curvam & longam spicam, ut *Heliotropij maioris, Anchusarum, & congenerum.* Alij in rectam spicam, ut *Agrimonia, Plantaginis.* Alij verticillatum inter foliorum geniculos, ut *Clinopodij, Marrubij.* Alij in summo tantum, ut *Mentha, & Viticis.* Alij semper surrecti, ut *Chrysanthemi, Buphthalmi.* Alij deorsum spectantes, ut *Aquilegia, Loti, Hormini, & Leguminosarum plurium.* Alij singuli singulis ramis, ut *Chrysanthemi.* Alij plures, ut in *Galega, Vicia, & Leguminosis,* quorum alij in summo cōferri sunt, ut in *Meliloto coronata, Colutea, Coronilla.* Alij erecti, ut *Lupini, & Genistella insectoria.*

Alij fructui siliquoso insident, ut in *Lysimachia siliquosa, Chamenerio.* Alij fructui vasculo incluso, ut in *Hysteyamo & similibus.* Alij nudo fructui, ut *Cucurbita, Cucumeracearum, & Acanacearum genus, & quorum semina pappo euolant, ut Carduorum, Chondrilla, Hieracij Helenij, Parthenij, Chrysanthemi, & quorū capita squamosa sunt.* Sed & sanguisarbę *Pimpinella, Psyllij, Plantaginearum, Frumentacearum, Spicatarum, & Umbelliferarum.* Et ex Bulbaceis, *Colchici, Orchidum, Croci, Narcissi:* in Arboribus *Pomiferarum, Mespili, Mali Punici, Rosa* in Fruticibus, & *similium.* Alij fructum continent, aut proferunt in umbilico, ut in *Aurantio, Assyrio pomo, Ex Herbis Malua, Brassica, Ranunculo, Anemone, Geranio, Papauere, Thlaspidi, Leguminosis.* Ex Bulbaceis, in *Ornithogalo, Tulipa, Asphodelo, Iridum speciei, & Capacei.* Alię Plantę florem habent supernę, & fructum longę a flore pariunt, ut *Milium Indicum, Lachryma Iobi, Ambrosia, Xanthium, Ricinus, & pargantium, Heliotropium minus, & simile.* Alię è latere floris dependentem gerunt fructum, ut *Tithymalorum genus.* Alię fructum supra terra, & etiam sub terra proferre traduntur in radicibus, ut *Arachyda, quę Amphicarpa dicitur.* Alię radices siue bulbillos cum ipsis floribus, & fructu, ut *Saxifraga bulbosa, Ampeloprason carneo flore, siue Moly serpentinum Lobelij.*

Et pag. cad. lin. 34.

Fructuū dif-
ferentia ex
forma.

Fructuum verò alij sunt orbiculares, ut *Cerasus, Aurantium, Præcocia mala, Alij oblongi pyriformes, ut ipsa Pyra, Colocynthis, Aristolochia, Ficus, & Prunorum quedam species.* Alij ovales ut *Glans, Olea, Cornus, Limones.* Alij oblongi admodum, ut *Cucumis, Cucurbita anguina.* Alij oblongi, & Iuli modo, ut *Piper longum & Betre.* Alij Coni figurę, ut *Pinus, Abies, Lupulus, Cynara, quorum figura squamosa.* Alij rotundi, & squamosi, ut *Cupressus, & horum alij edules, alij minimę.*

Alij pulpa, osse, & semine constant, ut *Armeniaca malus, Pruna, Olea, Cerasus, quorum pulpa edulis est: alij non, ut Nucis Juglandis.* Alij pulpa, & semine sine osse medio, ut *Mala, Pyra, Cucurbita, quorum semina cortice tantum vestiuntur.* Alij echino cortice semina condunt, ut *Castanea, Fagus, Ricinus.* Alij echino tantum, ut *Caucalis, & alię Umbelliferę, Echinophora a nobis descripta.* Alij osse, & cortice, ut *Auellana.* Alij semine tantum in globum conferto Echinum referunt, ut *Butomum, Platanus, Spina alba.* Alij siliquis in globum densis, ut *Glycyrrhiza.* Sed & fructuum simplicium alij rotundi pyriformes, aut oblongi pulpa sunt edules, quę extima est, ut *Mala, Pyra, Cucumis.* Alij ingustabiles, ut *Colocynthis, Cucumis sylvestris, & etiam Cucurbita species quedam amara ex oblongis.*

Ex racemosis edules sunt *Vua, Ribes, Cerasa, non edules Hedera, Ligustri, Ari.* Alij amaro cortice atque acri fructu intus pulpam habent inspidam, interius verò acidum sucum, ut *Limones, Poma Adami, Citria, & id genus.* Alij lignosum habent corticem, & osse continent semē, ut *Pinus.* Alij fungosum, & squamosum etiam corticem tantum, ut *Cupressus, Alij Cartilagineum, ut Abies.* Alij non squamosi, sed læui, & vasculi modo fructu semina continent, ut *Papauer, Nigella, Lychnis ex rotundis.* Alij in Poculi amplii effigiem, & Vesperum faui cartilagineosi modo in cellulas excavati, ut *Faba Aegyptiæ vera.* Ex longis quę siliquosi in arboribus, *Cassia Cathartica, Siliqua vulgaris.* Ex Herbis verò *Leucoton, Papauer corniculatum, Leguminosa, Pisum, Lupinus, Anagyris.* Item *Siliquosi fructus.* Alij summe, ut *Pisi, & similiū.* Alij nodosi ut *Rhaphani, Acacię, Orobi, Scorpioidis.* Alij simplicis siliquę, ut *Genista.* Alij vērriosa, & rotundā siliquā, ut *Pisi.* Alij depressā planā, ut *Securidaca.* Alij multiplici, ut *Meliloti.* Alij læui siliquā, ut *superiorū.* Alij asperā & multiplici, ut *Calēdula, Glycyrrhiza, Ranunculi echinati.* Alij sine cortice, & in totū dura semina sunt, ut *Piper, Cubebe ex rotundis.* Ex longis *Caryophylli, & Piper caudatū.* Reliqua nuda semina nō ita. Alij paleaceo aceroso cortice semina continent, ut *Thapsia, Angelica, Panax asclepium, Lapaibū, & Thalictrum Cordi, siue Ruta pratensis.* Alij fungoso, ut *Hippomarathrū, & Cachrys.* Alij utriculis semina cōtinent, ut i. et.

et Verticillatae plantae Virex. Alij infra vtriculos fructum habent inclusum, in quo semina, ut Hyoscyamus, Tabacum, Agrimonoides à nobis descriptum Triffago Apula, Elephas Compelarensis, & similes. Alij glumis, ut frumentacea. Alij folliculis, ut Gentiana, Rhisida. Alij calyce fructum, ut Quercus, Ilex: Quorum calycum alij laeves, alij asperi, ut Cerris. Alij vesicâ semina occludunt, ut Staphylo dendron, Pisum cordatum. Alij sub vesicâ puloso fructu semina continent, ut Alkikengi, Solanum Somniferum, & Lethale. Alij pulpa tantum, ut Solanum hortense, Solanum manicum, Bella Donna, Bryonia. Alij pulpam habent internam, & semen in superficie parum exsertum, ut Fraga. Alij lato, & rotundo compresso fructu fungoso semina continent, ut Pallurus Herbariorum. Alij rotundo, & orbiculari, ut Cupressus. Alij alato, & expanso, ut Acer. Item alij singulares, & rotundi, ut Malus panica, Solanum Manicum. Alij duplices rotundi, & bini, ut Mercurialis, Cynocrambe, Coriandri spurij, Galij, Rubia. Alij duplices oblongi, ut deselis, Myrthides. Alij duplices, lati & compressi, ut Thlaspeos, Leucoij Alyssoides à nobis descripti, Veronica. Alij triidi, ut Iridis, Gladioli, Ricini, Heliotropij minoris, Capaceorum, & Bulbosarum, Cisti, Aconitorum & similia. Quadrilateri, ut Sinapi agrestis echinato semine à doctissimo Gasparo Bauhino pro Eruca Monspeliensi quadrangula siliqua proposita in Prodrumo Theatri Lotantici. Tatula siue Datura, Euonymi, Cynoglossa, & Ruta prater Medium. Quinquepartiti stellati, ut Semperuium, Cotyledonis, Crassula, Nigella. Sexanguli, Corona Imperialis. Decanguli, Nigella Constantinopolitana, reflexis, & planis apicibus, quae alias imperfectior ex ramulis septenis, octonis, nouenis & denis in perfectioribus, Semperuium rubrum Gnaphaloides à nobis descriptum. Alij plurium, ut Alcea species, Abutilon dicta ab Herbarijs.

Sunt & fructuum differentiae ab effigie varia, quae res alias imitari videntur. Alij similes Calvariae, ut Antirrhinum. Dentiū congerie Pineae nuclei fructus exprimit: Molaris Dētis Iconem Hyoscyami cytinus coronatus, qui etiam semina denticulata continet. Alij similes Linguae, ut Hatis, Gladium. Alij gutturis longam annulorum effigiem, ut siliqua Cassia Cathartica. Dico, ut Thlaspi, Tordylion, Leucoton lunatum. Duplici Disco, Alyssum, & Leucium Alyssoides à nobis proposita. Bursa, Bursa Pastoris, & Polygala Lobelij. Venica Staphylo dendron, Colutea vesicaria, Pisum cordatum. Testes hirsutos representat, Mercurialis mas. Ollâ cū operculo, Hyoscyamus. Ampullâ, Valeriana, & Nardus montana. Vel potius pilosam araneam siue Phalangium, aut Polypum. Vaseculū siue Alabastrū, Papaner, Nymphaea lutea. Calathū, Caryophyllus, & Lychnis. Araneam imitantur semina Atractylidis, Carduorum, & papposarum, scuti, & canos capillos Senecio, ob id sic dicta. Taurinum caput Acetosa Neapolitana, & Tribulus. Locustam bipedem imitatur, Avena fructus. Viculi narices simile Antirrhini fructus. Clauam asperam Sinapi agreste, & Ranunculorum fructus. Cristam, Coronopus echinato semine, Nasturtij species nobis, perperam à Matthiolo pro Ambrosia propositus, & Hedy sarum Clypeatum Lobelij siue Crista galli. Galeam, Cassida à nobis descripta. Infundibulum Moluca syriaca. Pileum, Scabiosa hispanica. Barbam hircinam hispida Tragopogon Apulum, à nobis descriptū. Caput Viperae & Auiculæ, Echium, Borrage, Symphytum maius, Cerinthæ, Anchusarum genera. Caput Viperae cum lingua exserta, Cynoglossa à nobis descripta. Lucernarum modo caui sunt, & cum Ellychnio, Cynoglossa, Lychnoides à nobis descripta. Pedem Anseris, Borrage quadam Apula à nobis descripta. Umbilicū Aparinae fructus. Alatum, speciem, Aceris fructus. Cornu erecti figuram imitatur Fœnum Græcum. Cornu contorti, ut Arietis, Cytisus nostras à Maranta Venusino propositus. Astragali siue Hedy sari species à Lobelio depicta. Soleam equinam, Ferrum equinum à nobis descriptum Polycheraton Cochleam, Medica varia, Kali cochleato semine. Polyporum cirros, Clymenum, sed ipsum Polypum Nardi fructus, & Valerianæ, ut diximus. Caudam vulpinam, Graminis species, eodem nomine, scilicet, & caudam murinam, Cauda muris ab effigie. Caudam Equinam, Equisetum. Inbam effusam scilicet comam, Altilium, Bromos. Pedes Avium, Ornithopodium. Linguae serpentis similes, lingua serpentina. Pectini, Pecten Veneris sic dicta. Rostro grui no, Geraniorum familia. Spiculo anguloso, Trifolium acet sam. Gladio, Securi dæa siliqua, nam illius semen ancipitis securis imaginem refert. Angui Cucumis anguinus. Canino Peni Siliquastrum siue Piper Indicum. Testes imitantur Mercurialis, Cynocrambe, Morsus Gallinae à Lobelio depicta. Tribulos arcuos, Tribulus terrestris & aquaticus, Stella Calcitra ta. Echium marinum, Chamaleo albus, Caryophyllata, Arction siue Bardana Personata. Echini.

Fructuum
differentia
ab effigie.
Caluarie.
Dentium.
Linguae.
Gutturis
calari.
Disco.
Bursa.
Vesicae.
Tessium.
Olla.
Ampullæ.
Polypi.
Vaseculi.
Calathi.
Araneæ.
Canorua
capillorū.
Taurini ca
pitæ.
Locustæ.
Clauæ.
Cristæ.
Galeæ.
Barba hir
cine.
Caput vi
peræ.
Lucernarū.
Umbilici.
Cornu.
Soleæque
na.
Caudæ.
Lingua ser
pentina.
Rostri grui
Gladij.
Anguis.
Tentum.

Verticilli.
Caulis & cor-
piti.
Vernum.
Luna.
Cordis.
Favorum.
Vernum.
Sphaera.

Differt etia,
& effigies
seminum.

Fructus
quid vo-
cetur la-
tius.
Semen p
cise.

Seminum
varietates.

Verticillum *Paliurus vulgaris*. Nidum Auis, *Pastinaca sylvestris Umbella*. Caudam sem-
pionis, *Scorpioides*. Vermes *Phyllitis*. Lunam *Sene folioli*, & *Lunaria Græca arida*. Cor-
dis figuram, *Citrina mala*, & quoddam pruna. Vesprium Favos, *Faba Aegyptia*. Cornuco-
pium, *Valerianella Cornucopioides*, à nobis descripta. Verrucas, *Heliotropium minus*, & *Efula*.
Lappas *Arctium*, *Xanthium*, *Pastinaca spines*, *Cantalis* & alia *Echinophora* congeneres, Pa-
nium. Sphaera in modum rotundi, *Sparganium*, *Platanus*, & *Cupressi*, & simili modo ordinati,
Stramonij.

His addenda visa sunt seminum etiam differentia, eorumque varix effigies. Semen in-
Plantis ita nos accipimus, ut illud sit, quod fructu obductum interna eius parte continetur, ad
eodem fructu suo cortice vel libro separabile; ad Plantam novam germinationem propagandam
aptum fatione. Fructus verò dicitur, id quod è medio flore solet emergere tuberosus, ut in
Citrj, Papavere, Brassica, & Leguminosis: vel in imo floris subest, ut in malo Punica, Rosa,
Cucumeraceis & similibus, & infra plura: vel vnicum semen continere observatur, suo libro
vel cortice vestitum. Fructuum varietates iam supra memoravimus, qui vel carne externa
osseum putamen, in quo semen, ut in *Præcoijs*, *Amygdalis*, *Ceraso*, *Pruno*, & similibus: aut
osseo externo cortice semen continent, ut *Corylus*: vel carneo tegumento concretum, sive
gelatum succum, in quo semina, ut in *Aurantys* & congeneribus: vel cartilagineo tegmine
carnem, & interius semen, ut in *Cucumeraceis*: vel succolos acinos, & in illis semen inclu-
sum, ut in *Punica*, & *Floris Passionis Indica* planta: vel luccola carne vel pulpâ semina con-
tinent, ut in *Vitis*, *Ebulo*, & similibus. Alias varietates *Coniferarum*, & *Verticillatarum* su-
perius retulimus, nec repetere est opus, cum hoc loci seminum varietates tantum, & eorum simi-
litudines in animo sit referre, quas obiter observasse nunc meminimus: tam diu est quidem,
quod plantis, & similibus caremus, domesticis alijs obnoxij negotijs. Semina igitur nascuntur
aut carnosâ, vel lignosâ, aut corticosâ fructu inclusa, acne, cone, siliqua aut viriculo contenta,
quæ id est *conica*, & *conica* & suo tantum cortice vestita, quæ nuda, ad differentiam appel-
latur *conica*, & ut sunt *Piperis Cubebe*, quæ singula distincta, vel bina, ut in *Umbelliferis*,
tam rotunda, quam oblonga, vel plana, ut in *Coriandro spurio*, *Rubia*, *Galiorum familia*, & *se-
rulaceis*. Vel singula, & distincta, ut in *Valeriana* & *Nardo montana*: vel etiam in *Agri-
monia*, cuius semen asperum deorsum nutans, ut à *Dioscoride* notatur, sub nomine *Græco
conica*, quamvis non minus rectè dici etiam posuisset Fructus; quia post florem emergit suo
cortice hirsuto aspero tectus, & distinctus: & non raro *Dioscorides*, quod vere semen est, &
conica folliculis inclusum nomine, Fructus *capnæ* græcè de nominat, ut in *Cap. de Xyride*, &
Circea, *Staphide agria*, & similibus: quæ de re potius semen dici debebat, græcè *conica* &
verius. Non negamus nudum semen, ut in *Umbelliferis*, & *Agrimonia*, & similibus, non
minus semen, quam fructus appellari posse. cum Fructus generalissimè illud denominari pos-
sit, quod marcido vel deciduo flore quovomodo erumpit, & perficitur postremo, propriis plan-
ta complemento & perfectione, ad aliquem usum aut plures, vel ad suæ plantæ tantum propaga-
tionem procreatum. Et semen illud sit, quod suo tantum cortice vestitur, vel in aperto produ-
ctum, aut aliquin amplius circumductum, & inclusum. Cuius medulla sua substantiâ, vel
est mollis, & humida, ut in *Cucumeraceis*, *Amygdalo*, *Nuce*, & alijs, quæ potius in massam,
quàm in pulvere confusa tegitur. Vel est dura, sed friabilis admodum, ut facili in pollinem, vel
pulverem abeat, ut in *Fruentaceis*, & similibus. Vel est omnino dura, & ossea substantia, ut
cum difficultate tundatur, & in pulverem ducatur, ut est seminis *Rufci*, *Smilacis aspera*, *Xyri-
dis*, & similitum.

Seminum varietates plures observantur, nam alia levi cortice sunt obducta, ut quæ fru-
ctus præsertim inclusa reperiuntur, ut in *Pomiferis esculentis*, *Cucumeraceis*, & capitulo geren-
tibus: vel nullo modo inclusa fructu, suo tantum cortice vestita, ut in *Umbelliferis* quovomodo
serulaceis, ut etiam paucis racemosis: quorum alia rotunda, ut in *Racemosis Piperis*, & *Cubebe
Fumaria*: in *Umbelliferis* *Coriandro spurio*, & similibus. Alia depressa, & plana sive, ut in
Ferula, *Sphondylis*, & similibus, quæ à *Theophrasto* *φωλλώδης* appellatur, à *Dioscoride*
ἀχρηγώδης, quia cartilaginosa. Alia canaliculata, & striata, ut in *Libanotide Cochryra*, *Hippo-
maratro*, & similibus, quæ à *Theophrasto* *ῥαχιδώδης*, à *Dioscoride* *ῥαχιδώδης* habere dicuntur. Alia
canaliculata & pilosa, ut in *Cretica* planta *Libanotidis* nomine ab *Honorio Belli* *Carolo Clu-
dio* missa. Alia magis aspera, ut *Pastinacæ vulgaris*. Alia in totum echinata, ut in *Cactali-
de*, &

dr. & Echinosporis à nobis descriptis. Alia Cylindri effigie oblonga, & rotunda, et secunda securidaca Lobelij, Galega siue Ruta capraria appellata. Alia ovalia, & rotunda, ut Olea, Alia ovalia, sed depressa, ut diximus Ferulaceorū, & Cucumeraceorū. Alia ovalia, sed altera parte acutiora, ut Mali, Pyri, & similium. Alia incurva & contorta parum, ut Phaseolorum familia, & Ferri equini. Alia rotunda, sed altera parte rostrata, ut Ciceris, Buglossi, & congenerum. Alia parum depressa, & similiter rostrata, ut Psylli. Alia triangula coni effigie, ut Cicerula Harmala, Bulbosarum, & Staphidis agria. Alia virinque acuminata, ut securidaca vera Dioscoridis. Alia trigona in cuspide acuminata, ut Polygoni, Lapahti, & similium. Alia quadrata sed depressa, ut Heaſari. Alia rhomboide quadrato, ut Pimpinelle sanguisorba à nobis pro sideritide secunda proposita. Alia alia effigie, quarum quadam, quæ quibusdam rebus referri posse videntur non inincunda Physiognomistis, & nunc in promptu se offerunt notare non pigebit. Cerebri medullam imitari videtur, Iuglandis siue Regie Nucis semen suo putamine detectum. Dentium congeriem, Hyoscyami semen asperum pinea modo denticulatum. Ipsos dentes ovali Punici semen carne obauctum ostendit. Oculi pupillam, Lenticula semen, sed dimidiata lenticulae modo Phalangij semen, teste Dioscoride. Cordis figuram Citrij & Aurantij semen cum similibus. Umbilicum, & Valerianella, umbilicato semine à nobis descripta, & Aparina Dioscoride teste. Renes exprimunt Phaseolorum familia, & alia nonnulla leguminosa: sed ex alijs generibus Solum, Halicacabi, & aliorum, Genitalis caput, siue Glans Faba dicta, Fabe semen. Genitale cum testibus gerentibus, Cicer album vulgare, quamvis etiam rubro colore Cicer magis Arietinum Caput naso crassius incum prominente exprimat, oculis & cornibus intortis è regione virinque expressi, quapropter Arietinum Cicer à Dioscoride dici refertur, non addita causa: quæ omnia in alio Ciceri inesse observantur, naso exiguo tantum variante. Sed si quis atramento illius oculos exuberantes circumseribat è regione nasi, rostrum imitantis Nocturæ caput satis expressum videbit. Ventris extuberantis ima pars supra muliebria, etiam Ciceris albi aduersa pars ostendet. Testes imitantur Rubia & Galiorum semina duplicia contincta, Cortandri spurij, Smirnij Crenati ab Herbarijs putati. Cimices, & Blattas, siue Cantharos, Ferulaceorum, sphonij, & Cucumeraceorum semina. Araneam imitatur papposa omnia semina *ωαντιωεγαλα* dicta, sed Phalangiorū maxime & pilosarum Aranearum & Valeriana, & Narai montana, & congenerum piloso pappo semina. Pulices imitantur, Psylli semina, teste Dioscoride. Viperæ caput cum lingua exerta, quia rostro sunt reſuſi & plana Cynoglossarum semina à nobis descriptarum perbellè referant, quamvis aliorum Serpentium acutiore rostro, à Dioscoride referre dicantur Echij, Anebusarum, & congenerum semina: quæ etiam ad Avium rostratum caput accedere non minus quis cense-re posset, ut in Cap. de Cynoglossa montana à nobis minus cognitarum stirpium volumine retulimus. Polypum, aut Leporem marinum exprimere non ineptè dicitur, semen Valerianella stellato semine à nobis descripta, & Scabiosarum. Echinum terrestre Passinace vulgaris, & Caucaledum asperum. Erucam asperam, & pilosam Tragopogi, & Scorzonera semen detra-cto pappo. Ricinum Animal, denudatum suo cortice Ricini semen, si à Dioscoride descri-ptum. Insectum bisulca cauda Asteris, & Buphthalmi, & congenerum semen. Cochleam in-tortam, Medicæ semen, sed Cochleæ Animalis effigiem potius Kali semen cochleato semine dicti. Insectorum tabellatum corpus, siue insectum Malæ semen compactum antequam disjungatur oblique inspectum: quod etiam integrum Echinum marinum spinis denudatum exprimere videtur. At singula semina depressa lunata sunt. Securitim imitantur, Cicerula vulgares Dioscoridis, Labyrinthi dicta. Ancipitem securitim emulantur Peluini, & Asclepia-dis semina, teste Dioscoride, unde nomen inditum plantæ fuit. Sagittæ modo in cuspidis formam Lunci semina, quæ Theophrastus *ἀνδρόν* dixit. Triquetram cuspidem imitantur tri-gona Polygoni, & Lapahti semina, & Lonchitidis teste Dioscoride. Quadratâ Pimpinelle semen. Chirurgorum incuruum cultrum, vulgò Gammauc, exprimere videntur Trifolij Asphalutidis siue Bituminosi seminum extrema pars, quæ non minus Falcem, aut Serpentium dentem, Fe-lium vnguem imitari quis dicere potest. Contractos vngues Milui, Vulturis vel etiam Polypi flagellos, Calendule semina incurva in se conglobata, Margaritas siue Vniones candore splen-dore ac lapidea duritie, Lithospermi semina, teste Dioscoride ac Plinio.

Sunt & in succis herbarum differentia, quæ signaturam habent, tam conspicuam in virenti-bus plantis, quam in succis extractione per infusionem, & decoctionem manifestis, tam in-

Seminibz
tognomi-
cis obiecta
ta, quas pat
res referat.
Cerebri.
Dentium.
Pupillam.
Cot.
Umbilicū.
Renes.
Genitale.
Caput ariet-
is.

C. Noctur.
Ventrims.
Testes.

Cimices.

Araneam.

Caput vi-
peræ.

Polypum.

Echinum.

Erucam.

Ricinum.

Cochleā.

Securitim.

Cuspidem.

Edcem.

Voluta.

Felum.

Milui.

Vulturis.

Margari-
tas.

Differentiæ
in succis
herbarum.

herbis,

herbæ, quàm arboribus, & eorum partibus, de quibus alias.

Sunt & differentia alia in plantis, tam in caudicibus, caulibus eorumq. effigie rotunda, trigona, quadrata, vel angulosa, nodosa, & geniculata: in eorum superficie laevi, aspera, coriacea, dura vel fungosa, spinis horrida, & maculosa. Tum etiam in ramificatione ordinata, vel inordinata, cum in foliorum circa illos dispositione ordinatè vel inordinatè & eorum numero bino, terio, quaterno, quinto vel alio numero, illoq. simplici, aut multiplici, pinnatim, cruciatim, coarctatim, quæ & alia differentia adhuc minus digesta, amplum volumen requirerent, quod notarum modum & brevitatem longè latèq. excederet.

Pag. 11. cap. 7. lin. 36.

Coma quid sit, & quomodo intelligatur ex Dioscoridis mente, diffusè in nostro volumine minus cognitarum stirp. retulimus in cap. de Hippopha, quare hic repetere nolimus.

Pag. 12. cap. eod. lin. 25.

Omisi Auctor noster Corymbi descriptionem, & notat in quo differat ab Umbella, & Capitulo: quare nos addemus tanquam utiles ad plantarum figuram dignoscendam. Corymbus igitur generalissimè acceptus, pro quovis summo cacumine vel fastigio cuiuscumque rei sumitur. At in plantis, ut apud Plantarum scriptores, quos hoc loco sequi oportet, Corymbos appellasse propriè racemos Hederae reperimus. Auctorem habemus Plinium lib. 16. cap. 24. Hederae descriptionem prosequendo dicentem: Racemis in orbem circumactis, qui vocantur Corymbi. Quorum Dioscorides in cap. Hederae remedia tradens pluries mentionem fecit, & in cap. de Hippophae nobis apertè illorum effigiem declaravit cum ait, Flores Corymbis Hederae similes veluti racemi coherentes inter se. Itaque Corymbus racemus est quidam orbicularis ex cauliculi summo se diffundens, multis in orbem petiolis circumactis in quorum extremo singuli flores, singulis petiolis, & deinde totidem fructus continentur. Nec alio modo ab Umbella differant, nisi quo pars à toto. Umbella quidem ex pluribus corymbosis petiolis ex cauliculi summo diffusa constituitur: singuli quidem petioli Umbellatam corymbosè conspiciuntur: dividuntur enim in summo plures in orbem dispositos flores, & fructus substantes; quos Plinius dependere dixit, de Elaphobeseo loquens ibi, seminae in Corymbis dependentibus Silis effigie. Sed Dioscorides Cap. de Hippofelino, illius comam flore plenam in Corymbis, priusquam efflorescant, compa-
tam dixit: & tamen Umbellam propriè deferre, nemo ambigit. Capita etiam sub Umbella nomine Plinius appellavit cap. de Smirnio ibi, Capitibus caulium orbiculatis ut Anethi. Et Dioscorides de Dauco tertia specie ait: Caput & semen Anetho simile habere, & tamen Anethum Umbellam propriè, non caput proferre quisque fatebitur. Quapropter ob quandam orbicularem formam Umbellarum praesertim adhuc non diffusarum, capita dicuntur habere, ac etiam Corymbos quamvis capita verius dicantur, quæ compacta sunt, ut Thymi, Stoechadis, Poly & Chrysanthemi, & similia, & hæc quia ex pluribus constant floribus & fructibus ab eo initio exorientibus, & in Caput simul extuberantibus. Capita Corymborum specie Poly capitula dixit Dioscorides. Addendum etiam hoc loco, Umbellas alias esse ordinatas ex principio & basi, ut in Pastinaca, & Ferulaceis, alias esse inordinatas, & Umbellarum speciem referentes non propriè: quamvis ob quandam primo aspectu similitudinem sic appellatae sint, ut Sambuci, Achilleæ, & similia: quarum veluti Elichrysti, Chrysocomæ, & Origani, Onitidis atque Agerati flores ex coniunctis Corymbis composita in Umbellam esse dixerit Dioscorides. Harum Plantarum comæ ex pluribus petiolis plures flores singulis continentibus ad similitudinem Corymborum, & simul coeuntibus Umbellæ similitudinem exprimere prima facie videntur, in summo tantum Plantæ comam habentes floridam, quare comantes flores habere dicuntur planta illa, & similes, ut de Chrysocome dixit Plinius.

Pag. 12. Cap. eod. lin. 24.

Adde Chamæleonem album, cui à Dioscoride caput Echini marini modo spinosum tribuitur, de quo, & eius gummi lxxia multa retulimus in Cap. 1. nostri Volum. minus cognitar. stirp. Quorum capita spinis horrent, Acanacea à Græcis appellata, quasi Acanthacea, vide Theophrast. lib. 6. histor. Plant. cap. 3.

Pag. 20. Cap. 11. Lin. 1.

Sic de nostro Tripolio observavimus in aëriali tantum plaga provenire, ut in histor. minus cognitar. stirp. c. de Tripolio. ubi de similibus plantis propria loca diligentibus etiam sit mentio.

Et Lin. 19. ibidem.

Aegyptium Arum Neapoli annis praeteritis floruit, & sequentibus, & nobis etiam ex Plant. Ari. Aegypt. in Salernitano agro à R. P. F. Donato de Eremita naturalium rerum studioso reperta, & ab-
lata, ubi spontanea: de quo in nostra hist. minus cognitar. stirp. 2. par. cap. 1. ubi & quid sit *Coc-
locasia*, & in quibus à *Faba Aegyptia* differat, differitur: & distinctè Aegyptij Ari. florum dif-
ferentia ab Ari. vulgaris floribus notatur, odoris praesertim, quae ab horti etiam Pisani Praep. Jo.
Casaubono fuit observata, & odoratissimum fuisse florem Aegyptij, cum aliorum Arorum flores
foeteant: sic refertur à doctiss. Bauhino in suo Theatro Botanico lib. 5. sect. 6. cap. de Aro. Et
curiosi non pauci Neapoli anno 1626. Aestatis fine observarunt in horto Clarissimi viri D.
Bernardini de Corduba Equitis Hispani, praeter Politicam, Militarem & alias disciplinas, qui-
bus ornatissimus est, Exoticorum studiosissimi, tam Animalium, quam Plantarum, qui praeteri-
to etiam anno floruisse testatus est: cumq. à nobis audivisset adhuc esse, qui minime florere pu-
tent, cum ipsi non viderint, risu non potuit se continere. Fabam autem Aegyptiam ibidem à no-
bis memoratam, frequentem esse in cibo apud Indos Aestate, anno 1622. ex Hiatis propè
magnam urbem Surschem in Chinensi regione doctiss. Io. Terrentius Lynceus litteris ad
D. Io. Fabrum Lynceum Collegam testatus est, quas in hoc volumine fol. 557. videre po-
teris, Theophrasti descriptioni respondentem, cuius effigies eidem antea missa ab eodem Terren-
tio, utinam longo itinere in Fabri manus, & non in alienas incidisset, quae nunc exhiberetur, ut
nihil amplius in dubium Recentioribus veniret.

Lin. 20. ibidem.

Diſſamni Cretici Neapoli florem, & semen collegisse meminimus Ferdinandum Impe-
ratorum naturalium rerum studiosissimum, & surculo facillimè servitur, ut nos fecimus lignoso.
De illo autem & *Pseudodiſſamno* aduersus Recentiores in nostro Dioscoride, si DEO placuerit,
veriora tradentur.

Lin. 35. ibid.

Magnitudine variare Plantas, & Fructus ratione cultus, loci, & Cali, non autem hic her-
bas, alibi arbores, sed arborum similitudine praegrandes fieri posse conceimus. Arborem in
telligimus mutatà specie, ut sit perennis, & al. as habeat arboris proprietates, quod minime pos-
se fieri credimus, at diuersas specie Plantas, ab eodem genere variantes, quae etiam translata ean-
dem seruent naturam, concedimus.

Arboris caudices praegrandes ita nos Campoclari in Mateſij radice observauimus, ut non
solum tres homines, sed quatuor vix amplecti potuissent, Castanearum, & Nucum Iuglandium,
ubi non rarè in tabulas sexpedum latitudine diuidunt ferrà, nec ibi ullo pacto mirum videtur,
frequens enim est spectandaq. pariter cum praegrandi magnitudine, & ipsa multitudo.

AD LIBRVM SECVNDVM

Post praefationem pag. 28.

Diuisionis Plantarum ratio alia est, quàm Plante in arbores, frutices, cremios, & herbas di-
uidi solent: Alia quàm in genera, & species. Alia quàm in Aromaticas, & illas in medicatas,
vel gustu suaves, & condimentarias. Alia quàm in Catbarticas, gustu insuaves; Alia quàm in
Alexipharmacas, vel Venenatas, & sic de alijs qualitatibus. Primà, & secundà diuisione fa-
cies Plantarum distinguuntur, Herbarijs oportunè. Tertià cum reliquis odores, sapores, & qua-
litates, quarum cognitio medicis, ut plurimum, est necessaria.

Nec immeritò de Nouae Hispaniae re medica tractaturus Auctor noster, Dioscoridis vestigia
secutus, à sapore, & odore praestantibus initium sumere voluit, tanquam ab illis quae impresius
percipiuntur tam gustu, quàm olfactu, ut sunt Aromatica, & Aeria de quibus agit. Facilius quidè
est cognitio excessus odoris, & saporis ab alijs rebus minus sapidis, vel odoratis, aut in totum sa-
pore, & odore destitutis. Sic in Mathematicis linea facilius à puncto, & centrum à circumse-
rentia, quàm punctus à puncto, vel circulus à circulo, & in Herbis arbor ab herba, quàm
à frutice, vel cremium ab herba distinguitur. Reliqua doctissime Collega noster proposuit.

Pag. 28. Cap. 1.

Adde, radix castaneo colore, folia obscurè virentia, & floribus in summo albicantibus:

- 1 *Ista ex pictura colorata ex ipsa Mexico, & in duobus voluminibus distincta, quæ apud Auctoris Nepotem Iuriconsultum Virum doctissimum non solum legum peritiâ, sed & Politicis omnibus disciplinis, & priscarum linguarum recondita eruditione repletum M. Antonium Petilium observare licuit, dum Romæ ageremus, ipsius scilicet Recchi exemplaria.*

Pag. 29. Cap. 2.

*Coapatli.
Tertia.*

Vide duas alias Plantas, Coapatli nomine frigida temperie infra lib. 8. cap. 55. & 56. Theriacales. Tertia verò Coapatlidis folium in Recchi exemplari depingitur duos pollices longum, & unicum seic latum. Radix colore cinereo nigricante carnea. At quia in prima Coapatliæ Synonymum est, Tlamacazquipan, quod nomen invenimus in alijs plantis, quarum imagines, & nomina tantum in exemplaribus extant fol. 414. in alia parum variante figura sub nomine, Tlamacazqui, y, Papan, vel Coapatli, quæ figura tertia descriptæ Coapatli quodammodo affinis videtur: an Picloris varia fors, vel Plantæ varietas sit, proponitur expendenda.

Pag. 30. Cap. 3.

*Texexapola.
Præmi-
on Indica.*

Vt herba vis in lapide permeando ipsius odore sine fallacia dignosci possit, in latissimo lapide, vel potius exiguo, sed parieti amplo alicuius domus compacto, ut ex altera lapidis parte, in qua herba succus impositus fuit, nullo modo aer vicinus permeare possit, periculum est faciendum, alioquin aer ille circumfusos odore repletus, astantium nares feriens, fallax experimentum reddet.

Pag. 32. Cap. 4.

*Zechin-
cazli.*

Huius flos rarâ figurâ quodammodo similis videtur flori Plantæ Toloxochil fol. 40. Cap. 20. sed huic simplex est, & colore extra lutescente, intus parum purpurascens, & diametro pollices duos cum dimidio aequat, folia verò longa sunt pedem, & lata pollices tres, ut in Recchi exemplaribus.

Pag. 32. Cap. 6.

Accetlis.

Prima & secunda Iconis huius capituli historia delineationem tantum habet, nam Auctor ab alia se iunxit hoc modo dicens: Hæc ad speciem Ligustici videtur spectare, nascitur & Dio- scoridis Ligusticum est, potius Matthioli. Iconem alteram Libanotidis latifolia Recentiorum similem Auctor accepisse videtur, cuius folium integrum in Recchi exemp. quatuor pollices aequat longitudine. Ex his hasitandum, quanam sint vires superiorum.

Pag. 33. Cap. 9.

*Latopocap-
lis.*

Radicum color est ex fusco purpurascens: foliorum figura vix historie accedit, cum aspera & Amygdalæ similia esse describantur. Floris umbo prominens virentibus est foliis, reliquum lutescens, ut Barbula coccinea ex Recchi exemp. Asteris vel Baccharis potius familie adscribenda Planta.

Pag. 35. Cap. 10.

*Caryophyl-
lus Arom-
aticus.*

Caryophyllorum Icones doctissimi. Carolus Clusius in sua Exoticorum historia ramulis, folijs, & fructibus exactius delineatas ante hunc exhibuit fol. 181. & 267. & quamdam maximè probat fol. 376. quam postremò habuit; Iudicium tamen sit eius, qui sicca Plantæ ramulum saltem viderit, & contulerit.

Pag. 35. Cap. 11.

*Cannella,
Cassia, Ci-
nnamomum.*

Quid alij de Cannella, siue Cassia, & Cinnamomi historia, & differentia sentiant, vide Garziam, Acoitam, & Monardum latine à Carolo Clusio in suo Exoticorum volumine: qui eorum etiam Recentiorum historias refert, & notat. Insuper, & Lobelium qui nervosum folium exactè delineatum expressit in Plantarum observationibus. In Recchi exempl. folium obscure viret, longum pollices quinque cum dimidio, & latum duos: pluribus quam tribus nervis depictum. Non desunt, qui veram Cassiam, siue Cannellam, & forsitan ut alij dubitant Cinnamomum habere se censeant: eo quod baculus aromaticus cum tenui libro laevi sit illis allatus, sapore Cannella acutissimo. Sed quia tenui sit cortice, quo delibrari nequit, & Cannella siue Cassia sit cortex delibratus à ligno, ideo ab Antiquorum Cassia alienus. Alijs quia baculi cortex tenuis est ad delibrandum minimè aptus, nec cortice aliàs delibrato, ut in Subere, non parum accedere videtur ad Cinnamomum, nisi quia unciali sit crassitie baculus, & pedali longitudine. Nos talem baculum, quem non vidimus, decorticatam Cassiam, tenui libro interno relicto, si fides

*Pseudocaf-
sa.*

Garziaz est adhibenda, qui duplicem habere corticem asseruit, ceteremus: aut Pseudocassiam à Dioscoride descriptam, quæ medulla siue ligno harentem corticem habet. Nec enim quia sapore sit

Cau-

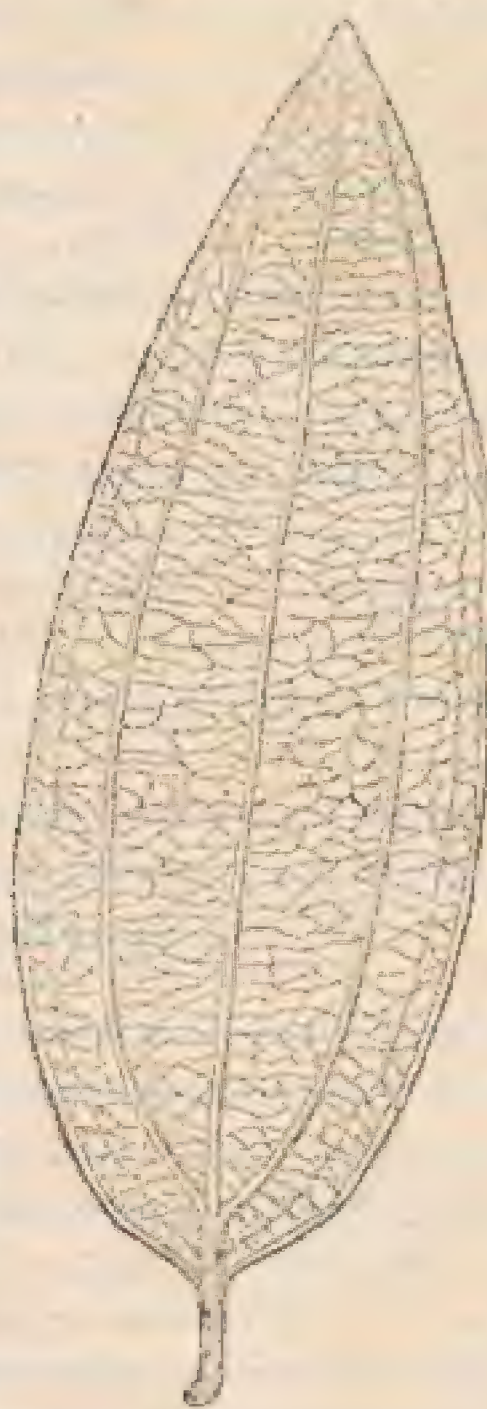
Cannella acutissimo, & lignum cum cortice Cinnamomum esse debet. Dioscoridis Cinnamomum quidem longè à crasso, longo, exodi baculo differre iam satis omnibus notum putamus: qui tenues habere virgellas dixit, illis verbis, *λεπτὴν ῥαβδόν, & τέντε ραμυλίσ, & ζῆς συνήκειν αἰχμῶν, & συνεχὴς*, continuis per totum ramis siue nodis: qui à radice detrahendi essent ad electionem, & probationem. Et alio nomine inferius dixit, *vellito à radice furculum*, per verbum, *ῥαβδόν*; quod nouellum germen significat, minimè baculo respondens. Sicuti & inferius Cinnamomi ramulum eligens, similem probat *Mosylitica Cassia*, cuius ramulos, ut tenues, & nouellos, germina denominauit verbo, *βλάστες μοσυλίτικα*. Et quidem apud Græcos verbum *βλάσκειν*, non baculum crassum lignosum, sed germen, & nouellam stolonem, aut saltem silignosum, nouella virgæ parem pro Planta natura, & magnitudine, quæ ex Antiquorum descriptione brevis erat admodum, ut minimè talem baculi crassitudinem absque maxima longitudine posset emittere. Ex quibus, ut suprâ diximus, decorticatam Cassiam potius, quàm Cinnamomi ramulum putandum. Non tacendum hoc loco Garziam Suberis modo suam Cannellâ duplicem habere corticem, sed non iam crassum, & distinctum retulisse: verùm nos vulgaris Cassiæ, fistula partem habemus, cuius cortex extimus manifestè videtur, scaber enim est extra, nodum, & rugas, ramulique vestigium indicans, & paulò superius colore est cinereo albicante: & non abrasum, nec intumum esse corticem quisque facillè diiudicat, sapore & odore Cannellæ adhuc vegeto. Habuimus etiam Cannellæ aliam speciem rariorem cortice crasso, duro, denso, eodem colore, saturo, dulci sed ipsius Cannellæ sapore, cuius arbor non describitur, quæ Cassiæ antiquorum varietas est, præter alios aromaticos cortices similes.

Nec mirum, nam Recentiores qui de Cannella hætenus scripserunt, adhuc inter se minimè conueniunt. Garzias Cannella fructum Oliuæ, vel Lauro similem facit, & calycem habere negat. Alij glandulas calyce suberino ligneo apud Acoftam, cuius imaginem Clusius posuit è regione folij Tamalapatra, siue Indici folij dicti: tribus neruis per longum dispositis, quibus Zeilanica Cannella, quæ magis aromatica est cæteris, carere, & glandiferam esse arborem sui generis, idem Garzias dicit. Sed Acofta pro Cannella vera illam asserit. Alij Citri (Mali medicæ) simili folio esse cum Garzia, ut Lobel. Lugd. Historia Plantarum Auctor, & Bauhinus in suo Matthiolo depinxerunt, cum baculis corticosis. Auctor verò noster tribus etiam neruis, ut Acofta, describit: sed folium in Recchi exemplar, obseruatum pluribus neruis inæqualibus depingitur, ut è regione expressum est. Quare in hac controuersia quid sit asserendum, ignoramus: Aut dicendum calycem in fructu alios non obseruasse: aut aliam Zeilanicam orientalem Citrij folio venoso magis aromaticam: aliam tribus neruis distinctâ Malauaricam: aliam vel eandem in alijs locis, ut Auctor noster ait, in Insula Philippica, in Mindanai: aliam Oleæ fructu Zeilanicam: aliam Glandiferæ modo calycem in fructu habentem, quæ in Malauar, & Peru oritur: aliam sui generis Cannella similem fructu Pilei vel Petasi, à Monardo descriptam, ex nouo Orbe. Quæ omnia non ab Historicis, vel Medicis, sed à curioso, & diligenti quopiam doctoq. Botanico, qui utramque Indiâ peragrasset, describi cuperemus. Foliū quidem tribus neruis distinctum latitudine variare obseruauimus, atque laurino carnosius, & durius eodem sapore, quod pro folio Indo exhibuerunt. Cannellæ verò folium aliud tribus neruis, sed minus, & Cannellæ sapore, aliud Citrij folio simile venosum, quod Cannellæ acuto sapore prædicatur. Sed nos foliosum ramulum peruidere optarem, ut aliquid asserere possemus. Denique certum est, ramulos tenues, siue nouella germina, ut in Citrio notauimus, sapore, ac odore lignosos, & vetustiores longè superare. Quapropter mirum non est, si à Dioscoride tenues ramuli, & non baculi crassitie probarentur. Sed quod à radice ad probationem vellerentur, quæ nec crassa, siue magna esset, ut in quarto genere, nec densa radice, ut in quinto: Si verum est, ut Recentiores asserunt, quod non aliud Cinnamomum nostro æuo paruus frutex reperiatur naturâ, ut ab Antiquis refertur; in animo est, quod arboris cespitem, siue caudicis nodum aliàs recisum, & iam nouellis germinibus emissis, ut in Silice, Vlna, Balsamo, & demissilibus arboribus fieri solet, auctum Dioscorides obseruauit, & pro radice forsitan descripserit. Sed adhuc desideranda est similitudo multorum ramorum, effigie fruticis Corallij æmula à Dioscoride relata, & in cap. de Corallio repetita. Plinius fabulosam Antiquorum de Cinnamomo, & Cassia historiâ arbutatur. & nos Recentiorum minus accuratam, & variam, ut quæ aliorum etiam relationibus nitatur, qui non harum Plantarum veritatis eruendæ, sed potius negotiandi, & acquirendi gratiâ in ea læta inciderunt. Et quod sit verum, foliosum ramulum cum floribus, & fructibus Cassiæ, aut

Cinnamomi nemo adhuc depinxit, ut Piperis, & Caryophyllorum, & similium, ob difficultatem, & loci distantiam, in quo nascuntur. Vt inam noster Collega Ioannes Terrentius Lynceus, varum ni doctrina ornatus, ac naturalium studiosissimus, ut ex eiusdem in hoc volumine scholijs siue notis quisque certior fieri potest, qui in internis Regni Chinesis nunc reperitur, in animo concipiat, Cassia, & Cinnamomi veritatem eruere, ut de alijs indagare cepit, non amplius profecto de illis dubitandum esset.

Similitudo
cum Tamara
lapidea.

Sed ecce vulgaris Cannella folia ex Orientali India allata, & nobis communicata sunt, quorum iconem apponi curamus ex folijs mediae magnitudinis expressam, qua Cannella saporem in tenui illo petiolo, quo herebat, habere cōperimus, in reliquo folio percipi non potest: nec à folio Tamalapatra vix dignosci, si sapore petioli, & quod folium Tamalapatra magis in medio latum videatur, nervis illis tribus, & folij reliquis signis similibus, ut non ovum quo magis simile sit, & ut diximus, sapore tantum differret, quare nisi fructu differre dicatur, eusdem generis esse, sit indicandum. Garzias tamen Cannella folium tribus illis nervis, per medium folij, ut folium Indum habet, carere dixit. Ex quibus, ut supra meminimus, nec illi credendum adeo firmiter est putandum. Observandum esset à nobis folium Cannelle Citrij effigie oblique venosum, ut ab eodem describitur, & à Lobelio, & Bauhino receptum depingitur, an eodem sapore Cannella vulgaris sit, vel maiore, ut aliquid amplius in medium afferremus, sed quia Exoticis caremus, & vix est qui Neapoli audierit, necum habuerit tale folium, ideo tacendum vobis est, donec, DEO dante, aliquid ultra observare contingat. Hac verò folia attulit nobisq. dedit clarissimus genere, omni- varia doctrina, virtutis precipue strenua, peregrinationisq. splendore D. Petrus de Valle, inclitus Romanus Eques, qui antiquos illos Heroes nostrae tempestate representare valet. Si quis enim variorum euentuum historiam, qui ipsi maritimo, & terrestri itinere acciderint, perceperit [plura forte ex ipsis, quod graphice descriptum itinerarium expectamus, percipiet] hunc

Vlyssis amulum, imò alterum Vlystem dicet, qui multarum gentium mores vidit, & vixit ut enim menti sua curiosius satisfaceret, proprijs ijsq. magnis impensis non patrio conclusus, nec contentus solo Orientalem propemodum omnem plagam peragravit: linguarumq. plarum cognitione praeditus, Arabicam praesertim, & Persicam coluit multos annos, non modicum illius regionis Regulis, Optimatibusq. versatus, atque honorifice ab illis exceptus; sed & magno Persarum Regi, ob virtutum praestantiam hospes acceptissimus. Rediens porro ex Naturalibus rarioribus, quas collegit, & mihi haec folia, atque alia quae suis locis, & sui amantissimo clarissimoq. D. Mario Scipiano Medico Neapolitano exhibuit, in cuius gratiam haud pauca amoris ergo consulit.

Page. 36. Cap. 12.

Cassia
Quadrifida
cassia.

Huius nominis tres alias Plantas in initio proposuit huius libri, facie variantes, sed hinc ter- na folia exprimuntur tertie quodammodo respondentia, illius autem circa petiolos lunata.

Page. 37. Cap. 13.

Cassia
Cassia.

Radix colore castaneo fibrosa à capite carnosum, folia dilute virent, & pollices quatuor diametro: flores purpurascens ex calycibus viridi-flaueantibus. Flosculorum series in imo plantae à dextris, & corniculum non videtur huius, sed flores tantum à regione sinistra. Huius leon, & historia nisi caulem habuisset ad Cortusae Plantam non parum accedere videretur, cuius con- generes nos ad Dioscoridis Alisma referendas proposuimus.

Page. 39. Cap. 17.

Cassia
Cassia.

Flores bini, aut terni ex basi quinque foliata, qui antequam pandantur ex luteo rubescunt apicem habentes medium luteum, & maculas quinas intus lutescentes, ex Recchi exempl.

Page. 40. Cap. 18.

Cassia
Cassia.

Radix carnosum obliqua longis fibris nigris villosa: folia dilute virent diametro pollicem su- perant.

perant, vix descriptioni congruentia, flore videtur depicta est in Recchi exempl.

Huius nominis duae aliae reperiuntur icones variae sine historia fol. 354. & 355. quarum folia minime respondent, & alterius videtur generis.

Pag. ead. Cap. 19.

Folium depingitur latum pollicem unum, & tres longum cum petiolo tantundem longitudine. Radix colore fusco, & parum exuberantibus partibus.

Mucuna
salicifolia.

Pag. 41. Cap. 20.

Radix in Recchi exempl. colore castaneo obsoleto, caudice vestigijs petiolorum infecto. Flos rubentibus externa parte media virens, circa ora ex cinereo lutescens: diametro quatuor digitorum. Floris verò folia interna parte caua sunt, & purpureo rubentia, & in extremo lutescentia. Umbonem habent medium virentem, & singula pollicem aequant. Huius floris effigies non parum similis flori Xochinacazilli; descripto fol. 30. cap. 4.

Pag. 42. Cap. 22.

Ex genere longae Aristolochiae videri posset, sed quia floris, & fructus descriptionem Auctor omisit, nihil certi asserere possumus.

Xochinacazilli
copalim.

Pag. 42. Cap. 24.

Folia buis longa pollices quatuor, lata ferè tres. Flores dilutè virent, ut in Clematide. Radix extra colore castaneo.

Aristolochia Mexicana.
Convolvulus Cinna-
momus.

AD LIBRUM TERTIUM.

Pag. 48. Cap. 1.

Folium imminens alijs pennatis duplo maius reliquis ex Recchi exempl. ut sit digitali longitudine. Non praterit Lector notas Clusij post illum in lib. Exotic. fol. 297. qui Xolochopalim, & Copalcubum & Copalyua recenset.

Copallim
tana.

Pag. ead. Cap. 6.

Non parum effigie accedere videtur ad Balsamum de Tolu gummi duro, sed hoc candido colore describitur.

Cuiclaen-
pallim.

Pag. 49. Cap. 8.

Folia longa pollices quinque cum dimidi, lata pollices duos obscurè virentia, & ramulorum geniculi magis rubescunt. Flores ex longis calycibus dilutè virentibus, densis staminibus luteis compacti. An Balsamum folio & rura simili, de quo Monardus cap. 9. ab Indis Xilo, alijs Zilo dictum?

Copallim
tana.

Pag. 50. Cap. 10.

Huius arboris durum nobis, vel aqua cum nomen, & copiosi stellati fructus stipitibus frequenter aabarentes, satijque nostri vatis, privata arboris nota, in mentem reuocauit, ut molliore firmitoreque denominatione illam decoraremus, & ob id, Stellutam arborem, copiosis scilicet refectam stellis appellaremus, in mutui amoris signum, quo maxime deuincimur ab immensa erga nos beneuolentia non modò genere, sed omni virtutum ac disciplinarum varietate clarissimi Viri D. Francisci Stelluti Lyncei Collegae nostri, cuius laudes, quamuis à nobis hoc loco taceantur, ex varijs doctissimi viri scriptis tam omnibus ferè jatis nota sunt.

Holquahu-
ll.

Stelluta
Arbor.

Pag. 55. Cap. 15.

Nos potius Terebinthum quam Lentiscum referre putamus, tam habitu floris, racemo, & alijs, ac gummi praesertim primum lacteo, deinde ad caruleum vergente paucos post menses: ac viribus etiam. Quapropter angustifolium Terebinthum diceremus: eoq. magis, quia ventrem molli non minus ac Terebinthum, ut Dioscorides de Terebintho refert. Et à Recentioribus ob id Molle appellata planta: ut à clarissimo D. Gaspare Bauhino refertur in suis in Matthiolum synonymis, ubi pro Cathartico ab incolis regionis usurpat scribit, quo blanae humores omnes vacuentur, & hydropicorum aqua educantur, drachmae unius pondere dissoluto cum aliquo liquore decenti, vel decocto, vel aqua epoto.

Terebinth
Angustifol.

Pag. 56. Cap. 17.

Huius icon praetermissa, reposita fuit fol. 455. quam vide.

Caragana.

Pag. 57. Cap. 18.

Radix ex luteo obsoleto flauicat, sicuti caudex. Folia tres pollices aequant diametro, & fructus veluti aculeatus, flauicantibus aculeis circum tuberculos nigro-caruleos, in Recchi exempl.

Xochinacazilli
Liquida-
Tetacque-
hacit de al-
na.

Pag. ead. Cap. 19. & 20.

An sit congener Antiquorum Balsami, sicuti sequens planta cap. 20. scilicet succus in aqua soluitur in lac album, ut quidam Copallifera congeneres. Huius folia lata sunt pollicem unum

D d d d

cum

cum dimidio, longa pollices duos, Terebinthi serè paria, & in ramulis extuberantes globuli, colore rubescentes, qui pro Baccis habentur à nostro Collega, quatum icones etiam aptari possunt ad sequentem descriptionem. Pag. 59. Cap. 21.

Eximiacus
flaqueant
laccifera.

Folia Abietis modo, & ordinata hilaris virore depicta. Radix cinereo colore, sicuti caudex, gummi in trunco oblongum, veluti Erucarum effigies, in summo caruleis capillamentis: cunctum in Recchi exemplar. Pag. 59. Cap. 22.

Exquahuit
caguitis ar-
bor.

Dracontis arboris binae plantas tenellas, sed folijs palmaceis potius, ut à Clusio depinguntur è Canarijs Insulis aduectas. Neapoli biennio alius R. F. Donatus de Eremita armeniacus praefectus in monasterio S. Catharinae à Firmello dictae, apud quem vidimus inter alia rariora, quorum est studiosissimus, quae post biennium mala cultura perierunt, in cado enim ligno, in quo aduecta fuerunt, nihil sub radice terra, quam cum lignea ima parte cado putridam reperimus. Pag. 60. Cap. 24.

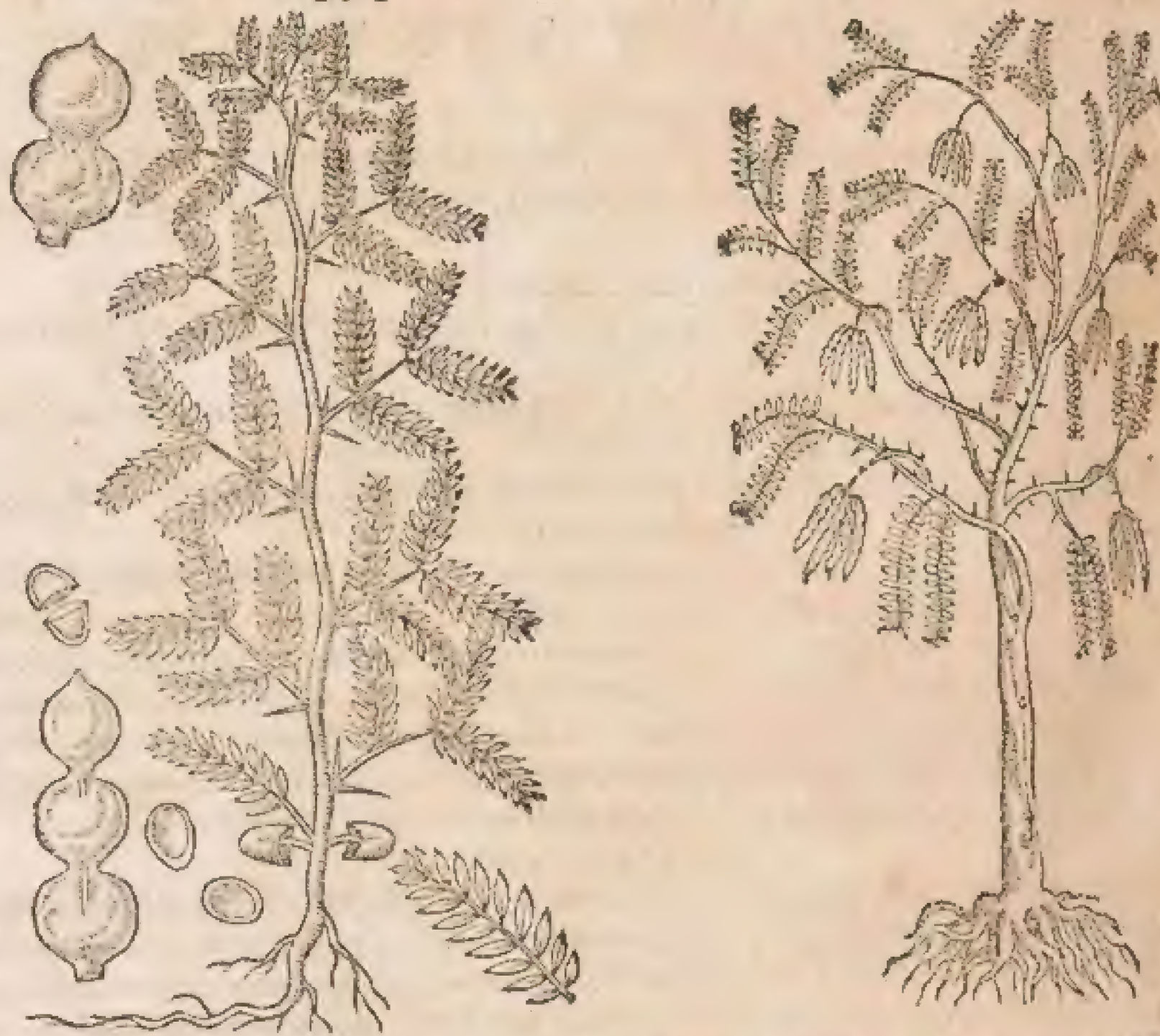
Mizquitl.

Acacia.

Plantam ex semine natam triennio alimus Neapoli, sicuti & Ferdinandus Imperator noster, iam fama & scriptis clarus, à quo semina accepimus: ad eum tripedali longitudine caudice rufescente, sicuti ramulis Vitis similibus, in quibus folia pennata quaterna in singulis

Acacia Aegyptia.

Mizquitl Acacia Mex. Recchi.

lis petiolis, ex virgarum geniculis alternatis prodeuntia, in quibus bina spinula haerent: folia vero ex denis, vel pluribus lobulis Rute serè magnitudine densè dispositis, pennarum ritu constructa sunt, quae mane & sole haemisphaerium illustrante, vel etiam nubilo meridie dehiscunt, occidente vero adeò simul cohaerebant, ut abque lobulis solum unicum censeretur, sed primò ex semine bina crassa lunata foliola sibi aduersantia prodire, deinde unicum solum pennatum. Notis lobulis infectum, cauliculusq. in quo spinula bina, & folia quaternis pennis diuisa, ut diximus. Florem non protulit, quem utinam dedisset, nam post triennium ambobus etiam adultae planta hyemis sauitia perierunt. Ex huius siliquis Imperator noster prius madefactis, eliciebat succum acidum, astringentem rufescentem, pellucidum, in placentulas coagulatum pro optima Theriaca conficienda, in qua omnem adhibebat diligentiam, ut vix vno, vel altero retur succedaneo, ut merito Theriacae Instauratoris nomen sit adeptus. In secco semine ex si-

Ferdinandus
Imperator
Theriace in
Instaurator.

liquis

Huius nodosis compressis exempto, adhaerens reperitur succus concretus, veluti illitum gummi
 rugescens, aridum, splendidum quod madefactione colligitur liquatum, & exsiccatione congloba-
 tur. Hanc Dioscoridis *Acaciam* secundo loco descriptam referre censemus, quia semen Len- *Acacia 2.*
 ticula modò compressum, & latum, sed minus, in siliqua depressa tribus, aut quatuor distincta *Dioscor.*
 cellulis, inclusum habet, ut in *Lupino* observatur. Huius Icon omissa fuit à typographo, quam
 inde fol. 455. emissam commodius hic prope nostram ad differentiam reposuimus. Illustris.
 & Reuerendis. D. Card. Odoardus Farnesius rariorum stirpium exoticarum studiosissi- *Acacia Far-*
 mus, aliam Romæ similem folijs, & spinis Plantam in suo viridario alebat prateritis an- *nesiana.*
 nis, sed pluribus pennis senis, vel septenis in singulis petiolis utrinque observauimus, tenuio-
 ribus lobulis insectis, & flores edebat rotundos in globulos pilosos luteo colore, alijs plantis le-
 guminosi, seu siliquis proferentibus dissimiles: nam & siliquas protulit crassas, ventriosas Pi-
 si modo, & magis etiam, nullo modo depressas ut in *Lupino*, rotundis ovalibus seminibus inordi-
 natis repletas, nec gummosas siue succosas, ut in vulgari *Acacia* orientali, siue *Aegyptiaca*, nec
 latis, & depressis, suis cellulis distincte, & ordinate inclusis, ut in *Lupino*, & supradicta vulga-
 ri *Acacia* observatur. Nec etiam sapore simili, sed acri admodum, & Allij foetido odore,
 quare à *Theriaca* ableganda. Radice longâ admodum singulari, nec ramosâ. Plantam sibi sub
 nomine *Sarzæ* missam fuisse dixit, quia *Sarzam* appellant Exotici Plantâ, quæ sit spinosa. Pro- *Acacia All-*
 sper Alpinus in libro de Plantis Aegypti, *Acaciam* depinxit, & descripsit floribus globosis, pilo- *pin.*
 sis, luteis, siliquâ verò compressâ, & effigie *Lupini*, & semine intus simili *Carobis*, ut est
 siliqua, quæ ab Imperato exhibebatur, & ex qua succum eliciebat, ut diximus, quæ nunc
 vulgaris est doctis & curiosis Pharmacopais. A Lobelio depingitur *Acacia*, cuius Icon Planta *Acacia Len-*
 à nobis observata respondere præ cæteris videtur, folijs quaternis ex singulis petiolis, sed minus *bulg.*
 diligenter expressis, siliquâ autem diligentius, sicut etiam in Matthioli Epitome à Camerario,
 & ab Alpino quoque, æst folia hic non observauit, nec à pictore effigies rectè depicta est, cum
 è regione in ramulo, & in ipsa arbore vario numero, & inordinate disposuerit, à nobis ve-
 rò quaternæ ex singulis spinarum ramulis, ipsaq. pennata observata sint. Ex annali plantu-
 la icon excerpta, à nobis exposita est.

Acaciæ folijs frutex Mesopotamicus.

His addenda visa fuit elegans, & rara planta,
 alia, *Acaciæ* folijs, & ramulis adsimilis, quæ nec
 amarorem, acrimoniam, aut Allij foetorem, ut de pro-
 ximè relata Farnesiana asseritur, refert: sed nec ma-
 nifestam adstringentiâ in hac, ut in *Acacia* Aegyptia
 vulgari experti sumus, observare gustu potuimus. Ra-
 mulum, cuius picturam exhibemus eadè quâ est ma-
 gnitudine, folijs, siliquis, & seminibus, unâ cum plu-
 ribus rarioribus plantis, radicibus, succis, mineralibus
 atque alijs ex Oriëte redux, ut superius indicauimus,
 attulit doctissimo D. Schipano, clarissimus, ac libera-
 lium artium, linguarumq. cognitione ornatissimus, &
 Arabica præsertim studiosus, Vir optimus, Romanus
 Eques, nobilitate Familiae, propriaque virtute conspi-
 cuus Petrus de Valle: à quo deinde nos etiam libera-
 liter, ut studiosis exhiberemus, accepimus. Folijs est
 pennatis, & senis pennarum ordinibus utrinque disse-
 ctis: ac lobulis ferè viginti utrinque admodum
 exiguis, ut vix picturâ rectè exprimi potuerint, inci-
 sis. Spinas ex lignosis ramulis ulmeo cortice vestitis,
 non simul binas in exortu foliorum, sed distinctas ha-
 bet, & unicam tantum in illorum exortu. Semina
 pauca proferit effigie Pyri, sed maiora, minora parum
 Aegyptiæ *Acaciæ*, compressa, leuia, nuda, & colore

spadiceo, siliquis siue crassis lobis contortis, obesis, medullâ pallente, fungosa turgidis, oblique disposita, inclusa: nec ut in *Acacia Aegyptia* vera, cuius siliqua est depressa, latitudine contenta. Florem ignoramus cuius sit generis, nâ in secco ramulo non aderat. In *Mesopotamia* itinere cum alijs quibusdam rarioribus Plantis fuisse tunc temporis collectam, Incliti eiusdem Viri manu scriptum erat, prout & in alijs plerisque missis. Fruticem amplum, non arborem sublimem esse ut veram *Acaciam*, deinde certiores facti sumus ab eodem D. Petro de Valle, qui humanam altitudinem non excedere, & iuxta flumen *Tigridem* in *Mesopotamia*, & in deserta *Arabia* iuxta *Euphratem*, vel parùm dissito loco reperiri asseruit, cuius siliquam ab incolis ad sanguinis fluxum cohibendum utilem usurpari accepit, & vulgariter, siliquam hanc, etiam ut *Cerateriam* *Charnub* dici, generico forsitan nomine siliquarum.

Pag. 61. Cap. 26.

Hucipochet
Huacacina
fic.
Ricini Indi
dicus.

Folia diametro quinque pollices quoquoersum hilari virere, venulis ramosis, & flores quinquepartiti, staminibus etiam quinis luteis à centro prodeuntibus, ex Recchi exempl. Arborecentis *Ricini Indici* Plantam vidimus nouellam in horto Illustrissimi D. Card. Farnesij magni silijs, & maioribus nostrate, carnosiss, obscure virentibus, & multis incisuris, sed non ita profunde, rotundiore ambitu.

Pag. 62. Cap. 27.

Sassafras.

Sassafras historiam non minus diligenter prosequitur *Monardus*, qui folia fœculnea in angulos desinentia describit: Nouella forte *Pyri* magnitudine, & formâ, quæ angulorum vestigia habeant, semper virentia ob subcrecentiam nouellorum in locum decidentium vetustiorum. Odorata sunt, & obscure virentia. Vires, facultates, modumq. vtendi prolixè describit, quæ ob breuitatem videre poteris simul cum *Clusij* scholijs in eius *Exoticorum* volumine fol. 320. & 21. Antwerp. impress. for. folij.

Pag. ead. Cap. 28.

Ropallia.

Folia depinguntur longa dodrantem, radice crassiore, & flauicante in Recchi exempl.

Pag. 63. Cap. 29.

Heaxacuo
lignum san-
guinis Gua-
iacum.

Aliam Iconem foliorum paucitate, & florum in globum compactorum multitudine variantem exhibuit *Clusius* in lib. *Exotic.* & scholijs ad *Monardum* fol. 314. & fructibus multis racematim dependentibus: & folijs siue lobis quaternis, vel senis in singulis petiolo rotundis ferre: quam ibidem vide: nam similibus etiam fructibus à Collega nostro depingitur, & describitur, cui floribus, & fructibus non parùm accedere videtur, sed non folijs planta *Tiquixochitl* fol. 63. cap. 37. ut icon ostendit.

Pag. 66. Cap. 31.

Yzquico-
chitl.

Cayallizan.

Huius *Radix* iterum radices emittens in Recchi exempl. depingitur, caules geniculati, & folia serrata, pollices quatuor latitudine, & dupla longitudine.

Pag. 67. Cap. 32.

Sanctus
quohuitl.

An idem sit nomen, & in O tantùm mutata, cuius Icon adeſt fol. 389.

Pag. 68. Cap. 35.

Quamoclit
pallio.
Nerium.

Nerium nostro *Calo*, non lac, sed copiosum luteum succum *Apocyno* similem, quod alij pro *Aselepiade* usurpant, habet, in radice tamen albū copiosum lac emittit, quod *Amici*, & *F. Donato* de *Eremita*, in cuius horto radicem, & ramulos excidimus, ostendimus, & hic annotati volumus, ut quid amplius diceremus. Sic etiam in *Periplocis* obseruatur, & vulgari *Aselepiade*, ut in nostro *Phytobasano* exposuimus multis abhinc annis; ut & in *Conuoluulis*, nam pennatis *Conuoluulus* sub nomine *Quamoclit* à nobis depictus, in nostro Volumine minus cognitus, siquē copiosum flauicantem, & acrem, aliæque Plantæ dilutum succum habent, cum nouella ante oculis perfectionem, deinde crassescantem, & albicantem, ut in *Cichorio*, *Lactuca*, & alijs obseruare licet. A nostrate *Nerio* magnitudine differt folijs longitudinis pedalis, & latitudine pollicum trium cum dimidio, & quod neruuli foliorum circa folij ora coniungantur. Notandum etiam non tantùm à *Dioscoride*, sed & à *Nicandro* contra serpentium venena vtile hominibus tradicari, quamuis Animalibus noxium, sed ut Collega noster doctissimè animaduertit, debet adesse, & modo vtendi.

Pag. 69. Cap. 35.

Xiloxochitl.

Folia, ut in *Agno casto*, & *Castanea Equina*, sunt composita quina, quorum summum maiusculum, media minora, reliqua minima, ut dupla parua à maioribus superentur, ut in Plantis, quibus comparata sunt, obseruatur. Huic latiora, & in summo magis lata, neruuli obliqui, & circa foliorum ora coniuncti. Maius & medium folium longum est pollices sex, latum quatuor. Flores pilosi in summo lutescentes, reliquum coccineum: basi includuntur quinque foliata calycis vice, ex viridi coccinea in imo, & lateribus. A *Ioanne Pona Verpoen* *Nerium*

sum studiofissimo, in suo monte Baldo italica lingua edito Planta depingitur herbacea trium cubitorum altitudine, flore veluti ex hac Icone excepto, adeo simili, verum folijs siue lobis septenis non quinis, reliquis in totum eandem Plantam, & figuram referre videtur. Nomen et italice Bambagio Indiano imposuit, quod idem est, quod Gossypium Indicum latine.

Bambagio
Indiano.

Pag. 69. Cap. 37.

Similitudo floris duplex ab Auctore refertur, quam ex Recchi exempl. sic expressam vidimus. Flos basim habet virentem magnam quinque foliatam, ut est ipse flos, qui albus exiguo flauicante umbilico, ex quo stamina plura virentia prodeunt. Fructum habet in acutum desinentem, distinctionem valvularum per medium ostendentem, ut Guaiaci ligni, à Collega nostro depictum, colore ex viridi purpureo fusco luteis punctis inscriptum. Folia longa pollices quatuor, lata pollices duos.

Yggulza
dort.

Pag. 70. Cap. 38.

Si Auctor pro acinis siliquas posuisset, facile ad Anagyrim referri possent Icon, & Vires. Siluit (Auctor) foliorum numerum ternarium in pictura expressum: & Salvia similitudo vix aptari posset, nisi quoad magnitudinem intelligere voluisset.

Tlalaman.

Eiusdem nominis est alia Planta longè differens ab ista, fol. 420, sed fol. 451. adest alia Icon similis sub Synonymo vocabulo Tzatlalaman.

Tzatlalaman.

Chatalaman.

Cassia syl.

nostr.

Pag. 71. Cap. 39.

In Recchi exempl. Siliqua bipedalis depingitur Cassia solutiva modo, & folia pennata senis lobis utrinque, unico in summo, obscure virentibus, & latis pollicem, sed longis pollices duos cum dimidio.

Pag. 75. Cap. 41.

Folia lata pollices duos, longa duos cum dimidio, in flore stamina sunt coaceruata lutea, apicibus coccineis, & floris diameter aequat pollicem unum cum dimidio.

Abiud.

Pag. 75. Cap. 42.

Huius arboris caudex ab Auctore Columna forma describitur, idcirco Illustrissimus & Excellentissimus Princeps Federicus Cæsius, Lynceorum Institutor & Princeps Columniam arborem nobis dixit, vocariq. iussit, quapropter hoc loco adnotauimus, ne non tanto Principi obsequi videremur.

Palma Te-

huicayalli.

Columnia

Princ. Cæsi

Pag. 76. Cap. 42.

Yccotl, seu Palma montana. Huius Icon prætermissa, sed fol. 443. reposita est.

Yccotl.

Pag. 79. Cap. 46.

Prima Iconis fructus maturi rubescens, & sanguinei, Punica fructibus æmuli longi pollices septem, lati tres cum dimidio, strijs undosis. Secunda verò radix flauicat, sicut & caudex. Folia obscure virent in superna parte, inferna verò candicant. Flores quinque partiti colore dilute carnei rosei. Fructus longi pollices quinque, lati tres aut magis, rotundiores primis obscure flauicantes maculosi & venenosi. Vide quæ Clusius Exoticorum de Cacao fructu & Cacauate montana eiusque arbore tradit lib. 2. fol. 57.

Cacauate

huic.

Quauhpa-

tlashli.

Pag. 82. Cap. 47.

In Recchi exempl. fructus in summo colore rubente per longum hians, & ostendens quinque semina ex cinereo carulea per ordinem digesta, & in imo rotundus flos nigro purpurascens ex calyce virente, ac purpurascente prominens. Huius autem nominis Amacoztic siue Tepeamall dua describuntur species, alterius iconem, fol. 409. reperies.

Amacoztic

Pag. ead. Cap. 48.

Folia longa pollices quinque, lata pollices tres cum dimidio in Recchi exempl.

Cepalxo-

chuel.

Pag. 84. Cap. 50.

Nobis ex semine nata Planta folia protulis ex aduerso bina oculi opposita, illaque pennata, an hoc eueniat dum parua est, ut in plerisque obseruauimus, incompertum est, cum adultas non viderimus, quia nostro Calo hyeme perierunt. Vide Alpinum, qui historiam, & Iconem Plantæ à nobis obseruata respondentem proponit, & Garziam cum Clusij notis in lib. Exotic. fol. 271.

Tamaris-

das.

Pag. 85. Cap. 51.

Gomara eadem habet serè in historia generali cap. 67. qui varietatem in fructu hispanicis pomis Camuefas appellatis similes referens, modò rotundos, modò alia forma omnino viridi, forisq. Mespili modo coronatos esse ait, quæ Clusius in suis Exoticorum scholijs addidit ad Morardum fol. 346.

Pag. 87. Cap. 54.

*Quauhaya-
huatlis 1.* De Auellanis purgantibus vide Monardum, & Clusium in suis Exoticis fol. 334. quicquid
fructus depinxit.

Pag. 87. Cap. 55.

*Quauhaya-
huatlis 2.* Vide Acoftam, & Clusium fol. 271. Exoticorum, & etiam Garziam. Sed ab his dissentit
*Cassia flu-
da.* Monardus, qui folio Pyri esse reulit. Aliam foliorum Iconem ponit Lobelius & Bauhinus, ut
simplici flore. Meliorem hystoriam, & Iconem ex Alpino petendam esse censemus in libro de
Plantis Aegyptiacis.

Pag. 88. Cap. 56.

*Quauhaya-
huatlis 3.* Radix dilute ex flauo ad carneum colorem declinat in Recchi exempl. fructu longior
*Pini Ca-
thartici.* pollicis vnus cum dimidio, & latitudine vnus colore lutescente. Appellatur in Mexico purgati-
*Purgatiua
de S. Domin-
go.* ua de sancto Domingo.

Pag. 89. Cap. 57.

*Quauhaya-
huatlis 4.* Folium longitudine dodrantali, latitudine pollicis octo, & circa petiolum lunatum, sed fru-
ctus, ut depingitur, non videtur descriptioni respondere.

Pag. 90. Cap. 60.

Anona. An sit eadem cum Anona Ouiedi, quam refert Clusius Exoticorum lib. 2. fol. 229. ad cap.
de Mangas.

Pag. 93. Cap. 66.

*Anonit.
Abies Me-
xicana.* Rami purpurascens ex fusco obsolito, foliorum petioli palmum longi, fructus squamosi, veluti
Pinus, qui perfectiores, reliqui globuli rotundi vesica sunt, in quibus oleum solet reperiri.

Pag. 95. Cap. 71.

Capota. Flores ex pallido candicantes quinquepartiti, in Recchi exempl.

Pag. 97. Cap. 76.

Tepeyquixochitl. Huius nominis Tepeyquixochitl pratermissam iconem habes folio 411.

Pag. 99. Cap. 82.

Papaya Orientalis, siue Pepo arborescens.

Eiusdem nominis Planta ab Auctore nostro proposita
est in Occidente, & ut ex ipsius hystoria, nisi eadem sit, pro-
dem generis esse videtur: quare hanc rarioris orientalem
addere visum fuit, iconem appositam, quae in occidentali Pa-
paya defuit. Ex semine nata anno 1626. Neapoli apud
doctissimum D. Marium Schippanum Virum omni doctri-
narum genere praestantissimum, obseruare contigit. Ex fi-
brosa radice candicante caulem protulit dum dodrantalem
longitudine, digitali crassitie, leuem, candicantem, spongo-
sum, rotundum, non absimilem Ricini cauli, eadem modo
intersectum ex deiectione foliorum ex imo deciduorum:
folia longo petiolo alternatim oblique in gyrum harentia
a medio ad summum, illaq, lata quouersum quatuor,
vel quinque uncias, quinquepartita veluti Ficulinae. Id
partes illa profundis admodum finibus dissecta, ut non ra-
rum accedant illis Anguria, siue Citrulli officinarum Lo-
belij, leuia, dilute virentia hilarique aspectu: quae biduo
frigore omnia deciderunt, & caulis deinde paulum a
summo tabescens, cum radice tandem una perijt. Huius
Planta semen ex Oriente cum alijs rarioribus Natura do-
nis post duodecimum suae peregrinationis annum ad nos
tulit Nobilis ille Romanusq, animi peregrinus D. Petrus de
Valle, de quo supra. Ab eodem, quae nos per epistolam ac-
huius Planta naturam accepimus, nunc proferimus. An-
rescentem esse Plantam, & aspectu non dissimilem nostrae

Ficui, hilarioris vero: illius flores non vidisse in India: fructum vero esse vulgari nostri
Melopeponi similem, ouali effigie, minorem, leui & virente cortice, nullis autem tunc apparentibus
strijs.

fructus: Internâ parte carnem habentem Auranti coloris saturo, sapore dulci nostratibus simili, sed quid amplius aromatici præ se ferentem, ut gratius quid sapiat: Fructiferam etiam satis esse asseruit, & semen colore nigrescente, dum recens, & postea, ut ex seminibus allatis didicimus, ad castaneum dilutum inclinans exiccatum, quod Coriandri semen aequat crassitie, verum oblongius, & dense asperum. Sectum medullam ostendit parum candicantem, sapore dulci ad oleosum accedens, ut in rancidis nostratibus Melonibus euenit diuturnitate, nam biennale, & magis erat. Addit etiam fructuum petiolos ante maturitatem Fici modo lactescere, ex quibus eadem cum illa ab Auctore nostro descripta videtur, eò magis cum in Oriente aduena. Planta censeatur. Ramosa non minus quam Ficus, sed quia nos non nisi nouellam ex semine quadrimestrem Plantam obseruauimus, qualem vidimus depinximus. Fructum verò ex relatione ouali formâ.

IN LIBRVM QVARTVM.

Pag. 102. Cap. 1.

Folia lata pollicem, longa duplum. Tlepatlis alia florida icon, est fol. 429.

Tlepatlis

Pag. ead. Cap. 2.

Folia lata pollicem vnum cum dimidio, longa duos. Flores ex squamosis calycibus exigui compacti, veluti in plantis corymbiferis.

Chillapa-
lis.

Pag. 103. Cap. 4.

Huius flores Herbarij Galerikulatos appellant ab effigie, sicuti in omnibus similibus odoratis, & acris plantis coronarijs, & condimentarijs.

Holacul-
nosus.

Pag. 104. Cap. 5.

Folia in Recchi exempl. veluti oblique squamosa lineis depinguntur, quia forsitan coniuncta vesperi erant, ut in Acacia, & alijs obseruatur. Florum summum veluti capilli lactescens, reliquum coccineum. Siliqua dependens ex illis, deinde plures simul extuberantibus intus seminibus crassis, colore stauicantes.

Tlacoxila-
nosus.

Pag. 105. Cap. 6.

Huius nominis alia est Icon latifolia, & altera tenuifolia multum fol. 418. ex his, quae sine historia sunt. Sed aliam cum historia vide fol. 231. cap. 20.

Tlacoxi-
chil.

Pag. 106. Cap. 8.

Folia longa pollices quatuor cum dimidio, lata ferè duos. Flores lutei squamosi ex calyce vi- rente nostratem Diaboli morsum dictam Plantam refert. Tlacocotie alterius generis, ut videtur Icon sine historia est fol. 426.

Tlacocotie

Pag. ead. Cap. 9.

Radix stauicat, ramuli geniculati, & alas habentes in imo petiolo Geraniorum modo, vel Leguminosorum ritu. Flosculi veluti galericulati. Vide aliam similem Iconem, & eiusdem nominis, & cognominis fol. 451. quo loco alias plantas eiusdem nominis Tzacpatlis plures re- peries inter se longè differentes, vide alias cum historia, fol. 151. 152. & 197.

Tzacpa-
tis.

Tzacpat-
lis.

Pag. 107. Cap. 10.

Folia longa pollices duos, lata vnum. Flores valde similes Arabico Iasmino, siue Sambac Aegyptio ab Alpino descripto, oblongis foliolis, siue angulis quaternis, decussatim super alijs in- sidentibus, staminibus intus luteis ex calyce cruciato virente prodeuntes.

Aquilat.

Pag. 108. Cap. 11.

Folia longa dodrantem, lata pollices quatuor: Floris folia violaceo colore, apicibus luteis in medio. Planta videtur ex genere Solani, vel Mandragora species ferulacea, fructu racemo- so Theophrasti.

Mandag.

Pag. 112 Cap. 15.

Eiusdem nominis, sed diuersi generis est depicta, fol. 355.

Anispatlis.

Pag. 113. Cap. 16.

In Recchi exempl. summa folia bina in singulis petiolis latiora sunt, & maiora reliquis de- crescentibus circa ramulos, lata pollicem, & longa duplum. Flores septem foliolis constructi ex flauo rubescens, stamina intus habentes crassa, & obliqua. Ecapatlis imago altera maior est ex- pressa, fol. 376.

Ecapatlis.

Pag. 114.

Pag. 114 Cap. 18.

Quercus. De Datura in nostro Phytobasano multis abhinc annis, quæ scire potuimus retulimus, & quid
Datura. apud Antiquiores esset, proposuimus in Cap. de Solano montico, & infra lib. 8. cap. 28.

Pag. 115. Cap. 20.

Tecizquih. Radix flauicans, folia longa pollices tres cum dimidio, lata duos, vel amplius. Flores lutei
 veluti Pbiata angusta, & oblonga.

Pag. 116 Cap. 21.

Xticipatlis. Secunda Iconis foliorum similitudo etiam ad Maluæ speciem siue Alceæ laciniatis folijs re-
 ferri potest, non enim foliorum imago tantum, sed potius floris & fructus speciem Plantarum
 designant, ut diximus in 2. par. minus cognit. stirp. à nobis edita cap. 27. Geranios Auctor no-
 ster sub nomine Tlatlaucapatli rostratis fructibus infra descripsit lib. 8. cap. 48.

Pag. 117. Cap. 22.

Atilaxo- Folia pollices septem diametro quoquoersum, obscure virentia flores ex basi foliata, & ca-
pillin. lyce prodeuntes oblongi coccinei saturi, capitatum apicem habentes effigie Maluacea, vel Albeæ
 modo, ut Collega noster rectè notauit, cuius varietates videntur Bammia Aegyptia Alpini, &
 Sabdariffa Lobelij, quarum folia magis vitiginea, vel cucurbitina, ut etiam Abdelmofoe Ioan-
 nis Ponæ Veronensis in suo monte Baldo. Differunt verò fructus cacumine acutiore, & flo-
 re luteo.

Pag. 118. Cap. 23.

Exotica- Bryonia congener non tantum ex effigie, & descriptione, quam ex viribus videtur. Folia
maul Vri- in Recchi exempl. quinque pollices æquant diametro quoquoersum, neruulis siue venis crispis
maria. ramosis pallentibus, colore sunt diluto ex viridi, petioli contorti, radix verò oblique rugosa.

Pag. 120. Cap. 26.

Cacapipilol- Radix colore inter carneum dilutum, & flauum fuscum. Folia longitudine bipollicari ob-
uodul. tusiora in summo. Flores veluti pulposi ex flauo rubescentes nostratis Perichlymeni ex carne
 rubescunt externè, sed in valle Campoclarensum luteis floribus, & vulgari maioribus ob-
 seruasse meminimus Iunio mense.

Pag. 121. Cap. 28.

Euvagua Radix in exempl. Recchi magis fibrosa depingitur, colore castaneo diluto, & maculosa, ra-
brasiliam. muli geniculis purpureis, & flores veluti lutei vitriculi: folia atro virent.

Pag. 123. Cap. 31.

Xiucheco- Folia longa pollices tres, lata duos, & contorta summitates, sint ne flores, fructus vel sili-
lin. quæ, vix ex Recchi exempl. colligere potuimus, omnia namque viridi sunt colore, & indistincta,
 ut teneræ potius videantur germinationes.

Pag. 124. Cap. 33.

Mexichil. Ad Nerij speciem etiam referri posset.

Pag. 127. Cap. 37.

Tlatlan- Prima Icon longè differt à secunda, nam illius folia sunt quinqueneruia parua, longa polli-
cuaye. ces duos tantum, & rotundiora geniculis ramulorum rubentibus, quod in fructus Icone tantum
Piper lan- à regione est expressum. Secunda Icon folium habet longum pollices octo, latum duos cum dimi-
gum. dio, venulis crispis admodum. Clusius aliam Iconem expressit fructus tantum ex Monardo in
 Exoticorum volumine fol. 342, similem lulo, siue Spicæ plantagineæ, cuius sapor & odor
 orientali magis iucundus, & validus percipitur.

Pag. 128. Cap. 40.

Huapahu- Huapahuizpatli si eadem sit cum Huapahualizpatli hoc loco descripta, duas alias Icones re-
lizpatlis. peries fol. 379. quarum secunda floribus respondere videtur.

Pag. 128. Cap. 41.

Yllamatlan- Huius Iconem habet fol. 443. quam vide, & hoc loco reponere.

lin

Pag. 129. Cap. 43.

Xiopatlis. Xiopatlis nomine Icon est fol. 418. sine folijs, & siliquis in summo multis, quæ non descri-
 buntur in hac historia, quare alterius sit generis ambigitur.

A D LIBRUM QUINTVM.

Pag. 134 Cap. 2.

Flores villosi, in extremo purpurei, in imo candicantes, ex calyce virente, & folia quina. *Acronia* ramulis simul harentia, fructu rotundo, & in apicem non desinente. Planta proposita à descriptione, ut Collega noster notauit, non parum abesse videtur.

Pag. 138. Cap. 3.

Primæ Iconis fructus à dextris, Quauhchilli, colore est sanguineo coccineo: à sinistris sunt, *Chilli Cap-* Totocuilatl exigui fructus, quorum dexter colore rosaceo saturo: alij simul à sinistris cocci- *scum Mex-* neo saturo. Fructus inferior à dextris Chichimechacbilli colore roseo saturo: sinister verò no- *icanum.* mine Pocheboachilli colore purpureo violaceo parum. In secunda tabella maior fructus Tlal-
chilli, colore roseo, saturo, fusco.

Pag. 139 Cap. 4.

Potius ad Tithymali speciem, quæ Apios dicitur, referri censeremus, radice tuberosa, fructu *Chichime-* ex pelui prodeunte, cuius semen non obest, quod dulce gustu percipiatur, nam Latbyridis semen, *capatlis.* Dioscoride teste, sine cortice dulce gustu esse dicitur. Et quamvis huius Plantæ folia longa, sint, atque tenuia, & plura ex geniculis simul prodeuntia, quod alijs Tithymalis videtur ali-
um, nisi in summis ramulis, ex quibus comæ, & umbella producantur; vires tamen præter
effigiem, & usus cum reliquis notis illam ad tale genus remittere videntur. Neriū verò no-
bis lac habet in radice, & luteum succum in reliqua planta, ut Apocynum, veluti supra diximus.

Pag. ead. Cap. 5.

Alia eiusdem nominis Icon reperitur fol. 367.

Chilpanis.

Pag. 140. Cap. 6.

Sub vocabulo Synonymo Hoitzitzitenti exactior Icon adest fol. 378.

Hoitzitzit-
entis.

Pag. 141. Cap. 7.

Folium longum pollices tres, latum duos, obscure virens non modò, ut Collega noster ait, ad *Chichimecha-* Clematidæ Cructatam præsertim, sed etiam ad Periclyment speciem referri posset ex Icone, *il.*
nec minus ex viribus, quàm ex effigie Asclepiadis, nisi acrimonia summa prohiberet.

Alio nomine dicitur etiam Tcha, ut ab Auctore refertur, cui Tchatomac dicta, cuius Icon *Tchatomac.* fol. 441. non videtur absimilis.

Pag. ead. Cap. 8.

Folia lata pollices duos, longa duos cum dimidio, obscure virentia: ex Recchi exempl.

Cocotome-
catl.

Pag. 142. Cap. 9.

Aliam eiusdem nominis, sed alterius generis cum sua historia reperies fol. 158.

Cocotomac-
il.

Pag. 143. Cap. 11.

Viribus acribus, & natalibus cum reliquis accedere videtur ad Crocodilij vires, ut etiam *Cocoyalli.* ex Galeno, sed effigie ad Dipsacum, veluti iam Collega noster animaduertit.

Pag. 144. Cap. 12.

Folia lata pollicis dimidium, longa pollices septem. Flores Rapuntio similes, latiores quàm *Cocoyalli.* in Icone ex Recchi exemplar.

Pag. 145. Cap. 13.

Folia longa pollices quatuor, lata duos cum dimidio. Iuli ex viridi-flauo purpurascunt, pi- *Mexico-* losi, & longi pollices tres cum dimidio. Radix ex viridi-nigro purpurascit nodosa, fibris albis. *catl.*

Pag. 146. Cap. 14.

Folium obscure viret in Recchi exemplar. magis lunatum circa petiolum, Flores pallentes ex *Chilichqui.* albo-virente, nec hiantes.

Pag. 148. Cap. 18.

Planta Cæsia.

Cæsia
radice.

Exhilarans animos intuentium Cyaneus color, siue Cæsius in huius rarissima Plantæ radice, *Cæsia* ab Auctore nostro obseruatus, qui in nullis alijs tam veteris, quàm noui Orbis Plantis, quod *radice* sciamus, huc usque fuit notatus: ac etiam eximia, & aromatica facultates plures, quas *radice* noster

noster refert, ut hisce denique verbis concludere voluerit: quamobrem nulla officina hac egregia herba carere deberent: ansam nobis praeberunt illam Illustrissimo, & Excellentissimo nostro Principi Cæsio dicandi, ac illius cognomine eandem nobilem Plantam decorandi. Sicut enim ista Planta hoc ipso, quoniam in radice huius coloris una prae alijs sumpsit principium, dici debet, & haberi rarissima, & è tota herbarum familia in primis observari: ita Illustris. Cæsius Princeps noster, quoniam iuxta Natales antiquissimos Illustrissimi generis, in quo post regium, & clarissimum Pontificiæ dignitatis fastigium, ceteri gradus dignitatum, & honorum in belli, & pacis usu, summis, & clarissimis viris, atque etiam vita innocentia, & fortitudinis præsignibus, semper claruerunt, ac præter vulgarem tum exteriorum, tum animi dotum excellentiam, quæ omnem Principem exornare debent, priuatim alia quoque superna innumera prerogativa accepit, tum id præcipue quod, veluti iam nemini ignotum est, ei parum videbatur liberalium artium studia amasse, nobiliores scientias, & disciplinas tractasse, imò omnium naturalium rerum, & hyperphysicarum sapientiam pectore suo comprehendisse, nisi harum persequendarum, in alios quoque corrueret amorem non solum, sed & promouendarum nouo instituti genere omnibus Principibus admirandum daret exemplum. Vt ita meritisimò Cæsius alter, quasi Iouis filius & Ἰουλιανός, Cæsia Minerva frater dici possit, si antiquo, mythologico quidem more, laudes exprimere velis, ad quem adeò huius versus scribendi causam olim habuimus:

Dux tibi Lynceidum Cæsi, Lynx, Cæsia Pallas,
Cedunt: mente, oculis nam tibi cuncta patent.

Neque hæc tantum Cæsia Planta optimo iure, sed & reliquæ quæcunque istius ampli voluminis, & ipsam Volumen Cæstum ferre nomen, Cæstumq. dici debet, dum nostri Principis Cæsij fidelitate, magnanimitate, ac liberalitate, studijsq. simul ac sumptibus, & quidem ingentibus, quibus ipse latè prospicere publico omnium voluit bono: in mortalium manus editum producit. Parum autem hoc tanto Principi! Plura Lynceorum namque volumina varia, eiusdem liberalitate, ac paterno erga suos Lynceos affectu, & effectu iam impressa multis abhinc annis per Orbem vagantur, nec liuor, aut inanis latratus obstat vel minimum, prorsus enim illi post habentur, (si quosdam habent:) multa etiam sub prælo sunt: nullis parcat ille expensis, ut ex Lynceorum studijs respublica litteraria iuuetur. Quapropter omnes Orbis Urbes tanto Principi veròq. Meccenati Cæsio, & huiusmodi studij Promotori plurimum scuti debent, ita eius imitatoribus, eiusque operibus ipsis, nullo modo carere deberent, quod & de Planta ipsa Cæsia Recchus Auctor noster affirmat. Quid autem nos ulterius impulerit, ut hanc potius Plantam, quam aliam, quæ cyaneo siue casto colore in flore præcipue micaret, aspectuq. forsitan gratior videretur, elegerimus tanto constituendam Principi, paucis dicemus.

Ceruleo siue Casto colore florentes planta adeò sunt vulgares, ut nullus sit olitor, qui in suo horto, vel saltem Cichorium non habeat: rarioremq. in floribus cyaneis effigiem nullam, quæ nos ad hoc excitare posset, adhuc cognouimus. Hanc etsi non floridam, quod & obijci posset, id ab Auctore nostro potius dubitanter his verbis asseritur, & flos, ut aiunt, nullus: quapropter nullà observatione contrariâ existente, quod flore omnino careat, nū desperandū existimamus, quin florida esse possit, quamuis Cæsius in flore non adsit color. De Plantis ex Filiceorum, & Capillarium genere, quod flore, & fructu careant, iam diu recepta est opinio, etiam teste Dioscoride: sed ut maximum medica materia Virum illum omnibus præferendum, defendere videamur, cui præcipue mortales omnes debent, & nos priuatim, illud intelligendum existimamus, quod scilicet conspicui vulgò sint, non quod doctis, & curiosis naturalium indagatoribus sint occulti, & ignoti: Et quamuis Auctor noster Planta folia similia Polypodij folijs minantibus, sed virentioribus posuerit, illud virentioribus differentiam parit, ut non ex Polypodij, sed ex alterius genere esse possit: ex quo noster doctissimus Collega, ad Acanthi foliorum diuisuram accedere dixit, atque ob id florida Planta affinem: sed quod non modò effigie sit Polypodio similis, foliorum scilicet diuisura concessa est, sed etiam ipsa substantiâ, & naturâ, quod ab Auctore, si ita fuisset, esset expressum, & sic ex genere Filiceorum. Floridam, & fructiferam esse adhuc Plantam, hanc, asserendum duximus, & mirum in modum, quod etiam non modò à nobis iam multum abhinc annis est obiter annotatum, sed etiam ab Illustris. nostro Principe Cæsio inter multa alia præclarissima cogitata, & scripta in volumine illo, cui ut nobis relatum, simul: De Plantis imperfectis, elegantissimè atque doctissimè differitur, & demonstratur.

Cæsia mirè
florida, ac
fructifera.

Quid enim vetat, quod omnium mater Natura plantis tribuerit alio vel alio loco utrum & fœtum gerere, & excludere magis, minusq. conspicuum? Et si Rusco, Hypoglosso & Lauro Alexandrina flores, & fructus in summo foliorum constituit conspicuos quia mirum; in Filiceis & Capillaribus, si in eorum dorso non tam conspicuos, sed paruos adeo nasci voluit? quos nullo in his diligenti examine, vel anatome preposita, à iuventute adesse animaduertimus. Hec ab Illustriss. nostro Principe Casio non modò iam diu obseruata sunt, sed nunc apertius demonstrata parui illius Telescopij adiumento, quod mirum magnumque in modum obiecta, vel minima ob oculos distendis magis quidem, minusq. iuxta artificis praestantiam, & lentis exiguitatem, & illius varietatem, imò exigua, vel Atomoparia obiecta, ita magna oculis obijcit, ut quisque in admirationem incidat, ac Polypodij, & congenerum semina Piso, vel Ciceri paria, offert oculis, quae arenae exiguo grano paria simplicioribus existimantur. Qui autem suo tempore pilosam illam extuberantiam in similibus Telescopio paruo obseruauerit, & flores virescentes magnos, & semina, ut diximus, conspiciet, & insuper in semine umbilicatum partem etiam qua haerebat, & alimentum, & incrementum capiebat, clarissimè obseruabis, qui absque Telescopio vix nigram arenulam splendidam conspiciet: in hac scilicet pilosa flauesciente in solij dorso extuberantia bino ordine dispositos corymbos deprehendet quinquagenos circiter flores siue fructus cum seminibus in singulis. Ex his non imperfectam plantam, sed sua natura dissiparam existimandam, & sic perfectam, si etiam hac nostra planta ex eo esset genere; unde & rarissimam ob Casij coloris in radice obseruati, & ob aromaticas facultates dignissimam nostri Principis cognomine decorare maluimus, illique omnino dicere.

Planta quidem, ut & Theophrastus etiam lib. 1. cap. 1. adnotauit, non solum vario loco fructum gerunt, & subius folia, quarum plantarum, non inuenimus expressum, an de Capillaribus, & Filiceis, ut diximus, intellexerit; quod potuit fieri: ut supra folia, ut de Lauro Alexandrina expressit supra terram conspicuum; sed etiam infra terram occultum, ut defodi tellus oporteat si queratur, ut in planta Arachyda, quae Amphycarpa etiam dicitur, & obseruata, & descripta fuit à clarissimis Carolo Clusio lib. 1. Exoticorum, & à Ioanne Pona in suo monte Baldo italicà linguà Venetijs impresso. Et quia locus videtur, addendum censuimus, quod ab alijs memorie adhuc proditum non est, à nobis autem obseruatum multis abhinc annis, plantas non modò fructum edere, & perficere supra terram intra mensem, bimestre, vel trimestre interuallum, aut quoduis, sed plantam quoq; esse, quae integro anno uterè cum fœtu gerat infra terram ebrutum, nec nisi post annum supra terram proferat, & perficiat. Hoc in planta euenit à nobis dicta in nostro Phytobasano, Epimedium, & vulgo Lunaria racemosa, quae Maio mense exit supra terram foliosa tantum, vel foliosa cum racemo etiam, sic enim à terra assurgit, & quae ab initio caret racemo, illo semper carere est obseruatum; si enim ab initio natam produxit, nec amplius racemum apta est proferre. Et nos obseruauimus in quamplurimis Plantis in Aequiclarum montibus omnes plantas in imo petiolo supra radicem folliculum habere quendam, veluti Ari florem exiguum, in quo plantulam exiguum veluti fœtum, complicatum extare vidimus intra folliculum uteri vicem gerentem, integram foliosam tantum, quae racemo vidua erat post annum proferenda, & quae racemosa, cum ipso exiguo, sed integro racemo conuoluta: & hic mirum Naturae institutum! Alias plantas simili modo infra terram uterum gerere agnouimus, & suo tempore proferre, sed non anno integro, & forsan nec medio, verum à noua radice ipsius extumescencia, ut in bulbosis quibusdam, in quibus intra bulbum ipsum spicatum cauliculum obseruauimus suo tempore proferendum.

Epimedijs
paruos mirabilis.

Plantarum
folliculos.

Pag. 149. Cap. 21.

Huius nominis icon tertia omissa fuit, cuius folia vix apparent serrata, lata pollices duos cum dimidio, longà tres cum dimidio, crassis dentibus, & inordinatis parum circumscissa, altera parte obscurè virentia, altera candicante, radice crassa, obscurè flauicante, cauli ex viridi candicante. Flores in summis ramulis copiosi, stellati, flauicantes, staminibus fuscis in medio, ex Recchi exemplar. Vide fol. 183. cap. 2. lib. 6. ubi reposita est, & describitur. Alia etiam eiusdem nominis reperitur icon fol. 436. cum qualitatis nota, ex Recchi picto exemplari desumpta, quae margini aderat.

Pag. 150. Cap. 22.

Huius nominis Tchatlepatlis, alia est icon fol. 442.

Tchatlepatlis.

Pag. 151.

Pag. 151. & 152. Cap. 24. 25. & 26.

Tztaepathis Eiusdem nominis *Tztaepathis* præter descriptas, & depictas fol. 106. & 197. alias varias sine historia reperies fol. 450. 451. & 452.

Pag. 153. Cap. 28.

Axiceca *huizpatlis* In Recchi exempl. Radix videtur tuberosa, in imo latior, colore flauicante, folia lanata, pollices tres cum dimidio, & tres lata.

Pag. 157. Cap. 29.

Compoalxo *chill* Tubulosi floribus plantas variores, atque aspectu iucundiores in nostra 2. part. minus cogniti, stirp. proposuimus, alteram simplici flore, alteram multifloram. Polyanthon verò degenerare in magis, & minus debiscentibus tubulis, ore scilicet magis hiantibus, & barbulis longioribus, alijs verò rotunda, tubuli recissione sine barbulis; atque domesticas gallinas autè aliorum congenerum simplici flore folia pluries sine noxa estasse, obseruauimus.

Pag. 159. Cap. 32.

Epaçol Vera *Atriplex* latioribus est folijs serè trigonis, fructu foliaceo, ut aliàs diximus, viribus serè contrarijs.

Pag. 162. Cap. 35.

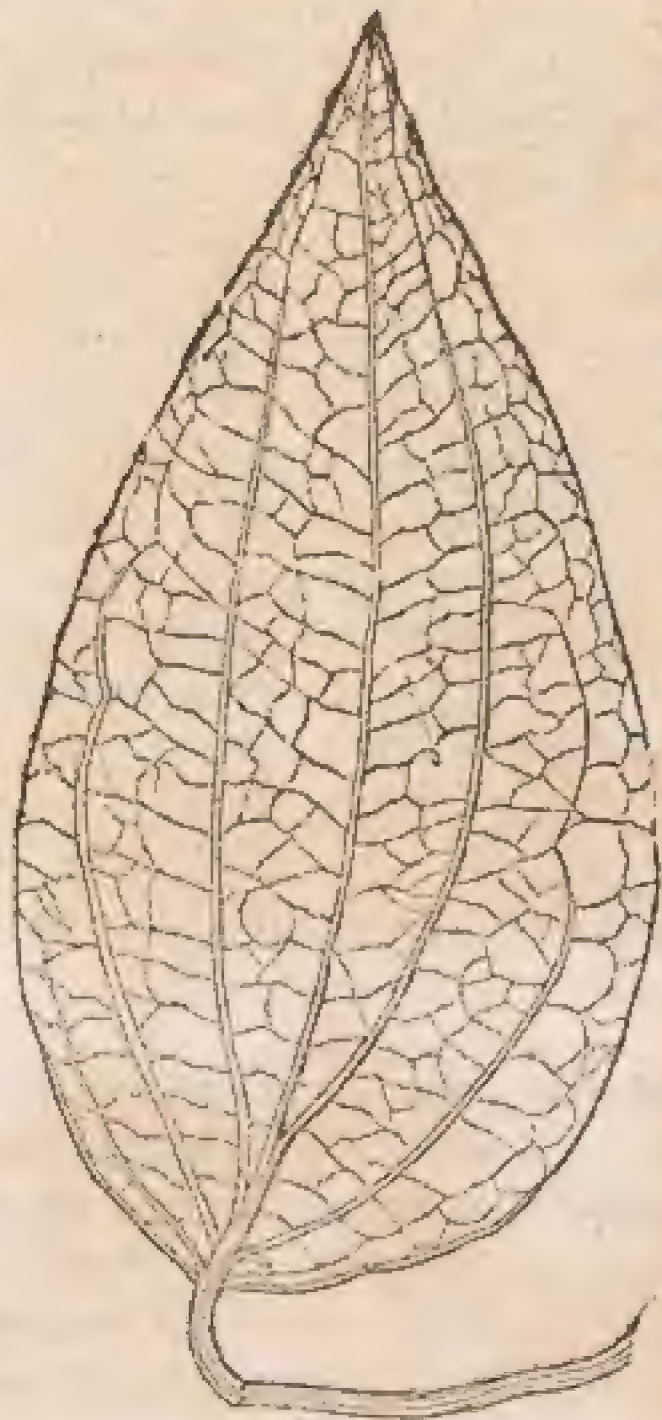
Pelonmexi *aguitli* Tricoccoos fructus quos notauimus, acrimoniâ præditos esse reperimus, præsertim quibus singula semina, ut *Tithymali*, *Chameleæ*, *Ricini*, & similia. Camerarius huius planta iconem exactiorem habet.

Pag. 163. Cap. 36.

Phoanace Dioscorides ad longæ *Aristolochiæ* speciem referi *Clematidem*, nec ob radicum longitudinem, sed viticularum *Clematidem* dici putamus, sicuti quæ propriè *Clematis* Planta dicitur. Radix flauicans, & rugosa est. Folia tripollicari diametro. Flores virentes punctis obscure purpureis intus & extra depicti.

Pag. ead. Cap. 37.

Piperis iconem hætenus elegantiorē, ut Collega notauit, doctiss. Clusius expressit, non modò *Exoticorum* lib. 1. cap. 19. sed iterum in notis ad *Garziam* cap. 22. At etiam videndus est *Christophorus à Costa* cap. 17. de *Pipere*, in quo similitudinem, atque differentiam refert foliorum *Piperis*, & *Betle*, quam nobis anno præterito obseruare contigit, munere clariss. D. Petri de Valle nob. Rom. supra memorati; cuius humanitate inter alia *Exotica* rariora, *Piperis*, & *Betle* folia accepimus. Horum folia quanquam inter se magnitudine vix differant, similique modo sarmentis arboris scandentibus bareant, effigie, atque alijs non parum dissimili videntur. *Piperis* enim folia quæ non tribus tantum, sed quinque nervis per longum folij serè plantagineis distinguuntur, carnosiora & solidiora sunt folijs *Betle*; magisq. ad oualem figuram accedentia, & inde in acutum desinentia. *Betle* verò iisdem nervis tenuioribus molliora, & delicatiora sunt admodum, & circa petiolum latiora, atque in summo sinuata, ut ipsius *Coni* potius quàm *villam Ovi* effigiem exprimere videantur. *Piperis* folium maius, quod habuimus, latum in medio erat uncias quatuor, & duplâ longitudine, quamuis aliqua oblongiora, ac etiam obessora repertantur, non tamen in imo ita lata, ut in *Clusij* pictura, sed acutiora circa pediculum, qui non lignosus, sed nervosus est, dimidiâ folij longitudine, *Piperis*q. sapore, si dentibus teratur. Item ex ipso folio expressam adijcere voluimus, ut cum obexiguitatem plantæ arborem scandentis depicta, quadam minus rectè

Betle & *Piperis* foliorum dissimilitudo.

Ant expressa, in hoc maiore folio curiosus lector magis adspicere possit.

Pag. 165. Cap. 38.

Tachacha *acichuacan*

Huius plantæ fructus nulli nostratis plantæ fructui similis est: non *Cucumeri* asinino non Colo-

Colocynthidi, quamvis flore cum dielis, Scammonio & Conuoluulis conueniat semine interno cum Apocynis, sed non fructu. Nulli planta à Monardo proposita, nam prima illius Bryonia, secunda Scammonio, & Conuoluulis accedit, sicuti tertia magis syluestris, quæ fructum habet cartilagineo cortice conuoluulis similem. Quod autem radice tuberosa varient non mirum, cum alijs eueniat: quare hucusque sui generis, vel media inter illas esse plantas videri potest. Folium iconis cum fructu longitudine quatuor pollices aequat, latum tres, colore viridi-ceruleo obscuro: fructus ex albo flauicat obsolete. Est & alia icon in Recchi exempl. eiusdem nominis Tlalantlacuacuitlapilli, cuius radix crassa est, & carnosæ, sed in fibras multas desinens, colore castaneo pallente, viticula longa nodosa, folia rotunda lunata, fructus veluti ouum, longitudine pollices quatuor, crassitie pollicum duorum cum dimidio, exiguis maculis ut punctis depictus, colore obscure virente.

Tlalantlacuacuitlapilli.

Pag. 166. cap. 39.

Teoquilin.

In Recchi exemplar. caules squamosi virentes, folia lata bipollicaria: Iuli, siue filiquæ, aut fructus ex dilute viridibus-flauicantibus punctis notati.

Pag. ead. cap. 40.

Tlalantlacuacuitlapilli.

Aliam iconem vide fol. 428.

Pag. 167. cap. 42.

Tlalantlacuacuitlapilli.

Radix intortis fibris, colore castaneo. Flores terni in summo ramulorum colore purpureo, violaceo, calyce albicantes.

Pag. 168. cap. 44.

Xoxonata.

Si quis nostrates bulbos acrimonia prados experiretur, facile catharticas vires inueniret, Colebico meliores atque innocentiores. Græci vim Scilla ventrem emolliendi tribuerunt ex bulbis, non esculentis, nam Capa, & Allium bonam facere aluum tradunt.

Pag. 171 cap. 47.

Atzeyatl.

Hirsutis folijs adhuc nobis inuisa congener, fieri tamen posse arbitramur loci varietate, nam Cicorium dulce à nobis in nostro volumine propositum in montano natali loco, & frigido hirsutum est admodum, translutum, & cultum Neapoli omnem hirsutiem deposuit, sic etiam in Dan-
guisforba, & alijs obseruatur, & maritima Brassica oleracea. Congenerum verò flores varietate eleganti obseruauimus, nam alijs sunt longo tubulo, alijs amplo, & patulo ore, alijs rubentes, alijs purpurascens, alijs albi, alijs lutescentes, alijs mixti ex duobus coloribus distincti, in quibus aliquando alius magis albicat medietate, alius magis rubet, sic alijs coloribus, alijs inscripti lineis, & variegati versicolores.

Mutatio in plantarum hirsutie.

Florum in hac varietate.

Pag. ead. cap. 48.

Coroquin.

An voluisset Auctor describere plantam vulgatiorē nobis, Fior Velluto appellatā ab Herbarijs, ex Caryophyllis hispanicis, ignoramus; folijs non parum congeneribus accedit, flore verò se ita sit minus recte depicto; obest etiam Nasturtij odor. In Recchi exempl. non fuerunt folia omnia depicta in ramulis, sed tantum initia, ubi erant apponenda, quare sculptor etiam hic mutilam expressit figuram.

Pag. 173. Cap. 50.

Chichinal-memoya.

Folia dodrantem longa sunt, & lata pollices duos. Radix veluti nodosa, castaneo colore diluta; & flores, qui describuntur vasculis similes, non sunt expressi, sed tantum Siliqua modo, Chilli, Siliqua scilicet in acutum desinentes rubentes, & in summo ad luteum vergentes cum virore, & alia minores in summis ramulis virides sunt, ad rubedinem parum inclinantes, nec aliquo modo biant, vel floris imaginem referunt, quare adhuc cuius sit generis nos ignorare sciamur.

Pag. 177. Cap. 51.

Fynelt Tabacus.

Planta proposita, ut ex icone colligi potest, minori speciei similior videtur, quæ ab Herbarijs dubius Hyoscyamus dicitur, pallentibus floribus: in alijs maioribus, & vulgatiorebus flores ex candido, vel pallente rubescunt. In hac planta, ut Recchi exemplar habet, pallente sunt colore flores, & folia rotundiora in summo, quæ in vulgaribus angustia sunt admodum circa flores: Vide Monardum cap. 14. & Clusium, qui in suo Exoticorum volumine duas elegantes icones proposuit, & depinxit.

Pag. 178. Cap. 53.

Tlanquiti.

Potius ad coronarias plantas capitatas, ut Stoechadis, Thymi referenda: flosculi depinguntur ex capitulis prodeuntes carulei, ut in similibus obseruatur.

Eccc

AD

AD LIBRUM SEXTUM.

Pag. 183. Cap. 2.

Tzeenilpa-
ris altera.

Radix in Recchi exempl. flavicans obscure, folia lata pollices duos cum dimidio, longa tres cum dimidio, crassis dentibus inordinatè serrata, altera parte candicante, flores stellati flaminibus fuscis. De hac quoque verba fecimus in lib. 5. cap. 21. ubi duæ aliæ describuntur. Et de etiam fol. 436. aliam iconem eiusdem nominis, & facultatis, floribus inter folia in iconibus alijs cum nominibus.

Pag. 183. Cap. 3.

Axixera-
huilipalis

Hæc flores habet à leguminosis alienos, quinquepartitos, flaminibus intus multis nigris, & siliquis oblongum semen unicum continentes, ut ex Recchi exempl. figura colligitur, quare vix inter leguminosas reponenda, non enim omnes plantæ siliquis proferentes leguminoz idcirco censeri debere videntur, nos enim potius à flore dijudicavimus.

Pag. 185. Cap. 6.

Cenanam
Tzequoque-
lis.

In Recchi exempl. flores depinguntur coccineo colore ex calycibus virentibus, altero vero ramulo basis coccinea, & flos insidens luteus: forsitan coloris varietatem in flore ostendere voluit. Siliqua semine flavicante, lanugine candida oblonga dependente referta. Pictura non habet folia obtusa, nec maiora longitudine pollicum quinque, & latitudine vix digitali: Quare non parum Nerium vel eius speciem, aut congenerem hirsutam plantam folijs, ut in siliqua Lyfimachia dicta observatur, in palustribus nostratibus, binis hirsutis folijs referre posses: Nos in Vinca peruviana vulgari caruleo flore Neapolitana succum lacteum, ut in Asclepiade lacteum sicuti in Nerio, amicis Herbarijs ostendimus perpetuò observandum, ut ab opinione contraria discederent. Huius nominis Cenanam, reperitur altera icon cognomine Tzequoque sol. 362. Et altera de Quahunaboac sol. 361. quæ similes, & congeneres videntur.

Pag. 186. Cap. 7.

Clutrellis
B. mioni-
alla.

Nullam ex Dioscoride nos Hemionitid agnovimus pennatis folijs, & ignorare fateamur de qua noster Auctor intelligat, nisi Trichomanen accipiat, quam alio nomine pro Hemionitide acceptum non reperimus: nisi pro Hemionitide Dioscoridis, Asplenii delineationem intellexeris folijs Polypodij. Nam Hemionitidis veræ folia lunata Dracunculi modo describuntur (quibus secunda iconis plantæ magis accedere videntur) & descriptioni respondentia, bina cauli harentia, & reliqua.

Pag. 188. Cap. 8.

Catezocchi
patis.

Nouum est in Asteribus radices tuberosas dependere, ut in hac planta depinguntur, quæ alijs Bupththalmicis sit affinis, difficile est asserere; sed minimè mirum congeneres plantas alias radice fibrosa, alias tuberosa observari, nam & Peruanum Solis florem ex Indijs tuberosum habuimus, de quo in nostra 2. par. minus cognitar. stirp. verba fecimus, & iconem proposuimus: inde alia postmodum observata in hisce Annot. inferius addemus. Et etiam in nostratibus Gerania, & Ranunculos præsertim radice tuberosa, & fibrosa variare, omnibus notum speciemque distinguere non genus.

Pag. 192. Cap. 17.

Tepetaxiu-
biul.

Folia longa pollices duos ex Recchi exempl.

Xararo.

Pag. 196. Cap. 24.

Folia longa pollices septem, lata unum cum dimidio, & ad laceas dictas plantæ capitulis, & folijs accedere videtur.

Tolminiqui
linz astis.

Pag. 197. Cap. 25.

Yaracbaslis
Tepuzent-
lula.

Huius iconem prætermittam reperies infra fol. 445.

Pag. ead. Cap. 27.

Huius plantæ icon, & vires non parum conveniunt Conizæ minori Dioscoridis, quam nos Mesues Eupatorium diximus, Matthiolo minimè cognitam, sed Lobelio, & Petto Penæ: Affili folia non sunt candida, sed lutescentia potius. Eiusdem supradictæ plantæ nominis varias effigies inter se genere differentes reperies fol. 450. & 451.

Pag. 199.

Pag. 199. Cap. 31.

Folia latiora: & lata pollices duos cum dimidio, longa quatuor cum dimidio.

Nanabua-
patli.

Pag. 200. Cap. 32.

Eiusdem nominis Nanabuapalli est icon sine historia fol. 389. qua minimè huic historia respondet.

Xinbutor-
qui.

Pag. 201. Cap. 34.

Folia lata pollices duos cum dimidio, longa quatuor cum dimidio ex Recchi exempl.

Pag. ead. Cap. 35.

Ad Cucumeris syluestris aliud nouum genus referri posset, licet viribus purgantibus, & facie differat, quia fructus edulis dicitur ab Authore, & semen lanuginosum.

Tlalag-
ti.

Pag. 202. Cap. 37.

Digitales appellata planta, ut Lobelius Anglorum experimento refert, non parum facie, & viribus accedere videntur, de quibus in nostro volumine cap. de Ephemero Dioscoridis verba fecimus.

Chilpan-
qui.

Pag. 204. Cap. 40.

Radix flaua, maculis castaneis, nisi sint cauitates. Folia altero latere dentata, lata pollices duos, longa pollices tres. Fructus siue folliculi pollicari diametro, sed oblongiores.

Ceyto-
mati.

Pag. 205. Cap. 42.

Vinifera vitis folia minimè referre videtur planta depicta, nisi forte magnitudinem non formam referre videatur.

Nanabua-
patli.

Pag. 206. Cap. 43.

Folium longum pollices sex, latum dimidio minus. Flores pilosi veluti Amelli, ex flauo rubentes, in Recchi exempl.

Teixmin-
capali.

Pag. 208. Cap. 47.

Radix castaneo colore diluto, longioribus, & crassioribus fibris elleboraceis, flores in calycibus squamosis, flauicantibus. Cardui mitis species videtur.

Xinbutor-
qui.

Pag. 209. Cap. 49.

Ad Symphyti petraei species referri posset, si parum amaresceret, radice castanea, fusco colore, folijs rotundioribus, digitali longitudine sesquipollicem latis in Recchi exempl.

Tlalag-
ti.

Pag. ead. Cap. 50.

In Recchi exempl. flores calycibus Ruta colore rubentes pilosi, radice pallente: folium è regione latius, oblongum, non extenuatum in medio, colore rutaceo.

Pag. 210. Cap. 51.

An Anthirrhini species.

Chilpan-
qui.

Pag. 213. Cap. 66.

Huic similem iconem absque historia reperies fol. 398. sub nomine Pocayo.

Phaca.

Pag. 216. Cap. 61.

Folia longa, & lata quoquouersum pollices quatuor cum dimidio, in Recchi exemplar.

Pag. 218. Cap. 64.

Quia in pappos semen ab it non erit ex genere Anchusa, vel Echij: propter alias partes similes, aut florem tantum, nisi fructu, vel semine quoque respondeat, ut suo generi, referri possit. vide de his quae scripsimus in nostra minus cognit. stirp. 2. par. cap. 27.

Quambur-
coll. Cullu
lens.
Tecomia.

AD LIBRUM SEPTIMUM.

Pag. 226. Cap. 12.

Flos est cauius, integer, Campanula, vel Trachelij colore carneo, coccineis punctis depictus, & in summo apices tenet saturiores. Reliquis non multum abest, sicuti & viribus astringentibus, & exsiccantibus. Ampla huic familiae addenda visa fuit rarior sequens spectabilis Planta.

Campanula
chik.

Planta Cardinalis Barberini.

Herba Car-
dinalis Bar-
berini.

Inter Rapuntia maximum coccineo spicato flore.

Exotica nobis, & inprimis elegans planta nuper studiosis aduecta, cum peculiari patrioq. nomine carere videretur, atque coccineis copiosis, ac diuturnis esset floribus, aspectu iucundissimis, in crassam & longam spicam consertis, Cardinalitiam vellem colore referentibus; herba Cardi-

Eccc 2

nalis

nalis denominatione ab Herbarijs insignita, & euulgata fuit, ut conijcere potuimus. Ob elegantiam igitur nos, & nouitatem illam obseruantes, atque ad proprium genus reuocantes, ex notis alijs à nobis pro cognitione specierum plantarum in minus cognit. Stirp. 2. part. traditis, illius tam praeclarum Cardinalis nomen delere, aut immutare nullo pacto volumus, imò potius clarius reddere, atque sub generico nomine ad suam speciem, vel proprium individuum referre. Itaque Cardinalis appellationem in genere sumptam, praestantem proculdubio benèq. conspicuum Caranalem exprimere palam est, unde profectò in Vrbe, hoc praesertim quo innouit tempore felici Barberinum Cardinalem subindicare voluisse, sicut existimare debuimus, ita omnibus deinceps mus declarare, qui praeterquam quod omni scientiarum genere in hac sua virenti aetate praeditus, sanctissimisq. moribus perornatus existit, prudentia quoque maxima, ac erga omnes humanitate, pietatisq. summae studijs nemini unquam secundus, ac meritò quidem Nepos Sapientissimi ac Beatissimi Pont. Max. Urbani VIII. quapropter Cardinalis, ut diximus denominatio, tali de purpurà conuulso Pontificis Summi Nepote plerisque intelligere, ambigendum non est, qui cum natura, cunctisq. animi conatibus Apum Regum, reliquarumq. sedularum inter mysticas illas, nobilesq. volucellas, praeclaras virtutes in subditis rectè regendis, omnibusq. benignè fouendis abundè praeseferat, non sine mysterio Apum Insignia trino numero, tribus angulis disposita à suis maioribus delecta fuerunt, mirabili quodam, ut ita dicam, praesagij spiritu, quasi praesens hunc futurum qui Maximum propè Patrum in magno totius Christiani Orbis onere, sustinendo, regendoq. leuamen afferret, quorum praeclarissima gesta cum Amicis litterarum cultoribus non raro commemorantes, debitisq. laudibus prosequentes synoptici, emblematiciq. encomijs ab Illustriss. & Excellentiss. Principe Federico Caesio Lynceorum Institutore, ac Principe doctissimo, in Apiario ex naturalis sui Theatri Frontispicijs deprompto, non minus aptè quam elio inter in Barberinas Apes prolatis, plenius recolimus, ad quod Romae annis praeteritis impressam, de Florem ablegamus. Non abs re interim plantam hanc suo Cardinalis nomine, simpliciter receptam, post hac addito Illustriss. Barberini cognomine proferendam producimus: Eoque magis cum hanc hucusque à nemine descriptam, nos primùm obseruauerimus, illiusq. hystoriam, plena cum icone publici iuris fecerimus: tuoque cognomine, Amplissime simul & doctissime Barberine, decoratam, tibi dicare humiliter atque offerre ausi sumus. Sit illius in plantis nomen, qui inter omnimoda studia illarum quoque & scientia, & nominibus non parum oblectatur, eaq. speciosos suos Apibus Barberinis exhibeat flores, vigente semper atque nitente purpurà, quibus fouentibus diutius reliquas inter fulgere poterit. Ex radice igitur hac perenni, vegeta, fibrosa, candida, repente lateribus, cespite facillè se propagante, tenera, lactescente, dulci, cum pauca caliditate, plures caules, siue soboles, iuxta radices vetustatem, & vberitatem promente Aprilis mense, sed primo vere folia in terra strata erumpunt, vulgari Rapuntio non dissimilia: nisi quia minora, & angustiora, lauia, obscure virentia, & in orbem iuxta radices caput expansa, quae deinde in laui candicante rotundo, sed anguloso caule (tripedalem obseruauimus, & aliquando multo alius diuisam) qui crassior, & vegetior est Rapuntio vulgari, minimi digiti crassitudine, maiora & lanuosa fiunt, illi alternatim haerentia, & cochleatim quinò serè ordine circumdantia, semperq. maiora, ut in medio caule semipedalia fiant longitudine, ac duarum uncularum latitudine, parùm incurua, per ambitum dentata, illaq. disrupta lacte manantia, sicuti tota planta, verùm non ita copioso ut in cogeribus, sed exiguo. E medio caule folia decretere incipiunt ad summum usque, in quo flores coacervantur in spicam crassam, longam, dodrantalem, & in summo duplici veluti umbellà coronatam Iunij initio obseruauimus.

FLOS CARDINALIS BARBERINI.

avimus: illisq. se perficiensibus spica producit, & flores rariore ordine inter foliorum alas
dense exeruntur, breui petiolo barentes, & ex calyce quinquefoliato Rapuntij modo, tubulo ob-
longo sesquiunciali, & in summo colore saturè coccineo, hilari admodum, paulatim debiscentes
circa finem Iunij, in quinque foliola diuiduntur nouo quodam ritu in hoc genere, ut tria folio-
la dependant effigie barbularum, bina alia superiora, & angustiora veluti ala obliqua, tubu-
lum medium exiguum ex illorum centro siue medio emicantem amplexentur, colore etiam coc-
cineo, in cuius summo caput caruleum, siue violaceum auicula cuiusdam rostrum incuruum,
amulus, proferitur. Ab alijs congenerum floribus hi variant, ut non Campanulas, sed galericu-
latis potius flores imitari videantur, non parum ad Gladioli flores accedentes, quanquam natu-
ra sint tubulosi: at in summa dissectione differentes: quod in nullo alio plantarum siue florum,
nisi in hoc Rapuntiorum genere, hucusque obseruauimus, ut in corniculato montano Rapuntio
diximus, in nostro minus cognit. stirp. Volumine suo capite: ac etiam in 2. part. cap. de Rapun-
tio umbellato, & sequentibus, & in Cretico Rapuntio, Petramarula dicto, etiam variante. Hu-
ius floris medius tubulus, ex quo caput exeritur violaceum, supernam externi maioris floris
tubuli partem disrumpit, relicto canali, scuti, & medius internus stylus fructui insidens. In flo-
ris exte. na parte ima supra fructum si tubulus eximatur, melleus liquor non paucus reperitur,
qui etiam in Viola Mariana dicta congeneri conspicitur. Huius flores non modò in hortis, &
fidelibus summo studio coluntur, & expetuntur, quia copiosi, & hilari coccineo colore conspicui,
oculis afferunt voluptatem, sed etiam, quia diutius immarcescentes permanent, ut tota spica sit
florida, & in phiala reposita cum aqua pluribus diebus seruentur, paulatim debiscentes. Fru-
ctus in calycibus extuberantiores obseruantur perfecti, semina flauicantia minuta, ut in conge-
neribus continentes: Iulio & Augusto mense perficiuntur, & ab imo planta denuò regerminat.
Sapor dulcis in tota planta cum quadam caliditate, ut in Viola Mariana obseruatur, quæ etiam
ad Rapuntiorum genus refertur. Vires Rapuntio similes, atque validiores esse propter maiorem
acrimoniam dulcedini mixtam, non dubitandum arbitramur, de quibus alijs plura diximus in
nostro Phytobasano cap. de Erino Dioscoridis, & Nicandri, inter quas Alexipharmacas cōsue-
ri, ex Nicandri sententia retulimus. Hanc obseruare licuit ex humanitate reuerendi admodum
& doctissimi Viri Ioannis Baptistæ Serfalis Clerici Regularis Neapolitani Theatinorum, ra-
tiorum florum cognitione præstantissimi, à quo & alia præclara, rarioràq. nobis communicata
sunt, de quibus suo loco.

Pag. 228. Cap. 15.

Chimalatl.

De alia specie rariore, tuberosà radice, quam Peruanū Asterem & Farnesianum florem (quia
in horto Illustrissimi Card. Farnesij Romæ primùm cultam vidimus) nuncupauimus, in nostra
minus cognit. stirp. Ecphrasi in 2. part. verba fecimus, iconem cū historia apponentes, sed nunc ex
ipsa viuā planta apud nos culta, obseruationem proponimus. Radice nititur tuberosà, foris fla-
uicante, intus albicante, succosà, dulci, aqueo sapore, foris veluti geniculata in vetustiore, sed in
nouella radice rotundiore aspectu, & in acutum candicantem extumescente, & multos bulbulos
emittente: ex qua post annum caulis unicus, vel plures enascuntur, folijs primùm binis rotun-
dis, deinde oblongioribus, cruciato ordine ex aduerso caule barentibus vsque ad caulis sesqui-
pedalem altitudinem, postea alternatim herere incipiunt singula, & alas inter illa edere: sed post
adeptam caulis magnitudinem ferè arboream, in conij effigiem floridam plantam aspiciet, stella-
tis floribus, luteis, tripollicari diametro, squamosis capitibus insidentibus, ut iam depinximus:
oculos hilari aspectu recreantibus. Semine simili sed minore admodum, nigrescente cortice, me-
dulla ingrata sapore & odore, minimè ut vulgaris e. duli: quo tempore radix in imo caulis fibro-
sa, & lignosa reperitur, in extremo fibrarum bulbulos exiguos proferens, ad nouam sobolem pro-
pagandam: reliqua ibi vide.

Pag. 229. Cap. 17.

Micuitan-
cilli.

Trigono fructu, calidà temperie obseruatur, præter Irides, Xyrides, ut Collega noster annota-
uit, Chamelæa tricoccus, Tithymalorum genera, Heliotropium minus, Ricinus, Bulbacea non pau-
ca, Elleborus albus, Aconita cum quibus Staphis agria, & alia.

Pag. 230. Cap. 18.

Maxilato-
ry.
Tulcapa-
lia.

Ex genere Mediæ siue Iacearum vulgò videtur, calyce squamoso.

Pag. ead. Cap. 19.

Florum positis in geniculis plurium simul, Galij vel Rubia genus exprimant, fructus Ce-
rasis adsimilis, at exiguus & coaceruatus, à nobis obseruatus est in nouo quodam Galij gene-
re, à Sicilia missò: rubescens, mollis, quo marcescente, semina bina remanent etiam coaceruata, rubicèc.

Eccc 3

& Ga:

& Galij ritu, de qua, Triuno adspirante, cum alijs rarioribus suo tempore plura.

Pag. 231. Cap. 20.

Tlacoxochi-
li.

Folia terna simul barentia, longa pollices tres, & minimum digitum lata, in Recchi exempl. & vires adstringentes, *Lyfimachia* familiam referunt, quamvis flores *Viscaria* dicta sine si-
miles calida, frigida ve sit *Lyfimachia* ex Galeno non habemus: vide qua notamus sol. 105.
& alias figuras sol. 418.

Pag. 232. Cap. 23.

Tlacacoco-
zli.
Libanotis
Rosmarini-
nus Cachry-
fer Apulie.

In Cerignolano Apulie agro copiosum, spontaneum, *Cachryferum* Rosmarinum, siue Liba-
notidem, totoq. caule resinosa crusta, veluti scabie infecto, resinam emittentem observamus ex-
no 1600. multamq. ex caule collectam (ut Plinius etiam retulit in caule proferre) Imperato no-
stro tunc temporis misimus in admirando suo naturalium rerum Museo reponendam. Nomen &
figura similem reperies planta iconem sol. 442.

Pag. 233. Cap. 24.

Tzacxi-
huicli.

Radix lutescens, folia longa pollices duos, lata dimidium vel amplius in Recchi exempl.

Pag. ead. Cap. 25.

Axixpatlis
Coxicpatlis

Dua planta *Axixpatlis* describuntur, est tamen icon eiusdem nominis sol. 355. sed qua huius
descriptioni minimè respondeat, an pictoris fuerit culpa, ignoramus.

Pag. 235. Cap. 28.

Tlacantla-
cuacuit. a-
pilli.

Tbali *Tricostatis*, & sic ab Herbarijs dicti, radices calbatica, experimento dicuntur:
Rhabarbari colore, & viribus.

Pag. 239. Cap. 34.

Michuacan
diureticum.

Quoad primā iconē; Radicis color fuscus obsoletus: folia rotundiora in Recchi exempl. lata pol-
licem cum dimidio, longa duos, & dimidium. De quarta icone locuti sumus in cap. 38. lib. 5. supra
de Tacuache.

Pag. 241. Cap. 38.

Cecicpatlis.

Eiusdem nominis alia reperitur icon sol. 453. longè differens.

Pag. 250. Cap. 46.

Quinquatus
Zontic.

Eiusdem nominis alia est icon longā radice, & alijs differens sol. 399. sed sub synonyma ap-
pellatione *Tzacpatlis* sol. 450. sub numero sexto huius varietas reperitur.

Pag. 252. Cap. 48.

Lyfimachia
Virginiana

Lyfimachia Americana.

Primā iconis plantam, ni fallimur, vel illi ad-
modum similem, satam habemus ex Virginia No-
ui Orbis allatam, & sub nomine *Lyfimachia lutea* à
doctiss. Ioanne Pona Veronense nobis cum alijs ra-
rioribus dono missam, cuius flores (pictoris forsam
incuria in summo non densè depicti) siliquis insi-
dentes apparent, longo lobulo prodeuntes lutei, qui
crescente caule paulatim inter foliorum sinus alter-
natim, & in spicam disponuntur: marcescentibus
verò illis crassescunt siliquæ quadrata, duas uncias
longa, dura, & perfecta, in quatuor partes debilen-
tes: copiosa intus, parva, angulosa, fusca, insipida,
semina continentes, & facilè, vento agitata planta,
decidentia, ut necesse sit cum incipiunt debescere,
colligere. Augusto floret, & Septembri perfcitur.
Folia sapore insipido, qua primā facie *Ram* sue
lutea *Viola* similia videntur, simbus leutibus exca-
uata, qua in caule vix sinuosa apparent, ut facilè
salignis equiparari potuerint. Flores fructui in-
sident longo tubulo, foliato capite, qui cili quatuor
foliolis constructi sint, non tamen ideo cum *Ram* vi
aliquid commune habent, siliquæ non bivalui, non
capitata, nec semine compresso: nec etiam cum
vera *Lyfimachia* folijs inordinatis, non ternis, nec
adstringentibus: fructu diverso cum siliquosa di-
sta si-

Et si sue Chamænerio non pariter, nisi semina huic non papposa essent. Planta est leuifolia, radice longâ pariter, & fibrosa, lignosa, quæ regerminare solet. Iconem expressam addimus. Aliam eiusdem nominis plantam bulbosâ radice, infra reperies alterius generis fol. 257.

Pag. 255. Cap. 54.

Secundæ iconis planta ad Violarum speciem referenda videtur, quia fructu trigono, semine ^{Thalchipsil-} ^{lin.} turgido eodem modo, quamvis non flore, sed radice cathartica ponatur.

Pag. 256. Cap. 55.

Convolvulo laciniato Albæ folio Clusij, similis videtur, at radice hac tuberosa differt. ^{Talayevil.}

Pag. 258. Cap. 61.

Sub synonyma Tlamacazquiypapan vel Coapatli depingitur alia icon, & florida fol. 414. ^{Dynamia-} ^{natl.}

AD LIBRVM OCTAVVM.

Pag. 261. Cap. 1.

An ex genere Rapuntij, siue Erini, vide de his in nostris voluminibus. ^{Teuxothil.}

Pag. 263. Cap. 3.

Potamogeton vulgare spicam edit plantagineam, ut in lacubus montanis observauimus, hinc ^{Acaxan.} illam potius Plantaginem lacustrem diceremus, hac autem alio modo florida est, quare sui generis videtur. Depingitur alia nomine, & genere similis fol. 247. sed quæ lulum, siue Spicam nostratis vulgaris Potamogetonis fortè similem exprimere volueris.

Pag. 264. Cap. 4.

Folia duas uncias lata, & pariter oblongiora, in Recchi exemplar. Atehuapatli alia icon ^{Atehuapa-} ^{lis.} est fol. 354. folijs Vrtica, verum radice variat rotundâ.

Pag. 265. Cap. 6.

Primæ iconis flores non sunt leguminosarum, sed potius Convolvulorum colore puniceo; Secunda verò spica vel capitella, ex cinereo-purpureis squamis conflata, ex quibus prominent, an flores vel fructus, vix dignosci potuit, sicuti siliqua è regione depicta, colore cinereo, maculis ad purpuram inclinantibus.

Pag. 266. Cap. 7.

Huius flos, ut ex icone in Recchi exempl. coloribus expressa, colligere potuimus, ad prolifera ^{Coarzon-} ^{ca-} ^{Lynece,} Orchidum genus referri posset, quamvis non in spicam, ut in illis, sit dispositus. Colore sunt extima petala carneo, colore pallente, maculis inscripta purpuro-rubensibus, media candicantia, rubentibus punctis puniceis: interna verò ad violaceum inclinant. Radix non testiculata, sed bulbos coniunctos refert, quod mirum in planta talem Orchidis florem emittente: quorum genus fecundissimum utinam sempiternam prolem Lynceis pronunciet & ferat, quemadmodum ipsa sibi planta proferendo perennat.

Pag. 269. Cap. 11.

Huiusmodi plantas, ut diximus in 2. part. minus cognit. Stirp. cap. 27. ad Bliti genus potius ^{Honuliqui-} ^{lil.} referendas putamus, quia flore, & semine non sunt Atriplici similes, sed ipsi Blito. A clarissimo Clusio similis pro Atriplice baccifera syluestri exhibetur: Huius bacca coccineo colore inficiunt, nec post annum euanido, ut in alijs plantis.

Pag. 271. Cap. 12.

Romæ, & Neapoli iam multis abhinc annis caules (arborea certe dixeris) istius generis ^{Mel. Ma-} ^{guri.} ^{Aloe Amer-} ^{icana.} planta protulerunt, bene scilicet grandes eos, & viginti ac triginta pedum longitudine pluribus circa summum ramulis, floribus in condensas gradatim eruptiones onustis, cuius iconem peritissimus Camerarius cum suo Horto medico, & Hercynia Thalij ante alios omnes anno 1588. num. 5. proposuit, accuratamq. ad eam Cæsalpini descriptionem indicauit, præter ea quæ in suo Horto pag. 19. de ea adnotauit, ut iam nec picta, nec verbis descripta facies ullo pacto deesse possit, quapropter non opus erat ab alijs multos post annos iterum proponi. Quam verò hoc capite imaginem habemus, alterius humilioris quidem species est ab ea, quæ arborecenti caule nostris in regionibus reperitur, & floribus magnitudine potius, quàm multitudine conspicuis, unde nostra inter sequentes erit, quæ absque flore proponuntur.

Mexicalli.

Pag. ead. cap. 13.

Carbatica hac & lutea, quæ à virium utilitate in toto hoc genere, quasi insignior notatur, absque flore hic est, nec ab hospita nostra reliqua figurâ multum differt.

Mexicalli.

Pag. 272. cap. 14.

Asperior hac aculeis, & minor ab omnibus non parum distinguitur.

Pag. ead. cap. 15.

Mexicalli.

Hæc verò sui, vel alterius quidem à reliquis hisce Magueis esse generis, tam ex iconè, quam ex historia apertum videtur, non enim ex folijs, & alijs, sed ex flore, & fructu, vel semine plantarum species, & genera dignoscuntur, ut plenius in nostra rar. stirp. 2. part. diximus cap. 27.

Pag. 274. cap. 16.

Mexicalli.

Plures hic species, tres icones habemus, prima à reliquis differt, quæ inter se conveniunt magis, Elegantior illa, & singulari floris productione spectabilis, necnon tenuissimo inter alias omnes numerosq. folijs. Plures profectò desideramus, quæ vix indicantur.

Pag. ead. cap. 17.

Tepemex-

calli.

Caremus hucusque iconè, sed 8. fortasse accedet, cum montana pariter dicatur, sed tenuibus spinulis, facultate quidem haud spernenda.

Pag. ead. cap. 18.

Tlacamei.

Hæc lutea pariter dicitur, ut 5. cui & figurâ similis est.

Pag. ead. cap. 19.

Tlacamei.

Paruitate hæc distat, titulo autem eius aduersus febres facultas extolli videtur, quæ cum satis ampla videri potest si omnes comprehendit, & intus extraque adhibita idem præstat.

Pag. 275. Cap. 20. 21. & 22.

Pall.

Quetzalli-

chili.

Xolamei.

Harum quas habemus duæ imagines faciem aliquantulum ab alijs diuersam in foliorum ratione ostendunt, sed flores desunt; priores ambæ pannorum gratia expetuntur, dum filæ exhibent preciosa tenuitatis, ac nervi, præsertim quæ inde lenissima dicitur, delicatescentia ex ipsa facie inter omnes constitutionem ostendit. Vltima medicina potius gratia. Vt utrumque æstentur, ut suis omnibus cum partibus obseruari à nobis possint; & frequentiore hic usum habere simulque & hortos nostros exornare, siquidem genus hoc, specie perquam eleganti, & numerosa varietate ita oblectare valet, sicuti & præcipuis viribus, multisq. & multiplici usu prodesse atque iuvare.

Pag. 276. Cap. 23.

Ocoloxochi-

li.

Flos Tigris.

Faciat una hæc Mexicani nostri Thesauri planta, quominus quispiam à naturalibus semotus studijs, aut illis sobrie addictus, Natura vires restringere audeat, & illa dumtaxat quæ ipsemet proprijs oculis viderit, admittere velit. Proximè elapsi seculi Botanici, in illi etiam qui ad hanc usque perueniunt ætatem, visâ huius Tigrini floris imagine, imposturam timuerunt, simulque cum florilegis omnibus haudquaquam reperiri huiusmodi florem in rerû Natura existimant, quasi verò defuissent Natura industria, facultates, instrumenta, quibus elegantiora, quæ videntur nobisq. spectanda magis, concinnare potuerit. Dum igitur, qui edidere, potius male audiunt, nemoque voces, aut suspicionem compescere, allata ipsiusmet planta notitia potest: En prodit flos ex occidentali ipsius penu, proditq. ipsa præmissa (quæ perturbata aliquantulum extera) imagine pulchrior, nomenque patriâ linguâ secum fert ab ipsa Tigridis similitudine. Et quid magis? pulchriorem multo eodem in bulbofo genere, & maculoso disperforum, & colludentium colorum ornatu Lyncis nostra subsequitur florem, in quo spectanda magis non macularum tantum varia perfusio, sed & figuræ ipsius ratio. Animalia certè ipsa cū suis nominibus, & varietate habet fol. 498. & 512. à doctissimo Fabro Collega exposita. Nū abs re igitur Dodonæus iconē dedit, nec improbandus est quamvis patriam nesciuerit, licet iconè pictoris defectu minus rectè expressa, ad Dracunculos à Bulbis amandauerit, nec enim plura, aut alia accepit à D. Brancione (qui dicitur ei misisse) quæ proferre, & dignoscere posset, & ditandi, si quis huius studij gratia ea dederit, quæ conquirere potuerit, licet non omni ex parte explorata, ei tamen grates à studiosis habende sunt, non enim omnia ab ipsius Naturæ plentis largientis manibus excipere possumus, nec alias atque alias remotas, ut opus esset regiones visitare ad minores usque observationes pro desiderio, cuique datum est. Bene ita protulit inde Lobelius, & cum Dodonæo de Dracunculi affinitate dubitavit, radicis præsertim, nec non floris longius rudisque producti occasione, si verò ambobus illis videre, & obseruare minimè datum est, certè misse

Floris Ti-

gridis Do-

donæi ico.

Lobelij

quoque

conigé-

da.

nuncio iconæ qualicunque edita alijs saltem desiderium habendi excitant, ut facilius multis simul quærentibus, & indagantibus, res tandē ipsa comparere inde posset. Iam igitur iconæ nostræ restituenda ea est, ut non solum in flore ea fiat emendatio, quam Collega noster Terrentius indicavit, sed etiam in bulbo, ac foliorum ab eo productione, ut ceteros ad bulbos reducat. Plenior porro conspectus ipsius viventis plantæ ad nos translatione exquirendus est, cum alijs compluribus, quarum & nomina, & historias, & icones habemus hoc in volumine, plenæque cognitionis iure non iam ad Indos tantum, sed ad nos quoque Auctorum, & Promotorum operis beneficio spectant. Hæc porro à Lynce & Tigride appellata, præter ceteras dotes, pulchritudine complures præcellere ex illis poterunt, quæ à florum prærogativis in pretio hodie summo, ac in delitijs habentur, si non primas proorsus inter eas omnes habere. Quamvis enim multa in hoc libro ex bulbosarum classe plantæ non sint, quod Auctor noster (ut a plerisque hodie fieri consuevit citra ullam Naturæ, aut virium proprietatumque considerationem, citraque historicam ipsam, vel sedulam saltem observationem) flores sibi perquirendos in deliciis minime proposuerit, sed tantum medicas res in sanitatis emolumentum, peculiareque proprietates in naturalis scientiæ additamentum, nobis seligere congerereque voluerit: illæ tamen quæ ex bulbosis adducuntur, si pulchritudinem, & elegantiam, si vires ipsas respicias, multarum ad instar esse poterunt, & pro multis satisfacere, selectissimis licet floribus, vel etiam illis, qui aliud hoc in genere ab ipsis floribus desiderant nihil. Secundas ferat à Lyncea Tigridis hic flos, cui & Indicam aliam & maculosam & è bulbis pulchritudinem subnectamus, non sine raro quodam interim ac mirando, præter consuetum in bulbis, Naturæ opere.

Narcissus Indicus Serpentarius.

μαζούλλος, siue πολύκαρπος.

Cum enim non longè absimilis sit, maculis non in flore, sed in caule, & hæc Indica bulbosa, planta nuper nostro sub Cælo aduecta, nec ab aliquo hucusque descripta, inter has Mexicanas in studiosorum gratiam libuit reponere Excellentiss. Principe nostro Cæsio annuente. Hæc sub nomine Narcissi Indici missa fuit, à quadam forsitan cum Narcisso similitudine, radicis nempe bulbosa, & magna, foliorum duorum, quæ plana

sunt, æqualia, & minime carinata, quinque unciarum latitudine, & bipedali longitudine, carnosæ admodum, ut merito inter ea quæ Theophrastus folio pulposo, siue caroso cōstare ait, græcè, φύλλα σαρκώδη sit cōnumera & ideo πλάτα μαζούλλου. Certè pulposamagis nō novimus, nisi quis Aloës folia in mediū adducat, quæ dorso sūt crassiora. Huic humi ex opposito strata iacent suo tempore folia, quæ ut in autūnali Narcisso, & Colchico euenit, post floris amissionē emergere solent. Autūni initio, caulem promit pedalem, aut maiore, nō rotundū sed depressū, ex viridi pallentem, maculisque distinctū, ac variegatū, obliquis purpurascens ex castaneo colore Serpētarie, siue Dioscoridis Dracūtij caulis amulum, unde cognomen nobis interim inditum. In eius summo flos emicat nudus ipsis floris folijs in coni effigiem siue spiculi conuolutis post primas Aestatis sine pluuias, qui debiscens magnus sit admodum, trium, jere unciarum diametro, magnis folijs carnosis, duris, parum striatis, septem externis, & tribus minoribus internis, colore sanguineo rubente, internā verò parte dilutiore, magnum calycem efformans; in quo (veluti in Carduerum capitibus obseruatur, quæ flores habent singulis seminibus insidentes) copiosi fructus densi uales, Oliuæ nuclei magnitudine tunc temporis, erigentes

ventes continebantur, ut *modonapros* dici possit, nulli bulbosa similis. Hi singuli præter mi-
dium stylum oblongiorem oblongo candicante capite micantem, senu exilia stamina rubentia,
capitibus luteis definita, quinque angusta rubescentia foliola ex breui candicante petiolo è sum-
mo fructu prodeuntia, staminula, & apicem continentia deferant: ut magnam pilorum congre-
riem rubescentem cum capitellis luteis calycem floris replentem, (quod hucusque in nullis bulba-
ceis est observatum) oculis offerant non ingratam, vel potius novitate admirandam, & contem-
plandam. Sic iste rarior flos, verius dici poterit duplex, cum foliatus sit magnis folijs exter-
nis, & interius etiam exiguis foliolis, quæ stamina cum stylo supra singulos observantur fructus,
quod in Rosa, & Lilio non observatur, cum tantum pilosam congeriem staminum intra se conti-
neant, & tamen à Dioscoride dicitur, Flos, qui in medijs Rosæ invenitur, *ἡ δὲ ἐν μέσῳ τῆς
ῥόδου ἐπιπλεονέχουσα ἄνθος*. Florem appellans pilosam congeriem, siue stamina lutea interna. In
nostro flore verius alij flosculi foliati exigui, stamina & stylum continentia observantur.

Duplex
flos.

Alia in flo-
ribus diffi-
rentia.

Datura ter-
nis flori-
bus.

Narcissus
binis flori-
bus.

Quapropter in divisione illa florum à nobis in initio proposita ex Theophrasto, qui ait, Flores
alii sunt foliati, & simul lanuginei, siue pilosi, ut qui bini sint, & bicolores, ut scilicet foris
sint foliati, & internè pilosi, ut alterum alter contineat velut Rosa, & Lilium &c. Addendum
sit, & sic distinguendum: Quod alij flores sint extrà, & infrà foliati, & insuper interius pi-
lofi: quorum alij terni, ut in nova Datura specie nigro-purpureo flore, atro virentibus folijs
observatur, à doctiss. Io. Pona in suo Baldo Italico, & ab Alpino in lib. 2. de Exoticis descripta.
Alij verò bini, ut in flore Narcissi candidi marini, & congenerum lutescentium terrestrium: Et
in alio genere in Primula Veris, cui alter flos alteri insidet. Alij bini, quia proliferi, ut in Ca-
lendula, quæ perfectos alios flores foliatis, & pilosos ex primo producit. Alij bini, extra scilicet
foliati & intra pilosi, ut de Rosa ab Antiquis traditum fuit. Alij singuli & in totum foliati
extrà & intrà, ut de Primula Veris multiplici siue pleno flore & similibus. Hanc alij unico
folio integro, diuisuram tamen in summo habent, ut Viola Mariana, & congenerum, Cucu-
meracea, quæ eorum habent comatum. Alij unico folio nec diuiso in summo, sed tantum li-
neis siue plicis coniunctionem distinguunt, ut in Brassica marina, Scammonio, & similibus ha-
bent stamina, & hæc satis.

Anno præterito in scilicet floridam observare licuit apud Illustriss. D. Bernardinum de
Corduba Catholicæ Maiestatis à Consilij Status, & Neapolitanæ Arcis novæ iuxta mare Gu-
bernatores, qui ut diximus, præter alias disciplinas, naturalium est studiosissimus, iam Sole
Libram ingressuro, imaginem excepimus, nec amplius ob adversam valetudinem fructus, &
seminis perfectionem observare licuit, cum recisum etiam florem dono amicis miserit. Ex fru-
ctus quidem contemplatione, ut aliàs diximus, an sui, vel alterius generis planta fuerit, sta-
tuere potuissimus, quod nunc affirmare nequimus, nisi iterum eiusdem Domini humanitate mea
gratia, fructum, si edat, perficere permittat, atque alia circa saporem, & vires observare. Quæ,
ut speramus, si antequam volumen prælo dimittatur, observare simul cum alijs rarioribus con-
tingat, in appendice ad libri calcem addendam proferemus.

Stramonium.

Stramonij
Ægyptium
flore ple-
no.

Stramonij
quinque
species.

Eleguil.

Pag. 279. Cap. 28.

De Datura vide quæ in nostro Phytobasano diximus cap. de Strychno Manico: & Caroli
Clusij scholia in Acostram volumine Exoticorum cap. 53. Sed aliam addi speciem flore pleno
sub nomine Stramonij Ægyptij à doctissimo Ioanne Pona Veronense in suo Baldo monte, Itali-
cà lingua descriptam, & depictam, quam superius proximè indicavimus, cuius semen nobis ab
eodem communicatum, & satum flores protulit triplices: altero alteri insidente, ut primus, &
exterior binos alios contineret, parum, & digitali ferè gradu exsertos. Secundum à primo, & se-
tertium à secundo flore. Externà parte nigro-purpureos, internà verò candicantes, ut gratum
oculis reddant aspectum. Ex his igitur quinque differentias novimus. Primam vulgare Stra-
monium fructu rotundo dorsum spectante, & aspero. Secundam flore albo etiam, & fructu
rotundo, sed folijs incisjs per ambitum Xanthij modo, ut ab Acolta describitur. Tertiam
similiter albo flore, & Xanthij folijs, sed fructu oblongo spinoso, & in quatuor angulos distincto,
& sursum spectante, à nobis pro Solano manico propositam in Phytobasano, & à Clusio proba-
tam. Quartam speciem flavo flore, & circa petiolum rubente. Quintam sub nomine tertie
speciei ab eodem Acolta flore Hyoscyami colore.

Pag. 280. Cap. 29.

Aliam speciem Mexicanam depinxit Auctor noster lib. 5. cap. 57. radice fibris tenuibus di-
nita.

uisà, odore, & sapore Anisum referentibus, viribus disparibus, cuius semen tacuit, vel non ob-
servavit.

Pag. 281. Cap. 30.

Sub nomine Tlancacaboalli parum variante à Tlalcacahuatl: Planta est depicta adeò simi-
lis, ut eadem videatur, fol. 424.

Tlancaca-
huatl.

Pag. ead. Cap. 31.

Trifolia planta alia sunt spicosa, ut pratenses equorum pabulum, alia leguminosa & sili-
quosa, ut Phaseolus, Medica, Cytisus; quarum flores imitantur Papiliones: alia quamvis ter-
na folia emittant, sui vel alterius generis sunt, ut Trifolium acetosum, Hepaticum, Melilotus
italica, Trifolium bituminosum, & hac, de quibus alias.

Tlallanila
cacahuatl
li alia.

Pag. ead. Cap. ead.

Mungo, siue Phaseolus orthocaulis.

Mungo, apud Indos orientales à Persis, ac etiam à Turcis dicitur Masc, quod ab Hispa-
nis diceretur Max. Planta est tripedalis, hirsuta tota, folijs Phaseoli nostratis effigie, & magni-
tudine, albicante hirsutie obsitis, caule erecto, nec procumbente, angulis quinis distincto, singu-
lisq. geniculis auriculatis, ut in Phaseolo, nunc in dexteram nunc in sinistram inflexo, alterna-

tim longis petiolis harentibus, & ad cacumen usq; sem-
per decrecentibus. In summo ex foliorum alis breues
producuntur petioli Septembri mense, in quibus flores
parvi ex viridi lutescente colore languido, Phaseolo si-
miles, ex quibus Siliqua hirsuta triunciales in rostrum
incuruum desinentes, per maturitatem rufescentes, in
quibus dena semina distincta continentur, primum vi-
rentia oblonga, teretia, ut in Phaseolis latere harentia,
in quibus est linea alba; sed non incurua, & perfecta ni-
grescentia, exiguis castaneis maculis variegata. Apud
orientales in cibo frequens elixum semen, & butyro con-
ditum, uti alia legumina, quibus hoc in delicijs habetur,
& suavius ac iucundius alijs videtur. Sato semine
post aliquot dies germen extra terram exurgit, turgi-
dum capite bifido ferè ex petiolo purpureo-rubente, ut
in icone ima è regione. Postea hians emittit parum-
per foliola in summo seminis corticem deferentia; tertio,
magis emissa foliola coniuncta ostenduntur, adhuc se-
minis corticem habentia: quarto expansa foliola ex
germinis medio erupta: deinde caulem emittit, & in
singulis geniculis terna folia, plantaq. perficitur. De
Mungo Garzias ab horto lib. 2. cap. 21. hac refert. Est
Mungo semen viride, quod per maturitatem fit ni-
grum, Coriandri sicci magnitudine, pabulum est
equorum, interdum etiam ab hominibus editur. Gu-
zarate, & Decan incolæ in febribus hoc modo utun-
tur.

Febricitans cibo abstinet per decem, nonnunquam per quindecim dies: post quos hu-
ius fructus decoctum illi propinatur, in quo nonnihil pulpæ remanserit: deinde cortice de-
libratum Mungo, & instar Orizæ coctum febricitanti exhibent; Panem verò triticeum non
nisi post multos dies. Nasci etiam ferunt in Palaestina hoc Mungo. Eius meminit Auicen-
na lib. 2. vocatq. Meisfe. Bellunensis eius interpret, Mens. Mex autem dici debere ab cru-
ditis medicis Arabibus edoctus sum. Et nos à peritis Arabica lingua tam Mex, quam
Max, interpretari posse: Auicenna lib. 2. tract. 2. cap. 499. sub nomine Meisfe, hac habet.
Integrum paululum siccat; cortice detracto in siccitate, & humiditate temperatum: cætera
proximum naturæ Fabæ. Minus inflat, & deterget quàm Faba: citius per aluum descen-
dit; minus refrigerat quàm Lenticula: & addito Cardamomo in cibo salubrius est. Bonum
succum

succum gignit præcipuè decorticatum, & coctum cum oleo Amygdalarum dulcium. Abie-
cto priore decocto iterum elixum aluum cohibet, & valentius addito Rhoe cum acidi Puni-
ci succo. Cum vino aut sapa, & Croco leuat cruciatus articulorum, & tussis, vulsis, ruptisq.
auxiliatur.

Pag. 282. Cap. 32.

*Treenila-
gilxochil.*

*Gladiolus
Indicus.*

Hanc Pena & Lobelius Cannacorum appellasse videntur, quia ipsi Cannam, quæ est Arun-
do, & Acorum, referre videbatur, sed alij, inter quos Camerarius in suo Matthiolo, potius
Xyphium, sive Gladiolum Indicum denominarunt; quia flore, & fructu trigono magis conue-
nire existimarunt, & melius nostræ etiam sententiæ, donec plenius observare contingat ex viua
planta. Lachryma lobi dicta, & Lithospermum maius ex genere miliaceo censetur: hæc autem
potius bulboso, & tuberoso accedit, nec aliò, nisi seminis duritie cum Lithospermo convenire potest.

Pag. 287. Cap. 39.

*Hochotzon
recomatl.*

Folia obscure virent, longa pollices quinque, lata verò quatuor in Recchi exempl.

Pag. 288. Cap. 41.

Mecapatliz

*Sarza-pa-
rilla.*

Smilacis asperæ speciem aliam folijs non ovalibus, nec iuxta petiolos lunatis, vel sinuosis
cordis figuram emulantibus, sed ventriosis, & latioribus circa petiolos, a superioribus viticulis
densitate spinarum, nec duplices capreolos habentibus, singulis foliorum exortibus, aut alio mo-
do, ut in Mexicanis iconibus exprimitur, in Zacyntho Prosper Alpinus observavit, & in libra
suo de Plantis Aegyptiacis depinxit cap. 43. de qua vide illum affirmantem, esse Sarzam-pa-
rillam, vel congenerem viribus respondentem.

Pag. 290. Cap. 43.

*Quauhme-
capatliz.*

An fructum ferant Sarza istæ querendum est, etsi ab Auctore nullum proferre dicantur,
quod potius inobservantia tribuendum censeremus. Nostrates Smilaces fructum facili serunt
racemosum, rubentem, aliæ verò nigrum, ut doctissimus Clusius observavit rar. stirp. lib. 1. c. 80.

Pag. 292. Cap. 46.

*Tlachich-
toca.*

Sine dubio Heliotropium Dioscoridis maius refert prima icon, & reliquæ quodammodo, sed
radice tam crassâ, ut in tertia icone hucusque nostris regionibus inobservatum.

Pag. 294. Cap. 48.

*Tlatlauh-
capatliz.*

Radix primæ colore fusco, purpurascens, secunda verò coccinea.

Pag. 297. Cap. 51.

Xaltomatl-

Solanæ hortensis nostratis folia commanducata calorem aliquem in fine imprimere visa sunt
potius, quàm frigiditatem, quare potius emolliendo calore expirante pars refrigeratur.

Pag. 300. Cap. 56.

Coapatli.

Tres plantas nomine Coapatli lib. 2. Aromaticas cap. 1. & 2. retulit.

Pag. 301. Cap. 57.

*Coatitiz-
patli.*

Auricula vrsi Herbariorum, & Alismati nostræ congener, vel eadem: cuius decocto luxati
articuli fouentur: nostras verò manifestè calefacere, sapore, & effectu colligitur, quamvis à
Matthiolo frigida sitputata. Vide quæ in cap. de Alismate in nostro Phytobasano, & in cap. de
Paralytica montana cap. 98. minus cognit. stirp. in prima parte retulimus.

Pag. 301. Cap. 58.

Granadilla Hispanis. Flos Passionis Italæ.

Cum sarmentis, capreolis, & flore non admodum distare videatur hæc rarior aspectui iucun-
dissima planta, & exotica; hoc loco opportunè addi posse existimauimus, addita eius icone cum
partibus eius, quam à Monardo primum descriptam, sed non depictam habuimus: nec priua-
tim adeò observatam. Granadilla dicta fuit hæc ab Hispanis, qui primum illam nostris detule-
runt Orbi: à similitudine quadam cum fructu Mali Punici, cùm interna, tùm externa: nisi
quod minor sit, & careat summa illa corona. Ab Italæ, qui floris venustate potius alle-
partes illius observarent, Fior della Passione, nominata: Flos scilicet Passionis; eo quod non
paucæ instrumentorum signa referat, quibus in Passione Domini nostri IESV Christi vti sue-
runt Iudæi, ut infra notatum. Quo nomine à Peruanis appelletur, & incolis regni de Quito, ubi
spontanea dicitur, ignoramus. Ibi frequens, & duorum generum, plantas scilicet esse admo-
dum

dum sarmentosas, magnumq. iter in sepibus implere, legisse meminimus in quodam Historico & Geographico manuscripto libello regni de Quito, multis abhinc annis tempore, quo Prorex erat Neapoli Illustriss. Comes de Lemos, qui illius regni Praeses antea fuerat. Vtinamque iterum in manus pervenisset libellus ille, ut generis differentiam, & descriptionem excipere in studiosorum gratiam licuisset. Planta Neapoli culta apud R.P. Fr. Donatum de Eremita, naturalium rerum studiosissimum, inter alias peregrinas quas alit, radice nititur vivace, perenni, fibrosa, repente, fractu facili, colore albicante ex pallido, sapore subdulci, recentem Fabam imitante; natura Vitiginea, more Clematidis, sarmentis multis tenuibus, praelongis ex viridi rubentibus,

GRANADILLA FLOS PASSIONIS.

terramque tangentibus facile sese propagantibus ex geniculis, siue alis foliorum radicem demittentibus, repentibus siue scandentibus quacumque proxima sulcra, frutices, vel arbores reperiat, quibus incumbat. Capreolis ex singulis foliorum sinibus illas amplexantibus, aut alioquin in sese contorquentibus, funiculos imitantibus. Folijs trifidis lanceam imitantibus, alternatim dispositis, quatuor uncias quoquoersum magnitudine, per ambitum dense incis, minutis serrae dentibus, nervosis, venosis, rigentibus colore virente, & circa petiolum binas quasdam extuberantias habentibus magis virentes, & Mili magnitudine, quod in aliorum folijs vix observatur. Odore grani Xyridis, & acri parum sapore. Floribus ex singulis foliorum alis, quotidie tota Aestate ad Autumnum usque emicantibus, odore iucundo Mellis vel Hyacinthi: effigie primum antequam pandantur Nigella fructus folioso virente calyce imitantibus, oblongis, angustis, longo petalo ferè trigono insidentibus, in quinos apices desinentibus, totidemq. folia non rostrata claudentibus: quibus deinde dehiscen-
tibus, candida intus, & caua foliola conspiciuntur. His insident rota densarum fimbriarum

fili crassitudine, duplici ordine dissecta, purpureis maculis suffusa, quibus flagella imitari videntur, sanguineis guttis aspersa, quarum superiores rectis filamentis brevioribus parum expanduntur, inferiores verò rota longioribus, illisq. in extremo aduncis uno cursu, quia ob maiorem illorum longitudinem, cauis calycibus foliorum comprimebantur. Ambae quinquagenis, aut sexagenis circa filamentis dissectae, observavimus in novella planta. Ex harum & internarum aliarum brevissimarum umbilico stylus siue colus, effigie columna cum basi, vel imo tortulo, longitudine ferè unciali assurgit erectus, rotundus, laevis, dilute virens, globulum parum oblongum pro capitulo eodem colore sustinens: hic verò parte imà, qua haeret columna latis quinque lamellis pendulis circumdispositis coronatur: ex obliquis crassiusculis, maculosis petiolis parum incurvis rigidis dependentibus, radiatum diadema rotundum emulantibus. Ex globulo verò summo tres capitati clavi erecti oblongi assurgunt, ex viridi albicantes, trigono positi inter se distantes in summo, & parum contorti, litteram S, oblongam imitantes capitibus crassis, saturiore colore distinctis, & superna parte leni incisurà divisis, ut bifida capita videantur, quanquam eorum ambitus sit rotundus, & veluti quinque partitus. His similes in Liliorum floribus at singuli observantur, huic planta naturà terni: verum aliquando ob nimium humorem quatuor, & quinque non raro conspiciuntur. Manè, ut annotavimus, Augusto mense hora decimà quartà dehiscunt flores: tota die hiantes manent, noctu clauduntur, nec amplius aperiuntur, sed flavescent & decidunt; nisi, quod raro, nostro Calo fructum gerunt exuberantem Mali Appij magnitudine rotundum, colore cinereo tribus distinctum cellulis, quae etiam in integro fructu ani-

mauertuntur, ob lenem quandam extuberantiam, & trianguli effigie in summo circa apicem. Acinos intus continet oblique dispositos, centrum petentes, non à summo dependentes, ut quidam depinxerunt: similes quodammodo illis Mali Punici, vulgo Granato dicti (unde nomen huius Granadilla, quasi paruum Granatum) duplo maiores, basi caua, quæ petiolo hærent. in aciem desinentes, minime anguloso & lato capite, ut in Punco sunt, candicantes, diaphani, & molliores. Semine intus Mali formæ & nigro, quod intra carnem acinorum diaphanam, succosam, & mollem apparet, effigie quadam cordis amula, & exceptum ab illa, cauis punctis impressis asperum cernitur, medullam habens candidam, & ferè inspidam: Augusto mense habuimus. Exiccato fructu, semina intus, ut in Cucurbita, si agitur, crepant. Inueniuntur etiam dissecto fructu semina adhuc nigra, carne illa obducta, exueta, viscosa, nigricante, dulcisque sapore, veluti Cassia fistula, & alia detecta, & soluta ex flauo candicante, asperiora, osseo veluti cortice, data proportionem Persici Mali ossibus similia, non enim corneæ ut in Pyro, vel Malo, sed osseo ferè tegumento obducuntur. Huius planta cortex est veluti coriaceus, ut Colocymbidis, intus cartilagineus candicans, odore suavissimo, & gratissimo, sed remisso. Acinorum recentium sapor in maturo fructu ex dulci ad acidulum vergit, admodum gratus, & iucundo odore palatum feriente inter Fragam & Melopeponem. Aiunt multum comesum alui lenire, & subducere potius quam grauare. Flos ipse ob signa Passionis Domini deuotè in eius memoriam habitus, & gestatus, immundos spiritus arcere existimatur, atque contra incantamenta, & veneficia valere. Aprili mense erumpit, & Autumno perficitur. Fluminum ripas adamare Petrus de Cieza in historia Peruana part. 1. cap. 28. his refert verbis. Amplam istam vallem de Lilo dictam, in qua oppidum Cali, medium secat flumen, cuius ripæ abundant fructibus eius loci, inter quos grati admodum saporis, & iucundi odoris est Granadilla nuncupata. Monardus, in historia simpl. med. noui Orbis ait, in montibus oriri sponte, & historiam narrat, quam latine redditam vide in Exotic. volumin. doctiss. Caroli Clusij. Vanum est denique interimus Muscas supra folia insidentes, quæ diu sine noxa in illis morantur, & aliquam ab Aranea interceptam inuenire facile fuit. Huius iconem, & breuem historiam aeneis typis expressam,

GRAN. F. PASS. FLOS ET FRUCTVS.

nobisque dicatam, cum floribus, fructu, & semine obseruatis, primus omnium in Italia publici iuris fecit anno 1622. R. P. Fr. Donatus de Eremita, supra nominatus. Florum fructus, & seminum iconem maiorem, sed naturalium minorem adiunximus, ut facilius sit cognitio, & maior aspectu delectatio in alia tabella, in qua deinde quid amplius à nobis, quod bucusque à nemine fuit obseruatum: præsertim fructum, non ex tota flore, vel floris basi, in imo petiolo in quo nascitur, supra illa exigua foliola bina, nec ex columna siue stylo floris, qui etiam torulo distinctus apparet, & striatus more columnarum leniarum, colore etiam distinctus rufescente, sed ex globulo illo superno clauos proferente perfici, ut ex pictura liquet efficta ex fructu cum ramulo nobis misso, ex summa viticula dependente ab Illustriss. & Excellentiss. D. Andrea Matthæo Aquauiuo Calente ciuitatis Principe, atque clarissimo auri velleris Equite, ac Regia Maiestatis Catholice à consilijs status, ex horto suo Casertano rariorum amantate florum instructissimo: quibus, præter alia virtutum exercitia delectatur adeo, ut pro illis adipiscendis nullis omnino pareat impensis, quod iam non solum Floripolis, & Bulbipolis Belgicis, sed & alijs quibuscumque satis notum est.

Pag. 303. Cap. 59.

Alterius folij imaginem, non solum alterum insidens habere, tam Auctor noster quam Coca Pe-
ruana.
Monardus scripsit.

Pag. ead. Cap. 60.

An potius ad Thymelae speciem referenda? Cezicini-
bunt.

Pag. 304. Cap. 64.

Qualancapalis Mexicano nomine dicta hac planta, nostra verò lingua ab ipsomet Auctore Qualanca-
patis
Pacifica.
lib. 1. cap. 5. irati hominis medicina, quia hilaritatem inducit, & iram mulcet. Quae potius ad
animum, quam ad corpus pertinere videntur: Sicuti quae Oceloxocbill lib. 7. cap. 30. hilarita-
tem asserre dicitur: sed haec ablata causa intrinseca, quae à contrario natura pharmaco erat illa-
ta. In nostra verò planta, nihil de intrinseca, sed potius de extrinseca iniuria refertur. Quare
quod planta hac homini non modò ab intrinseco humore irritato, sed vel ab extrinseca etiam cau-
sa irato medeatur, & sic animo potius quam corpori, maxima eius virium efficacia est tribuen-
dum, quia vesanum illum, ac furem in hominibus ignem restinguere possit, impetusque ad
blandam temperiem reducendo sedare, unde Pacificam libuit vocitare.

Pag. 305. Cap. 66.

Huius icon sub nomine Tezompotonic reposita est lib. 6. huius voluminis folio, 191. cap. 16. Tezompot-
nic.
cuius folia effigie maioris Conizae ferrata, longa pollicestres, & lata vnum, venis lutescenti-
bui, colore dilutè virentia, sicuti florum calyces, flores verò dilutè ex albo violacei depingun-
tur in Recchi exempl. atque papposi. Radice longa, fibrosa, & fibris flauicantibus, non parum
effigie, & viribus Conizae respondens, & Barbarorum Tharalhan, de qua vide cap. 42. de Eu- Tharalhan
Barbarorum.
patorio in nostra minus cognit. Stirp. historia part. 1. Romae impressa.

Pag. 307. Cap. 70.

Reclè Collega noster putat Ranunculis congenerem, eoque magis quia radice variat tubero-
sa, & glandulosa, nostro Raniculo bulboso leptomacrophyllo gramineo folio affinis fortè, in nostra
1. part. minus cognit. Stirp. cap. 141. descripto. An autem hanc, vel congeneris simili folio, vel Anisariu
gustifolium
Cichorii
venenatum
Sannitum.
potius angustifolium Anisari, quod Samnites, eo quod angusto, & oblongo virente folio exeat,
primis Cichorii folijs amulo Cichorium venenatum appellant, frequens in monte Maiella, in-
tellegerit Theophrastus in cap. de Aconito, quod frumento simile dixit, breuem herbam folio
cichoreaceo, radice nuci proxima tuberosa, nisi quia semine ait esse non spicoso, viribus tamen
putrefactorijs, siue causticis simile non parum hastandum, si textus, ut iacet, sit incorruptus.
Vide quae in cap. de Scorpione, siue Thelyphono Theophrasti diximus in 2. part. minus cognit. An Aconi-
tū frumen-
to simile
Theoph.
Stirp. cap. 19. Anisari quidem fructus potius racemosus, quam spicosus dici debet, folia verò tam
Cichorium non incisum, quam frumentum possunt referre, & in tactu obseruatur à feris.

Pag. 309. Cap. 74.

Plantam hanc virentem vidimus praeeteritis annis in cultissimo Exoticarum stirpium horto
Romae ad aedes Illustris. Cardinalis Farnesij, & edulem esse accepimus. Xicama.

AD LIBRVM NONVM.

Pag. 315. Cap. 1.

Χελόμορον, siue testudinati Porcellionis nomine animal depinximus, atque descripsimus: scus Autho- Cheioni-
ris.
varum profecto animal, nec nostro Caelo visum, in nostro Plantarum volumine, cui titulus, mi-
nus cognit. Stirp. Ephraisi, in Aquatiliu, & Terrestrium obseruationibus cap. 7. Ex qua no-
stra exactiore tegminis animalis, vi fallimur, icon, in quibus differat ab illa proposita à do-
ctissimo Clusio in suo Exoticorum volumine lib. 5. cap. 15. & hac Mexicana, quamvis ex ipso
aspectu dignosci possit, ad faciliorem tamen eorum cognitionem paucis exponemus. Differt qui- Differencia
imaginum
Taroni Au-
toris, &
Clusij.
dem nostra icon ab illa Clusij, medijs illis tabellis, quibus animal contrahi, atque produci potest,
nam in illa Clusij tres in animalis medio depinguntur aequales zona, siue fascia totum corporis
ambitum cingentes: in nostra verò illae non aequales, sed in tegminis clauiculis, siue articulis
utrinque in acutum desinunt nouellae Lunae modo, & in medio in elatiore parte latiores sunt ad-
modum, ut cum animal conglobatur, superna tegminis pars circularis diametri longitudine,
amplius extensa dorsum contegere possit, & quia cartilagine quadam coniunguntur, cum ani-
mal se exerit, & producit, illae contrahuntur, ita ut illa ferè proportio, quae est diametri ad se-
micir-

1. Tatou
Monardi.

2. Tatou
minus an
Recchi?

3. Tatou
Authoris,
& Clusij.

Aquetzpa-
lin.
Crocodi-
lus Mexi-
canus.

micirculum, chorda scilicet ad arcum. Amplius in nostra quatuor sunt fasciae siue tabellae, non tres, atque fimbriarum modo depictae, quarum pars media latior, & ut magnitudinem exprimamus, singulis lata est sesquiuncia, & iuxta claviculas in acutum desinunt, & imbricatim dispositae, & cum animal exertum graditur, occultantur in totum, cum aliis conglobato animale tertia animalis partem cooperiant. De reliquis non ambigitur, quin idem animal voluerit pictor ille exprimere, quamuis minus recte, ni fallimur: ex qua pictura Clusius suam tabellam exaravit. Hoc animal tertium Tatou genus constituere, ex iam sibi cognitis idem Clusius retulit: nam primum genus illud esse statuit, quod primum innotuit, & a Monardo fuit descriptum omnium antiquius, & vulgatus, quod videre licuit in diuissimo Imperati nostri Museo, & maius est omnibus alijs, corpore, & cauda oblongiore, squamis contectum. Secundum genus quod est minus & simile, ut ait Clusius, idem forsitan cum hoc ab Auctore nostro descripto breuiore statura, & cauda, sed simili. Tertium est a nobis descriptum, & depictum. Pictura ex testa mortui, & animal descriptum coniectura: cuius cortex non squamosus, ut in superioribus duobus, sed testudinato, biualuo, osseoq. tegmine, cauda breuissima, & alijs differenti mira Natura artificio, ut diximus, quo se in globum contorquet. Animal vero a doctissimo Clusio, ex colorata icona ad ipsum a studio Iacobo Plateau in epistula adiecta, unde breuem historiam concinnasse refert, sic describitur. Habebat porro id animal pedis unius, & quatuor unciarum longitudinem: corporis vero ambitus, erat quatuordecim unciarum, binis videlicet minor longitudine: eius tegmen durum, & testaceum, fuliginosi coloris, quem forte vetustate, & manuum tractatione contraxerat, quodammodo tessellatum, a collo ad medium, corpus quasi orbiculatae figurae tessellis varie pictis distinctum, medio autem corpore, ternis ordinibus quadrangularum tessellarum varie etiam pictarum insignitum; postrema tegminis pars similibus orbibus distincta erat, qualibus pars anterior: totum enim caput ad nares usque similibus testis tectum, aures patentiores, nec adeo mucronatas habebat, ut illud quod in scholio ad Monardum exhibitum: cauda brevis erat, duobus digiti humani articulis extremis non maior; tota etiam orbiculatis tessellis tecta: ventrem nullam crustam tectum fuisse, sed villis duntaxat obsitum; pictura representabat, quemadmodum etiam crurum posteriorem partem, atque guttur, & nares: posteriores pedes ternis digitis, & calcari praeditos fuisse pictura fidem faciebat, anteriores vero duntaxat binis, & calcari, nisi a pictore fuerint praetermissi: penem satis longum, & exertum habebat. Huius animalis testudinem biualuam, a nobis Romae repertam, curiose seruamus, tanquam rarum quid Naturae, & admirandum, osseum, tessellatum, testudinatum, compositum, quod, ut diximus, & oblonga, & rotunda figura sit ad animalis libitum. Huius singulas tessellas crescente animale crescere oportet quoquoersum, quamuis ossea sint duritiae, & substantia, & non cornea, ut in terrestri Testudine, in qua singulis tessellis extremae ambientes lineae illud augmentum ostendunt, quod in hoc animale minime observatur, cum varijs tuberculis, non lineis sit depictum, & asperum. In testaceis clarum est incrementum fieri tessellae extremis oris per additionem, in crustaceis vero per totam crustam, & sic per dilatationem. Hoc animal, ut post nostram editionem, ab Exoticorum Clusij volumine, quod postea Romae venale fuit, didicimus, Brasiliiana Tatou, Hispanica Armadillo, Mexicana vero voce Aiotochili, id est cuniculus cucurbitinus appellari, quod nomen magis huic, quam alijs congruere videtur, licet conglobentur. Vide Theuetum ultra Monardum. Pag. ead. Cap. 3.

Hic nostra confirmatur propositio, in loco ubi sit materies apta, & eadem Caeli constitutio siue similis qualitatis materies, & Caelum, indeque eadem temperies; eadem similibus locis generari posse. Nec nisi Maris qualitas, & similis Caeli temperies supra montem adsit, posse supra montem oriri maritimum, quamuis posse alibi genitum aqua ipsa prouehi, sicuti nec in lacustribus terrestria, nec in terrestribus, & siccis lacustria, nisi loci conuersione prius acta.

Pag. 315. Cap. eod.

Nostram sententiam adiuuat etiam Plinij auctoritas, qui lib. 5. cap. 1. refert, flumen Darat, in australi Aethiopia parte post promontorium Solis Crocodilos gignere: ac etiam ultra post Aethiopia Daratitas flumen Bamborum, Crocodilis, & Hippopotamis abundare: & praeter fluuiatiles inueniri quoque Crocodilos marinos, cum in aqua dulci & salsa fuerint observati. Terribilis haec belua est contra fugaces, & fugax contra insequentes. Haec Plinius recenset lib. 8. cap. 16. cuius mores, & vires etiam medicas apud eundem vide.

Pag. 318.

Pag. 318. Cap. 6.

Aliam nouam speciem describit, & depingit doctiss. Clusius in Auclario ad Exoticorum volumen cap. de Manucodiatarum, siue Paradiscarum auium Rege credito, cuius pectus, & historiam refert, & præter alias notas quamplures, magnitudine, colore, & alijs, hanc præcipuam differentiam notauimus, quod scilicet rotunda illa penna siue Cerdonum filis similes tenuitate, pilosa, & admodum longa, quibus suspendi asseritur vice pedum; in hac specie, præter breuitatem, & tenuitatem, laues sint, & in summitate tantum ad uncie longitudinem in orbem conuoluantur, ab uno duntaxat latere tenuissimis villis prædita, prona parte coloris viridis, saturi, splendentis, & elegantis, penè instar pennularum, quæ Anatis fera maris collum tegunt, magnam sanè venustatem addentes, supina verò parte fusci coloris. Inueniri etiam tradit alias aues, quæ setas habeant alteram super alteram versus extremum decussatim sitas.

Pag. 317. Cap. 14.

Algazel ex Aphrica.

Quia ab Auctore nostro inter animalia Bezoarifera nouæ Hispaniæ præter Ceruorum speciem Mazame vocatam, ceruinis cornibus præditam, aliæ minores species, quarum aliæ feræ, aliæ mitiores, & timide, ac aliæ minimæ pluribus etiam differentijs distinctæ referuntur, quas non inter Ceruorum species ut priores, at inter Capreas potius recensendas iudicauerit, ut possemus Temamaçame dictam breuibus, nec ramosis cornibus, & toto reliquo ferè corporis habitu non parum animali à nobis nunc exhibendo, nisi maioribus esset cornibus (quod forsitan ex ætate) respondens illud depictum, & à nobis obseruatam hoc loco addere non ingratum studio sit ferè putauimus. Animal est exoticum à quodam Turca diuite ex Aphrica Neapolim muneris loco Principi viro missum, magnitudine Capræ, Capreoli dicti, cui toto habitu prima facie simile, nisi quod cornibus nulli magis quam Hirco similioribus sit præditum, quare arabicè Algazel dicitur, ut à D. Gasparo Principe Fez, cui notum hoc animal est, relatum fuit, quod Algazel idem quod Capra sonat, nam cornibus, & statura Capram prima facie videtur amulari, ut

Hirco-caprea, vel oues bonas dici possit. Pilo est breui, leui, flauicante, at in ventre, & lateribus candicante, sicuti in internis femorum, & brachiorum, illoq. Capreolo molliori. Altitudo illius in posterioribus, quæ sublimiora sunt anterioribus tibijs, tres spithamas æquat. Corpus obesius, & collum crassius habet, cruribus, & tibijs admodum gracile: unguli bisuleis admodum dissectis, illisq. tenuibus, & hircinis oblongioribus, & acutioribus similitudine Alces, &

nigricantibus. Caudam habet dodrantem ferè pilosam, hircinam, & è medio ad extremum, usque nigrescentem. In exteriori posterarum tibiærum iunctura quid callosum extumescens observatur, quia cum residet forsitan comprimitur, vel alia de causa, nam & in anterioribus genibus depilatum quid crasso, propter genuflexionem, conspicitur. Hilaris aspectu facies, oculi magni, nigri, lucidi, lati, aures longæ, magna, patula, in prospectu elata, illa q. intus canaliculata quinquesido strigium ordine nigricante, extumentibus circa illas strigis pilosis candidantibus, & linea tenui circumducta; quod in hoc animale observare contingit. Cornua pedem romanum longa, retrorsum inclinata hircina, ex nigro castaneo colore coebleatim striata, & interno situ adinvicem sinuata, & post dilatationem reflexa, atque deinde in extremo parum acie resupinata. In his rotundum, quod à fronte ad medium usque stria illa in cornibus elata scissura quadam laterali hinc inde diuisa, aut intersecta apparent, & quod magis striges strigis opponi videntur, ut interruptus ordo coebleatus appareat: donec post medium illorum scissura deleta, siue coniuncta ad summum usque iterum seruetur. Hoc autem accidere putamus, quia cornibus incrementum internè provenit, & siccior externa pars veluti excrementitia iam facta, nec ad illud recipiendum amplius apta, findi oportet, ut in Quercus, & Vitis cortice observatur, & similibus. Nasus colore magis rosso, sicuti ex oculis parallelo ordine linea nigricans dependet ad os usque reliquis candidantibus. Nares, & labia, os, & lingua nigrescunt: quod satis, dum ruminabat, observauimus, dentibus autem modò exiguis, & vix conspicuis, vocem edit non absimilem suilla. Animal est omnivorum, vescitur quidem herbis, hordis, panis, ferculis quibuscunque ad hominis etiam usum paratis, nec non & dulciarijs. Dum mingere, vel corpus exonerare sit opus, è solito loco mansionis secedit, & ubi rimam in aula pavimento conspicit, in illa mingit, & paulò post longè excernit, nec locum mansionis vult delinquare. In minutionis actu renes deprimunt se inclinans, ut quadrupedibus mos est similibus, deinde se erigens ad secessum vadit. Mansuetum est animal, quia forsitan ab ineunte ætate a iunctum hominibus à quibus cibis ministrabatur: cornibus tamen tactis, suam in illis fortitudinem induit vim faciens, & illa minimè decidua esse putamus. Dum de loco in locum migrat festinanter succursitans, domus angulum petit, ubi posterioribus versis illico quiescit, indigne aliqua de causa discedens, simili modo alium alterius cubiculi angulum petit, ne forsitan imparatè auerjæ parte ledi contingat, nam & tactis posterioribus calcitrans aufugit, & in angulo position, arrectis auribus hinc inde prospiciens consistit: quod etiam Ceruæ expauescenti natura inditum est, ut simili modo aures in prospectu patulas erigat, ut postea observauimus. Quare timidum, & suspectum est animal, & hæc observare licuit apud clariss. D. Marium Schippanum naturalium studiosissimum, Philosophique demonstrativæ ex Chymia profectæ, præter logophysicam illam scholarum dominam, observatorem diligentissimum, à cuius manu hoc animal, quamvis parum timidum, non semel dulciaria etiam accipere vidimus, & hilariter deuorare, cui dictum animal ob scientiarum, morumque præstantiam dono & amoris ergo fuit oblatum.

Scriptores
de Bezoar.

De Orientalibus, & Persicis lapidibus, & animalibus illos generantibus vide quoque Gaziam ab horto in lib. Aromaticum cap. 45. qui ex quadam Hirci specie illos erui assertit: cuius cornu effigies tuberculis circa ima coronati, & eiusdem ungula à clarissimo Carolo Clusio post doctissima scholia exhibetur. Verum nos eiusdem animalis cornu, quod parum illius iconem superabat striatum obliquè, sed absque tuberculis illis apud doctiss. Franciscum Imperatorem Ferdinandi filium simul cum rufescente lana breui eiusdem animalis, & cuiusmodi noli observauimus, Videndus est etiam libellus clarissimi Gasparis Bauhini de Bezoar orientali, occidentali, atque germanico, in quo diffusè cum breuitate, quæ ab Arabibus, & Recentioribus de prædicto lapide scripta sunt, singulari methodo referuntur.

Alia animalia Mex.

De Quadrupedibus alijs nouæ Hispaniæ ab Auctore nostro non descriptis, sed nuda pictura exhibitis, adeundus est doctiss. Collega noster Io. Faber Lynceus, qui diligentissimè illa descripsit, & scholijs etiam luculenta eruitione refertis illustrauit fol. 465. ad finem usque.

Pag. 333. Cap. 21.

Apes. Mel.
Ind.

De Apum generibus, speciebus, differentijs, moribus, ingenio, virtute, mellificantium, vel non mellificantium, generatione, satura, & alijs: De mellis differentijs, ipsarumque cuiusvis historia doctissimè, & elegantissimè in suo Apiario egit Illustriss. & Excellentiss. nemque omni scientiarum genere præstantissimus D. Federicus Cæsius Princeps S. Angeli, & Montis Cassi Mar-

Marchio Lynceorum Institutor, ac Princeps, cuius exemplum ex Frontispiciis naturalis sui Theatri ab eodem Illustriss. descripti, depromptum, & impressum, à Lynceorum Academia, S. D. N. Papæ Urbano Octavo in perpetuae devotionis symbolum oblatum fuit anno 1625. cum nostratis Apis imagine accuratissimè à clariss. D. Francisco Stelluto Lynceo, viro præterquam in alijs omnibus, ut supra diximus, scientijs in naturalibus etiam studiosissimo, nouo quodam Microscopio observata; ut qui illam viderit, in admirationem incidat, dum tam multas partes organaq. ipsa apertè depicta discernit, quæ ab intuituum oculis in ipso animalculo omnino absconduntur. Theatrum porro, & alia varia supradicti Excellentiss. Principis doctissima lucubrationes quamprimum, in studiosorum gratiam, prælo subiiciuntur, ex quibus quantum scientijs varijs acquirendis insudauerit, & quantum in ijs profecerit, omnibus palàm fiet; tantique Principis scientiam eruditionemq. summam, ac republ. litterariam adiuuandi studium, solertiam, ac liberalitatem, quam nos superius & hic attigimus, summis laudibus in toto Orbe extollendam existimamus.

AD LIBRVM DECIMVM.

Pag. 336. Cap. 1.

De Succini, & Bituminis generatione, varietate, natura, splendore, colore, piscatu, tempore, modo, & loco, atque herbis marinis in ipso vigentibus usu medico vide Goebellium, Bellonium ac Ferdinandum Imperatum in sua historia naturali italica lingua Neapoli impressa lib. 14. cap. 5. usque ad 9. & Franciscum Imperatum eius filium in lib. de Fossilibus.

Aperonati-
li,
Succinum
Bitumina.

Pag. ead. Cap. 3.

Differentia huius lapidis Mezcuillat, tam in substantia, magnitudine, colore, & ad ignem mutatione, vel contumacia doctissimè referuntur à nostro Imperato hist. natural. lib. 25. usque ad cap. 4. Qui flamma vento in laminam irruente, Luna dimidiata iconem argenteo colore, atque splendore in medio excitabat, flammam intra limites signata Luna effigies paulatim circumferendo, sic enim eo loci flamma vento illata, lapis mutationem coloris acquirit argentei amittendo translucentitatem. Id faciliè quisque facere poterit, si artificem viticorum, monilium, & isocalium adierit, qui simili flamma mollit vitrea; aliàs si tota igni exponatur lamina, tota simili colore afficeretur, si rectè sint ignita.

Chimæra
nat. ad en-
cuillat.

Pag. 337. Cap. 5.

Iaspidis Antiquorum varietates, & natura à doctiss. Ferdinando Imperato referuntur lib. 22. cap. 39. qui in ea est opinione illum longè differre ab Iaspide Recentiorum, qui vulgò Diaspro dicitur. Nam Antiquorum Iaspis, alius est Smaragdo similis, alius Crystallo, alius aëri, alius Phlegmatis effigie, alius veluti fumo permixtus, alius lineis cinctus albis, splendidis, alius Terebintina, Resina similis, & lapidi Callaidi. Quæ differentia ab ipso Dioscoride referuntur. Ex Plinio verò comprehenduntur etiam Heliotropium Chalcedonium, & Corneolarum varietates, quorum varietas in colore, nullam affert substantia lapidum varietatem, similis quidem, immò eadem est eorum substantia & ortus. Ex eodem genere censetur lapis, quem Recentiores Turchesam appellant, cuius ortus & substantia longè variat, & ab Antiquis, quia colore sit aëri similis, Aerizusa dictus fuit: quorum ortum intra cerulei saxi mineralis cauitates observatum ab amico scimus, & varij coloris, saturi, & dilutionis, varij gradus, & magnitudinis, ut scilicet exigui reperiantur Milio paulò maiores, & magni Fabam excedentes, splendidi, sed non transparentes.

Entepa-
stis.
Iaspis no-
Hisp.

Quem verò Recentiores Iaspidem suæ Diasprum appellant, Achatem Antiquorum nosser Imperatus putat, atque eius ortum in Sicilia copiosum, magnitudine enormi, atque multicolorem esse, ait: & alium colore palumbino, alium corneo, alium sardo, alium sanguineo, alium candicante, alium arborum iconem representantem distinguit. Est & alia species Corallio similis, quæ igni imposita & vsta Myrrhæ odorem refert: alia quæ aureis punctis, ut in Sapphyro, distinguitur in Creta frequentissima. In India verò maiores varietates habere, ut quæ flumina representet, nemora, quadrupedes, equorum ornatum, & alia varia; atque in tali lapidum specie, vitri translucentitatem maximi aestimari scribit.

Pag. ead.

Ensis.
Ialpis c.
no. hisp.

Pag. ead. Cap. 6.

Diaspri nomine apud nos est lapis iste, & vulgò stagnasanguis appellatur, quia sanguinem fessere adalligatum, docuit experientia, & vulgaris est.

Pag. 338. Cap. 7.

Tlalayotitl.
Hesada.

Hunc lapidem sub nomine Hesada nouimus, sed qui maiore sit fama, experimento, vidimusq. magnitudine duarum vinctarum diametro, effigie faciei hominis Aegyptij apud R. P. Fr. Sixtum Ordinis Predicatorum Neapoli in Conuentu S. Catherinae de Formello, qui magni estimabat, verum pro sua infirmitate ad alia medicamenta potius recurrere opus erat; an autem quia lapis non esset illius regionis, vel alterius speciei, vel genuinus, & minus efficax, ignoramus. Virium efficaciam in hoc lapide ex loco, in quo nascitur habere apparet, nam alij huic lapidi maxime confidunt, eiusq. vires extollunt, se illo liberatos affirmantes, alij nequaquam. Euenit enim modo illius utendi, & loco in quo detinetur, sicuti à fide digno accepimus, qui cum maximis doloribus dia fuisset vexatus, neque medicamentis Cassia cathartica, & alijs remedium ullam sentiret, tandem hunc lapidem ab amico nactus, ad brachij sinistri media alligauit, deiecitq. cum urina lapide, & magna arena copia, à morbo liberatus fuit: sed quod admirandum, cum postea soror eodem malo laborans, lapidem ab ipso mutuata fuisset, & per mensem illo careret, iterum morbo correptus, à eodem recepto, & alligato spatio duarum horarum, deiecit iterum duobus lapillis, & arena copia, pristinae sanitati restitutus (lapide semper brachio adalligato) & nunquam posthac tali morbo afflictus fuit. Lapidis huius effigies quadrata plana, colore ex cinereo obscure virente, nullis maculis, sed tantum inconcinnis quibusdam lineis varijs, quandoq. densis pluribus, alibi raris utraque parte inscripti, ut liuorem minuunt. Aëri expositus lapis, vel Soli, Alabaastro obscuriorem transluciditatem, veluti fumosam, ostendit. Quare non mirum si alij lapides, ut ille supradicti Monachi, qui erat longè virentior, solidior, & splendidior, sed non transparent, ut diuersi generis, nihil auxilij attulissent. Vidimus, & alios eodem nomine insignitos, maculis albis magnis distinctos, & liuore lucentes, an dictis viribus sint praediti, ignoramus: quare experientia prius comprobandi sunt, quàm emanantur. Lapis verò à nobis descriptus, crassitie quartam uncia partem aequabat, latus unciam, & sesquiunciam longus.

Felli.

Pag. 340. Cap. 14.

Imperatus noster hunc lapidem ad splideam, vel potius vitream accedere naturam putat lib. 22. cap. 2.

Pag. 341. Cap. 18.

Holizitail-
zot.
Heliotropium Mex.
Tecoahuitl
Ochra Mexicana.

Heliotropium nostrate inter Iaspidis species enumerat Imperatus noster lib. 23. cap. 10. Auctoris lapidem, quia exiguus refertur, ab Europeo differre putamus.

Pag. ead. Cap. 20.

Ochram, Dioscorides ait, habere vim vslam & lotam, adstringendi, erodendi, collutiones, & tubercula dissipandi, excrescentias in carne reprimendi, cavitates cum cerato explendi, & articulorum topbos comminuendi. Imperatus noster eius varietates lib. 5. cap. 24. & seq. enumerat, quem videre poterit lector curiosus.

Pag. ead. Cap. 21.

Thicatal-
lietora Al-
ba Mexica-
na.

Alba terra varia apud Dioscoridem describuntur, nam Eretria, Samia, Chia, Selinuntia, Cimolia; an autem Cimolia congener, quia liuorem digitis offerre ait Auctor noster, & Cimolia teste Dioscoride, sit pinguis, asserere nequimus, nam & inuenitur alia terra alba, qua vulgo Calcimonia dicitur, quia Calcis modo alba sit, friabilis, & solubilis, & usum praebeat, cuius est refrigerandi, sed si vratur, acquirit acrimoniam. Est & Agaricum fossile vocatum, quia terra leuissima sit & candida, & aqua soluta lac referat, Lunae lac appellari dicitur: & viribus Samia similibus praedicatur. Vide quae Imperatus noster lib. 5. cap. 40. & 41. refert.

Tlalyno.

Pag. 342. Cap. 23.

Vide de his omnibus congeneribus, quae Imperatus noster in sua hist. naturali lib. 13. tradidit.

Pag. ead. Cap. 24.

Tlalnacotl.
Alumina.

Præter has species à Dioscoride traditas, Aluminis scissilis, siue trichitidis liquidi, & rotundi, sunt & naturales aliae, crustosi nempe, & crustosi botryoidis, quod in acinorum extuberantium modum, tumidum apparet. Quas species omnes in foro Vulcanis nos Putcoli obseruasse meminimus. Vide Imperatum nostrum in sua naturali historia lib. 13. cap. 10. 20. & 21. De fossilio Alumine, quod rupeum est, vulgò de Rocca, sic enim rupes italicè dicitur, scribit Matthio.

Matthiolus & idem Imperatus; & non solum fieri potest ex lapideis, & ex terra aluminosa, sed etiam ex ipsis Aluminis naturalis speciebus, infusione, & collatione facilius elicitur. Vires diffusè Dioscorides docuit, & in Plinio etiam leguntur. Liquidum Alumen appellatum à Dioscoride, non est illud vulgare factitium, translucentum, sed naturale, pingue tactu, molle, opacum, & ita Putcoli reperitur.

Pag. 343. Cap. 25.

Salium genera, differentia, ortus, natura & vires elegantissimè à nostro Imperato in sua hist. natur. lib. 13. cap. 4. sicuti & aliorum succorum mineralium proponuntur. Sed Salium diuersa nomina, & genera parum esset scire, nisi illorum etiam variae qualitates & vires nota sint, nec enim quia omnia genera Salium salsa sapore, in eodem salso sapore nulla est differentia, nam præter illud magis, & minus salsum, inest vel acrimonia, vel amaror, vel acerbitas, aut aciditas coniuncta, quæ omnia differentiam paruum in sapore, viribus tamen magnam ostendunt. Quocirca aliquid hoc loco de illis placuit referre. Sal igitur omne compositum est ex Terra, Sulphure, & Mercurio, sed quia Sulphur & Mercurius non conspiciuntur, ut postea dicetur, Sal appellatur quod est duplex, fixum & volatile. In Sale sapor exeritur, in Sulphure odor, in Mercurio potissimum colores. Et quamuis tanquam principium firmum, fixum, & substantificum rerum omnium, comparetur elemento Terra puro, non tamen ut illa Terra pura elementaris, est frigidum & siccum (quæ qualitates sunt mors rerum compositarum, & sterilitas in non compositis) sed est calidum qualitate ætliua præditum, inseruiens generationi rerum cunctarum. Diximus compositum ex Sulphure, nam Sulphur confertur Igni, quia pabulum est illius, sicuti alia bituminosa, oleaginea, pinguis & resinosa. Item ex Mercurio, qui respondet suæ naturæ Aquæ & Aëri, non enim de minerali Argento viuo credendum est, sed ita dictum, quod humidum sit, & in vaporem siue Aërem dissipetur calore admoto. Terra igitur & Aqua, siccum & humidum si misceantur, non cohererent, nisi adesset quoddam medium inter siccum & humidum, inter fixum & volatile, quod est pars pinguis sulphurea, quæ participat de utroque & natura sua tenax & efficax ad gluten faciendum, iustamque eorum trium mixtionem. Sulphur igitur siue oleaginea substantia, Salis & Mercurij est mediator, & utrumque copulat, Salisq. acrimoniam, & Mercurij aciditatem, quæ ut plurimum in eo reperitur, reprimis & temperat, haud secus ac spiritus & humidum illud viuificum seu radicale; animalem incorpoream substantiam, cum corpore, quod toto genere distat, coniungit. Sed ad Salium diuersitatem redeamus. Salium aliud est commune, quod Mare per secretos Terræ meatus toti Orbi communicat, quod tanquam aliorum saporum magis expers, hominum & animalium cibo aptum est, alimenta distribuens, & condimentarium. Aliud Sal gemma amarum, vim habet extergentem, euacuantem siue purgantem, ut alia herba amara, item omnia fellea, quibus Sal amarum inest, & nitrosum. Sal aluminosum saporem habet acerbum, & communicat acerbicatem. Vitriolum quod etiam ex genere Salium est, saporem habet adstringentem stipticum. Armoniacum habet aciditatem, quare Sal quod aliquam supradictorum mixtionem tenet, participat de illa qualitate, sicuti de sapore, diuersos ex illo sapore pariens effectus, idque beneficio duorum Salium volatilium, quæ omnium optimè commiscetur propter subtilitatem atque substantiam spirituosam. Armoniacum acidum, copiosum in Vitriolo, eiusdemque fermentatio, est coagulationum, & dissolutionum omnium rerum causa. Atque aciditas illa Salis Armoniaci, seu Sal Armoniacum spirituale, reperitur non tantum in Vitriolo, & Vegetabilibus acidis, sed etiam in Sale communi, in Nitro, Sulphure, & rebus omnibus. Nam illa aciditas illud ipsum est, quod Sulphur coagulat, & copiosè in eo inuenitur, nam aliàs Sulphur ipsum fluidum esset, & non cohereret, ut liquores oleaginei, quod longè diuersum est à natura Sulphuris, imò contrarium, cum non modò ignem non concipiat, sed etiam puluis pyrius ne accendi possit, præstet, habeatque vim quoque acidam dissoluendi margaritas, corallia, corporaq. solida, coagulandi verò spiritus ardentes, qui inflammationes in corpore internas vel externas excitant, singulare remedium, ac proinde ad febres extinguendas præstantissimum. Si plura & clariora desideras, vide clarissimum D. Iosephum Quercetanum in lib. de priscor. Philosoph. vera Medicina vera materia, & in tract. de simpl. signat. intern. ubi maximè delectaberis.

Pag. 344. Cap. vlt.

Nitri generatio, substantia, qualitas & differentia à nostro Imperato distinctè traduntur in sua nat. hist. lib. 13. cap. 10. & etiam à Francisco eius Filio in lib. de fossilib. ubi omnia

Yeast.
Sal.

Salium natura.

Salium differentia.

Sal Gemma.

Sal aluminosum.
Vitriolum.
Armoniacum.

Teguiqui.

Nitrum.

nia

nia in Museo Imperati contenta observantur, & diligentissime traduntur.

Notatur à doctis. Collega nostro, ne in separanda Salis portione à Nitro & Terra confusa, lixiuū vel amaritudinis pars aliqua relinquatur. Hinc occasionem nacti, addendum existimavimus, Nitrum siue Sal nitrosum habere quandam amaritudinem coniunctam, & propterea comparari inter alios corporis humani succos, amara bili, sicuti Sal aluminosum pungens, & Stipticum, pituita vitrea; Sal vitriolatum, eruginosum, bili eruginosa; Sal Armoniacum, acetosum, pituita, & melancholica acida. Sal commune simpliciter salsum, pituita salsa: Sal dulce saccharinum pituita dulci, Sal verò Arsenicale & stipticum malignis, & pestilentibus moribus, ex quibus anthraces, ulcera cancrrosa & similia. Quæ Salia omnia, si spagyrica arte medicamenta fiant, & spiritualem induant qualitatem, pluribus, omnibus quidem dixerit, morbis remedio fore, ne dubites. Vide Quercetani loco citato, & medicamina mira comperies,

Appendix ad Serpentarij Narcissi descriptionem.

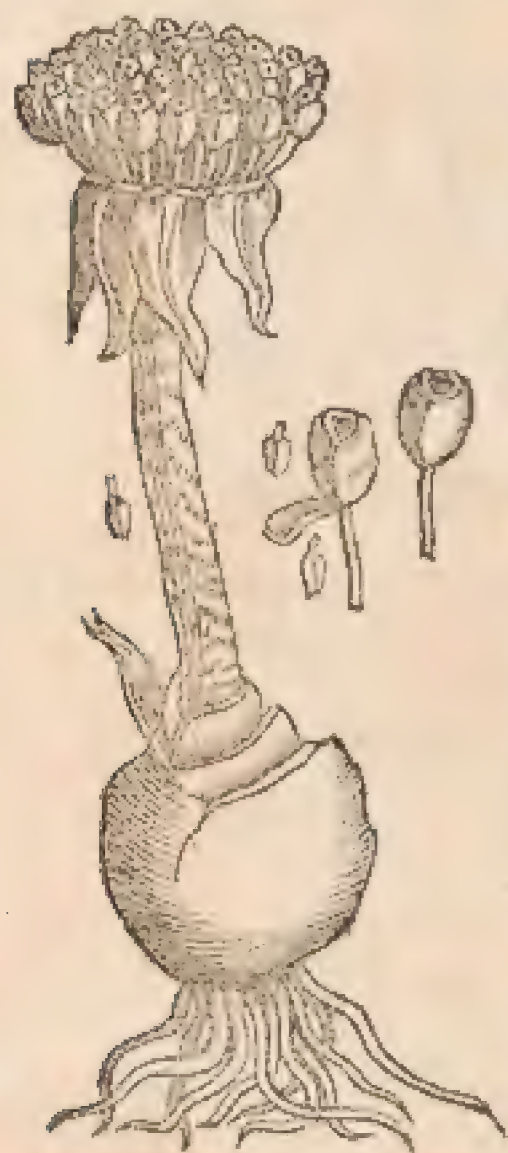
Ne immemores verborum in calce descriptionis elegantis huius nouæq. planta videamur, & ne quis nobis ignauia notam inurere forsau possit, pro virili enixi sumus, ut quid amplius huius planta historia adderemus. Hoc anno mense Septembri floruit. Illustris, autem D. Bernardinus de Corduba (de quo supra) ut & nos, & rei herbariæ studiosos solito favore prosequeretur, florem iussit custodiri, donec fructum perficeret, quem etiam si minus ad maturitatem protulit, ex eodem tamen imperfecto multa licuit obseruare, & notare, ita ut plantam

NARC. SERP. BVLB. ET SEM.

hanc rarioris, nouæq. planæ generis existimare debeamus, nullis nostri Orbis plantis nec fructu vel flore, nec specie similem.

Proprium habet, ut fructu seras copiosum in summo caulis, & floris ovali plana basi, duabus uncis longa, & paulò minus lata. Post Solis in libram ingressum marcescentibus, & dependentibus floris folijs, & longis petiolis ex albo virentibus, & maculosis etiam nonnullis semiunciam & plus longis, fructus profert Oliuæ nuclei magnitudine trigenos, quibus flosculi insidunt, ut diximus, copiose numero plusquam centum. Flosculis decissi, quod euenit in fine Septembris, quo tempore hoc anno 1628. notauimus, dum hæc imprimenda erant, rubescunt, arcem trigenam in summo eorum deferentes, ternas cellulas habentes, in quibus singula semina ab imo ex breui petiolo trigena dependebant, & quia adhuc immatura, & ex albo virentia, an plura emittat nescimus: sapore erant ex acerbo amaro. Bulbus, ut ablata parùm terrâ licuit obseruare, (non enim ultra permissum, ne bulbo vis auferretur) iam folij cacumen vix exerebat extraterriâ ex bulbo: magnus est, Alabastri modo candidus, solidus, & squamis crassis tribus distinctus, quæ, ut existimamus, ora fuerunt, ex quibus alias caulem, & folia producat. Vtinam propagata in sobolem planta ulterius obseruare permississet, plura sanè cum exactiore historia proferre nunc nobis licuisset. Iconem quidem, quoad

fieri potuit, accuratam exhibere volumus, ut pro viribus Botanica studiosis satisfaceremus.

PHYTOSOPHICARVM TABVLARVM

Ex Frontispicijs Naturalis Theatri

PRINCIPIS FEDERICI CAESII LYNCEI

S. ANGELI, ET S. POLI PRINC. I.

MARCH. M. CÆLII, II. &c. BARON. ROM.

desumpta

Prima Pars.

In Stirpium Scientiæ, ac Studiorum Institutionem,
totiusque Herbariæ Syntaxis
Prospectum:

Post Mexicanas Recchi, quæ cæteris cum omnibus
Plantis in ea copulam inire debeant

NUNC PRIMVM A LYNCEIS EDITA:

Imprimatur, si videbitur Reuerendiss. Patri Magistro Sacri
Palatij.

A. Episcopus Bellicastren. Vicesg.

Plantarum, reique herbariæ Phytosophicas tabulas Illustrissimi, & Excell.ⁿⁱ Principis Fede-
rici Cæsij Lyncei, à Reuerendiss. P. Fr. Nicolao Rodulfo Sacri Apost. Palatij Mag. recogni-
tionis causâ ad me transmissas accuratè legi, diligenterque recensui, & earum sum admira-
tus industriam: in his enim ex naturalibus principijs inuestigata Sophia, ad plantarum essen-
tias, facultates, ac vires cognoscendas viam planè aperit; & (quod magis est) artificium ip-
sius Naturæ in gignendis plantis, in extendendis illarum nervis, in venis intertexendis, in
musculis earundem adaptandis, in coloribus exprimendis, sub methodo philosophica omnia
tanta sedulitate locantur; vt vel quo nam lacte, quibus aquis, quovè aëre plantæ nutriantur,
augeantur, atque infirmentur, ex usu harum Tabularum minimè ignoretur. Omnia quidem
ea eruditionis sacræ, ac prophaniæ vbertate conspersa, vt me lateat, eruditio ne, an philoso-
phia in eximio viro magis laudanda sit: vtrumque certè tam in Auctore, quam in opere,
summè conspiciendum existimo. Quapropter ad Italicam gloriam id plurimum facere aubi-
rior; vt quamprimum & Tabulæ istæ, & reliqua eiusdem Illustrissimi, & Excellentissimi Viri
egregia monumenta in lucem emittantur. In quorum fidem ex nostris ædibus Vaticanis xv.
Kalendas Nouembris M. DC. XXVIII.

P. F. Fortunatus Scacchus Augustinian. Apostolici Sacrarj Præfatus.

Imprimatur.

Fr. Hyacinthus Lupus Socius Reuerendiss. P. Mag. Sac. Pal.
Apost. & Vicarij Ord. Prædicatorum.

EXCELL^{MO} DOMINO

903

D. RODERICO

DE MENDOZA

DVCI DE INFANTADO, &c.

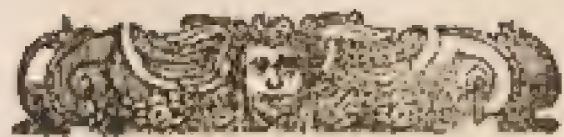
EXTRAORDINARIO

REGIS CATHOLICI

LEGATO,

AD SUMMVM PONTIF.

INNOCENTIVM X.

FRANCISCVS STELLVTVS LYNCEVS

FABRIANENSIS S. P. D.

ABVLAE Phytosophicæ, seu Viri-
darium hoc omni Plantarum genere
refertum, tuam *Excellentiss. Princeps* petit
vmbra ne Solis iaculis ardentibus are-
scat. Frontis tuæ instar Cæli serenitatem
amat; etenim tuorum stellæ luminum

utpotè nullis obductæ nubibus, puros, secundosque
emittent influxus. Huius solum, in quo perennis ver-
nat Aprilis, tuam exoptat assiduam præsentiam, ac de-
ambulationem, ut pes tuus.

Quicquid calcauerit hic rosa fiat.

Aqualque benignitatis tuæ sitit, ut si labore summo
Principis Cæsij Academiæ nostræ institutoris peritissimi consultum
Gggg 2 *fuit,*

Perf. Sa.
typ. 11.

fuit, adeo fecundo patrociniij tui imbre irrigatum, in
tui, & sui nominis gloriam semper vire scat. Quod cum
enixe ego curem ad tuam confugio humanitatem,
cui meæ pignus seruitutis do, & subijcio æternum,
dum tantum *eruditissimi Cæsij* opus tibi exhibeo, & di-
co: quapropter Plantarium hoc, quod iam diu con-
clusum, & à nemine visum sub tenebris latebat; nunc
tutelæ tuæ iubare, ac auspicijs irradiatum, cultoribus
omnibus gloriæ tuæ, & Principis liberè pandetur. Vale.
Romæ 1651.

ILL.^{MO} ET REV.^{MO} PRINCIPI 903
FRANCISCO BARBERINO
VRBANI VIII. PONT. MAX.
EX FRATRE NEPOTI.
S. R. E. CARD. AMPLISSIMO.

LYNCEI ACADEMICI FELICITATEM.

HORTORVM, Illustrissime Cardinalis, antiquissi-
mæ sunt deliciae, & insignibus quidem illis ab omni parte
instructis, & ceu ad Polycleti regulam concinnatis iam ac-
cedere, aut adimi nihil potest, quando suauitientium flo-
rum, herbarum læto consurgentium virore, frondentium
Arborum infinitas pulcherrimis distributa ordinibus,
amcenissimorum insuper fontium aspergine gratam moram neſſente, nec non
decurrentibus limpidissimarum, & saluberrimarum aquularum mæandris
velut iter nonnihil interrumpentibus copiosè irrigatur, & interstinguitur.
Dignissimum tamen studium; præstantissima Plantarum scientia, quam
Cheirones, Apollines, Anazarbei, Plinij, & ab omni æuo literatissimi quique
Viri, & Heroes laudatissimi, tractarunt vsque in hanc diem; non solum adeò
perplexa, laboriosaque fuit, nulla vera methodo, nullo genuino ordine à quo-
quam inuento & subministrato, unde quid in ea secundum naturam primum,
aut vltimum fuerit, quis perspicere posset; sed mirum etiam in modum, in-
que dies magis, pro Historicorum in observationibus sedulitate, crescente in-
condensum stirpium multitudine, turbata, & confusa; ut qui scientiam hanc
pertinaciùs persequendam suscepissent, velut in Sylua inuia, aut potius inex-
tricabili quodam labyrintho, sine physicorum principiorum, & naturæ filo ve-
stigia studiorum regente, errantes, deberent non tantum immorari; sed immo-
ri: præsertim verò nunc Mexicanis hisce additis agminibus, quæ à nostris
plurimum discrepare viderentur, & in molem superapponi indigestam.

Principi autem Cæſo huius Academiæ Institutori nihil vnquam fuit an-
tiquius, aut carius, quam abſeuerioribus studijs, negotiorumque curis, suas
in hortis delicias habere, sua in hortis otia, quibus recrearentur vires, sumere:
nec quidem Viridarijs illis temporum afficiendis iniurià, quæ prodigiosis
sumptibus Magnates extollere, naturæque & artis rarioribus longissimè
quæſitis (vtcumque minus notis) fœtibus complere solent; sed & immortalibus,
& chartaceis, ingenio compositis, pictisque, naturam planè referentibus
ipsam. Quàm itaque in naturalis sui Theatri parte, quæ virentibus am-

plurimum Frontispicijs sese spectandam exhibet, omnem ipse Syntaxin plantariam, & Mexicanis, & Peregrinis quibusque alijs cum nostratibus coniunctis, non ad Polycleti, sed naturæ normam, ex Philosophiæ principijs; imò e matris naturæ gremio deducere conatus est, varijsque observationibus firmare, & exornare, Plantisq. etiam ipsis, quinimò Plantarum familijs à se inueniis tocupletare: visum nobis est huic Mexicano Dioscoridi aptissimè subiungi posse, ne in posterum hæc oblectationis, & emolumenti tantopere referta disciplina, methodo carere videretur; sed Herbariæ rei vniuersæ fastidium illud perquam opportunè imponeretur, quo, institutione, illiusque dogmatibus certum eius consisteret studium. Quidni autem subiungi debuissent; quando Plantarum scientiæ non penitus consuluisse videri posset, qui tam multis, & suis & exoticis hisce thesauris (quibus interim difficilior, & quasi coaceruatis diuitijs onusta prodiret) auctiorem eam reddidisset, ni simul quoque expeditam omni ex parte, propriaque forma detecta, suisque cum causis partium ordine plenè constituta, illustriorem. Futurum præterea omni proculdubio arbitrati sumus, ut ita gratiori multo, ac iucundiori benè conclusi, concinnèq. distribui primigenij huiusce Horti elegantia ad doctas, persalubresq. delicias, alij, atque alij subinde philosophicis irrigantibus riuulis, & pelliciamur, & pertrabantur; amota nimirum obscuriori quavis densitate, & pertricosa senticeti asperitate, quibus nedum à placidis vijs, spatijsque; sed quouis ab ingressu non pauci repelli poterant. Ne verò vnius Tomi moles incommode exaugeretur operæpretium existimauimus ex Syntaxi saltem generalem, hanc Diagraphen, veluti amplissimi Horti theatrales primos prospectus, hac priori Operis parte præmitti; reliquæ verò immensitatis campos alijs Tomis aperiri, cum scilicet speciatim descendendum, & Arbusculæ, & Herbulæ quæque adeundæ erunt, & lustrandæ.

Cæterum Illustrissime Cardinalis, cum solemne nostrum sit alias apud te litterarum Arbitrum, & Patronum, nostras lucubrationes deponere, ium præsertim hoc Principis tibi addictissimi (qui hac de causa editionem denegare nobis non potuit) Viridarium inscribendum esse iudicauimus, quoniam gratiam ei præ alijs adfuturam speraremus. Etenim veteribus gratiores victimæ fuerant existimatæ, quæ propter similitudinem immolabantur: tibi verò in more posuimus si nunquam ita obrui à grauissimorum negotiorum mole, aut à seueriorum studiorum continua tractatione fatigari, qui non Botanici studij amcenitate trigare & recreere. Accipis ergo Cardinalis Illustrissime, serenissima fronte tributum, & censum patrocinio tuo debitum, fauebisque studijs Academicorum, qui Virtuti, eiusque laboribus conamur famam non Imaginibus, aut Statuis, quibus insidiatur edax tempus & obliuio, sed fauore tuo prorogare, & litteris. Vale.

Exercitij vel potius
praestudij modo.
In genere simul,
ac specie.
Praesentis quaedam.
Supra centrū.
Indicatio causa-
rum, & historia.
Theoreticis, ac pra-
cticis signis pra-
iunctis.

Studium circa
stirpes, omnisque
Plantarum Scien-
tia praescribitur.

Circumscriptio.
In genere.
Agitatio quaedam.
Circā centrū.
Causa universa-
les & historia.
Seiunctis Theoria,
& Praxi.

Enumeratio, ac
expositio.
In specie.
Divisio, ac finitio.
A centrū.
Causa, & historia
peculiare.
Iunctis Theoria,
& Praxi.

A PVNCTO, ipsius scilicet primi summi-
que *Plantae* nominis *Centro*, per tuculorum om-
nium *LINLAS*, in capitum *SVPERFICIEM* a
quibus corpus deducatur pertractas, praesigni-
adumbratione praemissa, quā *Obiecti* & *Tra-*
stationis circa illud indicia summam ex om-
ni materia praesumi possint, unde *Plantae* pro-
ferenda ad omnifariam cognitionem.

Integri
& scilicet
corporis
facie.

Circa ullam preci-
sam applicationē,
aut a secessionem
ampliori prout la-
te funditur, eun-
taq; completitur
collezione, in ve-
geti corporis no-
tionibus genera-
libus ab istius do-
ribus, affectioni-
busq; cōditis insum-
ptis, unde uniuersa
sim comprehensa
stirpes exhibeantur.

Indicula
corpore.

Mole *Obiecti*
tota in *COR-*
PVS subsequē-
te, ut sua cū
materia ad
enucleationē
vsq; omni ex
parte in prae-
nunciatorum
implemētum
exposita re-
maneant, mo-
dis videlicet
quibus ab In-
tellectu fami-
tur.

Dissectio,
scilicet cor-
pore.

Discernendi, ac di-
uidendi applicatio-
ne, indeq; *TOTVM*
considerandi prout
ex *PARTIBVS* co-
stat in qua disce-
re debet, max ad
partes illius posi-
tarum, scilicet tam
in specie planta-
rum finitionibus,
discretim sumēdas
observatione p suis
causas, inde pra-
xis per singulas.

THEORETICIS
praeceptionibus
illorum omnium,
quae ex *Plata* ve-
nire in contem-
plationem pos-
sunt, quibus ma-
teriam perlustra-
mus.

PRACTICIS stir-
pū perquisitioni-
bus, tam in na-
tura, quā in char-
ta, ad plantas
considerandas, &
cognoscendas le-
gitima norma,
indeque exerci-
tiji, quibus mo-
les tota in obte-
quū intellectus
pertractata, ad
certioris, vel sin-
gularum notitiae
opera.

Compositi

adhuc
ampliori
bus par-
tibus Na-
turae ge-
neratim
per gra-
dus des-
cēdēdo,
Plantarū
classes, ge-
nera, ac
species
medias
apta di-
uisione
ē Natu-
rae piati-
ficis offi-
cinis de-
ductas,
cōstruē-
do latius
secula
cōtēpla-
tione.

Priori
in am-
plio-
ra ag-
mina
parti-
tione.

Secū-
dariae
in ma-
nibus
se-
ctum,
culis.

Vltimus preci-
sius partes infi-
mas species, ipsas-
met scilicet *Plā-*
tas, a suis origi-
nis vix figurā
virū fortibus, in
terre Mathematici-
cā, hyōce, medi-
cā derivando.

Vago

Intellectus
in hōce
prospe-
ctante.

PHYTICHO-
GRAPHIA quae-
dam designatur.

Representatio
Plantae ad plenā
cognitionem.

Intra, &
in cute,
versanda
per om-
nes cōdi-
tas par-
tes indi-
stincte
collezione
aguelce-
te.

Percur-
rentē

PHYTOSCOPI-
CA omnis contē-
platio indicatur.

Quae consideran-
da in Plantis, &
cognoscenda.

Perzhen-
sante

PHYTOGNO-
STICA regula ex-
citantur.

Quibus Plantae
consideranda, &
cognoscenda.

Cōfi-
dēre

Perno-
scēre

Separan-
te

DIAGNOSTICA di-
stinctione partes
sumuntur.

TRIPHYTO-
LOGIA summi
explicati planta-
ry generis Tri-
partitio.

Diuidēre

LOGANATO-
MIA procedit ad
partes partū mo-
nucendo.

Priorum me-
bra, & quae a th-
mis interdiuidū-
tur cognita et sub
sequentiū Ta-
bulis distributa.

Infir-
dēre

Peruidē-
te

Displicā-
te, ac di-
scernēte

PHYTOTOMIA
comprehēdendo ad
illa vsque comi-
nuatur, quae nunc
sunt dūtaxat con-
stituant.

Postremis
paulatim discre-
tionibus Homony-
ma fere contenta,
& vix exigua
quodam caracte-
re scilicet mō-
dum exhibentia,
quae Indivisiōnē
completur num-
ro in Syntaxi cō-
plementum ordi-
natiōis ostensa.

Ad

Ad stirpium scientiam latior præsignatio in vniuersæ Syntaxis indicationem.

Theoricis potius meditationi-
bus, ac doctrina insti-
tutionibus.

Præcticis quoque
additis, nec sine
contemplatione
complementis.

Plantæ Aspectus, Partes,
Compositio, Structura, &
quæ Quântitatis sunt, Di-
spositionis, ac Loci.

Vita, & Causæ, quæ ipsius
Naturæ.

Vires, & Vfus Applicatæ,
quæ Actionis, Qualitatis,
& Conditionum: Nosq;
præcipuè respiciunt.

Vniuscuiusq;
singulatim,
hinc

Moralia nobis signa.

Tituli ex Nobilitate, Pul-
critudine.

Nomen, Nominis rationes,
ac re cū ipsa Coniugia,
Auctoritas, Cōtrouersia.

Perfectio Gradus.

Tractatio ipsa, quæ à Scri-
ptoribus, Historicorum-
que obseruatis.

Similitudinis quibus Plan-
tæ conueniant.

Propin-
quitas.

Genus eius-
dem nomi-
nis.

Varietas
proxima
ab Anteci-
pianis.

Affinitas.

magis

hinc

minusq;

Respe-
ctus.

aliquatū-
lū etiam iungēs

Remotius.

Differētiæ, seu distinctionis;
quibus ad inuicem rece-
dant, ac disiungantur.

Copulatio.

classe
superio-
res
ampliores
interiores
subductæ
angustio-
res

Ordo

Disposi-
tio.

Series per
gradus, &
loca ex
Physico
processu,
breui quo
que magis
abditariū
intuitu.

Diuisio.

Plurium comparatione,
hinc Rationes

Plurium comparatione,
hinc Rationes

Plurium comparatione,
hinc Rationes

Plurium comparatione,
hinc Rationes

Plurium comparatione,
hinc Rationes

Plurium comparatione,
hinc Rationes

Plurium comparatione,
hinc Rationes

Plurium comparatione,
hinc Rationes

Plurium comparatione,
hinc Rationes

Plantam intus, extraq;
cunctis partibus totam,
Ex libro Natura.

cuiusq; vicarijs
exemplaribus
iconis

coloribus

lineis

notisq;

ob id etiam
expositum

aditu

scriptis

incriptionibus

Natura ipsius quasi lo-
quentis euidētia,
Nomen legitimum cer-
to, congruenti aq;
additum.

Hinc
sumē-
do.

Rite con-
dictis Phy-
cognoltes

Synopticis
tabulis vni-
uersalibus in-
de ad vltima
vsque pecu-
liaribus de-
ductis.

Suis successiue inscriptas
nominibus plantas.
Prout à Natura proprijs sta-
tuuntur agminibus, a pri-
mis ad vltimas vsque ordi-
ne representatis
ac per suas describendo
differentias diuisis
similitudine adiunctis, in-
deque simul definitis, ac
locatis
ut ampliora genera per me-
dian species ad infima.
que proximè individua
comprehendunt, explicen-
tur.

Inde
dedu-
cēdo.

Reiectis interim discordi-
bus illis familiarum titu-
lis, quibus reuocata Na-
tura antiqua forsitan con-
tulerat, necessitate coge-
bantur, remanentibus dun-
taxat ex consuetudine si-
gnis rectis.

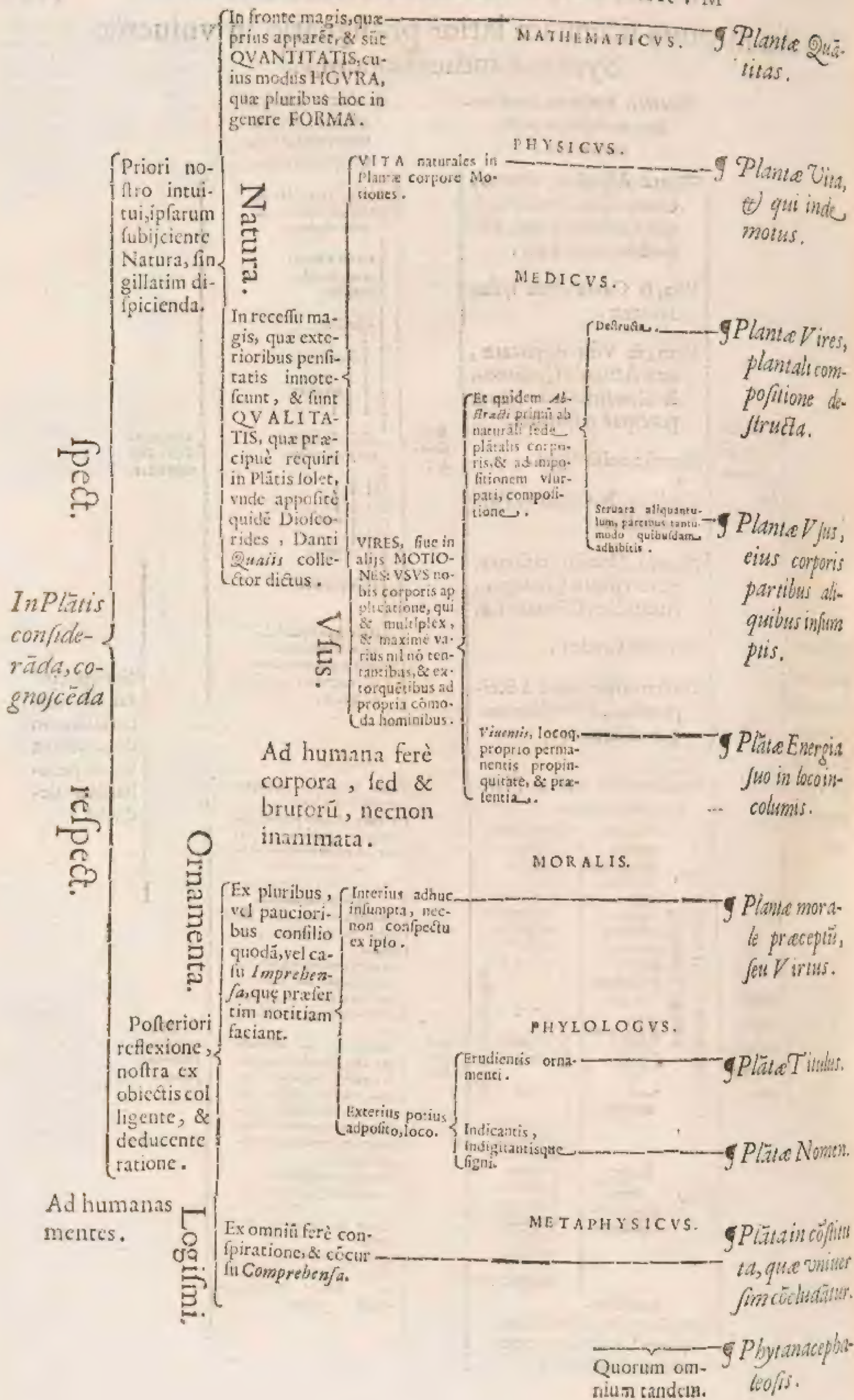
Genuina ut distributa
constitutaq; Placemeta-
no cōstitat.

Et ab ea quæcunque de
stirpibus

cognita, quomodo Phytologi
dilecti, a quibus
ritè haberi omnifariam
relecti possint.

Ad ipsam,
ut tandem
Phytoso-
phiam.

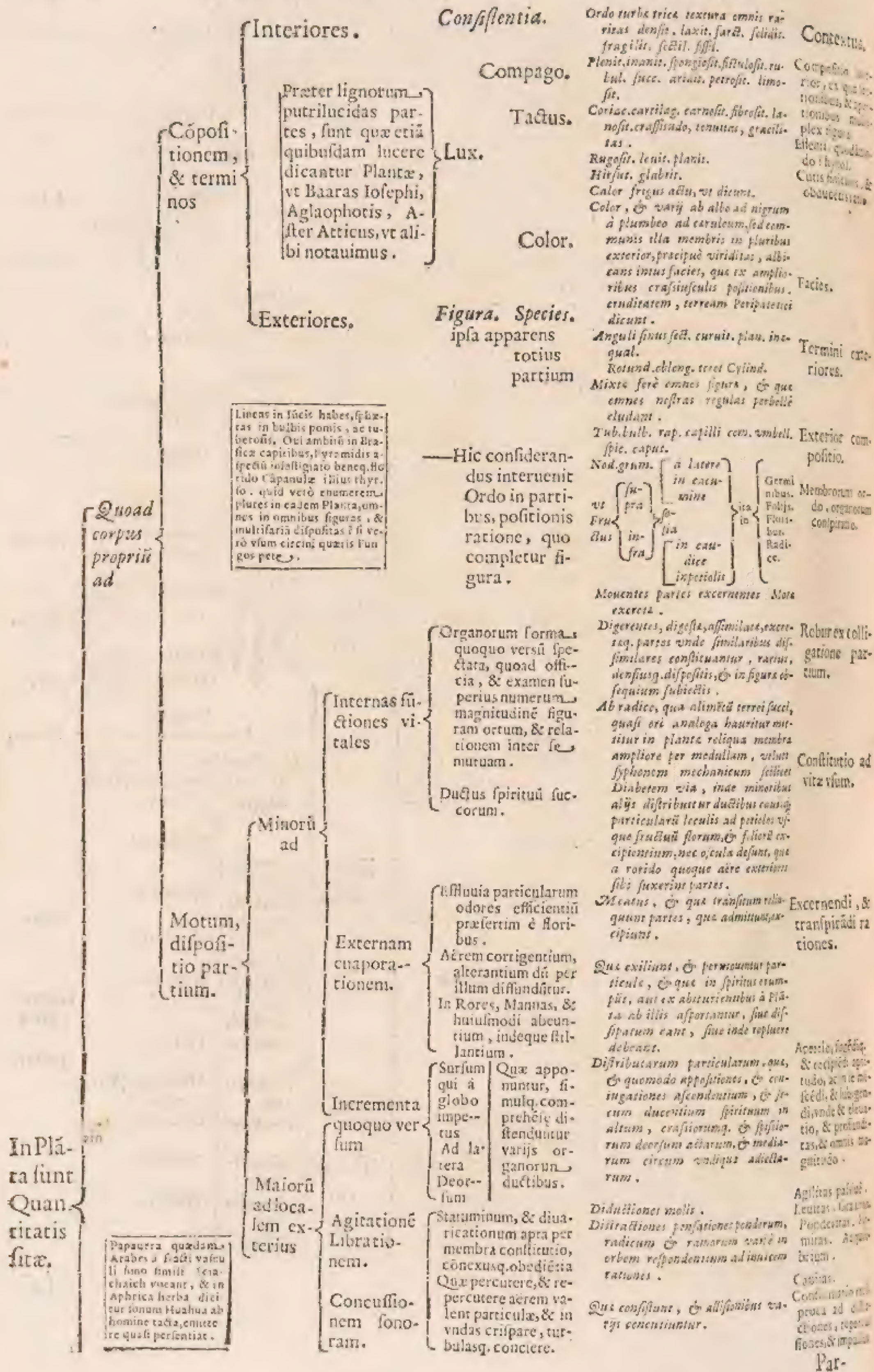

In Plā- ta sunt Quan- titatis.	Discre- ta.	Simplici- ter con- siderata.	PARTIVM	Membro- rū praci- puorum cōstituen- tium	Particularum peculiarium Membrorū	Habitu- sus Exces- sus Pari- tas Defe- ctus Priua- tio	NUME- RVS Multitu- do	Certi quoti nu- meri ratio	Ratio
			Constituē- tium	Fibrarum	Paucitas		Incerti numeri varia	Assimila- tio	
			Complemen- tium	Radicis	Simpli- citas		Dupla Tripla Quadrupla	ratio potius habita	
			Internarum Essternarum	Folij	Multipli- citas		Bina Terna	in or- dine	
			Formaliū, vt aiant, & Acciden- taliū.	Canlis, & rami	Densitas		Combinatio fo- liorum		
			Genuinarum Adsciti- tiarum	Floris	Raritas		Ordinata		
			Certarum Ambigua- rū, vt scir- pi radij	Seminis			Inordinata		
			Propria- rum Communi- um	Componen- tium, & iungen- tium.	Conspicuo Conspicuo Conspicuo Conspicuo		Harmonica quo- dammodo ratio	Musice	
			Simila- rium Dissimi- larium	Per longū Nervorū Venarū	Symme- tria		In coordina- tis partibus perfectissimū floris ad se- men. Semi- nis, & coordi- nati ad Plantā, & productio num ordine.	Modus	
			Differen- tium Conueniē- tium	Per latum Membranarum Cutis, cor- ticis Cartilagi- nis.	Structurę ratio		Proportio	Ordo	
Conti- nuata.			Similium	Septorum interstin- guentium	MOLES	Craffitudo exi- lit. gracil.	Spiralis ratio cau- lium, & produ- ctionum	Relatio	
			Dissimili- um	Pericarpio- rum		Humili- tas Breuitas Angustia	Cochleata Spharica		
			Simili mo- do Dissimili se haben- tium	Ossium		Altitudo Longitu- do Latitudo Inanitas	Quadrata Angulata		
			Fluentiū	Medullæ		Plenitu- do Paruitas	Oblonga pro- ducta Collecta		
			Solida- rum	Cordis		Magni- tudo Amplitu- do	Expansa Diducta		
			Perennium Annua- rum	Per totum					
			Perennium Annua- rum	Carnis		Fungo- sarum Spogio- sarum Ligno- sarum			
				Succi					
			TOTIVS						

Sita, in proximè sequentibus paginis.

In

Partium. <i>Positio.</i> Prout scilicet in loci occupationem distenduntur, ac respiciunt	Er ambiēs totum, & circūpositas partes, coniuncte.	Erectio. rectitudo. declinatio. obliquitas. flexus. supinitas. Prostratio.	Nec satis modum habet, praesertim si ad singulas stirpes respiciatur.	Prout interveniente partium nexu impetui, inde spirituum, missis in musculos succis sustentur, aut incurvantur moles, vel potius, siue superiora petant, aut inferiora magis & quæ grato circūstāt cōtubernio.	Quæ robore suo praesurgunt, ut Proteusio. Cupressus, Pinus. Quæ contraria vario casu sustinentur, ut Viris. Quæ congenito statumine carent & alieno succiuntur, & scandunt, & adulescunt, ut Hedera velubilis. Quæ procumbunt, & humi amplexa supina iacent, vel reptant humiliter, ut Chamæssus Nummularia.	Cannolis io. Scaulis. Accubatio.
Quo ad cōtermina corpora respectu	Seipsas inuicē, si diversis portionibus disjunctim insumantur, & dispositione referantur.	Plures. Aliquæ. Quodcumque segmentum.	Ad totam plantam. Vel similes partes. Aliquantas diversas. Extra latius, pressiusque.	intra Ad circumstantia.	Quæ, & quibus mensura rationibus. Quomodo. Inter quas. Quibus Ante: retro. Ad quod latus. Supra: infra.	Collatio. Respectus. Collocatio.
Totius. Locus.	Qui quidem si cum producendi, & conservandi natura consideretur, à quantitatē modis, mensuræque rationibus ad eos, qui qualitatē sunt vergit.	Latius lumen do ab ipso corpore retinente.	Rarius Quasi Novæ quodam modo se habeat, vel potius hospitii	Ampliori fuso magis, quod	Angustiori, parafitico quodam abusu	Frequentius Quæ mater.
A corporis retentionis affectione, exteriori præcisus, celestium, terrenorumque respectu quoad	respe. et obice reflexione	Varijs quoad	Solem Vētos Alia corpora	habitudine varia præferunt humano ab opere	cultura numbrantium abscedit eleuata. ad quæ in terra deprelle.	Terra com-merfa em-merfa salsa dulcis intra superficiem sepulta. in superficie ad
Celi, folique ampliores plagas, & seiunctim.	Sedem ipsam inter contermina	Collocatio	adiacentium	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad
Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad
Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad
Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad
Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad
Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad
Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad
Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad
Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad
Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad
Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad
Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad
Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad
Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad
Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad
Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad
Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad
Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad
Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad
Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad
Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad
Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad
Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad
Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad
Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad
Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad
Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad
Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad
Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad
Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad
Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad
Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad
Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad
Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad
Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad
Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad
Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad	Terra intra superficiem sepulta. in superficie ad			

Vita Plantae naturales in eius corpore

Ab animae ipsius spiritu, & energia, eo completo.

Affectiones, & Mutationes.

Tab. 6.

Quis autem nexus, quamve robustus in semine vitae cognosce. Meditatio in reditu illi a rogo ad corruptionem plantae fit, quae e cineribus saleque, quae e concretis profurgunt ad figuram, ad vitam corporibus; quae in salis micis, fusque latice, ipsas figuras repetunt peritacium. Iam consignati a Natura intricatae exteriorque plexus firmitatem spectato, siem constringentis Tuditis, si de structis camini, vel ipso in busto, & flagrantis humanam violentiam frustraueit, irrefragabilis proster, & inuicta speciem inde reuerit in suam, membraque reddiderit illa, quibus ad prioris vitae functiones, officiaque constituitur; quid unquam peritacium impressum, quid mirabiliter obliuiscitur, obseruaueris? Ad de breuissimum operis compendium, & surgendi impetum, ac resurgendi repetitas pro calore admirandas vires.

Actas longior, aut breuior vitae duratio, & peculiaris partium, mutatio habitus figurarum.

Inuentus
Vigor
Senectus

Contractio
Apertio

Consignati nexi in
persistendo vis longi-
tudo qua pluri-
mum in

Soliditate
Succo multo
hinc con-
dendo, & le-
to
Radicibus lo-
gis
Culm puri-
tate
Sicciori lo-
co
Cito nimis
procreta
Imbecillo
corpore
Radicibus in
superficiem
actis

Annua
Terrae
Perennis

Radicem

Caulis ra-
mos

Folia

Flores

Semina
fructus

Conditio, &
vana logio-
rit, aut bre-
uioris aut.
Que nunquam
amittunt, ra-
mus quae,
aut cre-
brius pro-
ducunt, unde
vires, & per-
fectionis or-
ganon ratio, non pa-
rum innos-
cit.

Morbi

Intrinfeci

Extrinfeci

Communes

Proprii

Generis

Specierum

Partium

Totius

Partium

Compositione
Intemperie
Solutione con-
tinui

Germina-
tione
Fructum
fecerint

Remedia

Subsidia

Præcautiones

Debilitas breuitas
que

Nutri-
tio-
nis

Alimen-
ti

Ger-
mina-
tio-
nis

Occur-
rit

Facili-
tatis

Sphaerulus
Sideratus
Rotatio in vite, in frugibus
negri Mannham videntem
dicunt.
Articulatio
Hirculatio
Scabies
Ruhigo
Foliorum, &
fructum la-
psus
Circosus vna-
tum
Vermiculatio
Fungus
lani & val-
nera

Vincum ut menstruum, eiusque
vel halitus tantum.

Ariditas, & mori.

Computridis partibus in Vesica Vi-
mi, Terebinthi: in cornibus Rei-
smannaxilli Recchi.

Vermes

Erucæ

Pediculi

Lepas in Myr-
to E. Co-
lumnæ

Aranei

Culices

Partes a nexu exorbitan-
tes ad solutionem, con-
clusionum foculis in-
pures visque turbulas
rebelles.

Et quæ meatus impediunt,
& particularum con-
spirationem intereur-
bant, continuatq. in-
terstinguunt.

Fermenta spirituum for-
ta, ad altiores viu-
tium gradû superbien-
tium.

Excessus, vel defectus ma-
teriarum, vel virtutis, vel
iniuria quæpiam, aut
superadditum fomen-
tum. Quod ars quoque
edocta, ut gula, ut mar-
supio satisfacere, mul-
tiplici opere præstitit,
magnatum, dum volu-
ptates herbarum quo-
que legibus vim facit,
& stirpium etiam natu-
ram in sui deturbare
obsequium.

Transformatio plantalis
Metaphytosis quædam
per particularum a ne-
xu, cuiusque signis ef-
fluxiones, lubricosque
in proximiora motus.

Corruptio, La-
guor, Aride-
tas, Putrefa-
ctio, lue

Interioris

Plan-
ta

Parti-
cipat

Animalia in Plantis
genita.

Abortus.

Perseueran-
tia.

Degeneratio

Monstra ut cornucopia Cardus Im-
perati, & forsitan Quasicheta
placuitapuli Recchi.

Plananchusa nestia, & huius-
modi.

Cardui nuperi olitores in gibbum
contortis surgere cogunt. Inry-
bam Labucâ crispant, & in ran-
dore, & succos cu Cichorio Soncho
& Asparagi ducunt. Brassica car-
nosa vim a flore in villosam spif-
sa germine cerebrum præuertunt.
Cypriam, scilicet illâ. Cerebrassi-
cam nos, nec abluente colore
nuncupamus.

Côparatur hæc Theophrasto
transmutationi vermium in
luculas indeque Papilionas.

Transmutatio quæ varia legitur
potius quam compareat, & notari
in ea posset defectus a propria virtu-
te quo non sufficiant ad propriam
speciem preferendam, & ad affines
transiant, ita ut si inopia virtutis,
& alimentis sit, & putrefactio, aut
resolutio feminis, vel herba magis,
minusque in inferiores descendant;
si copia spirituum, & alimentis af-
fuerit in superiores ascendant, scilicet
perfectas magis, & pleniores.

Tritici in Lo-
lium Theophrasto.
Hordei in Aue-
nam.
Brassicæ in Ra-
punculi & co-
tra Varroni.
Raphanum in
Brassicâ ve-
tustate.
Caprifici in
Ficum.
Populi albi in
nigram.
Cassia in Cin-
namomum.
Hederæ Heli-
cis in succu-
dam.
Sylvestris in
Mentham.
Oxyris in Ser-
pillum.
Fumentorum
in ea, quæ in-
de dicuntur
frugum Viris.
Lini in alias
quibusdam.
Isidori porro
quæ de Quer-
cu dicunt,
quæ ab imo
exalta dege-
neret in Ge-
millam.

Metaphytosis nec obseruauimus, nec vidimus quod verò ve-
geta alia, atque alia, ducit ex illâ
generis ex se producunt, Visu ip-
sâ præter ceteras Parilicas cui,
deditur cuiuslibet deditur: corruptio
ne deinde ea absoluta profertur
que in perfectis partium loco se
habere solent, fungi enim, qui
flaminum in floribus promissorum
ad instar erumpunt & compuri-
bus ad humum stirpibus. Vltimus
ceræ Tubera resolutarum in co-
pactum sere frondium, in syluestis
tractibus non sine habitu colle-
ctiones, seminio nō solum nepo-
tantur peritacii; sed robustius
interdum contringuntur in co-
phos illos, nec vna cassus, qui
fungos etiam iterato opere eger-
minare non cessant, perenni co-
lexu fecunditatem fouentes.
Porro in fungis vis mirabilior,
& maior, fungiferis ad certum
visque superuacuo videmus: vidi-
mus a fungorum fructus putridis
sacculibus, millos fungulos, par-
te suam totum, ita in potestate
habente, ita continente, ut pro-
gignere valeat, de quibus om-
nibus suo loco.

Externa. pag. sequenti.

H h h h

Ad vitæ gradum in Plantis, &

cuius ab eo qui in sentientibus, diuersitatem.

Quæ plenissima in cultu observatio, & penetrantia ad vsque pertinens, ea nobis stirpium, quæ de vitæ gradu sunt ostendat ulterius, et sebolio quodam hic subnotemus. Animalis eam agnouimus ab eo seculo trifariam, ad stipulante cum pluribus Philosophis Peripato. Sui autem peculiaris generis, & ingens à Brutis ad Plantas, perfectis, perfectas, intervallum. Viacitas à spiritu est paulo supra Interrancorum balitus promotus, superioribus radijs. Corpus vitæ motum si cum ferino comparationem subeat, Vniuersi membris, scilicet terrena cutis parte, imò aëre, & aquis integratur. Bene nimirum Anaxagoras ventrem ipsi, seu ventriculum potius à terra substrata agnoscat, & circumfusa. Vterum in conceptione dicamus, & appensione radicis quasi ab umbilico alimentum, & deinde à perpetua quasi nutrice: sinum præterea quo semet tuto recipit aduerso calo: matrem titulis pluribus. Hinc os est, nec illis opus est organis, crassioribus ingerendis, concoquendis, excernendis: si purum putum chilum, cibos scilicet omnes in succum redactos, ab radicis osculis exugunt. Rectè ex Galeno Epar. quid Cardane stercora hinc expectas? potius ut Scalliger falsè à te urinas platis expostulet in iudicia febriū. Musculosa, nervosa, venosa traductio ab Epate eog. & capite in ramos est: in vicarios inde flores, & partus, hoc vegetum animal. Excrementa, sudores, verruca, tubercula: ultimariū utpote digestionis: nō crassū quid, aut faculentum. Quid alia queritis mēbra? ane splenem quoque in his, & pulmonem? respirant ne & illa præstant, quæ nos cum reliquis sensu præditis eiusmodi organis. Diuersis indigent instrumentis functiones diuersæ: indigent talibus stirpes ad functiones non suas? Ramosa illa traductio à radicis capite, & cor, & cerebrum, & viscus omne est: & membrum, & membra transferri nō debet Animal, nec artubus illis permoueri, nec ita sētere. Quid de appetitu? Imbres terra appetit, brutum eseam: medium infra hoc, supra illud, loces appetitum, qui de stirpibus dicitur, nec erraueris. Id ipsum de odio, fuga, amore credideris. Sensuum modo affectiones, altioris indaginis. Tactum vult Guilandinus obscuritatem excusat nostrorū bebetudine sensuum. Stirpium ruditate, non tamen facili utut obscurum quis coniectare poterit, nedum cōparentem inquam. Siquidem disjungere à sentientiū membrorum motibus aquum minime videri potest. Tacta retrahitur Spōgia ut superioris gradus. In planta excisa, aut percussa, quo talis innotescat conditio, motum habemus nullū. Scimus plures videre quā referre rusticos, arborem coram vibrata bipenne, antequā ipsum adactū sit nutare ferrum. Cur nō potius in nutrimenti arrabonem affusorū liquorum gustatus quidam, & genitalibus in operibus spirituum conceptione, & emissionem quasi venerea latitæ nōnihil suspicandum, indagandum in stirpibus, pro organorum, & analogie modū quod sentientibus respōdeat, citra tamen sensum, dum haudquaquam pro saporum ratione eligere, aut iucundis titillationibus in Venerem duci debent; nec voluntate, aut instinctu, sed vegeta determinatione natura in semen parturiant: affusum nō quæstum, succum cōbibant. Cōtactus similitudo ab internis quidem, in alimenti augmenti partus ipsius, & sanitatis, necnō excretorum modo, lauiuscula profert indicia. Potiora quæ ab exterioribus, nullam ferè vestigiū referunt. Quæ tacta patiuntur animalia licet infima, nunquam membrorū abscissionibus gaudere, ac prosperiora reddi solent. In Plantis insitio facilis, grata putatio, pāpinatio opportuna, faciliora in vitā germina à ressecatis radiculis, à contortis, attritis, scissis, contusis ramulis; nedum dissectis ab omnibus; & lesionem ferè omnem à sectione excludere videntur, & quævis huiusmodi tactus dolorem, & sensum. Si quis autem eo quo diximus modo inest, is ab uestione feruentium radiorum, aut rigentis brume iniurijs, intrinsecus etiam peruentibus in spirituum, & complexus perniciem, sumendus est. Nec sexus à sterili semina mare fecundo, ut perperam, & præter nascendi quæ in Animalibus leges, sit; sed à diuersa, quæ ab eodem semine profurgit prole, & maris, ac semina connubijs quasi, & coniectu; uti in suis inferius ostendemus locis. Porro diuerso in genere sumus, ea vitæ analogia quā eius diuersa exigit ratio, & quæ præcipue eam sequantur diuersitatem cape.

Vegetantis huius Animalis vitæ officia est. Terræ, solum, gremio, aëris, sinu, aquæ latic, corporis partem, mundi ipsius partem habens, conuincunt elementis, accedit rebus ipsa in membrum, vniuersi spiritus solum. Confluit inde non una, nec facies, nec totum simul & semper; abscere, amittere membra parit, & recuperare renouatione quadam. Centraliter sistit & in radice, vel radice se abscondere, & bulbo, reliquis ammissis omnibus, vel in radice, & radice reducere, frondibus nec dolenter dimissis. Exerere, vel sisti Superfici dicta terra scilicet ab radice resurgentibus emittit: [renouari dixeris, & renouari iterum, atque iterum] vel nouas frondes promittere, quod diuersimodè, aut eodem ferè conspectu semper persuerare, diuersis datum, ut suis partibus locis. Omnibus certe nouella erumpunt germinationes, quæ propia.

Partes in suam ita in totū valent, ut in id vertantur si abscisse à parente, magne Telluris parentis edimantur sinu, siue illum demissa contingat, in quo ventrem illi obducant. Quæ semini vitæ Vniuersi dicta officia, satis ostendit animam ipsam vegetam ita in qualibet parte diffusam esse: ut diuisi sine ulla re, quæ præiudicio possit, & plenitudine, ac multis licetate longe eam, quæ in Brutis est sentientibus superari, quæ inseparabili unitate continetur.

Alia etiam appensa membra in membrorum partem conuincunt, & coalescent insistent, meliusque partem habent. Vterum pensatur ipsa alligatio, & compessio cum mundi membris, quod abscissa etiam artubus vitæ possit, diuisi illi seruati: annuli, & fasciculi sunt cum floribus diu certe videm in aqua, sed & semina præferunt, ferè perficiunt. Nō raro Lilia ab excitatione etiam, & ab aqua semina resurgere solent. Admiranda in Pulegio proferunt decennium [ut ipsi obseruauimus] iam exsecato, florem in anno singulis festisque tursus apertente, & emittente, & vitæ vi & sterum ratio: in nullo iam remanente succo, aërii prout corpus. Nunc hoc forsitan Cleera, cause alibi à nobis aperienda. Natus commentarij, sinu plantarum liquores in vasis, dum sui generis, plantæ in flores, fructusque aguntur: colore, & partibus; quum in commadefactis etiam, & peritibus maculis consistere.

Conuolcata, & contrusa plura in hoc agmine latini eriguntur. Hispanicum exemplum sit Chamamelum. Triticum à Septentrionali frigore percussum miram nauiscitur à hiualibus pelio abellis, à septembris prunis videretur. Nec Taxi tantum Aquilone, & frigidibus exhilarantur, sed ea in quibusdam in sermone: vix ut adhuc reuolli à semine missa [contra quam viles inuentium pulli permissum sit] ut gelidas etiam compressiones exaperet. Ita Tunc nobis plantula vix vincti folio, beneque succo exporcello resistent: nullum brumæ iniurijs, quibus hoc anno ampliores eiusdem generis, beneque lignosa arbori plurimum conciderunt.

Ea vitæ est, ut annorum operibus multo minus quam sentientis succumbat: siquidem longissima in multis arboribus, in multis fecunditas; vix finem, vix sterilitatem tangat. Et annosa Iliaca, Herulea, Quercus, vel una amplum præbeat exemplum.

Ve extensio ipsa, & crescenti impetu, quæ vagandi libertati Bruterum respondere videntur; cum ha ramus magis, magisque distendatur, illiusque telorum etiam superare conuincant, surgendi spiritum indolere. Nec in Pino tantum Abiete, ac Cupresso, Fagi, populi, sed & in alijs, etiam quandoque, aperturibus, ut in Aquaspartana nostra Vitis.

Est ad bruta emittenda, quæ stent præfurgere dicuntur: cuius particulatum in connexum conuenientem extenditur. Tam planta, quæ infra consilium, nec mirum fortum duplicem, ortum multiplicem, & propagationes partia sunt: cum ab illi omniparentis compulsi opere, cum à feminili virtute per illarum corpora pluribus in locis in prolem, & satum cum germine præteritum effusa.

At præterea nec ita Natura vix in brutis in variam multiplicandis speciem mittere potest, & comparum leges præterire, ac in in fere ad arbitrium inque diu magis facere videntur.

Superueniunt ea præter reliqua in Natura rerum classes quæcunque, varietatis, & familiarum numero. Lufis ea in his primo fere in figuras, primoresque eas, & bene impressas, ducunt, pictura in copiam luxuria simul, & llemia.

Experimento. Hæc prima quidem, & certior quidam Præceptio quæ & temperies, & quæ inde emanant facultates parent, nec aliæ illæ innotescunt, quæ aliqua saltem in tanto doctrinæ fastu, & sapientie hodiernæ præsertim luxu diffusibus aut sericis, multicoloribus multisonisq. pompis humana ignorantia multo quidem latius susa, effusione, occulte dicuntur qualitates. Sed quævis periculum facere periculosum est, falsis tamen aliena ope periculis vitæ, iucundissimum, & absq. ullo periculo, ita in hac medicina frequentissimè est, Dioscoridis, Galeni, Recchi, & huiusmodi scriptorū beneficio, quos potius quam naves, aut linguæ, vel peritiores Medici consulere solent; nec solum rationes, indiciaq. facultatum, & quæ inde dogmata posterius habere, sed hæc omnia periculis illis antiquis, elegantis adlita ratiocinatione superstruere consueverunt, dum ab his usum, à ratione formata dumtaxat dispositionum sibi adsumere quæunt. Quæ si vera esset, vel potius veram nosceremus, & nihil imponeremus nostri, primas ferret; sed non raro, & planum, & pulchritudinem potius habet, quam veritatem, palestra profectò rationis est, si eam in stomacho hilaritatem facere sericum dicamus, quæ oculis exhibet colore, eamque aurum voratum, quam dentium marsupio.

Ratione

Peculiari plantæ in illis nexu, nil ferè aut parum immutato; ut eadem seruentur plantæ vires, ab ipsis imprimimentibus.

Ducibus, vel Cruribus medicinis, viderit, inde primo

TEMPE-
RIES
Radix
Funda-
mentum
Præsti-
cia
Facul-
tatum

Receptis
varia
Cōiun-
ctione
Pene-
tratio-
ne
Conta-
ctu
Gesta-
tione,
quæ A-
mule-
ta.

Appositis
Sive pulvere, siue li-
quore ducente, aut
iungente, cōponen-
te multiplici Phar-
macopæi artificio,
& aquæ, & ignis
ope.

Par-
ticu-
lis cō-
minu-
tione
cōsu-
sis.

Vires
Platæ,
eius cō-
positio-
ne de-
structa

Simplicis
alienius
plantæ se-
iunctim.
Compositi,
scilicet ex
pluribus
plantis.
Quandocū-
q. aliq. etiā
ex mate-
ria Medica
uniuersa a-
diungitur.

Colores qui in plantis
numeras, ut inde non tin-
gendi quidem, sed & qualita-
tes, & vires, quod tot esse
virtutes in ipsarum quali-
tate, quæ colores auditi,
difficile sane opus tentas
difficile iudicium. Nihil
enim in vnaquaq. multi-
tudo pariter experimenta nō
feliciter addes, pauca hic
propterea notat, & plurimum
falsi soler. Concoctionum,
cruditarum, assationum, im-
purarum rationes a colo-
ribus, siue superficiei con-
trectatæ sunt, deducit in-
certo habentur. Merim
dum ad numerum redigere
contendit, si minutius in-
spectare volueris cōfitearis
omnino necesse erit, omnes
illos in vnaquaque parte, in
vnaquaque comparere cor-
pusculo. Unde multo com-
modius reducat ad quæ su-
perius indicia, vel ex ipsis
nasalibus, aut etiam signifi-
cantibus figuris.

Penitiori ferè nexu im-
mutato. pag. 920.
Solutis ferè part. pag. 921.

Huius Indicium

Odor

Odores saporibus
proximi non contuli,
nec factores ab illis
nisi voluptas distin-
xerit. plentiores a-
lios, ac diuturniores
spiritus fecerit spissus,
& pinguedo. Iust
licet illos ne cre-
das, Texaxapota mo-
neat quæ lapides re-
crebrat: Maru Cortu-
si, quod cerebri per-
cutit: Cape quod in
lachrymas oculos sti-
mulat. Sarcire nutri-
mento quod spiritus,
indeq. vires, dicant
vel lyncæpe concepti.

Indicium, & artha.

Sapor

In plerisque
plātis diuer-
sus, in pau-
cis tota plā-
ta similis.

Per-
stas
Ma-
turi-
tate
Aere
Loco
Arte

Nec tamen
insignis sa-
poris insi-
gnis conte-
quatur plan-
tarū vires.
Scorzonera
illa mirabi-
lis Alexi-
pharmaca,
& Cathartica
Michua
capica vix
quidquam
sapient: &
summa in-
figo virulē-
tia cibi cō-
ferta, & gra-
ta à specie
regitur. Leci-
fer ille Na-
pellus insi-
pidus est.

Cōplexio

Chimica

nuperorum

Sal

Sul-

phur

Mer-

curi-

us

Cin-

re

Flā-

ma

re

mo

re

re

re

re

Acu-
tus
Acer, Aro-
maticus
Virens
teret
Asper
Dilutus
Saxosus, lu-
cidus, Le-
uor
Gravus
Puridus
Siccus, res.
Inodorus

Ma-
gis
par-
tium
Minus, & pro-
diuersa tenuitate,
ac humiditate di-
uersus.

Cali-
dus

Crassiorū
partium
terrariū
Subtilium aquo-
sariū partium, &
anceps.

Frigi-
dus

Mixtus diuersis ex simplicibus
diuersis, qualem plerumque est
reperire, ut vinosus ex acido,
& dulci.

Imperceptibi-
lis ferè insi-
pidus nobis,
ad tactum

Aque-
um

Subtilibus
Crassius
Siccus
Pinguis

Ter-
reum

Non sine succo
Aridius.

Plures in diuersis scilicet Plantis partibus diuer-
si: sumas exempla in pomis Prunæ, & Chry-
santhi, corticibus inquam, carne, & nucleis.

Medica an-
tiquorum

Caliditas
Frigiditas
Humiditas
Siccitas

Simplex
Cōposita
Cōbinata
vs cal. 4

Grad.
Sinit.
Med.
Fin.

Varia in omnibus intensio-
ne, & remissione, effectus
ratione habita.

Sal

Sul-

phur

Mer-

curi-

us

Cin-

re

Flā-

ma

re

mo

re

re

re

re

re

re

re

re

re

re

re

re

re

re

re

re

re

re

re

re

re

re

re

re

re

re

re

re

re

re

re

re

Sapores, quibus scilicet Planta tibi sapiant, tu illas plurimum sapias.

ACRIS

seu Acrius, cal.
sic. imò igneus subtilis.Ex Aqua,
& Terra,
tenacissi-
ma particu-
la.

Simò sale terreo in ferui-
dâ, atque virentem concita-
tione vnto, vehementer citiq.
agit, penetrat, aperit, à longinquo
atrahit, incidit, separet, rodet, ar-
tenat, calcificat, imò vrit & inflamat,
resoluit, discutit, fardū liberat, exoriat,
vleerat, crullā facit, perumpit, molle q.
incitare ad expurgationem, & perurgatio-
nem quoque uentem valet. Somnium ad vique
siccitatem, & calorem, sed variis gradibus promo-
vent, prout tenuior, aut crassior, & diversis corpū-
lentis materia accenditur.

est in.

tenuioribus præsertim Diureticis	crassiusculis causticis
Incessor in siccioribus.	Remissior in humido aqueo
Piper Euphorbia.	aliquantulum persulfū Allio, Capri, Porro, Nasturtio, Sinapi, vnde & arce per aquam temperari so- let, in his, seve ea fiat decoctio.
Chilli, Anchoa	Ranunculo Chamæla. Clematide. Thapsia.

in tenuissimo
soluendo
— in tenui, & acuto —
ancipit
cuiusmodi — in corpore acrio —

DVLCIS.

Cal. circa vltionem, &
cum humore temperatus, &
siccitatis modopad primū arum,
gratz siccitatis siccitatem in ignem
stulculis parumpet in ignem molis
partibus. Solus nutritionē facit, coquit,
& anodynos digerit, rarefacit, aquat,
matura reddit, lenit, laxat, lauat, &
lienem obstruit. Numquam frigidum
faciunt, nisi parum dulce, & nimis a-
quosum. seie magis, minusq. exercit. in

Glycyrrhiza.	Melle.
Cypero esculento.	Manna.
Polypodio.	Saccharo.
Trampetia ibiul.	
Prædictis plerisque, præ- sertim Palmæ Ficus.	

Vir
amici

Terreæque com spi-
ritu tempera-
ta par-
tem.

nutrien-
conser-
uans.

HVMILENTVS.

Crassa, lenaque materia aquea scilicet
est, in qua terra ipsa bene quidem di-
dulla corpulentiam facit, humida, gu-
stusum minime afficit, Dulci crassior,
crudiq. magis. Emplastica infarcire
incutus, dissoluta conglutinare, exa-
sperrata lenire, intransire potius est.
In Tragacanthina lachryma cre-
moribus, Amyli iusculis, in a-
quosum glutinū corporatis, Vi-
scidū diductū pulvisculis, &
mucilaginosi, distis. Pema-
tura autem corporis.

Aqua ad Terram depressa
ipsi scilicet Terræ bene in corpulentum
liquorem subacta.

— in corpore obtuso —

ACIDVS

Anceps, & qui nō parū mo-
trarij qualitas, sedeq. suab-
tati eliminationis acedios an-
gat. Nobilis Vitræ conuersione
so. Nominos crassiuscula apud vel-
gares Philosophos calens, & feruor

obscure. Frig. & siccū dicitur ad a. affi-
partib. subtilis, subtilior aqua, inerge-
fit colligunt, quali indigesta humida ad li-
aqua, nec calida si aqua subtilior, quod in-
digestio igniculus addere possit circa calorem.
Inde gustū feris, nausiosum, appetit. erat, pe-
netrat, mordicat, rodit abiq. calore, pariter den-
tare, reperire dicitur, quod frigidū est apud
Medicos, nec siccū, sed & apertū, absterge, exa-
sperrare, attenuare fardū liberare, perurgere, &
Ally interm nō solvere, nec dissipare quod suba-
tis, frigiditas obicit, in d. alte subactis frigoris bene-
ficio fluxiones stillare. Mundare omnibus & incidere
catenat ut rodant, & penetrando sape in cōspiratione
refrigeria sedare, & sanguinis eruptiones necare va-
lida putred. resistere. a calore denique, calceq. infra
ferri, sed frigido siccū. Colligamus & vrit, & restri-
gerare, siccare quamvis ab humore. Vel potius ignis
esse & aquæ caloris & frigoris, contrarietatem obicit
ut facile dubitet an d. se quoque differat. est autem in.

Oxalide Oxy	medio quo-	sed Accessus ipse ad ignem
Tomat	dā modo	accedit, & actus affinitatē,
Omyhaco	in,	ob putredine dicitur, in fa-
Berberi	limonum	cilem transmutat a frigore
Oxygeranio	& Curij	ad feruorē, ab aqua ad ignē
Mexic.	lucio	faciunt, nec tamen agnoscent.

ACERBVS.

stringen-
do —
mat.
cras-
sior in.

Cornis.
Castaneis syvestribus.
Rhoe. Caprelli nuc.
Cephalochori.
Miquel. Sorbis.
Galla Malicorio.

Refrigerant, resiccant, ad tertium gradum vique, ut notant
adstringunt, repellunt, conseruant, extrinsecum superfi-
ciem condensant, corrugant, claudunt, inducant,
siccū qualitatem deponunt, simulq. a siccū
prioribus non raro confundi solent.

Vir
amiciSicc.
cras.

Adstringenti.

Austerus imbecillior, remissior
dicitur, ut Cydonij mali, &
Polygoni Rubei, & Hyo-
scyami quibuldam.

Austerus.

stringen-
do —
mat.
cras-
sior in.

Cornis.
Castaneis syvestribus.
Rhoe. Caprelli nuc.
Cephalochori.
Miquel. Sorbis.
Galla Malicorio.

Refrigerant, resiccant, ad tertium gradum vique, ut notant
adstringunt, repellunt, conseruant, extrinsecum superfi-
ciem condensant, corrugant, claudunt, inducant,
siccū qualitatem deponunt, simulq. a siccū
prioribus non raro confundi solent.

Vir
amiciSicc.
cras.

Med.

OLEOSVS.

Pinguis, viscosus, temperatus,
ab humido, aëreo, & moderato
calore, & aqueum alij admittunt. Tar-
dus, & imbecillior, obicit gustus instru-
mentis. Agendo humectat, lenit, mol-
lit, laxat, obicit, flatus, & nauseas exci-
tat, obicit quædam & remissa dulcedine, &
substantia mediocri modo, in.

Oleis, & quæ humilibus sunt suc-
cis, & in Malua, & Alhiza, &
congeneribus, quæ ad Hu-
militatem accedunt.

Pinguis
relaxa-
do.

LIGNITERREVS.

Crassior, hæc prout terrea, & inert
saporū rem, posthaberi quidem po-
tuit, ac non prætermitti. Sapit cer-
te animantibus nonnullis, & ca-
loris & spiritus & humoris non
dicam nihil habere, sed quod
minimū haberi potest. Chy-
mici caput mortuum norit.
In lignis, terrisq. quæ
metallis venis, præter-
tim carent, arenosis-
que, & exuicis magis
corporibus.

Humore
superpo-
nens.

Quali-
tas

Passio

Quanti-qualitas

LVX

Imminutio.

Compositio.

Motus.

Ratio-

ne

Ignis.

Solvit.
Vrit.
Percurrit.
Penetrat.

Humidum.

Tenu.

Peruium.

Liquidum.

Molle.

Siccum.

Cedens. Docile. Durum.

Solvitur.

Percurritur.

Humectat.

Lentum reddit.

Parū ob- Siccatur. Resistit.

Diducitur. Nil obstat.

Lubricū reddit. Conglutinat.

secundat. Arescit.

1. Torum hic ex compo-
nentiū, siue motu, si-
ue ledata dissectione,
& apertione, qua vel
in perat, vel transmit-
tat magis, minusque;
aut in solutum, siue
compactum, concur-
rat, vel conueniat.

Qua affa- Oculodunt Leni, qua Interposi-
ix contin- que & qua irroratio- ra, que
datur par- si dilutio- ne motus vias luc-
tes, & inu- ne quacūq; reperit, & co indu-
fione, vel humore in- aenores in co le-
induratione sinuato, ob- solutione nunt, lu-
potius, om- tundunt, la particulas bricasq;
ne suffocāt quidamq; in nexa vin partes,
excitatio- & onulos ciunt, duri reddunt.
nem. spiritus triq; ab a-
reddunt. rido rela-
xant.

Hos Maethiolus cum
alijs pluribus non
agnoscit gradus.

Aquofo ultimo, excedere gradu, medijs, in ijs liquoris. Siccant aliquantulum, manifestius, si id in ijs.

Concilio

Calidum.

Calefacit. Subtiliat.

Digerit. Aperit.

Maturat. Rarefacit.

Ingressum ha-
bens motum fa-
ciat, partemque
hinc inde di-
spant, & recte
apponebat, mo-
tas, ite collo-
cat, dum modū
ad equitatem
habet, ut de-
scip.

Naufea.	Flatus.	Motus mē-	Lenitio.	Temp.	Firmior.	Collig.	Colligatio	Humidum
Caloris, ut ignis aqua extinctio.	Oppilatio. Occlusio a- ctio. Pignit. Languor.	de. imbe- cil. reddit. Sang. & spi- ritus crass. Actio, hu- mori ob- tusa.	Lubrica- tio.	<i>Aequa dis- tributio.</i>	& vege- tior ijs corpore conditio.	Adstri- ctio.	Colligatio meum Transi- tione pro- prium. Expositio fieri, ut pore.	Humidum pore. transi- tione pore.
Cucumeraceum succus N.		Elitum. Violz. Lent. pal.	Malua. Inycti. Cicuri. Rores N.		Verbasco. Brassica. Bocum.	Cassia. Verberna.	Piper. Amorca. Salsola.	Thapsia. Natura humidum

Moti-qualitas

E seruido im-
petu, & illius
concreta, ut
qui varie di-
spellant, accen-
dat, destruat.

A cōmatione
agmen & tur-
ba, que discor-
rat diffundat-
tur digeratur
ad feruorem
yque.

Partium in te-
nuitate tem di-
gestio, & cō-
motio.

Prima quidā
ex penetra-
tione partū
excitatio ad
motus expe-
ditiores.

Inflam. Rubef-
catur ad bul-
vel pustul.
Cōsūp. mortif.
Attractio.
Acuras.

Inflam. in col-
liq. in sud. At-
tractio mod.
Mordicioris.
Matur. coctio.

Meat aper. ab-
lata obstruct.
Rarefactio.
Attenuatio.

Innat. humidi-
caloris adau-
ctio.

Oliduhqui
Thapsia
Euphorbiū

Asarum
Tomehuat-
lacopastis
Anisum

Roaxacan
Apium
Ezpaclis

Chamæ-
mel.
Tussilago
Thaelpactis

Sedatio par-
tium

Motiones,
que natura
congruunt
obferuare;
motus que-
si attempe-
ratus.

Refrigerant partū
evidenter, & hinc
calorem extingunt
autis.

Primo, que
interposita,
quæta initia
faciant.

Vitrius eam
fiment, ac
ipulent.

Ira replent,
ut succū ex-
pōit, & oc-
clusis p eazib.
distributione
prohibeant.

Consistent ple-
ne, & inhiarēt
ad coagula-
tione vique.

Inn. cal. dimi-
nuitio.
Modica per te-
porē retri-
gunt, magisq;
deinceps.

Innat. calori-
s obtusio.
Incrassatio.

Meat. coact.
occl. oppil. pro-
hib. distribut.
Expressio nāli-
succū, suprefac.
sentū ad plū-
beum colorē.

Cōgel. mortif.
fic. interfec-
tio venenum.

Attriplex
Myrtus
Pastoraria

Teuxochiel
Plyilium
Lactuca

Mala inana
Mala Au-
rea N.
Madradora

Siramonū
Meconium
Papauer.

Quies
torp.

Infigit, digestione impedit, compingit, inipit.

Physica pensatione Medica

absoluta.

Complexa.

Tab. 7.

Particulis comminatione confusis

Scholasticis certe est
ut quatuor, an Formae
vel materiam sit, quod
inde aduerlariū, vel
amicum habetur. Nec
facile certe dijudica-
uerit quispiam; cui
prius diluendum est at-
tendere, & commodius
quidem non licuerit.
Meo interim cōfiliū ita
composueris tutius, nec
imporūne; ut formae
materiam, ab hac scilicet
vel illa planta tibi pe-
tas, & a partium nexu
rem habeas; qui adap-
plicat alijs corporibus
diuersimode possit. Unde
de momenta perpendas
medicaminum. Certe in
Receptis nostris, ut sapor
in Terebinthina
odoris in Terebinthina
ita virtutis pōtus in Co-
zolmeatū habet, quā
porius quam materiam,
quam formam ad opus,
ad solidam contempla-
tionem pensanda.

hinc—Na-
talis
& que cre-
cum-
que ve-
nire
solent
in ci-
bum

ma-
le
(succosa diuersarum toto ut Olea
statuosa qualitarum partibus ut Legumina
in his preparatio, modus, ignis, quantitas, commissio,
dispositio utriusque plurimum fecerit.)

Brutorum, ut folia pleraque Prata, Fenum, Palea.
Communiāus semina plura, & ex illis praecipue qui
crassiori pericarpio, aut nucleo pingui, & carno-
so praedita: carnes quoque radices.
Sunt qui peculiariter membra nutrire dicantur, ut
Cicera pulmones, nec absensum de reliquis etiam, si
diuersa membra sua quaque similia capere ex-
stimare debemus; quamuis haec minus nobis nota,
aut obseruata.

Hominum, haec Frumenta, Fruges, Fruētū frumentibus nobis
dicta, primas tenent; praesertim Poma, Nuclei, vescaeque
semināde olea ab alendo, si alui, & alui: vel si
maius ab illis: inde condimenta, & huiusmodi. Condita
Prata videt Plantas, & quas herbas pēd-
non edunt, homines edunt. Sed Ammianus Poeta apud Graecos
massarum hortum, plenus ad cenam concelebrauit,
veritus tandem ne & ipsum sanum apponeretur, &
conuiuii eius exstimeret a Faba ausugit: amplissima
enim herbacea conuiuium.

Alimenta
medica-
mentosa

Medica-
menta ali-
mentosa

Omnes ferē plantae. Sunt
enim medicata omnes: &
quenchata si nō aliqua sua
parte hominē nutriunt,
certē animasibus alijs in
cibum venire posse non
negauerim.

Aromata hic medio sapore, odore, ac spiritu inter plantas velut gemma
inter lapides praecellunt, quae & medicamenta, & cibis locum inter, ha-
bentes condunt, corrigunt, dirigunt, ducunt, peculiariter quoque mem-
bra singillatim respiciere videntur.

Immutans Alterans dicta, ut Hordeum refrigerans Zaza exiccans,
humectans Cucurbita, calefacientia tā multa. Potonia caput praecipue
robans, fumos noxios dissipans; & alia, quae peculiariter sanant
membris, ut Mentha ventriculo, Capparis Spleni, Eupatorium intesti-
cori Crocus, Chamæpitys articulis, Betonica capiti, Hyssopus pectori,
Attemisia utero.

Cathartica. Purgantia seu euacuantia, quae nec peculiaribus ita humo-
ribus trahendis tuto destinata, ipsorumq. limitibus fini-
tas, sicut nec ipsos numero & finitionibus comprehensos
omni ex parte facile crediderim. Pariter non obscure, &
occulta, ut aiunt qualitate omnia; sed plura manifesta
vi Naturam intrinsecus quoqueuersum quasi aculeis
perpungere, & prurire, inde humores acrimonia im-
pellente in expurgationem elicere, unde prout medi-
ca nos modo se habere videntur, ita viribus amicae do-
re, sapore, aspe-
gendi molestia, aduersa natura digno-
scuntur. Unde cauendum maxime ne modum excedant,
& vim effrenatam insistant. Niger Helleborus, quod Vi-
ru ab atro nomen obtinuit, venenatum prius ob vehe-
mentiam apud Hispanos, convulsiones excitat, & languet.
Mitiora, quae partes solummodo peculiare stimulant,
superioribus accedunt. Sicula Scylla non parū descendit.
Deleterica, venenata, vira inimica, quae summa frigiditate, vel
summa caliditate, vel potius oculis itidem reve-
bri nostri qualitate, agere dicuntur, quibus potius omni-
bus crediderim; nam veneni opus destructio est, scilicet
penitissima partium diuisio, & signati nexu dissolutio
hoc a summa concitacione quae caloris est, hoc a summa
constipatione, quae frigoris, prouenire potest. & pluribus
occulsum, & dici, & esse. Septica vero illa, quae putrefa-
ciunt dicuntur, in quibus multiscam vim facile di-
xerit. Sunt quae peculiaribus membris obsequi, quamuis
alijs prodesse possint, Mezereū lecori, Alois haemorrhoi-
dibus, Eruium renibus, & vesica, Hyoscyamus capiti.

Bezoantica in oppositum ad hoc accensae, quae vira amica
venenis obsequi, ac destruentibus sine hoc simplicia, sunt
composita e multis addente semper conseruationis ar-
dore, capis quasi in venenatos hostes conscriptis, auxi-
liaribusq. vndiq. vel in numerum conuulsis, in qui-
bus sine apertis, sine reconditis, prima qualitate haud-
quaquam satisfacere videntur satis esse potis, quae
ad nutriendum potius apta videatur; sed magis quae
equam illam in nobis tucantur, aut reddant, & a cor-
traxq. liberent quoque modo; & quae aduersa quāq. sunt
in illis sedare compedibus, sine protinus extrudere, re-
ribusq. arcere, vel fortis consilium valeant.

Aequa ad brutorum con-
sumptionem

& compagem nostram im-
pōtione, partibus in impera-
tum, in similitudinem, in per-
gratā inde dulcedinem ma-
teriam disposita quae inueni-
unt, quae appropinquat nobis possint
A similitudine, quae nobis pa-
rumpet rēducit, de multis ad
nutrimento aliquapulum
immutant.

Ad similitudinem quae nobis
aliquantulum accedunt, & ali-
quo cum nutrimento mul-
tum imitant.

Spiritus quae abundant in-
deq. facilius ingrediuntur
imprimunt, permeant, et
enimq. & efficaciter agunt.

Quae in corpore dissimulata sunt,
ut inter nostras partes inter-
recta: eorum condensationem
aliquantulum commouere va-
lent, & confirmare, hinc me-
brois diuersis constitutioni-
bus, bene dispositis, turnē-
disq. alia, atque alia apta
sunt, hinc compedibus, quae di-
uerse, & quae videntur, to-
brant autem neminem ac co-
pionem, quibus in nume-
ris deesse potius videtur, &
gelis Melius: quibus nū-
per Pharmacopaeia Amde-
tatis, & Medica, & Chym-
ica.

Haec acie nō carent, quae pe-
netrationem habent, & ab
ingressu secum ducendi per-
motas, natura graui, par-
tes, in lucem adas possint
quae vero non pro ingrediti-
da, & purgendi modo ouer-
fos humores e corpore pro-
pellant, & vulgatum quidem
duci.

Bilem, Rhubarbaro, Aloē,
Purpuram, Turpē Agatice,
Atram Bilem Vetraria
Sanguinem ignota Galeni-
ca illa, & rursus quibuscūq.
aut potius omnibus, vel
nullis.

Potius & maior, & diuersior,
& nondum affatim, aut de-
stantes, aut nominibus do-
paros, discueris per mem-
bra humores, & per Phar-
mace ipsa, quae diuersos sin-
gillatim nec totum numero
comprehendit, & agant, &
agent. Res plera, & pe-
tuculi, & rursus rursus.

Auulsum in his ouerones,
immo multaece nouitūq.
nec quae vndequeque sedā,
interiacent, compedibus de-
cū ipsa quae prout rursus
hinc venenata, lura illa
Acuta, Terebinthina, &
fange potius multo perni-
cie, quae dolore pulam ex-
tra, interq. aggreddunt, nec
nomina idcirco.

Et contra Mecepharmaca illa
quae occurrunt, siue simpli-
cia. Coarctant, & oculum
Maldum, & lentum. Napam
huc compedibus, ut Theriaca,
Murdarum, & nostra Iy-
ceorum Alexipharmacum,
Amidatque alia, quae siue
torporem ouerit naratū
liberent, & vniuersim robo-
rent, & adimurgendum, &
expellendum quicquid mor-
būm, ac inueniunt moueat;
siue spiritibus adas, & quae
vniuersim, partes adstringendi
moderati, & amonē, vel gla-
tino quodam obsequio quod-
am adas huiusmodi ocula-
dent, & rursus huiusmodi in ce-
pitis excipit, & rursus red-
dant, vel mouent, vel potius
huc compedibus rēducit, &
potius huc rursus rursus
re, aut plures huiusmodi ob-
fiant.

Craesus. Fumida
exhalatione tā-
tum, quod ab
ipsa Natura,
tū arte varia,
multis modis
usurpentur e
stirpium gene-
re, partes ad
suffimenta, in
multiplicem
Capnurgiam,
in quibus scili-
cet vis

Effu-
mans

E simpli-
ci planta

E cōposi-
tis, e plā-
tis ipsa-
rūq. par-
tibus.

Rudimentum illud praeferatur, dicitur praefiguratam lucem; dicitur
leuisculam eius adumbrationem si placet. In putridi illis li-
gnis [nos in Populi observauimus] in Aleionio illo inquam, quod
a fani marina similitudine nomen habet; Si qua de Baara, &
Aglaophotide de Aslere, vel de Pania apertis in grana vasculis
dicuntur, recentiora admittunt potius videntur, quam explorata.
Lunaribus hanc innoxiam, frigidamq. compares, si signum Sola-
ribus radijs, sicut enim minus multo, quam existimari solent
caloris ipsa acies ab acuto distat frigoris gelu; ita quod a concu-
tatis mittitur lumen haudquaquam longo determinatur inter-
uallo ab eo, qui a placide, vel in ipsa quiete discidium habetur: ut
lucis, & ignis consortia sunt, diuinitia. & de quibus suo egimus
loco, nec in ipsa nunc, chrysalidumq. glacie medicum enunciat lucis.

Luminis pluribus. De cera, & olei amulatione, indicauimus in
nostro Apario. Teda, Faciesq. varias ab Antiquarijs petas. Co-
drinas candelas, aliaq. e ligno, aut ligni stirpiumq. succis. &
quaeumque luculentius lucens e resinis, plauisq. e Physica bi-
floria, ligneas certe facies si nescis hodie, accipe. & vide. Obola-
rias adstante ad id officina paratas, Neapolitana crypta dabit,
qua amantissimum Pausilythum perforat. Scilicet nunc quo-
que spiraculis caret, ut Seneca tempore, & talibus e virgulis sti-
pulis, samentisque auertenda puluerosa illa, & obscura sua
molestia, de qua infelix ille morum praepior conquebatur.
Sunt ex Quernis vtilitatis flagelli, quibus Aquaspartani nostri
clauores inter ac strepitus, nubentibus viduis turbulenta, atre-
taque luce rutilant intermixta multiplici debacchatione emi-
nentur. Ostendunt venatores, quibus hallucinatas feras, misel-
les praecipue lepuseles capiant. Priuerdia hic innuere satis
esset in fungosa primum Ferula,

Clara Prometheo munere ligna sumus

Sed & a fungis esca illa petatur ignis, malleo etiam diducta,
que primo, concipit, allicit, nutrit. Assula folia, & huiusmodi
somites, & fuscitabula.

Sutcepitque ignem folijs, atque arida circum

Nutrimenta dedit, rapuitque in fomite flammam

Elychnia certe e plantis ad lucem plura, ut inferius; hic autem
ab ipsis somitibus ignitatis subneitur sunis. Adicio vixitant,
e Chetari Casalpino (Sammundus Clusius nemiunt) ramuli exi-
cati, inque resim autis; e villosa Cerei Indica Nucipalma
cortice Mexicanis quo serpens igniculus ad tormenta sine ma-
naria sine muraria incendenda, & continetur, & detineatur
vehemens quamuis obscurius delitescit in insidijs.

Festinus accensum ignem, mollicui illos in lateres vario discurrerem
splenderet, vario distributo; qui huiusmodi succis qui resi-
nis, picis, pinguisque corporibus, lignique bullis carbonibus; a
stirpibus materia plurimum agnoscant.

Militares festinus quidem socij, nec tamen ludice, sed serio, ni-
misque multo excitantur; dum perniciem destructionemque ip-
sam pernicii ministrant, & inferunt. Sic fulmina quaeque
sumulantur e ac terramotus. qua incendunt, quatunt, ape-
riunt, vorant horreas terribiles facies: Chasmata horreas. Prae-
sertim a Physico, a Mathematico Duce, qui figuris, qui materijs
apte uti nouerit, ut in nostra militari Philosophia scripsimus.

Fabrilis artificum. Pyrotechnia vniuersa ministrante Vulcano; qua-
eunque ab arte, aut natura sunt, praesertim vnde metallariorum
lapi colorem, omniumq. artificum, qui formacibus utuntur, qui
vitruis obsident. Quid si imnes nostris cum cibus incalescimus
stirpium adiumentis, & rigentis bruma repellimus iniurias? Di-
cant Germanorum Hypocausta, dicant praeterquam Patrum in Vr-
be Thermas, Thermopolia, ipsiq. qui hodie videntur Thermopota.

Nec vapores praetermissimus, qui ex herbarum cuticulatis mada-
ribus adhuc partibus concipiuntur; & in flantes usque ignes
euadunt. Narrant Agricola, imò non raro cibus, que ab huiusmodi
fano, ac palcis mala proueniunt, & Chimici, & riq. non pauci
sunt non medicis; quam benigni sementa caloris ab vinacis,
fenebrisq. imò ipso fumo, qui ab ingestis, egestisq. sumat stirpibus,
& stirpes coquit, inque guttas cogit coactis in ergastula.

Sed hoc ita & ignis, & lucis a qualitate radire videntur ad modos
quodcumque, quod superioribus indicata esse potuit, & alibi fassus.

Lacante igne vinctis conclu-
sae, colligatae, particulae da-
uerlos, qui nobis aequo ap-
ponantur, aut opportune, in
halitus abeant. modos pro-
cerebet ratione, & affec-
tionibus qua penetratim posuit
quam sigillatim viximus co-
gnouerit.

Medici autem vix praesentem
aeris corrigendi, & presen-
tandi a corruptione est.
inuandis ingis & roborandi
praecipue caput semel, necesse
vitium, & pulmones haustu-
lia Tabaco fumantes apud
Neandrum respice, & ne-
quentiora infumibula.

Deliciarum quoque causa si
floridis aeternis odoribus res-
pergimus solutis in halitus
praeciosos praecipuis aroma-
tibus rebus praesentem.

Particularum in maxime,
equa operatione sedata tamē
dispositio, soluturum quodā
pulettim ipsius succi, va-
lignida nobis videatur, &
nomina a putredine etiam
habeat, ac pinguis constan-
tione, ignis certe amula.

Solvente qua aguntur ad di-
latationem, & aequalē aper-
turam igne; vixote reclusa
magis, sine ea laetiori pin-
guitudinis suspensa contex-
tu; siue inanimatibus, siue
exatuerint abscedente ab
humore remanentibus velle-
ti in spangiosum carum, ac
difficile corpus foraminoso-
sa: hae excussis liquoris
vinculis, illa diffuentibus
a comperto inuicem parti-
culis, interampentibus hui-
cia: Aut qua vi quidē con-
strictis, sed in apertis iur-
ribus illis condata. Talia
inquam omnia, qua ad solu-
tionem igneam luendamque
dum procliuia sunt, ad iu-
cem ipsam prouocari, &
eam alijs inferre queant,
nobis dispellere tenebras,
fulgetras, & consulas pra-
sertim valeant.

In ardores per concitationem
rabidam, na prouocet par-
tes, et imperens eorum de-
structa multitudo destru-
tionem faciat. Habes inde
perier deustationes har,
ad pacis etiam & cordis
omnis rlem

Colliones, excoctiones, suble-
nes, ad puriora simpliciora-
que reductiones: Ex puri-
tatem in ignem aditum in-
gredis.

Calores quoscumque, & qua
inde absumunt, ab ipse
ad modum distributis.

Halitusum particularum om-
nium in exolutione huius-
modi ab incompositis, & huius-
modi rebus morarum, con-
cluta, comprimantibus ob-
structionibus in concitatio-
nem vixque praeterit, unde
dicitur caloris modi.

Visionem simul, &
lucem habes. Diferne
an hae blanda lucun-
da, magis, vel grauis
illa, & violenta? Clara
ne hae fulgidaeq. ma-
gis, per quae omnia
ipellare licet; aut ob-
scurestima potius quae
penitus delitescant in-
tellectui nostro? Am-
biguum pariter: sed
quod absurdum videri
debet, excitatur ignis
a nobis quocumque
libuerit, accendentibus,
& cum eo Lych-
nobijs praesentem lux,
vtrumque ad mensu-
ram: excipitur lucis
portuicula a Solari-
bus furtiue sublata ra-
dijs [nec enim Pro-
metheus nostro facu-
lo desunt] concludi-
tur pyxide, transfer-
tur, infertur tenebris.
Speculis vitris, aquis,
& lux, & ignis diffun-
duntur, glomerantur
in vnum in fulmineam
vixque virtutem: huius-
modi plenissime
nesciri solet, nec lux
magis quam ignis.
ignoratur illud, quod
nostris faciliatur, ac-
tregetur manibus;
quotidianis quod ope-
ris nobis famulatur;
maxime quod sentitur,
ac penetrat; quod re-
quentissimum est, qui-
busque humanis auri-
limum sensibus exulas
certe nostris ab intel-
lectu, imò ad elemen-
torum extrema, & Lunae
cavernas in exilium
ab intellectu plurimum
trudunt. Nos autem
hac ad libros nostros
de naturalibus locis.

Lucens

**Subtilius. Flam-
mea exolutione
penitiori ex ip-
sis carbonibus,
prunis, stipu-
lis, pinguis-
que, succis igni-
tis excitata; in
Ignariam vn-
de qualitas**

Ardens
hinc i-
gnes

Fulera
Trabes
Sturmina
Longurios
Stipites
Palos
Furcas.

Septa
Parietes
Tabulata
Contrabu-
laciones
Claustra
Tigna.

Nexus
Ductus
Vimina
Flagella
Floccos.

Concepta-
cula
Frustra
Partes va-
rias.

HINC
Aedifi-
cia a-
liaq. ex
Plantis indu-
stri ar-
tis ma-
nu va-
rie su-
perad-
dita.

Multiplicem, &
variū usum plu-
rima supellex non
quidē Corymbia,
sed lignea, innum-
mera instrumēta
Conniētus
Pacis, & Belli
Agricoltura, &
Venationis
Musica, Me-
chanica
& serē artū
omniū operū.

Berulam extollas
fascibus, & libris.
Quid verō supra ad
authoritatem si in-
eius scriptum corri-
pius Bibli vice? Si en
baculos Magistrati-
bus dedit legum vin-
dices?

Nota quam tibi
multa gracile, de-
forme, strigosum,
sterile producat Spa-
tum.

Stabilem, so-
lo fixam.

Mobilē, a-
quae innā-
tātem.

Sectionē, de-
dolationē,
sculpturā,
composi-
tionē, &
huiusmo-
di.

Subti-
li, &
cōple-
xo ma-
gis.

Con-
tex-
tu.

Cras-
siori-
simpli-
ci ma-
gis.

Domus lignea, Tabernaculū à talulis propriē,
casa, sine à casu, quod facilius riserit, sine
à cautare: lignea certe humilior: in qua
cunque verō ostia plurima, ex ligno. & in
quibusdam, ut inferius, imbrices.

Molendinum dictum; huiusmodique officina-
rum tabernae, quae supra aquam pendere, al-
ligataq. ripis fluctuare solent.

Nauigia quaecunque Trirēmes, quae cuiusque
inducuntur aquae, aut fluentibus ligna
committuntur, unde classes quasi mobile
Civitates.

Aggeres Vallationes, & quae ex didicis, Palis,
Arundinibus, aggesta terra struuntur,
Casa, & Tabernacula, minoraque Gurgulicula,
Tuguria ex Arundinibus, paleisque, & fa-
gellis, ut in Indis plura.

Rhodae, curruque omnisfariam hic nota; quasi
gradientes tradidit adiculas: Carpentar:
Coninot: Planstra: Vehicula: sunt hae quae
pretio, plures simul ades exuperent.

Serinia, Armaria, nostri à studio dicunt, quae re-
uera à luxu esse solent: locularia: cassas
diceres, bene, & multas simul, & arcenas
arculas.

Arca Mastra Cassa inde, quae simplicius conclu-
duntur.

Plutei, Trapezoi hora, Mensa, Quadra, Abaci,
Simpinia, Obba, Pivideri, Vasa diuersa, & ad
escam, & potum varia.

Cupa, Cadi Multra, Orbes Sacci, sed & quibus
eminent mulieres Pediscamma potius quam
Sandalia.

Vestes, Arcus, Clauē, Hasta ex nostra Coras
praferim, & Taxo fortissimis.

Baculi, Pacilli, Scipiones, Palli, Valli.

Quid descriptis inferam? aut omnia, aut ni-
hil: indicare satis sit, & statuas, & signa re-
rum ferē omnium; & Emblemata, & Xi-
lostrota, quae lithostrotis antecessit, de quibus
in nostris Metallophytiis. Columnae, arci-
tes, Architectura membra omnia, in
Ichnographica tota. Coleophis autem hic,
Plantae Plantas referunt: Plantas monstrat:
docent, nostris Typis. Dicat Mexicanum vo-
lumen: dicant subsequentes tabulae. Et si
sculptum lignum, Picturas in infinitum pa-
rit, immittit chartis imagines, & signa sem-
per luculentis à quibus, & quicquid li-
terarū, ac Hieroglyphici Typi antiquissimē
a stirpibus apud Sineses; à plantis à do-
mirandum. Iam vult quae scribantur

Schedae, Schidia, Affella, seu Tabella scri-
ptoria à punctione Pugillares, unde à cauti-
ce Codices, seindule inde sunt scandala va-
diores, crassioresque quae regularum vicem
obtinent.

Crates Transenna Cancelli, & quae transibunt
fissis lignis texuntur in horis, quadrata
quoque illa Cerealia Neapolitana videntur.

Vestes linteamina diuersa modis.

Panni Gossipio, vel arborū floccis, ut laniferis
Aethiopū nemoribus, & Erioxylon, quae de li-
gno ab Arborib' scilicet Lava, et Gossipini qui
lepide in Aulca Persis, Armeniisq. deingit.
Elychinia, olychnebi nō tantum ex Gossipij vil-
lo, sed etiam virenti Verbasci, & inde Ly-
chnitidis dista folio, succi ipsius obsequio in-
super, quae ad chartam inueniunt ab eadem
parente Papyro.

Refles, Rucentes, Prymnesio, crassiora ad sac-
cos, Fila, Funes, Ignitaria Calceamina, Pi-
lei ex Sparto, & ex eodem à soleis, colligunt
vina etiam, & amphore, & papyracea quo-
que ac seyrpa, & praeterea quae tam mul-
ta superius ex Cannabis, & Lani nervis
aliqua ex Plantarum folijs. Ex Cyperi vult
ad sedes contextus, flabella inde, & delica-
tiores pilei Florentini ex paleis inuenerunt
quibus quamuis rustica Palaei, si admi-
strat Regibus.

Cannistra, Corbēs, Quali, Cista, Clientia, Sircia-
li, Arundine, Sparto, Vimine variet in manu-
ram multifariam cuncte ad fissas resque,
& fscellas, quae pretiosas etiam precant
continere possunt.
Tegeres, Stores, Tapetes eadem, à Vincis, &
Sparti supelle, & Molochorum.

*Longitudinem par-
tium ratione.*

In eodem
tam eu-
mulat.
ne a.

Scissa Anaclypteria, quæ præter palmam ac lenum, à sparto, & Alga, ipsa exhibet, quam inde lenam appellant Venetam. Solum succedat eadem à murcia, necnon sylvina lanugine Gossipij, pappi, iphiq, leondibus.

Idem contentenda & lana Aethiopiarum arborum, quæ villo ipso à Na-
tura demissa exhibetur. Arboris quoque Gossipij & plurim ex apo-
cyni floccigera familia villus.

Saliculi, scopz ad verrendum, ac flagella, quibus tantum nascitur Tama-
ria Plinio.

Panicula verò, siue ex Melica dicta, siue Arundinis, necnon e gram-
neis pluribus, Erica quoque virgula, ita præbentur ad opus, ut vix
a standione vlla opus sit. Nec enim operatus Arundinis, cuius nota-
tus Plinio, quæ pro pluma flata caputatum caplet, daretur contra,
interitur nauium commissuris in ferream.

Pinnati pacher exhibentur flocci ad capium lenitatem, & volutorum
amalia spectus.

Vimina ad vincendum, inde ad viminibus, ex America præsertim Sa-
lice, nolrate Genista, & lunco qui maxime iungit. Salici certe ceruicem
in ultimatione rursus locum attribuit Caro ex ea, erista, Populo, Vitis,
Sanguineo, Betula, Corylo, Vite quoque parata vincula.

Spongia, & eius luto, & non Muscus flebozum ad aspersiones, ut alibi
ostendimus.

Muscosa inde, & corticosa plura. Suber primas tenet cortice arbor, in-
quo tuncet fructus, plurimum nobis floce lenitatis officijs inferens.
In præcassus, ac renascens Plinio certe nolite grata, iterum atque
iterum se concellit, deglubique se permittit, quasi sponte odierat
spolis: pitancibus tragulis, eorum obusamentis, hyberno temperatum
calceatu ad vsum, ut ille ait: nolite tamen diebus mollicum pedibus
grandiora ligna submissa sunt, altius ut Vetus immittet.

Supra & hic adscribenda materies ex arboribus corticibusque, præsertim
ea quæ ad Nucipalmæ Indicæ fructum, de qua superius.

Diplici aspersione capta ad pannorum villus tuberculandos.

In toto
ferè cor-
poris co-
agmen-
to.

Fecit hic compen-
dis nobis areibus
Natura, præsertim
verò ad scribendū
causant. Inera ite-
rit, vel torpore po-
tius, qui hac, & quæ
huiusmodi plura,
nobis parit, ac par-
turi, & mente, &
calamo attingere,
reueris.

ut a Plinio & he-
finas, & prosequam
mata de a. cū illā
quæ à formis di-
cuntur, aut quæ de
Ceram, quæque mi-
guis ea a villis
tum Vitis, etiam
collecta, digna
profectu, & venen-
torum etiam apud
Sinas. Interas inde
tam multa, præter
quæ ad igne, ad lu-
cem notata, etiam
harum corpori &
certo præsertim
debetur quod ob-
dat aretibus, ob-
dicent, regens, ma-
niam obit, obdu-
tumquod in figu-
ras ducatur, facies
induat ac colores,
ita multa omne
quodque perera-
tum & adhibatum.

In præptu & sim-
plici ferè absoli-
tione ad vsum pa-
tione collectis,
Natura ipsa ita
nostrum ad opus
elaborata pro-
mone; ut vix
quidquam supra
ipsum ministeriū
addendum sit.

Sumendum ferè si-
gillatim figura mo-
do.

In exte-
rioribus
terminis
potius.

Arbores, sylvarque summum munus ho-
mini datum (ut ex Plinio stricte acci-
pias) ipsi natus. Inne primum alimen-
tum, harum fonde molles specus, libro
velis, ex his recreans membra, olei li-
quor, virentque potus vini; tot annui sa-
pores: mentisque etiam secundæ. Nulle
vix carum sine quis vix degi non possit.
Arbore dulcamur maria, tetrasque ad-
mouemus: arbore exalificamus ceda:
ex arbore & simulacra Numinum iugere.
Quid agitur quum si arboris ramis; si
floribus, frondibusque & ornamenta su-
manant, quæ hominem, quæ iustitiam, quæ
primum nobis dicant.

Lagenaria Cucurbita. Antiquum quod nobis nascitur vasis genus, inde
Plinio in balinearum vsum vicecerum vice, & iam pridem etiam cadum
ad vna condenda. Necnon eadem condendis hortensium seminis
rullia supellectili, ferule saltem concipiunt.

Nucipalma, aut Nucuphorus dat lignum, eoque perpulchro fructus cor-
tice, Indicorum fructuum cōceptacula, quibus Ballana etiam excipiunt.

Arundo, tubulos, calamos, vascula ex articulis vtrinque nodo conclusis,
quam multa theozuculli? Mariti folia, quæ spicam completi solent:
non raro Cupuli, Caragna, & huiusmodi receptant ac feruunt. Arun-
dinea supellex Plinio principem inter Aquatica Arundinem fecit. Bel-
li, pacisque experientia necessitam, atque etiam delictis gratam re-
gulas, camerat, sagittas, calamos, plura ex ea in pompam producit.
Porro quod de singulis Ceramice arboribus cauat, quod nauiculas
predonibus exhibeat, ut aliqua vrinque ad vique homines deferant;
ad amplius mirabilisque interuodis Indicæ Arundinis celebratum,
quæ singula nauigij præstent vicem ab ipsa natura ad opus cauat. Ti-
bia, ac fistula illas canoras, morosas, præsertim multo deinceps, sed
multo potius adnotant, huc à Syringia, siue ex Aulenco.

Corticem libri ex Betula præcipue Tilia, Phylia, Thyra, Circo, membrana
lana papyrifera inde dicta arboris panni, subpaniceq, illi, & Tidera li-
bri, plicatili substantia nucifera Palmæ Indicæ, nobiliores ex Fago.
Religiosum huius corticem in quodam vñ sacrorum, ait Plinius, Tiliæ
quoque bieris, & Piez in magno vñ, scripturis in recentibus ab ex-
ploratoribus ad Hucis incitis à lucco lictis, vasis quoque & coribus
ad vñs aprettes & ruguriorum.

Folia tam inde folia dicta nostrorum librorum, in quibus & à Sibylla &
antiquissime scriptum. In statuam ait Gullandinos, quod in Palma-
rum libentius legissim: incommoquum illud, hoc frequens & præter an-
gustiores lamiellas vulgaris Palmæ, ampla Musa Palmæ Guayahara,
Tal, Sancer, & opcy Brasiliz, lamiolia. Amplissima, quæ deferendum re-
tū ministras vñs vñs, & illa quæ singula abolla vice cubile tegere
possunt pulcherrima arboris à Platanū nomine [lamora certe] Ameri-
canis dicta. Crassiora certe Meli, & Tunc luccas indis excipere.
Angustissima Olea, & Antiquis idem præstis. In statu vñ vñ Cinna,
veris habeant, & a Pythagora laudes [quæ fustis vñs, vñs, &
omnimorbis quibusdam, vel à cibo vel a cibus] tabulifera, & in hac-
cidam lacernam crispia folia sunt, ni forsan e congenere Gulligio re-
ceperis. habes Pelagicam chartam, Foco Gygento impetari Algam in-
lam laram neruotam, corticem quo Oceanicam, vñ Emporetica lucca-
ri cono conuolunt, nescio an & calamo perueniant. Sum quæ a Pa-
pyro apud Bæchum nomen habeat, ut Tepesmati, forsan a charta si-
militudine, aut vñ quopiam.

Accense & folia, quæ & homines vel humani saltem corporis partes con-
tegebant, nescio an aureo, antiquioribus certe seculi.

— tam & pluribus seminibus mentis nobis comparat natura Aurea pilula
cocconum illud, miridumque legumen, & corticem, ac nudi, iteq,
offer globuli, Coco dicti, quam pulchra si tranjamur ornamenta exhi-
beant, quam latu coloribus?

Et alie iidem paruen-
la, quæ in vñs na-
mant.

Sine in fibulas solutas,
tunc, aut in vñs,
floccum, aut rumbat,
virgulas, & pagas
ferunt.

Et quæ nervosa in fi-
gulas,

Aut neruorum for-
mulo, apertique can-
tesla, in spongas

Sine spongia produ-
cti in funiculis, ob-
mentum.

Vel extenuata capaci-
tate venenosa ad ex-
cipiendum.

Vel produlla canitaci,
& nodi obstrata, aut
in curulis aliquam-
tum concepta, aut ap-
extenuata, ducunt, &
preparant nobis in fi-
guras natura.

In cortice quoque ab-
sequoset, volubiles, pli-
catiles.

Aut in vñs compri-
mente pagellas ad no-
stre mentis luras ex-
cipiendas, ut non se so-
lum charta nobis cum
Papyro, & lino mact-
rum a dūssio, sed etiam
chartam pñm offe-
rent, & in norem
vñs nulla vñs dente
lucigaret, ad feru-
nam vñs pagurim-
tando.

Post, si in vñs de-
fuerint.

Facit vñs tunc, &
& preparanda, quæ
primorum signa.

Inferio-
ribus
nimirū
radici-
bus.

Interfluis non solum liquoribus terra assempatur ariditas; sed & intermixtis radicibus, atque radiculis quasi ligamentis labiles in compositionem colligantur partes, ut in hiatu satiscant, connectantur in unum. vivit terra palis, vivit fulcitur trabibus. appropinquant Danter ita arbores dixit; nec ablatis acernis, iridem trabibus praecepit Virgilius. Quid verò possint glebosos coespites resistendis ictibus, qui muniunt, qui defendunt, probè milites sciunt. Qua autem exsiccatio virgineae Hydrosis in terra ab ebullientibus radicibus, Agricola.

Imme-
diatè
quidem
apposi-
to . par-
tibus

Superi-
riori-
bus.

Ретренис,
сем ретрени-
сиди тет
бис.

Protensis felices in coudensum ramis, sempiterna, vel alterna fronde, re-
gimenti non parum habemus. Habent bruta: terra habet. Huic vo-
luta plenissima viridaria: varia radiorum dispensatio, varia sillicidy
vel morosi ratio. Et illis Et nobis umbra grates quam prestant,
ipsaq; remperies, fontium vindicata, importunis ab astibus refrigeria.
Pariter inde, vel aliunde, vel aliunde,

Paritum inde, vel a fylvis plenioribus; vel non tantum mortuis; sed vivis etiam, & armatis sepibus, quibus repellantur iniurijs quicumque, siue ratione careant, siue ea abutantur; quinimmo aliter illi, vel etiam ipsi collabantur ventis, torumq; frangunt vires, disrumpunt agmina, in auras tandem molliunt amica. Porro pacem & regionibus faciunt sinitis, servatis non laxis, sed vivacibus in testimonium seminis, quod & in agris sepiusculis, & agellis praefluerint.

*Pergamus in Aedisiropium, extollimur brachijs quasi scalis, ne aqua, ne
dentes desistant, abruat. Cumque priores hominum, miscisque, vel bea-
tiores potius suspendunt: nidus auicula ab humere, ab insidijs inhabi-
tantes longius. Fuere qui turritis arboribus signa in conspectum. No-
lasque proferrent in altum.*

Domes ipsas arborum, tabernas scilicet, casarq; appositas, & superpositas tabulationibus additis, ut in condensis bene Mori non raro videre erit. Quae sponte & sylva durioribus apparuerint, gramine molliusculis in grabatuum substrato. Palatia cerce è Multifido illa Indica, & grandioribus Platanis: conacula in plurius, & antra, dryptas, vel in unius cuius lice in cavernam aperio: latibula, spelea ferarum, autum habitacula uniuersa. Quam multa & nobis abscondunt & illis Quam multum ruboris vivere excusatur: Non raro tamen magis exerunt aurum, quam impediunt, vel retineant oculorum.

Будет ли
среди нас
кто-нибудь
из нас?

Nobis scilicet pariant, colligendosq. porrigunt nobis fructus, quos absque
^a iniuria planta ulla usurpare licet.

Salubrem ipsum red-
dendo, nexumque
eius, & prauita-
tem corrigendo, ut

—Odoribus resper-
gendo bene fufus,
fiue etiam minus
gratis, indeq; fac-
toribus.

Compendio, vi-
nando, vi

Olea.
Vitis.
Rosmarinus.
Laurus.
Aurantietum omne genus.
Elaeagnu Florentes Paradisum
vocat.
Azedarach, iridem, & No-
guiniflora, inde Trifidit.
Alapathus torara, Itinis ad
inensurabilem usque su-
auitatem Plinio. imbribus
Rosa illa odorifolia una.
Neglectus Betex vocant.

Neglecting Belgæ vocant.
Cicuta.
Cannabis.
Buxus.
Oryza.

Frumentacea plora.
Pinus, Juniperus, Acer, Fra-
xinus, cuius vimbrâ venenatis
serpenticibus inimicam dicunt.
Taxus ad mortem usque, ut
Fibulus, Sorbus, Buxus, Nax,
Iuglans, ut vulgo quæque vo-
rum. Cupressus densior.

Magis, minus, fo-
nendo, innando-
que, vi

Nocendo, perturbandoque, ut

Hæc in domo, aut villa facta arbore Aquifolij veneficia propulsantur, Plinio
ramis fulgura, & fascinationes, Rustici apud Matibolij. Hæc Seylla in
vestibulo vitæ [cuius presentia omnes plantas iuvare ac tueri scripiti]
arcere maleficia dicitur, quod albo Chamæleonî Carlina dicta, etiam dum
fiores exiccato tribuitur, eadem Phu implantata, domesticâ concordiam
facere, Asphodelus ante portas Villarum salus contra Veneficiorum no-
xam antiquis. Ramis terræ ramus valvis ac fenestris impostus: Be-
lonica à piaculis omnibus domum in qua sita sit innumere reddere.
Aliius porrò Ficus & Laurus fulminibus obfistere. Quinmodi fortè spi-
rationibus Palma maris sæminâ cum obices altitudine sua transfrangeris
respicis, atq; fecundat, quod tamen multò facilius receperis. nec Vul-
bum aut Ficum vel prouerbij suus contra fulmina quaritur.

Diffinitione, ac
expositione
suis partibus.

*Emissione ec-
culta partiū ;
insoleti, rara,
ac mirabili
efficacia.*

Eminus miſ-
ſis particu-
lis.

— *Qua delectentur simul, & profunt siue forma, siue odoratis spiritibus.* & *Natura vel artis ministerio exhibita plures erunt in hoc genere.* *Alouit florum gratia non hares tantum, & oculos, sed & mentem ipsam.* *Ea vel hyemali, ut adnosauimus tempore Ver tibi plenissimum in Bulborum familia.* & *Anemone effundit si à pariete Gelsimina floribus copiose promissis.* *Omni tempore fructibus Aurantia.* *Florum & fructuum mira in multiseris uarietas.* *Successio inordinata in dies effusione Ephemerum, Hemerocallium, aliorumque.* *Concretus in Connatiuitate quasi appensis cultis.* *antheis in Arinela floribus, pomis in Balsamina, caruleis uelut gemmulis in Lazura, lacteis calathis in Smilace, triquetris marsupij in cordato Pise.* *Pyramidalis in Cupressi, uiror, comatus in Pino, crucibus eleganter decussatus, distributus in Abiete, in fastigiatam densitatem lepiac protractus in Belvedere inde uulgodicta.* *humisparfus in Nummularia catillatus in Cuscuta.* *squamosus in holoserici nitorem in rapae inplantis in Lycopodie.* *Quid porro multiflora & prolifera? Quid spica, umbella, racemi, corymbi? Aster Sol ille inter Plantas? Quid caelestis Iridis niter, & colorum in Amarantho illo Psittacorum amula concertatio, sicut in tam multis sempiterna, & Eliebrisi antram marceis ne-*

Agminatim inde si in astra frangit, quæ in conspiratione illa, quâ elegans quoque noster sum effunditur species? Vilior se-
ges, & simplicior, & frequentior pulchritudinem habet multa vireris equalitatem. Lina & quæ calcantur grami-
na replicata densitate. Minutus in vineris obscurior affectus, Rutulus in Laureis, incanum in Syracusanis neptis,
quam incanule sese obijciunt? placet vel ad cinerem dilutus in Tybanticis, & Interamnaticis edere, sua in-
ter Bahera per lymphas scaphis, thalamisq; subueniens conuivari, deliciari solentibus Aegypti, grassantibus & em-
bris & viroribus inuitati ac reveriti. Cymbula inter Rossifloras Nymphaeas, adulescentis nos quandoque in nostro
suburbano Cassia villa lacu non parum oblectasi sumus. Placens herbosa, placens virescens aucumans.

Que collectioni nature est, ea
repleta firmata in vases
mixtos, comprehendit ea que
potius, vineis, colaturis, etc.

interfereat cum plurimarum
locis: quæ impediendo mo-
dum faciunt, & locum, tot
in diuersa aditoria pro-
ceduntque, interueniuntque,
circumuehantque, circumueniuntque.
Primum habet Platanum, Ro-
surus, Piceus, Nili multi per
stratus Plinias umbraque
Nilius gratia Platanus ex ali-
quo per maria petium orbe-
que, circumuehantque infulce-
leborum in Atheniensium Aca-
demiam, magis in Lyciam
gratum fuisse Lucium Mo-
turi Condemnatio inter cæ-
li & terra præbentem cū gra-

Præterea, videretur inde Car-
tilineo, monumētū nobilitate
Creticæ, semper virens Cor-
tynica, quæ læni adpila-
cunt, vti hæc a thalamo hinc
ad Europæ compenditā
elegere. Inque aut domi-
tū capere. Minio rami-
bus petulantia heras caudice
læsse, caputūq; umbra, &
in vicinis domus lapideam
filiatū, nulli opacuatē
breuiore quæ nec Solem au-
ferat hyeme deciditibus fo-
lipsis nulli coriæ succundio-
rem esse quodq; blandius
oculos exequatū, nulli lōgi-
tes, validioresq; rami aut
plures, vti dixit, totidē ar-
bores leuare. Denique fructus
illa se semper ferens demit-
tit ad terra ramis in multi-
plicem propagandē, speret, vti
ad liliū topatio, decon-
subter invēit flosce procul
fornicatio ambitu cōsensum
exhibet, concludens cir-
cumspiciens nemusculi. In-
iuria illa fuerit quæ depri-
munt arbores ac altiores
nobis difficles videantur in
fructibus porrigeat vti pul-
cro thameplano alioq;
in hoc genere pumilione
habere.

*Poma, Noces, Bacca, Acini, &
que legenda offeruntur le-
gumina. In nos enim Oxi-
peris proxima exhibet mar-
supis Balsamina viz casti
promocionis, circulatori im-
pacionilla: venter diffin-
buenda credant, qua pap-
sum in pennas habent.

particulæ à plerisque excretae, & in halitus fufæ, quæ ætèr in-terminæ vel distinctæ, ac diffundant; vel torpidum à crassiusculum reddant: & siue odorum, siue fœtidum, & genus. Longius ætèr, lætèq. effundit, vel à grauioribus diffundit, siquidem utracunq. oculis, & phal. cernosa illa excreta, quàm longissimè lentior, misceat præterant, & conuocant; Turiparum & Roriz spiritus, quomodo sentant Scarabæos. quid si Vix ipsa quamvis parum odore à nobis sentiantur. Apri, Vespæ, & huiusmodi Volatellæ à longe ad terribili?

Particulæ quæ Solaribus ca-
dijs perstricuntur, melle-
re, coq. in quadratibus
infusos reddunt ambrosiosque;
et ad corpora cum illis si-
militerentur, & impinguntur.
ignores hic facile, & oculis
propterea dices, an marianus
particulæ a plantis, & quæ-
dam quomodò partes esse
aliquâ ita sit, vel sic.

quæ, speciem animarum,
 quæ ex coloribus, figure,
 odoribus quæ in nos miran-
 tur, vel in lingulis streptum
 famulorum, & confusum rei
 clamantur. Nec humanæ
 mollesque, aut Naturæ fa-
 voribus, & quæ vires percipi-
 unt, aliud prorsus fandi-
 cernæ, aut diffundentes
 quidam apparet. Pueri
 quæ odor, omniaq; in-
 stituta, ad præparandum ali-
 mentum ex vegetarum materia
 bene succedens ostendit.

Cor
pore
agens
ipſo.

En-
gia, &
preſtã
da Pla
te vi-
uêis.

1112

Regions

Tab. 10.

Uasi flores, fru-
tusque legere
volueris; Ne tu
pericundū, peru-
lūmque intelle-
xisti pabulum, co-
mūnam animo, la-
ribus perennem
fructum tibi con-
sues.

Hie-
rogly-
phi-
cū.

[Simplici
signi ex-
pressionē
& prae-
sentatio-
ne, inde

Sym-
bolū.

Monitu
etiā pag.
seqq.

Flora immaculati candore, & omnium instar Albi Lili [antiquis Iunonis laque] quod etiam antonomastice floris illi nomen adscrit, & inde dicta Florentia semper floreat, suis ostendit insignibus, quibus mutari colore, sicutaque iam olim praeferebat Regia; Puritatis incontaminatū decorum, Pudicitiam, virginem pulchritudinem, Regis elemen- trare lacrimas, nec frustra spectaueris.

Succedant Rosalia, quae spinas inter flores habent in gratiam & Veneris vsque sanguine Priscis; quae nobis vberiores multiplici e vulnere fructus, & circumdatis asperioribus latitans, eligenda quae sint ostendunt, & odore magis, dum ap- pletis Allijs, Cypripisque abscondit spiritus somendas ab inimici vires dicant; Quae ephemero decore fragilitatem referant humanam. Anemone postmodum ventris, Haecidoque Crenis, labili Scolymis, & huiusmodi hoscule mor- borum imperis, viresque labiles corporum. Amaranthinus contra, vel potius Helichrysi omnis marcorum nescia, perfectae- rantiam in sanitate imperurbata, & honorum vigore, iuventute omnes, ac spem, & hilarem pulchritudinem, & si ci- lia colligantur, aut fasciculo ver ipsum multiflorum, & decorum committere poterunt affluentiam. Porro non mor- bosos tantum, sed & qui sanelli habeantur flores interuenire, vi Fabe atram laceris, & Similacis obsecris vapores non ab re erit; si obiecerint animo commissa semper huius vite moribus, auda, honoresque periculis.

Tam si tam multis decerpendis fructibus audas inhias, cur non & nente periculis salubri? Grossosoma, racemus, haec- cas, ne tantum retuleris ad palatum. Si glandem non ructas amplius, Halanophagos, Arcades, Tegares, Tegus, & quid- quid inde pectur obsecrum simul & respice: duraque ab arbore, antiquis ramis & cauitatibus priores, quae exhibuit casus, non rusticam feritatem; sed robusto sine rubis venis, siue incorrupta materie fortitudinem robore, perperam, quae ab annosa planta intellige Principatum, non exoletis in cariem vsque auguri illis, sed principe stirpe, & Iuvu- apud Celtas signo: Inde stabili sceptrum imperio, & ciuibus corona servatis, Herculeam quoque clauam virtutis in- dicem, item quamvis remotam si adiungatur Olivae; officiosamque pluribus agnosce. Poma quae placent magis, quae colore, odore, gratia, figura; veneres, amores spirant, horaria simul accipe, lubricam felicitatem voluptates, iurus cru- dentibus vermiculis marcidis, caducas, & Persici nucleo plagis diuulserat plusculis, damna quae imprimuntur. Por- tilla propterea ad stellam cogitatum transluleris, quae Hesperides noctis filias, quae aurum rutilant poma. vide quam- bene & malis voluptatum coronam deposuerit Apollo, ut virtutum lauream infunderet. iratum ne demiseris exemplū. Reijce quae a Vitis cruore nimio stillationem, Lampascenum Bacchi, & Venetis prolem referat: libertatem, hilari- tatem, latitiam cum modo sunt, & succo, ab aspectu non furente; sed heruicis expectato laboribus Baccho. Vinde- mia haudquaquam inani flore, sed multo copiosa fructus: felicitas, fertilitas conferim. Vinea, Vitis cum palmiti- bus; cultu, nexibus, charitatis complexu sacram christianam congregationem tibi in mentem reducerint. Fructus ne ita sit & abutaris Ficus; illius Throni folio, aut fructu nihil imponas obsecum. Syceum agnoscat Bacchum Syceam, fructus Ambrosia & Nectare stipatos, & quid aliud nisi dulcedinem, delectationem cibum? traduc ad ventum meli- la, quibus Mercurio antiquis litantur.

Sed et Prudentia in Moro, tantum abest ut & stultitia deducas nomen, nec & colore, sed a moris ipsius laudibus quod se- ro germinet, primumque premittas deuteri inuitas, contra quam has in Amygdalo testantur, & pericula apertente pra- coctum ingeniorum. Brevis in hac iuuentus floribus cito deperdim. semili inde citate folijs expressa remanente.

Olex nomina multa & stirpe, & succo. Manifestum in illius. Ramulis ad Cornucopiam, clemens autem, a Mercurio Agricultura, cum caduceo felicitas, ex abundantia, pace, virilitate, quae priora, vnde elemosyna, misericordia, & amaritudine addita credidio. Vireo perperam lustrum autumnis inter imperitibus, & quae fructu committitur spes: obsequio parsimonia; puritas quod & calis colligeretur; hilaritas bacca numerosa, pectus; pinguitudo liquore; Aeternitas materie: nisi ab igne inuita; Pax a Nemae; ab Yrbis, verus ab Orbis inuita; Victoria a Coronis Trophaei, praesentione quadam communi.

Palma festiva Olex locia. brachia in summo distendit, & manus a collectione, quae cerebrum, quibus nec non nuptis, & semine recepto, amoreque a Philothra Diofante Pontano, pluribusque celebrato referatur ad hominem. Virate perpetuo, & ramorum ac fructuum aequilibrio incorruptam designat iustitiam, & florentiam iustum. Religiosam, Chri- stianam vix rationem, quod in altum se ab humo retrahat. Inique vigeat, splendet in summo tota. Solent radijs corona in orbem annuum, mentem ramis ad singulos lunc circuitus missis, dies illa quae 360. praefare dicitur, ab his- se tempore, & quae longitudinem, potius ab expectato partu. Iudaeam frequentem incolato, damnum ab amissione tra- dicta. Corona parit vincta, huc etiam ramulo, nedum historis Augusti, & alij: victoriam semper celebravit, & fortitudinem quae contra quous immania refurgit, pondera inuita simul & vincunt.

Delicende per fructus & fruges. Lege, & collige in bonam frugem. Vberiores certe praesertim Triticum summe in hu- mano conuictu vincta spica illa sua tumentibus onusta grana, eoque magis in faciem quandoque concersata pro- le luxurians, ad feracem te virtutem excitare videtur. & plentiores siue ethicas, siue etiam sacras menses. Pacemque, & Vitium, estatemque & Cererem, & praecipuum cum Vva anni prouentus indicauerit.

Cerealis capauer antiquis Cererem, Terramque vniuersam globo signavit, distindis etiam plagulis pariter, & Cuius- rem dispectus sedibus melis, & qualibus inde interstitiis iustitiam: Caput dum in summo, nec absque Corona cap- itatum hinc & gentem, eoque magis quod substantione facta, humana a periculo eripuerit. quomodo & Punita non Carthaginensem tantum, sed omnem Populum. A semine multo Venus: a percussis amor augere. Nobis autem & capauer, & quae huiusmodi multo referta semine confurgunt capita, praeter fertilitatem, conciliataque plurima quae in- dicant, hypnótica etiam vi conspecta capita ludere videntur, quae praesertim cogitationibus pluribus sibi propolis oppleta, eas citra vllum opus somniculoso conceptaculo conciliata retinent. Contra in Mithra spargitur in effusum sa- merus, nec vel minimum retinetur quod conceptum est.

Sinapi quae a minimo principio magnitudo & quae numerus quantitate dicat vtramque amplitudinem ab humilitate & contemptu: desiderium rectum exprimat quae in alto sunt, & mirabiliter excolitur. Valida spiritum vii cerebrum, acutissime percussione, firmiorque impressio: intellectus designet emergant, exasperationem, doctrinae quoque simi- tatem multiplici propagatione.

Nec careant fructus quae vicia non sunt. Impellat Laureus ad lauream, absterreat a Veneris Myrtus delictis ludicra haec Coniugula perhoras apud Trecentos folijs amens vulnera nocuit. Harpagi in Chalonia Myrtetis Ganymedem, & Paderastat. Genium & voluptates figura, & vireo delicatulo; roanisque & gratias & lacrimas saluante in conuictu Veneris, sed opplente furebris multitudinem, ruitus ferias exornat, & quae sine elade viciarias.

Solidas autem Laureus non quidem contentiosa illa Bebricia in Amyci portu, sed quae calius a Columba nobili medellam ac Phylacterium, quae purgationem odora; insidij adueria custodiam; a fulmine feceritatem; diuinationem creptu, & excitatis, ut olim credidit insomnijs: Quae profecto victoriam & Virtutem armis & lictoris triumphales humo- res, siue a Veientanz syluz Gallina ad Aug. Lianam; certe omnium contentu: Quae Imperij auctoritatem, Bacchum, Apollinem ornauit: Poeticam cum Hecato, sepiro, & Hederæ narore vum adiunxit, quae qua liberatores coronauit, quae occulta vii concessa perniciet, inuoluta in ea potens Thyrsi cupide.

Cupressus mitis, imbecillique in membris virtute mortis trophaea confluere videtur, lugubris, atrato virose, furebris, omnium consensu, non vix tantum antiquo, aut quod Cyparissae implanata se pulchro, quod Dui dicata, quod Seueri alijque augurijs inuoluta, quod lecta ad id materie. Horret Plinius natu morosam, fructu superuacuum, bacca cor- uam, folijs amarum, odore violentam, nec umbra gratiosam. Magnates hac crederent quidem Pyramide sua complere vindicta citra vllam imminens cogitationem mortis. Accensae Populum, Myrtumque & Myrtum ut Herculeos labores, Veneresque locos & morti, & luctibus ubnoxio, vel opinione hominem agnoscat; mortisque plenae & voluptates & vires. A Picea, cuiusque proverbio cum Pino concludit. Haec cellis sine proceriora, & vel ipsi notat Reges, fructu Ae- scolapium ornat; lugubris & moris Medicis & Monarchis superextollit imperia, ut siue Regnorum, siue medicaminum eludat vires. Dicitur & Cybele & Natura Pino, seminis conperendo sanc, ut ita dicam aduerso. Dicitur pariter Cu- pressio protractis in vnum brachijs; Inuolue dicitur pulchritudinis ipse vultum inani fructu, perennis notatur natas, materie incorrupta, ut ex morte hac dumtaxat diuicias immortalitatem.

Quae & sapius occurrat, & spernitur frigipenda salix calli a semine, & in florenti disiecto homunciones nobis referat absque fructu. Alij quod frigida insuper, quod vberem laqueis manentiam praebet, & callum Vitiem collegam for- tatur, suspensa resinuerit Hebrorum organa; Sterilitatem, Catarrachem, Temperantiam vincula, relectationemque a Lampasceni falso, praeproperaque quasi latens incrementa, & terrenumque propinquitate confusores in otio il- los, inuitesque hydropas haereditates dixerit. Compar Populus Herculeis nobilis coronis bacca luctibus folijs; tem- pora diurnis, nocturnisque distributa partibus. Plantam celesti pulchritudo, reprobis spatiofas desiderantibus exempla referat intamnatū decoris.

Alberant & ad perficiendum subsidia, & illa quoque quae imperfecta sunt. Fungus amplo, sed putrido pisce latitem & di- culum Mundi huius auctoritatem deridet. Mortuon & credulorum refert, necnon repente factos, cuiusmodi quis in Au- la haud pauci indies excludi solent. Galla spurta & sublimis proles totam in Mundi fructibus, & hilarantibus leu- tatem, maxime verò in chous & ridiculis saltationem tota ob oculos ponere videtur.

Porro in omnibus figura non pauca designauerit. Rileis Aegyptijs Lunam cum suis figuris in lachrymā Cepis sedg- nibus, & voluis vix prophana re a Diuidis morte: Solem in solido varoque eisdem superficiēi Aspo. Dignus im- p- bus omnium Loto mysterijs plena; obsecundū, & in solis obedientiam, & motum apertis, indeque constituta. Ilyps. Schor- na vix progressus, & filo. Inde Lino facum, canidūque ex eius notis contextus paritas, videtur filicis sedg- distas, quod ea alas fingant & pennas, inde Pieris nomen.

Mon. his praef. d-
nimalia ad conser-
uandum suum i-
non ita nobis pre-
ferunt merum. Ab-
condita quae tunc a
variosa iustitiam,
aut aliter quae
sublata in adrem,
vtriusque difficultas
obvenerit. Plan-
ta in aff. illa in
conuictu nobis, in
perque ad mortuum,
nec fuga, nec vllis
propinquat laci-
bulis.

Singulari si

plantas con-

siderare suis

cum proprie-

tibus dili-

gentias co-

lueris, mul-

tiplici docu-

menti, inci-

tamenti, si-

muli, virtu-

tes eliciens,

ue ex inter-

nis proprie-

tibus: siue

in case, pri-

maque ex fa-

cie desumere

velis, alias

atque alias,

prouis diuer-

samode, insu-

mere

Mytho-
logia.Para-
mia.Prouer-
bium.
Adagiū.Moni-
tum.

Dogma.

Parant-
sis.

Auēno flexibilibus quamvis irrisit, venit vim maximam declinansibus, illis verò robustis resistentis penitus confectis, prudentia exponitur, modesta inclinatione violentos impetus eludens, cunctis vi obfistentibus maius. Quae verò abrix Vulpis racemos dum consequitur acerbitatem acinorum comminiscitur, illa necessitati leniter subuigandam voluntatem docet. Herbas denique implantatas infelicis gentis habere in terra, optima mater, & nouerit differentiam apud Aesculapum statuunt: & ciuium ac aduenarum in ciuitate locum, & Pyram quae cum granis, inde, quae excidit Cucurbita prouectis repentino fortunae motu labiles ocyus intendunt, contraque tuo cum robore permouentur quoniam Virtus ipsa valido firmavit statamine meritorum.

Arbor certe homo, beneque arborum in morem Genealogi gentes ducunt stirpesque dicunt Antiquum homericum, nimis, quae verum illud. Genus Hominum sicut foliorum. Quam multi inde a folijs, siue stirpibus ipsi morum charactere? Vides corticofos leuiore subere, Phellinas suberinos dixeris, qui & alios cogunt ad leuitatem, stultiores. Terebinthi, clamofores ardente i. auro, proceriores. Vno, Kubo arefatto praefata flores, crispiores, molliores. Apio & pinguia, caque habetiores. Clemaside Aegyptia gracilliores, Moro maturiores, Cucurbita saniores, similliores Ficu, viliores Corchoro. Quot cruribus vel mutuantibus seipionibus nivos arundineis, ut perlate vitem decipiat vallus? Quot Pepones potius, molles, aut stupidos Fungos, quam viros dixeris? Breuiter de, ille lachrymas, Capas alius edit erumnosus, Cyparissus fructum referunt complures. Non satis est quibusdam Ficus diuidere, sed Cuminum vique fecare, Milium terebrare conatur. Vitis varius, ut vix ratio multo magis. Terrestris & sine sanguine Cyna, Cicernus Macchus, & philosophica illa Lens, & ad ollam, & ad vnguentum, & omnia, sycorumque in oleribus diuitis ac additamenta. Azaena mala, ampiana v. d. tate, & Cyparissus filios iuuerit dumtaxat, quibus horius altera succidia est, neque spoliatur, vel quibus agrestibus oleribus, & Caudis vesci places, reliquis ut egeris etiam non paucis fruam. Sima pro corona non multi certauerunt. Rari Ficum cupiunt, aliumque in rebus, idem multi aluntur Ambrosia, qui feno potius deberent, sicut Quercus dicens, ad lauiora ventum iam est. Idem iureti gustantur plures, Thymus, Thymbra, immo & Sinapi sunt qui acius velantur. Larus qui Organum tuetur aqua mente, comperias Mandiagoram & Serychnum vique bibentes somno verentur, ipsique correptis infans, feraci vitiorem melle a crasso, beneque stupenti oio. Mandrones quique a Ficulnea nauicula. Quid potius huius fati hominibus condixerit Anticyra, ne nauigent. Heileborum bibant, vel cyllat a sepulchro vellant, Nafurium comedant? Laconicum ne Tithymalum illis obuleris, qui proprijs ira lippunt in rebus? Callanne bibendam neponibus, non quibus nil sulbus proferit, sed quibus nullo opus est Bulbo amara nimis glande. Et qui rufi profundum Sardonio bene petulant? Quid Fabarum Arroseribus, & qui cum his Allia comedunt ad extremam vique fabam incassum reclamant? Silentij preceptore? scilicet illos qui Cuminum ferere. Ocyra quoque & cantare, ipsas colligere, lino nectere, in syluam ligas ferre? Tancorum inter flores in Anthemula dormitare, Rosam cum nemone conferre, Anagyris ad leuorem vique commouere, misereque in agro salices eruitre inculci solent rudes inepit, vel extra omnes Oleas, intraque aleas irrequieti petricosi, quibus priuolus certe saxa, nullo vspiam Musco obduci possunt, frustra Bylinis ad v. curam compellaveris verbis, frustra vel Cero digna loquutus leguminum nunc mellei indicaueris, flores Viticem misisse, maruissile botrum, dandam sedulo operam lictis, nec cum prateritis querendam aut e Seylla Rotam, vel e edram post Anellheria, Mempho bello colendam non esse. Moly nigram, & difficilem radicem lacteam florem: dulcem tandem fructum arduum, sed perutile opus. Vitis Bibla videntur spicam non ferre g. aum nec postulare. Quippe ne iura quidem Apia vnquam admittit, non vitiata Nuce doctrina fici, vel tantillum vi Nydas in Faba comparauerit: tale mque ea herbis fasciculum, in quo plus sibi Almes, quam Mellis compererit sicco constringerit luno, vel Pristis, qui sacris amatores fragillissim, & igniculos ciente tuam, sibi erumenam vincunt prodigenteria perdit. Obliterat potius ficulneo munus conent gladio, dum minime sciunt quantum distent zra Lupini, quid vide sit, quid pretiosum, non secus viris intermixti, ac Corchorus inter olea. Similes habeant labia lactucas, nullo tale grantem manulerit aratro, nullo fere peris iudice, nec facie radicans extirpatur. Operapretium sit nonnulli pulcritudinem, anguilla theueus folio retinenda, nec nuntum si, non e vire rubus, sed e feridu folijs odoros Flus, e vepribus hola, sique ipinofum in prato aliquid quod auertruncandum, pauula interm spina ni bona fuerit, haudquaquam mala. Surculus furculum fert, botrus oppellus botro maturatit. Quercus molis drigitur idit uicemum it fonges in horam, & Asparagi, vel in Augusticulina celestine coquuntur: alia, atque alia, subinde querenda Quercus. Qui alud nequit uprellum simulet. Aut flos denique, aut Cucurbita. Cedi quidem, at numquam ead nre altitudinem, pulchritudinem, odorum spiritum heroica quae virtus superauerit falligio, bona rbor fructus dabit bonos, mala malos excidenda, & igni committenda, ut quaeque ab eis quae proculerit dignitatur.

Quid modò Sycomorum, quid Blitum, Beramque insula tibi, stupida stultitia nominibus dedecoras? Sapiant alij videntibus, Blitum fueris tu si quae ori potius quam cordi sapiant perquiritis, dum & acius admonuerint, quae vive lapida minus, obsonia tamen suppleat, tu non inutilitantum, sed damnosus absums.

Olea dum confendentem vitem suis cum racemis horret, Prudentes a vino abstinere monet: Vltimus quae etiam postquam aruerit sustinet Vitem. & e contra, quae aridam Vltimum adhuc contegit, & complectitur Vitis, Anusiam vira mortem protrahendam. Quercus ramos quae non protollit in altum, nisi pariter radices in inum dimiserit, limitati simul ac incrementis dandam esse operam.

Humiles plantae, quae calera, & compressae non minus virent, sed etiam ferius insurgunt, sumendos in afflictione, animos, aucterque tolerando superanda esse monent. Ad prater vndique solum Gramen praefluerit famam Laxum Chamamel, Hispanie, & muscosa fere omnes, quae nobis vias pulchre sternere solent.

Qui confertio a lumine sese contrahunt flores, ut Tunc inde dicit arboris Laxum admirabilis, inflatos, tumidosque dimittendos esse vultus a superna luce, summaque veneratione ac humilitate.

Meel, quae multos post annos cum superbiissime multiflorum caudicem, supra adstantes etiam arbores emiserit inde excicatur, Triumphos Mundi, & pleniora illa extrema coarguit gaudia, quae subsequens occupat luctus. Putrigena inde Fungus venenata, qui maxime afflicta olea, immancem praefertis, vel leuiculi boni vini, quo preoccupante, futurum omne quamvis in, entis molis, & conolumentis, vefanis nil propicietur.

Istallus, qui inhonesta facie, putridaque sua vi frangitur, dum imperiose promittitur infans Veneris impetus mole, qui tu reuertes nos compunt, demonstrando, absterrere nos valet ab huiusmodi effertis motibus.

Quid multirepa fiedera praterca? Bacchum ea, siue Oltidem refert, a quo Iap, nebrians, & ipsa romanfa, concidens inde, annosque accumbens acinoribus, parietibus quali baculis firmata, in reciprocum rumam, senectutis offendit liliernum, quod & in vino. ab herendo forte dida, neas tenaces, multiplici scribens complexu, quibus male, fani Leo correpti mente ligantur. Labile atque acidum, quod in Mundi fauonibus, ac fortunis norat, & eam bene fici rependi gratiam, qua fuffientes, diuque fuffinentes, nutritesque arbores in aridam vique mortem ducit, si mulque fatura proferunt. Poetas interim exprellens, qui perennatus famae submixi humeris exurgere conantur, viret ea ac pallet, cum ipsi, laore nimium ac nomine.

Atquid iam sagitta, vides, & calamos, fragilitatem imbecillo adiumento: & inania, & nodos, confringe, calamitatem habebis, vel nuntio, vel absfono fragore dicentibus: fasciculum interm lictariorum. Quid hic omnis i. & lictari, & armis aduersi plurimum imminere, ni firmitatis, & munimenti ab ipsa virtute quod opportunum fuerit apponatur. Vtinam calamita nulla interesset vanitas, nulla obueniret calamitas.

Vitum, quod tua non seminat arbor, nec nutrit, aliaque parasiticae plantae, quae aliena quadra, alieno succo viditant, dum nutrites ipsas exhauiunt, quam arcenti sint a dorso nostro Parafiti, curra, gnationes, inutilesque homunciones pramonere videntur, prazertim Cuscora, & ipithimum, quae e terra subficientes Linum, aliaque plantas complexu plurimo devinctunt, & stringunt, maternaque humo proflus relicta illis iouuerit absumant, & strangulant. Meretricum complexus, illaque perplexas iricas apprimere representant, quibus tam illa, quam alientiores versuti, subditique in aulis plures nos vndique circumuehiunt, atqueque comprehendunt circumplexos, reiectisque, & quammaxime absconditis proprijs originis nidulis nos, nostraque omnia in se pettrahentes disperdere, contumere, mfidue conantur, ut nili caueamus, nili cane petus & angue fugiamus, bardi, blenni, fongique pfectio finus, mltam incassum fpedantes malorum effigiem.

In quae commoneant agminatum. Terram ramis quae petunt, & in multarbores confurgunt fumendas ab humilitate, viret, figendas alia, atque alia radices, ut firmiora subsequantur incrementa. Quae tardius prazuaues produunt fructus, ut Palmaceum omne genus, paulatimque, beneque perficienda opera. Remouendas laboribus difficultates, aperienda quae obfistunt, illa pramonuerint, quae in altum profertur nobis, multoque & prazuo occidunt cortice, ut occum, Nux, amygdalus, Pinus. Alchra inde minus, sed perutili fruge, & quae asperum & puluerolum quamvis elegantem produunt, & speciosum: fozmz haudquaquam credendum: nec grana, quae nuculo iapere noxam petnitofa inferunt voluptate: expetendum potius graui a labore, & insignem fructum illa docterina, quae amarit ab radicibus prazulcem ferunt. Perules dicunt lachrymas, Balsamifera, & Copallifera Omnia, & pyrax. Patientia famz odorem longe, lateque distendi, quae in fuffus vifpantur, & fplendorem vique illum per adueria quaecumque, quae a concisione lucent ligna, & quae ferum ferrea fuperant modella, hericum etiam fptum interora induere. Quae floribus, frondibus, nulis aut peratiguo fuffu abundant, pariter ac reboles, & argantes, minus tamen operi deditos viros contemptui esse, ut itaborem velledere, quae virenti clata, sed fuperuacua Pyramide, ad fcepas tandem, & deuerrenda pavimenta ducunt viliffimo miffiteno, quo & illi acere Magazum Aulas folent. Huiusmodi autem omnia, quae virenti clata, aut colorem fuffus, namque luxuriant, mdeue concipiunt nihil, bene quidem illos redarguerint, qui delictatum, diuitiarum, negrum p. au inter laoria, femp muti-

ruboremque

ex ipso viro-

re contrabas,

& abiectis

vitijs, ani-

misque agri-

tudinibus,

virtutū om-

nium amici-

mine decora-

tus in opifi-

cis summi

Dei Optimi

Maxima-

morem afcē-

dens perfe-

ctionem, se-

licitatem,

beatitatem

ipsam viren-

tem perpe-

tuo, ac flo-

rentem in-

fempiterni,

veris, &

incorru-

Virtus Plantæ, Monitu:

Plena concione
excitatio.

*Audisti loquentes
chartas: antiquius lo-
quutas, nec arte, aut
manganio adiecto,
sed sponte sua stir-
pes, fello. quippe so-
lia huc ita exscripta
sunt, ut abunde
peramilli doctrina
fructibus mentem
ipsam perficere, & cō-
plere possint, nec alio
ea, quam Summi Opi-
feris sapientissimi ca-
lamo notata sunt, ut
seclū undique in rem
tuam colloquantur.*

tem perterunt vitam, cuius a vitæ breuitatem. Sollicitas illa, quæ repente exorta, repente occidit Ephemerum, & huiusmodi. Suauissimam porro etiam illis vitæ, qui latius inuolunt, huiusmodi ab eis cupiunt, præteritam Mu-
sarum studiis ipsas Musæ fructus admonet, quibusdam cum primò gustauerint minus gratos, qui deinde eo repleti
nequeant affatim. Pomum ex Arbore vitæum Cacho referunt, sed prægnans pomis, Troianum dixeris pomum, i
submouerit cumulatæ vitæ ab eodem Viro plura Virtutis opera, quæ distindam a multis, vix fierent patra-
ri posse.

Profecto quocumque amena per hæc vitæ diuertere, animoque excurrere volueris aliquid arripere erit, quo iuari
in moribus possis. Iam autem ad vitæ summam, & complementum quo perficaris, vel te nolentem & inquam
impellant Plantæ, & pertrahant. Tribulus ita te bene tui ipsius consilium [sicceat quæ] tribulet, ut aqua tan-
das, ut in illis eam conspicis fluctuantem, ex oculis inquam quibus plurimum, ni fallor, deceptus es. Apollinē
quidem a Tribulo mente nostra ipsamet tribulata. Asperi corticis fructus est medulla ad cibum, ad panem usque,
dulcis, gravior succus præfractis aduersis atque exantlat. Inter aculeos cibus absconditur, paruulus, caduculusque
infidet qui appareat sterculus; non enim rerum facies aut speciosa quæ videntur, ac desuunt, sed quæ reuera com-
flunt curare debemus: quæ inania, quamuis pulchro, obueniant aspectu, ea minime morari nos possunt, quominus
ad solidiora properemus. Circumstat Lacustris aqua, totam ne obruat, conceptis illa superius spiritibus exerto ite,
veritæ solliciti fructus sterculus impetus ima solo innixa radice, nec libris se credit per aquam sparis. Ita
obuersemur Nos in huius vitæ fluctibus, ut quamuis meriant, circumflent undique, submergere tamen nequeant,
spiritu saltos. & superiori eminentes parte, supraque hram fundatos petram. Repente si succurreris aqua,
hæc admirando erigitur nix, & elongatur ad æris retinenda continua, ut nullo pacto superata remaneat. Dece-
lente retrahitur humore, sumendas ita nobis vires, & modos, ne tenebræ, ne aduersa nos comprehendant, aut sub-
mittant, refringendos statim superdientes spiritus, ne inani vilo effugeris impetu: contrariis prosperis æque rebus
seruanda temperatio, hæc ut miores, illi fortiores fieri possint. Vterius. Aquarum hæc alumna medijs in illis
videtur, nec tamen aliquid fert, nec concipit nisi exaltas impluerint. Quæ certe inferius circumstant bona, po-
tius bonorum imagines quamuis alant, retineant, absque vilo tamen fructu steriles nos, miserisque semper habent;
ni e supernis viuis illis fontibus inexhaustis imbres descendant, qui nos heare valent, fructuque felicitis grana per-
petuum ditare, ac implere, ne iterum sitiamus. Quos dum iam animo fontes desideras, respice nostræ huius felicitis
Tribuli faciem, ut amplius, ampliusque te prouehere possit. Triquetra dico folia, triplicem costarum diuisionem,
triquetrum fructum & vitæum, nam vidualis indiuisi seminis, interiori cordis figura. Ite hoc in plantis, vel
Trifolij innumeris, & Triuitate inde dicta, additis, admirabile mytherium; ut ad sacrosanctam Triadem cor totum,
& mentem erigere queas. Recole Creatoris summi erga te in hisce notis beneficia, vel in hisce minimis admirandi
opificij signa. Ut quocumque tempore plurimum proficere possis, Jamquavis die Tribulum cum sterculo, & fructu
inchoato medio completo, tenello, & solidiori, respicias. Potentiam recole ineffabilem. Tunc & Nati ex San-
ctissima Virgine Redemptoris figuræ, quæ ipsius exortum, quæ passionis illius [quæ in tui gratiam in Olea Facis,
Palma victoris; veri roboris Quercu, in multiplici trophæi arbore, in victoris Cruce triumphali, in ligno vix
deuicta mors est] sacra instrumenta subindcent. Vnifemini Tribulus conclusu vaseulo, è purissimi candoris nu-
cleo, ita permen mittit, ut illud semper integrum permaneat. En Virginei partus figuram, quo Natus Vnigenitus
habitu in nobis, exprimente id in herbulis natura quod ipsa superatur vniuersa, quo omniariam catupescit inge-
ti miraculo. Iam & Tribuli aculei diras illas penas, sed & clauos ipsos & spinas designare videntur, quæ congetta
in Palliflora Granadilla, alijs dicta prope flumina inexpletem lugente humo, prolata tibi habes. Exurge igitur
cum Tribulo bene cordatus per aquam, cum Palma per aërem, cum Palma, quæ terram ita deserit, ut vix ipsi ad
trahendum succum alis appensa remanere videatur; Cælum ipsum pete, ut ipsillimam Palmam victoris arripere
possis, & Cælum violenter rapere. Extolle a Tribulo, & Triumformibus herbis a Palliflora, indeque ardentis spiri-
tus Acruola, quæ in flammeo, & splendenti flore igneas tres linguas, tandi illius Amoris perbellis depictas re-
fert, quæ lituris munerum septenarium etiam signat, ternarium semine complet. Cor, & mentem extolle,
dice a Solis flore, Phaeolo, Lupino illo horario, Heliotropij omnibus, Selenotropio, quæ inferiorum
cum superioribus nexu lumina respiciunt naturæ, quæ ad creatum vertuntur Solem; ut ad Inerea-
tum Maximum Optimum Sapientissimum Patrem luminum te conuertras, & admirando ex or-
dine constructione viribus multitudine morum documentis, sacrisque figuris stirpium, Opi-
ficis Omnipotentis amore incensus, virtutes per omnes, vel minima purgante Eozou
exculto quouis mortali, quouis infenso Tribulo, ad Cedrum usque per Mife-
ricordiam, Pietatisque eo notata opera, ex bene fragante incortu-
pro, maximeque efficacis spiritu proueharis, atque ita excellas ad
ipsam, ut Felicitatem, Beatitatem ipsam propius, propiusque
accedere valeas: ad quam vel minima, contempræque her-
bulæ, vel suis aculeis, ac tribulis excitare te, atque
incitare poterint. Hæc, hæc monendi pectus
in stirpibus vis, ni ignauus proflus,
ac stupidus obliteris.

Tab. II.

Fluit in omnibus Creato-
ris Mactas. Porphyrio non
Tus neque aliam willi-
mam antiqui, sed folia ve-
luti primam paleam Na-
tura lanugine manibus de-
ceptam Dijs adhibebant,
quo signo Deum Creatorem
inabantur a quo herbe &
quicunque in terra crea-
sunt, ferebantur & Rami,
germinibus omnibus ve-
neratio quædam exprimi so-
lebat, veluti primo nutri-
mentum, & incrementum
abundantibus, fructumq; pro-
mouentibus. Myrti Palmæq;
apensis Persee Arboris fru-
ctibus gestamina cor, & lin-
guam Deo dicendam esse,
Mysterium habebant He-
brais, figuris ut superius
designantibus. Plura quoq;
accidente igne ad odorem,
salorem usque & lucem.

*Mysterijs non-
nullis antiqua
superstitionis.*

Hono-
rum
preo-
gati-
us.

*Celebri-
tas sue rei
sue nomi-
nis apud
Hebræos.*

Digni-
tate,
elari-
tate,
plantæ
decus.

No-
bili-
tas.
Fa-
ma.

Laure honores, & titulos
antiquos & recentiores bel-
li, & pacis quis affatim
dixerim multa. Simus plu-
ra fuisse nostri temporis
scholæ, in quibus sunt, qui
lauream sumptuerint, qui
affecerint lauream & lau-
reari, & a fructu bacca-
laurei ante fructum.

—Præsigni illustri ad pu-
blica usque signa.

Proceres
alios.

Ali-
mum
& a-
liud
vilius
pri-
mis.

Pecu-
liari,
vel in
signi
effica-
ci.

Splē-
dore
quo-
dā ex
qua
itate
nota-
bili.

Vfus
nobi-
litate
ipsa.

Medicina, & Artibus diuersis

Multiplici vtilitate

Existentiæ numero

Facti alicuius memoria

Decor

Eatenus quidem, ut Numen habere credita sint Aegyptij Allia, Cereæ, & fides morali Sæpæ Nomina
in horret nata. Aceria fragrantia, namque sacrum si odoris Numina. Et Quercus apud Gallos, quæ non
Sacerdotes sortita est, & Druidæ inde dios, & Dodones Ioui sacras, quæ vocantur etiam dæ-
tunt cum Columbæ, & in Verbis Equilino Quercetum, cui Nymphæ illæ Vire Quæ quædam dæ-
tæ præsidebant. Adde & Fagum, unde Fagum, facellum loquæ cum Fagum sacra, vel Fagum in-
Exquilijs, in quo templum Iouis Fagum, parum enim recedens, si Plinio nascitur, vel Varro.
Colitur Ficus, labor Plinio in furo ipso ac comito Roma nata sacra fulgurebus in condita. Summatim a
Romuli Lupa, Nauta ad Patres Liboris Cereæ & Iouis arbores Lunaq; ad Alexandri oracula claret.
aliarq; sacras cum ipsis Lucæ abunde apud Amicos comperies. Inducta famis illius tabula fructibus
ni perniciem, quasi a Cerere, & Nymphis vicissim, & Quercus & Nomina in ipso sacra, quæ
ipsis dicata erant. Oculophori ramos in sacra ferebant, scelerum loqui & edocuisse, igno Caput
honoreni debet apud Pythagoricos. Antiquiores tudeq; magis Quercus & fides nam diti sunt.

A Nivis & Heroibus iugentibus diti, ut Mercurialis Antennæ, Heracles, Chironius.

Sacro apud Antiquos vfu, vixit lanalis. Spina nuptiarum facibus auspiciatissima, habuit usque capiti
triumphalis Laurus, princeps autem Verbena, siue Hebeina inde Hieroborane diti, & Sagmen: &
Cincomali, multi quidem & nobilitatis apud Romanos nomen, dicente Plinio, nulla Ro-
mane nobilitatis plus habet, quam Hieroborane, & qua sacrum decem na frondium, quæ a Legatis
ferebatur ad hostes, quæ Iouis vergebatur mensa, domus iustitiae, purgabantur, ferebantur
Atz. Verba ferebatur Verbena ius sacrum loqui iustitiae sagmine, cuius nomini & alia herbe
participes ferebant, cum sacris vrbibus adhiberentur, expiationibus & Amuleti a Graecis quoque
plurimum adhibita. Ab ea denique & ramis ut vulgaribus & quavis pede vixit Hieroborane autho-
ritatis plurimum, Verbenarij quoque diti. Alius quoque ex Reccho Inditum Sacerdotum Fanaticum
Oliuolui serpentum prudentiam, sapientem quoque herbam vocant, cuius vicem Iuxta similes cum
Dorychnio perbelle subire inter hostes possint, Sympharix mentibus.

Dicatione qua nimirum Antiqui Ora, ierunt, Myrtus Veneri, & Hedera cum Ferula Baccho, Cereæ
spica, & Cerealia inde diti quæcumque. Quercus æstus, & Iuglans Ioui, Pinus Cybeli, & Pani,
Populus Herculi, Laurus & Lotus Apollini, Turcillus Plutoni Proserpinæ, Diti saluano, Acer Su-
piori, Gramen Marti, Abroton in Iudi, Heliotropia & Helioscopia omnia soli, Narcissus Fausti,
quibus æconia porus ex furiis venere.

Admirandis proprietatibus, ut luce Baaras Iulphi aglaophoria Nidererum, & quæ huiusmodi diti-
tur, sunt ex nuperis, quibus & Ophioglossum, & Alter ierunt lucant, omnibus quidem lino ex popu-
neo, & quæno genere quidam in pueritiam hunc facta. Lucem munit. Apocrypha Pythagorica Ne-
peribus Homerica hanc lucem, si ditiorem arces, si illa in ignem usque violentissimum sua ad le-
pious exercet iura, addat Chrysothelus vixit delosus, quæ ab auro & in aurum si vixit resisteret po-
tius pulchri nominis causa.

Venerata Pythagore Faba, qui ventri indultis, non omne legumen, quam nec densibus inquam, nec
pedibus continere voluit siue præcepto enigmatico, siue ex tremore illo sanguineo & Mysterijs
a Luciano derisus, de quibus supra.

Iuramentis iurati nobilitas Quercus, Platanus, Brassica, quæ non tantum inter Aerialia præcipua,
sed omnes inter herbas antiquissima dignitate præcipua. Eius laudes apud Carones, & Antiquos Patres
cohercet habet, immo eam vocant, eam iuramentum anni & cibis dedit, & Medicinam fecisse,
nouum dedisse & faldij de murtis proverbia solennitate sua, reperta scilicet, recolta rambe,
& quæ maledictis sumam obtinuerunt Caminum atque Olym, & eam inde Aetopica prætereunda mi-
me est, vixit Philosophorum plurimum cibis.

Celebrata a Poëtis, alijsq; extra rem plantarum feritibus, ut Distannum, Amaranthus, Adanthus,
Caltha, Amellus Virgilio, Lotus Hyacinthus Homero & Crocus, totus vel a Trojanis temporibus ho-
nos. Viola Lillium & Rosa a pluribus præferebat dibacillio Anagone. Florilegi certe & florilegi
Poëtæ omnes, laudent modo Tulipas & Anemones, quæ & perma hodie in hortis, & secundas & reli-
quas omnes habent. Lepidus Plautus formidulosus herbas habet, dum sceleratam Vinapum tenet, tri-
stem antea dederat obliuiscit ille Romanorum Mularum parens hinc sociam macta Crpe, Moly &
Mercurio & Homero & Veneticis nobilitas deditur, vel porus Virgiliano Lute ad horum eadem
relata: faldino quod præferebat non egeat.

Dignitate Floris Indis Regibus Coarzon Tecoxochitl Lynceæ nostra magno in pretio, in qua scilicet
figura colores, colorum mixtio, simul colludere videntur, ipseque maculæ conspiciat prætorum quos-
cunque lusus eludere.

Præstantia ligni, Ebenus Veroni allata, rara usque a fine Imperij, tertia in tributorum auctoritate, a Pom-
peo Magno in Mithridatico triumpho diti arbores hanc miratur Plinius. Nostri vero ætate nec
rara, nec vniuersi, nam præter nigerrimam, subfuluam, violaceam immo & purpuream decora habet-
tur, dum bene nummata Principum maris Nauram non solum oblectant vixit magna iuuant, sed
eam noua semper concipere & parare compellunt.

Odore primo & viribus Balsamum apud Iudæos (quibus & Aegyptijs concessum) hanc regio magna
astimatione habitum, Vespasiano ostensum, quo in fructu ierunt Iudæi, defendere Romani, &
dimicatum pro eo, ut Plinius refert, Filio inde ferente.

Ad Coronæ usque publicum honorem non sine mysterio Laurus, Quercus, Olea, Myrtus, Hedera,
Pinus, Baccharis, Apium, Gramen prostrata, ut in præcedentibus, plures vero ex odorata cum flori-
bus ad sympolia, & res veneras. Porro Myrtus Principum frontes cingere solita proverbia locum de-
dit quo Coronam myrtæam ambire qui diceretur, multo Palma nobilitas, a qua quod in res post faldia
arbor solita esset, Palmarum facinus hereticis appellaretur. tunc contra reprehenderetur quod seu-
nuntione ab ipsis Heroibus nomen sortiret, ut Lysimachia, Gentiana, Telephium, Euphorbium Carthago.
Laserpitium Cyrenis numismatibus expressum, Sati Solphium a summo honore diti, in noua vixit
honoris proverbia vixit Romæ ætate adiecturum, medicamentis, condimentis, odonamentis fa-
mosum.

Spica apud Campanos numismatibus etiam effusa, quos felices prouentus reddebat.

Quo pacto Orno, & Fraxino apud Calabros Manniferis Arboribus idem honor deberetur. Fraxinus
certe Homeri antiquiora præconia obtinuit. Linum Plinio, quæ eor flit quæque vixit non fignæ-
rit quæ reliquis constituit omnibus & maiori quidem laude nostris facili, quæ scilicet illi Aegyptum
admonerat Italia: quæ ligna milt omne per mare, quæ terræ, regionem, diti vixit in vnum: ea
mentes colligat hominum, iura ea iungit Regnorum, Linum inquam eor proxima Cannabæ & qui
herbulatum necur aut diti ierunt aut ierunt nobis Phytocharisma præferunt.

Triticum, Mazium, Vitis, Olea, Palma diti, Cacaos, Recchi, Linum, res Panis, Vini, Olei,
potionum, veltum laudibus, ex vfu quod die repetit.

Secundas aliars, plures & iumentis ferunt ac leguminibus, & pomiferis, baciferis, arboribus, præ-
terem Amygdalus, Prunus, Pyrus, Malus, Cerasus, Iaspis, Atz, Anona, Recchi. Ficus præter
non quod Carthaginem a Catone, a Romano vixit extinguit, sed Datis quod palatum penno-
uixit, adeo poterint Attica: ut Bello Persico causam dederint, seu de Palatio grandioribus
Racemis: adijunge Narsetica poma quæ in Italiam Longobardos eacitauerunt.

Ad primo forte loco apud Canarios Fonzarbores illam repulerint, quæ aquam [& quæ præfaldia cum
multa vixitibus] sola ministrat.

Sacchariferam mediam interem Arundinem fecerim, cuius Salirefinæ [ut in dicam] an ierunt
vel vixit potior illi, in eibis, condimentis, fructumq; omnium conuerunt, non facile vixit
ueris. Medicina commendat. Collaudat cibaria. Luxu exultat: bene sapia etiam crystallis ho-
rarios fructus inclusit, perennes, gemmeusq; hanc reddiderit.

Præmi nuperum in Latio & in Vmbria, præterem fungilli, Boleti antiquorum, Peps, Melopepo, Ta-
bores, Tubera, Mula Orientalibus, Cerebratibus Cypris, & apaz Catalpimorum, Chamaepha re-
bella germina, præcipue & Circeo monte Cætanorum Ducum confang. nostrum.

Intercedat hic confus ille apud Antiquos iudicium arborum, ita vocabant fructu carum & fage,
religione damnas, quæ ierunt vixit solebant, addidit superius diti ierunt præterem diti
ferentes. Felicitate titulus a fructu alijs erat.

Salicaria.

in sequenti
pagina.

Victu in preced. pag.

Plantae decus
Nobilissimas
Rarissimas

si vitale lignum, si vi-
ta ex lignis succos, vel
sementi adipes. & qua
deinde dea ab hisce
inferioribus ad superius
elato ruerent anmo
in sacris litteris respec-
te volueris; natura hu-
ius praestantia, vatesque
a summa natura hono-
res, non nisi cum ingenti
mantis fructu percipies.

Medicina.

Pec-
tari ef-
ficacia
in
Vfus
nobi-
litare
Arcibus di-
uersis
Tingendi
Materia
Calidi seu
pandi
Vini etc.

Multiplici utilitate.

Splendore
ex
notabili
quali-
tate.

Additum & pretium stirpibus & metallica pen-
satio. Delphico Apollini ex auro deatus Rapha-
nus Beta ex Argento plumbei Sapum. At Rapa
quibus nunc Inceramoia fructur Nuxia tam olim
superbijs, candor in & magnitudinem habuere;
cur non cesset coloris iure saurum plumbum Beta?
Aurum hodie certe Agallocho debetur, quamvis
naribus nō palato famuleretur supra quam duplici
ad illud ratione praestantissimi Calambae: ad ocu-
los vero tantum relata, minora munera Martia-
li aurea quam Cirrēa Atlantica illa; paria haec
cum Auro Varroni. scilicet Cetri Cedri, Citri,
Mediciq; seu ligni, seu fructus certa praestantia est
ut incerta distinctio. Loci pariter ramorū opaci-
tate laetitia nobiles Crassi, & Pomij exemplo
pretium dicant Arborū. Vidimus affabre obrizo
ex auro rutiloque ex argento expressos flores
& folia inter gemmas ac delicias Principum.

Existentiæ numero, ra-
tione.Raritatis.
Frequentia.

Vncululum si Eruseo more premis no-
bilitima omnium Vetrica erit, vel cum-
muni diuerbi quod omnibus sacri nego-
tio innerefecit, nequaquam, ut dignosca-
tur luminis indiga, si tantam ad populi
palatum eximios vtilissima Brallia illa
multis & offis & nominibus.

Facti alicuius memoria.

Miratur ira Libanthei speciem Plinius ut ni-
hil le maiore inter herbas cum miraculo asoc-
a sic dicat, tanto decore veluti aurificum arte
alernis inter folia candicantibus Margaritis
tam exquisita [inquit] difficultas lapidis ex
herba nascens.

Symmetria dispositio.

Decor concinnitas
pulchritudo.Aspectu exteriori ipsique
coloribus.

Tab. II.

Betonica, de qua & Apuleius & Musa libros antiqui plenos, nuperis etiam proserbio Indi caelestibus am-
modum in medicina potestatem. subnectamus libro quoque donatas à Iuba Euphorbia, sed non
vel à fortibus aurore, à Themistione inuestore Plantaginem, à Marcione Raphanum, Dioscori
t hrylippo Bralliam, ceteras inde Musae & Heliodo Polium, Frastitaco Lyfiamachiam, Jachon-
dem Atelepiadi, Artemisiam Pincoridi, Moly Homero, pluribus quidem laudibus Vicia Plania. De-
sumatur verique nobilitas à facultate scilicet & Scripserunt. Natus Aristalibria praefata Gria-
diā & Omimorbia, Betonica amulabatur, de Malua, & Asphodeli bono non sine proserbio rito-
dus, ex hoc tribus cum Fien praepuz voluptatis Plinius Epimenidis Platonis Absoluta adducatur gra-
dioribus titulis. Semmon apud antiquos à potentia maiestate appellatum, Theombratios, admodum
illa Regum Persarum, qua aduersus mentis, corporisq; incommoda crebantur. Dodecatheon omnia
auctoritatis, omnibus quae medebatur morbis.

Longe quoque petita China radix, quae à Sinenfibus nostro saeculo dicta, quos Sinae antiquos
regni nomine decorata mittitur. Quod certe difficulter recens, nec nisi multa pecunia haberi possit
celebratur sapiente à Mediceis agrorūq; illis praefertitur; quos curare ipsi vel nesciunt, vel aegre
ut quous culpa à Medico, in medicamentis defectum, vel impedimenta leniter elabatur.
Cotomogall. cecchi omnes antecellat, cuius praefus admirabiles recensentur lib. 6. cap. 37. fœculum.
Peco, huc Tabacum, quam merito Panaceam Americanam Terentius noster dixit. Tabacologia praefat
libro à nuperis conscripto, quae etiam famulos hymnos nostris diebus obtruncat, libellus cere illius
Opertum, [Antiquis] illis omnia sanantem magna religione petunt, auro delectum, candorūq;
fago, è Celo missum, Druidis cum sua arbore nihil sacratius] & Chymicis Persicariis, atque Indis
sibi adducunt.

Isaris Glasium, quae à caeruleo, plures colores parantur, iuvantur ferè omnes, Achies Recchi, à iugali
viribus dicta, Lutum, Crocus, Cyanus Viola, à quibus colores ipsi denominati.

Castaneus edificijs perutilis, vnde Arborum Regina ab huiusmodi fabris nuncupata, quod nunc
bus, tabulis, amphoris, vasis, & quidem nullis aquae temeratum injurijs exhibeat, fructum autem
panem & obsonium: cui Quercus succederit. Obediensissima Fraxinus quocumque in opere.

Fagus vnde Guttae Faginus Curij, & diuini opus Alcimedontis Virgilio, praeter quae fructus autem
bi à nobis nec frustra indicat, cui in simili materia Acer non tantum mensis dicata.

Kali. Nec ars ferè vlla peculiaribus suis stirpibus destituitur, quatum vtiatur ministerio. Velsa Me-
dus praefus vnguentarios multiplici opere detinuit.

Palma Indica Babyloniorum, quae in ipsorum commodum, Medica subsidia plura, Truncatus, Oliva
Lac, Butyrum, Saccharum, Aquam ardentem, Vinum, Acetum, Ardes, Naues, Vasa, Arma, Mun-
Mantilia, tereas, Rudentes, Ignes, quid? ad trecentum sexaginta dicunt quae exhibeant ferè.
Papyrus Biblus, è qua phyluris chartas vnde praestantia inter herbas, ex ipsa Pappo Stagia, Cy-
bas, Piscellus, Stragula, Tegeres, Velles, Calceos, Vela, Elychnia, Funes, Armenta Nuxia
varia, Vientilia Vasorum, ligna è radicibus, Coronas è flore, cebus è crudo, ac deinde
scapo interiori potius, qui antiquis torrebatur in escam, & frequenter quidem, Summae olivaceo-
to, vnde merces tandem amplissima Herodoto, Theophrasto, alijsque testibus. Nec deum quae
nem ex ea dicant.

Spartum Hispanicum, amulatione quadam subsequitur, e quo Spartas quasi Spartas si ab agitando
maius, Corbes, Piscellus, Piscinae, omnes, Soleas, Calceamina, Pileas, Cola Vires, imbricis, Re-
Res, Rudentes, Nauium adiumenta plura, crassioraq; ad sacrorum fila, strata, ignes, Fates, Stru, &
quae non ad Villaticam illam Catonis supellectilem? vnde contempta quamvis nullo decorat, sed
tate spectabilis merces, inferenda, tamen ad orientis ditissima praepariaria deponitur.

Mel Recchi: Mellita, Vellea, Aloe Americana nuperis nostris, Vinum, Acetum, Mel, Saccharum,
fundens, fila; acus, velles, lutoriam omnem, testes, sepes, quae claudunt, quae ligant, Logna, Ta-
bes, Clausos, Imbricem, domum, quae excipiat totam, & litterarias, vique quae monent, Schedas.

Morus, vel vnus terici perquam decoro emolumento.
Palma in Italia; Musa in Sicilia, Syrax in Europa, Vitis apud Septentrionales, & quae Peregrina, aut
Exotica implantantur non suis locis, ut vix vna aut altera studiosis Botanicae ostendi possint. Illius
autem raritas, vel in ipsa patria fuit, ni in Iudaea pariter peregrina planta existeret, & India quae
incerta, quod facile suspicamus.

Thymum in Hispania cum Sparto, adanum in Cypro, Hoxacan Ceyxan in America, Rhabba-
rum & China inde dicta, ferè & Cinamomum, quasi Cina amomum Dar- Seni, in e, transiit
antiquos inat; Aurantia cum tota familia in Neapolitanis; Syrax in nostra ditone Modulia, Panch,
ac Calij montis, & in nostro Jani monte ad Albunem Bulbellorum in Nucernis Apennini lug
Tragacantha, in Creta Didamnum, in Rhodo Aspalathus, Lotus cum Pappo in Aegyptu, ad
nefareticum Lacum odoratus Calamus, in Cilicia Crocus. Et quae patrum solum secum iulere, ut Co-
tata, Cydonia, Punica, Berica. Castaneae Thasia, Nuxes Damalcene, Mechusonica Chickne-
capallis.

Sacra, ut Rubus ardens incombustus, Sycomorus Zacchi, Ricinus Tox, Colocyntidis Prophanus,
Mandragora Rachel.

Heronica, ut Larix Calceis in bellis. Cornus nostra, ex qua Troianus equus, & Herculis clava isola-
etiam & militaribus hastis. inde Fraxinus vtilis hastis Ouidio dicta, & Achilli bella nobilita. Fera
Romalis Pomuli, Boletus qui Claudium inter Divos reulit Neioni, & quaelepia Seneca Apocli-
cynthēsis. Palma apud Mundum Iulio Sobole felici colon barum nōn frequentat. Delphica Plania
Agamemnonis mansueta addē tamen pulchriora, prodijisse Helenum & Quereu suspēdit famige-
rara Helenae, pullulasse herbā è angvine Orphei, quae inter Bacchi sacrificia cibare sonum emitteret &
è sepulchro Bebrici Regis in Amrei pteu instana. illam Laurum, cuius ramuli illi nauibus riga,
faciant donec abijciantur vnde & procerbum, durasse ad Plinium usque Oleam Argi ad quam Iouan
Vacca alligata ab Argo, alia Athenis à Minerua in certamine edux & Oleaster Olympi ex quo He-
cules coronatus, & quae Aphricani fata manu: literatze Vaticanae lites & Thyrsi Palma Del Apol-
linis erate. Platanus ex qua in Auloerene pependit Marfya, Amygdalus suspēdit Phyllida eue,
amisso. Romana Lotus, ad Lucinam, & Capillata Vestalium & Vulcani aquas Vbi. Alnus, po-
tius extra Theatrum in Atheniensē posita foro intra tamen prospiciens quae proterbijs ab Alno spūm
causam dedic.

Laurus Daphnidis, Pyrami & Thisbes Morus, Panis ac Borex Pinus, & marquis ille puer Regis regu-
rarius, similax Croci amore infelici commutata. & yacinthus, Narcissus, Adonis, Anemones, omnia
Horum turba, quorum pulchriora praefertim, vix absque Nymphis, Amasique: vel prius, vel po-
stis saeculis reperias; vix absque Venere Venere veneno, quamvis spuma Cerberi, vix à Aconitum
excitauerit.

Hilaris ut Arbutus, Punica, & maranthus tricolor.
Trifles ut uniperus, Morus nigra, Suber corticulus rudis.

Decora ut Laurus, Platanus, Ilex, & quifolium, laetissimabilis, Ricinus, Rosalbes. Superet Platanus
terto per diem Xerxe spectante auroq; cinante, & monilibus & superioribus titulis.

Speciosa in sacris Olea aliat Abies; Agnus castus, Passiflora, Flos Solis, in abiete resiliens, ali-
tudinem, ordinem, speciem certè omnem, simul conspexeris, obsecras hinc eximio Caprelli pro-
midem, dum moliam facit.

Pulcherrima ut Citia, Aurantia mala, vnde Ghera Hadar in sacris; si flores fructus, fœdes si fœdes
odorem, respicias; si densum virorem, & in roparijs obsequium, non Myrcum demasit, ad
Cupressum quamvis funebrem, Iuniperum trilem, Buxum fœtidam adeoeris.

Deformis, aut pulchra minus horridiuscula Rubus Aelopi testimonio, Atroplex, Porulaga, Trapa
Polygonum.

Conformi facie ut Quercus, Ferula, Salvia.
Deformi insolenti, ut Tuna, Dracunculus, Palma, Cotyledum, Kali, & ex imperfectis plori.

Nomen

Tab. 12.

Nomen primum.	
Legem quandoque duplex, aut etiam simplex, & scriptoris quoque addito, pro: ipsa distinctio exigit, a proximo, ut dicitur posse: & sepe certe desiderantes pronominis demonstrativi usus.	
Simplex, ut Viola.	
Coposum, ut Ionthis, Lilionarcissus.	
Proprium unius plantæ, ut Corus.	
Plantarum generis, ut Arbor, Frumentum, Olus, Tergifera, Humiflora.	
Extremum, Taxus, Olea.	
Subtum contrarium, Delphinium.	
Obdura, Lampas.	
Legitimum, Cicuta.	
Superius silium, Aggomorosa.	
Casu impositum, aut saltem minus cognitum, ut Libris, & pluribus hucusque.	
Amici.	
Figura.	
Similitudine.	
Analogia.	
Alitarum plantarum, ut Chamaecris, Chamaecris, Tlacapota, Ahuapachis.	
Numero Trifolium, quinquefolium, Magnitudine Hippocistum.	
Compositi. Milletolium, Compositum, xochitl.	
Sapore. Oxy, Oxalis, Cocozhuatl.	
Colore Iris, Tlacochitl, rubia, Maculis Lyncea, Flus Tigris, Dracunculus.	
Odore Smyrni, Garofinus, Altharia, Scordium, Coahyelli, Patinica.	
Proprietate quadam, Texaxapota lapidum perforatrix, Heliotropium.	
Conditione propria, Adiantum.	
Generatione, Hemionitis.	
Utu Gallon.	
Facultate excell.	
Facultate multipl. Panax.	
Animalibus Chelidonium.	
Appetitu bestiarum, Cattaria, Apistru, Ornithogalum.	
Loco Potamogeton, Farietaria, Nalimul ydropiper, Orcolelinu, Ahuapachis, Texaxitl.	
Patria Lycium, Persea, Agarcum oleum.	
Regione Chichimecapalli.	
Invenit.	
Dignitate.	
A membris anatomicis.	
Sanctorum dicatione.	
ab Heroibus, Heracles, Chironia, & alie antiquæ.	
ab fabulosis, Adamis, Hyacinthus.	
Eruditorum.	
Vulgi.	
Antiquorum.	
Superiorum.	
Theophrastum.	
Dioscoridem.	
Plinianum.	
Mesues, & Serapionis, & aliorum.	
D. Fab. Columnæ Lyncei.	
N. Ant. Recchi.	
P. A. Matthioli.	
C. Bauhni.	
C. Clusij. & al.	
Officinarum.	
Artificum.	
Popularum.	
Botanicorum.	
Potearum.	
Altorum scriptorum.	
Latium, Græcum, Hebraicum.	
Germanicum, Italianum.	
Mexicanum, & aliorum, linguarum.	

Hic plantæ anceps, & contraria Auctoritas, quæ maxime agitur, dum Critico examine perquirere, opus est, non tantum antiquorum vulgatiſſimum dixerim plebecula olusculum, nempe Lampasam; sed & ipsissimam Fabam, ut Dodonæo videtur.

Legitimū

Antiquum

Spuriū, fictitū, ac pene superfluum

Eruditorum

Recentiorum Phytologorum

Novis repetitis plantis

Littera le libro rō sci licet, & scripto tum

Officinarum, medicarum, & Phyticarum

Pharmacopæorum, qui vel

Chymistarum

Phytotomorum

Med. parricidii quodammodo

Florilegorum

Olerum, Hortulanorum

Artificum diuulorum

Vulgare plerum que amulū plebis

Populi, Rusticorum, Pallorum

Hic posterius Etymologia derivatio ipsa, & ratio nominis impositi plenius additamentum in ipsa re vestigia habenda.

Inde propinqua, & pendentia

Homonyma, Synonyma, Acquivoca, Cognominata, Denominata

Theophrasti, cuius professio adhuc plura, vel incognita, vel minus cognita, aut mirum si nobilioribus dumtaxat ille ingenij servasset.

Dioscoridis peritro quidem volumine tam multi Commentariorum perulorum, declarantibus, litigantibus; sed prima in Botanici utilitati.

Cræta, cuius pauca quæ referuntur.

Plinij apud quem aliorum multa exscripta prostant, nonnulla autem perturbata.

Galenus, Hieroclis, Nicandri, Pausanias.

Serapionis, Aëtiarum, Aëti, Aegineta.

Mesues, Eimeonis berki.

Apuleij, Vegetij, Celsi, Cassiani Bassi, Scribonij, Fossi Pempij, necnon Varrois, Columella, Catonis.

Marri, sed Marbodei, aut cuius? plura qui cecinit.

Homeri, Virgilij, Ovidij nonnulla obiter illustrata, ut Moly: quod nos affirmamus: nonnulla è Theophrasto, Callimacho, & Interpretibus eruditissimis habent.

Aegyptij Magis Sophistæ, alijque huiusmodi attributum, quod inter Nola Dioscoridi adscripta copiose inveniet, forisq; in manus scriptis celsibus margini precepti diligenti nimis varij in regionibus, ac libris plantas perquirentium manu adpositum. Nec tamen spernas: suaserim potius Marantia & Cymari conſilio vſus, vel inde in Plantarum quibusdā lucem exquiteret. Nos certe observamus: necrum totum ab Apibus confectum insidentibus arrostis penitus solij assumi, unde cum in præditi nominibus iam Piper Apum dictum vidimus, optime iure id factū cognovimus, haud latente hoc Antiquis, quod condendo melle cum aromata & saluberrima partes aptissimè mellificibus volucellis à Natura exhiberetur. Plantas resistere student, ut Dodonæus Columna, qui Aquilegiam dictam (Piperum Dioscoridis statui, & Vulgi Lunariam Epimediam, Vſi Autemulam Aljima, & huiusmodi plura.

Malè suspensas amovet, ut subsequenter studiosi decipiantur. Arum Aegypti idem Columna pro Colocasia, seu Faba Aegyptia intrusum, quāvis cum alijs omnes ferè Botanici reclamarent, inter Araci generis limites restrictis, quod legitur à hodie Colocasia, vel apud Sinas à Terrentio composita, ut inf. penitus copiatum.

Antiqua nomina tanquam officibus cognominis aliquo addito imponent, ut velle Picicli, seu Tabacum Hyspyramum Peru: rianum dicentes, non ita Arist. Alois Americanam: prius dum Caryophyllum Indicum Cempasacchi arant, quod à Tanacetis familia est.

Novæ iure inventionis, vel editionis inscribunt & componunt, ut Elephas, Carus: Lyncea, Neflarea, Passiflora, & plura à nobis inferunt, qui quandoque ad expressiorem significationem minus congruis ablati repositum, ut pro Melongena Curbisolanum: pro Machoacan, Apeyemant: pro Peruano Nallutis, Arimela.

Aberantibus accepta, hæc barbarie multissimam corrumpunt, ex Ar. Barham Arum, ex Aristolochia Astrologiam rotundam, rotunda est huiusmodi, & Violam Marem violarum diligenter quidem, ut plantā à suis floribus seduli distinguant.

Novæ iudant, ut sigillum Salomonis Hippoglosson dicentes: Oxyon Allium: Panem cuculi Arum, & Chelidonium minus, utendo, ridendo, potius quā ascendendo nomina: Succisam Diaboli morsum: Sagittam Barham sylvaniam.

Quandoque perturbant Arabica, ut Cyclamenum Arant, & Dracunc. Rujh crisum, Ricium Cataputiam, & Ceruam maiorem vident, non tunc Græca, ut ex Glycyrrhiza Liquiritiam, dulcem feran liquorum dum glaciunt.

Suas qui admirabiles herbas Borissas, Leporissas, Lunarias, Serra Canallo, quibus Hydrargyrum coagulare, celeberrimumque, sed obscuriori adhuc summa latentem lapidem illum excoquere valeant, in cerebro potius indigestis sumis oppleto, quā villo in horto alunt: nec raro nomina sibi consingunt illos, quibus perquirendis ausquam autem inveniri tempore impetores hominutionibus illis auris cupidis præterire possint, quos spe interim lassam inani.

Botanici hi quisquisq; imbuti eruditiori illo pulvere conspersi mirum in modum legitima corrumpere vocabula, nomina pravertere, ac nomina ineptire solent, & Radicem cauanam, Sapellum spinosum (Berberim nampe, quem Vapellum) Centimorbiem, Centum oculos, & alia huiusmodi doctrina afferunt.

Hos apud vel Deliciarum, vel Amasitarum cultus concinnas sibi ex lusu confinxit voculas. Aquilegiam namque Amar perſetto, Lil. Confiant. Riccio della Signora dicunt, Iridem Chelcedon. Giglio Farago. Narciss. murtan. coronat. Cello di Carrolo, Delphinium pluriū, Spon di Cavaliero, & Violam tricolorera, Serra & nota. Solanum maius H. Belladonna, Amaranthi speciem, Celosia vocant. Ita scilicet nobiliores Arum ad luxur, & Venetis obsequia deprimi solent.

Hi plantas etiam sed vſos trahant, & vultus a Rhizomis, florilegiisque corrumpere solent, vel cognomina à locis, quibus acceptant addere: quasi inibi tantum producantur.

Prout enim infestores sullenos, viciatij, alijque stirpibus veniunt peculiaribus quæque nominibus variè nominant, hinc tota, herba Mara, herba Turca, herba Regia, Sapanaria, Asperilla, Concimone, & similia.

Summam hi diversitatem non solum omnibus in linguis, sed regionibus, omnibusque pene dixerim in locis in nominum distinctionibus habent, audienti tamen sunt, nam non raro è minimè spernendis signis nomina dicunt, ipsa indicante Natura, immò indignant; non solum plantas ipsas habent, unde Plant. quinquequenerium, Ophyoglossum Herba senza Gelsa, Conosum Herba stella, Asplenium Indarata, ex peculiari conditione, dicunt ex proprijs aut, sed internas etiam vires, unde Fegatella Lunaria minor in Apenninis traditū dicitur p. are aliunde Podagraria, Pulmonaria, Verrucaria, Ficus-nictum, Viceraria, Sanguinella, immò ipsa Scorzonera sunt. Quandoque & antiqua in libris obſoleta, aut minus declarata remanente tracta per ſecula à maioribus vſus resistunt, ut præditi Lampasam, quæ obſervat nobis, & contrarij apud Auctores, candem tamen apud rusticos in Græcia hodie rident appellacionem, à quibus petenda est, quod eruditissimus collega noster Ioan. Domestianus Lynceus Cephallenensis nobis confirmavit. saltem autem vestigio legitimi nominis præserte, hæc studia nonnunquam innare poterunt, memori ætatem ſide, apud hæc præsertim simplicioris, magisq; sedati ingenij homines.

Con-

Tab. 13.

Absoluta ipsius duntaxat Plantæ contem-
platione, quæ scilicet ex complemento
symmetria, & organorum, functionumq.
vitalium censu est, dum omnibus ita suis
numeris constare videtur, vt nil prorsus
ipsi desit.

Perfectio.

Particularum in figuris, indeq. Equiva-
lentia cõpõsitiõnemembrorum in Plantæ
cõiunctiõnem in vegetabili natura
cõspiciat. Hic omnes ab illis
cõstitutiõnibus cõsiderantur, vt supra quæ-
libet: sua in genere paritela cõpõnunt.

Intrapo-
situm ex
cõstitutio-
ne, Natu-
raq. ipsa
petitum
ad Plan-
tam præ-
cisius ge-
nuino lo-
co statu-
dam syn-
tactica cõ-
spiratio-
ne. Et est
Gradus.

Conclu-
sa in Plā-
ta vniuer-
sim ex
omnibus
circa ip-
sam, aut
in ipsa
confide-
ratis.

Aliarum
rerū cõ-
paratio-
ne qua-
dā facta,
vel ali-
qua ra-
tione
adhibi-
ta, præ-
sertim
verò plā-
tarum

Relatio.

Vires in
lunatio-
ne obte-
re

Interiori
facie, & be-
ne cõspici-
entibus cõdi-
tionibus.

Plurimum
scilicet
ipsa ra-
tio syn-
tactica,
quæ ex
interius,
& exter-
nis

Potest & stirpibus qualibet
non ad locas tantum, &
contubernales, sed etiam
suum quasi ascendente
spiritu ad inuicem referri a
moleculam. Auteliam
trucam, Papilionem vnde
tur, pariter descendens ad
quæ a se producuntur, Fun-
ges, Vallis, Squamas, Tubu-
cula, & huiusmodi pter-
ad tinguntur vique tum
& squamorum Acrogynem.

Extra consignat.
Tractatio pag. seq.

Aliquarum

Propter quod, ab
Individ.
Species.
Species medie.
Genera med.
Genera.
Genera Jacifi-
ma.
Remotarum.

Eiusdem præci-
sius generis,
eodem fere no-
mine quæ dis-
tinctis in-
finitas spe-
cies disper-
tuntur.
Gradatim in-
de cecedentes.
Affinitate.
Conuenientia
quodā magis
minusq. dif-
fere.
Distantia.
Differentia.
Dissimilitudines
Medijs remu-
ta interval-
la, quæ quan-
doq. citā ho-
monyma.
Inter se maxi-
mè distita, vt
Triticum munitum spica matra, Triticum
racemosa, Michuacanthus Arcebi
Sic de Trifolio, Atriplici, Gramine canari, inter q.
Quandoque eodem nexu coniuncta vni: sicut
tur nominis, vt Adulga, Galium, Galia, de-
runt, Malua, Althea.
Comprehensio verò est pluribus sub eodem
antesignana stirpe, quæ cecedunt, vt, q. Quæ-
cu, Robur, Hex.
Sub Solano Dulcamara, Lycopodium, & q.
dem nominibus præditi sub frequentissima
Trisco vulgari munito reliqua.
Minima distantia est in floribus præditi, quæ
varietas dicitur, & in coloribus præditi.
Notabilis, moris & summi, legumina præditi, vt
in Cannabæ, Mercuriali, quæ ramos præditi
gat, quam distita.
Mespilus à Sorbo, sorbus à Malo vulgari.
Mala Punica, & Cydonia.
Panax, Heracleum, & Chironium, Helleborus.
Chelidonium maius & minus.
Gramen vulgare & Parnassus, Trifolium, Acum.
acetosum vulgare.
Hex & Punica, Pannia, & Lycopodium, dist.
& insignitabili, Acacanthi Arcebi, in
Cardinales apud nostras est ad Apocynum
dem, Trachium à Cyperi.

Media quedam. Respect pag. seq.
Omnium. pag. seq.

Tab. 13. Quæ sequuntur Tabulæ posthumæ sunt, & nondum ab Authore recogni-
tæ, nec completæ: dantur tamen ut inveniuntur ex ipsius Prin-
cipis manuscriptis exactiori qua potuit cura, & studio,
à Francisco Stelluto Lynceo depromptæ.

Gradus relatio plurimum syntactica ratio Conclusa universum in Planta	Inter in- tra, & ex- tra posi- tum	Media quædam, respectus di- xeris mutuos replicatis à Na- tura vinculis, archanisq; plu- ribus coordinationibus har- monica quodammodo disposi- tione ita referuntur.	De viribus singulis in singulis Classibus Balsamica Bezoartica Catartica &c.	Planta ad Classes.	Qualibet Planta præter pro- priam Classem in qua pluri- bus t.ulis statuitur a gene- rans quodammodo propen- sionem habet, qua peculiari- bus quibusdam notis etiam respicit Classem, ut Mono- spermam, Mesagam, Mo- nospermata, ex Rapacis.	
	omnium ad om- nes	Omnium scilicet, to- tum si ab una parte plantale agmen, uni- versumque constitua- mus, spectemusq;	Vnius ad omnes	Vnaquæque enim planta alias universas respicit, ite- dem nulla stirps est, qua in universa coordinatione inter reliquas omnes suum locum præse non obtineat, quo in ipsarum serie, & catena statuatur.	Classis ad Plantas.	Classis qualibet præter con- scriptas in eas plantas in- alijs quoque dispersas classi- bus sibi correspondentes ha- bet, ut Monospermata in- ter ferulaceas, cactaceas.
			Omnium ad unam	Et viceversa cunctarum ha- bitus quidam ad singulas respicendas, & completen- das est.	Classis ad Classes.	Omnes verò simul classes præter resultantem ex semi- ne universalem deductio- nem catenam qua singulas adnexas habent & vice- versa habentur, ita etiam aliquam respiciunt, quam- vis (ut singula) responden- tem in ea plantam obtineant, & classis quacumque reli- quas omnes, suis sigillatim plantis respondentibus ut . . . . . .
Extra confi- gnatum, vel traditum, ipsa scilicet tracta- tio est, dñ re- spicimus qd e ab intellectu de Planta ob- servata, rep- lita, literis. q; adnotata prostant ap- ud.	Inventores non antiquos tantum, scilicet Mercurium, Hercu- lem, Chironem, Helenam, Circem, Artemisiam, Paonem, & siue Rhizotomos, et Cratæum, siue etiam ipsos Reges non secus ac Reginas gentium, Mithridatem, Lyfimacum, Cymenem, Thelephum, aut Duces, et Achillem, Alci- biadem. Sed posteros quoque Magnam Carolum proceresq; alios nonnullos etatum subsequentium, qui non alios plan- tarum tractatus nec alijs litteris exaratos quâ nomine proprio plantis indito & ab ipsis Inventoribus plerumque mutua- to (ut hisce sapies contingit) nobis reliquerunt. Verum quæ de proprietatibus, & virtutibus plantarum per traditio- nem ab illis emanarunt, deinceps alij recentiores conscripserunt exararuntq; & ab ipsis conscriptis posteris demandarunt; vel apud illos potius necesse est qui cõpererunt & scripserunt ipsi met cuiusmodi Columnam, Mathiolum, Bauhinum, Clu- ssum, Hernandez, Recchum, Imperatum, & alios insigni- fane studio peregrisse nolumus. Et apud				Plantæ diversis classibus inter se.	Vnde, & catena, cum quodam analogia è diver- sis agminibus considerari po- tuit, qua occultis vinculis, sicut per materiam ex disper- sam manipulis alios, atque alios cohererunt.
	Allatores ex diversis regionibus locisq; utpotè apud antiquos, Pompeum, Lenæum, Dioscoridem, Luacem; Nuperos vero Garziam, Monardum, Acoftam, Alpinum, qui ex varis & remotissimis provincijs ipsique Indijs rem plantariam novam suppellectile prioribusque thesauris insigniter ditaverunt. Et etiam apud. Descriptores historicos qui recolunt, observantq; Græcorum, Latinorum & Arabum traditiones, quæ à nobis suis locis in- dicata sunt: ex quibus si Philosophus Teophrastum, Diosco- ridem Medicum, Historicus Recchum, Columnam eruditio- nis scētator prætulerit, duces baud dubie fortietur quos inof- fenso pede sequatur.				Plantæ anticipites ad Clas- ses.	Sunt & media, quæ inter- mediæ classes ipsas anticipi quodammodo utrinque affi- nitate videntur ut . . . . . .
				Plantas ipsas novæ litteræ dedi- runt observatione multiplici, præ- sertim visitatione plurima natura- lium seminariorum plurimq; pe- reginatione.		
				Plantarum facultates novæ, usæ, & experimentis detectas abstan- dæque alias atque alias præpar- tationes & naturæ Botanice com- municarunt.		
				Nomina insiderunt, ipsæ plantis ut publicè sunt ferent, ut earum virtutes in usum & studia per sa- les litterasque venire possent.		

Plantas ipsas novis litteris dedi-
mus observatione multiplici, præ-
sertim visitatione plurima natura-
lium seminariorum plurimarq; pe-
reginatione.

Plantarum facultates novæ, usæ,
& experimentis detestis abscen-
duntque alias atque alias propri-
tates & naturas Botanici com-
municarunt.

Nomina insiderunt, ipsi plantis
ut patet in suis ferent, ut etiam
virtutes in usum & studia per la-
tes litterasque venite possent.

Tab. 14.

Synopsis precipuo- rum, quæ in plantis obseruari possunt.	Nomen	Legitimum, spurium, aut adulterinum, analogum, & æquocum obsoletum, nouum, incertum, corruptum, con- trouersum tam inter eruditos, quam in varijs officinis; quibus adde Synonyma, & Anonyma, & fœda.	
		Cognomen { Ductum ab Auctoribus, aut primis Scriptoribus, inuentoribus, aut allatoribus, vel a regione, & patria, vltimo, proprietatibus, aut qualitatibus, internis, aut occultis, & externis ab vltimo, & ortus, seu productione tem- pore, & duratione vite.	
		Etymon { Sumptum ex vernaculo incolarum { Ex quibus semper aliquid Idiomate, { peculiare de plantarum na- Vt genuina interpretatione linguarum { tura detegitur.	
		Genus { Luminum { cuius species primæ sunt, arbor, frutex, iussurex herba, infimum { sunt enim alie umbelliferæ, bacciferæ, capillares, { olera aromaticæ, quæ subditi possunt in { cerealia, legumina.	
		Differentiæ, { Substantia, Lignosa, carnosa, resinosa, succo turgida lacteo, sanguineo, exsucca, viscosa, oleaginosa, sup- que poti pos- { li, triaboli, filili, tenera, dura, &c. sunt à { Forma V. g. lupina, erecta, glabra, hirsuta, spinosa, geniculata, rotunda, striata, quadrata, &c. Partibus, Vt radice, caule, folijs, floribus, fructibus semine, &c. Qualitatibus. Prima, secunda, tertia, quarta de quibus Galenus.	
		Vni: Ex quo plantarum alie sunt, diuretica, remollientia, astringentes hepatica, &c.	
		modus { naturalis { spontaneus ex eadem aut diuersa planta, { secunda magis aut steriles, quæ artificialis, ex cultura, vnde fiunt, { mine, radice, flore, fructu, semine, præter na- { vnde abortus, monstra, variationes & { furens, ramo, vurga, lactum, pa- turam { degeneraciones plantarum in alias species aut vltus.	
		tempus { Aliæ namque meante vere, alie inclinata æstate, hieme circa solstitia, aut æquinoctia, da, aut præcoces florent, germinant, virent aut semper emittunt vnde æstiuæ, vltæ, &c.	
		Natura in { ortus in quo { locus tam { Vniuer- { Cælum { Seu aspectus, & influxus siderum, climatum conditio, & oppositio ad qua confide- { in quo co- { naturalis { silis in { orientem, occidentem, vel meridianum Solem, sicut ad austrum, septen- rantur { sideran- { quam pe- { tur. { trionem, ventorumque status peculiare, terrestres, maris, &c. reginus { Solum { Pingue humidum, siccum, lapidofum, glareosum, vltiginosum, ex quo marinae, montanae, nemorose, campestres, hortensæ, &c. arenosæ, & quæ crescunt in vineis, conuallibus, pratiis, incolis, vijs publicis, rudicibus, tectis parietibus, &c.	
		Aqua { marina { Marine, fluuiales, lacustres, aut fontanae, quæ vel fluuialis { vnde { omnino sub aquis, latent, supereminunt, aut su- lacustris { perferuntur in pura, limosa, aut turbida fontana { & vltiginosa.	

Synopsis
precipuo-
rum, quæ
in plantis
obseruari
possunt.

Stirpibus acuratius examinandis tutissimi sunt
manuduces.

Artes liberales, & Scientiæ. Mathematica. Arithmetica. Musica. Anatomia. Architectura. Geometria. Topographia. Cosmographia. Astronomia. Physica. Anatomia physica. Agricultura. Philurg. Physognomonica. Statica. Oeconomia. cibaria. ars condiendi melle, saccharo &c. Medicina. Pharmacopæa. Hippiatria. Vnguentaria. Magia naturalis. Chymica. Pyrotechnia. Libaria. Artes hic serè omnes usq. ad exquisitas, & confectas, Oeconomia corporis plerumque ministrat, iubente scilicet hic materia. Ethica. Politica. Repræsent. Antiquæ. Philologia. Critica. Logica. Metaphysica. Encyclopædia.	Phytobasani, seu diuersa plantarum examina. Phytopsia. Plantarum historia. Phytographia. Herbilegium. Rhizotomia. Astrophytologia. Chronophytum. Calendarium rusticanum. Phyturgia. Phytognomonica. Botanica. Simpliciaria. Phytoiatria. Anthoblepsia. Florilegium. Topiaria, omnisque viridarij ars, quæ inter Agriculturam, & Architecturam. Botanocritica. Phytocritica. Phytologica. Phytonomia. Biblioteca Botanica.	Scriptores tã noui quàm prisci botanographi; & misce lanci. D. Fab. Columna Lynce. I. Camerarius. C. Bauhinus. C. Clusius. Calceolarius, & Pet. Bald. I. Th. Hieronymus. C. Schrederus Silesias. C. Gesnerus Germanicus. C. Clusius Hispanicus. N. A. Recchus Mexican. P. Alpinus Aegyptius. Tabella Chronotopica. I. Turnefferus. B. Charrichterus. I. Costeus. I. C. Scaliger. Cato, Varro, Columella, Palladius. I. Bapt. Porta Villa. I. Bapt. Porta peculiari op. D. Fab. Columna. C. Crollius. Atheneus. Apicius. Dioscorides. Plinius. Galenus, Mesues, Serapio. P. A. Matthioli. C. Durantes. N. A. Recchus. I. T. Tabernamontanus. I. Turnefferus. Delechampius. H. Eisterhaus B. Bessler. H. Reg. Paris. S. Robini P. Vallesii. E. Schreuerius. Ion. Jac. Chiffletius Bisunt. in suis Dedaletis. D. Fab. Columna Lynce. B. Marantha. N. A. Recchus. Hist. Lugdunensis. A. Anguillara. M. Guilandinus. P. A. Matthioli. C. Gesneri Catalog. A. Caspinius. A. Zaluzianus. A. Spigelius. I. Costeus. B. Textor. P. Pona, & M. Lobel. Aduer. C. Gesnerus. C. Bauhinus.	Terra hæc, Marisque viciis, exeraque vestigia, & perpulchrum tegumentum opulento multiplici, tamque vario, vel ignotum quædam aut impium in summi admirationem, venerationem, amoris Opificis perducere, pertrahere poterit, si animus, ut patet, aduenire voluerit. Dum igitur tum pluribus artibus, ita præparata exhibent, atque instrumenta tum & ipsarum cognitio plurimis quoque videntur scientijs, arg. completur: disciplinæ exactæ sermone, atque agitur vniuersam philosophiam si com. exam. agnoscere liceat, summaque humanis in rebus, utilitas ipsam dicitur Philosophiam. Habet hic necessaria visum, auditum, habitacula, medicamentum habes commoda, instrumenta quoque serè omnia: si veritatem quæris, nec amplior, pleniorque in vniuersa Natura campis, nec multiplicior merces, aut quod conferri magis spectacula, vel pulchris obijciatur, si oblectationem, si recreationem postulas, vel contemplationis exercitium, ipsam quoque si præter amplitudinem, ac præstantiam Rudij ab humanis titulis dignitatem cuius ornamenta illa antiqua, quæ vel à Cerere, & Baccho, Medæ, Agamemnone, Machone, Podalio, vel ab Aesculapio, Hercule, Apolline ipso sumuntur, summa nimis omnia Reges, principes, totos ex Orbis habes. Atalys, Euxia, Archelaus, Iuba, Malhaissa, Hivero, Romani Catones, Varro, Imp. Diocletianus, Iulius, & Reges & Duces Gentium, Myrtilus, Al. ibiades, Magnuq. Caroleus, aliq. plures iuuenes, proprijs re. nomen bus adornantur. Sed & ipse qui agmen el. uide. atq. cæcedat, eus Regni purpura, iactatq. & solis tui disciplinæ, his condere: genuitq. à Creatore summa talis plenitudo copiat, & flex & sapientia Salomon a maxima ad minimum usq. omnes de plantis disputat. Quid interim antiquius? quid dignius? si Protoplastus, si primus parens, & cum viribus singulis, singulis herpet. omni, & numeribus donatus, nobisq. indiguit.

In Plantarum
notitiam, ex
nominis, ip-
siusq. rei co-
nugio, au-
spicia.

Per nomen enim
adimus plantas &
à nomine, quæ de
plantis conscriptæ
sunt exiguis præ-
cipue quantum ad
vsum pertinet: sic
que sit, ut quæ hu-
mane atatis bre-
uitate nobis depe-
reant, plurimum
studiorum labo-
ribus, ac perenni-
bus studiis, litteris
consignata, ad po-
steros detraherentur.
Pleniores nempe
contemplationes,
& sæpius, cum ia-
ctura virium ad
plantarum cogni-
tionem facta peri-
cula, libris com-
muniuntur; quæ
omnia in ipsi tra-
dita, & expressa,
ipsius ductu no-
minis facile asse-
quimur, & intelli-
gimus: dum no-
mina certis inqui-
rentum signis, ac
notis designata,
se produnt: alio-
quin annotationi-
bus huiusmodi de-
flecta facile obso-
lescent. Namque
haud multa ex an-
tiquis ad nos usq.
seruata, paucæ cer-
te ad nos usq. fide-
liter tradita, de-
uenerunt: ac vis
vlla incorrupta.
Nunc porro, &
nomine, & iconi-
bus, tam nupere
mentis industria, &
ingenium in suc-
cessores beneficio
ad hoc nostrum
opus iuuatur.
Quamobrem vel

Phytopæ plantæ quæ
in nature libro
aut inde expressa fa-
cie obijciuntur, vel

viuent
caliceata
reprehen-
cata
integra
diuisa in

figura so-
la, vel co-
loribus
additis
partes
quærendæ
in
libris
antiquorum
receptis

Notæ ipsæ, seu singu-
lares animaduersiones
in plantas, coniugij
ipsius nominis scilicet
& plantæ præcipua
erunt instrumenta,
eoz. potiora, quæ ma-
gis peculiaribus, &
magis euidentibus si-
gnis collectæ sunt. Ne-
que enim præcipua na-
turæ caractères obli-
terari facile, æquæ pos-
sunt, ut nostri indito-
rum nominum, qui
facile ponuntur re-
ponuntur, innotantur,
accidentur.

plantæ sui
traditionibus
receptis
iungendæ

Vel recolecti Phytologo re-
presentatur ab historicis, &
tractatus de plantæ ipsa præ-
missa nomine ejusdem in li-
brorum uotis ac signis deli-
neantur; & notæ, quibus
plantæ requiratur, eidem as-
signantur. Hæc

Non tractata, seu
plantæ aduæ, &
nondum cogni-
ta, vel

Tractata, & pluribus
seu tractationibus
pro Botanico-
rum de
ea scribentium nu-
mero, vel

Nature, quæ nouas semper in dies molitur,
& producere solet diuersas habita ratione
varietatis locorum: ut laserpitium, inui-
sum antea Cyrenis, piceo illo umbre pri-
mo genitum.

Litteris (omnibus quidem nobis comuni-
bus) incognita, aut omiſſa, ut plurimæ ex
imperfectis nostris, ut Elleboryngium no-
strum, alique, quæ hic primò prodeunt:
sed quàm multæ adhuc perquirendæ, non
tantum in Insulis, aut minus cognitis re-
gionibus, sed in nostra etiam Italia.

Auctore ab vno
enunciata citra
vllam controue-
rsiam.

Vel pluribus à scripto-
ribus partim enuncia-
ta partim tradita,
magis, magisq. expo-
sita, nec sepe absq. con-
trouersia, ipsq. vel

Ex antiquis
ut a Plinio
Barba Iouis

Vel recentioribus, ut
Agrionides, & plures alie apud D. Fab. Columnam
Multa apud Recch. Bauh. Clusium

Veteribus danta-
xat, eaq. proinde
antiqua, & reno-
uanda recentiori-
bus.

Verisque nobilior,
famola, sed con-
trouersis, ac dis-
putationibus ma-
xime anceps, &
agitata;

Vel recentioribus tantum, ut nupere, & auctoris innoti-
ta, (nisi forte plurimorum Phytologorum veterum libris
careamus,) ut Necociana, Tabacum, Tulippa, Meli-
Scorzonera, &c.

In quo aduertendum si se noua facie nobis of-
ferat, & nouis qualitatibus, ex quibus non
quocq. nomen obtinere possit planta.
Si vel forte alicuius nouæ classis existima-
da sit
Sin minus, inquirendum quo in ordine
antiquas, & cognitæ constituenda sit
Si autem ex his, quæ antiqui tradiderunt, &
a recentioribus emanarunt nouæ alie
plantæ natura antiquioribus consensu
pareat, desumpto cognomine ex peculiari
& magis propria eius differentia, ut quod
sit siutex, baccifera, & similibus ad eam
classem, quæ similis sunt conditionibus
ducenda.

Ab enuncante vero, seu primo plantam describen-
te, omnis omnino de illa petendus est tractatus.
Si quæ verò fuerint propriæ observationes ad
quibus eius historia magis, & magis, & inuestigatio
semper grati animi officio inuentoris laudabitur.

Vno scilicet
cum pluri-
bus, eg.
Antiquis & recentioribus
ut laserpitium, Pen-
ant
Recentioribus, & an-
tiquorum vno, ut la-
la, quæ pseudosarum
nisi, & fructu Doleman-
& P. Holocheu Plap.

Verisque tum antiquis tum recentioribus
pluribus discrepantibus præ-
dictæ veritate, ut, Iris, Alchemilla,
Abies Helixine, Antiplex, omnes
forme Rosæ, Lilium, Prullix, Quæ-
cus &c.

Et plantæ quidem omnes, & qualibet, in unico, natura libro, innumeris licet paginis
distinſto quærendæ forent. Quàm multa enim diſſe, & incognita, si diſſe quæ-
dam comperirentur, si montes diuersosq. tractus (ut regiones inuſas, desertas, &
ampliſſimas æquoris oras prætereamus) nostros dico intra Italia finis perſtrare-
mus, Garganum, Maſſellam, Corneum, Nursinum, Nucerinum, Curium, li-
nuarium nostrum: e quibus vix ſemel aliquos conſcendere nobis licuit, breuiter bora-
rum morula; & Ianuarium quidem ipſum antiquæ Albunæ noſtræ diſſionis ſedem
vix attingimus, quandoq. Botanicis cum collegis doctiſſimis Fabro, Territorio & Mo-
litore, ac Phytognoſte peritiſſimo Coruino, ut vel leuiſſimè inſpicuenda plantarum
occurrente varietate, haud temporis ſatis eſſe poſſet: multa nihilominus vidimus re-
liquam negotia prorsus diſſulere.

Exiſtere planta eodem
modo, & ſimplicita-
te, & vniuerſe nature

Seu non exiſten-
te, vel exolera,
& amiſſa:

Ut ab aſpectu noſtro ſe-
mota, & quæ non repe-
riatur ampliùs, ut Ci-
renenſe laserpitium.

Aur à nature libro om-
nino deleta, ut quæ
nuſpam ſit.

Hic autem ſolam diuerſa illa eruditio in promptu habenda
eſt, quæ ex antiquitatis cultu, & notis detrahitur.

Cuius ductu, & labore quærendi, & petendi alii pro
alijs ſubſtituendi liberamur.

Quæ comparationem inſtituamus ad euidenter præſentem
non ſine harum illuſtratione.

Superſit tamen ſpes eandem reuſcendi, ſi naturalis
producendam rursus voluerit cauſarum eandem rursus
ſuis exegat.

Superiorum mutatione, inferiora quoque mutari par eſt: ſenſim proinde, ac multis ſæculis in herbis, & animalibus nouum aliquod
aliquid amiſſum, multa paulatim commutata detegimus; ut nihil mirum ſi in figuris, facultatibus, origine, & qualitatibus
noſtrum plantarum, ſimiles plerumq. audiamus mutationes. Medici enim illas admodum celebres Betonica vires exulſe
conſueverunt; quæ ab Apuleio, Diſcoride, ac Meſſa præmiſſæ. Petones admodum ſource ebriati de menſis deſceſſere, eorumq. mu-
tationes me. ſepius noſtris conceſſus. Quæ rerum omnium, viciſſitudo, peruenit. Cum temporum ſecurum, circumſpectum
peruenit deprehendatur, nobis aſtes nouam videri debet, ſi in Mexicanis Recchi noſtri aliqua-hodie ea ex 2 diſſipatis pſis
ut v. gueris, quæ nos, & Græcos deſeruit præſtat.

Tab. 15.

Ut ad plenissimam tandem plantarum notitiam; ne scilicet planta vlla sine nomine, nèue nomen sine plantæ sue hypostasi exhibeatur, aditus faciliior sit, utq. intelligamus sine dubio, per quem, & quomodo planta nobis imprimis innotuerit, discessis omnibus ventralis nebulis, quæ plurimum studiosis obscurant tenebras, omnis antiquitas in præsentis xui notitiam renouanda est. Ut autem quæcumque stirps aspectui nostro peritæ proprio dicenda sit nomine: vel ut tam ex naturæ libro, quàm ex diuersiorum codicum paginis vniversum ipsamet, inquiri, inueniri, & haberi possit; denique ut cuilibet, aliorum sui liceat observationibus, & nostras præto animo excipere, incitatis semper ulterius, & studiis nostris, & exercitijs.

Tractationes omnes de plantis conciliandæ sunt

Diversimode nominantiū & inter se de nomine dissentientium.

vel

Connominatium, & simpliciter ac recepto, omnibusq. communione appellantiū eadem v.g. Iris, Alarum, &c.

Recentiorum

Qui si nouis tantum nominibus utantur, ea omnia in vñ colligenda, & pro synonymis habenda.

Si vero peculiaribus & proprijs opinioni bus eadem ex antiquorum fontibus deriuent: inquirendū num legitima videatur vocum sumptio: tuncq. nomen, & cognomen ab recentioribus impostum reuocandum ad synonyma, de quibus dubitatur: ut siliquastrum pro Arbo-re ludæ, an rectè a Dodon. sumptum, & Acacia antiqua Mathio. neq. enim est Acacia.

Antiquorum

Collectis dumtaxat synonymis, ut ex mutua collectione eorundem intelligamus quid Theophrasto, quid Dioscorido, Math. &c. visum sit.

Examinatis diligenter & rite expensis ydem synonymis omnibus, quæ vni eisdemq. plantæ, aut diuersis assignantur, ut extra dubium pateat, an sub hac, aut illa appellatione, fuerit scripta à Theophrasto, Dioscoride, Plinio, & recentioribus, ut Columna, Bauhino, Clusio, Math. &c.

Addere quod in nullo idiomate respuenda vñquam sunt vulgi vocabula: ex quibus plerūque, in plantæ, & eius naturæ notitiam deducimur, siue illa successu temporum, siue recentius à plebe plantis indita sint.

Sed neque spernenda vlla etiam vulgarissima, cuiuslibet, de plantis experimenta.

In his quærendum an secundum mentem historicorum, quous sub nomine ad propriam classem plantam reuerterint, an verò ceteris inquisitione reuocanda sit.

Amplius quærendum an veteribus cognita sit tantum, an verò a recentioribus tantum plantæ, noua tradita sit; & an nostras sit, an exotica, & de nouo ad nos inuenta: non enim Tunc Americana solum est, sed & Sicula, & Cærtana.

Rursus an botanographi seu antiqui, seu recentiores, vel in genere de illa scripserint, vel in specie, & an capitibus libris, & tractatibus inter se conueniant.

Cum autem probe recognita fuerit, suo non absque laude restituenda erit loco, indeq. legenda, ut Faba Aegyptia, si cui forte contigerit eam vidisse, vel Dracunculus Maior, cuius gratia, male audire solet Mathiolus.

In Magna sua naturali doctissimus Collega noster Porta, quæm adulescentes adhuc in Physicis arcanis audiuimus, artificioso commento nouas stirpes producere molitus est, quod vixit margini in pluribus, in non omnino mutata planta, scilicet in colore, & qualitatibus partium alteratur.

Ceterum experimenta non laudare non possumus, plura autem deferimus observationibus, ut nouis semper, vel scilicet de nouo compertis ydem natura detestant promptuaria.

D. Fabius Columna collega noster, qui generis nobilitatem à maioribus derivatam propriam haud expertem titulis reliquit, sed multiplici condecorauit doctrina, noua semper non solum e natura penuriam copiose eruit; sed ex antiquis, & obsoletis eximio Botanocritice splendore genuinas complures restituit stirpes. Idque vel confertis negociorum tricis implexis (ea nostra conditio est) assidue præstare non cessat, ut in Phytobasano suo, seu plantarum examine, & Euphrasi plantarum, harum disciplinarum studiis pinquam liquat utrum est, magisq. ex promissis voluminibus, quibus quotiæ insudare solet, cum iucunditate, & utilitate haud exigua legentium perspicuum fiet.

Peritissimo autem deque hac de re barbaria optime merito Gaspari Bauhino, vel amplissimum hoc beneficium primo debetur. Collectionis videlicet synonymorum quam ipse in Phytopinate auspiciatus, in annotationibus ad Math. & sui in Tabernamontani prima parte compendit, videtur. Quippe vnusquisque antea Phytologus varia stirpibus pro arbitrio indita nomina, alienis prorsus possidibus, aut de industria prætermisissis, ingentem phytosophie studiosi ipso in vestibulo confusionis caliginem offuderat. Ab hoc, & compariet nouas plantas, & amplissimum promissum Tractationum iterum expedient studijs, utilissimiq. interim Pinacibus etantur.

Nec montibus tantummodo, vel littoribus, aut pratis parcere solent, & abstinere Physici nostri; sed etiam libros respuant, nisi flores, aut medicina sancta decreta, & praxes præ se ferant, & largius exhibant. Quare florilegi dumtaxat ad delicias, Medici plurimi ad stipem, Phytologi fere nulli pro ingenij præstantia, summsq. opificis admiratione, & operis cognitione plantas contemplantur, & examinant.

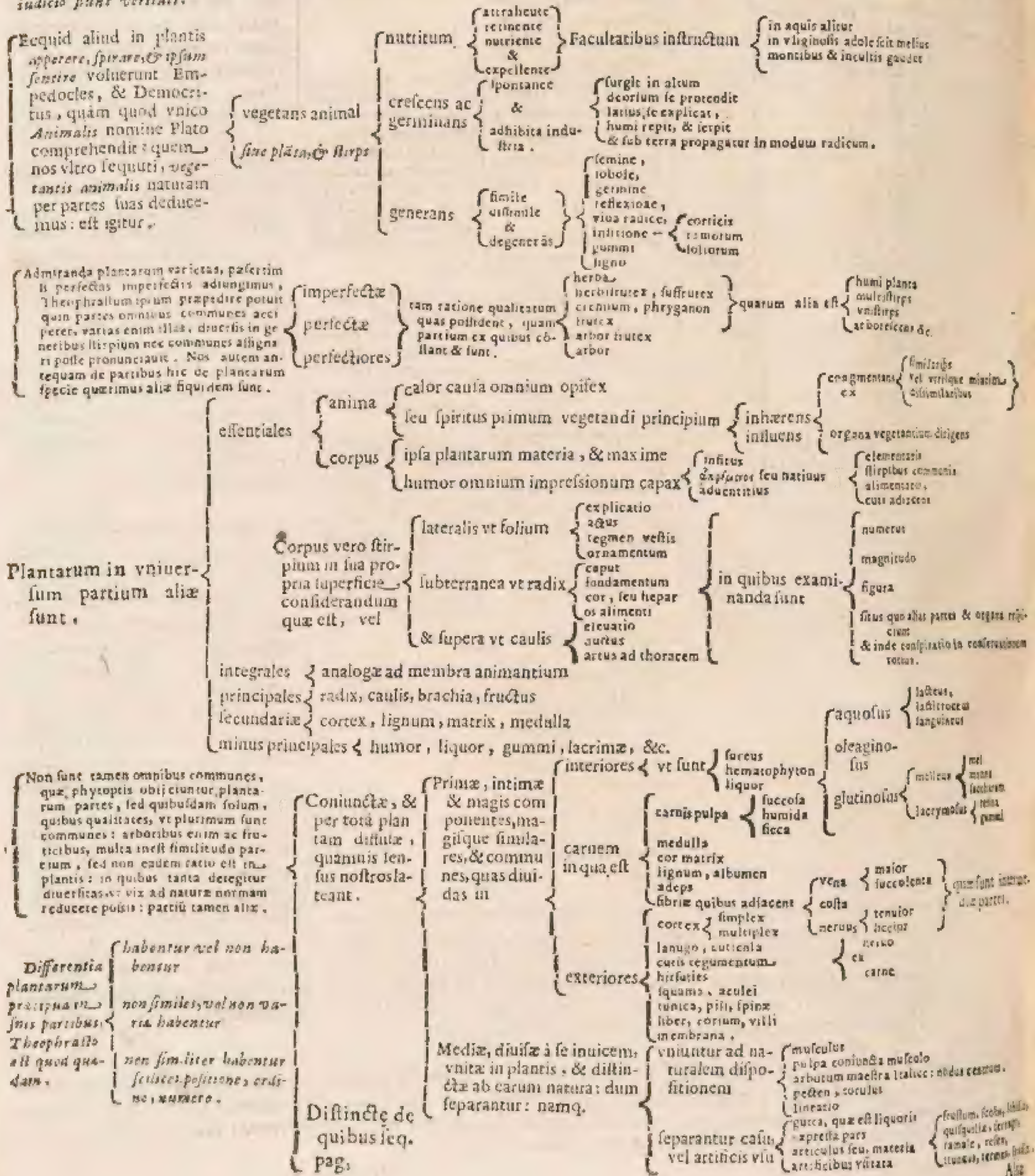
Scripseramus hæc iam, cum ecce strenuus ille Terrentius noster, & Chinenfi Regno Fabio collega nunciat legitimam Faba Aegyptia frequentiam etiam in quotidianis cibis; Rhabarbarumq. in hortu nunc Beta vicem habere. Hæc iam in testa nos alimus: illam verò multorum hallucinatione nobilem libentissime certe exciperemus: cum iam autem copiose illic inuenta sit, quin ad nos transmittatur minime dubitandum est.

Tab. 16.

Habes amice lector, ex sequenti eruditissimi Principis Apostrophe, conceptissimam totius Tabulae praesentis occasionem: analogiam scilicet partium, quae plantis insunt, cum membris corporum, quae sensu pollent.

Recurris ad singula, quae in brutis, aut etiam in nobis sunt membra, ut comparando omni se ex parte explas. An non quidquam scire possis nisi hos tibi ipsi prorsus simile reddideris? Crediderim te potius nihil minus temetipso novisse. Quod veteris philosophi et doctores obitum. Audisti cum dum de plantarum vita cogitarem, minutim hie si vis accipe. Brachia, crura, oculos, et in serpens quereis, nullus es, et absque magis, quam si nodum in serpo: error est non in specio tantum, nec in angusto familiae limine, sed in amplissimo toto genere. Scis illas nequaquam aspicere, aut man apprehendere, vel ambulare; organa tamen ad haec instructa velis. Inesse quidem musculorum velle notas; quibus appropius cramentata extrescent, venas etiam, quibus succi ad nutriendum, augendum, parandum interfluunt: unde et nervos, qui ad fulciendum protendantur, ceteraque huiusmodi membra, quae pro modo, ac ratione vegetantis animae obediunt consequuntur munera. Iam quid anceps in radice inesse caput hastas? unde et ipsam treas, si incisa, si nutrimentum, collectionesque cum Galeno aduersus. Hepar, venamque. Peram filamentis suis diuicacatam, quidam et in fons, si primores illos vitales foci per cetera sensum distributos hepaticordicerebrum dicat: (vi multum verbo multa:) ipsumque cordicerebrum fons dicat, basis, et caulis virtutem, quae per medullas tota introducta corpori animata, et vegetantes merito censeas partes. Denique, si vitam, et signum seu propagandi facultatem inquiris; postquam tam diuersas in corpus unum congestas doses agnoveris, vitam, conseruationis, ac propagationis primum alie confusus intelliges. De vita interim minime sollicitus, nodum inuicere coneris; si radix altior alimentum attrahit, si caulis altior augendo fugit, et digerit succum, vel si vim seminis illa, quae vites habet capitis in se conseruet, et foueat, negotij hand tantum tibi facessat: nec enologia videri in plantis inceptor credenda est; nec insulse pelli superduca corporibus plantarum cortices, et humoribus ac sudoribus, gummi vel lacrima contuleris; neque sane capriculos, clauiculos, et spinas animalium cornis ungibus, roncibus, aculeis mucronatisque temere comparaueris. Hominem enim Aristoteles inuicem cogita, et explicans diuersarum frontium, et truncorum caulis, aut fistulis, brachia numeratque, crura in qua stipes amnes. Lamellus transilire videris limites, nec regulam illam luxurians apponere ingenio: dum enim florescit vltimus, aut frondefcit, folia, et fructu capillis respondere vis, et comis: nimirum talibus analogijs nobis complacemus, satis ac plerumque quae pulchra sunt, et conuina praetuleris, in iudicio sunt veritati.

Radix in omnibus prope stir- pibus: cu- jus inter ceteras sunt	species	simplex multiplex repens, recta, capillaris, fibrosa
	partes	Circhi, nucleus, cer- nix, quæ alias forci- diciunt: caput, bulb- bulbilli, glandulæ, tu- ber, grani, torus, no- dus: quibus adduntur vestimenta v. g. velox, tunica, oculus, &c.

<i>Caulis</i>, seu organū per quod se plantarum maiestas explicat. cuius.	partes	<i>Stipes</i>, caudex, crura, stolones, soboles, fascis, paraphra, fœcula, fœculi, virga, vimen, fœmenta, myrsus, cili, brachium, ramos, ramuli, cauliculi, colliculi, culmi, stipula, stramenta, stipes; his addæ partes quæ sunt aliarum vinearū v. g. articuli, nodi, geniculi.
<i>Ramum</i>, & fœculum cum ipselegio, nequaquam distinguemus a caule; quia semel foliis, & continuati eodem ratio videtur, quæ caulis, & ramulus scissilem.		

Fronde, & folia, quae pariter duntaxat certis temporibus vivunt moriuntur, aut immutantur quorum	frondes, & pampini	} proprie sum arborum	species	terefolium
				lobifolium
				semiafolium
				umbellifolium
			partes	laciniae
				crenae, seu striz
				dentes,
				pinnae
				auriculae.
Macrones, aculei,				

Macrones . aculei,
spinae, capillamen
tum, cristae, cryces,
ala, acetabulum,
tubo, Pectili, ca
preula, anuli, viti
culae, flagellum,
palmes, malleolus,
duramentum, pedi
culi, claviculae,
elices graecorum,
seu vortices, viti
lia, latera, &c.

& illarum
velut adia-
centes, &
appendices

Alia parium disti-
lio inter plantas
affiguntur : que
oritur ex compa-
ratione unius ad
plures, vel unam
solum partem. It-
quidem iuxta vel

Rufus partem
dilectissimam di-
uerſitas noster
ex comparatione
vniuersi ad alteram
aut ad aliam cum
eius dilectissimam
fuit aut

Alie sunt inter ad-
demptas numeran-
de, sed tamquam
ipſarū, ac minus
legitimarū, quæ par-
tibus alijs adma-
ſcuntur, vel for-
tuito placeat, & ex
planis lucreſcunt
ut ſunt

[illegible]

familiares, & }
 diffimilares }
 proprias, & }
 communis }
 internas, & }
 externas }

un- st.	comparatus	Interpret, and
	ad-intercom	Interpret
	consonum, &	Simplex, and
	voluntatem,	composita
	quod vol-	
	ant	homogenea
		heterogenea

Explicata, 188
Admonition, 188

vel cō- ratur pla- ribus qua- m plene erit alteri aut aliq.	fimilis, aut di- ffinitis	Figura coloris definitio carpitudo alperitudo et, im- mune, &c.

par, sur
d'après { excelle
          { de l'ou
          { multi
          { d'ou
          { magis
          { d'ou

Flos, qui est se-
cunda hilaritatis
festina quaedam
spolio, perfectio-
nis fructificatio-
nis praenuncia, &
promissio spiritus
universis fructifera
abundantia, &
plantarum decus
; cuius partes
sunt.

Calix, nymphæ, Amina, flores, capitamenta, capices, scylas, cætes, sedimentum. Vaguel floritola, seu foliolatubuli, caliculi, gasterisquæ, ulli oleulastrius horripendilangues, coma, plara alia, quæ inter terminos delicias vus adinuenit.

Ceterum in duabus maxi-
me partibus principa-
libus, quas diximus ani-
mam, & spiritum, &
alij naturam, & corpus
scu compositum ex si-
miliaribus, aut dissimi-
laribus stirpium parti-
bus, disquirendum est
a pnytopta, quis sit.

fortus, &	lo

ortu exquiritur natura simili productio, per sensum, quod per omnes illarum partes, disponit sine organo, & ad omnes naturae actiones confirmatur, partium neque diffinitio, tamquam fermentum crassius in his naturam cetera convenit, experiendo, ad vigente calore naturae liqui plures in his corporibus tales, ac utrumque viventer operari, & movente, & recedente igne.

per autem cognoscitur si organa, & partium necesse sunt vegetantibus additionibus recte subministrantur: & si partes numerosae, grandes, nutritae, pingues, succosae ad partem naturam exerceantur.

virum lignum ex colore exteriori facile colligitur
 viz cum furpes emittit et odas, quibus nulli viscosi
 seu viridis color, quod tunc vegetandi, primum re-
 sultus consequitur. Cum recipitur a communis quo-
 te in humore crallunculo depellens compendium
 si tamen excipias furpes, quod in floribus, & talis
 color adolefcunt, quod v. plurimum subalbescunt
 vel in cinerium colorem vergunt, & prope in al-
 bum delinunt v. Dactylorum, acuta sunt supra
 multa, ruber Cerasium, & Hyperici cum Epithi-
 mus: Mille autem innotas in vegetantibus
 imperfectis duritia coram, violente anullatione
 prematurae exolefcitibus de se pendens, & in qua
 magis verticillibus lapidis, ingenuis succum em-
 si semper innotantur qualescumque in hunc exarum
 illa speciei communi quod viram vegetandam in qua
 aruit.

arum ventis, ipsa terra, spaga omnium aether fande-
tur Anasagoræ; non tamen hoc, sed pro quâ mensu-
ratur, et plantis communis utilitatis propter, ut si
de his determinate flavere, sed pariter cum Thales
incipit Virginium determinat hanc, et non tamen
perfecta scilicet. Virgini, namq. terra separa-
tum præter, quod cumquid committit, et tunc
enit diuili, ceterisq. membris diffinita, com-
mune parum concedit quodcumq. perhibent, sed tunc
ipsa luxurians natura, nec nullum remittit legibus.

Ex semine : quod est
magis matris simi-
le : vegetantis au-
tem fabioles, coll-
cta in compendii
plania, stirpibus
quata; mortetis pl-
tie scetus, ac ren-
scentis genus : ve-
uenti deniq. annu-
lis vegetabilis pr-
uariorum, cuius par-
tes assignantur,

Species tant	<i>Formig</i> <i>noz, mac</i> <i>mom, p</i> <i>aus, gran</i> <i>Bacca co</i> <i>mbus, cy</i> <i>lus, Bi</i> <i>multicol</i> <i>va, ca</i> <i>rys, an</i> <i>ulus, &</i>	<i>cap</i> <i>quo</i> <i>dian</i> <i>foli</i>
	<i>Parte qu</i>	

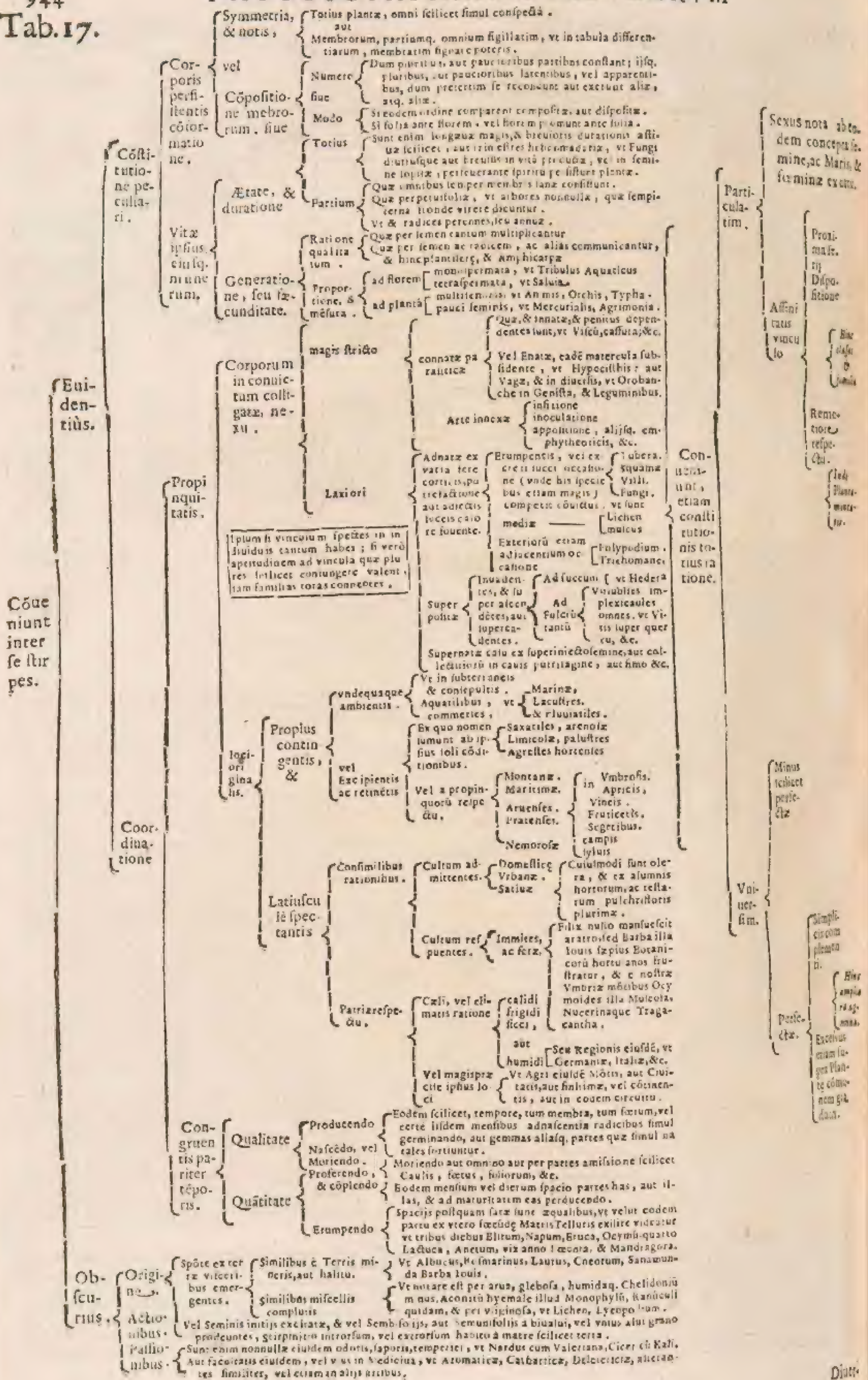
capitellum, conus,
calix echinatus,
echinus, verticillum,
paterula, umbella,
muscicarium, panicula,
racemus, Hortolium,
spica, culmus, &c
vulga, loculamcarum
conceptaculum, valiculum,
verniculus, theca, clava
valvulus, concha. 51.

arbiters, quod
est in eis de
potione

ibus stirpibus est, quæ suis non una dixerim, vel altera, sed omnibus partibus nobis ad quæ modo referre, vel prodere non possit. aut digna non sit, siue organa ipsius, siue præstantia ratione. Nutrit tota mediatione mentem; fructu pascit corpus; floribus, æthereisque; ut nihil vel minimum in tanta copia despicendum sit. Quod verò maioribus id opus erit exemplis firmare? videat maioræ cæcæque, immensæ hominationes; qui tamen eandem magnitudinem ore satis probare videntur, dum subinde videntur præcedendum (quod illarum est admirationem præferre) saltem apud tales nostros, à plantarum illius fieri alienos. Postquam nam fere plantarum totam describit, dixerit, ac gemmas, flosculos, flagella, fructumque, omnem, & pericarpium, grana ipsa, totamque vasculorum æmulationem. Plantarum inter sancta viventem succo, parvulam fructum; lac & explicatis floribus, ligna, & perenni ducitur, pinguis; et arboris fœdæ, ac arboris ægeæque amuletum regium; quæ et Myrsophy præstent; & ipsa tuborem ipsa, & dardanas.

PHYTOSOPHICARVM TABVLARVM

Tab. 18.

Originem & ipsarū caus.	Principia efficiētia, cum ipsorum instrumentis, quibus diuersa accidunt.	
	Materiam	magis simplicem { vt sunt elementa varie ad mixtionem concurrentia, vnde ha- licui & metallica corpora, vel spiritus maternam humum permeant ex diuersis modis agunt.
Locum, seu solum natū, in quo nutrimenti, educationis, & victus sedes, considerat.	Formas quas diuersas in tellectū, potius ex diuersis figuris, tam intellus, quam externis tibi con- fines, quos, a morali & rhetorica potius quam a physica deducet, vt decoris multo plus, quam firmitatis habeant.	magis mixtam { vario diuersis & compluribus, multellique fermento.
	Elementis	Subterraneis, Saxatiles, arenicolas, limicolas. Superficiales, Aruencolas, & diuersarum Terra qualitatū.
Quæ exterius ac cēsen- tur v. g.	unde	mediz { Polutres. Maricima. Aquaticæ huius aquis { Marine. immeritiz. { Lacustres aut stagnantis aquæ. Fluuiatiles, riuales, Fontanæ.
	Mixtim con- suetis ex qui- bus.	Simul aut Superarborēz innatæ. dibundum, { media, superadacta, cerrestres, enatæ. virescentes, { ex calu supernatæ a liberis differētes. Parasitice inherē.
Positionis si- tum.	Patria diuer- sa.	conherēz diuer- tis, { syluestres, pratenses, montanæ, Vitijs non ita distinctis, vt que prope has, aut illas, in- hoc vel alio circūitu nascuntur.
	de loco	Cælo diuerso { proximo { vmbroso, aprico, calido, tepido, remoto { frigido, aut rigenti. Climare, aut { noitrate, exotice, pergrina, aduenæ, regionibus di- uerbis. { Italice, Germanice.
Magnitudi- nem, totius- que molis ra- tiones, quæ constitunt in	totius plantæ	Vaga stirps, Rusticæ fixa, { nascentis
	quoad morum	de loco { in loco { vi propria { in se { surgens, ascendens, pendula, defec- dens, supina. vi aliena { in alijs { circumdans, complectens. (vt alportatione permuta,
Numerum seu multitu- dinem spe- cierum.	quoad germen quoad statum	ex eacumine ad ramos erectum. a latere aut rami pendulum. vt planta in erecta, conserua, incumbens, seu alijs accumbens. succumbens, iacens, humistrata, repens.
	Partium	ex variis namque dispositione { ordinata, aut composita, partium stirps dicitur. { inordinata aut incomposita.
Figuram si- ue faciem.	Extensio- nem, vel numero partium & in particulari. unde sunt.	Extensio- nem, vel numero partium & in particulari. unde sunt.
	Interiorem quæ est vel	Extensio- nem, vel numero partium & in particulari. unde sunt.
Actionem ex qualitate.	Interiorem quæ est vel	Extensio- nem, vel numero partium & in particulari. unde sunt.
	Exteriorem	Extensio- nem, vel numero partium & in particulari. unde sunt.
Passionem	Ab Anima libus Ab homi- nibus	Extensio- nem, vel numero partium & in particulari. unde sunt.
	Cælo, & Elementis.	Extensio- nem, vel numero partium & in particulari. unde sunt.

Plura profecto huius physice ob-
seruare posses, quæ nunc dum-
taxat sunt adnotata. Na-
tam in Cæcis terris Hede-
ram Tæcephe. Lasoparum.
Cyrenis post umbra æquæ. As-
paragum è conjugatis Arcti-
nis coribus, & carbonibus Ver-
ben m. alijs Abjunctum. &
quam multa alia, quæ minus
aut nihil præfuit nota.

Quid in plantis determinan-
da, aut Cæcis pferat, aut re-
gio, vel ex hoc sumat, quod
eadem planta à se ipsa etiam
disordare videtur, sique
dissimiles qualitatibus maxi-
mè immutatis, vt Scylla Si-
culis, Hispanique acerrimas,
mitis nobis. Helleborus ve-
nenum Hispanis, & medica-
mentum Itali. Nicotiana
Indi calida, Europæi Nat-
ticia.

In plantis diuersis surgendi
seu à globo se se protendendi
& replicandi spiritum, & pro-
prie in herba speciem compa-
rendi, niger, nullus fere est
subterraneus. & hydropa-
phalarum, quæ nusquam è
terra erumpunt. Læchis, ac
Lentiscula debent herbi ma-
ior, fructibus videntur, vni-
uerso arborū generi nobilior,
maximus autem Cedrus, ac
Troglodytes Palmar. imò &
Laricibus, abietibus, pinibus-
que quibusdam, & sagis con-
tingit, vt præcelsa pyrami-
dali nostri laurarij mentis.
Respondere autem videtur
hæc à natura facta emissio
procellionibus factis ab ani-
malibus, ita vt percutiendi
impellendi, salendi, asce-
dendi, & se protendendi ad ea
ad quæ viribus peruenire no-
tuntur, surgendi similes im-
pulsus in plantis quoniammo-
do patet esse videtur: soli-
tatem ractum vix velle arbo-
rum superauerunt. Quare
Trabi illa Iherosolyma, & lauræ
CXX. pedum à Abies illa Ae-
gypti natus CXXX. Cedrus
Damasci paria altitudinis
subinde celebrantur ab an-
tiquis.

Aspectum varium de quo pag. seq.

Diuer-

Diver-
se sūt
inter-
se stir-
pes, si
in ca-
rum
natura
latius
in pi-
cias.

Quæ inte-
ritus, vege-
tantis sunt
virescentis, &
vitalis fa-
cultatis,
ipsiusque
functionis.

Aspectum
varium ra-
tione figu-
re

quæ vel
mutatur
vel perfe-
nditur

sua sponte
aut magis
aut minus

pro diversita-
te temporis,
gratu, loci, aut
temperis

affluat liquo-
ribus, aut ster-
coratione va-
ria.

in qui-
bus

roboretur
debilitetur
abundat
deficit

virescentia
materia

unde videtur in multis, simpli-
ter, in pluribus, parvis fructus, in magnos
devenire.

unde videtur in solium: tulipa Rose
albo, in flavum: vitex rectus, per ma-
tem in curvum, & agrifolia folia infum-
mo angulos amittunt, &c.

ut ex simpliciorum multifloris, quod in
Anemonebus, tulipis, garofolis, &
alijs notatur.

Ricinus Theophrasti Botris, & Trifolij so-
lia sensim dum senescunt, minora sunt,
malis, aliarumque castis, plenius, zizania,
fit caulis, qui vacuus, & imbutus.

Vitis hic emittit
ratis, & vitacea,
resistentique em-
mam habenda, & u-
rim, qui humilis
est, vel extra
mentum, & ipsi
partimur.

vigorem, & sanita-
tem, ex varia per-
tinent radices infi-
mone, corporisque
ficciori, firmioriq.
compagine.

quædam enim in terra tantum vivunt, nonnullæ in natali
tantum, & sunt, quæ translationibus, & aeris, externisque
immutis magis, magisque resistunt.

Integer suo cum virore: ut semper vitium, Aloe,
Rosa Radix, Bulbi plures, Scylla præsertim,
sed Colchicum nobis, vel in ipsa præde car-
taceo inclusum cucullo floruit. Alphodelus in
cubiculo cæmentis interceptus à murarijs, germi-
na misit.

Exerit, & exsiccatæ florentes, ut Pulegium à Sol-
sticio, unde multas per solstitia flores aperientes
ipsi observamus, floresque cadentes excipimus.

Langorem, & imbecillitatem, morbosque varios, qui diversis ex actio-
num, seu functionum lesione diversimode contingunt, unde diversis sunt
obnoxia morbis.

Aque purioris Adianthum, sordidioris Olera, calide Ocimum, salix vel nitro-
ly Chythamum, Kali, Brachia, Erumum, Ruta, Beta, contra saliam præta-
non terunt, calique ingruente pluvia, (ut in nostra Taurinensia aduo-
taimus) exaridescunt. Copios, Oryza, Papyrus, rarioris Capari, Verba-
scum: uti platanus, & diversorum liquorum diversæ, ut exsiccant, quam
reperire facilius.

Terris diversis plantæ diversæ gaudent, cinere immundo, ficus, Olea, fruges
coementorum, que melle solo permixtis, aliqua calce ipsa, præter ficum non-
nullæ, in una, juvis, (ut summam dicamus) diversæ subactis, & commixtis:
vel etiam in interfectione, unde leramen dictum.

Placenta a summo, medio, vel imo tantum, præsertim spirata: ut triticum, co-
mifia, ut Diptacus, & a summo Anthemis, vultus umbellatæ, ut feniculum,
Angelica, a medio Marubium, & Pulegium regale.

Aut varie a summo, medio, & imo, & per totum system, ut Alphodelus luteus.
Aut etiam succedunt, & sigillatim, & quandoque alio hore, ut Laticaphodelus,
qui inde ito acrio kallis, legi videtur.

Intra se etiam germinant occulto flore, ut lappa, quæ adhærent flumini, &
micro quæ in se modo Apparine.

Adde quod in gemmis etiam, & frondibus proferendis diversitas incit.

Sunt enim ordinata alia, quæ statim tempo-
caules, &c. vel prius tota, & germina proferunt, quæ flores, & semina, vel
contra.

Alia præpostera, ut nudiflora, quæ florem, vel etiam lictum omnino folijs præ-
mittunt, ut Tutulago, Crocus, Scylla, Amygdalus.

Alia promissa dixeris, quæ virore modo, ut ficus quædam.

Aperta, & foliorum, & florum diversæ: quæ sequuntur compures: aperte po-
dum, ut Lazara, Peruana, Mirabil, Arbor trinus h flores respicit.

Contractionis diversæ Calcha, Tridolum h flores respicit, qui noctu aperiantur
nocturnæ licta respicit.

Ad solem convergentur heliotropia omnia inde dicta, mirabiliter vero tota die,
Phacelus ille Indicus, & vulgarior Lupinus, ad solem singulis succelline ho-
ris circumagitur.

citum Ut tertio a latrone die Ocimum, inde forte dictum, & Anemum, licta
zizania, 10. Beta, bruma octavo Atriplex, & 10. rursus Brachia, 10.
Purum 40. Apium.

ortum Anno vix Pizonia, Mandragora, post annum Lotus, Agilops Plinij.

celerem Ut Amygdalus, & in maximis omnia præcocia.

totam Ut Moras, nuxuglans lictistalis, & in montibus omnia ferotia.

aliquo- Ut semel, verique bis, Medica majas, ter tertis gemmis Prad Abi-
ram Robur, Februatio, Martio, Aprilis medio.

inde- Scum incertis vicibus, aut lapsus, simplius, Beta, tota zizania, & vere
terminam continuata opera, & alia plures. Aegyptijs perpetua geminatio, fi-
cuti, & vere alibi.

citius, Ut sassa, Populus, Malus, Persica, Cucurbita, flos solis.

radus Ut vinus, Robur, Buxus, Palma.

foliorum celeris moro, serius amygdalo.

fructuum Punicæ flori folia ante fructus cadunt liqui & vitibus, &c.

florum Pruno, tructus cadunt ante folia.

totius plantæ unde

perennes Longæ, ut Palma, Quercus, annosa inde dicta, Pinus,
Buxus, cupressus, & Retinosa, juniperus quæ temperati
caloris &c.

Paucorum annorum, Rosa Abrotanus, Malus persica, quæ
diligenti cultu ad trigintum annos annu perducitur,
quamvis citra decimum perire solet.

Fico, seu malis præcocibus, dulcibus, aut fertilioribus vit-
bus brevissima vita Plinio.

Alia tant aliquot horarum, ut Koniphytum nostrum die-
rum aliquot, & ephemera ut lunge.

Vitus mensis, Ophiolepis, Rosella, Linaria, Borragi
aliquot mensium radix causa Orchis, trima, aut quadri-
miz, leucocium, Bimæ, Caltha, Brachia, Beta, Apium An-
nuæ, legumina facutaria, Botrys, Ocimum, Cucurbita.

Olea, Palma, Laurus, Cupressus, flex, Myrtus, vitis
duorum, vel paucorum annorum, v. quæ intere-
unt altero anno dato semine, sicut viola Bolbo,
nax limonium elegans Bauhinij, & alia.

Plures enim singulis annis, & intercedum ali-
quos mensibus radices amittunt, ut Bulbona-
ca, limonium, &c.

compositæ, ut Olea, Palma, Laurus, Cupressus, flex Myrtus
annuatim decidit, ut Prunus, rursus, Morus, griffia, &c.
Macha, Medica Arbutus, quæ cæcumen vitæ, interiore a licta
aridescit.

frondis

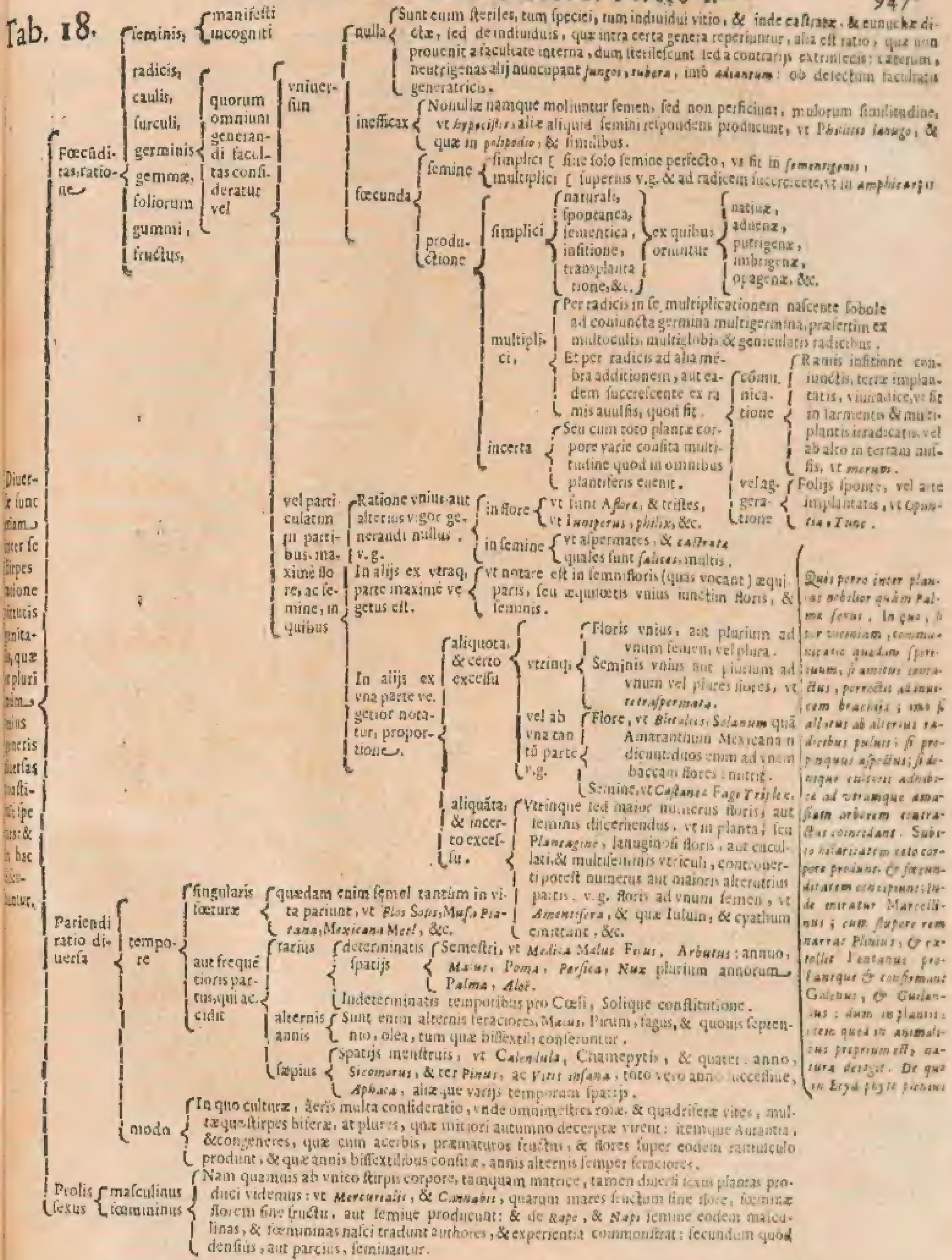
Ab abiliis sunt
figura quæque
met hanc ingui
diversis ingui
Præta, angul
nas lictis
qua nutrimen-
tum a pluvia
diversa ingru
magis, & non
aut dicitur, qui
vitas, qui im-
lato pluvium
ur, at.

Organum trer-
tui, & qui
obediunt diver-
disperant agri-
mat.

Sed patet in his
nibus Cæli, inquam
rino præter illa,
quæ ab intercedunt
inquenda.

Tab. 18.

Inter plantas prædictas, quæ in nascendo, & producendo semine sexum quemdam induunt, multa sunt, quæ maris, & fa-
 mine distinctas voces audire solent apud Phytographos, ut *Paonia*, *Abrotanum*, &c. traditum etiam est hoc ad fungorum
 genus, & quod magis ridendum, in *Agarici* recensitionibus: in spongino quoque *Zoophytorum*. Et lacrimis ipsi mascula
 plura connumerantur à *Virgilio*. Et hoc scitu dignum maritas populos complexas esse, & vimos quoque, quod in agro
 nostro *Aquaspartano* frequens. Sed nisi ad virium præstantiam, analogiâ quadam masculos huiusmodi titulos retuleris
 inepte censeas: namque à surgendi virtute vinearum masculæ præfert *Plinius*, & densiore spiritu accedente, aut magis
 virgeto masculoscere semper dici possunt.

quibus capitibus plantæ inter se conveniunt, ipsæ etiam à se invicem differre censantur: dum unum, vel plura in una plantarum deherent.
 ut præpe cæcociam sapiat, eorumdem principiorum tot diverſa schemata descripsit. Intellectum tamen est uobis de mente eruditissimi
 scriptis fuisse, per diverſos calles ad plenissimam plantarum notitiam deducere studiosos phytomane: nam quæ eadem semper fuit: sed hæc
 aff. Chronis studio de convenientia, & differentia plantarum præsentis atrexisse credendus est tabulas, quæ compendiosa hæc methodo, uti
 tamen studiosis exaravit, Lector boni consule.

Tab. 19.

In *Phytonomia*
certitudinem præ-
scriptæ copulationis
nominis scilicet &
rei obfirmatio.

In vocibus qui-
dem, & litteris,
in libris, notisq;
omnibus defe-
ctus quidā, aut
mutationes eda-
cis præsertim in-
iuria temporis,
vel scribentium,
ac pingentium,
aut ineptè dicē-
tum incuria co-
tingere solēt, qui
nos in contro-
uersiā deducant,
& laxata copula
studiosos in du-
bio relinquant:
succurrendum
propterea sedu-
la pensitatione,
& discussione, ut
verū plantis no-
men reddi pos-
sit: quod si spu-
rium fuerit, vel
dubium, & mi-
nus cognitum.

Si aut præ anti-
quitate, illius me-
moriam perierit,
aut simile nun-
quam planta ip-
sa obtinuerit: aut
certè si videat-
ur ineptum.
varium,
male innonatum,
corruptum.
dubium, & incer-
tum: Ex quibus
dubia nobis re-
sultet plantæ co-
gnitio.

Resti-
tuatur:

queren-
dum de
stirpis
nomine,
seu voca-
bulo, an-
sit.

Receptū
& vicia-
tum

scriptum
in

designa-
tum di-
uersis de-
scriptioni-
bus

Apud vulgus, maxime in loco natali plantæ ipsius.

Vel apud antiquiores, aut eruditiores, qui de plan-
tis differere conueniunt.

Aliquo antiquo codice, sua cum planta viuis depi-
cta coloribus.

Probata fidei, & authentico libro, adhibita pariter
plantæ figura.

Aut in diuersis, loquente quasi natura proditum,
quod in vocibus consilio, & ratione impositis
contingere sapius solet: quod in Ammy, phyto-
logis multis obscurissimo, manifestum est.

Figura, cum notis existentibus, & com-
parentibus simpliciter expressis.

Habitudine, compositione, ac relatione
similitudinis pariter conspicua, & detecta.

Numero, si eadem numero apud omnes
cognoscatur planta, & si cum alijs spe-
ciebus conueniat.

Patria, ubi aut plures, & frequentiores, &
efficaciores esse solent.

Viribus, ac usu, si factis scilicet periculo,
ad animum respondere sibi inuicem in
his videantur, ac si usus idem viget
continuò.

Vel deficient attributa notæ, pluribus
paucioribus, aut diuersimode iisdem
comparentibus.

Vel notæ aliæ existere videntur, in descri-
ptione nunquam expressæ, præsertim si
evidentes, singulares, aut notari dignæ
fuerint.

Vel non conueniunt generibus, quibus
ascribuntur, ut si diuersa, plura, aut pau-
ciora sint genera.

Vel patria non conuenit: quod ibi non
reperiuntur.

Vel ibi rariores sint, & alibi frequentiores.

Aut vires, facultatesque assignatæ non iu-
stificuntur, & aliæ se produnt obserua-
tione dignæ: aut inter se contrariæ,
aut saltem vix diuersæ in medica praxi:
seu dogmatica, seu methodica, aut em-
pyrica reperiuntur.

Coniectis, & contextus ipsius depravatione, ac men-
dis, confusione, mutilatione, dubio, &c.

Verbis minus proprijs, seu etiam ambiguis.

Si pars una pro alijs, aut aliā intelligi possit, ut in
Delphinij similitudine, alij enim in folijs florem
alij in flore folia intelligunt.

Si nullæ notæ positæ sint, quod forte describentium
tempore essent vulgatissimæ.

Si magis communes, indeque accipies, vel pau-
ciores præcipue tantum, quæ non sufficere ad vbi-
torem declarationem videantur.

Comparationibus quoque minus aptis.

Patria, & loco non adnotatis.

Viribus, aut usu non expressis.

Pleniori, in viventibus stirpibus observatione, &
plantæ fusijs, & accuratius delineata.

Viribus, usuque plantarum diligentia summa obser-
uato, nec solis pharmacopeis, olitoribus, auribromis
relictis, quod multi medicorum faciunt.

Absolutissimis in posteritatis beneficium requirunt
anthographis, conscriptis libris, & commentarijs
editis, quibus singula, vel minutissima adnotan-
tur: quod & assequi erit facilius singulorum mi-
roscopio nostro adhibito, quod in phlegma non
etiam exequuti sumus.

Phytologis ducentibus
nos plerumq; à stirpi-
bus pictis ad viuas.

Vnde utrinque innotescet ut
& facile intelligetur, ad vsum
pariter et utris, & Hortis in-
dianæ stirpes, & perennant
Flores in studijs, ut studia in
Floribus.

Natura ducentenos à
stirpibus pictis ad ve-
ras, & viuas.

Si nondum bene pro-
tus exploratum, ut adeo
pluribus applicari possit,

Aut etiam viua, & con-
stanti traditione, ad nos
translatum perseveret.

confirmetur, ne
quid su-
perfit du-
bijs.

median-
te rei ip-
sius, sine
subiecti.

demon-
stratione

compro-
batione

traditio-
nibus ce-
lebriori-
bus.

vel insuffi-
cienti,
& minus
verifica-
ta quod
sit.

obscurio-
ri, ac stir-
pibus nō
correctis,
dentibus
quia

Tab. 19.

Si abluere quandoque litterulis nomina videantur, alijs, atq; alijs accitis tessibus reducenda, & consideranda, quam facile inruditorum dentibus, tam multis permolentibus sæculis quasi carie arrodantur.

Condonandum nonnihil Piætoribus est, itidem sculptoribus, & ætatoribus, plus autem illis, qui ligno stirpium effigies, & qui crassiori arborum materia stilosculorum speciem inducere conantur, ut id, quod in corporis acuminata crassitudine distendit, omnem faciem elegantiorum, & subtiliores in ea lituras referre debeat.

Conferendi omnes præsertim contemporanei, aut deinceps transferibentes Phytologi, emaculandi, expurgandi, restituendi contextus.

Si facies quandoque, & inde petita signa, ac similitudines; si in ætatem redactæ vires, aut contradicere, aut agere, & non omni ex parte respondere videantur, examinanda singula sunt, quæ stirpibus superueniant, aut promouendis, aut perturbandis.

Comprobantium verò semper præcipuarum notarum ac similitudinum ratio habenda, & quæ collecta in omnium choro magis consonari ac splendide solent, præstantioribus, beneq; examinatis, & castigatis codicibus confirmantibus.

Aduertendum quam multum in plantis immutandis valeant.

Cæli
Soli { Varietatem,

quibus annorum constitutionibus
aëris impressionibus,
diuersis substratis materijs,
altitibusq; succis
contrarijs, alienis, insuetis
nutriantur, adolecant.
cultus diuersæ rationes
si necessaria, aut congruens
non habetur, aut mutatur.
diuersaq; alia, atque alia adhibetur.
foli facies, ac situs.
quoquo modo vertatur.

Animalium præterea stirpibus vescentium.
maternamq; ipsarum alium
stercorantium, euerrentiâ iniuriæ diuersæ.

Plantarum { ætates { primæ
                  { morbi   { Medicæ
                  { corruptelæ { ultimæq; senectutes.

Quæ inde contingere, quandoque possunt, & natura subducuntur additiones, vel demuntur partes, variumque habitum, & numerum constituent, ne impedimentum ullum nobis afferant, quin easdem stirpes suis non reddamus nominibus, nominaque Plantis, aut ad aliena, & illegitima coniugia quandoque impellant, summo opere aciem aduertere debemus, ac dispicere. Quid inter cætera valeat ætas, vel ceratonia ostendat dum iunior à seniore adeo diuersos profert flores, ut eiusdem plantæ non facile æstimaturus sis.

Genera plura esse possunt, & alia, atque alia inueniri, nonnulla tamen, ut in præcedenti inuimus, prorsus amitti diuersis in locis, et pauciora remaneant.

Et Patria plures, & scriptoribus ignotæ esse possunt, eademq; stirpes pluribus provenire locis, ut Styraç in Syria, & in Latio in nostro Cælio, quandoq; & Patriam penitus deseruerunt, ut Cyrenas Laserpitum, ut diximus.

Novas in dies nobis facultates innotescere in plantis, nil mirum, additis semper experimentis ex Cymica noua aperta, eaq; secundissima officina à Antiquis perrepta antecelas, pluribus labefieri, aboleri quoq; possunt, forsân deficiente natura, quæ ut effectos homines, ita imbecilliores herbas proferre dicatur, ut de Betonica indicatum, plurimum verò semper retulerit, ut in præstantissimo genere Lerba proposita sumatur experimentum.

Respuendos nullos esse libros credas, nec illa quæ inscribuntur folia fructu carere, quasi in singulis perutili iucio non pariter turget, nunquam tamen exsuccum prorsus compertis: sic ut ornari, legendo te creas. Antiquos, nuperosque Phytographos sæpe consue, plantas herbaceas in solis requirere aum nec in montibus licet, nec in mari, s. quia in & saxa, & aquora, & sylvas & hortos in pagellis conscriptos habes. Latent in Bibliothecarum angulis codices, in quibus antiqua vetustigia plantarum reuolere possis, nec ruam spernas faciem si quam lucem afferat in tæneis vetustatis. Casareus innotuit Dodonæo Krotantius non vnus latitat in Carbonaria Neapolis Canobio non obscurus, Arabes plures apud serenisimos Medicos, sed & Arabicus cum pictis iconibus Græcis baud relictis nominibus in Hæcualiali apud Catholicum Regem insignem nunciant, scilicet adueniendi non raro Arabes, & Chaldaei, apud quos Botanica sepita, iam apud Latinos extincta, apud Græcos per multa sæcula diuertit. In Vaticanæ thesauri carie expiscari, nobis aliquid in antiquis restituendis licuit, et in ipsa syntaxi inferius indicatur.

Criticam in Botanicis virgam meo quidem consilio ne sumperis unquam, quamvis hypercritico acuminis polleas, nisi Columna, & Marantha porrexerint, exemplo ille, hic regulas, gnarus ille antiquarum, & vocum, & rationum, æstimator, & censor, hic ad examen, & methodem quacumq; perpendenda reducens; & serio antiquis in contextibus præsertim Botanicorum magistri Dioscoridi animaduertentes ambo, Phytonomia ambo Anatomem profecti videntur; sed & Columna præter libros in stirpibus, etiam ipsis inueniendis, & anatomicè inspicendis egregiam præstitit, & prostat operam.

Vt nomen Plantæ iunctum

Synonymorum placida cohorte
comitatum

Aequivocis longe reiectis,

Homonymis distinctis

Tricis controuersiarum excussis

Ex opinionum cumulis quibusvis

Eritum

Explicitum,

Vt nominandi, ostendendi, indigitandi

pura, absoluta

Præditum

Inhærens

Perfistat indelebile;

Et claus loco quæcumque de plantis
litteris consignantur, & vocibus
nobis adaperiat.

EX PHYTONYMIA.

Tab.20.

Phitotria, siue
vſus plantarum
in medicina,
qui duabus in
regulis totus
continetur. ſci-
licet.

vniuerſali

quæ ſtirpium
delectum ha-
bet canonepeculiari quæ
conſiſtitin vſu ad
quem ſpe-
ctat.

Loci v. g. Regionis, plagæ, tractus, agri, &c. inò & cultus diuerſi, aut
etiam terræ qualitatibus, aquæ, arenæ, &c.

Temporis v. g. autumnus, hiemis, veris, æſtatis, ſolſtitiis, æquinoctio-
rum, quibus partium, vel ipſarum ſtirpium, alia ſunt vegetationes,
alia minus viles, aut efficaciæ.

Vitæ ipſarum plantarum; dum enim ſeneſcunt alia, vires amittunt, alia augent.
Et hic ſignanda tempora colligendarum, exſiccandarum, & ad
vſum ſeruandarum.

Electio, quæ eſt verſatorum in arte propria cognitio.

Preparatio, quæ eſt officinarum ſingularis pragmatica.

Simplicitas, aut cum alijs tam ſtirpibus, quam medicamentis commiſtio.

Modus interior, & exterior, quæ doſi, quando, quoties, & quamdiu ad vſum ſanæ
ſummi debent.

Affecti corporis commotiones, & circa illud non naturalia, (vt vocant) habitus, ratione
loci, temporis, ætatis, conſuetudinis, viſtus, &c.

Membroꝝum affectiones, morbi ſtatus, quantitas, qualitas, & accedens diuerſi.

Nè verò quiſpiam minus ſollicitus, tam in euoluendis Auctoꝝum paginis, quam perluſtrando ſecundum
vbiq; naturæ per terras, & maritima propatulo volumine in lapſum comitat; imprimis iudicio perquam
diligenti, compoſitis inter ſe totidem ſcribentium ſententijs, textus ex alijs, atque alijs pariter ſcribentibus
reſtituendi erunt; vti ex Athenæo, & Plinio Theophrasto: examinanda debent verba, conferenda
partium rationes, & diſcutienda; nulla verò auctoꝝum ſpernenda conſilia, vel animaduerſiones, quorum
diligentia veritas ſe propalat. Quin à patrio ſtirpium ſenatu, & interdum vernaculo vulgi ſaturno,
aut vicino petenda nomina, vel cognominum indicia ex quibus plantarum natura plurimum ſe præbet.
Stirpium quoque deſcriptiones cribrandæ: ne ſimilitudinis ſpecie, vel analogia vitio neſ decipiunt. Cete-
rum in naturæ libro, ſi forte conſuetæ deſine, aut languent, aut pauciora compariant: tum præſer-
tim habenda eſt ratio: ceteroꝝum diligens examen faciendum, quod vel ab ipſa ſtirpis natura, vel ab
alijs eiſdem ſpeciei, aut generis plantis argumentum ducat: aut denique iuxta medicæ methodum, &
dogmata ſingularum iuſtificande facultates; ex quibus dubij quidquam nihil unquam ſuperſit. Atq; hæc
ad præcedentia, pro appendice appendenda.

Demum Phyto-
nomia pene
omnis conſiſtit
in exercitijs.

Phytophi-
cis, vbi

Siue a natura eductæ, & prolate, ſiue arte conſtitæ, & educatæ, inuſendæ, vel inquirendæ, ſed præſertim nobili-
ſſimæ vni vnde pleræque hætenus innominatæ, & incognitæ ſe præbent; naxine in his nobili-
quæ eo plures habet ſimiles, quo pauciores botanographos perquirentes: ex montibus enim, conualli-
bus, & campeſtribus ſunt humidi, ſeu lapidoſi, &c. notabilis plantarum differentia, colligitur.

Phyſici in Botanicoꝝum gratiam horti conſerendi: in quibus vniuerſe prope naturæ ſtirpes ſalubres compen-
diantur, & ad vota compareant, dum erumpunt, creſcunt florent germinant, fruſtus emittunt lo-
men concoquant, & intereunt: quales Sereniſſima Venetorum Reſpub. Petauj. Sereniſſimus Magar
Dux Struxis Pils: ſub verſariſſimis ſtirpium alumnis Caſalpinijs, Guilandinijs, Alpinijs, Comiſiſi, & alijs
bus, quod oculis placeat, quod naribus ardeat, quod ſtudia iuuet, & ſanitate tueatur cognoſcere la-
cile eſt: tales etiam & Imperator, & Calceolarius, Piana, & Paludanus alijsque alunt.

Recolenda item ad ſe tranſmiſſæ, quæ plurimum in hortulis ſeneſtrarijs, omnium ſerehorum obſeruationibus
accommodatis aluntur. Aut etiam in cataceis, ſeu paginarijs hortis, qui ſpicilligio quædam conſtitunt, &
in librum replicati ſiccitas etiam herbas, nocturnis, diurnisq; ſtudijs ſpectaculum ſancunt.

Phytoi-
trici

Facultatibus ſaſto græbriori examine, ſeu experimentis, indiſcijs, explorationibus, præſertim tum medicis, tum
chimicis, &c. multoque ac diuerſo periculo, educendis, aqua, ſale, ſpiritu, ſuore, &c. ſaſto.

Phytophi-
cis

Contemplationibus, ac ſtudioſis conſumptis vigilijs, præſertim circa penitiora naturæ ſtirpium, & ceteroꝝum
earum.

Agitationibus mutuis, amicisq; diſceꝝationibus, aut alijs cum botanicis docta conſuetudine, & Auditorum
communicatione, ſeclufa ſemper ſtudioſa altercatione, quæ cum ſeruet interperataminiſ adſequitur
veritatis. Exemplo fuerit illa inter Dioſcorides, & Galenos, & alios eiſdem ætatis, quos amica diſſidia lo-
cere ſapientes. vt & noſtris temporibus Coruſos inter, & Machiſos, Caſalpinijs, & Ghino, ac recentior
Columas, Portas, Bauhiſos, Imperatoꝝ, &c.

Conſcriptionibus denique, & aduerſarijs, ac notis altercationum primo plenis, ac tumuluaris, tum metho-
cis, ſiue hitoricis, ſiue Phyſicis.

Inſtituti examinis, ad cognoscendas ſtirpes ſeu plantas elaboratiſſima illa methodus a Maranta propoſita eſt, in qua ex ſu-
rioribus, pleraque inuenias ſuſſius explicata, vna cum ſuis paraſignatis, diſſuſoribusq; præceptis: quæ ſi tibi obſtrepent,
aut ardua magis videtur, obijciſque, Auctoꝝem parum ea vſum: tu tamen laborem alienum proba, & quidquid in-
potes carpe fruſtuum. Vtinam plures in reipub. litteraria commodum digerere ſimilia, aut exantillare non piget.

Nec ſtirpis vilius cognitionem, aut nomen contemnendum putes: mirabilis etiam in minimis natura, & omnis. Si enim
ſtatim, ſi flores exigi nullus eſt. Quidquaſo in depiſtis tabellis, in aureis, argenteisq; emblematicis aliud quæro, quam
artis elegantiam ex aspectu? At Dei Opt. Max. opera tanto pulchriora & certè iucundiora ſunt, quam noſtra, quæ hæc
commendantur, dum ad illa propius accēſſiſſe comperiuntur: & cum his audeſ luſas noſtros, fabulas, & manes conſerui.
Nonne ſtirpes dum viuunt gemmant: ſi colores in gemmis pluriſ aſſinas: hæc & colores, & organa, & amplius etiam
ſuſpice. Barbato cuidam nihil eſſo ſenſu ſimilis: qui nobiſcum dum Barbam Iouis in Romano ad Antium littore ſe-
clabilem ſatis videret, quod elatis, ac nudis intenſam ferret frondibus comam ſtatim nomen petijt, & ſtatim extulit
(vt ſolet) dato nomine, virtutem conſeſſus hucusque incognitam: ſubiratus, ſpreuit, quaſi incaſſum agnoſceſſetur, quod
careret vſu, nec perſuaſus unquam annuit, in pretio habendam, quod poſteriorum ſedulitas, ad maiora conſequenda
conuertere poterit, baud dubie ſi Alchimilliſ vtilem prædiſſem, qui ex argenteo ſoliorum colore ararium targeſſeri poſ-
ſent, nihil in planta deſpiciendum duxiſſet: quid facerem: alij ſunt hominum ita compoſiti animis, et præter comitia
corporis aut voluptates ſenſuum, cetera, ne bilum quidem aſſiment.

FINIS TABVLARVM.

AMICO LECTORI.

EIC nonnullae ex Phytosophicis desiderarentur tabulae: sed fatum cui Author praepropera cessit, scribentis manibus nondum absolutum praecepit opus, quin uno plures ingenij foetus, qui propediem lucem expectabant in ipso penetrati mentis praefocant: dum admodum Illustris eruditionis virum XXX°. supra M. DC. Salutis; annos XLV. natum nobis eripuit. meliorque fors (ut pie credimus aseri sit Caelitibus.) Tanta interim

studioforum iactura, ut eidem satis deploranda ne Academicarum quidem omnium luculenta sufficiant epitaphia. Si enim de morali quidquam exigeres sapientia, solers Federici Principis ingenium non eruedis tantum diserta antiquitatis rudibus implicitum, sed in omnis doctrinae dogmatis assiduum, saluberrima formandis moribus colligebat monita: si sacra de Geometricis, ac Mathematicis, vel artefactis optares prodigia, tibi Physicam Mathematicam integro volumine compingebat: Naturam sic in partes diuiserat, ut uno Vniuersali rationis speculo, omnia eiusdem arcana detegeret. Si quem phytocalus delibat hortulus Theatrum Plantarum, ad voluptatem huiusmodi erigebat; adeoque de subterraneis, de praepatiis, & sub aspectum cadentibus, de aëreis, & superioribus admiranda singulatum recolligens, posterorum commoditati, (cui studebat) nihil non periclitatus, industriosissimam moliebatur Encyclopaediam, ad quam nouis instrumentis, magis in dies prius reclinabat auitus. Habuisses de cerebro Principis scientiarum praeputiarium: legis in fronte de arduis quibuscunque acerrimum iudicium, in oculis infinitorum prope ideam voluminum, in ore suadam ipsam residere miratus esses, ac facundiam in manibus, tam artis, quam naturae obfirmatum experimentis compendium. Cuius domus Musaeum; Porticus Lyceum Peripateticum, horti Tusculanum, villa ac possessiones Attica gymnasia facile crederentur. Nunquam bene praefusus sine sale phytosophorum, vel salibus poetarum, aut delensius, tamquam fereulis, doctissimorum congressibus: ut ideo spiritus scurris, iisque iocis, qui capessenda virtuti non satis iuuant: lusus omnes inter Lynceus, & huiusmodi inter Academicos parietes concluderet. Quid enim non splendidius modo, sed eruganda fronti, & a serijs per subiectas animo relaxando commodius, & iucundius, quam virum genere Principem totidem nobilitate, fama, scriptis, scientia, & experientia conspicuos Portam Velle- rum, Galileum, Caesarinum, Ciampium, Pertium, Valerium, Terrentium, Columnam, atque alios, Lynceorum (quorum ipse idem Princeps) matricula ascripsisse, quorum vigilijs, lucubrationibus, & operis, non effeminati mollium poetarum prodirent lusus, sed proficui tetrica conatus Mineruae solida, & iusta implerent volumina, artiumque liberalium, & humanarum scientiarum dissoluerent nodos. Ceterum quid ad aeternam memoriam commendatius, quam sedula illa Principis liberalitate, ac studio exquisitum produsse opus Mexicanae naturalis historiae; quam Fernandes primum Inuicissimae Philippi II. Hispaniarum Regni in Indias Protomedicus delegatus, (etsi tumultuarie satis, ut primis affolet ingenij partibus) lustratam oculis, manibusque contritellatam in ipso natali solo contexerat; quamque postmodum Nardus Antonius Recus notis Illustrum nobilibus ex vulgari Hispanico, latinitati, ordine nedum satis commodo, reddiderat, & delitescere in Museo M. Antony Petij, insusmet Nardi tum vita fundi, haredis: Vnde non nisi sagaci urbanitate Principis huiusmodi thesaurum educi, nec facile fuit, nec licuit, adeoque neque excoli, vel doctissimis Lynceorum communiri commentarijs: quibus pro coronide Principis accederet prodigalitas, tot figurarum ex aequo similarium calandis imaginibus; eiusdemque docta dexteritas, ordini (qui est operis spiritus) meliori praescribendo. Deceant natem suaioforum commoditati Phytoptica, quibus elegantem nauauat operam, tabulae; quas & dabat, & proprii largus aris praeo committebat: dum vero cum vita simul rem imperfectam deserit, Franciscus Stellatus Lynceus ex eiusdem Larario Postumas deprompsit, ac versatissimorum consilio atgestas ceteris attexuit.

Atque haec quidem auita nobilitatis Principis Casij memoranda fuerunt appendices, quem Iura imprimis, & Fortuna, Montis Calij Marchionem, S. Angeli, S. Poli, & Aquaspartae Ducem fecerant; Federicus Casius, & Olympia Vrsina Aquaspartae primi Duces, Principem genuerant; & Principem coniugia testata fuerant: primum scilicet, cum Artemisia Columna, alterum cum Isabella de Saluatis; quorum prosapia, qua per Pauli Sfortiae, & Olympiae de Casij connubium, pari nobilitate, viuaci semper fama, nec senescente unquam gloria propagatur aeternum auratura sit. Quis enim tum nominis, tum virtutis haeres legitimus, maiora non molatur, ubi inter praeros connumeret, Pontifices, Imperatores, Partenopeos Reges, Purpuratos Principes, Patriarchas, Archiepiscopos, Praefules, ac potentissimorum exercituum Duces, quos brevis numquam pagina capere foret.

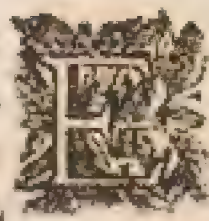
Hac interim quisquis legis boni consule; illam sane omnis eruditionis frustra desideratam luget supplicilem; sed in primis praecocis faulem sati, in genere non minus, quam doctrina Principis, & Academia Lynceorum Protopraefidis ac patroni sui colendissimi vigilias, & annos temere iniectam, meritis, animo memori, grato, ac reuerenti; lucis, & querimonis prosequitur Franciscus Stellatus Academicus Lynceus superstes.

INDEX TABVLARVM PHYTOSOPHICARVM

PRINCIPIS FEDERICI CAESII LYNCEI, &c.

1	N S substantia, &c. seu introductio ad tabulas. fol.	905
2	Studium circa stirpes, omnisque plantarum scientia præscribitur.	906
3	Plantæ representatio, indeque contemplatio ad plenam cognitionem.	907
4	In plantis considerata, & cognoscenda.	908
5	In planta, quæ ratio quantitatis, &c.	909
5	In planta ratio quantitatis locatæ.	910
5	Ratio quantitatis quoad contermina corpora.	911
6	Vita plantæ, & naturales motus in eius corpore.	912
6	Vita plantæ, & naturales motus in eius corpore.	913
6	Affectiones, & mutationes plantæ.	914. & 915
7	Vires plantæ, eius compositione destructa.	916
7	Sapores plantæ.	917
7	Qualitas.	918
7	Vires destructæ plantæ.	919. & 920
7	Sequitur idem.	921
8	Vsus plantæ, peculiaribus eius partibus nonnullis sumptis.	922
8	Charta.	923
8	Vsus plantæ alius.	924
8	Vsus plantæ, abscissis crassis membrorum partibus.	925
8	Sequitur eadem materia.	926
9	Energia, & præstantia plantæ viuentis.	927
9	Energia plantæ viuentis.	928
10	Virtus plantæ, & morale ab ea preceptum ad animos excitandos.	929
10	Sequitur eadem materia.	930. 931. & 932
11	Tituli plantæ, ornamenta, & laudes.	933
11	Sequitur eadem materia.	934
12	Nomen plantæ, quo non rarò eius aliqua peculiaris dos subindicatur.	935
13	Conclusa in planta vniuersim ex omnibus circa ipsam, aut in ipsa considerata.	936
	<i>Sequuntur tabula Posthuma.</i>	
13	Conclusa vniuersim in planta.	937
14	Plantarum quantitas, qualitas, actio, vsus, energia.	938
14	Scientiæ stirpium, studijque illarum promi.	939
15	In plantarum notitiam nominis ipsiusque rei coniugia, &c.	940
15	Sequitur eadem materia.	941
16	Plantarum partes, quæ Phytoptis obijciuntur.	942
16	Sequitur eadem materia.	943
17	Plantarum conuenientia inuicem, & similitudo.	944
18	Plantarum inter se diuersitas.	945
18	Sequitur eadem materia.	946. & 947
19	Nominum, seu appellationum quæ plantis dantur examen, & eorundem quandoque intereuntium restitutio.	948. & 949
20	Phytioatria, siue vsus plantarum in medicina.	950

F I N I S.

INDEX

MEDICAMENTORVM

NOVAE HISPANIAE

Secundum Corporis partes, & morbos: à Francisco Stelluto Lynceo Fabrianen: in ordinem, redactus.

CAPITIS.

A D Capitis dolores fol.
112. 149. 183. 189.
189. 213. 328.
*Ad Capitis dolores
ex frigida causa or-
tos*, 29. 39. 45. 56. 112. 149. 189.
189. 213. 305.
*Ad Capitis dolores ex calida causa
genitos*, 149. 183. 213. 208. 257.
277. 305. 322.
Ad diurnos capitis dolores 39.
47. 67. 112. 140. 162. 173. 189.
212. 213. 290. 305.
Ad expurgandum Caput, 29. 68.
197. 189. 305.
Ad somnum conciliandum, 56. 89.
113. 123. 173. 213. 325.
Ad Comitiales morbos, 126. 140.
320. 325.
Ad Melancholiam, 47. 200. 263.
325. 326. 331.
Ad Capitis fluxiones, 55. 70. 173.
193. 212. 213. 252. 289.
Ad Cerebrum roborandum, 42. 42.
55. 70. 173.
Ad Capitis ulcera, 76. 208. 240.

Nervorum.

A D Convulsionem, 67. 70. 120.
126. 146. 148. 157. 158. 213.
271. 279. 286. 289. 317.
Ad stuporem, 55. 67. 120. 149. 157.
196. 213. 275. 279. 289.
Ad Paralyfim, 53. 55. 65. 71. 120.
126. 122. 142. 157. 196. 203. 275.
279. 289. 298. 302. 306.
*Ad agilitates, & dolores ner-
uorum*, 28. 42. 56. 57. 105. 126.
161. 167. 190. 196. 199. 229. 231.
302.
Ad nervorum vulnera, 52. 53. 55.
70.
Ad contractionem, & duritiem,

105. 107. 140. 201. 270. 289. 317.
Fulmine perterritis, 160. 252.

Oculorum.

A D palpebrarum scabiem, 198.
*Ad Oculorum albigines, &
argemata*, 41. 50. 103. 104. 133.
158. 160. 189. 339.
Ad Oculorum cicatrices delidas, 189.
Ad Oculorum nubes, 103. 140.
189. 339. 340.
Ad Oculorum ungulas, 103. 189.
339. 340.
Ad Oculorum ictus, & vulnera
213.
Ad Oculorum ulcera, 206.
Ad erosos oculorum angulos, 60.
198.
*Ad Oculorum encanthidem, & ex-
crescentem carnem*, 41. 70. 119.
140. 189. 229. 265. 339.
Ad Aegilopas, & sinus 208.
Ad inflammationes Oculorum, 41.
60. 69. 80. 104. 117. 119. 123.
140. 189. 213. 235. 237. 250. 265.
277. 293. 306.
Ad Oculorum dolores, 123. 233.
235. 277.
Ad Luxiosos, 193.
Ad Lippitudines, 59.
Ad Oculorum caligines, 205.
Ad Oculorum fluxiones, 59. 145. 166.

Aurium.

A D Aurium dolores, 61. 86.
113. 140. 140. 278.
Ad Parotidas, 70. 113. 140.
Ad Aures purulentas, 140.
Ad Surditatem, 85. 140. 193.

Narium.

A D sanguinis profluuium, 202.
267. 337. 337. 374.
Ad sternutamenta cienda, 29. 68.

Oris, & Linguae.

A D fectorem oris, 167.
Ad pustulas, 201. 213.
Ad erodentia ulcera, 123. 201. 213.
240. 272. 292. 307.
Ad Oris balitum commendandum,
144. 307.
Ad Linguae scabritiem, 81.

Dentium, & Gen- giuarum.

A D Dentes purgandos, 140.
Ad Dentium dolores, 39. 69.
86. 139. 140. 161. 173. 188. 213.
287. 292. 320. 361.
Ad firmandos commotos dentes, 54.
59. 60. 199. 213. 294. 307. 342.
Ad fluvidas gengivas, 59. 60. 199.
293.

Gutturis, & Gulæ.

A D Anginam, 254. 328.
Ad gutturis inflammationes
254. 328.
Ad Gula distillationes, 70. 207.
*Ad faucium, & Trachea arterie
asperitates*, 168.

Pectoris, & Pulmonis.

A D cruenta sputa, & sangui-
nis reiectiones, 57. 188. 347.
Ad Plethysim, 70.
Ad suspiriosos, 173.
Ad Tussim, 70. 160. 161. 163. 168.
193. 194. 198. 207. 210. 232. 240.
242. 253. 265. 281. 291. 294. 342.
Ad Pectoris asperitates, 70. 81.
183. 235. 242. 288. 291. 342.
Ad vocem expediendam, 168. 240.
Ad Pleuritim, 70. 210. 232. 242.
267. 276.

Ad lateris dolores. 33. 70. 70. 81.
103. 113. 140. 145. 151. 152. 193.
229. 232. 254. 273.
Ad purulentas excretiones. 70. 70.
Ad Asthmaticos. 53. 70. 108. 159.
162. 168. 173. 205. 212. 267. 271.
289.
Ad renitentes excretiones. 70. 70.
173.
Ad purgandum Pectus. 42. 70. 192.
264.
Ad pectoris distillationes. 47. 207.
264.
Ad omnia pectoris incommoda. 69.
70. 144. 166. 201. 232. 235. 276.
281. 294.

Cordis.

A *D deliquium Animi.* 29. 39.
42. 47. 56. 65. 144. 171. 197.
213. 240. 254. 263. 325.
Ad Cardiacam. 29. 197. 240. 263.
325. 337.
Ad Tremorem cordis. 30. 39. 40.
42. 56. 65. 171. 197. 197. 240.
254. 263. 325. 337.
Ad pulsus Cordis. 39. 40. 42. 56.
65. 171. 197. 197. 236. 240. 254.
325. 337.

Mammarum.

A *D Mammarum inflamma-
tiones.* 140.
Ad emundandū lac Nutricis. 210.
Ad extinguendum lac. 203.
Ad lactis ubertatem praestandam.
160. 339.

Ventriculi.

A *D vomitiones, & Nauseam.*
41. 123. 160. 188. 201. 202.
Ad Caliscos. 41. 42. 148.
Ad vomitiones eiendas. 40. 154.
171. 194. 198. 238.
Ad Ventriculi dolores. 32. 40. 41.
42. 53. 55. 56. 91. 146. 150. 190.
192. 200. 204. 227. 232. 239.
250. 362.
Ad Ventriculi erosiones. 266.
Ad Ventriculi flatus. 30. 30. 32.
36. 36. 42. 53. 54. 55. 56. 96.
107. 133. 146. 161. 162. 192. 194.
196. 200. 201. 213. 232. 238. 278.
297. 306.
Ad singultum.
*Tiala yotic radix deuorata vel
ius decocti potum.*
Ad acidus ructus. 30. 36. 37. 42.
53. 54. 55. 56. 144. 154. 169. 192.
198. 232.

I N D E X.

*Ad Ventriculi inflationes, & fa-
tietates.* 28. 40. 70. 104. 107. 112.
115. 169. 171. 173. 192. 189. 203.
210. 212. 222. 232. 264. 288.
289.
Ad Appetentiam eiendam. 39. 39.
51. 120. 143. 158. 171. 196. 198.
202. 204. 235. 240.
Ad coctionem tuuandam. 29. 33. 51.
69. 70. 103. 143. 158. 160. 173.
198. 212. 288.
Ad extinguendam sitim. 70. 76.
116. 245. 261. 302.

Iocinoris.

A *D Iocinoris obstructions.*
61. 162. 178. 189. 193. 196.
229. 235. 269. 289. 289. 306. 355
Ad morbum Regium. 178. 229. 235
269. 289. 355.
Ad Iocinoris dolores. 196.
Ad Iocinoris duritiem. 196.
Ad refrigerandum Iocur. 154. 186
189. 189. 196. 289.
Ad Iocinoris Scyrrum. 29. 173. 196
Ad Cachexiam. 154. 162. 189. 196.
289.
Ad Hydropem. 28. 29. 41. 67. 108.
126. 150. 154. 166. 186. 196.
197. 201. 212. 236. 289.

Lienis.

A *D induratas Lienis.* 62. 140.
173. 301.
Ad Lienis obstructions. 61. 173.
178. 301.
Ad Lienis dolores. 173. 301.
Ad Refrigeratos Lienis. 28. 62.
173. 196. 235. 301.
Ad minuēdas exuberātes Lienis. 28.
62. 178. 196. 235. 248. 301. 305.

Intestinorum.

A *D Colicos affectus.* 28. 31.
32. 50. 53. 61. 85. 102. 153.
138. 144. 146. 169. 173. 191. 198
200. 203. 204. 213. 229. 300. 302.
303. 306. 306. 317. 330. 337. 361.
362.
Ad Intestinorum dolores. 32. 53.
102. 106. 143. 146. 149. 150.
151. 166. 183. 184. 214.
Ad Dysentericos, & tormina. 23.
36. 50. 68. 74. 82. 102. 104. 105.
106. 115. 117. 120. 122. 123.
179. 141. 144. 158. 159. 159. 184.
188. 197. 205. 225. 226. 226.
230. 234. 241. 244. 254. 263.
264. 265. 267. 268. 268. 283.
286. 286. 291. 291. 294. 337.

*Ad Cohibendum Aluum, & Dyar-
rheam.* 41. 42. 42. 47. 57. 68. 69.
70. 74. 76. 82. 104. 115. 117. 122.
123. 160. 168. 171. 205. 225. 225.
225. 227. 234. 238. 252. 253.
265. 281. 283. 284. 285. 286.
291. 293.
Ad Lienteriam. 42. 68. 69. 70. 80.
160. 225.
Ad diuturnas Alui fluxiones. 68.
120. 123. 283. 291.
Ad emolliendam Aluum. 65. 70. 70.
83. 83. 118. 184. 196. 203. 210.
216. 242. 245. 269. 270. 276. 294.
299. 303. 330. 361.
Ad Intestinorum inflationes. 32.
133. 138. 166. 168. 198.
Ad Teretes Intestinorum tinas.
70. 70. 152. 159. 184. 201. 304.
362.
Ad Iliacam passionem. 30. 36. 53.
61. 133. 143. 144. 148. 192. 306.
337. 338.
Ad Hemorrhoidorum dolorem.
148. 317.
Ad Hemorrhoidorum defluxiones.
148. 337. 337.
Ad Hemorrhoidas sanandas. 148.
Ad Tenasmos. 284.

Renum.

A *D Renum dolores.* 153. 199.
235. 254. 286. 317. 328.
339.
Ad Lumborum dolorem. 286. 317.
328.
Ad Renum calculos, & arenulas.
36. 70. 151. 160. 162. 250. 257.
315. 325. 330.
Ad Renum viscera. 251. 339.
Ad Renum obstructions. 28. 53.
61. 71. 72. 104. 160. 233. 250.
281. 288. 323.

Vesicae.

A *D eiendam remorantem tri-
nam.* 28. 29. 31. 32. 41. 42.
50. 68. 71. 72. 85. 112. 118. 141.
142. 143. 144. 144. 146. 148. 166.
171. 194. 200. 203. 204. 223.
229. 230. 233. 235. 235. 237. 241.
242. 245. 250. 257. 264. 270. 271.
278. 281. 283. 288. 301. 314. 315.
323. 330. 355.
Ad Urina angustia. 22. 37. 37. 50.
53. 54. 61. 68. 74. 76. 117. 118.
119. 153. 153. 154. 159. 167. 186.
189. 223. 238. 245. 247. 250. 294.
270. 277. 278. 294. 330. 330.
355.
Ad urina stillicidium. 339.
Ad

INDEX.

Extremorum Mem- brorum.

Ad Vesicæ ulcera. 118. 276.
Ad Vesicæ vulnera. 276
Ad ciendos vesicæ calculos. 36. 68.
85. 162. 167. 250. 257. 270. 315.
325. 330.
Ad Vesicæ calculos frangendos,
educendosque. 85. 160. 162. 250.
254. 270. 315. 315. 325. 330.

Virilium, ac Pudē- dorum.

A*D Venerem ciendam, stimu-*
landamque. 30. 50. 50. 71.
143. 145. 154. 160. 213. 225. 268.
315. 316. 325. 330.
Ad Augendam genituram. 213.
Ad Ven. rem inbibendam, & no-
cturnas pollutiones. 32.
Ad retentum semen eiiciendam.
184. 233. 301. 301.
Ad pudendorum ulcera. 123. 148.
150. 206. 213. 240. 339. 341.
Ad genitalium Phagedænas exul-
cerationes. 249.

Vteri.

A*D Vteri strangulatus.* 39. 42.
45. 48. 55. 56. 56. 65. 66.
171. 173. 186. 240. 274. 341.
Ad Menses educendos. 29. 30. 32.
36. 50. 126. 142. 143. 144. 148.
154. 160. 162. 186. 186. 189. 196.
201. 232. 276. 286. 330.
Ad Menses cobibendos. 55. 60. 227.
257. 337.
Ad Secundas pellendas. 53. 145.
230.
Ad expellendum foetum. 53. 14. 5
160.
Ad alleviationem partus. 53. 145.
162. 186. 325. 330.
Ad Instantem pariendi difficulta-
tem. 53. 145. 162. 325. 330.
Ad Conceptionem iuuandam. 33.
50. 53. 102. 264. 264. 276. 325.
Ad Foetum mortuum educendum.
53. 144. 145. 160.
Ad prohibendum abortum. 264.
284. 306.
Ad Puerperia iuuanda. 141. 230.
Ad exulcerata loca. 206.
Ad induratos locos, & vteri infla-
tionem. Tlalquequetzal pulvis
deuoratus.
Ad Vteri frigiditates. 30. 31. 45.
47. 141. 160. 171.
Ad prouidentem Vterum. 47. 66.
199. 284.

A*D Podagram.* 173. 213. 307.
332.
Ad Coxendicos affectus. 166. 173.
212. 278. 332.
Ad Articulorum dolores. 53. 105.
105. 122. 157. 173. 203. 213. 213
222. 275. 288. 289. 301. 306.
307. 317. 332.
Ad diuturnos articulorum dolores.
53. 54. 71. 105. 122. 139. 140.
140. 143. 157. 173. 203. 213. 288.
289. 301. 307. 317. 332.
Ad Genium dolores. 54. 122. 173.
199. 213. 213. 288. 289.
Ad articulorum Tophos. 332.
Ad Pedum tumores, & Crurum
edemata. 122. 173. 226. 232.
285. 306. 344.
Ad Inguinum inflammationes.
257. 306.
Ad Enterocelas. 76. 317.

Febrium.

A*D Tertianas.* 123. 172. 129.
Ad Quartanas. 29. 29. 29.
37. 42. 102. 172. 173. 226. 226.
229. 278.
Ad Continuas. 25. 72. 74. 76. 120.
140. 210. 213. 257. 237. 237.
240. 242. 248. 250. 253. 253.
254. 263. 267. 267. 268. 274.
276. 277. 283. 285. 287. 291.
297. 301. 315. 328.
Ad Causum. 25. 70. 71. 74. 76. 120.
210. 237. 237. 240. 243. 248.
252. 253. 254. 267. 268. 276.
277. 281. 283. 285. 287. 291.
297. 301. 315. 328. 340.
Ad Compositas Febres. 184.
Ad Hebeticam. 81. 135.
Ad Tabidos. 60. 111.
Ad Febrium circuitas. 28. 108.
140. 189. 222.
Ad Febrium Algoreis. 29. 29. 42.
47. 52. 53. 103. 113. 115. 144.
154. 173. 205. 208.
Ad Pestilentes febres. 36. 76. 124.
213. 325.

Tumorū præter Naturam.

A*D Exantemata, & Morbil-*
los. 232. 232. 235. 269.
Ad Inflammationes. 124. 229. 257.
264. 277. 282. 292.

Ad Furunculos. 65. 189. 193. 201.
257. 306.
Ad Gangreas, & Scicelam. 102.
Ad Erisipilas, & Sacros ignes. 25.
76. 83. 229. 277. 282. 283. 292.
Ad Herpes. 229. 282. 283.
Ad Strumas Cheredasque. 153.
Ad Panos. 147. 257. 269. 306.
Ad Tumores discutendos. 28. 22.
37. 39. 42. 52. 107. 112. 226. 226.
147. 160. 185. 189. 199. 230.
276. 282. 287. 290. 317. 328.
Ad Steatomata, & Melicerdas.
140. 153. 306.
Ad Tumores in vniuersis, & Ede-
mata. 54. 107. 147. 199. 264.
276. 287. 289. 291. 306. 317.
Ad Tumores ex Ictu. 276. 291.
292. 317.
Ad suggillata. 276. 291.

Vulnerum.

A*D Vulnera glutinanda.* 51.
53. 53. 69. 71. 129. 160. 166.
331. 362.
Ad Fluxum sanguinis. 53. 71. 160.
188. 327. 327.
Ad Sanguinis Grumos. 201.
Ad vulnera telis venantis illata.
126. 140. 169. 173.
Ad Vulnera carna replenda. 213.
Ad infixa vulneribus extrahenda.
28. 327. 330.
Ad Carnis excrescentias. 313. 307.
342.
Ad Vulnera cicatrice obducenda.
70. 173. 253. 265. 292. 306. 308.
Ad vulnera interna. 231.

Vlcerum.

A*D depascentia Vlcerum.* 70.
76. 251. 251. 253. 292. 308.
Ad Vlcerum Diuturna. 52. 53. 53.
108. 129. 142. 199. 200. 208. 229
231. 237. 265. 289. 329.
Ad Vlcerum Verminea. 124. 139.
200. 307.
Ad Malefica, dolosaque Vlcerum.
70. 172. 229. 289. 306. 307. 319.
Ad Sinus, & fistulas. 85.
Ad Vlcerum ab erodentibus facta.
74. 76. 240. 252. 292.
Ad fœdida Vlcerum. 71. 80. 112. 193
200. 200. 286. 307. 308.
Ad Ambusta. 171. 252.
Ad Vlcerum Morbi Gallici. 39. 66.
120. 122. 147. 148. 171. 189.
200. 213. 213. 287. 289.
331.

Luxa-

Luxationum, & Fracturarum.

Ad Artuum Luxationes. 113.
193. 276. 277.
Ad Offa fracta. 113. 115. 145. 193.
276. 283. 291.
Ad eos qui ab alto deuoluuntur.
330.

Venenorum.

Venenorum, omnium, & mor-
sum, & ielum. 86. 124.
213. 242. 254. 257. 300. 302.
325. 340.
Ad Viperarum morsus. 86. 242.
302. 308. 325.
Ad Serpentium Aspidumue mor-
sus. 86. 143. 242. 300. 302. 302.
308. 325.
Ad Canis rabidi morsum. 86. 308.
Ad Venena omnia. 36. 124. 144.
160. 213. 257. 261. 302. 325. 340.
Ad Opium. 145.
Ad fungos malos 145.
Ad Ielus Scorpionum. 145. 145.
254. 315.

Decoris.

Ad Alopeciam. 68. 242.
Ad Capillorum destitutum.
133.

I N D E X.

Ad Pilos retardandos. 331.
Ad Capitis furfures. 342.
Ad Pediculos, & lendes necandos.
31. 144. 190. 254. 306. 307.
Ad Colorem conciliandum. 60.
Ad cutis vitia in facie. 28.
Ad Ionthos, & Varos. 171.
Ad Liebenas, & Impetigines. 29.
56. 68. 113. 147. 153. 158. 160.
Ad Psoram. 28. 122.
Ad Scabium. 28. 29. 65. 68. 74. 85.
120. 120. 122. 139. 140. 148.
190. 232. 241. 252. 263. 292. 305.
Ad Lepram Graecorum. 65. 68. 82.
113. 122.
Ad Morbum Gallicum. 36. 62.
67. 68. 102. 113. 120. 120. 122.
140. 145. 147. 162. 177. 182.
184. 185. 189. 197. 200. 200. 201.
206. 212. 278. 288. 289. 298.
301. 306. 318. 319. 320. 327.
Ad Obesos extenuandos. 300.
Ad Pruritus. 191.
Ad Clauos Callos, & Verrucas.
158.
Ad Sudorem ciendum. 28. 29. 32.
36. 65. 68. 105. 126. 146. 148.
167. 189. 196. 201. 203. 205. 210.
212. 232. 288. 289.
Ad extergendam cutim. 71.

189. 189. 192. 197. 198. 202.
202. 204. 241. 256. 299. 305.
391.
Ad Pituita eiciendam. 36. 60. 67.
70. 81. 87. 87. 88. 106. 133. 140.
140. 151. 182. 189. 192. 196. 197.
198. 201. 202. 204. 241. 256.
271. 278. 305. 305.
Ad Atram bilem pellendam. 71.
178. 196. 288.

Humores omnes edu- centia.

Fol. 87. 88. 106. 108. 119. 133.
138. 139. 140. 142. 152. 164.
168. 177. 178. 182. 198. 223.
255. 256. 303. 304. 305. 306.
Ad Aluum emolliendam citandam.
que. 65. 70. 72. 83. 83. 184. 205.
210. 216. 242. 294. 299. 303.
330.
Ad Conualescentes e morbis. 110.
213. 222. 325.
Viatoribus celeritatem gignentia,
& sitim pellentia. 72. 173. 196.
Ad Muscas tollendas. 144.

Expellentium Me- dicamentorum.

Ad Bilem educendam. 70. 81.
83. 83. 87. 88. 133. 165. 166.

FINIS INDICIS.

INDEX

PLANTARVM,

ANIMALIVM, ET MINERALIVM,

Quæ in decem libris Thesauri rerum Medicarum Nouæ Hispaniæ describuntur, & explicantur.

Ac etiam eorum, quæ à Ioanne Terrentio, Ioanne Fabro, & Fabio Columna exponuntur, & observantur in eorum lucubrationibus.

Nempe Ioannis Terrentij à fol. 347. vsque ad fol. 455. Ioannis Fabri à fol. 459. vsque ad 839. & Columna à fol. 841. vsque ad 899.

A			
	BIES Mexicana. pag. 92	Acocotlis tertia. 31.	seu Tepeomatl Sycomorus saxatilis Mexicana. 31. & 896.
	Abjes Mexicana I. maxima. 92	Acocotlis alia Icon ibidem.	Amacpatli. 348.
	Abies Mexicana II. media. 92	Aconitum frumêto simile Theophrasti. 891.	Amamaxela expurgans seu Rhabarbarum vocatum monacorum. 217.
	Abies Mexicana III. minor. 92	Acueyo, seu Ocixochitl, seu Omiquilitl. 32.	Amara herba. 198.
	Abies Mexicana III. minima. 92	Aculorl, seu volubilis aquatica. 107. & 871.	Amazauheli. 349.
	Abinthium Mexicanum. 208.	Acnitzehuariacua, seu herba adueria veneni. 254.	Amazquilitl. 350.
	Acacia, vel M'zquitl. 455.	Acxoyatic herba Nunnij. 133. & 873.	Ambra grisea, seu odorata. 564.
	Acacia Egyptia, & Mexicana. cum figuris. 866.	Acxoyatl. 348.	Amolli 3. amara. 278.
	Acacie Mesopotamiz Icon 867.	Agies Haitinorum. 134.	Amolli alia. 278.
	Acacia Siliqua. 59.	Ahate de Panucho. 348. & 454.	Amozotl. 349.
	Acacoyotl Arundo Vulpina. 262	Ahoaton, seu Quercus parua. 211	Amphisbana Mexicana. 790.
	Acaltetepon, seu Monoxillus mucronatus, quod priuatim Temacuilcahuya vocant, Lacerthus nouæ Hispaniæ. 315.	Ahuaca quauhtl, seu arbor querciformis, butiraceo fructu 89.	Amphisbana Europæa. 797.
	Acamerl smetl arundinaceum. 273.	Ahuapatlis, Chamedris Mexicana. 133.	Amatzauheli. 349.
	Acapatli. 100.	Ahuapatlis Tilacensis. 91.	Ananas. 311.
	Acatzan Aycxiti. 349.	Ahuatepatli. 264.	Anchoas, seu Zinziber masculum. 169.
	Acaxaxa. 347.	Alahuacaptli leptophyllum, seu lubricum, & tenuifolium medicamentum. 298.	Animalia alia nouæ Hispaniæ Io: Faber doctissimus Linceus descripsit, & illustravit. 894.
	Acaxaxan, seu Planta palustris lenta, quæ statim comprimantibus cedat digitis. Potamogetum Mexicanum. 263. 883.	Albana vina suauissima. 640.	Anime Indicum. 47.
	Acaxochitl. 347.	Albanum Oppidum creditum fuisse id quod Albalonga dicebatur. 645.	Anime Gummi. 50.
	Acaxochitl alia Icon. 454.	Albatzapotl. 89.	Anona arbor. 90. & 870.
	Achiotl medicina tingendo apta 74.	Algazel, & eius Icon ex Africa 893.	Anona cathartica. 90.
	Acitli Mergus Americanus. 686.	Alkekengi Mexicanum. 296.	Anonyma I. Mechnac. 350.
	Acocotlis Quauhnaunacensis, & Tepoztianensis. 31.	Aloe Americana. 883.	Anonyma II. Mech: 350.
	Acocotlis Ligustici facie. 32. & 862.	Alumina. 896.	Anonyma III. 351.
		Amagoztic, seu Papyro lutea, seu Tepeomatl Sycomorus	Anonyma IV. 351.
			Anonyma V. 351.
			Anonyma VI. 351.
			Anonyma VII. 352.
			Anonyma VIII. 352.
			Anonyma IX. 352.
			Anonyma X. 353.
			Anthilion. 228.
			Antrû Putcolanum pestiferû. 783
			b Aoco.

I N D E X.

Aocoxochitl.	353.	Aratexli Potio composita.	81.	Axochitl.	356.
Apanxaloe.	353.	Atc Pannicensis.	348. 454.	Axolotl, seu lusus aquarum.	316.
Apatli.	288.	Atehuapatli.	195.	Aycachquahotl.	357.
Aparaqua.	298.	Atehuapatli, seu herba nascens iuxta riuos.	264. & 285.	Ayocomoz Atolli, & Maizio.	245.
Aper Mexicanus.	637.	Atehuapatli.	354.	Ayotetli, seu planta Cucurbitz sensilis.	182.
Apes, eorum differentias, naturam Illustrissimus, & Excellentissimus Principes Federicus Casius Romanus Lynceorum Institutor, descripsit, & edidit forma folij in tabulis. 894. & 895.		Atenxiuitl.	355.	Ayotte, seu proxahac herba similis Testudini.	184.
Apes Indici.	333.	Atepocapatli.	33. & 862.	Ayotochli, seu Desippus cucurbitinus ab alijs Tatou, vel Armadillo dictus.	314. & 891.
Apatzi puntzumeti vel cuiutzeti	36.	Atepcapatli alia Icon.	454.	Azaxochitl.	357.
Apatzi puntzumeti I. & II. seu Mustella odorata.	226.	Atexcalquaotl.	354.		
Aphatzezirangua aliorum.	36.	Atlancane, seu herba aquosis locis proueniens.	264.		
Aphatzipuntzumeti.	226.	Atlatocnochtli.	77.		
Apitzalpatli adstrictoria.	285.	Atlatzopillin, seu aquosa herba appensa.	117. 872.		
Apitzalpatli alia.	299.	Atlinam arbor.	81.		
Apitzalpatli.	199.	Atlinam seu Frutex iuxta fluuios aquasve proueniens.	124.		
Apitzalpatli tzontolplotli adstringens.	199.	Atlinam circinnara.	286.		
Apitzalpatlic.	41.	Atlotzopillinoxochitl.	117.		
Apoyomath, seu Phatzi seranda, Cyperum Americanum.	33.	Atlotzopillinoxochitl rubra.	117.		
Apozonalli Succinum Mexicanum.	336. 895.	Atlychippinea, seu aqua gutta.	309.		
Appensa aquosa herba.	117.	Atouli.	245.		
Aqua acida, & Maizio.	247.	Atototl Alcatraz, Onocrotalus Mexicanus dentatus.	672.		
Aqua gutta.	309.	Atototl, Onocrotalus Mexicanus non dentatus.	673.		
Aquetzpolin, seu Crocodilus quem alij Caimanem vocant.	315. & 892.	Attriplex odorata mexicana.	159.		
Aquitzi.	354.	Atzizicatzli.	356.		
Aracus Aromatica.	38.	Atzoyatl mirabilis mexicana.	170. & 877.		
Arbor Achiotl ab alijs chacangarica, & Paolaca, medicina ringendo apta.	74.	Auellana cathartica.	87.		
Arbor Huacoxex, ab Indigenis Balsamum vocatum Balsamifera II.	52.	Auenetl Ahochoetl, seu Timpanum aqueum, Abies mexicana	92. & 870.		
Arbor stelluta.	865.	Auis Paradisea.	317.		
Arel Arabum, & Persarum.	7.	Auis picta Americana.	705.		
Arena candida Mex.	340.	Aura.	331.		
Arenosum pomum.	84.	Aura caput.	94.		
Arisarum angusti folium Cichorium venenatum sannitum.	891.	Axihuitlapapatlacli.	356.		
Aristolochia Mexicana II. longa	62. & 865.	Axin, seu pinguedo vermium quorundam.	317.		
Arum Egyptianum quod sit, & in quo differat a Faba Egyptia.	861.	Axixcoca Huilzapatli Yangutalensis.	183. & 878.		
Arundo Vulpina.	262.	Axixcoca huizpatli, seu medicina vrina lutea.	153. & 876.		
Arundo Vulpina alia.	262.	Axixpatli.	355. 871. 882.		
Asarum Michuacanum Recchi.	36.	Axixpatli Quahuqueculensis.	233.		
Asphaltion.	336.	Axixpatli Texaxahuacensis volubilis quinque latera.	112.		
Aster Pernuanus Farnesianus flos.	861.	Axixtlacotl, seu virga diuretica	28.		
Atarexli Potio simplex.	81.	Axochiatl, seu Flos aqua.	241. & 882.		
		Axochiatl Decolan.	252.		
		Axochiatl altera.	257.		

I N D E X.

Cacalich Coapitlanensis Trifo-	Caqualpenfis.	306.	nouæ Hispaniæ.	336.
lium spicatum mexicanum 284.	Caquiztli.	217.	Charapeti.	120.
Cacamotic tlanquiloni, seu Ba-	Carapuehari.	241.	Charapeti.	277.
tata purgatiua.	Cardui frigida quadam species.	189.	Charapeti.	362.
Cacamotic.	189.		Chatalnic.	70.
Cacanaca.	184.		Cheloniscus Auctoris.	891.
Cacanacxochitl.	287.		Chian Arolli ex Marzio.	245.
Cacanel Hoatl chullenfis, Ana-	Caragna, vel Tlahuichilocaqua-	56. & 865.	Chiantzulli, seu Planta in hu-	more intumescens.
gallis mexicana.	huitl.	455.	more intumescens.	234.
Cacanoethli.	Caragna.	56. & 865.	Chiantzulli alia.	234.
Cacaocori.	Cardiaca arbor.	96.	Chiantzoltzolto.	238.
Capapatli.	Caryophilli Indici.	154.	Chiauhvihuitl.	364.
Cacapihiloxochitl, seu herbosus	Caryophillus Mexicanus.	156.	Chicallori, seu spina Papaner	spinolum.
ac pendens flos.	Caryophilli mexicanum planta.	154.	spinolum.	215.
Cacapolton.	Caryophillus.	34. & 862.	Chichec.	297.
Cacapultic.	Caryophillus I. II. III. IV.	154.	Chichiahauxihuitl.	233.
Cacarlaolxochitl.	& 155.		Cichiantic Coatlancensis, China	adstringens.
Cacatlepatli.	Caryophillus mexicanus, V. VI.	156.	adstringens.	227.
Cacanatl flos.	VII.	156.	Chichiantic rubra herba.	237.
Cacauifera.	Cassia lignea, Cinnamomum, seu	35.	Chichicahoztic.	143.
Cacauitzpatli, seu Medicina pa-	Cannella.	35.	Chichicallori.	215.
buli spinosa.	Cassia filuestris.	70.	Chichicamolte.	278.
Cacatzin seu parua Cacatl.	Cassia fistula.	87.	Chichicaquilil.	364.
Cacauaxochitl, seu flos Caca-	Catus Pardus mexican.	512.	Chichicayoti Colocynthidis me	xican.
uatl.	Candaparni Tlacuatzin.	238.	xican.	181.
Cacaxochitl VI.	Caxtlatlan.	256. 299.	Chichiçlapalez quahuitl, seu ar-	bor rubri sanguinis amara san-
Cacaxtlacori.	Catzotl.	309.	bor rubri sanguinis amara san-	guisua.
Cachos planta.	Cayolizan, seu Tepocan.	66.	guisua.	91.
Cachruiaqua.	Cayolpatli, seu muscarum medi-	199.	Chichicpatli I.	39. 864.
Cacica XII. Chilli species.	cina.	199.	Chichicpatli II.	200.
Cassia radix.	Cayolpatli Vaxacensis, herba.	202.	Chichicpatli III.	364.
Cahuazititziqui.	muscarum.	202.	Chichicpatli alia de Tlacotie IV.	365.
Calamatum I.	Cayopatl Vaxacensis elapho-	168.	Chichicmecapatli, seu Chumicæ	gentis medicina.
Calamatum II.	boscum mex.	168.	gentis medicina.	128. & 872.
Camatotoncapatli.	Ceccepatli.	362.	Chichietzonparotie de Ocopet-	layuc.
Camaleus mexicanus.	Ceccepatli alia.	362.	layuc.	366.
Camochitl mexicanorum.	Ceccepatli Acatlanensis, Glycir-	241. & 882.	Chichizquahuitl.	366.
Camolxochitl.	riza amula.	241. & 882.	Chichihualxochitl.	365.
Camopaltic.	Celicepatli.	362.	Chichitlic Tepetlauhixochitl.	368.
Cannella.	Cempoalxochitlic herba.	179.	Chichitlicpatli.	366.
Cannella folium ex Orientali In-	Cempoalxochitl prima species.	154. 876.	Chichitliccihuapatli.	367.
dia aduectum Icon.	Cenanan de Quahumahoac.	361.	Chichioahutl.	269.
Cannella folium quid differat a	Cenananam Tezcoquensis II.	362.	Chichipatli.	31.
Tamalapatra folio.	Cenananam Tezcoquensis seu ma-	185. 878.	Chichipaltic.	367.
Canihume.	ter spicæ Maizij.	185. 878.	Chichimal Memeya, seu planta	lacte manans.
Caninga.	Cenantli.	185.	lacte manans.	172. & 877.
Canis mexicana.	Centilinam.	185.	Chichixihuitl.	192.
Caocolatl potio.	Cenzomecatl.	362.	Chicometatli.	263.
Capillaceus flos.	Cerasus dulcis Indica.	95.	Chillacotl.	140.
Capillus Sacerdotis.	Cercopithecus, quos Mexicanos	318.	Chillapatli.	102.
Capillus rubeus, sic herba appel-	Ocumatl vocant.	318.	Chilli arbor.	50.
lata.	Cerui nouæ Hispaniæ.	324.	Chilli seu Piper Indicum siliquo-	sum.
Capilli foetidi.	Ceruleum quomodo fiat.	109.	sum.	154. 873.
Capolin humilis.	Cenualdilla Monardis.	307.	Chilli Indiæ Orientalis, seu Zin-	giber semina.
Capolin, seu Cerasus dulcis In-	Cenualchichitlic, seu vitis silue-	128.	giber semina.	169.
dica.	stris, Lambrusca Indigena.	128.	Chillatolli ex Marzio.	245.
Caprei nouæ Hispaniæ.	Chacangariqua.	74.	Chillocoztli IV. chilli species.	136.
Capficum Actuarij.	Chachalacaneri.	361.	Chilmecharl, seu Ycha.	140. & 873.
Capfici species.	Chalcuitlatl.	267.	Chilpan.	202. 879.
Capfici incommoda.	Chamecerasus Atlapalcensis.	230.	Chilpanlacolli, seu signum fier-	coris.
Capfici vires.	Camedic Mexicana.	133.	coris.	140.
Caput formicæ.	Chamaleo albus caput echini	360.		
Caput antæ.	modo profert.	360.		
	Chapopotli Bitumen littorale.			

I N D E X.

Chilpanxochitl.	140.	Coapatli Asphodelina.	300. & 888.	Collotemecatl.	373.
Chilpanxochitl, seu flos signi in-		Coapatlis II.	29.	Coltzticatli.	373.
star pendens mortuorum me-		Coapatlis alia.	301.	Coltotl.	235.
dicina.	210.879.	Coapatlis Detepequaquilic, coa-		Colubriolus.	187.
Chilpatli.	139.873.	ptilis III.	29.	Colubri maxilla.	90.
Chilpatli.	367.	Coatlis xochitlanensis.	301.	Coma quid.	860.
Chiltecpiz II. chilli species.	135.	Coatli humilis.	223.	Comalquilitl.	306.
Chimalatl Peruina flos Solis.	288.	Coatli II. non tingens.	119.	Confectio.	224.
Chimaltozatl, seu lapis specula-		Coatli, seu aqueus serpens.	119.	Coniza Mexicana.	157.
ris.	336.895.	Coatomame angini.	295.	Coniquicuman chriqua.	373.
China mexicana differt ab orien-		Coatzonte comatl.	250.	Coniza Dioscoridis.	
tali.	212.	Coatzonte Coxochitl, lynceis		Eupatorium Mesaz.	878.
China Mechuacanensis Phacos.		flos, seu lyncea.	266.883.	Contortina planta.	123.
	213.	Coaxihuitl herba serpentis.	145.	Contrayerua.	301.
Chipahuacaiztic.	254.	Coaxihuitl herba colubrina.		Contrayerua flore albo pallido.	119.
Chipequa, seu herba firma.	203.		267.	Conuoluulus cinnamomicus.	41.
Chrisanthemum Peruvianum.		Coaxochitl.	156.	Conuoluulus pennatus.	868.
	228.	Coca Peruina.	302.841.	Conuulsionis medicina.	128.
Chocolatl potri.	81.	Coca huquixochitl.	258.	Copalli Dei.	231.
Chucte Pannucinatorum.	51.	Cocatlicoztic.	156.	Copalli Montana, seu Tecopal-	
Chucungarigua.	368.	Cocauhcapatli.	372.	liquahuitl, Copallifera V.	
Chucungarigua alia.	369.	Cocci arbor.	71.	montana.	47.
Chupiri, seu Charapeti aquam		Cocum, seu Nux Indica ibidem		Copalli herba referens.	103.
rubeo colore tingens Arcanū		Cocum Indicum.	78.	Copallifera VIII.	49.
Venerei morbi.	120.	Coccus de Maldina.	72.	Copalliquahuitl tepoztlani.	455.
Chupireni Mienacanensium.	67.	Cochitzapotl, seu Tzapotl som-		Copalliquahuitl Patlahoac, seu	
Cicimatic, seu		niferum.	89.	arbor copalli latifolia copalli-	
Planta Cimatli similis.	265.	Cocobut Panucensi.	257.	fera.	46.
Cicimatic alia.	265.883.	Cococaquilil, seu Olus aquari-		Copalliquahuitl, seu arbor gum-	
Cicipini.	369.	cum.	171.877.	misera copallifera.	45.
Cihoapatli.	369.	Cocochiatl.	123.	Copalli totopocense copallifera,	
Cihoapatli tepoztemica.	370.	Cococxihoitl.	372.	IV.	47.
Cihoapatli Xantetelco.	370.	Cococxihoitl Teuhcaltzincensis.		Copaltic, seu arbor fundens gum-	
Cihoapatli axitzalpatli.	370.	142.873.		mi similis copalli.	57.
Cimapatli.	371.	Cocoxochitl.	372.	Copalxihoitl, seu herba copalli	
Cimatli.	265.	Coconam.	96.	referens.	103.
Cimat humilis.	306.	Cocoquauhiltvaxacensis, arbor		Copalxochitl, seu arbor gummo-	
Cinnamomum.	35.	cardiaca.	96.	sa pruni formis.	82.
Citlalxihuitl.	371.	Cocotemecatl, seu funis volubilis		Copalxochitl altera pruniformis	
Cinapatli Yacapichtlensis, con-		aeris.	141.879.	grumosa.	82.
za mexicana.	157.	Cocomecaxihuitl.	141.	Copiton.	190.
Cinapatli Hemionitica.	186. & 878.	Cocoxihuitl, seu herba aeris.	158.	Cornerina mexicana.	337.
Cqamacalli, seu maxilla Colubri		Cocoxihuitl expurgatoria.	142.	Cornigera arbor.	86.
90.		Cocozochipatl, seu Medicina		Corymbus quid 860. in quo dif-	
Coacihuitzpatli, dentium medi-		lutei floris.	188.878.	ferat ab umbella & capitulo.	
cina,	188.	Cocoztamatl, seu luteū Tamatl		ibidem.	
Coaciuizpatli, seu medicina do-		Vrinario mirabilis.	118.872.	Coruinus flos.	94.
loris.	301.888.	Cocoztic.	118.	Coyayahoal, seu Ilichiaton.	320.
Coahuilxochitl.	371.	Cocoztic.	237.	Coyolli mexicanum.	76.
Coanenepepilli, Coturnicis.	204.	Cocoyatic, seu herba Palma si-		Coyolli.	75.
Coanenepilli, seu Contrayerua.		milis.	144.873.	Coyolxochitl, seu Martagon	
301.		Cocoztin.	118.	lubili mexicanum.	167.
Coapatli, vel Tamacazqui ypa-		Cocozotli.	118.	Coyopatli.	297.
pan.	414.	Cocuanexpille.	302.	Coyotomatl, seu Tomalcoyolli	
Coapatli sue Tlamacazquipan.		Cocnapatlis.	302.	vesicaria mexicana.	204.
208.		Coen, seu coentic.	252.	Coyotomatl.	297.879.
Coapatli quauhnacensis.	36. & 864.	Coentic alia.	252.	Coyotzin.	281.
Coapatli xararum.	184.	Coentli.	190.	Coyoxochitl.	374.
Coapatli teoitztle.	29. & 862.	Cohayelli, seu chichica Hoazton		Cozamaloixihuitl, seu herba	
Coapatli yancuitlanensis.	300.	seu herba ferratorum folio-		309.	
		rum.	143.873.	Cozaquauhuitl, Regina auratum	
		Colcoanepilli.	204.	319.	

I N D E X.

Coznocñhli . 77.
 Cozolmecatl , seu curarum funis
 china III. mexicana medicina
 admirabilis . 213.
 Cozolmecatl fructifera . 213.
 Cozolmecat sterilis . 213.
 Cozquahuitl . 65.
 Cozticacuilotl . 107.
 Cozticacuilotlxochitl . 374.
 Cozticmetl . 271.
 Coztuemeapatli Tilacensis, cri-
 sta Galli Mexican: 242.
 Coztiepatli Acatlanensis , Tali-
 arum mex: 235. & 882.
 Coztiepatli II. 236.
 Coztietecpatl cornerina mexi-
 cana . 337.
 Cozticuiztipalancapatli , Yan-
 quitlanensium . 289.
 Cozticxihuitl . 303. 891.
 Coztomatl Solanum pallens .
 203.
 Coztomatl Solani species . 203.
 Crassa Planta . 312.
 Crepitans arbor . 88.
 Crepitantis fructus . 94.
 Crocodilus nouæ Hispaniæ . 315.
 892.
 Guapapalcatl Camaleo mexica-
 nus . 721.
 Cuaztalxochitl . 257.
 Cucultrzin . 177.
 Cucumer moseatus . 90.
 Cucurbita humilis . 201.
 Cucurbitæ simili planta . 182.
 Cucurbitina arbor . 87.
 Cnechilixtomatl . 374.
 Cuertlaxochitl . 375.
 Cneyauhquilit . 375.
 Cuicukietecpatl , smaragd. vi-
 lior mexic. III. 338.
 Cuicuitlapilli Glandularia . 248.
 Cuilacopalli, seu sterus Copal-
 li, Copallifera VI. leprosa II.
 48. 865.
 Cuilacotl Tepecuaquilicensis ,
 Napiforme . 229.
 Cuiztapollin . 236.
 Cuiztapocollin, seu nidus Lacer-
 tarum . 236.
 Cunctempta Michuacanensium .
 99.
 Cuagariqua . 249.
 Cupitri . 375.
 Cupressus fusa . 98.
 Curaqua, seu Brasiliu Hispano-
 rum . 121. 872.
 Curarum funis China III. mexi-
 cana , medicina admirabilis .
 213.
 Cureci . 306.
 Currungariqua . 205.
 Curutzeti . 36. 864.

Cutiriqui, seu Matlacaca . 268.

D

D [Ama nouæ Hispaniæ . 325.
 Dasypus Curcubitinus Ar-
 madillo . 314.
 Datura mexicana . 113.
 Datura ternis floribus . 886.
 Dentes Vetula . 128.
 Dictamnium Creticum , Neapoli
 floruit, & semen protulit apud
 Columnam . 861.
 Diurenta . 119.
 Diuretica virga . 28.
 Domina serpentum . 328.
 Dracunculus Monoceros . 816.
 Disentericorum medicina . 225.

E

E Capatli, seu parua sambucus
 112. & 871.
 Ecapatli mexican . 126.
 Ecapatli altera . 376.
 Echiriome locotaños Lobellij .
 410.
 Eloquentic herba geniculata . 210.
 Eloxchitl . 258.
 Eloxochitl . 378.
 Enguamba . 97.
 Epazotl , Atriplex odorata me-
 xicana . 159. 876.
 Epimedij partus mirabilis . 875.
 Erahueni . 159.
 Etzaltzitzilin . 320.
 Ezpatliquauhnauhnacensis san-
 guinis medicina . 127.
 Ezpatlis . 51.
 Ezqahuitl secunda . 59.
 Ezquahuitl , idest sanguinis ar-
 bor, 59. 866. Neapoli fuit ibi-
 dem .
 Eztecpatli Iaspis mexicanus 337.
 Eztetl, seu lapis sanguinis Iaspis
 mex. II. 337.

F

F Ebri fuga . 116.
 Fermentum ex Mayzio . 244.
 Fatida arbor . 68.
 Ficus Indica quorundam . 76.
 Filipendula IV. mex: 281.
 Filipendula Michuacana . 148.
 Filipendula Mich: altera . 148.
 Filipendula trifolia . 253.
 Firma herba . 203.
 Fistula Cassia . 87.
 Flos acidus . 30.

Flos amarus . 191.
 Flos Eloti . 258.
 Flos niger Tlixochitl Aracus aro-
 matica . 38.
 Flos sanguineus Monardi . 162.
 Flos signi instar pendens mor-
 tuorum medicina . 210.
 Flos Solis minor . 228.
 Flos Solis Peruanus tuberosus .
 878.
 Flos ycel . 258.
 Flos Herois . 261.
 Flos auriculæ . 30.
 Flos aquæ . 251.
 Flos passionis Granadilla dictus,
 888. eius Icon 889.
 Flos Tigris . 276. 884. & inde .
 Femina candida . 286.
 Foliorum differentia summa 2
 Fab. Colun na obseruata 847.
 alia differentia plures . 848.
 853. 856. cum sequentibus .
 Fracturarum medicina . 291.
 Fusa Cupressus . 98.

G

G aliopifera . 57.
 Galiopifera alia . 57.
 Galium Siculum nouum . 881.
 Gallus oua peperit . 773.
 Ginger Arabum . 169.
 Gladiolus Indicus . 888.
 Glandularia . 248.
 Guinaxochitl , Caryophyllus,
 mex: primus . 154.
 Glutinosa alba . 283.
 Granadilla, flos passionis dictus
 888. cum sequentibus Icon .
 889.
 Guacimo , vel Quancholotl . 401.
 Guao . 98.
 Gossipium . 308.
 Guayacan . 63.
 Guayacus Haitinorum . 84.

H

H Acai Ind. 279.
 Hacazcolotl Acacia spe-
 cies . 60.
 Hacoyochitl . 376.
 Hecelematzi . 302.
 Helichrysum mex: 232.
 Helitropium mexic: 341.
 Hemorrhoidalis mexicana . 306.
 Hepatis medicina . 341.
 Herba acris . 158.
 Herba aduersa venenis . 254.
 Herba Nunnij de Chaues . 133.
 Herba nascens iuxta muros . 264.
 Her-

INDEX

Herba montana. 17. 192. 878.
 Herba Principis. 291.
 Herba candida. 41.
 Herba calida Totopocensis. 201.
 879.
 Herba parua, & contorta. 177.
 Herba ferratorum foliorum. 143.
 Herba muscarum. 202.
 Herba aquosis locis proueniens.
 264.
 Herba lonchi folia. 41.
 Herba Cardinalis Barberinicum
 sequentibus. 879.
 Herba geniculata. 210.
 Herba Iris. 309.
 Herba lanuginosa. 218.
 Herba vlla I. 292.
 Herba vlla latifolia. 292.
 Herba vlla II. ibidem.
 Herba non transeunt in alias
 plantas, quamuis degenerare
 aliquo modo obseruentur. 850.
 Herbosus flos. 120.
 Hefarda. 896.
 Hezmaytl. 377.
 Hirco caprea. 893.
 Hirsuties in plantis cultura de-
 ponitur. 877.
 Hiuca, seu mizmail. 378.
 Hoacaltlaor. 377.
 Hoacaxochitl. 377.
 Hoahoahutli. 269.
 Hoatzin, seu Anis edens vocem
 nomini similem. 320.
 Hoatzinquaxutl. 378.
 Hoauhquilitl, seu Olus seminis
 in cristam compositi. 883.
 Hoautli. 269.
 Hoaxacan, seu lignum sanctum.
 62. 868.
 Hoaxin Acacia species. 60.
 Hoaxinuc. 83.
 Hocoetzoncomatl, caput senis.
 287. & 888.
 Hoelapatli, seu suavis medicina
 286.
 Hoelipatlis. 58.
 Hoelipatlis. 41.
 Hoilacapitxochitl. saxiuoluula.
 211.
 Hoitzcolotlo. 222.
 Hoitziloxitl, Anetina, seu arbor
 resinam manans. 37.
 Hoitziloxitl, seu arbor Balsami
 Indici, seu Balsamifera I. 51.
 Hoitzilziltexochitl. 379.
 Hoitzitxil, seu Anis varia. 320.
 Hoitzitiltotol, Anis picta Ame-
 ricana. 705.
 Hoitzitilmet. 273.
 Hoitzitiltentli. 140. 873.
 Hoitzitiltet. Helitropium Me-
 xicanum. 341. 896.

Hoitzitiltentli. 378.
 Hoitzitilxochitl, Origanina.
 103. 871.
 Hoitzmamaxalli, arbor corni-
 gera. 86.
 Hoizocensium. 250.
 Hoitzxochitl sonchifolia. 39.
 864.
 Hoitztlacuatzin, seu Tlacuatzin
 spinosus Hystrix noua Hispa-
 nia. 322.
 Holquahuitl, seu arbor chilli.
 56. 865.
 Hordeolum. 307.
 Huacuiqua seu somnus animalis,
 Huacuique nomine. 303.
 Huapahualizpatli, seu conuulsio-
 nis medicina. 128. & 872.
 Huapahuizpatli. 379.
 Huapahuizapatli altera. 379.
 Huapaquiltic. 380.
 Huazium. 380.
 Hucimetl. 271.
 Hucipochotl Auaxacensis, Rici-
 nus Hispanus. 60. 868.
 Hucuirus saluifolia. 40.
 Huachuelicatón. 250.
 Huemberegua. 287.
 Huichocataqua. 254.
 Huitz Tomatl. 108.
 Huitztomatzin, seu Tomatl spi-
 nosa. 108. 871.

I

I Asminum Mexic: 279.
 I Iasmini flora. 231.
 I Iaspis obscurior I. Mex. 337. 895.
 896.
 I Iaspis Mexican: II. & III. ibidem.
 I Iaspis Mexican: IV. coliliorum-
 que dolores sedans. 338.
 I Ictus oculi medicina. 206.
 I Ignea arbor. 67.
 I Insania arbor. 56.
 I Intestina piscium. 229.
 I Intestina Tucce, Talpentæ Indi-
 cæ. 215.
 I Inneus capillatus. 42.
 I Irati hominis medicina. 304.
 I Itzecunpatli. 380.
 I Itzticapatli. 381.
 I Izontecapatli, seu vulnerum me-
 dicina. 125.
 I Izqui Atolli ex Mayzio. 246.
 I Iztac serpens noua Hispania,
 quadricolor. 774.
 I Iztac Attolli ex mayzio. 244.
 I Iztac coanene Pili, volubilis diu-
 retica. 119.
 I Iztacpatli quiza sepin. 381.
 I Iztactlatlauqui. 381.

K

K kuhotoronqui, seu herbaca-
 lida Totopocensis. 201.
 879.

L

L Acertus noua Hisp: 315.
 L Lacertus orbicularis noua
 Hispania. 327.
 Laccifera. 58.
 Lambrusca. 128.
 Lapis Bezoar. 325.
 Lapis specularis. 336.
 Lapis sanguinis laspis mexica-
 nus. 337.
 Lapis Philippicarum. 338.
 Lapis pictus. 339.
 Lapis quo Indi enses, & pugio-
 nes parari solebant. 339.
 Lapis Gossipij. 340.
 Lapis cristallinus. 340.
 Laudes mayz: 243.
 Laurus Michuacanensis. 98.
 Lepra medicina. 129.
 Libanotis cachryset Apulus.
 882.
 Licopersicum Galeni. 157.
 Lignum Nephriticum non tin-
 gens. 119.
 Lignum Nephriticum. 119.
 Lignum Sanctum. 63. 64. 65. 643.
 868.
 Liliun Indicum. 277.
 Limoni folia volubilis. 122.
 Lyncea. 266.
 Lyncurij lapidis vires. 536.
 Liquidamberi arbor. 56. 865.
 Lisimachia Virginiana. 251. 882.
 Lonchifolia arbor. 39.
 Loquiltic. 382.
 Lubricum, & tenui folium medi-
 camentum. 298.
 Lupus mexicanus. 479.
 Lulus aquarum. 316.
 Lutem Tamarl. 118.
 Linx nostra. 516.
 Lyncis flos, seu Lyncea. 266.

M

M Aboyaxi chilli species 37
 M Macaroxquiel, seu som-
 nus cerui. 179.
 Macayxtli. 382.
 Macazpipilloli. 388.
 Macozticmetl. 271.
 Macpalxochitl. 382.
 Macpalxochitl. 383.
 Ma-

INDEX.

Macuilxochitl, seu maon. 155.	Mergus Americanus. 686.699	Muscarum medicina. 199.
Macuilxochitl IV. 155.	Metl, seu Magnei, Aloe Americana. 270.883.	Mus moscardinus. 386.
Macuilxochitl alia. 155.	Metlcoztli, seu Metl luteum. 171.884.	Mutella odorata. 226.
Mahuaquitli panacensis serpens 200.	Metl lenissimum XVII. 275.	Myuylmoyoye cuilator. 388.
Maluarica III. herba viua Acoftæ 134.	Metl luteum. 271.	
Magnei. 270.	Metl nigrum XII. 274.	N
Magnei diuinum. 274.	Metl pictæ. 275.	N Acaxcul, seu Thotzin, ab aliis dictum Datura.
Magnei montanum. 273.	Metl viride VI. 273.	altera mexicana. 113.872.
Magnei montanum aliud. 274.	Metzapotl. 90.	Nana Americanum. 311.
Magnei prunorum. 272.	Mexcalmetl. 272.884.	Nanacr. 205.879.
Magnei ferui. 275.	Mexochitl, seu Omexochitl. 124.872.	Nanahoaquahuitl. 389.
Magnei Tapayaxim. 273.	Mexocotl. 272.884.	Nanahuapatl. 200.879.
Mayzij aqua acida. 247.	Mexaxochitl. 273.	Nanahuaquauitl, seu morbi Venerei arbor. 67.868.
Mayzij spicz medicina. 179.	Mexcuitlatl Talch mexic. 336.895.	Nanauhquilitic. 389.
Mayzio similis. 94.	Miahoapatl, seu Medicina spicz Maizij. 179.	Narcifus binis floribus. 886.
Mayzium torridum, & calidum. 115.	Miaxihuitl. 385.	Narcifus Indicus serpentarius. 889.
Mamaztlacotl. 383.	Micatlachpahozatl. 386.	Nasturtium Peruinum. 161.
Manati. 323.	Micatizonteco mimiaootl. 333.	Nauhyeteputz, cardui species. 189.
Maquitzetzauharl, Amphibena Mexicana. 790.	Michaxuitl. 386.	Nauhyeteputz quadri latera. 189.
Marabillas de Indias. 279.	Micaxoxo coyollin. 386.	Nechil Atolli ex Maizio. 245.
Maripenda. 53.	Michaxochitl. 210.	Nen orlalpatl Totopecensis vomitoria. 221.
Maron Indorum. 71.	Michuat diuret. maf. I. 238.	Neixpopoalloni. 108.
Martagon volubile mexicanum. 267.	Michuac diuret. maf. II. 238.	Nenexton. 350.
Matlacaca. 268.	Michuac diuret. maf. III. 234.	Nepera mexicana. 224.
Matlalquahuitl, Ricinus spinosus Panucensium. 62.	Michuac diuret. femina III. 239.	Nequametl metl species. 273.884.
Matlalxiuitl de xalatlaco. 385.	Michuac diuret. IV. 164.	Nequametl metl V. Angustifolia. 273.
Matlalxochitl. 383.	Michuacanensis laurus. 98.	Nequa tolli ex maizio. 244.
Matlalxochitl alia. 384.	Michuauh Atolli ex Maizio. 245.	Nerium 868. nostro celo succum luteum Apocyno similem, non candidum in ramis, sed in radice tantum candidum. 868.
Matlalytic tetzocana Triorchimexicana. 253.	Michuaurblito. 246.	Netlaxochitl. 290.
Matlaliztic. 300.	Micuilpatl. 105.	Netzahualxochitl. 251.
Mater spicz Maizij. 185.	Micui Tlaxcolli, seu piscium in testina. 881.	Nexboa de quanquecalla serpens bicolor mex. 775.
Matzatli, seu pinca Indica. 311.	Milchilli VII. chilli species. 136.	Nexoahutl. 269.
Maxilla colubri. 90.	Milfolium mexicanum. 194.	Nexmet cinereum. 273.
Mazane, seu Cerui. 324.	Miltomatl. 295.	Nexpayan. 390.
Mazaxochotl. 384.	Miltromama. 295.	Nextalpe. 178.
Mecacacuatl. 80.	Mimiyca huatzin. 387.	Nextlacotl Yacapichtlenfis Limoni phylla. 230.887.
Mecapatl, & Honduras, seu Zarzaparilla. 288.888.	Mimosa herba Philippicarum Acoftæ. 123.	Nxxihuitl. 391.
Mecapatl paratla. 288.	Mintzintzin. 130.	Neycotlapatl. 391.
Mecapatl Mecatlanensis. 304.	Mizquitl, seu filiqua Acacia. 59.	Neycotapatl altera. 391.
Mecaxochitl. 144.873.	Mizquitl, vel Acacia. 455.	Nidus Lacertarum. 236.
Medicina admirabilis. 213.	Mizquitl Michuacanensis Acacia noua Hispanæ. 60.866.	Nitrum mexicanum. 343.897.
Medicina temperata. 129.	Mizquixochicopatli capillifera. 50.	Nocheznopalli, seu Nopalnocheztl, idest coccum Indicum in tanis quibusdam nascens. 78.
Medicina Incisefudis. 130.	Mohuitl. 387.	No-
Medicina Disentericorum. 293.	Molle lentiscus Peruana. 54.865.	
Medicina vrina lutea. 153.	Moloncapatl. 387.	
Medicina feminarum. 186.187.	Morbi venerei arbor. 67.	
Medicina lutei floris. 188.	Mofchum. 554.	
Medicina doloris. 301.	Motinensis herba expurgans. 304.	
Medicina tingendo apta. 74.	Moyothayacatl. 388.	
Mel Indicum. 333.	Mungo, seu phaseolus Orthocaulis. 887.	
Melocardus Echinatus. 410.	Icon ibidem.	
Memea. 218.		
Memeya de Tepoztlan. 384.		
Memeya Tepoztlan alia. 385.		

INDEX.

Nochoztic. 392.
 Noctli, seu genus Tunarum. 76.
 Nocturnus flos. 65.
 Nonocrito. 392.
 Nopalnocheztli. 75.
 Nopalxoclicuezalticquizi. 392.
 Nouaculæ enîes, cultri ex lapide
 339.
 Nubilosa herba. 160.
 Nucis Indicæ, & cocci vocati ar-
 bor. 70.
 Nucis Indicæ liquor lacteus, &
 eius vires. 73.
 Nucis Indicæ aliud oleum. 73.
 Numularia Indica. 214.
 Nunnij herba. 133.
 Nux Indica fructifera. 71. & 72.

O

Arzontic. 393.
 Oceloxochitl herba latifi-
 cans. 236.
 Ochra mexicana. 341.
 Ocixochitl. 33.
 Ocoloxochitl, seu flos Tigris Ti-
 gridis dicenda. 276. 884.
 Ocoperlal. 393.
 Ocopiaztli scorpionj spina. 222.
 Ocopipin. 190.
 Ocoquiltic. 393.
 Ocoxochitly laualape. 394.
 Ocuiptali. 394.
 Ocuiptali altera. 304.
 Ocymini folia. 122.
 Olcatzan Pahuatlanica china-
 mexicana. 212.
 Olcacarzan alia. 213.
 Oleum Enguambæ. 97.
 Oliliuhqui, seu planta orbicula-
 rium foliorum. 145. 873.
 Ololtic. 184.
 Olompatli. 395.
 Oloxihuitl. 395.
 Olus aquaticum. 171.
 Olus seminis in cristam compo-
 siti. 269.
 Omoxochitl. 124.
 Omimeztli, seu os femoris. 276.
 Omiquiltl. 13.
 Omizochitl, seu flos offeus. 277.
 Onocrotalus mexicanus denta-
 tus. 672.
 Onocrotalus mexicanus, non
 dentatus. 673.
 Opuntia quorundam. 76.
 Oqaichitli cocaxochitl, caryo-
 phyllus mexicanus II. 155.
 Orbiculi ex Mayzio. 247.
 Origanina. 103.
 Os femoris. 276.
 Othonam Iouis flos. 154.
 Otomjeterumquiyeti. 277.

Onis Peruana. 660.
 Oxygeranium mex. 293.
 Oxygeranium mex. II. 293.

P

Abuli spinosa medicina. 198.
 Pacifica herba. 891.
 Pacxantin, seu planta subsidens.
 222.
 Palancapatli. 108. 200. 265. 395.
 Palla arbor quorundam. 76.
 Palma montana. 76.
 Palma Bahei 75. coyolli dicta 869
 columnia dicta ibidem.
 Palma nucifera Strabonis. 71.
 Palma pumilionis. 71.
 Panacea Americana Terrentij,
 est Nicotiana. 176.
 Panis ex Mayzio. 246.
 Panis ex semine floris Solis. 228.
 Pantera. 499.
 Panxochlit. 140.
 Papauer spinosum. 215.
 Papaya. 99.
 Papaya Orientalis sine Pepo ar-
 borefcens. 870.
 Papyrus lutea. 81.
 Paradisea herba. 218.
 Parna cacatl. 308.
 Patera Iouis. 218.
 Pati, seu Metl lenissimum. 275.
 884.
 Patlahoacxihuitl. 396.
 Paxauac, vel Poxauac. 397.
 Peco. 190.
 Pelonchicilli. 161.
 Pelon Ichiatl Oquitl, onis Per-
 uana. 660.
 Pelon Mexixquiltl, seu Nastar-
 tium Peruanum. 161. 876.
 Pennas aurium referens. 397.
 Perpena. 396.
 Petum Brasilianorum. 228.
 Phacani. 396.
 Phaco. 213. 879.
 Phatzisfrauda cyperus. 33.
 Pheuuame, Aristolochia mexi-
 cana II. longa. 162. 876.
 Piaztlacotl. 399.
 Picus Americanus. 697.
 Pinahuihuitztl, seu herba vere-
 cunda. 123.
 Pinea Indica. 311.
 Pinei cathartici. 870.
 Pinguendo vermium quorun-
 dam. 317.
 Piper Indicum Hispanorum. 134.
 Piper Indicum siliquosum. 134.
 Piper siliquosum mexic. 136.
 Piper Tauasci. 30.
 Piper rotundum cum Icone folij

163. 876.
 Piperis folij, & Betle differentia.
 876.
 Piperis longi I. species. 125.
 Piperis longi II. species 126. 873.
 species III. ibidem.
 Piperis longi IV. species. 127.
 Piperis longi V. species. 127.
 Pipilolxochitl. 120.
 Pipitzahuac. 133.
 Pita. 275.
 Pitzahoac cacazparli. 189.
 Pitzauac ciuapatli. 157.
 Placentæ ex Maizio. 244.
 Planta crassa. 312.
 Planta in humore intumescens.
 234.
 Planta lacte manans. 178.
 Planta maxima. 228.
 Planta orbicularium foliorum.
 145.
 Planta quam cocam Peruanam
 vocant. 301.
 Plantarum diuifio, sine varietas.
 861.
 Planta variat magnitudine ra-
 tione loci, & cultura. 861.
 Pluma fatida, Smaragdus vilior
 mex. IV. 399.
 Pocayo. 398.
 Pollin. 327.
 Pompoqua. 82.
 Pomum arenosum II. maius. 85.
 Popoyauhquiltl. 397.
 Potio nuhihoahuitl. 169.
 Portiones mexicanorum. 81.
 Portiones mexicanorum aliud ge-
 nus. 81.
 Poxauac, vel Paxauac. 397.
 Pozahualizpatli. 398.
 Poztecpatl Huaxacensis gem-
 mata. 146.
 Poztecpatl mecatlamica, seu
 fracturarum medicina. 291.
 Poztecpatl. 277.
 Poztecpatl altera. 291.
 Proxahac, herba famillis Testudi-
 ni. 184.
 Puniiformis gummosa arbor. 82.
 Pseudo milissa nouæ Hisp. 334.
 Prarmica. 27.
 Pulegium humile. 146.
 Pulegium Hispanorum in mexi-
 co. 196.
 Pultes è Maizio Artolli. 244.
 Pumaqua. 74.
 Pusquam Michuacanica radix
 purgans. 162.
 Pycielt Nicotianæ species Tabac-
 cus. 173. 877.

INDEX.

Q Vahietl. 297.
 Quahuicxihuitl. 41.
 Quahuicxihuitl. 58.
 Quahunachatzli. 83.
 Quahurepopatlis. 76.
 Quahutlalamat. 70.
 Quahutlepatli Ocymifolio. 122.
 Quahuyetl Nicotiana species III. 173.
 Quahuyzquitzi. 404.
 Qualancapatli, seu irati hominis medicina. 304. 891.
 Quamecatl. 290.
 Quametl VIII. montanum. 273.
 Quamianuel, seu spica arboris. 258. 883.
 Quamochitl, seu arbor fructus crepitantis III. Maizio similis. 94. 868.
 Quapopol. 218.
 Quapopolton. 218.
 Quapopolztzin. 38.
 Quapopolztzin. 218.
 Quaquahuron. 250.
 Quaquahutzontic, seu fructus scetus. 250. 882.
 Quauchhochpahuatztli. 403.
 Quauchilli I. Chilli species. 135.
 Quaucholotl, seu Guacimum. 401.
 Quaurziçli. 402.
 Quauhayohuatli, Auellanz Gartica. 87.
 Quauhayohuatli II. seu Cassia fistula. 87. 870.
 Quauhayohuatli III. seu semen arboris cucurbitinae nuclei Pinus forma purgans. 87.
 Quauhacauatl. 80.
 Quauhchian. 399.
 Quauhchichicpatli. 400.
 Quauhchilpacuitlaton, Pizixochitl. 402.
 Quauhcoyolli. 401.
 Quauhcuetzplacuitlapilli. 402.
 Quauhcapatli. 200.
 Quauhelochochitl. 203.
 Quauheztl. 127.
 Quauhmeatl Zarzaparilla II. & III. 289. 888.
 Quauhmeapatli altera Zarza. IV. 290.
 Quauhneç Atolli ex Maizio. 246.
 Quauhpatlatli cacausera V. 80.
 Quauhtecopalli pizahuac copalifera leptiphylla alia. 40.
 Quauhrezhoatl. 405.
 Quauhrechaloatl Thilic Sciurus Mexicanus. 582.
 Quauhrlacpauatzli. 405.
 Quauhrlatzin. 87.

Quauhrlatzin, seu arbor crepitans. 88. 870.
 Quauhrlayexochitl. 404.
 Quauhrlapatli, seu arbor ignea. 67. 868.
 Alia Ocymi folia. 122.
 Quauhrlapatlis II. volubilis limoni folia. 122.
 Quauhxlolotl, seu arbor cucumeris moscati. 90.
 Quauhxlolotl alia species. 90. 406.
 Quauhxlolotl collulensi oxymalua. 216.
 Quauhyl. 173. 403.
 Quauhylzapilli. 404.
 Quauhyyac, seu Arbor fetida. 68.
 Quauhyla Coymatl Quapizotl, Aperi Mexicanus. 637.
 Quauhylzapotl seu Anona. 90.
 Quaxoxohuqui. 406.
 Querambeni. 241.
 Querciformis arbor. 89.
 Quercus parua. 211.
 Quetzalichli, Metl XVIII. 275. 884.
 Quetzalhoitzitzilin. 321.
 Quetzalxoquyac, seu pluma fetida smaragd. vilior Mex. 339.
 Quetzalyzoc. 405.
 Quxquic. 261.
 Quilamolli, seu herba Amolli. 277.
 Quilpozolli. 406.
 Quimehpatli. 307.

R

R Adicum differentie plures, cum sequentibus. 850.
 Radix Cassia 874. & inde
 Rapuntij Genus herba Cardinalis cum sequentibus. 880.
 Regina Auratum. 319.
 Relina Abietina Mex. 93.
 Resinam arbor manans. 37.
 Rhabarbarum Monachorum. 217.
 Ricinus Indicus. 868.
 Rinorum medicina. 195.
 Rosmarinum Mexic. 232.
 Rosmarinum verum Dioscoridis secundum. 232.
 Rostrum Passeris X. Chilli species. 137.
 Rostrum Stroboli IX. Chilli species. 137.

S

S Abia Philippicarum. 126.
 Sacchari cōficiēdi modus 110

Sacchari III. respuime. 111.
 Saccharum IV. Panellæ. 111.
 Saccharum I. lealdo, vel masculum dictum. 111.
 Saccharum Refinando dictum instrumentum Saccharificum ibidem.
 Sacfac Palma. 71.
 Sal. 343.
 Sal amarum. 208.
 Salium genera. 897.
 Salui folia. 305.
 Sambucus Mexicana. 99.
 Sanguiflua. 91.
 Sanguinis arbor. 59.
 Sanguinis medicina. 127.
 Saporum in plantis repertorum differentia inuestigantur. 13.
 Sassafras arbor, sic a quibusdam vocata. 61. 868.
 Saxei vermes. 166.
 Scammonium Mex. 256.
 Scarabeus Mexicanus Unicornis 832.
 Scarabeus Mex. bicornis. 832.
 Sciurus Mexicanus. 582.
 Scope montana medicata. 76.
 Scorzoneria Michuacanensis. 254.
 Seminum differentia a Columna obseruata cum sequentibus. 858.
 Serpens Aqueus. 119.
 Serpens bicolor nouæ Hispaniæ. 775.
 Serpens quadricolor nouæ Hispaniæ. 744.
 Signum stercoris. 140.
 Silquallum Antiquorum. 134.
 Smaragdus Mex. vilior I. II. & III. 338.
 Smaragdus vilior IV. fætidus. 339.
 Smilax aspera I. communis. 228.
 Solanum Mexicanum. 295.
 Solanum pallens. 203.
 Solani Mex. alia species. 291.
 Solan. Mex. aurei fructus. 295.
 Solan. Mex. fructus viridis. 295.
 Solan. Mex. rubei fructus. 295.
 Solan. Mex. venerei fructus. 295.
 Somnifera arbor. 89.
 Somnus cerui. 179.
 Spica arboris. 258.
 Spica Mayziz montani. 223.
 Spina Scorpij. 222.
 Stellio nouæ Hispaniæ. 744.
 Stelluta Arbor in honore Francisci Stelluti Lyncei sedenominata. 865.
 Stora funis pabuli terrestres. 224.
 Stramonij varietas. 886.
 Sericodendron VIII. Chilli species. 137.
 C. Sua-

INDEX.

Suavis medicina. 288.
 Subsideris planta. 222.
 Succinum mexicanum. 336.895.
 Succu plantarum differentia a
 Columna observata. 859
 Sudes glutinosa. 41.
 Sus Albana in marmore. 646.
 Sycomorus saxatilis I. mexicana
 81.
 Sycomorus saxatilis Mexicana.
 II. 82.
 Syringa lutea. 115.

T

TAbaci Haitinorum quos Me-
 xicani vocant Pycielt 312.
 Tabaci, causa facultatis narco-
 tica. 174.
 Tabacus Haitinorum. 173.
 Tacuzche, seu radix Michuaca-
 nica. 164.876.
 Tamarindus. 83.869.
 Tamatli luteum. 118.
 Tapacpatli, seu hepatis medicina
 341.
 Tapayaxin Lacertus orbicularis
 noua Hisp. 327
 Tapayaxmetl. 273.
 Tarepeni. 407.
 Tatananalic, Chamæbalanum
 Mexic. 237.
 Tatama Ouiedi. 311.
 Tatou Auctoris, & Clusij in qui-
 bus differat. 891.
 Tauhquechulxochitl. 94.
 Taurus Mexicanus. 587.
 Tealte comaxochitl, seu Tlate-
 comaxhuatl. 407.
 Tecacapan. 233.
 Tecamaclatlatzin. 238.
 Tecamilin. 408.
 Tecauhquilil. 237.
 Teccequi. 408.
 Techichis. 39.
 Techichicotl, stellio noua Hisp.
 744.
 Tecocahuatl Oera Mexicana. 341.
 Tecomahaca. 55.
 Tecomaxochitl. 408.409.
 Teconpatli prima longifolia. 193
 Teconpatli secunda longifolia. 193.
 Teconquilil. 116.
 Tecopalliquahuatl pitzahuas, seu
 tenui folium, capillifera septi-
 ma leptiphylla. 48.
 Tecocahuatl Ochra Mexicana.
 341.896.
 Tecpatli. 291.
 Tehoaxin. 409.
 Teixmincapatli, seu ictus ocu-

li medicina. 206.879
 Temamacame. 325.893.
 Temecatl expurgans. 305.
 Temecatl Yauztepecensis Bryo-
 nis. 200.
 Temeicaxihuitl. 410.
 Temolin Scarabeus Mex: vnicor-
 nis. 832.
 Temolin Ichcatzin Scarabeus
 Mex: bicornis. 832.
 Tenamaznauapoloa. 129.
 Tenamazton. 129.
 Tenextlacotl. 222.
 Tenocohoitzin. 321.
 Tentzonxochitl. 104.
 Teoquilin. 166.877.
 Tepari, seu crassa planta. 312.
 Tepemexcalli, seu Magnei mon-
 tannum aliud. 279.884.
 Tepetlaxihuitl, seu herba mon-
 tana. 192.
 Tepetlachichixihuitl. 192.
 Tepeyautli, seu Yautli montana
 167.
 Tepeyzquixochitl, seu Tzquixo-
 chitl montana. 97.870.
 Tepeyzquixochitl. 411.
 Tepezentli, seu spica Mayzi
 Montani. 223.
 Tepitzicxihuitl, seu herba firma
 278.
 Tepocan. 66.
 Tepoztlanensis Acocotlis. 31.
 Tequaniyezoncal. 411.
 Tequanacatl. 412.
 Tequixquiel, seu nitrum mexica-
 num. 343.
 Terebintus angustifol. Columna
 865.
 Teriopeti, vel Tzipalitzli. 412.
 Terra acida. 342.
 Terra alba. 341.
 Terra foetida Myfi. 342.
 Tesochilli VI. Chilli species. 136.
 Tetlatia, seu vrens Arbor. 98.
 Tetlacian. 153.
 Tetoxoxocoyollin. 195.
 Tetziuacis. 78.
 Tetzmitl Tonallacosedo mystica.
 171.
 Tetzquixochitl, seu Yzquixo-
 chitl faxeas. 310.
 Tenhquililic, seu herba Principi-
 pis. 291.
 Teuhtlacot zauhqui, seu domi-
 na serpentum. 328.
 Teuxochitl, seu flos Herois. 261.
 883.
 Teuhxochitl alia. 261.
 Texatlezapotl. 90.
 Texaxapotla seu Parmica Indi-
 ca. 29.862
 Texcalamatl, Papyrus saxoru. 81

Texcalxiuitl. 412.
 Texhuatl. 413.
 Texichic deocoinico, vel Tachic.
 414.
 Texioquahuitl. 413.
 Texixihuitl. 292.
 Texochitl seu flos Yetl. 258.
 Texoxolin. 257.
 Tezcapatli. 413.
 Tezompotonic, seu capillifera
 191.
 Thalictrum Mex. 235.
 Thamarindus. 82.
 Tharalhan Barbarorum. 891.
 Theometl. 274.884.
 Theotlaquilin. 279.
 Thicatalli, seu Terra alba. 341.
 896.
 Thlacamilxochitl quahquicalle
 358.
 Thenhcopalli, seu copalli Dei.
 231.
 Thuixochitl, seu flos pennas
 Anium referens. 97.
 Ticaxochitl. 94.
 Tigris Mexicana. 498.
 Tigrar Indorum. 179.
 Tingendi medicina. 74.
 Tlaaca camecaxochitl, seu flos
 funis pabuli terrestres. 224.
 Tlalcacauatl. 80.
 Tlacamazatcaqui ypapau. 414.
 Tlacametl. 274.884.
 Tlacametl metl. 174.
 Tlaceceec, vel Tlahizic. 414.
 Tlachichinoapatlahoac, seu her-
 ba vsta latifolia. 292.888.
 Tlachinolxochitl. 415.
 Tlachpahuaazic. 133.
 Tlacimatl. 306.
 Tlacocalacan. 222.
 Tlacocauhztli. 415.
 Tlacoachichic ocapetlayuce, seu
 saluifolia. 305.
 Tlacoachichit. 191.
 Tlacoachilton. 415.
 Tlacocotl. 153.
 Tlacolcoatl, seu coatli humile
 223.
 Tlacomtic. 417.
 Tlacozelotl Tlalocelotl Cates
 Pardus Mex. 512.
 Tlacopatlis hoaxtepecensium.
 231.
 Tlacopatlis Malinalconsis Atilo-
 lochia Mexicana III. 193.
 Tlacorequilizpatli, seu medicina
 incisa sudis. 130.
 Tlacorequilizpatli. 416.
 Tlacotic. 417.
 Tlacotl. 416.
 Tlacoixihuitl. 158.
 Tlacoixihuitl. 235.
 Tla-

I N D E X.

Tlacoxtli.	416.	Tlathuapatl.	421.	Tlaquauhritilapatl, seu veneræ medicina.	225.
Tlacoxtliochitl flos barbarus. 104.871.		Tlalitzapatzin.	422.	Tlaquilin mirabilis Peruana. 229.886.	
Tlacoxtliochitl, quam alij Tzon- elatlahqui, seu capillos ru- beos vocant.	105.871.	Tlalitzauitl.	422.	Tlatecomaxouitl, vel Tealteco- maxochitl.	407.
Tlacoxtliochitl lasmini flos.	231.	Tlalitzic, vel Tlacecer.	414.	Tlatica parientium.	254.
Tlacoxtliochitl alia.	418.	Tlalla ala.	419.	Tlatlacizpatli, vel Tzaltlacizpa- tli.	436.
Tlacoxtliochitl.	418.	Tlallantlacuacuitlapilli seu cauda parui Tlacuatzin Michuacani- ca diuretica.	238.882.883.887.	Tlatlacizpatli, fluxionum medi- cina.	207.
Tlacuixtliochitl, seu viscera Ter- re.	305.	Tlallantlacuacuitlapilli alia trifo- lium Tetraphillon.	281.	Tlatlocoric.	426.
Tlacuixtliochitl, seu lapis pi- cus.	339.	Tlallayotli seu humilis Cucurbi- ta.	201.	Tlatlacotic tepoztlanen. scabio- sa fruticosa Mexicana.	106.171.
Tlaelpatl Tonallae, seu medici- na Dysentericorum.	225.	Tlally yetl.	423.	Tlatlahcapatl, 264.877.888.	
Tlaelpatl alia.	293.	Tlahmatzahn Hoexotzincensis, Amygdaloides ferrata.	294.	Tlatlahqui.	427.
Tlaelpatl.	254.285.879.	Tlaloaxin.	112.	Tlatlahqui Ocelotl, seu Tigris Mexic.	498.
Tlaelpatl Acatlanensis Alfinæ folia II.	209.	Tlaloceolloxochitl.	422.	Tlatlahquipatl.	428.
Tlahueli loca quahuil idest ar- bor infanz Caragna nuncu- pata.	56.	Tlaloto.	423.	Tlatlahmarie.	426.
Tlahueli loca quahuil, vel cara- gna.	455.	Tlalpalnoctli.	77.	Tlatlancuaye, Piperis longi plan- ta.	126.872.
Tlalachoyatl.	419.	Tlalpatlacitli.	423.	Tlanquaye.	210.
Tlalahoacatl.	420.	Tlalquequetzal Penna terra.	194.	Tlatlapatzin.	427.
Tlalamatl arbor vomitoria.	70.	Tlaltinopatl.	277.	Tlataquaye.	428.
Tlalamatl, morbi venerei sedans dolores, & herba Ioannis In- fantis ab alijs Tlalcimat, seu Cimat nuncupata.	306.	Tlaltzilocayotli, seu Tzilocayo- tli humile Siliquastrum Mex.	206.	Tlatlahcapatl, Alfini folia.	106.
Tlalamatl alia.	129.420.869.	Tlaltzilocayotli, seu Tzilocayo- tli humile Siliquastrum Mex.	206.	Tlatlahcapatl, Oxigeranium Mexic.	293.
Tlantlacacuitlapilli Mexican- um.	164.	Tlaltzilocayotli, seu Tzilocayo- tli humile Siliquastrum Mex.	206.	Tlatlahcapatl alia.	428.
Tlalpakic, seu Cocoztic, seu Tla- lahqui chioyantic, seu chi- chiantic rubra.	237.	Tlaltzilocayotli, seu Tzilocayo- tli humile Siliquastrum Mex.	206.	Tlatlayotic, seu numularia Indi- ca.	214.
Tlatatochitl, seu humile pule- gium.	146.	Tlaltzilocayotli, seu Tzilocayo- tli humile Siliquastrum Mex.	206.	Tlatocnoctli.	76.
Tlatlahquichioyantic.	237.	Tlaltzilocayotli, seu Tzilocayo- tli humile Siliquastrum Mex.	206.	Tlatonil Atolli ex Mayzio.	246.
Tlalcacahuatl Chimalhuacan, i chalcensis filipendula IV. Me- xicana.	281.887.	Tlaltzilocayotli, seu Tzilocayo- tli humile Siliquastrum Mex.	206.	Tlatzoan, Cupressus fusa.	98.
Tlalcacahuatl, seu yztacixpatli fili- pendula trifolia.	253.	Tlaltzilocayotli, seu Tzilocayo- tli humile Siliquastrum Mex.	206.	Tlavoyomoctli.	426.
Tlalcamalin.	420.	Tlaltzilocayotli, seu Tzilocayo- tli humile Siliquastrum Mex.	206.	Tlelatl Chinolxochitl.	429.
Tlalcapollin.	211.881.	Tlaltzilocayotli, seu Tzilocayo- tli humile Siliquastrum Mex.	206.	Tlepatlis.	102.871.
Tlalcapollin, seu Chamæcerasus Atlapulcensis.	230.	Tlaltzilocayotli, seu Tzilocayo- tli humile Siliquastrum Mex.	206.	Tlepatli detepequacuileo.	429.
Tlachichinoa patlahoac, herba. vsta III.	292.888.	Tlaltzilocayotli, seu Tzilocayo- tli humile Siliquastrum Mex.	206.	Tlatepecemitzlit.	429.
Tlachilli II. chilli III. species.	136.	Tlaltzilocayotli, seu Tzilocayo- tli humile Siliquastrum Mex.	206.	Tlicoxochitl de guastepec ore- quaxochitl.	430.
Tlachinolxochitl, Venerea me- dicina.	238.	Tlaltzilocayotli, seu Tzilocayo- tli humile Siliquastrum Mex.	206.	Tlayotic, laspis mex. IV. Colli, horumque dolores sedans.	238.896.
Tlachipillin Hoexotzincensis.	255.883.	Tlaltzilocayotli, seu Tzilocayo- tli humile Siliquastrum Mex.	206.	Tlitollin.	430.
Tlachipillin alia.	255.	Tlaltzilocayotli, seu Tzilocayo- tli humile Siliquastrum Mex.	206.	Tlitzapotli.	430.
Tlalcocoltzin, seu parua herba, & contorta.	177.	Tlaltzilocayotli, seu Tzilocayo- tli humile Siliquastrum Mex.	206.	Tlipoton.	143.
Tlalcuitlapilli.	421.	Tlaltzilocayotli, seu Tzilocayo- tli humile Siliquastrum Mex.	206.	Tlixochitl.	145.
Tlalezpatli.	319.	Tlaltzilocayotli, seu Tzilocayo- tli humile Siliquastrum Mex.	206.	Tocacaxitl.	431.
Tlahoaxin.	425.	Tlaltzilocayotli, seu Tzilocayo- tli humile Siliquastrum Mex.	206.	Tocancuitlaxcolli, seu Iurestina Tucic Talpæ Indica.	115.
		Tlaltzilocayotli, seu Tzilocayo- tli humile Siliquastrum Mex.	206.	Tocopotle.	431.
		Tlaltzilocayotli, seu Tzilocayo- tli humile Siliquastrum Mex.	206.	Tochtomahuactlacopillis.	42.
		Tlaltzilocayotli, seu Tzilocayo- tli humile Siliquastrum Mex.	206.	Tocizquiah, seu Mayzium tor- ridum, & caudum.	115.872.
		Tlaltzilocayotli, seu Tzilocayo- tli humile Siliquastrum Mex.	206.	Toconaxochitl.	431.
		Tlaltzilocayotli, seu Tzilocayo- tli humile Siliquastrum Mex.	206.	Tocpatli.	62.868.
		Tlaltzilocayotli, seu Tzilocayo- tli humile Siliquastrum Mex.	206.	Toloatzin.	113.
		Tlaltzilocayotli, seu Tzilocayo- tli humile Siliquastrum Mex.	206.	Toltecaytli.	339.
		Tlaltzilocayotli, seu Tzilocayo- tli humile Siliquastrum Mex.	206.	Toma.	208.
		Tlaltzilocayotli, seu Tzilocayo- tli humile Siliquastrum Mex.	206.	Tomahuactlacopatl, Aristolo- chia mex.	21.
		Tlaltzilocayotli, seu Tzilocayo- tli humile Siliquastrum Mex.	206.	Tomal spinosa.	108.
		Tlaltzilocayotli, seu Tzilocayo- tli humile Siliquastrum Mex.	206.		

INDEX.

Tomatl arenosa. 297.
 Tomatl, seu planta acinosa, vel Solanum. 295.
 Tomatl coyoti vesicaria Mexicana. 204.
 Tomoxihuitl. 218.
 Tonacaxochitl. 251.
 Tonal Axochiatl. 251.
 Tonalxihuitl. 432.
 Tonalxihuitl. 251.
 Tonalxochitl Ocoitucen: Solis Nuncius. 25.
 Totecyxochitl. 432.
 Totocapollin. 432.
 Totocuitlaxil. 433.
 Totolicxitl. 306.
 Totolinyzochitl. 158.
 Totoncapatl, Syringa lutea. 115.
 Totonuxihuitl. 112.
 Totocopeccensis herba calida. 201.
 Totoyixitl, Pes Passerinus. 256.
 883.
 Toxcuitlapilxochitl. 140.888.
 Toyolchipahuac. 236.
 Tozcacozhoitzilin. 321.
 Tozcuitlapilxochitl, lithospermum Arundinaceum aliud. 282.
 Tragoriganum Quauhnacense. 196.
 Trifolium spicatum Mexicanum. 284.
 Trifolium spicatum aliud. 35.
 Tripodium Austrum diligit. 860.
 Triticum Michuacense. 247.
 Truncus Sectus. 250.
 Tunarum genus. 76.
 Tuna Haitinorum. 76.
 Turbith. 179.
 Turbith Alexandrinum album, & nigrum. 180.
 Turbith cineritium, Tapfia. 180.
 Turbith Indicum. 180.
 Tuzpatli. 147.
 Tuzpatli Cassia. 873.
 Tzaguangueni III, seu Hemorrhoidalis mex. 306.
 Tzahuangueni, seu filipendula Michuacana altera. 148.
 Tzapeloachquahuitl. 60.
 Tzaponochitl. 77.
 Tzapotl somniferum. 89.
 Tzatzyanatquiltic. 187.
 Tzarzequa. 433.
 Tzauli Gluten. 283.
 Tzauxochitl. 433.
 Tzazahapatli. 434.
 Tzene potio. 81.
 Tzicatontecomatl, seu caput fornicis. 254.
 Tzichichic, vel Texichic de Ocoitucen. 414.
 Tzilocayotli, humile Siliqua-

strum. 206.
 Tzimpalihuitl, sternura-mentum mouens. 29.
 Tzinacanatlapatli. 434.
 Tzinacancuilaquahuitl, seu arbor ferens gummi simile ster-
 cori Vespertilionum laccifera. 58.866.
 Triorchis Mexic. 253.
 Tzinoma. 434.
 Tzinquahuyo V. Chilli species. 136.
 Tzintzequam. 60.
 Tzioalitziti, vel Terepiti. 412.
 Tzipesi. 36.
 Tziphariti. 36.
 Tzipipatl. 435.
 Tziteli gummi. 212.
 Tzitzin. 436.
 Tzitziqui. 435.
 Tzlatlacizpatli, vel Tlatlacizpatli. 436.
 Tzneycepohual Caryophyllus, Mexic. 154.
 Tzocuilpatli. 149.
 Tzocuilpatli alia. 149.
 Tzocuilpatli altera. 183.436.
 Tzompilhuizpatli. 437.
 Tzonpelicxihuitl neotarea. 240.
 Tzonpotonic Helichrysum Mexic. 232.
 Tzontlatlahqui. 105.
 Tzontolli, seu iuncus capillatus. 42.
 Tzontzoloxic. 41.
 Tzopelicquahuitl. 437.
 Tzopilotl, siue aura. 331.
 Tzopilotlontecomatl, seu caput Auræ. 94.
 Tzquixochitl. 97.
 Tzypipatlis. 348.

V

V Acanexton Temiltzincen-
 sium. 287.
 Vas Gossipinum. 257.
 Venerea Medicina. 225.
 Venerei morbi arcanum. 120.
 Verecunda herba. 123.
 Vina zinziberina. 169.
 Vinorum principuorum in Regno Neapolitano catalogus. 641.
 Virga amara. 191.
 Virga calcis. 222.
 Virga nigra saxorum. 168.
 Viscera terræ. 305.
 Vitis Siluestris. 128.
 Vitulus. 599.
 Vitulus biceps monstruosus. 626.
 Vituli monstruosi caput ex Mu-
 sao Princ. Cassij. 628.

Vitzquahuitl. 111.
 Vomitoria arbor. 70. 221.
 Vquiro Scorzonera Michuac. II. 255.
 Vrens arbor. 98.
 Vrinaria mirabilis. 118.
 Vuahu Atolli ex Blito. 246.
 Vulnerum medicina. 124.
 Vulpecula, quæ Maizium torre-
 factum æmulatur colore. 331.
 Vuia herba Peruina IV. 124.
 Vxuqua III. Brasilijs species. 121.

X

X Auhique. 144.
 Xalquahuitl stipite puncta-
 to. 130.
 Xaltomatl, seu Tomatl areno-
 sum. 297.888.
 Xalxocotl, Pomum arenosum. 85.844.869.
 Xarapizqua. 49.
 Xararo. 196.878.
 Xararum Michuacanensium. 184.
 Xanalytic. 437.
 Xaxahoaçli. 438.
 Xeretzi Michuacanensium. 306.
 Xexocapatl. 241.
 Xicama. 309.891.
 Xicoxihuitl. 438.
 Xihopatli. 438.
 Xilometl pilosum XIII. 274.
 Xiloxochitl. 104.
 Xiloxochitl flore capillaceo. 68.
 Xiloxochitl flore coccineo. 68.
 Xilxochi Origanina. 103.
 Xiopatli. 112.
 Xiopatli, seu lepra medicina. 129.
 872.
 Xioquahuitl. 48.
 Xitomanz maiores Poma amo-
 ris. 295.
 Xiuh Cocolin, seu Pianta contor-
 tiva. 123.872.
 Xiuhquilitl Pirzahac, seu Anie
 renuifolia. 108.
 Xiuhquilitl Pirzahac altera. 108.
 Xiuhitorina. 185.
 Xiuhotonqui, seu herba calida
 Totopocensis. 201.
 Xiuhotzitzilin. 320.
 Xochicacauatl. 80.
 Xochicopalquahuitl. 50.
 Xochinacatzli flos auriculæ. 30.
 862.
 Xochiocotzoquahuitl, seu arbor
 liquidambari Indici. 56.865.
 Xochicopalli, seu Copalli florens
 ab alijs Xarapizqua Copallife-
 ra VIII. 49.
 Xo-

INDEX

Xochipalli Artemisi folia. 240.	Yhoaren. 443.	Maizum torrefactum emula- tur colore. 332.
Xochipalcentli. 439.	Yhuixochitl. 97.	Yzquinchichioalli. 449.
Xocoatl. 247.	Yllamatlantli, seu dentes vetulae 128.872.	Yzquixochitl saxea. 301.
Xocoatl, seu Aqua Maizij acida. 247.	Yllamatlantli alia. 443.	Yzquixochitl. 69.668.
Xocohatolli, ex Maizio. 244.	Yllamatzapolli. 444.	Yztacquauhxiotl, seu quauhxiote alba galliopifera. 57.865.
Xocomecatli species vitis. 128.	Yllamaxochitl. 444.	Yzpacacatic, seu herba glutino- sa, & candens. 283.
Xonohonoalli. 77.	Ylli. 444.	Yztacchiuatli, seu femina can- dida. 286.
Xocoxochitl, seu Piper Tausci. 30.	Yocolxochitl. 445.	Yztachoititzitlin. 321.
Xochoititzitlin. 321.	Yohualxochitl, seu flos noctur- nus. 65.	Yztacchiuatli, seu sal amarum. 208.879.
Xoloitzcuintli Lupus mexicanus 479.	Yol Atoilli ex Maizio. 246.	Yztaccoanepilli. 301.
Xolometmetli XIX. 275.884.	Yolmimiquilizpatli. 197.878.	Yztaccoapatlis. 29.
Xomitacotli. 439.	altera ibidem.	Yztaccocotlacotli. 450.
Xomotontli. 112.	Yolochichiltic. 445.	Yztacipatlis. 253.
Xonequilpatli. 105.	Yolopatli prima species. 310.	Yztacixpatli, filipendula trifor- lia. 253.
Xopoto. 440.	Yolpatli Irina. 310.	Yztacnochtli. 77.
Xotlilitzi. 210.	Yoloxochitl Aristochyea. 40. 865.	Yztacolotzin Collulensis Scam- monium. 256.
Xoxocapatli Mexicanorum. 113.	Yotachoititzitlin. 322.	Yztacpatli Tepexicensis Hoxi- mum. 106.871.
Xoxocoyolhoihoilan. 440.	Ytacquahxiotl. 58.	Yztacpatli yanguitlanensis. 151.
Xoxonacatic Hyacinthoides capillosa. 168.877.	Ytlilayotca Quetzalitzli, idest, obscurus smaragdus, ac Ne- phriticus lapis nuncupatus la- pis III. Mexic. 337.	Yztacpatlis pipitzahuac. 133.
Xoxonazatic. 440.	Ytzeuimpatlis, seu Canis inter- sector, vel Hordeolum. 307.	Yztacpatli yqualapensis. 152.
Xoxotlato. 441.	Ytzeuimpatlis II. 307.891.	Yztacpatlis Aratonilci. 152.
Xoxotlito. 441.	Ytzeuimpatlis III. radice orbi- culari. 307.	Yztacpatli. 250.
Xoxouhquitepatli smaragdus vi- rior II. mex. 338.	Ytzeuinteporzolli, Canis Mexi- cana. 466.	Yztacpatli VI. VII. VIII. IX. 450. 451.
Xuchipatli. 439.	Ytzeuimpatlis prima. 307.	Yztacpatli Tepexicensis alia. Icon. 451.
Xumatli, seu Sambucus. 99.	Ytzeuimpatli. 446.	Yztacpatli manalisimi. 452.
Y		
Y Acotomacquiltil. 441.873.	Ytziperequa laurus Michuaca- nensis. 98.	Yztacpatli Tepuzcullulz. Lina- ria argentea mexicana. 197. 876.
Yahualxochitl. 35.	Yztacatzoyatl. 449.	Yztactexcaltlacotli, seu virga nigra laxorum. 167.877.
Yolopatlipitzahoac, II. species. 310.	Yzticpatli, frutex febris fuga. 116.	Yztactlacochichic. 191.
Yamancapatlis. 138.	Yuripiraquam, Michuacanensi- um. 306.	Yztactlacocotic, seu herba can- dida sudi similis, herba lonchi- folia. 41.
Yamancapatli, seu medicina temperata. 129.	Yxiayahual Chapaltēpecensis Nepeta Mex. 224.	Yztactlalamatl. 452.
Yauhtli, seu Nubilosa herba. 160.	Yxocuilpatli. 446.	Yztactlalanhuacaptli, yztacxalli, seu candida arena. 340.
Yauhuacapatlis. 305.	Yxpatlahoac. 447.	Yztacxihuicli. 233.882.
Yautli montana. 167.	Yxpatli. 446.	Yztal, seu sal. 343.
Ychatetel, seu lapis Gossipij. 340.	Yxpatli alia. 447.	Yztauhyapatli. 453.
Ycatlepatlis I. & II. 150.	Yxtenechie, seu oculi cinerei. 180.	Yztauhiatl, Absinthium Indicum 306.
Ycatlepatlis III. Tlalticapan. 150.	Yxtlatlatzcan. 447.	Yztecpayoquetzalitzli smarag- dus Mex. vilior. 338.
Yceceltic, vel Yceceltzin. 442.	Yxtomium, seu lanuginosa her- ba. 218.879.	Yztehiuotl, seu lapis Chrystal- linus. 340.
Ycel Acocotlis Chullulensis, Ro- smarinus ferulaceus. 232.882.	Yxyayahuatli, vel Yxyayahual. 448.	Yzticmicapatli. 211.
Ychachalotic, seu vas gossipinū. 257.	Yyacxihuicli. 448.	Yzticpatli malvacea. 116.
Ychacatlepatli alia Icon. 442.875.	Yzaxalasmicli. 333.	Yztli lapis. 339.896.
Ychacxihuicli, seu Gossipium. 308.	Yzcuicuil, seu oculus depictus. 151.	Yztlacatinipatli. 453.
Ychexochitl. 442.	Yzocuilpatli. 149.875.	Yztlehuayopatli, Radix Caryo- phyllea. 45.
Ycothi. 443.	Yzpatli. 189.	Yztomium humile. 218.
Ychuanitzoz Michuacanensis m. 289.	Yzpatli Carduigenus. 189.	Yzu-
Yecotl seu Palma montana. 76.	Yzpatli. 197.	
Yerl Mexicanum. 173.	Yzqueipapatli. 449.	
Yexochitl pallida. 258.	Yzquepatli, seu Vulpecula, quæ	

Yzuhatomati, Solani species .
295.

Z

Z Arzaparilla. 288.888.
Zarzaparilla secunda species.
289.

I N D E X.

Zarzaparilla tertia radice tenui.
289.
Zarzaparilla quarta species vfu.
alis. 290.
Zarza non est China. 289.
Zenalchilli III. Chilli species .
136.
Zibetici Animalis fœminæ Icon.
Dom. Fabij Columnæ. 1581.

Zibeticū Animal Americanū. 538
Zibetici Animalis maris Icon.
D. Fabij Columnæ. 581.
Zingiber mās. 169.
Zingiber fœmina. 169.
Zingiberis vultus. 169.
Zoophita, vel plantanimalia.
573.
Zochio hoitzitzillin. 322.

INDEX

AVTHORVM VIRORVMQ.

ILLVSTRIVM ET INSIGNIVM

Qui à Ioanne Fabro, & Ioanne Terentio Lynceis in eorum
lucubrationibus, additionibusque his voluminibus
insertis, inter nominantur, atque laudantur.

A

AEL, & Caim fratres. 543.
Adamus Elaismer Pistor. 748
Adamus Melfius Parmacopaeus. 536
Adrianus Romanus. 634.
Ælianus. 488.491.515.540.650.
666.776.
Albertus Magnus. 470.482.487.
720.
Alexander ab Alexandro. 834.
Alexander Benedictus. 549.552.
Alexander Petronius Medicus.
590.
Alexius de Alexijs Medicus. 590.
Aloysius Cademutius. 535.
Amatus Lusitanus. 557
Ambrosius Pareus. 597.820.
Americus Vespucius. 820.
Andreas Matthaeus Princeps Caserta. 890
Andreas Matthiolus. 496.550.
572.704.746.750.792.
Andreas Baccius Medicus. 567.
671.
Andreas Cifalpinus Medicus. 480.
Andreas Libanius. 567.781.
Angelus Colus Medicus. 403.652
Antonius Belmiserius Pharmacophaeus. 546.
Antonius Persius Lynceus. 473.
Ascanius Cardinalis Sfortia. 718.
Auerius Busbequius. 548.
D. Augustinus. 497.809.
Augustinus Caraten. 706.
Augustinus Niphus. 679. 731.
759.
Augustinus Origius. 599.
Auscenna. 746.887.
Aulus Gellius. 791.

B

BAluinus Breyel. 715.
Bartolomeus Ponsiki. 641.
Bellonius. 726.
Benedictus Pererius. 478.
Bernardinus de Corduba. 550.580.
581.886.889.
Bernardinus Gomezius. 666.
Bernardinus Radi Architectus.
569.
Bernardinus Sabellus Primus Aricia Dux. 646.
Bernardinus Paludanus. 742.
Brasauolus. 555.746.

C
Cælius Rodiginus. 468.
Camerarius. 883.
Cardinalis Pij Encomium. 713.
Carolus Antonius Puteus. 674.693.
697.
Carolus Clusius. 55.324.537.567.
575.706.712. & alibi.
Carolus sigulus. 586.
Cassianus Puteus Lynceus. 470.
569.575.674.694.796.
Castelli Gandulphi Encomium. 641.
Christophorus Columbus. 477.
Christophorus à Costa. 876.
Christophorus Clavius. 634.
Cicero. 485.660.764.823.
Claudianus. 400.
Claudius de Feure vir doctissimus.
694.
Clemens Alexandrinus. 548. 625.
812.
Cleopatra. 720.
Columella de re rustica. 590.
Constantia Gonzaga. 715.
Constantia Magalotta. 720.
Constantius Varolius. 612.616
Cornelius Celsus. 733.

Cornelius labeo. 640.
Cornelius Trebellius Hollandus.
574.
Corona Pigbius. 783.
Cosinus primus Magnus Dux Istruria. 474.
Cyrus Rex Canino lacte nutritus.
467.

D

DAmianus Goes Eques Lusitanus. 666.
Dionysius Alicarnassensis. 640.645.
Dodonaus. 156.276.

E

EPiteus. 719.

F

FAbius Columna Lynceus. 23.
55. Pluribus veterum plantis vitam restituit, plurimas novas producit. 526. Epistola eiusdem de Zibeto ad Ioannem Fabrum 550. alia Epistola eiusdem 580. 675.
Fallopianus. 288.
Federicus Castus Lynceus Romanus Princeps Sancti Angeli. 218.
462.464. Nomen Telescopij excogitavit. 573. 491. Lignum fossile pulcherrimum inuenit. 503.547.567.573.628.757.812.
Lynceorum Princeps, & institutor. 847. 874. & alibi.
Ferdinandus Imperator Neapolitanus. 216.634. Theriaca instaurator. 866.895.896.
For-

I N D E X.

Fortunius Licetus optimus Peripateticus, 572. 708. 732. 734. 735. 736.

Franciscus de Almeida Medicus Lusitanus, 633.

Franciscus Calcoptarius Veronensis, 555.

Franciscus Gualdus, & eius Musaum, 740.

Franciscus Imperator Neapolitanus, 787. 894. 897.

Franciscus Leo, 553.

Franciscus Lopez, 706.

Franciscus Mambrianus Chirurgus Romanus, 767.

Franciscus Maria de Monte Cardinalis, 779.

Franciscus Nydermaier Medicus, 722.

Franciscus Pifferus Camaldulensis Mathematicus, 473.

Franciscus Stellatus Lynceus, 543.

Epistola eiusdem de Onocrotalo ad Ioannem Fabrum missa, 680.

Persium Italico sermone explicavit, 719. *Anatomen Apis mirabilem fecit*, 757. 865. 895.

Franciscus de Verulamio, 624.

Frater Bartholomeus de Ygarza paruum Leonem Americanum descripsit, 743.

Frater Donatus de Bremita ordinis Sancti Dominici rariorum stirpium studiosissimus, 787. 890. 899. & alibi.

Frater Petrus de Aloysa, 695. 696. 698. 705. 745. 799.

Frater dixtus originis Predicatorum, 896.

G

Galenus, 480. 483. 485. 487. 492. 495. 521. 531. & alibi.

Galileus Galileus Lynceus, 461. 506. 532. 634.

Garzias ab Horto, 35. 567. 571. 814. & alibi.

Gaspar Baubinus, 216. 865. 894.

Gaspar Salianus, 826.

Gaspar Scioppius, 831.

Georgius Agricola, 584.

Georgius Grembesius primarius celestis Banariae Medicus, 682.

Gisbertus Vossius Caesaris Archiatrum, 765.

Gomara, 649. 869.

Gregorius Archinger Germaniae Orpheus, 711.

Gryllus Medicus Parisiensis, 157.

H

H Elena Antonia Virgo barbata, 765.

Heliogabalus Imperator, 720.

Hermolaus Barbarus, 536.

Henricus Corvinus, 64. 88. 303. 503. *solertissimus Romae Parmacophaeus, & mirus Phytognostes*, 670.

Herodotus, 811. 822.

Hesyebius Actius, 793.

Hieronymus Alexander, 831.

Hieronymus Benzoni, 597. 649.

Hieronymus Cardanus, 550. 555. 667. 821.

Hieronymus Fabricius ab Aquapendente, 614. 624. 630. 756. 773. 795.

Hieronymus Matthaeus Dux Ioan, 571.

Hippocrates, 495. 603. 613. 651. 733.

Horatius Poeta, 483. 619. 640. 666. 719.

I

Iacobus Romanus, 634.

Ioannes Baierus, 783.

Ioannes Barclaus, 642.

Ioannes Baptista Cortesius, 669.

Ioannes Baptista Laurus, 642.

Ioannes Baptista Porta Lynceus, 75. 473. 496. 737. 785.

Ioannes Baptista Serjalinus Neapolitanus, 881.

Ioannes Baptista Vuintbierius Medicus, 503. 756.

Ioannes Boccar de Baliz Baro, 529.

Ioannes Bustamantinus Medicus, 806. 869.

Ioannes Carolus liber Baro a Kirchberg vir doctissimus, & nobilissimus, 758.

Ioannes Carolus Schad à Mitelbribrach, 532. 534. 682.

Ioannes Casimirus Comes de Erbach, 526.

Ioannes Ciampolus Lynceus, 505. 506. 599.

Ioannes Davidouiz Pol-nus, 786.

Ioannes Demissanus Lynceus, 473. 584.

Ioannes Faber Lynceus, 114. 279. 894.

Ioannes Ferrerius, 700.

Ioannes Godefridus ad Aschausen Episcopus Bambergensis, 779.

Ioanne Goropius Becanus, 408.

Ioannes Leo, 534. 540. 742.

Ioannes Lerius, 699. 706. 787.

Ioannes Pona Veronensis stirpium studiosus, 882. 886. & alibi.

Ioannes Petrus Olina, 674.

Ioannes Præcotius Medicus de Elissimis, 758.

Ioannes Ruellius, 549. 554.

Ioannes Schenkius, 492.

Ioannes Terrentius Lynceus, 465.

Epistola eiusdem ad Io. Fabrum ex Clima scripta, in qua de pluribus naturalibus agitur, 556. 864.

Ioannes Keplerus Mathematicus Casareus, 473.

Iosep̃ Barbarus Venetus, 535.

Iosep̃ à Costa e societate Jesu, 477. 480. 598. 649. 668. 706.

Iosep̃ Quercetanus, 897.

Isidorus, 791.

Iulij Cesaris Capaci Encomium, 783.

Iulius Caesar Lagalla, 473.

Iulius Caesar Scaliger, 472. 489. 505. 511. 523. 543. 555. & alibi.

Iulius Mancinus Archiatrum Pontificis, 599.

Iulius Solinus, 501. 503. 749. 797. 808.

Iustus Riyquius Lynceus, 646. 647.

Iuuenalis, 485. 633. 807.

L

L Aurentius Cardinalis Magalottus, 642.

Lelius Laurus Signinus, 538.

Leuinius Apollonius, 667.

Leuinius Terrentius, 468.

Lint Schotanus Historicus, 742.

Lobellius, 170. 276. 884.

Lucas Holstenius, 831.

Lucanus, 781. 809. 810.

Lucianus, 484. 803.

Lucretius, 505. 576. 623. 632. 689. 764. 838.

Ludouicus Hafsia Landgravius, 722.

Ludouicus Cescarinus Medicus, 535.

Ludouicus Coltrius, Parmacophaeus, 576.

Ludouicus Dominicus, 522. 753.

Lyncus Rex Scythia, 520.

M

M Acrobis, 492. 640.

Magdalena Ventura, 764.

Marcus Antonius Lucianus Archiatrum, 577.

Mar

I N D E X.

Marcus Antonius Petilius Recbi
Nepos. 788.

Marcus Antonius de Prosperis.
718.

Marcus Antonius Vimus medicus
763.

Marcus Polus. 597.

Marcus Velferus Lynceus Duum-
vir Augustæ. 711.

Marius Schipannus medicus Nea-
politani. 864. 867. 870. 894.

Marquedus liber Baro à schuuen-
di. 758.

Marsilius Cognatus Medicus. 542.

Martialis. 509. 592. 595. 640. 659.
670.

Martius Collina Zagaroli Dux. 55

D. Matthæus. 710.

Mercurialis. 620. 621. 623. 492.

Mulier barbata. 763.

Mulier Florentina triginta sex fi-
liorum masculorum mater. 474

Mulier Romana quatuor mammis
lacte facundis pradita. 475.

N *Amyssia Giorgippi uxor.* 764

Nardus Antonius Recbus.
576.

Nicander. 881.

Nicolaus de Comitibus Venetus.
815.

Nicolaus Heluetius Heremita.
734.

Nicolaus Monardes. 32. 43. 48.
572. 575. 830. & alibi.

Nicolaus Trigautius Societatis
IESV. 563. 731.

Nicolaus Villagag. 600

O *Doardus Barbosa Lusitanus.*
561.

Olaus Magnus. 489. 499. 528. 583.
791. 805.

Oppianus. 480. 510. 714.

Osualdus Merlinger Tornator ar-
tificiofissimus. 532.

Ouidius. 482. 520. 595. 619. 659.
664. 668. 727. 734. 741. 748.

Ouidius. 65. 75. 85. 324.

P *Paulus Aegineta.* 755.

Paulus Brill Belga Pictor.
749.

Paulus Sabellus primus Albani
Princeps. 646.

Paulus Zacchia medicus. 732.

Persius Poeta. 719.

Petronius Arbiter. 502.

Petrus Bellonius. 542. 820.

Petrus de Cieza. 890.

Petrus Episcopus Adrimythenus,
Theologia, & humana pruden-
tia peritissimus. 502.

Petrus Gellius. 504. 513. 524. 596

Petrus Iarrius Societ. Iesu. 562

Petrus Hispalensis. 597.

Petrus Martir. 510. 511. 572. 650.

Petrus Paulus Calorus medicus.
657.

Petrus Paulus Rubenius. 831.

Petrus de Valle Romanus. 864.
869. 876.

Phatufa Pythea uxor. 764.

Philippus Cluuerius exactissimus
Cosmographus. 535. 539. 645.

Philippus de Liano insignis Pictor
530.

Philippus Pigasetta. 567. 787. 815

Plato. 467.

Plautus. 497. 666. 838.

Plinius. 463. 467. 478. 481. 494.
501. 504. 519. & alibi.

Plutarcus. 468. 471. 652. 726. 739

Pompilius Taliaferus medicus, &
Anatomus celeberrimus. 767.

Ponzettus Cardinalis. 746.

Propertius. 638.

Prosper Alpinus. 60.

Prosper Cicbinus Roma Chirur-
gus primarius. 494.

Prosper Martianus. 766.

Pstaeus mirabilis Balduini Breyel
715.

Puella Roma a natiuitate credita
in Puerum transit. 546.

Q *Vintilianus.* 528. 753. 838.

Quintus Serenus 755. 805.

R *Amusius.* 745. 815.

Raymundus Mindererus. 577

Roebus Egebiel Bauthschner me-
dicus. 559.

Romulus, & Remus. 543.

Rondoletius. 324. 568. 732.

S *Aba Regina.* 517.

Salamon Rex. 517.

Scipio Cardinalis Burgbesius. 713.

Scipio Cardinalis Cobellutius. 711.

Seneca. 464. 486. 534. 591. 595.
722. 776. 801. 805. 813. 838.

Seruatinus Marel. 567.

Seruius. 520. 801. 802.

Simon Maiolus. 675.

Statius. 713.

T *Adens Colicola medicus emi-*
nentissimus. 786.

Terentius. 796.

Tertullianus. 738

Theodorus Gaza. 636. 731.

Theophilus Molitor Lynceus. 114.
488. 503. Eius relatio de Mer-
gis. 526. 696. 701. 709.

Theophrastus. 871. 886.

Theophrastus Paracelsus. 655.

Thomas Morus. 525.

Tibullus. 665.

Titus Livius. 639. 663. 664. 802.

V *Alerius Maximus.* 588.

Varro de re rustica. 400.
588. 590. 665.

Vincentius Vincentij Urbinas.
737.

Virgilius Poeta. 520. 593. 638. 671.
689. 696. 735. 747. & alibi.

Virginus Casarinus Lynceus.
464. 727.

Vlricus Faber Stanbingensis. 788

Vlissei Aldrouandus. 400. 555.
560. 596. 620. & alibi.

Vrbanus VIII. P. M. 642.

Z *Onara.* 470.

Errata, quæ in superiori indice, currente prælo, tam vel omiffis, vel vitiatis vocibus,
& plantarum nominibus, quàm fupposititijs numeris, vitari non potuerunt.

Errata	Corrige
Amacoztic fol. 896.	lege fol. 869
Axiylacot fol. 28.	l. fol. 38
Axochiatl fol. 241.	l. fol. 251
Ayotetli seu planta	l. Ayotectli, seu planta
cucurbitæ fentilis	l. cucurbitæ fimilis

Errata	Corrige
Caniahme fol. 164.	l. fol. 168
Caocolatl potio	l. Cacanatl potio
Chimalatl. fol. 288.	l. fol. 228
Coanenepepilli	l. Coanenepilli.
Coapatli, fiue tlamacazquipan fol. 208.	l. fol. 28
	Coa-

Errata	Corrige
Coaquiltic, sine olus colubris, hanc adde fol. 187	
Colubriolus. lege Colubris olus	
Copaltic. fol. 57. l. fol. 58	
Coyolxochitl marragon volubili l. volubile	
Huitxiqua hanc etiam adde fol. 113	
Matlalitic Tetzocana, Trioreche Mexicana. lege	
Triorchis	
Metlalitzic l. Metlalitzic	
Netlaxochitl. fol. 290. l. 390	
Ocixochitl. fol. 33. l. fol. 32	
Olcatatzan postec patli mecathamica leg. Mecat-	
lanica	
Omiqulitl. fol. 33. l. fol. 32	
Quexquit fol. 261. l. fol. 281	
Tecpatli fol. 291. l. fol. 191	
Tepchoila capitzochitl. quare fol. 211	

Errata	Corrige
Tepemexcalli, seu Maquei montanum. fol. 279.	
l. fol. 274	
Tlaquilin. fol. 229. l. fol. 279	
Tlilxochitl. fol. 145. l. fol. 38. & 145	
Tlalcuauar l. Tlalcacuar.	
Tonaxochitl. solis nuncius. fol. 25. l. fol. 251	
Tozancuitlaxcolli, seu	
intestina Tuciz. fol. 115. l. Tuciz fol. 215	
Tonama, hanc adde ad fol. 295	
Tontonuxihoitl l. Tontocaxihoitl.	
Tzontzoloixic l. Tzontzoloixic	
Xiopatli l. xivopatli	
Yahoalxo chitl. fol. 35. l. fol. 85	
Yzaccihuatl. fol. 286. l. fol. 208	
Yzquixochitl. saxea 301. l. yzquixochitl saxea 310	
Yzhuatomatl. hanc adde fol. 295.	

EX IOANNIS TERRENTII LYNCEI

Notis omiffæ nonnullæ, quas ad sua loca referas.

Ad Xochicopalli lib. III. Cap. VIII. pag. 49.

H Erba cuius folia ferrata, chaulis ruber, flos in umbella luteus in oblongis calycibus, cacalia ferè similibus, vnde in Corymbifero genere reponi debet.

Ad Tepematl lib. III. Cap. 47. fol. 81.

Folia cordis, quorum nervi rubent, in summo quid rubrum, sed conuolutum conspicitur.

Ad Enguamba lib. III. Cap. 75. fol. 97.

Enguamba plena nodis folium Cardiacæ, nervis rubris secantibus calyces virides.

Ad Acapatli lib. III. Cap. 83. fol. 100.

An Marubio aquatico congener. radix crassa in caule, folia bina ex aduerso posita, & serrata, in toto caule pauca folia, est herba odorata.

Ad Tepoyantli lib. V. Cap. 41. fol. 167.

Caulis Castaneus, folia longa Camanerij, an Umbella flores Cacalia similes.

Ad Tzocuilpatli alteram, lib. VI. Cap. II. fol. 183.

Habet etiam folia bina sibi opposita: flores flauis, figura absinthij; est Tzocuilpatli altera impressa.

Ad Teubxochitl lib. 8. Cap. I. fol. 261.

Radix crassa, longa, caules virides, sed iuxta foliorum exortum coloris castanei.

Ad Acaxaxan lib. VIII. Cap. 3. fol. 263.

Folium huius est latius, & rubrum, cum paucis vi-

ridi permixtum, flos est stellatus, ita ut quatuor foliis, alia quatuor subsint foliola.

Ad Cicimatic lib. VIII. Cap. VI. fol. 265.

Flos ruber lychnidis, sed sex constans foliolis.

Ad sasalie Coapitlanen lib. VIII. C. XXXV. fol. 284.

Species est Phaseoli trifolij folio pyri, flos elegantissimus purpureus.

Ad Quauhmecatli lib. VIII. Cap. 42. fol. 289.

Vbicunque ramus è trunco enascitur ibidem, vel ex opposito (nam visui non satis patet capreolus exit) folia incisa sunt tribus, vel quatuor tantum incisuris, ut in Clematide, caulis caret spinis; nomen quidem cum Sarza convenit, ipsa tamen planta alio videtur referri debere, forte ad Bryonias.

Ad Poztecpatli, lib. VIII. Cap. 44. fol. 291.

Radix colore Castaneo, ut & caulis.

Ad Tlachichino, Patlahoac lib. 8. C. XLVI. fol. 292.

Radix transversa, caules foliati, ut in Coniza, in summo flores rubri limonio similes, caudam Scorpionis efficientes.

Ad Coapatli Alpbodelinam lib. 8. Cap. LV. fol. 300.

Dicitur etiam Iztacpatli Matlalitzic. Radix Alpbodeli, caulis canna, folium Hellebori albi, caulem ambiens.

Vocum quarundam Americanarum explicatio.

A Hnapatlis.	Querna medicina ob folium.	Poztec.	Fractura.
Ateuapatli.	Herba iuxta riuos proueniens.	Quahuatl.	Arbor.
Axix.	Diuretica.	Qualancapatli.	Medicina hominis irati, facit hi-
Ayotealli.	Cucurbita.		larem.
Axixcocahuizpatlis.	Medicina urinae lutea.	Tecopatlis.	A duritie radice, & colore ad
Cacacilin.	Semen simile Cochleis.		rubeum vergente, ut est lapis
Cacachichic.	Herba amara.		Tecontlis.
Cayol.	Musca.	Tecpin.	Culices.
Cempoalxochitl.	A multis folijs.	Tetlatia.	Vrens medicina.
Chichic.	Herba amara, & serratorum	Tenquilitic.	Herba principis.
	foliorum.	Tepe.	Montes forte.
Chilpantlacolli.	Signum stercoris.	Texcalxihuitl.	Herba saxorum.
Cimatl.	Hispani vocant Herbam Ioan-	Tezonxochitl.	Flos barbatus.
	nis Infantis.	Theoquilin.	Saxi vermes ob radicem.
Ciuipatl.	Mulierum medicina.	Tlacot.	Virga.
Coaciuizpatlis.	Medicina doloris, quos lenit.	Tlacochichit.	Virga amara.
Coaxihuitl.	Herba serpentis, quia facit pru-	Tlal.	Humilis.
	dentem: nam sacrifici, ab ea su-	Tlacl.	Dysenteria.
	perstitiose accipiunt responsa per	Tlacopilin.	Cerasus humilis.
	phantasma; unde potius mania-	Tlaclpatli.	Medicina Dysenterica.
	corum dicenda fuisset.	Tlalahochoerl.	Infima Abies.
Cococ.	Auis.	Tlalquequetzal.	Penna terra ob folia, millefolium
Cocoztemecatli.	Funis volabilis.		nostrum.
Cocoxihuitl.	Herba acris.	Tlatlauqui.	Capilli.
Cocozxochipatl.	Medicina lutei floris.	Tlatlaucapatli.	Medicina capillorum.
Cocoyatic.	Planta palme similis ob folium.	Tlilxochitl.	Flos niger propter siliquas.
Cohayelli.	Anguis fetens.	Tlil.	Nigrum.
Copal.	Gummi.	Totocuilatli.	Passerinum stercus.
Copalquahuatl.	Arbor gummifera licet nomen	Tzompilhuizpatli.	Medicina sternutatoria.
	sit commune.	Tzont.	Rubii forte.
Coz.	Pallens.	Tzontlahuaqui.	Capilli rubei in floribus.
Coztic.	Pallida.	Xacotl.	Qua acido.
Cua.	Coluber.	Xal.	Puto Pomum.
Hoitziloxitl.	Assluens resina.	Xihuitl.	Puto Acidum.
Iapotl.	Dulci sapore quo constat.	Xoco.	Herba.
Licoztli.	Crocus.	Xochitl.	Flos.
Palanca.	Vulnera, vel Vlcera.	Ycha.	Gossipium forte.
Palancapatli.	Medicina vulnerum.	Yztac texcaltlacotl.	Virga candida saxorum.
Patli.	Medicina.	Yztac.	Album.
Penahuihuiztli.	Herba vericundie.	Zenal.	Sol.
Peyetl.	Radix.		

Multae diuersae, quae Patli habent in nomine, quia
multae medicinae eiusdem morbi diuersae

ERRATA SIC CORRIGENDA.

Pag.	Linea	Errata	Corrections.	Pag.	Linea	Errata	Corrections.
3	34	mutuauimus.	mutuati sumus	77	6	leuia	leuia
4	35	perscribetur	praescribetur	Ibid.	39	Hieranii	Geranii
5	37	osserat	offerat	Ibid.	41	sunt	sunt
8	1	fatentem	fatentem	78	25	species	species
Ibid.	32	eorum	earum	Ibid.	34	Allucinantur	hallucinantur
Ibid.	33	eorumque	earumque	Ibid.	40	Pimpinule	Pimpinella
9	26	ci	is	Ibid.	40	Teueriūq.	Teueriūq.
11	21	Pannicularum.	Panicularum	79	41	felici	felici
19	31	acre	aere	80	vers. pen.	epatis	Hepatis
20	10	Babilones erat	Babilone serat	85	20	vorundam	quorundam
Ibid.	34	cateris	cateras	89	1	feliciis	feliciis
Ibid.	38	leuitatem	lauitatem	92	ultima	simili	simili
12	39	lithospermami	lithospermi	93	18	tumores	timores
Ibid.	40	Nymphæe	Nymphae	Ibid.	23	distindi	detenti
14	11	vero	verò	Ibid.	32	tubaq.	rubraque
29	30	Indica	Indica	108	28	leues	leui
31	7	Aneurismatim	Aneurismati	116	31	consentur	consentur
		edetur	medetur	117	7	Zopollin	Zopillin
Ibid.	17	Quauhna-	Quauhna-	122	penult.	precio	pretio
		sibus	consibus	138	2	coluntur	coluntur
32	21	feniculaceos	feniculaceos	175	36	curationum	curationum
33	36	veluntur	velluntur	182	15	chimæorum	chimæorum
34	17	extinguitq.	extinguit	Ibid.	17	salet	salet
36	3	leues	laues	Ibid.	26	simili	simili
Ibid.	27	leues	laues	191	38	eranthematis	exanthematis
37	21	leuem	lauem	197	6	tota	sita
39	12	fructus	fructus	215	24	petrolo	petiolo
40	26	leuibis	lauibis	235	2	securidare	securidiaca
42	11	leues	laues	266	35	varia	ena
45	18	ymape	vrupae	Ibid.	37	nature	natura
Ibid.	24	colo e	colore	269	17	comos	comis
46	11	& quæ	eo quod	277	24	leues	laues
Ibid.	14	per multa.	permulta.	296	11	abscindens	adstringens
Ibid.	25	per quam, si-	perquam simi-	302	18	seiquidrachma	sesquidrachma
		milib.	libus	304	7	Mecatlanen-	Misbacanen-
47	18	Totopocensi	Totopecense			bus	bus
48	14	lepræ	lepra	309	16	Ec	De
Ibid.	35	formicarum]	formicis	312	14	calentibus	calentibus
50	11	leueni	laudem	337	7	cocchiez	cocchiez
Ibid.	34	Dysentericisq.	Dysentericisq.	338	19	affectus	affectus
53	22	& dolorem	ad dolorem	357	10	colori	colore
55	11	mediocri, &	mediocriter ser-	Ibid.	14	quinz	quinque
		ferrata	rata	358	6	foliorum	folium
58	8	leuis	laui	430	19	aliquod	aliquot
60	27	impingut	impinguat	450	17	folia	folia
61	13	leues	laues	458	18	TVAE	TVA.
63	7	epatis	Hepatis	468	11	p.61.26	60.26
Ibid.	29	tum	cum	Ibid.	35	p.68.35	67.35
64	10	nuci muscati	dele	Ibid.	47	p.69.35	68.35
68	12	homini	homini	873	46	p.148.18	147.18
70	6	acinit	acini	878	39	p.192.17	196.17
Ibid.	7	floreq.	floretq.	897	41	p.196.24	197.25
71	25	spatio	spatium	951	2	quin imo	quinimo
Ibid.	27	libris	libras	Ibid.	26	Pertium	Persum
72	13	geni vinus	vini genus				
73	40	protulissent	protulissent				

I N D E X

M E D I C A M E N T O R V M

N O V A E H I S P A N I A E

Secundum Corporis partes, & morbos : à Francisco Stelluto Lynceo Fabrianen:
in ordinem , redactus .

Primus numerus Librum, secundus Caput, tertius Folium indicant: nisi ubi sub eodem libro plura assignantur Capita, aut folia: tunc enim Libri non repetitur numerus. Sed primus numerus Caput; secundus Folium indicat. Quando autem numeri asterico notantur, Solùm morborum generi, & non Speciei in textu correspondent: Sed quia ab Autore ipso ita medicamenta designantur, nec mutari, nec omitti debuerunt.

CAPITIS.

Ad Capitis dolores.

Libro. 2. Capite. 3. Fo-
lio. 30: & c. 17. f. 39.
13. 29. 66: & 34. 68:
14. 16. 113: & 15. 7.
140: & 34. 160: l. 6.
26. 197: l. 8. 50. 296.

Ex frigida Causa.

Lib. 2. c. 3. f. 30: & 17. 39: l. 3. 1. 45:
& 18. 56: l. 5. 21. 149: & 34. 160:
& 36. 163: l. 6. 57. 214.

Ex calida Causa.

Lib. 3. c. 51. f. 99: l. 4. 12. 108: & 16.
113: l. 6. 12. 189: & 57. 214: l. 8.
26. 277: l. 9. 12. 322.

Ad corroborandum Cerebrum.

L. 2. c. 8. f. 33: et 15. 38: et 24. 42. et 25.
43: l. 3. 5. 48: & 9. 50: et 11. 52: et
16. 55: et 40. 72: et 42. 76: et 45. 79:
et 67. 93: l. 4. 36. 125: l. 5. 51. 174.

Ad diuturnos capitis dolores.

L. 3. c. 34. f. 68: l. 5. 7. 163: et 36. 163:
& 51. 174: & 17. 46. 250:

Ad purgandum caput.

Lib. 2. c. 3. f. 30: & 13. 34. 68: et 68. 94:
et 69. 94: l. 6. 26. 197: l. 8. 67. 305:

Ad Sumnum conciliandum.

Lib. 3. c. 18. f. 56: & 59. 89: l. 4. 32.
123: l. 5. 51. 174: l. 6. 57. 214: l. 8.
28. 278: & 59. 303: et 80. 312: l.
9. 14. 326:

Ad comitiales morbos, seu Epilepsiam.

Lib. 3. 40. 74: l. 4. 37. 127: l. 6. 51. 210:
l. 9. 11. 322: & 14. 326:

Ad hemerantem.

Lib. 5. 34. 160: l. 6. 2. 183: & 60. 216:
l. 7. 57. 257:

Ad melanconiam, seu insaniam ex morbo.

Lib. 3. 7. 48: l. 5. 34. 160: l. 6. 32. 200:
et 76. 224: l. 8. 3. 263: l. 9. 10. 320:
& 29. 331:

Ad Capitis fluxiones.

Lib. 3. 16. 55: & 40. 72: l. 5. 51. 174:
l. 6. 20. 193: l. 7. 49. 252:

Ad capitis Vlcera & scabiem.

Lib. 2. 18. 40: l. 3. 34. 68: & 44.
78: & 51. 174: l. 7. 36. 240: l. 8.
50. 296:

Ad Ophtisim, seu fluxum Capillorum.

L. 5. 8. 141: l. 7. 42. 247: l. 8. 46. 292:
l. 10. 26. 344:

N E R V O R V M.

Ad convulsiones.

L. 3. c. 40. f. 72: l. 4. c. 27. f. 120: &
37. 127: l. 5. 15. 146: & 17. 147:
& 19. 148: & 29. 154: & 30.
157: l. 6. 47. 28: & 58. 214: l. 8.
12. 271: & 17. 274: & 42. 28: l. 9.
5. 317:

Ad Stuporem.

L. 4. c. 27. f. 120: & 5. 30. 157. l. 6. 23.
196: l. 8. 17. 274: & 22. 275: &
42. 289: & 58. 302:

Ad paralyfim.

L. 3. 11. 52: & 16. 55: & 40. f. 72: &
74: l. 4. 7. 105: & 27. 120: & 37.
126: l. 5. 10. 142: & 15. 146: &
30. 157: l. 6. 2. 183: & 5. 185:
& 23. 196: & 38. 203: l. 8. 17.
274: & 22. 275: & 42. 289: &
& 53. 298: & 58. 32:

Ad agitudines, & dolores nervorum.

Lib. 2. 1. 28: l. 3. 18. 56: & 19. 57: l.
4. 6. 105: & 18. 114: & 37.
126: & 5. 35. 162: l. 6. 13. 109:
& 31. 199:

Ad Contractiones nervorum.

Lib. 3. c. 40. f. 73: & 66. 93: l. 4. 37.
126: l. 5. 15. 146: & 56. 179: l. 6.
58. 214:

O C U L O R V M.

Ad inflammationes oculorum.

Lib. 2. 22. 42: l. 3. 23. 59: & 26. 60.
& 36. 69: & 64. 51: & 71. 95:

l. 4. 5. 104: & 22. 117: & 25. 119:
et 32. 123: et 39. 128: et 44. 129.

l. 6. 12. 189: & 22. 195: & 53.
211: & 57. 213: & 60. 215: l. 7.
228. 235: & 32. 237: & 46. 250:
& 51. 253: & 60. 258: l. 8. 6. 265:
& 26. 278: & 48. 294: & 68. 306

Ad argemata, seu albugines oculorum.

L. 2. 21. 41: l. 3. 10. 50: & 7. 95: l. 4. 3.
103: & 5. 104: l. 5. 2. 134: & 31.
158: l. 8. 35. 284: l. 10. 13. 339: &
14. 340:

Ad Encantidem, seu excrefcen- tem carnem in oculis.

L. 3. 40. 73: l. 4. 25. 119: l. 6. 26. 197:
& 60. 216: l. 7. 17. 229: l. 8. 6. 265:
& 35. 284: l. 10. 13. 339:

Ad oculorum fluxiones.

L. 3. 24. 60: l. 4. 17. 113: l. 5. 14. 145:
& 40. 166: l. 6. 35. 201.

Ad sanguinolentos oculos.

Lib. 6. 57. 213:

Ad lusciosos, seu ad clarifican- dum Visum.

Lib. 6. 20. 193: & 41. 205: l. 10. 12:
339: & 14. 340.

Ad pruriginis oculorum.

Lib. 6. 28. 198:

Ad oculorum morbos in genere.

L. 3. 24. 60: et 40. 73: l. 4. 1. 101: &
5. 104: & 31. 123: l. 5. 2. 134: &
14. 145: & 18. 165: & 40. 166:
& 41. 167: l. 6. 20. 193: & 26.
197: l. 7. 24. 233: & 28. 235: &
51. 253: l. 8. 50. 296:

A V R I V M.

Ad aurium dolores.

Lib. 3. 39. 71: & 53. 86: l. 4. 16. 113.
l. 5. 6: & 7. f. 140: l. 7. 57. 257: l. 8.
50. 296.

Ad Parotidas.

Lib. 4. 16. 113: & 18. 50. 296:

Ad purulentas aures.

Lib. 5. 6. 140:

Ad

I N D E X.

Ad surditatem.
Lib. 3. c. 51. f. 84. & 81. 90. l. 5. 6.
140. l. 6. 20. 193. l. 8. 28. 278:
N A R I V M.

Ad sanguinis profluvium.
Lib. 3. c. 81. f. 99. l. 4. 17. 113. l. 5.
34. 160. l. 6. 37. 202. l. 7. 58.
257. l. 8. 8. 267. & 268. l. 10.
c. 5. et 6. 337:
*Ad Sternutamenta cienda, &
pituitam educendam.*
Lib. 3. 34. 68. l. 5. 12. 144. et 55.
179.

ORIS, ET LINGVÆ.
Ad fœtorem oris.
Lib. 3. c. 42. f. 76. l. 4. 36. 125:
l. 5. 13. 144. & 34. 160. & 4.
167. l. 8. 70. 307:

Ad oris Vlcera.
Lib. 3. c. 15. f. 54. & 35. 68. l. 4.
31. 123. l. 6. c. 55. 201*. et 58.
213. l. 7. 36. 240. & 60. 258:
l. 8. 15. 272. & 46. 292. et 48.
294. & 70. 307:
*Ad Oris habitum commen-
dandum.*

Lib. 3. c. 42. f. 76. l. 4. 36. 125. l. 5.
17. 44. et 34. 160. l. 8. c. 70. 307.
*Ad humectandam, seu lenien-
dam linguam.*

Lib. 3. c. 47. f. 82. & 71. 95. l. 8.
1. 261. & 74. 309. et 78. 311.
Ad labiorum Vlcera.

Lib. 3. c. 47. f. 82:
DENTIVM, ET GIN-
GIVARVM.

Ad extergendos dentes.
Lib. 2. c. 25. f. 43. l. 3. c. 12. f. 53:
& 45. 79. l. 5. 7. 140. l. 8. 75. 310:
l. 10. 2. 336:

Ad do ores dentium.
Lib. 2. c. 17. f. 39. l. 3. 16. 55. et
27. 61. & 37. 69. et 41. 75. &
53. 86. & 66. 93. l. 4. 36. 125:
l. 5. 5. 139. & 7. 140. & 35. 162:
et 51. 174. l. 6. 6. 185. & 10.
188. & 57. 215. l. 8. 40. 287. &
46. 292. l. 9. 9. 300.

*Ad firmandos dentes, et gin-
guarum dolores.*
L. 3. c. 15. f. 54. et 22. 59. et 26. 60:
et 42. 76. & c. 76. 97. l. 4. 36.
125. et 42. 119. l. 6. 31. 199. et
55. 212. l. 8. 48. 294. et 70. 307:
l. 10. 24. 342:

Ad fluitas gingivæ.
Lib. 3. c. 22. f. 59*. l. 6. 31. 199. &
57. 214. l. 8. 48. 294. & 75.
310:

GUTTURIS, ET GVLÆ.
Ad anginam.
Lib. 4. c. 37. f. 127. l. 7. 53. 255:
l. 9. 17. 330:

Ad inflammationes.
L. 7. c. 53. f. 255. l. 8. 50. 296. l. 9.
17. 330:

Ad strumas.
L. 5. c. 27. f. 153. et c. 51. 175.
Ad Gula distillationes.
L. 3. c. 40. f. 72. l. 6. 45. 207:

PECTORIS, ET PVLMONIS.
Ad expuitionem sanguinis.
Lib. 3. c. 64. f. 91. l. 6. 11. 188. l. 8.
35. 284:

Ad Pbtisim.
Lib. 3. c. 23. f. 71:
*Ad suspiriosos, et respira-
tionem inuandam.*

L. 3. c. 11. 52. & 40. 42:
Ad tussim.
L. 2. c. 23. f. 42. l. 3. 68. 94. et 78.
98. l. 5. 34. 160. & 35. 161. &
36. 163. et 41. 167. et 43. 168:
& 55. 179. l. 6. c. 15. f. 191. &
19. 193. et 21. 194. & 28. 198:
41. 205. et 45. 207. et 52. 210:
l. 7. 22. 232. et 35. 240. et 51. 253
l. 8. 6. 265. & 31. 281. et 48. 294.
l. 10. 19. 341*. et 22. 342:

*Ad pectoris asperitates, seu emol-
liendum pectus.*
L. 3. c. 37. f. 69*. et 68. 94. l. 4. 5.
165. l. 6. 3. 183. et 15. 191. l. 7.
15. 228. et 27. 235. et 40. 244:
l. 10. 22. 342:

Ad pectoris dolores.
L. 2. c. 8. f. 33. et 24. 42. l. 3. 29. 63.
& 40. 73*. & 47. 82. & 70.
94. l. 4. c. 1. & 2. f. 102. & 45.
130. l. 5. 12. 144. & 19. & 20:
f. 148. & 32. 159. & 34. 160:
et 40. 166. l. 6. 7. 186. et c. 13.
& 14. f. 190. et 34. 201. & 48.
208. & 64. 218. & 66. 219:
l. 7. 16. 229. et 53. 255. l. 8. 23.
276. et 28. 278. et 31. 281. et
77. 310.

Ad asthmaticos.
L. 3. 11. 51. et 40. 73. l. 5. 2. 133. et
32. 159. & 36. 163. et 44. 168:
& 51. 170. l. 6. 41. 205. l. 8. 8.
267. et 13. 271. et 80. 312:

Ad omnia pectoris incommoda.
Lib. 3. c. 37. f. 65. l. 8. 23. 276:
et 31. 281:

Ad pectoris distillationes.
L. 2. 23. 42*. l. 3. 40. 72*. l. 6. 18.
192. et 45. 207:

*Ad corroborandum Stomachum,
et tabescentes restaurandos.*
L. 5. c. 12. f. 144. l. 6. 4. 185. et 34.
201:

Ad singultum.
Lib. 6. c. 58. f. 214:
Ad renitentes exsecrationes.
Lib. 5. c. 51. f. 174:

Ad Pleuritim.
L. 4. c. 4. f. 103. l. 5. 24. 151. l. 6. 12.
189. et 20. 193. et 52. f. 210:
l. 7. 23. 232. l. 8. 9. f. 268. et 12.
270. et 23. 276:

C O R D I S.
Ad deliquium animi.
L. 3. c. 30. f. 66. l. 6. c. 25. & 26. 197:
l. 8. 31. 263. & 73. 309. l. 9. 14.
326:

Ad Cardiacam.
L. 2. c. 23. et 24. f. 42. l. 6. 26. 197:
l. 7. 36. 240. l. 8. 73. 307. l. 9. 14.
326. l. 10. 4. 337:

Ad Cordis dolores.
Lib. 8. c. 77. f. 310. l. 10. 4. 337:
*Ad corroborandum cor, seu tre-
morem, & pulsam cordis.*

Lib. 2. c. 3. et 4. f. 30. & 3. 31. et
8. 33. et 13. 37. & 17. 39. &
20. 40. et c. 23. et 24. 42. l. 7.
5. 48. et 17. 56. & 45. 79. et 65.
91. l. 5. 13. 144. & 48. 171. l. 6.
26. 197. et 57. 214. l. 7. 36. 240:
& 53. 254. l. 8. 3. 263. l. 9. 14.
326. l. 10. 4. 337:

*Ad syncope, et vanos
timores.*
L. 3. c. 30. f. 66. et 43. 76. et 73. 96:
l. 5. 51. 172. l. 6. c. 25. et 26. f. 197:
l. 8. 3. 263. et 18. 274. et 77. 310:
l. 9. 14. 326. l. 10. 4. 337:

Ad marorem cordis.
L. 7. c. 30. f. 356. et 40. 246. l. 8. 73.
309. et 77. 310.

Ad tabescentes ex iracundia.
Lib. 8. c. 64. f. 304:
Ad cordis affectus ex calore.

Lib. 8. c. 73. f. 307:
I E C I N O R I S.
Ad obstructions lecoris.
L. 3. c. 27. f. 61*. et 29. 63. l. 5. 36.
163. l. 6. 12. 189. et 19. 193. et
23. 196*:

Ad refrigerandum lecor.
L. 3. c. 46. f. 80. l. 6. 12. 189. et 21.
194. l. 8. c. 15. f. 261:

Ad lecoris scyrrhum.
L. 5. c. 51. f. 174:
Ad Cachexiam.

Lib. 3. c. 44. f. 77. et 66. 93. l. 5. 2.
133. & 9. 154. l. 6. 12. 189. et
21. 194*. & 25. 196*:

Ad Hydropem.
Lib. 2. c. 3. f. 40. et 16. 38. & 22.
42. l. 3. 33. 67. l. 4. 11. 108. &
37. 127. l. 5. 2. 133. et 19. 148:
et 22. 150. et 29. 154. et 29. 166.
l. 6. 7. 186. et 23. 196. et 26. 197.
& 34. 201. et 55. 212. l. 7. 19.
237. et 61. 258. l. 8. 29. 280. et
42. 289:

I N D E X.

F E L L I S.

Ad morbum Regium, & Ictericos, & arguatos.

Lib. 4. c. 15. f. 112: l. 5. 53. 178: l. 7. 17. 229: & 38. 241: l. 8. 11. 269.

L I E N I S.

Ad induratos lienes.

Lib. 3. c. 29. f. 63: l. 5. 6. 140: et 51. 174: l. 8. 58. 302:

Ad lienis obstructions.

L. 3. c. 28. f. 62: l. 5. 51. 174: et 53. 178: l. 8. 58. 302:

Ad refrigeratos lienes.

L. 2. c. 16. f. 38: l. 6. c. 23. f. 196.

Ad minuendos exuberantes lienes.

L. 2. c. 16. f. 38: l. 3. 28. 62: & 29. 63: et 40. 7.: et 83. 100: l. 5. 6. 140: & 51. 172: et 51. 174: et 53. 178: l. 6. 23. 196: l. 7. 27. 235: et 44. 248: & 58. 257: l. 8. 58. 302: et 66. 305:

M A M M A R V M.

Ad inflammationes.

Lib. 6. c. 51. f. 210:

Ad Emundandum lac.

L. 6. c. 9. f. 187: et 51. 210:

Ad augendum lac.

L. 3. c. 41. f. 75: l. 5. 34. 160: l. 9. 18. 330: l. 10. 11. 339:

Ad supprimendum lac.

L. 6. c. 39. f. 203:

V E N T R I C U L I.

Ad vomitus, & nauseam.

L. 3. c. 42. f. 76: l. 4. 31. 123: l. 5. 34. 160: l. 6. 11. 188: et 34. 201: et 36. 202: l. 8. 35. 284:

Ad prouocandum vomitum.

L. 2. c. 19. f. 40: l. 5. 29. 154: et 49. 171: l. 6. 4. 184: et 21. 194: l. 7. 33. 238:

Ad ventriculi dolores, et corroborandum eundem.

Lib. 2. c. 3. f. 30: et 5. 31: et 6. 32. et 9. 34: et 14. 37: et 15. 38. et 19. et 20. 40: et c. 22. & 23. et 24. f. 42: et 25. 43: l. 3. 4. 48: et 11. 52: et 13. 53: et 15. 54: et 16. 55: et 17. 56: et 18. 57: et 40. 72: et 41. et 42. 75: et 45. 79: et 51. 85. et 67. 93. l. 4. 36. 125: l. 5. 1. 133: et 3. 135: et 11. 143: et 13. 144: et 16. 146: et 22. 150: et 35. 161: et 41. 167: & 47. et 48. 171: l. 6. 12. 189: et 14. 190. et 17. 192: et 21. 194: et 28. 198. et 33. 200: et 40. 204: & 55. 212: et 59. 215: l. 7. 3. 222: et 7. 224: et 13. 227: et 22. 232: et 34. 239: et 38. 241: et 40. 245. et 46. 250. l. 8. 41. 288: & 45. 291. et 50. 296:

Ad ventriculi ardores, seu erosiones.

L. 6. c. 59. f. 215: l. 8. 7. 266: et 50. 296:

Ad acidis ruclui.

L. 2. c. 24. f. 42: l. 3. 16. 55: et 17. 56: l. 5. 11. 143: et 29. 154: et 45. 169: l. 6. 9. 187: et 17. 192: et 28. 198:

Ad Tormina ex flatu, & causa frigida.

L. 5. 10. 142: et 29. 154. l. 6. 40: 204: et 47. 208:

Ad frigidas affectiones ventriculi.

L. 4. c. 37. f. 127: l. 5. 41. 167: & 45. 169: l. 6. 14. 19:

Ad inflationes ventriculi, & satietatem.

Lib. 2. c. 16. f. 38: et 19. 40: l. 3. 18. 57: et 40. 72: l. 4. 5. 105. et 16. 113: l. 5. 45. 169: & 47. 171: et 51. 174: l. 6. 12. 189: et 16. 191: et c. 17. et 18. f. 192. et 19. 193: et 28. 198: et 39. 203: et 48. 209: et 52. 210. et 66. 219: l. 7. 227: et 22. 232: l. 8. 48. 294:

Ad erendum appetitum.

Lib. 2. c. 28. f. 39: l. 4. 27. 121: et 39. 128: l. 5. 3. 135. et 10. 142: & 11. 143: et 49. 171: et 57. 179: l. 6. 16. 191. et 23. 196: et 28. 198: et 36. 202: l. 7. 27. 235. et 35. 240: et 53. 255: l. 8. 58. 302: et 78. 311:

Ad concoctionem iuuandam.

Lib. 2. c. 9. f. 34: et c. 13. et 14. 37: et 15. 38: l. 3. 18. 57: et 27. 61. & 37. 69: et 40. 72: et 43. 76: l. 4. 4. 105: et 19. 115: et 41. 128: l. 5. 3. 135: et 10. 142: & 34. 160: et 51. 172: et 51. 174: l. 6. 28. 198: et 55. 212: et 54. 214: l. 7. 40. 245: l. 8. 41. 288:

Ad reslinguendam sitim.

L. 3. c. 10. f. 51. et 40. 73: & 41. 75: et 44. 77: l. 4. 21. 116: l. 6. 23. 196: l. 7. 40. 145: l. 8. 1. 261: et 59. 303. & 78. 311.

I N T E S T I N O R V M.

Ad coecos dolores, et iliacos.

Lib. 2. c. 1. f. 28: & 4. 30: & 5. 31: & c. 6. & 7. f. 32. & 12. 36: & 13. 36: & 16. 38: l. 3. 10. 51: & 13. 53: & 27. 61: & 40. 74: & 70. 94: l. 4. 1. 102: l. 5. 1. 133: & 4. 138: & 8. 141: & 11. 143: & 13. 145: & 16. 146: & 19. 148: & 45. 169: & 48. 171: et 51. 174: l. 6. 6. 185: & c. 19. et 20. f. 193: & 28. 198: & 33. 200: & 40. 204: & c. 47. & 48. f. 208: & 57. 214: & 65. 219: l. 8. 50.

297: et 58. 302: et 61. 303: l. 9. 5. 317: & 18. 330: l. 10. 8. 338:

Ad Intestinorum, seu ventris dolores.

Lib. 2. c. 7. f. 32: & c. 18. & 19. 40: l. 3. 13. 53: & 5. 84: & 82. 99: l. 4. 1. 102: & 8. 106: & 45. 130: l. 5. 8. 141. & 11. 142. et 16. 146: et 21. 149. & 23. 151: & 25. 153: et 3. 150: et 39. 166: et 48. 171: et 55. 179: l. 6. 3. 183: & 5. 184: & 19. 187: & 17. 192: & 30. 199: et 39. 203. & 57. 214: l. 7. 13. 127: et 16. 219: et 22. 222: et 46. 250: l. 8. 58. 302: & 66. 305:

Ad dysentericas, et

Tormina.

Lib. 2. c. 1. f. 28: & 8. 33: & 12. 36: & 23. 42: & 26. 43: l. 3. 10. 50: & 19. 57: & 20. 58: & 34. 68: & 41. 74: & 42. 76: & 46. 81: & 48. 82: & 58. 89: & 60. 94: & 71. 95: l. 4. c. 5. & 6. f. 105: & 8. 106: & 17. 113: & c. 19. & 20. f. 115. & 27. 121: & 29. 122: & 32. 123: & 38. 127: l. 5. 5. 139. & 8. 141: & 12. 144: & 31. 158: & c. 32. & 33. f. 159. l. 6. 5. 184: & 11. 188: et 12. 189: & 15. 191: & 27. 197: & 31. 199: et 42. 205: & 47. 208. et 49. 209: & 54. 211. & 58. 214: & 59. 215: l. 7. 8. 225. & c. 10. 11. 12. f. 226: et 19. 230: et 26. 234: et 38. 241: & 52. 254: et 58. 257: et 60. 258: l. 8. c. 3. f. 263. et c. 5. 264. et 6. 265: et 8. 267: et 9. 268: et 11. 269: et 33. 283: et 35. 284: et 36. 285: et c. 37. et 38. f. 286. et c. 45. 291: et 47. 293: et 48. 294: et 50. 297: l. 10. c. 6. f. 337:

Ad cohibendum aluum, et dyarrheas.

Lib. 2. c. 23. et 24. f. 42: l. 3. c. 3. et 4. f. 47: et 4. 48: et 19. 57: et 22. 59: et 36. 68: et 26. 69: et 40. 71: et 41. 74: et 43. 76: et 48. 82: et 59. 89: et 60. 90. et c. 78. et 79. f. 98: et 81. 99: l. 4. c. 5. f. 105: et 19. 115: et 22. 117: et 27. 121: et 29. 122: et 32. 123: l. 5. 1. 133. et 34. 160: et 43. 168: et 47. 171: l. 6. 20. 193: et 21. 194: et 42. 203. et 45. 207: et 58. 214. et 60. 218: l. 7. 7. 224: et c. 8. et 9. f. 225: et 14. 227: et 16. 230. et 33. 238: et 48. 257: et 51. 259: l. 8. c. 5. f. 264: et c. 6. 265: et 15.

I N D E X.

- et 25.277: et 20.281: et 3.283:
 et c. 24. et 35. f. 84: et 36.285:
 et 37.386: et 45.291: et 47.
 293: et 48.294:
Ad Lyenteriam.
 L.2.c.23.f.42: l.3.24.68. et 26.69:
 et 40.71: et 46.81: l.5.36.160:
 l.7.8.25.
Ad fluxiones alui.
 L.2.c.5.f.31: et 20.40: et 23.42:
 l.2.15.54: et 19.57: et 34.68:
 et 41.75: et 44.77: et 62.91: et
 66.92: et 76.97: et 77.98: l.4.5.
 105: et 22.117: et 27.121: et
 32.123: l.5.34.160: et 41.167:
 l.6.5.181: et 39.203: et 58.214:
 et 59.215: et 63.217: l.7.14.
 227: et 28.235: et 33.238: l.8.
 6.265: et 25.277: et 30.281: et
 34.283: et 45.291:
*Ad Ciendam, seu Emolliendam
 aluum.*
 L.3.c.30.f.66: et 39.71: et 40.73:
 et 50.84: l.4.23.118: et 41.
 129: l.5.3.135: et 55.179: l.6.
 c.5. et 6.184: et 9.187: et 22.
 195: et 23.196: et 42.205: et
 51.210: et 61.216: l.7.40.244:
 l.8.11.269: et 12.270: et 23.276:
 et 49.295: et 54.299: et 61.
 303: et 71.308: l.9.18.330:
Ad purganda intestina.
 L.3.c.81.f.99: l.4.4.103. et 47.
 130: l.6.9.193: et 22.195: et
 61.216: et 65.219: l.8.51.297:
 et 54.299:
*Ad discutiendos Intestinorum
 flatus.*
 L.2.c.4.f.30 et 5.31: et c.6. et 7.
 32: et 12.36: l.3.11.52: et 15.
 54: et 17.55: et 27.61: et 66.
 93: l.4.1.102: et 4.103: et 10.
 167: et 27.127: et 46.130: l.5.
 113: et 4.138: et 11.143: et
 16.144: et 17.147: et 29.153:
 et 31.158: et 37.159: et 36.162:
 et 39.166: et 48.171: et 56.179:
 l.6.5.184: et 9.187: et 17.192:
 et 19.193: et 21.194: et 23.196:
 et 28.198: et 33.200: et 34.201:
 et 39.203: et c.47 et 48.f.208:
 et 55.212: et 57.214: et 66.219:
 l.7.16.229: et 22.232: et 27.235:
 l.8.51.297:
*Ad lumbricos, et tinea, seu ver-
 mes intestinorum.*
 L.3.c.39.f.70: et 40.f.72. et 73.l.5.
 25.152: et 52.159: et 51.175: l.
 6.5.184: et 34.201: et 66.219:
 l.7.38.241: l.8.62.304: et 70.
 307:
Ad hemorrhoidas.
 L.3.c.72.f.96: l.5.19.148: l.6.64.
 218: l.8.69.306: l.10.c.5. et 6.
 f.317.
Ad Tenasmm.
 Lib.8.c.35.f.284:
 R E N V M.
Ad Renum dolores.
 Lib.5.c.28.f.153: l.6.31.199:
 l.7.28.235: et 53.255: l.8.38.
 186: l.9.17.330: l.10.12.339:
Ad lumborum dolores.
 Lib.8.c.38.f.286: l.9.5.317:
 et 17.330:
Ad laterum dolores.
 L.5.c.7.f.140: l.7.28.235.
Ad renum ardores.
 Lib.7.c.53.f.255: l.10.12.339:
Ad renum partes laxas.
 Lib.6.c.7.f.32:
Ad renum obstructions.
 Lib.2.c.7.f.32: et 9.34: et 11.52:
 13.37: et 16.38: et et 27.61: et
 35.68: et 40.72. et 44.77. l.4.
 25.119: l.5.34.160: et 41.167:
 l.6.27.197: et 64.118: l.7.5.223:
 et 25.233: et 34.239: et 40.245.
 et 48.252: l.8.12.278: et 41.
 288: l.9.13.324.
Ad renum Vlcera.
 L.7.c.48.252: l.10.12.339.
Ad renum calculos.
 L.2.c.13. et 14.f.37: l.3.40.72:
 l.5.34.160: et 36.163: l.6.27.
 197: et 46.250: l.8.12.270: l.9.
 3.316: et 14.326: et 18.330.
 V E S S I C A E.
*Ad ciendum remorantem
 urtnam.*
 L.2.c.1.f.28: et 3.30: et 5.31: et
 c.6. et 7.32: et 14.37: et c.15.
 et 16.f.38: et c.22. et 23.f.42:
 l.3.10.50: et 11.52: et 15.54: et
 27.61: et 31.66: et 35.68: et
 40.72: et 41.75: et 51.85: et 63.
 91: et 66.93: l.4.1.102: et 15.
 112: et 22.117: et 23.118: et
 24.119: l.5.3.135: et 8.141:
 et 10.142: et 11.143: et 12.144:
 et 13.145: et 16.146: et 17.147:
 et 19.148: et 23.151: et 28.153:
 et 29.154: et 33.159: et 34.160:
 et 38.165: et 39.40.f.166: et
 48.171.c.55: et 56.f.179. l.6.1.
 182: et 3.183: et 7.186: et 9.187:
 et 12.189: et 21.194: et 22.195:
 et 27.197: et 33.200: et 34.201:
 et 39.203: et 58.214: l.7.c.5.
 f.223: et 7.224: et 17.229: et
 18.230. et c.24. et 25. f.233:
 et c.27. et 28.f.235: et 31.237:
 et 34.237: et 37.241: et 40.244:
 et 40.245: et 41.246: et 46.
 250. et 57.257: l.8.12.270: et
 13.271: et 27.278: et 34.284:
 et 41.288 et 48.294: et 52.292:
 l.9.3.316: et 13.324: et 18.330:
 l.10.7.337.
Ad Vrina angustias.
 L.3.c.11.f.52: et 15.54: et 27.
 61: et 34.68: l.4.22.117. l.5.
 41.167: l.7.5.223: et 42.247:
 et 46.250: et 53.255: l.8.48.
 294: et 49.295. l.9.12.322: et
 18.330: l.10.7.337:
*Ad Vrina Ardorem, seu
 acrimoniam.*
 L.4.c.25.119: l.7.45.247: et 46.
 250: et 53.255: l.10.12.339:
Ad Vrina diffillationem.
 L.9.c.14.f.326.
*Ad Vessica Calculos frangendos,
 et educendos.*
 L.3.c.35.f.68. et 52.85: l.4.23.
 118: l.5.34.160: et 36.163: et
 41.167: l.7.37.241: et 46.250:
 et 57.257: l.8.50.297: l.9.3.
 316: et 12.322: et 14.326: et 18.
 330: l.10.7.337:
Ad Vessica Vlcera.
 L.4.c.23.f.118: et 8.24.177:
 V I R I L I V M, AC
 pudendorum.
Ad Excitandam Venrem.
 L.2.c.5.f.31: et 7.32: l.3.32:
 et 10.51: et 40.72: et 46.81:
 et 58.89: l.5.3.135: et 11.143:
 et 14.145: et 29.154: l.6.57.
 214: l.7.9.225: et 15.228: et
 33.238: et 40.244: et 40.245:
 41.246: et 50.252. l.8.10.268:
 l.9.2.315: et 4.316: et 13.322:
 et 14.326: et 18.330:
Ad augendam genituram.
 L.3.c.58.f.89: l.6.57.214:
*Ad recuperandas Vires ad
 Venrem.*
 L.6.c.57.f.214: l.7.40.246: l.9.
 14.326:
Ad ejciendum semen retentum.
 L.4.c.24.f.119: l.6.5.185: et 22.
 195: l.7.24.233: et 34.239: l.8.
 58.302.
*Ad sterilitatem ex frigore
 abortam.*
 L.2.c.9.f.34: et 20.41: l.3.10.50: et
 11.52: l.4.1.101.
*Ad eos qui mingunt sanguinem,
 vel sanum.*
 L.6.c.62.f.217: l.8.24.277:
Ad Pudendorum Vlcera.
 L.4.c.31.f.123: l.5.19.148: et
 22.150: et 56.179: l.6.21.195:
 et 43.206: et 57.214: et 64.216:
 l.7.45.249: l.8.75.310: l.10.
 10.339: et 21.341:
Ad Genitalium Phagedanas.
 L.7.c.45.f.249:

I N D E X

- Ad berniam.*
Lib. 6. c. 31. f. 199: l. 7. 20. 231: l. 9. 18. 330.
- V T E R I.**
- Ad Vteri strangulatus.*
Lib. 2. c. 17. f. 39. & 23. 42: l. 3. 1. 45. & 5. 48: & 10. 50: & 16. 55: & 17. 56: & 18. 57: et c. 30. & 31. f. 66: l. 5. 48. 171: & 51. 174: l. 6. 8. 187: & 21. 194: l. 7. 36. 240: l. 8. 50. 297.
- Ad menses educendos.*
Lib. 2. c. 3. f. 30. & 5. 31: & 7. 32: & c. 13. & 14. f. 37. & 15. 38: l. 3. 10. 50: l. 4. 37. 127: & 46. 150: l. 5. 3. 135: & 10. 142: et 11. 143: & 13. 145: & 19. 148: & 29. 154. et 34. 160: & 36. 163: & 36. 179: l. 6. 5. 185: & 7. 186: & 8. 187: & 16. 191. & 21. 194: & 23. 196: & 34. 201: & 47. 208: l. 7. 70. 246: l. 8. 12. 270: l. 9. 18. 330.
- Ad sistendos menses.*
Lib. 2. c. 16. f. 55: et 24. 60: l. 7. 14. 227: et c. 57. & 58. f. 257: l. 8. 50. 296: l. 10. c. 5. & 6. f. 337.
- Ad secundas Pellendas.*
Lib. 2. c. 15. f. 38: l. 3. 11. 52: l. 5. 13. 145: l. 6. 21. 194: l. 7. 18. 230.
- Ad expellendum mortuum factum, seu partum iuuandum.*
Lib. 2. c. 15. f. 38: l. 3. 11. 52: l. 5. 13. 145: & 34. 160: & 36. 163: l. 6. 7. 186. et 21. 194: l. 9. 14. 326: et 18. 330.
- Ad puerperas iuuandas, et alleviationem partus.*
Lib. 3. c. 11. f. 52: l. 5. 13. 145: et 36. 163: et 57. 179: l. 6. 7. 186: et 21. 194: et 47. 208: et 54. 211: et 59. 215: et l. 7. 52. 254: l. 8. 6. 265: et 13. 271. et 31. 281: et 34. 284: l. 9. 14. 326: & 18. 330.
- Ad prohibendum abortum.*
L. 3. c. 48. f. 76: et 69. 94: l. 8. 4. 264: et 35. 284: et 68. 306.
- Ad Conceptionem iuuandam, seu fecunditatem.*
L. 8. c. 4. f. 264: et 23. 276: et 48. 294 l. 9. 14. 326.
- Ad Vterinos affectus.*
Lib. 2. c. 3. f. 30. et 6. 32: et 8. 33: et 17. 39. et 23. 42: l. 3. c. 1. f. 45: et 16. 55: et 17. 66: et 31. 66: l. 4. 20. 115: l. 5. 34. 160: & 48. 171: l. 6. 8. 187: et 21. 194: l. 7. 36. 240: l. 8. 50. 297.
- Ad exulcerata loca.*
Lib. 6. c. 43. f. 42:
- Ad procidentem uterum.*
Lib. 2. c. 22. f. 42: l. 3. 5. 48: et 31. 66:
- EXTREMORVM MEMBRORVM.**
- Ad podagram.*
Lib. 5. c. 51. f. 175: l. 6. 57. 214: l. 8. 50. 297. et 70. 307. l. 9. 20. 332:
- Ad Coxendicis affectus.*
Lib. 5. c. 3. f. 135: et 51. 175: l. 6. 57. 214:
- Ad articulorum dolores etiam diuturnos.*
Lib. 2. c. 2. f. 29. et 25. 43: l. 3. 11. 52: & 29. 63: & 40. 73: et 79. 98: l. 4. 1. 102. 6. 105: 17. 113: et 29. 122: l. 5. 5. 139: & 6. 140. & 30. 157: & 49. 171: & 51. 175: l. 6. 57. 214: l. 7. 2. 222: l. 8. 41. 228: & 41. 289: & 57. 301: & 70. 307: & 79. 312: l. 9. 5. 317: & 20. 332.
- Ad articulorum dolores ex frigida causa.*
Lib. 3. c. 16. 15: & 66. 93: l. 4. 4. 103: & 7. 105: l. 5. 11. 142: l. 6. 38. 203: l. 7. 22. 232. & 61. 258:
- Ad genuum dolores.*
L. 6. c. 31. f. 199: l. 8. 41. 288: et 42. 289.
- Ad Articulorum topus.*
L. 7. c. 22. f. 232:
- Ad pedum tumores.*
Lib. 3. c. 51. f. 84: & 66. 93: l. 4. 37. 127: l. 6. 48. 209: l. 7. 10. 226: et 58. 257: l. 8. 42. 289:
- Ad inguinum inflammationes.*
L. 7. c. 57. f. 257:
- Ad Enterocelas.*
L. 3. c. 44. f. 77: l. 9. 5. 317.
- Ad Corroboranda membra.*
Lib. 3. c. 15. f. 54: l. 6. 48. 208: l. 8. 35. 285.
- Ad lumbos dorso Vertebrae.*
Lib. 4. c. 42. f. 129:
- Ad Erisipelas, et sacros ignes.*
Lib. 3. c. 44. f. 77. et 50. 84: l. 7. 47. 251: l. 8. c. 34. f. 284: et 50. 296: l. 9. 35. 317:
- Ad feyaticam.*
Lib. 5. c. 3. f. 135: l. 8. 50. 297:
- AD MORBOS IN SPECIE, ET PRIMO AD FEBRES.**
- Ad Tertianas.*
L. 4. c. 32. f. 123: l. 5. 50. 172: l. 6. 2. 183: l. 7. 16. 239.
- Ad quartanas.*
Lib. 2. c. 1. f. 28: & 2. 29: & 3. 30: et 14. 37: & 22. 42: l. 4. 2. 102: l. 5. 50. 272: & 51. 175: l. 6. 20. 193: l. 7. 10. & 11. f. 226: & 16. 239: l. 8. 28. 278:
- Ad Continuas.*
Lib. 2. c. 16. f. 38: l. 3. 34. 68: & 36. 69: & 39. 71: & 40. 73: & 46. 81: & 48. 81: & 80: 99: l. 4. 11. 108. & 21. 116: & 25. 119: & 26. 120: & 34. 125: l. 5. 29. 153: & 38. 165: & 40. 166: l. 6. 5. 184: & 9. 187: & 12. 189: 42. 205: & c. 51. & 52. f. 210. & c. 57. & 58. f. 214: l. 7. c. 2. 222: & 26. 234: & c. 31. & 32. 237: & 34. 239: & 35. 240: & 44. 248: & 46. 250: & 47. 251: & c. 48. & 49. 252: & 51. 253: & 59. 258: l. 8. 3. 262: & 8. 267: & c. 9. & 10. 268: & c. 19. f. 274: & 23. 276: et 25. 277: & c. 27. et 28. f. 278: & 30. 281: et 34. 284: et 36. 285. & 40. 287: et 45. 291. et 46. 292: et 48. 294: et 51. 297: et 74. 309: et 77. 310: et 78. 311. et 79. 312: l. 9. 3. 316: et 17. 330: l. 10. c. 15. et 16. f. 340.
- Ad febrium ardores.*
Lib. 3. c. 40. f. 73: et 41. 74: et 44. 77: et 46. 80: l. 4. 28. 121: l. 6. 58. 214: l. 7. 26. 234: et 40. 244: et 51. 253. et 53. 254: l. 8. 23. 276: et 30. 281: et 39. 287: & 45. 291: & 48. 294: et 51. 297: et 58. 302.
- Ad algores, seu frigora febrium.*
Lib. 2. c. 1. f. 28. et 2. 29: et 3. 30: et 9. 34: et c. 13. et 14. f. 37. et 24. 42: l. 3. 5. 48: et 11. 52: et 80. 99: l. 4. 16. 113. et 19. 115: l. 5. 17. 147: et 29. 154: l. 6. 9. 187: et 42. 205. et 47. 208: l. 7. 7. 224:
- Ad febriam circuitus, seu accessiones.*
L. 3. c. 81. f. 99: l. 4. 3. 103: l. 6. 60. 216.
- Ad interpolatas febres.*
L. 3. c. 33. f. 68: l. 7. 6. 224:
- Ad pestilentes febres.*
L. 3. c. 44. f. 77: l. 6. 57. 214: l. 7. 14. 226:
- Ad heclicam.*
L. 3. c. 46. 81: l. 5. 3. 135:
- Ad tabidos.*
L. 3. c. 26. f. 60: l. 6. 59. 215:
- TV.

I N D E X.

TUMORVM PRAETER NATVRAM.

- Ad exentemata, & morbillos.*
Lib. 5. c. 49. f. 171: l. 7. 23. 232:
& 27. 235: et 32. 237: l. 8. 11.
269:
- Ad inflammationes.*
Lib. 8. c. 26. f. 277: et 34. & 35. f.
284: et 46. 292:
- Ad furunculos, et Bubones.*
Lib. 3. c. 30. f. 66: l. 5. 19. 147:
l. 6. 12. 189: & 19. 193: l. 7.
46. 250: et 57. 257: l. 8. 53. 298:
- Ad Gangrenas.*
Lib. 4. c. 1. f. 102: l. 8. 70. 307:
- Ad Panos.*
L. 5. 18. 147: l. 8. 11. 69:
- Ad fteatomata, et meliceridas.*
Lib. 5. c. 57. f. 153: l. 8. 68. 306:
- Ad discutiendos tumores prater naturam, et oedemata.*
Lib. 2. c. 6. f. 32: et 14. 37: &
16. 38: & 18. 39: & 24. 42:
l. 3. 11. 52: & 15. 54: & 18.
56: et 19. 57: et c. 30. et 31. f.
66: et 41. 74: & 66. 93: et 68.
94: & 75. 97: et 75. 98: l. 4. c.
9. et 10. f. 106: et c. 16. & 17.
f. 113: et 27. 121: et 42. 129:
l. 5. c. 5. 139: et 14. 145: & 18.
147: et 27. 153: et 34. 160: l.
6. c. 6. 185: & 12. 189. & 20.
193: & 21. 194: et 30. 199:
& 35. 201: & 40. 204: & 52.
211: l. 7. c. 7. 224: et 33. 238:
& 50. 253: & c. 57. & 58.
257: & 59. 258: l. 8. c. 24. &
25. f. 277: & 32. 282: & 39.
287: & 42. 289: & 48. 294:
& 68. 306: l. 9. c. 15. f. 317: &
17. 330:
- Ad tumores ex iclu.*
L. 8. c. 24. f. 277: et 44. 291: l. 9.
5. 317:
- ## VVLNERVM.
- Ad Vulnere recentia conglutinanda.*
Lib. 3. c. 11. f. 52: & c. 13. et 14.
f. 63: et 36. 69: et 40. 73: &
45. 79: l. 4. 35. 125: l. 5. 6.
140: et 39. 166: l. 7. 37. 241:
l. 8. 12. 271: & 68. 306: l. 9.
19. 331:
- Ad stilendum sanguinem ex Vulneribus erumpentem.*
Lib. 3. c. 13. f. 53: et 40. 73: l. 6. 11.
185: et 53. 211:
- Ad sanguinis grumos.*
Lib. 4. c. 24. f. 119:

Ad Inueterata Vulnere.

- Lib. 3. c. 11. f. 52: l. 4. 38. 127:
l. 5. 31. 158: et 51. 172: l. 6.
46. 208: & 55. 212: l. 7. 20. 231:
& 31. 237: l. 8. 68. 306
- Ad Vulnere felis venenatis inflata.*
L. 4. c. 37. f. 127: l. 5. 7. 140: & 45.
169: & 51. 174:
- Ad Vulnere carne replenda.*
Lib. 6. c. 57. f. 214:
- Ad infixa Vulneribus extrahenda.*
Lib. 2. c. 16. f. 38: l. 9. 15. 327: et
18. 330:
- Ad Carnis excrescentias.*
Lib. 6. 57. 214: l. 8. 70. 307: l. 10.
24. 342:
- Ad Vulnere cicatrice obducenda.*
L. 5. c. 51. f. 174: l. 8. 68. 306:
- Ad Vulnere interna.*
Lib. 7. c. 48. f. 252:
- Ad Venenata Vulnere.*
Lib. 4. c. 37. f. 226:
- Ad Tumore Vulnerum.*
L. 3. c. 66. f. 93: l. 8. 44. 291:
- ## VLCERVVM.
- Ad Vlcera de pascencia, et diuturna.*
L. 3. c. 11. f. 52: et c. 30 & 31.
f. 66: et 38. 70: et 41. 75: & 44.
78: et 66. 93: & 68. 94: & 79.
98: l. 4. 12. 108: & 16. 113:
l. 5. 34. 160: l. 6. 5. 185: l. 7.
17. 229: & 20. 231: et 31. 237:
& 33. 238: & 48. 252: & 51.
253: & 52. 254: et 58. 257: et
60. 258: l. 8. 11. 269: & 42.
289: et 46. 292. et 48. 294: &
72. 308. & 79. 312: l. 10. 10.
339:
- Ad inueterata, et inflamata Vlcera.*
Lib. 5. c. 27. f. 153: et 35. 162: l.
6. 30. 199: et 33. 200: et 35.
201: et 46. 208: l. 7. 52. 254.
l. 8. 42. 289: et 70. 307: l. 10.
10. 339:
- Ad malefica, & putrida Vlcera.*
Lib. 4. c. 37. f. 127: et 42. 129: l. 5. 5.
139: et 51. 174: l. 6. 19. 193: &
59. 215: l. 8. 37. 286: et 42. 289:
et 68. 306: et 70. 307: l. 9. 8. 319:
- Ad Vermes interiorum Vlcera.*
Lib. 3. c. 69. f. 94: l. 4. 33. 124: l. 6.
6. 185: l. 8. 70. 307:
- Ad sinus, et fistulas.*
L. 3. c. 51. f. 84: et 66. 93: l. 4. 17.
113: l. 8. 50. 296:

Ad Vlcera ab Erodentibus facta.

- L. 7. c. 36. f. 240: l. 8. 50. 296:
- Ad fordida Vlcera.*
Lib. 6. c. 19. f. 193: et c. 32. &
33. f. 200: & 35. 201: l. 8. 72.
308:
- Ad leniendum dolorem Vlcera.*
Lib. 4. c. 39. f. 118.
- Ad abstergenda Vlcera.*
Lib. 8. c. 11. f. 169.
- Ad desiccanda Vlcera.*
Lib. 10. c. 24. f. 342:
- Ad Ambusia Vlcera.*
Lib. 3. c. 31. f. 66: et 66. 93: l. 5. 49.
171: l. 7. 48. 252:
- ## LVXATIONVM, ET FRACTVRARVM.
- Ad artuum luxationes.*
Lib. 4. c. 18. f. 112: l. 5. 14. 145: l. 6.
20. 193: l. 8. 24. 27: et 36. 281:
et 44. 291:
- Ad ossa fracta.*
L. 2. c. 1. f. 28: l. 4. c. 18. 113: l. 5.
14. 145: l. 6. 20. 193: l. 8. 24.
277: et 34. 284. et 94. 291:
- Ad eos, qui ab alto cadunt.*
Lib. 8. c. 77. f. 310:
- ## VENENORVM TAM MOR- SVVM, QVAM ICTVVM.
- L. 2. c. 13. f. 37: & 15. 38: et 25.
43: l. 2. 40. 74: et 53. 86: l. 4. 37.
127: l. 5. 7. 140: et 13. 145: et
32. 159: et 34. 160: et 51. 171:
l. 6. 57. 214: l. 7. 53. 254: et 57.
257: l. 8. 11. 261: et 41. 288: &
56. 300: et 58. 301: l. 9. 14. 316:
l. 10. 17. 340:
- Ad Viperarum, et Serpentium iclus.*
L. 3. c. 22. f. 86: l. 5. 11. 143: l. 6.
32. 200: l. 7. 39. 242: et 54.
254: l. 8. c. 55. & 56. f. 300: &
58. 302: et 72. 308:
- Ad venenatorum morsus.*
L. 4. c. 33. f. 114: l. 5. 11. 143: l. 7.
39. 242: et 53. 255: et 57. 257: l.
8. 72. 308: l. 9. 2. 315: et 14. 316:
et 17. 330:
- Ad opium, et fungos mali.*
L. 2. c. 15. f. 38.
- Ad iclus Scorpionum.*
Lib. 2. c. 14. f. 37: et 15. 38: l. 7.
53. 254: l. 8. 72. 308: l. 9. 2.
315:
- Ad plagas venenatas.*
L. 5. c. 45. f. 169: et 51. 174:
- Contra Carodemones, et fascinoes.*
Lib. 3. 17. 56: l. 8. 58. 302: l. 10.
17. 340:

I N D E X

- Contra veneficia coitum impediencia.*
Lib. 4. c. 27. f. 127. l. 8. 58. 302:
Fulmine idios iunantia.
L. 5. c. 34. f. 160. l. 7. 48. 252:
AD LVEM VENEREAM.
Lib. 2. c. 13. f. 37. l. 3. 27. 61. et
28. 62. et 29. 63. & c. 32. &
33. f. 67. l. 5. 14. 145. et 18.
147. et 36. 163. & 52. 177. l.
6. 26. 197. & 31. 200. et 55.
212. l. 7. 13. 227. et 23. 238. et
61. 258. l. 8. 26. 278. et 41.
288. et 51. 301. et 68. 306. l.
9. 1. 314. et 8. 319. et 10. 320.
& 16. 328. et 19. 331. & 20.
332:
Ad Sedandos dolores e lue ve-
nerea ortos,
Lib. 2. c. 1. f. 28. l. 3. 62. 90. &
81. 99. l. 4. 1. 102. et 18. 114.
& 27. 120. et 37. 127. l. 5. 6.
140. et 51. 174. l. 6. 5. 185. et
44. 201. l. 8. 12. 271. et 17.
289. et 53. 298. et 68. 306. l. 9.
16. 328:
Ad pustulas, et eruptiones, e lue
venerea manantes.
l. 2. c. 17. 39. et 28. 62. l. 4.
30. 122. l. 5. 20. 148. l. 6. 12.
189. et c. 32. et 33. f. 200. et
57. 214. l. 7. 13. 227. et 21. 231.
l. 8. 40. 287:
AD IMPETIGINES, ET
SCABIEM.
Lib. 2. c. 3. f. 30. et 16. 28. et 18.
40. l. 3. 18. 56. et 30. 68. et 32.
68. et 41. 75. 51. 84. et 58. 89.
et 74. 96. et 79. 98. et 82. 99.
l. 4. 16. 113. et 27. 120. et 30.
122. et 39. 128. et 47. 129. l. 5.
5. 179. et 18. 147. et c. 19. et 20.
f. 148. et 34. 160. et 51. 175.
et 59. 180. l. 6. 21. 194. et 20.
199. et 60. 216. et 62. 217. l. 7.
38. 241. et 40. 245. et 49. 252.
l. 8. 3. 263. et 45. 292. et 66.
305:
Ad liebenas.
L. 2. c. 3. f. 30. l. 5. 27. 153. et 31.
158. et 34. 160:
Ad Leporam.
L. 3. c. 30. f. 66. et 33. 68. et 49.
83. l. 4. 16. 113. et 30. 122. l. 5.
59. 180:
Ad Prurilum.
L. 6. c. 16. f. 191:
DECORIS TOTIVS
CORPORIS.
Ad Aloperiam.
L. 3. c. 33. 68. l. 7. 42. 247. l. 10.
26. 344:
- Ad pilos retardandos, aut*
lenandos.
L. 9. c. 19. f. 331:
Ad procurandam copiam
capillorum.
L. 3. c. 58. f. 89. l. 7. 61. 258:
Ad tingendam, et augendam
casariem.
L. 3. c. 39. f. 71. l. 4. 12. 109:
Ad maculas cutis tollendas.
Lib. 2. c. 16. f. 38. l. 10. c. 26. et
40. f. 341:
Ad Verrucas, et callos.
L. 5. c. 5. f. 139. et 31. 158:
Ad colorem conciliandum, et
vigorem iuvenilem.
Lib. 3. c. 11. f. 32. et 26. 60. l. 5. 36.
163. et 41. 167. l. 6. 23. 196:
Ad extinguendos varos.
L. 5. c. 49. f. 171:
Ad emendandas faciei
maculas.
Lib. 2. c. 16. f. 38. l. 3. 68. 94. l. 4.
30. 122:
Ad furandam faciem.
L. 10. c. 20. f. 341:
Ad maciem fugandam.
L. 3. c. 46. f. 81. l. 4. 27. 121. l. 6. 59.
215. l. 7. 40. 244:
Ad Intumescentem faciem.
L. 4. c. 17. f. 113. l. 8. 67. 305:
Ad membra ambusta.
L. 3. c. 31. f. 66. et 66. 93. l. 5. 49.
171. l. 7. 48. 252:
Contra pediculos, lendos, et
cimices.
Lib. 2. c. 18. f. 40. l. 5. 1. 123. et 12.
144. et 34. 160. l. 6. 13. 190. l. 7.
52. 254. l. 8. 68. 306. et 70. 307:
Contra Pulices.
L. 5. c. 51. f. 175:
Ad Mufcas, et mures necandos.
L. 5. c. 12. f. 144. l. 8. 70. 307.
Ad gratiam, seu amicitiam
conciliandam.
Lib. 3. c. 77. f. 97. l. 4. 32. 123. l. 8. 10.
278. l. 10. 17. 340:
Ad odium procurandum.
Lib. 7. c. 45. f. 249:
Ad occidendos Leones, Canes,
et cetera animalia.
L. 3. c. 10. f. 51. l. 5. c. 5. f. 139. l. 8.
70. 307:
Ad occidendos pisces.
Lib. 8. c. 70. f. 307:
Ad vifcum faciendum.
Lib. 6. c. 15. f. 191:
Ad glutem pilorum.
Lib. 6. c. 33. f. 283:
Ad compingendum pigmentum.
Lib. 4. c. 12. et 13. f. 109:
Ad tingendas lanas.
Lib. 7. c. 36. f. 240:
- Ad fila paranda ad multos vsus.*
L. 8. c. 12. f. 270. et 20. 175:
Ad celeritatem viatoribus procu-
randam, et fastidium leuandū.
Lib. 5. c. 51. f. 175. l. 6. 23. 196. l. 7.
40. 245:
Ad lassitudines ex itinere, aut
alio labore.
L. 6. c. 1. f. 199. et 54. 211. l. 7. 17.
229. et 48. 252. et 52. 254. l. 8.
31. 281. et 34. 284. et 38. 286. et
48. 294. et 59. 302. et 80. 312:
Ad conualefcentes ex morbis.
L. 4. c. 27. 120. l. 6. 57. 214. l. 7. 222.
et 46. 244. l. 9. 14. 326:
Salutem aut mortem indicantia.
Lib. 5. c. 12. f. 144:
Ad sedandam famem.
L. 7. c. 40. f. 243. l. 8. 59. 07:
Ad fabricandos se prones.
Lib. 6. c. 57. f. 213.
Ad corrigendum ingratum
odorem in aedibus.
Lib. 5. c. 41. f. 167:
AD CORRIGENDAS QVA-
LITATES IN CORPORE
PECCANTES.
Ad corrigendum frigus Prado.
minans uterius.
L. 2. c. 1. f. 28. et 3. 30. et 7. 32. et 12.
36. et 13. 37. et 18. 40. l. 2. 1. 25.
et 16. 55. et 17. 56. et 17. 89. et
66. 93. l. 4. 7. 105. et 17. 117.
et 21. 116. et 37. 126. et 37. 127.
l. 5. 7. 141. et 9. 142. et 11. 147.
et 14. 143. et 16. 146. et 20. 148.
et 29. 153. et 16. 161. et 40. 166.
et 48. 171. et 57. 179. l. 6. 13.
190. et 20. 193. et 24. 196. l. 6.
40. 245. et 40. 246:
Ad seiffuras pedum ex
frigore ortas.
Lib. 10. c. 26. f. 344:
Ad corrigendum calorem, et
refrigerandum.
L. 3. c. 35. f. 69. et 41. 75. et 46. 81.
et 47. 82. et 50. 84. l. 4. 21. 116.
et 28. 121. et 39. 128. et 41. 129.
l. 7. 40. 244. l. 8. 26. 278. et 29.
280. et 74. 309:
Ad humiditates corporum
contemperandas.
L. 3. c. 11. f. 54. l. 3. 35. 125:
Aduerfantia frigori, et calori.
Lib. 6. c. 57. f. 214. l. 8. 59. 297:
Ad omnes dolores, et diutur-
nos morbos.
L. 8. c. 22. f. 275. et 41. 288:
AD PURGANDOS HUMORES.
Ad Bilem.
Lib. 2. c. 19. f. 40. l. 3. 26. 60. et
39. 70. et 44. 77. et 47. 81. et
50. 84. et 55. 87. et 57. 88. et
60. 90:

I N D E X.

60.50: l. 5.2.133: et 38.165: l. 6.
 12.189: et 18.192: et c. 25. et 26.
 f. 197: et 29.198. et c. 36. et 37.
 202: et 40.204: et 63. 217: l. 7.1.
 221: et 38.241: et 56.256: l. 8.48.
 294: et 54.299: et 65. 305:
Ad Pituitam.
 Lib. 2. c. 3. et 4. f. 30: et 19. 40: l.
 3.4.48 et 26.60: et 33.67: et 39.
 70: et 47.82: et 50. 84: et c. 54.
 et 55. f. 87: et 57. 88: et 60. 90:
 l. 4. 9.106: l. 5.2.133: et 6.140: et
 2.144: et 23.151: et 38.164: et
 51.172: et 1. 182: l. 6.18. 192:
 & 24.196: et 26.197: et 29.198:
 & 35.201: et 36.202: et 40.204:
 et 65. 219: l. 7.1.221: et 38.241:
 et 56.256: et 61. 258: l. 8.26.
 278: et 48.294: et c. 65. et 66. et
 67. f. 305: et 80. 312:
Ad atram Bilem.
 L. 3. c. 40. f. 73: l. 4. 37. 126: l. 5. 53.
 178: l. 6.24.196: et 55.212: l. 7.
 40. 246:
Ad melancoliam.
 Lib. 3. c. 40. f. 73: l. 6. 32.200: l. 9.
 19. 331:
Ad lentos, et crassos humores in-
cidendos, coquendos, et
educendos.
 Lib. 2. c. 7. f. 31: et 7. 32: et 13. 37:
 l. 3.16.55: et 18.56: et 38. 70: et
 50. 84: et c. 56. et 57. f. 88: l. 4.
 19.106: et 11.108: et 37.126: l. 5.
 c. 9. et 10. f. 142: et 13. 144: et
 17. 147: et 38.164: et 44. 8: et
 48. 171: et 52.177: et 54.178:
 l. 6.1.182: et 4.184: et 13.190: et
 22.195. et 23.196: et c. 34. et 35.

201: l. 7.4.223: et 54.255. et 55.
 256: l. 8.13.271. et 42.289: et 60.
 303. et 62. 304: et 67. 305: et
 68. 306:
Ad purgandum sanguinem.
 Lib. 2. c. 25. f. 43: l. 7.40.245: et
 41.246.
Ad sanguinis redundantiam.
 Lib. 7. c. 50. f. 253:
Ad sistendum sanguinem.
 Lib. 3. c. 13. f. 53: et 20. 58: l. 5.
 34. 160: l. 6.11.188.
Ad coagulatum sanguinem.
 L. 4. c. 24. f. 337:
Ad venas ruptas.
 Lib. 5. c. 34. f. 160.
Ad sudorem eliciendum.
 Lib. 2. c. 3. f. 30: et c. 6. et 7. f. 32.
 et 12. 30: et 16. 38: l. 3. 30.66:
 et 34.68: l. 4.4.103: et 7.105. et
 37.127: l. 5.16.146: et 20.148:
 et 29.154: et 42.167: l. 6.12.
 189: et 23.196: et 34.201. et
 38.203. et 42.205: et 52.210:
 et 55.212: et 62.217: l. 7.7.224:
 et 22.232: l. 8.41.288: et 42.289.
Ad obstructions tollendas.
 L. 2. c. 3. f. 30. et c. 6. & 7. f. 32. et
 13.37: l. 8.11.52: l. 5.19.148: et
 29.153: et 33.159: et 36.163: l.
 6.12.189: et 19.193. et 21.194:
 et 23.196: et 48.209: et 66.219:
 l. 8.50.297.
PURGANTIA VNIVERSIM,
SEV EVACVANTIA.
 L. 3. c. 67. f. 93: l. 4.11.108: l. 5.2.
 133: et 4.138: et 5.139: et 9.
 142: et 26.152: et 44.168: et 52.
 177: et 54.178: l. 6.1.182: et 4.

184: et 21.194: et 22.195: et 28.
 198: et 50.209: et 60.215: et 62.
 218: l. 7.4.223: l. 8.49.295: et 31.
 298: et 60.303. et 63.304. et 67.
 305. et 68.306:
ASTRINGENTIA MEDI-
CAMENTA.
 L. 2. c. 17. f. 39. l. 3.1.45: et 3.47: &
 22.59: & 24.60: & 36.69: et
 44.77. et 45.79: & 48.82: et
 49.83: et 51.84: et 64.91: et 71.
 95. et 77.97: l. 4.5.104: et 27.
 120: l. 5.22.150: l. 7.28.230: et
 50.235: l. 8.5.264: et 36.285: &
 39.286: & omnia fere libri
 octau: l. 10. c. 23. f. 342.
HVMECTANTIA.
 L. 3. c. 44. f. 77: et 47.82: l. 7.4.244:
 et 48.251: l. 8.7.266:
ALEXIPHARMACA.
 L. 5. c. 4. f. 138: et 5.139: et 38.168:
 l. 7.40.244: et c. 53. et 54.255:
 et 55.256: et 61.258: l. 8.41.
 288: et 71.308: et 80.312: l. 9.
 5.317. et 10.320:
NOCIVA MEDICAMENTA
OBSTRVCTIONES
FACIENTIA.
 L. 3. c. 46. f. 81: l. 5.3.135:
Infantiam facientia.
 Lib. 8. c. 8. f. 278.
Dolorem capitis excitantia.
 L. 7. c. 15. f. 228:
Bilem generantia.
 L. 7. c. 40. f. 244:
Pruſitum, et exentemata
facientia.
 Lib. 8. c. 40. f. 287:

F I N I S.

HISTORIAE ANIMALIVM ET MINERALIVM NOVAE HISPANIAE

Liber Vnicus

IN SEX TRACTATVS DIVISVS

Francisco Fernandez Philippi Secundi primario Medico

A V T H O R E.

TRACTATVS PRIMVS De Quadrupedibus Nouæ Hispaniæ.

Cap. I.

De Mapach, seu Animali Cuncta Prætentante manibus.

AN I M A L est Mapach quauhpecotli, aut cane Melitensi magnitudine paulo maius, humile, teres, ac pilis vestitum nigro, alboque colore promiscuè variatis, magno capite, parvis auriculis, rostro canis venatoris, longo, ac tenui, sed singulis iuxta singulos oculos fascijs candidis in rectum utrinque procedentibus, caudâ longa, & humanis pedibus atque manibus quibus prætentare videtur omnia. Cieuratum, altumque domi nunquam non blanditur domesticis (mitemit enim faciliè, ac quibusvis oblitus vescitur) quos tenerrimo prosequitur amore, ac iuxta iacens, volutatusq; humi iucundè mille modis lasciuit ac ludit; Vulpeculâ imitatur astu, & moribus, lauat instar AElurorum seu felium manibus faciem, ac eisdem cibaria ori, haud aliter ac simia solet admouere. Ferocem se ostentat exteris aduenisque, notis verò atque domesticis blandum, atque amabilem, verum non semper abstinet à morfu,

A

suapte

suapte natura mordax, aut vnquam est eius innocentiae certa ac firma securitas, securaeque consuetudo, & familiaritas, perfidum enim Animal est, & cum minus creditur, in crura, aut manus inuolat, ac versute interdum blandimentis prouocat quos adoriatur incautos, terrorem satagit incutere inuadentibus sonitu quodam rauco, horridoque, & technis, ac arte vincere quos vi opprimere est impos. Alitur sanguine Cohortalium, aut Gallipauonum, quos aut intra domicilia, aut in agris agentes, clanculum ac per insidias corripit ac lacerat, item culmis spicisque Tlaolli quorum est pernicies, arborum pomis, ac melle metl, perque hyemem muribus, ac lacertis, & alijs huiusmodi Animalibus, incedit quandoque posterioribus tantum insillens pedibus, & furto quidquid offenderit surripit. Sunt qui ad Simiarum genus aut Cercopithecorum id Animal referant, sunt qui ad Quauhpecotli, nec desunt qui ad indigenas Vulpeculas. Animal tamen videtur sui generis ac ceteris adhuc mihi cognitis forma, & moribus dissimile. Viuit Colci in antris, & Cavitatibus Montium, Colliumue. Sunt qui Yllamaton, seu vetulam vocent, nec desunt qui Maxtle, seu gollipinum cingulum, aut Cioatlamacazque seu Sacerdotillam.

De Ayotochtli, seu Dasipode cucurbitino. Cap. II.

Habetur supra volumine 1. lib. 9. cap. 1. fol. 3 14.

De citli, seu lepore. Cap. III.

Fert etiam lepores noua Hispania nostratibus similes, forma atque alimento, sed auriculis longissimis pro corporis magnitudine, latissimisque, intexi solent pili ab indigenis vestibis, linteisque quibus vtuntur palliorum vice, necnon & natiui, velut & Dasypodum lanugo, ac variarum auium plumae, tanta est harum Gentium circa res fere nihili industria atque diligentia.

De Tochtli seu Dasypodum generibus quos Cuniculos vocant.

Cap. IV.

Inuenias apud nouam Hispaniam varias Dasypodum differentias, prior est. Spactli seu hispanicus, qui si pinguibus versetur agris, non minus iucundam, quam apud nostros alimoniam praebet. Secundus est Eliztaçtochtli seu pectus candens. Tertius Cuitlatepolli, seu brevis caudæ. Quartus qui pertinet ad peruinos vocatus Tocantochtli, seu Talpæ Mexicensis (quam Tucam vocant) figura. Quintus Quauhtochtli. Sextus Metochtli. Septimus Cacatochtli. Octauus alter Cuitlatepolli. Vltimus vero à rubeo fuluoque colore quo variat nuncupatus Elapaltochtli quorum omnium formæ non nihil inter se distantes sunt, & ideo diuersis nuncupantur nominibus, nutrimentum vero nostratium insuauius est & durius.

De Tlacuatzin. Cap.V.

Habetur supra volumine 1. lib.9. cap.18. fol.330.

De Hoitztlacuatzin seu Tlacuatzin spinoso. Cap.VI.

*Habetur supra volumine 1. lib.9. cap.12. fol.322.*De Tzonyztac, seu Quadrupede Capillorum candentium.
Cap. VII.

Offenduntur etiam (vt audio) non procul ab Australi Pelago in Prouincia Toztlan, & Cateapani Ferarum genera à candore capillorum vocata Tzonyztac, breuibus cruribus, colore atro, crasso corpore, manibus pedibusque, & corporis magnitudine Tigris, ac proluxa cauda, Animal raro veniens in hominum conspectum, & quod transixum sagitta aliquando succumbat, fabulantur Indi, luteo capite vilum, celerem prænunciare mortem, candenti verò, longam vitam polliceri, sed indigam, ærumnosamque, & refertam laboribus.

De Tlacaxolotl, seu Fera rotunda facie. Cap.VIII.

Animal est Tlacaxolotl Tauro vastius capite magno, prolixo rostro, latis auriculis, atrocibus dentibus, humana penè facie, vnde sumpsit nomen, crasso collo, manibus, pedibusque, & in his taurinis vnguibus, sed maioribus: clunibus magnis, latisque, cauda crassa, & proluxa ac pelle crassa, fuluoque hispida pilo, rarum animal, saxorumque & solitudinum incola, Atzaceani, Tepotzotzontle, & Tlaquelapani non procul à regione, quam à situ profundiore vocant de Honduras, veltitur montano Cacaoatl, Quapachtli, & Oriente Tlallolli vastatis passim aruis, satisque, & cum horum non adest copia, folijs arborum, & Fruticum. Caro eius edulis est, Quadrupedumque, & pariter Volatiliū saporem præferens; hominum conspectum non reformidat, neque sagittarum ictibus occumbit, adeò est illi tergum impenetrabile, quamobrem defossa terra, ac desuper contecta ramis ac frondibus, & subaggerata capitur, haud aliter ac apud Indos, Elephantēs.

De Anonymo quodam Animali. Cap.IX.

Offenditur, & aliud Animal, cuius nomen nondum accepi, hispidum, ac Vulpis cauda fusca, & subnigra, iubatumque postquam consenuit, auriculis paruis, & angustis, corpore eius modo vario, plana, & lata facie qualis est humana, crasso rostro, halitu lethali, sagaxque, & versutum, & imbecilliorum Animalium Insidiator, & Raptor atrox.

De Tigri & Tlalocelotl. Cap. X.

De quo supra. Io. Fabr. 498.

Vlgaris est huic Orbi Tigris, sed nostrate maior, necnon Tlacocelotl, seu parvus Tigris vocatus, quoniam illi videatur similis forma, atque specie, quamuis corporis cedat magnitudine, maculae verò fuscae ac nigrae sunt, non pallidae atque candentes, quales in Tigribus, esse solent. Aggreditur Indos, Hispanos fugit, ea est huius Gentis imbecillitas, aut Hispanorum feritas, ac ei Animal congenitum ingenium.

De Miztli. Cap. XI.

Leonis nostro minimè iubato aut idem est Miztli, aut congener, in infantia fuscus, & fulvus in iuuenta, interdumque rubeus, aut subalbidus in maiorem tamen corporis assurgens molem (quod ob regionis diuersitatem potest euenire) ac longè minus ferox. Est & Quamiztli affinis Leoni, vnde nomen, sed mitior, agiliorque, quo fit vt quidam Hispanorum Pantheram esse putauerint. Ad eiusdem pertinet differentias Maçamiztli qui à Ceruo, & Leone sumpsit nomen, Ceruum atque Leonem quibusdam corporis partibus imitatus, necnon & Cuitlamiztli à Leone, & Lupo indigena nomenclatione mutuata; Leone crassior minor tamen, mitiorq. & cum viuat Ceruorum, ouium, & Cohortaliū Venatione, interimatque etiam dum satur est quæcumque offenderit Animalia, cum famem semel expleuit, binos, ternosue dies dormit, abstinens à præda donec rursus esuriat. Est & Tlamiztli felle minor, sed facie Leonina, cuius exhibemus imaginem ob mirandam in tam paruo corpusculo Leonis Animalium penè omnium ferocissimi similitudinem; Ad huius fortasse differentias pertinet Leo ille paruulus, quem audio à Margarita Insula ad Regem Philippum delatum in itinere defecisse.

De Ytzcuniquani, seu Canum Interfectore. Cap. XII.

Vlgare est huic nouæ Hispaniæ Ytzcuniquani improbum Animal, & noxium, indigenis, appropinquat per noctes Oppidorum subvrbij. Ululatque vt euocet ad se canes quos trucidet, ac voret; atque ira interemptis probis, fidisque domiciliorum Custodibus vitæ suæ parato victu cauet, ac prospicit. Sunt qui idem Animal cum Cuitlamiztli esse putent, nec defunt qui cum Itzquintecuani, de quo inferius.

De Coyotl, seu Vulpe Indica. Cap. XIII.

Coyotl, quod quidam Hispanorum Vulpem, alij Adipum, atque alij sui generis esse putant, Animal est veteri ignotum orbi, lupino capite, oculis viuidis, magnis, atque pallentibus, paruis, & acutis auriculis, rostro longo, nigro, neque admodum crasso, nervosis cruribus, vncis ac crassis unguitibus, cauda

cauda valdè hispida, crassaque, noxio morſu, ac denique ad formam noſtratis Vulpis accedens, ad cuius fortassis genus erit referendum, mediaquè inter eum, & Lupum magnitudine; Vulpe enim noſtrate duplo maius eſt, & Lupo minus, quamobrem non Oves ſolum ac ſimilia Animalia, ſed Ceruos quoque dicitur inuadere atque occidere, & interdum quoque homines; fuſco, longo, candidoque promiſcùè pilo regitur; ſagax eſt in venatu, ac Vulpinis moribus: atque adeò pertinax iniuriarum ultor, & erepta aliquando ſibi prædæ memor, vt poſt dies aliquot agnoſcat Raptorem, infecteturquè obuium, & interdum etiam alijs ſui generis comitatum aggrediatur, etſi fieri poſſit mordicet, & trucidet, cognitifquè magno ſtudio, & cura adibus atque interemptis quibuſque domeſticis animalibus vleiſcatur iniuriam, & inſecti hominis ſumat pænas. Eſt etiam erga beneficos gratum, adeò vt allatis ante eum Cohortalibus, & cæteræ prædæ parte animi beneuolentiam plerumquè teſtari ſoleat. Quod ſpectat ad vſum medicum, aiunt, dentium pene eius expurgatorum ſedari dolorem. Viuit permultis Nouæ Hiſpaniæ locis, ac præcipuè in frigus & rigorem declinantibus. Viſitat imbecilliorum Animalium præda, Maizio, alijsque frumentaceis, & ſaccharinis quoquè ſiquando offenderit arundinibus, capitur decipulis, laqueisque, & occiditur ſagittâ.

De Cuitlaxcoyotl. Cap. XIV.

AD Coyotl differentias pertinere videtur Cuytlaxcoyotl, nam eiſdem quoque præditus eſt moribus, & forma etiam eſſet eadem, niſi Cuetlaxtli pilo ſimilis videretur, vnde inuenit nomen, collo craſſo, & impenſè hiriſuto, pectoriſquè, & faciei pilorum longiorum à Ceruo, terrificus. Ad idem genus referatur Atzacoyotl, & eodem præditus eſt ingenio: ſed Formicatû aſſidet cauernis, vnde nomen: cumq; noctu vllulat multiformes edit clamores, necnō & Tlalcoyotl; qui tamen veriâtur circa Oppida, & ex Cohortalium rapina magna ex parte viuit.

De Ocotochtli ſeu p. . . Daſipode. Cap. XV.

ANimal eſt ferum, vertagi magnitudine, tereti, humili, & craſſo corpore, auriculis paruis, facie leonina, Felisue, viuidis oculis, & modo rubra, cralliſ cruribus, vnguibus vncis, fuſco circa dorſum pilo, circa ventrem candido, ac iuxta reliquum corpus cinereo, vbique verò nigris conſperſo maculis roſtro, ac cauda breuibus, aſpera lingua, vllulatu exili, & incredibili pernicitate. Viuit Tetzcocanis montibus, venaturque Ceruos, & alia huiusmodi animalia, & interdum etiam homines, lambens, attingenſue lingua eorum oculos, cui tanta ineſt vis veneni, vt è veſtigio obæcet adeoque interimat. Occiſorum cadauera herbis, fœnoque, aut ceſpitibusteget, & conſcendens propinquas arbores vllulat, ſtatim fææ circumſtantes intelligunt ſua deſideria, accurruntque, quàm celerrime, & ſatiantur præda; poſtremumquè omnium Ocotochtli, ne ſi prior ad eſcas acceſſerit, cætera animalia attingentia Cadauer eius exanimentur veneno.

De Oztotua. Cap. XVI.

Species est Vulpis peregrina, nostrati similis forma, atque magnitudine, quæque tres dodrantes vix superet, nigro, candidoque vestita pilo, sed quibusdam in partibus fuluo, similibus quoque moribus, & proxima versutia. Alitur Cohortalibus, & alijs imbecillibus animalibus, quibus tendit insidias, atrociter mordet, incolit foueas, inde nomen, & in Terræ cavitatibus occultata educat sobolem; cumque aliter non datur hominum vitare manus simulat se mortuam, quin apud has Gentes in cibi iam diu venit vsum; quamuis crepitus ventris sit illi foetidissimus, Ocuitucensibus versatur agris, ubi illam curauimus depingendam. Est & altera species; quam Tepemaxtlam vocant, eadem penè forma, & natura, sed nulla in parte fulua, & cauda nigris, albisque fascijs transversim discurrentibus varia, quæ prouenit quoque apud Ocuitucenses.

De Quauhpecotli, seu Mele Montano. Cap. XVII.

Animal est duos plus minus dodrantes longum, rostro prolixo, tenui, ac versus superna contorto, prolixa item cauda, pilo longo circa aluum cædente, ac per cætera fusco, aut atro, candentique, sed circa dorsum nigriore, atris pedibus, & incuruis unguibus, mitescit facile, vorax est, nullisque parcat oblati esca, nec tamen editur eius caro: placidum est animal, ac mille modis blandiens, ac ludens, noxium tamen ignotis, Melis videtur genus, atque ita Texon vocari consuevit ab Hispanis Indigenis. Accepi à viris fide dignis, & qui apud hosce agros diutissimè sunt versati alia insuper reperiri genera duo, quorum alterum sit nostras Melis, quæ tamen adhuc non sunt ad me delata. Viuit in regionibus calidis, verum alitur domi etiam in temperatis, & frigidis.

De Yzquiepatl, seu Vulpecula quæ Maizium torrefactum æmulatur colore. Cap. XVIII.

Habetur supra volumine 1. lib. 9. cap. 20. fol. 332.

De Cercopithecis. Cap. XIX.

Habetur supra volumine 1. lib. 9. cap. 7. fol. 318.

De quibusdam Canum peregrinis generibus. Cap. XX.

de vno supra. Io. Fabr. fol. 466.

Praeter Canes notos nostro Orbi, qui omnes penè ab Hispanis translati, ab Indis in his plagis hodie educantur; tria alia offendas genera, quorum primum antequam huc me conserrem vidi in patria, ceteros verò neque contempneram, neque adhuc eo delatos puto. Naturà omnes atque moribus, nostris similes sunt, nec forma admodum differentes. Primus Xoloytzeuintl vocatus

alios

alios corporis vincit magnitudine, quæ tres plerumq; excedit cubitos, sed habet peculiare nullis pilis tegi, verum molli tantum, ac depili cute, fuluo atque Cyaneo colore maculata. Secundus Melitenſibus canibus ſimilis eſt, candido, nigro, ac fuluo colore varius, ſed giberolus, gratusque iucunda quadam deformitate, ac capite velut ab humeris edito, quem Michuacanenſem abora, unde eſt oriundus vocare ſolent. Tertius verò nuncupatus Techichi, Catulis ſimilis eſt noſtratibus, Indis edulis, triſti aſpectu, ac cætera vulgaribus ſimilis. Atque hæc de canibus Nouæ Hiſpaniæ breuiter dicta ſunto.

De Tepeytzcuitli, ſeu Cane Montano. Cap. XXI.

A Nimal eſt Canis parui magnitudine, audaciſſimumque, aggreditur enim Ceuos, & quandoque etiam interficit. Corpus vniuerſum nigrum eſt, ſed caput, pectus, ac collum candens, pili longi, & cauda longa, & caninum quoque caput, unde nomen: veſcitur Vitellis ouorum, & pane ex aqua calenti reſoluto, ſi quando contingat cicurari.

De Macame, ſeu Ceruis. Cap. XXII.

Habetur ſupra volumine 1. lib. 9. cap. 14. fol. 324.

De Cuetlaehtli, ſeu Lupo Indico. Cap. XXIII.

de quo etiam ſupra Io. Fab. fol. 479. Sub nomine Xoloitzcuintli.

F Orma, colore, moribus, & mole corporis Lupo noſtrati ſimilis eſt, atque adeo eius (vt mihi quidem videtur) ſpeciei, ſed ampliori capite. Tauros verò ſicut & noſtras Lupus aggreditur, & interdum etiam homines: reperiuntur nonnulli candentes quorum etiam exhibemus imaginem: Viuit in calidis nouæ Hiſpaniæ locis.

De Tucan, ſeu Talparum Indicarum quodam genere. Cap. XXIV.

T Alpæ (vt videtur) ſpecies eſt, dodrantem æquans longitudine, & latitudine humerum humanum, carnoſa pinguiſque, atque adeò breuiſſibus cruribus inſiſtens, vt ventre penè terrâ attingat, fuluo pilo, breui cauda vncibus vnguibus, longiſquè, roſtro murino paruis, & orbicularibus auriculis, binifque ſuperna parte, totidemque inferna primoribus, longis exertis, & incuruis non ſine alijs, qui licèt longe minores, ſunt tamen firmiſſimi, edulis eſt caro pinguis, ac iucundo gultu, ſed ſtuporem incutit dentibus rodentium oſſa, hebeti eſt viſu, ac ſub lucem prorsùs nullo, ſubterraneis cauitatibus viuit, atque adeò numerosis terram cuniculis terebrat vt non ſit tutum qua parte latet Viatores agere iter. Cum antro egredi contingit, repetere illud neſcit, atque ita alterum de nouo excauat quo ſe condat, veſcitur omni radicum genere, & quibusque Tlaolli partibus, nec parcat phaſcolis, alijsuè feminibus, quæ in cibos annuos

annuos suis latibulis seruat, ac ubi opus sit, deuoranda reponit. Est & aliud apud Nouam Hispaniam Talparú genus, & eo quod luminis prorsus sit expers, permultæ Murium differentiæ nostræ Genti prorsus ignotæ, quas modo ob temporis angustiam prætermittas per maius fortassis otium aliquando prædemus.

De Coyametl, seu Quauhcoyametl. . Cap. XXV.

de quo etiam supra Io. Fab. fol. 637.

Coyametl quem alij Quauhcoyametl quoniam est montanus, alij Quauh-
tlacoyametl, alij vero Quapicotl vocant, apro nostrati videtur similis, sed longe minor est, & umbilico (ita enim vocatur ab indigenis) circa dorsum mirabilis, in quo se recipit humor quidam aqueus, qui digitis expressus fluit, nec tamen is verus est umbilicus, aut subest quicquam ab eo quod in alijs animalibus reperiri solet diuersum: quod eo dissecto cognouimus, aliudue quam glandulosâ quædam, & mollis pinguedo; ferus est, ac truculento cum primum capitur morfu, sed cum circuratur placidus est, & amicus domesticis, habeturque in delicijs, caro est similis suillæ, aprinæue, sed durior, atque insuauior, setæ sunt asperæ, albo ac nigro promiscuè variatæ colore. Vescitur glandibus, radicibusque, & alijs montanis fructibus, necnon vermiculis, lumbricis, atque alijs eiusdem generis animalibus, quæ lacustribus humidis, & vliginosis nascuntur locis. Deuastant etiam fæta, cum ab eis non arcentur, gregatim ambulant, & redditi mites aluntur quibuscumque esculentis domestici vesci solent, verum digiti pedum manuumque variant, siquidem alij productiores sunt, alij breuiiores.

De Quauhtechallotl. . Cap. XXVI.

de quo supra Io. Fab. fol. 582.

Qvinque sunt Sciurorum præter veteri Orbi notos differentiæ quos Indi Quauhtechallotliltic nuncupant aut Tlilocotequillin cognomine sum-
pto à corporis, & caudæ colore, nempe nigro, & à pinibus quos colunt vescuntur pomis quæ ex arboribus decerpunt, in earundem cavitatibus reconditis seruatisque in hyemnales alimonias, ubi & sobolem educant, & nihil non abrodunt, versuti sunt, passerum voces sonant, & caudam qua se rotos operiunt, lanigeram gestant, mitescunt facili opera, & quibusuis aluntur nutrimentis, dum comedunt posterioribus insistant pedibus, orique cibos admovent prioribus, attollentes maiori ex parte caudam ac corpus eadem nisi in cursu regentes, tunc enim protendunt illam, eiusdemque irati pilos erigunt, adiunguntur eorum peiles internis vestium partibus caloris conciliandi, atque ornamenti gratia, fugata ad eum modum deformitate, & hyemmalis rigoris sæuitia. Secundus Quauhtechallotlquapachtli, aut Cozticotequallin à luteo alui colore dictus, in duplam ferè crescit magnitudinem, alboque, nigro, & fusco colore promiscuè regitur, si ventrem excipias qui pallens est, aut fulus quemadmodum

dum attigimus, & caudam gerit praelongam, pilosamque qua se interdum operit; Viuit in terræ foraminibus, & antris inclusus, in quibus quoque educat prolem: vescitur indico frumento, quod raptum ab Aruis in hyemem recondit. Versutus est velut & reliqui, nec unquam cicuratur, aut congenitam deponit feritatem. Tertius Techallotl dictus, caudam ferè depilem gestat, ac brevior, nec dodrantem vincit longitudine, non cicuratur, sed perpetuò mordeat atrociter, & corrodit oblata omnia, fusco, & candenti colore promiscuè tingitur, & posterioribus quoque innixus pedibus oblatam edit alimoniam, sed præcipuè maizij spicas apprehensas anterioribus; oculi sunt magni si illos cum cæteris partibus conferas, viuit in antris, quæ vnguibus facile excavat, conster nitque lana, gossipiòue, & quouis alio molli stramento, ac Palleres voce imitatur. Quartus Tlalmototl dictus spitamæus est, caputque, & oculos habet pro corporis amplitudine maxima, caudam vero longam, pilosamque & lineis albis, fuscis, ac nigris interstinctam, qua se eodem quo alij modo tegit. Color totius corporis varius est, & quandoque inclinans in fulvum, cætera præcedentibus similis. Quintus dictus Quimichpatlan seu Mus volans, fusco pilo, nigroque promiscuè tegitur, qui propè brachia & crura est prolixior, ac paruarum alarum forma, cuius gratia tanta celeritate in has, & illas arbores sese vibrat ut dicatur volare, est autem cæteris minor, paruo, & murino capite, magnis auriculis, nec alia, quàm cæteræ horum animalium differentia vitur alimonia, caudam eius vltam, ac redactam in pulverem deuoratamque, aiunt parturientes iuuare. Est & aliud genus Iztachtechalotl vocatum, cæteris forma simile, prolixitatèque, & lanuginosa cauda, capite, tamen, collo, & clunibus desuper fulvis, cauda per alterna interualla cyanea, subalbidaque, sed fulvis distincta lineis, cætero corpore subalbido, vnde nomen, ac pilis cæruleis vario.

De Quauhtentzo. Cap. XXVII.

Genus est Sylvestris Mustellæ praelongæ caudæ, fusci pili mollissimique, & punctis nigris distincti, mitissimum animal Vulpeculæ simile, & quod accedit etiam ad cognitos & domesticos, parantur è pelle eius vestes magno habitæ in pretio, tum ornamenti gratia, tum etiam arcendi frigoris molestias, manus ac pedes sunt Quauhpecotli, alitur platanis, & alijs fructibus, ac vitam agit in regionibus calidis Xonotle, vnde missum est id animal, sed Pictorum incuria periit eius imago, aut fortassis cuiuspiam minus honesti Viri rapina.

De Tepe Maxtlaton. Cap. XXVIII.

Genus est Felis sylvestris, Mustellæue, nam & æluro par fere est magnitudine, pilisque vestitum nigris, & promiscuè candentibus, pulvis eius dicitur febrientibus conferre, rostrum est longum, auriculæ parvæ, breuia crura, & cauda eisdem trasuersis fascijs, nigris, candidisque, quibus Tepemaxtla Ocoitucensis, cuius videtur species variare.

De Coyopollin. Cap. XXIX.

ANimal est paruum, muris mediocris magnitudine, aut paulò maius: cauda vero auriculis & rostro Tlacuarzin simile: nam cauda etiam pro manibus utitur, & natus matrem in metu tenet amplexam, cauda est crassior murina, firmiorque, venter ex albo pallefcit, auriculæ sunt translucidae, pedesque & crura candida. Educat in arboribus sobolē, possetq; in genera Tlacuarzin referri, ni alicui potius arrideat magis pertinere ad mures, aut esse sui generis animal. Viuit in montibus Tepeztlanicis vbi inuentus est delineatus atque descriptus.

De Tauris, Vaccisque Quiuiræ Regionis. Cap. XXX.

de uno supra Io. Fabr. fol. 587.

CUm Hispani in eas penetrauerunt Regiones, inter alia miranda dictu, offenderunt Armenta Taurorum syluestrium, modico humilique corpore, dorso incuruuo, & frequentibus iubis, laciniiisue longius propendentibus, ac fuluo totius corporis colore, & carne, nec sapore aut salubritate nostratium Vaccarum carni cedente, qua cruda Incolæ vescuntur epotato sanguine, & pellibus aduersus frigora corpore munito. Audio Vaccam vnam ex his delatam ad Philippum Maximum, & ultra flumen quod habet nomen Aconchis, Homini quoque genus incuruum reperiri, quod tamen adhuc nō satis habeo perspectum.

De Yrzcumtepotzotli seu Canibus Gibbis. Cap. XXXI.

de uno supra. Io. Fabr. fol. 466. Sub nomine Ytacuintepozotli.

AT quid mirum Taurorum hominumque gibberosa reperiri genera, quando gibbosum quoque Canum genus offenditur, quos vocant Michuacantes ob plagam à qua sunt oriundi. Sunt hi melitensibus paulo maiores, & colore velut & nostrates variantes, collo penè nullo, & capite ex scapulis prodeunte, cætera reliquorum Canum moribus, atque naturâ, nec aliter applaudentes heris, atque colludentes.

De Caluaria reperta Chalei & de repertis Gigantum ossibus.

Cap. XXXII.

Monstrificorum quæ præcessere animalium enarratio videtur exposcere, ut subnectam repertam apud Chalcenses ab effodientibus puteum humanam caluariam duplici facie, quaternis oculis, naribus, maxillis binis, quatuorque, & sexaginta dentibus, & his ipsis non modo iustam assequutis magnitudinem, sed multorum annorum usu, consumptis atque protrititis. Quominus mirere Androgynum illum, quem aut tulit Antiquitas, aut Plato philosophandi gratia confinxit, quin permulta Gigantum non vulgaris magnitudinis ossa per hosce dies inuenta sunt, cum apud Tetzconanes, tum apud Tollucenses, quorum nonnulla in Hispanias delata sunt, alia vero miraculi gratia à Protegibus

gibus feruantur, inter quæ dentes maxillares esse scio quinquelcirciter vncias latos, ac decem longos, vnde conijcere licet capitis amplitudinem quod bini homines extensis brachijs vix possent amplecti. Hæc autem notiora sunt, quam vt fides queat illis ab aliquo denegari, & tamen non me latet à multis iudicari multa fieri non posse antequam facta sint, adeò verum est atque indubitatum quod Plinius noster dixit, *natura* (nempe) *vim ac maiestatem omnibus momentis fide carere*, siue horridæ magnitudinis homines aliunde in hanc regionem venerint (cum apud Promontorium bonæ spei Patagones quosdam versari monstrificæ proceritatis narretur) sintque ab indigenis occisi, siue volente natura eos hæc tulerit Tellus, auctumque numerum pertimescentes Indigenæ vastauerint ac funditus deleuerint.

De Tepemaxtla. Cap. XXXIII.

Species est Vulpis, candido, nigroq; & fuluo pilo vestita, capite paruo, modicis auriculis, corpore gracili ac quaternos ferè dodrantes longos, rostroque tenui, & prolixo, moribus vero victuque & rapina cæterarum Vulpium: offenditur vbiuis, sed præcipuè calidis in locis.

De Æluro à quo Gallia vocata corraditur. Cap. XXXIV.

Non me latet vulgare esse hoc Felis vocati genus Hispanis, quanquam Aduenam non indigenam, verum qui ex Insulis philippicis cæpit iam in hanc nouam Hispaniam adferri, neque apud quenquam ex recentioribus, prodignitate delineatum videram, curauim in his, quos iussu Philippi Secundi Maximim condo libros depingendum. Non tamen illius vsum, & mores præteriens, tum quod ab alijs nostræ ætatis descripta sint, tum quod Nos ad alia ignotiora enarranda properamus, aderit fortasse tempus, dabiturque Numine concedente otium, vbi quæ nunc breuiter attinguntur, plenius ac latius possint enarrari. Verùm Felem hoc animal vulgo vocari reuocat in memoriam accepisse ab his qui nuper ab Hispanis nauigarunt in hunc nouum Orbem, ac Regiæ Philippi Secundi ad fuere, ad eum delatum Ælurum (ni fallor) à Lusitania Canum Melitenisium more lanigerum, iubatumuè, aut laciniatum, ac candidissimo pilo insignem, atque amabilem, & in delicijs à tanto Principe haberi.

De Peruicheatl. Cap. XXXV.

De quo supra. Io. Fabr. f. 660. Sub nom. Pelon Ichiatl oquitli.

Etsi intelligam peruinas vocatas oues iam dudum delatas in Hispaniam, & ab omnibus pene visas atque cognitatas, tamen delineandas putauim quod à nullo alio ante me pictas conspexerim, vt neque eos quibus fortè fortunè ignoræ sunt, latere posset earum forma à nostratibus non parum aliena: sunt enim longè maiores, inutili tectæ vellere, carne verò neque grati, neque probati alimenti, eisque viribus quibus in lumentorum penuria non nihil ferre possint oneris, quemadmodum periclitatum est apud Peruinos priusquam eò essent veterina translata animalia. Illud silendum non est in horum peregrinorum

norum animalium ventre interdum reperiri lapillos illos quos à facultate qua venenis aduersantur, Bezares Arabum Gens vocare consuevit.

De Ariete quadringeminis armato cornibus. Cap. XXXVI.

Offendi apud Mexicanos Arietes quadringeminis armatos cornibus, quos etsi antea vidiſſem in Hispania, depingendos tamen curavi, ut his qui non viderunt eos ex Icone innotescerent, siue hi ad peculiare pertineant genus, siue euentu, casuque sint monstrifico editi atque producti.

De Tlacoyotl, seu Coyotl humili. Cap. XXXVII.

Inueni in agro Tetzcocano animal pilosum valde, vocatum Tlacoyotl, duas longum spithamas, vnguibus melis, aut Quauhpecotli similibus, breuibus cruribus & nigro vestitis pilo, breuissima cauda, corpore toto ex albo vergente in fuluum, sed dorſo, ac superna parte capitis, & colli nigris, lineaque distinctis candenti, caput est paruum, rostrum tenue, & longiusculum, canini exerti ac vita victusque eadem quæ Quauhpecotli.

De Ytzcuintecuari. Cap. XXXVIII.

Similis est Ytzcuintecuari vocato Quauhpecotli, ac eodem modo meli nostri congener, non solum corporis magnitudine, moribusque, sed rostro etiam (quod perlongum est, & tenue) ac pedibus qui illos Quauhpecotli suis parui videantur imitari, verum color albus est maculis nigris ac magnis distinctus, & spectabilis, nomen habet à mordendo canes, viuitque toto Tepeci non longè à mari australi.

De Leone paruo Insulæ Margaritiferae. Cap. XXXIX.

Avdio Leonum minimum genus missum elapsis annis ad Maximum Philippum secundum in itinere interijſſe, quod mirandum est, nisi fortasse AElurorum syluestrium aliqua erat differentia, quæ Leones facie referret, nec tamen ad Leonum pertineret genus qualem apud Mexicanos à me inuentam ac Tlalmiztli vocatam, depingendam atque describendam curauimus, dum historiam naturalem noui Orbis iussu Philippi Maximi condentes illic ageremus.

De Cacamiztli. Cap. XL.

Ita vocatum est hoc animal quoniam ad Leonum paruorum feliumne pertineat genus, & in iuncetis versari soleat; quadrupes quaternas spithamas longus, sed corpore non admodum amplo, fuluo pilo, & aliquantisper prolixo recto, auriculis breuibus ac penè nullis, ælurino capite, cauda prolixa, hispidioreque, adeò est ferox ut Ceruos plerumquè aggrediatur, atque etiam occidat, unde fortassis nomen, nisi à seculo potius profectum est: Miztli enim apud Mexicanos interdum AElurum, & interdum significat Leonem; viuit apud Panucientes, ubi illum curauimus & depingendum, & describendum.

Finis Tractatus I. Historiæ Quadrupedum.

13

TRACTATUS SECVNDVS

DE HISTORIA AVIVM NOVAE HISPANIAE

Cap. I.

De Hoaçton Fœmina.

HOAÇTLI mare paulo maior est, ventre, colloque alba, sed fuscis passim intersectis pennis, reliquum corpus fuscum, interpositis albis, oculi magni nigrique, sed iris pallens, cætera sunt illi cum mare similia. Ardeæ cinereæ videtur species; sunt qui sentiant generis esse sui, nam magnitudine à cæteris ardeis duplo ferè vincitur, sunt qui Xoxouh, qui Hoaçtli vocet.

De Quetzaltotl, seu Aue plumarum diuitum. Cap. II.

Avis est cristata pauoninis magna ex parte ornata plumis, parvæ magnitudinis, rostro acuto, luteoque, & pedibus pallidis, cauda Tzamatl plumis prælongis vestita, atque virentibus, nitidis, & pauonini coloris Iridis folijs forma similibus, opertisque supernè alijs nigricantibus, infernè verò & quæ parte pauoninas attingunt quæ in medio sunt inclinantibus in virorem, quasi cauente natura mediarum pulchritudini, cristæ plumis constat splendentibus atque pulcherrimis, pectus, collumque infernè rubris & micantibus, ac pauoninis supernè qualibus etiam dorsum tegitur, nec non eæ partes quæ subter alas sunt, interque crura: sed dilutis exilibus & mollibus, plumæ alarū sunt prælongæ, virore tinctæ diluto, & in acumen desinentes. Pennæ regentes humeros virescunt, sed subter sunt nigrae, quæ vero alas interstant non nihil incurvæ, ac vnguium colore. Plumæ huius Avis maximi æstimantur apud Indigenas, ipsique auro quandoque præferuntur, nempe longiores ad cristas, & alia capitis ac vniuersi corporis bellica, pacisque ornamenta, cæteræ vero ad textilia opera, & rerum quarumvis, sed præcipuè diuorum exprimendas formas. Cui rei pennas quoque Auicularum (quas Hoitzitzillin vocant) permiscere atque intertexere solent. Viuunt in Prouincia Tecolotlan ultra Quauhquemallan tendentibus in vocatas *bonduras*, vbi magna cura cauetur ne quisquā eas occidat Aues, tantum licet eas plumis exuere, ac statim dimittere, nec omnibus sed solis Dominis: sunt enim opimorum prædiorum loco, ac transeunt ad hæredes.

De Achalalaçtli seu Piscium Voratrice. Cap. III.

AChalalaçtli quam alij Michalalaçtli vocant. Avis est Columbæ magnitudine, & forma similis; rostro acuminato, & nigro, tres digitos longo & proportionem corporis crasso, caput cristæ ornatur è colore cyaneo in nigrum tendente longaque, venter candidis tegitur plumis & collum torque candente insignitur. Alæ infernè albescunt sed postremis partibus videntur fusca, & i-

can-

candicantibus distinctæ maculis, superne vero cyaneæ velut & reliquum corporis, extremis partibus nigrae & albis vndique maculis resperatæ. Cauda partim nigra, partim cyanea est, sed maculis quoque candidis variata per intervalla, crura rubea sunt, pedes in digitos diuisi, in atros ungues desinentes, oculi nigri, iris verò candescens. Aduena Avis est Mexicanorum Plagæ, versaturque in fontibus ac fluuijs, pisciculis & alijs aquatilibus victitans, edulis, sed reliquarum Avium palustrium sapore atque nutrimento.

De Acolehichi seu Aue rubeorum humerorum. Cap. IV.

S Turnorum (quos Hispani *Tordos* vocant) videtur species quando magnitudine, colore, & forma pares sunt, & cum eis ubique versantur, etsi humeri primo fului appareant in rubrum vergentes, & cum ætate processere, infuluum omninò mutantur colorē, in caueas coniecti voces reddunt humanas, & lepidè garriunt, quavis re oblata vescuntur sed pane maximè atque indico frumento. Calidis frigidisque eas Aues reperias regionibus, ab Hispanis Coloni argumento rubeorum humerorum *Comendadores* vocatas, sed numerosis agminibus, & Oppidanis admodum molestis audacter incurstantes præcipueque feruidis & maritimis regionibus, malum, insuauemque præstant succum, & in Arboribus non procul ab Oppidis hominumque commercio nidificant, & sata in quibus forte consedere deuant atque depopulantur, cantant luduntque, seu caueis includantur, seu libere per domos permittantur incedere.

De Aztatl. siue Ardea candenti. Cap. V.

A Rdeæ albæ species quædam est Aztatl, nostrati aut eadem, aut forma & magnitudine proxima, vniuersi corporis pennæ niuæ sunt aut lactei coloris, mollissimæ ac mirum in modum pexæ, atque compositæ, rostrum longum ac pallens, sed virens iuxta exortum. Crura prolixa, nigraque sicut & pedes qui in quaternos finduntur digitos, quorum tres sunt prælongi, ac Grues videntur quadamtenus imitari vocibus, degunt iuxta paludem mexicanam.

De Xoxouhqui hoactli. Cap. VI.

N Omen inuenit hæc Avis à voce, sonat enim hoho, ad Ardearum pertinet genera, etsi longe inferiore sit magnitudine. Plumæ quæ subsunt alis, ventri, ac collo, sunt cinereæ, quæ verò caput tegunt purpureæ, tenijs tamen singulis digitum latis vtrinque circumdatibus, promiscuè frons nigra est atque candens, caput insignitum crista septem purpurascensibus plumis concinnata, alæ cinereo, cyaneoque colore variatæ, pedes fuscii, nigri, atque pallentes: humeris, alarumue exortus candidi, rostrum ferratum nigrum crassitudinis pollicaris, & quaternas prolixi vncias, crura spithamæa, ipsaque Avis integra ab extremo rostro cū collo, quod sesqui dodrantale est ad pedes usque, duos pene cubitos longa, lacustris est, Aduenaque paludi mexicanæ, etsi raro apud
eam

eam capi soleat. Fera Avis est, & à Septentrionarijs regionibus ad Mexicanas credita descendere.

De Atapalcatl, seu Testa Aquaria. Cap. VII.

Avis quam Mexicani vocant Atapalcatl, seu Testam Aquariam, Anati illi sylvestri (quam recentiores Querquedulam vocant, nostri verò Cerce- tam) similis omnino esset, nisi rostrum haberet duplo latius, colorem canden- tem, & fuluum, admotamq; manū irrito protinus innocuoq; lanciaret morlu. Cæterum lacustris avis est, & sylvestriū Anatum genus, lacus Mexicani Adu- na, insuauique, & piscoso nutrimento. Quin & ea (quam diximus Querquedu- lam vocari) ad eundem lacum cum cæteris palustribus per hyemem se confert, delineandam tamen non duximus, quod esset nostro Orbi & Animalium re- centibus scriptoribus notissima.

De Atototl, seu Aue aquatili, mare. Cap. VIII.

de uno supra. Io. Fabr. fol. 672.

Passerem nostratem æmulatur magnitudine & forma, sed rostrum est ni- grum, crura, pedesque fului, corporis inferiora magna ex parte candida, cætera fuluo, albo, nigroque variantia colore. Indigena est Mexicano lacui Iuncetis atque carectis vere educans, muriumque voces cantu imitata cui ab or- tu solis in noctem, usque pertinax assuescit, citur assa, elixauè, nec malum aut omnino insulsum præbet alimentum.

De Acacalotl Mare, seu Coruo Aquatico. Cap. IX.

Avis est à cauda extrema ad rostri usque acumen quatuor ferè longa do- drantes, ac mediocris amplitudinis, crura selsui spithamea, rostrum arcus instar incuruum, duos palmos longum, ac mediocriter tenue, pedes in qua- ternos finduntur digitos, nigerrimis munitos unguibus, crura minus nigre- scunt digitis, rostrum cyaneum est, & exiguum caput, plumæ infernæ fuscæ insertis rubris, superiores verò promiscuè purpureæ, subnigræ, virides, atque splendentes. Cervix est septem digitos longa, caput, collumque pennis fuscis, albis, & viridibus teguntur, ac paulisper fuluescentibus, oculi sunt nigri, & iris sanguineo tingitur colore. Cæterum ab externis oculorum angulis usque ad rostrum vncia vnius intervallo deplumis, & glabra est pellis, rubescensque ex albo, alæ viridi splendentique subtus pellucet colore, & qui pro varijs solis percussibus euariet, atque mutetur, supernè verò propè exortum passæ sunt, deinde vero viridi, atque pavonino spectabiles colore, Indigena huic Plagæ Avis est. Versatur circa lacus, ac piscibus victitat. Masculus fortassis est, & avis (quam Recentiores vocant Arcuatam) aut illi saltem congener. Educat Filios veris tempore iuxta loca lacustria, bonum præstat alimētum, nec valdè iniucundum, crassum tamen atque (ut lacustres Aues decet) piscosi odoris, & viscosum.

De Acolin, seu Aquatili Coturnice. Cap. X.

STurno est Acolin magnitudine par, cruribus, pedibusque è viridi pallescē. ribus, & in quatuor prolixiores digitos diuisis, rostrum est luteum, & longiusculum proportionē corporis, tenuēque, & mucronatum, oculi nigri, Iris fulua, ac paruum caput: interna corporis candida sunt, lateribus fusco macularis colore, superiora verò, & cauda quæ breuiuscula est fulua sunt, sed maculis nigricantibus distincta, & candidis lineis, quasuis pennas circumambientibus, eiusque coloris punctis nonnunquam conspersis: lacus incolit, piscosumque, nec tamen admodum ingratum præstat alimentum. Vermiculis muscis & huiusmodi alijs paruis Animalibus victitat circa paludem volitantibus. Indigena est huius lacus, caput mira colorum varietate micat, quod medium atræ linea secat, ac velut cinereæ alæ latera: maculæque parvæ, & candentes canthos externos: collum, pectusque cinerea sunt, cætera è fuluo in viride potius inclinant.

De Acacacahoaçtli, seu Aue aquatili raucum sonante.
Cap. XI.

AVis est quam Acaçahoaçtli vocant ob cantus raucedinem Alcionum. species illa est, quam nostri martinetur piscatorem vocare solent, circa aquarum fluentia victus gratia, ac congenita quadam versantem natura. Anate fera paulò minor est, colloque, & rostro spithamæo, hoc est tres digitos latus pronominet, mediocrem sortitur crassitudinem, in aërem desinit ac morsui est per quam opportunum, supernè autem nigrum est, & infernè album, & pallescens circa latera, oculi nigri sunt, Iris verò propè pupillam rubra, deinde pallida, ac demum candens, ab oculis ad rostri vsque ex ortum fascia è viridi pallescens procedit. Crura pedesque in digitos fissi virefcunt extrinsecus, intrinsecus verò inclinant in pallorem, color totius corporis magna ex parte albus est, fulvis pennis insertis, verum superna magis fusca sunt, interna verò candidiora, alæ infernè cinereæ, ac desuper circa extrema nigra, mox è fulvorubescētes, deinde pallescētes ex fuluo, ac demum fuluescētes e-reca dorsum. Piscibus victitat, mitescit minimo negotio, nec est cantu insuavis, indulgenter tamen, ac blandè vermiculis, & alijs exiguis animalibus quæ in paludibus gignuntur alenda. Carne etiam vescitur, & alijs non paucis ubi fieri aliter non possit, crassi est alimenti, neque dissimilis ei, quod Anates feræ præstare solent. Indigena est huius Plagæ, & vere educat inter iunceta sobolem, mirum est, cū sit cervix pro ratione reliqui corporis longissima, in quam breuitatem illam cum libet contrahat, quod frequentius facere solet. Cauda pusilla est, nigraque, & nonnihil præferēs splendoris, quæ in maiorem procedit amplitudinem, patrio nomine appellatur Tolcomoaçtli. Similis omninò esset hæc Auis Compari, nisi rostrum desuper nigricaret, subtus rubesceret, velut pedes, & crura, & versus corpus fuluum nigrumque promiscuè cerneretur.

De Amacozque, seu Aue rubescentis colli. Cap XII.

Avis est palustris nostrati Turturi magnitudine par, cruribus, pedibusque fissis in digitos, atque ex albo rubescentibus, nigris unguibus, rostro medio criter longo, exili, & nigro, atris oculis, & Iride rubea, pectoris, ventris, & alarum interna alba sunt: sed cauda quæ mediocrem longitudinem nanciscitur, fuluo, & nigro colore est inspersa; at collum pectusque torques binj, minimi ferè digiti distantes intervallo, nigrique cingunt, quorum anterior vnde quaque circuit, posterior superna deficit, ac disparet parte; frontem autem ab oculo ad oculum alter, eadem latitudine, & colore. Quin ex utroque latere maculae binæ candentes pari amplitudine supra oculos versus collum attingentes, ferè illud discurrunt: superna corporis, adeoque ipsa cauda albo, nigro, fuluoque fuit colore, alae verò desuper fuluo, & fusco. Indigena Avis est, lacus Mexicani alumna, ac veris tempore educans sobolem: estur caro, quæ eodem, quo cæterarum aquaticarum est nutrimento, vescitur culicibus, pisciculisque, & lacu tribus vermibus, vehementius perstrepat, quàm pro corporis ratione, nec tamen potest garrulis Avibus annumerari.

De Acatechichiçtli, seu Aue confricante se ad Arundines. Cap. XIII.

Avicula est Corduele paulo minor desuper virescens, e fusco; subter vero ex albo pallescens, cantillat ut Achantillis, ac simili vescitur alimonia.

De Acuicuitzcatl, seu Arundine Aquatili. Cap XIV.

Quam Mexicenses Acuicuitzcatl vocant, *Larum* latini, ac *Gaudiam* nuncupare solent, hanc modo non duximus describendam, quod à quibusdam recentiorum sub secundi lari nomine depingatur.

De Avibus quibusdam rostri maximi. Cap XV.

Adeunt quotannis statotempore eam Prouinciã, quam *Honduras* vocare mos est, Avium numerosa examina, columbarum magnitudine, spectandaque forma, cum ob pennarum varietatem, quæ luteæ, coccineæ, candidæ, ac cyanæ sunt, tum ob rostri monstrificam magnitudinem, quod præterquam quod, partim est coccineum, ac partim candidum, & maculis è nigro luculentibus, passim interfertis distinctum; reliquo corpore est longius. Avem nondum mihi videre licuit, rostrum apud me est, quod si procedente tempore facta mihi non fuerit eius copia, curabo depingendum. Sunt qui ad *Pfittacorum* genus referant.

De Atototloquichitl, seu Passere Aquatico mare. Cap. XVI.

Passaris nostratis æquat magnitudinem, & formam, rostrum tamen nigrum est, crura, ac pedes fulvi, inferiora corporis magna ex parte candida, cætera fulva, candidoque, ac nigro variata colore. Indigena est Prouinciæ Mexicane avis, Iuncetis carectisq. educans prolem; mures cantu, solèque quamprimum

exoriente æmulari solet, & toto die occinens pertinax perseverat. Edulis est eius caro, bonumque, nec insuaue præbet alimentum.

De Quauhchichil, seu Auicula capitis rubei. Cap. XVII.

A Vicula est Hoitzitzillin paulò maior, infra candens, supra verò virescens è fusco, sed caput coccineis quibusdam ornatur plumis (vnde nomen) femora verò nigris; & rostrum, pedesque atra sunt; in frigidis vivit, caueaque detenta, suauiter occinit.

De Chichiçtli. Cap. XVIII.

A Visquam Mexicani à sonitu Chichiçtli vocant, species est Noctue, Gallinæ cohortalis magnitudine: si plumæ quoque veniant in censum pennatis cruribus, ac plumis corporis vniuersi, fuluo, albo, fusco, nigroq. resperis colore. Oculi sunt atrii, & palpebræ caruleæ; par est Tolchiquatli magnitudine, aut ea paulò maior, circa Mexicanam verò paludem, atque Urbem ipsam versari solet.

De Cenotzqui. Cap. XIX.

CEnotzqui, seu Auis euocatrix niuis ideo vocata, quòd paulo antequam nigerat clamitare soleat, sileat verò niue iam decidente, & postquam nixerit magnitudine, voce, forma, rostri aduncitate, curuitate vnguium, paruarum Auium aucupio, ac lacertarum venatu Tinnunculo similis est, sed colorum formosa, & spectabili quadam varietate conspicua. Ungues sunt nigri, crura pallent, pectus fuluum est, ac venter nigris maculis conspersus, & candidis tegitur maiori ex parte plumis, alæ subter candidæ, & cinereæ sunt, anterius, supernèque fuluæ, ac nigrae, paulò post cinereæ, atrisque consperse maculis, & postremis demum partibus nigrae, licet maculis albis latisque varientur; cauda subtus nigro, candidoque tingitur colore, desuper verò velut, & reliquum corpus fuluo, nigrantibus distinctum maculis. Caput nigrum est, fascia distinctum cinerea, rostrum paruum cinereum supernè atque infernè, sed supernè iuxta exortum linea ambitur lutea. Oculi nigri sunt, & pallentes palpebræ, quouis celo gaudet, montana colit, & veris tempore educat sobolem. Ita conuoluit huc, & illuc caput, contorto in varias partes collo, vt eodem situ immota perstans cuncta circumspiciat. Est & alia eiusdem Auis species: quam seorsim depingendam curauimus, Tinnunculo similis est, & quibusdam distinctis colorum varietatibus: capite siquidem fuluo, & cinereo est, & collo partim nigro, ac partim candescente. Sunt qui *Ceceto* vocent.

De Coltotl, seu Auicula inflexa. Cap. XX.

A Vicula est Coltotl, passeris nostratis magnitudine, & forma: plumis infernè cinereis supernè nigris, sed per ambitum interdum nigris atque interdum candentibus: Indigena est huius Mexicanæ Prouinciæ. Vere (vt ceteræ penè omnes) educat sobolem, & claustris contenta modicis, cantu Carduellem nostratam iucundè solet imitari.

De Ceoan, seu Aue niuea. Cap. XXI.

T Vrdo visciore paulo maior est, circa pectus, ventrem, atque alarum exortum fuluescens, permixtis ad caudam cinereis plumis, alarum extrema, caudaque ipsa, infernè cinerea sunt, supernè verò vniuersum corpus nigrescit è fusco, rostrum, quod paruum est, atque exile, cruraque fuluescunt: mentum candet, insertis tamen nigris aliquot pennis. Sermonem humanum æmulator, velut irridens transeuntes, quos tamen vbi licet insequitur.

De Comaltecatl. Cap. XXII.

A Vis est Comaltecatl lacustris, à Regionibus argentibus, Septentrionarijsq; ad solum hoc Mexicanum quotannis per hyemem velut ad aprica, & tepida loca, postquam alibi educauit sobolem, confugiens. Spithamam vnā, ac præterea uncias sex ab vltima cauda ad summum vsque rostrum longa, & columbi syluestris amplitudine, cruribus dodrantalibus, tenuibus, ac rubescentibus, pedibus concoloribus, in tres digitos longiusculos diuisis, plumis vniuersi corporis candentibus, superna parte capitis, rostroque nigris, alis supernè, infernèque candido, ac nigro colore variatis, & rostro palmum longo, tenui, atque deficiente in mucronem. Estur eius caro, verum sapore piscolo est, malumque, & iniucundum exhibet nutrimentum.

De Chochopitli. Cap. XXIII.

A Lienigena quoque est Chochopitli, seu Auis rostrata, aduenaque huic Mexicano lacui, *Chorlito* à Toletanis vocatæ Aui persimilis: ab extrema cauda ad rostri vsque acumen sesquipithamam longa, rostrum ferè palmeū, ad extremum nigrum, & virens iuxta exortum, candentibus tegitur pennis, insertis tamen circa alas quibusdam fuscis, quas cum collo, & capite albas, nigrasque potius sortitur: carniū natura, & cibus idem qui Comaltecatl.

De Coyoicozque, seu Colli sonali. Cap. XXIV.

Species est Collin, seu Mexicanæ Coturnicis, inter quamplures alias de quibus loquemur seorsim. Ergo Coturnicibus vocatis à nostris similis hæc est, magnitudine, cantu, nutrimento, volatu, & moribus, sed diuerso colore, qui supernè est ex fuluo, candidoque commixtus, infernè verò tantum fuluus, etsi verticem, & collum nigrantes, albæque plumæ occupent, & tæneas ab utroque latere, adeoque à collo ad vtrumque oculum constituent, atque efforment. Oculi sunt atrii, & fulua crura. Indigena Auis est, campestribusque locis velut & nostras frequens, ac simili etiam alimento, & quòd ad illud Perdiciæ Hispanicæ (est enim eius species) proximè accedat.

De Colcuicuiltic. Cap. XXV.

C Olcuicuiltic, seu Coturnicis Simulachrum, Coturnicis quoque nostræ est species: albis, nigris, coccineisque variata plumis, & protractis desuper potius lineis, quàm circumscriptis maculis, subter verò potius maculis frequen-

tibus quam lineis: pedes, cruraque cyanea sunt: sed cantu, magnitudine, moribus, ac cæteris cunctis, præcedenti omninò similis.

De Quachilton, seu Aue Siliquastrini Capitis. Cap. XXVI.

Similis esset Quachilton, magnitudine, & forma, ei Aui quam recentiores *Fulicam*, Hispani vero *Foja* vocant: eodem enim modo superna parte calida est, iuxta rostri exortum, adeoque eius species, sed quoniam nō omni ex parte conuenit, imò quibusdam in rebus distat, eam & describendam, & delineandam curauimus: Fulicā velut nostrate, orbique notissima vetulso sub silentio pertransitā. Totius ergo corporis color purpurascit ex nigro, non sine quibusdam candentibus, quæ passim interseruntur pennis; rostrum initio pallet, sed adulescentibus rubescit: lutea quoque crura sunt, aut inclinantia in virorem, in quatuorq; pallentes digitos diuisa sine vlla membrana; quamobrem ultra rostri colorem, qui longè diuersus est, à priori Fulica magnopere distat. Oculi nigri sunt, & fulua Iris, lacustris etiam est, & Mexicanæ paludi aduena, piscibus victitat, nec malum aut iniucundum dicitur præstare alimentum: nocte intempesta, summòque mane gallinaceorum more (ea enim est illi consueta vox) clamare, aut cantare solet: sunt qui Yacacintli vocent.

De Cozcaquauhtli. Cap. XXVII.

Habetur supra volumine 1. lib. 9. cap. 8. fol. 319.

De Coztototl, seu Aue pallida. Cap. XXVIII.

Avicula est, *Canarij* apud Hispanos (quoniam Insulis eius nominis est familiaris) vocati magnitudine, tota lutea; extremis tamen alarum partibus nigris, caueis inclusa Carduelem cantu imitatur, deuorataque bonum, & gratum præbet alimentum: calidis degit, offenditurque Regionibus.

De Chiquatli, seu Noctua. Cap. XXIX.

Avis est Rusticulæ nostrati par, longo rostro, tenui, & pullo, ac tenuis iuxta vtrumque oculum luteis, & incuruis, inferiora corporis pallida sunt, nigris quibusdam plumis circa collum interfertis, Iris lutea, ac nigri oculi, cætera ex fuluo, fusco, & cinereo permixta. In montibus versatur, humipeta est, & in vimineum, alteriusue materiei coniecta carcerem, haud vulgariter garrit. Alitur facili opera, nantlaolitio pane, vermiculis, alijsque hisce similibus vesci cōsuevit, calidis, frigidisque regionibus capitur, pingueque, & non omninò aspernandum præbet alimentum. Sunt qui eam Auem Chiquatol vocent.

De Cencontlatolli, seu quadringentis linguis. Cap. XXX.

Avis, quam à cantus multiplicitate, & numeroso concentu Cencontlatolli Indi vocant, Sturno nostrati par est magnitudine, subtus alba, superne verò magna ex parte fusca, permixtis tamen pullis, ac candicantibus pennis, præcipuè tamen circa caudam & caput, quod quadam veluti corona circumdatur,

ornaturq; albescente : in caueis quibus detinetur suauissimè cantat, nec est auis vlla, animalue, cuius vocem non reddat luculentissimè, & exquisitissimè amuletur. Quid? Philomelam ipsam longo superat interuallo, cuius suauissimum concentum tantoperè laudant, celebrantque vetusti Authores, ac quidquid auicularum apud nostrum Orbem cantu auditur suauissimum. Alitur facile: nihil enim ex his, quæ in vsum nutrimenti cedere solent respuit, sed calidas amat regiones, frigidas reformidans, aut cælo exultat temperato. Est & altera eius species Tzonpan vocata (nisi fœmina eiusdem speciei fortassis est) eadem magnitudine, forma, & cantu, plumis tamen infernè albis, cinereis, & nigris. Desuper verò pullis, nigris, atque candentibus.

De Chilcanauhtli, seu Anate Chilli colore. Cap. XXXI.

A Natis syluestris species est Chilcanauhtli magnitudine, & forma, vocatur apud nostros Querquedula, verum paulò minor, ac rostro latiore, etsi hac ipsa rostri latitudine cedat Atapalcatl, color plumarum vniuersi corporis fuluus est, sed alarum varius, quippe interdum caruleus, interdum candidus, aut ex nigro virescens esse cernitur. Oculi sunt nigri, & coccinea Iris, palmipes est, pedesque, & crura habet ex pallido fuluescentia. Aduena est huic Mexicanæ paludi, atra carne, & piscoso alimento.

De Izanatl. Cap. XXXII.

S Turnorum Indigenarum quoddam est genus, nam colore, naturà, moribus, voceque etsi magis sonora illis assimilari contingit, à rostri acumine ad caudæ exortum spithamea Avis est, & brachium crassà, vnde ad extremum caudæ in dodrantalem protenditur longitudinem; pennæ sunt nigræ, pauonino colore splendentes, pedes, ac crura nigra, itemque rostrum, quod tres digitos latos est longum, & minimum digitum crassum, ac interdum Picarum Indicarum more risu quodam videtur commoueri; regionibus frigidis est magna, ex parte familiaris. Sunt qui Yxtlaoltzanatl vocent.

De Hocitzanatl, seu magno Sturno. Cap. XXXIII.

C Irca vrbes versatur Hocitzanatl, essetque monedulis nostratibus prorsus similis, nisi eas vinceret corporis magnitudine, & prolixitate caudæ (qua vel Picis ipsis est par) & è nigro colore in caruleum splendentem paulisper inclinaret. Garrula est, altaque vocis, & sonoræ, crura sunt nigra, & mediocriter lōga, ac pedes in quaternos fissi digitos, armatos vnguibus prolixis, ac nigris; alimoniam iucundam præbet, atramque, & pertinentem ad succum melancholicum, sunt qui Caxcaxtototl vocent.

De Tequixquiacatzanatl. Cap. XXXIV.

T Equixquiacatzanatl, seu Sturnus falsus, qui iuxta falsos lacus versatur, Auicula est, Sturno formà, magnitudine, & colore persimilis, caudà tamen prolixiore, & paulo maiori corpore, plumæ, pennæque omnes, si excipias eas quæ collum, & caput vestiunt (nam hæ pullæ sunt) nigrescunt cum quodam fulgore.

re. Hispani Indigenæ ob similitudinem quam habet cum Sturnis nostratibus *Tordos* nuncupant, gregatim volant, numerofo, & immenfo agmine, ac fata iuxta quæ confedère deualtant; Veris tempore educant sobolem; Estur caro, fed ingrati eft, duri, atque atrabiliofi nutrimenti: Sunt eorum plura genera de quibus feorfim. Cantu querulùm fonant, Monedularum fortaffis, aut Sturnorum fpecies, nifi libeat aues fui generis (quod verifimilius videtur) effe fateri.

De Tzanahoei. Cap. XXXV.

Plæx noſtrati Tzanahoei fimilis eſſet, niſi tota nigricaret, præter caput, & col. lum, quæ inclinant in fuluum colorem, nam & cauda proluxa eſt, & par ferè magnitudo, querula eſt vox, velut illa minorum Sturnorum. Diſcit humanas voces, ſurripit clanculum quidquid offendit, & ſenſibus viget, humanis per quam proximis.

De Tolocatzanatl, ſeu Sturno Iunceti. Cap. XXXVI.

Hſpanienſibus Sturnis fimilis eſt formà, & magnitudine, verùm paulo minor, totus niger, ſi caput excipias, quod fulcum eſt: edit autem pro voce clamorem.

De Tzanatltototl, ſeu Ave ſimili aut congenere Tzanatl. Cap. XXXVII.

Avis eſt dodrantem ferè longa, aut Sturni noſtratis magnitudine, roſtro craſſo, & breui, cinereo, & nonnihil incuruo; collo, pectore, & ventre rubicente; capite nigro caudaque, ac reliquo corpore, pennis nigris, albis, & alieubi etiam fulvis variato, pedibus verò cinereis, & in quaternos ſcillis digitos; eſt autem ingrata alimonia, & cantu minimè iucundo.

De Chiltototl. Cap. XXXVIII.

Chiltototl, ſeu Avis ſimilis Chilli, Paſſeris conſtat magnitudine, colore, & forma, ſed roſtrum eſt nigrum, & incuruum, tenuius, & longius. Venter caputque flammea, & cauda nigra, caueâ canit incluſa, nec inſinauiter; arboribus nidificat; grato, optimoque conſtat alimento, & eſt totius nouæ Hiſpaniæ incola.

De Colin aliquot generibus. Cap. XXXIX.

Colin genera (quas Coturnices vocant Hiſpani, quoniam noſtratibus ſunt ſimiles, etſi ad Perdicum ſpecies ſint citra dubium referendæ) multa apud novos Hiſpanos eſt reperire. Nonnulla fuſca, & criſtata, quæ Quauhtzonecolin nuncupant, mediocris magnitudinis, cantu inſigni, ſed lugubri; Alia fuſca quoque, ſed criſtarum expertia, & paulo minora; Alia omnium maxima, fulvaque, ſed capite albo, & nigro variato colore, extremis verò alis, & dorſo candentibus; pedes verò ac roſtrum nigra ſunt, Hiſpanis (vt dixi) Coturnicibus aſſimilantur

lantur omnia, & bono, ac grato constant alimento, si tamen iugules duobus, tribusue diebus antequam assa mensis apponantur. Exhibetur earum caro etiam malè habentibus, nec est apud Indos alia villa post cohortales, quæ ei possit anteferri, aut alimenti salubritate, gratiaue, aut gustu: canunt nostratium instar, etsi aliæ alijs suauius; caueis includuntur, vescuntur indico, nostroue frumento, & sunt quàm pluribus huius plagæ locis familiares.

De Coxolitli quam Phasianum patrium vocant. Cap. XL.

G Allipauonum vocatorum sunt hæ Aues magnitudine, quas Indigenæ Phasianos nuncupare consueuerunt, color est fuluus, crista nigra, vniuerso procurrens capite: pedes, rostrumque rubea sunt, nigri ungues, pectus candidis punctis variatum. Caro, si aliquamdiu auis hæc feruetur interempta, salubris est, & grati alimenti, alias iniucunda, & quàm deceret durior. Sunt & alia Auium genera, quæ computentur ab Indigenis inter Phasianos, sed de illis suis agemus locis; hæc autem de qua modo est sermo cucullit non cantat.

De Chachalacametl. Cap. XLI.

Color est fuscus, pectus in caudam vsque è candido in pullum vergens, pedes rostrumque cyanea, Hispanicis voce imitatur gallinas, sed pertinax cantus, credas audire aues multas simul perstreptentes: est enim valdè sonora vox, vnde est sortita nomen, non est enim aliud Chachalacametl quam Auis vociferans, atque clamitans; magnitudinem æquat nostratium cohortalium, sobolem verò educat iuxta montana loca, in quibus viuit.

De Cocotli. Cap. XLII.

Similis est Cocotl Turturi nostrati, sed corporis magnitudine longè minori, dum canit sonat hu hu hu, bono cõstat nutrimento, sed tamen duriusculo, abundant eis montana atque Oppida.

De Tzinitzcan. Cap. XLIII.

Avis est parua Columbæ penè par, plumis multorum colorum vestita, quibus Imagines miræ subtilitatis intexunt Indigenæ (eius enim artis præcellentia vniuerso Orbi iamdiu innotuere) & utebantur festiuis diebus in bello, Templis, ac publicis tripudijs; rostrum breue est, incuruum, & pallidum, caput columbinum, collumque, sed quæ plumis virentibus ac nitidis vestiantur, pectus ac venter rubea sunt, præter eam eius partem, quæ est proxima caudæ: illa enim cyaneo, candentique promiscue tingitur colore, cauda supernè virenti, ac infernè nigro, alæ verò partim albo, & partim subnigro, atro oculi, Iris luteo, sed in coccineum vergente, verum crura, ac pedes cinereo. Viuit in calidis iuxta Oceanum australe, alicur in caueis, & vescitur fructibus, pulcherrima auis est, si quæ alia, sed neque cantillat, neque (quod sciam) eduli carne constat.

De Cocotzin. Cap. XLIV.

Cocotzin seu Turtur, auicula est nostro passere paulo maior, cuius corpus vniuersum supernè fuscum est, plumas tamen singulas, nigro ambiente colore, alarum anteriora partim nigra sunt, sed maiori ex parte fuluescunt. Cauda extrema albo, & fusco promiscuè colore tingitur, plumæ quæ infernum corpus vestiunt, albæ sunt, sed in lineas fuscas desinentes; alarum inferna fulua, cinerea, & nigra; caput paruum est, rostrum paruum, & nigrum, collum breue, crura rubentia, ungues fusci, ac parui. Nomen habet apud Mexicanos ab alarum colore, & strepitu, apud Hispanos verò qui eos *Turtures* vocant; à vocis murmure, sapore, ac nutrimento, etsi nostris Turturibus longè minores sint: Indigena Auis est, Mexicanique agri alumna, ac valdè frequens, sonat hu hu, bono constat nutrimento, etsi duriusculo, visitur in montanis locis atque etià iuxta Oppida. Aiunt, si mulieri (nescienti quid edat) cocta cibi loco exhibeatur, mederi Zelotipiæ, sed quomodo id fieri possit Theologi videant. Est & aliud genus prædictæ auiculæ omninò simile, sed fuluo corpore, nigroque, & capite cinereo, cuius forma, atque natura ex præcedenti aptè percipietur, sunt qui Tlapalcocotli hanc, ob fuluum colorem vocent.

De Altera Chiltototl. Cap. XLV.

Nigra Auis est, sed alba pectus, atque humeros; fronte (qua parte depilis est) nigra macula insignis, cruribus mediocriter longis, ac morfu celeri erga tentantes eam apprehendere, eduli carne constat, sed nutrimento non admodum expetendo.

De Ecatototl seu Aue venti. Cap. XLVI.

Anate domestica paulo minor est; rostro atro, tenui, obrotundo, ac propè extrema contorto, plumis infernè candidis, supernè vero iuxta femora fuluis, lineis tamen nigris intercurstantibus, circa residuum verò & caudam fuluis; alæ sunt subtus cinereæ, supernè verò fuscae, nigrae, atque albæ, caput est nigrum, cristatumque, sed ab occipitio teniæ candentes vtrique procedunt ad oculos, qui atrii sunt, & lutea conillant iri, cum in cæteris, aibus sint paludes incolentibus similes.

De Altera Ecatototl. Cap. XLVII.

Præcedenti similis est, sed crista maiori, orbiculari, ac coronæ modo eminenti, paululumque alba, pectus, è fusco vergit in cinereum, venter candens est, ac pedes plani, crura fulua, & pennæ circa ea exortæ, cauda orbicularis, & infernè albo, pulloque colore variata, supernè verò fusca: alæ subtus candentes, cinereæ, ac pullæ sunt, desuper nigrae, candidis tamen quibusdam insertis pennis, reliqua verò, quæ aquaticis natura,

De Elotototl, seu Aue spicæ Maizij. Cap. XLVIII.

ITa vocata est hæc Avis, quod messis tempore proueniat, Passeris æquat magnitudinem, rostro breui constat, tenuique colore corporis partim albo, partim pullo, ac partim cyaneo, atque cinereo. Cantus est omninò expers, atque ideo domi non educatur; edulis est, sed neque laudato, neque suavi nutrimento. Viuit autem in gelidis regionibus.

De Elotototl. Cap. XLIX.

Avis est sesquidrantalis, si caudam, rostrumque cum reliquo metiaris corpore, rostrum nigrum ac splendens, cyaneum supernè corpus, sed præcipuè cauda, & alæ, nigris tamen lineis intercurrentibus alas per interualla, & infernè cinereum; atque dorsum, collum, ac caput vestiunt plumæ, in nigrum magis inclinare videntur, quæque cristam quandam, quæ ei supereminet componunt; fronti etiam insunt plumæ quædam cæuleæ, & pedes sunt nigri, oculos ambit circulus concinnatus e plumis candentibus: grato nutrimento constat, frigidisque locis educat sobolem; sunt qui vocent Ocotzinizcan.

De Hoactzin, seu Aue similem nomini edente vocem. Cap. L.

Habetur supra volumine 1. lib. 9. cap. 10. fol. 320.

De Hoexocanauhtli. Cap. LI.

Hoexocanauhtli, seu Anas salicaris, altera species est earum auium, quas Hispani *Martinetes* vocare solent, quibus rostro, cruribus, pedibus, totiusque corporis forma, victu insuper, vitæque quadamtenus est similis: Magnitudo Tolcomotli, sed cristæ magna in cyaneum colorem vergente insignitur. Alarum color supernè cyaneus est, etsi in albas lineas plumæ desinant, infernè verò cyaneus reliqui corporis color, aut fuluus est, cinereusue, aut candens: vocata autem est eo nomine, quoniam in salicibus nidificet.

De Hoitlallotl. Cap. LII.

Hoitlallotl, seu Avis longa, à rostri acumine ad caudæ usque exortum (quæ spithamam quoque longa est) dodrantem prolixa conspicitur: rostrum desuper magnum, subter verò cinereum, quadrantem longum, ac mediocriter crassum. Cauda virens, sed pauonino splendore, plumæ totius corporis ex albo fuluescunt, fuluescuntque prope caudam è nigro; sed quæ corporis vestiunt superiora nigræ, sunt maculis candicantibus conspersæ. Humipeta Avis est, ac volatus modici, sed adeò pernice cursu, ut equorum velocissimorum agilitatem longè excedat; Calidis Regionibus viuit, nec expetendam præbet alimoniam.

De Hoaētlī, siue Toloaētlī, idest Aue sicca. Cap. LIII.

Avis est lacus Mexicani alumna, ternas spithamas a rostri ipsius acumine ad caudam postremam longa, ac gallinæ nostræ magnitudine, crura pedem vnum prolixa, rostrum cum vncia trientem, crassitudine verò pollicem æquans, supernè id nigrum est, lateribus autem pallens, ac internè nigrum, & subfuscum, oculi sunt magni, Iris lutea, & palpebræ ruberæ, vertex plumis nigris tegitur, itemque cristà insigni, similiter nigra. Collum, venter, corpusque vniuersum candet, sed cauda cinerea est, velut, & alæ desuper, nam internè sunt albidiores, superiores alarum partes virore quodam splendent, dorsum etsi candidis tegatur plumis, pennistamen nigris in virentem inclinantibus splendorem passim vestiri solet. Pedes qui in digitos fissi sunt, & crura quoque pallefcunt, alba fascia circumcingitur caput à rostri exortu ad oculos vique procedente. Lacus Mexicani Aduena est, vocaturque ab Hispanis Indigenis velut & quædam aliæ Aues *Martinus Piscator*, ob piscium quibus alicur capturam, arundinetis educat sobolem, grauem infert morsum, ac grauem similiter edit vocem.

De Hoitzitziltototl seu Aue varia. Cap. LIV.

Habetur supra volumine 1. lib. 9. cap. 11. fol. 320.

De Hoitzitzilpapalotl. Cap. LV.

Similis est Hoitzitzilpapalotl Hoitzitzillin, vnde nomen, est autem Papilionis genus, cuius corpus oblongum est, ac desinens in tenuitatē, & transversis quibusdam lineis aurei coloris distinctum, sed maculis nigris interfertis: alarum superiora eodem colore distincta sunt, sed inferiora rubescunt lineis haud absimiliter discurrentibus transversim: cætera Papilionum reliquo generi consona. Sunt & aliæ innumeræ apud nouam Hispaniam differentiarum non visis variatarum coloribus, pulcherrimæque, quarum non nullas delineandas curauimus, ut essent velut quædam reliquarum indicia, describendas tamen nullas penè duximus, & quod nullius, præter spectabilem quandam naturam essent vtilis, & quòd magna ex parte sibi ipsis mutuò assimilarentur.

De Hoilotl, siue Columba. Cap. LVI.

Columbæ species est Hoilotl, cui similis est magnitudine, murmure, & nutrimento, venter tamen, pectusque teguntur plumis fulvis diluti coloris, inferiora caudæ cinereis, ac pariter alarum interna, superna omnia fusca sunt, ac maculis conspersa nigris, pedes, cruraque rubra, ac rostrum nigrum, frigidis viuit regionibus, syluestribusque, & fera habetur avis, dum canit colto videtur proferre, & ob hoc apud Panucensēs huius obtinuit à cantu nomen.

De Hoauhtototl. Cap. LVII.

ITa vocata est, quòd apparere in his Regionibus consueſcat, à meſſe Tlaolli, proueniente iam Hoauhtli: maior eſt paſſere noſtrate. pedibus, ac roſtro, fulcis, cæteris coccineis, ſi tamen dempſeris caput, dorſum, & alas, quæ viridi diluto tamen conſtant colore. Coturnicis penè more canit, edulis eſt, & alba caro, nec malum, ingratiue ſaporis præbet alimentum, ſed tenerum, ac multis ſuaue; includitur caueis, veſcitúrque frumento hispanico, & indico.

De Hoexotototl, ſeu Aue Saligna. Cap. LVIII.

HOexotototl, ſeu Auiſ vocata Saligna, quoniam circa Salices magna ex parte verſatur, modica eſt, ac Paſſeris parui magnitudine, fulca, ac pallens promiſcùè tota, pedibus, ac roſtro nigris, tenero, ac grato alimento, nec cantu iniucundo, imitatur enim occentu noſtros Cardueles, alitur Chian, & indico frumento in puluerem redactò. Aduena eſt huic Prouinciæ, ſtatique ad eam procedit temporibus, cùm alibi educet ſobolem.

De Huexolotl. Cap. LIX.

GAllus eſt Indicus, quem Gallipauonem quidam vocant, norúntque omnes: reperiuntur alij ſylueſtres, duplo domeſticis maiores, duriore, & inſuauiori alimonia, cætera ſimiles, qui interdum ſagittis, interdum verò, tormentorum bellicorum vi ſolent interimi. Sunt & ſæminæ, in ſupradictò genere Cihuatotolin vocatæ, quæ maribus ſunt viliores, etſi gratiſſimo atque ſalubri alimento, cedente tamen ei quod ſumitur à noſtratibus, ob humiditatem & pinguedinem quandam nimiam, & nauſeam mouentem aliquibus delicatioris palati.

De Hoilotl. iterum Cap. LX.

SVnt inter Columbas huius Orbis, quædam montanæ maximæ omnium, ac domeſticis ferè pares, vergentes in colorem purpureum, candidis humeris, coccineo roſtro ac pedibus, eduli, ſed dura carne, & nutrimento parum iucundo. Sunt & aliæ etiam ſylueſtres, coloris fului, ſed tamen diluti, pedes tamen ac roſtrum ruſcentes, quibus ungues nigri ſunt, humeri vero albi.

De Hoaſtizin altera. Cap. LXI.

FVſca Auiſ eſt, Hiſpanicæ gallinæ circiter magnitudine, cuius oculi nigricant, cantus verò ſimilis eſt vocatæ Calandriæ iucundus, ac ſonorus, quin homine conſpecto videtur ridere, aut irridere eum: non mitelcit, edulis eſt, quanquam nec tenera carne conſtet, nec bono ſit expetibilis alimento.

De Hoitzilaztatl. Cap. LXII.

ARdex ſpecies eſt mirandæ paruitatis, ſi cæteris ſui generis comparetur, vix enim æquat Columbam, candidiſſima eſt, ac cæterarum Ardearum for-

ma, rostro tamē purpureo, si eam partem excipias, quæ præest exortui: illa enim lutea est, pedibus pallidis, purpurascens cruribus, & unguibus fuscis. Vescitur piscibus, quos in lacubus ubi versatur, altero ad se actos pede, rostro inuolare solet.

De Yztactzonyayauhqui, seu Aue varij capitis. Cap. LXIII.

A Natis feræ, palmipedisque species est, rostro nigro, mediocriter lato, verso penè corpore candenti, nigro atque cinereo, sed circa collum, & caput purpureo, albo, cyaneo, viridi, ac ad solis percussus, lapidis, vestitus heliotropiæ instar vario, atque pauonino; palmæ, cruraque rubra sunt, alimentum verò quale ceterarum palustrium, lacui siquidem Mexicano aduena est: Illud minimè prætereundum, Anatis id genus non gradiri, sed natare velut, & Acitli, seu lepus aquatilis, & utrisque crura esse eodem modo, natatui tamen cōcessa, minimè ad incesum, ut quæ extremo adhæreant, & cōglutinentur corpori, velut Auibus monstrificis, & quæ fortasse cæteris alijs genitibus à rerum natura raritate, & singulari fabrica minimè cedant.

De Colcanauhtlicioatl. Cap. LXIV.

A Natis sylvestris genus est Colcanauhtli, fusca maiori ex parte supernè, & aliquantisper candens, infernè verò alba, & partim fusca præter alas, quæ infernè prorsus candidæ sunt. Caput est superiori parte nigrum, atque cinereum, sed in atrum præcipuè colorem inclinans, inferiori verò magis incinereum, palmipes est, crura, ac pedes è pallido rubescunt, rostrum est supernè nigrum, infernè autem, ac circa latera fuluum, versatur iuxta stagnantes aquas & loca palustria.

De Quachichil. Cap. LXV.

A Vicula est Hoitzitzillin paulò maior infernè candicans, supernè verò virescens, etsi caput coccineis, quibusdam exornetur plumis, ac femora, nigris, pedes ac rostrum nigra sunt. Viuit in frigidis regionibus, & cauea inclusa suauiter canit.

De Concanauhtli. Cap. LXVI.

G Enus est Anatis magnæ Lauanco nostrati similis, quam ob eam rem, non curauimus depingendam.

De Ytzquauhtli seu Aquila nouaculæ. Cap. LXVII.

A Quilæ species est paulo Tlacoquauhtli maior, acriorque, Aues enim magnas, & lepores ipsos persequitur, infestat, ac rapit, color est promiscuè pullus ac niger, candido, & fuluo quandoque permixtis: frigidis locis degit, ac raptu viuit.

De Yacapitzahoac Mare, seu Aue rostri mucronati. Cap. LXVIII.

A Natis sylvestris species est, querquedula vocata paulo maior, rostro gracili, ac breui infernè fuluo, ac desuper nigro. cruribus planis, interna parte cinereis, externa vero nigris; digitis ternis diuisis inter se, sed tenuibus, latis, & ex albo nigrescentibus; caudam, aut nullam habet, aut breuissimam: interna corporis argentea sunt, superiora verò cum capite, & anteriori parte colli quibusdam licet plumis albis permixtis nigra, quod alis quoque usu venire solet, oculi nigri sunt, Iris rubra, reliqua verò natura, quæ Anatibus feris inesse consuevit.

De Yacatopil seu rostro sudis. Cap. LXIX.

A Vis est Yacatopil Columbi sylvestris magnitudine, rostro quatuor digitos longo, tenui, pallidoque, sed magna ex parte nigro, cruribus luteis, pedibus eiusdem coloris in quaternos digitos diuisis; color vniuersi corporis, alarum, & caudæ ex albo, cinereo, nigro, & fusco permixtus est, sed inferiora simul cum cauda album magis participant, reliquæ verò partes, ceteris quos diximus præditæ sunt coloribus. Aduena ergo est huic Plagæ, & quo tempore ad eam se confert, ad lacum versatur Mexicanum; vescitur vermibus, & sapore constat, nutrimentoque aliarum sylvestrium Anatum, nec tamen tergiuersari licet, in differentias earum quas vocant Gallinularum esse referendam.

De Yacatexotli, seu rostro cyaneo. Cap. LXXV.

A Natis pene domesticæ constat Yacatexotli magnitudine, estque inter Anates lacustres, & feras similiter adnumeranda; rostro confans lato, & circa extremum obrotundo, coloris supernè cyanei, infernè verò ex albo rubeſcentis, candescentibus cruribus, è nigro, atque etiam palmis, pennarum superni corporis color fuluus est, inferni verò ex argenteo nigricat, alæ subtruncatæ sunt, superna vero parte nigræ, reliqua natura, quæ Anatibus lacustribus, & feris esse solet.

De Yxcuicuil, seu Oculo picto. Cap. LXXI.

P Asseris est magnitudine, & colore, præterquam quod superiores plumæ fulvæ magis videntur, & circa rostrum, caputque nigrescunt nonnullæ, aliæ verò pallescunt ex albo; edulis est eius caro, sed non satis boni aut grati alimenti; caueis inclusa iucundè canit, vermiculis, alijsque similibus ali solet, & in frigidis Regionibus versari.

De Yexixouhqui, seu Aue cyaneorum pedum. Cap. LXXII.

P Er similis est hæc Avis magnitudine, forma, colore, rostroque ei, quam apud Hispanos Toletanum Regnum incolentes *Andario* vocari est consuetum, sed caput candicantibus tegitur plumis, nec rostrum adeò est in superiorem partem contortum; iuxta lacum versatur Prouinciæ Mexicensis, ad quam singulis quibusque annis statò tempore diuertere solet.

De

De Yohaltecolotl, seu Bubone nocturno. Cap. LXXIII.

B Vbonis species est frigidis proueniens Regionibus, nec tamen aurita, eadem magnitudine, & plumarum colore, quo Noctua circiter constans, sed caput multis plumis magnis, ac velut crispis flocco non dissimilibus amplificato.

De Yohoalcoachillin. Cap. LXXIV.

Tertia species est Fulicæ recentiorum, eademque constans magnitudine, forma, caluitie, & rostro; quanquam non parum distet colore, rostrum enim rubeum est, ac luteum propè extrema, plumæ infernè, ac circa collum, & caput purpureæ sunt, supernè verò ex pallido virescentes, cyaneæ, & fulvæ, frigidis autem viuit Regionibus.

De Yllamatototl, seu Aue vetula. Cap. LXXV.

Passeris nostrati similis est, magnitudine, forma, & colore, paulo tamen maior, cauda infernè fuluescente, ventre albo, pectoreque, & collo infernè ruffo, bono constat, & grato nutrimento.

De Yxamatzcattototl, seu Aue candenti colore illita oculos.
Cap. LXXVI.

Magnitudine est, ac voce Passeris, colore subrus pallenti, circa alas verò, & caudam albo, capite fusco, sed partibus, quæ propinque oculis sunt candentibus, vnde nomen; pedes, rostrumque cyanei, exaturatique sunt coloris; edulis est, sed apud homines paulo sagacioris palati parum expetiti nutrimenti.

De Miacatototl, seu Aue Germinis Maizij. Cap. LXXVII.

Avicula est satis parua, ita nuncupata, quòd germinibus Maizij insidere soleat, ventre pallenti, ac reliquo corpore nigro, plumis tamen candentibus intersertis, alæ, caudaque infernè cinerea sunt, frigidis degit locis, ac bono constat alimento.

De Tempatlahoac altera, seu Aue lati rostri. Cap. LXXVIII.
de altera supra. Io. Fabr. fol. 697.

Anatidis feræ genus est Tempatlahoac domesticæ magnitudine, rostro lato, & longo, vnde quaque nigrante, lingua alba, cruribus, palmisque è pallido rubescentibus, collo, & capite viridibus, purpureis, & nigro splendentibus colore, adeoque pauonino, aut gemmæ heliotropiæ; oculi nigri sunt, pallens iris, pectus candens, & reliquum corpus infernè fuluum, sed binis maculis iuxta caudam vtrinque candentibus insignitum, supernè autem semicirculis quibusdam in ambitu ex albo tendentibus in fuscum, intra verò è nigro in viridem splen-

splendentem, alæ initio cyaneæ sunt, mox candidæ, & tandem virenti micantes splendore, earumdem tamen extrema altero latere fulva sunt, altero verò fulgida, & viridia. Cauda desuper, subterque per ambitum candescit, ceterum infernè atra est, pauonina verò supernè. Aduena est lacui Mexicano, & qualem alia lacustres Aves solent, præstat alimoniam. Hirundinem Indigenæ Hispani vocant.

De Mocotototl, seu Aue quæ alitur herba vocata Mocoqlitl.

Cap. LXXIX.

FVisca Avis est, pallido tamen colore permixto, pectus candet, ac subtrus cauda, pedes, rostrumque coccinea sunt, & sturni magnitudo, canit suauiter, caueisque detinetur inclusa, vescitur massa, ac maizio trito, gratoque & salubri constat alimento. Est & hæc Aduena Mexicano lacui, calidarumque Regionum alumna, altipetaque iucunda, & hilaris.

De Chietottotl. Cap. LXXX.

AVis est Turdo visciuoro nostrati, forma, & magnitudine similis, sed cinerea tota, si demas partes quæ circa ventrem postremum, & sub mento sunt, ubi candescunt penne: pedes sunt pulli, verum crura è pullo vergunt in candidum, rostrum incuruum, sed tenue, cuius superior pars, longior visitur inferna; in frigidis regionibus viuit, nec malo, ingratoque constat alimento.

De Nochtototl seu Aue. . . . Cap. LXXXI.

AVis vocata Nochtototl, seu ob colorem, seu ob pabulum, Hispanico passeri videtur par, forma, magnitudine, & colore, sed caput mentum, ac desuper exortus ipsæ caudæ coccineo colore tingitur, reliquum corpus, magna ex parte fusco, alias verò nigro, atque candenti: caueis solet includi, ac Carduelles nostrates imitari cantu.

De Nexhoitzillin, seu Hoitzillin cinereo. Cap. LXXXII.

AVicula est paruitatis visendæ, rostro aliquantisper incuruo, tenui, & longitudine vniuersum pene corpus æquante, plumæ quæ paruulæ sunt, nigro, virenti, fuluoque colore micant; ex his mira Indorum opificia, mira huius generis natura, dicta à nobis alibi est. Viuit frigidis in locis, ac interdum calentibus, cuius sunt non pauca species à nobis alibi magna ex parte numeratæ.

De Nexton. Cap. LXXXIII.

AVis est Columbæ magnitudine persimilis, verum corpore magna ex parte cinereo, ventre ac collo infernè albo, pedibus, ac cruribus, rostroque nigris, quod est pro magnitudine corporis nimis incuruum, etsi circa extremum tenue. Caueis inclusa iucundè modulatur, Regionibus frigidis degit, nidificat in arboribus, vescitur seminibus, vermiculisq. & salubre, gratumque exhibet alimentum, sunt qui Nextototl vocent.

De Nextototl. Cap.LXXXIV.

Avis est, Columbis nostratibus paulò minor, coloris magna ex parte cinerei; ventre, collòque inferna parte albis, pedibus, cruribus, & rostro nigris.

De Ococolin, seu Perdice montana. Cap.LXXXV.

Perdicis species est Ococolin, nostrate maior, duas enim spithamas & trientem æquat lógitudine, à rostro extremo ad ultimos vsque pedes, crassitudine quoque excedens eandem: rostrum, crura, ac pedes candescunt è rubeo, totius corporis color fuscus, pallens, & fulvus est. Alæ infernè cinereæ sunt, ac pullæ supernè, maculisque albis & fulvis distinctæ: caput, collumque magna ex parte fulvescunt, & insperguntur pullis, ac candentibus pennis, velut quæ circa superiorem capitis sunt partem, in lateribus atque sub rostro nigris; oculi sunt placidi, iris nigra, optimum, ac pergratum alimentum, & Coturnicis carni minimè cedens, etsi à nostratium Perdicum alimento longè distet. Regionibus exultat temperatis, aut paulò frigidioribus, in feruentibus enim necna. ïci, nec vivere gaudet.

De Ocotzinitzcan. Cap.LXXXVI.

Avis est, Columbæ magnitudine, rostro nigro, crassitudine, ac longitudine mediocri, colore cyaneo, sed partim albo, atque cinereo, cruribus, pedibusque, & vnguibus nigris, boni est ac grati alimentum; vjuitque in frigidis locis.

De Oconenetl. Cap. LXXXVII.

Pici Marcij, genus est maximum, cuius pulvis deuoratus (Indorum testimonio) medetur Hydropicis.

De Pepatzca, seu Anate splendenti. Cap. LXXXVIII.

ANatis feræ est species, Querquedulæ vocatæ forma, magnitudine, & totius corporis colore persimilis, sed capite subfuluo, tenijque viridibus ab occipitio in oculos procedentibus, infernè verò in cinereum colorem tendentibus ex albo, ac supernè variantibus interdum fusco, aut fuluo, interdum vero viridi ac nigro; cruribus, palmisque cinereis, rostro atro, & illi Querquedulæ pari latitudine, ac nigrantibus oculis. Aduena est Mexicanæ paludi, nec potiore, gratioræue, quàm ceteris lacustribus contingat, nutrimento.

De Pipixcan, seu Ave furaci. Cap.LXXXIX.

GAuiæ, aut Lari est genus, haud dissimile cinereæ, quam quidam recentiorum depinxerunt, tum magnitudine, tum etiam colore, sed vertice, ac rostro nigris, quod etiam est modicè incuruum, ac prope extremum rubescens. Crura, è nigro vergunt in sanguineum colorem, cauda extrema de-
super

super cinerea est, sicut alarum postremæ partes partim albæ, ac partim nigrescendentibus tamen maculis parvis per intervalla intersertis. Circa lacus, & flumina versatur, piscibusque parvis, & vermiculis victitat. Aduena est, neque educat stagnis Mexicanis prolem; edulis est, sed minimè probato nutrimento, aquatilisque, clamat, rodit ossa, ac quiduis obuium edit.

De Pipizton, seu Auicula splendenti. Cap. XC.

Auicula est, Coltor vocatæ adeò similis, ut vix alteram, ab altera discernere, atque separare possis: eadèque ferè natura, quamobrem de ea plura dicere supersedeo.

De Poxaqua. Cap. XCI.

Genus est Oti, aut Afionis, naturà nostratibus similis, sed diuersus formà, quamobrem pingendum curauimus.

De Quauhtotli. Cap. XCII.

Quam Auem, Recentiores sacrum Falconem nuncupant, Mexicani Quauhtotli, seu Arborum Accipitrum vocare consueuerunt. Eam Auem ad nos allatam, pingi nolimus, quòd in omnibus, cum nostrate ferè conueniat. Fateor Accipitrum omne genus, apud hanc nouam Hispaniam, Yucatanicamue Prouinciam, repertum, præstantius esse, atque animosius, in veteri Orbe natis: verùm cum formà, atque naturà conueniant, non duxi interponendum nostris Imaginibus.

De Cocoztli, seu Auicula lutea. Cap. XCIII.

Auicula est, Cardueli cantu similis, necnon & magnitudine, verùm è luteo, in fuscum inclinans colorem.

De Quauhchochopitli, seu Auicula ligna excauante. Cap. XCIV.

Auicula est, Mexicanæ Coturnicis formà, & magnitudine, plumis nigris, aut pullis, lineis albis, transuersim discurrentibus distinctis; ventre, pectorèque, minij colore; lingua picorum more, quorum est species prolixa: viuit in frigidis, & arbores rostro sæpiusculè petitas excauat.

De Ecatototl, seu Aue venti. Cap. XCV.

Auæ domestica, paulò minor est Ecatototl; rostro atro, tenui, obrotundo, ac propè extrema contorto, inferna teguntur plumis candentibus, superna verò iuxta femora fuluis, lineis tamen quibusdam nigris intercurrentibus, iuxta reliquum verò fuluis, & obscuris. Alæ sunt subter cinereæ, superne verò fusce, candidæ, atque nigrescentes. Caput atrum est, & cristatum, sed ab occipitio maculæ candidæ vtrinque procedunt ad oculos; hi nigrescunt, pallescitque Iris, cætera lacustribus Anatibus sunt similia. Atecatototl femina, mari similis est, sed crista maiori, rotunda, & coronæ modo eminenti, paulisper-

lispérque candida : pectus è fusco vergit, in cinereum, venter candet, palmipes est, crura pullo colore tineta, & plumæ, quæ non longius ab illis oriuntur. Cauda rotunda, candido pulloque infernè colore variata, ac fusca supernè. Alæ subtus cinereæ sunt, candidæ, ac pullæ, desuper vero nigræ, etsi candentes quædam pennæ interserantur : reliqua natura, quæ mari.

De Hoinetli, seu Aue incurua. Cap. XCVI.

Species est Accipitris, Asturis ferè magnitudine, maiori tamen capite, rostro incuruo, ac nigro, cruribus luteis, incuruis vnguibus, cauda spithamam longa, lataque, & magnis alis, pennarum color subtus candens est, fulvis variatus plumis, nigrisque iuxta alas, atris verò supernè, fuscis, fulvis atque candentibus : oculi viuidi sunt, & nigri, sed iris lutea, viuit ex rapto auicularum, paruarum, & imbellium.

De Quauheilni. Cap. XCVII.

AVicula est Passeri nostrati magnitudine similis, rostro tenui, & nigro, vnciam vnicam longo; collo, & ventre extrinsecus candentibus, sed extrinsecus (si plumæ explicentur) nigris, reliquum corpus promiscuè album, fuscum, & nigrum est, & pedes, cruræque nigra. Aduena, est huic Mexicanæ paludi, mulcisque, & lacustribus victitat animalibus, edulis neque semper insuavis alimoniam : interdum siquidem pinguescit, & suaue præbet alimentum : species verò Tzitzicuilotl, sed alimoniam minus commendabilis.

De Tlalacatl, seu Anser Montano. Cap. XCVIII.

Anser montanus est Tlalacatl domestico similis, sed pullo magna ex parte constans rostro, & cruribus ex rubro candescentibus, cætera partim alba sunt partim vero fusca, fulua, & nigra. Scio anseri syluestri nostrati aut omnino eundem esse, aut congenerem, sed interim patiantur lectores vnam, aut alteram Auem ex nostratibus tot peregrinis, Indicisque, vel quod hic etiam proueniant, interseri, nè vel vna ex peregrinis quarum facta mihi copia est lateret conterraneos, quorum vsui, & iucunditati semper pro viribus studuimus.

De Quatoztli. Cap. XCIX.

AVicula est Carduele minor, pullo, ac nigro colore conspersa, sed postremo corpore, ac circa caput pallens, viuit in frigidis, sonatque Tzirzi. Est & alia Auicula eodem nomine, ac penè magnitudine, vt plurimum lutea, sed fuscis quibusdam iuxta caudam pennis circa pectus, collumque candentibus, & alijs rubescentibus è pallido cristata, cuius pedes ex pallido quoque rubescunt, nigrescuntque oculi, ac rostrum. Viuit in Tetzocanis montibus, edulis est, includiturque caueis deliciarum gratia, etiam si suauicantu vigeat nullo.

De Yzquauhtli. Cap. C.

Aquilæ pulcherrimum est, & cristatum genus, rostro ad radicem luteo, deinde verò nigro, nigris vnguibus, pedibus pallidis, cruribus, ventreque è nigro,

è nigro, & candido permixtis, fulvo, collo, dorso, & cauda nigris, ac fuscis; coronâ, cristâque nigra, atque subrecta: magnitudinem circiter æquat vulgaris Arietis, adeò ut vel ferocium Animalium audaciam, & homines etiam ipsos postquam cicurata est, levi ex causa aggrediatur, & inuolet; mitescit tamen, & aucupio non minus ac reliquum Accipitrum genus videtur idonea, atque inferuire solet. Avis digna ut quæ à regijs aucupibus alatur, ac circumferatur: querula est, morosa, feroxque, & venatur non Aves modo, verùm & lepores, aliaque Animalia his similia.

De Tepetototl. Cap. CI.

Tepetototl, seu montana Avis, quam alij Tecuocholli. Hispani vero Indigenæ *Phasianum* vocant, Avis est Anseris magnitudine, colore splendenti, nigroque, plumis tamen nonnullis infernè candentibus circa caudam in postremis alis: cruribus, pedibusque cinereis, rostro incuruo, partim cinereo, & partim luteo, ac circa radicem velut tumentis, crista plicatili, oculis nigris, sed pallenti Iride; alitur frumentaceis frugibus, seu in massam, seu in panem coactis, alijsque similibus esculentis. Edulis est, ac pinguis caro, nec dissimilis illi Indicarum Cohortaliis: Mite Animal, hominis amicum, & quod cibum apprehenso domesticorum pallio exigat, pulsetque clausam ianuam, ubi aliquò intrare ei opus sit rostro, herumque sequatur si liberum sit, venientemque alacriter applaudensque excipiat.

De Tecolotl. Cap. CII.

Bubonis auriti, visendi aspectus species est, nigroque, ac fusco colore varij, cuius oculi magni, aureique sunt, cætera reliquorum Bubonum naturæ similia.

De Tlacoquauhtli. Cap. CIII.

Tlacoquauhtli, seu Aquila virgæ, genus est Aquilæ frigidis degens regionibus, Asturis magnitudine, colore fusco, & cinereo, Auiculas, mures, & lacertas rapiens, necnon Colotos, & inde victum sibi parans.

De Tzitzihua Mare. Cap. CIV.

ANatis feræ genus est, domesticæ magnitudine, rostro cæruleo, longo æqualiter, ac mediocriter crasso, cruribus, palmisque cinereis; capite fulvo, & pavonino variato virore, torque verò, pectoreque & maiori parte corporis infernè candentibus, cætero qualis esse solet vocatorum Asturum colore, & candenti vtrinque iuxta caudam, quæ per ambitum alba est, subtus nigra, supernè verò candido colore, nigro, & fusco variato, binisque prolixioribus pennis nigricantibus insignis. Alæ infernè per ambitum argenteæ sunt, & circa medium cinereæ, supernè verò circa humeros cinereæ quoque sunt, mox è pallido rubescences, deinde nitidæ, atque pavoninæ, rursus albæ, ac tandem alterutra extremorum parte cinereæ, altera verò paulisper virides, atque splendentes.

identes. Euariat non nihil fœmina vti videri potest: in ea quam exhibemus imagine.

De Toltecocoltli Mare, seu Metzcanauhtli 1. Aue lunari. Cap. CV.

A Natis feræ genus est Auisilla, quæ quoniam splendente noctu luna capi solet, Metzcanauhtli dicitur, Querquedula vocatæ magnitudine proxima, sed omnium (vt mihi quidem videtur) pulcherrima. Rostrum est mediocriter latum, ac longum, supernè cyaneum, & infernè nigrum; vniuersum corpus candens, nigris distinguitur punctis, sed iuxta pectus frequentioribus. Alæ infernè candentes, & fuscæ sunt, supernè vero cyaneæ, albæ, virides, fuluæ, & nigre promiscuè reperiuntur. Crura palmarumque ex pallido rubescunt, caput partim subfuluum, & subnigrum est, & partim pavoninum colorem imitatur, inter rostrum verò, atque oculos (qui mediocres magnitudine, nigri, ac velut exerti visuntur) candida macula supernâ parte latiori, infernâ verò desinente in inangustum est insignitum; cauda infernè cyanea est, supernè subnigra, & albescens in ambitu; nutrimentum autem quod præbet, quale aliarum avium palustrium.

De Toltecocoltli fœmina, seu Aue Stertrice Iunceti. Cap. CVI.

A Natis sylvestris genus est, aduenæ huic Mexicano lacui, cuius rostrum apparet nigrum, ac latum mediocriter, palmarum, cruraque cinerea, color corporis vniuersi, & alarum, albus magna ex parte infernè est, admixto colore nigro: supernè verò, vt plurimum niger permixtus circa pennarum ambitum fuluescenti, ac candido, & circa alas extremas interdum viridi, splendenti, aut pavonino: nutrimento constat, quali ceteræ aues palustres.

De Tolchiquatli, siue Noctua Iunceti. Cap. CVII.

N Octuæ species est Tolchiquatli, quæ licet paruo constet corpore, si plumis vestitam, auctamque consideres, metiarisque; Gallinas cohortales nostras magnitudine æquare iudices; oculi magni sunt, atrique, pallida Iris, rostrum nigrum, incuruum, & breue, pedes, cruraque impensè hispida, & ex albo paulisper fuluescentia, incurui, atrique ungues, plumæ circa rostrum albæ, atque candentes iuxta ventrem, iuxta alas infernè nigrae, ac permixtim fuluæ, supernè verò nigrae, pallidæ, candidæ, ac fuluæ. Sunt autem eadem prolixa velut cauda: nocte volat, quo tempore venatur, ac deuorat mures: versatur iuxta lacus, & Oppida, & fortè in villularum, & Aluconum referenda genus.

De Tzonyayauhqui mare, seu Aue Capitis variij. Cap. CVIII.

A Natis feræ species est, circa lacus agens vitam, ac magnitudine domesticae pene par: rostro lato, cyaneo supernè, binis tantum maculis interlincto, altera in extremi rostri exerta quadam, tenuique, qua mordet, particula, infernè verò ex cyaneo nigrescente. Cruribus breuibus, ac caruleis, quales palme quoque sunt, pallido tamen colore interdum insperso; capite, & collo crassiss, iuxta latera pavonino colore, aliquando tamen nigriore vertice: pectus

nigrum

nigrum est: ventris, ac corporis latera candescentia, etsi caudam lineæ nigræ transversim discurrentes condecorant: dorsum fascia nigra fulvescente latè digitos tres, ac in extremum usque caudæ procedente insignitur; Demum alæ nigro, fuluo, candido, atque cinereo promiscuè tinguntur colore. Indigena quoque avis est, & lenta, crassaque constat alimonia.

De Tzonyayauhqui faemina, Cap. CIX.

Minori corpore faemina constat, rostro lato, cyaneoque, & alicubi candenti commaculato colore, oculis nigris, & iride fulva: color vniuersi corporis è candido, nigro, & fuluo permixtus est: quamquam venter albus magis, alæ verò sint maiori ex parte nigræ; crura, palmæque eundem quem corpus sortuntur colorem: est etiam similis Mari, natura, atque nutrimento.

De Tchiictli. Cap. CX.

Tchiictli, seu avis test. suspens. ad arundines, Auicula est Carduele minor, cuius pedes, ac crura rubra sunt; breue rostrum, acutum, & tenue, & superna parte nigrum, inferna vero album, non sine rubedine quadam, pennæ pectoris, ac ventris candidæ, & caput magnum cum quadam fulvedine, quæ per medium eius discurrit: alæ item fulvæ sunt, maculis nigris, atque cinereis intermixtis; cauda supernè, atque infernè, *Astur* vocati caudam colorum varietate imitatur. Edulis est, ac bono constat alimento. Educat vere prolem, & ad Trogloditis species videtur pertinere. Est & alia Avis eodem nomine, sed vincens magnitudine, rostro tenui, longioreque, & colore totius corporis è fusco, & cinereo promiscuè commixto.

De Tozcacoztli Mare, seu gutturis pallidi. Cap. CXI.

Avicula est Cardueli nostrati pene par, cruribus ex albo rubescentibus, rostro breui, acuminato, tenuique, supernè nigro, infernè verò ex albo (qualia etiam crura sunt) paulisper rubescente; inferna corporis lutea sunt, superna partim lutea, ac partim cyanea: alæ infernè cinereæ, supernè vero ex fusco pallescentes, velut & cauda; oculi nigri, fascia quoque nigra ab ortu rostri per vtrumque oculum ad pectus usque procedit: caueis inclusa alitur concentus gratia, qui est illi, etsi exilis, impense tamen suavis. Vescitur Culicibus; Indigena est Mexicanæ huius Prouinciæ, cuius generis femina Cocochatlcoatl dicitur. Estur vtriusque caro, neque est alimenti omnino contemnendi. Sunt qui Quicochatloquichtli vocent.

De Tzopilotl, siue Aura. Cap. CXII.

Habetur supra volumine 1. lib. 9. cap. 11. fol. 331.

De Tlatpetlachiquatli, seu Otide saxorum. Cap. CXIII.

Dvas species peregrinas huius avis adhuc offendi, & particulari quadam forma spectandas, quas facile ex imagine, qui volet depræhendet, quarum alteram Tlatchiquatli, alteram vero Poxaquam nominant.

De

De Tlalchinoltototl, seu Aue combusta. Cap. CXIV.

PAsseri nostrati magnitudine, forma, & colore similis ferè est; caueisque inclusa, non minus Carduele cantu placida.

De Tetzonpan. Cap. CXV.

AVis est Sturni aut Centzonpantli magnitudine, cinereo, candido, pullo, atque nigro colore; cantu præcellens, & altera illius species, ut credi par est.

De Tlapalchichi, seu Confricatrice rubea. Cap. CXVI.

OB motum, quo confricari videtur, id sortita est nomen. Est autem aucula Cardueli par, rarò sese conspicindam, aut capiendam præbens: frigida loca incolit, mille variatur coloribus visu iucundis, pulcherrimisque; partim siquidem carulea est, & partim è viridi, aut rubeo pallescit, partim verò apparet flammea, rostrum supernè nigricat, ac albicat internè, breue quidem, & si longitudini crassitudinem compares, crassiusculum: edulis est, & bono, gratoque constat alimento.

De Toznene. Cap. CXVII.

PSittaci id genus, viridi ac luteo colore micat, oculi rubeo, rostrum verò candenti, aut nigro; fusco pedes, sed in candidum inclinante: propensius est, aptiusque ad humanos sermones exprimendos cæteris, ac frequentius apud Hispanos. Alterum genus vocant Cochò, viridi colore, rubeo, & candenti capite, minorisque molis, quod loquax quoque est, nec admodum dissimile præcedenti, quamvis sono distet. Hos Psittacos vocant Hispani *Catherinas*. Tertium Quiltoton, tinctum virore, vocatæ Calandriæ, aut Galeritæ non cristatæ magnitudine, frontem candida macula insignitum, rostro candido, & nigris pedibus, humanas voces imitatur, & gregatim cum congeneribus volat, cum cæteri compares tantùm reperiuntur; omnes verò in excelsis arboribus nidificant. Primum de quo diximus genus, certas, statasque Arbores, quas nunquàm deserat eligit, quæ cum in hæredes transeant, Dominis illarum sint haud parùm, vel ob eas aues, & plumarum spoliū vtilis. Sunt & quas Haitinihuacamaías vocant, Mexicani verò Alo, totæ rubæ præter humeros, & caudam, quæ cyanea sunt, & Gallinæ cohortalis nostræ circiter magnitudine, rostro magno, candenti, & resimo, pedibus nigris, ac carne similiter nigra, ex quibus nonnullæ offenduntur, quæ humanum sermonem edoctæ amulentur, rusticè tamen, & inconditè, filiosque suos more aliarum domesticarum auium educunt in domibus, ubi aluntur. Offendas & alias virore diluto tinctas, nigrante rostro, pedibusque, cauda, & humeris virore tinctis ex saturato, nec præfatis minores. Viuunt hæ iuxta montium cacumina, & excelsas Pinus, ac clamant vehementer, volantque binæ, sunt & montanæ inconditæ formæ, quæ non cicurantur, aut aluntur domi. Nullius earum est caro edulis: nam & atra est, & gustus iniucundi; commune est omnibus utramque maxillam mouere, quod
nulli

nulli aliorum contingit Animalium; sunt & alia genera de quibus seorsim loquemur, ac fortassis de prædictis latius per otium.

De Tzitzicuilotl. Cap. CXVIII.

A Vis est fusca, sed diluti coloris, quæ imbris apparere solet decidentibus; atque exultare, unde evenit ei nomen; pedibus longis, ac nigris, tenui, ac longo collo; rostro prolixo, nigroque; eduli, ac pingui carne, grato sapore, sed alimento pituitoso, & olente fæluginem. Sunt & aliæ minores eadem forma, & magnitudine, nec desunt qui eas omnes nominent Atzitzicuilotl.

De Tlalquipatli. Cap. CXVIX.

A Ltera species est Oti peregrina, cornutæque, aut si mauis auriculata, parvo constans corpore, rostro resimo, ac breui; oculis nigris, Iri ex luteo rubescente, plumis totius corporis, quibus & crura vestiuntur, fuscis, atque cinereis, atrisque, & incurvis unguibus: cætera verò Oto nostrati natura.

De Xiuhtototl, seu herbarum Ave. Cap. CXX.

A Vicula est Passere nostrate paulò maior, sed tot spectandis coloribus variata, ut nequeant non esse visu gratissima: corpus, caput, collumque plumis teguntur cyaneis, non sine quibusdam fulvis permixtis: cauda nigra est, sed candens circa extrema: Alæ infernè cinereæ sunt, supernè verò partim cyaneæ, partim fulvæ, ac partim etiam nigre, rostrum breue, crassiusculum, vergensque in fuscum ex albo, & pedes cruraque pulla: in caueis inclusa garrit, non insuauiter. Edulis est, & sapore, nutrimentoque constat quale cæteræ auiculæ præbere solent. Sunt qui Elotototl vocent.

De Xalcuani, seu Ave Arenam deglutiente. Cap. CXXI.

A Natis feræ species est Xalcuani, domesticæ paulò minor, rostro mediocriter lato, liuentisque superna parte coloris ad exortum, atque extremum, & infernè nigro; plumis infernè, corpus tegentibus albis, circa pectus, tamen, & supernam in partem fulvis, sed candidis discurrentibus transversim; alis, caudæque virenti, candido, nigro, ac fusco colore variantibus desuper, subter verò albis, atque cinereis; circa caput viridi ab occipitio ad oculos discurrente tænia, reliquo vero capite ex albo vergente in colorem cinereum, pullo, nigrescente, permixto: cruribus proportionem reliqui corporis parvis, pulli coloris, ac planis pedibus. Aduena est huic lacui, saporis piscosi, atque ingrati nutrimenti.

De Xochitototl. Cap. CXXII.

A Vis est Sturni magnitudine, ventre, pectore, & cauda, magna ex parte croceis, non sine mixtione coloris atrii; alis subter cinereis, supernè atro, & candenti colore permixtis, reliquum corpus simul cum capite atrum est: cantu Picas imitatur, ac eduli carne constat. Hæc est eadem illa quam Coztototl supra vocauimus, mutatis tamen temporis progressu pennis.

De Tzonyayauhqui tertia. Cap. CXXIII.

DVas alias Aues similis nominis alibi descripsimus, hæc autem tertia Stur-
ni æquat magnitudinem, quæ subtus est alba, fulvæque, desuper verò
ex viridi pallescens. Dextræ alæ exortus candet, fulvescitque, caput verò par-
tim virefcit, ac pallet, & partim nigricat; pars colli dextera nigra est, sed rostru
atrum, pedes verò, & crura ex albo rubescunt, caueâ inclusâ, cantu suavi ad-
stantibus impensè grata esse solet.

De Xomotl. Cap. CXXIV.

AVis est dorso & alis desuper nigris, ac pectore fusco: huius pennæ Indo-
rum vestibibus intexi præcipuè solent; palmipes est, & cristata, quod cum
nascitur, percipitur euidentius.

De Xochitototl altera, seu Aue florida. Cap. CXXV.

AVicula est, Passeri nostrati, forma, & magnitudine similis; variat tamen
plumarum colore, quæ partim pallent, partim nigricant, partim albæ
sunt, ac partim quoque fuscæ: suavi cantu placet, quævis incolit loca, vermi-
culis, seminibusque vescitur exilibus, nidum construit ex arborum ramis
pendulum, ubi etiam incubat ouis, neque est insuavi aut vitiato nutrimento.

De Xoxouquihoacli. Cap. CXXVI.

NOmen sortita est hæc Auis à voce, & ad Ardearum genera (ut mihi qui-
dem videtur) pertinet, quamvis plurimum distet magnitudine: plumæ,
quæ subsunt alis, ventri, ac collo, cinereæ sunt, quæ verò caput tegunt purpu-
reæ, tamen istamen digitum latis, utrinque circumdantibus. Frons promiscuè
candens, & nigra est, caput verò insignitum crista, septem concinnata purpu-
rascentibus plumis. Alæ sunt cinereo, cæruleoque colore variæ, pedes fusci, ni-
gri, atque pallentes; humeri, alarumque exortus candidi, rostrum ferratum,
nigrum, pollicaris crassitudinis, ac septem prolixum uncias: crura spithamea,
totaque ipsa auis ab extremo rostro cum collo (quod sesquidodrantale est) ad
pedes usque tres dodrantes longa. Lacustris est auis, atque advena Mexicanæ
paludi, apud quam quoque rarò capitur; fera est, & à Septentrionarijs Regio-
nibus credita descendere in Mexicanas.

De Nepapantototl. Cap. CXXVII.

ANatis ferè genus est frequens Mexicanæ paludi, rostro in acutum quadam-
tenus definente, cætera autem similis, nisi quod nullum est genus colo-
ris illas ornari solitum, quod huic soli non contingat, sitque ei spectando or-
namento, atque pulchritudini; unde est sortita nomen.

De Atototl, seu Aue Aquatica. Cap. CXXVIII.

Etsi non me latet Atototli, quam *Onocrotalum* Græci vocant, nostri verò *Alcatrazum* descriptam esse ab antiquis, ac veteri cognitam mundo, tamen quoniam raro Hispanis visa est, variantque in ea describenda Authores, & lacui Mexicano quanquam aduena sit, tamen frequentissima, eam depingendam, & breuius exprimendam curauimus. Est ergo aquatica Auis, vnde nomen inuenit, cristata, palmipes, & olore longè maior, minime edulis, pennis ut plurimum ex candido inclinantibus in fuluum, etsi alæ maiori ex parte (quod Mari præcipuè euenit) nigrescant, nigris quoque vnguibus, pedibus verò, cruribusque, & rostro, quod palmos duos longum est candidis, & paruis circumseptum dentibus, ac iuxta finem incuruum, cavitatem illa ingenti, & capacissima alimoniam seruatrice, quæ ei subest, oculisque ex luteo rubescentibus. Piscibus, quos rapit victitat, & ideo iuxta lacus, fluminaque, necnon in ipso mari versari solet.

De Aue Paradisea. Cap. CXXIX.

Habetur supra volumine 1. lib. 9. cap. 6. fol. 317.

De Acitli, seu Aqueo lepore. Cap. CXXX.

de altera supra. Io. Fabr. fol. 686.

Alterum genus eius Anatis, quam *Colymbum* Aristoteles, Gaza verò *Vrinatricem* vocat, Acitli seu Aquatilem leporem consueuerant vocare Mexicani: hæc eadem prorsus esset, quæ descripta, delineataque, à quibusdam recetiorum, nisi caput longè maiori insigniretur crista, atraque, venter colore argenteo splenderet, & collum infernè niueo, superne verò è nigro vergente in fuscū; lacubus innatat, ac iuxta eos perpetuò versatur: nam neque volandi potis est, neque per terram commodè incedendi, femoribus ita reliquo corpori connexis atque coalitis, ut natatui, non incessui queant inservire: piscibus quos inuolat vescitur, victitatque; prolem in iuncetis, atque arundinetis educat, nec Anatum nostratium vulgarem vincit magnitudinem. Masculus aliquanto longior est corpore, collo, ac crista ampliori, rostrum feminae breuius est, nigrum, & utrinque iuxta oculos plumis rectum fuluis, cum Mas candentibus regatur. Hæc est Auis illa, quam Indi fabulantur ventos euocare, ubi se peti sentit ab Aucupibus, quibus stantibus, turbatisque undis, euertantur Cymbæ quibus nauigant, submerganturque eam insistentes, si quinque prius sagittis excussis arcu non contingat attingi, atque trucidari, & in cuius dissectione corde reperiri gemmam arbitrentur, ad multa vtilissimam, & magno habitam in pretio, nec alteri quam Deo consecrandam: Verum hæc nugæ sunt, & mendacia ab horum hominum profecta leuitate, atque credulitate. Insuaui, parumque salubri velut & aliæ Aues palustres constat alimonia, atque ideo à nullo sagacioris palati admodum expetenda.

De Acolin, seu Coturnice aquatica . Cap. CXXXI.

A Vis est fusca, Coturnicis magnitudine, unde nomen: pedibus longis, prolixo rostro curuato in inferiora, coloris fusci, obscurique; versatur circa lacum Mexicanum, nunquam fermè volat, sed iuxta aquarum summa consistat velocissimè: alitur piscibus, ipsaque edulis est, nutrimenti tamen vulgaris atque palustris.

De Cehoilotl. Cap. CXXXII.

G Enus est Columbæ sylvestris, cuius pennæ fuscae sunt, præter eas, quæ pectus & extremas vestiunt alas, nimirum candidas, & pallentes; Iris nigra, coccineus ambitus, pedes, cruraque rubra, & patria Oppidum Quauh-nahuacense.

De Toxcacoztic. Cap. CXXXIII.

T Vrdi nostratis visciuori, quem appellant *Charlam* Hispani, magnitudine est æqua, formaque persimili; sed collum, & pectus lutea sunt, ac fascia eiusdem coloris frontem præincta, & quanguam pro cantu clamorem edat, posset in Sturnorum species non inepte referri.

De Cacacollin. Cap. CXXXIV.

C Oturnicis vocatæ species est Cacacollin, eademque constans magnitudine, forma, nutrimento, & cantu, atque eisdem ferè coloribus variata.

De Tzinitzcan. Cap. CXXXV.

A Vis est parua Carduele minor, plumis vestita multorum colorum, quibus effigies multæ subtilitatis texunt Indigenæ (eo enim opificio claruere ab hoc Orbe expugnato, ac toti penè claruere Orbi) ornantque festiuis diebus Tempa, belloque, pace, & publicis tripudijs, atque choreis capita, ac reliquum corpus.

De Yacapatlahoac, seu Aue lati rostri. Cap. CXXXVI.

A Natis feræ species est Yacapatlahoac, domestica paulo minor; longo, ac lato rostro, sed præcipue iuxta extremum; crura, palmæ, rostrumque ex palatio inferna parte rubescunt; at rostrum supernè in ambitu rubescit ex fulco, & circa extremum ex fuluo nigrescit: corpus vniuersum tegitur pennis, semicirculos quosdam imitantibus; fuluis, nigris, & candidis (si eas partes excipias, quæ ad ventrem spectant, nempe omnino fuluas) alæ foris partim albæ, partim virides, splendentes, & vt plurimum, fuscae sunt; intrinsecus verò albicant: ita demum, ac carniū eius nutrimentum, ceteris Anatum ferarum generibus sunt penè similia. Hispani lauancum, & regiam anatem vocant, nec desunt, qui Tempatlahoac vocare malint.

De Oconenetl. Cap. CXXXVII.

Plci marcij genus est maximum, cuius pulverem narrant hydropicis mederi.

De Yxamazcatl. Cap. CXXXVIII.

Avis est Sturni magnitudine, rostro mediocri, ac nonnihil incuruo, & cinerei coloris, oculis nigris, sed iri caerulea, plumis quibus subtegatur è fusco virescentibus, pectore luteo, ac ventre albo, & subfuscis cruribus, pedibusque: nullius est, præterquam plumarum usus, præterque carnum cæterarum auicularum nutrimenti: dicitur autem Yxamazcatl à colore luteo oculorum.

De Chiantototl. Cap. CXXXIX.

Avis est Sturni magnitudine, mediocri rostro, ac nonnihil incuruo, cinereique coloris; nomen sumpsit à colore Seminichian simili, auicula hæc, acuti, ac cinerei rostri, pectore, ac ventre candenti, sed subfuscis plumis maculato; dorso subfusco, & cyaneo, alis verò candidis, atque subnigris, nigris etiam oculis, & fuscis cruribus, ac pedibus, paruo capite, cinereoque, sed linea candida iuxta alterutrum oculum insignito: minimè cantillat, & Tezcoquensibus agris vitam agit, Tutlæque mistecæ superioris: gaudet niuium tempore, & bonum præstat edentibus alimentum.

De Coztototl, seu Aue lutea. Cap. CXL.

Avicula est, fusco, nigro, cinereo, & luteo colore varia: vivit Tetzcocanis montibus, & quò cæteræ huiusmodi Auiculæ constat nutrimento: cantat suauiter, ac colorem in nigrum, candidum, & luteum mutare vicissim solet.

De Tlaquiloltototl, seu picta Aue. Cap. CXLI.

Avis est pulcherrimis variata coloribus, nempe luteo, coccineo, viridi, purpureo, nigro, atque cyaneo; lutea oculorum (qui nigri sunt) Iride, & cinereis cruribus, ac pedibus; vivit in calidis Regionibus.

De Tlauhtototl, seu Aue Coccinea. Cap. CXLII.

Eisdem variatur Tlauhtototl colorum differentiis, sed paulò minori constat corpore; vivit quoque Regionibus calidis, non procul à littoribus maris austrini.

De Coztototl, seu Aue lutea. Cap. CXLIII.

Avicula est lutea tota, sed capite nigra macula insignito, caudaque, & alis, pallido, nigroque variatis colore.

De Tlaquauhtli . Cap. CXLIV.

Aquilæ genus est mediocris magnitudinis, incuruo rostro, propè exortū luteo, diluto, ac circa cuspidem subnigro colore variato, ventre verò pallenti, atque subfuluo, luteis pedibus; incuruis, ac cinereis unguibus, occipitio pallido, cauda fusca promiscuè, atque cinerea, & reliquo corpore fuluo, atque subnigro: reliqua natura quæ Aquilis.

De Cocho Psittaci genere . Cap. CXLV.

Psittaci genus est magni, rostro supernè cinereo, infra verò subnigro, cinereis cruribus, pedibusque viridi colore; sed cyaneo capite, candido, coccineoque variato colore, & quadamtenus pallenti, necnon alis postremis coccineo, discit humanum sermonem, & cæterorum Psittacorum instar indistincta pene similitudine reddit voces humanas.

De altero Cocho . Cap. CXLVI.

Similis est prædicto, sed longè minore corpore, nigris oculis, Iri lutea, ac plumis ambientibus oculos rubeis, pennis verò alarum & fuscis, & cyaneis.

De Opipixcan . Cap. CXLVII.

ANatis feræ genus est, rostro subrubro, cruribus verò ac pedibus, qui plani sunt, fuluo, ac candenti variatis colore; reliquo vero corpore cinereo, & nigro: vivit circa lacus, & quo cæteræ Anatum differentiæ, constat nutrimento.

De Toquilcoyotl . Cap. CXLVIII.

Rostrum est prolixum, ac mediocriter tenue, ceruix prælonga, caput coccinea macula desuper insignitum, lutea Iris, & corpus uniuersum fuscū, nigrum promiscuè, atque cinereum; versatur iuxta aquas, edulique (licet parum expetenda) carne constat: nomen verò habet à voce. Gruis æquat magnitudinem, ad cuius refertur species, nam & eius mores imitatur, reliquamque naturam, si maculam rubescentem excipias. Sunt qui Cocayauhqui vocent.

De Coyoltototl . Cap. CXLIX.

Avis est mediocris magnitudinis, fuscis pedibus, cruribusque, rostro crassiusculo, fusco, & breui, ac desinente in acumen; pectore, ac ventre coccineis, ac reliquo corpore subrubro, atque nigrescente: nomen habet à sonitu illi sonalium simili.

De Nopaltencol . Cap. CL.

Avis est subfusca, & cinerea tota, rostro subincuruo, & prolixo, sturno paulo maior, & iri oculorum rubra.

De Ceceto. Cap. CLI.

NOmen habet à voce; Tinunculi autem videtur species, sed peregrina, & nunquam nostro visa Orbi, etsi ijdem prorsus sint mores, atque natura; quamobrem cætera narrare superièdeo: vbique frequens est, sed calidis maximè regionibus, vbi ex auiculis, quas rapit victitat.

De Metzcanauhtli, seu Anate lunari. Cap. CLII.

ANatis species est domesticæ par, ac eisdem variata coloribus: vivit apud Mexicanam paludem, vbi capi à Mexicanis Aucupibus plerumque solet.

De Tolcomoctli. Cap. CLIII.

AVis est magna, tres circiter spithamas prolixa; rostro longo, tenuique, superne nigrescente, & pallescenti inferne; luteis cruribus, & vergentibus in purpureum, sicut & ipsi pedes: ventre, ac pectore albo, sed fuscis quibusdam undulato pennis; alis desuper fusco, candido, cæruleoque variantibus colore, iri rubra, & ictu quem rostro infert valdè nociuo; & quanquam palmipes non est, piscium circa lacus agens vivit rapina, & ad species Alcionum, quos Hispani vocant *Martinetes* pertinere videtur: Aiunt corio nudatam, assamque, & ex oleo, & aqua ingestam, gratum exhibere alimentum.

De Yacacintli, seu rostro spicæ Maizij. Cap. CLIV.

AVis est ternos circiter dodrantes prolixa, virentibus cruribus, capite, & ventre cyaneis, sed vergentibus in purpureum; alis promiscuè fulvis, nigrisque, luteis oculis, ac rostro, sed in coccineum propè exortum vergente, quod tres penè digitos latos longum est: anteriori parte capitis depili, & calua; ad recentiorū Fulicas videtur pertinere, ac piscium prædā iuxta lacus, & flumina vivere: Edulis est eius caro, sed nec bonum, nec gratum præbet alimentum.

De Yztactzon yayauhqui. Cap. CLV.

GENUS est Anatis feræ, parvæque, cuius rostrum est latum, atque cæruleū, & iuxta extremum alba quadam distinctum macula, pedes etiam (qui plani sunt) vergunt in cæruleum, & reliquum corpus, albo, fulvoque variat colore: cæterum eadem penè vita, quæ reliquis lacustribus Auibus, ijdem mores, & alimonia.

De Ocotzinitzcan. Cap. CLVI.

AVis est formosa, Columbæ magnitudine, rostro duos circiter digitos latos longo, nigroque; capite, & pectore purpureis, necnon cruribus, ac pedibus; reliquo vero corpore ex luteo virenti. Vivit in regionibus calidis iuxta maris Australis littora, nec tamen cantu suavis est, neque iucundo nutrimento.

De Quauhtotopotli. Cap. CLVII.

Eisdem viuit Regionibus Quauhtotopotli, sed paulò minor est, minorique & atro rostro, nigris oculis, fuscis cruribus, pedibusque, & fusco capitis verice, quod tamen est coccinea præcinctum tænia, reliquum verò corpus, luteo dilutius, ac colore fusco promiscuè tinctum micat.

De Caxcaxtototl. Cap. CLVIII.

Avis est tota cyanea, subnigraque, ac sturnos huius Orbis maiusculos æquans longitudine: capite paruo, nigris oculis, sed lutea iri, nigroque rostro longiusculo, ac desinente in acumen: edulis non est, neque canora; viuitque in plagis temperatis, qualis est Mexicensis, aut paulò calidioribus: Sunt qui Hueitzanatl vocent, & referant ad speciem Sturnorum Mexicensium.

De Tlacahoilotl. Cap. CLIX.

Species est Columbæ sylvestris nostris vocatis arabicis quadantenus similis, incuruo rostro, mediocri, rubeoque; cruribus rubeis, pedibusque, nec non oculorum iri, pectore, ventre, & alarum anterioribus partibus; cætera cærulea sunt, interfertis tamen iuxta caput, & collum inferna præcipue parte, nonnullis rubeis pennis. Viuit iuxta agros Mexicanos, nec expetendo constat nutrimento.

De Cochitenacatl. Cap. CLX.

Avis est littorum Oceani Australis alumna, duas prolixa plus minus spithamas, rostro incuruo septenas penè uncias longo, supernâ parte candenti, ferratoque, sed inferna nigro: oculis atris, sed iri ex luteo rubescente, capite, & collo in lineam usque coccineam, qua præcinctum est supernè, & infernè nigro; deinde verò, supernè nigro, & infernè pallenti, sed rubeis maculis atrisq. lineis variato: cauda, alisque nigris, ventre virenti, purpureis femoribus, nigris vnguibus; cruribus, pedibusque è cinereo virescentibus, & plumis, quæ sunt à femoribus usque in caudam, rubeis: piscibus victitat, nec omnino ingrato constat alimento.

De Cochitototl, seu Aue Florida. Cap. CLXI.

Avis est Sturno nostrati magnitudine circiter par, rostro tamen acuminato, tenui, & paulisper incuruo: vnguibus nigris, cinereis cruribus, capite, verò, collo, & supernis alis promiscuè cinereis, ac nigris; cæteris verò partibus luteis, vnde fortassis nomen: oculi vero atrii sunt, & pallens iris; vermiculis victitat, & feminibus; calidis regionibus viuit, nec tamen cantu placet aut alimento.

De Tlapaltototl. Cap. CLXII.

Avicula est Cardueli nostro par, aut paulò minor, rostro paruulo, tenuique, oculis nigris, sed iride lutea; alis, caudaque è nigro rubescen-
tibus,

tibus, ac reliquo corpore prorsus coccineo. Viuit in calidis, nec sapit eius caro, aut cantu admodum est iucunda, sed visu pulchra, ac non mediocriter spectanda.

De Tlanquiquiztototl, seu Passere sibilante. Cap. CLXIII.

A Vis est littorum Oceani australis alumna, Columbæ par, rostro crasso, acuminato, & nigro; atris oculis, iri lutea, alis, caudaque albo, & nigro colore variatis, tænia nigra à rostro ad extremum vique pectus procedente, alis verò circa priores partes etiam luteis, ac vniuersim reliquo corpore pallenti, si demas pedes, & crura, quæ fusca sunt, & ungues ipsos, qui ex albo nonnihil pallescunt: viuit iuxta arbores ornatas floribus, quorum victitat melligine: educat vere sobolem, habeturque maximi à Tototepecensibus, quibus est familiaris ac frequens.

De Hoitzitzillin Tepuzcullæ. Cap. CLXIV.

Species quædam est Hoitzitzillin pulcherrima, ac maxima, rostro longo, tenui, incuruo, cæruleoque, colore vniuersi corporis Heliotropij, pavoninæque & splendenti: Viuit melligine florum, velut congeneres, & artificibus intexendarum pennarum materiem exhibet, gratam atque pretiosam.

De Quauhtotopotli. Cap. CLXV.

Pici species est peregrina, rostro longo, nigroque, & nonnullis in partibus fuluo: colore nigro, sed candidis plumis maculato, ac præcipuè circa caudam, postremas alarum partes, rostrum, ac ventrem, qui penè totus candidus est, ac cinereis pedibus: mitescit, aliturque domi, Sturno nostrati par; excavat arbores modo cæterorum Picorum, quibus victu, nutrimento, ac reliqua natura est similis.

De altera Xochitenacatl. Cap. CLXVI.

A Vis est Columbæ magnitudine, rostro præ corporis mole maximo, ferratoque, superiori parte luteo, inferiori verò subnigro, & in purpureum colorem vergente, oculis nigris, sed iri rubesciente ex luteo, ac reliquo corpore cæruleo, cinereoque. Viuit circa littora Oceani Australis, ac piscibus, quos rapit vesci solet.

De Perutototl. Cap. CLXVII.

A Nas est peruina, quam velut nostro iam notam orbi, non curauimus describendam. Variat nonnihil femina à mari, velut ex vtraque Imagine cuius erit facile intueri.

De Chiquatototl. Cap. CLXVIII.

A Vis est Rusticulæ nostrati similis, rostro longo, ac tænijs iuxta vtrumque oculum luteis, & incuruis, nigra item macula inter pectus, & collum insignis; cætero verò corpore, ex albo, luteo, fuscoque variato, iri lutea, ac nigris

gris oculis. In regionibus temperatis, seminibus, & vermiculis victitat, ac grato constat alimento.

De Elotototl. Cap. CLXIX.

E Lotototl, seu Avis basis spicae Maizij ad Rusticularum etiam genus videtur pertinere; rostro enim constat longo, Coturnicis magnitudine, bono nutrimento, & colore totius corporis albo, fulvòque promiscuè, atque nigro: alitur domi, sibilæque non cantum edit; Sunt qui Chietototl vocent.

De Quachichiltic fœmina. Cap. CLXX.

F Oemina est alterius Quachichiltic oquichtli, de qua in superioribus, eadem forma, & magnitudine, etsi inclusa caueis in luteum mutetur colorem, cuius rei gratia, hanc Auiculam, & rubeam, & luteam curauimus depingendam: alitur cantus gratia, & suauiter modulatur. Nascitur in agris Mexicanis, educaturque in domibus, quibus est mirum in modum causa deliciarum frequens.

De Cocochatl. Cap. CLXXI.

A Viculae sunt Carduele paulo maiores, luteo, alboque, & fuluo quoque colore variatae ac macula iuxta alterutrum oculum insignes, etsi in mari hæc longè maior appareat; nascuntur in temperatis, aut aliquanto in frigus declinibus auris, qualia sunt Tetzequentia, nec sunt cantu, aut nutrimento plurimum expetendo.

De Elcoztototl. Cap. CLXXII.

A Vis est Turdo Visciuro, aut Merulae par, luteo pectore, ac ventre, vnde inuenit nomen, nigra cauda, alis ex nigro fuluescentibus, capite, collo, dorsoque, & cruribus cinereis, rostro subnigro, longiusculo, & iuxta acumen paulisper contorto, & iride oculorum (qui nigri sunt) lutea; nascitur temperatis locis, seminibus, ac vermiculis victitat; educat vere, nec valde suauem edit cantum, aut expetendam præstat alimoniam.

De Quapetlahoac. Cap. CLXXIII.

A Vis est Quapetlahoac sesquidodrantem longa, rostro magno, rubeoque, & in acumen desinente; alis nigris, ac reliquo penè corpore ex cinereo rufescente: minimè canit, & mediocre præbet alimentum.

De Cacalotl, seu Coruo. Cap. CLXXIV.

I Nueni Coruum quibusdam candidis pennis insignem, quem, quia memoria dignus mihi est visus depingendum curavi, & in hac Avium Mexicanarum historia describendum.

De Colcanauhtli, seu Anate Coturnicum Mexicanaum colore.

Cap. CLXXV.

A Natis feræ species est, mediocris magnitudinis, rostro lato, & nigro; fulvis pedibus, ac cætero corpore, albo, fuluo, nigroque, & cinereo colore variato; cætera Anatibus feris similis.

De Tlotli. Cap. CLXXVI.

F Alconis columbarij, quem *Nebbi* vocant, genus est peregrinum, nigrum totum, si rostrum, cruraque, & pedes excipias, quæ lutea sunt, & mirè (ut narrant) operæ in aucupio, quibus differt à nostrate; quamobrem & depingendum, & memorandum duximus.

De Quaxoxoctototl. Cap. CLXXVII.

A Llata est ad nos à littoribus Maris australis avis quædam pulcherrima, Columbæ plus minus magnitudine, rostro magno, latoque, nigro, & in acumen contortum tendente, vertice cyaneo, & reliquo corpore cyaneo, pallido, viridique promiscuè, & nigro, quæ minimè canit, nec iuavi constat alimento.

De Tlahquechul. Cap. CLXXVIII.

P Lateæ, Pelicanoue videtur similis, sed coccineo, pulcherrimoque vniuersi ferè corporis colore, aut ex albo rubescenti, lato, atque obrotundo circa finem rostro, cinereoque, pupilla nigra, iride rubra, rugosa fronte, gallipauonis, Auræue, depili penè capite, candentique, cum vniuerso fere collo, & parte pectoris, & fascia nigra latiuscula, caput à collo distinguente: circa littora maris, aut fluminum viuit, vesciturque pisciculis adhuc viuentibus, quos rapit, mortuos enim non attingit, ut nobis (eam domi satagentibus educare) patuit experimento.

De Quapachtototl. Cap. CLXXIX.

Q Vapachtototl, seu avis fulua, octo uncias longa est, ac totidem cauda, rostrum è cyaneo nigricans longiusculum, incuruumque: oculi nigri, & iris alba, pectus cinereum, ac inde ad caudam vsque venter niger, cauda ex nigro fuluescens, alæ verò, collum, atque caput fulua, vnde inuenit apud Indos nomen: grato aiunt constare nutrimento, cum canit, risum æmulatur, atque ideo inauspicari habebatur ab Indis ominis, quo tempore Evangelij præclarissima dies nondum eis illuxerat.

De Yohualtototl, seu Aue nocturna. Cap. CLXXX.

A Vicula est Passeri nostro pene par, ita vocata, aut quoniam noctu victum quærere soleat, aut quòd nigra tota sit paulisper vergens in fuluum, iride tamen, & inferiori rostro ex luteo rubescentibus: est autem neque suavi cantu, neque nutrimento admodum probato.

De Yohualcuachili, seu capite Chilli nocturno. Cap. CLXXXI.

A Vis est litroris Oceani Septentrionalis alumna, salforumue lacuum, è quibus victum sumit, inuenta apud Flumen Tuspæ: vix æquat sturni nostratis magnitudinem, sed collo constat tenui, ac longo, capite paruo & in longum producto, proluxo rostro, luteoque, proluxisque cruribus, pedum digitis, atque vnguibus qui lutei sunt. Digiti, & crura cinerea cum inferiori parte femorum, nam superior fulua est, cauda brevis, atque fulua, cum anteriori alarum parte, nam posterior cyanea est, reliquum corpus nigrum, quibusdam tamen fulvis circa ventrem permixtis pennis. Sed mirandum est ab exortu rostri assurgere coronam, Orbemue superiori parte in tres diuisum cuspides, e luteo rubescentem, ac mediocriter crassum, & ab anteriori alarum parte, binos aculeos contortos, quod nulli auium adhuc noui euenisse, præterquam huic, cauente ita (vt exillimo) natura auiculæ aliàs imbecilli, vt ijs velut præsidijs sese à fortioribus aibus tueretur, nihilque esset adeò debile, imbellesque quod vim quampiam non posset inferre hosti.

De Cacalototl seu Aue Coruina. Cap. CXXXII.

AD Sturnorum Tzanatlue genus videtur pertinere Cacalototl, Sturno enim nostrati est par, vniuerso corpore, è nigro vergente in cæruleum, atro rostro, cauda proluxa, & iri ex luteo rubescente. Inutili carne constat, nullo delectat cantu, viuitque in regionibus temperatis, aut calidioribus.

De Chilcoquipaltotl. Cap. CLXXXIII.

MErulæ magnitudinem æquat Chilcoquipaltotl, cuius rostrum vergit in nigrum è cyaneo, caput nigricat, virescunt crura; venter, pectusque pallefcunt, reliquum verò corpus luteo, viridique, necnon albo, & nigro, variatur colore. Viuit in calidis, non tamen valet cantu, aut nutrimento.

De Chiltotl. Cap. CLXXXIV.

Similis est præcedenti colorum varietate, & magnitudine, necnon moribus, sed capite coccineo, & fulvis pedibus, & fortassis ei congener.

De Tatac. Cap. CLXXXV.

A Vis est Passeris magnitudine, capite, cauda, dorso atque alis promiscuè cinereis, albisque, & è nigro in cyaneum tendentibus colorem: collo, & pectore infernè rubescentibus ex luteo, ventre albo, albis, & cinereis femoribus, cruribus verò ac pedibus è fusco virefcntibus, ac lineis albis, & incuruis supernè circumdantibus oculis, qui nigri sunt; nec canit, nec admodum expetendam præstat alimoniam, viuitque in temperatis regionibus.

De Quatotomomi. Cap. CLXXXVI.

PIci genus est Ipupæ magnitudine, & nigro, fuscoque varium colore; rostrum, quo ex cauat perforatque arbores, tres digitos longum est, firmum, & can-

& candens, ac infernè breuius quàm supernè: caput est paruum, ac rubeis cōtectum plumis, & crista etiam rubra insignitum: tres uncias longa, sed superna parte nigra: alterutro colli latere fascia candida descendit ad vltimū circiter pectus: pedes cruraque liuida sunt. Viuit Tototepeci Misteçæ superioris, non longè à mari australi: nidificat in arboribus excelsis. Vescitur Cicadis Tlaolli, & vermiculis: imbrium educat tempore, hoc est a mense Majo vsq. in Septembrem; edulis tamen non est, aut alium quempiam (quod acceperim) præstat vsum.

De Xochitenucatl. Cap. CLXXXVII.

A Vis est Psittaci magnitudine, & forma, ac pene tota viridis, insertis tamen nonnullis pennis rubescentibus, pauoninisque alijs; verum crura, pedesque nigra sunt, & tenuia; rostrum incuruum, quaternas penè uncias longum, ferratumque, vnde nomen, & luteo, ac nigro varium colore; calidarum regionum atque maritarum Incola est, neque alium (quod nouerim) quam plumæ præstat vsum.

De Chachauatototl. Cap. CLXXXVIII.

A Vicula est Tepuzculullam singulis rediens annis, Carduele nostro paulò maior; pedibus fuscis, rostro paruo, & nigro, infernis partibus luteis, reliquis verò cæruleo, nigro, atque cinereo variatis colore, cuius nulla alia est præterquàm plumarum utilitas.

De Chichiltototl Tepazcullulæ. Cap. CLXXXIX.

Incola est Regionum calidarum Auicula illa, quam Mexicani Chiltototl vocant, & circa Tepuzculullæ montes viuit, magnitudine præcedentis, infernis tamen partibus rubeis, supernis verò cinereis, & nigris, sed in purpureum colorem vergentibus, rostro verò paulò acutiore, atque longiore.

De Tlauhtototl, seu Aue rubea. Cap. CXC.

A Vicula est tota rubra, vnde euenit illi nomen, Merulæ penè magnitudine, & nigris quibusdam plumis alis interfertis; prouenit Totonacapæ, & caueis inclusa canit suauiter.

De Tlahquechultototl. Cap. CXCI.

Tlahquechultototl, seu auis capite Plateæ similis, præcedenti maior est, rostro longo, & nigro, sed inferna parte longè breuiori, vertice ac toto pene collo desuper rubeo, infernis cunctis cinereis; alis verò ac dorso nigris, sed albis transuersisque lineis variatis: degit Pauhatlamijs agris Prouinciæ Totonacapæ. Pici species est arbores perforans, cuius capitis plumæ rubescentes applicatæ, aut verius agglutinatæ, capitis curant dolorem, seu in eam sententiam venerint, quòd vertici auis adhæreant, siue id ita se habere experimento aliquo cognouerint.

De Cocozton. Cap. CXCII.

A Vicula est Cardueli magnitudine similis, luteis, cyaneisque pennis varia, sed nullo insignis cantu.

De Techitli. Cap. CXCIII.

P Ræcedenti pene est par, sed cinereo, & fusco varians colore, cuius nihil accepi quod memoria dignum reputarem.

De Quapach canauhtli. Cap. CXCIV.

G Enus est Anatis feræ lacus Mexicani alumnae, rostro lato, caruleoque qualia etiam sunt crura, atque pedes, capite, collo, pectore, ac ventre fuluo; cauda breui, alba, & nigra, alis cum dorso, è fusco, fuluoque transuersistantijs variatis, ac nigris oculis, moribus verò, victu, atque nutrimento cærerarum sive lueltrium Anatum.

De Ayo quantototl tiltic. Cap. CXCV.

P Vlchrè canit, sed non mitescit, & suavi constat alimento, Passere maior est, vescitur arborum fructibus, rostro constat paruo, fusco, ac nigro, & reliqui corporis colore è luteo vergente in candidum.

De Motmot. Cap. CXCVI.

A Vis est calidis frequens regionibus Columbæ magnitudine, coccineis oculis, & nigra pupilla, rostro incuruo, subnigro, tres penè digitos longo, & acuminato, infernè breuiori, serratoque supernè; capite caruleo, & paurino, fuscis pedibus, virentique cætero corporis colore: rarum est inesse caudæ pennam vnicam cæteris longiorem, & quæ extrema tantum parte sit capillata, tantæque pulchritudinis auem, nullum præterquam plumarum habere usum.

De Cacatototl. Cap. CXCVII.

A Vicula est par Achantilli, infernis omnibus candidis, supernis verò subnigris, atque subfulvis, & cinereis pedibus: vescitur semine hoauhtli: iucundè canit, viuitque in planis Tetzcoquensibus.

De Teoauhtototl. Cap. CXCVIII.

T Eetzcocanis etiam montibus, & agris viuit, bonum præstat alimentum, nec alitur domi, nec gratus ei cantus, obtigit: magnitudo circiter, quæ Passeri, rostrumque breue; cæterum partium infernarum color albus est, ac in luteum vergens, supernarum verò cyaneus, & alarum niger.

De Acxoyatototl. Cap. CXCIX.

C Arduelis æquat Axoyatototl magnitudinem, color est infernè subalbidus, supernè verò subfuscus, & luteus, crura ex luteo rubescunt, cristæque
quam

quam capite gestat: edulis est; includitur caueis, sed caret cantu, prouenit in montibus Tetzcoquensibus; marem verò curauimus depingendum.

De Picicitli. Cap. CC.

Tetzcoquensis etiam Auis Picicitli, paruula, totoque cinerea corpore, si caput excipias, & collum, quæ atra sunt, sed candenti macula oculos (qui magni sunt) ambiente, cuius acumen in pectus vsque procedit; apparent post imbres, educatæque domi breui moriuntur: carent cantu, bonum præstant alimentum; sed nesciunt Indi referre vbi producant sobolem.

De Amaxocototl. Cap. CCI.

Viuat in temperatis aut paulò frigidioribus locis, gratum alimentum præbet, iucundoque pollet, atque sonoro occentu: præcedenti paulò maiorem adepta magnitudinem, cinereo circa collum, pectus, ac ventrem colore, fuscis pedibus, alis verò, dorso, caudaque cinereo, & nigro colore variatis

De Xompantotl. Cap. CCII.

Cardueli est penè par, non educatur domi, bonam præbet alimoniam, sobolem procreat intra oppida, aut iuxta propinquos agros, & colore albo, purpureo, luteo, & candenti distinguitur.

De Cuitcuitzcatotl. Cap. CCIII.

Paulò maior est præcedenti, versatur in syluestribus, montanisq. arboribus: non alitur domi, & tamen pergratè cantillat: inferna coccinea sunt, pulla crura, capitis superior pars fulua, reliquum verò corpus cyaneo, candido, atque subnigro colore distinguitur.

De Xotlapech. Cap. CCIV.

Fluus est Xotlapech supernè, atque infernè cyaneus, nec magnitudine æquans sturnum; caput humili quadam, sed pulchra crista insignitur, fului etiam coloris, cuius extrema versùs rostrum pennæ subnigræ, atque subrectæ excipiunt: edulis est, in montibus agit, & nullo placidus habetur cantu.

De Olototl. Cap. CCV.

Viuat in montibus Tetzcocanis auis præcedenti par, sed tota penè cyanea pauoninaque, quamuis circa collum, & ventrem albi, rubrique coloris: edulis, nec expers cantus, qui tamen est exilis. Auis verò ipsa de pulchritudine posset cum multis alijs certare.

De Ytezcatotl. Cap. CCVI.

Cedit pulchritudine præcedenti Ytezcatotl, Passeris magnitudine, variata tamen cinereo, fusco, & nigro colore: Viuit in montibus Regionum, temperatarum: edulis est, exiliter canit; nec viuit in domibus alta.

De Ayoquantototl. Cap. CCVII.

AT Ayoquantototl par ferè magnitudine, luteo, nigro, subalbidoque colore variatur. Montana colit: bono alimento constat, & quoniam cantus impensè exilis est, caueis includi minimè consuevit.

De Xolotlapech. Cap. CCVIII.

AVis est edulis, ac præcedentis penè magnitudine, infernè lutea, fusca, verò supernè, viuit in arboribus montium Tetzocanorum, vbi prolem educat: vescitur vermiculis, non canit, aut expetendum admodum præbet alimentum.

De Elotototl. Cap. CCIX.

LOngè minor est Elotototl, ac Cardueli penè par, sed albo, aut cyaneo colore, caudaque penè tota nigra: Viuit iuxta arbores montium Tetzocanorum. Edulis est: non canit, & ideò neque alitur in domibus.

De Chiltototl. Cap. CCX.

AVicula est Carduele paulò maior, tota ferè coccinea, sed nigris iuxta alas admixtis plumis: maculis verò prope oculos candentibus, & rostro paruo, ac nigro: minimè canit, sed obstrepit, edulis est, educat in Arboribus Tetzocanensibus, vesciturque vermiculis, & culicibus.

De Ococolin. Cap. CCXI.

GENUS est Pici Sturni magnitudine, & pulchrè variatum colore nigro, & luteo; circa dorsum verò, crura, ac ventrem cinereo, rostroque longo, & acuto: Viuit in Tetzocanarum sylvarum arboribus, vbi sobolem educat: edulis est, nec tamen cantillat.

De Xiquipiltototl. Cap. CCXII.

AVicula est minima, nigra macula rostrum, collumque conspersa, cætera cyaneo, cinereoque tincta colore: inclusa caueis cantillat, chian semine vescitur, & tritotlaolli: educat sobolem circa Tetzocanorum montium Arbores.

De Quauhelotototl. Cap. CCXIII.

AVis est tota cyanea, Columba paulò maior, & crista in acutum tendente eiusdem coloris insignita: calidarum regionum alumna est, & quanquā visu pulchra & spectabilis, plumarumque colore commendata, nec canit, nec eduli constat nutrimento.

De Cuechtototl. Cap. CCXIV.

AVis est magnitudine, & rostro Psittaci, incuruis, & rapacibus vnguibus, luteis cruribus, pedibusque, sed nigris punctis distinctis: alis cyaneis, sub-

subalbidisque è fulvis variatis plumis; pectore, ac ventre rubescentibus; capite è candido in coccineum vergente colorem, depili; rugosoque, quale etiam est collum, quod torque iuxta pectus ambitur eminenti, & albo, sed cyaneis, ac transversis distincto tænijs, habet etiam ad rostri radicem (quod rarum est) Orbem concinnatum ex acinis multis, ex albo in rubrum colorem vergentibus. Hanc auem ego nunquam vidi, sed eius tantum imaginem apud Tetzcoquenses, in Aula quadam Regiæ domus, ubi ordine quodam Principum, eius Provinciæ formæ serie quadam videbantur delineatæ, quam in libros hoscè transferendam curavi, quoniam ex nonnullis Incolarum accepi, littoribus Oceani esse frequentem, qui tamen nihil quod ad eius naturam aut mores spectaret narrare potuere, præterquam vivere ex rapto, & versari solitam non procul à mari.

De Caquantototl. Cap. CCXV.

Offendi etiam apud Tetzcoquenses Auiculam cristatam, pulchra, ac rara forma, Passeris magnitudine, coloris cinerei, sed extrema cauda lutea, & ab extremis alarum pennis coccineis quibusdam capillamentis propendentibus, paruo capite, paruoque rostro, quæ in montibus etiam viuit eiusdem Plagæ, ac seminibus vescitur, neque est cantu, aut nutrimento cæteris auiculis commendatior.

De Yayauhquitotl. Cap. CCXVI.

Avis est Sturni magnitudine, viridi, cyaneoque, fuluo, & cinereo colore distincta, in qua vel illud memoratu dignum est, & pene huic aui peculiare, duas pennas ab extrema cauda prodire cæteris longiores, quarum pars prior depilis sit, extrema verò cyaneis, & nigris pilis vestita.

De Axoquen. Cap. CCXVII.

Avis est è Piscium rapto viuens, & ad Alcionum fortasse pertinens differentias, quos *Martinetes* vulgus Hispanorum vocare solet. Avis est ictus satis noxij, cinereo, luteo, ac fuluo colore varia, rostro nigro, acutoque, & octo uncias longo, collo verò duas spithamas ac pelle laxius dependente, cauo, cauda verò sesquidodrantem prolixa, ac productis cruribus, qualia aquaticas aues decere solent. Sunt qui Acaçahoaçtli vocare malint.

De Ahuatototl. Cap. CCXVIII.

Avis est Sturni magnitudine, & forma, sed alis, & cauda cæruleis, cætero verò corpore è subalbido vergente in fuscum; viuit in Quercubus, & lobosum educat, vnde evenit ei nomen.

De Guitguit. Cap. CCXIX.

A Vicula est minima, Regulo similis, viridi colore, & suavi nutrimento, ea est naturæ rerum vis, ut hæc tantula avis, ac fere nulla, audeat coruorum examina confectari, & vbilibet latitare cogat, ac sese inter arundineta tueri. Est & aliud auicularum genus in Insula præcipuè Cubu, gregatim volantium, & Rizi (cuius seminis maximus est apud eas Gentes prouentus, atque usus) deuastantium fata, nomine maja, multi nutrimenti, gratique, & facili coctionis, colorisque fului, quibus est in colli postica parte (dictu mirandum, & nulli alteri animali concessum) caput, ventriculus, primumque receptaculum nutrimenti.

De Daic. Cap. CCXX.

Vlgaris avis hæc Columbi æquat magnitudinem, & bonam alimoniam præstat; nidum excavat cauda, ac pedibus iuxta sabulosa loca, quaternas altum spithamas, ubi ponit oua per imbres anserinis maiora, & pugnum ferme ampla, dicta ab Indigenis Tapum, quinquagena, pluraue, & citra vllum albumen, pinguis naturæ, & crassæ, quæ assa, aut cocta, bonum, ac pingue præbent alimentum, fixa verò crassum, & malum, concoctuque difficile; mirum est autem adeo paruum tantæ magnitudinis oua, tamque numerosa edere, eadem tam profunda in scrobe collocare, & collocata citra incubantis Parentis opem, atque teporem pullos excludi, & exclusos euolare, è vestigio. Viuit in Philippicis.

De Tuputu. Cap. CCXXI.

Nomen inuenit à cantu, versatur in carectis, herbosisque locis: magnas arbores minimè conscendit. Phasiano forma similis est, minor tamen: loco carnis habet vermes, quibus adeo refertæ sunt singulæ corporis partes, ut mirum sit nihil præter eos ac pellem in ea Aue reperiri, quam tamen non perforant, aut rumpunt densis ornatam pennis, cum cætera solos vermes esse planè perspiciatur.

De Pauxi vocata Aue. Cap. CCXXII.

Non est prætereunda Auis illa, à Margarita (ut ferebant) ad Regem Philippum delata, quam in horto eius vidimus Galli gallinacei magnitudine, aut paulo maiorem, nigro colore plumarum, sed splendenti, & pauonino, rubeo, & incuruo rostro, & Psittaci simili, mitem, sed capi, & attrectari à quouis renuentem. Erat in hac Aue insigne, & peculiare, tumorem quendam radici rostri affigi, qua parte erat tenuior, pyri forma, lapidis duritia, & cæruleo colore, qualis esse solet lapidis cyanei, aut vocati Turcoidis; alebatur autem si bene memini frumentaceis seminibus, & cæterarum cohortalium nutrimento, quibus forma quoque videbatur similis,

De Altera Aue delata ad Philippum II. Cap. CCXXIII.

Merito alia Auis visa mihi in eodem horto, erit præcedenti adnectenda, Ciconiæ (ni mente excidit) magnitudine, & cinereo colore, cristam hæc gestabat octo (vt mihi quidem videtur) uncias longam, è multis aggeratam plumis subiectis eiusdem coloris, & in amplitudinem orbicularem, præcipuè circa summum dilatatis, atque excrescentibus, verum Custodum incuria periit, antequàm ego discedens ab Hispanijs Optimi, Maximique Regis iussu nauigassem ad Indos.

De Pitzmalotl. Cap. CCXXIV.

Genus est Sturni dodrante paulò maius, lato rostro, nigroque, Oceani australis littorum Incola, cæterorum Sturnorum huius Orbis moribus, & natura.

De Picalotl. Cap. CCXXV.

Avis est prolixa dodrantes binos, infernè candens, ac supernè cyanea, rostro nigro, crasso, & longo, & nigricante crista: vociferatur, non canit; alitur domi, vescitur Tlaolli, alijsque frumentaceis seminibus, vermiculisque, ac bonum assa, aut elixa præbet alimentum. Viuit in Prouincia Ygualapæ, non procul ab australi Oceano.

De plurimis alijs Auiculis anonimis, ab eadem Prouincia missis.

Cap. CCXXVI.

Missæ præterea sunt ab eadem Prouincia multæ auiculæ sine nomine, quarum quinque priores fulvæ, atque cinereæ sunt; sexta lutea, & cinerea; septima verò nigra, & rubra, non sine quibusdam luteis propè alas pennis, quarum omnium cantus, & nutrimentum, neque possunt impense aut improbari, aut commendari.

De Quarta Elotototl. Cap. CCXXVII.

Avicula est Passeris magnitudine, tota (si alas excipias, pedesque, & rostrum) cyanea, sed maculis cinereis conspersa: alæ enim fulvæ, nigro; pallenti, ac cinereo variantur colore, rostrum è candido vergit in nigrum, ac pedes, cruraque cinerea, & fusca promiscuè sunt; oculi nigri, & iris lutea: caueis inclusa suauiter canit: bonum præbet alimentum, versaturque in Regionibus temperatis, qualis est Mexicana, aliturque Tlaolli.

De Yacatlil, seu Aue rostri nigri. Cap. CCXXVIII.

Nomen inuenit hæc Auis à nigro rostro, digitum transversum longo, & è crassiuscula origine desinente in acumen. Sturni æquat magnitudinem, cinerea est, & viuit in locis calidis.

De Altera Xochitenacatl. Cap. CCXXIX.

A Vis est lacustris, ac littorum maris Septentrionalis alumna, sesquipalmū longa, si rostrum excipias, quod octo pene uncias est prolixum, ac tres latum, (portentosa nempe magnitudine, & vniuersi corporis longitudinem pene æquante) ferratum, coccineum, iuxta extremum; circa alias verò partes cyaneum, & ex albo pallescens, sed singulis momentis (quod fide pene caret) mutans colorem: collum productum est, superna parte fuluum, inferna verò, & circa latera, ex albo pallescens, sed rubeis hemiciclis distinctum, cauda atra, circa cuius exortum plumæ adstant albæ, & coccinæ: pedes & crura cinerea sunt, sed cyaneis maculis variata; ungues nigri, oculique, verum Iris rubescens ex albo, quam cyaneus ambit circulus: cætera ex nigro fuluescunt; Domestica Avis est, saliens incedit, alitur quouis nutrimenti genere, & quibusque etiam regionibus ad quas deferri contingat, viuit.

Finis II. Tractatus Historiæ Avium.

TRACTATUS TERTIVS
DE HISTORIA REPTILIVM NOVAE HISPANIAE.
 De Acaltetepon, seu Monoxilo mucronato, quod priuatim Temacuil-
 cahuya vocant. Cap. I.

Habetur supra volumine 1. lib. 2. cap. 11. fol. 315.

De alijs duobus Lacertarum generibus, quæ propriè Acaltetepon nun-
 pantur. Cap. II.

CONSVEVERE Mexicani lacertarum innocentium, vulga-
 riumque differentias omnes, quasque feruentium Regionum.
 Incolæ Cuetzpalin vocant, Tecouixin nuncupare, venenatas
 verò quæ in se pas chalcidicas, sepedonesue quadrupedes refer-
 ri possent, aut citra venenum aliquanto vulgaribus maiores,
 nempe lacertarum genera, quæ multa apud ipsos nascuntur,
 Acaltetepon. Venenatarum tria adhuc apud novos Hispanos offendi genera,
 morsus noxij, sed minimè (si tempestinè occurratur ei) læthalis, quarum duæ
 priores magnitudine, forma, & colore conueniunt, sed picturarum distingun-
 tur varietate: altera namque luteis tantum ornatur spherulis in fuscum, can-
 didumque inclinantibus colorem, altera verò candidis lineis in rectitudinem
 procedentibus, luteisque, & secundum transversum fuscis, & pallescentibus è
 candi-

candido. Postremum genus peculiari nomine Tetzauhcoatl, quòd rarò occur-
rat, nuncupatum, ac prorsus à Tetzauhcoatl serpente diuersum, paruulo, ac
pene nullo, sed lætifero (vt ferunt) morfu, omnium est minimum, fusci colo-
ris in fuluum inclinantis, sed cauda magna ex parte cyanea. Est & quartum
genus ita vocatum, non quòd venenatum sit (est enim innoxij morfus) sed
quòd venenatis maiuscula corporis mole videatur respondere, cum cætera vul-
garibus lacertis prorsus sint similia.

De Ahueyaçtli, seu Hemorrhoo Indico. Cap. III.

Serpens est Ahueyaçtli Tecutlazoçauhqui forma, sed sonalibus carens, ve-
neno verò hemorrhoo antiquorum congener, exertis caninis, & letha-
li ictu, quo vniuersum corpus ita afficitur, vt vndique sanguinem effundat,
nempe, per os, nares, & oculos, quin vulnera, quæ iamdiu occaluere (si con-
tingat morderi hominem ab hac fera) rursus hiant, manantque sanguine, tan-
ta est vis huius perniciosi, atque monstrifici veneni, cuius remedia erit (vbi
commodius valeant) referri.

De Aquaquetzpallin, seu Aquatico colore. Cap. IV.

Quas Haitiniyguanas vocant, Mexicenses Aquaquetzpallin vocare con-
sueuerunt, Colotum videntur referre; sed plurimum distant forma,
atque natura, quinque dodrantum æquant longitudinem, si caudam pariter
metiare, quæ reliquo corpore triplo prolixior est, humanoque humero inter
vtraque crura crassior: digiti tennes sunt, & pro magnitudine corporis longis-
simi; brachia, cruraque crassitudinem, recens nati æmulantur pueri (ne di-
cam) æquant: venter candescit ex viridi, & reliquum corpus squamiferum est,
colorisque medij inter argenteum & virentem: ungues sunt mediocres, cau-
da prolixa, & in extremum vsque à posterioribus pedibus sensim gracillescens;
dorso imminent pinnae quædam angustæ vnciam vnâ longæ, spissæ, & pro-
tractæ ad extremum vsque caudæ, licet sensim fiant breuiores: caput superne
deforme, ac horridum est, prædurum, ac velut clauatum, sicut superior quo-
que colli pars: oculi nigri, & mandibula inferior cerulea, è qua pendet mem-
brana lata digitos quaternos, orbicularis, tenuis, squamosa, & palcaribus si-
milis, nonnulloque circa exortum clauata intervallo, pinnataue, ac è viridi
in flauum colorem vergens, eadem mandibula ceruleis tegitur laminis, rotun-
dis, magnisque, ac præcipue alterutro latere vnica, quæ nostratem assem, di-
midiumue argenteum vocatum denarium æquat amplitudine, coloreque, &
nitore piscium æmulatur squamas, alia præterea paulò minore iuxta aurium
sedem, & quæ rutescat vehementius, oris riçtus magnus est, ac dentes parui,
innocuum animal, & aquarum Incola, oua parit innumera, grata gustui,
optimique nutrimenti, velut & ipsa eius est caro (ita enim vocare libet, quoniã
carni potius, quàm piscoso generi similis est) quæ pullis nostratium cohorta-
lium minimè cedit, seu gustum spectes, seu alimoniam. Vix est, qui cum pri-
mum incidat in hoc animal, timorem animo non concipiat, etsi aliòqui mite,

innocuumque, aut qui semel degustatum, summa non prosequatur auiditate. Sunt etiam in hoc genere terrestria, Quequetzpallin vocata, nonnihil tamen distantia colore, & meliore, atque iucundiore alimento, sed reliqua natura pene eadem, in quibus omnibus illud videtur mirabile, terram reptatam eorum abdomine, ventreue pinguescere, ac fieri longe sapidiora: calidis verò Regionibus degunt, unde ad Mexicanam Urbem quadragesimali præcipue tempore deferuntur.

De Aquetzpalin, seu Crocodilis, quos alij Caymanes vocant.
Cap. V.

Habetur supra volumine 1. lib. 2. cap. 111. fol. 315.

De Acoatl, seu serpente Aquatili. Cap. VI.

IN paludibus temperatarum Regionum versari solet, dentibus parvis, ac innoxio morfu, longus quinque dodrantes, ac pollicem crassus, supernè tanis nigris, & cyaneis alternis distinctus, & cyaneus infernè; capitis superna nigra sunt, latera cyanea, ac inferna lutea. Viuum audio parere, ne indico impare vipera nostra dicatur carere. Sunt qui Miaoacoatl vocent, quoniam spica Maizij colore sit.

De Aquaqua, seu Bufone. Cap. VII.

Versantur in calidis Regionibus huius nouæ Hispaniæ, ac præcipue iuxta utriusque maris littora, mirandæ magnitudinis Bufones, ut qui galeros mediocres æquare soleant, cæterà nostratibus similes, nisi quod veneno sunt mitiore, ob quorum magnitudinem, eos in hac enarratione pertransire silentio nolui.

De Colcoatl, seu Serpente Coturnicibus simili. Cap. VIII.

Anguis est binis dodrantibus paulò longior, pollicem crassus, ac Teuhtlacauhqui primæ (ut videtur) species, nam & sonalia pro numero annorum caudæ innaſcuntur, augenturque: venter candet, ac nitescit, dorsum verò maculis nigris, & fulvis variatur, atque distinguitur, conspiciturque venter iuxta caudam reliquo corpore crassior, caudaque adeo brevis, & subito attenuata, ut vix latum digitum æquet: dentes omnes parui, breuesque sunt, & tamen lethalem infligit morſum, sed qui (si adsit diligentia) remedijs aliorum venenatorum animalium morſibus destinatis, coerceri, atque curari solet.

De Cencoatl. Cap. IX.

Anguis est septem prolixus spithamas, ac tres crassus pollices, si excipias partes, quæ sunt iuxta ventrem, ubi longè amplior videtur, & unde cauda ad usque extrema subito gracileſcit: color est infernè albus, liuidusque, dorſo verò atque lateribus niger, nisi quod tanis ruffis sese cruciantibus circa latera distingui solet, dentes verò parui apparent, ac minimè lethalis morſus.

De

De Tzicatlinan serpente. Cap.X.

Genus est Serpentis Tzicatlinan, seu Formicarum mater, ita vocatum, quòd earum cuniculis viuat, & quando foras exeunt sequatur eas, statis anni temporibus; pulcherrimus est omnium Serpentium, nec cuiquam noxius, minimi digiti crassitudinem æquat, ac duorum dodrantum longitudinem, fascijs distinguitur candidis, rubrisque transuersis, & alternis, non viuit nisi cum Formicis, aut alibi, quàm Regionibus calentibus: quod verò spectat ad medicinam, tufus, appositusque, dicitur tumores præter naturam discutere.

De Canauhcoatl. Cap.XI.

Hominis æquat Anguis hic crassitudinem eundemque dupla longitudine excedit: incolit saxa, antraque & occurrentibus animalibus ad se tractis halitu victitat, euenitque aliquando, vt Indi iter agentes infederint ei, rati truncum esse (tanta est eius vastitas, atque stupiditas) nec intellexerint, quàm instabili, terrificæque sedi institerint, donec Angue sensim præterlabente, perterriti surrexerint, innocens tamen esse dicitur, ac nullo pene noxius morfu.

De Ecacoatl, seu Angue venti. Cap.XII.

Anguis est sex spithamas longus, binasque vncias crassus, innocuus, dentibus paruis, ventre argenteo, lateribus, ac dorso, lineis septem candidis, luteis, cyaneis, & nigris alternatim interstinctis, lingua prolixa, tenui, bifida, & nigricante, quam vibrat velocissime, atris oculis, & pro magnitudine corporis amplitudine insignibus, & Iride pallida.

De Quatapalcatl, seu Chameleone Mexicensi. Cap.XIII.

de vno supra Io. Fabr. fol. 721.

Genus est Chameleonis Quatapalcatl, in calidis nouæ Hispaniæ repertum Regionibus, parùm à nostro, (vt ex imagine licet coniectari) distans, sed tamen non prorsus idem; vidi & apud Haitinos Chameleones, sed longè minores nostratibus, & vulgaribus lacertis penè similes, verùm de his suo dicendum est loco.

De Cuicuilcoatl, seu Colubro vario. Cap.XIV.

Serpens est dodrantem longus, ac minimum digitum crassus, cauda ab ipso ano tenuiore, velut & Tzoalcoatl, trium vnciarum interuallo; dentes habet paruulos, ventrem liuidum, fuscum, dorsum atris interstinctum lineis: nascitur in frigidis, ac lethalem infligit morsum, nec sunt aduersus eum alia, quàm contra Teuchlacotzauhqui remedia excogitata.

De Cencoatl, seu Colubro simili spicæ mayzij, similibusque coloribus variato. Cap.XV.

Genus est Serpentis innocuum, maculis interstinctum fulvis, & nigris, ac ventre candido, longum cubitos quatuor, & brachio tenuius, dentibus paruis, ordine duplici serie quadam dispositis. Viuit in calidis, nec plura adhuc de eo Serpente comperi.

De Colcoatl, seu Colubro Coturnicum colore. Cap.XVI.

Serpens est lethalis morsus, longus tres spithamas, ac pollicem crassus, similis est Teuctlacocauhqui, similibusque mordet caninis: huic à meatu per quem redduntur excrementa, subitur cauda, tenuatur, atque gracilescit.

De Cuech, seu Colubro sonalibus insignito. Cap.XVII.

Serpentis genus est innocuum, quatuor cubitorum longitudinis: candet huic venter, dorsum fulvis, nigrisque maculis distinguitur: dentes parui, ac corporis crassitudo ternos digitos æquans.

De Yztaccoatl, seu albo Colubro. Cap.XVIII.

de quo supra Io.Fab fol.774.

Serpens est lethiferi (vt narrant) morsus, quinque prolixus cubitos, teres, oblongo capite, oculis magnis, ac nigris, binis caninis, qui superiori maxillæ infiguntur, exertique sunt, alijs verò modicis; collo tenui, palmumque longo, à quo ad medium vsque corporis tres pollices crassus est, vnde sensim vsque ad caudam extremam attenuari incipit, venter infernè albus est, vergens in liuidum, sed ab ano in extremum vsque caudæ, ac iuxta collum inferna rubent; dorsum cinereis tegitur squamis, ac velut maculis quibusdam albo colore distinctis, vnde nomen: agilis Coluber est, & qui sese cauda tueatur, in girumq. (si quis eum attigerit, seu repat, seu pendeat dum tamen apprehendatur) se contorqueat.

De Yztactecoizin, seu alba Lacerta. Cap.XIX.

Lacertæ genus est ventris candescentis, fusci dorfi, sed candidis lineis sectum: dum longitudinem discurrentibus, alijsque per interualla transversis interstinctum, maculis quoque nigricantibus, & quibusdam in locis obscurum. Innocui est morsus, vitamque agit in frigidis plagis, cuius Nos, & masculi, & femina præstamus imaginem.

De Macacoatl, seu Angue Ceruino. Cap. XX.

Serpens est femoris, & interdum humani corporis crassitudine, longitudi-
ne verò vicenum quandoque pedum, maculis conspersus fuscis, vergen-
tibus in nigrum, fuluisque; ceruino capite, vnde nomen, nisi fortè id contigit,
ob cornua, quæ audio ei iam senescenti innasce, accommodatissima excitandæ
veneri. Prouenit regionibus calidis, vbi, quò calidiores sunt, eò in maiorem
crescit amplitudinem.

De Macacoatl. Cap. XXI.

Ceruino & hic Anguis capite constat, ceruinamque mansuetudinem ci-
curatus præfert, sed minor est, maculis licet subluteis, & nigricantibus di-
stinguatur.

De Maquizcoatl. Cap. XXII.

Maquizcoatl, quem alij Tetzauhcoatl vocare consueuerunt, seu anguem
abusus, quòd rarò, ac per miraculum videatur ab aliquo, sesquido-
drantem longus est, ac minimi digiti æquans crassitudinem, coloris argentei,
nitidi, ac veluti translucidi in vtramque partem, vt libet graditur, et si capite
vnico insignitus, Amphibænæ Antiquorū fortassis species. Est & alius Anguis
eodem nuncupatus nomine, nō modo ancipiti incellu, capitibus quoque binis,
quem adhuc mihi non licuit videre, nisi fortassis is de quo diximus est, quem
conspeximus Itztolucæ, & curauimus depingendum.

De Cencoatl. Cap. XXVIII.

Serpens est candenti, ac nigro variatus colore, aspectu pulcher, & magnitu-
dine mediocri, qui licet morfu lædat, non tamen occidit.

De Teuhtlacotzauhqui, seu Domina serpentum. Cap. XXIV.

Habetur supra volumine 1. lib. 9. cap. 17. fol. 328.

De Tecoixin torquata. Cap. XXV.

Lacertæ genus est innoxium, torque insignitum candida; vnde nomen,
corpore crasso, integrumque dodrantem longo, ventre candenti, fusco
dorso, sed vicissim dilutior, exsaturatiorque colore distincto.

De Tlehua, seu Igneo Colubro. Cap. XXVI.

Anguis est sesquidodrantem longus, ac digitum crassus, squamis albis, ni-
gris, fuluis, fuscisque distinctus; caput est viperæ nostratis capiti simile,
caudaque iuxta finem subitò attenuata, intervalloque binorum tantum digi-
torum, quæ desinit in sonalia; lethalem infert morsum, vrentemque, vnde
euenit ei nomen, cū incedit in latera vtrinque se conuoluit, ac lento proce-
dit

dit gressu: contra eius morsum, aiunt conferre rufam radicem herbae, quam vocant Amolam, de qua suo dictum iam a nobis est loco.

De Petzcoatl, seu Angue lubrico. Cap. XXVII.

Serpentis est venenatum genus spithamas prolixum binas, candenti ventre, fuluo dorso, ac è medio ferè corpore ad caput sensim gracilescens, & rursus circa caudam duarum vnciarum interuallo, reliquo crassius corpore, sed nusquam minimi digiti crassitudinem excedens: sinuosè graditur, ac se paulatim contorquet: offenditur agro Mexicano. Aiunt morsui eius remedio esse Rubetae intestina utcumque deuorata, item arboris ferentis cornua similia taurinis ac Mizquitl quauis contusa, & applicatae partes. Viuit saxosis, montosisque quarumuis Regionum locis; sunt qui hunc eundem Serpentem Tlalcoatl necnon Elzoalcoatl vocare soleant.

De Petlacoatl. Cap. XXVIII.

Ita vocant Mexicenses nostratam Scolopendram, apud quos mira visitur magnitudine, ut quae pedes duos longitudine, & crassitudine duos digitos latos interdum excedat.

De Tlilcoatl. Cap. XXIX.

Reperi apud Tepoztlanum Anguis genus, decem plus minus prolixum, cubitos, hominis verò crassitudine, torum nigrum, in cyaneum tamen vergens colorem (si ventrem excipias, qui albescit) praecinctum lineis albis, cyaneis, pallidis, ac fuluis, caret sonantibus. ac tamen lethalis est morsus: recta procedit sese conuolans in gyros, & cum morsum studet infligere, sese supra, caudam erigit: caret caninis: pascitur piscibus, quos rapit iuxta flumina, insectatur Accipitrum genus, atque adeò adstricto eos cingit nodo, ut & interimat pariter, & hiscat, atque rumpatur. Nec est serpens vllus, qui tanta velocitate insectetur homines. Est & alius eiusdem nominis, niger quoque, sed luteis maculis distinctus, de quo aliàs.

De Tlecoatl, seu Igneo Serpente. Cap. XXX.

Coluber est in sex dodrantum mensuram adolescens, triumque digitorum crassitudinem. Viuit montanis locis, & lethalem infert morsum: color est fuluus: Sed dilutior circa ventrem, ac vergens in cinereum: sinuosè incedit, in vtraque sese latera contorquens. Viuit in montibus Tepeztlanicis, unde delatum ad nos, & describendum, & delineandum curauimus.

De Techichicotl, seu lapide inculto. Cap. XXXI.

de altera supra. Io. Fabr. fol. 686.

Ita vocatum est id Lacertae genus, ob similitudinem cum rudi lapide; dorsum huius, pedes, caudaque candido, luteo, & nigro variantur colore. Venter candet, & cauda ex pallido rubescit.

De Quauhtzicatlinam, seu matre formicarum. Cap. XXXII.

ID nominis sortitus est hic Anguis, quoniam cum Formicis habitare solet, eodemque antro degere, dodrantalis, atque innocens est, & minimum crassus digitum, maculisque distinctus cinereis: ventre cyaneo diluto, ac veluti transversis lineis nigrescentibus, cinereisque, vel subalbidis spectabili. Est & alius eodem nomine Serpens, sed colore igneo, de quo alibi.

De altero Teuhtlacotzauhqui. Cap. XXXIII.

Est & alius Serpens, Teuhtlacotzauhqui quoque nuncupatus, quinque dodrantes interdum longitudine superans, & humerum crassitudine, nec dissimilis alteri eiusdem nominis, tum forma, tum veneni scuitia, & atrocitate: praeterea etiam & sonalibus, in quæ finitur cauda, sed huius color pulchellus est, vergens in luteum, pallidis maculis (quod alteri quoque contingit) oblique sese interfecantibus: aiunt, eam esse veneni huius vim ut non ictu tantum, verum contactu quoque officiat, unde sortitum nomen.

De genere Tamacolin, seu rubetarum. Cap. XXXIV.

PLura reperias apud nouam Hispaniam Tamacolin, Rubetarumue genera distantia inter sese; colore, magnitudine, & veneno; quædam enim maritimorum locorum Incolæ venenatæ sunt, & scutis mediocris amplitudinis, umbellifue similitudine pares, quod genus etsi longè minori Icone curauimus exprimendum, aliæ mediocris magnitudinis, sed non usque adeo monstrificæ, venenatæue, & adeo in regionibus calidis frequentes, imbrium præcipuè tempore, ut vix pedem figas, quin aliquam non calces. Aliæ verò longè minores, expertesque veneni, quædam sunt atræ, nonnullæ fuscæ, atque aliæ virentes: reperias quoque inter ranas nonnullas nigras, atque ita Rubetis similes, ut horreas illarum aspectum, edules tamen, ac expetendas ob gratum, probatumque nutrimentum.

De Tlilcuetzpallin, seu nigra lacerta. Cap. XXXV.

DVo sunt Lacertarum genera, quæ à nigro colore Tlilcuetzpallin vocari consuevere, innoxia, atque innocentis morsus, quarum altera paulo crassior est, altera verò tenuior; sed binis lineis cinereis recta à capite ad caudam supra dorsum procedentibus, alijs verò eiusdem coloris delatis transversim.

De Tecoixin, seu saxorum lacerta. XXXVI.

LAcertæ genus est mite, sed corpore cæteris lacertis crassiore, aluo candente, mento cyaneo, & lateribus vtrinque circa ventrem cæruleis, reliquo vero corpore iuxta caudam fusco, mox pullo, & versus collum caputque nigro: fascijs binis albis collum torquis modo ambientibus, & anteriora crura cingentibus, forma semicirculorum, vniuersum corpus paruis squamis tegitur, atque quadratis, quanquam hæ sint in cruribus & cauda minores; Caput videtur te-

studineum imitari forma, dentes sunt parui, ac innocens morsus, inter saxa degit, vnde nomen; vermiculis vescitur; & magna ex parte in gelidis regionibus iuuenitur, ac vere educat sobolem; incessus, pedes, & crura reliquis lacertis similia sunt: fœminis candet venter, maribus verò cyaneo est, & exaturato colore: dorsum in utroque sexu conspicitur fuscum, atque etiam ipsa cauda, sed candenti, luteoque colore conspersa, binis vt dixi fascijs caput, collumque cingentibus. Sunt & alia Lacertarum genera, quorum formas ex Iconibus promptum erit depræhendere, vt necessarium non fuerit eas pluribus modo describere, quales sunt Milquaxuch, altera Tecoixin mas, & fœmina. Quauh-cuetzpallin, seu syluestris lacerta, Acaltetepo, Yztaçtecoixin, mas & fœmina. Cuelzpalcochiton, & aliæ, quæ his forma, & natura, magna ex parte sunt similes.

De Tetzauhcoatl, seu serpente raro. Cap. XXXVII.

Minimus est Coluber, & tamen morsus lethalis, vix enim quatuor uncias longitudine æquat, aut pennam anserinam crassitudine: venter rubeus est, punctis nigris distinctus, & dorsum fuluum eiusdem coloris punctis variatum: frigidis regionibus familiaris est, siue editæ sint, siue humiles, adeoque ipsis Indorum rectis.

De Texixincoyotl. Cap. XXXVIII.

Genus est Lacertæ ad species pertinens Tecuerzpallin, sed corpore tenuiori, & squamoso, partim cyaneo infernè, partim vero candenti; supernè verò pallenti, atque nigro, sed capite, ac torque nigricantibus: innoxium est animal, velut & Tecuetzpallin.

De Xaxalhua. XXXIX.

Coluber est sex dodrantes prolixus, & ternos digitos crassus, venter candenti, ac reliquo corpore nigro, sed distincto punctis albis, lineaque quadam candida procurrente secundum corporis longitudinem: oculis magnis, modicis dentibus, noxij sed minimè lethalis morsus, cauda sonalibus carente, & quæ binum, senumue dodrantem intervallo sensim gracillescit.

De Teixminani, seu serpente inuolante oculos. Cap. XL.

Serpens est prælongus, & tenuis, cuiusmodi etiam caput cernitur, venter liuido, ac fusco dorso. Sunt qui Micoatl vocent, quoniam sagittæ sit similis: vibrat se ex arboribus, & in hominum oculos iaculatur, laculi censetur species, nam tametsi crassitudine cedat, mirum in modum similis est proprietate, atque natura: rectâ incedit, corpus in spiras minimè conuoluens: nascitur apud Quahnahuacenses, vbi illum curauimus, & delineandum, & describendum.

De Tecuixin, seu innocuis Lacertarum generibus. Cap. XLI.

PLura sunt apud novam Hispaniam innocuarum Lacertarum genera, quarum nonnullas depingere, atque describere placuit, omittis alijs. Prior occurrit illa, quam Tototepecenses apud quos frequens est, Curi patria lingua vocant, mediocri magnitudine, alboque, & nigro variata colore; est in ea insigne, in posteriores pedes sese attollere, & anguium modo edere sibila. Secunda vero, quam à colore nigro vocant Cutezpallin, utriusque sexus proprietate, & forma, nonnullam indicans differentiam; Tertia Quetzpalcochiton nomen à perpetuo sopore sortita, euocando sudori mirè utilis, si pulvis dragmæ vnius pondere deuoretur ex aqua. De Yztaçtecuixin, & alijs duabus speciebus quæ generis retinent appellationem, ac Tecuixin simpliciter nuncupantur, seorsim est dictum à nobis.

De Tlilcoatl. Cap. XLII.

ANguis est in vastam crescens longitudinem, & crassitudinem, innoxius, ac in montibus vitam agens Tepoztlanicis; nomen sumpsit à cyaneo colore in nigrum vergente. Est & alius eodem nomine, niger quoque, sed luteis maculis distinctus, de quo suo loco est dicendum.

De Tetzahcoatl. Cap. XLIII.

ANguis est tres dodrantes longus, ac digitum crassus, cuius ictus pestilens est, dorsum nigrum, venter candescens ex pallido, & rubescens internè cauda, venter autem, & cauda punctis nigris confecta: caput nigrum, ac torque circumcinctum luteo, remedium morsus, est ictum locum fugere, sed comesto prius Picietl, ne venenum noceat præsidium adferentibus, quod etiam velut egregiam antidotum admouere expedit vulneri: cum nec solum aduersans illatæ noxæ, sed ipsis quoque serpentibus infensam sit, & inimicum.

De Tapayaxin, Cap. XLIV.

AD Lacertæ differentias videtur pertinere, quanquam orbiculari penè planoque constet corpore, ac Raia vocatæ quadamtenus forma, ni longè minor esset, nec vncias quatuor longitudine, aut latitudine æquans, cartilagineum autem est, & multis variatum coloribus, gelidum semper tactu repertum, tardi incessus, ac raro mutans locum, etiam contractatum, atque apprehensum sed caput est durissimum, & quibusdam clauatum, horrensque aculeis corollæ modo dispositis. Gaudet ab hominibus apprehendi, manibus gestari, contractarique placida quadam securitate, ac tranquillitate immobilis, quamobrem amicus hominis ab Indigenis nuncupari solet: illud est in eo mirabile, & nulli alteri (quod sciam) commune, compressis, vexatisve oculis, aut capite, aut parum indulgenter tractatis, sanguinis guttas per eos effundere, ac longius iaculari, qualis detrahi solet ab homine temperatissimo, aut sana fruente valetudine, tanto interdum impetu, ut ad trium passuum distantiam contingat reiectari. Siccatum hoc ad ignem, redactum in puluerem, deuoratumque ex vino,

aut aqua, drachmæ vnius mensura, morbo gallico, & doloribus ab eo euenientibus, magnoperè auxiliari solet; quod multis certissimisq. experimentis est comprobatum, vacuata morbi causa per suprema, infernaque, ac demum euocata vrina, permixta pituita, alijsque longis, crassissimisque filamentis. Viuit in montibus frigidarum Regionum, vbi passim offenditur.

De Temacuilcahuilia serpente. Cap. XLV.

Nomen inuenit à fortitudine hic Serpens: est enim Temacuilcahuilia cū quinis hominibus pugnans: in obuios enim impetum facit, eaque vi opprimit, vt si collo semel se aduoluerit, strangulet, interimatque, sin verò, corporis ipsè coluber disrumpatur obnixu, saluo homine: qui huius naturam nouere eum deludunt, opposcentes arborem, aliudue cuius nexu, disrumpatur, putans comprimere hominem, vt ita tandem conuulsus intereat. Ali etiam vidimus ab Indis deliciarum gratia colubros quosdam virides, qui allati ab agris pollicari tantum magnitudine, in femoris crassitudinem amplificentur, & adolecant, vbi pro antro est illis dolium stramento indulgentiæ gratia emollitum, vbi magna ex parte quiescunt, viuuntque, nisi cū edendi est tempus: tunc enim egressi, cubile, aut humeros heri amicè conscendunt, beneuolè terrifici animalis amplexus tolerantis, aut epythilij in medio contracti in spiras, rotamque magnam æquantes, innocentissimi vescuntur oblati, atque quiescunt.

De Tepecolcoatl, seu Angue montano, Coturnices Indicas colore imitante. Cap. XLVI.

Teuhtlacotzauhqui primi videtur species, sonalia siquidem pro annorum numero aucta in cauda gestat, & reliquam eius formam videtur præferre, sed squalidior est, & quincuncibus sese iuxta dorsum secantibus, ad secundi Teuhtlacotzauhqui formam, videtur potius accedere.

De Chiauhcoatl. Cap. XLVII.

Coluber est mediocris magnitudinis, cinereis, ac nigris maculis distinctus, cornatus sonalibus, ac lethalis morsus, quanquàm si tempestiuè occurratur auxilia prosint. Huius speciei fortassis est, aut idem (ætate tamen differens) quem alij Cuicuilcoatl vocant, & nos, ea forma, & magnitudine qua depictus est, allatum curauimus delineandum.

De Nexoa. Cap. XLVIII.

de vno supra Io. Fabr. fol. 775.

Serpens est quinque cubitos longus, totus cinereus, vnde inuenit nomen, & innoxij morsus, qui repertus à nobis est apud Quachquehullenses.

De Oto Colubri genere. Cap. XLIX.

Quatuor Serpens hic spithamas longus est, ac pollicem crassus, caput est paruum, venter candet, totus verò albis, & nigris punctis, tenuisque lineis

lineis rubris, tranſuerſim procedentibus diſtinguitur. Adeo lethalis eſt morſus, vt intra quinque, aut ſex horas hominem iſtum occidat, colit loca humida, vmbroſaque, & greſſu tardo incedit; aggreditur occurrentes ſponte, & nulla prius illata iniuria, offenditurque paſſim in Inſula Cubu.

De Aguafen. Cap. L.

D Vas Spirhamas tantum longus eſt Aguafen anguis, cæterorumque vulgarium forma, fulco colore, lato capite, atque compreſſo; adeo verò lethali eſt iſtu, vt intra dimidiæ horæ ſpatium interimat, decidente carne vulneri vicina, ac miſerè putreſcente. Verſatur montofiſ lociſ, editiſ, atque areniſ, Alexitherium eiſ eſt Pangaguaſen, de quo ſumus inter Plantas loquuti, naſcitur in Philippiſ.

De Ataligato Angue. Cap. LI.

P Aruulſ eſt, nec pennæ anſerinæ excedit aut craſſitudinem, aut longitudinem; centeni ſemper, plureſue offenduntur, neque vnquam à ſeſe inuicem ſeparati veneni experteſ, ſed aliâſ adeo pernicioſi, vt aggreſſi dormientem ſi ſortè quemquam reperere, nulla arte auelli queant, donec tandem hominem interemptum iſtibuſ hinc inde allatiſ totum abſumplerint, atque deuorauerint.

De Teque Lacerta. Cap. LII.

I N domibuſ, montaniſque lociſ oberrat, & interdum etiam in cauitatibuſ lignorum, aut arundinum, dodrantaliſ eſt, oculiſ paruiſ, nigriſ, ac lucidiſ, & fulco præditi colore: expurgat cum libet (Cantoreſ imitata) guttur, mox canit, ſonatque Chacon. vnde etiam illi obſiguit nomen, ſunt enim qui ita vocent, & tandem velut cantu deſaſſata conqueritur. Paratur ex huiuſmodi animalibuſ lethiferum ad inſiciendaſ ſagittaſ venenum toxicumue, incluſiſ arundinum internodiſ, mox punctiſ, actiſque in rabiem donec mortem obeant, atque ita demum earum ſanie perunctiſ ſagittiſ.

De Taletec Lacerta. Cap. LIII.

P Aruulæ ſunt, viuuntque in Platanis, aut ædibuſ, melioreſ in platanis: Hiſpaniciſ, ſunt forma ſimileſ, fulcæ, & nigriſ oculiſ: aſthmati opitulantiſ, ſi extractiſ viſceribuſ conuoluantur rizo, ac pariter includantur Platani foliſ intextiſ in fiſcellam, atque ita ex aqua elixæ, cum ſale, & igni admotæ donec rizum percoctum ſit tandem mandantur.

De Dopone. Cap. LIV.

C Oluber eſt longuſ quaternoſ, aut quinoſ pedeſ, nec pollicè craſſior, diluſ to virore vniuerſum eiſ corpus tingitur, ſi caudam excipiaſ, quæ fulca eſt, caput eſt magnum, & octangula figura uſque ad oculoſ, qui ſunt nigri, nigraq. iride, & tenui circumdati à quo loco ſenſim extenuatur uſque ad oſ, quod longum eſt, & ſimū, ſex armatum ſupernè dentibuſ, ac totidem infernè,
præter

præter alios minores, lingua nigra est, tenuis, & mobilis. Intra diem vnicui mortem infert: corpus siquidem vniuersum attollit in tumorem: remedio est Alexitherium pangaguaen, qua ratione diximus assumptum.

De Haro Coloti genere. Cap LV.

L Acerti genus est femoris æquans crassitudinem, caput decem uncias longum, initio latum, sed quod desinat in acuminatum os: quaternis incedit pedibus velut Quaquetzpalin Mexicense, cuius est fortassis species, eidemque persimilem caudam gestat, & lento quoque incedit gradu. Verlat in arboribus natis iuxta riuos, aut dulcia flumina, neq; descendit ad iunceta, Lymphamue, nisi cum sese conatur vindicare à solis iniuria: venatur gallinas, quando celeritate nequit, malitiosa quadam, & astuta arte, colludens enim illis volutatur solo, atque ita rapit improuisas; natiua quadam simplicitate ad eum accedentes. Nascitur in Philippicis.

De Bitin Colubri genere. Cap. LVI.

V iuit in montanis locis Anguis Bitin, aspectuque constat terrifico, nigris punctis, rubeis, ac candidis, vitulino capite, ampla fronte usque ad oculos, qui nigri sunt, lucidique sed virenti circumdati iride, rictu oris magno, munito multis, & acutis dentibus caninis quaternis digitum prolixis, sese mutuò inuicem excipientibus quatuor vlnarum longitudine, & crassitudine hominis, conscendit arbores, vnde se vibrat appensus cauda, rapitque homines, & apros, & alia huius generis animalia, deuorans ea quandoque integra, & ex eo venatu viuens: prouenit in Insula Cubu, visusque est in Insula Lutaya à militibus Hispanis, cum vellent Naues leuare onere.

De Coyuta. Cap. LVII.

C Oluber est innocuus sex spithamas prolixus, ac pollicem crassus, nigro vero, & luteo colore perpulcher, misit eum ad Nos Tototepec Nouæ Hispaniæ Prouincia.

De Colubro splendente in tenebris quem vocant Cumcoatl.

Cap. LVIII.

D Epingendum etiam curauimus Colubrum ab Iguala Prouincia missum ob peculiare eius miraculum: nam nocturnis splendet sub tenebris, & lethalem infert mortem: est autem brachium crassus, & quaternos longus cubitos. O.N.

Finis III. Tractatus Historiæ Reptilium.

TRACTATUS QVARTVS

DE HISTORIA INSECTORVM NOVAE HISPANIAE.

De Atocatl, seu Araneo versante in aquis. Cap. I.

GENVS est Atocatl Aranei, rubro, aureo, & nigro variatum colore, telam ducens magna ex parte, vitamque agens iuxta Plantam vocatam ab incolis Merl leuissimi, atque innocentissimi ictus, mirum qua dexteritate opus peragat, filis hinc, atque illinc distractis, & in Orbem veluti circino quodam compositis staminibus, deinde verò intexto, atque stipante subtegmine.

De Axin, seu Vermium quorundam pinguedine. Cap. II.

Habetur supra volumine 1. lib. 9. cap. 5. fol. 317.

De Aoachtocatl, seu Araneo ro...do Cap. III.

GENUS est Aranei miræ magnitudinis (ouum enim excedit columbinum) expers lethalis veneni, in calidis proueniens regionibus, qualis est Quauhnaoocensis, & copiosius, maiusque in feruentioribus. Sunt qui Tlahochoetl vocent.

De Ecatocatl, seu Araneo venti. Cap. IV.

ARANEI genus est Orbiculare, nucis ponticæ amplitudine, ac forma, sed aliquanto oblongiore, linea lutei coloris intercurrente dorsum, nigris distincta punctis, prætereaque coccineo, candido, & fuluo colore: veneni videtur expers; pedes non usque adeo sunt prolixi, ut alijs generibus contingere solent, crassiusculi tamen apparent, ac nigro, alboque colore varij, nascitur Tepoztlani, cuius Oppidi agris est perquam familiare: sunt qui Ocelotocatl nuncupent, atque id nomen adiecimus illius imagini.

De Hoitztocatl, seu Araneo spinoso. Cap. V.

GENUS est Aranei dementiam morfu inducentis, cuius corporis media, superiorque pars atra est, reliqua verò lutea, forma tribulo similis, & aculeata, unde nomen est impositum; Hoitztli enim nomen spinam sonat.

De Tapachichi. Cap. VI.

LOCUSTA genus est forma nostratis, sed spectandis variata coloribus, alæ enim superiores virides sunt, ac nigris punctis distinctæ, interiores verò nigrae ac rubeutes, corpus cinereum est atrum, ac viride, cornua verò coccinea, offenditur apud Tepoztlanenses, ubi sunt qui vocent eam Tzontecomama.

De Temahoani. Cap. VII.

Genus nigrum est vermis spinulis luteis horridum, acervatimque. & serie quadam per intervalla dispositis, noxijs atque venenatis. Viuit Tepoztlan, vbi vocatur à quibusdam Xuchiahoatecolotl.

De Techichiatl. Cap. VIII.

Techichiatl, seu lapis maculatus, ita dictus est à forma, qua lapidem quempiam maculatum hic vermis imitari solet; est autem eius caput vocati Tiburonis simile, rostrum ex albo rubescens, atri oculi, nigra linea distincti, quæ ex altero procedit ad alterum: vniuersum corpus rubeum est, & atro semicirculo ex alterutra parte distinctum: venter ac pedes nigra, verum quibusdam illorum partibus ex albo nigrescentibus. Est & alius vocatus Eloahoatecolotl prædicto similis, sed spinifer totus, minor, & in viridiorum inclinans colorem; alius verò fusco, & viridi colore varius, qui à gossipio nomen inuenit: lcheatzin enim vocari ab Indis consuevit, nec non, & quem Xochiatetlan nuncupant magnitudine, corporis lenitate bombicina, & splendore insignis, variisque coccineo, luteo ac nigro colore; quorum nihil præter formam memoratu dignum, & à cæteris vermibus alienum accepi.

De Coyayahual. Cap. IX.

Habetur supra lib. 9. cap. 9. fol. 320.

De Ytzuqua seu sipantipe. Cap. X.

Reperitur & aliud vermis genus apud Michhoacanenses vocatum lingua patria Ytzuqua, & Sipantipe, corniculis binis, quibus iter præterat, rubris, monstrifica forma, ac nigro, fuscoque colore varius, quem cæteris duxi adiiciendum, quod Melones indistincta similitudine oleat.

De Temictli. Cap. XI.

Vermis est, qui haud aliter ac bombyces solent, sese (postquam in iustam magnitudinem adoleuit) in membranam feralem ab ipso filis intextam condit, & deinde ac si parum esset suapte sponte detrusum in carcerem exhalasse animam, se libitinamque suam à furculo aliquo suspendit, ut procedente tempore in volatilem papilionem vertatur, ac insperatas subeat formationes.

De nonnullis Papilionum generibus. Cap. XII.

Reperiuntur apud nouā Hispaniam permulta Papilionum visu pulcherri-
ma genera, mira magnitudine, ac varietate colorum, ex quibus nonnulla depingenda curauimus, & natiuis reddenda coloribus, ut reliquorum, quæ in-
numera sunt indicium aliquod esse possent.

De Pollin. Cap. XIII.

*Habetur supra volumine 1. lib. 9. cap. 15. fol. 327.**Nascitur Hocitlalpæ.*

De Insecto altero, quod Tenamaznanapaloa vocant. Cap. XIV.

NOmen sumpsit à lapillis apprehendendis pedibus, quæ est eius natura. cornua fert tenuia longa, ac se ipso triplo proluxiora. Locustæ videtur genus, eiusque insecti, quod apud Hispanos vocant *Ceruam parvam*, crustatum animal, ternis utrinque pedibus, longisque, sed qui sensim procedentes versus caudam fiant breuiores: innoxium est, & cuius nulla narretur vis, aut peculiaris natura.

De Cohapoachin. Cap. XV.

Vermiculus est cinereus, & hispidus, ramulis quibusdam viridantibus operatus, valde exilium foliorum (ita enim libet modò vocare) corruæ quadamtenus similium serie quadam, ac per intervalla dorsum occupantium, quod lineis nigris transversim ductis distinctum est, secundum ramulorum progressum; ramuli utrinque desinentes, lutea quadam excipiuntur linea, rectaque procurrenti: digiti æquat plus minus magnitudinem. Caput, pedes, caudaque candido sunt, cyaneo, atque coccineo colore, visendo quodam ordine distincta: noxium morsum infligit, & calorem vehementem in iectis partibus excitat. Sunt & alia innumera vermium pulcherrimorum genera, quæ ex his quos depinximus gratia exempli, valeant facile deprehendi.

De Tetlatoca. Cap. XVI.

Genus est Vespæ aculeatum, pungensque, ita vocatum, quoniam singulis quibusque diebus, effossa terra, & aliò delata parat cubile, sed fauos minimè construit, nigrum inclinans in cæruleum, si alas excipias, quæ fulvæ sunt, & cornicula, quæ luteo colore tinguntur. Viuit in montibus Tepoztlanicis.

De Quauhmeatl. Cap. XVII.

Genus est Reptilis, surculo arenti, longoque, & quibusdam appendicibus aucto, ita simile, ut vix (si quiescat) animatum esse credas: id tamen quoniam sine capite ad nos delatum est, depingi nolimus: et si aspectu rarò, mirabilique, neque unquam à nobis ante oblato.

De Quetzalmiahuatl. seu Vespa pennas Huacamayæ colore imitata. Cap. XVIII.

Vespæ nostrati similis est forma, aculeo, & dolore, ictu excitato, sed cauda lutea, & fuluo corpore, alis verò atris, & nitentibus: Viuit Tepoztlanicis agris, & instar Vespæ nostræ Orbis fauos construere solet.

De Quauhtemolin . Cap. XIX.

Genus est scarabei parui , volatilis , pulli , sed lineis albis distincti , cuius nihil memoria dignum accepi .

De Quauhocuilin . Cap. XX.

Ita vocant nostratja centipeda , ab Hispanis *Cochinillas* vocata , quarum est in his regionibus copia ,

De Tleocuilin . Cap. XXI.

Genus est Cantharidum paruarum rubri capitis , pectoris smaragdini , & reliqui corporis fului , aiunt , lepræ illitas , atque confricatas mederi . Viunt apud Hocitlalpensēs : Est autem Tleocuilin igneus vermis , & ab ignea , atque vrenti natura , impositum est Insecto huic nomen ,

De Temolin seu Scarabeis . Cap. XXII.

De quo supra Io. Fabr. fol. 832.

Reparias apud hanc nouam Hispaniam plura scarabeorum genera , quorū mihi in hunc vsque diem quinos ē naue licuit videre ; ex his insigniora picta tradimus , vel quoniam eorum derafa deuorataque ex aqua cornua , Venerem dicuntur mirum in modum excitare ,

De Tlalacatl seu Arundine terrestri . Cap. XXIII.

Animal est paruum Cicadæ simile , & alarum expers , capite , pedibus , totoque corpore fuluis , geminis formicarum instar armatum chelis , quibus mordet , & nullius (quod sciam) in medicina iuuamenti .

De Tlaxiquipillin seu Marsupio terrestri Cap. XXIV.

Vermis est niger , vrentis naturæ , cuius puluis inspersus medetur lepræ . Vidi & alium fuluum , teretem , tenuem , & paruum , qui in tenebris mirum in modum lucet , cuius non teneo memoriter nomen ,

De Tocatl seu Araneorum generibus . Cap. XXV.

Primum Araneorum genus Tlacoltocatl , seu steroris Araneus vocatur mediocri corporis magnitudine , & colore , inter nigrum , & fuscum constans . Secundum quod maius est Tocamaxacualli dicitur , eodem pene colore . Tertium Tocatlzintlahqui minus prædictis , ac nigri coloris . Quartum Tzintlatlahqui nuncupatur non ob aliud , quàm quod etsi toto fere corpore niger sit , macula tamen rubea insignitur . Est , & aliud dictum Tocamaxacualli corpore magno fuluo , atque hirsuto , & septimum omnium maximum Tlalhochoetl coloris nigri palllescentis , atque cinerei . Est & Ocelotocatl eò ita nominatum , quòd Tigris pellem colorum varietate quadamtenus imitetur , necnon Huitztocatl ab spinis nomen sortitum , & Atocatl ab aquis iuxta quas
folet

solet versari interstinctum nigro, coccineoque, & pallido colore: in maritimis locis maximos audio reperiri, nec scio quodpiam eorum genus valde nocentis esse veneni, etsi nonnulli morsu sint noxij, & Tocamaxacuali difficile sanabilia infligere vulnera quæque (si cicatrice obduci contingat) alijs atque alijs locis renouentur, eademque non morsu, aut ictu excitato, sed incessu confricatione, & redditis in afficiendum locum alui excrementis.

De Hocitexca. Cap. XXVI.

Hocitexca seu magna Cimex denarij argentei æquat amplitudinem, alata, fetida, atque hominibus infesta pestis tum odore qui illi fetidissimus est, tum haustu sanguinis humani, excitatisque rubeis eruptionibus: ob cuius monstri nostris nunquam visam, atque admirandam magnitudinem non iudicaui in hac historia præter mittendam.

De Tzontecomama, seu Insecto, cui Caput videtur esse oneri
Cap. XXVII.

Cicadæ genus est nostrati simile, sed ea magnitudine ob quam solam delineandum apud Quauhnahuacenses curauimus.

De Laualaua aranei genere. Cap. XXVIII.

Paruuli sunt, aureique, & punctis rubris distincti, vulnus est noxium; ictosque agit in insaniam, membrisque subinde stupor inducitur, inferunturque anxietates, & dolores: præsidium est Tubæ prioris Tambalaguisæ, & Pilipoc singulorum tres obolos tundere, ac ex vino palmarum resolutos deuorare; aut oleum cuius mixtionem narrauimus inter plantas nouæ Hispaniæ, illinire vulnere; cauendum tamen primis tribus diebus à potu, aut si bibendum sit, vinum palmarum, aut nostras, quod præstantius est assumendum, præterea etiam ab aëre, & sole. Viunt in pratis herbiferis Philippicarum Insularum.

De Lumatec Hirundinis genere. Cap. XXIX.

Hirundinis est species inter herbas, & montium arbores viuens, semidigitum longa, & impensè tenuis. adhærent iter agentibus, subeuntque quous humani corporis meatus etiam angustos, & fædos, neque prius discedunt quam humano satientur sanguine: tunc enim sponte cadunt, ac minus infestant sole vigente. Remedium est arundinibus quibusdam præcutis eas auellere, aut sese tueri intra aquas confidentes saxi, si quæ fortè adsint, aut pyram contruere, atque interponere ignem.

De Sulum Formicarum genere. Cap. XXX.

REperiuntur in Philippicis Insulis duo Formicarum genera Sulum dicta, quarum alia sunt sex digitos longa, ac crassa digitum latum, coloris nigri nitidique, rictu dimidij digiti, prædura maxilla, & eodem quo corpus colore, cui tres hærent dentes tenues, & firmi, viuuntque in montium arboribus. Alia sunt alatis Formicis similes, & aliquanto maiores, viuunt in campestribus, atque aduersus hyemis iniurias congerunt arenae acervos incredibilis magnitudinis, intra quos fauos construant, vbi tutæ, & munitissimæ degunt.

Finis IV. Tractatus Historiæ Insectorum.

TRACTATUS QVINTVS
DE HISTORIA AQUATILIVM NOVAE HISPANIAE
 De Axaxayacatl, seu Musca palustri aquosa facie constante. Cap. I.

AXAXAYACATL parua quædam musca est, & lacustris, faciem candoris aquei gestans, vnde nomen, quæ retibus in Mexicana compræhenditur palude tam fertili statis temporibus captura, vt ex eisdem innumeris tritis, commixtisque globuli parentur, qui toto anni decursu veneant in emporijs, coquunt illos Indigenæ Maizij spicæ membranis conuolutos coniectosque in nitratam aquam, atque ita bonum, multumque, nec gustu insuaue præstant alimentum, quin eisdem aluntur mille Auicularum domesticarum genera, quæ inclusæ caueis non sine audientium voluptate occinere solent: sunt earum muscarum, maiorum, minorumque bina genera sed in minimis diutius immorari dum ad maiora propero, necessarium non duxi.

De Axolotl, siue lusu Aquarum. Cap. II.

Habetur supra lib. 9. cap. 4. fol. 316.

De Atetepitz, seu scarabeo lacustri. Cap. III.

A crustæ duritia accepit Atetepitz nomen, in lacubus versatur Mexicanis, quibusdam terrestribus scarabeis (vt ex eius imagine apparet) magnitudine, & forma, & pullo quodam colore in atrum vergente perisimilis: crustatum animal, & quatuor saliens pedibus, quorum bini, qua parte vmbilicus in alijs situs est, oriuntur, ac sese vbi supinus iacere cogitur vibrans in pronum, atque contorquens: Estur ab Incolis, qui Pamphagorum more nulli pene rei parant.

cunt. Vulgare tamen præbet alimentum, velut & Achichimatli, & Atetepitz scarabeorum parvorum, & palustrium, ut conijci potest genera.

De Atolocatl, seu Gerynis. Cap. IV.

Quam varij sunt hominum mores, quotuplicia rerum naturalium genera diuersis vniuersi Orbis plagis in cibos, mensasque venere? En Gerynis non iine voluptate vescuntur hi Occidentales Indi, quos aut intueri, aut nominare horrent nostri, & locustis frixis, formicisque non parcunt, expetunturque ab hac gente multa, quibus nihil à reliquorum mundi Incolarum obsonijs est ablegatius. Quid? quod in eorum emporijs passim illos venales reperis? neque admodum mali, ingratiue noscuntur palato, non vnico parati licitatiue modo? interim ipsi patrio fruuntur cibo, dum in indicas illas cohortales, quarum masculos Galli pauones vocant, patiantur nos sæuire.

De Anenez Insecto lacustri Cap. V.

Insecti lacustris genus est Anenez, crustatum, paruum, depressum, tres digitos latos longum, ac toto corpore, si ventrem excipias, teres, septem transversis incisum lineis virentis coloris, ternis vtrique cruribus tenuibus, ac longis, quæ versus caput procedentia sensim fiunt breuiora. Capite, oculis, totaque corporis forma, terrestri cicadæ ferè similis est; vescuntur eo Indi, haud aliter ac squillis, neque dissimilem (nam & nos periclitati sumus) alimoniam præbet.

De Amilotl, seu Pisce Tereti. Cap. VI.

Ad genus candidorum piscium quos vniuersim Mexicani Yztacmichin vocant, referuntur tres illi magnitudine quidem differentes, Amilotl nēpe omnium maximus, Xalmichin mediocris, omniumque minimus Yztacmichin. Amilotl igitur lacustris piscis est squamosus, & coloris (ni quibusdam pullis maculis conspergetetur) candescentis; sesquidodrantem longitudine, & pollicem crassitudine excedit, binas pinnas habet in dorso, totidem in ventre, vtrimque vnā ac infra ventrem alteram: caput est longum, rostrum acuminatum, sed inferna maxilla prominentiori: oculi sunt nigri, iris aurea, aureum caput, venter luteus, adeoque reliquum pene corpus, optimum, & concoctu facile præbet alimentum, nam & ouis capitur magna ex parte onustus, adeoque gratum, ut cum grauem quandam euasissem ægritudinem, mihi que nutrimenta omnia à sanis hominibus, & sagacioris palati vehementer experita forderent, displicerentque vehementius, hoc vno cibi genere suauissimè vsus sim, & ad vires instaurandas non mediocriter adiutus; sed magnitudo ipsa adeò gratiam commendat, ut quò in maiorem amplitudinē adoleuerit, eò maiori habeatur in pretio, expetatur auidius, rarius inueniatur venalis, inuentusque ematur carius.

De Ahuauhtl, seu Muscarum palustrium Ovis. Cap. VII.

Extrahitur è Mexicensi lacu piscosum quippiam vocatum Ahuauhtli, copioso prouentu, haud absimile papauerino semini, hoc est oua Axaxayacatl de qui-

de quibus iam dictum à nobis, proiectis in eum sinubus humeri, femorisue crassitudinis laxius tamen contortis, qua parte fluctus tumidiores sunt, quibus commotum, turbatumque solet adhærescere; Inde corradunt Piscatores, atque in magna vasa recundunt, ex his, aut effingunt placentas, illis quæ è Tlaolli parantur persimiles, aut Orbes, quos Tamales patria lingua vocant, aut digestum in involuchra spicarum Maizij reponunt, ut inde occasione oblata coctione, aut torrefactione parent fercula, piscosum quiddam sapit, ipsorumue piscium oua, nec omnino malum ferunt præstare alimentum; imò licet aridum, & strangulans, ventriculum firmans debile, ac dissolutum.

De Acocilin, seu Imagine Cocleæ. Cap. VIII.

Squillæ species est Acocilin nostratibus maior, quæ in Palude capitur Mexicana, cauda autem insignis, binis schelis, quaternis alterutra parte cruribus, quibus & graditur, & retrocedit: oculis binis, & corniculis duobus prætenuibus: Color est infernè candens, supernè pulius, sed qui cum elixatur in rubrum (quod cæteris quoque Squillarum generibus est commune) mutetur; fæminæ plenæ ouis nigris, circa postremum ventrem patulis, capiuntur papaveris semini forma, & magnitudine similibus, quæ inflexa tuentur cauda, retinentque. Grati sunt nutrimenti, nostratiumque Squillarum sapore, ac succo simili.

De Ahuihuitla, seu Aquam trahente. Cap. IX.

Genus est Insecti Vermisue crustati lacus Mexicani alumni, calami anserini crassitudine, & latitudine trium uncularum, coloris supernè fulvi, & albi infernè, ternis graditur utrinque pedibus, caput est exile, & latiusculum, forcipe armatum, bono, gratoque constat alimento, cauda verò, quæ crusta tegitur dura pungit, venenumque solet inferre.

De Ahuitzotl. Cap. X.

Reperias in fluminibus dulcium aquarum calidas regiones abluentium, quale est Yauhtepecensis genus quoddam animalis nigro, pulloque variatum colore, canis Melitensis magnitudine, quod Lutriæ potest reputari genus, quin lutriæ etiam ipsæ magna copia proueniunt in noua Hispania. Nec non aliud aquatile, animal illis haud absimile, leo aquatilis vocatus, ab Indigenis verò nānāduta ternas pene longus spithamas, rufo pilo, longoque, & molli, sed obscuriore circa dorsum, rostro prolixo, & tenui, incuruis ungibus, cauda longa, breuibus cruribus, & auriculis, & cauda binos dodrantes prolixa, qui piscibus victitat, nec aliam quam pellis utilitatem præbet, viuitque non longè à littoribus maris australis.

De Atopinan. Cap. XI.

Nualibus Scarabæis similis est Atopinan: quatuor tamen uncias longus, ac duas extensus in latum, color est fuscus, & crustaceum tegmen, crepitat volans, & circa Lacum Mexicanum noctu versari solet inter iunceta: editur

tur ab Indigenis elixus cum alijs piscibus parvis, atque herbis. Similis videtur Xopanaxacalli, & ad Locustarum palustrium species pertinere.

De Ocuiliztac, seu Vermiculis candidis. Cap. XII.

ITa vocare solent Mexicenses quosdam vermiculos alumnos Tenochtitlanæ Paludis, haud absimiles his, qui è putrescentibus carnibus solent generari: videntur hi dum crudi sunt atrii, at torridi in patinis, aut vocatis comalibus, statim candicant; hos comedunt conspersos sale Indigenæ, suavis testati esse saporis, & quo amigdala nostratia æmulentur: vberima sese vltro offert quotannis lato tempore eorum vermium captura, sed præcipuè per largiores imbres, mali sunt succi, & inter horrida, viliaque fercula recensendi; quamobrem in diuitum, aut ciuiliorum hominum non veniunt mensas, sed aliorum tamen, quibus alimonæ potioris, aut gratioris non suppetit copia aut quorum palatū nihil adeo scedum est, aut horridum, vt effugiat, modo sapiat. Non desunt, qui ab hoc abhorrentes alimento cohortalibus Anatibus, pullis, & Anseribus, eodem sanguinati libentius utantur.

De Amacpalli, seu manu coccinea. Cap. XIII.

SPongiaë marinæ est species, duriori tamen, quàm cætera callo, & in digitos longos, ac teretes, manusue figuram efformata, vnde euenit illi nomen, ob cuius raram, & peregrinam formam ab australi missam mari, sub oculos nostra gentis ponendam expressa imagine statuimus.

De Atexcalquahuatl. Cap. XIV.

ATexcalquahuatl, seu Arbor lapidea aquæ, saxi marinis innascitur, vnde profert stipites lapideos, fuscolque, & nullis ornatos folijs, cuius tamen nomen memoratu dignum accepi: Sunt qui Isidos plocamon Plinij, Caritoblepharonue esse contendunt, nec desunt qui Antipaten Dioscoridis, referantque ad Corallorum genus.

De Atonahuiztli. Cap. XV.

GENUS est lacustris Insecti tenuis, & longiusculi, ternis vtrinque pedibus insistentis, ac chellis binis exorientibus circa rostrum quibus innatat, ac deuiat, nulla insigni facultate præditus, sed vitam agens circa lacus.

De Xochipaltapachtli, seu Concha minij coloris auriculata.

Cap. XVI.

VIdimus iuxta mare australe inter alia Concharum genera, quoddam Xochipaltapachtli, à minij colore vocatum, mediocri magnitudine, transversis semicirculis lineas secundum rectum procedentes secantibus, ac colore minij rubeo, dilutiore, ac luteo in rubeum tendente distinctum: alterum maiusculum, ac lineis simillimum, sed colore candido, rubeo, & fusco varium, ac deum tertium citra auriculas rubeo, diluto, fuscoque colore, & lineis dumtaxat

taxat rectis, sed quæ in eo ipso procursu in ternos finiantur orbiculos, quarum nihil insigne accepi præter formam, quæ videtur à Maris mediterranei, & septentrionalis Conchis quadamtenus diffidere.

De Chacallin. Cap. XVII.

C Hacallin, seu locusta palustris Mexicano capitur lacu, Græci hanc . . .
latini squillam gibam, Hispani verò *Camarones* vocant in usum venit
alimentum, & nota præstat in cibis commoda, atque ideo à nobis silentio pertran-
sita.

De Cocolin. Cap. XVIII.

C Ocolin, seu cænum grauitè olens vocatur ab Indis fuscum quoddam.
Mexicani lacus excrementum: vnde innatans, limo simile, quem odore
quoque videtur emulari: vnde nomen: vendunt hoc Indi ac in fercula adhibent,
gulæ quauis re oblata explendæ gratia, cum tamen virosùm odorem spiret, &
noxio constet nutrimento.

De Cueyatli. Cap. XIX.

V Ocant Mexicani Cueyatli ranarum speciem quamdam in prædicto solitam
capi lacu, hæc eadè cū nostratibus esset; nisi è viridi colore vergeret in ni-
grum, nam & cibis idonea est, & salubre, gratumque præstat alimentum: re-
perias tria earum mediocris magnitudinis genera, fuscique coloris, quarum
Xuchcatli omnium minimæ sunt, viridesque. Acacueyatli omnium maximæ
atque teterrimæ. Cueyatli vero femora habent interna parte lutea, pectusque,
& mediocri inter præcedentes constant magnitudine, quæ omnes sunt aptæ ci-
bis: reperiuntur quoque Rubetæ parvæ vocatæ Tamacolli, aliæ verò monstrifica
magnitudine Aquaquæ nominatæ, quarum lac posteriori parte fuscum venefi-
cum est, sed de his suo dictum est loco.

De Yzcahuitli. Cap. XX.

L Vmblicorum tenuissimorum congeries quædam est Yzcahuitli, quæ reti-
bus Mexicano capta lacu, ac vasis quibusdam capacibus seruata in emporijs,
quæ Tianquiz patria lingua vocant, venundantur, eadem ab Institoribus deco-
cta pullum colorem induit, odoremque qualem piscium fundunt oua, & coa-
ctam panis refert substantiam, lac augeat lactantibus enixis; quò fit, vt quidam
inde placentas efforment, & exsiccatas reponant, etsi neque eo modo diutius sal-
uæ seruentur, incorruptæque; cum semidecoctæ sunt, additur siliquastrum, vt
simul cum sale saporis esculentorum adaugeat gratiam, quo pacto palatum de-
mulcet, nec insigne aliquod videtur inferre nocumentum.

De Yayauhqui, seu Atro Xohili. Cap. XXI.

M Inima vocatorum Xohilium species est Yayauhqui, pisciculus nempe la-
cultris, squamosus, minimi digiti magnitudine, pullo colore, vnde no-
men,

men: ventre proportione corporis maximo, Gerynorum amulo, & laxioris quàm deceat cibi, ideoque neque admodum salubris, neque ab ullo anxie expetiti.

De Yacapitzahuac, seu Pisce tenuis nasi. Cap. XXII.

Minimus est eorum piscium, quos Indi Yztacmichin, nostri verò candidos vocant, lacustris, fluuiatilifue, viuiparus, squamosus, coloris argentei, nec mali, aspernandiue alimenti, ouorum præcipuè copia, gratiâ commendantes, minutis, candentibusque tegitur squamis, & inferior est gustu, ac salubritate, vocato Amilotl specie candidorum maxima, de quo suo dictum est loco.

Iterum de Yacapitzahuac. Cap. XXIII.

Piscis est Mexicani lacus spithamam longus, & pollice paulò crassior minutis ille squamis tegitur, pinnulas duas habet in ventre, in dorso unicam, & singulas in singulis branchijs: oculi sunt parui, ac nigri, color totius corporis candēs, nisi quod iuxta branchias palleſcit; ad Pisces albos, quos Yztacmichin hæc gens vocat, pertinet: bono alimentò constat, & minime ingrato sapore: influunt enim huic Mexicano lacui fontes, multique non pauci, amœni, admodumque salubres, quorum lymphis præter pluuias, magna ex parte constat.

De Yztatl, seu sale fontano. Cap. XXIV.

Etsi alibi sim de sale vniuersim loquutus, de fontano est hic rursus nonnihil adijciendum: generatur ergo è quibusdam falsis fontium aquis, multis erumpentium locis, coniectis in cavitates quasdam arte paratas, salis genus optimum, humidioribus partibus à solis calore consumptis, reliquis verò, quæ ad naturâ terrenâ potius accedunt, cum nonnulla aquæ portione coactis, sal verò, aut Nitrum, quod colligitur, deraditurue ex alueo palustri pluuijs cessantibus areſcente, ut à terrestri portione separetur, maceratur in primis ex aqua, ac residente terra, liquata tenuior pars cum lymphâ fluit per canales ad hydrias, e quibus desumpta in cavitates prædictas dispergitur, ubi vi solis in salem coit.

De Michpillin, seu Ovis Piscium. Cap. XXV.

Genus illud lacustre albū, quod ex omni piscium in lacu degentium mexicano conflatur multitudine, vnde factum est illi nomen, statis anni temporibus eadem captum palude haud aliter, quàm Thyni, Trichiæ, scombri, simileſq; pisces alij gregatim vagantes in Oceano, Agmen pisciculorum esse creditur haud lendibus maiorum, medio id procedit alueo in neutrum litus inclinans, tam numerosâ multitudine, ut quinque cubitorum intervallum, aut amplius occupet: non prætermittunt occasionem Piscatores, sed diligenti observatione, & cura, vagantes Pisciculos captant, excipiuntue retibus, atque ita non mediocris solet sepe numero fieri captura. Coquuntur iidem ahenis fictilibusue vasis, ferculisque ubi opus est adijciuntur, addito siliquaſtro, chilliue, quo apparatus, neque modico, nec ingrato cibo constant, sed quo non modo In-

di, verum Aduenæ quoque Hispani sæpenumero vesci gaudeant.

De Xiomichin Mexicanorum, quam nostri Troctam
vocant. Cap. XXVI.

Piscis est squamosus Troctæ, Salarisue nostratis forma, magnitudine, suatate, squamis, ac nutrimento; sed punctis rubeis minimè distinctus, quam ruboris cuiusdam expers non sit: circa torrentes calidarum regionum non longè à Mexicana Vrbe, magnaue aquæ dulcis versatur flumina. Caput resimum est, duorum dodrantum longitudo, squamæ minutæ, dorsum nigrum, candida latera, squamis tamen quibusdam nigris conspersa, ac venter albus: dorso quaternæ insunt pinnae, ventri toridem, quaternæ iuxta branchias, ac binæ aliæ circa excrementi meatum: varijs capitur locis, sed præcipuè iuxta, Hocyacocotlan, sunt autem, qui Patlani michin vocent.

De Malullis Cap. XXVII.

Vocant Guastecæ Malulles, genus quoddam Ranarum aquaticarum optimi, pergratique alimentri, ac pondere libram vnā æquantium.

De Tepechacallin. Cap. XXVIII.

Capiuntur in fluminibus calentium Regionū eæ, quas locustas latini, Mexicani verò Tepechacallin vocant, dodrantem longæ, ac duos pollices plus minùs crassæ: eduntur coctæ, aut ferculi modo, quod candidum vocamus, paratæ, qua præparatione, carniū saporem præferunt, quanquam piscosum aliquid semper oleant. In Mexicano verò Lacu Cicada versatur palustris, patria lingua dicta Atopinan. Item Colcæ parue, quibus vesci Indi minimè assueverant, Cancrorumque varia, & innumera genera, nec eorum modò, quorum meminit Antiquitas, sed aliorum quoque, qui varia forma, & varijs etiam constant coloribus, haud minori Concharum copia, atque varietate. Verum nobis animus non est tam multa animalia prosequi, donec per otium liberius concedatur deuagari, quemadmodum nec Scarabæorum, qui itidem eduntur ab Indis varia genera, quale est Atetepitz, & Coatecpatl.

De Xohuilin. Cap. XXIX.

Xohuilin maximus, & qui iam ad iustam deuenit magnitudinem. Xohuilin simpliciter dicitur: qui verò natus minor est, sed ætate huic secundus, TlacoXohuilin nuncupatur. Tertius ab illo Tepiton xohuilin, ac minimus omnium Yayauhqui, de quo alibi sumus loquuti: maximus omnium lacustris est, ac dodrantem æquans longitudine, nec piscibus circa Hispanorum flumina, versantibus dissimilis, candens est, verum totus pene sanguineis perfunditur guttis: cauda est lunata, vnica dorso pinna, branchijs binæ, binæ ventri, ac iuxta anum vnica: caput resimum est, corpus tectum squamis exilibus, & venter ouis magna ex parte onustus, oculi sunt parui, nigrisque, iris ex pallido rubescit, & corpus vniuersum pallescit è candido; estur in meliorum piscium penu-

penuria, et si vitioso constet alimento, parumque grato, carneque laxiore quam deceat, atque molliore.

De Xalmichin, seu Pisce arenoso. Cap. XXX.

Species est mediocris eorum piscium, quos candidos, seu Yztacmichin vocant, aut is ipse Amilotl, mediocri tamen, nec vigentis ætatis magnitudine: Amilotl enim maximus alborum est, Xalmichin mediocris, & qui simpliciter Yztacmichin vocatur, minimus. Est & alius pisculus Xalmichin dictus, vix minimum digitum longitudine, aut crassitudine æquans, rubeis squamulis, nec nostratibus rubeculis valde dissimilis, qui omnes squamosi sunt, bonoque, & grato alimento, præcipuè si iustam attigerint magnitudinem, elixique ex aqua, pura, additoque hortensi apio edantur.

De Xalmichin Quauhnaoacensi. Cap. XXXI.

Piscis est dodrantalis molli, & candenti tectus pelle, sed circa dorsum Mustellinae modo distincta: cauda lunata, candido, nigroque variata colore, pinnis duabus circa dorsum, binis circa branchias, & circa excrementi meatum unica. Viuit in fluminibus regionum calidarum, & quamvis non sit squamosus, gratum tamen præbet, ac bonum alimentum.

De Texcalnanacatl, seu Fungo lapideo. Cap. XXXII.

A figura nomen accepit hic lapis, qui fungis similis est, ac colore albo, cinereo, & subrubro variatus: offenditur aliter propè littora maris australis, cuius fortassis salsa aquarum vi, hac est donatus forma.

De Tapachpoxcauhqui. Cap. XXXIII.

Tapachpoxcauhqui, seu Concha muscosa, Conchæ genus est, cui muscus innascitur, à mari australi delata. Inuenit verò à musco eidem innascenti nomen.

De Huitzitzilmichin. Cap. XXXIV.

Piscis est Oceani septentrionalis alumnus, laminis squamarum instar tectus, duos longus cubitos, tenuisque, & rostro octo vncias prolixo, sed superiori parte contra acuum aliarum naturam paulò longiori, ad quarum tamen species puto referendum, & colore candenti nutrimento verò salubri, & grato, quale est Asellorum.

De Tlacamichin. Cap. XXXV.

Ita appellant Indi piscem, quem Hispani Indigenæ *Dobalum* vocant, qui versatur quoque in mari australi, diciturque ab antiquis (è multorum virorum sententia) lupus, ab alijs iamdiu descriptus, cum capitis eius lapillis, atque usu.

De Quatetl. Cap. XXXVI.

Piscis, quem Mistecæ Quatetl vocant, Mexicani verò Axolomichin, dicitur ab Hispanis *Bagre*: in utroque vivit Oceano, & ad flumina quoque descendit. Piscis est corio, non squamis rectus, ad duos, tresve palmos adolescens, duas prælongas gestat barbas quarum ratione barbatus quoque dici posset: cauda est lunata, supra dorsum prælonga pinna, statim à capite sumens exordium: alia, verò non longè à cauda, quæ parva est: circa ventrem duæ aliæ, præter duas, quæ subsunt collo. Prægrato constat alimento, pinguique, & elixus estur: dorsum, nigrum est, ad media usque latera; venter verò, & reliquum corpus candens lineaque inter partem candentem, & nigram viring, rectà procedens.

De Papalomichin. Cap. XXXVII.

Piscis quem Mistecæ vocant Papalomichin, Mexicani verò Tzatzapalmichin, Hispani *Muxarran* nuncupant, Antiqui verò (ut creditur) *Sparum*: nascitur in utroque Oceano, parvus piscis est, ac latus, & cauda lunata, duabus ornatum pinnis iuxta branchias, præterea alijs iuxta ventrem binis, & altera iuxta caudam, & supra dorsum altera, quæ à capite ad caudam usque procedit, horridulis spinis constat: Piscis est squamosus, & grato, salubrique nutrimento. Vocant & alium Piscem *Muxarran nigram* Hispani, Mexicani verò Cacalomichin, duarum Spithamarum longitudine, coloris nigri, magnis squamis, cauda orbiculari, uniuerso dorso spinifero, ac pinna propè caudam magna, caudam ipsam attingente, ac præter illas branchiarum, duasque alias, quas habet in ventre non longè à capite, alia est prædictæ valde similis, bono, & grato constat alimento, & in utroque Oceano dicitur vivere.

De Xochipaltapachtli, seu Concha auriculata minij colore
Cap. XXXVIII.

Vidimus iuxta australe Oceanum inter alia Concharum genera quoddam Xochipaltapachtli à colore minij vocatum, mediocri magnitudine, transversis semicirculis, lineas alias secundum rectum procedentes secantibus, ac colore minij rubeo dilutior, ac luteo in rubeum tendente distinctum. Alterum, etiam maiusculum, ac lineis simillimum, sed colore candido, rubeoque, & fusco varium, ac demum tertium sine auriculis rubeo diluto, sulcoque tantum varians colore, & lineis duntaxat rectis, sed quæ in eo ipso procursu in ternos desinant orbiculos, quorum nihil insigne accepi præter formam, quæ videtur à Maris mediterranei, & septentrionalis Conchis, quadamtenus dissidere,

De Acipaquitli. Cap. XXXIX.

Quem latini *Serram* vocant, Mistecæ Acipaquitli nuncupare consueverunt utroque viventem Oceano; huius formam verissima imagine ex ipso Pisce desumptam reddendam curauimus; sed describendum piscem noluimus, ut de quo nostram protulerimus in commentarijs, in X. Plinij librum editis sentiam

sententiam, ad quem Lectorem duximus ablegandum, cum iamdudum nobis innotuerit Regionibus, & nunc ob temporis angustiam non liceat per cognita diuagari.

De Alofac, lupeaue maris Australis. Cap. XL.

Allatus est à Mari australi ad nos Piscis, quem *Sauelo* nostri vocabant Hispani, eo per omnia similem, sed maiorem, ac longè inferiorem sapore, quem tamen depingi nolimus, ob indistinctam pene cum eo similitudinem, sed specie distare putauimus ob saporis, nutrimentiq; insignem differentiam, comedimus etiam in Haitina Insula, cum ab eius Ecclesiae Antistite, hospitio exciperemur, eodem nomine, & forma Piscem, à septentrionali peti- tum Oceano, sed adeo dissimili gustu, ac nutrimento, ut diuersum ab illo esse intrepidè iudicauerim.

De Acacana, seu Pisce gibbo. Cap. XLI.

Piscis est pene dodrantalis inferiori labro prolixiore, ac insigni gibba, quæ à capitis exordio ad os usque (quod est valdè paruum) arcuato flexu descendit, unde nomen sortitus est, dorsum, lateraque cyanea sunt, venter, ac laterum pars alba, ac præter duas pinnas, quæ circa branchias sunt, vtrinque vnica angusta, & longa; & aliam paruum, duæ aliæ videntur breues, altera à medio ventre, altera verò à dorso in caudam usque procedens; squamosus non est, & tamen bono constat alimento; Mare illum ad me misit Australe, etsi quidam referant in septentrionali quoque reperiri,

De ferra Pisce. Cap. XLII.

Allatus est ab eodem Mari Piscis à Tototepecensibus Tlateconimichin nūcupatus, dodrante paulò longior, angustusque, lunata cauda, acuto capite multis exiguis, & peracutis dentibus, ac præterea, quæ branchijs circumstant supra, infraque, & ab utroque latere binis pinnis, altera circa dorsum, & circa ventrem altera, à quibus in caudam usque quidam velut dentes procedunt, quorum ratione Hispani, Coloni *Serram* vocant, cute tegitur, ac ad suarorum, scombrorumuè videtur genera pertinere.

De Acacapallin. Cap. XLIII.

Reperitur etiam in mari australi Sargus, vbi Acacapallin ab asperitate vocatur, magnis squamis tectus, & æniijs transuersis, fuscisque distinctus.

De Acuetzpalmichin. Cap. XLIV.

Spirenæ altera species est, & quam nostri *Bicudam* vocant, viuitque in Mari australi iuxta Tototepecenses, insigne est in hoc Pisce inferius rostrum longius esse superiori, & squamis tegi, sunt qui Quacuetzpalmichin vocent.

De Coatetl. Cap. XLV.

Piscis est fluminum, ac Maris Australis Incola, *Bagre* ab indigenis Hispanis appellatus, corio tectus molli, lunata cauda, binis insignis prælongis barbis, proluxa item pinna, quæ à dorso iuxta caput oritur, binis alijs circa branchias, ac iuxta caudam supernè infernèque duabus, notissimus est in noua Hispania, & interdum ad trium cubitorum longitudinem adolefcit.

De Huitzitzilmichin. Cap. XLVI.

Genus est Acus, sed rostro inferiori tres digitos longo, & prætenui, superiore verò mediocriter lato, ac semiunciali: cætera alijs congeneribus similis. Viuit in Mari Australi, & squamis tegitur.

De Papalomichin. Cap. XLVII.

Ita vocant Incolæ iparum album, quem nostri *Muxarram* vocant, maris etiam Australis Alumnam, nigrum verò seu Cantharum, Cacalomichin, quos Pisces velut notos, etiam Hispanis, & in septentrionali quoque mari, non curauimus depingendos.

De Quetzalmichin. Cap. XLVIII.

Insignis etiam Piscis est Quetzalmichin, quem fabrum vocant, sed mari etiam mediterraneo frequens, vel ob crines, quos dorso gestat, nigros, & prælongos, quem velut notum quoque prætereo.

De Tenexmichin, seu Pagro. Cap. XLIX.

Eadem ratione, & Pagrum prætereundum duxi, dum tamen constet apud Australe Oceanum, non minus ac apud nostra maria versari, quod etiam de Tlaxcalmichin, seu solea dictum esse velim.

De Coyamemichin. Cap. L.

Coyamemichin, quem Indigenæ Hispani *Porcum* vocant, vtriusque Maris Incola est, rotunda pene forma, lunata cauda, ac binis pinnis supernè infernèque prælongis, à medio corpore in caudam vsque procedentibus, & resumo, ac obrotundo capite, squamosus est, & grati, probatque alimenti.

De Yzcohua. Cap. LI.

Versatur quoque in prædicto Mari Piscis, quem Mexicani Yzcohua, Antiqui lupum, & Hispalenses *Robalo*, qui offenditur etiam in fluminibus, squamosus, gratique, & valde probati nutrimenti, necnon & Trichiæ nostrates vocatæ ab Incolis Cacamichin, Coracini etiam, quos Incolæ Popoyotl vocant, & Macamichin, quos nostri *Chucharroz*, computatos inter *Trachuros* minores squamosos, lunata cauda, oblongosque, & magni capitis, & Galeorum genera permulta: Præterea Tentzonmichin, seu Piscis barbatus, ita dictus à barbis prælongis

longis, quibus est insignitus, & id Mugilum genus, quod nostri *Licam* Indigenæ Malacahual vocant: & quem nostri *Roncador*, Indigenæ Chianmichin, & Antiqui Exocætum: & eorum, quos indigenæ Cocamalomichin. nostri *Palomentas*, & Antiqui *Glaucos* vocant, species tres, quorum alter latior est, ac quaternis, quinisque lineis cyaneis transuersim discurrentibus insignitus.

De Coamichin. Cap. LII.

M Iſſi præterea ſunt ad me Icones aliorum quorundam Piſcium, qui procedente tempore deferentur, ac ſi opus fuerit, delineabuntur, quorum interim nonnihil dixiſſe conueniet, interque illos in primis de Coamichin, qui ab Anguibus, quorum referre videtur formam habet nomen; longiuſculus enim eſt, teres, ac minimè ſquamoſus, ac fortaiſis inter Galeos, reponendus. Secundus Cochomichin, qui à Piſſtaco fortitus eſt nuncupationem, cui roſtro iudices magnopere aſſimilari. Alia inſuper ſpirenæ ſpecies, teres, parua, ac prælongo roſtro, vocata Totomichin, necnon Colomichin oblongus piſcis, ac paruus, ac Achiyomichin prorſus ſimilis illi, quem gibbum vocant, ſed diſſerens colore, qui huic ruber eſt.

De Manati. Cap. LIII.

Habetur ſupra lib. 9. cap. 13. fol. 323.

De Piſcibus, qui nauigantibus in Nouam Hiſpaniam occurrere ſolent. Cap. LIV.

N Auigantibus in Nouam Hiſpaniam ſolent occurrere, & facili opera capi Tiburones, vaſti Piſces, & ad Cartilagineorum, oblongorumque differentias pertinentes, qui adeo voraces ſunt, vt Ingentem quandoque canem a Tiburone abſumptum eiſdemq; poſteriora vtraque crura, vna cum natibus vno morſu ablata complures ſe vidiſſe teſtentur, referantque, lanienis cultrum, hamum prægrandem maximamque Taurini capitis partem in ſtomacho alterius ſimul inuenta Quin traditur in peculiari maris reſeſſu feſtiuiſſimus de illis iocus, demitti videlicet, integram equi partem quartam, vt adeo aquæ extimam, ad aliquot palmos non attingeret ſuperficiem accurrere nihilominus ad obtutum, & oſtactum tanta pernecitate, & impetu Tiburones, vt ſaltu ex aquis prorumpentes medio in aere carnem, & oſſa ipſa non minori facilitate effraſſa ſorberent, quàm ſi quis lactucam diſcerperet. Horum Tiburonum capitibus, ob aſperitatem ingentem ſupini adhærent adeo piſciculi, quos Romeroſ vocat, vt nullo conatu eos abigere poſſint, illi verò dolatæ prædæ portiunculis, quæ plerunque per riſtus Tiburonis effugiunt, victum ſibi quærunt: Hique ad turdorum differentias pertinentes, grati guſtus, ac ſalubris. Quid numerem Mugilum alatorum turbam, & aureos Piſces, eoſdem toto inſequentes Pelago, iucundæ, atque optimæ alimonie, quos in Anthiæ ſpecies fortaiſis aliquis referat, aut Delphinos Toninas vocatos, mali inter Nautas ominis, & procelloſum tempus præſagientes, marinos homines, trabes prælongas, Porcos, Pagros Raias, Bal-

Ballenas, scolopaces, & alios permultos in mentem modò non venientes, qui mihi semel tantùm in Nouam Hispaniam nauiganti casu sunt oblati.

De Pisce Tauri forma, qui à Chines Oceano delatus est.

Cap. LV.

Pisciculus est vix duos palmos longus, sed pinna caudæ instar sex pene prolixa digitos, corio intectus duro, fusco, sed circa ventrem candenti, & vbiq; pentagonis, sexangulisq; distincto figuris, os est minimum, sed longiusculis munitum dentibus, oculi magni, pinnae circa aures binæ satis parvæ, quemadmodum & aliæ duæ, quarum altera circa extrema ventris est; altera, verò iuxta postremum dorsum: mirum est in hoc pisciculo duas prominere iuxta frontem spinas acuminatas infraetæ duritiei instar corniculorum, ac totidem alias eadem magnitudine, & forma, circa ventris postrema; cæterum de nutrimento aut natura eius nihil adhuc memorandum habeo, quod tradere possim posteritati, nisi pendente sese quotidie amplius mundo, antequam moriar quicquam hisce meis scriptis adijci possit liceat sperare.

De Cuitlapetotl, seu Pisciculo lacustri ventris magni. Cap. LVI.

Pisciculus est digitum longus crassusq; ita vocatus, quòd cœnossis aquis degat, & ventrem habeat proportionem corporis magnum, fulci coloris. Vulgaris alimenti, & Mexicanis lacubus familiaris. O.N.

Finis V. Tractatus Historiæ Aquatilium.

TRACTATVS SEXTVS DE HISTORIA MINERALIVM NOVAE HISPANIAE

Hic tractatus constat 36 capitibus, quorum 26. habentur supra,
Volumine 1. lib. 10. capitibus, & folijs infra notandis.

Cap. 1.	<i>De Chimaltizatl, seu lapide speculari. f. 1b.</i>	cap. 3. fol. 336
Cap. 2.	<i>De Chapopotli.</i>	cap. 2. fol. 336
Cap. 3.	<i>De Hoitzitziltetl.</i>	cap. 18. fol. 341
Cap. 4.	<i>De Tchcatetl, seu lapide Gossijij.</i>	cap. 15. fol. 340
Cap. 5.	<i>De Yztacxalli.</i>	cap. 16 fol. 340
Cap. 6.	<i>De Tlanexillo.</i>	cap. 22 fol. 342
Cap. 7.	<i>De Tapachpatli seu hepatis medicina</i>	cap. 19 fol. 341
Cap. 8.	<i>De Yztli lapide.</i>	cap. 14 fol. 339
Cap. 9.	<i>De Yztatl, seu sale ingenere.</i>	cap. 25 fol. 343
		Cap. 10.

Cap. X. De Texotli seu filatico.

Genus est Terræ in montibus quarundam Nouæ Hispaniæ Regionum effossæ, teritur hæc, includitur fæccis, atque effusa desuper aqua, tenuior pars permittitur excolari, siccata redigitur in placentas cyaneas, quibus pictores eundem colorem æmulantur: quæ remansit in fæccis crassior pars tunditur, effusaque rursus aqua, tenuior secundò fluit, ad eadem utilis, quamquam dilutior, atque vilior.

Cap. XI. De Tlalyac, seu terra fetida. *ubi sup. cap. 23. fol. 341.*

Cap. XII. De Teticatl.

Teticatl, seu lapis Ticatl lapidis albi genus est, quo vsto vtuntur pictores ad albū colorem exprimendum: quamuis Chimalticatl vocato, candore cedat.

Cap. 13. De Tequixquitl iterum. *ubi sup. cap. 26. fol. 344.*

Cap. XIV. De Tecuitlatl.

Scaturit Tecuitlatl nonnullis è locis Aluei Mexicani lacus persimilis limo, & summas statim petit aquas, vnde excipitur, verriturque retibus, aut coaggetatur palis, Indi extractum, & paulisper ficcari permissum ad solem efformant in placentulas: rursus exponitur soli herbis virentibus super impositum, donec exquisitè areseat, ita reponitur, vt caseus in anni tantum vnius vsus: estur vbi opus est cum Maizio torrefacto, vulgaribusque Indorum placentis: Vnaquæque limi huius vomica peculiarem sortitur Dominum, cui mille aureos interdum annuos reddat: sapore est casei, à quo sumpsit apud Hispanos nomen, sed minùs grato, & cæni quodam odore: color adhuc recenti cyaneus, aut viridis, sed limosus inueterato, è viridi nempe vergens in nigrum, edulis exigua portione, eademque assumpta loco salis, condimentive maizij, at quæ ex eo parantur placentulæ, improbi sunt, ac rusticani cibi, & hoc vel eo constare potest, quòd cum Hispanienses Coloni nihil quod ad palati delicias spectet maximè apud has regiones intactum reliquerint, id nutrimenti nunquam suis permiserint faucibus deuorandum.

Cap. XV. De Tlahuitl, seu Rubrica fabrili.

Quod Mexicani Tlahuitl vocant, nos Arabum æmulatione Macram, Latini vero Rubricam fabrillem appellant, genus est pallentis Terræ, quæ torrefacta rubeum è vestigio induit colorem, utilis pictoribus, ædiumque parietibus, soleue inficiendis colore.

Cap. XVI. De Tetlilli.

Tetlilli seu Ater lapis genus est terræ in mystecarū regione vocata huius Nouæ Hispaniæ præcipuè effossæ, atra, & qua pictores eidem colori imitando passim vtantur, etsi alia paretur apud eos atramenti differentia vocata Ocotlilli ex fumo assularum Pinus cuiusuis, nuncupatæ patria lingua Ocotl, vnde nomen

atramento, vltarum nempe fumus in vasorum opertorum cauitate in pilulas coit, quas demum derasas in suis emporijs venundare frequenter solent.

Cap. XVII. De Tecuixtli.

Tecuixtli, seu Terra lutea Ochrae est species inficiendis tectis, camerisque idonea, quae locis quibusdam huius Regionis vberissime prouenit,

Cap. 18. De Tlaxocotl, seu Terra acida. *ubi sup. cap. 26. fol. 342*

Cap. 19. De Ticatlalli, seu Terra alba. *cap. 21. fol. 341*

Cap. 20. De Tequixquilil, seu Nitro iterum. *cap. 26. fol. 343*

Cap. 21. De Tecoca huil. *cap. 20. fol. 341*

Cap. XXII. De Tecuixtli, seu colore luteo.

Genus est Terrae, cuius fumo condecorare Indi denigratas trabes, caeterasque materies solent, atque inficere rudes quasdam, & modici sumptus tabellas

Cap. XXIII. De Xicaltetl

Hoc est aliud candidum, ac minerale pigmentum, Quoxicaræ vocatum, quo primum res illinuntur, ut alij de super appositi colores tenacius adherescant, nec valeant facile deradi, aut vlla violentia deleri.

Cap. 24. De Quetzalytztli, de hoc fit mentio. *ubi sup. cap. 7. fol. 337*

Cap. 25. De Ezteitl, seu lapide sanguinis. *cap. 6. fol. 337*

Cap. 26. De Apoconalli. *cap. 1. fol. 336*

Cap. 27. De Eztecpatl. *cap. 65 fol. 337*

Cap. 28. De Tlapalte huilatl. *cap. 12 fol. 339*

Cap. 29. De Tlacuiloltecpatl, seu lapide picto. *cap. 10 fol. 339*

Cap. 30. De Toltecayztli. *cap. 13 fol. 339*

Cap. XXXI. De Matlalxihuitl.

Ita vocant, cynaeos omnes lapides, quales sunt vocati Torcoides cyaneique, sed praecipue viliores quosdam, qui videntur ad praedictorum species pertinere nullam tamen eorum utilem facultatem medicinae nosse sunt testati, ad hostiam referendus est, quamquam dilutior, quem Xiuhromolin nuncupant.

Cap. 32. De Quetzalxoquyac, seu Pluma foetida. *cap. 10. fol. 339*

Cap. 33. De Coztictecpatl. *ubi sup. cap. 4. fol. 337*

Cap. 34. De Lapide Philippicarum: *cap. 9. fol. 338*

Cap. XXXV. De lapide aqueo.

Sacrificus quidam ostendit mihi gemmam etiam candentem, & ad chrystallorum (ut videbatur) pertinentem genera, in qua mirum erat guttulam velut aquae interceptam, & parua contentam cauitate semper tenere foraminis superiora; quoque magis deprimeretur eo auidius ad superiora tendere, cuius ego naturalem rationem adhuc peruestigare nequiui.

Cap. 36. De Ttehuilotl, & lapide Crystallino *ubi sup. cap. 17 fol. 340*

INDICES

ALPHABETICI

SEX TRACTATVVM HISTORIAE

Animalium, & Mineralium Nouæ Hispaniæ. & in primis Tractatus Primi De Quadrupedibus.

A D E Acluro d quo De Peruichearl. f. 11. c. 35 Gallia vocata cor- radur. fol. 11 Cap. 4 De Anonymo quodam Animal. f. 3 c. 9. De Ariete quadrigenis ar- mato cornibus. f. 12. c. 36 De Ayotochtli, seu Dasipode- cucurbitino. f. 2. c. 2. C De Cacaniztli. fol. 12. Cap. 40 De Canum quibusdam peregrini- genis. f. 6. c. 20. De Caluaria reperta Chacti, & de repertis Gigantum Ossi- bus. f. 10. c. 32. De Cercopithecis. f. 6. c. 19 De Cirl, seu Lepore. f. 2. c. 3 De Coyameit, seu Quauhcoya- meit. f. 8. c. 25 De Coy-pollin. f. 10. c. 29 De Coyotl, seu Vulpe Indica. fol. 4. Cap. 13 De Cuertachtli, seu Lupo In- dico. f. 7. c. 23 De Cuertlaxcoyotl. f. 5. c. 14 H De Hoitzlacuarzin, seu Tlacuat- zin Spinoso. f. 3. c. 6 L De Leone paruo Insule Margari- tiferæ. f. 12. c. 19 M De Maçame, seu Ceruis. fol. 7. Cap. 21 De Mapach, seu Animal cuncta pactentante manibus. f. 1. c. 1 De Miztli. f. 4. c. 11 O De Ocochtli, seu Dasipode- de. f. 5. c. 15 De Oztotl. f. 6. c. 16	P De Peruichearl. f. 11. c. 35 Q De Quauhpegotli, seu Mele- Montano. f. 6. c. 17 De Quauhtecaltotl. f. 8. c. 26 De Quauhcentzo. f. 9. c. 27 T De Tauris, Vaccisq Quinitz re- gonis. f. 10. c. 30 De Tepe Maxtla. f. 11. c. 33 De Tepe Maxtlaton. f. 9. c. 28 De Tepeyztentli, seu Cane- Montano. f. 7. c. 21 De Tigri, & Talocelotl. f. 4. c. 10 De Tlacaxelotl, seu fera rotun- da facie. f. 3. c. 8 De Tlacuatzin. f. 3. c. 5 De Tlacoyotl, seu Coyotl hu- milis. f. 2. c. 37 De Tochtli, seu Dasypodum ge- neribus, quæ s. Cuniculos vo- cant. f. 2. c. 4 De Tucan, seu Talparum Indica- rum quodam genere. f. 7. c. 24 De Tzontzotl, seu Quadrupede capillorum cæsentium. f. 3. c. 7 Y De Ytzeuintecuani. f. 12. c. 38 De Ytzeumtepozotli, seu Ca- nibus gibbis. f. 10. c. 31 De Ytzeumquani, seu Canum interfectore. f. 4. c. 12 De Yzquepatl, seu Vulpecula, quæ Mayzium torrefactum æmulatur colore. f. 6. c. 18	fol. 16 Cap. 11 De Acacalotl Mare, seu Coruo Aquatico. f. 15. c. 9 De Acatechichitli, seu Aue confricante se ad Arundines. fol. 17. Cap. 13 De Achalatactli, seu Piscium voratrice. f. 13. c. 3 De Acitli, seu Aqueo Lepo- re. f. 41. c. 130 De Acolchichi, seu Aue rubeo- rum humerorum. f. 14. c. 4 De Acoln, seu Coturnicæ aqua- tica. f. 42. c. 131 De Acolin, seu Aquatili Cotur- nice. f. 16. c. 10 De Acu cuiztearl, seu Arundi- ne Aquatili. f. 17. c. 14 De Acxoyatototl. f. 52. c. 199 De Ahuatototl. f. 55. c. 218 De Amacoque, seu Aue rube- scens colli. f. 17. c. 12 De Amaxocotototl. f. 53. c. 201 De Arapalcari, seu Tenta aqua- ria. f. 15. c. 7 De Atototl, seu Aue Aquatili Mare. f. 15. c. 8 De Atototl, seu Aue aquati- ca. f. 41. c. 128 De Atototloquichitl, seu Passe- re aquatico Mare. f. 7. c. 16 De Aue Paradisea. f. 41. c. 129 De Aue altera delata ad Philip- pum secundum. f. 57. c. 223 De Auitus, quibusdam rostri maximi. f. 7. c. 15 De alijs pluribus Auitulis Ano- nimis ab ea sem prouincia Missis. f. 57. c. 226 De Axoquen. f. 55. c. 217 De Ayototototl tili. f. 52. c. 195 De Ayototototl. f. 54. c. 207 De Aztatl, siue Ardea canden- ti. f. 14. c. 5

INDEX

Tractatus Secundi de Auitibus

A D E Acaçahozotli, seu Aue Aquatili rucum sonan- ti. f. 14. c. 5	M 2 De

- C**
- De Caedcollin .f. 42. c. 134
De Cacalo .f. seu Coruo .f. 48. c. 174
De Cacalorotol .f. seu Aue Cor-
uiua .f. 50. c. 182.
De Cacatorol .f. 52. c. 197
De Caquantotol .f. 55. c. 215.
De Caxcaxotol .f. 46. c. 158
De Cegero .f. 45. c. 151.
De Cehollol .f. 42. c. 132
De Cenconlatolli .f. seu quadrin-
gentis linguis .f. 20. c. 30
De Cenotzqui .f. 18. c. 19
De Ceoan .f. seu Aue nines .f. 19. 21
De Chachalacamel .f. 23. c. 41
De Chachauatorol .f. 51. c. 188
De Chianrotol .f. 43. c. 139
De Chichilrotol Tepazculla-
la .f. 51. c. 189
De Chietotol .f. 31. c. 80
De Chichitli .f. 18. c. 18
De Chilcanauhli .f. seu Anate
Chilli colore .f. 21. c. 31
De Chilcoquipaltotol .f. 50. c. 183
De Chiltotol .f. 22. c. 38
De Chiltotol .f. 54. c. 210
De Chiltotol .f. 55. c. 184.
De Chiltotol altera .f. 24. c. 45
De Chiquatli .f. seu Noctua .f. 20. 29
De Chiquatorol .f. 47. c. 168.
De Chochopitli .f. 19. c. 23
De Cocho Pataci genere .f.
fol. 44. Cap. 145
De Cocho altero .f. 44. c. 146
De Cochitenacatl .f. 46. c. 160
De Cochitotol .f. seu Aue flori-
da .f. 46. c. 161
De Cocochatl .f. 48. c. 171
De Cocotli .f. 23. c. 42
De Cocorzin .f. 24. c. 44
De Cocozon .f. 52. c. 192
De Cocoztli .f. seu Auicula Lu-
tea .f. 33. c. 93
De Colcanauhlicioatl .f. 28. 64
De Colcanauhli .f. seu Anate Co-
turnicum Mexicanarum co-
lore .f. 49. c. 175
De Colcuicuitic .f. 19. c. 25
De Colin aliquot generibus .f.
fol. 22. c. 39
De Colotol .f. seu Auicula infle-
xa .f. 18. c. 10
De Comaltecatl .f. 19. c. 22
De Concanauhli .f. 28. c. 66
De Coxolitli .f. quam Phasianum
Patrium vocant .f. 23. c. 40
De Coyolcozque .f. seu Colli so-
nali .f. 19. c. 24
De Coyolrotol .f. 44. c. 149
De Cozcaquauhli .f. 20. c. 27
De Coztotol .f. seu Aue Palli-
da .f. 20. c. 28
De Coztotol .f. seu Aue lutea .f. fol.
43. c. 140
- De Coztotol .f. seu Aue In-
tea .f. 43. c. 43
De Cuechtotol .f. 54. c. 214
De Cuitcuizcatorol .f. 53. c. 203
D
De Daic .f. 56. c. 220
E
De Ecatotol .f. seu Aue Ven-
ti .f. 24. c. 46.
De Ecatotol altera .f. 24. c. 47
De Ecatotol .f. seu Aue Ven-
ti .f. 33. c. 95.
De Elcoztotol .f. 48. c. 172
De Elototol .f. seu Aue Spice
Mayzij .f. 25. c. 48
De Elototol .f. 25. c. 49
De Elototol .f. 48. c. 169
De elotol .f. 54. c. 209
De Quarta Elototol .f. 57. c. 227
G
De Guirguit .f. 56. c. 219
H
De Hoacton semina .f. 13. c. 1
De Hoactli .f. seu Toloactli .f. deit
Aue Sicea .f. 26. c. 53
De Hoactzin .f. seu Aue similem
nominiedente vocem .f. 25. 50
De Hoactzin altera .f. 27. c. 61
De Hoahrotol .f. 27. c. 57
De Hoexocanauhli .f. 25. c. 51
De Hocitzanatl .f. seu magno
Sturno .f. 21. c. 33
De Hoexototol .f. seu Aue Sali-
gna .f. 27. c. 58
De Hoiloth .f. seu Coluba .f. 26. 56
De Hoiloth iterum .f. 27. c. 60
De Hoinetli .f. seu Aue incur-
ua .f. 34. c. 96
De Hoitlallol .f. 25. c. 52
De Hoitzilazatl .f. 27. c. 62
De Hoitzirzillin Tepuzculla-
la .f. 47. c. 164
De Hoitzirziltotol .f. seu Aue
varia .f. 26. c. 54
De Hoitzirzil papalotl .f. 26. c. 55
De Huexolotl .f. 27. c. 59
I
De Izanatl .f. 21. c. 32
M
De Metzcanauhli .f. seu Anate
lunari .f. 45. c. 152
De Miacatotol .f. seu Aue ger-
minis Mayzij .f. 30. c. 77
De Mocototol .f. seu Aue qua
alitur herba vocata Moco-
qlitl .f. 31. c. 79
De Motmot .f. 52. c. 196
N
De Nepapantotol .f. 40. c. 127
De Nexohoitzil .f. seu Hoizil-
lin cinereo .f. 31. c. 82
De Nexton .f. 31. c. 83
De Nextotol .f. 32. c. 84
- De Nochtotol .f. seu Aue
fol. 1. cap. 81
De Nopalteneol .f. 44. c. 150
O
De Ocoquilin .f. seu Perdice Mon-
tana .f. 32. c. 85
De Ocoquilin .f. 34. c. 211
De Oconenel .f. 32. c. 87
De Oconenel .f. 43. c. 137
De Ocorzinizcan .f. 32. c. 86
De Ocorzinizcan .f. 45. c. 156
De Olototol .f. 53. c. 205
De Opipixcan .f. 44. c. 147
P
De Pauxi vocata Aue .f. 56. c. 222
De Papatzca .f. seu Anate splen-
denti .f. 32. c. 88
De Perutotol .f. 47. c. 167
De Pcalotl .f. 57. c. 225
De Picicitli .f. 53. c. 200
De Pipixcan .f. seu Aue fura-
ci .f. 32. c. 89
De Pipizon .f. seu Auicula splen-
denti .f. 33. c. 90
De Pirzmalotl .f. 57. c. 224
De Plurimis alijs Auiculis ano-
nimis ab eadem prouincia
missis .f. 57. c. 226
De Poxaqua .f. 33. c. 91
Q
De Quachichil .f. 28. c. 65
De Quachichilitic .f. semina .f.
fol. 48. c. 170
De Quachilton .f. seu Aue Sili-
quastrini capitis .f. 20. c. 26
De Quapach canauhli .f. 52. 194
De Quapachtotol .f. 49. c. 179
De Quapetlahoac .f. 48. c. 173
De Quatoromomi .f. 50. c. 186
De Quatoztli .f. 34. c. 99
De Quauheilni .f. 34. c. 97
De Quauhehichil .f. seu Auicula
capitis rubei .f. 18. c. 17
De Quauhehichopitli .f. seu Aui-
cula ligna excauante .f. 33. c. 94
De Quauhtoropotli .f. 46. c. 157
De Quauhtoropotli .f. 47. c. 165
De Quauhtotli .f. 33. c. 92
De Quaxoxototol .f. 49. c. 177
De Quauhelototol .f. 54. c. 213
De Quetzaltotol .f. seu Aue plu-
marum diuitum .f. 13. c. 2
T
De Tarac .f. 50. c. 185
De Techitli .f. 37. c. 110
De Techitli .f. 52. c. 193
De Tecolotl .f. 35. c. 102
De Tempalahoac altera .f. seu
Aue lati rostri .f. 30. c. 78
De Teoauhtotol .f. 52. c. 198
De Tepetrotol .f. 35. c. 101
De Tequiquiacarzanatl .f. 21. 34
De Tetzompan .f. 38. c. 115
De

De Tlacaholotl . f. 46. c. 159
 De Tlacoq'auhtli . f. 35. c. 103
 De Tlalacatl, seu Aniere Mon-
 tano . f. 34. c. 98
 De Tlachinolototl, seu Aue
 combusta . f. 38. c. 114
 De Tlalquipatli . f. 39. c. 119
 De Tlanquiquizototl, seu Pas-
 sere sibilante . f. 47. c. 163
 De Tlapalchichi, seu confrica-
 trice rubea . f. 38. c. 116
 De Tlapalototl . f. 46. c. 162
 De Tlaquauhtli . f. 44. c. 144
 De Tlaquilolototl, seu Aue
 picta . f. 43. c. 141
 De Tlateperlachiquatli, seu Oti-
 de saxorum . f. 37. c. 113
 De Tlanhquechu tototl . f. 51. c. 191
 De Tlanhquechal . f. 49. c. 178
 De Tlanhtototl, seu Aue Coc-
 cineae . f. 43. c. 142
 De Tlanhtototl, seu Aue ru-
 bea . f. 51. c. 195
 De Tloth . f. 49. c. 176
 De Tolocatzanatl, seu Sturno
 iunceri . f. 22. c. 36
 De Tolchiquatli, siue Noctua
 iunceri . f. 36. c. 107
 De Telcomotli . f. 45. c. 153
 De Totecoloctli femina, seu
 Aue stertrice iunceri . f. 36. c. 106
 De Toquicoyotl . f. 44. c. 148
 De Torecoloctli mare, seu Met-
 zcanauhtli, idest Aue Luna-
 ri . f. 36. c. 105
 De Tuputu . f. 56. c. 221
 De Tozcatotli mare, seu gut-
 turis pallidi . f. 37. c. 111
 De Tozacoztic . f. 42. c. 133
 De Toznene . f. 38. c. 117
 De Tzahoei . f. 22. c. 35
 De Tzanartototl, seu Aue
 simili, aut congeneri Tza-
 natl . f. 22. c. 37
 De Tzinitzcan . f. 42. c. 135
 De Tzinitzcan . f. 23. c. 43
 De Tzazicuilotl . f. 39. c. 118
 De Tzitzihua mare . f. 35. c. 104
 De Tzonyayauhqui mare, seu
 Aue capitis varij . f. 36. c. 108
 De Tzonyayauhqui lamina .
 fol. 27. cap. 109
 De Tzonyayauhqui tertia .
 fol. 40. cap. 123
 De Tzopiloch, siue Aura . f. 37. c. 112
 X
 De Xaleuani, seu Aue arenam
 deglutiente . f. 39. c. 121
 De Xiquipiltototl . f. 54. c. 202
 De Xiuhototl, seu uerberum
 Aue . f. 39. c. 120
 De Xochitototl . f. 39. c. 122
 De Xochitorotl altera seu Aue

Florida . f. 40. c. 125
 De Xochitenucatl . f. 51. c. 187
 De Xochitenacatl altera . fol. 47.
 cap. 166
 De Xochitenucatl . f. 51. c. 187
 De Xochitenacatl altera . fol. 58.
 Cap. 229
 De Xomotl . f. 40. c. 124
 De Xompantototl . f. 53. c. 202
 De Xolotlapech . f. 54. c. 208
 De Xolotlapech . f. 53. c. 204
 De Xoxouhquihoactli . f. 14. c. 6
 De Xoxouhquihoactli . f. 40. c. 126
 Y
 De Yacacintli, seu rostro spicæ
 Mayziz . f. 45. c. 154
 De Yacaparlahoac, seu Aue
 latirostri . f. 42. c. 136
 De Yacapitzahoac Mare, seu
 Aue rostri mucronati . f. 29. c. 68
 De Yacatl, siue Aue rostri ni-
 gri . f. 57. c. 228
 De Yacatexotli, seu rostro Cia-
 neo . f. 29. c. 70
 De Yacatopil, seu rostro su-
 dis . f. 29. c. 69
 De Yohualototl, seu Aue no-
 cturna . f. 49. c. 180
 De Yayauhquitototl . f. 55. c. 216
 De Yaxouhqui, seu Aue cy-
 neorum pedum . f. 29. c. 72
 De Yllamatorl, seu Aue vetu-
 la . f. 30. c. 75
 De Yohaltetolotl, seu Bubone
 nocturno . f. 30. c. 73
 De Yohoalcoachillin . f. 30. c. 74
 De Yohualenachili, seu capite
 Chilli nocturno . f. 50. c. 18
 De Yizquauhtli, seu Aquila no-
 uacula . f. 28. c. 67
 De Yxamatzeatl tototl, seu Aue
 candenti colore illita ocu-
 los . f. 30. c. 76
 De Yxamazcatl . f. 43. c. 138
 De Ytezcatototl . f. 53. c. 206
 De Yxucuil, seu oculo pi-
 cto . f. 29. c. 71
 De Yzquauhtli . f. 34. c. 100
 De Yztaetzonyayauhqui, seu
 Aue varij Capitis . f. 28. c. 63
 De Yztaetzonyayauhqui . f. 45. c. 155

I N D E X

*Tractatus Tertij de Repti-
libus.*

A
DE Acalterepon, seu Mo-
 noxilo mucronato, quod
 priuatum Tamaucuilcahuya
 vocant . fol. 58. cap. 1

De Acoatl, seu Serpente aqua-
 til . f. 60. c. 6
 De Aguafen . f. 69. c. 50
 De Ahucyaactli, seu H. morrhua
 Indico . f. 39. c. 1
 De Aijs duobus Lacertiarum
 generibus, qua proprie Acal-
 terepon nuncupantur . f. 58. c. 2
 De Aquasqua, seu Bufone . f. 60. c. 7
 De Aquetzpallin, seu Croco-
 dilis, quos abj Caymanes
 vocant . f. 60. c. 5
 De Aquaquetzpallin, seu aqua-
 rico colore . f. 59. c. 4
 De Ataligato Angue . f. 69. c. 51
 B
 De Bi.in Colubri genere . f. 70. c. 56
 C
 De Canauheoatl . f. 61. c. 11
 De Cencoatl . f. 60. c. 9
 De Cencoatl . f. 63. c. 23
 De Cencoatl, seu Colubro simi-
 li spicæ mayziz, similibusque
 coloribus variato . f. 61. c. 15
 De Chiauheoatl . f. 68. c. 47
 De Colcoatl, seu Colubro Co-
 turnicum colore . f. 62. c. 16
 De Colcatl, seu serpente Co-
 turnicibus simili . f. 60. c. 8
 De Colubro splendente in tene-
 bris, quem vocant Cam-
 coatl . f. 70. c. 58
 De Coyuta . f. 70. c. 57
 De Cuech, seu Colubro sonali-
 bus insignito . f. 62. c. 17
 De Cuicuilcoatl, seu Colubro
 vario . f. 61. c. 14
 D
 De Dopone . f. 69. c. 54
 E
 De Ecacoatl, seu Angue ven-
 ti . f. 61. c. 12
 H
 De Haro Colori genere . f. 70. c. 55
 M
 De Macacoatl, seu Angue Cer-
 uino . f. 63. c. 20
 De Macacoatl . f. 63. c. 21
 De Maquizcoatl . f. 63. c. 22
 N
 De Nexoa . f. 68. c. 48
 O
 De Oto Colubri genere . f. 68. c. 49
 P
 De Petlacoatl . f. 64. c. 28
 De Perzcoatl, seu Angue lubri-
 co . f. 64. c. 27
 Q
 De Quatapalcatl, seu Chameleo-
 ne Mexicensi . f. 61. c. 13
 De Quauhtzicatl linam, seu ma-
 tre formicarum . f. 65. c. 32

De

T

De Taleter Lacerra. f. 69. c. 53
 De Tapayaxin. f. 67. c. 44
 De Genere Tamacolin, seu Ra-
 betarum. f. 65. c. 34
 De Tecōixin torquata. f. 63. c. 25
 De Tecōixin, seu saxorum la-
 certa. f. 65. c. 35
 De Techichicatl, seu lapide in-
 culto. f. 64. c. 31
 De Tepecolcoatl, seu Angue,
 montano, Coturnices Indi-
 cas colore imitante. f. 68. c. 46
 De Teque Lacerta. f. 69. c. 52
 De Tecuisin, seu innocuis lacer-
 tarum generibus. f. 67. c. 41
 De Teximinani, seu serpente
 inuolante oculos. f. 66. c. 40
 De Temacultahuilia serpen-
 te. f. 68. c. 45
 De Terzuncuocatl, seu serpente
 raro. f. 66. c. 37
 De Terzauhcoatl. f. 67. c. 43
 De Teuhtlacotzauhqui, seu do-
 mina serpentum. f. 63. c. 24
 De Teuhtlacotzauhqui alte-
 ro. f. 65. c. 33
 De Texincocoyotl. f. 66. c. 38
 De Tlehua, seu igneo Colu-
 bro. f. 63. c. 26
 De Tlecoatl, seu igneo serpen-
 te. f. 64. c. 30
 De Tlecoatl. f. 67. c. 42
 De Tlilecoatl. f. 64. c. 29
 De Tlucuerzpallin, seu nigra
 lacerta. f. 65. c. 35
 De Tzicatlinau serpente. f. 61. c. 10
 X
 De Xaxalhua. f. 66. c. 39
 Y
 De Yzaccuocatl, seu albo Colu-
 bro. f. 6. c. 18
 De Yzacuerozin, seu alba lacer-
 ta. f. 62. c. 19

I N D E X
*Tractatus Quarti de In-
 sectis.*

A

DE Aoachrocatl, seu Ara-
 neo. f. 71. c. 3
 De Arocatl, seu Araneo versan-
 te in aquis. f. 71. c. 1
 De Asin, seu Vermium quo-
 rundam pinguedine. f. 71. c. 2
 C
 De Cohahoapochin. f. 73. c. 15
 De Coyayahoal. f. 72. c. 9
 E
 De Ecarocatl, seu Araneo ven-

ti. fol. 71. Cap. 4
 H
 De Hocitexca. f. 75. c. 26
 De Hontzrocatl, seu Araneo spi-
 noso. f. 71. c. 5
 L
 De Lauatana Aranei genere,
 fol. 75. c. 28
 De Lumatec Hirundinis gene-
 re. f. 75. c. 29
 P
 De Pollin. f. 73. c. 13
 De Papilionum Nonnullis ge-
 neribus. f. 72. c. 12
 Q
 De Qcauhmecatl. f. 73. c. 17
 De Quauhocuilin. f. 74. c. 30
 De Quauhremolin. f. 74. c. 19
 De Quetzalmiahual, seu Ves-
 pa pennas Huacamayaz colo-
 re imitata. f. 73. c. 18
 S
 De Sulum formicarum gene-
 re. f. 76. c. 30
 T
 De Tapalchichi. f. 71. c. 6
 De Techichiatl. f. 72. c. 8
 De Temahoani. f. 72. c. 7
 De Temicilli. f. 72. c. 11
 De Temolin, seu Scarabeis.
 fol. 74. cap. 12
 De Terlaroca. f. 73. c. 16
 De Insecto altero, quod Tena-
 maznanapalob vocant. f. 73. c. 14
 De Tlalaxatl, seu Arundine ter-
 restri. f. 74. c. 23
 De Tlaxiquipillin, seu Marsu-
 pio Terrestri. f. 74. c. 24
 De Tleocuilin. f. 74. c. 21
 De Tocatl, seu Araneorum ge-
 neribus. f. 74. c. 25
 De Tzontecomama, seu Inse-
 cto, cui caput videtur esse
 oneri. f. 75. c. 27
 Y
 De Yzququa, seu Sipantipe.
 fol. 72. cap. 10

I N D E X
*Tractatus Quinti de Aqua-
 tilibus.*

A

DE Acacana, seu Pisce Gib-
 bo. fol. 85. Cap. 41
 De Acacapallin. f. 85. c. 43
 De Acipaquith. f. 84. c. 39
 De Acuerzpalmichin. f. 85. c. 44
 De Alofac, Lupeaué Maris Au-
 stralis. f. 85. c. 40
 De Acocilin, seu imagine Co-

chlez. f. 78. c. 8
 De Ahuauhil, seu Muscarum
 palustrium Ouis. f. 77. c. 7
 De Ahuahuila, seu Aquam tra-
 hente. f. 78. c. 9
 De Ahuuzotl. f. 78. c. 10
 De Anenez In lecto lacustri.
 fol. 77. c. 5
 De Amacpalli, seu manu coc-
 cineas. f. 79. c. 13
 De Amilotl, seu Pisce tere-
 ti. f. 77. c. 6
 De Atexcalquahuil. f. 79. c. 14
 De Atlecatl, seu Geryonis.
 fol. 77. c. 4
 De Atetepitz, seu Scarabeo la-
 cultri. f. 76. c. 3
 De Atonahuiztli. f. 79. c. 15
 De Atopinan. f. 78. c. 11
 De Axaxayacatl, seu Musca pa-
 lustris, aquosa facie constan-
 te. f. 76. c. 1
 De Axolotl, siue lusu aqua-
 rum. f. 76. c. 2
 C
 De Chacallin. f. 80. c. 17
 De Coamichin. f. 87. c. 52
 De Coatetl. f. 86. c. 45
 De Cocolin. f. 80. c. 18
 De Coyamemichin. f. 86. c. 50
 De Cneyatl. f. 80. c. 19
 De Cuclapetotl, seu Pisciculo
 lacultri ventris magni. f. 88. c. 36
 H
 De Huiztitzilmichin. f. 83. c. 34
 De Huiztitzilmichin. f. 86. c. 46
 M
 De Malullis. f. 82. c. 27
 De Manari. f. 87. c. 53
 De Michpillin, seu Ouis pi-
 scium. f. 81. c. 25
 O
 De Ocuiliztac, seu Vermiculis
 candidis. f. 79. c. 12
 P
 De Papalomichin. f. 84. c. 37
 De Papalomichin. f. 86. c. 47
 De Pisce Tauri forma, qui à Chi-
 nes Oceano delatus est. f. 88. c. 55
 De Piscibus, qui navigantibus
 in nouam Hispaniam occur-
 rere solent. f. 87. c. 54
 Q
 De Quaterl. f. 84. c. 36
 De Quetzalmichin. f. 86. c. 48
 S
 De Serra Pisce. f. 85. c. 42
 T
 De Tapachpoxcauhqui. f. 83. c. 33
 De Tenemichin, seu Pagro.
 fol. 86. cap. 49
 De Tepocbasalum. f. 82. c. 18
 De Texcalnanacatl, seu lun-
 go

go lapideo . f. 83. c. 32

De Tlacamichin . f. 83. c. 33

X

De Xalmichin, seu Pisce areno-
lo . f. 83. c. 30

De Xalmichin quauhnaoacen.
fi . f. 83. c. 31

De Xiomichin Mexicanorum
quam nostri Troctam vo-
cant . f. 82. c. 26

De Xochipaltapacheli, seu Con-
cha minij coloris auriculata.
fol. 79. c. 16

De Xohuulin . f. 82. c. 19

Y

De Yayauhqui, seu Arro Xohi-
li . f. 80. c. 21

De Yacapitzahuac, seu Pisce
tenuisnafi . f. 81. c. 22

De Yacapitzahuac . f. 81. c. 23

De Yzcahuitli . f. 80. c. 20

De Yzcohua . f. 86. c. 51

De Yztalt, seu Sale Fontano.
f. 81. c. 24

I N D E X

*Traſtatus Sexti de Mi-
neralibus.*

A

D E Apoconaſſi . fol. 90. C. 26

C

De Chapopotli . f. 88. c. 1

De Chimaſtizatl, ſeu lapide ſpe-
culari . f. 88. c. 1

De Coztictecpatl . f. 90. c. 33

E

De Ezrepatli . f. 90. c. 27

De Ezterl, ſeu lapide ſangui-
nis . f. 90. c. 25

H

De Hoitzitziltetl . f. 88. c. 3

L

De Lapide philippicarũ . f. 90. c. 34

De Lapide Aqueo . f. 90. c. 35

M

De Matlalxuhitl . 90. c. 31

Q

De Quetzalxoquyac, ſeu plama
ſcetida . f. 90. c. 32

De Quetzalytzli . f. 90. c. 24

T

De Tapachpatli, ſeu hepatis me-
dicina . f. 88. c. 7

De Tecoca huiel . f. 90. c. 21

De Tecuitlatl . f. 89. c. 14

De Tecuixtli . f. 90. c. 17

De Tecuixtli, ſeu colore lu-
teo . f. 90. c. 12

De Tequixquilil, ſeu nitro ite-
rum . f. 90. c. 20

De Tequixquitl iterũ . f. 89. c. 13

De Tetilli . f. 89. c. 16

De Teticatl . f. 89. c. 12

De Tezatl, ſeu Silarico . f. 89. c. 10

De Ticatlalli, ſeu Terra al-
ba . f. 90. c. 19

De Toſtecayztl . f. 90. c. 30

De Tlacuoltecpatl, ſeu lapide
piſto . f. 90. c. 29

De Tlahuitl, ſeu rubrica fabri-
li . f. 89. c. 15

De Tlahocotl, ſeu Terra aci-
da . f. 90. c. 18

De Tlalyac, ſeu terra ſorti-
da . f. 89. c. 11

De Tlanezillo . f. 88. c. 6

De Tlapaltehuilatl . f. 90. c. 28

De Xicaltetl . f. 90. c. 23

Y

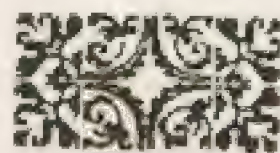
De Ycharetl, ſeu lapide Goſſi-
pij . f. 88. c. 4

De Yztacxalli . f. 88. c. 5

De Yztatl, ſeu ſale in gene-
re . f. 88. c. 9

De Yztehuilotl, & lapide Chy-
ſtallino . f. 90. c. 36

De Yztli lapide . f. 88. c. 8

F I N I S.

ERRATA SIC CORRIGE.

pag. 4	cap. II.	felle	lege	fele
pag. 8	cap. XXV.	ciccuratur	l.	ciccuratur
pag. 8	cap. XXVI.	hyemmalis	l.	hiemalis
pag. 8	cap. XXVI.	fulus	l.	fulvus
pag. 10	cap. XXX.	Incuruus	l.	Incuruus
pag. 11	cap. XXIV.	non	l.	naturam
pag. 13	cap. III.	candent	l.	candenti
pag. 13	vsque ad pag. 23	hist. quadruped.	l.	hist. autum
pag. 15	cap. IX.	alimtum	l.	alimentum
pag. 15	cap. IX.	medioris	l.	mediocrit
pag. 16	cap. XI.	pronominet	l.	prominet
pag. 17	cap. XIII.	Corduele	l.	carduele
pag. 29	cap. XV.	Columbarum	l.	columbarum
pag. 29	cap. LXV.		l.	LXX
pag. 30	cap. LXXV.		l.	LXXIV
pag. 38	cap. CXVII.	conspiciendam	l.	conspiciendam
pag. 49	cap. CLXV.	Mexicanaum	l.	Mexicanarum
pag. 58	cap. II.	nunpantur	l.	nuncupantur
pag. 74	cap. XXVI.	nigerfit	l.	negrescit
pag. 81	cap. XXVI.	suatate	l.	suauitate
pag. 85	cap. XLI.	aliam paruam	l.	alia parua
pag. 87	cap. LIV.	dolatæ,	l.	delatæ

C Vltato hinc stirpes omni ex parte . Prima hæc impressio , quæ & tactum quemdam habet , reliquum ostendat virium . Leuiuscula quæ per halitum præcedit fumi cuiusdam est , qui in hac quoque socium saporibus odorem facit . Simpliciores vt vides Syllhemate quodam præsignauimus , obscura certè omnium multitudine . Intercapedines reple si potes ; si & nomina suppetunt . Tot sapes quot cibi , si ab his petas ; sed parum diximus : tot certè quot ea quæ admittuntur ad gustum . Vnicum inter liquores Vinum affatim eluserit , gustu in omnibus , & vasculis etiam singillatim ; quin etiam temporibus anni , & ætatis diuerso : sed & poma , & fructus . Pyrum sume discurre eandem per familiam ; per singula quæ variant . offendes sapes multos , necdum extra Pyretum . Architrictinus sanè & Coquus , plurimum ex eo apud Magnates gratiæ nancisci solent dum harmonicè sapes modulantur , gustulos omniformes componunt plures quidem multo , gratiores , saposque & in ollis , & in aulis magis ; quam Ethicus vnquam sententias , aut doctrinas Philosophus obtulerint . A mixtione seccundius , & proportionum in ea multifarijs rationibus in omnem excurrent numerum . Vertuntur ad inuicem inde , ac inuertuntur non intensione tantum , ac remissione vt dicunt ; quibus multi consistunt ; sed in alios atque alios beneque diffitos sapes .

Ad homines porrò hi , immò ora faucesque hominum , primæ scilicet gustationis instrumenta notantur ; nec illud nobis arrogemus sensus nostros tanquam trusinam ac mensuram se habere rerum omnium , nequè existimemus quæ ora non feriunt tuto interius admitti posse , pari se quoque modo inibi habitura . Occultæ squacem in nonnullis acies , tardiores in alijs , quæ si non oris breui , longiori certè Stomachi calore excitata , erumpant in impetus . Sunt quasdam in partes qua insiliant , aditusque obtineant : quæ ab alijs repellantur quasi præclusis . Palato , orique vniuerso blanditur Saccharum , quod oculum perpungat , erodatque appositum . Fungus vel canæ gulæ gratissimus : Napellus ori innocens ; in ventrem demissus obstruit , strangulat alius , alius destruit , multiplicibus expergesaëlis , concitatisque ferendi , conculcandi , comprimendi instrumentis . Diuersis nimirum in partibus conlocatio diuersa , ita receptio , indeque sensus . Plurimum quoque seceris transitus , & viæ ratio , obuiarumque , & diutius retinentium partium . ita Asparagus & Terebinthi lachryma , longo ad vesicam dum feruntur itinere incenduntur , odorumque sumunt spiritum . Thimelææ radices initio placidæ ardorem in faucibus tandem & inextinguibilem relinquunt . Piper & Allium tuto per aluum descendunt , quæ cuti imposta rodunt in vlcus .

Diuersitas in alijs inde animantibus multo maior . Ingerunt , vorant vermes lutum ; teredines ligna , lapillos Columba , dura quæque Struthiocameli , venenum Animalia nonnulla : non desunt inter homines , qui glebis ipsis , qui ruderum cæmentis , qui carbonibus vtut atratis non parcant dentibus , & quod mirum magis , infima sunt animalcula , quæ amarissimum fel depascentur , vt eruditissimus , doctissimusque D. Ioan. Faber Lynceus noster animaduertit , nec nisi ventre crediderim , & voluptate magistris , saporibusq. pellicientibus .

Quod verò ab elementis deducantur id proximum quidem fuit , nec mirum si vix vllas partes obtinuerit aër , quem vel ipsi etiam Chamæleonti prorsus credideris insipidum . Quod in receptantibus instrumentis minimè abiturus consistat in succum ; quodve ex consueto assiduè ea percurrat atque peruadat ; nisi quandoque ab odoratis insumptis rebus corpulentior emittatur halitus , vt quis è Violæ , ac Gelsimini confertis floribus ipsummet sibi odorem prægustare , haustuque combibere videatur . Cuiusmodi & spissatus magis ille fuerit , si moriturientem Democritum retinere cibi vice in viuis potuit ; qui ex melle , vino , pane calentibus emissus , naribus quodammodo in latè fuscum manducatur saporem .

Propius certè à conlocatis in figuras duceres particulis , nec inde admirari mutationibus , quamuis liquore in eodem aut vale contingeret ; si illarum distributione , dispositione varia alius , atque alius subinde mittatur sapor . Interim secundo , & communi magis sensu ab aqueis , terreisque sapes acceperis ; quæ suis compositionis , connexionisque modis , diuerso spiritu consistent , ac fundantur : in igneam ferè solutionem , in summo illo & acutissimo agantur : nequaquam aër nisi quoad laxius coagmentum interueniat .

Exerceat cratis hæc Criticos per nos licebit, quam ad Medicorum lancem ipsorum bona-
 digessimus fide: Galeni inquam, Auicennæ, Recchi, & nuperorum, ut primis in ea nota-
 rum litteris vides. Incerta in ea nonnulla, ne dixerim plura: Abscissa penitus quæ in qualitati-
 bus extrema, sine apices manis, ut margine à nobis physicè addito est indicatum. An ut ad
 humanum corpus cuncta retulerint, quod medio quodammodo se habere videatur? Ipsa verò
 multo magis mutilata humiditas, vel malè concepta potius, cuius vocabulo non aliud quidquam
 præter vnā madefactionem intelligere videntur; ad eam dumtaxat partem quæ liquoris est,
 & cum scholasticis quidem omnibus ferè redigentes. quod forsan in ignis gratiam factum, qui
 cum tenuitate prorsus iungitur. Plures hic areolæ nō autem in Naturæ vacauerint officinis, quip-
 pe viterius replere poteris, quæ exempla habent; si in votis fuerit affatim folium in mappā disten-
 dere, quæ verò prorsus carent nequaquam in chartaceis erit, implere ut queas: perquirentibus autē
 secus euenerit, in naturæ libris, in quibus, & luculentius & alia forsan dispositione, ac trutina.

*Medicorum instrumenta ad Mathematicam
 & Oeconomicam amussim non sunt; referunt
 potius eam qua in monetis diuersorum Re-
 gnorum & Principum, in mensura, ac pon-
 derum rationibus; quantitatis, signi, reique
 differentia obseruatur. Nutant cerè gra-
 dus, nec tantum ad duos vsque lubricè excur-
 ritur; sed ab ascensione ad ea quæ contraria
 existimantur descensus sit, & minutius nubi-
 le minus ad gradulos vsque maiorum scilicet
 sectuerculas, non secus partiti sunt; ac si in
 primis illis exploratissima res esset. Cali,
 Solique patris ratio in Scylla, Aro, & Helle-
 boro, & huiusmodi in culpa erit: quandoque
 heterogenei corporis, ut Bedoar Citrium, Pe-
 po. Sed in Opio concors à ratione exorbita-
 uerit plurimum census, quod frigidum ama-
 rore, rodendique vi reclamantibus, aestima-
 tum est vsquequaque. At exiccatis vlli re-
 centis non parum habenda ratio, ut in Co-
 riandro, Papyro, Arundine: membrorum in-
 de, in quibus vis exeratur, nam quæ de actu,
 & potentia distinguuntur, logica credamus po-
 tius quam naturalia. Piper in manu deten-
 tum non calefacit; writur ut diximus à Sac-
 charo oculus: quæ ardet, quæ intus writ aqua
 frigida etiam sentitur, & madida: spirituum
 bene percitorum spissa in aqueo liquore non
 deest phalanx. Frigesaciunt calida, quæ ape-
 riendo extrahunt, & quæ indurata relinquunt.
 Calefaciunt frigida, quæ occludendo ignē ad-
 usque cōprimunt. Cōsideranda quæ impetuntur
 corpora, & quo tempore, ac modo recipiant.*

*Turbant rem omnem Caphura, Vitriolum, Halini-
 trum. dicas frigida quæ caustica rodant, urant, in
 ignem, in balitus abeant: dicas calida quæ perfrige-
 rent in glaciē vsque, quæ acelegant, quæ sitim sedent.
 Petius autem Hydrargyrum grauissimum illud, &
 cacumina petens; quod in sublimi & in præcipiti
 agatur; quod æreum vel Arist. dicatur; quod fri-
 gidissimum urat, & igne statim absumatur. Pessimè
 Acetū ne è domo discedas, sicciū illud, quod tamen li-
 quidum; quod aqueum; quod subtile, & stringens:
 acidum, frigidum, & ignea acrimonia ad summum
 vsque mordicans, perstringens cerebri verticem: quod
 tamen è calido Vino. sed & satis Vinum ipsum con-
 fuderit, si ab Asprinio, Pisitarellio, Albano, Vrbine-
 tano, ad Græcum, Maluaticū, & Scipacapilli Nea-
 politanum, à rigido scilicet ad igneum, & per media
 processeris. Rem omnem in eodem habeas dolio. dulces
 temperatū, veterascens tibi calidū erit; acescens fri-
 gidum, ad vltimū perueniens acerrimū calidissimū.*

*Ad hominis tactū Rana, Lacerta frigida sunt, quæ
 vitam in calore habent. Violento igne aurum in li-
 quorem fusum manet, inde non frigore villo opus est,
 ut gelascat, tantillum minue concresecet medio, bene-
 que adhuc in ardenti camino: argentum itidem me-
 dio in examine, quamuis nec minuas. Solis calor ma-
 rinum durauerit salem, fuderit ignis calor dura-
 tum; quæ ab eodem opposita. V in tuis credere mani-
 bus? Aquam ad abluendum modicè calefactam in
 Vmbria nostra rigentibus brumis infundebant sa-
 muli, dextera hac quæ scribit, & scripserat, algebat
 nuda percurrenti chartam; sinistra prætus fouebat,
 fouebaturq. tepore. ad hanc [ab opere semotis] fri-
 gida, ad illam calens accessit aqua, quæ media erat,
 quæ eadem, eodemque à vase & foco, distinguere
 ne opus erat, eandem qualitatem in dexteram, at-
 que sinistram, vel potius sensum, aut rationem
 qualitatis?*

Quid igitur de qualitatibus? fiunt, inuertuntur, mutantur cum saporibus; nec à calore diffitum
 frigus, summum, summo. Radices quærendæ sunt, quæ plurimum absconditæ: cognoscendus
 quomodo vnicus, & inexhaustus caloris fons Sol: quid, & vnde frigus, cur decretum illud cogni-
 tum quo à natura opere arcetur; reliquum arcanæ ipsius non aperuerit naturæ. an cum illo pari-
 ter ab ingressu contemplantes exclusi? Perpendendum quid absolutè, quid aliorum respectu de-
 cernatur, quid res ipsa considerata, quid dum in alia agit, habeat qualitatis. Quis influens, quis
 proprius calor; quis naturalis, an aliquis præter naturam; quis cælestis, an pulchrior, nobilior tan-
 tum: qui potius receptionum modi, tum à mittente, tum missis partibus; harum densitate, impetu,
 turbis, figuris; ante, vel ab ingressu, exituque, & cōclusionibus; non tamen huius loci & anguli. boni
 consule, quæ cum Botanicis interim pensitauimus, & quæ ipsi leuiter subindicasse voluimus.

